418

5.o.29.816
6

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1915

133

ÖTVENEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1915.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1915. évfolyamához.

Lap

I. Általános tárgyú cikkek.

Háborús jogfejlődés és államszocializmus. — *B.* ... 364
A tudomány elfogulatlansága. — *Dr. Beck Salamon* ... 417
A mi ünnepünk. — *A Jogtudományi Közlöny szerkesztősége* ... 521
Gyakorlati tapasztalatok az igazságügyi törvényekről és rendeletekről. — *Dr. Olchváry Zoltán* ... 489
Gyakorlati tapasztalatok az igazságügyi törvényekről és rendeletekről. — *Dr. Térfi Gyula* ... 511
Ötven év. — *Dárday Sándor* ... 522
Nemzeti jog. — *Günther Antal* ... 524
Üdvözletek. — I. *Dr. Vavrik Béla.* — II. *Wlassics Gyula* ... 525
III. *Vadász Lipót* ... 526
IV. *Dr. Nagy Ferenc.* — V. *Dr. Brüll Ignácz* ... 527
Emlékkönyvünk ... 532

II. Magánjog.

A negyedik moratóriumrendelet 4. §-ának 18. pontjához. — *Dr. Sichermann Bernát* ... 25
Az ötödik moratóriumi rendelet. — *Dr. Gallia Béla* ... 45
A hatodik moratóriumi rendelet. — *Dr. Gallia Béla* ... 165
Az új háborús eljárási rendeletek. — *Dr. Fodor Ármin* ... 229
Észrevételek a polgári törvénykönyv törvényjavaslatára. — *Dr. Menyhárth Gáspár* ... 57, 156, 245
A törvénytelen gyermek jogállása a Polgári Törvénykönyv törvényjavaslatában. — *Dr. Mauthner Dezső* ... 276
A polgári törvénykönyv törvényjavaslata ... 240
Az ügyleti akarat hiányai a Ptk. bizottsági szövegében. — *Dr. Almási Antal* 402
A tartozék a polgári törvénykönyv javaslatában — *Dr. Almási Antal* .. 218
Veszélyviselés a tulajdonfentartással kötött ügyleteknél. — *Dr. Schuster Rudolf* ... 83
Moratóriumi kérdések. — *Dr. Sichermann Bernát* ... 84
A háborúban elesettek jogviszonyai. — *Dr. Pogány Imre* ... 100
A háború és a kiskorúak képviselete. — *Dr. Istvánffy István* ... 109
Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog. — *Dr. Schwartz Izidor* ... 121
Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog. — *Dr. Berinkey Dénes* 172, 182, 220
Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog. — *Dr. Schwartz Izidor* 220
A kárveszély átszállása adás-vétel esetén. — *Dr. Balla Ignác* ... 124
Az operációs kényszer kérdése. — *Dr. Löwy Ödön* ... 160
Külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon. — *Dr. Virágh Gyula* . 175, 199, 233, 252
Az állam felelőssége a hadviselésből származó károkért. — *Dr. Liebmann Ernő* 177, 210
A házasságon kívül született és az örökbefogadott árvák állami ellátása. *Dr. Istvánffy István* ... 195
Törvényjavaslat a hazaárulók vagyonjogi felelősségéről. — *Dr. Kmety Károly* ... 205
A korlátolt perbeli cselekvőképesség — *Kalmár Elemér* ... 211
A háború előtt kötött, a hitelezőre terhes szerződésekről. — *Dr. Frigyes Béla* ... 235
A moratórium megszüntetésének szabályozásáról. — *Dr. Polgár Ármin* . 247
A moratórium likvidálása. — *Dr. Kégl János* ... 329
A moratórium fokozatos megszüntetésével kapcsolatos új eljárási szabályok. — *Dr. Fodor Ármin* ... 345
A moratórium feloldó rendelet. — *Dr. Gallia Béla* ... 357, 369
A hadseregszállítási törvény és a jóhiszemű hitelezők. — *Dr. Beck Salamon* ... 299
A jóhiszemű harmadik hadiszállítási visszaélésnél. — *Dr. Gündisch Guidó* .. 322
A jóhiszemű harmadik hadiszállítási visszaélésnél. — *Dr. Beck Salamon* 322
A retorzionális elv angol állampolgár peres követelésével szemben. — *Dr. Szántó Valér* ... 317
Külföldiek követelései és tartozásai. — *Dr. Berinkey Dénes* ... 346
Questio iuris civilis? — *Dr. Dávid István* ... 348
A kivételes gyámhatósági intézkedések. — *Dr. Istvánffy István* ... 359
Moratóriumos esetek. — *Dr. Gündisch Guidó* ... 372
A magánjogi szabályok időbeli hatálya. *Dr. Schwartz Izidor* ... 378
Birtokrendezési költségekről szóló rendelkezések hiányai. — *Dr. Bodó Farkas* ... 403, 411
Kiskorú francia állampolgár örökbefogadása. — *Dr. Szokola Leó* ... 412
Az életbiztosítási összeg a hagyatékban. — *Dr. Szabó Kornél* ... 495
Jogi hibák a földgázszerződésben. — *Dr. Fekete Károly* ... 513
A törvénytelen gyermek öröklési joga bírói gyakorlatunkban. — *Dr. Szladits Károly* ... 530

III. Kereskedelmi, váltó- és csődjog.

Osztalék és moratórium. — *Dr. Halom Dezső* ... 29
Osztalék és moratórium. — *Dr. Kégl János* ... 47
Megtámadási perekben követett bírói gyakorlatunk. — *Dr. Weisz Ignác* .. 33
Törvényjavaslat a kereskedelmi önálló ügynökökről. — *Dr. Genthon Ferenc* ... 37
A tőzsdebírósági eljárás reformjáról. — *Dr. Várkonyi Kálmán* ... 52
Milyen elvek szerint volna törvényhozás útján szabályozandó a tőzsdei bíráskodás? — *Végh Károly* 81, 94
A tőzsdei bíráskodás reformja. — *Dr. Félegyházi Elek* ... 143
A kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő új eljárás. — *Dr. Auer György* 76
A kereskedelmi és váltó ügyekben követendő nem peres eljárás. — *Dr. Nitsche Győző* ... 69, 87, 108
Hadibiztosítás és moratóriumi rendelet. *Dr. Gold Simon* ... 71
A csődön kívül köthető kényszeregyezségről. — *Dr. Schreyer Jakab* . 105, 118
A csődön kívül köthető kényszeregyezség. — *Dr. Pap Dezső* ... 129
A csődtörvény tervezetéhez. — *Dr. Kácser Zsigmond* ... 145
A csődön kívül való megtámadásról szóló törvénytervezethez. — *Dr. Sichermann Bernát* ... 168
A csődjogi tervezetekről. — *Dr. Medgyes Simon* ... 181, 196
A csődeljárás reformja. — *Baditz Lajos* ... 207
Megjegyzések a csődön kívül köthető kényszeregyezség tervezetéhez. — *Dr. Kácser Zsigmond* ... 284
A csődhárító és csődszüntető kényszeregyezség. — *Baditz Lajos* ... 290
A csődöt elhárító kényszeregyezség. — *Dr. Gaár Vilmos* ... 298
A csődön kívüli kényszeregyez... — *Dr. Medgyes Simon* ... 1
Kényszeregyezségi kérdések. — *loky István* ... 504
Váltóper és tőzsdebíróság? — *Dr. hardt István* ... 123
A takarékbetéti üzlet szabályozása. — *Dr. Havas Béla* ... 224
A biztosítási jog köréből. — *Dr. Putnoki Béla* ... 261
Az alkalmazottak jogviszonya és a háború. — *B.* ... 291
Váltóaláírás utólagos jóváhagyása. — *Dr. Gündisch Guidó* ... 307
A cég- és névoltalom, különös tekintettel a háborúra. — *Dr. Putnoki Béla* ... 396
Veszélyviselés a biztosítási szerződés megkötése előtti időben. — *Dr. Hevesi Illés* ... 426
Az eladó jogállása a vasúti vagy postai forgalom beszüntetése esetén. — *Dr. Gergely Bertalan* ... 458
Kötelező-e a közkereseti társaság felszámolása vagyonhiány esetén. — *Dr. Lévy Béla* ... 503
Az életbiztosítás és a háború. — *i.* — ... 505
A háború és a nemzetközi váltójog. — *Dr. Nagy Ferenc* ... 527
Az ipari alkalmazottak találmányai. — *Dr. Schuster Rudolf* ... 528

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Az új polgári perrend életbelépésének küszöbén. — *Dr. Magyary Géza* ... 1
A polgári perrendtartás megalkotása. — *Dr. Térfi Gyula* ... 2
A részletügylet az új polgári perrendtartásban. — *Fodor Ármin* ... 3
A szóbeliség és közvetlenség új területei. — *Sebess Dénes* ... 4
A Pp. némely vitás szabályáról. — *Alföldy Ede* ... 5
«Az ügyvédek röviden allegáljanak». — *Dr. Teller Miksa* ... 8
A perorvoslatok jogi természete. — *Meszlény Artúr* ... 9, 30
A felülvizsgálat köre. — *Dr. Kovács Marcel* ... 10
Perújítás az új polgári perrendtartásban. *Dr. Pap József* ... 14, 96
Széljegyzetek az ítéleti jogerő tanához. — *Dr. Bacsó Jenő* ... 16
Lehet-e még bírói árverést tartani? — *Dr. Borsodi Miklós* ... 28
Az életbeléptetési törvény átmeneti rendelkezései. — *Dr. Kálniczky Géza* 49
Az új kereset a Pp.-ban. — *Dr. Borsos Endre* ... 50

Lap

Halasztás az új polgári perrendtartásban. — *Dr. Sándorfi Kamill* 60
A Pp. 31. és 32. §-aihoz. — *F. H.* 61
Az új eljárás szerzői jogi perekben. — *Dr. Szalai Emil* 62
A polgári perenkívüli eljárás reformja. — *Dr. Kálniczky Géza* 72
A Pp. a gyakorlatban. — *Dr. Sebestyén Samu* 73, 98
Bizonytalanság az ellenséges külföldiek pereiben. — *Dr. Sömjén Géza*..... 75
Bírói halasztás a teljesítésre. — *Dr. Teller Miksa* 88
Hadbavonult tanúk. — *Dr. Egyed István* 99
A kir. törvényszékek mint kereskedelmi és váltóbíróságok a Pp. életbeléptetése után. — *Dr. Baruch Ernő* 111
A keresettől való elállás szabályozása az új polgári perrendtartásban. — *Dr. Borsos Endre* 121
A járulék az új perrend fellebbezési eljárásában. — *Dr. Hevesi Illés* ... 134
Hatáskör a törvényes gyermek tartása kérdésében a Pp. szerint. — *Kocsán János* 135
Harmincéves per. — *Dr. Genthon Ferenc* 142
Szóbeli eljárás és fellebbezés a ténykérdésben. — *Dr. Admeto Géza* ... 146
Lakfelmondás hadbavonultnak. — *Dr. Gergely Bertalan* 148
Elállás a keresettől. — *Dr. Gutfreund Sámuel* 159
Perköltségre leszállított perben van-e helye fellebbezésnek járásbíróság ítélete ellen. — *Dr. Fabinyi Tihamér* 186
Valamely a Vn. szerint le nem foglalható dolog lefoglalása esetén indítható-e végrehajtás hatálytalanítása iránt kereset? — *Dr. Rosnyay Dávid* 187
A teljesítési határidőnek bírói meghosszabbítása. — *Dr. Fodor Ármin.* 193
A Pp. 476. §-ának «megfelelő» alkalmazásáról. — *Dr. Kartschocke Alajos* ..211
Bizonyítás felvétele a felek távollétében. — *Dr. Borsodi Miklós* 220
Megjegyzések a pertől való elállásra. — *Dr. Borsos Endre* 231
«Magánokiratok» a polgári perrendtartásban. — *Dr. Tóth István* 239
A Pp. 222. §-ához. — *Dr. Gutfreund Sámuel* 251
A budapesti elsőfokú polgári bíróságok elvi megállapodásai. — *Dr. Teller Miksa* 257
Az ügyvéd kezéhez fizetendő perköltségről. — *Dr. Borsitzky Imre* 258
Az ideiglenes nőtartás kérdése a Pp.-ban. — *Dr. Szentiványi Ede* 260
Iparüzletek jövedelmének végrehajtás alá vétele. — *Arany Sándor*..... 41
A követelések kivételes biztosítása és a hadiszállítási követelések biztosítása. *Dr. Beck Salamon* 266
Fizetés elvonása a végrehajtató elől. — *Dr. Fürst Mátyás* 267
A Pp. 442. §-ához. — *F. H.*..... 270
A felperes mulasztásának perjogi következményei. — *Dr. Borsitzky Imre* . 282
A per szünetelésének hatása a fellebbezési eljárásban. — *Dr. Ries István* . 284
Az ítélet közlése a Pp. szabályozásában. *Dr. Vincenti Gusztáv* 293, 300
Váltókereset illetékessége a Pp. 32. §-a alapján. — *Dr. Szalai Emil*..... 298
A járulékok a fellebbviteli eljárásban. — *Dr. Borsos Endre* 307, 314
Bonyodalmak az ügyvédi költségek kérdése körül. — *Dr. Müller Ferenc* .. 316
Bonyodalmak az ügyvédi költségek körül. — *Dr. Suloky István* 338
Elállás a pertől és a keresettől. — *Antal József* 323
Választott bíróság az idei termés értékesítésénél. — *Dr. Balkányi Kálmán* 333
Kielégítési végrehajtás biztosítási végrehajtás utján lefoglalt ingóságokra. — *Dr. Borsódi Miklós* 349
A szegénységi jog szabályozása. — *Meszlényi Antal* 371
A régi polgári törvénykezés végnapjai. — *Alföldy Ede* 377, 385
A perköltségek kérdése a Pp. 82—93. §-ai eseteiben. *Antal József* 394
A hivatalos gyorsírási feljegyzések jelentősége a polgári perrendtartásban. *Zsoldos Benő* 395
A Pp. és a háború. 409
Vitás elsőbbségi kérdés a közalkalmazásban lévők lakpénzének lefoglalásánál. — *Dr. Borsódi Miklós*..... 410

Lap

A közvetlenség elve a Pp.-ban. — *Dr. Meszlényi Antal* 421
Perköltségre leszállított perben van-e helye fellebbezésnek járásbíróság ítélete ellen? — *Dr. Barsi Aladár*.... 428
Tanácsalakítás felfolyamodási ügyekben. — *Dr. Kovács Marcel*..... 434
Tanácsalakítás felfolyamodási ügyekben. *Dr. Rosnyai Dávid* 445
A szóbeliség és közvetlenség a házassági perekben. *Dr. Borsos Endre* 442
Vitás kérdések a mulasztás és pergátló kifogás körül a perújításban. — *Antal József* 451
Felfolyamodás telekkönyvi ügyekben. — *Dr. Hugai Péter* 452
Ausztriával kötött jogsegélyszerződésünk. — *Dr. Csillag Benő* 453
Szemelvények a kir. Kúria I. polgári szaktanácsának joggyakorlatából. — *Dr. Plopu György*.....465, 473, 501
A Pp. 28. §-a értelmében illetékességi okul szolgáló telep-e a vasúti állomás? — *Dr. Zsitvay Tibor* 467
A régi perek és az új polgári perrendtartás. — *Dr. Alföldy Ede* 476
Novumok a fellebbezés nyílvános előadása esetében. — *Kocsán János*... 492
A hadbavonultak és a hitelezők érdekeinek védelme az árverések szempontjából. — *Dr. Hugai Péter*..... 494

V. Büntetőjog.

A «legenyhébb» törvény. — *Vámbéry Rusztem* 42
A katonai becsületbüntetések joghatálya Magyarországon. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly*.... 107, 119, 132
Az 59. sz. büntetőjogi döntvény körül. *Dr. Doleschall Alfréd* 141, 155, 173
A magzatelhajtási probléma. — *Pollák Illés* 153
A «legmaradibb» Tervezet. — *Dr. Edvi Illés Károly* 158
Büntetőtörvény visszaható ereje 206
A büntetőtörvény visszaható ereje. — *Dr. Beling Ernő* 290
A hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat. — *Dr. Auer György*.. 208
Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának? — *Dr. Ambrózy Gyula* 234
Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának? — *Dr. Csiky Aladár* 268, 278
A hivatali bűntettek a hadi szállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat szerint. — *Dr. Kartschocke Alajos* 237
Az izgatási bűncselekmények és a bírói gyakorlat. — *Dr. Demjén János*... 249
A becsületsértés. — *K. Nagy Sándor*... 259
A hatóság előtti rágalmazás a Btk. 2. §-ának világításában. — *Dr. Balás P. Elemér*..... 387
Glosszák a becsület védelméről szóló 1914 : XLI. t.-c.-hez. — *Dr. Varga Károly* 325, 351
A sajtótermék terjesztőjének köztörvényi felelősségre vonásáról. — *Dr. Hubay László* 404
A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben. — *Dr. Marton Géza*..... 418, 435, 477, 496
A hadisegély körül elkövetett visszaélésekről. — *Dr. Auer György*..... 444
A hadifogolyszöktetés. — *Dr. Zilahi László* 459
A háború hatása a büntetőjogra. — *Dr. Angyal Pál* 475
A házasság intézménye a büntetőjogban. — *Ujfalussy Béla* 484
Törvényjavaslat az árdrágító visszaélésekről. — *Dr. Vámbéry Rusztem*.... 491
Post festa. — *Dr. Vámbéry Rusztem*.. 513
Az 1915 : XLI. t.-c. 35. §-a és a hatályonkívül helyezettség kérdése. — *Polítári dr. Kovács Lajos* 493

VI. Bűnvádi eljárás.

Az esküdtbíróság tévedése. — *Vargha Ferenc*.....26, 39
Perorvoslatokról fiatalkorúak bűnügyeiben. — *Ujfalussy Béla*..... 48
Nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért elítélt egyén, mint esküdt. — *Reiniger Jakab* 60
Nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért elítélt egyén mint esküdt.— *Dr. Doleschall Alfréd*..... 70
Az első esztendő. — *Ráth-Végh István*.. 74
Bizonyítási teher bűnügyben. — *Ujfalussy Béla* 184
A fiatalkorú terhelt ellen elrendelt őrizet beszámításának kérdéséhez. — *Zakariás István*..... 198
Megjegyzések a fiatalkorú ellen elrendelt őrizet beszámításának kérdéséhez. — *Dr. Lutilszky Jenő* 222
Az előzetes letartóztatás a gyorsított bűnvádi eljárásban. — *Dr. Reiniger Jakab* 201
Beszámítható-e a fogházi őrizetben töltött idő a fogházbüntetésbe? — *Dr. Eördögh Árpád* 260
A kir. ügyészség mint nyomozó hatóság. *Dr. Szabó Lajos* 267
A gyorsított bűnvádi eljárás új szabályai. — *Dr. Lengyel Aurél* 292
A «ne bis in idem» elve a semmiségi eljárásban. — *Dr. Rosnyay Dávid*.... 340
Novelláris rendelet a gyorsított bűnvádi eljárás szabályaihoz 461
Az Fb. 50. §-ához. — *Dr. Kovács Lajos* 381
A védelem jogai a gyorsított bűnvádi eljárásban 422
Az élelmiszeruzsora 425
Semmiségi panasz a gyorsított eljárásban. — *Dr. Gál Jenő* 450

VII. Közjog, közigazgatási jog és nemzetközi jog.

Az országgyűlési képviselőválasztások feletti bíráskodásról szóló 1899 : XV. t.-c. módosítása. — *Dr. Teller Miksa* 206
A parlament szuverénítása. — *Dr. Wlassics Gyula* 217
A parlament szuverénítása. — *Grecsák Károly* 289
A parlament szuverénítása. — *Dr. Wlassics Gyula* 297
Közös minisztereink felelősségéről. — *Dr. Kmety Károly* 265, 275, 281
Az államjogi kivételes állapot. — *Dr. Buza László*.....305, 313, 350, 361, 386
A törvényhatóság szabályalkotási joga és a közigazgatási reform. — *Dr. Egyed István* 309
A közigazgatási bíróság újabb gyakorlata. — *Dr. Egyed István* 389
A közigazgatási bíróság gyakorlata az 1915. év első felében. — *Dr. Egyed István* 437
Magyar címer és lobogó a közös ügyekben. — *Dr. Kmety Károly* 441, 449, 457, 467
A háború és a nemzetközi jog. — *Dr. Nagy Ferenc* 509

VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség.

Visszaemlékezések a pesti ügyvédi kamara első megalakulásáról. — *Dr. Friedmann Bernát* 93
A jogakadémiai kérdéshez. — *Dr. Kováts Andor* 185
Tervezet-vázlat a jogi oktatás reformjához. — *Dr. Buday Dezső*..... 469
A közgazdaságtan oktatásának reformja a jogi studiumban. — *Dr. Varró István* 486
Zsitvay Leó. — *Dr. Doleschall Alfréd*.. 273
Kis törvényszékek. — *Bajzáth János*.. 321
Juhász Andor 337
A bírák drágasági pótléka 393
A bíróságok vezetői. — *Bajzáth János*.. 401

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Törvénykezési illeték. — *Dr. Fraenkel Sándor* 20
A törvénykezési illetéktörvény néhány gyakorlati kérdése. — *Dr. Pongrácz Jenő* 64
Új illetéktörvény Ausztriában. — *N.* 420
A magyar és osztrák törvénykezési illetékek. — *T. M.* 431
A budapesti államrendőrség működése 1914-ben. — *Dr. Auer György* 363
A jogi nyelv problémája. — *Dr. Diamant József* 373
Magyar ember az amszterdami Tuchthuisban. — *Dr. Vámbéry Rusztem*.. 397

Lap

X. Jogirodalom.

Az egyoldalú ügylet. Irta: dr. Almási Antal egyetemi magántanár, törvényszéki bíró. — *Dr. Beck Salamon*.... 111
Az eszmei javak jogi oltalma a magyar polgári törvénykönyv javaslatában. Irta: Dr. Fazekas Oszkár, budapesti ügyvéd. — *Dr. Kelemen Frigyes Ottó* 112
A sajtóról szóló törvény magyarázata. (Dr. Vaikó Pál kúriai bíró munkája.)— *Dr. Doleschall Alfréd*..... 117, 131
Dr. Lőw Lóránt: A bizonyítási teher a polgári törvénykönyv tervezete és a polgári perrendtartás szerint. — *Dr. Rapoch Jenő* 189
A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve. II. kötet. Néhai Jancsó György irodalmi hagyatékának felhasználásával. Irta: Dr. Meszlény Artúr. — *Dr. Teller Miksa*.. 225
Bányajog. Irta: dancsházi Szeőke Imre okl. bányamérnök. — *Dr. K*..... 310
A magyar büntetőjog tankönyve. Irta dr. Angyal Pál. — *Tarnai János* ... 433

XI. A háborús jogra vonatkozó cikkek.

Háborús jogfejlődés és államszociálizmus. — *B*. 364
A tudomány elfogulatlansága. — *Dr. Beck Salamon* 417
Az élelmiszeruzsora 425
A negyedik moratóriumi rendelet 4. §. 18. pontjához. — *Dr. Sichermann Bernát*..... 25
Az ötödik moratóriumi rendelet. — *Dr. Gallia Béla* 45
Bizonytalanság az ellenséges külföldiek pereiben. — *Dr. Sömjén Géza* 75
A hatodik moratóriumi rendelet. — *Dr. Gallia Béla* 165
Az új háborús eljárási rendeletek. — *Dr. Fodor Ármin*..... 229
Moratóriumi kérdések. — *Dr. Sichermann Bernát* 84
Moratóriumos esetek. — *Dr. Gündisch Guidó* 372
A háborúban elesettek jogviszonyai. — *Dr. Pogány Imre* 100
A háború és a kiskorúak képviselete. — *Dr. Istvánffy István* 109
Az állam felelőssége a hadviselésből származó károkért. — *Dr. Liebmann Ernő* 177, 210
A házasságon kívül született és az örökbefogadott árvák állami ellátása. — *Dr. Istvánffy István* 195
Törvényjavaslat a hazaárulók vagyonjogi felelősségéről. — *Dr. Kmety Károly* 205
A háború előtt kötött a hitelezőre terhes szerződésekről. — *Dr. Frigyes Béla* 235
A moratórium megszüntetésének szabályozásáról. — *Dr. Polgár Ármin* 247
A követelések kivételes biztosítása és a hadiszállítási követelések biztosítása. *Dr. Beck Salamon* 266
A moratórium likvidálása. — *Dr. Kégl János* 329
Választott bíróság az idei termés értékesítésénél. — *Dr. Balkányi Kálmán* ... 333
A moratórium fokozatos megszüntetésével kapcsolatos új eljárási szabályok. *Dr. Fodor Ármin*..... 345
A moratórium feloldó rendelet. — *Dr. Gallia Béla* 357, 369
A hadseregszállítási törvény és a jóhiszemű hitelezők. — *Dr. Beck Salamon* 299
A jóhiszemű harmadik hadiszállítási visszaélésnél. — *Dr. Gündisch Guidó*.. 322
A jóhiszemű harmadik hadiszállítási visszaélésnél. — *Dr. Beck Salamon* . 322
A retorzionális elv angol állampolgár peres követelésével szemben. — *Dr. Szántó Valér* 317
Külföldiek követelései és tartozásai. — *Dr. Berinkey Dénes* 346
A kivételes gyámhatósági intézkedések. *Dr. Istvánffy István* 359
Kiskorú francia állampolgár örökbefogadása. — *Dr. Szokola Leo* 412
Osztalék és moratórium. — *Dr. Halom Dezső*..... 29
Osztalék és moratórium. — *Dr. Kégl János* 47
Hadibiztosítás és moratóriumi rendelet. — *Dr. Gold Simon* 71

Lap

Az alkalmazottak jogviszonya és a háború. — *B*. 291
A cég- és névoltalom különös tekintettel a háborúra. — *Dr. Putnoki Béla* 396
Az eladó jogáliása a vasúti vagy póstai forgalom beszüntetése esetén. — *Dr. Gergely Bertalan* 458
Az életbiztosítás és a háború. — *i*. .. 505
Hadbavonult tanúk. — *Dr. Egyed István* 99
Lakfelmondás hadbavonultnak. — *Dr. Gergely Bertalan* 148
A Pp. és a háború 409
A magzatelhajtási probléma. — *Pollák Illés* 153
Büntetőtörvény visszaható ereje 206
A büntetőtörvény visszaható ereje. — *Dr. Beling Ernő* 290
A hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat. — *Dr. Auer György* 208
Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának. — *Dr. Ambrózy Gyula* 234
Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának? — *Dr. Csiky Aladár* 268, 278
A hivatali bűntettek a hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat szerint. *Dr. Kartschocke Alajos* 237
Az izgatási bűncselekmények és a bírói gyakorlat. — *Dr. Demjén János* ... 249
A hadisegély körül elkövetett visszaélésekről. — *Dr. Auer György* 444
A háború hatása a büntetőjogra. — *Dr. Angyal Pál* 475
Az előzetes letartóztatás a gyorsított bűnvádi eljárásban. — *Dr. Reiniger Jakab* 201
A gyorsított bűnvádi eljárás új szabályai. — *Dr. Lengyel Aurél* 292
A védelem jogai a gyorsított bűnvádi eljárásban 422
Semmiségi panasz a gyorsított eljárásban. — *Dr. Gaál Jenő* 450
A hadifogolyszöktetés. — *Dr. Zilahi László* 459
Novelláris rendelet a gyorsított bűnvádi eljárás szabályaihoz 461
A parlament szuverenitása. — *Dr. Wlassics Gyula* 217
A parlament szuverénitása. — *Grecsák Károly* 289
A parlament szuverénitása. — *Dr. Wlassics Gyula* 297
Az államjogi kivételes állapot. — *Dr. Buza László*..... 305, 313, 350, 361, 386
A háború és a nemzetközi jog. — *Dr. Nagy Ferenc* 509

XII. Külföldi jogélet.

Az osztrák Ausgleichsordnung 41. §-a. *Dr. Weiszberger Imre*..... 331
Az osztrák Ausgleichsordnung 41. §-a. *Dr. Gold Simon* 337

SZEMLÉK.

I. Belföldi szemle.

Perjogi Döntvénytár. — A Pp.-al és a Ppé.-vel kapcsolatos rendeletek. — Felszólalás a rendes perekben. — A Pp. a Budapesti Ügyvédi Körben. — Előadás az új illetéktörvényről. — A mezei kárdíj kérdéséhez. — A perjogi immunitás határai. — A sajtótörvény anyaggyűjteménye. — A háború és a bíróságok ügyforgalma. — A budapesti bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság 1914. évi működésének statisztikája. — A moratóriumi rendeletek és a felsőbíróságok. — A felfüggesztés kérdése alperesi pertársaság esetén. — A «Telekkönyv» tartalma 22
A mi halottaink. — Újévi üdvözlet az északi harctérről. — A Kúria ügyvédi tanácsának újévi tisztelgése a tanács elnökénél. — A Btk. XVII. fejezete és az 1914 : XLI. t.-c. viszonya az átmeneti idő alatt. — A kivételes törvények és a jogfejlődés. — Az ügyvédsegélyezés és a háború. — Az ügyvédek statisztikája. — Kommentárok a negyedik moratóriumi rendelethez. —

Lap

A gyülekezet és a nyilvánosság fogalmához. — A Pp. a mellényzsebben. — Az új illetéktörvény magyarázata . 34
A kényszeráthelyezés. — Hiány a rendeletek Tára szerkesztésénél. — A becsület védelméről szóló törvény visszaható ereje. — A pénzügyi közigazgatás misztériumából. — A Kúria 1914. évi ügyforgalma. — A budapesti kir. itélőtábla ügyforgalma 1914. évben. — A központi járásbíróság ügyforgalma 43
A mi halottaink. — A tanácsvezetési jog a törvényben és a gyakorlatban.— Moratórium-vita a Magyar Jogászegyletben. — Korrekcionalizáció és elévülés. — Előadás ciklus a Pp.-ról az Ügyvédi Körben. — A Pp. 32. §-ához. — Ügyvédi díjak iránti perek a községi bíróság előtt. — A negyedik moratóriumi rendelet 17. §-ához. — Kézbesítők hiánya, mint a kézbesítés akadálya. — A Pp. magyarázata. — A Pp. és a Ppé. zsebkönyve. — A törvénykezési illetékek 53
Az első tárgyalás az új polgári perrendtartás szerint. — Csemegi, az iszapfürdő és a háború. — Moratórium kérdések megvitatása a Jogászegyletben. Egy elvi jelentőségű határozathoz. — A gyülekezet fogalmához. — Ötven koronán aluli költség illetékes bírósága. — Moratórium alá nem eső követelés iránti fellebbezés költsége moratórium alá esik. — Végrehajtás elrendelésére illetékes bíróság a tőzsdebíróság ítélete alapján. — A marosvásárhelyi bírói és ügyvédi vizsgák statisztikája 1914. évben. — A Magánjogi Döntvénytár tartalommutatója 65
Részlet a Pp szerinti első tárgyalást megnyitó beszédből. — Helyreigazítás. — A Magyar Jogászegylet moratórium vitája. — A magzatelhajtási probléma Ügyvédi fegyelmi vétség elévülése. — Adalékok közigazgatási büntetőjogszolgáltatásunkhoz. — A hatásköri bíróság 1914. évi ügyforgalma 78
A büntető tanácselnökök tanácsvezetési jogosultsága. — A budapesti kir. törvényszék új személyzeti és ügybeosztása. — A Magyar Jogászegylet moratórium vitája. — A budapesti központi kir. járásbíróság elvi megállapodásai a Pp. és a Ppé. alkalmazása körül. — Törlesztéses záloglevélkölcsönök és a moratórium. — Keresetlevél kézbesítése katonai szolgálatot teljesítő alperes részére. — Rögtöni hatályú felmondás. — A Jogállam márciusi—áprilisi füzete. — A budapesti bíróságok 1914 decemberében..... 89
Az ügyvédi kamara jubileuma. — A Kúria büntető tanácsainak teljes ülése.— A Kúria központi jogegységi tanácsa. A budapesti kir. központi járásbíróság elvi megállapodásai. — A magyar törvénytár 1914. évi kötete. — Csődjogi törvényjavaslatok. — Előadás a hadi jövedelmi adóról.— A Magyar Jogászegyleti Értekezések újabb füzetei. — A magyar jogi nyelv 102
A mi halottaink. — A háború kitörése után kötött lisztszállítási szerződések. Adalék közigazgatási büntetőjogszolgáltatásunkhoz. — A Jogászegylet és a csődjog reformja. — A bírói halasztás és a moratórium. — Felfüggesztés pertársaság esetén. — A törvénykezési illetéktörvény kézi lexikona. — Az új bélyegtörvény. — A Pp.-t ismertető előadások.— A m. kir. közigazgatási bíróság 1914. évi ügyforgalma.— Hadrakeltek özvegyeinek ellátása és a hadrakeltek lakpénze. — A moratórium alól kivett üzleti bértartozások és a moratórium 113
Jászi Viktor halála. — Kúriai ítélet bírálata törvényszéki elnöki székből. — A törvényszéki tanácselnöki kinevezések. — A Jogászegylet vitaestélye a csődön kívül köthető kényszeregyezségről. — Ügyleték érvénytelenítése kormányrendelettel. — Ötven koronán aluli ügyvédi költség 126
Jogászegyleti vita a csődtörvénytervezetről. — Törvények és rendeletek rövidítése. — Az eljárás felfüggesztése pertársaság esetén. — Hadbavo-

Lap

nult üzletének perlése. — A magzatelhajtási probléma. — Ötven koronán aluli ügyvédi díjak. — Háborús gazdasági törvények és rendeletek. — A VIII. fiz. osztályú bírák és ügyészek előléptetése. — A Pp. 317. §-ához Foerster müncheni egyetemi tanár előadása 137

A mi halottaink. — Degré Lajos halála. A büntetőjog mozgósítása. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése és a Pp. — Jogászegyleti vita a csődjog reformjáról. — Előadás a moratóriumról. — A Kúria büntetőjogegységi tanácsa a büntetés felfüggesztéséről. — Magyar tőzsdebírósági ítélet végrehajthatósága Ausztriában. — A Pp. 32. §-a és a moratórium. — A Pp. hatásköri és illetékességi szabályainak kijátszása. — A harmadik moratóriumi eljárási rendelet 3. §-ához. — Utóajánlati árverés költségeinek viselése. — Rendelet a házasságkötésről szóló kivételes intézkedések tárgyában. — Iratminták a Pp.-hez és a Ppé.-hez. — Gyakorlati joganyaggyüjtemény. — Az új illetéktörvény táblázata. — Ügyvédek segélyezése 148

Az utolsó moratóriumi rendelet. — A budapesti ügyvédi kamara és a védelem szabadsága. — Jogászegyleti vita a csődjogi reformról. — A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek elvi megállapodásai. — A «járulék» szó értelmezésének kérdéséhez. — Az eljárás felfüggesztésének kérdéséhez. — Ingatlan árverés és moratórium. — A vidéki járásbíróságok ellentétes gyakorlata váltóperekben. — A Bűnügyi Szemle 6. számának tartalma 162

A szabadalmi tanács és a szabadalmi hivatal új elnöke. — A budapesti ügyvédi kamara közgyűlése és a harctéren elesett ügyvédek. — A Kúria jogegységi tanácsának 6. számú polgári döntvénye. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a bírósági ügyviteli szabályokról és a központi járásbíróságról. — Magyar tőzsdebíróság ítéletének végrehajtása Ausztriában. — A Ppé. 59. §-ához. — Magánvád bíró elleni fegyelmi ügyben. — Váltóper és tőzsdebíróság. — Jegyzőkönyv aláírásának megtagadása. — A polgári perrendtartás magyarázata. — A kémkedés békében és háborúban. — Jogászegyleti vita a csődjogi reformról. — A vád alá helyezés a büntető perjog alapvető elveinek szolgálatában. — Táblázatok az új bélyegtörvényhez. — Az Adó és Illetékügyi Szemle márciusi füzete 178

A jogi oktatás reformja. — A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából. — A Bpn. kérdésfeltevési rendszere. — A kötelező ügyvédi képviselet kérdéséhez. — Az ideiglenes nőtartás kérdéséhez. — Magánvád bíró elleni fegyelmi ügyben. — A Jogállam 5. füzetének tartalma 189

A szállítási visszaélések megtorlása. — Újabb igazságügyi törvényjavaslatok. — A törvényszéki tanácselnökök kinevezése. — Ügyvédek hősi halála. — Büntető jogegységi döntvény. — A becsületsértő cselekmények. — A hatodik moratóriumrendelet értelmezéséhez. — Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról. — Újabb törvényeink ismertetése. — Vita az Erdélyi Múzeum Egyesület jogi szakosztályában. — A Döntvénytárak könyvárusi forgalomban. — Tanúvallomás felolvasása a főtárgyaláson. — Hadbavonult jegyző feljegyzése alapján készült jegyzőkönyv. — A közveszélyes munkakerülőkről szóló törvény végrehajtásához. — Ötven koronán aluli ügyvédi díjak kérdéséhez. — Ügyvédek segélyezése. — A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából 202

A mi halottaink. — Törvényjavaslat a hazaárulók vagyoni felelősségéről. — Ügyvédjelöltek katonai szolgálata és a háború. — A kir. törvényszék mint telekkönyvi hatóság végzésének felülbírálása. — A budapesti kir. törvényszék bíráinak elvi jelentőségű megállapodásai. — A «nyugdíjintézet kö-

Lap

réből». — Az ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet ügyforgalma. — Az operációs kényszer kérdéséhez. — A munkaadó és megbízó felelőssége a polgári törvénykönyv javaslatában. — A kassai jogakadémia hallgatóinak részvétele a háborúban 213

Az igazságügyi bizottság és a visszaható erő. — Wlassics Gyula jubileuma. — A Pp.-t ismertető előadások befejezése. — Angyal Pál büntetőjogi tankönyve. — A háború befolyása a szerződések teljesítésére. — Redukált fizetésű alkalmazott felmondási időre járó fizetése. — «Jogvédő Egyesület Vagyontalanok részére» közgyűlése. — Az enyhítő körülmény fogalmához. — Közcélra adományozott pénz elsikkasztása 226

A polgári törvénykönyv javaslatának tárgyalására kiküldött bizottság jelentése. — A hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat magánjogi rendelkezéseinek visszaható ereje. — A Kúria I. számú jogegységi tanácsa. — Fegyelmi vétség fogalmához. — A közállapotokról szóló jelentés. — A jogszolgáltatási személyzet létszáma. — Az előadó kijelölése a törvényszéki eljárásban. — Utóajánlati árverés költségeinek viselése. — A végrehajtási kérelem szabatossága. — Az adó- és illetékügyi szemle áprilisi füzete ... 242

A visszaható erő. — A Magyar Tudományos Akadémia Sztrókay jutalma. — Az igazságszolgáltatás szervezetében beálló változások a háború folytán. — A hadiszállításokra vonatkozó szerződésekből származó követelések biztosítása. — Rendelet a hősi halált halt egyének megjelölése tárgyában. — A hatodik moratóriumi rendelet. — Rendelet a jövőbeli termés adásvételének tilalmáról. — A budapesti ügyvédi kamara előterjesztése a visszaható erő tárgyában. — A tőzsdebíróság ellen emelt érdekeltségi kifogás elutasítása. — A Büntetőjog Tára új szerkesztője. — A negyedik moratóriumi eljárási rendelet 254

Németh Péter halála. — Jogegységi értekezletek a közigazgatási bíróságnál. — Előadás «Az elévülés és jog nem használás» címen. — A Ppé. 13. §-ához. — Tanulmány «A büntetőjog átalakulása» címen. — Fizetési meghagyás és moratórium. — Számla és könyvkivonat. — Lapszemle 262

Zsitvay Leó halála. — Felfolyamodás a másodbírói végzés ellen. — A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából. — A munkásbiztosítási gyakorlat köréből. — A Pp. gyakorlatából. — A moratóriumos váltó óvásának kérdéséhez. — A háború és a fegyencek. — A budapesti árvaszék és a törvénytelen gyermekek. — A Jogállam júniusi füzete 270

A mi halottaink. — Dr. Szőllősy Gábor halála. — A bírák nyári szabadságideje. A bírói előléptetések szünetelnek. — A térítés fogalmához. — A budapesti ügyvédi kamara pénzügyi helyzete. — Magyar jogiíró külföldön. — Az adó- és illetékügyi szemle májusi füzete.... 279

A büntetőtörvény visszaható ereje. — A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek értekezlete. — Váltókereset illetékessége és a Pp. 32. §-a. — Bíróküldés. — A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából. — A vevő igénye a rekvirálási vételártöbbletre. — Az Országos Ügyvédszövetség és az ügyvédi helyettesítések. — Előzetes lefoglalás védjegybitorlási ügyben 285

Degré Miklós kinevezése táblai tanácselnökké. — A hazaárulók vagyoni felelősségéről szóló törvény szentesítése. — A hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekményekről szóló törvény lapunk melléklete. — Rendelet az uzsora üldözése tárgyában. — Szakértekezlet a csődön kívüli kényszeregyezség kérdésében. — Az ügyvédjelöltek és a hadiszolgálat. — A Pp. 442. §.ához. — Jogirodalom. — Magyar jogiíró külföldön. — A Ppé. 32. §-ának értelmezése. — A moratórium

Lap

liquidációjának egy részletkérdése. — Lapszemle 294

Rickl Gyula szolgálati jubileuma. — Az első Pp. szerinti tárgyalás a Kúrián. — Vavrik Antal halála. — Degré Miklós búcsúja a budapesti ügyvédi kamarához. — A debreceni kir. törvényszék polgári tanácsának megállapodásai. — Eljárás felfüggesztése szabadságolt katona ügyében. — A gyorsított eljárás és a másodbírói ítélet jogereje. — A tőzsdebírósági hatáskör kikötésének kizárólagossága. — A büntető ítélet kézbesítése iránti kérelem előterjesztésének ideje. — A magyar szerzői jog francia nyelven 302

A hadbavonult ügyvédjelöltek joggyakorlati ideje. — Az országos bírói és ügyészi egyesület rendes évi közgyűlése. — A Kúria jogegységi tanácsának 7. számú döntvénye. — Az alkalmazottak jogviszonya és a háború. — A gazdasági lehetetlenülés. — Közveszélyesség, mint súlyosító körülmény. — A gondatlanság fogalmához. — A statisztikai hivatal könyvjegyzéke 310

A katonai védők. — A közigazgatási bíróság hadiadóügyi tanácsa. — A pestvidéki törvényszék polgári tanácsainak elvi megállapodása. — A budapesti tábla elnökének nyugdíjazása. — Kúriai megsemmisítés és a BP. novella 35. §-a. — Tanulmány a «Meghatalmazás, meghívás és képviselet» címen. — Az iparhatósági eljárásban hozott határozat jogereje. — Illetékesség a gyorsított bűnvádi eljárásban. — A Pp. 442. §-ához. — Lapszemle..... 318

Értekezlet a jogi szakoktatás reformja tárgyában. — A választott bíróság ítéletének megsemmisítése. — A központi járásbíróság új vezetője és helyettes vezetője. — Hadiszolgáltatás készpénzbeli értékének megállapítása és a polgári bíróságok. — A végrehajtási eljárás zsebkönyve. — Kommentár a polgári perrendtartásról. — Marasztalási összeg kifizetése a bíróság közbenjöttével. — Adalék a gyülekezet fogalmához 326

A mi halottaink. — A bírói halasztás szabályozása a moratóriumi feloldó rendeletekben. — Rendelet az Országos Ügyvédi gyám- és nyugdíjintézetről. — Váltókereset illetékessége a Pp. 32. §-a alapján. — Semmisségi panasz visszautasítása járásbírósági ügyben. — A budapesti büntető járásbíróság vezetőjének rendelete. — Magyar jogi író külföldön..... 334

Juhász Andor kinevezése táblai elnökké. Félix Antal kinevezése a budapesti törvényszék elnökévé. — A budapesti büntető járásbíróság vezetőjének rendelete. — A csődön kívüli kényszeregyesség tervezete. — Háború és munkásbiztosítási jog. — A választott bíróság ítéletének megsemmisítése 342

Csathó Ferenc nyugalombavonulása. — A miniszter joga a törvényhatósági szabályrendelet megsemmisítésére. — A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek elvi megállapodása. — A magyar vasúti jog döntvénytára. — Adalék a jogsérelem háramolhatásának fogalmához. — Gyors igazságszolgáltatás. — Hajfestőszer elárusítójának felelőssége 354

Szűts Miklós nyugalombavonulása. — Juhász Andor táblai székfoglalója. — Az új táblai elnök üdvözlése. — A Ppé. 97. §-ához. — Váltókereset illetékessége a Pp. 32. §-a alapján. — Értekezések a katonai büntetőjog köréből. — Helyreigazítás 365

A budapesti törvényszék új elnökének beiktatása. — Az új polgári perrendtartás első féléve. — Élő jog-e a Vht. 8. §-a? — A büntetőlap kiállítása a törvényszék előtt befejezett ügyekben. — A moratóriumi eljárási rendeletet kiegészítő rendelet. — Választott bíróság a rekvirált árúk körüli vitákban..... 375

A részvénytársaságok és szövetkezetek közgyűléséről és mérlegéről szóló rendelet kiegészítése. — Sommás visszahelyezés a polgárosított határőrvidéken. — A végrehajtási törvény 192. §.

Lap

a) pontja és a moratórium. — A királysértés fogalmához. — Háborús gazdasági törvények és rendeletek. — Katonai szolgálatot teljesítő ügyvédek nyilvántartása. — Fogházbüntetésre ítélt fiatalkorú büntetésének kezdőnapja. — A Jogállam szeptember—októberi füzete 382

A régi és az új Pp. szerinti elintézés. — A budapesti kir. törvényszék teljesülési megállapodásai. — A Bp. 323. §-ához. — A Kbtk. 45. §-ának *d)* pontja. — Magyar jogííró külföldön. — Fiatalkorú ellen megállapított fogházbüntetés számítása 390

Széll Kálmán halála. — Rendelet a haditermény részvénytársaság polgári pereiben követendő kivételes eljárási szabályok tárgyában. — A gyámhatósági hatáskör szabályozása. — Moratórium feloldó rendeletek. — Lapszemle 398

A mi halottaink. — Felülvizsgálat helye igényperben. — Beadványok elkésése és a háború 407

A 42—50 éves ügyvédek katonai szolgálata. — A nagyváradi tábla első tárgyalása az új Pp. szerint. — A budapesti kir. ítélőtábla új tanácsbeosztása. — A budapesti kir. központi járásbíróság bíráinak megállapodása. — Az ítélet jogereje a csatlakozás lehetősége esetében. — Tözsdebírósági hatáskör kikötése és a jogutód. — Felfolyamodás elintézése a táblán ötös tanácsban 414

A zárgondnok ismételt bevezetése ingatlanra vezetett végrehajtás esetén. — Rendezett tanácsú város választott tisztviselői megbizatásának meghosszabbítása. — Teljesítés a perbíróság közbenjöttével. — Pályázat rendőri szakcikkre. — Lapszemle 423

Az új egyetemek és a nemzeti kultura. — Perfelfüggesztés megszüntetése. — Felfolyamodás elintézése a táblán ötös tanácsban. — Osztrák igazgatósági és felügyelőbizottsági tagok jutalékainak adója. — A rekvirálások 431

A hadbavonult ügyvédjelöltek és a joggyakorlat számítása. — A «Külügy-Hadügy» igazságügyi melléklete. — Angyal Pál büntetőeljárásjogi tankönyve. — A szerzői jog a katonai büntetőtörvényben. — A felülvizsgálati eljárás. — A törvényhatóság háztartása és a közigazgatási reform. — Az osztrák államminisztérium és a magyar közjog. — A zárgondnok ismételt bevezetése ingatlanokra vezetett végrehajtás esetében. — A hazaárulók vagyonának zárlat alá vétele. — Az ügygondnok költségeinek előjegyzése. — A régi szünetelő perek a törvényszéki eljárásban. — Mulasztásos eljárás a váltóperben. — Hivatalbóli felterjesztés holtnaknyílvánítási eljárásban 438

Elvi jelentőségű határozatok a budapesti kir. törvényszék végrehajtási jogi gyakorlatából. — Felfolyamodás a felfüggesztési kérelmet elutasító másodbírósági határozat ellen. — A Büntetőjogi Határozatok Tára V. kötetének 1. füzete. — Az ügyvédi rendtartás 47. §-a. — A szerzői jog a katonai büntetőtörvényben, kapcsolatban a szerzői jogról szóló 1884: XVI. tc. büntetőjogi rendelkezésével. — Lapszemle 447

A túlterhelt tőzsdebíróság. — A Kúria kijelentései a hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények miatti bűnügyekben. — Biztosítási végrehajtás tőzsdebírósági ítélet alapján. — A Kúria állásfoglalása a nyílvános számadásra kötelezett vállalatok háborús mérlegei kérdésében. — Diplomáciai okmányok 454

A mi halottaink. — A Kúria kijelentései a hadiszállítási visszaélések miatti bűnügyekben. — Szállítási kötelezettség és a háború. — Jogi oktatásunk reformja. — Feloldási ok. — Biztosítási végrehajtás tőzsdebírósági ítélet alapján. — A kereskedői minőség vizsgálata hivatalból tőzsdeperekben. — Magyar jogi író külföldön. — Főtárgyalási jegyzőkönyv kiegészítése. — A magy. ált. polg. törvénykönyv tervezete. — A Jogállam november—decemberi füzete. — A Kereskedelmi Jog novemberi füzete. — Adó- és Illetékügyi Szemle 462

Tőry Gusztáv kitüntetése. — Új címerhasználat a közös ügyekben. — A legfelsőbb honvédtörvényszék határozatai. — A Kúria büntető jogegységi tanácsa újabb döntése. — Minősítés és hatáskör. — Felfolyamodás a váltó alapján kibocsátott fizetési meghagyás ellen 471

A csődönkívüli kényszeregyezségről szóló rendelet. — A Magyar Jogászegylet tudományos pályázatai. — Felségsértés elkövetésére létrejött szövetség. — Felülvizsgálat helye igényperben. — Hatáskör és fellebbvitel igényperekben a Pp.-re való tekintettel. — Lapszemle 478

Az élelmiszeruzsora büntetőjogi üldözése. — A Ptk. törvényjavaslatának magyarsága. — A csődönkívüli kényszeregyezség a Jogászegyletben. — A budapesti ügyvédi kör évi jelentése. — A haláleseti vagyonátruházások illetéke 486

Igazságügyi javaslatok a képviselőház előtt. — A családi otthon védelme. — A Jogászegylet rendes évi közgyűlése. — A Ptk. törvényjavaslata a Jogászegylet magánjogi bizottságában. — Az ügyvédi meghatalmazás kellékei. — Felfolyamodás a váltó alapján kibocsátott fizetési meghagyás ellen. — A Bűnügyi Szemle novemberi füzete. — Adóügyi döntvények és határozatok 498

Nők a jogi fakultáson. — A Ptk.-a Jogászegylet magánjogi bizottsága előtt. — A Magyar Jogászegylet tudományos pályázatai. — Az Országos Ügyvédszövetség és a 43—50 éves ügyvédek katonai szolgálata. — Mózes László halála. — Gyomai Zsigmond emlékalbuma. — A Pp. végrehajtási rendelkezései 506

A Magyar Jogászegylet évi rendes közgyűlése. — Ügyvédhelyettesek és Ügyvédjelöltek Országos Szövetségének évi rendes közgyűlése. — Büntető jogszabályaink gyűjteménye. — A Jogászegylet Emmer-pályázata. — A Jogászegylet Fayer-pályázata. — Vitaest a Jogászegyletben a büntetőjognak a háború alatti fejlődéséről. — Jogászegyleti teljes-ülés. — Az örökösödési eljárás tartamának megrövídítése. — Az eladó jogállása a vasúti vagy postai forgalom beszüntetése esetén. — A Kereskedelmi Jog decemberi füzete. — A büntetőjogi döntvénytárba becsúszott hiba kiigazítása 516

Emlékezés Fayer Lászlóra. — Izenet. — A Pp. az orosz hadifogságban. — A Jogtudományi Közlöny 50 éves jubileuma a Jogászegyletben. — Az ügygondnokok kirendelésének szabályozása. — Felülvizsgálat helye igényperben. — A hadbavonult részére kirendelt gondnok jogköre. — Kettős mutató a törvények gyüjteményéhez. — Adó- és illetékügyi szemle. — Telekkönyv. — A Döntvénytárban megjelent határozatok száma. — Jogtudományi Közlöny tartalommutatója. — A Jogtudományi Közlöny megjelenésének napja 532

Lap

A galiciai és bukovinai ügyvédek támogatása 296

Az ügyvéd fegyelmi felelőssége személyzetének mulasztásáért 328

A háború és a kereskedelmi alkalmazottak szolgálati viszonyai 336

Az osztrák Btk. és a hadiszállítások körüli visszaélések megtorlása 393

Új határigazítási eljárás Ausztriában .. 356

Császári rendelet a hazaárulók vagyoni felelősségéről 368

Magyar és osztrák jog kollíziója 384

A csődtömeggondnokok megbizhatósága 392

Az ügyvéd lelkiismeretlensége és a bíró tudatlansága 400

A váltótelepítés érvényességéhez 408

A biztosítási szerződések feltételeinek értelmezéséhez 432

Tömeggondnoki munkadíjskála életbeléptetése Ausztriában 456

Tanulmány az ármaximálásokról 480

A mező- és erdőgazdasági célokra szolgáló ingatlanok elidegenítésének korlátozása 499

Hans Gross halála. — A biztosított jogainak védelme 519

A törvénykezési illetékek reformja ... 536

II. Külföldi szemle.

Ausztria.

A törvények hiányai. — Az iparossegéd felmondási joga és a közérdek. — Kártérítés hibás műtét miatt. — Az esküdtek elfogultságának kérdéséhez 91

Ügyvédek költözködési szabadságának részleges korlátozása Ausztriában .. 103

A zsákmánybíróságok szervezete 104

Az új osztrák csődtörvény 116

Az ügyvédi fegyelmi vétség fogalmához. — Az osztrák uzsoratörvény novellája 139

Az ügyvédek szabad költözködési joga 191

A nő mint az ügyvéd helyettese a perfelvételi tárgyaláson. — A talált dolog fogalmához 203

Az osztrák ügyvédek költözködési szabadsága 228

A szándékosság fogalma a hadiszállítások körül elkövetett visszaéléseknél 288

Németország.

Jogegységi tanács állami balesetbiztosítási ügyekben. — A becsületszóval megerősített szerződések 24

A háborús szükségjog. — Német jogászok részvétele a háborúban 35

A szolgálati szerződések és a háború. — A fizetések megszüntetésének ismérvei 56

Fizetés elvonása a végrehajtató elől. — Készfizetés a tulajdonfenntartással kötött jogügyleteknél. — Törvényjavaslat a magántulajdonban levő aranypénz kötelező kiadásáról. — Perfelfüggesztés kérdéséhez 67

Háború és hazugság. — Németország és a világháború. — A becsületsértő cselekmények és a német judikatura 79

Magyar jogi író külföldön. — A hadbavonultak érdekeinek védelméről szóló törvény novelláris kiegészítése 104

A jogi oktatás reformja. — A felfüggesztés kérdéséhez 115

Háború és közöröklés. — Az eljárás felfüggesztése pertársaság esetén 139

Magyar jogi író külföldön. — Álnév alatt tett magánindítvány érvényessége. — A német bíróságok szervezetének változásai. — Az Internationale Kriminalistische Vereinigung és a háború 151

Németország igazságügyének 1913. évi statisztikája. — Háború alatti előkészülés a békére 164

A hiteladás fogalmához. — A belga büntetőjog és a szövetséges államok. — Talált és hadi zsákmány jogosulatlan megtartása 180

Külföldi társaságok fiókjai és a kémkedés. — Kártérítés a háborús károkért Belgiumban. — A háború okozta károk megtérítése. — Munkaadó igénye az alkalmazottjának ennek megvesztegetése céljából adott ajándékra 191

Magyar jogi író külföldön. — Bismarck születésének századik évfordulója. — A német birodalmi törvényszék büntetőosztálya és a háború. — A háborúban elesett jogászok száma 204

A tisztességtelen verseny fogalmához. — A kriminalitás apadása Poroszországban. — A javító intézetek kedvező hatása. — Foglyok külmunkája 216

Vétlen baleset és a katonai szolgálat ... 228

A kollektiv szerződés német judikaturájából. — A porosz jogi vizsgák és a háború. — A házassági kötelék megsértése. — A munkaerőben beállott hiány pótlása 244

Levél útján elkövetett becsületsértés. — A háborús állapotokkal kapcsolatos vállalkozói nyereség megadóztatása. — A hadbavonult bírák és bírósági tisztviselők előléptetése. — A védjegyjog köréből 256

Álnév alatt megjelent művek szerzőjogi védelme. — A szerződés érvényéhez 264

A károkozás és a hadiszállítások körül elkövetett visszaélések. — A magyar polgári törvénykönyv javaslatának ismertetése német nyelven 272

Lap

A hadviselésből származó károk megtérítése a német jogban. — A becsület védelme. — A perlekedés megelőzése. — A jó erkölcsökbe ütköző ügylet... 280
A magyar polgári törvénykönyv tervezetének ismertetése 296
Ellensége állam lakosának tanúként való kihallgatása. — A bíró feladata a törvény szavainak értelmezésénél 304
A nők kriminalitása. — A háborús klauzula szállítási szerződéseknél ... 312
Az okozati összefüggés kérdéséhez..... 320
Magyar jogi író külföldön..... 328
Az olasz háborút megelőző diplomáciai tárgyalások. — Társasági szerződés felbontása ellenséges állam polgáraival szemben. — Az ügynök joga az üzleti könyvek betekintésére 343
A jelenkor és jövő nemzetközi joga. — A becsületsértő cselekmények és a német gyakorlat 355
A háborús klauzula értelmezéséhez.... 367
A zsarolás fogalmához. — Fiókvezető azonnali elbocsátásának oka..... 384
Műtéti beavatkozás a beteg beleegyezése nélkül 392
Brunner Henrik halála 400
A szóbeliség akadálya..... 408
A becsületszó elzálogosítása és a szerződések érvényessége. — A külföldi büntetőjog köréből 416
A kivételes állapotokra tett intézkedések állandósítása. — Ellenséges állam választott bíróságának szerződési kikötése 424
Wehberg a tudomány elfogulatlanságáról. — Társas ügyvédek egyetemleges felelőssége 440
A német bíróságok tehermentesítése... 448
Liszt válasza Lucchininek..... 456
A büntetőtörvény visszaható ereje. — A becsületszóval megerősített szerződések érvényességéhez..... 464
Az állami iskolai tanuló immunitása... 472

Lap

Szabadalmak értékesítése a semleges külföldön 480
Binding nyugalomba vonulása 488
Cégoltalom a bitorló cég valódisága esetén. — Az erkölcstelen ügylet judikaturájából 500
Kodifikált háborús bérleti jog 508
A háborús jogfejlődés. — Magyar jogíró külföldön 536

Franciaország.

Az idegen vagyon lefoglalása. — Ellenséges államok polgárait megillető szabadalmak megsemmisítése Franciaországban 35
Szerzőtársak jogviszonyai az egyiknek halála után 68
A törvények és az ellenség iránti gyűlölet 79
Wagner-művek és a szerzői jog..... 92
Francia bíráskodás a háború alatt..... 355
René Bérenger halála 399
A francia vezérkar szerzői joga..... 407

Angolország.

A szerződési jog és a háború 127
Az angol igazságszolgáltatás és a háború 304
A külföldi büntetőjog köréből..... 416

Olaszország.

A nyilvános előadás fogalmához..... 36
Az olasz ügyvédek és a háború..... 304
A külföldi büntetőjog köréből..... 416
Rendkívüli jogszabályok az osztrák-magyar monarchia alattvalóival szemben 432
A szerzői jogi gyakorlatból..... 488

Svájc.

Sajtóügyi rendelkezések a semlegesség megóvására 519

Svédország.

Lap

A magzatelhajtási probléma 264
Svéd börtönök 384
Hadi jövedelmi adó Svédországban.... 480

Dánia.

Női rendőrök és a prostitució..... 151

Törökország.

Török törvény a hadiszállítási visszaélésekről 256

Amerika.

Magánjogi bíráskodás idegen állam polgárainak pereiben 408
A külföldi büntetőjog köréből..... 416

Rendkívüli mellékletek.

Az osztrák negyedik moratóriumi rendelet.
Törökország, Bulgária és Görögország moratóriumrendeletei.
Az ötödik magyar moratóriumrendelet.
A hatodik magyar moratóriumrendelet.
Az ötödik osztrák moratóriumrendelet.
Német rendeletek
A negyedik moratóriumi eljárási rendelet.
A hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények, különösen a hadi szállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1915 : XIX. tc. szövege.
Moratóriumfeloldó-rendelet.
Igazságügyministeri rendelet a moratórium fokozatos megszüntetése következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályok megállapítása tárgyában.
A hatodik osztrák moratóriumrendelet.
A hatodik osztrák moratoriumi rendeletet kiegészítő rendelet
Rendelet a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárásról.

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1915. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerzô cikke található.

Admeto Géza, módosi ügyvéd. 146.
Alföldy Ede, budapesti kir. ítélőtáblai bíró. 5, 377, 385, 476.
Almási Antal, egyet. m. tanár, 218, 402.
Ambrózy Gyula, miniszteri fogalmazó. 234.
Angyal Pál, budapesti egyetemi tanár. 475.
Antal József, kézdivásárhelyi kir. járásbíró. 323, 394, 451.
Antalfi Mihály. 163.
Arany Sándor, budapesti kir. járásbíró. 41.
Auer György, budapesti kir. ítélőtáblai tanácsjegyző. 24, 56, 67, 76, 79, 90, 104, 115, 139, 151, 164, 180, 192, 204, 208, 228, 244, 256, 264, 272, 288, 304, 312, 328, 343, 355, 363, 368, 392, 400, 408, 416, 424, 432, 440, 444, 448, 456, 464, 472, 480, 499, 520. 536.
Bacsó Jenő, debreceni egyetemi tanár. 16.
Baditz Lajos, a szombathelyi közjegyzői kamara elnöke. 207, 290.
Bajzáth János, a kalocsai kir. törvényszék elnöke. 321, 401.
Balás P. Elemér, nagykikindai kir. ügyész. 387.
Balkányi Kálmán, az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés titkára. 333.
Balla Ignác, veszprémi kir. törvényszéki jegyző 124, 517.
Balog István.
Barakonyi Jenő. 163.
Barsi Aladár, budapesti joggyakornok. 428.
Baruch Ernő, kaposvári kir. törvényszéki bíró. 111, 202, 243.
Bary Zoltán, nagyváradi kir. tszéki jegyző. 55, 150.
Bárdos Benő, kir. tszéki bíró. 472, 499.
Beck Salamon, budapesti ügyvéd. 35, 55, 111, 139, 191, 216, 227, 264, 266, 271, 288, 291, 299, 311, 322, 343, 364, 375, 384, 415, 417, 500, 508.
Beling Ernő, müncheni egyetemi tanár. 290.
Berinkey Dénes, igazságügyi miniszteri osztálytanácsos. 172, 182, 220, 346.
Bodó Farkas, csikszeredai kir. törvényszéki tanácselnök. 403, 411.
Borsitzky Imre, budapesti kir. törvényszéki tanácselnök. 258, 282.
Borsodi Miklós, budapesti kir. járásbíró. 28, 79, 220, 349, 410, 447, 463.
Borsos Endre, budapesti kir. törvényszéki bíró. 50, 121, 231, 307, 314, 442.
Brüll Ignác, a budapesti ügyvédi kamara elnöke. 527.
Buday Dezső, kecskeméti jogakadémiai tanár. 469.
Burghardt István, budapesti kir. aljárásbíró. 123.
Buza László, sárospataki jogakadémiai tanár. 305, 313, 350, 361, 386, 471.
Büchler Dávid, ügyvéd. 327.
Csiky Aladár, kir. törvényszéki jegyző. 268, 278.
Csillag Benő, budapesti kir. központi járásbírósági jegyző. 453.
Csonka Elemér, szegedi kir. járásbíró. 89.
Dárday Sándor, a m. kir. állami számszék nyug. alelnöke. 522.
Dávid István, debreceni kir. tszéki bíró. 348.
Deák Ernő. 423.
Demjén János, dévai kir. törvényszéki albíró. 249.
Dettre Pál, kir. járásbíró. 66.
Diamant József. 373.
Doleschall Alfréd, egyetemi tanár. 70, 117, 131, 141, 155, 173, 190, 273.
Edvi Illés Károly, budapesti ügyvéd. 158.
Egyed István, budapesti kir. törvényszéki bíró, 23, 99, 309, 354, 389, 437.
Eördögh Árpád, pestvidéki kir. ügyész. 260.
Fabinyi Tihamér, kir. kúriai tanácsjegyző. 186.
Fekete Károly, budapesti ügyvéd. 513.
Félegyházy Elek, budapesti ügyvéd. 143.
Fodor Ármin, kúriai bíró. 3, 193, 229, 345.
Födi Károly, 448.
Fraenkel Sándor, budapesti ügyvéd. 20.
Friedmann Bernát, budapesti ügyvéd. 93.
Frigyes Béla, budapesti ügyvéd. 235.
Fuchs József, 179, 263.
Fürst Mátyás, budapesti ügyvéd. 267.
Gaár Vilmos, kir. kúriai bíró. 298.
Gál Jenő, budapesti ügyvéd. 450.
Gallia Béla, budapesti kir. ítélőtáblai bíró. 45, 165, 357, 369.
Genthon Ferenc, budapesti kir. ítélőtáblai bíró. 37, 142.
Gergely Bertalan, budapesti ügyvéd. 148, 458.
Giskán Jakab, budapesti ügyvéd. 137.
Goitein Sándor, budapesti ügyvéd. 311.
Gold Simon, budapesti ügyvéd. 71, 337.
Goldschmid Mór, budapesti ügyvéd.
Gombos Ede. 114.
Grandpierre Károly, tszéki bíró. 391.
Grecsák Károly, kir. kúriai tanácselnök. 289.
Gulyás József. 271.
Gutfreund Sámuel, debreceni ügyvéd. 159, 251.
Gündisch Guidó, erzsébetvárosi ügyvéd. 307, 322, 372.
Günther Antal, a kir. Kúria elnöke. 524.
Gyuk László. 115.
Hadzsega Illés, kir. járásbíró. 190.
Halom Dezső, budapesti ügyvéd. 29.
Hamar Gyula, kir. járásbíró. 243.
Havas Béla, budapesti ügyvéd. 224.
Hevesi Illés, budapesti kir. törvényszéki bíró. 134, 426.
Hubay László, szegedi kir. ügyész. 404.
Hugai Péter, perlaszi kir. albíró. 452, 494.
Imrefi Imre, kir. tszéki jegyző. 439.
Istvánffy István, Nagyvárad város árvaszékének elnöke. 109, 195, 359.
Juhász Géza. 343.
Kalmár Elemér, ügyvédjelölt. 211.
Kalmár Vilmos. 179.
Kartschocke Alajos. 211, 237.
Kácser Zsigmond, budapesti ügyvéd. 145, 284.
Kálniczky Géza, kassai kir. táblai bíró. 49, 72.
Kármán Elemér, erzsébetfalvai kir. járásbíró. 519.
Kégl János, monori ügyvéd. 47, 329.
Kelemen Frigyes Ottó, budapesti ügyvéd. 112, 149.
Kemény Viktor, ügyvéd. 479.
Kmety Károly, egyetemi tanár. 205, 265, 275, 281, 441, 449, 457, 467.
Kocsán János, nagyváradi kir. törvényszéki bíró. 135, 492.
Kovács Lajos, balassagyarmati kir. alügyész. 381.
Kovács Lajos, kir. büntető járásbiró. 34, 43, 493.
Kovács Marcel, budapesti kir. ítélőtáblai bíró. 10, 434.
Kovács Andor, kecskeméti jogakadémiai tanár. 43, 185.
Kovácsy Zoltán. 535.
Krausz Mór. 150.
Kuthi Sándor, debreceni ügyvéd. 127, 487.
Lengyel Aurél, kir. járásbíró. 292.
Lévy Béla, budapesti ügyvéd. 503.
Liebmann Ernő, budapesti ügyvéd. 177, 210.
Lőwy Ödön, a kecskeméti kerületi munkásbiztosító-pénztár igazgatója. 160.
Lutilszky Jenő, igazságügyminiszteri fogalmazó. 222.
Magyary Géza, budapesti egyetemi tanár. 1.
Marton Géza, jogakadémiai tanár. 418, 435, 477, 496.
Mauthner Dezső, budapesti ügyvéd. 276.
Mecsér József. 150.
Medgyes Simon, budapesti ügyvéd. 181, 196. 481.
Menyhárth Gáspár, kolozsvári egyetemi tanár. 57, 156, 245.
Meszlény Artur, kir. törvényszéki bíró. 9, 30.
Meszlényi Antal, beregszászi kir. törvényszéki bíró. 371, 421.
Mursay János. 139.
Müller Ferenc, szekszárdi ügyvéd. 316.
Nagy Ferenc, egyetemi tanár. 509, 527.
K. Nagy Sándor, kir. táblai bíró. 259.
Nagy Zoltán, kir. tszéki bíró. 296.
Nahalkó Tibor. 295, 424.
Nitsche Győző, kir. ítélőtáblai bíró. 69, 87, 108.
Olchváry Zoltán, kir. kúriai bíró. 489.
Özörényi Károly. 164.
Pap Dezső, kereskedelmi minisztériumi osztálytanácsos. 129.
Pap József, a budapesti ügyvédi kamara alelnöke. 14, 96.
Patonai László. 535.
Pető Béla. 79.
Plopu György, kir. kúriai bíró. 465, 473, 501.
Pogány Imre, győri ügyvéd. 100.
Polgár Ármin, szegedi kir. táblai bíró. 247.
Pollák Illés, budapesti ügyvéd. 153.
Pongrácz Jenő, budapesti ügyvéd. 64.
Proszwimmer Béla, budapesti ügyvéd.
Putnoki Béla, ügyvéd. 261, 396.
Rapoch Jenő, budapesti kir. járásbíró. 189.
Ráth-Végh István, pestvidéki kir. törvényszéki bíró. 74.
Reich Zoltán. 382.
Reiniger Jakab, szegedi ügyvéd. 60, 201.
Ries István, budapesti ügyvéd. 284.
Rosnyai Dávid, kir. kúriai tanácsjegyző. 187, 340, 445.
Salamon Ferenc. 244, 366.
Sándorfi Kamill, budapesti kir. járásbíró. 60.
Schreyer Jakab, budapesti ügyvéd, 105, 118.
Schuster Rudolf, a szabadalmi bíróság elnöke. 83, 528.
Schwartz Izidor, kormányzósági titkár. 121, 220, 378, 391.
Sebess Dénes, ítélőtáblai tanácselnök. 4.
Sebestyén Samu, budapesti ügyvéd. 73, 98.
Sichermann Bernát, budapesti ügyvéd. 25, 84, 168.
Simonyi Zsigmond, egyetemi tanár. 487.
Sömjén Géza, budapesti ügyvéd. 75.
Stein Artur. 303.
Strausz Sándor. 215.
Suloky István, budapesti kir. törvényszéki bíró. 338, 504.
Szabó József. 114.
Szabó Kornél, budapesti kir. központi járásbirósági jegyző. 495.
Szabó Lajos, lugosi kir. ügyész. 267.
Szalai Emil, budapesti ügyvéd. 36, 62, 68, 92, 298, 367, 407, 488, 519.
Szántó Valér, budapesti ügyvéd. 317.
Szegő Miklós, ügyvéd. 191.
Szenczer József,. 263.
Szentiványi Ede, monori kir. járásbíró. 260.
Szigeti László. 518.
Szilágyi Arthur Károly, budapesti ügyvéd. 107, 119, 132, 398.
Szladits Károly, igazságügyminiszteri tanácsos. 530.
Szokola Leó, árvaszéki fogalmazó. 412.
Tarnai János, kir. kúriai tanácselnök. 433.
Teller Miksa, budapesti ügyvéd. 8, 54, 88, 203, 206, 225, 242, 257, 326, 334, 431, 439, 455, 472.
Térfi Gyula, igazságügyminiszteri tanácsos. 2, 511.
Törzs Lajos. 215, 271, 342.
Török Miklós. 24.
Tóth István, beregilosvai ügyvéd. 239.
Ujfalussy Béla, kassai kir. táblai bíró. 48, 184, 484.
Vadász Lipót, igazságügyi államtitkár. 526.
Vargha Ferenc, kir. kúriai tanácselnök. 26, 39.
Varga Károly, dárdai kir. járásbíró. 325, 351.
Vavrik Béla, a Kúria másodelnöke. 525.
Varró István, műegyetemi tanársegéd. 486.
Várkonyi Kálmán, budapesti ügyvéd. 52.
Vámbéry Rusztem, budapesti egyetemi m. tanár. 42, 103, 206, 227, 397, 399, 491, 513.
Végh Károly, a budapesti árú- és értéktőzsde alelnöke. 81, 94.
Vincenti Gusztáv, budapesti kir. ítélőtáblai tanácsjegyző. 293, 300, 319.
Virágh Gyula, budapesti ügyvéd. 175, 199, 233, 252.
Weiss Ignác, brassói ügyvéd. 33.
Weissberger Imre, budapesti ügyvéd. 331.
Wlassics Gyula, a m. kir. közigazgatási bíróság elnöke. 217, 297, 525.
Zakariás István, kir. táblai bíró. 198.
Zilahi László, igazságügyminiszteri fogalmazó. 459.
Zsitvay Tibor, budapesti ügyvéd. 467.
Zsoldos Benő, szegedi kir. táblai tanácsjegyző. 395.

Ötvenedik évfolyam. 1. szám. Budapest, 1915 január 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Magyary Géza* budapesti egyetemi tanár: Az új polgári perrend életbelépésének küszöbén. — *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri tanácsos: A polgári perrendtartás megalkotása. — *Dr. Fodor Ármin* kúriai bíró: A részletügylet az új polgári perrendtartásban. — *Sebess Dénes* ítélőtáblai tanácselnök: A szóbeliség és közvetlenség új területei. — *Alföldy Ede* budapesti kir. táblai bíró: A Pp. némely vitás szabályáról. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Az ügyvédek röviden allegáljanak. — *Dr. Meszlény Artúr* az igazságügyminisztériumban alkalmazott törvényszéki bíró: A perorvoslatok jogi természete. — *Dr. Kovács Marcel* budapesti kir. táblai bíró: A felülvizsgálat köre. — *Dr. Pap József* egyetemi rk. tanár, az ügyvédi kamara alelnöke: Perújítás az új polgári perrendtartásban. — *Dr. Bacsó Jenő* debreczeni egyetemi tanár: Széljegyzetek az ítéleti jogerő tanához. — *Dr. Fraenkel Sándor* budapesti ügyvéd: Törvénykezési illeték.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből. — Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár VIII. kötetéhez.

Az új polgári perrend életbelépésének küszöbén.

Az új eljárási kódex igen kedvezőtlen viszonyok közt lép életbe. A bírák és ügyvédek nagy része a harctéren van, az igazságszolgáltatás rendes menete megakadt, a moratórium rendkívül bonyolult anyagi és eljárási szabályai pedig tömérdek nehézséget okoznak a törvénykezés azon területén, ahol még van némi tevékenység. Teljesen átérzem azok aggódását, akik a nagy mű életbelépését boldogabb időkre kívánták volna halasztani. Mégis nagyon helyeslem, hogy a törvényhozás újabb elhalasztásra nem határozta el magát. Amint nagyon célszerű volt, hogy, kizárólag ügyviteli okokból, nem léptették életbe az új perrendet az év derekán, épúgy rendkívül káros lett volna az életbelépést január 1-én túl is elhalasztani. Mindenekelőtt azt fontoljuk meg, hogy még a törvénykönyvek sem tűrik el túlhosszú ideig a függő állapotot. Igaz, hogy ezeket nem lehet a rendes szabályok szerint életbeléptetni. De viszont ne feledjük el, hogy a polgári perrend megalkotásától már teljes *négy* év telt el, tehát több, mint amennyit a kódexek is kár nélkül elbírhatnának. Ha már most egészen bizonytalan időre, a háború befejezéséig, halasztották volna el életbelépését, egészen kétségtelen, hogy nem lett volna jogéletünk számára az az értéke, mint most. Hiába, az idő a törvények feje fölött is eljár. Könnyen megeshetik, hogy még kedvezőbb körülmények közt sem lesznek képesek céljuknak megfelelni, ha túlsokáig zárjuk el őket az élettől. Hozzájárul ehhez még az is, aminek a mai nagyon súlyos viszonyok között mindenekfölött irányadónak kell lennie, hogy a háború a nemzet rendes életműködését minél kevésbé zavarja meg. Annál nagyobb hasznot jár az országra, minél kevésbé akasztja meg rendes munkánkat a háború, mert annál nagyobb erőt tudunk kifejteni a harctéren is. Kétségtelenül az ország kifogyhatlan életerejének fényes bizonyítéka, hogy a nagy élethalál harcban még fontos jogi reformokat is tud életbeléptetni.

Arról természetesen nem lehet szó, hogy az új polgári perrend jótékony hatásait mindjárt az életbelépés első hónapjaiban vagy épen első heteiben érezzük. A kétkedők és sötéten látók legalább azt tegyék meg, hogy itéletüket egyelőre függesszék fel. A legsúlyosabb gond, amely vállainkra nehezedik, vajjon az új polgári perrend segít-e polgári bíráskodásunk legnagyobb baján: a nagy munkatorlódáson és a sok hátrálékon? Az eszközöket erre a célra bőségesen megadja a bírónak. Mert ne tévesszük el szem elől, hogy az új jog a bírót teszi meg a per urává. A felek érdekeinek sérelme nélkül, sőt egyenesen azok védelmére, oly erős pervezető hatalommal ruházza fel, amely a gyors elintézést igen nagy mértékben előmozdítja. Az a törvény, amely elrendeli, hogy a bírónak kötelessége ügyelni arra, hogy a tárgyalás «lehetőleg ugyanabban az ülésben befejeztessék» (224. §.), hogy a tárgyalást csak fontos okokból halassza el (241. §.), jóformán mindent megtett, ami az ügyek gyors elintézésére tehető. Itt már most csak az kell, hogy a bírák és ügyvédek a helyzet magaslatára emelkedjenek, s közös erővel, bár sokszor némi önmegtagadással, munkálkodjanak közre, hogy a törvény szavai ne maradjanak csupán írott betű. Egyébiránt azt is figyelembe kell még vennünk, ezt azonban ma nem lehet bővebben tárgyalnom, hogy a bíróságok munkaterhének csökkentését senki se várja csupán eljárási reformoktól. A munkatorlódásnak nem az az egyedüli oka, hogy a peres eljárás nem megfelelő, ebben nagy része van a gazdasági életnek is, s ennek folytán a perek bizonyos szükségszerű szaporodásának. A baj orvoslására tehát messzebbmenő reformokra lesz szükség, idővel, ha a kérdés teljesen megérlelődik.

Az új polgári perrend életbelépésével régi vágyaink valósulnak meg. Már a polgári törvénykezési rendtartás megalkotásának és az első jogászgyűlés idejében az volt a magyar jogászközönség általános meggyőződése, hogy polgári perjogunk végleges reformja csak a *szóbeliségen*, *közvetlenségen* és *nyilvánosságon* épülhet fel. Nekik teljes igazuk volt, mert ma is minden fentartás nélkül valljuk, hogy életrevaló perjogi reform csak ezeken az alapeszméken nyugodhatik. Sokáig tartott, míg ezt elértük, ami nagyon kifárasztott. Az a sok ideiglenes és részleges javítás pedig, amelyekben részünk volt, s amelyek itt-ott igen értékeseknek bizonyultak — nem volnánk igazságosak, ha ezt nyíltan el nem ismernők — többször kiábrándított, csalódást hozott. A bajokat gyakran nem orvosolta, sőt olykor még újabbakat idézett elő. Itt van a sommás eljárás felülvizsgálata. Ma már mindenki tudja, hogy a tény- és jogkérdést úgy elválasztani, mint akkor gondolták, lehetetlen s az új polgári perrend becsületes őszinteséggel ezt be is ismeri.

Nagy bajnak tartanám, ha emiatt lehangoltság lenne urrá fölöttünk, s nem is tudnók a nagy reform életbelépésének jelentőségét felismerni. Az új törvény kétszáz évre visszanyúló reformmozgalmaknak záróköve. Ma már teljesen kifejlett bírósági szervezetünk és teljesen kész peres eljárásunk van, ez az utóbbi most lép át az életbe. Állami létünk megszilárdítása és jogi egységünk előmozdítása szempontjából ennek oly nagy a jelentősége, hogy ma nem is tudnám eléggé méltatni. A jogkereső közönség pedig ezentúl a legteljesebb alkotmányjogi biztosítékok mellett kap jogvédelmet. Hogy a fél minden eljárásban és minden fokon szemtől szembe állhat bírájával, nagy erőssége igazságos ügye győzelmének. Az új polgári perrend elévülhetlen érdeme, hogy ezt megvalósítja. Nagy jelentősége van annak is, hogy az új törvény mélyíteni fogja bíráink és ügyvédeink jogi tudását, s így itélkezésüket mindenesetre a tökély magasabb fokára fogja emelni. Ismeretes, hogy a kódexeknek igen nagy a nevelő hatása. A bíró és ügyvéd nemcsak jogot, hanem jogi tudást is merít belőlük. Ezt az utóbbit a polgári perrendből annál inkább fogja meríthetni, mert rendkívül átgondolt és jól megalapozott elméleti háttere van. Szemére is vetik, hogy

egyik-másik rendelkezése annyira elméleti, hogy törvénybe nem is való. Engem a tapasztalat tanított meg arra, hogy jó elméleti háttér, és akár csak a sorok közt, jó elméleti útmutatás a gyakorlati embert sok nehézségen segíti keresztül.

Erős a reményem, hogy jogászközönségünk a súlyos viszonyok között is fogja tudni értékelni az új polgári perrend életbelépésének jelentőségét, s hogy felfogásban egynek fogja magát érezni azzal a tiszteletreméltó táborral, amely annak idején oly nagy lelkesedéssel írta ki zászlajára azokat az elveket, amelyeket az új törvény megvalósít. Remélem ezt azért, mert jogászságunk minden időben meg tudta érteni a nagy eszméket. És erős a meggyőződésem, hogy jól is fogja átültetni az életbe, mert erre máskor is mindig bámulatos képessége volt. Most ez annál kevésbé lesz nehéz, mert alig van reformunk, amelyet annyi gonddal és hozzáértéssel készítettek volna elő, mint ez.

Az új polgári perrend egyik legegyénibb törvényhozási alkotásunk. Elejétől végig *Plósz Sándor* műve, gazdag tudományos ismereteinek és gyakorlati tapasztalatainak nagy gonddal leszűrt eredménye. A büntető törvénykönyvön kívül nincs is nagyobbszabású törvényünk, amely annyira egyéni volna, mint ez. A törvénykönyvek ma már nem úgy készülnek, hogy az egész művet egy ember a maga képére teremtené. Az új polgári perrend a csekélyszámú kivételek közé tartozik. Elvi felfogása, szerkezete és minden részlete *Plósz* legsajátabb alkotása. Vannak ugyan rendelkezései, amelyek a szerző hozzájárulása nélkül kerültek bele, s ezek nem is mindig a legszerencsésebbek, ez azonban állításomat alig érinti. Szerzője német műveltségű perjogász. Kitűnő érzéke csakhamar megtanította arra, hogy a legalaposabb perjogi tudást csak a német irodalom nyujthatja. Ez meglátszik a törvényen is. Nem mondom, hogy a német vagy az osztrak perrend egyszerű másolata, de hogy rájuk támaszkodik, az ő iskolájukból való, azt eltagadni nem lehet, nincs is reá semmi ok. Önállóságát ez nem csorbítja, mert a szerző nagy kritikával csak a legértékesebbet vette át belőlük, sok tekintetben pedig úttörően is fellépett, s így egészbenvéve tökéletesebb mint akár a német vagy az osztrák perrend. Az az idő, hogy mi nemzeti műveltségünkből fakadó egészen önálló jogi alkotassal álljunk elő, még nem érkezett el. *Plósz* nagy mérsékletere és bölcs belátására vall, hogy alkalmazkodott a fejlődés törvényeihez. Kiváló alkotása életbelépesének napján a magyar jogaszközönség a legnagyobb melegséggel emlékszik meg róla is.

Dr. Magyary Géza.

A polgári perrendtartás megalkotása.

Az 1915. évi január hó 1-ével életbelépő polgari perrendtartás majdnem félszázados kodifikácionális munkálkodásnak a gyümölcse. Már Horváth Boldizsár, amikor az ideiglenesnek készült 1868. évi LIV. tc. javaslatát benyújtotta, munkába akarta vétetni a végleges perrend kidolgozását és erre megbízást is adott. A kodifikáció munkája tehát már a hatvanas évek végén megindult és azóta sohasem szünetelt hosszú ideig ; Pauler Tivadar 1874-ben, Perczel Béla 1876-ban, majd ismét Pauler Tivadar 1879-ben nyújtott be a perrendtartásról törvényjavaslatot (az utóbbinak eredménye lett az 1881. évi LIX. tc.) ; mindezek azonban a végleges reformot nem hozták meg.

A polgári perrendtartás megalkotásának alapjául tulajdonképen az országgyűlés képviselőházának 1880. évi április hó 23-án hozott határozata tekinthető, amely a kormányt a szóbeliség és a közvetlenség elvein alapuló perrendtartás elokészítésére utasította. E határozat következtében bízta meg Pauler Tivadar igazságügyminiszter Emmer Kornél országgyűlési képviselőt és Plósz Sandor egyetemi tanárt azzal, hogy a polgari peres eljárást a külföldön tanulmányozzák és a polgari perrendtartásnak a szóbeliség, a közvetlenség és a nyílvánosság elvén alapuló tervezetét elkészítsék. A megbízottak külföldi tanulmányuk befejezése után elkészítették tervezetüket és az egymást kiegészítő, de a perelőkészítést és a tárgyalást különböző rendszer alapján szabályozó két tervezet 1885-ben sajtó útján is közzé lett téve.

A kir. ítélőtáblaknak az 1890 : XXV. tc.-be foglalt szétosztása előkészítette a szóbeli eljárás behozatalát és erős óhajtás nyílvánult a szóbeliség reformjának a peres eljárás egész terén megvalósítása iránt. Szilágyi Dezső igazságügyminiszter azonban a részleges reformra határozta el magát és így alkotta meg a törvényhozás a Plósz Sándor tervezete alapján készült javaslathoz képest az 1893 : XVIII. tc.-be foglalt sommás eljárást, mint a végleges perrend előfutárját. Még ennek a törvénynek előkészítő munkálatai alatt nyert megbízás alapján Plósz Sándor elkészítette a teljes polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat előadói tervezetét, amely 1893-ban közzé is lett téve, részletes indokolással együtt. Az előadói tervezet a bíróságokkal, egyetemekkel, jogakadémiákkal, ügyvédi kamarákkal közöltetvén, a beérkezett észrevételek alapján Plósz Sándor, már mint igazságügyminiszter átdolgozta a tervezetet és azt 1901-ben közzé is tette (ez a tervezet 1901-ben dr. Sgalitzer Gyula budapesti és dr. Pollák Miksa bécsi ügyvédek fordításában német nyelven is megjelent) ; a tervezet egyes kérdéseiről 1901 tavaszan szaktanácskozmányt tartott és 1902. évi január 29-én a képviselőháznak terjedelmes indokolással együtt benyújtotta. A javaslat kidolgozásában többször hallgatott meg a miniszter egyes szakférfiakat, közöttük dr. Balogh Jenő, akkori egyetemi tanárt, Gottl Ágost akkori kúriai bírót, különösen a nemzetközi jogot érintő rendelkezéseket dr. Tőry Gusztáv, a bányaügyekben való bíráskodást Lányi Bertalan a házassági eljárásról szóló rendelkezéseket dr. Vavrik Béla közreműködésével készítette el ; az egész munkában pedig dr. Fodor Ármin és dr. Térfi Gyula vettek részt.

A képviselőház igazságügyi bizottsága Hódossy Imre, majd Sághy Gyula elnöklete alatt Günther Antal és Rabár Endre előadók közreműködésével 1902. évi október 21-étől 1903. évi július 23-ig 50 ülésen igen alaposan, helyenkint erős vitatkozással tárgyalta a javaslatot és általános meleg elismeréssel adózván Plósz Sándornak mind a tudomány, mind a gyakorlati élet követelményeinek szempontjából magas színvonalon álló kitűnő javaslatának elkészítéséért és előterjesztéséért, a javaslat részletein — legtöbbször a miniszter hozzájarulásával — néhány fontos módosítást is tett ; fontosabb változtatások voltak a kereskedelmi bírósági hatáskörnek és az ülnöki intézménynek és ezzel kapcsolatban a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek a megszuntetése, a felülvizsgálat alapjának erős kitágítása stb. Ebből a javaslatból azonban a közbejött súlyos politikai viszonyok miatt nem lett törvény. Pár év mulva 1907-ben, majd ismét 1908-ban Günther Antal nyújtotta be, némi átdolgozással a Plósz-féle javaslatot, amelynek plenáris targyalására most sem került a sor, az igazságügyi bizottság is csak néhány szakaszt tárgyalt le belőle.

1910-ben szintén csak csekélyebb jelentőségű és a rendszert nem érintő módosításokkal Székely Ferenc nyújtotta be ismét a Plósz-féle javaslatot, amelyet végre törvény erejére sikerült emeltetni, de nem minden küzdelem nélkül.

Az igazságügyi bizottság id. Erdély Sándor elnöklete alatt és Plósz Sandor előadása alapján 1910. évi október hó 3-ától 1910. évi október hó 31-ig 15 ülésben tárgyalta a javaslatot és azt lényegesebb változtatások nélkül elfogadta ; a kötelező ügyvédi képviselet kiterjesztése, az eljárás egyes részletének egyszerűsítése érdekében és a külföldi bíróság ítéletének elismerését illetőleg tett azon jelentékenyebb módosítást.

A képviselőház 1910. évi november hó 16-án fogott a javaslat tárgyalásához. A vita Plósz Sándor magas színvonalú előadói beszéde után széles terjedelemben indult meg és különösen a könyvkivonati illetékesség körül kifejlődött heves küzdelmek miatt mind nagyobb arányokat öltött ; már-már az obstrukció veszedelme latszott fenyegetni a javaslat sorsát, amikor a könyvkivonati illetékesség kérdésében létrejött kompromisszumos megoldás biztosította a javaslatnak gyorsabb és simább tárgyalását. A képviselőház 10 ülésben 1910-ik évi november hó 28-án a kereskedők és iparosok kedvezményes illetékességét nem tekintve, egyéb nagyobb módosítás nélkül végzett a javaslattal és miután azt december 20-án a főrendiház is letárgyalta és a király 1911. évi január hó 8-án szentesítette, a sokat hányatott javaslat, mint 1911. évi I. törvénycikk került az országos törvénytárba.

Az életbeléptetési törvény, helyesebben életbeléptetési törvények (1912. évi LIV. és LV. tc.) tervezetét még Plósz Sándor készítette el és azt 1905-ben közzé is tette. Némi módosítással ezt a tervezetet nyújtotta be Székely Ferencz is és azt 1912-ben az országgyűlés is elfogadta és mint 1912-ik évi LIV. és LV. törvénycikkek kerültek a törvénytárba.

A javaslatok újabb átdolgozásait dr. Tőry Gusztáv államtitkár vezetése alatt és dr. Fodor Armin közreműködésével dr. Térfi Gyula végezte.

Az életbeléptetési törvény szerint a polgári perrendtartásnak

legkésőbb 1914. évi szeptember hó 1-én kellett volna életbelépnie. Minthogy azonban általános volt az óhajtás aziránt, hogy az új törvény az év közepe helyett az év elején lépjen életbe, az 1914-ik évi XXXIV. tc. az életbelépést 1915. évi január 1-ére halasztotta.

A kiütött háborús események több oldalról aggodalmat hoztak felszínre a polgári perrendtartás életbeléptetésének időszerűségére nézve. Ezek az aggodalmak azonban nem ingatták meg dr. Balogh Jenő igazságügyminisztert abban az erős meggyőződésében, hogy jogszolgáltatásunknak most a háborús események közepette is legfontosabb feladata a polgári perrendtartás életbeléptetése és az évtizedek óta óhajtva várt korszakalkotó reformnak nagy előnyeit tovább halogatni nem szabad. Az igazságügyminiszter az életbeléptetés céljára szükséges rendeleti és egyéb intézkedéseket fáradhatatlan buzgalommal kellő időben megtette és a nagy mü teljesen készen várja azt az időpontot, amikor a törvénytárból az életbe kerülve, a bírói és az ügyvédi kar lelkes buzgóságával és feladatát a mostani súlyos helyzetben is átértő kitartó munkásságával az élet próbáján is kiválónak bizonyul.

Dr. Térfi Gyula.

A részletügylet az új polgári perrendtartásban.

Az új polgári perrendtartás a részletügyletből származó követelésekre nézve az illetékesség tekintetében oly rendelkezéseket tartalmaz, amelyekkel az adóst a visszaélések ellen védeni kívánja. Így kimondja, hogy részletügyletből származó követelésre nézve az illetékesség a teljesítés helyének illetékességéről (Pp. 29. §.), az árúkövetelések illetékességéről (Pp. 31. §.), valamint az alávetésen alapuló illetékességről (Pp. 45. §.) szóló rendelkezések alapján (még pedig ez utóbbinál akkor, ha az árú teljes vételára ötszáz koronát meg nem halad) a polgári perrendtartás hatályosságának területén lakó alperessel szemben nem állapítható meg.

A polgári perrendtartás törvényjavaslata nem tartalmazott a részletügyletekre vonatkozó rendelkezéseket és a képviselőház igazságügyi bizottsága sem javasolta az ily rendelkezések felvételét. Ezek a rendelkezések a törvényjavaslat képviselőházi tárgyalása alatt kerültek a törvénybe. Felvételükkel a nézeteknek és érdekeknek azt az ellentétét kívánták áthidalni, amely az ú. n. kereskedelmi illetékességek szabályozása tekintetében fenállott. Ismeretes az a vita, amely a polgári perrendtartás alkotásánál a könyvkivonati illetékesség kérdésében az érdekelt köröket két táborba osztotta. Az 1868 : LIV. tc. által az illetékesség tekintetében a kereskedőknek a könyvkivonati illetékesség alakjában megadott kedvezmény sok panasz és támadás tárgya volt. A kereskedelmi érdekkörök erélyesen védelmezték ezt az illetékességet, az ellentétes vélemény annak teljes eltörlését kívánta. A polgári perrendtartás törvényjavaslata a vélemények kiegyenlítése végett középutat választott ; a könyvkivonati illetékességet nem ejtette ugyan el, hanem korlátozta olykép, hogy azzal csak bejegyzett kereskedő más kereskedővel szemben élhet, nem kereskedővel szemben tehát ez az illetékesség nem alkalmazható. Kereskedelmi körökben ezzel a megoldással nem voltak megelégedve és nem kereskedővel szemben is kívántak oly illetékességi szabályozást, amely ne kényszerítse őket, hogy az adóst csakis saját lakóhelyén perelhessék. A teljesítés helyének illetékességét és az alávetésen alapuló illetékességet e célra nem tartották elegendőnek, mert az illetékességnek előzetes okirati megállapítása sokszor akadályokba ütközik. A kereskedelmi körök óhajára a kormány erre hajlandónak mutatkozott megadni az árúkövetelések illetékességét oly alakban, hogy az üzlet körében történt eladásból származó követelések a felperes telephelyének bírósága előtt is perelhetők, ha a felperes a követelés alapjául szolgáló megrendelést és az árú tényleges átvételét okirattal igazolja. A kereskedelmi külön illetékességek elleni harc ezzel az engedménnyel új tápot nyert. A képviselőházban ez az ellenzés nagy mérveket öltött. Végül az ellentétek kiegyenlítése olyképen sikerült, hogy a könyvkivonati illetékességet a törvényjavaslatban foglalt korlátozással, valamint az árúkövetelések illetékességét elfogadták, de másrészt a részletügyletből származó követelésekre nézve a fentismertetett illetékességi korlátozásokat állapították meg.

Kétségtelen, hogy az illetékesség korlátozása a részletügyletekből eredő követeléseknél indokolt. Maguk a kereskedelmi körök nálunk, ép úgy mint külföldön törvényhozási rendelkezéseket kértek a részletügylet körében felmerülő visszaélések ellen. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, amikor néhány év előtt a részletügyletről törvény alkotását sürgette, élénk színekben ecsetelte ezeket a visszaéléseket. Utalt a részletügylet által nyujtott fizetési feltételek könnyűségére, amely a vevőt a vásárlásra csábítja oly esetekben is, amikor a megvett tárgy az ő számára felesleges és annak értéke vagyoni viszonyaival nincsen összhangban. Utalt továbbá arra, hogy egyes megbizhatatlan kereskedők a vevők tapasztalatlanságát és kényszerhelyzetét kihasználva, a forgalmat értéktelen és silány árúkkal árasztják el, azokat túlmagas áron értékesítik és ily módon a velük versenyezni nem bíró tisztességes kereskedőket is károsítják. Utalt végül a visszaéléseknek egész sorozatára, amelyek főkép arra vezethetők vissza, hogy lelkiismeretlen ügynökök olyan szóbeli igéretekkel bírják rá a vevőt a vásárlásra, amelyeknek az aláírt szerződés meg nem felel. A XI. magyar jogászgyűlés, valamint a Magyar Jogászegylet is behatóan megvitatta a részletügylet nyomán járó bajokat, és visszaéléseket és ezek ellen törvényhozási védelmet talált szükségesnek. Ennek a védelemnek egyik lényeges része pedig az, hogy az eladó ne perelhesse a vevőt tőle távol eső bíróság előtt, ahol a vevő csak nagyobb nehézséggel és költséggel védekezhetik. Egyes külföldi törvények, így az osztrák. részletügylettörvény az illetékességet ennek megfelelően korlátozta. A magyar igazságügyminisztérium által néhány év előtt az árúrészletügyletről készült törvénytervezet szintén olyképen kívánt intézkedni, hogy belföldön lakó vevő árúrészletügylet alapján csak a lakóhely szerint illetékes bíróság előtt perelhető.

Ámbár az illetékességnek korlátozása a részletügyletből eredő követelésekre nézve ilykép mindenesetre indokolt, törvényhozásunknak az az eljárása, hogy ezt a kérdést a részletügylet általános szabályozásából kiszakítva, a polgári perrendtartásban oldotta meg, több tekintetben kifogásolható.

Elsősorban ez a szabályozás homályban hagyja azt, hogy mily ügyleteket kell részletügyleteknek tekinteni Ha csak magából a szóhangzatból indulnánk ki, azt hinnők, hogy részletügylet minden vételügylet, amelynél a vételár részletekben fizetendő. Ez azonban tévedés volna. A részletfizetés önmaga még nem teszi az ügyletet részletügyletté. A magyar törvénytervezet árúrészletügyletnek tekinti az ingó dolog eladását, amennyiben az eladó részéről kereskedelmi ügylet, ha az eladó az árút a vevőnek a vételár teljes lefizetése előtt átadja, a vevő pedig a vételárnak vagy a dolog átadásakor még hátralevő részének előre meghatározott részletekben való törlesztésére kötelezi magát. A magyar törvénytervezet ezek közül is kiveszi azokat az ügyleteket, amelyeknél a vevő bejegyzett kereskedő. Egyesek további korlátozásokat ajánlottak. *Barna Ignác* kartársam a Jogászegyletben előterjesztett véleményében azt javasolta, hogy részletügylet csak az legyen, amelynél félévi vagy hosszabb időszakokra szóló vagy a vételár tizedrészét meghaladó részletfizetések vannak megállapítva.* Németországban *Heck* a XI. német jogászgyűlés elé terjesztett javaslatában azt javasolta, hogy részletügylet a törvény értelmében az ingó dolog megszerzésére irányuló ügylet abban az esetben legyen, ha vagy az eladónak a dologra dologi biztosítási jogot biztosított a vevő, vagy pedig az átadott dolog vételára több mint három részletben fizetendő. Egyesek bizonyos árúcikkeket egyáltalában kiveendőnek tartanak a részletügyletek köréből. Így nálunk *Barna Ignác*, Németországban *Wilke* a fényűzési cikkeket, sorsjegyeket és más értékpapirokat. Mások talán több joggal kivenni óhajtanák a könyveket, tekintettel arra, hogy a részletügylet a könyvek terjesztésének hatékony eszköze és ilykép az irodalmat és a közművelődést is szolgálja.

Nálunk a részletügyletről szóló 1883 : XXXI. tc. csakis a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetés melletti eladását szabályozza. Ez a részletügylet tehát nem támaszt kétségeket. Az árúrészletügylet törvényhozási szabályozása mindeddig nem történt meg, dacára annak, hogy szükségét általánosan elismerik és az előmunkálatok ebben az irányban nehány év előtt meg is indultak. Mindaddig, míg ez meg nem történik, a perrendtartás említett illetékességi szabályainak hiányzik a megfelelő háttere. Ily körülmények között a bíróságok feladata lesz, hogy a gyakorlatban megalkossák az árúrészletügylet fogalmát. A fentemlített korlátozások legnagyobb része természetesen csak törvény útján állapítható meg, a bírói gyakorlat azokat ki nem mond-

* Jogászegyleti Értekezések XIV. kötet. 5. füzet. 15. lap.

hatja. Mindenesetre azonban bíróságaink helyesen fognak eljárni, ha az ingóknak részletfizetés melletti eladását csak akkor tekintik árúrészletügyletnek, ha az eladó az árút a vevőnek a vételár teljes lefizetése előtt átadja és különösen, ha ez az átadás a tulajdonjog fentartása mellett történt. A részletügylet és a pactum reservati dominii közt szoros kapcsolat van.

Számos kérdést lehetne itt felvetni. Azonban nem akarok ez alkalommal a részletekbe menni. Csak egy kérdést kívánok érinteni: az átmeneti rendelkezést, t. i. azt, hogy a perrendtartás életbelépte előtt létrejött részletügyletből származó keresetekre mikép nyernek alkalmazást.

A perjogi szabályok közjogi természetűek levén, ebből az következik, hogy az új polgári perrendtartás életbelépte után megindított perekben az illetékesség kérdésében az új polgári perrendtartás rendelkezései irányadók akkor is, ha a követelés a polgári perrendtartás életbelépte előtt keletkezett. Ezt az elvet a perrendtartást életbeléptető törvény javaslatának indokolása * kimondja és a törvény általánosságban követi is. Ebből folyik, hogy a teljesítési hely illetékessége (és természetesen az árúköveteléseknek a Pp. 31. §-ában meghatározott illetékessége is) a Pp. életbelépte után részletügyletből származó követelés iránt megindított perekben nem nyer alkalmazást.

Maga a törvény azonban e szabály alól kifejezetten kiveszi az alávetésen alapuló illetékességet. A perrendtartást életbeléptető törvény (1912: LIV. tc.) 62. §-a elismeri a polgári perrendtartás életbelépte előtt okiratban létrejött illetékességi alávetés érvényességét és csak azt a megszorítást teszi, hogy abban az esetben, ha az alperes magát a felperes szabad tetszése szerint választandó bármely bíróságnak vetette alá, a felperes az alávetés alapján csakis saját általánosan illetékes bírósága előtt indíthatja meg a pert. A törvényjavaslat indokolása kifejti, hogy sem a méltányossággal, sem a felek intencióival nem férne meg, ha a korábbi szabályok szerint érvényesen létrejött illetékességi alávetés az új perrendtartás életbelépésével hatályát vesztené. A törvény tehát olykép egyenlíti ki a közjogi elvet a méltányossággal, hogy az előbbi alávetésre nem alkalmazza ugyan minden irányban az eddigi jogot, de nem is szünteti meg az új jog alapján az ezzel teljesen meg nem egyező alávetés érvényességét. Az eddigi jog szerint (1868: LIV. tc. 52. §. *a)* pont) az alávetéshez nem volt szükséges okirat és a felperes szabad tetszése szerint választandó bármely bíróságnak történt alávetés alapján a felperes bármely bírósághoz fordulhatott. Az 1912: LIV. tc. 62. §-a elfogadja ezt az alávetést, de csak akkor, ha (bármily alakban kiállított) okiratban történt, és a bíróság választásának jogát is elvonja a felperestől, holott abban az esetben, ha az új perrendtartás 45. §-a jönne itt alkalmazásba, az alávetés csak akkor volna érvényes, ha közokiratba vagy teljes bizonyítékul szolgáló magánokiratba foglalták és ha az alávetés egy meghatározott belföldi bíróságra ruházza az illetékességet.

Ez a méltányos felfogás, amely az előbb érvényesen létrejött alávetés érvényességét lehetőleg fen akarja tartani, részletügyletből származó keresetekre is alkalmazást nyer. Az életbeléptető törvény javaslatának indokolása ezt világosan kimondja ** és következik ez abból, hogy az 1912: LIV. tc. 62. §-a a fent ismertetett rendelkezést korlátlanul állítja fel és nem veszi ki alóla a részletügyletből származó követeléseket.

A Pp. 45. §. utolsó bekezdésének szövege is támpontot nyujt arra, hogy maga a perrendtartás is ezt a felfogást tartotta szem előtt. Míg ugyanis a Pp. 29. §-a azt mondja, hogy részletügyletből származó követelésre nézve a teljesítési hely illetékessége meg nem állapítható, addig a Pp. 45 §-a olykép szól, hogy részletügyletből eredő követelésre nézve az illetékesség okiratban sem köthető ki, ha az árú teljes vételára 500 koronát meg nem halad. A törvény tehát azt mondja, hogy az illetékesség a Pp. életbelépte után nem köthető ki, de nem mondja azt, hogy az előbb kikötött illetékesség vagy előbb történt alávetés figyelembe nem jöhet és annak alapján az illetékesség nem volna megállapítható.

Dr. Fodor Ármin.

* Indokolás a javaslat 57. §-ához (Igazságügyi Javaslatok Tára 1911. évf. XI. kötet 381. lap).

** Indokolás i. h. (Igazságügyi Javaslatok Tára XI. k. 381. lap).

A szóbeliség és közvetlenség új területei.

Az új polgári perrend korszakot alkotó alapelvei oly területekre is ki vannak terjesztve, melyek eddig ez irányzatoktól távol estek.

Az agrár technikai műveletek szabályozásai — melyeket általában birtokrendezési jogszabályok néven ismerünk — ha nem is a maguk teljességében, de lényegesebb intézményeik útján a szóbeliség, a közvetlenség alapjára helyeztettek. E jogszabályok általában ismeretlenek még az avatott jogászközönség előtt is.

Egy-két bíró, egy-két ügyvéd foglalkozik hivatásszerű szakértelemmel e jogszabályokkal, melyek a mezőgazdasági állam legjelentékenyebb népelemét életérdekeiben érintik. E jogszabályok olyan alapos jogtörténeti ismereteket, gazdasági érzéket, műszaki ügyességeket, sőt financiális tudást feltételeznek, hogy egyáltalában nem lehet azon csodálkozni, ha az újabb jogásznemzedék előtt ez idegen jogterület maradt.

Az írásbeliség nehézkes formáit eltávolította már az 1896: XXV. tc. a majorsági zsellérváltságperekben, ugyanezt tette most az 1908: VII. és XXXIV. tc. útján szabályozott úrbéri, arányosítási és tagosítási ügyekben a legújabb eljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet. (72100/1914. és 72400/1914. I. M. r.)

Bár ezzel az ügyek kimerítve nincsenek, nem vonult be minden ilyen természetű eljárás jogszabályai közé a szóbeliség és közvetlenség (pl. házközösség megosztása, legelő felosztása, az 1912: LIV. tc. 4. §. szerint a kisajátítási eljárás, az 1885: XXIII. tc. 170. §., az 1888: XIX. tc. 58. §., az 1888: XXXI. tc. 3. §., az 1890: I. törvénycikk 9. §. szerinti eljárások, melyekre nézve a régi külön eljárási szabályok továbbra is hatályban tartattak), mindazonáltal a legfontosabb műveletekben — a zsellérváltsági és birtokrendezési eljárásokban ez megtörtént.

A majorsági zsellérváltság körüli eljárást már az 1896: XXV. tc. a röviddel azelőtt életbelépett sommás eljárás alapjaira helyezte. Az 1912: LIV. tc. 29. §. alapján szabályozott új eljárás azt az új perrendtartással hozza összhangba (42800/1914. I. M. r.). A tulajdonképeni változtatás az 1896: XXV. tc.-kel szemben a járásbíróság hatáskörének beállítása a törvényszék mint elsőfokú hatóság helyébe. Ez a változtatás indokolatlan és nem helyeselhető.

A majorsági zsellérváltságtörvény (1896: XXV. tc.), amint indokolásából olvashatjuk, az ügyek nagyobb fontosságára tekintettel bízta az elsőfokú eljárást a törvényszékekre. Ez a helyzet azóta nem változott, sőt a Kúria gyakorlata világosan szemünk elé tárta azokat a nehézségeket, melyekkel a törvény helyes alkalmazása jár.

A volt úrbéri jogviszony alapos ismerete, a régi agrárszervezet egyes jelenségeinek helyes elhatárolása első feltétele a jó ítélkezésnek.

Mi az úrbéri birtok, mi ezzel szemben a majorsági birtok, a jogviszonyt szabályozó szerződés jellege ideiglenes vagy nem ideiglenes, földbér-e a szolgálmány vagy haszonbér, a birtoklás folytonosságának megállapítása az 1848. év óta beállott változások dacára a visszavételi jog fentartása stb., stb. mind oly kérdések, melyek sokoldalú adatgyüjtést, irattári kutatásokat és alapos elbírálást igényelnek, ami a járásbírósági eljárás rendeltetésével nem igen áll összhangban.

Hiszen maga az ugyanazon évi 1912: VII. tc. 5. §-a szemben az 1912: LIV. tc. 29. §-ával fentartja a birtokrendezési ügyek különös fontosságához mérten a törvényszéki hatáskört, sőt garanciákat állít fel a törvényszéki bíró személyét illetőleg s kifejezetten kizárja az albírákat a megbízás köréből. De a majorsági zsellérváltságeljárás, mely lényegében véve úrbéri rendbeszedési eljárás, sőt az eljárás új szabályai szerint is (42,800/1914. I. M. r. 5. §.) bizonyos esetekben alig határolható el attól, szoros összefüggésben áll az egyéb «fokozottabb jelentőségében fentartott» birtokrendezési művelettel (így pl. 1896: XXV. tc. 9. és 14. §.).

Ha tehát a birtokrendezések általában a törvényszékek elsőfokú hatósága elé utaltattak és ott maradtak, bizonyos ügyeknek ez a különleges lefokozása kellő indok nélkül történt.

Ami a legújabban szabályozott úrbéri, arányosítási és tagosítási eljárást illeti, itt a szóbeliség és közvetlenség térfoglalása egyike a perrend terén a legnagyobb jelentőségű reformalkotásoknak. A nyilvános előadás lehetősége mindhárom fórum előtt az egész eljárásnak más jelentőséget ad. Ami magát a tulajdon-

képeni gazdasági, technikai, pénzügyi műveleteket illeti, melyek a kiküldött eljáró bíró vezetése alatt az előmunkálatok során az érdemleges ítélkezés előkészítéseképen és a végrehajtás során is végbemennek, szóval az eljárásnak tulajdonképeni külső része természetszerűleg az eddigi jogszabályok szerint igazodik (30/1909. és 500/1908. I. M. sz. rendeletek).

A bírói döntés azonban szóbeli tárgyaláson, a közvetlenség védelme alatt történhetik meg. Az a sok ezer ellentétes tulajdoni igény, mely *egy ügy* szoros korlátai közé szorítva írásbeli eljárás útján képezte eddig döntés tárgyát — ezután részleteire bontottan jelenik meg a bíró előtt.

Minden igény, ha az a bíró elé kerül, a maga különállásában bíráltatik el, mindenkinek, még a csoportosított törpebirtokosnak is meg van adva a lehetőség arra nézve, hogy földtulajdonát kellő módon megvédhesse a bíróságok előtt.

De az általános érdekek szempontjából is változik a helyzet.

A birtokrendezési műveletek nemcsak egész országrészek ethnikai képét, de a népesség szociális elhelyezkedését is befolyásolják a legnagyobb mértékben.

A felületes eljárás helyrehozhatlan károkat okozhat. A közérdek kívánja meg a leggondosabb, legkörültekintőbb döntést a vitás kérdésekben. A mult igen szomorú tapasztalatokkal szolgál e téren.

Az új jogszabályokat különösen a felsőbíróságok fogadhatják megelégedéssel.

E jogszabályok útján a régi írásbeliség minden hátránya, minden nehézkessége eltávolíttatott. A toronymagasságra felnőtt birtokrendezési iratokból, a mellékelt műszaki munkarészekből, a térképek, földkönyv és birtokívekből, az osztályozás és becslés adataiból, annak bonyolult számításaiból legtöbbször lehetetlen volt, különösen a felsőbíróságoknak, kihámozni az igazságot.

A sok ezer érdekelt fél, ki mindenkivel a legnagyobb érdekellentétben van, a «bellum contra omnes» álláspontján áll, az igazság érvényesülését amúgy is nehézzé teszi.

A halomra gyűlt technikai munkarészek nagyobb terjedelmű ügyeknél áttekinthetlen labirintusát teremtették meg az eljárásnak, melyen a leggyakorlottabb szem is megzavarodott.

Ehhez járult a roppant költség, mellyel az ügy minden feloldása, kiegészítése az összes jogorvoslattal nem élő érdekeltekre járt. Az új jogszabályok szerint a munkálatok szövevényeiben járatos földmérő és az ellenőrző kataszteri mérnök meghallgatása van lehetővé téve, sőt az eljáró bíró is meghallgatható bizonyos esetekben.

A szóbeli tárgyaláson az érdekelt fél megjelölheti azt a hibát, mely az ő kárára elkövettetett akár a felvétel elkészítésénél, akár a földterület kiszámításánál, akár — ami leggyakoribb — az osztályozás és becslés eredményeinek hibás alkalmazásával, akár pedig a telek könnyű jogállapot mellőzésénél vagy jogos birtokváltozás figyelmen kívül hagyásánál.

A felsőbíróságok szabad mozgást nyernek — az írásokban sokszor eltemetett igazság a nyílvános előadáson kiderül.

Az új perrendtartás legnagyobb jelentőségű kihatása ez, különösen a kisebb paraszt népelem jogviszonyait illetően. Valósággal el van távolítva az a sorompó, mely a felek és bíróságok között állott, mely megakadályozta azt, hogy minden földtulajdonos és pedig a legkisebb földtulajdonos is a maga igazát külön is megvédhesse és pedig élő szóval. Az úrbéri választmány, majd a csoportképviselők szerepe a jelentőségében veszíteni fog talán, a szelidített formájú «kényszer» egyezségek száma is csökkenni fog, a jogorvoslatok azonban, ha alaposak, a siker reményével kerülnek a felsőbíróságok elé. Itt a nyílvánvaló hibák, jogsértések könnyen kideríthetők, az arra hivatott szakemberek, az eljárásban legjobban tájékozott kiküldött bíró a tárgyaláson mindjárt útmutatást adhatnak, hogyan lehet az egyes jogos panaszokat orvosolni anélkül, hogy az a támadással nem élő többi érdekelt hátrányára szolgáljon, esetleg anélkül, hogy az egész eljárás megállíttassék, esetleg a már birtokbaadással befejezett művelet felzavartassék, mi eddig a legnagyobb dilemma elé állította a felsőbíróságokat.

Előre látható végül, hogy a jogorvoslatok határának kiterjesztése, a revizió hatékonyságának emelése az eljárás szabatosságát, pontosságát, sőt gyorsaságát fogja előmozdítani s az érdekelt felek megnyugvását idézi elő s azokat az elkeseredett összeütközéseket, melyeket egy-egy kellőképen elő nem készített birtokrendezés végrehajtása támasztott, meg fogja szüntetni. Ha valahol, úgy itt lesz nagy hatása az élőszó erejének és közvetlen hatásának.

Sebess Dénes.

A Pp. némely vitás szabályáról.

Bírói hatáskör.

1. §. 2. *a)* A járásbírósági hatáskör kikötését a törvény, a többi között, akkor ismeri el érvényesnek, ha a kikötésre vonatkozó okiratban meg van határozva az a jogviszony, amelyből a per ered. A bírói illetékesség szabályozásáról szóló 45. §. hasonló intézkedést tartalmaz.

A Pp. az eddigi állapothoz képest jelentékenyen megkönnyíti azt, hogy a járásbírósági hatáskör kiköthető legyen és hogy valaki magát valamely bíróság illetékességének alávethesse. Az új törvény alapján az is megtörténhetik, ami eddig lehetetlen volt, hogy t. i. a járásbírósági hatáskör okiratban érvényesen kiköthető, anélkül, hogy magáról a követelésről irás léteznék.

Együttes vagy kapcsolatos szabályozás esetében nem igen támadhat kétség aziránt, hogy a járásbírósági hatáskör kikötése melyik követelésre vonatkozik, de ha a hatáskör kikötése önállóan és a követelés szabályozásától függetlenül történik, ebben az esetben az a kérdés merül föl, hogy a kikötésnek mekkora lehet a terjedelme? Nevezetesen csak már fönnálló jogviszony tekintetében lehet-e a járásbírósági hatáskört érvényesen kikötni, vagy pedig a jövőben keletkezendő jogviszonyokra vonatkozóan is helye van a kikötésnek és lehetséges-e például még az is, hogy valaki általánosságban olyan kikötést tehessen, amely szerint a másik szerződő fél ellen bármikor, bármilyen követelés iránt indítandó minden perben, amelyre nézve a járásbíróság hatásköre kiköthető, keresetével járásbírósághoz fordulhasson. Vajjon ilyen kikötés megfelel-e a törvényben előírt annak a követelménynek, hogy a perbeli jogviszony meg legyen határozva?

Ennek a kérdésnek az eldönthetése végett mindenekelőtt meg kell állapítanunk, mit céloz a törvény azzal, hogy a jogviszony meghatározását követeli? Annak a megállapíthatása végett, hogy valamely perre vonatkozóan érvényesen van-e a járásbíróság hatásköre kikötve, a törvény szerint nem kell egyebet vizsgálni, mint azt, hogy a kérdéses perre nézve van-e egyáltalában helye a járásbírósági hatáskör kikötésének és hogy ez a kikötés tényleg megtörtént-e?

Az a kikötés, amely szerint a feleknek járásbíróság elé vihető minden perükben ez a bíróság járjon el, nem hagy fön kétséget arra nézve, hogy a kikötés egyedül azokra a perekre nem terjed ki, amelyek különben sem vihetők járásbíróság elé. A megállapodás tehát még határozottság szempontjából sem áll ellentétben a törvénnyel, mert ez csak annak a megállapíthatása végett kívánja a jogviszony meghatározását, hogy a kikötésnek mi a tartalma, ez pedig határozottan megállapítható.

A felek a kérdéses kikötéssel teljes mértékben kiaknázták a törvényben körülírt szerződési szabadságukat, anélkül, hogy a törvényes korlátokon túlléptek volna.

Ily megállapodás érvényességének nem áll útjában az anyagi magánjognak az a szabálya sem, amelynek értelmében érvénytelen az a megállapodás, amely csak az egyik fél érdekét védi és a másik fél érdekeinek az érvényesülését kizárja. Erről a szabályról ezúttal már abból az okból sem lehet szó, mert a járásbírósági hatáskör kikötése nem jelenti még azt, hogy kizárólag az egyik fél érdeke érvényesül.

Annak a törvénymagyarázatnak, amely szerint a járásbírósági hatáskört a jogviszonynak általánosságban való megjelölésével is ki lehet érvényesen kötni, különösen a váltóperek szempontjából van jelentősége, mert bizonyára szokássá válik az üzleti összeköttetésben álló felek között, hogy általánosságban minden váltóperükre nézve kikötik a járásbírósági hatáskört.

1. §. 2. *e)* A «szolgálat» szónak a jogtudományban még nincs egész határozott és megállapodott jelentősége. Szűkebb értelemben csak a testi munkával járó alkalmazotti viszonyt jelenti, de emellett a szellemi munkából álló szolgálatról is szokás beszélni. Semmi jel sincs arra nézve, hogy a törvény csak a szűkebb értelemben vett szolgálatokra kívánta volna a járásbírósági hatáskört megállapítani és ennélfogva mindazok a perek, amelyek a leg-

tágabb értelemben vett szolgálati szerződésből erednek a járásbíróság elé tartoznak.

1. §. 2. *f)* Az állat hibájából eredő szavatosságon alapuló pereket a törvény a járásbíróság hatáskörébe utalja. Kérdés, hogy ez a szabály a szavatossági igény érvényesítésére szorítkozik-e, vagy pedig kiterjed a szavatossági igény érvényesítésével kapcsolatos minden kérdésre. Akad törvénymagyarázat (Kovács Marcel), amely szerint a szavatossági perben a szerződés fölbontása esetére visszajáró vételár iránt csak abban az esetben lehet viszontkeresetet támasztani, ha a követelt összeg nem haladja meg a 2500 koronát.

Ez nyilván téves fölfogás, mert egymással annyira kapcsolatos két kérdés tárgyalásának alapos ok nélkül való elválasztása nem lehetett a törvényhozás szándékában. Ily szándékot, fonákságára való tekintettel, csak határozott kijelentés alapján lehetne megállapítani, ily kijelentésnek azonban nyoma sincs a törvényben, sőt abból a körülményből, amely szerint a törvény általánosságban «szavatosságon alapuló perek»-ről beszél, nyilvánvaló, hogy a szavatossággal kapcsolatos viszontkövetéseket is belefoglalta a szabályba. A vételár visszakövetelésének a kérdése a szavatosság megállapításával többnyire eldöntöttnek tekintendő és ennélfogva a kifogásolt magyarázatnak az volna a következménye, hogy két vitás kérdés közül éppen az alárendelt jelentőségű kérdésnek az elbírálása tartoznék a törvényszék elé.

6. §. 5. Örökösödési jogot tárgyazó perben az egész hagyaték állapítja meg a per tárgyának az értékét. Az «egész» jelző nem hagy fönn kétséget az iránt, hogy nemcsak a peres hagyaték jön számításba. Ha csak a peres hagyaték értéke volna irányadó, amint azt Magyary Géza («Magyar polgári perjog») tanítja, ebben az esetben az «egész» jelző nemcsak fölösleges, hanem értelemzavaró. A hagyaték egy részére vonatkozó bírói döntésnek is rendszerint kihatása van az egész hagyaték sorsára és ezenkívül örökösödési perben a hagyatékra vonatkozó minden vitás kérdést rendezni kell. Ezekből az okokból az örökösödési per értékeül az egész hagyatékot kell tekinteni, mert nem lehet előre tudni, hogy a döntésnek milyen kihatása lesz és hogy a per folyamán milyen vitás kérdések fognak fölmerülni.

Perfelvételi tárgyalás.

181. §. Minthogy a pergátló kifogás külön eljárásnak és határozathozatalnak a tárgya, nem érdektelen az a fölmerült kérdés, hogy pergátló kifogásként kell-e elbánni az olyan kifogással, amelyet pergátlónak neveznek ugyan el, de amely tulajdonképpen nem az. A Pp. taxative sorolja föl, hogy mily tartalmú kifogások pergátlók. Eszerint nem a kifogás elnevezése, hanem a tartalma az irányadó. Nincs tehát alapja annak a törvénymagyarázatnak, amely szerint a pergátlónak nevezett kifogást a pergátló kifogásokra előírt szabályok szerint kell tárgyalni és eldönteni még akkor is, ha a kifogás tartalma nem pergátló.

185. §. Az ellenkérelem annak a megállapítására szolgál, hogy elismeri-e az alperes a kereseti követelést vagy sem. Minthogy a törvény nem írja elő, hogy az ellenkérelemnek mit kell tartalmaznia, a kereset elutasítására irányulónak tekintendő minden olyan nyilatkozat, amely nem hagy fön kétséget arra nézve, hogy az alperes nem ismeri el a kereseti követelést.

Érdemleges tárgyalás.

238. és 239. §. Némi pikantéria van abban, hogy a Bp. (290. és 335. §.) a tárgyalásnak a határnap előtt való elódázását elhalasztásnak és a tárgyaláson való elódázást elnapolásnak nevezi, ellenben a Pp., amely az elnevezés szempontjából szintén különbséget tesz a két eset között, éppen azt nevezi elhalasztásnak, ami a Bp. szerint elnapolás és megfordítva akkor beszél elnapolásról, amikor a Bp. értelmében elhalasztás történik.

Tanúk.

312. §. A törvény magyarázói közül Kovács Marcel azt a szabályt, amely szerint a tanú megesketését akkor is mellőzni kell, ha a felek a megesketéstől közös megegyezéssel elállanak, akként értelmezi, hogy a bíróság akkor sem eskethetí meg a tanút, ha az eskürebocsájtást mind a két fél ellenzi.

Az idézett szabálynak nem lehet más alapja, mint perjogunknak az az elve, amely szerint a nem vitás tényállítások nem szorulnak bizonyításra.

Ha a felek a tanú megesketésétől közös megegyezéssel elállanak, ezzel azt az álláspontjukat nyilvánítják, hogy a tanú szavahihetőségében nem kételkednek. Ily körülmények közt a megesketésnek nem volna célja. A megesketéstől való elállás azt jelenti, hogy a felek nem tartják szükségesnek a tanúvallomás hitelesítését. Ellenben mind a két fél ellenzése egyrészről még nem egyértelmű a törvényben említett közös megegyezéssel, másrészt pedig megegyezés esetében sem tekinthető az ellenzés elállásnak. Elállani csak előnytől lehet, az ellenzés azonban hátrány elhárítását célozza.

A tanú szavahihetőségét a bíró szabadon mérlegeli. A megesketéstől való elállás a mérlegelési szabadságot nem érinti, hanem csak a mérlegelés szükségességét szorítja szűkebb térre, ellenben a meghiteltetés ellenzése még fokozottabb mérlegelést tesz szükségessé és ennélfogva a bíró ebbeli kötelességének nem felelhetne meg kellően, ha a hitelesítési eljárás alkalmazása nem tőle függne.

Az a magyarázat, amely szerint közös ellenzés esetében is mellőzni kellene a tanú meghiteltetését, ellentétben áll a törvénynek azzal az intézkedésével is, amelynél fogva a bíróság hivatalból is rendelhet tanúkihaligatást. Mit érne ily elrendelés, ha a felek a meghiteltetés közös ellenzésével meghiúsíthatnák a vallomás kellő érvényesülését.

Bírói határozatok.

401. §. A fölösleges szószaporítás bírói határozatban van legkevésbé helyén. Bírói gyakorlatunkban lépten-nyomon találkozunk sallangokkal, amelyeknek a legcsekélyebb létjogosultságuk sincsen. Bíróságaink a világért sem mellőznék — például — annak a kijelentését, hogy a marasztalás végrehajtás terhével történik, vagy hogy a törvényes következményekre való figyelmeztetéssel intéznek fölszólításokat a felekhez, holott ilyen kijelentés sem nem szoroz, sem nem oszt. Aki még annyit sem tud, hogy a bírói határozatban megállapított kötelezettség teljesítése kikényszeríthető, vagy hogy a bírói felszólítás nem tréfa, annak hiába emlegetjük a végrehajtást és a törvényes következményeket, mert ezzel a néhány szóval nem lehet feneketlen hiányokat pótolni.

Ami különösen a törvényes következményekre általánosságban való figyelmeztetést illeti, ennek a jelentőségét szakképzettség nélkül nem lehet kellően átérteni, aki pedig szakképzettséggel rendelkezik, annak legelemibb kérdéseket csak a komolyság rovására lehet magyarázni. Ha tehát a bírói határozatban nem mondjuk meg körülményesen, vagy ha a körülményes kitanításra nincs is szükség abban a tekintetben, hogy milyen következményeket von maga után a felhívás teljesítésének az elmulasztása, a törvényes következményekre való általános figyelmeztetést bátran elhagyhatjuk, mert azzal semmit sem mondunk.

A végrehajtás terhére való figyelmeztetésnek sincsen semmi célja és ennélfogva kár minden betűért, amit arra vesztegetünk. Naponkint néhány ezerszer íródnak és másolódnak azok a szavak fölöslegesen és így az erő- és költségpazarlás szempontjából sem jelentéktelen a kérdés.

Mulasztás.

440. §. Nem minden mulasztás jár ugyanazzal a következménnyel. Némely mulasztáshoz vagy a mulasztások némely neméhez a törvény különös következményeket fűz. A mulasztások nemeit tehát jól meg kell egymástól különböztetni. Az alperesnek a perfelvételi határnapra vonatkozó mulasztása — például — azzal a következménnyel jár, hogy az alperest a felperes kérelmére a kereseti kérelemhez képest ítélettel el kell marasztalni.

A határnap elmulasztása nemcsak a meg nem jelenésből állhat, hanem akként is keletkezhetik, hogy a megjelent alperes elmulasztja az ellenkérelem előterjesztését. Hogy az ellenkérelem előterjesztésének az elmulasztása is megállapítja a határnap elmulasztását, az kitűnik a 438. §-nak abból a szabályából, amely szerint a fél a határnapot azzal is elmulasztja, ha azon a perbeli cselekményt nem teljesíti, már pedig a 185. §. szerint alperesnek a perfelvételi tárgyaláson elő kell adnia érdemleges ellenkérelmét.

A törvénynek akként való értelmezését, hogy az érdemleges ellenkérelem előterjesztésének az elmulasztása is mulasztási íté-

letet eredményez, megerősíti a 440. §. utolsó bekezdése, amely szerint az ellenkérelem részleges elmulasztása, mulasztási részítélet kérésére nyujt alapot.

A mulasztás további következményeit a törvény másként állapítja meg arra az esetre, ha az alperes meg nem jelent és másként az ellenkérelem elmulasztása tekintetében. Ugyanis az alperes meg nem jelenése esetében nem kell jegyzőkönyvet felvenni, hanem a szükséges adatokat és az ítéletet a keresetlevélre kell följegyezni. Ez a kivételes szabály nem alkalmazhatő az ellenkérelem elmulasztása esetére, mert a törvény világosan mondja, hogy csak az alperes meg nem jelenése vonhatja maga után az egyszerűsített eljárást.

Ellenmondásnak is csak az alperes meg nem jelenése alapján hozott ítélet ellen van helye, mert az ellenmondást szabályozó 460. §. nem általában a határnap elmulasztásáról, hanem csak az alperes meg nem jelenéséről beszél.

443. §. Ennek a §-nak a 4. pontja szerint a mulasztás következményeinek a kimondását akkor is meg kell tagadni, ha a kereseti kérelem a közölt kereset tartalma szerint nincs megalapítva. Némely magyarázat ennek a szabálynak azt az értelmet tulajdonítja, hogy annak az elbírálása szempontjából meg van-e alapítva a kereseti kérelem, egyedül a szó szoros értelmében vett keresetlevél tartalma az irányadó és a keresetlevél mellékleteit sem nem kell, sem nem lehet figyelembe venni.

Minthogy a mellékletek a keresetlevélnek kiegészítő részei és minthogy a kereseti előadás csak a mellékletek tartalmával együtt tekinthető teljesnek, ennélfogva nincs elég alap annak az álláspontnak az elfoglalására, hogy az alperes meg nem jelenése esetében, a kereset elbírálásánál, a bírónak a kereseti mellékletek perdöntő tartalma előtt szemet kelljen hunynia.

Fellebbezés.

490. §. Fölösleges lépések kiküszöbölésének különösen akkor van jelentősége, ha olyan eljárásról van szó, amely állandóan napirenden van. Hacsak néhány pillanatnyi időpazarlásról van szó, akkor is könnyen egész munkanapok mehetnek veszendőbe arravaló tekintettel, hogy eljárásonkint több ember szereplése van kérdésben.

Eddig is dívott némely bíróságnál az az eljárás, hogy a fellebbviteli tárgyalás a fellebbezés alaki előfeltételeire vonatkozó adatok ismertetésével és annak a megállapításával vette kezdetét, hogy kellő időben történt-e a fellebbezés, s hogy ez az arra jogosított féltől származik-e.

Minthogy törvénymagyarázat is akad, amely ezt az eljárást egészen természetesnek tünteti fel, valószínű, hogy annak ezentúl is lesznek követői.

A törvény ennek a gyakorlatnak a föntartására nem nyujt alapot. Ugyanis a 486. §. szerint a fellebbezés visszautasításának a kérdését még a fellebbezési tárgyalás kitűzése előtt kell tisztázni és a 492. §. nyilván ennek a körülménynek a figyelembevételével rendelkezik akként, hogy a fellebbezési tárgyalás a fellebbezési kérelem és ellenkérelem előterjesztésével veszi kezdetét.

A 490. §. szerint az elkésett vagy kizárt fellebbezést a fellebbezési tárgyaláson vissza kell utasítani, de ez a szabály csak arra a rendkívül kivételesnek tekinthető esetre vonatkozik, ha a 486. §-ban előírt eljárás dacára mégis megesnék, hogy olyan fellebbezés kerül tárgyalásra, amelyet vissza kellett volna utasítani és ez a körülmény a tárgyaláson kitudódik.

Minthogy a 486. §. a kérdés fontosságához mérten kellő biztosítékot nyujt arra nézve, hogy elkésett vagy kizárt fellebbezés ne kerülhessen érdemleges elbírálás alá, ebben az alárendeltebb jelentőségű kérdésben aránytalanul nagy apparátussal további nyomozást foganatosítani, majdnem komikusnak mutatkozik.

510. §. Arra a vitás kérdésre vonatkozóan, hogy a fellebbezési eljárásnak három évi szünetelése után a per szűnik-e meg vagy csak a fellebbezési eljárás, a törvény magyarázói közül Magyary Géza azt az álláspontot foglalja el, hogy a fellebbezési eljárás három évi szünetelése nemcsak a fellebbezési eljárásnak, hanem az egész pernek a megszünését és így az első bírósági ítéletnek hatálytalanná válását is maga után vonja, mert a fellebbezési eljárás szüneteléséről szóló 510. §. a szünetelés következményei tekintetében a 446. §-ra utal, ez pedig a szünetelés következményeként a per megszűnését állapítja meg. Magyary kizárólag a törvénynek idézett szavaira alapítja magyarázatát, habár maga is helyesebbnek tartaná, ha az ellenkező álláspont érvényesülhetne.

Minthogy eszerint nem szorul bizonyításra, hogy helyesebb volna, ha a fellebbezési eljárás szünetelése nem eredményezné az egész pernek, tehát az elsőbírósági ítéletnek is a megszűnését, ennélfogva érdemes újból fölvetni azt a kérdést, hogy a törvény szavai valóban elkerülhetetlenné teszik-e a helytelen eljárást?

Az 510. §. szerint a fellebbezési eljárás szünetelésére nézve a 446. §. szabályát nem egész merevségében, hanem «megfelelően» kell alkalmazni.

A per megszűnésének tulajdonképen az a jelentősége, hogy a bíróság a peres eljárást nem folytatja és a további érdemleges döntés elmarad. A permegszüntetés az addig hozott bírói határozatok érvényét nem érinti. Az ítélet jogerőre emelkedése is megszünteti a pert és ebből is nyilvánvaló, hogy a további peres eljárás abbanhagyása egymagában is kimeríti a permegszüntetés fogalmát.

Ezek szerint a 446. §. szabályát a fellebbezési eljárásra akkor alkalmazzuk megfelelően, ha a három évi szünetelés után a pert vagyis a fellebbezési eljárást akként tekintjük megszüntnek, hogy az elsőbíróság ítélete, amely a per megszűnése folytán nem veszti hatályát, jogerőre emelkedik.

Felülvizsgálat.

534. §. Nem kell jóstehetség annak a megállapításához, hogy a Pp. életbelépése után a felülvizsgálati kérelmeknek kedvelt eszköze lesz az a panasz, hogy a ténymegállapítás «nyilvánvalólag helytelen ténybeli következtetéssel» történt. Hogy a ténybeli következtetés helytelenségét mikor kell nyilvánvalónak tekinteni, erre nézve a fogalom tágíthatóságánál fogva a felfogások — különösen eleinte — valószínűen nagy hullámzást fognak feltüntetni. Nem árthat tehát a fogalomnak némi körülhatárolását már előre megkísérelni.

Nyelvtani általános értelemben nyilvánvaló az, ami nem szorul indokolásra vagy bizonyításra és aminek a megítélése szempontjából józan eszű emberek közt nem szokott véleménykülönbség lenni.

Minthogy mathematikai pontosságú fogalommeghatározásról nem lehet szó, a határozottság lehető megközelítésével is meg kell elégedni. Annak a megítélésénél, hogy mi nyilvánvaló, nevezetesen mi nem szorul bizonyításra vagy indokolásra, az egyéni felfogást nem lehet teljesen kiküszöbölni és ennélfogva bajos a bírói gyakorlat ingadozásának elejét venni.

Nyilván helytelen a ténybeli következtetés — például — akkor, ha alperes tagadja a kereseti követelés létrejöttét és a bíróság ebből a körülményből azt a meggyőződést meríti, hogy a kereseti követelés alapos.

Ily következtetés helytelenségének a nyilvánvalóságát könnyű megállapítani, mert a képtelenségek sorába tartozik. Ámde nemcsak a csodabogarak alkotják a nyilvánvalóan helytelen következtetések létszámát, hanem kevésbé drasztikus esetek is tárgyai lehetnek a nyilván helytelen következtetésnek.

A következtetés helytelenségének a nyilvánvalóságát azonban jól meg kell különböztetni attól az esettől, amidőn a következtetés helyessége nem nyilvánvaló.

Előfordult, hogy a bíróság, habár az alperes tagadásban volt, a kereseti árukövetelést azon az alapon ítélte meg, hogy a felperes már sok követelést érvényesített a bíróság előtt, de követelései még egyetlenegy esetben sem bizonyultak alaptalanoknak és ennélfogva föl sem tehető, hogy a gazdag kereskedő ezúttal aránylag csekély összeg erejéig koholt követelést támasszon, tévedés lehetőségéről pedig a perben még említés sem történik.

A bizonyítéknak ily módon való megállapítása eltér ugyan a sablontól és szokatlanságánál fogva általános helyeslésre nem számíthat, de a következtetés helytelenségét talán még sem lehet nyilvánvalónak mondani.

A törvény a tényállás felülvizsgálatára vonatkozó szabály megalkotásánál azt tartotta szem előtt, hogy egyrészről a közvetlenség elve sérelmet ne szenvedjen, másrészről pedig a bírói tévedés és önkény a lehetőségig kizárassék. A közvetlenség elve megköveteli, hogy az a bíró, aki csak az iratokból ítél, égető szükség nélkül a tényállás megállapításába bele ne szólhasson, égető szükségről pedig csak akkor lehet szó, ha vastag tévedést vagy önkényt kell elhárítani.

A felülvizsgálati bíróság a következtetés útján megállapított tényállás felülbírálásánál akkor jár el a törvénynek megfelelően, ha nem elégszik meg annak a megállapításával, hogy a következtetés helytelensége iránt kétsége nincs, hanem a közfelfogás mértékét is alkalmaznia kell és csak ennek az alapján állapíthatja meg azt, hogy a következtetés helytelensége nyilvánvaló.

Egyszóval: a törvény helyes értelmezése szerint a felülvizsgálati bíróság csak a legnagyobb óvatossággal nyúlhat hozzá a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított tényálláshoz és ezt csak tarthatatlanság esetében helyezi hatályon kívül.

Ez a felülvizsgálati szabály természetesen csak a szó szorosabb értelmében vett ténymegállapításra vonatkozik és nem érinti azt a következtetést, amely a tényeknek jogi minősítésére irányul. A jogkérdés felülbírálását a Pp. 534. §-a még arra az esetre sem korlátozza, ha a jogkérdés eldöntése tényekből vont következtetés útján történt. *Alföldy Ede.*

«Az ügyvédek röviden allegáljanak.»

(Mária Terézia 1769-iki rendeletéből.)

A Pp. egyik sarkalatos elve, hogy a *per ura a bíró.*

A bíró nemcsak a felek személyes meghallgatását és esküalatti kihallgatását, nemcsak bírói szemlét és szakértők meghallgatását rendelheti el *hivatalból*, mint eddig, hanem *tanúk* kihallgatását is. Ez végeredményében azt jelenti, hogy a bírónak joga van a *tényállást hivatalból felderíteni.*

Bármily fontos a Pp. ezen újítása, úgy látom, hogy ezen elvi álláspont éles kidomborításának hatásait nagyon is túlbecsülik Nem az volt eddig a baj a sommás eljárásban, hogy a bíró keze túlságosan meg volt kötve, hanem inkább az, hogy a bíró nem gyakorolta azokat a jogokat, melyeket a törvény neki biztosított.

A mult és jövő mesgyéjén pillantsunk vissza arra, hogyan gyakorolták eddig bíráink a pervezetés jogát a sommás eljárásban és vonjuk le az eddig tapasztaltakból a következtetéseket a jövőre nézve.

A sommás eljárást szabályozó 1893-diki törvény széles hatáskört biztosított a bírónak a tényállás tisztázása és kiderítése körül. A bíróság a tényállás felderítése végett bármikor elrendelhette az egyik vagy mindkét fél személyes megjelenését (38. §.) hivatalból elrendelhette a felek eskü alatti kihallgatását (95. §.), okiratok felmutatását (39. §.). A bírói szemlének hivatalból való elrendelése és szakértőknek hivatalból való meghallgatása nemcsak a sommás, hanem a rendes perben is meg volt engedve (Prts. 211. és 212. §.).

A bírónak tehát a sommás eljárásban már eddig is elég eszköze volt a tényállásnak *hivatalból* való kiderítésére. Mégis köztudomású, hogy a bírák működése e téren — kevés kivétellel — nem volt kielégítő.

Ennek kettős oka a túlterheltség és az a félelem volt, hogy a fellebbezési bíróság szükségesnek tart oly bizonyítást, melyet az elsőfokú bíró nem rendelt el.

A túlterhelt bíró nem irányíthatja a pereket, hanem a perek áradata sodorja őt. A fellebbezési bíróságtól való félelmében pedig a bírót a bizonyítás elrendelése kérdésében nemcsak az a szempont vezette, hogy ő maga a per eldöntése céljából mely körülmények bizonyítását látja szükségesnek, hanem, hogy a fellebbezési bíróság bármilyen álláspont elfoglalása esetén ne legyen kénytelen bizonyítást elrendelni.

Nem az volt tehát eddig a baj, hogy a bírónak nem állott módjában a tényállást *hivatalból* felderíteni, hanem ép ellenkezőleg az volt a szabály, hogy az elsőfokú bíró túlságos részletességgel állapította meg a tényállást, ami a perek elhúzódását, sőt gyakran elposványosodását vonta maga után.

A bíróságok ezen helytelen gyakorlatára annál inkább reá kell most, a Pp. életbeléptetése alkalmából mutatni, mert az a veszély fenyeget, hogy a törvényszéki eljárásban ugyanaz a helytelen gyakorlat fog kifejlődni. E veszély lehetősége mellett szól az a körülmény, hogy a rendes perekben is az volt eddig a szabály, hogy a törvényszékek az ítéletek feloldásától való félelmükben túlságos széles keretben folytatták le a bizonyítást. Ugyanez az irányzat megvolt a fellebbezési bíróságok gyakorlatában is.

Ennek a gyakorlatnak a törvényszéki eljárásba való átvitele igen súlyos hiba volna.

A periratok hosszadalmasságának egyik fő oka az volt, hogy a peres felek nem tudhatták, mit fog a bíróság a per eldöntése szempontjából fontosnak tartani.

Ha a törvényszéki eljárásban a bíróságok túlságosan széles keretben fogják elrendelni a bizonyítást, akkor a periratok hosszadalmasságát az előkészítő iratok és a felszólalások hosszadalmassága fogja felváltani.

Ez csak úgy kerülhető el, ha a bírák szakítva az eddigi gyakorlattal, nem titkolják álláspontjukat, hanem világosan megmondják, hogy mely körülmények bizonyítását követelik és milyen célból mit tartanak feleslegesnek, a bizonyítási eljárás folyamán pedig nem titkolják, hogy mit látnak bizonyítottnak. Amíg a bírák nem vezetik így a tárgyalásokat, amíg az ügyvédek csak az ítéletekből tudják meg, gyakran a legnagyobb meglepetéssel, hogy a bíróság mit tartott fontosnak, mit látott bizonyítottnak, minek bizonyítását kívánta volna még, addig nem jogos a panasz, hogy az ügyvédek felesleges bizonyítékokat ajánlanak, felesleges előterjesztéseket tesznek.

Mikor Mária Terézia elrendelte, hogy *az ügyvédek röviden allegáljanak*, ne idézzenek felesleges könyveket, ne homályosítsák el az ügyet mindenféle előterjesztéssel, az ügyvédek a kir. táblához intézett előterjesztésükben azt jegyezték meg:

«A bírák lelke nincs az ügyvédek kezében. Az ügyvéd nem láthatja előre, hogy a bíró az ügy melyik incidensébe vagy momentumába fekteti lelkét. A tapasztalás mutatja, hogy még a kir. táblák is különböző elvekre fektetik ítéleteiket. Amit az egyik fórum haszontalan dolgnak ítél, azt a másik gyakran ítélete alapjává teszi. Az ügyvéd esküt tesz, hogy mindent elő fog adni, amit az ügy védelmére valónak tart. A lelkiismeretének ebben csak ő lehet a bírája. Annak, amit tesz, okát csak Istennek adhatja meg.»

Mária Terézia rendelete 1769-ben jelent meg, de a bírák ma is kifogásolják a hosszú periratokat, a terjengős felszólalásokat. Az ügyvédek pedig ma is azzal védekeznek, hogy nem láthatják előre, hogy «a bíró az ügy melyik incidensébe vagy momentumába fekteti lelkét».

A bírák és ügyvédek között folyó évszázados per is ama, nem is oly ritka perek közé tartozik, melyekben egyik félnek sincs egészen igaza — illetve mindkettőnek részben igaza van.

A bírák ma is azt követelik, hogy az «ügyvédek röviden allegáljanak». Gottl Ágost e lap hasábjain kifogásolta, hogy az ügyvédek a felülvizsgálati tárgyaláson felszólalnak. «A bíróság a jogkérdéssel már tisztában van», tehát a felszólalás «csak drágítja és akadályozza az eljárást». Gottl cikke előtt is érezte az ügyvédi kar, hogy a felülvizsgálati tárgyaláson csak *szabad* felszólalni, de nem *illik*, Gottl cikkének megjelenése óta azonban majdnem teljesen megszűntek e felszólalások és a felülvizsgálati tárgyalás lefolyása különösen a legfelsőbb bíróság előtt gyakran emlékeztetett arra a formalitásra, mely a XIX. század elején a bizonyítás foganatosítása után szokásossá vált Németországban. A peres felek ügyvédjeikkel és prokurátoraikkal megjelentek és mély meghajlással üdvözölték a bíróságot. A bíróság ezután felmutatta a lepecsételt borítékot, melyben a bizonyítás eredményét tartalmazó jegyzőkönyvek voltak, feltörte a pecsétet és a bíróság jegyzőjének azt mondta: «Felek a jegyzőkönyvek felolvasását nem kívánják». (Az ügyvédek mélyen meghajolnak.) «Felek a jegyzőkönyvekről másolatot kérnek.» Az ügyvédek harmadszor mélyen meghajolnak és ezzel a *tárgyalás* véget ért.

Az ügyvédek közreműködése a felülvizsgálati tárgyalásokon eddig — kevés kivétellel — a mély meghajlásokra szorítkozott, tehát ezen a téren elérték a bíróságok, hogy az ügyvédek «röviden» allegáltak.

Az elsőfokú és a fellebbezési bíróságok előtt az ügyvédi felszólalásoknak a jövőben nagy szerepük lesz. Sőt a felülvizsgálati tárgyalások lefolyása is előreláthatólag meg fog élénkülni a felülvizsgálat körének lényeges kiterjesztése folytán.

Új küzdelem előtt áll az ügyvédi kar, újra és sűrűn fel fog hangzani a régi jelszó: az ügyvédek röviden allegáljanak.

E küzdelem megindulása előtt reá kívántam mutatni arra, hogy a rövid felszólalásokat csak az a bíró követelheti, aki a pert céltudatosan, a feleket megnyugtató módon vezeti.

Dr. Teller Miksa.

A perorvoslatok jogi természete.

I. A mai jogrendszer alapjául szolgáló jogfejlődés során két ízben kapcsolódott össze az államszervezet bürokratikus irányú alakulása a tulajdonképeni perorvoslatok kifejlődésével. Ismeretes, hogy a római köztársasági per nem fejlesztett ki szoros értelemben vett perorvoslatokat, hanem az *in jure* eljáró tisztviselővel szemben megelégedett annak a szabálynak a felállításával, hogy quod quisque juris in alterum statuerit, ipso eodem jure utatur (Tit. Dig. 2., 2.), az *in judicio* ítélkező bírót pedig mint *judex*-et, *qui litem suam fecit,* vétkesség esetén kártérítésre kötelezte, amit egyes jogászok a bíró tudatlanságából elkövetett hibákra is kiterjesztettek.[1]

A köztársasági jogban a marasztalt félnek ezen felül csak az állt jogában, hogy az ítélet létét és érvényességét tagadja és ennek megfelelőleg vagy az ellene indított végrehajtási keresettel szemben kifogással éljen és erre nézve újabb ítéletet nyerjen, vagy pedig maga lépjen fel támadólag az ítélet megsemmisítése végett («in duplum revocare»).[2] Jogában állt továbbá még az ítélettel szemben is «ex magna et justa causa» a magistratustól in integrum restitutiót kérni; végül pedig maga a magistratus ítélkezése ellen helyt fogott az *appellatio collegarum* és *tribunorum plebis,* amelynek célja nem reformatorius, hanem cassatorius irányban való közbelépés *(intercessio)* volt inkább államjogi jelleggel és csak magában Rómában foghatott helyt.

A császárok korában a jelzett rendkívüli perorvoslatok tovább is fenmaradtak ugyan, de mellettük elejétől fogva rendszeres folyamodási fokok képződtek, melyeknek teljes reformatorius hatáskörük volt és pedig vagy a törvényhozás igénybevételével, vagy a fejedelem természetes hatalmánál fogva a benne foglalt *tribunicia* és *proconsularis potestas*ra való hivatkozással. Ebben az értelemben az egész birodalomból a császárhoz lehetett appellálni. Róma számára Augustus ezeket a teendőket a *praefectus urbi*ra, a provinciák számára egy-egy Rómában székelő consularisra ruházta. A császár mellett ugyanilyen legfelsőbb bíráskodás illette a senatust, amelytől épp oly kevéssé lehetett a császárhoz appellálni, mint megfordítva. Korán mutatkozott továbbá a *judex*től az őt kinevező magistratushoz való fellebbezés is. Úgy hogy végeredményben a judextől a magistratushoz, a municipialis magistratustól a római praetorhoz vagy a provincia helytartójához, ettől a császár által kijelölt fellebbezési bírósághoz és végül ettől magához a császárhoz lehetett fellebbezni.

Az appellatiónak felfüggesztő hatálya volt és igénybevétele szóban vagy írásban *(libelli appellatorii)* volt bejelenthető. A felterjesztés jelentés mellett történt, melynek neve *apostoli* vagy *litterae dimissoriales.* A fellebbezés határideje 2—3, illetőleg öt nap. Az «appellatio per saltum» ki volt zárva, egyébként azonban az összes folyamodási fokokat igénybe lehetett venni, csupán a császárhoz való fellebbezés volt értékhatárhoz kötve.

A perorvoslatok intézményével nem tévesztendő össze a *rescriptumok* útján való perlekedés, amely folyamatba volt tehető: 1. a félnek a császárhoz intézett kérvényével, amely az ügyet előadja és eldöntését kéri, vagy 2. a bíró jelentésével, aki tárgyalás után az ügyet eldöntés végett a császár elé terjeszti. Utóbbi esetben helytelen előadás címén panasznak volt helye, ha a bíró jelentését a félnek észrevételei megtétele végett nem kézbesíttette; míg az előbbi esetben a császár rendszerint egyoldalú kérelemre döntött ugyan, azonban e kifejezett vagy hallgatólagos fentartás mellett: *si praeces veritate nitantur,* úgy hogy az ügy további eljárás végett vagy a rendes vagy a császár által kinevezett külön bíró elé jutott. Csak kivételesen vette át a császár a kérvény folytán az ítélkezést személyesen vagy hivatalnokai útján és döntötte el decretummal.[3]

II. Ugyanily kevéssé ismerte a tulajdonképeni perorvoslatot a germán és a középkori német eljárás. A német Urteilsschelte csak a perorvoslat csiráit mutatja.[4] Az instancák ama szövevénye, amelyet *a közönséges német jog* perorvoslati rendszere felmutat, csak a német bíróságok bürokratikus irányban való átalakulása folytán vált lehetségessé.

Ennek megfelelően a közönséges német jog a fellebbezést úgy fogta fel, mint az alsóbíró ítéletének felülvizsgálatát. A német jog ugyan e felfogás mellett is tág mértékben megengedte a novumokat: azonban egyes particularis német jogokban, különösen egyes osztrák tartományokban ez a felfogás, karöltve az eshetőségi elvnek merev keresztülvitelével, a fejlődés folyamán odavitt, hogy a novumok a fellebbezési eljárásból ki lettek zárva. Ily úton jutott a novumok kizárása II. József perrendébe, valamint az ezt követő osztrák perrendtartási törvényekbe és onnan vette azt át az 1868 : LIV. t.-c. alkotásánál a mi törvényhozásunk is.[5]

Támogatta ezt a fejlődést az eljárás írásbelisége, amely lehetővé tette az alsóbírósági peranyag teljes reprodukcióját a felsőbb fokon s ezzel útját egyengette a perorvoslatok halmozásának és szigorúan logikus kiépítésének.[6] Az a gondolat, hogy az alsóbb bíró ítélkezésében a felsőbb bíró ellenőrzése alatt áll és hogy a felsőbb bíró az alsóbb által elkövetett jogellenességek helyreigazítására hivatott, szintén csak a bürokratikus államgépezet egy kiegészítő része. A római császárok korának ezt a felfogást sikerült még elnyomnia, noha az mint magánvélemény fel-felbukkan ;[7] a közönséges német jog azonban annak már teljesen a hatalmába jutott. Amily mértékben tért hódít ezzel szemben a bíró szabad mozgása, ítélkezésében való függetlensége, oly mértékben kell hogy háttérbe szoruljon ez a felfogás. Innen van, hogy a szóbeliség nem kedvez az alsóbírói ítélet felülbírálatának. Elterjedt nézet szerint a szóbeliség nem tűr más perorvoslatot, mint a jogkérdésben való felülvizsgálatot. De még a mérsékeltebb felfogás sem kételkedik abban, hogy a másodfokú eljárás nem lehet az elsőfokú helyességének felülbírálása, hanem annak egyszerű folytatása és kiegészítése. A végítéletet megelőző közbeeső fellebbvitelt a szóbeli eljárás úgyszólván egyáltalában nem tűri meg. Az ú. n. rendkívüli perorvoslatok pedig s jelesül azok, amelyek alakilag jogerős határozattal szemben annak megsemmisítésére (semmisségi panasz), vagy hatályon kívül helyezésére (előbbi állapotba való visszahelyezés) irányulnak, már a jogbiztonság érdekében is erős megszorítást igényelnek.

III. A teljes írásbeliségtől a teljes szóbeliség felé irányuló fejlődéssel párhuzamosan kénytelen az *elmélet* is fokról-fokra engedni a jogsérelemre alapított álláspont merevségéből. A logika azt követeli, hogy a határozat felülbírálása változatlan ténybeli alap mellett történjék, mert ha a tényállás megváltozik, már nem lehet szó a határozat helyességének felülbírálásáról. Ezért elvileg kizárják új bizonyítékok és új tényállítások felhozásának lehetőségét s azt csak mint kivételes kedvezményt *(«beneficium* novorum») tűrik meg. De egyelőre még ragaszkodnak ahhoz, hogy ha új bizonyítás szükséges, az elsőbírósági ítélet hatályon kívül helyezésével oda vissza kell küldeni az ügyet új eljárás és határozathozatal végett. Már a mikor a bizonyítást a második fokon is ki lehet egészíteni, a másodbíróságot fel kell hatalmazni más tényállás megállapítására, ami egyértelmű azzal, hogy a tárgyalást a második fokon ott kell folytatni, ahol az első fok elhagyta. Ezzel azonban áthidalhatatlanná vált az ellentét, mert itt már az új tényállítások és bizonyítékok felhozatala nem valami kivételes beneficium, hanem a félnek ugyanolyan joga, mint az elsőbíróság előtt. Amikor a régi elmélet ezzel a ténnyel szemben kénytelen beismerni, hogy azt a perorvoslat fogalmából nem képes meg-

[1] V. ö. Justinianus Institio-it IV. könyv, 5. tit. pr. l. 15., Dig. de jud. 5., 1.

[2] A figyelembe jövő fő forráshelyek: I. 1. §. 1. D. 6, 12.; l. 1. §. 3., l. 2. §. 1. D. 49, 8.; I. 1., l. 5. C. 7, 64. Értelmezésük tekintetében vita van; *Magyary* szerint (Alaptanok 325. l. 1. j.) ezek nem kívánják a hibás ítélet *semmisségét,* hanem csak *megdönthetőségét* megállapítani. A romanisták (l. alább 3. j.) és *Plósz* azonban — s úgy látszik, helyesebben — valóságos semmisséget vesznek fel.

[3] V. ö. *Bethmann-Hollweg,* Röm. Civillprozess, 1827., II. 720. s k.; ugyanaz: Handbuch des Civilprozesses I. Abth. I. Bd. (1834) 347. s k. l.; *Keller,* Der röm. Civilprozess, V. kiad. (1876) 82. §.; *Heffter,* System des röm. u. deutschen Civilprozessrechts, 1843, 526. l.

[4] V. ö. *Engelmann:* Der Civilprozess. Geschichte u. System. Breslau, 1889. Bd. I.; *Siegel,* Gesch. der deutschen Gerichtsverfassung I. 147. s k. l.; *Brunner,* Entstehung der Schwurgerichte 46. s k. l.; *Sohm,* Altdeutsche Rechts- u. Gerichtsverfassung I. 130. s k. l.; *Heffter* id. m. 530. l.

[5] *Plósz* Ind., Igazságügyi Javaslatok Tára II. évf. 2. füz. 293. s k. l.

[6] V. ö. *Wach,* Vorträge 243. l.

[7] V. ö. alább 23. j.

magyarázni,[8] joggal vethető fel a kérdés, vajjon a mai perorvoslat nem nőtt-e túl azokon a kereteken, amelyeket neki ez az elmélet megszabott.

IV. Az irodalomban a perorvoslat fogalma még nincs kellőkép tisztázva. A külföldi írók aránylag kevéssé foglalkoztak e kérdéssel, míg hazai irodalmunk meglehetős bőven. A legönállóbban fejtette ki a perorvoslatok tanát *Plósz* (Beiträge zur Theorie des Klagerechts, Leipzig, 1880., 105. s k. l. és már előbb az 1874-i V. Magyar Jogászgyűlés részére adott véleményében, v. ö. a Jogászgyűlés Évkönyvét, 224—254. l.). *Plósz* a perorvoslat fogalmának kifejtése végett megkülönbözteti a hivatali kötelességeket a *perbeli kötelességektől.* Az előbbiek megsértését az egyes bírói személy követi el; elkövetheti nemcsak perbeli, hanem bíróságon kívüli cselekmények és mulasztások által is. Fogalmához tartozik a szándék vagy gondatlanság fennforgása. Következményeiben ez a vétkes tisztviselővel szemben fegyelmi vagy bűnvádi eljárásra vezet, mely hivatalból teendő folyamatba és folytatandó le. A felek jogait a fegyelmi eljárás nem érinti. Ettől különböző a *perbeli kötelességeknek* a bíróság által való megsértése. Itt a sértő maga a bíróság, jelesül tehát társas bíróságoknál az egyes bírói személytől különböző személy. A perbeli kötelesség megsértése fenforog, amint a fél nem kapja meg azt, amit jog szerint meg kellene kapnia. A perbeli kötelesség megsértése *perorvoslati eljáráshoz* vezet, fellebbvitelhez vagy panaszhoz, mellyel csak a jogosult fél élhet és mely az ő rendelkezése alatt áll. A bíróság részéről elkövetett perbeli jogsértés ellen használható eljárás tehát az, amit perorvoslatnak nevezünk. A perorvoslat folytán a fél jogot nyer, hogy a bírósággal szemben fennálló perbeli jogát annak megsértése esetén kényszer útján érvényesíthesse; ez az érvényesítés nyilván nem történhetik önsegély útján, sem nem engedhető át a sértő bíróságnak. Ez az érvényesítés csak a sértő bírótól különböző bíróság részéről, a jogsértésnek az előírt eljárásban történt megállapítása után foghat helyt. Annak a bírónak, aki ezt az érvényesítést keresztülviszi, a sértő bíró felett jurisdictióval kell bírnia, miből következik, hogy minden igazi perorvoslatnak magasabb bírósághoz kell jutnia, ebben az értelemben *devolutivnek* kell lennie. A perorvoslati eljárásnak tehát célja mindenekelőtt a perbeli jogsértés megállapítása. Ezzel a megállapítással egyúttal ki van mondva, hogy az alsóbíró cselekménye nem jelentkezik az ő perbeli kötelessége teljesítésekép. A jogsértés megállapításából tehát a sértő birói intézkedés megsemmisítése folyik, tekintet nélkül arra, hogy vajjon az az intézkedés önmagában semmis vagy csak in concreto helytelen. A perorvoslat további célja a megsértett jog érvényesítése. Ennek eszközei különbözők lehetnek. Lehet az alsóbíróhoz intézett parancs, melyet az teljesíteni köteles; lehet azonban az alsóbíró intézkedésének helyébe lépő más intézkedés is: ahelyett, hogy az alsóbírót utasítaná a helyes intézkedésre, a perorvoslati bíróság azt maga teszi meg. Ez a *reformáció* természetesen nem kényszereszköz abban a tekintetben, hogy az alsó bíró teljesítse kötelességét, de kényszereszköz a fél jogának érvényesítése szempontjából. A helyzet ugyanaz, mint amikor a törvény előírja, hogy valaki akaratkijelentésre köteles s e parancs érvényesíthetése végett felállítja azt a szabályt is, hogy a marasztaló ítélet jogerőre emelkedésével a nyilatkozat megtettnek tekintendő. Igaz, hogy a *beneficium novorum* a perorvoslat e fogalmából meg nem magyarázható; *Plósz* szerint azonban az egyáltalában nem vezethető vissza a fellebbezés alapgondolatára, mert a fellebbezés célja mindenesetre az: *ut iniquitatem judicantium aut imperitiam recorrigat.* A *beneficium novorum* mindenütt mint *az előbbi állapotba való visszahelyezés* jelentkezik, mely abban találja okát, hogy egyfelől az alsóbíróság előtt lefolyt tárgyalás anyaga nehezen állapítható meg, másfelől a per végső célja mégis csak az anyagi igazság kiderítése. Noha minden perorvoslat az alsóbíróság részéről elkövetett jogsértés megállapítását és a fél sértett jogának helyreállítását célozza s noha ehhez képest minden perorvoslat az alsóbíróság ellen van intézve, magának az alsóbíróságnak részvétele a perorvoslati eljárásban nem szükséges. A bíróság ugyanis a per kimenetelében nincs érdekelve. Az egyedüli érdeket, t. i. a közérdeket, a felsőbíróság képviseli; a perorvoslati eljárás tehát mindenekelőtt a sértett fél és a felsőbb bíró között folyik le. Bizonyos esetekben azonban és nevezetesen a szóbeli tárgyaláson alapuló eljárásban célszerűnek és igazságosnak látszik, hogy a perorvoslati eljárás során a perorvoslattal élő fél ellenfelét is meghallgassák. Minthogy a perorvoslat a perbeli jog érvényesítése, annak használata a per folyamába esik bele, az a perbeli jog egy része, miért is e perbeli cselekmény végzése rövid, záros határidőhöz van kötve. A perorvoslat e fogalmából következik annak *felfüggesztő hatálya* is a jogerő szempontjából. Amíg t. i. valamely bírói cselekmény a perbeli kötelesség szempontjából megtámadható, addig még kétséges, vajjon az a per végleges alkotó része-e és nevezetesen a végítélet szempontjából kétséges, vajjon a per be van-e fejezve; addig tehát az ítéletben történt megállapítást nem lehet véglegesnek tekinteni.

Ezt az elméletet teszi magáévá nagyjában *Magyary* (Alaptanok VII. fej., Perjog 132. §.) is. Szerinte azonban a jogsértést a bíró nem a félen, hanem az államon követi el (Alaptanok 316). A bíró az állammal és nem a felekkel szemben van kötelezve eljárni; ennélfogva a kötelesség megsértése is csak az állammal szemben lehet jogsértés. E jogsértés *káros következménye* azonban a fél hátrányára beállt perbeli állapotban nyilvánul; s mivel az állam a polgári perben a közérdeket leginkább azzal véli megvédhetni, ha mindenben a felek akaratához alkalmazkodik: az orvoslást a fél kérelmétől teszi függővé.

A régebbi német irodalomban az volt az uralkodó nézet, hogy a perorvoslat sérelmes bírói határozat ellen irányul, s különbséget tettek az objektiv jognak megfelelő, de a félre mégis hátrányos határozat és a jogellenes határozat között. Igy *Wetzell* 664., *Bayer* 1005. A német perrend ezzel szemben a perorvoslatot egyszerűen oly eszköznek tekinti, amellyel a felsőbb bíró a még nem jogerős határozatot orvosolja, miért is minden perorvoslatnak devolutiv hatályt ad. V. ö. *Hahn*, Materialien II. 1. 139. l. E felfogást több újabb író is követi, igy *Wach,* Vorträge 244., *Hellmann,* Lehrbuch 665. s k. l. A legtöbb német író azonban a törvény ellenére is tágabban határozza meg a perorvoslat fogalmát. Igy *Harrasowsky,* Die Rechtsmittel im Civilprozess (1879), *Kries,* Die Rechtsmittel des Civilprozesses und Strafprozesses (1880), 3. s k. l., *Barazetti:* Die Rechtsmittel der Berufung und der Beschwerde 3. s k. l. (1882), v. ö. Hellwig, System 833. A francia írók szerint is a perorvoslat fogalma alá vonandók nemcsak a fellebbvitel, hanem a fél mulasztásának orvoslására szolgáló és jogerős határozat ellen irányuló kérelmek is. V. ö. *Garsonnet;* Traité V. 2. s k. l., Précis de Procédure civile, Paris, 1893, 385. s k. l.

Hazai íróink közül a perorvoslat e tágabb meghatározását követik a régiek, pl. *Kelemen* IV. 240, *Frank* II. 237, s az újabbak közül *Vajkay* M. J. E. É. IV. évf. (1873) I. 294. s k. l. és *Schreyer,* A perorvoslatok teljes rendszere, 6. l. Ellenben *Zlinszky:* A jogorvoslatok rendszere, 8. l. a régibb német írók álláspontján áll.

(Bef. köv.) *Meszlény Artúr.*

[8] *Plósz,* Beiträge 111.

A felülvizsgálat köre.

A felülvizsgálat körének meghatározásában a Pp. két főkérdésben tér el a S. E. rendszerétől. E kérdések: *a)* mikor lehet a fellebbezési bíróság ténymegállapítását felülvizsgálni? *b)* mikor állapíthat meg a felülvizsgálati bíróság — a fellebbezési bíróság ítéletének feloldása nélkül — új tényállást?

A S. E. 197. §-a a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás megtámadását csak azon az alapon engedte meg, hogy az ítéletben valamely jogszabály megsértésével voltak tények megállapítva, figyelmen kívül hagyva vagy felhozottaknak tekintve. A felülvizsgálatnak ezt a szűk körét a Pp. 534. §-a lényegesen bővíti, midőn kimondja, hogy «tényállítás valóságának vagy valótlanságának megállapítását csak azon az alapon lehet felülvizsgálni, hogy a megállapítás jogszabály helytelen alkalmazásával vagy mellőzésével, vagy nyilvánvalólag helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy hogy az iratok tartalmával ellentétben áll.»

A Pp. szerint tehát a *jogszabálysértés* már nem képezi a ténymegállapítás felülvizsgálhatóságának mellőzhetlen előfeltételét; és így, ha azt kutatjuk, hogy mi az, amit korlátlanul, és mi az, amit csak az 534. §. harmadik bekezdésében megszabott előfeltételek valamelyikének fenforgása esetében lehet felülvizsgálni (eltekintve most attól, hogy a felülvizsgálati kérelem és panasz hiánya az

541. és 542. §§. értelmében mennyiben korlátozza a felülvizsgálhatást): akkor most már nem szabad *a jogkérdés és ténykérdés* közti különbségből kiindulni.

A S. E. 197. §-a gyakorlati alkalmazásának főleg az volt a gyenge oldala, hogy a perben vitássá vált minden kérdést vagy a ténykérdés vagy a jogkérdés Prokrustes-ágyába kellett beszorítani, jóllehet e megkülönböztetés biztos alapjának megtalálása egyrészt a lehetetlenséggel határos, másrészt pedig a perben eldöntendő kérdések nagy része szorosan véve sem nem tény, sem nem jogkérdés. Nyilván erőltetett volt az az álláspont, mely ténykérdésnek minősítette a tartásdíj összegét, a perköltségekben való marasztalást vagy azok kölcsönös megszüntetését, és viszont jogkérdésnek azt, ami az általános tapasztalati igazságok, a köztudomás, a logika, a technika és az okszerű gazdálkodás szabályai alapján, vagy a külső jelenségekből a tudatra és akaratra levont következtetés alapján oldandó meg.

Tényállítás.

Azt kell tehát vizsgálnunk, hogy mi a tényállítás, illetve ténymegállapítás? Mert az, ami nem valamely tényállítás valóságának vagy valótlanságának megállapítása — legyen az akár jogkérdés, akár nem jogkérdés — az szabadon felülvizsgálható.

A ténymegállapítás fogalmának egyedüli *biztos* kriteriumát akkor fogjuk megtalálni, ha ennek a szónak legszorosabb értelméből, a megfogható, érzékileg észlelhető, konkrét külső tényből indulunk ki. Ha a fellebbezési bíróság azt állapítja meg, hogy valaki bizonyos szóbeli nyilatkozatot tett (helyesebben: bizonyos szavakat használt), bizonyos látható, hallható vagy másképen érzékelhető külső cselekményt végzett, bizonyos okiratot írt vagy aláírt, és hogy az okiratot kitöltetlen avagy bizonyos szöveggel ellátott állapotban írta alá, ez ténymegállapítás és ezt csak az 534. §. harmadik bekezdésében megszabott korlátok között lehet felülvizsgálni. Ami azonban az érzékelhető tények körét meghaladja, vagyis amit a fellebbezési bíróság csak a külső tényekből való absztrahálás útján állapít meg, az korlátlanul felülvizsgálható.

Ily értelmezés mellett szól elsősorban az, hogy a ténymegállapítás felülvizsgálásának korlátozása a felülvizsgálhatóság általános szabálya alóli kivételt képez (amit Plósz így fejez ki: a felülvizsgálat mindazon kérdésekben meg van engedve, amelyekben a törvény azt ki nem zárja); már pedig minden kivétel szorosan magyarázandó.

De ugyancsak Plósz szerint a Pp. felülvizsgálati rendszere módot akar nyújtani ahhoz, hogy ott, ahol a bíró valóban igazságtalanságot tapasztal, közbeléphessen és az ítélethez hozzáférkőzhessék. Ebből pedig az következik, hogy kétség esetében a felülvizsgálat körét úgy kell meghatározni, hogy az anyagi igazság érvényesülésének, mint a szóbeli per végcéljának minél kevesebb akadálya legyen.

Ezen álláspont sikeres érvényesülésének præmissája természetesen az, hogy a fellebbezési bíróság a lehetőséghez képest nemcsak az ítéleti tényállásban világosan és áttekinthetően különítse el a konkrét tények megállapításától az ezekből folyó következtetéseket, hanem erre már a bizonyítás folyamán is figyelemmel legyen. Ne elégedjék meg a kihallgató bíró azzal, hogy a nem jogtudó tanú vagy ügyfél valamely jogi tény (pl. valamely jogviszony vagy jogügylet hatályban fennállása vagy megszünte) felől tanúskodjék, hanem hozza azt is tisztába, hogy a tanú (ügyfél) ezt a következtetést mire alapítja? mert különben a vallomásból jogi szakvélemény, még pedig megbízhatlan jogi szakvélemény lesz, holott a jogi konkluziót magának a bírónak kell a tényekből levonnia.

Eddig is felülvizsgálták a *jogi tényeket,* úgymint pl. az okiratnak, a szóbeli nyilatkozatnak, a konkludens tényeknek jogi minősítését, a rendelkezésre bocsátásnak, a vétel fedezeti jellegének, a szerződés felbontásának, a szerződésszegésnek, a főnök bizalmával való visszaélésnek, a kereskedő, kereskedelmi utazó, foglaló, előleg, fizetésmegszüntetés, joglemondás, jogfentartás, hallgatólagos beleegyezés, novatio, birtok stb. fogalmainak bizonyos külső tényállás alapján való megállapítását.

Nem szorosan vett jogi tények, de a felülvizsgálhatóság szempontjából ugyanily elbírálás alá esnek az életben, a forgalomban fontossággal bíró egyéb *elvont fogalmak,* minő pl. a tényleges szokás létezése, az üzleti összeköttetés fennállása, a szállítmány megoszthatósága, az építési többletmunka fenforgása, a rejtett hiba, a teljesítés lehetetlensége, a törvénytelen gyermek anyjának feslett életmódja.

Ugyancsak feltétlenül felülvizsgálhatóknak tartom a *tudat és akarat* világába eső *belső tényeket,* aminők: a fizetések megszüntetéséről való tudomás, a jó- és rosszhiszeműség, a hitelezők kijátszására irányuló szándék, a vadházasság létesítésének célzata, a gondatlanság, a jogügylet színlegessége, a lemondás komolysága, a tévedés és megtévesztés.

Ebben az utóbbi kérdésben a nézetek bizonyára eltérők lesznek; hiszen felülvizsgálati bíróságaink gyakorlata nem volt egyöntetű, sőt inkább az ellenkezőt vallotta. Igen számos határozat azonban mellettem szól; ilyenek pl. a Gottl-féle gyüjtemény XV. 3040., a Térfi-féle gyüjtemény XVI. 686. és a Hiteljogi döntvénytár VII. 172. számú újabb határozatai. Hivatkozom Magyaryra, aki azt, hogy a fél által használt szavaknak, a fél cselekményeinek és magatartásának minő *akarattartalom* tulajdonítandó, felülvizsgálhatónak mondja (Jogászegyleti értekezés XXI. 7.), és Gottlra, aki szerint a színlegesség, jó- vagy rosszhiszeműség «sem nem jogkérdés, sem nem ténykérdés» (Jogtud. Közlöny 1903, 24.), tehát nem tényállítás.

Legyen szabad arra is utalnom, hogy a Kúria bűnügyi gyakorlata csak a fizikailag érzékelhető tények felülbírálásától tartózkodik, ellenben a tévedést, szándékosságot, gondatlanságot, célzatot, tudomást nem tekinti ténykérdésnek (lásd az esetek összeállítását ifj. Dombováry Géza jogászegyleti értekezésében, új folyam V. 37.).

A ténymegállapítás felülvizsgálása jogszabálysértés alapján.

Ama három előfeltétel közül, amely külön-külön lehetővé teszi a konkrét tény megállapításának felülvizsgálását, a «jogszabály helytelen alkalmazása vagy mellőzése» a sommás eljárásból vétetett át.

A ténymegállapításra leggyakrabban kiható jogszabálysértések: a kötelező bizonyítási szabályok (263., 315., 317., 319. §§.), a bizonyítási teherre és a törvényes vélelmekre (269., 272. §§.) vonatkozó szabályok, a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatására és az indokolási kötelességre (270. §.), a tényállás felderítésére (225., 517. §§.) vonatkozó szabályok megsértése.

Az eljárási szabály megsértése az 535. §. miniszteri indokolása szerint akkor is fenforog, ha a bíróság tényeket és bizonyítékokat nem engedett felhozni, a felet védelmére meg nem hallgatta, a 245. §-nak megfelelő külön irat csatolását meg nem engedte. Ez irányban a fél az 535. §. szerint a felülvizsgálati eljárásban új tényeket és bizonyítékokat is felhozhat. Igaz ugyan, hogy az 534. §. szerint az ítéletben előadott tényállással szemben (melyet a Kúria «ügyállás»-nak nevez) bizonyítékul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel. A két szakasz egybevetéséből azonban kitűnik, hogy az 534. §. csak az ítéleti tényállás *pozitiv* tartalmával szemben szorítja meg az ellenbizonyítást. Azaz: ha az ítéleti tényállásban az foglaltatik, hogy a fél valamely kérelmet, ténybeli nyilatkozatot (állítás, tagadás, beismerés), bizonyítási indítványt előterjesztett, vagy hogy a fél a felmutatott okirat valódiságát nem tagadta (337. §.), az ellenfélnek tényállításaira felhívás dacára nem nyilatkozott (266. §.), valamely bizonyítási indítványt nem terjesztett elő, — e megállapítás valótlansága csak a tárgyalási jegyzőkönyvvel vagy mellékleteivel (különösen a 245. §. értelmében a jegyzőkönyvhöz csatolt külön irattal) bizonyítható.

Ellenben akkor, amidőn az ítéleti tényállás az állítólag előterjesztett bizonyítási indítványról vagy kérelemről, az állítólag csatolni kívánt, de visszautasított külön iratról, vagy más, a perben állítólag történt dologról *hallgat,* ez is bizonyítja ugyan, hogy az, amiről a tényállás hallgat, nem történt meg: de e *negativ* bizonyítékkal szemben ellenbizonyítékul nemcsak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei szolgálhatnak, hanem az 535 §. értelmében *egyéb* ellenbizonyítéknak is helye van. Az 535. §. fent ismertetett indokolására való tekintettel tehát az eddigi ellenkező gyakorlattal (Fabinyi-féle gyüjtemény I. 47, 109, 188; Térfi-féle gyüjtemény VII. 36. és Grill-féle döntvénytár VI. 2655) szakítani kellene.

Iratellenes tényállás felülvizsgálása.

Az, hogy a ténymegállapítás az iratok tartalmával ellentétben áll, a S. E. szerint nem volt felülvizsgálati alap. Mindazonáltal konstatálható, hogy ez most már lényegileg nem újítás: mert a gyakorlat — nyilván a Pp. hosszú éveken át rendelkezésre állott javaslatainak hatása alatt — iratellenesség okából már régóta megengedi a felülvizsgálást. Ezért a felülvizsgálati beadványokban most már lépten-nyomon találkozunk az *iratellenesség* hangoztatásával, holott a konkrét panasz valódi tartalma többnyire csak az, hogy a fellebbezési bíróság helytelenül járt el, midőn valamely bizonyítéknak hitelt nem adott, vagy az ellenfél tanújának vallomását nagyobb hitelt érdemlőnek, illetve az ellenfél vallomását nagyobb valószínűséggel bírónak fogadta el, esetleg egy vagy több bizonyíték méltatására ki sem terjeszkedett. Ily esetben nem lehet szó iratellenességről, hanem csak a mérlegelés mikénti gyakorlásáról, amelyre még rátérek.

Iratellenes a ténymegállapítás: ha az ítéletben felhívott bizonyítékokban *épen nem* foglaltatik az, amit a fellebbezési bíróság azokból megállapíthatónak kijelentett, — ha a «mellékelt iratok» alapján megállapított tényállás ezen iratok tartalmának meg nem felel, — ha a fellebbezési bíróság a szakértői vélemény egyes mondatait az összefüggésből kiszakítva, ezáltal a szakértők véleményétől eltérő eredményre jut, holott a kiemelt mondatok a véleményt le nem rontják, — ha a fellebbezési bíróság a ténymegállapításnál abból indul ki, hogy a tanú valamely körülményt bizonyított, holott a jegyzőkönyvből kitűnik, hogy annak épen ellenkezőjét vallotta, vagy azt épen nem vallotta, illetve arra ki sem terjeszkedett, — ha a fellebbezési bíróság a tanú vallomását helytelenül értelmezi.

Ennek a felülvizsgálati előfeltételnek megállapítása előreláthatólag nem fog a gyakorlatban nehézségeket okozni.

A helytelen ténybeli következtetés felülvizsgálása.

A felülvizsgálhatóság kérdésében sokkal fontosabb és egymással ellentétes értelmezésekre leginkább alkalmas az az újítás, mely a nyílvánvalólag helytelen *ténybeli* következtetéssel történt ténymegállapítást teszi felülvizsgálhatóvá.

Ez az eset a miniszteri indokolás, valamint Fodor és Gottl szerint akkor forog fen, ha a következtetés az általános tapasztalati igazságokkal, a köztudomású tényekkel, az élettapasztalattal, az észszerűség, a logika, az okszerű gazdálkodás, a technika szabályaival ellenkezik.

Gaár szerint: ha az első percben tűnik fel a tárgyilagos figyelő előtt, hogy az előzmény és a következmény között az összekötő kapocs hiányzik.

Meszlény szerint: ha a következtetés téves volta az iratokból új bizonyítás nélkül megállapítható.

Hogy a következtetés *nyílvánvalólag* helytelen legyen, az Magyary szerint pleonasmus: mert a «helytelen» már maga is annyi, mint nyílvánvalólag helytelen és a «nyílvánvalólag» csak azt jelenti, hogy a helytelen ténymegállapítást csak a tényállás *gondos* megfigyelése alapján szabad konstatálni. (Jogtud. Közlöny 1903, 21). Kétségtelenül igaza van abban, hogy az alsóbírósági következtetés tévességét a felülvizsgálati bíróság határozatának indokolásában tüzetesen és meggyőzően ki kell mutatni.

Azonban a «ténybeli következtetés» fogalma maga is vitássá tehető. A miniszteri indokolás csak a bebizonyított vagy bizonyításra nem szoruló *tényekből* levont helytelen következtetésekről tesz említést; a felülvizsgálhatóságnak ez az esete tehát csak a *közvetett* bizonyításra vonatkoznék. Ezen a nézeten van Kőnig Vilmos a Jogtud. Közlöny 1912. évi 51-ik számában foglalt következő megjegyzéseiben:

«Ha a fellebbezési bíróság helytelenül állapít meg egy tényállást, úgy ez nem revisibilis, de ha *ebből* egy helytelen ténybeli következtetést von le — a jogi következtetés ma is revisibilis — úgy már helye van a felülvizsgálatnak. A jogorvoslat tehát itt tisztán attól fog függni, vajjon a fellebbezési bíróság téves következtetésének hibáját nyiltan követi el, mert ha a következtetést kerüli és csak az eredményt állapítja meg mérlegelésének következményeként, úgy a felülvizsgálat csütörtököt mond. Végelemzésben itt csak a rosz dialektikust éri utól a felülvizsgálat lehetősége.»

Ezzel szemben megfontolást érdemel, hogy a *közvetlen bizonyítás* is mindig következtetéssel jár, amennyiben a bizonyító adatból, ha annak hitelt adunk, a bizonyítandó tényre következtetünk; de a legszorosabb értelemben vett *mérlegelés* — az egymást támogató adatok és bizonyítékok egybevetése, épúgy mint az ellentétes bizonyítékoknak egymással szembeállítása és látogatása — szintén szükségessé teszi, hogy bizonyos körülményekből egyes bizonyítékok nagyobb vagy kisebb hitelt érdemlőségére *következtessünk.*

Igaz ugyan, hogy a törvény nem szól a «helytelen mérlegelésről», hanem csak a «helytelen következtetésről»; de nem is zárja ki sehol a bizonyítás mérlegelésének *felülvizsgálását*, hanem (534. §. negyedik bekezdése) csak azt, hogy a felülvizsgálati bíróság a bizonyítás mérlegelése alapján — az 535. és 537. §-ok eseteitől eltekintve — *maga állapítsa meg* a tényállást, ami még nem jelenti azt, hogy a fellebbezési bíróság ítéletét a nyílvánvalólag helytelen következtetéssel történt mérlegelés miatt fel nem oldhatja és azt új ténymegállapításra nem utasíthatja.

Lényegileg erre az eredményre jutottak egyes kir. ítélőtáblák felülvizsgálati tanácsai, úgymint pld. a budapesti, amely a határozataiban állandóan a ténymegállapítás okszerű vagy okszerűtlen voltára utal, vagy pld. a marosvásárhelyi, midőn a fellebbezési bíróság ténymegállapítását azért nem fogadja el, «mert mérlegelése a bizonyítékokat az okszerű gondolkodás elveibe ütköző módon vette számításba» (Térfi-féle gyüjtemény XVI. 643.).

Gottl szerint (Jogtud. Közlöny 1903, 24): ha meg vannak sértve a helyes következtetés szabályai, akkor az is felülvizsgálható, ami *mérlegelés* útján állapíttatott meg.

Vajjon eléri-e a reform azt a célt, mely Plósz szerint (1910 november 16-iki képviselőházi tárgyalás) abban áll, «hogy ott, ahol a bíró valóban igazságtalanságot tapasztal, közbeléphessen és az ítélethez hozzáférkőzhessék»;

és vajjon igaza van-e Magyarynak (Jogtud. Közlöny 1903, 21), midőn a helytelen ténybeli következtetés felülvizsgálhatóságát teljesen elégségesnek tartja ahhoz, hogy megszabadítsa a felülvizsgálati bíróságot az anyagi igazság érvényesítésének korlátjaitól?

Ez csak attól függ, hogy a gyakorlat a helytelen ténybeli következtetés fogalmát hogyan fogja értelmezni?

Önálló ténymegállapítás a felülvizsgálati eljárásban.

A S. E. nem tartalmazott oly kifejezett intézkedést, melynek alapján a felülvizsgálati bíróságnak joga lett volna önálló tényállást megállapítani. Abból, hogy «a felülvizsgálati eljárásban a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás *irányadó*», az ellenkezőre kellett következtetni. Kivételesen a felülvizsgálati bíróság is állapíthatott meg tényállást abban a kérdésben, hogy a fellebbezési bíróság valamely eljárási szabályt nem alkalmazott vagy nem helyesen alkalmazott; hiszen ennek megállapítása végett új tények és — épúgy mint a felülvizsgálati határidő elmulasztása miatti igazolás kérdésében — új bizonyítékok is fel voltak hozhatók (S. E. 197. és 200. §-ai); és nyilván erre vonatkozik a S. E. 204. §-ának első bekezdése, amikor «a felülvizsgálati eljárásban a jelen fejezet értelmében megállapítható» tényállásra utal.

Az eljárási szabály helytelen alkalmazása vagy mellőzése — valamint az igazolás — kérdésében a Pp. 534., 535. és 537. §-ai is megadják a felülvizsgálati bíróságnak azt a jogot, hogy bizonyítás mérlegelése és tárgyalás, sőt új tények és bizonyítékok alapján tényállást megállapíthasson; ennek a jelentőségét a jogszabálysértésen alapuló felülvizsgálat címe alatt már tárgyaltam. A Pp. ezt a korlátlan ténymegállapítási jogot még kiterjeszti az 540. §. szerint hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményekre és taxative felsorolt lényeges alaki kérdésekre (eddig ú. n. semmisségi esetekre), valamint az eljárás félbeszakadásának, felfüggesztésének vagy ezek megszűnésének kérdéseire. Mindezekkel azonban a gyakorlatban ritkábban van dolgunk.

Sokkal fontosabb az az újítás, mely szerint a felülvizsgálati bíróság az 535. és 537. §-ok esetein kívül is — tehát a keresetbe vett jog alapjául szolgáló és általában az ügy *érdemére* befolyással bíró tények valósága vagy valótlansága tekintetében is — *maga állapíthatja meg* a tényállást, *ha* az bizonyítás mérlegelése és tárgyalás nélkül lehetséges.

Ebben a kérdésben mindenekelőtt kétségtelen, hogy az, ami a fentebb kifejtettek szerint nem szorosan vett *tényállítás*, annak

a valósága illetve valótlansága tekintetében a fellebbezési bíróság ítélete nemcsak felülvizsgálható, hanem azt a felülvizsgálati bíróság — feloldás nélkül — maga is önállóan és szabadon megállapíthatja. A miniszteri indokolás is kiemeli, hogy az általánosan ismert tapasztalati szabályoknak, a kereskedelmi gyakorlatnak, a tényleges szokásnak alkalmazását, a jogügylet szinlegességének, a tartásdíj összegének és — az igazságügyi bizottság jelentése szerint — a kártérítési követelés mennyiségének megállapítását bátran rá lehet bízni a felülvizsgálati bíróságra. Ezek nem konkrét, külső tények; ezekhez nem kell bizonyítás mérlegelése.

Továbbá: nem szabad szem elől téveszteni, hogy nagy különbség van egyrészt valaminek a bizonyítékok *mérlegelése* útján való megállapítása és másrészt a bírói szabad *belátás* gyakorlása között. A mérlegelés csak akkor szabályszerű, ha a bíró a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmát szorgosan méltatja és azokat az okokat, melyek meggyőződését előidézték, s amelyek miatt valamely bizonyítást elégtelennek tart vagy a felajánlott bizonyítást mellőzte, az ítéletben tüzetesen előadja. Minderre nincs szükség ott, ahol a törvény valaminek megállapítását vagy elhatározását a bíró belátására bízza. Így a 271. §. szerint — amely erősen kiterjeszti a S. E. 65. §-át — a bíró a kárnak, elmaradt haszonnak vagy alapjára nézve nem vitás vagy bebizonyított *más követelésnek* bírói megállapítástól függő mennyiségét, ha a felek részéről ajánlott bizonyítás megnyugtató eredményt nem nyujtott vagy *eredményt* előreláthatólag *nem igér*, minden körülmény figyelembevételével *legjobb belátása szerint* állapítja meg; *és amennyiben véleményének alkotásához szükségesnek találja*, szakértőket meghallgathat, bizonyításfelvételt és tudakozódásokat hivatalból foganatosíthat. Ily követelés mennyiségének megállapításánál tehát a bíró *egészen mellőzheti* a bizonyítást és *indokolási kötelessége* egyáltalában nem oly szoros, mint a 270. §. (S. E. 64. §-a) esetében (Entscheidungen des Reichsgerichts in Civilsachen 6, 197): mert e kérdések eldöntéséhez a bíró élettapasztalata rendszerint elegendő.

Fodor már az 1896. évben (Jogtud. Közl. 51. sz.) abban a nézetben volt, hogy a tartás összegét, mint az élettapasztalat és az általános ismeretek alapján, bizonyítás nélkül eldönthető kérdést, a felülvizsgálati bíróság is megállapíthatja. Gottl szerint (Jogtud. Közlöny 1903. 24) a tartás összege sem nem jog-, sem nem ténykérdés. Felülvizsgálati bíróságaink gyakorlatában — bár kivételesen — eddig is akadtak határozatok, melyek a tartásra jogosult egyén vagyonának elégtelenségét, a kár mennyiségét, a kötbér és stornódíj megfelelő voltát illetve mérséklését, az ügyvédi és orvosi munka értékét, a részletfizetésre eladott írógép vételára és valóságos forgalmi értéke közti arányt önállóan állapították meg (Térfi-féle gyüjtemény II. 19, 308, 795, 853; III. 3; IV. 618; VI. 37; XVI. 561. — Grill-féle döntvénytár VI. 2480, 2481. — Hiteljogi döntvénytár VII. 173).

Helyes a Reichsgericht álláspontja: «A bíró *arbitriumára* bízott követelések magasságának megállapításánál a bíró tévedése, a méltányosság alapelveinek megsértése felülvizsgálható, mert *a felsőbíró ép olyan arbitrator*, mint az alsóbíró s *megváltoztatja* az ilyen ítéletet (Annalen IV. 253).

Ezt igazolja a miniszteri indokolásnak és az igazságügyi bizottságnak a tartásdíj és a kár mennyiségének megállapítására vonatkozó nyilatkozata, valamint az 543. §. utolsó bekezdése, mely szerint: «ha a fellebbezési bíróság ítélete *a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében* is meg van támadva, a felülvizsgálati bíróság ezekben a kérdésekben a 424—434. §-ok szabályai szerint jár el»; azaz a felülvizsgálati bíróság az alsóbírósági költségek kérdésében is önállóan alkalmazza ezeket a §-okat, legyenek azok akár kötelezők, akár a döntést a bíró belátására bízók.

És ugyanennek a szempontnak irányadónak kellene lennie a ténymegállapítás körébe szorosan nem tartozó egyéb esetekben is, amelyekben a döntés a bíró belátására van bízva. Ilyenek például: a pertárgy értékének megállapítása, főbeavatkozás esetében az egyesítés vagy a főper felfüggesztése, utólagos előadásoknak a per késleltetése címén való mellőzése, általában a tárgyalás elkülönítése, a perek egyesítése, a per felfüggesztése, az ellenfél tényállítását módosító nyilatkozat minősítése (5., 83., 222., 232., 233., 234. és 264. §-ok).

Ezek után áttérek még arra a kérdésre, hogy a felülvizsgálati bíróság tényeket a bizonyítás *mérlegelése nélkül* és tárgyalás nélkül *miből,* minő adatok és bizonyítékok alapján állapíthat meg?

A miniszteri indokolás szerint: «A korlátot a harmadbíróság előtt célszerűen létesíthető *eljárásban*, azaz abban kell keresni, miszerint a harmadfokú bíróság, amely előtt újabban tárgyalni és bizonyítást felvenni nem lehet, bizonyos kérdések eldöntésére *kevésbbé alkalmas*, mint az alsóbb bíróság, amely *rendszerint* szóbeli tárgyalás és *közvetlen* bizonyításfelvétel alapján határoz. Bizonyítás mérlegelése vagy tárgyalás alapján nem állapíthat meg a felülvizsgálati bíróság tényeket, még akkor sem, ha a bizonyítás eredménye, *például a tanúvallomás* már az iratokban foglaltatik. Ez a felülvizsgálati jogorvoslat *természetéből és céljából* következik. Annak azonban nincs akadálya, hogy *ezen korláton belül* meg ne állapíthasson a felülvizsgálati bíróság az iratok alapján olyan *kétségtelen tényeket*, amelyek megállapításához mérlegelés nem kell, pl. *csődnyitás napját* a bírói végzés, végrehajtás foganatosításának napját a végrehajtási jegyzőkönyv, *beismerés megtörténtét* a tárgyalási jegyzőkönyv alapján. Ezen az alapon tehát a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság tényállását *kiegészítheti vagy kiigazíthatja*».

Némi útmutatásul a S. E. uralma alatt keletkezett egyes határozatok is szolgálhatnak. Ilyenek:

Ténymegállapítás a tárgyalási jegyzőkönyvben foglalt és vissza nem vont *beismerés* alapján, a fellebbezési bíróságnak tanúvallomásokra alapított ellenkező tényállásával szemben (Térfi VI. 175);

a *felülvizsgálati* kérelemben, a válasziratban, a felülvizsgálati tárgyaláson tett *beismerés* alapján (Térfi XV. 643, XVI. 551);

a csatolt közhatósági iratok és egyéb *közokiratok* alapján (Térfi I. 340, II. 728);

a valódiság tekintetében nem vitás *magánokirat* alapján (Térfi I. 362);

kiszámítása a megtérítendő összegnek az iratokból megállapítható területhiány és egységár alapján (Térfi II. 124);

abból a nem vitás tényből, hogy a 14. évét meghaladott felperesnő napszámba jár és nincs állítva, hogy vagyona volna: *következtetés* arra, hogy gyermekét keresményéből tartja fen (Térfi XV. 678).

Magyary szerint *okiratok* alapján önálló tényállást állapíthat meg a felülvizsgálati bíróság, mert az okiratot minden *különös bizonyító eljárás nélkül* figyelheti meg (Jogászegyleti Értekezés XXI. 7), de nem a tanúvallomások alapján.

De találkozunk oly felülvizsgálati határozatokkal is, melyek a tényállást *tanúvallomások alapján* állapítják meg. Igy:

az alsóbíróság által kivett, de az ítéletben *nem méltatott* tanúvallomás alapján (Térfi III. 219, 495);

önálló megállapítása annak, hogy a lakás nagy mértékben volt poloskával megfertőzve, aminek az ellenkezőjét a fellebbezési bíróság a tanúvallomások tartalmával ellentétben, tehát *iratellenesen* állapította meg (Térfi XVI. 73);

értékmegállapítás a *szakértő véleménye* alapján, amelyet a fellebbezési bíróság *iratellenesen* idézett (Térfi XVI. 856);

ellenkező tényállás megállapítása, ha a fellebbezési bíróság *következtetése* oly okokra van alapítva, amelyek alapul vétele ellenkezik a közönséges élettapasztalattal és az ebből folyó észszerű felfogással (Térfi XVI. 506);

lényeges tény *meg nem történtének* megállapítása akkor, amidőn a fellebbezési bíróság ítéletében arra, mint nem lényegesre ki nem terjeszkedett és a fellebbezési bíróság által e kérdésben kihallgatott tanúk vallomásaiban a felülvizsgálati bíróság nem talál erre nézve elég bizonyító adatot (Térfi XV. 505).

Nem folytatom a hasonló tartalmú határozatok felsorolását; hiszen az 534. §. utolsó bekezdésének az eddigi joggal szemben sokkal szabadabb mozgást engedő rendelkezése folytán új gyakorlatnak kell kifejlődnie, amely a felülvizsgálati bíróság önálló ténymegállapítási jogát bizonyára nem fogja a fenti határozatoknál szűkebben értelmezni.

Oly esetben, amikor a fellebbezési bíróság a tanúnak vagy az eskű alatt kihallgatott félnek vallomását már mérlegelte és valónak fogadta el, de ténymegállapításában a vallomás tartalmának csak általa lényegesnek tartott részére terjeszkedett ki, a felülvizsgálati bíróság azonban a vallomás többi tartalmát is lényegesnek tekinti:

rendszerint nincs szükség arra, hogy a fellebbezési bíróság

ítélete feloldassék, hanem a felülvizsgálati bíróság teljesen megnyugtatóan maga egészítheti ki a tényállást a fellebbezési bíróság által már szavahihetőnek deklarált és megesketett tanú vagy ügyfél vallomása alapján.

Általában akkor, amikor a fellebbezési bíróság bizonyos irányban a tényállást nem állapította meg, jóllehet az erre nézve felajánlott egy vagy több tanú már kihallgattatott, nem tartom aggályosnak, hogy a felülvizsgálati bíróság a tényállást az iratok közt fekvő egy vagy több tanúvallomás alapján kiegészítse ; feltéve, hogy a tanúk szavahihetősége nem képezte a felek részéről felhozott és a fellebbezési bíróság által el nem bírált kifogás tárgyát — hogy nem észleltetett a jegyzőkönyv szerint a tanú vallomásában habozás vagy ellentmondás — hogy az ugyanazon körülményre kihallgatott tanúk vallomásai egymással nem ellentétesek — hogy a tanúvallomások nincsenek ellentétben a per egyéb adataival. Mert csak az ilyen és hasonló esetekben lép előtérbe a szoros értelemben vett *mérlegelésnek*, vagyis a felülvizsgálati eljárás természetével és a közvetlenség hiányával összhangban nem álló annak a szellemi műveletnek a szüksége, hogy a bíró a bizonyítékokat egymással szembe állítsa, összehasonlítsa és eldöntse azt, hogy az ellentétes bizonyítékok közül melyik bír nagyobb valószínűséggel?

Ha ennek a szüksége nem forog fen ;

ha a fellebbezési bíróság a felajánlott bizonyítást kimerítette, de a lényeges tényállást vagy egyáltalán nem vagy iratellenesen, nyílván helytelen ténybeli következtetéssel, a bizonyítási teher vagy a törvényes vélelem szabályainak megsértésével állapította meg ;

ha a fellebbezési bíróság hiányos tényállása mellett, illetve a fenti hibák folytán helytelen tényállásával szemben megállapítandó új tényállás teljesen tisztán áll előttem, úgy hogy feloldás esetében — és rebus sic stantibus — helyesen csakis ezt állapíthatja meg a fellebbezési bíróság, mert ellenkező tényállás megállapítása esetében az az 534. §. harmadik bekezdése értelmében ismét nem volna a felülvizsgálati bíróságra kötelező :

akkor — de ismételten hangoztatva azt az előfeltételt, hogy a szavahihetőség vizsgálatának, az ellentétes bizonyítékok latolgatásának, vagyis a szorosan vett mérlegelésnek szüksége fen ne forogjon — a per befejezésének késleltetésével és a költségek túlságos felszaporodásával járó fölösleges feloldás helyett a tényállás önálló megállapítását célszerűbbnek és a törvénnyel ellentétben nem állónak tartom.

Azzal, hogy az ügyet lehetőleg befejezzük és annak a feloldás utáni ismételt felülvizsgálását elkerüljük, némileg ellensúlyozzuk azt a többletet, melyet a felülvizsgálat körének kitágítása a felülvizsgálati bíróságok — különösen a kir. ítélőtáblák — ügyforgalmában és az egyes ügyek érdemleges elintézési anyagában előre láthatóan elő fog idézni.

Dr. Kovács Marcel.

Perújítás az új polgári perrendtartásban.

Az új perrendtartás (Pp.) egyes intézkedéseit úgy lehet legkönnyebben megtanulni, ha összehasonlítjuk a mai jognak vonatkozó rendelkezéseivel s rámutatunk a különbségekre. Contraria juxta se posita magis elucescunt.

Ezúttal a perújítással kívánunk foglalkozni. Azért választottuk ezt a részt, mert a perújítás nemcsak igen fontos jogorvoslat, de a Pp. rendszerében igen sok tekintetben új alapra van fektetve és új irányban van kiépítve.

Az 1868 : LIV. tc.-kel és az 1881 : LIX. tc.-kel szabályozott mai törvénykezési rendtartásunk a jogerős ítéletek ellen kétféle jogorvoslatot ismer : a perújítást és a semmisségi keresetet.

Perújításnak akkor van helye, ha az ítélet megerőtleníthető. Az újított perben a perújítás megengedhetőségének a kérdése az alapperben eldöntött ügy érdemével együttesen tárgyaltatik és döntetik el. Az eredmény mindig érdemi ítélet.

Semmisségi keresetnek akkor van helye, ha az ítélet semmis. Az eredmény csak az ítélet, illetve az ezt megelőző eljárás megsemmisítését célozza. Ha aztán a peres fél érdemi ítéletet is akar nyerni, akkor új keresettel kell jogát érvényesítenie.

A Pp. jogerős ítélettel befejezett perben csakis egy perorvoslatot ismer, t. i. a perújítást, amelyben a jelenlegi jognak semmisségi keresete és perújítása egyesítve van. A Pp. nagyon helyesen s a gyakorlati igényeknek megfelelően jár el, mikor perújítás fogalma alatt egyesíti a semmisségi kereseti és a perújítási okokat.

Merőben önkényes volt az a felosztás, amelyet az egyes perrendtartások követtek a semmisségi okok és a perújítási okok megállapításánál. Hogy csak egyet említsünk, a res judicata nálunk mint új bizonyíték csak perújítási ok, ellenben a római jogban semmisségi ok volt. A Pp. abból indul ki, hogy a mai jog alapján megengedett semmisségi kereset és perújítás is egy rendkívüli jogorvoslat, amellyel a fél azért él, hogy az alapperben hozott s reá nézve kedvezőtlen ítéletnek hatályát magától elhárítsa és kedvező ítéletet eszközöljön ki. Az egyetlen különbség a semmisségi és a perújítási kereset között csak az, hogy az első az alapperben hozott jogerős ítéletnek és az eljárásnak a megsemmisítését, a második pedig a jogerős ítéletnek hatályon kívül helyezését és új ítélet hozatalát eredményezi. De a semmisségi keresetnél sem célszerű az, hogy a bíróság mindig megálljon a megsemmisítésnél ; oly esetben például, midőn az alapperben az ítélőbíróság nem volt szabályszerűen alakítva vagy az alperes nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el stb., a bíróság az alapperben hozott határozatot csak megsemmisítené és nem folytatná az eljárást szabályszerű alakban.

Meg kell tehát engedni a semmisségi keresetnél is, hogy a bíróság az alappert újabb keresetindítás nélkül folytassa. Ha ezt megengedjük, akkor eltűnik az egyedüli alaki különbség a semmisségi és a perújítási kereset közt és mindkettő úgy fog jelentkezni, mint egy rendkívüli perorvoslat, amelynek célja a restitutio in integrum. Habár a német és az osztrák perrendtartás továbbra is megtartja a semmisségi keresetet és a perújítási keresetet (Nichtigkeitsklage und Restitutionsklage), helyesnek kell elismernünk, hogy a Pp. elejti ezt a megkülönböztetést.

A Pp. 563. §-ában sorolja fel a perújítás eseteit, az ú. n. perújítási okokat. Ezek négy csoportra oszlanak. Az 1., 2. és 3. pont megfelelően az 1881 : LIX. tc. 39. §. 1. és *é)* pontjának, azon eseteket tartja szem előtt, amidőn az alappernek nem volt törvényes bírája, vagyis a bíróság nem volt szabályszerűen alakítva, az ítélet hozatalában törvénynél fogva kizárt bíró járt el, az ítélet hozatalában oly bíró vett részt, aki a fél kifogása következtében kizáratott. Eddigi jogunkban ezen alaki sérelmek csakis fellebbvitel útján érvényesíthető semmisségi okul szolgáltak. Ha ez a hiány az utolsó fokban ítélkező bíróságnál fordult elő, akkor mai jogunk szerint a fél védtelen marad. Igen helyes tehát, hogy perújítási okot képeznek az új Pp.-ben e hiányok.

A Pp. 563. §-ának 4., 5. és 6. pontja megfelel az 1881 : LIX. tc. 39. §. *i), k)* és *g)* pontjában felsorolt semmisségi okoknak és vagy fellebbviteli úton orvosolhatók, vagy semmisségi keresettel. A Pp. ezekben az esetekben csak perújítást ismer.

A Pp. 563. §-ának 7. és 8. pontja a büntetendő cselekmények következtében beálló perújítási okokat foglalja magában. Büntetendő cselekményt elkövethet a perben a bíró, az ellenfél vagy mások (tanúk, szakértők stb.). Ezen esetek megfelelnek az 1868 : LIV. tc. 321. §-ának. A Pp. semmi kétséget sem hagy aziránt, hogy «az ellenfélnek vagy másoknak» büntetendő cselekményei alatt az is értendő, ha a bíró megsérti hivatali kötelességét.

A Pp. 563. §-ának 9., 10., 11. és 12. pontjaiban azok a perújítási okok vannak felsorolva, amelyeket egy szóval «propter-novum»-nak lehet nevezni. Ezen négy perújítási ok közül egészen új a 9. pont alatti, t. i. ha az ítélet alapjául szolgált büntetendő bírósági ítélet hatályát megszüntette a büntetőbíróságnak jogerőre emelkedett más ítélete és a 10. pont alatti, t. i. ha a fél az ügyben korábban hozott jogerős ítéletet mutat fel, amelyet az alapperben nem használt.

A 11. pont az alapperben nem használt új bizonyítékokról rendelkezik. A Pp. rendszere mellett is megeshetik, hogy a feleknek a tapasztalatlansága és az ügyvédeknek esetleges hibái folytán egyes kivételes esetekben szükséges, hogy új tények és bizonyítékok még perújítással is érvényesíthetők legyenek. A Pp. eltér az újabb szóbeli perrendtartásoktól, a perújítást tág körben engedi meg és nem korlátozza azt sem egyes bizonyítási eszközökre, sem pedig az újabban feltalált, vagyis az alapperben nem használhatott bizonyítékokra, hanem helyet ad a perújításnak a mai joggal megegyezően az alapperben nem használt minden bizonyíték alapján. A Pp. azonban nem elégszik meg «új ténykörülménnyel», mint pl. az osztrák perrendtartás, hanem minden-

esetre «új bizonyítékot» kíván meg, az ezzel bizonyítandó tény azonban lehet olyan tény, amely az alapperben még fel nem hozatott, vagy pedig olyan tény, amely ott már érvényesíttetett. A 12 pontban említett perújítási ok az, ha a bíróság az alapperben elkésve előadott tényeket vagy bizonyítékokat a Pp. 222., 275., 283. és 293. §-ainak megfelelően figyelmen kívül hagyott, amennyiben azok az ügy érdemében kedvezőbb határozatot eredményezhettek volna. Ily esetekben meg van engedve a perújítás, habár az ügyfél a tényt vagy bizonyítékot már az alapperben használta.

Perújításnak helye van jogerős végítéletek ellen, ideértve a részítéleteket is. (Pp. 563. §.)

Egyes ítéletekkel szemben a Pp. kizárja a perújítást; így a sommás visszahelyezési és a sommás határperekben a visszahelyezés és birtokháborítás megszüntetése kérdésében (Pp. 581. §. 3. bek.); a bérleti viszony megszüntetése iránti perekben (Pp. 635. §.); a házasság érvénytelenségét vagy felbontását, valamint az ágytól és asztaltól való elválást kimondó ítélet ellen a házasság fennállásának kérdésében (Pp. 682. §.); kiskorúság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlásának megszüntetése iránti perekben (715., 729. és 731. §.). Perújítással megtámadható ellenben a fizetési meghagyás (Pp. 598. §.), továbbá váltó, csekk, kereskedelmi utalvány vagy kötelező jegy alapján kibocsátott meghagyás is (Pp. 614. §.), mert ezen meghagyások jogerős ítélet hatályával bírnak.

A mai jog szerint bírói egyezséggel befejezett perekben a perújítás ki van zárva (1881 : LIX. tc. 71. §.), ellenben egyes semmisségi okok alapján, amelyeknek a Pp. 563. §. 4., 5., és 6. pontja alatt foglalt okok felelnek meg, semmisségi keresettel az egyezség is megtámadható (1881 : LIX. tc. 50. §.). A gyakorlatban általánosan érzett szükség az, hogy a bírói egyezség ellen szintén engedtessék meg a perújítás. A Pp. 563. §. végbekezdése szerint a bírói egyezség perújítási keresettel szintén megtámadható. A Pp. igen helyesen abból indul ki, hogy a peregyezség a gyakorlati életben az ítéletet kívánja helyettesíteni és annak hatályával is bír ennélfogva a peregyezség sok tekintetben hasonlít az elismerésen vagy joglemondáson alapuló ítélethez. És ha tagadhatatlan is az, hogy a peregyezség a feleknek egy magánjogi ügylete mégis bír perjogi azaz közjogi vonatkozásokkal, amelyekkel a perújítás szabályozásánál is számolni kell.

Nagy különbség a mai joggal szemben az, hogy a Pp. ügyvédi mulasztás alapján nem ad helyt a perújításnak. Az indokolás szerint az ügyvéd, mint a fél képviselője, a féllel egyenlő szempont alá esik s így a Pp. rendszere szerint már elvileg sem volna indokolt ez alapon a perújítás igénybevétele. Ezenkívül a Pp. 99. §-a szerint az ügyfél ügyvédjével együtt megjelenhet a tárgyalásokon és személyesen felszólalhat, a félnek meg van adva tehát a lehetőség, hogy ügyvédjét ellenőrizze és netaláni mulasztásait nyomban helyrehozhassa. Minthogy ezenfelül az ügyvéd hibáinak a helyrehozása történhetik fellebbezés útján is ahol új ténykörülmények és új bizonyítékok bármikor felhozhatók, a Pp. veszedelmesnek tartotta, hogy ügyvédi mulasztás címén még a perújítás is nyitva legyen, mert ezáltal a jogerőben rejlő biztonság szenvedne.

Ügyvédi körök erősen kívánták, hogy a Pp. a mai jognak megfelelően ismerje el az ügyvédi mulasztást perújítási oknak, ezen törekvéseink azonban sikerre nem vezettek.

A perújítás bírósága tekintetében a Pp. rendszerében szintén lényeges különbség van. Az 1868 : LIV. tc. 47. §-a szerint a perújítás kivétel nélkül annál az elsőfolyamodású bíróságnál indítandó meg, amely az alappert tárgyalta és elintézte. Minthogy a fellebbezési bíróság előtt tárgyalás és bizonyításfelvétel az 1868 : LIV. és illetve az 1881 : LIX. tc. szerint nem történhetik, mai jogunk nem tehetett egyebet, mint hogy a perújítást és a semmisségi keresetet is minden esetben az elsőfokú bírósághoz utasította. A Pp. alapelvei szerint semmi ok sincs arra nézve, hogy a perújítási kereset oly esetben, midőn a fellebbviteli bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését célozza, ne legyen közvetlenül annál a bíróságnál megindítható. A Pp. szerint tehát a perújítási keresetet rendszerint az előtt a bíróság előtt kell megindítani, melynek jogerős végítéletét támadja meg a kereset, illetőleg, amely az ügyben az utolsó végérvényes ítéletet hozta, legyen az akár első-, akár másod-, akár harmadfokú bíróság.

Ezen szabály alól azonban a Pp. két kivételt tesz.

A Pp. 566. §-ának 1. bekezdése szerint, ha a perújítási ok az elsőbirósági végítélet alapjául szolgált fellebbezési bírósági határozat ellen vagy az ellen is érvényesíttetik, a perújítási keresetet a fellebbezési bíróság előtt kell megindítani, mert ebben az esetben az alsóbíróság ítéletének hatályon kívül helyezése a felsőbíróság ítéletének hatályon kívül helyezésével jár, a magasabb foknak eljárása ez esetben nem vezet az alsóbb fokkal szemben visszásságokra és rövidíti a pert.

A Pp. 566. §-ának második bekezdése szerint a perújítási kereset a fellebbezési bíróság előtt indítandó meg, ha a perújítási ok a felülvizsgálati bíróság végítélete vagy a végítélet alapjául szolgált határozata ellen érvényesíttetik. Ennek az az oka, hogy a felülvizsgálati bíróság perújítás esetén sem bocsátkozhatik oly ténykérdéseknek a tárgyalásába, amelyeknek tárgyalása az alapperben sem tartozott feladata köréhez. Megfelelő tehát, hogy ezekben az esetekben a perújítás felett az a bíróság döntsön, amely előtt az alappernek az a tényállása, amely a felülvizsgálati bíróság ítéletének alapjául szolgált, megállapíttatott. Ha azonban a felülvizsgálati bíróság végítéletét a Pp. 563. §. 1—7. pontja alapján támadják meg, nem lehet a perújítás kérdésének eldöntését a felülvizsgálati bíróságtól elvonni. Nemcsak az lenne visszás, hogy az alsóbíróság ítélné meg, vajjon a felsőbíróság szabályszerűen volt-e alakítva, hanem azért sem, mert ezekben az esetekben csakis a felülvizsgálati bíróságnál felmerült oly hiányokról van szó, melyek csakis a felülvizsgálati bíróság tevékenységének ismétlését teszik szükségessé és amelyek a felülvizsgálati eljárásban is megállapíthatók.

A Pp. 563. §. 4., 5. és 6. pontjai alatt foglalt okok is olyanok, amelyeket az alapperben is lehet kizárólag a felülvizsgálati bíróság előtt érvényesíteni és amelyeket a felülvizsgálati bíróság hivatalból köteles figyelembe venni, ezen okok tehát a perújítás folyamán is a felülvizsgálati bíróságnál érvényesíthetők.

Lényeges a különbség a perújítás határidejére vonatkozólag is. Az 1881 : LIX. tc. 50. §-a értelmében a semmisségi kereset indításának határideje az ítélet jogerőre emelkedésétől 10 év; ha azonban a végrehajtás az alapperben hozott ítélet alapján 10 év után foganatosíttatott, a semmisségi kereset még a végrehajtásról való értesítéstől számított 30 nap alatt is megindítható. A perújítás határideje ügyvédi mulasztás esetében fél év, egyéb esetekben 10 év.

A Pp. a perújítási határidőt jóval rövidebbre szabja, mert az indokok szerint 10 évi határidő általános megállapítása a jogerőben rejlő biztonságot alaposan veszélyezteti. A Pp. 567. §-a szerint a perújítás határideje 6 hónap.

Ily rövidebb határidő megállapítása esetén azonban nem lehet az ítélet jogerőre emelkedését kezdőpontul felvenni, mert az anyagi igazság kárt szenvedne, ha a fél csak hosszabb idő elmultával szerez tudomást a perújítási okról. Ha tehát a fél a perújítási okról csak később nyer tudomást, a perújítási határidő attól a naptól számíttatik, amelyen tudomást nyer róla. A Pp. 563. §. 4., 5. és 6. pontjaiban foglalt eseteket kivéve az új perrendtartás a perújítási határidő maximumát 5 évben állapítja meg. (Pp. 567. §. 2. bek.)

A Pp. a perújítási keresetet önálló keresetnek tekinti; a per megindítására és a további eljárásra vonatkozó általános határozatok tehát a perújításnál is alkalmazást nyernek, amennyiben a Pp. egyes helyeken taxatíve eltéréseket nem rendel. Így perújítás esetén az idézés a perfelvételre és az érdemleges tárgyalásra történik. A perújítási keresetnél nem igen lehet számítani egyezségre vagy mulasztási ítéletre, pergátló kifogások is ritkán fognak előfordulni, a kettős határnapon való tárgyalás tehát felesleges.

Szabály, hogy azokban az esetekben, amelyekben az alappernek újból való tárgyalása szükséges, a perújítás kérdése az érdemmel együtt tárgyaltatik; így intézkedik az 1868 : LIV. tc. 320. §-a is. Minthogy sok esetben célszerű a perújítás kérdésének előzetes és elkülönített tárgyalása, a Pp. 572. §-a szerint a bíróság eltérőleg jelenlegi eljárásunktól ezt elrendelheti s ilyenkor, ha a perújításnak helyt ad, közbenszóló ítélettel határoz és a peres ügy tárgyalását csak a perújításnak helyt adó ítélet jogerőre emelkedése után folytathatja.

Újítást képez a mai joggal szemben az is, hogy ha a perújítás sikere az előterjesztett adatokból valószínűnek mutatkozik, a bíróság a perbeli ítélet végrehajtását felfüggesztheti.

Szabály ugyan, hogy az alapperbeli kérelmen a perújítási eljárásban sem lehet túlterjeszkedni, mert úgy kell felfogni a dolgot, hogy a perújítás voltaképen az alapperbeli eljárás folytatása; mégis a Pp. 572. §-a ez alól a szabály alól kivételt állapít meg, mert megengedi, hogy a bíróság az alapper költségének és az alapperben hozott ítéletből származott esetleges kárnak megtérítése felől is határozzon.

Megemlítést érdemelnek a perújításra vonatkozó átmeneti rendelkezések, melyeket az életbeléptető törvény (1912 : LIV. tc.) tartalmaz.

A Pp. életbelépte után is az 1881 : LIX. tc. 50., 69—73. §-ai, valamint az 1868 : LIV. tc. 321. §-a alapján lesz semmisségi keresetnek vagy perújításnak helye, ha a Pp. életbelépte alatt fennálló szabályok szerint keletkezett ítélet vagy bírói egyezség ellen a mai jogszabályok értelmében perújításnak vagy semmisségi keresetnek volt helye. Az eljárásra azonban a Pp. a perújításra vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni egyes kivételekkel.

A Pp. életbeléptetése után a perújításra vonatkozó szabályok in toto csak akkor lesznek alkalmazhatók, ha az alapperbeli ítélet vagy a bírói egyezség már a Pp. szabályai szerint keletkezett.

Igen fontosak, és tanulságosak a Pp.-nak a perújítás keresetlevelére és a perújítási kereset visszautasítására vonatkozó rendelkezései is, amelyekről egy más alkalommal fogunk megemlékezni. *Dr. Pap József.*

Széljegyzetek az ítéleti jogerő tanához.

Az ítéleti jogerő szabályozásánál a Pp. azt az uralkodónak mondható felfogást juttatja kifejezésre, mely szerint a jogerő kétféle volna, ú. m. alaki és anyagi. Az előbbi a határozat megtámadhatatlanságát, az utóbbi a határozat irányadó voltát jelenti. (Pp. 410. és 411. §§. s ezek indokolása).

A jogerő azonban, mint azt *Magyary*[1] kimutatja, csak egyféle s jelenti az ítéletnek fellebbviteli perorvoslattal való megtámadhatatlanságát s az, amit anyagi jogerőnek szokás mondani, az a jogerős ítéletnek csak következménye.

Az ítélet anyagi jogereje, helyesebben, a jogerős ítélet hatása pedig abban áll, hogy az ítéleti megállapításhoz nemcsak az ítélethozó, hanem minden más bíróság ***kötve*** van, ami aztán a felek szempontjából azt jelenti, hogy ők az ítéleti megállapítást sem ugyanazon, sem más bíróság előtt ***joghatállyal*** többé nem vitathatják. Ebből azután következik, hogy a jogerő sem az újabb perindítást, sem az újabb ítélethozatalt nem akadályozza, hanem csak azt zárja ki, hogy a megkeresett bíróság ugyanazon konkrét tényállás alapján másképen ítéljen, vagyis a korábbi ítélet megállapításától eltérjen.

Ámde, ha a jogerő hatása lényegileg a később megkeresett bíróság eme kötöttségét jelenti, úgy az iránt sem foroghat fenn kétség, hogy az azt megállapító szabály perjogi, tehát közjogi és nem magánjogi szabály.[2]

I. A jogerő hatására, tehát az ú. n. anyagi jogerőre nézve a Pp. 411. §-a aképen rendelkezik, hogy «*az ügy érdemében hozott ítélet csak annyiban válik jogerőssé, amennyiben a keresettel érvényesített jog iránt határoz*».

E rendelkezés mellett azonban, melynél a törvényhozó különben is csak a rendszerinti eseteket tartotta szem előtt,még mindig kérdéses marad, hogy 1. mely ítéletek azok, melyek anyagi jogerőre képesek, tehát a jogerő összes hatásaival bírnak s ezzel kapcsolatban, hogy 2. mire és hogy 3. kikre terjed ki az ítélet jogereje, mely kérdések az irodalomban is különféleképen oldatnak meg.

Az alábbiakban a két első kérdést tesszük vizsgálódásunk tárgyává.

II. Úgy gondoljuk, hogy a kérdés helyes megoldása okából elsősorban is azt kell néznünk, hogy mi a per célja. A per közvetlen, tulajdonképeni céljának pedig — különösen, ha mind a két fél oldaláról nézzük azt — csakis a ***jogvédelem*** tekinthető, amit minden pernél megtalálunk s amit minden, az ügy érdemében hozott ítélet meg is valósít.

Ez a jogvédelem pedig — mint azt másutt kifejtettük[3] — abban áll, hogy a bíróság a keresetbe vett jog-jogviszony — fennállását vagy fen nem állását, illetve kivételesen, a keresetbe vett tény valóságát, vagy valótlanságát megállapítja, mert csak ez a megállapítás biztosíthatja a fél jogállapotát ellenfelével szemben a jövőre nézve. Ezért szükséges aztán, hogy a törvényhozó ezt a megállapítást a bíróságokra kötelezővé s ezzel annak újbóli vitathatását hatálytalanná tegye.

Erre szolgál az ítélet jogereje, melynek célja így összeesik a per céljával, amennyiben a jogerő teszi tökéletessé a perbeli védelmet.

Így azután a Pp. id. §-ából egyrészt szükségképen következik, hogy a bíróságnak az ügy érdemében hozott ítélete, miután azzal a fél jogvédelmet nyer, anyagilag jogerőre emelkedik, mert ellenkező esetben az ítélet a félre nézve értékkel nem bírna, másrészt azonban nem következik, hogy az anyagi jogerő, helyesebben a jogerő összes következményei csak a jogvédelmet adó ítéletnél találhatók fel.

Ennek megvilágítása céljából a perben hozható ítéleteket kell közelebbről vizsgálnunk.

III. A per létrejövetele után a feleknek perbeli (abstract) jogosítványa keletkezik arra, hogy a bíróság a kereset iránt határozzon. A bíróságnak ez a határozata különböző lehet, t. i. vagy olyan, mely épen csak a folyamatban levő perre vonatkozik, vagy olyan, mely a jogvédelem egyes előfeltételeire, vagy a perbeli védelemre való jogtól függetlenül érvényesíthető perbeli ellenjogokra, vagy végül olyan, mely közvetlenül magára a perbeli védelemre vonatkozik.

Ebből a szempontból az ítéleteknek négy faját különböztetjük meg, ú. m. 1. ***a perítéletet,*** 2. ***az ügybeli ítéletet,*** 3. ***e kettő határán álló ítéletet*** és 4. ***az ügy érdemében hozott ítéletet.***

Már most minden olyan ítélet, mely a jogvédelem kérdésében határoz — tekintet nélkül arra, hogy jogvédelmet ad-e, vagy sem — a dolog természete szerint a keresettel érvényesített jog iránt is határoz és így anyagilag jogerőre emelkedik, habár esetleg a jog fennállásának, vagy fen nem állásának kérdését nem érinti is.

Azt kell tehát megállapítani, mely ítéletek határoznak a jogvédelem kérdésében s melyek nem.

1. *Perítélet* alatt azt az ítéletet értjük, mely egyedül valamely perelőfeltételről dönt.[4] 2. ***Ügybeli ítélet*** az olyan ítélet, mely a jogvédelem valamelyik előfeltételéről határoz, anélkül, hogy a keresetbe vett magánjog fennállását, vagy fen nem állását megállapítaná.[5] 3. ***A perítélet és az ügybeli ítélet közötti határon álló ítélet*** pedig az, mely egyedül az alperesnek a keresetjoggal szemben adott ellenjogáról dönt, anélkül, bogy akár a per, akár a jogvédelem előfeltételeiről határozna.[6] Végül 4. ***az ügy érdemében hozott ítélet*** az, mely a keresetbe vett jog-jogviszony — fennállását, illetve fen nem állását megállapítva, ezzel valamelyik félnek jogvédelmet ad.

Az anyagi jogerőt illetőleg a Pp. 411. §-a csak az utóbbi ítéletekre tartalmaz intézkedést, amiből azonban nem következik, hogy csak az ügy érdemében hozott ítélet bírna a jogerő összes hatásaival, sőt a Pp. idézett §-ának indokolása is azt mondja, hogy az az ügybeli ítélet, mely a keresetet valamely materiális dilatórius kifogás, vagy időelőttiség okából elutasítja, annyiban jogerőssé válik, amennyiben a jog felől határoz, tehát a kifogás, illetve az időelőttiség fennállásáig.

A német irodalomban uralkodó nézet szerint sem a perítélet, sem az olyan ítélet, mely érdemben nem határoz, nem emelkedhetik jogerőre.

[1] A magyar polgári peres eljárás alaptanai. 1898. 262. l. 1. j. Lásd még Magyar polgári perjog. 1913. 122. §. Újabban így tanít *Hellwig* is. System des Deutschen Civilprocessrechts. 1912. 764. l.

[2] L. *Hellwig:* i. m. 779. l. továbbá *Stein:* Die Civilprocessordnung für d. D. R. 1913. l. k. 806. l. 322. §-hoz. III.

[3] L. *szerző:* A jogvédelem előfeltételei a polgári perben. 1910. 4. §.

[4] *Perelőfeltételek:* 1. a bíróság hatásköre és illetékessége, 2. a felek perbeli cselekvőképessége, illetve 3. a cselekvőképtelen fél törvényes képviselőjének legitimációja s 4. az eljárás neme. V. ö. *szerző:* i. m. 106. l.

[5] T. i. az ú. n. *perbeli előfeltételekről;* ezek: a polgári perút lehetősége, a perbeli jogképesség, a belföldi bíróság joghatósága, a perviteli jogosultság és a jogvédelmi szükséglet. V. ö. *szerző:* i. m. 8. §.

[6] Pld. a perköltségbiztosíték kifogása. L. különben *szerző:* i. m. 74. s. k. l.

Szemben ezzel a felfogással újabban *Hellwig*[7] azt tanítja, hogy anyagilag is jogerős lesz minden a kereset felett hozott határozat, tehát a perítélet is.

Nézetünk szerint az ú. n. perítélet, mely egyedül azt a kérdést dönti el, hogy a per a megkeresett bíróság előtt érvényesen létrejöhet-e, vagy sem, anyagi jogerőre nem emelkedhetik, vagyis az ítéletben foglalt megállapítás más bíróságot nem kötelez. A Pp. 12. §-a, mely a hatáskör hiányának ítéleti megállapítását az utóbb eljáró bíróságra kötelezővé teszi, kivétel, mely a szabályt megerősíti. Ezzel különben a törvény a negativ hatásköri összeütközéseket akarja korlátolni.

Más tekintet alá esnek az ügybeli ítéletek s ebből a szempontból nem tesz különbséget, hogy a törvényhozó egyik-másik ügybeli ítéletet perítélet jellegével ruház fel, pl. azt, amelyik a polgári perút kizárt voltát állapítja meg. A perítélet ugyanis a jogvédelem kérdésében semminemű döntést nem tartalmaz, az ügybeli ítélet ellenben a jogvédelem kérdését érinti, az előbbi csak azt mondja ki, hogy a per érvényesen vagy érvénytelenül jött létre, az utóbbi ellenben azt állapítja meg, hogy a félnek perbeli védelemre ebben az ügyben, tehát a keresetbe vett jogra stb. vonatkozólag (ez idő szerint) nincs joga. A perítélet tehát csakis a folyamatban levő perre szorítkozik s egy másik perben már hatálya nincs,[8] az ügybeli ítélet hatálya ellenben a folyamatban levő peren túlterjed.

Már fentebb említettük, hogy a Pp. előtt sem idegen az a gondolat, hogy az ügybeli ítélet jogerőre emelkedhessék anyagilag is; így ha a bíróság a keresetet időelőttiség okából utasítja el, miután az ilyen ítélet is a jog felett (helyesebben a jog iránt) határoz. Így a Pp. indokolása. Az anyagi jogerő aztán itt azt jelentené, hogy ugyanazon felek között, ugyanazon, jog iránt indított perben az időelőttiség, tehát az ez idő szerint való kereshetőség *ugyanazon tényállás alapján* sem ugyanazon, sem más bíróság előtt joghatállyal nem vitatható, illetve a bíróság a korábbi megállapítástól el nem térhet. Az időelőttiség azonban marasztalási keresetnél kizárja a védelmi szükségletet, épen úgy, mint megállapítási pereknél a megállapítási érdek hiánya. Épen azért az emiatt elutasító ítélet azt állapítja meg, hogy a keresetbe vett jogra vonatkozólag ez idő szerint perbeli védelem nem adható. Nem szenvedhet kétséget, hogy ez az ítélet nem a per, hanem a keresetbe vett jog iránt határoz, persze anélkül, hogy annak fenn, vagy fen nem állását megállapítaná. Ez különben általában el van ismerve s helytelen volna annak megengedése, hogy ugyanazon felek az időelőttiség, vagy a megállapítási érdek kérdését ugyanazon tényállás alapján újból hatályosan vitathassák.[9]

Mint mondottuk, a Pp. némely ítéletet, mely lényege szerint ügybeli ítélet, perítélet jellegével ruház fel. Itt csak példaképen arra az ítéletre mutatunk, mely a pert a perút kizárt volta miatt szünteti meg. A helyzet t. i. itt ugyanaz, mint mikor a keresetet pl. időelőttiség okából utasítják el. Az ilyen ítéletben ugyanis voltaképen annak a megállapítása rejlik, hogy a fél bírói ítélettel ez idő szerint perbeli védelmet nem nyerhet. Ez az ítélet sem jelenti a kereset végleges elutasítását, mert hiszen a bíróság annak a vizsgálatába, hogy a keresetbe vett jog fennáll-e vagy sem, nem bocsátkozik s így, ha a törvényhozó utóbb a keresetbe vett jogra nézve a polgári perútat megnyitja, mi sem áll útjában a kereset ismétlésének. Mindaddig azonban, míg ez be nem következik, a felperes ugyanazon jog tekintetében akármelyik bíróságtól hiába kér jogvédelmet. Annak az ítéleti megállapítása, hogy a konkrét jog egyáltalán nem tartozik a polgári perútra, nemcsak az ítélethozó, hanem valamennyi bíróságra kötelező. És ha nem helyes annak a megengedése, hogy az előbbi esetekben az időelőttiség vagy a megállapítási érdek alapjául felhozott tények újbóli vizsgálat és döntés tárgyává tétessenek, époly kevéssé engedhető meg, hogy a felek tetszése vagy szeszélye szerint újból vizsgáltassék az a kérdés, vajjon a keresetbe vett jog olyan-e, melyre a törvény a polgári perútat írja elő. Megfelelő esetben (negativ hatásköri összeütközésnél) a hatásköri bíróság dönti el a kérdést, míg azonban ez meg nem történik, a bírósági ítélet — az említett értelemben — kötelezi az összes bíróságokat.

A dolog aztán nemcsak az itt példaképen felhozott, hanem minden ügybeli ítéletnél hasonlóképen áll. Ezeknek közös rokontulajdonsága az, hogy mindegyik a jogvédelem valamelyik perbeli előfeltétele felett s így a jog iránt is határoz és pedig oly módon, hogy megállapítja, miszerint a keresetbe vett jog tekintetében ez idő szerint perbeli védelem nem adható s azért, ha a jogvédelem hiányzó előfeltétele később keletkezik, például az időelőttiség megszűnése, a polgári perút megnyitása stb. folytán, mi sem áll útjában a kereset hatályos ismétlésének, tehát annak, hogy a bíróság most már a keresetbe vett jog fenn vagy fenn nem állását megállapíthassa.

Ez a magyarázat a törvény iránti hűséggel sem ellenkezik, mert — eltekintve attól, hogy a Pp. előtt sem idegen az a gondolat, hogy időelőttiség okából elutasító ítélet anyagilag jogerőre emelkedhessék — abból, hogy a Pp. az ügybeli ítéletek közül némelyeket perítélet jellegével ruház fel, épenséggel nem következtethető, hogy azok anyagi jogerőre emelkedését kizárná. De nem zárja ki ezt a Pp. 411. §-a sem, mert nem azt mondja ki, hogy anyagi jogerőre csak az ügy érdemében hozott ítélet emelkedhetik, hanem egyedül azt szabályozza, hogy az érdemben hozott ítélet mennyiben válik jogerőssé. S a kizárás abból sem következtethető, hogy a Pp. az ügybeli ítéletekről hallgat.

IV. A bíróság az ügy érdemében a jogvédelem kérdése tekintetében akkor sem határozhat, ha alperesnek — a konkrét körülmények folytán — perbeli jogosítványa keletkezik arra, hogy a jogvédelem kérdésének tárgyalását megakadályozza. Ide tartoznak mindazok az esetek, melyekben alperes ú. n. pergátló kifogással élhet. Ezeket általában perelőfeltételeknek veszik s a Pp. is ezen az elvi álláspontón van. Pedig hát különböztetni kell. Alperesnek ez a perbeli jogosítványa, ellenjoga, a keresetjoggal szemben csak részben alapszik a perelőfeltétel hiányán, részben azonban más tények keletkeztetik azt. Ha e jogot valamely perelőfeltétel hiánya (pl. a hatáskör hiánya) keletkeztette, miután ilyenkor a perviszony érvénytelen, a pert megszüntető ítélet természetesen perítélet lesz, ha azt az alperes kifogása folytán hozza is meg a bíróság. Az ilyen ítéletnek aztán, mint általában a perítéletnek, a konkrét peren túlterjedő hatálya nincsen is. Ha azonban az alperesi ellenjog nem valamely perelőfeltételre vonatkozik, a hozott ítélet nem is perítélet, mert az ítéleti megállapítás nem a perviszonyra vonatkozik, hanem egyedül az alperes ellenjogára. Értjük itt a Pp. 180. §-ában 4., 7. és 8. pontja alatt említett pergátló kifogásokat. Nem az van itt megállapítva, hogy a perviszony érvénytelen, hanem hogy a keresetjog érvényesítésének alperes ellenjoga ezidő szerint útjában áll s felperes más bíróság előtt is hiába indít keresetet, mert alperes ellenjogánál fogva annak mindaddig ellenállhat, míg azok a körülmények, melyek ellenjogát keletkeztették, fennállanak.[10] Miután azonban az ilyen ítélet a jogvédelem kérdésében semminemű döntést nem tartalmaz, ügybeli ítéletnek sem tekinthető, hanem ez utóbbi és a perítélet közti határon áll.

Jóllehet ugyan, az ilyen ítélet nem a konkrét per érvényes vagy érvénytelen voltát állapítja meg, úgy mégis, nézetünk szerint, anyagilag jogerőre nem emelkedik és pedig azért nem, mert ez ellenkeznék a jogerő *abszolut* természetével. A jogerőt ugyanis a bíróság hivatalból veszi figyelembe. Az itt tárgyalt ítéletek jog-

[7] i. m. 793. l. Úgy látszik *Stein* is így. i. m. 807. s. k. l. IV.

[8] V. ö. *Wach:* Vorträge über die Reichs-Civilprocessordnung. II. kiadás. 1896. 100. l. Hogy azonban ő pl. a polgári perút kizárt volta miatt a pert megszüntető ítéletet nem sorozza a perítéletek közé, az kitűnik Handbuch des D. Civilprocessrechts. I. k. 1885. 100. l. 64. j. L. még Zeitschrift für D. C. P. R. XXXII. k. 12. l. A német irodalomban uralkodó felfogásra nézve l. *Seuffert:* Kommentar zur Civilprocessordnung. X. kiadás. 1907. I. k. a 322. §-hoz 8. p. továbbá *Weismann:* Lehrbuch des Deutschen Civilprocessrechts. I. k. 1903. 236. l. Utóbbinál azonban ellentmondást látunk abban, hogy az anyagi jogerő szempontjából különbséget tesz az időelőttiség és a megállapítási érdek hiánya okából elutasító ítélet között, amennyiben csak ez utóbbinál ismeri el a jogerő összes hatásait.

[9] A német irodalomban előforduló különféle felfogások egyébként azt mutatják, hogy nem különböztetik meg kellőképen a perítéletet *(Processurteil)* az ügybeli ítélettől *(Urteil zur Sache)*, ezt pedig az ügy érdemében hozott ítélettől *(Urteil zur Hauptsache)*. Erre vezethető vissza *Seuffert* és *Weismann* előbbi jegyzetben említett tanítása is.

[10] Hogy ezek nem perelőfeltételek, arra nézve l. *szerző*: i. m. 74. és köv. l., de nem is jogvédelmi előfeltételek, mint azl *Hellwig* eredetileg tanította. Anspruch und Klagerecht. 1900. 143. l.

erejének az volna a következménye, hogy új keresetindítás esetében a bíróság a jogvédelem kérdésének tárgyalásába mindaddig nem bocsátkozhatnék, míg a felperes az alperes korábbi ítélettel megállapított ellenjogának megszüntét nem igazolná. Minthogy azonban az ilyen ellenjogok gyakorlása a perjog félre nem magyarázható szabálya szerint mindig az alperes rendelkezése alatt áll, a jogvédelmi kérdés tárgyalásának megtagadása (tehát a jogerő figyelembevétele) itt beleütköznék a rendelkezési elvbe s annyi volna, mint az alperes kényszerítése ellenjogának érvényesítésére, mert az itt tárgyalt ellenjogokat a bíróság — nem perelőfeltételekről lévén szó — hivatalból sohasem veheti figyelembe s azok az újabb perben is az alperes rendelkezése alatt állanak.

Így azután az olyan ítéletek, melyekkel a bíróság a pert valamely alperesi ellenjog gyakorlása folytán perelőfeltétel hiánya okából szünteti meg, azért, mert perítéletek, azok az ítéletek pedig, melyekkel a bíróság a pert valamely alperesi ellenjog gyakorlása folytán ugyan (Pp. 180. §-ának 4., 7. és 8. pontja), de nem perelőfeltétel hiánya miatt szünteti meg, azért nem emelkedhetnek anyagilag jogerőre, mert itt az anyagi jogerőt a rendelkezési elv kizárja.

V. Hogy az ügy érdemében hozott ítélet, amelyik t. i. a keresetbe vett jog fennállását vagy fen nem állását megállapítja, anyagilag jogerőre emelkedik, kétséget nem szenvedhet; vitás azonban itt is a jogerő *tárgya* és *terjedelme.*

Az érdemi ítélet jogerejére nézve a Pp. 411. §-ának fentebb már idézett szabálya a rendszerinti esetet tartja szem előtt, amennyiben a felek jogvédelmet — az esetek túlnyomó részében — tényleg valamely jog-jogviszony tekintetében kérnek. Ebből azonban helytelen volna arra következtetni, hogy a jogerő érdemi ítéletnél mindig csak valamely jogra vonatkozhatik s helytelen volna a Pp. szóhasználata folytán azt mondani, hogy a keresettel mindig valamely magánjogot érvényesít a fél, mert a polgári per csak *kivételesen* tekinthető magánjogot érvényesítő eljárásnak, t. i. csak a konstituálás iránti kereseteknél. Igaz ugyan, hogy a Pp. is többször beszél a jognak per útján való érvényesítéséről, pl. a 30., 39., 189. stb. §-okban, de a szóhasználat ezekben a §-okban egyáltalán nem fedi a fogalom valódi értelmét, megfelelő azonban pl. a 667., 677. és 715. §-okban, továbbá a 129. §-ban, amennyiben az a konstituálás iránti keresetekre is vonatkozik. Hiszen ha a felek a perben magánjogot érvényesítenének, arra vonatkozó kijelentéseiket, különösen az elismerést és lemondást, akaratkijelentésnek, tehát magánjogi jogügyleti cselekvényeknek kellene tekinteni. Ámde kétségtelen, hogy a felek a perben cselekvényeket csak a bírósággal szemben végeznek s azok, amennyiben akaratkijelentések, csak a jogvédelemre vagy egyéb perbeli jogokra vonatkozhatnak, ellenben minden olyan kijelentés, mely a jogvédelem valamelyik előfeltételére, így különösen a védelem tárgyává tett magánjogra vonatkozik, a per nézőpontjából csak tudomás- vagy meggyőződéskijelentés lehet, már csak azért is, mert a modern per magánjogi ügyletek kötésének színterévé sohasem tehető.[11]

VI. Ama fentebb mondott szabály mellett, mely szerint minden olyan ítélet, mely a perbeli védelem valamelyik előfeltétele felett határoz, anyagilag jogerőre emelkedik, további szabályképen állítható fel, hogy az ítéletet csak annyiban illeti meg az anyagi jogerő, amennyiben valamely jogvédelmi előfeltétel felet dönt. A fentiekben az ügybeli ítéleteket tárgyaltuk, melyek t. i. a jogvédelemnek ú. n. perbeli előfeltételeiről határoznak. A jogvédelemnek azonban anyagi előfeltétele is van s ez vagy valamely magán (helyesebben polgári perútra tartozó) jog-jogviszony vagy pedig kivételesen valamely tény. Ez az anyagi előfeltétel az, ami a per közvetlen tárgyát képezi és pedig azért, mert a perbeli védelem épen az erre vonatkozó megállapításban áll s a per céljából következik, hogy ez a megállapítás az, amihez a bíróság kötve van, melytől eltérőleg nem határozhat s így a jogerő, melynek célja összecsik a per céljával, csak e megállapításra terjedhet.

Már most a dolog úgy áll, hogy a bíróság ítéletében — az esetek túlnyomó részében — egy jog-jogviszony fennállását vagy fen nem állását, kivételesen pedig egy tény valóságát vagy valótlanságát állapítja meg.

Ezért aztán azokban az esetekben, melyekben a perbeli védelem anyagi előfeltétele, vagyis a per tárgya, valamely jog-jogviszony, az azt keletkeztető tények csak a bizonyítás szempontjából bírnak jelentőséggel, viszont, ahol a per tárgyát egy tény képezi, ott az abból keletkezhető jogot a per nem érinti.

Így azután, amint szabályul szolgál, hogy az ítélet, mely a jogvédelem valamelyik előfeltételéről határoz, a megállapítás (de nem szükségképen a per) tárgyára nézve jogerőre emelkedik, úgy másfelől az érdemi ítélet a per tárgyára nézve csak annyiban emelkedik jogerőre, amennyiben arra vonatkozó megállapítást tartalmaz.

Minthogy pedig a rendszerinti esetekben a per tárgya valamely konkréte állított vagy tagadott jog-jogviszony:

1. marasztalási keresetnél az ügy érdemében hozott marasztaló ítélet anyagi jogereje azt jelenti, hogy a felperestől állított jog fennállása többé ugyanazon felek között sem ugyanazon, sem más bíróság előtt joghatállyal nem vitatható, miért is a jogerő meggátolja, hogy a bíróság a korábbi megállapítástól eltérőleg határozzon, ha felperes újabb marasztalási vagy pozitiv megállapítási, vagy az alperes negativ megállapítási keresetet indítana s ha az alperes az ítélet folytán teljesítene, a jogerő meggátolja, hogy a bíróság az alperes netaláni indebiti condictiója folytán a korábbi megállapítástól eltérhessen;

2. konstituálás iránti kereseteknél az annak helytadó ítélet jogereje azt jelenti, hogy a bíróság kötöttségénél fogva a felperestől állított jogállapotváltoztatásra menő anyagi jog fennállása többé joghatállyal nem vitatható;

3. pozitiv megállapítási keresetnél az ügy érdemében hozott megállapító ítélet anyagi jogereje azt jelenti, hogy a felperestől állított jog fennállása, negativ megállapítási keresetnél pedig, az általa tagadott jog fen nem állása ugyanazon felek között, sem ugyanazon, sem más bíróság előtt *joghatállyal* vita tárgyát nem képezheti, miért is a jogerő útjában áll annak, hogy pozitiv megállapító ítéletnél felperes újabb pozitiv megállapítás iránt, vagy hogy az alperes negativ megállapítás iránt *joghatállyal* pereljen, illetőleg negativ megállapító ítéletnél annak, hogy a felperes újabb negativ megállapítás vagy hogy az alperes pozitiv megállapítás iránt *joghatállyal* keresetet indítson s ha az alperes pozitiv megállapítás alapján teljesítene, a jogerő a részéről netalán később támasztandó indebiti condictio *hatályát* kizárná;

4. az ügy érdemében hozott s az alperesre kedvező, tehát az ú. n. elutasító ítélet a keresetek mindhárom fajánál negativ megállapítást tartalmaz az alperes javára, egyetlen kivétel a negativ megállapítási per, melynél az alperes az ítéletben pozitiv megállapítás által nyer jogvédelmet.

Ehhez képest a bíróság említett kötöttségénél fogva marasztalási perben az érdemben elutasító ítélet jogereje kizárja (helyesebben hatálytalanná teszi) a felperes újabb marasztalási és pozitiv megállapítási s az alperes negativ megállapítási keresetét; jogállapotváltoztató (konstituáló) perben az érdemben elutasító ítélet jogereje útjában áll a felperes ugyanazon jog alapján indított keresetének; megállapítási perben pedig a pozitiv megállapítási keresetet elutasító érdemi ítélet jogereje meggátolja a felperes újabb pozitiv megállapítási s az alperes negativ megállapítási keresetét, a negativ megállapítási keresetet érdemben elutasító ítélet anyagi jogereje pedig a felperes újabb negativ s s az alperes pozitiv megállapítási keresetét s ha a felperes az elutasítás következtében megállapított jogviszony alapján teljesítene, az elutasító ítélet jogereje kizárná, hogy a felperes később *joghatállyal* indebiti condictióval éljen.[12]

Az ügy érdemében hozott ítélettel — akár helyt ad a keresetnek, akár pedig elutasítja azt — az állam a felekkel szemben fennálló jogvédelmi kötelességét teljesíti s a jogerős ítéletnek a *hatályos* keresetindítást kizáró ereje korántsem a római litis contestatio konzummáló hatásán alapul, miként azt némelyek még most is tanítják, hanem azon, hogy az állam a féllel szemben fennálló jogvédelmi kötelességét már teljesítette s újabbi teljesítésre semmi szükség. Innen, hogyha ez a szükség a jogvéde-

[11] Hogy a beismerés, elismerés és lemondás nem jogügyletek s nem is rendelkező cselekvények, tehát nem akarat-, hanem a bizonyítás körébe eső *tudomáskijelentések*, meggyőzően bizonyítja *Magyary* L. legújabban Magyar p. perjog 110. §.

[12] A negativ megállapítási keresetet elutasító ítéletre nézve ellenk. *Magyary:* Magyar p. perjog. 633. s köv. l.

lemre valamely oknál fogva újból keletkezik, a korábbi ítélet jogereje nem gátolja az újabb, hatályos keresetindítást.[13]

VII. A perjogban uralkodó rendelkezési elvnél fogva a bíróság a felperesnek csak annyiban adhat jogvédelmet, amennyiben kéri s így a perbevitt jog is csak annyiban esik az ítéleti jogerő alá, amennyiben felperes azt védelem tárgyává tette. Minthogy pedig az alperes, *mint ilyen,* a perben jogvédelmet szintén csak a per tárgyává tett jog tekintetében nyerhet, ebből a szempontból a kereseti kérelem szabja meg nemcsak a felperes, hanem az alperes jogvédelmi igényének határát is.[14] Mindezekből következik, hogyha a marasztalási keresetnél felperes a jogvédelem iránti kérelmét a jognak, jogviszonynak, illetve az abból fakadó igénynek csak egy részére nézve terjeszti elő, az ítélet jogereje a többi részt nem érinti s az alperesnek, *mint ilyennek,* nem is áll módjában kieszközölni, hogy a felperesi kérelem felett hozott ítélet jogereje a védelem tárgyává nem tett részre is kiterjedjen. Ezt csak viszontkeresettel vagy megállapítási keresettel érhetné el. Hasonlóképen áll a dolog a keresetek többi fajainál is. Így megállapítási keresetnél is a jog-jogviszony csak annyiban esik jogerő alá, amennyiben per tárgyává tétetett. Ha tehát annak megállapítása iránt perlek, hogy a felmondásra jogom keletkezett, akár a jog fennállását, akár fen nem állását állapítsa is meg a bíróság, az ítélet jogereje magára a felmondható jogviszonyra nem terjed ki.[15] A konstituálás iránti keresetnél az ítélet jogereje csak a per tárgyává tett jogállapotváltoztatásra menő (magán vagy közjogra vonatkozik, de sohasem a megváltoztatandó jogviszonyra. Így pl. a házassági semmisségi vagy megtámadási perben az érdemben elutasító ítélettel a házasság érvényessége nincs megállapítva.[16]

VIII. Kivételesen előfordul, hogy felperes a jogvédelmet bizonyos tények tekintetében kéri. Így, ha valamely okirat valódiságának, vagy valótlanságának megállapítása iránt perel. (Pp. 130. §.) Itt a jogvédelem anyagi előfeltétele, tehát a per tárgya a konkréte állított, vagy tagadott tényt s épen azért a Pp. 130. §-a, midőn a megállapítási kereseteknek ezt a faját külön megemlíti, helyesen jár el, mert enélkül a gyakorlatban csakugyan vitatható lenne az ilyen célú keresetek lehetősége.

E rendelkezés aztán két irányban bizonyít: 1. hogy valamely tény csak kivételesen szolgálhat per tárgyául s jogvédelmi *anyagi* előfeltételül, 2. hogy megállapítási kereseteknél a felperes magánjogot sohasem érvényesít.[17]

Míg ott, ahol a per tárgya valamely jog-jogviszony, az azt keletkeztető tények csak az individualizálás és a bizonyítás szempontjából bírnak jelentőséggel, addig az okirati valódiság, vagy valótlanság megállapítása iránti per magát az okiraton alapuló jogviszonyt nem érinti.

Ennélfogva, miután a marasztalási, a konstituálás iránti kereseteknél s a megállapítási keresetek rendszerinti eseteiben a jogerő a jogot, jogviszonyt keletkeztető tényekre nem vonatkozik, természetes, hogyha pl. ugyanazon tények külön jogot keletkeztetnek, az egyik jog iránti perben hozott ítélet jogereje, a másik jog iránt — habár ugyanazon felek közötti perben — a korábban már vizsgálat, de nem döntés tárgyát képező tények vizsgálatát nem zárja ki, de sőt feleslegessé sem teszi. Viszont, ha az ítélet az okirat pl. egy váltó valódiságát megállapítja, ezzel az okiraton alapuló jogviszonynak, pl. a váltói obligációnak fennállása még nincs megállapítva s azért az ítélet jogereje egy újabb perben, az okirat valódiságát nem érintő okokból, magának a jogviszony fennállásának hatályos vitathatását, pl. szenvedő váltóképesség hiánya okából, nem zárja ki.

IX. Már fentebb említettük, hogy a felek a perben csak kivételesen, a konstituálás iránti kereseteknél érvényesítenek a szó tulajdonképeni értelmében, magánjogot. A marasztaló ítélet ellenben a jogérvényesítést csak előkészíti s az mindig perenkívül — habár esetleg a bíróság közbenjöttével t. i. végrehajtási úton — történik. A megállapító ítélet pedig a jognak megfelelő állapotot csak bizonyossá teszi, úgy, hogy itt még a jogérvényesítés előkészítéséről sem lehet szó. Innen, hogy az elismerést és a lemondást, mint a bírósággal szemben tett kijelentést — amennyiben az a magánjogra vonatkozik — mi sem akarat —, hanem tudomás-, illetve meggyőződés kijelentésnek tekintjük, mint általában a feleknek minden a jogvédelem előfeltételére vonatkozó kijelentését.

Kérdés azonban, hogy a megállapítási pereknél, ahol a védelem tárgyát sokszor egy tény képezi, az elismerés, illetve lemondás alapján hozott ítélet jogereje mire terjed ki.

Itt külön kell választani a pozitiv és negativ megállapítási kereseteket.

1. Pozitiv megállapítási keresetnél az alperes elismerése a per tárgyává tett jogviszonyra, illetve a tény valóságára vonatkozik (beismerés),[18] az ítélet ez alapon megállapítja a jogviszony fennállását, illetve a tény valóságát. Ha viszont a felperes lemond, úgy ha felperes keresetével elismerésre, biztosításra menő magánjogot érvényesítene, mint azt Plósz tanítja, a lemondással felperes azt jelentené ki, hogy ez a jogosítvány alperessel szemben nem áll fen, mely esetben a lemondás alapján hozott elutasító ítélet annak a megállapítását tartalmazná, hogy felperes az alperestől ez idő szerint a jog elismerését nem követelheti, a bíróság tehát az ügy érdemében nem határozhatna s az ítéleti jogerő nem terjedne ki a per tárgyává tett jogviszonyra, melynek fennállását felperes megállapítani kérte. Minthogy azonban felperes a pozitiv megállapítási keresettel sem érvényesít elismerésre menő magánjogot, a részéről történt lemondásnak más jelentősége van.

Felperes a lemondással ugyanis vagy azt jelenti ki, hogy a felhozott megállapítási érdek alapján ez idő szerint jogvédelmet nem kér, vagy pedig, hogy a per tárgyává tett jog-jogviszony az alperessel szemben nem áll fen. Az előbbi esetben felperes akaratkijelentést tesz a bírósággal szemben, mely perbeli védelemre való jogára vonatkozik s épen azért az nem más, mint a pertől való *elállás,* melynek hatálya a Pp. 186., illetve 187. §-a szerint ítélendő meg. Az utóbbi esetben ellenben felperes tudomáskijelentést tesz, melynek alapján a bíróság az alperes kérelmére a per tárgyává tett magánjog-jogviszony fen nem állását megállapítja.

A pozitiv megállapítási keresetek másik fajánál, t. i. az okirati valódiság megállapítása iránti perben, a lemondás csakis a Pp. 186., illetve 187. §-a szerint értelmezendő pertől való elállás jelentőségével bírhatna, mert ha felperes ki is jelentené, hogy az okiraton alapuló jogviszony alperessel szemben nem áll fen, ennek ítéleti megállapítása a bíróságnak, ebben a perben, nem állana módjában.

2. Negativ megállapítási kereseteknél és pedig úgy a jogviszony fen nem állásának, mint az okirat valótlanságának megállapítása iránti pernél, a felek perbeli helyzete fordított, miért is a felperes részéről az elismerés, az alperes részéről a lemondás ugyanolyan hatállyal bír, mint a pozitiv megállapítási pereknél az alperes elismerése, illetve a felperes lemondása.

Ha mégis negativ megállapítási pernél a felperes lemond, úgy ez — miután ő itt nemcsak nem állítja, de sőt tagadja a magánjog fennállását — csak a perbeli védelemre vonatkozhatik s a Pp. 186., illetve 187. §-a szerint ítélendő meg.

X. Összefoglalva az elmondottakat, pozitiv megállapítási perekben az elismerés alapján hozott ítélet a jog-jogviszony fennállását, illetve az okirat valódiságát, a lemondás alapján hozott ítélet pedig — amennyiben a lemondás a megállapítandó jogra vonatkozó tudomáskijelentés — a jog-jogviszony fen nem állását állapítja meg jogerősen.

Negativ megállapítási pereknél az elismerés alapján hozott ítélet a felperestől tagadott jog-jogviszony fennállására, illetve az általa tagadott okirat valódiságára, a lemondás alapján hozott ítélet

[13] Az idetartozó eseteket ismertettük i. m. 12. és 13. §-ok.

[14] Ellenk. *Seuffert:* i. m. 322. §-hoz 512. I. *b).*

[15] Ezért nem osztjuk a *Magyary* nézetét, mely szerint a jog megállapítása, illetve meg nem állapítása iránti perben mindig a jogviszony megállapításáról, illetve meg nem állapításáról is van szó. Magyar p. perjog. 484. l.

[16] V. ö. *szerző:* i. m. 14. §.

[17] Ujabban a pert sokan jogérvényesítő eljárásnak is nevezik. L. erre nézve *Magyary:* Magyar p. perjog. 5. l. *Hellwig* (System 244. s k. l.) azt tanítja, hogy a jogérvényesítés nem egyéb, mint annak az állítása, hogy a jogviszony fennáll. Nézetünk szerint jogérvényesítésről csak akkor beszélhetünk, ha az az állapot, melyet a jogrend a jog megadása által biztosít, egy másik személlyel szemben *valóban bekövetkezik* és pedig esetleg ennek akarata ellenére is. Ez azonban a perben csak kivételesen fordul elő s így a per nem is tekinthető magánjogot érvényesítő eljárásnak.

[18] Hogy a beismerés és az elismerés fogalmilag nem különbözik egymástól, l. *Magyary:* Magyar p. perjog. 560. l.

pedig a felperestől tagadott jog-jogviszony fen nem állására vonatkozó jogerős megállapítást tartalmaz.

Ha a per tárgyát akár pozitiv, akár negativ megállapítási keresetnél nem valamely jog-jogviszony, hanem valamely tény képezi, úgy a lemondás a Pp. szerinti technikus értelemben (magánjogról való lemondás) jelentőséggel nem bír, illetve annak ily értelemben helye nem lehet.

Ha végül a lemondás a perbeli védelemre való jogra vonatkozik, az, mint a pertől való elállás tekintendő, melynek folytán a bíróság végzéssel határoz, vagy, ha ítéletet hoz is (Pp. 187. §. 2. bekezdés, ha t. i. alperes nem egyezik bele az elállásba), ez az ítélet már nem a 390. §. szerinti lemondás alapján hozott ítélet lesz. *–Dr. Bacsó Jenő.*

Törvénykezési illeték.

A törvénykezési illetékről szóló 1914 : XLIII. tc. az Országos Törvénytárban megjelent. Ezzel egy sok fázison keresztülment törvényhozási munka nyert befejezést, amely munka nemcsak a jogkereső közönség és az ügyvédi kar fontos anyagi érdekeinek és nem kisebb mértékben az államkincstár pénzügyi igényeinek szempontjából fontos, hanem a bélyeg- és illetékszabályok elnevezése alatt ismert joganyag rendszeres kodifikációja tekintetében is nagyjelentőségű.

Az úgynevezett bélyeg- és illetékszabályok gyüjtőneve alatt ismeretes joganyag ugyanis igen sok egymástól teljesen idegen tárgyról intézkedik és a lerovás módját is különféleképen szabályozza, amely különféleség még fogalmi zavarokat is okozott. Az 1850 augusztus 2-ikán kelt császári nyiltparancs ugyanis jogügyletek, okiratok, irományok és hivatalos cselekményektől fizetendő *illetékek* felől rendelkezik, de már az 1868 : XXIII. tc. *bélyeg és illetékekről* beszél. A csupán külsőségekben t. i. a lerovás módjában rejlő okai ezen eltérésnek zavarólag hatottak annyira, hogy például a fennállott pénzügyi közigazgatási bíróság legelső elnöke az általa tervezett reformot úgy vélte elérhetőnek, hogy bélyegadóról, a jogilletékekről és a készpénzben fizetendő bélyegadó és jogilletékek kezeléséről három külön törvényjavaslatot készített, amelyekben a dolog természete szerint túlnyomóan sok azonos rendelkezést találunk,* ami azonban az eredetében diffuzus joganyag rendszerének világosabbá és különösen áttekinthetővé tételére semmiképen sem mutatkozott alkalmasnak.

A bélyeg- és illetékszabályok tárgyai forgalmi adók, ügyletkötési, jogszerzési illetékek és jogilag relevans mozzanatok és tényeknek rögzítésére felhasznált papir s beadványoktól járó illetékek, amely utóbbiak lényegileg ellenszolgáltatási illeték természetével bírnak. A szabályozás érthetően kazuisztikus és a díjjegyzék a maga szinte kimeríthetetlen részletességével, alapvető kivételeket felállító vezérszavaival s jegyzeteivel méltán szolgáltatott és szolgáltat még jelenleg is sok alapos panaszra okot. Ehhez járultak az abszolutisztikus korszakban nagy számmal kiadott császári és kormányhatósági rendeletek, amely utóbbiak egy részének tárgyi hatályos voltát egyébként maga az osztrák kormány is iparkodott korlátozni, kijelentvén,** hogy a felmerült kételyek folytán tett kérdésekre adott feleletek nem rendeletek. A sok rendelet azonban nemcsak az abszolut kormány fennállása alatt, hanem az 1883 : XLIII. törvénycikkel létesített pénzügyi közigazgatási bíróság felállításáig nálunk is a joganyag zavart okozó halmozásával járt.

A magyar törvényhozás a recipiált szabályokat esetről-esetre felmerült szükséghez képest számos törvénnyel módosította és kiegészítette ugyan, de eltekintve a közvetlenül lerovandó illetékek kezeléséről alkotott 1881 : XXXIV. tc.-től, amely az anyag tárgyi vegyességét és ettől feltételezett zavarosságát nem enyhítette, egyegy tárgyi körre vonatkozó teljes és átfogó törvényalkotás nem létesült, sőt az 1881 : XXIV. tc. 29. §-ában foglalt utasítással a kormány úgy élt, hogy a bélyeg és illetéki szabályokat egy új összeállításban bocsátotta közre, amely az illetéki közszolgáltatás közjogi jellegének teljes félreismerésével vagy inkább negációjával számos önkényes szövegmódosítást is tartalmaz, ami a zavart csak fokozta.

Végre a sommás eljárási törvény megalkotása kényszerítő módon elősegítette egy bár még mindig részleges, de mégis az illetékszolgáltatásnak legalább egyik tárgyára vonatkozó és némileg teljességre törekvő reform létesítését. Így keletkezett a törvénykezési bélyegekre és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok módosításáról és kiegészítéséről szóló 1894 : XXVI. tc., amely azáltal, hogy a még életben maradt rendes eljárásra is kiterjedt, nem volt ugyan kielégítő, de az eljárás egyes mozzanataihoz való helyesebb símulásával és világosabb nyelvezetével mégis a különleges törvénykezési illetékeknek megközelítően egységes rendszerét nyujthatta, úgy hogy annak alapelveit a legújabb törvénybe is jobbára át lehetett venni.

A törvénykezési illetékekről szóló új törvény fentartja a most érvényben lévő illeték-lerovási rendszert, amely a beadványok és határozatok, valamint egyes iratokhoz kapcsolódik és nem fogadta el az illetékátalány rendszerét, amely Németorszagban harmincöt év óta áll fenn. Az átalányrendszerről, a miniszteri indokolás elismeri ugyan, miszerint azáltal, hogy a bíróság működésével szorosabb összefüggésben van, jobban megfelelne és a felekre nézve is kényelmesebb volna, de annak behozatala nézete szerint az állami közigazgatást túlságosan megterhelné és másfelől pénzügyi hatásában nem lévén kiszámítható, a szándékolt jövedelemszaporítás sikerét, de sőt talán az eddigi bevételek fentartását is veszélyeztethetné.

Azt hisszük azonban, hogy a polg. perrendtartás hatálya alatt megfelelő módon gyüjtött statisztikai adatok elég biztos alapot fognak nyujtani a törv. illetékek pénzügyi eredménye felől és akkor majd át lehet térni a másutt már bevált átalányrendszerre. A beszedési módozatot jelző «bélyeg» elnevezést a törvény végleg elejtette és csupán a 32. §. utal, valószínűleg történeti hűség okából, bélyeg- és illetéktörvényekre és szabályokra. Törvényhozási technikai szempontból az új törvény egészben véve sikerült alkotásnak mondható. A polg. perrendtartáshoz szerencsésen hozzásímul, annak számos szakaszára sűrűn utal, nyelvezete kerüli az ósdiságot s így alkalmazása remélhetőleg nem sok nehézségbe fog ütközni és legföljebb életbeléptetési időpontjának közelsége fog eleinte leleteket nagyobb mérvben okozni. Az anyag idegenszerűsége és valljuk meg, ellenszenves volta pedig meg fog szünhetni, ha az érdekeltek azt a polg. perrendtartás valóságos függelékének fogják tekinteni, minthogy utóbbinak alapos ismerete nélkül az itt ismertetett törvényt alig lehet helyesen alkalmazni.

A miniszteri indokolásban kifejezett azon remény, hogy az új törvény a polgári törvénykönyv elkészülte után megalkotandó végleges és rendszeres illetéktörvénybe könnyen lesz beilleszthető, nem látszik egészen hiúnak és ebben rejlik ennek a törvényalkotásnak egyik nagy jelentősége, amennyiben az egyes tárgyak szerinti közszolgáltatások külön szabályozása után a megalkotandó általános rész már nem fog nehézséget okozni ; siettetni pedig alkalmas mindezt az állam pénzügyi szükségletének emelkedése. Probatum est.

Az új törvényben az illetéktételek nem csekély mértékű emelkedésével állunk szemben. Ámde egyfelől a pervitelben az írásbeliség teljes megszűnésével járó nagymérvű csökkenése a beadványi és jegyzőkönyvi illetékeknek, másfelől az igazságügyi tárca kiadásainak tetemes emelkedése, a pénz vásárlási erejének csökkenésével járó drágulás és általában az állami szükségletek emelkedése a törvényhozás tényezőinek egybehangzó nézete szerint a törvénykezési illeték emelését szükségessé tette. Ehhez járul, hogy a statisztika adatai szerint a pertárgyak 80%-a 1000 koronánál kisebb értékű és sőt a 100 koronánál kisebb értékűek az összes perek 40—42%-át alkotják, amely utóbbiakra vonatkozó ügyekben némely határozati illeték leszállítását is megállapíthatni.

A törvény megkülönbözteti a polg. perrendtartással szabályozott eljárást az egyéb bírói eljárástól, amely utóbbi alatt azonban csupán a polgári bíróságok előtti eljárást kell érteni. Amarra nézve a törvény magasabb, emerre kisebb illetéket ró beadványok, jegyzőkönyvek, mellékletek és felzetek, bírói határozatok, egyezségek, fellebbviteli beadványok és egyéb iratok stb. után szabályozza az érték megállapítását, az illetékek alapjának meghatározását, a lerovás módját és időpontját ; meghatározza a fizetésre kötelezettek körét, rendezi a községi bíróság és a választott bíróságok előtti eljárásban lerovandó illetéket és csak a telekkönyvi

* Madarassy Pál, Bélyeg- és jogilletéki reformjavaslatok. Két kötet. Budapest, 1889.

** Az 1850 február 9-iki és augusztus 2-iki két pátensnek az osztrák kormány által rendezett 1863. évi kiadásának előszava.

bejegyzésre és a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzésre irányuló beadványok első íve után járó eddigi illetéket tartja fen.

Ezen lapok keretét túlhaladná az egyes tételek ismertetése s legyen elég csupán a feltűnőbb és jellegzetesebb rendelkezésekre utalni.

A 100 koronáig terjedő és ezt felülhaladó érték által jelzett cæsura nagyjában el van ejtve és a törvény szám szerint hat tarifát állít fel, amely azonban az 1. §. 1. *a)* pontjában és a 11. §-ban, továbbá a 4. és 24. §-ban felállított fokozat azonossága folytán csak négynek számítható. A polg. perrendtartással szabályozott eljárásokban a keresetlevél, előkészítő irat, igazolási kérelem, kifogás első példányának első íve, valamint tárgyalási jegyzőkönyv és a kiküldött vagy megkeresett bíró előtt készült jegyzőkönyv első íve után lerovandó illeték a progresszió elve szerint szabályoztatik, ami ellen alapos kifogást nem lehet tenni ; s míg ezen iratoktól a legmagasabb illeték 26 korona (200,000 koronát túlhaladó értéknél), más beadványok és a bírói határozat alapján végrehajtást kérő beadvány után 2 korona. Az 1. §. 1. *a)* pontjában meghatározott illeték kétszerese jár az elnapolási és általában a perrendtartás által célzott gyorsított pervitelt megakasztó beadványok és jegyzőkönyvek után, ideértve a mulasztási ítélet elleni ellentmondást is és a 22. és 23. §-okban megjelölt fellebbviteli beadványokon kívül a fellebbviteli eljárásban benyujtott beadványokat.

A bírói egyezségek és az úgynevezett közbenszóló határozatok és a tulajdonképeni perdöntő ítéletek illetéke, amely kir. közjegyzői okirat alapján végrehajtást rendelő végzés, a meghagyásos eljárás során hozott fizetési vagy biztosítási meghagyás stb. után is jár, szintén progresszive határoztatik meg; amazoktól a kisebb értékeknél észlelhető mérséklés mellett a legmagasabb illeték 52 K, emezeké 5000 K értékig 60 K, az ezen értéket meghaladó ítéletektől az illeték, eltérően az eddigi állandó 1·1%-tól fokozatosan emelkedik, 1·2%-tól 1·6%-ig (200,000 K-át meghaladó értéknél). Házassági bontó stb. perekben az ágy és asztaltól elválasztó ítéletektől is, tekintet nélkül az eljáró bíróságra, az ítéleti illeték 30 K; kiskorúság meghosszabbítása és ennek megszüntetése stb., holtnak nyilvánítás, okiratok megsemmisítése tárgyában hozott ítéletek és végzések illetéke hat korona.

A határozati illetékekhez hasonlóan van szabályozva a fellebbviteli beadványok első példányának első ívétől járó illeték aszerint, amint fellebbezés (legmagasabb illeték 160 K) vagy lényegileg felfolyamodásról van szó (maximum 28 K, illetőleg öt korona). A perdöntő ítéletek elleni felülvizsgálati kérelemtől, úgy mint eddig, 20%-kal magasabb illeték jár, a felsőbíróság határozata elleni jogorvoslattól az alapilletéknek az ügy természete szerint kétszeres.

A hiányzó példányok stb. elkészítéseért az illetéken kívül ívenkint két-két korona jár, de ezt az ügyvédi képviselet nélkül perlekedő fél nem fizeti.

A meghatalmazás, eltérően az eddigi szabálytól, polgári ügyben, *bűnügyben*, közigazgatási *vagy bármely más ügyben vagy célra*, ívenkint 1 K 50 fill. illeték alá esik, ami tárgyilag új és azonkívül az adóbevallások vagy házbérvallomások benyujtása alkalmával felmutatandó meghatalmazások illetékmentességét is megszünteti.

Az érték megállapítása nagyjában hasonló az eddigihez és csak az igényperben, végrehajtás korlátozása vagy felfüggesztése iránti perben kapunk szabatos szabályokat, ami által az eddigi homályosságok meg fognak szűnni. Az értéket a fél tartozik bejelenteni s ennek elmulasztása hátrányos következményekkel jár.

Teljesen új a 34. §. rendelkezése, amely szerint a polgári bíróságok előtti eljárásokban a vagyonjogi igényt nem képező és a meg nem becsülhető tárgyat a járásbírósági eljárásban 1000 K, a törvényszéki eljárásban 2500 K értékűnek kell tekinteni, amely értékekhez idomul a beadványi, jegyzőkönyvi, határozati, jogorvoslati stb. illeték.

Szabályozva van a perek egyesítése esetében, a részítéletektől, valamint a viszonkereset, beszámítási kifogás okából lerovandó illeték.

Újítás, hogy minden beadványnak a bírósághoz kerülő példányán kell leróni az összes példányok és mellékletek illetékét. A jegyzőkönyvek, külön írásban benyujtott szakértői vélemények, határozatok stb. illetékének lerovására a távollevő illetékköteles felet ajánlott levéllel, posta útján kell felhívni és ha a postára adás napját követő harmadikon kézbesíttetnek tekintendő felhívásnak öt nap alatt eleget nem tesz, következik a leletezés.

A határozati illetéket annak meghozatalakor, illetőleg a meghagyásos eljárásokban az illető beadvány első példányán kell leróni, 5000 K-át felülhaladó értékű pertárgynál és bizonyos különleges esetekben a határozati illetéket, úgy mint eddig, ki fogják szabni.

Az egyezségtől aszerint, amint az első tárgyaláson vagy később kötik meg, az ítéleti illeték negyedrésze vagy fele jár. Ha az egyezség tárgya a peres kérdésen kívül más jogügylet is, a külön illetéket is le kell róni.

A beadvány, jegyzőkönyv, mellékletek után járó illetéket az a fél tartozik leróni, akinek érdekében benyujtották, készítették, a határozati és az egyezségi illetéket általánosságban a felperes, pergátló kifogást elvető, viszonkövetelés és beszámítási kifogás tárgyában hozott határozat után az alperes, igazolásnál és igazolással élő fél, újított perben a perújítással élő fél köteles leróni.

Az ügyvéd felelőssége fenmarad és csak a szegény fél részére ügyének díjtalan vitelére (Pp. 112. §.) kirendelt ügyvédet nem terheli ezen kötelezettség.

A kiszabás alapján készpénzben járó határozati és egyezségi illeték ki által fizetésének kötelezettségét a T. 55. §-a a perköltség viselésétől vagy mily arányban viselésétől teszi függővé. Ezt helyeselni nem tudjuk, mert a perköltség viselésének kérdése magától a per tárgya fölötti döntő határozat tartalmától gyakran egészen független (Pp. 425. s köv. §.). Helyes újítás az, hogy abban az esetben, ha a határozati illetéket az annak fizetésére kötelezett féltől beszedni nem lehet, a másik fél azt csak akkor tartozik megfizetni, ha nem tudja igazolni, miszerint a neki megítélt értékből annyihoz sem jutott, amennyi a megállapított költségek levonása után az illetéket fedezné, de másrészt a pervesztes felperes sem fogja többé élvezhetni az 1894: XXVI. tc. 11. §-a adta kedvezményt, amely szerint teljes elutasítás esetében csak 50 K ítéleti illetéket tartozott viselni, mert a T. szerint marasztaló vagy elutasító ítélet az illetéknek viselése tárgyában semmi különbséget nem okoz.

Ha a fellebbvitel elkésett vagy ha fellebbvitelnek nincsen helye s azt emiatt visszavonják vagy a bíróság visszautasítja, a fellebbviteli illetéknek a kereseti illetéket felülhaladó része visszatérítendő. Ha pedig a bíróság minősítéséhez képest a fellebbviteli beadvány illetékét pótolni kell, felhívásnak van helye, míg ha kevesebb jár, mint amennyit arra felhasználtak, a fölös többletet *az érdekelt kérelmére* kell visszautalni (T.' 65. §.). A visszautalás módját a miniszteri utasítás fogja szabályozni azon esetre vonatkozólag, amelyekben az nem függ a fél kérelmétől.

A községi bíróság előtti eljárásban lerovandó illetékek általánosságban az eddigi 24 filléres tételek 30 fillérre emeltettek; a mellékletek pedig illetékmenteseknek nyilváníttatnak. Ezzel a szociális követelmények annyira-mennyire figyelembe vétettek.

A törvény szabályozza a választott bírósági eljárás, valamint az árú- és értéktőzsdék és a termény- és gabonacsarnokok választott bíróságai előtti eljárásban lerovandó illetékeket is, az utóbbiakat némi emeléssel, egyebekben választott bíróság előtt kötött egyezség esetében a 72. §. szabatosan körülírja az illetéki díjjegyzék 96. tételének II. pontjához fűzött «jegyzet»-en alapuló adatszolgáltatási kötelességet, amelyet a 86. §. arra az esetre is kiterjeszt, amelyben illetékköteles jogügylet szolgál valamely per alapjául és a törvényszerű illeték lerovása nem igazoltatik.

A szegénységi jogot a Pp. 112. §-a kétféle módon szabályozza. Első bekezdésében körülírja az illetékmentesség feltételét, amelyet a T. 75. §-a szószerint átvett, míg második bekezdése szerint a bíróság szegénységi jogban részesítheti azt a felet is, aki a perköltséget nem tudja viselni saját és hozzátartozói szükséges tartásának sérelme nélkül. Az ilyen félnek a T. nem ad ugyan illetékmentességet, de az ügyének díjtalan vitelére kirendelt ügyvédet mentesíti az illetékért való felelősség alól, ami elég humánus intézkedésnek mondható. Ugyancsak mentes a képviselő az illetékért való felelősség alól, ha őt a perrendtartás rendelkezése értelmében hivatalból rendelik ki.

A felet ellenszenves kérdését a T. csupán a polgári perrendtartással szabályozott eljárásokra nézve szabályozza olyképen

hogy a megrövidített illetéket csak négyszeres összegben fogják kiszabni, amely azonban 50 K-nál több nem lehet, azt elengedni vagy mérsékelni nem, de 15 napon belül és a fellebbezés jogának sérelme nélkül másfélszeresével lehet megváltani, ami az eddigi jogállapottal szemben határozottan enyhítés. Ellenben hatályban marad az 1881: XXVI. tc. 18. §-a, amely szerint ismétlődő illetékrövidítések elzárással is büntethető jövedéki kihágássá minősülnek.

Régi és jogosult óhajt teljesít a T. 86. §-a azzal, hogy kimondja, miszerint, ha kereskedők és iparosok feltételesen illetékmentes levelezéseit polgári bíróságok előtt bizonyítás céljából használják, az illető levél *csak a per vagy eljárás tárgyának értéke szerinti* megfelelő illeték alá esik, ami által meg fog szűnni, az eddigi viszszás helyzet amelyben sok esetben az illeték nagyobb volt a pertárgy értékénél. Egyebekben ez a rendelkezés a tőzsdebíróság előtti eljárásban már negyven év óta volt hatályban.

Az átmeneti intézkedések közül fontos az, hogy a kir. törvényszékek előtt folyamatban lévő perekben a periratok első példányának első íve és illetőleg az ilyen rendes perek jegyzőkönyvi tárgyalása esetében a jegyzőkönyv első ívétől érték szerint 50 fillér (az eddigi 40 fillér helyett), illetőleg 1 korona illeték jár, ellenben 5000 K értékig a T. életbelépte után a határozati illeték *már az új tételek* szerint jár és csak a készpénzben lerovandó határozati illeték marad ilyen pereknél a régiben, t. i. 1·1%.

A T. életbelépésének idejét a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg, de a T. céljánál fogva természetesen Pp.-sal egyidejűleg lép életbe.

A bírósági jegyzői irodák vezetői és a pénzügyi közegek bizonyos ideig alig leküzdhető nehézségekkel fognak szemben állani és eleinte az egyes beadványok, jegyzőkönyvek és perbeli cselekmények illetékjogi minősítése körül sok lesz a nézeteltérés vagy félreértés és ennek folyományaképen a lelet, mert amint már fentebb megjegyeztük, a Pp. alapos ismerete nélkül a T.-t helyesen alkalmazni teljességgel lehetetlen.

Végre rendeleti jogot is ad a T. 88. §-a a pénzügyminiszternek arra nézve, hogy a bélyegjegyekben lerovandó jelentékenyebb összegű illetékek készpénzben való leróhatása tekintetében intézkedhessék. Ez fontos, mert kisebb helyeken nagy értékű bélyegjegyeket alig lehet beszerezni és az illeték lerovása céljából külön ívnek hozzáfűzése zaklatással jár, amelytől a különben is megterhelt ügyvédi kart lehetőleg meg kell kímélni.

Arról végül, hogy a jelen idők nagyon alkalmasak-e arra, hogy ezt az épen nem egyszerűnek mondható új T.-t *alig két héttel* kihirdetése után életbeléptessék, már fölösleges beszélni.

Dr. Fraenkel Sándor.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Perjogi Döntvénytárt** indítunk meg, hogy a Pp. életének első pillanatától kezdve reáirányítsuk a figyelmet az új kódex gyakorlati alkalmazására. Nemcsak a legfelső bíróságnál kiforrott elvek, hanem az alsóbb forumok judikatúrája is méltán számot tarthat az egész jogászközönség osztatlan érdeklődésére. Az új Döntvénytár, amelynek szerkesztésére dr. *Kovács Marcel* budapesti kir. ítélőtáblai bírót kértük fel, kezdetben előre meg nem határozott időközökben a rendelkezésre álló anyag terjedelméhez képest, a többi Döntvénytárakhoz hasonló alakban fog lapunk külön mellékleteként megjelenni.

— **A Pp. és a Ppé.** alapján kibocsátott bírósági ügyviteli szabályok és kapcsolatos rendeletek életbeléptetése, valamint az átmeneti rendelkezések s a budapesti bíróságokra vonatkozó eltérések megállapítása tárgyában az igazságügyminiszter 68,700/1914. I. M. sz. alatt rendeletet adott ki, amely felsorolja, hogy a Pp.-sal együtt, tehát 1915. évi január 1. napján mely rendeletek lépnek életbe. Ezek a rendeletek a következők:

az 1914. évi 42.100. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 7. sz. 1. melléklete), a járásbírósági ügyvitel szabályai (Jüsz.);

az 1914. évi 42.200. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 7. sz. 2. melléklete), a törvényszéki ügyvitel szabályai (Tüsz);

az 1914. évi 42·300. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 7. sz. 3. melléklete), a bírósági iratok kézbesítéséről;

az 1914. évi 42.400. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXXIII. évf. 9. sz. melléklete), a felsőbírósági ügyvitel szabályai (Füsz.);

az 1914. évi 42.500. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 11. sz. melléklete), a bíróságok kimutatásai tárgyában;

az 1914. évi 42.600. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 10. sz. 523. lap), az ingatlan értékének megállapítására szolgáló becslésről és a hatósági adó és becslési bizonyítvány kiállításáról;

az 1914. évi 42,700. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 10. sz. 536. lap), az önkéntes bírói becslés tárgyában;

az 1914. évi 42,800. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 9. sz. 500. lap), a majorsági zsellérbirtokról és az ehhez hasonló természetű birtokokról szóló 1896 : XXV. t.-c. alapján indított perekben követendő megváltási eljárás szabályozása tárgyában;

az 1914. évi 68,300. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 13. sz. 653. lap), a kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás szabályozása tárgyában;

az 1914. évi 68,400. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 13. sz. 666. lap), a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő eljárás tárgyában;

az 1914. évi 68,500. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 13. sz 678. lap), a szerzői jogról szóló 1884 : XVI. t.-c. értelmében bíróság elé tartozó ügyekben követendő eljárás tárgyában;

az 1914. évi 68,600. I. M. számú rendelet (Igazs Közl. XXIII. évf. 13. sz. 684. lap), a végrehajtási eljárással kapcsolatos egyes rendelkezések tárgyában;

az 1914. évi 68,700. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 13. sz. melléklete), a Pp. s az ezt életbeléptető Ppé. alapján kibocsátott bírósági ügyviteli szabályok és kapcsolatos rendeletek életbeléptetése, valamint az átmeneti rendelkezések s a budapesti bíróságokra vonatkozó eltérések megállapítása tárgyában (a jelen rendelet);

az 1914. évi 72,000. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz.), a telekkönyvi hatóság gyakorlása tárgyában;

az 1914. évi 72,100. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz.), az 1908 : XXXIX. t.-c. hatályosságának területén a birtokrendezési ügyekben követendő eljárásról szóló 30/1909. I. M. számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában;

az 1914. évi 72,200. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz.), az 1908 : VII. tc. hatályosságának területén a birtokrendezési ügyekben követendő eljárásról szóló 500/1908. I. M. számú utasítás módosítása és kiegészítése tárgyában;

az 1914. évi 72,300. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz.), polgári bírói határozatok, egyezségek és egyéb végrehajtható közokiratok kölcsönös végrehajtásáról más országokkal szemben;

az 1914. évi 72,400. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz.), az iparhatóságtól vagy az ipartestület békéltető bizottságától a járásbíróság elé vitt ügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában;

az 1914. évi 72,500. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz.). a szegénységi jog megadásáért a bírósági eljárásban előterjesztett kérelem alapjául szolgáló hatósági bizonyítvány kiállításáról;

az 1914. évi 72,600. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz.), a szegénységi jog tekintetében szükséges bírósági intézkedések tárgyában;

az 1914. évi 72,700. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz.), a polgári perrendtartásról szóló 1911 : I. törvénycikknek, valamint az 1912 : LIV. és az 1912 : LV. törvénycikknek Fiume városában és kerületében való életbelépése tárgyában;

az 1914. évi 72,800. I. M. számú rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz. melléklete), a törvénykezési illetékről szóló 1914: XLIII. tc., valamint az ennek életbeléptetése és végrehajtása iránt kiadott 1914. évi 140,800. P. M. számú pénzügyminiszteri körrendelet következtében hatályukat vesztett rendeletekről;

az 1914. évi 140,800. P. M. számú pénzügyminiszteri körrendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz. melléklete), a törvénykezési illetékről szóló 1914: XLIII. tc. életbeléptetése és végrehajtása iránt;

az 1914. évi 197,100. B. M. számú belügyminiszteri és igazságügyminiszteri rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz. melléklete), a községi biráskodásra vonatkozó eljárási szabályok és az átmeneti rendelkezések megállapítása tárgyában;

az 1914. évi 197,200. B. M. számú belügyminiszteri és igazságügyminiszteri rendelet (Igazs. Közl. XXIII. évf. 14. sz. melléklete), a községi bírósági ügyvitel szabályainak megállapítása tárgyában.

— **Felszólalás a rendes perekben.** A Ppé. 61. §-a szerint a Pp. életbelépését követő időben a per érdemének bírói előadása után a felek jelenlevő képviselői az ügynek iratokban foglalt ténybeli és jogi állását minden fokon egy-egy felszólalással ismertethetik. Az életbeléptetési rendeletekben hiába keresünk ezen új intézményre vonatkozólag részletes szabályokat. A szabályozás hiánya azt jelenti, hogy az ügyvédek ezentúl is csak kifüggesztés útján fognak tudomást szerezni arról, mikor kerülnek ügyeik előadásra, minthogy pedig a törvényszéknél egy-egy napra (*óra* megjelölése nélkül) harminc-ötven ügy, a táblán és a Kúrián az egész hétre (*nap* megjelölése nélkül) száznál több ügy kerül előadásra, a felszólalási jog gyakorlása nagy nehézségekbe fog ütközni. A szabályozás elmaradása nem lehet véletlen és nyílván azt akarja jelenteni, hogy felszólalni szabad, de nem illik.

— **A Pp. a Budapesti Ügyvédi Körben.** A Budapesti Ügyvédi Kör felkérésére dr. Kovács Marcell, a Pp. kitűnő kommentátora, előadás-ciklusban fogja ismertetni a törvényt. Az előadások 1915 január hó második felében kezdődnek. Hetenkint két előadás lesz és pedig minden hétfőn és csütörtökön esti $^1/_2$7 órakor.

— **Az új illetéktörvényről** dr. Springer Ferenc ügyvéd tartott érdekes előadást a Budapesti Ügyvédi Körben. Tételről-tételre egybevetette a régi törvényes rendelkezéseket az új törvény intézkedéseivel és mindenütt reámutatott az eltérésekre.

— **A mezei kárdíj** ügyében hozott jogegységi határozathoz lapunk mult évi 51. számában közölt megjegyzésünkhöz dr. Hexner Gyula liptószentmiklósi ügyvéd úrtól egy felszólalást kaptunk. A felszólaló helyesli álláspontunkat és annak kiegészítésekép hivatkozik az erdőtörvény 102. §-ára, amely világosan megmondja, hogy a kárdíj az ott megállapított összegnél kevesebb nem lehet, vagyis kifejezetten kizárja az ellenbizonyítás lehetőségét. A Kúria álláspontja szerint ha valaki az erdőben és az erdő szélén elterülő mezőben legeltetett, ellenbizonyítást kérhetne a csorda fele által okozott mezei kár nagyságára, de ugyanezen jogtól az erdőtörvény alapján el kell ütni az erdei kárra vonatkozóan, amiben már igazán nem volna ráció.

— **A perjogi immunitás határai.** B. István a járásbíróságnál sommás pert indított B. Áronné ellen. A tárgyaláson a felperes előadta keresetét, az alperes — nyilatkozatkép — felperest leköpte. B. István bűnvádi feljelentést tett emiatt. A járásbíróság azonban felmentő ítéletet hozott a Bp. 326. §-ának 1. pontja alapján. Az indokolás szerint azért volt a vádlott felmentendő, mert cselekményét tárgyaláson, az ügyféllel szemben és az üggyel vonatkozásban követte el, így tehát a Btk. 266. §-a alapján nem vonható bűnvádi úton felelősségre. Maga a járásbíróság is érezhette azonban, hogy valami gyengéje van eszmemenetének; erre vall az, hogy a bűnügyi költségeket nem a magánvádló terhére rótta, hanem kölcsönösen megszüntette. Az ítélet ellen a magánvádló fellebbezett. A kir. törvényszék, mint fellebbviteli bíróság az ítéletnek a felmentésre vonatkozó részét indokánál fogva helybenhagyta, de a költségekről szóló rendelkezést megváltoztatta és a leköpöttet mind az elsőbírósági, mind pedig a fellebbviteli költségnek a vádlott részére leendő megfizetésére kötelezte. Emlékezetbe idézzük a Btk. — azóta már hatályon kívül helyezett — 266. §-ának szövegét. Nincs helye bűnvádi eljárásnak, ha a tény vagy a kifejezés az ügyben, az ügyre és az ügyfélre vonatkozólag, tárgyalás alkalmával állíttatik, illetőleg használtatik. A szóban levő esetben csakugyan tény — használtatott.

— **A sajtótörvény** anyaggyüjteményét — az országgyűlési tárgyalások naplóját — foglalja magában az Igazságügyi Javaslatok Tárának legutóbb megjelent 13. száma. A közlés, miként a címhez írt jegyzet is jelzi, csak kivonatos. «Tekintettel a vita nagy terjedelmére, ez a kivonat nem közli a felszólalásoknak azokat a részeit, amelyek nem állnak szoros összefüggésben a sajtótörvény rendelkezéseivel vagy amelyek a sajtótörvény rendelkezéseinek alkalmazásánál segédeszközül szükségeseknek egyébként nem mutatkoznak». Őszintén szólva nem vagyunk hivei az *in usum delphini* készült kiadásoknak. Hogy a törvény értelmezésénél mi mutatkozik «szükségesnek» segédeszközül, azt csak a törvényt teljes szabadsággal értelmező bíró ítélheti meg. Minthogy pedig a «kivonatos» közlés még így is 762 oldalra terjed, amihez képest a kihagyott részek terjedelme épen nem jelentékeny, talán helyesebb lett volna cenzura mellőzésével a bíróra bízni, hogy maga bírálhassa meg a parlamenti beszédek egyes részeinek értékét.

— **A háború és a bíróságok ügyforgalma.** Léptennyomon halljuk, hogy a háború folytán a bíróságok munkája erősen megcsappant. A statisztika adatai mást mondanak. Az iktató számok állása a budapesti bíróságoknál következő volt:

	1913 dec. 13.	1914 dec. 14.
Budapesti kir. törvényszék	84,489	81,332
Telekkönyvi osztály	31,660	30,446
Keresk. és váltótörvényszék	194,185	147,369
Tőzsdebíróság	5,722	4,948

Erős megcsappanás tehát csak a kereskedelmi és váltótörvényszéknél következett be, aminek az a magyarázata, hogy a háború kitörése óta a váltótartozások, kevés kivétellel nem perelhetők.

A budapesti központi kir. járásbírósághoz 1914 szeptember 1-től december 17-ig terjedő időben 24782 kereset érkezett. A végrehajtási ügyek száma ugyanezen idő alatt 4291 volt.

— **A budapesti bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság** előtt az 1914. év folyamán 168 jelölt jelentkezett elsőízben az egységes ügyvédi és bírói vizsgára, akik közül a vizsgát sikerrel letette 91, elutasíttatott 19, pótvizsgára utasíttatott 57; a vizsgát ismételte 47 jelölt, kik közül a vizsgát sikerrel letette 22, elutasíttatott 3, pótvizsgára utasíttatott 22; pótvizsgára jelentkezett 106 jelölt, akik közül 95 sikerrel tette le a vizsgát, a pótvizsga ismétlésére utasíttatott 11. A gyakorlati bírói vizsgára elsőízben 53 jelölt jelentkezett, akik közül 39 képesíttetett, 4 elutasíttatott, 9 pótvizsgára utasíttatott; a vizsgát ismételte 11 jelölt, kik közül 5 képesíttetett, 6 pótvizsgára utasíttatott; pótvizsgát pedig 14 jelölt tett sikerrel.

— **A moratóriumi rendeletek és a felsőbíróságok.** Az alsóbíróságok, amelyek idejök jelentékeny részét a nagyszámú moratóriumi rendelet szakaszainak értelmezésével, alkalmazásával töltik — és a jogkereső közönség, amelyet sokszor az anyagi igazságnál is közvetlenebbül érdekel a moratórium befolyása a jogviszonyokra, érdeklődéssel várta a felsőbíróságok állásfoglalását a moratóriumi rendeletek vitás kérdéseiben. Azonban a felsőbíróságok e kérdésekhez mindezideig nem nyúltak hozzá és határozataik rendelkező részében egyszerűen csak utalnak arra, hogy a teljesítési idő tekintetében a moratóriumi rendeletek szabályai az irányadók.

A felsőbíróságok e gyakorlata szerény nézetem szerint *a fennálló tételes jogszabályokba ütköző.*

A második moratóriumi rendelet 2. §-a szerint «a bíróság», «határozatában a teljesítés határidejét», «úgy köteles megállapítani», stb.; a 7. §. szerint pedig «ha a bíróság», «a kereseti követelés egyes részeire nézve különböző teljesítési határidőket állapít meg», stb. Már ez a két idézet is kétségtelen bizonyítja, hogy a jogalkotó már a határozatban részletesen kívánta a felet tájékoztatni a teljesítési idő tekintetében és ezzel fel akarta menteni a felet esetleg fölösleges végrehajtási lépésektől.

Lehet, hogy a felsőbíróságok gyakorlata kényelmesebb és esetleg fölösleges munkát takarít meg akkor, ha a végrehajtásra újabb moratóriumi rendelet hatálya alatt kerül a sor, de a fennálló jogszabályokkal semmiesetre sem indokolható. Azonkívül a munkamegtakarítás is részben kétségessé lesz, ha a végrehajtási lépések során e kérdésekben a felek külön jogorvoslattal élnek.

De egyenesen *helytelen* is a felsőbíróságok gyakorlata a második moratóriumi rendelet 7. §-a folytán, amely szerint ugyanis a bíróság — ha a kereseti követelés egyes részeire nézve különböző teljesítési határidőt állapít meg — «az összes körülmények mérlegelésével méltányosság szerint határoz afelől, hogy a perköltség melyik teljesítési határidőben és esetleg minő részletekben fizetendő». Ha a felsőbíróság szokásos formulája szerint azt mondja ki, hogy a teljesítési idő tekintetében a moratóriumi rendeletek szabályai az irányadók, az esetek túlnyomó részében tulajdonkép különböző teljesítési időket állapít meg. ***Melyik lesz***

már most a perköltségre irányadó? Ez a nagyon is gyakorlati kérdés majdnem minden esetben sok zavarra fog vezetni és az alsóbíróságok kénytelenek lesznek az ügyet a végrehajtás elrendelése előtt a határozat kiegészítése végett a felsőbírósághoz felterjeszteni, minthogy a felsőbb ítéletnek hiányát e tekintetben a végrehajtás során nem lehet pótolni. Mert, hogy tudja megállapítani az alsóbíró, hogy a felsőbb bíróság a méltányosság figyelembe vételével a perköltségre melyik teljesítési időt kívánta alkalmazni. Az pedig a dolog természetével és a rendelet szavaival lenne ellentétes, hogy az alsóbíróság egy végrehajtás elrendelő végzésben hozzon «az összes körülmények mérlegelésével a méltányosság szerint» afelől határozatot, hogy a perköltségre, mi a teljesítési idő; addig ugyanis, míg a perköltségre a teljesítési idő kijelölve nincs, az le sem járhatott és végrehajtás tárgyává sem tehető Viszont az ismét különös lenne, ha a felsőbírósági határozat leérkezte után az alsóbíróságnak külön határozatban kellene kijelölni a teljesítés idejét és ezzel a végrehajtást lehetővé tenni. *Dr. Egyed István.*

— **A felfüggesztés kérdése alperesi pertársaság esetén.** Az első juristitium-rendelet intézkedik arról, hogy az esetben, ha valamelyik peres fél hadbavonul, a peres eljárás felfüggesztendő. Kérdés: mi történik akkor, ha több alperestársat egyetemleges kötelezettség alapján vontak perbe és közülök egy vagy több, de nem mindegyik van hadiszolgálatban? Kiterjed-e a felfüggesztés hatálya az itthon tartózkodó alperestársakra is, vagy ellenük akadály nélkül folytatható az eljárás? Tapasztalatom szerint a bíróságok oly gyakorlatot követnek, hogy csak a hadbavonult alperesre nézve függesztik fel a pert, az itthon levő pertársakra nézve pedig a per tovább folyik. Ez általánosságban helyes is. Jogilag is helyes, mert minden kivételes rendelkezés megszorítólag értelmezendő, gyakorlatilag is helyes, mert — hacsak különös ok fen nem forog, — nem volna indokolt az adós számára előnyösebb helyzetet teremteni csak azért, mert egyetemlegesen kötelezett adóstársa hadban van. Ám minden szabály alól van kivétel. Előfordulhat, hogy az egyetemleges adóstársak közül egyedül azon kötelezett rendelkezik a védelem eszközeivel, aki hadbavonult. E tekintetben elég a készfizetői kezesség példájára utalnom. Az egyenes adóst megillető kifogásokkal (teljesítés, nováció, halasztás, stb.) tudvalevőleg a kezes is élhet. De hogyan élhessen ily kifogásokkal az egyenes adóssal egyetemleg perelt készfizető kezes, ha azokról csak a távollevő és felfüggesztés jogával élő egyenes adós tud, avagy csak az rendelkezik a keresetmegdöntéséhez szükséges dokumentumokkal? Kétségtelen tehát, hogy ily esetekben joghátrány sujthatja a készfizető kezest, ha a felfüggesztés hatálya rá ki nem terjed. Még jellemzőbb példája e helyzetnek a férj és feleség gyakori egyetemlegessége. Jogügylet alapján gyakran keletkezik házastársakra nézve egyetemleges kötelezettség úgy, hogy az ügyletet a férj bonyolítja le, hozza létre, az asszony csupán a férjjel egyetemleges kötelezettséget vállalja, de az ügylet részleteiről, feltételeiről bővebb tudomása nincs. Már most, ha a férj hadbavonul, mindenképen méltánytalan, hogy a felesége ellen, — egyetemleges kötelezettsége alapján — a per akadály nélkül folytatható legyen, mert megesnetik, hogy a feleség oly kifogások érvényesítését mulasztja el, melyekről neki nincs is tudomása, de amelyeket távollevő házastársa föltétlenül érvényesített volna. Kívánatos tehát, hogy a kérdés a juristitium-rendeletek keretében szabályozást nyerjen. Mivel pedig mindig az eset körülményeinek szigorú méltatásával bírálható el: kívánatosnak mutatkozik-e az eljárást az itthon maradt pertársra nézve is felfüggeszteni, szerény nézetem szerint leghelyesebb lenne a kérdést akként szabályozni, hogy a bíróságok jogosíttatnának fel minden egyes esetben a körülmények figyelembevételével rendelkezni a tekintetben, hogy a per az itthon tartózkodó pertársak ellen folytattassék-e, avagy az összes pertársakat illetőleg felfüggesztessék. *Dr. Török Miklós.*

— **A Telekkönyv** című folyóirat november-decemberi füzete most jelent meg. Tartalma: Ságí János telekkönyvvezető: Veszedelem a telekkönyvi rangsor körül. — Hamar Gyula szakolcai járásbíró: A feltételes örökös hitelezőjének jogállásáról. — Miniszteri rendeletek. Mellékelve van e füzethez a melléklap 15. íve és a tartalomjegyzék.

KÜLFÖLD.

— **Jogegységi tanács állami balesetbiztosítási ügyekben.** A német birodalmi biztosítóhivatalnak külön jogegységi tanácsa ügyel fel arra, hogy az egyes biztosítási bíróságok hasonló ügyekben egymástól eltérő határozatokat ne hozzanak. A tanács, melynek elnöke az állami biztosító hivatal elnöke, két, a birodalmi tanács által kiküldött tagon kívül állami bírákból, munkaadókból és biztosítottakból áll. Fontos elvi jelentőségű kérdéseket az egyes bíróságok eldöntés céljából a tanács elé terjeszteni tartoznak, melynek elvi kijelentéseit azután azok minden esetben kötelesek követni. Fontos döntvényt hozott e tanács legutóbb abban a kérdésben, hogy vajjon van-e igénye a biztosítottnak a balesetbiztosítóval szemben abban az esetben, midőn a balesetet munkaközben szenvedi ugyan, azonban *a végzett munkától függetlenül, a mindennapi élet valamely körülménye* által előidézve. A tanács a biztosított javára döntött. Kiindulás-pontul az az elv szolgált, hogy csak az üzem és a beállott baleset közt fenforgó okozatossági összefüggés figyelembevétele mellett, valamint a konkrét eset körülményeinek mérlegelése után állapítható meg, vajjon egy, a mindennapi élet eseményei által előidézett baleset, üzemi balesetnek tekinthető-e. Mert üzemi baleset csak akkor forog fen, ha ily összefüggés észlelhető az üzem által előidézett vagy általa befolyásolást szenvedett körülmények és az eredményül a balesetet maga után vonó esemény között, úgy hogy ez utóbbi, józan mérlegelés mellett, az előbbi következményének tekinthető. Az üzembeli foglalkozással járó körülményeknek lényegesen hozzá kellett járulniok ahhoz, hogy a biztosított abba a helyzetbe kerüljön, amelyben a káros esemény őt utolérte. A biztosítottnak tehát foglalkozása közben mindenesetre kitéve kellett lennie a mindennapi élet menete által teremtett ama veszélynek, amely a balesetet adott esetben előidézte. Ezeknek az elveknek irányadókul vétele mellett üzemi balesetet állapított meg a tanács abban az esetben, mikor a gazdasági bérlő a munkásokat ellenőrző körútján kődobás által szemevilágát vesztette, tekintve, hogy a foglalkozásával járó tevékenysége következtében jutott abba a veszélybe, hogy az esti órákban a házon kívül legyen és így volt lehetséges, hogy összetévesztették egy más egyénnel, akinek a kődobást tulajdonképen szánták. (Lásd még e kérdésről Deutsche Juristen-Zeitung, 1914. 14. sz. 918. és köv. old.) *A.*

— **A becsületszóval megerősített szerződések** általában a német joggyakorlat szerint is semmiseknek tekintetnek. A Reichsgericht azonban egy rövid idő előtt hozott határozatával változást idézett elő ezen az elven. A szerződésben foglalt kötelezettségek teljesítésének a fél becsületszavának lekötésével történt igérete a jó erkölcsökbe ütközik és a kötelezettséget semmissé teszi, kivéve ha fel lehet tételezni a felekről, hogy a szerződést az adós becsületszavának lekötése nélkül is megkötötték volna. Ha a felek a becsületszóval való megerősítésnek döntő jelentőséget maguk sem tulajdonítottak a szerződés létrehozásakor, nincsen ok, hogy e körülménynek később oly lényeges befolyás tudassék be. (R. G. III. 406/13.) *A.*

«Az új perrendtartásban jártas, tárgyalások önálló ellátására képes ügyvédjelöltet vagy helyettest keres Dr. Vajda József ügyvéd Debreczen.» 15344

Fiatal ügyvéd, kitünő német, Budapesten irodavezetői állást keres. Ajánlatok Dr. K. S. alatt e lap kiadóhivatalába. 15342

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Béke-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 2. szám. Budapest, 1915 január 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Sichermann Bernát* budapesti ügyvéd: A negyedik moratórium-rendelet 4. §-ának 18. pontjához. — *Vargha Ferenc* kúriai tanácselnök: Az esküdtbíróság tévedése. — *Dr. Borsodi Miklós* kir. járásbíró: Lehet-e még bírói árverést tartani? — *Dr. Halom Dezső* budapesti ügyvéd: Osztalék és moratórium. — *Dr. Meszlény Artúr* az igazságügyminisztériumban alkalmazott törvényszéki bíró: A perorvoslatok jogi természete. — *Dr. Weiss Ignác* brassói ügyvéd: Megtámadási perekben követett bírói gyakorlatunk.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár VIII. kötetéhez.

A negyedik moratóriumrendelet 4. §-ának 18. pontjához.

Aki tudja, hogy minden újabb moratóriumrendelet kiadását egyes kérdésekben mennyi vita és tárgyalás előzi meg, hogy ennek folytán a döntés sokszor az utolsó percig késik, az nem lepődik meg azon, hogy a rendeletek egyes részeinek szövegezése nem oly szabatos és világos, mint ahogy ezt a kivételes szabályozás által érintett joganyag subtilitása megkövetelné. Igy történt, hogy a negyedik moratóriumrendelet 4. §-ának 18. pontja, illetőleg e pont második bekezdése oly szöveget nyert, amelyet még jogászkörökben is félreértenek.

Az említett 18. pontnak első bekezdése u. i. — hosszas tárgyalásoknak és az összes körülmények gondos megfontolásának eredményeként — az 1914. évi augusztus hó 1-e előtt kelt és ezen év október hó 1-e előtt lejárt váltók sat. 10%-a tekintetében a halasztást 1915. évi január havában az eredeti lejáratnak megfelelő napon beszünteti; második bekezdésében pedig ekként rendelkezik:

«ezen tízszázalékos részletre vonatkozó kereset vagy visszkereset fentartása végett szükséges bemutatásnak látra szóló papíroknál legkésőbb 1915. évi február hó 3. napján, egyéb papíroknál pedig *legkésőbb a 2. §. utolsó bekezdésében meghatározott időben* kell történnie»;

Ezen hivatkozott «utolsó» bekezdés szerint pedig «a fizetés végetti bemutatásnak ... legkésőbb a lejárattól számított két hónap elteltét követő két köznap alatt kell történnie s ha ez a határidő 1915. évi február hó 3. napja előtt telnék le, legkésőbb 1915. évi február 3. napján.»

Már most bizonyos, hogy az 1914. évi október hó 1-e előtt lejárt papíroknál a *lejárattól* számított 2 hó s 2 köznap mindig 1915. év február hó 3-a előtt telik le és így vannak, akik a IV. mor.-rend. 4. §-a 18. pontjának ezen második bekezdését szószerinti értelmezéssel, oda magyarázzák, hogy eszerint az 1915. év január havában 10% erejéig a halasztásból kikerülő papíroknak bemutatási határideje mindenkép 1915. év február 3-án lejár.

A bekezdésnek gondos átolvasása azonban már maga rávezet arra, hogy ezen magyarázat nem felel meg a rendelet szándékának; mert ha valóban ezt akarta volna kifejezni, akkor nem helyezte volna szembe a látra szóló papírokat az «egyéb» papírokkal; hiszen ezen esetben valamennyi papírnál a bemutatási határidő utolsó napja február 3. lett volna! Nyilvánvaló, hogy a szándék az «egyéb» papíroknál más határidőre, jelesül a a irányult, hogy egyfelől figyelemmel a közlekedés megnehezült és gyakran bizonytalan voltára, másfelől azért, hogy a hitelező a lehető legnagyobb kíméletet gyakorolhassa, itten is ugyanolyan határidő álljon a váltóbirtokos rendelkezésére, mint a január havában lejáró nem moratóriumos váltóknál, vagyis a *január havi* tízszázalékos részlet esedékességétől számított két hó és két köznap. Ha tehát a moratóriumos váltó 1914. évi szeptember hó 15-én járt volt le, ezen váltó a tízszázalékos tőketörlesztés és a folyó kamatok beszedése végett 1915. évi január hó 15-én joghatályosan bemutatható, legkésőbben azonban 1915. évi március hó 17-én lesz bemutatandó.

Természetes, hogy ezen félreértés megelőzhető lett volna, ha a szöveg ezen rendelkezést — a nálunk sajnos olyan nagyon kedvelt hivatkozás helyett — expressis verbis kifejezte volna.

Egy napilapnak — közgazdasági rovatában megjelent — cikkéből kitűnőleg a IV. m.-r. 4. §-a 18. pontjának második bekezdése további szövegében is félremagyaráztatott. E bekezdés u. i. az 1915. év január havában 10% erejéig fizetendő váltók tekintetében az óvást ex lege elengedni óhajtván, akként rendelkezik, hogy a «tízszázalékos részlet tekintetében a kereset vagy a visszkereset fentartása végett a fizetés hiánya miatt óvás felvételére — a *látra és lát után bizonyos időre fizetendő papírok kivételével* — nincs szükség». E szöveget a cikkíró — mellőzlankodva — oda magyarázza, hogy eszerint a látra és lát után bizonyos időre fizetendő papírok minden esetben, tehát a nem telepített váltó elfogadójával szemben is, óvatolandók volnának. Nyilvánvaló azonban a «nincs szükség» szavak is erre utalnak — hogy a rendelet a váltótörvény által előírt óvás használatát megszorítani vagyis a váltótörvény azon szabályai alól, amelyek bizonyos esetekben óvást követelnek, kivételt statuálni óhajtott; az ezen kivétel alól tett kivétel tehát csak az eredeti szabályt állítja vissza ennek minden kiterjesztése nélkül. Eszerint tehát a látra és a lát utánra szóló váltók a rendelet szerint is csak azon esetekben lesznek óvatolandók, amely esetekben ezt a váltótörvény elrendeli.

Nehézségeket okoz ugyanezen bekezdés azon rendelkezése is, mely szerint «az előzők értesítésére nézve az 1876 : XXVII. t.-c. 45—47. §-ait kell megfelelően alkalmazni». Az id. 45. §-ban megállapított két napi idő u. i. «az óvás felvételétől» lévén számítandó, felmerül az a kérdés, hogy az óvás s így a kezdőnap elejtésével e határidő mely naptól folyik? Miután a rendelet e részben nem intézkedik, nyilvánvalólag azt a szabályt kell alkalmazni, amelyet az elmélet és gyakorlat alkalmaz azon esetben, ha az óvást a váltótörvény 42. §-a alapján engedték el. Vagyis, ha a váltóbirtokos az óvást mégis felvette, akkor a két nap az óvás tényleges felvételétől számítandó; ha pedig az óvást nem vette fel, a fizetés végetti bemutatás határidejének utolsó napjától, miután a dolog természete szerint ez az óvásfelvételi határidőt helyettesíti.

Hogy vajjon nem volna-e helyes ezen határidőt sikertelen bemutatás esetén a tényleg történt bemutatás napjától számíttatni, az de lege ferenda, illetőleg az újabb rendelet alkotása szempontjából megfontolást érdemel.

Végül az is kérdés tárgyává tétetett, vajjon a januári tízszázalékos részlet nem fizetése esetén követelhet-e az óvás nélkül is visszkereseti joggal bíró váltóbirtokos váltódíjat s ha igen, csak a 10% avagy az egész tőke után.

Elméletileg nem vitás, s tudtommal a gyakorlat sem vonja kétségbe, hogy a váltótörvény 42. §-a alapján történt óváselengedés, illetve óvásmellőzés esetében is a váltóbirtokos a váltó-

díjat követelheti ; mert a váltódíj nem az óvás felvétele körüli fáradozásnak, hanem a fizetés elmaradásából eredő hátránynak külön kárpótlása akar lenni.* Eszerint a váltóbirtokos ezen váltódíjat a január havi részlet elmaradása esetében — a lát és a lát utáni váltóktól eltekintve — óvás nélkül is követelheti ; követelheti pedig egyelőre csakis az esedékes tízszázalék után, mert csak ezen összeg fizetésére számíthatott jogosan.

A váltójoganyag subtilitása a jogbizonytalanság legkisebb mértékét sem tűri meg és azért bizonyára kívánatos, hogy az ötödik — és remélhetőleg utolsó — moratóriumrendeletnek a váltókra vonatkozó szövege a felmerült kételyeket magyarázatra nem szoruló módon oszlassa el. *Dr. Sichermann Bernát.*

Az esküdtbíróság tévedése.**

III.

Előbb azonban vizsgáljuk meg az intézményt létrehozó okokat és eszméket; vajjon a reformatio in pejus tilalmát a perjog evolúciója vetette-e fel, tehát a perjogi eszmék szerves fejlődésének természetes folyamata-e, vagy azt más eszmeáramlatok váltották ki.

Ha visszapillantunk a büntetőjogtudomány fejlődésére, azt látjuk, hogy annak átalakulása összeesik az emberi ismeretek s tudomány átalakulásával. Kopernikus, Kepler, Galilei nemcsak a természettudományos-vizsgálódásokban nyitnak meg új korszakot, hanem az emberi ismeretkör egész birodalmában új látóhatárok nyílnak meg fellépésükkel. A nekilendült hatalmas eszmeáramlatok sodrába belejut a büntetőjog is, mely az előtt ép úgy, mint minden más tudomány a theológia uszályhordozója volt. Lassanként a szabad szellem, a kritizáló emberi elme tört előtérbe; s biztos léptekkel nyomulva előre lépésről-lépésre tördeli össze azokat a bilincseket, melyeket a vakhit s az azzal való visszaélés az emberi elmére és annak szabad, előítéletektől mentes mozgására és függetlenségére — mely a természetnek legremekebb és legcsodálatosabb alkotása — a sötétség évszázados korszakiban reárakott.

Persze a társadalmi ismereteken s ezek körében a jogtudományon is csak elég későn vehető észre az emberi ismeretek átalakulása; ami könnyen érthető, mert — főkép a multban — a jogtudomány meglehetős távol állott az empirikus igazságoktól; és szatellese volt a theológiának ép úgy, mint az erkölcstan. Amely, kiváltságokban duskáló állásából, mint az Olimpusról nézte az ember eszmevilágának küzdelmét. Idők folytán azonban a küzdelem s vele a haladás nagyranőtt; annak hullámai a spekulativ tudományok trónusáig felhatoltak; majd később magukkal sodorták azt is s most már a természettudományos gondolkodás uralomra jutott a jog és erkölcsi tudományban is, mely két ismeretkört legtovább tartotta hatalmában a theológia.

Úgy tanítják jogtudósok, hogy a szerencsétlen Calas János kerékbetöretése (1762 márc. 9-én) volt az az ok, mely a büntetőjog reformkorszakát megindította s Voltairet, Beccariat, Montesquieut és a felvilágosodás többi vezető szellemeit fellépésre késztette. Igazuk van abban, hogy Calas János esete volt az a szikra, mely tudományunk megteremtőit a cselekvés mezejére szólította ; ez volt a látható ok, mely a folyamatot megindította, de hogy a reformeszméket nem ez váltotta ki, az egészen bizonyos.

A megelőző századokban is volt a Calas Jánoséhoz sok hasonló eset, anélkül, hogy valaki azokon fenakadt volna. Vagy talán azért késett a reform, mert még nem született meg azokban az időkben Voltaire, Montesquieu, Becçaria és a többi reformátor? Erősen kétlem.

A történelem ugyanis azt tanítja, hogy azok a lángelmék, akik korán születtek, mert eszméik még nem tudtak beilleszkedni a korszellembe, nem a tudomány bajnokai, hanem martirjai voltak; s eszméik, amiért őket kigúnyolták vagy vérpadra hurcolták csak évtizedek vagy néha századok multán tudtak az erkölcsi s értelmi világrendbe beolvadni. Ekkor azonban már dicsőitették azokat; majd pedig szobrot állítottak nekik.

Az ember szellemi életének s intézményeinek fejlődését tehát nem a nagy emberek, vagy Carlyle szerint, a hősök hozzák létre; amint a heroisztikus felfogás tanítja; de viszont nem is a társadalom tudatának erkölcsi és értelmi tartalma, vagyis a közszellem önállóan; hanem e kettő együttvéve. Az emberiség haladásának, az intézmények keletkezésének és fejlődésének elengedhetlen feltétele az, hogy a nagy emberek értelmi kapitálisa szerves egésszé fonódjon össze a köztudattal. A kultúra csak akkor képes haladni, ha a vezető emberek eszméi bele tudnak olvadni a köztudatba ; addig míg ez a beolvadás nincs meg ; addig, míg tátongó örvény választja el a vezetőemberek lelkületét s értelmét a társadalom névtelen tagjainak millióitól, nem tudja magát megértetni, tehát képtelen alkotni ; nem bajnoka, hanem martirja a tudománynak.

Ezekből mi jogászok is leszűrhetjük azt az igazságot, hogy nem az a jó törvényhozó, aki arra törekszik, hogy egy magasabb kultúrájú államot mielőbb utánozzon, mert az így alkotott törvény sohasem tud gyökeret verni; úgy fog járni, mint a dőre kertész, aki tropikus növényt akarna északon meghonosítani. Jó törvényhozó ellenben az, aki körültekintéssel, alapos sociológiai ismeretek birtokában, úgy tesz, mint a jó orvos, aki az egyén legalaposabb megvizsgálása és megismerése után állapítja meg a diagnózist s rendeli meg az orvosságot.

Az a törvényhozó, aki nem ezen elvek szerint alkotja törvényeit, üdvösebb, ha semmit sem csinál; mert a társadalom erkölcsi és kultúr életébe be nem illeszthető törvény ahelyett, hogy az együttélésben az erkölcsi harmóniát erősítené, csak a centrifugális erőket szaporítja vagy a már meglevőket erősíti.

Nem Calas János esete volt tehát az ok, mely a reformokat létrehozta, ez csak az a szikra volt, mely a felhalmozódott gyujtóanyagot lángra lobbantotta; da lángra lobbantak volna a reformeszmék Calas nélkül is, mert a felvilágosodás filozófiája már az egész vonalon rombadöntötte az elavult eszméket, melyek hajdan oly biztonságban voltak a spekulatív gondolkozás bástyafalai mögött; s mert a felvilágosodás eszméinek és az új igazságoknak befogadására elő volt készítve a talaj. A közszellem arra már megérett volt.

Miután az új szellemi áramlat az emberi gondolkozás egész területén szétterjedt, természetesen bele kellett jutni az áradat sodrába a büntetőjognak is és pedig az anyagi jognak épúgy, mint a perjognak. A perjog keretében a humanisztikus gondolkodás ama számos biztosíték kiépítésében nyílvánul meg, melyek nem a formális igazságra törekszenek, hanem az anyagi igazság minél bizonyosabb megállapítását akarják lehetségessé tenni.

A humanisztikus felfogásban szükségkép benne van a könyörületesség, ami erkölcsi folyománya ama részvétnek, mellyel a nemesen és fenkölten gondolkozó ember az elbukott emberek iránt, amilyen a bűntevő is, viseltetik. A régi büntetőjog a vádlottban egy jogvesztett páriát látott, akit el kell tiporni, mint mérges férget; a felvilágosodás filozófiájának bölcsőjében kifejlődött büntetőjog szerint ellenben a vádlott vagy azért ütközik össze a jogrenddel, mert a rossz hajlamot átörökli, vagy mert a társadalmi milieu sodorta a bűnbe; tehát — így szól a determinisztikus büntetőjog — ha megbüntetjük, a büntetéssel ne tiporjuk el, hanem tegyük lehetővé erkölcsi föltámadását.

Ezen eszméket átvive a perjogra, abból kellett kiindulni a reformok hajnalán a perjog kodifikátorainak is, hogy a hatalmas állammal szemben áll a vádlott, akitől embertársai mint a bélpoklostól félrehúzódnak.

Tehát a könyörületesség háttérbe szorította a régi szigort és kegyetlen embertelenséget s az eljárásban helyére lépett ennek a biztosítékok egész láncolata, melyek a vádlott érdekét védelmezik.

Már fentebb hangoztattam; hogy a reformatio in pejus tilalmának gondolata a tudományban s a törvényhozásokban a XVIII. század végén és a XIX. század elején kezd kibontakozni. Hangsúlyoztam azt is, hogy ezen intézménynek történelmi fejlődését csak ezen dátum leszögezése végett vázoltam nagy keretekben. Ha már most egybevetjük ezt az időpontot az emberi gondoskodás átalakulásával, a felvilágosodás korszakával, meggyőződhetünk róla, hogy a reformatio in pejus intézménye nem a perjog izolált, a többi emberi tudástól különálló fejlődésének eredménye, nem egy ember kitalálása, hanem egy láncszem az általános eszmeáramlatban; amely az uralkodó kollektív eszmék-

* Azért az új vt. 27. §. szerint a váltóbirtokos az elfogadótól váltódíjat feltétlenül követelhet, tehát azon esetben is, ha a váltón visszkereseti kötelezett nem is szerepel.

** Az előbbi közl. l. az 1914. évi 50. és 52. számban.

árának kiadására van halasztó hatálya. E §. tehát nyilvánvalóan ellentétben van az Ét. 41. §-ának szövegével, amely a V. T. 36. §-a helyébe lépett, mert e §. szerint, habár a felfolyamodás még elintézve nincs és így az előterjesztés jogerősen elbírálva nincs, mégis megtartható az árverés. Hatályban van tehát a V. T. 36. §-a helyébe lépett rendelkezés és a V. T. egy későbbi rendelkezése, amely az előbbivel ellenkezik. Ha pedig ugyanannak a törvénynek különböző rendelkezései ellentétben vannak egymással, úgy a későbbi rendelkezést kell irányadónak tekinteni a lex posterior derogat priori elvének alkalmazásával. Szerintem tehát a kérdés úgy oldható meg, hogy az árverési hirdetmény ellen beadott előterjesztést el- vagy visszautasító végzés ellen beadott felfolyamodás halasztó hatálya tekintetében továbbra is a 37. §-t tekintjük irányadónak és így az árverés a beadott felfolyamodás dacára megtartható lesz, ellenben a kiküldöttnek foglalási cselekménye ellen beadott előterjesztésre alkalmazható a «jogerős» elintézés szabálya, vagyis addig, míg a foglalás ellen beadott előterjesztés jogerősen elbírálva nincsen, az árverést foganatosítani nem lehet. Ily megszorító magyarázattal a törvény intézkedése épségben maradhat, mert ez a fentebb vázolt abszurd eredményekre nem vezet, sőt abban az a helyes ratio van, hogy addig, míg a foglalási eljárás jogerőre nem emelkedett, árverés foganatosítható ne legyen, mert különben az a helyzet állhat elő, hogy az árverést már foganatosították, amikor a másodbiróság kimondja, hogy az elárverezett ingó nem is volt foglalható. Ezt a következményt helyes kizárni, de az árverési hirdetmény elleni előterjesztéseknek már nincs ilyen jelentőségük, azokban csak alaki kérdésekről van szó s túlnyomóan csak az árverés elodázását célozzák.

E megoldásnak könnyen vethető ellen a következetlenség, hogy a végr. törvény 37. §-át állítva szembe az Ét. 41. §-ával, a foglalás ellen beadott előterjesztésnél sem kellene «jogerős» elintézés ahhoz, hogy az árverés megtartható legyen. Ámde itt kétségtelenül hiba történt a törvény szerkesztésénél s amíg az ki nem igazíttatik, csak kompromisszumos megoldás lehetséges. Ugyanis vagy a 41. §. szövege hibás, s akkor a jogerős szót ki kell hagyni, vagy pedig, ha a törvényhozó csakugyan azt akarta, amit a nyelvtani magyarázat szerint a szöveg jelent, akkor a V. T. 37. §-át és 103. §-át is megfelelően módosítani kell, hogy e §-ok is összhangba legyenek az Ét. 41. §-ával és az elkésve beadott előterjesztés halasztó hatályát mindenesetre kizárni vagy korlátozni kell. Amíg ez meg nem történik, mégis a kifejtett álláspont a kevésbbé rossz és így két rossz közül ezt kell választani.

Dr. Borsodi Miklós.

Osztalék és moratórium.

A vélemények többsége a «háborus mérlegek» körül folyó vitában arra irányul, hogy a részvénytársaságok, ideértve a bankokat is, az 1914-ik évre készítsenek mérleget, ha pedig van nyereségük, fizessenek osztalékot.

Az osztalékfizetés szoros összefüggésben van a moratóriummal is. A moratórium fennállása alatt a részvénytársaságok hitelezői nem követelhetnek kielégítést, illetve csak a moratóriumrendeletek korlátai között. Tudvalevőleg a moratóriumnak súlya legérzékenyebben nehezedik a hitelezőknek egy speciális csoportjára: a betevőkre. Velük szemben legszigorúbb a moratórium. Az a közgyűlési határozat, mellyel egy részvénytársaság osztalékfizetésére kötelezi magát, moratórium alá nem eső kötelezettséget fog megállapítani. Ebből az a viszásság fog származni, hogy a bank betevői nem kaphatják vissza betétüket ugyanakkor, mikor a bank részvényesei az osztalékot követelhetik és meg is kapják. Ha a mérleg utólag helytelennek fog bizonyulni, vagyis ha utólag az fog kiderülni, hogy a bank mérlegében szereplő értékpapirok és követelések nem érnek annyit, mint amilyen összegben a mérlegben szerepelnek, a részvényest az ebből származó kár kevésbbé fogja érinteni, mint a részvénytársaság hitelezőjét.

Még ha a részvénytársaság nem veszíti is el vagyonát, akkor is nyilván bántó és jogtalan a takarékbetevővel az, hogy a bank saját részvényeseinek fizet, a betevő pedig betéteit nem követelheti, hanem várnia kell jobb időkre. Ez már maga olyan bántó és kiáltó jogsérelem, mely orvoslást igényel.

Nem csak bosszúság és pillanatnyi joghátrány, hanem valóságos és helyrehozhatatlan kár érheti a betevőket akkor, ha a bank veszteségei utólag súlyosaknak fognak kiderülni. Jóhiszeműleg készült mérleg mellett is lehetséges, hogy a háború után jegyzendő tőzsdei árfolyamok és a követeléseken beálló veszteségek a bankot fölszámolásra kényszerítik, ha alaptőkéje részben vagy egészben elvész. A hitelezők vagyis a betevő elől az osztalék kifizetése által törvényes formában elvonatott az adós vagyonának egy része. A részvényes a kereskedelmi törvény 167. §-ának első bekezdése alapján nem köteles visszafizetni osztalékot, holott lehetséges, hogy ő ezt az osztalékot kapta a nem létező nyereségből a társaság alaptőkéjéből, sőt ha az is elveszett: a társaság hitelezőinek vagyonából, Eszerint a betevő lebilincselt kézzel és fogcsikorgatva kénytelen nézni, hogy a részvényes elhordja a bankból a pénzt, melyet a betevő vitt oda, ez utóbbinak pedig nem marad teljes kielégítése.

Olyanféle helyzet ez, mint amikor a hitelező a moratórium folytán adósától nem tudja pénzét megkapni, ez utóbbi pedig kényelmesen és költekezve él. Fizetni fog az adós a moratórium után — ha majd lesz miből. A takarékbetevő helyzete még ennél is rosszabb. A magánhitelező a magánadóstól még utólag is 32 évig követelheti pénzét. A betevő azonban nem fordulhat a részvényes ellen, ha betétjét egész összegében nem kapja meg, mert ezt védi a kereskedelmi törvény 167. szakasza.

Visszás a helyzet akkor is ha, a betét nincs veszélyeztetve. Semmivel sincs indokolva, hogy az osztalék liquidebb legyen mint a takarékbetét, holott könnyen megtörténhetik, hogy az osztalék kifizetése csökkenti a bank liquiditását. Nem csak kis vidéki bankokra áll ez, hanem nagyobb intézetekre is.

A megoldást ott kell keresnünk, hogy a részvényest nem szabad a betevő rovására kedvezményezni. Ha egy bank osztalékot akar fizetni, akkor előbb elégítse ki azon hitelezőit, akik betéteiket akarják visszakapni. Nem állhat ennek útjában az az ellenvetés, hogy ez esetben a bankok elveszítenék a moratórium kedvezményét. Abból a körülményből a betétekre nézve a moratórium megszűnik, nem következik, hogy a betevők valamennyien kiveszik a pénzüket. Csakis azok fogják kivenni, akiknek szükségük van a pénzre, vagy akik bizalmatlanok. Ezek a betevők azonban mindenesetre előbb valók, mint a részvényesek. Ha a bank nem meri magát kitenni annak az erőpróbának, hogy osztalékot is fizessen s a betétekkel szemben a moratóriumról lemondjon, akkor ne fizessen osztalékot, mert teljesen kétségtelen, hogy a takarékbetevőnek igénye jogosan is sürgősebb mint a részvényesé. Ilyen rendelkezés lépett életbe Franciaországban is.

Ezért ki kellene mondani, hogy azok a részvénytársaságok, melyek takarék- és folyószámlai betéteket elfogadnak és kezelnek, a moratórium kedvezményét a takarék- és folyószámlai betétekre nézve nem vehetik igénybe, ha az 1914. évi augusztus 1-ét követő időben záruló üzletévre osztalékot fizetnek. A moratórium ezen folyószámlai és takarékbetétekre nézve megszűnik azon a napon, melyen a részvénytársaság az osztalék kifizetését elhatározta. Az osztalék kifizetése ezen naptól számított bizonyos határidőn, p. o. 15 vagy 30 napon belül nem történhetik meg.

Megfontolandó volna, hogy egyéb hitelezők, tehát nemcsak a takarékbetevők, hanem például a visszleszámítolási hitelt nyujtó intézetek avagy iparvállalatoknak árúhitelező stb. nem részesítendők-e hasonló oltalomban.

Osztalék és moratórium között másik kapcsolat is létesítendő. Lehetnek olyan vállalatok, melyeknek nyeresége megengedi, hogy osztalékot fizessenek, de épen a moratórium folytán nem oly liquidek, hogy hitelezőiket a moratóriumra való tekintet nélkül kifizessék. Itt a méltányosság azt hozza magával, hogy az osztalék megállapíttassék és arra a részvényes legfeljebb a hitelezőket egyenlő rangsorban kapjon fizetést.

Keresztülvihető ez olyképen, hogy az osztalékot olyan moratórium alá helyezzük, mint ha az augusztus 1-ét megelőző időből származó követelés volna. A részvénytársaság erre a követelésre ugyanolyan feltételek és módozatok mellett lenne köteles fizetést teljesíteni, mint egy augusztus előtt keletkezett követelésre. Ez a legnagyobb kedvezmény, melyet a részvényesnek meg szabad adni. Ennek folytán megfontolás tárgyát képezheti, nem kellene-e megtiltani azt, hogy az osztalékra több és gyorsabb kifizetés történjék, mint a moratóriumos követelésre. Ennek a tilalomnak könnyű foganatot szerezni abban az esetben, ha a részvénytársaság igazgatója személyesen felel annak megszegéséért

Ha a gyakorlatban ez oda vezetne, hogy az osztalékra csekély kifizetés történik, az osztalékmegállapítás a részvényesre nézve még sem értéktelen. Ez a megállapítás őt a társaság hitelezőjévé léptette elő és legalább is annyi kielégítéshez segíti, mint ha már eredetileg a társaság hitelezője lett volna. Végül utólag beálló veszteségek ezt az osztalékát már nem csorbítják.

Dr. Halom Dezső.

A perorvoslatok jogi természete.*

V. A kérdés tehát az: fentartható-e a perorvoslatok mai törvényes szabályozása mellett az a felfogás, amely azokban a bíró vagy a felek által elkövetett jogsértés reparációját látja? S ha nem: mi az a lényeges ismertetőjel, amely a mai perorvoslatok mindegyikében feltalálható?

Ha egybevetjük a modern jogokban s jelesül a Pp.-ban is szabályozott perorvoslatokat, úgy első tekintetre nyilvánvaló, hogy fogalmukhoz nem tartozik az alsóbíróság által elkövetett jogsértés. Míg ugyanis a felülvizsgálatnál lényeges kellék a jogszabálysértés panaszolása, addig a fellebbezésnél ez a kérdés szóba sem kerül. S míg az igazolásban foglalt lényeges állítás a fél mulasztásának vétlensége, addig az ellentmondás ily kelléket nem tartalmaz.

A szóbeliségre alapított perrendek általában abból a felfogásból indulnak ki, hogy az anyagi igazság kiderítésének érdekében a fellebbezési bíróság tevékenységét nem lehet egyedül arra a kérdésre szorítani, hogy az elsőbíróság az előtte fekvő peranyag szerint helyesen határozott-e, hanem hogy az ügy a felsőbíró előtt a fellebbezés határai között úgy a jog-, mint a ténykérdésben újból, illetőleg folytatólagosan tárgyalandó. Magától érthető ehhez képest, hogy a fellebbezési eljárás e felfogás mellett — eltekintve a fellebbezésre különösen vonatkozó szabályoktól — általában ugyanazon elvek szerint van berendezve, mint amelyek az elsőfolyamodású törvényszéki eljárásra nézve állanak.[9]

A perorvoslatok valamennyijénél egyáltalán nem fedezhető fel akár a bíróság, akár az ellenfél részéről elkövetett jogsértés. Így mindenekelőtt nem előfeltétele a *fellebbezésnek* az, hogy a bíró részéről bármiféle jogsértés történt legyen. A fellebbezés akkor is sikerre vezet, hogyha az elsőbíróság a pert teljesen szabályszerűen vezeti, úgy az anyagi, mint az alaki jogot helyesen alkalmazza, azonban valamelyik fél a fellebbezés során oly *új tényt* állított és igazolt, amelyből más jogi következmények folynak, sőt a tényállítások és bizonyítékok teljes azonossága mellett és az alsóbíróság részéről való minden jogsértés híján is lehetséges, hogy a fellebbezés sikerre vezet, ha t. i. a fellebbezési bíróság a bizonyítékokat vagy a felek perbeli magatartását az alsóbíróságtól *eltérően mérlegeli*. Nyilván helytelen ilyenkor azt mondani, hogy az alsóbíróság jogot sértett, kötelességét nem teljesítette, vétkesen járt el. Nem lehet szó ilyenkor az ú. n. *perbeli jogsértésről*[10] sem mert jogsértés nem lehet az, amikor a bíróság kötelességszerűen és legjobb tudomása szerint járt el. De nem forog fen jogsértés vagy mulasztás az u. n. rendkívüli perorvoslatok valamennyijénél sem, és pedig nemcsak a bíró részéről nem (amiben mindenki egyetért), hanem a felek részéről sem. Jelesül amikor pl. az alperes a perfelvételi határnapon meg nem jelenvén, ellene mulasztásos ítélet hozatott, amely ítélet ellen ő ellentmondással él, nem panaszol semmiféle jogsértést, sem a bíróság, sem az ellenfele részéről, nem állítja még azt sem, hogy az ő mulasztása vétlen volt, csupán kijelenti, hogy védekezni óhajt s ez egyoldalú kijelentése következtében kell a mulasztásos ítéletet hatályon kívül helyezni.[11]

Fent érintettük azokat a történeti okokat s alább rátérünk azokra a rationalistikus indokokra, amelyek a törvényhozásokat arra késztetik, hogy az ismételt elbírálást és döntést eszközlő bíróság egyúttal magasabb rangú és gyakran több tagból álló testület legyen. Az ott kifejtettek adják meg a magyarázatát az *instanciák rendjének* és nem az, hogy az alsóbíró mintegy a saját vétkessége felett volna kénytelen ítélni, ha ő maga tehetné újabb megvizsgálás tárgyává az ügyet.[12] Éppen, mert abból indul ki a törvény, hogy az alsóbíró megfontoltan, a szabályok betartásával járt el, azért volna céltalan és felesleges őt arra kényszeríteni, hogy eljárását megismételje. Ennek a legjobb bizonyítéka az, hogy a törvény bizonyos korlátok közt megengedi a bírónak, hogy eljárása során elkövetett hibáit maga hozza helyre, sőt éppen a Pp. odáig megy, hogy kimondja (555. §.), hogy a bíróság a felfolyamodásban foglalt kérelemnek oly határozatok tekintetében, amelyekhez kötve nincs, maga is eleget tehet. A törvény tehát egyáltalán nem zárkózik el attól, hogy a bíró az általa elkövetett hibát maga orvosolja. Csak attól zárkózik el, hogy oly döntést, amelyről feltételezi, hogy az a bíró jól megfontolt meggyőződését tükrözi vissza, újból eléje vihessenek.[13]

Azonban a bíró részéről való jogsértés elkövetését az eddigi elmélet sem vette és nem is vehette komolyan. Minden jogsértésnél különbözik a jogi reakció a sértő személy *vétkességének foka* szerint s többé-kevésbbé enyhül ez a reakció ott, ahol a vétkesség egyáltalán nem forog fen. A perorvoslatoknál azonban teljesen közömbös, vajjon a bíró rosszhiszeműleg vagy csak gondatlanul járt-e el, vagy pedig a sértést a teljes gond kifejtése dacára idézte-e elő?[14] Nem kutatjuk azt sem, vajjon a «hiba» alkalmasabb bírónál is beállott volna-e, azaz azt a bíró tudásában, éleslátásában vagy jellemében rejlő tényező okozta-e. Helyesen mondja a Pp. indokolása,[15] hogy utóvégre is a fél nem a bíró ellen, hanem ellenfele ellen keresi törvénybiztosította jogát. Sajátságos perorvoslati rendszer volna az, amelynél a perorvoslás sikere annak a bebizonyításától függne, hogy az alsó bíró vétkesen járt el, s tehát az állam megtagadná a jogsegélyt azon az alapon, hogy a bírót nem terheli mulasztás.

A fentiek szerint téves lévén az eddigi perjogi elmélet kiindulópontja, megdőlnek az abból vont következmények is. Megdől tehát egyfelől a párhuzam a perorvoslatok és a bíró magánjogi felelőssége között s ezt kiegészítőleg a perorvoslat és az államnak a helytelen ítélet folytán beálló kárért való felelőssége között is. Sőt épen az a körülmény, hogy ily felelősségről mindaddig nem lehet szó, ameddig a rendelkezésre álló perorvoslati eszközök kimerítve nincsenek,[16] mutatja legjobban, hogy ez a két intézmény egymást kizáró viszonyban van. Az állam pedig épen azért adja a félnek rendelkezésére a perorvoslatot, hogy annak segélyével az esetleg őt ért sérelmet elháríthassa; ha ezek-

* Befejező közl.; az előbbi közl. a mult heti számban.

[9] Így S. E. ind. 96. l.

[10] V. ö. *Plósz* a fent id. műveiben.

[11] Igaz, hogy ellentmondás perorvoslati minősége vitás. Én perorvoslatnak tekintem.

[12] Így *Magyary*, Alaptanok 330.

[13] Ennek a gondolatnak a helyessége legjobban a francia jogfelfogásban domborodik ki, ahol a mai perorvoslatnak mégis csak a bölcsője ringott. A francia jogban a nem hivatalból észlelendő eljárási szabálysértéseket a sértő bíróság előtt érvényesítendő «*requête civile*» útján kell orvosolni, ha azok miatt az eljárás során a fél fel nem szólalt, és semmisségi panasz útján, ha azok ellen sikertelenül felszólalt. A különböztetés indoka általánosan elfogadott nézet szerint (*Garsonnet*, Précis de Procédure civile, Paris 1893., 481. l.) az, hogy első esetben a requêtenek sikerre van kilátása, mert a bíróság maga is sietni fog helyrehozni a hibát, amelyet elvétésből elkövetett; míg a második esetben nem lehet remélni, hogy nézetét megváltoztatja («on ne peut guère espérer qu'il change d'avis»), s így nem marad más hátra, mint a semmisségi panasz. A requête-et elintéző tanács lehet ugyanaz is, amely a sérelmes határozatot hozta, «mert a bírák, akik a határozatot hozták, nem kifogásolhatók, mivel nem tételezhető fel, hogy szándékosan tévedtek és hogy elfogultságból fen fogják tartani a határozatot, amelyről kiderül, hogy helytelen» (*Garsonnet* id. m. 483. l.). Ebből látszik, hogy a francia jogfelfogás még az alaki sérelmek orvoslására adott semmisségi panaszt sem vezeti vissza a jogsértéssel kapcsolatos vétkesség elméletére, hanem csak azt vizsgálja, vajjon a panaszolt sérelem puszta elvétésből vagy jól megfontolt jogi felfogásból származik-e. Miként mi is a szövegben.

Ezzel szemben az *osztrák* perrend megkísérelte a szóbeli perrel összeegyeztetni azt a felfogást, hogy a fellebbezés az elsőbírósági ítélet felülbírálását célozza. V. ö. a törvény 482. §-át és hozzá: *Schauer* az Allg. österr. Gerichtszeitung 1898. évf. 324. l., *Bum* a Jurist. Blätter 1899. 62. l. *Pollak* ugyanott 257., 271. l., Franz *Klein* Vorlesungen id. m. 251. s k. l.

[14] Így kifejezetten *Magyary* is, Alaptanok 320.

[15] 413. l.

[16] V. ö. polg. tkv. jav. 1495. §. 3. bek. és hozzá dr. *Buday* Gyula Bíráló vélemények a polg. tkv. javaslatához. M. J. E. É. Ujf. X. k. 63—66. füz. 298. s. k. u.

nek ép olyan szükségszerű és természetes következménye volt az adott társadalmi energiák közt, mint amilyen szükségszerűséggel következik tél után a tavasz, nappal után az éjszaka.

Ezen átalakulásban szemünk előtt játszódott le a társadalmi átalakulás ama gyakran tapasztalt jellegző sajátossága, hogy az eszmék és intézmények fejlődése nem tud mértéket tartani, hanem az egyik szélsőségről a másikra ugrik át. Midőn a zsarnokságot lerázza valamely nép magáról, gyakran az anarchiába csap át s csak hosszas tapogatózás után tudja a társadalmi élet a fejlődés természetes medrét megtalálni. Igy volt ez például az egyik legnagyobb méretű történelmi eseménynél, a francia forradalomnál is. De nemcsak az egész társadalom organizmusát érintő átalakulásnál észlelhető a túlzásba való átmenetel, hanem egyes hiedelmek s intézmények keretében is. A vak hitet követi az istentagadás; az egyén túlzott előtérbe tolását, az individualizmust a kollektivizmus; a gyárimunkás kizsarolását a minmiális munka és maximális munkabér; ugyanezt a túlzást látjuk a perjogokban is. Azelőtt az állam büntetési jogának mindenáron való érvényesítése volt a vezéreszme, aminek jogos és erkölcsös eszköze volt a kínvallatás, ma ellenben a nobilis érzelmek teljesen a vádlott érdekét tolják előtérbe.

Kétségtelenül helyes ez, de csak egy bizonyos pontig, addig, míg a perjogi garanciák meg nem ölik az anyagi igazságot. Már pedig nem ritkán jut ebbe a kátyuba az igazság, ha az alsó fokon egy tapasztalatlan alügyész téves perorvoslata vagy megnyugvása létrehozza a relatív jogerősséget s lehetetlenné teszi az ügynek a vádlott terhére szóló felülvizsgálatát, bármily nagy legyen is az alsófokú bíróság tévedése, bármily nagy mértékben sértse is az ítélet az anyagi igazságot. A részleges jogerősségnek helyes perjogi szabályozása tehát megköveteli, hogy az anyagi igazság ezen elv dacára biztosítva legyen.

B. P.-unkban, épúgy mint a külföldi törvényekben is, a fentebb vázolt humanisztikus eszmeáramlatok nyomása alatt ez a fontos kérdés nagyon egyoldalúlag van szabályozva. Az anyagi igazság teljesen biztosítva van a vádlott javára; ellenben az állam és társadalom érdeke kizárólag a közvádló kezébe van letéve.

Kiáltó ellentét van tehát az állam és vádlott érdekének megvédése közt. Ebből a szempontból igen fontos a B. P. N. 35. §-a, s pedig annál fontosabb, mert az igazán novum a revizió körében s az a célja, hogy — amennyire lehetséges — az állam érdeke is megóvassék a vádlott érdeke mellett.

A félreértések kikerülése végett kiemelem, hogy az állam érdekének megóvását korántsem úgy képzelem, hogy perorvoslat nélkül is joga legyen a felsőfokú bírónak a vádlott terhére is megmegváltoztatni az ítéletet, ha az a törvény szempontjából téves; mert hiszen ez teljes fölforgatása volna perorvolati rendszerünknek, s aki ezt akarná javasolni, kivihetetlent javasolna, mert hiszen ez a Kúrián csak ama biztosítékok felvonultatásával volna kívánatos melyek az első fokon a vádlott érdekében felállíttattak; ez pedig teljesen lehetetlen. Oly szabályt kellett tehát felállítani, mely felsőfokon meghagyja a relatív jogerősséget, vagyis a reformatio in pejus tilalmát, tehát a vádlottnak emez évszázados és a köztudatba gyökeret vert jogát nem érinti; de egyben biztosítja az állam és társadalom érdekét is a vádlott javára szolgáló és a felsőfokon nem orvosolható tévedések ellen. Ez a célja az új intézménynek.

Midőn ugyanis a Kúria a B. P. N. 35. §-a alapján tévedés címén azért semmisíti meg az esküdtbíróság ítéletét, mert az esküdtszék vagy a bíróság tévedett, az ügy ugyanabba a stádiumba kerül az elsőfokú bíróság elé, mint az első alkalommal. Az elsőfokú eljárás biztosítékai a közvetlenség és szóbeliség szövetnéke mellett teljesen érvényesülnek; s így a vádlott semmiféle biztosítéktól nincs megfosztva. Ugyanaz a perjogi helyzete lesz, mint volt a B. P. N. előtt, ha alaki szabálytalanság címén akár hivatalból (384. §. 1., 3., 4., 6., 10. p.). akár perorvoslat folytán megsemmisítette a felsőfok az alsófokú bíróság ítéletét és új eljárást rendelt. Ilyen esetben hatályukat vesztették a felek nyilatkozatai s az új ítélet után teljesen korlátlanul élhettek perorvoslattal vagy nyugodhattak meg az új ítéletben; indítványi cselekményeknél az indítvány visszavonhatóvá lett; a vádló módosíthatta vagy elejthette a vádat tetszése és legjobb meggyőződése szerint, mert a főtárgyalásra érvényes biztosítékok is feleletvenedtek és mert a per előbbi stádiumába zökkent vissza.

Csakis a Kúria előtti eljárásra érvényes a reformatio in pejusnak a B. P. 438. §-ának első bekezdésében foglalt s most is érvényben levő tilalma, aminek helyességéhez az imént kifejtettek szerint nem férhet szó s a legszebb harmóniában áll a B. P. N. 35. §-ában foglalt új intézménnyel; mert ha a Kúria az ügy érdemében ítél és a felülvizsgálati eljárásban nem érvényesülhetnek a vádlott javára felállított biztosítékok, nem is lehet a Kúriát feljogosítani arra, hogy a vádlott javára használt perorvoslat alapján a vádlott helyzetét súlyosbítsa.

Miután ekként tisztába jöttünk azzal, hogy a B. P. N. 35. §-ának akkor, midőn a megsemmisítés a vádlott terhére történik, az a célja, hogy az állam és társadalom érdeke az elsőfokú tévedések ellen, az elsőfokú eljárásban levő összes biztosítékok érvényesülése mellett megóvassék, vizsgáljuk azt a további kérdést, hogy a megsemmisítés mily jogi tévedésekre vonatkozhatik.

Már fentebb reámutattam, hogy a Kúria megsemmisítő jogköre kiterjed a büntető jogviszony egész komplexumára, tehát magában foglalja a B. P. 385. §-ának összes eseteit. Láttuk azt is, hogy ha a jogi tévedés a vádlott sérelmére történt, a Kúria nem fog a B. P. N. 35. §-ban foglalt ultima ratio-hoz fordulni, mely a jogsegély végszükségállapotát jelenti; hanem a rendes perorvoslati és felülvizsgálati eljárás körében vagy hivatalból (385. §. ut. bek. és B. P. N. 33. §. 2. bek.) orvosolja az anyagjogi tévedést. A vádlott javára szolgáló tévedésnél azonban, ha nincs megfelelő perorvoslata a vádlónak, mindjárt a B. P. 35. §-át kénytelen alkalmazni, mert hivatalból az anyagi törvény alkalmazását a vádlott terhére nem szabad módosítani.

Hogy mit értünk megfelelő perorvoslat alatt, azt mindenki tudja; valamint az sem lehet kétséges, hogy a tágabbkörű perorvoslat a szűkebbkörű perorvoslatot magában foglalja, — ebből következik, hogy a részleges jogerősség is csak a perorvolat körén kívül álló területen állhat be, de a perorvoslat keretén belül teljesen szabad mozgása van a felsőfokú bíróságnak. Tehát a 325. §. második bekezdése, a 418. §. első bekezdése és a 439. §. értelmében, ha a vádló a fölmentő ítélet ellen a 385. §. 1. *a)* pontja alapján él perorvoslattal, a Kúria az anyagi törvény alkalmazásában teljesen független a koronaügyésze, az alsófokban eljárt ügyész álláspontjától, mert fölmentő lévén az ítélet, az anyagi törvény alkalmazása semmi irányban sem válhatott jogerőssé. A dolog természetéből következik, hogy in pejus a Kuriának legjobban akkor van a keze megkötve, ha a vádló perorvoslata csakis a büntetés kiszabására vonatkozik; ilyenkor, ha a bíróság a minősítésben tévedett s a tévedés lényeges, a Kúria kénytelen a B. P. 35. §-át alkalmazni. Hogy mikor lényeges a tévedés a minősítésnél, arról a törvényben nincs támpont. Ha azonban a 385. §. utolsó bekezdését szem előtt tartjuk, a törvény rendszeréből némi irányeszmét állapíthatunk meg. Ugyanis a Kúria ez utóbbi §. szerint a leglényegtelenebb anyagjogi tévedést is köteles helyreütni, ha az a vádlott sérelmére szolgált, a 35. §-t ellenben csak akkor alkalmazhatja, ha a tévedés lényeges. Ezen a ponton tehát az állam érdeke még a 35. §-ban foglalt intézménnyel sincs úgy megvédve, mint a vádlotté; mert lényegesnek csak akkor fogja a Kúria a vádlott javára szóló tévedést tartani, ha az esküdtbíróság tévedése jogérzetünket mélyen sérti, ha nagy különbség van a helyes és helytelen minősítés közt. Ez a különbség pedig mostani jogrendszerünk szerint a büntetésben nyilvánul meg. Ha lopás vétséget állapít meg az alsó fok, holott sikkasztás vétsége forog fen, a tévedés nem lényeges; ha azonban a rablást zsarolás vétségének, a szándékos emberölést gondatlanságból okozott emberölésnek, a gyujtogatást vagyonrongálásnak minősíti az esküdtbíróság, a tévedés lényeges lesz.

Hasonló a helyzet a büntetés kiszabása körül elkövetett tévedésnél, midőn a Kúria azért nem hozhat a törvénynek megfelelő ítéletet, mert in pejus nincs perorvoslat. Ez két okból fordulhat elő, t. i. az ügyész vagy nem él perorvoslattal a Btk. 92. §-ának téves alkalmazása miatt, vagy a törvénysértés a 91. §-nak téves alkalmazásában nyilvánul meg, ami miatt perorvoslat nem használható.

Az előbbi esetben a Kúria a lényeges tévedést épúgy a szélsőségekből fogja levezetni, mint a minősítésnél láttuk. Annál jobban kibomborodik az ilyen tévedés, minél nagyobb különbségek vannak a büntetési kereteken belül.

Így pl. ha a 92. §. törvényellenesen alkalmaztatott a szándé-

kos emberölésnél, óriási különbség van a kiszabható minimum és maximum közt, félévi börtön és tizenötévi fegyház közt választhat bíró; ha tehát az esküdtbíróság egy- vagy másfélévi börtönt állapít meg, holott az egyéniesítés helyes elvei mellett mellőzni kellett volna a 92. §-t; de az ügyész nem élt semmisségi panasszal, a Kúriának kötelessége a lényeges tévedést megállapítani.

A Btk. 91. §. helytelen alkalmazása is e szempont alá esik. Nem egyszer tapasztaltam, hogy a Btk. 306. §. alapján az esküdtbíróság kétévi fegyházat állapított meg, holott a helyes egyénesítés szerint 6—8 év lett volna kiszabandó. Kétségtelen, hogy az ilyen tévedés lényeges tévedés; sőt szerintem lényegesebb, mint sok olyan téves minősítés, ahol a helyes és téves minősítés jogkövetkezményei közt jelentéktelen különbség van, amennyiben a büntetési keretek teljesen vagy csaknem egyenlők. Mert hiszen az állam büntetőjogának végcélja nem a törvényes minősítés, hanem a helyes, egyéniséghez simuló büntetés. A minősítés csupán törvényes delejtű, mely az igazságos büntetés forrásához elvezet. Ha azonban a téves és helyes minősítés büntetési tétele közt nincs vagy csak jelentéktelen különbség van, akkor a jogi tévedés elméleti értékű, gyakorlati jelentősége nincs s inkább a jog esztétikájába tartozik és távol áll a gyakorlati, reális értékű igazságszolgáltatástól.

Ugyancsak a lényeges tévedés keretébe tartozik az az eset is, midőn a 92. §. helyesen alkalmaztatott ugyan, az ellen az ügyész nem is élt perorvoslattal, de a büntetés kiszabásánál a bíróság rendelkezésére álló széles kereten belül tévedés történt. Minél szélesebb kerete van a bíróságnak a 92. §. keretén belül, annál több eshetősége van a lényeges tévedésnek.

Így szándékos emberölésnél és a 423. §-ban meghatározott gyujtogatásnál a bíró a 92. §. keretén belül tíz évi fegyháznál egy nappal kevesebbet szabhat ki, de kiszabhat hat hónapi börtönt is. Tehát lényeges a tévedés, ha a 92. §. keretének minimumát alkalmazza vagy azt megközelíti, holott a maximum felé kellene közelednie.

Ezeket szem előtt tartva, akként jellemezhetjük a 35. §-ban foglalt új intézményt, hogy az a vádlott s állam érdekét, vagyis az anyagi igazságot mindkét irányban védelmezi s biztosítja. Az anyagi jog helyes alkalmazása szempontjából azonban ez leginkább az állam érdekét fogja szolgálni, mert a vádlott érdeke — mint láttuk — a hivatalból való felülvizsgálat révén teljesen biztosítva van.

Ami pedig a büntetés kiszabására vonatkozó tévedés eseteit illeti, ez az intézmény szerves összefüggésben áll a 33. §. második bekezdésével. Eszerint ugyanis a Kúria jogosítva van hivatalból enyhíteni a büntetést, akár a 92., akár a 91. §. keretében; míg a 92. §. keretében csakis akkor súlyosbíthatja, ha a 385. §. 3. pontja alapján in pejus van perorvoslat.

Bármily téves legyen tehát az elsőbíróság büntetéskiszabása, ha a 92. §. nem alkalmaztatott, vagy ha annak felhívásával szabta ki a büntetést az esküdtbíróság, de az ügyész nem élt perorvoslattal, a tévedés az előtt végleges volt; ma ellenben az állam érdeke megóvható a kiáltó tévedések ellen a 35. §. második bek. alapján. Ezen intézmény ellen még dogmatikus kifogás sem emelhető, mert a Kúria nem utasíthatja az első fokot arra, hogy álláspontját kövesse; s mert az új eljárás a közvetlenség és szóbeliség összes biztosítékai mellett tartatik meg.

(Bef. köv.) *Vargha Ferenc.*

Lehet-e még bírói árverést tartani?

(A Pp-t életbeléptető törvény — Ét. — 41. §-ához.)

Az Ét. 41. §-a a végrehajtási eljárásra vonatkozó rendelkezések között az 1881 : LX. tc. (= V. T.) 36. §-a helyébe azt a rendelkezést lépteti, hogy az előterjesztés *jogerős* elintézéséig — a V. T. 104. §-ának eseteit kivéve — árverés nem foganatosítható. A hatályon kívül helyezett §. szerint az előterjesztés *érdemleges* elintézéséig nem lehetett árverést foganatosítani. Az Ét. a «jogerős» szóval oly változtatást tett, amely elszigetelt, az Ét. többi intézkedéseit s a miniszteri indokolást figyelembe nem vevő magyarázat mellett oda vezethet, hogy Magyarországon többé bírói árverést tartani nem lehet, legalább is a végrehajtást szenvedő egyszerű jogorvoslattal annak megtartását mindig lehetetlenné teheti. Már is hallani és pedig régi tapasztalt bírák részéről is, hogy ha e §. változatlanul marad, úgy Magyarországon többé bírói árverés nem lesz.

Az Ét. 41. §-a folytán ugyanis, ha az árverési hirdetmény — mint a kiküldöttnek árverést kitűző intézkedése — ellen előterjesztést, az előterjesztést elutasító bírói végzés ellen pedig felfolyamodást adnak be, a felfolyamodás elintézéséig az árverés a kritikus «jogerős» szó miatt nem foganatosítható; míg eddig, ha a bíróság az előterjesztést elutasította, az érdemlegesen el volt intézve és ha az elutasító végzés ellen felfolyamodást adtak be ez a V. T. 37. §-a szerint az árverés megtartását nem akadályozta. Míg most, minthogy az előterjesztés jogerősen elintézve csak a felfolyamodás elintézése után lesz, addig, míg az iratok a másodbíróságtól vissza nem jönnek, az árverés a szöveg puszta nyelvtani magyarázata mellett megtartható nem lenne. A V. T. 103. §-ában megszabott, az árverési hirdetmény kifüggesztését követő naptól számított 8—15—30 napos árverési határidők mellett ugyanis alig képzelhető, hogy a másodbíróság a felfolyamodást az árverési határnap előtt elintézhesse s az elsőbíróság addig az iratokat vissza is kaphassa. Az előterjesztés ugyanis a kézbesítéstől számított 8 nap alatt adható be és így, ha a végrehajtást szenvedő a nyolcadik nap adja be, 8 napos határidő mellett sehogy sem, de 15—30 napos határidő mellett is alig képzelhető az előterjesztés másodfokú elintézése az árverési határnapig. De feltéve is, hogy a legideálisabb ügymenet mellett a kellő időben beadott előterjesztés 15—30 napos határidő mellett elintézhető volna, mi történnék akkor, ha a végrehajtást szenvedő az előterjesztést elkésve, az árverési határnap előtti napon, avagy épen — mint sokszor megtörténik — az árverési határnapon adná be. Az elsőbíróság ilyenkor ugyan visszautasítja az előterjesztést, de *jogerősen* ezzel még elintézve nincs az előterjesztés és így az árverés ily elkésve beadott előterjesztéssel is meghiusíttatnék.

Vannak, akik az orvoslást abban látják, hogy az Ét. 41. §-a folytán a V. T. 103. §-ának rendelkezéseit hallgatólagosan hatályon kívül helyezettnek tekintik, vagyis azt tartják, hogy hosszabb árverési határidőket kell kitűzni, hogy addig az előterjesztés jogerősen elintézhető legyen. Ám ennek a felfogásnak semmi alapja nincsen, mert hiszen az Ét. a V. T. 103. §-át nem módosítja és így az árverési határidők a régiek maradnak. Másrészt pedig az előbb kifejtettek szerint az elkésve beadott előterjesztéssel hosszabb határidők mellett is megakadályozható az árverés megtartása.

Mit akarhatott a törvényhozó ezzel a változtatással, s ha igazán azt akarta, amit szószerint a szöveg jelent, keresztülvihető-e ez a rendelkezés a V. T. egyéb nem változott rendelkezéseivel szemben s ha nem, milyen rendelkezéseket kellett volna, vagy kellene a törvényhozónak tennie, hogy e rendelkezés szószerinti értelmében valóban keresztülvihető legyen? Az Ét. miniszteri indokolása a 41. §-ra vonatkozólag a következőképen szól: «e §. az előterjesztés halasztó hatályát *lényegileg* a V. T. 36. §-ában meghatározott terjedelemben, azonban az 1893 : XIX. tc. 13. §-ában foglalt szabatosabb szövegezéssel határozza meg». Ime tehát az indokolásból kivehetőleg a törvényhozónak nem volt célja lényeges változtatást tenni, holott a szöveg szószerinti magyarázata mellett nagyon is lényeges változás állana be, sőt az az abszurd eredmény következnék be, hogy árverést tartani többé nem lehet. Az indokolásban idézett, a fizetési meghagyásokról szóló törvény a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 15 nap után ellenmondással meg nem támadott fizetési meghagyás alapján elrendelhető végrehajtás terjedelmét határozza meg a 13. §-ban. E §. szövegezését vette át majdnem szószerint az Ét. 41. §-a, csakhogy a fizetési meghagyásról szóló törvény 13. §-ában mit sem szól *jogerős* elintézésről. A törvényhozó előtt tehát az előterjesztés halasztó hatálya terjedelmének meghatározása lebegett célként. Eközben azonban az «érdemleges» szót az ominozus «jogerős» szóval cserélte fel. Ezzel az egy szó változtatással azonban a §. oly szöveget nyert, amelyet szószerint alkalmazva az árverési hirdetmény ellen beadott előterjesztésekre olyan eredményre vezetne, amit a törvényhozó nem akarhatott, mert hisz akkor egyszerűen eltörölte volna a végrehajtást szenvedő beleegyezése nélkül tartható bírói árverést.

Összeegyeztethető-e ez a szöveg a V. T. többi hatályban maradt rendelkezéseivel? A V. T. 37. §-át az Ét. változatlanul meghagyta. E §. szerint a bírósági végzések ellen beadott felfolyamodásnak csupán az ingó vagyon árverésen befolyt vétel-

itt nincs iér, arról győz meg, hogy a fellebbvitelben is van visszahelyező elem.

Nem döntő végül a perorvoslat fogalmára az sem, hogy az orvoslást az állam *minő közegek útján nyújtja,* nevezetesen magasabb vagy ugyanazon fokú bíróságok útján-e. Ez a szempont is csak a perorvoslatok osztályozásánál jöhet figyelembe, mert különben fontos perjogi alakulatok (pl. az igazolás) kimaradnak a fogalomból s azokat utólag, mint «nem tulajdonképpeni» perorvoslatokat, mégis be kell vonni.[30] Valahányszor az orvoslás a perre visszahat, azaz magában a perbeli állapotban létesít változást, a perorvoslat fogalmát fenforgónak kell tekintenünk.[31]

A perorvoslat *fogalmát* ehhez képest leghelyesebben úgy állíthatjuk fel, hogy az *a félnek oly perbeli cselekménye, amelylyel ugyanazon per keretén belül az államtól valamely meghozott bírói határozat hatályának, tartalmának vagy jogkövetkezményeinek módosítását vagy megszüntetését kéri.*

Dr. Meszlény Artur.

Megtámadási perekben követett bírói gyakorlatunk.

Midőn a csődtörvény javaslata közzététetett, kifejezésre juttattam egy jogi lapban azt az aggályomat, hogy ha a javaslatnak a megtámadási keresetekre vonatkozó intézkedései hatályba lépnek, a jogszolgáltatás terén oly ítéletekre lehetünk elkészülve, amelyek a hitelviszonyokra bénítólag fognak hatni és amelyekre maga a törvényhozás sem számított.

Aggályom valóra vált.

A csődtörvénynek a megtámadási perekre vonatkozó intézkedései, mint ezt a törvényjavaslat indokolása és a képviselőházi tárgyalások is igazolják, a megtámadási keresetek behozatalát azzal indokolták, hogy igen *gyakoriak voltak az oly esetek, melyekben az adós családjának valamely tagjával vagy rokonával, esetleg valamelyik hitelezőjével összejátszva, ezeknek nem létező vagy létező, de nem esedékes követelésének biztosítását engedte meg vagyonára, vagy fiktiv, esetleg valóságos fizetést is teljesített,* — mi által az adós többi hitelezőit megkárosította.

A hitelezők megkárosításának célzatával eszközölt ily összejátszásnak hatálytalanítását volna tehát hivatva eszközölni a megtámadási per.

Nehogy azonban a valamely hitelező által a kritikus 15 napon túl kapott fizetés vagy biztosítás is megtámadható legyen, a törvény a megtámadási keresettel fellépő tömeggondnok kötelességévé tette az alperessel szemben azt *bizonyítani, hogy az adós és a megtámadott hitelező között a hitelezőket megkárosító célzattal összejátszás történt* és hogy ezen összejátszás idejében az adós *fizetéseit* már *beszüntette.*

A bírói gyakorlat ettől teljesen eltért akkor, mikor egyrészt kimondotta, hogy az adós fizetésmegszüntetése már akkor is beállottnak tekintendő, ha ellene végrehajtás vezettetett és mikor annak bizonyítása alul teljesen felmentette a tömeggondnokot, hogy az adós és hitelezője között a hitelezők megkárosítását célzó *összejátszás* fenforog-e.

Ezen bírói gyakorlat alapján ma már mindennapi dolog, hogy ha valamely az alperes lakhelyétől távol lakó hitelező lejárt követelése erejéig — veszélybizonyítvány alapján, mert adós ellen már egy-két végrehajtás vezettetett — végrehajtást vezet és az alperes ennek folytán a hitelezőnek fizetést teljesít (a kritikus 15 napon túl), a hitelező ezen kapott fizetés visszafizetésére kötelezteik, *holott kétségtelen, hogy ezekben az esetekben a hitelező az adóssal össze nem játszott, sem az adóst, sem a hitelezőt az adós részéről ennek kezéhez történt fizetésnél a hitelezőket megkárosító célzat nem vezethette és mikor az alperes által történt fizetés ténye már magában azt igazolja, hogy az adós fizetéseit be nem szüntette,* hanem végrehajtások eltűrése idejében — aktív is lévén — *csak fizetési nehézségekkel küzdött,* mert tán kinlevő követelései idején nem folytak be, vagy mert üzlete esetleg egy pár hónapig rosszul ment.

A bírói gyakorlatnak ily irányban történt kifejlődése kétségtelenül törvényellenes, mert a kritikus 15 napon túl nyert biztosítás vagy fizetés esetében a megtámadási keresetnek csak akkor lehetne helyet adni, ha a tömeggondnok minden kétségen fölül bebizonyítja, hogy az adós és a hitelező — *előbbinek fizetés beszüntetését tudva* — a hitelezők megkárosításának célzatával *játszottak össze* akkor, mikor a hitelező biztosítást vagy fizetést kapott.

Egy további igazságtalanság rejlik abban a bírói gyakorlatban, melynél fogva a hitelezőt, ha az adós a hitelező váltókövetelését mint elfogadó a csőd kiütése előtti időben kifizette, a megtámadási kereset alapján visszafizetésre kötelezi az oly esetben, *ha a váltón kibocsátó esetleg forgató is volt és ha az adós az óvás előtt teljesítette a fizetést.*

A váltótörvény szerint a váltóbirtokos a váltóra történt fizetést — még részletfizetést is — köteles bármely előzőjétől elfogadni és feltétlenül az elfogadótól, — mert ellenesetben előzői — tehát a kibocsátó és forgatók — ellen viszkereseti jogától elesik és pedig nem azért esik el, mert óvást fel nem vett, hanem *mert a kibocsátó — a felajánlott fizetésre hivatkozva — mentesül a fizetés alul.*

Másrészt mi alapon tesz a judikatúra ilyen esetben különbséget a között, hogy a fizetés óvás felvétele előtt vagy után történt, mikor, ha a váltót az elfogadó (ki később csődbe jut) lejáratkor kifizeti, óvás felvételére egyáltalában nem kerülhet a dolog?

A sérelmes judikatúrának ezekben az esetekben még az a különös konzekvenciája is van, hogy ha az elfogadó lejáratkor a váltót kifizeti, az elfogadó a váltót kézhez kapja, esetleg eltépi, esetleg megtartja.

Ha már most egy-két hónap múlva a váltót kifizető elfogadó csődbe jut és a tömeggondnok a megtámadási keresetet a váltó kifizetése utáni négy-öt hónap múlva indítja meg (közben még a per folyik, a bejelentési határidő és a felszámolás is a csődnél lejárt) és a hitelező a visszafizetésre kötelezteik, *hogyan követelje ez a váltókövetelést a kibocsátótól, előzőitől,* ha a váltó már megsemmisíttetett, vagy ha a váltó meg is van, *mikor óvást nem vétetett fel* és az előzők elleni viszkereseti *jog el is évült?*

Végül reá kell mutatnom a bírói gyakorlatnak arra a sarkalatos hibájára is, hogy a megtámadási perek elintézésénél sohasem vizsgálják azt, *vajjon a hitelező által visszafizetendő összeg tényleg eléri-e a törvény által feltételezett azt a célt, hogy az a pénz a hitelezők megkárosítását meghiúsítsa* és hogy tehát az a pénz tényleg a *hitelezőknek jut-e.*

Nyugodtan megállapíthatom, hogy a megtámadási perekkel képviselt, a hitelező által visszafizetett pénz nálunk, hol a hitelezők csőd esetén alig kapnak valamit, de legtöbbször semmit sem kapnak, *tisztán a tömeggondnoki díjak* és kiadásokra fordíttatik, ezek által emésztetik fel . . .

Ez a célzata pedig a csődtörvénynek a megtámadási pereknél annál kevésbbé lehetett, mert hiszen a fenti esetben az a jóhiszemű hitelező, kinek követelését a vagyonbukott bukása előtt *összejátszás nélkül kifizette,* ha a kapott pénzt visszafizetni kötelezteik, *elesik attól, hogy követelését kellő időben a csődnél bejelentse,* mert ha a követelését már megkapta, minek azt bejelenteni? elesik attól is, hogy váltó alapján előzőit perelhesse és tetemes összeget, persze tetemes perköltséget is, köteles a tömeggondnoknak fizetni, hogy ez tömeggondnoki díjaihoz jusson, szóval a *hitelező fizeti a tömeggondnokot, hogy ez őt, jogaitól megfosztva, perelhesse.*

Legvégül nem mulaszthatom el kiemelni annak a sérelmes voltát, hogy a bíróságok a megtámadási perekben *mellőzik az alperes által rendesen felajánlt alperesi eskü alatti kihallgatást arra nézve, hogy ő a fizetés megtörténtekor az adós fizetéseinek beszüntetéséről nem tudott, ami pedig a per eldöntésénél a legfőbb mozzanat*

Már pedig az kétségtelen, hogy az adóssal nem egy helyben lakó hitelező, különösen ha az adós fizet, nem tudhatja, hogy az adós fizetését beszüntette, mert maga a fizetés is ennek ellene szól és így a fizetést elfogadó hitelezőt nem terhelheti az a feltevés, hogy a fizetés elfogadásánál az adós fizetésbeszüntetéséről tudva az adóssal a többi hitelezők megkárosítására összejátszott.

Minden olyan esetben, melyben a hitelező ezen tudata és összejátszása kétségtelenül bizonyítva nincsen, a megtámadási kereset elutasítandó lenne.

Dr. Weiss Ignác

[30] Így a régibb német írók. V. ö. Wetzell 668.

[31] *Magyary* Alaptanok 315.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Beretvás Jenő* ügyvédjelölt.
Dr. *Cserhelyi Ferenc* városi főjegyző.
Dr. *Fábián Tibor* ügyvéd.
Dr. *Feichtinger Ernő* törvényszéki jegyző.
Jablonszky Zoltán ügyvédjelölt.
Dr. *Kállai Ede* ügyvéd.
Dr. *Márton Albert* ügyvéd.
Molnár Imre rendőrfogalmazó.
Dr. *Poynár Dezső* árvaszéki ülnök.
Szathmáry László joggyakornok.
Dr. *Schwarz Endre* ügyvédjelölt
Dr. *Turcsányi Tibor* járásbírósági jegyző.

—

Újévi üdvözlet az északi harctérről.

(Válasz a szerkesztő karácsonyi levelére.)

1914. XII/29. (70. sz. tábori pósta.)

Kedves Barátom! Neked ujsághasábok állnak rendelkezésre levelezésed elintézésében, nekem csak ilyen szerény tábori levelező-lap. Ezen mondok köszönetet a szeretet melegétől áthatott és mesteri formába öntött gondolataidért, amelyeket karácsonyi üdvözletként hozzánk juttattál. Leveled meghatott, de még kitörőbb örömmel olvastam a lelkem mélyével harmonizáló vezető cikket, amelyben a mi korunk Messiásának megsejtett glóriája dereng.

Kezdettől fogva vígasztaló meggyőződésem volt, hogy a korszakot lezáró világháború egyúttal bevezető akkordja a kultúrtörténelem egy új fejezetének, melynek élére a jövő Müller—Lyer-ei majd azt írhatják: «az öntudatos kultúrmunka kora». Hogy milyen lesz az, ha az öntudatra ébredt kultúrnemzetek «akarnak», ezt csak az eljövendő világosság napjainkig előrevetett árnyékának gigászi méreteiből sejthetjük.

Lelkesít a háború és sietteti szeretném eseményeit, hogy mielőbb szemtanúja s ha lehet, munkása lehessek a nagy Időnek, amelyet a poéta Jacobsen csak zseniális reflexió alakjában mert szerény óhajtáskép megálmodni.

Ha karácsonyi levelet küldtél, küldök cserébe újévi jó kívánatokat. Teljesüljenek a nagy poétának az igazság meggyőző erejével ható ragyogó álmai. Igaz szeretettel ölel *Laci.*

— **A kir. Kúria ügyvédi tanácsa** az újév alkalmából testületileg tisztelgett *Vavrik* Béla másodelnöknél, mint az ügyvédi tanács elnökénél. A küldöttség vezetője, dr. *Schreyer* Jakab üdvözlő beszédében többek között utalt arra, hogy a hivatása magaslatán álló bíró még a hiányos vagy elhibázott törvényt is mindig úgy tudja alkalmazni, hogy csak az anyagi igazság érvényesüljön. Vavrik Bélában az egész ország azt a nagy jogtudóst tiszteli, aki a jog- és törvényalkalmazás fenköltmestere. Üdvözli őt a tanács ügyvédtagjai nevében az újév alkalmából és azok legjobb kívánságait tolmácsolja. *Vavrik* Béla válaszában a háború nemzetközi jogát fejtegette és rámutatott arra, hogy mikor bír a háború jogosultsággal. A rómaiak — úgymond — meghódították a világot, hogy civilizációt terjesszenek. A mai korban pedig ellenségeink úgy látszik a kultúra legyőzésével akarnak civilizálni. Érdekesen fejtegette ezután a jog és erkölcs viszonyát. «Non omne quod licet, honestum est» mondották a régi rómaiak, de már az Institutiók a jog és erkölcs egymáshoz való viszonyát szorosabbra fűzték, amikor a jog előfeltételeként azt állították fel, hogy tisztességesen kell élni, mindenkinek meg kell adni a magáét és senkit sem szabad jogaiban sérteni. Bízvást lehet ma azt a tételt felállítani, hogy ethikailag és jogilag semmitsem szabad, ami nem tisztességes. Ezek az elvek vezérlik az ügyvédi tanácsot is ítéleteiben, amelyek tartalmilag mindig megfeleltek úgy az ethika, mint a szigorú jog követelményeinek.

— **A Btk. XVII. fejezete és az 1914:XLI. tc. viszonya az átmeneti idő alatt.** A becsület védelméről szóló 1914:XLI. tc. 1914 október 12-én életbe lépett. E törvény 35. §-a a Btk.-nek 258—277. §-ait hatályon kívül helyezte. Felmerülhet a kérdés, lehet-e az életbelépés után a Btk. §-ait alkalmazni? Erre a válasz csak egy lehet. Lehet, sőt *kell!* Az új törvény átmeneti intézkedéseket nem tartalmaz, nagyon helyesen, mert a Btk. 1. és 2. §-a e tekintetben félre nem érthető direktivát ad. Az 1. §. szerint ugyanis senki sem büntethető más büntetéssel, mint amelyet arra *elkövetése előtt* a törvény megállapított. Tehát az 1914 október 12. óta elkövetett cselekményekre föltétlenül az új törvény rendelkezései alkalmazandók, ellenben az 1914 október 12. előtt elkövetett vétségekre a Btk. 2. §-a nyer alkalmazást, amely szerint az enyhébb intézkedés alkalmazandó. Itt az vizsgálandó, vajjon a két törvény intézkedései közül melyik az enyhébb a terhelttel szemben? Nyilvánvaló, hogy a Btk. 261. §-a szűkebb körre szorítja a becsületsértés bűncselekménye megállapítását, mint az új törvény 2. §-a és hogy a Btk. 258. §-a a tényálladéki elemek összessége tekintetében többet követel, mint az új törvény 1. §-a, a régibb törvény tehát enyhébb a bűnözővel szemben. A büntetési tételek az új törvényben szigorúabbak, mint a régiben. Mindezekből következik, hogy az új törvénynek visszaható ereje az 1914 október 12. előtti cselekményekkel szemben csak annyiban van, amennyiben annak intézkedései a bűnözővel szemben enyhébbek, ellenkező esetben az egyenesen ki van zárva, vagyis ezen esetekben, amennyiben az ítélethozatal az 1914 október 12. után történik, mindenkor a Btk. intézkedései alkalmazandók. Kérdem tehát, van-e jogalapja annak a felfogásnak, mely 1914 október 12. után becsületsértési és rágalmazási ügyben csak az új törvény §-ait véli alkalmazhatónak?

Budapest, 1914 december hó 17.

Dr. polltári Kovács Lajos.

— **Karácsonyi vezércikkünkben** reámutattunk arra, hogy a kivételes idők kivételes törvényei mit jelentenek a jogfejlődés számára. Ugyane csapáson halad *Heinemann*nak a D. J. Z. jan. 1-én megjelent számában közölt cikkelye, amely a német háborús törvényeket a szociálpolitika világításába állítja. Szerinte is szimptomatikus jelentőségű a kivételes törvényeknek kollektivista állásfoglalása, a munkanélküliség elleni állami küzdelem stb. s utal arra, hogy a katonai hatóságok mily üdvös tevékenységet fejtettek ki a kollektív szerződések fentartása és gyarapítása körül. Hogy a háború szociálpolitikájának a béke törvényhozásában is folytatódnia kell, ahhoz véleményünk szerint sem fér kétség. Egyik legnagyobb tanulsága a világháborúnak az állami szervezetek ereje volt. Ennek a vasszervezetnek, amelyet a harcokban ontott vér még erősebben forraszt össze, logikai komplementuma oly jogfejlődés, amely az individualisztikus érdekellentétekkel szemben az összesség érdekeinek biztosít diadalt.

— **Az ügyvédsegélyezés** tárgyában a miniszterelnök, mint a hadsegélyző bizottság elnöke a következő leiratot intézte az összes ügyvédi kamarákhoz:

A hadsegélyezés céljaira a jövedelemadónak ideiglenes és részleges életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat az országgyűlés által letárgyaltatván, remélhetőleg mielőbb elnyeri ő felsége szentesítését s abba a helyzetbe juttatja a kormányt és az Országos Hadsegélyző Bizottságot, hogy a háború következtében megélhetésükben fenyegetett olyan tényezőkre is kiterjessze a segélyezési akciót, akiknek feltétlen létszükségletei az 1882:XI. tc.-ben körülírt segélyezés útján biztosítást nem találhatnak. Ezen társadalmi tényezők közé tartoznak az ügyvédek is és pedig nemcsak hadrakelt ügyvédek családtagjai, hanem számos itthonmaradt ügyvéd is, akinek keresetviszonyait a háborúokozta gazdasági helyzet alapjában megtámadta. Az így szenvedett anyagi károk pótlása, fájdalom, senkinek nem áll módjában, hiszen alig van társadalmi réteg, amelynek hazafias áldozatkészséggel ne kelljen tetemes anyagi károkat elszenvednie. De igenis kötelessége az államnak és a társadalomnak segítő kezet nyújtani azok felé, akiknek megélhetése önhibájukon kívül veszélyeztetve van. Segítőkezet munkaalkalom, keresetforrás nyujtása által a családfő és a családtagok számára, ahol lehetséges, s a legnélkülözhetetlenebb létszükségletek kielégítését nyujtó segély által, ahol az előbbi helyesebb úton célt nem érhetünk. Ezt az egész akciót az ügyvédekre nézve csak a kartársak szervezete hajthatja célszerűen végre. Csak kartársaik előtt tárhatják fel megaláztatás nélkül anyagi helyzetüket és kartársaiktól fogadhatnak el keserves érzések nélkül anyagi segélyt. Ezért, mint az Országos Hadsegélyző Bizottság elnöke magához az ügyvédi karhoz fordulok azzal a kérés-

kel az eszközökkel nem él, sem a bírótól, sem az államtól kártérítést nem követelhet.[17] Csakhogy ebből nem szabad azt a túlzó következtetést levonni, hogy tehát minden perorvoslat jogsértés helyreállítására irányul. A perorvoslat, igaz, céljánál fogva mindig joghátrány bekövetkezését tételezi fel, mert aki a megtámadott határozat folytán joghátrányt nem szenvedett, annak nem áll érdekében az állam perjogi gépezetét igénybevenni s az állam a pert komolyabb dolognak tekinti, mintsem hogy megengedje, hogy azt felesleges módon igénybevegyék. Azonban a joghátrány fennforgása — helyesebben *fennforoghatósága* (l. alább) — csupán előfeltétele a perorvoslat igénybevételének, amely megadja a félnek a *legitimációt* az orvosló eszköz használatához, de nem annak tárgya vagy végső célja, mert tárgya csupán a meghozott bírói határozatnak vagy következményeinek hatályon kívül helyezése vagy módosítása, célja pedig a fél érdekének megfelelő jogállapot helyreállítása.

Kizárván a perorvoslat fogalmából a jogsértés kellékét, kirekesztettük azt a kérdést is, vajjon a jogsértés passzív alanya az állam-e, vagy az ellenfél. *Plósz*[18] szerint az utóbbi, *Magyary*[19] szerint az előbbi megoldás a helyes. De már az a rendkívül körülményes és természetellenes magyarázat, amellyel az utóbbi az államon ejtett jogsértés kellékét közelebbről körülírja, gondolkodóba kell hogy ejtsen annak helyessége tekintetében. *Magyary* szerint az államon elkövetett jogsértés káros következményei épen abban mutatkoznak, hogy a fél hátrányára áll elő egy perbeli állapot, s innen az a *látszat*, mintha a félen elkövetett jogsértés forogna fen. Nyilvánvaló ennek az okoskodásnak a gyengéje: az állam a rajta elkövetett jogsértést nem hagyhatná helyreállítás nélkül, azt tehát hivatalból kellene orvosolnia. Abból, hogy a perorvoslatok csak a fél kérelmére állanak be, látszik, hogy az állítólagos jogsértés nem az állammal szemben követtetett el. Igaz továbbá, hogy jogsértés és valakire nézve előállott hátrányos jogi helyzet nem azonos fogalmak.[20] De a sértett és az, akivel szemben a jogsértést elkövették, azonos fogalmak (v. ö. 1896 : XXXIII. tc. 13. §. 6. bek.). Ha tehát az állam valóban sértettként jelentkezik, akkor a bíró nem szabadul a fegyelmi és büntetőjogi felelősség alól, és ezek a remédiumok tényleg hivatalból állanak be.[21] Sőt hivatalból áll be bizonyos kártérítési felelősség is, azért a költségért, amelyet a bíró «nyilvánvaló vétsége által okozott» (Pp. 435. §.). A perorvoslat azonban nem törődik a jogsértéssel, csak azzal, hogy a meghozott bírói határozat a *fél érdekének az ő felfogása szerint nem felel meg.*

VI. Annak eldöntése után, hogy a jogsértés nem alkotórésze a perorvoslat fogalmának, most már nehézség nélkül térhetünk át annak a második felvetett kérdésnek a megoldására, mik tehát a mai perorvoslat fogalmának lényeges ismertetőjelei. Ha a perjog minden bírói határozotot véglegesnek és megváltoztathatlannak mondana ki, akkor perorvoslatok számára nem jutna hely. Akkor minden határozat a közléssel egyúttal jogerőre is emelkednék s úgy magát az azt kimondó bíróságot, mint minden más bíróságot, mint végül az érdekelt feleket megkötné. Ez az állapot kétségkívül nagymértékben egyszerűsítené a peres eljárást, de a bíráskodást nem tenné megnyugtatóvá. A felek által elkövetett minden mulasztás — lett légyen az bármily mértékben menthető, sőt vétlen — helyrehozhatatlan következményekkel járna. Az ítélő bíróság kezében korlátlan hatalom összpontosulna. Az egyesbíráskodás térhódításával ez a korlátlan hatalom egyetlen embert illetne meg s ezzel reá oly erkölcsi és vagyoni felelősség szakadna, mely az elviselhetetlennel határos. Nemcsak bírói hibák, tévedések vagy mulasztások lennének helyrehozhatatlanok, hanem a mérlegelésben, az élet- és emberismeretben, a jelenségek erkölcsi értékelésében is teljes egyoldalúság érvényesülne.

E hátrányok ellen a társadalmak állandóan és a legkülönbözőbb eszközökkel védekeztek s a védekezésnek mindig az az alapgondolata, hogy «több szem többet lát», hogy az egyéni védekezésben rejlő egyoldalúságot a vélemények valamelyes *halmozásával* kell ellensúlyozni. Ez a halmozás történhetik egy időben «szimultán» halmozás) és történhetik időbeli egymásutánban («szukcesszív» halmozás). Az első alternativát valósítja már meg a társas bíráskodás is, s innen magyarázható az a tendencia, hogy ott, ahol a bíróság végérvényes határozatot hoz, lehetőleg ne egyesbíró működjék. Ez az irányzat nemcsak abban nyilvánul, hogy a legfelsőbb bíróságok majdnem kivétel nélkül társasbíróságok, hanem abban is, hogy ott, ahol az elsőfokú bíróság a laikus elem bevonásával alakul és végérvényes határozatot hoz, minél nagyobbszámú vélemények eredője legyen a verdikt. Az első esetben az a gondolat uralkodik, hogy a jobb ítélkezésnek nem volna garanciája az, ha az első bíró döntését ismét csak egy ember vonná új megfontolás alá, mert akkor, ha nézete amazétól eltér, még egy harmadik kellene, aki a kettő közt eldöntse, melyik a helyes. A második esetben pedig az az alapgondolat, hogy nagyszámú vélemények között valószínűleg az nyeri el a többséget, amely a társadalomban uralkodó átlagos jogfelfogásnak megfelelőbb.

Míg az egyfokú egyesbíráskodás fejlettebb jogrendszerekben csak kivételesen fordul elő,[22] addig a lényegileg egyfokú társas bíráskodás már elég gyakori s azt csak bizonyos biztosítékokkal igyekeznek ellátni a törvényhozások abból a szempontból, hogy lényeges alakszerűségek figyelmen kívül ne maradjanak s lényeges jogi tévedések orvosolhatók legyenek. Ilyen szervezetűek az esküdtszékek, a választott bíróságokként működő rendkívüli bíróságok stb. Azonban épen a mi 1914 : XIII. tcikkünk a legkirívóbb példája és bizonyítéka annak, hogy az egyfokú ítélkezés a társasbíráskodás és alaki szempontból való felügyelet dacára sem mindig megnyugtató s hogy a törvényhozás indittatva érezte magát arra, hogy a formális semmisségi panaszt bizonyos fokig materiális perorvoslat jellegével ruházza fel.

Mindezek a mérlegelések azonban *egy* gondolattól teljesen mentesek és kell is, hogy mentesek legyenek: s ez *az alsófokú bíróság iránt való bizalmatlanság*, annak feltételezése, hogy ő szándékosan, hanyagságból, korlátoltságból vagy tudatlanságból hibákat fog elkövetni, amelyek miatt őt ellenőrzés alatt kell tartani s a félnek a hibák ellen való oltalmául kényszereszközöket kell rendelkezésére adni. Ez a feltevés sem az élettapasztalatokkal meg nem egyezik, sem nem volna összeegyeztethető azzal a messzemenő hatalommal, amelyet épen a modern törvényhozások az elsőbíróságnak adnak és amellyel visszaélve, az sokszor a a perorvoslatok dacára helyrehozhatatlan károkat okozhatna. Az emberi tudás, lelkiismeretesség és kötelességérzet határai az alsó- és a felsőbíróságoknál teljesen azonosak s az instanciák fokozatainak szükségességét mindennel inkább lehet támogatni, mint azzal, hogy a felsőbb fórumokon az érintett kiváló tulajdonságok szükségszerűen nagyobb mértékben vannak meg, mint az alsófokon.[23] Itt is csak bizonyos egészen általános emberi tapasztalatok az irányadók: hogy a rendszerint nagyobbszámú tagokkal ítélkező felsőbb bíróságok az ügyet több oldalról, tehát alaposabban fogják meghányni-vetni, hogy a felsőbb bíróság nagyobb tekintélye a döntés tekintetében nagyobb megnyugvást kelt, mint az alsóbbé, hogy a felsőbb bírósági fokok eléréséig a bíró több tapasztalatot szerez, korban és tekintélyben előrehaladtabb, átlag tehát ítélkezése megbízhatóbb stb. Tudjuk, hogy évtizedeken át ragaszkodott a perjog ahhoz az elvhez, hogy a felsőbb fokon mindig két bíróval több ítélkezzék, mint a közvetlenül alsóbb fokon s hogy attól csak azért tértek el, mert az óriásilag megszaporodott munkateher ellátására ez elv mellett aránytalanul nagyszámú bírói személyzetre lenne szükség. Ez mutatja legjobban, hogy a jó ítélkezés biztosítékát elsősorban az ítélkező személyek nagyobb számában keresték, tehát azok egyéni értékének

[17] A legfejlettebb jogrendszerek a fellebbvitel és a bíró kártérítési felelőssége közt még egy középfajú perorvoslatot is ismernek, a bíró ellen intézett per formájában, mely amellett, hogy a bíró magánjogi felelősségét érvényesíti, egyben a vétkesen hozott határozat megdöntésére is irányul. Ilyen természetű pl. a francia *prise à partie* (*Garsonnet*, Précis de Procédure civile. Paris 1893., 501. s köv. lapok).

[18] V. ö. a fent id. m.

[19] V. ö. a fent id. m.

[20] *Magyary* id. h.

[21] V. ö. 1871 : VIII. tc. 60., 64. §., 1891: XVII. tc. 48. §.

[22] Ilyen volt a bíráskodás *in jure* a köztársasági Rómában. V. ö. fent.

[23] Szépen mondja *Ulpianus* l. 1. Apellationibus és l. 1. pr. D. de apellat.: «Appellandi usus quam sit frequens quamque necessarius, nemo est qui nesciat, quippe cum inquitatem judicantium vel imperitiam corrigat, licet non nunquam bene latas sententias in pejus reformat. Neque enim utique melius pronunciat, qui novissimus sententiam laturus est.«

elvi egyenlőségéből indultak ki. A perorvoslatoknak az az elmélete, amely ellen most állást foglalunk, csak a hivatali felügyelet ama teljesen bürokratikus szervezete mellett volna igazolt, amely ellen épen a mi törvényhozásunk állandóan küzdött s amely alól való emancipációt a modern perjogok egyik legnagyobb vívmányaként kell tekintenünk.

A megnyugtató ítélkezés tehát azt kívánja, hogy az ügy egyszeri elbírálása még ne jelentse annak végleges elintézését. A polgári perben már most, a felek rendelkező jogának megfelelően, a félre lehet bízni annak megítélését, vajjon a határozat az ő érdekeit kielégíti-e, vagy nem, vajjon az abban eldöntött kérdést további eljárás tárgyává kívánja-e tenni, vagy nem. Amiként az állam a jogvédelmet a félnek egyáltalán csak kérelmére nyujtja, úgy az első döntés után ismét bevárja a fél akaratkijelentését arra nézve, kívánja-e a további eljárást. Ha ő úgy találja, hogy a határozat az ő érdekének megfelel, az állam nem oktrojálja rá a további jogvédelmet, még akkor sem, ha az a határozat az objektív jog szempontjából helytelen, igazságtalan, lényeges hibákban szenved, sőt esetleg semmis is. Viszont, ha a fél úgy találja, hogy a határozat az ő érdekének meg nem felel, az állam megengedi kérelmére a további eljárást, tekintet nélkül arra, hogy az a határozat az eddigi adatok szerint alakilag és anyagilag kifogástalan. Vajjon a további eljárás végeredményben a félre előnyösen fog-e végződni, az e részben közömbös; a perorvoslat a fél rendelkezésére áll, amint a határozat az ő érdekét teljesen nem fedi.[24] Ha annak a megállapítását, hogy a hozott határozat a fél érdekének meg nem felel, *sérelmes*-nek akarjuk nevezni, akkor mondhatjuk, hogy *a perorvoslat anyagi előfeltétele a sérelem.* Amiként a per általában feltételezi a fél jogi érdekét s az állam ily érdek hiányában a jogvédelmet egyáltalán megtagadja:[25] úgy a perorvoslatban rejlő fokozottabb jogvédelmet is megtagadja, ha az, amit a fél a perorvoslatban kér, nem áll az ő jogosnak elismert érdekében. Ezt az elvet ugyan a Pp. kifejezetten sehol nem mondja ki, sőt az a körülmény, hogy a perorvoslatok visszautasításának eseteit látszólag taxative sorolja fel[26] s azok között a perorvoslati érdek hiányát nem említi, azt az *argumentum a contrario*-t látszik támogatni, hogy a Pp. ilyen anyagi előfeltételt nem ismer.

Mégis fennállónak kell venni ezt a szabályt, melyet az eddigi elmélet — szerintünk túlzó módon — a felek vagy a bíróság által elkövetett jogsértés alakjában postulált, a gyakorlat azonban számos megnyilatkozásában helyes érzékkel ismert fel és formulázott.[27] Miként azonban a marasztalásra irányuló keresetnél a törvény célszerűségi okokból eltekint az érdek igazolásától s megelégszik a perindítás anyagi előfeltételekép magával a jogállítással: úgy a perorvoslati eljárás előfeltételéül sem kívánja meg a perorvoslati érdek más igazolását, mint azt, hogy a kért orvoslás olyan legyen, amely *prima facie* a fél érdekében állónak jelentkezik. Ha azonban ez az érdek nem ennyire nyilvánvaló, akkor azt igazolni kell, mert különben a kérelem hivatalból vissza lesz utasítandó.[28] A felülvizsgálatnál pláne odáig megy a törvény, hogy kellékül a megtámadás alapjának, azaz a panaszlott sérelemnek kifejezett megjelölését kívánja (P. 527. §. 3. p., 529. §.), anélkül azonban, hogy az érdemleges orvoslást — legalább ami az *anyagi* jogot illeti — ezekre a panaszpontokra szorítaná.

Ugyanezeket az elveket kell megfelelően alkalmazni arra az esetre, ha a fél a határozatot nem a maga teljességében, hanem csak egyes részeiben támadja meg perorvoslattal. Ha a félnek jogában áll az egész határozatban megnyugodni, annál inkább jogában kell hogy álljon a határozat egyes részeiben megnyugodni, minek következménye az, hogy az orvosló bíró a határozat e részeihez nem nyúlhat, azokat nem érintheti. Természetes azonban, hogy ily részek alatt csak olyanok érthetők, amelyeknek oly fokú önállóságuk van, hogy a határozat megtámadott részei mellett érintetlenül fenmaradhatnak; amennyiben tehát a határozat megtámadott részeinek szükségképpeni következményei, vagy amennyiben a határozat egyébként önellentmondó lenne, annyiban a megtámadást a kifejezetten meg nem támadott részekre is vonatkoztatni kell. Nem szükséges továbbá kifejezetten megtámadni a határozatot ama részeiben, amelyeknek szabályszerűsége hivatalból vizsgálandó.

A perorvoslat *tárgya* valamely meghozott bírói határozat *hatályának, tartalmának* vagy *jogkövetkezményeinek* a *módosítása* vagy *megszüntetése.* Nem szükséges a perorvoslat fogalmához, hogy annak kimerítése a megtámadott határozat alaki jogerőre emelkedését *felfüggessze* (P. 410. §.), noha ez a körülmény a perorvoslat *fajainak* elhatárolásánál fontossággal bír. Nem szükséges, hogy a perorvoslat mindig a megtámadott határozat érvénytelenítését eredményezze vagy célozza s még kevésbbé, hogy az mindig a határozat tartalmának megváltoztatására irányuljon. Nem döntő egyáltalán a perorvoslat fogalma szempontjából az orvoslás közvetlen *célja* sem, mely irányulhat új jogállapot létesítésére vagy korábbi jogállapot visszaállítására. Amikor a fél saját mulasztása miatt él perorvoslattal, rendszerint az előbbi állapot visszaállítását célozza, míg akkor, amikor a rendes folyamodási fokokat veszi igénybe, célja rendszerint nemcsak az, hogy a megtámadott határozat helyeztessék hatályon kívül, hanem az is, hogy más megfelelő határozat hozassék, tehát új jogállapot létesüljön.[29] Azonban közelebbi vizsgálat, melynek megejtésére

[24] Ezért mondja *Magyary*, Alaptanok 315., hogy a perorvoslat a félnek *rendszerint* megengedett perbeli cselekvénye. Csupán egyes kivételes esetekben, amikor a fél előre tudhatta, hogy kérelme sikertelen lesz, tiltja meg az állam, hogy a fél perorvoslattal éljen, s a tilalomnak ellenszegülőt rendbírsággal sujtja. Igy Pp. 544. §. Ekkor a perorvoslat tilos perbeli cselekvény.

[25] Igaz, hogy ez az előfeltétel a marasztalásra irányuló keresetnél a *jogállítás* kellékébe burkoltan jelentkezik (Pp. 129. §. 3. p., de már a megállapítási pernél (Pp. 130. §. 1. bek.) és egyes speciális vonatkozásokban (Pp. 732. §., házass. törv. 47. §. *c)* pontja) nyiltan is kifejezésre jut. A jelzett burkoltság különben épen a perorvoslatnál is visszatér. L. a szövegben.

[26] V. ö. Pp. 455. 481. §. 1—3. p., 486., 490., 529., 540., 541. 542., 458., 563. §§.

[27] A fellebbvitel *sérelem* nélkül *tárgytalan,* mert gyakorlati cé nélkül akadémikus kioktatás nem a bíróság feladata (RG. 1902. V/3 IW. 367.). Felperes — a perköltség mennyiségének kérdésétől eltekintve — fellebbvitellel nem élhet, ha a bíróság a kereseti kérelemnek mindenben *helyt adott.* Igaz ugyan, hogy felperes keresetét a fellebbezési eljárásban a 188. §. 2—8. pontjai értelmében felemelheti, illetve kiterjesztheti (494. §.), de ez nem lehet az önálló fellebbezésnek *egyedüli célja,* hanem ennek is az az előfeltétele, hogy az elsőbírói ítélet a fellebbezőre sérelmes legyen (RG. IW. 1900. 180—1902. 19.). Ha pedig az elsőbíróság a kereseti kérelmen *túlterjeszkedett,* ez a felperesre nem sérelmes és így ő emiatt fellebbezéssel nem élhet (Aradi tszék 1909. E. 132.). A saját kérelméhez képest, illetőleg *elismerése alapján* marasztalt alperes is fellebbvitellel élhet (RG. 1893. II 1. SA. 49. 130.), de a fellebbvitel rendszerint csak akkor lesz sikeres, ha az valamely, az elismerő nyilatkozatra vonatkozó érvénytelenítési okra alapítható, vagy ha alperes bizonyítja a kereseti jog nem létezését, vagy megszüntét (Marosvásárhelyi T. 1903. G. 125. T. VIII. 452.). Ugyanerre vezethető vissza, hogy az ítélet *indokai ellen* rendszerint nincs helye fellebbvitelnek (Lfi. 5861/1871.; C. 2498/1899.; Pozsonyi T. 1899. G. 62., idézi *Kovács* II. 622.). De előfordulhat, hogy az indokolás a felek valamelyikére nézve *sérelmes* és így fellebbvitellel megtámadható (Szegedi T. 1905. G. 8., id. ugyanott), mert az indokolás is tartalmazhat *határozat* jellegével bíró jogi döntést vagy ügydöntő lényeges kijelentést, mely alkalmas lehet arra, hogy a felek jogviszonyait (bár rendszerint csak látszólag) az ítélt dolog joghatályával rendezze (v. ö. C. 1248/903., 76/1899., 458/900., 5676/905., id. ugyanott. L. az ott elhozott egyéb példákat is). A *személyjogi perben* a sérelem fogalma még tágabb körű. Így a felperes fellebbvitellel élhet azért, mert a bíróság a felbontást nem *házasságtörés* okából, hanem más alapon mondotta ki és ennélfogva alperes a házasságkötéstől el nem tiltatot (*Gaupp-Stein,* id. *Kovács* II. 622. l.); ha a felperes a gondnokság alá helyezést elmebetegség okából kérte és a bíróság azt csak *gyengeelméjűség* okából mondotta ki (*Kovács* id. h.). A *házassági perben* a pernyertes felperes is fellebbezhet az ítélet ellen avégből, hogy az ítélet következményeiről való lemondást (P. 666. §.) érvényesíthesse (RG. 27., 371., RG. 36., 351., RG. 1896. IV/24. Gruch. 41., 171.). A házassági perben a kir. ügyész nincs saját személyében érdekelve, és így ő az ítélet ellen akkor is fellebbvitellel élhet, ha az az ő kérelme értelmében hozatott, vagy ha mindkét fél a fellebbvitelről lemondott. *Kovács* II. 621.

[28] Így ha a felperes fellebbezéssel élt, noha az elsőbíróság a keresetnek mindenben helyt adott (RG. JZ. 1900., 180.; 1902., 19., idézi *Kovács* id. h.); ha a fél csak az ítélet oly indoka ellen fellebbezett, amely reá nem sérelmes stb. (l. az előző jegyzetet). Még inkább, ha pl. oly mulasztás miatt élnek igazolással, amelyből joghátrány nem származik (Ind. ad 451. §., Bpesti T. 33018/84., *Grill* VI. 1375.) stb.

[29] Hasonlóan *Magyary* Alaptanok 314.

sel, hogy ezen feladat megoldásában a bizottságnak segítségére jönni s azt közösen megállapítandó elvek szerint és méretek között eszközölni sziveskednék. Természetesen az ügyvédek és ügyvédjelöltek segélyezéséről volna szó. A végrehajtást illetőleg legcélszerűbbnek gondolnám, ha az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetnek vezetősége bizatnék meg a kérdés intézésével, miután ebben az egész magyar ügyvédi kar bizalmát biró kellő apparátussal rendelkező központi szerv önként kínálkozik, amely könnyen eszközölhetné úgy az ügyvédi kamarákkal, mint a Hadsegélyző Bizottsággal való érintkezést. Amennyiben tehát ez az eszme visszhangra találna a kamarák nagyobb részénél, az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet vezetőségével lépnék érintkezésbe. Addig is azonban felkérem a kamarát, hogy a kamara területén lévő ügyvédek és ügyvédjelöltek számáról, anyagi viszonyairól s a segélyezés előreláthatő mérvéről legalább némileg tájékoztatni szíveskedjék.

Budapest, 1914. évi december hó 13-án. *Tisza* s. k.

Ha a hadsegélyző bizottságnak ez az akciója — amiben nem kételkedünk — sikerrel jár, akkor a budapesti kamarának e tárgyban hozott határozata, mint felesleges önmagában megdől.

— **2448 ügyvéd.** Ennyi tagja volt 1914 december 31-én a budapesti ügyvédi kamarának. Ebből a számból 2238 esik magára Budapestre, 210 pedig a vidékre. A szaporodás 67, míg az előző évben az emelkedés 279 volt. Midőn múlt évben az 1913. évi óriási, 16%-os szaporodásról beszámoltunk, kifejezést adtunk ama véleményünknek, hogy a budapesti ügyvédi kamara még mindig nem érte el a legnagyobb létszámot, mert az ügyvédi pályára való tódulás megnehezítését célzó intézkedések hatása csak néhány év múlva fogja hatását éreztetni. Az 1914-iki statisztika véleményünket igazolta. Az 1914-iki emelkedés az előző évvel szemben 2·81%-os szaporulatnak felel meg. 1901 óta csak egyszer (1902) fordult elő, hogy a szaporulat három százalékon alul maradt. Örvendetes volna, hogy a szaporodás üteme lassúbb lett, ha a nagyobbmérvű emelkedést nem a háború gátolta volna meg. A háború folytán ugyanis sok ügyvéd vidékre költözött, az ügyvédségről lemondott, többen bírói pályára léptek, de különösen az a körülmény állította meg a további szaporodást, hogy az ügyvédjelöltek nagy része a háború kitörése folytán szeptember óta nem tehette le az ügyvédi vizsgát. A háborúban elesett ügyvédek közül a kamara eddig egyet sem törölt, hanem irodájuk részére egyelőre ideiglenes gondnokot rendel ki, amíg szabályozást nyer az a kérdés, mily eljárás alapján töröltessenek.

— **Kommentárok a negyedik moratóriumi rendelethez.** Hosszabb életre szánt alkotások kommentárjának legjobb rostája az idő, amely elbirálja, hogy mi a maradandó és a silányabb termést eltemeti. A rövid életű moratórium kommentálója nem várhatja ki, míg az idő ráüti fémjelzését, mert míg értékessége a köztudatba megy, már aktualitása is megszűnt. Épen ezért helyes gondolat volt érdekképviseleteink részéről, hogy ők gondoskodtak a gyorsan múló szükséglet kielégítéséről, mert így a kiadó érdekképviselet signálása tájékoztatta a jogkereső publikumot. A «Magyarországi Pénzintézetek Országos Szövetsége» megbízásából dr. Berényi Pál, az Omke megbízásából dr. Halasi Béla adták ki újult formában kommentárját, amelyeknek ismételt megjelenése érdemességüknek nemesi levele. *B.*

— **A gyülekezet és nyilvánosság fogalmához (Btk. 171. §.).** Az alábbi ítéletet a Gybp. hatálya alá eső bűnügyben hozta a pozsonyi kir. tábla. Az ítélet tehát jogerős. *A kir. tábla:* . . . A vádlottat bűnösnek mondja ki a Btk. 172. §-ának második bekezdésébe ütköző és az 1912 : LXVII. t.-c. 19. §-a szerint minősülő izgatás bűntettében, amelyet azzal követett el, hogy Nyitrahajnán az 1914. évi augusztus hó 14. napján a községházán gyülekezeten, nyilvánosan azzal a nyilatkozattal, hogy a magyarok mind rablók és latrok, a tót nemzetiséget a magyar nemzetiség ellen gyűlöletre izgatta . . . *Indokok:* . . . Helyes a kir. törvényszéknek az a kijelentése, hogy a vádlott nyilatkozata alkalmas arra, hogy tót nemzetiségűekben a magyar nemzetiség ellen gyűlölet keltsen. A kir. törvényszék a vádlott cselekményében azért nem ismerte fel az izgatás bűntettét, mert a jelen volt három személyt gyülekezetnek nem tekintette és így a vádlott nem a Btk. 171. §-ában meghatározott módon tette kijelentését. A kir. törvényszéknek ez a jogi álláspontja téves. Ugyanis a törvény nem határozza meg a gyülekezet fogalmát és nem köti azt a jelenlévő személyek bizonyos számához, a bírói gyakorlat szerint pedig a fenforgó körülmények szerint gyülekezetet képezhet akár bizonyos célra összegyűlt, akár véletlenül összeverődött több ember. A törvény célja a polgárok békéjének és az állam biztonságának megóvása. A törvény oly magyarázata mellett, amely a gyülekezet fogalmához bizonyos nagyobb számú személyt kíván, ez a cél könnyen meg volna hiúsítható, amennyiben a tettes rövid időközökben, de mindig csak 2—3 egyén előtt, bűntetlenül izgathatná fel egy egész vidék lakosságát. Minthogy pedig a jelen esetben a vádlott a községházán, tehát nyilvános és bárki által hozzáférhető helyen *három egyén* jelenlétében izgatott, a kir. tábla mind a nyilvánosságot, mind pedig a gyülekezetet fenforgónak találta . . . (1914. évi november hó 20. 2143. B.).

— **A Pp. a mellényzsebben.** Grill Károly miniatűr törvénytár kiadásában megjelent a polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvény. A két törvényt tartalmazó könyvecske kényelmesen elfér a mellényzsebben. Ára 2 kor. 50 fill.

— **A törvénykezési illetékről** szóló 1914 : XLIII. tc. magyarázata. Írták Klug Emil dr. ügyvéd és Vargha Imre dr., a m. kir. közigazgatási bíróság elnöki titkára. Szerzők kimerítő részletességgel tárgyalják az illetéktörvényt, mindig a Pp. vonatkozó szakaszaival kapcsolatban. Ezenfelül szerzők figyelemmel vannak az illetékszabályok és az illetéki díjjegyzék vonatkozó tételeinek életben maradt rendelkezéseire, megvilágítják, hogy e régi intézkedések hogyan illeszkednek bele a törvény új szabályozásába és ismertetik a régi rendelkezések joggyakorlatát és megállapodott elveit is. A könyv Grill Károly kiadásában jelent meg. Ára 5 K.

KÜLFÖLD.

— **Az idegen vagyon lefoglalása** tárgyában a *francia* igazságügyminiszter november 23-án körrendeletet intézett a főügyészekhez és a fellebbezési bíróságok elnökeihez. Ebben kiemeli, hogy a lefoglalás csak megelőző jellegű intézkedés. Nem engedhető meg, hogy az ellenséges államok polgárai a háború tartama alatt Franciaország gazdasági életéből hasznot húzzanak. A lefoglalás nem elkobzás s a lefoglalt dolog csak kivételesen és csak bírósági jóváhagyással idegeníthető el, amely a legalacsonyabb árat megszabja. A *német* szövetségtanácsnak november 26-án kibocsátott rendelete szerint oly vállalatok helyezhetők felügyelet alá, amelyeknek tőkéje egészen vagy túlnyomóan francia tulajdon. Ez a kényszeradminisztráció az üzlet továbbvezetésében, de esetleg feloszlatásában is állhat. Az utóbbi esetben a liquidáció után fenmaradó összeget a birodalmi banknál kell letétbe helyezni.

— **A háborús szükségjog** sok oly intézkedést honosított meg, amely békeidőben is kitünő szolgálatokat tehet. Martin Friedländer mutat rá a Berliner Tageblattban írott cikkében, hogy a háborús jogrendszerből sok értékes gondolatot lehetne transzponálni békeidőkre. A kodifikációs munkálatok nehézkessége a háborúban eltünt és ha mutatkoznak is hiányok, a gyors munka életképes eredményt produkált. A bírónak megadott jog, hogy a teljesítésre az adósnak halasztást adhat, igen helyénvalónak bizonyult és üdvös szolgálatai a háború utánra megtartását ajánltatják. (A mi új polgári perrendtartásunk 397. §-a feljogosítja a bírót hosszabb teljesítési határidő megszabására. Tovább építésre annyiban van szükség, mert részleteket a bíró csak felperes hozzájárulásának feltétele mellett engedhet.) Azt az ellenvetést, hogy a bíró jogot szolgáltasson és ne könyörületességet gyakoroljon, elhárítja azzal, hogy a rendelkezés a hitelező érdekében is áll, amennyiben inkább garantálja az adós anyagi teljesítőképességét, akit egy hirtelen megrohanás tönkre juttathat. Az üzleti felügyelet állandósítása kapcsolatban a csődön kívüli kényszeregyezséggel a csődök számának apasztásával járna. A minimális árverési vételár meggátolná a lefoglalt árúknak potom áron való elkótyavetyélését. Az esedékességi klauzula felfüggesztése is sokszor a méltányosság követelménye volna. *B.*

— **1071 német jogász** és közigazgatási tisztviselő esett el december 24-ikéig a háborúban, köztük hat jogi tanár, hat miniszteri tanácsos, hat főtörvényszéki bíró és két törvényszéki elnök.

— **Ellenséges államok polgárait megillető szabadalmak megsemmisítése Franciaországban.** 1914 október havában jelent meg a francia kormány rendelete, amely minden kereskedelmi forgalmat eltiltott Németország és Ausztria-Magyarországgal. A rendelet külön szabályozást igért az ellenséges államok polgárait megillető szabadalmak rendezésére. Természetesen nem hiányoztak hangok, amelyek a legszélsőbb álláspont kodifikálását, a szabadalmak konfiskálását sürgették. Ezekkel a tervekkel szemben foglalt állást Michel Pelletiez, a fellebbezési törvényszék ügyvédje a «Le Temps» december 4-iki számában. Pelletiez cikke bevezetésében utal arra, hogy Franciaország volt egyik kezdeményezője a nemzetközi egyezményeknek, többek között az 1907. évi hágai egyezménynek, amely kimondta háború esetére a nagy elvet: «La propriété privée ne peut étre confisquée». Az okosság is ellene szól a szabadalmak megsemmisítésének; hiszen mi sem természetesebb, minthogy erre a lépésre az ellenséges államok megtorlásképen hasonló rendszabályokkal felelnének, ami semmiképen sem áll Franciaország érdekében. Az angol példára is csak a tájékozatlanság hivatkozhatik. Anglia sem mondta ki az ellenséges külföldi szabadalmak semmisségét, hanem csupán a Board of Tradenek (megfelel a mi kereskedelmi miniszteriumunknak) adott jogot, hogy egyes szabadalmakat megszüntethet, vagy érvényüket felfüggesztheti, ha a közérdek ezt kívánja. A szabadalmaknak közcélok érdekében való kisajátítása pusztán csak a parlamenti belső viszonyok folytán nem vált eddig törvénnyé. Ez az a határ, ameddig el kell menni, de amely határ túllépése már nem indokolt.

Az érdekes hangú fejtegetés ritka jelenség, a nemzetközi jog elgyöngült erejének kivételes feltápászkodása. *B.*

— **A Pathéfon a szerzői jogban.** A milanoi törvényszéknek alkalma volt dönteni abban a kérdésben, hogy az úgynevezett Pathéfonok nyilvános előadásnak tekinthetők-e? Pathéfonok azok a Pathé frères cég által világszerte berendezett bolthelyiségek, melyekben a közönség egy pénzdarab bedobása után hallgatókagylókon át grammofonelőadásokat hallgathat. (Budapesten is van ilyen helyiség.) Az Olasz Szerzők Egyesülete perbefogta a Pathé frères céget, amiért ily Pathéfon-helyiségekben előadatja egyes olasz zeneszerzők darabjait, különösen egyes olasz operák részleteit anélkül, hogy a nyilvános előadásra külön engedélyt szerzett volna. A Pathé cég azzal védekezett, hogy a grammofonlemezek előállítására való jogot a szerzőktől megvásárolta, tehát a grammofonlemezt bárhol, akár nyilvánosan is lejátszhatja; de különben is a kagylókon át való hallgatás nem tekinthető nyilvános előadásnak, mert mindig csak egy-egy személy hallgathatja kagylón át a zenemű lejátszását. A milanoi törvényszék a szerzőjogbitorlást megállapította, kimondván, hogy aki a grammofonlemezt megszerzi, ezzel még nem szerzett jogot annak nyilvánosan való lejátszatására; a Pathéfon üzlethelyiségében való lejátszatás pedig nyilvános előadásnak tekintendő, annak dacára, hogy egyszerre csak egy személy hallgathatja. A nyilvánosságnak nem kelléke, hogy egyszerre több személy hallgassa az előadást, elegendő a nyilvánossághoz az, hogy korlátlan számú személy hallgathatja az előadást egymásután, amint nyilvános az a köztéren álló kút is, amelyikből egyszerre csak egy személy meríthet vizet.

Közli: *Dr. Sz. E.*

Fiatal ügyvéd, kitünő német, Budapesten irodavezetői állást keres. Ajánlatok Dr. K. S. alatt e lap kiadóhivatalába. 15342

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Fontos törvények!

Megjelentek a

MAGYAR TÖRVÉNYEK,

a Franklin-Társulat zsebkiadásaiban.

A TÖRVÉNYKEZÉSI ILLETÉKEK.

(1914. évi XLIII. törvényczikk.)

Jegyzetekkel ellátta

UJLAKI JÓZSEF dr.

Ára kötve 1 korona 50 fillér.

Az új polgári perrendtartás

és az

életbeléptetési törvények zsebkönyve.

(Tartalmazza az 1911: I., 1912: LIV. és 1912: LV. t.-czikkek szövegét).

Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval.

Irta

KOVÁCS MARCEL dr.

Ára kötve 6 korona 20 fillér.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 3. szám. Budapest, 1915 január 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Genthon Ferenc* budapesti kir. táblai bíró: Törvényjavaslat a kereskedelmi önálló ügynökökről. — *Vargha Ferenc* kúriai tanácselnök: Az esküdtbíróság tévedése. — *Arany Sándor* kir. járásbíró: Iparüzletek jövedelmének végrehajtás alá vétele. — *Dr. Vámbéry Rusztem* egyet. m. tanár: A «legenyhébb» törvény. — Szemle.

Melléklet: Külföldi moratóriumszabályok IV. — Az ötödik magyar moratóriumi rendelet.

Törvényjavaslat a kereskedelmi önálló ügynökökről.

Örömmel és élvezettel olvastam ezt a törvényjavaslatot az Igazságügyi Javaslatok Tára 1914. évi 7. számában.

Örömmel azért, mert számos perben súlyosan éreztem az ügynöki jogviszonyra vonatkozó tételes szabályok hiányát. Mily nehézségekbe ütközött sok esetben az anyagi igazságnak megfelelő döntés meghozása. Ha volt szerződés az ügynök és megbízója közt, mennyire magán viselte annak bélyegét, hogy a gazdag és emiatt hatalmas megbízó, a szegény és emiatt sokszor tehetetlen ügynök tevékenységét kizsarolja. Erőszakosan be kellett hozni jogrendszerünkbe a német K. T. 89. §-ában és a mostani javaslat 7. §-ában foglalt azt a jogszabályt, hogy bizonyos kerületre alkalmazott ügynöknek a kerületében szerzett ügyletek után akkor is jár provizió, ha az ő közreműködése nélkül jött létre a harmadikkal az ügylet. Mennyi küzdelmet kellett folytatnunk, míg nagyjában kivívtuk, hogy a biztosítási ügynök ne kizárólag a biztosított fél meghatalmazottjának tekintessék. Hát még mennyi nehézséggel küzdünk, mikor a megbízó a létrejött ügyletekről nem akar elszámolni. De a legnagyobb nehézségekkel akkor állottunk szemközt, midőn a megbízó nyomós ok nélkül az ügynökkel kötött szerződést egyoldalúan felbontotta és az ügynök emiatt kártérítést igényelt.

Élvezettel pedig azért olvastam a javaslatot, mert szerzője, dr. Baumgarten Nándor közigazgatási bíró, a tüskés kérdés egészét felölelő, mindenféle vonatkozásra kiterjedő javaslatot dolgozott ki, melynél figyelembe vette a tudomány, törvényhozás és bírói gyakorlat összes adatait, nevezetesen a német K. T. első könyvének 7. fejezetét; a XI. jogászgyűlés tanácskozásait, az osztrák javaslatot, az Associazione dei Rappresentanti di commercio javaslatát, a svájci és belga javaslatokat, a németországi ügynöki kongresszusok adatait, továbbá a «Kereskedelmi csarnok» és a «Magyar gyári képviselők és árúügynökök országos testülete» felterjesztéseit, végül kimerítően feldolgozta az e tárgyban kifejlett bírói gyakorlatot is.

A kereskedelmi ügynök jogviszonyának szabályozásánál három főszempont nyomul homloktérbe.

A kereskedelmi ügynök és megbízója viszonya a harmadikkal (ügynöki visszaélés). Az ügynök jogainak megállapítása. A megbízó jogos érdekeinek védelme.

A javaslat mindhárom kérdést szakavatottan és helyesen oldja meg. A sajnos igen gyakori ügynöki visszaélések meggátlása végett a javaslat 2. §-ában az ügynök tevékenységéért a megbízót teszi felelőssé. Nincs is más módja a visszaélések megakadályozásának. Ha a harmadik csak feltételesen rendelt és az ügynök mégis feltétlen rendelést közölt megbízójával, az anyagi igazságnak az felel meg, hogy a megbízó csak feltételes ügyletből származó jogokat érvényesíthessen, mert a megbízón áll az, hogy tisztességes ügynököt válasszon (culpa in eligendo), tehát inkább neki, mint a teljesen hibátlan harmadiknak kell hátrányosabb helyzetbe kerülnie az ügynök csalása esetében. Ha az ügynök az irott rendelőjegybe nem foglalt és ezzel nem ellenkező szóbeli kikötésekben is állapodott meg a harmadikkal, a megbízó csak az ügylet összes (irásbeli és szóbeli) kikötéseit magában foglaló ügylet alapján lehet jogosult az ügyletet teljesíteni.

Kiegészíti a visszaélés elleni védekezést az, hogy a javaslat az ügynököt, kereskedelmi ügyvivő elnevezéssel, önálló kereskedővé teszi, kinek érdekében a tisztességes és ezzel kapcsolatosan megismétlődő és szétterjedő ügyletszerzés áll. A kereskedelmi ügyvivő, ha kereskedői állapotát fentartani és felvirágoztatni akarja, óvakodni fog a visszaélésektől.

Az ügyvivő jogai tekintetében fontos az, hogy a javaslat őt önálló kereskedővé teszi, mivel a javaslat az ügyvivő önérzetét és felelőssége tudatát fokozza, amidőn tulajdonképen őt egyenrangúvá emeli megbízójához. Fontos az is, hogy az ügyvivőnek ilyként könyveket kell vezetnie és ennek folytán az ő és megbízója könyvei adatainak egybevetése útján könnyebben fog módjában állania a bíróságnak, az igen gyakran peresített jutalék összegét megállapitani.

Az ügyvivő provizió igényét a javaslat 6—10. §-aiban kimerítően szabályozza és szerencsésen oldja meg azt a nehéz kérdést, hogy az ügyvivő a megbízó magatartása miatt milyen esetben követelhet jutalékot még akkor is, ha az ügylet teljesedésbe nem ment. A rayonügyvivő részére is megállapít jutalékot az általa nem közvetített ügyletek után. Továbbá az utórendelésekre és az ügyvivői szerződés megszünte után való provizió-igényt szabályozza. Intézkedik a jutalék összege tekintetében, az ügyletkötésnél felmerült költség tekintetében és az ügyvivőnek kárkövetelése tekintetében, ha a megbízó szerződésszegő eljárása akadályozza az ügyvivőt abban, hogy a különben megköthető ügyletek után a megállapodás alapján várható terjedelemben jutalékától elesik. Szabályozza a megbízó számadási kötelezettségét és igen helyesen a bíróság diszkrecionális hatalmára bízza, hogy a könyvfelmutatás eredménytelensége esetére, a jutalékköteles ügyletek kinyomozása végett tanúhallgatást rendeljen el. Szabályozza és kimélyíti az ügyvivő megtartási jogát. Meghatározza a fölmondás idejét és azt, hogy fontos okból a szerződést mindkét fél felbonthatja. Ezenfelül intézkedik arra az esetre, midőn a szerződő felek egyike elhal (11. §.) és intézkedik mindkét fél csődjének bekövetkezte esetére (12. §.).

Egyáltalában a javaslat az ügyvivő jogos igényei tekintetében igen méltányos és nyilván nem hagyja figyelmen kívül, hogy a szegény ügynöknek hány esetben kell hiába fáradoznia, míg végre ügyletet hoz létre, pedig a jutalékigényt csak az ügylet létrejöttéhez lehet kötni.

Emellett teljesen érvényesül a harmadik nézőpont, a megbízó érdeke is.

Az ügyvivő köteles megbízója érdekében a rendes kereskedő gondosságával eljárni, a megbízót értesíteni, esetleg az ügyletről elszámolni (5. §.); csak a teljesedésbe ment ügylet után, eladásoknál a befolyt vételár arányában köteles a megbízó jutalékot fizetni és ha a megbízó, a harmadik személyben rejlett fontos ok miatt áll el a szerződéstől, az ügyvivő jutalékot nem igényelhet (6. §.); az ügyvivő csak kikötés esetén igényelheti készkiadásai megtérítését (8. §.); a jutalékkövetelés három év alatt évül el; a megbízó a könyvébe és levelezésébe való betekintést csak oly

adatok tekintetében köteles megengedni, amelyek az ügyvivő jutalékkövetelésével állanak összefüggésben, indokolt előterjesztésére pedig, a bíró elrendelheti, hogy a könyveket és leveleket ne maga az ügyvivő, hanem szakértő vagy bizalmi személy tekintse meg (9. §.); a kimélyített minta megtartási jogot a megbízó azzal ellensúlyozhatja, hogy az ügyvivő köteles bírói letétel esetén a mintákat kiadni (10. §.).

Végül a javaslat rokonszenves oldala az, hogy úgy az ügyvivőt, mint a megbízót és harmadikat a Treu und Glaube magasztos elvének megfelelő ügyleti tevékenységre kényszeríti. Így a megbízó kötelességévé teszi, hogy a tudomására jutott ügyletet, ha azt az ügyvivő meghatalmazás nélkül a megbízó nevében kötötte, különbeni jóváhagyás terhe mellett, haladéktalanul visszautasítsa, de erre nem hivatkozhat az a harmadik személy, aki a meghatalmazás hiányáról vagy túllépéséről tudott és a falsus procurator jogelvének megfelelően jogosítja fel a harmadikat, hogy az ügyletet vissza nem lépés esetén az ügyvivővel kötöttnek tekinthesse (3. §.); az ügyvivő azokért, akikkel magát üzlete körében helyettesítteti, felelős (5. §. 3. bekezdés); a megbízó szerződésszegése esetén köteles az ügyvivő elmaradt jutalékát megtéríteni (8. §., 3. bekezdés).

A részletkérdésekben a következő, szerény megjegyzéseim vannak.

Igen szerencsés ötlet az állandó ügynöknek a «kereskedelmi ügyvivő» megnevezéssel való megjelölése. Ezzel világosan és határozottan meg lehet őt különböztetni az alkusztól, a bizományostól, a kereskedelmi segédszemélyzettől és a mindenféle apróbb ügynöktől. Azonban a javaslat maga némileg nem következetes, midőn a törvényjavaslatot «a kereskedelmi önálló ügynökökről» címezi. Az 1. §-ban ép ellenkezőleg az önálló ügynököt kellene zárójelbe tenni és nem az ügyvivőt. A többi szakasz már mindenütt a «kereskedelmi ügyvivő» elnevezést használja.

Az 1. §. így hangzik: «Kereskedelmi önálló ügynök (ügyvivő) a jelen törvény értelmében az a kereskedő, aki *más kereskedő nevében* és részére állandó megbízás alapján kereskedelmi ügyletek közvetítésével iparszerűen foglalkozik».

Ez a meghatározás ellentétben áll a K. T. 3. §-ával, mely szerint a kereskedő az, aki *saját nevében* foglalkozik iparszerűen kereskedelmi ügyletekkel. Ki kellene tehát ezt a két szót «nevében és» hagyni. Maga a javaslat indokolása (688. lap) elismeri, hogy az ügyvivő több kereskedőt képviselhet. Lehet olyan eset, hogy a rendelés felvételekor az ügyvivő maga sem tudja, hogy a rendelő érdekében melyik megbizójának juttassa a rendelést. Teszem azt, az ügyvivő külföldi, finomabb posztót gyártó és belföldi, közönségesebb posztót gyártó céget képvisel és olyan közepes minőségű rendelést vesz fel, hogy két megbizójánál még magának kell tudakozódnia, hogy melyik gyártja a megrendelőtől kívánt posztót. Ilyen esetben más kereskedő nevében el sem járhat. A megrendelőnek a kereskedelmi forgalomban rendszerint az az egyedüli érdeke, hogy a megrendelésnek megfelelő árút kapjon. A tömeg árúknál ritkább a proveniencia kívánalom. A német törvény 84. §-ában ez a kijelentés oder im Namen des Anderen abzuschliessen, csak az ügylet megkötésének esetleges jogosultságát fejezi ki, amit a javaslat, helyesen mint elvileg mellékes körülményt a 2. §-ban szabályoz.

Ha a meghatározásból kihagyjuk a «nevében és» szókat, akkor szükségtelenné válik az 1. §. 2. és 3. bekezdése, mert önálló kereskedő nem tartozhat más kereskedő segédszemélyzetéhez és annak szolgálatában sem állhat.

Helyes az indokolásban foglalt az az álláspont, hogy az ingatlan ügynökök nem lehetnek kereskedelmi ügyvivők, mert el sem lehet képzelni, hogy kereskedő ingatlanok tömeges megvételére vagy eladására megbízást adjon (a parcellázást nem kereskedő szokta keresztülvinni) és mert egyes ingatlanok átruházásánál a közbenjárás alkuszi tevékenység.

A kereskedelmi forgalom előre sem látható fejlődése indokolja, hogy az összes kereskedelmi ügyletek közvetítése tartozzék az ügyvivő tevékenysége körébe.

Helyes az indokolásnak az az álláspontja, hogy a kereskedelmi ügyvivő nemcsak kereskedőknél, mint harmadik személyeknél, hanem a fogyasztóknál is szerezhet ügyletet. Az 1900 : XXV. tc. továbbá a kereskedelmi miniszter 27,483/1901. és 68,691/1901. számú rendeletei úgyis eléggé megszűkítették a fogyasztóknál a megrendelések gyüjtését.

Sok vitás, a gyakorlatban sűrűbben felmerülő kérdést old meg a javaslat 4. szakaszában, joggyakorlatunk értelmében, továbbá annak a jogelvnek szemelőtt tartásával, hogy az ügyvivőnek feladata az ügyletszerzés, nem pedig a lebonyolítás, végül figyelemmel még a harmadiknak arra a jogos érdekére, hogy a hiányértesítést és rendelkezésre bocsátást a vele közvetlenül összeköttetésben levő ügyvivőnél tehesse meg. Nevezetesen a 4. §. intézkedik a fizetés és az ügylet megkötése esetleg teljesítése után jelentkező jogi kérdések tekintetében valamint a hiányértesítésnek és rendelkezésre bocsátásnak az ügyvivő részéről való joghatályos elfogadása tárgyában.

Azonban az első bekezdésből ezt a szót «külön» kihagynám, mert az indokolás maga is megengedi, hogy a meghatalmazás úgyis történhet, hogy a megbízó az ügyvivőnek aláírt biankónyugtákat ad és ennek folytán a «külön» szó zavaró hatású és félreértésre adhatna alkalmat abban a tekintetben, mintha a concludens tényekből a meghatalmazás fenforgását megállapítani nem lehetne.

Az utolsó bekezdésből pedig a K. T. 347. §. 3. pontjára való hivatkozást kellene elhagyni, mert ez a törvényhely nem az eladó, hanem csak a vevő jogait állapítja meg romlandó árú árverése tekintetében.

A 6. §. 3. bekezdéséből ki kellene hagyni e két szót «hibája vagy» mert az indokolás maga mondja: «Nem szükséges, hogy a megbízót e körül hiba terhelje, elég, ha az ügylet teljesedésének vagy az ellenszolgáltatásnak elmaradását az ő (megbízó) magatartása okozta». A «fontos» szó helyett úgy itt, mint a 11. §. második bekezdésében a tervezet 1375. §-ának megfelelően «nyomós» szót, mint kifejezőbbet is lehetne használni.

A 8. §. első bekezdését, szemelőtt tartva a K. T. 547. §-át, azzal egészíteném ki: «és ha nincs a telep- vagy lakóhelyen szokás, a jutalék 5%». Ugyanis gazdasági fejletlen viszonyaink között nincs kizárva, hogy az ügyvivő olyan helyen lakik, hogy ily irányban kereskedelmi szokás még egyáltalában nem fejlődött ki.

A 11. §-ban meghatározott, a félév kezdetéhez is kötött félévi és a 14. §-ban megállapított legrövidebb egynegyedévi felmondási időt, túlhosszúnak tartom. Megmaradnék a német törvény 92. §-ában megállapított hat heti felmondás mellett, mert ha felmondás történik, mindkét fél érdekében áll, a már többé úgy sem áldásos viszonyt mielőbb felbontani és másrészt a hat hét elég hosszú idő arra, hogy az ügyvivő új megbízót, illetve a megbízó más ügyvivőt találjon.

A 12. §. második bekezdésében foglalt szabályozást nem tartom helyesnek. Ugyanis a csőd, a mai csődjogunk értelmében, generalis executio. Tehát vége van a kereskedésnek és a tömeggondnok kötelessége (kereskedés folytatása nélkül) a csődvagyon értékesítése. Ennek folytán úgy látom, hogy a tömeggondnok az ügyvivővel a szerződést többé fen sem tarthatja. De az ügyvivő a tömeggondnok által, vagyon értékesítés végett kezelt tömeg mellett ki sem fejthetne sikeres közvetítői tevékenységet. Tevékenységének csak épen a tömegben megmaradt árúkra kellene szorítkoznia, ami zsibbasztólag hatna a közvetítés eredményére. Ez okból a 12. §. második bekezdését azzal helyettesíteném, hogy «a megbízó csődje a szerződést felbontja és a tömeggondnok az ügyvivőnek ebből eredt kárát megtéríteni köteles.

Indokainál fogva helyes az az intézkedés, hogy az ügyvivő csődelőtti követelése a második osztályba tartozik.

Mellesleg megjegyezve, a 13. §. indokolásában szerző hivatkozik a Kúria 973/897. számú határozatára, mely szerint a teljesítés a K. T. 324. §-a alapján pénzbeli tartozásoknál a hitelező kereskedelmi telepe. Azonban ettől az elvtől, mely főként a Kúriának azon határozataiban (hisz az 1881: LIX. tc. 59. §. 4. pontja értelmében a Kúria ilyen illetékességi kérdésekben, magyar ügyekben szint sem vallhatott) jutott kifejezésre, amelyeket fiumei ügyekben az illetékesség kérdésében hozott, a Kúria már régóta eltért. Azonban a budapesti Tábla III. polgári tanácsa, tudtommal következetesen azt a jogelvet alkalmazza az ügynökök provizió követeléseire az illetékesség kérdésében, hogy az ügynök ott követelheti a provizió kifizetését, hol azt a működést, amelyért a díjazás jár, kifejtette és ezen jogelv szemelőtt tartásával a tábla az illetékességet az 1868: LIV. tc. 35. §. első bekezdése alapján meg is állapította.

Ez azonban közömbös, mert a javaslat a 13. §. indokolását

bár azzal kezdi: «a javaslat 13. §-a az ügyvivői szerződés teljesítésének helyét határozza meg, amely az illetékes bíróság és az alkalmazandó jog kérdésében is döntő» és bár később azt is mondja, hogy a megállapításnak perjogilag is fontos következménye van, ezzel ellentétben végül mégis azt fejti ki, hogy az 1911 : I. tc.-nek az illetékességre vonatkozó intézkedésétől való eltérésnek szüksége fen nem forog.

Nem is lehetne ilyen incidentalis törvénnyel a Pp. rendelkezéseit módosítani, annál kevésbé, mert ezzel olyan privilégiumot adnánk az ügyvivőnek, mint kereskedőnek (könyvkivonati feltétlen illetékességet) amit a Pp. nem akart megadni a többi kereskedőnek.

De nem is foglal magában a 13. §. az illetékességre vonatkozó kifejezett intézkedést.

Eszerint a szakasz csak az alkalmazandó anyagi jog tekintetében akar intézkedni ezt pedig azt hiszem világosabban úgy lehetne kifejezni, hogy a «jelen törvény rendeletei alkalmazandók a belföldi ügyvivőre és a belföldi harmadik személyre még akkor is, ha a megbízó külföldi».

Helyes a 14. §-nak az a rendelkezése, hogy a harmadik személyre vonatkozó intézkedések cogens jellegűek. A tisztességes ügyvivőnek ez nem árt ; a kíméletet nem érdemlő tisztességtelen ügyvivő ellen pedig, nehogy a rendelőlapba ellenkező, nyomtatott kikötéseket vegyen fel, nem is lehet másként védekezni.

Azonban úgy látom, hogy a 14. szövegében és indokolásában nyomtatási hibák vannak, mert a harmadikra vonatkozó rendelkezések a 2. §. 2. és 3. bekezdésében és a 3. §-ban vannak felvéve.

Ugyancsak helyes az ügyvivő leglényegesebb jogainak cogens jelleggel való felruházása. Szükséges ez azért, mert az ügyvivő a gazdaságilag gyengébb fél, kinek védelméről hathatósan gondoskodni kell.

A 15., 16. és 17. §-ok, bár anyagilag helyes intézkedései ellen csak az az aggályom, hogy e rendelkezések sértik a törvény egységes szerkezetét és ha mégis belekerülnének a törvénybe, legalább is a törvény címében kifejezést kellene adni annak, hogy ez a törvény a nem ügyvivő kereskedő és a segédszemélyzet proviziójáról és a biztosítási ügynökök ügyletszerzéseiről is rendelkezik.

Mindent összevéve: a javaslat kiváló alkotás. Bárcsak mielőbb törvény erejére emelkednék. *Genthon Ferenc.*

Az esküdtbíróság tévedése.*

IV.

Miután — mint láttuk — a lényeges tévedés a legtöbb esetben nem vonatkozik az ítélet egész komplexumára, hanem vagy a cselekmény történelmi részére vagy a jogiértékelésre ; s ez utóbbi körön belől is csak ritkán öleli fel az egész jogi értékelést, fölmerül az a kérdés, hogy lehet-e az ítéletet részben megsemmisíteni s új eljárást csak a megsemmisített részre elrendelni.

A törvény 35. §-a erről az esetről nem rendelkezik. — A részleges megsemmisítést azonban a B. P. ismeri. — Az alaki szabálytalanság okából történt megsemmisítésnél, ha az ítélet több vádlottról illetőleg több bűncselekményről rendelkezik, a semmiségi ok pedig nem vonatkozik valamenyire és a különválasztás lehetséges, az ítélet csak részben semmisítendő meg (404. §., 3. bek.). Ezt a rendelkezést a B. P. N. 34. §. első bek. fentartja. Mindazáltal ez a szabály a lényeges tévedésnél nem alkalmazható, mert a 35. §. harmadik bek. világosan megmondja, hogy a lényeges tévedésnél csak a 34. §. második és harmadik bekezdése nyer alkalmazást.

A B. P. N. 33. §. első bekezdése is ismeri a részleges megsemmisítést anyagi szabálytalanságnál; ez azonban csakis arra az esetre vonatkozik, mikor a Kúria nyomban ítéletet hoz; — tehát nem alkalmazható a lényeges tévedésnél, mert a Kúria itt nem hoz ítéletet, hanem az esküdtbíróságot új eljárásra utasítja. Abból, hogy a Kúria tévedés esetén a 35. §. szerint mindig új eljárást rendel el, s hogy a B. P. N. ama rendelkezéseire nem utal, ahol a részleges megsemmisítés szabályozva van, következik, hogy lényeges tévedésnél mindig az egész ítéletet meg kell semmisíteni s egészen új eljárást kell tartani. Ezt követeli az esküdtszéki eljárás technikája is. Az ítélethozásban ugyanis két esküdt is részt vesz (18. §.). Már most ha a lényeges tévedés csupán a büntetés megállapításában jelentkezik s a részleges megsemmisítés lehetséges volna, mit csináljon az esküdtbíróság, ha valamelyik választott esküdt nem volna megidézhető, kivel pótolná azt? Egészen új tárgyalást tartana talán. Ez nem volna lehetséges, mert részleges megsemmisítésnél hatályban maradna az ítélet bűnösséget s minősítést megállapító része. Mire vonatkoznék tehát az új tárgyalás s bizonyításfelvétel; s mi szerepük volna az új esküdteknek, kik esetleg egész más ítéletet alkotnának az ügyről, de azt nem jelenthetnék ki, mert az előző tárgyaláson már ez eldöntetett.

A részleges megsemmisítés ellen szól ezen kívül a tárgyalás s bizonyításfelvétel folytonosságának elve (27. §., utolsó bek.), mely nem tűri a hosszabb megszakításokat, s esküdtszéki ügyekben még a B. P. 335. §-ának harmadik bekezdésében meghatározott elnapolásokat s félbeszakításokat sem engedi meg, következik ezekből, hogy ha a Kúria lényeges tévedés okából semmisíti meg az ítéletet, azt mindig egészen meg kell semmisíteni s a főtárgyalást elölről kell kezdeni.

A Kúria gyakorlata még ingadozik abban a kérdésben, hogy a lényeges tévedést megállapító határozatot meg kell-e indokolni. Eddig — tudtommal — a Kúria hat ilyen határozatot hozott; a 2729/14., 2978/14. és 4295/14. sz. alatti nem indokol, csupán azt állapítja meg, hogy az esküdtbíróság az ügy lényegében tévedett, a következő határozatok azonban megmondják, hogy miben áll a tévedés :

I. «Az esküdtbírósági ítélet azonban a B. P. N. 35. §., második bekezdése alapján hivatalból megsemmisítendő és az esküdtbíróság új eljárásra és ítélet hozására utasítandó volt, mert arravaló figyelemmel, hogy vádlott a főtárgyaláson önmaga beismerte, hogy ásójával azért vágta halántékon Hanek Józsefet, hogy pénzhez jusson, — a kir. Kúria úgy találta, hogy az esküdtek az ügy lényegében tévedtek, amikor a rablásra nézve hozzájuk intézett II. főkérdést nemlegesen döntötték el.» Budapest, 1914. évi június hó 9. napján. 4127/B. sz.

II. «A kir. Kúria úgy találta, hogy az esküdtek a vádlott terhére az ügy lényegében tévedtek, amikor a vádlottat a szándékos emberölés bűntettében mondották ki bűnösnek egyrészt, másrészt pedig tettének erős felindulásban való rögtöni végrehajtását meg nem állapították. Ugyanis az I. főkérdésben oly tárgyi elemek, amelyekből arra lenne következtetés vonható, hogy a vádlott szándéka a sértett megölésére irányult volna, felvéve nem lettek, de ilyeneket a főtárgyalás sem tüntet fel; sőt az a körülmény, hogy a vádlottnak a sértettel előzőleg összeütközése nem volt, őt nem is ismerte s nem is gondolhatta, hogy a sértett a korcsma ajtajához fog közeledni, különösen pedig, hogy a vádlott a szúrást az ajtó üvegablakán keresztül, ennek betörése útján ejtette, s így annak irányát sem tudhatta, az ölési szándékot kizárni látszik s így vádlott cselekménye legfeljebb a Btk. 301. §-ába ütköző és a 306. §. szerint minősülő súlyos testi sértés bűntettének tényálladéki elemeit látszik megvalósítani.

De másrészt a tárgyalás adatai szerint a vádlott nagy mérvben ittas volt, annyira, hogy a korcsmáros részére az ital kiszolgáltatását is megtagadta, s a korcsmárosné csak szódavizet adott neki, továbbá, hogy a vádlott a cselekmény elkövetését közvetlen megelőzőleg elsőízben a korcsmáros, másodízben pedig a vendégek által a korcsmából erőszakkal eltávolíttatott; ezek a tárgyi adatok pedig a vádlott erős felindulásának felidézésére alkalmasaknak mutatkoznak.» Budapest, 1914. évi június hó 16-ik napján. 4316/B. sz.

III. «Az I. számú kérdésben foglalt tényállás, amelyet az esküdtek igen szavazatukkal valónak fogadtak el, megállapítja a Btk. 279. §. és 65. §-ban meghatározott szándékos emberölés bűntettének kísérletét.

Az ügy lényegében tévedtek s a törvényt tévesen alkalmazták tehát az esküdtek, amikor a II. számú jogkérdésre nemmel feleltek.

Minthogy a kir. ügyész az ekként hozott törvényt sértő ítélet ellen nem élt perorvoslattal, a Kúria az esküdtbíróság ítéletét a B. P. N. 33. §. első bekezdésének megfelelőleg nem semmisíthette meg s anyagilag helyes ítéletet nem hozhatott.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult évi 50., 52. és az ez évi 2. számban.

Ki lévén ekként zárva az ügy érdemleges befejezése, az esküdteknek a vádlott javára történt tévedése folytán: az esküdtbíróság ítélete a rendelkező rész szerint megsemmisítendő és új eljárás s annak alapján újabb ítélet hozatala rendelendő volt.» Budapesten, 1914. évi október hó 8-ik napján. 6291 B. sz.

Szerintem nem lehet vitás, hogy a Kúria ama határozatai felelnek meg a törvénynek s a célszerűség követelményeinek, melyek indokolva vannak. A B. P. 77. §-a általános szabályként állítja fel azt, hogy a bíróság köteles határozatait indokolni. Egy kivétel van ez alól a szabály alól, az t. i. midőn a bíróság valamennyi tagja arról van meggyőződve, hogy az esküdtek tévedtek s az ügyet új ülésszak elé utasítja. (B. P 371. §., B. P. N. 22. §.) A törvény erre a határozatra megmondja, hogy azt nem kell indokolni. Tehát kivétel a 77. §. szabálya alól; miután pedig ezt a kivételt nem teszi meg a 35. §-nál, következik ebből, hogy ezt a határozatot meg kell indokolni.

Láttuk, hogy a Kúria a tévedést több okból állapíthatja meg a történelmi, vagy jogi igazság szempontjából. Mindkét esetben lehet a tévedés részleges, vagy vonatkozhatik az ítélet egész komplexumára. Ha már most a Kúria nem indokolja meg határozatát, az esküdtbíróság egy kérdőjel előtt áll, nem fogja tudni, hogy miben tévedett, miben nem. Már pedig a törvénynek nem az a célja s a Kúriának sem az a feladata, hogy az alsófokú bíróságnak rébuszokat adjon fel, hanem az, hogy az esküdtbíróságot a törvényes igazság medrébe visszaterelje, melyből a lényeges tévedéssel kilépett. Ez pedig csak akkor történhetik meg, ha a Kúria határozatát megindokolja.

Vitás lehet, hogy a tévedés megállapítása esetén mi történik a bejelentett perorvoslatokkal. Kétségtelen, hogy az anyagi törvénysértés miatt használt perorvoslat nem vizsgálható felül, mert ilyenkor a Kúria az ítélet megsemmisítésével mindig új eljárást rendel, tehát nincs ténymegállapítás, amire ítéletét alapíthatná (B. P. N. 33. §. ut. bek.) másrészt — mint láttuk — ilyenkor részítélet nem hozható.

Másként áll a dolog alaki semmisségi panasznál. Ezt mindig felül kell vizsgálni, hogy az esküdtbíróság az új eljárásban tudja magát miheztartani; s nehogy ismét ugyanazt a szabálytalanságot kövesse el.

Itt következő esetőségek merülhetnek fel:

a) az eljárási szabálytalanság címén használt semmisségi panasz ugyanazt a hibát akarja orvosolni, amire nézve a Kúria is abban a meggyőződésben van, hogy lényeges tévedés történt. Ilyenkor mindig az alaki szabálytalanság címén történik a megsemmisítés, mert ez a prius s a 35. §. 2. bek. csak az ultima ratio. Pl. a Kúriának az a meggyőződése, hogy nem a vádlott követte el a tettet s a 384. §. 9. pont alapján is van perorvoslat, mert az alibi tanúkat a bíróság nem hallgatta ki. A megsemmisítés csakis a 384. §. 9. pontjára alapítható.

b) Ha a Kúria meggyőződésének tartalma oly viszonyban van az alapos semmisségi panasszal, mint két egymás mellett levő kör, a megsemmisítés két alapon történik, a B. P. N. 35. §-a és a B. P. 384. §. illetve 29. §. alapján. Pl. a Kúriának az a meggyőződése, hogy nem követte el a vádlott a bűntettet, a védő pedig a B. P. N. 29. §. 5. pont alapján az anyagjogi téves kitanítás miatt él perorvoslattal; amennyiben ez alapos, a megsemmisítés e pont s a 35. §. 2. bek. alapján történik.

c) Ha alaptalan az alaki semmisségi panasz azt a Kúria elutasítja, a 434. §. 3. bek. esetében pedig visszautasítja s ha meggyőződése szerint lényeges tévedés történt, a 35. §. 2. bek. alapján megsemmisíti az ítéletet s új eljárást rendel el.

A törvény nem szól arról, hogy a Kúria hányszor semmisítheti meg az ítéletet a B. P. 35. 2. bek. alapján, tehát ebben az irányban ez a kivételes jog teljesen a Kúria diszkréciójára van bízva.

Valamiként arról sem szól a törvény, hogy a Kúria mikor bízza az ügy tárgyalását más esküdtbíróságra. Miután a tévedés számtalan, előre nem látható okokból történhetik, egészen természetes, hogy azokat az okokat sem lehet a törvényben meghatározni, melyek adott esetben szükségessé teszik a delegálást. Mindenesetre a delegálásnak csak akkor lesz alapja, ha a tévedés oly kollektiv okból történt, mely nemcsak az eljárt esküdtszék tagjait tévesztette meg, hanem föltehető, hogy ugyanazon esküdtszéki kerület más tagjait is meg fogja téveszteni. A dolog természetéből kiérezhető, hogy itt nem értelmi, hanem érzelmi okok fognak szerepelni, mert az értelmi hibák s tévedések egyéni természetűek; azok a szuggesztió s együttérzés szférájából kiszorulnak s ha mégis azt látjuk tömegcselekményeknél, hogy az értelmi hibák is azonosak a tömeg tagjainál, ez nem azért van, mintha a logikai funkciók önmagukban, az érzelmi elemektől elválasztva, szellemi ragályozódásra, kontagiumra képesek volnának, hanem azért, mert a kollektiv érzelmek, melyek hatása alatt a tömeg áll, ugyanazt a logikai folyamatot váltják ki a tömeg minden tagjánál.

Miután a törvény nem határozza meg azt, hogy a Kúria hányszor semmisíthet meg tévedés okából, fölmerül az a kérdés, hogy ezen a réven az igazságszolgáltatás nem válhatik-e a Kúria szeszélyének labdajátékává. Ez az aggály szoros kapcsolatban van az imént említett delegálással.

Az úgynevezett szürke, színtelen ügyekben, midőn az ügyek természetéből, a felek egyéniségéből kiérezhető, hogy az igazságot szolgáltató tényezőket nem a kollektiv hangulat, nem a tömeg psychéje vitte tévedésbe, egészen bizonyos, hogy sem delegációra, sem többszöri megsemmisítésre nem lesz szükség s a tévedés az eljárt jury értelmi s érzelmi működéséből keletkezett; nem kollektiv jellegű. Ilyenkor teljesen elegendő lesz s eredményre is fog vezetni, ha a Kúria a B. P. N. 34. §. második bekezdését alkalmazza.

Ha azonban a Kúria arról győződik meg, hogy a pör tárgyánál, a szereplő személyeknél fogva, vagy bármely más okból a szenzációs pörök közül való, alaposan hiheti, hogy a kollektiv hangulat mérges mikrobáiban kell keresni a tévedés okát. Ilyenkor a megsemmisítéssel együtt a pört is ki kell emelni az eljárt esküdtszéket körülvevő érzelmi szférából s más esküdtszéket s pedig olyat kell delegálni, mely a Kúria meggyőződése szerint ugyanazon tömeghangulat hatása alatt nem áll.

És mi történik, ha az előbbivel azonos lesz az ítélet? Ismét és mindannyiszor megsemmisítse az ítéletet a Kúria, még csak az ő meggyőződését nem honorálja a jury? Korántsem. A Kúria a törvény alapján áll, ridegen, melléktekintet nélkül; a jury pedig eltért attól. Lehet-e azt állítani, hogy delegálással egybekapcsolt többszöri megsemmisítés esetén mindig a kollektiv hangulat és nem értelmi folyamat hozta létre azt a ítéletet, amit a Kúria tévesnek tart?

Tudjuk, hogy a hangulat, mely nem más mint az egyénnek vagy tömegnek aktuális, a jelenben létező érzelmi állapota, hullámzó és változékony; rendesen rövidéletű, elröppen az események változásával, nyom nélkül, mint a szellő; ritkán, csak nagy erőre kapva, hagy maga után olyan nyomokat, mint az orkán; de ilyenkor is csak nyomai maradnak meg, ép úgy mint a viharnak, de maga az erős érzelem, mely indulattá izmosodott, eltünt örökre.

Ha még ehhez adjuk azt, hogy ismételt megsemmisítésnél a tárgyalások hosszabb idő mulva következnek egymásután, nagy lélektani hiba volna azt mondani, hogy az utolsó jury tévedéseit ép úgy a szenzáció hangulata váltotta ki, mint az elsőét. Sőt! A most kifejtett jelenségek épen azt bizonyítják, hogy az először eljárt esküdtszék ítélete sem a megbizhatlan hangulatok méhében született, hanem a különböző időben s területen eljárt esküdtszékek ítélete, amit a Kúria tévesnek tart, a meggyőződés, tehát az értelem alkotása, aminek annál nagyobb társadalmi és kollektiv ereje s értéke van, minél több megsemmisítés váltott ki egy harmonikus meggyőződést a különböző viszonyok közt, különböző területen élő s eltérő műveltségű esküdteknél és minél hosszabb idő telt el a cselekmény elkövetése óta, végül minél heterogénabb esküdtszékek jártak el az ügyben. Bátran mondhatjuk, hogy ilyenkor a társadalom erkölcsi meggyőződése nyilatkozik meg. Ámde a Kúria viszont ridegen a törvényes igazságot képviseli. Mi történjék, ha a morál és törvény közt ilyen összeütközés keletkezik?

Nem nehéz a válasz.

A törvénynek a morálból kell kinőni, mint a növénynek a földből; ha más talaja van, az erkölcstelen hatalmi tény; zsarnokság, de nem jogi törvény; s ha az élet számos oly esetet vet föl, mely a fentiek szerint összeütközésbe hozza a törvényt a társadalom élő erkölcsi felfogásával, a törvényt módosítani kell.*

* Érdekes például szolgál, nem ugyan a nagyközönség erkölcsi s jogi felfogása és a törvény közti kollizióra, hanem a szakbíróság

Végül még egyet.

Kell-e tartanunk attól, hogy a Kúria gyakran, kicsinyes okokból fog a 35. §. második bekezdésében foglalt jogával élni? A legtávolabbról sem. A Kúria túlon-túl konzervativ testület. Távol áll a politika és társadalom hullámzásától; bármily szenvedélyek s izgalmak tomboljanak is a közéletben, annak árja nem tud behatolni e konzervativ bíróság csarnokaiba. Régi hagyományok, a napi izgalmaktól mentes foglalkozás; a pörben szereplők háttérben maradása; a közvetlenség s szóbeliség hiánya és számos más körülmény mind azt idézik elő, hogy a Kúria a tárgyilagos igazságot és csakis azt tartsa szem előtt. Gyakran láttuk már, hogy szenzációs pörök az elsőfokú bíróság termeibe is magukkal vitték az izgalmakat és szenvedélyeket; mikor azonban ezek a perek a Kúria ítélőszéke elé kerültek, az izgalmakat s tomboló szenvedélyeket a nyugalom és higgadtság váltotta fel. A Kúriának ez a jellemző sajátsága garanciát nyujt arra, hogy a B. P. N.-val megreformált esküdtszék most már őre lesz a törvényes igazságnak; s a Kúria kiszélesült jogköre lehetővé teszi azt, hogy ott is a törvény érvényesüljön, ahol azelőtt a szimpátia s antipátia megbizhatlan és értéktelen érzelme hozta meg az ítéletet. *Vargha Ferenc.*

Iparüzletek jövedelmének végrehajtás alá vétele.

Ingadozik a gyakorlat abban a kérdésben, hogy a végrehajtást szenvedő iparüzletének jövedelmére vezethet-e végrehajtást a hitelező?

A volt budapesti V. ker. járásbíróság s most a budapesti központi kir. járásbíróság gyakorlata szerint az iparüzlet jövedelmére végrehajtás nem vezethető; ellenben a budapesti kir. tábla az ellenkező gyakorlatot követte azzal a kivétellel, hogy csak biztosítási végrehajtás esetében nem engedte meg az iparüzletek jövedelmének lefoglalását.

A tábla azzal indokolta álláspontját, hogy minden, ami készpénzben meghatározható értékkel bír, ha mentesség esete nem forog fenn, lefoglalható. Még gyógyszertárak jövedelmének lefoglalását is megengedte.

Rövid idő óta azonban a budapesti kir. tábla több esetben elfogadta az elsőfokú bíróság álláspontját.

A végrehajtási ügyekben ezentúl a kir. törvényszékek lesznek a fellebbviteli bíróságok s így igen időszerűnek látszik az említett fontos kérdést bővebben megvitatni.

A gyakorlat főként azért ingadozott, mert végrehajtási jogunk alapelvei szempontjából eddig nem volt megvilágítva a kérdés.

Azok, akik a lefoglalhatóság mellett vannak s csupán a végrehajtási törvény 43. §-ából indulnak ki, mely szerint a végrehajtást szenvedőnek minden vagyona, ha az mentesítve nincs, lefoglalható, kétségtelenül közel állnak az igazsághoz, mert lehetnek s vannak is oly nagyobb iparüzletek, amelyeknek van annyi jövedelmük, hogy tulajdonosaik azokból esetleg vagyont is gyüjthetnek, vagy úri módon élhetnek; míg hitelezőjük, aki őket valószínűleg az iparüzlet megszerzéséhez, sokszor nagyobb összeggel segítette, kénytelen nélkülözni kölcsönadott pénzét.

Ez az indokolás azonban a fennforgó kérdésben nem bír döntő súllyal; mert eltekintve attól a körülménytől, hogy ha a hitelező tudja, hogy az iparüzlet jövedelméből végrehajtási úton kielégítést nem nyerhet, t. i. ha a gyakorlat ily irányban állandósul, nem fog többé hitelt nyujtani ilyen esetekben s így károsodása nem következhetik be, a végrehajtási eljárás szempontjából csak a fennálló jog az irányadó s így az iparüzletek hitelezői igényeinek kielégítéséről csak de lege ferenda lehet beszélni; majd, ha a kérdést a törvény valamikor szabályozza, lehet lefoglalni az iparüzletek jövedelmét, amely szabályozás különben, tekintve az iparüzletek különbözőségét, az iparüzlet tulajdonosa személyes közreműködésének az ő vállalatában való rendszerinti nélkülözhetetlenségét és az ő existentiáját, — nagy körültekintést igényel s oly akadályokat kell leküzdenie, amelyek alighanem a a szabályozás megnyugvását eredményezik.

A kérdést tehát ez időszerint végrehajtási kodexünk alapelvei szerint, azoknak szigorú betartásával lehet csak ingadozás nélkül eldönteni olyan értelemben, hogy az iparüzletek jövedelme nem foglalható le.*

Ennek az álláspontnak indokait kimerítően felöleli a budapesti központi kir. járásbíróság 1914. szept. 12-én 1914. Pk. 286789/4. ügysz. a. hozott végzése, amelynek szószerinti szövege a következő:

A budapesti központi kir. járásbíróság T. és R. cég végrehajtatónak N. B. végrehajtást szenvedő elleni 39500 K iránti végrehajtási ügyében a végrehajtató részéről a kiküldöttnek azon eljárása ellen, mely szerint megtagadta, hogy a végrehajtást szenvedő kávéházi jövedelme lefoglaltassék és a jövedelem zárgondnok által kezeltessék, 2. sorszám alatt beadott előterjesztését elutasítja. Indokok: Helyesen járt el a kiküldött, mert az ő hatáskörébe csak a biztonság szempontjából a vht. 75. §-ában megírt szoros zár kérdése tartozik, ellenben a 213. §-ban írt módon, zárlat útján való eljárást célzó kérelem fölött a vht. 18. §-a szerint illetékes kir. járásbíróság hatásköréhez tartozik az eljárás.

Egyébiránt a bíróság az ilyen iparüzletek zárgondnok által való kezelését és a jövőben befolyó jövedelmek lefoglalását a fennálló végrehajtási jogszabályok szerint (de lege lata) lefoglalhatónak nem találja; ugyanis:

1. a magyar végrehajtási jogot az 1881: LX. tc. szerves rendszerré alkotta; ez a törvénycikkely közjogi alaptörvény, amelyet tehát abban a rendszerben, azokkal a szabályokkal, amelyekkel alkotva van s így minden hozzáadás és eltérés nélkül szorosan kell alkalmazni;

2. a végrehajtási törvény rendszeréből, annak 43., 48., 49., 53., 73., 74., 75., 76., 79., 80., 81., 83., 102., 121., 123., 124., 127., 130., 132., 133. és a végrehajtási novella §-aiból megállapítható, hogy a végrehajtási eljárás olyan cselekmények láncolatából áll, amelyeknek bizonyos kezdőpontja, fokozatos előhaladása és az összes közbeeső jogcselekmények ellátása után — akár talált kielégítést a hitelező, akár nem — befejező, nyugvópontja is van; tehát a jogcselekményeknek ez az intézményes láncolata olyan, amely kell, hogy a végrehajtási törvény szempontjából a láncolatos cselekmények kimerítésével, előreláthatóan módon befejezést nyerjen; mert a végrehajtási törvény intézkedik a foglalásról és a jogcselekmények kimerítése után minden dologgnak, ami le lett foglalva, olyan értékesítéséről, amely az eljárást egy bizonyosan és lehetőleg mielőbb befejezendő szerves egésznek tüntetik fel.

Így rendelkezik a törvény, hogy:

a) az ingók és átruházható jogok elárvereltessenek;

b) az értékpapirok a tőzsdén eladassanak;

c) a követelések átruháztassanak, behajtassanak, esetleg elárvereltessenek;

d) életjáradékok s a hasonló követelések esedékességükkor mint egyéb követelések érvényesíttessenek;

e) ingatlanra élők között szerzett jogok a végrehajtató feljogosítása által érvényesíttessenek;

f) a közpénztárból járó követelések utalványoztassanak;

g) különösen kimondja a végrehajtási törvény 75. §-a, hogy kereskedelmi árúcikkek szoros zár alá vendők, maga az üzlet lezárandó vagy a lefoglalt cikkek tartályokba zárandók; kimondja azt is az 53. §., hogy csak az átruházható iparjogok — tehát, amelyek elárverelhetők — foglalhatók le;

de az itt felsorolt ingóságok, jogok, értékpapirokon, követeléseken (fizetéseken) kívül más tárgyak lefoglalásáról, különösen azok értékesítése módjáról nem gondoskodik a végrehajtási törvény;

3. aminek értékesítési módja nincs előírva s ami a többi előírt módok szerint nem értékesíthető, arra a végrehajtási törvényt kiterjeszteni vagy más értékesítési módot előírni közjogi szabálytalanság volna;

* A pozsonyi ítélőtábla, 681/913. sz. határozatában, az ellenkező álláspontra helyezkedett. A pozsonyi tábla álláspontját mult é. 16. számunk szemlerovatában «A jövedelmező üzem végrehajtás alá vonása» cím alatt ismertettük és kiadtuk. *Szerk.*

és a törvény közti összeütközésre a minősített lopás (336. §. 3.p.) és a hatóság elleni erőszak (165. §.) esete. Mindkét bűntettnek büntetési tétele ellentétben állott a jogászi közmeggyőződéssel; aminek következménye volt az, hogy a rendes büntetési tétel iránt malaszt maradt s csaknem mindig a rendkívüli büntetést (92. §.) alkalmazták a bíróságok. Ez a csendes harc törvény és gyakorlat közt végre is az utóbbi győzelmével végződött, ami ismét a kollektivista tan igazát bizonyítja; mely szerint, sem az egyes ember (autokrata), sem a törvényhozás sikerrel és véglegesen nem kényszerítheti behódolásra a társadalom kulturális, erkölcsi s jogi meggyőződését.

4. a kávéházak lefoglalása, minthogy az ily iparüzletek rendszerint italmérési engedéllyel, esetleg dohányegyedárúsággal is bírnak, ez idő szerint a pénzügyi szabályokkal sem egyeztethető össze;

5. ellene szól a lefoglalhatóságnak az is, hogy a kávéházi üzlet jövedelme — úgymint egyéb iparosoknál — a tulajdonos és családja személyes tevékenységével szoros kapcsolatban van; továbbá, hogy a kávéház zárlat nélkül nem volna kezelhető; már pedig az ingókra vezetendő végrehajtás keretében a végrehajtási törvény zárlatot nem is ismer, hanem csak szoros zárt; a szoros zár (a 75. §. szerint) nem azonos a zárlattal; utóbbi csak magára a végrehajtás tárgyára nyerhet alkalmazást; a szoros zár pedig a végrehajtási törvény 74. §-ában írt foglalással biztosított bírói zárnak további fokozata, amely kizárólag arra a célra szolgál, hogy a végrehajtás első fokozatában összeírt s lefoglalt ingóságok az árverésig biztonságba helyeztessenek;

6. végre döntő súllyal bír az is, hogy a végrehajtási törvény és a végrehajtási novella nemcsak a hitelező, hanem az adós gazdasági érdekeit is védi; mert ennek létminimumát megállapítja; azonban arról, hogy az iparüzletek tulajdonosának mi a létminimuma vagy az miként állapíttassék meg, nem gondoskodik; amiből okszerűen arra kell következtetni, hogy a végrehajtási törvény az iparüzletekből a végrehajtás foganatosítását követő időben befolyó jövedelmet a lefoglalható dolgok közé felvenni nem kívánta, jóllehet a 43. §. szerint a végrehajtást szenvedőnek minden ingó és ingatlan vagyona lefoglalható.

Az ingóságokra előírt végrehajtási jogszabályok szerint tehát az iparüzlet jövedelme le nem foglalható; az ingatlanok haszonvételére vonatkozó zárlat szabályainak (213. §.) alkalmazása pedig törvényellenes volna és — ami a végrehajtást szenvedő gazdasági érdekeit illeti — nem is megfelelő s így a hasonszerűség alapján még akkor sem volna alkalmazható, ha a végrehajtási törvény szabályainak kiterjesztő alkalmazása meg is volna engedve.

Mindezeknél fogva alaptalannak találta a bíróság az előterjesztést s azt elutasította.

A budapesti kir. ítélőtábla 1914 december 17-én 12546. sz. alatt ezt a végzést helybenhagyta a következő indokolással:

Mellőzésével az elsőbíróság végzése indokolásának 1. pontjában foglaltaknak, a kir. ítélőtábla az elsőbíróság végzését felhozott egyéb indokai alapján főleg azért hagyta helyben, mert a budapesti kir. ítélőtáblának határozattárába fölvett 10. számú polgári elvi határozatában megnyilatkozó *újabb* elvi álláspontból folyólag a kávéházi ipar gyakorlásából a jövőben előálló jövedelem foglalás tárgya nem lehet. *Arany Sándor.*

Törvénykezési szemle.

A «legenyhébb» törvény.

Büntetőjogi törvényhozásunknak évtizedekig tartó, majdnem teljes szünete némileg háttérbe szorította a törvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezéseknek gyakorlati jelentőségét. Ennek tulajdonítható, hogy most, midőn az utolsó éveknek — legalább is mennyiségileg — gazdag büntetőjogi törvénytermése a Btk. 2. §-át ismét a gyakrabban alkalmazott rendelkezések körébe vonta, a bíróság — úgy látszik — nem ébred mindig az e szakaszban inkorporált szabály értelmének tudatára. Bár szinte hihetetlenül hangzik, megtörtént az is, hogy egy bíróság elnöke — nevének elhallgatása az ő érdekében áll — az 1914: XLI. tc. 35. §-ának abrogáló rendelkezésével nemcsak a Btk. 258—277. §-ait, hanem a Btk. 1. és 2. §-át is hatályon kívül helyezettnek tekintette és elnöki ukázzal utasította a bírákat, hogy 1914. évi október 12-ike után a korábban elkövetett cselekményekre is *feltétlenül* az új törvényt alkalmazzák. De az ilyen durva s ép ezért elvileg ártalmatlan tévedésnél veszélyesebbnek tartom a Kúriának azt a finomabb tévedését, amely az 1914. nov. 18-án 7095. sz. a. kelt ítéletében (l. BDtár IX. 12.) rejlik s amely könnyen a törvény öntudatos értelmezésének látszatát keltheti.

Helyesen állapítja meg a Kúria, hogy «az alsófokú bírósági ítéletek meghozatala óta az 1914: XL. tc. lépett hatályba és e törvény rendelkezései szerint pedig a vád tárgyává tett cselekmény csakis az idézett törvény 4. §-ának második bekezdésébe ütköző hatóság elleni erőszak vétségének tényálladékát meríti ki, ezen vétség büntetési tétele pedig enyhébb a Btk. 165. §-ába ütköző büntett büntetési tételénél és így a Btk. 2. §-ának rendelkezésére tekintettel az enyhébb törvény alkalmazandó». De már kevésbé helyes a következtetés, amelyet a Kúria ebből a büntetésre levon: alkalmazza az 1914: XL. tc. 4. §-ának 2. bekezdésében megállapított fogházbüntetést, de mellőzi az ugyanott megállapított pénzbüntetésnek alkalmazását. Alig tehető fel a Kúriáról, hogy e mellőzés elnézésből történt s így azt kell hinnünk, hogy a pénzbüntetés azért nem nyert alkalmazást, mert a Btk. 165. §-a ily mellékbüntetést nem ismert. Másszóval a Kúria a Btk. 2. §-a szerint alkalmazandó legenyhébb törvényt a számbajöhető két törvény kombinációjából alkotta meg: az 1914: XL. tc.-ből vette a főbüntetésképp kiszabott fogházbüntetést, a Btk. 165. §-ból a mellékbüntetés — hiányát. Noha kétségkívül az a «legenyhébb» törvény, amelynek alkalmazása a vádlottra az adott esetben a legkedvezőbb eredménnyel jár, a vádlott dédelgetésében véleményem szerint mégsem mehetünk annyira, hogy, miként az elkényeztetett gyermek számára több kalácsszeletből a mazsolát, úgy válasszuk ki a különböző törvényekben meghatározott büntetésekből azt, ami a vádlottnak legédesebb.

Ennek a nézetnek helytelenségét már Köstlin hangoztatta: «solchenfalls ist dann namentlich vor der in der Praxis hie und da aufgetauchten falschen Manier zu warnen, welche aus den alten und neuen Gesetzen je das mitius ausklaubt».[1] És ma is ellentmondás nélkül álló communis opinio, hogy a konkurráló törvények kombinációjának semmi körülmények közt sincs helye.[2] Nyilvánvaló ugyanis, hogy a Btk. 2. §-a nem a legenyhébb «törvények», hanem a legenyhébb «törvény» alkalmazását rendeli s a két törvény kombinált alkalmazása a két konkurráló törvény helyébe egy voltaképen non-existens imaginarius törvényt léptet, amely csak a bíró képzetének alkotása. Nem szabad felednünk, hogy a törvény egyes szakaszai nem élnek önálló életet, hanem csupán a törvénynek mint organizmusnak részei. Minden egyes paragrafus alkalmazásával az összefüggő rendelkezések egész sorozata lép akcióba; a törvény is azokhoz a szervezetekhez tartozik, «wo ein Tritt tausend Fäden regt». Két törvény együttes alkalmazása okvetlenül azzal a végzetes következménnyel jár, hogy az egyes szakaszokkal összefüggő és hatásaikban át sem tekinthető rendelkezések oly törvénymonstrumot teremtenek, amelyért ennek a voltaképeni alkotója: a bíró lesz felelős.

Szinte érthetetlen tehát, hogy ez a logikailag tarthatatlan törvénymagyarázat, amelyet a német irodalomban tudtommal egyedül Goltdammer anyaggyüjteménye[3] képvisel, a magyar judikatúrában s ennek tudományos megvilágításában[4] miként tudott gyökeret verni. Közvetlenül a Btk. életbelépése után *Werner* foglalkozott a problémával[5] s arra a helyes eredményre jutott, hogy «ily combinativ eljárás a büntetéstétel s az erre vonatkozólag tett intézkedés egységével ellenkezik, melyet ketté tagolni nem szabad; vagy az egyik vagy a másik törvény által meghatározott büntetéstétel szerinti büntetés lesz az enyhébb és ez alkalmazandó az adott esetben, tertium non datur.» Sőt Werner még az általános rész rendelkezésének egy más törvény különös részével való együttes alkalmazása ellen is állást foglal, minthogy ez «ellenkezik a törvényhozás egységes szellemével, intenciójával. Minden büntetőtörvény ugyanis önmagában zárt s összes intézkedéseiben összefüggő harmonikus egész, amely a gyakorlati élet eseteire is csak mint ilyen alkalmazható».

Azok az érvek, amelyekkel Heil és Illés a Kúriának ellenkező gyakorlatát támogatják, nem állják a bírálatot. Heil, noha elismeri, hogy «a szigorú logikának» csakis az oszthatatlanság felel meg, mégis az oszthatóságnak nyujtja a pálmát, minthogy az ellenkező elv nem ritkán incommensurabilis meny-

[1] System. I., 54. (1855). Ugyanígy később *Carrara:* Programma. II., 766. §.

[2] Így: *Holtzendorff:* Handbuch. II. 27.; *Hälschner:* System. I., 43., Strafrecht. I., 125.; *Berner:* Lehrbuch (15. kiad.). 246. *Binding:* Handbuch. I., 261.; *Liszt:* Lehrbuch (20. kiad.). 101; *Meyer-Allfeld:* Lehrbuch (7. kiad.). 88.; *Wachenfeld:* Lehrbuch (1914). 57., 4. j.; *Bar:* Gesetz und Schuld. I., 93.; *Olshausen:* Kommentar. §. 2., Nr. 21.; *Frank:* Kommentar. §. 2., IV., 1.; *Schwartz:* Kommentar (1914). §. 2., Nr. 10. stb.

[3] Die Materialien zum St. G. für die preussischen Staaten (1851). I., 12.

[4] *Illés:* Btk. magy. I., 46.; *Heil:* Büntetőjogi tanulmányok. I., 14.

[5] Jogt. Közlöny 1881. évf., 35—36. old.

nyiségek összehasonlítására kényszerít. Igy szerinte, midőn pl. «a törvény enyhébb főbüntetéssel súlyosabb vagy oly mellékbüntetést köt össze, amelyet a másik törvény egyáltalán nem ismer vagy a szóbanforgó büntetendő cselekményre meg nem állapított».

Igénytelen véleményem szerint annak a nézetnek, amelyet Olshausen nyomán Heil is képvisel, hogy az egybevetésre csak a főbüntetések alkalmasak, sem tételes, sem logikai alapja nincs. A kérdésnek eldöntésében, hogy két törvény közül melyik az enyhébb, csupán az lehet irányadó, hogy a két törvény szerint a vádlottat az adott eset összes körülményeinek figyelembevételével érő hátrányok (malum) *sommái* közül melyik a csekélyebb. Ha az egyik törvény szerint mellékbüntetés is jár, ezt nyílván hozzá kell adni a főbüntetéshez,[6] ami pl. a jelen esetben, midőn fogházbüntetésre idealiter átváltoztatható pénzbüntetésről van szó, a legcsekélyebb nehézségbe sem ütközik. De alig képzelhető eset, amelyben a két vagy akár több törvényben valamely bűncselekményre megállapított jogkövetkezmények összemérése nehezebb feladatot róna a bíróra, mint aminővel pl. a bűnösség és a büntetés egyenletének megoldása jár.

Még kevésbé szerencsés az oszthatatlanság ellen idézett masik példa, amely szerint jogérzetünket sértené, «ha pl. a régi törvény szerint kihágásnak minősülő cselekményt büntetnünk kellene, jóllehet az új törvény szerint vétséget képező cselekmény mint kihágás elévült». Kétségtelen ugyanis, hogy a Btk. Élt. 32. §-a szerint a cselekmény elévült, bárha a korábbi törvény szerint kihágásnak kell is azt tekintenünk. Csakhogy ebben az esetben nem két büntető rendelkezés kombinációjáról, hanem arról van szó, hogy az újabb törvénynek általános rendelkezése alkalmazást nyer egy oly cselekményre, amely a Btk. 2. §-a alapján a régi törvény szerint minősül: a két konkurráló rendelkezés tehát nincs az egymást kizáró alternativitás viszonyában.[7] Látszólag ebben az esetben is két törvény kerül kombinációba. De csak látszólag. Fel kell ugyanis tennünk, hogy az újabb törvény az enyhítő általános rendelkezésnek megalkotásakor figyelembe vette azt is, hogy e rendelkezés az átmenet idejében a Btk. 2. §-a szerint alkalmazandó korábbi büntető határozmányra is érvényesülhet. Amiből egyszersmind következik, hogy az újabb törvényben megállapított enyhébb büntetés a hatályon kívül helyezett régibb törvénynek enyhítő általános rendelkezéseivel nem kombinálható.

E. Illés Károly ugyan rendszerint az oszthatatlanság elvét tekinti szabálynak, de vannak szerinte esetek, amelyekben «az egyik törvény főbüntetése enyhébb, míg a másik törvényben a mellékbüntetések s a bűnvádi eljárás megindításának vagy a büntethetőségnek feltételei kedvezőbbek. Ily esetben az a követelmény, hogy a vádlott javára szolgáló enyhébb törvény alkalmaztassék, csak azzal valósítható meg, ha alapul véve a főbüntetés tekintetében enyhébb törvényt, amellett a konkurráló törvénynek más tekintetben enyhébb rendelkezései is alkalmaztatnak». Ebben a felfogásban azonban petitio principii rejlik. Mert hisz hiába «enyhébb» a főbüntetés tekintetében az egyik törvény, ha a másik szerint pl. büntethetőséget kizáró ok állapítható meg, úgy hogy eszerint a cselekmény egyáltalán nem büntethető. Ha pedig az egyik törvényben a fő-, a másikban a mellékbüntetés az enyhébb, ez még nem zárja ki, hogy az adott eset körülményei szerint az egyik vagy a másik vezessen enyhébb eredményhez. Igy pl. semmi kétség, hogy az 1914 : XL. tc. 4. §. 2. bekezdésében megállapított 3 évi fogház és 1000 koronáig terjedő pénzbüntetés a börtön és fogház súlyviszonyát tekintve enyhébb a Btk. 165. §-ában megállapított 3 évi börtönbüntetésnél.

[6] Ezt az álláspontot képviselte az 1893-iki osztrák Btk. jav.-hoz készült Elt. jav. XXIV. cikke is. V. ö. *Traeger:* Vergl. Darst. Alt. r. VI. 364.

[7] Hasonló eset az, amelyről *Garraud* tesz említést (Traité 3. kiad. I. 326.): «Az új törvény súlyosabban bünteti a cselekményt, de egyszersmind elrendeli az enyhítő körülmények alkalmazását. Mi történjék ebben az esetben? A bírónak alkalmaznia kell a régi büntetést, mert enyhébb az újnál; de ugyanakkor részesítenie kell a vádlottat az enyhítő körülmények kedvezményében. Kombinált törvény alkotása-e ez? Semmi esetre; valójában nem arról van szó, hogy két törvény egybevetéséből új büntetés alkottassék, amely sem a régi, sem az új törvénynek nem felel meg s így tilos volna, mert a bírónak nem törvényalkotás, hanem alkalmazás a hivatása.»

Szóval a probléma állítólagos megoldhatatlansága még nem teszi szükségessé, hogy szembeszálljunk a törvényalkalmazás elemi szabályával. Már Hélie kifejti,[8] hogy «nincs és nem is lehet ok arra, hogy a vádlott helyzetét ily esetben kedvezőbbé tegyük, mint aminő az egyik vagy a másik törvény szerint lenne.[9] Úgy látszik egyébként, hogy a Kúriának ily gyakorlata sem sziklaszilárd, mert nehány nappal a szóvá tett határozat után a Kúria egy másik tanácsa egész helyesen eltekintett az 1914 : XL. tc. és a Btk. 165. §-ának kombinációjától.[10] Ezek az ellentétes döntések remélhetőleg alkalmat fognak nyujtani a jogegységi tanácsnak, hogy a Btk. 2. §-ának megfelelő gyakorlatot juttassa végleges diadalra. *Vámbéry Rusztem.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A kényszeráthelyezés**, amelyre a Pp. életbeléptetése érdekében az 1912 : LIV. tc. 83. §-a adott jogot, annak idején nem csekély ellenzéssel találkozott. Mint a bírói függetlenség egyik biztosítékának felfüggesztését, mi sem találtuk aggálytalannak. Teljes lojalitással el kell azonban ismernünk, hogy a felhatalmazással az igazságügyminiszter igen csekély mértékben élt. A Pp. életbeléptetését megelőző évben, miként az Igazságügyi Közlöny 1914. évi folyamából kitűnik e szakasz alapján összesen *harminchárom* bírót helyeztek át s ezek közül is hat az alkalmazás helyén került a törvényszéktől a járásbírósághoz vagy megfordítva, három pedig vidéki járásbíróságtól a törvényszékhez. Úgy halljuk, hogy ez a szám, amely a bírói összlétszámhoz képest elenyészően csekély, a felhatalmazás tartamának hátralévő részében alig fog emelkedni.

— **Hiány a Rendeletek Tára szerkesztésénél.** Tudvalevő, hogy hazánkban a rendeletek kihirdetésének miként je egyöntetűleg szabályozva nincs. A Rendeletek Tára csak corpusa a rendeleteknek, azoknak sem mindnyájának, de a kihirdetés nem ezen gyüjtemény, különben is nagy időközökben megjelenő füzeteiben történik. De kihirdetési organumul törvényeink más kiadványt sem jelölnek meg. Így a Budapesti Közlöny sem tekinthető annak, noha még közjogi tankönyvekben is előfordul a nézet, hogy a rendeletek kihirdetése benne történik. Szó sincs róla, a hivatalos lapban való kihirdetést az 1879:XL. tc. 9. §-a csak a kihágásokat statuáló miniszteri rendeletekre írja elő, de a többi rendeletekre ily szabály nincs. Igy következett be azután egy oly az irott intézkedést pótló gyakorlat kialakulása, hogy a rendeletek részben a hivatalos lapban, részben az egyes minisztériumok külön közlönyeiben (Rendeleti Közlöny, Igazságügyi Közlöny, Hivatalos Közlöny stb.) hirdettetnek ki. Mert valahol csak ki kell hirdettetniök! Kérdés már most, hogy helyesen jár-e el a Rendeletek Tárának szerkesztősége, amidőn a maga gyüjteményében sem azt nem jelöli meg, hogy az illető rendelet hol, sem azt, hogy mikor hirdettetett ki! Aminek azután az a következménye, hogy bár az illető rendeletet már feltaláltuk a Rend. Tárában, sőt a rendelet végén azt is írva leltük, hogy «Ez a rendelet a kihirdetés napjával lép hatályba» vagy hogy «Ez a rendelet azonnal hatályba lép», mégsem tudjuk megállapítani a hatály kezdetét. Mert, hogy a rendelet keltét nem lehet további utánanézés nélkül a kihirdetés napjával is azonosnak tartani az ily esetek szórványos előfordulása (pl. az 1914 július 27-én kelt háborús rendeletek a Bp. Közlönynek u. e. napi számában már ki is hirdettettek) ellenére is nyilvánvaló. Mindezek tekintetbevételével talán nem volna fölösleges, ha a Rend. Tára a jövőben ez adatokat is közölné. *Dr. Kováts Andor.*

— **Fenforog e törvénysértés?** A múlt számban felvetettem a kérdést, vajjon a becsület védelméről szóló törvénynek életbelépése óta a becsületsértési és rágalmazási ügyekben ugyanezen törvény 35. §-a dacára, mely a Btk. a 258—277. §-ait hatályon kívül helyezte, lehet-e a Btk. ezen §-ait alkalmazni az

[8] Théorie du C. P. I. 54.

[9] «Képtelenség volna, ha ezen túlmenve a két törvényről lenyesegetnők a szigorúbb rendelkezéseket, hogy a vádlott számára, akinek ily kedvezményre semmi joga nincs, egy vegyes törvényt alkossunk.» U. o. 55.

[10] BDtár IX. 6.

életbelépés előtt elkövetett cselekményekkel szemben? Nézzük most a budapesti kir. büntetőtörvényszéknek, mint fellebbviteli bíróságnak e tárgyban követett álláspontját.

1. K. M. becsületsértési ügyét 1914 október 28-án láttam el elsőbírói ítélettel; az 1914 augusztus 29-én elkövetett cselekményt a Btk. 261. §-a alapján minősítettem és a büntetést ugyanezen §. alapján szabtam ki. A fellebbviteli bíróság az elsőbíróság ítéletét minden észrevétel nélkül helybenhagyta.

2. A K. J. becsületsértési ügye elsőbíróilag 1914 november 4-én bíráltatott el — a cselekmény elkövetési ideje 1914 július 18 — és a minősítés és büntetés a Btk. 261. §-a alapján történt. Az ítéletet a fellebbviteli bíróság azzal az egyedüli változtatással hagyta helyben, hogy a büntetés végrehajtásának felfüggesztését kimondotta.

3. K. F. ügyét — 1914. év tavaszán való elkövetési időpont megállapításával — 1914 okt. 30-án döntöttem el ítéletileg, a Btk. 261. §-a alkalmazásával a minősítés és a büntetés tekintetében.

4. K. F. ügyét pedig — 1914 augusztus 29-ki elkövetési időpont megállapításával — november 11-én intéztem el ugyancsak a Btk. 261. §-a alkalmazásával.

Az előbbi ügyet a fellebbviteli bíróság 1914 december 11-én, az utóbbi ügyet pedig 1914 december 14-én bírálta el helybenhagyással, az indokolásban azonban a következőt mondotta ki: «a bűncselekmény megjelölését és minősítését illetően az elsőfokú bíróság az 1914:XLI. tc. 35. §-ának első bekezdésére való tekintettel a törvényt tévesen alkalmazta, azonban a Btk. 385. §-ának utolsó bekezdésére való figyelemmel ez a semmisségi ok hivatalból figyelembevehető nem volt s ezért a kir. járásbíróság ítéletét erre nézve helyben kellett hagyni, a büntetés kiszabásánál pedig a Bp. 328. §-a második bekezdéséhez képest felsorolt súlyosító és enyhítő körülményeket helyesen mérlegelve alkalmazott a vádlott bűnösségi fokával arányos büntetési tételt s e részben a kir. járásbíróság ítéletét a Btk. 2. §-ában foglalt rendelkezésénél fogva kellett helybenhagyni». Ezek szerint a törvényszék a felhozott 1., 2. esetben az előző közleményemben kifejtett álláspontot foglalja el teljes mértékben, a 3. és 4. alatti esetben azonban már úgy véli, hogy a cselekmény minősítésére vonatkozólag az ítéletek rendelkező részében a Btk. 261. §-a helyett az 1914:XLI. tc. 2. §-a lett volna alkalmazandó és felhívandó s e részben csak azért nem változtathatta meg az elsőbíróság ítéletét, mert a Btk. szerinti minősítés a terheltek sérelmével nem járt.

Szerény véleményem szerint azonban a Btk. 2. §-a nemcsak a büntetésre, hanem az elbírálandó cselekmény büntetőjogi szempontból vett egész komplexumára, tehát annak elbírálására, forog-e fen bűncselekmény és ha igen minő? kihat, mert hiszen ez a §. «a legenyhébb intézkedés» alkalmazásáról és nem csupán büntetésről szól, az pedig, hogy a visszaható erő minden irányban csupán a Btk. 2. §-a keretében mozoghat a Btk. 1. §-ának első és második bekezdésében foglaltak egybevetéséből következik.

Rebus sic stantibus Bp. 441. §-a jöjjön el a te időd is!

Budapest, 1915 január 5-én. *Dr. poltári Kovács Lajos.*

— **A pénzügyi közigazgatás misztériumából.** Az új illetéktörvény özönével fogja ránk, ügyvédekre az alaptalan leleteket zúdítani. Az ártatlan kezelői kedélyek szerint ez a legegyszerűbb módja a kétesnek látszó kérdések megoldására. És Istenem, mily sok nem is kétes kérdés látszik gyakran annak. Tehát fellebbezhetünk körömszakadtáig a pénzügyigazgatóságokhoz és kérhetjük a további bírság elkerülése végett a most már csak másfélszeres összegben befizetett pénzünk visszafizetését. Kérhetjük, az bizonyos. De hogy a sikeres fellebbezés esetén visszakapjuk-e, az természetesen más kérdés. Nem is beszélek arról, hogy fellebbezéseink munkadíját fizeti a nagyharang, holott ha az alaptalanul leletező közegek felelőssége az általuk felvett lelet alapossága tekintetében törvényileg megállapíttatnék, ami egész természetes lenne, az állapotok e tekintetben lényegesen javulnának.

Alábbi esetecske (esetnek alig nevezhető) szolgáljon e tekintetben általános okulásul. Talán az illetékesek is meghallják. A magy. kir. központi díj és illetékkiszabási hivatal K. J. 27088/1912. sz. alaptalan fizetési meghagyása ellen fellebbezéssel élek s kérem fellebbezésemben egyúttal az általam az 1894:XXVI. tc. 31. §-a értelmében beküldött kétszeres illeték s a befizetés napjától járó 5% késedelmi kamat visszautalását. A fő- és székvárosi m. kir. pénzügyigazgatóság 114254 II. 1912. szám alatt helyt ad ugyan fellebbezésemnek, de a kért visszautalást el nem rendeli. Úgy látszik erre a «speciális» esetre blanketta nincs. 1912 január 18-án kérvényt adok ezért be, a befizetés egész pontos adatainak megjelölésével s a másodfokú határozatra hivatkozással kérem a visszautalás elrendelését. Miután azonban a pénzügyi hatóság hallgat 1½ év mulva 1914 augusztus 18-án ismét alázatosan kérelmezem a visszafizetést. A kamatokat, melyeket úgy sem utalnak vissza, noha erre alaptalan leletezés esetén joguk nem lehet, már szívesen el is engedném. De a pénzügyi hatóság hajthatatlan. Már rég elhangzott akkorra a mostani véres küzdelmet követő világbéke harangjainak búgása, mire talán a pénzügyi hatóságok feleletre érdemesítenek. S hogy mikor kapom vissza a kincstárra bízott pénzemet — természetesen kamatok nélkül — annak Isten a megmondhatója. Aki azonban azt hiszi, hogy kivételes esetet mondtam el, az téved. Ügyvéd olvasónak ezt különösen bizonyítgatnom sem kell. *Dr. K. A.*

— **A Kúria ügyforgalma 1914. évben.** A Kúriára 1914. évben összesen 17,018 ügydarab érkezett, úgy hogy az 1913. évi 4733 hátralékkal együtt 1914-ben összesen 21,751 ügy volt elintézendő. Ebből elintéztetett 1914-ben 17,918 ügy, hátralékul maradt 1915-re 3833 ügy. Ebben egyetlenegy sincs olyan, amelyik 1913-ban érkezett a Kúriára. Összehasonlítva az 1914. év adatait az 1913. év adataival: 1913-ban 93-al volt több az előző évről maradt hátralék, mint 1912-ben. 1914-ben 632-el kevesebb érkezett, mint 1913-ban és hozzávéve a hátralékot, az összes elintézendők száma: 539-el volt kevesebb, mint 1913-ban. 1914-ben 361-el több ügy intéztetett el, mint 1913-ban. 1914. év végén 900-al volt kevesebb a hátralék, mint 1913 ban.

— **A budapesti kir. ítélőtábla ügyforgalma 1914. évben.** Az 1914. évben összesen 44,729, 1913-ban 44,625 beadvány érkezett a kir. ítélőtáblára. E számokból levonva 1914-ben 31,786, 1913-ban 29,902 elnöki ügydarabot, 1913-ban 1884 beadvánnyal több érkezett, mint 1914-ben.

A polgári ügyek közül 1913. évről folyamatban maradt 3327 ügy, érkezett 8736, úgy hogy 1914-ben elintézendő volt összesen: 12,063. Ebből elintézést nyert 1914-ben 8434, úgy hogy 1914. év végén 3629 volt a hátralék. 1914-ben 1337-el több volt az elintézendő ügyek száma, mint 1913-ban, 1035-el több intéztetett el és és 302-el több maradt hátraléknak, mint 1913-ban.

A kereskedelmi és váltóügyek közül 1913. évről maradt 2054 ügy, 1914-ben érkezett 3484 ügy, elintézendő volt tehát 1914-ben összesen 5538. Ebből elintézést nyert 3201, folyamatban maradt 1914. év végén: 2337. 1914-ben 591-el több volt az elintézendő ügyek száma, 308-al több intéztetett el és 1283-al volt több a hátralék, mint 1913-ban.

A sommás felülvizsgálati ügyek közül 1913-ból 591 maradt elintézetlenül, 1659 érkezett 1914-ben, úgy hogy elintézendő volt összesen: 2250. Ebből elintézést nyert: 1793, 1914. év végén folyamatban maradt 457 ügy; az 1914. évben 264-el kevesebb volt az elintézendő ügyek száma, 130-al kevesebb intéztetett el és 134-el kevesebb maradt hátralékban, mint 1913-ban.

A büntető ügyek közül 1913. évről folyamatban maradt: 984. Érkezett 1914-ben 3723, úgy hogy összesen elintézendő volt: 4707. Elintézést nyert 1914-ben 3683, folyamatban maradt 1024 ügy. 1914. évben 570-el volt kevesebb elintézendő, 610-el kevesebb intéztetett el és 40-el több maradt folyamatban, mint 1913-ban.

— **A központi kir. járásbíróság ügyforgalma.** A központi kir. járásbírósághoz 1914 szeptember 1-től december 31-ig terjedő időben 50,798 kereset érkezett. E kereseteknek körülbelül felét (24782) az év utolsó két hetében adták be. Különösen a legutolsó napokban volt óriási a forgalom. *Az utolsó három napon 19511 kereset érkezett.* E szokatlanul nagy forgalomnak magyarázata az, hogy a Pp. a könyvkivonati illetékességet szűk térre szorítja. Az érdekelt körök az év végéig várták, hogy a könyvkivonati illetékesség a háború befejeztéig fen fog tartatni. Minthogy ez a várt szabályozás elmaradt a hitelezők tömegesen adták be a kereseteket, hogy követelésüket a budapesti bíróság előtt érvényesíthessék.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

könyvtára

Ötvenedik évfolyam. 4. szám. Budapest, 1915 január 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Gallia Béla* budapesti kir. táblai bíró: Az ötödik moratóriumi rendelet. — *Dr. Kégl János* monori ügyvéd: Osztalék és moratórium. — *Ujfalussy Béla* kassai kir. táblai bíró: Perorvoslatokról fiatalkorúak bűnügyeiben. — *Dr. Kálniczky Géza* kassai kir. táblai bíró: Az életbeléptetési törvény átmeneti rendelkezései. — *Dr. Borsos Endre* budapesti kir. járásbíró: Az új kereset a Pp.-ban. *Dr. Várkonyi Kálmán* budapesti ügyvéd: A tőzsdebírósági eljárás reformjáról. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Közigazgatási Döntvénytár 1914. évfolyamához.

Az ötödik moratóriumi rendelet.

A m. kir. minisztériumnak 224/1915. M. E. sz. rendeletével kibocsátott ötödik moratóriumi rendelet elsősorban megjelenése formájában tér el előnyösen négy elődjétől. Míg az első négy moratóriumi rendelet az utolsó percben tétetett közzé és életbelépésének napján meglepetésszerűen hatott, úgy hogy sem a feleknek, sem a bíróságnak nem állott módjában alkalmazására előkészülni, addig az 1915. évi február 1-én életbelépő ötödik rendelet már 1915. évi január 16-án kihirdettetett és a jogászokon kívül az adósoknak is időt ad arra, hogy módosított rendelkezéseivel megbarátkozzanak.

Ezen kívül örömmel kell üdvözölni azt a tipografiai újítást, hogy a korábbi szabályoktól eltérő, újítást vagy módosítást tartalmazó részek könnyen felismerhető dűlt betűkkel vannak szedve. Bár ez lényegileg csekélység, mégis igen hasznos szolgálatot tesz a rendelet tanulmányozásánál.

Maga az ötödik moratóriumi rendelet nem tartalmaz lényegesebb elvi változtatásokat, hanem egyrészt folytatja a moratórium úgynevezett «lefaragásának» munkáját, másrészt több, különösen váltójogi kérdést szabatosabban rendez.

A rendelet szerkezete és anyagi jogi szabályai annyira kijegecesedtek már, hogy valóban helyeselni lehet azt a konzervativ törekvést, hogy a módosítások a legszükségesebbekre szorítkozzanak; mert a jogszabályok gyakori változtatása jogbizonytalanságra vezet és ezért ott, hol kétségek eloszlatása, vagy kiáltó hiányokon való segítés nem követeli, célszerűbb is a meglévő szöveg fenntartása.

I. Halasztás alá eső pénztartozások.

Az új moratórium is két hónapra szól, ugyanabban a formában, mint az előbbiek, nevezetesen a negyedik moratóriummal engedett halasztást, a most felállított kivételektől eltekintve, 1915 március hó 31-éig meghosszabbítja és az 1914. évi augusztus elseje előtt keletkezett és 1915 január hó 31-ike után, 1915 március 31-ig lejáró tartozásokra a lejárattól számítandó két hónapi halasztást enged.

A moratórium alá nem eső, tehát 1914 augusztus elseje előtt kiállított és 1915 április hó első napja előtt lejárt váltó, kereskedelmi utalvány és közraktári jegy fizetés végetti bemutatása és a fizetés hiánya miatti óvás felvételének határidejére vonatkozó rendelkezéseket az ötödik moratóriumi rendelet fenntartja. E rendelkezések — mint hozzám érkezett kérdezősködő levelekből látom, — kétségeket támasztottak, hogy a bemutatás és óvásfelvétel határideje akkor is a lejárattól számított két hó és két köznap-e, ha e két hó és két köznap 1915 április harmadik napja előtt telnék le. Nézetem szerint a rendelet világosan intézkedik, midőn kimondja, hogy «a fizetés végetti bemutatásnak és a fizetés hiánya miatti óvás felvételének legkésőbb a lejárattól számított két hónap elteltét követő két köznap alatt kell történnie s ha ez a határidő 1915. évi április hó harmadik napja előtt telnék le, legkésőbb 1915. évi április hó 3. napján», vagyis az a szándéka, hogy a határidőt április 3-áig ez esetben is kitolja és így lehetővé tegye a váltóhitelezőnek adósa kimélését.

Az ötödik moratóriumi rendelet megadja a módot az adósnak, hogy a kamatfizetés és a moratórium egyéb következményei alól szabaduljon. Nevezetesen kimondja az *a)* elfogadóra nézve, hogy őt az említett papirok tekintetében az 1876 : XXVII. tc. 40. §-ában meghatározott letétel joga a lejáratot követő két köznap elteltével illeti meg; *b)* az előzőkre nézve pedig azt, hogy követelhetik, hogy a papir birtokosa a papirt lejárata után fizetés végett mutassa be; ha a papir birtokosa a hozzá intézett felhívás vétele után ennek haladéktalanul nem tesz eleget, az ebből eredő kárért felelős.

A 3. §. kiveszi a találmányi szabadalmi évi díjakat e rendelet köréből és utal az ezekre vonatkozó halasztás tekintetében a m. kir. kereskedelemügyi miniszternek a m. kir. minisztérium 6981/1914. M. E. számú rendelete alapján kibocsátott külön rendeletére.

II. Halasztás alá nem eső pénztartozások.

A moratórium lassankénti lefaragásának természetszerű következménye a moratórium alóli kivételek körének fokozatos szélesbedése.

E tekintetben a változások, — melyek az ötödik moratórium újításainak gerincét alkotják — a következők:

1. *Törlesztéses záloglevél-kölcsönök.* A 4. §. 3. pontja törlesztéses záloglevélkölcsönöknek 1914. évi augusztus hó 1. napján és azután esedékessé váló kamatait és tőketörlesztő részleteit a jelzálogadóssal szemben eddig is kivette a moratórium alól; ezúttal csak pontosabb szövegezés lépett az előbbi helyébe, mely «*az 1914. évi augusztus 1. napjától folyó*» kamatokról és tőketörlesztő részletekről szólt. A negyedik moratóriumi rendelet 26. §-a szerint azonban ilyen tartozás nem teljesítése okából a hitelező a nem teljesítés esetére megállapított jogkövetkezményeket nem érvényesíthette, kivéve a lejárt kamatoknak és tőkerészleteknek és járulékaiknak érvényesítését, ideértve a kötbért is.

Az ötödik moratóriumi rendelet ahhoz, hogy ha az adós e kamatok és tőketörlesztő részletek tekintetében fizetési kötelezettségének a hitelező felhívásának vételétől számított tizenöt nap alatt bármely részben nem tesz eleget, azt a további jogkövetkezményt fűzi, hogy a hitelező az összes korábban lejárt kamatok és tőketörlesztő részletek megfizetését is követelheti.

Ez a jogkövetkezmény csak a záloglevélkölcsönökre vonatkozik és nem áll be, ha az adós a 4. §. 10. pontja alá eső nem zálogleveles kölcsönök tőketörlesztő részleteinek fizetését mulasztja el (ötödik moratóriumi rendelet 26. §.).

2. *Biztosítás.* (4. §. 7.) A negyedik moratóriumi rendelet *b) c)* és *e)* pontjai a nem hadiszolgálattal kapcsolatos életbiztosítási összegeknek és díjaknak, az életbiztosítási kötvény visszavásárlására vagy az ily kötvény alapján kölcsön folyósítására irányuló tartozásoknak, továbbá azon kárbiztosítási összegeknek és díjaknak, melyek nem tűz-, jég- és állatbiztosításon alapulnak, 25%-át

és pedig maximális és minimális összegek megállapításával vette ki a halasztás alól. Az ötödik moratóriumi rendelet ezt a kivételt mégegyszer akkorára emeli, kimondván, hogy ha e tartozásokra a negyedik moratóriumi rendelet értelmében már egy ízben huszonöt százalék esedékessége napjától számított két hónap elteltével további huszonöt százalékot kell fizetni ; a biztosító által fizetendő újabb részlet tekintetében szintén a *b), c)* és *e)* alpontokban meghatározott legkisebb és legnagyobb összegek irányadók.

3. *Személyes munkateljesítmények.* (4. §. 12.) Már a harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 12. pontja kivette a halasztás alól az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt adott megbízásból és hasonló más személyes munkateljesítmények iránt ezen nap előtt kötött szerződésekből eredő költség- és díjtartozásokat, a lejárt tartozás huszonöt százaléka erejéig ; a negyedik moratóriumi rendelet pedig az esetre, ha ily tartozásra a harmadik moratóriumi rendelet értelmében 25% volt fizetendő, elrendelte, hogy az előbbi 25% esedékessége napjától számított két hónap elteltével további 25%-ot kell fizetni. Az így megállapított 50%-ot az ötödik moratóriumi rendelet ismét felemeli, kimondván, hogy ha az ilyen tartozásra korábbi moratóriumi rendelet értelmében már egy vagy több ízben huszonöt százalék volt fizetendő, az első huszonöt százalék esedékessége napjától számított két-két hónap elteltével további huszonöt-huszonöt százalékot kell fizetni.

E felemelés tehát maximális 75%-ban állapítja meg a fizetési kötelezettséget.

4. *Váltók.* (4. §. 18.) A negyedik moratóriumi rendelet 4. §-ának 18. pontja szerint az 1914. évi augusztus 1. előtt kelt és *1914. évi október hó 1. napja előtt lejárt* váltókra, kereskedelmi utalványokra és közraktári jegyekre 1915. évi január hóban 10%-os részlet fizetendő. Ezeket a tartozásokat ezúttal újabb fizetéssel nem terheli a rendelet, de kilátásba helyezi, hogy az 1915. évi április hóban fizetendő részlet nagyságát a m. kir. minisztérium kellő időben kibocsátott rendelettel fogja meghatározni.

Ellenben kiveszi a halasztás alól az eddig teljesen megkímélt és az 1914 augusztus hó 1. napja előtt kelt és 1914. évi október, november és december vagy 1915. évi január hóban lejárt váltón, kereskedelmi utalványon és közraktári jegyen alapuló tartozás tíz százalékát, amely tízszázalékos részletet az 1914. évi október és november hóban lejárt papirok után 1915. évi február hóban, az 1914. évi december, valamint az 1915. évi január hóban lejárt papirok után 1915. évi március hóban kell megfizetni, minden esetben az illető hónapnak azon a napján, amely számánál fogva a lejárat napjának megfelel és ha ez a nap az illető hónapban hiányzik, a hónap utolsó napján.

Ennél a rendelkezésnél is megmarad a negyedik moratóriumi rendeletnek az a szépséghibája, hogy az 1914 november 5-én lejárt váltóra korábban kell fizetni, mint az október 28-án lejárt váltóra. De úgy látszik, ez tudatosan történt.

A negyedik moratóriumi rendelet 4. §-ának 18. pontja szerint a 10%-os részletre vonatkozó kereset vagy visszkereset fenntartása végett szükséges bemutatásnak határidejét látra szóló papiroknál 1915 február 3-ában, egyéb papiroknál pedig két hó és két köznapban (2. §.) állapította meg, melyre nézve kétes lehetett, hogy aki ez idő alatt részletkövetelését nem érvényesíti, nem veszti-e el ahhoz való igényét? Az ötödik moratóriumi rendelet e kérdést eldönti amennyiben a bemutatás határidejét kitolja mindaddig, amíg a bemutatásra rendelt határidő a tartozás fennmaradó hátraléka tekintetében is le nem telt ; ugyanez áll megfelelően az 1875 : XXXVII. tc. 448. §-ának 2. bekezdésében megszabott harminc napi határidőre nézve.

Az óvásfelvételt az ötödik moratóriumi rendelet is elengedi, de szabatosabb szövegezéssel ; nevezetesen kimondja, hogy a fizetendő részlet tekintetében a kereset vagy a visszkereset fenntartása végett törvényben előírt óvás felvételére — a látra és a lát után bizonyos időre fizetendő papirok kivételével — nincs szükség ; a netalán mégis felvett óvás hatályos ugyan, de annak költségeit csak abban az esetben *kell megtéríteni,* ha a *papirból kötelezettek* valamelyike külföldön lakik.

Vitás volt a váltódíj kérdése is. Az új rendelet ezt akként szabályozza, hogy a visszkeresetre jogosult hitelező a fizetendő részlet után számított váltódíjat abban az esetben is követelheti, ha a fizetés végett bemutatott papirt nem óvatoltatta.

Az előzők értesítésére nézve a negyedik moratóriumi rendelet csak azt rendelte, hogy az 1876 : XXVII. tc. 45—47. §-ait kell megfelelően alkalmazni. Ehhez az ötödik moratóriumi rendelet azt teszi, hogy e rendelkezéseket abban az esetben is megfelelően kell alkalmazni, ha a birtokos a papirt fizetés hiánya miatt nem óvatoltatta ; az utóbbi esetben az értesítést a bemutatás után tizenöt nap alatt kell teljesíteni ; a 2. §. utolsó bekezdésének az elfogadó letételi jogára, és a fizetés végetti bemutatásnak az előzők részéről való követelhetésére vonatkozó rendelkezései megfelelően ide is kiterjednek azzal a módosítással, hogy a lejárat napja helyébe az a nap lép, amelyen a tartozás részlete a negyedik moratóriumi rendelet 4. §-ának 18. pontja vagy az ötödik moratóriumi rendelet 4. §. 18. pontjának 1. bekezdése szerint fizetendő.

A korábbi rendelet a váltókötelezettnek azt a jogot adta, hogy a részfizetés tényének és idejének, továbbá a fizető személyének a váltóra feljegyzését és nyugtatvány kiadását követelje. Az ötödik moratóriumi rendelet e határozatlan jogosítvány helyébe pozitiv kötelezettséget állít.

Ugyanis a váltóbirtokos köteles a részfizetés tényét és hogy az mikor és kinek részéről történt, a váltóra feljegyezni; a váltókötelezett pedig követelheti, hogy neki a részfizetésről a váltó másolatán nyugtatvány adassék.

Külön 19. pont alá foglalja az új rendelet azokat a váltókat, melyek egészben vagy részben azért vannak a moratórium alól kivéve, mert a váltóbirtokosnak a váltó alapjául szolgáló köztörvényi követelése is ilyen mérvben élvezi a kivételt. A moratórium alól részben kivett ily váltók és egyéb papirok tekintetében is állanak a 18. pontnak a fizetés végetti bemutatásra, az óvásra, a váltódíjra, az előzők értesítésére, a részfizetés elismerésére, nyugta és óvás kiadására vonatkozó rendelkezései.

5. *Kamat.* (5. §.) A kamatra vonatkozó szabályok lényegileg változatlanok maradtak. Általánosságban tehát az 1914. évi aug. 1-ét megelőzően lejárt kamat most is moratórium alá esik, kivéve, ha a moratórium alól kivett tőkerészlettel együtt követeltetik, míg az ezután lejárt vagy határozott lejárat hiányában 1914. évi aug. 1-nél nem régibb időre eső kamat ki van véve a halasztás alól. De az ötödik moratóriumi rendelet értelmében a moratórium alá eső kamat fizetésének kötelezettsége jogvesztésként beállhat; ugyanis ha az adós kamatfizetési kötelezettségének nem tesz eleget, a hitelező az összes hátralékos kamatok megfizetését is követelheti.

Az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kiállított váltónak, kereskedelmi utalványnak, közraktári jegynek (zálogjegynek) és csekknek lejáratától folyó kamatok iránti követelés fentartása és érvényesítése tekintetében a 4. §. 18. pontjának 3. és 4. bekezdésében foglalt szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

6. *Betét.* (6—8. §.) A betét- és folyószámlakövetelésekre nézve a negyedik moratórium-rendelet rendelkezései változatlanul vétettek át azzal az egyetlen eltéréssel, hogy a munkásbiztosítási pénztárak tekintetében a szükséglet mértékét, melynek erejéig folyószámlára vagy betéti könyvre elhelyezett betétei korlátlanul kifizetendők, az állami munkásbiztosítási hivatal állapítja meg.

7. *Tőzsdei ügyletek.* (10. §.) A budapesti árú- és értéktőzsdén érvényben álló árú- és értéküzleti leszámoló rend határozmányai alá tartozó ügyletek alapján a leszámolásban résztvevő tőzsdetagokat egymással szemben, úgyszintén az ilyen ügyletre megbízást adott tőzsdetagot a megbízott tőzsdetaggal és viszont ez utóbbit a megbízó tőzsdetaggal szemben a leszámolás eredményeképen terhelő pénztartozások eddig sem estek moratórium alá.

Ez a kivétel azonban nem terjedt ki a megbizott tőzsdetag és a tőzsdén kívül álló megbízó közötti viszonyra. Az ötödik moratóriumi rendelet e viszonyban is kimondja, hogy ha a megbízó kereskedő, az említett ügyletek alapján fennálló tartozásokat havi tízszázalékos részletekben kell törleszteni; az első részlet 1915. évi febr. 15-én fizetendő.

III. A kétoldalú szerződések teljesítése.

E részben is változatlanul átvették a negyedik moratóriumi rendelet intézkedései, a dolog természetéből folyó egy dátumbeli eltéréssel. T. i. az elállás jogának előfeltételét képező felhívásnak az új rendelet 14. §-a szerint akkor nincs helye, ha a nem pénzbeli szolgáltatás *1915 május 31-ike* után válik esedékessé.

IV. Kivételes rendelkezések a háborús események által közvetlenül érintett adósok tekintetében.

E tekintetben a 22. §. tartalmazza azt a módosítást, hogy a bíróság a 4. §. 3., 8., 9., 12., 13., 18. és 19. pontja, az 5. §. vagy a 10. §. 2. bekezdése értelmében a moratórium alól kivett pénztartozások teljesítési határidejét meghosszabbíthatja nemcsak oly gyógyfürdőkre és az idegenforgalomra alapított más olyan vállalatokra nézve, amelyeknek idényhez kötött üzemét a háborús események következtében idő előtt be kellett szüntetni, hanem olyanokra nézve is, *amelyeknek üzeme a háborús események következtében oly mértékben csökkent, hogy a vállalat rendes üzemben levőnek nem tekinthető,* ha az adós ezt a körülményt a belügyminiszter által kiállított bizonyítvánnyal igazolja.

Mint látjuk, az ötödik moratóriumi rendelet elég mérsékelten folytatja a moratórium lefaragásának munkáját. A legmagasabb fizetési kötelezettséget a személyes munkateljesítményeknél 75%-ban, ingó dolgok vételáránál és ipari munkateljesítmények ellenértékénél a havi 10%-os részfizetéseknek március végéig való számításával 60%-ban, biztosításoknál 50%-ban állapítja meg. Új tartozásokat nem vesz ki teljesen a moratórium alól, csak egyes tartozások csekély százalékát mondja fizetendőknek és a nem fizetés jogkövetkezményeinek számát szaporítja.

Ha a fizetésképesség is megfelelően emelkedik, és ha ennek következtében a moratórium fokozatos szűkítése nem fog az adósok súlyos megterhelésével járni: a lassú és fokozatos megszüntetés jótékony hatású lesz gazdasági életünkre is, és bizonyára maga után fogja vonni a betétekre és folyószámla-tartozásokra megállapított kivételes kedvezmények fokozatos korlátozását is.

Az anyagi moratóriumi szabályok próbája azonban az élet. Ha majd azt tapasztaljuk, hogy a moratórium alól kivett tartozások behajtása nem lesz nehezebb, mint máskor; ha a moratórium «lefaragása» nem vonja maga után a végrehajtások feltornyosulását: akkor megnyugvással nézhetünk a fokozatos korlátozások elé.

Erős meggyőződésem azonban, hogy a jogviszonyok csoportjai szerint disztingváló anyagi moratóriumi rendeletek nem adnak módot a mindenkire nézve igazságos elbánásra. Ezért minél szűkebbre szorítjuk a moratórium körét, annál követelőbben lép előtérbe az egyes esetek individuális vizsgálatának: a bírói halasztás intézményének szüksége.

Dr. Gallia Béla.

Osztalék és moratórium.

A világháború kitörése a nemzetek életében olyan változásokat produkált, amelyeket míg azokat végig élni nem voltunk kénytelenek, teljesen hihetetlennek és lehetetlennek tartottunk volna. Emberi, társadalmi és gazdasági erők olyan erőpróbái következtek be, amelyeket előzőleg mindenki elviselhetetlennek és elbirhatatlannak nyilvánított volna. Meggyökeresedett axiómák dőltek halomra és a gyakorlati tapasztalatok új életelveket léptettek helyökbe. Általános jellegű principiumokról kiderült, hogy még sem általánosak, mert vannak az emberi életnek olyan jelenségei, nevezetesen a hadiállapot, ahol uralmuk megszűnik és helyükbe egészen más alapelvek lépnek. Maga a moratórium intézménye egész sereg jogelvet tolt félre és az egymás helyébe lépő újabb moratórium-rendeletek állandóan hullámzásban tartják a felszínes szemlélő előtt szinte kőbevésődöttnek látszó jogrendet. Ez a hullámzás abban nyilvánul, hogy az egymást két hónaponkint felváltó moratórium-rendeletek újabb és újabb jogcímeken alapuló követeléseket emelnek ki a moratórium hatálya alól.

A hadiállapot okozta izzó hőségben tehát mintegy liquid állapotba jut a jogrend szilárd kristályszerkezete s eközben ittott szinte elmosódik a rendszer karaktere, amely a kristalizálódott jogtételekben megnyilvánult.

A részvénytársaság szerkezetének jogi fölépítésénél az a vezető alapgondolat, hogy a vállalat által elérhető haszonban való részesedés és a vállalat ügyeire való befolyás egyenes arányban áll a viselt rizikóval. A társaság ügyeinek legfőbb irányítója a közgyűlés. A társaság tiszta vagyona tehát nyeresége is a részvényeseké, viszont a veszteségeket ők viselik és a felszámolásnál mindaddig míg valamennyi hitelező kielégítve nincs, ők nem kapnak semmit. A hitelezők ellenben csak pénzük meghatározott kamatjára tarthatnak számot, és a közgyűlésen mint hitelezőknek szerepük nincs, de ehhez képest követeléseikkel a részvényeseket mindenben megelőzik.

Ezen az elvi alapon vitán kívül állónak látszik az a tétel, hogy amely részvénytársaság a moratóriumot hitelezőivel szemben igénybe veszi, osztalékot részvényeseinek ne adjon, mert ezáltal a fentebb vázolt jogi alapelv felborul, hanem amely társaság részvényeseinek a moratórium kezdete után záródó üzletévre osztalékot akar adni, az hitelezőivel szemben mondjon le a moratóriumból kifolyólag őt illető minden privilégiumról. Elvileg ez teljesen tiszta átlátszó szillogizmus. Arany János azonban úgy írt egyik versében: «Két csapáson halad az emberi élet, egyik a gyakorlat, másik az elmélet». A hadiállapot, mint annyi más dologban itt is bizonyos elszögelléseket okozott, amelyekkel a gyakorlati életben számolni kell.

A moratórium rendelkezéseinek részben a folyószámla, de főleg a takarékbetétekre való kiterjedése sokkal mélyebbre járó és sokkal messzebb menő érdekek megóvásában leli kútforrását, mint első pillanatban látszik. Úgy nálunk, mint a külföldön az ismételten megújuló tapasztalat azt tanúsítja, hogy a háború kitörésével, de gyakran csak hirével kapcsolatosan fellépő általános izgalom és tájékozatlanság mindenkor és minden országban a betétek tömeges elvonására, és a bankokból kiszedett pénznek a forgalomból való elvonására és elrejtésére vezetett. A balkánháború kitörése alkalmával felmerült példák még mindenkinek emlékezetében lehetnek. Az Osztrák-Magyar Bank bankjegy forgalma nem azért emelkedett akkor minden előző időt meghaladó magasságra, mintha arra a bankjegy mennyiségre mind a gazdasági forgalomnak lett volna szüksége, hanem azért, mert a közönség nagymennyiségű bankjegyet vont el a forgalomból, és tartotta otthon eldugva.

Nem azért vitte el a betétes pénzét, mert szüksége lett volna reá. Mert akkor az ismét belekerült volna a pénzforgalom árjába. Sem nem azért, mintha azzal a bankkal szemben ébredt volna fel benne bizalmatlanság, ahol pénzét addig betétként tartotta. A közönség minden bankkal szemben bizalmatlanná vált, mert ha nem így lett volna, akkor az egyik bankból elvitt betétet a másikban helyezte volna el, és az ismét belekerült volna a pénzforgalomba. Holott köztudomású, hogy nem így történt. És midőn rövidebb, vagy hosszabb idő mulva az általános izgalom megszűnt, a közönség megnyugodott, bizalma a pénzintézetek iránt visszatért, igen sok betevő ugyanazokat a bankjegyeket és a legtöbb közülök ugyanahhoz a bankhoz vitte vissza, amelyeket onnét ijedtségből hazavitt és otthon napokig, hetekig, sőt a félősebb hónapokig rejtegetett. Ez volt az oka annak, hogy az 1912. év őszén is, meg a múlt évben is azalatt az egy hét alatt, amely a részleges mozgósítás elrendelése és a moratórium között lezajlott, annyian arany vagy ezüst pénzt kértek, sőt követeltek, de akadtak olyanok is, akik a nikkel és bronz váltópénzt is szívesebben látták a bankjegynél. Ércpénz hián a bankót is elvették, csak legyen, anélkül, hogy a közönség legnagyobb része halvány fogalmával bírt volna a bankjegy jogi természetének. Egész életen át megszokta, hogy azzal minden értéket ki lehet cserélni, tehát a papiros bankjegynek is valami különleges rejtelmes értéket tulajdonított.

A betétekre kiterjedő moratóriumnak tehát innét ágazik az egyik gyökérszála. A másik a betéti üzlettel foglalkozó intézetek kihelyezésének természetéből.

A betétes ugyan, midőn valamely riasztó hirre megrémül és betétjét követeli nem törődik azzal, hogy betétjére azért kap kamatot, mert az másnak szintén kamatra van kölcsön kiadva. Nem törődik azzal sem, hogy az adóstól, aki azt — hazai viszonyokat tartva szem előtt — legtöbbször ingatlanba fektette, nem lehet máról-holnapra visszavenni. A kormányhatalom azonban nem hunyhat szemet e tények előtt, és a betéteket a moratórium alól mindaddig fel nem szabadíthatja, míg a normális gazdasági és jogi állapot annyira helyre nem áll, hogy a betéti üzlettel foglalkozó intézeteknek módjuk legyen künnlevőségeiket visszakapni. Súlyt helyezünk mind a két jelzőre, midőn a normális gazdasági és jogi állapotról szólunk. Mivel hazánkban a legtöbb reális adósságnak ingatlanban lehet a fedezetét megtalálni, ez az egész kérdés az ingatlanok értékesítésének lehetőségével függ

össze. Normális viszonyok között, ha valamely intézetnél nagyobb mennyiségű betétet vesznek ki vagy mondanak fel, mint amennyit készletéből ki tud fizetni, vagy új hitel után néz, vagy ha nem akarja visszleszámítolási érdekeltségét, vagy lombardtartozását növelni, kölcsöneit apasztja s adósaitól fokozottabb mértékben tőkevisszafizetést követel, vagy egyes kölcsöneit egészben felmondja. Normális viszonyok közt ennek semmi akadálya nincs. Mert jó hitelű intézet rendes viszonyok között minden nagyobb nehézség nélkül fel tudja hitelét használni és pénzhez tud jutni. Avagy ha künnlevőségeit akarja apasztani, az adós akinek kölcsönét felmondják, vagy keres más hitelezőt és a tőle felvett kölcsönből, (leggyakrabban az új hitelező által) fizeti vissza tartozását, vagy értékesít valamit, és így elégíti ki hitelezőjét. Mindaddig azonban míg ez a normális állapot helyre nem áll, míg a forgalmi életnek az a megbízható pontossága ami azelőtt volt, fel nem éled, tehát míg a gazdasági alanyok milliói a harctérről haza nem térnek, annyit jelentene a moratórium feloldása, mint a déli növényeknek az üvegházból a szabadba való kitétele, mielőtt még a tavaszi verőfény elérkezett volna. Ugyanis mikor a háború kitört, a bankok az új hitelek folyósítását általában beszüntették, csak a meglévő kereteket tartották fent. Az ingatlan forgalom úgyszólván a nullára redukálódott, a kényszereladás pedig felfüggesztetett, ez az állapot előreláthatólag úgy fog maradni, míg csak a háború véget nem ér. Ugyanez a láncolatos összefüggés áll a pénzintézeteknek más nagyobb intézetektől reescompt formájában kapott hiteleire nézve is. Ezek a meglévő hiteleket általában fenntartották, de csak a legnagyobb kivétel, ha különleges esetben új hitelt folyósítottak. A hadikölcsönpénztár épen azért alakult, hogy az ipar és a kereskedelem a háború alatt teljesen pénz nélkül ne maradjon. Olyan pénzforrásról azonban, épen a moratórium következtében nem látták szükségesnek gondoskodni, amely a betétek visszafizetésére folyósítson hiteleket. Igaz, hogy a visszleszámítoló intézetekkel szemben a moratórium formailag legnagyobb részt megszűnt, mert a moratóriumos váltókat a legtöbb esetben kicserélték, azonban általában azzal a megállapodással, hogy a nagyobb intézetek a hiteleket épen a kihelyezés természetére való tekintettel fent fogják tartani.

A gyakorlati élet belevilágít a kettő közötti különbségbe. A visszleszámítoló intézetekkel meg lehetett egyezni a moratóriumos váltók kicserélésére nézve, mert azok ismerik a hitelt igénybevevő intézet helyzetét és lehetetlenséget nem követelnek. A betétesekkel szemben azonban mindaddig míg a háború tart, ezt megkockáztatni nagyon kétséges vállalkozás volna. Lehetséges ugyan ha valamely intézet, hogy osztalékot fizethessen közhirré fogja tenni, mikép betéteseivel szemben a moratóriumot igénybe nem veszi és mind amellett egy betétessel sem jő több pénzért mint előzőleg. A háború azonban folyik. Jöhet bármikor egy kósza gazdátlan vak hír, amely elrémíti először a közönség ijedősebb részét, azután az izgalom átterjed másokra is, és ekkor a bank nem vonulhat vissza újból a moratórium sáncai mögé, hanem ha a kitört izgalmat ellensúlyozni nem bírja, esetleg a legsötétebb jövőnek nézhet elébe. Mindaddig tehát míg a háború váltakozó szerencsével folyik, ilyen erőpróbáknak megengedését közérdekből kell fontolóra venni.

Különösen kényes az osztalék fizetésének ily módon való szabályozása azért, mert az említett erőpróbának megkísérlése újabb osztályozást teremtene a részvénytársaságok között s ez az osztályozás amilyen kedvező megítélést keltene a nagyközönség szemében azokra nézve, akik a moratórium bástyái mögül kilépve, osztalékot fizetnek, épen olyan hátrányos volna a többire, akik óvatosabbak vagy skrupulózusabbak volnának vagy kellő erejük hiányának tudatában nem vállalkoznának az erőpróbára. Sőt ez az osztályozás netalán reciproc-hatásokkal is járna, mert elképzelhető, hogy akadhatnának a második osztályba predesztinált társaságok, amelyek épen azért, hogy hitelüket fentartsák, önmaguk megerőltetésével az elsősorban keresnének helyet. Ezt a vetélkedést tehát a közérdek szintén nem kívánja. Külön fontolóra volna veendő, mikép kívánatos-e, hogy azok a vállalatok, amelyeknek reális és becsületes mérlege tiszta nyereséget mutat, osztalékot adjanak vagy a hadiállapottal járó általános bizonytalanságra való tekintettel a mutatkozó tiszta nyereséget egészben tartalékolják vagy új számlára vigyék át. Ebben a kérdésben azonban már a szakkörök úgyszólván egyértelműleg a dividenda-kiosztás mellett foglaltak állást, mert a mult évi tiszta nyereségnek a forgalomból való általános kivonása újabb gazdasági zavarokat és következményeiben nagyobb károkat idézhetne elő, mint a mult évi nyereség egyrészének kellő tartalékolás melletti kiosztása.

Ha tehát ez általános gazdasági érdekekből kívánatos, hogyan egyeztessük össze a részvénytársaság szerkezetének azzal az alapelvével, hogy a hitelező megelőzi rangsorban a részvényest, tehát a részvényes hogyan kívánjon osztalékot, ha a betétes hitelező követelése moratórium alatt van?

A kérdés nem megoldhatatlan. Mert a rangsor tulajdonképen csak a felszámolásnál válik aktuálissá. Az egész vita pedig nem felszámoló, hanem tovább is élni és működni akaró társaságok évi nyeresége fölött folyik, amelyeknél általában minden előfeltétel épen úgy megvan a tovább fennmaradásra, mint az előző esztendőkben megvolt. A moratórium, a betétekre kiterjedő moratórium nem is annyira a részvényesek, mint inkább az intézeti adósok szempontjából van fenntartva. Emellett a moratórium nem is terjed ki a betétek egészére, hanem a folyószámla-betétekre úgyszólván csak névleg, a takarékbetétekre nézve pedig egyéb kivételektől eltekintve, 2000 K-án felül 90%-ig, 2000 K-án aluli betétekre még kisebb százalék erejéig, sőt a 200 K-ás és azon aluli betétekre egyáltalán nem terjed ki. Nem terjed ki a moratórium óta folyó betéti kamatokra sem. Ezek figyelembevételével tehát nem arról van szó, hogy a betétes hitelezőnek semmi sem jusson, a részvényes pedig kivonja az alaptőkét, hanem arról, hogy a betétes betétjéből annyit vehessen vissza, amennyit az általános viszonyok mérlegelése alapján a kihelyezésekből visszaszedhetőnek mutatkozik, a részvényes pedig megkapja egy részét annak, ami egész évi üzleti reális mérlegezése alapján mint tiszta nyereség mutatkozik. Számszerint a kettőt összevetni nem lehet, mert az adatok a különböző intézeteknél a legtarkább változatosságot mutatják. Különböző mérlegeket tekintve, látunk intézeteket, ahol a betét az évi nyereség osztalékra fordított részének tízszerese, de látunk olyat is, ahol ötvenszerese. Az 1909. évben a magyarországi pénzintézetek betétállománya 3375 milliót, folyószámlatartozása 802 milliót, visszleszámítolása 727 milliót, e három passziv tétel tehát összesen 4900 milliót tett ki, ezzel szemben ugyancsak 1909-ben a magyarországi pénzintézeteknél kimutatott nyereség 156 millióra rúgott. Feltéve, hogy az arányok ugyanazok, a moratórium alól önkéntesen kivonandó passzivák több mint harmincszorosan meghaladják azt az összeget, amelynek különben is csak egy része kerül kiosztásra. Ennek a kockázatos lépésnek a megkísérlése nagyobb veszedelmeket vonhat maga után, mint a kérdésnek az erőpróba mellőzésével való megoldása. Ha fontosabb az a principium, hogy a részvényes addig ne kapjon osztalékot, míg a betétes követelési joga meghatározott hányad erejéig és bizonyos időpontig fel van függesztve, akkor a tiszta nyereség maradjon felosztatlanul. Ha viszont fontosabb az a közgazdasági érdek, hogy az elért tiszta nyereség felosztandó része ne vonassék ki a forgalomból, akkor egy jogi principiummal több lesz, amely a háborús idők vihara előtt kénytelen ideiglenes háttérbe vonulni.

Dr. Kégl János.

Perorvoslatokról fiatalkorúak bűnügyeiben.

A fiatalkorúak bíróságáról rendelkező 1913:VII. tc. rendelkezései értelmében, a bűnvádi felelősségre vonható fiatalkorúakkal szemben, a bírói eljárás szempontjából háromféle eset fordulhat elő; 1. *a fiatalkorúak bírósága* hozza elsőfokon a végházatot azoknak a fiatalkorúaknak a bűnügyében, akik oly bűncselekményt követtek el, amely — egyes kivételes s kizárólagos hatásköröktől eltekintve — az 1897:XXIV. tc. 15—18. §-ai értelmében a kir. bíróság hatáskörébe tartozik; 2. ha a fiatalkorú élete 15-ik évét már betöltötte *a rendes bíróság* s pedig nyomtatvány útján elkövetett cselekmények esetében elsőfokon az esküdtbíróság is, halál- vagy fegyházbüntetéssel büntetendő cselekmények esetén elsőfokon a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa a Bp. rendelkezéseinek alkalmazásával, de az Fb. törvény által meghatározott eljárási szabályok értelmében jár el; 3. *a Bp. szabályai irányadók akkor, ha a fiatalkorú bűnügyében felnőtt terhelt* is szerepel s az elkülönítés nem lehetséges, továbbá ha a terhelt a fiatalkorúak bíróságának hatáskörébe tartozó cselek-

ményen felül a 18-ik évének betöltése után oly cselekménnyel is van terhelve, amely miatt az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik, azonban ily ügyekben is az Fb. 59. §., 2. bek. szerint a fiatal kort meghaladt terheltre a Bn.-ben meghatározott intézkedések valamelyike alkalmazható, sőt a 61. §., 2. bek. szerint a fiatalkorú vádlottra nézve a vádtanács az Fb. 23. §-ában megengedett véghatározatot is hozhatja, ami által a fiatalkorú vádlottra nézve az eljárást elkülönítve a felnőtt terhelt személyétől, alakszerű tárgyalás nélkül befejezheti.

Ezekből a felsorolt rendelkezésekből nyilvánvaló, hogy a fiatalkorúak bűnügyében még oly esetekben is, amelyekben a rendes bíróság jár el, a fiatalkorúak bíróságáról intézkedő törvény rendelkezései irányadók.

A perorvoslati jogot illetően abban az esetben, amidőn elsőfokban a fiatalkorúak bírósága hozza a véghatározatot, a közvádló túlsúllyal rendelkezik, mert az Fb. törvény szerint némely jogosultnak a perorvoslati joga attól függ, hogy élt-e a kir. ügyész fellebbezéssel, azonban abban a tekintetben a törvény világos rendelkezéseket tartalmaz, hogy a *fiatalkorúak bíróságának* elsőfokban hozott véghatározatát, másodfokban fellebbezés alapján, a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa, harmadfokban pedig semmisségi panasz alapján a kir. ítélőtábla vizsgálja felül.

Világos továbbá a törvény rendelkezése abban az esetben is, amidőn *a rendes bíróság mint esküdtbíróság* jár el, mert a törvény 57. §. utolsó bekezdése kifejezetten a Bp. rendelkezéseit fenntartotta, tehát kétségtelen, hogy ily ügyekben a kir. Kúria van hivatva az alsófokon hozott véghatározatot felülbírálni.

De nem tartalmaz a törvény világos rendelkezéseket, — sőt félreértésre is adhat okot amaz eset, amidőn elsőfokban nem a fiatalkorúak bírája, hanem *a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa* hozza a véghatározatot, — hány fokú s milyen perorvoslat vehető igénybe? Az természetes, hogy másodfokú fellebbviteli fórumként más bíróság nem szerepelhet, mint a kir. ítélőtábla, de ama tekintetben, hogy a kir. ítélőtáblához intézett perorvoslat fellebbezésnek vagy semmisségi panasznak tekintessék-e, zavar fordulhat elő, mert nyilvánvaló, hogy az Fb. törvényben általános szabályként lett tervezve s felállítva ama perorvoslati jogelv, hogy a fiatalkorúak bűnügyében, ha alsófokon a fiatalkorúak bíróságának valamelyike hozza a véghatározatot, a kir. ítélőtáblára a perorvoslat elintézésében a Bp.-nek a semmisségi panaszt tárgyazó rendelkezései irányadók.

A törvény a szerkezetében nem mondható egyszerűnek s világosnak, sőt inkább komplikáltnak jelezhető, de a felvetett kérdésben útmutatást nyujt az Fb. törvény 57. §-ának 1. bek., amelynek értelmében a *rendes bíróság,* amennyiben fiatalkorú bűnügyében eljár, a Bp. rendelkezéseit ugyan, de az Fb. törvényben folyó eltérésekkel alkalmazza, nevezetesen az Fb. 57. §. 2. bek. szerint a rendes bírói eljárásban is. az Fb. törvénynek eljárási szabályai és a véghatározatokra, valamint a perorvoslatokra vonatkozó rendelkezései irányadók, amiből következtethető, hogy a kir. ítélőtábla a Bp.-nak a semmisségi panaszt tárgyazó rendelkezései szerint járhat el és az Fb. törvényben nem is említett kir. Kúria elé az ügy nem juthat.

Ellenmondásnak tűnik ugyan az fel, hogy amennyiben a fiatalkorú bírája által elsőfokban elbírált ügyben a törvény a kétfokú perorvoslatot megengedi, miért legyen a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa által elsőfokban elbírált ügyben csak egyfokú perorvoslatnak helye, de ez az ellenmondás csak látszólagos, mert habár a fiatalkorú vádlott által elkövetett egyes bűncselekményre a büntetőtörvény a halál, illetve a fegyházbüntetést jelöli meg, de a fiatalkorú vádlottra a legsúlyosabb beszámítás mellett is csak a Bn. 26. §. illetve az Fb. 68. §-ában meghatározott 15 naptól 15 évig terjedő fogházbüntetés alkalmazható, sőt a bíróság részére a szabad kéz lett biztosítva az alkalmazandó intézkedések megválasztásában az által, hogy az Fb. 57. §-a értelmében a fiatalkorúak bíróságáról rendelkező törvény 23. §-a szerint, alakszerű tárgyalás nélkül, véghatározatot hoz s ezzel az eljárást befejezi.

Az ily eljárással befejezett ügyben a fiatalkorúak törvényszéki tanácsának véghatározata ellen, a vádlott perorvoslattal a kir. ítélőtáblához rendszerint csak akkor élhet, ha ellene a javító nevelés lett elrendelve s alig tételezhető fel, hogy a törvény célzata az lehetett, hogy ily alakban a bűnügy a kir. Kúriához is felvitethessék akkor, amidőn alsófokon két oly társasbíróság határozott, amelyek fiatalkorúak bűnügyeiben rendszerint fellebbviteli fórumként szerepelnek.

Miután tehát az ily ügyekben a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa, vagyis nagyobb garanciával bíró társasbíróság hozza az elsőfokú határozatot és miután a perorvoslati rendszerben az ítélettel elintézett bűnügyben nem ismeretlen az egyfokú perorvoslat, nevezetesen a Bp. 381. §. 2. pontja szerint a kir. törvényszéknek elsőfokban hozott ítélete ellen, csakis az egyfokú perorvoslat semmisségi panasz alakjában van megengedve és a gyorsított bűnvádi eljárásban is, ahol pedig igen fontos érdekek vannak érintve, az ítélet ellen csak egyfokú perorvoslatnak van helye, ezeknek folytán a büntető jogszolgáltatás veszélyeztetve nem volna az által, ha fiatalkorúak törvényszéki tanácsának illetékessége alá tartozó ily ügyekben a kir. ítélőtábla mint végső fórum határozna.

E cikk kezdetén említett harmadik esetben, vagyis, amidőn a fiatalkorú bűnügyében felnőtt terhelt is szerepel és az elkülönítés nem lehetséges az Fb. törvény 61. §. 1. bek. világosan intézkedik arról, hogy ilyenkor a Bp. rendelkezései irányadók, tehát kétségtelen, hogy ily ügyekben a kir. ítélőtábla fellebbezés alapján, a kir. Kúria pedig semmisségi panasz alapján vizsgálja felül a kir. törvényszéknek határozatát. De ily esetben is az Fb. törvény 61. §. 2. bek. megengedi, hogy a fiatalkorú vádlottra nézve a vádtanács az Fb. 23. §. szerint véghatározatot hozhasson, amely esetben a fiatalkorú terhelt bűnösségének megállapítása nélkül, ellene végzés alakjában javító nevelést, próbára bocsátást s őrizetbe vételt elrendelhet.

Úgy de a vádtanácsnak elsőfokban hozott végzése ellen, a Bp. 378. §. szerint csak egyfokú perorvoslat van megengedve' tehát ha az Fb. 61. §. alapján *a kir. törvényszék mint rendes bíróság* jár el és a felhívott szakasz 2. bekezd. értelmében hozott véghatározat ellen csak az egyfokú perorvoslat lehetséges, a törvény rátiójánál fogva fel nem tehető az, hogy amidőn hasonló véghatározatot hoz az 56. §. 3. pontja alapján elsőfokban a *fiatalkorúak törvényszéki tanácsa*, ekkor már kétfokú perorvoslat s pedig a kir. ítélőtáblához és ezután a kir. Kúriához is lehetséges legyen?

E cikkemben csupán azokra az ellentmondó körülményekre akartam rámutatni, melyek az Fb. törvény alkalmazásánál, a perorvoslati eljárásban előfordulhatnak, a kir. igazságügyminisztériumnak lesz majd a feladata esetleges revizió útján a fiatalkorúak bűnügyeiben előforduló különböző esetekben a perorvoslati rendszert egységessé tenni, de addig is kivánatos volna a a kir. Kúria részéről elvi jelentőségű határozattal útmutatást nyujtani.

Ujfalussy Béla.

Az életbeléptetési törvény átmeneti rendelkezései.

Az 1912 : LIV. tc. egyik legjelentősebb újítása, hogy a kir. törvényszékek telekkönyvi hatóságát megszüntette és a kir. járásbíróságoknak a végrehajtási, örökösödési és perenkívüli telekkönyvi ügyekben hozott végzései ellen beadható felfolyamodások elbírálását a kir. ítélőtábláktól elvévén, ezt a hatáskört a kir. törvényszékekre ruházta.

E rendelkezésnek alapjául szolgáló célszerűségi szempont, hogy a perrendtartás behozatalával a kir. ítélőtáblák munkaterhe csökkentessék, megnyílvánul a törvény 58. és 69. §-aiban is; mert ily ügyekben az átmeneti idő alatt a felfolyamodásoknak még a kir. ítélőtáblák által való elbírálását egyedül attól a körülménytől teszi függővé, hogy a felfolyamodás a törvény életbelépése előtt érkezzék fel.

Felmerült az a kérdés: mi történjék a törvény idézett szakaszai alá eső ügyekben, melyeknél a felfolyamodás a törvény életbelépése előtt felterjesztetett, de rendelvénnyel visszaküldetvén, az iratok csak a törvény életbelépése után érkeztek ismét a kir. ítélőtáblához?

Alig kétséges, hogy ily esetben ehhez a bírósághoz tartozik a felfolyamodás elbírálása; mert az már a törvény életbelépése előtt fenn volt a kir. ítélőtáblán és az hiánypótlás végett inkább a kezelés körébe vágó intézkedés a hatáskört meg nem változtathatja. Célszerűségi szempontok sem támogatják a sokszor hónapok előtt történt felterjesztés után a felfolyamodásnak más bírósághoz utalását.

Több kifejtést igényel az a kérdés, hogy a kir. törvényszékeknek az életbeléptetési törvény 11. §-a szerint 1915. évi január első napján megszüntetett telekkönyvi hatóságai által hozott végzések ellen a kir. ítélőtáblához felérkezett felfolyamodásokra a törvény 58. és 69. §-ai alkalmazhatók-e?

E részben a törvény kifejezetten nem rendelkezik és csak a járásbíróságok végzéseiről szól; de az életbeléptetési törvény kivételes jellegéből következik, hogy az általa nem szabályozott esetekben az előbbi állapot fenn marad. A telekkönyvi hatóság csak egyik része volt a kir. törvényszéknek és egész jogrendszerünkkel ellenkeznék, ha a törvényszék egyik tagjának mint egyes bírónak végzései fölött ugyanazon törvényszék hármas tanácsa gyakorolná a fellebbviteli bíráskodást.

A kir. törvényszékek mint telekkönyvi hatóságok végzései ellen a törvény életbelépése után akár rendelvény folytán, akár anélkül felérkezett felfolyamodásokat tehát a kir. ítélőtáblának kell elbírálnia.

Hogy a jogkereső közönség érdekének megfelel-e az említett ügyekben a kir. ítélőtábláktól a fellebbviteli hatáskör elvonása, a gyakorlat fogja megmutatni; mikor azonban jogosult aggályok merülhetnek fel a törvény rendelkezéseivel szemben, ne zárjuk el helytelen törvénymagyarázattal legalább a felektől az őket az életbeléptetési törvény szerint is megillető felsőbb fellebbviteli fórumot.

Mindenesetre szükséges volna az egységes eljárás, nehogy hasonló esetben, amíg az átmenet tart, az ország egyes vidékei szerint hol a kir. ítélőtáblák, hol a kir. törvényszékek gyakorolják a jogbiztonság kárával a fellebbviteli bíráskodást.

Dr. Kálniczky Géza.

Az új kereset a Pp.-ban.

Perjogunk az új kereset fogalmát és lehetőségét eddig nem ismerte, ellenben a Pp. 189. §-a megengedi, hogy valamely már folyamatban levő perben új kereset is indítható legyen. Az idézett §. ugyanis az új keresetekről akként rendelkezik, hogy «*a végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás bezárásáig a felperes az alperes ellen új keresetet támaszthat, ha az új kereset tárgya ugyanaz, mint az előbbié, vagy ha az új kereset az előbbivel összefügg*».

A Pp. az új keresetről egyebet azután nem is mond s így talán nem lesz célszerűtlen, ha tekintettel az új keresetnek perjogunkban eddig ismeretlen voltára, annak lényegét és célját ismertetni megkísérlem.

A törvény fentebb idézett szavaiból kitűnik, hogy az új kereset valamely már folyamatban levő per során indítható, tehát támaszthatóságának előfeltétele az, hogy megelőzze egy másik kereset, mert hiszen egy előző kereset nélkül nem lenne per és tárgyalás és nem lenne lehetőség új kereset támasztására. A Pp. életbelépte után tehát előfordulhat, hogy ugyanaz a fél ugyanabban a perben több keresetet is támaszthat.

Új kereset támasztását azonban a Pp. csak abban az esetben engedi meg:

1. ha az új kereset tárgya ugyanaz, mint az előbbié;
2. vagy ha az új kereset összefügg az előbbivel.

Két kérdés merül fel tehát, nevezetesen, hogy mit kell érteni a kereset tárgya és mit összefüggés alatt, mert ennek tisztázása nélkül nem állapítható meg, hogy mikor is lehet tulajdonképen új keresetnek helye.

A Pp. ama §-aiból, amelyek a per tárgyának értékéről tesznek említést, amilyenek pl. az 1., 5. és 6. §-ok, világos, hogy a törvényhozó a per tárgya alatt mindig azt érti, amit egyik vagy másik fél a maga részére megítélni kér s mivel e kérelem a keresetben, vagy viszontkeresetben van előterjesztve, világos az is, hogy a kereset tárgya és a per tárgya azonos fogalmak, hogy a per tárgya nem lehet más, mint a kereset, vagy viszontkereset tárgya.

A kereset tárgya tehát mindig az, aminek megítélése, vagy megállapítása végett indíttatott a kereset tekintet nélkül arra, hogy a kereset minő jogalapon és minő jogcímen indittatott. A kereset tárgya eszerint lehet valamely dolog, pl. készpénz, vagy valamely jog, pl. szolgalmi jog. Lényeges tehát, hogy különbséget tegyünk a kereset jogalapja, jogcíme és tárgya között.

A kereset jogalapja ama tényállítások összesége, melyekből felperes kereseti jogát származtatja; jogcíme: a kereseti jog alakszerű megnevezése, minősítése; tárgya pedig az, amit követel. Pl. jogalap az, hogy felperes 1000 K-át adott alperesnek oly megállapodás mellett, hogy alperes azt bizonyos idő alatt tartozik visszafizetni; jogcím: kölcsönügylet; a kereset tárgya: 1000 K készpénz.

Midőn tehát a törvény az új keresetre nézve azt követeli, hogy annak tárgya ugyanaz legyen, mint az előbbi kereseté, ezalatt azt kell érteni, hogy az új keresetben is ugyanazt kell követelni, mint az előzőben. Ez azonban nem jelenti azt is, hogy az új és az előző kereset között a petitumban semmiféle eltérésnek helye nem lehet, mert a keresetek tárgyi ugyanazonossága fenforog akkor is, ha az új kereset petituma a Pp. 188. §-ának 1—6. pontjaiban felsorolt korlátok között tér el az előző kereset petitumától. Ezekben az esetekben ugyanis keresetváltoztatás nincs, tehát a kereset tárgya sem tekinthető megváltozottnak. Ezt akarja jelenteni a 189. §. szövegében zárjelben a 188. §-ra történő hivatkozás.

Ami már most az összefüggés kérdését illeti, kiemelendő, hogy az összefüggés alapján támasztható új kereset tárgyának nem kell ugyanazonosnak lenni az előző keresetével, sőt az ez alapon támasztható új kereset tárgya szükségképen más kell, hogy legyen, mint az előzőé volt. A kérdés tehát csak az lehet, hogy mikor tekinthető összefüggőnek az új kereset az előző keresettel? Ez többnyire a konkrét eset szerint lesz elbírálandó, általánosságban azonban akként határozhatjuk meg, hogy az új keresetet összefüggőnek tekinthetjük az előző keresettel akkor, ha az előző keresetben előadott jogviszonyból ered az új kereset jogalapja. Pl. ha felperes hátralékos haszonbér iránt indít keresetet, a tárgyalások folyamán támaszthat új keresetet a haszonbér nem fizetése miatt a haszonbérleti szerződés megszüntetése iránt, mert ez esetben mindegyik kereset ugyanabból a jogviszonyból ered, az összefüggés tehát közöttük kétségtelen.

Ez a meghatározás nem a jogalapnak, hanem csak a jogviszonynak azonosságát jelenti. Minden kereset valamely jogviszonyból ered, de ez nem jelenti azt is, hogy maga ez a jogviszony volna a kereset jogalapja. Lehet ez is jogalap, de lehet ennél több, vagy kevesebb is. A jogviszony a jogalap pl. akkor, ha a kereset valamely vételi szerződés teljesítésére irányul, mert ez esetben a jogalap csupán az, hogy felperes az alperessel vételi szerződést kötött. Ha ellenben a keresetben az foglaltatik, hogy az alperes teljesítette ugyan a szerződést, de nem kellően s ezzel a felperesnek kárt okozott, a jogalap több mint a jogviszony, mert a kereset jogalapja nemcsak az, hogy a felek szerződést kötöttek, tehát jogviszonyra léptek, hanem az is, hogy egyik fél a másiknak kárt is okozott. A jogviszony tehát nem azonos fogalom a jogalappal, míg a jogviszony szó alatt az anyagi jog szabályai alá eső állapotot értünk, addig a jogalap tisztán perjogi fogalom, amely bizonyos tények összességét jelenti, amelyekből szintén származhatik a felek között jogviszony, de ez nem szükségképen azonos azzal a jogviszonnyal, amelyből a kereset ered. Pl. a vételi szerződés nem kellő teljesítése bizonyos jogviszonyt létesít a felek között, amely jogviszonynak egyik alapja, eredője ugyan a vétel, de a jogviszony, ami létesült a felek között még sem vétel, hanem kártérítési jog, illetve kötelezettség.

Ezek szerint tehát új keresetnek csak akkor van helye, ha

1. vagy ugyanaz követeltetik az új keresetben is, mint az előzőben;
2. vagy ha más követeltetik is, de ez a más követelés abból a jogviszonyból ered, amelyből az előző kereset is származott.

Mi történjék azonban, ha a tárgyaláson valamelyik fél új kereset címén oly keresetet akar támasztani, amely az említett kellékekkel nem bír? A Pp. erről kifejezetten nem rendelkezik ugyan, de nézetem szerint ily esetben a Pp. 141. §. analog alkalmazásának lesz helye. Az említett kellékek hiánya ugyanis hivatalból veendő figyelembe s így a 189. §. rendelkezéseinek meg nem felelő új kereset hivatalból lesz visszautasítandó.

Ezek után az a kérdés merülhet fel, hogy mi szükség van új keresetre, ha abban — az összefüggés esetétől eltekintve — csak ugyanazt lehet követelni, mint az előzőben? E kérdésre részben a keresetváltoztatás tilalma, részben a célszerűség ad feleletet.

Megtörténhetik ugyanis, hogy a tárgyalás és bizonyítás eredménye szerint kétségtelen, hogy a felperest az, amit követelt

(kereset tárgya) megilleti, de nem azért amint a keresetben előadta, hanem egészen más okokból, egészen más jogalapon. Ily esetben, jóllehet a felperes igazsága kétségtelen, el kellene a keresetet utasítani, mert azt a Pp. 188. §-a szerint a felperes az alperes beleegyezése nélkül meg nem változtathatja. Ez természetszerűleg oda vezetne, hogy a felperes kénytelen lenne a helyes jogalapon új pert indítani s a bíróság is kénytelen lenne még egyszer foglalkozni az üggyel. Az új kereset azonban lehetővé teszi, hogy ugyanazon peres eljárás folyamán a helyes jogalapra térhessen át felperes, ami nemcsak reá nézve előnyös, hanem előnyös a bíróságra is, mert alkalmas annak munkaterhét csökkenteni.

Többször előfordul pl. a gyakorlatban, különösen mikor jogutódok állanak egymással perben, hogy a felperes, aki vétel címén kérte valamely ingatlan tulajdonjogát megítélni, nem tudja bebizonyítani, hogy a kérdéses ingatlant valóban megvette ő vagy jogelőde az alperestől vagy ennek jogelődétől, de a per során kiderül az, hogy ő vagy jogelőde 32 évet meghaladó időn át békésen birtokolta az ingatlant. Világos ilyen esetben, hogy az ingatlan tulajdonjoga ha nem is vétel, de elbirtoklás címén megilleti felperest. Kétségtelenül előnyös és célszerű tehát, ha a törvény megengedi, hogy a felperes, aki keresetét nem változtathatja meg, még az eljárás folyamán új keresetet támaszthasson, amelyben a helyes jogalapon t. i. elbirtoklás alapján kérheti a tulajdonjog megítélését.

Előfordulhat továbbá a gyakorlatban is, hogy a felperes kölcsön címén követel bizonyos összeget az alperestől, a perben az tűnik ki, hogy a felperest megilleti ugyan a keresetbe vett összeg, de nem kölcsön, hanem vételár címén. Az új kereset ilyen esetben is lehetővé teszi, hogy a felperes újabb per és a bíróság újabb megterhelése nélkül vételár címén is kérhesse a kereseti összeg megítélését.

Lehetséges végül az is, hogy akár ténybeli, akár jogi okoknál fogva vitás az, hogy a felperest mi címen és minő jogalapon illeti meg a kereset tárgya. A felperesnek tehát, aki a bíróság felfogását, álláspontját nem ismerheti, célszerű módot adni, hogy különböző jogalapon követelhesse ugyanazt. Hogy az előbbi példáknál maradjunk, megeshetik, hogy van valami bizonyíték, hogy felperes vagy jogelőde valóban megvette az ingatlant, de kétséges, hogy ezt a bíróság elegendőnek tartja-e a tulajdonjog megítélésére? A felperesre és a bíróságra is célszerű tehát, ha felperes óvatosságból új keresetet támaszthat elbirtoklás címén is s ezzel módot ad a bíróságnak, hogy akár a vétel, akár az elbirtoklás alapján, akár mindkét jogalapon is megítélhesse a tulajdonjogot, hiszen elvégre is ránézve nem annyira a jogcím fontos és lényeges, hanem az, hogy a tulajdonjogot megkaphassa. Vagy a másik példa mellett lehetséges, hogy jogi szempontból vitás, hogy a keresetbe vett összeg, kölcsön vagy vétel címén illeti-e meg felperest, aki ily esetben új keresettel biztosíthatja magát felől, hogy kizárólag a bíróság más jogi felfogása miatt nem válhatik pervesztessé.

A felhozott példákból önként következik, hogy az új keresetek idevonatkozó csoportjának nemcsak az a pozitiv kelléke van, amit a törvény is kiemel, hogy t. i. az új kereset tárgya ugyanaz legyen mint az előzőé, hanem van egy negativ kelléke is, amiről a törvény említést nem tesz, t. i. hogy annak jogalapja és jogcíme nem lehet ugyanaz, mint az előbbié. Az új keresetben tehát más jogalapon és más jogcímen kell ugyanazt követelni. Úgy látszik tehát, hogy az új kereseteknek ez a csoportja lényegileg a keresetváltoztatás megengedését jelenti s ekként a Pp. 189. §-a tulajdonképen kijátszása, megkerülése a Pp. 188. §-ának, amely általános elvként kimondja, hogy az alperes perbebocsátkozása után felperes keresetét az alperes beleegyezése nélkül meg nem változtathatja.

Ez azonban csak látszat, mert a lényeget tekintve az új kereset lehetősége nem a 188. §-ban foglalt elv megkerülését, hanem ellenkezőleg annak megerősítését jelenti. Az új kereset ugyanis teljesen önálló kereset, amelynek támaszthatása épen azért van megengedve, kogy az anyagi igazság érvényesülhessen anélkül, hogy a 188. §-ban foglalt perjogi elv sérelmet szenvedjen. Nem az előző kereset megváltoztatását jelenti az új kereset, hanem csupán annak lehetőségét, hogy e két különálló kereset anélkül, hogy megváltoztathatók volnának, egy eljárás során nyerjen elbírálást kizárólag célszerűségi okokból.

Kitűnik ez a Pp. 190. §-ának ama rendelkezéséből, mely szerint új kereset támasztása esetén az új keresetre perfelvételi tárgyalás tüzendő ki, amely, ha az ellenfél jelen van, akár nyomban is megtartható.

Az új kereset eme önálló jellegéből következik, hogy ha valamelyik fél új keresetet akar támasztani, a Pp. 178. §-a megfelelően lesz alkalmazandó, vagyis tartozik azt az illető fél azon a szóbeli tárgyaláson, amelyen az új keresetet támasztja, előadni s a törvényszéki eljárásban ezen felül írásban is beadni a tárgyalási jegyzőkönyvhöz leendő melléklés végett. A járásbírósági eljárásban az előadott új kereset a tárgyalási jegyzőkönyvbe lesz felveendő.

Ha az új keresetre külön perfelvételi határnap kitűzése látszik szükségesnek akár azért, mert az ellenfél annak előadásánál nem volt jelen, akár mert arra nem tudhat azonnal nyilatkozni s azzal szemben ellenkérelmet előterjeszteni, a kitűzött külön perfelvételi tárgyaláson a Pp. 190. §-a szerint az érdemleges tárgyalás is megtartható, de ha célszerűbbnek látszik, a bíróság a törvényszéki eljárásban a Pp. 191. §-ának szabályai szerint az érdemleges tárgyalásra külön határnapot is tűzhet, amely esetben a felek az új keresetre nézve a Pp. 194–196. §-ai szerint előkészítő iratokat is válthatnak egymással.

Megjegyzendő, hogy mivel a törvény az új keresetek számát nem korlátozza, a felperes több új keresetet is támaszthat, sőt nincs kizárva annak lehetősége sem, hogy az alperes, aki már viszonkeresettel élt, új viszonkeresetet is támaszthasson.

Ha már most at bíróság úgy a kereset, mint a viszonkereset letárgyalása után érdemleges határozatot akar hozni, kérdés, hogy milyen legyen az ítélet? Amikor ítéletre kerül a sor, két eset lehetséges. Felperes vagy meggyőződött előző keresete helytelen voltáról és ezért attól elállott, mely esetben a Pp. 186. §-a szerint az elállás végzéssel nyervén megállapítást, egyedül az új kereset lesz ítéletileg eldöntendő; vagy pedig felperes nem ismervén a bíróság álláspontját, fentartja mindegyik keresetét, amely esetben a bíróságnak úgy az előző, mint az új keresetet el kell érdemben bírálnia.

Az első esetben egyszerű a kérdés. A bíróság vagy helyt ad az új keresetnek, vagy elutasítja azt, ellenben a másik esetben már kérdéses lehet, hogy milyen legyen az ítélet rendelkező része? A kereset és új kereset önálló jellegéből folyik, hogy a bíróságnak az ítélet rendelkező részében rendszerint mindkét kereset felett határozni kell. Ha tehát az ítélet elutasító, a rendelkező részben ki kell mondani, hogy a bíróság úgy a keresetet, mint az új keresetet elutasította.

Ha pedig az ítélet marasztaló, különbséget kell tenni aszerint amint az új kereset tárgya ugyanaz volt-e mint az előzőé, vagy pedig összefüggés alapján támasztatott-e az új kereset? Összefüggés esetén ugyanis mindegyik keresetnek más lévén a tárgya, az ítélet rendelkező részében szükségképen kifejezést kell adni annak, hogy miként intézkedett a bíróság az egyik, miként a másik kereset tárgya felől. Ellenben ha az új kereset tárgya ugyanaz, mint az előző kereseté és az ítélet marasztaló, nézetem szerint elegendő a rendelkező részben csupán a marasztalásról intézkedni és csak az indokolásban kifejteni, hogy melyik kereset alapján történt a marasztalás. A per célja ugyanis az, hogy annak tárgya tekintetében bírói határozat hozassék s így ha a kereset és új kereset tárgya ugyanaz s a bíróság azok tárgyáról határozott, a per elérte célját s nincs semmi különös szükség arra, hogy már a rendelkező részben kifejezésre juttassuk, hogy a határozat melyik kereset alapján történt tulajdonképen. Ez azonban tisztán célszerűségi és nem elvi kérdés, mert hiszen az az elv, hogy mindegyik kereset perjogilag különálló, következetesen keresztül vive, azt követelné, hogy már a rendelkező részben kifejezés adassék annak, hogy melyik kereset utasíttatott el s melyiknek és minő mérvben adatott hely.

Végül még egy kérdés merül fel, amiről érdemes szólni, t. i. a perköltség viselésének kérdése. Ha az ítélet elutasító, természetszerűleg a pervesztes fél viseli a költségeket s így jogvita csak marasztaló ítélet esetén merülhet fel s ez esetben is csak akkor, ha csupán egyik kereset alapján történt a marasztalás, tehát a másik elutasíttatott, mert ha a bíróság mindegyik keresetnek helyt ad, a marasztalt fél, mint pervesztes kétségtelenül mindegyik kereset költségét viselni tartozik. Ha tehát a marasztalás csupán az egyik kereset alapján történik, mivel mindegyik

kereset önálló, a marasztalt fél csak annak a keresetnek és az annak következtében felmerült költségeknek fizetésére kötelezhető, amelynek alapján marasztalása történt, míg a másik kereset és az ennek következtében felmerült eljárások költségeit ellenfele tartozik viselni, mert az ilyen ítélet annyit jelent, hogy az illető fél egyik keresetére nézve pervesztesnek és csak a másikra nézve tekintendő pernyertesnek.

Dr. Borsos Endre.

A tőzsdebírósági eljárás reformjáról.

Közel egy évvel ezelőtt, amikor szakkörökben sokat emlegették az ú. n. «tőzsdereformot» s különösen a tőzsdei határidőügyletek kormányhatósági szabályozásának hírét, a tőzsde egyes vezető tagjainak nyilatkozataival szemben idevágó szerény véleményemet magam is elmondván, többek közt megemlékeztem arról is, hogy a tőzsdebíráskodás a maga egészében szintén erősen rászorul a reformra s hogy ez a reformálás hosszú ideig már nem várathat magára. Azóta ugyan még nem nagy idő mult el, de annál nagyobb események történtek, amelyek sok egyéb fontos kérdéssel együtt a tőzsdereform ügyét is a messze jövő munkálatai közé sorozták.

Nem is célom ehelyütt nekem sem, hogy ennek az ú. n. «tőzsdereformnak» békés álmát zavarjam, ezúttal csak a tőzsdebíráskodási alaki jogról óhajtok megemlékezni s miután a háborús idők a tőzsdepereket még az addiginál is sokkalta nagyobb számmal keltették életre, nem tartom időszerűtlennek az illetékes tényezők figyelmét az eljárási szabályok némi módosítására felhívni, mert a tőzsdebíróság jelenlegi eljárási szabályai mellett egyáltalán nem képes már eleget tenni azon követelményeknek, amelyeket tőle a jogkereső közönség méltán vagy méltánytalanul elvár.

Azt hiszem cseppet sem túlzok, amidőn a tőzsdebíróság elé kerülő perek számát évente mintegy 5000-re teszem, s miután ezen perek túlnyomó részben kontradiktórius tárgyalás útján intéztetnek el, s miután a perek jelentékeny számában egynél több tárgyalás tartására van szükség, úgy vélem, hogy a bíróságnak legalább 3000—3500 tárgyalást kellene évente tartania, hogy az illető évben beérkező pereket véglegesen elintézhesse. Minthogy pedig a jelenlegi eljárási szabályok mellett évente átlag 250-nél több tárgyalási napot igénybe nem vesznek, s naponta 5—6 érdemleges tárgyalásnál többet nem tartanak, kézen fekvő dolog, hogy a tőzsdebíróság a beérkező pereknek mintegy fele részét elintézni nem képes és így egy folyton növekvő restancia keletkezik, amely az újabb perekkel együtt az egész tőzsdebíráskodást lavina módjára maga alá temeti.

Hogy ez az állapot sehogy sem jó és így sehogy sem maradhat, kétségtelen. Itt cselekedni kell és pedig lehetőleg mihamarább. A baj okát megtalálni igen könnyű és így az orvoslás mikéntjének eltalálása sem lehet nehéz.

A fentiek már arra mutatnak, hogy a tarthatatlan állapot oka főképen abban van, hogy a tőzsdebíróságot jelenlegi működése keretében a perek rendkívüli módon túlterhelik. Minthogy azonban ez a túlterhelés létező jogszabályaink alapján állandó jellegű és a tőzsdeperek számának csökkenése egyhamar nem is remélhető, a bíróságnak kell a helyzet kényszerénél fogva az elébe táruló feladathoz símulnia, hogy a túlterhelést enyhítse, esetleg azt meg is szüntesse. Ennek eléréséhez a bíróságnak mindazon eszközöket igénybe kell vennie, amelyek alkalmasak arra, hogy a reá várakozó teljesítmények megoldását fokozni képes legyen.

Ilyen eszközök szerintem:

mennél több bírói tanács alakulásának előmozdítása;

a bírói tanácsok tárgyalási időtartamának mennél inkább való meghosszabbítása;

bizonyos természetű perek elintézésében való közreműködés alól a bírói tanácsok teljes vagy részleges mentesítése.

A tőzsdeperek egyre szaporodó száma önkényt magával hozza annak szükségét, hogy megfelelő számban alakuljanak a tőzsdebíróság ítélőtanácsai, amelyek a perek elintézésére hivatvák. Így van ez minden más bíróságnál is. Ha túlsok a per valamelyik kir. bíróságon, első kellék, ami a bíróság túlterhelésének enyhítéséhez vezet, az, hogy az ügyek intézésére hivatott erőket szaporítják. Természetesen ez irányban a viszonyok javítására törekvő tényezők abból indulnak ki, hogy a már működő erők a lehető legnagyobb teljesítményt kifejtették, amit emberileg tőlük elvárni lehet.

A tőzsdebíróságnál a helyzet nem így áll, mert a tőzsdetanács tagjainak száma korlátozott és egy nagy testület legszélesebb körű szerveit kellene mozgásba hozni, hogy a tanácstagok száma emeltessék s minthogy a tanácstagok a bíráskodáson kívül sok egyéb szertefutó tevékenységet is fejtenek ki, a bizonyos cél elérése végett megejtendő választásnál is annyiféle érdek érvényesülne, mikép könnyen megesnék, hogy néhány új bíró kreálása a bíráskodás szempontjából meddőnek bizonyulna.

De vajjon egyáltalában fenforog-e annak szüksége, hogy a tőzsdebíróság teljesítőképességének fokozásához ezt az utat válasszuk? Határozottan nem, mert a tőzsdetanács tagjainak jelenlegi száma bőségesen elegendő lenne kellő számú bírói tanács alakulására, ha a tanács tagjai bíráskodási kötelességüknek egyformán eleget tennének. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy az 50 tőzsdetanácsosnak alig egy harmada vesz rendszeresen részt a bíráskodásban, míg a többiek vagy egyáltalán nem, vagy csak felette ritkán vállalkoznak ezen — megengedem, terhes — kötelesség teljesítésére.

A tőzsde vezetőségének, mint egyben a tőzsdei választott bíróság elnökségének tehát elsősorban hathatósabban arra kellene törekednie, hogy a tanács tagjai bíráskodási kötelességüknek a lehetőséghez képest valamennyien eleget tegyenek. E célból az elnökségnek a tanács tagjait óhajuknak megfelelőleg eleve bírói tanácsokba kellene összeállítania, amely tanácsok kívánságuk szerinti napokon és órákban *feltétlenül* összejönnének és a tanács mellé beosztott titkár által bizonyos sorrend szemmeltartásával tárgyalásra kitűzött ügyeket elintéznék. Nem volna ennek akadálya az a körülmény, hogy a feleknek egyes bírót vagy bírákat választani van joguk, mert tapasztalat szerint a felek ezt a jogot a legritkább esetben gyakorolják s még ily esetben sem biztos, hogy a választott bíró az ügy tárgyalásában tényleg részt is vesz. Egyébként az ilyen kivételes esetekre nézve az eljárási szabályokba lehet megfelelő rendelkezést felvenni.

Ha a tőzsde vezetősége a tanács tagjait, vagy legalább a tagok túlnyomó többségét bíráskodási kötelességük teljesítésére kényszeríteni képes, amire a felügyeleti hatósággal karöltve kétségtelenül van módja, a helyzet mindjárt nagyot javul, mert lehetővé válik, hogy naponta különböző órákban 5—6 bírói tanács is tartson tárgyalást, amelyek naponta 10—15 ügyet is könnyen elintézhetnének.

Azonban a tanácstagokkal szemben bíráskodási kényszert gyakorolni kétségtelenül nem a legkönnyebb feladat s ezért ezt a remédiumot csak úgy helyes igénybe venni, ha a bíróság teljesítőképességének fokozása végett jónak gondolt egyéb reformok mellett a bíráskodásban résztvevő tagok számának kényszerítő szaporítása is szükségesnek mutatkozik.

Ám a jelenlegi állapot mellett rendszeresen bíráskodni szokott 15—20 tanácsos teljesítményét is meg lehetne sokszorosítani, ha egyrészt az eljárási szabályokat kellőleg megreformálják, másrészt, ha a bíráskodó tanácsosok részére lehetővé tesszük annak felismerését, hogy a bíráskodás nemcsak nobile officium, ami egyesek szemében hiábavaló időveszteséggel és fáradsággal jár, hanem kötelességteljesítést jelent, amelynél a ráfordított idő némi anyagi kárpótlásban is részesül.

Egyenesen kimondom, hogy sokat remélek egy olyan újítástól, amely az egyes tőzsdeperek elintézésében résztvevő bírák szerény, de mégis számbavehető honorálására törekszik. Ezek a bíráskodásban való részvételi díjak, amelyek bizonyos skála szerint az egyes perek tárgyai után igazodnának, feltétlenül vonzóbbá tennék a bíráskodásnak még úgyis nagy terhét, aminek eredménye az lenne, hogy igen sok olyan tanácsos is lassanként részt venne a bíráskodásban, aki eddig attól távol maradt, azok pedig, akik eddig is ellátták a bírói tisztet, még szorgalmasabban vennének részt a bíráskodásban és miután minden egyes ügy elintézésében való részvétel után külön járna tiszteletdíj, nemcsak a napnak egyetlen egy óráját szánnák ezen kötelesség betöltésére, hanem a napnak más időszakaiban is egymásután több órát is erre fordítanának és így a naponta elintézett perek száma rohamosan megtöbbszöröződnék.

Komoly ellenvetést a tőzsdei választott bíróság szerény mértékű díjazása ellen elképzelni sem tudok. Ha a törvény kifejezetten elismeri azt, hogy a választott bíróságnak joga van saját

részére díjazást megállapítani, nem érteném, miért épen a tőzsdei választott bíróságok képeznének ez alól kivételt? És ha valaki azt felelné, hogy a tőzsdebíróság az általánosan értett választott bírósághoz nem hasonló, mert bizonyos ügyekre nézve kizárólagos hatáskörű ügybíróság is annak válaszom csak az lehetne, hogy annál inkább érthető a tőzsdebíróság működésének díjazása, mert azt még el tudom képzelni, hogy valaki egy egész életben egyszer vagy kétszer vállalkozik polgártársai valamely vitás ügyének elintézésére, de hogy valaki éveken át — ha még olyan jómódú ember is — nap-nap után többnyire vagyonos emberek és hatalmas vállalatok vitás ügyeiben rendszeresen bíráskodjék, ezt az indokolatlan és helyén nem levő altruizmust senkitől jogszerűen sem el nem várom, sem azt helyesnek nem találom.

A díjazásnak elvi akceptálása mellett csupán könnyen megoldható részletkérdés a díjazás mikéntjének és mennyiségének szabályozása. Kijelentem, hogy egyáltalán nem gondolok arra, hogy a díjazás valami közvetett úton, mintegy a felek előtt elrejtett módon eszközöltessék, mert nem érzek általa semmi csorbítást a bíráskodás iránti tiszteleten és a bíróság tekintélyén, épúgy, mint ahogy a legmagasabb nivójú vizsgálatoknál is, a vizsgázó jelölt előtt nem válik kisebbé a vizsgáló bizottság tisztelete és tekintélye, bárha jól tudja, hogy a bizottság tagjai a vizsgázásért általa e célból előre lefizetett díjazásban részesülnek.

A tőzsdebíróság tagjai részére az egyes elintézett perek után fizetendő díjak a jogkereső közönség sérelmével egyáltalán nem járnának, mert határozott meggyőződésem az, hogy az állam és a tőzsde javára jelenleg is fizetendő különböző illetékek mellett még nagyon szívesen fizetnének a felek a bíráskodás gyakorlásáért az abban résztvevő bírák javára is megfelelő arányos mértékű díjazást, ha tudják, hogy ezáltal elérik azt, hogy pereikben nem évek vagy legjobb esetben is hónapok multán, hanem a tőzsdebíráskodás jellegéhez tartozó módon, rövid idő alatt ítéletet nyertek.

Ettől a reformtól azt az eredményt is remélem, hogy a tőzsdebíráskodásban való részvételre több olyan tőzsdetanácsos is fog vállalkozni, aki saját rendes foglalkozása mellett elegendő szabad idővel rendelkezik, amely időt a bíráskodásban való részvételre fordíthatja anélkül, hogy ez foglalkozásának legkisebb hátrányával járna és mégis a bíráskodással járó nagy erkölcsi ellenérték mellett anyagi tekintetben sem tölti el idejét teljesen haszon nélkül.

Emellett a bíráskodásban való intenzivebb részvétel a tőzsdebíróság tagjait arra is késztetni fogja, hogy bírói funkciójuk minél alaposabb betölthetése érdekében az ítélkezésük elé kerülő különféle szakkérdések körül bizonyos magasabbfokú önművelésre is szert tegyenek, úgy, hogy a tőzsdebíróság mennél számosabb tagja nemcsak mint választott bíróság, hanem mint egy mennél szélesebb hatáskörű kereskedelmi ügybíróság is a legnagyobb nyugalommal nézhetne minden bizalomteljes várakozás elé.

Az eddigiekben a tőzsdebíráskodás terén való némely újítással a bíróság teljesítőképességének fokozása érdekében azon törekvést propagáltam, hogy a tárgyalásra szánt napokon mennél több bírói tanács mennél több időt fordítson az ügyek elintézésére. Ezzel együtt az eljárási szabályok bizonyos reformálásával módját lehetne ejteni annak, hogy bizonyos perek elintézése körül a bíróság mennél több tagja tehermentesíttessék, illetve bizonyos esetekben a bíróság tagjai teljesen tehermentesíttessenek.

A jelenlegi eljárási szabályok mellett a pertárgy értékéhez képest három-, illetve öttagú bírói tanácsok alakulnak. Ehelyett elégséges volna, ha a bíróság általában háromtagú tanácsokban ítélkeznék és általános szabály az lenne, hogy a tanácsok megalakulásánál a feleknek — az esetek többségében amúgy is csak illuzórius — bíróválasztási joga teljesen megszűnnék. Hogy azonban egyes rendkívüli nagy érdekű vagy nagy összegre irányuló perekben a bíróság «választott bírósági» jellege kidomboríttassék, kivételesen bizonyos perekben a feleknek választási joga meghagyandó lenne s ily esetekben a felek által választott egy-egy bíró az elnökség valamely tagjával vagy az elnökség által evégből megbízott valamely bíróval, mint elnöki delegátussal együtt alkotná az ítélőbíróságot. Az ilyen perek száma bizonyára kevés lenne, úgy, hogy megfelelő beosztás mellett a rendszeresen működő tanácsok munkabeosztását nem zavarná.

Viszont csekélytárgyú perekben a tőzsdebíróság mint egyes bíróság járhatna el. Ilyen egyes bíróság lehetne az elnökség valamely tagja vagy az elnökség által evégből delegált s eleve közhírré tett valamely tőzsdebíró, avagy a felek által közmegegyezéssel választott valamely tőzsdebíró. Bármely módon jusson így az a bizonyos bíró abba a helyzetbe, hogy a hatáskörébe tartozó vitát egymaga eldöntse, meg vagyok győződve, hogy ez a döntés époly helyes és megnyugtató lesz, mintha háromtagú tanács határozata volna, annál is inkább, mert a bíróság mellett jegyzőül alkalmazott jogtudós titkár, aki hivatalánál fogva az egész tőzsdebírói joggyakorlat alapos ismerője, a kellő bírói judiciummal és gazdag tapasztalattal felruházott bírónak bizonyára hasznos segítséget jelentene.

Hogy illetékes körökben ezen reform mennyiben találkoznék szimpátiával, nem tudom, de nem hiszem, hogy bármely oldalról is alapos ellenvetést hallhatnék az eljárási szabályok azon módosításával szemben, mely szerint mulasztási ítéletek hozatalakor, egyezségek felvételekor, illetve egyéb nem érdemleges tárgyalás (pl. meghatalmazás nélkül való megjelenés stb.) alkalmával a tőzsdebíróság tagjainak jelenléte teljesen mellőztetnék s az összes idevágólag szükséges funkciót a bírósági titkár, mint a bíróság megbízottja, önállóan látná el. Mert annak igazán semmi értelme nincs, hogy az egyedül megjelenő felperes keresetét a mulasztási ítéletek kihirdetése előtt egy jogtudós titkár három bírónak felolvassa és ezáltal egy joggal unatkozó közönség előtt olvasási s pedig lehetőleg gyorsolvasási gyakorlatot végezzen, ami azonban az összes résztvevők közül senkire semmiféle előnnyel nem jár. Felesleges bővebb magyarázat ahhoz, hogy teljesen elegendő lenne, ha a jelzett esetekben a titkár, mint a bíróság megbízottja, egyedül járna el, mert ha a mulasztási ítélet meghozatalakor meg nem jelenő felen valami jogsérelem esik, ez a sérelem a törvény alapján megengedett jogorvoslattal épúgy elhárítható, mintha a kérdéses ítéletet akárhány tagú bírói tanács hozta volna.

A kifejtett újítások megvalósítása által már is remélhető lenne a jelenlegi áldatlan helyzet alapos megjavulása. Szándékosan csak olyan irányú újításokat céloztam, amelyek az eljárási szabályok módosításával elérhetők, anélkül, hogy magának a bíróságnak homogén tőzsdei elemekből való alakulását legtávolabbról is érintenék. Ehhez csak azt fűzöm hozzá, mikép kívánatos lenne, hogy a javasolt újítások a bíróság felügyeleti hatóságával való egyetértésben valósíttassanak meg, hogy ilyképen az újítások jogszerűsége eleve demonstráltatnék és így netalán ezek miatt keletkező hiábavaló jogorvoslatoknak eleje vétessék. Minthogy egyébként az általam ajánlott újítások semmiféle jogszabályba nem ütköznek, sőt úgy eddigi, mint legújabb perjogunk rendelkezéseivel összeférnek, biztos vagyok abban, hogy a felügyeleti hatóság csak örömmel látná a célzott újításokat, mint olyanokat, amelyek a tőzsdebíróság sokáig már úgy sem leplezhető bajait nagy mértékben kiküszöbölnék és így a tőzsdebíráskodás terén is a jogszolgáltatás fontos érdekeit a modern perjog követelményeinek szellemében hathatósan előmozdítani alkalmasak.

Dr. Várkonyi Kálmán.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Antony István* ügyvéd.
Dr. *Bánó Vilmos* ügyvéd.
Dr, *Brambring Imre* ügyvéd.
Capra Jusztin ügyvédjelölt.
Dr. *Csató Lajos* ügyvédjelölt.
Dr. *Horváth Árpád* megyei főjegyző,
Dr. *Kazy József* báró min. fogalmazó.
Dr. *Makoviczky Imre* kir. albíró.
Dr. *Simon Ernő* pénzügyi segédtitkár.
Dr. *Schutze Guidó* ügyvéd.

— **Tanácsvezetési jog a törvényben és a gyakorlatban.** Vettük a következő sorokat:

A Pp. életbeléptetéséről szóló 1914 : LIV. tc. tudvalevőleg nemcsak olyan szabályokat tartalmaz, amelyek szoros összefüggésben állnak a Pp. életbelépésével, hanem az igazságszolgáltatás egyéb ágaiban is több oly változást létesít, amely túlmegy a polgári ügyszak keretén. Nem fér kétség pl. ahhoz, hogy az 1914 : LIV. tc. 82. §-a, amely azt rendeli el, hogy «a törvényszék tanácsában a törvényszék elnöke, tanácselnöke vagy az igazságügyminiszter részéről tanácsvezetés jogával felruházott bíró elnököljön», a törvényszéknek nemcsak polgári, hanem egyéb tanácsaira is vonatkozik. Az új törvényszéki ügyvitel (Tüsz) sem tesz e tekintetben különbséget polgári és büntetőtanácsok között. Ennek dacára az igazságügyminiszter úr a legtöbb, de talán valamennyi törvényszéknél csupán olyan bírákat ruházott fel a tanácsvezetés jogával, akik polgári tanácsokban elnökölnek és nem ruházott fel e joggal büntetőbírákat, még olyanokat sem, akik évek óta vezetnek tanácsot. Kívánatos volna, ha közhírré tétetnék, hogy az igazságügyminiszter úr miképen értelmezi az 1914 : LIV. tc. 82. §-át s a Tüsz. 4. §-át és e jogforrásokkal szemben, mi alapon nem ruházta fel tanácsvezetés jogával azokat a bírákat, akik az ügybeosztások szerint tényleg büntetőtanácsot vezetnek?

Egy tanácsvezetés jogával fel nem ruházott, de mégis tanácsvezető bíró.

A rekrimináció teljesen jogosult. Az 1912 : LIV. tc. 82. §-a «a bírói és ügy észi szervezetet módosító és kiegészítő rendelkezések» között foglal helyet. Innét nyílvánvaló az a célzat, hogy valamennyi ügyszakban a főfelügyeleti hatóság válassza ki a pervezető feladatra alkalmas ítélőbírákat. A kifogásolt álláspont a büntetőügyszaknak valóságos degradálása volna. Amennyire fokozza az ambiciót a tanácsvezetési joggal való megbízás, ép oly elkedvetlenedést szülne a büntetőügyszakban foglalkoztatott bírákra az ily megbízás köréből való kirekesztés. Hisszük, hogy csupán késedelmességről van szó.

— **A Magyar Jogászegylet** január hó 23. napján tartandó teljes-ülésében folytatja a moratóriummal összefüggő kérdések megvitatását. Az egyesület elnöksége a következő kérdőpontokat állapította meg: 1. Fentartassék-e 1915. évi március hó 31. napja után a moratórium azokra a tartozásokra nézve, amelyek 1914. évi augusztus hó 1. napját megelőző jogcímen alapulnak ugyan, de csak 1915. évi március hó 31. napja után válnak esedékesekké?

2. Minő módozatok szerint folytattassék a moratórium alá eső tartozásoknak az eddigi moratóriumi rendeletek szerint megkezdett törlesztése?

3. Az olyan moratóriumos tartozások után, amelyekre nézve a résztörlesztés még nem kezdetett meg, mikor és milyen részletek legyenek fizetendők?

4. Nem kell-e a moratóriumos tartozások bizonyos további csoportjait egészen vagy az általában megállapított törlesztésnél nagyobb mértékben kivenni a moratórium alól? Nem kívánnak-e e részben kivételes elbánást különösen a családjogi és öröklési jogi címen alapuló tartozások, a társasági viszony megszűnéséből eredő tartozások, végül az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt elkövetett kötelemszegésen alapuló tartozások?

5. Nem kellene-e viszont a moratóriumos tartozások törlesztésénél kivételes enyhébb rendelkezéseket felvenni a hadbavonult adósok javára?

6. Milyen mértékben kell megadni a bírói halasztás lehetőségét a moratórium alól kivett tartozások és tartozási részletek tekintetében? Elegendők-e e részben a Pp. 397. §-ában és az ötödik moratóriumi rendelet 22. és 23. §-ában foglalt rendelkezések, vagy pedig a bírói halasztás jogának szélesebb körben tüzetesebb körülírással kell-e helyt adni?

7. A részletekben törlesztett moratóriumos váltók tekintetében, ha a részletek fizetése különböző váltókötelezettek részéről történt, minő kivételes intézkedéseket kellene tenni a különböző személyeket megillető viszkereseti jogok épségben tartására?

8. Minő átmeneti intézkedésekkel kellene helyreállítani a váltójog rendes szabályait a nem-moratóriumos váltók bemutatása tekintetében? (Ötödik moratóriumi rendelet 2. §-ának utolsóelőtti és utolsó bekezdése.)

9. A moratórium végleges feloldása esetére milyen intézkedések szükségesek az időszakonkint visszatérő tartozások torlódásának enyhítésére, különösen a hadbavonult és a háborús események által közvetlenül érintett adósok felszaporodott hátralékai tekintetében?

— **Korrekcionalizáció és elévülés.** A Kúria büntető tanácsainak teljes-ülése február hó 13. napján a következő *vitás elvi kérdést* fogja eldönteni: «A Btk. 92. §-ának alkalmazásával vétséggé átváltoztatott bűntett elévülése, eltérően a Kúria 59. számú teljes-ülési határozatától, a Btk. 106. §-ában a bűntettre megállapított idő alatt következik-e be?» *Előadó: Szegheő Ignác* kúriai bíró.

— **Kovács Marcel** január hó 14. napján kezdte meg a Pp.-t ismertető előadás-ciklusát az Ügyvédi Körben. A kamara díszterme zsúfolásig megtelt ügyvédekkel és bírákkal. Az előadó részletesen ismertette a Pp. 1—45. §-ait, reámutatott arra, mennyiben térnek el ezek a régi szabályozástól és felhívta a hallgatóság figyelmét a kontroverziákra, melyek már is felmerültek és előreláthatólag még fel fognak merülni. Az előadó által két első előadásában felvetett kérdések hosszú sorából különösen a következő új kérdések keltettek nagy érdeklődést: 1. A Pp. szerint az 50 K-án aluli perek a községi bíráskodás alá tartoznak, de a Pp. nem zárja ki, hogy ezekben a perekben a felek a járásbírósági hatáskört kikössék (1. §. 2. *a)*. Míg az 1877:XXII. tc. 14. §-a szerint a 40 K-án aluli perek kizárólag a községi bíráskodás alá tartoztak, a Pp. nem mondja, hogy a községi bíróság hatásköre kizárólagos volna. 2. A váltóadósok akár magában a váltóban, akár külön okiratban, ha különben az 1. §. 2. *a*) pontjának egyéb feltételei fenforognak, 2500 K-át meghaladó váltótartozásokra nézve alávethetik magukat a járásbíróság előtti eljárásnak. 3. Az állat hibájából eredő szavatosságon alapuló perek, tekintet nélkül a per tárgyának értékére a járásbíróság hatáskörébe tartoznak (1. §. 2. *f)* pont). Előadó szerint a felperesként fellépő vevő visszaperelheti a vételárat, ha az meg is haladja a 2500 K-át, úgyszintén kárát is érvényesítheti összegre való tekintet nélkül, ellenben eladó viszonkeresetileg nem érvényesítheti a vételárat vagy annak hátralékos részét, ha az a 2500 K-át meghaladja. 4. Előadó szerint nem érvényes oly kikötés, mely szerint a felek előre minden perükben a járásbíróság hatáskörét kötik ki. Az 1. §. 2. *a)* pontja szerint az okiratban meg kell határozva lenni annak a jogviszonynak, melyből a per ered.

— **A Pp. 32. §-ához.** I. *Kovács Marcel* az ügyvédi körben tartott előadásában a Pp. 32. §-ának ismertetése kapcsán azt ajánlotta, hogy a könyvkivonati illetékességet igénybevevő felperesek *hiteles könyvkivonatot* csatoljanak a keresethez, amelynek záradékában a közjegyző bizonyítja, hogy a felperes cége be van jegyezve. Nézetem szerint a könyvkivonat hitelesítésére szükség nincsen. A törvény nem kívánja meg. Kovács Marcel a hitelesítést azért ajánlja, hogy a bíróság a keresetből megállapíthassa, bejegyzett cég-e felperes? De a Pp. szerint azt, hogy a felperes cége be van-e jegyezve, a kereset beadásakor nem kell *bizonyítani,* hanem csak *elő kell adni az adatokat,* amelyek a bíróság illetékességének megállapítására szolgálnak (129. §.). A 443. §. 2. pontja sem értelmezhető akként, hogy a felperesi cég bejegyzését okirattal kellene bizonyítani, mert a könyvkivonati illetékességet a 32. §. *nem okiratra,* hanem a *bejegyzés tényére* alapítja. Elég tehát annak feltüntetése, hogy a felperes cége be van jegyezve. II. Ugyancsak a 32. §. kapcsán Kovács Marcel szükségesnek mondotta, hogy alperes *kereskedői minősége* a keresethez csatolandó bizonyítékkal legalább *valószínűsítessék.* A már fentebb kifejtett okokból teljesen elegendőnek tartom, ha felperes keresetében megjelöli az alperes foglalkozását, vagy azokat az adatokat, melyekből a bíróság alperes kereskedői minőségét megállapíthatja. A kereskedői minőség valószínűsítésének megkövetelése további súlyos szigorítása volna a Pp. 32. §-ának, mert gyakran rendkívül megnehezítené és megdrágítaná felperesre nézve a könyvkivonati illetékesség igénybevételét. A 32. §. magas pénzbírsága eléggé megvédi a nem kereskedőket a visszaélések ellen. *T. M.*

— **Ügyvédi díjak iránti perek a községi bíróság előtt.** A Pp.-nek a községi bíróság hatáskörét megállapító 758. §-a taxative sorolja fel azon pereket, amelyek ki vannak zárva a községi bíróság hatásköréből, ha értékük 50 koronán alul van is. Az ügyvédi munkadíjak iránti perek nincsenek ebben

a felsorolásban s így csak az utolsó (6.) pont alapján lehetne az ilyen pereket a községi bíróság hatásköréből kizártnak tekinteni, amely szerint nem tartoznak a községi bíróság hatáskörébe azok a perek, amelyeket külön törvény a községi bíróság hatásköréből kivesz vagy a járásbíróság hatáskörébe utasít. Az Ügyvédi Rendtartás 58. §-a az ügyvédi munkadíjak és költségek iránti pereket ki is veszi a rendes hatáskörből, mert értékre való tekintet nélkül a per bírósága elé utasítja, ámde az ügyvédi rendtartás ezen §-át az É. T. 17. §-ának első bekezdése kifejezetten hatályon kívül helyezi s így a 758. §. 6. pontja alapján sem lehet az ilyen pereket a községi bíróság rendes hatásköréből kizártnak tekinteni.

A Pp. és az É. T. érintett rendelkezései szerint tehát nyilvánvaló, hogy az ügyvédi díjak iránti perekben a rendes hatáskörtől eltérésnek helye nincs, az 50 koronán aluli ügyvédi díjak iránti keresetek épen úgy a községi bíróság hatáskörébe tartoznak, mint az egyszerű behajtási perek.

A törvény magyarázói közül dr. Kovács Marcel ezt külön is kiemeli az ügyvédi díjak iránti perek illetékességét megállapító Pp. 36. §. magyarázatánál a B. alatti jegyzetben azzal, hogy az ilyen 50 koronán aluli perekben az ügyvéd a községi bírósági eljárást csak úgy kerülheti ki, ha a Pp. 586. §-a szerint illetékes bíróságnál fizetési meghagyást kér.

Eddig tehát világos és félremagyarázhatatlan lenne az 50 K-n aluli ügyvédi díjak hovatartozósága.

A belügyminiszternek és igazságügyminiszternek 197,110 914. B. M. sz., a községi polgári bíráskodásra vonatkozó eljárási szabályok tárgyában kiadott és 1915 jan. 1-én hatályba lépett rendelete azonban e tárgyban a Pp. és É. T. rendelkezéseinek teljesen ellentmond.

A rendelet II. fejezete a községi bíróság hatásköréről és illetékességéről szólván, 8. §-ában felsorolja azokat az eseteket, amelyekben a községi bíróság nem járhat el. A 3. pont szerint a községi bírósági eljárásból ki vannak vonva azok a perek, amelyeket a törvény a községi bíróság hatásköréből kizár. Utal ez a pont ugyanezen fejezet 9. §-ára, amely ismét azokat a pereket sorolja fel, amelyek a községi bíróság hatásköréből ki vannak zárva.

Ilyen perek a VII. pont szerint azok is, amelyeket külön törvény a községi bíróság hatásköréből kivesz vagy a járásbíróság hatáskörébe utasít. A VII. pont azután további alpontokban taxative sorolja fel ezeket a pereket. A 7. alpont szerint ilyen perek. az ügyvédi jutalomdíj és költség iránti perek, ha a díj és költség nem a községi bíróság előtt folyt perből merült fel.

A rendelet tehát szembehelyezkedve a Pp. és É. T. világos rendelkezéseivel, a járásbíróság előtt lefolyt perből felmerült 50 koronán aluli ügyvédi munkadíj és költség iránti pereket határozottan kiveszi a községi bíróság hatásköréből és a járásbíróságok hatáskörébe utasítja.

Határozott ellentmondás van tehát törvény és rendelet között, amin föltétlenül változtatni kell, mert a rendelet ilyenformán kötelező erővel nem bírhat, fő érvényességi kelléke lévén az, hogy a fennálló törvényekkel ne ellenkezzék. Mivel pedig a törvényt rendelettel megváltoztatni nem lehet, csakis újabb törvénynyel, nyilvánvaló, hogy bíróságaink addig is, míg ez az ellentmondás valami módon el lesz tüntetve, csakis a Pp. és É. T. rendelkezéseihez alkalmazkodhatnak. *Dr. Bary Zoltán.*

— **A negyedik moratóriumi rendelet 17. §-ához.** A negyedik moratóriumi rendelet a korábban kibocsátott külön bérleti rendelet intézkedésének beolvasztásával kimondta, hogy amennyiben a bérlő a folyó bérösszeg egy-egy hónapra eső részét minden hó 5-ik napjáig megfizeti, a bérbeadót a rendkívüli felmondási jog meg nem illeti. Viszont kitolja a rendkívüli felmondási jog gyakorolhatásának határát, amely a budapesti lakásbérleti szabályrendelet szerint csak a bérnegyed első két hónapjáig terjed, a bérleti időszak utolsó hónapjának tizedik napjáig. A határidőnek ez a kitolása szükségszerű kompenzáció volt a bérbeadónak felmondási jogának egyébkénti megszorításáért; minthogy az utolsó részlet a bérleti időszak utolsó hónapjában volt fizethető, a felmondás határidejének ezen kitolása nélkül az utolsó hónapi részletfizetés elmulasztása esetén a rendkívüli felmondási jog megszületése előtt öt nappal meghalt volna.

A gyakorlatban felmerült az a kérdés, hogy oly esetben, amikor a bérlő már az első két hónapra eső részletet sem fizette meg, amikor tehát a bérbeadónak módjában volt a szabályrendelet szerinti határidőn belül a rendkívüli felmondási joggal élni, vajjon ilyenkor is meghosszabbítódik-e a határidő a moratóriumrendelet adta kinyujtással az utolsó hó 10. napjáig.

A budapesti központi kir. járásbíróság úgy ítélt, hogy a felmondási jog ilyenkor a bérbeadót csak a bérévnegyed első két hónapján belül illeti meg; a később, bár a moratóriumos meghosszabbítás idején belül előterjesztett felmondás elkésett.

A felperesi álláspont azzal érvelt, hogy így tulajdonkép kedvezőbb helyzetben van az a bérlő, aki semmit se fizet, minthogy a felmondás Damokles kardja a két hónap leteltével lekerül feje fölül, míg az igyekvő és részletfizető bérlőt a harmadik hó 10. napjáig fenyegeti a felmondás.

Ez a visszásság megvan, de nem kényszerítő erejű.

Nézetünk szerint kétségtelen, hogy a felmondási határidő megnyujtását az idézte elő, hogy a rendelet megengedte a rendkívüli felmondási jog szempontjából, mert egyébként tudvalevően a házbér nem esik moratórium alá — a részletekben történt fizetést; gondoskodni kellett tehát arról, hogy ha a bérlő részletfizetésének teljesítése miatt a bérnegyednek megszabott két első hónapjában nem élhetett, módja legyen az utolsó havi részlet elmulasztása esetén a felmondáshoz nyulni. A moratórium-rendeletbe, amely a felmondási jogot szűkítette, nem magyarázható bele ezzel az intencióval ellenkező értelmezés; a moratóriumrendelet nem kívánta meghosszabbítani a felmondási jog határidejét, csupán a fönt említett igazságtalanságot kívánta a bérbeadóról elhárítani. A bérbeadónak ennél messzemenőbb kedvezményezése túl esnék a rendelkezés intencióján, amelynek aktualitása az ötödik moratórium-rendelet 17. §-ának hasonló intézkedése folytán továbbra is megmarad. *B.*

— **Bírósági kézbesítők a harctéren.** A budapesti központi kir. járásbíróság egyik kezelője a nekünk beküldött levelezőlapon a következő *kézbesítési akadályról* értesíti a felperesi ügyvédet: «Értesítem, hogy X. felperesnek Y. alperes ellen indított perében az 1914/80660. sz. kiadványt alperesnek nem lehetett kézbesíteni *kézbesítők hiányában*». *Egerben* tehát az adósok egyelőre teljes moratóriumot élveznek — reméljük nem sokáig.

— **A Pp. magyarázata.** Az E. M. E. jog- és társadalomtudományi szakosztályának kiadványai között a harmadik füzetnek időszerű jelentősége van. Az 1910-1911. évi szakosztályi előadások közt találjuk a következőket: Dr. *Biró* Balázs: A Pp.-tervezet kritikai méltatása. *Farkas* Lajos: A Pp. és a római jog. *Biró* Balázs: Perjogi elméletek az 1911:I. tc.-re tekintettel. *Pordea* Gyula: Eljárás az első folyamodású bíróságok előtt. *Endes* Miklós: A fellebbezés. *Jékey* Dániel: A felülvizsgálat. *Papp* József: Különleges eljárások az új perrendtartásban. *Bochkor* Mihály: A kánoni új perrend és az új Pp. *Tóth* György: A közbirtokosság mint jogi személy. A könyv ugyanazt a célt szolgálja, mint a Magyar Jogászegylet hasonló kiadványa.

— **Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve.** Írta: *Dr. Kovács Marcel* budapesti kir. ítélőtáblai bíró. A Pp. kiváló kommentátorának ez az új munkája a törvények szövegét rövid magyarázó jegyzetekkel látja el és mindenütt utal a korábbi perrendi törvények megfelelő §-aira, valamint az új törvények egyes §-ai közti összefüggésre. A jegyzetek reámutatnak a Pp.-nak a korábbi törvényektől való eltéréseire is. A zsebkönyv használhatóságát fokozza a 163 oldalra terjedő nagy betűsoros tartalommutató, mely szerző kitünő nagy kommentárjának lapszámaira és jegyzeteire is utal. A zsebkönyv a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg. Ára kötve 6 K 20 f.

— **A törvénykezési illetékek.** (1914:XLIII. tc.) Jegyzetekkel ellátta dr. *Ujlaki* József budapesti ügyvéd. Ez a munka, amely a Franklin-Társulat zsebkiadásai között jelent meg, mintául szolgálhat minden jegyzetes törvénykiadásnak. Kizárólag a gyakorlat céljait tartja szemelőtt; elméleti fejtegetésekbe nem bocsátkozik. Nem «kommentál» mindenáron, rendszerint a régi és az új törvényközti különbségek kiemelésére szorítkozik és csak ott ad tulajdonképeni magyarázatot, ahol arra a törvény szövege valóban rászorul. Ezek a rövid, pregnáns jegyzetek azonban megvilágítják az egész törvény szellemét és kitűnő útmutatást adnak az egyes rendelkezések alkalmazására nézve. S a szerzőnek minden jogcíme megvan arra, hogy törvénymagyarázatát, ami pedig illeték-törvénynél sokszorosan fontos, megbizhatónak tekintsük,

mert a szerző egyike az illetékjog legalaposabb ismerőinek, aki tevékeny részt vett magának az új törvénynek előmunkálataiban is és az eredeti tervezeten eszközölt módosítások egész sora éppen az ő javaslatára került a törvénybe. A mű rövidségénél fogva könnyen kezelhető és áttekinthető, jó betűrendes tárgymutatóval van ellátva, kiállítása csinos, nyomása tiszta. Ára kötve 1 K 50 f.

KÜLFÖLD.

— **Fennálló szolgálati szerződéseken a háború következtében beállott gazdasági helyzet** nem változtat. Valóban szükség volt már erre a berlini Kaufmannsgericht által kimondott elvre, mert az általános depressziót sok cég használta fel, mint kedvező alkalmat arra, hogy alkalmazottjai fizetését sebtiben redukálja. A szóbanforgó esetben a munkaadó cég közölte alkalmazottaival, hogy a háború tartama alatt a hivatalos órákat, de egyszersmind a fizetést is felére szállítja le. A cég tisztviselői ezt nem fogadták el és a felmondási időre járó teljes fizetésük iránt indítottak pert. A kereskedelmi bíróság a keresetnek helyt adott. A háború a már fennálló szerződésekre hatással nem lehet. Ha a beállott gazdasági helyzet változtatásokat indokolttá is tesz, ez csupán mindkét fél beleegyezésével lehetséges. (746 14. Kfm. G. K. I.) *A.*

— **A fizetések megszüntetésének ismérvei** a német judikatúrában is vitásak. Annak a kérdésnek elbírálásánál — mondja a Reichsgericht legutóbbi vonatkozó döntvénye —, vajjon az adós általánosságban beszüntette-e kötelezettségei teljesítését, nem csupán a kielégített követeléseknek a ki nem elégített követelésekhez való aránya a mérvadó, mert enélkül is meg lehet állapítani a fizetések megszüntetését, ha egyébként kitűnik, hogy tartozások ki nem elégítése az adósnál napirenden volt. Az adós, aki hitelezőivel közli, hogy a folyó hónapban nem fizetheti ki tartozásait és fizetéseket esedékességek dacára a következő hónapban is fedezet nélkül hagy, — beszüntette fizetéseit. Nem változtat ezen az a körülmény sem, hogy az adós egyes oly követeléseket, melyeknél hitelezés nincsen, folyvást pontosan kielégített (munkabér, üzlet, bér), tekintet nélkül arra, hogy ezek az össztartozásoknak mily részét tették. *A.*

Irodavezetői állást keres négy év óta önálló hadmentes bpesti ügyvéd. Budapest, VI., Andrássy-út 35. IV. em. 26. 15347.

Fiatal ügyvéd, nagy gyakorlattal, szóban, írásban perfekt német, nem hadköteles, Budapesten irodavezetői állást keres. Ajánlatok *Irodavezető* jelige alatt e lap kiadóhivatalába. 15348.

Fiatal, kiválóan képzett hadmentes ügyvéd, aki székhelyén — mivel az háborús területen van — nem praktizálhat, a háború tartamára budapesti irodában megfelelő állást vállalna. Levelet Dr. Turnovszky, IV., Váci-utca 18. címen kérek. 15349.

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Megjelent a CORPUS JURIS HUNGARICI (Alapitotta Márkus Dezső dr.) legujabb kötete:

1914. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
TÉRFI GYULA dr.
m. kir. igazságügyi miniszteri tanácsos.

Kiadja a
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda.

A több mint 500 lapra terjedő kötet ára a pótlások füzetével együtt fűzve **14 K**, fekete vagy barna félbőrkötésben **17 K.**

Kiegészítő kötete úgy a milleniumi nagy **Corpus Juris (Magyar Törvénytár),** mint a **Hatályos Magyar Törvények** gyüjteményeinek, valamint bármely törvénygyüjteménynek.

Tartalmazza az 1914-ben érvénybe lépett **összes törvényeket,** általános nagy becsben álló **jegyzetekkel, utalásokkal** s a **miniszteri indokolásokkal.** Függelékében beragasztásra való **pótlások,** a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészitésére. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a **képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga.**

A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

A teljes gyüjtemények ára:

Corpus Juris Hungarici 1000—1913-ig, 38 kötet, fekete félbőrkötésben — — **K 391·70**

A hatályos magyar törvények gyüjteménye 1000—1913-ig, 9 kötet, barna félbőrkötésben — — —

Ötvenedik évfolyam. 5. szám. Budapest, 1915 január 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Menyhárth Gáspár* kolozsvári egyetemi tanár: Észrevételek a polgári törvénykönyv törvényjavaslatára. — *Dr. Reiniger Jakab* szegedi ügyvéd: Nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért elitélt egyén, mint esküdt. — *Dr. Sándorfi Kamill* budapesti kir. járásbíró: Halasztás a Pp.-ban. — *F. H.:* A Pp. 31. és 32. §-aihoz. — *Dr. Szalai Emil* budapesti ügyvéd: Az új eljárás szerzői jogi perekben. — *Dr. Pongrácz Jenő* budapesti ügyvéd: A törvénykezési illetéktörvény néhány gyakorlati kérdése. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Észrevételek a polgári törvénykönyv törvényjavaslatára.

Úgy találom, hogy polgári törvénykönyvünk, ha a törvényjavaslatból mai alakjában valik törvény, a jövő dogmatikusát nem egy kérdésben nehéz feladat elé fogja állítani. Kénytelen lesz elejteni ismeretes, megülepedett fogalmakat anélkül, hogy helyöket pótolhatná. Így pl. a telki tehernek a dologi jogok közé való fölvételével a dologi jog mai fogalma használhatatlanná válik s alig hiszem, hogy lehetséges volna oly fogalom megalkotása, amely egyaránt találna a tulajdonjogra, szolgalomra, zálogjogra meg a telki teherre is. A meghagyásnak a kötelmi- és öröklési jogban jórészt ellentétes rendezése lehetetlenné teszi, hogy annak egységes és a rokon intézményektől eltérő mivoltát meghatározó fogalmát nyerhessük. A dologi hatályú hagyomány beállítása elhomályosítja az öröklés és hagyományozás közötti különbséget s a hagyományt kivetkőzteti való természetéből.

Másfelől csalogatni, sőt talán kényszeríteni fogja a dogmatikust olyan fogalmak megalkotására, amelyek értéktelenek s használhatatlanok és eredménynélküli vizsgálatokra, kisérletezésekre, amelyeknek gyakorlati értékük a semminél is kevesebb. Pl. a záros határidők általános szabályozása, holott az nem önálló jogi jelenség s az elévüléssel, amelynek hiszen szintén egyik eleme a záros határidő, össze nem mérhető; a mortis causa donatio fölvétele.

Oly törvény, amely a tudományt nehéz próbák elé állítja en sorsa fölött hí fel ítéletet, mert a tudomány nem fog jót mondani róla s a gyakorlat is hamarosan elsiet fölötte és mellette mint a száguldó paripa, melyet vagy lovasa ugrat által az árkon, vagy amely elvágtat a sövény mellett, amelyben csak akadályt lát.

A kódex nem érheti be azzal, hogy tételezi a jogot. Tételeit elvi alapokon kell fölépítenie, különben tele lesz ellenmondásokkal s épülete idő előtt összeomlik, mint a homokon épített ház. Hiába állította fel az optv. pl. azt a tételét, hogy ingatlan dolgok tulajdona csak a tkvből való kitörléssel szűnik meg, az elbirtoklás útján végbemenő jogszerzés rácáfolt a tételre és akárhányszor mondja is, hogy az öröklési (alanyi) jog, meg a bekeblezett bérlet, elővásárlási jog dologbani jog, mindenki tisztában van azzal, hogy nem az és semmi következményét a dologiságnak le nem vonja senki sem. A német törvénykönyvből is idézhetnénk példát nem egyet arra, hogy egy-egy intézmény való mivolta felől tévedésben van s ennélfogva vonatkozó tételei úgymint megírvák, soha alkalmazhatók nem lesznek. Bizonyítékul érjük be ez alkalommal e törvénykönyv hazája területén lefolytatott vitákra való hivatkozással.

Az alábbiakban megkiséreljük egy-két intézménynél rámutatni arra, hogy a javaslat minden számbavehető ok nélkül letért az elvi alap álláspontjáról s hogy ennek minő belátható következményei lehetnek. Tesszük pedig ezt azért, hogy amennyiben sikerül a hivatottakat álláspontunk helyességéről meggyőznünk, a simítások — ameddig nem késő — megtehetők legyenek a törvénykönyv előnyére.

1. Kötelem és követelés.

Előre bocsátva azt, hogy a meghagyásra és a halál okából való ajándékozásra vonatkozó észrevételeimet már elmondtam (Erdélyrészi Jogi Közlöny 1915, 1. sz.), kezdjük egy alapvető kérdéssel. Céltudatos és következetes terminológia elengedhetlen föltétele a jóságra igényt tartó törvénynek; mert a megértést és helyes alkalmazást nagyban elősegíti.

A javaslatban a «kötelem» és «követelés» kifejezések, hol egymást fedő, hol egymástól eltérő értelemben vannak használva.

A kötelem szó jelölné a jogviszonyt a maga egészében, a követelés kifejezés pedig a német Anspruch (igény) fogalmát adná vissza pl. a tulajdonjogból származó követelések (Második rész, negyedik cím, negyedik fejezet) és követelések elévülése (Harmadik rész, ötödik cím, negyedik fejezet). De ime a harmadik rész ötödik címének már a megjelölése imígy szól: «A követelések megszűnése és elévülése» s szó van benne a teljesítésről, beszámításról, újításról, elengedésről, egyesülésről és elévülésről, amelyek közül a teljesítés, újítás, egyesülés nyílvánvalólag kötelem és nem követelés szüntetőok s pl. az 1049. §. első mondata szerint a kötelem szűnik meg, ha jog és kötelezettség egy személyben egyesül, a második mondat pedig a követelést éleszti újra az egyesülést előidéző jogügylet megjelöltével. Vagyis a követelés kifejezés már a kötelem értelmébe fordul át.

Az első szöveg e részben következetesebb volt és tegyük hozzá: ennélfogva jobb is.

Ha a szövegezés marad, a jövő jogtanítója és törvényalkalmazója arra az eredményre fog jutni, hogy az elévülés a kötelmet szünteti meg s akkor nem érti meg, hogy miért kellett a címben az elévülést külön kiemelni, külön fejezetbe illeszteni, holott a teljesítés, elengedés nincs oda felvéve és tünődni fog azon, hogy a tulajdonjogból miként is származhatik kötelem s ha meg az származik, akkor mire való a különböztetés dologi és kötelmi jog között, vagy a tulajdonjog miért nem kötelmet keletkeztető alap.

Eredmények, amelyeket a törvény szerkesztője egyáltalán nem akart, sőt amelyeknek megvonását egyenesen kikerülni óhajtotta az indokolásból kitűnőleg, ahol is helyesen van s eléggé élesen megtéve a különbség kötelem és követelés között.

Az elcsúszás okát a kötelemről felállított fogalomban találhatjuk meg. «Kötelem alapján a hitelező az adóstól szolgáltatást követelhet», mondja a 707. §. Ha pedig a hitelező már a kötelemnél fogva követelhet, akkor neki követelése van s következőleg mindegy, hogy azt mondom-e: a kötelem szűnik meg a teljesítéssel vagy a követelés, hogy a kötelmet újítom meg avagy a követelést, a szolgáltatást engedem-e el, vagy a követelést s akkor bizonyos, hogy az elévülés a követelést, tehát a kötelmet szünteti meg. A kötelemről adott fogalom mellett alig is térhetni el a javaslat terminológiájától.

De úgy van-e az valóban, hogy a kötelemnél fogva a hitelező az adóstól szolgáltatást követelhet? Így van a német törvénykönyv 241. §-ában s ember legyen a talpán, aki a német tör-

vénykönyv Anspruch-ja (Das Recht von einem Anderen ein Thun oder ein Unterlassen zu verlangen (Anspruch) unterliegt der «Verjährung» 194. §.) és a Schuldverhältniss-je között különbséget tud tenni.

Ha ma valakinek kölcsön adtam egy évre 1000 koronát kamat nélkül, vagy a kamatot előre levonva, állok-e én a kölcsönvevővel kötelmi jogviszonyban? Kétségtelenül. De követelhetek-e tőle valamit? Mindenki azt fogja mondani, hogy nem. Majd csak akkor fogok követelhetni, ha egy év mulva nem fizeti meg az 1000 koronát. S aki hitelre ad el, az is jogviszonyban áll a vevővel, de a terminus előtt mit sem követelhet. És így vagyunk minden kötelmi viszonnyal, amelynél a teljesítés a kötelem keletkezésétől távolabbi időpontra esik. De még a teljesítés idejének elkövetkezésekor sem követelhet a hitelező mindig. Ha az adós esedékességkor azonnal teljesít, a hitelező nem juthat abba a helyzetbe, hogy követelhessen.

Nem áll tehát az, hogy a kötelemnél fogva követelhet a hitelező szolgáltatást s így az obligatio sem az a jogviszony, amelyben vagy amelynél fogva a hitelező adósától valamely szolgáltatást követelhet.

A hitelező követelhetése akkor következik be és soha egyébkor, amikor (ha) az adós a jogszabálytól reá rótt kötelezettséget önként nem teljesíti, amikor tehát jogellenes magatartásával, a jogparanccsal való ellentétbe helyezkedéssel (amely lehet vétkes vagy vétlen) megsérti a hitelező jogát.

A követelés tehát nem a jogviszonynál fogva illeti a hitelezőt, hanem a jogsértésnél fogva, amely sértés a jogviszonyban állásnál fogva következhetett be.

S ez nem csak a kötelemnél van így, hanem minden jogviszonynál. A kötelezettnek ellentétbe helyezkedése a joggal az, ami minden jogviszonyban a jogosított részére követelést vált ki ami addig nem volt meg. Ha személyiségem érvényesítésében amily mértékben azt a törvény megengedi, megbántanak, akadályoznak: követelhetem, hogy ezzel a sértő felhagyjon és a sértést jóvátegye; ha dolgom használásában akadályoznak, azt tőlem elveszik: követelhetem, hogy álljanak félre az útból, dolgomat adják vissza; ha más tolakodott fel a hagyaték urául, holott én vagyok az örökös, követelhetem tőle, hogy álljon félre stb. S amíg más nem használja nevemet, nem árt jó híremnek, nem veszi el dolgomat, nem tolja fel magát örökösül, ami mind azért történhetik meg, mert velem jogviszonyban áll s előírt magatartását megszegi: addig — habár jogviszonyban állok — semmit sem követelhetek.

Kettő az, ami mindebből következik. Az egyik; hogy hibás szemlélet az alanyi jogban valamely követelést látni, a másik az, hogy a követelés az alanyi jogon kívül esik, nincs benne a jogviszonyban.

A követelést a jognak megsértése váltja ki a jogból; új, a jogtól különböző erő az, mint a szikra, amelyet a kovából csihol ki az acél. Ez a jogsértéssel előálló erő, a követelés az, amit másként a kötelesek magatartása, röviden a jog kikényszeríthetőségének nevezünk. A jognak nem lényegéhez tartozó a kikényszerítés. A jog enélkül is jog. A jog csak válik kikényszeríthetővé, ha a kötelezett megsérti. A kikényszeríthetőség az nevezhető követelésnek. De az nem jog, hanem csak lehetőség, facultas. Ez az, amit az igény (jogigény) kifejezéssel is jelölni kívánunk. A követelés a mondott értelemben esetleges terméke a kötelemnek, amint esetleges terméke a dologi-, családi-, személyi- és öröklési jogviszonynak is. Nem ered közvetlenül és szükségképen a jogviszonyból, hanem csak közvetve és esetlegesen más tényező hozzájárulásával.

Ha pedig megszülemlett, akkor a jogviszonnyal szemben, amelyből közvetve származott, önállósul is. S mert más, mint a jog, külön elbánás alá is esik. Így történhetik, hogy a követelés megszűnik, bárha a jogviszony fennáll és a jog megilleti a jogosítottat, pl. az életjáradék egyik-másik lejárt részlete már nem követelhető, de újabb részlet igen; vagy pedig a jogviszony megszünte dacára a belőle származó követelés még a jogviszony megszünte után is érvényesíthető, pl. a megbízási jogviszony megszünte után a megbízott költségei megtérítését követelheti, a haszonélvezet megszünte után is követelheti a volt haszonélvező bizonyos hasznoknak kiadását, a haszonnyerésre fordított költségeinek megtérítését stb., mert követelése származott, amely függetlenült a jogviszonytól.

Ennek a követelésnek egyik megszűnési módja az elévülés is, amely a jogviszonyt nem érinti, ugyancsak a követelésről való lemondás. a követelés elengedése, amely más mint a jogról való lemondás, a jogviszony megszüntetése, amint ezt az első szöveg helyesen különböztette meg, de a javaslat nem tudni mi okból, elejtett. Kötelmet és követelést tehát tartsuk egymástól széjjel.

Amint a követelés különbözik a jogviszonytól, úgy kell különböztetnünk a jogviszonyt megszüntető okok és a követelést megszüntető okok között is. A teljesítés pl. mindig a kötelmi jogviszonyt szünteti meg, mert a teljesítés a kötelezettség lerovása, a joggal egyező magatartás beváltása még akkor is, ha már követelés származott is. Ugyancsak az újítás, amely a régi jogviszonynak újjal való felcserélése. Továbbá az egyesülés: a jogosítottnak és kötelezettnek egy személyben összetalálkozása. Mert magára a jogviszonyra, annak valamely alkatelemére vannak kihatással.

Ellenben a beszámítás közvetlenül csak a követeléseket szünteti meg, beszámításról csak akkor lehetvén szó, ha kölcsönös követelések állanak egymással szemben, vagyis ha az adós kötelezettségét idejében nem teljesítette. Amíg csak egynemű jogviszonyok állanak fen, legyen bár egyiknek adósa a másiknak hitelezője és megfordítva, beszámításnak helye nincs. Hogy azután a beszámítás esetében olykor mindkét jogviszony megszűnik, ha a két kölcsönös követelés egyenlő, máskor csak a kisebb s a nagyobb a többkövetelés erejéig fenmarad, ennek oka az, hogy a követelés a szolgáltatással egybeesik s a saját követelés a saját szolgáltatást kiegyenlítvén, a kötelem tárgy nélkül marad s mint ilyen nem állhat fen. mig ha a követelés nagyobb a szolgáltatásnál, vagy a szolgáltatás nagyobb a követelésnél, csak a kisebb enyészik el a kiegyenlítéssel s azzal az egyik jogviszony bizonyos változással fenmarad. A beszámítás tehát nem kötelemszüntetés közvetlenül.

Ezekre figyelemmel a 707. §-t (első mondat) oda módosítanám: «Kötelem alapján az adós a hitelezőnek szolgáltatással tartozik».

A harmadik rész ötödik címfeliratául azt ajánlanám: «Kötelmek megszűnése». S alája fognám a teljesítést, az újítást, egyesülést, a megszüntető szerződést.

A hatodik címben ezzel a felírással: «Követelések megszűnése» tárgyalnám a beszámítást, a követelés elengedést és az elévülést, kifejezésre juttatva. hogy minden jogviszonyból eredő követelésre (jogigény) vonatkoznak e tételek. S a különböztetés az egész javaslatban gondosan keresztül viendő lenne.

Ezzel az elrendezéssel nagyon egyszerűvé tesszük egyetemleges kötelmek esetében az elengedés, beszámítás és elévülés hatásának kérdését. Nem lesz vitás, hogy megszűnt-e a követelés mindenik adóstárssal szemben, ha a hitelező egyiknek elengedte a követelést vagy egyik javára az elévülés beállott.

Így megérthető lesz, hogy a követelésnek idejében való nem érvényesítése után történő teljesítés miért nem tartozatlan szolgáltatás s miért nem hivatkozhatik az elévülésre az, aki tartozását elismerte vagy fizetési igéretet tett. Máskülönben ezek érthetetlen önkényes kivételként jelentkeznének.

Az elévülést is emlegetve, szembeötlik az 1077. §. második és harmadik mondata, amely szerint a bíró elévültnek látszó követelés alapján fizetési meghagyást nem bocsáthat ki az adós meghallgatása nélkül s ily követelés behajtására vagy biztosítására célzó intézkedést nem tehet és megállapítási keresetnek nincs helye.

Ez a rendelkezés mint nem magánjogi, hanem a törvénykezési eljárás körébe tartozó s ott is nagyon megfontolandó szabály, a javaslatból kihagyandó.

Ha a perrend a követelések bírói érvényesítésének enyhébb és szigorúbb módjai között különböztet, ezt ő tudja, miért s mi alapon teszi s ott lehet eldönteni, hogy mely követeléseket kell egyik vagy másik eljárásra utasítani. A polgári törvénykönyvnek ily rendelkezése ok nélkül való beavatkozás idegen jogterületre, amely kódexben nem engedhető meg, csak legfeljebb átmeneti törvényben.

2. A záros határidő.

Sehogyan sem tudom megérteni, hogy miért kell valamely jognak per útján való érvényesítésére rendelt záros határidőkről s miért csak ezekről külön szakaszba foglalt rendelkezéseket fel-

venni, ahogyan a javaslat ezt 1081. §-ában teszi s miért kell ezt az elévülés fejezetében elhelyezni?

Amit az indokolásban erre nézve olvasunk: «Az elévülési határidőktől lényegesen különböznek a záros határidők», amíg minden indokolás nélkül odaállított tétel, addig szembetűnően téves. Az idő ugyanis nem önálló jelentőségű jogi jelenség, nem jogi tény, amelyhez joghatások fűződnének, hanem tartam, amelyen belül, amelyben valami végbemegy, amely alatt ha valami megtörténik, bizonyos jogi hatás áll be s ha az a valami nem történik meg, nem megy végbe, más jogi hatás áll be.

Az időhatár vagy határidő sok jogi jelenségnél fordul elő és sohasem egyébként, mint valamely joghatást kiváltó tényállás alkateleme, mozzanata. Így az elbirtoklásnál, a ius temporalenál a jog nemhasználásnál (non usus), jogkeletkezés meghiúsulásánál, vélelmek beállтánál, elévülésnél, joghatály beállтánál, megszűnésénél. Mindezeknél más ténnyel kapcsolatban találkozunk az idővel olyképp, hogyha bizonyos időben a tény megvalósul, pl. valaki idegen dolgot sajátjaként használ, a jogosított jogával bizonyos időn át nem él, követelését (jogigény) nem érvényesíti, a házasság megkötésétől számított hat hónapon belül született gyermek apaságának az anya férje a születés tudomására jutásától három hónap alatt ellentmond, a megvett állat az átvétel után huszonnégy óra alatt megbetegszik s szemlét tartat a vevő: akkor a tényálláshoz joghatásként vagy a jog keletkezése, vagy a jog megszűnése, a követelés megszűnése (elévülés), vélelem keletkezése fűződik az egyes különböző tényállások szerint.

Az idő nem más az elévülésnél, mint az elbirtoklásnál, a jog nemhasználásnál, mint e kereset nemindításnál stb. Sőt épen a határidő az, ami mind e jelenségeknél, hogy úgy mondjuk, közös tényező: tartam, amely alatt valamely tény vagy megvalósul, vagy nem.

Az elévülési idő nem kevésbbé záros határidő, mint az, amelyet a törvény valamely jognak per útján történő érvényesítésére megszab. Egyiket csak úgy nem lehet önkényűleg meghosszabbítani, mint a másikat s egyik csak úgy szabályozható ügylettel, mint a másik a törvénytől megszabott tartam határain belül.

Az elévülési határidő, mint a tényállás alkateleme, épen úgy vizsgálandó hivatalból, mint az a határidő, amelyet a törvény jognak per útján történő érvényesítésére megszab. Ha az adós a követelés elévülését veti ellen, a bíró hivatalból fogja vizsgálni, hogy fenforog-e az elévülés s tehát eltelt-e a követelés keletkezésétől az érvényesítésére engedett idő.

Tévesnek kell tartanunk azt a szemléletet is, mintha az elévülés és a jognak per útján való érvényesítésére megszabott határidő elmulasztása esetén beálló joghatás közötti különbség a kétféle időhatár különbözőségén nyugodnék. «A jogérvényesítés elmulasztása ily esetben nemcsak kifogást hoz létre, hanem a jog elenyészését vonja maga után.» (Indokolás.)

Egy és ugyanaz a tényező különböző joghatásokat nem idézhet elő. Azokat a különböző joghatásokat, amelyeket azoknál a jelenségeknél szemlélhetünk, amelyeknél az időhatár tényállásbeli tényező (elbirtoklás, non usus, elévülés stb.), okozzák az idővel kapcsolódó, az időben végbemenő különböző tények, pl. idegen dolognak sajátul tartása meghatározott időben (elbirtoklás), joggal nem élés meghatározott időben (non usus), követelés nem érvényesítése meghatározott időben (elévülés), jognak megszabott élettartammal való keletkezése (ius temporale) stb.

Azt meg csak épen hogy megemlítem, mivelhogy nagyon elméleti ízűnek volna mondható, hogy a javaslatban nincs arra példa, hogy jognak érvényesítése per útján volna záros határidőhöz kötve. Hanem mindig csak facultas pl. ajándék visszahúzás, szerződésnek kényszer, tévedés címén, végrendeletnek megtámadása. Következőleg nem is jog enyészik el, hanem csak facultas a jogviszonyt létesítő tény elenyészhetésére, ami az igényhez hasonlatos jelenség. Aminélfogva nem annyira joghatásbeli különbségről, mint inkább hasonlatosságról lehetne szó. De amely hasonlóságot sem a határidők eredményeznek.

Maradjunk azonban annál, hogy jogérvényesítésről van szó s a jog enyészik el, míg elévülés esetében nem. Okát ennek már láttuk.

Vajjon úgy értendő-e az, hogy a záros határidőket hivatalból kell figyelembe venni, hogy a bírónak nyomoznia kell azt, eltelt-e a határidő, avagy a felperesnek bizonyítania, hogy nem telt el? Pl. az ajándékozás visszavonása iránt támaszt keresetet az ajándékozó hálátlanság miatt; tartozik-e felperes bizonyítani, hogy a hálátlanságot megállapító cselekmény tudomására jutásától még egy év nem telt el, tartozik-e bizonyítani, hogy mikor jutott a cselekmény elkövetése tudomására? Ez a bizonyítás a dolog természeténél fogva tovább nem mehet az időpont állításánál, amellyel szemben a megtámadottnak lesz érdeke és módjában bizonyítani, hogy az ajándékozó mikor szerzett tudomást a cselekményről s hogy tehát joga elenyészett. De ezzel meg oda jutottunk, hogy a jogelenyészés kifogásként érvényesül, amelynek tényállásához tartozik a záros határidő is s tehát csak úgy, mint elévülés esetében, a követelés megszűnés a jogelenyészés kifogásként vethető ellen s e kifogás tényállásbeli alkatelemeként fogja a bíró vizsgálni azt, hogy eltelt-e az idő vagy sem és hát nincs különbség az elévülési meg a között a záros határidő között, amely jognak per útján való érvényesítésére van megszabva.

Az sem áll, hogy az elévülés nyugvására vonatkozó szabályok a záros határidőre nem alkalmazandók. A javaslat kénytelen már általános szabályában kivételeket tenni: «amennyiben a törvény mást nem rendel» és «az az idő, amely alatt a jogszolgáltatás szünetel, nem számítható be». És ez egészen természetes is. Mert akinek bizonyos időben valamit tennie kell, hogy elhárítsa valamely reá kedvezőtlen joghatás beállтát, annál figyelembe kell venni azokat az okokat, amelyek őt akadályozzák a cselekvésben. Ezek az okok a jogszolgáltatás szünetelése, ha a fentartó cselekmény keresetindítás, az erőhatalom, hadiszolgálat, törvényes képviselet hiánya.

És a javaslat figyelembe is veszi ezeket az okokat a keresetindításra megszabott, záros határidő kitolására, a nyugvásra. Csak az ajándékozás visszavonásánál hagyja figyelmen kívül nem tudni mi okból; pedig az ajándékozó is meg lehet gátolva erőhatalom, hadiszolgálat stb. által a keresetnek az egy éven belül való megindításában.

Hogy az elévülést félbeszakasztóknak elismert okok a záros határidőknél nem jelentkeznek, ennek magyarázata az, hogy ezek nem az időben teljesítendő cselekményekre vannak hatással, hanem a joghatást előidézni alkalmas tényállás kialakulását zárják ki, pl. a követelés érvényesítése, az elismerés. És ez mutatja épen a különbséget — nem az elévülési és más záros határidő között, hanem — az elévülés mint egész jogi jelenség és más oly jogi jelenségek között, amelyeknek tényállásához a határidő hozzátartozik. S viszont a hasonlóságot az elbirtoklás és elévülés között abban, hogy mindkettőnél tényező a követelés érvényesítése s ezért lehet és van szó az elbirtoklás félbeszakadásáról elbirtoklás esetében is.

Rá kívánunk ezeken kívül mutatni arra is, hogy van a javaslatban olyan záros határidő is, amely alatt ha jogát a jogosított nem gyakorolja, elveszti, pl. a 1193. §. szerint az elővásárlás jogát, a 427. §. szerint a tulajdonjogot, ha a méhraj befogása iránt a tulajdonos két nap alatt nem intézkedik, 282. §., 530., 531. §§., 588. 628. §§. stb.

Ezekben az esetekben nem keresetindítás által történik a joggyakorlás. Ezekre a határidőkre miféle szabályok nyernek alkalmazást? Például a kötelezett közli a harmadikkal kötött szerződést az elővásárlásra jogosulttal, másnap kitör a háború és hadbaszáll az elővásárlásra jogosult, vagy cselekvőképtelenné válik s törvényes képviselő nélkül marad.

Az elévülés szabályai nem alkalmazhatók, mert itt nincs szó követelésről. Az 1081. §. szintén nem nyerhet alkalmazást, mert nem per útján való jogérvényesítésről van szó.

Vagy azt kell tehát tartanunk, hogy a javaslat szerint akár volt a jogosult abban a helyzetben, hogy jogát gyakorolhassa akár nem volt olyan helyzetben, mindenre tekintet nélkül megszűnik a jog, ha az előírt idő alatt nem gyakorolta a jogosult.

Ez mindenesetre kemény szabály volna s alig indokolható. Vagy azt, hogy az említett nehézségre nem gondolt a tervező.

Mindezekből pedig azt következtetjük, hogy az 1081. §. mai szövegezésében nem helytálló.

Mindössze azt gondolnók helyesnek az 1081. §-ban kimondani, hogy «Ahol a törvény valamely jognak kereset vagy más módon való érvényesítésére záros határidőt szab meg, ebbe az az idő, amely alatt a jogszolgáltatás szünetelt, a jogosított a jog érvényesítésében erőhatalom, hadiszolgálat s ha cselekvőképtelen, törvényes képviselet hiánya által akadályozva volt, nem számítható be, hacsak a törvény mást nem rendel».

A §. pedig a harmadik rész második cím első fejezetében volna elhelyezendő, ahol a határidőkről van szó.

Ez által elkerüljük azt, hogy egyik jelenség tényállásának egyik mozzanatát egy másik jelenség hasonló mozzanatához akár hozzá mérjük, akár vele szembe állítsuk, elszakítva a más mozzanattól, amellyel együtt egy egész és joghatást kiváltó tényállás.

Dr. Menyhárth Gáspár.

Nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért elítélt egyén, mint esküdt.

Az esküdtszéki tárgyalás után, amelyben védői minőségben vettem részt, szereztem a helyi lapokból tudomást arról, hogy egyik esküdt és pedig az esküdtszék főnöke, zsarolás vétségeért szabadságvesztésre lett elítélve, azonban királyi kegyelem útján a fogházbüntetés pénzbüntetésre lett átváltoztatva.

Az ítélet ellen a Bp. 427. §. 1. pontja alapján semmisségi panasszal éltem, ezt azonban a Kúria elutasította a következő indokolással: «Semmisségi panaszt jelentett be a védő a panasz írásbeli indokolásában a Bp. 427. §. 1. pontja alapján, amelynek fenforgása egyébként hivatalból is észlelendő volna. Ennek indokául a védő előterjeszti, hogy N. N. az esküdtszék tagja, sőt főnöke volt, ez az esküdt pedig a . . . sz. a. kelt jogerőssé vált ítélettel zsarolás vétsége, tehát nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt, három napi fogházbüntetésre volt elítélve, amely királyi kegyelem folytán 60 K pénzbüntetésre lett átváltoztatva. Ez az esküdt tehát az 1897 : XXXIII. tc. 5. §-a értelmében az esküdtek lajstromába nem volt felvehető s ekként ezzel az esküdttel szemben a Bp. 343. §. 6. pontja alá eső kizárási ok forogván fen, az esküdtszék nem volt szabályszerűen alakítva. Ez a semmisségi ok azonban nem forog fen. Mert a Bp. 343. §. 6. pontjában egyik kizárási okul az van megállapítva, hogy az az esküdt, aki ellen bűnvádi eljárás van folyamatban az ügy elintézésében nem vehet részt. N. N. esküdt ellen azonban az ügy elintézésekor nem volt bűnvádi eljárás folyamatban, azok az okok pedig, melyek az 1897 : XXXIII. tc. 5. §-a értelmében az esküdtek lajstromába való felvételnek akadályai, nem egyúttal kizáró okok az esküdtnek a bűnpérben való közreműködésére, amennyiben a Bp. 343. §-ában fel nem sorolt okok — jelen esetre vonatkozóan a nyereségvágyból eredő vétség miatt szabadságvesztés büntetésre történt jogerős elítélés — a bűnvádi peres eljárásban nem, hanem csak az 1897 : XXXIII. tc-ben szabályozott eljárásban érvényesíthetők. Az alaptalan semmisségi panaszt tehát a Bp. 437. §. negyedik bekezdése értelmében el kellett utasítani.»

Az a nézetem, hogy a Kúriának most közölt határozata téves.

Előre bocsátom, hogy a Bp. 427. §-ának 1. pontjába ütköző semmisségi ok fenforog akkor is, ha az esküdtszék tagjai között olyan van, aki esküdtképességgel nem bír, mert hiszen a szabályszerű alakítás csak abban az esetben forog fen, ha nemcsak az esküdtek száma, hanem az esküdtek kvalitása is megfelel a törvény kívánalmainak.

Az esküdtek minősítését nem a Bp., hanem az 1897 : XXXIII. tc. szabályozza. Ezen törvény 5. §-a kategorice kimondja, hogy az esküdtek jegyzékébe nem vehető fel «aki nyereségvágyból eredő bűntett vagy vétség miatt jogerősen szabadságvesztés büntetésre volt elítélve». Az ilyen egyén sohasem lehet esküdtképes, úgy, mint az 1869 : IV. tc. 6. §-a értelmében nem lehet bíró, aki nem feddhetlen jellemű. A hivatásos bíró és a polgár bíró között a törvény nem tesz különbséget és nem tűri azt el, hogy olyan egyén ítélkezzék embertársa felett, aki az által, hogy nyereségvágyból bűncselekményt követett el, elveszítette azon tiszteletet, amellyel az ítélkező bírónak bírnia kell.

A Kúria felfogása szerint szabályszerűen volna megalakítva az az esküdtszék is, amelynek összes tagjai börtönviselt emberek, mert hiszen a Bp. 343. §-ban a kizáró okok között nincsenek felhozva az 1897 : XXXIII. tc. 5. §-nak 1., 2. és 3. pontjaiban elősorolt kizárási okok. A Bp.-nek most felhívott szakasza szerint nem intéznek az esküdtekhez kérdést, hogy volt-e nyereségvágyból, eredő bűntett vagy vétség miatt szabadságvesztéssel büntetve, sem azt, hogy hivatalvesztés vagy politikai jogai gyakorlatának felfüggesztésének hatálya alatt áll-e, sem azt, hogy feltételes szabadságon van-e?

Mindezeket a kérdéseket azért nem intézik az esküdtekhez, mert feltételezik, hogy az esküdtek lajstroma mindezen körülmények figyelembe vétele mellett készült, abból indul ki a törvény, hogy a lajstromba nem vétettek fel oly egyének, akiket a törvény kifejezetten kizár, azonban, ha eme feltevés helytelen, ha tévedésből oly egyén került a lajstromba és az esküdtek közé, aki esküdtképességgel nem bír, mert őt a törvény kifejezetten kizárja, akkor az az esküdtszék, amelyben ily egyén részt vesz, nincsen szabályszerűen megalakítva.

A Bp. 343. §-a nem szabályozza az esküdtképességet, ez egy külön törvény részére lett fentartva, de ha helyes volna is a Kúriának az a felfogása, hogy a Bp. 343. §-a állapítja meg, hogy kik bírnak esküdtképességgel, akkor is az 1897 : XXXIII. tc. nyerhetne ebben a kérdésben alkalmazást, *mert ez későbbi törvény* és ha ez eltér a Bp.-től, akkor nem a Bp., hanem a későbbi törvény rendelkezése irányadó.

Kétségtelen, hogy a két törvény rendelkezése nem mindenben fedi egymást és így a Bp. 343. §-a reparálásra szorul: szükséges volna az 1897 : XXXIII. tc. 5. §-ban elősorolt eseteket felölelő kérdéseket az esküdtekhez intézni, nem különben az ugyanezen törvény 19. §-ban említett rokonsági fokokra vonatkozó kérdést is, mert gyakorlatomban már előfordult, hogy az ip két vejével együttesen volt a szolgálati lajstromban és ha véletlenül őket személyesen nem ismerem, szép családi tanácskozás folyhatott volna. Az a bizottság, amely a lajstromot összeállítja, nem ismeri oly pontosan a családi viszonyokat, hogy ily eset elő ne fordulhason, de a leggondosabb vizsgálat mellett is előfordulhat hogy e lajstrom elkészítése után létrejött házasság folytán ily rokoni kötelékben álló egyének egyszerre hivatnak be esküdtekül és úgy vélem, hogy ily esetben is megtámadható az esküdtszék megalakítása a Bp. 427. §. 1. pontja alapján.

Miként a közölt végzésből kitűnik, a Kúria egyáltalában nem foglalkozott ama kérdéssel, hogy minő hatálya van a királyi kegyelemnek az esküdtképességre nézve. A kérdés elég érdekes arra nézve, hogy azzal is foglalkozzam. Az a nézetem, hogy a nyereségvágyból szabadságvesztés büntetéssel jogerősen elítélt egyén még akkor sem nyeri vissza esküdtképességét, ha királyi kegyelem útján a fogházbüntetés pénzbüntetésre változtattatik is át. Ugyanis az 1897:XXXIII. tc. 5. §. 1. pontja azt a kategorikus kijelentést tartalmazza, hogy az esküdtek jegyzékébe nem vehető fel, «aki nyereségvágyból eredő bűntett vagy vétség miatt *jogerősen szabadságvesztés büntetésre volt elítélve*». A törvény tehát nem úgy rendelkezik, hogy kizárandó az, aki nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt szabadságvesztés büntetést szenvedett. Teljesen irrelevans tehát, hogy az illető leülte e büntetését avagy nem. A királyi kegyelem nem eredményezi azt, hogy a büntetőbíróság jogerős ítélete hatályon kívül helyeztessék és mint nem létező tekintessék, hanem csak azzal a következménynyel jár, hogy az elítéltnek nem kell büntetését kitöltenie. Ezen felfogásomat támogatja a Btk. 117. §-a amely szerint a jogérvényesen megállapított büntetés *végrehajtását* kizárja a királyi kegyelem, tehát a királyi kegyelem egyesegyedül a büntetés végrehajtására bír hatállyal, épen úgy pl. mint az elévülés. Ki merné állítani, hogy esküdtképes az az egyén, akit sikkasztás vétségéért elítéltek, de a büntetés elől kiszökött Amerikába és csak öt év után jött ismét haza, amidőn elévülés következtében a Btk. 120. §-a értelmében a büntetést már nem volt szabad ellene végrehajtani. De különben a Btk. 119. §-ból kétségtelenül megállapítható, hogy királyi kegyelem esetében is az ítélet hatályban marad és mint létező, következményeket von maga után.

Reiniger Jakab.

Halasztás az új polgári perrendtartásban.

Az új polgári perrendtartás a határnap elnapolása és a tárgyalás elhalasztása tárgyában tehető főbb intézkedéseket a Pp. 238. és következő szakaszaiban sorolja fel. Mindezeknek az intézkedéseknek fő céljuk az, hogy a pertartam megrövidíttessék és azok a fegyverek, amelyek csak arra szolgáltak, hogy a per előbbrevitelét célzó perjogi hadműveletek megakasztassanak, kiküszöböltessenek véglegesen. Annak a törvénynek, amely immár nemcsak a konok perlekedőt, hanem az alaptalanul tagadót is bünteti és pénzbírsággal sujtja azt a felet vagy képviselőt, aki jobb tudomása ellenére nyílvánvalólag valótlan tényt állít vagy nyílvánvalólag alaptalanul tagad oly tényt, amely az ügyre tarto-

zik vagy nyilvánvalólag alaptalannl hivatkozik valamely tanúra, okiratra, más per irataira, vagy bármilyen egyéb bizonyítékra, egyszóval, amely büntetés terhével tiltja el a perbeli hazudozást és a pert, mely eddig sok esetben az igazságot megkerülő és kicsúfoló fortélyok halmazata volt, a tisztesség medrébe terelj azzal az irányzatával, hogy a perben nemcsak az eskű alatt kihallgatott feleknek, a tanúknak és a szakértőknek kell igazat mondaniok, hanem az eskű büntetőjogi kényszere alatt nem álló peres feleknek és képviselőiknek is, ezt az etikát ki kellett terjesztenie a perben szereplő olyan cselekményekre is, amelyek eleddig a per befejezése elé mesterséges, fortélyos akadályokat gördítettek. A száz év előtti birtokperek campestris prokurátorai, valljuk be, még ma sem haltak ki egészen és ha a sommás perekben kevésbbé, az eleddigi rendes perekben annál inkább dívott a per elhúzása. Az elhúzás legismertebb fegyvere a halasztás volt és ezzel a fegyverrel szemben a legenergikusabb bíró is majdnem fegyvertelenül állott. A bíró bármennyire átérezhette annak a perjogban is szereplő szociális elvnek: bis dat, qui cito dat, a rendkívüli fontosságát, a per vitelét majdnem képtelen volt gyorsítani és erőtlen apáthiával volt kénytelen nézni a felek örökös halasztgatásait.

Az új polgári perrendtartás kétségtelenül erős fegyvereket ad egyrészt a bíró kezébe az indokolatlan közös halasztási kérelmekkel szemben, másrészt az indokolatlan egyoldalú kérelmekkel szemben is. Ezek a fegyverek azonban sajnos nem tökéletesek és az alantiakban épen arra kívánok rámutatni, hogy a törvény, mely a halasztások ellen mérget termelt, sajnos, részben mindjárt az ellenmérget is megtermelte.

A halasztás, illetve elnapolás főbb szabályai a Pp. 238—241. szakaszai szerint a következők. A felek a tárgyalás előtt legkésőbb nyolc nappal a bíróságnál bejelentett közös megegyezéssel a tárgyalást elnapolhatják. Ez esetben tehát egyszerű közös megegyezés szükséges, amelynek okát és jogosultságát a bíró sem nem köteles, sem nem jogosult kutatni. Azt hiszem a gyakorlati életben ily kérelem nagyon sűrűn nem fog előfordulni. A másik generális elv, hogy a határnap az ügy kikiáltása előtt akár egyoldalú kérelemre is elnapolható, ha a fél nyomban a kérelem előterjesztésekor valószínűvé teszi, hogy a határnapon való megjelenésben fontos ok akadályozza; ily elnapolásnak csak akkor van helye, ha az ellenfél az elnapolásról még idejekorán értesíthető, ellenkező esetben tehát az elnapolásnak helyt adni nem lehet; kiegészíti ezt a szabályt még az, hogy ily alapon ismételt elnapolást a bíróság csak az ellenfél meghallgatása után engedélyezhet. A harmadik fő szabály az, hogy a bíróság a határnap elnapolását és a tárgyalás elhalasztását hivatalból csak akkor rendelheti el, ha halaszthatatlan hivatalos tennivaló vagy egyéb fontos ok gátolja a tárgyalás megtartásában. A negyedik fő szabály az, ami kiváltképen nagy gyakorlati fontossággal bír. Ugyanis a 239. szakasz azt az elvet állítja fel, hogy a bíróság az ügy kikiáltása után a tárgyalást a törvényben meghatározott eseteken kívül kérelemre csak *fontos okból* halaszthatja el. Ezzel a szakasszal tehát leáldozott az eddig dívott közös kérelemre való halasztások napja, mely közös kérelmek ellen eddig a bírónak perjogi fegyvere alig volt. Fontos ok kell tehát az ügy kikiáltása után a tárgyalás elhalasztására, melyre nézve az esetleg jelenlevő ellenfél is meghallgatandó és amely oknak alaposságát és jogosságát a bíró ezután vizsgálni *köteles*. Már most le kell zögeznünk azt az álláspontot, hogy az okok fontosságának meghatározásában most, a perrendtartás gyermekéveiben különös gondosságot, óvatosságot, sőt ki kell mondani, szigorúságot kell kifejteni, mert a fontos okok súlyának könnyelmű megállapítása mellett a perek eddigi rákfenéjét nem fogjuk tudni kiirtani és maradna minden úgy, ahogy volt.

A fontos okok tartalmi körét taxative megállapítani nem lehet, hiszen sokszor individuális körülményektől függhet, de mielőtt a perjogban kikristályosodnának azok az elvek, amelyek alapján a halasztási okok fontosságának joggyakorlata fel fog épülni, már most rá kell mutatni arra, hogy a bírói gyakorlatnak a kérdés rendkívüli fontosságát már most mélyen át kell éreznie és arra kell törekednie, hogy oly megállapításokat teremtsen, melyek a perlekedő közönség egyetemét már most a leghelyesebb irányba terelik.

Sajnálattal kell azonban leszegezni, hogy maga a 239. szakasz megtermelte fő szabálya alól a kibúvót is. Ugyanis a szakasz azt mondja, hogy nemcsak fontos okból van helye az ügy kikiáltása után a tárgyalás elhalasztásának, ***hanem még a törvényben meghatározott esetekben is.*** A törvényben például a 179. szakaszban meg van határozva, hogy a bíróság az alperes kérelmére a keresetre való nyilatkozás végett egyenesen köteles halasztást adni, ha úgy találja, hogy az előadott kereset az alperessel épen nem, vagy nem megfelelően volt közölve és emiatt az alperes a perfelvételre elő nem készülhetett.

Van azonban egy ilyen, a törvényben meghatározott eset, mely tartalmánál fogva sajnos alkalmas lehet arra, hogy a közös halasztások a régi módi stílusban ismét lábrakapjanak. Ugyanis a Pp. 191. szakaszának 4. bekezdése azt mondja, hogy a járásbírósági eljárásban az érdemleges tárgyalás az alperes perbebocsátkozása után rendszerint folytatólag, tehát nyomban az érdemleges ellenkérelem előterjesztése után megtartandó, azonban a bíróság az esetben, ha azt a felek kölcsönösen kérik, az érdemleges tárgyalásra új határnapot köteles tűzni, sőt ezt az új határnapot akkor is megadhatja, ha csak egyik fél kéri, sőt még hivatalból is, ha a megjelent felek, illetőleg képviselőik valamennyien a bíróság székhelyén laknak. Mi következik ebből a szabályból? Semmi más, minthogy a felek a halasztásnak a 239. szakasz szerint fontos okhoz kötöttségét elemi könnyűséggel játszhatják ki. Ugyanis, ha a felek, illetve képviselőik a tárgyalást el akarják halasztani, de nincs olyan fontos okuk, mellyel a siker reményében operálhatnak, úgy felperes előadja a keresetét, avagy megteszi a 178. szakasznak harmadik bekezdésében megengedett azt az egyszerű kijelentést, hogy ragaszkodik a keresetlevélben közölt keresetéhez, alperes pedig röviden előadja a kereset elutasítását tartalmazó obligát ellenkérelmet és a következő pillanatban előterjesztik azt a kölcsönös kérelmet, hogy a bíróság az érdemleges tárgyalásra tűzzön új határnapot. Ezt a közös halasztási kérelmet a bíró a 191. szakasz negyedik bekezdése értelmében ***köteles*** teljesíteni, ha pedig ezzel a kérelemmel abban az esetben, ha a felek, illetőleg képviselőik a bíróság székhelyén laknak, akár csak az egyik fél is hozakodik elő, a bíró az érdemleges tárgyalást szintén jogosult elhalasztani, sőt az utóbbi esetben arra még hivatalból is jogosult.

A 191. szakasznak ezek a nem eléggé óvatos rendelkezései a gyakorlatban könnyen ronthatják le a 239. szakasznak helyes perjogi szellemen épült tilalmát és könnyen odavezethetnek, hogy a felek az eleddig korlátlanul dívott, okadatolásra nem szoruló és feltétlenül teljesítendő közös halasztási kérelmek helyett a perrendtartás szabályainak lehető legpontosabb betartásával csiholnak ki a törvényből olyan halasztási engedményeket, amelyek a törvény szellemével a legvilágosabban ellenkeznek.

Szerény véleményem szerint a régi abnormis állapotok felburjánzását minden perjogi eszközzel meg kell akadályozni, a bírónak összhangzásba kell hoznia a törvénynek azt a szellemét, mely a 239. szakaszban kétséget nem tűrően nyilvánul meg, a 191. szakasz ellentétesnek látszó intézkedésével és így nincs más hátra, mint levonni a törvény szelleméből folyó azt a végső következtetést, hogy a bíró az esetben sem adhatja ki a fegyvert a kezéből, ha a felek a 191. szakasz szerinti halasztási jogukkal élnek, vagyis a 191. szakasz szerinti új határnap kitűzése iránt való kölcsönös vagy egyoldalú kérelemnek, vagy az ily esetben való hivatalból történő új határnap kitűzésnek is csak akkor van helye, ha erre végre a bíró fontos okot lát fenforogni.

Dr. Sándorfi Kamill.

A Pp. 31. és 32. §-aihoz.

A Pp. 31. §-ának 2-ik bekezdésében meghatározott üzleti telep illetékességét, valamint a 32. §-ban szabályozott könyvkivonati illetékességet e szakaszok rendelkezései értelmében és az ott megjelölt egyéb feltételek fenforgása esetén, csupán csak bejegyzett kereskedők vehetik igénybe és pedig az üzleti telep illetékességét a bejegyzett kereskedő nem kereskedővel szemben is, a könyvkivonati illetékességet azonban csak kereskedővel szemben.

Minthogy a Pp. 50. §-a értelmében a bíróság illetékességét hivatalból veszi figyelembe, gyakorlati jelentőségű kérdés, tartozik-e a hivatkozott szakaszok alapján fellépő felperes bejegyzett kereskedői minőségét és illetve alperesnek kereskedői minőségét már a kereset mellett okirattal igazolni, avagy elegendő-e egye-

lőre a keresetben ezen körülményeket, mint illetékességi okot megállapító tényeket csupán csak állítani.

Kovács Marcelnek a Pp. 32. §-ához írt magyarázata szerint «felperes bejegyzett kereskedői minőségét igazoló okiratot már a keresetben eredetben vagy másolatban . . . csatolni kell».

Ugyanezen magyarázat szerint «azt, hogy alperes kereskedő, nem elég állítani, hanem ezt is, amennyiben ez nem köztudomású, okirattal (cégkivonattal, iparigazolvány, hatósági bizonyítvány) igazolni kell, melyet a keresethez elég másolatban csatolni . . . (129., 443. §§.)».

Mit tartalmazzon a keresetlevél és minő okiratok csatolandók ahhoz, a Pp. 129. §-a határozza meg.

Ezen §. utolsóelőtti bekezdése szerint «a keresetlevélben szükséghez képest azokat az adatokat is elő kell adni, amelyek a bíróság hatáskörének és illetékességének . . . megállapítására szolgálnak. Amennyiben e körülmények igazolására okirat szükséges, ezt az okiratot eredetiben vagy másolatban csatolni kell».

Okirat a hatáskör és illetékesség megállapítására szolgáló körülmények igazolására ott szükséges, ahol azt a törvény kifejezetten előírja.

Így okirattal kell igazolni a 29. §. szerint a szerződés teljesítésének helyét, a 31. §. szerint azt, hogy alperesnek a bíróság területéről történt elköltözésétől egy év még le nem telt, a második bekezdés szerint az árú megrendelését és tényleges átvételét.

A Pp. 129. §-a szerint tehát azokat a körülményeket, amelyek a törvény egyéb rendelkezései folytán csak okirati igazolás esetén állapítanak meg illetékességet, amikor tehát magának az okiratnak létezése az illetékességet megállapító ok, nem elég előadni, hanem a vonatkozó okiratot csatolni is kell. Ha felperes ezen okiratokat elő nem terjesztette, a keresetet a Pp. 140. §-a értelmében felperesnek visszaadandó.

Az illetékességet megállapító egyéb körülményeket azonban, melyeknek igazolása tekintetében az okirati kényszer előírva nincsen, elég a keresetben csak állítani.

Elegendő tehát, ha felperes bejegyzett kereskedői minőségét és illetve alperesnek kereskedői minőségét keresetében csak állítani fogja, mert ezen körülmények nem tartoznak az illetékességet megállapító azon körülmények közé, amelyek «igazolására okirat szükséges».

Az erre vonatkozóan tett tényállítások valóságát — ha azok a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával nem ellenkeznek — a bíróság a Pp. 50. §-a értelmében csak az ellenfél tagadása esetében vizsgálja.

Ezen álláspont helyességét támogatja részben a Pp. 32. §-ának utolsó bekezdése is, mely büntetéssel sujtja azt a felperest, ki nyílvánvalóan jobb tudomása ellenére nem kereskedőt von perbe, mely rendelkezésnek nem volna értelme akkor, ha felperes alperes kereskedői minőségét már a keresetindításnál okirattal (cégkivonat stb.) igazolni tartoznék, mert ez esetben a jobb tudomás ellenére nem kereskedőnek perbe vonása elő nem fordulhatna.

F. H.

Az új eljárás szerzői jogi perekben.

I. Az igazságügyminiszter 68,500/914. szám alatt kiadta rendeletét a szerzői jogi perekben követendő eljárásról. E rendelet lényegében csak a Pp. életbelépte által feltétlenül megkívánt újításokat instituálja, egyébként azonban ragaszkodik az 1686/884. I. M. számú rendeletnek nem mindenben bevált és sokban elavult intézkedéseihez.

A szerzői perek technikája ezentúl természetesen a Pp.-nek a törvényszéki eljárásra megállapított szabályaihoz igazodik. Azonban ezek alól több irányban eltérést állapít meg a rendelet. Igy a Pp. illetékességre vonatkozó szabályait csak korlátozva engedi alkalmazni. A korlátozások azonban nem mindig fogják a gyakorlat igényeit szolgálni.

Elfogadja ugyanis a rendelet a Pp. 19—26. és 28. §-aiban szabályozott illetékességeket, de mellőzi a Pp. 27. §-ának illetékességi szabályát, mely szerint külföldiek elleni perekben illetékes az a bíróság, melynek területén a per tárgyát tevő dolog vagy alperesnek bírói foglalás alá vehető vagyona van. Ennélfogva ha pl. egy román honos jogosulatlanul lenyomatja Jókai egyik regényét és posta útján terjeszti Magyarországon, ez a román honos a bitorlási termék terjesztése miatt nem vonható Magyarországon perbe még akkor sem, ha itt látható vagyona van is, sőt még akkor sem, ha a bitorlással készült példányok eladási árából összegyüjtött pénzét valamely magyarországi takarékpénztárban gyüjti halomra.

Tapasztalat szerint gyakori az olyanféle eset, amilyet e példában idéztünk. Méltányos lett volna ezért, hogy megfelelő eljárási szabályok tegyék lehetővé az ily manipulációk meggátlását. Ha máskép nem, a Pp. 37. §-ának illetékessége révén is el lehetett volna ezt érni. E §. szerint kártérítési perekben illetékes az a bíróság is, melynek területén a károsítás történt. Az idézett példa esetében a károsítás Magyarországon következett be, jóllehet az elkövetési cselekmény külföldön végeztetett el. Csakhogy a rendelet a Pp. 37. §-át, bárha ez a kártérítési perek speciális illetékessége, kihagyta a szerzőjogi eljárás illetékességi szabályaiból, jóllehet a szerzőjogi perek speciálisan kártérítési perek.

Felületes látszatra azt lehetne hinni, hogy a rendelet a 2. §. 2. bekezdésében segíteni kívánt e részben a magyar szerzőkön, mert itt az mondatik, hogy a budapesti kir. törvényszék illetékes, «ha az 1884 : XVI. tc. rendelkezését magyar polgár hátrányára külföldön szegik meg (1884 : XVI. tc. 80. §-a) és a Pp. hatályosságának területén a Pp. 19—26. és 28. §-ai szerint illetékes bíróság nincs».

Azonban a kedvezőnek látszó rendelkezés értékét leszállítja a Szjt. zárjelbe foglalt törvényszakasza. Ugyanis a Szjt. 80. §-ában arról történik rendelkezés, hogy a *magyar* állampolgár üldözhető, ha a Szjt. rendelkezéseit külföldön szegi meg. Ha már most a rendelet azért foglalta zárjelbe a Szjt. 80. §-át, hogy arra utaljon, hogy kizárólag az e §-on alapuló bitorlások esetén szabályoztassék az illetékesség, úgy Budapesten perbe lehet fogni azt a *magyar* állampolgárt, ki külföldről küldözget Magyarországra jogosulatlan utánnyomásokat, de ha ugyanezt külföldi állampolgár teszi, akkor azt nem lehet perbe fogni nálunk a rendelet intézkedése révén sem. A magyar állampolgár tehát mintegy kedvezőtlenebb helyzetben lesz e részben, mint a külföldi. Remélhető, hogy a bírói gyakorlat oda fogja magyarázni e zárjelet, hogy nem kizárólagos, taxatív utalás van benne és meg fogja engedni, hogy bizonyos körülmények közt a külföldit is perbe foghassák nálunk, legalább a kártérítési kötelezettségre nézve.

II. A gyakorlatban hasznosnak fog bizonyulni a rendeletnek az az intézkedése, hogy az Országos szerzőjogi szakértői bizottsághoz a bíróság ezentúl nemcsak «műszaki kérdésekben» fordulhat, hanem a kár tényének és a kártérítés mennyiségének kérdésében is. Eddig ez a bizottság a törvény szószerint való szövegére utalva, következetesen elzárkózott az elől, hogy nyilatkozzék arról, okoztatott-e kár és mennyi a kár összege? — és csak annak megállapítását volt hajlandó ellátni: fenforog-e bitorlás, vagy sem?

Ezentúl a bizottság a bíróság megkeresésére véleményt adhat a kár tényéről és a kártérítés mennyiségéről is. (Ez utóbbi kifejezés nem egészen szerencsés: *a kártérítésnek* nincs mennyisége; nyílván a megtérítendő kármennyiséget akarta kifejezni a rendelet.)

Nem szól a rendelet arról, hogy a bizottság a gazdagodás tényéről és mennyiségéről is adhat-e véleményt. Mivel a szerző kára és bitorló gazdagodása nem azonos fogalmak, valószínű, hogy a szakértőbizottság a gazdagodás tényéről és mennyiségéről ezentúl se fog véleményt adni. Pedig kívánatos volna, hogy a bizottság ezekre nézve is megkérdezhető legyen. Gyakori eset ugyanis, hogy a szerző csak a bitorló gazdagodása erejéig tarthat igényt a kártérítésre; viszont a gazdagodást, mint a bitorlónál bekövetkezett tényt és a gazdagodás mennyiségét a szerző még nehezebben bizonyíthatja, mint a saját kárát. És a gazdagodás még a kárnál is inkább csak szakértői véleménnyel állapítható meg. Helyes lett volna tehát, ha a rendelet a gazdagodás tényének és mennyiségének kérdésében is világosan megengedte volna a szakértőbizottság megkeresését. A bizottság hivatása lesz a gyakorlatban kitölteni a rendelet e hézagát, ha ugyan a bíróságok a rendelet dacára is megkérdezik a gazdagodás kérdésére nézve is.

III. A szerzői jogi peres eljárás sikere a legnagyobb mértékben a zárlat és elkobzás intézményeinek helyes szabályozásán múlik. A szerző csak azt látja, hogy jogait bitorolják; a bitorlás mérvét bírói segítség nélkül nem igen tudja kinyomozni, se meg

nem tudja gátolni a bitorlás folytatását, ha a bíró eltiltó intézkedése nem áll rendelkezésére. Hathatós előzetes, illetve megelőző intézkedésre van tehát a szerzőnek szüksége. Az eddigi eljárás előzetes intézkedés gyanánt csak a zárlatot adta meg a szerzőnek. Az új rendelet se ismer más előzetes intézkedést. E szerzőjogi zárlat eddig se tudta szolgálni a kitűzött célt, nyilván ezután se lesz erre alkalmas, mert a zárlat eddigi szabályozásán a rendelet alig változtatott: a végrehajtási törvény egyetlen vágányán halad a zárlat az új rendelet szerint is. Pedig legfőbb ideje lett volna, hogy a szerzői jogi eljárásban annyira szükséges megelőző intézkedéseket önállóan szabályozzák, esetleg a bűnvádi eljárás lefoglalási, biztosítási intézkedéseinek vagy a bűnügyi zárlat mintájára.

Annál inkább szükség lett volna erre, mivel a szerzői jog bitorlása nálunk — ellentétben a legtöbb külföldi állammal — polgári ügy és így az eljárás során a szerző nem rendelkezik a bűnvádi eljárás nyomozási és megelőzési eszközeivel, melyek nélkül pedig amúgy is csak nehezen tudja a szerző kinyomozni a bitorlás mérvét és meggátolni a bitorlás folytatását. Régebben, míg szerzői jogi perek ritkábban akadtak, a bíróságok a zárlat készséges elrendelésével támogatták a szerzőket; újabban azonban rendszerré vált, hogy a bíróságok jelentékeny biztosítéki összegek deponálását követelik és ezzel riasztanak el a zárlat kérésétől.

Az új rendelet is — mint az eddigi is — megköveteli, hogy a szerző a zárlat kérésekor vagy mutassa ki, hogy zárlat nélkül *igényeinek* érvényesítése veszélyeztetve van, vagy pedig adjon a bíróság belátása szerint kiszabott összegű biztosítékot. A szerző azonban csak kivételesen tudja okiratilag és feltétlenül kimutatni igényeinek veszélyeztetett voltát, tehát a bíróság tetszésétől vagy hangulatától fog függeni, látja-e a bíróság a szerző igényeinek veszélyeztetését. Emellett a rendelet csak a szerző *igényeinek* veszélyeztetett volta esetén ád védelmet, pedig a szerzőnek nemcsak igényeiről lehet szó, hanem sokféle egyéb érdekéről: híréről, nevéről, becsültetéséről stb. A szerzőnek igényeitől függetlenül is joga van megelőzni, hogy művével visszaéljenek. Mivel azonban a rendelet az *igények* veszélyeztetését említi, a bírák hajlani fognak arra, hogy csak a szerző bérkövetelésének veszélyeztetése esetén adjanak zárlatot. Ha tehát egy gazdag könyvkiadó vállalat nyomja utána engedelem nélkül a könyvemet vagy egy jómódú színigazgató adja elő jogosulatlanul a színdarabomat, akkor nem lesz módom zárlatot vezetni, mert hiszen «igényeim» veszélyeztetve nincsenek.

Ily esetekben csak akkor juthat a szerző zárlathoz, ha biztosítékot tesz le. A szerző azonban erre rendszerint képtelen lesz; tehát a vagyontalan zárlathoz nem fog juthatni. Pedig a minden érdeket kielégítő és méltányos szabályozás igen egyszerűen lett volna megoldható a következő rendelkezéssel:

1. *Zárlat elrendelésének van helye: ha a zárlatot kérő szerzői vagy kiadói jogosultságát a szerző neve alatt megjelent eredeti művel vagy okirattal kimutatja.* (Helyes mellőzni a közokiratot vagy a Pp. 317. §-ának megfelelő magánokiratot, mert az irodalmi-művészeti forgalomban okiratok nem szokásosak.)

2. *Nincs helye zárlat elrendelésének és a már elrendelt zárlat feloldandó, ha a zárlatot kérő ellenfele okirattal kimutatja, hogy a többszörözésre, közzétételre, forgalombahelyezésre, illetőleg a nyilvános előadásra vonatkozó jogosultságot a szerzőtől vagy ennek jogutódjától megszerezte.*

Az ilyen rendelkezés mellett, aki eredeti művel vagy a szerző írásával legitimálja magát, az mindig nyerhet előzetes védelmet; viszont megvédheti magát a szerző támadásától az, aki a szerző írásával igazolja magát. Az ily rendelkezés egyúttal arra bírná a forgalomban a feleket, hogy — amit komoly vállalatok eddig is tettek — okirattal szabályozzák a szerzőkkel szemben jogaikat, ami mindenesetre kívánatos. (Franciaországban és Olaszországban színdarabot senki elő nem adhat, míg a községi hatóság előtt írással nem igazolja, hogy a szerzőtől jogot nyert az előadásra.)

A zárlat szabályozásánál az új rendeletben is nélkülözzük az irányítást, hogy elrendelhető-e a zárlat bárkinél található példányokra, vagy pedig csak a perbevont bitorlónál lévőkre. A szerzők érdeke az előbbit követelné, mert a jogosulatlanul utánnyomott példányok rendszerint különféle könyvkereskedőknél leledzenek. Viszont méltányos az is, hogy a bitorlást nem is sejtő könyvkereskedőknek, kik a példányokat a bitorló kiadótól jóhiszeműen vették, szintén bizonyos befolyás adassék az eljárásra akkor, mikor náluk zárlat foganatosíttatik. Itt is jelentkezik az a komplikáció, mely abból adódik, hogy a rendelet a zárlatot, mint a bitorló elleni végrehajtásbiztosítási lépést szabályozza, nem pedig mint általános megelőző intézkedést.

Teljesen hasznavehetetlen eszköz lesz a zárlat — amint eddig is ilyen volt — a jogosulatlan nyilvános előadásokkal szemben, mert a rendelet egészében fentartja az eddigi szabályozást. Ezentúl is lehetetlen lesz meggátolni a jogosulatlan nyilvános előadást; mert ezentúl is úgy lesz, hogy mikor valamelyik színház jogosulatlan előadást akar tartani, a szerző nem tehet egyebet, mint kieszközölvén a zárlat elrendelését, elmegy a végrehajtóval a nyilvános előadásra és mikor felmegy a függöny, a végrehajtó elkiáltja magát:

— Tiltakozom az előadás ellen és annak megtartására zárlatot vezetek.

Ha erre a függöny nem megy le, a végrehajtó futhat rendőri segélyért vagy egyéb karhatalmat vehet igénybe közbotrány közepette. Mert az új rendelet szerint is úgy lesz, hogy amíg a függöny fel nem ment és a bitorlásos előadás el nem kezdődött, a szerző csak toporzékolhat nagy tehetetlenül amiatt, hogy darabja előadását hirdetik, a darabot tanulják, próbálják. Tenni azonban nem tehet előre semmit. Szótlanul és mozdulatlanul kénytelen bevárni, hogy művét közbotrányba fullasztják, sőt jómaga kénytelen a közbotrányt előidézni.

A nyilvános előadásra vezetendő zárlatnak ezt a technikáját bizonyára nem gondolta végig az, aki *csak ezt az egyetlenegy védelmi eszközt kívánta a szerző kezébe adni.* Mivel pedig ép jogosulatlan nyilvános előadás sértheti legerősebben a szerző személyének, hírének-nevének jogait, ép itt kellett volna valami gyakorlatilag alkalmazható módot nyujtani a megelőzésre.

A zárlat intézménye a nyilvános előadásra tulajdonképen nem is alkalmazható, még elvileg sem. Zár alá venni annyit jelent, hogy a zárlat tárgyát *őrizetbe, gondozásba* venni és *kezelni.* A nyilvános előadásnál őrzésről, gondoskodásról, kezelésről nem lehet szó, mert hisz *ép az őrizésnek,* a konzerválásnak *ellenkezőjét* kell ellátni, amennyiben valaminek létrejöttét, egy cselekvés megtörténését, az előadás lefolyását kell meggátolni. Erre sok minden lehet alkalmas eszköz, csak a zárlat nem.

Ép ez az oka, hgy a Szjt. 30 éves pályája alatt tudtommal eddig nem is fordult még elő, hogy nyilvános előadásra zárlat foganatosíttatott volna; pedig a vidéken és budapesti külvárosi színházakban rendszeresen folynak jogosulatlan nyilvános előadások. De melyik szerző vállalkoznék közbotrány inszenálására?

A rendeletnek itt valamely a Vht. 222. §-ának 3. bekezdésében szabályozott eljárással rokon intézményt kellett volna megalkotni, mert hisz itt is valaminek abbahagyására kell kötelezni az illető színházat. A bíróság előzetes intézkedés gyanánt a szerző kérelmére jelentékeny pénzbüntetéssel fenyegethetné meg a színházat; a pénzbüntetés azonnal kiszabható, behajtható, sőt bizonyos kautélák közt fogházbüntetésre átalakítható legyen. Ez hatékony eszköz volna és emellé lehetne még adni a végrehajtói közbelépést, a rendőri segélyt és a karhatalmat. Ha ily erélyes és azonnal célravezető eszköz állana a szerzők rendelkezésére, bizonyára óvakodnék mindenki a jogosulatlan nyilvános előadás rendezésétől.

IV. A zárlattal rokon intézmény az elkobzás. Úgy, ahogy az új rendelet 13. §-a megszabja, az elkobzás nem egyéb, mint zárlat, mely az ítélethozatal után foganatosíttatik. (Hogy csak jogerős ítélet után-e, ez nem tűnik ki a rendeletből, mert a 3. §. azt mondja, hogy az elkobzott tárgyak megsemmisítését csak az ítélet jogerőre emelkedése után lehet kérni; ebből az következnék, hogy elkobzásnak helye van a jogerőre emelkedés előtt is.)

Az elkobzást a per bírósága az *ítéletben* kijelölt kiküldött által foganatosíthatja, ép oly módon, mint a zárlatot foganatosító végrehajtó jár el: összeírással, szoros zár alá helyezéssel vagy az általa kinevezett *gondnok* őrizetére bizással. (A *gondnok* szónak határozott törvényes értelme lévén, nem ép megfelelő, hogy az őrzéssel megbízott egyént a rendelet *gondnoknak* nevezi.)

Azonban a rendelet igen szűkszavú, mikor az elkobzás tech-

nikájáról csak ennyit mond. E szűkszavúság a legkülönfélébb komplikációkat okozhatja, valamint az is, hogy a rendelet a zárlatnál is csak a Vht.-re utal és nem ád kellő speciális tájékoztatást.

Néhány példa illusztrálhatja ezt:

Zárlat folyamán a zárgondnokra bíznak 5000 kötet könyvet. A szerző a pert megnyeri, de feledékenységből vagy szándékosan nem kérte a per során az elkobzást; tehát az elkobzás nem mondható ki. Mi történjék a zár alatt lévő 5000 kötettel. Meddig őrizze azokat a zárgondnok? Kinek a költségére? És ha nem akarja őrizni és a pernek már rég vége van, mi történjék? Feloldhatja a bíróság a zárlatot? Kiadassanak a példányok, melyek bitorlott volta az ítéletben megállapíttatott, a bitorlónak? Vagy máskinek?

Még furcsább eset adódhatik az elkobzásnál: A szerző a keresetben kérte, tehát az elkobzás iránt a bíróság az ítéletben *hivatalból* intézkedik és az ítéletben kiküldöttet rendel. A kiküldött összeírni tartozik a készletben lévő példányokat, tömöntvényeket, a többszörözésre rendelt készülékeket, mint nyomdai minták, lapok, véselt faducok, kövek, érclemezek (Szjt. 21. §.), azután azokat szoros zár alá veszi és általa kinevezett *gondnok* őrizetére bízza. Hogy kinek költségére történik ez a *hivatalból* való eljárás, arról a rendelet nem szól.

Ám mi lesz ezután? Meddig tartson a hivatalból való őrizés? Az elkobzottak megsemmisítését ugyanis a rendelet szerint *csak a nyertes fél kérelmére* lehet foganatosítani. De hát ha a nyertes fél nem kéri: quid nunc?

Hivatalból megsemmisítésnek helye nem lévén, bizony a bírói kiküldött vagy a gondnok őrizni lesz kénytelen akár egy egész árúraktári bitorolmányt sokáig, igen sokáig. De meddig? Örökké? Egyik bíróságunk ily elkobzott tárgyakkal már évek óta nem tud mihez fogni.

Ezt a komplikációt a Szjt. nem okozza, hanem csak a rendelet, és pedig azáltal, hogy itt a törvénnyel ellenkező intézkedést statuál, — nézetem szerint érvénytelenül. A Szjt. 21. §-a ugyanis kimondja, hogy az elkobzott példányok stb. . . . a bírói határozat jogerőre emelkedése után *megsemmisíttetnek*. A megsemmisítés tehát a törvény szerint általánosságban kötelező.

V. A megsemmisítésnél követendő eljárásról a rendelet egy szóval sem emlékezik meg. Ki és mikép végezze a megsemmisítést? Ezt is az ítéletben rendelt kiküldött végezze? De miképen?

Egyik bíróságunk az elkobzásnak foganatosítására egyik jegyzőjét küldte ki. A bírósági jegyző erre elkobzott vagy 300 oldalnyi tömöntvényt mintegy 2 mázsa súlyban, 3 drb félmázsás kőnyomdai célra szolgáló kőlapot és több érclemezt. Mindezek beraktároztattak a bíróság irattárában s ott feküdtek másfél évig, amikor is a Kúria helybenhagyta az elkobzást is kimondó ítéletet. Ekkor felperes a megsemmisítést kérte. A bíróság hosszas tanakodás után a megsemmisítés foganatosítására is újból a jegyzőt küldte ki minden közelebbi utasítás adása nélkül. A jegyző is hosszan tanakodott, mitévő legyen. Hogy miképen oldotta meg a jegyző a 2 mázsa tömöntvénynek, a 3 drb félmázsás kőlapnak és a tucatnyi érclemeznek megsemmisítését a maga mellé vett bírósági szolga segítségével, azt az arról felvett jegyzőkönyv csak pár odavetett szóval tartalmazza. Az nincs benne a jegyzőkönyvben, hogy a jegyző és a szolga a bíróság mellett lévő üres telken félórán át bombázta tégladarabokkal a megsemmisítésre szánt kőnyomdai kőlapokat és vagy egy óra hosszat baltával ütögette-hasogatta darabokra a tömnyomatokat és érclemezeket.

Mint a példa is mutatja, valamelyes rövid utalással helyes lett volna irányítást adni arra nézve, ki, mikép végezze a megsemmisítést. Adandó esetben ezer meg ezer kötet könyv megsemmisítéséről is lehet szó.

VI. Az átmeneti intézkedéseknél a rendelet nem egészen világosan mondja meg, vajjon az É. T. eljárási jellegű intézkedései alkalmazandók-e a szerzői jogi perekben. Ugy látszik, hogy nem, mert a rendelet 20. §-a kiemeli az É. T. 63. és 64. §-ait, mint amelyek alkalmazandók. Kimondja ugyanitt a rendelet, hogy az életbelépte előtt folyamatba tett ügyekben a további eljárásra, a fellebbezést is ideértve, a korábbi jogszabályokat kell alkalmazni.

Mivel itt az É. T. 61. §-a nincs felhíva, a szerzői jogi perek előadásánál a felek jelenlévő képviselői nem fognak felszólalhatni. Minden egyéb perre nézve megengedte a törvényhozás az É. T. 61. §-ában, hogy a felek képviselői felszólalhassanak. Miért kellett ép a szerzői jogi perekben kivételt tenni? Ép e perekben vannak kiélezettebb, finomabb és kevésbbé gyakran előforduló jogi és ténykérdések. Viszont szerzőjogi perek aránylag ritkák. Nem is sejtjük tehát, mely indokból zárta el a rendelet ép e perekben a jogi képviselőt attól, hogy a per előadása után felszólalhasson.

Dr. Szalai Emil.

A törvénykezési illetéktörvény néhány gyakorlati kérdése.

Jegyzőkönyvek és észrevételek illetéke a rendes írásbeli eljárásban. A T. 89. §-a a rendes — nem jegyzőkönyvileg tárgyalt — perek jegyzőkönyvét s az ezen eljárás során beadott észrevételeket, illetve ezek első ívét nem említi azon jegyzőkönyvek és iratok között, amelyek után nem az 1. §-ban, hanem a 4. §-ban megállapított illetéket kell leróni. A 89. §-nak a régi perekre vonatkozó rendelkezése kivételes rendelkezés, tehát szorosan magyarázandó. Ugyanezt az értelmezési szabályt állítja föl a törvény életbelépése és végrehajtása iránt kibocsájtott 1914. évi 140,000. számú körrendelet 89. §-a. Az írásbeli perekben felvett perfelvételi és egyéb jegyzőkönyvek, valamint az észrevételek első íve, tehát a T. 1. §-ának 1. *b)* pontja alá esnek.

Halasztások a rendes perekben. A T. 2. §-a csak a polgári perrendtartással (1911:I. tc.) szabályozott eljárásokban rójja meg kétszeres illetékkel a halasztás iránti ismételt kérelmet. Az 1912:LIV. tc. 61. §-a szerint a régi eljárás szabályai szerint tárgyalt rendes perekben a halasztási kérelmek után akár ismételten legyenek is azok előterjesztve, kétszeres illeték nem jár. Jegyzőkönyvi tárgyalás esetén a T. 4. §-ában írásbeli eljárás esetén a T. 1. §. 1. *b)* pontjában meghatározott illetéket kell a halasztási jegyzőkönyvek után leróni. Nem jár kétszeres illeték az új határnap kitűzésére irányuló beadvány és a közös megegyezés alapján halasztást tartalmazó jegyzőkönyv után sem.

Az ügyvéd felelőssége. Az ügyvéd elsősorban fennálló fizetési kötelezettsége csak a polgári perrendtartással szabályozott eljárásokban áll fenn. (T. 54. §.) Egyéb bírói eljárásokban (végrehajtás, csőd, telekkönyv) ezen ügyvédi felelősség alkalmazást nem nyer. Ezekben az eljárásokban csak a bélyeg- és illetékszabályok 94. §-a nyer alkalmazást, amely szerint az illeték lerovásáért egyebek között kezeskednek az ügyvédek oly okiratoknál vagy irományoknál, amelyek közbenjárásukkal állíttattak ki vagy kiadmányoztattak. Az ügyvédtől ez esetben csak az egyszeres illeték szedhető be. (T. 83. §.)*

A lerovás helye a félhez visszakerülő beadványoknál. A T. 41. §-a szerint a beadványokra, felzetekre és a mellékletekre megállapított illetéket benyujtásuk előtt oly módon kell leróni, hogy a beadványnak a bírósági iratokhoz kerülő példányára annyi értékű bélyeget kell ragasztani, amennyi illeték valamennyi példány, felzet és melléklet után jár. A törvényhozó a jegyzőkönyvi bélyeget illetőleg nem intézkedett arra az esetre, amikor egy példány sem marad a bíróságnál. (Pl. a végrehajtási kérvény.) Ezekre is alkalmazni kell a törvény 43. §-ában kimondott elvet és pedig annál is inkább, mert a törvény, az indokolás szerint az 1881:XXVI. tc. 16. §-ának rendelkezéseit vette át.

A tőzsdebíróság ítélete elleni felfolyamodás. Az 1912:LIV. tc. 24. §-a ideiglenesen hatályban hagyta a budapesti árú- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön bíróságaira nézve az 1881:LIX. tc 94—99. §-t. Ezen törvény 96. §-a szerint az ott *a)-g)* alatt felsorolt alaki sérelmek miatt a budapesti árú- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok választott bíróságainak ítéletei ellen felfolyamodásnak van helye. A T. ennek a beadványnak illetékéről nem intézkedik. A T. 22. §-ában említett fellebbezési illetéket ezen felfolyamodás után követelni nem lehet, mert ezt csak a Pp. 481. §-ában említett fellebbezések után kell leróni. A T. 23. §-ában

* Az eddigi gyakorlat a végrehajtási s csődeljárást is peres eljárásnak tekintette s az ügyvéd elsősorbani fizetési kötelezettségét állapította meg, tekintettel arra, hogy a Ppé. szabályozza a végrehajtható közokiratokat, a benyujtandó példányszámokat (Ppé. 32. és 34. §§.), alig hihető, hogy a gyakorlat ebben a tekintetben változzék s az ügyvédnek másodsorbani felelőssége állapíttassék meg.

A szerkesztőség.

meghatározott illeték sem követelhető ezen felfolyamodás után, mert a T. 23. §-a alá csak a polgári bíróságok előtti eljárásban 1. az elsőbírósági végzések elleni felfolyamodások 2. az illetékmentes ítéletek, valamint 3. a közbenszóló ítéletek (T. 11. §.) elleni fellebbezések tartoznak.

A községi bíróság végzése elleni felfolyamodás. A T. VII. fejezete felsorolja a községi bíróság (békebíró) előtti eljárásban (Pp. 755—766. §§.) lerovandó illetékeket. Ezen felsorolásban nem szerepel a felfolyamodás. A községi bíróság eljárási szabályait megállapító miniszteri rendelet 62. §-a felfolyamodást enged a községi bíróság bizonyos meghatározott végzései ellen. Az 1878. évben 407. igazs. ü. min. és 695. p. ü. min. szám alatt hozott rendeletet (R. T. 82. l.), amely a kisebb polgári peres ügyekben való eljárásnál lerovandó bélyegilletékeket rendezte, hatályon kívül helyezte a m. kir. igazságügyminiszter 72,800 1914. I. M. sz. rendelete. A volt m. kir. p. ü. közig. bíróság 5293/95. számú határozatában kimondotta, hogy a községi bíróság előtti eljárásban csak azok a beadványok illetékkötelesek, amelyeket az említett, hatályon kívül helyezett rendelet felsorol.

A hatályon kívül helyezett rendelet helyébe a törvénykezési illetékről szóló 1914 : XLIII. tc. VII. fejezete lépett

Kiindulva az idézett határozatból, azt az álláspontot kell elfoglalnunk, hogy a községi bíróság végzése ellen benyujtott felfolyamodás illetékmentes. *Dr. Pongrácz Jenő.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A Pp. nagy napja.** *Juhász Andor* törvényszéki elnök vezetése alatt az igazságügyminiszter és a Pp. egész nagy vezérkarának jelenlétében ünnepélyesen a nagy reformhoz méltó módon folyt le csütörtökön a budapesti kir. törvényszék első perfelvételi tárgyalása a zsúfolásig megtelt esküdtszéki teremben. A törvényszék kiváló elnöke a nagy eseményhez méltó szavakat talált. A hallgatóság tetszésnyilvánítása mellett mutatott rá arra, hogy köszönet illeti az igazságügyi kormányt azért, hogy a világháborútól előidézett sok nehézség ellenére nem odázta el a nagy reform életbeléptetését. Amit az igazságszolgáltatás szerveinek harmóniájáról, a bírói és ügyvédi kar kölcsönös megbecsüléséről, a bíróság iránti bizalom fontosságáról mondott, mély hatást gyakorolt a jelenlevőkre. Hangsúlyozta, hogy a független bíróság mellett a jó igazságszolgáltatásnak feltétlenül szüksége van a hivatása magaslatán álló ügyvédi karra. A törvényszéki elnök megnyitó beszéde után a budapesti ügyvédi kamara elnöke szólalt fel. A polgári osztály perfelvételi tárgyalása után nyomban a törvényszék kereskedelmi osztályának tanácsa tartotta meg ugyancsak az igazságügyminiszter jelenlétében első perfelvételi tárgyalását *Vályi Sándor* másodelnök elnöklete mellett. A másodelnök az első tárgyalás megkezdése előtt ismertette a nagy feladatokat, amelyek a vezetése alatt álló kereskedelmi osztályra várnak. Rámutatott a kereskedelmi és váltótörvényszék fényes multjára és a kereskedelmi szakosztály céljául azt tűzte ki, hogy a mult tradicióit ápolja. A Pp nagy napjának történetét azzal fejezzük be, amivel a felperesi ügyvéd felszólalását kezdette: Szívből óhajtjuk, hogy az emelkedett szellem, amely az első napot jellemezte, ne hiányozzék egyetlen szürke munkanapon sem.

— **Csemegi, az iszapfürdő és a háború.** Egyik napilapunk tárcairójának problematikus érdeme, hogy e három látszólag heterogén fogalom közt kapcsolatot teremtett. Egy iszapfürdőből irt visszaemlékezéseit a szerző, egyébként jónevű ügyvéd-politikus, arra használja fel, hogy Csemegi Károly emlékét a világháború alkalmából iszapba mártsa. Szerinte Csemegi csak «álérték» volt, amelyet a világháború értékátalakító hatása bizonyára devalválni fog. Különösen megrója Csemegit, mert a virtuskodó fel- és alvégi legényeket holmi jelentéktelen halált okozó testi sértések miatt súlyosan büntette és az emberölést vagy a verekedést nem tartotta nemzeti kultúránk legkimagaslóbb, ápolásraméltó vonásának. Pedig íme mily végzetes lett volna a mostani háborúban, ha Csemeginek a halálos testi sértéseket kiirtani sikerül!

Megnyugtathatjuk a tárcairó urat, hogy bármily felemelő is a magyar vitézek harckészségének tudata, a háború sorsát nem a virtus, hanem a tudás és az erkölcsi erő fogja eldönteni. Ezekben pedig Csemegi legalább is oly nagy volt, mint a felvégi legények a verekedésben. Minden kodifikátori fejszecsapás, amelyet Csemegi alkotása ellen intéznek, újból és újból visszhangozza az alkotás tömörségét. Talán a kódex értékét még sem volna szabad a háború perspektivájából megítélni. Ez a felfogás ugyanis azzal a logikai következménnyel járna, hogy Angliában, amely ma a magántulajdon ellen rablópolitikát űz, a t. betörő urakat a nemzet *fine fleur*-jének kellene tekinteni, Szerbiában, amely a fejedelemgyilkosságot az expanziv politika eszközéül használja, az otthoni felségsértőket is dédelgetni kellene stb. De másrészt talán azt a kis különbséget sem szabadna elfelejteni, amely a gránicon harcoló hőseink és a korcsmai verekedők vagy pedig az ellenség rejtekhelyét életveszéllyel felperzselő katonák és az aljas bosszúra vágyó falusi gyujtogátók közt fennáll. Valaki virtusos katona lehet, anélkül, hogy a virtusban korcsmai előtanulmányokat végzett volna. Úgy látszik a hadvezetőségnek is ez a nézete és a szegedi börtön lakóiból bizonyára nem volna hajlandó mintazászlóaljat alakítani. Végül pedig megnyugtathatjuk a tárcairó urat, bár minket ép ez nyugtat meg legkevésbbé, hogy a magyar Btk. ami a testi sértés büntetését illeti, nemcsak nem szigorú, de talán a legenyhébb az összes újabb törvényalkotások közt.

— **A Magyar Jogászegylet** január hó 23. napján Nagy Ferenc elnöklésével teljes-ülést tartott, amelyen a moratóriummal kapcsolatos kérdéseket vitatták meg. Szladits Károly korábbi előadása (l. 1914. évf. 51. szám) alapján.

Engel Aurél rámutatott arra, hogy a moratórium elsősorban gazdasági kérdés, ez okból gazdasági szempontok és érdekek az irányadók szabályozásánál. Az ország gazdasági struktúrájának részletes ismertetése kapcsán fejtegette, hogy moratóriumi rendeleteink a mi gazdasági viszonyainkhoz alkalmazkodtak. A részletkérdésekre áttérve, szükségesnek tartja ugyan a moratórium fentartását azokra a tartozásokra nézve, amelyek 1915 március 31. napja után válnak esedékessé, de elérkezettnek látja az időt arra, hogy most már mindenféle tartozásra valamelyes lefizetés eszközöltessék. Helyes volna, ha a moratóriumos tartozások további csoportjai egészben vagy legalább nagyobb mértékben vonatnának ki a moratórium alól. Ki kell vonni legalább részben a családjogi és öröklési jogi jogcímen alapuló, a társasági viszonyból eredő és az 1914 augusztus hó 1. napja előtt elkövetett kötelemszegésen alapuló tartozásokat. A moratórium nagyobb mérvű lefaragását azzal kell ellensúlyozni, hogy a bíróság halasztást adhat, ha egyes esetekben a moratórium megszüntetése az adós gazdasági létét fenyegeti. A Pp. 397. §-ának szövege a bíróságnak a legmesszebbmenőbb latitudöt adja. Jó volna ha a bíróságok e joguk tudatára ébrednének. Nem hallgathatja el azonban azt az aggodalmát, hogy e téren túlzásokra ragadtathatja el magát a judikatúra, ami a háború utáni időre is kihatással lesz.

Gallia Béla a moratórium lefaragásának kérdéseiben nagyjában hozzájárult Engel álláspontjához, de nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a törvényes moratórium rendszeréről át kell most már térni a bírói halasztás rendszerére. A negyedik és ötödik moratórium rendeletek 22. §-a már reámutatott arra, hogy a bíróságok a Pp. 397. §-a alapján is adhatnak halasztást az adósnak. A Pp. 397. §-át azonban a kérdés megoldására nem tartja elegendőnek. A Pp. ugyanis nem alkalmazható minden folyamatban lévő perben. További hátránya, hogy alkalmazhatásának előfeltétele a hitelező által folyamatba tett per. Lehetővé kell tenni az adósra nézve, hogy a per megindítását be nem várva kérhessen halasztást tartozásának teljesítésére.

Sichermann Bernát nagy elismeréssel adózott Szladits Ká-

roly miniszteri tanácsosnak, a moratórium-rendeletek megalkotójának. A moratórium nemcsak nehéz jogi kérdések megoldását tette szükségessé. Sokkal nehezebb volt az egymással homlokegyenest ellenkező gazdasági érdekeknek méltányos összeegyeztetése. A moratóriumi rendeletek a legtöbb kérdésben a különböző gazdasági érdekköröket kielégítik és ez az eredmény elsősorban Szladits Károly éleslátásának és érzésének köszönhető. A részletkérdések közül Sichermann főleg a moratóriumos váltókkal foglalkozott. Kimutatta, hogy nincs kivételes intézkedésre szükség oly esetekben, midőn a részletek fizetése különböző váltókötelezettek részéről történt. A nem moratóriumos váltók bemutatása tekintetében még korainak tartja az átmeneti intézkedéseket. A Pp. 397. §-ára vonatkozólag reá mutatott arra, hogy e §. alapján a bíróság váltóperben nem adhat halasztást, mert a 618. §. szerint a teljesítésre három napi határidőt kell kitűzni.

A vitát január hó 30-án folytatják. Felszólalnak: dr. Gold Simon, dr. Mezei Pál, dr. László Károly. dr. Kann Sándor.

— **Egy elvi jelentőségű határozathoz.** A végrehajtást elrendelő hatóság hatásköre tekintetében a fedezeti alap ingó vagy ingatlan volta különbséget tesz-e akkor, ha az elsőfokú iparhatóság, illetőleg az ipartestület békéltető bizottsága által az ipartörvény 176. §-a értelmében hozott határozat kerül végrehajtás alá? ez a kérdés a gyakorlatban sokáig ellentétes módon döntetett el. Pedig a törvény világosan beszél: «határozatait szükség esetében az iparhatóság maga hajtja végre». (Ipartörvény 141. §. ötödik bekezdése.) Ámde az ingatlanvégrehajtásokat a kir. bíróságok elintézési körébe alapelvszerűen utaló elrendezésből oly felfogás sarjadzott, amely az érintett különbséget mégis csak megtette: az iparhatóságot eszerint a végrehajtási jogkör csupán oly terjedelemben illeti meg, amennyiben közegei által azt foganatosíttatni is tudja, vagyis: iparhatóság csak ingóra rendelhet el végrehajtást. Ez az álláspont azonban már feladottnak látszott: az ily eredményre jutó érvelésnek helytállósága esetén is az ily értelemben keletkezett törvénymagyarázó jogszokást hatályátvesztettnek kellett tekinteni, és pedig újabb tételes szabályalkotás következtében.

E tételes szabály pedig a kereskedelemügyi miniszter 62725/1901. számú rendelete, amely törvénymagyarázó modorban, jogszokást formai okokból is lerontó erővel a törvény szavainak megfelelően, továbbhaladó különbségtevés nélkül akként oldja meg a kérdést, hogy az iparhatóságok, illetőleg az ipartestületi békéltető bizottságok által az ipartörvény 166. §-a alapján hozott határozatok végrehajtása az iparhatóság körébe tartozik. A kérdéses különbség másutt teendő meg: az iparügyi kihágási eljárás során hozott iparhatósági határozatok végrehajtásánál, amint ezt egy előbbi, a 76241/1900. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet mondja ki.

Igy azt lehetett hinni, hogy a kérdés e tételes jogi rendezése a gyakorlatban egységet teremtett. Most közbejött azonban a marosvásárhelyi kir. ítélőtáblának 18. számú polgári jogi elvi határozata (olvasható az Igazságügyi Közlöny 1914. évi októberi számában), amely az egyöntetűség újabb megóvását alighanem szükségessé fogja tenni. Lehet különben, hogy nem e táblai határozat bontotta meg az egységet, ez csak kifejezője egy oly élő gyakorlatnak, amely a vélemények ellentétességéből a tételes szabályok ellenére is folyván, az ország egy részében még mindig megmaradt. Eszerint: «Az iparhatóságnak, illetőleg az ipartestületi békéltető bizottságnak az 1884: XVII. tc. 176. §-ában említett határozata alapján ingatlan végrehajtásnak elrendelése minden esetben a kir. bíróság hatáskörébe tartozik, azonban a kir. bíróság az ingatlanvégrehajtást csak akkor és annyiban rendelheti el, ha és amennyiben a végrehajtató igazolja, hogy az iparhatóság által foganatosított ingóvégrehajtás a megítélt követelésre fedezetet nem nyujtott.»

Keressük az elvi határozatban az említett 62725. számú miniszteri rendelet nem alkalmazásának talán az 1869: IV. tc. 19. §-án alapuló indokát. Nem találjuk. Az indokolás visszavezet a végrehajtási törvény 1. §. *h)* pontjának rendelkezésére az ott hivatkozott «érvényben levő jogszabályok»-ra, a bírói gyakorlatnak ezen alapuló értelmezésére. De a kereskedelemügyi miniszter e kérdés elintézését szabályozó rendeletéről nem csak benne szó.

Igy a megnyugtató tanulságszerzés lehetősége helyett attól kell tartanunk, hogy a törvényen és azt magyarázó rendeleten alapuló jogalkalmazással szemköztálló felfogás ily tekintélyes támasztékot nyervén, az egyöntetűség sajnálatos megbontása következik. Kívánatos tehát, hogy az 1912: LIV. tc. 70. §-a 2. pontjában írt törvényes előfeltétel — azzal, hogy a kir. Kúria elnöke vagy az igazságügyminiszter az egyöntetű eldöntés biztosításának szükségét meglássa — létrejöjjön. *Dr. Dettre Pál.*

— **Négy személy együttléte gyülekezet.** *A pozsonyi kir. tábla:* . . . Az elsőbíróság ítéletét abban a részében, amely a vádlottat az izgatás bűntettének vádja alól felmentette, . . . megsemmisíti és a vádlottat bűnösnek mondja ki a Btk. 172. §-ának második bekezdésébe ütköző és az 1912: LXIII. t.-c. 19. §-a szerint minősülő nemzetiség ellen való izgatás bűntettében . . . *Indokok:* . . . Helyes a kir. törvényszéknek az a megállapítása, hogy a vádlottnak az a nyilatkozata, hogy ő húsz magyar katonát is agyonütne, hogy Magyarország nemsokára orosz terület lesz és ha hazamenne, tudná, hogy az oroszokat merre vezesse, alkalmas volt arra, hogy a jelen volt tót nemzetiségű egyénekben a magyar nemzetiség ellen gyűlöletet ébreszszen. A kir. törvényszék az izgatás bűntettének tényálladékát azért nem látta kimerítve, mert hiányzott a nyilvánosság és mert négy személy jelenléte a gyülekezet fogalmának meg nem felel. Tekintve azonban, hogy a törvény a gyülekezet fogalmát nem köti a jelenlevő egyének számához és így minden esetben külön mérlegelendő, hogy a jelenlevők tekinthetők-e gyülekezetnek; tekintve továbbá, hogy a közfelfogás a bármily közös érdekű ügy tárgyalására, magánérdekű ügy megbeszélésére, vagy bármily eszmecserére összehívott, sőt határozott cél nélkül összeverődött egyéneket, számukra való tekintet nélkül, gyülekezetnek tekinti; tekintve, hogy a törvények intenciója a társadalmi és állami jogrend megóvása, ama felfogás mellett pedig, amely a gyülekezet fogalmát bizonyos nagyobb számú egyén jelenlétéhez köti, a törvény intenciója a legkönnyebben meg volna hiúsítható azzal, hogy a tettes különböző időközökben vagy helyeken, de mindig csupán két három egyén előtt izgatna és így nemzetiségek által lakott községekben, sőt egész vidékeken büntetlenül végezhetné romboló munkáját és az állam fentartásának érdeke tisztán a haza ellen izgatóknak volna kiszolgáltatva; tekintve, hogy a jelenlegi háborús időkben az állam biztonságának érdeke fokozott mértékben követeli meg az annak megóvását célzó törvényes rendelkezéseknek a gyakorlati élet igényeihez mért szigorú alkalmazását; végül tekintve, hogy a jelen esetben a vádlott a vád tárgyává tett nyilatkozatot gyári helyiségben, tehát mind a munkások, mind pedig a gyár vezetői és idegenek által is látogatott helyiségben és nyilvánosan használta négy munkástársa előtt: a kir. tábla mind a gyülekezetet, mind pedig a nyilvánosságot megállapítandónak találta . . . (1914. évi október hó 23. 1897.).

— **Két személy együttléte is gyülekezet.** A *pozsonyi kir. tábla:* . . . A kir. törvényszék ítéletének azt a részét, amely a vádlottat a bűntett feldicsérése vétségének vádja alól felmentette, a Bp. 385. §. 1. *a)* pontja alapján megsemmisíti és a vádlottat a Btk. 141. §-ának második bekezdésében meghatározott vétségen felül, ezzel anyagi halmazatban, a Btk. 174. §-a alá eső vétségben is bűnösnek nyilvánítja, amiatt, hogy a vádlott e folyó évi augusztus hó 9. napján N. községben a H. korcsmájában négy személy előtt a néhai trónörökös Ő Fensége ellen elkövetett merényletről szólva, azt a kijelentést tette, hogy a trónörökös megérdemelte sorsát . . . *Indokok:* . . . A kir. törvényszék a vádlottat a Btk. 174. §-a alá eső vétség vádja alól a Bp. 326. §-ának 1. pontja alapján azért mentette fel, mert a vádlott a vád tárgyává tett kijelentését csupán négy személy előtt tette, négy embernek együttléte pedig nem tekinthető gyülekezetnek. A kir. törvényszéknek ez a jogi felfogása téves. Igaz ugyan, hogy a törvény nem határozza meg azt, hogy hány egyénnek a jelenléte kívántatik meg a gyülekezethez, de közönséges értelemben véve *gyülekezet alatt egynél több személynek összejövetelét*, rendezetlen együttlétét is *értik*, akik nem állanak egymással összeköttetésben, akiket csak a véletlen vagy közömbös cél hozott össze, sőt az egyesületi ügyekre vonatkozó jogszabályaink szerint közgyűlést, tehát gyülekezetet alkothat két ember is. Minthogy tehát a Btk. VI. fejezetében foglalt rendelkezések célja az, hogy megvédjék a jogrendet és megóvják az állam- és társadalomellenes eszméknek terjesztésétől és a szenvedélyeknek az állam és intézményei ellen való szításából származó károktól: nyilvánvaló, hogy itt a gyülekezetnek tágabb

magyarázat adandó, különösen a jelen háborús viszonyok között, amidőn az amúgy is izgatott kedélyekben szunnyadó államellenes szikrák nagyon könnyen lángra lobbanthatók és az államra és a polgárokra nézve kiszámíthatatlan veszéllyel járhatnak. Ebből az elvből kiindulva, a kir. tábla az egynél több egyénnek ilyetén együttlétét gyülekezetnek tekintette annál is inkább, mert az ellenkező felfogás mellett, különböző helyeken, különböző két-három egyén előtt elkövetett ezek a bűncselekmények, habár a jogrendet és az állam érdekeit a legnagyobb mértékben veszélyeztetik, megakadályozhatók nem volnának és büntetlenül lennének elkövethetők és ily módon egész vidékek megtorlás nélkül volnának fellázíthatók . . . (1914 okt. 23. 1891. B.)

— **Ötven koronán aluli költség csak az alperesre nézve illetékes községi bíróság előtt perelhető.** Kovács Marcel az Ügyvédi Körben tartott egyik előadásában reá mutatott arra, hogy az ügyvéd az 50 koronán aluli költségeit nem perelheti azon helynek községi bírósága előtt, ahol ügyvédi irodája a megbízás idejében volt. A Pp. 36. §-ának illetékessége ugyanis a községi bíráskodás terén a 760. §. szerint nem alkalmazható. Ötven koronán aluli ügyvédi költség tehát csak az alperesre nézve illetékes községi bíróság előtt érvényesítheti, hacsak az ügyfél nem vetette alá magát a járásbíróság előtti eljárásnak, aminek a Pp. szerint lehetséges voltára már előző számunkban reá mutattunk Kovács Marcel előadásának ismertetése kapcsán.

— **Moratórium alá nem eső követelés iránti fellebbezés költsége moratórium alá esik.** Ezt az elvet mondotta ki az erzsébetvárosi kir. törvényszék 1914 december 30-án 1913 D. 425/5. sz. alatt kelt ítéletében. A kereset értelmében az elsőbírói ítélet alperest egy kerítés áthelyezésére kötelezte s a perköltségek megfizetésében elmarasztalta. A törvényszék ezen ítéletet azzal hagyta helyben, hogy a fellebbezési eljárás költségei (az elsőbíróság előtti per költségei nem) a 19,400/1914. I. M. rendelet 2. §-ában írt határidő elteltét követő naptól számítandó 15 nap alatt fizetendők meg. Ennek a bírói gyakorlatnak téves voltára már rámutattunk («Moratórium a moratórium alá nem eső perekben» 1914. 489. l.). Az ítélet által felhívott 2. §. azonban csak «*moratórium alá eső pénztartozások és járulékainak*» (ide értve a perköltséget is) megfizetésére marasztaló határozatokra vonatkozik, melyek közé azonban a kerítés áthelyezését elrendelő ítélet egyáltalában nem sorozható, mert kerítés áthelyezése iránti kötelezettség nem pénztartozás és moratórium alá nem esik. A moratórium alá nem eső követelések járuléka sem esik moratórium alá.

— **Melyik bíróság rendeli el a végrehajtást a tőzsdebíróság ítélete alapján?** *Végzés:* A. végrehajtatónak, N. végrehajtást szenvedő ellen a budapesti árú- és értéktőzsde választott bíróságának ítélete alapján kért végrehajtási ügyében a kir. törvényszék a nevezett választott bíróságnak megkeresését az 1912 : LIV. tc. 32. §-ának 3. bekezdése értelmében a budapesti központi kir. járásbírósághoz átteszi, mert a felhívott törvényhely szerint a végrehajtás elrendelésére az a járásbíróság illetékes, amelynek területén az ügyben eljárt elsőfokú bíróságnak a székhelye van. A felhívott törvényhely a választott bíróságok ítéleteit kiveszi ugyan a járásbíróságok illetékessége alól, azonban az 1881 : LX. tc. 1. §. *e)* pontjának helyes értelme szerint a felhivott törvényhelyeken említett választott bíróságok alatt, közvetlenül a peres felek által választott bíróságot, nem pedig a tőzsde- és gabona-csarnokok által választott bíróságok értendők, mert különben az 1912 : LIV. tc. 32. §. 3. bekezdésének a Végr. Törv. 1. §. *e)* pontja tekintetében alkalmazási tere nem maradna. Nem változtat ezen a Pp. életbelépéséről szóló törvény 24. §-ának az a rendelkezése sem, mely az 1881 : LIX. tc. 98. §-ának hatályát fentartja, mert a 32. §-ának a végrehajtási eljárásra vonatkozó különös intézkedései a 24. §. általános intézkedései alól kivételt rendelnek. (Budapesti kir. törvényszék 14. P. 3036 1915.).

— **A marosvásárhelyi bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság** előtt 1914. évben 192-en jelentkeztek vizsgálatra ; ezek közül egy folyamodó kérelmének nem adatott hely. A megtartott vizsgák száma összesen : 191 volt. Elsőízben jelentkeztek vizsgára összesen : 148-an ; ezek közül sikerrel letette a vizsgát : 114, visszautasíttatott : 4, pótvizsgára utasíttatott : 30. A jelentkezettek közt 4 volt olyan, aki a vizsgát ismételte s ezek közül 3 sikerrel letette a vizsgát, 1 pedig pótvizsgára utasíttatott. A jelentkezettek közt pótvizsgára jelentkezett volt 39, akik közül 35 sikerrel letette a vizsgát, 4 pedig pótvizsgára utasíttatott. Az összes jelentkezők közül tehát képesíttetett összesen 152, visszautasíttatott : 4, pótvizsgára utasíttatott : 35.

— **A Magánjogi Döntvénytár** VIII. kötetének tartalommutatóját legközelebbi számunkhoz fogjuk mellékelni.

KÜLFÖLD.

— **A «Fünfzehnhundert-Mark Vertrag»** sokat meghányt-vetett kérdésével legújabban Paul Oertmann foglalkozik egy e kérdésről írt értekezésében (Recht und Wirtschaft f. évi 10. számában). Oertmann álláspontja e kérdésben teljesen ellentétes a Reichsgerichtével, amelynek döntését pedig az ipari bíróságok is magukévá tették. Oertmann szerint az a megegyezés, melynek értelmében a munkaadó kiköti, hogy eladósodott alkalmazottjának járandóságait leszállítja a végrehajtás alól mentes összegre, a többletet pedig mint az alkalmazott javadalmazásától független szolgáltatást, az utóbbi feleségének juttatja, nem egyéb, mint a törvény megkerülése, az egész szerződés szerinte puszta : «*Schiebungsvertrag*». A Reichsgericht is elismerte, hogy azokban az esetekben, midőn a munkaadó és alkalmazottja között ily megegyezés *felismerhetően* a hitelezők megkárosítására irányuló célzattal jött létre, annak jogi védelmet biztosítani nem lehet.

Oertmann azonban tovább megy és a megtámadást akkor is eredményre vezetőnek tartja, midőn ily célzat a felek megállapodásából nem is tűnik ki, mert a feleség részére kikötött szolgáltatás ajándékozásnál egyébnek nem tekinthető. Az alkalmazott felesége semmiféle ellenszolgáltatást a munkaadónak nem nyujt ennek szolgáltatása ellenében. Mivel lehetne azonban a jóhiszeműség illusztrálására — elfogadhatóan indokolni azt, hogy a munkaadó alkalmazottja feleségének, akit — feltehetőleg — nem is ismer és aki neki — ugyancsak feltehetőleg — teljesen közönbös személy, ezreket ajándékoz? Részletesen foglalkozik Oertmann a Reichsgericht elvi jelentőségű döntésében felhozott érvekkel és különösen azzal a nézettel, amely az ily megállapodásokat a harmadik személy javára kötött szerződések fogalma alá vonja. Végeredményül pedig megállapítja Oertmann, hogy a Fünfzehnhundert-Mark Vertrag gazdaságilag semmiben sem különbözik attól, midőn valaki saját vagyonából közvetlenül juttat egy másik személynek. Ezzel a ténnyel szemben már most a jog sem helyezkedhetik ellenkező álláspontra, ha formalizmusokba merülni és a való életet szem elől téveszteni nem akarja.

A férj beleegyezik, hogy valamit a feleség tulajdonába adjanak, amelynek más esetben az ő tulajdonába kellett volna kerülnie ; az pedig egyjelentőségű azzal, mintha saját tulajdonából juttatna nejének. Oertmann éleselméjű jogi dedukciói nem kifogásolhatók, figyelembe kellene vennie azonban, hogy a jogi érveken kívül vannak még ezekkel legalább is egyenrangú, másfajta morális és sociális szempontok is.

Midőn a Reichsgericht döntéseiben ezeknek is érvényt szerez, kétségtelenül hivatása magaslatán áll. *A.*

— **Készfizetés a tulajdonfentartással kötött jogügyleteknél.** A Reichsgericht 253/14. II. sz. alatt hozott határozatával (Juristische Wochenschrift 1915. 1. szám) a vevőre hárította az átadás után a dolog vétlen elpusztulásának veszélyét. Az ítélet utal a kérdés érdemi vitatottságára — nálunk a Magyar Jogászegyletben exponálta a kérdést igen éles beállításban Schuster Rudolf — és saját döntésének elvi jelentőséget ad azzal a kijelentésével, hogy a Reichsgericht a kérdésben eddig még nem döntött.

Amilyen megnyugtató a döntés anyagilag és amilyen örvendetes, hogy a döntés állandó gyakorlati megszilárdulásra fog vezetni, annyira nem kielégítő a döntés indokolása, amely tisztán dogmatikai fejtegetések útján jut el a maga eredményéhez. A gerince a döntésnek — ami Schuster Rudolf előadásának csak egyik érve volt és aki emellett a fősúlyt gazdaságpolitikai szempontokra fektette — az átadás és a tulajdon átbocsátásának különválasztása. A veszély átszállítására elégséges már az átadás tekintet nélkül arra, hogy ezzel a tulajdont is megszerzi a vevő, vagy a vevő tulajdonszerzése csak a vételár kifizetésének későbbi időpontjában következik be.

A Kúria gyakorlata Schuster előadása szerint előbb a casus nocet domino elnagyolt tételének alkalmazásával, utóbb minden

különösebb indokolás nélkül az eladóra hárította a visszafizetést. Remélhetőleg az indokolás elejtését most már az álláspont elejtése fogja követni és gyakorlatunk az élet szükségleteinek megfelelően a Reichsgericht judikatúrájához fog simulni. *B.*

— **A magántulajdonban levő aranypénz kötelező kiadásáról** törvényjavaslatot terjesztett Glaser drezdai ügyvéd a birodalmi igazságügyi hivatal elé. Minden hazafias lelkesedés dacára kétségtelen megállapítást nyert, hogy Németországban is igen sok aranypénz van elrejtve magánembereknél, jóllehet úgy az állam, mint a társadalom szervei különböző intézkedésekkel igyekeznek a kishitű aggályoskodásnak elejét venni. Glaser kötelezné mindazokat, kiknek birtokában még jelenleg forgalomban levő 20 és 10 márkás aranypénz van, hogy azt ugyanoly értékű papirpénz ellenében a birodalmi banknak kiadják. A háború tartama alatt a közigazgatási hatóság által kijelölt közegek jogosultak bárkinél tudakozódni az iránt, hogy valamely személy aranykészletét ki tartja őrizetben, úgyszintén, hogy kinek tulajdona a valamely személy által őrzött aranypénz. Ha a hatóságnak alapos kételyei vannak a megadott felvilágosítás valósága felől, jogosult házkutatást, vagy személymotozást tartani, úgyszintén a bank safe depositait is átvizsgálni. Amennyiben ily vizsgálatoknál az derülne ki, hogy a tulajdonos elrejtette aranypénzét, úgy a megtalált aranyakat, ha azok értéke 1000 márkát nem halad meg, a vizsgáló közeg elkobozza, a többletért megfelelő értékű papirpénzt ad. Hamis adatok előterjesztése 3000 márkáig terjedhető pénzbírsággal büntetendő. Glaser javaslatából ebben a formában aligha lesz törvény. Kétségtelen, hogy háborús világban az egyén jogai tetemesen korlátozhatók a hadviselés érdekében, azonban a korlátozásnak az elért eredmény jelentőségével kell arányban állania. Erről Glaser megfeledkezni látszik. *A.*

— **Felfüggesztendő-e a peres eljárás, ha a kereskedelmi társaság egyik tagja hadbavonult?** Ebben a kérdésben a német felsőbíróságok már a legkülönbözőbb határozatokat hozták. Legújabban kimondta a darmstadti Oberlandesgericht, hogy közkereseti társaságnál már egy társtag hadbavonulása is elegendő ok a felfüggesztésre. A közkereseti társaságot peres ügyeiben a perképes társtagok képviselik; a jogerős ítélet, mely valamely társasági tartozást állapít meg, valamennyi társat érinti. A társaktól nem lehet elvonni a lehetőséget, hogy peres ügyekben tanúsítandó magatartásukat közös megbeszélés alapján állapítsák meg. Ha a tagok egyike is akadályozva van a tanácskozásban való részvételben, úgy a társasági ügyek vitele már is fennakadást szenved. (H. Zs. W. 362/14). Ellentétben áll ezzel a kolmari Oberlandesgericht határozata, mely kimondja, hogy betéti társaságnál nincsen helye az eljárás felfüggesztésének, ha csak egy tag teljesít katonai szolgálatot. A bíróság ugyan azoknak a véleményét osztja, akik a betéti társaságnak jogi személyiséget nem tulajdonítanak, mindazonáltal a perképesség, mely az ily társaságokat megillet, nem egyenlő az egyes tagoknak egymástól független perképességével, hanem az csupán a társasági összeköttetés folyományaként képzelhető. Mindazon esetekben, mikor betéti társaságról van szó, ez alatt a tagok összessége értendő, ennek megfelelően a peres eljárás felfüggesztésének előfeltétele is valamennyi társtag részéről kell hogy fenforogjon. IV.) W. 98/14. *A.*

— **Szerzőtársak jogviszonyai az egyiknek halála után.** A Cour de Paris igen tanulságos esetet bírált el a szerzőtársak jogviszonyainak köréből. Adam komponista zenét szerzett Cappeau de Roquemaure írónak «Karácsony» című operaszövegére. Adam 1856-ban elhalt, tehát az ő szerzői jogai 1906-ban lejártak. Cappeau de Roquemaure szövegíró azonban csak 1877-ben halt el. A francia jog szerint az operák zenéje és szövege elválaszthatatlanul egységesnek, a zeneszerző és szövegíró, mint szerzőtársak által közösen készített egységes műnek tekintetik: ezért a «Karácsony» című opera szerzői joga csak a később elhalt szövegíró halála után 50 évvel, tehát csak 1927-ben jár le. A Cour de Parisnak egyebek közt arról kellett határoznia, hogy a színházak által 1906 óta tartott előadások után fizetett tantièmekre kizárólagos joga van-e a szövegíró örökösének vagy pedig azokra avagy azok egy részére a komponista örököse is jogot tarthat-e, jóllehet a komponista szerzői jogai már 1906-ban végleg lejártak. A bíróság úgy határozott, hogy a tantièmek megosztandók a szövegíró és zeneszerző örököse közt, mert igaz ugyan, hogy a tantièmek csak azért fizetendők, mivel a szövegíró csak 1877-ben halt el, ámde a szövegíró semmiesetre sem gazdagodhatik szerzőtársának, a komponistának alkotása révén, ha ennek még van örököse. Hasonló jogeset a magyar szerzői jog 1. és 12. §-a alapján is felmerülhet. Közli: *Dr. Sz. E.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a YOST IRÓGÉP r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

AZ ÚJ POLGÁRI PERRENDTARTÁS
nagy kommentárai
A Franklin-Társulat kiadása

MAGYARY GÉZA dr.
Magyar polgári perjog

E perjogi kézikönyv az új perrendtartás alapján rendszerbe foglalva adja a nagyfontosságú anyagot 996 oldal terjedelemben. Szerző nem elégszik meg a *Pp.* és *Ét.*-ben felvett anyaggal, hanem a polgári perjog egész körét világosítja meg. Minden jogász, ki a perjog iránt érdeklődik, nagy haszonnal forgathatja e könyvet.

Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST
Polgári perrendtartás
(1911 : I. t.-c.) magyarázatokkal.

Szerző, mint kir. kúriai tanácselnök résztvett e nagyfontosságú törvény előkészítő munkálataiban s így a legközelebbről szerzett tapasztalatok alapján látta el magyarázatokkal. A törvény e kiadása inkább kézikönyv és főcélja: a jogkeresőket az új törvénybe bevezetni. A kézikönyv könnyebb kezelését előmozdítja a nagy szorgalommal összeállított tárgymutató.

Ára 20 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 6. szám. Budapest, 1915 február 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Nitsche Győző* budapesti kir. táblai bíró: A kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás. — *Dr. Doleschall Alfréd* egyetemi professzor: Nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért elitélt egyén mint csküdt. — *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd: Hadibiztosítás és moratóriumi rendelet. — *Dr. Kálniczky Géza* kassai kir. táblai bíró: A polgári perenkívüli eljárás reformja. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: A Pp. a gyakorlatban. — *Dr. Ráth-Végh István* pestvidéki kir. törvényszéki bíró: Az első esztendő. — *Dr. Sömjén Géza* budapesti ügyvéd: Bizonytalanság az ellenséges külföldiek pereiben. — *Dr. Auer György* budapesti kir. táblai tanácsjegyző: A kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő új eljárás. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a Budapesti Közlöny»-ből. — Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár VIII. kötetéhez.

A kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás.

A m. kir. igazságügyminiszternek 68,300/I. M. sz. rendelete van hivatva a nem peres kereskedelmi és váltóügyeknek óriási kontingensét előreláthatólag évek hosszú sorára szabályozni.

A Pp. mellett ugyan eltörpül ennek jelentősége, de nézetem szerint az érdekelt tényezők hozzászólását mindenesetre megkívánja.

Habár talán nem minden konkrét esetre áll Wach meghatározása,* mely szerint a nem peres eljárásban az államhatalom tevékenysége a jogviszonyok alakítására irányul és nem a konkrét magánjog fentartása a célja, mint a peres eljárásban, mégis annyit kénytelenek vagyunk megengedni, hogy az esetek túlnyomó többségében a nem peres eljárás célja a jövőbeli jogsértés lehető megelőzése és ennek következtében új jogviszonyok alakítása.

A nem peres eljárás ez a rendeltetése kizárja 1. a kötött alakszerűséget, 2. a felek akaratának feltétlen uralmát a bíróság elé vitt jogviszony felett.

A jogsértés biztos megelőzésére, új jogviszonyok helyes alakítására a formák által megkötött bíró nem képes, miként a felek által sem volnának képesek ilyennek megnyugtató módon való létesítésére.

Az alakszerűségek mindenkor az alaki jog felé hajtják a bírót és feleket egyaránt. A konkrét per eldöntésénél, mely a meglevő jog fentartására van hivatva, ez kevésbbé érezhető, mint ott, ahol a bíró hatalmi szóval új jogviszonyokat kénytelen teremteni, ahol a jövőbeli jogsértés megelőzése a feladata.

Másrészt a jogsértés megelőzését, különösen pedig új jogviszonyok megteremtését kétségtelenül a felekre is megnyugtatóbb módon kell és lehet a bíróság elhatározására bírni, mint az ellenfél akaratára, melyben a fél sohasem tud megnyugodni s amelyben mindenkor bizonyos ellene irányuló célzatot fog keresni és találni.

A rendelet — nézetem szerint — mindkét elvet a lehető legszélsőbb határig vitte keresztül.

Ami elsősorban az alakszerűségek mellőzését illeti, a 12. §-nak az az intézkedése, hogy a bíróság a beadványnak vagy mellékletének, valamint a kérelemnek hiányára a felet lehetőleg szóval figyelmeztesse, a hiányok pótlására a felet vagy meghatalmazottját maga elé idézheti és a hiányos beadványt a kellően igazolt félnek vagy meghatalmazottjának elismervény ellenében vissza is adhatja, hathatós eszköz a formalisztikus írásmunka és időveszteségnek elkerülésére annál inkább, mert e szakaszban implicite bennefoglaltatik az a gondolat is, hogy a bíró egyszerű szóbeli kérelemre is adhat felvilágosítást és útmutatást a kérdés tárgyává tett jogviszonyt illetőleg. «Diese Art des Geschäftsverkehrs hat für alle Betheiligten grosse Erleichterungen im Gefolge und ist durch das Gesetz keineswegs ausgeschlossen.»* A perenkívüli eljárásban érvényesülő közigazgatási funkciója a bíróságnak ezt a könnyítését az érintkezési formáknak határozottan megköveteli, de másrészt sohasem szabad annyira vezetnie, hogy ezáltal a bíró talán elhirtelenkedett, kevésbbé átgondolt véleményéhez kötve legyen.

A 13. §. a nyomozó eljárást teszi a bíró kötelességévé még pedig a bizonyítási szabályok minden megszorítása nélkül. Hivatalból tudakozódhatik, feleket személyesen is, továbbá harmadik személyeket, szakértőket meghallgathat, okiratok felmutatását követelheti a perrendtartásban biztosított kautelák alatt, azonban a bizonyítási szabályok teljes mellőzésével. Természetszerűen áll ez úgy annak a kérdésnek az eldöntésénél, hogy az eljárást egyáltalán folyamatba tegye-e, miként az eljárás egész folyama alatt.

A 14. értelmében a felek meghallgatását — ha azt a törvény előírja vagy ha azt a bíró szükségesnek találja — írásban vagy jegyzőkönyvileg hallgatja meg anélkül, hogy akár az egyikhez, akár a másik formához a bíró kötve volna.

A 21. §. értelmében az eljárás befejezése nem zárja ki ugyanannak a kérelemnek vagy feljelentésnek tárgyában a bíróság eljárásának ismétlését. Az alaki és anyagi jogerő tehát a nem peres kereskedelmi és váltóügyekből ki van zárva és a bíróság a fél kérelmét nem utasíthatja el abból az indokból, hogy az ugyane tárgyban hozott végzés jogerőre emelkedett.

A 22. §. értelmében a bíróság a már meghozott végzés végrehajtását az előterjesztés vagy felfolyamodás elintézéséig az ellenfél beleegyezése nélkül is felfüggesztheti.

A 23. §. fentartotta a felfolyamodás mellett az előterjesztést s így a Pp. 555. §-ának esetét, mely szerint az a bíróság, mely a megtámadott végzést hozta — amennyiben ahhoz kötve nincsen — a felfolyamodásnak maga is eleget tehet, lényegesen kiterjesztette.

Kivétel nélkül mindmegannyi intézkedés, mely a formák alól úgy a bírót, mint a feleket lehetőleg felszabadítja.

Ugyanígy felszabadította a bírót az eljárás keretében a felek akaratától. A jövőbeli jogsértés megelőzését, különösen pedig a jogviszonyok alakítását — habár sok esetben az erre irányuló eljárást a felek akarata indítja meg — nem teszi függővé az eljárás keretében a feleknek legtöbb esetben imputált akaratától, mely újabb és újabb képzelt vagy valódi jogsértésre vezet s ezzel újabb és újabb pernek kútforrása.

Ez irányban kétségtelenül a legfontosabb a 7. §-nak az az intézkedése, hogy ha hatáskörrel nem bíró vagy nem illetékes bíróság járt el, ez az eljárás érvényességét nem érinti. Tekintve, hogy a hatáskör és illetékesség kérdésében hozott végzés ellen a 23. §. esetében — amennyiben a hatáskör és illetékesség megállapíttatott — külön felfolyamodásnak helye nincsen, a végzést pedig a

* Wach: Civillprocessordnung I. 6. §.

* Staub: 952. old. 1. j.

22. §. értelmében rendszerint nyomban foganatosítja a bíróság, a 7. §. idézett rendelkezése hathatós eszköz az alaptalan illetékességi vitáknak a perben való megújításának megakadályozására. Természetes, hogy az eljárás érvényessége alatt magánjogi sérelmet nem lehet és nem szabad érteni.

A 13. §. nyomozó eljárása teljesen függetleníti a bírót a felek akaratától. A felek előterjesztése, javaslatai, sőt esetleg a fél tiltakozása sem akadályozhatja meg a bírót a tényállás tisztázásában.

A 29. §. értelmében a felsőbíróság az ügyet — a felhozott panaszokra tekintet nélkül — egész terjedelmében bírálja felül, a felek akarata tehát magát a felsőbíróságot sem köti. Gyakorlati szempontból az elvet ugyanezen szakasz második bekezdésében áttörte ugyan, de nézetem szerint helyes irányban.

Ugyanis amikor az ügy nem a felek panasza, hanem más kérdés (költség) folytán kerül a felsőbíróság elé és amikor az elsőbíróság rendelkezését már foganatosította is, nincs jogosultsága annak, hogy a felsőbíróság már elrendezett jogviszony érdemével foglalkozzék. Ez a rendelkezés azonban természetszerűen nem zárja ki, hogy a bíróság az anyagi törvény vagy a Pp. értelmében hivatalból figyelembe veendő körülményt elbirálása tárgyává ne tehesse s természetesen még kevésbbé zárja ki, hogy a felsőbíróság a 32—33. §-ok értelmében megfelelő felhívás kibocsátására az alsóbíróságnak utasítást ne adhasson.

Ezen két domináló alapelv mellett nagyfontosságú a rendeletnek az a negativ intézkedése, hogy — eltekintve a hatáskör szabályozásától — egyáltalán nem tartalmaz útmutatást a tekintetben, mely ügyeket kívánja a nem peres eljárás keretébe vonni.

S ebből a szempontból a rendelet különösen az úgynevezett cégügyekben nyer fontosságot.

A cégügyekben a bíróság közigazgatási funkciója nem korlátolható kizárólag a közérdekre.

Ez ügyekben a felek magánjogi viszonya oly közeli érintkezésbe jön a közérdekkel, egyik a másikba annyira egybeolvad és összefonódik, hogy azoknak egymástól való elválasztása lehetetlen s így sok esetben a felek magánjoga is szükségképen a bíróság közigazgatási eljárásának tárgya lesz.

Azt hiszem ebből — tekintve különösen a rendelet 17. §-ának második bekezdését — nagy horderejű és áldásos következtetés vonható le, mert a legégetőbb esetekre megoldja az «előzetes rendelkezések» kérdését.

(Folyt. köv.) *Dr. Nitsche Győző.*

Nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért elítélt egyén mint esküdt.

A Jogtudományi Közlöny f. évi január 29-iki számában fenti cím alatt megbeszélt kérdés helyesen tereli reá a figyelmet a B. P. 427. és 343. §-ának oly hiányára, melyet változatlanul fentartottak az esküdtbírósági eljárásnak megreformálása alkalmán is. Amely hiány pedig sokkalta tágabb kerületekben is hatályosul, sem mint arra most utalás történt.

A kérdésnek minden kiágazásában az a veleje, hogy elmulasztották az esküdtképességre vonatkozó általános, az 1897 : XXXIII. tcikkben foglalt rendelkezéseket összhangzásba hozni az ítélő esküdtszék megalakításának szabályaival és illetve ezekbe olyképen beleolvasztani, hogy egyes bűnügyben is esküdt csak olyan egyén lehessen, aki általában esküdt lehet. A mulasztás folytán a helyzet gyakorlatilag — a Kúria felfogásától is honoráltan — úgy alakul, hogy az esküdtképességre vonatkozó általános rendelkezések tekintélyes részének nincs szankciója és hogy egyes bűnügyeknek elbírálásában mint esküdt oly egyén is részt vehet, kit a törvény esküdtszolgálatra általában képtelennek jelent ki. A B. P. életbehívásakor volt ugyan gondjuk arra, hogy ámbár a Btk. szerint az esküdtképesség elvesztése, jobban mondva annak felfüggesztése csakis a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztéséhez, de nem a hivatalvesztéshez fűződik, mégis az utóbb nevezett mellékbüntetésre ítélt se vétessék föl az esküdtek jegyzékébe (1897 : XXXIII. 5. §. 2. pont): de már arról nem gondoskodtak, hogy amennyiben akár hivatalvesztésre, akár politikai jogfelfüggesztésre ítélt egyén mégis az esküdtek jegyzékébe fölvétetett, joghatályosan esküdtszolgálatot mégsem teljesíthessen. És ugyanaz az anomália mutatkozhatik akár nyereségvágyból elkövetett bűntett vagy vétség miatt jogerősen szabadságvesztésre ítélt egyénekkel, akár olyanokkal kapcsolatban is, kik föltételes szabadságon lévén valójában még a büntetés végrehajtás alatt állanak (1897 : XXXIII. 5. §. 1. és 3. pont).

Az irányban nem lehet kétség, hogy amikor a törvényhozás az általános esküdtképesség föltételeit megszervezte és úgy rendelkezett, hogy az ezen képességnek hiányában levő egyének már az alaplajstromok egybeállítása alkalmával azokba föl ne vétessenek, hogy akkor a törvényhozásnak nem az volt a tulajdonképen való intenciója, hogy az esküdtlajstromokban csak esküdtképes egyének számára jusson hely, hanem, hogy esküdti szolgálatot csakis oly egyének teljesíthessenek, kik a törvényszerű minősítéssel rendelkeznek és akikkel szemben kizáró ok nem hatályosul. Hiszen épen azért rendeli a törvény az általános kizáró okoknak már az alaplajstrom egybeállításakor és még a szolgálati lajstrom kisorsolása után is hivatalból való figyelembe vételét (1897 : XXXIII. 9. és 21. §.), nehogy az ítélő esküdtszékbe oly egyén kerüljön, aki törvénynél fogva egyáltalán nem lehet esküdt.

Ha pedig a törvényhozásnak ez volt, mert csakis ez lehetett az intenciója, akkor egyfelől a Bp. 343. §-a szerint felteendő kérdésekbe utólag bele kellett volna foglalni az 1897 : XXXIII. tc.-ben megállapított, valamennyi általánosan kizáró okot is, másfelől a Bp. 427. §-ában hivatalból észlelendő semmisségi okként lett volna minősítendő az a körülmény, hogy az ítélet hozatalában oly egyén vett részt, aki törvénynél fogva esküdt egyáltalán nem lehet vagy legalább is az ítélethozatal idején nem lehetett. Ha ebből a nézőpontból az 1897 : XXXIII. tc.-ben megszervezett kizáró okok között azoknak különböző természetére való tekintetet különböztetni kívántak — aminthogy a Bp. 343. §. 5. és 6. pontjának tanúsága szerint különböztettek is — akkor figyelemreméltó szempontok legfölebb az első helyen felhivott törvény 5. illetve 6. §-aiban felsorolt kizáró okok között való különböztetést indokolhatnák abban az értelemben, hogy csakis az 5. §-ban foglalt képtelenségi okok vétessenek abba a szoros és rigorózus kezelésbe, melyet az előbb mint a törvény rációjának megfelelőnek és szükségképinek mondottam. A Bp. 343. és 427. §-ától választott módszer azonban amint kiindulásában önkényes, úgy a szórványos gyakorlat által már le is vont következményeiben szintén lehetetlen helyzetre vezet. Melyen — sajnos — az 1914 : XIII. törvénycikk «nagy» reformja sem lendített.

Ahelyett, hogy a Bp. 343. §-ában a relative kizáró okok mellett legalább is az 1897 : XXXIII. tc. 5. §-ában sorolt valamennyi általánosan kizáró okot fölvették volna, az 5. pontba egy az esküdtképességhez szükséges positiv kelléket illető kérdést foglaltak, hogy t. i. valamennyi esküdt bírja-e az állam hivatalos nyelvét — bár ez a kérdés sem fedi teljesen az 1897 : XXXIII. tc. 4. §.-beli megfelelő rendelkezést — a 6. pont pedig az esküdtszolgálatból általánosan kizáró okok közül csakis az 1897 : XXXIII. tc. 5. §-ának 4—6. pontjaiban felsoroltakat emeli ki. Következésképen az ítélőesküdtszék megalakítása előtt sem a felekhez, sem az esküdtekhez nem intéznek kérdést az iránt, nincs-e az utóbbiak között olyan, kivel szemben az 1897 : XXXIII. tc. 5. §. 1—3. pontjaiban megállapított általánosan kizáró ok hatályosul és ha ilyen esküdt volna is, ő ezt a kizáró okot bejelenteni nem tartozik. Mert az 1897 : XXXIII. tc. 26. §-a szerint az esküdt pénzbírsággal csak akkor büntethető, ha a Bp. 343. §-a értelmében hozzá intézett kérdésre a fennforgó kizáró okot szándékosan be nem jelenti.

Amikor törvényhozásunk amúgyis eléggé «szabadelvűen» állapította meg az esküdtképesség általános föltételeit — hiszen az 1897 : XXXIII. tc. nem zárja ki, hogy akár gyilkosság miatt elítélt levente is szabadságvesztés-büntetésének kitöltése és a hivatalvesztés tartamának letelte után esküdt lehessen — akkor a Bp. nem állja útját még annak sem, hogy nyereségvágyból elkövetett bűntett miatt szabadságvesztésre, akár ismételten fegyházra ítélt egyén teljes büszkeséggel és méltósággal esküdtbírói tisztet töltsön be. Mert igaz ugyan, hogy az 1897 : XXXIII. tc. szerint a nyereségvágyból elkövetett bűntett vagy vétség miatt jogerősen szabadságvesztés-büntetésre történt elítéltetés annyira disqualifikál az esküdtszolgálatra, hogy ez az egyetlen *állandóan és végleges* kizáró ok, de ez a disqualifikáció föltétlenségében csak elméletileg hatályosul. Ha az ily fegyházviselt egyén elnézésből belekerül az esküdtlajstromokon végig a szolgálati laj-

stromba, alkalomadtán zavartalanul és háboríttatlanul végezhet esküdtbírói funkciót. Amikor az ítélő esküdtszéket megalakítják, előéletét nem tudakolják, melyet felfedni neki legkisebb oka és érdeke. A verdiktet, melynek meghozatalában közreműködött, ezért a Kúria álláspontja szerint megdönteni nem lehet. Mert a Bp. 427. §. 3. pontja és illetve az 1914 : XIII. tc. 29. §. 3. pontja szerint csakis olyan esküdtnek közreműködése semmisségi ok, kit a Bp 343. §-a értelmében ki kellett volna zárni, ezen szakasz alapján pedig a kizáró oknak bejelentése folytán ki kell ugyan esküdtként zárni azt, ki ellen a bűnvádi eljárás még csak folyamatban van (343. §, 6. pont), de nem azt, akit bármely bűntettért is már jogerősen elítéltek, Valóban lélekemelő, az igazságszolgáltatás megbízhatóságába vetett bizalom hihetetlen felfokozására alkalmas állapot, amikor még az esküdtbírósági ítélet revíziója alkalmával megállapítást nyer, hogy egyszerű józan észjárás szerint is bírói tisztség betöltésére alkalmatlan egyén foglalt helyet az esküdtszékben, akit az esküdtbírósági törvény is ugyanarra a tisztségre képtelennek, mert méltatlannak ítélt: a legfelsőbb bíróság mégis napirendre tér a kérdés felől. Mert,— mint már egy korábbi határozatában kimondotta (Büntetőjogi Döntvénytár, III. kötet, 1910, 4. lap) — a Kúria szerint tévedés, mintha «azok az okok, melyek az 1897 : XXXIII. tc. 5. és 6. §-ai értelmében az esküdtek jegyzékébe való fölvételnek akadályai, egyúttal kizáró okot is képeznének azon esküdtre nézve, ki a lajstromba már felvétetett» és mert «a Bp. 343, §-ában fel nem sorolt képességhiányok csak az 1897 . XXXIII. tc. 10 és következő §-aiban meghatározott eljárásban érvényesíthetők, a peres eljárásban nem».

Aki azonban ezen felsőbírósági állásfoglalás nyomán azt hinné, hogy legalább is a B. P. 343. §-ában felsorolt «képességhiányok» megállapítása esetében az esküdtszéki verdikt minden körülmények között megsemmisítendő lenne : ismét tévedésben van. Mert úgy a B. P. 427. §-a, mint most már az 1914 : XIII. tc. 29. §-a szerint is a B. P. 343. §-ában sorolt «képességhiányok» *nem* hivatalból észlelendők. Mivelhogy pedig az a körülmény, hogy az esküdt «az állam hivatalos nyelvét nem érti», szintén a 343. §-ban felsorolt képességhiányok egyike : következésképen a B. P.-nak betű szerint való értelmezésében és a Kúria principiális álláspontján az sem hivatalból észlelendő semmisségi ok, ha a verdikt meghozatala után megállapítást nyer, hogy akár egy, akár több ítélő esküdt az állam hivatalos nyelvét, melyen a főtárgyalást lefolytatták, nem érti s így teljes tájékozatlanságban adta le szavazatát. Aminthogy akármennyire demonstráltassék is, hogy a verdikt meghozatalában résztvett esküdtek egyike-másika oly szellemi fogyatkozásban szenvedett, melynek okából esküdti kötelességeinek teljesítésére képtelen volt: ez sem hivatalból észlelendő semmisségi ok. Mert hiszen a Kúriának legújabb keletű határozata szerint is «azok az okok, melyek az 1897: XXXIII. tc. 5. §-a értelmében az esküdtek lajstromába való fölvételnek akadályai, nem egyúttal kizáró okok az esküdtnek a bűnperben való közreműködésére».

Már annál a nagy tiszteletnél fogva is, mellyel minden más tényezőt megelőzően elsősorban épen igazságszolgáltatásunk irányában viseltetem, távol áll tőlem, hogy a most tárgyalt kérdés irányában megnyilatkozott judikatúra ódiumát legfelsőbb bíróságunkra toljam. Tökéletesen értem, sőt örvendek neki, ha bíróságaink nem vállalkoznak rá, hogy a törvényhozásnak tökéletlenségeit ők reparálják. Mert egyébként fenyeget a veszély, hogy az igazságszolgáltatás bölcsessége és jogérzete irányában való bizodalomban a törvényhozás még nagyobb gondatlansággal és hebehurgyasággal fog operálni, mint ahogy az igazságügyi törvények életbehívása alkalmán a legújabb időkben oly szembeszökően megcselekedte. A saját hibáinak, olykor a jogéletben való legteljesebb járatlanságának utólagos jóvátételét is az ilyenkor mindig bölcsnek talált gyakorlati igazságszolgáltatástól várva. Az ad absurdum demonstrálásnak a gyakorlati igazságszolgáltatásban is megvan a jogosultsága és rendeltetése. Mégis csak addig, ameddig a demonstrálás közvetett céljánál magasabbrendű és rangú igazságszolgáltatási érdekeket és exigenciákat nem sért. Amelyeknek pedig élén sorakozik az igazságszolgáltatásnak közbizalomra és közmegnyugvásra való érdemessége. Ha már a B. P. 343. §-ának és az 1914 : XIII. tc. 29. §. 1. és 3. pontjának szerkezete nem engedi, hogy hivatalból megsemmisíttessék oly verdikt, melynek meghozatalánál a törvény által esküdtszolgálatra képtelennek vagy méltatlannak mondott egyén közreműködött, akkor nem marad más hátra, mint hogy a B. P. 384. §. 1. pontjához folyamodjunk. Lévén az esküdtszék is már magában véve ítélő bíróság, a bírói szenátussal egyetemben mint esküdtbíróság kétségen kívül, az az esküdtbíróság pedig, melynek esküdtszéki részében akár a pozitív esküdti kvalifikáció hianyában lévő, akár törvénynél fogva az esküdtszolgálatból általánosságban kizárt egyén vett részt, épen úgy nem volt törvényesen alakítva, mintha a bírói tanács tagjai között bírói kvalifikáció hiányában lévő egyén foglalt volna helyet. *Dr. Doleschall Alfréd.*

Hadibiztosítás és moratóriumi rendelet.

Részlet *dr. Gold Simon* jogászegyleti előadásából.

Azt a kérdést vetem fel, vajjon a moratóriumi törvényhozásnak nem kellene-e tárgyává fogadnia a hadikockázatok elleni biztosítást.

A normális, az ideális életbiztosítás az volna, hogy a fizetett díj ellenében a biztosítás terjedjen ki a halál minden nemére, bárhol és bárminek következtében állott is az be.

A régi biztosítási jog azonban, melynek alapján — fájdalom — a mi biztosítási jogunk is áll, az orthodox alapon indul és főleg a vétség esetében megszünteti a biztosítást. A Kt. 477. §-a a vétkesség eszméjét a kárbiztosításokra állapítja meg és azt mondja ki, hogy a biztosító nem köteles megtéríteni azt a kárt, melyet a biztosított maga okozott. Ezt az eszmét viszi át az 504. §. az életbiztosításra és kimondja, hogy szabadul a biztosító, ha a halál halálos ítélet, öngyilkosság vagy párbaj folytán állott be.

Csodálatos módon törvényünk ugyanitt mondja ki, hogy szabadul a biztosító abban az esetben is, ha a biztosított a csatában esett el, vagy ha a halál a csatában nyert sebek következtében állott be. Ez az elhelyezés mintha azt mutatná, hogy itt is a biztosított vétkessége forog fenn és tényleg létezik olyan kommentárunk, amely a törvény mintájára ezt is a vétkességi okok közt sorolja fel.

A törvény alapján tehát nagyon rosszul állunk, mert az végtelen igazságtalan állapot, hogy a kedvezményezett az éveken át föntartott biztosításnak jótékony hatásától elessék abban az esetben, ha a biztosított a csatában halt meg. Ezen a kegyetlen álláspontón egyetlen modern törvény sem áll, hanem ellenkezőleg sem a német, sem a svájci törvényben, sem az osztrák javaslatban egy szót sem találunk a háborúról és az ott vagy annak folytán bekövetkezett halálról. Ők azt a kockázatemelés általános fogalma alá vonják és egyáltalán nem gondolnak arra, hogy ezt szerződést megszüntető oknak lehessen tekinteni.

De lege lata tehát nagyon mostoha az állapot. Segített azonban ezen a téren a biztosítótársaságok közötti egészséges verseny és annak megfontolása, hogy a vétkesség az életbiztosítás terén egészen más szerepet játszik; mint a kárbiztosításban. Ha a házamat fel nem gyujtom, úgy az talán soha le nem ég. Ha nem is párbajozom, nem is vagyok öngyilkos, nem is megyek háborúba: a halálom mégis egyszer bekövetkezett volna. A biztosítási eset tehát elkerülhető egyáltalán nem volt.

A biztosítótársaságok, hogy a közönség inkább ő hozzájuk legyen bizalommal, a vétkesség és a kockázatemelkedés tekintetében igen nagy könnyebbségeket létesítettek: érvényes marad a biztosítás ha a biztosított a föld körül utazik, fizet a biztosító párbajt és öngyilkosságot is bizonyos rövid idő mulva és érvényesnek mondják a biztosítást a háború esetére is.

Vannak azonban még mindig oly biztosítási feltételek is, melyek a háborúban bekövetkezett halál esetében nem fizetnek. Ez — fájdalom — érvényes, mert amit kizár a törvény is, a szerződés is, azt moratóriumi rendelet érvényesnek el nem ismerheti, nem lévén joga a megkötött szerződésekbe ily mélyen belenyulni.

Ugyanilyen elbírálás alá tartozik sok társulatnak az a feltétele, hogy a háború kockázata csak bizonyos korlátolt összeg erejéig áll fönn, pl. a biztosítási összeg harmada vagy legfeljebb 40,000 K erejéig. Ez érvényes kikötés, mert törvénybe nem ütközik, sőt kedvezmény a törvénnyel szemben.

A legtöbb biztosító intézet kiköti a külön (pót) díjat, mely fix módon meg van állapítva vagy a társulat által megállapítandó — és kiköti az értesítési kötelezettséget.

Itt van tere a hatékony benyulásnak, mert a szerződő felek közös szándéka, hogy a biztosított biztosítva legyen a háború esélyei ellen és hogy ezért külön díj fizettessék és itt látnám nagy előnyét annak, hogy az 1912. évi törvény felhatalmazása alapján gyorsan közbelépjünk, ahol a törvény vagy a szerződés hézagokat hagyott.

A két fél akarván a biztosítási szerződés folytatását, hiba csak ott támadhat, ha a biztosított fél megszegi értesítési vagy díjfizetési kötelezettségét.

Ezen mulasztásokhoz azonban jogvesztést fűzni jogkövetkezménykép: oktalan kegyetlenség volna. Józan eszű biztosított ugyanis bizonyos, hogy hadbavonuláskor, tehát imminens életveszély közepette, eddig föntartott biztosítását hatálytalaníttatni nem óhajtja. Bizonyos tehát, hogy a föntartás előfeltételeit tevő kötelezettségeinek eleget kíván tenni. Ha mégis elmulasztotta, úgy csak a behívás és hadbavonulás izgalmai folytán tette, tehát oly okból, melyet neki szigorral betudni nem lehet.

Ennélfogva a moratóriumi rendeletnek ki kell mondania, hogy az értesítés elmulasztása jogmegszüntető hatással nem bírhat, mert vis major alá esik, — a díjfizetés pedig moratórium alá jut, de utólag peresíthető, sőt terheli a biztosítási kötvényt és így biztos, hogy a biztosító azt el nem veszítheti. Indítványozom tehát, hogy a hatodik moratóriumi rendelet vagy — még helyesebben — az ötödiknek egy függeléke mondja ki a következőket:

1. A biztosítási feltételek által a hadba való behívás vagy bevonulás esetére előírt értesítés elmulasztása a biztosítás megszüntét nem eredményezheti és

2. a hadikockázat elvállalásának kikötött vagy szokásos külön díja a biztosított behívása esetében moratórium alá esik, a biztosító által a moratórium megszűnte után érvényesíthető és terheli a kifizetendő biztosítási összeget.

A biztosított hadbavonulása előtt pedig a biztosítás díjnemfizetés okából csak abban az esetben szűnik meg, ha a biztosított felhívás dacára nem fizet (mint a moratóriumi rendelet azt egyéb életbiztosításokra előírja).

Ily módon el lesz kerülhető az az igen nagy igazságtalanság, hogy a biztosítás ép akkor mondhassa fel a szolgálatot, amikor helytállnia legfontosabb rendeltetése volna.

A polgári perenkívüli eljárás reformja.

A «Magyar Jogászegylet» 25 éves fennállásának ünneplésekor 1904. évi november 6-án tartott nagyszabású beszédében dr. Vavrik Béla az egylet működésére visszatekintve megjegyezte: «A megoldandó kérdéseket gyakran maga az idő tűzi elénk, melyekkel a tudománynak foglalkoznia kell, ha hivatását be akarja tölteni; a mai mozgalmas korszak pedig az életbe közvetlenül benyuló gyakorlati kérdések egész tömegét veti felszinre, melyek munkásságunk irányát is megszabják.[1]

Ez a megfigyelés a mostani időkben is találó Magyarország jogéletére. Jogrendszerünk átalakulásban van. Úgy a polgári mint a büntetőjog és eljárás terén az új törvények egész sorozatát megalkottuk és bár igazságügyi kormányunk működését a reformok egymásutánjának túlgyors volta miatt nem egyszer kifogásolták: kétségtelen, hogy évtizedek mulasztásait kell a jogfejlődés terén pótolnunk.

A túlgyors megalkotás vádja épen a legnagyobb perjogi reformra az 1911: I. törvénycikkre különben sem vonatkozhatik. Hiszen e törvényt csak ez év elején léptettük életbe. Az anyagi jog reformját célzó polgári törvénykönyv tervezete pedig annyi évi előkészület és tanulmányozás után a törvényhozás elé terjesztetvén, a kiküldött bizottság tárgyalásait még nem is fejezte be.

A háború bonyodalmai dacára mindamellett biztos a remény, hogy ez a második nagy törvényalkotás rövid idő alatt szintén megvalósul és úgy leszünk a polgári jog és eljárás reformjával mint az építtető, aki a főépület elkészültével arra gondol: miként fogja azt berendezni és a melléképületeket elhelyezni, hogy azok a kivánt célnak megfeleljenek.

Itt a beépítendő terület még igen jelentékeny. A végrehajtási törvény elódázhatlan reformja mellett, elég a perrendtartáson kívül eső eljárásokra utalnunk; melyeket a latin: «jurisdictio voluntaria» után a németek: «Freiwillige Gerichtsbarkeit»-nak neveznek; míg mi magyarok az inkább találó: «perenkívüli eljárás» név alatt foglalunk össze.

A jogszolgáltatásnak ez az ága később fejlődött, ki mint a peres eljárás, de tere tágabb.[2] Egyik főcélja lévén, a jogi jelentőségű tények közhitelességgel felruházása, jobban érinti az állami- és társadalmi élet különböző megnyilvánulásait, a magánérdeken kívül a közérdeket. Az elintézés kevesebb alakszerűsége mellett a hivatalból való beavatkozásnak nagy szerepe van; a közigazgatásnak az igazságszolgáltatástól elkülönítése itt kevésbbé érvényesül. Tárgyának változatossága és kiterjedése miatt nem alkalmas arra, hogy egységes törvénykönyv szabályozza. Ott is, ahol mint Ausztriában és a Németbirodalomban külön törvényt alkottak a perenkívüli eljárásról,[3] az csak jelentősebb részeit és a főelveket foglalja magában.

A kiemelt jellegzetességek bizonyára hozzájárultak ahhoz, hogy a peres és perenkívüli eljárás alapelveivel, az azok közötti különbségek feltüntetésével és az újabb törvényhozásoknak a perenkívüli eljárásra való kihatásával a tudomány csak kis mértékben foglalkozott. Ha dr. Ott Emil az osztrák viszonyokról megjegyzi, hogy addig ismeretlen területet kell átkutatnia;[4] mennyivel inkább áll ez Magyarországra. Az 1911. évi jogászgyűlésen a Charmant Oszkár s különösen a dr. Pap József véleményei[5] és az ügyvéd-közjegyzőségre vonatkozóan a gyűlés tárgyalásai érintették ugyan a perenkívüli eljárást és a hatásköri szempontokat; az 1914. év őszére tervezett jogászgyűlés tárgyai közé vette a polgári perenkívüli ügyekben az egyesbírói hatáskör kiterjesztésének, úgyszintén a gyámsági és gondnoksági ügyekben az eljárás reformjának kérdését; a perenkívüli eljárás egyes részeivel a szaklapokban és folyóiratokban megjelent cikkeken kívül önálló művek is foglalkoztak: de az eljárás egészére és annak jogrendszerünkben elhelyezkedésére vonatkozó összefoglaló munka nálunk eddig hiányzik.

Jogi tanulmányainknak erre a térre irányítása pedig annál inkább szükséges, mert a polgári törvénykönyv megalkotásával a reformtörekvések a perenkívüli eljárás átalakítására fognak közvetlenül vezetni. Hasonló az eset nálunk, mint a Németbirodalomban volt, hol a polgári törvénykönyv maga után vonta a perenkívüli eljárásra vonatkozó törvény megalkotását.[6]

Ez természetes is. A perenkívüli eljárás egyik főismérve, hogy a peres eljárást megelőzően rendezze a jogviszonyokat,[7] így a jogok létrejöttére, megváltoztatására vagy megszüntetésére rendkívüli a jelentősége. A jogtudomány vívmányainak és országunk különleges viszonyaira tekintettel az élettapasztalatoknak bármily helyes felhasználásával alkossuk is meg az anyagi törvénykönyvet és bármily kiváló reformműnek bizonyuljon is a gyakorlati alkalmazásban az új perrendtartás: e reformok hatása nem lehet teljes a polgári perenkívüli eljárásnak a modern életnek megfelelő átalakítása nélkül.

Időszerű ezért a kérdés: mily alapelvek legyenek a reformnál irányadók, mely országok jogintézményei szolgáljanak elsősorban követendő például annak megvalósításánál?

A jogfejlődés mai iránya, hogy a jogtudomány a más tudományokkal közös általános alapelvekre vezettessék vissza,[8] nem

[1] Magyar jogászegyleti értekezések (1905 február) XXX. kötet, 7. füzet, 8. lap.

[2] Felette tanulságosak e részben: dr. Ott Emil (Geschichte und Grundlehren des oesterreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens. Wien, 1906) és dr. Josef Jenő (a Bozi Alfred «Einführung in das lebende Recht» című gyüjteményében: «Die freiwillige Gerichtsbarkeit» Hannover, 1913) művei.

[3] Az 1854 augusztus 9-én kelt patenssel behozott osztrák törvény és az 1898 május 17-iki: «Reichsgesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit.»

[4] Dr. Ott id. munkája. Bevezetés 14. lap.

[5] Az 1911. évi orsz. jogászgyűlés irományai: I. kötet 167. és 177. lap.

[6] Németországban a polgári törvénykönyv 1896 augusztus 18-án lépett életbe és a perenkívüli eljárásról szóló törvény 1898 május 20-án hirdettetett ki.

[7] «Präventivjustiz». Lásd: Menger Antal: «System des oesterreichischen Zivilprocessrechts» 1876: I. Theil. 21. lap.

[8] Világhírű lett e részben: Bozi Alfréd: «Die Weltanschaung der Jurisprudenz» Hanover, 1907. című munkája.

kedvez a nemzeti sajátságoknak és emeli az összehasonlító jogtudomány jelentőségét az egyes országok jogintézményei létrehozásánál.

Polgári perenkívüli eljárásunk különben a nemzeti jogfejlődés maradványait alig őrizte meg. Az Ausztriában a perenkívüli eljárásról ma is érvényben levő törvény kevés eltéréssel előbb mint rendelet az 1852. évi november 29-iki patenssel hozatott be nálunk és ez volt kezdete a modern értelemben vett perenkívüli eljárásnak. Míg e rendelet hatályát az országbírói értekezlet megszüntette, a telekkönyvi rendtartás az abszolutizmus alkotásaként az 1855 évtől máig szabályozza a bányatörvény rendelkezéseivel az ingatlanokra vonatkozó jogviszonyainkat. Az alkotmány visszaállításával a perenkívüli eljárást magukban foglaló törvények szintén a más országokban bevált hasonló intézmények után indultak.

Magyarország történetét mindig az jellemezte, hogy átvevője volt a németek által közvetített nyugati kultúrának. Mikor hatalmas országok sem zárkózhatnak el a német szellemi felsőbbség elől, természetes ha ez a hatás nálunk a jogtudomány terén érvényesül. Hiszen a német alaposság is épen abban nyilvánul meg, hogy a saját eszméi mellett a más országoktól átvett alapelveket igyekszik az életviszonyoknak megfelelően szerves egésszé összefoglalni.

Amint az új perrendtartásnál és a polgári törvénykönyv tervezeteivel a Németbirodalom és Ausztria hasonló törvényei mellett, a német jogtudomány által megállapított elvek voltak jórészben irányadók: úgy a polgári perenkívüli eljárás reformjánál ezeknek az államoknak a gyakorlati alkalmazás tűzpróbáját kiállott intézményei fognak elsősorban mintául vétetni. A német perenkívüli eljáráson átvonuló alapgondolat: az eljárás lényegesebb részeinek a bírósághoz utalása és az egyesbírói hatáskör kiterjesztése nyer nálunk is, megfelelő módosítással, a megalkotandó törvényeknél elfogadást.

A perenkívüli eljárás tárgyának nagy terjedelme miatt, a részletekre kiterjeszkedés egy rövid cikk keretében nem lehetséges. Célom csak az volt, hogy felhívjam a jogtudomány nálunk elhanyagolt ágára azok figyelmét, akik nagyobb tudományos készültséggel és hazai jogunk alaposabb ismeretével rendelkeznek.[9] Az összehasonlító jogtudomány segélyével különösen a nagy Németbirodalom hasonló intézményei beható tanulmányozása és a levonható tanulságoknak viszonyainkhoz alkalmazása útján, előmozdíthatják polgári perenkívüli eljárásunknak a közel jövőben előtérbe lépő reformját és ily irányban jogrendszerünknek a kor kívánalmai szerint való kiépítését.

Dr. Kálniczky Géza.

A Pp. a gyakorlatban.

Bírói gyakorlatról természetesen még szó nem lehet, hanem csak arról, hogy az elsőfokú bíróságok a Pp. némely rendelkezését hogyan értelmezik, hogyan alkalmazzák. S bár szokatlan, hogy elsőbírósági határozatokkal foglalkozzék a kritika, véleményem szerint ez a Pp. gyakorlatával szemben kötelesség. A bíróság illető határozatában annak általános felfogása is nyilatkozik meg s a Pp. alkalmazásával szemben elvi állásfoglalása. Tömérdek sérelem származhatnék tehát abból, ha a kritika addig várna, míg bírói gyakorlat alakul ki.

1. *Tőzsdebírósági alávetés esetében perindítás a rendes bíróságnál.*

A budapesti törvényszéknél malom indított pert őrlemény vételárára a vevő s ennek kezese ellen. Az alperesek pergátló kifogást emeltek azon az alapon, hogy a kötjegy a budapesti árú- és értéktőzsde választott bírósága illetékességére vonatkozó kikötést tartalmaz (Pp. 180. §. 4. pont). A felperes azon az alapon kérte a pergátló kifogás elutasítását, mert a Pp. 45. §. 2. bekezdése szerint alávetés esetében az egyébként fennálló illetékességet csak akkor nem lehet igénybe venni, ha a felek úgy állapodtak meg, hogy a perben *csak* az okiratban meghatározott bíróság legyen illetékes, már pedig a vevő a tőzsdebíróság illetékességének alávetette ugyan magát, de nem annak a kijelentésével, hogy csak a tőzsdebíróság legyen illetékes. Nem fontos ugyan, mégis megemlítem, hogy a kötjegy még az 1914. évben állíttatott ki.

A bíróság a pergátló kifogást elvetette, az indokolás lényegét tekintve, a Pp. 45. §-ának imént említett rendelkezése alapján.

A felperes elvi célzattal indította a pert a tőzsdebírósági alávetés ellenére a rendes bíróságnál. A malmoknak érdekük, hogy a vételárra irányuló liquid pereiket a rendes bíróságoknál indítsák, melyeknél az eljárás — legalább most — gyorsabb, mint a tőzsdebíróságnál. A bíróság döntésének messzeható fontossága van, az itt szóban lévő perek számát nem tekintve is, mert ha megállna, úgy a Pp. életbeléptetése előtt kötött azon összes ügyletekből eredő pereket, melyekben a tőzsdebíróság van kikötve, a felek ezen alávetés ellenére a rendes bíróságok elé vihetnék ezentúl szabad tetszésük szerint.

A döntés azonban helytelen.

A Pp. 45. §-a az illetékességtől, nem pedig a hatáskörtől való eltérést szabályozza. A hatáskörtől való eltérésre a Pp. 1. §-ának 2. *a)* pontja vonatkozik. A szakasz elhelyezése a harmadik fejezetben, melynek címe: «Bírói illetékesség» (19—53. §.), de a szakasz első mondata is kétségtelenné teszi ezt. Az utóbbi szerint olyan vagyonjogi perekben, melyekre nézve a törvény kizárólagos illetékességet meg nem állapít, az a bíróság is illetékes, melynek az alperes aláveti magát. Épen ezért, noha pl. a mindkét szerződő fél által aláírt okiratban ezek érvényesen kötötték ki ugyan valamely meghatározott járásbíróság illetékességét, azt azonban, hogy a perben csak ez a meghatározott bíróság legyen illetékes, nem kötötték ki, felperes a pert más járásbíróságnál is megindíthatja ugyan, de csakis járásbíróságnál, mert a hatáskör kikötése nem a Pp. 45. §-ában van szabályozva.

Az É. T. 24. §-a hatályban tartotta az 1881 : LIX. tc. 94—99. §-ait. A tőzsdebíróság hatáskörét ennélfogva kizáróan továbbra is a perrendi novella szabályozza. Még a Pp. 767. §-a, mely a választott bírósági szerződés érvényességének feltételeit határozza meg, sem alkalmazható a tőzsdebírósági alávetésre; a most említett szakasz sem tartalmaz azonban oly rendelkezést, hogy a választott bírósági szerződésben ki kell kötni, hogy a perben csak a választott bíróság legyen illetékes, mert különben az egyébként fennálló illetékességet igénybe lehet venni.

A döntés ellenkezik a tőzsdebírósági alávetésre nézve kifejlődött azon állandó bírói gyakorlattal is, mely a vagylagos alávetést, mint amely nem határozott, érvényesnek nem ismerte el, s mely viszont a tőzsdebírósági alávetést kizárólagosnak fogadt el oly értelemben, hogy a fél attól egyoldalúan el nem térhet.

Az alperesként perbevont kezesre nézve az elsőbíróság döntése más okból, t. i. mert a kezes magát a tőzsdebíróságnak nem vetette alá, megáll.

2. *Készfizető kezesnek a könyvkivonati illetékesség szerint a főkötelezettel együtt perlése.*

Ugyancsak a budapesti törvényszéknél felperes a könyvkivonati illetékesség alapján perelte együtt egyenes adósát és ennek készfizető kezesét. Utóbbi pergátló kifogást emelt azon az alapon, hogy ő az egyenes adóssal együtt az utóbbinak csak *általánosan* illetékes bírósága előtt perelhető s hogy a bíróság ránézve egyéb okon sem illetékes. (Pp. 77. §. 2. bek.)

A bíróság a pergátló kifogásnak helyt adott.

A döntés a Pp. szerint helyes, mert csak azon (belföldi) bíróság illetékessége, mely a főkötelezettre általánosan illetékes, terjed ki a mellékkötelezettre, ezen előfeltétel fenforgása esetén azonban még akkor is, ha a hitelező csak a kezest perli.

Hogy a mellékkötelezettre a főkötelezettel szemben fennálló könyvkivonati illetékesség csak a pertársaság alapján nem terjed ki, a Pp. életbeléptetése előtt is a régibb bírói gyakorlat vallotta. (Smsz, 15299. 1873. Grill VI. 388.).

A határozatról tudomást venni mégis érdemes, mert a többi különös illetékességi okokra is helyes, s bár a törvényben kifejezetten bennefoglalt, de e részben az eddigi jogállapottól eltérő döntést tartalmaz.

3. *Az ügyvédnek minden perre adott meghatalmazás.*

Úgy a budapesti, mint a pestvidéki törvényszék a Pp. 103., illetve 102. §-át akként értelmezik, hogy az ügyvédnek az illető konkrét perre kell meghatalmazással bírnia. Ha az ügyvéd a keresetlevélhez nem ekként kiállított meghatalmazást, hanem

[9] Bozi Alfréd említett munkájának bevezetésében idézi Baco szavait: «Ich bin zufrieden, wenn es die Geister weckt, welche mir überlegen sind».

minden perre adottat csatol, mindkét törvényszék álláspontja szerint a keresetlevél hiánypótlás végett visszaadandó. A budapesti törvényszék ezt az álláspontját a Pp. 103., a pestvidéki törvényszék 102. §-ára alapítja. Ez az álláspont helytelen.

A Pp. 103. §-a azt tartalmazza, hogy a meghatalmazás egyes cselekményekre is szólhat, de amennyiben az ügyvédi képviselet *kötelező*, a meghatalmazás nem szólhat egyes cselekményekre, hanem a per vitelére, vagyis az összes cselekményekre. Nincsen tehát alap arra az értelmezésre, mely «a per vitelére szóló meghatalmazás» alatt az illető konkrét perre korlátozott, kifejezetten az illető perre adott meghatalmazást követel. A meghatalmazás adható akár a konkrét perre, akár minden perre.

A Pp. 102. §-a pedig csak azt tartalmazza, hogy a fél bejelen*theti* ügyvédének perek vitelére adott általános meghatalmazását. A szakasz 3. bekezdése szerint ezen rendelkezés hatálya, hogy a jegyzékbe iktatott meghatalmazás igazolásra nem szorul s más bíróság előtt a meghatalmazást a bírósági iroda által kiállított kivonattal lehet igazolni, a Pp. 153. és 163. §-ai szerint pedig az ekként bejelentett ügyvéd kezéhez a fél helyett általában s még a keresetlevelet is kézbesíteni lehet.

A szakasz tehát nem tartalmaz kényszerítő jogszabályt, másfelől nem tiltja, hogy a fél az ügyvédnek minden perre szóló meghatalmazást állíthasson ki azon esetben is, ha ügyvédjének perek vitelére adott általános meghatalmazását a törvényszéknél vagy a járásbíróságnál előre be nem jelenti. Viszont természetes, hogy a fél által perek vitelére adott általános, be nem jelentett meghatalmazáshoz a Pp. 102., 153. és 163. §-aiban megszabott hatály nem fűződik. *Dr. Sebestyén Samu.*

Az első esztendő.

A fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913 : VII. tc. átesett az első esztendő erőpróbáján. A törvény az erőpróbát fényesen kiállta.

Ha szemlét óhajtok tartani az elmult év tanulságain, azzal a hangulattal kell kezdenem, mely a törvényt életbeléptekor fogadta. És bizony őszintén be kell vallani, hogy az utóbbi évtizedek törvényalkotásai között alig akadt egy is, melyet a jogászvilágban — leszámítva a szakbeliek kicsiny csoportját — akkora meg nem értés, lekicsinylés, sőt egyenesen rosszindulat fogadott volna, mint ezt a törvényt. Jól tudom, hogy ez a megállapításom ellentétben áll azokkal a hivatalos és nem hivatalos nyilatkozatokkal, melyek a nyilvánosság előtt hangzottak el. De ismerjük valamennyien azokat a négy fal között elhangzott kijelentéseket is, hogy a törvény elhamarkodott, korai, hogy holdvilágos ábrándokat tartalmaz és hogy a fiatalkorúak ügyeinek ellátására csak egyetlen eszköz a megfelelő : a deres. Sic. A fiatalkorúak bírájának néhol valóságos vesszőfutást kellett kiállania a reászakadó gúnyos megjegyzések között.

Persze, a nagy tömeg mindig konzervatív, nem szabad a jogászság nagy tömegétől sem egyebet várnunk. Különösen a büntetőjogásztól, aki egész életében mást sem tett, mint dekaszámra mérte le az enyhítő és súlyosító körülményeket és végképen elmerült a kísérlet, a halmazat, a korrekcionalizáció ingoványaiban.

Legyen szabad kissé szubjektivnek lennem és egy személyes élménnyel előállanom. Boldogult édesapám fővárosi ember volt, mértékletes is volt, ennélfogva soha más bor nem került az asztalunkra, mint aminőt a fővárosi borkereskedésekben lehetett kapni s amely eszerint már fogalmilag hamisított volt. Úgy megszokta a hamis bornak az ízét, hogy mikor egyszer egy hordó érmellékit kapott ajándékba, nem tudta meginni, azt mondta : nem jó, hamis.

*

A törvény hatásáról szólva, arról a mély és intenziv hatásról kell elsősorban megemlékeznem, melyet a *bírói psychére* gyakorolt.

Gondoljuk át a rendes büntetőbíró helyzetét. Az esetek százaiban eléje vezetnek egy embert, akiről nem tudja, honnan jön és hová fog jutni. Végig hallgat egy vádiratot, következik egy betanult védekezés, néhány ép úgy betanult tanúvallomás, rövid vádbeszéd és ezerszer hallott védelmi érvelések : most azután tessék nyilatkozni, hogy «mit adjunk neki»? Három hónapot? Hat hónapot? Börtönt vagy fogházat? Hogy tudjam én az igazságot eltalálni, mikor nem az ember egyénisége áll előttem, hanem egy száraz jogeset, beleszorítva abba a skatulyába, melyet a megfelelő paragrafusok jeleznek. Igen, a kódex igazságát el fogom találni, de emberi igazság lesz ez? Talán véletlenül.

Van egy szanszkrit mondás, amely arról szól, hogy mikor a szú rágja a fát, néha előfordul, hogy a rágás vonala betűformát mutat. De azért nem kell azt hinni, hogy a szú ezt a betűt akarta odaírni.

A fiatalkorúak bírája már ismeri a vádlottat, mikor eléje állítják. Tudja, hogy minő a környezete, milyen a jelleme. Maga a tárgyalás nem a tényálladéki elemek és minősítő körülmények verejtékes összehordása, hanem egy fejlődésben levő, gyakran a maga romlottságában is érdekes emberi léleknek a kutatása, megtalálása, kihámozása. Ez a munka gyakran nehéz, de mindig érdekes, változatos : emberi. És mikor a bíró ezzel a munkával elkészült, meglepve tapasztalja, hogy a döntés önmagától kínálkozik. Fontolgatás, habozás úgyszólván ki van zárva ; a fiatalkorú egyéniségének megismerésével már eldőlt a sorsa is, az intézkedések változatos sorozatából a bíró biztos kézzel ragadja ki azt, amelyik a vádlott testére van szabva.

Ez a munka a bírót mindig megelégedéssel, megnyugvással fogja eltölteni, ezt szereti, ezért lelkesedik és e munka sikere érdekében szívesen áldozza fel minden munkaerejét.

Valamint azonban meg kell itt említenem. A törvény — nem mondom, hogy ez hibája, sem azt, hogy erénye — nagyon sok tárgyaláson kívüli munkával halmozza el a fiatalkorúak bíráját. Sok a statisztika és lajstrom és rengeteg az ú. n. kurrencia, amelyet a bíró kellő segédszemélyzet híjján kénytelen maga végezni. Ehhez járul a bírónak az a fontos és elengedhetetlen tárgyaláson kívüli kötelessége, hogy értekezzék a tanácsért és segítségért hozzá forduló szülőkkel, tárgyaljon a patronage-egyesületekkel és pártfogókkal, szervezze és tartsa ébren a társadalmi patronage-tevékenységet: mind olyan munka, ami életnedve ennek az újonnan ültetett fácskának. Ha a bíró ezt elmulasztja, a fa elszárad. Már pedig a fiatalkorúak bíráját nemcsak a saját ügyeinek elintézése köti le teljes mértékben, de — úgy tudom — túlnyomó részük egyébbel is van foglalkoztatva. Nagyon, de nagyon tartok tőle, hogy ez nem fog jóra vezetni. A túlhalmozott, agyonhajszolt bíró ott fog a munkáján könnyíteni, ahol a felügyeleti hatóság nem tudja, sőt nem is akarja őt ellenőrizni: a statisztikailag ki nem mutatható, de annál lényegesebb szociális tevékenység terén.

Nem mondok ezzel ellent annak, amit fentebb állítottam. A bíró minden munkaerejét hajlandó feláldozni a fiatalkorúak ügyének, de nem hajlandó tönkre menni azért a célért, hogy az x-i királyi törvényszéknek kevesebb legyen a restanciája.

*

Ami az egyes intézkedéseket illeti, ezek a gyakorlatban igazán remekül beváltak.

Az enyhébbek közül igen jól funkcionált a *karcer*. Azelőtt a csekélyebb súlyú cselekményeknél csak a dorgálás állott rendelkezésre s a bíróságok nem is haboztak ezt egészen az abususig alkalmazni. Az eredmény meddő volt. A fiatalkorút bűnösnek mondták ki, büntetést is kapott, de ennek a büntetésnek súlyát nem érezte és vígan távozott a tárgyalásról. A legtöbb esetben sem vele, sem a szülőkkel nem lehetett megértetni, hogy ez büntetés volt. Mindennapos eset, hogy mikor a bíró a dorgálással már büntetett vádlott előélete iránt érdeklődik, azt a választ nyeri a szülőktől : «Ártatlan volt a gyerek, kérem ; nem is büntették meg, csak legyalázták».

Nos hát, most nem gyalázzuk őket le, hanem ott tartjuk este hat-hét óráig étlen szomjan. A makacsabbak csakugyan a rácsos ablakú sötét karcerbe kerülnek; a többi pedig ott ül az előszobában és szépen hajtogatja a bírósági borítékokat. Bizony, nem egy sírva hajtogat és nem egy panaszkodik, hogy rosszul van az éhségtől, de azért baj nem lesz még belőle.

A karcer elérte célját: az intelmet, a nyomatékos figyelmeztetést. A szó elrepül, de az átkoplalt délután emléke megmarad és hatását érezteti.

A dorgálás arányszáma nagyon lecsökkent; többnyire csak a gondatlan cselekményeknél alkalmazzuk vagy pedig ott, ahol a fiatalkorút már maga a bírósági eljárás súlya és lelkiismeretének szava teljesen megtörte, úgy, hogy a komoly szóra csak-

ugyan fogékony, mint ahogy a frissen megmunkált földben csirává érik a mag.

A próbárabocsátás intézményébe a törvény lelket és életet öntött. A próbaév immár nem csupán formális; a fiatalkorú csakugyan érzi a szigorú felügyeletet és ellenőrzést. Ami meglepett, az volt, hogy az 50. §. intézkedéseit idáig alig kellett alkalmazni. A csakugyan bűnös hajlamú fiatalkorúak nagyon hamar elbuktak, pár hónapon belül már új bűncselekménnyel terhelten állottak elém. Viszont, ahol a kriminogén tényezők eliminálhatóknak mutatkoztak, ott a gyógyulás feltűnő gyorsan következett be, — a pártfogók többnyire szép eredményről referáltak.

A javító nevelés arányszáma körülbelül a régi maradt. Nem győzöm eléggé felhívni bírótársaim figyelmét arra, hogy javítóba csak a javíthatókat küldjük. Tizenöt éven alul, sajnos, nem tehetjük meg ezt a disztinkciót, de attól óvakodnunk kell, hogy javító-intézeteinket 16—17 éves cigányfiúkkal tömjük meg.

Ott a fogház, nem kell azzal fukarkodni.

Megint személyes élményt írok le, de hiszen egész cikkem nem egyéb, mint egy esztendei kemény munkának leszűrt személyes tapasztalata. Emberölésért dorgálásra ítéltem egy fiatalkorút. Azokat a kommentárokat kellett volna hallani, mellyel kartársaim érzékeny lelkületemet és lágy szívemet kísérték. Nem sokkal reá egy csizmalopásért négy esztendei fogházat szabtam ki. Jó okaim voltak reá. Hát meg is kaptam a magamét ugyanazoktól a kartársaktól. «Embertelenség egy pár csizmáért négy esztendőt adni!»

Pedig sem lágyság, sem kegyetlenség nem a rúgói ezeknek az extrem inlézkedéseknek, hanem egyszerűen a törvény szelleme parancsolja őket. Jó szóval, símogató kézzel is ki lehet űzni a gonoszt, de ahol nagyon mélyen fészkel, ott alaposan oda kell ütni, ha végezni akarunk vele. A törvényt emberekre szabták, tehát símulnia kell az emberi rosszaság minden fokozatához.

Nem érti és sohasem fogja megérteni ezt a törvényt az, aki a fogház dózisát nem a várható hatás szerint állapítja meg, hanem aszerint számítgatja a hónapokat és esztendőket, hogy a vádlott csizmát lopott-e vagy gyémánt fülbevalót.

*

Általában véve rendkívül kedvezően érezteti hatását minden vonalon az a friss, életerős liberalizmus, mellyel a törvény át van itatva. Minél kevesebb jogtechnikázás, mennél kisebb formalizmus: mindez elősegíti a bíró munkáját és könnyebben, biztosabban teszi elérhetővé az egyetlen végcélt, a helyes bírói döntést.

Ha van a törvénynek hibája, úgy csak az, hogy nem eléggé radikális.

Röviden, csak a fontosabbakat ragadva ki, felsorolom azokat a momentumokat, melyeknél a radikalitás hiánya érezhetővé vált.

Igy nincs semmivel sem indokolva, hogy a bűncselekményt elkövető gyermek ellen miért ne intézkedhessék a bíró. Pedig neki áll módjában leginkább, hogy gyorsan és alaposan rendelkezhessék. Egészen más hatással lenne nyomban a meghallgatás után egy kis karcer, mint hetekkel, sőt hónapokkal utóbb az iskolai fenyítés. Különösen, ha fiatalkorúakkal együtt követ el a gyermek valamit, egyenesen visszás hatású, mikor a fiatalkorúak ott maradnak vagy a javítóba mennek, a kis csirkefogó pedig emelt fővel távozik. A javító nevelés elrendelésére is fel kellene jogosítani a bírót, hiszen minden adat rendelkezésére áll s az árvaszék sem tesz egyebet, minthogy a bíróságtól elkéri az iratokat vagy az előljáróság útján környezet-tanulmányt végeztet, amelynél a bírónak sokkal jobb áll rendelkezésére. Mindez pedig félévi késedelemmel történik.

Másik hiba volt szerintem a bifurkáció, mellyel az ügyek egyrésze a törvényszéki tanács elé lett utasítva. Az egész eljárás alapja az individualizáció, ezzel pedig merőben ellenkezik az oly rendelkezés, mely figyelmen kívül hagyja az alanyi bűnösséget és aszerint határoz meg magasabb fórumot, amint a tárgyi eredmény súlyosabb. De még ha abból indulhatna is ki valaki, hogy súlyosabb eredmény nagyobbfokú bűnösséget feltételez, még ez esetben is szó fér a fórumok megkülönböztetéséhez. A törvényszéki tanács csupán hierarchikus felsőbbséget jelent, ellenben úgy szakismeret, mint mozgékonyság és a kéllő szociális szervezet fölött való rendelkezés tekintetében a fiatalkorúak bírája van fölényben.

Ugyanez áll, sőt gyakran rikítóvá éleződik ki a fellebbvitel szabályozására nézve is. Az igazságügyi kormánynak az a programmja, hogy a fiatalkorúak bírája állandóan ebben az ügykörben működjék. Ilyenformán egy teljesen szakképzett, az eljárásnak minden csínját-bínját ismerő, kellő kriminal-pszichológiai és kriminalisztikai tudással rendelkező specialista bíró fogja a fiatalkorúak ügyeit ellátni. Ennek a szakbírónak határozatait már most egy oly kollégium vizsgálja felül, mely számra nézve ugyan három tagból áll, de a fiatalkorúak bírájához hasonló szakképzettségre egyikük sem tehet szert, mert funkciójuk ritkább, nem rendszeres és nem állandó. Különösen akkor lesz feltűnő a helyzet, mikor a fiatalkorúak bírája a bírói ranglétrának is magasabb fokára jutott már, míg a fellebbviteli tanács előadója esetleg egy fiatal albíró.

Ehhez járul az a közös hátránya minden fellebbviteli fórumnak, hogy nem látja maga előtt az ügy egész lefolyását, a szereplő személyeket és az akciót, hanem határozatát egy jegyzőkönyvre kell alapítania, mely természetszerűleg nélkülöz minden színt és plaszticitást. A lüktető, eleven élet helyett egy darab papirost kap a kezébe, melyben egy kis összezsugorodott, kiszáradt tényállás szégyenkezik.

Ép a fiatalkorúak ügyeiben képtelen állapot ez. Szerintem nem egészen lelkiismeretes dolog olyan fiatalkorú felett ítélkezni, akit a bíró nem is lát. Ezekben az ügyekben elegendő lenne az egyfokú revizió.

*

Sokat, nagyon sokat lehetne még írni az első esztendő tapasztalatairól, hiszen egy külön világ az, melynek kapujáról a törvényhozó keze leütötte a lakatot. Mi, akik ebbe a külön világba beléptünk, tisztában vagyunk a törvény jelentőségével. De örömmel és megelégedéssel kell jeleznem azt is, hogy a benne rejlő rendkívüli életerő éreztette hatását a kételkedőkkel és a rosszakarókkal szemben is. Soraik ritkulni kezdenek és egyre többen kezdik érezni, hogy e törvény életbeléptével valami nagy dolog történt, hogy nem csupán a fiatalkorúak megmentéséről van szó, hanem virradni kezd az egész vonalon s az 1913: VII. törvénycikkel a kelő nap legelső sugara csillant reá homályba süllyedt büntetőjogunkra. *Dr. Ráth-Végh István.*

Bizonytalanság az ellenséges külföldiek pereiben.

Az ellenséges külföldi felperesek által indított és a háború előtt még be nem fejezett perekben követendő eljárás tekintetében teljes jogbizonytalanság uralkodik és a zavar nőttön-nő. Míg az anyagi jogkérdéseket az eddig megjelent moratóriumi és eljárási rendeletek kielégítően szabályozták, addig az ily perekben lépten-nyomon felmerülő eljárási kérdéseket az összminisztérium eddig nem tartotta szükségesnek szabályozni. Ebből a következő megoldatlan dilemmák állottak elő.

Az ellenséges külföldi a háború előtt pert indított magyar állampolgár vagy cég ellen. A rendes per az iratváltási, a sommás per az ítélethozatalt megelőző tárgyalásig haladt, mikor a háború kiütött és az összminisztérium rendeletileg eltiltotta a magyar állampolgárokat attól, hogy az ellenséges külföldi felperes részére fizetéseket vagy szolgáltatásokat teljesítsenek. A magyar alperesek egy része megegyezett a felperessel, illetve ennek ügyvédjével abban, hogy a per szünetelőnek mondassék ki (1868 : LIV. tc. 113. §., 1893 : XVIII. tc. 52. §., Pp. 475. §.). Többen azonban a per folytatását kívánták és majdnem valamennyien perköltségbiztosíték letételére kérték a külföldi felperest kötelezni azon alapon, hogy a költségbiztosíték letételétől való felmentést megállapító hágai egyezmény (1909 : XIV. tc. 17. cikk) a hadizenet folytán ipso jure hatályát vesztette. Az alperesek másik csoportja viszont érdemi védekezésre használta fel a háborús állapotot és a felperes elutasítását kérte azért, mert fizetésre és szolgáltatásra magyar állampolgár nem kötelezhető ellenséges külföldi javára a fentidézett miniszteri rendelet értelmében.

A bíróságok különböző módon feleltek az ekként felmerült kérdésekre. A bírói határozatok egy része akként szól, hogy az igazságügyminisztérium megkeresendő annak megállapítása végett, hogy az illető ellenséges külföldi állammal fennáll-e még a viszo-

nosság vagy sem. (Pp. 124. §.) Ez a megoldás természetesen csak palliativ eszköz és a bíróság zavarát tanúsítja, mert nem lehet kétséges, hogy ellenséges állammal szemben viszonosságról beszélni sem lehet, még ha formálisan mindkét hadviselő államban fennáll is a hágai egyezményt törvénybe iktató rendelkezés.

Más bíróságok a formális álláspontra helyezkedtek és miután megállapították, hogy a hágai egyezményt törvénybe iktató 1909 : XIV. tc. Magyarországon nincs hatályon kívül helyezve, az alpereseket elutasították a perköltség letételére irányuló kérelmükkel.

Több bíróság viszont kétségtelennek vette az ellenkező tényt és kimondván, hogy a viszonosság nem áll többé fenn az ellenséges felperes államával, kötelezte felperest perköltségbiztosíték letételére, hangsúlyozván indokolásában, hogy: «Mivel a per még akkor indult meg, amikor az ellenséges viszony a felperes államával be nem állott és az nem tételezhető fel, hogy ezen állam bírósága a hágai egyezményt a háborús állapot dacára fentartja, továbbá mivel tudott dolog, hogy a felperes államának polgárai a magyar honosok részére teljesítendő fizetésektől eltiltattak s így az esetben, ha az alperes a jelen perben pernyertes lenne, a részére megítélendő perköltség behajtása a felperes ellen nem állhatna módjában: ezeknél fogva a felperest perbiztosíték adására kötelezni kellett».

Ehhez képest azután a biztosíték összegét nem csupán az ezután felmerülhető költségek valószínű összegében állapította meg a bíróság, hanem hozzászámította a perben *előzőleg*, tehát még a háború kitörése előtt felmerült költségek összegét is.

Ismét más határozatokban az ellenséges felperes csupán a *jövőben* felmerülhető költségek valószínű összege erejéig kötelezteteti biztosíték letételére.

Több ellenséges külföldi felperes maga vette kezébe az iniciativát és hivatkozván az összminisztérium 1914 nov. 11-iki rendeletére, mely szerint most egyáltalán nem léphet fel marasztalási kérelemmel, maga kérte a peres eljárás félbeszakítását. E kérelmeket ismét különböző módon intézték el a bíróságok. Egyes esetekben helyt adtak a kérelemnek, közelebbi indokolás nélkül, mire az alperesek felfolyamodással éltek; más esetekben a bíróság elutasította a kérelmet azzal, hogy sem a régi, sem az új perrendtartás nem engedi meg, hogy a folyamatban levő per az egyik fél egyoldalú kérelmére szünetelőnek mondassék ki. Ezen határozat ellen viszont a felperesek éltek felfolyamodással. Előrelátható, hogy a fellebbviteli bíróságok nem fogják egyöntetű módon elintézni ezen felfolyamodásokat.

Nyilvánvaló, hogy ezt a képtelen zavart el kell oszlatnia az igazságügyminisztériumnak egy megfelelő rendelettel, amely még mindig késik. A perbeli ellenfelek nem ellenségek, közöttük nem háború folyik, hanem per és nem lehet megengedni, hogy egy peres eljárási kérdésben a bíróságok eltérően, ötletszerűen döntsenek. Nemcsak az ellenséges külföldi felperesek érdeke, hogy megóvassanak felesleges költségektől és zaklatásoktól, hanem az alperes magyar állampolgárok is megkövetelhetik, hogy tisztában legyenek jogaik és kötelezettségeik felől.

A józanság és méltányosság, valamint az a tudat, hogy a háború csak átmeneti állapotnak tekinthető, csakis oly megoldást írhat elő, mely a háborúból egyik félnek sem ad a másikkal szemben előnyt és amely mindkét peres fél részére biztosítja a status quo ante-t, vagyis azt, hogy a peres eljárás változatlanul megmarad abban a stádiumban, melyben a háború előtt volt.

Az ellenséges államok polgárai a háború kitöréseig birtokában voltak a hágai egyezményben biztosított azon jognak, hogy magyar állampolgárok ellen indított pereikben nem kell költségbiztosítékot letenniök. Ugyanezen joggal birt természetesen a magyar állampolgár is külföldön indított pereiben. Ha most kimondatnék, hogy a külföldi biztosítékot tartozik letenni *azon eljárás költségeire is, mely még a hadizenet előtt folyt le*, ezzel nemcsak az állapíttatnék meg, hogy a hágai egyezmény többé nincs hatályban, hanem az is, hogy nem volt érvényben a háború előtt sem, vagyis, hogy a hadizenetnek szerződésbontó ereje visszahatólag is érvényesül. Ez ellenkeznék nemcsak a nemzetközi jog, hanem a magánjog elfogadott elveivel is. Ha pedig kimondatnék az, hogy a külföldi biztosítékot tartozik adni a háború előtt megindított perben az *ezután* felmerülendő perköltségek erejéig, ezzel nagy méltánytalanságot követnénk el a felperessel szemben. Ugyanis ezen álláspont érvényesülése mellett a felperes kötelezendő lesz arra, hogy bizonyos összeget 8 nap alatt helyezzen bírói letétbe, mert különben a bíróság a pert megszünteti (Pp. 182. §.) és a felperest az addig felmerült költségek megfizetésére kötelezi. Már pedig köztudomású, hogy az ellenséges állam polgára *fizikailag képtelen* arra, hogy a biztosítéki összeget Magyarországba elküldje, vagy, hogy másnemű biztosításról gondoskodjék, mert hiszen sem pénzt, sem levelet nem lehet az ellenséges külföldről hozzánk származtatni. Méltatlan eljárás volna tehát, ha jogkövetkezményeket állapítanánk meg oly cselekvény elmulasztása miatt, mely cselekményt a kötelezett fél fizikailag képtelen teljesíteni.

A perrendtartásban nem találunk megoldást, de találunk analógiákat jogrendszerünkben, melyek a kielégítő és méltányos megoldás módjaira reámutatnak. A Pp. 470. §-a szerint «ha annak a félnek, aki meghalt vagy *perbeli cselekvőképességét* vagy törvényes képviselőjét elvesztette, a per vitelére meghatalmazottja volt, az eljárás nem szakad félbe, a bíróság azonban az eljárást a meghatalmazott kérelmére is felfüggesztheti.» Kétségtelen, hogy a Pp. a *perbeli* cselekvőképesség elvesztése alatt nem értette azt az esetet, mikor egy háborús miniszteri rendelet elvonja a felperestől a követelés perbeli érvényesítésének jogát, hanem hogy egészen más esetekre gondolt. Ily esetet azonban a törvényhozó nem is provideálhatott. Nézetem szerint a helyzet, melybe az ellenséges külföldi hitelező a többször idézett igazságügyminiszteri rendelet folytán került, mégis leginkább megfelel perjogi szempontból annak, mely a perbeli cselekvőképesség elvesztése esetén áll elő. Ugyanis a Pp. 71. §-a szerint «perbeli cselekvőképessége mindenkinek van, aki szerződéssel lekötelezheti magát» és annak is, «aki a szóban levő per tárgyáról peren kívül jogérvényesen rendelkezhetik». Már pedig a miniszteri rendelet, de már a háborús állapot ténye is elvonta az ellenséges külfölditől azt a lehetőséget, hogy magát magyar állampolgárral szerződésileg lekötelezze és hogy a per tárgyáról peren kívül rendelkezzék. Ezen jogi felfogásból kiindulva, azt hiszem, ki lehetne mondani, hogy a háború előtt ellenséges külföldiek által indított perekben *a meghatalmazott ügyvéd kérelmére* a peres eljárás a háború tartamára felfüggesztendő. Ezen kívül azt is ki kellene mondani, hogy ily perekben költségbiztosíték letétele nem követelhető a felperestől.

Elképzelhető más megoldás is és pedig a végrehajtási törvény 124. §-ának analógiájára, úgy hogy a felperes kérelmére az ily perekben ügygondnok rendeltetnék ki a követelés behajtására, illetve a per folytatására; ez az ügygondnok a perben megbízott ügyvéd lenne, miként a követelés-letiltások esetén is bíróságaink állandó gyakorlata az, hogy ügygondnokul a peres ügyvédjét rendelik ki.

Az a visszás helyzet, melybe az ellenséges külföldit a háború előtt képviselő magyar ügyvéd került önhibáján kívül, magában véve is indokolttá tenné, hogy az igazságügyminisztérium sürgősen intézkedjék a bizonytalanság megszüntetése iránt.

Dr. Sömjén Géza.

A kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő új eljárás.*

Még ugyan nem megy bűncselekmény számba a kereskedelmi vétség (1875 : XXXVI. tc. 218. §. stb.), de már erősen közel áll a kriminalitás határához. A kereskedelmi vállalkozás vezetője, avagy főtisztviselője, aki leglényegesebb kötelezettségeinek sem tesz eleget, aki annyira gondatlan, hogy a törvény kötelező rendelkezéseiről is megfeledkezik, az ilyen egyéneknek csak egy lépés kell és a közönséges deliktumok terénumán vannak. A kereskedelmi vétségeknek épen ez a különleges természete indokolja, hogy velük szemben, noha bűncselekményeknek nem is tekinti a törvény őket, kizárólag magánjogi elvek szerint el nem járhatunk. A hivatalból való értesülésszerzésnek, a való tényállás kitudásának és az officialitásnak általában a polgári eljárásban meg nem közelíthető területei nyilnak meg. A felek érdekei mellett, vagy talán még ezek előtt érvényesülnek a jogsértő cselekmény vagy mulasztás megtorlására, a vagyonbiztonság megőrzésére irányuló célzatok. Lényegére nézve azonban az el-

* 68,400/914. I. M. rendelet (lásd Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 666. old.).

járás mégis inkább a polgári eljárás ismérveit tünteti fel. A kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő eljárás is ennek következtében a polgári és bűnvádi eljárási elemeknek egymásba kapcsolását célozza. Míg a kereskedelmi vétségek tárgyában a bíróságnak kifejezetten mint polgári bíróságnak kell eljárnia, addig az eljárás menetét illetően nagy mértékben a Bp. elveire támaszkodik, ezekre utal a rendelet. A büntetőperrendtartás elvei szerint eljáró polgári törvényszék: a kereskedelmi vétségek kétféle természetére a legélesebb világot ez veti. A rendelet sem az egyik, sem a másik irányban nem foglal el határozott álláspontot. Meg van határozva, hogy kereskedelmi vétségek tárgyában az illetékes kir. törvényszéknek kereskedelmi ügyekre alakított tanácsa, ilyennek hiányában pedig *a polgári* ügyekben ítélkező tanácsok egyike van hivatva eljárni (2. §.). Az eljárás megindítása azonban már nem a magánjogi elvek szerint történik, tekintve hogy «az eljárást hivatalból kell megindítani, mihelyt az illetékes törvényszék bármi módon hivatalos tudomást nyer valamely kereск. vétség elkövetéséről (3. §.). A hivatalból megindított eljárás továbbra is a magánfelek dispositiójától független keretek között folytattatik le. Vád és védelem áll szemben egymással, a kir. ügyészség és a panaszlott védője lépnek sorompóba, miközben a bíróság részéről kirendelt vizsgálóbiztos (4. §.) igyekszik a tényállás felderítésére. A vizsgálat célja ugyanaz, mint a büntető ügyekben; a tényállás megrögzítése avégből, hogy a törvényszék az eljárás megszüntetése, avagy a tárgyalás megtartása kérdésében határozhasson. A vizsgálat — melynek tartása kötelező, ha szabadságvesztéssel büntetendő kereskedelmi vétség látszik fennforogni és a tényállásnak a tárgyaláson való tisztázhatása nem valószínű — kiterjed a panaszlott kihallgatásán kívül, különösen tanúk és szakértők kihallgatására és szemle foganatosítására is. Minden esetben gondoskodik azonban a rendelet arról, hogy a panaszlottnak módjában álljon védekezését már a tárgyalás előtt is előterjeszteni. Ha vizsgálatot nem rendel el a bíróság, úgy felhívja a panaszlottat nyilatkozattételre (8. §.). A büntetőeljárás jellegét azonban a Bp. rendelkezéseinek segítségül vétele mellett is folyvást kerüli a rendelet. A vizsgálati cselekmények megkeresés útján való teljesítése végett csak polgári bíróságokhoz (járásbíróság) lehet fordulni (5. §.).

A kir. ügyészség és a panaszlott már a vizsgálat stádiumában gyakorolhatják az őket mint ügyfeleket megillető jogokat. A kir. ügyészség a közérdek szempontjából ellenőrzi a vizsgálatot. E célból a vizsgálati iratokat bármikor megtekintheti s a vizsgálat mikénti foganatosítása, kiegészítése vagy megszüntetése iránt a vizsgálóbiztoshoz indítványt nyujthat be, határozatai vagy intézkedései ellen pedig a törvényszékhez előterjesztéssel élhet. Ugyanezek a jogok illetik meg a panaszlottat, aki már az ügy jelen állásában védőt választhat. A védő jogai — és itt ismét a cselekmény kriminális jellege lép előtérbe — egyenlők a Bp ben biztosított védői jogokkal. Ha a kereskedelmi vétségnek tisztán magánjogi jelentőség tulajdoníttatnék, a védőnek a büntető perrendtartásban, a vádlott érdekében biztosított messzemenő jogokkal való felruházását teljesen indokolatlan intézkedésnek kellene tekinteni. Ezzel szemben nagyon is korlátoltak a sértett jogai, ami ugyancsak az eljárásnak közérdekű természetére enged következtetni, amelynél a sértett kárpótlása mellékes körülmény. A sértett ugyanis csupán arra van jogosítva, hogy a tiltott cselekmény felderítését előmozdító *ténykörülményeket* bejelenthesse; evégből semmisség terhe alatt saját magának tanúkénti kihallgatását is kívánhatja a tárgyaláson (7. §.).

A rendelet szerint az egész eljárás két részből állhat; a vizsgálatból és a tárgyalásból; állhat azonban csupán a tárgyalásból, mert mint láttuk vizsgálat tartása nem kötelező és állhat végre csupán vizsgálatból, mert a vizsgálat befejezése után a vizsgálóbiztos az iratokat beterjesztvén a törvényszékhez, ez utóbbi ha az eljárás folytatására *kellő alapot* nem lát, az eljárást végzéssel megszünteti (8. §.). Hogy mi tekintendő kellő alapnak, azt a bíróságok eszerint majd esetről-esetre fogják megállapítani, ami pedig — tekintve az eljárás természetét — nem kívánatos. Lesz bíróság, amely már gyanúokok alapján tárgyalást fog elrendelni és lesz olyan is, amely csupán kimerítő és tiszta bizonyítékok fennforgása esetén kívánja a panaszlott ügyét tárgyalásra tűzni. A felsőbíróság gyakorlatának kell majd e kérdésben miheztartásul a szilárd elveket megteremtenie. Noha a tárgyalás lefolytatására is általában a Bp. rendelkezései az irányadók a panaszlottnak a tárgyaláson való részvétele tekintetében a büntető perrendtartás egyik alapvető elvével ellenkező intézkedést tesz a rendelet, amennyiben a panaszlottat megjelenési kötelezettséggel még az esetre sem terheli, ha szabadságvesztésbüntetéssel sujtandó kereskedelmi vétség tárgyában kell majd határozni (9. §.). Sőt még ismeretlen tartózkodási helyű panaszlottal szemben is lehet tárgyalást tartani, csupán hivatalból kell részére védőt kirendelni. A tárgyalás nyilvánosságára is a Bp. rendelkezései irányadók, kivéve, hogy üzleti titok felfedezése esetére is zárt tárgyalás rendelendő el. A Bp. elvei a szóbeliség érdekében a rendelet szerint is irányadóul vétetnek annyiból, hogy a bíróság határozatát csak is a tárgyaláson fennforgott bizonyítékokra alapíthatja (12. §.). Az eljárási költségeket az államkincstár előlegezi és az eljárás megszüntetése esetére viseli is; elítélés esetén a panaszlott a felmerült költségekben is marasztalandó. Az első rendelkezés a hivatalból való eljárás természetszerű következménye.

Perorvoslati jog az elsőfokú véghatározat ellen ismét csupán a panaszlottat és a kir. ügyészséget illeti meg. Végzés ellen egyfokú, ítélet ellen kétfokú perorvoslatnak van helye. Általában a fellebbvitelt anyagi jogi részében a polgári per alapelvei uralják. A felfolyamodás és fellebbezés lényegesen szűkebb keretek közé van szorítva, mint a bűnperben. Tárgyalást előkészítő végzésnek, — mellyel szemben a perorvoslatot kizárja a rendelet — minősítettek több oly határozatot, amely a Bp. értelmében jogorvoslattal (sőt két fokúval is) megtámadható. (Pld.: Vizsgálat elrendelése, befejezése stb. Míg kivétel és a kir. ügyészségnek különleges szerepével magyarázható, hogy ez utóbbi a panaszlott javára is fellebbezhet (17. §.).

E rendelkezésnek főleg a panaszlott távollétében megtartott tárgyaláson hozott határozatokkal szemben lesz jelentősége.

A fellebbezési tárgyalás a kir. ítélőtábla előtt, büntető ügyben tartott tárgyalásnak vázát képezi; míg a kir. Kúria előtt megtartott nyílvános előadás a polgári felülvizsgálati eljárás ismérveit viseli magán. Másodfokú ítélet ellen csak a panaszlott, csak ügyvéd útján és csak akkor adhat be semmisségi panaszt, ha a törvény megsértésével ítélték el (anyagi vagy alaki jogszabálysértés). A másodbíróság által megállapított tényállást a kir. Kúria előtt csak annyiban lehet megtámadni, amennyiben a másodbíróság jogszabály megsértésével állapított vagy nem állapított meg valamely tényt (22. §.). Rendkívüli perorvoslatok közül az igazolásnak és az újrafelvételnek van helye, azonban mindkettőnek igen szűk keretek között. Így az újrafelvétel elrendelését csakis a panaszlott, egy ízben és csak akkor kérheti, ha szabadságvesztés büntetésre ítélték, vagy ha sem nyilatkozat, sem védelem előterjesztve nem volt. Ezenkívül fenn kell még forogniok a Bp. 446. §-ában az újrafelvételhez megkívánt feltételeknek is. Az ítélet büntető, tehát személyes jellege mellett szól, hogy jogerőre emelkedését a panaszlott halála megakadályozza. A határozat jogerőre emelkedése után bekövetkezett halála a panaszlottnak azonban a kiszabott pénzbüntetésnek és eljárási költségnek behajtását nem gátolja (Btk. 53. §.).

A rendelet időbeli hatálya tekintetében megjegyzendő, hogy ez f. év január hó 1-én lépvén életbe, ettől a naptól fogva már korábban folyamatban tett ügyekben is alkalmazni kell, ha addig elsőbírósági véghatározat még nem hozatott, vagy ha a hozott véghatározat feloldása folytán az ügy az említett időpont után ismét az elsőbíróságnál van elintézés alatt (32. §.). Ez megfelel a Ppé. általános elveinek.

Ezek volnának a kereskedelmi vétségek tárgyában követendő eljárásról szóló rendelet lényegesebb intézkedései. Maga a rendelet meglehetősen vegyes benyomást kelt bennünk. A polgári és büntetőperes eljárás kardinalis elvei váltakozva vonulnak fel. Írásbeliség (határozathozatal írásbeli nyilatkozat alapján) és szóbeliség és közvetlenség (szóbeli tárgyalása kir. tábla előtt) kötelező ügyvédi védelem és büntetéskiszabás ismeretlen helyen tartózkodó ellen; a kir. ügyészség szerepe, mint ügyfélnek és a semmisségi panasznak korlátozottsága a panaszlott személyére szorítva. Mindezek oly rendelkezések, melyek a kereskedelmi vétségnek, mint fogalomnak bizonytalan természetére engednek következtetni. A polgári és a büntető perrend szabályai annyira különböznek az alapelvekben is már egymástól, hogy ezeknek együttes alkalmazása nehéz feladat elé fogja a bírót állítani.

Egyébként itt is az eljárás célravezetősége vagy hasznavehetlensége az adott esetben való alkalmazás mikéntjétől függvén, a bíróságok kezébe van letéve. Csak a konkrét eset összes kísérő körülményeinek szoros vizsgálata után lesz majd megállapítható, vajjon a büntető avagy a polgári perrendnek a rendeletben ki nem emelt vezérelvei legyenek-e irányadók az eljárás tárgyává tett cselekmény vagy mulasztás elbírálásánál.

Dr. Auer György.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Dr. Juhász Andor**nak a mult heti perfelvételi tárgyaláson tartott megnyitó beszédéből emeljük ki a következő emlékezetes sorokat:

A közvetlenség és a nyilvánosság a bíró iránti bizalmat fokozni s az ítélkezés népszerűségét emelni van hivatva. A polgárság közvetlen közelről fog meggyőződhetni arról, hogy a bíró független, igazságos és pártatlan. Hogy a bíróság előtt lehullanak azok a válaszfalak, amelyeket a gyarló ember emel koronként változó helyeken és változó magasságra saját maga és embertársa közé s hogy a bírónak csak egy vezérlő csillaga van s ez a jogeszme uralma.

A jogszolgáltatás fejlődésének s új perrendtartásunk sikerének legfontosabb biztosítéka az igazságszolgáltatás szerveinek harmónikus összműködése.

Szociális gazdasági és technikai életünk mai fejlettsége és a modern jogrendszerek sokfelé ágazása mellett az igazság érvényesülésének nélkülözhetlen őre és előmozditója, a jogát féltő, igazságáért küzdő embernek kellően meg nem becsülhető barátja és támasza a hivatása magaslatán álló ügyvéd.

A bírói és ügyvédi karnak egymást megbecsülve és támogatva, az apró félreértések mérgét össze nem gyüjtve, élethivatásuk súlyát és bajait átérezve és méltányolva, a közös nagy cél szeretetében kell egyesülnie ezekben a történelmi időkben. Mindakét hivatásnak nemcsak a törvényes, hanem a magasabb kvalifikációja is egységes. Jó bíró és jó ügyvéd egyaránt csak művelt, jellemes, sokat tapasztalt, mélyenérző jó ember lehet. A magyar jogszolgáltatás ügye csak az esetben arathat végleges győzelmet, ha annak lobogóját bíró és ügyvéd becsületes, erős kezekkel együttesen emelik magasra.

— **Helyreigazítás.** Szerkesztőségünket arról értesítették, hogy dr. Márton Albert temesvári ügyvéd, akiről lapunk 2. számában mint a harctéren elesettről emlékeztünk meg, Nisben hadifogoly.

— **A Magyar Jogászegylet** január hó 30-án Sichermann Bernát elnöklésével teljes-ülést tartott, amelyen a moratóriummal kapcsolatos kérdéseket vitatták meg folytatólag (l. előző számunk 65. l.).

Gold Simon felszólalásában kifogásolta, hogy a moratórium lefaragása túllassú tempóban halad és messze elmarad azon módtól, amelyet az osztrákok követnek. Ha el is kell ismernünk, hogy Ausztriában nagyobb a vagyonosság, fejlettebb az ipar s a kereskedelem és a lakosság — kivéve a háborútól sokat szenvedett vidékeket — könnyebben képes eleget tenni kötelezettségeinek, még sem lehet helyeselni, hogy az augusztus 1. előtt lejárt váltókra április 1-ig vagyis nyolc hónapon át csak tíz százalék lesz törlesztendő, az ugyanakkor lejárt váltóval nem fedezett köztörvényi tartozások nagyrészére pedig egy fillér sem követelhető a kamatokon kívül. A felvetett kérdések részleteire áttérve az előző felszólalókkal egyetért abban, hogy a moratórium fentartassék azokra a tartozásokra nézve, melyek 1915 március 31. napja után válnak esedékessé, de szükségesnek tartja annak kimondását, hogy az ötödik moratórium lejárata után *minden tartozásra* legalább havi tízszázalékos törlesztést eszközöljenek az adósok. Az árútartozások az eddigi módon törlesztessenek, úgyszintén azok, melyekre huszonöt százalék volt fizetendő. A 4. §. 18. pontja szerint törlesztendő tartozásoknál pedig legalább kéthavonta tizenöt százalék volna fizetendő, száz K-ig pedig a váltók a moratórium alól teljesen kiveendők. Abban a kérdésben, hogy a moratóriumos tartozások bizonyos további csoportjait (családjogi és öröklési jogcímen alapuló, társasági viszonyból származó tartozások) nagyobb mértékben kell kivenni a moratórium alól, egyetért az előző felszólalókkal azzal a kiegészítéssel, hogy a csődök befejezhetése érdekében a megtámadási perekben megitélt követelések a moratórium alól teljesen kiveendők. Különös intézkedéseket tart szükségesnek a hadbavonultak életbiztosítási ügyletei érdekében.* A moratórium végleges feloldásakor át kell térnünk a bírói halasztások rendszerére.

Mezei Pál igazságtalannak tartja a moratóriumi rendeleteknek intézkedéseit a hadbavonultakra nézve. A moratórium intézményének főcélja a hadbavonultak védelme. Nem helyes tehát, ha a rendeletek nem különböztetnek a hadbavonult és a többi adósok között. A hadbavonultaknak *teljes moratóriumot* kell adni és velük szemben nem lehet szó a moratórium lefaragásáról, hanem ellenkezőleg a teljes moratórium visszaállításáról. Igaz ugyan, hogy az eljárási szabályok annyiban védelmet adnak a hadbavonultaknak, hogy pereik felfüggesztendők. Ez a védelem azonban nem fogja meggátolni, hogy mire a háború véget ér, a hazatérő katonák egész tartozása egyszerre esedékes lesz. A per felfüggesztése nem védi meg továbbá a hadbavonultakat a közjegyzői okirat alapján foganatosítható végrehajtásoktól, telekkönyvi előjegyzésektől, megtartási jog gyakorlásától stb. A kérdést a moratórium-rendeletek azon intézkedésének analógiája szerint kellene szabályozni, mely a bértartozásokról intézkedik. Az a hadbavonult, akinek üzlete, gazdasága zavartalanul tovább folyik, aki állandó illetményeit bevonulása ellenére tovább élvezi, nem igényel nagyobb kedvezményt, mint más polgár, a hadbavonultak többi részének tartozásai azonban teljesen moratórium alá kell hogy essenek. A moratórium lefaragásának kérdésében méltányosnak tartaná, hogy az 1914 augusztus 1. napja előtt már lejárt tartozások gyorsabb tempóban váljanak esedékessé. Végül reámutat arra, hogy a lombard-kölcsönök lebonyolításának kérdését különös gonddal kell szabályozni, nehogy a zálogba adott értékpapirok tömeges piacra dobása különben is súlyos gazdasági helyzetünket válságossá tegye.

Dr. László Károly felszólalása után a vita befejezését az elnök február hó 6-ára halasztotta. Felszólalnak: Kann Sándor, Teller Miksa, dr. Szladits Károly.

— **Végezhet-e az orvos művi vetélést erőszakos nemi közösülésből eredő (kozáktól) okozott terhességnél?** Ily címen ir a «Gyógyászat» idei 2. számában Olshausennek a Medizinische Klinikben megjelent cikkével kapcsolatosan Halász Lajos koronaügyészhelyettes. Nézete szerint tételes jogunk alapján nem tekinthető büncselekménynek a művi vetélés, ha az orvos szándéka a műveletnél kifejezetten arra irányul, hogy a magzat élete árán az anya életét megmentse; ha tehát életveszély tényleg fenforog, akkor az, hogy a magzat erőszakos közösülés útján és kozáktól vagy mástól fogantatott-e, közönbös. Másrészt azonban ha életveszély fenforog, az teljesen mindegy, hogy fizikai vagy pszichikai okokra vezethető-e vissza, a lényeg, hogy a beavatkozást az életveszély szükségessé tegye. A magzatelhajtás tehát büntetlenül történhetik, ha az anya az erőszakos közösülés folytán olyan lelki helyzetbe kerül, hogy az így fogantatott gyermek szülése folytán pszichológiai életveszélybe kerülne! Vámbéry a Gyógyászat 3. számában ezzel kapcsolatosan általában a magzatelhajtás büntetőjogi problémájával foglalkozik; nézete szerint a kérdés megoldására a leghelyesebb az Ed. v. Liszt által ajánlott megoldás, mely szerint a magzatelhajtást büntetlenül kellene hagyni, ha az a terhesség kezdetén, törvényben meghatározott időn belül a házasfelek vagy a házasságon kívül teherbe ejtett nő beleegyezésével történik,

— **Ügyvédi fegyelmi vétség elévülése.** *A Kúria ügyvédi tanácsa:* Az elsőfokú fegyelmi bíróság határozatát azért, mert a panasz tárgyát képező fegyelmi vétség büntethetősége elévült, helybenhagyja; — egyben a fegyelmi bíróság ezen az igazságszolgáltatás érdekeit sértő mulasztását az igazságügyminiszterrel, mint az Ürts. 64. §-a szerint az ügyvédi kamarák és ügyvédek felett főfelügyeletre illetékes hatósággal közli. *Indokok:* Megállapítható, hogy panaszos 1908 február 22-ikén terjesztette elő panaszát, s habár a panaszlott március 31-ikén előterjesztette

* A felszólalás ezen részét lapunk 71. lapján közöljük.

igazoló nyilatkozatát, a marosvásárhelyi ügyvédi kamara ügyésze mégis csak két év multán: 1910 ápr. 16-ikán tett indítványt, amely felett aztán a fegyelmi bíróság csakis további négy év elmultával 1914 június 23-ikán hozott érdemleges határozatot, minek folytán a panasz tárgyát képező állítólagos fegyelmi vétség az Ürts. 102. §-a alapján elévült. Ezen mulasztásnak a fegyelmi bíróság felettes hatóságával leendő közlése azért indokolt, mert a fegyelmi bíróságnak ezen ügykezelése az igazságszolgáltatásnak az érdekeit mélyen sérti. (328/1914.)

— **Adalékok közigazgatási büntetőjogszolgáltatásunkhoz.** I. A főszolgabíró felmenti a terheltet az 1909 : II. tc. 41. §-ába ütköző kivándorlási kihágás vádja alól, mert beigazoltnak látja, hogy a terhelt, — aki három vásárosnak kocsit adott, amelyek felhasználásával ezek a határon jogtalanul átszökni akartak — a kivándorlási szándékról tudomással nem bírt s teljes jóhiszeműséggel a rendes áron vásárra való utazásra adta a kocsit. Az alispán elítéli a vádlottat, mert: «azon körülmény, hogy a terhelt a fuvart igénybe vevő egyének kivándorlási szándékát nem ismerte, a kihágás elkövetésének tényén mit sem változtat, hanem legfeljebb a büntetés kiszabásánál enyhítő körülmény gyanánt tudható be, mert az 1909 : II. tc. 41. §-a a bűnösség kimondását *sem a szándékosságtól, sem pedig a gondatlanságtól* függővé nem teszi». Hiába állapítja meg a Kbtk. 28. §-a, hogy a kihágás akkor is büntetendő, ha az gondatlanságból követtetett el, kivéve, ha a törvény stb. csak a szándékos elkövetést rendeli büntetni, amiből kétségtelen, hogy nem gondatlan cselekmény nem statuálhat büntethető kihágást; hiába írja elő a Kbtk. 12. §-a, hogy a Btk. általános szabályai kihágásoknál is alkalmazandók és a Btk. 82. §-a szerint nem számíthatók be azok a tényálladékhoz tartozó körülmények, melyekről az elkövető tudomással nem bírt (az 1909 : II. tc. 41. §-a szerint pedig a kivándorlási kihágási cselekményt az követi el, aki jogosulatlan kivándorlónak a jogosulatlan kivándorláshoz segédkezet nyujt s így kétségtelenül tényálladéki elem a jogosulatlan kivándorló és a jogosulatlan kivándorlás elősegítése; tehát ezekről az elkövetőnek tudomással kell bírnia): a közigazgatási rendőri bíróság mindezt szuverén módon kikapcsolja ítélkezése köréből.

II. A rendőrkapitány elzárással bünteti a terheltet tejhamisítás miatt. A fellebbezésben felhozatik, hogy a cselekmény 1913 okt. 7-én követtetett el; az illető ellen pedig az eljárás, a kezéhez kézbesített idéző végzéssel csak 1914 júl. 17-én indíttatott meg. A Kbtk. 31. §-a szerint tehát a büntető eljárás megindíthatása nyílvánvalóan elévült. Igaz, hogy még 1913-ban megindult az eljárás más tettes ellen, de a Btk. 108. §-ának 2. bekezdése értelmében az elévülés csak azon egyénre nézve szakad félbe, akire a bíróság intézkedése vonatkozik. Az alispán az elsőfokú határozatot indokainál fogva helybenhagyja ; az elévülési kifogásra pedig ki sem tér. *Dr. Pető Béla.*

— **A hatásköri bíróság 1914. évi ügyforgalma.** A hatásköri bírósághoz 1914. évben összesen 156 ügydarab érkezett ; ezek közül hatóság terjesztett elő 135, a fél jelentett be 21 ügyet. 1913. évről folyamatban maradt 42, úgy hogy összesen elintézendő volt 198 darab. Ebből 1914-ben elintéztetett 177 darab s 1914. év végén elintézetlenül maradt 21 darab. A hatásköri összeütközés rendes bíróság és közigazgatási bíróság közt három esetben, rendes bíróság és közigazgatási hatóság között 129 esetben (47 esetben a rendes bíróság és 49 esetben a közigazgatási hatóság hatásköre állapíttatott meg); közigazgatási bíróság és közigazgatási hatóság között 17 esetben (15 esetben a közigazgatási bíróság, 1 esetben részben a közigazgatási bíróság, részben a közigazgatási hatóság hatásköre állapíttatott meg) merült fel. A hatásköri bíróság 15 esetben mondotta ki, hogy hatásköri összeütközés esete nem merült fel. Összehasonlítva az 1914. évet az 1913. évvel : 1914. évben 12-vel volt több a hátralék, 16-tal kevesebb érkezett, 4-gyel kevesebb volt az elintézendő ügyek száma, 17-tel több intéztetett el és 21-gyel volt kevesebb a hátralék az év végén, mint 1913. évben.

KÜLFÖLD.

— **Háború és hazugság.** Soha oly kedvező alkalom nincsen a hazugság lélektani jelenségeinek tanulmányozására, mint háború idején — mondja — Hans Gross a Deutsche Juristenzeitung legutóbbi számában közölt cikkében. Tényleg a füllentés valóságos tömegjelenséggé lesz napjainkban. A sebesülten hazatérő katonák érdekfeszítő, de csaknem mindig túlzott elbeszéléseiben találja meg Hans Gross a hazugság legártatlanabb és legkezdetlegesebb jelenségeit. Hogy az elbeszélők általában mégis a tényeket veszik alapul történeteik számára, annak oka, hogy minden egyes eseménynek sok szemtanuja jár közöttünk, akik könnyen zavarba hozhatnák a tehetséges mesemondót. És valóban minél több idő telik el az esemény megtörténte óta, annál érdekfeszítőbb és színesebb részletekkel gazdagszanak a hadi élmények. Ez nem csupán emlékezetbeli tévedéseknek a következménye, hanem egyszersmind annak a tudatnak a kifolyása is, hogy nincsen, aki az előadásbeli nagyzolásokra, mint szemtanú rávilágítson. Sokkal jelentékenyebbek azonban az elterjedt napilapok által forgalomba hozott hazugságok, valamint azok is, melyeket az ellenséges államok látszólag a leghitelesebb alakban gyártanak. Nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy ezek a hazughírek a jelen világfelforgató események motivumaira, historikumára, vonatkoznak és meg nem lehet engednünk, hogy a jövő nemzedékei számára készülő világtörténelembe a mai idők képe ily elferdített alakban vétessék bele. Hazug győzelmi hírek hallatára egykedvű vállvonogatással reagálni még nem elegendő, igen helyesen teszi Németország, midőn úgy a hazai, mint a külföldi, semleges államok sajtója útján a való tényállást igyekszik közismertté tenni. Csak az kiált, akinek a háza ég és más bölcs, élettapasztalattól duzzadó mondások a béke idejére szolgáljanak irányadókul, de most — világháborúk korát éljük. *A.*

— **A törvénykönyv is veszedelmes fegyverré válhatik** ellenségeink kezében ; bizonyítékul szolgál erre a párisi Journal egy még az elmult év novemberében megjelent számának vezércikke. A fegyveres szolgálatra a különféle sorozások után is alkalmatlannak talált bírósági személyzet-maradékát a sajtó fokozott tevékenységére hívja fel a «*haza érdekében*». Míg a köztársaság polgáraival és fegyverbarátaikkal szemben minden francia hazafinak a legnagyobb kímélettel kell most eljárnia, addig — mondja az ujságcikk — eljött az ideje annak, hogy bíróságaink irgalmatlan ítéletekkel védelmezzék a franciák gazdasági hatalmát az ellenséggel szemben. A törvényhozásnak is segítségül kell lennie. Ha a fennálló jogszabály nem alkalmas az ellenséges állam polgárának összezúzására, elő az új «*jobb*» törvénnyel. Olyan időket élünk, melyekben a reformoktól nem szabad visszarettenni. A jogkérdések — folytatja mindvégig finoman — «dans le sens français» oldandók meg. Ezt követeli a közvélemény ! Mennyiben hajolnak meg a francia bíróságok a közvélemény parancsának, még nem tudjuk; retorziótól, hasonló törvénytiprásoktól bíróságaink részéről semmi esetre sem kell tartaniok. *A.*

— **Németország és a világháború.** Érdekes könyv jelent meg ily címen (Breslau, J. U. Kern kiadásában), amelyben a nemzetközi jog néhány kiváló művelője a világháború keletkezését és nevezetesebb eseményeit a nemzetközi jog szempontjából hivatalos okmányok alapján megvilágítja és megdönthetetlenül kimutatja, hogy a Németbirodalom nem okozta a háborút, sőt a császár és a német diplomácia a végletekig fáradoztak a béke fenntartásán.

Neukamp «A hágai békekonferenciák és a világháború» cím alatt kimutatja, hogy a triple entente diplomáciája mennyire előkészítette a háborút és hogy a cárnak eszeágában sem volt az Ausztria-Magyarországgal szemben felmerült véleményeltérést békés úton kiegyenlíteni. Emlékeztet arra, hogy orosz írók még a mi időnkben is azt az álláspontot képviselték, hogy más nemzetekkel szemben az igazság és erkölcs nem kötelező; de kimutatja azt is, mily kivetni való az angol diplomácia eljárása. Bebizonyítja, hogy Párisnak léghajókról bombázása a hágai egyezmény szerint megengedett.

Kraus Herbert az államok felelősségéről értekezve kimutatja, hogy Ausztria-Magyarországnak 1914 június 23-án Szerbiával szemben támasztott követelései — bár példanélküliek a diplomácia történetében — mégis Szerbia súlyos bűneivel szemben teljesen jogosultak voltak, sőt a monarchia rögtöni háborúja is jogosult lett volna.

Kohler a nemzetközi jogos védelemről ír, amely Németországot feljogosította, hogy Belgiumba bevonuljon. Minthogy Franciaország Belgium területét Németország elleni hadműveletekre akarta felhasználni, Németország is felhasználhatta azt Franciaország elleni támadásra. Kártérítésre Németországgal

szemben akkor sem lehetett volna igénye Belgiumnak, ha nem adta volna fel semlegességét Franciaországgal szemben; ez esetben is csak Franciaországtól követelhetett volna kártérítést.

Menzer azt fejtegeti, hogy a németek eljárása Löwenben nem sérti a nemzetközi jog szabályait, mert az ellenségtől megszállott területen nincs joga a lakosságnak felkelésre; ez csak katonailag meg nem szállott területen jogosult.

Kohler egy másik fejezetben kimutatja, hogy ellenséges államok alattvalóinak a háború kitörésekor való visszatartása és foglyul ejtése semmi nemzetközi jogi alappal nem bír. Ugyancsak kimutatja, milyen scrupulusnélküli Anglia eljárása a szabadalmi, mintavédelmi és szerzői jogok megsértésénél.

Végül dr. Nelte «a belga kérdésről» ír, a semlegességi garanciáról és Belgium semlegességszegéséről. Kohlerrel ellentétben azon az állásponton van, hogy Belgiumot az esetben, ha Németországgal szemben ellenséges magatartást nem tanusított volna, kártérítési igény illetné meg Németország irányában.

A szerzők megegyeznek abban a hitben, hogy ez a szörnyű háború, amelyben ellenségeink a nemzetközi jogot lábbal tapodják, mégis oda fog vezetni a békekötés után, hogy a nemzetközi jog s a népek kulturális közössége szilárdabb alapokra fognak helyeztetni. *Dr. Borsodi Miklós.*

— **A becsületsértő cselekmények büntetőjogi elbírálása körül** a német joggyakorlat még mindig bizonyos ingadozásokra mutat. Újabban ismét az a felfogás kerekedett felül a felsőbíróságok gyakorlatában, amely szerint döntő jelentőség tulajdonítandó a bűnösség kérdésének megítélésénél a becsület elleni támadás célzatos voltának. Valamely ténynek terjesztése — mondja a Reichsgericht egy újabb határozatában, mely szerint valaki harmadik személyre vonatkozóan gyalázkodó kijelentést tett, még nem okvetlenül ismétlése a gyalázkodásnak és nem tekinthető már egymagában becsületsértő tény terjesztésének. Szükséges ehhez még az is, hogy a sértő kijelentések oly módon reprodukáltassanak, hogy annak látszata keltessék fel, miszerint a terjesztő azokat magáévá tette, avagy hogy azoknak más, esetleg annak a személynek kiléte folytán, aki a kijelentéseket állítólag megtette — különös fontosságot tulajdonít. (Rf. I. 231/14.) *A.*

Ügyvédjelölt, kiváló képzettségű, állandóbb jellegű alkalmaztatásra kerestetik. Cím a kiadóhivatalban. 15350

Doctor juris, ki a német nyelvet szóval és írásban teljesen bírja, a vidéki ügyvédi iroda önálló vezetésére képes, 1915. évi február hó 15-étől dr. Lipp Ferenc szentgotthárdi ügyvéd irodájában irodavezetőként alkalmazást nyerhet. Ajánlatok az eddigi működés s a fizetési igények megjelölésével hozzá intézendők. 15351

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Megjelent a CORPUS JURIS HUNGARICI (Alapitotta Márkus Dezső dr.) legujabb kötete:

1914. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
TÉRFI GYULA dr.
m. kir. igazságügyi miniszteri tanácsos.

Kiadja a
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda.

A több mint 500 lapra terjedő kötet ára a pótlások füzetével együtt fűzve **14 K,** fekete vagy barna félbőrkötésben **17 K.**

Kiegészítő kötete úgy a milleniumi nagy **Corpus Juris (Magyar Törvénytár),** mint a **Hatályos Magyar Törvények** gyüjteményeinek, valamint bármely törvénygyüjteménynek.

Tartalmazza az 1914-ben érvénybe lépett **összes törvényeket,** általános nagy becsben álló **jegyzetekkel, utalásokkal** s a **miniszteri indokolásokkal.** Függelékében beragasztásra való **pótlások,** a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészitésére. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a **képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga.**

A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

A teljes gyüjtemények ára:

Corpus Juris Hungarici 1000—1913-ig, 38 kötet, fekete félbőrkötésben . . **K 391·70**

A hatályos magyar törvények gyüjteménye 1000—1913-ig, 9 kötet, barna félbőrkötésben . . . . . **K 188·—**

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96).

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 7. szám. Budapest, 1915 február 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Végh Károly* udvari tanácsos, a budapesti árú- és értéktőzsde alelnöke: Milyen elvek szerint volna törvényhozás útján szabályozandó a tőzsdei biráskodás? — *Dr. Schuster Rudolf* a szabadalmi bíróság elnöke: Veszélyviselés a tulajdonfentartással kötött ügyleteknél. — *Dr. Sichermann Bernát* budapesti ügyvéd: Moratóriumi kérdések. — *Dr. Nitsche Győző* budapesti kir. táblai bíró: A kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Bírói halasztás a teljesítésre. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a Budapesti Közlöny»-ből.

Milyen elvek szerint volna törvényhozás útján szabályozandó a tőzsdei biráskodás?

A Pp. (1911 : I. tc.) a tőzsdebíróságról nem intézkedik. A választott bíróságról szóló tizenhetedik cím általános indokolása szerint az 1870 : II. tc. által visszaállított budapesti árú- és értéktőzsde, továbbá a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön bíróságainak szabályozását külön törvénynek tartja fenn. E szabályozást a Pp. életbeléptetéséről szóló 1912 : LIV. tc. 24. §-a a törvényhozás további rendelkezésének tartja fenn, a perrendnovella (1881 : LIX.) 94—99. §-ait ideiglenesen továbbra is hatályában fentartván, a 97. §. utolsóelőtti és utolsó bekezdésének némi módosításával. Abból, hogy a törvényhozó a fent felhívott szakaszban a mai állapotot ideiglenesnek jelzi, okszerűen következtethető, hogy a tőzsdebíráskodásnak törvényhozás útján való szabályozását sürgősen megvalósítandó igazságügyi feladatnak tekinti.

Hogy a tőzsdebíráskodás fentartása az igazságszolgáltatásnak és a kereskedelmi forgalomnak elsőrendű érdeke, kétségbe aligha vonható. Félszázados multja a kereskedelmi jog kiépítésében maradandó nyomokat hagyott és gyakorlata, mely az élő, lüktető kereskedelemnek legjobb fokmérője, mindenkor organikusan egészítette ki az állami bíróságoknak judikatúráját.

Már maga a címül álló kérdés fogalmazása feleslegessé teszi ugyan a tőzsdebíróság fentartása melletti érvelést, mégis az új szabályozásra vonatkozó elvek elbírálásánál, azok indokolásánál nem lényegtelen az, hogy az institució szükségszerűsége, igazságügyi politikai jelentősége átment-e a köztudatba, kiérdemelte-e úgy a jogalkotó faktoroknak, mint a jogkereső közönségnek elismerését, mert csak ezen esetben számíthat arra, hogy a törvényhozás útján való újabb szabályozása további működésére bénítólag hatni nem fog.

Legyen szabad e célból csak két véleményre hivatkoznom, amelyek jelentőségét nemcsak a véleményező faktorok súlya adja meg, de a hely is, hol azok publicitást nyertek. Az egyik a Pp. életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat első tervezete (Igazságügyi Javaslatok Tára 1905. V. évfolyam 2. sz.), mely a tőzsdebíróságra vonatkozó általános indokolásában a következőket mondja: «A tőzsdebíróság intézményének fentartása nem szorul indokolásra. A Pp. az által, hogy a közvetlenségre és szóbeliségre alapítja a polgári pert, megszünteti a felesleges formaságokat és egyébként is minden lehető módon arra törekszik, hogy a per gyors elintézést nyerjen, eleget tesz ugyan a kereskedelmi forgalom minden ágában a gyors eljárás tekintetében fennálló követelménynek, azonban emellett is megmarad a tőzsdebíráskodásnak az az indoka, hogy a tőzsdén kötött és a tőzsdei jellegű ügyletek ugyanott szakszerű és végleges elintézést nyerjenek».

Törvényjavaslat indokolásában dicsérő elismerést nem várhatunk. Az institució szükségességének és igazságszolgáltatási faktorként való elismerése — az új Pp. mellett — a jogalkotótól elegendő.

A másik vélemény, amely az 1896. évben az akkori kereskedelemügyi miniszter által összehívott tőzsdeankéton ma is magas bírói méltóságot betöltő egyik legkiválóbb kereskedelmi jogászunk ajkáról hangzott el, ki véleményét a közvetlen tapasztalatból merítette, a legklasszikusabb tanúság ezen institució mellett.

«Azt hiszem — mondá a szakértekezlet illusztris bírói tagja — az iránt nem foroghat fenn kétség, hogy a tőzsdebíróság szükséges institució. Szerves fejleménye ez a kereskedelmi és különösen a tőzsdei életnek és az a szükséglet hozta ezt létre, hogy úgy a tőzsdén kötött ügyletekből eredő vitás kérdések, valamint a tőzsdén kívül kötött oly ügyletekből eredő vitás kérdések, amelyeknek tárgyát a tőzsdei forgalomba eső árúk képezik és amelyeket olyan személyek kötnek, akik ilyen árúknak termelésével vagy feldolgozásával vagy forgalombahozatalával foglalkoznak, hogy az ilyen ügyletekből eredő vitás kérdések eldöntést nyerjenek egy szakbíróság előtt, amely oly egyénekből áll, kik az ilyen ügyleteknek technikáját kiváló mértékben ismerik és akiknek ítélkezésében megvan egyrészt a gyorsaságnak garanciája a per eldöntésére nézve, annál inkább, mert az ilyen ügyek érdemi fellebbezés kizárásával döntendők el.»

Már most, ha figyelembe vesszük a tőzsdebíróság mellett elhangzott fenti két megnyilatkozást, ha nem megyünk el szótlanul a bíróság több évtizedes multja, a kereskedelem és igazságszolgáltatás érdekében kifejtett tevékenysége mellett, ha az instituciót nemcsak fentartani, de továbbfejleszteni akarjuk, hogy mint állami külön bíróság tovább is méltón szolgálja a kereskedelem és jogszolgáltatás közös nagy érdekeit, úgy különösen megfontoltnak kell lennünk azon elvek megállapításánál, amelyek a bíróság törvényhozás útján való szabályozása esetén mint normák szerepeljenek, nehogy a minden áron való reformálási törekvésben elvesszen az, ami ez intézményt félszázados multjában naggyá, szükséget és hivatást betöltővé tette.

A felvetett kérdés a törvényhozás útján való szabályozás elveire nézve kíván választ, amelyek alapján a tőzsdebíróság hatásköre, szervezete, eljárása megállapítandó volna.

Helyesen vélek e kérdésre olyképen megfelelni, hogy a mai tényleges állapottal szembeállítva a Pp. életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat első tervezetének 43—56. §-aiban foglalt törvényes szabályozást, a kettő egybevetésének eredményével szemben a kereskedelmi, a tőzsdei forgalom azon *legminimálisabb* követelményeit állítom fel, amelyek nélkül e bíróság helyes funkciója el nem képzelhető s amely nélkül a kereskedelem, mondhatnám egész közgazdasági életünk hozzáfűzött és jogos érdekeinek megfelelni nem tud. Nem hagyom figyelmen kívül az 1896. évi tőzsdeankétnak a tőzsdebíróságra vonatkozó sok becses tanulságát sem, annál kevésbbé, mert a legkülönbözőbb oldalról ott elhangzott vélemények hatásukat a már idézett tervezet intézkedéseiben több helyen is éreztetik.

Hatáskör.

A perrendnovella (1881 : LIX. tc.) vegyes és átmeneti intézkedéseinek 94. §-ában szabályozza a tőzsdebíróság hatáskörét.

E szakasz *a)* pontja szerint a tőzsdebíróság hatáskörébe tartozik «a tőzsdén vagy a gabonacsarnokban kötött minden kereskedelmi ügyletből felmerült peres kérdés, habár az ügylet csak az egyik szerződő félre is képez kereskedelmi ügyletet».

Ezzel szemben a Tervezet (Tervezet alatt mindenkor a Pp. életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat 1905. évben az Igazságügyi Javaslatok Tára V. évfolyamának 2. számában megjelent első tervezetének 43—56. §§-i értendők) 43. §-ában kimondja, hogy a budapesti árú- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény és gabonacsarnokok fennálló (1870 : II. tc.) külön bíróságainak hatáskörébe tartoznak:

«1. A tőzsde- vagy a termény- és gabonacsarnok üzleti helyiségében az ügyletkötésre szolgáló idő alatt a tőzsde vagy a csarnok forgalmának körében kötött ügyletből az ügyletet megkötő felek közt származó perek.»

Első pillantásra látható, hogy a perrendnovellával szemben a Tervezet lényeges megszorítást tartalmaz. Nem beszélve arról, hogy a Novella csak *tőzsdén* vagy *gabonacsarnokban* kötött ügyletről beszél, míg a Tervezet a tőzsde vagy termény és gabonacsarnok *üzleti helyiségében az üzletkötésre szolgáló idő alatt* kötött ügyletről, amely fogalmazása a Tervezet szövegének csak a tőzsdebíróság állandó gyakorlatát tükrözi vissza, amely tőzsdén kötött ügyletnek eddig is kizárólag a tőzsde üzleti helyiségében az ügyletkötésre szolgáló idő alatt kötött ügyletet tekintette. Ám míg a Novella a tőzsdén kötött minden kereskedelmi ügyletből felmerült peres kérdést ex lege a tőzsdebíróság hatáskörébe utalja, addig a Tervezet a hatáskört csak azokra az ügyletekre korlátozza, amelyek a tőzsdén a *tőzsde forgalmának körében kötettek*.

A hatáskör kérdésében ez tehát az első és bátran mondhatjuk, a leglényegesebb elvi eltérés a két törvényszöveg között, amely hivatva volna a tőzsdebíróság működési, ítélkezési körét szűkebb korlátok közé vonni.

Az 1896-ban megtartott tőzsdeankét alkalmával már felmerült a tőzsdebíróság hatáskörének ily irányban való megszorítása. A kereskedelemügyi miniszter által véleményezés okából a szakértekezlet elé terjesztett és a tőzsdebíróságra vonatkozó kérdőpontok egyike szólt olyképen, hogy ne szoríttassék-e meg a tőzsdebíróság hatásköre csak oly adásvételi ügyletekre, melyek a tőzsdei forgalom tárgyát képező árúk szállítására vonatkoznak? E kérdésre a szakértekezleten adott válaszok megoszolnak. A Tervezet a megszorítást röviden azzal indokolja, hogy ne vonassék oly ügy a tőzsdebíróság hatáskörébe, amely a tőzsdei forgalommal semmi összefüggésben sem áll.

Hogy a törvényhozó intenciója elvileg helyes, elvitatni nem lehet. Annál kevésbbé, mert az indokolásban a tőzsde forgalmi körének meghatározása tekintetében helyes direktivákat állít fel, a tőzsdei forgalom körébe tartozónak tekintvén a tőzsdei forgalom tárgyául szolgáló árúkra és értékpapirokra vonatkozó ügyleteken kívül az oly ügyleteket is, amelyeknek tárgya, ha a tőzsdén nem is jegyeztetnek, de a tőzsde forgalmának körében különben alkalmasak ügyletkötésre és mert a tőzsdei forgalom körébe tartozónak tekinti a fenti árúkra, értékpapirokra stb. vonatkozó segédügyleteket is, mint pl. a bizományi, szállítmányozási, fuvarozási, hajóbérleti, hajóvontatási, zsákkölcsönzési, lombard ügyletek stb.

Mivel pedig a tőzsde forgalmi körét a dolog természeténél fogva törvény útján előre megállapítani nem lehet, annak megállapítása tekintetében csak a tőzsdének a kereskedelemügyi miniszter által jóváhagyott alapszabályaiban foglalt határozatok volnának mérvadók. A fenti indokolásból önként következik az is, hogy a tőzsde forgalmi köre megállapításának nem volna szükségszerű feltétele az abba vont árúk stb. hivatalos jegyzése sem.

A hatáskör tárgyi határainak ily módon való megszorítását más érv is indokolja. Az évről-évre növekedő kereskedelmi forgalom, annak a bíráskodással szemben támasztott fokozott igényei, talán a tőzsdebírósággal szemben jutottak leginkább kifejezésre, úgy hogy már a tőzsdebíróság túlterheléséről is beszélhetünk. Az utolsó évtizedben e bíróságnál a perek száma majdnem háromszorosra emelkedett, mert míg 1902-ben 1669 keresetet adtak be a tőzsdebíróságnál, addig 1912-ben e szám 4770-re emelkedett, amely körülmény természetesen a perek elintézésében észleltette késleltető hatását. Számos oly per került a bíróság elé (erdőkihasználási és bérleti, szabadalmi kihasználási, társasági stb.), amelyekben felmerült speciális szakkérdésekhez a bíróságnak kellő szakértelme nem lévén, ezen perek hosszas bizonyítási eljárásaikkal egyetemben a bíróságot *immobilizálták,* mi azután különösen azon perek elintézését késleltette indokolatlanul, amelyeknek eldöntése elsősorban és leginkább igényelte a tőzsdebíróság kognicióját. Már pedig a tőzsdebíróság elé kerülő pereknek szakszerű, gyors, végérvényes elintézési lehetősége volt mindig e bíróság működésének fő kritériuma, ami a tőzsde forgalmi körén kívül eső ügyletekből származott jogviták feles száma folytán lényegesen megnehezedett. A hivatkozott elvnek a hatáskör egyéb eseteiben való alkalmazása is kétségtelenül visszaadja a bíróságnak azt a mobilitást, amely nélkül hivatását minden tekintetben kifogástalanul betölthetnie alig volna lehetséges.

Szemben tehát a perrendi novella 94. §-ával a tőzsdebíróság hatásköre a tőzsdén kötött ügyletekre nézve következően volna szabályozandó:

«A tőzsdebíróság hatáskörébe tartoznak a tőzsde üzleti helyiségében az ügyletkötésre szolgáló idő alatt a tőzsde forgalmának körében kötött ügyletekből az ügyletet megkötő felek közt származó perek.»

Hogyan áll tovább a hatáskör a tőzsdén kívül kötött ügyletek tekintetében?

A perrendi novella 94. §. *b)* pontja szerint a tőzsdebíróság hatáskörébe tartoznak: «kereskedők között kereskedelmi ügyletekből felmerült perés kérdések, ha a felek magukat ezen kivételes bíróságnak akár az ügylet kötése alkalmával, akár később írásban kifejezetten alávetették; vagy ha az ügylet tőzsdei jogosított ügynök közvetítése mellett jött létre s a felek a közvetítő ügynök által kézbesített és a tőzsdebírósági kikötést tartalmazó ügynöki (alkuszi) kötjegyet kifogás nélkül elfogadták».

A Tervezet 43. §-ának 2. pontja ezzel szemben lényeges megszorítást tartalmaz. Elsősorban is teljesen elhagyja a *b)* pont második esetét, mely a jogosított ügynök által közvetített ügylet esetén a kikötést tartalmazó kötjegy kifogás nélküli elfogadásával megállapítja e bíróság hatáskörét. A Tervezetnek ezen elhagyás mellett felhívott indokolása, hogy az ügynöki szabályzat 1897 augusztus 1. óta a jogosított ügynökök intézményét megszüntette, két okból nem kielégítő. Egyrészt a ma érvényben levő szabályzat szerint azok, kik az ügynöki jogosultságot annak idején megkapták, még ma is működhetnek, de működnek is mint jogosított ügynökök; másrészt a tőzsdei forgalom helyes mederbe terelése érdekében a tőzsde vezetősége a jogosított tőzsdeügynöki intézmény visszaállításának kérdésével foglalkozik és indokolatlan, midőn az intézmény visszaállításával a tőzsdei forgalom biztonsága nagyobb garanciát nyer, megfosztassék azon kiváltságtól, amely nagy mértékben alkalmas a tőzsdei forgalom szoliditását biztosítani.

A Tervezet azon fogalmazása, hogy szemben a novella szövegével kereskedők helyett bejegyzett kereskedőket említ, a kereskedői minőség megállapítását megkönnyíti ugyan, de tekintettel arra, hogy a bejegyzés a kereskedői minőség tekintetében konstitutiv hatállyal nem bír és a bejegyzéssel szemben a nem kereskedői minőség joggal vitatható, a bejegyzett kereskedő megjelölés a K. T. 16. §-a mellett felesleges megszorítást tartalmaz.

Helyesen vonja a Tervezet e pont alá a kereskedőkön kívül a tőzsdetagokat is, mert, mint a 43. §. indokolásában mondja: «visszás volna, hogy a tőzsdetagok, akik a tőzsdén kötött szerződés esetében kikötés nélkül is a tőzsdebíróság elé tartoznak és akiknél a tőzsdei szokások ismerete kiválóan feltételezhető, ügyleteikben, amelyeket a tőzsdén kívül kötöttek, el legyenek zárva attól, hogy magukat ennek a bíróságnak alávethessék».

A már felhívott általános elvből természetszerűen következik, hogy azon ügyletek, melyek a tőzsdetagok és kereskedők vagy az utóbbiak és a tőzsdetagok között köttetnek, szintén a tőzsde forgalmi körébe kell, hogy tartozzanak. Az egyszerű írásbeli alávetés teljesen megfelel a forgalom igényeinek és az 1896-os tőzsdeankéten felmerült azon nézet, hogy az alávetésnek közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban kell történnie, a Kúria 53. sz. polgári teljes-ülési döntvényével szemben egyrészt anakronizmus, másrészt a forgalmat, az ügyletkötést nehézkessé, bizonytalanná tenné.

A novella 94. §. *b)* pontja és a Tervezet 43. §. 2. pontja

helyébe tehát a következő intézkedés felvétele volna kívánatos:

A tőzsdebíróság hatáskörébe tartoznak: «A tőzsde forgalmának körében tőzsdetagok, kereskedők vagy az utóbbiak és tőzsdetagok között kötött ügyletekből származó perek, ha a tőzsdebíróság hatásköre írásban kiköttetett; vagy ha az ügylet tőzsdei jogosított ügynök közvetítése mellett jött létre s a felek a közvetítő ügynök által kézbesített és a tőzsdebíróság kikötését tartalmazó tőzsdeügynöki (alkuszi) kötjegyet kifogás nélkül elfogadták».

A perrendnovella 94. §. *c)* pontja szerint a tőzsdebíróság hatáskörébe tartoznak: «a közkereseti társaságok tagjai, betéti társaságok beltagjai vagy alkalmi egyesülések tagjai között a társasági, illetőleg egyesülési viszonyból felmerült peres kérdések, ha a felek magukat ezen kivételes bíróságnak akár az ügylet megkötése alkalmával, akár később írásban kifejezetten alávetették».

A Tervezet mellőzi a novella *c)* pontjának felvételét azon indokból, mert a tőzsdei forgalommal a perek semmi kapcsolatban nincsenek és tekintettel e perek csekély számára, a tőzsdebíróság hatáskörének kikötése ezen perekre nem is indokolt.

Ha lényegesebb kifogás nem is tehető az ellen, hogy a közkereseti társaságok tagjai, illetőleg a betéti társaságok beltagjai között a társasági viszonyból felmerült perek a tőzsdebíróság hatásköréből elvonassanak, mégis fentartandó az a tőzsdetagok, valamint kereskedők között keletkezett alkalmi egyesülések résztvevői között az egyesülési viszonyból felmerült perekre, feltéve, hogy az egyesülés a tőzsde forgalmának körében keletkezett.

Indokolható e fentartás az által, hogy ezen egyesülési viszonyból felmerült perek eldöntésénél rendszerint a megoldandó kérdések ugyanazok, mint a par excellence tőzsdei ügyleteknél és így ezen perek szakszerű elintézése is a tőzsdei forgalom behatható ismeretén alapul és semmiféle érdek sem indokolja, hogy ezen lényegileg egyszerű, de a forgalmi életen kívül álló állami bíróra nézve teljesen idegenszerű perek elintézése kivétel nélkül a királyi bíróságokra háruljon. Különben is, noha a Tervezet a 43. §. indokolásában ezen pereket teljesen kivonja a tőzsdebíróság hatásköre alól, mégis megengedi a tőzsdetagok, valamint a bejegyzett kereskedők alkalmi egyesüléseiből származó perekre nézve a tőzsdebíróság hatáskörének kikötését. Nevezetesen a Tervezet 43. §-ának 2. pontja a tőzsdetagoknak, bejegyzett kereskedőknek vagy tőzsdetagoknak és bejegyzett kereskedőknek, hacsak az egyik fél részéről is képez kereskedelmi ügyletet, egymásközötti bármely ügyletből eredő perre nézve is kiköthető a tőzsdebíróság hatásköre. A kereskedőre nézve pedig a K. T. 261. §-ának első bekezdése értelmében az alkalmi egyesülés iránti szerződés is a kereskedelmi üzlet folytatásához tartozónak és így a 260. §. első bekezdése értelmében kereskedelmi ügyletnek tekintetik. Mégis, hogy a fentjelzett alkalmi egyesülésből származó perek külön pontban vétessenek fel, indokolható azzal, hogy a perrendnovella is külön, a *c)* pontban tárgyalta azt, másrészt a felesleges hatásköri viták ezáltal elkerülhetők lesznek, de meg az is határozott kifejezést nyer, hogy csak az oly alkalmi egyesülésből származó perek tartozhatnak a tőzsdebíróság hatáskörébe, amelyek résztvevői tőzsdetagok vagy kereskedők.

A perrendnovella 94. §. *c)* pontja tehát fentartandó volna a következő megszorítással:

A tőzsdebíróság hatáskörébe tartozik továbbá: «A tőzsde forgalmának körében tőzsdetagok, kereskedők vagy az utóbbiak és tőzsdetagok között keletkezett alkalmi egyesülések (1875. évi XXXVII. tc. 62. §.) résztvevői között az egyesülési viszonyból felmerült perek, ha a tőzsdebíróság hatásköre írásban kiköttetett».

A perrendnovella 94. §. *d)* pontja szerint írásbeli alávetés esetén a tőzsdebíróság hatáskörébe tartozik egyfelől kereskedők, másfelől nem kereskedők között létrejött olyan ügyletből felmerült peres kérdések eldöntése, amely ügylet az 1875 : XXXVII. tc. 258. §. 1., 2., 3. pontjai, valamint ugyanazon törvény 259. §. 1., 3., 6. és 7. pontjai értelmében, habár csupán az egyik szerződő félre nézve is kereskedelmi ügyletet képez.

A Tervezet a novella ezen pontját teljesen mellőzi és így intenciója szerint nem kereskedők vagy nem tőzsdetagokkal szemben a tőzsdebíróság alávetés esetén sem bírna hatáskörrel. A perrendnovella *d)* pontjának elhagyását a Tervezet azokkal a panaszokkal indokolja, melyek amiatt merültek fel, hogy «a nem kereskedők még az egyoldalú kereskedelmi ügyletekből felmerült perekben is a tőzsdebíróság hatásköre alá kerülhettek, már pedig az avatatlan felekre nézve az alávetés nem nyújt elég biztosítékot, mert az ügynöki visszaélésnek tág tere van, másrészt pedig a járatlan fél kényszerhelyzetben van, nevezetesen más feltételek mellett egyáltalában nem köthetne ügyletet». Indokolja különben a Tervezet az elhagyást azon gyakorlati érvvel is, hogy a tőzsdebíróság elé a *d)* pont alapján kerülő perek a statisztikai adatok tanúsága szerint elenyésző csekély számúak és így a *d)* pont kihagyása a tőzsdebíráskodást jelentékenyen nem érinti.

E kérdés tüzetes megfontolást igényel. Már az 1896. évi tőzsdeankét az elébe terjesztett hivatalos kérdőpont kapcsán tárgyalta e kérdést, amely a köztudatban az ú. n. «járatlan», «hivatlan» elemeknek a tőzsdéről való távoltartását célozza. A kezdeményezés e téren nem a kormányhatóságtól, nem a tőzsdeankéttől és nem a Tervezettől ered, de magától a tőzsde tanácsától. Már 1888-ban meghozta a tanács, a bíróság pedig állandóan alkalmazta azt az elvi jelentőségű határozatot, hogy megtagadja a jogsegélyt és nem ítél meg oly követelést, amely a gabonahatáridőügyletek fedezet hiányában eszközölt lebonyolításából származik: nem vonatkozván természetesen e határozat oly kötésekre, melyek bejegyzett kereskedők között vagy oly személyekkel jöttek létre, kik gabona eladásával vagy vételével hivatásszerűleg foglalkoznak. (1889 febr. 15.)

(Bef. köv.) *Végh Károly.*

Veszélyviselés a tulajdonfentartással kötött ügyleteknél.

A «Jogtudományi Közlöny» f. é. 5. számában («Szemle» rovat 67. lap) rámutat arra, hogy ebben a kérdésben a német Reichsgericht elvi jelentőségű ítéletet hozott. E lap ezzel igen hasznos munkát végzett, mert nálunk a judikatúrában megállapodás még nem történt.

E kérdéssel részletesen foglalkoztam egyik jogászegyleti felolvasásom alkalmával (l. «Magy. Jogászegyleti Értekezések», új folyam, 5. füzet, 1910 május hó első kötet), mely okból az ügyletekre nézve az ott kifejtettekre utalok. A kérdés fontossága azonban megérdemli, hogy — bár röviden — reá visszatérjünk.

Nálunk — bár minden mélyebb indokolás nélkül — többnyire az a nézet kezdett kifejezésre jutni, hogy mivel az eladó a tulajdont magának fentartotta, a vételtárgy vétlen megsérülése vagy elenyészésének veszélyét az eladó viseli. Ezzel szemben felfogásunk mindig az volt, hogy az a veszély a vevőt terheli és az említett jogászegyleti értekezésben is ez a nézet nyert kifejezést.

Most már a német Reichsgericht — megemlítve, hogy ebben a vitás kérdésben eddig állást még nem foglalt — úgy döntött, hogy ezt a *veszélyt a vevő köteles viselni.* (L. «Juristische Wochenschrift» 1915. évi első számát, az ítélet kelt 1914. évi október 14-én 253/14. II. szám alatt.) De nem csak a rendelkező rész, hanem az indokolás is teljesen megegyező felfogásunk indokaival.

A Reichsgericht ítéletének indokai lényegileg ezek: Igaz ugyan, hogy a német ptk. 323. §. (magy. ptk. javasl. 916. §.) értelmében a kétoldalú szerződéseknél az egyik szerződő fél nem követelheti az ellenszolgáltatást, ha az ő szolgáltatása önvétke nélkül lehetetlenné vált, vagyis az eladó, ki tartozott a tárgyat átadni és a tulajdont a vevő részére megszerezni, nem követelhet vételárat, mert a dolog vétlen megsemmisülése folytán a vételár lefizetéséig kitolt tulajdonszerzést vevő javára nem eszközölheti. Ez azonban csak akkor lenne így, ha nem lenne a törvénynek más rendelkezése figyelembe veendő. Ily rendelkezés pedig van a német ptk. 446. §-ában (magy. ptk. javasl. 1117. §. és keresk. törvény 344. §.) mely szerint már az *átadással* átszáll a veszély a vevőre, más helyről küldött árúknál pedig a fuvarozó stb. részére történt átadással. Vagyis a törvény határozott rendelkezése szerint az eladó kötelezettsége a dolog átadásából *és* a tulajdon megszerzéséből állván, nem engedhető meg, hogy ott hol *csak* átadásról van szó, a tulajdon megszerzését *is* követeljük. Ezért a §. helyes értelmezése csak az lehet, hogy *a puszta átadás folytán, eltekintve attól, hogy jár-e vele tulajdonszerzés is vagy sem, a veszély átszáll a vevőre.* Ezeknél fogva a veszély már az átadással átment a vevőre, habár a felek megállapodása

szerint a tulajdon csakis a vételárnak teljes lefizetése után ment volna át.

A Reichsgericht ítéletének ezek az indokai világosak, precizek és megegyeznek a jogszabályainkkal és a törvénnyel.

Nálunk már a kiindulási pont szokott téves lenni, amennyiben úgy szokták venni a dolgot, mintha feltételes t. i. felfüggesztő feltétel mellett létesült ügyletről lenne szó; e tévedésnek esnek aztán áldozatul a téves konkluziót magában foglaló bírósági ítéletek. Az ügylet maga feltétlenül van megkötve, csak a tulajdonátszállás feltételes, vagy épen az a rész feltételes, ami a veszély viselésének kérdésénél közönbös. (Ugyanígy Staub, Handelsgesetzbuch, VIII. kiad. II. 1715. l. és 171. l.)

Az pedig, hogy az átadást és a tulajdonátruházást a mi jogunk szerint is egymástól távol kell tartani, kitűnik pl. a Ptk. javaslat indokolásából (l. az 1113. §. és annak indokolását) és kitűnik az 1128. §-ból, mely a pactum reservati dominii mellett létrejött ügylet tekintetében felállított vélelmen kívül határozottan kimondja, hogy csak a tulajdonátruházás az, ami feltételes lehet.

Ezért nézetünk szerint mindig hangsúlyozandó, hogy a tulajdonfentartással kötött ügylet nem feltételes és ezért nem lehet a feltételes ügyletekre vonatkozó szabályt alkalmazni, továbbá hangsúlyozandó, hogy az átadással, nem pedig a tulajdonátruházással száll át a veszély a vevőre és a tulajdonszerzés kérdése a veszély átszállása kérdésének szempontjából közönbös.

Ha ezeket az irányelveket tartjuk szem előtt, a konkrét esetek eldöntése nem lesz nehéz.

Ezeket óhajtottuk bíróságainknak figyelmébe ajánlani megfontolás végett. *Dr. Schuster Rudolf.*

Moratóriumi kérdések.

Felszólalás a Magyar Jogászegylet 1915. évi január hó 23. napján tartott ülésén.

Tisztelt Teljes-Ülés!

Mielőtt az elénk terjesztett kérdőpontok érdemére áttérnék, méltóztassék megengedni, hogy elsősorban egy tartozást rójak le, amely nemcsak engem, hanem mindnyájunkat terhel, akik hivatásunknál fogva nap-nap mellett moratórium-kérdésekkel foglalkozni kényszerülünk. Méltóztatik emlékezni, hogy a múlt ülés alkalmával Szladits Károly őméltósága ismertette a moratórium történetét, ismertette azon nehézségeket is, amelyekkel a moratórium feloldása, illetve tervbe vett feloldása esetleg jár. Nem foglalkozott azonban a magyar moratórium intézményével, mint speciálisan magyar jogi alkotással. Pedig ez a jogi alkotás belbecsénél fogva is megérdemli azt, hogy éppen ezen egyesület keretében tudományos megvilágítás tárgyává tétessék; mert a mi moratóriumi rendeletünk nem mechanikus egybefoglalása a pillanatnyi szükségletek behatása alatt keletkezett, összefüggés nélküli rendelkezéseknek, az ezen rendelkezések nyomán fakadó kérdések minden szabályozása nélkül, — mint ahogy azt a külföldi vonatkozó rendeleteknél vagy törvényeknél látjuk —, nem is utánzása egy külföldi mintának, hanem elvi alapokon nyugvó, a részletekig hatoló, önálló, rendszeres, mondhatnám kódexszerű szabályozása a moratórium intézményének. E szabályozást, mint méltóztatik tudni, ankétek előzték meg, amely viták eredménye alapján a kormány a legnagyobb gondossággal döntött az egyes kérdésekben. Hogy csak némi halovány képet nyujtsak a fennforgott kérdések nehézségeiről, legyen szabad az egyes kérdésekre ráutalnom. Az alapkérdés vagyis azon kérdés, hogy a jelenlegi gazdasági rendszerbe szabad-e még egy moratóriumot beleilleszteni és nem kellene-e idejekorán olyan intézményekről gondoskodni, amelyek a hadikészültséget a gazdasági téren biztosítják, külön vita tárgyát a dolog természete szerint nem képezhette; mert hiszen ilyen intézményeink nem voltak és így vitán kívül állott, hogy a moratóriumot létesíteni kell; hiszen még a büszke Angliában is kénytelenek voltak a moratóriumot, mint intézményt életbeléptetni. Azonban a moratórium szükségességének felismerése mellett a fontos kérdések egész sora volt előzetesen eldöntendő. Kiterjedjen-e a moratórium az összes magánjogi tartozásokra, avagy csak a pénztartozásokra; kiterjedjen-e minden pénztartozásra, amelynek gyökere a moratórium kihirdetését megelőző időbe nyúlik vissza avagy csak azokra, amelyek a moratórium kihirdetése előtt már teljesen létesültek; vajjon a moratórium alól kivétessenek-e egyes tartozások és ha igen, minő elvi alapon; vajjon minő hatása legyen a moratóriumnak különösen a papirszerű követelésekre, a követelések fentartása és érvényesítésére szolgáló cselekményekre; minő hatása legyen a moratóriumnak a kihirdetése előtt keletkezett és utána teljesítendő kétoldalú jogügyletekre, különösen a biztosítási ügyletekre; minő hatása legyen a moratóriumnak az elévülésre és egyéb a jogok érvényesítésére vagy fenntartására akár törvényileg, akár a felek ügyleteiben kikötött határidőkre és a lejáratkori nemfizetés esetére akár törvényileg akár ügyletileg megállapított következményekre; vajjon a moratórium csak a lejáratot tolja-e ki, avagy pedig fizetési halasztás természetével bírjon, amivel összefügg a beszámítási jogosultság kérdése, a nem kamatozó tartozások kamatkötelezettségének (moratóriumkamatok) kérdése stb. Minő intézkedések teendők a betétintézetek érdekeinek megóvása végett egyfelől, a betevő jogos érdekeinek megvédése végett pedig másfelől?

Ha most már figyelembe venni méltóztatik azt, hogy mindezen kérdésekben nagy elvi és érdekellentétek forogtak fenn, hogy a parlamenti fedezet hiányának tudatában kétszeres aggályossággal s fokozott gondossággal eljáró kormányunk egyes kérdéseket újabb s újabb megfontolás tárgyává tette, ami a dolog természete szerint a döntést késleltette, akkor mérlegelhetik talán, hogy minő nehéz feladattal találta szemben magát a rendelet szerkesztője, amikor ő maga is a vitákból kivéve a maga becsületes részét a legutolsó percekben és a legrövidebb időn belől a döntésnek megfelelő jogszabályokat megalkotni és megszövegezni kényszerült. Hogy az ilyen lázas munka mellett a rendeletekben egyes szövegezési fogyatékosságok találhatók, az nagyon természetes; hiszen ilyenekkel találkozunk még a kodifikáció minden retortáján keresztülment törvényekben, sőt még a különben művészileg alkotott új perrendtartásban is. Hogy a rendeletben akadnak egyes rendelkezések, amelyekkel talán nem értünk egyet mindnyájan, az szintén természetes, mert ez minden téren így van. Konstatálhatjuk azonban azt, hogy moratóriumtörvényünk, hiszen annak lehet tekinteni a rendeletet, úgy struktúrájában, mind érdemleges rendelkezéseiben a jogászközönséget ép úgy mint a nagyközönséget megnyugtatta, kielégítette és a mindennapi gyakorlat során a magam részéről legalább azt tapasztaltam, hogy a legtöbb kérdésben kielégítő megoldást nyújt. Én tehát úgy érzem, hogy nem foglalkozhatom a moratórium megszüntetésének kérdésével anélkül, hogy annak irányában, aki a legnagyobb munkát teljesítette a moratóriumrendeletek szerkesztése körül vagyis Szladits Károly úr őméltóságával szemben ez alkalomból elismerésem szerény adóját le ne rójam. (Általános éljenzés!) Ő nincs jelen, de meghallhatja utólag is, hogy ez elismeréshez egy óhajt is fűzni bátorkodom, t. i. azt, hogy munkáját a jogtudomány nézőpontjából ő maga ismertesse az egylet körében. Remélem, hogy ezen, őt mint jogtudóst terhelő kötelezettség teljesítésére nem fog túlhosszú moratóriumot igénybe venni és meg vagyok róla győződve, hogy az ő értékes ily tárgyú értekezése méltó betetőzése lesz a moratórium körül kifejtett nagy munkásságának.

Áttérve most a napirendre vagyis a kérdőpontokra, Engel kollégánk helyesen jegyezte meg, hogy az 1—6. pont és a 9. pont egy összefüggő komplexumot képez, mert felöleli a moratórium gazdasági természetével kapcsolatban levő kérdéseket. Én őszintén szólva abban a kérdésben, hogy megszüntetendő-e, illetve feloldandó-e már a moratórium, mikor oldandó fel és minő mértékben, nem érzem magam kompetensnek. Azokból a tapasztalatokból, amelyeket klientelámmal kapcsolatban szereztem, nem merek következtetni az ország összes adósaira és így abból megnyugtató véleményt én még a magam részére sem mernék leszűrni. Azt tartom, hogy ezen kérdések azok, amelyekben a gazdasági tényezők hivatott képviselői lennének elsősorban meghallgatandók és az ő véleményük lesz az, amely e kérdésekben teljes súllyal fog bírni. Mi jogászok csak arra mondhatnánk tulajdonképen véleményt, hogy a már elhatározott vagy szükségesnek mondott feloldás, milyen módszer szerint volna végrehajtandó, hogyan oldandók meg a technikai kérdések és az ezek körül felmerülő jogi nehézségek és melyek az ezek elhárítására esetleg szükséges eszközök.

Bármilyen eltérők legyenek e tekintetben nézeteink, abban bizonyára egyetértünk, hogy olyan módszert, amely mind a két

felet, hitelezőt és adóst egyaránt megnyugtatná, amely biztosítaná a hitelezőt, hogy követeléséhez jutni fog és biztosítaná az adóst, hogy ő kötelezettsége teljesítésére szorítva az anyagi romlásnak kitéve nem lesz, nem ismerünk. Hiszen moratórium nélkül, a rendes viszonyok közt is, sajnos százezrekre megy az úgynevezett behajtási perek száma; igen sokan vannak, akik normális körülmények között sem képesek megállni a gazdasági küzdelemben és kidőlnek. Ennélfogva arról, hogy egy általános megnyugtató módszert lehessen találni, le kell mondanunk. Meg kell elégednie a rendelet alkotójának azzal, ha olyan módszert választ, amely minden valószínűség szerint az esetek többségében kielégítő eredményre fog vezetni. Azt hiszem, hogy az a módszer, amelyet a negyedik és ötödik moratórium-rendelet egyelőre választott, vagyis hogy a moratórium alól feloldott tartozások számára általánosságban a részletfizetés kedvezményét adja meg, az egyedüli helyes általános elv. Miután azonban tény, hogy ezen módszer egyes esetekben, illetve vidékenként méltánytalanságra vezetne, ezt ki kell egészíteni az esetenkénti halasztás megadásának lehetőségével, valamint azzal, hogy mint az ötödik rendelet is tette, hogy egyes a háborús események által sujtott vidékek az általános szabály aló kivétessenek. Most már, hogy legyen-e az egyes kivételes esetekben bírói halasztásnak helye, avagy legyen-e valamely közbeékelt közigazgatási hatóság a halasztás jogával felruházva, azt külön megfontolás tárgyává tenni bizonyára érdemes. Itt megjegyzem, mert ez bekapcsolódik a hatodik kérdésbe és a perrendtartás 391. §. alkalmazhatásához tartozik, hogy nemcsak azért nem elegendő esetleg a perrendtartás e szakasza, mert ezt külön rendelkezés nélkül nem lehetne alkalmazni a január 1-e előtt folyamatba tett perekben, hanem azért is, mert egyes esetekben az új perrendtartás értelmében sem alkalmazható e szakasz; így különösen váltóügyekben nem, mert a perrendtartás 618. §-a szerint ilyen ügyekben három napi teljesítési határidőt kell kitűzni és ettől a bíróság el nem térhet. Viszont azt, hogy a váltótartozásokra kiterjedőleg is adassék meg a halasztási jog, nagyon megfontolandó. Az osztrák moratóriumi-rendelet például most már megadta a bírói halasztás lehetőségét a moratórium alól kivett tartozásokra is; expressis verbis azonban kivette ebből a váltót és a csekket. Megfontolandó nálunk e kérdés annál is inkább, mert azokat a vidékeket, amelyek a háborús események befolyása alatt nem teljesíthetik törlesztéseiket, különösen váltókra nézve, már is kivette a moraratóriumi rendelet és valószínűleg a jövőben is ki fogja venni. Hogy az ország többi részében, amelyek a hadiesemények által alig vannak érintve, is megadassék a váltók tekintetében a hatósági halasztás lehetősége: részemről indokoltnak nem tartom.

Általánosságban tehát helyesnek vélem, hogy az újabbi moratórium-rendeletek a halasztás kedvezményét a havi részletfizetés kedvezményével helyettesítették, legalább egyes követelés-csoportok tekintetében és kívánatosnak vélném, hogy ezen helyettesítés legközelebb az összes tartozásokra kiterjesztessék. E részben csak a követelések két csoportjára nézve javasolnék némi megszorítást; az egyik csoport az úgynevezett betéti követelések csoportja; a másik a forgalmi papirokból eredő követelések csoportja.

A betétekre vonatkozólag már a múlt alkalommal Schreyer kollegánk kiemelte, hogy a betéti követeléseknek nagy része, sőt nagyobb része van már a moratórium alól kivéve nagy veszélyeztetésével a kisebb s közép pénzintézeteknek, nem is beszélve azokról az intézetekről, amelyeket Engel kollégám a «vidéki intézet» jelzővel látott el.

A betétek körül ugyanis bizonyos misztikus felfogás látszik a közönség körében uralkodni. Midőn a betét kamatjáról van szó, a betevő méltatlankodik a kamat alacsonysága miatt; mert nézete szerint az intézet a betétből adott kölcsönök útján búsás kamatokra tesz szert; midőn pedig a betét feletti rendelkezésről van szó, a betevő méltatlankodik amiatt, hogy a betett összegekről nem rendelkezhetik azonnal. «Hogyan, — mondja — a saját pénzemről nem rendelkezhetem?» Hogy miféle bűvös szerrel és rejtélyes úton tartsa a pénzintézet a betett pénzt — letétképen — azonnali rendelkezésre készen és mégis helyezze ki azt egyidejűleg búsás kamatra és hogy miként fizesse ki a pénzintézet a betétet moratóriumra való tekintet nélkül, maga azonban a betétekből adott kölcsönök visszafizetését ne követelhesse, az egy nagy rejtély, amelynek megoldásával a betevők, sajnos, azonban mások sem akarnak foglalkozni. Ezen rejtély meg sem oldható és ennélfogva azon pénzintézetek, amelyekhez a jelenlegi viszonyok között újabb betétek alig folynak be (ilyen pedig a kis és középintézetek legnagyobb része) kritikus helyzetbe kerülhetnek.

A betétekre tehát legalább is azon korlátozásokat, amelyeket az V. moratórium-rendelet megállapított, illetve fenntartott, fenntartani kellene további rendelkezésig vagy talán a többi tartozásra megállapított részletek utolsójának esedékességéig vagyis a gazdasági rend teljes helyreálltáig annál is inkább, mert arról, hogy a betéttulajdonos sürgős természetű szükségleteinek fedezésére a betétről nagyobb-kisebb mértékben rendelkezhessék, a moratórium-rendelet bőven — talán túlbőven — gondoskodik. Azt lehetne ugyan ezzel szemben felhozni, hogy a pénzintézet a kihelyezett kölcsönök 10—10 százalékát havonként megkapván, most már pari passu fizethetné a betéteknek 10—10 százalékát is. De tudjuk, hogy ezen kölcsönökre a legtöbb esetben tőketörlesztés tényleg alig fog eszközöltetni, rendszerint «prolongálni» fognak; a kivételesen befolyó törlesztésekre pedig az intézetnek sürgős szüksége lesz azon kifizetésekre, amelyeket a moratórium-rendelet értelmében teljesíteni tartozik.

A forgalmi papirokra áttérve, mindenekelőtt kiemelendőnek tartom, hogy a részletfizetés a forgalmi papir természetével ellenkezik; mert hiszen fogalmilag a fizetés a papir kiszolgáltatása ellenében teljesítendő, részletfizetésnél pedig a papir ki nem szolgáltatható; a forgalmi papiroknál tehát a részletfizetés a papirban a kontinentális jog szerint ki sem köthető. Az igaz, hogy az angol váltótörvény, híven az angol jog konzervativizmusához, a részletfizetéses váltót is ismeri; de ilyen a gyakorlatban alig fordul elő, legalább angol szakemberek nekem azt mondták, hogy ilyent ők még maguk sem láttak. Ha tehát a viszonyok kényszerítő hatása alatt a részletfizetés kedvezménye ennek dacára a forgalmi papirokra is kiterjesztve lett, illetve kiterjesztve lesz, ez következményeiben azon inkonvenienciára vezet, hogy nemcsak fizet az adós anélkül, hogy a papirt kikapná, de kénytelen a rendelet kereseti jogot adni a fizetést teljesített visszkereset alatt állónak merőben hiteles másolat alapján is. Már ezen inkonveniencia egymagában is indokolja azt, hogy az ilyen papiroknál a részletfizetési kedvezmény, illetőleg a részletek száma lehetőleg korlátoltassék, mert mennél több a részlet, annál több az ebből előállható bonyodalom.

De még egy technikai nehézség is követeli a részletek számának megszorítását. Már a IV. moratóriumi rendelet szerint ugyanis a múlt évi augusztus és szeptemberi lejáratok a folyó hónapban fizetendők és így egy hónapba lettek kumulálva; ehhez járulnak a január hóban lejáró nem moratóriumos váltók és a múlt évi július havából fennmaradt papirok, úgy hogy a folyó hónapban tényleg a máskülönben 3 hónapban beszedésre kerülő váltóanyag lesz (részben) törlesztendő; ha most már a 10% havi részletnél megmaradtunk volna, akkor február hóban — az október—november havi lejáratoknak csatlakozása folytán — már 5 hónapnak, március hóban és a következő hónapok mindegyikében egészen októberig bezárólag, 7—7 hónapnak váltóanyaga gyült volna össze; ilyen nagy anyagot kezelni, bemutatni, beszedni, elszámolni stb. már valamivel nagyobb forgalmú intézetnél is lehetetlenség, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a nagymérvű hadbahívások folytán csak redukált munkaerőkkel dolgozhatnak.

Viszont a váltókötelezettnek érdeke megköveteli, hogy a részletek számának csökkentése dacára ne terheltessék súlyosabb fizetési feltételekkel, mint más adós.

Mindezen szempontokból ajánlatosnak tartom azt az utat, amelyet újabban már az osztrákok is követni látszanak, vagyis azt, hogy a forgalmi papirokra a kötelezett nagyobb részleteket fizessen, de megfelelő nagyobb időközökben; jelesül fizesse az első 10% részlet után fennmaradó hátralékot 30% részletekben, *de három havi időközökben.* Ezen rendszert alapul véve fizetendő volna tehát:

I. a múlt évi szeptember végéig lejárt papirokra a IV. moratóriumi rendelet szerint folyó évi január havában 10%, április, július és október havában pedig 30—30%;

II. a múlt évi október és november hóban lejárt papirokra folyó évi február havában 10%, május, augusztus és november havában 30—30%;

III. a múlt évi december és folyó évi január hóban lejárt papirokra folyó évi március havában 10%, június, szeptember és december havában 30—30%.

Ezzel el volna érve az, hogy e tartozások csak 4 részletben lennének törlesztendők, hogy egy hóban mindig csak 3 havi váltóanyag egyesülne, hogy továbbá a folyó év első 3 hónapjában a kötelezett csak 10—10%-ot volna köteles törleszteni s hogy végül a 30% törlesztésre szükségelt összegnek gyüjtésére 3—3 hónap állana az adós rendelkezésére.

A IV. és V. moratórium rendelet a folyó évi január hó végéig lejárt váltóanyagot tényleg már három «block»-ra osztotta és így a javasolt törlesztési módozatoknak alapját megvetette.

Áttérve arra a két speciális váltójogi kérdésre, amelyet az előttem szóló két t. kollégám volt szíves nagyjából nekem fentartani, elsősorban kiemelendő a hetedik kérdés, vagyis: «*A részletekben törlesztett moratóriumos váltók tekintetében, ha a részletek fizetése különböző váltókötelezettek részéről történt, minő kivételes intézkedéseket kellene tenni a különböző személyeket megillető visszkereseti jogok épségben tartására?*» Nem tudom, vajjon a gyakorlatban tényleg felmerült-e már olyan eset, amely okát képezte a hetedik kérdés feltevésének. Tényleg azonban már több intézet részéről hallottam kérdést felvetni, hogy mi módon járjon el a hitelező, ha arra a váltóra, amelyen például négy aláírás van, mindegyik teljesített résztörlesztést, kinek adja ki a végén az eredeti váltót? Pl. az utolsó részlet lejárta alkalmával maradt még 20%; bemutatják a váltót az elfogadónak s ez azt mondja, hogy itt van a 20%, tessék ideadni a váltót; ha odaadják a váltót, hol marad az előző részleteket teljesített többi váltókötelezett előző, mi módon érvényesítsék ezek jogaikat, ha az elfogadó a kifizetett váltónak van már birtokában?

Ezen kérdés tulajdonképen nem speciális moratóriumos kérdés, mert ugyanez az eset felmerülhet moratóriumon kívül is. Akárhányszor megtörténik, hogy olyan váltót perelnek, amelyen van elfogadó, kibocsátó és három forgató. De jure, ha már fizetési meghagyás van, a váltóbirtokos senkitől sem tartozik részletfizetést elfogadni, de azért tényleg a váltóbirtokos szívesen fogad el mindegyiktől annyit, amennyit fizet. Ha már most mindegyik fizetett pl. 20%-ot, itten is felmerül a kérdés, hogy kinek tartozik a váltóbirtokos a váltót kiadni? Én azt tartom, hogy *minden ilyen esetben a váltóbirtokos* — ha ő teljesen kielégítve lett — *a váltót azon részletfizetőnek tartozik kiszolgáltatni, aki a kötelezettek sorában hozzá legközelebb áll, akivel szemben tehát a többi mind* «*előző*». Vagyis, ha van elfogadó, kibocsátó és három forgató és az utolsó forgató is ad 20%-ot, akkor a váltót az utolsó forgatónak kell kiadni. Nem kívánom a kérdés elméleti indokolását előterjeszteni, csak egész gyakorlatilag fogom beállítani a kérdést. Tehát teszem, az öt váltókötelezett mindegyike fizetett 20%-ot és így az elfogadó is. Az elfogadó nem követelheti a váltó kiszolgáltatását, mert hiszen ő nem fizette ki teljesen a váltót, ő abból 80%-kal még adós és neki csak akkor van joga a váltót visszakérni, ha egészen kifizette; addig pedig csak a Vt. 39. §-ának 2. bekezdésében körülírt nyugtázásra van igénye. A kibocsátó sem követelheti, mert hiszen ő is csak 20%-ot adott és így 60%-kal még tartozik. Igy jár az első, a második forgató is, aki a 20%-os fizetése dacára még mindig 40, illetve 20%-kal adós maradt; azonban a harmadik forgató, miután az ő előzői tényleg már 80%-ot fizettek, a váltóból csak 20%-kal tartozott; ha tehát kifizette ezen 20%-ot, kötelezettségének teljesen eleget tett, ő tehát a váltó kiszolgáltatását már követelheti. Abból, hogy ezen utolsó forgató a váltót kikapja, inkonveniencia nem származhatik; mert ha a váltó az ő kezébe kerül, nem érvényesíthet többet, mint 20%-ot az előzőkkel szemben; bármelyik visszaválthatja tőle 20%-kal, illetve a megfelelő visszkereseti összeggel (Vt. 48. §-a) és mehet saját előzője ellen. Megjegyzem, hogy tudtommal ezen kérdés nálunk még eldöntve nincsen, hanem a Reichsgerichtnek van egy ily értelmű határozata* és miután váltóügyekben nálunk a Reichsgerichtnek határozatai — joggal — nagy súllyal bírnak, azt hiszem, hogy adott esetben a mi bíróságaink is ezt a megoldást fogják helyesnek elfogadni. Ebből kifolyólag tehát nem tartom szükségesnek, hogy e kérdésben valamely speciális rendelkezés vétessék fel a moratórium-rendeletbe.

Igaz, hogy ezen megoldás mellett épen a moratórium-rendeletek által elfogadott hiteles váltómásolatok rendszeréből kifolyólag egy másik nehézség merülhet fel; megtörténhetik ugyanis, hogy az utolsó forgató akkor fizetett 20%-ot, amikor a többi előző még mitsem fizetett volt és így fizetéskor egy hiteles másolatot kapott, amelynek alapján megtámadta az őt megelőző forgatót és ettől tényleg visszakapta a 20%-ot. Ezt már most a váltóbirtokos nem tudja és így bona fide — megkapva a többi kötelezettől a 80%-ot — a harmadik forgatónak adja ki a váltót, akinek tulajdonképen már követelése nincs. Ezt meg lehetne gátolni oly módon, ha kimondatnék, hogy a váltóbirtokos az utolsó forgatónak csak úgy adhatja ki a váltót, ha ettől a hiteles másolatot visszakapja. Azonban azt tartom, hogy ilyen eset és a harmadik forgató részéről elkövetett visszaélés a gyakorlatban alig fog előfordulni és ezért nem volna érdemes az intézeteket azzal terhelni, hogy számon tartsák a hiteles vagy egyszerű másolatokat; mert azon esetben, ha a harmadik forgató a váltót — bár már nem őt illeti — mégis visszavenné és azt az előző forgatót támadná meg, aki vele szemben kötelezettségének már eleget tett, ezen megtámadott előző vele szemben a történt fizetéssel védekezhetnék; ha pedig távolabbi előzőt perelne, akit a közvetlen előző is a hiteles másolat alapján igénybe vesz, akkor az így két oldalról megtámadott kötelezettnek az új perrendtartás módot ad arra, hogy a fizetési meghagyásos eljárásban is perbehívással, illetve bírói letétbehelyezéssel kötelezettségétől szabaduljon. (Pp. 89., 92. §-ok.) Szóval a hetedik kérdés tekintetében, még ezen említett eshetőség dacára sem látom szükségét valamely rendelkezésnek, ilyent legfeljebb didaktikai szempontok indokolhatnának.

A 8-ik kérdőpont, vagyis: «*Minő átmeneti intézkedésekkel kellene helyreállítani a váltójog rendes szabályait a nem moratóriumos váltók bemutatása tekintetében? (Ötödik moratóriumi rendelet 2. §-ának utolsóelőtti és utolsó bekezdése.)*» már sokkal nehezebb kérdést tartalmaz. Már a 2. vagy talán a 3. rendelet előkészítése idejében az érdekelt gazdasági tényezők azt az óhajt nyilvánították, hogy igen célszerű volna valamely módot találni arra, hogy a moratórium alatt lejáró váltókat meg lehessen újítani; hogy azután ne egy holt, hanem élő váltóanyag kerüljön tárcájukba, amely automatice beleilleszkednék a rendes váltóforgalomba és így lehetővé tenné az üzlet normális folytatását; több pénzintézet gyöngéd s kevésbé gyöngéd nyomással igyekezett is az előzőket ilyen megújításra rábírni. Az adósok hajlandók lettek volna új váltókat adni, ha biztosítják őket arról, hogy az újított váltók tekintetében is élvezhetik a moratórium halasztási kedvezményét. A jogászok erre azt mondták, hogy egy olyan normalisnak jelentkező váltó, amely a moratórium kihirdetése után kelt, nem esheti moratórium alá; ez alól a moratórium-rendelet elvi okokból nem tehet kivételt az újított váltók tekintetében sem, a harmadik jóhiszemű váltóbirtokosra való tekintettel; azonban nincs akadálya annak, hogy a felek épúgy, mint más kötelmeknél, a váltóknál is kiköthessék, hogy valamely konkrét váltó, — bár 1914 aug. 1-e után keletkezett — csakis a moratórium-rendelet értelmében legyen fizetendő s hogy ezen kikötés, ha a váltóban kifejezve van, pl. így, «fizessen ezen moratóriumos váltó ellenében», harmadik személyekkel szemben is joghatállyal ruháztassék fel. Azonban a váltónak «moratóriumos» váltóként való megjelölését egyes intézetek ellenezték, mert a váltónak ilyen minőségét deklarálni, bevallani nem akarták. Ez egy érdekes jelenség, amely élénk világot vet a kereskedővilág sajátos felfogására. Kereskedők, bankok kellemetlen dolgokat nem szeretnek nevükön megnevezni; a kereskedő nem ad zálogot, hanem «fedezetet» nyujt vagy «lombardíroz»: a tőzsdeember «kosztba ad»; intézet pedig a világért sem adna váltókat zálogba, de «pensióba» — alacsony kamat mellett — nagyon szívesen.

A jelen esetben is tehát a «moratórium»-os jelzést perhorreszkálva inkább lemondottak az ú. n. moratóriumos váltóról s azon úthoz folyamodtak, hogy esetről-esetre nyilatkozatot adtak a megújító váltóadósnak, melynek értelmében az új váltókat is moratórium alá eső váltókként fogják kezelni. Igy történt, hogy — értesülésem szerint — a váltóanyagnak vagy 70%-a átalakult külsőleg moratórium alá nem eső, a felek közötti megállapodás szerint pedig moratórium alá eső váltóvá.

* R. G. IV. 58—60. l. — ugyanígy vélekedik Staub váltókommentárjában a 39. cikkhez 8. §. alatt fűzött magyarázatában.

De «habent sua fata libelli»! Megtörtént, hogy az aláíróknak nagy része időközben hadbavonult s ennélfogva nem lehetett újító váltót kapni; itt állott tehát a váltóbirtokosoknak külsőleg moratóriummentes váltóanyaga, amelyet meghosszabbítani nem lehetett, ellenben megóvatolni és az elévülés miatt perelni kellett volna! Ennek meggátlására statuálta a negyedik moratóriumrendelet (2. §. utolsó bekezdés) azt a különösnek látszó és unikumnak mondható rendelkezést, amely szerint a moratórium alá nem eső váltó óvatolási határideje a lejárattól számítandó két hónap és két nap ugyan, de ezen határidő semmi esetre sem telik le 1915. évi február hó 4-ike előtt, vagyis a határidő utolsó napja még akkor is február hó 3-ik napja, ha a 3-ik moratóriumrendeletben megállapított óvatolási határidő már régen eltelt volna!

Miután a negyedik rendelet a-t mondott, az ötödik b t volt kénytelen mondani és így ugyanilyen módon a minimális határidőt megint kitolta április 3-ikára. Ez természetesen nagy bajokra vezet, nem annyira a megújított (többnyire pénzbeszerzési) váltóknál, amely a felek megállapodása esetén inter partes moratórium alá esik, hanem a rendelkezés általános természeténél fogva az úgynevezett üzleti váltóknál; mert a rendelet megadván a módot az óvás kitolására, az adósok elvárják, hogy a hitelező ezen joggal éljen; — ha nem teszi és a fizetés elmaradása esetén azonnal óvatol, ezt barátságtalan zaklatásnak minősítik. Ez aláássa a váltófizetési diszciplinát, mely hogy mennyire fontos, magyarázatra nem szorul. Ezen privilegium odiosum-tól tehát jó volna mielőbb szabadulni, csakhogy nem lehet olyan könnyen; mert az az állapot, hogy az újító váltó be nem szerezhető, be nem látható ideig fog tartani, t. i. addig, míg a békekötés be nem következik és még azután is pár hétig, míg a hadbavonultak vissza nem térnek; addig nem lehet szó arról, hogy a váltók kicserélhetők legyenek. Ennélfogva ma arról beszélni, hogy ezen rendelkezést mikép lehetne módosítani, legalább is korai. Azonban ebből minden bizonnyal nagy inkonveniencia fog támadni; a meg nem óvatolt, de óvásra szoruló váltóanyag folyton szaporodik és így a moratórium vége felé ezen anyag likvidálására különleges rendelkezéseket kell majd életbeléptetni. A 8-ik kérdés tehát igénytelen nézetem szerint most még időelőtti; mert a megoldási módozatot csak akkor lehet majd megállapítani, amikor már a bajt előidéző állapotnak vége lesz s amikor már tudni fogjuk, hogy hány hónapra terjedő váltóanyag szorul újabb rendezésre. *Dr. Sichermann Bernát.*

A kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás.*

Áttérve a rendelet részleteinek megbeszélésére, talán helyesebb lett volna az összes nem peres kereskedelmi és váltóügyeket — a cégügyek kivételével — kir. járásbíróság hatáskörébe utalni.

Ennek azonban tudvalevőleg törvényes rendelkezés állta útját (Ppé. 5. §-a), úgy hogy a váltónak, az elveszett utalványnak és csekknek megsemmisítésére a törvényszék hatáskörét fenn kellett tartania, ennek megfelelően aztán természetszerűen a megsemmisítéssel kapcsolatos egyéb intézkedések is a törvényszék hatáskörébe voltak utalandók.

A cégügyeket nézetem szerint helyesen tartotta fenn a rendelet a törvényszék hatáskörében. E téren naponként súlyos és nagyhorderejű jogviszonyok kerülnek szőnyegre, amelyeknek helyes megoldása egy-egy virágzó vállalat életkérdése lehet.

Teljes elismeréssel a járásbíróságok működése iránt, ezekben az ügyekben mégis helyesebb volt a rendszerint nagyobb áttekintéssel bíró törvényszéket megtenni elsőbíróságnak, amely az előterjesztésben is lényeges eszközt talál a netáni hiány gyors és alapos revideálására, a felfolyamodással pedig a kir. ítélőtáblák gyakorlati érzékében megnyugtató jogorvoslatot.

A gyakorlat is ott fejlődik s ott alakulhat helyes irányban, ahol az esetek sűrű egymásutánja rákényszeríti a bírót a kérdéssel való tüzetes foglalkozásra, a központosítás tehát nálunk a cégbíróságok kiterjedt ellenőrzési és felügyeleti jogánál fogva mindenesetre helyénvaló.

Eltekintve ettől a Pp. az úgynevezett cégügyekből felmerülhető perek nagy részét a járásbíróság hatáskörébe utalja s így ezeknek a pereknek nagy kontingensét a felsőbíróság kritikája elől elzárta. Ebből a szempontból is helyes volt a cégügyeket a törvényszék hatáskörében fentartani.

A hatáskör és illetékesség tüzetes szabályozásával különben a rendelet sok felesleges vitának vette elejét. A beépített mótornak vagy gőzgépnek, az elégett ingatlan szakértői szemléje eddig a K. Elj. 10. §-a alapján folytonos vita tárgya volt, ezentúl, azt hiszem, ebben kétség nem lesz.

A hatáskör és illetékesség szempontjából legfontosabb intézkedés a rendelet már említett 7. §-ának utolsó bekezdése, mely szerint az a körülmény, hogy hatáskörrel nem bíró vagy nem illetékes bíróság járt el, az eljárás érvényességét nem érinti.

Ha visszagondolunk azokra az ölnyi periratokra, amelyeken végig kellett gázolnunk pusztán azért, mert állítólag nem illetékes bíróság rendelte el a szemlét, a rendelet ezen szakaszát, mint határozottan jótékony novumot kell üdvözölnünk.

Már az előbb hangsúlyoztuk, hogy a rendelet ezen intézkedése a felek anyagi jogát épen nem érinti. Azt a magánjogi kérdést tehát, hogy a Kt. 351. §-a alapján az árú eladása kellő helyen történt-e, a rendelet fenti intézkedése épen olyan kevéssé érinti, mint azt, hogy az eladás kellő időben foganatosíttatott-e? A Kt. 320. §-a esetében az a fél, aki az árút nem az illetékes járásbíróság útján helyezi el és ezáltal netán az ellenfél károsodását okozza, magánjogilag mindenesetre felelős az ebből származó kárért, még ha a letétel érvényessége nem is támadható meg.

A bíróságok belső szervezetét illetőleg a 8. §. akként rendelkezik, hogy a nem peres kereskedelmi és váltóügyekben elsőfokban a törvényszék is mint egyes bíróság jár el, amennyiben a rendelet másként nem intézkedik. Másként intézkedik a rendelet a 25. §-ában, mely szerint az előterjesztés vagy az előterjesztéssel kapcsolatos felfolyamodás felett hármas tanácsban a törvényszék határoz. Ha a bíróság nem volt szabályszerűen alakítva, a felsőbíróság a végzést a Pp. értelmében feloldja. A Pp. maga nem tartalmaz ugyan a felfolyamodásra megfelelő rendelkezést, mert a min. indokolás szerint a felfolyamodásra kötelező feloldási eseteket egyáltalán nem kíván felállítani, hanem a felsőbíróságra bízza, hogy a legmegfelelőbb intézkedést megválassza (Min. indokolás 560. §-hoz), mindazonáltal nem lehet kétséges, hogy amidőn az elsőbíróság alakulásában hiba van, felfolyamodás esetén is az 504. §. hivatalból alkalmazandó. (Min. indokolás az 504. §-ához.)

A nem peres eljárást csak az erre jogosított fél kérelmére lehet megindítani, amennyiben a törvény vagy a rendelet mást nem rendel (10. §.). A törvény rendelkezése szerint a cégbejegyzésre vonatkozó eljárást kell hivatalból megindítani (Kt. 21. §.), a rendelet 32. §-ában e mellé még azt az esetet is felvette, amikor a cégjegyzékbe történt bejegyzés a törvény kötelező rendelkezését sérti. A bíróság ebben az esetben is hivatalból hívja fel az érdekelteket a törvényellenesség megszüntetésére.

A 13. §-ban megengedett formátlan, kötetlen tudakozódás, szakértő véleményének meghallgatása, a feleknek vagy harmadik személyeknek okirat felmutatására való kötelezése, olyan hatalmat ad a bíró kezébe, amely a tényállásnak minden irányban való tisztázására alkalmas.

Hordereje lesz ezen rendelkezésnek a váltón alapuló zálogjog érvényesítése esetén, mely ezen szakasz alapján sok tekintetben enyhül és inkább alkalmazkodik az új Vt. 106. §-ához.

Tudvalevőleg a váltón alapuló zálogjognak perrenkívül való érvényesítése gyakorlatban eddig vitás volt, az elmélet pedig a törvény indokolásából kiindulva határozottan amellett foglalt állást, hogy a zálogjog váltó alapján csak keresettel érvényesíthető.*

A rendelet — tekintettel a 13. és 17. §-okban nyújtott garanciákra — a zálogjog érvényesítését a Vt. 106. §-ának ama rendelkezése értelmében, hogy a váltóhitelező az ingóságokat *a váltóeljárás szabályai szerint* kielégítésre fordíthatja, perenkívüli eljárásra utalta. Ez különben az egyetlen eset, amelyben állást foglalt és a nem peres eljárásra utasított egy eddig vitás ügyet.

Hordereje lesz továbbá a 13. §-nak a cégügyek terén a közgyűlési meghívótól a mérlegig.

* Az előbbi közleményt lásd a mult heti számunkban.

* Plósz, Nagy F., Grecsák: Váltójog: 106. §-ához.

Természetesen nem magyarázható e szakasz akként, hogy ezzel a Kt. rendelkezései felforgattassanak és a cégbíróságnak most már inquisitorius hatalom imputáltassék a felügyelet és ellenőrzés körül. A cégbíróságnak felügyeleti és ellenőrzési hatalmát és kötelességét ez a rendelkezés nem nagyobbította, hanem eszközeit írta körül precizebben. A cégbíróságnak ezentúl sem lehet joga a közgyűlés szuverenitását érinteni és a tényállás tisztázása címén vizsgálatot elrendelni, de viszont módja lesz az eszközök megválasztásában, amellyel felügyeleti és ellenőrzési jogát gyakorolhatja.

Az a körülmény, hogy a bíróság hivatalból köteles a tényállást tisztázni, nálunk is megoldja azt a sokat vitatott kérdést, hogy a bejegyzést kérő egyén kereskedői minőségét a bejegyzés foganatosítása előtt hivatalból kell megállapítani (Staub: 29. §. Anm. 8.).

Már előbb rámutattam különösen a rendelet 17. §-ának fontosságára. A gyakorlatnak ez a szakasz szabad tért enged az úgynevezett ideiglenes intézkedések megválasztására s természetes, hogy a gyakorlatnak lesz feladata e szakasz kiépítése. Épen ezért nehéz volna ez intézkedés horderejét már most leszögezni.

Nézetem szerint azonban ez a rendelkezés semmiesetre sem szolgálhat arra, hogy a törvény által kifejezetten per útjára utasított jogviszony bár ideiglenesen is peren kívül rendeztessék, viszont azonban, ahol a bíróság, mint közigazgatási hatóság a közrend érdekében is eljár, e szakasszal nem peres úton is mélyen belenyúlhat a felek érdekében a jogviszony rendezésébe.

A Kt. 174. §-a értelmében minden egyes részvényest kereseti jog illet a közgyűlési határozat ellen, ha az a törvénnyel vagy alapszabályokkal ellenkezik.

A Kt. ez intézkedése annyira határozott, hogy a rendelet 17. §-a ennek megkerülésére nem fog módot nyújtani.

A cégbíróság felügyeleti és ellenőrzési joga ennek a szakasznak az alkalmazására még akkor sem ad módot, ha a szabálytalanságra vagy törvényellenes határozatra a bíróság figyelmét egy harmadik külön felhívta.

A nem peres eljárásban, illetőleg az ezen keretben megállapított tényállás alapján a közgyűlési határozat folytán szükségessé vált bejegyzés sem függeszthető fel a megtámadási per eldöntéséig, mert a megtámadási perben beadott keresetnek felfüggesztő hatálya nincsen s így a bejegyzés sem függ olyan körülménytől, amelynek megállapítása más polgári peres vagy perenkívüli eljárásnak szolgál tárgyául (Pp. 234.).

(Folyt. köv.) *Dr. Nitsche Győző.*

Bírói halasztás a teljesítésre.

(Pp. 397. §.)

I. A Pp. 397. §-a nagy jelentőségű új intézmény alapját rakta le. A bíróság «*rendkivüli körülmények között az alperes kérelmére hosszabb határidőt szabhat*» az ítéletben megállapított kötelezettség teljesítésére.

Mit jelent a Pp. e rendelkezése? Mely feltételek fenforgása esetén és mennyi halasztást adhat a bíróság? Mi volt a «törvényhozó akarata» midőn a régi perrenddel szemben ily fontos jogot adott a bíróságnak? Hiába tanulmányozzuk át a Pp. 1901., 1902., 1908. és 1910-iki javaslatainak indokolásait, e kérdésekre egyik sem ad választ. Kísérjük végig a 397. §.-t különböző fázisaiban. A fáradságért a türelmes olvasó kárpótlást fog találni abban a több irányú tanulságban, melyet a §. érdekes fejlődéstörténetéből meríteni lehet.

II. A Pp. 1901-iki javaslatának 416. §-ában nyomát sem találjuk még annak, hogy a bíróság alperesnek a teljesítésre halasztást adhatna. Lényegében ép úgy szabályozta a teljesítés kérdését, mint a novella 23. §-a.* Ez az első szöveg a határidőnek megrövidítését engedte csak meg, meghosszabbítását nem, *kivéve, ha oly nem pénzbeli teljesítésről van szó, melyet fizikai okokból nem lehet* tizenöt nap alatt befejezni.

Az 1902-iki javaslatban a 401. §. intézkedik a teljesítés kérdéséről. Ez a §. jelentéktelen változtatást eszközölt az 1901-iki javaslat 416. §-án. Nevezetesen a tizenötnapos teljesítési határidő megállapítása után azt mondja: «A *felperes kérelmére* a bíróság ezt a határidőt *meghosszabbíthatja* és szükség esetén meg is rövidítheti». A következő mondat ezt az újítást azzal toldja meg, hogy ugyancsak felperes hozzájárulásával a bíróság a kötelezettségnek részletekben való teljesítésére külön-külön határidőt szabhat.

Az indokolás erről az újításról azt mondja, hogy alperesre nézve sok esetben méltányos lehet és a felperesnek is érdekében állhat.

Az 1908-iki javaslatban szakaszunk már mint 397. jelentkezik, teljesen azonos az 1902-iki 401. §-szal, csak a kritikus mondat szövege új, anélkül, hogy a módosítás lényegbevágó volna. Az új szövegezés szerint: «A felperes kérelmére a bíróság hosszabb és szükség esetén rövidebb határidőt szabhat».

Az első lényeges fordulat az 1910-iki javaslatban állott be. Ennek a javaslatnak a 397. §-a szószerint megegyezik az 1908-iki javaslat 397. §-ával a kérdéses mondatot kivéve, amely az 1910-iki javaslatban már ép megfordítottját mondja annak, amit az 1908-iki szöveg rendelt: «*Szükség* esetében a bíróság az *alperes kérelmére hosszabb*, a felperes kérelmére rövidebb határidőt szabhat».

Az 1902-iki és 1908-iki szöveggel szemben tehát most már a bíróság az *alperes kérelmére* is szabhat hosszabb határidőt. Az 1910-iki javaslat indokolása *egy szóval sem említi a két szöveg közötti eltérést*, a szakasz indokolása az 1902., 1908. és 1910-iki javaslatokban *szószerint azonos.*

Az indokolásnak ez a hallgatása talán úgy magyarázható, hogy az 1910-iki javaslat szerkesztői a mondat új szövegezését nem tekintették újításnak. Azt, hogy alperes *szükség esetén* a teljesítési határidő meghosszabbítását kérheti, úgy is lehet magyarázni, hogy az ilyen meghosszabbításnak csak akkor van helye, ha arra a teljesítés eszközléséhez *szükség van,* vagyis ha az tizenöt nap alatt egyáltalán nem eszközölhető. Ugyanezt rendeli ugyan a szakasznak utolsóelőtti bekezdése is* és így tulajdonképen ugyanaz a gondolat ugyanabban a szakaszban kétszer nyert volna ily magyarázat mellett kifejezést. Persze nem volt lehetetlen az a magyarázat sem, hogy a bíróság pénz fizetésére is adhat halasztást alperesnek. Nyílván így értette az 1910-iki javaslat 397. §-át az igazságügyi bizottság is, amely jelentésében következőképen emlékszik meg szakaszunkról: «A bizottság csak rendkívüli körülmények között tartja indokoltnak azt, hogy az ítélet teljesítésére az alperes kérelmére a 15 napos határidőnél hosszabb határidő legyen szabható; *attól tart, hogy a javaslat mostani szövege mellett a felperes kárára* gyakrabban fog megtörténni a teljesítési határidőnek meghosszabbítása. Ezért az első bekezdés második mondatát így szövegezte: «Szükség esetében a bíróság a felperes kérelmére rövidebb határidőt, rendkívüli körülmények között pedig az alperes kérelmére hosszabb határidőt szabhat».

Az igazságügyi bizottság tehát meg akarta szűkíteni a bíróságnak halasztási jogát, de nézetem szerint ép ellenkezőjét érte el az új szövegezéssel. A régi szöveg («szükség esetén») még megengedte azt a magyarázatot, hogy a bíróság csak oly esetben adhat halasztást, midőn a halasztás *szükséges*, mert tizenöt nap alatt a teljesítés *lehetetlen*, az új szöveg szerint a halasztás szüksége *rendkívüli körülmények* következtében állhat be alperesre nézve, tehát ez mindenféle teljesítésre, a pénzbelire is, érthető. Az igazságügyi bizottság úgy tudom, tudatosan szövegezte meg így a 397. §-t, szociális olajcsöppnek szánta a bíró halasztási jogát, jelentéséből azonban ez nem tűnik ki.

III. Ha kétség férhetett volna ahhoz, miként lehet és kell a Pp. 397. §-át értelmezni, úgy azt eloszlatta volna a negyedik és ötödik moratórium-rendelet 22. §-a. E szakasz szerint a háborús események által közvetlenül érintett adósoknak nyujtott kivételes kedvezmények nem érintik a 397. §-ban foglalt azt a szabályt, hogy a bíróság rendkívüli körülmények között az alperes kérelmére a rendesnél hosszabb teljesítési határidőt szabhat. Cikkem szempontjából a moratórium-rendelet e figyelmeztetésénél főleg

* Első két bekezdése szószerint a következőképen szólt: «Az ítéletben megállapított kötelezettség teljesítésére tizenötnapos határidőt kell szabni. *Szükség esetén a bíróság ezt a határidőt kérelemre megrövidítheti.* Oly ítéletben, amely munka végzésére, vagy a dolog természete szerint hosszabb időt kívánó másnemű teljesítésre kötelez, a bíróság a körülményekhez mért teljesítési határidőt szab».

* Oly ítéletben, amely munka végzésére, vagy a dolog természete szerint hosszabb időt kívánó másnemű teljesítésre kötelez a bíróság a körülményekhez mért teljesítési határidőt szab.

az érdekes, hogy a «szükség esetében» szavakat már el is hagyja és csak a «rendkívüli körülményekre» utal.

A Jogászegylet vitájában már az összes felszólalók nemcsak azt állapították meg, hogy a Pp. 397. §-a alapján a bíró halasztást adhat, hanem arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a moratórium feloldása után a Pp. 397. §-a alapján a bíróságnak alkalma van halasztást adni ott, ahol a konkrét esetekben a moratórium megszüntetése méltánytalanul sujtja az adóst. Szükségtelennek mondották a vitában résztvevők a bírói halasztás jogának szélesebb körben való megadását, mert a 397. §. elég latitude-öt ad a bírónak (Engel). Gallia felszólalásában csak azt kifogásolta, hogy az adós nem kérhet a per megindítása előtt halasztást a teljesítésre, Sichermann pedig rámutatott arra, hogy a váltóperekben kereskedelmi utalvány, kötelezőjegy és csekk alapján indított meghagyásos eljárásban bírói halasztásnak a Pp. 618. és illetve 620. §-a értelmében nincs helye.

IV. Ime a 397. §. tanulságos története. Példája annak, hogy a törvény szövegének értelmezésénél nem mindig irányadó anyaggyüjteménye, mert sem az indokolás ismertetett anyaga, sem az igazságügyi bizottság jelentése egy szóval sem foglalkoznak a nagy horderejű kérdéssel. A bírói halasztás intézményében rejlő szociális gondolat szinte saját súlyánál fogva tört útat magának. Az 1901-iki javaslat szövegezői nem is gondoltak — legalább az indokolás szerint — a bírói halasztás intézményére és ime az igazságügyi bizottság mégis úgy értelmezte, hogy a 397. §. szerint a bírót megilleti a halasztás joga. A bizottság pedig ezt annyira helyesnek ismerte fel, hogy nem törölte az új intézkedést, csak *megszükítette.* A megszűkítés pedig úgy történt, hogy immár senkinek sincs kétsége abban, hogy a bírónak a Pp. 397. §-a alapján rendkívüli körülmények között jogában áll az adósnak bármiféle teljesítésre halasztást adni.

V. Visszatérek ezek után arra, hogy a cikkem elején felvetett kérdésemre mennyi halasztást adhat a bíróság? Sem a törvény, sem annak anyaggyüjteménye semmiféle útmutatást nem ad ebben a kérdésben a bíróságnak. A Pp. 397. §-a egy fehér lapot ad a bíróság kezébe a teljesítés határidejének megállapítása kérdésében, melyet legjobb belátása szerint tölthet ki esetről esetre. Normális, békés időkben talán évek teltek volna el, míg a bírói halasztás intézménye terén valamiféle tapogatózó kísérlet történt volna. A világháború rendkívüli körülményei felszínre vetették ezt a szerény, feltünés nélkül született szakaszt, még mielőtt a Pp. életbelépett volna (negyedik moratórium-rendelet 22. §.). De épen a kérdés nagyfokú aktualitása miatt azokkal szemben, akik a Pp. 397. §-ához a Jogászegylet vitájában hozzászóltak, az a véleményem, hogy ez a szakasz nem teszi feleslegessé a bírói halasztás intézményének részletesebb szabályozását. A Pp. 397. §-a egészen új intézményt visz bele jogrendszerünkbe, alapos előkészítés, részletes kidolgozás és jogrendszerünkbe való beillesztés nélkül.

A Code civil 1244. §-a* szintén megadja a bírónak a halasztás jogát, de Franciaországban a bírói halasztás intézménye több száz éves multra tekint vissza és ellensúlyozza a referé intézménye, amely a hitelező veszélyeztetett érdekeit erőteljesen és gyorsan megvédi.

Anélkül, hogy részletesen ki akarnám fejteni, hányféle irányban szükséges a bírói halasztásnak peres és végrehajtási jogrendszerünkbe való szerves beillesztése, csak példaképen emelem ki a következőket.

Ha a bíró a Pp. 397. §-a alapján az adósnak halasztást ad a teljesítésre, a hitelezőnek nem áll jogában (az igen szűkre szabott «veszély» fenforgását kivéve) követelését *biztosítani.* Biztosítási végrehajtást nem kérhet, sőt még az is kérdés és bizonyára ellentétes bírói gyakorlathoz fog vezetni, van-e ily ítélet alapján telekkönyvi előjegyzésnek helye? Tudjuk, hogy a törvényes moratórium esetén is vitás volt ez a kérdés, époly vitás lesz a bírói moratórium esetén. Feltétlenül szabályozandó az a kérdés is, hogy adhat-e a bíró moratóriumot, ha az adós már a moratórium-rendeletek alapján moratóriumot kapott. E kérdés szabályozása nélkül ellentétes bírói gyakorlat fejlődhetik ki, mert a bíróságok arra az álláspontra helyezkedhetnek, hogy a moratórium-rendeletek már figyelemmel voltak a «rendkívüli körülmények»-re, a bíróság tehát azokat mégegyszer nem veheti figyelembe.

Ha a bírói halasztás intézményét nem építjük ki most, amikor arra legégetőbb szükség van, az a veszély fenyeget, hogy a bírói gyakorlat szélsőségek között fog mozogni, adós és hitelező egyaránt bizonytalanságban lesznek.

Tudvalévő, hogy Németország a háború idejére a bírói moratórium intézményét léptette életbe, de azzal a korlátozással, hogy három hónapnál hosszabb halasztást a bíró nem adhat. Az intézmény célszerűségét és szükségét bizonyítja, hogy máris akadnak, akik azt ajánlják, hogy ezt az intézményt a háború befejezése után is fen kell tartani.*

A Pp. 397. §-ának újítása tehát helyes, de segítsük át az üdvös reformot a kezdet nehézségein és építsük ki ezt a szép gondolatot, melynek csak körvonalai vannak még meg részletes kidolgozás nélkül.

Dr. Teller Miksa.

* Les juges peuvent néanmoins, en considération de la position du débiteur, et en usant de ce pouvoir avec une grande réserve, accorder des délais modérés pour le paiement, et surseoir l'exécution des poursuites, toutes choses demeurant en état.

* Morchutt: «Ist die gerichtliche Bewillung von Zahlungsfristen für die Friedenszeit zu empfehlen?» Juristische Wochenschrift 1915 77. lap.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A büntető-tanácselnökök tanácsvezetési jogosultsága.** Sok szó esett az utóbbi időben arról, vajjon felruházandók-e a törvényszéki büntetőtanácsok vezetői is a tanácsvezetés jogával? A vélemények elágazók, de úgy látszik, azoknak a száma, kik a büntetőtanácsok vezetőit is felruházni kívánnák a tanácsvezetői jogosultsággal, nagyobb, mint az ellenkező nézeten levőké. Magának a kérdésnek perjogi szempontból különös gyakorlati fontossága nincs, mert amint nem semmisségi ok, ha a törvényszék polgári tanácsában egy tanácsvezetői joggal nem bíró törvényszéki bíró elnököl, annak sincs semmi különös akadálya, hogy büntető bírák is felruháztassanak tanácsvezetési joggal. A kérdés csak az, hogy a Pp. 82. §-a alkalmazandó-e a büntető tanácsok vezetőire is?

Nézzük hát kissé közelebbről, hogy is áll ez a kérdés?

Azt az elvet, hogy a törvényszék tanácsában a törvényszék elnöke, tanácselnöke vagy egy tanácsvezetői joggal felruházott bíró elnököljön, a Pp. mondja ki. Ez a törvény a büntető eljárást nem érinti és a dolog természete szerint csak a polgári eljárásra statuál szabályokat, magában véve tehát már ez a körülmény kizárja, hogy a törvényhozás a büntetőtanácsokban leendő elnöklést is a tanácsvezetői jogosultsághoz kívánta volna kötni. De ha figyelemmel kísérjük azokat a bírákat, kik tanácsvezetői jogosultságot nyertek és nyernek, láthatjuk, hogy ezek talán kivétel nélkül polgári szakban, de mindenesetre polgári szakban is működnek, mi pedig azt bizonyítja, hogy az igazságügyminiszter úr is csak a polgári szakban működő bírákat kívánja tanácsvezetői jogosultsággal felruházni. Nézetem szerint a kérdést ez a körülmény is eldönti, mert a büntetőbírák a büntetőtanácsokat ennek dacára most is vezetik, a miniszter eljárásában tehát indirekte benfoglaltatik az is, hogy a büntető tanácsok vezetőinek tanácsvezetői jogosultsággal nem kell felruházva lenniök. Bevallom, hogy a Tüsz. látszólag nem ezen az állásponton van és nézetem szerint az egész kontroverziának a Tüsz. intézkedése a szülőanyja. Tagadhatatlan tény ugyanis, hogy a Tüsz. akkor, amidőn a tanácsalakításról beszél, nem tesz különbséget polgári és büntetőtanács között, miből így egymagában véve teljes joggal vonható le az a következtetés, hogy a büntetőtanácsok elnökeinek is fel kell ruházva lenniök a tanácsvezetés jogával. Ez a következtetés azonban nem helyes. Azt az intézkedést ugyanis, hogy a főtárgyalási tanácsokat a törvényszék elnöke alakítja meg és ugyancsak ő határozza meg, mely törvényszéki bírák fogják a főtárgyalásokat vezetni, a büntető ügyviteli szabályok 75. §-a mondja ki. A büntető ügyviteli szabályokat az új ügyviteli szabályok az ezeket életbeléptető 68,700 914. I. M. rend. 58. és 59. §§-ai szerint hatályon kívül nem helyezték, a főtárgyalási tanácsok elnökeinek kijelölése tehát most is a törvényszék elnökének joga maradt és nincs oly törvény, vagy rendelet, mely kimondaná, hogy ezen joga gyakorlásánál arra, hogy mely bírák vannak tanácsvezetői joggal felruházva, tekintettel lenni tartozik.

Most már különben a kérdés eldöntést is nyert, mert az igazságügyminiszter úr a napokban adott esetben ezt az álláspontot honorálva kijelentette, hogy «a törvényszéki büntetőtanácsok vezetése tekintetében az eddig folytatott gyakorlat tartandó fen és így a tanácsvezetés jogával leendő felruházás iránt javaslat nem teendő».

A büntetőbírák azért találják ezen álláspontot magukra nézve sérelmesnek, mert attól tartanak és talán joggal, hogy miután a törvényszéki tanácselnökök valószínűleg a tanácsvezetők sorából fognak kikerülni, ők tanácselnökök nem lesznek. Ne felejtkezzenek el azonban arról, hogy a táblabírói cím és jelleggel felruházott törvényszéki bírák túlnyomó részben esküdtbírósági és főtárgyalási elnökök, tehát büntetőbírák és így a törvényszék kebelében semmivel sincs rosszabb előmenetelük, mint a tanácselnöki állásokra elsősorban számításba jövő polgári bíráknak. *Csonka Elemér.*

— **A budapesti kir. törvényszék új személyzeti és ügybeosztása** január 19-én lépett életbe. Az új perrendtartás alkalmazására nagyszámú személyzet, gondos előkészületek alapján létesített intézmények állnak rendelkezésre. A bírói és fogalmazói kar két főcsoportba oszlik, a polgári és a kereskedelmi szakosztályra, oly módon, hogy mindegyik szakosztály kebelében 18 tanács fog működni. A két szakosztály joggyakorlatának egyöntetűségét mindenesetre elő fogja mozdítani az a körülmény, hogy a volt kereskedelmi és váltótörvényszéknél alkalmazott bírák közül többen jelenleg a polgári szakosztályban nyertek alkalmazást, míg régebbi közpolgári referensek jelenleg hiteljogi ügykörben dolgoznak. Az egyes szakosztályokon belül az ügyek felosztása tárgyuk szerint oly módon történt, hogy minden egyes tanácsra vonatkozóan megállapíttatott valamely ügycsoport, amelynek ellátása különösen vagyis elsősorban feladata lesz. Nem zárja ez ki természetesen azt, hogy a kir. törvényszék elnöke egyes pereket oly tanácsba utaljon, amelynek munkakörébe az illető per egyébként nem tartoznék. Szükségessé tehet ily intézkedést az elvégzendő munka aránylagos felosztása, de meg a bírák személyében beálló, előre nem látható esemény is (betegség stb.). Valamennyi tanács heti három napon tárgyalja a Pp. szerint intézendő pereket, míg hetenkint egy napon kerülnek előadásra a régi perek. A halaszthatatlan ügyek azonban a hét bármely napján előadatnak. Ha az a tanács, amelyhez a sürgős ügy tartozik, aznap nem alakulhat meg, a helyettesítésre kijelölt vagy az esetenkint az elnök által kirendelt tanács jár el. Meg kell említenünk azonban, hogy a kir. törvényszék bírái közül csaknem 30-an teljesítenek jelenleg katonai szolgálatot, úgy hogy valamennyi tanács parallel működése csakis a háború befejeztével lesz majd lehetséges. Ami a segédhivatalokat illeti, az elnöki irodán kívül két főlajstromiroda és 38 különiroda fogja az új perek kezelésével kapcsolatos teendőket ellátni. Egy különiroda (40. számú) egyelőre kizárólag a régi (1915 január 1. előtt folyamatba tett) ügyek kezelését és kiadmányozását fogja végezni. Ugyancsak itten kezelik a főlajstromba átvezetett régi ügyeket is. Különirodában látják el a cégügyek kezelésével kapcsolatos teendőket. (39. sz. cégiroda.). Polgári irattárban őrzik majd a polgári és a főlajstromba átvezetett régi kereskedelmi pereket, míg a kereskedelmi irattár az át nem lajstromozott régi kereskedelmi perek megőrzésére fog szolgálni. Pertár lesz kettő a kir. törvényszéknél, egy a régi polgári perek és egy a régi kereskedelmi perek pertári kezelésére. *A.*

— **A Magyar Jogászegylet** február hó 6-án Sichermann Bernát elnöklésével teljes-ülést tartott, amelyen a moratóriummal kapcsolatos kérdések megvitatása befejezést nyert (l. előző számunk 78. l.).

Kann Sándor rámutatott arra, hogy az eddigi moratóriumi rendeletek az árúhitelezőket a pénzhitelezőkkel szemben indokolatlan előnyben részesítették, aminek egyfelől az a hatása volt, hogy több százmillió külföldről élvezett árúhitel, amely békés időkben is állandóan fennállott, most visszafizettetik anélkül, hogy az adósok hasonló új hitelt kapnának, másfelől, hogy mire a belföldi pénzhitelezők követelésének törlesztése kezdődni fog, az adósok már ki lesznek merülve. Javasolja tehát, hogy az árútartozásokra való törlesztés addig felfüggesztessék, míg a pénztartozásokra legalább annyi törlesztetett, amennyi eddig az árútartozások törlesztésére elő van írva. A jelenlegi moratórium-rendeletnek a váltókra vonatkozó szabályait kiegészítendőnek tartja azzal, hogy amennyiben egy váltón többen teljesítettek részletfizetést, a váltó az összes fizetők jogainak kellő érvényesíthetése céljából bírói letétbe legyen helyezendő. Meg kellene adni továbbá a váltóadósoknak a jogot, hogy a legközelebb esedékes részlet fizetése helyett az egész hátralékról szóló, 1915 őszén esedékes új váltót adhassanak. A moratórium fokozatos megszüntetését a bírói halasztás rendszere mellett tartja keresztülvihetőnek. A hadbavonultak részére azonban továbbra is különös mentességeket javasol, bár az e téren máris mutatkozó visszásságok bizonyos óvatosságra intenek. Javasolja, hogy a hadbavonultak részére a peres és peren kívüli meghatalmazások alakszerűsége alól adott mentesség kiterjesztessék az ügyleti meghatalmazásokra is. Az ellenséges külföldiek részére járó tartozások tekintetében a késedelmi kamatok elkerülése céljából ajánlja oly rendelkezés behozatalát, mely szerint az adósnak jogában álljon tartozását bírói letétbe helyezni. Végül méltányosnak tartaná, ha azon perek tekintetében, amelyek csupán a moratóriumi rendeletek miatt nem voltak 1915 január 1. előtt megindíthatók, ne a Pp. illetékességi szabályai és az új bélyegtörvény, hanem a régi szabályok nyerjenek alkalmazást.

Teller Miksa a Pp. 397. §-a történetének ismertetése után rámutatott arra, hogy sem a törvényjavaslat indokolása, sem maga a 397. §. nem ad útmutatást a bírónak, mikor és mennyi halasztást kaphat az adós a teljesítésre. A Pp. 397. §-a nem teszi tehát feleslegessé a *bírói* moratórium részletes szabályozását, mert a Pp.-ban csak a bírói halasztás gondolatának körvonalai vannak még meg részletes kidolgozás és jogrendszerünkbe való szerves beillesztés nélkül.

Sömjén Géza a francia bírói halasztás intézményét (delai de grâce) ismertette.

Fodor Ármin a távollevő Szladits Károly előadó helyett összefoglalva a vita eredményét, kifejtette, hogy a mi viszonyainkra való tekintettel helyes volt a *törvényes* moratórium, de most már előtérbe lép a *bírói* halasztás rendszere. A bírói halasztás kérdését azonban mindenesetre szabályozni kell, a Pp. 397. §-a nem elegendő. A Pp. 397. §-a nem alkalmazható a régi rendes perekben, váltóperekben; szövege is homályos. Az igazságügyi bizottság intenciója az volt, hogy a bíró egész vidékeket érő nagy természeti csapások esetén (árvíz, földrengés, tűzvész) adhasson csak halasztást, egyéni viszonyok (hosszabb betegség, rossz üzletmenet stb.) nem elég ok a halasztás adására. Ez a gondolat azonban sem a törvényben, sem az igazságügyi bizottság jelentésében nem nyert kifejezést.

— **A budapesti központi kir. járásbíróság** a Pp. és a Pp.-é. alkalmazásában felmerült kérdésekre nézve teljes ülésben a következőkben állapodott meg:

1. A Pp. 32. §-án alapuló illetékesség megállapítása céljából hiteles könyvkivonatot, az alperes kereskedői mivoltára való cégjegyzék-kivonatot, továbbá a felperes bejegyzett voltára hiteles jegyzékkivonatot, illetőleg helyhatósági bizonyítványt bekívánni nem szükséges, mert a Pp. 50. §-ának harmadik bekezdése értelmében a bíróság az illetékesség megállapítására előadott tényállítások valóságát, ha azok köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával nem ellenkeznek, csak az ellenfél tagadása esetében vizsgálja. Elég tehát, ha a keresetben előadatik, hogy a felperes bejegyzett kereskedő, az alperes szintén kereskedő és a kereset mellett egyszerű könyvkivonat van csatolva.

2. A Pp. 296. §-a értelmében a szabályszerű idézés dacára meg nem jelent tanút az elmaradásával okozott költség viselésében marasztalni kell. A törvény parancsolólag rendelkezvén, a költségben való marasztalás a felek kérelmére való tekintet nélkül eszközlendő és azt csak abban az esetben lehet mellőzni, ha a felek, illetőleg azok egyike kifejezetten lemond a költségmegtérítés iránti igényről. A marasztalás nem az érdemleges ítéletben, hanem ama határozatban történik, amelyet a bíróság az elmulasztott határnapon vagy ezzel kapcsolatosan hoz. A tanú terhére megállapított költség a perköltség megállapításánál többé nem jöhet számításba.

3. A Pp. 764. §-a tüzetesen körülírja, hogy a községi bíróságtól a járásbíróság elé hozott ügyben követett eljárás mennyiben tér el az egyébkénti járásbírósági eljárástól. Minthogy itt perköltségről szó nincsen; e tekintetben a XVI. fejezetben foglalt rendelkezések nyernek alkalmazást. Képviseltetéssel felmerülő költségben tehát a pervesztes felet épúgy lehet marasztalni, mint

járásbíróság előtti más ügyben. A 762. §. világos rendelkezésénél fogva azonban a községi bíróság előtti képviselet körül felmerült költségtöbblet az ellenfél terhére a járásbíróságnál sem ítélhető meg.

4. A Ppé. 18. §-ában foglalt rendelkezés alapján az ügyvédi munkadíj a saját ügyfél irányában ítéletileg meg nem állapítható. Amennyiben az ügyvéd a hivatkozott §. alapján díjmegállapítást kér, ez külön végzéssel történik.

5. A Pp. 137. §-a nem nyerhet oly értelmezést, hogy új határnap kitűzése iránti kérvény feltétlenül több példányban adandó be. Uj határnap kitűzése iránti kérvényt rendszerint elég egy példányban beadni. A 137. §-nak első bekezdésében említett példányszám csak akkor szükséges, ha a kérvény tartalmát az ellenféllel közölni kell.

6. A Pp. 425. §-a értelmében a pervesztes fél a védelemre szükségesnek ítélt peres és perenkívüli költség viselésében marasztalandó. A bíróság azonban a perköltség mennyisége tárgyában a rendelkezésre álló adatok alapján határoz. A költségfelszámítás külön tárgyalás és bizonyítás alapjául nem szolgálhat. De különösen nem szolgálhat okul a tárgyalás elhalasztására.

— **Törlesztéses záloglevélkölcsönöknek** összes korábban lejárt kamatai és tőketörlesztő részletei követelhetők, ha az adós fizetési kötelezettségének a hitelező felhívásának vételétől számított 15 nap alatt eleget nem tesz (ötödik moratóriumi rendelet 4. §. 3. pont). Felmerül a kérdés, hogy ha a végrehajtató 1914 augusztus 1. előtt lejárt kamatok és tőkerészletek erejéig közjegyzői okirat alapján kér végrehajtást, igazolni köteles-e a felhívás megtörténtét, avagy elég-e annak állítása, hogy az adóst fizetésre felhívta, de az fizetési kötelezettségének 15 nap alatt eleget nem tett. Tekintettel arra, hogy a közjegyzői törvény 111. §-a értelmében közjegyzői okirattal kért végrehajtás esetében ama tények beállta, amelyekhez a teljesítés kötve van, okirattal bizonyítandó a központi kir. járásbíróság teljes ülésében abban állapodott meg, hogy az adósnak kellő időben történt felhívása közokirattal igazolandó. Ezzel kapcsolatosan megállapodott a teljes ülés abban is, hogy a moratóriumi rendelettel megkívánt eme felhívás a kölcsönügyletben szereplő kötelmi adóshoz intézendő, nem pedig a dologi adóshoz.

— **Keresetlevél kézbesítése katonai szolgálatot teljesítő alperes részére.** A Magyar Jogászegylet 1915. évi február hó 6. napjan tartott ülésében Fodor Ármin reámutatott arra, hogy a Pp. 163. §-ában foglalt rendelkezés figyelembevételével a keresetlevél kézbesítése katonai szolgálatot teljesítő egyén részére is lehetséges volna. A bíróságok azonban a katonai szolgálatot teljesítő alperessel szemben még sem járhatnak el, mert a kézbesítő közegek utasítást nyertek arra, hogy ha a személy, akinek részére kézbesíteniök kellene, katonai szolgálatot teljesít, ezt a körülményt — a kézbesítendő ügydarab visszamutatásával — a bíróságnak jelentsék be, a bíróság pedig a 9146/1914. M. E. sz. rend. 1. §-a értelmében — ily esetben — hivatalból is köteles az eljárást felfüggeszteni. A Pp. 163. §-a tehát a gyakorlat számára jelenleg nem teszi lehetővé azt, hogy katonai szolgálatot teljesítő egyén ellen per legyen indítható. *V.*

— **Éjjeli lifthasználat megtagadása rögtöni hatályú felmondásra jogosít.** Így határozott legutóbb a budapesti központi kir. járásbíróság P. XXXIV. 186,021/1914. sz. ítéletében, amelyet a budapesti kir. törvényszék 1914. VII. E. 604/3. sz. ítéletével helybenhagyott. A tényállás szerint a felperes egyik modern bérpalota ötödik emeletén 2500 K-ért bérelt háromszobás lakást melegvízzel, központi fűtéssel és lifthasználattal. Beköltözése után az alperes megtagadta az éjjel 11 óra utáni lifthasználatot. A felperes rögtöni hatállyal felmondott és nyomban kiköltözött. Az alperes kifogása folytán a központi kir. járásbíróság érvényesnek mondta ki a rögtöni hatályú felmondást azzal az indokolással, hogy «a lift használata a modern lakás használhatóságához a maga egészében hozzátartozik, az a körülmény, hogy a lakó a liftet éjjel nem használhatta, oly nagy mértékű hiánynak tekintendő, mely a bérlemény használatát jelentékeny mértékben gátolja, mert a lakó lift hiányában csak nagy fáradsággal juthatna ötödik emeleti lakására, amire bizonnyal nem vállalkozott volna, ha azt vele a kibérléskor közlik». A kir. törvényszék ehhez még hozzáfűzte, hogy «az éjjeli lifthasználat megtagadása figyelemmel a lakás modern berendezésére és a bérösszeg magasságára és a bérlemény használatát jelentékeny mértékben gátló hiánynak tekintendő».

— **A Jogállam** március—áprilisi kettős füzete a következő tartalommal jelenik meg: *Berinkey Dénes:* Wlassics Gyula a nemzetközi jogról. — *Concha Győző:* A jogakadémiai tanárok egyetemi magántanári habilitációja. — *Alföldi Ede:* Az esküdtekhez intézett kérdések. — *Krückmann Pál* münsteri egyetemi tanár: A szolgáltatás lehetetlensége. — *Kipp Tivadar* berlini egyetemi tanár: Az öröklési jog a magyar polgári törvénykönyv tervezetében. — *Grecsák Károly:* A bíró az új perben. — *Berinkey Dénes:* A Pp. nemzetközi vonatkozásai. — *Gallia Béla:* Kereskedelmi és váltóeljárás perenkívüli ügyekben. — *Borsitzky Imre:* A tárgyalási elnök jogköre a Pp.-ban. — *Szabó Imre:* Az árvaszéki ügyész szerepe a Pp.-ban. — *Mendelényi László:* A Pp. életbelépése. — *Almási Antal:* Mellékbeavatkozás. — *Révay Bódog:* A házassági eljárás a Pp. jegyében. — *Bacsó Jenő:* A mulasztási ítélet. — *Baumgarten Nándor:* Az új törvénykezési illeték. — *Degré Miklós:* A sajtóról szóló törvény magyarázata: Irta: *Vaikó Pál.* A *Jogállam* e füzetének ára 6 K. Megrendelések a Jogállam kiadóhivatalába (Budapest, IV., Havas-u. 7.) intézendők.

— **Érdekes adatokat** szolgáltat a «jogkereső közönség» pszichológiájához a budapesti bíróságok ügyforgalmi kimutatása az elmult esztendő utolsó hónapjából. Beérkezett az 1914 december 1—31-iki időben a kir. törvényszékhez 488 kereset, a kir. keresk. és váltótörvényszékhez 640 kereset és a budapesti központi kir. járásbírósághoz 34,664 kereset. Ezek közül a budapesti kir. törvényszékhez 229 (több mint 40%), a központi kir. járásbírósághoz pedig 10,000 (körülbelül 30%) kereset érkezett be 1914. év december 31-én. A kereseteknek ily tömeges beadása természetesen nemcsak a kezelőszemélyzet aránytalan és céltalan megterhelését vonja maga után, hanem az ügyek elintézését is lényegesen késleltetni fogja. Pedig nem valószínű, hogy az ügyvédi kar tagjait túlságos elfoglaltság akadályozta volna az utóbbi hetekben a kereseteknek kisebb csoportokban való beadásában. *A.*

KÜLFÖLD.

— **A törvények hiányait** fáradhatatlan szorgalommal igyekszik most eltüntetni az osztrák igazságügyi kormány. A törvényhozástól nyert ama felhatalmazás alapján, melynek értelmében a fennálló törvényeken a sürgős módosítások rendeleti úton tehetők meg, a legfontosabb törvényeket, egyik napról a másikra megfoltozza. A polgári törvénykönyv novellája már hónapok óta hatályban van; a csődtörvény gyökeres reviziója a közel jövőben fog megtörténni. Néhány nappal ezelőtt a kereskedelmi alkalmazottakról szóló törvény esett át kisebb változásokon. Az utóbbiakat tartalmazó császári rendelet leglényegesebb intézkedése abban található, hogy a kereskedelmi alkalmazottakról szóló törvény rendelkezéseinek érvénye kiterjesztetik «az építészeknél és mérnököknél kereskedelmi és magasabb nem kereskedelmi tevékenységet végző személyzetre». Ennek megfelelően kiterjesztést nyer ezekre a személyekre a kereskedelmi alkalmazottakra érvényes versenytilalom is, akik tehát a jövőben már semmiféle oly megbízást el nem fogadhatnak, amely a főnök munkakörébe vágó teendők ellátására irányul, feltéve, hogy a főnök beleegyezését kifejezetten meg nem adta. Hasonlóképen tilos az alkalmazottnak oly építészi munkálatok elnyerése végett pályázni, amely pályázatban a főnök résztvesz. A tilalom megszegése esetére a főnök kártérítést követelhet, amely követelés azonban a tudomásszerzés napjától számított három hó és a kártérítésre alapul szolgáló tevékenység véghezvitelének napjától számított öt év alatt elévül. *A.*

— **Az iparossegéd felmondási joga közérdekből korlátozható.** Ezt az elvet juttatják kifejezésre az osztrák bíróságok, kimondták, hogy oly üzemeknél, melyek a hadviseléshez szükséges cikkeket gyártanak, a munkásoknak elbocsájtásukat a rendes feltételek szerint követelni jogukban nem áll. Az ily üzemeknél alkalmazottak kötelesek az üzem vezetőségének kívánságára állásukban mindaddig megmaradni, amíg ott hadviseléshez szükséges szereket gyártanak. A külön kikötött felmondási idő sem érvényesíthető ily körülmények között. Ily irányban való döntése, mely a bécsi Kaufmannsgericht kezdeményezésére történt, talán jogilag kissé erőszakoltnak látszik, de szükségessége, mely a hadviselés érdekeit szolgáló üzemek akadálytalan működését biztosítja, kétségbe nem vonható. *A.*

— **Katonai személy kártérítési követelése katonaorvos ellen hibásan végzett műtét miatt.** Ezzel a kérdéssel foglalkozott legutóbb az osztrák legfőbb törvényszék. A kérdés nemleges irányban nyert megoldást. A katonaorvos, midőn a sebesült katonán műtétet végez, hivatalos minőségben jár el, hivatalos cselekményt teljesít. Tekintve pedig, hogy egy *1806. évi udvari rendelet* kimondja, hogy állami tisztviselők hivatali cselekményeik miatt polgári bíróság előtt nem perelhetők, nincsen mód arra, hogy a bíróság a hibás műtét következtében az orvos és a beteg közt létrejött jogviszonyt a polgári törvénykönyvnek a kárt okozó cselekményekre érvényes jogszabályok alkalmazásával bírálja el. (R. II. 1059/14.) *A.*

— **Az esküdtek elfogultságának kérdésében** érdekes jogi felfogást tartalmaz az osztrák semmítőszéknek rövid idő előtt kelt elvi határozata. A terhelt semmisségi panaszában elfogultnak állítja az esküdtek túlnyomó részét, akik a magánvádlóként fellépő egyesületnek tagjai. A vád tárgya rágalmazás volt. A semmítőszék a panaszt alaptalannak találta. Az egyesület tagjai a belépés tényével csupán annak adnak kifejezést, hogy az egyesület irányával és céljaival egyet értenek. Ettől különböző azonban az egyesület működése, a mód, melynek segítségével ez céljait elérni törekszik és amelyben nem minden tag vesz részt szükségképen, sőt kizárólag nem tagok alkalmazásával is folytatható. Az egyesületi tag elfogultsága kérdésének eldöntésénél mindenesetre irányadó a rágalmazó kijelentés természete. Lehetséges, hogy az egyesület rágalmazása által valamennyi tagot sérti becsületében, nevezetesen, ha az állítások az egyesület céljára vagy irányára vonatkoznak. Azonban, ha a vád tárgyává tett kitételek csupán az egyesület működését bírálják, úgy sértettnek nem tekinthető az egyesületi tevékenységben személyesen részt nem vevő tag. A szóbanforgó esetben a rágalmazó kijelentések az egyletnek munka- és állásközvetítői tevékenységére irányultak. Ez utóbbi azonban csupán egyik ága a sértett egylet tevékenységének, amelyben az összes tagok részt nem vesznek. Hogy az ügy eldöntésében résztvevő esküdtek az egyesületnek épen ebben a tevékenységében segédkező tagjai lettek volna, az sem nyert beigazolást, de nem is állíttatott. Abból a szempontból sem tekinthetők elfogultnak az esküdtek, hogy a bűnper kimenetele tekintetében anyagilag érdekelve vannak, mert felmentés esetére az eljárási költség a magánvádlóként fellépett egyesületet terhelné. A költségek csupán az egyesületet, mint jogi személyt terhelik. A belépés által a tagok által magukra vállalt tagsági járulékok mennyiségén a tagok beleegyezése nélkül nem változtatható. Így a per kimenetelével kapcsolatban a tagok anyagi érdekeltségéről szó nem lehet. Az ismertetett eset, mint az azt elbíráló határozat nincsen eredetiség hijján. Nem kellett volna azonban figyelmen kívül hagyni, hogy az elfogultságnak forrása nem csupán személyes vagy valamely közelálló személy érdekeltsége lehet.

— **Még védett Wagner-művek.** Általánosan azt tartják, hogy Wagner Richard összes művei 1914 január 1-ével átmentek a köztulajdonba és szabadon kiadhatók és előadhatók, mivel Wagner halála óta 30 év már elmult. A Le Droit d'Auteur közlése szerint van hatvan kisebb Wagner-dal, mely még szerzői jogi védelemben részesül. Ezeket ugyanis Wagner egy párisi cégnek adta el és e cégnél Párisban jelentek meg e művek legelőször: ennélfogva Wagner e művei a francia szerzői jog szerint részesülnek védelemben, tehát Wagner halála után 50 évig.

Közli: *Dr. Sz. E.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Fontos törvények!

Megjelentek a

MAGYAR TÖRVÉNYEK,

a Franklin-Társulat zsebkiadásaiban.

A TÖRVÉNYKEZÉSI ILLETÉKEK.

(1914. évi XLIII. törvényczikk.)

Jegyzetekkel ellátta

UJLAKI JÓZSEF dr.

Ára kötve 1 korona 50 fillér.

Az új polgári perrendtartás

és az

életbeléptetési törvények zsebkönyve.

(Tartalmazza az 1911: I., 1912: LIV. és 1912: LV. t.-czikkek szövegét).

Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval.

Irta

KOVÁCS MARCEL dr.

Ára kötve 6 korona 20 fillér.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63–96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

KÖNYVTÁRA ÁRKA MÁRIA SUDÁR

Ötvenedik évfolyam. 8. szám. Budapest, 1915 február 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Friedmann Bernát* budapesti ügyvéd: Visszaemlékezések a pesti ügyvédi kamara első megalakulásáról. — *Végh Károly* udvari tanácsos, a budapesti árú- és értéktőzsde alelnöke: Milyen elvek szerint volna törvényhozás útján szabályozandó a tőzsdei biráskodás? — *Dr. Pap József* egyetemi ny. rk. tanár, a budapesti ügyvédi kamara elnökhelyettese: Perújítás az új Pp.-ban. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: A Pp. a gyakorlatban. — *Dr. Egyed István* budapesti kir. törvényszéki albíró: Hadbavonult tanúk. — *Dr. Pogány Imre* győri ügyvéd: A háborúban eleseltek jogviszonyai. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Visszaemlékezések a pesti ügyvédi kamara első megalakulásáról.

Hogy milyenek voltak az 1848 előtti állapotok az ügyvédi karban, csak hiányos feljegyzésekből ismerjük.

Annyit tudunk, hogy voltak a régi korban is híres ügyvédek. Grassalkovics hercegről p. o. az van feljegyezve, hogy mint szegény tót diák jött Budára, eleinte ügyvédkedett, nagy jártassága volt a donációs uradalmak visszaperlésében a kincstár részére. Mária Terézia emiatt nagyon meg is kedvelte s idővel nemcsak hogy nagy uradalmak tulajdonosává lett, hanem hercegségre és az országbírói székbe is emelkedett. De ilyesmi a nagy ritkaságok közé tartozott. Deák Ferenc, Kölcsey, Kossuth csak névleg voltak ügyvédek.

Volt a régebbi időkben valami «numerus clausus» féle is, de nem az ügyvédek számára nézve, hanem az elvállalható perek számát illetőleg. Nem volt szabad egy ügyvédnek tizennégy pernél többet vállalnia.

Érdekes, hogy Mátyás király 1486. évi 69. törvénycikke e rendelkezést miként indokolja:

«Mivel szokása az ügyvédeknek, hogy nyereségvágyból mentül több személynek az ügyeit elvállalják és azok védelmében meglehetős hanyagul járnak el, — ennélfogva rendeljük, hogy ennek utána egy ügyvéd se merje tizennégy személynél többnek az ügyét elvállalni és vinni».

De hát milyen perek voltak azok! Egy-egy akkori per feldolgozása évtizedekre adott munkát és keresetet. Még a honorárium is egy-egy uradalom volt. Bélyeg még nem járt az aktákra.

A későbbi törvények is jobbára csak tilalmakat, megrovásokat és büntetéseket tartalmaztak az ügyvédekre nézve, de jogaikat semmivel sem bővítették.

A joggyakornokok mikénti kiképzéséről meg éppen semmi gondoskodás sem történt.

Az ügyvédek mellett működő gyakornokokat patvaristáknak, a királyi táblán levőket pedig juratusoknak nevezték. Sem az egyik, sem a másik species nem valami mélyen foglalatoskodott a jogi dolgokkal.

Az ügyvédek mellett foglalatoskodó patvaristáknak főteendője az akták másolgatása s az iratoknak a bíróságokhoz való vitele volt. Mellékfoglalkozásuk pedig volt a principális pipatoriumának rendbetartása, s ahol volt gyerek a házban, azoknak az iskolába való kisérgetése. A királyi tábláknál működő juratusok jog-gyakorlata pedig abból állott, hogy tartoztak az üléseken mint hallgatók megjelenni, s mellékesen az ítélőmester leányait a bálokon megtáncoltatni.

1849 után osztrák törvények és formák léptek életbe. Kódexekbe foglalt anyagi és alaki törvények. Az ügyvédekre nézve numerus clausus. De az ügyvédjelöltek kiképzése akkor is igen gyarló maradt. Minek is. A fődolog akkor úgyis az volt, hogy «gutgesinnt» legyen; akkor hamarosan kapott stallumot; ha pedig nem az volt, akkor annál kevésbé kapott kinevezést, mentül jelesebbnek mutatkozott, mert annál «veszedelmesebb»-nek tartották. Horváth Boldizsárnak, Szabó Miklósnak éveken át kellett várakozniok, míg megengedték nekik az ügyvédkedést.

Ez az állapot 1860-ig tartott. Akkor jött az októberi diploma. Politikai okokból minden törvény és intézmény, amit az osztrák uralom létesített, el lett törülve. A régi magyar törvények visszaállítása pedig sok nehézségbe ütközött. Sok törvény nem felelt meg már a változott társadalmi és gazdasági viszonyoknak, sőt létesültek időközben sokféle oly viszonyok, amelyekről a régi magyar törvények nem is tartalmaztak rendelkezéseket. Az öreg ügyvédek és bírák a 13 évi szünet alatt már elfelejtették a magyar jogot, az ifjabb jogászközönség pedig már az osztrák uralom alatt nevelődött. Az októberi diploma tehát a közigazgatás és törvénykezés terén chaost hozott. Senki sem tudta, hogy milyen és melyik törvény legyen a felmerült esetekben alkalmazandó. Bíró, ügyvéd a sötétben tapogatóztak.

Ennek véget vetendő összeült 1861. évi január hó 23-á gróf Apponyi György országbíró elnöklete alatt egy országos tanácskozmány, mely tisztázandó volt azt, hogy a régi magyar jogból mi használható még, s mit kell kényszerűségből ideiglenesen az osztrák törvényekből fenntartani. Ennek a tanácskozmánynak az ország legjelesebb bírái, jogtanárai, politikusai és ügyvédei voltak tagjai. Az ügyvédek közül megemlítem Balázsy Antalt, Horváth Boldizsárt, Nyeviczkey Józsefet, Ráth Károlt, Soltész Albertet, Szabó Samut, Széher Mihályt, Thanhoffer Pált és Tóth Lőrincet, akik később mind magasabb állami méltóságokba kerültek. E tanácskozmány több hónapokon át tartó értekezletek során egy munkálatot dolgozott ki, mely a törvénykezés összes ágaiban megállapította, hogy addig míg a törvényhozás a változott viszonyoknak megfelelő törvényeket megalkothatja, melyik törvények legyenek alkalmazandók a gyakorlatban. E munkálat meg lett küldve hozzájárulás végett úgy a képviselőháznak, valamint a főrendiháznak is. De ott megakadt. Politikai okok nem engedték, hogy a munkálat mint törvény szentesítés végett a király elé terjesztessék, mert nem lévén akkor a király még megkoronázva, a magyar közjog szerint nem volt törvényszentesítési joga. De mert nagy zavarok fenyegetőztek a jogbiztonság és törvénykezés terén, úgy lett a kérdés egyelőre megoldva, hogy a képviselőház is, meg a főrendiház is tudomásul vette, hogy a hétszemélyes tábla ezen elvek szerint fog eljárni. Hozzájárult ezen megoldáshoz a Felség is. Így aztán egy országbírói körlevél kiséretében megküldettek 1861-ik évi Szent Jakab hava 23-án ezen szabályok ideiglenes kisegítőül az ország összes törvényhatóságainak. Ezek is belenyugodtak ebbe a megoldásba, s így az «országbírói értekezlet» elnevezés alatt nagy részében még ma is érvényben van. Ezen munkálat azonban az ügyvédségről csakis az átmeneti intézkedésekben tett némi lényegtelen intézkedéseket.

A hatvanas évek jogászközönsége ennélfogva már 1865—66-ban sürgetni kezdte egy a változott viszonyoknak megfelelő ügyvédrendtartás megalkotását.

Különösen az 1865-ben megalakult pesti «ügyvédi egylet» vette sok egyéb igazságügyi reformok között e kérdést is a programmjába. Ez volt akkoriban egyedüli gyúpontja a magyar jogászságnak, melynek nemcsak az ügyvédek, hanem az akkori jelesebb bírák is tagjai voltak.

Gyakori felszólalásával már 1868-ban elért annyit, hogy Horváth Boldizsár igazságügyminiszter a királyi táblák akkori ügyvédvizsgáló commissióit akként alakította át, hogy abba a vizsgákhoz mindenkor két-két ügyvéd is meghívandó volt. Elrendelte továbbá egy kimerítő ügyvédrendtartási törvényjavaslat kidolgozását.

Az ügyvédi rendtartás és különösen a kamarák létesítése azonban sok ellenőrzőre talált. A bírói kar egy része nem jó szemmel nézte az ügyvédi kar táguló függetlenítését ; különösen a választmánynak a fegyelmi bíráskodással való felruházásától idegenkedtek jó sokan. Attól tartottak, hogy az ügyvédek egymásnak kedvezni fognak s az a felek sérelmével fog járni. De voltak az ügyvédek között is ellenzői. Ezek pedig attól tartottak, hogy az ügyvédbirák túlszigorúak lesznek ügyvédtársaik fegyelmi ügyeiben.

Időközben Pauler lépett Horváth Boldizsár helyébe az igazságügyminiszteri székbe.

Maga a törvényhozás is akadékoskodott. Sok sérelmes intézkedése az ügyvédrendtartásnak mutatja az akkori ügyvédellenes áramlatot.

Azonban hát nagynehezen mégis csak megszületett az ügyvédrendtartás s mint 1874 : 34. tc. december hó 4-én szentesítést nyert.

Nem elégítette ugyan ki az ügyvédi kart, de későbbi fejlesztés reményével belényugodott. A múlthoz képest mégis nagy előhaladás volt.

S amint a törvény kihirdetve lett, meg is indult mindjárt more patrio a korteskedés is. Voltak ugyan kisebb konventikulumok is, de nagyjában csakhamar kialakultak a nézetek s két párt körül csoportosultak az ügyvédek.

Az egyik csoport a vármegyeházán, a másik a városi vigadó kistermében tartotta értekezleteit.

Az elnökségre vonatkozólag nem volt ellentét. Mindkét párt Ghyczy Gyulát kívánta az első kamara elnökéül, aki szerénysége, kristálytiszta jelleme, nagy tudománya és megnyerő modora folytán ez állásra mintegy predestinálva volt.

Éppen 40 év előtt, 1875 február 20-án volt az alakuló közgyűlés, melyet az 1874 : 34. tc. 110. §-ának rendelkezéséhez képest a pesti kir. törvényszék akkori jeles elnöke Sárkány József hivott össze és nyitott meg fényes beszéddel.

Korelnök Verhovszky Mihály, jegyzők pedig dr. Siegmund Vilmos és Polónyi Géza voltak. A szavazatszedő küldöttség elnöke gelléri Szabó János (a későbbi causarum regalium director) volt.

Február hó 22-én lett a választási eredmény kihirdetve. Megválasztattak:

Elnökké: Ghyczy Gyula.

Elnökhelyettessé: Funták Sándor.

Titkárrá: Siegmund Vilmos.

Ügyésszé: Győry Elek.

Pénztárnokká: Morlin Imre.

Választmányi tagok lettek : Andaházy László, Hódossy Imre, Lowik Adolf, Duzs László, Környei Ede, Kövess György, Burián János, Friedmann Bernát, Szelényi Károly, Baintner Imre, Nyiry Lajos, Emey János, Francisci Kázmér, Agorasztó Szilárd, Széky Antal, Stiller Mór, Zboray Béla és Piufsich Frigyes.

Miután két póttag nem kapta meg a választás érvényéhez szükséges szavazati számot, ezekre nézve 1875 február 28-án egy második alakú közgyűlés tartatott.

Működését a megalakult választmány másnap, vagyis március elsején már meg is kezdte. Költségvetése, hivatalos helyiségei persze még nem voltak, de az ügyvédi egylet, mely a kamara megalakulásával befejezettnek tekintette missióját s ugyanakkor feloszlott, átadta helyiségeit az ügyvédi kamarának. Ideiglenesen tehát ott helyezkedett el.

Hogy egyébiránt mennyire volt megelégedve az ügyvédi kar ezen félszeg törvénnyel legjobban bizonyítja az, hogy a verificatio és ügyviteli szabályok elkészítése után első teendője az volt, hogy Hódossy Imre elnöklete alatt azonnal egy bizottságot küldött ki az ügyvédi rendtartás hiányainak megállapítása és egy új ügyvédi rendtartás kidolgozása végett.

Az első tisztikar és választmányból már csak kevesen élünk. De él az intézmény, fejlődik és erősödik. Amitől pedig ez intézmény ellenzői féltek, egyátalján nem következett be.

Dr. Friedmann Bernát.

Milyen elvek szerint volna törvényhozás útján szabályozandó a tőzsdei bíráskodás?*

Hasonló célt szolgált a tőzsde tanácsának 1895 febr. 20-án hozott azon elvi jelentőségű határozata is, amelyben kinyilatkoztatja, hogy a tőzsdebíróság elé vitt perekben a tőzsdebíróság figyelme oly körülményekre is kiterjed, melyekből alapos következtetés vonható arra, hogy az ügyletekben tájékozatlan személyek rászedése vagy kizsákmányolása céloztatott és amennyiben a tőzsdebíróság arra a meggyőződésre jut, hogy ily körülmények forognak fenn, az ezek alapján támasztott igényt egyrészt meg nem ítéli, másrészt az ily ügyletekkel foglalkozó egyéneket, amennyiben az illetők a tőzsde tagjai vagy a tőzsde látogatói, fegyelmi eljárás alá vonja.

Ezen határozatoknak a bíróság által való konzekvens és szigorú alkalmazása a jóhiszemű járatlansági kifogást a bíróság előtti eljárásban a minimumra csökkentette és így a Tervezet ily irányú aggálya nem indokolt.

Másrészt a Tervezet felhívott indokolásával szemben nem lehet-e joggal sérelmezni a szerződési szabadság korlátozását, amely csak addig indokolt, míg közérdekbe nem ütközik. És nem a kereskedelmi forgalom, a gazdasági élet érdeke-e, hogy azon személyek, kik a tőzsde forgalmába tartozó árúk termelői, feldolgozói vagy fogyasztói, e bíróság gyors, szakszerű jogsegélyét vehessék igénybe peres ügyeik eldöntésénél az esetben is, ha nem tőzsdetagok vagy nem kereskedők? Végre is a hatáskör nem a törvényen, de a felek önkéntes alávetésén alapszik. És amennyiben a hatáskör a tőzsde forgalmi körére szoríttatik és az árú iránt kötött ügyletnél a másik fél, szóval a kontrahens nemcsak a forgalmi körbe tartozó árú termelője, feldolgozója vagy fogyasztója, szóval azzal közelebbi vonatkozásban álló, de kell, hogy az ügylet kapcsolatban is álljon gazdaságával vagy iparával: nincsen-e meg minden garancia arra, hogy az úgynevezett «hivatlan» elemek a törvény által lesznek szerződési szabadságukban a saját érdekükben korlátozva, anélkül, hogy ezáltal a forgalom nagy érdeke lényeges csorbát szenvedne.

A novella *d)* pontja tehát, ha megszorítással is, a forgalom érdekében a következő módon volna fentartandó:

A tőzsde hatáskörébe tartoznak: «tőzsdetagoknak, kereskedőknek a tőzsde forgalmának körében kötött ügyleteiből származó perek, abban az esetben is, ha a másik fél nem tőzsdetag vagy nem kereskedő, feltéve, hogy a tőzsdebíróság hatásköre írásban kiköttetett, továbbá, hogy az árú iránt kötött ügyletnél a másik fél a tőzsde forgalmának körébe tartozó árúk termelője, feldolgozója vagy fogyasztója. Ha azonban e pont esetében a per tárgyát képező ügylet árúra vonatkozik, a tőzsdebíróság hatásköre nem állapítható meg, ha a per tárgyát képező ügylet nem áll kapcsolatban annak a félnek gazdaságával vagy iparával, aki nem tőzsdetag vagy nem kereskedő».

A perrendnovella 94. §. *e)* pontját — amely a közraktári vállalat és a közraktári jegy (árújegy és zálogjegy) birtokosa között a közraktári ügyletre felmerült peres kérdést, amennyiben ezen kivételes bíróságok illetékessége a vállalat üzleti szabályaiban kiköttetett, a tőzsdebíróság hatáskörébe utalja — a Tervezet mellőzi. Az indokolás, amit e mellőzés okául felhoz, megáll, mert évente valóban 2—3 ilyen ügynél több nem kerül a tőzsdebíróság elé, mi e kivételes hatáskör fentartását a gyakorlat szempontjából nem indokolja.

Mivel a Tervezet 43. §-a, mint fentebb jelezve volt, csak a tőzsde forgalmának körébe tartozó ügyletekből eredő vitákat utalja a tőzsdebíróság hatáskörébe, a hatásköri viták elkerülése okából szükséges a törvénynek a hatáskörről rendelkező részében

* Ref. közl. — Az előbbi közleményt lásd a múlt heti számban.

annak a világos kiemelése, hogy a «tőzsde forgalmának köre tekintetében a tőzsdének a kereskedelemügyi miniszter által jóváhagyott alapszabályaiban foglalt határozatok az irányadók», továbbá, mint a 43. §. indokolása is utal reá, «a bírói hatáskör szempontjából a tőzsde forgalmának az alapszabályok által meghatározott körébe tartozó árúk, értékpapirok, váltók, ércpénznemek, nemes fémek vagy egyéb külföldi fizetési eszközök tekintetében létrejött ügyleteken kívül az illető árúkra, értékpapirokra, váltókra és egyéb fizetési eszközökre vonatkozó segédügyletek, így a bizományi, ügynöki, szállítmányozási, szállítmánybiztosítási, fuvarozási, hajóbérleti, hajóvontatási, beraktározási, előlegezési, zsákkölcsönzési, lombard stb. ügyletek szintén a tőzsde forgalmának körében kötötteknek tekintendők».

A Tervezet 43. §-a a hatáskör átszállását törvényben szabályozza, amennyiben kimondja, hogy: «a tőzsdebíróság hatásköre kiterjed a felperes jogutódjára és az alperes örökösére, úgyszintén üzletátruházás esetén — ideértve az egyesülést is — az átvevőre is». A hatáskör átszállásának ilyetén módon való törvényes szabályozása a bíróság ily irányú gyakorlatát tükrözteti vissza és mindenesetre felesleges hatásköri vitáknak megelőzésére szolgál.

Szervezet.

A bíróság szervezetéről a perrendnovella nem intézkedik. A mai tényleges állapot az eljárási szabályokban nyer szabályozást. Ezzel szemben a Tervezet 44—46. §-aiban foglalkozik a bíróság szervezetével, a 44. §. első bekezdésében kimondván, hogy a külön bíróság tanácsban határoz, amely az elnökből és négy bíróból alakul, majd ugyanezen §. negyedik bekezdésében azt is megállapítja, hogy «a bíróság elnökét a bírák a tanács tagjai sorából választják».

E kérdéssel érdemes kissé bővebben foglalkoznunk.

A már több izben idézett 1896. évi tőzsdeankéten hivatalos kérdés alakjában a szakértekezlet elé terjesztették, vajjon nem volna-e kivánatos, hogy a tőzsdebíróság jogilag is képzett egyénekkel egészíttessék ki?

Az értekezlet e kérdést ilyetén formájában egyértelműleg elutasította. Csak mint idea merült fel itt, hogy a bíróság elnöke legyen jogász, de az értekezlet túlnyomó részében ez ellen is határozottan állást foglalt.

A minden áron való reformálási törekvés az ideát újabban ismét felszínre vetette. Azokat az érveket, amelyek mellette szólnak, nem ismerjük, azok közül azonban, amelyek ellene, álljon itt néhány.

A Tervezet a 44. és 45. §-ok indokolásában az okból veti el, mert ez megfosztaná a bíróságot a tőzsde autonóm bíróságának jellegétől. A máskor olyan jól beváló külföldi példákra való hivatkozás ez esetben csődöt mond. Legközelebbi és annyiszor hivatkozott példáink, az osztrák és a német törvény nem ismerik. Az osztrák perrendtartási javaslat kifejezetten elvetette, hasonlókép az 1903. évi osztrák tőzsdetörvény alkotásakor is foglalkoztak vele, — mellőztetett. Egyáltalában a tőzsdebíróság ilyetén vegyes, Schöffengericht-szerű összeállítása sehol sincs alkalmazásban. Azok a nagy igazságügyi érdekek pedig, melyek nálunk ezt kivánatossá tennék, egyelőre ismeretlenek. De gyakorlati célja sincs. A hivatásos bírónak — mert hiszen sub titulo jogászelnök ez értendő — már az is temérdek idejébe és fáradságába kerül, míg a tőzsdei légkörben akklimatizálódik. Mert hiszen a legtöbb per mégis csak a tőzsdei szokások szerint bírálandó el. Már pedig ezen perek elintézéséhez a tőzsdei forgalom oly beható ismerete szükséges, mit a tőzsde forgalmán kívül álló hivatásos bíró csak nehezen fog megszerezhetni. Nem is beszélve azon, felette számos perről, hol az árú minősége bírálandó el, amire hivatásos bíró a dolog természeténél fogva képtelen. Ily esetben véleménye vagy esetleg döntése vajjon mily súllyal bir? De nem is kivánatos, hogy hivatásos bíró gyakoroljon az ítélkezésre befolyást, mert hiszen a felek a tőzsdebíróság elé ép az okból hozzák jogvitáikat, hogy oly egyének által bíráltassanak el, kik a kereskedelmi felfogást, ügyleteket, viszonyokat, szóval az élő és lüktető kereskedelmi életet alaposan, mindennapi közvetlen tapasztalataikból ismerik. És hogyan egyeztethető össze a törvényhozó azon felfogásával, amely a polgári perrendtartás (1911: I. tc.) választott bíróságáról szóló tizenhetedik cím különös indokolásában jut kifejezésre, amely szemben az 1868: LIV. tc. 499., illetőleg az 1881 : LIX. tc. 75. §-val az elnöknek akár a választott bíróság tagjai, akár a rendes bíróság által való kijelölését sem tartja megengedhetőnek, mert hiszen, mint az indokolás mondja, «a választott bírák ezzel túllépik meghatalmazásuk körét; úgy ők, mint a rendes bíróság oly elnököt jelölhetnek ki, kiben a felek egyike sem nyugszik meg». Nem fokozott mértékben áll ez a tőzsdebíróságnál, hol a bírák a felek bizalma, a kereskedelmi publica honestas alapján foglalnak helyet?

A jogász elemet kellően képviseli a jegyzőkönyvvezető jogügyi titkár, ki is, miként a Tervezet kontemplálja és ami a mai állapotnak is megfelel, az 1869 : IV. tc. 6. és 7. §-ai értelmében bírói hivatalra képesítéssel bír és akinek a gyakorlat jogi kérdésekben már eddig is konzultativ hatáskört biztosított.

A Tervezetnek azon rendelkezésével szemben, hogy az ítélőtanács az elnökből és négy bíróból alakul, a mai állapot tartandó fen, nevezetesen, hogy a választott bíróság vagy háromtagú, vagy őttagú tanácsból áll; háromtagú tanácsban ítélkezvén a 2500 koronát meg nem haladó pénzkövetelés iránti perekben, mulasztási ítélet és bírói egyezségek esetén, míg egyéb esetekben öttagú tanácsban; fenmaradván a feleknek azon joga, hogy háromtagú tanács helyett öttagú, vagy öttagú tanács helyett háromtagú tanácsban egyezhessenek meg. Mindez azonban a tőzsdevezetőség által megalkotandó eljárási szabályoknak volna fentartandó, nevezetesen, hogy azok állapítsák ezt meg, kik a bíráskodást erkölcsi és anyagi felelősségük súlya alatt gyakorolják.

Helyesebb volna tehát annak a kimondása, hogy «a tőzsdebíróság tanácsban határoz. A tanács három vagy öt bíróból áll, akiknek egyike a tanács elnöke. Azt, hogy mely perben alakul háromtagú és mely perben öttagú tanács, a tőzsdének saját eljárási szabályzata állapítja meg».

A Tervezetnek a bírósági személyek, továbbá a jegyző kizárásáról intézkedő 46. §-a, azonkívül a felek perbeli cselekvőképességéről és az ügyvédi képviseletről rendelkező 47. §-a megfelel a mai állapotnak.

A Tervezet 48—50. §-aiban foglalkozik a per vezetésére, tárgyalására és a bizonyításra vonatkozó intézkedésekkel.

Az igazságszolgáltatás érdekében szükséges, hogy a tőzsdebíróság a székhelyén lévő tanukat és szakértőket ép oly hatályosan idézhesse, mint a rendes bíróság és hogy a megjelent tanút vallomástételre és esküre szoríthassa. Az új perrendtartás (1911 : I. tc.) évtizedek hosszú munkájának eredménye gyanánt megvalósítja immár a közvetlenségen és szóbeliségen alapuló perjogi ideált és szemben a Tervezet 49. §-ának rendelkezésével a közvetlenségnek természetes folyománya az, hogy a tanúkat és szakértőket maga a per bírósága hallgathassa ki, hogy a bírák a bizonyítási eljárás folyamán közvetlenül szerzett benyomásaik alapján hozhassanak ítéletet. Hiszen a tőzsdebíróság volt az első, amelynél a közvetlenség és szóbeliség a bírói gyakorlatban először valósult meg, indokolatlan és idejét multa tehát a Tervezetnek ezen elv korlátozását célzó intézkedése.

A Tervezet a tárgyalási rend fentartása céljából helyet ad ugyan a polgári perrendtartás megfelelő intézkedéseinek, mégis a 48. §. szerint a bíróság sem pénzbüntetést, sem pénzbírságot ki nem szabhat, hanem annak alkalmazása végett azt a bíróságot kénytelen megkeresni, amelynek területén a székhelye van. Mivel e szakasz indokolása a tőzsdebíróság tekintélyének megóvása céljából a bíróság előtti rend fentartására a rendreutasításon, kiutasításon és kivezettetésen kívül a pénzbírság alkalmazhatását is szükségesnek tartja — ami különben a bíróságnak, mint ilyennek jellegéből szükségszerűen következik — a formalizmus túlhajtásának és a bíróság tekintélye csökkentésének kell tekinteni, hogy ezen megtorló intézkedések alkalmazása a rendes bíróság által történhetik, lényegileg teljesen azonos lévén, hogy a tőzsdebíróság alkalmazza-e ezt, vagy a rendes bíróság a tőzsdebíróság megkeresésére; annál is inkább, mert a pénzbírság és pénzbüntetés kiszabása ellen megengedett felfolyamodás kapcsán a bírság vagy büntetés jogosságát úgy is a felsőbíróság bírálja el.

Nem helyes a Tervezet 49. §-ának azon intézkedése sem, hogy a fél eskü alatti kihallgatása és a tanúk kihallgatása a perrendtartás szerint foganatosítandó és hogy a tanút feltétlenül meg kell hiteltetni, tehát még az esetben is, ha a bíróság a tanú vallomásának döntő súlyt nem tulajdonít, vagy ha az a vallomással eldöntendő tényállás tekintetében mi figyelmet sem érdemel. A ma érvényben levő eljárási szabályzat, de meg az osztrák törvény

sem kívánja meg a megesketést és a bíróság belátására bizza, vajjon a tanú vallomásának eskütétel nélkül is bizonyító erőt tulajdonít-e. A tőzsdebíróságnak éppen jellegénél fogva szabad kezet kell adni a bizonyításnál és a bizonyítás szabad mérlegelésénél. Ugyanezen okból nem célszerű a Tervezet 49. §-ának a szakértőkre vonatkozó az a rendelkezése sem, hogy azokat a polgári perrendtartás értelmében minden esetben meg kell hiteltetni.

A Tervezet 48. és 49. §-ai helyett tehát kimondandó volna, hogy «a tárgyalás rendjének fentartására a polgári perrendtartás (1911 : I. tc.) 209—214. §-nak, a 215. §. 1. bekezdésének és a 216. §-nak rendelkezései megfelelően alkalmazandók, azzal, hogy a 216. §-ban említett egyfokú felfolyamodás ahhoz a királyi táblához intézendő, melynek területén a tőzsdebíróság székhelye van».

«A tőzsdebíróság a tényállítások valódiságát vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatásával ítéli meg. Törvényes bizonyítási szabályokhoz a tőzsdebíróság meggyőződésének alkotásában nincs kötve.»

«A bíróság a feleket személyes megjelenésre idézheti, a tényállás felderítése végett hozzájuk kérdéseket intézhet, őket eskü alatt kihallgathatja és megesketheti, vagy mindezek foganatosítása céljából a megkeresésre általában illetékes bírósághoz fordulhat.»

«A bíróság a székhelyén levő tanúkat és szakértőket megidézheti, kihallgathatja és megesketheti. Ha a felet vagy a tanút a helyszínén vagy a lakásán, vagy a tanút a tőzsdebíróság székhelyén kívül kell kihallgatni, a tőzsdebíróság a kihallgatás végett a megkeresésre általában illetékes bírósághoz fordul.»

«A bíróság a székhelyén szemlét maga foganatosíthat s ahhoz szakértőket megidézhet, vagy evégből a megkeresésekre általában illetékes bírósághoz fordulhat. Ha a szemle vagy a szakértők meghallgatása a tőzsdebíróság székhelyén kívül foganatosítandó, e célból a megkeresésekre általában illetékes bírósághoz kell fordulni.»

«A polgári perrendtartás (1911 : I. tc.) 290., 294., 296—303., 305. §-ai, a 306. §. 1. bekezdése, a 308. §., a 312. §. 1. bekezdésének 1—4. pontjai s a 2. bekezdés, a 314. §. 1—4. bekezdései, a 328. és 329. §-ok, a 341. §. 2. bekezdései, a 343—346. §-ok, a 349. §. 4. és 5. bekezdései, a 352., 354—357. §-ok, a 364. §. 2. és 3. bekezdései, a 367. és 377. §-ok, a 378. §. 3. és 4. bekezdései, a 379. és 380. §-ok, továbbá, amennyiben a bíróság a tanú vagy a szakértő megesketését elrendeli, a 310., 311. és 358. §-ok a tőzsdebíróság előtti eljárásban is megfelelően alkalmazandók, azzal, hogy a 303. §. 2. bekezdésének esetében a letartóztatást nem a tőzsdebíróság, hanem annak értesítése folytán a megkeresésekre általában illetékes bíróság rendelheti el.»

«A fél kikérdezésére nézve a 306. és 307. §-ban, előzetes figyelmeztetésére és megesketésére nézve a 305., 310. és 311. §-ban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók.»

«A 312. §. 1., 3. és 4. pontjai esetében a fél megesketését is mellőzni kell, a 3. pont esetében a fél csak akkor eskethető meg ha az ellenfél beleegyezik.»

«Ha a felet megkeresett bíró hallgatja ki, ilyen esetekben a vallomás beérkezése után a tőzsdebíróság dönti el, hogy a kihallgatott fél esküre bocsátandó-e? A tőzsdebíróság azonban a megkeresett bírónak már a megkeresésben utasítást adhat a fél megesketésére nézve is. A 290. és 294. §-ok a fél eskü alatti kihallgatásának esetében is alkalmazandók.»

«Azok az egyfokú felfolyamodások, amelyeknek a polgári perrendtartás említett szabályai szerint helye van, ahhoz a kir. táblához intézendők, amelynek területén a tőzsdebíróság székhelye fekszik.»

Ezek volnának a tőzsdebíróság előtti eljárásnak, bizonyításnak általános elvei.

Itélet.

A bíróság indokolási kötelezettsége — Tervezet 50. §. — megfelel a mai állapotnak. Azon rendelkezése azonban, mely kötelezővé teszi, hogy az ítéletet és egyezséget a bíróság minden egyes tagjának alá kell írni, a gyakorlatban gyakran akadályokba ütközik és számtalan nehézségnek és különféle késedelemnek válik állandó kútforrásává. A mai állapot szerint az ítéletet vagy egyezséget a bírói tanács elnöke vagy helyette a tanács bármelyik tagja és a jogügyi titkár, mint jegyző írja alá. Az ítéletek ugyanis a kihirdetés alkalmával még rendszerint nincsenek írásba foglalva és az ezt követő időben, az írásbafoglalás után minden egyes bíró aláírásának megszerzése, különösen pedig ötös tanácsoknál, nagy nehézségekbe ütközik. A tőzsdetanács tagjai napról-napra nem jelennek meg a tőzsdén bíráskodás végett, hivatásuk gyakran távoltartja őket a bíróság székhelyétől, ez esetben az ítélet sokáig nem volna kiadható, mi a végrehajtást indokolatlanul késleltetné és a végrehajtást kérőnek tetemes károkat okozhatna. Az eddigi állapot is biztosította ez okiratok hitelességét és amiért az a választott bíróság előtti eljárásban szükséges, e külön bíróság állandó szervezeténél fogva nem indokolt. Fentartandó volna tehát az eddigi állapot esetleg azon módosítással, hogy amennyiben a kihirdetés alkalmával az ítélet és indokolás még írásba foglalva nincsen, a rendelkező rész a bíróság tagjai és a jegyző által aláírandó.

Jogorvoslat.

A Tervezet 51. és 53. §-aiban szabályozza a jogorvoslatot felülvizsgálat címén, szemben a novella 96. §-ában szabályozott felfolyamodással. Lényegében a két jogorvoslat azonos intézkedéseket tartalmaz, a novellában felsorolt felfolyamodási okok a Tervezet felülvizsgálati okaival tulnyomóan azonosak. A külön bíróság természetéből folyó azon elv, hogy annak ítéletei érdemben felül nem vizsgálhatók, az 51. §-ban felsorolt felülvizsgálati okokkal sérelmet nem szenved ugyan, mégis helyes a Tervezetnek az 51. §-ban foglalt azon világos kijelentése, hogy a Pp. vonatkozó szakaszainak megfelelő alkalmazása mellett «a felülvizsgálati bíróság az ügy érdemében nem ítélhet». Hasonlóképen a novella 97. §-a említett megsemmisítési és kártérítési pernek felel meg a Tervezet 53. §-ában szabályozott érvénytelenítési per is, e tekintetben tehát a Tervezet — igen helyesen — novumot nem hozott.

Átmeneti intézkedések.

A választott bíróság iránti szerződés magánjogi jelentőségéből okszerűen következik, hogy az új törvény hatálybalépte előtt létrejött minden ügyletből származó perre nézve a bíróság hatásköre a korábbi törvény, az 1881 : LIX. t.-c. 94. §-a alapján bírálandó el. Helyesen mondja ki tehát a Tervezet 56. §-ában, hogy «az e törvény hatálybalépte előtt kiállított okirat, amelyben a felek az 1881 : LIX. t.-c. 94. §-a alapján magukat a 43. §-ban megjelölt bíróságnak alávetették, e törvény hatálybalépte után is megtartja hatályát», ellenben «az említett keresetekkel folyamatba tett perekben azonban az eljárásra vonatkozólag már a Pp. (1911 : I. t.-c.) rendelkezései irányadók». Ez eljárásra vonatkozó átmeneti intézkedések természetesen a tőzsdebíróság eljárási szabályzatában volnának szabályozandók.

A tőzsdebíróságot, mint törvényes jogkörrel felruházott institutiót annak idején a kereskedelmi forgalom szükséglete hívta életre. Mint jogintézmény csak úgy tudja továbbra is helyesen szolgálni a célt, ha a szükségletet törvényes strukturájában, hatáskörében, szervezetében és eljárásában nemcsak kielégíteni tudja, de szabályaiban nyitva hagyja az útat a forgalom fejlődési, terjeszkedési lehetőségének is. Azok a normák, melyeket a tőzsdebíráskodás törvényhozás útján való szabályozása esetére, mint a kereskedelmi forgalom legminimálisabb kívánalmait állítottam fel, még módot adnak erre.

Konklúzióim a következők:

1. A tőzsdebíróság mai hatáskörének megszorítását csak a tőzsdei forgalom körére tartom megengedhetőnek.

2. A jogászelem részvételét a tőzsdebíróságban, nevezetesen, hogy az állami bíró elnökkel egészíttessék ki, nem tartom kívánatosnak.

3. A Pp. szabályai a tőzsdebíróság előtti eljárásban csak a megjelölt előterjesztett módosításokkal alkalmaztassanak.

Végh Károly.

Perújítás az új polgári perrendtartásban.*

Előző cikkünkben hangsúlyoztuk már, hogy a Pp. a perújítást nem tekinti perorvoslatnak, hanem új pernek. Ebből kiindulva kell a Pp.-nek a perújítási keresetlevélre vonatkozó rendelkezéseit is mérlegelni.

* Előző cikk Jogtud. Közlöny 1915 évf., 1. szám.

Minthogy a perújításra azok a szabályok alkalmazandók, amelyek a per megindítására és a további eljárásra irányadók, amennyiben a Pp.-nek a perújításról rendelkező címéből más nem következik a perújítási keresetlevélre is alkalmazást nyernek a Pp. 129. §-ában foglalt szabályok, amelyek a keresetlevél tartalmát határozzák meg.

A perújítási kereset is, mint minden kereset kettős jelleggel bír. Mindenekelőtt idéző levél, amelynek célja az, hogy ennek alapján az idézés kibocsátható legyen. A perújítási keresetlevélnek is tartalmazni kell tehát azon általános kellékeket, amelyeket a Pp. minden keresetnél megkíván. A Pp. 569. §-a azonban ezenfelül még külön is ír elő a perújítási keresethez törvényes feltételeket. Ugyanis a perújítási keresetlevélnek magában kell foglalnia a megtámadott ítélet megjelölését és a perújítás kijelentését.

A keresetlevélnek azonban nemcsak az a célja, hogy a per létrejöttét, a perfelvételt tegye lehetővé. A keresetlevél arra is szolgál, hogy az érdemleges tárgyalást előkészítse. A bíróságot is, az ellenfelet is tájékoztatni kell már előzőleg az iránt, hogy a szóbeli tárgyalásnál milyen kereset fog tulajdonképen tárgyaltatni, hogyan alapozza meg felperes a keresetét s mivel kívánja bizonyítani tényállításait. Enélkül koncentrikus eljárás és pervezetés nem is lenne képzelhető. Evégből a keresetlevélben előadandók azok a tényállítások is, amelyekből felperes keresetét származtatja, valamint ezek bizonyítékai. A keresetlevélnek ez a része előkészítő irat természetével bír.

A perújítási keresetre vonatkozólag a Pp. 569. §-a szintén kíván ilyen előkészületi rendelkezéseket, mert azt rendeli, hogy a szóbeli tárgyalás előkészítése céljából előadandók:

azok a tények, amelyek a perújítás záros határidejének megtartását igazolják, valószínűvé tételük eszközeivel;

továbbá közlendő a perújítási ok;

a határozott kérelem mind a megtámadott ítélet hatályon kívül helyezése, mind pedig a hozandó ítélet tekintetében;

és végül a kereset megállapítására szolgáló tények és bizonyítékok.

Az idézés tekintetében más a Pp. és az osztrák perrend rendszere, mint a német vagy a francia perrendtartásé.

A német perrendtartás szerint az idézés rendszerint a félnek és nem a bíróságnak a feladata. Az idézési kérelmet, illetve a keresetlevelet a bíróságnak csak avégből mutatják be, hogy az elnök a tárgyalás határnapját kitűzhesse. A német perrend szerint az elnök a kitűzést megelőzőleg sem a keresetlevél (értsd idézőlevél) kellékeinek, sem a per előfeltételeinek vizsgálatába nem bocsátkozik. (1910 április 1-től kezdve ez megváltozott az Amtsgericht előtti eljárásban.)

Nálunk a bíróság által való idézés régi idők óta meghonosodott szokás, a Pp. ezt tehát meg nem változtatta.

A Pp. szerint a bíróságnak feladata az idéző végzés kibocsátása előtt vizsgálni hatáskörét s általában figyelemmel lenni arra, vajjon a szükséges perelőfeltételek fenforognak-e, mert ha már ezek a priori kizártaknak látszanak, nem lenne célszerű és gazdaságos az ellenfél idézése és szóbeli tárgyalás tartása. Ilyenkor a bíróság, ha a hiány pótlással sem javítható ki, a Pp. 141. §-a szerint a keresetet hivatalból visszautasítja.

Így a perújítási keresetlevél is hivatalból visszautasítandó idézés kibocsátása nélkül, ha hiányzik belőle a Pp. 129. §-ában felsorolt valamelyik lényeges kellék, amelyet a keresetlevélnek magában kell foglalni; ha nem tartalmazza a Pp. 569. §. 1. bek. említett formai kellékeket, vagy ha oly pergátló körülmény forog fen, amelyet a bíróság már a keresetlevél elintézése alkalmával köteles figyelembe venni.

Vissza nem utasíthatja ellenben a bíró a keresetet idézés kibocsátása nélkül, ha az előkészítés céljából előadandók hiányzanak belőle.

A Pp. azonban a perújítási keresetnek a limine való visszautasítására ezenfelül még különleges okokat is hoz fel.

Összefoglalva azt lehet mondani, hogy a Pp. szerint ilyen különleges visszautasítási okok akkor forognak fen, ha a perújításnak *törvényes előfeltételei* hiányzanak.

Ilyen előfeltételek: a perújítási keresetnek törvényes időben, illetékes bíróság előtt az előírt alakban és tartalomban való megindítása és a perújítás megengedhetősége.

A Pp. 567. §-a a perújítás határidejét hat hónapban állapítja meg. Ez a határidő záros és az alapperben, illetőleg az újított perben hozott végítélet jogerőre emelkedésének napjától számítandó, ha pedig a fél a perújítási okról csak később nyer tudomást, vagy pedig csak később jut abba a helyzetbe, hogy azt érvényesíthesse, attól a naptól, amelyen tudomást nyert róla, vagy pedig érvényesíthette volna. Ezen hat hónapi határidő elmulasztása miatt igazolásnak van helye.

Perújításnak öt évvel az alapperben, illetőleg az újított perben hozott végítélet jogerőre emelkedése vagy az egyezség megkötése után nincs helye.

A jogbiztonság követeli azt, hogy a perújítási határidő maximuma a törvényben meg legyen állapítva. A Pp. szerint ez a maximális perújítási határidő öt év, ez nem záros határidő és elmulasztása esetében nincs semmi további orvoslás.

Ezen szabály alól a törvény kiveszi a Pp. 563. §. 4., 5. és 6. pontjaiban foglalt eseteket (ha olyan fél, kinek perbeli cselekvőképessége nem volt, az eljárásban nem törvényes képviselő által vett részt; ha valamelyik fél nevében harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el; ha valamelyik fél ellenfelét előtte, tudvalévő lakhelyének elhallgatásával, mint ismeretlen tartózkodásút, vagy az előtte ismeretes örökösöket, mint ismeretleneket idézte perbe) egy szóval azon eseteket, amikor a peres felet szabályszerűen meg nem hallgatták.

A Pp. 571. §-a szerint a bíróság *végzéssel* tárgyalás kitűzése nélkül hivatalból utasítja vissza a perújítási keresetet, amely a Pp. 567. §-ban megállapított öt évi határidőn túl indíttatott. Ne tévesszük szem elől, hogy az 567. §. egy hat havi határidőről is intézkedik. A hat havi záros határidő elmulasztása csak szóbeli tárgyalás után ítélettel való visszautasítást eredményezhet és nem vonhatja maga után a Pp. 571. §. 1. bekezdésének következményeit.

A Pp. 566. §-a azt rendeli, hogy a perújítási keresetet az elsőbíróság jogerős végítélete ellen rendszerint az ügyben eljárt elsőbíróság előtt, a fellebbezési bíróság jogerős ítélete ellen pedig a fellebbezési bíróság előtt kell megindítani. Ezen §. második bekezdése szerint bizonyos esetekben a perújítás, a felülvizsgálati bíróság előtt indítandó meg. Az ebben a szakaszban megállapított illetékességet a Pp. kizárólagosnak jelenti ki.

Amennyiben a perújítási kereset ezen most említett kizárólagos illetékesség figyelmen kívül hagyásával más, tehát nem illetékes bíróság előtt indíttatik, ugyancsak a Pp. 571. §. első bekezdése szerint végzéssel hivatalból, tárgyalás kitűzése nélkül visszautasítandó.

A Pp. 571. §. második bekezdése azokról az esetekről intézkedik, amidőn a perújítási kereset a szóbeli tárgyaláson hivatalból *ítélettel* utasítandó vissza.

Két ilyen esetet említ a törvény:

a) ha a perújítási kereset nem volt «törvényes időben» megindítva. A törvényes idő alatt úgy az 567. §-ban említett hat hónapos záros határidőt, mint pedig az öt évi perújítási maximális határidőt kell érteni;

b) ha a perújítási keresetnek «törvényes feltételei» hiányzottak. Ez alatt értendők a Pp. 569. §. első bekezdésben említett formai kellékek is, ha a bíróság ezek hiánya dacára mégis kibocsátotta az idéző végzést és értendők az 569. §. második bekezdésében az előkészítés céljából kívánt nyilatkozatok, tények és bizonyítékok.

A Pp. 571. §-a a visszautasítási okok között nem hivatkozik kifejezetten arra, ha a perújítás nincs megengedve, akár azért, mert az 563. §-ban felsorolt perújítási esetektől eltérő, más okra van a perújítási kereset alapítva, akár pedig azért, mert oly határozattal állunk szemben, ahol a törvény a perújítást kizárja.*

Hogy a visszautasítás ezen esetekben is az 571. §. második bek. alapján ítélettel történik, az kétségtelen, hiszen a «törvényes feltétel hiányzik», ha nincs megengedett perújítási ok, vagy ha a határozat ellen egyáltalán ki van zárva a perújítás. Kérdésessé csupán az lehet, hogy ily esetekben végzéssel, idézés kibocsátása

* Jogtudományi Közlöny 1915. évf. 1. számában a 15. lapon felülről a harmadik bekezdésbe tévedés csúszott be. Az atyai hatalom gyakorlásának megszüntetése iránti perekben *nincs* kizárva a perújítás. A Pp. 731. §-a ezt kifejezetten rendeli. A cikk írója hivatkozott is ezen szakaszra. *Szerk.*

nélkül lehet-e a perújítási keresetet visszautasítani? Az osztrák perrendtartás 538. §-a szerint a bíróság kötelessége az idéző végzés kibocsátása előtt vizsgálni vajjon a megengedhetőség fenn forog-e vagy sem (529—531.), ellenesetben a perújítási keresetet hivatalból vissza kell utasítani. A német perrend 589. §-a szerint szintén a bíróság kötelessége hivatalból vizsgálni «ob die Klage an sich statthaft sei». Ha a megengedhetőség bármely irányban hiányzik, a kereset visszautasítandó. A német perrend szerint a keresetre hozandó idéző végzés kibocsátásánál a bírónak sokkal kisebb ingerenciája van mint nálunk vagy Ausztriában, mégis a perújítási keresetet elintézése előtt az 589. §. ezen tágabb joggal ruházta fel a bíróságot.

Mi azt véljük, hogy ha a bíró a perújítási kereset elintézése alkalmával azt észleli, hogy az a törvényben meg nem engedett perújítási okra van alapítva, vagy hogy a határozat ellen a törvény a perújítást kizárja, a Pp. 571. §. első bek. ilyenkor nem alkalmazható csak a szóbeli tárgyaláson lehet a perújítási keresetet ítélettel visszautasítani.

Felmerül még az a kérdés, hogy az ellenfél beleegyezése a törvényes kellékek hiányát pótolhatja-e vagy sem?

A Pp-nek az a szabálya, mely szerint a törvényes kellékeket nélkülöző perújítási keresetet hivatalból kell visszautasítani, abszolut jellegű, ezen a felek diszpoziciója nem változtathat.

Dr. Pap József.

A Pp. a gyakorlatban.*

4. A részletügylet.

A budapesti központi járásbíróságnak e tárgyra vonatkozó megállapodása (l. Jogt. Közl. multheti számát) teszi szükségessé, hogy a részletügylet kérdésével a Pp. 29., 31. és 45. §-aiban foglalt illetékességi korlátozások szempontjából foglalkozzunk. Dr. Fodor Árminnak «A részletügylet az új polgári perrendtartásban» című cikke (ezen lap ezévi első számában) szintén ezt a kérdést tárgyazza, azonban egyfelől nem tartalmaz támpontokat abban a kérdésben, hogy mely ügyleteket kelljen részletügyleteknek tekinteni, másfelől a cikk a fentemlített elvi megállapodást figyelembe még nem vehette.

Ezen megállapodás szerint ahhoz, hogy a bíróság az ügyletet részletügyletnek tekinthesse, kell, *a)* hogy az az eladó részéről kereskedelmi ügylet legyen, *b)* hogy az eladó az árút a vételár lefizetése előtt adja át a vevőnek és *c)* hogy a vevő a dolog átadásakor a vételár hátralékos részének előre meghatározott részletekben törlesztésére kötelezze magát. A bírói értekezlet ezen megállapodásban még kimondotta, hogy nem tekintendő részletügyletnek az oly ügylet, mely alperes részéről kereskedelmi ügylet.

Elsősorban kifogásolandónak tartom, hogy azon bírói értekezlet egyáltalán a részletügylet fogalmi definicióját választotta megállapodása formájául.

A részletügyletnek meghatározása a tételes törvényben sem ajánlatos, mert ezeknek elzárt egészként való felfogása részint a bennök megvalósuló gazdasági célok megjelenési formájának különféleségénél fogva, részint a részletügyletek szabályozásához fűződő magasabb szociálpolitikai érdekek szempontjából a törvény nem eléggé liberális alkalmazását eredményezi.

Az 1894. évi május hó 16-iki német részletügylettörvény sem tartalmaz rendelkezést arról, hogy mely ügyletek tekintendők részletügyleteknek, 6. §-a szerint pedig a törvény 1—5. §-ai alkalmazandók azon szerződésekre is, melyek a részletügylet céljait (die Zwecke des Abzahlungsgeschäfts), más ügylet, mint a vétel jogi formájában kívánják elérni. A vonatkozó indokolás szerint a részletügylet céljai alatt a német törvény a gazdasági célokat érti (Wilke, a törvény Guttentag-féle kiadásában, 65. l.).

Hogy tehát adott esetben az ügylet részletügyletnek tekintendő-e, mindenkor bírói eldöntés tárgya ott.

Eszerint a német bíró az anyagi jog alkalmazása szempontjából hasonló helyzetben volna, mint a mi bíróságaink lesznek a Pp. említett rendelkezéseivel szemben. A különbség mégis lényeges, mert egyrészt a német törvényben mégis vannak egyes támpontok (így az 1. §. kezdő mondata: «Hat bei dem Verkauf einer dem Käufer übergebenen beweglichen Sache, deren Kaufpreis in Teilzahlungen berichtigt werden soll», így a már hivatkozott 6. §.: «in einer anderen Rechtsform, insbesondere, durch miethweise Überlassung der Sache»), másrészt a bíró a törvénynek a részletügyletekre vonatkozó intézkedéseiből, mint egészből, inkább felismerheti a törvényhozó akaratát a tekintetben is, hogy mely ügyleteket kíván a részletügylettörvény alkalmazásának alávetni. Nálunk ellenben a részletügyletek szabályozása teljesen hiányzik, kivéve a közforgalom tárgyát tévő értékpapiroknak részletfizetés mellett eladására vonatkozó 1883 : XXXI. tc.-ket. (Ez a törvény speciális tárgyánál fogva a törvényhozónak a részletügyletekkel szemben való álláspontjára semmiféle következtetést nem enged, aminthogy pl. Ausztriában az 1896 április 27-iki részletügylettörvény mellett a nyereményrészletügyletekre vonatkozó tilalmat külön törvény (1878 június 30.) tartalmazza.

Azt hisszük mégis, hogy, mert a német részletügylettörvény mellett is a bíró esetenkint kénytelen azt a kérdést eldönteni, hogy forog-e fen részletügylet, s ugyanazok a részletügylet gazdasági céljai ott is, mint nálunk, a gazdasági- és társadalmi viszonyok pedig fejlettebbek, mint a mieink, igen sok tanulsággal szolgálhatnak nekünk a német judikatúrának a törvény életbelépte óta, tehát húsz éven át kifejlett eredményei. Annál is inkább, mert a német részletügylettörvényt a német polgári törvénykönyv életbeléptető törvénye, hatályában változatlanul fentartotta.

A német judikatúra ezen eredményeinek ismertetésében egyfelől Hörle darmstadti Amtsgerichtsrat fejtegetéseire (Abzahlungsgeschäfte, Gruchot Beiträge 55. kötet 177. és köv. l.), másfelől Staudingernek a német polgári törvénykönyvhöz írt általánosan ismert kommentárjára (II. köt. 12. és köv. l.) támaszkodom. Mindenekelőtt ideiktatom Hörlenek a részletügyletről adott, az állandó bírói gyakorlat eredményeit magábafoglaló meghatározását: «Das Abzahlungsgeschäft ist ein auf die Übertragung des Eigentums an einer dem Erwerber übergebenen beweglichen Sache gerichtetes, zwischen dem Veräusserer und dem Erwerber — der nicht als Kaufmann in das Handelsregister eingetragen ist — geschlossenes Rechtsgeschäft, bei dem der Erwerbspreis in Teilzahlungen berichtigt werden soll und der Veräusserer sich für den Fall der Nichterfüllung der dem Erwerber obliegenden Verpflichtungen das Rücktrittsrecht, oder das Eigentum an der Sache vorbehalten hat».

Látnivaló, hogy a német bírói gyakorlat, egyezően a német részletügylettörvény már hivatkozott 6. §-a rendelkezésével, a részletügyletet nem korlátozza a vételre, ellenben szükséges, hogy az ügylet az elidegenítő által átadott ingó dologra vonatkozó tulajdonjognak a másik félre leendő átruházását vegye célba; ez a másik fél a részletügylettörvény 8. §-a szerint soha sem lehet bejegyzett kereskedő. Ellenben tisztára a bírói gyakorlat produktuma annak megállapítása, hogy részletügyletnek az ügylet csak akkor tekinthető, ha az elidegenítő a másik felet terhelő kötelezettségek nem teljesítése esetében magának a visszalépési jogot, vagy az átadott dolgon való tulajdonjogot fentartotta.

Emellett a bírói gyakorlat kifejlesztette, hogy üzleti leltár, árúraktár, lakásberendezés szintén lehetnek a részletügylet tárgya, de nem irányulhat a részletügylet kereskedelmi üzlet szerződéses átruházására, értve a kereskedelmi üzlet alatt nemcsak annak berendezését és az árúkat, hanem azt mint egészet, tehát a vele kapcsolatos jogokat, vevőkört stb. is. A viszonszolgáltatásnak pénzben kell meghatározva lennie, de kiköthetők egyéb teljesítmények is és a részletfizetések pénz helyett teljesíthetők pénzértékök szerint meghatározott egyéb szolgáltatások által, pl. természetbeliek, gabona, ráfizetés a sörgyár által a vendéglősnek szállított sörre stb. Részletfizetés forog fenn már akkor is, ha legalább két, egymásután teljesítendő összegben állapodtak meg a felek. Annak kikötése, hogy a vevő jogosítva van a vételárat esedékesség előtt lefizetni, nem zárja ki a részletügyletet, viszont nem szükséges, hogy határozott fizetési részletekben történt legyen a megállapodás. Csődben nem a német csődtörvény 19. §-a alkalmazandó a bérlet formájában megjelenő részletügylet esetében (megfelel a magyar csődtörvény 22. §-ának), hanem a német csődtörvény 17. §-a, mely a kétoldalú szerződések teljesítését szabályozza (magyar Cs. t. 18. §-a).

Igen mélyreható az a bírói gyakorlat, mely a részletügyletben álló vevőt, illetve szerzőt védi azon esetre is, ha ez a tárgyalást elmulasztja, s továbbá az, amely a részletügyletekből az elidegenítő által támasztott alternativ kereseti igényekre vonat-

* L. előbbi közleményt a 6. számban.

kozik. Ezen alternativ kereseti kérelmekkel igyekeztek ugyanis a részletüzlettulajdonosok a részletügylettörvény intézkedéseit megkerülni. Hörle az idevonatkozó gyakorlatot külön fejezetekben (IX. Versäumnisverfahren, VIII. Klagen aus Abzahlungsgeschäften) fejti ki ; a részletekre itt nem térhetek ki.

A részletügyletnek a német részletügylettörvény 6. §-a által értett gazdasági célja akként jellemezhető, hogy a részletügylet ingó dolog tulajdoni megszerzését, s egyúttal ezen ingó dolog használatának már azon időre is átengedését célozza, amikor az azon dolog megszerzése ellenében kikötött ár még nincsen teljesen megfizetve. Ezért nem tekinti a német bírói gyakorlat részletügyletnek az olyan szerződést, amelynél az ingó dologra nézve a tulajdonjogváltozást a felek egyáltalában nem veszik célba. Elég viszont, ha a bíró a tulajdonváltozást, mint a felek által szándékoltat felteheti, nem kell, hogy a felek arra vonatkozó akaratukat a szerződésben kijelentsék.

Az u. n. Viehleihe és Möbelleihvertrag a gyakorlatban legsűrűbben előforduló tipusai azon egyéb, nem vételügyleteknek, melyekre a részletügylettörvény intézkedéseit szintén alkalmazzák. (Wilke id. h. 65. s k. l.).

Ha már most meg akarjuk állapítani, azon tájékoztató támpontokat, melyek alapján a mi bíróságaink a Pp. illetékességi korlátozásaival szemben a részletügyletek határvonalait kitűzhetik, abból kell kiindulnunk, hogy a részletügyletek nálunk nemcsak törvénnyel nincsenek szabályozva, hanem bírói gyakorlatunk sem fejlesztett ki az árúrészletügyletekre korlátozásokat, annyiban sem, amennyiben ez tételes törvény nélkül egyáltalában módjában lett volna. Ennélfogva első támpontnak azt véljük megjelölhetőnek, hogy a Pp. a részletügylet általános, köznapi értelmét vette illetékességi korlátozásainál alapul.

Másfelől a helyzet az, hogy a részletügyletet kötő vevő semmiféle anyagi jogi védelemben ez időszerint nálunk még nem részesül. Az egész védelem a Pp. illetékességi korlátozásaiban áll. (A német részletügylettörvény javaslatának birodalmi gyűlési tárgyalásakor azt az indítványt, hogy «Für Klagen aus diesem Gesetze ist der durch die §§ 13—24 der C. P. O. bestimmte Gerichtsstand ausschliesslich begründet», az indítványttevő a szavazás előtt visszavonta (Wilke id. h. 36. l.).

Ebből juthatunk, szerintem, azon második tájékoztató pontra, hogy azon ügyletek köre, amelyeket ezen egyetlen védelemben részesít, a Pp. tágabban, vagy legalább is olyan tágan határolandó, mint amilyen tág a részletügyletek köre ott, hol az ezekben álló vevő erős anyagi jogi védelemben, vagy ilyenben is részesül, mint pl. Ausztriában, hol a részletügylettörvény szintén tartalmaz illetékességi korlátozást. Ha t. i. fejlettebb gazdasági és társadalmi viszonyok között az említett külföldi törvények szélesebb körben anyagi jogi védelmet is adnak, mi nem vonhatjuk szükebbre ezt a kört, amikor a vevőnek semmiféle anyagi jogi védelmet nem adhatunk.

A harmadik támpont a Pp. illetékességi korlátozásai keletkezésének körülményei, melyek dr. Fodor Ármin már említett cikkében vannak ismertetve. Ezek tudvalevően a kereskedelmi külön illetékességek ellen folytatott harccal, illetve az ezeknek tett engedménnyel függnek össze. A könyvkivonati illetékességet a törvényjavaslatban foglalt korlátozással, valamint az árúkövetelések illetékességét elfogadták ugyan, de a részletügyletből származó követelésekre nézve a törvénybe iktatott illetékességi korlátozásokat állapították meg. Ennélfogva és a Pp. 32. §-ánál fogva, mely a könyvkivonati illetékességet bejegyzett kereskedő részére más kereskedővel szemben adja meg és a részletügyre nézve illetékességi korlátozást nem tartalmaz, azt kell megállapítanunk, hogy a törvény a szóbanlévő illetékességi korlátozások által nem akarta védeni a kereskedőt, ellenben védelmet akart adni a nem kereskedő részletügyleti vevőnek a kereskedő eladóval szemben.

Az ezen három tájékozópont által kijelölt kör határozza meg a Pp. illetékességi korlátozásai alá vonható részletügyletek határvonalait. Ezek tehát a következők :

a) kell, hogy az eladó iparszerűen foglalkozzék kereskedelmi ügyletekkel (ugyanígy az osztrák törvény; az előlemlített elvi megállapodás szerint az ügyletnek az eladó részéről kereskedelmi ügyletnek kell lennie) ;

b) hogy az elidegenítő az árút tulajdonjogi célzattal a másik szerződő félnek a vételár teljes lefizetése előtt adja át;

c) hogy ez a másik fél a vételárnak vagy az árú átadásakor még hátralékos részének részletekben való törlesztésére kötelezze magát ;

d) hogy a vevő ne legyen kereskedő (az elvi megállapodás szerint az ügyletnek nem szabad a vevő részéről kereskedelmi ügyletnek lennie).

Hogy a német részletügylettörvény az anyagi jogi védelemből csak a bejegyzett kereskedőt rekeszti ki, azt fentebb már említettük. Az osztrák törvény nem alkalmazható kölcsönös kereskedelmi ügyletekre. Az árúrészletügyletről készült magyar törvénytervezet azokat az ügyleteket vette ki, melyeknél a vevő bejegyzett kereskedő. Arra nincsen támpont, hogy a Pp. csak a bejegyzett kereskedőtől kívánta volna az illetékesség korlátozása által nyujtott védelmet megtagadni. Ellenkezőképpen: abból, hogy a Pp. 32. §-a csak a felperes részén követeli, hogy az bejegyzett kereskedő legyen, míg az alperes részén csak a kereskedői minőséget, az következik, hogy a törvény a szóbanforgó védelmet a be nem jegyzett kereskedőnek sem akarta megadni. Mégis ellenkeznék a részletügyleti védelem alapgondolatával, az ezen védelemhez fűződő sociálpolitikai céllal, ha a Pp. illetékességi korlátozásait a kiskereskedők javára sem alkalmaznók. Ezek üzlete rendszerint a kisipar körét meg nem haladja, idetartoznak tudvalevően a kufárok, házalók egyáltalában, a zsibárusok, korcsmárosok, közönséges fuvarosok és más iparosok pedig annyiban, amennyiben üzletük a kisipar körét meg nem haladja. Ezekre a K. T.-nek a kereskedelmi cégekre, a könyvekre és a cégvezetésre vonatkozó intézkedései nem nyernek alkalmazást, ellenben azok kereskedői minőségét a K. T. nem érinti. Így, kereskedő, a kofa (258. §. 1.), vagy a talyigás (K. T. 259. §. 3.) is.

A német részletügylettörvény anyagi jogi védelmében a kiskereskedő szintén részesül (Düringer és Hachenburg kommentárja I. kötet 156. l.) sokkalta fejlettebb gazdasági viszonyok között.

Ellenben, bár feltétlenül helyesnek tartanám, hogy az anyagi jogi részletügylettörvény megalkotásánál megköveteljük azt ennek alkalmazása szempontjából, hogy az elidegenítő a visszalépési jogot, vagy a tulajdonjogot magának fentartotta legyen, ez a szűkítés csak az illetékességi korlátozások kérdésében okadatolt nem volna. (Hiányzik ez az osztrák törvény- és bírói gyakorlatból is. Krainz System, 364. §.)

Ezen kör határain belül annak a kérdésnek eldöntésében, hogy adott esetben az ügylet részletügyletnek tekintendő-e, a mi bíróságaink is haszonnal értékesíthetik a német bírói gyakorlat fentismertetett eredményeit. *Dr. Sebestyén Samu.*

Hadbavonult tanúk.

Akármennyire is háttérbe kell szorulni a háború mellett az állam egyéb tevékenységének és akármilyen méltányossággal is kell a bíróságoknak viselkednie a hadbavonultak érdekeivel szemben, mégis a háború hosszabb tartama szükségessé teszi, hogy az igazságszolgáltatás számoljon a háborús állapot következményeivel és lehetőleg úgy rendezkedjék be, amely berendezkedés mellett az igazságszolgáltatás menete a hadba nem vonultak ügyeiben lehetőleg akadálytalan marad.

A 9146/1914. sz. minisztériumi rendelet 1. és 2. §-ában a peres félnek, törvényes képviselőnek, beavatkozónak, valamint ezek ügyvédjének katonai szolgálattétele van az eljárás felfüggesztésének okául megjelölve. Ehhez járulnak a gyakorlatban a bíróságok azon intézkedései, amelyekkel az ügyeket a tanúknak hadbavonulása miatt, ha nem is alakilag, de lényegileg mégis felfüggesztik. Tekintettel pedig arra, hogy minden hadbavonult nemcsak mint fél szerepelhet egy vagy több ügyben, hanem ugyanannyi vagy több ügyben tanúként is lehet bejelentve, a tanúk hadbavonulása az igazságszolgáltatás folyamának nem csekély akadálya.

Hozzájárul ehhez az a körülmény, hogy a fél vagy képviselőjének hadbavonulása nem feltétlenül ok a felfüggesztésre ; így a hadbavonult fél és a hadbavonult ügyvéd is kérheti az eljárás folytatását, ha hadba nem vonult ügyvédet vagy helyettest bíz meg, sőt a felfüggesztés méltányossági okokból a 9146/1914. M. E. számú rendelet 5. §-a szerint az ellenfél kérelmére is megszüntethető és hadba nem vonult a fél képviselő vallására utasítandó.

Ellenben a tanú hadbavonulásának, mint perfolytatási akadálynak elhárításáról a rendeletek nem gondoskodnak.

Jelen soroknak az a célja, hogy felhívja az ügyvédek és bírák figyelmét arra a körülményre, hogy a tanú bevonulása miatt félbeszakadt ügyek jelentékeny részében egy kis jóakarattal meg lehet találni az akadály megszüntetésének módját és ezzel mindkét fél és az igazságszolgáltatás menete érdekében nagy mértékben lehet csökkenteni a háború befejezése után a nyílvántartásból előkerülő ügyek roppant tömegét.

Az ügyvédeknek és feleknek kötelességük, amennyiben időközben hadbavonult tanura ők hivatkoztak és e hivatkozás nem csak perhúzási okból történt, a pert átvizsgálni abból a szempontból, hogy a hadbavonult tanú kihallgatása a bizonyítási eljárás által szolgáltatott egyéb adatok mellett nem vált-e mellőzhetővé és az így esetleg fölöslegessé vált tanútól álljanak el. Kötelességük a hadbavonult tanú helyett, ha lehetséges, más alkalmas és hadba nem vonult tanút bejelenteni. Ha a hadbavonult tanú nem mellőzhető és nem helyettesíthető, kötelességük kikutatni, hogy a hadbavonult tanú nem halt-e esetleg meg, nem tartózkodik-e valamely helyőrségen, kórházban, vagy nem áll-e kiképzés alatt, amikor is a kihallgatásnak nincs akadálya.

Ha a tanúra hivatkozás perhúzási okból történt, az ellenfél vagy ügyvédje hívhatja fel a bíró figyelmét a hadbavonult tanú kihallgatásának felesleges voltára, kutathatja ki életbenlétét vagy tartózkodási helyét és ezzel a perhúzást megakadályozhatja.

Mind e kötelességekre az eljárás félbeszakítása előtt a bíróság figyelmeztesse a feleket és ügyvédeket és ezzel szoktassa hozzá őket ahhoz a gondolathoz, hogy egy-két hadbavonult tanú miatt ne nyugodjanak meg egykönnyen a per hónapokra való elhúzásában.

Ha a felek nem teszik meg kötelességeiket az ügy akadálytalan befejezése érdekében, a bíróság feladata a szükséges lépéseket megtenni.

Ha az ügy előadója a pert átnézi (régi perekről van szó), az eseteknek legalább felében törvényes okot fog találni a hadbavonult tanú mellőzésére.

Sokszor a már kihallgatott tanúk eléggé bizonyítják a hadbavonult tanúval is bizonyítani kívánt ténykörülményt; sokszor a már lefolytatott bizonyítás eredménye kizárja a hadbavonult tanú által igazolandó tényeket; van eset, mikor a tanúval bizonyítani kívánt ténykörülményre nézve a valódiság megállapítása feleslegessé válik, mert a bizonyítás nemleges eredményű volt más oly körülményekre nézve, melyek bizonyítása szintén szükséges lett volna a per valamely irányú eldöntéséhez; a váltóeljárásban a V. E. 25. §-a képezheti a mellőzés indokát, de az egyszer meghozott bizonyítási határozathoz a rendes eljárásban a S. E. 68. és 215. §-a folytán általában nincs kötve a bíróság.

Tekintettel továbbá arra, hogy a hadbavonulás ténye maga még nem feltétlen akadálya a tanú kihallgatásának, mert lehet a tanú kiképzés alatt, helyőrségi, kórházi szolgálaton, lehet beteg vagy sebesült stb., — a bíró ne elégedjék meg a hadbavonulás egyszerű bejelentésével, hanem kötelezze mellőzés terhével a hivatkozó felet a hadbavonult tanú szolgálati adatainak, tartózkodási helyének bejelentésére. E körülményeket a felek rendszerint tudják vagy a tanú legutóbbi tartózkodási helyén hozzátartozóitól könnyű szerrel megtudhatják. Ily módon fog azután kitudódni, hogy a kihallgatásnak nincs is akadálya (helyi szolgálat), hogy a kihallgatás már úgysem lesz foganatosítható (halál), a kihallgatással az ügy érdekében sietni kell (súlyos betegség) stb. és csak a harctéri szolgálat eseteiben marad a tanú kihallgatása későbbi időre.

A Pp. szerint tárgyalandó ügyekben a 275. és a 276. §. a legtágabb értelemben módot ad arra, hogy a hadbavonult tanú mellőztessék. Akkor ugyanis, «ha a bizonyításfelvétel foganatosíthatása kétségesnek mutatkozik vagy bizonytalan ideig tartó akadályba ütközik», a bíróság bármelyik fél kérelmére a tárgyalás folytatására határnapot tűz és a tárgyalás bezárásáig be nem érkező adatokat figyelmen kívül hagyja.

Talán célszerű lenne a régi perek akadálytalan lebonyolítása érdekében a következő moratóriumi eljárási rendeletbe hasonló intézkedést felvenni pl. a következő szöveggel:

«Ha a fél bejelentéséből vagy a kézbesítő közeg jelentéséből az tűnik ki, hogy a kihallgatni rendelt vagy a perben hivatkozott valamelyik tanú a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatot teljesít, a bíróság felhívhatja, az ellenfél kérelmére pedig köteles felhívni a tanúra hivatkozó felet, hogy az erre a célra kitüzendő határidő alatt vagy jelentse be a hadbavonult tanú azon időbeli tartózkodási helyének és szolgálati beosztásának pontos adatait, vagy a tanút más, hadba nem vonult tanúval helyettesítse. A fél oly bejelentését, hogy a hadbavonult tanú azon időben a harctéren van, az ellenfél kívánatára az e célra a bíróság által kitűzött hosszabb határidő alatt (20–30 nap) megfelelő módon valószínűsíteni tartozik. Ha a fél sem a hadbavonult tanúra hivatkozó adatokat be nem jelenti, sem a tanút nem helyettesíti, továbbá ha a harctéri szolgálatot nem valószínűsíti, a bíróságnak a körülmények gondos mérlegelése mellett jogában áll a tanú kihallgatását akkor is mellőzni, ha az már elrendeltetett volna.»

Gondoljuk meg azt is, hogy igen sok tanú fog végleg kihallgathatatlanná válni; már pedig még a felek szempontjából meg a per elhúzásnál is fontosabb érdek, hogy a felek a bizonyítékoktól el ne essenek. Az oly fél, aki ily körülmények közt sem mozdítja elő a bíróságnak törekvését a tanú mielőbbi kihallgatására és a per befejezésére' már semmi esetre sem szolgálja az anyagi igazság mindenek feletti érdekét és méltán sujtható a tisztán perelhúzásból felhozott bizonyítékok mellőzésével.

Dr. Egyed István.

A háborúban elesettek jogviszonyai.

A németek «Drückeberger» kifejezéssel illetik azokat, akik a hadiszolgálat alól igyekeznek magukat kivonni. A hadiállapot jogi árnyéka, a moratórium és a vele kapcsolatos kivételes rendelkezések megteremtették azokat a «Drückeberger»-eket, akik épen ellenkezőleg, a hadbavonulás állapota révén jogi kötelezettségek alól bujnak ki.

A gyakorlati jogász immár féléves moratóriumos tapasztalatok során igen gyakran meggyőződhetett arról, hogy az ország védelmének szent kötelességét azok, akiket könnyebb katonai szolgálatuk addigi életviszonyaikban nem zavar meg és még inkább a szent kötelesség teljesítése közben elesetteknek nevető örökösei mily könnyen kiaknázhatják a maguk javára és a hitelezők kárára. A sok közül érdemes lesz egy esetet a maga összes részleteivel bemutatni, annak igazolására, hogy különösen a hitelezők a hatóságok részéről is mennyi mesterséges akadályra találnak jogaik érvényesítése közben.

Egy iparos a háborúba vonul, a háború legelején elesik, a Vöröskereszt-Egylet erről nejét értesíti. A nő «özvegy»-nek nevezve magát, kérvényt ad be a város tanácsához, amelyben a halálesetről szóló értesítés mellékelésével azt kéri, hogy ily körülmények között a város közönsége álljon el egy még férje által kötött ingatlanvételi ügylettől és a férj által befizetett bánatpénzt neki, a nőnek, fizesse vissza. Ezenkívül, kissé számítva a moratóriumra és annak a hitelező elé megszabott nehézségeire is, minden lehető módot megragad arra, hogy szép csöndben a férj egész vagyonát a maga javára készpénzzé tegye.

A város közgyűlése ugyan eláll a vételi ügylettől, de a tanács felhívja a nőt, hogy férje halálát záros határidő alatt igazolja és jelzi, hogy ha ez megtörténik, akkor is csak hagyatékbírói letétbe helyezi a bánatpénzt.

Az iparos egyik nagy hitelezője tudomást szerez adósa nejének e viselkedéséről és minthogy az semmi hajlandóságot nem mutat az ő követelésének rendezésére, gyorsan intézkedni kíván követelése behajtása tárgyában. Mindenekelőtt váltó, illetve könyvkivonat alapján zálogjogi előjegyzést kér és nyer a férj ingatlanára, ez azonban követelését csak részben biztosítja. Az adósnak anyagraktára és több nagyobb összegű behajtható követelése is van. A biztosítási végrehajtás kérésének föltételei hiányozván, a pénzkövetelések kivételes biztosításáról szóló 22,300/1914. I. M. E. rendelet alkalmazására kell gondolni. E rendelet 1. §. 1. pontjában foglalt eset ugyan fenforog, az ott körülírt veszélyeztető cselekvények azonban, mint rendesen, a bizonyítás céljára túlságosan «imponderabile»-k. A második pontban foglalt rendelkezés alkalmazhatóbbnak látszik, mert az adósnak «állandó lakóhelye» nincs. Azaz valószínűleg nagyon is állandó szegénynek a lakóhelye a föld alatt, de még sincs az ő ismert lakóhelyén. Ügyeinek vitelére megfelelő állandó belföldi megbizottja sincs.

Az adós részére a járásbíróság ügygondnokot rendel ki és így a kivételes biztosítási végrehajtásnak úgy elrendelése, mint foganatosítása jogerőre emelkedik.

A követelés biztosítása után a hitelező szeretne mielőbb pénzéhez is jutni. Az idézett rendelet 6. és 8. §-ainak korlátozó rendelkezései és az előjegyzett zálogjog igazolása már magukban is azt kívánják, hogy mielőbb keresetet indítson és ítéletet nyerjen az adós ellen.

Ha a hitelező a keresetlevélben alperest minden külön megjegyzés nélkül perelné, a nő férjét a kézbesítő előtt ismét «hadbavonult»-nak jelölné meg és a kézbesítő jelentése szerint a bíróság a pert a háború befejezéseig, vagy az után is jó időre, felfüggesztené.

Az adós azonban nemcsak «hadbavonult», hanem minden valószínűség szerint ott meg is halt. Hogy üzletét bármikor is folytathassa, erre alig van valószínűség.. Így tehát nemcsak a hitelező érdeke kívánná a meglévő vagyon felszámolását, hanem az adós családjára nézve is jobb volna, már csak a várostól járó bánatpénz miatt is. A család ugyan felhasználhatná az 1877: XX. tc.-ik 32. §-át, amelynek segélyével a 28. §. *d)* pontjában meghatározott egy éven belül is lehetne intézkedni. De ezt nem teszi.

Hagyatéki eljárást folyamatba tenni nem lehet, ez természetes. A belügyminiszter a háború elején 151,917/1914 IV. c. B. M. szám alatt valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjéhez körrendeletet bocsátott ki, amelyben nyomatékosan figyelmezteti a hatóságokat egy korábbi utasításra, mely szerint az ő esetről-esetre megadandó, külön rendelete nélkül halálesetet az anyakönyvbe följegyezni nem szabad. Még akkor sem, ha a közös hadügyminisztérium hivatalos veszteséglajstroma az illetőt holtnak tünteti fel. A háború izgatott kedélyvilága ugyanis nem nyujtja azt a megbizhatóságot, amely az emberek megfigyeléseihez máskor fűződik. A tévedésre ezer eshetőség lehet és eddigi tapasztalatunk is igazolja, hogy már épkézláb jöttek haza oly emberek, akiknek a hivatalos adatok szerint holtaknak kellett volna lenniök.

Mindezek szemmel tartásával a mi hitelezőnk a helyhatósági bizonyítvány alapján az adóst, mint ismeretlen tartózkodásút perelte, részére ügygondnokot kért kirendelni. Ügygondnok kirendelése már a kivételes biztosítás folyamán különben is szükségessé vált. Ha a perben kirendelt ügygondnok külön utasítást nem kap — ami előrelátható — és nem védekezik a kereset ellen, akkor a hitelező végrehajtható ítéletet nyer, a bíróság «az összes körülmények szorgos méltatása mellett» (harmadik moratóriumi eljárási rendelet 14. §. második pont) elrendelhet az ingókra árverést, illetve az esetleg közpénztárból, vagy bírói letétből fölvehető követelést utalványozhat (9146/1914. M. E. sz. rendelet 9. §. negyedik pont) és az ügy befejeződhetik.

Ezzel kívántuk vázolni az eset elvi jelentőségét és azt az ingadozást, amelyet törvényes rendelkezés hiányában a felek, a bíróság, valamint minden más hatóság is, mely az üggyel foglalkozott, egyaránt kénytelen tanúsítani.

Ennek oka pedig az, hogy mindenki érzi, hogy itt oly jogállapot van, amelyet külön kellene szabályozni. Mert azok a jogkövetkezmények, amelyek jelenleg érvényben lévő jog szerint a «hadbavonult» állapothoz fűződnek, nem elegendők, amelyek pedig az «ismeretlen tartózkodás» megállapításával járnak, túlságosak.

Aki háborúba vonult, az még kapcsolatban áll családjával, vagyonával és kiméletre is szorúl. Aki ismeretlen tartózkodású, az eltűnt, annak nyoma veszett. A jelen esetre tehát egyik sem vonatkozik.

Kétféle kivezető út képzelhető ebből a rendezetlenségből. A helyes megoldás fonalát már meglévő moratóriumi rendelkezések adják kezünkbe. A kivételes biztosítási végrehajtásról szóló rendelet ezt a biztosítási módot kizárja akkor, ha az adós ügyeinek vitelére «állandó belföldi megbizottat» — ugyan a rendelet nem mondja meg, hogy ki tekintendő ilyennek — rendel. Az összminisztérium 9146/1914. M. E. rendeletének 15. §-a pedig a hadbavonult egyén érdekében a távollévő gondnokság alá helyezésének szabályait rendeli alkalmazni, de csak némely cselekvényre nézve.

Az 1877: XX. tc. 28. §. *d)* pontjában, illetve a 32. §-ban foglalt szabályok alkalmazásával kellene tehát módot teremteni arra, hogy azt, akinél alaposan valószínűsíteni lehet, hogy a háborúban elesett, azonnal, egy év leforgása előtt is, távollét miatt kérelemre gondnokság alá lehessen helyeztetni. Ezt a jogot pedig nemcsak a hozzátartozónak, illetve a községi elöljáróságnak kellene megadni, hanem az 1894: XVI. tc. szabályainak (3. §. harmadik pont, 36. §. *a)* pont, 39. §. stb.) analog alkalmazásával és továbbfejlesztésével a távollévő hitelezőinek is.

Ez a szabályozás megfelelne a külföldön már megvalósított «üzletfelügyelő»-i intézménynek.

Hogy a bíróság mikor fogja alaposan valószínűsítettnek kimondani a haláleset fenforgását, e körül a gyakorlat hamar ki fog fejlődni.

A gondnok — ez volna az «állandó belföldi megbízott» — a távollévőt képviseli, képviseletében mindent megtehet, ami a törvényes képviselő joga és így nevében idézhető is. A gondnokság nem lehet aggályos a távollévőre nézve sem, mert a gyámhatóság is ellenőrzi. A gondnokság megszűnnék, ha a távollévő végleg hazatér, vagy halála hivatalosan megállapíttatik.

A másik — szerintünk kevésbbé eredményes, de legalább preciz — megoldás az volna, ha kimondatnék, hogy az ilyen egyént ismeretlen tartózkodásúnak kell tekinteni és részére kérelemre ügygondnokot kirendelni.

A kérdést azonban a két mód közül az egyik segélyével meg kell oldani, mert nem nagyon fölemelő az a tudat, hogy a hitelező szándéka — amely mögött igen nagy vagyoni érdekek is lehetnek — egyszer, sok utánjárással «átcsúszik», máskor pedig egyáltalán nem vezet sikerre.

Ha a távollévő nem halt meg, ő is hálás lesz, ha hazajövet tisztázott viszonyokat talál. A családjának tisztességes szándékok mellett szintén föltétlenül a rend áll érdekében.

Ha azonban a távollévő csakugyan meghalt, akkor meg a jogbiztonság okából épen meg kell kívánni a vagyonjogi viszonyoknak mielőbbi rendbehozását, mert a háború végével a benne elhaltak után a hagyatéki eljárások oly tömege és olyan bonyodalmai fogják jogéletünket fenyegetni, amelyekkel alig tud majd megbirkózni.

Németországra ugyan nem lehet azt a panaszt emelni, hogy katonáit nem részesíti kellő védelemben. Azonban itt már, úgylátszik, szakítanak a katonaadós egyoldalú és minden áron való védelmének elvével és úgy vélik, hogy a döntő a közérdek, amelynek azonban a hitelező is részese kell, hogy legyen. A Bundesrat 1915 január 15-én rendeletet bocsátott ki,* amelynek lényege az, hogy a hitelező, ha hadbavonult adós ellen vagyonjogi pert indít, a per bíróságánál kérheti, hogy adósa részére a felperes költségére «alkalmas» gondnok neveztessék ki, ha ez «nyílvánvaló méltánytalanság elhárítása végett kivánatosnak mutatkozik». A bíróság a kérelem teljesítése esetében meghallgatja az adós rokonait, ismerőseit is és előadásukat úgy magának a gondnokság elrendelésének, mint a gondnok személye választásának kérdésében figyelembe veszi. A gondnok kinevezéséről azonnal értesíti magát, az adóst is, hogy ez, ha szükségesnek tartja, maga gondoskodjék képviseletéről, amely esetben a gondnokság véget ér. Ha ezt elmulasztja, a bíróság által kirendelt gondnok képviseli őt.

Ha Németországban, ahol a jogbiztonság nagyobb, kellő esetben még az élő hadbavonult részére is gondnokot lehet rendelni, talán nem méltánytalan Magyarországon, az adósok hazájában, az a kívánság, hogy a háborúban elhalt egyének jogviszonyai gondnokság útján lebonyolíttassanak.

A legközelebbi moratóriumi eljárási rendelet szabályozásánál, vagy ettől függetlenül is, erről gondoskodni lehetne és szükséges is volna. A moratórium fokozatos leszerelésének hiszen az az irányzata, hogy az egy csapással feldúlt jogélet lassanként egészen helyreálljon. És, ha helyes az, hogy a katonai szolgálat oly szentség, amelyet a hitelezők követeléseinél föltétlenül magasabbnak kell tartani, amely mellett minden más érdeknek el kell törpülnie, viszont azt már nem szabad engedni, hogy haszonlesésből bálványt csinálhassanak belőle és visszaéljenek vele olyan célzattal, ami az ország védelmétől igen távol áll,

Dr. Pogány Imre.

* Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy az érdekképviseleti titkárok permanens bizottságában még a német rendelet kibocsátása előtt kivánták a hasonló gondnok kirendelés szabályozását. *Szerk.*

BELFÖLD.

Szemle.

— **Az ügyvédi kamara intézménye holnap negyvenedik esztendejét tölti be.** Ennek az eseménynek a történeti jelentőségével foglalkozik lapunk első cikke, amelylyel a magyar ügyvédség egyik legkimagaslóbb alakjának tolla ajándékozott meg. Negyven év hosszú idő az ember életében, de rövid nagy intézmények fejlődésében. Az első négy évtized története még csak az intézmény gyermekkorát jelenti, de ennek a korszaknak tapasztalatai a kamarai intézmény célszerűségét és szükségességét fényesen igazolták. Négy évtized alatt megizmosodott az ügyvédi kamarák autonómiája. Működésük nem szoritkozott a kar belső ügyeinek igazgatására és a fegyelmi bíráskodásra, hanem közgyűlési határozataikkal, javaslataikkal, véleményeikkel nagy, sőt néha döntő befolyást gyakoroltak a törvények előkészítésére. Állásfoglalásuk a közszabadságot érintő kérdésekben is súlyosan esett latba és nem egyszer irányította az egész ország hangulatát. Sajnos azonban, az utolsó években a pálya túltömöttsége válságba sodorta a kart. A kamarák kellő időben rámutattak a fenyegető veszélyre és éveken át sürgették a szükséges reformokat. A segítség későn jött. Közvetlenül a háború kitörése előtt léptek csak életbe azok a reformok, melyek elháríthatták volna a kar válságát, ha korábban jöttek volna létre. Mindazok a gazdasági terhek, amelyek a háborúval járnak, a válsággal küzködő karra nehezednek. A negyvenedik évforduló napján a kar tekintélyes része a harcmezőkön küzd, egy része közvetlenül a hadbavonulás előtt áll, az itthonmaradtak pedig súlyosan érzik a háború következményeit. Ily körülmények közt csak a legteljesebb elismerés illeti a budapesti kamara elnökségét, hogy megértő tapintattal mellőzött minden külső ünnepet, amelyet egyébként az évforduló indokolt volna. A háboru befejeztével az ügyvédkérdés megoldása az igazságügyi kormány legsürgősebb és legfontosabb feladatai közé fog tartozni. Ebből a nehéz munkából ki fogják venni részüket az ügyvédi kamarák is. A kamarai intézmény a háború után fogja kiállani tűzpróbáját. Az ügyvédség e legnehezebb korszakának küszöbén meleg érzéssel kívánjuk a karnak, hogy a jobb jövő tudatában csüggedés nélkül küzdje végig a harcot, úgy hogy az alapítás félszázados ünnepét magas ethikai színvonalon álló, megelégedett ügyvédi kar ülhesse meg.

— **A Kúria büntetőtanácsainak teljes-ülése** február hó 13. napján foglalkozott az 59. számú teljes-ülési határozat hatályon kívül helyezésének kérdésével (l. Jogt. Közl. 1915. évf. 54. l.). A teljes-ülés a döntvényt hatályában fentartotta. A kérdés érdemével még foglalkozni fogunk.

— **A Kúriának közpolgári jogegységi tanácsa** 1915. évi március hó 6. napján a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «A végrehajtási eljárásról szóló 1881 : LX. tc. 133. §-a értelmében a közpénztárnál lefoglalt pénzbeli követelést a foglalási eljárás jogerőre emelkedése után hivatalból, vagy pedig csak a végrehajtató kérelmére kell-e utalványozni?»

— **A budapesti központi járásbíróság** 1915. évi február hó 6. napján tartott teljes ülésén létrejött megállapodásokat, amelyekről lapunk mult számában már megemlékeztünk, ezúttal hiteles szövegben közöljük.

1. A Pp. 32. §-án alapuló illetékesség megállapítása céljából hiteles könyvkivonatot, alperes kereskedői mivoltáról való cégjegyzékkivonatot, továbbá felperes bejegyzett voltára hiteles cégjegyzékkivonatot, illetőleg helyhatósági bizonyítványt bekívánni nem szükséges. Mert a Pp. 59. §-ának harmadik bekezdése értelmében a bíróság az illetékesség megállapítására előadott tényállításának valóságát, ha azok köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával nem ellenkeznek, csak az ellenfél tagadása esetében vizsgálja. Elég tehát, ha a keresetben előadatik, miszerint felperes bejegyzett kereskedő, alperes szintén kereskedő, s a kereset mellett egyszerű könyvkivonat van csatolva.

2. A Pp. 296. §-a értelmében a szabályszerű idéztetés dacára meg nem jelent tanút az elmaradásával okozott költség viselésében marasztalni kell. A törvény parancsolólag rendelkezvén, a költségben való marasztalás a felek kérelmére való tekintet nélkül eszközlendő és azt csak abban az esetben lehet mellőzni, ha a felek, illetőleg azok egyike vagy másika kifejezetten lemondana a költségmegtérítés iránti igényről. A marasztalás nem az érdemleges ítéletben, hanem ama határozatban történik, amelyet a bíróság az elmulasztott határnapon vagy ezzel kapcsolatosan hoz. A tanú terhére megállapított e költség a perköltség megállapításánál többé nem jöhet számításba.

3. A Pp. 764. §-a tüzetesen körülírja, hogy a községi bíróságtól a járásbíróság elé hozott ügyekben követett eljárás menynyiben tér el az egyébkénti járásbírósági eljárásoktól. Minthogy itt perköltségről szó nincsen, e tekintetben a XVI. fejezetben foglalt rendelkezések nyernek alkalmazást. Képviseltetés által felmerülő költségben tehát a pervesztes felet ép úgy lehet marasztalni, mint járásbíróság előtti ügyben. A 762. §. világos rendelkezéseinél fogva azonban a községi bíróság előtti képviselet körül felmerült költségtöbblet az ellenfél terhére a járásbíróságnál sem ítélhető meg.

4. Az életbeléptetési törvény 18. §-ában foglalt rendelkezés alapján az ügyvédi munkadíj saját ügyfele irányában ítéletileg meg nem állapítható. Amennyiben az ügyvéd a hivatkozott törvényszakasz alapján díjmegállapítást kér, ez külön végzéssel történik. E végzés az ügyféllel magával is közlendő.

5. A Pp. 137. §-a nem nyerhet oly értelmezést, hogy az új határnap kitűzése iránti kérvények feltétlenül több példányban lennének beadandók. Az új határnap kitűzése iránti kérvényt rendszerint elég egy példányban beadni. A 137. §. első bekezdésében említett példányszám csak akkor szükséges, ha a kérvény tartalmát az ellenféllel közölni kell.

6. A Pp. 425. §-a értelmében a pervesztes fél a védelemre szükségesnek ítélt peres és perenkívüli költség viselésében marasztalandó. A bíróság azonban a perköltség mennyisége tárgyában a rendelkezésre álló adatok alapján határoz. A költségfelszámítás külön tárgyalás és bizonyítás alapjául nem szolgálhat. De különösen nem szolgálhat okul a tárgyalás elhalasztására.

7. Az ötödik moratóriumi rendelet 4. §-ának 3. pontja értelmében a törlesztéses záloglevélkölcsönöknek összes korábban lejárt kamatai és tőketörlesztő részletei követelhetők, ha az adós fizetési kötelezettségének a hitelező felhívásának vételétől számított 15 nap alatt eleget nem tesz. Felmerült a kérdés, hogy ha a végrehajtató az 1914 augusztus 1. előtt lejárt kamatok és tőkerészletek erejéig közjegyzői okirat alapján kér végrehajtást, igazolni köteles-e a felhívás megtörténtét, avagy elég-e annak állítása, miszerint az adóst a fizetésre felhívta, de az fizetési kötelezettségének 15 nap alatt eleget nem tett. A központi kir. járásbíróság abban állapodott meg, miszerint az adósnak a kellő időben történt felhívása okirattal igazolandó. Ezzel kapcsolatosan megállapodik a teljes ülés abban is, hogy a moratóriumi rendelettel megkívánt eme felhívás úgy a kölcsönügyletben szereplő kötelmi adóshoz, mint a dologi adóshoz intézendő.

8. A J. Ü. Sz. 80. §-ának második bekezdése szerint polgári ügyekben a felfolyamodás felterjesztéséről a felfolyamodó ellenfele a másodpéldányon értesítendő.

Tekintettel azonban arra, miszerint a felfolyamodó ellenfele értesítésének nincsen célja, olyan esetben, mikor az ellenféllel a felfolyamodással megtámadott határozat sem lett közölve: a J. Ü. Sz. 80. §-ának második bekezdésében foglalt fenti rendelkezés csakis oly esetekben nyer alkalmazást, amikor a felfolyamodással megtámadott határozat az ellenféllel közölve lett. Amikor a határozat az ellenféllel nem közöltetett: a felfolyamodás felterjesztéséről sem kell az ellenfelet értesíteni.

9. Az ötödik moratóriumi rendelet 4. §-ának 13. pontjában körülírt esetben a lejárt tartozás havi 10%-ban fizetendőleg ítélendő meg. Ezek a részletek más adat hiányában a jövőben is az 1914 okt. 15-től kezdődőleg ítélendők meg.

10. A ötödik moratóriumi rendelet 4. §-ának 12. pontjában körülírt követelésekből megítélhető 25—25%-os részletek fizetésének kezdő időpontja más adat hiányában a jövőben is az 1914. évi okt. 15. napja. A fizetési határidők azonban az ítéletben pontosan megállapítandók.

11. Részletügyletnek tekintendő az eladó részéről kereske-

delmi ügyletet képező oly ügylet, melyben *az eladó az árút még a vételár lefizetése előtt átadja*, a vevő pedig a vételár hátralékos részének előre meghatározott részletek törlesztésére kötelezi magát. Nem tekintendő ellenben részletügyletnek az oly ügylet, amely az alperes részéről kereskedelmi ügyletnek tekintendő.

— **A magyar törvénytár,** amelyet Dr. *Márkus Dezső* alapított és Dr. *Térfi* Gyula miniszteri tanácsos a tőle megszokott szakértelemmel szerkeszt, az *1914. évi törvénycikkeket* magában foglaló 545 oldalra terjedő kötettel gyarapodott, amely egyszersmind folytatása a Hatályos Törvénytár című, gyakorlati értékű gyüjteménynek. Immár harminckilencedik kötete a nagyszabású vállalatnak, amely a magyar állam törvényhozásának Szt. Istvántól napjainkig hű letéteményese és ezzel tükre Magyarország politikai történetének. A Corpus Juris első kötetének első törvénye Szt. István atyai tanácsait foglalja magában, amelyeket fiának az állam békés kormányzása érdekében ad, a most megjelent kötet utolsó törvényei a világháború égzengését visszhangozzák. De a kötet túlnyomó részében mégsem a háború szülötte. Az 1914. évben szentesített ötvenkét törvénycikk között nyolc igazságügyi törvényt találunk, köztük oly jelentőségteljes munkálatokat, mint az esküdtszéki törvényt (XIII. tc.), a sajtójogi kódexet (XIV. tc.), a hatóságok és a becsület védelméről szóló törvényeket (XL. és XLI. tc.), a törvénykezési illetékek kódexét (XLIII. tc.) és a Pp. monumentális alkotásának életbelépési időpontját megállapító törvényt (XXXIV. tc.). Sokkal ismertebb és elismertebb úgy a Corpus Juris Hungarici-nek, valamint a Hatályos Törvénytárnak Franklin-féle kiadása, semhogy előnyeinek külön méltatására szükség volna. Minden törvényt a megértéséhez szükséges jegyzetek és utalások bő anyaga kísér, gondos tárgymutató emeli a kötet használhatóságát s a kötet melléklete az 1836—1914. évi törvényekhez készített pótlásoknak 52 oldalra terjedő füzete, amely az egész gyüjteményt az elavulástól van hivatva megóvni. Hogy a törvényeknek szövege betűszerű hűséggel alkalmazkodik az országos törvénytár publikációjához, az önként értetődik. Kiállításában pedig a kötet, amelynek ára fűzve 14, félbőrkötésben 17 K,- ugyanannak az előkelő izléssel készült díszes nyomdatechnikai terméknek a példája, amely a Franklin-Társulatnak minden kiadványát közismerten jellemzi.

— **Csődjogunk reformja.** Dr. Schreyer Jakab az igazságügyminiszter megbízásából három törvényjavaslatot készített. Címük: A csődről. A csődön kívül köthető kényszeregyességről. A csődönkívüli megtámadó jogról. A törvényjavaslatok szerkesztője február 20-ikán mutatja be a javaslatokat a Magyar Jogászegyletnek teljes-ülésében.

— **A hadi jövedelmi adóról** *Fränkel* Sándor ügyvéd február hó 11. napján ismertető előadást tartott az Ügyvédi Körben.

— **A Magyar Jogászegyleti Értekezéseknek** (új folyam) X. kötete nyert befejezést azzal a két füzettel, amely a napokban hagyta el a sajtót és küldetett szét az egyesület tagjainak. Egyik füzet dr. Löw Loránt következő című előadását tartalmazza: A bizonyítási teher a Ptk. tervezete és a Pp. szerint. A másik füzet címe: Turpis causa és a Ptk. törvényjavaslata; ez a tanulmány Schuster Rudolf előadása, Barna Ignác és Almási Antal felszólalásával és Nagy Ferenc elnöki záróbeszédével.

— **«Bűnözni».** A *Magyar Nyelvőr* f. évi 1. füzetéből veszszük át a következő közleményt:

Mélyen tisztelt Szerkesztő úr! Nem mint a Jogtudományi Közlöny szerkesztője s nem *pro domo* kérek szót a Magyar Nyelvőr januári számában megjelent *Bűnöz és uzsoráz* című közleményhez, hanem mint jogi nyelvünk magyarságának szerény tehetségű kertésze. Épen mint jogi lapszerkesztő tudom, hogy mily kevesen vagyunk, akik legalább igyekszünk magyarul írni. Isten mentsen, hogy a J. K.-ben megjelenő minden cikk magyarságáért kénytelen legyek a felelősséget elvállalni, és teljesen átérzem a kínokat, amelyeket a jó nyelvérzékű ember jogi lapjaink bármelyikének olvasásakor elszenved.

Buzás Dezső úr felszólalása nem is nyomta volna a kezembe a tollat, hanem inkább az a válasz, amelyet a szerkesztőség az ő kérdésére adott. Talán furcsán fest, ha katolikusabb akarok lenni a magyar nyelv pápájánál s azt állítom, hogy nekünk jogászoknak a *bűnöző* szóra nincs szükségünk. Hogy a nyelv esztétikájának megfelel-e, azt nem vagyok hivatva megítélni, de hogy a jogi fogalmak megkülönböztetéséből nem következik, az bizonyos. Igaz ugyan, hogy a büntetőtörvénykönyv bűntett, vétség és kihágás közt különböztet, de a *bűnözés* ép oly kevéssé jelenti a bűntett, mint a *vétkezés* a vétség elkövetését. Mindkét szó a büntetendő cselekményeknek etikai hátterére utal, bűn és vétek a jogász számára szinonimák, amelyeknek a joghoz csak annyiban van közük, amennyiben a büntetendő cselekmény rendszerint (de nem mindig) etikailag színezett emberi cselekvés. Igaz ugyan, hogy a magyar *büntett* (a szónak általános értelmében) csakúgy mint a latin *delictum*, amely eredetileg kisiklást, vétkezést jelentett, sokkal szemléltetőbben utal a kriminalitás és az erkölcstelenség kapcsolatára, mint a német *Verbrechen*, az angol és francia *crime* vagy az orosz *presztuplenije*, amelyek eredeti értelmükben a törvények megszegését jelentették. De a jog fejlődésének az egyéni szabadságot tekintve egyik legértékesebb eredménye, hogy mind szabatosabban sikerült elkülöníteni a puszta erkölcstelenséget a jogsértő cselekvéstől. Felnőtt ember nem veszi szívesen, ha ifjúkori gyarlóságára emlékeztetjük s a büntetőjogtudománynak sem lehet kedves, ha a *bűnözés*, *bűnöző* szavakkal elhomályosítjuk «differenciált» fogalmainak tisztaságát.

Úgy gondolom egyébként, hogy a *bűnöző* a német *Verbrecher* utánzásaképen került nyelvünkbe. Németül ugyanis *Verbrecher* nemcsak a büntetendő cselekmény legsúlyosabb fajtáját jelenti, hanem büntetendő cselekményt általában, *Verbrecher* pedig azt, aki büntetendő cselekményt követ el. Ezt a fogalmat kifejezi ugyan a *gonosztevő*, de ez a jogi műnyelvben nem tudott gyökeret verni. A kétségkívül hosszadalmas körülírás: *büntetendő cselekményt elkövető* helyett keletkezett tehát a *bűnöző*, amely nyelvileg hibátlan alkotás lehet ugyan, de jogilag félreértésekre adhat alkalmat. Abban a mondatban pedig, amelyet Buzás Dezső úr idézett, a *bűnözni* nyilván felesleges, mert értelmén mitsem változtatna, ha így szólna: «nem szeretnék *vétkezni* a nagy kulturtörekvések ellen».

De magam sem szeretnék «*bűnözni*» a szerkesztő úr szíves türelme ellen s így ezúttal csak arra kérem a nyelvtudomány tisztelt művelőit, hogyha jogi műnyelvünknek gyakran csak kényelemszeretetből vagy elsietésből származó gazdagodásaira szakszerű áldásukat adják, ne feledkezzenek meg a jogtudomány érdekeiről sem. Annál a hajlandóságnál ugyanis, amelyre Mefiszto utal, hogy «mikor a fogalom hiányzik, kapóra jön egy röpke szó», még nagyobb a veszély, hogy a jó szóból is téves fogalmat merít az, aki a szavaknak csakhamar homálytól borított eredetében a néplélek megnyilatkozását véli felismerni.

Vámbéry Rusztem.

KÜLFÖLD.

— **Ügyvédek költözködési szabadságának részleges korlátozása Ausztriában.** A galiciai és bukovinai menekült ügyvédek hónapok óta Bécsben tartózkodnak. Segélyre szoruló részük mozgalmat indított, hogy engedtessék meg Bécsben való ügyvédi működésük, míg lakóhelyükre visszatérhetnek. A bécsi ügyvédi kamara többsége február 5-iki közgyűlésén oly értelemben határozott, hogy a menekültek időleges letelepedését lehetővé kell tenni. Néhány nappal a közgyűlés után császári rendelet jelent meg, mely felhatalmazza az igazságügyminisztert, hogy megtilthassa azt, hogy valamely Oberlandesgericht területére az ország többi részéből ügyvédek átköltözhessenek. Az Oberlandesgericht területének ily elzárásával kapcsolatosan az igazságügyminiszter elrendelheti, hogy ugyanott csak oly ügyvédjelöltek vehetők fel az ügyvédek jegyzékébe, akik az igazságügyminiszter által meghatározandó időn át joggyakorlatot folytattak az illető Oberlandesgericht területén. A császári rendelettel egyidejűleg és annak felhatalmazása alapján megjelent igazságügyminiszteri rendelet a bécsi Oberlandesgericht területére való átköltözést tiltja meg és elrendeli azt is, hogy a bécsi Oberlandesgericht területén csak oly ügyvédjelölt vehető fel az ügyvédek jegyzékébe, aki legalább két évig fel volt véve a bécsi, linzi vagy salzburgi ügyvédi kamarák jelöltlajstromában. Több mint ezer galiciai és bukovinai ügyvéd tartózkodik Bécsben, akik közül eddig harminchatan jelentették be Bécsben való letelepedési szándékukat. Minthogy a rendelet kifejezetten visszaható erővel van felruházva, a már jelentkezettek sem lesznek felvehetők. A rendeletek nagy elkeseredést idéztek elő a menekült ügyvédek körében.

— **A zsákmánybíróságok szervezete** a jelenleg hadat viselő államokban az 1907. évi XII. hágai nemzetközi egyezmény rendelkezésein alapszik. A zsákmánybíróság a zsákmányolt hajók és árúk elkobzásának jogosultsága kérdésében határoz. Az egyes államokban alakított zsákmánybíróságok a saját joguk, vagyis a zsákmányoló hajóknak joga szerint határoznak. A bíróság összeállítását működési szabályait az államok saját maguk törvény vagy rendelet útján állapítják meg. Az osztrák-magyar monarchiában működő zsákmánybíróság rendtartását egy 1914 november hó 28. napján kelt legfelsőbb elhatározás léptette életbe, amely a két állam kormányának megegyezése alapján készült szabályozást hagyta jóvá.* Az ítélkezést elsőfokon egy háromtagú és Pólában székelő, másodfokon egy öttagú és a cs. és kir. hadügyminisztérium tengerészeti osztályának székhelyén működő zsákmánybíróság gyakorolja. Az elsőfokú bíróság elnöke a «perek előkészítésére» zsákmány-vizsgálóbizottságot alakít, melynek egyik tagja vizsgálatvezetőként működik. (2. §.) Az eljárás lefolytatása közben a zsákmányolónak (vád) és az elfogott hajónak (védelem) érdekei egyenlő méltánylásban részesítendők. (5. §.) A vizsgálóbizottság előzetes intézkedések megtételére is fel van jogosítva, melyek az ítélőbíróság által eldöntendő kérdésekre kihatással nincsenek. Az elsőfokú ítélőbíróság ítéletében kimondani köteles, vajjon jó zsákmánynak kell-e tekinteni az elfogott hajót és a rakományt és minő mértékben az utóbbit. Az ítélethozásnál az érvényben levő törvények és egyéb szabályok az esetleg érvényes idevágó államszerződések, valamint a nemzetközi jog általánosan elismert alapelvei szolgálnak zsinórmértékül. Az ítéletet meg kell okolni s a jogorvoslatra vonatkozó felvilágosításokkal kell ellátni. Az elsőfokú ítélet kézbesítésétől számított 30 napon belül a másodbírósághoz lehet fellebbezéssel élni. A jogerős ítéletet a zsákmány-vizsgálóbizottság hajtja végre. A nemzeti zsákmánybíróság határozatával meg nem elégedő fél a nemzetközi zsákmánybírósághoz élhet fellebbezéssel úgy a tény-, mint a jogkérdésben. A nemzetközi bíróság nem csupán jogalkalmazó, hanem jogalkotó testület is, amennyiben ha a megoldandó kérdésre vonatkozóan sem az államszerződések, sem a nemzetközi jog intézkedéseket nem tartalmaz, a bíróság «az igazság és méltányosság általános elvei» értelmében dönt. A nemzetközi bíróság tagjai szükségképen jogtudó egyének. A nemzetközi bíróság előtt is két részre oszlik az eljárás; még pedig az írásbeli előzetes eljárásra (vizsgálat) és a szóbeli tárgyalásra. A tárgyalás nyilvános, a bíróság a bizonyítékok szabad mérlegelése alapján végérvényesen határoz. *A.*

— **Magyar jogi író külföldön.** A «Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft» legutóbb megjelent száma *dr. Auer György* budapesti kir. táblai tanácsjegyzőnek a becsület védelméről szóló törvényről (1914 : XLI.) írt érdekes tanulmányát közli. Szerző a német és osztrák tervezeteknek a becsület ellen irányúló bűncselekmények tárgyában tett rendelkezéseit hasonlítja össze az új magyar törvény intézkedéseivel. Konkluzióiban a külföldi felsőbírósági joggyakorlat álláspontjára is figyelemmel van.

— **Novelláris kiegészítést** nyert a hadbavonultak érdekeinek védelméről intézkedő német birodalmi törvény. A f. év január hó 25-én életbe lépett birodalmi tanács-rendelet olyként intézkedik, hogy a hadbavonult perbeli ellenfelének kérelmére a bíróság az előbbi részére képviselőt rendel ki, aki helyette a perben eljár, úgy hogy felfüggesztésre szükség nincsen. A képviselő kirendelése magának a hadbavonultnak kérelmére is történhetik. A birodalmi tanácsnak ez az intézkedése sok méltánytalanságnak veti végét. Az eljárás felfüggesztése gyakran súlyos hátránnyal jár az ellenfélre, nincs ok arra, hogy a fizetőképes adóst, ha katonai szolgálatot is teljesít magánjogi kötelezettségeinek lerovása alól mentesítsük. *A.*

* Kihirdettetett 1914. év december 9-én 8704/914. M. E. számú rendelettel.

Ügyvédi irodámba hadbavonulásom folytán irodavezetőt keresek. Ajánlatokat a fizetési igények megjelölésével kérek. Dr. Nicsovics Vazul, Szigetvár. 15356

Teljes gyakorlattal bíró ügyvéd-helyettest keres 200 korona havi fizetéssel dr. Baksay Dezső vm. tb. főügyész, Rimaszombatban. 15355

Fiatal ügyvéd teljes gyakorlattal előkelő budapesti ügyvédi irodában irodavezetői állást keres. Ajánlatok «Perfekt német» jelige alatt e lap kiadóhivatalába. 15357

Helyettesít bevonuló kartársakat fiatal agilis hadmentes ügyvéd. Cím megtudható a kiadóhivatalban. 15358

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

AZ ÚJ POLGÁRI PERRENDTARTÁS

nagy kommentárai

A Franklin-Társulat kiadása

MAGYARY GÉZA dr.

Magyar polgári perjog

E perjogi kézikönyv az új perrendtartás alapján rendszerbe foglalva adja a nagyfontosságú anyagot 996 oldal terjedelemben. Szerző nem elégszik meg a *Pp.* és *Ét.*-ben felvett anyaggal, hanem a polgári perjog egész körét világosítja meg. Minden jogász, ki a perjog iránt érdeklődik, nagy haszonnal forgathatja e könyvet.

Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST

Polgári perrendtartás

(1911 : I. t.-c.) magyarázatokkal.

Szerző, mint kir. kúriai tanácselnök résztvett e nagyfontosságú törvény előkészítő munkálataiban s így a legközelebbről szerzett tapasztalatok alapján látta el magyarázatokkal. A törvény e kiadása inkább kézikönyv és főcélja: a jogkeresőket az új törvénybe bevezetni. A kézikönyv könnyebb kezelését előmozdítja a nagy szorgalommal összeállított tárgymutató.

Ára 20 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 9. szám. Budapest, 1915 február 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Schreyer Jakab* budapesti ügyvéd: A csődön kívül köthető kényszeregyezségről. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd: A katonai becsületbüntetések joghatálya Magyarországon. — *Dr. Nitsche Győző* budapesti kir. táblai bíró: A kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás. — *Dr. Is'ványffy István* Nagyvárad város árvaszékének elnöke: A háború és a kiskorúak képviselete. — *Dr. Baruch Ernő* kaposvári kir. törvényszéki albíró: A kir. törvényszékek, mint kereskedelmi és váltóbíróságok a Pp. életbeléptetése után. — *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: Jogirodalom: Az egyoldalú ügylet. Irta dr. Almási Antal egy. m.-tanár, törvényszéki bíró. — *Dr. Kelemen Frigyes Ottó* budapesti ügyvéd: Az eszmei javak jogi oltalma a magyar polgári törvénykönyv javaslatában: Irta dr. Fazekas Oszkár budapesti ügyvéd. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A csődön kívül köthető kényszeregyezségről.

— Részlet dr. Schreyer Jakab jogászegyleti előadásából. —

Az *anyagi kellékek* szempontjából a legfontosabb és legtöbb vitára alkalmat szolgáltatott kérdés az, hogy az eljárás megindításának alapfeltételéül megállapíttassék-e bizonyos hányad, amelyet az adós — mint minimumot — felajánlani tartozik; az úgynevezett minimális kvóta-kérdése. Nálunk a minimális kvóta fentartása mellett nyilatkoztak többek között Beck Hugó, Bubla Ferenc, Magyary Géza és Nitsche Győző, míg Szászy-Schwarz Gusztáv ennek a kérdésnek fontosságot épenséggel nem tulajdonít. A csődbeli 40%-os minimális hányadot annak idején tudvalevőleg leginkább kereskedői körök szorgalmazták. Akkoron ez indokolt is volt, mert az 1881 : XVII. tc. a csődjog terén egészen új eljárást honosítván meg, az érdekelt körök nem voltak és nem is lehettek tisztában a törvény gyakorlati hatását illetőleg. Azonkívül abban az időben még élénk emlékezetben voltak az 1859. és 1862. évi rendeletek, amelyek tényleg sok visszaélés előidézői voltak. Mindezek a körülmények a minimális kvóta követelményéhez vezettek, ami az 1881 : XVII. tc.-be fel is lett véve.

Azóta a viszonyok lényegesen változtak és kétségtelenül szilárdabbak lettek a kereskedelmi erkölcsök és felfogások is. Azok az aggodalmak tehát, amelyek az 1881. évi törvény megalkotásakor jogosan fenforogtak, ma már értelemmel nem birnak és mint tényt lehet konstatálni, hogy a csődbeli 40%-os minimális hányad is egyik oka annak, hogy a csődbeli kényszeregyezségi eljárás aránylag csak ritkán lett igénybe véve. Az a cél, hogy a törvény módot nyujtson arra, hogy létükben önhibájukon kívül fenyegetett existentiák akár katasztrófális, akár pedig normális időkben megmentessenek, a minimális kvóta felállításával aligha volna elérhető.

Igaz, hogy újabb törvényhozások a minimális kvótát, amely nélkül az eljárás igénybe nem vehető, elfogadták. Igy többek között az 1890-iki angol törvény 37½%-ot, az osztrák «Ausgleichsordnung» pedig 2 éven belül fizetendő 25%-os minimális quótát követel meg.

Hogy ez a minimális kvóta különösen katasztrófális időkben nem alkalmazható, arra nézve elég bizonyíték az, hogy tudtommal az osztrák kormány a törvényben biztosított minimális kvótát a háború idejére felfüggesztette. A kvóta minimumát vagy magasan, vagy alacsonyan állapítjuk meg. Ha magasan állapítjuk meg, akkor oda jutunk, ahová a csődbeli kényszeregyezségnél jutottunk, vagyis, hogy az eljárás igen sok igazságos esetben nem lesz igénybe vehető, ha pedig alacsonyan állapítjuk meg, akkor azzal senkit és semmit sem védünk.

Az én álláspontom e kérdésben egyezően Dr. Gold Simon kartársam nézetével (Keresk. Jog 1915. febr. 1-i szám) az, hogy módokat kell találni arra, hogy ebben az eljárásban is *a valódi hitelezők igaz akarata jusson kifejezésre.* Ha erre a módokat megtaláltuk, amint hogy lehet, akkor nemcsak, hogy nincs szükség minimális kvóta megállapítására, hanem a hitelezőknek még egyéb tekintetben is a legmesszebbmenő autonómiát biztosíthatjuk. Ha pedig ezeket a módokat nem tudnók megtalálni, akkor nézetem szerint az egész törvény el lesz hibázva.

Ausztriában különösen azért állapították meg az egyezségi eljárásban a minimális kvótát, mert a csődbeli kényszeregyezségnél, amelynél az ez év január 1-én életbeléptetett új csődtörvényig minimális kvóta nem volt, e téren a legszomorúbb tapasztalatokat tették, amennyiben nem ritkán a legsilányabb kvóta mellett (előfordultak 1 és 2%-os kényszeregyezségek) egyezkedtek. Amennyire azonban tájékozva vagyok, úgy tudom, hogy ennek az oka épen abban rejlik, hogy az előbbeni osztrák csődtörvény nem tartalmazott elég hatályos intézkedéseket a tekintetben, hogy a valódi hitelezők hamisítatlan akarata jusson érvényre.

Egyebekben az, hogy állapíttassék-e meg minimális kvóta, vagy nem, a tervezet konstrukcióját épenséggel nem zavarja. Én azt hiszem, hogy ennek a kérdésnek az eldöntését tisztán az erre illetékes gazdasági körök belátására kell bízni.

Magam részéről, ha az erre hivatott gazdasági körök most is ragaszkodnak a minimális kvótához, amint ragaszkodtak akkoron, amikor az 1881 : XVII. tc. lett megalkotva, annak felvétele ellen jogi akadályt nem látok.*

Ezzel kapcsolatosan felmerül az a kérdés, hogy *ne kívántassék-e meg az egyezségi ajánlat anyagi feltételéül az is, hogy a hitelezők bizonyos kategóriájának előnyösebb kielégítés legyen biztosítva.* Azt hiszem, hogy arról az eszméről, hogy előnyösebb kvóta biztosíttassék azon hitelezők részére, akiknek követelései a fizetések megszüntetését megelőző 15, vagy több, avagy kevesebb nappal keletkeztek, komolyan szólani nem lehet. Nem tartom helyesnek azt sem, hogy külön kvóta és előnyösebb kielégítés biztosíttassék a kisebb összegű hitelezőknek még akkor sem, ha ezen kisebb követelés nem egy nagyobb követelés maradékaként jelentkezik.

Az én elvi álláspontom az, hogy az egyezségi törvényt úgy kell megcsinálni, hogy abba minél kevesebb kivétel vétessék fel. Mert a kivételek igen gyakran alkalmasak arra, hogy a törvény kijátszását előmozdítsák és visszaéléseket támogassanak. Méltányossági okokból legfeljebb csak arról lehetne szó, hogy vajjon ne részesíttessenek-e előnyösebb kielégítésben azok a hitelezők, akiknek követelései a háztartáshoz szükséges cikkek beszerzéséből származnak. Arról még lehet beszélni, hogy vajjon a mészáros, a szabó, pék stb. ne kapja-e meg követelését bírói kényszeregyezség esetében is. De a többi felmerült kategóriák előnyösebb kielégítése veszélyeztetné a törvény hatását. Nincs is arra szükség. Ha valakinek kis összegű követelése van és akármilyen kis

* Feltétlenül kívánatosnak tartom azonban, hogy a minimális kvóta *a háború tartamára* szóló rendeletben elejtessék, mert a háború alatt a minimális kvóta sok önhibáján kívül tönkre ment existentiának a megmentését lehetetlenné fogja tenni és az intézmény célja veszélyeztetve lesz.

hányadot kap, kevesebbet veszít, mint a nagy hitelező, még ha magas kvótát is kap. Előfordulhat az az eset is, hogy egy adósnak csupa, vagy túlnyomó részben kisebb tartozásai, mondjuk 100, vagy 200 K erejéig terjedő tartozásai vannak és az esetek ezen csoportjánál az ilyen adós részére, ha a kisebb követeléseknek előnyös kielégítését kell biztosítani, lehetetlenné tennénk az egyezséget, ami oda vezetne, hogy a törvény voltaképen csak azok javát szolgálná, akik nagy összegekkel tartoznak, míg a kis emberek az egyezkedésnek ezt az útját igénybe nem vehetnék, ami pedig épenséggel nem végcél. Sőt ellenkezőleg, oda kell törekedni, hogy a törvény jótéteményeit minden becsületes adós részére hozzáférhetővé tegyük. Egyenesen veszedelmes volna az előnyösebb kielégítést aszerint klasszifikálni, hogy mely időből származik az illető követelése. Ezáltal mindenekelőtt kontroverziákra szolgáltatnánk alkalmat, amit az egyezségi törvénynél közelfekvő indokokból kerülni kell. Az ilyen kivétel sok esetben nagy igazságtalanság is volna. Például — ami igen gyakran előfordul — valaki adós volt egy hitelezőjének mondjuk 50,000 K-val. Ezt a tartozását 15 nappal a fizetésmegszüntetés előtt lefizette és ennek ellenében mondjuk 10,000 K erejéig új hitelt vett igénybe. Kérdem, hol az igazság és méltányosság, hogy az a hitelező, aki követelése $^4/_5$-részét megkapta, most még emellett előnyösebb kielégítésben is részesüljön. Az ilyen kérdéseket az élet regulázza. Az egyik esetben A.-nak van kisebb követelése, míg a másik esetben megfordítva. Az egyik esetben ma A.-nak a követelése rövid provenienciájú és B.-é hosszabb keletű és holnap megfordítva. Társadalmi szervek ilyet egymás között megállapíthatnak, de a törvény nem.

Ugyancsak abból az elvi álláspontból kiindulva, hogy az egyezségi törvényt minél kevesebb kivétel megállapítása mellett és úgy kell megcsinálni, hogy minél kevesebb kontroverzia merüljön fel, magam részéről szerencsétlennek tartom az osztrák «Ausgleichsordnung» 53. §-ának azt a rendelkezését, amely szerint oly hitelezők, akiknek követelései az adós elnézéséből nem lettek az egyezségi eljárásnál figyelembe véve, az adóstól teljes kielégítést követelhetnek. Gondoskodni kell, aminthogy a javaslat gondoskodik is, a legnagyobb publicitásról (lásd annak erre vonatkozó részletes intézkedéseit) és ha ez a gondoskodás megtörtént, nem szabad semmi tekintetben sem kivételeket engedni.

Nem alaptalan az az aggodalom, hogy az osztrák «Ausgleichsordnung»-nak ez a rendelkezése a gyakorlatban olyan visszaélésekhez fog vezetni, amelyek esetleg kockáztatni fogják az egész törvénynek gyakorlati hatását. Milyen könnyen fog megtörténhetni az, hogy az adós valamely hitelezőjének a bejelentését szándékosan elmulasztja anélkül, hogy ezt rá lehetne bizonyítani, aminthogy az ilyen hitelezőre nem lehet majd rábizonyítani, hogy ő tudta az eljárás folyamatbanlétét és mégis hallgatott. Azt még érteném, habár nem helyeselném, ha ez a rendelkezés attól a feltételtől tétetnék függővé, hogy az ilyen kifelejtett hitelező követelésének a hozzászámításával a törvényszerű többség létre nem jött volna. De csupán azért teljes kielégítést adni, mert ez a hitelező esetleg rá nem bizonyítható rosszhiszemű módon az eljárásban részt nem vett, dacára annak, hogy részvéte a többség megállapítására befolyással nem lett volna, olyan intézkedés, amely utánzásra nem érdemes. Igaz, hogy előfordulhat az az eset is, hogy az adós tényleg jóhiszeműen feledkezett meg egyik hitelezőjéről és az ilyen hitelező tényleg jóhiszeműen nem vett részt az eljárásban. De az ilyen hitelező ebben az esetben is megkapja ugyanazt a kvótát, mint többi hitelezőtársai. Károsodásról a szó igaz értelmében tehát még ekkor sem lehet szó. És ha ilyen esetben mégis és tényleg történnék károsodás, sokkal kevesebb veszély van abban, ha egyes ritka esetekben egy egyes hitelező károsodik, mint abban, hogy ilyen intézkedés által egyenesen széles útat nyitunk a visszaéléseknek.

A szabályszerűen bejelentett egyezségi eljárásnak a tervezet szerint *kettős hatálya* van. Az adós vagyona felett már csak a törvény korlátai között rendelkezhetik és ellene külön kielégítő jogokat többé nem lehet szerezni.

Az egyezségi eljárásnak ugyanaz az alapja, mint a csődeljárásé. Mindkettőnél az alapgondolat a «par conditio creditorum» elvének az érvényesítése. Ebből kifolyólag az egyezségi eljárásnál épúgy, mint a csődnél a tömeget, nem csupán az adósnak jogcselekményeivel szemben, hanem az egyes hitelezők önkényes eljárása ellenében is biztosítani kell, ami lehetetlen volna, ha egyes hitelezőknek megadatnék a jog, hogy követeléseikre külön jogokat szerezhessenek. A törvény céltévesztett lenne, ha úgy az adósnak, mint az elnézéssel és belátással bíró hitelezőknek folyvást attól kellene tartani, hogy az elhamarkodó vagy türelmetlen hitelező az eljárás folyamán az összesség rovására bármely alakban külön jogokat szerezhet. A fizetésképtelenség jelenlegi törvényileg nem szabályozott állapota mellett nem állnak elszigetelve azok az esetek, amelyekben a fizetésmegszüntetést kijelentő adós egyes türelmetlen hitelező részéről szorongattatva, saját és az összesség hátrányára komoly egyezségi törekvései dacára a csőd megnyitását volt kénytelen kérelmezni. Ha tehát a csőd kikerülése végett való kényszeregyezségre gyakorlatilag hatályos törvényalkotás vétetik célba, akkor az itt szóban levő rendelkezés mellőzhetlen előfeltétel. A §. ebbeli rendelkezése különben megfelel a hitelezők úgynevezett *csődigényének*, amelynek sarkalatos elve éppen az, hogy amidőn a fizetésmegszüntetés már ki van jelentve, az adós vagyona csődtörvényünk és az annak megfelelő bírói gyakorlat értelmében is olyan vagyont képez, amelyből az összes hitelezőket arányos egyforma kielégítés illeti meg. Amidőn a §. aképen rendelkezik, hogy a fizetésmegszüntetés bejelentésének napjától kezdve a bejelentő adós ellen külön kielégítési jogok többé nem szerezhetők, a rendelkezés szoros értelmezése mellett csak az következik, hogy az adós ellen többé dologi jogokat szerezni, avagy csődöt kérni (miután az eljárás célja éppen az, hogy a csőd elháríttassék) nem lehet. Nem lehet tehát ellene végrehajtást intézni, nála akár bírói, akár magánzálogot venni, előjegyzést vagy bekebelezést eszközölni. De nem következik az, hogy a hitelező követelését ne peresíthesse. A §. szerint csakis az adós ellen nem szerezhetők a fizetésmegszüntetés napjától számítva külön kielégítési jogok. A hitelező tehát nem lesz akadályozva abban, hogy az adóstársak vagy kezesek ellen korlátozás nélkül járhasson el.

De másrészt igazságtalan lenne, ha a §. rendelkezése olyan hitelezőket is sujtana, kik már korábban szereztek jogokat. Ezekre a §. rendelkezése nem vonatkozik. A már előbb magán-, vagy bírói zálogjogot szerzett hitelező tehát mindent megtehet, ami zálogjoga érvényesítését célozza. Ép úgy érvényesítheti jogait az a hitelező is, akinek megtartási joga van. A §. szerint megállapított joghatály csak akkor áll be, ha az adós által benyujtott fizetésmegszüntetési bejelentés az eljárásra alkalmasnak találtatott. A visszautasított bejelentés tehát ezen hatályt nem gyakorolja.

Aziránt, hogy a meglevő tömeg az eljárás folyama alatt az összes hitelezők javára miképen biztosíttassék, a különböző törvényalkotások különbözőképen intézkednek. Ha a hitelezők akadályoztatnak azon jogukban, hogy az adós ellen eljárhassanak, gondoskodni kell arról is, hogy a tömeg összessége és egésze a hitelezők javára megőriztessék. Angliában az Official receiver eszközli a tömeg előleges biztosítására szükséges intézkedéseket. Az osztrák rendelet intézményszerűen gondoskodik a tömeg állományának fentartásáról és e célból az «Ausgleichsverwalter»-nek messze menő jogokat ad. (8. §.)

A belga törvény 6. artikulusában akkép intézkedik, hogy elidegenítéseket, elzálogosításokat és elkötelezéseket semmiseknek jelent ki, ha bírói jóváhagyás nélkül eszközöltettek. A svájci törvény 298. artikulusában bizonyos jogügyleteket semmisség büntetése alatt tilt el az adósoktól. Így eltiltja az ingatlanok elidegenítését és megterheltetését, zálogjogok engedélyezését, kezességek elvállalását és az ingyenes ügyleteket. Egyebekben azáltal korlátozza az adóst, hogy alárendeli a «Sachwalter» utasításainak. Ha az adós ezen utasításoknak nem engedelmeskedik, az egész eljárás beszüntethető. Ehhez hasonló intézkedéseket tartalmaznak az olasz törvény 8., 9. és 10. §-ai és a norvég törvény 7. és 8. §-a azzal a különbséggel, hogy csupán relativ semmisségeket ismernek. A kommentátorok szerint a francia jogot úgy értelmezik, hogy a liquidateur a gondnok jogállásában van.

Ha az egyezségi ajánlat úgy alakilag, mint anyagilag helyesen van felszerelve, kezdetét veszi a bírói intézkedés, amint ezt a tervezet 7., 8., 9., 10., 11. és 12. §-ai meghatározzák (hirdetmény kibocsájtása, vagyonfelügyelő kirendelése, eskületétel, követelések megállapítása, tárgyalás szabályozása, tárgyalás menete, könyvvizsgálat, felülvizsgálat stb.) egész a tárgyalás megtartásáig. A tárgyalás célja az, hogy az egyezség második faktora, vagyis a hitelezők ösz-

szessége nyilatkozzék aziránt, hogy elfogadja-e az ajánlatot, vagy nem. A hitelezők többen vannak, mert hiszen ha az adósnak csak egy hitelezője van, akkor egyezségi eljárás nem képzelhető és az eljárásnak előfeltétele az, hogy az adósnak vannak olyan hitelezői is, akikkel bíróság közbejövetele nélkül boldogulni nem tud. Alkalmazni kell tehát a többségi elvet. Hogy ez jogilag megengedhető-e, már rég túlhaladott álláspont, amiről vitatkozni többé nem lehet annál kevésbbé, mert hiszen a mi törvényünk is ismeri a csődbeli kényszeregyezséget, tehát a többségi elvet.

(Bef. köv.)

A katonai becsületbüntetések joghatálya Magyarországon.

I. Becsületbüntetések általában.

A polgári jogok felfüggesztése (különösen mint mellékbüntetés) ma még legtöbb érvényben álló büntetőtörvény harceszközei közé tartozik. Gyökere visszanyúlik a római jogi capitis diminutio maxima-ra, illetőleg a «Friedlosigkeit» germán jogintézményére. Régi büntetőtörvényekben csakúgy hemzsegnek a megszégyenítő büntetések, amelyek közül az idők során nem egy (a hóhér által végzett megvesszőzés, a hát megbélyegzése, a vesszőfutás stb.) elavult, de egyesek egész napjainkig fenmaradtak.

Az a kérdés, vajjon becsületbüntetések a büntetési rendszer reformtörekvéseivel egyáltalán összeegyeztethetők-e, az 1885. évi római nemzetközi kongresszust is foglalkoztatta, amely a következő határozatot hozta:

«La peine de l'interdiction est compatible avec un systéme pénitentiaire réformateur, à condition qu'elle ne soit appliquée que quand le fait spécial qui entraine la condamnation justifie la crainte d'un abus du droit ou préjudice soit d'intérêts publics, soit intérêts privés légitimes, et ne soit infligée que pour un temps déterminé, hors le cas où la peine principale est perpétuelle.»

A kongresszus munkálatainak ismertetésében * *Köhne* behatóan foglalkozott *László* Zsigmondnak és *Pols*nak véleményével, amelyek alapján arra az eredményre jutott, hogy a német jogokban fennálló becsületbüntetéseket fenn kell tartani.

Úgy a törvényhozás, mint az irodalom terén még ma is ez az uralkodó állapot.

A becsületbüntetéseket általában közérdekből nélkülözhetetlen rossznak tartják.

Köhne véleménye szerint a becsületbüntetések jogosultságának kérdése a büntetésre és az általános jogi öntudatra gyakorolt hatásában lényegileg lélektani kérdés.

Mint a norvég büntetőtörvény indokolása mondja: «nem annyira oly büntetésről van szó, amelyet önmagáért alkalmazunk, mint inkább intézkedésről, melynek belső alapja a társadalom legfontosabb érdekeinek védelme méltatlanok részéről üzött visszaélések ellen». Igénytelen nézetem szerint a becsületbüntetések (a dorgálás kivételével) a büntetés céljára vonatkozó mai nézeteinkkel már nem egyeztethetők össze.

Javító hatásuk nincs, a megelőzést nem szolgálják.

Az elítéltek rehabilitációjának szükségessége a legszélesebb körökben közmeggyőződéssé vált.

Minden lehető módot kell nyujtanunk az elítéltnek, hogy minél gyorsabban illeszkedjék be az emberi társadalomba mint annak hasznos tagja. Ha mi magunk fosztjuk meg a kereseti lehetőségektől, akkor mesterségesen akadályozzuk meg a társadalmi és jogrendbe való visszailleszkedésében.

Ezek az általános nézőpontok főleg ama becsületbüntetésekre vonatkoznak, amelyek a korábbi hivatás folytatását megakadályozzák. Legkisebb jogosultsága a becsületbüntetésnek akkor van, ha a büntetendő cselekménnyel semmiféle összefüggésben nem áll. Mért legyen például a testi sértésnek, a gyujtogatásnak, vagy még a becsületsértésnek is következménye valamely egyetemi rangfokozat elvesztése.

Mint biztonsági intézkedés, bizonyos polgári jogok felfüggesztése kétségtelenül elengedhetetlen. Bizalmi állásokban, elsősorban közhivatalokban csak feddhetetlen embereknek van helye. De a határokat nem a büntető, hanem a minősítési törvénynek kell megvonnia.

A hivatásból eredő jogokkal üzött visszaélés, a bűntettes visszaesése és egyéb mozzanatok, amelyek ma a becsületbüntetések kimérésénél figyelemben részesülnek, közigazgatási vagy rendőri biztonsági intézkedés alakjában vehetők tekintetbe, de büntetőjogi rendelkezést ugyancsak nem tesznek szükségessé.

Bármint alakuljon is a jövő, * ma számolnunk kell azzal, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv nem ismeri a capitis diminutio maxima-t, míg a polgári jogoktól való megfosztást a monarchiának többi négy büntetőtörvénykönyvében, a horvát, a bosnyák, az osztrák és a katonai büntetőkódexekben megtaláljuk.

Ebből az eltérő szabályozásból kiindulva óhajtom megvizsgálni a kérdést, mennyiben van a becsületbüntetést megállapító katonai ítéleteknek joghatálya Magyarországon.

II. Katonai becsületbüntetés.

Katonai becsületbüntetések a következők:

1. *A tisztségtől való megfosztás.* Ez a tiszteknek vagy tisztviselőknek rendfokozatuktól vagy hivatali jellegüktől való megfosztásában áll, egybekötve azzal, hogy az illető a katonai rendfokozatnak vagy az állami szolgálatnak újból elnyerhetésére képtelenné válik.

Együtt jár továbbá az összes nyilvános címek és méltóságok elvesztésével, nyugdíjasok számára a nyugdíjtól való megfosztással is.

Ez a büntetés a kötél vagy a golyó általi halál és a súlyos börtönbüntetés következménye. Ezekkel a büntetésekkel a hivatalvesztés feltétlenül együtt jár, az elsőfokú börtönbüntetéssel azonban csak akkor, ha a törvény a hivatalvesztést kifejezetten megállapítja.

2. *Az elbocsátás* tisztek és tisztviselők ellen az elsőfokú börtönbüntetésre történt elítélés esetében, hacsak a törvény kifejezetten a tisztségtől való megfosztást nem rendeli. Tisztek és közhivatalnokok vétség miatt is elbocsátásra ítélhetők, ha a Kbtk. 87. §-ának előfeltételei adva vannak.

Végül az elbocsátás a törvényben kifejezetten megjelölt esetekben mint szigorítás a fogság büntetésével is egybeköthető.

Az elbocsátásra ítélt azonban Ő Felsége jóváhagyásával tiszti állását, a minisztérium hozzájárulásával közhivatalát visszanyerheti.

Mint vétségi büntetés, az elbocsátás nem jár a tisztségtől való megfosztáshoz fűződő következményekkel.

3. *A lefokozás.* Törvényes következménye minden bűntett miatt kiszabott büntetésnek, de vétség miatt is kiszabható.

Ez a büntetés tovább nem érdekel bennünket, minthogy egyéb a polgári életet érintő következménye nincs.

Az eddig említett három büntetés vagy mint önálló büntetés, vagy mint egy más büntetés következménye nyerhet alkalmazást, az elbocsátás és a lefokozás, mint a büntetés súlyosbítása is.

4. *A hadseregből való kicsapás* altisztek és a legénység ellen alkalmazható. Törvényes következménye a kötél általi halálnak.

5. *A nemesség elvesztése.* Ez nemcsak az elítéltet, hanem annak az ítélet kihirdetése után nemzett gyermekeit is éri s következménye a kötél általi halálnak, valamint a súlyos börtönbüntetésnek.

6. *Az udvari méltóság,* a polgári díszrang, a nyilvános címek, az akadémiai fokozatok vagy méltóságok elvesztése. A halál- és súlyos börtönbüntetésnek következménye.

7. *A cselekvési és végrendelkezési képesség* elvesztése. A büntetés az ítélet kihirdetésének időpontjától kezdve sem élők között érvényes jogügyletet nem köthet, sem halálesetre nem rendelkezhetik. A halál- és súlyos börtönbüntetés következménye.

8. Az időszaki nyomtatványok felelős *szerkesztőségéből való kizárás.*

9. A tanítói vagy bírói hivatalra, az ügyvédségre, az ügynökségre, a közjegyzőségre és az ügyfeleknek a közhatóságok előtti képviselésére való képességnek elvesztése.

10. Lelkészeknél *a javadalom elvesztése.*

* Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Bd. 8, S. 439.

* V. ö. a rehabilitációról szóló törvényjavaslat 6. §-át.

A 8—10. alatt megjelölt mellékbüntetések minden bűntett miatt történt elítélésnek törvényes következményei.

11. *Az iparjogosítvány*, a hajószabadalom és a parthajózási jármű vezetésére való jogosultság *elvesztése.*

Ez a következmény a bűntett miatt kiszabott büntetéssel ama hatósággal történt egyetértés alapján köthető egybe, amely a jogosítványt adta, ha komoly aggály merül fel, hogy a bűntettesnek a büntetés kiállása után korábbi üzletének vagy iparának folytatása megengedtessék.

12. *Jogok* és jogosítványok *elvesztése* vétség miatt kiszabható díszfokozattal bíró vagy valamely hivatalt vagy foglalkozást közhatósági hatalommal folytató más személyek, végül olyanok ellen, akik valamely mesterséget vagy ipart mint polgárok vagy e célra nyert hatósági jóváhagyással űznek.

III. A magyar és a katonai büntetőtörvénynek a becsületbüntetésekre vonatkozó rendelkezései.

Tudvalevő, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv mint mellékbüntetést a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését ismeri.

A hivatalvesztéssel párhuzamba kell állítani a katonai tisztségtől való megfosztást, az elbocsátást, valamint a bírói hivatalra való képesítés elvesztését.

Ellenben a polgári büntetőtörvénykönyv hivatalvesztésének ama hatása, amely az ügyvédi, a közjegyzői stb. állások elvesztését vonja maga után, a II/9. pont alatt megjelölt katonai becsületbüntetések hatásával azonos.

A gyámság és gondnokság elvesztése megfelel a katonai büntetőtörvénykönyv ama rendelkezésének, amely az elítéltet a felek képviseletétől fosztja meg.

Míg a magyar büntetőtörvénykönyv szerint a nyílvános címek és rendjelek elvesztése a hivatalvesztés következménye, addig a katonai törvények értelmében ezek nemcsak a hivatalvesztésnek, hanem a halál- és súlyos börtönbüntetést megállapító ítéletnek is következményei.

A politikai jogok gyakorlatának felfüggesztéséről a katonai büntetőtörvények nem tesznek említést, aminthogy nem ismerik a szakfoglalkozástól való eltiltást sem.

Viszont a katonai btk. becsületbüntetései közül a magyar btk. nem ismeri a következőket: a nemesség elvesztését, az egyetemi fokozatok elvesztését, a jogügyleti és végrendelkezési képtelenséget, az időszaki nyomtatványok felelős szerkesztőségéből való kizárást, a lelkészi javadalmaktól való megfosztást, valamely iparnak, jogoknak vagy jogosítványoknak elvesztését.

IV. A katonai büntetőbíróságok hatáskörére vonatkozó szabályok.

Tudvalevő, hogy az 1855. évi január 15-ikén kelt császári nyílt parancs hirdette ki az úgynevezett új katonai büntetőtörvénykönyvet. Ez csupán az anyagi büntetőjogra vonatkozik, az eljárás tekintetében a nyíltparancs XII. cikke szerint az addig érvényes szabályok maradtak hatályban.

A nyíltparancs IV. cikke szerint a katonai büntetőtörvénykönyvnek alá voltak vetve:

1. a katonai személyek, akik az 1851. év. december 22-ikén kelt nyíltparancs 2. §-a szerint a katonai bíróságok hatásköre alatt állanak,

2. más személyek, akiket e nyíltparancs 5. §-a a katonai bíróságok rendkívüli büntető hatáskörébe utalt.

Meg kell jegyezni, hogy a katonai btk. életbelépésekor a katonai bíróságok polgári peres ügyekben is ítélkeztek.

A hatáskörök első alapvető alkotmányos elkülönítését az 1867 : XII. tc. 14. §-a szabályozza, mely szerint a magyar fegyveres erő polgári peres ügyeire vonatkozólag, amennyiben azok nem vonatkoznak a katonai szolgálatra a magyar törvényhozás fog megfelelően rendelkezni.

Igy jutunk el az első véderőtörvényhez (1868 : XL. tc.), amelynek 54. §-a kijelenti, hogy a tényleges szolgálatban álló személyek a katonai btk.-ek hatálya alá tartoznak, polgári jogügyeik tekintetében azonban, amennyiben azok nem vonatkoznak a katonai szolgálatra, a polgári törvények és hatóságok irányadók.

Ausztriában a katonai bíróságok hatásköréről az 1869. évi május 20-iki törvény (RGBl. 78. sz.) rendelkezett.

Az első véderőtörvényt a honvédségről szóló 1868 : XLI. tc. és a népfölkelésről szóló 1868 : XLII. tc. egészítette ki.

A honvédségi törvény 22. §-a csak nemlegesen rendeli el, hogy a honvédségnek tényleges szolgálatában nem állók polgári jogügyeiket illetőleg polgári törvények alatt állanak, míg a népfölkelő törvény 10. §-a a népfölkelést a katonai vétségek és kihágások tekintetében kifejezetten a katonai büntetőtörvényeknek veti alá.

E törvények végrehajtása céljából kiadott legfelsőbb elhatározás szerint Magyarországon a katonai bíróságok hatásköre a tényleges szolgálatban álló személyek polgári jogügyeire vonatkozólag 1871 szept. 1-én megszűnik.

A hatásköröknek e törvényes alapon álló szétválasztását a magyar büntetőtörvénykönyv is jóváhagyta, amelynek 5. §-a a Btk.-nek a fegyveres erő tagjaira vonatkozó személyi hatályát illetőleg külön törvényre utal.

A későbbi véderőtörvény (1889 : VI. tc.) 62. §-a behatóbban foglalkozik a hatáskör kérdésével.

Ausztriában az 1885 ápr. 2-ikán kelt törvény szabályozza a honvédbíráskodást.

A csendőrségre vonatkozó külön törvények ehelyütt nem jönnek figyelembe.

Bosznia és Hercegovina fegyveres erejéhez tartozó személyekre vonatkozólag alapvető az ideiglenes boszniai véderőtörvény 35. §-a (MVBl. No. 44. St. No. 159. v. J. 1881), továbbá a bosznia-hercegovinai csapatok szervezetére vonatkozó ideiglenes szabályzat 1. cikk 4. pontja és az 1882. évi szept. 27-én kelt legfelsőbb elhatározás.

Igy jutunk végül a csekély eltérésekkel egyöntetű szabályozáshoz, amelyet a hatáskör kérdésében az új katonai bűnvádi perrendtartások állapítottak meg.

A rendkívüli hatáskörre vonatkozó törvények, noha a háborúra való tekintettel nagyjelentőségűek, ehelyütt bennünket nem érdekelhetnek.

(Folyt. köv.) *Dr. Szilágyi Arthur Károly.*

A kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás.*

Más az eset a közkereseti és betéti társaság tagjainak egymásközti viszonyában.

Eltekintve attól, hogy a Kt. alig ad útmutatást, hogy a társaság tagjainak jogviszonyai közül melyik tartozik peres és melyik nem peres eljárásra, a bíróság közigazgatási funkciója e kérdésekben annyira összefonódik a felek magánjogával, hogy a bíróságnak bő alkalma nyílik a felek magánjogának elrendezésében is a rendelet ezen szakaszának alkalmazására.

Sok példát lehetne az életből kiragadni, de azt hiszem egy néhány általánosság is megvilágíthatja eléggé az újabb helyzetet.

A Kt. 104. §-a értelmében a társaság feloszlása a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezetés végett az illetékes törvényszéknek bejelentendő. A bíróság tehát, mint közigazgatási hatóság ezen szakasz alkalmazása körül hivatalból jár el, vagyis a bejegyzést a felek akarata ellenére is kikényszeríti.

A Kt. 98. §-a értelmében a társaság a bíróság minden beleszólása nélkül — tehát bírói ítélet nélkül — feloszlik az itt felsorolt esetekben. A 98. §-ban felsorolt esetekben tehát a bíróság a feloszlás bejegyzését a felek kölcsönös megegyezése nélkül is kikényszeríteni tartozik.

Ha már most végig tekintünk a 98. §-ban felsorolt pontokon, első szempillantásra be kell látnunk, hogy e pontok majdnem mindegyike olyan, mely egy-egy bonyolult magánjogi kérdést vethet fel.

E kérdések megoldása előtt tehát a feloszlás bejegyzésének helye nem lehet. A magánjogi kérdések megoldása — megegyezés híján — csak perben lehetséges, (pl. a bizonytalan időre kötött társasági szerződés felmondásának érvényessége fölötti vita esetében, 98. §-nak 8. pontja) amikor is a rendelet 17. §-a teljes egészében fog alkalmazást nyerni.

Hangsúlyoztuk, hogy e rendelkezés nem szolgálhat arra, hogy a törvény által kifejezetten per útjára utasított jogviszony bár

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 6. és 7. számban.

ideiglenesen is peren kívül rendeztessék. Kérdés már most, hogy a Kt. 100. §-nak eseteiben, melyek kifejezetten bírói határozatot igényelnek (98. §. 5. pontja), fog-e a rendelet 17. §-a alkalmazást találhatni? Nézetem szerint ezekben az esetekben nem lesz alkalmazható, de — különösen krasz esetekben — a bíróságnak módja lesz áldásos befolyást érvényesíteni.

A mindennapi életből vett példa, hogy az egyik cégtag a másikat, aki a társaság vagyonát adta, az üzletből erőszakkal eltávolítja.

A cégbíróság eddig az ilyen esettel szemben tehetetlenül állott, az esetleg kieszközölt zárlat pedig vagy egyáltalán nem segített a bajon, vagy a per befejeztéig az üzletet tette tönkre.

Ezentúl módja lesz a cégbíróságnak a felek jogviszonyaiba erős kézzel belenyúlni, ha más irányban nem, a képviselet kérdésében. A képviseleti jogban történt változásnak bejegyzése közigazgatási eljárásnak képezi tárgyát (Kt. 66. §.) s így valószínűnek találom, hogy ez lesz az az emeltyű, amelyet a bíróság mozgásba fog hozni, ha azon lényeges feltevések, melyek mellett a társaság keletkezett, többé nem léteznek.

Ugyanez az eset a cégvezetési felhatalmazás esetén (Kt. 41. §-a), úgy, hogy nem igen lesz többé eset rá — miként a multban — hogy a cégvezető a saját principálisát — a társasági tagot — a társaságból kitessékelje.

Felmerül már most az a kérdés, miben állhat a bíróság ideiglenes intézkedése és meddig terjedhet ez az intézkedés? Hogy ez az eset körülményei szerint fog igazodni, az természetes, de nézetem szerint az sem lesz kizárva, hogy a bíróság az egyik, védelemre szoruló társtag kérelmére cégvezetőt fog kirendelni, ha az üzlet érdeke és fentartása azt megköveteli, a felszámolás elrendelése a 98. §. eseteiben szintén megtörténhetik a felek érdekében.

Az ideiglenes intézkedésnek egy feltétele van, tudniillik a fenyegető és pótolhatatlan kár, amely az intézkedés abbanmaradása esetén előállhat.

A rendelet maga arra nézve, hogy mikor forog fen ily kár, útmutatást egyáltalán nem tartalmaz, s így ennek megítélése kizárólag a bíróságra van bízva. Hogy a bíróság a kereskedelmi ügyek különös érzékenysége mellett igen gyakran fogja a pótolhatatlan kár fenforgását megállapítani, azt hiszem természetesnek fogjuk találni. Hiszen a kár ezekben az ügyekben legtöbbször nem a vagyoni károsodást, hanem jelenti azt az erkölcsi kárt is, amelyet a cég s ennek következtében az egyén is a kereskedői világban szenved vagy szenvedhet.

Az 1911. évi országos jogászgyűlés kívánatosnak tartotta polgári törvénykezésünkben egy olyan eljárás meghonosítását és szabályozását, amelynek segélyével a bíróság a veszélyeztetett vitás jogigény biztosítása tekintetében szükséges ideiglenes intézkedéseket a fenforgó szükséghez képest sürgősen megtehesse. A jogászgyűlésnek ez a kívánsága — bár szerény keretben — a rendelet 17. §-ában teljesült.

Az eddigi gyakorlattal szemben novumot mondott ki a rendelet a 24. §-ban is, amikor előterjesztési és felfolyamodási jogot ad annak, aki a Kt. 17. §-a ellenére történt cégbejegyzésnek a törlését kérte.

Eddig tudvalevőleg a bírói és pedig következetes gyakorlat azt a felet, aki a Kt. 17. §-a alapján a cégbíróság előtt panaszt emelt, hogy az újonnan bejegyzett cég a saját cégével összetéveszthető, a Kt. 24. §-ában szabályozott perútra utasította és ha kérvénnyel járult a bíróság elé, ezt csupán olyan feljelentésnek tekintette, mely a bíróságot az eljárás megindítására nem kötelezi (B. T. 766/904. C. 636/903. Túry).

A rendelet ezt a gyakorlatot megváltoztatva a felfolyamodási jogot megadta nemcsak, hanem a 26. §. utolsó pontjában annyira kiterjesztette, hogy a helybenhagyó másodbírósági határozat ellen is további felfolyamodást enged.

Hogy a rendeletnek ezzel mi volt a célja, könnyű átlátni. A Kt. 17. §-a alapján fellépő panaszos annak következtében, hogy a felfolyamodási jogot megtagadták tőle, a cégbitorlási perre volt utalva, amelyben panaszát a legfelsőbb fórumig felvihette, holott maga a kérdés épen nem magánjogi, hanem kizárólag közigazgatási kérdés, amelyet a perenkívüli eljárás keretében kell megoldani.

A tárgy fontosságánál fogva helyes volt ily esetben a felfolyamodást a harmadbírósághoz is megengedni annál inkább, mert ilyenformán az eddigi úgynevezett cégbitorlási perek nagy része peren kívül fog megoldást találni.

Ugyanez a szakasz a kereskedői világnak még egy kívánságát honorálta azzal, hogy a kereskedelmi és iparkamaráknak is biztosított felfolyamodási jogot. A külföldi cégek állítólagos fiókjai és a belföldiek a cégvalódiság elvébe ütköző cégeivel szemben ez az intézkedés különösen áldásosnak fog bizonyulni.

A 30. és a 31. §. a Kt. 21. §-a alapján indítandó eljárást önti preciz formába. Eddig tudvalevőleg a hány bíróság, annyi szokás volt. E szakasznak azt az intézkedését, hogy a felhívás ellen irányuló minden beadványt kifogásnak kell tekinteni, az a körülmény tette szükségessé, hogy a bejegyzésre felhívottak nagy része nem fordul azonnal jogászhoz, hanem maga próbál megküzdeni a kérdéssel. Ezzel a köztudomású ténnyel a rendeletnek mindenesetre számolnia kellett.

A 32. §. értelmében, ha a cégbíróság arról győződik meg, hogy a cégjegyzékbe történt valamely bejegyzés a törvény kötelező rendelkezéseit sérti, az érdekelteket a törvényellenesség megszüntetésére hivatalból felhívja. Eddig a rendelet intézkedése a mai gyakorlatnak megfelel.

Az újítás az utolsó bekezdésnek abban az intézkedésében van, hogy ha a felhívott a felhívásnak nem tesz eleget és kifogást nem ad be, vagy a felhívás felett végérvényesen döntő felsőbírói határozatban kitűzött határidőn belül nem tesz eleget a felhívásnak, a cégbíróság a törvényellenes bejegyzést hivatalból törli.

Eddig tudvalevőleg a bíróság a Kt. 21. §-ával operált, aminek az volt a következménye, hogy részvénytársaság és szövetkezeteknél vagy az igazgatóság húzta el évekre az ügyet vagy a közgyűlés opponált és megtagadta a módosítást.

A rendelet a bíróság ebbeli szomorú szerepével számot vetett.

De vajjon mi az a bejegyzés, mely a törvény kötelező rendelkezéseit sérti? Általánosságban erre igen bajos felelni és itt is — miként a 17. §. esetében — a gyakorlat van hivatva e szakasz tartalmát minden irányban megállapítani.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy a bejegyzésnek kell a törvény kötelező rendelkezéseit sérteni, tehát a bejegyzés vagy annak alapjának kell vitiosusnak lennie. Hogy a törvény a bejegyzést például a 159. §-ban egyéb tények igazolásával (30%-os befizetés) köti össze, magát a tényt azonban a bejegyzés feltételéül elő nem írja, a bejegyzés törvényességét nem érinti, hanem a 218. §. alkalmazását vonja maga után.

Világos az eset a 453. §-szal való összehasonlítás esetén, amely szerint a biztosítási alap kimutatása előtt sem a cég bejegyzésének, sem az üzlet megkezdésének helye nem lehet; itt tehát a biztosítási alap nélküli bejegyzés a törvény kötelező rendelkezését valóban sérti.

A kérdés nem is itt nyer fontosságot, hanem hogy a törlésnek — ha valóban sor kerülne rája — mi a következménye! Ez mindenesetre az eset körülményeitől függ. Egyéni cégeknél, közkereseti és betéti társaságoknál a törvényellenes cég törlése például a Kt. 21. §-ának alkalmazását vonja maga után, de az sincs kizárva, hogy mint ultima ratiót — társaságoknál — a törlés következtében a felszámolást kell kimondani, ha a hiány olyan, hogy azt pótolni nem lehet és ha a bejegyzés törlésével a társaság elvesztette létjogosultságát.

Egyébként úgy ez, mint a következő 33. §., mely szerint ha a főtelep cégbírósága által foganatosított bejegyzés a törvény kötelező rendelkezését sérti, a bíróság a fióktelep bejegyzését mindaddig megtagadhatja, amíg a folyamodó a törvényellenesség megszűnését nem igazolja, a felek jogait annyi kautelával veszi körül, hogy e szakaszok alkalmazásának mindenesetre nyugodtan nézhetünk elébe. *Dr. Nitsche Győző.*

A háború és a kiskorúak képviselete.

A háború folytán gyakori eset, hogy a kiskorúak törvényes képviselője (az atyai hatalmat gyakorló atya vagy a gyám) hadba vonult, ismeretlen helyen tartózkodik és ezáltal atyai hatalmának, illetve gyámi tisztének gyakorlatában akadályozva van. A törvényes képviselő akadályozása folytán a kiskorúak jogvédelem nélkül maradnak, személyi és vagyoni ügyeikben helyrehozhatatlan károkat szenvedhetnek, különösen, ha az akadály hosszabb ideig

áll fenn. Ugy a vagyonnal bíró, mint a vagyontalan kiskorúaknak tehát fontos érdeke, hogy törvényes képviselet, illetve jogvédelem nélkül ne maradjanak; a gyámhatóságoknak pedig fontos feladata, hogy a kiskorúak jogvédelmét biztosítsák és őket károsodástól megóvják. A gyámhatóságok legtöbb esetben azért nem biztosíthatják a kiskorúak jogvédelmét, mivel nincs tudomásuk arról, hogy a kiskorúak törvényes képviselője hadbavonult és ezáltal tisztének gyakorlatában akadályozva van. És ha van is tudomásuk az akadályról, a gyámhatóságok eljárása — törvényes intézkedés hiányában — nem egységes. Némely gyámhatóság — a gyámtörvény 68. §-a alapján — a közgyámot utasítja, hogy a halaszthatatlan gyámi teendőket lássa el, a másik vagyonkezelő gondnokot vagy ideiglenes gyámot rendel. Felmerül tehát az a kérdés, hogy a törvényes képviselő akadályozása folytán milyen eljárás felel meg a törvény rendelkezésének és minő intézkedés megtétele szükséges?

Az első kellék az, hogy a gyámhatóságok minden olyan esetről, ahol kiskorú törvényes képviselője tisztének gyakorlatában akadályozva van, értesítést nyerjenek. A gyámtörvény 42. §. utolsó pontja, illetve az 1885. évi VI. tc. 10. §-a erre módot nyujt. Ezek szerint, ha gyám- vagy gondnokrendelés esete áll elő, kötelesek a gyámság vagy gondnokság alá helyezendőnek rokonai, vagy más vele közeli viszonyban álló egyének és az illetékes községi előljáróság az esetet a gyámhatóságnak bejelenteni. Ezen bejelentési kötelezettség kormányrendelettel volna szabályozandó arra az esetre, amidőn a törvényes képviselő tisztében eljárni hadbavonulás folytán akadályozva van és ideiglenes gyám kirendelésének szüksége forog fen. A kérdés most már az, hogy vajjon elég-e, ha a gyámhatóságok a közgyámot utasítják a halaszthatatlan intézkedések megtételére, vagy vagyonkezelő gondnokot, vagy ideiglenes gyámot rendeljenek? Továbbá, hogy szükséges és törvényszerű-e a távollévő atya, atyai hatalmának felfüggesztése, illetve a gyám ideiglenes felmentése, vagy nem? Ezek a kérdések a gyakorlati életben gyakran előfordulnak és így gyakorlati jelentőséggel bírnak, miért is indokolt, hogy azokkal részletesen foglalkozzunk.

A közgyám a gyámtörvény 68. §-a szerint az elhalaszthatatlan gyámi vagy gondnoki teendőket hivatalból teljesíti azon időig, amíg a gyámhatóság intézkedése alapján a gyám vagy gondnok működését megkezdheti. A közgyám teljes gyámi jogokat nem gyakorol, csak korlátolt hatáskörben járhat el. A kiskorút nem képviselheti és így a kiskorú a közgyámban teljes jogvédelmet nem nyer. Az is vitatható, hogy törvény alapján helyettesítheti-e a közgyám azt a gyámot, aki nem a gyámi tisztség megkezdésében, hanem annak további vitelében van akadályozva? A közgyám a törvény szerint csak a gyámot (gondnokot) helyettesíti, de az atyai hatalmat gyakorló atyát nem. Ezek szerint a fenforgó esetben a közgyám helyettesítése sem a kiskorú érdekének, sem a törvényes rendelkezésnek nem felel meg.

Vagyonkezelő gondnok a kiskorú vagyoni ügyeiben jár el. Teljes gyámi jogokat nem gyakorolhat és így a kiskorú kellő jogvédelemben ez esetben sem részesülne. A gyámtörvény különben felsorolja azon eseteket, amidőn a kiskorúak vagyonuk kezelésére gondnokság alá helyezendők. Ezek között a hadbavonulás nincsen felemlítve, így a fenforgó esetben a gyámtörvény alapján vagyonkezelő gondnok nem rendelhető ki, de ez nem is felelne meg a kiskorúak érdekének. Marad tehát az ideiglenes gyám kirendelése. A gyámtörvény 69. §-a feljogosítja a gyámhatóságot, hogy fontosabb esetekben ideiglenes gyámot vagy gondnokot rendeljen ki. Az ideiglenes gyám teljes gyámi jogkört gyakorol. Gyámi jogokkal, kötelességekkel és felelősséggel jár el, így az ideiglenes gyám által a kiskorú, a törvényes képviselő akadályozásának ideje alatt teljes jogvédelemben részesülhet. A gyámtörvény «*fontosabb esetekben*» tehát abban az esetben is feljogosítja a gyámhatóságokat arra, hogy ideiglenes gyámot rendeljenek ki, amidőn a törvényes képviselő tisztének gyakorlatában hadbavonulás által tartósan gátolva van. Ezen jog a gyámtörvény azon rendelkezéséből is folyik, amely kimondja, hogy a kiskorúak érdekeinek megóvása és előmozdítása a gyámhatóságok legfőbb feladatát képezi. Az ideiglenes gyám nemcsak a gyám helyettese, hanem az atyai hatalmat gyakorló atyát is helyettesíti; igaz, hogy atyai hatalmat és jogkört nem gyakorolhat, de az adott esetben a kiskorú a legtöbb jogvédelemben részesíti.

Ideiglenes gyám kirendelése által a kiskorú látszólag atyai hatalom és gyámság, illetve kettős gyámság alá jut. Így ezen jogállapot törvénybe ütközőnek látszik, mivel a gyámtörvény szerint a kiskorúak, vagy atyai hatalom vagy gyámság alatt állanak, egyidőben azonban atyai hatalom és gyámság, valamint kettős gyámság alatt nem állhatnak. Ha több ugyanazon jogkörrel felruházott törvényes képviselő van, az intézkedésekben összeütközések, ellentétek keletkezhetnek és jogi kételyek merülhetnek fel arra nézve, hogy melyik törvényes képviselő jogcselekményei joghatályosak? Áll ez különösen akkor, amidőn az akadály megszűnt és a törvényes képviselő jogait már gyakorolhatja, de az ideiglenes gyám hatósági felmentése még nem következett be. Lehetséges az is, hogy a törvényes képviselő tisztének gyakorlatában csak korlátolt mértékben van gátolva. A felhozottak folytán szükségesnek mutatkozik, hogy a gyámhatóság a távollévő atyát, illetve gyámot a gyámtörvény alapján távollét és ismeretlen helyen való tartózkodás miatt gondnokság alá helyezze és az atyai hatalom gyakorlatát függessze fel, illetve a gyámot ideiglenesen mentse fel. Miután azonban távollét alapján a gondnokság alá helyezésnek egyik törvényes kelléke, hogy az illető legalább egy év óta távol van — rövidebb távollét esetén a gyámhatóság csak a vagyon fentartására és kezelésére vonatkozó ideiglenes intézkedéseket teheti meg, — így a távollévőt gondnokság alá helyezni, ezen a cimen az atyai hatalom gyakorlatának felfüggesztését kimondani és a gyámot ideiglenesen felmenteni csak legalább egy évi távollét esetén lehet. De ez nézetem szerint nem is szükséges, mivel az ideiglenes gyám kirendelésével mutatkozó törvénytelenség, összeütközések, illetve ellentétes intézkedések és gyakorlati nehézségek csak látszólagosak. Az ideiglenes gyám azért lesz kirendelve, mert az atyai hatalmat gyakorló atya, illetve a gyám, gyámi tisztének ellátásában távollét, vagy ismeretlen helyen való tartózkodás folytán ideiglenesen akadályozva van és mert a kiskorú erre az időre jogvédelem nélkül nem maradhat. A feltétel tehát az, hogy a törvényes képviselő jogait ideiglenesen nem gyakorolhatja. Mihelyt az akadály megszűnik és a törvényes képviselő tisztében eljárhat, az ideiglenes gyám tiszte megszűnik, mivel az ideiglenes gyám csak az akadály alatt helyettesíti a törvényes képviselőt és pótolja a törvényes képviselő intézkedéseinek hiányát.

Az ideiglenes gyámság tehát sem kettős gyámságot, sem egyidőben atyai hatalmat és gyámi tisztséget nem hoz létre. Összeütközések vagy ellentétes intézkedések sem keletkezhetnek, mert az ideiglenes gyám intézkedése csak ott és annyiban érvényes, ahol és amennyiben a törvényes képviselő nem intézkedhetik. Gyakorlatilag a kérdés úgy oldható meg, hogy ha az akadály megszűnt, s a törvényes képviselő intézkedhetik és erről a gyámhatóság még az érdemleges intézkedés előtt tudomást szerzett, a gyámhatósági intézkedés és jóváhagyás alá tartozó esetekben az árvaszék hívja fel a törvényes képviselőt tisztének gyakorlására, amidőn is a törvényes képviselő nyilatkozatai, illetve jogcselekményei lesznek joghatályosak, őt terhelvén a felelősség is. Ha ellenben a gyámhatóság az akadály megszűnéséről a hatósági érdemleges intézkedés előtt tudomást nem szerzett, vagy olyan gyámi jogcselekményeknél, amelyek érvényéhez gyámhatósági jóváhagyás nem szükséges és a jogcselekmények megtétele előtt az ideiglenes gyám még felmentve nincs, az ideiglenes gyám jogcselekményei lesznek joghatályosak. Ezen esetben a felelősség az ideiglenes gyámot terheli. Az akadályok megszűnésének kötelező bejelentése kormányrendelettel volna szabályozandó olyképen, hogy ideiglenes gyám kirendelésénél úgy a községi előljáróság, mint a távollévő ügygondnoka és az ismert hozzátartozók köteleztessenek arra, hogy amint a fenforgó akadály megszűnéséről tudomást szereznek, azt a gyámhatósághoz azonnal jelentsék be. Erre különben a gyámhatóságok már az ideiglenes gyám kirendelésénél útasítsák nevezetteket. A gyakorlatban előfordul olyan eset is, hogy a törvényes képviselő tisztének gyakorlásában nincs teljesen akadályozva, csak korlátozva van, ideiglenes gyám kirendelése azonban szükséges. Ezen esetben a gyám csak korlátolt jogkörrel, esetleg csak a halaszthatatlan sürgős ügyek intézésére rendelendő ki. Felmerülhet továbbá az a kérdés is, hogy ha az akadály megszüntekor az ideiglenes gyám intézkedése folytán már a hatósági eljárás folyamatban van, de az még befejezve nincsen, a gyámhatóság minő intézkedést tegyen? felmentse-e az ideiglenes gyámot, vagy nem? és a folyamatba tett hatósági eljárást az ideiglenes gyám, vagy a törvényes képviselő

tevékenységével fejezze be? Ezeket az eseteket a körülmények mérlegelésével, a gyám felelősségének szem előtt tartásával a gyámhatóságoknak kell esetről-esetre elbírálniok.

Összefoglalva a fentieket, — véleményem szerint — ha a törvényes képviselő hadbavonult, távol ismeretlen helyen tartózkodik és tisztének gyakorlatában akadályozva van, a kiskorúak jogvédelmére a törvényes képviselőt helyettesítő ideiglenes gyám rendelendő ki. A kirendelésnek szüksége és az ideiglenes gyám jogköre esetről-esetre a gyámhatóságok által állapitandó meg. A bejelentési kötelezettség elrendelendő és egységes eljárás céljából az ideiglenes gyám kirendelésének ügye kormányrendelettel szabályozandó volna. *Dr. Istvánffy István.*

A kir. törvényszékek, mint kereskedelmi és váltóbíróságok a Pp. életbeléptetése után.

A Pp. életbeléptetése után eljárhatnak-e, helyesen el kell-e járniok a kir. törvényszékeknek, mint kereskedelmi illetve, mint váltóbíróságoknak? Természetesen csak a Pp. életbeléptetése előtt már megindított perekről lehet szó.

Döntő e kérdésben elsősorban az, hogy a Pp. életbeléptetése előtt megindított kereskedelmi és váltóperekben a keresetek a 3269/1881. I. M. sz. rendelet 3., 11. és 12., illetve a 2851/1881. I. M. sz. rendelet 3. és 11. §-a értelmében a kir. törvényszékek, mint kereskedelmi illetve, mint váltóbírósághoz nyujtattak be.

További kérdés, hogy a kereskedelmi és váltóeljárást szabályozó rendeletnek az az intézkedése, hogy ily ügyekben a kir. törvényszékek, mint kereskedelmi illetve, mint váltóbíróságok járnak el, eljárási, szervezeti vagy pedig ügyviteli rendelkezés-e?

Ha ügyviteli vagy szervezeti rendelkezés, akkor a kir. törvényszékek ez ügyekben nem mint kereskedelmi illetve, mint váltóbíróságok járnak el, mert a 68,700/1914. I. M. sz. rendelet 1. és 3. §-ai értelmében a Pp. életbeléptetésével együtt az új ügyviteli szabályok (Tüsz.) alkalmazandók. Így szervezeti rendelkezés lévén (68,700/1914. I. M. sz. rend. 3. §-a), a Pp. életbeléptetése előtt folyamatba tett kereskedelmi és váltóperekben sem kell az életbeléptetés óta kereskedelmi ülnököt, mint szavazó bírót alkalmazni; vagy ügyviteli rendelkezés (régi ügyv. szab. 178. §-a) lévén, az életbeléptetés előtt megindult perekben is nyilvános, a tárgyalás és nem zárt; ugyancsak ügyviteli rendelkezés, hogy az ily ügyekben sem kell a tanácskozásról és szavazásról jegyzőkönyvet felvenni (Tüsz. 144. §.), hanem az ítéletet a tanácskozásban résztvett mindhárom bírónak alá kell írni.

Máskép áll azonban a dolog abban a kérdésben, hogy a Pp. életbeléptetése előtt megindult kereskedelmi és váltóügyekben a kir. törvényszékek, mint kereskedelmi s illetve, mint váltóbíróságok járjanak-e el.

Véleményem szerint, ez tisztán eljárási rendelkezés, mert erről a kereskedelmi ügyekben követendő peres és perenkívüli *eljárást* s illetve a váltóügyekben követendő *eljárást* szabályozó rendelet intézkedett. Kitűnik ez abból is, hogy (újból hangsúlyozva, hogy e keresetek a kir. törvényszékek, mint kereskedelmi illetve, mint váltóbírósághoz adattak be) az esetben, ha kereskedelmi vagy váltóeljárás alá tartozó pert a felperes nem a kir. törvényszékek, *mint* kereskedelmi, illetve, mint váltóbíróságok előtt indított meg, vagy viszont, alperes a címzett bíróság illetékessége ellen kifogást emelhetett, sőt egyes esetekben (váltó) a bíróság maga észlelte már hivatalból is illetéktelenségét.

Ha ez úgy van, úgy e kérdésben irányadóul szolgál a Pp.-é 61. §-a, mely szerint a Pp. életbeléptetése előtt folyamatba tett kereskedelmi és váltóperekben a «*további eljárásra*» az előbbi szabályok alkalmazandók, miután az e szakaszban foglalt kivételek között a szóbanforgó eset felsorolva nincs. Erre mutat egyébként a 68,700/1914. I. M. sz. rendelet 3. §-a is, mely újból ismétli a Pp.-é 61. §-ában foglalt fenti elvet s alkalmasint épen azért, mert a kereskedelmi és váltóügyekben a kereskedelmi ülnök alkalmazásáról a kereskedelmi és váltóeljárást szabályozó rendeletek 4., illetve 5. §-ai intézkednek, félreértések elkerülése végett szükségesnek tartotta azt a magyarázati szabályt felállítani, hogy a kereskedelmi ülnökökre vonatkozó rendelkezések nem eljárási, hanem szervezeti rendelkezések. (Tehát *kivétel* azon szabály alól, hogy a kereskedelmi és váltóeljárást szabályozó rendeletekben foglalt intézkedések mind eljárási szabályok.)

Nem mond ennek ellent a 68,700/1914. I. M. sz. rendelet 58. §-ának az az intézkedése, mely szerint a Pp. életbeléptetésével hatályukat vesztik a kereskedelmi és váltóeljárást szabályozó rendeletek, mert ez az intézkedés — épen a Pp.-é 61. §-ára s a 68,700/1914. sz. rendelet már hivatkozott 3. §-ára figyelemmel — csakis a Pp. életbeléptetése után folyamatba tett ügyekre vonatkoztatható s az 58. §. közelebbi magyarázata az, hogy az új ügyekben a peres eljárásra a Pp., a perenkívülire pedig a 68,700/1914. I. M. sz. rendelet előtt már publikált 68,300/1914. I. M. sz. rendelet irányadó. *Dr. Baruch Ernő.*

Jogirodalom.

I.

Az egyoldalú ügylet. Irta: *Dr. Almási Antal* egyetemi magántanár, törvényszéki bíró.

Almási nem tartozik azok közé, akiknek akkor is amikor az agyukat indítják munkára, az emlékezőtehetségük jön működésbe. A gondolatai nem rezonanciák, de saját koponyájának autochton termékei.

A költők vatesi dühe hevíti, fűti; rajongója az életnek, mert impressziókat vált ki belőle, de az életet nem az élés, a folytonos hullámzás érzéséért szereti, hanem a gondolat formájában rögzíthető állandósított tanulságaiért. A gondolat és gondolkodás fetisisztája, aki hisz az ész mindenhatóságában. Bölcseleti alapvetése talán a világ minden tökéletlenségét a gondolkozás tökéletlenségére vezeti vissza és egy jobb megismeréssel véli orvosolhatóknak. Csak aki így gondolkozik, birkózhatik oly vehemens nekikészültséggel, apróbb-nagyobb gondolkodási hibák ellen. Mindig a logika egyenes vonalán jár, lefejtései szigorú következetességgel gombolyítódnak le a maguk megszabott egymásutánjában. Almási irodalmi munkássága olyan, mint a bútorok között az amerikai könyvszekrény, folyton újabb rekeszek kerülnek a régiek mellé, de az egész munkásság megmarad egy egységnek. Mostani könyve is a korábbi munkáiban megütött gondolatsor továbbfűzése.

A fejtegetések kiinduló pontja, hogy a Tervezet csupán nevesített egyoldalú ügyleteket ismer el, a kötelmi egyoldalú ügyletekről semmit sem szól. A szerződések — a kötelmi jog területén kívül, ugyan már szintén nevesítettek és így a dologjogi szerződés és egyoldalú ügyletek között a nevesítés különbsége eltűnik. Míg azonban a szerződések nevesítése nem engedélyezés, amennyiben a tartalmát fix nem szabja meg, addig az egyoldalú ügyletek nevesítése tisztán engedélyező. A családjogban az egyoldalú ügylet és szerződés viszonya megváltozik; míg az egyoldalú ügylet a jog egyéb ágaiban mindig helyettesíthető egy megfelelő szerződéssel, addig a családjogban szétválik a kettő útja. A családjogban az egyoldalú ügylet és szerződés mellérendelt intézmények. Még erősebb az eltolódás az örökjogban, ahol a fő szabály, az uralkodó csillagzat az egyoldalú ügylet. Az örökjog a törvényi hárulást általánossá teszi, az egyoldalú ügyleten sarkallót engedélyezi, a szerződési hárulást már csak tűri.

Külön szerepe van az egyoldalú ügyleteknek az immateriális jog világában; itt az egyoldalú ügyletek (cégbejegyzés, szabadalombejelentés) az eddig csak relativ jogokat abszolut erejűekké acélozza.

Az egyoldalú ügyletek jogi természetének vizsgálata közben megállapítja szerző az ügyletek különböző fajtáit. Növesztő az az egyoldalú ügylet, amely létesítőjének jogkörébe jogokat bevon, vagy kötelezettségeket elenyésztet (cégbejegyzés, megtámadás); apasztó az az ügylet, amely létesítője jogköréből jogokat eltá voztat (lemondás). Az ellenfél szempontjából az egyoldalú ügylet átnyúló. ha az egyoldalú ügylet létesítője ügyletével a szembenálló fél érdekkörében változást idéz elő (megtámadás). Az átnyúló jelleg vonja maga után, hogy az egyoldalú ügyletet valahogyan ehhez az érdekelt ellenfélhez el kell juttatni — az egyoldalú átnyúló ügylet: címzett. Így az egyoldalú ügylet tényállásába bevonatik az ellenfél: az ügyleti folyamat ezzel egészül ki és rekesztődik be, hogy az egyoldalú ügyleti akaratnyílvánítás e címzettet eléri.

Címzett lehet a közvetlenül érdekelt fél a saját személyében, sokszor a címzést a hatóságnál tett bejelentés helyettesíti. Ilyen-

kor a hatóság csak közvetítője, továbbítója az akaratnyilvánításnak. Kivételek a címzettség alól az egyoldalú dologi ügyletek, ahol a megteremtett helyzet beszél magáért és magáról és ahol a közlés szüksége ez által elesik. De azért ott is, ahol a címzést a hatósági bejelentés pótolja, ez nem mindig formakellék; a hatósághoz intézendő lemondás érvényes, ha hatóságon kívül is történt, az ilyen lemondás is kötelező (— à la Vorvertrag). Elkülöníti a lemondás és lerontás fogalmait; a lemondás csupán: jogapasztás, jogosultságok kihasítása; a lerontás is jogokat hasít ki, de a velük kapcsolatos kötelességeket is megszünteti. Túlhaladva e különböztetésen, levonja előző fejtegetéseinek fejleményét: minden kötelmi egyoldalú ügylet címzett.

A kötelmi ügyletek két ellenérdekű jogcélt tételeznek fel, a dologi jogosultság csak egyet; ez alól nem kivétel az idegen dologbeli jog sem. Ezeknek alapja ugyanis nem az, hogy a szolgáló dolog idegen jogkörbe tartozik, hanem, hogy nem tartozik a jogosult jogkörébe. Bizonyíték: uratlan jószágon szerezhető útszolgalom köztulajdoni folyóvizen vízhasználati jog. Ez okozza, hogy a kötelmi egyoldalú ügyletek, minthogy szükségképen kihatnak másokra, címzettek, a dologi ügyletek közül pedig csak bizonyos átnyúló ügyletek; a többi dologi ügylet nem átnyúló és így elmarad ennek tükörképeként a címzettség is. A dologi ügyletek vizsgálata után az örökjogi egyoldalú ügyletekről állapítja meg, hogy ezek nem átnyúló ügyletekként vannak elismerve, ergó nem címzettek.

A kitagadás növesztő, átnyúló ügylet; ennek következményét a törvény nem vonja le, amikor nem teszi címzett nyilatkozattá. Ezért javasolja, hogy a kitagadó végrendelet kézbesíttessék a kitagadottnak. Ott, ahol a jogrend megengedi, hogy egyik ember a másik jogkörébe belenyúljon — a legkevesebb mit az ellenfél érdeke megkíván, hogy ő erről tudomást nyerjen.

A családjogi egyoldalú ügyletek átnyúlók, tehát szükségszerűen címzettek.

Miután ilyképpen megállapította, hogy az ellenérdekű fél mennyiben vonatott bele az egyoldalú ügylet tényállásába, áttér az ezután önként felvetődő kérdésre; mi ennek az ellenérdekű alanynak ügyleti tevékenysége?

A címzett szerepe: tűri a nyilatkozatnak az ő hatalmi körébe jutását. Az ellenfélnek ez a közreműködése a tűréssel: kötelezettségszerű; ha önkéntesen nem tűri, hogy a nyilatkozat őt elérje, hatósági pótlás válik szükségessé, amely pótlás hozzátartozik az egyoldalú ügylet tényállásának befejezéséhez. Az apasztó ügyleteknél a tűrési kötelezettség nincs meg; ott nincs is a tényállás befejezése a nyilatkozat megérkezéséhez vagy hatósági pótláshoz kötve viszont azonban ha az ellenfélnek nincs inyére az egyoldalú ügylet, annak reá vonatkozó hatásait maga felől eltávolíthatja visszautasító nyilatkozattal.

A visszavonásról beszél utoljára. A szerződés: ha egyszer megköttetett: vasmarokkal köt, nincs belőle kiút, vajjon az egyoldalú ügylet nem erőtleníthető-e meg és ha igen, mily feltételek mellett.

A visszavonás: lényegileg annak kutatása, hogy az ügyleti akaratnyilvánítás joghatása mennyiben végleges. Mielőtt az ügyleti tényállás befejeződött, a visszavonás céltalan; ilyenkor nem a beállott joghatás erőtlenítődik, hanem a joghatás beállása akadályoztatik meg.

Az utolsó fejezet az ügylet hibáival foglalkozik. Kiindulási pontja, hogy a magánjogi dogmatika a vonatkozó matériánál túlságos egyoldalúsággal nem gondolt az egyoldalú ügyletekre, hanem szabályait a szerződésekre gondolva építette ki. sőt e körön belül is leginkább a kötelmi szerződések forgalmi jellegének követelményei érvényesültek, úgy hogy a tételek a nem forgalmi jellegű ügyletekre nehezen húzhatók rá. Helyesen utal rá, hogy a szerződési tantételek személyi előfeltételeit plutokratikus alapon képezték ki és az egyesek szerződési képességét a vagyonjogi mozgási szabadságuk kereteihez arányosítják. Nem minden irónia nélkül való az a szembeállítása, hogy egy kiskorú csak képviselője jóváhagyásával vehet zongorát jegyesének, de magát a jegyest csalafintasággal, felügyelet nélkül is elveheti. Meg kellene változtatni azt a különböző elbírálást, ahogyan ma a gondnokság alá helyezési eljárás megindításával elcaesurázott ügyletekkel elbánnak. Van abban következetlenség, hogy az elmebeteg gondnokság alá helyezettnek minden ügylete jóváhagyható, míg a gondnokság előtti ügyletei orvosolhatatlanul semmiseknek tekintetnek. A határvonal felállítása indokolatlan és elüti a gondnokoltat esetleg reá kedvező ügyletek utólagos ratihabeálásának előnyétől.

Hiányosan, az összefüggések kényszerű megszakításaival adtuk visza Almási könyvének talán e megszakítások miatt nem is a gondolatmenetét, hanem egyes megjegyzéseit. Ez is mutatja Almási könyvének erősségét: a logikai következetességét, okoskodásának láncolatosságát. Az elismerés nagyhőfokú szavaival szeretném dicsérni a jogirodalomnak ezért a cidevant erényeért. A logizáló jogtudomány keretein belül maradva ez a könyv nagy teljesítmény — új jogterület meglátása, új törvényszerűségek megkeresése. Almási a saját tudományos fegyvereivel szinte verhetetlen. A jogtudomány új szempontjait kell ellene felvonultatni. Almási maga sűrűn panaszkodik, hogy tételeit doktrinároknak tartják. És tény, hogy Almási az élet esetlegeivel nem vet számot. Ma, amikor útszéli jelszó a jog szociális felfogása: Almási nyugodtan írja le, hogy Robinson kötelmi adós nem lehetett, de birtokos meg tulajdonos igenis volt, mert jogait a vadakkal szemben is megvédte (67. l.). Így ki lehetne olvasni, hogy kecskéjével szemben használati szolgalma volt, mivelhogy a derék állat a naponkénti fejést kénytelen volt eltűrni. Ne essék zokon — ez az elvakult tudós naivitása. Almásinak a tudományos pszichéjében rejlő eme fogyatékossága ellenére is örömmel ismerjük el, hogy könyve minuciózus, szerető gonddal készült, imponáló agy munkája. *Dr. Beck Salamon.*

II.

Az eszmei javak jogi oltalma a magyar polgári törvénykönyv javaslatában. Irta: *dr. Fazekas Oszkár* budapesti ügyvéd.

Fegyverropogás és ágyúdörgés hallgattatták el azt az örömzajt és lelkesedést, amely a Tervezet második szövegének megjelenése nyomában járt és elhallgattatták a kritika hangjait is, amely oly nemes ügybuzgósággal és igaz odaadással munkálkodott a Tervezet tökéletesítésén. E kritika egy érdekes hangját ütötte meg szerzőnk a háború kitörése előtt megjelent munkájában, amelynek minden sorából kiérzik az a lelkesedés, amellyel a szerző évek óta az eszmei javak védelmét felkarolta, bár kiérzik egyúttal az a keserűség is, amelyet ama harcok váltottak ki a szerzőből, amelyeket jogos immateriális érdekek megvédelmezése és illetve kiküzdése körül mai jogunk és bíróságaink mai anyagias felfogása ellen nem egyszer eredménytelenül folytatni kényszerült.

«Az ethikai értékek társadalmi és jogi appreciálása: a társadalom kultúrnivójának legbiztosabb fokmérője» — úgymond szerzőnk és ezért nem tudja eléggé elítélni, hogy a bíró, aki a magánéletben az egyéni, a családi, a hivatásbeli stb. becsület érintetlenségének kérdéseiben rendszerint legalább is oly finomult érzéket tanusít, mint az átlagpolgár, abban a pillanatban, amikor a bírói széket elfoglalja, nemesebb felfogását félretéve, minden jogviszonyban kizárólag a vagyoni kihatásokat teszi elbírálás tárgyává és ha bármely vonatkozásban nem vagyoni javak appreciálása jön kérdésbe, «Ő Felsége a király nevében» oly felfogást kénytelen érvényesíteni, amelynek ethikáját mint magánember ugyancsak óvakodnék a magáénak vallani.

Miután kétségtelen, hogy a Tervezet az egész magyar jogászság ama egységes felfogását, hogy az eszmei javak épúgy igénylik a jogi oltalmat, mint a vagyoni javak, akarta érvényre juttatni, szerzőnk felveti a kérdést, vajjon ez a felfogás a Tervezet *tételes intézkedéseiben* kellőkép megvalósítást nyert-e és megállapítja, hogy eme tételes intézkedések részint nem eléggé világosak, részint hiányosak. Kifogásait annál is helytállóbbaknak kell tekintenünk, mert hiszen a régi anyagias jogi világnézlet megdöntéséről van szó és félő, hogy amennyiben a törvényhozó nem elég precizen és világosan fejezi ki akaratát, a bíró az új csapásokon csak nehezen vagy egyáltalán nem fog elindulni. Ezért nem tartja elég hatályosnak szerzőnk a Tervezet 22. §-ában a «személyiség» kifejezést, amelynek tárgyi körét illetőleg nagyon eltérőek a nézetek és miután az előmunkálatokból megállapítható, hogy a Tervezet ezzel az általánosító kifejezéssel: «személyiség», az oltalom tárgyi körének minél szélesebbé való tételét törekedett biztosítani, elengedhetetlenül szükségesnek tartja, hogy a törvény maga e tárgyi kört illetőleg határozott útmutatást tartalmazzon.

A Tervezet ugyan általánosságban tartózkodik az exemplifikációtól, mégis miután egy egészen új jogmatériáról van szó, megfontolandó lenne, nem lenne e célszerű e pontban kivételt tenni.

Csak az első pillanatra látszik bizarrnak szerzőnk ama javaslata, hogy a tiltott cselekmények megtorlásaként hozott kártérítést és elégtételt tárgyazó marasztalások eseteiben a végrehajtási törvény korlátait rugalmassá, a konkrét életviszonyokhoz alkalmazkodóvá kell tennünk. Ha van oly magánjogi kötelem, amelynek teljesítése végett a végrehajtási törvény korlátai már de lege lata eltávolíttattak, illetve leszállíttattak (nőtartás, gyermektartás) és ha kétséget nem szenved az, hogy a magánjogi tiltott cselekmények, de különösen azok, amelyek az eszmei javak ellen *szándékosan* követtetnek el, csak a rendszer szempontjából különböznek a büntetőjogi deliktumoktól. úgy szerzőnk helyesen állapítja meg, hogy ezen cselekményeknek a retorzió tekintetében is különös elbánásban kell részesülniök. (Vita tárgya legfeljebb az lehet, vajjon az erre vonatkozó szabályok helyesebben nem az alaki, a végrehajtási kódexbe volnának-e felvetendők.) Ezek szerint javasolja szerzőnk, hogy a 885. §., amely a szándékosan vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekmény miatti kártérítésről rendelkezik, kiegészíttessék azzal, hogy az ily «kártérítés vagy elégtétel fizetése iránti kötelezettséget megállapító ítélet rendelkező részében a sértett kérelmére az eset körülményeihez képest meghatározandó, hogy a marasztalási összeg behajtása végett a marasztaltnak keresménye vagy jövedelme a végrehajtás korlátozására vonatkozó eljárási szabályokra való tekintet nélkül milyen hányad erejéig vehető igénybe. Az igénybevehető hányad a végrehajtás alá vonandó keresmény vagy jövedelem egyharmadát meg nem haladhatja». A megsértett jogrend csak úgy állítható helyre, ha a bírói döntés nemcsak írott malaszt marad, hanem annak a sértővel szemben — vagyoni viszonyaitól függetlenül — minden esetben érvény szereztetik.

A Tervezet ama terminológiáját, amely szerint a «jogvédte érdek» kifejezéssel (1458., 1486. §§.) az oltalom legtágabb körét véli nyujtani, sem fogadja el szerzőnk és a jogvédte érdek mellett a «jog» szó felvételét is kívánja, mert pl. aki egy találmányon dolgozik, előmunkálatai még nem képeznek jogvédte — t. i. a szabadalmi jog által védett — érdeket, de neki azért eme előmunkálatokhoz is joga van, amely oltalomban részesítendő. Ezért eme szakaszok úgy fogalmazandók, hogy «aki másnak valamely *jogát* vagy jogvédte érdekét . . . . sérti meg». Szerző ama javaslatával, hogy az egyes szakaszokban (22. és 1458. §§.) az in integrum restitutio, mint szankció külön is felvétessék, egyet nem érthetünk, mert a 884. §., amely a kártérítés egyik módjaként az eset körülményeihez képest az előbbi állapot helyreállítását rendeli, elhelyezése szerint már úgyis az egész idevágó materiára kiterjed.

Szerzőnk egyéb javaslataival, amelyek nagyrészt azt célozzák, hogy az oltalom köre lehetőleg minden kétséget kizáróan megállapíttassék és kiterjesztessék, másrészről pedig, hogy eme mindenek felett szubtilis kérdésekben a méltányosságnak és az ellentétes érdekek lehető összeegyeztetésének minél nagyobb tér biztosíttassék, tovább foglalkozni nem kívánunk, hanem megemlítjük még azokat az intézkedéseket, amelyeket a szerző az oltalom hatékonysága okából a Tervezetbe felvétetni kíván. Az előbbi állapot helyreállításáról már esett szó, erről egyébként a Tervezet is rendelkezik. A szabadalmi, szerzői stb. jogi eljárások analógiájára e matériában is szükség van a háborítás megszüntetése vagy ismétlésének megakadályozása végett a célnak egyedül megfelelő ú. n. előzetes intézkedésekre, melyeknek során a marasztalt félnek a bírói határozatban megjelölt magatartásának kikényszerítésére a bíróság emelkedő pénzbírság, esetleg karhatalom alkalmazása útján is intézkedhessék. A sértettnek megadandó a jog, hogy kívánságára az ítélet a kötelezett költségén közzététessék. (A Tervezet első szövegének 93. §-a tartalmazott ily rendelkezést, a második szöveg azonban, amely a személyiség védelméről szóló fejezet hét szakaszát kettőre apasztotta le, ezt is mellőzte.) A sértettnek megadandó a jog, hogy törvényes elégtételként pusztán a *tényállás megállapítását* kérhesse a bíróságtól, mert hiszen a tényállás puszta megállapítása, különösen hírlapi közzététellel összekötve, számos esetben a sérelemnek kész reparációját fogja nyujtani. Végre egyet kell értenünk a szerző ama megjegyzésével, hogy a szellemi és erkölcsi javak oltalmának koronáját nem anyagi jogi tétellel, hanem egy egyszerű eljárási elvvel tesszük fel, amidőn az idevágó perekben az eljárás sürgősségét kívánjuk, vagyis azt, hogy e pereknek soronkívüliség vagy különleges gyors eljárás (referé) biztosíttassék. A bis dat, qui cito dat elve ezeken a tereken érvényesül leghatályosabban és legszebben.

A világegyetem az anyagi javakat csak korlátolt mértékben öleli magába, az eszmei javak azonban úgy számukra, mint terjedelmükre nézve korlátlan perspektivát nyujtanak és a kultúra haladásával mind nagyobb tért fognak hódítani, ezek oltalmának helyes szabályozása tehát kétszeres gondunk kell hogy legyen.

Dr. Kelemen Frigyes Ottó.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Csulei János* kir. törvényszéki bíró.
Dr. *Fejes Gábor* ügyvéd.
Dr. *Gáspár József* ügyvédjelölt.
Dr. *Issekutz Aurél* szolgabiró.
Lengvári Ferenc vármegyei aljegyző.
Dr. *Petrovicin Gyula* ügyvéd.
Dr. *Regényi Gábor* min. fogalmazó.
Dr. *Schwarz Ernő* ügyvédjelölt.
Dr. *Szabadi Vilmos* ügyvéd.
Dr. *Szabó Géza* ügyvéd.
Dr. *Szilágyi Rezső* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Tolnai János* ügyvéd.
Dr. *Vojnich Guidó* joggyakornok.
Dr. *Zatkalik János* ügyvéd.

— **A háború kitörése után kötött lisztszállítási ügylet** kérdésében a tőzsdebíróság a mult héten ítéletet hozott, mely nemcsak az ügylet nagysága, hanem az eldöntött jogkérdések miatt is figyelemreméltó. Felperes 1914 szeptember 26-án váltott kötlevelek alapján 31,860 zsák nullás lisztnek szállítására kérte alperesi malmot kötelezni. A malom azzal védekezett, hogy a 8681/914. M. E. sz. rendelet kibocsátásáig szállított lisztet felperesnek, az említett rendelet büntetés terhe mellett tiltja a keresetben követelt liszt előállítását és szállítását, ezért a kereset értelmében nem marasztalható. A kötlevelek szerint a malom különben is csak «a lehetőség szerint» (nach Möglichkeit) vállalt szállítási kötelezettséget vagyis — alperes szerint — úgy, amint azt gyártási viszonyai és nyersterménnyel való ellátottsága megengedik. Az előre eladott lisztmennyiség előállításához szükséges búzát előre megvásárolta, de ahhoz részben a romániai kiviteli tilalom miatt, részben azért nem jutott, mert az eladók nem szállították a megvett búzát. Raktáron lisztje nincs, azt előállítani a kötlevél szerinti minőségben nem szabad, teljesíteni tehát nem tud és így arra nem is kötelezhető. A tőzsdebíróság megállapította, hogy alperes saját mulasztása folytán nem szállította a lisztet. A «nach Möglichkeit» kifejezésnek a kereskedelmi forgalomban elfogadott helyes értelme az, hogy a szállítás a kikötött határidőn belül a malom szállítóképességéhez és készségéhez mérten történik. Minthogy pedig a búza- és rozsliszt előállításának és forgalombahozatalának szabályozásáról szóló 8317/914. M. E. sz. rendelet november 1-én jelent meg, a rendelet szerint pedig az 1914 november 13. előtt kötött szerződések alapján kötelezett lisztmennyiséget a malmok még 1914 november 25-ig, majd a 8681/914. sz. rendeletben engedélyezett halasztás folytán december 7-ig szállíthatták, ennek folytán a szállításnak 1914 december 7-ig jogi akadálya nem volt. Minthogy pedig a kötlevelek szerint a teljesítési határidő november 24-én járt le, alperesi malom nem védekezhetik azzal, hogy a hivatkozott rendeletek tilalmai folytán vált lehetetlenné a szállítás. A malom a búzabeszerzés nehézségeivel sem védekezhetik, mert a kötlevelek kiállítása idejében a háború által előidézett rendkívüli körülmények már teljes mértékben ismeretesek voltak. A tőzsdebíróság azonban alperesi malmot a liszt szállítására a 8681/914. M. E. sz. rendelet 10. §-a folytán nem kötelezhette, de közbenszóló ítélettel alperes teljes kár-

térítési kötelezettségét megállapította. A kártérítés kérdésében a tőzsdebíróság a közbenszóló ítélet jogerőre emelkedése után fog határozni.

Az ítéletet a Hiteljogi Döntvénytárban egész kiterjedésében közölni fogjuk.

– **Még egy adalék közigazgatási büntetőjogszolgáltatásunkhoz.** A rendőrkapitány bűnösnek mondja ki a vádlottat a Kbtk. 86. §-ába ütköző állatkínzás kihágásában, mert egy vidéki helyről borjúkat szállíttatván, a kocsit túlzsúfoltatta borjúrakománnyal, minek folytán egy darab borjú meg is döglött. Az ítélet elleni fellebbezésemben bizonyítékot ajánlottam fel arra vonatkozólag, hogy a borjúkat nem a vádlott szállította, a kocsi, ló nem az övé volt, a szállítás nem is az ő felügyelete alatt történt, arra be sem folyt, tanút arra, hogy a kocsin a vádlottnak hat drb, más kereskedőnek négy drb borjúja volt, hogy a szállítást végző fuvaros saját felelősségére mindegyik kereskedőtől *önállóan* vállalta a fuvarozást és végül, hogy ittas állapotában végezte a fuvarozást és a kocsiról leesett borjúkat a földön az egész városan keresztülhurcolta. Ismétlem, az nem is volt vitás, hogy a fuvaros nem a vádlott alkalmazottja, hanem önálló munkavállaló. A városi tanács, mint rendőri fellebbezési bíróság figyelmen kívül hagyva a közvetlen tettességre alapított jogi fejtegetést, mellőzve a fentebb ajánlott bizonyítási anyagot, az elsőfokú hatóság ítéletét indokainál fogva hagyta helyben, anélkül, hogy egy szóval kitért volna jogi és ténybeli indokaim mellőzésének okaira. The last not the least ! A rendőrkapitány a szabályszerű meghatalmazással és ügyvédi ellenjegyzéssel beadott fellebbezésre hozott tanácsi határozatot *kizárólag* a féllel közli és noha a vádlott büntetése két napi elzárás és 30 K mellékbüntetés volt, az ítélet kiadmányára rávezeti, hogy az ellen «további fellebbezésnek helye nincs», világos figyelmen kívül hagyásával a Rbsz. 178. §-ának. *Dr. Gombos Ede.*

— **A csődjog reformjának kérdését** tárgyalja a Magyar Jogászegylet. A bevezető előadást február hó 20-án *Schreyer Jakab* tartotta, aki ez alkalommal a csődön kívül kötendő kényszeregyezségről az igazságügyminiszter megbízásából készített törvényjavaslatát mutatta be. A nagyérdekű előadás egyik nagyobb részletét mai számunkban vezető helyen közöljük. Február 27-én folytatja a Jogászegylet a csődön kívüli kényszeregyezség tárgyalását. Felszólalnak: Szentirmay Ödön, Pap Dezső, Medgyes Simon, Weiszberger Imre.

— **A bírói halasztás kérdéséhez.** Az ötödik moratóriumi rendelet 22. §-ának második bekezdésében részletezett körülmények et az adósnak a kereskedelemügyi miniszter bizonyítványával kell kimutatnia. Minthogy a gyakorlatban felmerült esetek arról tesznek tanúságot, hogy ily bizonyítvány beszerzése hosszabb időt igényel, megfontolás tárgyává volna teendő az a kérdés, vajjon már magának az említett bizonyítvány kiállítása iránt folyamatba tett eljárásnak az adóst elmarasztaló bírói határozat (különösen váltófizetési meghagyás) végrehajthatóságára ne lehessen-e bizonyos korlátokhoz kötött halasztó hatályt tulajdonítani. Ily korlát lehetne különösen az, hogy a végrehajthatóság felfüggesztése iránt a kereskedelemügyi miniszternek kelljen a bíróságot megkeresnie nyomban a kérvény beadása után és még annak érdemleges elintézése előtt, ha a kedvező elintézés valószínűnek mutatkozik A végrehajthatóságnak ez alapon történt felfüggesztése időhatárhoz volna kötendő. A jelenlegi alakjában az ötödik moratóriumi rendelet 22. és 23. §-aiban az adós részére nyújtott kedvezmény különösen a váltóhitelt igénybe vevő kereskedőre nézve jóformán illuzórius, mert a Pp. 609. §-ában előírt három napi rövid határidő alatt az említett bizonyítványt beszerezni egyáltalában nem tudja, még akkor sem, ha a jelzett bizonyítvány kiállítása iránt esetleg már a peresített váltó bemutatása után lépéseket tesz. Azt pedig, hogy jóval a perlés előtt szerezze be a jelzett bizonyítványt, a kereskedő legfeljebb a legteljesebb bizalmatlanság keltésének és hitelmegvonásnak a veszélye mellett tehetné. *V.*

— **Felfüggesztés pertársaság esetében.** A Jogtudományi Közlöny idei első számában dr. Török Miklós annak a nézetének adott kifejezést, hogy oly esetben, amelyben több pertárs közül csak egyik teljesít katonai szolgálatot, a bíróság az eset körülményeinek szorgos méltatása mellett döntse el azt, vajjon a pert csak a hadbavonult pertárssal szemben függessze-e fel vagy pedig valamennyi pertárssal szemben. Azt hisszük azonban, hogy az 1868 : LIV. tc. szerint elbírálandó régi rendes perekben az id. tc. 249. §-ából egyenesen folyik az, hogy habár több pertárs közül csak egy teljesít is katonai szolgálatot, a bíróságnak az eljárást mégis valamennyi pertárssal szemben fel kell függesztenie. Ily értelmű határozatot már a budapesti kir. ítélőtábla is hozott. Már a régi váltóperekben a V. Elj. 23. §-ának s még inkább 18. §-ának nyomán nem volna kizártnak tekinthető az, hogy a bíróság a hadba nem vonult pertárssal szemben az eljárást folytassa és külön ítélettel be is fejezhesse ; a budapesti kir. ítélőtábla azonban a régi váltóperben is megszorítás nélkül alkalmazandónak tartja az id. 249. §-ból folyó fentebb kidomborított elvet. A Pp. alá eső perekben azonban kétségtelen, hogy ha nem valamennyi pertárs teljesít katonai szolgálatot, az eljárás csak azzal szemben függesztendő fel, aki katonai szolgálatot teljesít, kivéve ha a Pp. 80. §-ában foglalt esetek valamelyike forog fen. A Pp. a pertársaság tekintetében ugyanis azt a — modernebb — felfogást követi, hogy pertársaság esetében több az oly per, amely — a 80. §-tól eltekintve — önállóan is eldönthető.

— **A törvénykezési illetéktörvény kézi-lexikona** cím alatt zsebkönyv jelent meg a napokban Szepesi Mihály «Az Adó» szerkesztője összeállításában. A végrehajtási rendelet figyelembevételével szerkesztett munka lehetővé teszi a törvénykezési illetéktörvényben való gyors és biztos eligazodást és így az ügyvédek és bírósági tisztviselők jó hasznát vehetik. A lexikon, melyhez praktikus falitáblázat van mellékelve, 2 K 40 f-ért szerezhető meg «Az Adó» kiadóhivatalában, Budapest, V., Ujpesti rakpart 6/a sz. a.

— **Az új bélyegtörvény** cím alatt Dr. Magyarádi Boross Lajos szatmári ügyvéd használható kézikönyvet adott ki. A könyv két részből áll. Első része a törvény szövegét tartalmazza olyképen, hogy minden egyes szakasz után a törvény végrehajtása iránt kiadott miniszteri rendelet vonatkozó része és rövid, gyakorlati magyarázatok találhatók. A könyv második része lexikonszerűleg dolgozza fel a törvényt és a címszavak ügyes megválasztásával igen megkönnyíti gyakorlati alkalmazását. A mű Szatmáron jelent meg és ára 5 K.

— **A Pp. ismertetése.** A Debreceni Ügyvédi Kamara és az Országos Ügyvédszövetség debreceni osztálya a Pp. fontosabb részeinek gyakorlati ismertetésére előadás-sorozatot rendezett a következő programmal :

Dr. *Öreg* Béla, kir. vezető jbíró: A járásbíróság előtti ügyvitel. Dr. *Balázs* Bertalan, ügyvéd: Hatáskör és illetékesség. Dr. *Balogh* Géza, ügyvéd: Pertársak. Harmadik személyek részvétele a perben. Meghatalmazottak és ügyvédek. Dr. *Tervey* Tamás: Eljárás az elsőfokú bíróságok előtt. Dr. *Bacsó* Jenő, egyet. tanár: Itélet. Mulasztás. Ellentmondás. Dr. *Kuthi* Sándor, ügyvéd: Az írásbeliség szerepe a Pp.-ban. Dr. *Dávid* István, kir. törvényszéki bíró: Fellebbezés, felfolyamodás. Dr. *Markovits* Elemér, ügyvéd: Felülvizsgálat. Az Élt. átmeneti intézkedései. Dr. *Kőrösy* Kálmán, ügyvéd: Házassági eljárás. Dr. *Hegedüs* Jenő, ügyvéd: Váltómeghagyásos eljárás. Az Élt. végrehajtási rendelkezései.

Az eddigi előadások közül különösen dr. Bacsó, dr. Dávid és dr. Kuthi előadásai arattak elismerést. Az előadások iránt megnyilatkozó nagy érdeklődés örvendetes tanújele a debreceni jogászközönség igyekezetének, hogy a Pp. életbelépése elől elhárítsa az akadályokat.

— **A m. kir. közigazgatási bíróság 1914. évi ügyforgalma.** A m. kir. közigazgatási bírósághoz 1914. évben beérkezett összesen 34,485 darab, az 1913. évről maradt 14,111 darab hátralékkal együtt elintézendő volt összesen 48,596. Ebből elintézést nyert 1914-ben 38,691 ügy, elintézetlenül maradt 1914. év végén 9905 darab. Az elintézendő ügyek között voll 14,069 közigazgatási, 34,527 pénzügyi; elintéztetett 11,568 közigazgatási, 27,123 pénzügyi, s hátralékban van 2501 közigazgatási, 7404 pénzügyi darab. Összehasonlítva az 1914. év adatait az 1913. év adataival, 1914-ben 3341-el kevesebb érkezett, 4544-el kevesebb volt az elintézendő; 338-al kevesebb intéztetett el és 4206-al kevesebb volt a hátralék, mint az 1913. évben. Ügyvédi képviselet összesen 1580 esetben volt.

— **Hadrakeltek özvegyeinek ellátása és a hadrakeltek lakpénze.** A m. kir. pénzügyminiszternek 1915 január 25-én 150,000. sz. a. kelt rendelete szerint a hadrakelt állami

tisztviselők és szolgák polgári illetményeit nejüknek vagy gyermeküknek mindaddig ki kell fizetni, amíg halálukról hiteles értesítés nem érkezik; ekkor azután ezek az illetmények annak a hónapnak a végével szüntetendők meg, amely hónapra ezeket az illetményeket utoljára felvették. A rendelet hozzáteszi, hogy ha ezek az illetmények olyan hónapokra is felvétettek, amelyekre azok (figyelemmel a tisztviselő, altiszt vagy szolga halála napjára) tulajdonképen már nem lettek volna kifizethetők, akkor: *a)* ha az özvegynek semmiféle polgári ellátásra igénye nincs: az ily felvett összegeket nem lehet visszakövetelni; ellenben *b)* ha az özvegy (árva) polgári végkielégítést igényelhet: a végkielégítési összegből levonandók; *c)* ha az özvegy állandó ellátást igényelhet (polgári nyugdíj, nevelési járulék): ebből az ellátásból levonandók. Ez a *b)* és *c)* alatti rendelkezés azonban ellenkezik az 1908 : XLI. tc. 7. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezésével, mely szerint az özvegyi nyugdíj, végellátás, nevelési járulék nem foglalható le. Ugyancsak e törvényhellyel össze nem egyeztethető rendelkezés foglaltatik a rendelet 12-ik pontjában, mely szerint az ily özvegy, ha később katonai özvegyi ellátást is nyer, az «ideiglenesen» felvett polgári özvegyi nyugdíjat visszamenőleg attól az időponttól kezdve «visszatéríteni köteles», melytől azt felvette. Az előbb idézett rendelkezés azért ellenkezik a törvénynyel, mert ama polgári illetményeket a nő a férj nevében és részére, mint annak meghatalmazottja vette fel, azok a «túlélvezmény» gyanánt felvett illetmények a férj tartozásaként szerepelnek, mely az özvegyi nyugdíjból nem vonható le. De a férj hagyatékából sem hajtható be ez a «túlélvezmény» az 1912 : XXXV. tc. 20. §-ában foglalt intézkedés folytán, mely szerint az államkincstár az ilyen jóhiszeműleg felvett többlet megtérítését nem követelheti. Az aequitas-szal ellenkezik pedig az 1914 aug. 18-án 6233. M. E. számú kormányrendelet 3. pontjában foglalt intézkedés, mely szerint a bevonult nőtlen tisztviselők, akik évi lakást béreltek, nem kaphatják meg az ezen lakás felmondási idejére esedékes lakáspénzt, hanem az a bevonulás napjának évnegyedével megszüntetendő, habár a bevonult a rákövetkező évnegyedre eső házbért is a háztulajdonosnak megfizetni köteles. Nem szólva arról az esetről, amidőn a bevonult háztartásában az anyja, *vagy* atyja, *vagy* nővére él, akit ő, a bevonult tartott s aki után ő családi pótlékot nem kaphat, mivel *egy* családtag után nem folyósítható családi pótlék, hanem csak kettő, három vagy négy után. Indokolt lenne tehát a rendelkezésnek, pótrendelet vagy közigazgatási bírósági ítélet útján oly módosítása, mely szerint az évi lakást biró bevonult nőtlen tisztviselők lakpénze a bevonulást követő évnegyed végével szüntetendő be, ha gyermekük nincs vagy családi pótlékot nem élveznek. *Szabó József.*

— **A moratórium alól kivett üzleti bértartozásokról.** A 46. számban megjelent szerény cikkemben az akkor még hatályban levő harmadik moratóriumi rendelet azon következetlenségére mutattam rá, hogy míg a haszonbértartozásokat feltétlenül kivette a halasztás alól, addig a bértartozásokat halasztás alá helyezte, kivéve ha a kötelezett fél katonai szolgálatot teljesít, vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik; és azon véleményemnek adtam kifejezést, hogy a bértartozások közül az üzlethelyiség bérletéből eredő bértartozásokat a kötelezett fél katonáskodása dacára is ki kell venni a halasztás alól, ha az üzlet a tulajdonos felesége, vagy más megbizottja által tovább vezettetik és így az üzlet továbbra is jövedelmet hajt. Hogy ezen véleményem helyes volt igazolta a negyedik moratóriumi rendelet, amely 4. §-ának 8. pontjában kimondotta: «nem esik moratórium alá az üzleti, vagy üzemi helyiségek bére, ha az üzlet, vagy az üzem a tulajdonos hadbavonulása ellenére is tovább folyik». Ugyanezt a rendelkezést fentartotta az ötödik moratóriumi rendelet is. Az igazság és méltányosság követelménye gyanánt ki van tehát mondva a fenti követeléseknek érvényesíthetősége. Ámde ez az érvényesíthetőség csak a papiron van meg, mert egyidejűleg nem történt intézkedés arról, hogy a követelés bírói úton hogyan érvényesíthető.

Az 1914 december 18-án kibocsátott 9146/914. M. E. sz. rendelet 1. §-a ugyanis, amely változatlanul átvette az 5761/914. M. E. sz. rendelet vonatkozó rendelkezéseit, kimondja: «Ha valamelyik fél háború idején katonai szolgálatot teljesít, . . . a bíróság az eljárást — hivatalból is — felfüggeszteni köteles . . .» Ez a rendelkezés tehát egyenesen kizárja a lehetőségét is annak, hogy a tulajdonos *a moratórium alól kivett követelését* bírói úton érvényesíthesse s a moratóriumi rendeletben adott kedvezmény igazán csak amolyan «nesze semmi, fogd meg jól» s az a tulajdonos mindössze abba a kedvezőbb (?) helyzetbe jutott, hogy keresetét nem fogják visszautasítani, hanem perét a háború végéig felfüggesztik. Pedig, ha a negyedik és ötödik moratóriumi rendelet a fenti bértartozásokat kivette a halasztás alól, ezzel nem csupán valamely akadémikus értékű jogelvet akart felállítani, hanem ennek gyakorlati érvényt is kívánt szerezni s azt célozta, hogy az üzlettulajdonos valósággal hozzá is juthasson a követeléséhez moratóriumra tekintet nélkül.* Azért a harmadik moratóriumi eljárási rendeletben kellett volna ezen követelések érvényesítésének módjairól intézkedni.

Kimondandó volna, tehát hogy az ötödik moratóriumi rendelet 4. §. 8. pontjának utolsó tételében foglalt követelések bírói érvényesítésénél az 9146/914. M. E. sz. rendelet 1. §-a nem nyer alkalmazást s e perek nem függeszthetők fel azért, mert az alperes katonai szolgálatot teljesít. Kérdés azonban az, hogy az ily perekben ki képviselje a katonai szolgálatot teljesítő alperest és kinek a kezéhez kézbesíttessék az idéző végzéssel ellátott keresetlevél. Ügygondnok rendelése helyt nem foghat, mert dacára, hogy legtöbb esetben, különösen ha a katonai szolgálatot teljesítő alperes a harctéren van, tartózkodási helye jóformán ismeretlen, az ügygondnok kirendelésnek és a hirlapi idézésnek a polgári perrendtartásban foglalt feltételei fen nem forognak és az alperes érdekei kevésbé vannak megóva ügygondnok kirendeléssel és ez felesleges költséggel is terhelné meg az alperest, mintha az idézés átvételére és a perbeli képviseletre a katonai szolgálatot teljesítő bérlőnek az üzlethelyiség vezetésével megbizott feleségét, vagy üzletvezetőjét, vagy alkalmazottját jogosítjuk fel, illetve kötelezzük. E tekintetben a Pp. 158. §-ának analóg rendelkezései volnának alkalmazandók, amely szerint a kereset az üzletben levő felnőtt segéd kezéhez volna kézbesítendő s az alperes is ezen segéd, üzletvezető, vagy a feleség útján volna perbeidézendő. Ezzel az alperes érdekei nem szenvednek csorbát, mert hisz, ha az alperes üzletét reábízta egy harmadik személyre, aki vezeti az üzletet, teljesíti a megrendeléseket, behajtja a követeléseket, akkor kell, hogy arra is feljogosíttassék, hogy az üzlettulajdonost a perben képviselje és annak érdekeit megvédje.

Dr. Gyuk László.

KÜLFÖLD.

— **A jogi oktatás reformját** a német egyetemeken már egyre türelmetlenebbül sürgetik. A reformot a minisztériumokban is szükségesnek tartják, csupán a kivitel tekintetében nincsen még megállapodás. A poroszországi egyetemeken megtartott nagy-államvizsgákról szóló hivatalos jelentés a jelen rendszer célszerűtlenségét nyíltan beismeri. «Gyakran tapasztalható — így szól a jelentés idevonatkozó része — hogy a joggyakornok nagy fáradsággal vésett emlékezetébe egész halom jogtételt és törvényes intézkedést, tudását azonban alkalmazni nem képes, mivel épen az alapvető szempontokról, a rendelkezések célja és összefüggése tekintetében kellő felvilágosítást és kitanulást nem nyert». Ugyanezt tapasztalják az egyetemi professzorok is a hallgatóikkal való érintkezés során. A jogi oktatás reformjának kérdésével egyébként már évek óta az egyetemi tanárok legkiválóbbjai foglalkoznak (Zittelmann, Gerland, Langenheinecken stb.) és létesítendő intézkedések tárgyában az indítványok értékes gyűjteménye áll már is a közoktatásügyi kormány rendelkezésére. Ez indítványok mindenekelőtt szükségesnek tartanának oly rendelkezéseket, amelyek az egyetemek hallgatóinak előadás-látogatási kedvét fokoznák, úgy hogy a magán, kisegítő tanfolyamokra — amelyek pedig az egyetemi városokban folyvást szaporodnak — szükség ne legyen. Kényszerítő rendszabályoknak mellőzésével az előadások célszerűbb felosztásával, kezdők és előrehaladottabbak részére való elkülönítésével, az anyag áttekinthetőbb bemutatásával kívánnák az előadásokon való részvételt fokozni. Az előadott anyag gyakorlati feldolgozására egyes tanárok tapasztalatai szerint a szemináriumokon és praktikumokon kívül még az együttes megbeszélés céljait szolgáló konzervatóriumok is igen célszerűek. Ez utóbbiak még főleg az előadott anyag meg-

* A 9146. sz. rendelet 5. §-a feljogosítja a bíróságot a felfüggesztés megszüntetésére, de igaza van a cikk írójának abban, hogy a kézbesítés kérdését ezekben az esetekben szabályozni kellene.

Szerk.

tanulásának megkönnyítésére, az alapvető szempontok fokozott mértékben való kidomborítására szolgálnának. A sokfajta — többé-kevésbbé — célravezető propoziciók azonban egyhangúan mellőzni kívánják a tanulási kedv fokozása céljából kényszereszközöknek alkalmazását. Sok évi kitűnő tapasztalat győzte meg a tanárokat arról, hogy a szorgalomra való erőszakolásnak kevés a haszna. A közepes intelligenciájú diák kedvét is fel lehet ébreszteni az előadások látogatására, ha ez utóbbiakat az előadó tanárok nem tankönyveik egyes fejezeteinek évente változatlan módon való reprodukálásával, avagy rapszodikus és összefüggéstelen theoriáknak a modorosság cifraságaival körülövezett fejtegetéseivel töltik ki. *A.*

— **Tanúk hadbavonulása** okul szolgálhat-e a peres eljárás felfüggesztésére? Több német bíróság e kérdést nemleges értelemben döntötte el. A katonai szolgálatot teljesítő tanút megkeresés útján kell kihallgatni. Az eljárás felfüggesztése iránti kérelem csak az esetben tekinthető indokoltnak, ha oly tanú, akinek kihallgatását a bíróság már elrendelte és akinek vallomása az ügy eldöntésére lényegesnek mutatkozik, a hadseregnek valamely külföldön tartózkodó részénél teljesít szolgálatot, avagy az országnak oly részében tartózkodik, ahol az igazságszolgáltatás működése ideiglenesen szünetel. *A.*

— **Új csődtörvény** lépett életbe ez év elején Ausztriában. Az új törvény jellemző sajátosságai közül elsősorban is felemlítést érdemel az a tendencia, mely a csődeljárásnak a hitelezők mindenhatósága alól való felszabadítására irányul. A csődeljárás lefolytatásában az összes hitelezők csak kivételesen működhetnek közre (csődválasztmány megválasztása, felszámolási tárgyalás). Az eljárás menetét a tömeggondnok és a csődválasztmány irányítja a bíróság folytonos, részletekben menő felügyelete mellett. A bíróság a tömeggondnok és a csődválasztmány intézkedéseit is — amennyiben ezek az összes hitelezők, avagy a közadós érdekeivel ellenkeznének — saját intézkedéseivel helyettesítheti. Megtámadási per a csődbiztos és a tömeggondnok megállapodása esetében a csődválasztmány akarata ellenére is indítható. A csődválasztmány határozathozatalra csak oly esetben köteles, ha valamely különösen fontos elidegenítési jogügyletről, avagy 2500 koronánál nagyobb értéket képviselő jogcselekményről van szó. A megtámadási határidők meghosszabbíttattak, a közadós családjának tagjaival szemben könnyebben kezelhető bizonyítási szabályok léptek életbe. A tömegtartozások öt osztálya helyett az új törvénybe csupán három osztályt vettek fel. A tömeggondnok díjazása most már skála szerint történik; költségkímélés okából a leltározás és becslés olcsóbb munkaerőknek, lehetőleg a csődválasztmány tagjainak felhasználásával történik. Ha a tömegvagyon 5000 K-t meg nem halad, a költségek apasztásáról különös rendelkezések is gondoskodnak. Közönséges és kereskedelmi csőd között különbség már nincsen. A kényszeregyezség kedvezménye, amelyet a régi törvény szerint csupán bejegyzett kereskedők vehettek igénybe, most már bármely közadós által igénybe vehető. Kötelező legalacsonyabb kvóta 10%. A csődeljárás folyamán nem érvényesített követelések közül a csőd megszünte után a pénzbüntetések, ajándékozáson és hagyományon alapuló követelések a csőd megszünte után változatlanul érvényesíthetők. A csődtörvénnyel egyidejűleg lépett életbe Ausztriában a csődönkívüli egyezséget szabályozó (Ausgleichsordnung) törvény is. *A.*

Fővárosi vagy környéki kir. közjegyző (esetleg banküygyész) mellé gyakorlat céljából mint díjtalan volontair ajánlkozik idősebb vagyonos, nőtlen úriember, hagyatékok körül jártassággal bíró harmadéves ügyvédjelölt. Levelek kiadóba. 15360

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Fontos törvények!

Meg jelentek a

MAGYAR TÖRVÉNYEK,

a Franklin-Társulat zsebkiadásaiban.

A TÖRVÉNYKEZÉSI ILLETÉKEK.

(1914. évi XLIII. törvényczikk.)

Jegyzetekkel ellátta

UJLAKI JÓZSEF dr.

Ára kötve 1 korona 50 fillér.

Az új polgári perrendtartás

és az

életbeléptetési törvények zsebkönyve.

(Tartalmazza az 1911:I., 1912:LIV. és 1912:LV. t.-czikkek szövegét).

Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval.

Irta

KOVÁCS MARCEL dr.

Ára kötve 6 korona 20 fillér.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 10. szám. Budapest, 1915 március 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Doleschall Alfréd* egyetemi professzor: A sajtóról szóló törvény magyarázata. — *Dr. Schreyer Jakab* budapesti ügyvéd: A csődön kívül köthető kényszeregyezségről, — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd: A katonai becsületbüntetések joghatálya Magyarországon. — *Dr. Schwartz Izidor* kormányzósági titkár a sarajevói országos kormánynál: Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog. — *Dr. Borsos Endre* budapesti kir. törvényszéki bíró: A keresettől való elállás szabályozása a Pp.-ban. — *Dr. Burghardt István* budapesti kir. aljárásbíró: Váltóper és tőzsdebíróság? — *Dr. Balla Ignác* veszprémi kir. törvényszéki jegyző: A kárveszély átszállása adásvétel esetén. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sajtóról szóló törvény magyarázata.*

I.

Igaz örömmel üdvözlöm az új sajtótörvénynek legújabb magyarázatát. Csak sorrendben a legifjabb. Belső értéke, tartalma és megbízhatósága szerint, szerzőjének szakszerű tájékozottsága, nyugodt ítélete és ezektől vértezett hivatottsága szempontjából eddigelé az első. Előszaván kezdve az utolsó betűig minden izében rokonszenvesen üt el előzőitől. Higgadt tárgyilagosságával és szerzőjének mesterkéletlen józan judiciumával egyaránt. Tárgyában elmélyedt, vérbeli bírónak munkája. Amelyik nem azért íródott, mert hiúság sugallta avagy hogy konyhára valót hozzon. Hanem mert szerzőjének a magyar sajtójogról volt okos és tárgyilagos mondanivalója.

Ad vocem: okos. Minden részletkérdésen, melyeket felölel, önálló fővel gondolkodott. Mindegyik szellemébe saját eszével behatolni igyekszik ahelyett, hogy a kormányjavaslat indokolásán és a tárgyalási materiálékon élősködne. Mindegyik körül a gyakorlati következtetésekkel számolva megalkotta meggyőződését, melyet mindig megokoltan kifejezésre is juttat. Ad vocem: tárgyilagos. Kihalóban való fogalom, amint a legújabb keletű igazságügyi törvényeknek megalkotása és tartalommal telítése körül, úgy azoknak «irodalmi» méltatása alkalmán is. A legújabb korbeli igazságügyi kodifikációnak sűrűn alkalmi, a napi politika exigentiáihoz alkalmazkodó jellege már egymagában is kizárja annak tárgyilagosságát. Amely negativumhoz megható gyöngédséggel símulnak a törvénykészítés rohamosságával versenyt futó törvény «magyarázatok». Amikor túlgyakran a könyvpiacon kecsegtető matériális érdekkiszolgálásnak szem elől nem tévesztett szempontján kívül a törvénynek minden módon való felmagasztalásában tisztelik első renden való hivatásukat és rendeltetésüket. Amikor a törvény szükségességének és jóságának megítélése közben nem annyira tartalmi valósága, mint inkább szerzőjének vagy állítottan felelős szerkesztőjének egyénisége a vezető szempont. A legfélénkebb bírálat helyét is a követelő hódolat váltván fel. Lévén a gombamódra felszínre törtető lelkes kommentárocskáknak közös uralkodó dallama a Paradise lost szemevilágától megfosztott költőjének fatalizmusa: whatever is, is right.

Szerző «gyakorlati kézikönyvnek» nevezi munkáját, mely a törvény alkalmazásában a gyakorlati jogász segítségére legyen. A feladatra annál bátrabban vállalkozhatott, mert eddig is előkelő része volt a judikatura fejlesztésében. Azért egyrészről sűrűen értékesíti a korábbi sajtótörvény alapján fejlődött joggyakorlatot, nagy súlyt vet a régi és az új törvény közötti eltérések kidomborítására és nagy számban vonultatja föl az új jogrend alapján a gyakorlatban felmerülhető vitás kérdéseket. Mi közben szívesen ragad meg és bőven tárgyal oly részleteket is, melyeket épen kényes természetüknél fogva az új sajtótörvény «magyarázatában» való elődei és utódai épen oly szívesen mellőztek. A könyvnek címét meghaladva a sajtóeljárást felölelő fejezetben nagy részletességgel foglalkozik a sajtóésküdtbírósági hatáskörrel, főképen az 1897. évi XXXIV. tc. 16. §-ának elméleti és gyakorlati értelmezésével, általános szempontból tárgyalja a rágalmazás és a becsületsértés büntetőjogi kezelését is, annak keretén belül a valóság bizonyításának kérdéseit taglalja s ha ezen közben való magyarázatai az 1914: XLI. tc. folytán most már itt-ott (pl. 196. és 276. lap) helyesbítésre szorulnak, miatta szemrehányás nem a szerzőt, legfeljebb a legújabb kodifikáció tempóját érheti. Külön részt szentel a sajtóesküdtbírósági főtárgyalások alkalmán a kérdésfeltevési rendszernek, melynek nehézségei teljességében megragadták szerző figyelmét. Bárha pedig a munkának előszava szerint lehetőleg került minden olyan kijelentést, mely a törvény bírálatát tartalmazná, önérzetesen és hozzáértéssel nem túlritkán az alapos, sőt hellyel-közzel véres bírálattal sem fukarkodik (pl. 35—36. lap, 56—57. lap, 110—111. lap, 190. lap.). Amiket pedig már munkájának elején szinte bevezetésképen a kodifikációnális reformtörekvéseknek indokoltságáról általánosságban mond (3-ik lap): valójában a legrikítóbb megvilágítása épen az új sajtótörvény igazi rúgóinak.

Szerkezeti szempontból kifogásolni való egyes matériáknak elhelyezése, hogy pl. a tartalommutató szerint a sajtójogi elévülés címe alatt tárgyalja a ST. 49—50. §-ait is, míg a ST. 51—52. §-ai a tartalommutató szerint a valóság bizonyításának címe alá kerültek. A «sajtóeljárás» fejezetéhez való tartalommutatónak reviziója kétségtelenül csak úgy előnyére leend a munka következő kiadásának, minthogy ha a törvény minden egyes pozitiv rendelkezésének bemutatása alkalmával utalás fog történni a megfelelő büntető szankcióra, mit a jelen munka szabály szerint meg is tesz, némely helyen azonban - pl. az 5., 7., 12., 18., 20. §-nál — mellőz.

A munka érdemleges tartalmának részleteit illetően sajnálom, hogy amikor szerző mindenekelőtt a nyomtatvány — vagy most már sajtótermék — fogalmának elemzésével foglalkozik, ő is beéri annak konstatálásával, mintha az 1848: XVIII. tc. 2. §-át *minden vonatkozásában* előbb a Btk. 63. §-a, majd az új ST. 2. §-a felváltotta volna. Holott a régi sajtótörvény 2. §-a abban a vonatkozásában: mit kelljen sajtó útján való ***közlés*** alatt érteni, a Btk. 63. §-a mellett is változatlanul hatályosult. Mert az utóbbi törvényszakasz csakis a *nyomtatványnak* adja meg új meghatározását anélkül, hogy a ***közlés*** meghatározására is kiterjeszkednék. Már pedig az 1880: XXXVII. tc. 7. §-a szerint a régi sajtótörvénynek 2. §-a helyébe is csakis a Btk. ***megfelelő***, azaz ***ugyanolyan*** matériájú intézkedései léptek. Hogy erről a körülményről theóriában és praxisban egyaránt megfeledkeztek, — aminek visszásságai a sajtótermékeknek idő előtt való, lényegében illegális lefoglalásában eléggé sűrűen megnyilatkoztak volt — a befejezett tények erejével sem változtat azon egyedül legális helyzeten, melynél fogva az új ST. életbeléptetéséig is sajtójogi értelemben

* Dr. Vaikó Pál kúriai bíró: A sajtóról szóló törvény magyarázata. Athenaeum. 1914.

vett nyomtatványról csak akkor lehetett szó, ha az közzé is lett téve, azaz terjesztése megkezdetett.

Ugy látom, hogy amikor szerző igen helyesen ráutal a S. T. 10. §-ának a 38. §-sal való kapcsolatára (31—32. lap), a kétféle rendelkezésnek egymáshoz való viszonylatát félreismeri. Amikor az a nézete, hogy amíg a 10. §. értelmében az előzetesen lefoglalt sajtóterméket szabad újból kinyomatni, csak terjeszteni nem, addig a 38. §. azt bünteti, aki büntető ítélettel sujtott nyomtatványt újból kinyomat és terjesztés végett forgalomba hoz. *Kinyomatni* az előzetesen lefoglalt és az ítéletileg marasztalt sajtóterméket egyaránt büntetlenül szabad, előzetesen lefoglalt sajtóterméknek is csupán csak terjesztése tilos. A két törvényhely közötti viszonylat hitem szerint helyesen csak akképen domborítható ki, hogy amíg a 10. §. sajtórendészeti vétség alakjában (24. §. 3. pont) általános terjesztési tilalmat állít föl a büntető ítélettel sujtott és a bírói határozattal lefoglalt sajtóterméket illetően egyaránt és ezzel a *terjesztés* ténye miatt való különleges felelősséget megállapítja, addig a 38. §. a büntető ítélettel sujtott sajtóterméknek *közzétevőjét* illetően úgy rendelkezik, hogy az illető sajtótermékben foglalt bűntettre, vétségre vagy kihágásra a törvényben megállapított büntetés alá esik. Az új S. T. 10. és 38. §-a büntetőbíróságilag marasztalt sajtótermék közzétételét és terjesztését illetően az 1848: XVIII. tc. 27. §-ában foglalt egységes rendelkezésnek kettéosztása egyfelől a közzétevőhöz, másfelől a terjesztőhöz viszonyítottan, miként azt a szerző más helyütt (180. l.) maga is konstatálja.

Teljesen osztom a szerzőnek azt a nézetét (181—182. l.), hogy amint az eddigi bírósági gyakorlat az 1848 : XVIII. tc. 27. §-a szerint való deliktumot nem kezelte a sajtótörvény speciális rendelkezései alá eső sajtóvétségként, azonképen nem jelentkezik ily alakban és minőségben az új S. T. 38. §-a szerint való deliktum sem. Lévén az a köztörvény szerinti felelősség alá eső speciale delictum, melynek lényege, természete és tartalma a sajtójogilag res judicatával szemben tanúsított dacban merül ki (181. l.). Ezen helyes kiindulási alapon azonban idegenkedéssel látom, hogy szerzőnek is az a nézete, hogy az új S. T. 38. §-a alapján foganatosítandó marasztalás azon büntetőjogi minősítés alapulvételével történik, melyet az alapítélet megállapított (180. l.). Holott maga is úgy vallja, hogy a 38. §. alapján eljáró bíróság újból nem bocsátkozhatik az inkriminált sajtótermék büntetőjogi tartalmának mérlegelésébe, csupán csak azt vizsgálhatja, vajjon valójában büntetőbírósági ítélettel sujtott sajtótermék lett-e újból közzétéve? Ha ez a principiális álláspont helyes, — aminthogy helyessége vitán kívül áll — akkor nem tudom megérteni, miként juthat a szerző is arra a következtetésre (180. l.), mintha a 38. §. alapján való marasztalás ugyanazon bűncselekmény megállapításának címén volna foganatosítandó, amelyen az alapperbeli marasztalás történt? A res judicatának legnagyobbfokú venerációja mellett is lehetetlen követelés, hogy a bíróság olyan bűncselekmény miatt marasztaljon, amelynek fenn avagy fenn nem forgásának vizsgálata, az ez irányban való meggyőződésének kialakítása módjában nincs. Pedig a szerző is azt vallja, hogy a 38. §. alapján eljáró bíróság csak azt vizsgálhatja, vajjon az inkriminált sajtótermék már marasztaló ítélettel sujtott gondolatnyílvánításnak újból való közzétételét tartalmazza-e vagy sem? Mégis azt tanítja, hogy ha egy naptár nemzetiségi izgatást magában foglaló tartalom miatt koboztatott el, az újraközlőt a Btk. 172. §. második bekezdése alapján kell elítélni (180. l.).

Nekem más a nézetem úgy a régi sajtótörvény 27. §-ának, mint az új 38. §-ának világában. Sem amaz, sem emez nem foglal magában sajtóvétséget. Különleges bűncselekmény, mely természeténél fogva inkább sajtórendészeti jellegű deliktum. Épen azért — mint a szerző a praxis curialis alapján helyesen megállapítja — nem a speciális sajtójogi, hanem a közönséges büntetőjogi felelősségi rendszer alá esik. Büntett, vétség vagy kihágás aszerint, amint res judicataként jelentkezik az alapdeliktum, amelynek irányában megállapított minősítés — vajjon büntett, vétség vagy kihágás-e? — és alkalmazható büntetés irányadó az accessóriumra is. Mégis anélkül, hogy a specializált kvalifikáció tekintetében az alapperbeli megállapítás præjudicialiter hatályosulna.

A marasztalásnak címe nem az alapdeliktum tekintetében megállapított minősítés, hanem egyedül és kizárólag a büntető ítélettel sujtott sajtótermék újból való közzétételének ténye. Bárha pedig az 1897 : XXXIV. tc. 15. §. II. része is abból indul ki, mintha a régi S. T. 27. §-a — új S. T. 38. §. — szerinti bűncselekmény nyomtatvány útján elkövetett, azaz sajtóvétség lenne, ugyanannak az 1897 : XXXIV. tc. 17. §-ában törvényszéki hatáskörbe utasíttatása valójában nem is kivétel a sajtóvétségnek szabály szerint esküdtbírósági hatáskörbe tartozandósága alól. Az utóbb hivatkozott törvényes rendelkezésben az ítéletileg marasztalt sajtóterméknek újból való közlése által elkövetett *különleges* deliktumnak súlyosságára való tekintet nélkül egységes és *különleges* hatásköri kezeltetése jut kifejezésre.

Dr. Doleschall Alfréd.

A csődön kívül köthető kényszeregyezségről.*

— Részlet dr. Schreyer Jakab jogászegyleti előadásából. —

Az adóssal szemben áll a hitelezőknek közössége, amit egy német író igen jellemzően «Verlustgemeinschaft»-nak nevez, mivel mindig csak arról van szó, hogy a hitelezők többet, vagy kevesebbet veszítsenek, mert veszteség a hitelező részéről minden egyezségnél fenforog. Elsősorban arról van tehát szó, hogy a hitelezők többsége miképen állapíttassék meg.

Az első kérdés, amely itten felmerül, hogy *csupán tőkebeli többség, avagy amellett a hitelezők személyes többsége is megkivántassék-e.* Az 1881 : VII. tc. a csődbeli kényszeregyezségnél a személyes többséget is megkívánja. Az osztrák «Ausgleichsordnung» szintén megkívánja a tárgyaláson megjelent szavazásra jogosult hitelezők személyes többségének a hozzájárulását.

A tervezet abból indul ki, hogy a személyes többség a szavazásnál épenséggel nem döntő és hogy irányadó csakis a tőkekövetelés. A döntő mindig az, hogy valakinek mennyi a követelése és mindenki oly arányban van érdekelve, amily arányt tőkekövetelése képvisel. Nem látja tehát a tervezet semmi előnyét sem a személyes többségnek még abban a tekintetben sem, mintha ezáltal visszaéléseknek volna eleje vehető. Viszont akadályát látja ebben annak, hogy egy különben észszerű egyezség létre jöjjön. Esetleges visszaélések megakadályozása végett a tervezet elég garanciát lát abban, ha a tőketöbbséget nem a megjelent hitelezők követelése után, hanem a szavazásra jogosított hitelezők *összes* tőkekövetelése után számítja.

Mellőzi a tervezet a személyes többséget, mint semmi értelemmel sem bírót azért is, mert az könnyen az ú. n. «Strohmann»-rendszerhez vezethet, aminek a törvény által való előmozdítása ethikai szempontból sem kívánatos.

Ami a tőkebeli többség nagyságát illeti, az 1881 : XVII. tc. tudvalevőleg a személyes többség mellett az összes tőkekövetelések $^4/_5$ részének a hozzájárulását követeli meg. Az osztrák «Ausgleichsordnung» a személyes többség mellett szintén a szavazásra jogosult összes tőkekövetelések $^3/_4$ részének a hozzájárulását kívánja. Mellesleg jegyzem meg, hogy a csődbeli kényszeregyezségnél ez a magas tőkebeli többség követelménye is egy oly tényezőként jelentkezett a gyakorlatban, amely a kényszeregyezségi eljárás igénybevételét a minimumra redukálta.

A tervezet megelégszik $^2/_3$ résznyi tőketöbbséggel. Ha gondoskodás történt arról, hogy csak a valódi hitelezők szavazhassanak és a szavazati joggal visszaélések ne történhessenek, a hitelezők kétharmadrésznyi követelésének kvalifikált többségét teljesen elegendőnek lehet tartani. Emellett a Tervezet épúgy, mint a szavazati jog megállapításánál megengedi, hogy azok a hitelezők, akik nem a bíróság székhelyén laknak, a kiküldött bíróhoz intézendő írásbeli beadvány útján is szavazhassanak, ami a szavazati jog gyakorlását megkönnyíti.

Különösen kereskedők fizetésmegszüntetése esetében ugyanis a hitelezők rendszerint távol laknak az adós lakhelyétől, a nagyobb gyár- vagy kereskedelmi központokban. Az ügy érdekében fekszik tehát ezeknek az írásbeli beadvány útján való szavazást megengedni. Méltányos, hogy a távol lakó hitelező ne legyen kényszerítve jelentékeny költekezésre, ha jogát akár az egyezség mellett, akár az ellen érvényesíteni óhajtja. A csőd esetében való kényszeregyezség körül tett tapasztalatok tanusítják, hogy a hitelező gyakran hajlandó az egyezség mellett szavazni, azonban nem mindig határozza el magát arra, hogy szavazata gyakorlá-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

sára fáradságot és költséget áldozzon. Ezen lényegtelennek látszó körülmény folytán a gyakorlatban nem egy csődbeli kényszeregyezség hiúsult már meg. Viszont nem látta a Tervezet célszerűnek a döntő szavazásnál ezen kedvezményt azon hitelezőknek is megadni, kik a bíróság székhelyén laknak. Ezektől joggal megkívánhatni, hogy a szavazáshoz személyesen, avagy szabályszerűen igazolt megbizott által jelenjenek meg. Azon rendelkezése a §-nak, amely szerint az írásban beadott szavazati nyilatkozatok ügyvédi ellenjegyzés mellett nyujtandók be, ilyennek hiányában pedig közjegyzőileg vagy bíróilag hitelesítendők, a szavazattal járó fontos érdekek által van indokolva.

Ami a *rokonok szavazati jogát* illeti, tudvalevőleg az 1881 : XVII. tc. 212. §. 2. pontja az abban felsorolt rokonsági fokig a rokonoknak a kényszeregyezségnél szavazati jogot nem ad. Hasonlóképen intézkedik a legtöbb európai törvényhozás. Csak újabb időben merültek fel e tekintetben ettől eltérő eszmék. Igy nevezetesen az osztrák «Ausgleichsordnung» 43. §-a a körelrokonoknak (nahen Angehörigen) csak az esetre ad szavazati jogot, ha azok az egyezségi ajánlat ellen szavaznak. Az eddigi felfogástól eltér az az eszme, amelyet ezt a kérdést illetőleg Beck Hugó tanácselnők úr vetett fel a már többször hivatkozott rövid, de velős fejtegetésében és aki úgy érvel, hogy nem igazságos és nem is méltányos a rokon hitelezőktől a szavazati jog gyakorlását megvonni. Ezt azzal indokolja, hogy a szorult anyagi helyzetbe jutott adósnak első kisegítői igen sok esetben a családtagok és pedig az adóshoz legközelebb álló rokonok, akik gyakran nagy anyagi áldozatok árán is igyekeznek a rokont a bajból kisegíteni, az anyagi romlástól és tönkremenéstől megmenteni. Ebben Beck Hugónak teljesen igaza van. De másrészt figyelembe kell venni, hogy épen azért, mert a rokonok épen a tisztességes adósoknál rendszerint nagyobb összegekkel vannak érdekelve, ha ezeknek szavazati jogot adunk, akkor az egyezség sorsa teljesen a rokonokra van bízva. Már pedig ennek a hitelezőket annál kevésbbé lehet kitenni, mert ezer és ezer módja van annak, hogy az adós a vele rokonságban lévő hitelezőit a kényszeregyezség dacára teljesen ellenőrizhetetlen módon előnyben részesítse. Legkevésbbé tartom elfogadhatónak az osztrák törvény rendelkezését, mert ellenkezik az ethikával is, hogy a közel rokonoknak megadassék a szavazati jog akkor, ha az egyezségi ajánlat ellen szavaznak. Ez az életben igen gyakran erkölcsi helytelenségekhez és gazdasági igazságtalan károsodásokhoz fog vezetni. Hogy fog az életben festeni például, ha az önhibáján kívül tönkre ment adós véletlenül a feleségével, aki egyúttal nagyobb összeggel hitelezője, válásban van. Az osztrák rendelkezés szerint ez ellenző szavazatával megakaszthatja az egész egyezséget, anyagilag tönkre teheti a férjét és károsíthatja az összhitelezőket és esetleg ellenző szavazati jogát arra is fogja felhasználhatni, hogy férjét a válóperben olyan nem anyagi jellegű engedményekre bírja, amelyekhez igénye nincs. Például a gyermekek, a vétkesség kérdése stb. Annyira, mint az osztrák «Ausgleichsordnung» még a tanúzási viszonylatban sem megy sem bűnvádi perrendtartásunk (205. és köv. §-ok), sem pedig az új polgári perrendtartás (299. és köv. §-ok). Ugy a bűnvádi perrendtartás, mint új polgári perrendtartásunk szerint, ha a rokonságban lévő tanú a tanúságtételt meg nem tagadja, akkor vallhat épúgy pro, mint kontra és bizonyára minden processzualista bizarr gondolatnak tekintené, ha az mondatnék, hogy a rokonságban levő tanú csak akkor bocsátható vallomásra, ha rokona *ellen* tesz vallomást.

Végeredményképen ami ezt a kérdést illeti véleményem az, hogy nincsen ok a rokonok szavazati jogát illetőleg az eddigi állapoton változtatni, mert a rokonságban lévő hitelező akár pro, akár kontra, soha sem fogja objektiv alapon gyakorolni szavazati jogát.

Önként értetődik, hogy ami áll a rokonokra, az áll azoknak a jogutódaira is, amire nézve a Tervezet azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a rokonhitelezők jogutódai csak az esetben nem vehetnek a szavazásban részt, ha a jogutódlás az eljárás folyamatba tételét megelőzőleg egy éven belül történt. Régebbi jogutódlásnál nincsen ok arra a feltevésre, hogy az engedményezés abból a célból történt, hogy a szavazati jog egy folyamatba teendő kényszeregyezségnél igénybe vétessék.

A katonai becsületbüntetések joghatálya Magyarországon.*

V. A büntetőtörvények területi joghatálya.

Mielőtt voltaképeni tárgyunkkal közelebbről foglalkozhatnánk, számos előzetes kérdés merül fel, amely tisztázást igényel.

Ezek között a területi hatály kérdése, tekintettel a monarchia mozaikszerű közjogi alkatára, egyike a legfontosabbaknak.

Van egy egységes katonai btk.-ünk és egy lényegében egységes, alakilag azonban öt különböző törvényből álló katonai BP.-unk.

Mind e törvények a területiség alapelvén épültek fel, de számos kivétellel, amelyekkel ehelyütt nem kívánok bővebben foglalkozni.

Úgy Magyarországon, mint Ausztriában és Boszniában külön polgári büntetőtörvények, a magyar állam területén ezenfelül külön horvát polgári büntetőtörvényhozás áll fenn.

A magyar állampolgár tehát a monarchián belül valamely büntetendő cselekmény miatt a magyar, a horvát, az osztrák és a boszniai polgári büntetőtörvények, ezenfelül a katonai büntetőtörvény szerint ítélhető el, még pedig öt katonai BP. alapján, a további esetőségekről (nyílt tenger, ellenséges terület, konzuli bíráskodás) nem is szólva.

Ugyane változatok lehetségesek a monarchia nem magyar állampolgárai számára.

A lehetőségek e változatain belül a büntetőtörvények területi hatályára vonatkozó általánosan érvényes szabályok nem nyújtanak útbaigazítást, minthogy egyazon területen egymástól különböző büntetőtörvények állnak fenn, és azokat — hogy az útvesztő még járhatatlanabb legyen — a területileg elhatárolt érvényességükön felül tárgyi tekintetben, de az eset sajátosságának megfelelő személyes vonatkozásokban is különbözően kell kezelni.

Hogy e sűrűbe némi világot vessek, két alapelvet óhajtok felállítani és azt hiszem, hogy ezeket szem előtt tartva, fenforgó esetekben a megfelelő megoldást talán könnyebben meg lehet találni.

A kérdés egyszerűsítése végett csupán a büntetőbírósági ítélet becsületbeli következményeivel foglalkozom.

1. Valamely büntetőtörvény hatályának területén valaki elítélhető oly cselekmény miatt, amely ama törvény hatályának területén kívül nem büntetendő. Ebből azonban nem következtetünk arra, hogy az ama területi hatályon elkövetett cselekményhez oly cselekmények fűződnek, amelyek a területen kívül is szükségkép hatályosak.

2. Ha egy és ugyanazon államban különböző büntetőtörvény állhat is fen, úgy mégis az egyik büntetőtörvény jogi határain belül ez az összes többiek helyébe lép ; a törvények egymást kölcsönösen kizárják.

Ami azonban az ítéletben történt megállapítások elismerését és végrehajtását illeti, ez a különböző törvények szerint különbözően történik és az egyik törvény független a másiktól.

Megengedem, hogy ez a megoldás csupán gyakorlati és nem igazságos. De biztosabb alapot, amennyire a kérdést át bírom tekinteni, nem találhatunk.

A következőkből ki fog tűnni, hogy e támasztó pontok a kétségkívül fennálló chaos eloszlatására mennyire alkalmasak.

VI. A katonai bíróságok becsületbüntetéseinek joghatálya.

1. Általánosságban.

Miként említettük, egységes, az anyagi jogot felölelő katonai btk.-ünk van, az eljárást azonban öt alakilag önálló, egyébként csekély eltérésektől eltekintve egybehangzó törvény szabályozza ; mindamellett számos szabályt különösen a becsületbüntetések terén nem lehet az összes katonai személyekre egyformán alkalmazni. És még e differenciált kezelésben is fokozatok vannak.

a) A cselekvési és végrendelkezési képtelenség mellékbüntetése általában tárgytalan,

b) a nemesség és a nyilvános címek stb. elvesztésének mel-

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

lékbüntetése tekintetében az osztrák honvédséghez tartozó személyek más elbánásban részesülnek, mint a fegyveres erő összes többi tagjai ;

c) magyar állampolgárokkal szemben nemesség elvesztésének büntetése hatálytalan ;

d) a nyilvános címek elvesztésének büntetése különböző hatású, aszerint, hogy minő címről és minő állampolgárról van szó.

E kérdéseket egyenként óhajtom tárgyalni.

2. Cselekvési és végrendelkezési képtelenség.

A katonai btk. legújabb kiadásában a 45. §. *d*) pontjához, amely a mellékbüntetésről rendelkezik, nem találunk megjegyzést, amiből arra lehetne következtetni, hogy e pont teljesen hatályban áll.

A *Pellischek-Wilsdorf*-féle legújabb kommentár a *c)* és *d)* pont szövegét egyáltalán mellőzi. Ebből arra lehetne következtetni, hogy mindkét pontot fen nem állónak tekinti.

Valóban nem ismerek oly rendelkezést, amely a *d)* pontot hatályon kívül helyezte volna és mégis tudtommal e pontot egyáltalán nem alkalmazzák, aminek csak a következő magyarázata lehet.

A katonai btk. kihirdetésekor a katonai bíróságok hatásköre, mint már említettem, nemcsak a katonai személyek büntetendő cselekményeire, hanem azoknak magánjogi ügyeire is kiterjedt, mindkét irányban a legszélesebb mértékben, úgy hogy polgári személyek is messzemenőleg alá voltak vetve a katonai bíráskodásnak.

Midőn azonban a már említett törvények a magánjogi ügyeket kivonták a katonai bíróságok hatásköréből, uralomra jutott a felfogás, hogy a cselekvési és végrendelkezési képességnek tisztán magánjogi kérdését nem szabad a fegyveres erő bíróságainak ítélkezésébe bevonni. Ez a felfogás további támaszt nyert abban, hogy a magyar törvényhozás a magánjogi jogkövetkezmények és a büntetendő cselekmények elkülönítésének elvét katonai személyekre vonatkozólag következetesen keresztülvitte.

Számot tett mindenesetre az a körülmény is, hogy a kérdéses mellékbüntetés a monarchia polgári büntetőtörvénykönyveiben vagy már nem állott fen, vagy egyesekben általában nem volt ismeretes.

A gyakorlatban a katonai btk. 45. §-nak *d)* pontját a katonai személyek közül senkire sem alkalmazzák, tekintet nélkül arra, hogy melyik államnak polgára az elítélt és hogy minő bűncselekmény a vád tárgya.

Ebben a kérdésben tehát a katonai személyek a polgári személyekkel teljesen egyenlő elbánásban részesülnek.

3. Eltérő szabályok az osztrák honvédbíróságok számára.

Azokra a jogkövetkezményekre vonatkozólag, amelyeket II., 5., 6., 8—12. alatt tárgyaltam, az osztrák honvédbíróságok számára más szabályok állnak érvényben, mint a többi katonai bíróságok részére.

Az osztrák honvédbíróságok hatáskörét az 1885. évi április 2-án kelt törvény 1. §-a (RGBl. Nr. 93.) következőkép állapítja meg :

«A honvédség kötelékébe tartozó személyek, akik a honvédség tényleges állományához tartoznak, vagy mint nem tényleges állományhoz tartozók a honvéd-törvény rendelkezései értelmében szolgálattételre behivattak, bűnügyekben a katonai törvények alá esnek.

De ezekre nem nyernek alkalmazást ama rendelkezések, amelyek szerint a magánjogi jog- és cselekvőképesség korlátozásának vagy a törvényes szolgálati idő meghosszabbításának van helye.

A nem katonai bűntettesek vétkessége miatt a 45. §. *b)* és *c)* pontjában, továbbá az 50., 54. és 87. §-aiban megállapított következmények, amelyek e törvény 45—48., 50. és 87. §-aiban megállapított ítéletekhez fűződnek, csak annyiban és csak oly tartamra állapíthatók meg, amennyiben a polgári büntetőtörvények szerint is helyük volna.»

Ez a törvényhely a legkülönösebb felfogásokra adott alkalmat. E kétségek eloszlatására bocsátották ki az 1905. évi december hó 14-én 52,251/V. sz. alatt és az 1912. évi augusztus hó 13-án IV. Dep. 261. sz. alatt kelt osztrák honvédelmi minisztériumi rendeleteket.

Ezek szerint a honvédbírósági elítélések esetében a katonai bűntettekhez fűződő jogkövetkezmények ugyanazok, mint a hadseregi bíráskodásban történt elítéléseké.

A fentidézett 1. §-nak ellenben az volt a célja, hogy a katonai (honvéd) bíráskodásnak alávetett honvédszemélyeket a polgári életet érintő jogkövetkezmények tekintetében, amelyek nem katonai bűncselekmények miatt történt elítélésekhez kapcsolódnak, a polgári személyekkel egyenlő elbánásban részesítse.

Ily esetekben tehát a 45., 48., 50. és 87. §-ban említett elítéléseknek az 50., 54. és 87. §-aiban megjelölt következményei csak annyiban válnak be, amennyiben a polgári büntetőtörvények szerint is helyük volna, vagyis törvényileg szabályozott, tartalmilag korlátozott mértékben.

Ezután keletkezett az új honvédségi katonai Bp. 488. §-a, amely szerint a honvédség büntető bíráskodására vonatkozó törvények hatályukat vesztik.

Az indokolás utal arra, hogy a hatályon kívül helyezés csupán e törvényeknek szervezeti, hatásköri és perjogi rendelkezéseire vonatkozik, ellenben azoknak anyagi jogi, magánjogi és közigazgatási szabályai továbbra is hatályban maradnak. Idetartozik különösen a honvédségi hatásköri törvény fentidézett 1. §-a (3. bekezdés) is, amely a honvédbírósági ítéleteknek nem tisztán katonai következményeit a közönséges bűncselekmények miatt történt elítélés esetében a polgári büntetőtörvényekben megjelölt mértékre szorítja.

Ha már most egy osztrák honvédségi személy nem katonai bűncselekményt követ el, akkor bizonyos becsületi jogkövetkezmények csupán a polgári büntetőtörvények határain belül állnak be, míg ha magyar katonai személy követi el ugyanazt a büntetendő cselekményt, a polgári büntetőtörvényekre vonatkozó tekintet elesik.

Eddigi fejtegetéseimben tisztázni igyekeztem, hogy a felvetett kérdésben az osztrák honvédbíróságok más szabályok szerint járnak el, mint a többi katonai bíróságok.

Ez a tény egyszersmind bizonyítékul szolgál arra, hogy az egységes katonai btk.-nek a katonai bíráskodás alá vetett személyekkel szemben sincs egyenlő hatálya.

Ez a megállapítás oly nagy jelentőségű, hogy nem mulaszthatom el azt két további bizonyítékkal megerősiteni, noha ez nem tartozik tárgyam tulajdonképeni keretébe. Csak arra kívánok utalni, hogy a katonai személyek, kik magyar állampolgárok, csupán jövedéki kihágások miatt tartoznak a polgári bíróságok alá, míg egyéb kihágásaik felett katonai bíróságok ítélkeznek, ellenben az osztrák katonai személyek a vadászati, halászati vagy hasonló, úgynevezett rendőri törvényekbe ütköző kihágások miatt az illetékes állami polgári hatóságoknak vannak alávetve és csupán a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása van a katonai hatóságoknak fentartva, amelyek a kiszabott pénzbüntetéseket esetleg helyettesítik.* Vajjon, tekintettel a katonai Bp. 11. §-ára, a magyar katonai bíróságok nem fognak-e ugyanerre az álláspontra helyezkedni, az egyelőre nyilt kérdés.**

További példáját nyujtják a tárgyi hatály különbözőségének a háború kitörése alkalmából kibocsátott kivételes rendelkezések, amelyek szerint az osztrák honvédbíróságok hatásköre az úgynevezett közönséges bűncselekmények nagy részére kiterjed, úgy hogy polgári személyek is (Ausztriában tartózkodó magyar állampolgárok is) e bíráskodásnak vannak alávetve, de a bíróságok előtt az osztrák polgári büntetőtörvénykönyv rendelkezései szerint felelnek.

A megfelelő magyar kivételes rendelkezés a katonai bíráskodásnak e kiterjesztésétől eltekintett.

4. A nemesség elvesztése.

A magyar btk. nem ismeri a nemesség elvesztéséből álló becsületbüntetést. Már az 1791. évi törvényhozás (XLI. tc. 1. pont) kijelentette, hogy a nemesség elvesztését megállapító ítéleteket semmiseknek és nem létezőknek kell tekinteni.

* *Weisl* Kommentar zu dem M. St. P. O.-en, 14. l. Nézetem szerint a kat. legf. törvényszék *Weisl* felfogását in concreto nem fogja osztani.

** *Nowak*, Der Strafprozess der gesammten Wehrmacht, 16. l.

Nem is lehetne a Magyarországban fennálló jogi öntudattal összeegyeztetni, hogy a nemesség elvesztését nálunk elismerjék. Ez oly büntetés volna, amely nemcsak az elítélt személyét éri, hanem a jövő nemzedékeket is, amelyek teljesen ártatlanok. A nemesség elvesztésének családjogi következményei volnának, amelyek az elkövetett bűncselekménnyel nem is hozhatók összefüggésbe.

De a monarchiában fennálló többi büntetőtörvény elfogadta e mellékbüntetést. Véleményem szerint a nemesség elvesztése az elítéltet, míg a katonai bíráskodásnak van alávetve, sujtja ugyan, de nem hat ki a családnak más tagjára.

Ellentétben tehát a katonai btk.-nek kivételes ellenkező rendelkezésével nem sujtja az ítélet kihirdetése után nemzett gyermekeket, még pedig azon idő alatt sem, amely alatt az elítélt a katonai bíráskodás alatt áll.

Mindez természetesen csak Magyarországra vonatkozik.

Ha tehát egy magyar nemes, miután reánézve a katonai jurisdictio megszűnt, nemesi jogait bármily alakban érvényesíti, emiatt ellene eljárás nem indítható.

Vannak egyébként katonai bíróságok, amelyek magyar nemesekkel szemben, a nemesség elvesztésének a büntetését az ítéletben egyáltalán nem mondják ki.

Megjegyzem még, hogy e kérdésben a katonai bíróság székhelye (Magyarország, Ausztria vagy Bosznia) egészen mellékes.

(Bef. kör.) *Dr. Szilágyi Arthur Károly.*

Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog.

Milyen jogot tartozik alkalmazni az a magyar bíróság, mely külföldi örökhagyó magyarországi hagyatékának tárgyalására illetékes?

Ezen kérdésre dr. Kiss Mór egyetemi tanár (Fodor, Magyar Magánjog I. k., 150. l.) azt válaszolja, hogy a magyar bíróság a külföldi örökhagyó honi jogát tartozik alkalmazni, mert hazai jogunkban ide vonatkozó tételes intézkedés nem lelhető fel. Noha ez a válasz nagyon is apodiktikusan hangzik, mégis könnyen bizonyítható, hogy merőben téves, mert hazai jogunkban ide-vonatkozó tételes intézkedések igenis fellelhetők.

A Franciaországgal a két fél állampolgárainak hagyatékai körüli eljárás szabályozása tárgyában 1866. évi december hó 11-én kötött és az 1884 : VI. tc.-be foglalt kereskedelmi egyezmény pótcikke alapján ezidő szerint is hatályban álló államszerződés II. cikke ekkép rendelkezik:

«Az ingatlan vagyonban való örökösödés *azon ország törvényei* által szabályoztatik, melyben az ingatlanok feküsznek».

Szintúgy rendelkeznek az Argentina köztársasággal kötött barátsági, kereskedelmi és hajózási szerződés (1871 : XLVIII. tc. XVII. c., 2. bek.), a Portugáliával kötött konzulsági egyezmény (1874 : XXXII. tc., X. c., 3. bek.), a Szerbiával kötött hagyatéki egyezmény (1882 : XXXIII. tc. II. c.) és az ugyanazon állammal 1911. év március 30-án kötött hagyatéki egyezmény II. cikke (1912 : II. tc.).

Ezen nemzetközi szerződések világosan bizonyítják, hogy a magyar törvényhozás álláspontja szerint külföldi örökhagyók magyarországi ingatlan hagyatékára vonatkozólag a magyar örökösödési jogot (lex rei sitæ), nem pedig a külföldi örökhagyó honi jogát (lex patriæ) kell alkalmazniok a magyar bíróságoknak. Továbbá ismeretes dolog, hogy a negyedik 1904. évi hágai nemzetközi magánjogi konferencia által az öröklési jog tárgyában elfogadott tervezet (convention sur les conflits des lois en matière de successions et de testaments), melyet 1905 július 17-én Németország, Franciaország, Svédország, Hollandia, Portugália, Románia és Olaszország is aláírtak, mindeddig nem léphetett hatályba, mert Magyar- és Oroszország a honi jog (lex patriæ) alkalmazását külföldi örökhagyók ingatlan hagyatékára perhorreszkálták.

Kétséget sem szenved tehát, hogy külföldi örökhagyónak magyarországi ingatlan hagyatékára vonatkozólag a magyar bíróságnak *minden kérdésben* a magyar jogot kell alkalmaznia.[1]

Ebből következik, hogy a magyar bíróságnak a külföldi örökhagyó végrendelkezési képességét is magyar jog szerint kell megítélnie, ha az öröklés tárgya ingatlan hagyaték.[2] Csak a végrendelet alaki kellékei tekintetében mérvadó a lex loci actus (1876 : XVI. tc. 34. §.). Ezen szabály azonban csak fakultativ jelentőségű; a végrendelet, mely külföldön készült s a külföldi jog szerint érvénytelen volna alaki hiányok miatt, a magyar bíróságok által alaki tekintetben érvényesnek tekintendő, ha a magyar jog szerint érvényes.[3]

Ha külföldi örökhagyó nálunk *ingó* vagyont hagyott hátra s ezen vagyon hazájának nemzetközi szerződés vagy viszonosság hiánya miatt ki nem adható, az eljáró magyar bíróságnak tételes jogszabály hiányában az ingó hagyatékra vonatkozólag magyar magánjogot kell alkalmaznia.* Ezen tétel helyességét bizonyítja az Északamerikai Egyesült-Államokkal 1829. évi augusztus 27-én kötött és az 1867 : XII. tc. 62. §-a alapján Magyarországon is érvényben levő kereskedelmi és hajózási szerződés, mely az ingó hagyaték kiadását nem írja elő és egyúttal XI. cikkében megállapítja, hogy az esetre, ha az örökségre többen tartanak igényt, ez igények fölötti döntés azon bíróságok által s azon állam törvényei szerint történik, *melynek területén az ingó hagyaték fekszik.* Csak azon esetben alkalmazható a magyar bíróságok által a külföldi örökhagyó magyarországi ingó hagyatékára nézve, mely a külföldi hazájának nemzetközi szerződés vagy viszonosság hiánya miatt ki nem adatik, a külföldi örökhagyó honi joga, ha azon állam, melynek polgára az örökhagyó volt, magyarországi örökhagyó ingó hagyatékára magyar jogot alkalmazna. Igy pl. német honosok magyarországi ingó hagyatékára a magyar bíróságok német jogot alkalmazhatnak, mert a német bíróságok is magyar jogot alkalmaznak magyar honosnak németországi (ingatlan és ingó) hagyatékára (Art. 25. Einführungsgesetz zum bürgerlichen Gesetzbuch).

Tévesen tanítja Szántó (i. h. 190—191. l.) és Ferenczy (i. h. 256. l.), hogy abban az esetben, melyben az ingó hagyatékot az örökhagyó hazájának nemzetközi szerződés vagy viszonosság hiányában kiadni nem lehet és nem szabad, a magyar bíróságok az örökösödési kérdéseket és a kapcsolatos jogviszonyokat az örökhagyó hazájának törvényei szerint bírálhatják el, mert a magyar bíróság idegen jogot csak tételes jogszabály vagy a nemzetközi viszonosság alapján alkalmazhat.

Azon kérdésre tehát, hogy milyen jogot tartozik alkalmazni azon magyar bíróság, mely külföldi örökhagyó magyarországi hagyatékának tárgyalására illetékes, de lege lata azt kell válaszolnunk:

1. Külföldi örökhagyónak magyarországi ingatlan hagyatékára a magyar bíróság minden tekintetben csak magyar jogot alkalmazhat. Egyetlen kivétel: 1875 : XVI. tc. 34. §.

2. Külföldi örökhagyó magyarországi ingó hagyatékára, mely az örökhagyó hazájának nemzetközi szerződés vagy viszonosság hiányában nem adható ki, a magyar bíróság csak akkor alkalmazhatja az örökhagyó honi jogát, ha ezen jog alkalmazását nemzetközi szerződés, illetve az örökhagyó honi joga nem tiltja vagy a viszonosság megengedi.

Hogy a magyar törvényhozás ezen jelenlegi, az osztrák joggal megegyező álláspontja a középkori hűbéri területi elv maradványa és az öröklés mint egyetemes jogutódlás elvével semmikép sem egyeztethető össze, azt bizonyítani teljesen felesleges.

Dr. Schwartz Izidor.

A keresettől való elállás szabályozása az új polgári perrendtartásban.

Úgy a Pp., mint az 1868 : LIV. tc. egyaránt abból az alapelvből indul ki, hogy a felperes az általa megindított pertől elállhat. Természetes következménye ez annak, hogy a polgári per magánjogi igények érvényesítését célozza s így a felperes tetszésére kell bízni, hogy igényeit akarja-e bírói úton érvényesíteni, vagy lemond-e a bírói jogsegély igénybevételéről.

[1] Szántó, Nemzetközi magánjog, Budapest 1893, 191. l., Ferenczy, Nemzetközi magánjog, Budapest 1911, 256. l., Zlinszky, Magyar magánjog 8. kiadás 10. l., jegyzet 6. sz. Kolosváry, Magyar magánjog 2. k. I. k. 68. l. Raffay, Magy. Magánjog 2. k. I. k. 63. l.

[2] Tévesen állítják Ferenczy i. h. 275. l. és Raffay i. h. 63. l. 7. sz. egész *általánosan*, hogy külföldi örökhagyó végrendelkezési képessége az örökhagyó honi joga szerint ítélendő meg.

[3] Szántó i. h. 223. l., Ferenczy i. h. 268. l. Zlinszky i, h. 9. l. jegyzet 2. szám, Raffay i. h. 56. l., Kolosváry i. h. 68. l.

* Helyesen Raffay i. h. 63. l.

A pertől való elállást azonban a Pp. lényegesen eltérően szabályozza, mint az 1868 : LIV. tc. Ez utóbbi törvény 69. és 70. §-ai szerint ugyanis a pertől való elállás kétféle módon történhetett, t. i.:

1. a kereset visszavétele útján, amely az alperes perbe bocsátkozása előtt volt megengedve s nem járt különösebb jogkövetkezménnyel s nem zárta el felperest attól, hogy igényét újabb keresettel érvényesíthesse;

2. a per letétele útján, amelynek az alperes perbe bocsátkozása után volt helye s amely azzal a jogkövetkezménnyel járt, hogy a felperes pervesztesnek volt tekintendő s mint ilyen igényét nem újabb keresettel, hanem csak perújítással érvényesíthette.

A Pp. 186. és 187. §-ai szerint ellenben a pertől való elállás egyedüli módja a keresettől való elállás, amely különböző jogkövetkezményekkel jár aszerint, hogy az eljárás melyik szakában történt.

A Pp. IV. és VI. fejezetei szerint a per tárgyalása két különálló és egymástól lényegesen megkülönböztethető részből áll, t. i.:

1. a perfelvételi tárgyalásból, amely az alperes perbe bocsátkozásával, vagyis az érdemleges ellenkérelem előterjesztésével fejeződik be, tehát állhat több tárgyalási határnapból is, pl. ha az alperes érdemleges ellenkérelmének előterjesztése előtt pergátló kifogással élt, amelynek elbírálása több tárgyalást tett szükségessé;

2. az érdemleges tárgyalásból, amely mint a per folytatásának szaka, az érdemleges ellenkérelem előterjesztése után és rendszerint más határnapon veszi kezdetét és tart a per érdemleges befejeztéig.

A keresettől való elállás joghatálya tehát más és más lesz aszerint, hogy az elállás az alperesi érdemleges ellenkérelem előterjesztése előtt, vagy az után az érdemleges tárgyaláson történt.

A Pp. 186. §-a szerint általános szabály az, hogy az alperes perbe bocsátkozása előtt a felperes elállhat keresetétől s következménye ezen elállásnak az, hogy a perindításnak a Pp.-ben megszabott hatályai elenyésznek, de a keresetlevél beadásának magánjogi hatályai fenmaradnak, ha az elállás bejelentésétől számított 30 nap alatt felperes követelését szabályszerűen újabb keresettel érvényesíti. A keresettől az alperes perbe bocsátkozása előtt történt elállás tehát lényegileg annyi, mint a keresetnek az 1868 : LIV. tc. 69. §-a értelmében való visszavétele; ámde bizonyos és pedig lényeges különbségek mégis vannak a kereset visszavétele és a keresettől való elállás között.

A legfőbb különbség az, hogy míg a kereset visszavétele folytán a per szükségképen megszűnt s az alperes kénytelen volt ezt tűrni, addig a Pp. 186. §-a szerint az alperes nem kénytelen egyszerűen tűrni azt, hogy a felperes, aki őt a keresettel zaklatta, ezt a zaklatást abbanhagyja, hogy esetleg újból előálljon újabb keresettel, hanem eltekintve attól, hogy joga van az elállásnak végzéssel való megállapítását és a felperesnek a felmerült költségben való marasztalását kérni és újabb perindítás esetén joga van a perbe bocsátkozást mindaddig megtagadni, míg felperes az előző perindítással felmerült és megállapított költségeit meg nem téríti, — joga van a felperesnek ahhoz is, hogy a perfelvételi határnapon, mely ama kereset folytán tűzetett ki, amelytől a felperes elállott, a keresetbe vett jog fenn nem állásának bírói megállapítása iránt keresetet indítson a felperes ellen.

Az alperes perbe bocsátkozása előtt történt keresettől való elállás tehát nem jár szükségképen, miként a kereset visszavétele esetén történt, az eljárás megszüntetésével, hanem csak akkor, ha abba az alperes akár kifejezetten, akár hallgatólagosan beleegyezik.

A keresetlevél elintézése ugyanis a Pp. 140. és 142. §-ai szerint az esetben, ha visszautasításnak helye nincs, úgy történik, hogy az idézés kibocsátása mellett a perfelvételre határnap tűzetik ki. Ha már most a felperes a perfelvételi határnap előtt jelenti be, hogy eláll keresetétől, amely bejelentésnek a Pp. 186. és 187. §-ai szerint megfelelő számban beadandó irattal kell történnie, a bíróságnak nem áll jogában a perfelvételi határnapot és a további eljárást beszüntetni, mert ez esetben megfosztaná az alperest a Pp. 186. §-ának utolsó bekezdésében biztosított ama jogától, hogy a perfelvételi határnapon a keresetbe vett jog fenn nem állásának bírói megállapítása iránt keresetet indíthasson, hanem mindössze csak annyit tehet, hogy a keresettől való elállás bejelentését tartalmazó irat egyik példányát az alperessel közli.

Hogy a közlés elrendelésén kívül történjék-e egyéb bírói intézkedés is az ügyben, az kizárólag az alperes tetszésétől függ. Megtörténhetik tehát, hogy az elállást tartalmazó irat közlése dacára:

1. *az alperes megjelenik a perfelvételi határnapon* és *a)* vagy kéri az elállásnak végzéssel való megállapítását és a felperesnek a költségben való marasztalását, amely esetben a per és a további eljárás meg fog szűnni;

b) vagy pedig keresetet indít a visszavont keresetbe vett jog fen nem állásának bírói megállapítása iránt, amely esetben az alperes eme keresetére nézve meg kell tartani a perfelvételi tárgyalást, tehát az eljárás nem szűnik meg;

2. *az alperes nem jelenik meg a perfelvételi határnapon.* Kérdés, mi történjék ez utóbbi esetben? Meg kell-e szüntetni ilyen esetben a pert, avagy az csak szünetelőnek tekintendő-e és az alperesnek van-e joga újabb perfelvételi határnap kitűzését kérni avégből, hogy a fentebbi *a)* és *b)* pont alatt említett jogai valamelyikét gyakorolhassa? Erről a Pp. 186. §-a nem intézkedik s így a törvény egyéb rendelkezéseiből vont következtetés útján lehet e kérdésekre választ adni.

Ha az alperes fentebb említett jogaival akar élni, ezt a 186. §. szerint a keresetre kitűzött perfelvételi határnapon teheti csak s így e jogok gyakorlása olyan perbeli cselekményt képez, amely hatályosan csak a perfelvételi határnapon teljesíthető. Az alperes meg nem jelenésének következménye tehát a Pp. 436. §-a szerint nem lehet más, mint hogy az alperes többé e jogaival nem élhet, s így miután az elállás következtében kereset nincs, tehát perről, következőleg a per szüneteléséről sem lehet szó, nem marad más hátra, mint hogy a bíróság az elállás tudomásul vétele mellett a további eljárást és a pert megszüntnek tekintse és ezt végzéssel megállapítsa. Természetes azonban, hogy az alperesnek a Pp. 451. §-a értelmében fenmarad az a joga, hogy a perfelvételi tárgyalás elmulasztása miatt igazolással élhessen.

Megtörténhetik azonban, hogy a felperes a keresettől való elállását a perfelvételi határnapon szóval jelenti be. Ez esetben az alperesnek módjában áll azonnal nyilatkozni, hogy az elállás következtében támadó jogaival akar-e élni? Ez az eset tehát nem okoz a gyakorlatban semmi nehézséget.

Kérdéses lehet azonban, hogy mi történjék akkor, ha az alperes nem jelent meg a perfelvételi határnapon és a felperes kijelenti, hogy eláll keresetétől? Ez esetben az alperes nem szerezhetett tudomást az elállásról és nincs módjában arra nyilatkozni. A 186. §. alapján felperest nem lehet kötelezni, hogy elállását írásban is beadja avégből, hogy az az alperessel közöltessék, mert a perfelvételi határnapon elegendő az elállásnak szóval való bejelentése; viszont annak sincs törvényes alapja, hogy az elállásról az alperes a perfelvételi tárgyalási jegyzőkönyv másolatán értesíttessék. De még ha mindez megtörténhetnék is, kétségtelenül nem található törvényes alap arra, hogy hivatalból újabb perfelvételi határnap tűzessék ki pusztán azért, hogy az alperesnek módot adjon a bíróság arra, hogy az elállásra a maga nyilatkozatait megtehessee és fentebb említett jogait, amelyektől meg nem fosztható, gyakorolhassa.

Ily esetben tehát — nézetem szerint — mivel a keresettől való elállás, miként fentebb már kifejtettem, egymagában az eljárás megszűnését sohasem eredményezheti, nem marad más törvényes megoldás, mint a Pp. 446. §-ának alkalmazása, vagyis a perfelvételi határnapon megjelent és a keresettől való elállását bejelentő felperest olyannak kell tekinteni, mint aki az ügy tárgyalását nem kívánja s mivel az alperes nem jelent meg, a pert szünetelőnek kell kimondani. Ez ugyanis az egyedüli megoldás, amely biztosítja az alperesnek a Pp. 186. §-ában írt jogait s viszont a felperest sem juttatja hátrányosabb helyzetbe, mert ha az alperes jogaival élni akar és újabb határnap kitűzését kéri, e kérvény költségeit a 446. §. szerint ő viseli és mert ha felperes újabb pert akar indítani, ezt az elállás bejelentésétől számított 30 nap alatt joghátrány nélkül ez esetben is megteheti.

Felmerülhet azonban az a kérdés, hogy ha az említett okból a per szünetelőnek tekintetik és a felperes az elállás bejelenté-

sétől számított 30 nap alatt újabb keresetet ad be, az alperes perfüggőség okából nem élhet-e a 180. §. 5. pontja alapján pergátló kifogással?

A 186. §. harmadik bekezdésében meghatározza az elállás jogi következményeit. Kimondván, hogy az elállás következtében a keresetlevél benyújtásának és a perindításnak a Pp.-ben megszabott hatályai, vagyis a perjogi hatályai elenyésznek, ellenben a keresetlevél beadásának és a perindításnak magánjogi hatályai tehát kizárólag a magánjogi hatályok fenmaradnak, ha 30 napon belül az újabb kereset beadatik. A keresetlevél benyújtásának és a perindításnak perjogi hatálya pedig a 147. §. 1. pontja szerint az, hogy a megindított per folyama alatt ugyanazon jog iránt újabb pert nem lehet indítani (perfüggőség). Ha tehát az elállás következtében ez a perjogi hatály ipso iure a törvény erejénél fogva elenyészik, világos, hogy az alperes, aki ellen a felperes újabb keresetet adott be, sikerrel nem emelhet pergátló kifogást a 180. §. 5. pontja alapján azért, mert az előzőleg indított per a fentebb említett okból szünetelőnek mondatott ki, mert a felperes a pergátló kifogással szemben joggal védekezhetik azzal, hogy ő az előző pertől a perfelvételi határnapon elállott s elállásának a bíróság előtt történt bejelentésével előbbi keresetének perjogi hatályai elenyésztek. A szünetelés ugyanis ily esetben nem jelenti azt, hogy a felperesnek módjában áll újabb perfelvételi határnap kitűzését kérni, hanem csak azt a célt szolgálja, hogy az alperesnek legyen módja újabb határnap kitűzésével a 186. §-ban írt jogaival élni.

A keresettől való elállás — miként már fentebb is említettem — történhetik az alperes perbebocsátkozása után is az érdemleges tárgyalás során. Ez esetben a Pp. 187. §-a szerint a felperes már csak az alperes beleegyezésével állhat el keresetétől. Ha az alperes az elállásba beleegyezik, az elállás hatályos és ugyanúgy bírálandó el, mintha az alperes perbebocsátkozása előtt történt volna.

Ha azonban az alperes az elállásba bele nem egyezik, a felperesnek a keresettől történt elállása a tárgyalás elmulasztásának tekintendő, vagyis — miként a 187. §-ra vonatkozó miniszteri indokolás mondja — «az elállás egyszerűen figyelembe nem jön, olyan, mintha nem is lenne és a bíróság az ügy állása szerint az elállás figyelembevétele nélkül hoz határozatot.»

Tehát az ügy állása szerint az ügy érdemében ítélettel kell határozni. Ebből következik, hogy a hozandó ítélet kizárólag az ügy állásától és nem attól függ, hogy a felperes tulajdonképen el akart állani keresetétől. Lehetséges tehát, hogy a bíróság a keresetbe vett jogot az elállás dacára is megítéli a felperesnek.

Lehetséges ugyanis, hogy a felperes elállását az érdemleges tárgyalás kezdetén a bizonyítás felvétele előtt jelenti be. Ebben az esetben elállása az érdemleges tárgyalás elmulasztásának tekintendő s így ha az alperes a kereset jogalapjául szolgáló tényállításokat tagadja, mivel a Pp. 269. §-a szerint ezeket a felperes tartoznék bizonyítani s mint mulasztó fél bizonyítást fel sem ajánlott, azok valóknak nem lesznek tekinthetők, következőleg az elállás a kereset elutasítását fogja rendszerint eredményezni.

Másként áll azonban a helyzet, ha felperes a pertől való elállását a bizonyítás felvétele után jelenti be. Ez esetben mulasztásnak tekintendő elállása nem menti fel a bíróságot a bizonyítás eredményének mérlegelésétől, mert a Pp. 445. §-ának 4. bekezdése szerint a bíróság köteles «a korábbi tárgyalások, valamint a bizonyítás eredményét a határozathozatalkor figyelembe venni». Megtörténhetik tehát, hogy a bíróság akár ténybeli, akár jogi okoknál fogva más meggyőződésre jut, mint a felperes, aki el akart állani a pertől, nyílván azért, mert nem igen bízott annak sikerében és a keresetbe vett jogot egészben vagy részben megítéli a felperesnek.

A legfőbb különbség tehát az 1868 : LIV. tc. 70. §-a és a Pp. 187. §-a között az, hogy míg a per letételéhez a felperesnek feltétlenül joga volt s a perletétel hatályossága nem függött az alperes beleegyezésétől, addig a keresettől való elállás az alperes perbebocsátkozása után csak úgy hatályos és figyelembevehető, ha ebbe az alperes beleegyezik ; továbbá, hogy perletétel esetén a bíróság egyedül erre való hivatkozással végzéssel pervesztesnek mondta ki a felperest és kötelezte a költség viselésére, addig az alperes által ellenzett elállás esetén ezután a bíróságnak az ügy érdemében és az ügy állása szerint ítélettel kell határoznia.

Előfordulhat továbbá a gyakorlatban az is, hogy a felperes az érdemleges tárgyalás folyamán jelenti be, hogy eláll a keresettől s az alperes e tárgyaláson nem jelent meg. Ez esetben is szünetelőnek kell a pert tekinteni, mert hiszen a felperes az elállással kifejezésre juttatta azt az akaratát, hogy a per tárgyalását nem kívánja, elállása azonban addig, míg az alperes ahhoz való beleegyezését ki nem jelenti, figyelembe nem vehető s így, mivel az alperesnek, aki a tárgyaláson nem jelent meg, nem áll módjában az elállásra azonnal nyilatkozni, nyílvánvaló, hogy nincs más lehetséges törvényszerű megoldás, mint a per szüneteltetése, mert csak ily módon válik lehetségessé hogy az alperes esetleg újabb határnap kitűzését kérhesse a célból, hogy nyilatkozhassék, vajjon beleegyezik-e az elállásba vagy sem.

Végül, mint szintén gyakorlati kérdéssel, foglalkozni kívánok azzal, hogy mi a teendő a törvény szerint az esetben, ha a felperes a keresettől való elállását oly időben jelenti be, természetesen kérvényileg, amikor még a keresetlevél elintézést sem nyert, vagy az alperesnek nem volt kézbesíthető? Vajjon az elállás dacára is ki kell-e tűzni a perfelvételi határnapot, vagy az alperest újból kell-e idézni, avagy enélkül is tudomásul vehető-e az elállás és megszüntethető-e az eljárás?

Erre nézve — úgy vélem — csupán a 147. §. figyelembe vétele alapján adható meg a helyes válasz. A 147. §. szerint ugyanis a perindítás hatályai csak az idéző végzéssel ellátott keresetlevélnek az alperes részére történt kézbesítésével állanak be. Ha tehát a keresetlevél kézbesítése akár azért, mert még elintézve nem lett, akár mert az alperesnek bármi okból nem volt kézbesíthető, nem történt meg az elállás bejelentésekor, világos, hogy tulajdonképen perindítás még nem is történt, amiből következik, hogy az elállás bejelentésével a felperes kizárni kívánta annak lehetőségét, hogy a perindítás hatályai beállhassanak. Mivel pedig neki a perfelvétel előtt feltétlenül joga van elállani a keresettől s ezzel megszüntetni a keresetnek már beállott perjogi hatályait, jogot kell nézetem szerint adni neki ahhoz is, hogy megakadályozhassa a perindítás hatályainak beálltát is, mert hiszen akinek joga van a többre, t. i. a beállott hatályok megszüntetésére, joga kell hogy legyen a kevesebbre, t. i. e hatályok beálltának lehetetlenné tételére is. E törvénymagyarázat okszerű következménye pedig az, hogy az említett esetben az elállás folytán a keresetlevél elintézése, vagy az alperes újabb idézése mellőzendő és minden további eljárás megszüntetendő, ami maga után vonja azt is, hogy az alperes, aki perbeidézve nem lett, nem is élhet ily esetben a 186. §-ban említett jogokkal.

Mindezek azt mutatják, hogy a keresettől való elállásnak a Pp.-ban szabályozott módja sokkal komplikáltabb és a gyakorlatban sokkal több nehézségre és vitára alkalmat adó, mint az 1868:LIV. tc. 69. és 70. §-ai. Éppen ezért a Pp. 186. és 187. §-ait nem is lehet a törvény legsikerültebb rendelkezései közé sorozni. A törvény indokolása kiemeli, hogy tulajdonképen úgyis csak fikció volt, hogy a pert letevő felperes pervesztes s a Pp. nem akart ily fikciót felállítani, amely az elálláshoz szigorúbb következményt fűz, mint a meg nem jelenéshez ; ámde midőn a pervesztés fikcióját elejtette, kénytelen volt azt egy más fikcióval helyettesíteni, t. i. azzal, hogy az alperes beleegyezése nélkül a keresettől elálló felperes olyannak tekintendő, mint aki a tárgyalást elmulasztotta. Hogy e két fikció közül melyik jár közelebb az igazsághoz, azon lehet vitatkozni, nekem azonban úgy tetszik, hogy a pervesztesség fikciója inkább megfelelt a felperes valódi akaratának, mert hiszen a pereket nem azért szokták letenni a felperesek, mert meg vannak győződve arról, hogy meg fogják a pert nyerni ; ellenben a mulasztás fikciója, amely a kifejtettek szerint esetleg oda vezethet, hogy az elállás bejelentése dacára is pernyertes lehet a per sikerében épen nem bízó felperes, nehezen egyeztethető össze a felperesnek az elállásban nyílvánuló akaratával.

Dr. Borsos Endre.

Váltóper és tőzsdebíróság?

Lehet-e váltót tőzsdebíróság előtt perelni? A kérdés adott esetben pergátló kifogás alakjában merült fel. Ugyanis a váltó alapján peresített ügyben a tőzsdebíróság hatásköre lett — alakilag szabályszerűen — kikötve s a váltó a járásbíróság előtt érvényesíttetett.

A kérdés tehát így teendő fel: Lehet-e a váltóra egyáltalán hatáskört kikötni s ha igen, lehet-e a tőzsdebíróság hatáskörét is. Megjegyzendő, hogy itt csak arról az esetről szólunk, ha magára a váltóra történt a kikötés, nem pedig a váltóval fedezett ügyletre általában, amikor is a kérdés más megítélés alá esik. A 2851. I. M. E. sz. rendelettel szabályozott váltóeljárás a váltóperek kizárólagos hatáskörét világosan megállapította, mikor a váltóbíróság fogalmát felállította (illetve fentartotta) és 2. §-ában a váltóperekben kizárólagos hatáskörrel bíró I. folyamodású bíróságokul a törvényszékeket, illetőleg a budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéket jelölte ki.

Ámde a Ppé. 3. §-a ezt a váltóeljárást hatályon kívül helyezte, 84. §-a a budapesti keresk. és váltótörvényszék működését megszüntette. A váltóeljárás helyett jött a mindent felölelő Pp., a keresk. és váltótörvényszék helyett pedig a budapesti kir. törvényszék kereskedelmi szakosztálya, közben pedig a váltóper mint ilyen és a váltóbíróság mint szakbíróság észrevétlenül eltűnt anélkül, hogy ezt kifejezetten kimondaná, akár a Pp. akár a Ppé. Tény azonban mégis az, hogy a váltóper, eltekintve az anyagi váltójogból folyó különbségektől (mint a bizonyítási teher stb.), most már ép olyan polgári per lett, mint bármely más pénzkövetelést tárgyazó per, amely érték szerint igazodik a járásbírósághoz, vagy a törvényszékhez és sem a Pp. 1. §-a sem a 2. §-a, sem a Ppé. külön hatáskört a váltó részére nem ír elő, csakis a Pp. 758. §. 4. pontja tartalmaz ilyen intézkedést, amennyiben váltóperben értékre tekintet nélkül kizárja a községi bíróság hatáskörét.

Váltóperben tehát — amennyiben a Pp. 9. címe eltérően nem intézkedik — alkalmazandók a Pp. szabályai.

Így tehát, ahol a Pp. a hatáskör kikötését megengedi, ott a hatáskör váltóperben is kiköthető; így a Pp. 1. §. 2. *a)* pontja alapján 2500 koronán felüli váltóperben a járásbíróság hatásköre és — hic Rhodus, hic salta — a Ppé. 3. és 24. §-ával hatályában fentartott 1881: LIX. tc. 94. §-a alapján a tőzsdebíróság hatásköre.

Meg vagyok győződve, hogy a tőzsdebíróság, ha váltóper kerül eléje, leszállítaná hatáskörét s kíváncsian néznénk azon bírói határozatok elé is, amelyek váltóperben a tőzsdebíróság kikötése alapján emelt pergátló kifogás felett döntenének.

A döntés valószínűleg a tőzsdebíróság hatáskörének kizárása mellett szólna. Helyesnek tartjuk ezt a döntést, de a mai eljárási szabályok mellett, mint ez a fentebbiekből kitűnik, ez a döntés vitát kizáróan, dogmatikus alapon nem indokolható meg, ellenben az ellenkező igen könnyen.

Hogy meghagyásos eljárásnak a tőzsdebíróság előtt nincs helye, az kétséget kizáróan kitűnik a tőzsdebíróság szervezetéből. A tőzsdebíróság ugyanis minden egyes ügyre ad hoc alakul meg. Amíg ez a megalakulás nincs, addig nincs — az adott ügyben — tőzsdebíróság. A megalakulás a felek választásának eredménye. Egy fél egyoldalú ténye tőzsdebíróságot nem alakíthat, így egyoldalú meghagyás iránti kérelmet sem intézhet el az ad hoc meg sem alakulható bíróság.

Más az eset azonban, ha felperes a váltó alapján nem meghagyást, hanem tárgyalás kitűzését kéri keresetében. Itt az ellenfélnek már a perfelvételnél való részvétele folytán a tőzsdebíróság megalakulhat.

Hallom az ellenvetést, hogy az 1881: LIX. tc. 94. §-a kizárólagos felsorolást tartalmaz arra nézve, hogy mi tartozhatik a tőzsdebíróság hatásköre elé, már pedig ezek közt a váltó nem szerepel.

Ámde nem kereskedelmi ügylet-e a váltó, ha azt kereskedő üzlete körében állítja ki? Az hogy a váltó elvont kötelező nyilatkozat, amely az alapügylettől függetlenül bírálandó el, nem változtat azon a tényen, hogy a kereskedőnek minden kötelező nyilatkozata, amennyiben az az üzlet folytatásához tartozik, tekintet nélkül a kötelezés alapokára, a K. T. 260. és 261. §-ai alapján kereskedelmi ügylet. Igaz, hogy a váltó elvont kötelmi természetéből az következnék, hogy a váltónyilatkozat alapja nem lévén figyelembe vehető, nem volna megállapítható, hogy a váltónyilatkozat a kereskedő üzletének folytatásához tartozik-e. Ámde a K. T. 260. és 261. §-ai szerint ez a kereskedelmi üzlethez való tartozás vélelmezendő.

Az 1881. LIX. tc. 94. §. *c)* és *d)* pontja tehát szintén nem zárja ki, hogy a váltó tőzsdebíróság előtt pereltessék.

Nem tudjuk, — a Pp. indokolásából sem állapítható meg, — hogy a Pp. célzatosan mellőzte-e ennek a kérdésnek tisztázását, vagy ennek hiánya csak véletlen-e. Mindenesetre célszerű lenne a kérdés tisztázása s erre megfelelő alkalom is nyílnék a Ppé. 24. §-ában kilátásba helyezett további törvényhozási rendelkezésnél amely a tőzsdebíróságok szervezetét fogja rendezni s amelybe ez a kérdés is felvehető lenne. (Bár csak a tőzsdebíróságra nézve, s fenmaradna ekkor is egyéb pl. a választott bírósági hatáskör kikötésének kérdése.)

Nézetünk szerint indokolt az az álláspont, hogy a váltóper csak a rendes bíróságok hatáskörébe tartozzék s a rendes bírói hatáskörtől eltérésnek váltóperben ne legyen helye.

A különbíróságok szervezését főleg az a törekvés teszi indokolttá, hogy azok az ügyek, amelyek rendszerint egy bizonyos osztály körében merülnek fel, az ezen osztályból bevont jogászilag laikus elem részvételével döntessenek el s így a döntések közelebb hozassanak a tényekhez mint a joghoz. Ez helyes is ott, ahol az ilyen partikuláris jogfejlődés az ügyletek természeténél fogva célszerű s ahol a döntéseknek a helyességét nem is a jogászi indokolástól, hanem a döntés szakszerűségétől várjuk.

A váltójog azonban szigorúan jogászi jog. Az anyagi váltószigor, amely a Pp.-vel semmit sem változott, jogászi jogfejlődést kíván s bár a váltó valódi rendeltetését rendszerint a kereskedelemben éri el, mégis a váltót nem lehet kizárólag a kereskedői jogélet tényezőjének tekinteni. De nem lehet különbséget sem statuálni kereskedői és más váltó között, miért is egységes jogfejlődés szempontjából szükséges, hogy a váltójogot olyan hatóság fejlessze, amely az egységesség fentartására legalkalmasabb.

Minthogy a tőzsdebíróságnak váltóperekben való ítélkezése ezt az egységességet veszélyeztetné, ebből a szempontból is a rendes bíróságok kizárólagos hatásköre indokolt.

Dr. Burghardt István.

A kárveszély átszállása adás-vétel esetén.

(A Ptk. javaslatának 1117—1118. §-aihoz.

A kárveszély vétel esetén való átszállásával a Ptk. javaslatában foglalt szabályozása nem mondható sikerültnek. A következőkben ezen állításunkat kívánjuk igazolni és egyúttal az okokra rámutatni, amelyek a javaslatnak — nézetünk szerint — nem kielégítő megoldását előidézték.

A római jog álláspontja szerint, — amelyet elvben a svájci kötelmi jog is követ (185. §.), — a kárveszély (periculum rei) az adás-vételi ügylet megkötésével száll át a vevőre. A kárveszély átszállása időpontjának eme megjelölése a jogi és tényleges átadás, a jelképes átadás, átruházás, tulajdonbabocsátás, a helyi és helykülönbség melletti vétel stb. fogalmai szerint való disztinkciót szükségtelenné teszi.

Nem így áll azonban a helyzet jelenlegi magánjogi gyakorlatunkban és az azt kodifikálni kívánó polgári törvénykönyvünk javaslatában (Tj.).

Magánjogunk ugyanis a római jog álláspontját magáévá nem tette, s annyira az eladót nem favorizálta, hogy már az adás-vételi ügylet *megkötésének* pillanatától hárította volna a kárveszélyt a vevőre, viszont azonban az elvi álláspont megválasztását s még inkább annak helyes szövegezését illetően nehéz feladattal került szembe, mert a megállapodást követő, illetve az ügyletet realizáló tulajdonbabocsátásnak, átadásnak és átruházásnak egymáshoz való viszonya a legtarkább lehetőségeket mutatja.

Ha a kárveszély-átszállás időpontját akarjuk meghatározni, s abból indulunk ki, hogy ez az időpont a vétel megkötésén túl fekszik, akkor az adás-vétel eseteit oly szempontból kell csoportosítani, amelynek alkalmazása az ügyletet realizáló momentumokat, mint a tulajdonbabocsátást, az átadást, az átruházást és ezek egymáshoz való viszonyát kellő világításba helyezi. Szempontul tehát nem az adás-vételi ügylet különböző fajai, hanem az említett jogi momentumok idői összefüggésének különböző eshetőségei veendők.

Ám a Tj. ezen helyes kiindulópont felismeréséig sem jutott el, minthogy majd azt veszi szempontul, hogy a vételi ügylet

feltétlen-e (1117. §.), vagy feltételes (1118. §.), hogy helyi-e vagy helykülönbség melletti, szóval mindig a *vételi ügyletből* indul ki, ahelyett, hogy azt az egyedül relevans szempontot választaná, amelyet *az átruházás jogi momentumai*nak időbeli összefüggése nyujt. Az ezen helyes elvi alapon és a Tj. 1117. és 1118. §-ai rendelkezéseinek egybevetésével megejtett vizsgálódás ahhoz az eredményhez fog vezetni, hogy a Tj. elvi álláspontja szerint nem az átadással, hanem csakis a *befejezett átruházással* hárul át a vevőre a kárveszély. Az 1117. §. 1. bek.-ben tehát az «átadásával» szó helyébe «befejezett átruházásával» teendő.

Kiindulunk abból, hogy az adás-vételi ügylet megkötésével a vevő csak kötelmi igényt szerzett az eladóval szemben a megvett dolog *átruházására*. Az átruházásnak, e dologi szerződésnek pedig két momentuma van: 1. megegyezés abban, hogy a dolog tulajdona a vevőre szálljon vagyis a tulajdon átbocsátása, a *tulajdonbabocsátás* és 2. a dolog *átadása* (Tj. 457. §. 1. bek.). E kettő együtt eredményezi a *befejezett átruházást.*

Ami a tulajdonbabocsátás és átadás momentumai egymásra következésének időbeli összefüggését illeti, öt eset lehetséges. Ugyanis *a)* az átadás *egyidőben* (uno ictu) megy végbe a tulajdonbabocsátással. A *b—d)* esetekben az átadás *később* következik be és pedig a *b)* esetben azért, mert az eladó késett meg az átadással, a *c)* esetben azért, mert a vevő késett meg; a *d)* esetben a felek egyező akarata szerint kell az átadásnak később bekövetkeznie és végül az esetek *e)* csoportjában az átadás *megelőzi* a tulajdonbabocsátást.

Nézzük már most, hogy fest e felosztás szemmeltartása mellett a Tj. 1117. §-ának 1. bek.

A Tj. 1117. §-ának 1. bek.-e következőképen hangzik: «Az eladott dolog *átadásával* a kárveszély átszáll a vevőre».

Az *a)* alatti esetben a tulajdonbabocsátás és átadás időileg egybeesvén, akár azt mondhatjuk, hogy a *tulajdonbabocsátással,* akár azt, hogy az *átadással,* akár azt, hogy a *befejezett átruházással* megy át a kárveszély a vevőre, úgy hogy a Tj. elvi álláspontja az 1117. §. 1. bekezdésének ez esetre való alkalmazásából meg nem állapítható.

Ugyanez áll az esetek *b)* csoportjában, mikor az átadás az eladó hibájából később következik be, mert az esetek e csoportjában is az átadással fejeződik be az átruházás.

Már nem ilyen a helyzet a *c)* alatti esetben, amikor a vevő hibájából következik be később az átadás. Méltánytalan ilyenkor is az átadásig felelőssé tenni az eladót, aminthogy jelenlegi gyakorlatunk szerint is az átvétellel való késedelembecsés időpontjától a kárveszély a vevőre hárul, s az eladó csakis szándékosságért és vétkes gondatlanságért felel. Az esetek e csoportjára tekintettel tehát az 1117. §. 2. bekezdése gyanánt ily értelmű rendelkezés volna felveendő.

Áttérünk ezek után az *e)* alatti esetre (brevi manu traditio). A dolog a vevőnek még a vétel, illetve tulajdonbabocsátás előtt is birtokában vagy birlalatában lehet pld. zálogjog vagy haszonkölcsön címén. Ez esetben nyilvánvaló, hogy a befejezett átruházáshoz már csakis a tulajdonbabocsátásban való megegyezés szükséges, amit a Tj. 457. §. 2. bekezdése egyébként kifejezetten ki is mond. Ily esetben pedig arról, hogy az *átadással* következik be a kárveszélynek a vevőre történő átszállása, beszélni nem lehet, mert átadás nem fog helyt. Az esetek e csoportjában a tulajdonbabocsátásban történt megállapodás az az utolsó momentum, ameddig az eladót éri s amelynek beálltával a vevőre megy át a kárveszély. Minthogy pedig a megelőző átadás és tulajdonbabocsátás együttvéve a befejezett tulajdonátruházást jelenti, az általunk szövegezett szabály ez esetben is talál, míg az 1. bekezdés rendelkezése merőben alkalmazhatatlan.

Vizsgáljuk ezek után a feltételes és pedig először a halasztó (felfüggesztő), azután a bontó feltétel mellett kötött vétel eseteit.

Az 1118. §. egy mondatban szabályozza a halasztó és bontó feltétel mellett kötött vétel esetén a kárveszély átszállásnak időpontját. A hivatkozott rendelkezés a halasztó feltétel mellett kötött vételre vonatkozóan következőkép hangzik: «Ha feltételesen eladott dolgot az eladó a feltétel függőben léte alatt a vevőnek átad s a feltétel utóbb teljesül: az átadás és a feltétel teljesülése közötti időben a dologban esett véletlen kár, ha a feltétel halasztó, az eladót... éri.»

E rendelkezésben azonban egyrészt fölösleges az *átadás*nak, mint az eladót terhelő kárveszély jár *kezdőpontjának* fixirozása, mert hiszen az természetes, hogy átadás előtt az eladót éri a kárveszély, ha azt még az átadás után is a feltétel teljesültéig ő viseli.

Másfelől a törvényszerkesztés technikája szempontjából nem helyes, ha a törvény azt mondja ki, hogy mikor éri a kárveszély az eladót és nem azt határozza meg, hogy mikor és mely feltételek bekövetkeztével megy át a veszély a *vevőre.*

Épen azért e helynek következőképen kellene hangzania: «Halasztó feltétel mellett eladott dolog kárveszélye a feltétel bekövetkeztének időpontjával száll át a vevőre, feltéve, hogy a dolog a vevőnek átadatott».

Az 1118. §. akként rendelkezvén, hogy a halasztó feltétel mellett kötött vételnél a vevőre a veszély, a megvett dolog átadásával és a feltétel bekövetkezésével megy át: nyilvánvaló, hogy a kárveszély átszállása ez esetben is a befejezett átruházáshoz fűződik, mert a feltétel bekövetkezéséhez kapcsolódik a tulajdonbabocsátás.

Az 1118. §. 1. bekezdése bontó feltétel esetén következőképen szabályozza a kárveszély átszállásának kérdését:

«Ha feltételesen eladott dolgot az eladó a feltétel függőben léte alatt a vevőnek átad s a feltétel utóbb teljesül: az átadás és a feltétel teljesülése közötti időben a dologban esett véletlen kár, ha a feltétel bontó, a vevőt éri».

E rendelkezésben «s ha a feltétel teljesül» kitétel, illetve megszorítás teljesen felesleges, mert ha a feltétel nem teljesül, annál is inkább marad veszélyviselő a vevő.

Amihez képest e rendelkezésnek következőképen kellene hangzania: «Bontó feltétel mellett átruházott dolog kárveszélye az átruházás megtörténtétől a vevőt terheli s a feltétel bekövetkeztével hárul vissza az eladóra».

Mindezek figyelembevételével megállapíthatjuk tehát, hogy a feltételes vétel eseteiben is a *befejezett átruházáshoz* fűzi törvényjavaslatunk a kárveszély átszállását, miért is ezekről külön szabályban rendelkezni az esetben, ha az 1117. §. első bekezdése az általunk ajánlott módon szövegeztetnék, felesleges. Legfeljebb a következő szabály volna felveendő: «Bontó feltétel mellett átruházott dolog kárveszélye a feltétel bekövetkeztével hárul vissza az eladóra».

Nézzük továbbá, mennyire szükséges s mily jogosultsággal bír a kárveszélyviselés kérdését a helyi és helykülönbség melletti vétel szempontjából felvetni s hogy helyesen oldja-e meg törvényjavaslatunk e kérdést?

Az 1117. §. harmadik bekezdéséből kivehetőleg Tj.-unk álláspontja az, hogy helykülönbség melletti vétel esetén a fuvarozónak stb. történt átadással az átadás már megtörtént, vagyis Tj.-unk az Optk.-tól eltérően a feladás helyén tekinti a dolgot átadottnak. Minthogy pedig az 1117. §. első bekezdése szerint az átadással a kárveszély a vevőre száll át, a helykülönbség melletti vételre vonatkozó külön rendelkezés nyilván fölösleges.

Legfeljebb azt kellene világosan kimondani, hogy «az oly dolgot, melyet a megszerző kívánságára a teljesítés helyétől különböző helyre küld az átruházó, átruházottnak akkor kell tekintenünk, amikor az a fuvarozónak, szállítmányozónak vagy a továszállítással megbízott más személynek vagy vállalatnak e célra át van adva». E rendelkezés azonban nem az adásvétel fejezetébe tartozik, hanem az átruházásába, mert *helykülönbség melletti átruházás* elképzelhető más címen, például csere címén is.

A harmadik bekezdés rendelkezése azonban nemcsak felesleges, — ez csak a kisebb hiba volna — de zavaró, illetve megtévesztő is.

A helykülönbség melletti vétel esetei u. i. nemcsak az *a)* csoportba tartozhatnak, hanem előfordulhat pl. az az eset is (*d)* csoport), amikor a felek egyező akarata szerint az átadás (átküldés) egyelőre nem történhetik meg. Ily esetben szerintünk nem a fuvarozónak stb. történt átadásig viseli az eladó a kárveszélyt, hanem az — feltéve, hogy a tulajdonbabocsátás már megtörtént — az átadás elhalasztását tárgyazó megállapodás időpontjától kezdve éri a vevőt. Míg tehát az 1117. §. harmadik bekezdésének különbséget nem tevő rendelkezése szerint helykülönbség melletti vétel esetén csakis a fuvarozónak történt átadással száll át a kárveszély a vevőre, addig a *d)* csoportbeli esetekben az ott kifejtett szabályhoz képest már a constitutum possesorium időpontjától kezdve.

Vizsgálódásunk eredményeként megállapíthatjuk tehát, hogy a helykülönbség melletti vétel eseteiben ugyanazon szabályok lévén irányadók, mint a helyi vétel eseteiben, ezekben is az *átruházás befejezéséig* viseli az eladó a kárveszélyt.

Ha már most vizsgálódásunk eredményeit összefoglaljuk, vagyis az 1117. és 1118. §. rendelkezéseit egybevetjük, nyílvánvaló lesz, hogy a Tj. 1117. §-ának első bekezdése a kárveszélyviselés átszállásának nem *összes előfeltételeit* adja, hanem csakis annak *utolsó momentumát* jelzi.

Minthogy azonban, miként láttuk, az átadás egyező akarattal elhalasztható, esetleg egészen el is maradhat, sőt meg is előzheti a tulajdonbabocsátást, helyesebb a kárveszélyátszállásnak nem utolsó momentumát jelölni meg, de összes előfeltételeit adni.

Az *a)—e)* esetek elemzéséből megállapítottuk, hogy a Tj. intenciója szerint, a *c*) esetet kivéve, a befejezett átruházásnak kell fenforognia s ehhez képest szövegezendő meg a főszabály. A *c*) alatti esetekre külön rendelkezés szükséges és fölös óvatosságból a *d*) csoportbeli esetekre is.

Minthogy továbbá a helykülönbség melletti vétel és feltételes vétel eseteiben is a befejezett átruházáshoz fűzi Tj.-unk a kárveszély átszállását, az 1117. és 1118. §-ok következő szövegezése bizonyul helyesnek:

1117. §. A kárveszély az eladott dolog átruházásával (457. §. első bekezdése) száll át a vevőre.

Ha a vevő jut késedelembe az átvétellel, a késedelembeesés időpontjától a kárveszély a vevőre hárul és az eladó csakis szándékosságért és vétkes gondatlanságért felel.

Ha a felek egyező akarattal halasztják el az átadást, az ezt tárgyazó megegyezés időpontjától kezdve a vevőt éri a kárveszély, az eladót pedig a dolog megőrzésében csakis a rendes ember gondossága terheli. Az eladó késedelme esetén az első bekezdés a vevő késedelme esetén a második bekezdés rendelkezése irányadó.

1118. §. Az előbbi §. rendelkezései irányadók az esetben is, ha az eladó a dolgot *a teljesítési helytől különböző* helyre tartozik küldeni.

Ha a vevő az elküldésre nézve utasítást adott és az eladó attól sürgős szükség nélkül eltér, vagy ha a szállítás az eladó személyében fekvő okból fennakad, az ebből eredő kárért az eladó felelős.

Ingatlan dolog tekintetében már *a bejegyzés hatályának kezdetével* vagy a puszta átadással száll át a kárveszély a vevőre.

Bontó feltétel mellett átruházott dolog kárveszélye a feltétel bekövetkeztével hárul vissza az eladóra.

Dr. Balla Ignác.

JÁSZI VIKTOR.

Férfikorának delén tört meg az erős akarat, amely Jászi Viktor életét épúgy jellemzi, mint tudományos munkáját. Mert a kettő egy volt. Tudományos munkásságban merült ki az élete és a tudományos igazság tisztelete acélozta meg jellemét. Ama kevesek közül való volt, akik világfelfogásukat nem hajlandók árúba bocsátani előnyös vagy díszes állások fényéért sem. És ez a tudományos törekvés igazi próbaköve, mert azok a praktikus és «okos» emberek, akik életük sajkáját az uralkodó áramlatoktól engedik vitetni, akik a világfelfogások ellentétének, a vallás és tudomány, a nacionalizmus és internacionalizmus, az individualizmus és szocializmus «kibékítésében» térnek ki a meggyőződésért folytatott harc elől, csak arról tesznek tanúságot, hogy a meggyőződésük hite volt gyenge, vagy a könnyen élni vágyás volt erősebb a meggyőződésüknél. Jászi Viktor nem a tudomány megalkuvó lovagjai, nem a katedra árán «gutgesinnt» tudósok sorába tartozott. Közjogásznál ez fokozott biztosítéka a tudományos munka értékének, mert alig van tudományunknak oly ága, amelyhez a politikai velleitások közelebb férkőznének és amelynek igazságait jobban veszélyeztetnék, mint a közjog. Jászit kristálytiszta jelleme óvta meg attól, hogy tudományos kutatásait akár pártok, akár az ország politikai érdekeinek a szolgájává tegye. Munkájának tudományos mérlegét e sorok írójánál hivatottabb szakember fogja lapunk hasábjain megvonni, amelynek ő maga évtizedeken át buzgó munkatársa volt. E pillanatban csak az ember, az értékes, nagytehetségű, jellemszilárd férfi az, akitől fájó szívvel búcsúzunk. Átérezzük annak az életnek a tragikumát, amely a jogakadémiák kicsinyes légkörében vergődve, de a tudományos szárnyalás vágyával eltelve, akkor ért korai és váratlan véget, midőn az újonnan szervezett egyetem katedrája legalább formailag biztos alapját nyujtotta volna tudományos munkásságának. De vigaszunk lehet, hogy az, amit Jászi Viktor a magyar közjog és közigazgatási jog számára alkotott, nem múló és felületes vezércikkek gyüjteménye, nem törvények és történeti események parafrázisa, hanem a közjogi tudomány *rocher de bronze*-ához tartozik, amelyet a tudományos haladás árjának sok emberöltőn át kell csapkodni, hogy ércfényétől megfossza.

— **A kontradiktorius eljárás** a felek közt szokásos, a bíróságok közt némileg szokatlan módja a jogi nézeteltérések elintézésének. Legalább is kultúrállamokban. Nansen egyik munkájában olvasható ugyan, hogy valamely eszkimó népnél a dalharc dívik, amelyet az egyes törzsekben igazságot osztó törzsfőnökök akként vívnak meg, hogy jogi nézeteltérés esetében megjelölt helyen a törzsfőnökök megjelennek a maguk nemzetségével és igazságukat párdalban fejtik ki, amely addig tart, amíg az egyik vagy mindkettő ki nem merül. Alig hinnők azonban, hogy az a törvényszéki elnök, aki nemrégiben a Kúriának egy esküdtbírósági ítéletet megsemmisítő végzését nyílt ülésben éles bírálat tárgyává tette, az eszkimó jogszokás meghonosítását óhajtotta kezdeményezni. Ezt még akkor sem tartanók kívánatosnak, ha az a jogi vélemény, amelynek védelmében hatáskörét túllépte, a tudomány ítélőszéke előtt megállaná a helyét. De az adott esetben még erre a mentségre sem hivatkozhatik. Igaz, tévedhet a Kúria is, — errare humanum est — de tévedését az adott ügyben eljáró alsóbbfokú bíróság csak pro foro interno, semmiesetre sem a nagyközönség előtt állapíthatja meg. Ezt nemcsak a bírósági hierarchia, hanem az igazságszolgáltatás méltósága iránti köteles tisztelet is megkívánja. A Bp. 438. §-a, melynek mását az osztrák Bp. 351. és a német Bp. 398. §-ában is megtaláljuk, tudatosan helyezkedett szembe az 1850-iki osztrák törvénnyel, amely szerint az alsóbíróság a semmitőszék határozatával szemben egy ízben ragaszkodhatott előbbi álláspontjához, mert nyílvánvaló, hogy a jogi meggyőződéssel űzött footballjáték nemcsak a játékosok, hanem elsősorban a jog tekintélyét sérti. Méltóságának megfelelő ellenben a Kúriának ebben az ügyben február hó 19-ikén kelt határozata (B. 856/1915), amely megállapítja, hogy

«bár az alsóbíróság azzal a tényével, hogy a kir. Kúria utasítását, melyet a Bp. 438. §-a értelmében ellentmondás nélkül és feltétlenül követni tartozik, a nyílvános tárgyalás folyamán teljesen önkényes bekapcsolásával az eljárás rendjébe illetéktelen bírálat tárgyává tette és annak törvényessége iránt kételyeit fejezte ki, oly szerepre vállalkozott, mely őt sem törvény szerint meg nem illeti, sem hivatalos hatáskörének természetével meg nem egyeztethető, mégis ez a körülmény semmisségi okot azért nem állapít meg, mert a védelem érdekeit nem sértette s az ítélethozatalra befolyással nem volt; elnöki fejtegetésnek pedig nem tekinthető».

Szinte Toldi Miklós hangja az, ami e határozatból kihallatszik, midőn az őt bosszantó apródoknak odaszól: «ha nem nézném vitézi voltomat....»

Még szerencse, hogy ez az eset hazánkban, és nem Angliában történt, ahol az említett elnöki megrovás nemcsak az usus foriba, hanem mint *contempt of court* a büntetőtörvénybe ütköznék. Ott ugyanis minden oly nyilatkozat,

amely alkalmas arra, hogy a bíróságnak vagy a bírónak tekintélyét alább szállítsa («to lower his authority» Folkard-Starkie: The law of slander and libel. VI. kiad, 656. l.), a bíróság megvetésének vétségét állapítja meg. És alig hisszük, hogy enyhítő körülménynek számít, ha a vétséget egy alsóbb bíróság elnöke követte el.

Nemcsak a sértő és durva nyelvezet («abusive and violent language»), hanem a legártatlanabb kifejezés is contempt of court-nek minősül, ha sajátos hangnemben («in a peculiar manner and tone» Odgers: Stander 507.) használják. Ha a magyar jog nem is ismeri ezt a deliktumot, a nem poenalizált ethikai létminimumhoz tartozik, hogy az alsóbb bíróság tiszteletben tartsa a felsőbb bíróság döntését. Lehet, hogy az érdekek küzdelmében érvényes Swift szállóigéje: «large fleas have small fleas on their back tho bite them, small fleas have lesser ones and so in infinitum», de a jogbiztonság alapjait ásná alá, ha e szállóige az igazságszolgáltatás hierarchiai rendjében is érvényesülne.

— **A törvényszéki tanácselnöki állásokra,** amelyeknek betöltését a háborús viszonyok folytán elhalasztották, a kinevezések — értesülésünk szerint — legközelebb megtörténnek.

— **A csődön kívül köthető kényszeregyezség.** A Magyar Jogászegylet február 27-én este hat órakor *Szászy-Schwarz* Gusztáv egyetemi tanár elnöklésével vitaülést tartott a csődön kívül köthető kényszeregyezségről szóló törvénytervezetről. Az első felszólaló, dr. *Szentirmay* Ödön törvényszéki bíró, beható kritika tárgyává tette a tervezetet. Rámutatott annak szükségességére, hogy a bíróság hathatós befolyása útján a közérdek és igazságosság érvényesüljön, holott a tervezet szerint a hitelezői autonómia oly tág körben érvényesül, hogy a bíró pusztán a statiszta szerepét kénytelen játszani a legflagránsabb jogellenes többségi magatartás esetén. Részletes javaslataiban az elengedési és időhaladéki rendszert összekapcsolta, kifogásolta, hogy az egyezség meghiúsulása esetén a bíróság hivatalból nyissa meg a csődöt még akkor is, ha ezt egy hitelező sem kérte. Helyesebbnek tartaná, ha az eljárás a törvényszék és nem a járásbíróság hatáskörébe utaltatnék. Ha azonban a hitelezők autonómiája oly mértékben valósíttatnék meg, mint ahogy azt a tervezet szabályozza, akkor legcélszerűbb az egész eljárást a kir. közjegyzők hatáskörébe utalni. A «csődön kívül köthető kényszeregyezség» elnevezés helyett a helyesebb «csődelhárító kényszeregyezség»-et ajánlotta. Utána dr. *Pap* Dezső miniszteri osztálytanácsos terjesztette elő részletes javaslatait a tervezet egyes szakaszaihoz. Miután az előadó dr. *Schreyer* Jakab reflektált a felszólalásokra, az ülés véget ért. A legközelebbi teljes ülés március 6-án lesz, melyen dr. *Schreyer* Jakab udvari tanácsos, ügyvéd folytatni fogja a csődjogi kérdések előadását.

— **Ügyletek érvénytelenítése — kormányrendelettel?** A kivételes törvények felhatalmazást adtak a kormánynak, hogy «a magánjogi követelések érvényesítése tekintetében rendkívüli intézkedéseket tehet és evégből a fennálló törvényektől eltérő rendelkezéseket is állapíthat meg» (1912 : LXIII. tc. 16. §.), amely felhatalmazás a törvény novellája szerint «kiterjed a magánjogi jogviszonyoknak a háború következtében szükségessé vált rendezésére» (1914 : L. tc. 14. §.). A jogászi közvéleményben megvolt a hajlandóság, hogy a kormány felhatalmazásának körét lehető tágan értelmezze. A kormányt dicséri, hogy csak óvatosan élt eddig a hatalomnak neki nyujtott teljével és megmaradt a felhatalmazás korlátai között. Egy legutóbb kibocsátott rendelet azonban egyszerűen érvénytelennek nyílvánítja az 1915 február 15—23. között kötött tengerire vonatkozó adásvételi szerződéseket, még pedig minden kártalanítás nélkül. A rendelet részletei jogászi szempontból sok oldalról kifogásolhatók; ezúttal csak azzal foglalkozunk, hogy kiterjed-e a kormány felhatalmazása, amely a követelések érvényesítésére, majd a jogviszonyok rendezésére adatott, az ügyletek érvénytelenítésére is. Első szempillantásra feltűnő, hogy a kormány felhatalmazási körébe eddig a háború előtt kötött ügyleteket utalták be; a kormány jogköre tartalmi kiszélesítésével egyúttal új területet is vont rendelkezési körébe. A rendelet elsőnek veti föl az 1869 : IV. tc. 19. §-ának kérdését; vajjon a bíróságokra kötelező-e ez a rendelet? *B.*

— **Ötven koronán aluli ügyvédi költség.** A Jogtudom. Közl. 5. száma ismertette Kovács Marcelnek az Ügyvédi Körben tartott egyik előadását, melyben azt vitatja, hogy 50 koronán aluli ügyvédi költség esak az alperesre illetékes községi bíróság előtt perelhető. A Pp. nyílván feledékenységből nem rendelkezett az 50 K aluli ügyvédi dijakról, amivel az eddiginél lényegesen rosszabb helyzetbe került az ügyvédség. Kovács Marcel alávetési ötlete nem praktikus. Ha felperes átad egy 200 K-ás behajtási pert, nem fogok vele a felmerülendő költségek esetleges peresítéséről tárgyalni. Időközben megjelent a 19,700/914. sz. igazságügyi miniszteri rendelet, mely a zavart csak növelte, mikor a 9. §. 7. pontjában határozottan kizárta a községi bíróság hatásköréből az ügyvédi jutalomdij és költség iránti pereket, ha a díj és költség nem a községi bíróság előtti eljárásban merült fel. A rendelet világosan ellentétben áll a törvénnyel. Bár érezzük, hogy a rendelet csak pótolja azt, ami a törvény s az Élt.-ből kimaradt, bár jogászi érzékünk ellene szól annak, hogy egy perben felmerült költség célirányossága, mértéke felett közigazgatási hatóság döntsön: mégis szükséges a mutatkozó ellentéteket áthidalni. Erre módot ad a Pp. 759 §-a, mely szerint, ha a községi bíróság hatáskörének hiányát kimondta, a rendes bíróság abból az okból, hogy a per a községi bíróság hatáskörébe tartozik, a pert hatásköréből el nem utasíthatja. Az említett rendelet folytán a községi bíróság a limine elutasítja az ügyvédi költség iránti kereseteket, a járásbíróság tehát *köteles* a visszautasítás igazolása után a költségpert, letárgyalni. Ez a mód azonban kettős eljárást, költséget és fáradságot kiván. A községi bírósági eljárásról kibocsátott rendelet törvényes felhatalmazás alapján bocsáttatott ki, tehát törvényerejű s a rendelet 9. §. 7. pontjára hivatkozással 50 koronán aluli költségper járásbíróság előtt is megindítható. Nem kételkedem abban, hogy a gyakorlatban nem lesz semmi akadálya annak, hogy az 50 koronán aluli költségpert bíróság előtt is folyamatba tehessük. *Dr. Kuthi Sándor.*

KÜLFÖLD.

— **A szerződési jog és a háború.** A mostani világháború dúlása óta oly szorgalmasan emlegetett jámbor hágai egyezmény — amelyet úgy látszik csak azért kellett nyélbe ütni és becikkelyezgetni a maga idejében, hogy azt most a velünk és szövetségesünkkel harcban álló ellenséges államok annál nagyobb kéjjel taposhassák a feneketlen sárba a nemzetközi jog egyéb tiszteletreméltó háborús intézkedéseivel egyetemben — az egyes államoknak biztosítja azt a jogot, hogy alattvalóikat a velük harcban álló államok polgáraival szemben bizonyos ügyletek kötésétől eltilthatják, a kereskedelmi és jogi forgalmat azonban köztük csakis a hadiállapot folytán beállott szükségesség határain belül korlátozhatják s bizonyos meghatározott kereskedelmi forgalmat csak engedélyek (licentiæ) adásától tehetnek függővé.

Ebben a tekintetben a jogi helyzet az egyes hadviselő államok speciálisabb jogviszonyaihoz képest eltérő lehet, bár a nemzetközi jog kifejezetten megengedi minden államnak azt, hogy alattvalóit a háború kitörésének első percétől kezdve minden kereskedelmi összeköttetéstől eltiltsa bármely ellenséges állam polgáraival szemben s egyben megvonja a bírói úton való érvényesítés lehetőségét minden olyan kereseti követeléstől, mely a hadviselő ellenséges államok polgárainak kereskedelmi ügyleteiből származik. Vannak államok, melyek a hadüzenet megtörténte után, a maguk municipális jogánál fogva, külön rendelettel feltétlenül megtiltanak mindennemű szerződéskötést az ellenséges állam polgáraival, míg egyes államok szintén hatályon kívül helyezik ugyan ezt a szerződési jogot, ámde királyi felségjoggá teszik azt, hogy egy hadviselő ellenséges állam alattvalóival szemben vagy mindennemű szerződéskötést, vagy pedig a szerződési jognak csak bizonyos ágait továbbra is érvényben tarthassa az ú. n. ügyletkötési engedélyek (licentiæ) adása által. Az angol jognak — miként azt Leslie F. Scott a nemzetközi jogi egyesületben a közelmultban tartott egyik felolvasásában jelezte — ebben a tekintetben az az általános szabálya, hogy minden olyan szerződés, mely britt polgárok és a Nagy-Britanniával ellenséges hadviselő állam alattvalói közt a háború megkezdése után köttetik, törvénytelen és bírói úton sohasem érvényesíthető. Ez a szabály pedig nem csupán a kereskedelmi vállalkozásból eredő szerződésekre, hanem általában mindenféle szerződésre alkalmazandó.

Ezekben a jelenleg aktualitásban bővelkedő kérdésekben

is — mint a jogélet több más terén — a velünk most ellenséges viszonyban álló Nagy-Britanniának lévén leglényegesebb jogtörténelmi multja, egyet-kettőt ide jegyzek azok közül a nemzetközi jogban mindezideig precedensül tekinthető elvi rendelkezések közül, melyeket Leslie F. Scott a már említett felolvasása folyamán nézeteinek erősítése céljából felsorol. Ezeknek felszínrehozásával szolgálatot tett az angol jogtudós — kivel szemben függesszük fel néhány percre a háborús érzelmeinket — a vonatkozó kérdések tanulmányozóinak, akik előtt — hacsak nem teszik azokat külön speciális kutatás tárgyává — a szeparált angol jogélet ilyetén emlékei nehezebben hozzáférhetők.

Egy 1787-ben kibocsátott királyi *order* a háború viharai során kézrekerült hadifoglyok számára létesít engedményeket, akképen határozván, hogy az angol jognak fentebb már említett az a rendelkezése, mely szerint a britt polgárok és a velük hadban álló más államok polgárai közt a háború kitörése után létesült mindennemű szerződés törvénytelen és bírói jogsegély tárgya nem lehet: nem nyerhet gyakorlati alkalmazást abban az esetben, ha a kérdéses ügylet kötésénél *hadifoglyok* a szerződő felek. Mert egyébként a fentebbi általános szabály kiterjed a *szövetséges állam* polgárai által létesített szerződésekre is, amiként az egy 1802-ben előfordult konkrét esetből kifolyóan nyert először megállapítást. 1802-ben ugyanis Nagy-Britannia háborúban állott Franciaországgal s az előbbinek Portugália szövetséges társa volt. Egy lissaboni kereskedő, tehát portugál alattvaló, egy francia kereskedelmi céggel kötött szerződésből kifolyóan — a háború tartama alatt — árúkat hajózott Lissabonból Bordeauxba. Történt azonban, hogy ezt a kereskedelmi hajót egész rakományával együtt egy angol — tehát Portugáliával nem ellenséges — cirkáló hajó elfogta és lefoglalta. A szövetséges állam természetesen nagyban sérelmezte az esetet, mely azonban végeredményben mégis csak a brittek javára nyert befejezést annak a megállapításával, hogy az angol cirkáló eljárása teljesen jogszerű alapon alapon áll a fentebb már szóvá tett s a szövetséges államok polgáraira is kiterjesztett rendelkezés erejénél fogva.

Az angol judikatúra idevonatkozó alkotásainak szilárd és megingathatatlan álláspontja az, hogy minden olyan szerződés, mely az állam polgárai és a hadviselő ellenséges államok alattvalói között a háború tartama alatt létesül, nem más, mint az ellenség érdekeinek szolgálása, s mint ilyen, sarokköve a törvénytelenségnek. De másfelől meg az is kétségtelen, hogy a hadüzenettel járó ellenségeskedések kitörése *előtt* kötött hasonló szerződések nem válnak törvénytelenekké a háború kitörésekor, hanem az azokból eredő jogok és az ezen jogok érvényesítésére irányuló kereseti jogosultság a háború befejezéséig felfüggesztetik. L. F. Scott a nemzetközi jog által is érvényben tartott eme szabály alól két kivételről tesz említést. Az egyik az az eset, amikor az ellenségeskedések megkezdése előtt kötött — s főként kereskedelmi — szerződések feltételei az ellenség bárminő érdekeinek az előmozdítását eredményezhetik, — a másik kivételes helyzet pedig akkor áll be, ha a szerződés már a tárgyául szolgáló ügylet természeténél fogva kizárja a felfüggesztést, p. o. *társas* ügyletek kötése az ellenséges hadviselő államok alattvalói között, amely szerződéses viszony folytán előállott helyzet a társas felek jogaival és kötelezettségeivel *inter se* össze nem egyeztethető. Mindkét kivételes esetben az ellenségeskedések kitörése előtt létesült szerződések semmisek és felfüggesztés tárgyát nem képezhetik.

Említettük fentebb, hogy a nemzetközi jog idevonatkozó rendelkezései szerint az egyes államok a háború kitörésének időpontjától kezdve bizonyos meghatározott kereskedelmi forgalmat csak *engedélyek* (licentiæ) adásától tehetnek függővé. A teljesség okáért említem fel itt, hogy Angliának egy 1811-ben kibocsátott dekrétuma kimondja, hogy ilyen engedéllyel a hadviselő ellenséges állam valamely polgára is felruházható, akár feltétlenül, akár bizonyos feltételek teljesítésétől téve függővé, amely esetben a licenciát nyert ellenséges alattvaló — kizárólag az engedélyezett kivételes szerződésben megállapított speciális kereskedelmi ágra vonatkozóan — elvileg és jogi szempontból is Nagy-Britannia örökbefogadott alattvalójának tekintendő. *Zsoldos Benő.*

Fővárosi vagy környéki kir. közjegyző (esetleg bankügyész) mellé gyakorlat céljából mint díjtalan volontair ajánlkozik idősebb vagyonos, nőtlen úriember, hagyatékok körül jártassággal bíró harmadéves ügyvédjelölt. Levelek kiadóba. Belső boríték címe: Németh Ferenc. 15330

Ügyvéd hadbavonuló kartársat helyettesítene vagy irodavezetést elvállalna. Címe a kiadóhivatalban. 15361

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

AZ ÚJ POLGÁRI PERRENDTARTÁS
nagy kommentárai
A Franklin-Társulat kiadása

MAGYARY GÉZA dr.

Magyar polgári perjog

E perjogi kézikönyv az új perrendtartás alapján rendszerbe foglalva adja a nagyfontosságú anyagot 996 oldal terjedelemben. Szerző nem elégszik meg a *Pp.* és *Ét.*-ben felvett anyaggal, hanem a polgári perjog egész körét világosítja meg. Minden jogász, ki a perjog iránt érdeklődik, nagy haszonnal forgathatja e könyvet.

Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST

Polgári perrendtartás

(1911 : I. t.-c.) magyarázatokkal.

Szerző, mint kir. kúriai tanácselnök résztvett e nagyfontosságú törvény előkészítő munkálataiban s igy a legközelebbről szerzett tapasztalatok alapján látta el magyarázatokkal. A törvény e kiadása inkább kézikönyv és főcélja: a jogkeresőket az új törvénybe bevezetni. A kézikönyv könnyebb kezelését előmozdítja a nagy szorgalommal összeállított tárgymutató.

Ára 20 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 11. szám. Budapest, 1915 március 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Pap Dezső* kereskedelmi minisztériumi min. osztálytanácsos: A csődön kívül köthető kényszeregyezség. — *Dr. Doleschall Alfréd* egyetemi professzor: A sajtóról szóló törvény magyarázata. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd: A katonai becsületbüntetések joghatálya Magyarországon. — *Dr. Hevesi Illés* budapesti törvényszéki bíró: A járulék a Pp. fellebbezési eljárásában. — *Kocsán János* nagyváradi kir. törvényszéki bíró: Hatáskör a törvényes gyermek tartása kérdésében a Pp. szerint. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A csődön kívül köthető kényszeregyezség.

— Dr. Pap Dezső jogászegyleti előadása. —

A csődön kívül köthető vagy dr. Schreyer Jakab úrnak találó elnevezése szerint csődelhárító kényszeregyezség intézményének célszerűségéről, szükségességéről beszélni ma már azt hiszem teljesen felesleges. A mai gazdasági élet nagy bonyolultsága mellett könnyen megtörténhetik, hogy szerencsétlenül jár az egyik gazdasági alany s elszerencsétlenedése maga után vonja sok más ártatlan gazdasági exisztenciának is bukását. Ha már az elmúlt századokban, azokban az időkben, mikor a gazdálkodás még nem volt világgazdálkodás, mikor a gazdálkodás még egy-egy kicsiny ország szűk területére szorítkozott, szükségesnek tartották a törvényhozási intézkedéseket a csőd súlyos következményeit meg nem érdemlő adós sorsának enyhítésére, illetve e súlyos következmények elhárítására, mennyivel szükségesebb ez ma, mikor a társadalmi gazdaság világgazdaságot jelent. És ha azt látjuk, hogy a mienknél gazdaságilag fejlettebb országok túlnyomó része is megvédi ártatlanul elszerencsétlenedett adósait, hitelviszonyainak nemcsak hogy nem kárára, de egyenesen javára, akkor sok szóbeszéd nélkül be kell látnunk, hogy szakítanunk kell végre nekünk is az eddigi felfogással, mely hitelünket féltette ez intézménytől, mikor pedig az, mert elhárítja a csődnek úgy az adósra, mint a hitelezőkre súlyos következményeit, épen a hitelérdekek megóvásának egyik leghathatósabb biztosítéka. Ezért, de meg azért is, mert ha van idő, amely ez intézmény behozatalát korszerűvé teszi, akkor az a mai idő, a legmelegebb örömmel üdvözlöm, hogy a Tervezet, a megvalósulás reményét keltve, előttünk fekszik.

Az idő előrehaladottsága folytán nem kívánok rendszeres fejtegetésekbe bocsátkozni, hanem már csak azért is, hogy álláspontom annál világosabban kidomborodjék a törvénytervezet egyes rendelkezései tekintetében, csak arra szorítkozom, hogy annak rendszerét és szakaszai sorrendjét követve tegyek néhány észrevételt, inkább csak azért, hogy bizonyos szempontokat hozzak fel és alkalmat adjak a gondolkodásra abban az irányban, nem volna-e helyes a törvénytervezetben elfoglalt álláspontot egyes részletekben a tudomány által szintén megokolt más állásponttal helyettesíteni, vagy a törvénytervezetben amúgy is kifejezésre jutó célzatnak még kétségtelenebb és félreérthetetlenebb kifejezést adni.

Az *1. §.* utolsó bekezdésének az a rendelkezése, mely szerint az egyezség a hitelezőknek az adóstársak és kezesek ellen fennálló jogait nem érinti, az adóstársak és a kezesek jogos érdekeinek megóvása szempontjából némi kiegészítést igényel. Kétségtelen ugyanis, — bárha a tervezet nem is mondja ki, noha kimondása egyáltalán nem volna felesleges, — hogy a kényszeregyezség folytán az adóstársak és a kezesnek visszakövetelési joga az adós ellen megszűnik. Hiszen e jog fenmaradása ellenkeznék a kényszeregyezségnek alapgondolatával és teljesen illuzóriussá is tehetné annak eredményeit. Módot kell tehát adni az adóstársaknak és a kezeseknek arra, hogy követeléseiket az adósnak legalább a kényszeregyezségbe bevont vagyona ellen érvényesíthessék. Hogy joguk van erre ama visszköveteléseik tekintetében, melyek az egyezségi eljárás megindulása előtt keletkeztek, az kétségtelen. De módot kell nekik adni arra is, hogy ha már tervezetünk helyes rendelkezése szerint az egyezség az ő szavatosságukat nem érinti, a hitelező kielégítésével legalább ők léphessenek annak jogaiba. Hiszen ha kielégítik a hitelezőt, akkor ennek mi érdeke sem fűződik már a kényszeregyezséghez, viszont az adóstársnak és kezesnek nem csekély érdeke fűződik ahhoz, hogy követelésének hányadrészét kapja meg az egyezség révén. Miként a hagyaték felszámolására vonatkozó rendelkezésekkel kapcsolatban ez a tervezet 35. §-ában történik, legalább is utalni kellene tehát a csődtörvénytervezet 68. §-ának idevonatkozó rendelkezésére. Az itt szóban levő jogos érdekek szempontjából azonban magának a csődtörvénytervezetnek szóban levő rendelkezése sem egészen kielégítő. Azt mondja ugyanis az említett 68. §., hogy a közadós kezesei és egyetemleges adóstársai azokat a fizetéseket, amelyeket az elvállalt kötelezettségnél fogva később kellene teljesíteniök, a csődtömeg ellen bejelenthetik, amennyiben a követelést maga a hitelező nem érvényesíti. Elégtelen t. i. ez a rendelkezés annyiban, amennyiben nem ad *egyenes jogot* a kezesnek és adóstársnak arra, hogy az egyezségi eljárás megindulása után a hitelezőt kielégíthesse és így helyébe léphessen. Elképzelhető ugyanis oly eset, hogy a hitelező épen azért, mert tudja, hogy követelése a kezesnél úgyis biztosítva van, az egyezségi tárgyaláson az adóssal szemben meg nem okolt engedékenységet tanusít. Elejét kell tehát venni annak, hogy a kezes helyrehozhatatlan kárára, az ő kizárásával, de az ő rovására egyezzék egymással az adós és a hitelező.

A *2. §.* négy pontban taxative sorolja fel azokat az okokat, melyek fenforgása esetében az eljárás meg sem indítható. Az első három pont ellen, amennyiben azokban az az elv érvényesül, hogy a kényszeregyezség előnye csak a jóhiszemű, nagyfokú gondatlanság vádjával nem illethető, szerencsétlen adóst illesse meg, észrevétel nem tehető. Annál aggályosabb azonban a negyedik pont, mely szerint nem indítható egyezségi eljárás, ha az adós akár csődben, akár pedig a jelen törvény szerint kényszeregyezséget már kötött és a csőd megszüntetése, illetve az egyezség megkötése óta tíz év még nem telt el. E szabály csak úgy volna megokolható, ha tisztességes vállalkozóval egyáltalán nem történhetnék meg, hogy tíz év leforgása alatt egyszernél többször is jusson fizetési zavarba. Ez a feltevés azonban a társadalmi gazdálkodás mai strukturája mellett nélkülöz minden alapot. Hiszen maguk az általános válságok, melyek önhibájukon kívül magukkal sodorhatják a legtisztességesebb vállalkozót is, kimutathatólag évtizedenként, sőt még ennél is rövidebb időközökben követik egymást. Belső megokoltság hiányában tehát ezt a szabályt, mely merevségében egyaránt sújthat tisztességtelen és tisztességes vállalkozót és sújthatja ez utóbbival a hitelezőket is, teljesen mellőzni vagy legalább is lényegesen enyhíteni kellene. Az osztrák *Ausgleichsordnung* is csak azt mondja e tekintetben, hogy a bíróság visszautasíthatja (de nem köteles visszautasítani) az egyezségi ajánlatot, ha annak beadása előtt egy éven belül volt már sikertelen egyezségi ajánlat.

Az *5. §.* a fizetésmegszüntetésről szóló bejelentés kelléke gyanánt csak az adós tartozásainak, vagyonából azonban csak ingatlanainak és egyéb telekkönyvezett jogainak feltüntetését kívánja meg. Bizonyára összefügg ez a tervezetnek azzal az álláspontjával, mely szerint nem kívánja meg, hogy az adós a fizetésmegszüntetésről szóló jelentésében mindjárt egyezségi ajánlatot is tegyen. Ezért intézkedik aképen, hogy a vagyonkimutatást és a mérleget már csak az egyezségi eljárás megindítása után a hitelezők gyűlése számára kell elkészíteni. Vitatható, célszerű-e az egyezségi eljárás megindításának feltételeképen egyezségi ajánlat tételét is megkívánni, bizonyos azonban, hogy a tervezetnek álláspontja sem teszi feleslegessé az adósnak oly irányú kötelezését, hogy az eljárás megindítására irányuló bejelentéséhez a tartozások jegyzékén kívül csatolja a vagyonkimutatást is. Némi biztosítékot jelentene, az ellenőrzésnek némi lehetőségét nyujtaná ugyanis ez a kötelezettség egyfelől arra, hogy az eljárás nem pusztán időhaladék nyerése céljából kéretik, másfelől arra, hogy az eljárást kizáró okok nem forognak fen, végül arra, hogy az adós már az eljárás megindítása után nem csökkenti vagyonának a hitelezők kielégítésére szolgáló álladékát.

A *6. §.* feltétlenül kizárja annak a lehetőségét, hogy az adós ellen a bejelentés napjától fogva külön kielégítési jogokat lehessen szerezni. Úgy az adós, mint a hitelezők szempontjából egyaránt megokolt volna, ha ez a szabály nem érvényesülne teljes merevségében. Bizonyára minden körülmények közt helyén van ez az ingyenesen szerzett külön kielégítő jogok tekintetében. De miért akadályozza meg a törvény, hogy az adós, kinek vagyona esetleg felül is múlja tartozásait, kellő kautelák, a vagyonfelügyelő beleegyezése, a bíró jóváhagyása mellett külön kielégítő jog engedése alapján ne jusson oly hitelhez, mely esetleg csak pillanatnyi fizetésképtelenségét egy csapásra megszünteti és őt oly helyzetbe hozza, hogy az esedékes tartozások teljes kielégítése mellett folytathassa üzemét.

Megfontolandó, helyes-e a *7. §.* utolsó bekezdésének az a rendelkezése, mely szerint a bíró 50,000 K-t meg nem haladó összegű tartozás esetében vagyonfelügyelőnek kirendelését mellőzheti. A költségkímélés szempontja, mely e rendelkezést egyedül okadatolhatja, alárendelt jelentőségű azokkal az előnyökkel szemben, melyekkel a vagyonfelügyelet úgy az adósra, mint a hitelezőkre jár. Nem szólva az utóbbiakról, akiknek tekintetében ez nyílvánvaló, előnyös az az adósra is, ha a vagyonfelügyelő működésében kellő garancia van arra, hogy az adós minden tekintetben kifogástalanul járt el és mala fide mit sem vont el a hitelezők elől. A vagyon és a tartozások összeállítása körül épen a kisebb, tanulatlanabb adós szorulhat továbbá leginkább a vagyonfelügyelő szakavatott támogatására. Természetes azonban, hogy a vagyonfelügyelet költségessége nagyon megkeserítheti ezt az előnyt. Ezzel kapcsolatban, de ettől függetlenül is egyáltalában nem helyeselhető a tervezet 10. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a vagyonfelügyelő díjazása szabad egyezkedés tárgya az adós és a vagyonfelügyelő közt. Összefügg ez azzal a kérdéssel, kinek az érdekeit képviseli a vagyonfelügyelő. A 10. §. imént említett rendelkezéséből arra lehetne következtetni, hogy ő kizárólag az adós érdekképviselője. A tervezet 8. §-ának abból a rendelkezéséből viszont, hogy a vagyonfelügyelőt lehetőleg a hitelezők sorából kell kirendelni, továbbá a 18. §-nak abból a rendelkezéséből, hogy a vagyonfelügyelő a hitelezők bizottságának utasításaihoz és határozataihoz kötve van, arra lehet következtetni, hogy a tervezet álláspontja szerint ő egyedül a szavazásra jogosult hitelezők érdekképviselője. Egyik álláspont sem volna helyes azonban. A csődön kívüli kényszeregyezség természeténél fogva a vagyonfelügyelő az adós és az összes hitelezők érdekeinek megóvására hivatott, annak a bírónak szempontjait köteles érvényesíteni és elsősorban annak a bírónak köteles szolgálatára lenni, aki az egyezség érvényessége fölötti döntésre hivatott. Épen azért díjazása mérvének megállapítása sem az adósnak, eljárása szabályainak megállapítása sem a hitelezők bizottságának, hanem mindkettő kizárólag a bírónak feladata. És épen azért, ha már nem is kívánjuk meg azt, hogy a vagyonfelügyelő bírósági személy legyen, kifejezetten intézkedni kellene az iránt, hogy a vagyonfelügyelő érdekelt ne legyen ; ne legyen az tehát sem úgy, mint a tervezet javallja, a hitelezőknek, sem a versenytársaknak, sem az adós rokonainak sorából kinevezhető. És végül kifejezetten intézkedni kellene az iránt is, hogy a vagyonfelügyelő rendelkezései és magatartása ellen mindkét fél a bíróságnál kereshessen orvoslást, aki a kötelességét hanyagul vagy nem híven teljesítő felügyelőt, amiként az abból, hogy a megbízást ő adta neki, következik is, állásától elmozdíthassa. Kapcsolatos ezzel a kérdéssel, helyes-e, hogy a felügyelő mellé esetleg kirendelendő bizottságot a hitelezők válasszák. Helyesebb volna e tekintetben is szabadabb kezet engedni a bírónak, amint a bizottság kirendelése tekintetében az e tárgyú törvényerejű osztrák rendelet sem köti a bírót feltétlenül a hitelezők választásához.

A *21. §.* két nagyjelentőségű kérdés szempontjából igényel megfontolást. Az egyezség érvényességének e szakasz szerint az a feltétele, hogy az azt elfogadó hitelezők tőkekövetelései a szavazásra jogosult valamennyi hitelező tőkekövetelésének legalább kétharmadát tegyék ki. Tudomásom szerint a mienk volna az egyetlen törvény, mely az egyezség elfogadásához kizárólag a tőkeérdekeltség bizonyos minimumát kívánná meg és teljesen eltekintene a szavazásra jogosult hitelezők személyének figyelembevételétől. Megtörténhetik azonban, hogy arra az egy vagy több hitelezőre, aki vagy akik a tőkekövetelések kétharmadát képviselik; az egyezségi tárgyalás eredménye relative sokkal kisebb jelentőségű, mint amilyen, talán az exisztenciát érintő jelentősége lehet a megmaradt egyharmad részben participáló kisebb hitelezőkre annak, hogy az egyezség milyen feltételek mellett jön létre. Ily eshetőségekre való figyelemmel el kell ismerni, hogy a a személyi érdekeltség teljes kikapcsolása aggályos eredményekre vezethet.

A második fontos kérdés a rokonok szavazati jogához fűződik. Az eset körülményeire való tekintet nélkül feltétlenül kizárni a rokonokat nem volna szabad. Az ily rendelkezés folytán ugyanis ép olyan vagy még visszásabb következmények lehetőségével kell számolnunk, mint aminőkre pusztán a tőkeérdekeltség figyelembe vétele vezethet. Megtörténhetik ugyanis, hogy úgy számát, mint tőkeérdekeltségét tekintve törpe minoritás dönt afölött, legyen-e vagy mily feltételek mellett legyen egyezség. Egyetlen hitelezőtől, aki nem rokon, akinek bár tőkeérdekeltsége sem jelentékeny, függ így az esetleg létükben veszélyeztetett rokonok egész sorának érdeke. E visszás következmény elhárítására több mód kínálkozik : az élet szükségleteinek azonban csak az oly megoldás felel meg, mely a kérdés eldöntésénél a bírói belátás érvényesülésének elég tág teret enged.

Tervezetünk nem követi egyes külföldi törvényhozások példáját a tekintetben, hogy az egyezség érvényességéhez megkívánja a tárgyaláson megjelent vagy képviselt azoknak a hitelezőknek aláírását, akik az egyezséget elfogadják. Annál nagyobb súlyt kell helyezni arra, hogy az egyezség érvényessége fölött döntő bíróság elhatározásának megkönnyítése, esetleg lehetővé tétele végett az egyezségi tárgyaláson felvett jegyzőkönyv mindazokat az adatokat tartalmazza, melyekből egyfelől az eljárás törvényessége, másfelől a hitelezők állásfoglalása, az adós magatartására vonatkozó adatok kétségtelenül megállapíthatók. Hogy jegyzőkönyvet kell vezetni, az kitűnik a 13. §. harmadik bekezdéséből, de a jelzett szempontból nem ártana talán magában a törvényben előírni a jegyzőkönyv tartalmának lényeges kellékeit, a most megbeszélt 23. §-sal kapcsolatban különösen azt, hogy az egyes hitelezőknek szavazatát és az egyezséghez való hozzájárulás megtagadásának esetleges megokolását a jegyzőkönyvben mindenesetre fel kell tüntetni.

A *25. és 26. §-okkal* kapcsolatban, melyek az egyezség jóváhagyásának megtagadásáról és az egyezség jóváhagyása vagy jóváhagyásának megtagadása ellen intézhető jogorvoslatokról rendelkeznek, szembetűnik az az ellentét, mely egyfelől a 2. §., másfelől a most említett 25. §. közt megállapítható. A 25. §. szerint a bíró csak megtagadhatja, de nem köteles megtagadni a jóváhagyást oly okok fenforgása esetében, melyek miatt az eljárást a 2. §. szerint meg sem lehetne indítani vagy meg kellene szüntetni. Ezt az ellenmondást mindenesetre ki kellene küszöbölni. Egyébként pedig az egyezség jóváhagyása tekintetében is a tervezettnél nagyobb szabadságot kell engedni a bírónak. Meg kell adni neki nevezetesen a jogot arra, hogy az egyezség tartalmát felülvizsgálhassa és mérlegelhesse, különösen azoknak a hitelezőknek az érdekeit is, kik az egyezség megállapításában bármi okból részt nem vehettek. Ezzel kapcsolatban nem helyeselhető a 26. §-nak az a rendelkezése sem, mely szerint a jóváhagyó határozat ellen csak azon az alapon van felfolyamodásnak

helye, hogy az egyezség a törvényben meghatározott többség hiányában hagyatott jóvá, más alapon pedig csak akkor, ha a szavazásra jogosult hitelezők tőkeérdekeltségének legalább egy ötöd része ellenezte azt. A bírói belátás érvényesülésének biztosítását ki kell egészíteni a jogorvoslás igénybevételének a megkönnyítésével.

Nem eléggé áttekinthetők a *31. §.* ama rendelkezésének jogkövetkezményei, amely szerint ha az adós az egyezséggel elvállalt kötelezettségeinek nem tesz eleget, az egyezség értelmében tett leengedések hatályukat vesztik. Mi történik pl., ha az adós egynek a kivételével valamennyi hitelezőjét kielégítette már az egyezség értelmében? Felborul-e már most önmagától a túlnyomó részében már teljesített egyezség azért, mert az abból folyó utolsó kötelezettség teljesítése körül valaminő, esetleg könnyen is orvosolható fennakadás állott be? Ez a *par conditio creditorum* elvének oly merev érvényesítése volna, melyet a gyakorlatban könnyen megszenvedhetnének maguk a hitelezők is. A tervezet az egyezség ily okból származó felborulásának előfeltételeül még azt sem kívánja meg, hogy ha van adóstárs vagy kezes, az egyezség értelmében támasztott követelés előbb ezekkel szemben érvényesíttessék. Kérdés azonban, elég-e még ez is az egyezség lehető hatályban tartásához fűződő fontos érdekek szempontjából. Lehet-e annak, hogy az adós esetleg teljesen önhibáján kívül nem képes kötelezettsége talán csekély részének eleget tenni, súlyosabb következménye, mint az adós oly rosszhiszemű eljárásának, melynek alapján a 32. §. értelmében az egyezség érvénytelenítése kérhető.

Az egyezség nem teljesítésének következménye különben a csőd.

Feléledjen-e ebben azoknak a hitelezőknek is eredeti követelése, akiknek követelése az egyezség értelmében teljesen vagy részben ki lett már elégítve? Csak utalnom legyen szabad itt az osztrák *Ausgleichsordnung* 54. §-ára, mely szerint: «Ha az egyezség teljesítése előtt csőd nyittatik, az egyezségben érdekelt hitelezők nem kötelesek visszatéríteni azt, amit *jóhiszeműleg* már kaptak. Követeléseiket ellenben teljesen törlesztetteknek kell tekinteni, ha az egyezségben megállapított összeget már megkapták; ellenkező esetben csak oly hányadban tekinthető törlesztettnek, mely a már fizetett és az egyezség szerint még fizetendő összeg egymás közti arányának megfelel.» Ha pedig az egyezségi tartozás nem teljesítése dacára sem kerül csődre a sor, miért legyen egyáltalán a nem teljesített tartozásnak visszahatása a már teljesítettekre is.

Nem merítettem ki az előadottakban a tervezet egyes rendelkezéseivel kapcsolatban felvetődő kérdéseket. Nem látható be pl., miért kell hivatalból visszautasítás terhe alatt közkereseti társaságnál valamennyi tagnak, betéti társaságnál valamennyi beltagnak aláírni a fizetésmegszüntetésről szóló bejelentést (4. §.), noha nyílvánvaló, hogy egy tagnak véletlen akadályoztatása lehetetlenné teszi így, és pedig úgy a hitelezőknek, mint az adósnak kárára az eljárás megindítását. Mi ok van arra, hogy eltérjünk e tekintetben a csődjogi szabályoktól, melyek szintén nem kívánják meg valamennyi tagnak aláírását a csődkérvényen (Csődtörvénytervezet 81. §.). Nem látható be, hogy további példát is említsek, az sem, miért legyen a bírónak az a határozata, melylyel nyomós okból felmentheti az adóst az alól a kötelesség alól, hogy az egyezségi tárgyaláson személyesen jelenjen meg, a hitelezők tőkekövetelésеik szerint számított többségének határozatához kötve. Hiszen megtörténhetik így, hogy egyetlen rosszindulatú hitelező a többi hitelezőnek és a bírónak jobb meggyőződése ellenére is teljesen megakadályozhatja az egyezség létrejöttét, noha igazán nyomós ok forog fenn az adós távolmaradására és noha nincs is szükség személyes jelenlétére. Annyit már csakugyan rá lehetne bízni a bíróra, hogy adott esetben ő maga ítélje meg azt, hogy oly szükséges-e a nyomós okból távollevő adós jelenléte a tárgyaláson, hogy anélkül az egyezség meg nem köthető. De nem foglalkozom tovább ezekkel a részletekkel, melyeknek megfontolása a végleges szövegezésnek a dolga. Az előttünk fekvő törvénytervezet alapján a végleges szöveg megállapítása bizonyára nem okoz majd nehézségeket.

A sajtóról szóló törvény magyarázata.*

II.**

Nagy részletességgel foglalkozik a munka a helyreigazítási jog és kötelesség kérdésével. Melyet minden gyakorlati kiágazásában bonckés alá venni és értelmezni annál háladatosabb és kívánatosabb feladat, mert a hazai jogéletben új institutum létére a törvénykezési háttér hiányában van. Pedig magának az új S. T.-nek vonatkozó rendelkezéseiről sem mondhatni, mintha elsőrangú szabatossággal lennének megfogalmazva. Ami egyebek között a 21—22. §-oknak a 30. §. 1. pontjához való viszonylata tekintetében is konstatálható. Meg is ragadta szerzőnek figyelmét épen úgy, mint az a kérdés, hogy az érdekelt fél mennyi ideig fordulhat bírósághoz a helyreigazítás iránti panaszával, (94., 100—101. lap.)

A S. T. 21. §-a szerint panasznak van helye, ha a szerkesztő a helyreigazító nyilatkozat közzétételére vonatkozó kötelességének törvényszerűen eleget nem tesz. Mivelhogy a helyreigazító nyilatkozat közzétételére vonatkozó kötelességnek törvényszerűségét a 20. §. határozza meg, ahol az a rendelkezés is foglaltatik, hogy a helyreigazító nyilatkozathoz az időszaki lap ugyanazon számában megjegyzést fűzni nem szabad: a panaszjog a 21. §. alapján akkor is fennállónak látszik, ha a szerkesztő a helyreigazító nyilatkozatot közzétette ugyan, de ahhoz megjegyzést fűzött. Csakhogy a 22. és 23. §-ok szerkezete csupán a helyreigazító nyilatkozat közzétételének megtagadásával számol. Ezeknek a §-oknak a 21. §-szal való egybevetése épenséggel nem zárja ki azt az értelmezést, hogy az utóbbi törvényszakasszal megállapított panaszjog nem érvényesíthető azon a címen, mert a szerkesztő a helyreigazító nyilatkozathoz megjegyzést fűzött. A 22. §-hoz fűzött magyarázatában (96. l.) szerző is abból látszik kiindulni, mintha azon szakasz alapján a bíróság csakis a közzététel megtagadása miatt emelt panasz tárgyában határozhatna. Minthogy pedig a 30. §. 1. pontja elkülönített büntetőjogi szankció alá helyezi, ha a szerkesztő a helyreigazító nyilatkozathoz a 20. §. ellenére megjegyzést fűz, mégis anélkül, hogy ezt a kihágást is csak a sértett fél indítványára üldözhetőnek minősítené és a 21—22. §-ok sem rendelik, hogy a panasz folytán kihívott bírósági ítéletek a 30. §. 1. és 2. pontjai szerint való kihágás tárgyában is rendelkezzenek: ez okokon jurisdictionalis zavarok veszélye épenséggel nincs kizárva.

A törvénynek különlegesen abbeli hiányosságát, hogy elmulasztotta a 30. §. 1. pontja szerint való kihágásnak bírósági megállapítását kapcsolatba helyezni a helyreigazító nyilatkozat törvényszerű közzétételének elmulasztásával, a törvényszerű közzététel alatt a megjegyzés nélkül való közzétételt is értve: szerző azzal a magyarázattal igyekszik pótolni, melynélfogva a S. T. 30. §. 1. pontja szerint való kihágás is csak akkor állapítható meg, ha a nyilatkozó a szerkesztő ellen panaszt emel (94. lap). Ugyanezt a nézetet vallja a 30. §. 2. pontja szerinti kihágás tekintetében is (100. lap). Mert — mint mondja — panasz nélkül a bíróság eljárást nem indíthat (u. o.). Csakhogy maga a törvény a bíróság határozatát csakis a helyreigazító nyilatkozat törvényszerű közzétételére irányuló kötelezettség megállapítása körül köti a sértett fél panaszához és nem létesített kapcsolatot a panasz megtétele és a 30. §. 1. és 2. pontja szerint való kihágás megállapítása között, indítványra üldözendőnek pedig kifejezetten csak a 30. §. 3. és 4. pontjában minősített kihágást mondja. Ugy, hogy a törvénynek szószerint való strikt magyarázata alapján nincs kizárva, hogy pusztán csak a 30. §. 1. és 2. pontja szerinti kihágás akkor is megállapíttassék, ha a helyreigazító nyilatkozat törvényszerű közzétételére vonatkozó panasz nem is lett előterjesztve, legszorosabb magyarázat szerint az ezen kihágások miatt való eljárás hivatalból lévén folyamatba teendő.

Épen úgy szó fér szerzőnek azon álláspontjához, mely szerint a sértett fél a S. T. 21—23. §-ai szerinti ítélet kieszközlése végett csak a 30. §-ban minősített kihágások elévülési határideje alatt élhet panaszjogával (101. lap). Mert a panasz tartalma nem merül ki a kihágás megállapítása iránti aktorátusban. Mivelhogy pedig maga a törvény a 21. §. szerint előterjesztendő panasz

* Dr. Vaikó Pál kúriai bíró: A sajtóról szóló törvény magyarázata. Athenaeum. 1914.

** Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

végső határidejét nem határozza meg: strictum jus szerint a panasz előterjesztése nincs határidőhöz kötve.

Az új S. T. tömeges büntető rendelkezéseinek értelmezése körül több tekintetben nem értek egyet a szerzővel, akit mintha éleslátásában ennek a matériának szövevényessége itt-ott megtévesztett volna. Amikor pl. a 24. §. 1. pontját nem látja fenforogni akkor, ha a kéziratnak kiszedése nem annak tartalma miatt, hanem más okból lett megtagadva (106. lap). Szerzővel szemben úgy hiszem, hogy amennyiben a kiszedés a kéziratnak nyílvánvalóan és félreismerhetetlenül büntetőjogi minősítés alá eső tartalma miatt lett megtagadva, kiváltképen ha a tartalomnak ez a jellege bíróilag is konstatáltatik, ez esetben a 24. §. 1. pontjának első része a nyomdai alkalmazottal szemben semmiképen sem alkalmazható. Az a körülmény, hogy a nyomdai alkalmazott sajtójogilag a nyomtatvány tartalmáért nem felel (107. lap), nem szüntetheti meg azt az általános jogot, melynélfogva senki sem tartozik egy nyílvánvalóan és félreismerhetetlenül bűncselekmény elkövetésénél vagy akár csak előkészítésénél is bármiképen közreműködni. Bárha szerző sem helyezkedik a nézetem szerint egyedül legális arra az álláspontra, melynélfogva az új S. T. strikt értelmezése szerint a kezdettől fogva kaució nélkül való politizálás ezen a címen egyáltalán nem büntethető és az eddig megnyilatkozott kúriai gyakorlattal egyetértve (130—131. lap), már munkájának elején (10. lap) azt a nézetet vallja, hogy a szóbanforgó eset a korábbi joghelyzettel szemben ezidőszerint csak sajtórendőri kihágásként kezelhető: mégis más helyütt, a 24. §. 4. pontjának bírálata és tökéletlen szerkezetének példával megvilágítása alkalmán (110—111. lap) úgy nyilatkozik, mintha a kaució nélkül megindított lap első számában történt politizálás a 24. §. 4. pontja alá eső sajtórendőri vétséget konstituálna. Elnézésnek tudom be azt is, amikor a 24. §. 5. pontja tárgyalásakor azt mondja, hogy amennyiben megállapíttatik, hogy nem az a tényleges szerkesztő, aki a hatóságnál be van jelentve és egyúttal megállapíttatik, ki a tényleges szerkesztő: akkor a sajtóvétségért tartozandó sajtójogi felelősségből a bejelentett strohmann szerkesztő kiesik és helyébe az lép, aki ténylegesen gyakorolta a szerkesztői jogokat (112. lap). Holott a felelős szerkesztő ismérveinek tárgyalása alkalmával (48—49. lap) szabatosan megállapítja, hogy felelős szerkesztő alatt azt a fizikai személyt kell érteni, aki a hatóságnál mint ilyen bejelentve és elfogadva lett s aki tényleges szerkesztői jogokat gyakorol is.

Szerzőnek a sajtójog minden árnyalatában való alapos tájékozottsága és otthonossága mellett magától értetik, hogy holmi szürke elméleti megkülönböztetések által meg nem tévesztetten állapítja meg a sajtóvétségnek törvény szerint való igaz fogalmát és tartalmát. Ami az új S. T. 32. §-ában foglalt meghatározás és annak kormányhatósági indokolása alapján nem is olyan komplikált művelet. Annál aggasztóbb, hogy a törvénynek eddig készült «magyarázatai» szinte megdöbbentő tájékozatlanságot tanusítanak a szóbanlevő matéria tekintetében; a helyreigazítás tehát valójában helyénvaló volt. Épen a munkának időrendben való előzői részén ezen vonatkozásban konstatálható végzetes tévedések ténye mellett kiváló figyelmet érdemelnek szerzőnek a sajtójogi bűncselekmények törvény szerint való karakterisztikonjára vonatkoztatott (160—164. lap) és azon fejtegetései, melyekben kimutatja, hogy a különleges sajtójogi felelősség szempontjából az új S. T. egyáltalán nem szervezett meg új sajtóvétséget. Sem sajátképenieket, sem nem sajátképenieket (101—102. lap, 119—120. lap). A bírálat közben is mindig kötelezőnek érzett tárgyilagosság mégis annak konstatálására késztet, hogy a sajtóvétségek igaz lényegének és természetének elméletileg és gyakorlatilag egyaránt tapasztalható félreismerését részben maga a törvényhozás és a törvényalkotási hivatalos segédforrások is táplálták.

Már bírálatom első részében utaltam volt reá, hogy amikor az 1897 : XXXIV. tc. 15. §-ának II. része a 17. §. 2. pontjában említett bűncselekményeket azonképen állította be, mintha azoknak törvényszéki hatáskörbe történt utaltatása kivétel volna a sajtóvétségeknek esküdtbírósági hatáskörbe tartozandóságának szabálya alól, akkor tévesen minősítette az ítéletileg marasztalt sajtóterméknek újból való közzétételét sajtó útján elkövetett bűncselekménynek. Ha pedig szerző a sajtótörvény egynémelyik magyarázójának szemére lobbantja, hogy sajtóbűncselekménynek tekintik a zárt tárgyalásoknak közzétételét is (162—163. lap): akkor a magyarázóknak szolgáljon mentségül, hogy magához az 1897 : XXXIV. tc. 20. §-ához készült kormányhatósági indokolásnak álláspontja szerint is (Indokolás 48. lap) «amennyiben a közzététel nyomtatvány útján történt, a 15. §. 2. pontja értelmében az esküdtbíróságok hatáskörébe fog tartozni». És vajjon csak a magyarázóknak vétkéül tudhatjuk-e be a mult törvénykezési gyakorlat ismeretében való tájékozatlanságot, amikor az új S. T. kormányjavaslatának indokolása még annak állítására is vállalkozott (Indokolás 281. lap), mintha «addigi jogszabályaink» még nyomtatvány útján elkövetett *csalást* mint sajtóvétséget is ismertek volna?

Azon kimerítő és éles megfigyelés tapasztalatában, melyben szerző az új S. T. rendelkezéseit részeltette, meglep egyebek között az 50. §. magyarázata körül való szükszavúsága. Ennek indokát csakis abban a programmszerű kijelentésében találom, mely szerint a törvénynek bírálatát lehetőleg kerülte. Mert egyébként bizonyára akadt volna mondanivalója arról is, hogy a főtárgyalásról való távolmaradás épen csak sajtó útján elkövetett bűncselekmények esetében állapíttatott meg az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság önálló jogcímeként, azoknak kerületében is csak vétségek, de nem bűntettek esetén. Valaminthogy az új S. T. 50. §-a a *sajtókihágások* esetében érintetlenül hagyta a B. P. 141. §-ának 5. pontja hatályosságát. De elvégre is szerző jelen munkájában annyi okos megfigyelést tesz, oly sok körültekintéssel és tárgyilagossággal magyarázgatja az új S. T.-t, hogy neki ezekért is köszönettel tartozunk és az elmulasztottakért a számonkérés nincs helyén. Majd pótolja művének következő revideált kiadásaiban. Amelyeknek megjövetele annál kívánatosabb, hogy ezen hivatott munkának útjából mennél sietősebben eltakarodjanak ihlet nélkül való törvénymagyarázóknak sajtó készítményei,

Dr. Doleschall Alfréd.

A katonai becsületbüntetések joghatálya Magyarországon.*

5. Az egyetemi fokozat.

Ami az egyetemi fokozatot illeti, Magyarországon szóról-szóra ugyanaz áll, amit a nemesség elvesztésének joghatályára vonatkozólag kifejtettem.

E kérdés azonban azért bonyolultabb, mert a doktori cím egyes hivatásokban, így pl. az ügyvédi vagy orvosi minősítésben gyakorlatilag összefügg a hivatási jogok gyakorlatával.

Különböztetni kell azonban az orvosi és az ügyvédi hivatás között annyiban, amennyiben a magyar BTK. az ügyvédség elvesztését mint a hivatalvesztés következményét felemlíti, ellenben az orvosi hivatásra vonatkozólag e mellékbüntetés hatálya ki nem terjed.

Az orvost csak ama jogkövetkezmények érhetik, amelyeket hivatásának gondatlan gyakorlására két vétség esetében a törvény megállapít.

Figyelemmel a most említett két hivatás közt fennálló különbségre, azokkal külön kell foglalkoznom.

a) Az orvosi hivatás.

Van oly nézet, mely szerint az orvos egyetemi fokozata csupán nyílvános cím, ellenben a hivatás gyakorlása a címzéstől független. Akik ezt az álláspontot képviselik, arra az eredményre jutnak, hogy a katonai bíróság részéről elítélt orvos hivatását ugyan gyakorolhatja, de a doktori címet nem viselheti.

E tekintetben is ellenkező a nézetem.

Az 1876 : XIV. tc. 43. §-a értelmében az orvosi gyakorlat folytatása Magyarországon az egyetemtől kiállított doktori diplomát feltételez. Hazánkban tehát az orvos számára a doktori fok nemcsak nyílvános cím, hanem egyszersmint minősítés.**

Ezt az egyetemi fokot csak akkor tekinthetjük puszta címnek, ha az idézett törvény 45. §-a szerint a kormány valamely külföldi egyetemtől adományozott ily cím viselését megengedi.

Abban a kérdésben, hogy valamely hatósági beavatkozásnak van-e helye, ha orvos, kit a katonai bíróság e mellékbüntetésre

* Bef. közl. Az előbbi közl. l. a 9. és 10. számban.

** Ugyane felfogást vallják *Karády* és *Vámbéry* a Jogtudományi Közlöny 1897. évf. 1. számában.

ítélt, hivatását gyakorolja, a vélemények ugyancsak eltérnek. Igy például a jogtalan címhasználat kihágását (1879 : XL. tc. 45. §.) látják benne, amely 200 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.*

Azok, akik az orvosi doktori fokozatot minősítésnek tekintik, ehhez a nézethez nem csatlakozhatnak.

Mások azt tartják, hogy az ily orvos a kuruzslás kihágását követi el, minthogy jogosultság nélkül orvosi teendőket végez. (1879 : XL. tc. 92. §.)

Ismét más nézet a következő: a Btk. 15. §-a elrendeli, hogy a magyar állampolgár ellen, ha a magyar állam területén kívül oly büntetendő cselekményt követett el, amelyre a törvény hivatalvesztést állapít meg, e mellékbüntetés kiszabása végett a bűnvádi eljárást akkor is meg kell indítani, ha büntetését már külföldön kiállotta, vagy ha a külföldi erre hivatott hatóság a büntetést elengedte.

Felmerül a további mellékkérdés, hogy mit kell kül- és belföldnek tekinteni.

Ha a hadseregi bíróság Magyarországon ítélkezik, a 15. §. semmiesetre sem alkalmazható, ugyanez áll Horvátországra nézve is. Vitássá válik a kérdés, ha Boszniáról van szó. Bosznia a Kúria felfogása szerint büntetőjogilag nem külföld, de nem is magyar államterület.*

Kétségen kívül áll tehát, hogy a 15. §. alkalmazásáról csak akkor lehet szó, ha a katonai bíróság az ítéletet Ausztriában hozza. De így is csak abban az esetben, ha oly büntetendő cselekmény az eljárás tárgya, amelyre a magyar Btk. a hivatalvesztés mellékbüntetését állapítja meg.

Ennélfogva az összes úgynevezett tiszta katonai bűncselekmények elesnek, minthogy a magyar Btk. e bűncselekményeket természetesen nem ismeri. Ez a különbség egyéb bűncselekményekre vonatkozólag is fennáll, így pl. a becsületsértésre, amelynek a hivatalvesztés a magyar törvény szerint nem mellékbüntetése.

Felmerül egy további nehézség is. A Bp. 25. §-a értelmében a külföldön elkövetett bűncselekményre vonatkozólag az a magyar bíróság illetékes, amelynek területén a gyanusított lakik vagy tartózkodik. Ugyane törvény 302. és 372. §-a szerint a vádlott jelenléte a főtárgyaláson elengedhetetlen.

Mi történjék, ha a katonai bíróság részéről elítélt tartózkodási helye ismeretlen és így a főtárgyalás egyáltalán nem tartható meg.

Látnivaló tehát, hogy ennek az úgynevezett utóeljárásnak lefolytatása mily nehézségekbe ütközik.

Végül szerepet játszik az a kérdés is, mennyiben tekinthető az egyetemi fokozat elvesztése polgári jogkörbe való belenyúlásnak.

Ha erre a kérdésre igennel felelhetnénk, a katonai bíróságok az egyetemi fokozat elvesztését ép oly kevéssé mondhatnák ki, mint ahogy a cselekvési és végrendelkezési képesség elvesztéséről nem ítélkezhetnek.

Az egyetemi fokozat elvesztése annyiban belevág a polgári jogkörbe, amennyiben oly jogokról van szó, amelyeket az elítélt (ritka kivételektől eltekintve) a katonai szolgálat megkezdése előtt, tehát oly időben szerzett meg, amelyben nem állott a katonai bíráskodás hatálya alatt.

Olyan jogok ezek, melyek az elítéltnek a katonai bíróság hatásköréből való kiválása, a büntetés elszenvedése, a polgári életbe való visszalépése után lehetővé tennék, hogy arra a pályára lépjen, amely rendszerint a további életfenntartásnak egyedüli eszközét nyújtja.

Ha a mellékbüntetésnek teljes hatálya volna, ez (ismét kivételes esetektől eltekintve) az elítéltnek és ártatlan családjának gazdasági megsemmisítését jelentené.

Ha e mellékbüntetés következményei ily drákói hatásúak is, mégsem tagadhatjuk meg a katonai bíróságoknak e becsületbüntetések alkalmazására vonatkozó jogosultságát, mert a «polgári jogok» területe nem terjed oly messzire, hogy alatta az akadémikus hivatások gyakorlását is érthetnők.

Ezt Ausztriában nem is célozták, amennyiben az ottani polgári Btk. ugyancsak ismeri e mellékbüntetést s azt azon idő óta is alkalmazzák, amelyben a polgári jogok korlátozásának kérdését az említett értelemben szabályozták.

E mellékbüntetés érvényessége ellen Magyarországon mégis lehetne egy argumentumra hivatkozni.

A Btk.-et életbeléptető 1880 : XXXVII. tc. 17—19. §-ai a következő elveket állítják fel: a korábbi törvényekben megjelölt mellékbüntetések joghatálya, amennyiben az új Btk. e mellékbüntetéseket nem ismeri, a Btk. életbelépésével megszűnik. Ha az új törvény is ismeri e mellékbüntetést, akkor az az elítélt kérelmére hatályon kívül helyezhető, amennyiben a mellékbüntetés oly bűntettnek a következménye, amelyre az új törvény azt nem alkalmazza. Ha a mellékbüntetést más mértékben alkalmazták, mint ahogy az új törvény szerint lehetséges, akkor erre vonatkozólag is az új törvény irányadó.

Azt állíthatnók tehát, hogy a mellékbüntetések nemére és mértékére vonatkozólag hazánkban csak az életbeléptetési törvények e rendelkezései volnának alkalmazhatók. De a katonai Btk.-ek részint ugyanazon a területen, részint a monarchia egyéb részeiben már az új magyar törvények előtt hatályban állottak, úgy, hogy az életbelépési törvény a szóbanforgó kérdésben figyelemben nem részesülhet.

Véleményemet tehát abban foglalom össze, hogy a monarchiának minden katonai bírósága jogosult az egyetemi fok elvesztésében álló mellékbüntetés megállapítására, de az ily ítéletnek csupán akkor van teljes, az elítélt későbbi polgári életébe is átnyúló hatálya, ha osztrák vagy horvátországi, vagy Bosznia-Hercegovinai illetőségű állampolgárról van szó. Ha azonban a terhelt Szent István koronájának egyéb országaiban illetékességgel bíró állampolgár, az ítélet e részének csak addig van hatálya, amíg az elítélt katonai bíráskodás alatt áll. Ha az illető, miután reá vonatkozólag e jurisdictio már megszűnt, túlteszi magát az ítéleten, a címet viseli és pl. az orvosi hivatást gyakorolja, ezzel nem követ el oly cselekményt, mely miatt bűnvádi úton felelősségre lenne vonható.

Utólagos eljárásnak a magyar polgári büntetőbíróság előtt helye lehetne, de csak akkor, ha az Ausztriában (esetleg talán Boszniában is) székelő katonai bíróság a horvátországi illetőségű magyar állampolgár, vagy osztrák állampolgár, vagy boszniai tartományi illetőségű egyén felett ítélkezett s végül, ha oly bűncselekményről van szó, amelyre a magyar törvény a hivatalvesztés mellékbüntetését állapítja meg. De a jogkövetkezmény mértéke és tartalma ebben az esetben sem a katonai bíróság ítélete, hanem az utólagos eljárásban hozott határozat szerint a magyar Btk.-nek a hivatalvesztésre vonatkozó rendelkezései értelmében volna csak megállapítható.

b) Az ügyvédi hivatás.

Idevonatkozó fejtegetéseim nem csupán az ügyvédségre, hanem általában a jogi doktori egyetemi fokozat elvesztésére vonatkoznak. Ez a fokozat nálunk, ügyvédjelölteknél, valamint ügyvédeknél nem csupán cím, hanem egyidejűleg minősítés.

Az 1912 : VII. tc. 2. §-a szerint az ügyvédjelöltek jegyzékébe való bejegyzésnek a doktori diploma megszerzése a feltétele és az egységes bírói és ügyvédi vizsgálatra az 1913 : LIII. tc. 3. §-ának 1. pontja értelmében is csak doctor juris bocsájtható.

Az ügyvédség elvesztése törvényes következménye a hivatalvesztésre történt elítélésnek. De egyszersmind következménye lehet a szorosabb értelemben vett ügyvédi bűncselekmények (BTK. 482—483. §.) miatt történt elítélésnek is.

Az ügyvéd, valamint az ügyvédjelölt ezenfelül hivatásától fegyelmi eljárás útján is elmozdítható. (1874 : XXXIV. tc. 70. és 103. §-ai.)

Ezek szerint a doktori cím elvesztésére vonatkozólag nincs törvényes rendelkezés, de van olyan, amely egyrészt a jogi doktori fokot minősítésül jelöli meg, másrészt büntetésként megtiltja a hivatás gyakorlását, ami orvosoknál (az említett kivételektől eltekintve) nem lehetséges.

Noha itt az ügyvédi hivatásra vonatkozólag eltérő törvényes rendelkezések jönnek figyelembe, mégis azt a nézetet vallom, hogy az egyetemi doktori fokozat és az ügyvédi képesítés elvesztésével járó mellékbüntetéseknek a hadseregi bíráskodásban történt megállapítása a magyar viszonyok nézőpontjából ugyanoly

* *Gruber*, Jogtud. Közlöny 1896. 50. sz.

* A magyar igazságügyminisztérium adott esetben Boszniát állítólag külföldnek tekintette.

tekintet alá esik, amelyet az orvosi hivatásra vonatkozólag kifejtettem.

Befejezés.

Rendes viszonyok között is legnagyobb jelentőségű a felvetett kérdés. Mennyivel fontosabb ma, midőn a hadi események következtében sok százezer polgár hivatásától elszakítva, a zászlók alá sorakozott s ezzel a katonai bíráskodás hatáskörébe került.

Hogy a kérdés sokoldalú, azt már gyakran elismerték. Elég, ha arra utalunk, hogy mondhatni minden felmerülő esetben, az illetékes minisztériumok iratváltásra kénytelenek, hogy legalább az adott esetben a modus vivendit megállapíthassák.

De nemcsak a miniszteri bureauban, hanem a legszélesebb nyilvánosság előtt elismerték, hogy a katonai BTK. idevágó szakaszai, amelyek a becsületbüntetéseket megállapítják, általán érvényes kiegészítő törvényes rendelkezéseket igényelnek.

Ezzel a szükséglettel számolt a legújabb osztrák BTK.-javaslat 34. §-a, amely következőleg szól: «ha valamely katonai bíróság ítélete jogkövetkezményekkel van egybekötve és az elítélt utóbb a polgári bíróságok hatáskörébe kerül, a bíróság e törvény alapján dönti el, hogy a polgári jogkövetkezmények (32. §.) mily mértékben és mily tartamban álljanak be vagy folytatódjanak. A büntetendő cselekmény jogi megítélésében a bíróságot a katonai bíróság határozata köti».

Merem állítani, hogy a Btk. javaslat 34. §-a ugyancsak félrendszabály volna, mert a fentebbi fejtegetések eléggé bizonyítják, hogy a kérdés mily hullámokat vet. A 34. §. e kérdésnek még mindig több oldalát hagyná megoldatlanul. De ettől eltekintve, hazánkban még nem tartunk ott, hogy e rendelkezéssel egybevágó törvényjavaslat készülne, noha tekintettel az egészen eltérő magyar jogviszonyokra, még több vitapont merül fel, mint Ausztriában.

Fejtegetéseimnek célja, hogy felhívjam a figyelmet a tárgyalt kérdéseknek mielőbbi egységes és természetesen emberies szabályozására. De a végleges szabályozást is meg kellene előznie oly rendeleteknek, melyek a ma lehetséges különböző felfogásokat szabatos irányelveket tartalmazó korlátok közé szorítják.

Dr. Szilágyi Arthur Károly.

A járulék az új perrend fellebbezési eljárásában.

A Pp. 476. §-a annak megállapítása után, hogy bizonyos a 758. §-ban fölsorolt perek kivételével a járásbíróságnak pénz fizetése, munka teljesítése vagy ingó dolog iránti perekben hozott ítéletei ellen nincs helye fellebbezésnek, ha a pertárgy értéke ötven koronát meg nem halad, harmadik bekezdésében a következőket rendeli:

«Az értéket a fellebbező fél szükség esetén valószínűvé tenni köteles. *Egyebekben az érték megállapítására az 5—8. §-ok azzal az eltéréssel alkalmazandók*, hogy a járulékok, ha magukban véve ötven korona értéket meghaladnak, figyelembe veendők és hogy a követelés leszállítása esetében a leszállítás után fenmaradó érték irányadó...»

Ezt a 476. §-t az érték valószínűvé tételére és megállapítására megfelelően alkalmazandóul rendeli az 513. §. a 100 K értékhatárnál, melytől a fellebbezés nyilvános előadása vagy szóbeli tárgyalása függ, az 521. §. a felülvizsgálati 500 és 100 K-ás értékhatárnál, végül pedig az 545. §. az 1000 K-ás értékhatárnál, melytől a felülvizsgálat nyilvános előadása vagy szóbeli tárgyalása függ.

A 2500 K-ás értékhatárra, mely szerint a járásbírósági per felülvizsgálata a Kúria illetve a táblák között megoszlik, a szakasz kiterjesztve nincs.

A §. alkalmazásánál a gyakorlatban nagy és nehéz kérdések merülnek föl.

Kérdés elsősorban az, hogy mit kell ezek alatt a járulékok alatt érteni? Vajjon ide tartozik-e a per folyama alatt lejáró kamat és költség is és a különböző értékhatároknál a bíró kötelessége-e ezeknek a járulékoknak összegét mindenkor számítgatni? Avagy nem ily járulékokra, hanem csakis a főkövetelésel együtt érvényesített külön mellékkövetelésekre gondolt a törvényhozó?

A másik kérdés az, hogy mit jelent az 513., 521. és 545. szakaszoknak az a kitétele, hogy az érték valószínűvé tételére és megállapítására a 476. §. *megfelelően* alkalmazandó? Mit jelent ez a «megfelelő» szó? Azt-e hogy «a járulékok, ha magukban véve 50 K értéket meghaladnak, figyelembe veendők» (476. §.) a különböző értékhatároknál, avagy a «megfelelő» alkalmazás azt jelenti, hogy minden egyes értékhatárnál magát az illető értékhatárt kell a járulékoknak önmagukban meghaladniok, hogy figyelembe vételre számíthassanak, vagyis a 100 K-ás értékhatárnál maguknak a járulékoknak 100 K-t, az 500 K-ás értékhatárnál 500 K-t, az 1000 K-ásnál 1000 K-t kell meghaladniok.

Összefügg ez a kérdés azzal a harmadik kérdéssel, hogy a fenti módon figyelembe veendő járulékok csak önmagukban vehetők-e figyelembe, vagy pedig azok hozzászámíthatók-e a tőkéhez?

Ez utóbbi kérdés természetszerűleg elesik akkor, ha a «megfelelő alkalmazás»-nak fentebb említett második értelmét fogadjuk el, mert ebben az esetben a járulék csakis akkor számíthat figyelembe vételre, ha a kérdésben forgó értékhatárt önmagában meghaladja, minélfogva a tőkével való összeszámítás kérdése teljesen közönbössé válik.

Az alábbiakban megkíséreljük e kérdések megoldását.

Kell-e a 476. §-ban említett járulékok alatt, a per alatt folyó kamatot és a per alatt felmerülő perköltséget is érteni? Kívánta a törvényhozó azt az eredményt, hogy a bíró ezeknek összegét a fellebbezési eljáráskor folytonosan számítgatni legyen kénytelen? Célba vette-e azt az eredményt, hogy egy példának okáért 350 K tőke iránt folyó per, melyben a törvényszék határozata napjáig a kamat és költség 140 K-t tesz ki, ne lehessen felülvizsgálattal megtámadható akkor, ha azt a törvényszék mint másodbíróság mondjuk június 5-én érdemi ítélettel befejezi, ellenben ha ugyanezen ügyben véletlenül feloldó határozatot hoz a törvényszék és 10 hónap múlva az elsőbíróságnak a feloldás következtében hozott újabb ítélete kerül a másodbíróság elé, a törvényszéknek, mint másodbíróságnak ítélete ellen most már legyen felülvizsgálat, mert a kamat és a költség időközben megszaporodott? Vagy ha az összeszámítás kérdését figyelmen kívül hagyjuk, célba vette-e a törvényhozó azt, hogy pl. a 758. §. 3. és 5. pontja alá eső részvénytársasági, szövetkezeti, vagy szabadalmi... stb. perben, mely 80 K pertárgy iránt folyik és amelyben az elsőbírósági eljárásban 70 K kamat és költség merült föl, a törvényszék mint másodbíróság ítélete ellen aszerint legyen helye felülvizsgálatnak, hogy a törvényszék ezt az ítéletet az első vagy második tárgyalási határnapon hozza meg, mert az előbbi esetben a kamat és költség 100 K-án alul marad, míg az utóbbi esetben azt meghaladja? Akarhatta a törvény azt, hogy a puszta időmulás, vagy esetleg a per elhúzása a jogorvoslatok számát szaporítsa? Akkor, amidőn az indokolás kifejezett nyilatkozata szerint a törvény azért emeli föl a felülvizsgálat általános értékhatárát 400 K-ról 500 K-ra, vajjon okozhatta-e viszont más oldalról a per alatti kamat és költség figyelembe vételével a felülvizsgálat eseteit tetemesen megszaporítani?

A 476. §. indokolása nem mutat arra, hogy a törvényhozó ez eredményeket célba vette volna.

Az indokolás eme része így hangzik:

«A Pp. ehelyütt a fellebbezési értéket is megállapítja. *A megállapításra az 5—8. §-ok két eltéréssel irányadók.* Az egyik eltérés az, hogy a járulékok, ha ötven koronát meghaladnak, figyelembe veendők, mert nem indokolt, hogy *a jelentékeny összegű követelés elvonassék a fellebbvitel alól* csak azért, mert más követeléssel együtt annak járulékaként érvényesíttetik, holott ha ugyanazt a követelést önállóan érvényesítik, van fellebbvitelnek helye.»

Ez indokolás szerint a törvényhozónak a szakasszal más célja nem volt, mint az, hogy megakadályoztassék az, hogy egy jelentékeny összegű követelés elvonassék a fellebbezés alól, pusztán azért, mert egy más követeléssel együtt ennek járuléka gyanánt érvényesítik.

E járulékoknál tehát a törvény nem a per alatt felmerülő kamatokra és költségekre gondolt, hanem oly járulékokra, melyek, ámbár külön is érvényesíthetők volnának, valamely követeléssel együtt érvényesíttetnek.

Megerősíti ezt a 8. §. 2. bekezdése, melyben járuléknak nevezi a törvény «a főkövetelés mellett követelt hasznot, gyümöl-

csöt és kárt is, ami valószínűvé teszi azt, hogy a 476. §-nál is ezekre a jelentősebb mellékkövetelésekre gondolt a törvényhozó, nem pedig a per alatt folyó kamatra és fölmerülő perköltségre, melyek külön nem is érvényesíthetők.

De nagyobb biztonsággal dönthetjük el a kérdést magának a törvénynek szövege alapján.

E tekintetben az 5—8. szakaszokat kell segítségül hívnunk.

A Pp. 476. §-a kifejezetten alkalmazandónak mondja az 5—8. szakaszokat a fellebbezési eljárásban az érték megállapításánál. Nem azt mondja, hogy «megfelelően» alkalmazandók, hanem alkalmazásukat strikte elrendeli és ki nem terjeszthető módon határozza meg a tőlük megengedett eltéréseket.

Az indokolás fentebb idézett része is kifejezetten kimondja, hogy az 5—8. §-ok a 476. §. harmadik bekezdésében foglalt két eltéréssel *irányadók*.

Már most az 5—8. §-ok a következő szabályokat tartalmazzák:

1. Irányadó a felperes által előadott érték, míg az valószínűtlennek nem mutatkozik, a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával nem ellenkezik. (5. §.)

2. Részben perelt követelésnél az egész lejárt követelés irányadó. (7. §.)

3. Egy keresetbe összefoglalt több követelést össze kell számítani. (7.).

4. A keresetlevél beadása napján fennállott érték az irányadó. (8. §. első bek.)

5. A főkövetelés mellett követelt járulék nem számít. (8. §. második bek.)

6. A követelés leszállítása a hatáskört nem érinti. (8. §. vége.)

Amidőn tehát a 476. §. kimondja azt, hogy «az érték megállapítására az 5—8. §-ok azzal az eltéréssel alkalmazandók, hogy a járulékok figyelembe veendők és hogy a követelés leszállítása esetében a leszállítás után fenmaradó érték irányadó», akkor nyílván csak a föntebb 5. és 6. alatt említett szabályt helyezi a fellebbezési eljárásban hatályon kívül, ellenben nem érinti az 1—4. alattiakat, nem érinti különösen a 4. alattit, vagyis a 8. §. azon szabályát, hogy a keresetlevél beadása napján fennállott érték irányadó.*

Ennek alkalmazásával pedig azt kell mondanunk, hogy a per alatt folyó kamat és a perköltség, mint oly járulék, amely a keresetet beadása napján még föl nem merült, a pertárgy értékének megállapításánál számba nem jöhet.

Nem jöhet számba a kereseti költség sem, mert a kereset beadása napján az még megállapítva nincs.

Ellenben figyelembe jő a 476. §-ban megállapított módon és föltételek mellett a főköveteléssel együtt járulékként követelt kamat, de csakis annak a kereset beadásáig lejárt része.

Ami a cikkünk bevezetésében említett második kérdést illeti, a «megfelelően» szó mindkét értelmezést egyaránt megengedi, tehát akár azt, hogy a járulékoknak, hogy figyelembe vétessenek, önmagukban csak 50 K-t kell meghaladniok, akár azt, hogy önmagukban kell az egész értékhatárt kitenniök.

Mindenesetre sajnálatos, hogy a kódex nem törekedett ebben a kérdésben is teljes precizitásra és hogy a vitás kérdésről az indokolás is hallgat. Minthogy azonban az indokolás kifejezi a törvény ama tendenciáját, hogy a felsőbíróságot lehetőleg tehermentesíteni kívánta, helyesebbnek mutatkozik az utóbbi szigorúbb magyarázat.

Ez utóbbi értelem elfogadásával a harmadik kérdés, mint már említettük, teljesen el is esik.

Ha ellenben a másik értelmezést fogadjuk el és a járulékokat az összes értékhatároknál figyelembe vesszük, ha önmagukban 50 K-t meghaladnak, akkor nagyfontosságú az összeszámítás kérdése.

Ez esetben az összeszámítás kizárására nem volna törvényes alap, mert a 476. §-nak az a kitétele, hogy «a járulékok, ha magukban véve 50 K értéket meghaladnak, *figyelembe veendők*, nem jelenti azt, hogy viszont a tőkét teljesen figyelmen kívül kell hagyni. Ez értelmezés persze nagyon megszaporítaná azoknak a pereknek a számát, amelyek a vonatkozó értékhatárokat megütik.

A törvény célja és indokolásának szelleme szerint azonban az előbb említett szigorúbb magyarázat az elfogadhatóbb és jogpolitikai okokból is kívánatos, hogy a gyakorlatban is az érvényesüljön.

Dr. Hevesi Illés.

* Nem oszthatjuk tehát dr. Kovács Marcel nézetét, mely szerint a fellebbezési eljárásban a fellebbezés beadása napján fennállott érték irányadó. A 476. és 8. §-okkal ez a nézet ellentétben áll.

Hatáskör a törvényes gyermek tartása kérdésében a Pp. szerint.

Az 1877 : XX. tc. 11. §-a a törvényes kiskorú gyermeket illető tartási igény érvényesítését a gyámhatóság elé utalta az utolsóelőtti bekezdésében foglalt azzal a rendelkezéssel, hogy «a fizetendő tartási összeget a gyámhatóság állapítja meg».

Ugyanazon törvény 13. §-a arra az esetre, ha a szülők törvényesen elválnak, akként intézkedett, hogy a gyermek elhelyezése és tartása iránt a bíróság határozzon; de ez esetben is, addig amíg a bíróság határozata jogerőre emelkedik, valamint ha a szülők törvényesen nem váltak ugyan el, de tartósan különválva élnek, az érintett kérdésekben az ideiglenes intézkedést a gyámhatóságra bízta.

Az 1894 : XXXI. tc. e törvényes intézkedéseken változtatásokat tett.

Nem érintette a gyámtörvény 13. §-ában foglalt azt a rendelkezést, hogy a gyermek elhelyezése és tartása tárgyában a szülők megegyezésének hiányában ideiglenesen, vagyis addig míg a válóper bírája e kérdésben jogerősen nem döntött, a gyámhatóság határoz, de egyszersmind 102. §-ában az ott említett ideiglenes intézkedéseket «a gyámi törvény idézett rendelkezésének *megváltoztatásával* a 95. §-ban elfoglalt álláspontjának következetességénél fogva a per bíróságára bízta», mit a bíró a különélés engedélyezésével egyidejűleg hivatalból tartozik megtenni. (L. az 1894 : XXXI. tc. javaslatának indokolását, 221—223. l.)

Ugyanazon törvény, bár 95. §-ában a válóper bírájának tette kötelességévé, hogy «a felbontó ítéletben a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása felől is» határozzon, de 96. §-ával tőle tette függővé, hogy amennyiben a kiderített ténykörülményeket nem találja elegendőknek arra, hogy a most említett kérdésben dönthessen, ezt mellőzze s a per befejeztével az ügyiratokat a gyámhatósághoz tehesse át intézkedés végett; és viszont ha a bíró a gyermek elhelyezése és tartása felől a felbontó ítéletben határozott is, de határozata a megváltozott körülmények következtében a gyermek érdekeinek meg nem felelt, a gyámhatóságot a bírói határozattól eltérő intézkedésre jogosította fel.

Ily megelőző törvényes rendelkezések alapul vétele mellett fejlődött ki az a bírói gyakorlat, mely a hatásköri bíróság 1. sz. teljes-ülési megállapodásában direktiv alakban is kifejezést nyert, hogy az esetre, ha csupán a tartásdíj összege vitás, — a gyámhatóságra, — ha pedig az eltartás iránti törvényes kötelezettség előfeltételeinek a fenforgása is vitás, — a bíróságra bízta a döntést.

*

Az ismertetett törvényes jogszabályokat összevetve s a maguk összességében és összefüggésében vizsgálva arra az eredményre jutunk, hogy a törvény a hatáskör kijelölésében úgy az 1894. évi XXXI. tc. megalkotása előtt, mint után különbséget kívánt felállítani az *időpont* tekintetében, mikor az intézkedés szüksége felmerül; és az intézkedés *időbeli hatálya*, annak ideiglenes vagy végleges volta tekintetében.

Az időpont és időbeli hatály különböző eleme a kérdést több felé osztotta s az idézett törvényes rendelkezések foglalata az volt, hogy ha a gyermek elhelyezése és tartása kérdésében intézkedés szüksége merült fel, az 1894 : XXXI. tc. életbeléptével a fennforgó kérdésben;

1. a válóper megindítása *előtt* és *alatt*, míg a válóper bírája a különélést el nem rendelte és az 1894 : XXXI. tc. 102. §-a értelmében nem intézkedett, az 1877 : XX. tc. 13. §-a alapján — de *ideiglenesen* a gyámhatóság,

2. a válóper folyama *alatt* a különélés elrendelésével e per bírája szintén *ideiglenesen*,

3. a válóperben hozott felbontó *ítélettel* a per bírája *véglegesen*,

4. ha pedig a körülmények változtak (1894 : XXXI. tc. 97. §.),

vagy a válóper bírája nem intézkedett — tehát ezekben az esetekben a válóper befejezte *után* — *véglegesen* a gyámhatóság döntött.

Az 1—3 alatti eseteket a törvény világosan szabályozta.

A 4. alatti esetet is csak az időbeli hatály, de nem a hatáskör szempontjából lehetett vitássá tenni. Az időbeli hatály tekintetében pedig a gyámhatóság döntését véglegesnek kellett tekinteni, mert sem arra, hogy a gyámhatóságnak a válóper befejezte *után* bekövetkezett döntése ideiglenesnek tekintessék, sem arra, hogy a kérdésben a kir. bíróság dönthessen *törvényes* alap nem volt.

Ezt a törvényes alapot megadta azonban az 1893 : XVIII. tc. 1. §-ának 5. *c)* pontja, mely «a három évnél nem régibb . . . *tartási* . . . kötelezettség iránti kereseteket, ha a fökötelezettség *a törvényen* vagy . . . okiraton alapszik . . .» a sommás eljárás alá és a kir. járásbíróságok hatáskörébe utalta, a külön felsorolással megkülönböztetvén a törvényen alapuló tartási kereseteket a *b)* pontban külön felemlített házasságon kívüli nemzésből származó igények s ezek között a törvénytelen gyermek tartása iránt indított keresetektől.

Ez a törvény az akkor meglévő jogállapot lényeges változását idézte elő, mert a fentebb megjelölt 4. pont esetében is a törvényes gyermek tartási igényének érvényesítését a rendes bíróság — a kir. járásbíróság — elé utalta, amennyiben ez az igény három évnél nem régibb időre terjedt.

Ennek a felfogásnak adott kifejezést a hatásköri bíróság idézett megállapodása is, mely indokolásában abból az általános szabályból kiindulva, hogy a magánjog körébe vágó jogviták eldöntése a rendes bíróság hatáskörébe tartozik és hogy ezzel szemben az 1877 : XX. tc. (most már kifejezetten is hatályon kívül helyezett) 11. §-ának utolsó előtti bekezdésében foglalt rendelkezés a «legszorosabban magyarázandó» «kivételes jellegű intézkedés», az 1893 : XVIII. tc. 1. §-ának 5. *c)* pontja alapján kimondotta, hogy «az 1877 : XX. tc. 11. §-a csupán a kiskorú részére fizetendő tartás összegének megállapítását utalja a gyámhatóság elé, a *tartási kötelezettség* megállapítása azonban a bíróság hatáskörébe tartozik».

Ez volt a jogállapot a Pp. és Ppé. életbe lépése idején ; s már eddig is vitára adott okot az érdekelt körökben és a kérdés gyakorlati jellegénél fogva valószínűleg még csak ezután fog igazán vitássá válni, hogy az új törvények szerint a törvényes gyermek elhelyezése és tartása tekintetében a kir. bíróságok és a gyámhatóságok hatásköre miként oszlik meg?

*

Az előbbiekben felidézve az 1877 : XX. tc.-től kezdve a Pp. és Ppé. életbeléptéig érvényes jogszabályokat, lássuk, hogy ma érvényben levő törvényeink a felvetett kérdés tekintetében mily és a régebbiektől mennyiben eltérő intézkedéseket tartalmaznak?

Az 1893 : XVIII. tc. 1. §-ának 5. *c)* pontja a három évnél nem régibb tartási pereket, amennyiben a fökötelezettség a törvényen vagy okiraton alapult, a kir. járásbíróság elé utalta ; — az 1. §. *b)* pontjában külön felemlítette a törvénytelen gyermek tartása iránti pereket ; — míg az ideiglenes nőtartási perek külön felemlítve nem voltak, hanem az 1. §. 5. *c)* pont alapján tartoztak a járásbíróság hatáskörébe, amennyiben t. i. nem voltak a házassági per bíróságához utasítva.

A Pp. 1. §-a az ideiglenes nőtartási követeléseket már külön — a 2. *h)* pontban sorolja fel ; ugyancsak a 2. *i)* pontban a törvénytelen gyermek tartása iránti pereket.

A tartási perek e két kategóriájának külön felsorolásából és abból, hogy a Pp. 1. §-a a már többször idézett 1893 : XVIII. tc. 1. §-ának 5. *c)* pontját elejti, arra lehetne következtetni, hogy a Pp. az 1894 : XXXI. tc. 95., 96. és 102. §-ban provideált esetektől eltekintve, a törvényes gyermeket illető tartási igény érvényesítését akkor sem kívánta a járásbíróság hatáskörébe utalni, ha ez az igény három évnél nem régibb s törvényen vagy okiraton alapszik ; még kevésbbé akkor, ha a válóper bírájának nem volt, vagy már nincs módjában az 1894 : XXXI. tc. alapján a végleges tartás tekintetében határozni. Ugyanis nem mindig, csak akkor válik a gyermek tartási igénye vitássá, ha a szülők válnak ; vitássá válhat az pl. az egyik szülő elhalálozása után az életben maradt szülő és a gyermek között ; és vitássá válhat a válóper jogerős befejezése után is, ha a válóper bírája a kérdésben nem határozott. És éppen ezekben a nem is ritkán előforduló esetekben válik aktuálissá az a kérdés, hogy melyik fórum járjon el és döntsön — és pedig a dolog természetének megfelelőleg véglegesen — a törvényes gyermek tartási igénye felől?

A Pp. tizenegyedik címének első és második fejezete (639—695. §.) útba nem igazít, amennyiben ezek a törvényes rendelkezések csak a válóper tartama alatt nyernek alkalmazást. És a példaként felhozott két eset másodikát a 695. §. segítségével sem lehet megoldani s e §-nak nem lehet azt az értelmet tulajdonítani, hogy most már a gyermek tartási igénye felől a válóper bírájának feltétlenül határozni kell ; mert ez a §. ezt nem mondja; sem ez a §., sem más törvényes rendelkezés az 1894 : XXXI. tc. 96. §-ának azt a rendelkezését, hogy a válóper bírája a gyermekek elhelyezése és tartása kérdésében a határozatot mellőzheti, hatályon kívül nem helyezte. Ha a Pp. 695. §. ezt akarta volna, úgy bizonyára ezt világosan kimondotta, s azt is kijelentette volna, hogy a válóper bírájának ezentúl a gyermek elhelyezése és tartása felől az ítéletben határoznia kell ; és a törvény célzatát bizonyára nem akként fejezi ki, hogy «az a fejezet nem terjed ki az 1894 : XXXI. tc. 90—96. és 105. §-aiban említett kérdésekre, amelyeket a felbontó vagy az elválasztó ítéletben külön kereset vagy viszonkereset nélkül is *el kell*, *illetőleg el* **lehet** intézni», hanem úgy, hogy az 1894 : XXX. tc. 96. §-át, mint tárgytalant, a maga egészében kifejezetten hatályon kívül helyezte volna.

Még kevésbbé igazít útba kifejezetten a Pp. és Ppé. arra az esetre, ha az egyik szülő elhalálozása után a törvényes gyermek tartási igénye az életben maradt másik szülő és a gyermek közt válik vitássá.

A Ppé. 21. §-a is csak negative tájékoztat. Hatályon kívül helyezvén az 1877 : XX. tc. 11. §-ának utolsó és utolsóelőtti bekezdését, tudjuk, hogy a «fizetendő tartásdíj összegét» most már *nem* a gyámhatóság határozza meg s csak abban az esetben határoz ideiglenesen, ha a szülők között házassági per *még nincs* folyamatban, de különválva élnek.

Az előre bocsátottak után alig lehet kétséges, hogy a például felhozott mindkét esetben a Pp. 1. és 2. §-a alapján kell a megoldást keresni és a kir. bíróság hatáskörét kell megállapítani ; és pedig a 6. §. alapul vételével, ha a pertárgy értéke 2500 K-t nem halad meg, a járásbíróság, azon felül a Pp. szerint illetékes törvényszék hatáskörét.

Ez ellen a felfogás ellen mindkét példánk esetében azzal lehetne érvelni, hogy a Pp. 1. és 2. §-a ezeket a tartási pereket kivette a kir. bíróságok hatásköréből ; és a második példa esetében még azzal is, hogy ez az eset a Pp. szerint elintézett válóperek után nem állhat elő ; vagy azért, mert a Pp. 695. §-a szerint a gyermektartás kérdését a válóperben el kell intézni, vagy azért, mert az 1894 : XXXI. tc. hatályában fenmaradt 96. §-a értelmében a gyámhatóságnak a Pp. után is megmaradt a hatásköre, hogy a gyermekek elhelyezése és tartása felől határozzon.

Azt, hogy az 1894 : XXXI. tc. 96. §-a hatályában fentartatott, már fenntebb kimutattuk s így a lehetőség a Pp. alatt is fenmarad, hogy a válóper bírája nem határozván a gyermekek elhelyezése és tartása felől, a kérdésben határozni kell, vagy azért, mert a per befejeztével az ügyiratokat intézkedés végett átteszi a gyámhatósághoz, vagy később egyéb okból.

Ez az ellenvetés tehát elesik. De felmerül a kérdés, hogy meddig és mire terjed ki akkor a gyámhatóságnak az 1894: XXXI. tc. 96. és 97. §-a alapján gyakorolható hatásköre?

A kérdést — mint jeleztük — a most idézett §-ok és a Pp. 1. §-ának magyarázatával lehet és kell helyesen megoldani.

Mint a gyámtörvény 13. §-a, a házassági törvény 96. és 97. §-ai is a gyermek elhelyezéséről és tartásáról tesznek említést. Maga a törvény mutat ezzel rá, hogy elhelyezés és tartás nem azonos fogalmak ; és aligha lehet vitás, hogy nem mindig az a tartásra kötelezett, akinél akár a bíróság, akár a gyámhatóság a gyermeket elhelyezi, valamint az elhelyezés indító oka nem esik össze a tartási kötelezettség jogalapjával.

Vitatni nem lehet, hogy a gyámhatóságot a gyermek *elhelyezése* kérdésében jelentékeny hatáskör illeti meg, elannyira, hogy változott viszonyok esetén a válóperben hozott jogerős bírói

ítélettől eltérően is határozhat. A gyámhatóságnak ezt a határozatát a bíróság ellenkező határozattal hatályon kívül nem helyezheti, mert ez a kérdés *a válóper után* döntése alá többé nem kerülhet, az elhelyezés kérdésében másként határozni nincs hatásköre.

Nem egészen így áll a dolog a tartás kérdésében. Igaz ugyan, hogy a gyámhatóság a Ht. 97. §-a alapján a megváltozott körülmények következtében a tartás kérdésében is a gyermek érdekének megfelelően intézkedhetik a bírói határozattól eltérőleg is, ez az intézkedése azonban távolról sem rendelkezik azzal a stabilis jelleggel, mint az elhelyezés kérdésében hozott döntése ; ez a rendelkezése már csak szükségpótló, ideiglenes jellegű lesz s amennyiben vitássá válik, mert azt a tartásra kötelezett vitássá teszi, a tartási kötelezettség, mint vagyonjogi igény fölött a kir. bíróság fog dönteni a Pp. 1. §-ának 1. és 2. pontja alapján, melyek a vagyonjogi kereseteket ahhoz képest, hogy a pertárgy értéke 2500 K-t meg nem halad vagy azon felül van, a járásbíróság, illetőleg a törvényszék hatáskörébe utalják.

Azt az álláspontot, hogy a Pp. 1. és 2. §-a a törvényes gyermek tartása iránti pereket *nem* kívánta a kir. bíróságok hatásköréből kivenni, támogatja a Pp. tvjavaslatának min. indokolása s illetőleg a javaslat eredeti szövege, melynek 1. §. 2. *h)* pontja a *tartási* stb. pereket külön felvette, a más pontokban felsorolt ideiglenes nőtartási s a törvénytelen gyermek tartása iránt indított perek mellett ; és ezt a *h)* pontot az igazságügyi bizottság csak azért hagyta ki, mert «úgy találta, hogy az ilyen . . . tartás iránti pereknek túlnyomó nagyrésze nem haladja meg a 2500 koronás értékhatárt és így ezek a perek legnagyobb részt — az 1. §. 1. pont alapján — *úgyis a járásbíróság elé tartoznak.*»

Ebből az indokolásból nyilvánvaló, hogy a törvényhozó a tartási igény érvényesítését célzó kereseteket is, habár ezen igény nem tisztán vagyoni jogviszonyból, hanem családi és személyi jogviszonyból származik, de vagyoni értékű szolgáltatásra irányul, a Pp. 1. §-ának 1. pontja alá tartozó *vagyonjogi keresetnek* tekinti.

Emellett az értelmezés mellett szól a közel négy évtizedes jogfejlődés is, melynek könnyen felismerhető iránya az volt, hogy a magánjog körébe vágó jogviták eldöntése a rendes bíróság elé utaltassék, a hová azok valóban tartoznak s a gyámhatóság a törvényes gyermek tartásának kérdésébe csak akkor és oly mértékben avatkozzék, amikor és amennyiben *sürgősebb, ideiglenes jellegű* intézkedés szüksége a gyermek érdekében felmerül.

De nincs is az 1877 : XX. tc. 11. §-ának utolsó előtti bekezdésének hatályon kívül helyezése után törvényes alap sem arra, hogy a tartási kötelezettség magánjogi természetű kérdését a gyámhatóság döntse el, mint ahogy az 1877 : XX. tc. 11. §-a a hatásköri bíróság idézett megállapodása szerint erre eddig sem nyujtott törvényes alapot ; valamint nem nyujt az 1894 : XXXI. tc. 97. §-a sem a fentebb már kifejtett okokból.

Álláspontunk mellett szól tehát úgy a jogfejlődés és a ratio legis, mint magának a törvényhozásnak a magyarázata.

Összefoglalva az elmondottakat, az 1894 : XXXI. tc. 95—97. és 102. §-ai, a Pp. 1—2. és 674. §-ai és a Ppé. 21. §-a értelmében a kir. bíróságok és a gyámhatóság hatásköre a törvényes gyermek tartása iránt támasztott igény kérdésében a következőleg oszlik meg :

1. *a válóper előtt* (még nincs válóper, de a szülők különválva élnek),

a) ha nincs megegyezés a szülők között — ideiglenesen a gyámhatóság határoz ;

b) ha van, (pl. okirati megegyezés), de a gyermek eltartásáról a szülők egyike sem gondoskodik, ideiglenesen szintén a gyámhatóság intézkedik.

Ugyanebben az esetben a megegyezés alapján az értékhatár (2500 K) szerint hatáskörrel bíró járásbíróságnál vagy törvényszéknél is fel lehet lépni, de ennek döntése is csak ideiglenes hatályú, mert a válóper bírósága a Ht. 95. §-a alapján eltérően határozhat és nem korlátozza a gyámhatóság *előzetes* ideiglenes hatályú intézkedését ; ha azonban a rendes bíróság a tartási kötelezettség kérdésében a megegyezés alapján döntött, ideiglenesen ez a döntés az irányadó.

2. *a válóper alatt*

a) a perbíróság határoz ideiglenesen, vagy sürgős esetekben az elnök, avagy az általa kirendelt bíró (Pp. 674. §.) ;

b) ugyancsak a perbíróság dönt és pedig véglegesen, ha kiderített ténykörülményeket ehhez elegendőknek találja.

3. Ha nem találja elegendőnek és ez okból az iratokat intézkedés végett a gyámhatósághoz átteszi, vagy amennyiben határozata a megváltozott körülmények folytán a gyermek érdekeinek meg nem felel, tehát *a válóper után*

a) ideiglenesen (a tartás, de nem az elhelyezés kérdésében, mert az elhelyezés kérdésébe most már a bíróság bele sem szólhat) a gyámhatóság határoz;

b) véglegesen pedig a tartási *kötelezettség* megállapítása kérdésében a 2500 koronás értékhatárhoz képest a járásbíróság vagy a törvényszék.

4. Ide sorozandó az az eset is, ha a tartási kötelezettség — anélkül, hogy a szülők külön váltak vagy a házasság felbontatott volna — a szülő és a gyermek között válik vitássá.

Ezt az eredményt kimutatni volt e fejtegetések célja.

Kocsán János.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A Magyar Jogászegylet** március hó 6. napján tartott teljes-ülésén dr Schreyer Jakab tartott előadást az új csődtörvényről és a csődön kívül való támadójogról. Az előadáshoz vita fog fűződni, amelyet március hó 20-án kezdenek meg.

— **Lex citationis.** A Magyar Jogászegylet igazgató-választmányához Szalai Emil ügyvéd még a múlt évi december hó folyamán indítványt nyújtott be az iránt, hogy az egyesület küldjön ki bizottságot a fontosabb törvények és rendeletek rövidített jelzéseinek megállapítására irányuló megbízással. Ugyanezzel a kérdéssel az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület is foglalkozik. A Birák és Ügyészek Lapjának (VI. évf., 334. l.) véleménye szerint törvényhozási felhatalmazás alapján az igazságügyminiszter állapíthatná meg az idézés módját. Mi úgy hisszük, a jogásztársadalom autonom szerveinek megállapodása miniszteri rendeletnél gyorsabban és mélyebben vinné át közhasználatba és a köztudatba a rövidítési jelzéseket.

Az igazságügyminisztériumra csupán az a szerep várna, hogy a megállapodásokat az igazságügyi hatóságoknak követésre ajánlja, saját kiadványaiban pedig példaadó következetességgel használja.

— **Eljárás felfüggesztésének mellőzése pertársaság esetében.** *Tényállás*: A. felperes L.-t és feleségét egyetemlegesen marasztalni kérte 3800 K haszonbér megfizetésében. Az alsóbíróság az eljárást mindkét alperessel szemben felfüggesztette, mert az I. rendű alperes katonai szolgálatot teljesít és az ügy csak egységesen bírálható el. A felperes felfolyamodása folytán a kir. *Kúria :* A kir. törvényszék végzését részben és akként változtatja meg, hogy az eljárást a II. rendű alperessel szemben nem függeszti fel. *Indokok:* Az 5761/1914. M. E. számú rendelet helyébe időközben lépett 9146/1914. M. E. számú rendelet 1. §-a szerint, ha valamely fél háború idejében katonai szolgálatot teljesít, a bíróság az eljárást — hivatalból is — felfüggeszteni köteles ; ez alól az általános szabály alól az ötödik moratóriumi rendelet 4. §-ának 9. pontja, mely szerint a haszonbértartozások nem esnek a moratórium alá, kivételt nem tévén, I. rendű alperesre nézve az eljárást a fellebbezési bíróság helyesen függesztette fel. A hivatkozott 9146/1914. M. E. számú rendelet azonban olyan szabályt, mely szerint a katonai szolgálatot teljesítő féllel ugyanazon keresetben egyetemlegesen marasztalni kért pertárs ellen is fel kell az eljárást függeszteni, nem tartalmaz, ennélfogva, tekintettel arra, hogy az egyetemlegességből kifolyólag felperes bármelyik egymással az egyetemlegesség viszonyában lévő fél ellen fordulhat keresetével, az eljárás felfüggesztését az I. rendű alperessel egyetemlegesen marasztalni kért II. rendű alperessel szemben a fellebbezési bíróság végzésének részbeni megváltoztatásával mellőzni kellett. 1915 febr. 25-én. Rp. II. 1722.

— **A hadbavonult üzlete mikor és milyen alapon volna perelhető?»** Az *Ügyvédek Lapja* 8. számában Kelemen Frigyes Ottó kollegánk cikkében arra az eredményre jut, hogy a mai jogállapot mellett nincs mód arra, hogy a hadbavonult moratórium alá nem eső tartozásának a megfizetésére bírói úton kényszeríttessék. Ez téves, mert a Pp. 471. §-a szerint «Ha valamelyik fél háború idején katonai szolgálatot teljesít, vagy ha a

fél olyan helyen tartózkodik, amellyel a perbíróság székhelyéről hatósági intézkedés, háború vagy más esemény következtében közlekedni nem lehet, a bíróság az eljárást az akadály tartamára hivatalból is *felfüggesztheti*» (tehát nem okvetlenül köteles felfüggeszteni). Igaz, hogy ezt a szabályt némileg módosítja a 9146/1914. M. E. sz. moratóriumi eljárási rendelet 1. §-a, amely szerint: «Ha valamelyik fél — ideértve a törvényes képviselőt is — háború idején katonai szolgálatot teljesít (3. §. 1. bekezdésének 1—3. pontja), vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik (3. §. utolsó bekezdése), az a bíróság, amely előtt az ügy folyamatban van, az eljárást — hivatalból is — felfüggeszteni köteles, hacsak az ily fél maga nem kéri az eljárás folytatását.» Ámde ugyanezen rendelet 5. §-ának 1. bekezdése szerint: «A bíróság az eljárás felfüggesztését (1., 2, §§.) .... megszüntetheti, ha a per összes körülményeinek szorgos mérlegelésével arról győződik meg, hogy a felfüggesztés az ellenfélnek jelentékeny sérelmével jár és az eset körülményei szerint a méltányossággal ellenkezik.» Ha tehát a felperes mindjárt a keresettel azt igazolja vagy valószínűsíti, hogy az alperes hadbavonulása dacára üzletét folytatja, vagy azt igazolja, hogy az eljárás felfüggesztése az ő érdekeinek jelentékeny sérelmével járna és a méltányossággal ellenkeznék, a bíróság az eljárás felfüggesztésétől eltekinthet és a per lefolytatását megengedheti. Ha a hadbavonult oly helyen tartózkodik, ahol részére bírói határozat kézbesítése nem teljesíthető, vagy ha tartózkodási helye ismeretlen, a Pp. 174. §-a értelmében hirdetményi idézésnek van helye, mely esetben a hadbavonult részére is ügygondnok rendelhető. Ezt az eljárást alkalmazza a budapesti központi kir. járásbíróság a hadbavonultak ellen folyamatba tett felmondási perekben is és nincs semmi perjogi akadálya annak, hogy ugyanezen eljárás alkalmaztassék a hadbavonultak elleni behajtási perekben is, ha az eljárás felfüggesztése a méltányossággal ellenkeznék, ami természetesen esetenként és a hadbavonult jogos érdekeinek lehető megvédése mellett bírálandó el. Ugyancsak a hadbavonult érdekében áll, hogy a bíróság ügygondnokul azt az ügyvédet rendelje ki, aki a bíróság tudomása szerint őt képviselni szokta, ha pedig ennek a kipuhatolása nagyobb nehézségekbe ütközik, azt akit a hadbavonult házastársa vagy már felnőtt közeli rokona, aki e tekintetben rövid úton meghallgatható, javaslatba hoz. E cél érdekében a bírósági kézbesítőnek kellene kötelességévé tenni, hogy a hadbavonult visszajelentése esetén jelentse azt is, hogy a hadbavonult lakásában vagy üzletében annak melyik felnőtt családtagját találta. *Dr. Giskán Jakab.*

— **A magzatelhajtás büntetlenségének** kérdése, amennyiben a teherbeejtés ellenséges katonától ered, *Angyal* Pál büntetőjogi szemináriumában legközelebb tárgyalásra kerül. Közérdekűvé az ügyet az a körülmény teszi, hogy a szeminárium tagjainak a felszólítására — mint értesülünk — a kérdésről *Balogh* Jenő, E. *Illés* Károly, *Finkey* Ferenc, a külföldi szakemberek közül *Liszt, Binding, Lammasch Liepmann,* Hans *Gross, Delaquis* stb. nyilvánítottak írásban véleményt.

— **Ötven koronán aluli ügyvédi díjak.** Ügyvédkörökben nagy érdeklődéssel várták a bíróságnak a 197,100/1914. B. M. számú belügyminiszteri és igazságügyminiszteri, a községi bírósági eljárásra vonatkozó rendeletnek az ügyvédi díjakat tárgyazó részével szemben való állásfoglalását. A szabadkai kir. törvényszéknek alkalma nyílt e kérdést eldönteni és Pf. 192ɔ/1915. sz. határozatában megállapítja, hogy a rendelet a törvény korlátait túllépve vette ki az 50 koronán aluli ügyvédi díjak iránti ügyeket a községi bíróság hatásköréből. A határozat indokolása teljesen osztozik Bary Zoltán által e lap 4. számában kifejtett álláspontjal. A bíróság döntése a Pp. és a Ppé. szempontjából helyes. Az ügyvédi karra azonban felette sérelmes, hogy díjának megítélése iránt a mai szervezetű községi bírósághoz forduljon. Ha tekintetbe vesszük, hogy a Pp. 38. §-a, amely az ügyvédi díjak illetékes bíróságát határozza meg, a községi bíróság illetékességére nincs kiterjesztve, világos, hogy az 50 koronán aluli követeléseket behajtani a lehetetlenséggel határos. Igaz ugyan, hogy Pp. a 758. §-a szerint a követelés járásbíróság előtt fizetési meghagyás útján is érvényesíthető, ámde az 50 K-n aluli ügyvédi díjak nagyobb kontingensét azon követelések teszik, amelyek az ügyvéd irodájának székhelye szerint illetékes járásbíróság területén kívül lakó felek képviseletéből származnak, akik ellen a Pp. 589. §-a szerint a fizetési meghagyás ki nem bocsájtható, illetve az 594. §. szerint a meghagyás hatályosan nem kézbesíthető. A Pp. az ügyvédnek, mint a jogszolgáltatás egyik tényezőjének kivételes helyzetet biztosít, amidőn követeléseinek behajtását megkönnyítve különös illetékességet ad; úgy látszik ezen kivételes helyzetet akarta honorálni a rendelet is, megfeledkezvén azonban arról, hogy olyan külön törvény, amely ezen követeléseket a községi bírósági hatáskörből kiveszi, vagy a járásbíróság hatáskörébe utasítja, nincs. Az ügyvédi kar mielőbbi, érdekeinek megfelelő intézkedést kér és vár. *K.*

— **Háborús gazdasági törvények és rendeletek 1915 február 25-ikéig.** A háborús kivételes intézkedésekről szóló törvény alapján a magyar kormány oly nagy tömegét adta ki a háborús gazdasági természetű rendeleteknek, hogy ezek rendszerbe foglalása és összegyüjtése mindinkább égető szükséggé vált. Ennek a szükségletnek tett a Magyar Vámpolitikai Központ eleget, midőn a február 20-ig megjelent ilyen törvényeket és rendeleteket összegyüjtette és kiadta. A majdnem 400 oldal terjedelmű kötet *dr. Székely Arthur* vámközponti s.-titkár szerkesztésében jelent meg és magában foglalja az ipari és kereskedelmi és mezőgazdasági fontos és még mindig aktuális rendelkezéseken kívül az összes moratóriumi és perrendi rendeleteket, mert bizonyos jogesetek elbírálásánál az annak idején hatályban volt rendeletekre is szükség lehet. A kötet végén közölt kitűnően kezelhető betűrendes tárgymutató főbb fejezetei az említetteken kívül egyenes- és fogyasztási adóügyekre, az élelmiszerekkel való ellátás körüli visszaéléseknek meggátlására, a közélelmezés biztosítására, a fizetési eszközökre, a szabadalmi és védjegyügyekre, a szociálpolitikai, vámügyi intézkedésekre, ki- és átviteli tilalmakra, tőzsdei ügyekre stb., stb. vonatkozó intézkedéseket tartalmazzák. Közli a kötet az összes 1912. és 1914. évi háborús törvényeket is. A könyv *Ráth Mór* könyvkereskedésében jelent meg és ára 5 korona.

— **A bírák és ügyészek előlépése a VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba.** A bírák és ügyészek rangsorát legutóbb 1914 február 15-ikén, ezt megelőzőleg pedig az 1912. évben ugyancsak február 15-ikén tették közzé. A VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba az 1912. évi február 15-től 1913 február 15-ig terjedő egy év alatt 74, 1913 február 15-től 1914 február 15-ig 222 és 1914 február 15-től 1915 február 15-ig 64 kinevezés történt. A kinevezettek közül 200-nál kisebb rangsorszáma volt az 1912. évben 74 közül 62-nek (83%), 200-nál magasabb 12-nek (17%). Az 1913. évben ugyanez az arány már 70% és 30% volt, míg az 1914. évben 200-nál kisebb rangsorszáma 64 kinevezett közül már csak 23-nak volt, ami csupán 35%-nak felel meg, a többi 41 (65%) kinevezése tehát már a 200-nál magasabb rangsorszámúakra esik. Az automatikus előlépésnek magam sem vagyok híve, de amit ezek a számok beszélnek, az már több a soknál. Mert ugyan mivel lehetne megokolni, nem a laikusok előtt, hanem mielőttünk, akik ismerjük egymást, hogy az 1914. évben a 200-nál magasabb rangsorszámúak kinevezési aránya az előző évek 17 és 30%-a után miért emelkedett egyszerre oly horribilis magasra, 65%-ra? Annak meg épen nem lehet okát találni, hogy az 1914. évi rangsorban 845., 913., 958. és 975. sorszámok alatt feltüntetett bírák már elérték a VII. fizetési osztályt, holott nagyon sokunk tudomása szerint az 500-nál kisebb rangsorszámúak között is többen akadnak olyanok, akik a kinevezettek nivóját minden tekintetben megütik és a kérdéses állásokat el is fogadták volna?

Ha ezek a megdöbbentő kinevezések a rátermettség okán történtek volna, szóvá sem lehetne tenni a dolgot. De nem úgy van ám. A mai állapot szerint a 200-nál kisebb rangsorszámúak között körülbelül 20-an vannak olyanok, akik ügyészség vagy járásbíróság vezetésével vannak megbízva. Ha másokról nem is, legalább ezekről mindenesetre fel kell tenni, hogy a kívánalmaknak minden tekintetben megfelelnek. Ez természetes is, mert különben a vezetéssel való megbízást már a VIII. fizetési osztályban el nem érték volna. Ugyan mi az akadálya hát annak, hogy ez a vezető állásban levő 20 ember még ma is a VIII. fizetési osztályban van? Helyes kinevezési politika-e az, hogy a VII. fizetési osztályban megüresedett helyeket a rangsor végén levő fiatal emberek foglalják el, a rangban idősebb azoknak a bíráknak pedig, akikben a rátermettség épen úgy, vagy még inkább megvan, mint a kinevezettekben, sírva kell látniok, hogy arra az előlépésre, amelyet már régen megérdemeltek és el is kellett

volna érniök, évek mulva lehet csak kilátásuk? Én azt sem tudom belátni, hogy a helyi előléptetéseket a háború miért csak épen a bíróságoknál akadályozza, míg a postánál és vasútnál, sőt legutóbb a polgári iskoláknál és tanároknál is ennek akadálya nem volt. Hisz a háborúval járó nagy drágaság az előléptetéseknek nem megszorítását vagy épen megszüntetését, hanem ellenkezőleg folytonosságát tenné szükségessé, de azt semmi esetre sem, hogy a háború címén a rangsor végén levők előnyben részesüljenek s az előléptetésre érdemes öregebbeket a megüresedett helyek elfoglalásával az előlépéstől elüssék, holott vezető állásra a VIII., akár a VII. fizetési osztályú nem vezető, de vezetésre alkalmas bírák áthelyezéssel — előléptetés nélkül is — vállalkoznának. A forrongó kedélyek lecsillapítása végett nagyon kívánatos volna tehát, ha egypár vezető ügyésznek és a budapestieknek nem régen soron kívül történt előléptetése után a vezető járásbírák is elérnék már a VII. fizetési osztályt, legalább a 200. rangsorszámig, ameddig ez másnak az érdekeit nem sérti.

Egy vezető járásbíró.

— **A Pp. 317. §-ához.** A Pp. 317. §-ának 1. és 2. pontja a magánokirat bizonyító erejét meghatározó kellékek tekintetében egészen megegyezik az 1868 : LIV. tc. 167. §-ának 1. és 2. pontjával, 3. pontjában azonban kimondja, hogy a magánokirat arra nézve, mikép kiállítója az abban foglalt nyilatkozatot magáévá tette, csak abban az esetben szolgál teljes bizonyítékul, «ha a kiállító aláírása, vagy kézjegye az okiraton bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítve van.» Ezzel szemben az 1868 : LIV. tc. 3. pontja így hangzott: «Ha a kiállító, aki írni nem tud, két előttemező tanú jelenlétében — akinek egyike által a kiállító neve is aláírandó — szokott kézjegyével lássa el az okiratot.» A két szöveg tartalmának összehasonlítása után első tekintetre megállapítható, hogy az új törvényhely a régivel szemben erősen megszorította az írni nem tudó felek által kiállított okiratok alakszerűségét, mert ezektől megköveteli, hogy az aláírásnak vagy kézjegynek bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítve kell lennie. Az indokolásból kitetszőleg a külalak kellékeinek szigorítását az teszi szükségessé, hogy a későbbi bonyodalmak elkerültessenek. A Pp. életbeléptével felmerül az a kérdés, hogy a telekkönyvi bekeblezéssel szerezhető jogok megállapításához milyen alakszerűségek mellett kiállított okirat szükséges, helyesebben a telekkönyvi hatóságok által a telekkönyvi bejegyzések alapjául milyen alakszerűségek mellett kiállított okiratok fogadhatók és fogadandók el. Nézetem szerint a telekkönyvi bekebelezésre alkalmas okiratoknak ma a Pp. 317. §-ában meghatározott külső alaki kellékekkel kell felruházva lenniök, különben telekkönyvi bejegyzés alapjául el nem fogadhatók. A Ppé. 3. §-a ugyanis kimondja, hogy a Pp. életbeléptetésével hatályukat vesztik mindazok a jogszabályok, amelyek a Pp,-ban vagy a jelen törvényben szabályozott kérdésekre vonatkoznak. Nézetem szerint azzal, hogy a Pp.-ban, vagyis ennek 317. §-ában a magánokiratok külső alaki kellékének kérdése szabályozva van, hatályát vesztette az eddig e kérdésre vonatkozó minden jogszabály. Azt az ellenvetést hallottam, hogy a Ppé. 55. §-ában ki van mondva, mikép a végrehajtási törvényben említett teljes bizonyító erejű magánokirat alatt a Pp. 317. §-ának megfelelően kiállított magánokiratokat kell érteni. Már pedig, ha a törvényhozó azt akarta volna, hogy az említett §. kiterjedjen a telekkönyvi rendtartásra is, ezt épen úgy kimondhatta volna az életbeléptető törvény a telekkönyvi rendtartásra vonatkozóan is egy rövidke §-ban. Engem azonban ez a körülmény is a magam nézetének helyességéről győz meg s azt állítom, hogy ha a végrehajtási, — tehát szintén perenkívüli — eljárásban a magánokirat teljes bizonyító erejét a Pp. 317. §-ához köti a törvény, úgy a még sokkal fontosabb, igazán legtöbbször a legéletbevágóbb vagyonjogi kérdéseket tárgyazó telekkönyvi bekeblezést igénylő magánokiratoktól ezek a külső alaki kellékek feltétlenül megkívánandók.* *Muzsay János.*

— **A Patronage-Egyesületek Országos Szövetségének** felkérésére *Fr. W. Foerster* müncheni egyetemi tanár március hó 12-én, 13-án és 15-én «Psychologische und moralpädagogische Gesichtspunkte zur Jugendfürsorge» címen előadást tart.

* Nem osztjuk a cikkíró nézetét, mert a Pp 13. §. 2. bek. a perenkívüli tkvi ügyekre fennálló külön szabályokat érintetlenül fentartja. E szabályok között pedig a §. indokolása kifejezetten utal a tkv. 81—83. §-ára és kiemeli, hogy ezekre nem vonatkozik a Pp. 317. §-a. *Szerk.*

KÜLFÖLD.

— **Háború és közöröklés.** Ismeretes, hogy a német birodalmi törvényhozást épen az emelkedő katonai kiadások miatt többször is foglalkoztatta az örökösödési adó reformja. Egyelőre a konzervativ pártok ereje megakadályozta, hogy a kezdeményezésekből törvény váljék, de másrészt a közvéleményben egyre erősödik az örökösödési adó reformjának tábora, sőt már nemcsak az örökösödési adó felemeléséről, hanem az állam örökjogáról dissertálnak. Magyarország történetében többszörösen ismétlődő jelenség, hogy épen a katonai honvédelmi terhek növekedése, hogy az ország teherbíró képességét megfelelően fokozza, sokszor vezetett demokratikus adópolitikához. A világháború most újra előtérbe tolta a kérdést. A polgári törvénykönyv első tervezete tudvalevőleg a harmadik felmenő parenteláva és ennek leszármazóival lezárta az örökösödési rendet, úgy, hogy az állam öröklése e szabályozás mellett nem tartoznék a ritkaságok közé. A második Tervezet, amelyet e téma szempontjából vett igen ügyes bírálat alá Rédei József a «Huszadik Század»-ban megjelent «Örökjogi reform és szociálpolitika» című tanulmányában, az ötödik felmenő parentelának is megnyitja az örökséget és így közeledik, gyakorlatilag úgyszólván összeesik a BGB. tüntetésszerűen kimondott in infinitum öröklési elvéhez. Most a hazafias fölbuzdulás ad új erőt a reformmozgalmaknak. Mint egy érdekes tünetet említjük fel, hogy a Deutsche Juristen-Zeitungban két szakférfiú tör lándzsát programmatikus cikkel az állam végrendeleti örökösi kinevezése érdekében. Gyakorlatilag talán nem lesz elég eredménye az egyesek tetszésétől függő végrendeleti juttatásoknak, de ez a douce violence fel fog szigorodni és a háború által támasztott hangulatból az állam intézményes örökjoga fog életre kelni. Mindenesetre a háborús világ egy olyan jelenségével állunk szemben, amelyet tanulságként és pro memoria érdemes feljegyezni. *B.*

— **Túlzott ügyvédi munkadíj követelése — fegyelmi vétség** a legfőbb osztrák törvényszék fegyelmi tanácsának egy rövid idő előtt meghozott elvi határozata szerint. A fegyelmi eljárás során megállapítást nyert az a körülmény, hogy a terhelt által követelt munkadíj sem az általa képviselt fél vagyoni viszonyaival, sem a pertárgy értékével arányban nem állott és az elért eredmény avagy az ügy vitelével járó fáradozások sem indokoltak oly magas ellenszolgáltatást Mértékadóul szolgáltak ennek megállapításánál a konkrét helyi viszonyok (vidéki kisváros), valamint az ügyvédi képviselettel az ügyfél számára kivívott előnyök csekély volta. Az osztrák ügyvédi rendtartás (17. §.) szerint az ügyvédi munka díjazására vonatkozóan egyéb kikötés hiányában az ált. polg. törvénykönyvnek a munkabérszerződésre vonatkozó rendelkezései alkalmazandók. Ennek értelmében díjazásként csupán a végzett munkának megfelelő ellenérték követelhető. Az ügyvéd, aki aránytalanul magas munkadíjat követel, nem csupán ezzel a fentemlített rendelkezéssel kerül ellentétbe, hanem túlteszi magát azokon a kötelezettségeken is, melyek hivatása nyílvános jellegéből következnek és amelyek folytán a hozzá jogi tanácsért forduló feleknek bizalmára méltónak kell mindvégig maradnia. Kétségtelen egyszersmind, hogy a terheltnek a panasz tárgyává tett és a nyílvánosság tudomására is jutott magatartása a hivatás becsületének és a kar tekintélyének csorbítására alkalmas. Nem szenvedhet kétséget ezek után, hogy a terheltnek ez a magatartása hivatásával járó kötelességeinek sérelmével járt. (Ds. III. 9/14.) *A.*

— **Pertársaság esetében az eljárás felfüggesztése** csupán a hadbavonult társ javára rendelhető el a német felsőbírósági joggyakorlat szerint. A szóbanforgó esetben felperesek, mint örököstársak állottak perben; közülök egy katonai szolgálatot teljesít. Kérelmükre az eljárás felfüggesztése csupán az utóbbival szemben rendeltetett el, tekintve, hogy nincsen kizárva az, hogy lemondás vagy egyéb okból az egyes társakkal szemben különböző véghatározat hozassék. Nincs szükségképeni pertársaság. Csak ha a hagyaték terhére fennálló követelés érvényesíttetnék, forogna fen elegendő ok az eljárásnak valamennyi örökössel szemben leendő felfüggesztésére. (Oberlandesgericht Darmstadt II. Z. S. 382 14.) *A.*

— **Az osztrák uzsoratörvény novellája,** amelyet az 1914. évi október havában kelt császári rendelet tartalmaz, az 1881. évi törvényt, mellyel «a hitelügyleteknél előforduló tisztességtelen üzelmeket» kívánták üldözni, hatályon kívül helyezi. Az új törvény magánjogi, büntetőjogi és végül eljárási rendelkezéseket tartalmaz. A magánjogi rendelkezések élén áll az uzsora fogalmának, mint az ügyleteket hatálytalanító tényezőnek meghatározása. A definició alapjában egyezik az 1883 : XXV. magyar tc. 1. §-ában foglalt meghatározással, kivéve mégis, hogy a kényszerhelyzet, tapasztalatlanság és könnyelműség mellett, még a lelki felindulást is oly körülménynek tekinti a törvény, amelynek fenforgása esetére fokozott védelem szükséges. Hasonlóképen megkívántatik azonban a feltűnő aránytalanság a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között. Újítás a régi jogszabállyal szemben, hogy az uzsorás-ügylet bármely faja tilalom alá esik, míg ezideig csupán a hitelezési uzsora volt üldözhető. Nem tartja fenn a novella a régi törvény által felállított azt a feltételt, hogy az uzsorás-ügyletnek a hitelnyerő anyagi romlását kell előidéznie vagy előmozdítania. Az ügylet semmisségének következménye, hogy mindegyik félnek vissza kell téríteni azt, amit az ügylet teljesítéséből kifolyólag kapott. Egyéb igényük a feleknek azonban (kártérítés stb.) egymás irányában nincsen. A büntetőjogi rendelkezések közül az első a hitelezési uzsorát nyílvánítja büntetendőnek. Üldözi a novella továbbá azt is, aki uzsorás követelést megszerez abból a célból, hogy azt vagy maga érvényesítse vagy pedig másnak evégből eladja és üldözi végre azt, aki uzsorás-követelést tudatosan érvényesít, avagy másra átruház. Az uzsora mindhárom fajtája vétség, amely három hótól egy évig terjedhető súlyos elzárással büntettetik. Az új törvény igyekszik az uzsora palástolt fajtáit is utólérni és ezért kazuisztikus felsorolással büntetés alatt tilt számos ügyletkötési módot, melyek végeredményben uzsorás-előnyök megszerzésére irányulnak. Az alattomos, ravasz eljárás súlyosító körülményként vétetik figyelembe, ugyanígy a visszaesés is (hat hótól három évig terjedhető súlyos elzárás). Ha az uzsorás-ügylet következtében különösen súlyos sérelem, avagy több személy megkárosítása következett be, a csalás bűntettére érvényes büntető-szabályok alkalmazandók. Külön szakasz (3. §.) intézkedik a reál-uzsoráról (Sachwucher), amely dolgok vagy jogok elidegenítése esetében forogh hat fen. Bérszerződések azonban kifejezetten ki vannak véve, tekintve, hogy «*a személyes szolgáltatások értékelése a bírót legyőzhetetlen nehézségek elé állítaná.*» (?) A reál-uzsora csak úgy büntethető, ha iparszerűség nyert megállapítást. Súlyosbító körülmény a becsületszóval megerősített uzsorás-szerződés érvényesítése is, ami azonban csupán a hiteluzsoránál vétetik figyelembe. A szabadságvesztésbüntetés mellé a fenti esetekben mellékbüntetésként 20,000 K-ig terjedhető pénzbüntetés is kiszabható. Az eljárási rendelkezések a polgári és a büntetőbíróság hatáskörét rendezik. Az ügylet érvényessége tárgyában a büntetőbíró csupán a sértett indítványára határoz és akkor is csak a bűnösség kimondásának esetében. Utóbbi esetben a semmisség következményeit is büntető ítéletben állapítják meg. A büntetőbíróság megkeresésére a polgári bíróság az ugyanabban az ügyben megindított polgári pert a büntető eljárás befejeztéig felfüggeszteni tartozik. Amennyiben a büntető eljárás során felmerült bizonyítékok alapján az ügylet semmisnek ki nem mondható, a felek polgári perútra utasítandók. A per eldőltéig azonban a hitelezőnek jogában áll követelésére végrehajtás útján biztosítékot szerezni. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Fontos törvények!

Megjelentek a

MAGYAR TÖRVÉNYEK,

a Franklin-Társulat zsebkiadásaiban.

A TÖRVÉNYKEZÉSI ILLETÉKEK.

(1914. évi XLIII. törvényczikk.)

Jegyzetekkel ellátta

UJLAKI JÓZSEF dr.

Ára kötve 1 korona 50 fillér.

Az új polgári perrendtartás

és az

életbeléptetési törvények zsebkönyve.

(Tartalmazza az 1911 : I., 1912 : LIV. és 1912 : LV. t.-czikkek szövegét).

Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval.

Irta

KOVÁCS MARCEL dr.

Ára kötve 6 korona 20 fillér.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 12. szám. Budapest, 1915 március 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Doleschall Alfréd* egyetemi professzor: Az 59. sz. büntetőjogi döntvény körül. — *Dr. Genthon Ferenc* budapesti kir. táblai bíró: Harmincéves per. — *Dr. Félegyházy Elek* budapesti ügyvéd: A tőzsdei bíráskodás reformja. — *Dr. Kácser Zsigmond* budapesti ügyvéd: A csődtörvény tervezetéhez. — *Dr. Admelo Géza* módosi ügyvéd: Szóbeli eljárás és fellebbezés a ténykérdésben. — *Dr. Gergely Bertalan* budapesti ügyvéd: Lakfelmondás hadbavonultnak. — Degré Lajos. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 59. sz. büntetőjogi döntvény körül.

I.

Vegyes érzelmekkel fogadta a jogászi közvélemény az 1912: LIV. tc. 75. §-ának azon alkotmányjogi jelentőségű újítását, melynél fogva a Kúriának jogegységi és teljes-ülési döntvényei az alsó bíróságokat is kötelező jogforrás erejére emeltettek. Mely újítással valójában a bírói hatalom gyakorlásáról szóló alaptörvény, az 1869 : IV. tc. 19. §-a az igazságszolgáltatás *egész kerületében* módosult. Minden irányban való újításnak azért nem mondható, mert egyrészről a teljes-ülési elvi megállapodásoknak a Kúriára iránytadó jellegét már az 1881 : LIX. tc. kezdeményezte, másfelől az 1890 : XXV. tc. szerint a kir. ítélőtáblákról hozott teljes-ülési döntések az illető táblákra, ha pedig az ellentétes táblai döntéseket a Kúria teljes ülése egyenlítette ki, ennek megállapodása az összes táblákat kötelezte. Ilyképen az 1912 : LIV. tc. csakis továbbfejlesztette és az egyetemes igazságszolgáltatásban általánosította az 1881-ben kezdeményezett, bűnügyekben az 1907 : XVIII. tc.-ben megvalósított legislatórius gondolatot.

Teljességében méltányolva azokat az aggályokat, melyek az 1912. évi törvénynek szóban levő rendelkezése ellenében az igazságszolgáltatás függetlensége szempontjából megnyilatkoztak, az érvényesített kifogások érdeméhez mégsem csatlakozom. Mert a kir. bírósági szervezet egységességénél fogva az annak tetején álló, a végrehajtó hatalomtól lehetőleg függetlenített legfelsőbb bíróság hatáskörének legmesszebbmenő kitágításától sem féltem az igazságszolgáltatásnak igaz hivatottságát és minden intézkedéstől, mellyel a Kúriának tekintélyét és hatalmát növelik, az igazságszolgáltatás egyetemleges tekintélyének megizmosodását várom. Éppen a sokat hangoztatott bíráskodási autonómiának érdekszolgálatát, annak megerősödését észlelem benne, ha a bíróságokra vonatkoztatottan a legfelsőbb fórumot szinte a hiteles törvénymagyarázat hatáskörével ruházzuk föl. Annak észleletében, hogy legújabb időkben mily könnyen és könnyedén folyik a törvényalkotás munkája, a tapasztalat, a higgadt megfontolás és az objektív megbízhatóság szempontjából nagyobb garanciát látok abban, ha az alsóbb fokokon gyakorolt igazságszolgáltatás irányítását vitás kérdésekben a Kúriára bízzák, semminthogy sűrűen provokálják a törvényhozásnak alkalmi beavatkozását.

Bizonyos azonban, hogy fokozott hatalom és hatáskör fokozott felelősségérzetet is igényelvén, amióta a kúriai jogegységi és teljes-ülési döntvényeknek minden bíróságot kötelező hatályt biztosítottak, azóta legfelsőbb bíróságunknak döntései meghozatala körül az eddiginél is fokozottabb óvatossággal, körültekintéssel és alapossággal kell eljárnia. Ambátor ez irányban az 1912 : LIV. tc. kifejezetten rendelkezést nem tesz, azt hiszem nem kétséges, hogy a törvény 75. §-ában foglalt elv *csakis az ezen törvény alapján alkotandó* döntvényekre hatályosul, hogy következésképen a korábban hozott teljes-ülési megállapodásokat az alsóbb bíróságok éppen úgy nem tartoznak követni, amint ily döntvények a törvény életbeléptetéséig csak a Kúriára, az 1890 : XXV. tc. kerületeiben a táblákra is voltak irányadóak. Mivelhogy a döntvények kötelező hatálya a hivatalos lapban történendő közzétételhez (75. §. 2-ik bek.) fűződik, a korábbi időkből való teljes-ülési határozatoknak az alsóbb bíróságokra kötelező jellege csak akkor jöhetne szóba, ha azoknak mondott módon való közzétételét foganatosították volna. Ilyképen ezidőszerint — az 1890: XXV. tc. 13. §-a immáron hatályát vesztvén — kétféle, másmás hatályosságú teljes-ülési döntvény között kell különböztetni. Az 1912 : LIV. tc. életbeléptetése előtt és az ezen törvény alapján hozottak között. Amazok továbbra is csak a Kúriára irányadók, emezek az összes bíróságokat kötelezvén. A különbségtétel szükségszerűségén nem változtat, bár az áttekinthetőséget bonyolítja, hogy a törvény 77. §-ának felhatalmazásából kibocsátott I. M. R. (59,200/1912. sz.) szerint a teljes-ülési döntvények számozása folytatólagosan csatlakozik a törvény életbeléptetése előtt hozott polgári és büntető döntvények számozásához. (29. §.)

Úgy látom, hogy a jogegységi és teljes-ülési határozatok hozatalának szabályozása alkalmával egyébként sem voltak figyelemmel a teljes-ülési döntvények kétféle kategóriájának különböző természetére, illetve joghatályára. Amikor érintetlenül hagyva az addig hozott plenáris határozatok ezen jellegének és hatályosságának kérdését a törvény általánosan és különböztetés nélkül úgy rendelkezik (74. §.), hogy amíg egyébként a teljes ülés határozatát a jelenlevők szavazatának többségével hozza, addig teljes ülési határozat *megváltoztatásához* a jelenlevők kétharmadrészének szavazata szükséges. Akár csak a Kúriára irányadó, akár az összes bíróságokat jogforrásként kötelező plenáris határozatnak megváltoztatása forogjon szóban. Ezzel szükségtelen és nézetem szerint nem indokolható nehézségek gördülnek a korábbi időkből való döntvényeknek újabbakkal helyettesítése elé s a helyzet most már úgy alakul, hogy egy kizárólag a Kúriára irányadó plenáris határozatnak megváltoztatásához nagyobb garanciák kívántatnak, mint olyan új döntvények megalkotásához, melyet valamennyi bíróság követni tartozik.

Tökéletesen való, hogy már a döntvényalkotásnak 1881-ben (2214/881. sz. I. M. E. R.) és 1891-ben (4214/891. sz. I. M. R.), valamint 1907-ben (15,600/907. sz. I. M. R.) rendeleti szabályozása alkalmával úgy rendelkeztek, hogy teljes-ülési határozat megváltoztatásához a jelenlevők kétharmad többsége kívántatik. Csakhogy abban az időben az a mélyreható különbség a teljes-ülési határozatok kötelező jellege között, mely az 1912. évi törvénnyel beköszöntött, még ismeretlen volt. Amely különbségnek méltatásában annál is inkább helyénvaló lett volna a kétharmad többség követelését csakis az új döntvények megváltoztatásához kötni, mert a mai szabályozásnak módja éppenséggel nem alkalmatlan félreértésekre. A kir. Kúria döntvényeiről és a kir. bíróságok elvi jelentőségű határozatairól szóló 59,200/912. sz. I. M. R. értelmében ugyanis, ha a teljes-ülési döntvény megváltoztatására egybehívott plenumban a megváltoztatás mellett nem alakul ki a törvény szerint szükséges kétharmad többség, a Kúria nem hoz ugyan új döntvényt, hanem *a korábbi teljes-ülési döntvényt fenntartja* és az erről hozott indokolt határozatot a Kúria elnöke, a fenntartott teljes-ülési döntvényre feljegyezteti. (32. §.) Amennyiben tehát egy az 1912. évi törvény hatályossága előtt hozott és csakis a Kúriára irányadó teljes-ülési döntvény megváltozta-

tása forgott szóban és az indítvány nem nyerte el a kétharmad többséget, a helyzet úgy alakul, hogy a Kúria új döntvény hozatalának mellőzésével a korábbit kifejezetten fenntartja, miáltal azt voltaképen és érdemileg az 1912. évi törvény alapján hozott és az abban megállapított joghatályossággal rendelkező teljes-ülési határozat erejére emelte. Annak ellenére, hogy a megváltoztatásra irányuló indítvány esetleg éppen csak hogy nem érte el a kétharmad többséget, a jelenlevők egyszerű szavazattöbbsége azonban a *megváltoztatás mellett* nyilvánult meg. Alakilag nincs kétségem aziránt, hogy az a korábbi döntvény továbbra is az eredetinek erejében, tehát csakis a Kúriára irántadó minőségében fog hatályosulni. Mert nem hoznak új döntvényt, következésképen a hivatalos lapban való közzétételről sem lehet szó. De akkor mi rendeltetése a régi döntvény kifejezett fenntartásának és amikor a döntvények hatályosságának új korszakába léptünk, akkor vajjon mily szempontok indokolják, hogy a régebbi, olykor valóban elavult teljes-ülési határozatoknak újakkal való felváltásának alkalmát mesterséges korlátok közé szorították?

Bárha abból indulok ki, hogy a büntetőjogi 59. sz. döntvény megváltoztatására történt kísérletnek meghiúsulása és ennek a döntvénynek a Kúria által történt fentartása az eddigi joghelyzeten nem változtat, mert ama döntvény továbbra is csak eredeti korlátolt erejében hatályosulhat anélkül, hogy most már az alsóbb bíróságok is követni tartoznának: mégis sajnálattal konstatálom a Kúriának állásfoglalását. Talán csak a meggyarapodott felelősség érzete, hogy most már a törvényhozását megközelítő feladatokra is kirendeltetett, tartóztatta egyelőre legfelsőbb bíróságunkat, hogy az 59. sz. büntetőjogi döntvénynek eltakarításával végképen megszüntesse az úgynevezett correctionalisatio igaz jelentősége és hatálya tekintetében még a Btk. zsenge gyermekkorában keletkezett végzetes félreértéseket. A Kúriának ez a határozata annál sajnálatraméltóbb, mert azon szabatosabb jogértelmezés után, mely a tárgyalt matéria tekintetében már két évtized óta a legfelsőbb bíróság judikaturájában mind erőteljesebben tért hódított, a Btk. alkalmazásának gyermekbetegségeibe való visszaesést képvisel. Mert továbbá az abban a határozatban kifejezésre juttatott törvényértelmezés az eljárás elévülésének kérdésében a correctionalisatio joghatályát meghaladó általános jelentőség igényével is rendelkezik. És mert végül az az értelmezés egyenes ellentétbe helyezkedik az újabb törvényeinkben kifejezetten megnyilatkozott juris ratióval.

Tagadhatatlan, hogy a Btk. kormányjavaslatához készült indokolás tanusága szerint annak szerkesztője abban a felfogásban volt, hogy valamely törvény szerint való bűntettnek ítéletileg vétséggé lefokozása esetében az illető bűncselekmény minden vonatkozásban elveszti bűntett jellegét és vétségi jelleget ölt. «Amely esetben — mondja az indokolás — ki van zárva a bűntett büntetésének alkalmazása, azon esetben ki van zárva a *bűntett léte is.*» (Általános Indokok III. fejezet 107. lap.) A törvényjavaslatnak képviselőházi tárgyalása alkalmával pedig a 20. §-hoz beterjesztett módosítvány ellenében azzal érvelt, hogy «ha nem súlyos a cselekmény, nem lehet rá alkalmazni a súlyos cselekmény elnevezését, de ez esetben *az nem is lehet bűntett, hanem okvetlenül vétségnek kell lennie.* «Distinctio delictorum ex poena et distinctio poenarum ex delicto.» (Anyaggyűjtemény I. kötet 271. lap.)

Alighanem a Btk. megalkotójának tanácselnöki minőségben a Kúria büntetőjogi judikaturájának irányításában prædomináló befolyásának tudható be, hogy a legfelsőbb bíróság már 1882-ben a 2. sz. döntvénnyel arra a principiális álláspontra helyezkedett, melynek értelmében a 92. §. alkalmazásával a törvény szerinti bűntett «az átváltoztató jogerejű ítélet kijelentése folytán *minden következményeivel* vétséggé válik és úgy tekintendő, mintha *elkövetésének pillanatától fogva* vétséget képezett volna». Ezen kiindulásban mondotta volt ki a Kúria, hogy a súlyos testi sértés bűntettének a 92. §. alapján vétségre való átváltoztatása esetében a 302. §-ban meghatározott fogház, valamint a pénzbüntetés együtt alkalmazandók. És *ugyanazon elvi kijelentés álláspontján, melyben a 2. sz. döntvény sarkallik,* alkottatott meg 1886-ban az 59. sz. döntvény, melyet most legújabban a kir. Kúria fentartott és mely szerint a törvény szerint bűntettként jelentkező, de a 92. §. alapján vétséggé minősített bűncselekmények nem a 106. §. első bekezdésében a bűntettekre megállapított, hanem ugyanazon szakasz második bekezdésében a vétségekre meghatározott idő alatt évülnek el. Mind a két döntvény a correctionalisatio jelentőségének értelmezése, hatályának megállapítása tekintetében nyilván a Btk. szerkesztőjének nyomdokain halad, mind a kettő egy és ugyanabban a feltételezésben bűnözik: mintha a büntetés nemének megállapítása folytán abstracte bűntett jellegéből in concreto vétséggé idomított cselekmény minden tekintetben úgy volna tekintendő és minden vonatkozásban azonképen lenne kezelendő, akár csak már kezdettől fogva, elkövetésekor in abstracto is vétség lett volna. Persze a döntvények megalkotóit nem nyugtalanította az a gondolat: vajjon minemű vétséggé formálódjék át in concreto az olyan bűntett, amelynek abstract, a törvénybeli minősítés szerint való vétségi alakzata egyáltalán nincs? A kérlelhetetlenül strict következetesség ily esetekben a vétséggé lefokozott bűncselekménynek büntetőjogi immunitására vezetvén. Aminek ítéleti konstruálása alig is okozna nagyobb nehézséget, mint az 59. sz. döntvény alapján való procedálás. Amint eljárási posszibilitásnak tartják, hogy a bíróság elsőbbed bűnösnek mondja ki a vádlottat a bűntettből átformálódott vétségben és a következő lélekzetvétellel őt elévülés címén épen azon az alapon fölmentse, mert az előbb marasztalta volt: azonképen nem lehetne kifogás oly ítélet ellen sem, mely először a vádlottnak törvény szerint bűntettként jelentkező cselekményét vétségi büntetés megállapításával vétségnek minősíti, majd arra való utalással, hogy a Btk. a specializált bűncselekménynek vétségi alakját egyáltalán nem szervezte meg, a vádlottat bűncselekmény hiányában a Btk. 1. §-ára való hivatkozással a Bp. 326. §. 1. pontja alapján fölmenti.

(Folyt. köv.) *Dr. Doleschall Alfréd.*

Harmincéves per.

Ausztriában az új perrendtartás a peres eljárást annyira meggyorsította, hogy a polgári perek túlnyomó része egy esztendőn belül fejeződik be.

Nem tartozom azok közé, akik a perrendtartás legfőbb jóságának az eljárás gyors befejezését tartják, mert a gyorsaságot az alaposságnak és helyes döntésnek, mint legfőbb kívánalomnak alá kell rendelni.

Mindazonáltal a pereknek évtizedekig való elhúzódhatását visszás dolognak tartom, amint azt bizonyára mindenki annak tartja, aki az igazságszolgáltatás és a felek komoly érdekeit nem téveszti szem elől.

Pedig a fiumei kir. törvényszéknél, a budapesti kir. ítélőtáblánál és a kir. Kúriánál még a Pp. életbelépése után is kerülhetnek évtizedekre visszatekintő perek elintézésre, sőt meggyőződésem szerint kerülni is fognak.

Tételem igazolása végett a Fiumében 1853. évi január 1. napján «ideiglenesen» életbeléptetett perrendtartás rejtelmeire kell kitérnem.

E perrendtartás szerint az előkészítő végzések tekintélyes része ellen felfolyamodásnak van helye. A 319. §. szerint u. i. «az alsóbb vagy felsőbb bíró oly határozatai ellen, melyeknél fogva szóbeli eljárás rendeltetik, tárgyalási határnap elhalasztása, vagy határidőérti kérelem tagadtatik meg, tanúk kihallgatása vagy bírói szemle tartása rendeltetik, külön folyamodásnak nincs helye».

Gyakorlati jogász tudja, hogy ez mit jelent. Már a kereset elintézésekor, ha pl. a bíróság a szegény-jogon való perelhetést nem adja meg, a felperes megakaszthatja a peres eljárást azzal, hogy a szegény-jogon való perelhetést megtagadó végzést felfolyamodja. Meg lehet támadni az elsőbíróságnak azt a végzését, amellyel a felek, képviselőik, a tanúk és szakértők bírságoltatnak. Felfolyamodással vagy semmisségi panasszal élhetnek a felek az elsőbíróság ama végzése ellen, amellyel a 46. §. alapján a tárgyalás és bizonyítás kiegészítését rendeli el. Jogorvoslattal élhetnek az írásbeli eljárásnál, az «illetéktelenségi» kifogás tárgyában hozott határozat ellen. Felfolyamodhatnak «a bizonyítási eljárás bevégzésének sürgetése» (179. §.), «a meghalt tanúk helyett újak állításának megengedése» (180. §.), «a szakkértőknél megkívántató tulajdonságok» (211. §.), a «szakértők elleni észrevételek bejelentése» (212. §.), a bíró és szakértők eljárása» (214. §.), «a szemle költségei» (217. §.), «a fennebbi szabályoknak a bírói becsükre való alkalmazása» (219. §.) tárgyában hozott végzések ellen, még pedig egészen fel a kir. Kúriáig abban az esetben is, ha a másodbíróság az elsőbíróság végzését helybenhagyná.

De megtámadhatják a kir. ítélőtáblának a 330. §. alapján a

tárgyalás vagy bizonyítás kiegészítését rendelő, egészben vagy részben feloldó határozatát is.

Emellett nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a fiumei kir. törvényszéknél folyamatban levő pereknél gyakran az egyik fél külföldi.

Az is tény, hogy a budapesti kir. ítélőtábla és a kir. Kúria kereskedelmi tanácsainak évek óta tartó túlterheltsége miatt a Fiuméból felérkezett ügyek csak sok idő (nagyobb részt egy év) után nyernek elintézést, mihez még az is járul, hogy a magyar nyelven hozott határozatot olasz nyelvre kell lefordítani és a fiumei kir. törvényszéknek olasz másolatot kell küldeni.

Már most ilyenformán halad a jogerős eldöntés felé pl. valamely vételi kártérítési per.

A ravennai (olasz) felperes-vevő azt állítja, hogy fiumei kereskedővel többféle fa vétele tárgyában szerződést kötött. Az alperes-eladó tagadja a szerződés megkötését. Több tanút, köztük külföldieket kell kihallgatni, kik bizonyítják, hogy az alperes üzletvezetője joghatályosan megkötötte a szerződést. Minthogy a felperes a szerződési és piaci ár közti különbözetet követeli és az árú rendeltetésének helye Ravenna, idevaló szakértőket kell a piaci árra meghallgatni. Bár ez esetben a felek nem is éltek felfolyamodási jogukkal, a perben az ítélet a kereset indítása után a negyedik évben hozatott. A tábla egy év után az elsőbíróság ítéletét részben helybenhagyta, részben feloldotta és utasította az elsőbíróságot, hogy a ravennai szakértőket bizonyos kérdésre újabban hallgassa meg. Egy év után a kir. Kúria helybenhagyta a másodbíróság ítéletét. Ezután a törvényszék felhívta az egyik felet költség előlegezésére, még pedig több ízben és minthogy a költség le nem tétetett, ítéletet hozott. A tábla helybenhagyta az elsőbíróság második ítéletét. Eddig eltelt a keresetindítástól hét év. De a felek még a tábla ítéletét is felvihetik a kir. Kúriához.

Ismétlem, hogy a felek nem merítvén ki jogorvoslati jogaikat, ez a per elég gyorsan halad jogerős befejezése felé és tapasztalatom alapján állíthatom, hogy számos fiumei törvényszéki per megéri a tíz évet.

Már most eljutottunk «az előbbi állapotbai visszahelyezésig», ahogy a perrendtartás az igazolás és perújítás eseteit egységesen elnevezi.

Az «új bizonyítékok találása miatti visszahelyezés» a 367. §. értelmében «mindaddig kérethetik, míg azon jog, mely a per tárgyát tette, el nem évült».

A Fiumében hatályban levő osztrák polgári törvénykönyv 1466., 1467., 1472. és 1478. §-ai értelmében az ingókra vonatkozó és a telekkönyvi elévülés három, illetve hat év, az ingatlanokra és egyéb jogokra vonatkozó elévülés harminc, illetve negyven év!

Vagyis, teszem azt, a kir. kincstárt perelték valami ingatlan tulajdonáért és ezt a pert a kincstár jogerősen elvesztette. Ebben az esetben a kincstár a negyvenedik év utolsó napján még az előbbi állapotba való visszahelyezés (perújítás) iránt beadhat a fiumei kir. törvényszéknél kérvényt, aminek, ha a perrendtartásban megkívánt feltételek fenforognak, az a következménye, hogy a peres kérdést esetleg hosszas bizonyítás után újból el kell bírálni. Még pedig a Ppé 61. §-a és a 72,700/1914. I. M. számú rendelet 18. §-a intézkedése folytán el kell bírálni az ideiglenes perrendtartás szabályai értelmében.

Ha tehát valaki 1914. évi december 31. napján a fiumei kir. törvényszéknél keresetet adott be, és ebből bonyolult per keletkezik, ez eltarthat 1924. évi december haváig. Ezután, csak a 30 éves elévülést tartva szem előtt, bármelyik fél az előbbi állapotba való visszahelyezést új bizonyíték alapján 1954. évi december haváig kérheti, amely esetben a fiumei kir. törvényszéknek, a budapesti kir. ítélőtáblának és a kir. Kúriának a Pp. életbeléptetése után negyven év mulva az ideiglenes perrendtartásnak már most is teljesen elavult perjogi szabályait, köztük a kötött bizonyítást, kell még alkalmaznia.

Hogy pedig ezek a lehetetlen lehetőségek nem pusztán a képzelet szüleményei, annak ékes bizonyítéka az a tény, hogy a budapesti kir. ítélőtáblánál 1915. évi március 9. napján 2145/P.1914. szám alatt olyan, ajándékozás hatálytalanítása iránt indított per intéztetett el másodfokulag, amelyben a felperes a keresetet 1886. évi szeptember 6. napján adta be az elsőbírósághoz. Míg tehát ez a per a kir. Kúriánál véglegesen eldöntetik, megéri a harminc évet.

Dr: Genthon Ferenc.

A tőzsdei bíráskodás reformja.

A tőzsdei bíráskodás ujjászervezése ezidőszerint nem áll ugyan közvetlenül küszöbön, azonban mindenesetre a legközelebbi idők feladatai közé tartozik. Időszerű és helyes is tehát, hogy a tőzsde alelnöke, Végh Károly úr, a reform kérdését e lapokban [1] már most felvetve, megismerteti a jogászközönséggel azokat az elveket, amelyek szerinte s bizonyára vele együtt a tőzsde vezető körei szerint is, a tőzsdebíróság törvényhozási szabályozásánál irányadókul volnának elfogadandók.

A tőzsdei bíráskodás helyes szervezése nehéz feladat, különösen a mi viszonyaink közt.

Azt, hogy a tőzsdebíróságra szükség van, mindenki elismeri. Nincs is tőzsde, amelynél ez az intézmény hiányoznék. Viszont azonban be kell vallani, hogy sehol sincs se alanyilag, se tárgyilag oly tág hatásköre a tőzsdebíróságnak és sehol sincs bíráskodása egyebekben is oly kevéssé korlátozva, mint nálunk, ahol a törvény azt egyenesen külön bíróságnak nevezi s azzá tette. A világ legtöbb tőzsdéje mellett szervezve levő választott bíróságok hatásköre a legszűkebbre van megszabva s csak a német s még inkább az osztrák tőzsdék választott bíróságai működnek tágabb hatáskörrel s nagyobb szabadsággal.

Azonban a német tőzsdékre nézve is a német tőzsdetörvény [2] csak akkor ismeri el a választott bírósági kikötést kötelezőnek, ha mindkét szerződő fél az 53. §. szerinti határidőügylet kötésére jogosult, vagy ha a felek alávetése a vitás eset keletkezése után történt; az 53. §. [3] szerint pedig ügyletkötésre jogosult felek csak bejegyzett kereskedők vagy kereskedelmi társaságok és állami vagy hatósági vállalatok.

Ennél az osztrák tőzsdetörvény (Gesetz 1. Apr. 1875 és 4. Jan. 1903) s különösen az ennek alapján a keletkezett bécsi tőzsdei alapszabályok jóval tovább mennek s megállapítják, hogy a tőzsdetagokon és bejegyzett kereskedőkön kívül oly személy is kikötheti a tőzsdebíróság illetékességét, aki az ügylet tárgyát képező árú előállításával, elárusításával vagy feldolgozásával iparszerűleg foglalkozik, kimondják azonban azt is, hogy az ügylet tárgya csak a tőzsdei forgalomhoz tartozó árú lehet [4] és hogy a vesztes fél az ítélet hatálytalanítása végett a rendes bíró előtt keresettel léphet fel, ha a bíróság oly vitás esetekben, amelyek

[1] Jogt. közl. 1915. évf., 7., 8. szám.

[2] «Eine Vereinbarung, durch welche die Beteiligten sich der Entscheidung eines Börsenschiedsgerichts unterwerfen, ist nur verbindlich, wenn beide Teile zu den Personen gehören, die nach §. 53. Börsentermingeschäfte abschliessen können oder wenn die Unterwerfung unter das Schiedsgericht nach Entstehung des Streitfalls erfolgt.» B. G. 28. §.

[3] «Das Geschäft ist verbindlich, wenn auf beiden Teilen als vertragschliessende Kaufleute, die in das Handelsregister eingetragen sind oder deren Eintragung nach §. 36. des Handelsgesetzbuches nicht erforderlich ist, oder eingetragene Genossenschaften, betheiligt sind.» B. G. 63. §.

[4] «Der Competenz des Schiedsgerichtes der Waarenbranche sind auch Streitigkeiten aus Waarengeschäften die ausserhalb der Börse geschlossen wurden, einschliesslich der Versicherungs, Fracht- und Speditionsgeschäfte insoweit solche Geschäfte als Waareingeschäfte anzusehen sind, unterworfen, jedoch nur unter nachstehenden Voraussetzungen:

1. Einer der beiden auf das Schiedsgericht compromittirenden Contrahenten muss zur Zeit der Unterwerfung unter das Schiedsgericht, welche beim Abschlusse der vor Abwicklung des Geschäftes stattfinden kann, in eine der beiden Sectionen der Wiener Börse ordnungsmässig eingereiht sein, oder ohne diese Einreihung zu den nach §. 17. dieses Statutes wahlberechtigten Actiengesellschaften oder Creditvereinen gehören.

2. Jeder der Streittheile muss entweder ein Organ der öffentlichen Verwaltung, oder eine Handelsgesellschaft oder eine Erwerbs- oder Wirthschaftsgenossenschaft, oder ein Mitglied, oder Besucher einer Börse, oder eine solche Person sein, die sich berufsmässig mit der Production, dem Handel oder der Verarbeitung jener beweglichen Sachen beschäftigt, die den Gegenstand des Geschäftes bilden.

3. Das Geschäft, welches Gegenstand des Streites vor dem Schiedsgerichte ist, muss sich auf Waaren beziehen, die an der Börse gehandelt werden dürfen. Statut für die Wiener Börse 55. §.

nem tőzsdeügyletekből származnak, a játék kifogása felől vagy egyáltalán nem vagy nem helyesen döntött.[5]

Legtovább megy aztán a mi 1881: LIX. tcikkünk, amely írásbeli alávetés mellett a keresk. társaságok tagjainak egymásközti pereit, a nem kereskedőnek kereskedővel kötött objektív kereskedelmi ügyleteiből, végre a közraktári ügyletből származó pereket is a tőzsdebíróság hatáskörébe utalja.

El kell ismerni, hogy az 1881 : LIX. tc. meghozatala idejében a tőzsdebírósági hatáskörnek minél tágabban való megállapítása nemcsak indokolt, hanem a kereskedelem érdekeit tekintve, nélkülözhetlenül szükséges is volt.

Abban az időben, amint emlékezetes, még a sommás pereket is írásban tárgyalták az ügyvédek; a még nem decentralizált budapesti kir. táblán alig került egy éven belül még a legközönségesebb sommás per is sorra, úgy hogy a perek végelintézése hosszú évek előtt csak kivételesen következett be.

Ennek a nyomasztó igazságügyi állapotnak legalább lehető enyhítése követelte meg a tőzsdei hatáskör tágítását s a tőzsdebíróság e széles hatáskörben addig, ameddig a reá roskadó ügyhalmaz terhe elviselhető volt, fényesen be is vált. Gyors volt, szakszerű s méltányos is.

A 80-as évek vége felé kezdtek lábrakapni a panaszok a tőzsdebíróság ellen.

Ezek a panaszok összefüggésben voltak a játékszerű határidőügyletek elharapózásával, amely ellen a tőzsdebíróság hiába vagy legalább is kevés eredménnyel küzdött a legnagyobb jóakarattal meghozott ismeretes plenáris határozatai útján.

Hozzájárult ehhez, hogy a rendes bíróságok előtt a játékkifogás érvényesíthető kezdett lenni, míg a tőzsdebíróság szakbírói hivatásánál fogva ez elől elzárkózott, ami aztán oda vezetett, hogy a játékkifogásra nézve kétféle bírói felfogás keletkezett s a rendes bíróság a tőzsdebíróság ellentétes álláspontján keletkezett ítéletet végrehajtani volt kénytelen.

A sommás eljárás reformja folytán az igazságszolgáltatás is lényegesen megjavult s viszont a tőzsdebíróság a fejlődött forgalomból kifolyólag túlterhelődött ügyekkel s egyik lényeges feladatának — a gyorsaságnak — már csak lanyhábban felelhetett meg.

Miután pedig a határidőügyletek miatt a tőzsdereformot a közvélemény úgy is kívánta, ez a tőzsdebíróság újjászervezésére is önként kínálkozott alkalmul annál is inkább, mivel az említett körülményeknél fogva a reformot minden tényező szükségesnek ismerte fel.

A 96-os ánkéten maga a tőzsdetanács is kívánta a tőzsdebíróság reformját s a tőzsde alelnökének említett cikkeiből sem vélek mást kiolvashatni.

Az lehet tehát ezidőszerint csupán a kérdés, hogy ez a reform mikép volna helyesen megoldható.

A tőzsde alelnökének cikkei a Pp.-hez készült életbeléptetési törvényjavaslat ama «első»-nek nevezett tervezetéből indulnak ki, amely az Igazságügyi Jav. Tára V. évfolyamának 2. számában lett hivatalosan közölve.

A kérdés tisztázásának teljességéhez tartozik annak a megállapítása, hogy ezt a tervezetet 1903-ban egy másik előzte meg, amelyet akkor a napilapok bőven ismertettek, sőt épen e sorok írója a «Tőzsdei bíráskodás»[6] című munkájában szó szerint közölt is, sőt egy szaklapban később kritikailag is méltatott.[7]

Az 1903-iki tervezet igen szigorú volt; a hatáskört csak tőzsdei árúk tekintetében a tőzsdén kötött ügyletekből és csak a közvetlen szerződő felek közt keletkezett perekre s kikötés esetén a kereskedők és tőzsdetagoknak arra a pereire szorította, amelyek tárgyát tőzsdei árú vagy érték képezi. Ezekben az esetekben is csak akkor maradt volna meg a tőzsdebírósági hatáskör, ha a kereset hirdetményi idézés nélkül volt volna kézbesíthető. A bíróság jegyzője pedig csak igazságügyminiszteri hozzájárulás mellett volt volna alkalmazható s azok az esetek is, amelyekben a tervezet jogorvoslatot engedett, szaporítva lettek.

Ezt a tervezetet az Igazságügyi Közlönyben közzétett 1905-iki tervezet — figyelembe véve az 1903-iki tervezetre a fentiek szerint tett észrevételek több pontját — lényegesen enyhítette.

Ezek az enyhítések, amint ezt egy szaklapban e sorok írója mindjárt az 1905-iki tervezet megjelenése után megállapította,[8] ép a fentebb említett megszorítások főbb pontjainak elejtésében foglaltattak.

Nevezetesen elejtette az 1905-ös tervezet azt, hogy a tőzsdén kötött azon ügylet tárgyának, amelyből a per keletkezik, tőzsdei árú vagy értéknek kell lennie és hogy ilyen feltétel mellett is csak a közvetlen szerződő felekre terjed ki a hatáskör. Elejtette továbbá azt a megszorítást is, hogy az ex contractu illetékesség a kereskedők és tőzsdetagok oly ügyleteiből keletkező perekre áll meg csupán, amelyeknek tárgya tőzsdei árú vagy érték.

E helyett az új tervezet *a tőzsde vagy csarnok forgalmának körében kötött ügyletekből* felmerülő pereket utalja a tőzsdebírósági hatáskörbe, tehát nem csupán *a tőzsdei árú és értékre vonatkozókat,* ami természetesen nagy különbség; azonkívül kikötés esetén a kereskedők és tőzsdetagok nem csupán tőzsdei árú vagy érték tekintetében kötött, hanem minden még oly ügyleteiből keletkező pereire nézve is megállapítja a tőzsdebírósági hatáskört, amelyek csak egyik félre képeznek kereskedelmi ügyletet s végre egy új pontban kimondja, hogy a hatáskör nem csupán a közvetlen szerződő félre, hanem a jogutódra is kiterjed.[9]

Továbbá azt sem tartja fen, hogy a jegyző az igazságügyminiszter hozzájárulásával alkalmaztassék, sem azt, hogy a hatáskör hirdetményi idézés esetére nem áll fen.

Ami már most a tőzsdebírósági reformot illeti, kizártnak tartjuk, hogy az igazságügyi kormány arra az álláspontra helyezkedhessék, amelynél fogva a tőzsdebíróság hatásköre csak a tőzsdén vagy írásbeli kikötés mellett a tőzsdén kívül tőzsdetagok vagy ezek és kereskedők közt tőzsdei árúk vagy értékek felől létrejött ügyletekből származó perekre volna szorítandó.

Nem lehet ezt feltételezni annak dacára sem, hogy a Pp. időközben életbelépett.

A Pp. a tágabb hatáskörű tőzsdebíróságot semmiképen sem teszi nélkülözhetővé. Erre a szakbíróságra, amely a kereskedelem minden csinját-binját ismeri s amely nem a törvény holt betűi, hanem a kölcsönös méltányosság, tehát a valódi anyagi igazság szerint ítél, a kereskedelemnek épúgy, mint azoknak a gazda és iparos köröknek, amelyeket hivatásuk a kereskedelemmel való sűrű ügyletkötésre utal, feltétlenül szüksége van annál is inkább, mert a jóhiszemű perlekedők túlnyomó része már azt is jótéteménynek tekinti, hogy ennek a bíróságnak az ítélete fellebbezhetlen s nem kell magát a halmozott fórumok döntéseivel előzőleg és utólag kapcsolatos izgalmaknak kitenni.

S ami a gyorsaságot illeti, alig hisszük, hogy a Pp. rendes körülmények közt ebben a tekintetben is versenyezhetni fogna már a fellebbezhetetlenség miatt is a tőzsdebírósággal.

Különben, hogy a perrendnovellák a tágabb hatáskörű tőzsde-

[5] «Wenn der Schiedsspruch gegen zwingende Rechtsvorschriften verstösst, ferner venn das Schiedsgericht in Streitigkeiten, die nicht aus Börsengeschäften (§. 12. des Gesetzes vom 1. April 1875. R.-G.-Bl. Nr. 67.) herrühren, über die Einwendung, das dem eingeklagten Anspruch ein als Spiel oder Wette zu beurtheilendes Differenzgeschäft zugrunde liege, überhaupt nicht oder unrichtig entschieden hat, kann das schiedsrichterliche Erkenntniss mittels Klage vor dem ordentlichen Richter als unwirksam angefochten und das kraft des Erkenntnisses Geleistete zurückgefordert werden. Diese Klage ist binnen 30 Tagen nach Zustellung des schiedsgerichtlichen Erkenntnisses beim k. k. Handelsgerichte in Wien zu erheben.» Statut für die Wiener Börse 102.

[6] «A tőzsdei bíráskodás» 22. l.

[7] Lásd: «Kereskedelmi jog» II. évfolyam, 9. szám.

[8] Lásd: «Kereskedelmi jog» II. évfolyam, 19. szám.

[9] «Törvényjavaslat a polgári perrendtartás életbeléptetéséről» 43. §. A budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok fennálló (1870: II. tc.) külön bíróságainak hatáskörébe tartoznak:

1. a tőzsde, vagy a termény- és gabonacsarnok üzleti helyiségében az ügyletkötésre szolgáló idő alatt a tőzsde vagy a csarnok forgalmának körében kötött ügyletből az ügyletet megkötő felek közt származó perek;

2. a tőzsde, illetőleg a termény- és gabonacsarnok tagjainak és bejegyzett kereskedőknek egymás között kötött ügyleteiből származó perek, ha az ügylet, habár csak az egyik fél részéről is kereskedelmi ügylet és ha az alperes magát ennek a bíróságnak írásban alávetette.

A külön bíróság hatásköre kiterjed a felperes jogutódára és az alperes örökösére, úgyszintén üzletátruházás esetében — ideértve az egyesülést is — az átvevőre is.

bíróságot nem teszik feleslegessé, azt Németország és Ausztria példája, ahol tágabb hatáskörű tőzsdebíróságok üdvösen működnek mintaszerű polgári perrend mellett, a legfényesebben igazolja.

Ha pedig azt feltételezzük, hogy az igazságügyi kormány a tőzsdebírósági hatáskört nem szándékozik csak a tiszta tőzsdei ügyletekből felmerülő peres esetekre szorítani, akkor csakugyan leghelyesebb, ha azoknak az elveknek a megvitatásánál, amelyek szerint volna a tőzsdebírósági reform megvalósítandó, az 1905-iki tervezetet vesszük kiindulási alapul.

Ennek a tervezetnek a 43. §-a írja körül a tőzsdebírósági hatáskört. Ez ellen a §. ellen kevesebb kifogás emelhető amiatt, ami benne van, mint amiatt, ami nincs benne.

Hogy ez a §., mint a fentebb közölt szöveg mutatja, az 1903-as tervezettel szemben, amely még a tőzsdén való létesülés feltétele mellett a tőzsde vagy gabonacsarnok forgalmának *tárgyát képező áru iránt* kötött ügyletből felmerülő perekre állapítja meg a tőzsdebírósági hatáskört, már «*a tőzsde vagy csarnok forgalmának körében kötött ügyletből . . . . . származó pereket*» említ, ez ellen azután a magyarázat után, melyet ahhoz az indokolás fűz, legfeljebb csak az a kifogás volna emelhető, hogy az 1903-as szöveg, mely áru vagy értékpapir *iránt* kötött ügyletről szól, szintén magában foglalja a segédügyleteket, viszont «a tőzsde forgalmának körében kötött ügylet» félremagyarázásokra adhat okot, mert a tőzsde forgalmának körében oly ügylet is létesülhet, amelyre az indokolás útmutatása szerint a tőzsdebírósági hatáskört a tervezet nem tartja kiterjesztendőnek.

Az is joggal kifogásolható, hogy ez a §. bejegyzett kereskedőt említ, holott a kereskedői minőség a cégbejegyzéstől nem függ.

Azt pedig, hogy a tervezet 43. §. 2. pontja az 1881 : LIX. tc. 94. §. *b*) pontjának az ügynöki kötlevél kifogástalan átvétele által megállapítható tőzsdebírósági hatáskörre vonatkozó részét át nem vette, az indokolás az ügynöki intézmény időközben bekövetkezett megszüntetésének tényével kellőleg megmagyarázza ugyan, de ha, amint a többször említett cikkekből kiderül, a tőzsdetanács az ügynöki intézmény felélesztésének tervével foglalkozik, csakugyan nem lehet semmi akadálya annak, hogy az említett 2. pont az 1881 : LIX. tc. 94. §. *b)* pontjában foglalt toldattal megfelelően kiegészíttessék.

Ezek szerint tehát a tervezet 43. §. 1. és 2. pontja, valamint az azt követő intézkedések szövege ellen lényegesebb kifogás nem emelhető.

Annál inkább jogosult a felszólalás amiatt, amit a tervezet 43. §-ában nélkülözünk.

Hogy a kereskedelmi társaságok tagjainak egymásközti pereit a tervezet a tőzsdebírósági hatáskör alól kivetette, alig kifogásolható, mert azok a rendes bíróság előtt is megnyugtató elintézést nyerhetnek s így nem okvetlenül szükséges, hogy a különben is túlterhelt tőzsdebíróság hatásköre ezekre a perekre is kiterjesztessék.

Viszont a közraktári ügyletből keletkező perek tekintetében, azok elenyésző csekély voltára való tekintettel, ismert cikkeiben maga a tőzsde alelnöke sem kívánja a tőzsdebírósági hatáskör fentartását.

Ezek szerint tehát csak az 1881 : LIX. tc. 94. §-a *d)* pontjának a tervezet 43. §-a által történt mellőzése érdemes komoly vitára.

Hogy a tőzsdebíróság hatásköre alól azok a nemkereskedők, akik a tőzsde forgalmának körébe tartozó árúk iránt kereskedővel vagy tőzsdetaggal kötött ügyletnél, mint ilyen árúk termelői, feldolgozói vagy fogyasztói vesznek részt, kizárassanak, semmiképen sem volna indokolt.

Azok az okok, amelyeket fentebb, a tágabb tőzsdei hatáskör szükségessége tekintetében felhoztunk, eléggé nyilvánvalóvá teszik ezt.

Különösen a gazdákat, akik termények s az ezek előállításához szükséges cikkek vétele és eladása folytán egyenesen reá vannak utalva a tőzsdére, végzetes hiba volna elzárni a tőzsdebíróságtól. Ezt ők maguk sem kívánják s azok az érvek, amelyeket a tervezet indokolása az ellenkező álláspont mellett felhoz, még a tervezet megjelenése után azonnal több oldalról részletes cáfolást nyertek.

Nem az a lényeg, hogy ezek az elemek beengedtessenek-e a tőzsdebírósági hatáskörbe, mert ennek szüksége kétségtelen, hanem az a lényeg, hogy oly biztosítékokról gondoskodjunk, amelyek a tőzsdei bíráskodással való visszaélést kizárják.

Ha a német tőzsdetörvény a terményeit eladó gazdát még a tiltott határidőüzletre is feljogosítja, ha az osztrák tőzsdetörvény és a bécsi tőzsde statutuma a tőzsdei árú termelőjét, feldolgozóját és elárusítóját a tőzsdebírósági hatáskörnek kikötésére jogosultnak tekinti: úgy nincs semmi ok arra, hogy nálunk ezeket az elemeket a tőzsdebíróság kikötésétől eltiltsák. Ez céltévesztett gyámkodás volna.

Igenis szükséges azonban, hogy ezeknek az elemeknek az érdeke kellő intézményekkel megóvassék s az esetleges visszaélések orvosolhatók legyenek.

Ilyen intézmény gyanánt bevált Ausztriában a tőzsdebíróság akép való szervezése, amelynél fogva megfelelő számú gazda is ki van rendelve az illető érdekkörök által választott bírói működésre s ezek közül a nem kereskedő a bírói kollégium felét választhatja.

A játék ellen való védekezést pedig lehetővé teszi a mind a tőzsdetörvénybe, mind a bécsi tőzsde statutumába felvett az az intézkedés, hogy a választott bíróság ítélete a rendes bíróság előtt kereset utján hatálytalanítható, ha a választott bíróság a játékkifogás felől vagy épen nem, vagy nem helyesen döntött, vagy ítélete egyébképen törvénybe ütköző.

Ezek a biztosítékok feltétlenül megóvják a gazdák érdekeit úgy, hogy azok mellett a tőzsdebíróság hatásköre reájuk is aggodalom nélkül kiterjeszthető.

Ami már most a bíróság alakulását illeti, a tapasztalatok a 3 és 5 tagu tanácsokra vonatkozó jelenlegi állapot fentartása mellett szólnak.

Jogtudó elnök választott bíróságnál szükségképi szerv gyanánt az egész világ egyetlen tőzsdebíróságánál sincs s úgy hisszük, az nálunk sem lesz szükséges.

Ami a jogorvoslatot illeti, a tervezet által javasolt felülvizsgálat ellen nem lehet kifogást emelni.

A tervezet megjelenése után voltak ugyan hangok, amelyek a felülvizsgálatnak jogkérdésben való megengedése mellett szólaltak meg, azonban ezt ma már nemcsak azok miatt a tapasztalatok miatt nem tarthatjuk kívánatosnak, amelyeket az ilyirányú felülvizsgálattal a sommás eljárásban szereztünk, hanem azért sem, mert ha a játékkifogás esetében a választott bírósági ítélet hatálytalanítása külön kereset utján megtörténhetik, a jogkérdésben való felülvizsgálat jó részben pótolva lesz.

Ami a bíróság belső szervezetének, bizonyítási rendszerének, ítélethozatalának s a mindezekkel kapcsolatos bíráskodási teendőknek részletes megállapítását illeti: ezek a tőzsdetörvény meghozatala után alkotandó eljárási szabályok és tőzsdei alapszabályok keretébe tartoznak s oly részletkérdések, amelyekre vonatkozólag ma még korai volna nyilatkozni. Mindenesetre ezen a téren is lényeges ujítások szükségesek.

Dr. Félegyházy Elek.

A csődtörvény tervezetéhez.

A csődeljárás egyik legfontosabb része a csődhitelezők követeléseinek megállapítása, azaz a felszámolási eljárás. Nevezhetném a csődeljárás gerincének. Ha a felszámolás megtörtént, a hitelezők és követeléseik meg vannak állapítva, akkor minden nehézség nélkül konstatálható a szavazásokon a hitelezők többségi akarata, választható meg vagy mozdítható el a csődválasztmány, végrehajtható a csődvagyon felosztása, lebonyolítható a kényszeregyességi eljárás és szüntethető meg a csőd a hitelezők beleegyezése folytán.

A csődről szóló Schreyer-féle Tervezet mégis teljesen mellőzi a felszámolási eljárást a csődügy gyors lebonyolítása, de meg a tömeggondnoki díjak apasztása, tehát az eljárás olcsóbbítása szempontjából. Az indokolás szerint «a tömeggondnok a követelések valódisága kérdésében a felosztó tervben juttathatja kifejezésre, hogy a követelést elismeri-e? . . . A hitelezőtársak és a közadós egyes követelések ellen támasztott kifogásaikat szintén az osztályozó és felosztó tervvel szemben érvényesíthetik anélkül, hogy evégből a hosszadalmas és költséges felszámolási eljárásra szükség volna».

Az indokolás hangoztatta célok helyesek, de azokat a T.

alant ismertetett megkerülő útjain elérni nem lehet és a jövőben a mai egyszerű likvidációs eljárás szövevényessé válna anélkül, hogy ezzel gyorsabb vagy olcsóbb volna.

A csődhitelezők a T. szerint a tömeg elleni követeléseket a csődnyitást követő 15—30 napon belül alakszerűséghez nem kötötten írásban a tömeggondnoknál jelentik be. A bejelentési idő után a 113. §. szerint a megjelenő hitelezők a csődbíró közbenjöttével tőkekövetelésеik összege szerint számítandó viszonylagos szótöbbséggel megválasztják a csődválasztmányt. Szavazati joggal a 114. §. szerint *csak* azok a hitelezők bírnak, akiknek követeléseit a tömeggondnok elismeri. A tömeggondnok pedig a 173. §. szerint a követeléseket «az adós könyvei vagy egyéb rendelkezésre álló adatok alapján ismeri el valódiaknak».

Nincs tehát felszámolási eljárás és mégis van. A szavazati jog megállapítása előtt ugyanis a fentiek szerint a tömeggondnok nyilatkozni fog minden egyes bejelentés iránt, elismeri-e azt avagy nem ismeri-e el?

Vajjon más-e ez, mint az érvényben álló csődtörvény 139. §-ának módosítása in pejus? Ma a *felszámolási határnapon* a tömeggondnok *köteles* minden egyes követelés valódisága és osztályozása iránt az indokok előadása mellett határozottan nyilatkozni, a jövőben pedig *a csődválasztmány választása napján* fog a tömeggondnok a követelések valódisága iránt nyilatkozni, mégis azon különbséggel, hogy *nem köteles* nyilatkozni és ezáltal kezébe kapja a csődválasztmány megalakítását. Ha ugyanis egy bejelentés iránt sem nyilatkozik, akkor nincs elismert hitelező és nincs szavazásra jogosult, tehát egyáltalán nem lehet csődválasztmányt választani, ha pedig egyes hitelezőket akar mellőzni, úgy ezek követelését nem ismeri el, nem is kifogásolja, kijelenti, hogy iránтuk még nem tud nyilatkozni és akkor az ily hitelezőknek semmi körülmény között nincs szavazati joga, de nem is lehet sem többségi sem kisebbségi választmányi tag.

Lelkiismeretes tömeggondnok a T. szerinti szavazási eljárás előtt nyilatkozni fog minden követelés valódisága iránt és így megállapíttatik és jegyzőkönyvbe vétetik majd lényegileg mindaz, ami jelenleg a felszámolási határnapon megállapíttatik és jegyzőkönyvbe vétetik, csakis az osztályozás iránti nyilatkozat marad el.

A T. szerint tehát a csődválasztmány választása előtt épúgy lesz felszámolás, mint ma van, azon különbséggel, hogy bár a tömeggondnok a hitelezők követeléseit elismerte és társhitelezőik azokat nem kifogásolták, a követelések még sincsenek likvidálva. Az elismerés a tömeggondnokot is csak erkölcsileg kötelezi, a csődtömeggel szemben csak a T. 173. §-a szerinti újabb eljárás bír érvénnyel.

A tömeggondnok ugyanis, ha már van felosztandó alap, tehát a csődeljárás vége felé, akkor készíti el a táblás kimutatást, amelynek új neve «osztályozó és felosztó terv». Ebbe a tervbe veendők fel azon hitelezők, akiknek követeléseit a tömeggondnok «az adós könyvei és egyéb rendelkezésre álló adatok alapján» elismeri és külön azok, kiknek követeléseit egyáltalán nem vagy csak részben ismeri el.

Mikor értesíttetik, hogy követelése nem ismertetett el, a csődeljárás ezen igen kései időpontjában jut csak a hitelező azon helyzetbe, hogy 10 nap alatt keresetet indítson követelése megállapítása és osztályozása iránt. Ugyancsak a hitelezőtárs, ki a követelést megtámadta, ekkor adja be keresetét, illetve ekkor jön még egy külön észrevételezési eljárás és ezt követően is van perindításnak helye.

Igaz, hogy a megtámadott követelések iránti perek befejezése a T. szerint a készpénz felosztását nem késlelteti a meg nem támadott követeléseket illetőleg, de késlelteti a megtámadott hitelezők kielégítését és késlelteti a csődügy befejezését.

Ha a perek idővel a csődtömeg javára végződnek, akkor a pervesztes hitelezők javára ideiglenes bírói letétbe helyezett összegek új felosztás alá kellene, hogy kerüljenek. Ezek azok az összegek, melyek a hitelezőket soha el nem érik. Ha csak nincs igen jelentékeny összegről szó, amint rendszerint csak néhány száz koronát tesznek ki a hányadok. Az újabb felosztás új költségekkel terhelné a tömeget, az egyes hitelezőre pedig csak fillérek jutnának és így ezen visszamaradó összegek csak gondot okoznak, hogyan lehetne azokat kiadni és így egy nevetséges csekély hányadú felosztást elkerülni.

Mint kimutattam, ha van felosztandó alap, akkor a tömeggondnoknak a T. szerint a követelések elismerése iránt kétszer kell nyilatkoznia csak azért, hogy a felszámolási tárgyalás egyszer eltűnjön.

Ugyanígy a kényszeregyességi eljárásban. Ha még nem volt felosztás, hiányzik a követelések likvidációja és így a hitelezők szavazása előtt egy felszámolási eljárást kell lefolytatni és a hitelezőket verifikálni kell. Mutatis mutandis hasonló nehézségek merülnek fel, ha a csőd a hitelezők beleegyezésével szüntetendő meg.

A csőd alatti egyességek és a kényszeregyességek eddig is ritkán létesültek, a jövőben ezek előreláthatólag még ritkábbak lesznek, mert hol akad garans, ki egyességi ajánlatot tegyen vagy ahhoz hozzájáruljon, ha az eljárás megindításakor nem tudhatja, melyik a jogosult hitelező és kinek-kinek mennyi lesz az elismert követelése?

A gyakorlat által már kipróbált eddigi felszámolási eljárást kár lenne tehát elejteni. Az eljárás maga azonban megrövidíthető, mert a mai 120 nap helyett 30 napra is kitűzhető a felszámolási tárgyalás.

Lényegesen megrövidíthető és egyszerűsíthető ellenben a felosztási eljárás. Ha megállapíttatik, hogy mily pénzösszeg áll rendelkezésre, megállapíttatik a kvóta százaléka, vajjon nem utasítható-e a tömeggondnok, hogy a táblás kimutatás szerint likvidált követelésekre ezen százalékos kvótát kifizesse és a kifizetett összeget a táblás kimutatásba vezesse be. Minek ehhez külön formaszerű felosztási terv? Minek ennek a csődválasztmány, illetőleg csődbíró általi megvizsgálása? Minek végezzék el ezen egyszerű számtani műveletet hárman is és minek utoljára a hitelező észrevételezési joga? Azt hiszem elegendő, ha a hitelezővel közlendő a kvóta százaléka; a hitelező majd utánszámít, ha a pénzfelvételre jelentkezik a tömeggondnoknál.

Az eljárás egyszerűsítésére kellő módot nyujtana a sommás csődeljárás. Célszerű lenne azonban alkalmazhatása körét kiterjeszteni és ezen intézményt behatóbban szabályozni.

De hiábavaló a határidők minden megrövidítése és céltalan az eljárást megrövidítő sok újabb intézkedés, amíg a csődbírónak joga van, hogy a tömeggondnoknak számadása, főleg díjjegyzéke benyujtására halasztásokat engedélyezzen. Háromszor három hónapos ily halasztás lerontja minden törvényhozói előrelátás eredményét. Jó lenne a T.-be a halasztás engedélyezéséről is kifejezett rendelkezést bevenni.

Dr. Kácser Zsigmond.

Szóbeli eljárás és fellebbezés a ténykérdésben.

A tudományos, tehát objektív kritika a dolgok igazi megértéséhez vezet. A dolgok igazi megértésének elméleti szükségessége és gyakorlati fontossága pedig tagadhatatlan. Ép azért, midőn egy várva-várt szerves törvény (Pp.) életbelépése után egyikmásik berendezésére reá vetjük a kritika fényszóróját, az sohasem mehet gáncsszámba, az csak a behatóbb megismerést mozdíthatja elő. A törvényt alkalmazó bíró és a törvény alapján jogot érvényesítő vagy védő ügyvéd másként fogja kezelni a törvényt, ha a mögötte álló valóságot nem hagyja teljesen figyelmen kívül.

Ilyen valóság: a szóbeli eljárásban a ténykérdésben való fellebbvitel elvi lehetetlensége és tarthatatlansága. A törvényhozó a Pp. megalkotásakor ennek teljes tudatában volt is, amiről maga az indokolás tanúskodik. De tanúskodik ez indokolás arról is, hogy a ténykérdésben való fellebbvitelt csak azért nem ejtette el, mivel ennek útjában sok gyakorlati nehézség állott, minélfogva annak fenntartása a pénzügyi, jogpolitikai és személyi nehézségekkel való megalkuvás eredménye, melyet a jogászi közvélemény többsége ma még támogat.

A törvény szerint (498. §.) a per a fellebbezési bíróság előtt újból tárgyalandó. A pernek ez az újbóli tárgyalása azonban nagyon különböző lesz aszerint, amint a fellebbezési tárgyalás *bizonyításfelvétel nélkül* vagy *bizonyításfelvétellel* tartatik meg.

A bizonyításfelvétel nélkül megtartott fellebbezési tárgyalás nem sokban fog különbözni attól, mintha a régi rendes eljárásban a per előadása után a feleknek felszólalási joguk lett volna. Az írásbeli eljárásban azonban a fellebbezési bíróság felülvizsgálhatta az elsőbíróság ténymegállapításának helyességét, mivel a fellebbezési bíróság előtt ugyanaz a bizonyítási anyag feküdt, mint az elsőbíróság előtt. A fellebbezési bíróság ugyanazon írás-

beli perbeszédek, tanúvallomási és szemlejegyzőkönyvek és írásbeli szakértői vélemények alapján vizsgálta felül a ténymegállapítást, mint amelyek alapján az elsőbíróság a tényállást megállapította.

A szóbeli eljárásban azonban a fellebbezési bíróság nem ugyanazon bizonyítási anyag alapján fogja felülvizsgálhatni az elsőfokú ténymegállapítás helyességét, mert míg az elsőfokú bíróság a közvetlen hallottak, látottak és tapasztaltak alapján ítél, addig a fellebbezési bíróság mindarról, ami az elsőbírósági tárgyaláson történt és aminek alapján az elsőbíróság a tényállást megállapította és ítélt, csak a tanúvallomási és egyéb jegyzőkönyvek alapján nyer egy vérszegény, sokszor eltorzított, halvány képet, mely magán viseli szerkesztőinek felfogását és akaratát, tudását vagy tudatlanságát. Bármennyire őszinte legyen is a törekvés a vallomás hű visszaadására, ez mégis csak oly reprodukciót fog nyújtani, melyen rajta van mestere felfogásának, értelmiségének és állásfoglalásának jegye. E reprodukcióban a vallomás elveszíti színét és életerejét és mindama jellemző tulajdonságait, melyek épen a közvetlenség által a bíróra nézve a szabad mérlegelés alapját képezik. A vallomási jegyzőkönyv a mester felfogásának és értelmének képe, nem pedig a vallomásé.

Nyilvánvaló tehát, hogy a fellebbezési bíróság nem az elsőbíróság ténymegállapításának helyességét vizsgálja felül, hanem azt, hogy az elsőbíróság az általa felvett vallomási jegyzőkönyvek alapján helyesen állapította-e meg a tényállást és így a fellebbezési bíróság nem az ügy felett, hanem az ítélet felett dönt.

A ténykérdésben való fellebbvitel elvi tarthatatlanságának gyakorlati következményei súlyát növeli az, hogy a fellebbezési bíróság csak elrendelheti (501. §.), de nem köteles elrendelni a bizonyítás ismétlését vagy akárcsak kiegészítését is. A Bp.-nak 14 évi fennállása alatti gyakorlat eléggé bizonyítja, hogy a fellebbezési bíróságok csak a legritkább esetben rendelik el a bizonyítás ismétlését, de még annak kiegészítését is. E gyakorlatnak a polgári eljárásban való meghonosodása iránti aggodalom pedig nem alaptalan, mert hisz itt is ugyanazok az okok forognak fenn, mint a bűnvádi eljárásban.

Bizonyításfelvétellel és pedig akár a bizonyítás kiegészítésével, akár annak ismétlésével megtartott fellebbezési tárgyalás esetén a fellebbezési bíróság ismét nem lesz abban a helyzetben, hogy az elsőbíróság ténymegállapításának helyességét felülvizsgálhassa. A bizonyításfelvétel esetében a fellebbezési bíróság egészen más bizonyítási anyag alapján fog ítélni, mint az elsőbíróság. A bizonyítás kiegészítése esetében a fellebbezési tárgyaláson beszerzett bizonyítékok a jegyzőkönyvekben foglalt bizonyítékokkal együtt más bizonyítási anyagot fognak képezni, mint ami az elsőbíróságnál volt. A bizonyítás ismétlése esetében pedig szintén más bizonyítási anyag lesz a fellebbezési bíróság előtt, mint amilyen az elsőbíróság előtt volt. A legintelligensebb és lehetőleg objektivitásra törekvő tanú sem képes másodszor és bizonyos idő múlva tett vallomását hűen reprodukálni. A tanú már nem emlékezik oly jól az eseményekre vagy az elsőfokon lefolyt tárgyalás befolyása alatt egészen önkéntelenül is, már másként látja az eseményeket vagy esetleg vallomásának perbeli következményeit megtudván, vallomását módosítja, ami a teljesen jóhiszemű tanúnál is — szinte önkéntelenül beáll. A tanúvallomások lélektana terén tett kutatások megállapították, hogy a tanú nem azt vallja, amit látott, hallott vagy tapasztalt, hanem hogy a tanú mindazt, amit hallott, látott és tapasztalt, percipiálja, lelkében egyéniségének és a reá behatást gyakorló körülményeknek megfelelőleg feldolgozza és ebből logikai konzekvenciákat von és így a tanúvallomás mint logikai konzekvencia jelentkezik. Még nagyobb ingadozást fog mutatni a szakértői vélemény, mivel helytelen gyakorlatunk és más, e cikk keretén belül fel nem ölelhető okok folytán, nálunk a szakértő az *arbiter* szerepét tölti be.

A bizonyításfelvétellel megtartott fellebbezési tárgyaláson a per csakugyan újból fog tárgyaltatni, a fellebbezési bíróság itt már nem az ítélet felett, hanem az ügy felett fog ítélni. A fellebbezési bíróság azonban ez esetben nem mint másodfoku bíróság, hanem mint második elsőfokú bíróság jár el. S míg az előbbi esetben az elsőbírósági ténymegállapítás helyességének felülvizsgálása optikai csalódás, addig az utóbbi esetben a ténymegállapítás helyességének felülvizsgálása lehetetlen és ki van zárva. A polgári perben az okiratokkal való bizonyításnak nagyobb szerepe és az ügyleti tanúk különös jellege enyhíteni fogja a ténykérdésben való fellebbvitel elvi tarthatatlanságának következményeit, de ez csak azokra a perekre áll, melyekben a tényállás e bizonyítékok alapján állapíttatik meg, a perek túlnyomó részében azonban a tényállás a tanúk és felek vallomásai alapján állapíttatik meg.

A törvényhozó a fellebbezés fentartásával a jogszolgáltatás jóságát és alaposságát akarja biztosítani, a fél pedig ügyének reá nézve kedvezőbb eldöntése végett él a fellebbezés perorvoslatával. Célját azonban egyik sem éri el. Igaz, hogy a fellebbezési bíróság képzettebb és kipróbáltabb bírákból áll, de a fellebbezési bíróság egészen más és kevésbbé megbízható bizonyítási anyag alapján dönt, mint az elsőbíróság. A fél pedig a kedvezőbb döntés reményében igen sokszor keservesen csalatkozik.

Azt a garanciát, amit az állam a jogszolgáltatás tekintetében a fellebbezés által elérni kíván, kevésbbé körülményes és sokkal biztosabb úton elérheti azzal, ha a bizonyítás terjedelmének és irányának meghatározását a bíróság kezéből kiveszi. A tényállásnak egyszeri végleges megállapítása teljesen megnyugtató lesz, ha a bizonyítás terjedelmét és irányát a felek határozzák meg. A bíróságnak a bizonyítás tekintetében hozott olyan határozatai, «hogy a bíróság a tényállást teljesen tisztázottnak látja» vagy «hogy a felajánlott bizonyítástól eredményt várni nem lehet» és ehhez hasonló indokolások minden tartalmat nélkülöznek. Amíg arról lehet szó, hogy a valódi tényállásnak a bíróság elé vitele céljából egyik vagy másik fél még bizonyítékot kíván beszereztetni vagy előterjeszteni, addig nem lehet «a tényállást tisztázottnak» megállapítani és míg a felajánlott bizonyítás fel nem vétetett, addig nem lehet azt mondani, «hogy a felajánlott bizonyítás eredményre úgysem fog vezetni», kivéve abban az esetben, ha a bíróság a szívekbe és vesékbe s egyszersmind a jövőbe is láthatna. Ennek az igazságát a gyakorlat számtalanszor bebizonyította.

Igaz, hogy a tényállásnak egyszeri végleges megállapítása nagyon erős bírói és ügyvédi kart tételez fel. A ténykérdésben való fellebbvitel fentartását a törvényhozó a többi közt evvel is indokolja. Kétségtelen, hogy ez az indoka legőszintébb és legigazabb. Ez a bírói szervezet és az ügyvédség szervezetének gyökeres átalakítását tenné szükségessé, amire, sajnos, egyelőre gondolni sem lehet.[1]

A perorvoslati rendszer minden perrendtartás legsebezhetőbb része és azért minél jobban átlátjuk sebezhető részét, annál bölcsebben fogunk tudni vele élni. Poroszországban már 1871. évben, Ausztriában 1876. és 1881. évben kísérlet tétetett a ténykérdésben való fellebbvitel elejtésével, mindegyik kísérlet meghiusult. A német birodalmi perrend csak a szóbeli eljárás melletti fellebbezést ismeri és a fellebbezésnek nyilvános előadás útján való elintézését mellőzte; az osztrák perrend a szóbeliséget a fellebbezésből kizárta; a mi perrendünk a fellebbezésnek nyilvános előadás útján vagy szóbeli tárgyaláson való elintézését ismeri. Az előbbi következetes maradt a szóbeli és közvetlen eljáráshoz, az utóbbi a fellebbezés lényegét akarta megőrizni, pedig csak a formát tartotta fen. A mi perrendünk tervezete eleinte a német birodalmi perrend álláspontján volt, a törvényhozó a gyakorlati igényeknek vélt eleget tenni, amidőn a szóbeli tárgyalás mellett a fellebbezésnek nyilvános előadás útján való elintézését is statuálta s pedig részben fakultative, részben obligatoriusan. Mind e tétovázás mutatja a kérdés helyes megoldásának óriási nehézségeit. Mindezek mellett igazán csodálatos, hogy míg a polgári perben a ténykérdésnek egyszeri végleges megállapítása mellett számot tevő jogászi közvélemény máig sem tudott kialakulni, sőt egyik-másik kísérlettel szemben valósággal felzúdult, addig a büntető perben a jogászi közvélemény már régen megbarátkozott a ténykérdésnek egyszeri végleges — és pedig a laikus elem által való — megállapításával épen a legfontosabb érdekeket érintő és nagyon súlyos büntetéseket maga után vonó esetekben.

A dolgok természetében rejlő tökéletlenségek felett azonban megvigasztal bennünket az az öröm, hogy egy elavult peres eljárás helyett több évtizedes ígéret után végrevalahára eljött az idő, hogy bíróságaink egy oly modern eljárás szerint fognak ítélkezni, mely a külföld bármely perrendjével kiállja a versenyt.

Dr. Admeto Géza.

[1] L. cikkírónak «Széljegyzetek a modern ügyvédség és a magyar ügyvédi kérdéshez» Budapest, 1904. c. munkáját.

Lakfelmondás hadbavonultnak.

Az 1914 december 18-iki 9146/1914. M. E. sz. minisztertanácsi rendelet 13. §-a kimondotta, hogy ha nem peres eljárásban hadbavonult, vagy evvel egy tekintet alá eső egyén van érdekelve, reá azok a szabályok állanak, melyeket az illető eljárás szerint az ismeretlen helyen távollevőkre kell alkalmazni.

Minthogy pedig az ötödik moratóriumi rendelet 17. §-a a rendes felmondást még hadbavonultakkal szemben sem zárja ki, és minthogy a Pp. 625. §-a szerint ha a felmondást szenvedő fél részére kézbesíteni nem lehet, akkor annak a személynek kezéhez is lehet kézbesíteni, aki a bérlet tárgyának kezelésével és őrzésével meg van bízva és ha a kézbesítés ily módon sem történhetik, a felmondás a hirdetményi kézbesítés mellőzésével a bíróság részéről kinevezett ügygondnoknak kezéhez kézbesítendő, ennélfogva a fenti rendelet 13. §-ának egybevetésével az a gyakorlat kezd kifejlődni, hogy a háztulajdonosok a hadbavonultakkal szemben rendes felmondási jogukat gyakorolják és pedig úgy, hogy a bírói felmondást a hadbavonult feleségének, mint a bérlet tárgyának kezelésével és őrzésével állítólag megbízott személynek kezéhez kézbesíttetik, vagy a törvény ezen imperativ rendelkezését sem tartják meg, hanem egyenesen ügygondnokot rendeltetnek ki s ennek kezéhez kézbesíttetik a felmondást. Az ügygondnok rendszerint a fél nevére feladott ajánlott levélbeli értesítéssel befejezi működését, kifogással nem él, és így a bírói felmondás jogerőre emelkedik s egy szép napon megjelenik a hadbavonult családjánál a bírói végrehajtó és kilakoltatja a családot, akik mit sem tudnak az előzőleg lefolytatott eljárásról és bírói felmondásról.

Ez a gyakorlat azonban igen helytelen és a fent hivatkozott rendelet több fontos rendelkezésének figyelmen kívül hagyásán alapszik, miért is sürgősen meg kell ezt változtatni.

Ugyanis bár a rendes felmondást a hadbavonultakkal szemben is lehet gyakorolni és a bírói felmondást a fentiek szerint kézbesíteni is lehet, azonban annak érvényt szerezni és végrehajtási kényszerrel felruházni nem lehet. A fenthivatkozott 1914 dec. 18-iki 9145/1914. M. E. rendelet 8. §-a ugyanis azt mondja, hogy a hadbavonult egyén ellen ha, e rendelet életbelépésekor már katonai szolgálatot teljesít, vagy ily egyénnel már a rendelet életbelépésekor egy tekintet alá esik, *csakis oly végrehajtási cselekményeket lehet foganatosítani, amelyek a követelés biztosítására szolgálnak*, különösen kiemelvén emellett, hogy szoros zárt és átszállítást foganatosítani és a végrehajtást szenvedőtől a lefoglalt dolog birtokát bármi más módon elvonni nem lehet. Már most ezen 8. §. alapján a hadbavonult, vagy ezzel egy tekintet alá eső egyén ellen, mindig, míg ez hadiszolgálatot teljesít, kilakoltatási végrehajtást sem elrendelni, sem foganatosítani nem lehet, mert ez a végrehajtás nem a követelés biztosítására szolgál és kilakoltatási végrehajtást biztosításilag abszolute nem lehet foganatosítani. A hadbavonultakkal szemben a rendes felmondást végrehajtási kényszerrel csak akkor lehetne tehát felruházni, ha a rendes felmondás úgy szólna, hogy ez a moratórium lejárta utáni, vagy azon időre érvényes, mikor a hadbavonult megszünik hadiszolgálatot teljesíteni. Ámde a most gyakorolt rendes felmondások határozott időre szólnak és pedig részben olyan időre, melyek még a jelenlegi moratórium hatályossági idejébe beleesnek, részben ha nem is esnek bele, mégis oly határnapot jelölnek meg, mikor még a moratórium a legjobb esetben és a leghamarább megkötendő békét is feltételezve, semmi szín alatt nem szünhet meg. Minthogy pedig ekként a szóban forgó rendes felmondások a hadbavonultakkal szemben határozott időre szólnak és a bíróság a kérelmen túl nem terjeszkedhetik, nem mondhatja, ki, hogy a rendes felmondás és kilakoltatás a moratórium lejárta vagyis a hadbavonult hadiszolgálatának megszünése után érvényes és végrehajtható, ennélfogva az ilyen felmondásokat a limine el kell utasítani azon indokolással, hogy a felmondási kérelemre hozandó végzést, vagy netáni kifogás folytán hozandó ítéletet nem lehet olyan végrehajtási kényszerrel felruházni, hogy ez a felmondási kérelemben megjelölt határozott időre szóljon. A kérelemmel ellenkezően és pedig úgy, hogy a lejárat a moratórium utáni időre szóljon, nem hozhat a bíróság határozatot.

Az az eljárás is kezd gyakorlattá fejlődni, hogy a háztulajdonosok a hadbavonult férj helyett a feleségnek, mint egyetemleges bérlőtársnak mondanak fel rendes felmondással. Azonban ezen felmondásnak sem lehet helyt adni, mert a felmondás és kilakoltatás a bérlőtársakra nézve csak együttesen bírálható el. Az ezzel ellenkező felfogás és eljárás a moratóriumi rendelet kijátszására vezetne, amennyiben az asszony ellen esetleg elrendelhető kilakoltatási végrehajtásnál tulajdonképen a férj ingóságai lakoltatnának ki, ami pedig meg nem engedhető. Tehát a férj hadbavonulása folytán a határozott időre szóló felmondási tilalom az asszonyra is kiterjed.

Végül a hadbavonultak részére kirendelt ügygondnokok figyelmét nyomatékosan felhívom azon körülményre, hogy nekik ilyen határozott időre szóló felmondás ellen kártérítés és fegyelmi eljárás terhe mellett kötelességük kifogást beadni és kifogás folytán megindúló felmondási perben az eljárás felfüggesztését kérni, mert míg az 1914. évi december 18-iki 9146/914. M. E. sz. hivatkozott rendelet 13. §-a a nem peres eljárásban megengedi az ügynek ügygondnok útján való lefolytatását, addig ugyanazon rendelet 1. §-a imperative rendeli, hogy a peres eljárás a fél hadbavonulása folytán felfüggesztendő. Már pedig a lakfelmondási kérelemmel bevezetett perenkívüli eljárás, a kifogások beadás folytán peres eljárássá változik és így a felfüggesztés okvetlenül elrendelendő.

Így legalább az ügygondnokok nemcsak jogászi, hanem hazafiúi kötelességüknek is eleget tesznek, mert megakadályozzák, hogy míg a hadbavonult életét és vérét áldozza a közért, addig itthon családját a moratórium helytelen értelmezése folytán hajléktalanná tegyék. *Dr. Gergely Bertalan.*

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Bothár Béla* joggyakornok.
Dr. *Cieleszky Vilmos* járásbíró.
Dr. *Csapó Horváth István* ügyvédjelölt.
Dr. *Császár Elemér* ügyvéd.
Dr. *Reicher Károly* ügyvédjelölt.
Dr. *Somjay Béla* törvényszéki jegyző.

DEGRÉ LAJOS.

Rajongott a tudományért. Katedráját — alig harminc éves korban — nemes lelkesedéstől eltelve foglalta el. Készültsége, gondolkozásmódja és vérmérséklete predesztinálták a tanári pályára. Ekkor gazdag irodalmi múlt állott már mögötte. Első nagyobb munkája: a jogos védelemről írt könyve, egyszerre tette elismertté nevét. E sokak részéről kimerítettnek tekintett kérdésnek a felfejtésébe új szempontokat tudott bevinni. Pár éve jelent meg a folytatólagos bűncselekményről írt monografiája. Az irodalomnak, valamint a törvényhozásnak és a bírói gyakorlatnak teljes ismeretéről és megértéséről tanuskodó munkában boncoló ereje, átfogó és alkotó képessége teljes erővel nyilatkozik meg. Egyik utolsó kisebb dolgozatában ép arra mutatott reá, hogy e látszólag kicsiny, de valójában mélyen gyökerező komplex kérdés megoldásának nehézségeivel mennyire nem tud megbirkózni judikaturánk. Különben általában egyik jelessége volt, hogy szakadatlanul figyelemmel kisérte a gyakorlati életet, amelynek mint ítélőbíró, egy ideig maga is kitünő munkása volt. A Büntetőjog Tárában, amelynek társszerkesztője volt, számos értékes, az ítélkezés irányítására célzó cikke jelent meg. Az igazságos ítélkezés megteremtése érdekében többet várt a bírótól, mint a törvénytől. A jogszabályokat etizálnia kell a bírónak, ez volt egyik jelmondata és legutolsó dolgozata is annak a gondolatnak kifejtése, mikép állítsa összhangba a bíró az abstrakt merevségű jogszabályt az élet igényeivel.

Állandóan nagy alkotások terve élt benne. Égett a cselekvés vágyától. Ez a lobogó lelkesedése szólította őt a zászlók alá is, a világra szóló küzdelmek színhelyére, ahol oly hihetetlen energiapusztulás árán alapozzák meg a jognak és az etikának uj világát.

Tisztelet emlékének.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A büntetőjog mozgósítása** már a háború kitörésekor megtörtént. Alkalmazásba léptek azok a rendelkezések, amelyeket a Btk. és az 1912 : LXIII. tc. a háború idejére szánt s megváltozott a büntető bíráskodás rendje is. Ma azonban úgy tetszik, hogy a körültekintő gondoskodás, amely ezeket a törvényeket szülte, nem számolt az emberi elvetemültség ama szédítő mélységével, amelyeket a nemzetek élet-halálharca mintegy a háborúban kimagasló hősies önfeláldozás ellenképeként feltárt. Milliók kell, akik életüket, vagyonukat, multjukat és jövőjüket hozzák áldozatul, akadt az emberiségnek oly salakja is, amely az üzleti cinizmus rejtekéből támadja az államot, amely neki kenyeret ád, hogy polgártársai könnyeiből aranyat préseljen. Mert tisztában kell lennünk, hogy az, aki ma papirtalpú csizmát szállít, csukaszürke foszlós bélésanyagból készit egyenruhát, penészes lisztet szolgáltat a katonai kincstárnak, rothasztó színező anyagot kever a kórházi élelembe stb., nem *vagyoni* bűntettet követ el, hanem ezrek életét ép úgy pusztítja, mint az ellenséges golyószórók, ép úgy támadja az állam hadierejét, mint a muszka csapatok. Sőt még gonoszabbúl, mert amazokat a kancsuka és a szláv egység eszméje űzi ellenünk, ezeket csak a legaljasabb haszonlesés. Szinte tragikomikusan hangzik, ha ezzel az orvtámadással a Btk. nem tud egyebet szembeállítani, mint egy-két évi fogházat a 314. és 457. §-okban, a gondatlanságból okozott testi sértés háromhavi fogházbüntetését vagy legjobb esetben a csalásra megállapitott öt évig terjedő szabadságvesztés-büntetést. Szó lehetne ugyan a katonai Btk. 327. §-ának alkalmazásáról, amely ma polgári egyénekre is kiterjed, de ez megkívánja a fegyveres erő gyengitésére, vagy az ellenséges haderő támogatására irányuló célzatot, amely ezekben az esetekben alig állapitható meg. Nem szoktunk folyamatban lévő bűnügyeket szóvá tenni, de ezek az ügyek meghaladják az igazságszolgáltatás kereteit. Ezek a háborús akciónak részei s a büntetőjog csak elintézésüknek formáját adja meg. Elég gyakran kárhoztattuk az alkalmi törvényhozást, hogy most joggal követelhessünk oly sürgős alkalmi törvényt, amely drákói szigort szegez az említett üzelmekkel szembe. Ennek, a gazdasági életben elkövetett *hűtlenségnek* a hűtlenség büntetése szolgálhat csak méltó büntetésül, oly *vagyoni* büntetéssel kiegészítve, amely hathatós ellenmotivuma az aranyéhség féktelenségének. Iláborús idők feszült légkörében a büntetőjog első feladata az elrettentés, mint volt akkor, midőn ez volt a társadalom normális életformája és a csataterek hiénáinak nem szabad elillani a paragrafusok hézagai közt.

— **A budapesti ügyvédi kamara** évi jelentése a Pp. életbeléptetéséről és a központi járásbíróságról a következőket tartalmazza : Nagyrabecsüljük azt az erélyes és tántoríthatatlan elhatározást, mely a perrendtartás életbeléptetésének elhalasztását célzó kishitű törekvésekkel sikeresen szembeszállott. Húsz évvel ezelőtt elkészült már ez a céljának olyan kitünően megfelelő alkotás, és igazságszolgáltatásunk a tervezet első megjelenése után, még két hosszu évtizeden át volt kénytelen a régi eljárás közismert hibáinak olyan sokat panaszolt hátrányait viselni. Minden további halasztás, mely bármily rövid időre is megfosztott volna bennünket attól, hogy az anyagi igazság kiderítésének ezt a legfontosabb eszközét nélkülözzük, súlyos hiba lett volna. Megemlíteni kivánjuk, hogy bár a Pp. az ügyvédi kereseti lehetőségeket csökkenti, kamaránk az igazságszolgáltatás magasabb szempontjai által vezéreltetve, közvetlen érdekei árán is, nagy önzetlenséggel, állandóan sürgette a Pp. életbeléptetését.

A szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság elveire épített eljárási törvényünk életbelépte a magyar igazságszolgáltatás új korszakát fogja jelenteni.

Ám a törvény üdvös hatásának további előfeltételei vannak, amelyek az ügyvédségre és bírákra a továbbképzés és még fokozottabb munkateljesítések kötelezettségeit rójják.

Az előzetesen sikerrel kipróbált ügyviteli szabályok és a kiegészitő rendeletek nagyban elősegitik a Pp. gyakorlati hatásának mielőbb várható eredményét.

Ugyancsak a háború alatt kezdette meg működését a fővárosi igazságszolgáltatásban korszakos jelentőségű központi budapesti kir. járásbíróság is.

Ezen intézmény már rövid néhány hónapos működése alatt nagyrészben beváltotta mindazon reményeket, melyeket hozzáfűztünk, további tevékenysége elé pedig a legjobb várakozással tekinthetünk.

— **A Magyar Jogászegylet** március hó 20-ik napján teljes-ülést tart, amelynek tárgya : csődjogunk reformja. Felszólalnak : Sichermann Bernát (csődön kívüli megtámadó jog), Medgyes Simon (az új csődtörvény), Urbach Lajos.

— **A Magyarországi Pénzintézetek Országos Szövetsége** f. évi március hó 24-én tartja ez évi közgyűlését, amelynek napirendjén szerepel *Kann* Sándor előadása : A moratóriumról.

— **A Kúria büntető jogegységi tanácsa** folyó évi április hó 9. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni : «A büntetés felfüggesztésének kérdésében élhet-e a kir. ügyészség az 1908 : XXXVI. tc. 10. §-ának 2. bekezdése alapján semmisségi panasszal azon az alapon is, hogy a büntetés felfüggesztésének a hivatkozott törvény (Bn.) 1. §-ában meghatározott feltételei nem forognak fen?» Vonatkozással a kir. Kúriának B. II. 955/1915. és B. III. 962/1915. számú ellentétes határozataira.)

— **Magyar tőzsdebiróság ítéletének végrehajthatósága Ausztriában.** Kérdés támadt, vajjon magyar és osztrák fél között kikötött budapesti tőzsdebiróság ítéletét Ausztriában végrehajtják-e, vagy nem? A Ppé. 3. §-a az 1881 : LIX. tc.-nek a tőzsdebiróság kiköthetésére vonatkozó 94—99. §-ait hatályukban fentartotta s e törvényhely alapján azt lehetne következtetni, hogy a felhozott esetben a hazai tőzsdebiróságok ítélete továbbra is végre lesz hajtható. Ezzel ellenkezik azonban a végrehajtási jogsegély tárgyában Ausztriával kötött szerződést becikkelyező 1914 : XLII. tc. 3. cikke, mely következőkép szól : «Az 1. cikk 1. pontjában megjelölt bírói határozatok (köztük az 5. pontbeli tőzsdebirósági határozatok) végrehajtása a kötelezett ellen csak akkor rendelhető el, ha a per bírósága a következő 1—15. pontokban megjelölt valamely ok alapján illetékes volt.» Az elfogadott illetékességi okokat szabályozó ezen 1—15. pontok 13-ika szerint a felek kifejezett megegyezéssel alávetik magukat valamely meghatározott bíróság illetékességének. Az alávetés csak akkor érvényes, «ha . . . az alperes általános illetékessége (lakhelye) a per bíróságának államában volt». Nyilvánvaló ebből, hogy a Magyarországon általános illetékességgel nem bíró osztrák fél magát a budapesti tőzsdebiróság illetékességének alá nem vetheti s hogy az ez alapon itt létrejött ítélet Ausztriában nem lesz végrehajtható. Következménye pedig ennek az, hogy a jövőre nézve a magyar és — a fennálló viszonosságnál fogva — az osztrák tőzsdebiróság illetékessége rendszerint ki nem lesz köthető, illetőleg a tőzsdebiróságnak ítéletét a másik államban nem hajtják végre.

— **A Pp. 32. §-a és a moratórium.** Az a körülmény, hogy a Pp. háborús időkben a moratórium hatálya alatt lépett életbe, nem egy téren szült visszásságokat. Sajnos, igazságügyi kormányunk az e matériába vágó kívánalmak elől mereven elzárkózott és eddig csak egy pontban mutatott engedékenységet, igaz, hogy osztrák nyomásra és osztrák hitelezőink érdekében. Igy jött létre az 1914 : LI. tc. Arról van ugyanis szó, hogy a Pp. a könyvkivonati illetékesség igénybevehetésének idejét 10 évről 2 évre szállította le és eme rendelkezés oly időben lépett életbe, amidőn a követelések nagy része moratórium alá esik és amidőn az adósok nagy tömege hadbavonulás miatt meg nem perelhető. De egyébként is ezer ok szól amellett, hogy a mai válságos időkben a gyenge adósok perekkel és végrehajtásokkal ne zaklattassanak, amely belátástól vezérelve a hitelezők kevésbbé mohó része a perlésektől tényleg tartózkodik is. A háború vége egyelőre — sajnos — beláthatatlan, a moratórium lefaragásának módozatai ismeretlenek, a hitelezők ama része tehát, amely méltányosságtól vezettetve, háború és moratórium alatti pereskedés-

től tartózkodott, maholnap annak tudatára fog ébredni, hogy letelt a két esztendő, — amely nagyon helytelenül nem a lejárattól, hanem az ügylet bejegyzésétől számít — és méltányosságának jutalmát abban fogja elnyerni, hogy a háború után követeléseit már nem perelheti telepe helyén, hanem kénytelen lesz az adós lakhelyének bíróságát igénybe venni, annál is inkább, mert hiszen az ügylet kötésekor a háborút előre nem láthatta és a saját telepén való perelhetést ki nem köthette. Ha az osztrákoknak megadtuk azt, hogy a kölcsönös végrehajtási jogsegély iránti szerződésben (1914 : XLII. tc.) *az előbbi jogszabályok* alapján elrendelhető végrehajtások határidejét egy pótszerződésben (LI. tc.) annyi idővel hosszabbítottuk meg, mint amennyi időt az osztrák hitelező a moratórium következtében veszit — az indokolás szerint azért, mert a végrehajtható okirat kellő időben való kieszközölhetésének feltevését megdöntötte az előre nem látott háború, — akkor ugyanezen indokok szólnak amellett is, hogy a magyar hitelezőnek az előbbi jogszabályok szerint biztosított jogai, amelyeket a moratórium és az előre nem látott háborús események miatt igénybe nem vehetett, szintén meghosszabbíttassanak annyi idővel, amennyi időt ő a moratórium folytán jogai érvényesítésében veszített. Ki volna tehát mondandó, hogy a Pp. 32. §-ában foglalt két évi határidő meghosszabbíttatik annyival, mint amennyi ideig a moratórium hatályban van, illetve hatályban lesz. Ha illetékes helyen megvan a hajlandóság arra, hogy a magyar hitelezőnek is megadassék az, ami az osztrák hitelezőnek már megadatott, úgy célszerű lesz ez irányban mielőbb állást foglalni. *Dr. Kelemen Frigyes Oltó.*

— **A Pp. hatásköri és illetékességi szabályainak kijátszása.** A «Jogt. Közl.» 1915. január hó 22-iki számában rámutattam arra az ellenmondásra, amely a Pp. és a községi bírósági eljárást szabályozó 197,110/914. B. M. számú rendelet között mutatkozik az 50 K értéken aluli ügyvédi költségperek hovatartozósága tekintetében. Kétségtelen volt, hogy bíróságaink csakis a törvény rendelkezéseihez alkalmazkodhatnak, mert a Pp. 776. §-a felhatalmazza ugyan a belügy- és az igazságügyminisztert, hogy a községi bíráskodásra vonatkozó szabályokat rendeleti úton állapítsák meg de csupán «a jelen törvény korlátai között . . .» Következéskép a bíróságnak az 50 K aluli ügyvédi munkadíj iránti pereket hatáskör hiányában hivatalból vissza kell utasítania. Ámde ugyancsak visszautasítja hatásköréből a községi bíróság is, mert reá nézve a rendelet az irányadó. Negativ hatásköri összeütközés állana tehát elő, ha végeredményében nem lenne még is kierőszakolható a járásbírósági hatáskör. Módot nyujt erre a Pp. 759. §-a, mely szerint «ha a községi bíróság hatáskörének hiányát kimondta, a rendes bíróság abból az okból, hogy a per a községi bíróság hatáskörébe tartozik, a pert hatásköréből el nem utasítja». Az ügyvéd tehát ezentúl ily költség perével először a községi bírósághoz fog menni és miután ez, hatásköréből elutasítja, a 759. §. alapján a járásbíróságnak el kell járnia.

Bármennyire kivánatos lett volna, hogy ebben a kérdésben a hatásköri bíróság döntsön, a Pp.-nek említett és saját előző rendelkezéseinek kijátszására vezető §-a elkerülhetővé teszi a döntés provokálását. Most már csak novelláris úton, vagy a rendelet hatályon kívül helyezésével korrigálható az ellenmondás. *Dr. Bary Zoltán.*

— **A harmadik moratóriumi eljárási rendelet 3. §-ához.** (Esedékes részletek kifizetése kereset beadása után.) Vitát provokált a következő kérdés: A hitelező moratórium alá nem eső árúkövetelést érvényesít és keresetét egyidejűleg az egész tartozásra, vagyis a tartozásnak moratórium alatt álló részére is megindítja. Az adós a kereset beadása után, de a tárgyalás előtt teljesít; kifizeti a tartozás moratórium alá nem eső részét és a kereseti költségeket. A hitelező a tárgyaláson kéri a nem vitás, de moratórium alatt álló hátralékos tartozást ítéletileg megállapítani és az adóst a tárgyalás költségeinek a megfizetésére kötelezni.

Az adós azzal érvel, hogy esedékes tartozását kiegyenlítette, a késedelem következményeit elhárította, a per tehát célját elérte, ennélfogva a kereset elutasítandó és a tárgyalási költségekben a hitelező marasztalandó. Jogosult-e a hitelező a harmadik eljárási rendelet 3. §-a alapján az adós költségére a követelés moratórium alatt álló és még nem esedékes részének a bírói megállapítását szorgalmazni abban az esetben is, ha az adós a tárgyalás előtt a moratórium alá nem eső tartozását és a kereseti költségeket kifizeti? Véleményem szerint az adós álláspontja nem felel meg a rendelet szándékának. Az a körülmény, hogy az adós a kereset beadása után, de a tárgyalás előtt esedékes tartozását kifizeti, nem szünteti meg a hitelezőnek azt a jogát, hogy az adós költségére a keresetileg érvényesített egész követelésre ítéletet nyerjen.

Nem fogadható el az az érv, hogy a késedelem megszünt, megszünt ennélfogva a hitelező igénye is. A késedelem csak látszólag szünt meg, hiszen ha a kereset beadásakor joga volt a hitelezőnek a nem esedékes tőkerészletnek, tehát oly összegnek a megállapítását kérni, amelynek fizetésével a adós késedelembe még nem esett, ez a joga nem szünhetett meg csupán azért, mert az adós esedékes tartozását kifizette. A kereset beadásával a hitelező a valóságban többre nyert jogot, mint amennyit az adós teljesített, a késedelem következményei tehát elhárítva nincsenek. Ha nem ütközik a jog alapelveibe a 3. §-nak az a rendelkezése, hogy a hitelező még nem esedékes követelést érvényesíthet, nem illogikus, hogy a nem esedékes követelésnek bírói megállapítását abban az esetben is követelheti, ha az adós esedékes tartozását kiegyenlíti. Az adós nem panaszkodhatik sérelemről, mert a perre az ő mulasztása adott okot és így az egyedüli következményt: a tárgyalás költségeit viselni tartozik. Az adósra más hátrány nem származik abból, mert a teljesítési határidő megállapításában a moratórium által biztosított joga ezentúl is meglesz védve, a moratórium, a részletekben való fizetés kedvezményét el nem veszíti. Az ellenkező felfogás az adóst indokolatlan privilégiumban részesítené és oda vezethetne, hogy a hitelező egy per helyett a mindenkori fizetési határidő után újabb és újabb pert indítana. Minden más megoldás csak visszásságokat eredményezne, míg a rendelet 3. §-ában foglalt rendelkezés és annak kifejtett értelmezése elmegy az adós jogos védelmének határáig, de számol a hitelező gazdasági érdekeivel is és nem téveszti szem elől az igazságszolgáltatás érdekeit sem. Az a fontos igazságügyi érdek, hogy a bíróságokat felesleges perekkel ne terheljük, vezet arra a kérdésre, nem volna-e helyesebb a következő moratóriumi eljárási rendeletben a perlés lehetősége helyett kötelezővé tenni az adós késedelme esetén az egész követelés megállapítása iránti perlést azzal a következménnyel, hogy ellenkező esetben a többszörös perlésből származó költségeket a hitelező viselje.

Dr. Krausz Mór.

— **Utóajánlati árverés költségeinek viselése.** (Vhn. 27. §. 3. pontja.) A Vhn. életbelépte óta a 27. §. 3. pontjának azt a rendelkezését, mely szerint az utóajánlat folytán megtartott újabb árverés költségeit a vevő az igért vételáron felül köteles fizetni, a bíró-ágok nem magyarázzák egyöntetűen, pedig az utóajánlatot adni, úgyszintén az utóajánlati árverésen vevőként fellépni óhajtóra nézve fontos annak előre tudása, hogy az igért vételáron felül még mily összeget lesz köteles fizetni; a bizonytalanság az ily árverések eredményét is kedvezőtlenül befolyásolja. A gyakorlatban eddig az említett rendelkezésnek háromféle alkalmazásával találkoztam. Az utóajánlati árverési vevőre legkedvezőbb magyarázat az, hogy az utóajánlati árverés költségei közül részéről csupán a kiküldött díjai és kiadásai viselendők; kedvezőtlenebb ránézve az az értelmezés, mely szerint az újabb árverés költségeiből a költség előlegezésére az id. §. első bekezdése értelmében letett összegnek megfelelő összeget tartozik fizetni, tekintet nélkül arra, hogy az utóajánlati árverés megállapított költsége ezt az összeget meghaladja-e vagy sem; végül legkedvezőtlenebb reá az a magyarázat, mely szerint a vevő az alapárverés megállapított költségének összegére való tekintet nélkül teljes összegében fizetni köteles az újabb árverés megállapított költségét. A gyakorlat szerint az árverés költségei a kiküldött díjainak és kiadásainak, a végrehajtató, úgyszintén a csatlakozott végrehajtatók költségeinek összegéből áll elő s így nincs kizárva az az esetőség, hogy — az alapárverésen csak egy-két, az utóajánlati árverésen pedig négy-öt végrehajtató jelenvén meg — az utóajánlati árverés költségei az alapárverés költségeit többszörösen is meghaladják s így a felosztandó vételári tömeg nagyságát is érzékenyen befolyásolhatja az a körülmény, hogy az eljáró bíróság a törvényt mikép magyarázza. A Vhn. 27. §-ának miniszteri indokolása (a javaslatban a 22. §. indokolása) szerint «az 1881 : LX. tc. 187. §-ának az a rendelke-

zése, hogy az utóajánlatot tevő az újabb árverés költségeit, mint általa viselendőket köteles előlegezni, abban találja indokolását, hogy máskép csekély értékű ingatlannál, ahol a korábbi vételár 10%-a kevesebbet tesz ki, mint az árverési költség, a vételártömeg az utóajánlat folytán tulajdonképen kevesbedne és a telekkönyvi érdekeltek az intézmény céljával ellenkezően károsodnának: a vételártömeg részére tehát a korábbi legmagasabb igéretet legalább 1/10-del meghaladó vételárnak feltétlenül fenn kell maradnia és ebből az újabb árverés költségét semmi körülmények között sem szabad fedezni». Világos eszerint, hogy a törvény célja az, hogy a feloszlandó vételári tömeg javára az 1891 : LX. tc. 189. §-a *a)* pontjának első mondata szerint előnyösen kielégítendő utóajánlati árveréshirdetési és foganatosítási költség kielégítése után még legalább is oly összeg maradjon fenn, amely összeg az alapárverésen tett legmagasabb igéretet 10%-kal meghaladja. Ezt a célt pedig abban az esetben, ha az utóajánlati árverésen az utóajánlatnál magasabb igéretet senki sem tett, csak úgy érjük el, ha az utóajánlattevő az újabb árverés előlegezett költségét az újabb árverés hirdetéséért és foganatosításáért megállapított költségeknek összegére egészíti ki, ellenben abban az esetben, ha az újabb árverésen valaki az utóajánlatnál magasabb igéretet tett, a cél elérésére az is elegendő, ha a vételáron felül oly összeget fizet még le, amely az utóajánlatban felajánlott összegnek, valamint az utóajánlati árverés hirdetési és foganatosítási költségei címén megállapított összegnek összeadásából áll elő.[1]

Mecsér József.

— **A házasságkötésről szóló kivételes intézkedések tárgyában** az igazságügyminiszter 647/1915. szám alatt rendeletet bocsájtott ki az 1912 : LXIII. tc. 16. és az 1914 : I. tc. 14. §-ában nyert felhatalmazás alapján. A rendelet leglényegesebb rendelkezése az, hogy a gyámhatóság a kiskorú házasságkötéséhez szükséges törvényes képviselői vagy szülői beleegyezést pótolhatja akkor is (1894 : XXXI. tc. 8. §.), ha a házasságkötés a háborús események következtében, vagy más okból sürgős és a beleegyezést azért nem lehet megszerezni, mert a beleegyezésre jogosult katonai szolgálatot teljesít.

— **Iratminták a Pp.-hez és a Ppé.-hez a bíróságok részére.** Százhatvankét iratmintát készített az igazságügyminisztérium a Pp. és a Ppé.-ben szabályozott ügyekben gyakrabban előforduló intézkedésekre. Ezeket a gyakorlati alkalmazásuk közben szerzendő tapasztalatok alapján később felülvizsgálják és ezután épúgy könyv alakjában is meg fognak jelenni, mint az 1913. évben szerkesztett iratminták.

— **Gyakorlati joganyaggyüjteményt** szerveznek a kolozsvári egyetemen a jogászképzésnek gyakorlatiasabbá tétele érdekében. Okiratokat, periratokat, füzeteket, könyveket gyűjtenek, amelyeknek felhasználásával az iskolai példák és költött esetek az élet valóságainak szemléltető bemutatásával válthatók fel. A szerkesztőségünknek beküldött tájékoztatásból, mely egyszersmind támogatásra való felhívás is, látjuk, hogy a gyüjtemény kilenc csoportra oszlik: I. Magánjog (egyesületi alapszabályok, alapítólevelek, szerződések, végrendeletek, jogügyleti nyilatkozatok); II. Hiteljog (társasági szerződések, hiteltársasági tervezetek, aláírási ívek, alapszabályok, értékpapirok, váltók, kereskedelmi szerződések, hiteljegyek); III. Polgári perjog (polgári perek és perenkívüli eljárások iratai, bírósági ügykezelési könyvek stb.); IV. Büntetőjog és büntető perjog (büntető periratok, patronage ügyiratok, bűnügyi múzeumi tárgyak, büntetés végrehajtási képek, modellek, nyomozási és bizonyítási eszközök); V. Közigazgatási és pénzügyi jog (ügyiratok, ügykezelési könyvek, táblázatok stb.); VI. Igazságügyi és közigazgatási szervezet a (bíróságok és a közigazgatás, az ügyvédség, a közjegyzői intézmény szervezetére vonatkozó táblázatok, kimutatások stb.); VII. Nyilvános könyvek (telekkönyvek, okmánytárak, cégjegyzékek, védjegyszabadalmi, mustra és minta lajstromok, ezek kiadványai, bűnügyi nyilvántartás); VIII. Statisztika (statisztikai adatgyűjtési minták, földolgozási táblák mintái, grafikonok, számológép stb.); IX. Jogtörténet és kézikönyvtár (római jogi, egyházjogi, egyetemes és hazai jogtörténeti emlékeket tartalmazó munkák, régi okmányok; a hatályban levő hazai és külföldi törvénykönyvek, bírói határozattárak, törvényelőkészítési munkálatok stb.).

— **«Törvénykezési illeték az 1914 : XLIII. tc. alapján»** cím alatt Szmetena Károly járásbíró és Buday Pál ügyvéd hasznos táblázatot állítottak össze. A jó áttekintést nyújtó táblázat 70 fillérért az összeállítóknál (Tiszafüred) kapható.

— **Ügyvédek segélyezése.** A budapesti kir. tábla alapítványi bizottsága felhívja azokat a vagyontalan, Budapesten gyakorlatot folytató, kezdő ügyvédeket, akik a Jeszenák János-féle alapítvány jövedelméből üresedésbe jött s 1915. évi július hó 1. napjától kezdődő három éven át egy róm. kath. és két ág. evang. vallású, Budapesten gyakorlatot folytató, vagyontalan kezdő ügyvédnek adományozandó, egyenként 500 koronányi s minden év július hó 1-ején és január hó 1-jén 250—250 koronával esedékes segélyre igényt tartanak, hogy az említett feltételeket bizonyító okiratokkal felszerelt kérvényüket a kir. ítélőtábla elnöki irodájában 1915. évi május hó 30. napjáig nyújtsák be.

KÜLFÖLD.

— **Magyar jogi író külföldön.** Az Archiv für Kriminalanthropologie 61. kötetének 2. füzete dr. *Kármán* Elemérnek Ein Schema zur Psychologie der Zeugenaussage című értekezését közli.

— **Női rendőrök alkalmazására** szánta rá magát Kopenhága városi tanácsa. Egyelőre csak két tagja van ennek a különleges testületnek és feladatuk főleg a fiatalkorú leányok hivatásos prostituciójának megakadályozása. Dániában ugyanis egy 1906. évben eletbe lépett törvény a prostitució megrendszabályozása céljából alkotott intézkedéseket teljességgel hatályon kívül helyezte.

Az erkölcstelenség büntetésre csak akkor adhat okot, ha ez a nőnek egyedüli keresetforrásául szolgál. Ennek az intézkedésnek a prostituáltak nagymérvű elszaporodása lett a következménye, akik valamely csekély keresettel járó mellékfoglalkozásra szert tévén, erkölcstelen életmódjukat zavartalanul folytathatják. A 14—16 éves leányok közül különösen sokan tértek a prostitució útjára az utóbbi években. A menhelyek és pártfogó egyesületek tevékenysége törvényes intézkedés hiányát ellensúlyozni képes nem volt. A női rendőrök tevékenységének főleg erre a térre kell majd szorítkoznia; gyanús életű fiatal nők szemmeltartása, szüleik figyelmeztetése, menhelybe való felvétel szorgalmazása lesz a feladatuk. Az ily tisztviselőktől eredményesebb működést várnak, mint a működvelő, e hivatásukat csupán mellékfoglalkozásként betöltő pártfogó tisztviselőktől. *A.*

— **Az álnév alatt tett magánindítvány** is érvényesnek tekintendő, ha az indítványtételre jogosult személynek az álnév alatt indítványt tett személlyel való azonossága egyébként megállapítható. A magánindítvány érvényessége szempontjából közömbös, vajjon az indítványt tevő az álnevet milyen jogcímen használta. (Reichsgericht IV. 14/1914.) *A.*

— **A német bíróságok szervezetében** és munkateljesítményében is lényeges változásokat okoztak a háborús viszonyok. Különösen jellemzők e tekintetben a berlini bíróságoknál a már az év eleje óta tartó állapotok. A legnagyobb ügyforgalmú törvényszéknél (Landgericht I.) a munkaerő a katonai behívások következtében 25%-kal, míg a feldolgozandó munkaanyag 20%-kal csökkent. A csökkent létszámnak megfelelő változások voltak szükségesek tanácsok alakításánál is, ami oly módon nyert megvalósulást, hogy a 41 működő közpolgári tanács közül 20 tanácsban oly tagok működnek, akik egyszersmind más tanácsoknak is tagjai. Természetesen az a tanácsok munkakörének megváltoztatását és a végzendő munkának — ennek megfelelően — arányos felosztását tette szükségessé. Az egyes ügyszakok ügy-

[1] Például: az első esetben az alapárverésen elért legmagasabb igéret 1000 K, a megállapított költség 70 K, az utóajánlattevő le tesz a bánatpénzen felül 70 K-t és 1100 K-s ajánlatot tesz; az utóajánlati árverésen magasabb igéret nem tétetvén, 1100 K-ért vevővé válik, azonban viselni lévén köteles az utóajánlati árverésnek — több végrehajtó megjelenése folytán — 120 K-ban megállapított összeget is, a 70 K költségelőleget még 50 K-val 120 K-ra kell kiegészítenie; míg a második esetben az utóajánlati árverésen B. 1110 K-ás igéretet tesz: magasabb igéret nem tétetvén, az 1110 K vételáron felül oly összeget kell letennie, mely az utóajánlati 1100 K-nak s a költség címén megállapított 120 K-nak összeadásából előálló 1220 K-nak kiegészítésére elegendő, vagyis 110 K-át kell költség címén fizetnie.

forgalmát tekintve, a házassági ügyekben mutatkozott a leglényegesebb csökkenés (néhol 33⅓% is).

A kereskedelmi ügyekben ezzel szemben a háború kezdete óta, de főleg az utóbbi hónapokban növekedett az ügyforgalom. A felek és tanuk hadbavonulásával kapcsolatos kérdések számottevő módon szaporították a bíróságok teendőit a kereskedelmi és váltóperek körében. Hozzájárultak még ehhez a háború okozta különös körülményekkel kapcsolatos jogviták is (hirdetési szerződések megítélése, hadiszállításokkal kapcsolatosan ügynökök és alvállalkozók közt felmerült viták stb.). Ebben az ügyszakban tehát a megfogyott létszám következtében a bírák munkája nagyban felszaporodott. Ezzel szemben ismét apadt a «Schöffengericht»-ek ügyforgalma; a még folyamatban levő és a felek hadbavonulása következtében be nem fejezhető ügyek 50%-a szűnt meg a császár születése napján kibocsátott kegyelmi leirat folytán. A magánvádas ügyek terén észlelhető a csökkenés legkevésbbé, ami annak következménye, hogy ezekben a bűnperekben rendszerint asszonynép szerepel félként. A vagyon elleni bűncselekmények száma tetemesen apadt; ennek oka minden valószínűség szerint a hadba nem vonult lakosságnak állami és társadalmi úton történő fokozott segélyezése. *A.*

— **Az Internationale Kriminalistische Vereinigung** (I. K. V.) válságos helyzetbe került a háború következtében. A németországi tagok közül, kik idáig különösen fontos tevékenységet fejtettek ki az egyesületi munkában, Finger és Oetker egyetemi tanárok jelentették be kilépésüket azzal az indokolással, hogy az együttműködést az ellenséges államok tudósaival lehetetlennek tartják. Ezzel szemben az egyesület német csoportjának választmánya nevében von Mayr államtitkár és Heimberger tanár felhívást tettek közzé, melyben a tagokat arra kérik, hogy a fenti kérdésben az állásfoglalást egyelőre halasszák el. A felhívás kiemeli, hogy a nemzetközi érintkezés az ellenséges államok tagjaival egyelőre a tudományok terén is teljességgel szünetelvén, a jelenlegi állásfoglalás céltalan volna és csupán megnehezítené a jövőben való együttműködést is, ami talán a politikai viszonyok változása következtében már rövid néhány hónap elteltével ismét megkezdhető. A mérséklet hangja rokonszenves e téren is, de meg az időszerűtlenség benyomását kelti a nemzetek élet-halálharca közepette az egyesületi szereplések egyéni szempontból való fontolgatása. *A.*

Katonai szolgálatból elbocsájtott fővárosi, nős ügyvéd, állandó társas viszonyra óhajt lépni oly kartárssal, akinek irodáját vezetné; esetleg irodavezetői állást vállal.

Megkeresés «Nős ügyvéd» jeligére kéretik a kiadóba. 15363

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Megjelent a CORPUS JURIS HUNGARICI (Alapitotta Márkus Dezső dr.) legujabb kötete:

1914. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
TÉRFI GYULA dr.
m. kir. igazságügyi miniszteri tanácsos.

Kiadja a
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda.

A több mint 500 lapra terjedő kötet ára a pótlások füzetével együtt fűzve **14 K,** fekete vagy barna félbőrkötésben **17 K.**

Kiegészitő kötete úgy a milleniumi nagy **Corpus Juris (Magyar Törvénytár),** mint a **Hatályos Magyar Törvények** gyüjteményeinek, valamint bármely törvénygyüjteménynek.

Tartalmazza az 1914-ben érvénybe lépett **összes törvényeket,** általános nagy becsben álló **jegyzetekkel, utalásokkal** s a **miniszteri indokolásokkal.** Függelékében beragasztásra való **pótlások,** a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészitésére. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a **képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga.**

A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

A teljes gyüjtemények ára:

Corpus Juris Hungarici 1000—1913-ig, 38 kötet, fekete félbőrkötésben _ _ **K 391·70**

A hatályos magyar törvények gyüjteménye 1000—1913-ig, 9 kötet, barna félbőrkötésben _ **K 188·—**

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor. Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat. Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

VTÁRA ÉS IPARKAMARA

Ötvenedik évfolyam. 13. szám. Budapest, 1915 március 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Polláck Illés* budapesti ügyvéd: A magzatelhajtási probléma. — *Dr. Doleschall Alfréd* egyetemi professzor: Az 59. sz. büntetőjogi döntvény körül. — *Dr. Menyhárth Gáspár* kolozsvári egyetemi tanár: Észrevételek a polgári törvénykönyv törvényjavaslatára. — *Dr. Edvi Illés Károly* budapesti ügyvéd: A «legmaradibb» Tervezet. — *Dr. Gutfreund Sámuel* debreceni ügyvéd: Elállás a keresettől. — *Dr. Löwy Ödön* ügyvéd, a kecskeméti kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatója: Az operációs kényszer kérdése. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A magzatelhajtási probléma.

A háború felvetette és jogászok és filozófusok keleten és nyugaton foglalkoznak vele és ha erővel elfordítjuk is arcunkat és nem akarunk vele foglalkozni, mert eleinte tréfás jogi feladványnak néztük, a probléma a maga belső igazságaival mégis csak kitör és a lelkeket háborgatja. Ugy látszik, hogy a tilalomba szorított nagy igazságtalanság a háború alatt megdagadt, megérett és eligazítást keres. A háború sok rabeszmének felszabadítója és sok babonának sírásója. A magzat körüli büntetőjogi dogmák úgylátszik, revideálást követelnek.

Lege lata igen kevés kilátása van a problémának.

A Btk. 285. §-a kogens törvény, mely a magzatelhajtást, tekintet nélkül arra, hogy a teherbeesés a nő akarati hozzájárulásával történt-e, vagy nem, büntetni rendeli, egyedül azt a megkülönböztetést, de itt is csak a büntetés mérvére, téve, hogy házasságon kivül, vagy belül esett-e a nő teherbe. A törvény arra nincs tekintettel, hogy a teherbeejtés a hajadon nőnél erőszakkal elkövetett közösülés útján történt-e; ez enyhítő körülményül szolgálhat, de az eset lényegét nem érinti. És ezzel a felvetett kérdés el is volna a fennálló jog szerint intézve. A törvényhozás szándéka e büntetés körül az állam megvédelmezése lévén, ennek a szempontjából nyilván teljesen közömbös, hogy a gyermek szerelemből vagy gyűlöletből, odaadásból vagy erőszakból származik-e? És az államnak ebben talán igaza is van, mert valamint a pénz non olet, azonképen a gyermek sem hordja magán a keletkezése körüli élet- és lélektani alkotó elemeket és amikor elérkezett az ideje annak, hogy a husz éves fiú katona-, a leány pedig asszonysorba kerüljön, az államnak egy emberrel többje van, aki máskülönben nem volt volna. Hogy ez a gyermek az anyjának boldogságába került, hogy esetleg életét összetörte és megszégyenítette, ezzel a törvény nem törődik. És ha fog akadni nő, aki a maga életét mégis többre meri becsülni az állami Sfynx-nél és magzatától szabadúl, a bíróság a Btk. 92. §-ának alkalmazásával ugyan, de el fogja ítélni, már pedig a 92. §-sal azon a szegény nőn nem igen lesz segítve, mert a becstelenség bélyege mindenképen rajta marad.

A lex ferenda szempontjából a probléma azonban több új hangot hoz a régi melódiába. Az új kor emberei évtizedek óta támadják az államnak a hangyaboly törvényeiből meritett rabtartó szakaszát, mely a nők szülési jogát szülési kötelességként kezeli és a természetnek legbensőbb műveletét kancsuka alatt tartja, jóllehet alig képzelhető egyénibb terület és személyibb működés a nő élettani okszerűségeinél, melyekbe tiltólag beleszólni csak egy lépésnyire van már attól a parancsoló beleszólástól, hogy a nőtől követeljük a közösülést a szülés céljaira. A végletek nagyon közel feküsznek egymás mellett. Az állam súlyos büntetés terhe alatt megköveteli, hogy a teherbe ejtett nő szüljön is. Aki azonban a célt akarja, annak az eszközöket is kell akarnia, aki tehát rendelkezik a szülésről, annak kell rendelkeznie a közösülésről is. Amilyen brutális pedig az egyik, bizonyára épen olyan brutális a másik is, de minthogy nem a brutalitáson fordul meg a kérdés legalitása, minden bizonnyal az elhajtási tilalom egy vonalirányban fekszik a közösülési paranccsal. Csak egy elszánt lépés kell az egybekapcsoláshoz, egy egyén vad akarata, vagy egy történelmi szükség, például a háború következtében megritkult férfiság pótlása: és a szülési parancsot követni fogja a közösülési. Annak a jognak a szempontjából, amelyből az elhajtási tilalom keletkezett, az állami érdek szempontjából, ime az erőszakos stuprum nem is olyan idegenszerű valami, feltéve természetesen, hogy teherbeejtés legyen belőle. Igy aztán a per postsequens legitimációnak egy neme állna be, amely már a férfira is lehet csunya konsequenciákkal, akinek tilos volna az erőszakosság, *ha következmény nélkül marad!*

Látjuk, hogy ha a most felvetett problémát megközelíteni akarjuk, az állami érdekkel kerülünk össze, amelynek a Btk. 285. §-a értelmében teljesen mindegy, mi történik hajadonaival, csak teherbe jöjjenek. A Summum jus tőszomszédja volt mindig a Summa injuriának. A modern gondolkodónak lelkiismerete ez ellen a hangyamorál ellen régen lázad. A természet legnagyobb és legmisztikusabb alkotó működésének eme rabságba vetése oly természetellenes belenyúlás a természet akaratába, melyet a lelkiismeretek nem igen vesznek be és innen van az, hogy a tilalom ellen különösen Németországban évtizedek óta sok háborgás észlelhető. Bizonyos azonban, hogy a döntés nem fog egyhamar bekövetkezni, mert a társadalom fejlődési menete mind jobban az állami rend útvonalán halad, ami a civilizációnak is a menetelési vonala, ezen a vonalon pedig a szülési kényszer nem az első erőszakos belenyúlása az embernek a természet tevékenységébe. És ha lehetett sok egyéb energiáját, mint teszem a villamosságot, a vízerőt, a föld beraktározott fény- és melegségerőit, majd a boszút s a cselekvések egyéb okszerűségét, sőt a nemi életet is államosítani és a kultura érdekében szabályozni, akkor erős érvek lehetnek amellett is, hogy amely rend a szerelmet a házasság intézményében államosíthatta, az csak következetes marad, ha a szülés szabadságát sem hagyja meg a szülők szabad rendelkezésében, hanem bizonyos garanciákkal veszi körül, melyek a házasság intézményével egy vonalon feküsznek, sőt okozatos összefüggésben vannak.

Ez az alluzió közelebb visz bennünket a most felvetett problémához. Mikor az állami rend a szerelmet és annak kozmikumát a házasságban államosította, minden bizonnyal két szempontot tartott maga előtt. Egyfelől azt, hogy a természet leghatalmasabb szenvedélyét az elvadulástól megóvja és az állami rend felügyelete alá helyezze, másfelől azt, hogy az így rendes mederbe kényszerített erőnek eredményeit számontartsa, ellenőrizze és a család erkölcsi és vagyoni tőkéjének körzetét, mint minden civilizáció első és utolsó sejtjét megalapozza. A házasság a gyermek megszületésének főgaranciája, amiként a szerelem annak oka és mert a szerelem házasság nélkül nem szeret szülni, szülés nélkül pedig nem származik család, a házasság feladata a szerelmet gyümölcsöztetni. Kézenfekszik, hogy amikor az állam a szerelemre rátette a kezét, ez a család érdekében történt. Akarta, hogy a szülők és gyermekeik családot alapítsanak s együtt maradjanak

s akarta, hogy ebben az együttmaradásban és a szenvedélyeknek belőle fejlődő szordinójában az akaratok közössége, egymáshoz símulása és párhuzamossága meleget fakasszon. Az alaptónusa a házasság és a család intézményének e szerint az akaratok találkozása s megbékülése. Két vad akaratnak egymásba fonódása s eggyé válása. Egész civilizációnk arra van fektetve s a földgömb minden zugában a társadalmi béke és fejlődés azon épült fel, hogy a két nem a nemzési akaratban egyesüljön és családot alapítani akarjon, vagyis, hogy a leány ne legyen csak áldozata egy vad férfiösztön pillanatnyi fellobbanásának és hogy a gyermekeknek anyjuk mellett apjuk is legyen, aki róluk gondoskodik és sorsukért felelős.

A nemi ösztönnek ez a domesztikálása ezekután kétségtelenül abból az alapvető szándékból indult ki, hogy a nő nemi akarata is tényező maradjon és az ő termékenysége ne függjön az országút minden csavargójának játékos kedvétől, hanem tőle magától is. Az ő anyasága azon a consensuson alapuljon, mely minden házasság lényege: non nobis sine nobis. És ha már most az alatt a látószög alatt kapcsoljuk be a szülési kényszert, akkor a társadalmi ethikából folyhatik, hogy a szülés elől megfutamodni nem szabad, de nem folyhatik, hogy ez a nő akarata ellen előállt szülésre is álljon. Annál a terhességnél, mely a nő akaratával keletkezett, ugyanis beállt az a consensus, mely a tridenti zsinat előtti katholikus elvek szerint már házasság volt, míg annál, amely akarata ellen és erőszakkal keletkezett, nem állt be a családalapítás kötelessége, nincsen teherviselési és nincsen szülési kényszer.

Érdekes, hogy az állam, mely a stuprumot bünteti és ennélfogva elismeri a nőnek magához és nemi életéhez való kizárólagos jogát, mégis pártfogásába veszi a stuprum következményeit. Az ember ez előtt a következetlenség előtt megáll és elgondolkozik. Eszébe jutnak egyes általános érvényű jogi és erkölcsi szabályok, így a quod ab initio vitiosum dogmája, így a káros cselekmények körüli tételes és szokásjogok, a bűntettek által létrejött okiratok, jogcselekmények és tárgyak hatálytalanításának és megsemmisítésének szabályozásai, stb. stb. . . . és az ember kezd a levegőben hadonázni és groteszk kérdéseket tenni önmagának, hogy miért ne lehessen épen a stuprum következményeit, amennyiben még lehet, megsemmisíteni és egy in integrum restitutiót legalább a gyümölcsöt illetően létesíteni, hogy a sértett nő még nagyobb sérelemtől megóvassék? Mert az csak égbekiáltó következetlenség és szörnyű igazságtalanság, hogy egy bűntett következményeit állami védelembe vesszük és a sértettet kényszerítjük a rajta elkövetett bűntett sérelmét és szégyenét nemcsak a maga élethossziglani martiromságával prolongálni, hanem szörnyűségben fogamzott gyermekének élethosszig tartó további martiriumával a végtelenségig kihúzni és ezzel a bűntettet a jogrend felügyelete alatt egyenesen megörökíteni, mikor egy betörés álkulcsa ellen az állam teljes hadi készletét felmasiroztatjuk és törvényeinket teletömtük a károsultnak teljes kártérítéshez való jogával és hasonló, a rendet és közbiztonságot biztosító egyéb intézményekkel?!

A lelkiismeret háborgásába beleszól azonban a törvény azon megállapítása, hogy az erőszakos nemi közösülés következménye messze meghaladja az emberek cselekvési szabadságának határait, mert ami ott megjelent, az a világ legnagyobb jelensége és ténye: az élet. A magzat már nem a vad kozáké, sem a szerencsétlen leányé, hanem a teremtésé, amelyhez nyúlni nem szabad s amelynek megvillanását kioltani bűn. Ezért is helyezkedett el a tilalom nem a XIV. fejezetben, a szemérem elleni bűntettek közt, nem a XVI. fejezetben, a családi állásra vonatkozó bűntettek és nem a XX.-ban, a testi sértések közt, hanem elhelyezkedett a XVIII. fejezetben, az ember élete elleni bűntettek közt, ahol pedig szörnyű dolgot jelent. A «Fliegende Blätter»-ben volt egyszer egy humoros botanika, mely a burgonyáról szólván, felemlíti, hogy ennek a pompás növénynek van egy ellensége, a Coloradó-bogár, mellyel fájdalom, nem tudnak boldogulni, pedig az orvosság valóban igen egyszerű: «man verweist eben den schädlichen Käfer ins Thierreich, wohin er auch gehört!» Menjen az állatok közé, ahova tartozik, mit keres a bogár a krumpliban, mely a botanikában van? Ameddig persze a magzatot a XVIII. fejezet oltalma alá helyezik és az élet gloriájával veszik körül, addig a probléma megoldhatatlan. Menjen azonban ez a bogár oda, ahová való és az emberiség egy babonával szegényebb és egy mentő gondolattal gazdagabb lesz. Mert az egész kérdés azon fordul meg: élet-e a magzat, vagy csak a női testnek egy járuléka, fibromája, betegsége? És ha akármi: kié a nő belső élete? Ott áll persze az élet dogmája, mint a hóhér, széles pallosával: nasciturus pro jam nato és hát persze a latin a jog szentírásos nyelve. De képzeljünk el egy felfogást, mely ezt nem így vallja, hanem úgy, hogy a magzat az anya testének járuléka, egyéniségének egy dudora, melyhez csak neki van köze. Gondoljuk el, hogy senki sem tartozik többel másnak, mint önönmagának s hogy egy meg nem született gyermekért senki sem köteles saját boldogságát és életlehetőségeit feláldozni. Gondoljunk arra, hogy ennek az életnek szörnyü gloriája is azonnal szétfoszlik, mihelyt az anya épsége ezt így kívánja és egy orvos úgy találja és reassumáljunk:

Az orvos még az euthanázia kedvéért sem olthat emberi életet, de elolthat magzatot az anya épsége érdekében. Az állam tehát már betört a magzat életdogmájába, belátván, hogy az anya egocentrikus élete előbbrevaló a magzat fennmaradásánál. Ha a magzatnak életjelentőséget tulajdonítunk, máris kitünt, hogy ez csak másodrendű és az anyáé után következik. És most előáll a főkérdés: miért ne lehessen a magzatot eltávolítani az anya boldogsága és társadalmi életlehetősége érdekében, ha lehet pillanatnyi egészségháborítása alkalmából? A kérdést eddig nem gondolták végig, de átvették a megoldást nemzedékről nemzedékre, azzal a lomha belenyugvással az ősök bölcsességébe, mely annyi akadályt gördít nekünk a mi új világunk bekövetkezése elé . . .

Es már most zárjuk be levezetésünket. Az állam bünteti a nő nemi akaratán elkövetett erőszakot. Az egyoldalú akaraton alapuló nemzést a büntetőtörvény az állam rendjébe ütközőnek tartja. Ugyanennek tartja a vallás is, mely a consensusból indult ki, mikor a házasság szentségét megállapította. Állami és etikai rendünk a családon felépülvén, *etikánk és civilizációnk alapja a consensusbó! sarjadzó gyermek.* Minden érdek odahegyeződik ki tehát, *hogy a nő odaadásával fogamzott gyermek más szempont alá kerüljön a stuprum által nemzettnél.* Még a jelenleg uralkodó nézet hatása alatt *is külön megítélés illetné meg tehát azt a terhességet, mely erőszak útján keletkezett.*

Ez a külön megítélés lett aktuálissá most, mikor az ellenség egyes megyéinkbe betörve, sok szegény leányban mérhetetlen kárt tett és bizonyára terhességet is okozott. A helyzetet itt az a skrupulus élesíti ki, hogy az az állam, amely nem védte meg a nőket a teherbeejtéstől, miképen tolhatja a következményekért járó felelősséget a már amúgy is boldogtalan teremtésekre? A kérdések és aggodalmak, mint lövésre a vízimadarak a nádasban, rajmódra röpülnek fel és keresnek megnyugvást. Ezer és ezer megoldatlanság van a jogban, de mindegyiknek megjön a maga ideje, mikor aktuális problémává válik és a közlelkiismeret nagy jogtalanságokat szimatol a levegőben. Mint most a máramarosi szörnyűségek idejében, mikor az erőszakkal megejtett lányok boldogtalan sorsa zaklatja a szociális lelkeket és keres valami rendezést.

Ha az ilyen Svédországban megesik, bizonyára valamiféle törvény keletkezik, mely az anyává lett leányoknak valami köztisztességet juttat. Ott van elég bátorság, tiszteletbeli asszonynak vagy ilyesvalaminek kinevezni őket és a társadalom a haza anyáiként fogja becsülni. És meg volna ott a bátorság, *törvényt is hozni azzal a rendelkezéssel, hogy az ilyen körülmények közt megszületett gyermek törvényes gyermeknek mondassék, akinek tartásáról az ország gondoskodik,* valaminthogy *az asszony is, ha férjet nem kap, az ország által eltartatik.* Az utóbbi két kötelesség elvállalását nálunk is meg lehetne csinálni. Minimuma volna azonban annak, ami a közlelkiismeret háborgását lecsendesítené, *a vádhatóságoknak bizonyos helyeken és időben beálló üdvös diszkréciója.*

Mert valamit illik tenni. Hogy a probléma a lelkeket nyugaton és keleten egyaránt izgatja, mutatja, hogy a háború valamit, ami eddig csak esetszerűen a lelkek mélyén megszólalt, vita tárgyává tesz és megoldani akar. A háború termékenysége már érlelőben van és eddig kopár földek már kezdenek mohával befuttatni. Az emberiség szörnyü lassan fejlődik és a háború nyilván a leghathatósabb kultur-maghintő. *Pollák Illés.*

Az 59. sz. büntetőjogi döntvény körül.*

II.

Megállapítást igényel, hogy a törvénykezési gyakorlat a 2. és 59. sz. döntvények azon sarkalatos kiindulását, melynél fogva a correctionalisatio folytán a bűncselekmény minden következményeiben vétséggé válik s úgy tekintendő, mintha már elkövetésekor vétség lett volna, nem fejlesztette tovább, jobban mondva annak összes konzekvenciáit nem vonta le. Mert a kiindulás következetességében az állítottan már kezdettől fogva vétségként jelentkező cselekmény a mellékbüntetések, a kísérlet, a magánindítványra üldözhetőség szempontjából is vétségi kezelést igényelne. Bárha itt-ott ezen konzekvenciák levonására is megnyilatkozott a hajlandóság, legfelsőbb bíróságunk a judikaturának ezen kísérletezéseit lépésről-lépésre és következetesen visszaszorította. Abból a helyes felfogásból indulva ki, hogy a correctionalisatio lényege és hatása a bűntettekre megállapított büntetési nemnek, esetleg mértéknek (államfogház, mellékbüntetés) a vétségekre megállapított büntetési nemmel, esetleg mértékkel való helyettesítésében merül ki anélkül, hogy ezzel a bűncselekménynek objektiv tényálladéka, eredetileg és a törvény alapján való bűntetti jellege, annak egyéb ismérvei és következményei is hatálytalaníttatnának. Emellett magától értetvén, hogy amint a vétséggé átváltoztató ítélet jogerőre emelkedett, annálfogva, mert a Btk. a *jogerős ítéletben megállapított büntetés* végrehajtásának elévülését különlegesen szabályozza, a büntetés végrehajtásának elévülésére csakis a vétségi elévülési szabályok alkalmazhatók, tekintet nélkül arra, vajjon a bűncselekmény már törvénynél fogva vétség volt-e avagy csak ítéletileg, de jogerősen olyannak minősíttetett.

Már egy 1893-ból való és utóbb elvi jelentőségűre emeltetett határozatban (Büntető Határozatok Tára 278. szám) a Kúria azon helyes álláspontón, hogy amennyiben a tartalmilag és tényálladékában magánlaksértés büntette a konkrét eset körülményei szerint a 92. és 20. §-ok alkalmazásával vétségnek minősíttetik, ezzel a Btk. 330. §-ában meghatározott cselekmény nem változik át a 332. §-ban körülírt vétséggé, kimondotta, hogy a 330. §-ban szervezett bűncselekmény akkor is megtartja hivatalból üldözendő jellegét és nem ölti a csakis *magánindítványra* üldözhető, a 332. §-ban meghatározott magánlaksértés vétségének alakját, ha in concreto vétséggé lett lefokozva. Egy 1896-ban hozott és utóbb ugyancsak elvi jelentőségűnek kimondott határozatban pedig (B. H. T. 287. sz.) a Kúria megállapította, hogy a Btk. 65. §-ának második bekezdésében kifejezett azon általános intézkedés, mely szerint a vétség *kísérlete* csak a törvény különös részében meghatározott esetekben büntetendő, csupán azon vétségekre érthető, melyek a törvénykönyv különös részében már eleve ilyeneknek minősíttetnek és nem azokra is, melyeket a törvény bűntettekként minősítvén, csak a kimért enyhébb büntetés miatt válnak bűntett helyett vétséggé. A 2. és 59. sz. döntvények alapmotivumát tagadta meg a legfelsőbb bíróság, amikor 1907 október 2-án hozott jogegységi határozatában (B. H. T. 190. sz.) kimondotta, hogy minekutána törvény szerint pénzbüntetés mint mellékbüntetés csak a magánlaksértés vétségével, de nem annak bűntettével is jár: ez a *mellékbüntetés* akkor sem szabható ki, ha concrét esetben a Btk. 330. §-a szerinti bűntett a 92. § alkalmazásával vétséggé átminősíttetett. Ugyanez az elvi álláspont jutott kifejezésre súlyos testi sértés bűntettének vétséggé lefokozása alkalmán a mellékbüntetés kiszabásának kérdésében egy 1908. évi elvi jelentőségü határozatban (B. H. T. 277. sz.).

Ilyen előzmények után, amelyeknek félreismerhetlen és következetes irányzata a 2. és 59. sz. döntvények azon principiumától való eltávolodás, mely szerint correctionalisatio esetében a törvénynél fogva bűntett «az átváltoztató jogerejü ítélet folytán *minden következményeivel* vétséggé válik és úgy tekintendő, mintha *elkövetésének pillanatától kezdve* vétség lett volna», ezeknek mintegy formális szentesítéseképen alkottatott meg 1910-ben a 90. sz. teljes ülési döntvény. Amely hatályból léptetvén a 2. sz. döntvényt, azt kifejezetten azért tette, *mert az utóbbinak a correctionalisatio lényege és való kihatása tekintetében elfoglalt principiális álláspontját mint nem a törvényben gyökerezőnek ismerte fel.* Ámbátor pedig az 59. sz. döntvény a correctionalisatio következményeit más vonatkozásokban — eljárás elévülése — vonja le, mint a 2. sz. döntvény tette volt — vétségi mellékbüntetés alkalmazása, — mivelhogy amannak következtetései és megállapításai kifejezetten és kizárólagosan a 2. sz. döntvénynek a correctionalisatio kérdésében elfogadott elvi kiindulására alapítvák: ugyanennek az elvi kiindulásnak a 90. sz. döntvénnyel történt cáfolatával voltaképen megdőlt az 59. sz. döntvény is. Amelyet, ha most a Kúria plenaris határozatával kifejezetten fenntartotta, vele egyidejűleg megtagadta a két évtized óta helyes kerékvágásba jutott joggyakorlatot, megtagadta a 90. sz. döntvényt is, valójában újból feltámasztotta a 2. sz. döntvényt.

A Kúriának ezzel a váratlanul és mondhatni meglepetésszerűen bekövetkezett új állásfoglalásával újból nyilt kérdésekké lettek a correctionalisatio lényege és hatása tekintetében a 2. sz. döntvény gerinceként jelentkező elvi kijelentés és törvényértelmezésnek összes levonható és következetesen levonandó következményei. Annál inkább, mert az 59. sz. döntvény substrátumában oly téren, a correctionalisatio kihatásának oly kiágazásában magyarázza a törvényt és alapozza meg ezen institutumnak állítottan legális konzekvenciáit, amely téren a Btk. tételes rendelkezései annyira világosan és határozottan fogalmazvák, hogy magyarázatra egyáltalán nem szorulnak, a döntvényileg foganatosított magyarázatot pedig egyenesen kizárják, amely kiágazás szerint a correctionalisatio hatályosságát legkevésbbé lehet kiterjeszteni.

Mert, amikor a Btk. külön-külön szabályozza a *jogérvényesen megállapított* büntetésnek és a bűnvádi eljárásnak elévülését, amely utóbbi vonatkozásban bűntettek esetén az elévülési idő tartamát az elkövetett bűntettre megállapított büntetés nemétől és illetve tartamától teszi függővé: akkor nem lehet kétség az iránt, hogy a 106. §. *a törvényben megállapított* büntetés nemét és illetve tartamát tekintette mértékadónak, nem pedig azt, melyet a bírói ítélet állapított meg. Amennyiben ugyanis ez az *ítélet* már jogerős, akkor már nem a bűnvádi eljárásnak, hanem csak a jogérvényesen megállapított büntetés végrehajtásának elévülése jöhet szóba, amelyről a 117. és 120. §-ok elkülönítetten diszponálnak. Ameddig ellenben a bírósági ítélet még nem jogerős, addig a bűnvádi eljárás még folyamatban van, amelynek elévülése tekintetében más, mint a törvényben megállapított büntetés irántadó nem lehet. Ha pedig bűntettekre vonatkoztatottan megáll az a nézetem szerint ki nem kerülhető magyarázat, hogy a 106. §-ban megállapított elévülési időtartamok azon büntetéshez alkalmazkodnak, mely a *törvényben* van megállapítva, akkor magától értetik, hogy amikor ugyanaz a törvényhely egységes időtartamot állapit meg vétségek elévülésére, szintén a *törvény* szerint vétségeknek minősülő cselekményeket tartotta szem előtt. A törvény szerint bűntettként jelentkező cselekmény ezt a jellegét mindaddig megtartja, a meddig törvény szerinti minősítését ellenkező ítéleti minősítés fel nem váltja. Ami azonban csakis *jogerős* ítélettel válik perfektté. Amint pedig ez bekövetkezett: akkor már többé nem szólhatunk bűnvádi eljárásnak, csakis büntetés végrehajtásának elévüléséről. Következésképen a B. T. K. 106. §. utolsó bekezdése csakis correctionalisatio folytán olyanoknak minősített vétségek elévülésével semmiképen sem hozható kapcsolatba.

Ha a hatályában most már kifejezetten megerősített 59. sz. döntvény mégis megcselekszi, akkor fokozott jogosúltsággal újból felszínre fognak törtetni a correctionalisatio hatályosságának egyéb, eleddig szerencsésen visszaszorított következményei és követelései is. Vissza kell tehát térni arra a rendszerre, melyen a hivatalból üldözendő magánlaksértés bűntettét concrét esetben enyhítő körülmények folytán vétségi büntetéssel sanctionálva ráfogták, hogy mert börtön helyett fogházbüntetést tartottak alkalmazandónak, valójában a magánlaksértés nem is erőszakkal, csakis a lakónak akarata ellenére lett elkövetve. És minekutána a sértett magánindítványt nem tett — melyre igaz, hogy a kétségtelenül, ítéletileg is megállapított erőszakos laksértés esetében szükség nem is volt, — a vádlottat felmentették. Amely rendszeren előbb bíróságilag megállapítható, hogy az erőszakos magánlaksértés valójában megkíséreltetett, minekutána azonban a börtönbüntetés aránytalanul súlyosnak mutatkozik és kielégítőnek találják a fogházbüntetés alkalmazását is: a vádlottat felmentik. Mert a fogházbüntetés «alkalmazása» folytán az erőszakos behatolási kisérlet nem erőszakossá, a magánlaksértés bűntettének kisérlete magánlaksértés vétségének kisérletével vedlett át, ilyen pedig a B. T. K. szerint nem büntethető. De azért ugyebár

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

fogházbüntetés «alkalmaztatott»? Amely jurisdictionális felfogás és rendszer komolyságnak igényével hirdeti, hogy ha valakit úgy agyba-főbe vertek, hogy egész életén át megsínyli, az irgalomra és megbocsájtásra hajlamos bíróság azonban a 303. §. szerinti súlyos testi sértés bűntettét fogházzal kielégítően expiáltnak véli: akkor az a testi sérülés, amelyből a sértett soha ki nem lábolt, már «elkövetésének pillanatától kezdve» olyannak tekintendő, mint amely 20 napon belül gyógyult. De sőt! Ugyanaz az ékes gondolatfűzés ugyanoly tartalmi valósággal és jogosultsággal még arra is concludálhat, hogy amennyiben a bíróság a 303. §. objectiv fenforgásának esetében hat hónapi tartamot meg nem haladó fogházat «alkalmaz», vele a mindkét szemre történt megvakítás «elkövetésének pillanatától kezdve» 8 napon belül gyógyuló könnyü testi sértésre transsubstanciálódott és minekutána a sértett magánindítványt nem tett, avagy akár olyannak megtétele esetén is megállapíttatnék, hogy ez a picike kis könnyü sértés a házi fegyelem gyakorlásában lett elkövetve: a vádlottat fel kell menteni.

A Kúriának az 59. sz. büntetőjogi döntvény fentartásában megnyilatkozott törvénymagyarázata a vezető motivumnak következetes továbbfejlesztésében meghaladja a correctionalisatio hatályosságát illető értelmezés kereteit és természetszerüleg kihat a Btk. 106. §. első bekezdésének megfelelő értelmezésére is. Mert magától értetik, hogy ha megáll az a törvénymagyarázat, melynél fogva a Btk. 106. §-ának második bekezdésében megállapított elévülési időtartam nem aszerint irányadó, amint valamely bűncselekmény már *törvénynél* fogva vétség vagy sem, hanem hogy a vétségek elévülésére megszabott időtartam veendő figyelembe akkor is, ha a törvénynél fogva büntettként jelentkező cselekmény bár még nem jogerősen *ítéletileg* vétségként minősíttetett, akkor a judicatura nem helyezkedhetik ellenkező kiinduló állás pontra ugyanazon törvényszakasz első bekezdésének értelmezésében sem. Ha egyszer jus — az 1912: LIV. óta pedig hatványozottan méltatni, de megfontolni is illik, hogy jura noscit Curia — hogy a bűnvádi eljárás elévülésének szempontjából nem az a döntő szempont, vajjon valamely bűncselekmény már törvénynél fogva is vétségként minősül-e, hanem a cselekménynek bár nem jogerős ítéletben foganatosított vétségi minősítése: akkor a következetesség elemi követeléseinek megtagadása nélkül nem lehet kitérni annak dekretálása elől sem, hogy a Btk. 106. §. első bekezdésében megállapított elévülési időtartamok is nem a concrét bűntettre törvényben megállapított büntetéshez, hanem ahhoz a büntetési nemhez és illetve mértékhez alkalmazandók, mely a még nem jogerős ítéletben «van megállapítva». A jogérvényesen megállapított büntetés végrehajtásának elévüléséről a 120. §. külön rendelkezvén.

(Bef. köv.) *Dr. Doleschall Alfréd.*

Észrevételek a polgári törvénykönyv törvényjavaslatára.*

3. A telki teher.

Bizonyos az, hogy a jogi dogmatika a tételes jog tudománya. A dogmatikusnak az élőjog szabályait kell rendszeresen feldolgoznia. A feldolgozás szükségképen magával hozza az egyes intézmények lényeges és másoktól elhatároló jegyeinek összefoglalását adó fogalmak megalkotását a jogszabályok alapján.

De igen szűkre szabná a dogmatikus munkájának határait az, aki kizárná a tevékenység köréből a tételes jog hibáira, hiányaira való rámutatást. Mintha a nyelvésztől meg akarnók tagadni a hivatottságot arra, hogy az élőnyelv, a beszéd ferdeségeit, rossz hajtásait irtogassa, a nyelv szellemével ellenkező kinövéseket kárhoztassa és nyesegesse.

A tételes jog kritikája a jogfejlődés bölcsője. S ha ma tisztán látjuk azt pl., hogy nem lehet teljes és osztott tulajdonjogról beszélni, ha az elévülésben nem látunk az elbirtoklást és követelésszünést összefoglaló általános fogalmat stb. stb. ez a dogmatika munkájának eredménye.

Törvény és jogtudomány így kölcsönösen hatnak egymásra és táplálkoznak egymásból. A tudomány a törvény alapján indul és fejti ki rendszerét, a törvény viszont a korabeli tudomány tanításain építi fel a maga épületét.

Baj az, ha a kettő nem érti meg egymást, ha a kettő különkülön utakon jár. Már pedig az elhajlás azonnal megvan, mihelyt egyik nem vet ügyet a másik igazságaira.

Bármennyire különbözzenek is az egyes népek, nemzetek egymástól, vannak olyan közös tulajdonságok, amelyek minden népben megvannak. S bármennyire térjen el egyik nemzet joga a másikétól, vannak olyan tételek, amelyek minden jogban minden időben közösök, amint már Gajus mondotta: «Omnes populi, qui legibus et moribus reguntur, partim suo proprio, partim communio omnium hominum iure utuntur». Jus civile — ius gentium («quasi quo iure omnes gentes utuntur»), amelyek — hogy úgy mondjuk — a jog lényegében gyökereznek.

Egyik ilyen, a jog természetében rejlő igazság az, hogy a tárgyak szerint, amelyekre nézve a jogparancs intézve van a kötelezetthez, más és más a jogparancs tartalma s más és más a kötelezett magatartása. S mivel a tárgyakat a jog készen találja, nem ő maga alkotja, azonképen nem is egységesítheti szabályait, hanem magának kell azokhoz alkalmazkodnia. Fiúból leányt, fából vaskarikát a jogszabály nem csinálhat.

Amint a vagyon különbözik a személytől, azonképen kell az egyikre vonatkozó tételeknek és szabályoknak is másként hangzaniok. S amint a vagyon alkatrészei elkülönülnek, azonképen válnak szét a rávonatkozó szabályok. A dolog más természetű hát, mint az emberi szolgáltatás. A dologra vonatkozólag más személyekhez intézett jogparancsnak is másnak kell lennie, mint a szolgáltatás tekintetében. Az egyiket illetőleg elég a tilalom, a másikra nézve parancsot kell kiadni. A dologra nézve úgy fog helyesen szólani a jogszabály, hogy senki ne zavarja a jogosítottat a dolog használásában, a szolgáltatás tekintetében pedig úgy, hogy a kötelezett tegyen vagy ne tegyen valamit a hitelező javára.

S ha a törvényhozó úgy igyekszik pl. olyankor, amikor másnak érdekében teljesítendő valamely cselekvésben áll az érdek kielégítése, a viszonyt szabályozni, amint a dolognak az érdekelt javára fordítása tekintetéből szükséges: akkor a törvényhozóra is áll a Horatius kérdése: «humano capiti cervicem pictor equinam ungere si velit . . . spectatum admissi risum teneatis amici?»

Az, hogy valamely joghelyzet dologi jogviszony-e, nem azon fordul, hogy a törvény minek nevezi. Az optv. az öröklési jogot, a birtokot dologbani jogoknak nevezte, azok sorában szabályozta, a bekebelezett bérletet, elővásárlási jogot dologbani jognak nevezte s vajjon ki bánt el ezekkel akár író, akár bíró, mint dologbaniakkal?

A törvényhozó sem teheti «ut serpentes avibus geminentur, tigribus ogui» s ha találkozunk ilyen jelenségekkel a törvényekben, az onnan van, mert a törvényt is emberek csinálták s nem ismerték fel a helyzeteket valódi mivoltukban. A természet törvényeiben ilyesvalamit sohasem látunk; emberfejű lovat, járkáló rózsafát a természet nem alkotott.

S vajjon nem ily természetellenes alkotás-e a telki terhet dologi joggá minősíteni?

A telki tehernek különálló intézményként való szabályozása egyesegyedül abból az okból állhat meg, hogy valakinek a javára bizonyos ismétlődő szolgáltatások állandósíttassanak azáltal, hogy valamely ingatlan bírásához köttetik a szolgáltatás teljesítésének kötelezettsége; akié az ingatlan, az tartozik, valameddig a teher fennáll. A kötelezett személyének valamely ingatlan mindenkori tulajdonosában való megjelölése: ez az, ami különállást biztosíthat ennek a jelenségnek, egyéb semmi. Nem az, hogy az ingatlanból kell a tartozást kielégíteni, mert ez a szolgáltatás tárgyának tüzetesítése; nem az, hogy a jogosított az ingatlanból elégítheti ki magát, hogy a telek van terhelve, mert ez vagy szolgalom vagy jelzálogjog és nincs szükség még más intézményre is e végből.

És miben áll e jogviszony? Semmi másban, minthogy egyik személy (az ingatlan tulajdonosa) egy másiknak szolgáltatással tartozik, amely szolgáltatás állhat vagy készpénzfizetésben, vagy az ingatlan terményeinek kiszolgáltatásában, vagy valakinek eltartásában.

Van-e valami olyas hatalma a jogosítottnak a dolog felett, mint a szolgalmi vagy zálogjogosnak? Tehet valamit a dologgal? Kétségkivül nem magánál a jognál fogva. Amit tehet, az annyi, hogy a szolgáltatás nemteljesítése esetében végrehajtást vezethet az ingatlan termékeire (zárlat alá vétetheti), esetleg elárvereztet-

* Az előbbi közleményt l. az 5. számban.

heti az ingatlant, miként a jelzálogos hitelező. Nem a kötelemnél fogva, hanem a jog megsértésénél fogva és a szolgáltatás biztosítására szolgáló jelzálogjognál fogva, amint ezt látjuk mindott, ahol valamely szolgáltatás zálogjoggal van biztosítva. A telki teher-szolgáltatás is biztosítható zálogjoggal. Ez azonban nem változtatja meg természetét s nem alakítja át dologi joggá, amint a tartozások biztosítása jelzáloggal nem vetkőzteti ki a tartozást kötelmi jellegéből. Még akkor sem, ha csak ilykép keletkezhetik is, amint a bérszolgáltatás sem dologi jog, bár ha mint törvényes zálogjoggal biztosított tartozás lát is napvilágot. A telki teher esetében is a kötelem zálogjogi (dologjog) biztosítást nyer s mint ilyen jő létre. Ez merőben célszerűségi tekintet és nem folyik a jog alaptermészetéből.

A dologi jogok sajátossága abban áll, hogy tárgyuk dolog, azaz a jogszabály a dologra vonatkozólag írja elő a kötelezett magatartását abban, hogy nem szabad zavarólag behatnia oly irányban a dologra, amely irányban a jogosított jogánál fogva a dologgal bánhatik. Vajjon ezt látjuk-e a telki tehernél? Ellenkezőleg. Itt azt írja elő a jogszabály, hogy a kötelezett, a telektulajdonos szolgáltasson valamit a jogosított javára. A kötelezett tehát nem akkor felel meg a jognak, ha nem zavarja a jogosítottat a dologgal való bánásában, hanem akkor, ha szolgáltat. A jog tárgya, bármiként is forgassuk, a telki tehernél mindig a kötelezett szolgáltatása.

A dologi jognak egy másik sajátossága, hogy az a jogosított személy és a dolog között fennálló kapcsolatnak látszik, úgy hogy annak életéhez látszólag más személyre szükség sincs. Viselem a ruhámat, zálogba teszem az órámat, átvezetem a kályhám füstjét a szomszéd kéményén, átjárok a telkén, kielégítem követelésemet a zálogból stb., szóval gyakorlom, használom a tulajdon-, szolgalmi-, zálogjogomat anélkül, hogy más személy megmozdulna. A dologi joggal való élés éppen abban van, hogy a jogosulton kívül senki semmit nem tesz. Mihelyt tesz, már nem gyakorolhatom a jogot.

Telki teher esetében, ha a kötelezett hallgat, ha nem szolgáltat, akkor a jog nem gyakorolható, beáll a jog megsértése. Szóval a jog gyakorolhatásához mindig szükséges a kötelezettnek tevékeny és tevőleges közreműködése.

És még folytathatnók a szembeállítást s mindig azt nyernők eredményül, hogy a telki teher minden porcikájában különbözik a maga mivoltában a dologi jogtól és hogy a kötelmi jog, amelynek a telekkel való kapcsolata mindössze annyi, hogy a kötelezett személyét adja s a szolgáltatás nemteljesítése esetében a szolgáltatás pénzértéke a telek árából kielégíthető, de ez annálfogva tehető, mert a tartozás jelzálogilag biztosítva van.

Az intézmények alaptermészetét figyelembevevő törvény nem is helyezheti el a telki terhet rendszerében helyesen máshol, mint a kötelmi jogban és pedig a javaslat rendszerében a második címben a szolgáltatás tárgyáról szóló második fejezetben.

Gyakorlati jelentősége van annak, hogy valamely intézmény dologjogi- vagy kötelmijoginak minősíttetik-e. Mert amelyik intézmény-csoportba tartozik, annak a szabályai nyernek reá alkalmazást.

Mondjuk, hogy az alapításnál nem állhat elő kétség, ha kimarad a bekeblezési engedély az okiratból, vagy ha szóval történik az alapítás s nem írásban.

De tegyük fel, hogy az ingatlan valamelyik tulajdonosa méltánylást érdemlő okokból három évre előre kifizeti egy összegben a csak visszatérő időszakokban fizetendő szolgáltatást, vagy a jogosult lemond a jogról, de nem törlik. Tulajdonosváltozás történik s az előrefizetésről is esik szó. Vajjon az új tulajdonostól követelhető-e a tulajdonának tartama alatt lejáró részletek? Ha kötelem a telki teher, akkor a teljesítés megszüntette s az új tulajdonos nem felel. Ha ellenben dologi jog, akkor a dolog felel s a tulajdonost kifogás nem illeti, csak ha a törvény ezt külön kimondja. S vajjon mondja-e?

S a lemondást az új tulajdonos nem érvényesítheti, ha dologi jog, mert nincs törölve; ha pedig kötelem, akkor jogszüntető tény volna a lemondás s bármely későbbi tulajdonos is hasznát vehetné. És vajjon helyes-e ez az elrendezés? A jogosult a kötelezettel való megegyezéssel lemond jogáról s a törlést nem viszik keresztül. Új életre kelthető-e ez a jog, amikor a jelzálog tulajdonosa a követelés megszünése esetében kívánhatja a jelzálogjog törlését?

És ha a tulajdonjog s a telki teherjog egy személyben egyesül, vajjon helyes-e fentartani a személyhez kötött telki teher jogát? A szolgalom más természetű jog, az a telek javára szól s több generáció szolgálatára is hivatott, ennél a meg nem szünésnek van értelme és célja.

A kérdés akkor élesedik ki, ha egyesülés esetében későbbi jelzálogos hitelező elárverezteti az ingatlant és a telki teher jogosult személyes adós is pl. örökösévé lett a korábbi tulajdonosnak.

Mit fog a bíró ilyenkor tenni? Aligha marad számára más út nyitva, mint az, hogy a vételárfelosztásnál a telki terhet figyelmen kívül hagyja. S tenni fogja azt a 682. és 679. §§. alapján annálfogva, mert ha a jelzálogos hitelező egyúttal személyes adóssá válik, a Jav. előírja, hogy a jelzálogjog a terhelt ingatlanra intézett végrehajtás során nem jön tekintetbe. Ennek a rendelkezésnek pedig az oka az, hogy a követelés megszűnt s vele anyagilag a jelzálogjog is s a telekkönyv ellenkezik a valóságos jogállással. Vagyis oda jutottunk, hogy az egyesülés megszünteti a telki terhet. S tehát a kötelmi jog szabálya nyer alkalmazást. Amire pedig a kötelmi jog szabálya alkalmazandó, az kötelem és nem dologi jog. A dologi jog itt is csak a zálogjog, amely biztosítja a szolgáltatást s mint ilyen járulékos joga a főjognak.

Nincs is semmi gyakorlati előnye, jelentősége annak, hogy a dologi jogok között helyezze el a törvény, ami megindokolhatná a jog természetéből való kivetkőztetésre irányuló törekvést. Nem válik abszoluttá, ami a dologi jogokkal velök járó sajátság. A kötelezettség mindig konkrét személyt, az ingatlan tulajdonosát terheli csak. Mással szemben nem áll fen. Senki az ingatlan tulajdonosán kívül meg nem sértheti ezt a jogot. Ő is csak akként, hogy a szolgáltatást nem teljesíti.

Az egyes részszolgáltatásokra nézve maga a Jav. is elismeri azok kötelmi jellegét, amikor a jelzálogos követelés kamataira vonatkozó szabályok alkalmazását írja elő (700. §.). Már pedig a rész nem lehet más természetű, mint az egész. S a részszolgáltatások csak azért kötelmek, mert a jog maga egészében kötelmi.

Ha dologi jog volna a telki teher, szükségkép lehetne és kellene a telki teher birtokáról is szó. Csakhogy ez elképzelhetetlen éppen annálfogva, mert a telki teher semmi irányban nem jelent dologhasználatot. A birtoknak pedig ez a sarka, amelyen fordul.

A dologijogúságból az folynék, hogy a jogosított nem élvén jogával bizonyos időn át, annak megszünése volna ezen az alapon kimondandó. A telki tehernél ez nem fordulhat elő. A jogosult akkor él jogával, ha a kötelezett teljesít s ő a szolgáltatást elfogadja. Ha a kötelezett nem teljesít, a jogosított nem élhet jogával s így ezen az alapon a jog megszünése be sem következhetik. Ha pedig a kötelezett teljesít, hiába tagadja meg az elfogadást a jogosított s akkor meg ebből az okból nem szünhetik meg a telki teher. Éppen ennélfogva nem is lehet másról szó, mint az egyes részkövetelések elévüléséről, ha a kötelezett nem teljesít s a jogosított nem követel s az egész jog megszünéséről csak akkor, ha jogosult és kötelezett hallgatag egyezéssel (egyik nem teljesít, másik sohasem követel, pl. 32 éven át) szüntetik azt meg.

Mivel a telki teher természeténél fogva minden ízében kötelem, maga az a körülmény, hogy a törvény csak telekkönyvi bejegyzéssel engedi keletkezni, sem teheti dologivá. A telekkönyv nem a Lethe vize. Az, hogy valamely jog csak telekkönyvi bejegyzéssel keletkezik, nem lehet kihatással a jogok természetére főként, ha nyilvánvalóan nemcsak dologi jogok nyernek telekkönyvi kitüntetést. Az tisztán célszerűségi, biztonsági szempont, hogy valamely jog csak ilykép keletkezhetik. Kimondhatná ezt a törvény ingatlanbérletre, haszonbérletre is, ingatlanra vonatkozó elővásárlási jogra is, meg az utóöröklési jogra is, de ezzel e jogok még nem lennének dologiakká, aminthogy az optv. ama szabálya, hogy telekkönyvezett ingatlanokra vonatkozó dologi jog csak telekkönyvi bejegyzés által szerezhető és csak telekkönyvi törléssel szünik meg, nem állott annak útjában, hogy az elbirtoklásnak, öröklésnek jogszerző hatása ne érvényesüljön telekkönyvi bejegyzés nélkül is s a jognemhasználás meg ne szüntesse a jogot telekkönyvi törlés nélkül is.

A telekkönyvi bejegyzés lehet — ha a törvény úgy rendeli —

jogkeletkeztető tény, amely nélkül a szóban levő jog nem keletkezik, de mivel a telekjegyzőkönyvbe nemcsak dologi jogok jegyezhetők be, ennélfogva nemcsak dologi jognak keletkeztetője. Az sok egyébben fordul.

A német törvénykönyv megkonstruálta pl. a dologi elővásárlási jogot, amit szerencsére a Javaslat nem utánozott. Nem pedig azért, mert — amint az első T. indokolásában helyesen van kiemelve s ami a német jogtudósok között is ma communis opinio — ez a jog lényegileg mégsem dologi jog s az az egyetlen különbség a kötelmi és dologi elővásárlási jog között, hogy az utóbbi a telek elidegenítése esetében a szerzőt is köti, nem változtatja dologi joggá a természeténél fogva kötelmi jogot.

Mihelyt ezt a helyes szemléletet magunkévá tesszük és nem tévesztetjük meg magunkat más törvénykönyvek álláspontjától, azonnal ki fogjuk hagyni a telki teher intézményét a dologi jogok sorából, amelyekkel semmi közössége nincsen.

Dr. Menyhárth Gáspár.

A «legmaradibb» Tervezet.

A büntetőtörvénykönyv reviziójának előmunkálatairól lévén szó, könnyen kitalálhatjuk, hogy a «legmaradibb» megjelölés az én szerény tervezetemet illeti, mert ez áll legközelebb a büntetőtörvénykönyv rendszeréhez és rendelkezéseihez. Ez önmagam által is elismert tény lévén, nem tenném észrevétel tárgyává tervezetemnek ilyetén jellemzését, ha az nem a budapesti ügyvédi kamara ez évi jelentésében fordulna elő, s ha ez a jelentés néhány bírálati megjegyzés után arra az eredményre nem jutna: «hogy újabb, a meglevő törvényt valóban jobban pótló tervezetre van szükségünk». (80. old.)

Készségesen elismerem, hogy tervezetem az említett értelemben maradi. Hogy miért ragaszkodtam inkább büntetőkodexünk rendszeréhez és életképeseknek bizonyult rendelkezéseihez, mint a többi tervezetek készítői; ennek okait tüzetesen kifejtettem a J. K. 1914. évi 47. számában. Nagytekintélyű külföldi példákra és hazai jogászaink nyilatkozataira való hivatkozással kimutattam, hogy a törvényhozás, különösen pedig a büntetőtörvényhozás terén a jogfolytonosságot fentartó konzervativizmus egyik lényeges feltétele az életképes törvényalkotásnak. Ez a konzerváló álláspont, amely csak a mindenáron való céltalan újítást és felforgatást zárja ki a reform köréből, nem az én specialitásom és nem olyan álláspont, amelyet lekicsinylőleg a «legmaradibb» jelzővel lehetne megjelölni. Legkevésbbé van pedig helye az ilyen triviális frázisnak egy tekintélyes ügyvédi kamara hivatalos jelentésében, amelynek szerzői enyhébb és megfelelőbb kifejezést is találhattak volna egyébként helyes gondolatuk körülírására.

A gondolat, miként említém, helyes, mert tényleg arra törekedtem s ez tervezetemből ki is tűnik, hogy a Btk. rendelkezéseiből lehetőleg szószerint fentartsam mindazt, ami életképesnek bizonyult. De vajjon hiba, így különösen olyan hiba-e ez, amely szerény munkálatomat arra is alkalmatlanná teszi, hogy további megbeszélés és bírálat alapjául szolgáljon. Arra természetesen nem tartok igényt, ez tőlem távoleső elbizakodottság volna, hogy újabb tervezetem a büntetőtörvénykönyv revizióját célzó előmunkálatok betetőzéséül tekintessék. A meglevő törvényt «valóban jobban pótló tervezet» létrejövetele iránt sincs kétségem. De ez talán mégsem ok arra, hogy szerény munkálatom egy még csak eljövendő jobb kedvéért már most a limine félretétessék, miként ezt a kamarai jelentés követelni látszik. Egyébként még e követelésben is teljesen meg tudnék nyugodni, ha a kamara jelentésében foglaltak arról győznének meg, hogy tervezetem nemcsak a legmaradibb, hanem egyben a legkevésbbé sikerült munkálat is. Erről azonban, bár magam csak szerény kísérletnek tartom második tervezetemet, nem győzött meg a kamara jelentése.

A jelentés azt a tendenciát ismeri fel tervezetemben, hogy az új törvény ne legyen egyéb, mint «a meglévő törvény hiányainak kifoltozása». Ezt azonban megcáfolja már első megtekintésre a tervezet beosztása és tartalma, amelyben külön fejezetek vannak a büntetőjogi felelősségről, a büntetés kiszabásáról s a gyermek- és fiatalkorúakról, s amelynek keretében az újabb büntetőjogi irányok által felszínre hozott és megérlelt minden új intézmény harmonikusan be van illesztve. Akit ez nem győz meg arról, hogy a tervezet nem a meglévő törvény hiányainak kifoltozása, hanem új és önálló kodex általános rendelkezéseinek foglalata kíván lenni, amelybe a meglevő törvénynek csak életképes részei vétettek fel: azzal e tárgyról alig lehet, de nem is szükséges vitatkozni.

Teljesen egyetértek a jelentéssel abban, hogy egy benső ellentmondásban szenvedő új törvény sokkal nagyobb bajokat okozna, mint a meglevő, egységes alapon nyugvó törvény szabad szellemű alkalmazása. A jelentés azonban adós marad annak kimutatásával, hogy szerény tervezetem ilyen benső ellentmondásban szenved. Mert az a körülmény, hogy abban együtt és egymást kiegészítőleg fordulnak elő a Btk. kipróbált és semmiképen el nem avult rendelkezései, másfelől pedig az új intézményeket életre keltő új rendelkezések: magában véve még nem jelent benső ellentmondást, ha egyébként a régi és az új között megvan a benső harmónia. Hogy erre legalább is törekedtem: ezt a jelentés sem vonja kétségbe, a kiemelt néhány példával azonban azt igyekszik bizonyítani, hogy ez a törekvésem nem sikerült. Megengedem, hogy így van, de a jelentésben felhozottak ezt nem bizonyítják.

A jelentés szerint tervezetem, a kiindulópont helytelen megválasztása miatt nem tudta megvalósítani azt, hogy a büntetés alkalmazásánál a bűntettes egyénisége és a társadalomra való veszélyessége lehetőleg előtérbe kerüljön. Ámde ez állítást nyomban megcáfolja maga a jelentés annak elismerésével, hogy tervezetem, miként a büntetéskiszabás általános szabályai, valamint a föltételes szabadonbocsájtásra (talán a büntetés feltételes elengedésére?) vonatkozó rendelkezések mutatják: «a tettes egyéniségét, cselekedetének motivumait a büntetés kimérésénél *teljes mértékben* érvényesíttetni kívánja». Ha azonban ez így van, miként mondhatja ezzel szemben a jelentés, hogy a tervezet «semmi figyelemmel sincs a bűntettes életviszonyaira, értelmi és erkölcsi fejlettségének fokára, a társadalmi osztályra, melyből a bűntettes kikerült, az azon osztályban uralkodó erkölcsi felfogásra, a bűntett elkövetésének körülményeire és következményeire a tett enyhébb elbírálása szempontjából». Igaz, hogy tervezetem ily bőbeszédűséggel nem sorolja fel az itt kiemelt körülményeket, de ha valaki figyelemmel elolvassa a büntetés kiszabásánál általában szem előtt tartandó s az enyhítő és rendkívüli enyhítő körülmények felsorolását (76., 78. és 79. §§.): az arról fog meggyőződni, hogy a bíró szabadon mérlegelheti mindazt, ami «a tett enyhébb elbírálása szempontjából» figyelembe vehető és veendő.

A jelentés elismeri, hogy a tervezet figyelemmel van a bűntettesek különböző osztályaira is, de hozzáteszi, hogy csak ott, ahol az osztályozás súlyosító körülményként esik latba; így különösen intézkedéseket tartalmaz a munkakerülők, a korlátolt szellemi képességű és elmebeteg bűntettesekről is, — de a természetüknél fogva csak biztonsági rendszabályoknak tekinthető intézkedések a meglévő törvény beosztásához való ragaszkodás miatt a tervezetben valóságos büntetésekké alakulnak. Ezt így alig lehet megérteni. Hiszen pl.: a korlátolt szellemi képességű egyénekre vonatkozó rendelkezések a büntetés enyhítésével és biztonsági rendszabályok alkalmazásával függnek össze és így nem lehet állítani, hogy ez esetben az osztályozás «súlyosító körülményként esik latba.»

De tovább menve, kérdem: mit jelent az, hogy tervezetemben a biztonsági rendszabályok, a meglevő törvény beosztásához való ragaszkodás miatt, valóságos bűntetésekké alakulnak. Ez kettőt jelenthet. Egyik az, hogy tervezetemben a biztonsági intézkedések a büntetések sorába vannak fölvéve. Ámde ennek épen az ellenkezője áll, mert a szóban levő tervezet: «A büntetés kiszabása és biztonsági intézkedések alkalmazása» — cím alatt külön fejezetben rendelkezik a munkakerülő s a megrögzött bűntettesek, a korlátolt szellemi képességű egyének és az iszákosok ellen alkalmazható biztonsági intézkedésekről. A meglevő törvény beosztásához való ragaszkodásról tehát ez esetben szó sem lehet.

Egy másik jelentősége e megjegyzésnek az volna, hogy a biztonsági intézkedések tekintetében valami különbség van tervezetem s a többi tervezetek között, — így különösen, hogy az enyimben valóságos büntetésekké válnak, míg a többiekben rendeltetésüknek megfelelő természetüket megtartják ez intézkedések. De vajjon igaz-e ez? Erről felvilágosítást nyújt egy példa.

Angyal Pál tervezetének 124. §-a így hangzik:

«Biztonsági őrizetet rendelhet a bíróság oly bűntettes ellen, akit az élet, testi épség, szemérem vagy vagyon ellen elkövetett bűntett miatt fegyházra vagy legalább három havi fogházra ítélt, ha megállapította, hogy ez a bűntett a tettes munkakerülő életmódjával van összefüggésben. Az ily elítéltet a szabadságvesztés büntetés végrehajtása után kell biztonsági őrizetbe helyezni.»

A biztonsági őrizetet Angyal már a következő §-ban dologháznak nevezi.

Tervezetemnek a közveszélyes munkakerülőkről szóló rendelkezése a következő:

86. §. «A bíróság az oly bűntettest, akit az élet, testi épség, szemérem vagy vagyon ellen elkövetett bűntett vagy vétség miatt fegyházra vagy legalább három hónapi fogházra ítélt, ha megállapította, hogy ez a bűntett vagy vétség elkövetőjének munkakerülő életmódjával van összefüggésben, dologházba is utalja, mely a büntetés kitöltése után foganatosítandó.»

E két rendelkezés, mint látjuk, lényegileg teljesen azonos. Mindegyikben oly biztonsági intézkedésről van szó, mely a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása után foganatosítandó, ha annak törvényes feltétele fenforog. Miért valóságos büntetés ez tervezetemben és miért csak biztonsági rendszabály Angyal tervezetében: ezt nehéz megérteni.

A jelentés szerzője ezzel be is fejezte kifogásait. Részemről is csak egy megjegyzéssel egészítem ki a fentebbieket.

A jelentés e szavakkal vezeti be szerény munkálatom méltatását: «úgy tudjuk», hogy Edvi Illés Károly kartársunk az előző négy javaslat figyelembevételével a Btk. általános részének új tervezetét készítette el. Ez az «úgy tudjuk» azt jelenti, ami egyébként való is, hogy e tervezet nem küldetett meg hivatalosan a kamarához, hanem csak egyesek nyertek arról, mint magánmunkálatról tudomást. Vajjon helyes és illendő-e az ilyen egyéni munkálatot, habár tárgya közérdekű, az ügyvédi kamara hivatalos jelentésében bírálat tárgyává tenni, ez legalább is kétséges azzal a ténnyel szemben, hogy ami a jelentésben foglaltatik, az magának az ügyvédi kamarának nyilatkozata és így az komolyan és öntudatosan létre nem jöhet oly munkálatra vonatkozólag, amely vele hivatalosan közölve nem lett és amelyet tagjai közül senki sem köteles ismerni - és csak véletlenség, ha egyik vagy másik ismeri.

Minthogy ez a tervezet sem hivatalosan közzétéve, sem egyesekkel vagy testületekkel hivatalosan közölve nem lett, hanem csak a «Bűnügyi Szemle» mellékleteként küldték meg e lap előfizetőinek: ez okból nemcsak az ügyvédi kamara hivatalos bírálata volt időelőtti, hanem időelőtti a jelentésben kifejezett az a kívánság is, hogy ez a tervezet továbbra is megmaradjon «szerzője értékes magánmunkálatának.» Hogy értékes-e e munka vagy nem: azt egyelőre mások vannak hivatva megítélni; a vele kapcsolatos kívánság azonban jelenleg még tárgytalan annálfogva, mert az igazságügyminiszter ez ideig még semmi jelét sem adta annak, hogy tervezetemet a magánmunkálatok szerény köréből kiemelje.

Dr. Edvi Illés Károly.

Elállás a keresettől.

«A keresettől való elállás szabályozása az új polgári perrendtartásban» cím alatt dr. Borsos Endre törvényszéki bíró úr behatóan foglalkozik a keresettől való elállás következményeivel a per különböző szakai szerint és fölállítva a tételt, hogy a Pp. 186. és 187. §-ai szerint, a pertől való elállásnak csak egyetlen egy módja van: a keresettől való elállás, arra a conclusióra jut, hogy:

1. ha felperes az elállást a perfelvételi határnapon szóval jelenti be, az alperes pedig nem jelent meg, az ügy szünetelőnek mondandó ki;

2. ha alperes a perbebocsátkozás után kijelentett elállásba nem egyezik bele, megtörténhetik, hogy a bíróságnak az elállás dacára marasztaló ítéletet kell hoznia; végül

3. ha felperes az elállást az érdemleges tárgyalás folyamán jelenti be, az alperes azonban a tárgyaláson nem jelent meg, az eljárás újabb kérelemig szünetelőnek mondandó ki.

Minthogy kétségtelen, hogy a Pp. a tárgyalt esetekre kifejezett rendelkezéseket nem tartalmaz, nem lesz érdektelen azokkal közelebbről foglalkozni. Általánosságban azonban már itt ki kell emelnem, hogy a keresettől való elállás a Pp. szerint nem egyedüli módja a *pertől* való elállásnak, sőt azt mondhatnám, hogy egyáltalában nem is módja; mert a keresettől való elállással, ha ez joghatályosan megtörténhetik is, csak a megindult per szünik meg, ellenben felperesnek megmarad a joga, ahhoz, hogy keresetileg érvényesített jogát 30 napon belül akár más formában, akár más bíróság előtt érvényesíthesse anélkül, hogy a keresetindítás magánjogi hatályai megszünnének. Az elállással tehát csak épen *a folyamatban lévő per szűnik meg,* de a perindítás magánjogi hatálya, úgyszintén az érvényesített jog változatlanul megmarad és érvényesíthető. Ellenben teljesen megszünteti a pert a 187. §. utolsó mondata szerint *a jogról való lemondás,* mely teljesen független az alperes beleegyezésétől és melynek megtörténte után a bíróságnak a 390. §. szerint a lemondás értelmében kell ítéletét meghoznia. Tulajdonképen csak a jogról való lemondással szünik meg végleg a per, tehát csak ez az igazi elállás a pertől, míg az, amit a Pp. a keresettől való elállásnak nevez, csak a megindult per folytatásától való elállást jelenti és sem formájában, sem lényegében nem azonos azzal a kijelentéssel, melyet régi perrendtartásunk per letételnek minősített.

De lege ferenda vitatkozni lehetne afölött, hogy van-e szükség ilyen elállási lehetőségre, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a 189. §. szerint felperesnek módjában áll ugyanazon perben, akár a per tárgyának azonossága, akár pedig a már megindult perrel való összefüggése alapján, új keresetet indítania és ily módon a keresettől való elállás esetére is fentartani kívánt jogát a már megindult per folyamán érvényesítenie, ha a tárgyalás folyamán arról győződik meg, hogy a megindult perrel célját elérni nem fogja? Azonban de lege lata csak arról lehet szó, hogy ha már megvan a keresettől való elállás olyan lehetősége, amely tulajdonképen nem jelenti a pertől való elállást is, a Pp. vonatkozó szakaszainak alkalmazása sem jogbizonytalanságra, sem pedig képtelen situatiók keletkezésére ne vezessen. A cikkíró úr véleménye szerint mindkettő megtörténhetik, nézetem szerint azonban következtetései sem a törvény rendelkezéseivel, sem szellemével nem állanak összhangban.

Abban az esetben, ha felperes a perfelvételi határnapon szóval jelenti be a keresettől való elállását, alperes pedig nem jelent meg, a cikkíró úr véleménye szerint a bejelentett elállást a 446. §. alkalmazásával olyan nyilatkozatnak kell tekinteni, hogy felperes az ügy tárgyalását nem kívánja és a pert szünetelőnek kell kimondania, mert — mondja a cikkíró úr — «a keresettől való elállás egymagában véve az eljárás megszüntetését sohasem vonhatja maga után». Ugy gondolom azonban, hogy ez utóbbi tétel nem felel meg a törvény kifejezett rendelkezéseinek sem, még kevésbé szellemének; mert habár a 186. §. kötelezően előírja az elállásnak alperessel való közlését oly esetben, midőn az a perfelvételi határnapon kívül irattal történik, *nem tartalmaz ilyen intézkedést arra az esetre, ha az elállás a perfelvételi határnapon szóval jelentetett be.* Ez esetben az elállás közlésére szükség nincs, és ha alperes a perfelvételi határnapon nem jelent meg, a bíróságnak felperes elállási nyilatkozata alapján az eljárást minden további nélkül meg kell szüntetnie. Az ellenkező álláspontot nem is lehet kellően megindokolni. Alperes tudatában van annak, hogy ha a perfelvételi határnapon nem jelenik meg, a bíróság — a már közölt kereset kereteit meg nem haladó kérelem esetében — marasztaló ítéletet hoz ellene. Tudatában kell lennie annak is, hogy felperes a perfelvételi határnapon a keresettől el is állhat. És ha mindezek dacára nem jelenik meg a perfelvételi határnapon, hogy ellenkérelmét előterjessze, vagy a keresetileg érvényesített jog fen nem állásának megállapítása iránt keresetet indítson, *már a meg nem jelenés tényénél fogva* az vélelmezendő, hogy sem a kereseti kérelem teljesítése, sem pedig az elállás tudomásul vétele ellen kifogása nincs. Mivel pedig a per megindítása és a keresettől való elállás magában véve jogot ad az alperesnek, hogy a Pp. 130. §-a alapján a jog fen nem állásának megállapítása iránt önálló pert indítson, tehát alperesnek a perfelvételi határnapon indítható keresettel védeni kívánt ezirányú érdekei, egy önálló per keretében is teljes védelemben részesülhetnek, nem forog fen az alperesi részről sem olyan figyelembe vehető momentum, mely a szóval bejelentett

elállás tudomásul vételét és ez alapon az eljárás megszüntetését akadályozhatná.

Ezen felfogás helyességét támogatja cikkíró úr azon, fentebb ismertetett álláspontjával bizonyos mértékben ellentétes felfogása, hogy a perindítás perjogi hatálya a keresettől való elállás bejelentésével *ipso iure,* a törvény erejénél fogva szünik meg. Ha az elállás dacára a pert csak szünetelőnek lehetne kimondani, bejelentésének ilyen, a törvény erejénél fogva beálló következményei nem lehetnének, már csak azért sem, mert a szünetelő pert a Pp. 446. §-a szerint a felek bármelyike újrafelvétetheti, míg cikkíró úr véleménye szerint ez a jog alperest megilletné ugyan, felperes azonban el volna zárva az újrafelvétel lehetőségétől. Minthogy a perbeli cselekmények és mulasztások mindkét félre nézve csak azonos következményekkel járhatnak, abszolút lehetetlenség azt mondani, hogy a keresettől való elállás felperesre nézve eo ipso megszünteti a perindítás perjogi hatályát, alperesre nézve azonban csak szünetel a per s neki jogában áll az újrafelvételt bármikor kérni. Lehetetlenség azért is, mert a törvény a per ily egyoldalú szünetelését nem ismeri.

De megtámadhatónak tartom cikkíró úr azon nézetét is, hogy oly esetben, midőn alperes a perfelvételi határnapon meg nem jelent, felperes pedig a keresettől eláll, alperes a Pp. 451. §-a értelmében igazolással élhetne, mert ez esetben alperes tulajdonképen mulasztást nem követett el s habár formailag elmulasztotta a határnapot, lényegileg a mulasztás ránézve semmiféle consequentiákkal nem jár, már csak azért sem, mert — mint fentebb említettem — azon egyetlen érdekét, hogy újabb perrel való zaklatás elkerülése végett a keresetileg érvényesített jog fenn nem állását bírói ítélettel állapíttathassa meg, a Pp. 130. §-a értelmében indítható önálló perrel is megvédheti, már pedig egy jogorvoslati eljárást engedni meg olyan esetben, midőn a felet a mulasztás folyományaképen joghátrány nem éri, nézetem szerint lehetetlen. Cikkíró úr különös súlyt látszik helyezni alperes azon jogára, hogy az érvényesített jog fenn nem állásának megállapítása iránt, ugyanazon per folyamán indíthasson keresetet, holott a Pp. ezen jogot alperesnek nyilván csak érdekei megóvása végett adja meg s mivel ezt önálló per keretében is elérheti, tisztán e végből az igazolási kérelmet megengedhetőnek nem találom. A gyakorlatban — azt hiszem — nem is lesz eset rá, mert az igazolással felmerülő költségeket, hacsak nem felperes idézte elő a mulasztást, mindenesetre az igazolással élő alperes tartoznék viselni, azt pedig nem igen lehet gondolni, hogy valaki magára vállalja az igazolási eljárás sokszor nem jelentéktelen költségeit, csupán csak azért, hogy ugyanazon és nem külön perben kérhesse a keresettel érvényesített jog fenn nem állásának megállapítását.

Nem tartom helytállónak cikkíró úr azon véleményét sem, hogy, ha alperes a perbebocsátkozás után előterjesztett elállásba bele nem egyezik, a bíróságnak, — ha alperest marasztalhatónak találja, — marasztaló ítéletet kell hoznia. Hivatkozhatnám e tekintetben arra, hogy a perrendtartás 390. §-a a 186. §-tól eltérően, a lemondás értelmében hozandónak mondja ki az ítéletet, ha felperes *követeléséről* egészben, vagy részben lemond; mert ha a magaválasztotta terminológiára oly nagy gondot fordító Pp. itt a *követelésről* való lemondásról szól, noha a 187. §-ban a *jogról* való lemondás esetéről rendelkezik, arra lehetne következtetni — mindenesetre bizonyos kiterjesztő magyarázattal, — hogy, ha felperes a keresettől eláll, alperes azonban az elállásba nem egyezik bele, a felperes keresetére nézve az elállási nyilatkozatnak megfelelően hozandó meg az ítélet, tekintet nélkül arra, hogy a bíró a per állása szerint minő ítéletet tart meghozhatónak. Azt hiszem azonban, hogy nem kell ilyen erőltetett törvénymagyarázathoz folyamodnunk, hogy a felfogásomnak megfelelő eredményhez jussunk. Elég, ha a Pp. 394. §-át vesszük tekintetbe, mely kifejezetten megmondja, hogy «*a marasztalás a kérelmen túl nem terjedhet*». A Pp. nem írja elő, hogy minő nyilatkozattal kell a keresettől elállni, de az kétségtelen, hogy minden elállási nyilatkozat azt jelenti, hogy felperes marasztalási kérelmét visszavonja. Ezek szerint elállás esetében *a bíróság előtt figyelembe vehető marasztalási kérelem nem lévén, nézetem szerint teljességgel ki van zárva, hogy marasztaló ítéletet hozhasson.*

Hogy felperes csak alperes beleegyezésével állhat el a pertől a perbebocsátkozás után és hogy a miniszteri indokolás szerint anélkül «az elállás egyszerűen figyelembe nem jön, olyan mintha nem is lenne, és a bíróság az ügy állása szerint az elállás figyelembevétele nélkül hoz ítéletet», — nem azt jelenti, hogy a bíróság az elállás dacára is marasztaló ítéletet hozhat, ha az ügy állása alapján meggyőződése szerint ilyen ítéletet kellene hoznia, hanem azt, hogy a bíróság az elállás alapján *nem végzéssel szünteti meg a pert, hanem ítélettel utasítja el a keresetet, minek további folyománya, hogy felperes ugyanazon jog érvényesítése iránt új keresetet nem indíthat, hanem csak perújítással élhet.*

Ezen nézet helyességét támogatja az is, hogy a Pp. 187. §-a szerint az ellenfél beleegyezése nélkül történt elállás a *tárgyalás* elmulasztásának tekintendő. Tudvalevő dolog, hogy a Pp. különbséget tesz 1. egyes cselekmények, 2. a tárgyalás és 3. a tárgyalás folytatásának elmulasztása között. A tárgyalás elmulasztásának következménye, hogy az összes perbeli cselekmények elmulasztottaknak tekintendők, míg a *folytatólagos* tárgyalás elmulasztása esetén a korábbi tárgyalások és a bizonyítás eredménye a határozat hozatalakor figyelembe veendő. Már most: a törvény a beleegyezés nélkül történt elállás következményeként, a per bármely stádiumában következett légyen be, nem a folytatólagos, hanem csak a *tárgyalás* elmulasztására megállapított következményeket állapítja meg, vagyis az összes perbeli cselekmények elmulasztottaknak tekintendők, tehát a korábbi tárgyalás és bizonyítás eredménye nem vehető figyelembe.

Ami végül azt illeti, hogy, ha felperes az érdemleges tárgyalás folyamán áll el a pertől, alperes azonban nem jelenik meg, a pert szünetelőnek kell kimondani, — a fentebb előadottakból önként következik, hogy ezt sem tudom magamévá tenni. Mihelyt felperes elállását bejelentette, a bíróság az ő érdekében nem tarthatja többé függőben a pert. Ha alperes hozzájárult az elálláshoz, végzéssel szünteti meg a pert (feltéve, hogy alperesnek nincs olyan kérelme, mely folytatását alperes keresete folytán szükségessé teszi), ha nem járult hozzá, ítélettel, utasítja el a keresetet, de szünetelőnek semmi esetre sem mondhatja ki.

Más kérdés azután, hogy alperes meg nem jelenését lehet-e az elálláshoz való hozzájárulásnak tekinteni. Nézetem szerint: igen. Nemcsak azért, mert alperes tudja, hogy ilyen eset bekövetkezhetik és ha ennek dacára nem jelenik meg, már ezzel dokumentálja hozzájárulását, hanem azért is, mert az elállás nem tartozik azon «tényállítások, bizonyítékok vagy kérelmek» közé, melyek csak előzetes közlés után lennének (a perfelvételi határnap után) érvényesíthetők, továbbá, mert a Pp. 445. §-ának ötödik bekezdése szerint a korábbi tárgyaláson előadottak módosítása csak akkor nem vehető előzetes közlés nélkül figyelembe, ha a meg nem jelent fél *hátrányára* szolgálnak, az elállás azonban nyilván *előnyére* szolgál.

Mindent összevéve: nézetem az, hogy az elállásnak mindenképen a kereset folytán megindult eljárás befejezését kell maga után vonnia és hogy elállás esetén a felperes kereseti kérelme megszünt létezni. *Dr. Gutfreund Sámuel.*

Az operációs kényszer kérdése.

Egy konkrét eset kapcsán, amelyet a napilapok is ismertettek, vetődött föl a kérdés, hogy követelhet-e a fél, ki magát sebészeti műtétnek alá nem vetette, kártérítést. Ebben az ügyben a budapesti kir. ítélőtábla kimondotta, hogy a kártérítés megállapításánál helyesen hagyta figyelmen kívül az elsőbíróság azt a körülményt, hogy a szakértő véleménye szerint a felperes testében levő lövegek eltávolítása a legegyszerűbb és semmi komolyabb következményekkel nem járó sebészi beavatkozással elvégezhető s még jelenleg is megejthető műtét révén a fájdalmak teljes megszünése, sőt a jobbláb működő képességének jelentékeny helyreállítása várható. Egyrészt ugyanis az egyénnek legszemélyesebb joga az, hogy a testi fájdalmat okozó, vagy testi épséget érintő ténykedésnek tűrésére magát elhatározza, másrészt pedig a sebészet mai állása szerint sem mondható semmiféle műtétről, hogy az életre bizonyos mérvben veszélyes ne volna. Ezért a kártérítési kötelezettség megállapításánál közömbös az, hogy felperes munkaképességének helyreállítása céljából a fentjelzett sebészeti műtétnek magát alá nem vetette. A Kúria helybenhagyta a kir. tábla ítéletét.

Az ismertetett ítélet az állandó joggyakorlatot fejezi ki. A munkásbiztosítási joggyakorlat, amelynek ezzel a kérdéssel a

baleseti kártalanítás révén mind sűrűbben kell foglalkozni, az 1907 : XIX. tcikkben hiányzó intézkedés miatt szintén erre az álláspontra helyezkedett. Az állami munkásbiztosítási hivatal 1909. 188. sz. ítéletében a következőképen határozott: Az országos pénztár képviselője által a tárgyaláson előterjesztett azon kérelemnek, hogy igénylő járadéka elvesztésének terhe alatt kötelezzessék arra, hogy munkaképességének növelése végett műtétnek vesse magát alá, a hivatal törvényes alap hiányában nem adott helyet. (Schulcz: A munkásbiztosítási joggyakorlat) Az általános joggyakorlat összeesik a munkásbiztosításival.

Az ember, az egyén jogainak és szabadságának oly nagyfokú tisztelete sugárzik ki e sorokból, hogy szinte alig lehet azt kritizálni. Az első pillanatban is szembetűnő azonban, hogy az orvosi tudomány és főleg a sebészet óriási haladásával és jelen állásával szemben, hogy maradhatott meg a régi megkövesedett álláspont. Feltűnő az is, hogy a magánjog és a munkásbiztosítási jog intézkedései ennyire összevágnak, amikor a munkásbiztosítási törvény már a nagy számok törvényénél fogva is jobban korlátozza az egyén cselekvési szabadságát. Hogy mire van kötelezve a balesetet szenvedett vagy kártalanítást követelő fél fölgyógyulása érdekében, az nálunk egyáltalán szabályozva nincsen, mert az a negatív intézkedés, hogy senki sem köteles fájdalmat okozó és testi épséget érintő körülmények tűrésére, egyéb intézkedések hiányában annyira általánosítható, hogy az igénylő felek még az első segélynyujtást is visszautasíthatják.

Annak megállapítását, hogy a balesetet szenvedett és a kártalanítást követelő fél milyen mérvű közreműködésre van kötelezve és hogy az orvosi beavatkozás meddig terjedhet, a munkásbiztosítási joggyakorlat van elsősorban hivatva, különösen az 1907 : XIX. tc. 52. §-ának analógiájára és ezekben a kérdésekben a magánjog is lassanként a munkásbiztosítási praxis hatása alá kerül. Az 1907 : XIX. tc. 52. §-a szerint a táppénz és gyermekágyi segély elvonható, ha a beteg tag az orvos utasításainak nem tesz eleget s ezzel felgyógyulását késlelteti. Hogy mire vonatkozhat az orvosi utasítás és mennyire terjedhet az orvosi tevékenység, azt a kifejlesztendő joggyakorlatnak kell eldönteni.

A magyar joggyakorlat szerint nem köteles magát senkisem műtétnek alávetni, de nyilvánvaló, hogy az operáción kívül még sok csekélyebb jelentőségű orvosi beavatkozást kell eltűrni a konkrét esetek sora szerint. A baleset utáni első segélytől kezdve az operációig vonuló területet nagyszámú határozatnak kell benépesíteni, amelyek előkészítik az útat arra, hogy a hazai joggyakorlat engedjen az operációs kényszer tekintetében az orvosi tudomány haladásának annyit, mint a külföldi elmélet és praxis, amely bőségesen és tanulságosan mutatja, hogy ez a kérdés hogyan fejlődött bizonyos fokig az egyéni szabadságba is belemarkoló álláspontho.

A német joggyakorlat szerint a sérülteknek kötelességük a kötszerek fölrakását eltűrni, a rendelt gyógyszert bevenni, magukat massagenak alávetni, készülékeket hordani. A sérülteknek olyan fájdalmakat is el kell viselni, amelyek a gyógyulást elősegítik. El kell tűrni a rendszeres sebkezelést, a sérült hely szabaddá tételét, a seb tisztítását és a kelések fölvágását. Németországban tehát a fájdalom tűrése és az orvos késének munkája, a nagyobb operációkon kívül, bőséges praxis alapján már régebben jogi alapot nyert, amelyből fontos következtetések fakadnak.

A német gyakorlat ingadozik a tekintetben, hogy operációnak mi tekinthető. Az elmélet is fázik a definiálástól. Thiem Handbuchjában nehéznek mondja az operáció fogalmának körülhatárolását. Becker (Lehrbuch der ärztlichen Sachverständigen-Tätigkeit 6. kiadás, azóta már újabb kiadás) szerint operáció mindaz az eljárás, amely jelentősebb behatolás a testi sértetlenségbe. Konkrét esetekben a bíróságok határozzák meg, hogy mi tekinthető műtétnek. Ugyancsak megállapítják, hogy mi nem tekinthető annak. Igy pl. egy határozat 1903-ban kimondta, hogy a vízsérv punktációja nem tekinthető operációnak és a sérülttől, aki magát az orvos intézkedéseinek alá nem vetette, teljesen megvonta az addigi 25%-os járadékot.

Érdekes ezek után szemügyre venni, hogy a külföldi praxis hogyan változott az operációs kényszer tekintetében.

A hazai joggyakorlathoz a német birodalmi biztosítási hivatal gyakorlata van legközelebb, amelynek megokolása a következő:

A műtétbe való beleegyezés a sérült föltétlen joga, amelyre való kényszerítésre a törvények a szakszövetkezeteket nem jogosították föl. Lehetséges ugyan, hogy a sérültek makacssága mélyen a szakszövetkezetek vagyoni érdekébe vág, de pusztán vagyoni szempontokból nem szabad az ember szabad akaratelhatározását befolyásolni. Olyan dolgok kerülnek itt egymással szembe, amelyek össze nem hasonlíthatók: egyrészről a szakszövetkezet pénzügyi érdekei, másrészről az élet a testi épség fölött való rendelkezési szabadság. Még a szakértő véleménye sem, amely szerint a műtét kicsi és veszélytelen, sem ad jogot annak az erőszakos követelésére, hogy valaki műtéti beavatkozás eltűrésére szoríttassék, mert lehetetlen, hogy egy lelkiismeretes szakértő úgy nyilatkozzon, hogy egy műtét teljesen veszélytelen, mivel minden műtéti beavatkozás sikere és a sebkezelés lefolyása véletlenségektől függ, amelyek előre meg nem állapíthatók. Végezetül figyelembe veendő, hogy legtöbbször a sérült maga tudja elbírálni, hogy rendelkezik-e a műtéthez szükséges lelki erővel.

Ehhez az állásponthoz a birodalmi biztosítási hivatal az említett vizsérvoperációt leszámítva, ragaszkodott is (Becker, Thiem).

A Reichsgericht gyakorlata már többször változott és egészen más szempontokon nyugszik.

1891 január hó 30-án kelt határozatában kimondja, hogy a sérült akkor köteles egy szükséges műtétnek magát alávetni, ha ez az orvosi tudomány megállapítása szerint teljesen veszélytelen és rendes lefolyás mellett sikerrel kecsegtet. Egy műtét akkor nem veszedelmes, ha a veszély nem oly nagy, hogy egy értelmes embert az egészsége visszaállításának kísérletétől elriaszthat. Ezt a határozatot 1893 január hó 21-én kelt határozatával akként enyhítette, hogy a sérültre az operáció visszautasítása csak akkor nem jár hátrányos következményekkel, ha az fejletlen értelemből vagy túlnagy félelemből fakad.

A Reichsgericht 1913 május hó 30-án kelt határozatában még továbbment, fejlesztette és rendszerbe szedte a gyakorlatot. Ebben kimondja, hogy a kártérítést követelő köteles a sérülés következményeit műtét útján elhárítani és csökkenteni bizonyos föltételek alatt, és így a sérült teste fölötti rendelkezési jogát korlátozza abból a tekintetből, hogy egy ilyen terjedelmes és értelmes ember számára túlzott jog gyakorlása saját testén, abból a célból, hogy minél nagyobb kártalanításhoz jusson, ellentmond a forgalmi tisztesség (Treu und Glauben) alapelvének és épen azért a kártérítési igény mérlegelésénél a sérült hátrányára kell, hogy essen. A műtéti kényszer azonban csak akkor foghat helyet, ha a szakértők szerint veszélytelen és ki vannak zárva a helyi érzéstelenítéssel szemben az összes műtétek, amelyek kloroformnarkozissal hajthatók végre továbbá, amelyek jelentős fájdalommal járnak és amelyektől alapos javulás nem remélhető.

A lyoni törvényszék elrendelte, hogy egy sérült szemoperációnak vesse magát alá és amikor ezt megtagadta a munkaképességcsökkenést 20% helyett 10%-ban állapította meg azzal az indokolással, hogy a munkás nem lehet bírája a javasolt gyógykezelésnek és nem utasíthatja vissza a tudomány nyújtotta gyógyeszközöket csak azért, mert ezáltal növeli a járadékot.

Legmesszebbre megy az operációs kényszer kimondásában a svájci joggyakorlat a baleseti sérvekkel kapcsolatban. A szövetségi bíróság konkrét esetben kimondotta, hogy balesetet szenvedett radikális sérvoperációnak köteles magát alávetni. Az ítélet 1913 december 23-án kelt. Egyszer és mindenkorra nem állapít meg (nach Kategorien) operációs kötelezettséget. A konkrét esetben szembeállítandók egyrészről a műtéttel egybekötött veszélyek, másrészről a műtét elmulasztásából származó hátrányok. Tekintetbe veendő azonban különösen a szervezet állapota és ellenálló képessége. Megfelelő konstitucióná1 a sérvoperációt veszélytelennek tartotta, a fájdalmat a helyi érzéketlenítés segítségével pedig kizártnak.

A magyar joggyakorlat zárkózottságától ugyancsak elüt a svájci radikalizmus. A kettő között nagy űr tátong, amelyben az orvosi elméletek küzdenek az elismertetésért. A magyar joggyakorlat az orvosi tudomány eredményeit még nem tartja jogilag értékesíthetőnek, a svájci pedig túlbecsüli. Az orvosi tudomány nem nyújt még ilyen bázist jogi megállapításra és a laikus is láthatja, ha orvosi szaklapokba betekint, hogy különösen a helyi érzéketlenítés kérdéseiben milyen nagy viták folynak. A magyar álláspont már nem, a svájci még nem indokolt és a két álláspont értékei az esetek individualizálásával jogilag átértékelendők.

Dr. Lőwy Ödön.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az utolsó moratóriumi rendelet.** A hatodik moratóriumi rendelet szerint *a moratórium 1915 július 31-én megszünik.* E nap után lejáró pénztartozások teljesítése, tekintet nélkül keletkezésük idejére, lejáratkor teljes összegükben követelhető, amennyiben a kibocsátandó likvidációs rendelet a tartozások bizonyos nemeire vagy bizonyos adósokra nézve kivételt nem tesz. A hatodik moratóriumi rendelet tehát az utolsó és július 31-én, pontosan egy évvel a moratórium első elrendelésétől számítva, a moratórium a likvidációs rendeletben elrendelendő kivételektől eltekintve, meg fog szünni. A likvidációs rendelet fogja meghatározni azt is, hogy az 1915 július hó 31. napjáig már lejárt azok a tartozások, amelyek a hatodik rendelet szerint moratórium alá esnek, mily részletekben lesznek törlesztendők. A hatodik rendelet e legfontosabb intézkedésen kívül sok újítást tartalmaz. Eltér az összes előző rendeletektől annyiban, hogy azon pénztartozásokra nézve, melyeket a halasztás alól ki nem vesz, *négy hónapi* halasztást ad.

Megállítja részben a moratórium lefaragását, amennyiben az ingó dolgok vételára és ipari munkateljesítmények ellenértéke címén az adós fizetési kötelezettsége a további részletekre nézve a minisztérium újabb rendelkezéséig nem áll be, *ha már legalább öt részlet vált fizetendővé.* Más irányban folytatja a lefaragást, amennyiben a családjogi és öröklési jogi címen alapuló, valamint a társasági viszonyból vagy a vagyonközösség megszüntetéséből eredő pénztartozások huszonöt százalékát kiveszi a moratórium alól. Teljesen kiveszi továbbá a bírói határozat alapján teljesített fizetések visszatérítésére irányuló tartozásokat, ha a határozatot, melynek alapján a fizetést teljesítették, jogerős bírói határozat megváltoztatta, hatályon kívül helyezte vagy korlátozta.

Rendkívül fontosak a rendeletnek a bérleti viszonyból folyó kérdésekre vonatkozó új szabályai, melyek a bérbeadónak felmondási és béremelési jogát a katonai szolgálatot teljesítőkkel szemben lényegesen megszorítják, ugyanezen bérlőknek pedig jogot adnak arra, hogy a *határozott időre szóló bérleti szerződést* is felmondhatják, *ha az üzlet vagy üzem megszünt.*

Ezek az intézkedések mélyen belevágnak a bérbeadók szerzett jogaiba, de minden érdektelen bíráló el fogja ismerni, hogy a rendelet nem ment túl azon a határon, ameddig a hadbavonultak jogos érdekeinek megvédése érdekében el kellett mennie.

Lapunk legközelebbi számában a rendeletet egész kiterjedésében közöljük és részletesen ismertetjük.

— **A budapesti ügyvédi kamara állásfoglalása a védelem szabadsága érdekében.** A legutóbbi rendőrségi letartóztatások alkalmával két fővárosi ügyvéd indítvánnyal fordult a budapesti ügyvédi kamarához, melyben kérte, hogy a kamara ezen bűnügyekben az ügyvédeket a védelem önkéntes vállalkozásától tiltsa el. A budapesti ügyvédi kamara választmánya legutóbbi ülésében foglalkozott ezen indítvánnyal és a következő határozatot hozta: A budapesti ügyvédi kamara választmánya egyhangú határozattal tiltakozik az indítványban megnyilatkozó ama felfogás ellen, mintha bármely bűnügyi védelemnek önkéntes elvállalása beleütköznék a kari tisztességbe és a hazafiságnak amattól elválaszthatatlan követelményeibe. Ez a felfogás a bűnügyi védelem természetével, rendeltetésével, a szabad ügyvédség és szabad védelem lényegével ellenkezik: egyszer a hatalom nyomásától, máskor a tömegek fenyegetésétől tenné függővé az ügyvédség és védelem gyakorlását. Ez a felfogás egy nem létező szolidaritás látszatát kelti a védő és védence között; sőt azáltal, hogy a vád emelését azonosítja a vádnak bebizonyított voltával, a szolidaritásnak látszatát kelti fel a védő és a vádnak tárgyává tett bűncselekmény között is; megfosztja a netalán ártatlanul terheltet attól, hogy az önmaga által választott védőnek támogatásával tisztázza magát a vád alól; megfosztja a netáni bűnöst attól a törvényben biztosított jogától, hogy az önmaga által választott védő segélyével védekezzék; hogy illetékes bírája elől elvonják s úgy az eljárásnak során, mint a végítéletben a törvénynek szigorán túlmenőleg ne sújtsák. A budapesti ügyvédi kamara választmánya abban a meggyőződésben van, hogy a védő akkor is, amikor a legelvetemültebb gonosztevőnek nyújtja a törvényes jogsegélyt, a köznek teljesít szolgálatot, mert a törvénynek megtartása felett őrködik s a törvénynek megtartása a társadalmi rendnek és a közszabadságnak biztosítéka, amelyet soha feláldozni vagy gyengíteni nem szabad. A kamara tisztikara és választmánya teljes szolidaritással vallja a szabad ügyvédségnek azt az alapvető elvét, hogy az ügyvédnek csak a törvény és lelkiismerete szabhatja meg azt, hogy kinek vállalja védelmét. A kamara választmánya kész arra, hogy minden, a védelem szabadsága ellen bárhonnan jövő támadást a leghatározottabban visszautasítson.

— **A Magyar Jogászegylet** a folyó évi március hó 20. napján folytatta a csődjogi reformkérdésekről indított vitát. *Sichermann Bernát* a csődön kívül való megtámadási jogról szólott. Kifejtette, hogy a csődön kívüli megtámadási jog szabályozása nálunk nem sürgős, legalább nem annyira, hogy a szükségrendelet indokolva lenne és hogy kívánatos, hogy ezen joganyag az új csődtörvénnyel egyidejűleg, ezzel összhangban nyerjen szabályozást. Hangsúlyozta, hogy mennyire kívánatos, hogy az alkotandó törvény a német és az osztrák hasonló tárgyú törvényekben foglaltaknál bővebb körű megtámadási okokat ne tartalmazzon. Véleménye szerint kívánatos, hogy a támadó jog csak annak a hitelezőnek adassék meg, akinek követelése abba az időbe nyúl vissza, amelyben a támadandó jogcselekmény történt és hogy a csődben érvényesíthető, de nem érvényesített megtámadási okok a csőd megszünte után többé érvényesíthetők ne legyenek. Utána *Medgyes Simon* tartott előadást az új csődtörvényről; előadásának egy részét legközelebbi számunkban közölni fogjuk.

A vitát a március hó 27. napján tartandó teljes-ülésen folytatják. Felszólalnak: *Urbach Lajos, Szászy-Schwarz Gusztáv* és *Schreyer Jakab.*

— **A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek** 1915 március hó 8-án megtartott értekezletén a következő elvi jelentőségű kérdésekben történt megállapodás:

1. Könyvkivonati illetékesség alapjául szolgáló kereseti mellékletek. A Pp. 50. §-ának 3. bekezdése értelmében a bíróság az illetékességnek vagy az illetékesség hiányának megállapítására előadott tényállítások valóságát, — ha azok a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával nem ellenkeznek — csak az ellenfél tagadása esetében vizsgálja. Ebből következik, hogy a Pp. 32. §-án alapuló (könyvkivonati) illetékesség megállapítása céljából hiteles könyvkivonatot, továbbá felperes bejegyzett voltáról és az alperes kereskedői minőségéről hitelesített cégjegyzékkivonatokat vagy helyhatósági bizonyítványt a keresethez mellékelni nem szükséges. E tekintetben elegendő, ha az egyszerű könyvkivonattal felszerelt keresetben elő van adva, hogy a felperes bejegyzett kereskedő és az alperes kereskedő.

2. Ügyvédi meghatalmazások tartalma. A Pp. 103. §-ának az a rendelkezése, hogy az ügyvédnek a per vitelére szóló meghatalmazással kell bírnia, nem értelmezhető akkép, hogy a meghatalmazás szövegében az illető pert, a felek neve, a per tárgya vagy más adatok idézésével különösen megjelölni kellene. Polgári peres ügyben tehát a felek képviseletében fellépő ügyvéd meghatalmazotti minőségének igazolására alkalmas az oly meghatalmazás is, amelynek szövegében a pervitelre szóló megbízás *általánosságban* jut kifejezésre. Különös meghatalmazásra csak a törvényben kifejezetten előírt esetekben van szükség. Pl. *házassági és személyállapotot* tárgyazó perekben. (Pp. 643., 696., 716., 717., 720., 729., 731. §-ok.)

3. Meghatalmazások másolatainak a kereset több példányához csatolása. A Pp. 133. §-a értelmében a keresetet első példányához eredetiben vagy egyszerű, illetőleg — ahol a törvény rendeli — hitelesített másolatban csatolt okiratok egyszerű másolatait a keresetlevél többi példányához csatolni kell. E kötelező szabály alól a törvény a keresethez csatolt meghatalmazásokra nézve sem tesz kivételt és így a meghatalmazás egyszerű másolatainak a kereset többi példányaihoz csatolása nem mellőzhető. Csak így jut érvényre a Pp.-nek az az egyik főelve, hogy az ellenfél csak a vele közölt okiratokat, illetőleg ezek tartalmának vele a tárgyalás előtt közölt részét köteles figyelembe venni. A Pp. alapjául szolgált törvényjavaslat vonatkozó indokolásában világosan ki is van fejezve, hogy a törvényhozó a meghatalmazás másolatainak csatolását szükségesnek és megvalósítandónak találta azzal a megokolással, hogy az ellenfélnek tudnia kell, vajjon a meghatalmazás terjedelme nincs-e korlátozva. Végre a meghatalmazás másolatainak mellékletét az azok után esedékes

illeték lerovásának kötelezettsége is (1914 : XLIII. tc. 8. §-a) maga után vonja.

4. Uj határnap kitüzése iránti kérvény példányainak száma. A Pp. 137. §-a kivételek megállapítása nélkül állítja fel azt a szabályt, hogy a szóbeli tárgyaláson kívül előadható kérelmet és bejelentést magában foglaló írásbeli beadványokat a bírósági iratokhoz csatolandó első példányon kivül a Pp. 134. §-ában előírt annyi további példányban kell benyújtani, hogy mindegyik alperesnek egy-egy példány jusson. Mivel az ellenfélnek minden esetben joga van az újbóli megidéztetésének alapjául szolgált beadvány tartalmát ismerni és vele előre nem közölt beadványt figyelembe venni sem köteles, a fent előrebocsátott általános szabály az új határnap kitüzése iránti kérvényekre is vonatkozik. De a felhívott § alá eső beadványok többi példányai csatolásának szükségét az azok után esedékes illeték lerovásának kötelezettsége is maga után vonja.

5. Alaptalanul védekező felek és képviselőik megbüntetése. A Pp. 222. §-a második bekezdésének az az intézkedése, hogy a bíróság a felet vagy képviselőt, aki jobb tudomása ellenére az ügyre tartozó oly tényt állít, amely nyilvánvalólag valótlan, az ügyre tartozó tényt nyilvánvalólag alaptalanul tagad vagy nyilvánvalólag alaptalanul hivatkozik valamely bizonyítékra, pénzbírsággal köteles büntetni, az ügy érdemének eldöntésétől független büntetésjellegű rendelkezés. Ebből következik, hogy

a) az említett pénzbírság kiszabása felől az ügy elbirálásának bármely szakában határozni kell, mihelyt büntetés alkalmazásának alapjául szolgáló tények az addigi perbeli fejlemények eredményéből kétséget kizáró módon megállapíthatók. E szerint előfordulhat, hogy ugyanegy ügyben ugyanegy bíróság az említett büntetést az annak alapjául szolgáló tények ismételt felmerülése esetén többször is alkalmazhatja.

b) A kérdéses pénzbírság kiszabása tárgyában mindig az ügy érdemét eldöntő határozattól elkülönített külön végzéssel kell határozni, vagyis akkor is, ha a bíróság ezt a végzést a per érdemét eldöntő ítélettel egyidejüleg hozza meg.

Ha a pénzbírságot kiszabó határozat ellen irányuló felfolyamodás felülbírálásához az összes perbeli iratokra szükség van, az ügy érdemében az eljárást felfüggeszteni nem kell, hanem ily esetben a felfolyamodás felterjesztése az érdemi eljárás befejezésének idejére halasztható.

— **A «járulék» szó értelmezésének kérdéséhez.** Hevesi Illés úrnak a Jogt. Közl. 1915. évi 11. számában közzétett érveléséhez legyen szabad a következő észrevételeket tennem: A 8. §. első bekezdése szerint a hatáskör megállapításában a keresetlevél beadása napján fenállott értéket kell alapúl venni; — ugyanannak második bekezdése szerint a követelés mellett járulékként követelt költség . . . nem számít. Ezzel teljes egészében átvettük a németbirod. C. P. O. 4. §-át. Itt kétféle költségről van szó: olyanról, amelyik számításba jön és olyanról, amelyik nem jön számításba ; itt tehát mindenféle költség sorsára gondolt a törvényhozó és itt különösen a jog érvényesítésével és illetve a jog védelmével járó költségről van szó, mind a bíróságon kívül, mind a bíróság előtt felmerült költségről (gondoljunk pl. az óvás költségeire, előleges bizonyítás költségeire, orvosi bizonyítvány költségeire, esetleg a kereset költségeire és egyéb hasonló költségekre). Az u. n. magánjogi költségek (pl. a dologra tett költekezés) inkább a kár — damnum emergens — fogalma alá tartozik, szembeállítva ezt a dolog hasznaiból előálló előnnyel, amelyek egymást rekompenzálják is. Amennyiben pedig megengedjük — pedig ezt meg kell engedni, — hogy a törvényhozó a 8. §-ban mindenféle járulékra — a költségre is — gondolt (ellenkező esetben a 8. §. második bekezdése alá nem eső költség már a kereset indításánál figyelembe volna veendő !), úgy nézetünk szerint nem lehet kétséges, hogy a törvényhozó a 476. §-ban is gondolt mindenféle járulékra — a költségre — is és így tehát a 476. §-ban használt «járulék» szó is jelenti a 8. §-ban értett minden járulékot, azt is, amely a 8. §. alkalmazásában figyelembe jő, azt is, amelyik ott nem jön figyelembe, mert fel nem tehető, hogy a 8. §-ban figyelembe vett járulékot a 476. §-ban kihagyni kívánta volna, ellenkezően a 8. §-ban mellőzni kivánt járulékot is itt figyelembe kívánta venni, vagyis minden járulékot, feltéve, hogy azok magukban véve (az egymásközti összeszámítást meg nem tűrve), az 50 K értékhatárt meghaladják. Ezek szerint csak azt kell tovább eldönteni, hogy melyik időpontbeli járulékok veendők figyelembe? Az alól a szabály alól (8. §. első bek.), hogy a keresetlevél beadása napján fenállott értéket kell alapúl venni, az a kivétel van felállítva, hogy a követelés felemelése a hatáskörre (és tehát a fellebbezés megengedhetőségére is) befolyással van (8. §. utolsó bekezdés). Az 1868 : LIX. tc. 251. §-a szerint a perköltségben való marasztalásnak feltétele volt, hogy ezt a per folyama alatt kérték és felszámították legyen, vagyis e tekintetben lényegében a keresetet fel kellett emelni. A Pp. e tekintetben enyhébb álláspontra helyezkedett, amennyiben a S. E.-nek megfelelően a 424. §. első bek.-ben kimondotta, hogy a bíróság a perköltség megtérítése iránt hivatalból intézkedik, vagyis az előbbi szabályozáshoz viszonyítottan lényegében a keresetet a további perköltségre is felemeltnek tekinti, mert nem tehetjük fel, hogy amikor a törvényhozó e tekintetben a feleket kedvezőbb helyzetbe kívánta hozni, másfelől a feleket a fellebbvitel tekintetében igényelhető szabadságukban korlátolni kívánta volna annál kevésbbé, mert a fellebbvitel korlátozása a rendelkezés természeténél fogva elismerten a legszorosabb magyarázat szabálya alá tartozik s kiegészítő értelmezést nem tűr meg. Ebből folyóan nézetünk szerint a 8. §. első bekezdésében foglalt akadály a perköltségnek figyelembe vehetése tekintetében a 8. §. utolsó bekezdésével el van hárítva annálinkább, mert a 8. §. első bekezdése tulajdonképen azt mondja ki, hogy a per tárgyának változatlanul maradása mellett ugyanazon pertárgynak (pl. értékpapirnak) a per folyamán változható értékei közül melyik legyen irányadó, de ez nem zárja ki, hogy más, habár esetleg csak később fakadó igények, vagy már alapjukban a kereset indításakor fenálló más igények (pl. a perköltség iránti igény) később megállapítható értéke figyelembe ne jöhessen. Más kérdés az, hogy a fellebbvitellel élő fél tudja-e valószinűsíteni az értéket. Ennek is módja van a Pp. 18. §-a alapján történhető megállapítással, de más mód is képzelhető a valószinűsítésre (pl. a bíróságok díjszabása is).

Az, hogy a bírónak számítgatni kell, alárendelt jelentőségű, de viszont a félnek eminens érdeke lehet, hogy a törvényes értékhatárt kitevő járulék tekintetében pere fellebbvihető legyen, mert hiszen ő rá nézve nem annyira az a lényeges, hogy a pere főtárgyaként vagy járulék címén kell-e fizetnie bizonyos összeget, hanem az, hogy egyáltalában fizetnie kell. A következtetésünk tehát az, hogy a Pp. 476., 513., 521. és 545. §-aiban a «járulék szó a perköltséget is átfogja. De abban fentartás nélkül elfogadhatjuk Hevesi Illés dr. kartárs úr nézetét, hogy az 513., 521. és 545. §-aiban nem az 50 K-t, hanem a 100, 500, 1000 K-s értékhatárt kell a járulékoknak meghaladniok és nincs helye az egyes különnemű járulékok egybeszámításának. hanem minden külön nemű járuléknak magának kell az értékhatárt meghaladnia, mert hiszen a főtárgy sem számítható össze a járulékkal, tehát ebből folyóan a járulékok sem egymással. Ugyanennek megfelelően irányadók egyéb járulékokra (a kamatokra is). Megjegyezzük, hogy némely kodexek az elsőbíróság ítélete elleni fellebbezést értékre való tekintet nélkül engedik meg, a fellebbezések várható nagyobb száma tehát épen nem lehet ok az ellenkező felfogás támogatására.

Ezzel az állásponttal felvetődik az a kérdés, hogy az alperesi perköltség is figyelembe jöhet-e, ha magában véve a fellebbviteli értékhatárt meghaladja? Nézetünk szerint nem; mivel a pertárgy értékének a megállapításában a felperes igénye az irányadó, bár esetleg a Pp. 476. §. utolsó bekezdésében a perrel egyesített viszonkereseti perre vonatkozó szabály analogiájára nincs akadálya olyan gyakorlat kifejlődésének, hogy az a perköltség legyen irányadó, amelyik nagyobb összegű. *Dr. Antalfi Mihály.*

— **Peres eljárás felfüggesztésének mellőzése szabadságolt katonával szemben.** Tagadhatatlan, hogy a hadbavonultak érdekeit kellő méltányossággal szolgálni akaró 9146/914. M. E. számú rendelet szakaszait gyakran használják fel egyesek illetéktelenül arra, hogy a rájuk nézve előreláthatóan kedvezőtlen eredményű eljárás lefolytatását, fizetési kötelezettségük megállapitását bizonytalan időre felfüggesszék. A háború hosszabb tartama kívánatossá teszi, hogy a bíróság ezen tüneteket, melyek úgy az igazságszolgáltatás, mint a gazdasági élet menetét a kényszerűségen is túl akadályozzák, éber figyelemmel kísérje. A 9146/914. sz. rendelet intenciója az, hogy hadiszolgálat által lekötött, legtöbbször lakhelyétől távollévő egyén ellen per le ne folytattassék, mikor is kellő jogvédelemről gondoskodni

nem tudhat. Tehát teljesen indokolatlan az eljárás felfüggesztése az oly esetekben, mikor a fél jóllehet katona, a hadsereg kötelékébe tartozik, de bizonytalan ideig szabadságolást nyert. A budapesti központi járásbíróság P. IX. 30,588/3—194. sz. végzésében ezen egészséges felfogás jutott érvényre. A bíróság alperest eljárás felfüggesztése iránti kérelmével elutasította azzal, hogy a 9146/914. sz. rendelet 1. §-a értelmében felfüggesztésnek akkor van helye, ha a fél katonai szolgálatot teljesít vagy katonai szolgálatot teljesítő egyénnel egy tekintet alá esik. Miután folyamodó E. lakhelyére újbóli behívásig szabadságoltatott, míg katonai szolgálattételre valósággal be nem hivatik, az eljárás fel nem függeszthető. *Dr. Barakonyi Jenő.*

— **Ingatlanárverés kérése és elrendelése kérdéséhez.** A harmadik moratóriumi eljárási rendelet 14. §-a ingatlanárverés *foganatosítását* — az utóajánlati árverés bizonyos esete kivételével eltiltja. Sok vitára adott okot, hogy el lehet-e *rendelni* az árverést. A hitelezők, különösen nagyobb ingatlanoknál, súlyt helyeznek az árverés elrendelésére, mert amíg az árverés elrendelése jogerőre emelkedik, gyakran hónapok telnek el. A tilalom azonban az árverés *elrendelésének* is útjában áll, mert az árverési kérvény elintézéseként a végrehajtási törvény 146. §-a értelmében kibocsátandó hirdetménybe a 147. §. *d*) pontja szerint az árverési naptár szerint kitüzendő *ideje* fölvehető nem lenne, mivel ilyen idő most ki sem tűzhető s így az árverési hirdetményt törvényszerű tartalommal kibocsátani nem lehetne. *Özörényi Károly.*

— **A vidéki járásbíróságok ellentétes gyakorlata váltóperekben.** Árútartozás okából adott váltók alapján váltókereseteket adtam be vidéki járásbíróságokhoz. A döntés majdnem annyiféle volt, ahány járásbíróságnál adtam be a kereseteket.

1. A k-i kir. járásbíróság 1023/1915. számú végzése szerint a kért meghagyás kibocsátását megtagadja, «mert felperes az egész váltótartozásra nézve kérte a meghagyás kibocsátását, ennek pedig csak a már lejárt részletekre volna helye, miután a harmadik moratóriumi eljárási rendelet 6. szakaszának utolsó bekezdése szerint a rendelet harmadik szakasza a váltói úton indított perben nem alkalmazható.» Nem akarok ezzel az indokolással polémiába bocsátkozni, csupán annak megállapítására szorítkozom, hogy a budapesti kir. törvényszék, a budapesti központi kir. járásbíróság és számos vidéki bíróság minden fennakadás nélkül állandóan kibocsátja a fizetési meghagyást a még le nem járt részletekre is annak feltüntetésével, hogy azok, tekintettel a moratóriumrendelet intézkedésére, mikor fizetendők.

2. A m-i kir. járásbíróságnál még egyáltalán nem tudják, hogy fizetési meghagyás kibocsátását az esetben is lehet kérni, ha a követelés egy része moratórium alá esik, mert az 1167. és 77. számú végzésekben ez a bíróság a kért meghagyás kibocsátását megtagadja, «mert a követelés egy része moratórium alá esik».

3. A sz-i kir. járásbíróság hű szövetségesünk nyelvét még egy németszövegű váltó erejéig sem akarja megérteni és «kijavítás végett» visszaadja a keresetlevelet azzal, hogy felperes a váltó *hiteles* magyar fordítását mutassa be.

4. Az é-i kir. járásbíróság igen minuciozusan intézi el a váltókereseteket. Felperes — horribile dictu — a blankettából nem húzta ki az «1/3% váltódíjat» és ímé a kir. járásbíróság a kért fizetési meghagyás kibocsátását megtagadja, «mert felperes a keresetlevélben 1/3% váltódíj megítélését is kérte, ez pedig a Vt. 50-ik szakasza szerint csak az esetben illeti meg a váltóbirtokost, ha fizetés hiánya miatt óvás vétetett fel. Miután ez meg nem történt, a váltódíj nem jár». [1]

5. A p-i kir. járásbíróság a le nem járt részletekre és 1/3% váltódíj követelhetésére nézve ugyanazon az álláspontón van, mint a k.-i kir. járásbíróság, 1030. számú végzésében azonban a kérdést akként intézi el, hogy a kérelem vonatkozó részét elutasítja, anélkül, hogy tárgyalást tűz ki, ami kétségtelenül az elintézésnek méltányosabb módja, különösen ami a váltódíjat illeti, mert a peres felek egyikéről sem tételezhető fel, hogy ily csekély összeg miatt a lényegesen nagyobb költséggel járó tárgyalás megtartását kívánják és mert a bíróság jogi meggyőződését nyilván a tárgyaláson sem változtatná meg és így kitűzésének semmi célja nincs. *M. O.*

[1] Az érsekujvári kir. járásbíróság a meghagyás kibocsátását nyilván a Pp. 608. §. negyedik bekezdése alapján tagadta meg. *Szerk.*

— **A Bűnügyi Szemle** III. évfolyamának 6. száma a következő tartalommal jelent meg: Vargha Ferenc: A megtorlás és védekezés psychologiája. Ujfalussy Béla: Nyomozás megszüntetéséről fiatalkorúak bűnügyeiben. Balás P. Elemér: Az új esküdtbírósági törvény a bírói gyakorlatban: a tény- és jogkérdés ellentétes megoldása. Buza László: Hadifoglyok elítéltetése az ellenséges állam bírósága által. — Irodalom. — Törvényhozás. — Kriminológiai jegyzetek. — Kisebb közlemények.

KÜLFÖLD.

— **Németország igazságügyének 1913. évi statisztikáját** most hozta nyilvánosságra a birodalmi igazságügyi hivatal. Figyelmet érdemlő jelenség, hogy a polgári perek száma a különböző pert megelőző intézkedések életbeléptetése dacára is további emelkedést mutat. A perek számának emelkedése nemzetközi jelenség; igaz ugyan, hogy míg Magyarországon az 1913. évi emelkedés meghaladta az 1912. évit, addig a német birodalomban 1913. évben csupán 4%-os volt az emelkedés az 1912. esztendőbeli 5%-os szaporulattal szemben, azonban ez utóbbi is majd 110.000 pert jelent többletként a járásbírósági perek számában is. A törvényszéki perek forgalmát külön véve szemügyre, az 1912. évi 6%-os emelkedéssel szemben 1913. esztendőben már csak 3·8%-nyi szaporulat mutatkozott. Az egész birodalomban törvényszéki és járásbírósági pert összevéve 2,917.745 a száma az 1913. évben megindított pereknek.

— **Indítványok a törvényhozás számára a háborús napokból — a béke idejére** cím alatt új rovatot nyit a «Deutsche Juristenzeitung. A háború tovább tart, mint gondoltuk volna — mondja a rovatot megnyitó közlemény. A kivételes rendszabályok általánosságban célravezetőknek tekinthetők, sőt számos olyan intézkedés is akad közöttük, amely a béke jogrendjébe is átültethető. A jogalkalmazás sok tanulságot szolgáltat a jelenlegi rendkívüli viszonyok között. A lap szerkesztősége felkéri olvasóit, hogy idevonatkozó javaslataikat küldjék meg közzététel céljából. Egyenlőre csupán a holttányílvánítási eljárás, a tengerészkatonák végrendelkezési eljárásának megkönnyítése és az igazságügyi statisztika összeállítása tekintetében érkeztek be kisebb jelentőségű indítványok. Napjaink a kodifikatórius tervek kifejtésére kevéssé látszanak alkalmasnak, aki tervekkel áll elő, annak számolnia kell a jövővel. Ámde vajjon voltak-e valaha homályosabb körvonalai, voltak-e valaha lehetőségi határai bizonytalanabbak a nemzetek jövőjének, mint jelen napjainkban? *A.*

Katonai szolgálatból elbocsájtott fővárosi, nős ügyvéd, állandó társas viszonyra óhajt lépni oly kartárssal, akinek irodáját vezetné; esetleg irodavezetői állást vállal. Megkeresés «Nős ügyvéd» jeligére kéretik a kiadóba. 15363

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 14. szám. Budapest, 1915 április 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Gallia Béla* kir. táblai bíró: A hatodik moratóriumi rendelet. — *Dr. Sichermann Bernát* budapesti ügyvéd: A csődön kivül való megtámadásról szóló törvénytervezethez. — *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyi miniszteri osztálytanácsos: Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog. — *Dr. Doleschall Alfréd* egyetemi professzor: Az 59. sz. büntetőjogi döntvény körül. — *Dr. Virágh Gyula* budapesti ügyvéd: Külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon. — *Dr. Liebman Ernő* budapesti ügyvéd: Az állam felelőssége a hadviselésből származó károkért. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — A hatodik magyar moratóriumi rendelet. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A hatodik moratóriumi rendelet.

A minisztériumnak 1040/1915. M. E. sz. alatt kibocsátott és 1915. évi április hó 1. napján életbelépő hatodik moratóriumi rendelete nagy fontosságú elvi változást jelent a korábbi rendeletekkel szemben. E változás nem abban áll, hogy az ötödik moratóriumi rendelettel már engedélyezett halasztást két hónap helyett egyszerre négy hónappal, 1915. évi július hó 31-ig meghosszabbította, hanem abban, hogy az 1914 évi augusztus hó 1. napja előtt keletkezett és 1915. évi március hó 31. napja után 1915. évi július hó 31. napjáig bezárólag lejáró pénztartozások teljesítésére nem engedett úgy, mint eddig, a lejárattól számított és hónapokban meghatározott halasztást, hanem a halasztás véghatáridejét általánosságban 1915. évi július hó 31. napjában állapította meg és egyúttal ki is mondotta (39. §.) hogy *a moratórium 1915. évi július hó 31. napján megszünik* és hogy az ezen nap után lejáró pénztartozások teljesítése, tekintet nélkül keletkezésük idejére, lejáratukkor teljes összegükben követelhető, amennyiben a minisztériumnak a moratórium megszüntetése tárgyában kiadandó rendelete a tartozások bizonyos nemeire vagy bizonyos adósokra nézve kivételt nem tesz.

A további halasztások a rendelet szerint már csak a moratórium likvidációját jelentik.

A moratórium megszüntével kapcsolatos rendelkezéseket kellő időben kiadandó külön rendelet fogja megállapítani. Ez a külön rendelet fogja különösen meghatározni azt is, hogy az 1915. évi július hó 31. napjáig már lejárt azok a tartozások, amelyek a jelen rendelet szerint moratórium alá esnek, az 1915. évi július hó 31. napja után milyen részletekben törlesztendők.

Tisztába kell jönnünk azzal, mit jelent ez a rendelkezés?

Első sorban annyit, hogy míg eddig a halasztás volt az általános szabály, mely alól a moratórium alóli exemptiók kivételképen állapíttattak meg: addig a moratórium megszüntetése után a fizetési kötelezettség lesz a szabály, és a kormány ez alól fog tárgyi, vagy személyi kivételeket megállapítani.

Tehát a számos kivétellel átlyuggatott általános törvényes halasztás helyébe taxative felsorolt speciális moratóriumok egész tömege fog lépni. Emellett a részfizetések rendszere is egyideig meg fog maradni.

Megszűnik-e tehát a moratórium, vagy csak átalakul? Maga a likvidáció szintén moratóriummal jár, noha rövidebb határidőkkel és szigorúbb szabályokkal.

Annak, hogy a rendelet 39. §-a mégis a «moratórium megszünése» kifejezést használja, csak az lehet a célja, hogy a moratórium magánjogi következményeit kívánja megszüntetni, minők az elévülés nyugvása (30. §.), a nem teljesítés következményeinek be nem állása (25., 26., 27. §§.) stb. Emellett azokra a szerződéses jogviszonyokra is hatással lehet, melyek a moratórium megszünésétől számított határidőket állapítottak meg.

Minő lesz az úgynevezett likvidációs rendelet tartalma, nem tudhatjuk, és így csak azzal a ténnyel tudunk számolni, hogy a moratórium végéhez közeledik.

Meg kell vallanunk, a moratóriumnak négy hónap utánra szánt ez a megszüntetése meglepetést keltett. Hallatszottak ugyan hangok, hogy a moratórium túlburjánzásának gátat kell vetni és a Magyar Jogászegylet egyik előkelő felszólalója utalt is arra, hogy a «magyar nemzeti moratóriumot» nem lehet az alkotmány sáncaiba bevenni; de eddig mindig a moratórium fokozatos lefaragásának jelszava dobatott a közönség közé, és a be nem avatottak nem gondoltak arra, hogy a törvényes halasztás rendszere egy tollvonással megszűnik.

Igaz, hogy a moratórium az új rendeletben megállapított négy hónap beleszámításával egy évig áll fenn. De ki látja és ki tudja, mit hoz a jövő? Gyűjtött-e vagy fog-e még gyűjthetni az ország a moratórium ideje alatt oly gazdasági erőtartalékot, melyre támaszkodva, nyugodtan be lehet fejezni a moratóriumot és át lehet térni annak likvidációjára, esetleg egészen a bírói halasztás rendszerére?

Erre lehet ugyan azt mondani, hogy eddig is voltak rossz fizető és fizetésképtelen adósok, és hogy normális viszonyok között is tönkrejutottak existenciák, kik nem tudtak fizetési kötelezettségüknek eleget tenni. De ez a felelet csak formula, mely a kérdést elintézi, de meg nem oldja, mert az általános gazdasági helyzet egyenlőtlenségével nem számol.

Ne feledjük, hogy egész sora van a moratórium alól még mindig ki nem vett tartozásoknak, melyek 1915 július 31-én egyszerre válnának esedékesekké. Ezek közé tartozik a köztörvényi kölcsönöknek egy tekintélyes része. A részletekben fizetendő moratóriumos tartozásoknak nagy része is fizetetlen lesz még. Ha most ezekre egyszerre kimondatik a fizetés kötelezettsége: ez a gazdasági viszonyok oly általános megjavulását feltételezi, amelyre eddig, sajnos, nincs kilátás.

Talán arra fognak hivatkozni, hogy július 31-én az aratás ideje elérkezett és ezzel új jövedelemforráshoz jut a gazda és az ő révén az ország egész lakossága.

Ha csakugyan ez a szempont lebegett a moratórium-rendelet megalkotóinak szemei előtt, úgy arra kell rámutatnunk, hogy a munkáskezek hiánya következtében a termés behordása, cséplése, tehát értékesítésének lehetővé tétele julius 31-ig semmi esetre sem fog bekövetkezni. A moratóriumnak aratás közben való megszüntetése arra kényszerítheti a gazdát, hogy olcsóbban adja el lábon, vagy cséplés előtt termését. A gazda tehát ezáltal rosszabb helyzetbe kerül. Normális viszonyok között azt lehetne erre mondani, hogy nem baj, legalább olcsóbb lesz a gabona és a kenyér. De a mi sajátságos élelmiszerértékesítési rendszerünk mellett még ez sem fog arra vezetni, hogy az élelmiszerek a fogyasztóhoz olcsón jussanak, hanem e kényszerhelyzetnek csak az lesz a következménye, hogy a magas gabonaárak haszna az eladósodott gazdáról a kereskedőre vagy spekulánsra fog átszállani.

Azt kell tehát remélnünk, hogy a hatodik moratóriumi rendelet nem mondta még ki az utolsó szót, és hogy az 1915. július 31. utáni rend, akár moratórium, akár likvidáció lesz is a

neve, oly megoldást fog találni, mely az adósoknak a viszonyok kényszere okozta anyagi romlását meggátolja, másrészt azzal egyidejüleg a bírói halasztás intézménye is megfelelő módon életbelép.

*

Maga a rendelet folytatja a moratórium körének szűkítését.

I. Új kivételek a törvényes halasztás alól:

1. A bírói határozat alapján teljesített fizetések visszatérítésére irányuló tartozások, ha a határozatot, amelynek alapján a fizetést teljesítették, jogerős bírói határozat megváltoztatta, hatályon kívül helyezte, vagy korlátozta (4. §. I. 17.).

2. Családjogi és öröklési jogi címen alapuló, — tartásdíjak és életjáradékok fogalma alá nem eső — pénztartozások, valamint a társasági viszonyból, vagy a vagyonközösség megszüntetéséből eredő pénztartozások 25 % erejéig; ez a 25 % az 1915. év június havának azon a napján fizetendő, amely számánál fogva megfelel a tartozás lejárata napjának éz ha a tartozás csak az 1915. év június vagy július havában jár le, a lejárat napján. (4. §. I. 18.)

E részben azonban a 22. §. a következő enyhítéseket tartalmazza:

Ha az adós öröklési jogi címen alapuló pénztartozását az öröklés útján reá szállt vagyonból csak olyan vagyontárgyak értékesítése útján fedezhetné, amelyeknek értékesítése esetében a fennálló körülmények folytán aránytalanul károsodnék: a bíróság az adós kérelmére a teljesítés határidejét — megfelelő dologi biztosíték adásától feltételezetten — oly időre halaszthatja, amikorra a vagyontárgyak kellő értékesítése remélhető, feltéve, hogy a hitelezőn ezzel méltánytalan sérelem nem esik. Ez a szabály megfelelően akkor is áll, ha társasági vagy más közös vagyonból a társaság tagjának vagy a részesnek járó illetményt pénzben kellene kiszolgáltatni. A jelen bekezdés szabályait az 1914. évi július hó 31. napja után keletkezett tartozásokra is alkalmazni kell.

E §. szabályai az 1911 : I. tc. értelmében elbírálandó ügyekben nem érintik az idézett tc. 397. §-ában foglalt azt a szabályt, hogy a bíróság rendkívüli körülmények között az alperes kérelmére a rendesnél hosszabb teljesítési határidőt szabhat.

3. A kéményseprési díjak, ha szerződésileg vannak is megállapítva (4. §. I. 4.).

4. A lakásnak vagy egyes részeinek albérletbe adása esetében a bérösszeg az albérlőtől járó bér erejéig (4. §. I. 8.).

II. A lefaragás fokozatos munkája abban is jelentkezik, hogy eddig egyébként moratórium alá eső tartozásoknak újabb törlesztési részleteit állapítja meg. Nevezetesen:

1. A 4. §. 7. pontja szerint bizonyos biztosítási összegekből 25 % volt fizetendő. Az ötödik moratóriumi rendelet szerint, ha a negyedik rendelet értelmében már egyízben 25 % volt fizetendő, az előbbi 25% esedékessége napjától számított két hónap elteltével további 25%-ot kell fizetni.

Az hatodik moratóriumi rendelet szerint, ha az ilyen tartozásra akár ötödik, akár a jelen moratóriumi rendelet értelmében már egy vagy több ízben huszonöt százalék volt fizetendő, az előbbi huszonöt százalék esedékessége napjától számított kétkét hónap elteltével további huszonöt-huszonöt százalékot kell fizetni.

2. Már a korábbi rendeletek kivették a moratórium alól az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött szerződés alapján szállított ingó dolgok vételára címén és az e nap előtt kötött szerződés alapján végzett ipari munkateljesítmények ellenértéke címén fennálló tartozásokat havonkint a lejárt tartozás tíz százaléka erejéig.

A hatodik moratóriumi rendelet a részletfizetési kötelezettséget annyiban korlátozza, hogy ha a fenti szabályok értelmében a tartozásból akár a jelen rendelet életbelépése előtt, akár az után már legalább öt részlet vált fizetendővé, az adós fizetési kötelezettsége a további részletekre nézve a minisztérium újabb rendelkezéseig nem áll be. Ez esetleg a moratórium tényleges kiterjesztése is lehet, mert az ötödik moratóriumi rendelet értelmében már voltak olyan tartozások, melyekre március 15-én a hatodik 10 %-os részlet vált esedékessé.

Ha a tartozás a szerződés szerint tíznél több részletben fizetendő, s egy-egy részlet nem halad meg huszonöt koronát, a részletek fizetésére a jövőre nézve a szerződés kikötései irányadók. (4. §. I. 13. pont).

3. A korábbi rendeletek is kivették már a halasztás alól az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött, de a moratórium fennállásának ideje alatt teljesítendő szerződés alapján az elállás jogának gyakorlásából, avagy a szerződés nemteljesítéséből vagy nem kellő teljesítéséből eredő pénztartozásokat, de nem intézkedtek arra az esetre, ha a szerződés a moratórium előtt volt teljesítendő. Erre nézve a hatodik moratóriumi rendelet kimondja, hogy ha a szerződés 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt volt teljesítendő, az említett tartozásoknak hnszonöt százalékát kell fizetni az 1915. év június havának azon a napján, amely számánál fogva megfelel a tartozás lejárata napjának és ha a tartozás csak az 1915. év június vagy július havában jár le, a lejárat napján. (4. §. I. 16. pont).

4. A negyedik moratóriumi rendelet a moratórium alá eső és 1914 október 1. napja előtt lejárt váltókra és egyéb papirokra engedett 1915. évi január hóban 10%-os részletfizetést; az ötödik rendelet ezeket újabb résztörlesztéssel nem terhelte, hanem az 1914. évi október, november, december és 1915. évi január hóban lejárt váltók és egyéb papirok után engedett 10 % résztörlesztést, melyet az 1914 október és november hónapokban lejárt papirok után 1915. évi február hóban, az 1914. évi december és 1915. évi január hóban lejártak után 1915. évi március hónapban kellett megfizetni.

A hatodik moratóriumi rendelet 4. §. II. pontja a halasztás alá eső váltón, kereskedelmi utalványon, közraktári jegyen és csekken alapuló tartozások törlesztésére a következő új szabályokat állítja fel:

1. E tartozások után a halasztás ideje alatt — a negyedik és az ötödik moratóriumi rendeletben megszabott részletfizetéseken felül — a következő részleteket kell fizetni:

a) az 1914. évi október hó 1. napja előtt lejárt vagy a látra szóló papirok után további tíz százalékot az 1915. év május havában;

b) az 1914. év október és november havában lejárt papirok után további tíz százalékot az 1915. év június havában;

c) az 1914. év december és az 1915. év január havában lejárt papirok után további tíz százalékot az 1915. év július havában;

d) az 1915. év február és március havában lejárt papirok után tíz százalékot az 1915. év május havában;

e) az 1915. év április és május havában lejáró papirok után tíz százalékot az 1915. év július havában.

2. A tíz százalékos részleteket minden esetben a tartozás eredeti összege után kell számítani. A részleteket az illető hónapnak azon a napján kell megfizetni, amely számánál fogva a lejárat napjának megfelel és ha ez a nap az illető hónapban hiányzik, a hónap utolsó napján.

Az 1. pontban említett részletekre vonatkozó kereset vagy visszkereset fentartása végett a törvény értelmében szükséges bemutatás az ötödik moratóriumi rendelet értelmében is mindaddig megtörténhetett, amíg a bemutatásra rendelt határidő a tartozás fenmaradó hátraléka tekintetében is le nem telt.

Kétség merült fel azonban, hogy ha ezen az időn belül a bemutatás valamely esedékes részlet fizetése céljából megtörtént, a papirt később esedékessé váló részlet okából a kereset vagy visszkereset fentartása végett újból be kell-e mutatni? A rendelet e kérdésre igen helyesen nemmel felel.

A közraktári jegyekre vonatkozólag kimondja, hogy a K. T. 448. §-ának második bekezdésében megszabott harminc napi határidőt a tartozás utolsó részletének esedékességétől kell számítani.

5. Az ötödik moratóriumi rendelet 10. §-a a budapesti árú- és értéktőzsdén érvényben álló árú- és értéküzleti leszámoló rend határozmányai alá tartozó ügyletek alapján a megbízott tőzsdetag és a tőzsdén kívül álló kereskedő megbízó közötti viszonyban fenálló tartozásokból 1915. évi február 15-én kezdődő havi 10 % részletek törlesztését rendelte el. Az új rendelet a 4. §. I. 13. pontjának harmadik bekezdését ezekre is alkalmazandónak mondja ki, tehát e tartozásokra is csak öt részlet fizetendő.

III. *Egyéb módosítások:*

1. A törlesztéses záloglevélkölcsönök nek 1914. évi augusztus hó 1. napján és az után esedékessé váló kamatai és tőke-

törlesztő részleteire, valamint olyan követeléseknek ily kamataira és tőketörlesztő részleteire, amely követelések az I. 2. pontjában említett egyéb kötvényeknek kibocsátására alapul szolgálhatnak, már az ötödik moratóriumi rendelet kimondta azt a jogkövetkezményt, hogy ha az adós fizetési kötelezettségének a hitelező felhívásának vételétől számított tizenöt nap alatt bármely részben nem tesz eleget, a hitelező az összes korábban lejárt kamatok és tőketörlesztő részletek megfizetését is követelheti. A hatodik moratóriumi rendelet értelmében annak a bizonyítására, hogy a hitelező az adóst a fizetésre felhívta, elegendő, ha a hitelező póstai igazolvánnyal bizonyítja, hogy az adós részére ajánlott levelet adott fel; az adóst terheli annak a bizonyítása, hogy a levél nem fizetési felhívást tartalmazott vagy hogy a fizetésre megszabott határidő még nem telt el.

2. A szolgálati viszonyból eredő tartozásoknak a moratórium alóli kivételét a bírói gyakorlat akként kezdte értelmezni, hogy e kivétel csak az alkalmazottnak munkaadója ellen fennálló követeléseire vonatkozik, de nem áll a munkaadónak alkalmazottjával szemben fennálló követelésére. (Budapesti kir. tábla 12562/P. 1914. Perjogi Dtár I. 92.) Az új rendelet 4. §-ának I. 11. pontja ez értelmezés lehetőségét kizárta, midőn hozzátette, hogy e tartozások ki vannak véve a moratórium alól, tekintet nélkül arra, hogy melyik szerződő fél az adós.

Azt hisszük, a bírói gyakorlat sokkal szociálisabb érzékű volt, mint a rendelet új értelmezése.

3. A betétekre és folyószámlákra vonatkozó rendelkezések lényegükben nem változtak. Mindössze az mondatott ki, hogy a folyószámlatulajdonos a betétek kifizetését összegre való tekintet nélkül akkor is követelheti, ha a pénz a 4. §. I. 18. pontjában felsorolt, és családjogi és öröklési jogi címen alapuló, valamint a társasági viszonyból vagy a vagyonközösség megszüntetéséből eredő tartozások vagy a tőzsdei leszámolórend határozmányai alá eső ügyletek alapján a megbízó tőzsdetag és a nem tőzsdetag kereskedő megbízó közötti és a moratórium alól kivett tartozások kiegyenlítésére szükséges.

Azonkívül kimondatott, hogy pénzintézetek vagy betéti üzlettel foglalkozó más cégek és biztosító intézetek folyószámlára elhelyezett betéteikről összegre való tekintet nélkül akkor is rendelkezhetnek, amennyiben hitelt érdemlően kimutatják, hogy a kívánt összegre a 4. §. I. 18. pontja alapján, valamint az 5. §-ban megjelölt kamatfizetési kötelezettség alapján őket terhelő nem moratóriumos tartozások kiegyenlítésére szükségük van.

A 4. §. I. 18. pontjára való hivatkozás nem egészen szabatos ; mert az ily intézetek és cégek tartozásai családjogi és öröklési jogi viszonyokból nem eredhetnek ; úgy hogy itt csak a társasági viszonyból és a vagyonközösség megszüntetéséből eredő tartozások jöhetnek tekintetbe.

Eddig sok volt a panasz arra, hogy míg a betétek fölötti rendelkezés a betevő részére szerfölött meg van nehezítve, addig a betéti kamatláb egyoldalú megállapítása a betétekkel foglalkozó pénzintézet önkényére volt bízva. Ezen óhajt segíteni a rendelet 6. §-ának utolsó bekezdése :

Ha a betéti üzlettel foglalkozó intézet vagy más ily cég a betétre nézve 1914. évi július hó 31. napján fennállott kamatlábat akár a jelen rendelet életbelépése előtt, akár azután egyoldalúan leszállította, a teljes betét kifizetését a moratóriumra való hivatkozással nem tagadhatja meg, hacsak a kamatlábat a jövőre nézve az 1914. évi július hó 31. napján fennállott kamatláb magasságára nem emeli. Amennyiben az intézet vagy cég a betét kifizetésére a felmondási időt igénybe veszi, erre az időre sem fizethet kisebb kamatot, mint amilyenre 1914 júl. 31. napján volt kötelezve.

A megoldás azonban nem egészen megnyugtató. Tudvalevő ugyanis, hogy épen 1914 július 31. után az osztrák-magyar bank kamatlábemelése és leszállítása folytán a szokásos kamatláb is nagy változásnak volt kitéve. Nem méltányos tehát, hogy a betevő a régi kamatláb mellett tartozzék pénzét kamatoztatni, mikor a pénz ára emelkedett. Ehelyett célszerűbb lett volna azt kimondani, hogy a kamatláb megállapítására az osztrák-magyar bank kamatlábához való bizonyos arány szolgáljon irányadóul.

4. Kétség merült fel, hogy a bérleti szerződés elnevezés alatt csak ingatlanok bérletét vagy az ingó dolgok bérletét kell-e érteni. A kérdés nagyjelentőségű volt, mert nagyértékű gépek, vasúti kocsik stb. alkothatták a bérlet tárgyát. Az új rendelet 4. §. I. 8. pontja kimondja, hogy *az ingó dolgok* bérletéből eredő tartozások is ki vannak véve a moratórium alól, továbbá hogy bérlet alatt ingó dolgok, lakások vagy egyéb helyiségek bérletét kell érteni.

De ezenkívül is rendkívül fontos újításokat léptet életbe a rendelet a bérleti viszony tekintetében. (17. §.) Az eddigi rendeletek szerint ugyanis lakás vagy egyéb helyiség bérbeadója a moratóriumi rendelet fennállásának ideje alatt a részére a szerződésben, szabályrendeletben vagy más jogszabályban biztosított azt a jogot, hogy a bér nemfizetése esetére a bérletet a szerződés felbontásával vagy rendkívüli felmondással megszüntethesse, heti vagy havi bérleteknél egyáltalában nem, hosszabb tartamú bérleteknél pedig csak moratórium alá nem eső bér nemfizetése okából és ez alapon is csak akkor gyakorolhatta, ha a bérlő a folyó bérösszegnek egy-egy hónapra eső részét minden hónap ötödik napjának elteltéig meg nem fizeti. De lakásbérlet esetében megillette a felbontás vagy rendkívüli felmondás joga a bérbeadót, ha a bérlő szolgálati vagy alkalmazási viszonyából kifolyóan lakpénzben részesül és a felvett lakpénzt nem fordítja a bértartozás teljesítésére.

Ezek az intézkedések azonban nem védték a katonai szolgálatot teljesítő bérlőt a felbontás vagy rendkívüli felmondás, szóval családjának az utcára tétele ellen, ha családja nem volt képes a bérösszegnek egy-egy hónapra eső részét megfizetni ; és ez előt nem menekülhetett a katonai szolgálatot teljesítő vagy az ily egyénnel egy tekintet alá eső bérlő vagy családtagja akkor sem, ha a lakás céljára kapott közsegélyt és emellett a lakásnak vagy egyes részeinek esetleges albérletbeadásából befolyt jövedelmet is pontosan beszolgáltatta, de a beszolgáltatott összeg a bérösszeg havi részletével kevesebbet tett ki.

A hatodik moratóriumi rendelet kimondja, hogy az említett összegek beszolgáltatása esetén akkor sem lehet a bérleti szerződést felbontani vagy rendkívüli felmondással megszüntetni, ha az így beszolgáltatott összeg a bérösszeg havi részleténél kevesebb. De korlátolja a rendelet a bérbeadót a rendes felmondásban is a katonai szolgálatot teljesítőkkel szemben. Ugyanis a bérbeadó a katonai szolgálatot teljesítő vagy az ilyen egyénnel egy tekintet alá eső személy által bérelt lakás bérletét, amelynek bére egy éven át Budapesten 1500 korouát, 20,000-nél nagyobb lakosszámú helységben 1000 koronát, ennél kisebb helységben pedig 700 koronát meg nem halad, a minisztérium további rendelkezéséig rendes felmondással nem szüntetheti meg :

a) ha a bérlő a bért a rendelet I. pontjának megfelelően, azaz havonként és a hó ötödik napjának elteltéig megfizeti, vagy

b) ha a bérlő szolgálati vagy alkalmazási viszonyából kifolyóan csak lakpénzben részesül vagy a bérlővel közös háztartásban élő családtag lakbér céljára nyujtott közsegélyt kap és a bérlő vagy családtagja a lakpénzt vagy közsegélyt és emellett a lakásnak vagy egyes részeinek esetleges albérletbeadásából befolyó jövedelmet is a bértartozás teljesítésére fordítja.

Arra az időre, amely alatt a bérbeadó a bérletet a rendelet értelmében fel nem mondhatja, béremelésnek sincsen helye.

Ezek a szabályok nem érintik a bérbeadónak a rögtöni hatályú felmondásra való jogát, t. i. amennyiben annak a moratóriumi rendelet korlátai között helye van.

Ha a lakás bérlője a bérleti szerződés megkötése után kezdi meg katonai szolgálatát vagy jut olyan helyzetbe, amelynél fogva a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik : a bérbeadó a bérelt lakás használatbavételét meg nem tagadhatja, sem a bérleményt az első bérösszeg meg nem fizetése okából rögtöni hatállyal fel nem mondhatja, habár a bérlő az első bérösszeget kellő időben nem fizette is meg egészen, de a foglaló betudásával az első bérösszegnek legalább harmadrészét kellő időben megfizette.

Az üzleti vagy üzemi helyiség bérlője, aki katonai szolgálatot teljesít, vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik, a határozott időre szóló bérleti szerződést is megszüntetheti a határozatlan időre kötött bérleti szerződésekre megszabott felmondás útján, ha az üzlet vagy az üzem megszünt. Ez a szabály megfelelően az olyan lakás bérletére is áll, amelyet a bérlő egyúttal keresetszerű foglalkozásának céljára is használ. Ilyen lehet az ügyvédi irodával, orvosi rendelővel, festő- vagy szobrász-műteremmel összekötött lakás bérlete.

Az ötödik moratórium-rendelet 20. §-a szerint, főbérlet esetében, — ami a rendelet értelmében több lakásból álló háznak, vagy a házban több lakásnak bérbeadás céljából történt kibérlését jelenti, — a főbérbeadónak törvényes zálogjoga van a főbérlőnek saját bérlője ellen fennálló bérkövetelésén, ha a főbérlőt a bértartozásra nézve moratórium illeti meg. A hatodik moratóriumi rendelet ezt a törvényes zálogjogot arra az esetre terjeszti ki, ha a főbérlő katonai szolgálatot teljesít vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik; vagyis tekintet nélkül arra, hogy katonai szolgálatot teljesítő főbérlő tartozása a 4. §. I. 8. pontja értelmében moratórium alá esik-e vagy sem.

5. A háborús események által érintett adósok tekintetében tett kivételes intézkedéseket kiterjeszti a rendelet két irányban. Először is a tartozások körére nézve. Ugyanis, a bíróság a 22. §. második bekezdésének esetében meghosszabbíthatja a 4. §. I. 16. és 18. pontja szerint a moratórium alól kivett tartozások teljesítési határidejét is. Másodszor kiterjesztette az ilyen kivételes bírói halasztást igénybevehető vállalatok körét a fürdőhelyeken kizárólag a fürdőidény tartama alatt folytatott kereskedelmi vállalatokra is, amelyeknek idényhez kötött üzemét a háborús események következtében idő előtt be kellett szüntetni, vagy amelyeknek üzeme a háborús események következtében oly mértékben csökkent, hogy a vállalat rendes üzemben levőnek nem tekinthető.

6. A 22. §. tartalmazza az öröklési jogi címen, valamint a társasági és vagyonközösségi viszonyon alapuló tartozások fizetésére vonatkozó könnyítéseket is, melyeket már fentebb ismertettünk. E helyütt csak azt az észrevételt kell tennünk, hogy ezeknek a szabályoknak a háborús események által érintett adósok tekintetében tett kivételes intézkedések közé való elhelyezése szerkezetileg nincs indokolva, mert e rendelkezések nemcsak a háborús események által érintett egyénekre vonatkoznak.

7. A külföldi államok polgárainak vagy lakosainak követeléseire vagy tartozásaira való szabályok lényegileg nem változtak ugyan, de a következő világosabb szövegezést nyertek (36. §.) :

«Ha *magyar állampolgár* más államban valamely magánjogi követelést csak kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesíthet, mint ahogyan azt a jelen rendelet megállapítja, akkor *az ily állam kötelékébe tartozó hitelezőnek* követelései a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek. Ha pedig a *magyar szent korona országainak lakosa* érvényesíthet más államban valamely magánjogi követelést csak kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal, mint ahogyan azt a jelen rendelet megállapítja, *akkor az ily állam területén lakó oly hitelezőnek követelései, aki valamely ellenséges állam kötelékébe tartozik*, a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.

Ha *magyar állampolgárnak* valamely magánjogi tartozására más államban az ott engedett moratórium vagy egyáltalában nem terjed ki, vagy az általánosnál szűkebb körben érvényesül, akkor az *ily állam kötelékébe tartozó adósnak* tartozásai a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek. Ha pedig a *magyar szent korona országai lakosának* valamely magánjogi tartozására más államban az ott engedett moratórium vagy egyáltalában nem terjed ki, vagy az általánosnál szűkebb körben érvényesül, akkor az *ily állam területén lakó oly adósnak tartozásai, aki valamely ellenséges állam kötelékében áll*, a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.»

A hatodik moratóriumi rendelet 35. §-a — úgy mint az az előző rendeletekben történt — fentartja a kormánynak a moratórium körébe eső. tartozások körének kiterjesztését vagy megszorítását e rendelet fennállásának ideje alatt is.

Bármily nagy körültekintéssel készült is a rendelet, vannak még mindig a moratórium alá eső tartozásra nézve tisztázatlan nyitott kérdések.

Ilyenek például a megtámadási per folytán fizetendő tartozások, melyekre nézve nincs szabály, mely őket a halasztás alól kivenné, holott a hitelezőnek vagyoni előnyt nyujtó és a hitelezőket károsító jogcselekmény vagy jogügylet jogellenessége ezt indokolná.

Ilyen a kényszeregyezség folytán fizetendő kvóta, hol a leengedés kétségkívül azzal a feltevéssel történt, hogy a redukált követelés a kényszeregyezségben megállapított határidőkben fog kifizettetni. Ahol a jelenlegi szabályok szerint vissza kell menni a követelés eredeti jogcímére és ez alapon kutatni, mekkora fizetést lehet a redukált követelésre igényelni.

A moratórium hátrálévő négyhavi tartama elég idő lesz ezeknek és a még felvetődő egyéb kérdéseknek megoldására.

Nem búcsúzunk a moratóriumtól. A viszonyok kényszere erősebb lehet minden jogszabálynál. Majd a jövő fogja megmutatni, hogy a moratóriumot július 31-én meg lehet-e a valóságban is szüntetni.

De mulasztást követnénk el, ha az «utolsó» moratórium ismertetése alkalmával e lapok hasábjain elhallgatnók a legteljesebb méltányló elismerést, mely a rendeletek tudós szerzőjét nehéz és nagy jogászi elmeélt tanusító munkájáért joggal megilleti. *Dr. Gallia Béla.*

A csődön kívül való megtámadásról szóló törvénytervezethez.

— *Dr. Sichermann Bernát* előadása a Magyar Jogászegyletben. —

A csődön kívüli megtámadásról szóló tervezet a becsületes forgalom megvédését tűzte ki célul. A célban bizonyára egyetértünk, mert a becsületes forgalom megvédése nagyfontosságú közgazdasági ép úgy mint igazságügyi érdek és feladat. Sajnos azonban, hogy a forgalomvédelmi intézményekkel úgy vagyunk, mint a partvédelem a védelmi aknákkal ; veszélyeztetjük, esetleg elriasztjuk a forgalom kalózait, de veszélyeztetjük és elriasztjuk a jóhiszemű forgalmat is. Különös óvatosságot igényelnek az olyan törvényes rendelkezések, amelyek más törvényes rendelkezések keretében kötött jogügyleteket vagy teljesített jogcselekményeket tesznek ki az utólagos megtámadás lehetőségének, mert már a lehetőség mint olyan is veszélyezteti a jogbiztonságot.

Pedig a jogbiztonság megóvása bizonyára elsőrendű feladat, mert a jogbiztonság magának a forgalomnak az alapja és bármilyen hatékonynak igérkezzék valamely védelem, attól mégis el kell tekintenünk, ha ez a védelem a jogbiztonság rovására menne. E felfogást különben teljesen magáévá teszi a tervezet készítője is, midőn — 1912 február 24-én tartott ismertető előadása szerint — a csődtörvénytervezet készítésénél lemondott több a csőd szempontjából hasznosnak igérkező újításnak javaslatba hozatáról azért, mert attól tart, hogy ezen újítások veszélyeztetnék a jogbiztonságot.

Midőn tehát a csődön kívüli megtámadásról szóló tervezet megvitatása alkalmából egy néhány megjegyzést kockáztatni bátorkodom, nem szándékozom tulajdonképen itten a nagy gonddal kidolgozott és széleskörű tanulmányok eredményeként előttünk fekvő tervezet minden részletére kiterjedő bírálatot nyujtani, — erre nem is áll elég idő rendelkezésemre — hanem csakis egynémely aggálynak óhajtok kifejezést adni, amely aggályok bennem a jogbiztonság szempontjából támadnak, valahányszor ezen homályos joganyaggal egyáltalán, az előttünk fekvő tervezettel különösen foglalkozom.

Homályosnak nevezem e joganyagot, mert bármely részét vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy úgy az alapul vett tényállások, mint az ezekre alkotott, illetve alkalmazandó jogszabályok már természetüknél fogva nélkülözik azt a szabatosságot és világosságot, amely a jogbiztonság szempontjából oly kivánatos. Ami különösen az előttünk fekvő tervezetnek alapjául szolgált német — 1879 VII/21-ről keltezett — törvényt illeti, az is nyilván azon törvények közé tartozik, amelyek nem a nagy közönséghez, de még nem is a jogászsághoz, hanem első sorban a kommentátorhoz szólanak ; — mert részletes kommentár, a törvényelőkészítés anyagának ismerete nélkül alig érthető. Tizennégy szakasz, illetőleg — az 1898. évi V/27 a csődtörvénynovellát életbeléptető törvény óta — tizenöt szakaszból áll az egész törvény, azonban ugyanannyi sűrűn nyomtatott ívből álló kommentárok (l. Bernhard Hartmann művét) sem képesek megadni azt a világosságot, melyet e törvény nélkülöz. Én tehát nagyon érthetőnek találom, hogy törvényhozásunk ezen uton már nem akarta vagy nem merte követni a német mintaképet annak dacára, hogy a csődtörvényben oly hiven követte volt.

Annyi bizonyos, hogy ha a hitelezőnek csődön kívüli helyzetét

vizsgáljuk, nálunk a hitelező ezidőszerint adósának müveleteivel szemben csődön kívül is sokkal nagyobb védelemben részesül, mint három évtizeddel, vagy akárcsak egy évtizeddel ezelőtt.

Már csődtörvényünk hozatala idejében ugyan állandó gyakorlat volt, hogy a hitelező megtámadhatta a megajándékozottat a visszteher nélkül megszerzett vagyon értéke erejéig, *ha követelése az ajándékozást megelőzőleg fennállott* s ha és amennyiben a követelés az adóson behajtható nem volt — és pedig tekintet nélkül arra, vajjon az ajándékozás a hitelező károsítására irányuló szándékkal történt vagy fogadtatott-e el avagy sem. (Actio suppletoria). Ugyancsak már akkor (a tengeri jog szerint, Code de commerce 196. c.) a hitelező csődön kívül is megtámadhatta az útban levő tengeri hajónak eladását, ha ezen eladás kijátszására történt.

Lényegesen megerősbödött azonban a támadó hitelező helyzete a kereskedelmi üzlet átruházásáról szóló 1908 : LVII. tc. életbelépésével ; mert kétségtelen, hogy e törvény drasztikus rendelkezései erős védelmet nyujtanak a hitelezőnek az üzletnek átruházása vagy társasági üzletté való átalakulása esetén. Sajnos, már e védelem is a jogbiztonság rovására megy, amennyiben gátolja vagy legalább is nagyon nehezíti a létező vállalatok legitim átruházását is, amely átruházásra pedig gyakran szükség van részint a vállalkozó személyes körülményeiben bekövetkezett változások (halálozás stb.) miatt, részint pedig oly célból, hogy a különben életrevaló vállalat gyengének bizonyult kezekből erősebb kezekbe jusson. Saját gyakorlatomból tudom, hogy hányszor hiusult meg egy ilyen átruházás és kénytelen volt a vállalat nagy veszteséggel felszámolni azért, mert az «erősebb kezek» féltek azon esetleg jelentkező kötelezettségektől, amelyeket nem ismertek ugyan, amelyekről azonban senki sem biztosíthatta őket, nem fogja-e a bíróság ezen kötelezettségeket olyanoknak minősíteni, amelyeket az üzletet átvevő «a rendes kereskedő gondosságával megtudhatott.»

A törvényhozás ezen alkotásán kívül bíróságaink joggyakorlata, mondhatni, céltudatosan fejlesztette az igényperek keretében az actio Pauliana-nak megfelelő azon jogszabályt, melynek értelmében «a hitelező az általa lefoglalt tárgyakra érvényesített igény ellenében jogosítva van az olyan vagyonátruházási ügyletnek hatályosságát kifogás útján megtámadni, amelyeknél a cél az ő kielégítésére szolgáló fedezeti alapnak elvonása volt» (C. 1896 december 17. 328. sz.) ; sőt ez irányban annyira haladt, hogy még az örökségről való lemondást is megtámadhatónak tekinti. («Az örökségről való oly lemondás, melynek célja a kielégítési alapot a lemondó fél hitelezői elől elvonni, ezekkel szemben nem hatályos» C. 1902 nov. 4. 250. sz.)

Látjuk tehát, hogy az adós nálunk már ezidőszerint is a csődön kívül sem áll védtelenül az adóssal s a vele szerződő féllel szemben azon jogcselekmények tekintetében, melyek követelésének fennállása idejében történtek; sőt üzletátruházás esetében még hathatósabb fegyverrel rendelkezik, mint a minőt a jelen tervezet nyújt, — mert nem kell károsítási szándék stb. igazolása mellett ügyletet támadnia, hanem közvetlenül fizetést követelhet az üzletátvevőtől.

Áttérve már most a törvénytervezetre, ennek 5. §-a látszólag nem mond többet, mint amennyit az actio Pauliana mondott és amit idézett joggyakorlatunk az igényper keretében már kifejlesztett, amidőn megállapítja, hogy a hitelezők megkárosítására irányuló szándékkal kötött ügylet a rosszhiszemű harmadik féllel — a fraudis particeps-sel — szemben megtámadható. Ha tényleg csak arról volna szó, hogy az igényperekben nálunk fejlesztett joggyakorlat immár írott jogszabály alakjában általánosíttassék, ez ellen nem is lehetne kifogást emelni ; sőt a jogbiztonság szempontjából örömmel kellene üdvözölni, hogy a tervezet — a német és az osztrák törvényeket követve — a támadás lehetőségének a rendes elévülésnél rövidebb időbeli határt von.

Csakhogy a tervezet — figyelembe véve 2. §-át — többet mond ; míg u. i. joggyakorlatunk és az actio Pauliana szerint a hitelező *csak olyan ügyletet támadhat meg, amely az ő saját követelésének keletkezését követte*, tehát őt károsította, a tervezet e részben is követve a német és osztrák törvényeket, «tekintet nélkül a követelés keletkezésének idejére» adja meg a támadó jogot v. i. *megengedi, hogy a hitelező még oly jogcselekményeket is támadhasson, amelyek saját követelésének keletkezését talán évekkel megelőzőleg történtek,* amelyek tehát károsíthatták az akkori hitelezőket, de semmi esetre sem őt, aki akkor az adóst talán nem is ismerte, akinek tehát azon kielégítési joga (Befriedigungsrecht), melynek megsértése képezi — a nézetek túlnyomó része szerint — a támadó jog alapját, még embrióban sem létezett.

Az actió Pauliana-nak ezen kiterjesztését, a támadó jognak a jogcselekményt követőleg keletkezett követelés alanyaira való átháramlását a magánjog alapján hiába kísérelnők megindokolni, illetőleg a magánjog elveivel kapcsolatba hozni; mert akár a hitelező kielégítési jogának megsértéséből, akár a megtámadandó cselekmény jogellenességéből, akár az adós vagyonának szavatosságából (l. Szászy-Schwarz «Új irányok a magánjogban» 195. l.) vagy lekötöttségéből («les biens du debiteur sont le gage commun de ses créanciers» mondja a Code civil 2093. §-a) indulunk ki a támadó jog konstruálásánál, semmiképp sem vezethetjük le abból azon jogtételt, hogy az adós vagyona és annak megszerzője még az olyan követelésért is szavatoljon, melynek még magvai sem voltak elhintve akkor, midőn a kérdéses jogcselekmény történt.

E singularis rendelkezésnek magyarázata tehát csakis igazságügypolitikai momentumokban «Forderungen der Rechtspolitik» — «in rechtsopportunistischen Motiven» található. A törvényhozó a hitelezők károsítására irányuló jogcselekmények hathatósabb megelőzése, illetőleg az adóssal összejátszani kész felek elijesztése végett ez utóbbiak szavatosságát a rendes kártérítési kötelezettség határain túl kívánja fokozni.

Ebből a szempontból nézve a dolgot, a kiterjesztés ellen — bár jogászilag indokolni nem bírjuk — kifogást emelni nem lehetne, — a «fraudis particeps» nem érdemel kiméletet, — ha nem kellene attól tartanunk, hogy a támadó jognak ezen kiterjesztése — bár egyes sporadikus esetekben talán jótékonyan hat — általánosságban mégis veszélyeztetné a jogbiztonságot, amelyet pedig a tervezet is megóvni kíván azzal, hogy a fraus dacára a támadásnak a rendes elévülésnél rövidebb időbeli határt szab.

A vállalatoknak fokozódó koncentrációjával u. i. már nemcsak társulatoknál, hanem egyes vállalkozóknál is az ügyletek legnagyobbrészét nem a főnök, hanem valamely alkalmazottja (utazója, bevásárlója) vagy ügynöke köti meg ; ezek a segédszemélyek saját érdekük (előmenetel, jutalék stb.) által indíttatva a dolog természete szerint mennél több ügyletet, mennél előnyösebb feltételek mellett igyekeznek kötni és azért gyakran nem hajlandók látni olyan körülményeket, amelyek őket egy előnyösnek igérkező ügylet megkötésében gátolnák, még kevésbbé hajlandók ilyen körülményeket a «copfos»-nak tekintett főnökkel közölni. A főnök, aki saját jóhiszeműsége dacára a képviseletében eljárt közeg rosszhiszeműségeért is, a dolog természete szerint helytállani kénytelen, harmadik személy támadásával szemben a közege által nyujtandó védelmi eszközre (bizonyítékokra stb.), esetleg közegének felelősségére van utalva ; ha e közeg időközben meghal, szolgálatát elhagyja stb., — gyakorlatilag véve a dolgot — a támadóval szemben, amennyiben a merő tagadás esetleg nem segít, rendszerint védtelen marad. Hogyan védekezzék a gyáros, akit azzal támadnak meg, hogy időközben elhalt bevásárlója nem is kilenc, hanem 1—2 évvel ezelőtt valamely termelőtől gyanús körülmények között vásárolt volt gyapjút ?

Azt lehetne ugyan mondani, hogy ilyen késői támadás lehetősége fenforog akkor is, ha az actio Pauliana nem terjesztetik ki a későbbi hitelezők javára, mert azon hitelezők is, akiknek követelése a kérdéses jogcselekmény idejében már fennállott, szintén kerülhetnek olyan helyzetbe, amelyben a támadó joggal csak évek mulva élhetnek. Ez tény. De ez mégis ritka, kivételes eset lesz ; mert az esetek túlnyomó nagy többségében a követelések egészben vagy legalább részben aránylag rövid időn belül válnak érvényesíthetőkké, rövid időn belül észleli tehát a hitelező a támadás szükségességét és lehetőségét és így aránylag rövid időn belül nyílik alkalom a megtámadás alapjául vett tényállás tisztázására. Azonfelül mégis olyan hitelező támad, aki a fraudulózus ügylet által tényleg kárt szenvedett ; bármennyire méltánytalan tehát a megtámadottra nézve in concreto az évek mulva történt támadás, legalább nem igazságtalan. A tervezetnek azon rendelkezése tehát, mellyel a német mintát e részben is követve, a támadó jogot a későbbi hitelezőnek is megadja, alkalmas arra, hogy több kárt okozzon a jogbiztonság tényleges veszélyeztetésével, mint amennyi hasznot remélhetünk a rosszhiszemű felekre gyakorlandó nagyon problematikus elijesztő hatástól.

Különösen súlyosbítaná a tervezet rendelkezése a már létező vállalat megszerzőjének amúgy sem irigylésreméltó helyzetét. Bárminő gondossággal jár el az «üzlet» megszerzése körül, mindig ki van téve azon veszélynek, hogy az átruházónak valamely elhallgatott és az üzleti könyvekből ki nem puhatolható hitelezője megtámadja őt azon a cimen, hogy a kötelezettség létezését «a rendes kereskedő gondosságával megtudhatta»; a tervezet szerint azonban most már azon további veszélynek lenne kitéve, hogy évek mulva újból megtámadják az átruházáskor még nem is létezett kötelezettségek alapján azon a címen, hogy az üzlet átruházása «a hitelezők megkárosítására irányuló szándékkal történt» és hogy ő ezt tudta (vagy pláne — a tervezet szerint — ezt «tudnia kellett»). Igaz, hogy ezen tudomást bizonyítani kell; azonban az üzletátruházás már ab ovo gyanús művelet színével bír és így a «szabad mérlegelés» és az «okszerű következtetés»-re való tekintettel az üzletet megszerzőnek, mint suspecta personanak ipso facto kedvezőtlen. A valóban jóhiszemű, a perlekedést és gyanusítást messze elkerülni óhajtó felek tehát valamely fennálló vállalat megszerzésére ezentúl még kevésbbé lennének kaphatók és — joggal.

A tervezet 5. §-a azonban még túlmegy a német és az osztrák mintán; mert míg ezek szerint (3. §. 1., illetve 2. §. 1.) a támadásnak egyik előfeltétele, hogy a megtámadott *tudta*, hogy a megtámadott jogcselekmény «a hitelezők megkárosítására irányuló szándékkal létesült», addig a tervezet szerint a jogcselekmény megtámadható, ha «a másik fél tudta vagy *tudnia kellett*», hogy a jogcselekmény a hitelezők megkárosítására irányuló szándékkal történt. Ez a «tudnia kellett» vagy azt jelenti, hogy a támadónak nem kell közvetlenül a tudomást bizonyítania, elegendő, ha olyan körülményeket állít, esetleg bizonyít, amelyekből a tudomásra következtetni lehet, vagy azt, hogy nem is szükséges, hogy a megtámadott az adós károsító szándékáról tényleg tudomással bírt legyen, hanem megtámadható még akkor is, ha a károsító szándékról tényleg nem tudott ugyan, de a körülmények olyanok voltak, hogy kellő körültekintés, óvatosság vagy ha tetszik gondosság mellett ezen károsító szándékot észrevehette volna.

Az első esetben a «tudnia kellett» felesleges s csak zavarólag hat; mert azt, hogy valamely tény valóságát más tényekből következtetés útján is lehet bizonyítani, már a Pp. 273. §-a is kimondja, sőt e nélkül is már a Pp. 270. §-ából magából is ugyanez következik.

Nem is valószínű, hogy a tervezet e kifejezést ilyen értelemben használta, hanem az osztrák törvény 2. §. 2. pontjából következtetve (a német törvény ilyen határozatlan jellegű kifejezést gondosan kerül), a «tudnia kellett» alatt bizonyára a másik alternativát értette.

Ily értelemben pedig a mai lázas forgalomban kész veszedelmet jelentene. Hiszen üzletátruházásnál még elvárható, hogy a vevő gondosan tudakozódjék, nyomozzon stb., vajjon az átruházónak vannak-e és minő tartozásai; de a mindannapi gyorsütemű kereskedelmi forgalom számtalan ügyleteiben mégsem lehet követelni a vevőtől, hogy az eladó személyes körülményei után behatóan tudakozódjék, vagy hogy azokat — ha ismeri — gondosan latolgassa; hogy mérlegelje, vajjon nem lehet-e «a fenforgó körülményekből» arra következtetni, hogy az eladó hitelezőit károsítani szándékozik. E mérlegelés különben mindig problematikus értékű és az egyéni értékelésnek tág teret nyit; ha az eladósodott földbirtokos termését eladja, a vevő — aki érzi, hogy versenytársa már az ajtó előtt vár — alig teheti nyomozás tárgyává, vajjon az eladó nem akarja-e a termést hitelezői elől elvonni; de azért, ha ezen elvonás tényleg megtörtént, könnyen akadhat bíró, akinek meggyőződése szerint a vevőnek «tudnia kellett», hogy a földbirtokos azért sietett oly nagyon az eladással, mert hitelezőit károsítani akarta. A becsületes forgalom megköveteli, hogy a rosszhiszemű fél bűnhődjék, illetőleg szavatoljon; de a gondatlanság még nem rosszhiszeműség és nem sújtható a rosszhiszeműségre szabott büntetéssel; ne követeljünk gondosságot ott, ahol ez a gondosság a jogviszony természeténél fogva a felet különben nem terhelné, mert ezt megsínylené a forgalom szükséges gyorsasága és könnyedsége.

A tervezet 6. §-a csődtörvényünk 28. §-át vette át, majdnem szószerint, csak szigorítva azt a «tudnia kellett» ominózus kifejezéssel. Bizonyára kívánatos, hogy az új törvény lehetőleg kövesse a már régen hatályban levő törvénynek hasontárgyú rendelkezéseit; de ezen törvénytechnikai szabály csak azon esetben alkalmazható, ha és amennyiben a régi rendelkezés alapjában véve helyes. Ezt azonban csődtörvényünk 28. §-áról a legjobb akarattal sem lehet állítani.

Ami ugyanis e szakasz második bekezdését illeti — a rossz fordítástól eltekintve (a «voll- und halbbürtigen Geschwister»-t «fél vagy *egész* testvéreivel» fordítja «testvéreivel vagy féltestvéreivel» helyett), — ezen bekezdés a dolog természete szerint az 5. §-ba tartozik, mert itten is a tényállás lényege, hogy az adósnak a szándéka a hitelezők megkárosítására irányult s hogy a megtámadottnak erről tudomása volt; az eltérés abban nyilvánul, hogy a megtámadott a familia suspecta-hoz tartozván, két éven (a német eredetiben egy éven) belül a bizonyítás a tudomás hiánya tekintetében őt terheli, ezzel szemben a tényálláshoz a károsítási szándékon felül még a tényleg bekövetkezett károsodás tartozik; a punctum saliens, a dolus azonban mind a két esetben ugyanaz s így helyes, ha a két rendelkezés egymáshoz kerül, mint ahogy ez az eredetiben, a német csődtörvény 24. §-ában, együtt is van.

Egészen más elbírálás alá esik az első bekezdésben foglalt tényállás; mert itten a megtámadhatásnak forrása nem a felek dolusában, hanem abban rejlik, hogy valamely érték ellenérték nélkül vonatott el az adós vagyonából és így helyes, hogy az *ezáltal* kárt szenvedett hitelező az ügyletet a megajándékozottnak jóhiszeműsége dacára megtámadhassa. Itten azon — a tervezet szerint szintén ki nem zárt — eshetőség, hogy az ügyletet még egy későbbi hitelező is megtámadhassa, még kirívóbb anomáliát jelent; mert azon igazságügypolitikai okok, amelyek esetleg igazolhatnák azt, hogy a hitelezők kijátszására irányuló — dolusos — műveletek még a későbbi hitelezők megtámadásának is ki legyenek téve, itten semmiképen sem forognak fen; nincsen semmiféle igazságügypolitikai ok arra, hogy valaki az öröklésről való lemondásban vagy az ajándékozásban gátoltassék akkor, amidőn ezek jogcselekményével létező jogigényeket nem sért.

Ezen bekezdésnek szövege különben szintén meg nem felelő; a «vagy színleges visszteher mellett» szavak a német eredetiben elő nem fordulnak és feleslegesek is; mert általános jogszabály, hogy a színlegesség beigazolása esetén minden ügylet valódi tartalma szerint ítélendő meg (Ptkv. javaslat 772. §. 2.); egyébként is ajánlatosabb az osztrák törvény 3. §-ának hasontárgyú 1. pontjának rendelkezése, illetőleg szövege.

Csődtörvényünk 28. §-ának 3. pontja (tervezet 6. §. 3. p.) nem a német csődtörvényből, hanem a csődön kívüli megtámadásról szóló német törvényből (3. §. 4. p.) lett átvéve; hogy a német eredetiben «a házastárs részére történt ajándékozás» külön fel lett említve, annak van értelme: mert a német eredeti szerint az ilyen ajándékozások csak egy éven belül támadhatók meg, miután azonban csődtörvényünk (és a tervezet) szerint a két évi határidő minden visszteher nélküli ügyletre szól, a házastárs részére szóló ajándékozásnak e helyütt való külön felemlítése nyilván felesleges.

Ugyancsak a német eredetiben találjuk nyitját azon hazai jogunk szempontjából rejtélyes rendelkezésnek, mely szerint a férj kezelése alá került női javaknak kiadása megtámadható volna; rejtélyes a hazai joggyakorlatunkban bizonyára soha nem alkalmazott ezen rendelkezés azért, mert a hozományon kivüli «női javak» végrehajtás esetén kiigényelhetők, csőd esetén pedig visszakövetelhetők (a csődt. 46. §-a korlátain belül); miért legyen tehát ezek önkéntes kiadása megtámadható? A német eredeti szerint megtámadható «Die Sicherstellung oder Rückgewaehr... des gesetzlich in seine Verwaltung gekommenen Vermögens seiner Ehefrau»; ami érthető, ha figyelembe vesszük, hogy a német jog szerint (Bg. 1363. §.) a férj felesége (fen nem tartott) vagyonának (eingebrachtes Gut) ex lege kezelője és *haszonélvezője;* az említett rendelkezésnek magyar törvénybe való felvétele tehát csak zavarólag hat s mellőzendő. E tekintetben is szabatosabb s azért átvehető volna az osztrák törvény 3. §. 3. pontja.

A tervezet azonban nem elégszik meg a német mintában található és az osztrák törvény által is átvett támadó okokkal, hanem 7., 19. és 27. §-aiban olyan nehéz kérdés megoldását is kiséreli meg, amelynek megoldására sem a német, sem az osztrák törvény vállalkozni nem mert.

Azon eshetőségről van u. i. szó, hogy az adós ellen csődöt kértek, de azt nem rendelték el, mert vagy nincs több hitelező, vagy nincsen oly vagyon, mely a csődeljárás költségeit fedezhetné ; a tervezet úgy látszik — legalább a 8. §-nak a felfedező eskü letételéből kiinduló rendelkezése erre enged következtetni — maga is csak az utóbbi esetet tekinti gyakorlati jelentőségűnek. A tervezet szerkesztője sérelmesnek véli, hogy ilyenkor a hitelező, — ha a csődtörvényünk 27. §-ában körülírt valamely tényállás adva is volna, — vagy kénytelen — csőd hiányában — lemondani az előnyben részesült «másik fél» megtámadásáról vagy pedig kénytelen a csődeljárás költségeinek fedezésére biztosítékot nyujtani. Ettől a kellemetlen dilemmától óhajtaná a tervezet a hitelezőt megkímélni, megadván neki azon támadó jogot, melyet csőd esetén a csődtörvény 27. §. 1—3. pontja alapján a tömeggondnok gyakorolhatott volna.

Hogy ezen kísérlet hova vezetne, annak illusztrálására szolgáljon a következő igen gyakorlati példa.

Tehát az adós fizetésképtelen ; — tegyük fel, hogy ezen fizetésképtelenség (amelynek megállapítása az életben nem könnyü dolog) annyira nyilvánvaló, hogy az A. hitelező kétségtelenül tudott róla, midőn az adós ellen végrehajtást vezetett ; hiszen a gyakorlat szerint a végrehajtás tűrése már is igazolja — legalább kereskedőnél — a fizetésmegszüntetést. A lefoglalt dolgokat elárverezik; A. hitelező teljes kielégítést kap; az utána jövő B. hitelezőnek pedig mi sem jut. — B. erre csődöt kér az adós ellen; miután azonban költségbiztosítékot nem nyújt, a kérelemnek vagyonhiány miatt nem adnak helyet. Erre megtámadja B. a kielégítést nyert A.-t (terv. 7. §. 2. p.); ezt marasztalják ; — a marasztalási összegből B. teljes kielégítést nyer és pedig véglegesen — mert ő tőle a kielégítést hasonló megtámadással már senki el nem vonhatja (jav. 27. §.), — és hiába könyörögne neki a szerencsétlen A., hogy engedje legalább, hogy a marasztalási összegből — saját követelése arányában — ő is részesedjék ; B. rámutat a tervezet 20. §-ára, mely szerint A «ismét feléledő követelése megtérítése végett csak az adós ellen fordulhat» és jogos megelégedettséggel távozik.

Nem-e emlékeztet ezen situatio azon római jogi egérfogóra «usucapio pro herede lucrative», amelyről Ihering oly szellemesen értekezik ?

Ha a tervezet e része jelenlegi alakjában törvénnyé válnék, a sorrendi tárgyalásnál a hitelezők eddig ismeretlen udvariassággal egymást kínálnák az elsőbbséggel; persze azt, hogy miért nem tarthatja meg az adóstól nyert kielégítést az A. hitelező és miért tarthatja azt az A. révén kielégítéshez jutott B. hitelező, azt soha megérteni nem fogják. Pedig ez tényleg a tervezet által elfogadott kiinduláspont természetszerű következménye ; miután pedig az ilyen eredményt legalább is visszásnak kell minősítenünk, a hibának már a kiinduláspontban kell rejlenie, aminthogy tényleg abban is található. A mi végrehajtási és végrehajtáson kivüli követelésbiztosítási és kielégítési jogunk ugyanis — a csőd esetétől eltekintve — a «prior tempore, potior jure» elvén van felépítve; hogy ezen évezredes elv helyes-e, afelett lehetnek nézeteltérések; bizonyos, hogy mint más téren, úgy e téren is van egy áramlat, amely az óvatosabb, gondosabb hitelezőkkel szemben a könnyebben, gondtalanabbúl hitelezőket akarja védelembe venni. Én részemről azt tartom, hogy a jelenlegi gazdasági szervezetben és az ennek megfelelő hiteljogi rendszerben a prior tempore potior jure elvnek fentartása jogosult és helyes az a paroemia: «vigilantibus, non dormientibus jura subveniunt»; azonban ha helyes is volna, hogy a «par conditio creditorum» elve minden körülmények között érvényesítendő legyen, mindenesetre bizonyos anomáliára vezet, ha az egyik elven felépített rendszerbe, a másik rendszerből vett szabályok kevertetnek. Ilyen anomáliát képviselt az immár 30 év óta fennálló joggyakorlatunk szerint a csődt. 27. §. 2. pontja alapján érvényesíthető megtámadási jog azon külön kielégítési jogokkal szemben, amelyek a végrehajtási vagy perenkívüli (tkvi) eljárás során a csődnyitás előtt szereztettek. Akik 30 évre visszaemlékeznek, tudják, hogy milyen nehezen törődött bele a közönség a Kúriának 1885-ben inaugurált gyakorlatába. De végre beletörődött; a hitelező — ha adósa nem fizet — végrehajtást vezet, előjegyzést kér ugyan mostan is, mert a helyzet arra készteti; rosszul esik neki természetesen, ha adósának csődbejutásával külön kielégítési jogáról le kell mondania; azonban annyit már átért, s abban némi megnyugvást talál, hogy az, amiről ő lemondott, valamennyi csődhitelezőnek jut (amely csődhitelezők közé ő maga is fog tartozni) és hogy az általa netalán már átvett értéket a hitelezők közös képviselője: a tömeggondnok veszi vissza. Hogy csődön kívül is, egyes hitelező javára, legyen kénytelen jóhiszeműleg és jogszerűleg szerzett jogáról lemondani, azt az érdekelt féllel hiába igyekeznők megértetni. A német és osztrák törvény tehát helyesen cselekedett, midőn a megtámadó okoknak ezen csoportját a csődön kívüli megtámadás körébe fel nem vette. Tette azt azon helyes okból is, mert a hitelezőknek azon kapcsolatát, mely a par conditio creditorum érvényesítését a csődön belül lehetővé teszi, csődön kívül — mint az általam felhozott példa is mutatja — megnyugtató eredménnyel konstruálni nem lehet.

A tervezet szerzője ugyan a 19. §-ban ilyen konstrukciót megkísérelt ; e szerint a támadó perben hozott — a támadásnak helyt adó — ítélet közzé teendő s mindazon hitelezők, akik bizonyos időn belül «a támadás tárgyára» végrehajtást vezetnek, a támadóval egyenlő rangsorban osztozkodnának. De mi történik pl., ha a megtámadott ítélethozatal előtt fizet vagy egyezik ki a támadóval vagy ítélet után — be nem várva a végrehajtást — fizet a támadónak? Hogyan foglalja le a harmadik hitelező az adós ellen nyert marasztaló ítélet alapján az olyan értéket, mely a támadó hitelező pernyertessége daczára sem tartozik adósa vagyonához? Ez csak egyike-másika a tervezetben megoldatlanul maradt és meg sem oldható kérdéseknek.

A par conditio creditorum szempontjából biztosabb és logikusabb lett volna az olyan rendelkezés, amely szerint a támadás sikere esetén a csőd hivatalból megnyitandó, mert a siker folytán a csőd elrendelésének egyedüli akadálya megszünt ; vagy természetesebb lenne a végrehajtási eljárásba felveendő — a svájci törvényhez hasonló — olyan rendelkezés, mely szerint egyáltalán — tehát előzetes csődkérelemre való minden tekintet nélkül — a végrehajtás foganatosítása ne adjon elsőbbséget azon végrehajtókkal szemben, amelyek bizonyos időn belül utólag foganatosítva lettek ; egy eszme, amellyel nálunk a háborús események folytán szükségessé vált kivételes rendelkezések alkalmából foglalkoztak, melyet azonban mégis jónak láttak elejteni.

Még sokkal egyszerűbb volna azonban azon okoknak eltávolítása, amely a tervezet szerzőjét ezen rendelkezések felvételére indította. A szerző t. i. abból indul ki, hogy a csődnyitás azért hiúsul meg, mert a csődöt kérő nem hajlandó a csődeljárás fedezésére szükségelt összeget bírói letétbe helyezni. Nézetem szerint ez csak az összeg nagyságán múlik ; mert ha a csődhitelező azt hiszi, hogy az adós vagyonából tényleg vonattak el értékek oly jogcselekmények folytán, melyeket megtámadni lehet, kell, hogy kész legyen legalább oly összeg letételére, amely a megtámadási per költségeinek megfelel.

Mi nem állja annak útját, hogy ilyen, egyelőre vagyon hiányában szűkölködő csődre a sommás csődeljárásnak megfelelő, lehetőleg egyszerű és olcsó eljárás alkalmaztassék, amelynek minimális előzetes készkiadásai 100—200 K-val könnyen fedezhetők ; ilyen összeg letétele nem képezhet számbavehető nehézséget ; semmi esetre sem olyant, amely indokolná, hogy a hitelezőnek ettől való megkímélése végett a törvény olyan rendelkezéseket kockáztasson, amelyektől a máskülönben épen nem félénk német, de még az osztrák törvény is fázott ; — nem is említve, hogy visszás helyzetet teremtene, ha az osztrák és német hitelezők nálunk tágabbkörű támadási joggal élhetnének, mint a magyar hitelezők az osztrák és német jogterületen.

A tervezetnek még csak egy elvi jelentőségű rendelkezésével óhajtanék foglalkozni, t. i. a 28. §. azon rendelkezésével, amely szerint a csőd megszüntével a hitelező érvényesítheti azt «a támadó jogot, amelynek érvényesítése a tömeggondnokot, illetőleg a csődválasztmányt illette meg». Megengedem, hogy ez lényegében megfelel a német törvény 13. §-ának ; azonban azért mégis aggályosnak, illetőleg igazságügypolitikai szempontból veszélyesnek tartom. Közgazdasági és igazságügypolitikai szempontból ugyanis a csődeljárásnak az is a feladata, hogy az összeomlott magángazdaság romjait mielőbb takarítsa el ; a csődön belül érvényesíthető támadó jognak — a szerző által is fentartatni javasolt — rövid hathavi elévülési idejét főleg ezen szempont igazolja. Ezen elévülési időnek rövid volta azonban a jogbiztonság követelménye is ; mert tudjuk, hogy azon tényállások, amelyek alapján a támadás esetleg gyakorolható, oly labilisek, széleiken elmosódottak

és olyannyira függnek megállapításuk tekintetében a bíró egyéni felfogásától, hogy a gyakorlatban sokszor nem bírunk határozott véleményt alkotni vagy mondani arról, vajjon adott esetben az elénkbe terjesztett eset megtámadható jogcselekménynek minősíthető-e vagy sem. Kívánatos tehát, hogy ilyen bizonytalanságnak mielőbb vége vettessék; vagy indítsák meg a pert a csődnyitástól számított hat hónapon belül, avagy egyáltalán ne indíthassák. Sok, a közgazdaság érdekében nagyon kívánatos ú. n. «szanálási» műveletnél fontos tényező annak számbavétele, hogy az esetleges csődnyitásnál is a megtámadhatóság csak hat hónapig tart.

Mindezen előnyök veszendőbe mennének, ha a csődeljárás befejeztével a támadó jog gyakorlása újból lehetővé válik; a 28. §. 2. bekezdése u. i. az elévülés kifogására — a német gyakorlat szerint — nem vonatkozik.

Figyelembe veendő még azon további körülmény is, hogy a csődtömeg érdeke megköveteli, hogy minden hitelező közölje a tömeggondnokkal vagy a választmánnyal azon adatokat vagy bizonyítékokat, amelyekről valamely megtámadható jogcselekmény tekintetében tudomással bír. Ha azonban a hitelező tudja, hogy a támadó jogot a csőd megszüntével saját nevében és saját számlájára érvényesítheti, akkor bizonyára nem fog sietni, hogy adatait a tömeggondnokkal közölje. Én tehát azt vélem, hogy helyesebb, ha a csőd tartama alatt megindítható volt, de meg nem indított támadó pert a csőd megszüntével ne lehessen többé megindítani.

Összegezve tehát a mondottakat, azt tartom:

hogy a csődön kívüli megtámadási jog szabályozása nálunk nem sürgős, legalább nem annyira, hogy a szükségrendelet igénybevétele indokolva lenne és hogy kívánatos, hogy ezen joganyag az új csődtörvénnyel egyidejűleg, ezzel összhangban nyerjen szabályozást;

hogy kívánatos továbbá, hogy a hazai törvény a német és osztrák hasontárgyú törvényekben foglaltaknál bővebb körű megtámadási okokat ne tartalmazzon;

hogy kívánatos, hogy a támadó jog csak azon hitelezőknek adassék meg, akiknek követelése azon időbe nyúl vissza, amelyben a támadandó jogcselekmény történt és

hogy kívánatos végül, hogy a csődben érvényesíthető, de nem érvényesített megtámadási okok a csőd megszünte után többé érvényesíthetők ne legyenek.

Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog.

Dr. Schwartz Izidor kormányzósági titkár a Jogtudományi Közlönynek f. évi 10. számában a fenti kérdéssel foglalkozva, arra az eredményre jutott, hogy de lege lata: 1. külföldi örökhagyónak magyarországi ingatlan hagyatékára a magyar bíróság minden tekintetben csak a magyar jogot alkalmazhatja s e szabály alól csak az 1876 : XVI. tc. 34. §-ában foglalt szabály az egyedüli kivétel és 2. külföldi örökhagyónak magyarországi ingó hagyatékára, amely az örökhagyó hazájának nemzetközi szerződés vagy viszonosság hiányában nem adható ki, a magyar bíróság csak akkor alkalmazhatja az örökhagyó honi jogát, ha ezen jog alkalmazását nemzetközi szerződés, illetve az örökhagyó honi joga nem tiltja, vagy a viszonosság megengedi.

Álláspontjának indokolására dr. Schwartz Izidor az ingatlanokra vonatkozólag a Franciaországgal 1866. évi dec. 11-ikén kötött és az 1884 : VI. tcikkbe foglalt kereskedelmi egyezmény pótcikke alapján jelenleg is hatályban álló hagyatéki egyezmény második cikkére, továbbá az 1871 : XLVIII. tc. XVII. c. második bekezdésére, az 1874 : XXXII. tc. X. cikkének harmadik, az 1912: II. tc. II. cikkére, az ingókra vonatkozólag pedig az 1829. évi augusztus 27-én az Északamerikai Egyesült-Államokkal kötött és az 1867 : XII. tc. 62. §-a alapján jelenleg is hatályban álló kereskedelmi és hajózási szerződés XI. cikkére hivatkozik.

Ezek a szerződések azonban nem látszanak mindenben igazolni a cikkíró úr állásfoglalását.

Mielőtt azonban ennek a kérdésnek részleges fejtegetésébe belemennék s rámutatnék arra, hogy mennyiben nem fedik e szerződések dr. Schwartz Izidor álláspontját, félreértések kikerülése céljából szükségesnek tartom a nemzetközi magánjoggal és a nemzetközi szerződésekkel szemben saját felfogásomat körvonalazni.

A nemzetközi magánjog kérdései nálunk tételes törvénnyel — eltekintve az 1876 : XVI. tc. 34. §-ától — szabályozva nem lévén, a bíróságok különös tekintettel arra, hogy e részben egyöntetű bírói gyakorlat sem fejlődött ki, semmiképen nincsenek megkötve a tekintetben, hogy ítélkezésüknél a nemzetközi jogi tudományban kikristályosodott elveket ne vehessék figyelembe, feltéve, hogy ilyen elvek alkalmazásának valamely konkrét esetben nemzetközi szerződés nem állja útját. A nemzetközi magánjog tudománya pedig egyöntetűen megállapodott abban, hogy az anyagi örökösödési jog szempontjából a külföldi örökhagyó ingó hagyatékára, bárhol lenne is az, az ő személyi statutumát kell alkalmazni. A külföldi örökhagyó ingatlan hagyatékára alkalmazandó anyagi örökösödési jog tekintetében azonban a nézetek elágaznak, amennyiben a nemzetközi magánjogi írók egy része az ingatlanra a lex rei sitæ-t, más része pedig az örökhagyó személyes statutumát tartja alkalmazandónak. Azt lehet azonban állítani, hogy az universalis successio elvére támaszkodva tért foglal az a nézet, hogy az egész hagyatékot, ingókat és ingatlanokat ugyanazon jog uralma alá kell állítani, ami egyértelmű azzal, hogy a külföldi örökhagyó ingó és ingatlan hagyatékára egyformán az ő személyes statutumát kell alkalmazni, kivéve, ha az ingatlanok tekintetében oly szabály lenne irányadó, amelynél fogva ezek az ingatlanok az általános jogrendtől eltérő külön rendszabályok uralma alatt állanak (pl. hitbizomány). Régebben az örökhagyó személyes statutuma alatt azokat a törvényeket értették, amelyek az örökhagyó utolsó állandó lakhelyén irányadók voltak, újabban azonban előtérbe tolult az a nézet, hogy a személyes statutum alatt az örökhagyónak hazai jogát, szóval annak az államnak jogát kell érteni, amelyhez az örökhagyó állampolgársága révén tartozik. A külföldi örökhagyó végrendelkezési képességére nézve is van ellentét a nemzetközi magánjogi tudományos írók között, egy részük az örökhagyó személyes statutumát, más részük pedig aszerint, amint a törvényes örökösödési jogra a személyes statutum vagy a lex rei sitæ elve irányadó, a végrendelkezési képességet is ezeknek megfelelő szabály alá vonja.

Ez lehet a magyarázata annak, hogy azok a magánjogi írók, akikre dr. Schwartz Izidor cikkében hivatkozik, egymással részben ellentétes nézeteket képviselnek, aszerint, hogy a fenti elvek szerint elkülönített iskolák melyikéhez csatlakoznak.

Ez a magyarázata egyúttal annak is, hogy a külföldi örökhagyó hagyatékára alkalmazandó anyagi örökösödési jog tekintetében a bírói gyakorlat is ingadozik.

A kir. Kúria például az 1909. évben 866. sz. a. hozott határozatában azt mondja ki, hogy «a nemzetközi magánjog szabályai szerint az örökösödési jogra *a honi jog* elve nyer alkalmazást s így az e részben felmerülő vitás öröklési igények azon államnak jogszabályai szerint bírálandók meg, amely államnak polgára volt az örökhagyó», sőt ezt az elvet a hazai különböző jogterületekre alkalmazva, arra az eredményre jut, hogy a horvát-szlavonországi illetőségű magyar állampolgárnak a szűkebb értelemben vett Magyarország területén levő *ingó* hagyatékára nézve felmerült vitás öröklési igények a Horvátország területén hatályban levő osztrák polgári törvénykönyv szabályai szerint ítélendők meg.

Négy évvel előbb, az 1905. évben hozott 432. sz. határozatában a Kúria még a régebbi nemzetközi magánjogi tanításnak hódolt, bár az universalis successio elvét elismerte, amikor kimondta, hogy «az örökösödési igények, a hagyatéki javak holfekvésére való tekintet nélkül azon jogszabályok szerint bírálandók meg, amelyek az örökhagyó *utolsó rendes lakhelyén* hatályban vannak, mert az öröklés az elhalt vagyonjogi személyiségének folytatása lévén, az elhaltnak hagyatéka pedig vagyonösszességet képezvén, az öröklési igények csak egységes törvény szerint, még pedig az elhalt utolsó rendes lakhelyének törvénye szerint bírálandók el.» Ezt az elvet a Kúria a polgárosított határőrvidékre is alkalmazza, kimondván, hogy miután az örökhagyónak utolsó rendes lakhelye a polgárosított magyar határőrvidéken volt, helyesen jártak el az alsóbíróságok, amidőn a felek közt az örökösödési igényt az osztrák polgári törvénykönyv alapján döntötték el, jóllehet a hagyatékhoz tartozó *ingatlan* a magyar magánjog területén fekszik.

Van a Kúriának ezzel ellentétes határozata is, és pedig az 1903. évi 4726. számú, amely az országbírói értekezlet 21. §-ára hivatkozva azt mondja ki, hogy az ingatlan dolgokat tárgyazó jogviszonyok *azon terület joga szerint* ítélendők meg, amelyen *az ingatlan fekszik.*

Láthatjuk ebből. hogy a bírói gyakorlatban az ingatlanokra vonatkozólag az universalis successio teóriájához tapadó személyes statutum és a lex rei sitæ elve mérkőznek egymással, de láthatjuk ezekből a határozatokból az ingadozást a honi jog és az utolsó rendes lakhely jogának elvei között. Szóval a gyakorlatban is küzdenek még ezek az elvek egymással, bár azt lehet állítani, hogy a kir. Kúriának az 1909. évben hozott határozata a legújabb s a tudományban mindinkább elismert elvnek elfogadását jelenti.

A nemzetközi szerződések és az egyes államok polgári törvénykönyveinek nemzetközi magánjogi vonatkozású rendelkezései hasonló ingadozást mutatnak.

Különösen szembetünik ez, ha az 1829. évi augusztus 27-én az Északamerikai Egyesült-Államokkal kötött kereskedelmi és hajózási szerződésnek XI. cikkét a legutolsó nemzetközi egyezménnyel, nevezetesen a Bulgáriával az 1911. évi május hó 31/18-án kötött és az 1912 : XXVII. tc.-be iktatott egyezmény XV. cikkével összehasonlítjuk.

Az Egyesült-Államokkal kötött egyezmény XI. cikke szerint a hagyaték kiadásának nincsen helye és az örökösödési igények fölötti döntés azon állam bíróságai által s azon állam törvényei szerint történik, amelynek területén az ingó hagyaték fekszik. Magától értetődik, hogy az egyezmény az ingatlanokra is a lex rei sitae elvét alkalmazza. Ez az egyezmény tehát az ingatlanokra nézve a legrégibb teóriát követi.

A Bulgáriával kötött és az 1912 : XXVII. tc.-be iktatott egyezmény szerint az ingó hagyaték kiadásának helye lehet. A hagyaték kiadásától eltekintve, a most tárgyalt kérdésre a XV. cikk 2. és következő bekezdései a következőket tartalmazzák :

«Az *ingatlan* vagyon tekintetében az öröklést annak az országnak törvényei szabályozzák, ahol az ingatlanok *fekszenek* és az ingatlan hagyatékokra vonatkozó mindennemű kérelem vagy per elbírálása kizárólag ez ország bíróságainak hatáskörébe tartozik.»

«A szerződő felek egyikének állampolgára után a másik szerződő fél területein hátramaradt *ingó* hagyatékra vonatkozó öröklési jogokat, a hagyaték felosztását az öröklésre hivatott egyének között, úgyszintén a hagyaték rendezésére vonatkozó eljárást és illetékességet kizárólag *annak az országnak törvényei szabályozzák,* amelynek az elhúnyt elhalálozásakor *állampolgára* volt.»

«Ez az elv egyaránt alkalmazást nyer akár állandóan, akár pedig csak ideiglenesen tartózkodott az elhúnyt abban az országban, ahol az ingó hagyaték maradt, továbbá akkor is, ha nem az említett országban halt el és ha az öröklésre ennek az országnak polgárai vannak hivatva, vagy ha az ingó hagyatékon kívül a hagyatékhoz tartozó ingatlanok szintén ugyanezen a területen fekszenek.»

«Öröklési jogok alatt érteni kell: a törvényi öröklést, a köteles részre vonatkozó jogot, a végrendeleten alapuló öröklést, a halálesetre szóló ajándékozást, a hagyományt és az államnak háramlási jogát az uratlan hagyatékra.»

A Bulgáriával kötött egyezmény tehát ingatlanokra vonatkozólag a lex rei sitae, ingókra vonatkozólag az állampolgársági értelemben vett személyes statutum jogához ragaszkodik.

Ugyanilyen rendelkezéseket tartalmaz a Szerbiával kötött és az 1912 : II. tc.-be iktatott hagyatéki egyezmény II. cikke.

Ha tehát el is fogadhatjuk dr. Schwartz Izidornak azt az állítását, hogy Magyarországnak más országokkal kötött szerződései szerint a külföldi örökhagyónak belföldön maradt ingatlan hagyatékára a lex rei sitae-t kell alkalmazni, még mindig nem jutottunk el annak a kérdésnek megoldásához, hogy azoknak az államoknak polgáraival szemben, amelyekkel ilyen nemzetközi szerződéseink nincsenek, a belföldön maradt ingatlan hagyatékra minő szabályokat alkalmazzunk. És ha netán az ingatlanokra vonatkozólag a fenálló szerződések állásfoglalásából arra következtetünk, hogy a lex rei sitae elve az ingatlanokra vonatkozó öröklési jog tekintetében nemcsak a szerződést kötő államokra, hanem általában minden külföldi örökhagyó hagyatékára alkalmazandó, amihez legalább is szó fér. ezt az általánosító módszert nem alkalmazhatjuk a külföldi örökhagyónak belföldön maradt ingó hagyatékára, mert amint bemutattam, ebben a kérdésben a szerződések ellentétesek.

(Folyt. köv.) *Dr. Berinkey Dénes.*

Az 59. sz. büntetőjogi döntvény körül.*

III.

Tudnivaló, hogy a joggyakorlat nem idegenkedett attól a felfogástól, hogy amint a bűnvádi eljárás elévülése tekintetében a Btk. 106. §-ának végbekezdését nem csak a már törvénynél fogva vétségként jelentkező, de olyan bűncselekmények irányában is alkalmazták, melyeknek vétségi minősítése csupán csak a még nem jogerős ítéletben foganatosíttatott: azonképen a 106. §. első bekezdése szerint való elévülési időtartamok is nem a bűntetteknek törvény szerint megállapítható büntetéséhez, hanem azon büntetési nemhez és illetve mértékhez képest irányadók, mely a bírósági ítéletben «van megállapítva». Az 59. sz. döntvény világában tökéletesen logikus gondolatmenet, aminthogy pl. még egy 1905-ből való kúriai határozat is (B. J. T. LI. kötet, 1906, 329. lap) kifejezetten arra utal, hogy állandó gyakorlat szerint correctionalisatio esetén az elévülési idő megállapítását illetőleg a vétségi elévülési idő lévén figyelembe veendő, *ez az elv a joghaszonszerűségnél fogva más bűntettekre is alkalmazandó.* Ha azonban ugyanaz a határozat még azzal is érvel, hogy «nincs elfogadható alap arra nézve, hogy a jelzett időtartam megállapításánál ne a konkrét esetben kiszabandó, hanem a törvény által megállapított szabadságvesztés-büntetés vétessék figyelembe»: akkor talán mégis csak túllőtt a célon.

Mert azirányban még sem lehet kétség, hogy az 106. §. szerkezete az ellenkező törvénymagyarázat mellett szól. Amikor a bűnvádi eljárás *megindításának* elévülését bizonyos időtartamokhoz köti aszerint, hogy valamely bűntettre mily büntetés van megállapítva Hiszen az eljárás *megindítása* alkalmával ugyebár más, mint a bűncselekményre *törvényben* megállapított büntetés még egyáltalán szóba sem jöhet, a bűnvádi eljárásnak megindulásakor talán még sem lehet az elévülés megállapíthatása végett eleve kombinációba venni azt a büntetést, melyet a bíróság *netalán tán* kiszabandónak tartana. Ha pedig kétségtelen, hogy amennyiben az elévülés kérdése már az eljárás megindításakor vagy akár később is, de még a főtárgyaláson innen (Bp. 264. §. 2. pont) felmerülne, akkor az elévülési időtartam tekintetében egyedül a bűntettre törvényileg megállapított büntetés lehet iránytadó : úgy ugyanaz a szempont igényel respektálást mindaddig, ameddig a törvényben megállapított büntetés helyébe a jogerős ítéletben megállapított büntetés nem lép. Mert mindaddig a bűnvádi eljárás elévülése forog szóban, melyet azontúl már a büntetés végrehajtása elévülésének kérdése vált föl. Azért az előbb hivatkoztam felsőbírósági indokolással szemben egy 1906-ból való ellenkező határozatában (B. J. T. LI. kötet, 1906, 330. lap) a Kúria nyugodtan beérhette annak puszta kijelentésével, hogy «a Btk. 106. §-ának rendelkezése értelmében az elévülés kérdésének elbírálására nézve a büntetendő cselekményre a törvény által meghatározott, nem pedig az ítélettel kiszabott szabadságvesztés-büntetés iránytadó».

A Btk. 106. §-nak nézetem szerint egészen világos, felremagyarázásra nem is alkalmas rendelkezésén kívül jogpolitikai és mondhatnám ítéletszerkesztési technikai szempontok is óvást tesznek azon törvényértelmezés ellenében, melynélfogva a bűnvádi eljárás elévülésének kérdésében nem a törvényben megállapított büntetés, illetve büntetési nem, hanem az a döntő, mely a bírósági ítéletben lett megállapítva. Mert ily álláspontón a bűnvádi eljárás elévülésének időtartama nincs eleve fixirozva, hanem a törvényhozástól ellenőrízhetetlen és váltakozó bírói arbitriumtól van föltételezve, ami semmiképen sem egyeztethető össze a bűnvádi eljárás elévülésének alapgondolatával. Ameddig pedig az eljárás nem érlelődött meg ítélethozatalig, addig ama törvényértelmezés egyáltalán nem hasznosítható. Az a körülmény is különleges hely-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közleményeket l. a 12. és 13. számban.

zetet teremt, hogy a kifogásolt álláspontón a bírói mérlegelés alapján hozandó ítélet és illetve az abban megállapított büntetés az eljárás elévülésének szempontjából visszafelé, ex tunc hatályosúl, ami a bűnvádi eljárás «megindítását» kizáró elévülés kerületeiben egyenesen ellentmondás. Jogpolitikailag balhelyzetet teremt, hogy a szóbanforgó elvi kiindulás a bírói cognitiótól tevén függővé már az eljárás elévülését illetően is az elévülési idő tartamát: vele az ítélkezés elfogulatlansága és tárgyilagossága van veszélynek vagy legalább is kísértésnek kitéve. Mert azon a kiinduláson a büntetésnek és illetve mértékének a törvényes határok között való átváltoztatásával mód és alkalom kínálkozik, hogy *valósággal a bíróság évítse el a bűncselekményt,* jobban mondva a már lefolytatott eljárást, a felelősség alól pedig az ítélkezés műveletében való függetlensége mentesíti. Másfelől annak tudata, hogy a kiszabandó büntetéssel egyúttal az elévülést is konstatálja, a bíróságot adott körülmények között tartóztatni fogja *oly* büntetésnek kiszabásától, melyet egyébként megfelelőnek tartana.

Az a rendszer, melyet a büntetőjogi 59. sz. döntvény képvisel és amely a kiindulás következetességében a Btk. 106. §. első részének értelmezésére is kihat, nemcsak hogy az ítélethozatalban való úgyszólván lehetetlen helyzetre, mert belső ellentmondásra vezet, de — mint gyakorlati esetek mutatják, — valójában a 106. §-ban foglalt tételes rendelkezésnek hatálytalanítására is alkalmas. Tulajdonképen az ítélőbíróságnak nincs is módja a most jelzett eshetőségeknek mindegyikét kikerülni, csakis egyike és másika között választhat.

Az egyik módozat, hogy ítéletileg előbb megállapítják a vádlott bűnösségét és kiszabják a büntetést, — mielől azon az álláspontón, mely szerint az eljárás elévülése szempontjából az *ítéletben* megállapított büntetés a mértékadó, semmiképen sem lehet kitérni, — azután pedig ugyanabban az ítéletben a vádlottat elévülés címén a B. P. 326. §. 3. pontja alapján felmentik. Tehát a bíróságnak marasztaló ítéletet kell hoznia *avégett*, hogy a vádlottat felmenthesse. Mert ha nem hoz marasztaló ítéletet, úgy büntetést sem állapíthat meg, anélkül pedig nem lehet szó sem arról, hogy a bűntettek büntetési neme, esetleg — államfogháznál — mértéke helyett vétségi büntetés, sem arról, hogy pl. az öt éven felüli fegyházbüntetés helyett annál kisebb büntetés (106. §. 3. pontja szemben a 4. ponttal) *van* az ítéletben «*megállapítva*». El is tekintve ily belső ellentmondásban tökéletes ítélet monstruózitásától, el is tekintve attól, hogy logikailag képtelen helyzet, amikor a bíróság egyik szavával forma szerint is marasztaló ítéletet hoz, a másikkal ugyanannak az eljárásnak már korábban bekövetkezett elévülését konstatálja, amelyet maga is bűnösségi határozattal sanctionált: kérdem, miképen egyeztethető össze ily kétarcú ítélet a B. P. 324. §-ának azon parancsával, mely szerint «az ítéletben a bíróság a vádlottat felmenti a vád alól, vagy bűnösnek mondja ki?»

A másik módozat — amelynek typusával pl. a B. J. T. 1897. évi XXXIII. kötetének 278—279. lapjain találkozunk — megkerüli ugyan a logikai és tartalmi ellentmondást épenúgy, mint a B. P. határozott rendelkezésének megsértését, egyidejűleg azonban túlhelyezkedik úgy a Btk. 106. §-ának határozott rendelkezésein, mint az 59. sz. döntvény rációján is. Amikor t. i. a bíróság marasztalásnak és büntetésmegállapításnak mellőzésével az ítélet rendelkező részében a vádlottat elévülés címén fölmenti és annak okát az indokolásban azzal adja, hogy ámbár vádlottal szemben a vád bizonyítást nyert és ő marasztalandó *lenne*, de mivel adott esetben a túlnyomó enyhítő körülmények folytán a 92. §. alkalmazásának «*volna helye*» és így a vád tárgyára törvénynél fogva megállapítható 5—10 évi fegyház helyett öt évnél kevesebb ideig tartó fegyház «*volna megállapítandó*», az elkövetéstől a följelentésig pedig már több mint öt év eltelt: az eljárás elévülése a Btk. 106. §. 4. pontja értelmében bekövetkezett. Ezen a nyomon azután a vétségekre megállapított eljárási elévülési szabály lesz alkalmazható, ha a bíróság úgy találja, hogy a törvénynél fogva bűntettnek minősülő cselekmény elkövetőjével szemben vétségi büntetés «volna megállapítandó» és ezzel a bűntett vétséggé «lenne minősítendő».

Ez a konstrukció azonban még törékenyebb és önkényesebb, mint a korábban elemezett módszer produktuma. Mert a 106. §. szerint a bűntettek elévülésére az a büntetés irányadó, mely az illető bűntettre «meg van állapítva», vétségekre egységes lévén az elévülési időtartam. Ha azt mondják, hogy nem a törvényben, hanem a bírói ítéletben megállapított büntetés, nem az a döntő, vajjon valamely bűncselekmény a törvényben fixirozott büntetés szerint vétség-e vagy sem, hanem vajjon az a cselekmény ítéletileg vétségként minősül-e: ám legyen. De akkor legalább is illik a saját tanításnak konzekvenciáit komolysággal levonni és honorálni. Akár a törvény szerint való, akkor az ítéletben megállapított büntetés és minősítés legyen az iránytadó: az eljárásnak elévülését azon büntetés és illetve minősítéstől függővé tenni, mely a soha meg sem is hozott ítéletben «megállapítandó volna», de amely megállapítva sem a törvényben nincs, sem az ítéletben nem lett, ezt a műveletet úgy a Btk. 106. §-ának, mint az 59. sz. döntvénynek is felrúgása nélkül már semmiképen sem lehet megcselekedni. A correctionalisatióval kapcsolatban annál kevésbbé, mert az 59. sz. döntvény is «a Btk. 92. §-ának alapján vétséggé minősített» büntetendő cselekmények elévüléséről rendelkezik. A 92. §. alapján való vétséggé minősítés pedig csak a vétségi büntetés tényleges kiszabásával és annak következményeként foganatosítható. Holmi «megállapítandó volna»-féle büntetést sem a Btk. 20. és 92. §-a, sem annak 106. §-a, de még az 59. sz. döntvény sem ismer.

Bárha annál a csaknem szuverénitásnál fogva, amellyel az igazságszolgáltatási szervezet tetején álló Kúria a tételes törvényeket értelmezi és amely hatósági jogkör gyakorlatában az egyébként annyira — mondjuk — difficilis magyar közvélemény is készségesen megnyugszik épen azon hozzáférhetetlen tekintély okán, melyet ez a bírói testület müködésével maga részére oly fokban kivívott, hogy ezen tekintetben összes közintézményeink felett álló magaslatra emelkedett, bárha már ezen külső körülményeknél fogva is úgyszólván privilegizált helyzetben a Kúriára egy hatályosságában érintetlenül hagyott büntető törvénykönyvbeli rendelkezésnek értelmezése körül még a törvényhozásnak más téren megnyilatkozott színvallása sem lehet kötelezően iránytadó: mégis úgy találom, hogy amikor valamely törvény vitás rációjának a státuskvo alapján való megállapítása forog szóban, akkor a Kúria sem zárkózhatik el mereven a kifejezett törvényhozói akaratnak oly vonatkozásokban való, bár időrendben későbbi megnyilatkozásának méltatása elől, amelyeknek fonalán az újabb keletű törvényhozás a korábbiba belekapcsolódik. Ha nem is kifejezetten és formailag, mégis szinte visszafelé hatályosuló vagy legalább is értékesíthető authentika interpretációként. Ugy, amint az a correktionalisatio hatályának értelmezése tekintetében az 1898 : XXXVI. és az 1913 : VII. törvénycikkekben megtörtént.

Amikor a büntető novella 18. §-ában kifejezetten és különlegesen is úgy rendelkezik, hogy ámbátor ezen törvény rendszerében a fiatalkorúak irányában alkalmazható «intézkedések» alapján a törvény szerint való bűntett is vétségnek minősül, mégis «abban a tekintetben, vajjon a cselekmény hivatalból vagy magánindítványra üldözendő-e, úgyszintén a kísérlet büntethetősége tekintetében a cselekménynek *a törvényben megállapított* minősítése az iránytadó»: akkor ebben a bár speciális vonatkozású rendelkezésben kétségtelenül megnyilatkozott a törvényhozásnak a korrektionalizáció hatálya tekintetében való *általános* meggyőződése is. Annak tagadása, mintha a 2. és 59. sz. büntetőjogi döntvények szellemében korrektionalizáció folytán a törvény szerint bűntettként jelentkező cselekmény «minden következményeivel» vétséggé válna és úgy volna tekintendő, hogy «elkövetésének pillanatától fogva» vétség volt. A büntető novella — melynek eredeti szövegében a törvénynek most hivatkozott rendelkezése is hiányzott — egyebek között megfeledkezett fiatalkorúak bűnügyeiben az elévülés kérdésének különleges szabályozásáról is. Amelyik kérdés pedig már akkor is aktuális volt és különleges szabályozást igényelt már annál fogva is, mert a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható fogházbüntetésnek leghosszabb tartamát a B. T. K. rendszerével szemben már akkor 10 évi tartamban állapították meg.

A büntető novella feledékenységét helyreütötték az 1913 : VII. tc.-ben. Ez a törvény a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható fogházbüntetés tartamának 15 évre felemelése mellett is érintetlenül hagyva a büntető novellának azt az elvi álláspontját melynél fogva a fiatalkorú ítéletileg mindenkoron csak vétségben marasztalható, már különlegesen szabályozza fiatalkorúak bűnügyeiben az elévülés kérdését, úgy a «büntetés» — tehát még-

sem csak «intézkedés» (Bn. 17. §.) ! — végrehajtását, mint a bűnvádi eljárást illetően. Akként, hogy fiatalkorú irányában az eljárás elévülése a cselekményre *a törvényben* megállapított minősítés és illetve büntetés szerint igazodik és csak az a bűncselekmény évül el a vétségre megállapított időtartam alatt, mely már *törvénynél fogva* is vétség. Ezzel a büntető novella 18. §. második bekezdésében kifejezett törvényhozói szándék megfelelő és következetes továbbfejlesztést nyert oly irányban, mely a 2. és 59. sz. döntvényekben a korrektionalizáció lényege és hatálya tekintetében elfoglalt elvi kiindulás cáfolatát képviseli.

Távolról sem zárkózom el azoknak a mélyreható különbségeknek méltatása elől, melyek a B. T. K. alapján ítéletileg foganatosítható és a büntető novella rendszerében már törvénynél fogva foganatosított korrektionalizáció között kétségtelenül fenforognak. Bizonyos, hogy azon különleges büntetőjogpolitikai rendszernek világában, melyet fiatalkorúak bűnügyeiben a büntető novella által kezdeményezetten az 1913 : VII. tc. továbbfejlesztett, az annak alapján foganatosított korrektionalizációnak amint mások a föltételei és a rendeltetése, mint a B. T. K. álláspontján alkalmazhatónak, úgy a kettőt a törvény szerinti büntetés átváltoztatásának és illetve helyettesítésének módjában és következményeiben is éles határvonalak választják el. Amelyeknek tárgyilagos mérlegelésében készséggel koncedálom, hogy *egymagában* abból, mert az 1913 : VII. tc. az eljárás elévülésének szabályozását a bűncselekménynek törvény szerinti absztrakt minősítéséhez és illetve büntetéséhez viszonyítja, még föltétlen megbízhatósággal nem lehet rekonstruálni a B. T. K. 106. §-ának hason értelemben való hiteles tartalmát.

De bizonyos az is, hogy ezen tartalomnak kutatása közben az újabb törvényhozásnak a korrektionalizáció hatálya tekintetében történt kifejezett megnyilatkozása felett a törvénykezési gyakorlat nem térhet napirendre. Különösen a büntető novella 18. §-ának második bekezdése — bár csak némely vonatkozásban, mégis — valósággal kodificálása a korrektionalizáció lényegének. Amelynek csak egyik, az alapkiindulásból szinte természetszerűleg folyó kiágazása az 1913 : VII. tc. 71. §-ban foglalt rendelkezés. Úgy viszonylanak egymáshoz, mint a 2. és az 59. sz. döntvény. Melyek közül az előbbinek szerencsés elhantolásával voltaképen kimúlt, mert létalapját elvesztette az utóbbi is. Mind a kettőre már a sírkövet is reáterítette a büntető novellában megszólalt törvényhozói magyarázat. Ha pedig ma már teljes tarthatatlanságában, mert önkényességében jelentkezik az a kezdettől fogva ötletszerű felfogás, mintha a B. T. K. 106. §. második bekezdésében megállapított elévülési szabály nem csupán csak már a törvényben ilyképen minősített vétségekre lenne alkalmazandó: akkor elbukott az a törvénymagyarázat is, melynél fogva a 106. §. első bekezdése szerinti elévülési időtartamok nem a bűntettre törvényben megállapított, hanem a még nem jogerős ítéletben kiszabott büntetéshez képest alkalmazandók. «Wenn der Purpur fällt, muss auch der Herzog nach.»

Dr. Doleschall Alfréd.

Külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon.

Olaszok és osztrák katholikusok, akik hazájukban a házasság végleges felbontását nem eszközölhetik ki és arra vannak kényszerítve, hogy megkötött házasságuk életközösségét fentartani képtelenek lévén, azon egyénekkel, kikhez a természet törvényei szerint vonzódnak, concubinátusban legyenek kénytelenek élni, sűrűn jönnek Magyarországba, hogy ezen törvénytelen viszonyukat, amely egyébként a legtöbb esetben mélyebb vonzalmon és erkölcsös kötelességérzeten alapul, előző házasságuk felbontásának kieszközlése után, az itt, Magyarországon kötendő házassággal törvényesítsék. Igen gyakori esetben ezen törvényesítéssel kapcsolatban óhajtják a concubinátusból származó gyermekeiknek törvényesítését és a világ előtt leendő elismertetését elérni.

Olaszország a Magyarországon ily módon kötött házaságokkal szemben már liberális felfogást tanusít és azokat törvényeseknek elismeri. Ausztria azonban még mindig csökönyösen ragaszkodik kánonjogi felfogásához és az úgynevezett «Ungarische Ehe»-t nem fogadja el törvényes házasságnak. Ez azonban csak idő kérdése, mert Ausztriának is előbb-utóbb be kell látnia, hogy nincs joga megakadályozni a törvények szellemében és értelmében keresztülvitt állampolgárság-változtatást és nincs joga a magyar állampolgárrá lett egyéneknek magánjogi viszonyaiba beavatkoznia. Legkevésbé sincs joga pedig ahhoz, hogy magyar állampolgárok házasságának magyar bíróság által történt felbontását és magyar állampolgároknak magyar anyakönyvvezető előtt kötött házasságát érvénytelennek jelentse ki azért, mert a felbontott házasság annakidején katholikus házasfelek közt jött létre. A katholikus egyház kozmopolitizmusa megszünt és a legtöbb katholikus államban tért kellett engednie az egyes államok polgárjogi törvényhozásának, amely a házasságok felbontását kimondotta. Ilyképen tehát a római katholikus egyháznak Magyarországon is lehet ugyan az a véleménye, hogy az egyház előtt megkötött római katholikus házasság a bírói ítélet dacára sincs felbontva és az utána az anyakönyvvezető előtt kötött új házasság nem házasság: azonban a római katholikus egyháznak ez a dogmáján alapuló véleménye az állam törvényei előtt közönyös.

Ausztria hatóságai előbb-utóbb nem fognak bírni a megszaporodott magyar házasságokból származó családjogi és örökösödési jogi bonyodalmakkal és kénytelenek lesznek az ósdi felfogás által okozott zürzavarok elkerülése céljából arra az álláspontra helyezkedni, hogy azok a magyar állampolgárok, akik előbb osztrákok voltak, családjogi és egyéb magánjogi téren épúgy magyar elbírálás alá veendők, mint közjogi téren. Már is vannak esetek, mikor osztrák közigazgatási kormányhatóságok (csász. kir. helytartóságok) kijelentik, hogy az osztrák férfinak elvált katholikus magyar nővel való házasságkötése osztrák jog szerint akadályba nem ütközik. Ez már elismerése a katholikus házasság felbonthatóságának.

Az osztráknak megmaradt házasfél kárt nem szenved. A nő ugyanis csak akkor szerezheti meg a magyar állampolgárságot, ha ágytól és asztaltól Ausztriában el van választva. Már pedig ekkorra összes vagyonjogi és családjogi igényei rendes körülmények között elintézést nyertek. Ha pedig a férfi szerzi meg a magyar állampolgárságot, ehhez neki szintolyan joga van, mint ahogy a magyar férfinak joga van osztrák állampolgárságot szerezni. És úgy a magyar, mint az osztrák törvény szerint a nő követni köteles férje állampolgárságát. Az ágy és asztaltól már bíróság által elválasztott nő férje állampolgárságát ugyan követni nem köteles, de elválasztott, vagy el nem választott nő is, az alperesként szereplő, osztráknak megmaradt férj is fel van jogosítva a Magyarországon ellene megindított házasságbontó perrel szemben teljes eréllyel védekezni. A magyar bíróság judikaturájában számtalan olyan eset van, amelyben az osztráknak megmaradó házasfél védekezése folytán a magyarrá lett házasfél házasságfelbontásra irányuló keresetével elutasíttatott és súlyos perköltségekben marasztaltatott. A magyar bíróság korántsem az a házasságbontó iroda, amely minden komolyság nélkül bontogatja fel az osztrák házasságokat, mint ahogy azt Ausztria feltüntetni szeretné. Ha pedig mindkét házasfél, úgy azok, akik mindketten magyarrá lettek, mint azok, akikből az egyik osztrák maradt, egyértelműleg törekszenek a házasság felbontására, akkor a házasság fentartása érdekében közjogi szempontokból a magyar bíróság is vigyáz arra, hogy a házasság ne kölcsönös megegyezéssel bontassék fel, hanem a vétkesség elve alapján.

1. A magyar állampolgárság megszerzése.

A magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről ez időszerint még mindig az 1879. évi 50-ik tc. több tekintetben elavult és módosításra szoruló szabályai intézkednek. Tekintettel arra, hogy a mi szempontunkból az állampolgárságnak honosítás által való megszerzése érdemel különös figyelmet, azért egyedül a *honosítás* körüli ejárásokkal foglalkozunk.

Az állampolgárságról szóló törvény 6-ik §-a értelmében honosítás által szerzi meg a magyar állampolgárságot azon külföldi, aki a szorosan vett Magyarország és Fiume területén a belügyminisztertől, Horvát- és Szlavonországok területén pedig a bántól honosítási okiratot nyer és a magyar állampolgársági esküt vagy fogadalmat leteszi.

A törvény 8-ik cikke értelmében a magyar állampolgárságnak honosítás általi megszerzéséről, honosítási okiratot csak oly külföldi nyerhet, aki:

1. rendelkezési képességgel bír, vagy ha ennek hiányát törvényes képviselőjének beleegyezése pótolja,

2. valamely belföldi község kötelékébe fel van véve, illetőleg felvétele a község által kilátásba helyeztetik,

3. aki belföldön öt év óta megszakítás nélkül lakik,

4. kifogástalan magaviseletű,

5. bír annyi vagyonnal, vagy olyan keresetforrással, amelyből lakása helyének körülményeihez képest magát és családját eltarthatja,

6. Az adózók lajstromába öt év óta be van vezetve.

A törvény a honosításnak rövidebb idő alatt és kevesebb feltétellel való megadását megengedi olyan egyéneknek, akiket valamely magyar állampolgár *örökbefogadott*. Az ilyen magyar állampolgár által örökbefogadott külföldinek nem kell öt éven keresztül megszakítás nélkül Magyarországon laknia és ugyanezen idő alatt adót is fizetnie és nem kell kimutatnia azt sem, hogy bír annyi vagyonnal vagy olyan kereseti forrással, amelyből lakása helyének körülményeihez képest magát és családját eltarthatja. Elegendő, ha az örökbefogadó atya mutatja ki, hogy ő legalább öt év óta Magyarországon adót fizet és annyi vagyona vagy keresete van, amelyből magát és családját, tehát örökbefogadott gyermekét is eltarthatja. A törvény szavai szerint nem következtetés, hogy az ilyen örökbefogadás esetére az örökbefogadott egyén megfelelő vagyoni viszonyai, öt év óta ittlakása és ittadózása feltételeinek fenforgása nélkül is a honosítás neki megadandó, mert a törvény csak azt mondja, hogy ezen feltételek az örökbefogadottnak elengedhetők. A belügyminiszternek, illetve Horvátországban a bánnak saját elhatározásától függ, hogy a szóbanforgó feltételeket elengedi-e vagy megköveteli, szóval e két kormányférfitól függ, hogy honosítja-e az örökbefogadottat vagy nem és teljesen az adott eset körülményeitől függ, hogy az örökbefogadott egyén honosítása megadassék-e vagy pedig a kérelem elutasíttassék.

Az örökbefogadási szerződés kötésénél természetesen a külföldi saját joga is figyelembe veendő. A magyar kir. Igazságügyminisztérium nem hagy jóvá olyan örökbefogadási szerződést, amely úgy a magyar, mint az illető külföldi egyén hazai jogának meg nem felel.

Az örökbefogadás érvényességéhez első és főfeltétel, hogy az örökbefogadott és örökbefogadó között 16 évi korkülönbség legyen.

Örökbefogadó nem lehet római katholikus vagy görög katholikus lelkész.

Egy és ugyanazon egyén többeket is fogadhat örökbe.

Az örökbefogadási szerződésnek minden kétségét kizárólag tartalmaznia kell azt, hogy az örökbefogadottnak az örökbefogadó után feltétlen törvényes örökösödési joga van és mindazon jogokat érvényesítheti vele szemben, amelyeket a törvényes gyermek törvényes szülőjével szemben érvényesíthet.

Nincs törvény arról, hogy magyar állampolgárnő ne köthetne örökbefogadási szerződést, amellyel akár külföldit, akár belföldit örökbefogad.

Kiskorúnak örökbefogadásához törvényes képviselőjének, valamint a reá nézve illetékes gyámhatóságnak jóváhagyása is szükséges. (1877 : XX. tc. 20. és 113-ik §.).

Az *osztrák* polgári törvénykönyv 184-ik és 182-ik §-a parancsolólag írja elő, hogy az örökbefogadás csak oly feltétel mellett köthető, hogy az örökbefogadott személy az örökbefogadó szülőnek nevét elnyerje és viselje, de előbbi családnevét is megtarthatja. Azon örökbefogadási szerződést tehát, amely a névviselésre vonatkozólag nem intézkedik, az igazságügyminisztérium jóvá nem hagyja.

Az O. P. T. 181-ik §-a szerint a kiskorunak örökbefogadása csak törvényes atyjának vagy annak nemlétében az anyának vagy gyámnak és a gyámhatóságnak beleegyezésével történhetik meg. Teljes korúnak örökbefogadásához, ha a törvényes atya él még, ennek beleegyezése is megkívántatik. Ha tehát a törvényes atya meghalt, a nagykorú örökbefogadásának jóváhagyása iránti kérvényhez az ő halotti anyakönyvi kivonata is csatolandó.

Az *olasz* törvénykönyv 208-ik §-ának figyelembevételével ahoz, hogy olasz állampolgárnak magyar állampolgár által való örökbefogadása jogérvényes legyen, szükséges az olasz állampolgár atyjának, anyjának és házastársának hozzájárulása. Az olasz polgári törvénykönyv 201-ik §-a megkívánja, hogy az örökbefogadott a saját családi neve mellett az örökbefogadónak családi nevét is felvegye és viselje.

A magyar polgári törvénykönyv tervezete szerint csak az fogadhat örökbe, aki 40-ik évét betöltötte és akinek törvényes ivadéka nincs, illetve a nő akkor sem, ha törvénytelen ivadéka van. Mindkét tilalom alól az igazságügyminiszterium felmentést adhat.

Házastárs csak házastársának beleegyezésével fogadhat örökbe.

A tervezet szerint a szerződést, amely közokiratba lesz foglalandó, nem az igazságügyminisztérium, hanem a bíróság fogja jóváhagyni.

A névviselés kötelezettsége a tervezet szerint is mellőzhetetlen feltétele lesz az örökbefogadási szerződésnek.

*

Ahhoz, hogy osztrák állampolgár honosíttassék, szükséges, hogy az osztrák állampolgári kötelékből *elbocsáttassék*. Az osztrák közhatóságok az elbocsátásról szóló okiratot csak akkor adják ki, ha igazoltatik, hogy egy magyar község az illetőnek a községi kötelékbe való felvételét kilátásba helyezte, az esetre, ha a magyar állampolgárságot elnyeri.

Olasz állampolgárnak ahoz, hogy magyar állampolgárságot kapjon, az olasz állampolgársági kötelékből való elbocsátására nincs szükség.

Az olasz Legge sulla cittadinanza italiana (1912 junius 13) 8. §-a szerint elveszti az olasz állampolgárságot az az olasz ember, aki saját akaratából valamely külföldi állam polgára lesz és a külföldön állandó tartózkodási helyet létesít vagy létesített, vagy

aki egy külföldi államban letelepszik és ezen letelepedése következtében nyeri el a külföldi honosságot és azután kijelenti, hogy lemond az olasz állampolgárságról, végül

aki valamely külföldi állam katonai vagy polgári szolgálatába lép és ott megmarad annak dacára, hogy az olasz kormány neki ezen állása elhagyására záros határidőt ad.

Az olasz állampolgárság elvesztésének ezen feltétele szorosan betartandó, mert ha ezek kellőkép nem bizonyíttatnak, az olasz hatóságok utóbb nem hagyják jóvá a magyar bíróság házasságbontó ítéletét, mely esetben az olaszból magyarrá lett állampolgár újabb házassága Olaszországban érvénytelennek tekintetik.

Az *osztrák* 1863 dec. 3-iki keletű honossági törvény 11. §-a kimondja, hogy törvényesen elvált nő megtartja azon állampolgárságot, amelyet házasságának felbontása, vagy válása kimondásakor bírt. Amíg az ágy és asztaltól bírói elválasztás fenáll, az elvált asszony férjétől különböző honosságot szerezhet.

Az *olasz* állampolgárságról szóló fentebb idézett törvény 10-ik §-a szerint az olasz asszony nem szerezhet férje honosságától eltérő honosságot még akkor sem, ha a házasfelek egymástól különváltan élnek. Ha az egymástól ágy és asztaltól elválasztott házastársak közül a férfi megszerzi a magyar honosságot, a nő szintén magyarrá lesz és elveszti az olasz állampolgárságot, joga van azonban kijelenteni, hogy az olasz állampolgárságot meg akarja tartani. Ez esetben olasz marad. Ehez azonban csak akkor van joga, ha a házasságból nem származik gyermek. (Olasz állampolgárságról szóló törvény 11. §.).

Az tehát, hogy egy olasz nő férje nélkül magyarrá legyen, illetve, hogy olasz állampolgárságát elveszítse, az olasz törvény értelmében nem lehetséges még akkor sem, ha ágy és asztaltól el vannak is választva. A magyar honossági törvény 36. §-a azonban a kettős vagy többes állampolgárságot ismervén, tekintettel arra, hogy Olaszországgal nincs szerződésünk, azon olasz nő, aki férjével nem él együtt, saját jogán szerezhet magyar honosságot, anélkül, hogy az olasz honosságot elvesztené.

Azon magyar állampolgárok, akik külföldi államok polgáraivá lettek, az 1879. évi 50. tc. 38—44. §-ai értelmében visszakapják magyar állampolgárságukat, *visszahonosíttatnak*, ha Magyarország területére visszatérvén, valami belföldi község kötelékébe felvétetnek. Azon egyének, akik kiskorúságukban azért veszítették el magyar állampolgárságukat, mert atyjuk külföldivé lett, atyjuk halála után, ha valamely magyar község kötelékébe fel-

vétettek, folyamodásuk folytán a magyar állampolgárok közé visszaveendők.

«*Azon nő* aki férjének elbocsátása távolléte, vagy külföldivel kötött házassága folytán elvesztette magyar állampolgárságát, ha férjétől bíróilag elválasztatik, házassága feloldatik, vagy ha özvegységre jut s a magyar korona országai területén valamely község kötelékébe felvétetik, vagy ezen felvétele kilátásba helyeztetik, folyamodása folytán *visszaveendő* a magyar állampolgárok közé.» (41 §.).

(Folyt. köv.) *Dr. Virágh Gyula.*

Az állam felelőssége a hadviselésből származó károkért.

A több mint félév óta tartó háborús állapot az ország lakosságának az ellenséges betörések által közvetlenül érintett részét köztudomás szerint vagyonában érzékenyen károsította, sőt a károsultak zömét a legnagyobb nyomorba, koldusbotra juttatta. Amennyire természetes, hogy mindazokat a károkat, amelyeket a háboru az ország lakóssága egészének, vagy legalább is átlagának okoz, egyforma áldozatkészséggel és még a megtérítés gondolatának is elhárításával kell viselnünk:

Olyan kevéssé természetes, hogy a hadviselés által legközvetlenebbül és létérdekében érintett része a lakosságnak, károsodása tekintetében ugyanolyan szempont alá essék, mint a háború közvetlen borzalmaitól megkímélt népesség.

Ha tehát annak a valóban kényes kérdésnek megoldásával próbálkozunk, hogy mily határok között felelős az állam a hadviselés által saját polgárainak okozott károkért; úgy itt már eleve is csak azokról a károsultakról lehet szó, akiket a hadviselés saját lakó- vagy üzleti helyükön közvetlenül sujtott, tehát a lakósságnak az a része, amelyet az ötödik moratóriumi rendelet V. fejezete is kivételes elbánásban részesít.

A károk, amelyeket a lakósság ezen köre szenvedett, az okozó tényt véve alapul, a következő főcsoportokba oszthatók:

I. Azok a károk, amelyek megtérítéséről a hadiszolgáltatásokról szóló 1912 : LXVIII. tc. 3., 7., 8., 10—12., 15., 17—25. §-ai kifejezetten intézkednek.

II. Azok a károk, melyeket saját haderőnk hadműveletei a fenti törvényben kifejezetten nem szabályozott egyéb módon okoznak.

III. Azok a karok, melyeket a közbiztonsági szolgálat megszakításával kapcsolatban a polgári lakósság egy részének vétkes magatartása okozott.

IV. Az ellenséges haderő által bármi módon okozott károk.

A főkérdés az, van e körön belül közös elvi alap, amely az államot kártérítésre kötelezné;

és miként áll e kötelezettség az egyes csoportok szerint?

Legegyszerűbb a helyzet azokban az esetekben, ahol azt mondhatni, hogy az «elvétel», a «felhasználás» etc. által való károkozás a megtérítés kifejezett vagy feltehető szándékával történik, a hol a kár szenvedése a tulajdonképeni hadiszolgáltatások fogalma alá esik, ahol tehát az állam a kár megtérítését rendszerint már a kár okozásával magára vállalja. A megtérítés elvi alapját, módját és mérvét itt meglevő tételes intézkedések szabályozzák. (1912 : LXVIII. tc.)

Zsögöd, amidőn az alapokat tárgyalja, amelyekből kártérítéssel tartozhatunk, az idevágó (tehát I., II. p. a.) eseteket «Kisajátítás-féle» kategóriába sorozza. (Fejezetek I. k. 643. l.). Kifejti, hogy maga a megengedettség közjogi kivételesség és mindenestől az állam és közigazg. jog körébe tartozik. «Ott oldandó meg az a kérdés is, hogy a törvényben taxative megállapított eseteken kívül mennyiben van helye például hadjáratkor.»

Ellenben maga a kisajátítás tényéhez fűződő kártalanítási kötelezettség — amint Zsögöd kifejti — minden bizonnyal magánjog «még pedig nem valami kivételes positivuma egyik másik törvényünknek, hanem «*általános vezérelve hazai magánjogunknak*» . . . «Ezért nem szükséges a kártérítési alap alkalmazásához nyilt törvényszó, hanem elegendő a jognak mondott szelleme», azon elméletek és jogi alapelvek, vagy előző esetek, amelyek (a hadikár megtérítését követelőnek) ügye mellett szólnak.»

Mindebből megállapítható tehát, hogy hazai jogunkban külön speciális tételes intézkedés nélkül is él az az általános jogszabály, amely szerint az állam minden esetben, midőn magánvagyont hadicélra igénybe vesz, az ezzel okozott kárt megtéríteni tartozik, bárminő legyen is az igénybevétel módja. Ezt a jogszabályt alkalmazva, nem lehet kétséges, hogy az állam nem csupán az elvétel vagy felhasználás által, hanem, sőt még fokozottabb mérvben köteles a hadműveletek által okozott pusztítással vagy megsemmisítéssel, illetve haderőnk egyes tagjainak vétkes magatartásával előidézett és az 1912 : LXVIII. tc. körébe nem vonható kárt megtéríteni, jogunk általános vezérelvei alapján, tehát akkor is, ha erre külön tételes intézkedés nem létezik.

Nincs olyan szempont, amely azt indokolná, hogy a károkozás módja között e részben bármi különbséget tegyünk.

A hadműveletek a maguk egészében az államnak épp oly közérdekü ténykedései, mint az azok sikeréhez szükségelt eszközök megszerzése és elvileg nem lehet más a jogi következménye annak, ha az állam lovamat elhajtja, mintha házamat az 1912 : LXVIII. tc.-ben (19., 20. §.) nem szabályozott módon, de hadi közérdekből porrá löveti. A nevezett törvény taxative sorolja fel azokat a hadiszolgáltatásokat, amelyekért térítést kötelez; de már a 3. §-nak abból az elvi kijelentéséből, hogy a «hadiszolgáltatásokért — amennyiben e törvény nem állapítja meg kifejezetten az ellenkezőjét — megfelelő térítés jár»: következtetni lehet hazai magánjogunk azon «általános vezérelvére», hogy az állam *minden kárért*, amely a hadműveletekkel konkrét okozati összefüggésben áll, még ha nem is vonható a fenti törvény taxativ felsorolása alá, megtérítéssel tartozik, mert a lényeget véve, minden ily módon való kárszenvedés: hadiszolgáltatás tágabb értelemben.

A hadviselés által okozott károk kérdésével foglalkozik dr. Lux Walter a Deutsche Juristenzeitung 1914. évi 23—24. számában megjelent «Ersatzpflicht für Kriegsschäden» c. cikkében; ismerteti egyúttal a porosz törvényhozás által mult év október 22-én tárgyalt kártalanítási javaslatot (Preussische Entschädigungsvorlage).

Dr. Lux a Kriegsschaden fogalmából kizárja az 1873. évi Kriegsleistungsgesetz alapján követelhető hadiszolgáltatásokat, kizárja az ellenség által okozott károkat is (l. alább) és a Kriegsschaden fogalmát egyedül a saját haderő által okozott károkra szorítja.

Nézete szerint helytelen volna itt a polgári jog szabályaiból az állam terhére kártérítő kötelezettséget megállapítani, mert hiszen nem mondható:

«dass der deutsche Befehlshaber . . . *schuldhaft* private Rechte verletzt hat»;

és bárha elvileg elismeri, hogy az egyes vagyonának sérthetetlenségéből az folyik, hogy minden állami beavatkozásért elégtétel jár:

mégis a háború folytán *mindenkit egyforma mérvben érő károkat* (ideérti ő az ellenséges betörést is) megtérítés igénye nélkül tartozunk eltűrni.

Ilyen igénye csakis annak van, kinek vagyonát haderőnk vezetősége tervszerű módon «durch planmässige Inanspruchnahme», vagy pedig külön katonai rendelkezés alapján «durch besondere Anordnung des Militärs» vette igénybe, illetve áldozta fel.

Mindenekelőtt helytelennek tartom dr. Luxnak azt az álláspontját, hogy az állam kártérítő kötelezettsége a saját hadereje által okozott károkért ne volna megállapítható az általános magánjog szabályaiból.

Az, hogy az állam hadviselő minőségében okoz kárt, nézetem szerint ugyanolyan magánjogi megítélés alá kell hogy essék, mintha a károkozás valamely békés közcél érdekében történt.

Hogy az állam a közcélt egészen más módon éri el az egyik, mint a másik esetben, magánjogi obligója természetén igazság szerint nem változtathat; amint Zsögöd arra élesen utal, a közjogi jelleg csupán az igénybevétel *megengedettségében*, nem pedig az igénybevétel következményeiben rejlik.

Nem helyes szerintem dr. Lux azon érve sem, hogy az állam magánjogi obligója azért nem áll meg, mert nem mondható

hogy az illető katonai parancsnok kárt okozó rendelkezése *vétkesen* sértett magánjogokat.

Régen tudjuk ugyanis, hogy kártérítő kötelezettség nem csupán vétkes cselekményből, hanem vétlen vagy egyenesen megengedett magatartásból is származhatik (l. Zsögöd id. műve 639. o. és a Ptj. 1486. §. a.).

De nyilvánvaló végül, hogy dr. Luxnak a «besonderer Eingriff»-re korlátolt kártérítési jogalapja a legnagyobb igazságtalanságok kútforrása.

Mindenekelőtt is a károsult a legritkább esetben lesz képes bizonyítani azt, hogy a kár őt a hadvezetőség különös rendelkezése folytán érte, hiszen ezek a rendelkezések a legnagyobb titoktartás védelme alatt állanak: de ezenfelül a károsult az esetek legnagyobb részében nincs is a kár szinhelyén, amikor az felmerül és nincs is módjában kikutatni, hogy azt mily módon okozták.

Sok esetben maga a hadvezetőség sem fogja megállapíthatni, hogy a kár valamely különös rendelkezésre vezethető-e vissza; s általában mondható, hogy mindezen esetekben a bizonyítási nehézségek oly fokával állunk szemben, amelyek ily feltételek mellett csaknem minden igényt elméleti értékűvé redukálnak; ily módon védelem nélkül marad a károsultak legnagyobb része, akik pedig arra úgy jogi mint erkölcsi, mint gazdasági alapon egyformán érdemesek.

Lényeges itt helyesen csak az lehet, hogy az illető kár megtörténte helyileg és időbelileg beleessék abba a közvetlen háborús zónába, melyről a fentiekben volt szó: e körön belül azután akár stratégiai megfontolásra, akár a hadműveletek körében beálló véletlenre, akár saját haderőnk valamely részének vétkességére, akár az őrizetlen polgári népesség fosztogatására vezethető vissza a károsodás: igazság szerint arra az állam felelőssége egyaránt kiterjed, ha csak a károsult saját hibája nem bizonyítható.

(Bef. köv.) *Dr. Liebmann Ernő.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A szabadalmi tanács és a szabadalmi hivatal** élére a magyar jogi életnek két kipróbált munkása került dr. *Schuster* Rudolf és dr. *Nitsche* Győző személyében. Mindkettőhöz mint lapunknak régi és értékes munkatársaihoz bennünket meleg vonzalom fűz, de a legridegebb objektivitással is megállapíthatnók, hogy a választás minden tekintetben a legszerencsésebb volt. Schuster Rudolf már mint a szabadalmi hivatal elnöke is kimutatta erős egyéniségét és szaktudását. Uj állásában — a szabadalmi tanács szervezeténél fogva — ő fogja képviselni az állandóságot és a kontinuitást, minek folytán rátermettsége még jobban érvényesülhet. Nitsche Győző a szakköröknek általános elismerését vívta ki érdemes bírói munkásságával. Az utóbbi években épen az új hivatásával rokon jogi szakokban tünt ki. Meg vagyunk győződve, hogy az új elnökök működésével az ipari jogvédelemre új korszak nyílik.

— **A harctéren elesett ügyvédekről** kegyelettel emlékezett meg a budapesti ügyvédi kamara közgyűlésén a kamara elnöke. A közgyűlés mély megilletődéssel hallgatta az elnök szavait, majd később helyesléssel fogadta a titkár részéről megpendített eszmét, hogy a harctéren elesettek emlékét a díszteremben méltó módon meg kell örökíteni. A közgyűlés ennek az emelkedett hangulatnak hatása alatt folyt le.

— **A Kúria jogegységi tanácsának 6. számú polgári döntvénye.** A végrehajtási eljárásról szóló 1881 : LX. tc.-nek akár 83., akár 84. §-a és az 1908 : XLI. tc.-nek 18. §-a szerint lefoglalt s közpénztárból vagy bírói letétből felvehető pénzbeli követelést a foglalási eljárás jogerőre emelkedése után az 1881 : LX. tc. 133. §-a alapján hivatalból kell utalványozni. (Kelt 1915. évi március hó 20. napján.) A határozatot teljes szövegben a Perjogi Döntvénytár legközelebbi számában közöljük.

— **A bírósági ügyviteli szabályok** alkalmazása körül szerzett tapasztalatokról és a budapesti központi járásbíróságról a *budapesti ügyvédi kamara* évi jelentése a következőkép számol be:

A főlajstromiroda, a régi iktató helyettesítője, megfelel céljainak és feladatának, mert az egyes ügyek hollétéről — különösen a mutatólapok alapján — gyors és könnyű felvilágosítást nyujt. A mutatólapok megőrzése és azoknak évek multán való kezelése azonban nem csekély nehézségeket fog okozni. A központi iroda, ahol az összes «nem érdemleges» ügyek nyernek elintézést és expediálást, szintén meg tudott felelni az ügyviteli szabályokban felállított azonnali elintézés követelményének még akkor is, mikor az elmúlt év végén a helyi illetékesség megtartása céljából szokatlan nagy tömegekben beadott keresetek igen súlyos feladatot róttak az irodára. A külön irodák, ahol az egyes ügykönyvekbe bevezetett érdemleges perek iratait kezelik, szintén megfelelően működtek. Fennakadás leginkább az irattárban észlelhető, ahol az ügyfelek torlódása leginkább érezteti hatását. Mindazok az ügyek, amelyek azelőtt öt járásbíróságnak 80 irodájában voltak feltalálhatók, most jórészt együtt kezeltetnek, ami természetesen nem jár lényeges zavarok nélkül. A telefonon való értesítés még eddig a gyakorlatban nem nyert alkalmazást s annak mielőbb való életbeléptetését az ügyvédi kar komolyan óhajtja. A kicsomózó eljárás megszüntetését örömmel látjuk. Az értesítőlapok rendszere azonban — ezen nézetének az ügyvédi kar sokszor adott már kifejezést — nem vált be. Az értesítőlapok legfőképen azt a célt volnának hivatva szolgálni, hogy egyrészt az ügyvédeket s a közönséget, másrészt azonban a bírósági segédhivatalokat is megkíméljék a személyes érintkezés nehézségeitől s posta segítségével adják meg azt a felvilágosítást, amit máskép csak személyes utánjárással lehetett megszerezni. Az értesítés ezen rendszere azonban felette hiányosan működik. A kérdezősködő fél, aki az értesítőlapot postán beküldi, legtöbb esetben csak elkésve, sokszor pedig épenséggel nem kapja meg a kívánt felvilágosítást. Ekkép az értesítőlap rendszeréből csak a tízfilléres díj lefizetésének kötelezettsége maradt fen, amely mindig csak felesleges zaklatást fog jelenteni a jogkereső közönségre. Ezen okból s mert a fentartást pénzügyi szempontok sem teszik igazolttá, kéri a kamara az értesítési díj szedésének oly szabályozását, hogy a díjat csupán postai értesítés esetében kelljen fizetni . . .

Bár a központi járásbíróság még csak féléves működésre tekinthet vissza és habár a háború okozta rendkívüli viszonyok teljes kifejlődését ezideig befolyásolják, mégis az eddig tapasztaltakban világosan domborodnak ki a központi járásbíróság előre látott előnyei. Még a közelmultban is a fővárosi ügyvéd délelőtti munkaidejének javarészét közlekedési eszközökön vagy azokra való várakozással töltötte. Míg tevékenységének alaposságát és nyugodtságát állandóan befolyásolta az aggodalom, hogy idejekorán tud-e eljutni a messzefekvő másik járásbírósághoz; míg idegzetét e bizonytalanság okozta állandó feszültség napról-napra súlyosan megviselte, addig a központi járásbíróság az ügyvéd munkaidejének, tevékenységének teljes kihasználását eredményezi s nyugodt, alapos, kimerítő tárgyalások lefolytatását biztosítja. A központosítás ezen előnyeit tetézi az ügyvédi kar kívánságára életbeléptetett az a rendszer, hogy az ügycsoportok beosztása és a felhívások felperesek ügyvédjeinek kezdőbetűi szerint történnek. Már az eddigi tapasztalatok fényesen igazolják e megoldás nagy gyakorlati horderejét. Az a körülmény, hogy az ügyvéd azon napi különböző tárgyalásait a lehetőséghez képest ugyanazon bírónál láthatja el, nemcsak munkaidejének legteljesebb kihasználását engedi meg, hanem az érintkezési surlódásokat ügyvéd és bíró között a legkisebb felületre szorítja. A vezetés nagyszabású voltát dicséri az a könnyedség és fennakadásnélküliség, mellyel e nagyforgalmú bíróság működését megkezdette és folytatja. Ami zökkenést e jól bevált intézmény ezideig felmutatott, sem az intézmény lényegével, sem pedig vezetésével nem függ össze és orvosolható lesz.

— **Magyar tőzsdebíróság ítéletének végrehajthatósága Ausztriában.** A Jogt. Közl. 12. számában ily cím alatt közlemény jelent meg, amely szerint az 1914 : XLII. tc. rendelkezései folytán Magyarországon általános illetékességgel nem bíró osztrák honos ellen a jövőben a magyar tőzsdebírósági ítélet Ausztriában nem lesz végrehajtható. Ez a felfogás téves. Mert az említett közleményben is felhívott törvénybe iktatott jogsegélyszerződés 3. cikke csak az 1. cikk 1. pontjában meg-

jelölt bírói határozatok végrehajthatóságát teszi függővé azon előfeltételtől, hogy a per bírósága a 3. cikk 1—15. pontjaiban megjelölt ok alapján illetékes lett legyen, míg az 1. cikk 5. pontjában említett tőzsdebírósági ítéletek végrehajthatósága a 3. cikk 1—15. pontjaiban felsorolt illetékességi okok valamelyikének fenforgásától független. Egyébiránt az 1914 : XLII. tc. javaslatának indokolása (Igazságügyi Javaslatok Tára XIV. évf. 10. szám 752. oldal) a 3. cikkre vonatkozólag a következőket mondja: «Az illetékesség vizsgálata csak az 1. cikk 1. pontjában megjelölt bírói határozatok végrehajtásánál foglal helyet. Ellenben az 1. cikk 2—6. pontjaiban megjelölt végrehajtható okiratok alapján kért végrehajtásnál az illetékesség vizsgálatának nincs helye.»

— **A Ppé. 59. §-ához.** A budapesti kir. törvényszék 22-ik fellebbezési tanácsa a Ppé. 59. §-ának alkalmazása kérdésében a következő elvi jelentőségű határozatot hozta: Alperesek a S. T. 27. §-ának 2. és 3. pontjaira alapított s az elsőbíróság hatásköre ellen emelt pergátló kifogásokat a fellebbezési eljárás során is fentartván, ennekfolytán ez végérvényesen elbíráltnak még nem tekinthető. Mivel pedig a Pp. 1915 január hó 1-én életbelépett, a kir. törvényszék a Ppé. 59. §-a 2. bekezdése értelmében az alperesek által még a S. T. alapján megemelt pergátló kifogás elbírálásának intézkedéseit tartotta alkalmazandónak s alperesek kifogását ennek alapján bírálta el.

— **Bíró elleni fegyelmi ügyben magánvádnak nincs helye.** *Kúria kisebb fegyelmi tanácsa:* A panasztárgy az, hogy a sommás pert tárgyaló D. járásbíró a feljelentőt megsértő ügyvédet nem utasította rendre, ellenben az emiatt magának megtorlásképp elégtételt vevő feljelentőt nem csupán ingerült hangon rendreutasította, hanem a területileg illetékes ügyvédi kamarájánál való feljelentéssel fenyegette. A feljelentő véleménye szerint a járásbíró egyfelől a bírói pártatlanságot sértette meg, másfelől pedig botrányosan viselkedett, miáltal a közbizalomra méltatlanná vált. A főügyész a vád képviseletét nem vállalta. Ennek folytán a kir. tábla a feljelentőt hívta fel, hogy a vádképviselet átvétele tárgyában nyilatkozzék. A feljelentő a vádképviseletet átvevén, a kir. tábla fegyelmi bírósága az ő indítványa alapján hozta az 1/3. 1915. f. számú végzését, amellyel a fegyelmi eljárás megindítását — egyébként helyes indokolással — mellőzte. E határozat azonban sérti a törvényt. Ezért azt meg kellett semmisíteni. A panasz tárgya ugyanis a bíró független hatalmának gyakorlására, a bírói kötelesség és jog miként való teljesítésére, — tehát olyan, a törvény által megszabott felelősségi körre — vonatkozik, amelyen belül a bíró csak az államhatalom törvény által hivatott képviselőjének — a közvádlónak — indítványára vonható felelősségre s amelyen belül magánvád jogalap hiányában nem érvényesíthető. Tévedett tehát a kir. tábla fegyelmi bírósága, amidőn a feljelentőt a vád képviseletének esetleges átvételére felhívta, s amidőn az általa elvállalt vád alapján hozta meg a fegyelmi eljárás megindítását mellőző határozatát. Ennek az állandó fegyelmi bírói gyakorlatnak megfelelő elvi álláspont természetes folyománya az, hogy a vádképviseleti joggal nem bíró feljelentőnek perorvoslati joga sem ismerhető el. A fellebbezést tehát ebből az okból kellett visszautasítani és az azt elfogadó végzést megsemmisíteni. Minthogy pedig a vád képviseletére a fentiek szerint egyedül hivatott közvádló a fegyelmi eljárás megindításának a mellőzését indítványozta, a fegyelmi eljárás megindításának a mellőzését törvényes vád hiányából kellett kimondani. (Kfgy. 69/1915.)

— **Váltóper és tőzsdebíróság?** Dr. Burghardt István bíró úr a Jogt. Közl. f. é. márc. 5-iki számában megjelent cikkében célszerűségi megfontolás alapján jut arra a konkluzióra, hogy váltóügyben a tőzsdebíróság hatáskörét nem lehet kikötni. Ugyanezt az eredményt azonban dogmatikus módszerrel is le lehet vezetni. Hogy mily ügyletek perelhetők a felek kikötése alapján tőzsdebíróság előtt, azt a perrendi novella 94. §-a taxative meghatározza. A mi esetünkben ennek a szakasznak csak *a)*, *b)* és *d)* pontja jöhetnek számba. Mindezekben az esetekben szükséges, hogy az az ügylet, melyre nézve a felek a tőzsdebíróság hatáskörét kikötötték, kereskedelmi legyen. A cikkíró úr szerint a váltónyilatkozat is lehet kereskedelmi: ha kereskedő üzlete körében teszi. Ez a felfogás azonban téves. A váltóügyleteket nem lehet kereskedelmiekre és magánjogiakra felosztani; a váltóügyletek az ügyleteknek sui generis, harmadik alfaja. Az a kérdés, kereskedelmi-e valamely ügylet, nem terminológiai kérdés. Ez a kérdés azt jelenti, alkalmazhatók-e arra az ügyletre a kereskedelmi jog szabályai? Megfordítva: amely ügyletre a kereskedelmi jog szabályai nem alkalmazhatók, az nem lehet kereskedelmi ügylet. Nyilvánvaló, hogy a kereskedelmi törvényből a váltóra legfeljebb a Kt. második részének első címében foglalt általános szabályok volnának alkalmazhatók. Mindezeket azonban a Váltótörvény a maga külön rendelkezéseivel pótolja; vegyük akár a jognyilatkozatok értelmezésére, az egyetemleges kötelezettségre, az ügyletek megerősítésére, a kamatokra, a megbízásra és meghatalmazásra vagy a jóhiszemű szerzés védelmére, a zálog- és megtartási jogra, az ügyletek megkötésére és teljesítésére vonatkozó szabályokat. Minthogy tehát a váltóügylet sohasem lehet kereskedelmi ügylet, váltóperben a tőzsdebíróság hatáskörét kikötni nem lehet. *Dr. Fuchs József.*

— **Aláírás-megtagadás.** A járásbírósági eljárásban a tanu és az eskü alatt kihallgatott peres fél vallomását aláírja és ha az aláírást megtagadja, ezt az ok megjelölésével a jegyzőkönyvben meg kell jegyezni. A gyakorlatban nem egyszer megesik, hogy a falusi és pusztai emberek a vallomásuk aláírását egyszerűen megtagadják, elvből nem írnak alá, mert «mindenki gyanús, aki él», ha aláírást kér tőlük.[1] Aki ezzel a megtagadási vétójogával él, csak nehezebbé teszi a bíró igazságkeresési munkáját, amikor a vallomások bizonyító erejét — az aláírás megtagadásnak is figyelembevételével — a logika, ethika és psychologia X. sugarainak a tanura vagy a félre vetítésével kénytelen mérlegelni és az anyagi igazságot a dolgok mélyéből felhozni, mint a búvár az igazgyöngyöt a tengerek mélységéből; a megtagadás után ugyanis a tán különben acceptabilis vallomásra is rátapad a megbízhatlanság, a gyanu árnyéka. Van azonban a törvénynek egy esete, amikor az aláírást kötelezőleg írja elő, nevezetesen a 101. §. rendeli, hogy az élőszóval adott meghatalmazást a jegyzőkönyvben a felnek «alá kell írnia». Van-e azonban szankciója ennek az imperativ rendelkezésnek? Meglehetős ritkán történhet meg az ilyen aláírás-megtagadás, az bizonyos (bár nem egyszer hallottam ügyvédi körökben, hogy a meghatalmazás aláírásától mennyire irtóznak és húzódnak az atyafiak), a törvényhozó úgy látszik nem gondolt tényleg az aláírás megtagadására, mert erről — ellentétben a tanu és a fél egyéb megemlített aláírási eseteihez — említést nem tett. Ha azután a jó vidék emberével mégis megesnék ez a non putarem és nem írná alá a jegyzőkönyvbeli meghatalmazását, érintené-e ez a meghatalmazás érvényességét és, mondjuk, kötelező ügyvédi képviselet esetében a megjelenés szabályszerűnek vehető-e? Minden bizonnyal. A jegyzőkönyvi aláírás a bíróság előtt nem érvényességi kellék — a fél részéről — mint amily érvényességi kellék a magánúton nyert és az Ügyvédi rendtartás 61. §-a szerint, úgy a Pp. 100. §-a értelmében írásban kiállított és becsatolandó ügyvédi meghatalmazáson a fél aláírása. Épúgy érvényes a bíróság előtt szóval adott meghatalmazás, habár a fél megtagadja a jegyzőkönyv aláírását, mint amennyire joghatályos a fél beismerése, joglemondása, bírói egyessége a jegyzőkönyvben az ő aláírása nélkül is. *Dr. Kalmár Vilmos.*

— **A polgári perrendtartás magyarázata** címen dr. Antalfi Mihály nagyobbszabású kommentárt írt; most jelent meg a munkának 1. része. (Pécs, 1915. Ára 15 K.). Megbeszélésére visszatérünk. Kapható a szerzőnél.

— **A kémkedés békében és háborúban** cím alatt *Bodó János* honvédfőhadnagy összeállította a fenálló büntetőjogi és nemzetközi jogi szabályokat; a megbízható összeállítást nehány történeti adalék élénkíti. Ugyanettől a szerzőtől jelent meg: *A nemzetközi jogok a háborúban* című munka, amely első részében a szárazföldi, második részében a tengeri háborúra vonatkozó törvényeket és egyezményeket tartalmazza oly feldolgozásban, hogy a munka oktatási célra is alkalmas. (Megjelent Nagybecskereken, 1—1 füzet ára 1 K.)

[1] Bírói gyakorlatomban előfordult az az eset, hogy egy pusztai legény elleni gyermektartási perben egyéb bizonyíték hiányában elrendeltem a peres felek eskü alatti kihallgatását, melynek során a becsületes képü, de korlátolt magyar a vallomását semmiképp nem írta alá; jóllehet váltig «szíveskedett» volna (ahogy ő mondta) megesküdni az igaz vallomására, de hangoztatta, hogy ő «semminek alá nem ír».

— **A Magyar Jogászegylet** március hó 28. napján folytatta és befejezte a csődjogi reformkérdések megvitatását. Felszólaltak: *Urbach* Lajos és *Schreyer* Jakab. Az ülést *Szászy-Schwarz* Gusztáv elnöki záróbeszéde rekesztette.

— **A vád alá helyezés a büntető perjog alapvető elveinek szolgálatában**; írta *Zehery Lajos*. A tíz ívre terjedő munka a «Kolozsvári tudományegyetem büntetőjogi szemináriumának tudományos dolgozatai» címen indult vállalat 1. száma. Részletesen foglalkozik a vád alá helyezés intézményének történeti fejlődésével, a bűnvádi eljárási jog rendszerében való szerepével, végül egybeveti a tételes jogokban foglalt jogszabályokat. Nagy szorgalommal és az idevágó irodalom teljes felhasználásával készült monografia. (Kolozsvár, 1915., ára 3 k. 50 f.)

— **Táblázatok az új bélyegtörvényhez.** Gyakorlati használatra készítette *Orbók Kálmán*, dévai törvényszéki irodatiszt. Ára 70 filler.

— **Az Adó- és Illetékügyi Szemle** márciusi füzete a következő változatos tartalommal jelent meg: *Fellner Frigyes*: Az egyenes adók reformja; *Vihar Károly*: A hadiadó gyakorlati ismertetése; *Kleszky Gyula*: Hézagosságok a szeszadó biztosítása körül; *Hantos Elemér*: A háború pénzügyi leszámolása; *Wekerle Sándor*: A világháború köz- és államgazdasági következései.

KÜLFÖLD.

— **A hitelrontás** fogalmával foglalkozik magánjogi szempontból a német Reichsgericht egy újabb elvi jelentőségü határozatában. A peres felek a szóbanforgó ügyben — papirgyáros és papirkereskedő — hosszú idő óta üzleti összeköttetésben álltak egymással, míg egy elszámolás alkalmával valamely jelentéktelen számbeli tételből kifolyóan nézeteltérésük támadt. A néhány márkás tartozást a kereskedő megfizetni nem akarta, mert a gyáros követelését, tekintettel régi összeköttetésükre, méltánytalannak találta. A gyáros ragaszkodott igazához és perre kerülvén a sor, a kereskedőt a bíróság marasztalván, az összeget végrehajtás útján hajtották be. A gyáros a kereskedő makacsságán felingerülve, a szakmabeli bizalmas jegyzékbe feliratta, hogy ügyfele vonakodik kötelezettségeinek pontosan eleget tenni és az ellene indított perben csupán végrehajtás útján volt lehetséges a marasztalási összeget behajtani. A közleményt a «papirgyárosok fekete listája» is átvette, amiről a gyárosnak tudomása volt. A kereskedő az általános polgári törvénykönyv 824. §-a alapján pert indított a közlemény terjesztésének abbanhagyása és kártérítés adása iránt. Az elsőbíróság a keresetnek helyt adott; a főtörvényszék ezzel szemben elutasította a felperest, indokul felhozva, hogy a kifogásolt közlemény nem tartalmaz valótlanságot, noha szövegezése kétértelmű és tévedésre adhat okot. Tekintve azonban, hogy az alperes kártokozó célzatos magatartása nem nyert bizonyítást, a tudósítás megküldése a jó erkölcsökbe ütközőnek nem tekinthető. A Reichsgericht az elsőbíróság ítéletét hagyta helyben. Valamely meghatározott olvasóközönséghez intézett közleménynek tartalmául egyedül az tekinthető, amit az olvasó természetszerűleg abból kiolvashat, nem pedig az az erőltetetten megszorító szómagyarázat eredménye, amelyre általában rendes körülmények között nem gondolnak. A kifogásolt közleménynek pedig ilyen körülmények között csakis az lehet az értelme, hogy a felperes fizetésképtelen, avagy rosszhiszemű adós. Hogy ez a valóságnak megfelelne, azt az alperes sem állította. Ily módon a közlemény tartalmát objektiv szempontból valótlannak kell tekinteni, ami már egymagában a közlemény terjesztése abbanhagyásának elrendelésére okul szolgál. Az egyén tisztességes jövedelemszerző tevékenysége védelemben részesítendő minden támadás ellen, még akkor is, ha az utóbbi tekintetében (valótlan hírek terjesztése) vétkesség senkit sem terhel. Felperes jogosan tarthatott attól, hogy a közlemény, mely nyomtatásban megjelent, a jövőben is terjesztetni fog, így az abbanhagyás kimondása iránt való jogos érdeke kétségtelenül fennforgott. (R. G. II. 296/14.) *A.*

— **A csőd elkerülése céljából való felügyelet** alá helyezésről szóló kormányrendelet ellen sok a panasz Németországban. Az intézmény — vagy talán csak gyakorlati alkalmazásában van a hiba — sem a közadós, sem a hitelezők összességének jogos érdekeit megvédeni nem képes. A kijátszások napirenden vannak. A berlini tapasztalatok alapján a *Deutsche Richter-Zeitung* (3/4. szám) az eseteknek sorozatát mutatja be, melyekben a rendelet védő intézkedései jogtalan előnyök szerzésére szolgáltak. A visszaélések lehetőségét gyakran a bíróságok adják meg, midőn nem vizsgálják eléggé behatóan, vajjon az adós fizetőképtelenségének tényleg a háborús viszonyok az oka és hogy a fizetőképesség újrabeállta a háború megszünése után a valószínűség szerint feltehető-e? Az első feltétel vizsgálatánál a bíróságnak módjában áll, a csődtörvény rendelkezéseinek alapul vétele mellett, tanúkat és szakértőket is meghallgatni. Gyakran a felügyelők kirendelése sem történik megfelelően, tehát annak figyelembe vétele mellett, hogy az előbbi az üzlet vagy gyár vezetésében is jártas legyen. A felügyelő kötelességmulasztása esetén az anyagi felelősségadta jogok velük szemben szigorú alkalmazást igényelnének. Végre a bíróságnak is fokozott figyelemmel kellene lennie a rendeletnek arra az intézkedésére, mely megszabja, hogy a felügyelet bármikor megszüntethető, ha elrendelésének előfeltételei már fen nem állanak, különösen pedig, ha a hitelezők károsodásnak vannak kitéve. *A.*

— **Belgium megszállott területe** számára a német kormány által kiadott Törvény- és Rendeleti Közlöny legutóbbi száma a főkormányzónak egy rendeletét közli, mely kimondja, hogy Németország, Ausztria-Magyarország és Törökország a belga büntetőjog szempontjából idegen hatalomnak avagy ellenséges államnak nem tekinthető. Egy másik ugyancsak ez alkalommal közzétett rendelet fogházzal bünteti azokat, akik dolgozni hajlandó egyéneket a német hatóságok, avagy ezek megbízottai részére való munkálkodástól visszatartani igyekeznek. Rendeletileg korlátozza továbbá a főkormányzó a fehér sütemények készítését is, ami csupán szerdán és szombaton van megengedve. *A.*

— **Talált és hadi zsákmányt képező dolgok** jogosulatlan megtartása tárgyában rendeletet bocsátott ki a porosz és a bajor hadügyminiszter. Kiindulópontul szolgált, hogy a német hadvezetőség tulajdonát képező töltények és hadfelszerelési cikkek megmaradnak annak tulajdonában, ha azok el is vesznek, avagy hadászati szempontból a hadvezetőség elhagyja azokat. Ugyancsak a hadvezetőség kizárólagos joga a hadi zsákmány hováfordítása tárgyában rendelkezni. Ezért aki ily hadfelszerelési avagy zsákmányt képező tárgyat talál, azt haladéktalanul át kell adnia a legközelebbi polgári vagy katonai hatóságnak. Kivétel csupán a harcoló seregek javára áll fenn, akik a zsákmányolt tárgyakból saját hadi felszerelésüket kijavíthatják. Aki a megtalált hadfelszerelési tárgyat a hatóság kezére juttatja, jutalomban részesül. Aki a talált tárgyat át nem adja, azt lopás, illetve sikkasztás miatt kell felelősségre vonni. A talált tárgyak megtartója, ezeken tulajdonjogot nem szerezhetve, a tárgyak elidegenítéséhez sincsen joga. Csupán a hadsereg kötelékébe tartozóknak engedi meg a rendelet, hogy közvetlen, fegyelmi jogot gyakorló felebbvalójuknak *írásbeli engedelme* alapján a hadi zsákmányból egyes tárgyakat a személyesen kiállott veszély avagy kiváló szolgálataik emlékére megtarthassanak. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 15. szám. Budapest, 1915 április 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Medgyes Simon* budapesti ügyvéd: A csődjogi tervezetekről. — *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyi miniszteri osztálytanácsos: Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog. — *Ujfalussy Béla* kassai kir. táblai bíró: Bizonyítási teher bűnügyben. — *Dr. Kováts Andor* kecskeméti jogakadémiai tanár: A jogakadémiai kérdéshez. — *Dr. Fabinyi Tihamér* kir. kúriai tanácsjegyző: Perköltségre leszállított perben van-e helye fellebbezésnek járásbíróság ítélete ellen? — *Dr. Rosnyay Dávid* kir. kúriai tanácsjegyző: Valamely a Vn. szerint le nem foglalható dolog lefoglalása esetén indítható-e végrehajtás hatálytalanítása iránt kereset? — *Dr. Rapoch Jenő* budapesti kir. aljárásbíró: Jogirodalom: Dr. Lőw Lóránt: A bizonyítási teher a polgári törvénykönyv tervezete és a polgári perrendtartás szerint. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A csődjogi tervezetekről.

(Dr. Medgyes Simon felszólalása a Magyar Jogászegyletben.)

Több mint személyes visszaemlékezés, ha arra hivatkozom, hogy éppen 22 esztendeje annak, hogy a Magyar Jogászegylet teljes-ülésében szerencsém volt ismertetni Schreyer Jakab t. barátomnak akkor megjelent három csődjogi tervezetét. Azóta csaknem egy emberöltő múlt el, számos nagy törvényalkotás ment keresztül a törvényhozói testületen, de ezek a tervezetek, hozzátehetem: a gazdasági életnek nem csekély kárára, tervezetek maradtak. Most, midőn ismét szemben állunk velük, fel kell vetnünk olyan kérdéseket, amelyek akkor már elintézetteknek látszottak, de amelyekkel a viszonyok változása miatt újból foglalkoznunk kell. Ezek közül az első kérdés az, hogy a tervezetek közül valamennyi tarthat-e sürgősségre igényt, vagy nem? A sürgősséget most is aláírom a csődönkívüli kényszeregyezségre nézve. Ennek alapelvei és szerencsésen kidolgozott részletei a régi tervezethez képest lényegükben nem változtak. E tervezet időközben úgy a kereskedelmi, mint a jogászi szaktestületekben igen beható vitáknak és tanácskozásoknak tárgya volt és nemcsak tökéletesen megérlelődött arra, hogy csekély módosításokkal jogszabály erejére emeltessék, de épen a mai helyzet és talán még inkább a háború után bekövetkező gazdasági helyzet egyenesen megkívánja azt, hogy a csődelhárító kényszeregyezséget jogintézményeink sorába iktassuk.

Másképen áll a kérdés a csődönkívüli megtámadásról szóló törvénytervezetre nézve. Habár annakidején ezen intézmény mellett foglaltam állást, mégsem zárkózhatom el annak újabb alapos megfontolása elől, vajjon egyáltalában szükség van-e még reá és ha életbe is léptetjük, úgy kell-e életbeléptetni, ahogy annak alapelveit a tervezet lefekteti. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az üzletátruházási törvénynek időközben bekövetkezett életbelépése a csődönkívüli megtámadás anyagának túlnyomó részével szemben már jogi védelmet nyujtott s egyrészt a törvény, másrészt pedig a törvény rendelkezései kiterjesztő irányban értelmező bírói gyakorlat alaposan elbánt ezen esetek legnagyobb részével, úgy, hogy fel kell vetnünk a kérdést, vajjon arányban áll-e egy külön törvényalkotás a fenmaradó aránylag kis csoporthoz, amelyhez más oldalról is hozzá lehet férni.

A csődnyitásnak azok az akadályai, amelyeket a csődön kivüli megtámadás indokolásául felhoznak (Cst. 87. §., T. 92. §.), inkább látszólagosak és könnyen elháríthatók.

Ami a csődköltségelőleg letételét illeti, kérdés, hogy az a költség, amibe a hitelező veri magát, midőn először pert kell indítania és azt lefolytatnia, azután sikertelen végrehajtást kell vezetnie s ennek megállapítása után csődönkívüli megtámadási pert indít azon harmadikkal szemben, akinek szerzett jogát meg akarja támadni, nem ugyanannyit, vagy megközelítőleg annyit tesz-e ki, mint a csődköltségelőleg szokásos összege. Azt hiszem, a hitelezőre nézve egyéb előny ebből nem igen fog származni, legfeljebb az, hogy egyik esetben a tömeggondnok fogja a megtámadási pert vinni, a másik esetben pedig az ő ügyvédje. Ezzel szemben pedig a közérdek szempontjából sokkal nagyobb előny, hogy azt a pert, amit a tömeggondnok visz, az összes hitelezők részére viszi, holott a támadó hitelező ügyvédje csak a támadó hitelező érdekét képviseli és a megtámadó hitelező kielégítése vagy egyesség esetén a megtámadási per előnyei a többi hitelezőre nézve teljesen elenyésznek, hacsak nem csatlakoznak a perhez, ami ismét a költségek szaporításához vezet, elannyira, hogy azok végeredményben az egységes csődköltséget felülhaladhatják.

A csődnyitásnak másik akadálya az lehet, ha csupán egy hitelezője van a fizetésképtelen adósnak. Én azt hiszem, hogy Magyarországon a homo unius creditoris az adósoknak egy oly ritka válfaja, mint amilyen gyakori hazánkban a homo unius vagy nullius libri. E homo unius creditoris miatt megalkotni a csődönkívüli megtámadási törvényt igazán nem szükséges. De ha épen ennek a hitelezőnek is akarunk szolgálatot tenni, akkor helyezkedjünk túl a dogmatikai aggodalmakon és nyissuk meg ennek az egy hitelezőnek érdekében is a csődöt, habár nincs is concursus creditorum, amint megtette az osztrák törvényhozás az 1884 március 16-iki törvény 2. §-ába felvett intézkedésével, melyet az 1914 december 10-iki császári rendelettel életbeléptetett új csődrendtartás 73. §-a is átvett.

A csődönkivüli megtámadási törvény tehát nem szükséges abban az értelemben, hogy a tőle várt eredményeket más célszerű, sőt célszerűbb és jelenlegi csődjogunkba könnyen beilleszthető rendelkezésekkel pótolni ne lehetne. De sürgősnek sem lehet mondani, sőt sürgőssége ellen szól az a körülmény, hogy a csődrendtartás és a csődönkívüli megtámadási jog alapelveikben olyan szervesen összefüggnek, hogy a csődönkívüli megtámadási jogot csakis a csődtörvénnyel kapcsolatosan szabad megalkotni. Igy például a csődön kivüli megtámadási jog terjedelme lehet kisebb annál a tartalomnál, amelyet a megtámadási jognak a csődtörvény biztosít, sőt lehet ugyanakkora, de nem lehet nagyobb annál, amely a csődben szervezett hitelezőket megilleti; ámde a tervezet 7. §. harmadik pontjában találunk egy olyan megtámadási esetet, amely az új csődtörvénytervezetben nem szerepel, úgy, hogy a tervezetek szerint tágabb a megtámadási igény csődön kívül, mint csődben.

Nem óhajtok felszólalásom keretében a csődönkívüli megtámadási törvénytervezet érdemleges bírálatára is kiterjeszkedni, de nem mellőzhetem egy-két, a vitában még nem érintett szempont megemlítését.

Igy szükségesnek tartanám egy elvi kijelentésnek a törvény homlokzatára való kifüggesztését és pedig azt, hogy csakis azokat a jogcselekményeket és jogügyleteket lehet megtámadni, még pedig akár csődben, akár csődön kívül, amelyek a hitelezőket tényleg megkárosították. Ez kissé furcsán hangzik, minthogy a mi felfogásunk a megtámadási jogról különben is olyan irányban fejlődött ki, hogy csakis olyan jogügyleteket és jogcselek-

ményeket lehet megtámadni, amelyek a hitelezőket megkárosították, mert hiszen különben semmi érdeke sem fűződik a csődtömegnek, illetőleg hitelezőnek ahhoz, hogy azokat megtámadja. De úgy a német, mint az osztrák gyakorlat abban az irányban fejlődött, hogy a dolosus vagy quasi dolosus cselekményekkel szemben a megtámadási igényt elismeri akkor is, ha tényleg a hitelezők károsítása be nem következett. Ennek — nézetem szerint — nincs helye és ezt ily általános kijelentéssel kellene kifejezésre juttatni.

Midőn a tervezet a frandulosus jogcselekmények megtámadását akkor is megengedi, ha a másik fél az adós károsító szándékáról nem bírt tudomással, azonban arról tudomással *kellett volna bírnia*, a svájci és osztrák törvények nyomdokaiba lép.

Az osztrák csődtörvény indokolása nem titkolja, hogy e kiterjesztéssel meg akarta könnyíteni a megtámadási perek sikerét. Azonban ha megkönnyítjük a tömeggondnoknak a megtámadást, akkor ezzel megnehezítjük a jóhiszemű szerzők védelmét, akikre nézve a legnehezebb feladatok egyike lesz, tíz esztendőn belül mindig felvértezve lenni még a jogügylet kötésénél elkövetett gondatlanság vádjával szemben is.

Sichermann barátom azon aggálya, hogy a csődönkívüli megtámadási jogban nem lehetne megoldani a hitelezők aránylagos részesedését a megtámadási per következtében nyert vagyonban, szerintem nem alapos. Erre lehet módot találni. Talán nem egészen úgy, mint ahogy azt a tervezet akarja, amely nézetem szerint kellőképen nem is védelmezhető álláspontot foglal el akkor, amikor csak a fizetésképtelenség tudatával összeköttetésben álló megtámadási ügyekre nézve állítja fel azt a tételt 19. §-ában, hogy akik később jönnek a végrehajtással, abból a vagyonból épen olyan aránylagos kielégítést nyerhetnek, mint akik elsősorban támadták meg az illető jogügyletet.

Ennek a tételnek a dolosus ügyletekre és a rokoni és ingyenes ügyletekre épúgy ki kell terjednie, mert nem lehet indokolni azt, hogy akkor, midőn dolosus úton vonatott el valami az adós vagyonától és megtámadás történik, csak az egyes megtámadó hitelező lássa annak hasznát, ellenben ha a magtámadás fizetésképtelenség tudatában kötött jogcselekménnyel szemben történt, akkor valamennyi hitelező participáljon. Ugy az egész csődjog, mint az azzal kapcsolatos csődönkívüli intézmények nem az egyes hitelezők, hanem a hitelezők összességének közös érdekét és ezzel a hitel biztonságát vannak hivatva szolgálni, akár szervezetten jelentkezik a hitelezők összessége, mint a csődben, akár szervezetlenül, mint a csődön kívül. A gyakorlati megoldást egy felszámolási eljárás-félében lehetne találni, melynek során záros határidő alatt minden hitelező bejelentené követelését ép úgy, mint a kereskedelmi társaság felszámolásánál. Még csak felszámoló sem kellene, mert a bíróság végezné a bejelentések átvételét és a felosztást, az elismert követelések kvótájának kifizetését és a megtámadottak kvótájának biztosítását.

Gondoskodnunk kell a jóhiszemű jogszerzőnek a védelméről is rosszhiszemű támadásokkal szemben. Tartok attól, hogy ahol mi életre akarunk kelteni eltemetett értékeket, ott jönnek a gazdasági életnek sírfosztogatói is és visszaélnek azokkal az üdvös rendszabályokkal, amelyeket nem az ő részükre létesítettek. Az üzletátruházási törvény nyomában például egy egészen új üzletág keletkezett. Vannak emberek, akiknek nincs mit veszíteniök és akik ebben a tekintetben kedvezőbb helyzetben vannak, mint az eredeti hitelezők. Ezek az állítólagos üzletátruházás után magukra engedményeztetik a követeléseket s azután pereket indítanak az állítólagos üzletvevő ellen. Ha elveszítik a pert, ők a perköltséget úgy sem tudják fizetni, ha megnyerik a pert, úgy osztozkodnak az eredeti hitelezővel. Nem tartom kizártnak azt, hogy a csődönkívüli megtámadás módot fog adni az adósnak, hogy jóhiszemű jogszerzőket megtámadjon egy állítólagos hitelező segélyével, aki őt beperli. aki vele szemben végrehajtható ítéletet szerez, aki ellene sikertelenül végrehajtást foganatosított és azután megtámadja az adós által részére szolgáltatott vagy készített adatok segítségével az illető jogszerzőt.

Jaeckel szerint az exceptiones de jure tertii a megtámadott hitelezőt nem illetik meg, tehát nem élhet olyan kifogással, amely megilletné az adóst és így a jogerős ítélettel szemben nem teheti újabb kutatás tárgyává azt, hogy a támadó hitelező követelése koholt vagy időközben megszünt. A tervezetnek erre is ki kellene terjesztenie figyelmét. (Bef. köv.)

Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog.

Amint mondtam, szó fér ahhoz, hogy a külföldi örökhagyónak belföldön maradt ingatlan hagyatékára az egyes nemzetközi szerződésekben foglalt rendelkezéseket általánosítva alkalmazzuk. Számot kell vetnünk először azzal, hogy oly túlnyomó számban vannak-e azok a nemzetközi szerződések, amelyek az ingatlanokra a lex rei sitæ elvének alkalmazását írják elő. E vizsgálódás során arra az eredményre kell jutnunk, hogy ezeknek az egyezményeknek száma igen korlátolt. Csakis a következő szerződések jöhetnek szóba: 1. a Franciaországgal az 1866. évi dec. 11-én kötött egyezmény; 2. a Portugáliával kötött egyezmény (1874 : XXXII. tc.); 3. a Szerbiával kötött egyezmény (1912 : II.) és 4. a Bulgáriával kötött egyezmény (1912 : XXVII. tc.) Az Argentinával kötött egyezmény azért nem jöhet számba, mert ez az egyezmény, bár be van iktatva az 1871 : XLVIII. tcikkbe, soha hatályba nem lépett, aminthogy nem léptek hatályba azok a szerződések sem, amelyeket Peruval (1871 : XLIX. tc.), Chilevel (1871: L. tc.) és Uruguayyal (1871 : XLVII. tc.) kötöttünk.

E szerint tehát csak négy állammal van olyan szerződésünk, amelyben kifejezetten annak az elvnek elismerése foglaltatik, hogy ezen államok polgárainak Magyarországon fekvő ingatlan hagyatékával a lex rei sitæ szabályai szerint fogunk eljárni.

Az államoknak ebből a csekély számából is kitünni látszik, hogy a kimondott elv általánosnak nem tekinthető. De a nemzetközi szerződések természetéből is következik, hogy ezt az elvet általánosítani nem lehet. A nemzetközi szerződés csak a szerződésben résztvevő államok közt teremt jogot, az a rendelkezés tehát, amelyet valamely nemzetközi szerződés a külföldi örökhagyónak belföldön levő ingatlan hagyatékára alkalmazandó anyagi örökösödési jog tekintetében tartalmaz, csakis a másik szerződő fél állampolgárának elhalálozása esetén jön alkalmazásba s azt a megoldási módját jelenti a vitás kérdésnek, amelyet az illető állammal folytatott tárgyalások alapján adott helyzetben elérni sikerült. A bíróságok tehát a velünk ilyen szerződésben álló állam polgárának belföldi ingatlan hagyatékára kötelesek a magyar jogot alkalmazni; de ebből még nem következik, hogy bíróságaink más államok polgáraival szemben is ugyanezt a megoldási módot lennének kötelesek alkalmazni. A nemzetközi szerződésnek ilyen hatása nincs s az egyes államokkal kötött nemzetközi szerződések nem teremtenek egy új általános természetű magánjogi szabályt. Ha a hágai IV. magánjogi értekezleten létrejött második tervezetet (Convention sur les conflits de lois en matière de Successions et Testaments) elfogadnók, akkor is kétséges lehetne, hogy ezt az egyezményt az egyezményben részt nem vevő államokra alkalmazni kellene-e, amikor az egyezmény kilencedik cikke mást mond (La présente Convention ne s'applique que dans le cas ou le défunt, au moment de son décès, appartenait á un des Etats contractants). Pedig az ily kollektiv egyezmény magának a nemzetközi magánjognak fejlesztését és a nemzetközi magánjogi tudomány újabb haladásának s különösen az Institut de droit international által kidolgozott megoldási módnak elismerését jelenti. Ezt azonban korántsem lehet egy speciális állammal kötött hagyatéki egyezményre mondani. Az ily nemzetközi szerződések nem jelentik a törvényhozásnak a külföldi örökhagyó magyarországi ingatlan hagyatékára vonatkozó általános jellegű állásfoglalását, hanem ismétlem, csak oly megoldási módot jelentenek, amellyel az adott viszonyok közt ellehetett érni.

Ebből az a tétel következik, hogy külföldi örökhagyónak Magyarországon levő ingatlan hagyatékára nézve elsősorban azt kell megvizsgálni, van-e az illető külföldi államával oly nemzetközi szerződésünk, amely az alkalmazandó anyagi örökösödési jogra nézve állást foglal. Ha van ily szerződés, e szerint kell eljárni; ha nincs ilyen szerződés, a bíróságnak szabad keze van abban, hogy a Magyarországon fekvő ingatlan hagyatékra az örökhagyó külföldinek honi jogát alkalmazhassa, feltéve, hogy az ingatlanokra nézve, fekvésük helye szerint valamely különleges birtokrendszer nem érvényesül, amely természeténél, birtokpolitikai vonatkozásainál fogva tilalmat jelent abban az irányban, hogy az ily ingatlanra külföldi jogot alkalmazzunk.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 14. számban.

A m. kir. Kúriának fent említett 1905. évi határozata áttöri a lex rei sitæ elvét az ingatlanra alkalmazandó anyagi örökösödési jog tekintetében s eltér attól a felfogástól, mintha az ingatlanokra nézve az Országbírói értekezlet ideiglenes törvénykezési szabályaiból a 21. §-t kellene alkalmazni. A most említett 21. §. nézetem szerint különben sem vonatkozik a mi kérdésünkre, mert ez a szakasz csak annyit mond, hogy az ausztriai polgári törvénykönyv mindazon intézkedései, amelyek a telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolog szerzése vagy elidegenítése módját meghatározzák, az országgyűlés intézkedéséig ideiglenesen fentartatnak. Nézetem szerint ebbe a rendelkezésbe nem lehet belemagyarázni azt, hogy a nemzetközi magánjog öröklési részére vonatkozó osztrák szabályok nálunk egyelőre érvényben maradtak.

A lex rei sitæ elvének áttörésével azonban előtérbe jut a Kúriának 1909. évi határozatában foglalt honossági elv s ez az elv akként jelentkezik, mint amely az utolsó rendes lakhely elve fölé kerekedett.

A hagyatékra alkalmazandó jog egységének az elvét, amelyből a külföldi örökhagyó belföldi ingatlan hagyatékára az ő hazai jogának alkalmazása következik, egyes törvényhozások, így nevezetesen az olasz, spanyol és a német máris magukévá tették.*

Az olasz polgári törvénykönyvet megelőző rendelkezések nyolcadik szakasza, a spanyol polgári törvénykönyv 10. §-a a külföldi örökhagyó ingó és ingatlan hagyatékára nézve az ő hazai jogát alkalmazzák s ugyanígy jár el a német polgári törvénykönyv életbeléptetési törvényének 25. §-a is a következő hozzátétellel: «Ein Deutscher kann jedoch erbrechtliche Ansprüche auch dann geltend machen, wenn sie nur nach den deutschen Gesetzen begründet sind, es sei denn, dass nach dem Rechte des Staates, dem der Erblasser angehörte, für die Beerbung eines Deutschen, welcher seinen Wohnsitz in diesem Staate hatte, die deutschen Gesetze ausschliesslich maasgebend sind». A német szabályok kiegészítéséül még hivatkozhatunk az életbeléptetési törvény 31. §-ára, amelyből kitűnik, hogy a nemzetközi magánjog szabályainak alkalmazása nem függ a viszonosságtól s hogy csak kivételesen lehet a szövetségtanács hozzájárulásával kibocsátott birodalmi kancellári rendelettel retorziós szabályokat életbeléptetni.

Föltéve tehát, hogy a külföldi örökhagyó belföldi ingatlanára csak a viszonosság fenforgása esetén vagyunk hajlandók az ő hazai jogát alkalmazni, mindjárt reámutathatunk három államra, amelynél a viszonosság törvényben van biztosítva s semmi akadályát nem láthatjuk annak, hogy olasz, spanyol és német állampolgároknak magyarországi ingatlan hagyatékára az ő honi jogukat alkalmazzuk, mert törvény szerint ők is így járnak el magyar állampolgároknak az ő országukban maradt ingatlan hagyatékával.

A lex rei sitae elve különben már egyéb nemzetközi szerződésekben is keresztül van törve. Igy elsősorban a kiskorúak gyámságának szabályozása végett kötött és az 1911: XXIII. tc.-be iktatott egyezmény 6. cikkében. («A gyámsági ügyvitel kiterjed a kiskorú személyére és javainak összességére, bárhol feküdjenek is azok. E szabály alól kivételnek lehet helye azokra az ingatlanokra, amelyek fekvésük helyének törvénye szerint különleges birtokrendszer alá esnek.») A külföldön gyámság alatt álló külföldieknek Magyarországon létező nemcsak ingó, hanem ingatlan vagyonára is külföldi gyámság lehet tehát irányadó. Ez a rendelkezés összhangban van az 1877 : XX. tc. 63. §-ával, amely ily értelmű nemzetközi szerződés lehetőségének útját kifejezetten nyitva tartja. Az 1911 : XXIII. tc. 6. cikkéhez hasonló rendelkezést tartalmaz a teljeskorúak gyámságára vonatkozó és az 1912 : LII. tc.-be iktatott egyezmény 12. cikke is. («Az előző rendelkezések alkalmazást nyernek anélkül, hogy a gyámság alá helyezett teljeskorú ingóságai és ingatlanai közt különbséget kellene tenni, kivéve azokat az ingatlanokat, amelyek fekvésük helyének törvénye szerint különleges birtokrendszer alá esnek»). Előfordulhat tehát, hogy külföldi teljeskorúnak Magyarországon levő ingatlanára az ő hazai törvénye érvényesül.

A lex rei sitae elvének ily kollektiv nemzetközi egyezményekkel történt áttörésével okvetlenül számolnunk kell akkor, ha amint kimutattam, a lex rei sitae elvét hagyatéki ügyekben a m. kir. Kúria határozatai is áttörték.

De térjünk át a külföldi örökhagyónak belföldön maradt ingó hagyatékára, illetőleg arra a kérdésre, hogy az ingó hagyatékra minő anyagi örökösödési szabályokat kell alkalmazni.

Az ingó hagyatéknak kiadásáról többrendbeli szerződés rendelkezik. Kiadandó az ingó hagyaték szerződés alapján Bulgáriának (1912 : XXVII. tc. XV. c.), Franciaországnak (1866. dec. 11-i szerz. II. c., 1884 : VI. tc. pótcikke), Görögországnak (1835. évi márc. 4-én kötött kereskedelmi és hajózási szerződéshez tartozó 1856 jún. 12-i pótcikk, 1883 aug. 1-én 36757/82. sz. a. kelt I. M. rend., Marschalkó, Rend. gyüjt. IV. k. 495. l.), Olaszországnak (1875 : XIII. tc. XII. c.), Oroszországnak (1908 : XXI. tc. 22. c.), Portugáliának (1874 : XXXII. tc. XIII. c.), Szerbiának (1912 : II. tc. II. c.) és Törökországnak (1718. évi passarovitzi keresk. és hajóz. szerződés VI. cikke).

Ezekben a nemzetközi szerződésekben többé-kevésbé kifejezetten el van ismerve az a tétel, hogy a szerződésben résztvevő államok polgárainak Magyarországon maradt ingó hagyatékára az elhalt külföldi honossági joga alkalmazandó. Ha a hagyaték tényleg kiadatik az illető külföldi állam részére, magától értetődőleg az elhalt külföldinek hazai joga nyer alkalmazást. Előfordulhat azonban, hogy az illető külföldi ingó hagyatékát valamely okból nem adjuk ki, pl. arra az illető külföldi állam nem reflektál. Felmerül tehát az a kérdés, hogy ilyen esetben az ily külföldinek ingó hagyatékára a mi bíróságaink minő anyagi örökösödési jogot alkalmazzanak. Egyes szerződésekben ez a kérdés kifejezetten meg van oldva az elhalt külföldi honossági joga javára, másokból ez csak következik.

De a most említett szerződésekben résztvevő államokon kívül még egész sorozata van az államoknak, amelyekkel ingó hagyaték kiadására nézve viszonossági gyakorlatban állunk. Ha az ingó hagyaték a viszonossági gyakorlat alapján a külföldi hatóságnak kiadatik, erre a hagyatékra magától értetődőleg szintén az örökhagyó honossági törvénye nyer alkalmazást.

A viszonosság alapján külföldre kiadandó ingó hagyatékra nézve azonban különös figyelmet érdemel az 1894 : XVI. tc. 110. és 111. §-a, amely szakaszok közül az első a külföldi örökhagyó hazai bíróságainak tartja fen az örökösödési igény tárgyában a határozathozatalt s így a külföldi örökhagyó hazai jogának el ismerését jelenti, a második pedig annak a lehetőségét mondja ki, hogy az ingó hagyaték kiadására fenálló viszonosság dacára az örökösödési eljárást a magyar bíróságok folytassák le. Az utóbbi esetben tehát szintén előfordulhat, hogy a magyar bíróságnak foglalkoznia kell azzal a kérdéssel, vajjon erre az ingó hagyatékra minő anyagi örökösödési jogot kell alkalmazni. Ezt a kérdést szintén a külföldi örökhagyó hazai joga javára kellene megoldani, mert az a körülmény, hogy a törvény rendelkezései szerint a magyar bíróságok folytatják le bizonyos esetben az örökösödési eljárást oly külföldi örökhagyónak belföldi ingó hagyatékára, akinek hazája részére rendszerint ki kellene adni az ingatlan hagyatékot, a hagyatékra alkalmazandó anyagi örökjogi szabályokon nem változtat semmit s csak azt jelenti, hogy a belföldi örökös kevesebb költséggel és könnyebben folytathatja le a hagyatéki eljárást.

Végül előfordulhat az az eset is, hogy a külföldi örökhagyó magyarországi ingó hagyatékát nem adjuk ki azért, mert az ő államával szemben sem szerződéssel, sem viszonossági gyakorlat alapján az ingó hagyaték kiadására kötelezve nem vagyunk.

Dr. Schwartz Izidor csakis az eseteknek legutolsó csoportjára fordított figyelmet s álláspontjának igazolására ez eseteknél az 1829. évi augusztus 27-én az Északamerikai Egyesült-Államokkal kötött kereskedelmi és hajózási szerződés XI. cikkére hivatkozott.

Már fent kimutattam, hogy valamely állammal kötött egyes nemzetközi szerződésből nem lehet a magyar magánjognak általános érvényű szabályát levonni s így most csak arra kell utalnom, hogy a fent felsorolt nemzetközi szerződésekben, amelyek az ingó hagyaték kiadatására kötelezettséget statuálnak, az Északamerikai Egyesült-Államokkal kötött szerződésben kifejezett megoldási móddal ép ellenkező természetű megoldása jelentkezik annak a kérdésnek, hogy külföldi örökhagyó magyarországi ingó hagyatékára minő anyagi örökösödési jogot kell alkalmazni. Az ellenkező megoldási módot tartalmazó szerződések nagy szá-

* Dr. Tőry Gusztáv: A hágai negyedik nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól. Bpest, 1905., 65. l.

mával és a viszonossági gyakorlat nagy terjedelmével szemben az Egyesült-Államokkal kötött szerződésben jelentkező szabály tehát csak kivételes természetű lehet s erre a szabályra, mint a magyar magánjog integráns részére, hivatkozni nem lehet.

A honossági jog alkalmazásának elve a hagyatékok kölcsönös kiadására irányuló nemzetközi viszonossági gyakorlatban is érvényesül. A gyakoribb eset tehát — nézetem szerint — az lesz, hogy olyan esetekben kell a külföldi örökhagyó magyarországi ingó hagyatékára nézve az anyagi örökösödési jog kérdésével foglalkoznunk, amikor a hagyaték nemzetközi szerződés vagy viszonossági gyakorlat alapján kiadandó. De lege lata tehát a legtöbb esetben úgy áll a kérdés, hogy a külföldi örökhagyó honossági jogát kell az ingó hagyatékra alkalmazni s ezzel az általános szabállyal szemben csak sporadikus és kivételes rendelkezésként jelentkezik az Északamerikai Egyesült-Államokkal kötött kereskedelmi és hajózási szerződésben foglalt megoldási mód.

De ha eltekintünk is az ingó hagyaték kölcsönös kiadatására vonatkozó szerződésektől s az erre vonatkozó viszonossági gyakorlattól, akkor sem lehet osztanunk dr. Schwartz Izidornak második tételét.

Nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy e szerződéseken kívül nincs a magyar törvényekben olyan szabály, amely a bírót korlátozná abban, hogy külföldi örökhagyónak magyarországi ingó hagyatékára ne a külföldinek hazai törvényét alkalmazza. A nemzetközi magánjog tudománya, amely a különböző jogterületen érvényes különböző jogszabályok közt felmerülő ellentétek kiegyenlítésére törekszik, amennyiben elveit a hazai törvények nem fogadták kifejezetten el, nem azon az alapon alkalmazandó, mert azt valamely törvény megengedi, hanem alkalmazandó a benne levő célszerűségi elvnél fogva.

A jog az életet szolgálja s ahol nincs jogszabály s ahol analogia útján sem vonható le jogszabály egy másik jogszabályból nem marad más hátra, mint a kérdésnek lehető célszerű megoldása. E célszerű megoldási módozatoknak egy sorozatát tárja a nemzetközi magánjog tudománya elénk s a nemzetközi magánjog szabályainak fejlődése azt jelenti, hogy az emberi gondolkodás mindinkább felismeri valamely vitás kérdés megoldásának célszerűbb és célszerűbb módjait s lassan-lassan rájön arra, hogy valamely megoldási móddal minő következmények járnak. Semmiféle olyan szabályt nem ismerek a magyar törvényekben, amely eltiltaná a bírót attól, hogy a nemzetközi magánjog kérdéseiben ne a kikristályosodott, állandóan elfogadott s így legcélszerűbbnek jelentkező szabályt alkalmazza.

Ez a szabály pedig, amely a nemzetközi magánjogban a külföldi örökhagyó belföldi ingó hagyatékára el van ismerve, a külföldi örökhagyó honossági törvényeinek alkalmazása. Az 1909. évben ezt az elvet a Kúria is elismerte.

Ha azonban a külföldi örökhagyó belföldi ingó hagyatékára vonatkozólag elismerjük, hogy erre a hagyatékra a honossági törvényt kell alkalmazni, akkor logikailag sem marad más hátra, mint az, hogy ugyanezt az elvet a külföldi örökhagyó belföldi ingatlan hagyatékára is alkalmazzuk.

«Egy és ugyanazon örökhagyó után maradt hagyaték ingó és ingatlan részének más-más törvény alá helyezése az egyetemes jogutódlás elvével ellentétben áll s tekintettel arra, hogy az öröklési kérdések a különböző országokban különféleképen vannak szabályozva, a gyakorlatban bonyodalmakra vezethet. Jogi tekintetben kielégítő megoldásra csak úgy juthatunk, ha elismerjük, hogy az egész hagyatékra csak egy- és ugyanazon törvény nyerhet alkalmazást.»*

Fejtegetésem eredményét ehhez képest következőleg foglalom össze:

1. Az Északamerikai Egyesült-Államokkal az 1829. évben kötött s jelenleg is érvényben álló (1908 : XII. tc. II. c.) kereskedelmi és hajózási szerződés XI. cikkében kimondott az az elv, hogy az ingó hagyatékra a lex rei sitae-t kell alkalmazni, nem tekinthető a magyar magánjog általános szabályának. E tekintetben maga a szerződés is egyedülálló s kivételes természetű. Azt a tételt tehát, hogy a magyar jogban a külföldi örökhagyó ingó hagyatékára rendszerint nem lehet az örökhagyó honi jogát alkalmazni, ezzel a szerződéssel bizonyítani nem lehet.

* Dr. Töry Gusztáv, id. m. 65. l.

2. Azt a tételt, hogy a külföldi örökhagyó magyarországi ingatlanára a magyar bíróság minden esetben a lex rei sitae elvét tartozik alkalmazni, szintén nem lehet bizonyítani a Franciaországgal, Portugáliával, Szerbiával és Bulgáriával kötött szerződésekkel, mert abból, hogy valamely állammal szemben ilyen vagy olyan szabályt kell alkalmazni, nem következik, hogy ez a szabály általános természetű szabállyá vált volna.

3. Minthogy pedig ehhez képest — a nemzetközi szerződésektől eltekintve — a magyar magánjognak nincs oly tételes szabálya, amely a külföldi örökhagyó ingó és ingatlan hagyatékára alkalmazandó anyagi örökösödési jog tekintetében útmutatást nyujtana, a nemzetközi magánjognak elveire vagyunk utalva, amelyeknek alkalmazását semmiféle magyartörvény vagy szabály nem tiltja.

4. A nemzetközi magánjogban elismertnek kell venni azt a tételt, hogy a külföldi örökhagyó belföldi ingó hagyatékára a honosság szerint irányadó törvényt kell alkalmazni. Ezt legújabban a bírói gyakorlat is elismerte. Ebből azonban — az egyetemes jogutódlás elve folytán — következik, hogy ezt a törvényt a külföldi örökhagyónak belföldi ingatlanaira is alkalmazni kell. A lex rei sitae elvét a bírói gyakorlat is áttörte. A magyar bíróság tehát nincs kötve ahhoz, hogy a «középkori hűbéri területi elv» maradványaként jelentkező lex rei sitae elvét alkalmazza. Erre csak azon államok polgáraival szemben van kötelezve, amelyekkel ezen elv alapján szerződést kötöttünk.

Dr. Berinkey Dénes.

Bizonyítási teher bűnügyben.

Perrendi szabály az, hogy a terhelt vallomásának vagy beismerésének kieszközlése végett nem szabad semmiféle kényszerítő befolyást gyakorolni, sőt a terheltnek joga van a kihallgatása alkalmával hozzá intézett kérdésre kijelenteni, hogy a vádra nézve nem kíván részletesen nyilatkozni, amire hozzá további kérdések nem intézendők.

Ugyanis a terhelt kihallgatása nem lévén bizonyítási, hanem védelmi eszköz, ezért még esetleges beismerése után is a bűnösségének igazolására szolgáló bizonyítékokat rendszerint be kell szerezni és ha az esetleges beismerést az eljárás adatai is támogatják, még akkor is a további nyomozat vagy vizsgálat csakis a vádló indítványára mellőzhető.

Bűnvádi perben az összes tényeknek és állításoknak a valódiságát bizonyítani kell, tehát a vádbeli cselekmény tényálladékát, a beszámítást és a büntethetőséget kizáró okokat, az enyhítő és súlyosító körülményeket és egyáltalában mindazt, ami az anyagi igazság megállapítására szükséges, — mindezen bizonyítékok szabad mérlegelésének jogi következménye lehet a terheltnek az elítélése vagy a felmentése.

Nem alkalmazható ugyan most már a polgári s a büntető eljárás közötti különbség feltüntetésére ama megszokott hasonlat, hogy a polgári eljárás az alaki igazság elérésével is megelégszik, mert az új polgári eljárás is a bizonyítás szabad mérlegelésével már az anyagi igazság kiderítésére igyekszik, anélkül azonban, hogy a polgári eljárás nyomozó volna, de habár jelenleg a polgári eljárás, épúgy mint a büntető eljárás, az anyagi igazság érvényesülését célozza, mégis a büntető eljárással szemben a polgári perrend éles különbségeket állított fel ama szabályokkal, hogy az olyan tényállításokat, amelyeket az ellenfél a szóbeli tárgyaláson beismert, továbbá olyanokat, amelyeket az ellenfél a szóbeli tárgyalás folyamán a nyilatkozatra történt felhívás után kifejezetten nem tagad, valamint a bíróság által köztudomásúnak ismert tényeket bizonyítani nem szükséges, a jogi vélelmeket pedig a Bp. nem ismeri. A polgári perben a bizonyítási teher mindegyik félre háramlik; kiki köteles azokat a tényeket bizonyítani, amelyekre kérelmét vagy ellenkérelmét állapítja és aki jogot akar érvényesíteni vagy a jog érvényesítését ellenzi, köteles azokat a tényeket bizonyítani, melyek e jognak létrejöttét igazolják vagy kizárják, illetve a jogot megszüntetik.

Ezzel szemben a büntetőpernek az ura a vádló és a vádrendszernek a következménye az, hogy a nyomozás a kir. ügyészségre ruháztatott, tehát a vádrendszernél fogva a vádlót kötelezi a bizonyítékok beszerzése, ő tartozik a per anyagának gyüjtéséről gondoskodni avégett, hogy az ügy a nyilvános főtárgyalásra

kerülhessen. Az esetleges vizsgálat csak arra a tettre s amaz egyén ellen rendelhető el, aki ellen azt a vádló indítványozza és a lényegben a vizsgálat meg a nyomozat között csak az a különbség van, hogy az előbbi esetben a bizonyítékokat a bíróságnak egyik tagja veszi fel.

A büntető ügyben a bizonyítás, valamint annak a felvétele *hivatalból* történik, fel kell tehát hivatalból venni úgy a vádlónak, mint a terheltnek a bizonyítékait, de a perrend szabálya szerint a nyomozatnak szorosan véve csak arra kell hivatalból kiterjeszkednie, hogy fenforog-e bűncselekmény, ha igen, bizonyítható-e és hogy az esetleges felhatalmazás vagy magánindítvány hiánya miatt a büntethetőséget kizáró ok nem forog-e fen ; — amennyiben ezen előbb említett feltételek meg nem állapíthatók, a nyomozás megszüntetendő. Az tehát, hogy a védekezésként felhozott és a felek bizonyítékai alapján megállapítandó beszámíthatóságot kizáró ok fenforog-e, a nyomozás s illetve a vizsgálat tárgyát szorosan véve nem képezi, ami kitetszik a perrendnek ama szabályából is, hogy a vádtanács a terheltnek a vádirat elleni esetleges kifogása folytán az eljárást csakis elmezavar vagy a gyermekkor fenforgása esetében, beszámíthatóságot kizáró okból megszüntetheti, ellenben az esetleges beszámíthatlanságnak többi eseteiben az érdemi döntés már az előkészítő eljárást követő szakban az ítélőbíróságnak van fentartva.

A bizonyítás tekintetében kérdés tárgyává tehető csupán az az eset, hogy ha a terhelt védelme az előkészítő eljárásban és ezután a főtárgyaláson nem csupán tagadásból áll, hanem védelmében ő egyes részlet-kifogásokat is felhoz, pl. teljes részegséggel védekezik, vagy a jogos védelem esetét felhozza, ily esetben kit terhel a bizonyítás? Elegendő-e a terhelt részéről a beszámíthatlanság kifogását csupán felhozni és a *vádló* köteles ezzel szemben az adatokat gyüjteni s a kipuhatolandó tényekkel cáfolni vagy igazoltnak venni a terhelt védekezését vagy pedig a *terheltnek* áll-e kötelességében a védelmi kifogásainak igazolására a felveendő bizonyítékait produkálni?

Az előzően kifejtettek szerint kétségtelen, hogy a terhelő bizonyítás a vádlónak az érdeke s feladata, de egyidejüleg köteles a közvádat képviselő kir. ügyész a tiszta igazság lehető kiderítésére is súlyt helyezni, azonban ez az elfogúlatlan álláspont a fő- s a pótmagánvádlótól alig remélhető, ezért a vádló szempontjából a bűnügyet tekintve, mindig előfordulhatnak oly tények, amelyek kizárólag a vádlott érdekeit szolgálják, tehát csakis általa és nem pedig a magánvádló részéről is, érvényesítendők.

A büntető perrend a bizonyítás terhének alaki megoszlását szabályként fel nem állította, sőt a 9. §-ban kifejezetten kötelezővé tette az eljáró összes hatóságoknak és hatósági közegeknek azt, hogy nemcsak a terhelő s a súlyosító, de az enyhítő s a mentő körülményeket figyelembe vegyék. A felek jogainak biztosítására szól az előkészítő eljárásban a Bp. 133. §-a, a vádirat utáni eljárásban pedig a Bp. 285. §-a, amely szakaszokban foglalt rendelkezések szerint a terhelt által hivatkozott tények és bizonyítékok megállapítandók s beszerzendők, sőt a főtárgyalás elnöke a főtárgyalás előkészítése szempontjából a fogva lévő vádlottat köteles kihallgatni s a szabadlábon lévő vádlottat is esetleg megidézni és kihallgatni arra nézve, hogy nem-e kíván új bizonyítékokat megjelölni.

A beszámítást kizáró ok utáni kutatás akkor, amidőn a terhelt ilyesmivel nem védekezik, úgy a nyomozó közeg, mint a vizsgálóbíró, valamint az ítélőbíróság részéről felesleges túlbuzgóság volna és téves eljárás volna az, ha a vádlotthoz megfelelő indok nélkül hivatalból ama kérdés intéztetnék, hogy ő józan volt-e a cselekménye elkövetése idejében, mert az ily védelmet a vádlott tartozik előterjeszteni s ha ez a védelem a vádlottat terheli, ez esetben ő köteles arra is, hogy e védelmének igazolására a bizonyítékait is megjelölje.

Ez a következtetés folyik a bűnper lényegéből, mert a bűnvádi eljárásban sokszor fenforoghatnak oly tények, amelyek a beszámíthatlanság jogcímén csakis a mentő bizonyítás körébe tartoznak, hogy pedig a büntető perrend szabályai a bizonyítási teher megoszlását nem zárják ki, emellett szólnak a Bp. 101. §. és 262. §-ban foglalt ama rendelkezések, hogy a nyomozás megszüntetéséhez a beszámíthatóság hiánya nem lett a törvényben jogalapúl felvéve, továbbá, hogy a vádtanács egyes megjelölt kivételes esetektől eltekintve, beszámítást kizáró okból megszüntető végzést nem hozhat és hogy a bizonyítékok kiegészítése esetében a Bp. 288. és 393. §-ainak kifejezett rendelkezései szerint a főtárgyalás előtt beszerzendő bizonyítékokat és a bizonyítani kívánt tényeket *a felek* tüzetesen megjelölni tartoznak.

Ezek szerint az esetleges kételyek elosztása végett perrendi jogszabályként megállapítható az, hogy a hivatalból való bizonyítási rendszer dacára, a beszámíthatlanságra alapított mentő bizonyítás a vádlottat terheli, aki ebbeli bizonyítékait előterjeszteni tartozik és a bizonyítékokat csakis ez alapon veszik fel.

Ujfalussy Béla.

A jogakadémiai kérdéshez.

Concha Győző egyetemi tanár úrnak a *Jogállam* legutóbbi számában megjelent cikke a jogakadémiai tanárok egyetemi magántanári habilitációjáról, már csak magának a cikkírónak a magyar jogi tudományosságban méltán előkelő tekintélyénél fogva is, újból felszínre hozta a jogakadémiák kérdését, amely témáról a kultuszminisztériumban Balogh Jenő államtitkársága idején tartott ankét, majd a Felsőoktatásügyi Egyesületnek az új egyetemek felállításával kapcsolatos kérdések megvitatása végett rendezett ülései során esett legutoljára a nagyobb nyilvánosságnak is tudomására jöhetett szó. Jelenleg az egyetemi jogi karok foglalkoznak a közoktatásügyi miniszter felhívása folytán a jogi oktatás reformjával s elaborátumaikban szintén napirendre hozzák a jogakadémiák likvidációjának problémáját. Igy a kolozsvári egyetem jogi kara szerint is ma már, mikor az új egyetemek is felállíttattak, a jogakadémiák elvesztették létjogukat, úgy hogy «az az államférfi és kultúrpolitikus, aki keresztülvinné a jogakadémiák — úgy az államiak, mint a felekezetiek — megszüntetését . . . ma már igen jótékony reformot létesítene főiskolai jogi oktatásunk terén».

A magam részéről azonban most csak a kérdés azon részletéhez próbálok hozzászólani, amelyet épen Concha Győző egyetemi tanár úr érintett s ez a jogakadémiai tanárok kvalifikációjának kérdése. Mert igen helyesen fejtette ki Concha tanár úr, hogy e tekintetben egyes jogakadémiákon «nagy bajok vannak» és csak sajnálni lehet, hogy fölszólalása egyedül a politikai napilapokban keltett egyéb megfontolásoktól vezetett visszhangot s nem a jogi szaksajtó hasábjain is.

Miben állanak tehát e bajok? Abban, hogy az állami és a felekezeti akadémiákon is rendes tanárrá csak az nevezhető ki, illetőleg választható meg, aki az egyetemi magántanári habilitáció birtokában van. Ennek azután in praxi az a következménye, hogy az akadémiai katedrák üresedés esetén csak a legritkább esetben töltetnek be rendes tanárral egyszerűen azért, mert a pályázók között habilitált egyén nincs is. Hiszen aki valamely jogi pályán mint ügyvéd, bíró, minisztériumi hivatalnok működve ezen hivatalos elfoglaltsága mellett is időt tudott szakítani olymérvű tudományos munkálkodásra, ami a habilitációnak előfeltétele, az kétszer is meggondolja, hogy elmenjen-e valamelyik vidéki kisvárosba jogtanárnak a VII. fizetési osztályba, minthogy a ranglétra ezen fokát azok a nem hivatásos tanárok, akik a habilitációt megszerezték, a maguk pályáján rendszerint már úgyis elérték vagy igen hamar elérendik, minthogy ezt a magas kvalifikációt az előlépéseknél és kinevezéseknél a tapasztalat szerint mindig méltányolni szokták az illetékes fórumok. Mutatis mutandis ugyanez áll az ügyvéd-magántanárokra. Habilitált pályázó tehát a jogakadémiai pályázatoknál annál is inkább fehér holló, mert a nem hivatásos tanár magántanárok legtöbbször fővárosiak, akik — hogy egyéb, különben nem egyszer nagyon is fontos imponderabile-ről ne is szóljunk — már csak azért sem mennek el valamely vidéki akadémiára a VII. fizetési osztályba, mert hisz a vidéki VII. osztálynál a budapestin tudvalevőleg jóval több a pótlék — s a magasabb lakbér folytán — s ezt a csekély vízsgadíjjutalék épen nem ellensúlyozza. Könnyen érthető tehát a jogakadémiai pályázatoknak a magántanár-konkurrensek tekintetében mutatkozó meddősége. Legfeljebb az fordult elő, hogy egyes akadémiák, mint az új egyetemek szervezése előtt Debreczen, Pozsony, továbbá Kassa jutottak magántanár-pályázókhoz, de ezek is olyan jogakadémiai tanárok voltak, akik addig már kisebb városok akadémiáján működtek s így kinevezteteésük lényegében csak áthelyezés volt.

Marad hát, hogy a katedra rendkívüli tanárral töltessék be. Ez nem is volna baj, ha a rendkívüli tanári kvalifikáció nem volna oly igen alacsonyra szabva, hogy t. i. a rendkívüli tanársághoz már a doktorátus is elegendő, vagyis oly kvalifikáció, ami az 1912 : VII. tc. szerint már az ügyvédjelöltséghez és a joggyakornoksághoz is szükséges! Ez bizonnyal tarthatatlan állapot. Igaz ugyan, hogy a magyar jogi tudomány így is nagyon sok kitűnő tudóst köszönhet az akadémiáknak, vérbeli tudósokat, akik olyanokból lettek, kik mint csak doktorok nyertek katedrát. A négy egyetem tanárai túlnyomó részben ilyenekből kerültek ki, — oly körülmény ez, mely már magában is jelentősen szól a jogakadémiák létjoga mellett. Talán a szubjektivitás vádja nélkül tehetek pl. említést arról, hogy a kecskeméti jogakadémián, amelyen működni szerencsém van, a hazai jogtudomány oly későbbi kitűnőségei működtek pályájuk elején nem egyéb, csak a tudori minősítés birtokában, mint Magyary Géza, Helle Károly, az oly korán elköltözött Jászi Viktor, Kiss Albert, Tegze Gyula, Pázmány Zoltán egyetemi tanárok. Pedig csak azokat soroltam fel, kik megmaradtak a jogtanári pályán s nem szóltam azokról, kik a katedrát a bírói s a minisztériumi pályával cserélték fel s értek el ott igen előkelő pozíciókat. Bizonyára nincsen ez máskép más jogakadémiákkal sem. Mindemellett, bármennyire büszkén vallják és vallhatják is magukat e jogakadémiák fentartói az egyetemi professzori succrescentia szülőinek s mi, jogakadémiai tanárok eme kitűnőségeknek a katedrán örököseinek, be kell ismerni, hogy a rendkívüli tanári kvalifikáció alacsony volta sok visszásságnak lett eredményezője. Ezek közül kettőre mutatok rá, mint legfontosabbra. Az egyik, hogy ilyetén módon vidéki befolyásos körök pártfogoltjai, akik doktorok voltak ugyan, — hisz ki nem az? — de a jogtudományok művelése iránti hajlandóságnak még csak legcsekélyebb jelét sem adták, egészen jogszerűleg ültek be a katedrákba, — a másik, hogy akárhányszor egészen fiatal, 22—23 éves ifjak lettek tanáraivá és vizsgáztatóivá oly joghallgatóknak, akikkel egy év előtt még ugyanazt az iskolapadot ülték. Mi volna hát a teendő az e tekintetben fennálló bajok megszüntetése céljából?

Lehet, hogy tévedek, de részemről e baj arkánumának megtalálását nem is tartom túlságosan nehéznek. Nem kell egyebet tenni, mint az akadémiai rendkívüli tanárság kvalifikációjául az ügyvédi, bírói, illetve az egységes bírói és ügyvédi vizsga letételét kötni ki. Bármennyire különbözők is a jogakadémiák fentartói (állam, vallásalap, kath. főpapok, ref. és ev. egyházi hatóságok), szervezeti szabályaik ily átalakítása, ha azt a kormány sürgetné, nagy nehézséggel nem járna. Hisz az, hogy rendes tanári kvalifikációul az egyetemi habilitációt kívánják meg, szintén csak az 1890-es évek végén ment át, de ekkor azután igen hamarosan az összes akadémiák szervezeti szabályaiba. Eladdig magántanári habilitáció nélkül is lehetett valaki jogakadémiai rendes tanár és közöttük volt is nem egy olyan, akinek a főiskolai jogi oktatás csak köszönettel tartozik.

Nézetem szerint tehát a jogakadémiai rendkívüli tanárságra nem a doktorátus, hanem az ügyvédi, bírói, illetőleg az egységes bírói és ügyvédi vizsga kellene, hogy minősítsen. Koncedálom, hogy ez sem teljes orvosszer, hogy letehette valaki e vizsgát s mégsem lesz belőle jó jogtanár, mégsem tud annyit, hogy belőle másoknak is adhatna, másokat is oktathatna. De ha bíró lehet, aki ítél elevenek és holtak felett, mért ne lehetne jogtanár is, aki csak az alap- vagy legföljebb az államvizsgázók felett mond bírálatot. És tudásának summája mégis csak összehasonlíthatatlanul több, mint a sokszor bizony csak pár heti szanatóriumozáscsinálta doktoroké. Megfelelő volna az említett vizsgák előzetes letételének megkövetelése továbbá még azért is, mert e vizsgálatokhoz, ha de jure nem is, azonban de facto bizonyos korhatárt követelnek meg. A doktorátus után még kimutatandó háromévi gyakorlaton s magán a vizsgán aki átesik, minimo calculo 25—26 éves, sőt ha a tanársághoz megkívánnnák még az utólagos kétévi gyakorlatot is, 27—28 esztendős lenne. Tehát preveniáltatnék az iskola porát alig lerázott ifjaknak egyenesen a tanszékre jutása.

Mindez elmondottak természetesen csak az esetre szólnak, ha a jogakadémiák a jogi oktatás oly régóta vajudó végleges reformja után is meghagyatnának. Az, hogy maguknak e főiskoláknak is a megszüntetése kívánatos-e, más kérdés.

Dr. Kováts Andor.

Perköltségre leszállított perben van-e helye fellebbezésnek járásbíróság ítélete ellen?

Az új polgári perrendtartásnak a pertárgy értékének meghatározására s különösen a fellebbvitel szempontjából jelentőséggel bíró értéknek (Pp. 476., 513., 521., 525., 545. és 555. §-ok) megállapítására vonatkozó rendelkezéseinek értelmezése körül a gyakorlatban ellentétes nézetek és ezek nyomán már eddig is oly határozatok keletkeztek, amelyek helyességéhez alapos kétség fér. Így legutóbb f. évi március hó 4-én kelt 31. P. 1071. 1915. számú végzésében a budapesti kir. törvényszék abban a rendkívül gyakran előforduló és így igen nagyfontosságú kérdésben foglalt állást, hogy a járásbíróság ítélete ellen van-e helye a fellebbezésnek abban az esetben, ha a felperes keresetét az ítélet hozatala előtt a perköltségekre szállította le.

A budapesti kir. törvényszék ezt a kérdést tagadólag döntötte el, amennyiben az itt említett esetben alperesnek a perköltség túlmagas összegben (78 K 90 f) történt megállapítását sérelmező fellebbezését hivatalból visszautasította, «mert a Pp. 476. §-ának 3. bekezdése értelmében a követelés leszállítása esetében, mint ahogy ez a jelen perben is történt, a leszállítás után fenmaradó érték az irányadó. Minthogy a pertárgy értékének megállapítása a Pp. most hivatkozott rendelkezése szerint az 5—8. §-ok értelmében történik, a 8. §. szerint pedig a keresetlevél beadása napján fennállott értéket kell alapul venni, ehhez képest a jelen per tárgyának értéke a leszállítás után az lesz, ami a kereset beadása napján fennállott értékből a leszállítás után fenmarad. Igaz ugyan, hogy a Pp. 476. §-ának 3. bekezdése értelmében a járulékok, ha magukban véve 50 K értéket meghaladnak, az érték megállapításánál figyelembe veendők, ez azonban a fent kifejtetteknél fogva csak a kereset beadásakor már fennállott járulékokra vonatkozik és nem a csak később felmerült jelen perbeli költségekre. Minthogy pedig jelen per tárgyának ekként számítandó értéke az 50 K-át meg nem haladja s ez a per nem olyan, amelyben hozott ítélet ellen a Pp. 476. §-ának 2. bekezdése értelmében az értékre való tekintet nélkül lenne helye a fellebbezésnek, a fellebbezést vissza kellett utasítani».

A jogérzet és a gyakorlati szempont, amelyet pedig egy ilyen eminenter praktikus kérdésben fokozott mértékben kell figyelembe venni, a leghatározottabban ellentmond a törvény ilyetén értelmezésének, amely azt vonja maga után, hogy bármilyen nagy értékű tárggyal bíró perben is, a keresetnek a költségekre leszállítása esetén, a félnek egyetlen egy perorvoslati fórumhoz sem lehet fordulnia, pedig (különösen kikötés alapján vagy értékre tekintet nélkül a járásbíróság hatáskörébe tartozó perekben) igen gyakran több ezer koronára rúgó perköltségről, tehát olyan tetemes vagyoni érdekről lesz szó, amelyet a perorvoslatok terén egyébként a hozzá legközelebb álló német és különösen osztrák perrendeknél jóval bővebb kezű új perrendtartásunk más esetekben kétfokú fellebbvitel megengedésével is honorál. Ez a megfontolás oly nagy súllyal esik a latba, hogy még akkor is, ha törvény rendelkezései kényszerítőleg utalnának ilyen értelmezésre, ennek ellenére az említett szempont érvényesítésére kellene törekedni azon helyes törvénymagyarázati elv követelésével, hogy amennyiben a törvény szövege erre nézve kétséget hagy fen, in dubio a jogorvoslat megengedhetősége mellett kell állást foglalni.

De nézetem szerint a Pp. rendelkezéseit nemcsak hogy nem kell, de sőt nem is lehet a hivatkozott végzés indoklásában foglalt módon értelmezni. Az indokolás azon sarkal, hogy a perköltség 50 koronát meghaladó *járulék* (476. §. 3. bek.) ugyan, de azért nem vehető figyelembe, mert a keresetlevél beadása napján (8. §. 1. bek.) még nem állott fen. Ha egyelőre egészen kikapcsoljuk is azt a kérdést, hogy a folyó per költsége tekinthető-e egyáltalában járuléknak, a Pp. 8. §. 2. bekezdéséből minden kétséget kizárólag következik, hogy a Pp. ismerte műértelemben vett járuléknak csak a «*főkövetelés mellett járulékként követelt haszon, kár és költség*» *értendő.* Már pedig ilyen értelemben vett járulékról itt szó sincsen, mert a per a leszállítás után már egyedül csak a perköltségre nézve folyik, más főkövetelés — amely *mellett* a perköltség járulék lehetne, a perben nincsen, éppen mert *most már maga a perköltség iránti követelés a perbeli (egyedüli) főkövetelés, amely a per tárgyát képezvén,*

ha az ekként tekintett pertárgy értéke, mint a jelen esetben is, 50 koronát meghalad, a járásbíróság ítélete ellen a 476. §. szerint fellebbezésnek van helye. A törvényszéknek tehát nem lett volna szabad a fellebbezést visszautasítani.

Ez a felfogás egyébként nem új; a S. E. alapján hozott döntésekben ismételten kifejezésre jutott (Kolozsvári tábla 1895. I. G. 3. Térfi II. 572; Budapesti tábla 1899. I. G. 244. Térfi IV. 201. és különösen Curia 1900. I. 218. Fabiny V. 405). Az itt felsorolt határozatok nyomán is vitás lehetett ugyan az a bennünket most közvetlenül nem érdeklő, kérdés, hogy a kereseti követelésnek kamatokra és perköltségre való leszállítása esetén a kamatkövetelés egyedül avagy a perköltséggel együtt képezi-e a per tárgyát, de afelől nem volt kétség, hogy ha a kereset csak a perköltségekre szállíttatott le, a pertárgy értékének meghatározására a felülvizsgálat (tehát általában a fellebbvitel) szempontjából a perköltség mennyisége az irányadó.

A kérdés most már csak az, hogy van-e elfogadható ok arra, hogy a S. E. alapján kifejlődött ezen gyakorlattól, amely az élet követelményeinek mindenképen megfelel, bíróságaink eltérjenek. Erre csak akkor volna ok, ha a Pp. a sommás eljárással szemben a fellebbvitel megengedhetősége szempontjából szűkkeblűbb álláspontra helyezkednék és olyan rendelkezést tartalmazna, amely az eddigi gyakorlat fentartását most már kizárná. Ilyen rendelkezése azonban a Pp.-nek nemcsak hogy nincsen, hanem amennyiben a S. E. idevágó szabályaitól eltérő szabályokat tartalmaz, ezeknek éppen az a tendenciájuk, hogy a fellebbvitel lehetőségét tágítsák, amit éppen a Pp. 476. §-ának 3. bek. igazol leginkább, midőn előírja, hogy a járulékok, ha 50 koronát meghaladnak, figyelembe veendők, «mert nem indokolt, hogy a jelentékeny összegű követelés elvonassék a fellebbvitel alól, csak azért, mert más követeléssel együtt annak járulékaként érvényesítik, holott önálló érvényesítés esetén van felelbbvitelnek helye». (Indokolás.)

A törvényszéket az vezette félre, hogy a Pp. 476. §-ának 3. bekezdése értelmében az érték megállapításánál alkalmazandó 8. §. 1. bek. szerint a *keresetlevél beadása napján* fennállott értéket kell alapul venni. Ezen szabály alól azonban épen a Pp. ugyanazon §-a tesz kivételt amennyiben «a követelés leszállítása esetében a leszállítás után fenmaradó érték az irányadó». A törvény tehát maga is föltételezi, hogy a követelés leszállítása után bizonyos érték még fenmaradjon, ami természetes is, mert fogalmi képtelenség az olyan követelésleszállítás, amelynél a leszállítás után semmi sem marad fen: ez egyszerűen nem leszállítás. Ha tehát a törvény határozottan ebből indul ki, akkor a keresetnek a perköltségekre való leszállítása esetén a fenmaradó érték alatt éppen a perköltség összegét kell érteni, mint amely a pernek egyedüli tárgya. A törvényszék végzésében mégis az ellenkező felfogás nyilatkozik meg, mert az indokolás szerint «a perköltségekre leszállított perben a pertárgy értéke az lesz, ami a kereset beadása napján fennállott értékből a leszállítás után fenmaradt», *ez pedig szükségképen* = 0. Azon egyszerű, mert igaz, felismeréssel szemben, hogy a keresetnek a perköltségekre leszállítása után a perköltség a per egyedüli tárgya és így a perköltség összege adja a pertárgy értékét, ez a magyarázat, mely a pertárgy értékét mathematikai kifejezéssel élve, *zéróra redukálja,* a végzésben elfoglalt álláspont helyességét nem erősítheti, hanem nézetem szerint ugyancsak «leszállítja».

Hogy az eddigi gyakorlat mennyire helyes, azt a német példa is mutatja. A német Z. P. O. 4. §-ának 1. bek. ugyanis majdnem szószerint egyezik a Pp. 8. §-ának 1. és 2. bekezdéseivel, vagyis az érték megállapításánál itt is a *keresetlevél beadásának időpontja* irányadó és a német gyakorlat mégis ugyanazon álláspontot foglalja el, mint a mi eddigi gyakorlatunk, vagyis nem zárkózik el azon elemi igazság felismerése elől, hogy: «wenn der Hauptanspruch zur Erledigung gebracht ist, so erlangt der Anspruch auf Nebenforderungen für die Dauer des weiteren Prozesses den Charakter einer selbständigen Forderung». (Entsch. des Rg. in Zivilsachen Bd. IX. 414., X. 345. stb.) És: «Wenn die Hauptsache erledigt wird, gelten die bis zu dieser Erledigung erwachsenen Kosten als der demnächstige Streitwert» (Jur. Wochenschrift 97,132[4].)

Az én nézetem szerint már az eddig kifejtettek is kétséget kizárólag mutatják az említett végzés tarthatatlanságát. Megjegyzendő azonban, hogy még azon esetben is, ha — bár teljesen helytelenül — a keresetnek a perköltségekre való leszállításakor is *járuléknak* tekintjük a perköltséget, — ha ez 50 koronát meghalad, a fellebbezés megengedhetősége szempontjából tekintetbe jön. Messze vezetne és az egész járulékkérdést napirendre hozná, ha ezen utóbbi nézetem indokolásával itt behatóan foglalkoznék. Erre itt annál kevésbé van szükség, mert részben már beláttuk, részben pedig most kezdik általánosnak elismerni, hogy az *elsőbirósági ítéletben megállapított perköltségeket a fellebbvitel szempontjából* bizonyos korlátok között és feltételek mellett ugyan, de *figyelembe kell venni.* Hogy aztán ezen helyes felismerés nyomán hogyan konstruálunk, az már másodrendű kérdés: vajjon úgy-e, ami a jelen esetre pl. szintén talál, hogy a fellebbvitel kérdésében relevans értékre döntő időpontul nem a keresetlevél, hanem a fellebbviteli beadvány beadásának időpontját tekintjük, amint ezt a németek teszik, avagy másként. A Z. P. O. 546. §-ának 2. bekezdése, ugyanúgy mint a mi perrendünk, az értékmegállapítás általános szabályait jelöli meg olyanok gyanánt, amelyek a felebbvitel szempontjából fontos érték megállapításánál nemcsak *megfelelően*, hanem minden változtatás nélkül irányadók. A német gyakorlat mindazonáltal nem habozott kijelenteni, hogy a törvény határozott szóhangzása ellenére itt az érték megállapítására vonatkozó általános szabályoknak legfeljebb «*megfelelő*» alkalmazásáról lehet szó. Nem vonom kétségbe, hogy a német Z. P. O.-nak a fellebbvitelt a magyar Pp.-től eltérően szabályozó rendelkezései folytán vitatni lehet, hogy ez a most ismertetett álláspont megfelel-e a mi törvényünknek, de Pp. kommentátorai közül is ezt vallja Kovács Marcel — ugyan indokolás nélkül. A járulék kérdése különben a Jogtudományi Közlöny hasábjain épen most áll megvitatás alatt és Antalfi legújabban megjelent figyelemreméltó megjegyzéseiben elfogadható indokolását is megkísérli annak a nézetnek, hogy a folyó per költsége a fellebbvitel szempontjából tekintetbe veendő járulék.

Ha tehát az említettek szerint téves végzés még akkor sem indokolható meg helyesen, ha osztjuk is azt a helytelen felfogást, amely a perköltséget a jelen esetben is járuléknak minősíti, még csak azt a kérdést lehet felvetni: vajjon a Pp. szellemében járt-e el a törvényszék, a Pp.-ben megnyilvánult vagy legalább is intencióinak megfelelő legislativ politikai megfontolás vezette-e akkor, midőn a perköltség kérdésében még a fellebbezést sem engedte meg. Nézetem szerint erre a kérdésre is tagadóan kell válaszolni. Annyi ugyan kétségtelen, hogy a perrendtartás — 521. §-ából kitetszőleg — csak a perköltség kérdésében *felülvizsgálatot* nem enged, de nincsen egyetlen olyan rendelkezése sem a Pp.-nek, amelyből az tünnék ki, hogy a perköltség kérdésében a *fellebbezést* is kizárni vagyis a perorvoslatot általában megvonni kívánta volna. Sőt ellenkezőleg a járulékoknak a felebbvitelnél jelentős érték meghatározásánál való figyelembe vételére vonatkozó rendelkezéséből (Pp. 476. §. 3. bek.), de különösen az 513. §. első bekezdéséből arra lehet következtetni, hogy a perköltség kérdésében való fellebbezést nem akarta korlátozni. Ebben a §-ban ugyanis a Pp. kifejezetten elismeri annak a lehetőségét, hogy egyedül a perköltség kérdésében fellebbezéssel lehet élni, csupán az elintézési mód nem a szóbeli tárgyalás ilyenkor, hanem nyilvános előadás. Igaz ugyan, hogy a törvényhozó ebben a §-ban hihetőleg azon esetekre gondolt, midőn a fellebbezés anélkül szorítkozik a perköltségre, hogy a kereseti követelés erre le volna szállítva, de az a vagyoni érdek, amelyet a törvény a fellebbezés megengedésével az 513. §-ban jutalmazni kívánt, nem változik akkor sem, ha a felek valamelyike a kereseti követelésnek a perköltségekre való leszállítása esetében kíván a perköltség tekintetében fellebbezéssel élni. Ha pedig a vagyoni érdek nem változik, akkor a ráció ugyanazonossága követeli az azonos elbánást.

Dr Fabinyi Tihamér.

Valamely a Vn. szerint le nem foglalható dolog lefoglalása esetén indítható-e végrehajtás hatálytalanítása iránt kereset?

Tényállás: Felperes a kir. járásbíróságnál végrehajtás hatálytalanítása iránt indított keresetet, kérte annak megállapítását, hogy a . . . kir. járásbíróság által . . . sz. a. foganatosított letiltás, mint jogcselekmény hatállyal nem bír, a részre megítélt havi járadék le nem tiltható és e károsszegből alperes kielégítést nem nyerhet.

A kir. járásbíróság a keresetnek helyet adott, a letiltást felperessel szemben érvénytelennek mondotta ki és a letiltott követelést a bírói zár alól feloldotta, lényegében azzal az indokolással, hogy elvileg nem tartja a bíróság kizártnak, hogy a hatálytalan zálogszerzést addig míg a zálogjog fenáll, a végrehajtást szenvedő arra tekintet nélkül, hogy a végrehajtási eljárásban előterjesztéssel élni elmulasztotta, perrel megtámadhassa. A jogcselekménynek ez a megtámadása a Vn. elveiben nyer anyagi jogi támpontot és mint anyagi jog független az eljárási szabály rendelkezésétől. A kir. törvényszék ezt az ítéletet, anélkül, hogy a kereshetőség kérdését vizsgálat tárgyává tette volna, tisztán érdemi indokolással megváltoztatta és felperest keresetével elutasította.

Nézetem szerint mindkét bíróság túllépte a hatáskörét akkor, midőn a kereset érdemi elbírálásába bocsátkozott. Imling szerint ugyan, és ezt a nézetet a magam részéről is mindenben osztom, a Vn. 2. §-ában felsorolt ingóságoknak a tilalom ellenére történt lefoglalása minden esetben semmis és ennek a semmisségnek a konzekvenciáját a végrehajtási eljárás bármely stádiumában le kell vonni, mindaddig míg azt harmadik személy jóhiszeműen szerzett joga megakadályozza. Ennélfogva a kiküldöttnek ezeket az ingóságokat még a végrehajtást szenvedő beleegyezésével sem szabad összeírnia, ha a lefoglalás mindamellett megtörtént, a végrehajtást elrendelő bíróság köteles azt megsemmisíteni, még pedig nemcsak a foglalás cselekménye ellen használt előterjesztés következtében, hanem ilyennek hiányában, vagy azt be nem várva akkor is, mikor a kiküldött a foglalásról felvett jegyzőkönyvet bemutatja. Sőt a bíróság a foglalás törvény szerinti semmisségét kimondhatja utóbb is, akár saját kezdeményezésére, akár a felek részéről (kérelem útján) történt figyelmeztetés következtében, mindaddig míg a kiküldött az illető dolgot árverés után a vevő birtokába nem adta, mert akkor már a dolog a vevő feltétlen tulajdona.[1]

Ebből a nézetből azonban legkevésbbé sem lehet arra következtetni, hogy a foglalás hatálytalanítása iránt keresetet lehet indítani.

A végrehajtási viszony egy, a perviszonyhoz hasonló közviszony, egyrészt a végrehajtató és az állam, másrészt a végrehajtást szenvedő és az állam között.[2] Tartalma az az állam által önmaga ellen adott jog, mely szerint az egyes az államtól követelheti, hogy akkor, ha ennek feltételei fenforognak, utóbbi az egyes magánjogának kikényszerítéséhez jogsegélyt nyujtson, vagyis más szóval a jogvédelmi igény egy sajátlagos formája. A végrehajtási jog épen úgy, mint a kereseti jog, egy az állam által önmaga ellen az egyes számára adott jog. A végrehajtási jog érvényesítése — épen úgy, mint a kereseti jog a perviszonyt, — szintén egy önálló közjogi viszonyt,[3] a végrehajtási viszonyt hozza létre. Ennek a közjogi viszonynak a keletkezésére, lefolyására és megszünésére vonatkozó szabályokat a végrehajtási eljárás szabályozza. A végrehajtási eljárás tehát épen úgy, mint a perrendtartás szintén tartalmaz anyagi jogi rendelkezéseket, melyek, épen úgy, mint a perjog anyagi rendelkezései, anyagi közjogi (igazságügyi jogi) szabályok.

Az állam tehát az egyesnek önmaga ellen bizonyos jogosultságot ad arra, hogy az egyes követelhesse az államtól, hogy magánjogát kényszerúton érvényesítse, az egyesnek ezt a jogát azonban bizonyos korlátok közé szorítja, így magasabb állampolitikai szempontból, abból a szempontból, hogy magasabb állami érdek, hogy az önállóan létképes exisztenciák száma az államban túlságosan meg ne fogyjon, meghatározott körülmények között az adós bizonyos dolgait kiveszi a végrehajtás alól. Ez a korlát egy anyagi közjog (igazságügyi jog) érvényesülésének a korlátja, tehát szintén anyagi, de egyúttal közjogi szabály. Ennek a szabálynak az azáltal megsértése, hogy valamely le nem foglalható dolgot mégis lefoglalnak, egy anyagi közjogi szabály megsértése. Már pedig a végrehajtási eljárás, mint láttuk az igazságügyi jog egy önálló része, mely a hitelező egy egészen önálló jogának, a végrehajtási jognak keletkezését, érvényesítését, ez érvényesítés lefolyását és magának a végrehajtási jog elenyészésének szabályait tartalmazza, következőleg az a kérdés, hogy van-e a hitelezőnek végrehajtási joga, helyesen lett-e ez érvényesítve stb. csak ennek az eljárásnak a keretén belül oldható meg, az itt keletkezett jogsérelmek elhárítására a végrehajtási eljárás épen ezért külön önálló jogorvoslati rendszert is ismer.[4] Ha valamely dolgot annak dacára foglaltak le, hogy a végrehajtási törvény szerint ez a dolog a végrehajtás alól ki van véve, végeredményében az történt, hogy a hitelező egy (legalább ez idő szerint) nem létező végrehajtási joga érvényesült, vagyis a hitelező egy nem létező jogát érvényesítette az állammal szemben, az állam a hitelezőnek jogsegélyt nyujtott, annak ellenére, hogy e jogsegély ily irányban megadásának feltételei nem forogtak fen. A kifejtettekből azonban kényszerítő erővel folyik, hogy az, volt-e a hitelezőnek ehez a jogsegélyhez joga és mily mértékben, csak magának a végrehajtási eljárásnak keretében oldható meg, hiszen ez a probléma képezi magának az egész végrehajtási viszonynak a tartalmát. Ha már most megengednők, hogy valamely végrehajtási aktus jogszerűsége a végrehajtási jog szempontjából, polgári per tárgyává tétessék, akkor azt kellene elismernünk, hogy a végrehajtási jog és a kereseti jog végeredményében egy és ugyanaz. Nem hiszem ugyanis, hogy ma még bárki is azt állítaná, hogy egy közjogi viszony polgári perbe vihető lenne, ez a polgári per amaz alaptételének feladását jelentené, hogy létrejöttéhez egy perbe vitt magánjog szükséges, ma már alig lenne pedig vitatható, hogy minden keresetnek valamely magánjog fenállását legalább állítania kell. A végrehajtás hatálytalanítása iránt beadott kereset azonban nem valamely magánjog fenállását vitatja, hanem azt, hogy a hitelező jogvédelmet talált dacára annak, hogy ennek a jogvédelemnek a végrehajtási eljárásban írott feltételei nem forognak fen, mi által nem az adós valamely magánjogát sértették meg, hanem egy közjogi szabályt. Az adós az alapon, hogy a foglalást a V. E. tiltó rendelkezése ellenére foganatosították, magánjogának megsértését, már csak azért sem panaszolhatja, mert a le nem foglalhatóság, mint kifejtettük, nem magánjogi szabályon alapul.[5]

A mondottakból következik az is, hogy az, hogy a foglalás a Vn. tiltó szabálya ellenére történt, akkor, midőn ez a foglalás a tárgyak elárverezése folytán már megszünt, többé nem érvényesíthető, különösen nem indíthat a végrehajtást szenvedett a végrehajtató ellen az árverésen befolyt vételár iránt keresetet. Ezt ugyanis a végrehajtató nem valamely a végrehajtási viszonyból folyó joga, hanem magánjoga alapján tartja hatalmában,[6] tehát ez csak az alapon perelhető el, hogy *ez a magánjog* nincsen meg.[7]

Amellett, hogy foglalás hatálytalanítása iránt a szóban forgó alapon nem lehet keresetet indítani egyébként az is bizonyít, hogy a VT. azokat az eseteket, midőn valamely végrehajtási cselekmény folytán kereset indítható taxative sorolja fel. Ilyen keresetek a Ppé. 39. §-ában írott végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránt inditott keresetek, ezeknek a kereseteknek a feltételeit a törvény kimerítően körülírja, de e feltételek között a szóban forgó esetet hiába keressük, ellenkezőleg e feltételek vizsgálatánál arra az eredményre fogunk jutni, hogy e keresetek alapja mindig az, hogy a végrehajtatónak a végrehajtási jogával párhuzamos *magánjoga* szünt meg, stb.,

[1] Imling: Vn. 8. l.

[2] L. Hellwig: Klagrecht und Klagmöglichkeit. 16. s köv. l., Hellwig: Anspruch u. Klagrecht. 491. l., Magyary: Magyar polgári perjog. 22. l., Tóth: Polgári törvénykezési jog. 466. l., Goldschmidt: Ungerechtfertigter Vollstrechungsbetrieb. Vorwort. Minden olyan kísérlet, mely a végrehajtási jogban egy a végrehajtást szenvedett ellen, vagy ez és az állam ellen irányuló jogot kívánt látni, az újabb irodalomban visszautasításra talált, így Geib: «Rechtsschutzbegehren und Anspruchstätigkeit im deutschen Zivilprozess» című művében kifejtett az a nézet is, mely szerint a végrehajtási igény egyúttal a végrehajtást szenvedett ellen is iranyul.

Az itt kifejtettekre nézve l. még különösen: Fr. Stein: Grundfragen der Zwangsvollstreckung.

[3] «A további eljárás, melyet a polgári pertől világosan el kell határolni, a végrehajtási eljárás.» Magyary: id. m. 22. l. Azt, hogy a végrehajtási eljárás önálló eljárás, már Plósz a Beiträge zur Theorie des Klagrechts c. művében kifejtette. (135. s köv. l.)

[4] Tóth szerint (id. m. 469. l.) a végrehajtási eljárás a felebbviteli fokon valóságos peres eljárás.

[5] A végr. elj. szerint le nem foglalható dolog lefoglalása esetén ez a kifogás peres úton nem érvényesíthető, hanem csak a végr. elj. keretében az ott megadott kifogások és jogorvoslatok által. Entsch. des Rg. in Zivilsachen. 34. k. 97. hat., 40. k. 99. hat. Neue Folge 16. k. 54. hat.

[6] Stein id. m. 90. l.

[7] Stein id. m. 93. l.

vagyis egy olyan körülmény állott be, melynek ellenkezője a végrehajtási jognak nem feltétele és melyet épen ezért a végrehajtási bíró nem is vizsgál. A végrehajtási jognak ugyanis csak egy feltétele van: végrehajtható bírói ítélet, a végrehajtási bíró csak ezt a feltételt vizsgálja. A végrehajtási vizsony létrejöhet akkor is, ha a végrehajtatónak egyáltalán nincsen magánjoga, mely jogvédelemre szorul.[8] Az ez esetben keletkező magánjogi jogtalanság és közjogi jogosság problémájának vizsgálatába most nem mehetünk bele.[9] A hivatkozott perek azt a kérdést döntik el, hogy ez az ítéletben stb. fenállónak megállapított magánjog időközben részben vagy egészben nem enyészett-e el, tehát egy olyan kérdést, melynek magához a végrehajtási joghoz semmi köze sincsen, hanem csak következményében hat arra ki.

A V. E. által ismert másik kereset, az igényper pedig harmadik személyek jogát van hivatva védeni, ennélfogva ennek a pernek a felvetett kérdéshez semmi köze sincsen, mivel azonban a végrehajtási viszony csak a közvetlen felek között hat ki, ennélfogva harmadik személyek önálló jogaikat természetesen mindig érvényesíthetik peres úton, így bizonyos esetekben ily önálló alapon, de sohasem a V. E. tiltó szabályának megsértése alapján azt is érvényesíthetik peres úton, hogy bizonyos dolog vagy követelés nem foglalható le.[10]

Dr. Rosnyay Dávid.

Jogirodalom.

Dr. Löw Lóránt: A bizonyítási teher a polgári törvénykönyv tervezete és a polgári perrendtartás szerint. (Magyar Jogászegyleti Értekezések.)

Hasznos szolgálatot tett a Magyar Jogászegylet, mikor Löw Lóránt fenti című előadását Értekezései sorába felvette és a nagy nyilvánosság elé bocsátotta.

Az értekezés már tárgyánál fogva is érdeklődésre számíthat. A bizonyítási teher kérdése nemcsak az elméletnek, hanem a gyakorlatnak is súlyos problémája, amelynek nehézségét, de egyben fontosságát a jogszolgáltatás gyakorlati munkája nap-nap után érzi.

A szerző nemcsak a kérdés irodalmi és törvényhozási állását ismerteti, nemcsak az eddigi teóriák és megoldási kísérletek kritikáját adja, hanem a probléma miként való megoldása tekintetében maga is állást foglal.

Bevezetőül magának a bizonyítási tehernek kérdését formulázza meg éles, plasztikus beállításban. Utal arra, hogy a bizonyítási teher problémája csak akkor válik aktuálissá, ha valamely döntő tényköriilményt a perben nem sikerült bizonyítani és amikor a bírónak arról kell dönteni, hogy kit érjen a sikertelen bizonyítás joghátránya. Ezt eldönteni azonban csak akkor lehet, ha tudjuk, hogy minden jogi gúny vagy kifogás érvényesítéséhez kinek *mit* kell bizonyítani, azaz a szerző formuláréja szerint: «a jogérvényesítéshez, mely tényköriilmények állítása és bizonyítása szükséges és elégséges. A bizonyítási teher kérdése tehát annyi, mint a bizonyítási tétel kérdése».

A kérdés ilyetén beállítása után az irodalom megoldási kísérleteit teszi vizsgálat tárgyává. Dogmatörténeti áttekintést nyujt, amelyet a római jog három közkeletű tantételéhez: az «actori incumbit probatio», az «affirmenti, non regenti incumbit probatio» és a «probatio incumbit ei, cui præsumptis adversatur» parœmiákhoz rögzít, kifejtvén, hogy az elmélet tanításai jórészt ezen három tétel egyik-másika körül csoportosíthatók és lényegükben magát a problémát alig vitték közelebb a megoldáshoz. Mindezt erős kritikával, az egyes elméletek éles taglalásával és a joggyakorlat elfogadott megállapításaival való ellentétük hatásos kidomborításával mutatja ki a szerző. Szerinte nem tekinthetők sikerültebbnek azon újabb megoldási kísérletek sem, amelyek más alapon, pl. a bizonyítandó tényállításhoz fűződő jogi érdek alapján vélik a bizonyítási teher kérdését megoldandónak. Ezen ú. n. «érdekelmélet» formulázása jut kifejezésre a Pp. 269. §-ának első mondatában is és — úgy érzem — mindenki, akinek ezt a szakaszt a gyakorlatban alkalmaznia kell, egyet fog érteni a szerzővel abban, hogy belőle útbaigazítást csak addig nyer, amíg nincs nehézség, de ahol a nehézség kérdéses, ott a segítség is véget ér.

A szerző az eddigi megoldási kísérletek meddőségét annak tulajdonítja, hogy az elmélet és nagyjában a törvényhozás is arra törekedett, hogy a bizonyítási teher problémáját egy általános formulával oldja meg, amely minden esetre megadja a biztos útbaigazítást. Ám a jog nem vállalkozhat sikeresen arra, hogy «egyetlen általános tétellel rendezze a jogi szabályozás tárgyát tevő vonatkozások összességét», hanem a bizonyítási teher kérdése csak akkor lesz megoldható, ha a törvényhozó minden jogviszonyra külön-külön állapítja meg a bizonyítási tételt, vagy is azt, hogy a jog vagy a kifogás érvényesítéséhez mely tényköriilmények bizonyítása szükséges és elégséges.

Löw Lóránt szerint tehát a bizonyítási teher kérdésének elméletileg megnyugtató és gyakorlatilag használható szabályozása csak detail-munkával és úgy lehetséges, ha minden egyes jogszabály megadja a belőle érvényesíthető követelés és kifogás bizonyítási tételét, érvényesítésük ténybeli feltételeit.

A polgári törvénykönyvtől ezt várja a szerző és utal arra, hogy ezen gondolat gyakorlati megvalósítása a német polgári törvénykönyv hasonló — bár nem igen sikerült — törekvése nyomán a mi tervezetünk előmunkálatainak programmjába is fel van véve.

Befejezésül annak vizsgálatával foglalkozik, hogy a polgári törvénykönyv javaslatának szövege mennyiben valósította meg e programmot és szövegezése olyan-e, amely a bizonyítási tétel pontos megjelölésével a bizonyítási teher kérdését minden esetben megoldja. A javaslat rendelkezései ellen emelhető kifogásokat néhány szakasz beható elemzésével mutatja ki és ahhoz a konkluzióhoz jut, hogy a bizonyítási teher kérdésének szabályozása szempontjából a javaslat szakaszról-szakaszra haladó, beható revizióra szorul.

Löw Lóránt világos és szabatos magyarsággal megírt, nagy eruditióról és főként éles kritikai érzékről tanuskodó értekezése határozott nyeresége jogi irodalmunknak; konkluziói a polgári törvénykönyv megteremtése küszöbén is nagyon megszívlelendők.

Dr. Rapoch Jenő.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A jogi oktatás reformja** oly nagy jelentőségű kérdés, hogy megvitatása még a világháború tüzében sem korai vagy időszerűtlen. Életében és fejlődésében a jog és az igazságszolgáltatás szétszakíthatatlan gyökérszálakkal kapcsolódik a jog tanításába. Emberek a végső biztosítékai az emberi intézményeknek és a joggal foglalkozó szakemberek képzettségétől, tehetségétől és jellemétől függ az igazságügyi intézmények értéke. De magára a jogtanításra is áll az, ami a jogintézményekre, hogy az emberektől: tanároktól és tanulóktól függ a tanítás sikere. Minden oktatási reform tehát csak abban kulminálhat, hogy *a tanárok* megfelelően *tanítsanak* és *a hallgatók tanuljanak.* Hogy ma mindkét feltételben sok a hiány, azt a hozzáértőnek nem kell bizonyítanunk. Érthető tehát, hogy a közoktatásügyi miniszter radikálisan óhajtja orvosolni jogi oktatásunk betegségeit. Egyelőre véleményadásra hívta fel az egyetemeket s ezek közül kettő: a *kolozsvári* és a *debreczeni* már be is terjesztette nyomtatásban megjelent válaszát; amelyet a miniszter kérdéseire adott. Behatóan és részletesen szándékozunk a kérdésekkel és a javaslatokkal foglalkozni, de eleve be kell jelentenünk, hogy az intézményes garanciáktól kevesebbet várunk, mint a közoktatásügyi miniszter kinevezési politikájától, amelynek épen a politikától kell mentesülnie és a diákság szociális problémájának megoldásától.

[8] In der Tat tritt die Unabhängigkeit des Prozessrechts vom Zivilrecht gerade im Vollstreckungsverfahren mit besonderer Deutlichkeit hervor es kann keinem Zweifel unterliegen, dass solange der Vollstreckungstitel besteht, die staatlichen Vollstreckungsbehörden, selbst wenn sie von der materiellen Unrichtigkeit überzeugt sind, dem Vollstreckungsbegehren unweigerlich Folge leisten müssen. Müller: Die Wirksamkeit des Pfändungspfandrecht. S. 12. ugyanígy Stein id. m. 11. l., 16. l.

[9] L. a kérdésre nézve Goldschmidt: Ungerechtfertigter Vollstreckungsbetrieb.

[10] Entscheidungen des Rg. in Zivilsachen. 34. k. 97. hat. és Neue Folge. 16. k. 54. hat.

— **A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából.** I. A fegyelmi bíróság 1566/914. sz. ítéletével az ügyvédségtől való elmozdításra ítélte vádlott ügyvédet következő fegyelmi vétség elkövetése miatt. Panaszos költség és honorárium fejében 200 koronát fizetett le vádlott ügyvéd kezéhez azon célból, hogy részére a m. kir. pénzügyminisztériumnál italmérési engedélyt szerezzen. A megállapodás szerint azon esetben, ha az engedélyt a panaszos meg nem kapná, az ügyvéd a lefizetett összegből 180 koronát azonnal visszafizetni köteles. Panaszos az italmérési engedélyt nem kapta meg, ennek dacára vádlott ügyvéd a fegyelmi ítélet szerint a letétnek és nem előlegnek tekintendő 180 koronát nem fizette vissza. A büntetés kiszabásánál a fegyelmi bíróság súlyosító körülménynek vette panaszlott többszörösen rovott előéletét és azt, hogy hasonló természetű fegyelmi vétségek miatt már két izben el volt mozdítva az ügyvédség gyakorlatától (Ügyvédi Kamarai Közlöny 1915. 5. szám, 8. lap).

II. Írásbeli feddésre ítélte a fegyelmi bíróság vádlott ügyvédet következő indokolással: «Vádlott ügyvéd saját beismerése szerint is a H. alatti levéllel valótlan körülmények előadása mellett és csellel oly okiratok megszerzését célozta, amelyeket épen az okiratokat kiállítóknak érdekei ellen akart felhasználni. A fegyelmi bíróság nem fogadta el mentségül vádlottnak azon védekezését, hogy ő *mint hirlapiró* járt el, mert a fegyelmi bíróság azt tartja, hogyha a gyakorló ügyvéd valamely az ügyvédi gyakorlattal összeférő másnemű mellékfoglalkozást űz, az ügyvédnek kötelességszerüleg óvakodnia kell ezen mellékfoglalkozás körében is olynemű eljárástól, amely az ügyvédi jó erkölccsel ellenkezik és ügyvédi mivoltára árnyat vet. Enyhítő körülménynek vette azt. hogy vádlott ügyvéd egy nagystílű kalandor rábeszélésének áldozata volt és ezért a legenyhébb büntetést alkalmazta». (Ü. K. K, 1915. 4. sz. 8. lap.)

III. «Vádlott egy közhivatali állásnak díjazásért való megszerzésére vállalkozott és ezen vállalkozására alapított igényét *bírói úton is érvényesítette.* Minthogy azonban az ilyen vállalkozás nemcsak a magasabb ügyvédi ethikába, de a közfelfogás szerint is a jó erkölcsökbe ütközik, a vádlottat vétkesnek kimondani és az eset körülményei alapján a rendelkező rész szerint (100 korona pénzbírság) megbüntetni kellett» (Ü. K. K. 1915. 5. sz. 10. lap).

IV. «A helyettesítési költség nem fizetése fegyelmi vétség, de csak akkor, ha maga a kötelezettség kétségtelen akár beismerés folytán, akár bírói ítélet alapján. Ennélfogva panaszlott csakis akkor lenne fegyelmileg büntethető, ha panaszos perelné s perben hozott ítélettel igazolná azt, hogy a panaszlott jogos költségeit nem fizeti meg. A fegyelmi bíróság álláspontja az, hogy helyettes ügyvédi költségek nem fizetése a kari tisztességbe ütközik, de nincs hatásköre arra, hogy magát a jogviszonyt elbírálja, vagyis megállapítsa azt, hogy tartozik-e panaszlott és mennyivel. Ezen előkérdésnek eldöntése a rendes perútra tartozik. Ezen okból ezidőszerint az eljárást mellőzni kellett». (Ü. K. K. 1914. 2. sz. 5. lap.)

— **Nyilatkozat.** A «Jogállam» f. évi 5-ik füzetében dr. Degré Miklós kir. kúriai bíró úr «A B. P. N. kérdésfeltevési rendszeréről» értekezvén, arra utal, hogy az 1911. évi magyar jogászgyűlésen anélkül, hogy e részben konkrét javaslatot előterjesztettem volna, elvileg az esküdtszéki verdikt revizionabilitása mellett foglaltam állást. Az 1914 : XIII. pedig a teljes anyagi jogi revizió lehetővé tétele mellett döntött.

Annál az elutasító álláspontomnál fogva, melyet ezen törvénnyel szemben kezdettől fogva elfoglaltam, félreértések kikerülésére szükségesnek tartom a következőket konstatálni.

Szóban levő jogászgyűlési előadmányom során — miként ez az 1911. évi országos jogászgyűlés irományaiból (Napló, II. kötet, 205—208. lap) ellenőrizhető — minden kétséget kizáró módon és nyomatékosan kifejezésre juttattam abbeli meggyőződésemet, melynél fogva az esküdtbíráskodás lényegének megtagadása nélkül a verdikttel szemben a szakbíróságnak revizionális hatásköre kizárólag kasszatórius tartalmú lehet. Az esküdtek döntésének szakbírósági ítélettel helyettesítésében akkor csakúgy az esküdtbíráskodásnak denaturálását észleltem, amint ezidőszerint teszem. Semmisségi panasznak megalapozása, anyagi jogi revizionak lehetővé tétele és esküdtszéki verdiktnek szakbírói ítélettől felváltása távolról sem lévén egymást természetszerüleg kiegészítő vagy éppen azonos terjedelmű és tartalmú perjogi rendelkezések. Az 1914 : XIII. reformjának való súlya pedig nem az anyagi jogi revizió lehetővé tételében, hanem abban van, hogy anyagi semmiségi ok fenforgása esetében a Kúria az esküdtbírósági ítéleten keresztül a verdiktnek megsemmisítésén túl saját hatáskörében «a törvénynek megfelelő ítéletet hoz».

Dr. Doleschall Alfréd.

— **A kötelező ügyvédi képviselet kérdéséhez.** Az alperes által járásbírósági marasztaló ítélet ellen írásban, de ügyvédi képviselet mellőzésével benyujtott fellebbezést a I—i kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság P. 527/1915. számú végzésével hivatalból visszautasította, szóról-szóra a következő indokolással: «A Pp. 96. §-a szerint a kir. törvényszék előtt a feleknek ügyvéd által kell magokat képviseltetniök, kivéve, ha a Pp. ezen szabály alól kivételt nem tesz. Minthogy a jelen eset a Pp.-ban felsorolt kivételek közé nem tartozik és minthogy a bíróságnak oly esetben, amikor az ügyvédi képviselet kötelező, az ügyvéd nélkül fellépő fél cselekményét a Pp. 99. §-a alapján hivatalból kell visszautasítani, a határozat a Pp. 486. §-a folytán a rendelkező rész szerint volt meghozandó.» A törvényszéknek e végzésében igaza van annyiban, hogy a Pp. 484. és 96. §-ainak rendelkezéseit egybevetve a törvényszék, mint fellebbezési bíróság előtt kötelező az ügyvédi képviselet. Az azonban határozottan túlzás, mintha ezen kötelező ügyvédi képviselet oly mértékű volna, hogy a járásbírósági ítélet elleni fellebbezés sem volna ügyvédi képviselet nélkül előterjeszthető. Az imént idézett 484. §. szerint ugyanis a szintén idézett 96. §. csak annyiban nyerhet itt alkalmazást, amennyiben a Pp. 476—484. §-ait magában foglaló IV. cím I. fejezetéből «más ki nem tűnik.» Ez a «más» azonban épen ebből a fejezetből kitűnik; mert a 482. §-nak 2-dik bekezdésében írt rendelkezés semmi kétséget sem hagy fen a tekintetben, hogy a fellebbezés a járásbírósági ítélettel szemben ügyvédi képviselet nélkül is előterjeszthető. E törvényhely ugyanis azt mondja, hogy «a fellebbezés szóbeli előterjesztése esetében a járásbíróság a felet, *ha ügyvéd által képviselve nincs,* a fellebbezés tekintetében ellátja a szükséges útbaigazítással.» Nyilvánvaló tehát ebből, hogy a fél a felebbezés szóbeli előterjesztése esetén ügyvéd nélkül is eljárhat. Azt mondani pedig, hogy az ügyvédi képviselet a fellebbezésnek csak szóbeli előterjesztése esetében nem kötelező, de már ennek írásban való benyujtása esetén kötelező, — teljesen erőszakos törvénymagyarázat volna és ellenkeznék a Pp. mindazon szabályaival, amelyek — ha az ügyvédi képviselet nem kötelező — az írásban és a szóval tett perbeli eselekvényeket illetőleg e tekintetben nem tesznek különbséget. Azt hiszem, ez evidens. Teljes bizonyosságot nyujtanak e tekintetben a Pp. 137. §.-beli intézkedések, amelyek szerint a járásbírósági eljárásban nemcsak a keresetet, hanem más írásbeli beadványokat is lehet ügyvédi ellenjegyzés nélkül benyujtani. Hogy pedig ezen «írásbeli beadvány» alatt a járásbírósági ítélet elleni írásbeli fellebbezés is értendő, a kifejtetteken kívül megerősíti még a Pp. 485. §. 2. bekezdésében foglalt az a szabály is, amely az előkészítő iratra kifejezetten előírja az ügyvédi kényszert; holott a járásbírósági ítélet elleni írásban előterjesztett fellebbezésre ez az ügyvédi kényszer sehol sincs előírva. Amellett, hogy e perbeli aktusnál az ügyvédi képviselet nem kötelező, szól a Pp. 488. §-a is; mert ez azt rendeli, hogy a fellebbezési tárgyaláshoz «ha a feleknek már bejelentett ügyvédjük nincsen», az idézés a feleknek kézbesítendő. Kétségtelen tehát ebből, hogy a törvény számol azzal az eshetőséggel is, hogy a feleknek a fellebbezési tárgyalásra szóló idézés kibocsátása perszakában sincs még ügyvédjük; már pedig a fellebbezés előterjesztése időrendben ezt megelőző perbeli eljárás és így nyilvánvaló, hogy a törvény nem akarta azt előírni, miszerint ezen előző perbeli szakban az ügyvédi képviselet kötelező legyen. Konzekvenciánk mindezekből az, hogy az a felfogás, mely szerint a járásbíróság ítélete ellen írásban benyujtott fellebbezést csak ügyvédi ellenjegyzés mellett lehetne előterjeszteni, nem gyökere-

zik a törvényben, sőt a Pp. irott szabályaival határozott ellentétben van.* *Dr. Hadzsega Illés.*

— **Az ideiglenes nőtartás kérdése.** A Ptk. javaslatának 31. §-a az ideiglenes nőtartás kérdését olykép szabályozza, hogy «a férj köteles nejét a 26. §. mértéke szerint illendően eltartani, ha a feleség a házassági életközösség folytatását a 24. §. második bekezdése értelmében megtagadja, vagy ha a férj feleségétől a közös háztartásban való eltartást megtagadja». E szabályozás fennálló jogunktól két irányban tér el. Az első az, hogy a nő akkor is követelheti az ideiglenes nőtartást, ha ő is oly magaviseletet tanúsított, mely miatt a házasság felbontása esetére ő is vétkesnek lenne nyilvánítandó ; a második, hogy a kiszolgáltatandó tartás mértéke egyedül a férj polgári állásához, vagyonához, keresőképességéhez igazodik. Az utolsó eltéréshez emlékezetbe hozom, hogy korábban az ideiglenes nőtartásra a bírói gyakorlat is a javaslatban kifejezésre jutott elvet követte, míg újabban a H. T. 102. §-ának analog alkalmazásával az ideiglenes nőtartás is csak az arra szoruló nőnek szolgáltatik ki, mérve megállapításánál a nő külön vagyona és jövedelme is figyelembe vétetik. A javaslat a vétkes nőnek azért adja meg a tartást, mert a férj tartási kötelezettsége a házasság fennállásából folyik ; a nem vétkes férj ettől a bontóperrel megszabadulhat. Nyilván befolyásolta a szabályozást a H. T. rendelkezése, amely a bontóperben az arra szoruló nőnek feltétlenül biztosítja az ideiglenes tartást. Ez a szabályozás méltánytalan. Indoka nem helytálló. Hazánk lakosságának nagy része oly vallást követ, mely a házasságot szentségnek tartja, felbontását bűnnek. A vétkes nő férjét a bontóper indításától gyakran ez tartja vissza. Ezenfelül általános tapasztalat, hogy a köznép akkor fordul ügyvédhez a kötelék felbontására, amikor újra kíván házasságot kötni. Innen, hogy vajmi gyakran beáll a H. T. által elég szerencsétlenül felállított hathavi elévülési idő, ha a nő ezután indítja meg — tán szándékosan — a nőtartási pert, a férj nem szabadulhat annak az asszonynak eltartásától, aki őt megcsalta vagy bármily módon lehetetlenné tette a házassági közösség folytatását a férjre. Elismerem annak a szempontnak a jogosultságát, hogy a vétkes nőt ne kösse meg a férj egész életére. De ebből nem következik, hogy a vétlen férj azért, mert valiásosságból, gyermekeire tekintettel, vagy csak a fatális elévülési idő nem ismeréséből nem indította meg a bontópert, anyagi romlásba jusson. A megoldás önként kínálkozik. Az oly nőnek, aki a házasság felbontása esetére vétkesnek lenne nyilvánítandó : a férj csak szűkös tartást legyen köteles adni. A szűkös tartás jogunkban új fogalom. A javaslat 155. §-a úgy határozza meg, hogy ez alatt annak kiszolgáltatása jár, ami az eltartandónak élete fentartásához mulhatatlanúl szükséges. Semmi ok nincs arra, hogy a H. T. által szabályozott végleges nőtartásnak attól a szabályától, hogy a tartás mérvének a nő külön jövedelmére és vagyonára figyelemmel kell lenni, az ideiglenes nőtartásnál eltérjünk. A házassági közösség fennállása alatt a nő jövedelme a közös háztartásba folyik, így a nő eltartásának terhe részben e forrásból is fedeződik ; a házasság felbontásakor a H. T. rendelkezéséből ugyanez folyik. Miért épen az ideiglenes nőtartásnál ne érvényesüljön ez a szabály? A tartásdíj célja, hogy a jogosított tényleges eltartására fordittassék és ne szolgáljon vagyongyűjtésre. Ha a nőnek külön vagyona és jövedelme van, a javaslat szabályozása mellett ez állna be. A bírói gyakorlat azért tért el a javaslat szabályozásában megnyilvánuló elvtől, mert észszerűtlen lenne, hogy a nehéz munkával magát fentartó férj és családja esetleg nélkülözzön azért, mert az arra nem szoruló nőnek tartásdíjat köteles a férj fizetni. Nem segít ezen a bajon a javaslat 31. §-a sem, amely mérsékelt tartásra kötelezi a férjet, ha a 31. §. szerinti tartás kiszolgáltatása saját illendő tartását veszélyeztetné, mert a 26. §. mellett e § sem engedi meg még ebben az extrém esetben sem a nő segélyforrásai figyelembevételét. Aki a tárgyalt két kérdés gyakorlati jelentőségével tisztában van, abban kell, hogy a remény éljen, hogy a kérdés szabályozásának reformját illetékes helyen megfontolás tárgyává fogják tenni.

Dr. Szegő Miklós.

* Ugyanez az álláspontja Kovács Marcelnek (Polg. Perr. Magyarázata I. k. 167 l.) Meszlény Artúrnak (A magyar polg. perr. rendszeres kézikönyve II. k. 428 l.), utóbbi azzal a kiegészitéssel, hogy az ügyvédi képviselet kötelező, amennyiben már az első bíróság előtti eljárásban is kényszeritőleg van kimondva. *Szerk.*

— **Magánvád biró elleni fegyelmi ügyben.** Mult számunkban (179. lap) közöltük a Kúria kisebb fegyelmi tanácsának 69/1915. sz. határozatát. A közlemény cimében használt kifejezéssel szemben hangsulyoznunk kell, hogy határozat a magánvádat csupán arra az esetre zárja ki, midőn a panasz tárgya a biró független hatalmának gyakorlására, a birói kötelesség és jog miként való teljesitésére vonatkozik.

— A **Jogállam** ez évi 5. füzete a következő tartalommal jelent meg : *Wlassics Gyula :* A hadifogoly és a nemzetközi jog. — *Vargha Ferencz :* A correctionalizált vétség elévülése (A Curia 59. sz. döntvényéhez.) — *Degré Miklós :* A B. P. N. kérdésfeltevési rendszeréről. — *Kipp Tivadar* berlini egyetemi tanár : Az öröklési jog a magyar polgári törvénykönyv tervezetében. — *Szabó Imre :* A bérleti szerződések és a háboru. — *Kovács Marczel :* Jogesetek a Pp. köréből. — Az 1914. évi magánjogi gyakorlata. — *Baumgarten Nándor :* A m. kir. közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának 1914. évi joggyakorlata. — A *Jogállam* előfizetési ára egy évre 24 K. Megrendelhető a *Jogállam* kiadóhivatalában (Budapest IV., Havas-utca 7.) Uj előfizetők, akik az ez évi VI—X. füzetekre 12 koronával előfizetnek, ingyen és bérmentve kapják a *Jogállam* perrendtartási füzetének második bővitett kiadását.

KÜLFÖLD.

— **Külföldi társaságok fiókjai és a kémkedés. — Kártérítés a háborús károkért Belgiumban.** Egy nagy német napilap közli az angol biztosító-társaságok központjának a semleges államokban székelő angol biztosító-fiókokhoz intézett köriratát. A köriratban nincs semmi biztosítási ügyi vonatkozás. A központ ezeket a fiókokat a neutrális államok hangulatának kikémlelésére, angol érdekben történendő agitációra tanítja ki. Ingyen könyveket küld a központ és az egyes országok számára gondos kéz külön-külön állapítja meg, hogy szellemi szükségletüknek mi a megfelelő irodalmi táplálék. A röpiratterjesztés eredményéről és sok egyéb részletesen megjelölt kérdésről jelentést vár a központ.

A leleplezésnek aktuálisan a politikai jelentősége a fontos; de ez a leleplezés egyúttal a nemzetközi jog terén is új problemát vet fel. A mi kereskedelmi törvényünk a külföldi részvénytársaságokat a gazdasági élet alanyainak tekintette és eszerint szabályozta. Ezeknek a szerveknek politikai működésre való felhasználása külön rendszabályok megalkotását teszi szükségessé. Ezzel a kommentárral kíséri a Pester Lloyd háborús krónikája a német lap közlését és ennek igazsága elől nehéz is kitérni.

Ugyanitt olvastuk, hogy Belgium német kormányzója egy 1795-ben kelt belga törvény alapján választott bíróságot léptetett életbe, amely a belgiumi zavargások alatt okozott károk megtérítése ügyében fog bíráskodni. A hivatkozott belga törvény ugyanis kimondja, hogy minden község felelős a területén elkövetett erőszakos, fegyveres vagy fegyvertelen támadás vagy csődület által az egyeseknek vagy az államnak okozott károkért. A választott bíróság csak kérelemre jár és bíráskodása kizárólagos; az igény csak ezen úton érvényesíthető.

Érdekesnek tartjuk még megemlíteni, hogy Kohler az Enciklopädie der Rechtswissenschaft magánjogi kötetében megemlíti a községeknek ilyen kártérítési felelősségét. «Landesgesetzlich gilt auch noch die Haftung der Gemeinden für Schäden durch Zusammenrottung, Auflauf und Aufruhr» (136. l.) és a jegyzetben a német partikuláris jogokon felül egy sereg olasz városi jogot is sorol fel, amelyek a községek felelősségét kimondották. *B.*

— **Az ügyvédek szabad költözködési jogát** felfüggesztette egy osztrák császári rendelet (R. G. Bl. 33.). Az igazságügyminiszternek jogában áll a rendelet értelmében megállapítani azokat a főtörvényszéki kerületeket, melyekbe más kerületekből ügyvédeknek átköltözködése a további intézkedésig egyáltalában tilos. A császári és ennek kiegészítésekép kiadott igazságügyminiszteri rendeletben foglalt intézkedésekre az adott okot, hogy Galicia megszállott területéről az ottan gyakorlatot folytatott, jelentékeny számú ügyvéd irodáját kénytelen volt áthelyezni. Hogy az arány a jogkereső közönség és az ügyvédek száma között, mely rendes körülmények között minden beavatkozás nélkül is megmarad — most fel ne borúljon, kény-

szerintézkedésekre volt szükség. Főleg a nagyvárosokba törekedtek áthelyezni irodájukat a lakhelyükről elűzött ügyvédek, megélhetésüket ott inkább biztosítva vélték. A kormány épen ezért úgy a régi ügyvédeknek, mint az újonnan megtelepedni szándékozók érdekében is az irodaáthelyezések bizonyos mértékben való elosztását látta szükségesnek. Érdekes, hogy az ügyvédi kamarák, saját érdekeikről megfeledkezve, az ügyvédi szabadság eme korlátozása ellen egyhangúan tiltakoztak. *A.*

A német—francia háború okozta károknak az állam által történt megtérítésére visszapillantva, a jelen háború károsúltjainak leapadnak reményeik, melyeket a búsás kártérítés iránt támasztottak. A háború befejeztével törvényes intézkedés történt a kártérítés tárgyában. Megtérítés szempontjából nem tett különbséget a törvény, hogy a kárt német vagy ellenséges csapatok okozták. Ingatlanok és ingóságok megsemmisítésénél egyaránt a teljes érték vétetett alapúl, rongálásoknál az értékkevesbedés volt irányadó a kártérítés megszabásánál. A kártérítési összeget országos bizottságok állapították meg, határozatuk ellen kártérítésnek helye nem volt. Feltétlen kártérítési kötelezettséget azonban nem kivántak a törvényben kimondani és az indokolás ki is emeli, hogy a kárnak megtérítése inkább csak az állami gazdálkodás célszerűségének szempontjából kivánatos; nem igény kielégítéséről, hanem csupán az emberiesség követelményeinek betartásáról lehet szó.

Arndt Adolf berlini tanár egy tanúlmányában, az említett törvény figyelembevétele mellett, a jelen háború befejeztével megvalósítandó kármentesítést vázolja. (Recht und Wirtschaft 1915. 2.) Szerinte mindenesetre ki van zárva a kártérítés üzleti veszteségekért, valamint a háború általános következményei által okozott károkért. Ily károsodás címén legfeljebb csupán a nyomorba jutottak segélyezésére lehet csekélyebb összeget fordítani. Az ellenséges államokban lakó német polgároknak, az illető állam lakossága által szenvedett károsodásának megtérítésére, Arndt szerint, az illető idegen államnak kell majd vállalkoznia. *A.*

— **Megilletik-e a munkaadót az alkalmazottjának megvesztegetése céljából** ennek kezéhez juttatott ajándékok? (Hamburgi főtörvényszék Bf. VII. 579/13. sz. határozata.) A munkaadó elbocsájtott alkalmazottja fizetéséből visszatartotta az azon összegeknek megfelelő részt, melyet az utóbbi főnökének szállítóitól jóindulatú kezelés reményében (Schmiergeld) kapott. A főtörvényszék a levonás jogosságát elismerte. Az alkalmazott köteles mindazt kiadni munkaadójának, amit szolgálati kötelességének teljesítésével szerzett. Szénszállítások körül ellenőrzés teljesítésével lévén megbízva a szóbanforgó alkalmazott, kétségtelen, hogy ennek során a szállítók érdekében tevékenységet nem teljesített és így a tőlük kapott ajándékokat szolgálati kötelességének teljesítése alkalmából kapta. Szükségtelennek találta a bíróság annak vizsgálatába bocsájtkozni, vajjon az ajándékok kifejezetten tisztességtelen célok elérésére adattak-e, mert elegendő, ha ennek lehetősége már első pillanatra is kizárva nincsen. Ha a megvesztegetésnek ily közelfekvő célzata nem is forog fen, meg kell állapítani a munkaadónak igényét az efajta ajándékokra, tekintve, hogy az alkalmazott kötelességének teljesítése közben saját céljaira nyereséget nem szerezhet. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Fontos törvények!

Megjelentek a

MAGYAR TÖRVÉNYEK,

a Franklin-Társulat zsebkiadásaiban.

A TÖRVÉNYKEZÉSI ILLETÉKEK.

(1914. évi XLIII. törvényczikk.)

Jegyzetekkel ellátta

UJLAKI JÓZSEF dr.

Ára kötve 1 korona 50 fillér.

Az új polgári perrendtartás

és az

életbeléptetési törvények zsebkönyve.

(Tartalmazza az 1911:I., 1912:LIV. és 1912:LV. t.-czikkek szövegét).

Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval.

Irta

KOVÁCS MARCEL dr.

Ára kötve 6 korona 20 fillér.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 16. szám. Budapest, 1915 április 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Fodor Ármin* kir. kúriai bíró: A teljesítési határidőnek bírói meghosszabbítása. — *Dr. Istvánffy István* Nagyvárad város árvaszékének elnöke: A házasságon kívül született és az örökbefogadott árvák állami ellátása. — *Dr. Medgyes Simon* budapesti ügyvéd: A csődjogi tervezetekről. — *Zakariás István* kir. táblai bíró: A fiatalkorú terhelt ellen elrendelt őrizet beszámításának kérdéséhez. — *Dr. Virágh Gyula* budapesti ügyvéd: Külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon. — *Reiniger Jakab* szegedi ügyvéd: Az előzetes letartóztatás a gyorsított bűnvádi eljárásban. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A teljesítési határidőnek bírói meghosszabbítása.

Polgári perrendtartásunk 397. §-a értelmében a bíróság az ítéletben megállapított kötelezettség teljesítésére rendkívüli körülmények között az alperes kérelmére a rendes tizenöt napos határidőnél hosszabb határidőt szabhat. Polgári perrendtartásunk ezzel nálunk új intézményt alkotott, a bírói halasztást honosította meg. Dr. *Teller* Miksa ügyvéd úr ennek a lapnak hasábjain (1915 február hó 12-iki 7. szám, 88., 89. lap) behatóan ismertette ennek a rendelkezésnek keletkezését és jelentőségét. A moratórium ennek az intézménynek ma nagyobb jelentőséget ad. A törvényes moratórium megszünése után a bírói halasztásra nagyobb mértékben lesz szükség. A hadbavonultakra nézve a peres eljárás felfüggesztése a háború után szintén csak olykép lesz általában megszüntethető, ha a bírói halasztásnak teret biztosítunk. Amint tehát látjuk, ez az intézmény, különösen a jelenlegi viszonyok között, a legnagyobb mértékben megérdemli figyelmünket és kötelességünkké teszi, hogy behatóan foglalkozzunk vele.

A teljesítési határidőnek bírói megállapítása nem új gondolat. Szigorúan véve, az adósnak nem volna joga ahhoz, hogy akkor, amikor neki kötelezettségét a per megindítása előtt vagy annak folyamán kellett volna teljesítenie, ő az ítéletben újabb teljesítési határidőt kapjon. Ennek a felfogásnak az volna a következménye, hogy a jogerős ítélet teljesítési határidő mellőzésével nyomban végrehajtható legyen. Az ily rendelkezés azonban célszerűtlen és méltánytalan volna. A rögtöni teljesítés kötelezettsége, amelyre az adós talán nincs előkészülve, rá nézve nem volna méltányos. Bizonyos határidő kitűzése tehát szükséges. A kérdés most az, hogy ezt a határidőt általános, minden esetre szóló szabállyal a törvény szabja-e meg, vagy pedig az eset körülményeihez képest annak tartamát a bíró állapítsa-e meg? Kétségtelenül egyszerűbb és a felekre megnyugtatóbb, ha a teljesítési határidőt általában maga a törvény szabja meg. Azonban itt is, mint mindenütt, az általános szabály méltánytalanságokra vezethet. Vannak esetek, amikor a hosszabb halasztás nem okoz a hitelezőnek kárt, a rövid teljesítési határidő pedig az adóst tönkre teszi. Vannak továbbá teljesítések, amelyek egyáltalában rövid határidő alatt nem is történhetnek meg. Amikor az ítélet az alperest valamely munka végzésére kötelezi, már az 1868 : LIV. tc. 253. §-a és az 1881 : LIX. tc. 23. §-a megengedte a bírónak, hogy a körülményekhez képest a törvényesnél hosszabb határidőt rendelhessen. Az 1893 : XVIII. tc. 116. §-a ezt a szabályt a dolog természeténél fogva hosszabb időt igénylő másnemű teljesítésekre terjesztette ki. Hogy az ily teljesítésekre nézve a teljesítési időnek bírói megállapítása szükséges és célszerű, az nem is vitás. Legnagyobb mértékben vitás azonban másnemű, különösen pénzbeli kötelezettségek teljesítésénél, ahol a teljesítési határidő meghosszabbítása nem a teljesítés természeténél, de az adós gazdasági helyzeténél fogva kívánatos. Míg egyes jogrendszerek itt is helyt adnak a bírói halasztásnak, sőt ezt az intézményt részletesen ki is építették, addig más jogrendszerek azt mereven elutasították. A jogfejlődés ezen a téren sok tekintetben nagyon érdekes.

A *római jog* a pénzfizetéseknél eredetileg a tizenkét táblás törvényben harminc napi, azután két hónapi és végül a justiniánusi törvényhozásban négy hónapi határidőt állapított meg, azonban e határidő megrövidítését vagy meghosszabbítását a viszonyokhoz képest megengedte, másnemű teljesítéseknél pedig a határidő megszabását teljesen a bíró belátására bízta. A római jogból kiinduló újabb perjogi alakulatok, így a közönséges német per is a gyakorlatban a bírónak minden esetben szabad kezet adott, aki az adós részére a teljesítési határidőt vagy magában az ítéletben, vagy később a felperes kérelmére külön fizetési meghagyással rendelte el.[1]

Hosszú történeti múltra tekinthet vissza a bírói halasztás a *francia jog*ban, amelyben ez az intézmény (délai de grâce) részletes kifejtést is talált. A régi francia jogban a király maga adott az adósnak halasztást a fizetésre (lettre de répit) abban az esetben, ha az adóst előre nem látott csapások érték. Ez a halasztás legfeljebb öt évre szólhatott és nem zárta ki a biztosítási intézkedéseket. Utóbb a parlamentek is éltek ezzel a joggal, míg végül a halasztás megadása kizárólag bírói hatáskörbe ment át. A halasztásra vonatkozó részletes intézkedéseket az 1669. és 1676-iki rendeletek tartalmazták, azok alapján fejlődött ez az intézmény, amely mai végleges kialakítását a Napoleoni törvényhozásban találta. Az alaprendelkezést a francia polgári törvénykönyv 1244. §-a tartalmazza, amelynek értelmében «a bíró az adós helyzetének figyelembevételével és e jogával igen óvatosan élvén, a fizetésre mérsékelt halasztást adhat és a bírói végrehajtást is felfüggeszthetí, az eddigi állapot teljes fentartása mellett». A francia polgári törvénykönyv, a polgári perrendtartás (különösen a Code de procédure 122—126. cikkei) és egyéb külön törvények további számos részletes rendelkezést tartalmaznak erre vonatkozólag. Egyes követelések ki vannak véve e szabályok alól; így a kereskedelmi törvény 157. és 187. cikke értelmében váltók és más kereskedelmi papirok fizetésére halasztás nem adható. Nem bocsátkozhatom itt a halasztásra vonatkozó rendelkezéseknek részletes ismertetésébe. Csak néhány részletet akarok kiemelni. Az első az, hogy az előbb mutatkozott számos visszaélés megszüntetése végett a törvény kimondja, hogy a bíró halasztást csak magában az ügyben hozott ítéletben adhat. A halasztás megszünik, mihelyt az adósnak vagyonára árverést vezetnek, amely esetben a hitelező követelése a halasztás dacára az árverési vételárból kielégítésre találhat. Nem adható halasztás a vételügyletekből eredő követelésekre, ha az eladót az a veszély fenyegeti, hogy a vételárat ezáltal elveszítheti. A halasztás csak a kielégítési végrehajtást akadályozza, de nem áll útjában a biztosítási intézkedéseknek. A halasztásnak időtartamát az 1676. évi rendelet legfeljebb három hónapban állapította meg; az új jog ily kifejezett korlátozást nem

[1] *Wetzel:* System des ordentlichen Zivilprozesses II. kiadás 540., 541. lap.

tartalmaz, a bíróságok azonban a gyakorlatban ma is alkalmazkodnak ehez és nem adnak három hónapnál hosszabb halasztásokat.[2]

Az újabb törvényhozások nem nagyon kedveztek a bírói halasztás intézményének. *Németországban* az 1877. évi birodalmi törvények teljesen kiküszöbölték azt. A németbirodalmi perrend egyáltalában nem ismeri az ítéleti teljesítési határidőt és azon az álláspontou van, hogy minden jogerős ítélet azonnal végrehajtható. A német polgári perrendtartást életbeléptető törvény 14. §-ának 4. pontja kifejezetten hatályon kívül helyezett minden rendelkezést a moratóriumok engedélyezéséről, az ítéleti teljesítési határidőkről és a bíróságnak ama jogáról, hogy az adósnak a marasztalásnál fizetési halasztást engedélyezzen. A németbirodalmi perrend indokolása[3] kifejti annak az okait, hogy miért nem lehet az adósnak oly fizetési határidőket szabni, amelyek nem magában az anyagi jogviszonyban, hanem az adós egyéni viszonyaiban találnák alapjukat. Gyakorlati szempontból főkép azt a nehézséget emeli ki, hogy a teljesítési határidőnek az ítélet jogerőre emelkedésétől kellene folynia, minthogy azonban az ítélet kézbesítése a németbirodalmi perrend szerint a hitelező dolga, a bíróság az ítélethozatalnál nem ítélheti meg, hogy mikor kezdődik a teljesítési idő folyása és ennek következtében nem határozhatja meg annak a terjedelmét. Nézetem szerint ennek az indoknak helyességéhez szó fér ugyan, a németbirodalmi perrend tárgyalásakor azonban abba belenyugodtak és a bírói teljesítési határidő nem talált szószólóra.

Érdekesebb az a tárgyalás, amelyben ez a kérdés az *osztrák polgári perrendtartás* megalkotásánál részesült.

Az osztrák polgári perrendtartás javaslata a teljesítési határidőnek bírói megállapítására vonatkozó rendelkezést felvenni kívánta a törvénybe, a javaslat tárgyalására kiküldött képviselőházi bizottság azonban ezt a rendelkezést mellőzte. Figyelmet érdemel a bizottság jelentésének az a része, amely ezzel a kérdéssel foglalkozik, mert körülbelül összegezi mindazokat az érveket, amelyeket a bírói halasztás intézménye ellen felhozni lehet. Célszerűnek találom ennélfogva, hogy a jelentésnek erre vonatkozó részét itt közöljem. Ez a következőképen hangzik:

«A bizottság ezt a rendelkezést törölte. Igaz úgyan, hogy a végrehajtási eljárás helyes álláspontot foglal el abban, hogy a végrehajtás ne okozzon az adósnak több bajt, mint amennyi a hitelező kielégítése végett feltétlenül szükséges, és hogy ennélfogva az a gondolat, amelyet a törvényjavaslatnak ez a törölt rendelkezése, amely kevéssé feltünő helyen lép fel, de rendkívül nagy horderejű, kifejezésre juttat, méltánylásban részesüljön és a végrehajtási eljárás tárgyalásánál a lehetőséghez képest értékesíttessék; azonban itt a polgári perrendtartásban ez a rendelkezés nem foglalhat helyet. Nem kevesebbet mondana ez a rendelkezés, mint azt, hogy a bírónak joga van ahhoz, hogy a jogerősen megítélt kereseti követelés behajtását oly időpontra halassza, amely egészen az ő belátásától függ és ezáltal a hitelezőnek kezétől elüsse a per eredményét és elhalassza kielégítését. Ily bírói jog túlhaladja a hatalmi körnek azt a mértékét, amelyet általában, de különösen tekintettel a mi politikai, nemzetiségi és szociális viszonyainkra, a bíró kezébe letenni lehetne. A rendelkezés úgy, amint a törvényjavaslat tervezi, nem egyéb, mint a bírói moratórium eszméje, de minden jogi kialakítás nélkül, egészen a bíró belátására bízva, aki ezzel minden képzelhető feltevéseknek van kitéve és képtelen oly kérdés eldöntésére, amely bizonyos körülmények között sokkal nehezebb lehet, mint magának a pernek eldöntése. Attól lehet ugyanis tartani, hogy a kötelezettnek ily kérelme újabb tárgyalást és bizonyítást fog szükségessé tenni, amelynek alapján jöhet csak a bíró abba a helyzetbe, hogy eldöntse, vajjon a teljesítésnek a rendes időben való megtörténte az adós hibája nélkül lehetetlen; ilykép a már bekövetkezett peres eljáráshoz egy újabb eljárás csatlakoznék. Nagyon könnyen beállhatna az az eset is, hogy többen ugyanaz ellen az adós ellen különböző bíróságoknál több rendbeli ítéletet eszközölnének ki. Ha most a bíró az egyik esetben a halasztást megadná, a másik esetben azt megtagadná, vagy ha az adós azt az egyik esetben nem is kérné, ezáltal tág kaput nyitnánk az egyik vagy a másik hitelező be nem látható megkárosodásának. Kiemelték továbbá, hogy azok a bonyodalmak, amelyek több kötelezettnek egyetemlegessége és egymásközti megtérítési joga tekintetében, pl. a váltóknál a visszkereseti követelés tekintetében eredhetnek abból, ha az egyik kötelezettnek halasztást ad a bíró és a másiknak nem, át sem tekinthetők. Végül kiemelték, hogy egy ilyen rendelkezés és az abból eredő jogbizonytalanság a hitelviszonyokat általában aggályos módon érintené és hogy az a törvényhozói gondolat, amely ennek a rendelkezésnek alapja, hogy t. i. az adóst felesleges végrehajtások ellen megvédje, a gyakorlati keresztülvitelben szükségképen azt vonná maga után, hogy épen az iparosok és a kisebb mezőgazdák, akiket a tervezett rendelkezés főkép szem előtt tart, a másik oldalon kárt szenvednének. Azok az intézmények, amelyek az ő részükre olcsó és könnyen hozzáférhető hitelt akarnak közvetíteni, így a nagyszámú takarékpénztárak, szövetkezetek, stb. a követelés behajtásának bizonytalansága következtében nemcsak működésükben, hanem fennállásukban is rendkívül veszélyeztetnének.»[4]

Az osztrák felsőház és képviselőház közös bizottsága elvben helyeselt volna olyan rendelkezést, amelynek értelmében a teljesítés az ítéletben hat hónapra elhalasztható, ha az adós gazdasági helyzete kellő biztosítékot nyujt aziránt, hogy fizetőképessége ez alatt az idő alatt helyre fog állani. Azonban ez a bizottság is mellőzte ezt a rendelkezést gyakorlati okokból. Ugyanis főkép annak a megfontolása volt döntő, hogy a bírói halasztás intézménye a bírót oly feladat elé állítaná, amelynek nehézségei beláthatatlanok. Hogy valaki félév alatt fizetőképessé fog-e válni, erre nézve nemcsak gazdasági viszonyainak objektiv ismérvei irányadók, hanem ép úgy bizonyos szubjektiv körülmények, amelyeknek megítélésére a bíró nem hivatott és amelyekre nézve bizonyítás alig lehetséges. A kötelezettnek üzleti ügyessége, szorgalma, takarékossága és más hasonló tulajdonságai ugyanazon gazdasági viszonyok között azt eredményezhetik, hogy míg az egyik adós féléven belül abba a helyzetbe fog jutni, hogy kötelezettségét teljesítheti, a másik erre képtelen lehet, még ha előre nem látott körülmények nem is következnének be. Teljesen jogtalannak látszik tehát, hogy a bírótól oly körülményekre nézve kívánjunk döntést, amelyeket ő nem ismerhet.[5]

Ily törvényhozási előzményekkel állottunk szemben új polgári perrendtartásunk megalkotásánál. A polgári perrendtartásnak törvényjavaslata mind eredeti, mind ismételten átdolgozott szövegében, csatlakozva a német és az osztrák polgári perrendtartáshoz, mellőzte a bírói halasztást, a teljesítési határidőt általában tizenöt napban állapította meg és követve az 1913: XVIII. tc. 116. §-ának szabályát csak a valamely munka végzésére vagy a dolog természete szerint hosszabb időt kívánó másnemű teljesítésekre szóló kötelezettségeknél bízta a bíróra, hogy a körülményekhez mért teljesítési határidőt szabjon. A polgári perrendtartásnak 1910. évi javaslata azonban az idevonatkozó 397. §-ra vonatkozólag az előbbi javaslatoktól eltérően oly szöveget tartalmazott, amely arra a félreértésre adott okot, hogy a javaslat a bírói halasztást nálunk általánosságban be akarja hozni. A törvényjavaslat nem célozta ezt. A kérdés azonban fel lévén vetve, a képviselőház igazságügyi bizottsága megfontolás tárgyává tette a bírói halasztás kérdését és mellette foglalt állást. Mindazok a szempontok, amelyeket fentebb felhoztam, a képviselőház igazságügyi bizottságában lényegileg megfontolás tárgyává tétettek, de nem győzték meg a bizottság többségét arról, hogy a bírói halasztás eszméje nem volna megvalósítható. Mindezek az aggályok csakis annyit eredményeztek, hogy a bizottság jelentésében óvatosságot ajánlott a bíróságoknak és külön is kiemelte, hogy nem tartaná helyesnek, hogy a teljesítési határidőnek meghosszabbítása a felperes kárára gyakran megtörténnék.

A kérdésnek ez a rögtönzött megoldása kizárta azt, hogy a

[2] Lásd a bírói halasztásra vonatkozó részletes fejtegetéseket *Garsonnet* (Traité théorique et pratique de procédure III. kötet 569—583. lap), *Glasson* (Précis théorique et pratique de procédure civile I. kötet, 360—368. lap) és *Dalloz* (Repertoire XXXIII. kötet, 389—394. lap). A *genfi* perrendtartásra vonatkozólag *Bellot:* Loi de procédure civile. (Art. 385. és indokolás 360. és 361. lap.)

[3] *Hahn:* Materialien zur Civilprocessordnung. Erste Abteilung. 423—424. lap.

[4] Bericht der Permanenzcommision des Abgeordnetenhauses XI. Section.

[5] Gemeinsamer Bericht der Permanenzcommission des Herren- und Abgeordnetenhauses (a végrehajtási eljárás javaslatának 41/8. §-ához.)

részletek beható megfontolás alá kerüljenek. A bírói halasztás eszméje ilykép belekerült ugyan polgári perrendtartásunkba, a gyakorlati keresztülvitel részletei azonban minden irányban homályban maradtak. Igy mindjárt az első kérdés az, hogy a teljesítési határidő meghosszabbítására adott jog magában foglalja-e azt a jogot is, hogy a bíróság az alperes kérelmére a kötelezettségnek részletekben való teljesítését megengedje. A francia gyakorlatban ez a kérdés vitás volt, azonban hosszú idő óta a gyakorlat megállapodott abban, hogy a bíróság ezt az utóbbit is megengedheti és a kötelezettségnek részletekben teljesítésére külön-külön határidőket szabhat. Azzal érveltek, hogy a többben benne van a kevesebb is, ha tehát a bíróság az egész kötelezettség teljesítésére adhat halasztást, azt megadhatja a kötelezettség egyes részeire is. A magyar perrendtartás 397. §-a azonban a javaslat eredeti szövegének megfelelően olykép rendelkezik, hogy a bíróság *a felperes hozzájárulásával* szabhat a kötelezettségnek részletekben teljesítésére külön-külön határidőket, a felperes hozzájárulása nélkül tehát ez nem történhetnék meg.

Hogy a bírói halasztásnak utólagos beillesztése ebbe a §-ba befolyásolja-e ezt az előbb említett rendelkezést, vitatható. Kétségtelen azonban, hogy a bírói halasztás a gyakorlatban számos esetben célszerűen volna keresztülvihető olykép, hogy részletfizetési kedvezménnyel kapcsoltatnék össze.[6]

Talán még fontosabb, hogy a törvény nem mondja meg, hogy a bíróság által megszabható határidőnek mennyi lehet a terjedelme, mikor kezdődjék és mikor végződjék az. Ily rendelkezés nélkül a bíró rendszerint tartózkodni fog a viszonyoknak megfelelő hosszabb, pl. három havi halasztást szabni, egyes bírák pedig ellenkezőleg a túlhosszú határidő szabásával a hitelezőt rendkívül megkárosíthatják. Nincs megmondva az sem, hogy a határidő végét naptárilag kell-e megjelölni, vagy pedig a meghosszabbított határidőt, épúgy mint a törvényes teljesítési határidőt, az ítélet közlése napjától számított meghatározott időben kell-e megállapítani. Nincsen szabályozva ennek a kérdésnek a kihatása a fellebbviteli és a végrehajtási eljárásra, továbbá kétséges, vajjon a bírói halasztás megadása függővé tehető-e és mikép biztosíték adásától.

Amint tehát látjuk, a bírói halasztás keresztülvitele elég kérdést vet fel és tág teret ad a kifejlesztésre a bírói gyakorlatnak. A képviselőház igazságügyi bizottsága megnyugodott abban, hogy a gyakorlat idővel ki fogja alakítani a bírói halasztás intézményét, és ha arra az életben tényleg szükség lesz, a bíróságok a törvény általános szabálya mellett meg fogják találni a gyakorlati keresztülvitel legcélszerűbb módjait.

Talán rendes gazdasági viszonyok mellett ebben meg is lehetne nyugodni. Közbejött azonban a világháború, az azzal járó gazdasági helyzet és annak folyományakép a moratórium. Rendes körülmények között a bírói halasztás valószínűleg hosszú idő multával lassanként ment volna át a gyakorlatba, ha az élet egyáltalában annak szükségét kimutatta volna. A háború azonban azt eredményezte, hogy azokban az országokban is, ahol a bírói halasztás intézményét a törvényhozás előbb mellőzte, mint Németországban és Ausztriában, rögtön hozzányultak ehez az intézményhez, részletesen szabályozták azt és egyengették az utat, amelyen az a gyakorlatba átmehet. Ha tehát a moratórium rendszerében és talán leginkább a törvényes moratórium megszüntetésével nálunk is szükségessé válik a bírói halasztás keresztülvitele, nem állhatunk meg polgári perrendtartásunk 397. §-ánál, hanem szükségünk van részletesebb szabályokra, amelyek a bírói halasztás gyakorlati keresztülvitelének útjait kijelölik.

Dr. Fodor Ármin.

[6] A «kisebb követelések behajtásának megkönnyítéséről» szóló *angol* 1846. évi törvény a County Court előtti eljárásban felruházta a bíróságot azzal a joggal, hogy az adósnak részletfizetéseket (instalments) engedjen meg.

A házasságon kívül született és az örökbefogadott árvák állami ellátása.

A háború folytán a kormánynak, a hatóságoknak, a társadalomnak és minden egyesnek az a feladata, hogy a háború súlyos következményeit egyrészről elviselhetővé tegye s a háború borzalmait enyhítse, másrészről, hogy előrelátó, gondos munkával Magyarország jövőjét megalapozza és megszilárdítsa. Magyarország jövőjének megalapozására és megszilárdítására irányuló egyik köztevékenység a katonák árváinak állami ellátása, az árvák megmentése. A magyar állam a katonák árváinak ellátásáról az 1887 : XX., valamint az ezen törvény határozmányainak kiterjesztéséről szóló 1891 : X., az 1896 : IV., illetve az 1907 : XVI. törvényekben gondoskodik. A törvényes rendelkezések szerint az ellenség előtt elesett, vagy az ellenség előtt szenvedett sebesülés, vagy hadi fáradalmak következtében elhalt vagy eltünt atya után csak a házasságból származott (törvényes), valamint az utólagos házasság által törvényesített árváknak van igényük állandó nevelési járulékra. Ezek szerint a házasságon kívül született, az örökbefogadott és a királyi kegyelemmel törvényesített gyermekeknek nincsen törvényes igényük állami ellátásra. Az állami ellátásra való igénynek ezen törvényes megállapítása az igazsággal, a joggal, a méltányossággal és az állam érdekeivel ellentétben áll.

A házasságon kívül született gyermek és a természetes atya között a nemzés által vérközösségen alapuló természetes kötelék keletkezik. Ezen természetes köteléken és erkölcsi kötelezettségen alapszik a természetes atyának eltartási kötelezettsége. A gyermek természetes atyjától eltartást követelhet, amely követelés bíróilag érvényesíthető, illetve az atyának eltartási kötelezettsége, mint hagyatéki teher, az atya örököseire is átszáll. Jogilag a természetes és a törvényes atya eltartási kötelezettsége között különbség nincsen. A törvény szerint az állam a harctéren elesett vagy elhalt törvényes atya árváinak tartását magára vállalja és az árvák részére nevelési járulékot állapít meg. A természetes atya tartási kötelezettségét azonban — dacára a fenforgó azonos körülményeknek — az állam már nem vállalja és a házasságon kívül született gyermekeket az állami ellátásból kizárja. Az esetek pedig teljesen azonosak. Mindkét esetben a kiskorú gyermek tartására — jogszabályaink értelmében — kötelezett atya esik el a harctéren, vagy hal el. A jog és az osztó igazság megkövetelik, hogy ha az állam az egyik esetben az atya tartási kötelezettségét magára vállalja s az mintegy átszáll az államra, a másik teljesen azonos esetben se tagadja meg az atya tartási kötelezettségének átvállalását.

A jogon és az igazságon kívül a méltányosság és az állam érdekei is amellett szólnak, hogy a házasságon kívül született gyermekek a törvényes gyermekekhez hasonlóan állami ellátásban részesítendők. A törvény azon rendelkezése, amely szerint a házasságon kívül született gyermekek az állami ellátásból ki vannak zárva, az állam érdekeivel is ellentétben áll, mivel eltartás hiánya folytán az ilyen gyermekek gyakran erkölcsi romlásnak indulnak, elzüllenek, ami végeredményében a társadalomra épen úgy, mint az államra veszélyes. Statisztika igazolja, hogy a züllésnek indult gyermekek legnagyobb százaléka a házasságon kívül született gyermekek közül kerül ki, azokból, akik nemcsak a családatyát, hanem a kellő eltartást is kénytelenek nélkülözni. Állami érdek tehát ezt a veszélyt az árvák ellátásának biztosítása által csökkenteni. Különben is, akik az állam védelmeért legbecsesebb javukat, életüket feláldozták, azoknak árván, támasz nélkül maradt gyermekeit az államnak erkölcsi kötelessége ellátni. A hadbavonultak gyámolnélküli családjának segélyezéséről szóló 1882 : XI. törvény a segélyezésből a házasságon kívül született gyermekeket kizárta. A törvényhozó belátva, hogy ezen törvényes rendelkezés az igazsággal, a joggal, a méltányossággal ellentétben áll, ezen törvény kiegészítése és módosítása tárgyában hozott 1914 : XLV. törvényben (2. §.) a házasságon kívül született gyermekeket is a segélyre igénnyel bírók közé felvette. Ezen törvényes rendelkezés folytán a fennálló jogtalanság még élesebben szembetűnő. Addig ugyanis, amíg a természetes atya él és hadban van, a házasságon kívül született gyermek után jár az államsegély, amidőn pedig az atya a haza szolgálatában elesik vagy meghal, amidőn tehát a gyermek eltartóját elveszti, az állam a segélyt is beszünteti az elhalálozástól számított félév után (1882 : XI. tc. 7. §.) és a hősi halált halt katona gyermeke semmiféle további támogatásban nem részesül. Ez nemcsak igazságtalan, de méltánytalan is.

A törvény az utólagos házasság által törvényesített katonai árváknak ellátását biztosítja, a királyi kegyelem (legitimatio rescriptum principis) útján törvényesített árváknak azonban már az állami ellátást nem adja meg. Ez a törvényes rendelkezés is

igazságtalan és jogtalan, mivel a királyi kegyelem útján törvényesített gyermek jogállása épen olyan, mint az utóházasság által törvényesített gyermeké. A törvényesítésnek két módja teljesen egyenlő joghatályú. Ennélfogva, ha az utólagos házasság által törvényesített gyermeknek megadjuk az állami ellátást, a jog és igazság alapján a királyi kegyelem útján törvényesített gyermektől sem lehet azt megvonni csak azért, mivel ez utóbbi kegyelem útján törvényesíttetett és mivel a szülők egymással házasságra nem léptek, vagy nem léphettek. Államsegélyre különben a királyi kegyelem útján törvényesített gyermekeknek is van igényök (1914 : XLV. tc. 2. §.). A törvény az örökbefogadott árvákat sem részesíti állami ellátásban. Ennek a kérdésnek az elbírálásánál az örökbefogadás jogintézményéből kell kiindulni. Az örökbefogadás jogintézménye szerint az örökbefogadó atya és az örökbefogadott kiskorú gyermek között szülői, illetve az atya és a gyermek közötti jogviszony jön létre. Az örökbefogadó atya a kiskorú felett, — hacsak az örökbefogadási szerződésben annak ellenkezője kikötve nincsen — atyai hatalmat gyakorol. Ez a törvényes atya helyzetének jogi utánzata. Az örökbefogadott kiskorú gyermeket az örökbefogadó atyával szemben, ennek elhalálozása esetén ugyanazon jogok (örökösödési jog, kötelesrészre való jog) illetik meg, mint a törvényes gyermeket. Ha a törvény a harcban elesett, vagy elhalt atya után a törvényes gyermeknek állami ellátásra való igényét megállapítja, a jog és az igazság megkövetelik, hogy — hasonló feltételek mellett — a törvényes gyermekkel egyenlő elbírálás alá eső örökbefogadott gyermek részére is megállapíttassék az állami ellátásra való igény. Gyakorlatilag a helyzet úgy áll, hogy gyakran a természetes atya gyermekét — akit tart, aki közös háztartásban vele együtt él és akit nem törvényesíthetett — örökbefogadja. Ezen esetben az örökbefogadott gyermeknek az állami ellátásra való igénye nemcsak a természetes atya tartási kötelezettségéből, hanem az örökbefogadás jogintézményéből vezethető le. A törvény az államsegélyre való igényét az örökbefogadott gyermeknek is elösmeri.

Joggal reméljük, hogy a törvényhozó a házasságon kívül született, a királyi kegyelem útján törvényesített és az örökbefogadott kiskorú árvákra is ki fogja terjeszteni az állami ellátást és őket épen úgy, mint a törvényes gyermekeket, állandó nevelési járulékban fogja részesíteni, mert ez felel meg a jognak, az igazságnak, a méltányosságnak és a jövő Magyarország érdekeinek.

Dr. Istvánffy István

A csődjogi tervezetekről.*

(Dr. Medgyes Simon felszólalása a Magyar Jogászegyletben.)

Az új csődtörvénytervezet az, amely a három tervezet közül a legnagyobb változáson ment keresztül. Mert míg az eredeti novellatervezet csak a csődönkívüli intézmények hozzáillesztése folytán szükségessé vált intézkedéseket tartalmazta, addig ez szerkezeti alapelveket változtat meg. Olyan változások ezek, amilyeneken nem ment keresztül az utolsó idők egyetlen egy új csődtörvénye sem.

A német csődtörvény 1898-ban történt átalakítása tulajdonképen csak símítás volt, amellyel hozzá illeszkedett az új polgári törvénykönyvhöz. Az 1915 január 1-én életbeléptetett új osztrák csődrendtartás pedig néhány igen fontos részletbeli változtatást léptetett ugyan életbe, de alapjaiban újnak nem mondható. Megszüntette a különbséget a közönséges és a kereskedelmi csődeljárás között, elfogadta egységes csődnyitási okul a fizetésképtelenséget, kiterjesztette a kényszeregyezség lehetőségét a kereskedőkről a nemkereskedőkre is és kimondta a csődnyitás visszaható erejét. De ezek részletek, amelyek — az utolsót kivéve — nem érintik a régi csődeljárás szerkezeti falait. Ellenben az a csődtörvénytervezet, mely most előttünk fekszik, olyan gyökeresen óhajtja megváltoztatni a régit, mint midőn valamely elavultnak vélt épületet modern építész tökéletesen átalakít, midőn kiszedi annak oszlopait és traverzvasakkal helyettesíti, nagyobb és tágabb nyílásokat üt rajta, világosságot akar bebocsátani olyan részekbe, melyeket sötéteknek lát és fokozni kívánja a használhatóságot és értéket.

E csődtörvénytervezet is igyekszik a lehető legnagyobb tökéletességet elérni abban, hogy megközelítse a csődeljárás egyedüli célját, hogy t. i. a közadós vagyonát lehetőleg a maga csorbíttatlan teljességében minél gyorsabban, olcsóbban és arányosabban ossza fel a hitelezők között. Ezt két úton akarja elérni : egyrészt anyagi, másrészt eljárási intézkedések által.

Az anyagi intézkedésekben elsősorban azáltal, hogy le akar faragni mindent, ami privilegizált követelés, ami terhelhetné a csődvagyont, az eljárásban pedig azáltal, hogy azt megszabadítani igyekszik mindenféle olyan résztől és részlettől, amely időbe és pénzbe kerül. Hogy ez úgy az alapelvekben, mint a részletekben sikerült-e a tervezetnek, azt alapos vizsgálat tárgyává kell tenni.

Az új tervezet mindenekelőtt megszünteti a bifurkációt, mellyel csődtörvényünk saját hátrányára eredeti mintájától eltért volt és összeolvasztja a kereskedelmi és közönséges csődeljárást, még pedig olyképen, hogy a közönséges csődeljárást, amely a történeti fejlődésben tulajdonképen fiatalabb hajtása a kereskedelmi csődeljárásnak, átitatja a kereskedelmi csődeljárásból vett elvekkel és a vagyonelégtelenség és fizetésmegszüntetés helyébe egységes csődnyitási alapul a fizetésképtelenséget állítja. Azonban a tervezet nem éri be ezzel, hanem nyílván abból indul ki, hogy ha a fizetésképtelenség a csődnyitás alapoka, akkor a csődnyitási határozat csupán deklarativ természetű lévén, kell, hogy visszahasson nemcsak a csődnyitás napjának kezdetére, hanem arra az időre, amidőn a fizetésképtelenség, az úgynevezett materiális csőd beállott és ezért a csődnyitás hatályának beálltát részben 30 napra visszahelyezi. Az eszme tulajdonképen nem új. Az olasz városi statutumok már ilyen egyszerű úton akartak szabadulni a külön hitelezői kielégítési jogoktól és előjogoktól és rendesen úgy állapították meg a csődnyitás hatályát, hogy az visszahat 8—30 nappal a csődnyitás előtti időre. Jól tudjuk, hogy a francia jog, még pedig nemcsak a Code de commerce, de az 1838-ik évi csődtörvény is fentartotta azt az alapvető intézkedést, hogy a csődnyitási határozatban megállapítja a fizetésképtelenség beálltának az idejét, még pedig a gyakorlat szerint néha olyan messzire visszamenőleg, hogy a liquidation judiciaire megalkotása alkalmával Delabarre felszólalt s azt mondotta, hogy két esztendőnél hosszabb időre mégsem volna szabad visszahelyezni a fizetésképtelenség beálltát.

Eszerint járt nyomokon halad a tervezet. Az osztrák törvény, a skandináv törvényhozás és a dán törvényhozás is hasonló rendelkezéseket tartalmaznak. Én azonban annak dacára, hogy ilyen történeti multra képes visszatekinteni ez a rendelkezés, azt magamévá nem tehetem.

Bizonyos primitivizmus nyilatkozik meg abban az erőteljes, de bírálat nélkül való mozdulatban, mely egy széles kaszavágással lekaszálja mindazt, ami a csődnyitás előtti 30 nap alatt történt. Figyelmen kívül marad, hogy akkor az adósnak még megvolt a rendelkezési joga, jogszerűleg cselekedhetett és köthetett jogügyleteket. Ha ezekkel hitelezőinek kielégítési igényét csorbította, ám támadja meg jogcselekményeit és ügyleteit a csődtömeggondnok, de ne jelentse ki utólagosan — a csődnyitásnak tulajdonított visszaható erőnél fogva — semmiseknek a törvény.

A tervezet e tekintetben még az osztrák törvénynél is tovább megy.

Korlátolta magát ugyan az idő tekintetében, mert csak 30 napot fogadott el az osztrák törvény 60 napja helyett, de a tartalom tekintetében az osztrák törvényen is túltett, mert az osztrák csak a végrehajtási úton szerzett kielégítést és biztosítást jelenti ki semmisnek, míg ellenben a tervezet nemcsak ezeket, hanem a közadósnak azokat a jogcselekményeit is a csődtömeggel szemben semmiseknek mondja ki, amelyek által ugyanezen időn belül bármely hitelezője a csődtömeghez tartozó vagyonra olyan biztosítást nyert, amelyhez korábbi jogügylet által jogosítva nem volt. Az eszme ezen továbbképzése tökéletesen logikus, mert amidőn a tervezet azt látta, hogy az osztrák törvény a végrehajtás útján szerzett hitelezői előjogokat és különjogokat semmiseknek mondja ki, akkor önkéntelenül is fel kellett merülnie annak a kérdésnek, hogy miért ne legyenek semmisek azok az előjogok, amelyeket nem is végrehajtási kényszer folytán, hanem önként nyujtott az adós hitelezőjének. De azt kérdem, hogy lehet-e akkor majd biztosítás mellett hitelügylete-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 14. számban.

ket kötni bármely adóssal, lehet-e majd készpénzt kiszolgáltatni kölcsön alakjában bármely biztosítás mellett azzal a félelemmel, hogy ez a hitelügylet a válságos 30 napba beleeshetik. Én azt hiszem, érjük be azzal, hogy a megtámadási jog biztosítva van a csődtömeg részére és ne kívánjunk semmisségeket kimondani, amelyek pusztító hatással lehetnek a közforgalom és hitel biztonságára. A tervezet bőségesen gondoskodik arról, — és igen helyesen — hogy a csődnyitási kérvény beadása után a csődbíróság megtehesse a szükséges intézkedéseket a csődvagyon biztonságba helyezése érdekében. Megteheti ezt általános elidegenítési tilalom kibocsátásával, sőt a közadós vagyonának zár alá helyezésével is s ennek következtében ezen időben mindenféle előjog szerzése már is ki volna zárva. Semmi szükség sincs tehát arra, hogy ilyen külön semmisséget állapítsunk meg a csődnyitásnak visszaható erővel való felruházása útján.

Nem követhetem a tervezetet azon lefaragás tekintetében sem, amit a beszámítás kérdésében eszközöl. Abban való igyekvésében, hogy minél kevesebb előjog és minél több vagyon maradjon a csődeljárásban, a 41. §-ban két esetre szorítja a csődtömeggel szemben érvényesíthető beszámítást, t. i. 1. ha a beszámítás joga szerződésen vagy bírói határozaton alapszik, 2. ha a kölcsönös követelés és tartozás ugyanabból a szerződéses viszonyból származik. Ilyképen a tervezet annak vizsgálata nélkül, hogy mikor és mily körülmények között szereztetett a beszámítani kívánt, de nem ugyanazon jogviszonyból származó követelés, egy tollvonással megfosztaná még a legjobbhiszemű hitelezőt is legbiztosabbnak vélt fedezetétől, amit helyeselni semmiképen sem lehet.

Az idő rövidsége arra kényszerít, hogy az egyes anyagi jogi részletek bírálatáról *az eljárásra* térjek át, mely a legfontosabb és leggyökeresebb változtatásokat tartalmazza.

Helyes az, hogy megszűnik a be nem vált csődbiztosi intézmény. Én ugyan azt hiszem, hogy épen megfordítva, a csődbíróság intézményét szünteti meg a tervezet, mert tekintettel arra, hogy az egyes-bíróság hatáskörébe utalja az egész csődeljárást, a csődbiztos helyébe lépő egyes-bíró lesz az, aki ezentúl az egész eljárás felett uralkodni fog. Nagy elismeréssel fogadom a tervezetnek azt az elvi álláspontját is, hogy a legnagyobb súlyt nem a bírói vezetésre, hanem a hitelezők önkormányzatára, az autonom vagyonkezelésre helyezi. De épen ezért felette alapos megfontolást igényel, vajjon szerencsés-e a tervezet legmerészebb újítása, amely a csődeljárásból annak egyik eddig nélkülözhetetlennek tartott oszlopát, a felszámolási eljárást, kidönti. Mielőtt erre rátérnék, a leltározás kérdését kell röviden érintenem. A csődeljárás egyik feladata, hogy megállapíttassék és biztonságba helyeztessék a közadós egész vagyona, a másik pedig, hogy ezzel szemben megállapíttassanak a passzivák. A tervezet az eljárás megrövidítése és olcsósága érdekében az első feladatot szolgáló leltározásnál azt az újítást kívánja behozni, hogy a tömeggondnok jogosítva legyen, esetleg az ideiglenes választmány hozzájárulásával, a leltározást olykép foganatosítani, hogy a tételenkénti leltárösszeállítás helyett beéri akár az adósnak leltári vagy árukönyvével, vagy pedig más módon sommásan állapítják meg a meglevő készletet. Ezzel meg kívánja szüntetni azokat a nagy költségeket, amelyek eddig a leltározás alkalmával felmerültek. A baj megvan, de annak orvoslását más irányban kell keresni. A leltár nélkülözhetetlen úgy a lelkiismeretes tömeggondnok, mint a lelkiismeretes vagyonkezelő számára és bizonyos bizalmatlansággal tekintenék arra a tömeggondnokra és vagyonkezelőre, aki a nemleltározás kedvezményét igénybe venné. A felelősségnek, számonkérésnek és védekezésnek egyedüli alapja a helyesen felvett leltár. A megoldást másutt látom. Igenis fölösleges költségszaporítás megy végbe a legtöbb csődleltározás alkalmával sőt legtöbb végrehajtási foglalásnál is. Meg kell szünnie annak az állapotnak, hogy a foglalás és a csődösszeírás lukrativ üzlet legyen az illető állami közegekre nézve és be kell vezetni azt a rendszert, hogy az államilag fizetett végrehajtó, mint állami hivatalnok, minden külön díjazás nélkül foganatosítsa a végrehajtási és a csődtömegösszeírási cselekményeket. Ha díj fizetendő, úgy ezt a kincstár kapja, a leltározó közegeknek pedig semmi érdeke se fűződjék a leltározás mesterséges elhúzásához.

Az eljárás másik feladata a hitelezők követeléseinek megállapítása. Jól tudjuk, hogy a felszámolás tulajdonképen a követelések megállapítására vonatkozó pereknek helyébe lépett s olyan eljárás, amelyet mindenütt elfogadtak. A tervezet tökéletesen kikapcsolja a felszámolási eljárást a csődből. Egy exstirpatiót végez a törvényen és a felszámolási eljárást áthelyezi a felosztási eljárásba. Azt mondja, hogy felszámolási tárgyalást nem tartunk, a felosztási tervezetbe felvesszük a bejelentett követelést és amelyik hitelező nincs felvéve, az ellen észrevételeit beadhatja, valamint kifogásolhatja azt is, aki esetleg fel van véve és akinek követelése az ő meggyőződése szerint fen nem áll. Nekem a követelések megállapítása szempontjából ez ellen valami lényegbe vágó kifogásom nem volna, ha a követelések megállapításának kérdése nem függene össze egy egészen más kérdéssel is, t. i. nemcsak azzal a kérdéssel, hogy az a hitelező kap-e vajjon osztalékot és hogy reá mennyi jut, hanem azzal is, hogy a csődhitelezők önkormányzati jogait gyakorolhatja-e a csődeljárás során? Ez a kérdés gazdátlan marad egészen a felosztási eljárásig abban az esetben, ha a rendes felszámolási eljárás nem tartatik és akkor, hogy az épület példájánál maradjunk, azokat az oszlopokat, amelyeknek az egész épületet kellene tartani, a földszintről felhelyeztük a negyedik emeletre, ahol már semmit sem lesznek hivatva tartani, mert akkor a követelések megállapítására vonatkozó eljárás a hitelezők autonómiájának semmiféle szolgálatot tenni alkalmas nem lesz. A tervezet pótolni akarja ezt egy tárgyalással a szavazati jog megállapítása tárgyában azonban nemcsak a választmány megválasztásáról van szó, hanem a hitelezői közgyűlésről is és minden egyes verifikált hitelező végig az egész csődeljáráson gyakorolhatja a maga előterjesztési és panaszjogát. A szavazatjogot megállapító tárgyalás vagy oly alapos lesz, amilyennek a felszámolási tárgyalásnak kell lennie és akkor ép oly gondos előkészítő munkát igényel, mint ez és sem időben, sem költségben nem takarítunk meg semmit, vagy felületes lesz és akkor nem kerülhetjük ki azt a veszélyt, hogy álhitelezők többsége dominálja a csőd- és kényszeregyezségi eljárást. A felszámolási eljárásról tehát nemcsak hogy nem mondhatunk le, de nézetem szerint a felszámolási eljárást sokkal erősebbé kell tenni, mint amilyen most. A felszámolási eljárás ellen a tervezet fő-kifogása a költségesség. A tervezet nem mutatott rá, hogy a felszámolási eljárás, ahogy az most folyik, tulajdonképen nem bír azzal az értékkel, amellyel a csődeljárásban bírnia kellene és amellyel fel kellene ruházni abban az esetben, ha azt a nagyobb hitelezői önkormányzatot léptetjük életbe, amelyet a tervezet életbeléptetni kíván. Ma ez csak puszta formalitás, mert a hitelezők közönbösen viseltetnek a csődeljárással szemben, abban aktiv részt nem vesznek és csak akkor érdeklődnek iránta, midőn van valami szervezet, amely őket esetről-esetre csoportosítja. Jelenleg a csődeljárást vezető közeg és az egyes hitelező között semmiféle kapcsolat és érintkezés nincs. Nagyon szerencsésnek találom azt a gondolatot, hogy a bejelentést ezentúl a csődhitelező ne a csődbírónál, hanem közvetlenül minden formalitás nélkül a tömeggondnoknál eszközölhesse. De ezt a gondolatot tovább képzem abban az irányban, hogy a csődtömeggondnok ne csak a csődbírónak és a csődválasztmánynak, hanem a csődhitelezőnek is tegyen jelentést. Ezt pedig úgy képzelem, hogy midőn a bejelentési határidő lejárta után elkészült a bejelentett követelések jegyzéke, akkor 8—15 nappal a felszámolási tárgyalás előtt küldje el a tömeggondnok postán minden egyes bejelentett hitelezőnek a hitelezők és a követelések jegyzékét. Ennek ma a sokszorosítások rendkívüli hozzáférhetősége és olcsósága mellett semmiféle akadálya nincsen és akkor minden egyes hitelező abban a helyzetben lesz, hogyha valami kifogása van, a felszámolási tárgyaláson azt szóvá is tehesse. Egyúttal módja lesz minden hitelezőnek arra, hogy a tömeggondnokot is előzőleg figyelmeztesse gyanus bejelentésekre, viszont az a hitelező, akinek a követelését kifogásolni kívánja a tömeggondnok a jegyzék szerint, bemutathatja a felszámolási tárgyalás előtt vagy akár a tárgyaláson a maga bizonyítékait, amelyek az ő követelésének megállapítására vezethetnek. Ilymódon a hitelezők követelései kétségtelenül meg lesznek állapítva és remélhetőleg a csődbíró előtti perekben is még a kifogásolt hitelező is kellő időben igazolhatja a maga követelését. Egészen más alapot nyerünk az eljárásra, mint akkor, ha a verifikálás az eljárás végére van hagyva és az egész csődeljáráson végig koholt követelések alapján álhitelezők vezethetik a csődtömeg értékesítését és kezelését.

Máris túlhosszúra nyult felszólalásomat nem fejezhetem be anélkül, hogy ne mutassak rá még arra, hogy a csődeljárás olcsóbbá tételét elérhetjük a csődeljárás biztosítékainak csorbítása nélkül is. Nem akarom azt a kérdést felvetni, hogy vajjon abban az esetben, ha a csődtömeggondnokon, a bíróság által kinevezhető külön vagyonkezelőn és a jelzálogos hitelezők által választható külön vagyonkezelőkön kívül a hitelezők még általános vagyonkezelőket is választhatnak, (T. 104. §.) vajjon ez elő fogja-e mozdítani a csődeljárás olcsóbbá tételét, vajjon nem lehetne-e anélkül, hogy ezt az új szervet beállítsuk a csődeljárás szervezetébe, megtalálni a módját annak, hogy a csődválasztmány gazdasági kérdések elintézésében megbízott által támogathatja a tömeggondnokot. De akárhogy álljon e kérdés, az bizonyos, hogy a tömeggondnok kinevezésének és díjazásának kérdésével a tervezet keretében foglalkozni kell és pedig akár a törvényben magában, akár rendeletben. A jogászi közvéleménynek állást kell foglalnia e kettős kérdésben. A kinevezésnek nem szabad ötletszerűen történnie, hanem az ügyvédi kamarák választmányának meghallgatása mellett megállapítandó elvek alapján, melyeket itt részletesen fejtegetni nem kívánok, melyek azonban alkalmasak lesznek arra, hogy az e téren uralkodó visszás állapotokat megszüntessék. A tömeggondnoki díjazás tekintetében a lehető legtévesebb és legferdébb irányt követtük eddig. Midőn a tömeggondnok minden egyes ténykedését a maga díjjegyzékébe különkülön tétel alatt beállítja, akkor nem indul ki abból, hogy vagyont kezel és hogy a vagyonkezelés természetével a díjtételek ily elaprózása ellentétben áll. A tömeggondnoknak vannak jogvédői teendői: a perek vitele. Ezek természetesen a perbíróság megállapítása alapján díjazandók továbbra is. Ellenben a tömeg kezelésével járó ténykedések a tömeggondnok működésének egész idejére egyetlen komplexumot képeznek, amelyet széthasítani, egyes apró tételekre szétbontani nem lehet és nem szabad. Hiszen a mai rendszer mellett mi jutalmazzuk az ügyetlen vagy pedig szándékosan költségszaporító tömeggondnokot, aki minél több eljárással és lassabban végzi el ugyanazt a dolgot, amit a másik tömeggondnok ügyesen, jóhiszeműen, rövid úton, egy ténykedéssel elvégez. A tömeggondnokot tehát nem lehet másképen jutalmazni vagyonkezelő tevékenységeért (melybe a leltározás, felszámolás és felosztás is tartozik), mint százalékos alapon, úgy ahogy azt számos törvényhozás már magáévá is tette. A perbeli képviselet díjazásán és a vagyonkezelésért járó százalékos díjon felül pedig külön jutalmat adnék a tömeggondnoknak ahoz képest, hogy hány %-os kvótát volt képes a hitelezők részére elérni. Ezekkel az újításokkal meg lehetne szüntetni a csőd gyors és olcsó lebonyolítását megnehezítő mindazokat a visszásságokat, amelyek ellen a tervezet olyan gyökeresen felforgató és a csődeljárás célját veszélyeztető változtatásokat kíván életbeléptetni.

A fiatalkorú terhelt ellen elrendelt őrizet beszámításának kérdéséhez.

A Fb. 60. §. 4. pontja szerint, ha a fiatalkorú bűnügyében felnőtt terhelt nem szerepel, vagy ellene az eljárás a felnőtt terhelttárstól elkülönítve folyik: a vádirat ellen kifogásnak helye nincs és a főtárgyalásra közvetlen idézést kell kibocsátani. A Fb. 61. §-a szerint pedig ha a fiatalkorú bűnügyében felnőtt terhelt is szerepel, s az elkülönítés nem lehetséges, az eljárásra a Fb. 57. §. figyelembevételével a Bp. rendelkezései irányadók. A rendes bíróság előtti eljárásban ezeknélfogva a fiatalkorúak ellenében a Bp. 283. §-a alapján közvetlen idézést elrendelő végzés, vagy a Bp. 266. §-a alapján vádhatározat, vagy a Bp. 268. §-a alapján a főtárgyalásra utasító végzés meghozatalának van helye. A Bp. 283., 267. és 268. §-ai értelmében pedig a fenti végzésekben (határozatban) a terheltnek további fogvatartása vagy szabadlábrahelyezése iránt is határozni, esetleg a letartóztatást vagy vizsgálati fogságot elrendelni kell. Áll ez a fiatalkorúakra vonatkozólag is, azzal az eltéréssel, hogy — miután a Fb. 21. §-a utolsó bekezdése értelmében velök szemben a Bp.-ban szabályozott előzetes letartóztatásnak és vizsgálati fogságnak helye nincs, — ellenök a Fb. 21. §-a első bekezdése értelmében ezek helyett csak az őrizetbevétel rendelhető el. A Fb. 21. §-ának fenti rendelkezése csakis a Bp. XI. fejezetét helyezte hatályon kívül. A rendes bíróság előtti eljárásban a fentiek és a Fb. 57. §-a értelmében a Fb. 21. §-a feltételei fenforgása esetén az őrizetbevétel elrendelése, fentartása és megszüntetése tárgyában való határozathozatalnál a Bp. rendelkezéseit kell alkalmazni. Ekként a már ismertetett eseteken kívül a még nem jogerősen elítélt fiatalkorúakkal szemben a Bp. 330. §-a negyedik bekezdése értelmében is meghosszabbítható vagy elrendelhető az őrizetbevétel.

A Bp. 283., 267., 268. §-ai és 330. §. 4. bek. szerint elrendelt őrizetbevétel tartama ezen §-okban van meghatározva s így az a Fb. 21. §-a korlátozásának alávetve nincs. Elrendelése indokainál fogva pedig, különösen amennyiben felnőttekkel kapcsolatos ügyről van szó, a fiatalkorú hibáján kívül hosszabb ideig is eltarthat.

Az őrizetbevétel, habár elsősorban védő- és óvóintézkedés, egyebekben hasontermészetű az előzetes letartóztatással és a vizsgálati fogsággal. Kitünik ez a törvényjavaslatnak részletes indokolásából, amely szerint «az eljárás megindításakor a fiatalkorúak bíróságának meg kell tennie azokat a védő- és óvóintézkedéseket, amelyek avégből szükségesek, hogy a fiatalkorú legalább is a további erkölcsi romlástól megóvassék és a fiatalkorú személyére vonatkozó végleges intézkedés sikere biztosíttassék. Ez az intézkedés a bűnvádi eljárás tartamára szól és ezért a javaslat a fiatalkorú személyre vonatkozó subsidiarius kényszereszközül a fiatalkorúnak őrizet alá helyezését állítja fel.

A Fb. 57. §-a értelmében a fiatalkorú bűnügyeiben a Bp. 327. §-a és 505. §-a a rendes bíróság előtti eljárásban is irányadó. A Bp. 327. §-a 9. *e)* pontja szerint az ítéletben kell rendelkezni az előzetes letartóztatásnak és vizsgálati fogságnak a büntetésbe való beszámításáról s a beszámítás folytán a büntetésből kitöltött tartamról. A Bp. 505. §-ának 1—4. pontja felsorolja, hogy az ítéletben, vagy az ezen §. 2. bek. alapján meghozott végzésben megállapított levonásokon felül az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban az ítélethozatal után töltött idő, mely esetekben vonandó le. A Bp. 505. §. 2. bek. pedig intézkedik arra az esetre, ha az ítéletben az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság beszámítása s mily tartamban való beszámítása felől az ítélet nem rendelkezett. A Fb. 57., a Bp. 327. és 505. §-a értelmében nem lehet e szerint vitás, hogy az alaki (eljárási) jog alapján az őrizetbevétel tartama beszámítandó.

Az anyagi jog szempontjából az őrizetbevétel beszámíthatóságának kérdése ezidőszerint kellőleg tisztázva nincs.

A Btk. 94. §-a alapján való beszámításnak a keletkező joggyakorlat szerint kettős akadálya van. Egyik, hogy az őrizetbevétel természete szerint tisztán gondozó, védő és óvó intézkedés, a másik, hogy a fiatalkorúakkal szemben a vizsgálati fogságnak és előzetes letartóztatásnak a Fb. 21. §-a értelmében helye nincs.

Tekintve azonban az őrizetbevétel ismertetett jogi természetét, a beszámítás fenti akadályai csak látszólagosak.

Az őrizetbevétel subsidiarius kényszereszköz lévén, tartama a Btk. 94. §-a alapján már ez okból beszámítás tárgya.

A Btk. 94. §-a kizárólag a vizsgálati fogságról szól. Ennek dacára a joggyakorlat, majd a Bp. 327. §-a 9. *e)* pontja is azt az előzetes letartóztatásra is kiterjesztette. Nincs tehát akadálya annak, hogy a Btk. 94. §-ának rendelkezése per analogiam az őrizetbevétel beszámítására s ekként a fiatalkorúak javára is alkalmaztassék.

Ez volna a joggyakorlat fejlesztésének természetes útja is. Áll ez a tétel annyival is inkább, mert ez az őrizetbevétel felhozott céljával és rendeltetésével nem ellenkezik, és mert az alaki (eljárási) és az anyagi jogszabályok között az ettől eltérő magyarázat esetén felmerülő ellentmondás — miután különben is a Btk. 94. §-a rendelkezésének alapjául az alaki (eljárási) jog szolgál, csak ezáltal válik elkerülhetővé.

A személyes szabadság mindnyájunk féltett kincse. S ha már ennek a fontos személyi jognak az eljárás sikere érdekében való korlátozása akár vizsgálati fogság, akár előzetes letartóztatás, akár őrizetbevétel formájában szükségessé is válik, a beszámítás kérdésében — a korlátozások most felsorolt válfajai között, — az anyagi jog szempontjából különbség nem tehető.

Ép ezért az őrizetbevételnek az anyagi jog szempontjából nemcsak a jus aequum, hanem a jus strictum szerint sem tulajdonítható más hatály, mint a vizsgálati fogság és az előzetes letartóztatásnak.

Zakariás István.

Külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon.*

2. *Bírói illetékesség.*

Ha mindkét külföldi házastárs vagy közülük az egyik magyar állampolgárrá lett és ebből folyólag a magyar PP.-ről szóló 1911. évi első tc. hatályosságának területén (a szorosabb értelemben vett Magyarország és Fiume) *van—községi illetősége, a házasság felbontását és az ágytól és asztaltól való elválást tárgyazó perekben a bírói illetékességet a házasfelek utolsó közös lakhelye állapítja meg.* (*Pp. 639. §.*)

Azon egyéneknek, akik külföldiekből lettek magyarokká, utolsó közös állandó együttlakásuk, a hogy a törvény magát kifejezi, utolsó közös lakhelyük rendszerint nem Magyarországon volt. Ezen egyénekre nézve 1915. évi január 1-éig az volt a szokás, hogy a magyar kir. Igazságügyminisztérium az ügy elbírálására a felek kérelme folytán bíróságot küldött ki. Ez a szokás megszünt, mert a Pp. 639. §-a azt mondja, hogy «*ha a házasfelek utolsó közös lakhelye nem a perrendtartás hatályosságának területén, azaz ha külföldön vagy Horvátországban volt, úgy kell tekinteni, mintha Budapest IV-ik kerületében laknának.*

Világos tehát, hogy ha a felek hatósági bizonyítványa igazolja, hogy utolsó közös lakhelyük külföldön vagy Horvát-Szlavonországban volt, akkor minden bíróküldés mellőzésével a budapesti kir. törvényszékhez kell beadniok keresetüket. Az ezen §-ban megállapított illetékesség kizárólagos mondja a törvény, amiből az következik, hogy ezen illetékességtől eltérésnek helye nem lévén, a Pp. 180. §-ának utolsó bekezdése értelmében ezen pergátló körülmény az elsőbíróság előtti eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe veendő és az illetéktelenül eljáró bíróság saját összes intézkedéseit megsemmisíteni köteles. Azonban csak az elsőbíróság előtti eljárásban s a fellebbezési eljárásban már nem és pedig azért, mert a Pp. 677. §. 4. bekezdése és 681. §-a értelmében a fellebbezési és felülvizsgálati eljárásban az illetékesség hiánya csak a Pp. 640. és 641. §-ai esetében, azaz csak akkor veendő hivatalból figyelembe, ha külföldihez férjhez ment magyar nő házassága semmisségének kimondása vagy megtámadása végett vagy külföldi ellen magyar bíróság előtt indít házasságbontópert.

3. *Bírói hatáskör.*

A külföldiekből magyarrá lett felekre nézve a magyar H. T. minden §-a kivétel nélkül egyformán kötelező, valamint a H. T.-ben foglalt minden néven nevezendő jogsegély ezen feleket kivétel nélkül megilleti. Azon felek tehát, akik külföldiekből magyarokká lettek, a magyar bíróság előtt házasságuk érvénytelenítését, ágy- és asztaltól való elválasztásukat és házasságuk felbontását kérhetik. És pedig akár azon okok alapján, amelyek még akkor keletkeztek, amidőn külföldiek voltak, akár azon okok alapján, amelyek a magyar állampolgársági eskü letéte napja után keletkeztek.

A H. T.-nek az *elévülést* szabályozó 57. és 83. §-a természetesen ezen külföldiekből magyarokká lett egyénekre is irányadó s a Pp. 685. §-ából folyólag megszünik azon eddig követett gyakorlat, hogy a magyarrá lett külföldiekre nézve az elévülés a magyar állampolgársági eskü letétele napjától számíttatik. Ezen elévülési határidőt megszakítja a külföldi bíróság előtt a házasfelek korábbi jogában megszabott határidő alatt megindított ágy- és asztaltól való elválasztásra vagy házasság-felbontásra, illetve érvénytelenítésre irányuló per. Ha tehát például az osztrák vagy olasz házasfél ezen perek valamelyikét olasz vagy osztrák törvényben megszabott elévülési határidőn belül megindítja és azután a per alatt magyarrá lesz, joga van a magyar állampolgársági eskü letételétől számított hat hónapon belül házassága érvénytelenítése, ágy- és asztaltól való elválasztása vagy házasság felbontása iránti keresetét az illetékes magyar bíróság előtt megindítani.

A Pp. ezt rendelő szakasza a 685. §. 2. bekezdése, amely így szól:

«*Az a kereset, amelynek megindítására az 1894: XXXI. tc. 57. és 83. §-a határidőt szab, e határidő letelte után is megindítható, feltéve, hogy a magyar állampolgárság elnyerése óta hat hónap még el nem telt és a külföldi bíróság előtt a per a házasfelek korábbi jogában megszabott határidő alatt volt megindítva.*»

Ebből láthatólag a magyarokká lett külföldiekre nézve házasságuk érvénytelenítésére szükséges megtámadás határideje, amely a magyar H. T. 57. §-a szerint egy esztendő, megrövidül és az állampolgársági eskü letételétől számított hat hónapra kevesbedik.

Azon esetben, ha a magyar állampolgárrá lett külföldi a magyar állampolgárság elnyerése előtt *külföldi bíróság előtt ágy- és asztaltól elválasztása iránt pert indított és ezen per még folyamatban van,* joga van Magyarországon az állampolgársági eskü letétele napjától számított hat hónapon belül házasságának felbontását vagy az ágy- és asztaltól való elválasztás kimondása iránt *új pert* tenni folyamatba, még ha ezen per alapjául szolgáló bontó okok elévültek is. Ha a külföldön folyamatba tett házassági perben a békéltetés már meg volt kisérelve, akkor a magyar bíróság előtt újabb előzetes békéltetésre nincs szükség, ugyanígy mellőzhető ezen perekben a H. T. 99. vagy 98. §-ában meghatározott különélés elrendelése is, ha a külföldi bíróság a különélést már elrendelte.

A külföldi bíróság előtt folyamatban lévő házassági per *bizonyítási anyagát* a magyar bíróság nem veszi át bírálat nélkül, úgy mint teszi ezt akkor, amidőn az ágy- és asztaltól való elválasztás külföldi bíróság által már jogerősen kimondatott, hanem a külföldi perben történt bizonyítás felvételét a magyar bíróság elbírálja és evégből a bizonyítás anyaga felett a feleket meg is hallgatja. A Pp. 685. §-ának idevonatkozó pontjai következőkép szólanak:

«*A bontó- és a váló perekben az előzetes békéltetés nem szükséges, ha külföldön meg volt kisérelve. Ugyanezekben a perekben továbbá a különélés elrendelése akkor is mellőzhető, ha a külföldi bíróság a különélést már elrendelte.*

A belföldi bíróság a külföldi perben történt bizonyításfelvételt a felek meghallgatása után felhasználhatja.»

Az esetben, ha külföldön házassági per nem indult meg a felek között, illetve ha az megindíttatott, de megszünt, tehát nincs folyamatban, a külföldiből magyarrá lett állampolgár a magyar *H. T. 115.* §-*a* alapján a Pp. 685. §-a értelmében az elévülési határidőn belül megindíthatja a házasságbontópert «*a magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött oly tények alapján, amelyek a házastársak korábbi joga szerint bontó vagy ágytól és asztaltól elválasztó okot képeznek, ha azon tények a magyar H. T. szerint is bontó okul szolgálnak*».

Ágy- és asztaltól elválasztó okot képez úgy olasz mint osztrák jog szerint a házasfelek közös megegyezése. Ennek alapján azonban, a magyar törvény azt bontó okul el nem ismervén, a házasság magyar bíróság előtt fel nem bontható.

Az *osztrák* házasságot a magyar bíróság felbonthatja a magyar állampolgárság elnyerése előtt elkövetett és még el nem évült házasságtörés, házastársi kötelességszegés, házastárs élete ellen törés, hűtlen elhagyás és egyéb, a magyar H. T. által bontó okul elismert tények alapján.

Olasz házasság azonban ugyanezen tények alapján nem bontható fel a Hágai Egyezmény 4. és 8. cikke következtében. Ugyanis olasz honosok egyezményes állam polgárai lévén, reájuk nézve a II. Hágai Egyezmény kötelező. A II. Hágai Egyezmény 4. cikke értelmében pedig, ha olasz honos magyar állampolgárrá lesz, a magyar törvényre nem lehet támaszkodnia oly célból, hogy ezáltal bontó vagy ágytól és asztaltól elválasztó ok jellegével ruháztassék fel oly tény, mely akkor történt, midőn a két házastárs vagy egyikük más állam polgára volt. Ha tehát a házasságtörés még akkor történt, amidőn a felek olaszok voltak, a magyarrá lett olasz házasfél ezen házasságtörésre nem alapíthat bontás iránti kérelmet, mert az olasz törvény e bontást nem ismeri, de ágy- és asztaltól elválasztás iránti kérelmet terjeszthet elő, mert az olasz törvény ezen okot ágy- és asztaltól elválasztó okul elfogadja.

Ezen rendelkezéstől nem lehet eltérni és így nem lehet a magyar H. T. 115. §-ára támaszkodni, amely megengedi a házastársak korábbi joga szerinti ágytól és asztaltól való elválasztó oknak bontóokul való felhasználását, ha azon tény a magyar

* Az előbbi közl. lásd a 14. számban.

törvény szerint is bontó okúl szolgál. Ugyanis a Hágai Egyezmény 8. §-a azt mondja, hogy az esetre, ha a házastársak állampolgársága nem ugyanaz, akkor utolsó közös törvényhozásukat kell hazai törvényük gyanánt tekinteni. A hazai törvény a magyar házassági törvény 115. §-ában «korábbi jog» kifejezés alatt szerepel.

Ha tehát olasz házasfelek közül csak az egyik lesz magyar, a másik olasz marad, akkor a felek korábbi jogának az olasz lévén tekintendő, a magyar bíróságnak meg kell állapítani, hogy az olasz jog nem engedvén meg a házasság felbontását, a Hágai Egyezmény 4. cikke értelmében az olasz állampolgárság ideje alatt történt házasságtörés legfeljebb ágy- és asztaltól való elválasztásra szolgálhat okul.

Ugyanígy áll a dolog, ha mindkét házastárs lesz magyarrá, mert a Hágai Egyezmény 4. cikke az esetre is kimondja, hogy azon tényre, amely akkor történt, amidőn mindkét házastárs olasz volt, bontás céljából hivatkozni nem lehet.

Ha *osztrák* házasfelek közül egyik vagy mindkettő magyarrá lesz, a magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött oly tényre, amely osztrák jog szerint ágytól és asztaltól való elválasztó okot képez, azért lehet hivatkozni és a magyar bíróság azért bonthatja fel ily esetekben a házasságot, mert az osztrákok a Hágai Egyezmény kötelező parancsa alá nem esvén, ezen házasságra a H. T. 115. §-a érvényben maradt. Annál is inkább, mert a Hágai Egyezmény 9. cikke fentartotta Magyarországnak azon jogát, hogy azon államoknak törvényeit, amely államok a Hágai Egyezményt nem fogadták el, figyelemre ne méltassa.

Ha tehát osztrák állampolgár egyedül vagy házastársával együtt magyarrá lesz, egyedül a magyar törvény lesz irányadó, amely szerint a magyar bíróság a házasságot felbonthatja, ha el nem évült oly ágy- és asztaltól elválasztó ok forog fenn, amely a magyar törvény szerint bontó okul szolgál.

A legtöbb külföldiből magyarrá lett egyén, főleg olasz és osztrák, külföldön már ágy- és asztaltól elválasztatott.

Az *osztrák* házasfelek az O. P. T. 103. §-a értelmében közös megegyezéssel elválhatnak egymástól. Ezen 103. §. így szól:

Az «asztal- és ágytóli elválás a házastársaknak, ha mind a két fél rááll és a feltételek iránt megegyeznek, a bíróság által megengedendő». «Die Scheidung von Tisch und Bett muss den Ehegatten, wenn sich beide dazu verstehen und über die Bedingungen einig sind, von dem Gerichte gestattet werden.»

Olasz házasfelek az olasz Codice Civile 158. §-a értelmében szintén közös megegyezéssel válhatnak el.

Mindkét államban a közös megegyezésnek bírói jóváhagyással kell megerősítést nyernie.

A közös megegyezéses ágytól és asztaltól való elválás Magyarországon figyelembe nem vétetik, miből kifolyólag bármelyik magyarrá lett fél felhívhatja a *H. T. 77. §-ának* alapján házasfelét arra, hogy vele a megszüntetett házaséletközösséget állítsa helyre. Amennyiben ezt nem teszi, kérheti a házasságnak ugyanezen §. alapján való végleges felbontását.

A közös megegyezéssel történt ágy- és asztaltól elválasztó külföldi ítéletnek *felbontó ítéletté való átváltoztatását* nem lehet kérelmezni. És pedig azért, mert a házassági törvény 141. §-a világosan kimondja, hogy a bíró az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet felbontó ítéletté csak akkor változtathatja át, ha a házasfelek a korábbi jogszabályok szerint oly tények alapján választattak el ágytól és asztaltól, amely tények a magyar H. T. szerint bontó okul szolgálnak. Már pedig a közös megegyezés a magyar H. T. szerint tudvalevőleg bontó okul nem szolgál.

Ha azonban a külföldi államban meghozott ágytól és asztaltól elválasztó ítélet olyan okok alapján mondatott ki, amelyek a magyar H. T. szerint is bontó okot képeznek, akkor az ezen ágy- és asztaltól való elválasztást kimondó külföldi ítélet vagy végzés vagy közigazgatási határozat jogerőre emelkedésétől számított két év mulva a magyar állampolgárságot elnyert külföldi a házasság felbontása iránti keresetet a magyar bíróság előtt a H. T. 115. §-a s a Pp. 684. §-a értelmében megindíthatja.

Tehát nem kérheti a külföldiből magyarrá lett házasfél a külföldi bíróság által hozott ágy- és asztaltól való elválasztást kimondó ítéletnek a magyar H. T. 107. §-a szerinti bontó ítéletté való átváltoztatását, hanem a 115. §. 2. bekezdése értelmében házasság felbontása iránti keresetet kell indítania.

A *H. T.* idézett *115. §-a 2. bekezdése* így szól:

«*Ha az ágytól és asztaltól való elválasztást a külföldi bíróság a magyar állampolgárság elnyerése előtt kimondotta, a magyar bíróság felbonthatja a házasságot, ha az elválasztás oly tény miatt történt, melynek alapján a házasság a jelen törvény szerint is felbontható.*»

A Pp. 684. §-a első bekezdésének idevonatkozó *első mondata* pedig a következőket mondja:

«*Ha ágytól és asztaltól való elválasztást külföldi bíróság a magyar állampolgárság elnyerése előtt jogerős ítélettel kimondotta, az 1894: XXXI. tc. (H. T.) 115. §-a alapján a bontókeresetet az idézett törvény 107. §-ában megszabott két évi idő letelte után indítható meg.*»

A most idézett törvénycikk nem mondja meg határozottan, hogy ez az intézkedés a 115. §. 2. bekezdésében említett esetről szól. Minthogy pedig a 115. §. első bekezdése más esetről intézkedik, amelyről alább lesz szó, kétségtelen, hogy itt csakis a 2. bekezdésben említett eset van rendelkezés tárgyává téve. A Pp.-nek ezen most idézett rendelkezése azt az esetet szabályozza, midőn a külföldiből magyarrá lett egyén nem akar új bizonyítási eljárást lefolytatni, csakis a már külföldi bíróság előtt lefolytatott bizonyítási eljárásnak magyar bíróság előtt való felhasználását óhajtja az ágy- és asztaltól való elválasztást kimondó ítéletnek felbontó ítéletté való átváltoztatása céljából. Azért emeli ki a Pp. idézett §-a a H. T. 107. §-át, hogy a magyar állampolgárok jogviszonyaival egyértelmüleg megszabja, hogy ezen átváltoztatás a külföldi bírósági ítélet jogerőre emelkedésétől számított két évi határidő letelte előtt nem kérhető. Ezen intézkedés a Pp.-ban újítás a régi gyakorlattal szemben, amely a külföldön bontó okok alapján elválasztott felek házasságát a két évi határidő letelte előtt felbontotta pusztán oly módon, hogy az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet bontó ítéletté átváltoztatta s ezzel a külföldiekből magyarokká lett egyéneket kedvezőbb helyzetbe hozta, mint amilyenben a születésüktől fogva magyar állampolgárok voltak.

Az ágy- és asztaltól elválasztó ítéletnek ilyen bontó ítéletté való átváltoztatása nem jár azon formalitásokkal, amelyek a rendes magyar házasságbontóperben el nem mulaszthatók. Így békéltetés nem tartatik, a perben bizonyítási eljárás, perelőkészítés nem foganatosíttatik és a H. T. 99. §-a szerinti ágytól és asztaltól való különélés sem rendeltetik el.

A bíróság annyira ragaszkodik tisztán csak az átváltoztatás aktusához, hogy azt sem vizsgálja, hogy vajjon azon tény, amely a külföldi bíróság által ágy- és asztaltól való elválasztásra okul megállapíttatott, valóban megtörtént-e vagy sem. Csak azt vizsgálja és állapítja meg, hogy a külföldi bíróság által meghozott ítélet valódi-e, szabályszerűleg vált-e jogerőssé és a benne bontó okul felhozott és bebizonyítottnak látszó tény a magyar törvény szerint is bontó okul szolgál-e.

A *Pp. 684. §-ának* idevonatkozó rendelkezései következőképen szólnak: «*a bontókeresetet ezen esetekben előzetes békéltető kisérlet nem előzi meg és az 1894: XXXI. tc. 99. §-ában szabályozott különélés elrendelésének nincs helye. A bíróság a külföldi bíróság jogerős ítéletében megállapított elválasztó okul szolgált tény valóságának vizsgálatába nem bocsátkozik.*»

Az idézett törvényhely ugyan csak azt mondja, hogy a bontókeresetet *előzetes* békéltető kisérlet nem előzi meg, minthogy azonban a H. T. 107. §-a szerint, ha az ágytól és asztaltól való elválás az ítélet jogerőre emelkedésétől számítva két évig tartott, bármelyik házasfél kérheti, hogy a bíró az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet felbontó ítéletté változtassa át, ennek következtében nemcsak a Pp. 645. §-ában említett s a kereset benyújtása előtti békéltetésnek, de perbeli békéltetésnek egyáltalában nincs helye. A 107. §. szerinti átváltoztatás nem per, hanem csak peralakú formalitás, különösen ha figyelembe vesszük, hogy ezen kérelem előterjesztéséhez a vétkessé nyilvánítottott házasfélnek is joga van.

A Pp. 654. §-a ugyan azt rendeli, hogy ha a bontó- vagy válóperben a keresetlevél beadása előtt a békéltetés még meg nem kiséreltetett, akkor az elnök vagy az általa megbízott bíró a keresetlevél elintézése nélkül előzetes békéltetést rendel, azonban magából ezen §-nak szövegezéséből megállapítható, hogy az itt mondott előzetes békéltetés is a kereset szóbeli előadása előtti békéltetésnek minősítendő és így a 684. §-ból idézett mondat

kétségtelenül úgy értelmezendő, hogy a szóbanlévő átváltoztatási perben, illetve eljárásban semmiféle békéltetési kisérlet nem tartandó.

Mellesleg megjegyezhetjük, hogy a Pp. 654. §-ának 2. bekezdése különben is azt mondja, hogy mellőzhető az előzetes békéltetés, ha az ellenfél külföldön tartózkodik. Már pedig a szóbanforgó esetekben, különösen ha külföldi házasfeleknek csak egyike lett magyarrá, az alperes rendszerint külföldön tartózkodik.

Egyébként a Pp. 683. §-a a külföldi elválasztó ítéletnek bontó ítéletté való átváltoztatása iránt folyó perben is természetesen megfelelőleg alkalmazandó.

A *683. §.* azt rendeli, hogy *az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletnek felbontó ítéletté átváltoztatását a korábbi per elsőfokú bíróságánál keresettel lehet kérni.* Ez a külföldiekből magyarokká lett egyénekre természetesen nem alkalmazható, hanem ők a Pp. 639. §-a szerint utolsó közös lakásuk szerinti, illetve a budapesti törvényszéknél adják be keresetüket.

A bíróság — rendeli tovább a 683. §. — *a kereset szóbeli tárgyalására határnapot tűz ki, amelyen a tárgyalás csak arra terjedhet ki, hogy az átváltoztatást az ágytól és asztaltól elválasztó ítélet alapján az 1894 : XXXI. tc. 106. és 107. §-a értelmében lehet-e követelni.* Ez annyit jelent, hogy a bíróság kutatja, vajjon a felek időközben nem állították-e helyre az életközösséget s letelt-e a szükséges két esztendő. A H. T. 106. §-a ugyanis így szól :

«Az ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek a házassági életközösséget bármikor visszaállíthatják.

Ha a házasfelek az életközösség visszaállítását a perben eljáró bíróságnál bejelentették, a bejelentés időpontjától kezdve az ágytól és asztaltól való elválás jogkövetkezményei megszünnek.»

Arról, hogy joguk van a feleknek a házasság felbontását az elválasztó ítélet átváltoztatása útján kérni akkor is, ha az életközösség köztük helyreállott, de azt a bíróságnak be nem jelentették : a törvények nem beszélnek. A H. T. 106. §-ából az következnék, hogy az életközösség helyreállításának csak akkor vannak jogi következményei, ha az a bíróságnak bejelentetett. Az indokolás szerint azonban «a házastársak az életközösséget bármikor visszaállíthatják, ami által az ágytól és asztaltól való elválasztás jogkövetkezményei ipso facto megszünnek». Nem tévesztendő szem előtt a H. T. 82. §-ában szabályozott jogelv sem, amely szerint «a kereseti jog elenyészik, ha a házastárs a vétkes cselekményt megbocsájtotta». E kérdést még a jövendő törvényhozásnak kell eldöntenie.

A Pp. 683. §-a szerint végül az elválasztó ítéletnek bontó ítélette való átváltoztatási eljárásban «*új bontó okot egyik fél sem hozhat fel, sem pedig más keresetet nem támaszthat*».

(Folyt. köv.) *Dr. Virágh Gyula.*

Az előzetes letartóztatás a gyorsított bűnvádi eljárásban.

A gyorsított eljárást szabályozó 12,002/1914. I. M. E. számú igazságügyminiszteri rendelet (Gybp.) az előzetes letartóztatást a 11. és a 18. §-ban szabályozza. Ez a személyes szabadságra annyira kiható kérdés a rendeletben nincsen oly mértékben tisztázva, hogy kétség ne merüljön fel. Időszerűnek tartom, hogy ezzel vázlatosan foglalkozzam és némileg hozzájáruljak a kérdés tisztázásához.

A Gybp. 11. §-a szerint az előzetes letartóztatás tartamára a vizsgálati fogságra vonatkozó szabályok irányadók. A Bp. 141. §. 2. és 4. pontjai esetében a vizsgálati fogság csak három hónapig tarthat ; ezt a határidőt a vádtanács kivételes esetekben és nyomós ok alapján egy hóval meghosszabbíthatja ; a meghosszabbítás ismételhető, de mindig tüzetesen indokolandó. A Bp. 141. §-ának 3. pontja alapján a vizsgálati fogság nem terjedhet egy hónapon túl és nyomós okból kivételes körülmények mellett két ízben egy-egy hónappal meghosszabbítható, tartama tehát nem lehet több három hónapnál. Minthogy a Gybp. szerint az előzetes letartóztatás megszüntetése tárgyában a főtárgyalás kitűzéséig a kir. ügyészség határoz, az a kérdés merül föl, tartozik-e a kir. ügyészség akkor, amidőn az előzetes letartóztatást egy hónappal meghosszabbítja, erről külön végzést hozni és ezt a felekkel közölni.

A 11. §. csakis az előzetes letartóztatás *tartamára* mondja ki, hogy a vizsgálati fogságra vonatkozó szabályok irányadók, de nem mondja ki, hogy a *meghosszabbítás* tekintetében a Bp. 159. §-ában meghatározott feltételeket figyelembe kell venni.

Véleményem szerint az említett §-ban foglalt összes szabályok alkalmazandók és a kir. ügyészségnek mindannyiszor, amikor az előzetes letartóztatást meghosszabbítja, indokolt határozatot kell hozni és ezt a terhelttel közölni. Ugyanis a Gybp. 2. §-a szerint a gyorsított bűnvádi eljárásban a Bp. rendelkezéseit a jelen rendeletből folyó eltérésekkel kell alkalmazni. Minthogy pedig maga a rendelet kifejezetten nem állapít meg eltérő szabályt és minthogy a kivételes rendelet a legszorosabban magyarázandó, indokolt, hogy az előzetes letartóztatás meghosszabbítására vonatkozólag nemcsak az időtartam tekintetében, hanem az összes feltételek fenforgására nézve is a Bp. 159. §-ának szabályai alkalmazandók.

A Gybp. 12. §-a értelmében a kir. ügyészség intézkedései ellen, amennyiben a Bp. a perorvoslatot megengedi, 24 óra alatt előterjesztésnek van helye az elsőfokon eljáró bírósághoz. Felmerül itt az a kérdés, hogy a kir. ügyészség azon intézkedése ellen, amellyel az előzetes letartóztatást elrendelte, van-e előterjesztésnek helye. Első pillanatra úgy tűnik föl, mintha ez a kérdés fölösleges volna, mert hiszen a rendelet 12. §-a nem állapít meg itt semmiféle kivételt és így az előzetes letartóztatásra vonatkozó intézkedésre is vonatkozhatik az előterjesztés. Úgyde a rendelet 11. §-ában foglalt ama kategorikus rendelkezés, hogy az előzetes letartóztatás megszüntetése tárgyában a főtárgyalás kitűzéséig a kir. ügyészség határoz, valamint a rendelet 18. §-ának azon intézkedése, hogy felmentő ítélet esetében is a kir. ügyészség által bejelentett perorvoslatnak a fogva levő vádlott szabadlábra helyezésére halasztó hatálya van, kizárni látszik azt a feltevést, hogy a bíróságnak jogában állana a kir. ügyész által elrendelt letartóztatást előterjesztés folytán megszüntetni. Igaz ugyan, hogy a Bp. 158. §-a is megengedi kivételes esetekben, hogy a felmentett vádlott továbbra is vizsgálati fogságban hagyassék, azonban ez kizárólag az elsőbíróság elhatározásától függ és a kir. ügyészség perorvoslatának nincsen felfüggesztő hatálya. Ha tehát a gyorsított eljárás során még a felmentő ítélettel szemben is ily következményekkel jár az ügyészség fellebbezése, következetlenség volna, ha a bíróság az eljárás kezdő stádiumában az előzetes letartóztatás tárgyában végérvényes határozatot hozhatna, mert hiszen a rendelet 12. §-a szerint a kir. törvényszék büntető tanácsának az előterjesztés tárgyában hozott határozata ellen nincs további perorvoslatnak helye.

A rendelet 11. §-ának második bekezdése szerint a kir. ügyészség csak a főtárgyalás kitűzéséig határoz a letartóztatás megszüntetése tárgyában. Ezen időponttól kezdve tehát az intézkedés joga átszáll a bíróságra, akinek szabadságában áll a főtárgyalás kitűzésekor és ezt követőleg is az előzetes letartóztatást megszüntetni. Nézetem szerint a bíróság ezen határozata ellen jogában áll a kir. ügyészségnek felfolyamodással élni és ennek a szabadlábrahelyezés tárgyában halasztó hatálya van. Azért vetem fel ezen különben a Bp.-sal is indokolható kérdést, mert a rendelet 12. §-ában az foglaltatik, hogy a törvényszék büntető tanácsának határozata ellen további perorvoslatnak nincsen helye. Ugyde ez az előterjesztés tárgyában hozott határozatokra vonatkozik, az ügy a főtárgyalás kitűzésének időpontjától kezdve, amennyiben a rendelet kivételt nem állapít meg, a Bp. szabályai szerint nyer elintézést és befejezést.

Erdekesnek tartom egyik kir. ítélőtáblánk gyakorlatának felemlítését a szabadlábrahelyezés tárgyában. Előfordult az az eset, hogy gyorsított eljárás után az enyhe büntetésre elítélt vádlott szabadlábrahelyezését kérte, ezt azonban az elsőfokban eljárt kir. törvényszék megtagadta. A vádlott ezen végzés ellen felfolyamodást jelentett be, az ügyész pedig az ítélet ellen fellebbezést. A kir. ítélőtábla a felfolyamodásnak helyt adott és elrendelte a vádlottnak azonnal való szabadlábrahelyezését. Ezen előzmény után nagy igazságtalanságnak tartva azt, hogy a felmentett vádlottak, akiknek azonnal szabadlábrahelyezését a kir. törvényszék elrendelte, mindaddig vizsgálati fogságban maradjanak, amíg a kir. ítélőtábla ítéletet nem hozott, ezen visszásságon segítendő, a kir. ítélőtábla tanácsülésben, amikor a tárgyalásra vonatkozó

határozatot kellett hozni, ezzel egyidejűleg elrendelte a szabadlábrahelyezést és erről sürgönylevélben az ügyészséget értesítette. Ugyanezen kir. ítélőtáblának másik büntető tanácsa azonban a hozzákerült ügyekben az ítélet hozataláig nem intézkedett a szabadlábrahelyezés tárgyában. Ugy vélem, hogy a törvény szellemének inkább megfelel az a gyakorlat, amely a vizsgálati fogság minél előbbi megszüntetését célozta annál is inkább, mert az 5488/1914. sz. M. E. számú rendelet második §-ában oly bűncselekmények is gyorsított eljárás alá utaltatnak, amelyeknek büntetése nem nagyon hosszú tartamú fogház.

Dr. Reininger Jakab.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A szállítási visszaélések** tárgyában kifejezett véleményünket értesülésünk szerint az igazságügyi kormány magáévá tette. Erről tanuskodik a képviselőház legközelebbi ülésén benyujtásra váró törvényjavaslat. Ennek a törvényjavaslatnak az előterjesztése bizonyítja, hogy a mai jognak nincs oly rendelkezése, amely a tényállást — amennyire azt ismerjük — minden vonatkozásában fedné. De ily hiány nem csak az anyagi jogban mutatkozik. Óhajtanók, hogy a katonai és a polgári bíróság hatáskörének határai is félre nem ismerhető szabatossággal vonassanak meg a megalkotandó törvényben. Mert a hatáskör mint a polgári szabadság végső biztosítéka, nem függhet sem attól, hogy a feljelentés mely hatóságnál történt, sem pedig a polgári büntetőigazságszolgáltatás szerveinek előzékeny lemondásától. Semmi kifogásunk az ellen, hogy a katonai büntetőbíróság saját felelősségének tudatában túltegye magát a kicsinyes skrupulusokon, de ebben a bátor fellépésében még nemlegesen sem szabad a polgári büntetőbíróságnak közreműködni. Szükség törvényt csak a katonaság számára bonthat, amely mint a harci szervezet egy része tudatában van annak, hogy bizonyos szabályellenességekért a háborúban a katonának Mária Terézia-rend vagy golyó lehet a jutalma s amely felelősségét tudatosan alapítja erre az alternativára.

— **A képviselőház legközelebbi ülésén** benyújtandó igazságügyi tárgyú törvényjavaslatokkal, melyek között a hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról, a kúriai bíráskodási törvény módosításáról és kiegészítéséről, továbbá a sajtótörvénynek a lapbiztosítékra vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló javaslatok szerepelnek, legközelebbi számunkban tüzetesen foglalkozunk.

— **A törvényszéki tanácselnökök kinevezése,** ami a háborús események következtében szenvedett halasztást, megtörtént. Örömmel látjuk, hogy a kinevezésnél nem egyedül a rangsor tekintetei érvényesültek. Több elismert fiatalabb erő is jutott a tanácselnöki székbe. Tulajdonképen csak most, a tanácselnökök kinevezésével veszi kezdetét a törvényszékeknél a Pp. uralma, mert az ügybeosztás csak ezzel vált véglegessé. A kinevezések sorának ezzel azonban nem szabad lezárulnia. Nemcsak az életviszonyok rendkívüli megnehezedése szól az összes megüresedett állásoknak mielőbb való betöltése mellett, de méltányolni kell azt a munkatöbbletet, ami a bírósági személyzet itthon maradt tagjaira hárul, természetesen a hadbavonult bírák és jegyzők érdekeinek sérelme nélkül.

— **Ügyvédek hősi halála.** Az Ügyvédek Országos Gyám- és Nyugdíjintézete 1914. évi jelentésében olvassuk a következőket: Intézetünk tagjainak legalább 30 %-a áll fegyver alatt és teljesíti legszentebb honpolgári kötelességét. Hivatalos és magánjelentéseink alapján tudjuk, hogy a lefolyt évben 28 és a folyó évben 35 kartársunk halt hősi halált és még hogy sokkalta nagyobb azok száma, kik a jogi pályán levő succrescentia sorából dicsőségteljesen ontották vérüket a hazáért.

— **Büntető jogegységi döntvény.** Lapunk f. évi 12. számában (149. lap) jeleztük, hogy a Kúria büntető jogegységi tanácsa előtt döntésre kerül az a kérdés, vajjon a Bn. 10. §-a alapján használható-e semmisségi panasz azon a címen is, hogy az alsóbíróság a büntetés végrehajtását méltánylást érdemlőnek nem tekinthető okból függesztette fel. Mint értesülünk, a Kúria büntető jogegységi tanácsa ezt a kérdést igenlően döntötte el. A döntvényt, amelynek rendelkezése szerint a kir. ügyészség abban az esetben is élhet semmisségi panasszal, ha a büntetés felfüggesztésének a Bn. 1. §-ában meghatározott valamelyik feltétele hiányzik, hitelesítése után a Büntetőjogi Döntvénytárban közölni fogjuk.

— **Dr. Tarnai János** kúriai tanácselnöknek «A becsületsértő cselekvényekről» cím alatt a Bűnügyi Szemle hasábjain megjelent tanulmánya különlenyomatban is kiadatott. A nagybecsű dolgozatra még visszatérünk.

— **Ötven vagy hatvan százalék?** A hatodik moratóriumi rendelet I. 4. §. 13. pontjának újabbi intézkedése szerint, ha a havi 10 %-os részletekben törlesztendő s 1914. évi augusztus hó 1. előtt szállított ingó dolgok vételárából már legalább öt részlet vált fizetendővé, az adós fizetési kötelezettsége a további részletekre nézve a minisztérium újabb rendelkezéséig nem áll be. A bíróságok eddig a 3—5. moratóriumi rendeletek alapján oly értelemben hozták ítéleteiket, hogy a 10 %-os havi részleteket mindaddig köteles az adós teljesíteni, míg az egész tartozás letörlesztve nincs. Az első 10 %-os részlet a harmadik moratóriumi rendelet szerint 1914. évi október hó 15-én vált esedékessé. E szerint a hatodik moratóriumi rendelet életbelépéséig esetleg már hat részlet járt le. A felperesnek tehát oly ítélet van kezében, melynek alapján március hó 15-ig 60 %-hoz nyert jogot, s mely ítélet rendelkezése szerint a további hónapokban is végrehajtást vezethetett volna az esedékes 10—10 %-ra. Igy a hitelező a hozott ítélet alapján 1915. évi április hó 1-ig behajthatja a 60 %-ot, miután a hatodik moratóriumi rendelet csak április 1-én lépett életbe, de ugyanezen ítélet alapján — április 1. után — már csak 50 %-ot igényelhet, jóllehet az újabban hozott moratóriumrendeletek általában oda tendáltak, hogy a követelések mind nagyobb és nagyobb csoportja és ezeknek nagyobb és nagyobb része váljék esedékessé. Tudjuk, hogy itt ép az volt a cél, hogy a moratórium gyors lefaragása által a kereskedelem érdekei túlságosan ne csorbúljanak, de ez újabb intézkedés folytán előáll az a lényeges controversia, hogy már meghozott s április 1-ig még meghozandó ítéletek oly részei válnak április 1. után végrehajtatlanokká, melyek április 1. előtt nem voltak azok. A kiadandó negyedik moratóriumi eljárási rendelettel, úgy vélem, nem ártana legalább az olyértelmű rendezés, hogy a meghozott ítéletek alapján a hatodik moratóriumi rendelet életbeléptetéseig már esedékessé vált 6-ik részlet is végrehajtható legyen.

Dr. Baruch Ernő.

— **Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról.** Az igazságügyminiszter még az 1913. évi június havában megküldötte a polgári törvénykönyv tervezetének második szövegét, utóbb pedig az országgyűlés elé terjesztett törvényjavaslatot véleményadás végett a Magyar Jogászegyletnek. Minthogy a Magyar Jogászegylet csupán tanácskozó testület, amely tudományos és jogpolitikai kérdésekben nem hoz határozatokat, az egyesület az igazságügyminiszter felhívásának abban az alakban tett eleget, hogy felkérte tagjait a tervezet egyes részére való vélemények kidolgozására. A bírálati anyag gyűjtését az egyesület magánjogi bizottsága végezte. A bírálatra felkért szakférfiak a felkérésnek elismerésre méltó készséggel tettek eleget. Véleményeikből gazdag bírálati anyag gyűlt egybe a tervezet minden részére nézve. Most jelent meg a bírálati anyag utolsó kötete, amely az öröklési jogra vonatkozó véleményeket tartalmazza. Ezzel a munkálat befejezést nyert. Most a véleményeket felterjeszti az egyesület az igazságügyminiszterhez. A kötetek pedig, amelyek az egyesület tagjainak már szétküldettek, nyomban könyvárusi forgalomba is kerülnek. A vélemények feldolgozásánál *dr. Szászy-Schwarcz Gusztáv*, az egyesület magánjogi bizottságának elnöke, *dr. Szladits Károly*, a bizottság titkára és *dr. Mandel Zoltán*, a bizottság jegyzője működtek közre.

— **Ujabb törvényeink ismertetésére** a Debreczeni Ügyvédi Kamara és az Ügyvédszövetség debreczeni osztálya előadássorozatot rendez, amelyen a következő előadások szerepelnek: *Tóth Aurél:* A nemzetközi váltójogi egyezmény és az új váltótörvény. *Debreczeni Barna:* A perújítás a Pp.-ban. *Freund Jenő:* Csődjogi reformok. *Vajda József:* Az új bélyegtörvény. *Bernolák Nándor:* A rehabilitáció. (A rehabilitációról szóló javaslat ugyan szerencsére még nem törvény, de nem árt, ha a jogászközönség a problémával előre megismerkedik.)

— **Az Erdélyi Múzeum-Egyesület** jogi szakosztályában vita indúlt meg *Menyhárt Gáspár* ily című előadása felett: Elévülés és jog nem használás.

— **A lapunk mellékletekép megjelenő döntvénytárak** önálló kötetek alakjában könyvárusi forgalomba kerültek. Mindegyik kötet 20 ívnyi terjedelmű. A Magánjogi Döntvénytár 251, a Hiteljogi Döntvénytár 188, a Büntetőjogi Döntvénytár 139, a Közigazgatásijogi Döntvénytár pedig 315 esetet közöl. Egy-egy kötet ára öt korona.

— **Harctéren lévő tanúk** nyomozati vallomásának felolvasása a főtárgyaláson. *A kir. Kúria:* a semmisségi panaszt elutasítja . . . A panasz alaptalan, mert a tanúk, akiknek vallomása a főtárgyaláson felolvastatott, katonák és a harctéren vannak, így tehát a Bp. 313. §-a értelmében vallomásuk felolvasható volt . . . (B. IV. 1422/1915).

— **Hadbavonúlt jegyző feljegyzése alapján készült jegyzőkönyv.** *A kir. Kúria:* Az esküdtbíróság ítéletét a főtárgyalással együtt a Bp. 384. §. 5. pontja alapján semmisségi okból megsemmisíti és az esküdtbíróságot új főtárgyalás megtartására utasítja. *Indokok:* . . . Az iratok tanúsága szerint a főtárgyalás K. Lajos kir. törvényszéki bíró elnöklete alatt, M. József és S. Gáspár bírák, valamint F. Ernő jegyző közreműködésével tartatott meg; a főtárgyalási jegyző a jegyzőkönyvet hadbavonulása folytán csupán részben készítette el és azóta a harctéren el is halt. A jegyzőkönyvet azután a főtárgyalás elnöke a saját, valamint az ugyancsak hadbavonult szavazó bíráknak és az előbb említett jegyzőnek jegyzetei alapján készítette el. Az így készült jegyzőkönyv — tekintettel a Bp. 331. §-ára — nem alkalmas a főtárgyaláson történtek bizonyítására és így ez a körülmény olyhá tekintendő, mintha a főtárgyaláson nem is készült volna jegyzőkönyv . . . (B. III. 2678/915.)

— **A közveszélyes munkakerülőkről** szóló 1913: XXI. tc. végrehajtására vonatkozólag az igazságügyminisztérium III. ügyosztályától a következő adatokat kaptuk: A törvény életbeléptetése óta (1913. évi augusztus hó 12.) 1914. évi december hó 31. napjáig az egész ország területén, a kir. ügyészségeknél és a kir. bíróságoknál 3471 feljelentést tettek az 1913: XXI. tc. hatálya alá eső bűncselekmény miatt; a terheltek száma 3686 volt. A feljelentettek közül előzetes letartóztatásba helyeztetett 2269, a jogerősen elítéltek száma pedig 2065 volt. A jogerősen megállapított büntetés 820 esetben nem haladta meg az egy hónapot, 832 esetben több volt ugyan egy hónapnál, de nem haladta meg a három hónapot, 418 esetben három hónapnál hosszabb büntetést szabtak ki. Az 1914. évi december hó 31. napján az említett bűncselekmények miatt előzetesen letartóztatottak száma 36 volt, büntetésének végrehajtása alatt pedig 217 személy állott.

— **Az ötven koronán alúli ügyvédi díjak** kérdésében a szatmárnémetii kir. törvényszék 1915. Pf. 3239. sz. a helybenhagyta a nagybányai járásbíróság végzését, amellyel a mulasztás következményeinek kimondását megtagadta következő indokolással: A kir. törvényszék a kir. járásbíróság végzését felhozott indokok alapján és még azért hagyta helyben, mert igaz ugyan, hogy a Pp. 766. §-ában nyert felhatalmazás folytán kibocsátott 197,100/1914. B. M. sz. rendelet 9. §-ának VII. 7. pontja értelmében az ügyvédi jutalomdíj és költség iránti perek, ha a díj és költség nem a községi bíróság előtt folyt perből merült fel, a kir. járásbíróságok hatáskörébe lettek utasítva; minthogy azonban a minisztérium a Pp. 766. §-ával a községi bíráskodásra vonatkozó eljárási szabályoknak rendeleti úton megállapítására csak a Pp. korlátai közt nyert felhatalmazást, már pedig e törvénynek 758. §-a az ügyvédi jutalomdíj és költség iránti pereket amaz általános szabály alól, hogy e perek 50 koronán alúli értékben a községi bírósághoz tartoznak, nem veszi ki, de nem foglal ez a törvényhely magában rendelkezést az iránt sem, hogy a községi bíróság hatáskörének általános szabályai alól egyes perek rendeleti úton is kivétethetnek, mert ily hatállyal a Pp. 758. §-ának 6. pontja szerint csak a törvény bír. Minthogy ekként kétségtelen az, hogy a kir. minisztérium a Pp. 766. §-ában nyert felhatalmazást túllépte akkor, amikor a törvény szerint a kir. járásbíróságok hatáskörébe utalt ügyvédi jutalomdíj iránti 50 koronán alúli pereket, amennyiben azok nem a községi bíróság előtt folyt perekből merültek fel, a községi bíróságok hatásköréből kivették. Minthogy a kir. bíróságok nem nyujthatnak jogsegélyt egy a törvénnyel ellenkező rendelet alapján fellépő felek jogviszonyainak rendezésére; ezeknél az okoknál fogva úgy találta a kir. törvényszék, hogy a kir. járásbíróságnak a további eljárás megszüntetését tárgyazó rendelkezése törvényes alapon áll.

— **Ügyvédek segélyezése.** A Hadsegélyző bizottság havonta 100,000 K összeget folyósít az ügyvédi kamarák részére nélkülöző ügyvédek és ügyvédjelöltek segélyezésére. Ebből az összegből a budapesti ügyvédi kamarának 23,350 K havi összeget bocsátottak rendelkezésre, amely összeg tisztán segélyezésre fordítható, abból kölcsönt nem engedélyeznek.

— **A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából.** A fegyelmi bíróság a következő tényállást állapította meg: Vádlott, a ki a H. T. 80. §-a alapján indított házassági bontóperben felperesnő ügyvédje volt, abból a célból, hogy az előreláthatóan hosszú ideig tartó bontó pert megrövidítse, alperest arra igyekezett reábirni, hogy egyezzék bele a 77. §. alapján kérendő válásba. Ezért írásban kijelentette, miszerint ügyfele nála 1800 koronát helyezett letétbe, azzal az utasítással, hogy a házassági bontóper jogerős befejezése után felperesnek és ügyvédjének 900—900 koronát fizessen ki s ő ezt a kötelezettséget elvállalta. Alperes és ügyvédje a most előadott ajánlatot a maguk részéről elfogadván, a házassági bontópert a 77. §. alapján megindították s az jogerős befejezést nyert. Dr. N. N. ügyvéd azonban, írásbeli kijelentése, illetve vállalt kötelezettsége dacára, felperesi ügyvédnek csak per és végrehajtás elrendelése után fizetett, felperesnek pedig megtagadta a fizetést, sőt amikor felperes peres útra lépett, dr. N. N. az önmaga által ajánlott és létesített megállapodással szemben, azzal a kifogással élt, hogy ez a megállapodás a jó erkölcsökbe ütközik. A bíróság, ezen az alapon, felperest keresetével elutasította.

Ezen tényállás alapján vádlottnak vétkességét megállapítani kellett, mert: Vádlott, amikor az ismertetett megállapodást létesítette, mely szerint ő kötelezettséget vállalt és letéteményesként szerepelt, a vele megállapodásra lépett perbeli ellenfelekben azt a hitet keltette és erősítette meg, hogy azok a kikötött összegeket a házassági bontóper jogerőre emelkedése idejekor meg fogják kapni s ezért a maguk részéről teljesítették a vállalt perbeli cselekményeket. Vádlott ellenben a megállapodásnak nem tett eleget, sőt azzal védekezett, hogy saját megállapodását a jó erkölcsökbe ütközőnek minősítette. A vádlottnak magatartása alkalmas arra, hogy az ügyvéd tekintélyébe és erkölcsiségébe vetett bizalmat megrendítse s ezért vétkességét az 1874: XXXIV. törvénycikk 68. §-ának *b*) pontjához képest meg kellett állapítani.

A büntetés kiszabását illetően a bíróság, azon felül, hogy magát a cselekményt eléggé súlyosan beszámítható vétségnek minősíti, külön súlyosbító körülményeket nem észlelt, viszont azt a tényt, hogy vádlott jó szándékból, túlbuzgalomból, ügyfelének kényszerhelyzetén akarván segíteni, létesítette a terhére rótt megállapodást; eljárását a mai végtárgyaláson töredelmes beismerés mellett, maga is az ügyvédi ethikába ütközőnek nyilvánította és őszintén megbánta; továbbá azt a meg nem cáfolt tényt, hogy felperesi ügyvédnek a 900 koronát a sajátjából fizette ki s ezzel a megállapodást illetően anyagi áldozatot hozott; végül azt, hogy ebből az esetből kifolyóan a bűnvádi eljárás hátrányait is el kellett szenvednie; nyomatékos és nagyszámú enyhítő körülményekül tekintette s ezért a rendelkező részben megállapított büntetést (írásbeli feddés) megfelelőnek találta. (Ügyvédi Kamarai Közlöny 1915. 4. sz. 5. lap.)

KÜLFÖLD.

— **Ausztriában perfelvételi tárgyaláson az ügyvédet nő is helyettesítheti.** A budapesti központi járásbíróságnál a háború kitörése óta gyakran fordul elő, hogy az ügyvéd helyett az iroda női alkalmazottja jelenik meg. Rendszerint az ügyvéd bevonulása miatt a per felfüggesztését kérik, de — különösen a háború legelső szakában — megjelentek a tömeg-napokon is, hogy a bevonult, vagy a megjelenésben akadályozva levő ügyvéd helyett ú. n. makacssági ítéletet kérjenek. A tőzsdebíróságnál a háború kitörése óta szokás lett, hogy a felhívásoknál, különösen az első tárgyalás kitűzése napján, alperesi ügyvédek helyetteseként is női alkalmazottak jelentkeznek és mutatják be az ügyvédi meghatalmazást. Az ügyvédnek hadbavonulását bárki, tehát

női alkalmazott is bejelentheti, de a perfelvételi tárgyaláson való megjelenését csak a háborúra való tekintettel tűrik a bíróságok, mert még járásbírósági perfelvételi tárgyaláson is csak ügyvédjelölt (tehát a régi jelöltektől eltekintve, doctor juris) képviselheti az ügyvédet.

Ausztriában az 1914. évi június 1-én kibocsátott Gerichtsentlastungsnovelle (VI. Art.) az ügyvédek tehermentesítése érdekében megengedte, hogy a perfelvételi tárgyaláson és a végrehajtási eljárás folyamán szükséges tárgyalásokon [1] irodájuk *bármely* alkalmazottja által helyettesíttessék magukat. Minthogy a háború folyamán Ausztriában is női alkalmazottak jelentek meg a perfelvételi tárgyalásokon, az osztrák igazságügyminiszter véleményadásra felhívta a bécsi Oberlandesgerichtet, hogy a Gerichtsentlastungsnovelle fentebb említett intézkedése alapján női alkalmazottak helyettesíthetik-e az ügyvédeket. Az Oberlandesgericht véleménye szerint az ügyvéd helyettese női alkalmazott és kiskorú is lehet, ha kellő előadóképességük van.[2]

A budapesti ügyvédi kör 1910-i vitájában mondottam: «meg kell szünnie annak a furcsaságnak, hogy az ügyvédnek legalább is ügyvédjelöltet kell küldenie az úgynevezett makacssági ítélet felvételéhez.» Helyes volna, ha az osztrák példát mi is követnők, ami azonban csak a tömegnapoknak újabb — előbb-utóbb különben is szükségessé váló — reformja révén lesz lehetséges.

Dr. Teller Miksa.

— **Magyar jogi író külföldön.** A *Deutsche Juristenzeitung* 7—8. száma cikket közöl *Auer György* budapesti táblai tanácsjegyzőtől az itteni kivételes intézkedéseknek a német állampolgárokra vonatkozó rendelkezéseiről.

— **Bismarck** születésének századik évfordulóját országszerte ünneplik a Németbirodalomban. Beszédek, emlékezések és értekezések, mint az ünneplés nélkülözhetetlen járulékai többkevesebb sikerrel világítják meg a nagy kancellár működését, igyekeznek felfedni gondolatvilágát, kijelentéseit a jelen viszonyokra alkalmazni. Jogi szaklapok természetesen Bismarcknak a német jogfejlődésre gyakorolt hatását fejtegetik. «Jóllehet Bismarck — mint ezt Kahl, berlini tanár a Deutsche Juristenzeitung ünnepi számában írt tanúlmányában nyíltan ki is mondja — mint tudományosan képzett jogász az elsők közé sorolható nem volt, mégis rendkívül kifejlett természetes jogérzete, az események megítélésében szinte páratlan éleslátása következtében az igazságügyi törvényhozásra is irányító hatással volt. Részletek kidolgozásában Bismarck a szakemberek tudását elébe helyezte egyéni véleményének, az általános irányok megjelölésében azonban egyéni meggyőződését igyekezett érvényre juttatni. Ily alkalmakkor egyéniségének jellegzetes tulajdonsága: a megfontolt önmérséklet különösen kitünt. A legfontosabb közjogi kérdések szabályozásánál is a különböző irányzatok és törekvések összeegyeztetésére igyekezett, hogy a konfliktusoknak eleje vétessék.» Az alkotmányos állam életében — hangoztatja Bismarck több alkalommal — nincsen haszon abban, ha a dolgokat élükre állítjuk. Itt nem lehet a viszonyokat és körülményeket mathematikai, de gyakran még jogi szabályok szerint sem megítélni. Bele kell nyugodni egy állandó kompromisszumba. Az egyéni meggyőződés az, melynek a nemzeti kívánalmakkal szemben mindenesetre háttérbe kell lépnie. És noha ennek megfelelően egyéni mérlegelésnek sem lehet helye — Bismarck szerint — a törvény parancsainak követése szempontjából, az oly törvény, mely bárkinek is sérti a jogát, legsürgősebb revizióra szorúl; az egyén jogsérelme, bármily csekély is legyen az, már egymagában sem lehet jelentéktelen. Nehéz időkben a nemzet nagyjaira való visszaemlékezésben megnyugvást és bizalmat talál a jövőre. Az osztatlan és általános lelkesedést is, mely Bismarck emlékének ünneplésében ez alkalommal megnyilvánúlt, a visszaemlékezést bizodalmat támasztó hatása jellemezte. *A.*

— **A közlekedési vállalatok kocsijain felejtett** és ott feltalált tárgyak talált dolgoknak nem tekinthetők az osztrák legfőbb törvényszék elvi jelentőségű határozata szerint. Az ily tárgyak az útas eltávozása után, ennek bírlalatából nyomban a kocsivezető által képviselt közlekedési vállalat bírlalatába kerülnek. Az útas tehát a kocsiban felejtett tárgyat el nem vesztette és ennek folytán annak megtalálására sem nyílhatott alkalom. Megtalálási díj tehát ily tárgyak után nem követelhető; aki pedig az ily körülmények között kezéhez jutott ingóságot megtartja, nem talált dolog jogtalan eltulajdonítását, hanem a lopás bűncselekményét követi el. (Rv. 54/1915.) *A.*

— **A német birodalmi törvényszék büntetőosztályának** tevékenységén is éreztetik hatásukat a háborús állapotok. A kitűzött tárgyalások jelentékeny részét napolta el a legfőbb bíróság, mert oly érdekeltek szerepeltek az ügyekben, akik részben katonai szolgálatra vonultak be, részben pedig a birodalom oly részén van lakhelyük, melyet — ugyancsak időlegesen — az oroszok tartottak megszállva, mindezeket pedig nem akarták megfosztani attól, hogy ügyüknek végső fokban való elintézésénél személyesen is jelen lehessenek. A kivételes törvények alkalmazása számos elvi határozat meghozatalára adott alkalmat a birodalmi törvényszéknek; a kémkedésről szóló új törvény alkalmazására is ezúttal került sor első ízben.

Az ügyészségek munkáját a legfelsőbb kegyelmi tények következtében elengedett büntetések végrehajtásának megszüntetése szaporította. A bűnügyi feljelentések száma ezzel szemben csökkent ugyan, de ez főleg a vagyon és testi épség ellen irányuló bűncselekmények tekintetében volt tapasztalható, míg a kevésbé jelentékeny deliktumok, főleg a magánvádra üldözendő cselekmények tárgyában tett feljelentések számában a háborús állapotok sem okoztak jelentősebb csökkenést. Nem egy ily feljelentés érkezett az ügyészségekhez, melyet a panaszos a lövészárokban vetett papirra. A kihágások miatt tett feljelentések lényeges kevesbedésének oka, hogy a rendőri közegek száma is megfogyván, teendőik pedig felszaporodván, a jelentéktelenebb természetű jogsértések felfedezésére időt nem szánhattak. *A.*

— **A háborúban elesett jogászok** száma Németországban már 1472-re emelkedett az utolsó hivatalos kimutatás szerint. Az igazságszolgáltatás és a közigazgatás minden ágát érzékeny veszteség érte. Az egyetemi tanárok sorából is heten lelték hősi halálukat. Vajjon mily hosszú időre lesz szükség mindezek pótlására!

[1] «Der Advokat kann sich ferner bei der ersten Tagsatzung (§. 239.) und bei den im Zwangsvollstreckungsverfahren vorkommenden Vollzugshandlungen, Tagsatzungen und Einvernehmungen — ausgenommen in den Fällen der §§. 123., 162. und 209. EO. — durch einen bei ihm angestellten vertretungsbefugten Kanzleibeamten vertreten lassen. Wenn sich bei der ersten Tagsatzung die Notwendigkeit einer Erörterung oder Verhandlung gemäss §. 239., Absatz 3., ergibt, kann der Richter die Tagsatzung nach seinem Ermessen auf Kosten des durch den Kanzleibeamten vertretenen Advokaten erstrecken. Die Vertretungsbefugnis wird vom Ausschusse der Advokatenkammer auf Antrag des Advokaten durch Ausfertigung einer Beglaubigungsurkunde gewährt. Sie kann vom Ausschusse jederzeit zurückgenommen werden.»

[2] «Die zur Vertretung eines Advokaten im Sinne des §. 31., Abs. 4., Z. P. O. vor Gericht mit der Beglaubigungsurkunde erscheinenden Kanzleibeamten brauchen *weder eigenberechtigte Personen*, noch solche *männlichen Geschlechtes,* müssen aber einer verständlichen Aeusserung über den Gegenstand der Prozesshandlung fähig sein.»

Katonai szolgálatból elbocsátott, jól képzett, nagy gyakorlattal bíró fiatal ügyvéd fővárosi vagy nagyobb vidéki városbeli ügyvédi iroda vezetésére vállalkozik. Társulna is. Leveleket «Munkatárs» jeligével a kiadóhivatalba kér. 15368

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a YOST IRÓGÉP r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 17. szám. Budapest, 1915 április 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Törvényjavaslat a hazaárulók vagyonjogi felelősségéről. — Büntetőtörvény visszaható ereje. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Az országgyűlési képviselőválasztások feletti bíráskodásról szóló 1899: XV. tc. módosítása. — *Baditz Lajos* kir. közjegyző, a szombathelyi kir. közjegyzői kamara elnöke: A csődeljárás reformja. — *Dr. Auer György* budapesti kir. táblai tanácsjegyző: A hadi szállítások körül elkövetett visszaélések. — *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: Az állam felelőssége a hadviselésből származó károkért. — *Dr. Kartschocke Alajos* budapesti kir. büntetőtörvényszéki jegyző: A Pp. 476. §-ának «megfelelő» alkalmazásáról. — *Kalmár Elemér* ügyvédjelölt: A korlátolt perbeli cselekvőképesség. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Külföldi moratórium V. ív. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Törvényjavaslat a hazaárulók vagyonjogi felelősségéről.

Külön beható studiumra lenne érdemes az a kicsi törvényjavaslat, melyet a képviselőház ápr. 20-iki ülésében igazságügyminiszterünk benyujtott. E javaslat, mely a fentírott címet viseli, igazán megértve nem szorosan vagyoni felelősségnek megállapítása, mert hisz ez eddigelé is fennállott, hanem egy régi magyar reminiszcenciájú vagyoni büntetés statuálása (jószágvesztés). Akárhogy forgassuk mivolta és hatása szerint, ez így van, a magánjogi felelősség körébe az itt kontemplált intézmény nem fér bele; aminthogy nem pusztán a magánjogi felelősség posztulatumaképlétezett a régi magyar jószágvesztés sem.

Nem is a magánjog, hanem a büntetőjog módosításának minősül a kérdéses javaslatnak törvénnyé emelése. A katonai anyagi büntetőjogba is kifejezetten be kell azt iktatni.

De akár magán-, akár büntetőjogi legyen is ez a törvényjavaslat, bizonyos, hogy magam, mint közjogunk szerény munkása, ahoz az igazi szakember bátorságával és igényével nem szólhatok, sőt némi eltévedéstől is tartok, amikor az alábbi rövid észrevételeket teszem; még is kockáztatom ezeket a nagyérdemű szerkesztő úr felhívására azzal a hozzáadással, hogy inkább első benyomásból fakadó érzésemet tolmácsolom velük és talán helyesebb nézetkifejtést vagy felvilágosító magyarázatot provokálok.

A legteljesebb hozzájárulásommal helyeslem a javaslat azon álláspontját, hogy a hazaárulásra szabott eddigi hátrányokat súlyosbítani kell. Súlyosítani szinte az elviselhetetlenségig, súlyosítani még akkor is, hogyha azok a bűnösök hozzátartozóira is nagy szenvedést jelentenének. Az elrettentés és megtorlás maximális mértékeit ki kell meríteni ellenük. Ki kell irtani bármily áron a gonosztevők e fajzatát hazánkból. Hisz a mi nagy költőnk mondta azt a hazaárulókról, hogy számukra még a végtelen jóságú Isten sem ismer irgalmat és bocsánatot.

Nincs hát semmi kívánni valóm a javaslat szigora ellen; hanem igenis egy kiterjesztést érzek szükségesnek azzal kapcsolatban és épen azon hadi cél teljesebb biztosítása érdekében, amelyet a javaslat is mindenekfelett szolgál.

Ki kell t. i. terjeszteni a kontemplált jószágvesztési büntetést vagy nem bánom, vagyoni felelősséget, azon *külföldiekre, idegen honosságúakra* is, akik a magyar büntetőtörvénykönyvnek a felségsértésről és hűtlenségről szóló rendelkezései értelmében és a katonai büntetőjog szerint külföldi honosságuk dacára elkövethetik az illető cselekményeket és itt — az eddigi büntetési nemekkel — megbüntetendők.

Az 1878: V. tc. értelmében, úgy tudjuk, hogy az osztrák honosok még a szorosan vett katonai hütlenségi cselekmények miatt is a belföldiekkel egyenlően büntetendők; csak a többi idegen honosoknál van utalás a nemzetközi hadijog szerinti elbánásra. Nincs tehát komoly akadálya, hogy mindezek is érezzék a reánk súlyosan káros cselekmények elkövetése esetén azon vagyoni felelősséget, mely a belföldieket éri.

Természetesen kiveendők e tekintetben is a külföldiek közül azok, kik a *velünk hadat viselő* ellenséges államoknak honpolgárai és annak haderejéhez tartoznak, sőt tán az utóbbi nélkül is, amennyiben hazájuk iránti rokonérzésük készteti ilyen cselekményre. Épen semmi elfogadható indok nincs azonban a velünk hadiszövetségben vagy kölcsönös védelmi kötelezettségben lévő, vagy pedig a hadjáratban részt nem vevő semleges államok honosainak a kérdéses vagyoni felelősség, respektive büntetés alól mentesítésére.

Külföldi honosok még közös hadseregünknek is lehetnek tagjai Ő Felsége engedelmével; továbbá úgy tudjuk, hogy azok kik magyar honosságukat elvesztették de még idegen honosságot nem szereztek, ha védkötelesek korúak, a hadsereghez vagy honvédséghez besoroztatnak. Ezeken kívül ezeren és ezeren letelepedve laknak országunkban olyan idegen honosok, kik jelentékeny ingó és ingatlan vagyont szereztek itt a magyar állam jogi rendjének égisze alatt; főkép nagyszámúak az osztrák, a németbirodalmi, a svájci, az olasz honpolgárok, mint hazánk «vagyonos lakósai».

Miért élvezzenek ezek, ha máskülönben a hazai büntető hatalomnak alávetvék, «salvus conductust» a most megállapítandó «*vagyonelkobzás*» tekintetében. Ha ezt a vagyonelkobzást «*magánjogi felelősség*»-ből folyónak minősítjük, mikép a javaslat indokolása, még kevésbbé indokolt az idegen honosoknak e mivoltuk címén való kivétele.

Ugyan ki nem érezné igazságtalanságát pl. annak, hogy az a svájci vagy olasz, török, német, osztrák honosságú belföldön lakó, jó vagyonú ember, ki az orosznak, angolnak, franciának *kémszolgálatot teljesít, birtokai* élvezetében maradjon, holott ugyanily cselekedeteért a belföldi honosságú jószágát veszíti.

A vagyon is kötelez azon állam iránt, ahol az a vagyon fekszik, ahol az szereztetett, ahol azt a jogrend védte. Ha megengedjük a külföldinek, hogy itt honosság nélkül letelepedjék, lakjék évtizedeken keresztül, szerezzen itt nagy birtokokat és vállalatokat, miért ne vonjuk a belföldivel egyenlő vagyoni felelősség alá legalább akkor, ha nem az ellenséges állam honosa.

Azt hiszem, a retorziótól való aggálynak a honossal hasonló elbánás alá vont külföldiek miatt nincs helye; vagyis ez az általam javasolt kiterjesztéstől vissza nem tarthat.

Privilégium az országnak az ellenség részére való kiszolgáltatása esetén nem illeti a külföldit; vagyoni felelőtlenséget vagy a honosokra súlyosodónál csekélyebb vagyoni felelősséget ne adjunk hát nekik; az elrettentés és megtorlás maximális mérvét reájuk is alkalmazzuk. Ezt a jog, igazság és hazafiság egyaránt megengedi és követeli.

Megjegyzem még, hogy hazai büntető-jogászaink közül Dr. Doleschall érdekesen fejtegeti szükségét annak, hogy az ittlakó külföldiek általán, s ne csak az osztrákok, a hűtlenség tekintetében a belföldiekkel egyenlő büntetés alá vonassanak. (L. idézett szerzőnek Honosság a büntetőjogban c. könyvét.) Érdekes egyebek között az is, hogy a németbirodalmi büntető-

törvény 91. §-a a hűtlenség tárgyi tényálladékát képező cselekményeket elkövető és *Németországban tartózkodó külföldieket* a belföldiekkel egyenlő büntetések alá vonja.

Azzal fejezem be igénytelen, s a tudományszakomon kívül eső büntetőjog terén talán kissé laikus vélekedésemet, hogy az elmondottakkal netán ellenkező vélekedés indokolását nagy érdeklődéssel várom. *Dr. Kmety Károly.*

Büntetőtörvény visszaható ereje.

Értesülésünk szerint a képviselőház tagjai körében felmerült az a nézet, hogy a szállítási visszaélésekről szóló törvényt, amelynek javaslata tárgyalás alatt áll, visszaható erővel kell felruházni. Ez annyit jelent, hogy az új törvény alkalmazást nyerne mindazokra a visszaélésekre is, amelyeket a háború kitörése után, a törvény életbelépte előtt követtek el.

Parlamentünk «szaktudósainak» ez az indítványa, ha nem is csatlakozhatunk hozzá, teljes elnézésünkkel találkozik. És az igazságügyminisztert, mint a magyar büntetőjogtudomány egyik oszlopos művelőjét a biblia szavaival csak arra kérhetjük: «Bocsásd meg nékik, mert nem tudják, mit cselekszenek.» De *Balogh* Jenőről feltételezzük, hogy nem vágyik arra a herosztráteszi dicsőségre, amely a büntetőjog e kulturális és közjogi alaptételének lerombolásához fűződnék.

Ma már a büntetőtörvény vissza- vagy vissza nem hatásának kérdéséről dogmatikus flegmával vitatkozhatnak a kriminalisták. Azok, akik a büntetőtörvényben az állampolgárok cselekvésének zsinórmértékét látják, a visszahatás ellen foglalnak állást, mert hisz józan ésszel *senkit sem lehet oly cselekvési szabály megszegéséért felelőssé tenni, amelyet nem ismerhetett*, viszont azok, akik a törvényt pusztán a bíróhoz címzett utasításnak tekintik, elvben a visszaható erőt hirdetik, de az utóbbi nézet képviselői (pl. Binding, Finger) közt sincs olyan, aki méltányossági okból ne zárná ki a cselekmény elkövetése után hozott törvény alkalmazását, ha az szigorúbb annál, amely a cselekmény elkövetésekor életben volt.

Azt a jogot azonban, hogy a visszahatás problémájáról ily finom elméleti vitákat folytathassunk, a büntetőjog a zsarnoksággal vívott hosszú küzdelmében szerezte meg. Ma már szinte bombasztikusan hangzanak Mirabeaunak az 1790-diki Assemblée Constituante-ban mondott szavai: «*Semmiféle emberi vagy emberfölötti hatalom nem igazolhatja a visszaható erőt!*» S alig értjük az 1793-diki konstituciót, amely a törvénynek tulajdonított visszaható erőt az emberi szabadság elleni bűntettnek bélyegezte.*

De az, aki ismeri a rejtett szálakat, amelyek a büntetőjogot a kultúrvilág politikai történetéhez fűzik, tudatára ébred az okoknak, is, amelyekből az önkény és jog évezredes küzdelmében az alkotmányos szabadság egyik alaptételévé emelkedett a *nullum crimen sine lege* elve.

Ez az elv, amely hasonlóan a jog fogalmához, az állami mindenhatóságnak önkorlátozása, győzedelmeskedik mindenkor, amidőn a politikai önkényt bilincsekbe verik, hogy a polgárok szabadságát biztosítsák. Találkozunk vele a lex Valeria-ban a római királyság bukásakor, az angol Magna Charta 39. cikkében csakúgy, mint az Egyesült-Államok szabadságharcát követő Declaration of rights-ben. Államhatalmi önkénnyel kivégzettek és bebörtönzöttek százezreinek szenvedése szentelte meg az emberi szabadságnak azt a biztosítékát, amely a magyar Btk. 1. §-ában is kifejezésre jut. «A szabadság illuzórius, mondja a magyar kódex indokolása — ha oly cselekmény miatt, mely elkövetése idején nem volt büntetendő, elkövetése után lehetne büntetni a tettest; vagy ha az elkövetés idején enyhe büntetés alá eső cselekmény elkövetője az elkövetés után létrejött törvényben megállapított súlyosabb büntetéssel lenne büntethető.»

Hogy ez az alapgondolat a polgári szabadságot biztosító civilizációnak mily integráns alkatelemévé vált, azt talán legjobban a Duchesne-eset bizonyítja. Még javában folyt a német kultúrharc, midőn egy Duchesne Poncelet nevű belga kazánkovács D'Affre párisi érseknek ajánlatot tett, hogy Bismarckot meggyilkolja. Az érsek tudomására hozta a kancellárnak az ellene tervezett merényletet és Bismarck követelte Belgiumtól Duchesne megbüntetését. De Belgiumban nem volt törvény, amely szerint a gyilkosságra való ajánlkozás büntethető lett volna. Diplomáciai nyomásra Belgium 1875-ben megalkotta ugyan a loi Duchesne-t, de arra, hogy a törvényt visszaható erővel ruházza fel, nem volt hajlandó, noha a vaskancellár háborúval fenyegetődzött. És Bismarck mégsem üzente meg a háborút.

Van ugyan egy törvénykönyv: a kínai Ta-Csing-Lő-Li — Lassale hivatkozik rá a System der erworbenen Rechte-ben, — amely a büntetőtörvények feltétlen visszaható erejét hirdeti, de kultúrállamokban, még Oroszországot is ideértve, elismerésre talált Thiers-nek a büntetőtörvényről adott meghatározása «le code pénal est fouet par un bout et sifflet par l'autre» vagy az a gondolat, amelyet Bacon egy aforizmája a «moneat lex priusquam feriat» szavakkal fejezett ki.

Rendkívüli időket élünk, ezredéves anyagi kultúrértékek omlanak porba és az összes értékek új értékelése az, amiért az optimista a milliós emberáldozatok oltárán reménykedve eped. De vajjon jelentheti-e ez a világrengés a már megszerzett szellemi kultúrértékek rombadöltét? E rendkívüli idők rendkívüli kriminalitása hívta életbe az új törvényt, de midőn ilykép a jog hagyományos formáival küzdünk, szabad-e feláldoznunk a jog egyik alapelvét, amelyben a jog ereje rejlik? Garçon, a francia jogászok egy igen konzervativ képviselője, a visszaható erő tilalmáról azt tanítja, hogy az «tiszteletet követel a törvényhozótól, s ha ez megsérti, bárha államérdekből is (même sous prétexte de raison d'État), átlépné jogainak határát és a zsarnokság karjaiba dobná magát». *Nincs ma ebben az országban senki, aki ne óhajtaná, hogy a hadseregszállítók aljas üzelmei ne részesüljenek a legpéldásabb megtorlásban.* Végezzen velük akár a katonai bíróság a saját rugalmas törvényszakaszai alapján. De azt a világháború rettenetes epizódja nem követelheti, hogy a jog fenséges palástja megtépetten kerüljön ki a hadseregünk orgyilkosai ellen vívott belső harcból. A háború muló tünemény, a jog fejlődése örökéletű s minden lépése az elért haladásnak az emberiség kultúrkincsei közé tartozik, amelyet felkorbácsolt indulatok kedvéért nem hozhatunk áldozatul. Kérve kérjük az igazságügyminisztert s még inkább *Balogh* Jenőt, a büntetőjog egykori tanárát, hogy a büntetőjogi problémát ne engedje a politikai exigentiák kérdésévé lefokozni, ne engedje meg, hogy az ő nevéhez fűződjék az a gyűlöletes fegyver, amelyet jövendő korok zsarnoki hatalma az emberi szabadság leigázására használhatna.

* La loi qui punirait des délits commis avant qu'elle existât, serait une tyrannie et l'effet rétroactif donné à la loi serait un crime.

Az országgyülési képviselőválasztások feletti bíráskodásról szóló 1899: XV. tc. módosítása.

I. Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1913: XIV. tc. szükségessé tette a képviselőválasztások feletti bíráskodásról szóló 1899: XV. tc. revizióját. A két törvény összhangba hozatala kizárólagos célja annak a javaslatnak, melyet az igazságügyminiszter a képviselőház elé terjesztett. Indokolása helyesen mutat rá arra, hogy «a háborús események közepette a közéleti viszonyok nem alkalmasak arra, hogy a törvényhozás a választási bíráskodás egész rendszerét annak az alapos átdolgozásnak vesse alá, amelyet a jelenleg érvényben lévő törvénynek a gyakorlatban tapasztalt hiányai szükségessé tennének». A tizenhat szakaszból álló javaslat ez okból csakis azokra a legsürgősebb változtatásokra és pótlásokra szorítkozik, amelyeket az új választási törvénynek az eddigi jogtól eltérő szabályai *okvetlenül* megkívánnak.

Legfontosabb, hogy a javaslat meghagyja a bíráskodást a m. kir. Kúria hatáskörében. Tudvalevő, hogy az 1911-iki Jogászgyűlés napirendjére ki volt tűzve az a kérdés, kívánatos-e és mily irányban a képviselőválasztási bíráskodás (szervezet, hatáskör, eljárás) megváltoztatása? A felszólalók és indítványozók véleményei nagyon széjjelágaztak. Néhai Szivák Imre, a kérdés előadója a közigazgatási bíróság hatáskörébe akarta utalni a választási bíráskodást. Grecsák Károly parlamenti bíróságot javasolt, amely egyharmadrészben a Kúria, egyharmadrészben a közigazgatási bíróság, egyharmadrészben a képviselőház tagjaiból választatnék. Edvi Illés Károly a hatásköri bíróság mintájára

a kir. Kúria és a közigazgatási bíróság tagjaiból alakított külön bíróság szervezését, Tetétleni Ármin vegyes összetételű állambíróság felállítását ajánlotta. Kenedi Géza a képviselőház közjogi bírósági hatáskörének helyreállítását tartotta kívánatosnak. Várady Zsigmond meg akarta hagyni a bíráskodást a Kúria hatáskörében.

A Jogászgyűlésnek, sajnos, nem volt alkalma a különböző és egymástól erősen eltérő indítványok közül egyet határozattá emelni, sőt a kérdés a teljes-ülés elé nem is került. De a vita lefolyása és az indítványok tarkasága mutatja, hogy egységes vélemény kialakulásának még a csírái is hiányoztak. Ennek egyik fontos oka kétségtelenül az volt, hogy a Jogászgyűlés idején a választási eljárás reformjának alapelvei még ismeretlenek voltak. Minthogy tehát jogászi közvélemény nem alakult ki, a parlamentben pedig ily fontos kérdés most nem volna tárgyalható, helyeselnünk kell, hogy a bíráskodás a Kúria hatáskörében megmarad.

Magam részéről annál nagyobb örömmel fogadom a javaslat ezen álláspontját, mert nézetem szerint — amint azt a Jogászgyűlésen is kifejtettem — a jövőben is legcélszerűbb lesz a bíráskodásnak a Kúria hatáskörében való meghagyása. A Kúria hatásköre ellen csak egyetlen komoly argumentum szólt: túlterheltsége. Ámde az időközben életbelépett Pp. megapasztotta, illetve meg fogja apasztani a Kúria munkaterhét, tehát ez az egyetlen érv is elesik.

II. A titkos szavazás mellett lefolyt választások érvényessége kérdésében a javaslat különbséget tesz az érvénytelenségi okok között. Abszolut anyagi érvénytelenségi okok (melyek t. i. a *képviselő* magatartásával kapcsolatosak) és eljárási szabálytalanságok esetén a titkos választások feletti bíráskodás a Kúria hatáskörébe tartozik a javaslat szerint. Ellenben az ú. n. relativ érvénytelenségi okokon alapuló megtámadások feletti bíráskodást *nem* utalja a Kúria hatáskörébe. A javaslat indokolása ezt azzal magyarázza, hogy a befolyásolt, visszautasított és megakadályozott szavazatok számbavételének szabályozása titkos szavazásnál csak többé-kevésbbé önkényes feltevésekre volna alapítható. Az indokolás szerint: «Az ily szavazatok le- és hozzászámításának csak akkor lehetne némileg reális alapja, ha a lehetőség határáig vizsgálat tárgyává tétetnék, hogy kinek az érdekében történt a szavazatnak törvényellenes visszautasítása, illetőleg a választó befolyásolása vagy megakadályozása, vagy hogy mindezek a választók melyik jelöltre akartak szavazni. Az ily irányú bizonyítás azonban, eltekintve attól, hogy annak lehetősége is lényegesen szűkebb körre szorítkoznék, mint a nyilvános szavazás esetében, a szavazás titkosságának elvébe ütköznék, amelyet a törvény a szavazás e neménél fundamentális alapelvűl kívánt felállítani. A törvényhozás, amely ezt az alapelvet a választási eljárásban dekretálta, a választási bíráskodás terén sem helyezkedhetik oly álláspontra, amely a titkosság elvének csorbításával járna».

A titkosság elvének csorbításán kívül az indokolás reámutat arra is, hogy az esetek legfontosabb kategóriájában (etetés, itatás, megvesztegetés) annak a bizonyítása, hogy az illető kire szavazott, kizárólag a szavazó vallomásával volna bizonyítható. Mindebből a javaslat azt a következtetést vonja le, hogy a választás érvényességének ilyen határozatlan tényállás alapján történő elbírálása nem bízható a szigorúan jogi kriteriumokhoz kötött bírói eljárásra, hanem csupán az inkább juryszerű mérlegelésre hivatott képviselőházi eljárás tárgyául szolgálhat.

A javaslat indokolásának teljesen igaza van, midőn a titkos választás körében a befolyásolt szavazatok leszámításainak szinte leküzdhetetlen nehézségeire reámutat. Helyes ama érv is, hogy a relativ érvénytelenségi okok nagy része oly választási visszaélések ellen irányul, amelyek a titkos szavazás mellett előreláthatólag háttérbe fognak szorulni. Ugyanezt a gondolatot fejezte ki a Jogászgyűlésen Rónai Zoltán, midőn azt mondotta, hogy a választási visszaélések ellen nem választási bíróságok felállítása, hanem a visszaéléseket csirájukban elfojtó választójogi reformban keresendők a garanciák. Rónai Zoltán e helyes gondolatát azzal egészítem ki, hogy titkos választásnál legfontosabb a választás szigorúan törvényes formák között való lefolytatásának megvédése.

Minthogy azonban a képviselőház házszabályai szerint a képviselőházi bíráskodás keretében a relativ okok nagy része (különösen etetés, itatás, vesztegetés) nem képez érvénytelenségi okot, ennélfogva a titkos választás bármily nagy mérvű bizonyított etetés, itatás, vesztegetés címén a bíráló bizottság által nem volna érvénytelenítheto. Erre a hézagra reámutat az indokolás is, midőn azt mondja, hogy «a titkos szavazással tartott választások tekintetében az érvénytelenségi okok rendszere a *házszabályok megfelelő kiegészítése* útján még további kiegészítésre szorul».

Ennek a kiépítésnek minden esetre még a legközelebbi választások előtt meg kell történnie.

III. A javaslat benyujtása feltétlenül szükséges volt, mert a legközelebbi választásig a választási és a választások feletti bíráskodásról szóló törvények közötti ellentéteket ki kellett küszöbölni. Ezzel azonban nem nyer megoldást a választási bíráskodás reformjának kérdése. A Jogászgyűléshez beérkezett indítványok és a vitában résztvevők felszólalásai a választási bíráskodásról szóló törvény sok hiányaira mutattak reá. A javaslat szándékosan nem nyul a gyakorlatban tapasztalt hiányok reformjához és csak néhány részletkérdésben javítja meg a törvényt (pl. a 12. §. pontosabban szövegezi az 1899: XV. tc.-nek 28. §-át, melyet hatályon kívül helyez, a 14. §. pedig megszünteti a törvénynek azt a visszásságát, hogy az eljárás költségei az eljárás megszüntetésének minden esetében a kérvényezőket terhelték, tehát akkor is, amikor az eljárás a megtámadott képviselő *lemondása* következtében szűnt meg).

Reméljük, hogy az 1899: XV. tc. gyökeres reformját is tető alá fogja hozni az országgyűlés a legközelebbi választások előtt.

Dr. Teller Miksa.

A csődeljárás reformja.

Csődjogunk reformja nem időszerű, mert a háborús események felizgatta kedélyhangulat a higgadt megfontolást igénylő törvényhozói munkára nem alkalmas. A csődeljárást a Ptk. megalkotása után kell szabályozni, mert az anyagi törvénynek a csődre is kiterjedő rendelkezéseitől, így a megtámadási jognak, a hitelezők jogi helyzetének, a vagyonkezelésnek és gondnoki felszámolásnak mikénti szabályozásától függ majd, hogy a csődeljárásra vonatkozó alaki törvény tekintetében minő kivételes intézkedések szükségesek. A lényeg az anyagi jog, s érvényesülésének az alaki jog csak külső formáit szabja meg. Ezért a polgári törvénykezési rendtartás is ma még keret, melyben csak a szokásjog foglal helyet, de a szabályozás tulajdonképeni tárgya, a magyar magánjog rendszeres anyaga abból hiányzik. Az elkövetett hibának ismétlése lenne, ha a csődeljárást a Ptk. megalkotása előtt és pedig a tervezet szándékolta módon szabályoznánk.

A Schreyer-féle törvénytervezet fentartja az 1881 : XVII. tc. beosztását és rendszerét és stiláris módosításoktól eltekintve annak rendelkezéseit is nagyrészt változtatás nélkül veszi át. A felszámolási eljárást ellenben teljesen mellőzi, s nincs tekintettel a jogfejlődésre sem, mely a közigazgatásnak a törvénykezéstől elválasztása után szükséggé teszi, hogy a peres eljárást elkülönítsük a perenkívüli eljárástól és szabályozzuk a megelőző jogvédelmet, melyre az első lépés a közjegyzői intézmény létrehozásával már megtörtént. Ezen intézménynek, mely az illetékes tényezők elismerése (így a magyar általános polgári törvénykönyv I. tervezetének indokolása V. 86. lap) szerint is bevált, a perenkívüli eljárásban: tehát a csődeljárásban is a legtágabb hatáskört kell biztosítani.

Ezt nemcsak a jogfejlődés, hanem bíróságainknak az életbelépett új peres eljárás folytán megnövekedett munkaterhe is követeli. A törvényhozói előrelátásnak kell gondoskodnia, hogy a csődeljárást ne csupán a kir. járásbíróságok jogkörébe utalja, hanem a csődbiztosi teendők végzését, épúgy mint az örökösödési eljárás vezetését, kir. közjegyzőkre bízza.

A járásbíróság illetékessége esetén az eljáró bíró mint csődbiztos saját tényei felett gyakorolna bírói hatáskört.

A csődbiztosi intézményt pedig fen kell tartani, mert az a csődeljárás mozgató lelke, mely a tömeg és a hitelezők érdekeit egyaránt védi és ellenőrzi.

A bíró a jogrend helyreállítására, de nem ellentétes érdekek perenkívüli kiegyenlítésére és rendezésére hivatott. A közjegyző, állásából kifolyólag a helyi viszonyokkal ismerősebb s könnyebb mozgékonyságánál fogva a csődbiztosi teendőket közhitelességének súlyával, lehető időkíméléssel és a tömeggondnoknak hatékonyabb ellenőrzése mellett végezheti. A csődeljárással rokon

hagyatéki eljárásban ez intézmény mozgékonyságának és gyors eljárásra való képességének fényes tanújelét adta. Működésének megkezdése előtt 5—10 évig is elhúzódott hagyatéki ügyek ugyanannyi hét alatt nyernek befejezést s oly hagyaték, mely egy év alatt befejezve nem lesz, alig fordul elő.

Már pedig a jó csődtörvénynek nemcsak oda kell hatni, hogy a hitelezők a csődtömegből minél többet kapjanak, hanem arra is kell törekedni, hogy azt minél előbb s minél kevesebb költség árán kapják meg.

Az az általános és ez időszerint jogos panasz, hogy a csődtömeg lebonyolítása szerfelett nagy költséggel jár, hogy az eljárás lassú s a tömeg értékesítése nem megfelelő, azon okra vezethető vissza, hogy a bíró a hivatásával össze nem férő csődbiztosi teendőket, a tömeggondnok ténykedését és a csődügy gyors lebonyolítását hivatalos elfoglaltságánál fogva kellően nem ellenőrizheti.

A csődbiztosi intézmény mellőzésével pedig az ellenőrzés és a felügyelet hiányosabb, az eljárás lassúbb lesz.

A csődbiztosi intézmény a kollegiális bíróságok előtt a gyakorlatban azért nem vált be, mert az ügyek gyorsaságát nem a felek és bíróságok közti érintkezés közvetlensége, hanem az eljárás vezetésével megbízott mozgékonysága eredményezi, már pedig a vitás kérdésekben ítélkezni hivatott s a külvilágtól elzárt bíró ezen munkakörénél fogva is gátolva van abban, hogy a nyilvános élet ismeretére s ezzel a csődügyek gyors lebonyolításához szükséges tájékozottságra tehessen szert és eredményesebb tevékenységet fejthessen ki.

A bíróság tagjai a csődbiztosi tisztet, mint szorosan vett bírói hivatásukkal össze nem férő működést csak kelletlen vállalják, s oly tehernek tekintik, mely bírói teendőik végzésében őket csak zavarja, azon eredmény tehát, melyet a közvélemény a csődbiztosi intézménytől várt, ily körülmények közt be sem következhetett.

A jogbiztonság szempontjából sem lehet megengedni a felszámolási eljárás mellőzését s azt, hogy a követelések bejelentése a tömeggondnok kezeihez történjék, mint ezt a tervezet szabályozza.

A tömeggondnok által vezetett feljegyzések nyomán a követelések bejelentésének idejét és sorrendjét hitelt érdemlően megállapítani nem lehet.

A tömeggondnok ily bejelentések elfogadásáról és azok beérkeztének idejéről hiteles bizonyság tételére nem alkalmas.

A tömeggondnok a tömeg érdekeit van hivatva képviselni, míg a hitelezők érdeke ezzel gyakran ellentétes, mert ki tagadhatná, hogy a tömeggondnok érdeke nem csupán az, hogy a tömeg részére minél nagyobb kielégítési alapot szerezzen, hanem az is, hogy ebbeli munkája által a maga részére is minél előnyösebb jövedelmet biztosítson.

A gyors lebonyolítás tehát nem áll érdekében. A hitelezők érdeke ellenben azt kívánja, hogy a csőd minél kevesebb munkával, tehát minél nagyobb idő- és költségkíméléssel nyerjen befejezést.

A hitelezők autonomiájának egészséges alapon érvényesülése kívánja tehát az ellenőrzést és gyors eljárást s azt, hogy a csődbiztosi intézményhez fűzött, de a gyakorlatban be nem vált várakozás nem a csődbiztosi intézmény elejtésével, hanem teendőinek a kir. közjegyzők hatáskörébe utalásával nyerjen az eddiginél szerencsésebb megoldást. *Baditz Lajos.*

A hadi szállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat.

A különös életviszonyoknak és konkrét körülményeknek vizsgálatát és szorgos mérlegelését a törvényhozó ugyan rendszerint az ítélőbírónak teszi kötelességévé, mégis kell hogy maga a törvény is figyelembe, sőt irányadóul is vegye a keletkezése idejében létező állapotokat és viszonyokat. A lényegükben átalakult viszonyok a meglévő törvény revizióját, esetleg teljes hatályon kívül helyezését, új, még idáig jogszabályokkal körül nem övezett jelenségek pedig új törvények alkotását teszik szükségessé. Az elmult év dereka óta fennálló, sőt egyre bonyolodó rendkívüli állapotok az idáig még nem ismert jogintézmények egész sorozatának megteremtését tették szükségessé. Ez utóbbiak között, valamint a régi intézményeken létesített változtatások között is különbséget kell tennünk abból a szempontból, amint azoknak célja tisztán a háborúval beállott speciális helyzetnek időleges és alkalomszerű szabályozása, avagy pedig oly szabályozás, mely állandó és a háború megszűnte utáni időre is kiható erejűnek tekintendő (pld. hiteljogi reformok stb.) és amelynek megalkotására a háborús állapotok csak közvetve működtek közre. Nem ritka eset, hogy egyes intézmények hiányaival csak akkor foglalkozunk behatóbban, csak akkor szánjuk magunkat azok orvoslására, amikor már több ízbeni alkalmazás után az intézmény hasznavehetetlensége iránt semmi kétségünk sem lehet. A rendkívüli állapotok is nem egy oly jogszabálynak alkalmazásba vételét tették szükségessé, amelyekre béke idején csak nagy ritkán volt szükség és amelyek hibái és hézagai már ezelőtt is nyilvánvalók voltak, de aktualitás hiányában orvoslás nélkül maradtak. Az elmulasztottak pótlása most sürgősen szükségessé vált. Ez egyik főoka az utóbbi hónapokban részben törvény, részben pedig az 1912 : LXIII. törvénycikk adta kivételes hatalom alapján alkotott rendeletek útján életbeléptetett jogszabályok keletkezésének.

Alkalomszerűséggel ezért az igazságügyminiszter által e héten a képviselőház elé terjesztett és az igazságügyi bizottság által már el is fogadott «a hadi szállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról» szóló törvényjavaslatot sem lehetne jellemezni. Hogy büntetőtörvénykönyvünknek egyetlen idevonatkozó (457. §.) szakasza az ebbe a körbe tartozó bűncselekmények érdem szerinti megtorlására nem ad módot, kétségtelen. Hogy pedig a törvénykönyv célra nem vezető rendelkezése megfelelőbb, hatékonyabb intézkedéssel helyettesíttessék, csupán alkalomszerű, pillanatnyi szükség kielégítésének nem tekinthető.*

A javaslat is az állandó, a rendkívüli állapotok megszűnte után is fenmaradó célt tekinti irányadónak és a háború idején való elkövetést rendszerint csupán a büntetést súlyosbító körülményként veszi figyelembe. A törvényjavaslat a magánjogi szerződés megszegésének kriminalizásából indul ki, de rendelkezéseinek szigorával a gazdasági életben elkövetett hűtlenséget kívánja megtorolni. (Indokolás 11. lap.) Az alapdeliktum, mely egyszersmind előfeltétele a többi — ugyanott — büntetendőnek nyilvánított cselekményeknek : «az osztrák-magyar monarchiának vagy szövetségesének fegyveres ereje vagy ezzel közösen működő fegyveres erő céljára teljesítendő szolgáltatás iránt a hatósággal vagy a hatóság közegével kötött szerződéssel vállalt kötelezettségnek szándékos nem teljesítése, vagy szándékosan nem megfelelően teljesítése». A cselekmény vétség — büntetése 6 hótól 5 évig terjedhető fogház és 5000 koronáig terjedhető pénzbüntetés.

Míg egyrészt ezen cselekmény gondatlanságból való elkövetése esetére megfelelően enyhébb büntetést helyez kilátásba a javaslat és azt is csupán akkor, ha a teljesítés körüli mulasztás következtében *az államra kár háramolhatik*, addig a minősítő körülmények kazuistikus felsorolásával jelöli meg azokat az eseteket, melyekben a fenti cselekmény bűntett és börtönnel, fegyházzal, sőt halállal is büntetendő. A hadi szállítások körüli visszaélések jelentőségét, káros hatását és így a bűncselekmény súlyát is az adott esetekben a konkrét körülmények (háború ideje), a beállott eredmény (fegyveres erőhöz tartozó személy életét vesztette vagy súlyos sérülést szenvedett stb.) szabják meg, mindazonáltal a minősített esetek pontonként való felsorolása a javaslatot némileg nehézkessé teszi. A felsorolás szüksége ezzel szemben azonban azzal indokolható, hogy a javaslat szerzői az egyes minősített esetekre megszabott büntetéseket is különbözőképen és részletesen szabályozták, ami pedig, ismerve bíróságainknak a büntetéseknek lehető enyhe mértékben való kiszabása iránt való általános hajlandóságát, felette kívánatosnak látszott. Kételyek és a gyakorlatban felmerülő ingadozások elkerülése céljából a javaslat további szakaszai az alapcselekménynek két rendbeli, az elkövető személye és az elkövetés tárgya szempontjából való kiterjesztését tartalmazzák. Nevezetesen a fentjelzett megkülönböztetések szerint büntetendők a szerződő fél részéről vállalt szolgáltatás teljesítését átvállaló alszállítók vagy alvállalkozók, a szerződő fél megbízottjai, végül a fuvarozók és fuvarozó intézeteknél alkalmazottak is, amennyiben a fenti tényálladé-

* Rövidség kedvéért csupán utalok a miniszteri indokolás 8. lapján felhozott körülményekre.

kok valamelyikének létrehozása körül őket vétkesség terheli. Alkalmazza a javaslat rendelkezéseit — amennyiben a szolgáltatás körüli mulasztást előrelátták vagy láthatták, — a közbenjárókra is, kiknek pénzsóvár mesterkedéseivel szemben jelen jogállapotunk szerint megfelelő megtorló eszköz nem mindig állott a bíróság rendelkezésére. Az elkövetés tárgya szempontjából a kiterjesztés pedig abból áll, hogy a hadiszállítókkal azonos elbánásban kell részesíteni a javaslat szempontjából azokat, akik a hadviselés folytán sebesültek ápolására vagy üdülésére szolgáló intézet céljára teljesítendő szolgáltatás iránt kötött szerződéssel vállalt kötelezettségeiket nem teljesítik vagy nem megfelelően teljesítik. A hasonló elbánást az eredmény, valamint a mellékkörülményeknek azonossága is indokolja.

Kétségtelenül hiányos lett volna a szóbanforgó törvényjavaslat, ha míg egyrészt a szállítók visszaéléseit teljes szigorral üldözi, addig azoknak a személyeknek, akiknek vétkessége nélkül a cselekmény gyakran elkövethető sem lett volna és a káros eredmény sem állhatott volna be, t. i. a szerződés megkötése és teljesítése alkalmával közreműködő közhivatalnokoknak megfelelő megbüntetését lehetővé nem tette volna. Az ebbe a körbe tartozó, az u. n. hivatali bűncselekmények felől a törvényjavaslat szintén teljes részletességgel rendelkezik. Valóban helyes útat választottak a javaslat szerkesztői, midőn ez utóbbi rendelkezések megalkotásánál vezető gondolatuk az volt, «hogy a fegyveres erő részére járó szolgáltatások körül felmerülő hatósági tennivalók ellátásánál a közhatalom jogszerű gyakorlásának érdeke egybeesik a honvédelem érdekével és hogy az e téren mutatkozó kötelességszegés és korrupció eltűrése nem csupán a közerkölcsiséget, de az állam biztonságának mindenekfelett álló érdekét is aláássa.» (Indok. 12. lap.)

Vétséget követ el a javaslat szerint a *közhivatalnok,* aki a hadiszállítási szerződés megkötése körül, a fegyveres erő céljára törvény alapján járó szolgáltatásnál az átadás, az átvétel, a felügyelet, az ellenőrzés vagy a felülvizsgálat körül hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva közreműködvén, kötelességét szándékosan nem teljesíti vagy nem megfelelően teljesíti. Ha a cselekmény a közhivatalnok megvesztegetése folytán követtetett el, a cselekmény feltétlenül bűntett és az előidézett eredmény súlyának megfelelően (lásd a fentebb említett felsorolást) esetleg életfogytiglani fegyházzal, sőt a legsúlyosabb esetben halállal büntetendő.

A javaslat azonban nem szorítkozik a megtörtént kötelességszegés megtorlására és minden vesztegetési műveletet már csírájában kíván elfojtani. Csupán azért, hogy a közhivatalnok kötelességét lelkiismeretesen teljesítse, harmadik személyektől nem igen szokott ajándékot kapni, viszont a közhivatalnok, ki ilyent elfogad, külön kikötés hiányában is — néha talán akaratlanúl — könnyebben lesz hajlandó az ajándékozó érdekében az állam némely érdekeitől eltekinteni. Ez pedig már lépés a korrupció felé. Ennek meggátlására vétségnek nyilvánítja a javaslat, ha valaki a közhivatalnok részére vagy beleegyezésével más részére a közhivatalnoknak hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva teljesítendő cselekményeért vagy ennek mulasztásaért ajándékot, jutalmat vagy egyéb előnyt ad, juttat vagy igér. Aki pedig ezt a cselekményt avégett követi el, hogy a közhivatalnok megszegje kötelességét, bűntett miatt büntetendő. Hasonlókép a közhivatalnok, aki hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva teljesítendő cselekményeért vagy ennek mulasztásáért akár a maga, akár más részére ajándékot stb. követel, elfogad vagy az ez iránt tett ígéretet nem utasítja vissza, ha a cselekmény nem járna hivatali kötelességének megszegésével, vétséget, ha pedig azzal járna, bűntettet követ el.

Tartalmaz a javaslat címétől eltérően oly általános rendelkezést is, amely a hadiszállításokkal szorosabb összefüggésben nincsen és amelynek életbeléptetését csupán a háborús állapotokkal együtt járó különleges életviszonyok teszik indokolttá. Háború idején az állami érdekek, a közforgalomban levő javaknak értéke jelentékeny eltolódáson megy keresztül. A büntetőtörvény, melynek rendelkezései természetszerűleg a normális életben irányadó értékelés alapúl vétele mellett vannak megszabva, ily eltolódás esetére hiányosaknak látszanak. Aki béke idején nehány száz méter távbeszélő-huzalt eltulajdonít, a lopás bűncselekményére megállapított intézkedéseik alapján kellő hatékonysággal üldözhető; aki azonban háború idején két csapattest egymással való összeköttetését szakítja meg a távirósodronyok eltulajdonításával, a néhány hónapi fogházbüntetéssel (hiszen az eltulajdonított dolog értéke csekély) még megközelítően sem büntettetnék érdeme szerint. Aki béke idején híreszteli, hogy a hadsereg legénysége éhezik, «míg a tiszt urak lakmároznak és pezsgőznek az ily módon elvont pénzen», azt a rágalmazásra járó büntetéssel elég érzékenyen lehet sújtani, de nem így háború idején, midőn előfordult, hogy az ily kijelentéseknek az lett a következménye, hogy az élelmiszerek rekvirálása végett megjelent katonai személyt a községnek hazug híresztelésekkel félrevezetett lakósai agyonütéssel fenyegetve kergették ki. Ily és hasonló megtörtént esetek indították a javaslat szerzőit annak a rendelkezésnek felvételére, hogy aki háború idején bűntettet vagy szándékos vétséget követ el, ha annak folytán a fegyveres erő érdekének közvetlen veszélyeztetése állott elő, vagy pedig a hadviselés érdekének lényeges sérelme következett be és azt az eredményt ő előreláthatta, az, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, bűntett miatt 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő. A cselekmény tehát a bűntett vagy szándékos vétség, valamint a sérelem vagy veszélyeztetés halmazatát foglalja magában.

A javaslat a fentebb ismertetett tényálladékok elkövetésére irányuló szövetséget is büntetni kívánja, ha ahoz előkészületi cselekmény is járult. Ezenfelül pedig a bűnösség megállapítása esetére, kivétel nélkül, tehát még a gondatlanság esetére is, mellékbüntetésként a hivatalvesztést és politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését mondja ki; amely rendelkezés, valamint a külföldieknek bűntett esetére az országból való kiutasítása is, a cselekmények természetét figyelembevéve, teljesen indokolt.

A javaslat, rendelkezéseinek céltudatos végrehajtása érdekében kivételes eljárási rendelkezésekről is gondoskodik. A bűnvádi eljárást a kir. ítélőtáblák székhelyén működő kir. törvényszékek előtt kell lefolytatni; a törvényszék öttagú tanácsban ítélkezik a főtárgyaláson, ítélete ellen csupán semmisségi panasznak van helye a kir. Kúriához. A javaslat intézkedései alá vont cselekmények a politikai mozgalmaktól nem befolyásolt, objektiv és főleg rövid idő alatt jogerős elbírálást igényelnek; a megfélemlítés, mely ily cselekmények büntetése körül elsőrangú érdek, csak is akkor érvényesülhet kellő hatással, ha az elkövetés és a büntetés kiszabása közé hosszabb idő nem esik. A tényállás, csupán kivételes esetekben lesz különösebben bonyolúlt; megállapítása a kir. törvényszék kibővített tanácsára teljes megnyugvással bízható.

Röviden szólok még végül a törvényjavaslat kiegészítő részéről: a magánjogi rendelkezésekről. Ez utóbbiak megalkotására a javaslat szerzőit — az indokolásból (20. lap) kitűnőleg — az indította, hogy az általános magánjogi szabályok nem nyújtanak kellő védelmet főleg az olyan visszaélések ellen, amelyek silányabb minőségű árú szállításában nyilvánulnak. Az eladói szavatosság alapúl vételével való perlekedés, melynek során a vagyoni károsodás mennyiségének kimutatása elengedhetetlen, az állam érdekeinek a kellő jogvédelmet gyakran képtelen lenne meghozni. A javaslat ezért kivételes rendelkezéseket tartalmaz, amelyek azonban a Ptk. javaslatának rendszerével és általános elveivel összhangban állanak. Silányabb minőségű árú szállítása esetében a javaslat egyenesen a jogvesztés következményét mondja ki az eladó terhére olyképen, hogy az eladó sem vételárt, sem értékmegtérítést a már szállított árúért nem követelhet, a már felvett vételárat pedig kamatostól visszatéríteni köteles. Jogában áll ezenfelül a kincstárnak még fenmaradó kárának megtérítését követelni, nevezetesen a nem vagyoni kárt is, melynek pénzbeli összegét a Ptk. javaslatának elveihez híven, a bíróság szabad belátása szerint állapítja meg. Successiv szállítási kötelezettség esetére a kincstár — ha visszaélésnek jön nyomára — nem csupán azon szerződéstől léphet vissza a jövőre, hanem elállhat az ezen szállítóval kötött összes többi szerződéseitől is oly módon, hogy az eladó hibájából folyó jogkövetkezményeket (kártérítés, fedezeti vétel stb.) ezekre a szerződésekre vonatkozóan is a maga javára érvényesítheti. Ezeket az elveket pedig a javaslat — ugyancsak a joggyakorlat ingadozásainak elkerülése céljából — kiterjeszti mindazokra a szerződés teljesítése körüli visszaélésekre, melyek bár nem adásvételi vagy szállítási, hanem másnemű szerződésből eredő kötelezettségnek nem megfelelő teljesítésével követtetnek el.

Az igazságügyi bizottság azt a rendelkezést vette fel a javaslatba, hogy a büntető intézkedéseknek, amennyiben eddig is büntető jogszabályba ütköző cselekmény felől rendelkeznek, visszaható erejük van, de ilyenkor sem halál, sem életfogytiglani fegyház nem állapítható meg.

Dr. Auer György.

Az állam felelőssége a hadviselésből származó károkért.*

II.

Nem kevésbbé kifogásolható dr. Luxnak az az álláspontja is, mely szerint az ellenség által okozott károk, a hadi károk azon csoportjába tartoznak, amelyeket, mint mindenkit egyformán érő hátrányokat, mindenki eltűrni tartozik. «Sämmtliche Schädigungen durch die feindliche Heeresmacht gehören ... zu den allgemeinen, *ohne Vergütung* von dem Betroffenen *zu tragenden Schäden des Krieges*».

Az kétségtelen, hogy vannak a háború által okozott oly károk, amelyek megtérítéséről a józan jogi és gazdasági felfogás szerint beszélni sem lehet.

Igy természetes, hogy senkinek sem jutna az eszébe, az állam ellen kártérítési igényekkel fellépni azon károk miatt, amelyek például a háború által előidézett gazdasági válság, forgalmi zavarok és más hasonló, az ország egész lakosságát egyforma lehetőség szerint érintő körülmények folytán szenvedett el.

Azonban, csakis ilyenfélék azok a károk, amelyekre azt lehet mondani, hogy általános jellegűek és elvileg mindenkit egyformán érinthetnek.

Már azok a károk, amelyeket a lakosság egy része szenved, az általa lakott országrészekben történt ellenséges betörés miatt, semmiképen sem nevezhetők általános jellegűeknek, mert hiszen azokat közvetlenül csupán a betörés által érintett lakosság érzi, azok tehát tisztán helyi és kivételes jellegűek.

Hogy jogszabályaink, az ily módon érintett lakosságot más tekintetben kivételes elbánásban kívánták részesíteni, annak világos bizonysága az V. moratórium rendelet V. fejezete, amely annak az adósnak, aki kimutatja, hogy ellenséges betörés folytán az ez által érintett vidéken levő vagyonában a rendeletben körülírt mérvben kárt szenvedett: kötelezettsége teljesítésére a moratórium általános kedvezményeit meghaladó különös kedvezményeket biztosít.

Azon fél tehát, aki helyi okokból kötelezettségei teljesítése szempontjából különös elbánás alá esik, ugyanezen helyzet következményeit jogainak érvényesítése szempontjából is kell, hogy levonhassa. Ez a kérdésnek a jogosult oldaláról nézett része.

A kérdés legérdemlegesebb pontja: az államot magánjogilag terhelő kártérítési kötelezettség elvi lehetősége, hazai jogunkban tudtommal mindeddig megoldást nem nyert.

Igaz, hogy ezt a jogi kérdést az élet fel sem vetette, mert mai jogrendszerünk fennállása óta hazánk területét ellenséges betörés nem érintette.

A kérdés első mozzanata mindenesetre az, hogy a károsult a tulajdonképeni kártevőt felelősségre nem vonhatja.

Bár szorosan nem idevág, csak érinteni kívánom, hogy az 1907. évi Hágai Egyezmény 3. cikkelye a károsultat elzárja attól, hogy igényével a kárt okozó ellenséges állam ellen fordulhasson.

Ha az egyik hadviselő fél hadereje a másik állam polgárainak a nemzetközi jog megsértésével okozott károkat, úgy a kárt okozó állam ezért a sértett államának — és csakis ennek — mindenesetre felelős ugyan, de hogy ez a felelősség csupán elméleti értékű és legfeljebb az esetleges hadisarc megfelelő felemelésére szolgálhat indokul, azt úgy hiszem, itt bővebben fejtegetni egészen felesleges.

Minél inkább van tehát a károsult attól elzárva, hogy közvetlen a kártevő ellen fordulhasson, annál inkább lép előtérbe az a tendencia, amely a károsultat igényével saját állama felé kell, hogy irányítsa.

Ha áll is az, hogy ma még nincs írott jogszabályunk, amely az állam ilyen irányú felelősségét statuálná polgáraival szemben: kétségtelen, hogy jogunk szelleméből és fejlődésének irányából ez a felelősség igenis levezethető; viszont olyan jogszabály vagy momentum, amely e felelősséget kizárná, tudtommal nem létezik.

A modern kártérítési jog alapvető elveit a Ptjavaslat 1486. §-a és 1490. §-a tartalmazzák.

Az 1486. §. a vétlen érdeksértőt is kártérítésre kötelezi, ha azt a körülményekre való tekintettel a méltányosság megkívánja. Az 1490. §-a pedig az üzemmódból, foglalkozásból származó különös veszélyt már egymagában is a felelősség alapjává teszi.

Mindkét elv szakít a vétkesség előfeltételével. Az első esetben a kárt szenvedő gazdasági helyzetére, a második esetben a vélelmezett kártokozó működésének általános természetére és magából gazdasági helyzetéből eredő (bizonyos tekintetben erkölcsinek is nevezhető) kötelezettségére helyezi a döntő súlyt.

Az állam akkor, amidőn hadműveleteit — bárha kényszerűségből is — az ország bizonyos részein folytatja, ezen országrész lakosságát a köz érdekében fokozottabb veszélynek teszi ki; ez a fokozott veszély ugyanoly természetű, mint amilyenhez a Ptj. 1490. §-a magán egyének, illetve vállalatok kártérítő kötelezettségét fűzi. Amikor egy kisebbség szenvedi mindazokat a károkat, amelyek igazság szerint az ország egyetemét kell, hogy terheljék, ennek a kisebbségnek módot kell adni arra, hogy legalább is az elszenvedett vagyoni hátrányokért elégtételt nyerjen. Más tényező, mint az állam ezt az elégtételt nem nyujthatja, épen azért, mert csakis az államnak van meg a módja reá, hogy a nyujtott kártérítést azután — megfelelő közszolgáltatások alakjában, melyek részletei ide nem tartoznak — az ország lakosságának egyetemére áthárítsa.

Ha az állam csupán a saját hadműveletei által okozott kárt téríti meg, igen csonka munkát végez.

Egyrészt, mert leküzdhetetlenek az említett bizonyítási nehézségek, amelyek itt a szerencsétlenül járt félre hárulnak: másrészt mert erkölcsi és igazságérzetünk sehogysem tud megbarátkozni azzal a distinkcióval, hogy míg a hazai gránáttal elpusztított ház tulajdonosa az állam pénzén azt majd felépítteti, addig a szomszéd, akit orosz gránát sujtott, ugyanilyen módon koldusbotra jusson, illetve koldusnak megmaradjon. E téren tehát sürgős törvényi intézkedésre van szükség, amely új jogelvet nem kell, hogy tartalmazzon, csupán természetes kiépítését azoknak a jogszabályoknak, amelyeket sok éves bírói gyakorlatunk és a Tervezet a megfelelő békés jogviszonyokra már eddig is öntudatosan és humánus érzéssel alkalmazott.

Köztudomású, hogy a kormány rendelkezéséből az országnak az ellenséges betörés által érintett egyes részeiben a közigazgatási hatóságok a hadi károkat szakbizottságok közreműködésével összeírták, felbecsülték és véleményes jelentéssel a kormány elé terjesztették (l. 1912 : LXVIII. tc. 33. §-a).

Igen kívánatos, hogy ezek a kártalanítások ne tekinttessenek csupán a közigazgatás intern ügyének, sem pedig jótékonysági vagy segélyakciónak, mert itt nem segélyről, hanem jogokról van szó és így — a kétségek elkerülése végett — törvényes garanciák szükségesek arra is, hogy azok a kárigények, amelyeket az 1912 : LXVIII. tc. nem utal kifejezetten az ott szabályozott közigazgatási útra, a rendes bírói úton is érvényesíthetők legyenek.

Végzetes hiba volna ezt a kérdést kizárólag fiskális szempontból kezelni, annyival inkább is, mert abban a szerencsés helyzetben van a kincstár, hogy az említett károk túlnyomóan az ország legszegényebb részeit érintették és így a hadviseléssel járó anyagi áldozatok között aránylag elég szerény helyet foglalnak el.

Itt említem még meg, hogy az 1873. évi német Kriegsleistungsgesetz 35. §-a szerint mindazon károk megtérítése iránt, amelyeket a háború ingó és ingatlan vagyonban okozott és amelyek ezen törvény rendelkezései alapján nem, vagy nem kellő módon téríthetők meg, a birodalom által annak idején meghozandó *külön törvénynek* kell intézkednie.

A porosz képviselőházban 1914. évi október 22-én benyujtott kártalanítási törvényjavaslat indokolása utal a birodalomnak az 1873. évi törvényben vállalt eme kötelezettségére.

«Es ist eine selbstverständliche Pflicht der *Allgemeinheit*, die hart betroffene Bevölkerung dafür, dass sie *zum Heile des*

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 14. számban.

Reichs schwere Opfer bringen musste, *in vollem Umfange schadlos zu halten* und den mitgenommenen Landesteilen wieder zu dem früheren Wohlstande zu verhelfen».

De már a birodalomnak a fenti törvény által kilátásba helyezett intézkedése *előtt is* — folytatja a javaslat — egy azonnal és önállóan megindítandó nagyterjedelmű segélyakcióra van szükség, amely a porosz állam elháríthatatlan kötelessége s amelynek célja a menekülteket, addig is, míg hazatérhetnek, fedéllel és élelemmel ellátni, a visszatérőket és visszamaradottakat a nyomortól megóvni, őket segíteni abban, hogy elpusztult otthonukat helyreállíthassák, főképen pedig a gazdálkodóknak és iparosoknak lehetővé tenni, hogy üzemüket ismét felvehessék.

A javaslat ezután részletezi az u. n. «staatliche Vorentschädigung» módozatait, az annak megállapítására előírt eljárást és kijelenti, hogy ezen egyelőre csupán ideiglenes kártalanítási célokra 400 millió márkáig terjedő összeg lesz rendelkezésre tartandó.

A porosz képviselőház a javaslatot, annak egyéb, ide nem tartozó tartalmával együtt egyhangúlag elfogadta.

Célom ezúttal csak az volt, hogy a kérdés iránt, melyet csupán általánosságban vetettem fel, a megérdemelt érdeklődést felkeltsem.

A magyar kártérítési joggyakorlat, amely szabadelvű és humánus felfogásával, főkép a baleseti perekben a német gyakorlatot sok tekintetben túlszárnyalta (l. a német gyakorlat kritikáját Ernst Fuchs «Recht und Wahrheit in unserer heutigen Justiz» c. művében) bizonyára nem fogja múltját a most tárgyalt nagyjelentőségű igények elbírálásában sem megtagadni, mihelyt a törvényhozás az egyedül helyes bírói útat ezeknek a méltánylást nagyon érdemlő igényeknek is megnyitja.

Dr. Liebmann Ernő.

A Pp. 476. §-ának «megfelelő» alkalmazásáról.

Dr. Hevesi Illés a Jogtudományi Közlöny ezidei 15. számában megjelent «A járulék az új perrend fellebbezési eljárásában» című cikkében felveti azt a kérdést, hogy miképen kell értelmezni a Pp. 513., 521. és 545. §-aiban foglalt azt a hivatkozást, hogy «az érték valószínűvé tételére és megállapítására a 476. §. megfelelően alkalmazandó»; és arra az eredményre jut, hogy a törvény szövege két értelmezést enged meg és hogy ezek közül a szigorúbbat kell alkalmazni.

Szerény véleményem szerint a cikk végkonkluziója helyes, de az útat, amelyen ahoz elér, helytelennek tartom.

A cikk írója két értelmezés között enged választást. Az egyik szerint a nagyobb összegnek biztosított jogorvoslat, illetve annak keretén belül más eljárás (nyilvános előadás helyett szóbeli tárgyalás) csak akkor illeti meg a járulékos ügyet, ha a járulékok összege a mindenkori értékminimumot magában meghaladja; a másik szerint már akkor is, ha 50 K-nál többet tesznek ki és hozzáadva a tőkéhez, együtt haladják meg a mindenkori minimumot. Véleménye szerint a törvény szövege mindkét értelmezést megengedi. Én az utóbbi értelmezést a törvény rendelkezésével egyenes ellentétben állónak tartom.

A hivatkozott §-ok t. i. azt mondják, hogy a 476. §. «megfelelően» alkalmazandó és nem azt mondják, hogy a 476. §. alkalmazandó! Csakis az utóbbi esetben lehetne és akkor kellene is a törvényt úgy értelmezni, hogy a járulékok figyelembevétele a 476. §. szerinti 50 K-ás értékhatár szerint igazodik. Mikor azonban a törvény «megfelelő» alkalmazást mond, nem lehet a hivatkozott § egyszerű alkalmazásával megelégedni, hanem a két §-t, a hivatkozót és hivatkozottat egybe kell vetni, a hivatkozott § elemeit a hivatkozónak «megfelelő» elemekkel be kell helyettesíteni. Csak így és csak ekkor lehet annak «megfelelő» és csak az a «megfelelő» alkalmazás, ha az így «megfelelővé» tett §-t és nem egyszerűen a §-t alkalmazzuk. Mit jelentene különben ott a «megfelelő» szó? Pleonazmust nem lehet a törvényhozóról feltételezni.

Ezen magyarázat mellett a törvény egyenes rendelkezéséből vont törvényi alapon és nem a törvény szelleméből vont bírói gyakorlati alapon *a fellebbezési eljárásban csakis akkor vehető figyelembe a járulékok összege, ha azok az előírt, mindenkori tőkeminimumot önmagukban haladják meg.*

De ha ezzel ellentétes álláspont lehetséges volna is, ha a két értelmezés lehetősége megállana, akkor is nem csupán «a törvény célja és indokolásának szelleme», különösen a «felsőbíróság lehető tehermentesítésére» irányított cél az, ami a fenti állásponthoz kell, hogy vezessen, hanem az indokolásban megnyilatkozó, erre irányított speciális akarata a törvényhozónak. A cikk írója nagyon helyesen hozza fel a Pp. 476. §-ának indokolását: «A Pp. ehelyütt a fellebbezési értéket is megállapítja. A megállapításra az 5—8. §-ok két eltéréssel irányadók. Az egyik eltérés az, hogy a járulékok, ha 50 K-át meghaladnak, figyelembe veendők, mert nem indokolt, hogy a jelentékeny összegű követelés elvonassék a fellebbvitel alól csak azért, mert más követeléssel együtt annak járulékaként érvényesíttetik, holott ha ugyanazt a követelést önállóan érvényesítik, van fellebbvitelnek helye.»

Eszerint a törvényhozó akarata csak arra terjedt ki, hogy a jogorvoslat szempontjából a tőke és járulékok mint két külön elem külön figyelmet nyerjen, hogy e szempontból a követelést hátrány ne érhesse csak azért, mert az járulékként érvényesíttetett, hogy a nagyobbik ne osztozzék csak minősége miatt a kisebbik sorsában. De kizárt ezen indokolásból olyan akaratra való következtetés, hogy az a tőke képezzen kivételt, amely járulékainak nagysága, a törvény által előírt értékük meghaladása által érdemelné ki ezen kivételt, hogy együtt jöjjenek figyelembe.

Ami a törvény «figyelembe veendő» kifejezése után — mondjuk — nem egészen világos, az szerény véleményem szerint az indokolás ismerete után teljesen világos, hogy t. i. a járulékok csak akkor nyerjenek különös, perjogi következményekkel járó figyelmet, ha önmagukban is meghaladják a tőkére előírt minimumot.

De a 476. §. indokolásában megnyilatkozó akarat nem terjed-e ki «megfelelően» az 513., 521. és 545. §-okra, ha a törvény ezen §-t «megfelelően» alkalmazni rendeli? Az én szerény nézetem szerint igen és erre mutat az a körülmény is, hogy «e kérdésről az indokolás is hallgat» (t. i. a megfelelő alkalmazást rendelő §-ok indokolásánál), mert a beszéd pleonazmus volna.

Más lapra tartozik azon látszólagos ellentét megoldása, hogy a törvényhozó miért nem vitte akaratát következetesen keresztül, miért nem rendeli a 476. §-t megfelelően alkalmazni az 525. §-ban is, vagyis miért nincs tekintettel a tőkeminimumot önállóan meghaladó járulékokra akkor, mikor 2500 K-ás értékhatártól függően a felülvizsgálatot a tábla vagy Kúria hatáskörébe utalja?

Szerény nézetem szerint ez három okból eredhetett, melyek elseje el is oszlatja a látszólagos ellentétet és azt mutatja, hogy a törvényhozó épen egy általánosabb elvét juttatta érvényre.

Az első és mindenekelőtti ok az, hogy a törvényhozó nem akarta kiterjeszteni a perorvoslat szempontjából adott kivételt a hatáskörre is, lévén a hatáskör általánosabb perjogi fogalom és így az arra vonatkozó elvek nagyobbsúlyúak, semhogy azoknak áttörése kívánatos volna.

Másodszor azzal szemben, hogy a magasabb járulékok azon méltánylásban részesülnek, hogy felülvizsgálat tárgyai lehetnek, sőt, hogy azontúl arra is irányadók, hogy az nyilvános előadás helyett szóbeli tárgyaláson eszközöltessék, a felek szempontjából elenyésző érdeket képvisel az, vajjon azt a tábla vagy Kúria előtt érvényesíthetik.

Harmadszor pedig figyelembe veendő, hogy a járulékok ilyen elismerése kivétel az általános szabály alól, melyet egyszer már áttörnek akkor, mikor felülvizsgálatra vagy szóbeli tárgyalásra tarthatnak igényt; a Kúria hatáskörébe való utalásuk már az általános szabály másodszori áttörését és ezzel a tőkével való egysorba állításukat jelentené, ami, hogy a törvényhozó akaratával ellentétes, már abból is kitűnik, hogy csak kivételkép veszi azokat figyelembe.

Dr. Kartschocke Alajos.

A korlátolt perbeli cselekvőképesség.

A Pp. 71. §-a perbeli cselekvőképességet ad azoknak a személyeknek, akik a per tárgya felől szabadon rendelkeznek, ha az anyagi jog szabályai szerint nem is teljesen cselekvőképesek. Perképességüknek a 395. §. még azt a korlátját állítja fel, hogy a 71. §. értelmében perképessé qualifikált személyek perében az ítéletben ki kell mondani, hogy a végrehajtás az ilyen peres félnek csak arra a vagyonára rendelhető el, amelyről jogérvényesen rendelkezik.

A korábbi perjogi szabályok is elismerték a cselekvőképes-

ségükben korlátozott személyek perképességét, így az 1877 : XXII. tc. 33. §-a, amely a perbeli állásra tekintet nélkül, az 1893 : XVIII. tc. 7. §-a pedig, amely a felperesként fellépő kiskorúaknak és gondnokoltaknak adott perképességet azokban a perekben, amelyeknek a tárgya felett perenkívül szabadon rendelkezhettek, alperesi minőségben pedig olyan perekben, amelyek az általuk bérelt lakás vagy üzlethelyiség visszabocsájtását tárgyazták. Perképességük volt a korlátoltan cselekvőképes személyeknek egyes speciális jogterületeken még (1894 : XXX. tc. 48., 56., 86. §. stb.), ez a perképesség azonban az én tárgyamat nem érinti. Legfeljebb arra mutatok még rá, hogy tételes perjogi rendelkezés híján is elismerte a bírói gyakorlat a passziv perbeli képességét azoknak, akik önálló keresettel bírtak, ilyennek tekintett egy miniszteri fogalmazót (Semmítőszék 11,064/1875), egy katonatisztet (Semmítőszék 7400/1877), annak dacára, hogy az 1868 : LIV. tc. a szerződési és perbeli képesség közti különbséget nem ismerte, sőt az 1877 : XX. tc. 87. §-a szerint a kiskorúnak és gondnokoltnak egyáltalán nem volt perképessége, gyámja, gondnoka nélkül nem állhatott perben.

A Pp. ezen rendelkezéseivel a sommás eljárási törvény és a kisebb polgári peres eljárás rendelkezéseit fejleszti tovább, amikor a cselekvőképességükben korlátolt személyeknek perképességet ad, de ezt két irányban korlátozza, és pedig a per *tárgyára* és az ítélet hatályára.

Azok a kérdések, hogy a Pp. 71. §-ára tekintettel ki perképes, hogy van-e olyan és mi az a vagyon, amire a marasztalás a Pp. 395. §-a szerint kiterjedhet, az anyagi jog szerint lesznek majd eldöntendők. Egyelőre még nincs anyagi jogszabály, sőt a magyar általános polgári törvénykönyv javaslata sem tartalmaz olyan szabatos rendelkezést ez irányban, úgy hogy a bíró cognitiójának a tárgya lesz ez a kérdés, amely bár belevág az érdemi kérdésekbe is, sőt a gyakorlatban a legtöbbször azonos is lesz a két kérdés, mégis a per létrehozásának a szakában kell a bírónak ezeket az anyagi vonatkozású kérdéseket eldöntenie, amelyek a Pp. 180. §-ának a 6. pontja alapján pergátló akadályokat képeznek.

Én azonban nem azokkal a problémákkal kívánok foglalkozni, amelyek a Pp. 71. és 295. §-aiban megvont keresetek közt mozgó per létrehozása körül merülnek fel, mert ezek a kérdések már felmerülhettek és részben megoldást is nyertek a S. E. T. 7. §-a alapján kifejlődött gyakorlatban, bár ott a kérdés könnyebb is lehetett, mert a passziv perképesség feltételei abszolut konkretizáltak voltak, az aktiv perbeli képesség kérdése pedig a keresetlevél tartalma szerint is elbírálható volt, és elbírálhatók, bár ellentétesek azokkal az elvekkel, amelyek a per in iure eljárásának a kereteit megszabják és amelyek szerint a per ezen szakában érdemi kérdések nem dönthetők el.

Vélekedésem szerint a Pp. gyakorlati alkalmazásánál inkább ott merülnek fel majd kétségek, ahol a Pp. újabb korlátokat állított fel és ezek a perjogi szabályok a perbeli vitára anyagi hatásokat gyakorolnak, amikor a perbeli vita ítélettel már lezárult és az lesz a problema, hogy az ilyen ítélet milyen joghatást gyakorol a felek későbbi jogviszonyára, *mi a befolyása az ilyen ítéletnek arra az időre, amikor a korlátoltan szerződésképes fél a teljes cselekvőképességét megnyeri.*

Abban a perben, amelyben — tegyük fel — az alperes a 71. §. alapján perképes volt, eldöntést nyert az a kérdés, hogy az adóst terheli e a kötelem, a hitelezőt megilleti-e a jog. Bár az ítélet a jogosítottat csak olyan jogi kényszereszközhöz juttatta, amelynél fogva a kötelezettnek abból a vagyonából vehet magának kielégítést, amely a jogérvényes rendelkezése alatt áll, ez az ítélet annyiban, amennyiben a vitás jog alapja felett határozott, a Pp. 411. §-a alapján anyagi jogerőre emelkedett. Kétségtelen azonban, hogy a jogosítottat ennél több jog is megilleti, megilleti az is, hogy a kötelezettnek minden vagyonából igényeljen kielégítést. Kérdés, hogy mit kell tennie azért, hogy ezt a jogát érvényesítse, hogy hatalmat kapjon arra, hogy a kötelezettnek minden vagyonából kielégíthesse az igényét. Első pillanatban úgy tünik fel a dolog, mintha csak a kielégítési fedezet terjedelme képezhetné újból, esetleg a Pp. 413. §-ának az analogiája alapján, az egyszer már megítélt szolgáltatás megállapított mennyiségének vagy tartamának megváltoztatása iránt indítható új pernek az anyagát, amely per tisztán formális természetű lenne, mintegy kipótolni lenne hivatva csak az első ítéletnek azt a hiányát, amely nem a vitás jog jogszerűségére, hanem a már vitán felülivé vált jog érvényesítésének a kikényszerítésére adott eszközt van hivatva teljesebbé, hatékonyabbá tenni, hogy ebben a perben a bíró csak abban a kérdésben döntene, hogy van-e, lehet-e a kötelezettnek most már több vagyona, mint a követelés alapját és jogszerűségét megállapító ítélet keltének az idején, amely felett jogérvényesen rendelkezik. Vagy talán új perre sincs szükség, hanem a 395. §-t akként kell értelmezni, hogy a marasztalás arra a vagyonra terjed, amely felett a marasztalt jogérvényesen rendelkezik, ha tehát az ítélet kelte idején — mondjuk — kiskorú volt és mert életfentartásáról maga gondoskodott, csak a keresményéről rendelkezett szabadon (Javaslat 716. §.), de időközben nagykorúvá vált és most már minden felett szabadon rendelkezik, ami a tulajdona, akkor a 395. §. alapján történt marasztalás azt tartalmazza, hogy az ilyen korlátozással kötelezett fél ellen a kiskorúságában a saját keresményéből, de nagykorúsága idején már minden vagyonából szerezhet kielégítést a hitelező és csak azt kell igazolnia, esetleg a végrehajtási kérelmében csupán, hogy most már a cselekvőképességének a hiánya a rendelkezési képességét nem korlátolja, most már minden vagyona a jogérvényes rendelkezése alatt áll.

Ha a Pp. 395. és 411. §-ainak ez a helyes értelme, akkor a hatályában így korlátozott ítéletnek anyagi jogereje van ugyan, azonban az anyagi jogszabályokkal ellentétes jogtételeket valósított meg. A mai magánjog tanítása szerint, amit a Ptkjav. 720. §-ának 4. bekezdése is a magáévá tesz, a kiskorúnak azok az ügyletei, amelyeknek az érvényéhez a törvényes képviselőjének a jóváhagyása szükséges, ennek a hiányában csak akkor érvényesek, ha a korlátlan szerződésképességének a bekövetkeztekor az ügyletet jóváhagyta. Arra sem eddig nem volt, sem a javaslat szerint nincs cogens jogszabály, hogy a cselekvőképességében korlátozott ügyfél köteles lenne a cselekvőképtelenségében kötött ügyletet jóváhagyni, az ilyen negotium claudicanst érvényessé tenni, a Pp. 395. és 411. §-ainak az intézkedései a fenti értelmezés elfogadása esetén azonban ezt a jogtételt megvalósították volna. Ha a kiskorút a kiskorúsága alatt 2000 korona megfizetésében ekként elmarasztalták, de a jogérvényes rendelkezése alatt álló vagyonából ez a követelés nem kerül ki, akkor a nagykorúságában felel az apai örökségével, a hitbizományi haszonélvezetével, meg egyéb olyan javaival, amelyeknek az erejéig a kiskorúságában obligációt nem vállalhatott. Igaz ugyan, hogy azok a kötelmek, amelyek a kiskorú ellen a Pp. 71. §-a alapján a 395. §. korlátjain belül érvényesíthetők, olyan jogügyleten is alapulhatnak, amelyek érvényesek vele szemben a nagykorúságának az elértekor külön jóváhagyás nélkül is, azonben gondolni kell az ellenkezőre is, gondolni kell arra is, hogy a perben olyan jogokat érvényesíthetnek a kiskorú ellen, amelyek vele szemben joghatályosan nem keletkezhettek, de amely hiányosságát a jogügyletnek a kiskorú ép azért, mert az ügyeinek a vitelére elegendő képességgel és érettséggel nem bírt, nem tudta, vagy — gondoljunk egy negotium simulatumba palástolt ügyletre — nem akarta felhozni. Már most az ilyen ügyletekből fakadó kötelmeket a Pp. 71. §-a alapján hozott ítélet vele szemben megállapította és érvényesíthető az ellene mindig, anélkül hogy annak a jogügyletnek a hiányosságát valaha is pótolnia kellene, figyelemmel arra is, hogy a korlátoltan cselekvőképes személy bírói egyezséget is köthet, amellyel a kiskorúságában is megerősíthet olyan kötelmet, amely ellene egyébként soha nem lenne érvényesíthető, azt hiszem eléggé plausibilis, hogy a Pp. a korlátolt perbeli képességgel a cselekvőképesség hiányosságát pótolta volna, ha a 71. §. alapján folytatott perben hozott ítéletnek épen úgy anyagi jogereje lenne, amint azt a 411. §. megállapítja. Akkor pedig, amikor a kodifikátort az a meggondolás vezette, amikor a S. E. T. 7. §-át kiterjesztette a passziv perképességre is, hogy a felperes per esetén a törvényes képviselőjét ne legyen kénytelen kutatni annak, akivel magával szabadon szerződött (min. ind.), nem akarhatott ilyen messzemenő és a magánjog szabályaival ellentétes jogtételt megvalósítani.

Az ilyen ítéleteknek a Pp. 411. §-a dacára nem lehet tehát korlátlan anyagi jogereje és ha van is a Pp. 395. §-ával korlátolt ítélete a jogosítottnak, és később, amikor az adósa korlátlanul szerződésképes lesz és az adós vagyonából korlátlanul akarja érvényesíteni a jogát, *új pert kell indítania,* ahol az időközben cselekvőképessé vált adós új, jogszüntető kifogásokat is

hozhat fel, olyanokat is, amelyek a kereseti követeléssel szemben az első per, a korlátolt hatályú ítélet meghozatalakor is fennállottak már.

Csakhogy itt is újabb komplikáció merülhet fel, ha az újabb perben, ahol a per vitelére időközben nagyobb képességet szerzett perfél kellő hozzáértéssel, vagy az ügyei vitelére közben megszerzett elegendő érettséggel érvényesít olyan kifogásokat, amelyek a kereset megdöntésére alkalmasak és a bíró meg is állapítja, hogy ugyanaz a követelés, amit korábban megítélt a korlátoltan perképes adóssal szemben, nem áll fen, a kötelem nem terheli az adóst. Hogy a kérdést a nagyobb világosság kedvéért ad absurdum vezessem, felveszem, hogy a két ítélet kelte között öt és fél év telt el, ami nincs kizárva, amikor tehát eltelt a Pp. 567. §-ában leredukált minden perújítási határidő, akkor az a helyzet állott elő, hogy ugyanazt a jogvitát két ítélet kétféleképen döntötte el, az egyik marasztalta az adóst, a másik liberálta a kötelem alól, de a korábbi condemnatiónak is megvan a joghatálya még mindig, mert annak alapján az adós örökké kényszeríthető a solutióra. Az illusztráció okából itt még egy példát hozok fel. Az alperes 18 éves korában marasztaltatott a fizetésére korlátozottan, amikor 2100 korona fizetése volt. Erre a fizetésre kieszközölt végrehajtásnak a hatálya az 1908 : XLI. tc. 10. §-a alapján kiterjed a később 6000 koronára felszaporodott fizetésére is, amelyből akkor is tűrni köteles a hitelezője követelésének a kielégítését, amikor egy későbbi ítélet megállapította, hogy ez az obligáció fen sem áll, őt nem is terheli.

Es ebből a circulus vitiosusból a Pp. szerint, ahogy azt én megértettem, nincs kivezető út. *Kalmár Elemér.*

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Ádám Dezső* ügyvédjelölt.
Dr. *Borbély Endre* miniszteri fogalmazó-gyakornok.
Dr. *Daróczy József* kir. törvényszéki joggyakornok.
Dr. *Dettrich Árpád* kir. törvényszéki joggyakornok.
Dr. *Havass József* árvaszéki fogalmazó.
Istvánits Ernő kir. törvényszéki jegyző.
Képessy Gyula kir. járásbírósági jegyző.
Kiss Sándor pénzügyi titkár.
Luniacsek Albert ügyvédjelölt.
Mándy Elemér pénzügyi fogalmazó.
Dr. *Miskolczy Ferenc* ügyvéd.
Dr. *Pólya Endre* kir. járásbírósági jegyző.
Dr. *Prokop Jenő* ügyvéd.
Dr. *Sándor Manó* ügyvéd.
Dr. *Schreiber Nándor* ügyvéd.
Dr. *Spira Ede* ügyvéd.
Dr. *Tschurl Károly* kir. törvényszéki jegyző.
Veress Kálmán megyei aljegyző.

—

— **A hazaárulók vagyoni felelősségéről szóló törvényjavaslatot** az igazságügyi bizottság elfogadta és így az legközelebb már a ház elé kerül. Beható kritikára már se időnk, se terünk és így arra kell szorítkoznunk, hogy néhány gondolatot rögzítsünk meg, néhány aggályt juttassunk kifejezésre, amelyek bennünk a javaslat olvasásakor keletkeztek. Az alapgondolat: a hazaárulást nemcsak fegyházzal büntetni, hanem vagyona elvételével is sújtani, minden hazafi helyeslésére számíthat. Ezen törvényhozói gondolatnak a javaslatban valósuló alakja azonban sok tekintetben meggondolásra, helyessége kételyre ad okot. A javaslat visszariad attól, hogy a vagyonelkobzást — mert hiszen valójában erről van szó — a nevén nevezze, mint a cselekmény poenalis jogkövetkezményét — ha úgy tetszik — mint «mellékbüntetés»-t szabályozza. Kártérítésnek minősíti, amely minden esetben illeti az államot még akkor is, ha a cselekménnyel okozott bármi néven nevezendő hátrány *bizonyíthatóan* csekélyebb vagy ilyen hátrány *bizonyíthatóan* be sem következett. Az őszinteség hiánya lehetetlen konstrukcióra vezet. A magánjog ellenzi a tarifált kártérítést, amely felmenti a károsultat a kár összegének bizonyítása alul, de nem ismer oly kártérítést, amely akkor is jár, ha a kártérítésre kötelezett *bebizonyítja*, hogy kárt pl. egyáltalán nem okozott. A hazaárulásnak a javaslatban szem előtt tartott eseteinél számtalanszor előfordulhat, hogy minden bizonyítás nélkül nyilvánvaló, hogy a cselekményből semmiféle fogható hátrány vagy sérelem senkire nem származhat, pl. a cselekmény befejezése után, de eredményének bekövetkezhetése előtt, felfedeztetik. A hazaáruló vagyoni felelősségének ilyen esetben is *kártérítésként* való megkonstruálása valóban nemcsak «a felelősség módja és mértékének megállapításában» tér el az általános magánjogi elvektől, mint ezt az indokolás mondja. Nem tudjuk belátni, hogy a nemzet jogérzetében gyökerező, helyes gondolat megvalósításánál miért kell erőszakos konstrukciókhoz fordulni és miért nem lehet egyenesen poenalis jogkövetkezményképen szabályozni azt, amit mindenki büntetésnek érez és mint ilyent tart kívánatosnak. Hogy ilyen büntetést vagy mellékbüntetést büntető kódexünk nem ismer, valóban nem lehet irányadó, ha meggondoljuk, hogy magánjogunk sem ismer a javaslatban szabályozotthoz hasonló «kártérítés»-t.

A törvény konstrukciója mellett egy gyakorlati érv volna felhozható, amely azonban — mint látni fogjuk — végiggondolva szintén a javaslat mai alakja ellen szól és kidolgozását, részletesebb kiépítését teszi kívánatossá. Gyakori, hogy a hazaáruló külföldre menekül és így ellene a büntető eljárás le nem folytatható, főtárgyalás nem tartható, ítélet nem hozható (Bp. 472. §.); ebben az esetben tehát nem lehetne a bűnügyi zárlaton, illetőleg biztosítási végrehajtáson túlmenni, mert a vagyonátszállás mint «büntetés» ítéletben nem volna kimondható. A hazaárulással gyanúsított távolléte esetén tehát a kincstár a polgári törvény előtt fog keresetet indítani a vagyonátszállás megállapítása iránt. Ezt az indokolás is kifejezetten szükségesnek tartja. Ilyen esetekben tehát a polgári bíróság a polgári perrendtartás szabályai szerint eljárva fogja megállapítani, hogy az «alperes» cselekménye magában foglalja-e a felségsértés vagy hűtlenség legsúlyosabb bűncselekményének a tényálladékát. Ebben a perben a hazaárulással gyanúsított és a büntető igazságszolgáltatás elől elmenekült «alperes» biztos külföldi menedékhelyéről — a kiadatás veszélyétől sem tartva — fogja ügyvédje útján intéztetni perét, melyben a legsúlyosabb bűncselekmény tényálladékának fenforgása felett fog esetleg — az értékre való tekintettel — valamelyik vidéki járásbíróság dönteni. A perben esetleg külföldi államok miniszterei, diplomatái, katonai parancsnokai fognak megkeresés útján tanúként kihallgattatni, esetleg alperesnek megkeresés útján való esküje és kihallgatása is szükségesnek fog mutatkozni. Konzekvenciák, melyek a törvényjavaslat konstrukciójából kényszerítően folynak, de amelyek puszta hallásra is idegenszerűen érintenek bennünket. Csak gondolatokat, aggályokat vetünk fel, amelyek a javaslat mai alakjában önkéntelenül felmerülnek s amelyek arra utalnak, hogy a törvény sok vonatkozásban behatóbb kiépítésre szorúl.

Kiemeljük, hogy helyesnek érezzük mindannyian, hogy a hazaáruló súlyos bűnéért vagyonával is bünhődjék. De úgy érezzük, a törvény szigora túlmegy a méltányosan igazságos határon. A hazaáruló bűnhődjék saját személyében, de ne büntessük gyermekeit, akik ha kiskorúak, legtöbbször ártatlanok felmenőjük bűnében, vagy ha már önállóak, sok esetben már kipróbált, megbízható polgárai az államnak. Méltányosnak látszanék kimondani, hogy a vagyonátszállás alkalmával a felmenőjük bűnében nem részes lemenők részére köteles részük kiszolgáltassék. Természetesen ezen, az örökjogi alapelvekkel szemben is novumot képező rendelkezés minden vonatkozásban — épen a magasabb állami érdek és a hazaáruló közvetett kedvezményezésének kizárása szempontjából is — részletesen kidolgozandó volna. Egyéb, a részletekbe menő észrevételeinket más alkalomra kell fentartanunk. A javaslat alapgondolata helyes és üdvös, de jóformán nem is nyujt mást, mint az alapgondolatot. Mert a forma, amelyben nyujtja, a keret, amelyben megvalósítja, nemcsak a jogásznak ad fel sok fogas elméleti és gyakorlati kérdést, hanem mindenkiben nyugtalanító érzéseket kelt, akiben él a tudat, hogy a legocsmányabb bűn elkövetése esetén is csupán a bűnöst és csakis őt szabad sújtani.

— **A hadbavonult ügyvédjelöltek** katonai szolgálati idejének a gyakorlati időbe való beszámítása tárgyában a kép-

viselőház igazságügyi bizottságának egyik utóbbi ülésén, midőn a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvény novella-javaslatát tárgyalták, *Darvai* Fülöp ügyvéd kérdésére az igazságügyminiszter azt a kijelentést tette, hogy a beszámítás kérdését ugyanazzal a jóakarattal fogja tanulmányozni és eldönteni, amelyet az ügyvédjelöltek részéről korábban előterjesztett egyéb kérések iránt tanúsított, amikor érdekükben törvényhozási intézkedést is kezdeményezett. Bizalommal várjuk mi is a beszámítás kérdésének méltányos rendezését.

— **A kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság végzésének felülbírálása a kir. tábla hatáskörébe tartozik.** A kir. tábla és a törvényszék mint fellebbviteli bíróság közötti hatásköri összeütközés kérdésében a Kúria a következő végzést hozta:

Eljáró bíróságként a kir. ítélőtáblát kellett kijelölni, mert az 1912 : LIV. tc. 69. §-a ugyan aként rendelkezik, hogy a kir. járásbíróságnak örökösödési és telekkönyvi ügyekben hozott végzéseit a kir. törvényszék bírálja felül, ha az ily végzés ellen beadott felfolyamodás 1915. évi január hó 1-ét megelőzően nem érkezett a kir. ítélőtáblához fel, miután azonban a Ppé. hivatkozott rendelkezése kizárólag a kir. járásbíróság végzéseit említi és olyan rendelkezést, mely szerint a kir. törvényszéknek telekkönyvi ügyekben hozott végzéseit — amennyiben azok e törvény életbeléptetését megelőzően a kir. ítélőtáblához fel nem érkeztek — a kir. törvényszék, mint fellebbviteli bíróság bírálja felül, nem tartalmaz, ennélfogva *a kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság által hozott végzés felülbírálása a kir. ítélőtábla hatáskörébe tartozik.* (Kúria 1915 április hó 19-én. Pk. II. 3232.)

— **A budapesti kir. törvényszék bíráinak elvi jelentőségű megállapodásai az 1915. évi március hó 22-én megtartott értekezleten.** 1. *Bírói hatáskör a munkavállalót és utast ért balesetből folyó kártérítési igények iránti perekben.* A munkavállalót a munkaadó érdekében végzett szolgálat közben, illetőleg az utast vasúti vagy másnemű fuvarozás és hajózás közben ért balesetekből származtatott kártérítési igényeket nem lehet szorosan a szolgálati szerződésből, illetőleg szállásadási, ellátási és fuvarozási jogviszonyból eredőknek tekinteni. Ebből következik, hogy az említett baleseti kártérítési igényeknek érvényesítése nem vonható a Pp. 1. §. 2. *e*) és *g*) pontjai alá. Vagyis az ily igények iránt indított perek nem a pertárgy értékére tekintet nélkül tartoznak a járásbíróság hatáskörébe, hanem a Pp. 1. §. 1. pontja értelmében, ha a pertárgy értéke 2500 koronát meg nem halad. A kártérítési kötelmen alapuló kérdéses baleseti kártérítési igényeket eltérő jogalapjuknál fogva a tartási vagy élelmezési követelést megállapító jogviszonyból eredő követeléseknek nem lehet minősíteni. E szerint a baleseti kártalanítási követelések iránti perek tárgya értékének meghatározásánál (Pp. 6. §. 6. pontja) nem lehet a három évi tartási vagy élelmezési értéket alapul venni, hanem az *egyéb járadékok* és más időszakos szolgáltatások iránti perekre nézve előírt azt a számítási módot kell alkalmazni, mely szerint a pertárgy értékéül, ha a jogviszony fennállásának időtartama korlátolt, de bizonytalan, az évi szolgáltatások értékének tízszeresét kell venni. Ugyanebből az elvi álláspontból folyik, hogy a baleseti kártalanítási igények tárgyában hozott elsőbirósági ítéletek végrehajthatósága megítélésénél a Pp. 415. §-a harmadik pontját, mely a tartási vagy élelmezési kötelezettségben marasztaló ítéletekre vonatkozik, nem lehet alkalmazni.

2. *A kellően megidézett, de meg nem jelent tanú elmaradásával okozott költségek megtérítése és számításba vétele a perköltség megállapításánál.* A Pp. 296. §-a értelmében a kellően megidézett, de meg nem jelent tanút az elmaradásával okozott költségben el kell marasztalni, hacsak a felek annak úgy a tanú, mint egymás elleni érvényesítéséről le nem mondanak. A feleknek a tanú elmaradása következtében előálló károsodása ugyanis többnyire abból származik, hogy a tanú ismételt megidéztetése újabb perbeli cselekmény és új kiadás felmerültét vonja maga után. És így a tanú által okozott költség rendszerint a perköltségeknek is része, amelyért a pervitel esélye alapján a pervesztes fél szintén felelős. Ebből következik, hogy a tanú terhére megállapítandó költségösszeget az ellenfél ellen megítélt perköltséghez is hozzá kell számítani és abban a pervesztes felet a tanúval egyetemlegesen marasztalni kell, kivéve, ha a tanú terhére megállapított kérdéses költségek kiegyenlítése az ügy adataiból megállapítható. Még megjegyzendő, hogy a tanú elmaradásával okozott költségek alatt csupán azt a többköltséget lehet érteni, mely a tanú megjelenése és kihallgatásának foganatosíthatása esetén a felek terhére fel nem merült volna; valamint hogy a tanúnak az elmaradásával okozott költségekben marasztalását mindig az ügy érdemét eldöntő határozattól külön hozott végzésben kell kimondani, mihelyt az elmaradás következtében előállott kár felmerülte és összege nyilvánvalóvá válik.*

3. *A mulasztási ítélet utólagos meghozatala.* Ha az alperes kézbesítési bizonyítványa a perfelvételi határnapig be nem érkezik, úgy a mulasztási feljegyzés az ítélethozatal iránti kérelemre szorítkozik. A mulasztási ítéletet ilyen esetben csak a vét ív beérkezése után lehet meghozni a felek értesítése nélkül megtartandó legközelebbi nyilvános tanácsülésen. Az ítélet előadmányát a Tüsz. 152. §-a értelmében mind a három bíró aláírja. Az ítélet kiadmányát pedig valamennyi félnek írásban kell kikézbesíteni.

4. *Az ügyvédi díjaknak a megbízó féllel szemben megállapítása és megítélése az ellenfél ellen.* A Pp. 18. §-a értelmében az ügyvédnek a pervitelből folyó díját és kiadásait megbízója irányában nem a per érdemét eldöntő ítéletben, hanem külön végzéssel kell megállapítani. A Pp. 424. és 425. §-ai szerint az ügyvéd kiadása és díja is az ellenfél által megtérítendő perköltséghez számít és csak úgy vehető figyelembe, ha a fél egyéb költségeivel együtt az általa ügyvédjével szemben viselendő díjat és kiadásokat is az eljárás folyamában felszámítja és igazolja. Minthogy ekkép a félnek joga van ahhoz, hogy az ellenfél ellen megállapíttatni kívánt perköltség keretében az ügyvédjét megillető díj és kiadások felmerülte és összege is tisztáztassék, elvileg nem lehet kizárni, hogy e tárgyban bizonyítás is elrendeltessék s e célból a szükséghez képest a tárgyalás is elnapolható legyen.

— **«A nyugdíjintézet köréből.»** Dr. Stern Sámuel az ügyvédek gyám- és nyugdíjintézetének titkára előadást tartott e címen az ügyvédi kör helyiségeiben a kamarai kiküldötteknek a közgyűlést megelőző előértekezletén.

Előadó bemutatta az 1909—1913. évek alatt beállott ügyvédi szaporulatra vonatkozó statisztikai adatokat. Úgy látja, hogy az ügyvédi túltermelés 1913. év végével elérte tetőpontját és kétségtelennek tartja, hogy a túltermelés veszélye a számos prohibitiv rendelkezés folytán a jövőre nézve megszünt és hogy a helyes igazságügyi és szociális politikának legfőbb feladata ezentúl annak megoldása lesz, hogy a meglevő ügyvédség miként helyezkedjék el a magyar társadalomban úgy, hogy misszióját betölthesse. Előadó kamarák szerint csoportosítva mutatja be, hogy az 1909—1914. évig eszközölt ügyvédi bejegyzések az egyes kamaráknál mily arányban szaporodtak és azon figyelemreméltó tünetet állapítja meg, hogy a szaporodás percentualiter legnagyobb az erdélyi és az erdélyi megyékkel határos ügyvédi kamaráknál. Előadó azután részletes adatokkal illusztrálva tárgyalta a halálozás kérdését a nyugdíjintézetben. A halálozási arány kezdettől fogva kedvezőbb, mint a biztosítási társaságok által alapul venni szokott táblázatokban kimutatott arányszám és ezen kedvező arányt — különösen az intézet által nyujtott és nyujtandó ellátásokból előálló terhek szempontjából — a harctéren elesett kartársak száma is alig érinti; azok után ritka esetben maradván igényjogosult. Előadó helyesli, hogy a harctéren elesett kartársak hátramaradottjain segíteni kell — még ha nem is igényjogosult — és erre nézve azt tartja, hogy legcélirányosabb lesz a közgyűlés és a felügyeleti hatóság hozzájárulásával, illetőleg jóváhagyásával a kezelési pótlék egy százalékát mint időnként visszatérő évi segélyt felhasználni. Előadó behatóan tárgyalta még a nyugdíjintézet évről-évre növekvő, vagyona gyümölcsöző elhelyezésének kérdését is; odakonkludált, hogy az alapszabályok 51. szakaszának rendelkezését bővíteni kell és pedig oly értelemben, mint azt az 1908. évi miniszteri javaslat annak idején tervezte, t. i. hogy a vagyon egy része ingatlanokban is elhelyeztethessék. Ezt nem csupán az élet és a gyakorlat vindikálja, s mert a hozamot feltétlenül emelni kell, de javasolja ezt a biztonsági szempont is. Utal e tárgyban az összes biztosító és egyéb nyugdíjintézet gyakorlatára és az árvaszékek gyakorlatára, hol száz és száz

* L. a központi járásbíróság 2. sz. megállapodását és ahhoz fűzött megjegyzést. Perjogi Dtár 89. sz.

millió fructificáltatik az árvák érdekében. Végül bemutatta az 1914 : LII. tc.-ket matematikai szempontból és megállapította, hogy a fiatalabb nemzedék még tudatában sincs ama nagy értéknek, melyet a nyugdíjintézet ezen irányú kiépítése révén kapott; ez az idősebb ügyvédi nemzedék részéről kétségtelenül lemondást és altruizmust kíván, de hiszen ez minden új intézménynek elválaszthatatlan kísérő jelensége.

— **Az ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet ügyforgalmáról** évi jelentésében következőket olvassuk:

«Intézetünk tagjainak száma a lefolyt évben, jórészben a háború folytán, sokkal kisebb szaporulatot mutat fel, mint az előző években. 1914. évi január hó 1-én intézetünk tagjainak létszáma 8622 volt, 1914. évi december hó 31-én 8709. A tiszta szaporulat tehát 87, vagyis az előző évek átlagos 500 tagot tevő szaporulatával szemben az jelentékeny apadást mutat, míg az ügyvédségből kilépett és az elhalálozott kartársak száma meglehetősen emelkedett. A kilépések számának megnövekedése részben azon örvendetes tényre is vezethető vissza, hogy az igazságügyi kormány a lefolyt évben fokozottabb számban vette kinevezéseit az ügyvédi karból, a halálozások emelkedése pedig sajnálatos folyománya a reánk kényszerített háborúnak, melynek a lefolyt évben hivatalos bejelentés szerint 28 kartársunk esett áldozatúl. A halálozások száma a lefolyt évben 139 volt, vagyis a harctéri halálozások levonása után teljesen ugyanazon keretben mozog, mint az előző években, melyekben a halálozások maximuma 111, minimuma 106 volt. Az elhalálozott 139 tag közül 77 tag után maradt igényjogosult özvegy, illetve egy esetben csak árva és pedig a 28 harctéri halálozás folytán csak 3 esetben, a 111 rendes halálozás után — közötte hét többszörözött tag halála — 74 esetben terheli intézetünket ellátási kötelezettség. Az igényjogosúltakat hátrahagyott tagjaink átlagos életkora 59 év volt, az ellátást élvező özvegyek átlagkora 47 év. Az 1914. évi december hó 31. napjáig esedékessé vált ellátások végösszege 23,372 K 37 f, vagyis feltéve, hogy az 1914 december 31. napjáig az ellátás élvezetébe lépett igényjogosúltak helyzetében 1915-ben változás nem áll be, az 1914. évi halálozásokból kifolyólag az 1915. évre az egyes ellátásokból évi 39,438 K, a többszörös ellátásokból évi 6322 K, összesen tehát évi 45,760 K teher hárúl intézetünkre, mely teher, figyelemmel a gyakorlati életből merített adatok alapján megejtett valószinűségi számításokra, kedvezőnek és teljesen megnyugtatónak mondható, tekintettel azon tényre, mely szerint intézetünk rendes évi díjainak és kezelési pótlékainak együttes összege a lefolyt évben 972,345 K 60 f-t és az 1914. évi intézeti vagyonunk kamathozama 238,464 K 42 f-t, vagyis rendes évi bevételünk 1.210,810 K 02 f-t tett.»

— **Az operációs kényszer kérdéséhez.** Dr. Löwy Ödön úr, a Jogt. Közl. 13. számában az operációs kényszer fogalmával foglalkozik. Álláspontjával szemben a kérdést az operációs beavatkozásra szoruló szempontjából kívánom vizsgálni. Bírói gyakorlatunk nem teszi kötelességévé a sérült kártalanítást követelőnek azt, hogy magát operativ orvosi beavatkozásnak vesse alá. A kérdésnek ilymódon való eldöntésére kétségkívül nemcsak az orvosi tudománynak mai fejlettségi foka, hanem az országnak szociális és higiénikus berendezése, klinikák és kórházak nagymérvű hiánya is befolyással kell, hogy bírjon. A Ptk. javaslatának 22. §-a szerint senkit sem szabad személyiségében jogtalanúl megsérteni vagy jogtalanúl háborítani. Az ember személyisége, testi épsége magánjogilag is törvényes védelmet érdemel. Az orvos gyógyításra nyer páciensétől megbízást. Nem alkalmazható a kár megosztásának elve, mert a sérült állapotának előidézésében nem mondható részesnek egyedül azon az alapon, hogy az operativ beavatkozásnak magát alá nem vetette. Ez a jogállapot, ha a sérült a károkozótól követeli kárának megtérítését. De a sérültek nagy száma már ma is a szociális biztosítás keretébe tartozik, amidőn ipari baleset esetében a büntetőbíróságilag megállapított vétkességet kivéve, nem a károkozó, hanem az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár nyujtja a kártalanítást. A sérült, ha nem tagja a munkásbiztosító-pénztárnak, önmaga választhatja meg orvosát, nem így azonban a pénztári tag. Minthogy az 1907 : XIX. tc. a taxative megállapított veszélyes ipari üzemekre a kötelező biztosítást mondja ki, a sérült ez esetben balesetének első pillanatától kezdve a pénztár törvény- és alapszabályszerű rendelkezéseinek tartozik eleget tenni. A beteg vagy sérült tag a pénztár megbízott és kijelölt orvosa által tartozik magát kezeltetni és gyógyíttatni. A pénztári tagnak az orvoshoz való viszonyára pedig a törvény és a pénztári alapszabályok alkalmazandók. Az 1907 : XIX. tc. 52. §-a a táppénz elvonásának jogkövetkezményével sújtja a tagot, aki az orvos utasításainak nem tesz eleget és ezzel felgyógyulását késlelteti. Ugyanezen törvény 59. §-a szerint a pénztári tag nincs jogosítva beigazolt sürgős szükség esetének kivételével a pénztárral szerződéses viszonyban nem álló orvost, gyógyszertárt, kórházat stb. a pénztár terhére igénybe venni. Ha tehát a biztosított tag gyógykezeltetése felett egyedül és kizárólagosan a pénztár dönt, ha a pénztár kényszerítheti biztosított tagját arra, hogy az általa elrendelt gyógymódoknak vesse magát alá, kétségenkívül ezen rendelkezési jogát csak stricte lehet magyarázni és azt kiterjesztőleg a gyakorlatban sem szabad alkalmazni. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár sérült tagja kénytelen tehát viselni a kockázatot, amely a pénztár által részére kijelölt orvos gyógykezeléséből szervezetére és egészségére hárúl. A pénztár orvoskijelölési jogával fokozza sérült tagjainak kockázatviselését, hol tt a pénztári tag sem lehet arra kötelezve, hogy a normálisnál nagyobb kockázatot viseljen. Részemről nemcsak arra az esetre tagadom meg a sérült kezeltetési kötelezettségét, ha az életveszélyes orvosi beavatkozást vonna maga után, hanem akkor is, ha az a sérült testi szervezetének, személyiségének nagyobbfokú megsértésével járna.

Dr. Törzs Lajos.

— **A munkaadó és a megbízó felelőssége** a munkavállaló vagy megbízott által jogellenesen és vétkesen okozott kárért a polgári törvénykönyv törvényjavaslatában.

A törvényjavaslat 1494. §-a szerint, aki valamely ügyének ellátására maga helyett mást rendel ki, az felel azért a kárért, amelyet a kirendelt az ügykörébe eső tennivalók teljesítésében harmadik személynek jogellenes cselekménnyel vétkesen okoz. Ez áll különösen — úgymond — a munkaadóról és a megbízóról azon kár tekintetében, amelyet a munkavállaló vagy a megbízott okoz ekként harmadik személynek.

Ez tehát a megbízónak, munkaadónak föltétlen felelősségét állapítja meg a megbízottja, a munkavállaló által ekként okozott kárért.

Ennek a jogszabálynak fölállítása, szerény nézetem szerint, nagy meggondolást igényel, mert az ezáltal a munkaadóra, megbízóra hárított föltétlen felelősség közgazdasági életünkre nagy veszedelemmel, annak egy nagy ütőerének alákötésével járna. A gazda nem fuvaroztathat bármely régi, kipróbált és megbízható cselédjével senkit, nem vezettethet ki istállójából egy apaállatot, hacsak annak nem teszi ki magát, hogy az embere egy elnézéseért vagyonát el ne fizesse. Nem kaphat bármely képzett és ügyes kezdő vállalatot, hacsak vagyona, jelentékeny vagyona nincsen, amelyből a munkaadót, megbízót az ő általa okozott kár ellen biztosítsa. A javaslat nagy uradalmak, nagy vállalkozók falanxába sorozna mindenkit, amelyek ezt a felelősséget elbírják.

A gazdaságilag sokkal erősebb Ausztria és Németország sem megy eddig a munkaadó, megbízó felelőssége megállapításánál Az osztrák polgári törvénykönyv 1314—1315. §-ában a megbízónak a megbízott megválasztása körüli gondatlansága az úgynevezett culpa in eligendo esetére szorítja felelősségét. Ugyanezen az álláspontón van a német polgári törvénykönyv is 831. §-ában. Minekünk pedig még óvatosabbaknak kell lenni különösen a háború után, mikor az bizonyos, hogy fokozottabb vállalkozási szellemre lesz szükségünk még akkor is, ha a régi állapotot. akarjuk is csak föntartani, annál inkább, ha a háborúban való részvételünk arányában bennünket megillető gazdasági teret ki akarjuk használni.

A törvényjavaslat a kir. Kúria által kifejtett joggyakorlatot fogadja el, amely ezt az elvet több ízben kimondotta. Azonban nem szabad itt egyet szem elől téveszteni, hogy t. i. egyes eseteket dönt el a legméltányosabban, amikor is a jogszabályok fölállításával nem jár, nem is járhat el mindig talán teljes rigorozitással. Gyakorlatomban például egy nagy uradalom tócsősze által vétkesen okozott emberölésért az uradalom tulajdonosát kötelezte kártérítésre az elhalt özvegye, árvái javára, holott az alsóbíróságok őt culpa in eligendo híjján a kártérítési kötelezettség alól fölmentették. Ezt a méltányosságot, ha a munkaadó, megbízó felelőssége általában csak a culpa in eligendo esetére

szoríttatnék is, föntartandónak vélem, ezt pedig a törvényjavaslat 1486. §-ának megfelelő alkalmazásával elérnénk, ha kimondanánk azt, hogy a megbízó és a munkaadó is köteles a sértettnek a munkavállaló, megbízott által vétkesen okozott kárát annyiban megtéríteni, amennyiben ezt a fenforgó körülményekre, különösen az érdekelt felek vagyoni viszonyaira való tekintettel a méltányosság megkívánja. *Dr. Strausz Sándor.*

— **A kassai kir. jogakadémia jelenlegi és volt hallgatóinak részvétele a világháborúban.** A kassai kir. jogakadémia vezetősége — mint minden évben — ez idén is évkönyvet ad ki a tanév befejeztével, melyben beszámol az akadémiát érdeklő eseményekről. Az idei évkönyvben külön helyet fog biztosítani a főiskola azon jelenlegi vagy volt hallgatóinak, akik a most folyó világháborúban akármilyen minőségben (tisztek, önkéntesek, tisztjelöltek, altisztek, közkatonák, hadi tudósítók, tábori postatisztek stb.) vettek részt. Felkéri tehát a jogakadémia dékánja az összes érdekelteket, illetőleg hozzátartozóikat, hogy közöljék vele mielőbb a háborúban résztvettek nevét, rangját, csapattestét, továbbá azt, hogy kaptak-e kitüntetést és miért? Végül külön fognak megörökíttetni azok a hallgatók, akik a háborúban hősi halált haltak.

KÜLFÖLD.

— **Tisztességtelen verseny — perindítás útján.** A pilseni sörgyárak évek óta hadakoznak különböző német gyárakkal, amelyek gyártmányaikat a saját telepük megjelölésével ugyan, de mint «Pilsener»t hozzák forgalomba : Wicküler-Elberfelder Pilsener Art s hasonló neveken. A pilseni gyárak az Elberfeldi gyár vevői ellen léptek fel perekkel a megjelölés abbanhagyása és kártérítés iránt és a vevőket ilyen perek megindításával fenyegették. Az Elberfeldi gyár, vevőinek ilyen természetű nyugtalanítása által anyagi érdekeiben sértve, pert indított a pilseni sörgyárak ellen a perindítás és levélbeli figyelmeztetés abbanhagyására. A kereset elsőfokon történt elutasítása után a másodbíróság esetenkénti 500 márka bírság kilátásbahelyezésével eltiltotta az alperes pilseni sörgyárakat úgy a perléstől, mint a vevők figyelmeztetésétől. A Reichsgericht a másodbíróság ítéletét jóváhagyta. *B.*

— **A súlyos kriminalitás apadása** Poroszországban is állandó. Míg a múlt század nyolcvanas éveiben az évenként fegyházra ítéltek száma 8—9000 közt váltakozott, 1905 óta 5000-en mindig alul maradt s 1913-ban 4614 volt. Még frappánsabb ez az eredmény, ha a lakosság számával vetjük egybe. Még 1881-ben 10,000 tizennyolc évnél idősebb lakóra évenként 6·01 fegyházra ítélt jutott, 1891-ben ez az arányszám 4·09-re csökkent, 1913-ban már csak 1·94 volt.

— **A javítóintézetek kedvező hatásáról** tanúskodik az az adat, hogy a porosz fegyházak és fogházak elítéltjei között 1913-ban csak 2·04 % részesült előzőleg javítóintézeti nevelésben.

— **A külmunka**, amelyet a porosz börtönigazgatás Krohne halála óta sem hanyagolt el, igen kedvező eredményekkel jár. Poroszországban a mezőgazdasági szövetkezetek használják fel a rabmunkát az u. n. belső gyarmatosítás érdekében. Összesen 1386 elítélt végzett 1913-ban ily munkát, közülök 860 fegyenc és fogoly a lápszárítási munkálatoknál, 146 folyamszabályozási, 380 pedig erdő- és szőllőmüvelésnél volt alkalmazva.

Katonai szolgálatból elbocsátott, jól képzett, nagy gyakorlattal bíró fiatal ügyvéd fővárosi vagy nagyobb vidéki városbeli ügyvédi iroda vezetésére vállalkozik. Társulna is. Leveleket «Munkatárs» jeligével a kiadóhivatalba kér. 15368

Ügyvédjelölt, hadmentes, teljes vidéki prakszissal, önálló irodavezetésre képes, oly állást keres, ahol szeptemberben letendő ügyvédi vizsgája után is irodavezető-ügyvédhelyettesként állandó alkalmazást nyerhetne. Német és tót nyelvekben perfekt. Belépés azonnal megtörténhetik. Lehetőleg fizetés megjelöléssel ellátni kért szíves ajánlatokat (kettős borítékban ; külsőn a kiadóhivatal címével, belsőn «Komoly munkatárs» jeligével) a kiadóhivatal továbbít. 15369

Fontos törvények!

Megjelentek a

MAGYAR TÖRVÉNYEK,

a Franklin-Társulat zsebkiadásaiban.

A TÖRVÉNYKEZÉSI ILLETÉKEK.

(1914. évi XLIII. törvényczikk.)

Jegyzetekkel ellátta

UJLAKI JÓZSEF dr.

Ára kötve 1 korona 50 fillér.

Az új polgári perrendtartás

és az

életbeléptetési törvények zsebkönyve.

(Tartalmazza az 1911 : I., 1912 : LIV. és 1912 : LV. t.-czikkek szövegét).

Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval.

Irta

KOVÁCS MARCEL dr.

Ára kötve 6 korona 20 fillér.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4.

Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 18. szám. Budapest, 1915 április 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Wlassics Gyula* a m. kir. közigazgatási bíróság elnöke: A parlament szuverénitása. — *Dr. Almási Antal* egyetemi magántanár, törvényszéki bíró, kúriai tanácsjegyző: A tartozék a polgári törvénykönyv javaslatában. — I. *Dr. Schwarz Izidor* kormányzósági titkár a sarajevoi országos kormánynál. — II. *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyi miniszteri osztálytanácsos: Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog. — *Dr. Borsodi Miklós* budapesti kir. járásbíró: Bizonyítás felvétele a felek távollétében. — *Dr. Lutilszky Jenő* m. kir. igazságügyminiszteri fogalmazó: Megjegyzések a fiatalk ellen elrendelt őrizet beszámításának kérdéséhez. — *Dr. Havas Béla* ügyvédjelölt: A takarékbetéti üzlet szabályozása. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Jogirodalom. A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve. II. kötet. Néhai Jancsó György irodalmi hagyatékának felhasználásával irta dr. Meszlény Arthur. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A parlament szuverénitása.

Nagyfontosságú alkotmányjogi kérdés volt a törvényhozás előtt, midőn döntenie kellett az országgyűlés tartamának kivételes meghosszabbításáról. Nem is szabad csodálkozni, ha a vélemények ily nagy horderejű kérdésben megoszolnak. Midőn a kérdés még csak embriójában volt és épen nem kormány álláspontja, már nem titkoltam abbeli meggyőződésemet, hogy én egyedül helyesnek csak azt a megoldási módot találom, ha az országgyűlés tartama a szükségesség által parancsolt időhatárig meghosszabbíttatik, mert a háború tartama alatt képviselőválasztást tartani a kivételes törvények hatálya alatt lehetetlen, de a pártok a háború kényszerhelyzetében a hazáért lángoló együttérzés veszélyeztetése nélkül egymással szemben nem is mérkőzhetnének és rendkívül igazságtalan is volna, ha, mikor a választók nagyrésze államunk fenmaradásáért a harctéren kockáztatja életét és egészségét, az itthonmaradottak döntenének az állam jövendő politikai sorsáról.

Ha tehát nem lehet képviselőválasztás, és csak két lehetőség közül lehet választani: akkor azt a megoldási módot kell elfogadnunk, mely alkotmányjogi szempontból kevésbé rossz, mert mindenesetre alkotmányjogi szempontból az országgyűlés tartamának meghosszabbításánál nagyobb rossz volna, ha az országgyűlés tartamának megszünése után a minisztérium országgyűlés nélkül kormányozna. Parlamentáris rendszer mellett a legnagyobb sérelem az alkotmányra az, ha parlament nélkül folyik a kormányzás. Az alkotmány legerősebb alapkövét támadja az, aki a parlament nélküli kormányzást tartja az adott esetben a célravezető módnak. Ez sértené a pozitiv alkotmányjogi szabályt, ellenben ha a szuverén parlament az országgyűlés időtartamát a háború kényszerhelyzetében a legfontosabb okok miatt meghosszabbítja, csakis az alkotmányban biztosított szuverén jogával él. Parlament alatt a közönséges életben sok mindent értenek. Egyszer csak a képviselőházat, egyszer mindkét házat, holott jogi nyelven a magyar parlament a királyt, a főrendiházat és a képviselőházat jelenti. Ezek a tényezők együtt jelentik a szuverén törvényhozást. Az alkotmány szerint a parlamentnek joga van törvényt alkotni, eltörülni, magyarázni és nincs sem egyén, akinek, sem testület, amelynek Magyarország törvénye jogot adna a parlament törvényhozását megdönteni. Amit Sir Eduard Coke az angol parlamentről mondott, áll a magyar parlamentre is. Szuverén, ellen nem őrizhető hatalma van törvényeket alkotni, megerősíteni, kiterjeszteni, megszorítani, eltörülni, módosítani, felélesztení és magyarázni minden képzelhető ügyekben, erre a tényezőre van bízva a deszpotikus abszolut hatalom, melynek minden államrendben valahol léteznie kell! Jogilag tehát a parlament az állam szuverén törvényhozó hatalma. Ismeretes De Lolme közmondásos jelszava, hogy a parlament megtehet mindent. Jogilag tehát nem lehet kétséges, hogy a parlamenti szuverénitás nagy alkotmányjogi elvét sérti meg az, aki kétségbe vonja, hogy a parlament, mely megváltoztathatja a trónöröklést, az államformát stb., nem hozhatna törvényt épen az országgyűlési időtartam meghosszabbításáról. A parlament szuverénitásának jogi korlátokat nem szabad állítani, mert az alkotmány létérdekeivel játszik az, aki a parlament szuverénitásának jogi tényét, jogi jellegét kisebbíti, megcsonkítja. A történelem sok példát nyujt arra, hogy a parlamenti törvényhozásnak kemény küzdelmet kellett folytatnia saját törvényes fensőségének az elvéért. A parlament szuverénitása a *legelső alkotmányjogi kincs, melyet nem szabad eltékozolni.* Szükségesnek tartom ezt hangsúlyozni, mert közéletünk legtiszteltebb férfiai közül többen az alkotmányt látták sértve abban, ha az országgyűlés most saját hatalmánái fogva tartamát meghosszabbítja, sőt egyenesen kétségbe vonták erre a törvényhozás hatáskörét. Mindenesetre szokatlan, de a parlament eljárásának törvényszerűségéhez kétség nem fér, mert az alkotmányban biztosított jogával él.

Mikor Angliában 1716-ban egy 1694-ből való törvény alapján a parlament időtartama három évre volt megszabva, az akkori parlament tartamát három évről hét évre tették, miáltal a képviselőház megbízása négy évvel túlterjesztetett azon a határidőn, amelyre választva volt. Azokat az érveket, melyeket igen tiszteletreméltó aggályokból hallottunk az előterjesztett javaslat ellen, fölhozták már annakidejében Priestley és a tiltakozó angol főrendek. Ezek érvelésének lényege az volt, hogy a három évi szolgálatra választott képviselők az alkotmány értelmében a választók küldöttei vagy megbízottjai voltak legalább annyiban, hogy hatalmukat az alkotmány megszegése nélkül nem terjeszthetik ki az időn túl, amelyre ezt megbízóik, a választók rájuk ruháztak. Dicey se tartja képtelenségnek azt az érvelést, hogy Walpole és követői a hét éves törvénnyel megsértették az alkotmány szellemét, sőt hivatkozik arra is, hogy az Egyesült-Államokban, hol legfőbb bíróság őrködik afölött, hogy a törvények az alkotmány alapelveit ne sértsék, az olyan törvényt, mint a hétéves törvény, jogilag valószinüleg érvénytelennek is nyilvánítottak volna. De mégis arra a végkövetkeztetésre jut, hogy az angol parlament a hétéves törvény meghozatalával törvényszerűen, bár szokatlanúl élt jogaival. A hatalom e megnyilatkozását azonban kicsinyleni annyi, mint a hétéves törvény valódi alkotmányos jelentőségét félreismerni. Épen ez a törvény tesz tanúságot arról, sőt — mint Dicey mondja, — egyenesen kézzelfoghatólag bizonyítja, hogy jogi szempontból a parlament se nem megbizottja, se nem bizalmi közege a választóknak. Jogilag a parlament az állam szuverén törvényhozó hatalma, a hétéves törvény pedig a parlamenti szuverénitásnak eredménye és egyúttal klasszikus bizonyítéka.

Ámde ha elismerjük is a parlament hatáskörét ily törvények meghozatalára, ebből nem következik, hogy a parlament a *jogszerűség védelme alatt könnyelmü visszaélést* követhessen el adott jogával. Szigoruan kell ragaszkodnunk ahhoz a tételhez,

hogy az ily természetű törvényt, mely *kétségtelenül a képviseleti kormányrendszer alapelvébe* ütközik, csakis a legsúlyosabb kényszer, a legnagyobb szükség mentheti. Ki lenne annak szószólója, hogy a törvényhozás szuverén jogával garázdálkodjék? Montesquieu helyesen figyelmeztet, hogy a törvényhozásnak is meg vannak a maga törvényei, de ezen erkölcsi törvények se tilthatják, hogy a kényszerhelyzetben, a végső szükségben a törvényhozás úgy segítsen magán, ahogyan legkevésbbé sérti az alkotmány tételes jogszabályait. Mindenesetre — ismétlem — csakis a kényszerhelyzet igazolhatja az ily természetű törvényt. Ennek a gondolatnak a törvényjavaslat indokolása kifejezést is adott. Helyes, ha a törvényben még élénkebben, még határozottabban jut kifejezésre, helyes, ha maga a törvény hirdeti és óva figyelmeztet arra, hogy az adott helyzetnek, a legkomolyabb kényszer- és szükségállapotnak, tehát rendkívüli viszonyoknak következménye a rendkívüli törvény. De ha ily rendkívüli viszonyok előfordúlnak, arról lehet, sőt kell is vitatkozni, hogy az okok elég komolyak-e a rendkívüli törvényhozásra, de egyet nem szabad tenni, nem szabad a parlament szuverénitását kétségbe vonni. Tiszteletreméltó okok azok, amelyek épen az eset precedens jellegénél fogva többeket az országgyűlés tartamának meghosszabbítása elfogadásától visszatartottak, de akkor kötelességükké vált megmutatni a helyesebb kivezető útat. Ma a nagy világháború, a nemzet létküzdelme oly fontos okok, melyek igazolttá teszik a tervezett törvényhozási intézkedést és az sem lesz baj, sőt csak előnyünkre válik, ha a mai világháborús kényszerhelyzet precedensül szolgál, mert ez nem arra lesz precedens, hogy a törvényhozás szuverén jogával bármikor a törvényhozás könnyelműen visszaélhessen, de precedens arra, hogy csak a legvégsőbb szükségben, minő a mai helyzet, élhet a törvényhozás ennek tiszteletbentartandó erkölcsi szabályai szerint ezzel a joggal. Nálunk ma, a nagy létküzdelemben sokkal komolyabb okok követelik ezt a rendkívüli törvényhozási intézkedést, mint amelyek Angliát indították a hét éves törvénnyel az országgyűlés időtartamának meghosszabbítására, vagy épen Franciaországot, hol gazdasági természetű okokat tartottak elégségeseknek az országgyűlés időtartamának meghosszabbítására. Sokszor hallottam tiszteletreméltó képviselőktől azt az érvelést, hogy ethikai érzésük tiltakozik az ellen, hogy önmaguknak hosszabbítsák meg a mandátumot; gondoljanak arra, hogy a parlament és az egyes képviselő egészen különböző jogalany és amit a parlament tesz, azt mint szuverén hatalom saját törvényes hatáskörében teszi és jogi nyelven szólva, nem is a mandátumot hosszabbítja meg, hanem a nemzeti akarat a maga törvényes formái között kijelentést tesz, tehát új törvényben teszi mindenkire nézve kötelezővé az új jogszabályt a folyó országgyűlés tartamáról.

Lord Stanhop vonatkozással az angol hétéves törvényre, igen helyesen jegyezte meg: «Félretehetjük — úgymond — azt a fonák gondolatot, hogy létének meghosszabbításával a parlament túllépte törvényes hatáskörét, ezt a gondolatot annak idejében a pártszellem vetette föl s talán ez még mindig járatos bizonyos szónoklatokban a fölhevült tömeg előtt, de a legjobb alkotmányírók csak lenézéssel bánnak vele».

Dr. Wlassics Gyula.

A tartozék a polgári törvénykönyv Javaslatában.

1. A Javaslat kelleténél jobban valósította meg az I. Tervezet azon célzatát, hogy az alkotórész és a tartozék fogalmait egymástól élesen elválassza.[1] Odáig ment a megkülönböztetésben, hogy az alkotórészről valóságos, tényállással és joghatással ellátott *jogszabályt* vett fel,[2] holott a tartozéki kapcsolatnál megelégedett *a tényállás* körvonalozásával,[3] a joghatás elvi megszabásától pedig tartózkodott.

Ez alighanem annak következménye, hogy a tartozék joghatása nem tulajdonképeni értelemben vett dologjogi tétel; ámde akkor miért került a 344—346. szakaszok *tényállása* a dologi jogba?

[1] V. ö. I. Tervezet Indokolása II. k. 51. l.
[2] 341—343. §§.
[3] 344—346. §§.

Igaz, a német törvény[4] és a svájci kodex[5] is hasonló tételeket tartalmaznak, de mindkettő a joghatások megszabásánál elvi alapot keresett és általánosabb szabályokat adott, honnan hát a tétovázó ingadozás a magyar Javaslatban?

Alighanem arra kell azt visszavezetnünk, hogy a tartozéki kapcsolat joghatásának mibenléte Kohler alapvető fejtegetései dacára[6] eddigelé kellőképen nincs tisztázva és hogy a communis opinio szerint szertefolyó és hellyel-közzel bizonytalan következményeket nem akarták általános formulába egyesíteni.

Ha e feltevésem igaz, akkor talán nem felesleges ellenkező és egy ízben[7] az illetékes fórum előtt már megpendített álláspontomat megindokolnom.

2. A tartozéki kapcsolat kettős irányban járhat jogi hatással: a fődologra vonatkozó jog *tartalma* és e jog átmenetének *terjedelme* szempontjából. Egyik szempont sem kizárólagosan dologjogi, bár mindkettőnek főalkalmazásai dologjogi tartalmúak lesznek is. Ez folyik már abból is, hogy a kapcsolati tényállás kiemelt jellemvonása: a fődolog és a tartozéki dolog gazdasági céljának egysége nem csupán a dologi jogban bír fontossággal, hogy a dologi jogosúltságokon kívül számos családjogi és kötelmi jogi is a fődolog gazdasági kiaknázását célozza, hogy mindezeknél fel fog merülni az a kérdés, vajjon a tartozéki kapcsolat létesülte a kiaknázási lehetőséget valamennyi szóbanforgó jogosúltság és jogosúlt javára kiterjeszti-e, továbbá, vajjon az ilyen jogok átmenete a tartozékot is megragadja-e?

3. A Javaslat sem a fődolog kiaknázási jogainak tartalma, sem azok átmenetének terjedelme tekintetében sem helyezkedett öntudatos, egységes elvi alapra, sőt fel sem tünteti, hogy mindkét kérdés az összes kiaknázási jogoknál gyakorlati.

Pedig bizonyos, hogy nem csupán a jelzálogjognál, mint a Javaslat 656. §-ából következtetnők, hanem valahányszor a tulajdonos valamely más kiaknázó jogosúlttal, vagy quasi jogosúlttal kerül szembe, tehát az ingó zálogtartó, a birtokos, a haszonélvező, a használó, az építményi jogosúlt, a bányajogosúlt, a haszonkölcsönvevő, a bérlő, a haszonbérlő és mások jogállásának meghatározása szempontjából is tudnunk kell, vajjon a tulajdonos tartozékkapcsoló cselekménye[8] *a jogosúlt* helyzetét javítja-e, a jogot a tartozékra kiterjeszti-e, vagy sem?

A Javaslat és annak Indokolása, valamint ezek előzményei erről teljesen hallgatnak és ezáltal nem csupán a firtatott jogszabályokat, hanem azt a néhány tételt is bizonytalanná teszik, amelyet a 656. §-sal kapcsolatban mégis szükségesnek tartottak felvenni.

Bizonytalanná teszik két okból is. Egyrészt ugyanis nem tudunk mit kezdeni azzal, hogy a 656. §. 1. bekezdése argumentum a contrariót látszik szolgáltatni az ingó zálogtárgy tartozékaira, holott az 599. §. az ingó zálogjogot kiterjeszti az elvált terményekre is, tehát oly tárgyakra, amelyek a 345. §. 1. bekezdése alapján bizonyos mértékben az ingatlanok szempontjából tartozékoknak tekintendők.

Vagyis: a 656. §-ból az folyik, hogy az ingó zálogjog nem terjed ki a tartozékokra, az 599. §-ból pedig épen az ellenkező álláspont következtethető. Érthetetlen és indokolatlan, miért nem tartalmaz a Javaslat a zálogjogra vonatkozólag ép oly határozott és kétségtelen szabályt, mint a jelzálogra nézve.

Azután: vajjon minek tekintsük a 656. és az 599. szakaszok tételeit: kiemelt kivételeknek, avagy hangsúlyozott példáknak? Előbbi esetben minden további kiterjesztésnek elejét vettük, de rejtély maradt, miért kell és lehet a záloghitelezőnek módot adni arra, hogy a tartozéktárgyakat az eladás útján végleg elvonhassa a zálogbaadó vagyonköréből és mely okból rekesszük el azok használatbavételétől a haszonélvezőt és a használót, akik joguk tartama és tartalma folytán a tartozéktárgyakra csak sokkal kisebb jelentőségű behatást gyakorolhatnak, mint a záloghitelező.

Nem szabadulunk azonban a kétségektől akkor sem, ha az

[4] V. ö. Ntk. 97., 98., 314., 498., 926., 1031., 1062., 1096., 1121., 2196. §§.
[5] 644., 645. §§.
[6] Zur Lehre von den Pertinenzen Jahrbuch für Dogmatik Neue Folge XIV. 69. és köv.
[7] A II. Tervezet dologi jogi részéről adott véleményemben.
[8] Ez foroghat szóban, mert a tartozéki kapcsolat létesülte nem szünteti meg a tulajdont. A tulajdonossal egyenlő elbírálás alá esik a kiaknázó jogelődjének kapcsoló cselekménye is.

599. és a 656. §-okat egy általános elv kiemelt példáinak tekintjük.

Ugyanis miért lappangó ez az általános elv, mely okból nem ismeri el azt Javaslatunk nyiltan? Továbbá mily terjedelmű és tartalmú az? A dologi jogra szorítkozik-e csupán, vagy a kötelmire is átterjed-e? Igenlő esetben ugyanúgy alkalmazandó e az utóbbiban, mint az előbbiben? Azaz: a bérlő, a haszonbérlő, a haszonkölcsönvevő csupán a bérbeadó, haszonbérbeadó, haszonkölcsönadó tulajdonában, avagy ennek vagyonkörében avagy pusztán a fődologgal azonos tulajdonban álló tartozékot használhat-e?

A Javaslatnak ennyi kételyt nem szabad támasztania. Állást kell foglalnia a tekintetben, hogy a tartozéki kapcsolat létesítése az akkor már fennálló kiaknázási jogosultságokat a tartozékra kiterjeszti-e és miként alakúl e kiterjesztés több ily kiaknázási jogosultság találkozása esetében.

Képzelhető oly állásfoglalás — a magam részéről ugyan nem tartanám helyesnek, — amely a tartozéki kapcsolatot csakis bizonyos dologi jogosultságok szempontjából tartja jelentősnek. Ami azonban fonák és szinte elképzelhetetlen, ami mégis a Javaslatban benne van, az azon tétel, hogy a tartozékot épen csak a zálogjog és a jelzálogjog ragadja meg, a fődolog gazdasági kiaknázást célzó dologi jogosultságok: a haszonélvezet, a használat pedig nem.

Ha tehát Javaslatunk a tartozéki kapcsolatot a dologi jogon túl nem is akarná a jogosultságok tartalmi kiterjesztőjének elismerni, mégsem maradhat ki belőle az a tétel, hogy *a fődolgot kiaknázó dologbeli jogok a tartozékokra is kiterjednek, kivéve azokat a tartozékokat, amelyek nem a fődolog tulajdonosáé.*

De a tartozéki kapcsolatnak tartalmi kiterjesztő erővel kell bírnia a nem dologi kiaknázó jogosultságoknál is. A kiaknázás mérvében ugyanis a fődolog gazdasági célja a kiaknázó jog jogosultjának szolgál, nemzetgazdaságilag és jogilag is megfelelő tehát, hogy ugyanazt segítse elő a fődolog gazdasági céljának támogatására és fejlesztésére letesített tartozéki kapcsolat is.

4. Nem tisztázza Javaslatunk kellőképena tartozéki kapcsolatnak szerepét a jogátmenetnél sem. Itt is a német törvény 314. szakaszában foglalthoz hasonló, általános elv hiánya az, amely az egyes vonatkozó tételeket ferde világításba helyezi és szinte érthetetlenné teszi.

Avagy csakugyan indokolt-e, hogy ingó és ingatlan *vagyon* megkülönböztetésénél kétség esetében a tartozék az ingatlan-fődolog jogi sorsát ossza tekintet nélkül a megkülönböztetést tartalmazó juttatás ingyenességére,[9] *egyes tárgyak* átruházásánál pedig élők között [10] csakis a visszterhes ügyleteknél [11] alkalmazzuk e magyarázati tételt?

Azt hiszem ép oly kevéssé, mint az, hogy a Javaslat teljesen figyelmen kívül hagyta, hogy az a kérdés, vajjon a jogosult személyének változásával a jogszerző tény a tartozékra is kihat-e, nem csupán *a szerződéseknél*, hanem a szerződések alakjában lejátszódó *egyoldalú ügyleteknél*: a jóhiszemű dologszerző ügyleteinél,[12] és minthogy a Javaslat már tulajdonban volt ingatlanok elsajátítását is elismeri,[13] hellyel-közzel még tiszta egyoldalú ügyletnél is felmerülhet.

Sőt tovább megyek. Utalok arra, hogy a Javaslat épen a legfontosabb kiaknázó jogosultságoknál és quasi jogosultságoknál ipso jure haló törvényes jogátmenetet ismer, így a birtoknál (359. §.), halál esetére a tulajdonnál (1517. §.), az özvegyi (1553. §.) és a szülői (1559. §.) haszonélvezetnél. Vajjon ezeknél nem lesz-e számtalanszor megoldandó, hogy az időközben beállt jogátmenet a tartozéki kapcsolatot megszakítja-e vagy sem?

Mihelyt a kódex a tartozéki kapcsolatot felemlíti, meg kell mondania azt is, hogy minő erőt tulajdonít neki. Nem hagyhatja ezt kétségben sem a jogosultságok nyugvó, sem azok mozgó állapotára nézve, nem szabad átsiklania a jogátmenetnek egyik faja fölött sem. Ragaszkodnunk kell tehát ahhoz, hogy a törvény a tartozéki kapcsolat joghatásait mindkét irányban tisztázza.[14]

5. Mindezek akkor is állanak, ha a Javaslat tartozéki tényállása változatlanul kerül a törvénykönyvbe.

Azonban ezt nem tartanám helyesnek.

A tartozék fogalmának — amiként ezt a gyakorlati szükség fejlesztette[15] — három kelléke van: a fődologgal egységes gazdasági cél, az állandó elhelyezés és a kapcsolatnak a tartozéki dolog tulajdonosától, vagy más arra jogosított személytől való származása.

Ezek között a javaslat az elsőt jól valósította meg, a másodikról felesleges bőbeszédűséggel szól a 346. szakaszban, a harmadikról pedig hallgat.

A 346. §. két kívánalma: «a közfelfogás» figyelembe vétele és a tartozéki dolognak a fődolog céljaira való «állandó használata» a 344. szakaszba iktatott közbeszúrással pótolható,[16] miért is az előbb említett külön rendelkezést elejteném.

A kapcsolat létesítésének említésére azért helyeznék súlyt, mert a Javaslat mai szövege mellett továbbra is homályban marad, hogy a tartozék cselekmény, még pedig *jogos és az arra jogosított cselekménye* útján keletkezik.

Hiszen nem lesz túlságosan gyakori a véletlen által létesített tartozéki kapcsolat, bár a víz sodra elszakadt létrákat, csolnakokat és hasonlókat véletlenül is juttathat az ingatlanra, ahol azokat a víz megközelítésére, vagy átkelésre használhatják, azonban a tartozéki kapcsolat maga mezőgazdasági országunkban nagyon is gyakori, minélfogva nem szabad homályban maradnia az azt létesítő okok egyikének sem.

Hogy ez a cselekményre nézve mennyire áll, kitűnik abból hogy a Javaslat mai szövege mellett, amely szerint közömbös, ki, vagy mi létesítette az állandó kapcsolatot, tartozék keletkezik, ha kasznárom utasítás ellenesen az *A* major helyett a *B* majorban helyezte el a cséplőgépet, ha gazdasági intézőm tudtom nélkül tehenet vesz és azt gazdaságomban használja, ha cselédem a szomszédomtól ekét lop és az én ingatlanomon szánt vele és így tovább.

6. Kisiparunk érdekét hagyta a javaslat figyelmen kívül, amidőn a 345. §. 3. bekezdésében kizárólag az ipar üzésére állandóan berendezett *épületekről* szól, az ugyanily célt szolgáló és városi bérviszonyaink mellett, valamint iparunk zsengeségénél fogva elég sűrűn előforduló *épületrészeket* említetlenül hagyta.

Gázvezeték, villamos világítást közvetítő drótok, vízvezetéki csövek jogi természete aligha változhatik aszerint, amint a vállalat arra berendezett egész épületben, vagy pedig elkülönített épületrészben székel-e, amely a javaslat mai szövege szerint fődolog nem is lehet.

Épen ezért a svájci törvény 676. §-a módjára a javaslat 345. §-át megpótolnám azzal, hogy a nem önálló épületben elhelyezett ipari vállalatnál az épületrész, amelyben a vállalat székel, a fődologgal, a vállalat tulajdonosa pedig a fődolog tulajdonosával egyenlő elbánás alá esik.

Dr. Almási Antal.

---

9 V. ö. 353. §. 3. pont. A szakasz a megkülönböztetés jogalapját teljesen elhanyagolja.

10 V. ö. 1686. §. 1. bek.

11 V. ö. 1115. §.

12 Burkoltan erre utal a 655. §-t felhívó 656. §. 2. bekezdése is.

13 V. ö. 478—479. §§. Lehetséges, hogy a tartozék nincs derelinquálva.

14 Magam ezt a következő, a 346. §. után elhelyezendő szabályokkal képzelem keresztülvihetőnek:

§.

A fődolgot kiaknázó jog kiterjed a tartozékra is, kivéve azokat a tartozékokat, amelyek nem a kiaknázó jogosult jogelődjéé.

§.

A tartozék, amennyiben a törvény vagy a felek másként nem rendelkeznek, a kapcsolat utáni és a kiaknázó jogra vonatkozó jogátmenetnek szintén tárgya.

§.

A kapcsolat létesültével a fődolgot terhelő, bár nem kiaknázó jog is kiterjed a tartozékra. A tartozékot terhelő jog rangsorban a fődolgot terhelő jogok mögé hátralép.

15 V. ö. Kohler id. munkáját.

16 «Tartozék az az ingó dolog, amelynek a köztelfogás szerinti rendeltetése, hogy más dolog (a fődolog) gazdasági céljaira állandóan használják és amelyet a fődolog v. a tartozék tulajdonosa vagy más arra jogosult ennek a rendeltetésnek megfelelően helyezett el. Az elhelyezés muló megváltozása nem jön figyelembe.»

Külföldi örökhagyónak magyarországi hagyatékára alkalmazandó örökösödési jog.

I.

(Válasz dr. Berinkey Dénes igazságügyi miniszteri osztálytanácsosnak a «Jogtudományi Közlöny» f. év 14. és 15. számaiban fenti cím alatt megjelent értekezésére).

Ha a magyar törvényhozás az utolsó félszázadban, amely idő alatt a lex patriæ elvének egységes alkalmazása a hagyatékokra vonatkozólag is a nemzetközi magánjog tudományában uralkodó dogma lett, nemcsak azt az elvet iktatta mindig *törvénybe*, hogy külföldi örökhagyónak magyarországi ingatlan hagyatékára a magyar jog mint lex rei sitæ alkalmazandó, hanem a magyar honosoknak a szerződő nyolc államban levő ingatlan hagyatékát is kiszolgáltatta a szerződő államok területi joga uralmának, ha továbbá ugyanazon magyar törvényhozás a hágai negyedik nemzetközi magánjogi értekezleten (1904) létrejött második tervezetet nem ratifikálta, noha ezen tervezet a lex patriæ elvének egységes alkalmazását a hagyatékokra vonatkozólag elfogadta, akkor szerény véleményem szerint nincs kétség, hogy a magyar törvényhozás intenciójának az felel meg, hogy azon államok honosaival szemben is, melyekkel nem állunk szerződési viszonyban, a magyar jog mint lex rei sitæ alkalmaztassék az ingatlan hagyatékra vonatkozólag, ha tételes törvény kivételt nem statuál (p. o. 1876 : XVI. tc. 34. §.).

Ezt tanítják *általánosan* Szántó (Nemzetközi magánjog, Budapest 1893., 191. l.), Zlinszky-Reiner (Magyar magánjog, Budapest 1902, 8. kiadás 10. l. 6. jegyzet), Raffay (Magyar magánjog 2. kiadás, Eperjes 1906, 1. kötet 63. l.), Kolosváry (Magyar magánjog, 2. kiadás, Budapest 1907, 1. kötet 68. l.) és Ferenczy (Nemzetközi magánjog, Budapest 1911, 255—256. l.). Csak Kiss (Fodor, Magyar magánjog I., 150. l.) akarja a külföldi örökhagyó magyarországi hagyatékára általánosan a honi jog elvét alkalmazni, mert hazai jogunkban ide vonatkozó tételes intézkedés fel nem lelhető. A communis opinio doctorum in inclyto regno Hungariæ azonban csekélységem, nem pedig Kiss véleménye mellett foglal állást, amint ezt a fent idézett írók bizonyítják.

Ezen communis doctorum opinio azonban nem jogforrás s ép oly kevéssé habet vim legis, mint a nemzetközi magánjog tudománya. Épúgy vagyunk a kir. Kúriának 1909. évben 866. szám alatt hozott határozatával, mely eddig egyedül álló declaratio. Mert ha a kir. Kúria megállapodott véleménye volna, hogy a nemzetközi magánjog szabályai szerint az örökösödési jogra a honi jog elve nyer alkalmazást, akkor következetesen a házassági vagyonjogot illetőleg is azt kellett volna határoznia, hogy szerződés hiányában a házasság joghatásait a házastársaknak úgy ingatlan mint ingó vagyonára a férjnek a házasságkötésekor fennálló hazai törvénye szabályozza (Ferenczy i. h. 204. l.). A Kúria azonban legújabban úgy határozott, hogy a házassági vagyonjog tekintetében a férjnek a házasságkötéskor volt lakhelyének törvénye (lex domicilii) az irányadó. (1172. sz. határozat 1914.) Ez a határozat is azt bizonyítja, mint sok más, hogy a kir. Kúria a nemzetközi magánjog uralkodó elveivel nincs tisztában, máskülönben az idézett esetben nem a lex domicilii, hanem a lex patriæ elvét alkalmazta volna, amint azt egy régebbi határozatában helyesen is tette. (8728/1903. sz.)

Mivel pedig sem a communis doctorum opinio, sem a nemzetközi magánjog tudománya, sem a kúriai döntvények (kivétel 1912 : LIV. tc. 75. §.) jogforrást nem képeznek, kodifikált magánjogunk pedig nincs, a magyar biró a konkrét jogeset eldöntésénél csakis azon jogelveket veheti tekintetbe, melyek más, ugyanazon matériát szabályozó törvényeinkben foglaltatnak. Ha valamely esetre nincs világosan kifejezett jogszabály, akkor az osztrák polgári törvénykönyv (6. §.) szabálya kell hogy álljon : «es muss auf die Gründe anderer verwandter Gesetze Rücksicht genommen werden.» Nem bízhatom az állampolgárok legfontosabb vagyonjogi érdekeit a «freie Wissenschaft» és a «freie Rechtsfindung» kegyeire. Ha nyolc *törvénybe* iktatott államszerződés külföldi örökhagyóknak magyarországi ingatlan hagyatékaira vonatkozólag a lex rei sitæ elvét fogadja el, akkor minden külföldi magyarországi ingatlan hagyatékára a magyar jogot alkalmazom, míg ezen alkalmazást tételes jogszabály nem tiltja. A bíró nem kreálhat első- és másodosztályú külföldi honosokat. Szintúgy külföldi honos magyarországi ingó hagyatékára magyar fogot alkalmazok, míg tételes jogszabály külföldi jog alkalmazását el nem rendeli. Az esetek túlnyomó részében azonban nincs akadály, hogy külföldi örökhagyó magyarországi ingó hagyatékára honi joguk alkalmaztassék. Megmaradok véleményemnél de lege lata.

Dr. Schwartz Izidor.

II.

Ebben a vitában a körül forgott a kérdés, vannak-e a magyar bíróságok által föltétlenül alkalmazandó oly tételes magyar törvényeink, amelyek megszabják, hogy külföldi örökhagyónak Magyarországon maradt ingó és ingatlan hagyatékára milyen anyagi örökösödési jog irányadó. Dr. Schwartz Izidor abból indult ki, hogy vannak ilyen tételes törvények, nevezetesen egyes államokkal kötött nemzetközi szerződések s ezeket a magyar bíró a fenti kérdésben más államok polgárainak hagyatékára is alkalmazni tartozik. Én ezzel szemben kimutatni igyekeztem, hogy ezek a szerződések s az azokban foglalt elvek nem váltak a magyar magánjognak oly tételes szabályává, amelyet a magyar bíró *általánosan* alkalmazni tartoznék. Bármennyire ingadozott is — amint kimutattam — a magyar bírói gyakorlat ebben a kérdésben, még sem helyezkedett arra az *elvi* álláspontra, amelyet dr. Schwartz Izidor képvisel s az általa idézett szerzők sem állanak mind azon az *elvi* álláspontón, amelyen ő. Köztünk pedig erről az elvi álláspontról folyt a vita. Bármennyire nagyrabecsülöm is tehát dr. Schwartz Izidor véleményét, azt elvi okokból nem oszthatom. Az 1912 : LIV. tc. 70. §-ának 2. pontja alapján talán lesz alkalma a m. kir. Kúriának ezt az elvi kérdést eldönteni.

Dr. Berinkey Dénes.

Bizonyítás felvétele a felek távollétében.

(A Pp. 280. §-ához.)

A Pp. 280. §-ának első bekezdése, amely szerint «a bizonyítás felvétele a kellően értesített felek távollétében is a lehetőség szerint foganatosítandó», csak a bizonyítás felvétele végett megkeresett bíróra vagy pedig a perbíróra is vonatkozik-e, vagyis : ha a bizonyítás felvételére kitűzött határnapon a perbíró előtt a felek egyike sem jelenik meg, az eljárás a Pp. 446. §-a értelmében szünetel-e, vagy pedig a bíróság a bizonyítást a felek távollétében is — a lehetőség szerint — felveszi és azután mondja-e ki az eljárást szünetelőnek?

Gottl, Gaár, Kovács Marcel s újabban Antalfi is a Pp.-ról írott kommentárjukban azt a nézetet vallják, hogy a 280. §. úgy a megkeresett, mint a perbíró által felveendő bizonyításra alkalmazandó.

Gottl a Pp. 446. §-a ama rendelkezését, mely szerint az esetben, ha a tárgyalási határnapon a felek közül egyik sem jelent meg, az eljárás szünetel, úgy értelmezi, hogy tárgyalási határnap alatt csak a felek között kontradiktorius tárgyalásra kitűzött határnap értendő ; oly határnapon azonban, amely bizonyítás felvételére tüzetett ki, mindkét fél elmaradása esetén az eljárás nem szünetel ; sőt az eljárás, amelyre a határnap kitüzetett, a felek távolmaradására való tekintet nélkül a lehetőségig megtartatik.

Gaár Vilmos szerint «a lehetőség szerint való foganatosításnak nem lehet azt az értelmet tulajdonítani, hogy a perbíróság az előtte foganatosítandó bizonyításfelvételt a felek meg nem jelenése okából mellőzi és az ügyet szünetelteti, mivel a per csak a tárgyalási határnapnak mindkét fél részéről való elmulasztása esetén szünetel, de nem a bizonyításfelvételi határnapon való meg nem jelenés esetén. Ha a 275. §. első bekezdése értelmében kitűzött újabb tárgyalási határnap a bizonyításfelvétel határnapjával össze is esik, a bizonyításfelvétel a felek távollétében is megtartandó és csak ennek befejezésével állapítható meg a per szünetelése».

Kovács Marcell a 280. §-nál nem foglalkozik azzal a kérdéssel, vajjon e § első bekezdése a perbíróra is vonatkozik-e. Itt csak annyit mond erre vonatkozólag, hogy e § megegyezik a Ptr. 196. §-ával és a S. E. 71. §-ának 2. és 3. bekezdésével. A 446. §. magyarázatánál azonban így szól : «A feleknek a bizonyításfelvételi határnapon való elmaradása rendszerint nem gá-

tolja a bizonyításfelvétel foganatosítását, ha azonban a perbíróság közvetlenül foganatosította a bizonyításfelvételt, a határnap után — tekintet nélkül arra, hogy a bíróság a bizonyításfelvételt befejezte-e, vagy nem — az ügy szünetel.»

Ugyanezt a nézetet vallja Antalfi Imre is.

Sajátszerű, hogy mind a négy idézett kommentátor, jóllehet megállapítják, hogy a 280. §. első bekezdése szószerint megegyezik a S. E. 71. §-ában foglalt rendelkezéssel, mégis figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a S. E. 71. §-a — a gyakorlatban kialakult értelme szerint — csakis a megkeresett bíróra vonatkozott. Holott ha ezt a körülményt figyelembe vesszük s e mellé állítjuk azt a tényt, hogy a miniszteri indokolásból is világosan kitünőleg a törvényhozót a 280. §. első bekezdése alkotásánál újítási szándék nem vezette, mert az indokolás, — mint alább látni fogjuk — egyszerűen a S. E. megfelelő §-ára utal, mint amellyel a 280. §. megegyezik, úgy szükségképen más álláspontra kell jutnunk, mint az idézett kommentátorok.

Abból, hogy a bizonyítás a «lehetőség szerint» veendő fel, természetesen sem pro, sem contra nem lehet érvet meríteni, mert ez csupán azt jelenti, hogy a 280. §. első bekezdésének szabálya csak oly bizonyításra alkalmazható, amelynél a felek közreműködése nem szükséges. Oly esetben ugyanis, ha a bizonyítás felvételéhez a felek, illetőleg valamelyik fél közreműködése szükséges, ennek a félnek jelenléte nélkül a bizonyítást a megkeresett bíró sem veheti fel. (Például íráspróba, ruhapróba szükséges.)

Szintúgy nem lehet érvelni azzal a körülménnyel sem, hogy a Ptr. 196. §-a csakugyan oly általános — világosan a perbíróságra is kiterjedő — rendelkezést tartalmazott, hogy a felek meg nem jelenése a tanuk kihallgatását nem akadályozza. A régi, írásbeli eljárásból nem lehet érvet meríteni a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló Pp. alkalmazásánál. De a törvényhozó nem is utal az indokolásban a Ptr. 196. §-ára, hanem csakis a S. E. 71. §-ára, amidőn kijelenti, hogy a 279. és 280. §-ok megegyeznek a S. E. 70. és 71. §-aival, épúgy mint a bizonyítás felvételéről szóló többi §-ok is lényegükben megegyeznek a S. E.-nak a bizonyítás felvételéről szóló §-aival.

Jelentőséggel csakis az bír tehát, miképen szólott a S. E. megfelelő §-a. Hogy a megegyezés szemléltetőbben tűnjék ki, állítsuk egymás mellé a megfelelő §-okat.

S. E. 71. §.

A felek a bizonyítás felvételénél az esetben is jelen lehetnek, ha nem a perbíróság előtt történik. Evégből a megkeresett bíróság a feleket a kitűzött határnapról értesíteni tartozik.

A bizonyítás felvétele a kellően értesített felek távollétében is a lehetőség szerint foganatosítandó.

A bíróság a bizonyítás felvételénél jelen nem volt fél kérelmére és költségére a bizonyítás újólagos felvételét vagy kiegészítését elrendelni tartozik, ha a fél valószínűvé teszi, hogy a bizonyítás felvételénél hibáján kívül nem lehetett jelen és hogy a bizonyítás felvétele hiányos.*

Pp. 279. §.

A felek a bizonyítás felvételénél abban az esetben is jelen lehetnek, ha az nem a perbíróság előtt történik. Evégből a kiküldött vagy a megkeresett bíró a feleket az általa kitűzött határnapról értesíti.

Pp. 280. §.

A bizonyítás felvétele a kellően értesített felek távollétében is lehetőség szerint foganatosítandó.

A bizonyítás felvételénél jelen nem volt fél a határnap elmulasztása miatt igazolást nem kérhet, a perbíróság azonban kérelmére és költségére a bizonyításnak új felvételét vagy kiegészítését elrendelni köteles, ha a fél nyomban valószínűvé teszi, hogy a bizonyítás felvételénél hibáján kívül nem lehetett jelen és hogy a bizonyítás emiatt hiányos!**

Ime tehát a S. E. 71. §-a csaknem szóról-szóra megegyezik a Pp. 279. és 280. §-aival, csupán az történt, hogy a Pp. a S. E. 71. §-ának rendelkezéseit két §-ra választotta szét. Ez a szétválasztás homályosította el némiképen azt, hogy a 280. §. csak a megkeresett bíróra vonatkozik, mert a S. E. 71. §-a második bekezdésének rendelkezésénél az első bekezdésből kitűnik, hogy az csak a megkeresett bíróra vonatkozik, míg a Pp. 280. §-ának első bekezdése elszigetelten nézve olyan, mintha minden bizonyításra vonatkoznék és csak e §. elhelyezése, hogy t. i. előtte és utána is oly intézkedések vannak, amelyek csak a megkeresett bíróra vonatkoznak, mutatja, hogy az csakis a megkeresett bíróra alkalmazható. A puszta szétválasztással azonban az e §-beli rendelkezés nem nyerhetett má sértelmet, minta milyennel azelőtt bírt.

A S. E. 71. §-át azonban a gyakorlatban is mindig úgy értelmezték, hogy az csak a megkeresett bíróra vonatkozik. Kitűnik ez a Kúria 1906 május 2-án G. 680/905. sz. határozatából is, amelyben kimondotta, hogy: «a bizonyítás felvételére határnapnak kitűzése a tárgyalási határnap kitűzésével egy tekintet alá esik. Következésképen ha a bizonyítás felvételét maga a per bírája teljesíti és a kitűzött határnapon a felek egyike sem jelent meg, a per a felek szorgalmazásáig szünetel.»

Kérdem már most, feltehető-e, hogy a Pp. alkotója erről a törvénymagyarázó szokásról nem tudott volna s az állandó bírói gyakorlattal szemben akkor, amidőn a Pp. 280. §-át a S. E. 71. §-ával megegyezőnek mondja, a S. E. 71. §-ának oly értelmet tulajdonított volna, amely szerint az a perbíróra is alkalmazható lett volna? Ezt alig tartom hihetőnek s megerősít ebbeli meggyőződésemben az a körülmény is, hogy a Pp. 281. §-ánál* az indokolás azt mondja: «A 281. §. világosabban szövegezi a S. E. 69. §-ában foglalt rendelkezést, midőn kimondja, hogy akkor, ha a bizonyító fél vagy a felek egyike sem jelent meg a bizonyítás felvételére, csak a kiküldött vagy megkeresett bírónak kell a bizonyíték felvételére esetleg szükséges határnapot kitűzni.» Ezzel ugyanis a törvényhozó autentikus magyarázatát adja a S. E. 69. §-ának** s eloszlatja azt a kételyt, amely e §-nál támadhatott abban az irányban, hogy ez a perbíróra is vonatkozik, ami pedig érv lenne amellett, hogy a perbíró a felek távollétében bizonyítást vehet fel.

Végül a Pp. 446. §-a általában tárgyalási határnapon való meg nem jelenés esetére mondja ki az eljárás szünetelését. Már pedig a bizonyítás felvételére kitűzött határnap is tárgyalási határnap és így ha erre a szabály nem állana, azt mint kivételt kellene kimondani,

Ily kivételt azonban a törvény a perbíróra vonatkozólag meg nem állapít. A megkeresett bíróra vonatkozólag a Pp. 281. §-a tesz kivételt a szünetelés szabálya alól.

A megkeresés útján való bizonyításfelvételnél azonban a felek meg nem jelenése gyakori eset s ennek oka rendszerint költségkímélés, itt tehát a felek elmaradásából nem lehet arra következtetni, hogy az ügy tárgyalását nem kívánják, míg a perbíróságnál a felek elmaradásának épen az az oka, hogy az ügy tárgyalását nem kívánják, egyezkednek, vagy már ki is egyeztek s így a bíróság legtöbbször hiábavaló munkát végezne a bizonyítás felvételével.

A törvény tehát a szünetelésnél kivételt nem tesz s azt sem mondja, hogy a bizonyítás felveendő s az ügy azután mondandó ki szünetelőnek.

De az indokolásban sincsen egy szó sem arról, hogy a Pp. 280. §-ának szabálya a 446. §. szabálya alól a perbíróra nézve kivételt tenne.

Mindezek az okok amellett szólnak, hogy a perbíró a bizonyítást a felek távollétében fel nem veheti, hanem az ügyet szünetelőnek kell kimondania.

Dr. Borsodi Miklós.

* A perbíró is ismételhette a bizonyítást. (S. E. 68. §.)

** A perbíró is ismételheti a bizonyítást. (Pp. 276. §.)

* Pp. 281. §.: Ha a bizonyítás felvétele vagy folytatása végett uj határnapot kell kitűzni, a határnapot a kiküldött vagy a a megkeresett bíró abban az esetben is hivatalból tűzi ki, ha a korábbi határnapon a bizonyító fél meg nem jelent, vagy ha egyik fél sem jelent meg.

** S. E. 69. §-a: Ha a bizonyítás felvétele vagy folytatása végett újabb határnap kitűzése válik szükségessé, a határnap abban az esetben is hivatalból kitűzendő, ha a korábbi határnapon a bizonyító fél meg nem jelent, vagy ha egyik fél sem jelent meg.

Megjegyzések a fiatalkorú ellen elrendelt őrizet beszámításának kérdéséhez.

A fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913 : VII. tc. (Fb.) 21. §-ában szabályozott őrizet beszámításának kérdése úgy a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bíróságok gyakorlatában, mint újabban az elméleti törvénymagyarázat terén is eltérő álláspontok kialakulására vezetett. Az új törvény ezt a kérdést látszólag szabályozatlanul hagyta és bíróságaink a Fb. alkalmazásának első évében csak némi ingadozás után tudták megtalálni azt a helyes megoldási módozatot, mely a látszólagos hiány dacára magából a törvényből és annak szelleméből következik. Miután azonban legutóbb — a Jogtudományi Közlöny f. évi 16-ik számában — bíróságaink újabb gyakorlatával szemben ismét olyan álláspont jutott kifejezésre, melynek szélesebb körben való elterjedése a helyes irányban haladó gyakorlat megingatására vezethetne, szükségesnek látszik a felvetett kérdést kissé behatóbb vizsgálat tárgyává tenni.

Minden új intézmény lényegét helyesen csak úgy ismerhetjük meg, ha visszatérünk ahhoz az eredeti forráshoz, melyből maga az intézmény fakadt; az őrizet lényegének és rendeltetésének megismerése céljából tehát fel kell tárni azokat a külföldi törvényeket, melyek ezt az intézkedést létesítették és először alkalmazták. A Fb.-nek ezen a téren — mint általában sok új rendelkezése tekintetében is — főleg két törvény szolgált alapúl: az 1908. évi Children Act és az 1912. évi belga törvény.* — Előbbinek lényeges rendelkezései a következők: A letartóztatott fiatalkorút, ha a cselekmény súlyosabb természetű, rendszerint a gyermekek és fiatalkorúak részére szolgáló őrizeti helyen (place of detention) kell a tárgyalásig őrizetben tartani; ily őrizeti helyek felállításáról a rendőri hatóság tartozik gondoskodni; abban a végső esetben, ha a fiatalkorú oly fékezhetetlen jellemű, hogy az őrizetben nem volna biztonságban, kivételesen vizsgálati fogságba helyezhető, de a felnőttektől való elkülönítéséről gondoskodni kell. (95., 96., 108., 109. §§.) — A belga törvény 28. cikke szerint a fiatalkorúak bírája a nyomozás alatt megteszi a fiatalkorú érdekében szükséges védelmi intézkedéseket, nevezetesen felügyelet alatt meghagyha'ja őt azoknál, akik eddig gondozták, vagy környezetéből elvonva ideiglenesen hozzátartozójára, más magánszemélyre vagy egyesületre, intézetre bízhatja; a 30. cikk szerint pedig feltétlen szükség esetében, amikor akár a fiatalkorú romlott természete miatt, akár mert abban a helységben lehetetlen megfelelő magánszemélyt vagy intézményt találni, a 28. cikkben megjelölt intézkedések végre nem hajthatók, a fiatalkorú a kerületi fogházban is őrizetben tartható, de ennek az őrizetnek a tartama két hónapot meg nem haladhat; az őrizet tartama alatt a fiatalkorú külön szabályok alatt áll. — A két törvény az őrizet tekintetében egyforma alapgondolatot követ; mindkettő a fiatalkorú megmentése érdekében szükséges védő intézkedésnek tekinti az őrizetet, mely a fiatalkorú érdekében bármikor más megfelelő intézkedéssel pótolható. És bár a Children Act megkülönbözteti az őrizet enyhébb fajait a vizsgálati fogságtól, lényegében utóbbit is védőintézkedésnek tekinti, melynek előfeltétele: a fiatalkorú fékezhetetlen jelleme, ami az enyhébb őrizet sikerét meghiúsítaná. A belga törvény már az elnevezésekből keletkezhető félreértéseket is elkerüli azzal, hogy mindenütt csak őrizetről beszél, mely végső szükség esetén fogházban hajtatik végre.

A Fb.-nek az őrizetre vonatkozó rendelkezései szorosan simulnak a belga törvény most ismertetett szabályaihoz. A 19. §. sorolja fel azokat a védő- és óvóintézkedéseket, amelyek enyhébb esetekben alkalmazandók; ezek: pártfogó kirendelése, a környezetből való eltávolítás és a gondozásnak hozzátartozóra vagy más alkalmas egyénre, esetleg egyesületre ruházása, állami javítóintézetben vagy gyermekmenhelyen való elhelyezés. Természetszerű folytatása ennek a szakasznak a 21. §., amely a legszigorúbb védő- és óvóintézkedést — a fogház helyiségében való őrizet alá helyezést — azokra az esetekre korlátozza, «ha a bíró akár a fiatalkorú életkora, romlottsága vagy veszélyes természete miatt, akár azért, mert helyben vagy a közelben nem található az ő gondozására alkalmas egyén, egyesület vagy intézet, akár más fontos okból a 19. §. értelmében nem intézkedhetik». A két §-ban felsorolt intézkedések szoros összefüggését tehát nemcsak benső lényegük felismerése által, hanem a 21. §-nak a 19. §-ra való utalása alapján is kétséget kizárólag megállapíthatjuk.

Törvényünk azonban a belga törvénynél is előrelátóbb, mikor minden esetleges félreértés elkerülése végett a 21. §. utolsó bekezdésében expressis verbis kimondja, hogy fiatalkorúval szemben «a Bp.-ban szabályozott előzetes letartóztatásnak és vizsgálati fogságnak nincs helye». A részletes indokolásnak ehhez a rendelkezéshez fűzött szavai szerint: «az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság úgy, miként azt a Bp. szabályozza, a fiatalkorúak eljárásában megfelelő intézkedésnek nem tekinthető, nemcsak ama káros befolyások miatt, amelyekkel e kényszerintézkedések végrehajtása a fiatalkorúra járhat, hanem azért sem, mert a fiatalkorú megmentése érdekében a személyére vonatkozó intézkedés szüksége akkor is felmerülhet, ha az előzetes letartóztatásnak vagy a vizsgálati fogságnak a Bp.-ban megállapított feltételei nem is forognak fen». Nyilvánvaló tehát, hogy a törvény a Bp.-nak az előzetes letartóztatásra és a vizsgálati fogságra vonatkozó egész rendszerét, mint a fiatalkorúak eljárásában meg nem felelőt, mellőzni kívánta.

A fent említett cikk írója a törvény 19—21. §-aihoz fűzött részletes indokolás egyes szavaiból óhajt érvet kovácsolni ama nézete mellett, hogy «az őrizetbevétel, habár elsősorban védő- és óvóintézkedés, egyebekben hasontermészetű az előzetes letartóztatással». Hivatkozik az indokolás következő szavaira: «már az eljárás megindításakor a fiatalkorúak bíróságának meg kell tennie azokat a védő- és óvóintézkedéseket, amelyek avégből szükségesek, hogy a fiatalkorú legalább is a további erkölcsi romlástól megóvassék és a fiatalkorú személyére vonatkozó végleges intézkedés sikere biztosíttassék». Talán az utolsó szavakat értelmezi a cikkíró úr úgy, hogy az őrizet célja is csupán a fiatalkorú személyének az eljárás részére való biztosítása; holott épen az idézett szavakból tűnik ki az őrizet valódi rendeltetése: a fiatalkorúnak a további erkölcsi romlástól való megóvása és a reá vonatkozó végleges intézkedés sikerének biztosítása. A Fb. összes védő- és óvóintézkedései ezt a célt szolgálják, nem pedig a terhelt személyének a bűnvádi eljárás sikere céljából való biztosítását.

A fiatalkorú őrizet alá vételének most kifejtett lényegével szemben az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság eltérő rendeltetését bővebben fejtegetni felesleges. Tudjuk, hogy utóbbiak a jogrend fentartása és az anyagi igazság érvényesülése érdekében a terhelt személyével szemben alkalmazott biztonsági intézkedések formájában a bűnvádi eljárás sikerének biztosítására szolgálnak. Nevelő, védő, javító célzatnak nyoma sincs bennük. Ezzel szemben a fiatalkorú őrizetbevétele mindenekfölött az utóbbi célokat szolgálja. Mindegyik intézménynek céljaihoz képest mások az előfeltételei, mások a határai, mások az ezeket szabatosan megállapító jogszabályok is. Ha a két intézmény külső megjelenésében mutat is hasonlóságokat, rendeltetésük teljesen eltérő. A megtevesztő hatást főleg az a körülmény idézi elő, hogy úgy az őrizet, mint az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság erősen belevágnak a személyes szabadság körébe és külső alakjukban egyaránt az egyén szabadságával szemben alkalmazott kényszereszközök gyanánt jelentkeznek. A lényeg azonban mindig a külsőségek alatt rejtőzik és az utóbbiaknak megtévesztő hatása által nem veszítheti el tulajdonképeni mivoltát. Mindjárt tisztábban látunk, ha meggondoljuk, hogy az őrizet külső megjelenésében is csak a rendelkezésre álló végrehajtási eszközök tökéletlensége folytán hasonlít az előzetes letartóztatáshoz és vizsgálati fogsághoz; hiszen ha a fiatalkorúak őrizetének megfelelő végrehajtására külön intézetek, vagy őrizeti helyek állnának rendelkezésünkre, a külső hasonlóság is elenyésző csekéllyé válnék a jelenlegi helyzettel szemben, melyben az őrizetet is a fogház elkülönített részében kényszerülünk végrehajtani. A törvénynek természetesen a gyakorlati élet lehetőségeivel is számot kellett vetni, ezért nem vehette át egyes északamerikai

* Legeredetibb formájában az intézmény egyes északamerikai államok törvényeiben található fel, hol több helyen szabadságvesztésbüntetés terhe alatt tiltva van fiatalkorút bírói vagy rendőri fogházban letartóztatásba helyezni; ehelyett a veszélyes környezetben élő fiatalkorút a tárgyalás megtartásáig az állam helyezi őrizetbe a megyei közigazgatási testület (county commission) által e célra fentartott iskolában (detention school) vagy szigorúbb otthonban (detention house). Az őrizetnek ezeket a formáit a Fb. nem vehette át, de lényegében követi rendeltetésük alapgondolatait.

államok törvényeinek külsőségekben is radikálisabb és praktikusabb újításait, melyek a fogházban való őrizetet nem engedik meg.

Nem lesz nehéz ezek után az őrizet beszámításának kérdését helyesen elbírálni. Már az eddig előadottakból logikusan következik, hogy az őrizet az utólag megállapított szabadságvesztésbüntetésbe nem számítható be, mert lényegében nem a terhelt személye ellen irányuló biztonsági intézkedés, amelyet az utólagos beszámítással súlyosságában enyhíteni kellene, hanem védő- és óvóintézkedés, amely a fiatalkorú megmentése érdekében szükséges és amelynél az utólagos beszámításnak semmi értelme, semmi célja nem volna. Miután a bíróság csak a Fb. 21. §-ában felsorolt végső esetekben rendelheti el az őrizetet, amikor másként segíteni már nem áll módjában, valószínű, hogy a véghatározat meghozataláig, amely fiatalkorúak ügyeiben sokáig nem késhet, az őrizetnek oly javító hatása még nem lesz tapasztalható, hogy ennek folytán valamely enyhébb jellegű végintézkedés megtétele volna indokolt ; ebben a kivételes esetben pedig a beszámítást amúgy sem lehetne keresztülvinni. Az esetek túlnyomó részében a helyzet úgy alakul, hogy a fiatalkorúval szemben javító nevelést vagy fogházbüntetést kell megállapítani és pedig utóbbit rendszerint huzamosabb időtartamban ; javítónevelés elrendelése esetén az őrizet beszámítása megint csak nem lehetséges ; viszont a fogházbüntetésnek az elérendő cél által indokolt időtartamát az előkészítésül szolgáló őrizet beszámításával megrövidíteni : önmagának ellentmondó, helytelen intézkedés volna. Ha pedig a bíróság — esetleg az eljárásnak túlságos elhúzódása folytán — már az őrizet folytán a fiatalkorú alapos javulását észlelheti, a végintézkedés megtétele alkalmával erre a körülményre is figyelemmel lesz és módjában áll a célnak megfelelő rövidebb tartamú szabadságvesztésbüntetést, esetleg enyhébb intézkedést alkalmaznia. Olyan természetű beszámításnak azonban, amilyent a Bp. és a Btk. az előzetes letartóztatás, illetve a vizsgálati fogság tekintetében előír, a védő- és óvó jellegű őrizetnél nem lehet helye. Igenlő esetben logikusan oda jutnánk, hogy más természetű védő- és óvóintézkedés megfelelő beszámításának is helyt kellene adnunk, pl. előzetes pártfogói kirendelés esetén próbárabocsátásnál a próbaidő rövidebb tartamban volna megállapítandó, mert ez a védőintézkedés is korlátozza az egyéni szabadságot és így utólag valamikép kompenzálni kellene, már pedig erről a törvény értelmében szó sem lehet.

Nemcsak a fenti célszerűségi szempontok indokolják azonban az őrizet beszámításának kizárását, hanem kitűnik ez a Fb. 8., 21. és 57. §-ainak egybevetéséből is. A 8. §. általában elrendeli, hogy «a fiatalkorúak bűnügyeiben a Bp. szabályai csak annyiban alkalmazhatók, amennyiben a jelen törvény rendelkezéseiből más nem következik»; az 57. §. szerint pedig : «a rendes bíróság, ha fiatalkorú bűnügyében jár el, a Bp. rendelkezéseit alkalmazza a jelen törvényből folyó eltérésekkel ; a jelen törvény általános eljárási szabályain felül (III. fejezet) e törvény rendelkezései irányadók különösen a fiatalkorú érdekében szükséges védő- és óvóintézkedések . . . tekintetében». Megismétli ezt a rendelkezést a 61. §. is. Mikor pedig ezek mellett a 21. §. utolsó bekezdése világosan kimondja, hogy «a Bp.-ban szabályozott előzetes letartóztatásnak és vizsgálati fogságnak nincs helye», következik ebből, hogy a Bp.-nak vonatkozó összes szabályai — tehát nemcsak a Bp. XI. fejezete, mint azt a cikkíró úr állítja — hatályukat vesztik a fiatalkorúak eljárásában, illetve — mint ezt alább látni fogjuk — csak néhány, mondhatnánk perbeli technikai kérdésben és ekkor is csak subsidiariter alkalmazhatók.

A beszámítás kérdése azonban jogi szempontból nem is a Bp. vonatkozó szabályain fordul meg, hanem a Btk. 94. §-ának a Fb. 21. §-ához való viszonyán ; a beszámítás valódi jogalapját ugyanis a Btk. idézett §-ában találjuk meg, amely ugyan csupán a vizsgálati fogság beszámításáról szól, a bírói gyakorlat kiterjesztő magyarázata folytán azonban az előzetes letartóztatásra is alkalmazást nyert. Amennyire helyeselni lehet, hogy a gyakorlat ezt a két rokon intézményt a beszámítás tekintetében egyforma elbírálás alá veszi, annyira helytelen volna a Btk. 94. §-ának kiterjesztése lényegében és céljában eltérő őrizetre is. A belső indokoktól eltekintve, a Fb. 21. §-a is egyenesen útját állja ennek, amikor kizárja a vizsgálati fogságot ; ami pedig ki van zárva, azt nemlétezőnek kell tekinteni s így annak beszámításáról sem lehet szó. Ahhoz, hogy az őrizet beszámítható legyen, a Fb. 21. §-ának kifejezett rendelkezésére volna szükség ; ezt azonban épen az őrizet rendeltetésére való tekintettel a törvény szándékosan mellőzte.

A Fb. 21. §-ának utolsó bekezdése a Bp. XI. fejezetének teljes hatályon kívül helyezését eredményezi a fiatalkorúak ügyeiben ; a Bp.-nak a XI. fejezeten kívül elhelyezett vonatkozó szabályai pedig természetszerűleg csak kisegítő módon és csak ott vehetők figyelembe, ahol az új intézmény természete ezt megengedi és ahol inkább csak a bíróságoknak a terhelt személyére vonatkozó technikai teendőiről van szó. A beszámítás lehetősége kizárva lévén, azok az eljárási szabályok, melyek a beszámítás időtartamának az ítéletben való feltüntetéséről rendelkeznek, a Bp.-ban vett értelemben nem alkalmazhatók ; nem kifogásolható ugyan, ha bíróságaink a Bp. 327. §. második bekezdésének *e)* pontja és az 505. §-a értelmében a véghatározatban az őrizet beszámításának mellőzését egyelőre kifejezetten felemlítik, anyagi jogalap hiányában azonban a beszámítást sohasem rendelhetik el. Ugyancsak alkalmazhatók a fiatalkorúak ellen a rendes bíróság előtt folyamatban levő ügyekben a Fb. 60. §-a esetén a Bp. 283. §-ának, a Fb. 61. §-a esetén pedig a Bp. 267., 268. és 283. §-ainak vonatkozó rendelkezései is, de mindig csak annyiban, amennyiben az eljárás egyes fázisaiban a terhelt személyével szemben intézkedésre hivatott hatóságokat és azok teendőit határozzák meg ; végül alkalmazni kell a Bp. 330. §-ának harmadik és negyedik bekezdésében foglalt rendelkezéseket is, melyeknek analógiájára intézkedés történik a nem jogerős véghatározatban az őrizet meghosszabbítása vagy megszüntetése, illetőleg elrendelése tárgyában. Mindezekben az esetekben azonban az őrizet szükségessége a Fb. 57. és 61. §-ai alapján a Fb. 21. §-a és általában a Fb. intenciói értelmében bírálandó el, tartama pedig kizárólag a Fb. 21. §-a szerint és az itt foglalt korlátozással határozható meg.

A kérdésnek ebben az értelemben való elbírálása mellett megszűnnek azok a látszólagos ellentétek, amelyek a cikkíró úr szerint a Fb., a Bp. és Btk. között fenforognak. Ellentét sehol sincs, ha mindig az új intézmény sui generis voltára vagyunk tekintettel és nem akarjuk azt minden áron a Bp.-nak az előzetes letartóztatásra és vizsgálati fogságra vonatkozó szabályai alá kényszeríteni.

Mindenesetre jogosult az az aggály, hogy a rendes bíróságok előtt felnőttekkel kapcsolatos ügyekben (Fb. 61. §.) az eljárás lassúsága folytán az őrizet túlságos hosszú ideig is eltarthat s ekkor a beszámítás mellőzése fokozottabb hátrányokkal jár a fiatalkorúra. Ez a gyakorlati tökéletlenség azonban a kérdés elvi megoldásánál nem bírhat döntő súllyal, mert oda vezetne, hogy a fiatalkorúak bírája és törvényszéki tanácsa előtt gyorsabb tempóban lefolytatott eljárásban a beszámítás kérdése más megítélés alá esnék, mint a rendes bíróság előtti terjengősebb eljárásban ; végeredményben tehát a beszámítás vagy be nem számítás kérdése pusztán a fiatalkorú és felnőtt terheltek cselekményei közt mutatkozó összefüggés véletlen alakulatain fordulna meg. Ellenkezőleg : a beszámítás kizárt voltának tudata rendes bíróságainkat is a Fb. 61. §-a alá eső ügyek soronkívüli elintézésére serkentheti s így a Fb. intenciói a rendes bíróságok előtti eljárásban is sikeresebben juthatnak érvényre.

A fiatalkorúak bíráinak az új törvény iránt megnyilvánuló helyes érzékére vall az a körülmény, hogy némi ingadozás után a beszámítás megtagadásának gyakorlatára léptek, Ez a gyakorlat felsőbb bíróságainknak, így a kir. Kúriának is konkrét esetekben hozott újabb határozataival * méltó approbálást nyert és szórványos eltérések kivételével csaknem általánosnak mondható. Remélhető, hogy rendes bíróságaink is hovatovább a joggyakorlat fejlesztésének erre a természetes útjára térnek.

Teljes mértékben osztom a cikkíró úr álláspontját abban a tekintetben, hogy a személyes szabadság mindnyájunk féltett kincse. Nem szabad azonban arról sem megfeledkezni, hogy az állam, mikor egyfelől személyes szabadságunk biztosítása végett törvényes garanciákkal vonja meg az új intézmény kereteit, másfelől egyenesen a személyes szabadságuk féktelen használatában megtévedt fiatalkorúak érdekében lép fel szigorúbb eszközökkel, amelyekkel korántsem sujtani akarja őket, hanem épen személyes szabadságuk megfelelő használatára erősekké nevelni.

Dr. Lulilszky Jenő.

* L. B. Dtár VIII. köt. 211. és 215. sz. hat.

A takarékbetéti üzlet szabályozása.

Már a kereskedelmi törvény életbelépése óta napirenden van a takarékbetéti üzlettel foglalkozó pénzintézetek szabályozásának reformja. Mindezideig azonban a javaslatok, melyek egyebek közt az 1882. és 1885. évi jogászgyűléseken, a kereskedelmi és iparkamarák különböző közgyűlésein elhangzottak, meddők maradtak.

Külföldön már nagyon sok helyt szabályoztatott törvényes intézkedés által a takarékbetétüzlet és a vele szorosan összefüggő betételhelyezés biztonságának kérdése. Mindeme intézkedések Nagy Ferenc talán egy kissé változtatott felosztása alapján[1] két főcsoportra oszthatók. Egyrészük a betétek gyümölcsöző elhelyezésének biztonságára vonatkozik és ez irányban bizonyos korlátokat állít fel. A szabályok második csoportja a betétüzlettel foglalkozó pénzintézetek tevékenységét és üzletvitelét bizonyos ellenőrzésnek veti alá, ami közvetve szintén a betevők biztonságát akarja emelni és revizionális tevékenységet tételez fel.

I. Azok, akik a betételhelyezés módozatait szabályozni kívánják, leginkább a következő szempontokból indulnak ki: a takarékpénztárak tulajdonképen néptakarékok legyenek, melyekben az alsóbb néposztály által elhelyezett tőkék, esetleg kisebb, de állandó jellegű kamatozással teljesen biztos elhelyezést nyerjenek.

a) Vizsgálva a tőkeelhelyezésre vonatkozó szabályokat, tapasztalhatjuk, hogy oly államokban, hol a betéti üzlet régóta szabályozva van, a betétösszegek az állami kölcsönszükséglet kielégítésére használtattak fel, amennyiben az állampapirokban való elhelyezés előnyben részesíttetik. Ezt látjuk Franciaországban és Angliában, ahol a takarékpénztárak tulajdonképen az állam tőkegyűjtő szervei. Ujabban az állampapirok árfolyamának erős hanyatlása következtében ez irányzat a kontinensen egyre erősbödik és sok oldalról hangzik fel ama kívánság, hogy százalékszerűen állapíttassék meg, hogy az egy intézetnél elhelyezett betétek mily hányada fektetendő államadóssági papirokba.

Ily elvileg teljesen helyes intézkedésnek az állami papirok árfolyamára kétségtelen emelő hatása lenne és a betétbiztonság követelményének is teljesen megfelel, azonban meggondolandó abból a szempontból, hogy válságos időkben való tömeges betétvisszavonások alkalmával, mikor a takarékpénztár egyéb alapjai nem elegendők vagy nem tehetők azonnal készpénzzé, a tárcában levő állampapirok nagy mennyiségben való piacra dobása nem járna-e az ország gazdasági életére, valamint az állami hitelre igen káros hatással, miként ezt Franciaországban az 1848 és 1870-es években láthattuk.

b) A takarékbetétek elhelyezésének úgy hazánkban, mint külföldön nagyon elterjedt módja jelzálogkölcsönök folyósítása. Érdekes, hogy a legtöbb külföldi törvényhozásban nem találunk intézkedést, mely kifejezetten meghatározná, hogy e nem likvid és a takarékpénztár immobilizálását gyakran előidéző üzletágban a betétek mily hányada találjon elhelyezést, hanem ezt rendszerint az alapszabályokra bízzák. Igy pl. Poroszországban is csak egyes miniszteri rendeletek[2] adnak erre vonatkozólag útmutatást.

c) A betétek biztonságának egy garanciális eszközéül tartalékalapok képzését szokták tekinteni. Fontos ez különösen nálunk, ahol a magántakarékpénztárak rendszere folytán nyilvános testületek a betétekért nem szavatolnak, mint pl. a német birodalomban. A törvényes határozmányok oly irányban intézkednek, hogy a nyereség egy bizonyos hányada tartalékalap képzésére fordíttassék, mindaddig, míg ez alap a betétállomány egy bizonyos százalékát el nem érte.

Poroszország e kérdést akként szabályozta, hogy az intézeteket kötelezi tartalékalap képzésére az üzemi feleslegből, mindaddig, míg a passzivák 10%-a elérve nincsen,[3] sőt az 1912 dec. 23-iki tv. meghatározza, hogy mennyi fordítható a feleslegekből közhasznú célokra azon idő alatt, mikor még a tartalékalap nincs ily arányban feltöltve. Badenben a tartalékalap a betétállomány 5%-áig töltendő fel[4] és lehetőleg állampapirokba fektetendő.[5]

[1] L. «Közgazdaság» 1900. évi 13. számát.
[2] 1890 május 2-án és 1895 január 27-én kelt rendeletek.
[3] 1880 márc. 19-iki min. rend.
[4] 1880 ápr. 9-iki tv. 15. §.
[5] 1885 okt. 12-iki és 1886 jún. 25-iki min. rend.

Ausztriában[6] és Olaszországban[7] a tartalékalap a betétek 10%-áig emelendő, miközben az alap emelkedésével fokozatosan egyre több juttatható a feleslegből közcélokra.

d) A betételhelyezés biztonságát szolgáló sokféle egyéb javaslat közül kiemelendő az a nálunk is már többször vitatott indítvány,[8] mely a visszleszámitolás mérvének megállapítását és mérlegszerű pontos kimutatását kívánja; mi mindenesetre már abból a szempontból is előnyös lenne, hogy ezáltal az illető intézet pénzügyi helyzetéről tisztább képet nyernénk. Ugyancsak a betéthitelezők érdekét mozdítaná elő az az intézkedés, hogy a takarékpénztárak csak az alaptőke bizonyos többszöröséig[9] fogadhassanak el betéteket, valamint ama javaslat,[10] mely szerint a betéti vagyontömeg csőd esetén is elsősorban a betevőket illesse; általában egyéb hitelezők a betéteket helyettesítő vagyonalkatrészekre végrehajtást nem vezethetnek.

A betéttulajdonosok elsősorban való külön kielégítését javasolta Nagy Ferenc a már fentebb említett tanulmányában, «jogtalanságnak» minősítvén a mai helyzetet, melynél fogva csőd esetén a betevők a hitelezők által még tőkéjükben is károsodnak, «holott a hitelezésre betétjeikkel alapot szolgáltattak». Hisz a többi hitelező rendszerint úgyis oly kereskedelmi szakértelemmel bír, hogy érdekeit akkor is képes megóvni, ha követelése biztosítására csak a társulat egyéb vagyona szolgál, ami a betéttulajdonosokról nem mondható. Mindenesetre megemlítendő, hogy ily szabályozás a takarékpénztár hitelét bizonyos mértékben korlátozná.

II. Általánosságban elismerik, hogy a pénzintézetek ügyvitele külső ellenőrzésre szorúl. Véleményeltérés főleg ama részletkérdésnél észlelhető, hogy e revizió állami vagy autonóm köteléki szervek által eszközöltessék-e.

a) A külföldi törvényhozást nézve, tapasztalhatjuk, hogy oly államokban, ahol a takarékbetétüzlet törvényileg van szabályozva, az ellenőrzés is állami közegek által végeztetik. Igy pl. Angliában[11] és Franciaországban[12] a tv. kimondja, hogy csak ama intézet használhatja a takarékpénztár elnevezést, mely a törvényes intézkedéseknek aláveti magát.

Előnye az állami revíziónak, hogy jól dotált állami közegek a takarékpénztár vezetőségétől függetlenek, másrészt az intézet üzleti titkai jobban megőrizvék; azonban hátránya, hogy e közegek nem bírhatnak szakértelemmel és oly üzleti érzékkel, mint a magánrevizorok és így az ellenőrzés sablonszerűvé válhat.

Ellenőrzési intézkedésnek minősítendő, ha az igazgatók az intézetnél semmi kedvezményben nem részesülhetnek, kölcsönöket ettől csak a felügyelő hatóság jóváhagyásával vehetnek fel. Oroszországban 1896-ban törvényileg lett kimondva, hogy a főkönyvelő ne az igazgatóságnak, hanem a felügyelőbizottságnak legyen alárendelve.

b) Az állami revizió ellenesei inkább az autonom, vagyis a takarékpénztárak által alakított kötelékek ellenőrzését pártfogolják, mely lehet kötelező vagy fakultativ. Előnye a nagyobb szakismeret, míg hátránya, hogy ily revizorok könnyebben befolyásolhatók.

Németországban és Ausztriában már régóta meghonosították a köteléki revíziót (fakultativ), úgyszintén Svájcban, a berni kantonban. Nálunk is alakultak már e célra szervezetek, ú. m. a Magyarországi Pénzintézetek Országos Szövetsége, valamint a szász és a román intézetek kötelékei. Mint követésre méltó intézkedés kiemelendő a szövetkezetek revíziójáról szóló 1903 jún. 10-iki osztrák tv. 8. §-a, melynek értelmében a revizor jelentése a rá következő közgyűlésen teljes szövegében felolvasandó.

Utolsónak hagytam a legtöbb nyugati államban fenálló ama szabályt, mely szerint a takarékpénztárak kötelesek felügyelő hatóságaiknak üzleti eredményeiket, mérlegeiket, részletes kimutatásban benyujtani. Rendkívüli fontosságúnak tartanám, mint már ismételten más helyütt kifejtettem,[13] az áttekinthetőség nö-

[6] 1844. évi regulativum.
[7] 1888 júl. 15-iki tv. és 1897 jan. 21-iki reglement.
[8] 1899 márc. 9-én a Magyar takarékpénztárak központi jelzálogbankja által tartott értekezlet.
[9] Otto Warschauer indítványa (az alaptőke 200%-áig).
[10] 1882. évi jogászgyűlés. Hegedűs László javaslata.
[11] 1863. tv. 5. §.
[12] 1895 júl. 20-iki tv. 13. §-a.
[13] Frage des Bilanzschemas. N. P. Journal 1913 november 9-iki sz. Zwischenbilanzen der Banken. N. P. Journal 1914 március 25-iki sz.

velése céljából évközi kimutatásoknak gyakori és azonos minta szerinti közzétételét.

Fentemlítetteket áttekintve és a betétüzleti viszonyainkat számbavéve, arra a konkluzióra jutunk, hogy törvényi intézkedések hiányának és kivételes, legutóbbi hónapokban is többször előfordult pénzintézeti bukások dacára, takarékpénztári viszonyaink kielégítőknek mondhatók, ami azonban nem jelenti azt, hogy már a jövőre való tekintettel is ne sürgessük gazdasági életünk ez ágának törvényhozási szabályozását. Köztudomású, hogy takarékpénztáraink óriási többsége ellentétben a külföldi nyilvános testületek közhasznú célú intézményeivel, nyerészkedési magánvállalatok, ami csak ismét újabb érv a szabályozás mellett. Különben ez állapotnak a folyománya, hogy nálunk mindinkább elhomályosult ama különbség, mely bankok és takarékpénztárak között üzletágakra, üzleti elvekre (betéthajhászás) vonatkozólag rendszerint fennáll. Hisz a takarékpénztárak tulajdonképeni feladata, mint fentebb említettem, mégis csak az, hogy a kisebb kereskedelmi képzettségű néprétegek tőkéjéből kisebb, de állandó kamatozású, kockázatnélküli befektetéseket eszközöljön, míg a bankok inkább közép- és vezetőosztályaink nagyobb összegű tőkéit vezetik be financirozásaik és tőzsdeüzleteik révén gazdasági életünkbe. Természetesen minden ilyen értelmű szabályozás gazdasági elrendezésünk erőszakos átalakulását idézné elő, ép ezért ajánlatosnak tartanám, hogy a jelenlegi nagyobb intézetek érintetlenül hagyásával törvény mondaná ki, hogy a helységek lakossági számával arányban (a helyi viszonyok számbavehetősége végett) *3000—5000 koronánál kisebb betétösszegeket csak cégükben takarékpénztáraknak nevezett intézetek fogadhatnak el. Bankoknál csak fenti összegeknél magasabb tőkék helyezhetők el akár betétkönyvre, akár folyószámlán.* Ezáltal vélem elérni azt, hogy a kis emberek automatice a takarékpénztárakhoz utaltatnának, ahol betéteik valamivel alacsonyabb kamat mellett teljesen biztos elhelyezést nyernének. *Dr. Havas Béla.*

Jogirodalom.

A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve. II. kötet. Néhai Jancsó György irodalmi hagyatékának felhasználásával írta dr. Meszlény Arthur.

I. Néhai Jancsó György, a kolozsvári egyetem kitünő tanára 1912. év nyarán meghalt, mielőtt utolsó nagy művét, a Pp. rendszeres kézikönyvét befejezhette volna. A mű befejezésére Dr. Meszlény Arthur vállalkozott, aki a Pp. irodalma terén már eddig is kiváló munkásságot fejtett ki. Meszlény néh. Jancsó György irodalmi hagyatékának felhasználásával írta meg a második kötetet, mely a Pp. nagyobb részét öleli fel (194. §-tól végig).

A hátrahagyott kézirat — amint azt az előszóban olvashatjuk — a kötet elejétől a perorvoslatokig terjedt. A perorvoslatok tana, úgyszintén mindaz, ami ezután következik, kizárólag Meszlény munkája. Míg Jancsó az első kötetben a Pp. kommentálására szorítkozott, addig Meszlény monografiaszerűen dolgozott fel egyes kérdéseket és pedig nemcsak abban a részben, melyet önállóan írt meg, hanem a hagyatékként átvett részt is értékes tanulmányokkal szőtte át. Ezek a hosszabb dolgozatok a kézikönyvnek különösen értékes részei.

Magyary a magyar polgári perjogról írt munkájának előszavában rámutat arra, hogy mindenekelőtt tiszta fogalmakra és az egész joganyag teljes áttekintésére van szükségünk, hogy a polgári perjogot jól átértsük. A perjogi fogalmak tisztázására elsősorban a monografiák vannak hivatva. Jogi irodalmunkban a perjogi monografiák nagyon ritkák. Örömmel kell tehát üdvözölnünk Meszlénynek a kifogásokról, a bírói pervezetésről, a bizonyítás terhéről, az ítélet anyagi jogerejéről, a perorvoslatokról, a perújításról írt beható fejtegetéseit, hogy csak a legfontosabbakat és terjedelmesebbeket említsem. Meszlény tüzetesen ismerteti a Pp. alapvető fogalmának elméletét, a hazai és külföldi perjogi irodalomnak a legfontosabb kérdésekre vonatkozó állásfoglalását, de nem hanyagolja el a gyakorlati szempontból fontos kérdések ismertetését és megoldását sem.

II. A Pp. egyik legnehezebb problémájának, a bíróság pervezető tevékenységének határvonalait szerző nagyon helyesen vonja meg. Helyesen mutat rá arra, hogy a Pp. megadja a bírónak azt a hatalmat és szabad mozgást, melyre a helyes pervezetés végett szüksége van, de távol áll attól, hogy akár a felek rendelkező jogát, akár a tárgyalási elvet veszélyeztetni vagy csonkítani akarná. Különösen értékes szerzőnek álláspontja, hogy a helyes pervezetéssel vele jár a bírónak az a kötelessége, hogy «*a fél esetleg téves jogi felfogását helyreigazítsa, neki a jogi helyzetbe bepillantást adjon, magatartása, jogi következményei tárgyában őt felvilágosítsa*». Más alkalommal én is rámutattam annak a szükségességére, hogy a bírák, szakítva az eddigi gyakorlattal, *ne titkolják álláspontjukat.* A pervezetés egyik elemi előfeltétele, hogy a peres felek tudják, hogy a bíró mit akar, mily irányú bizonyítást tart szükségesnek.

A pervezetés legnehezebb határkérdései közé tartozik, mikor rendelhet el a bíróság a Pp. 288. §-a alapján *hivatalból* tanukihallgatást. Nézetem szerint ennél a kérdésnél ütközik össze legerősebben a tárgyalási és nyomozási elv.

Meszlény helyesen mutat rá arra, hogy a tanukihallgatásnak hivatalból való elrendelése nem válhatik nyomozássá. Ha a *per adataiból* nem tünik ki, hogy a döntő ténykörülményről tudomással bíró tanúk vannak, ez iránt a bíró kutatásokat *nem végezhet.* Meszlény ezen álláspontja megegyezik a Pp. indokolásával és az eddig megjelent perjogi munkák túlnyomó részének álláspontjával. Kétségtelen, hogy nehéz megvonni a határt, ameddig a bíró a tanúkihallgatásnak hivatalból való elrendelése kérdésében elmehet, mert a nyomozási és tárgyalási elvnek határvonalai a Pp.-ban elmosódottak.

Csak példaképen vetem fel azt a kérdést, elrendelheti-e a bíró valamely tanúnak hivatalból való kihallgatását, *ha ez ellen mindkét peres fél tiltakozik* és köteles-e a már hivatalból elrendelt bizonyítást megszüntetni, ha a peres felek ezt közösen kérik? A kérdést így tudtommal nálunk még nem vetették fel eddig,[1] pedig kétségteien, hogy fel fog merülni. Vannak tanúk — sajnos, nem kis számban — akiknek vallomásától mindkét peres fél egyformán fél, vannak tanúk, akiknek kihallgatása nagy nehézségekbe ütközik (pl. külföldön tartózkodnak). Jogában áll-e a bírónak mindkét fél tiltakozása ellenére ily esetekben a tanú kihallgatását elrendelni? Az indokolás szavai amellett szólnak, hogy a bíró a peres felek tiltakozását nem köteles figyelembe venni. Az indokolás szerint: «megtörténik pl., hogy a *felek* vonakodnak a szerződést előttemező tanúk kihallgatását kérni a szerződéskötés körülményeire s e legközvetlenebb bizonyíték helyett az esküt erőszakolják». Az indokolásnak ez a példája ellentétben áll azzal a kijelentésével, hogy a bíróságnak joga *nem válhatik nyomozássá.* Ha a bíróság a peres felek tiltakozása dacára hallgathat ki tanúkat, akkor ezt másnak, mint nyomozásnak minősíteni nem lehet. További példaképen említem fel, hogy a Pp. 288. §-a alapján a bíróság *hivatalból* elrendelheti oly tanúk kihallgatását, akiknek létezéséről nem a felek perbeli előadásaiból, hanem bármely «*bizonyításfelvétel eredményéből*» nyer tudomást. Ha tehát a bíró a perben kihallgatott tanú vallomásából azt a meggyőződést meríti, hogy *a tanú által megnevezett tanúk* kihallgatása «a tényállás felderítésére vagy a ténykörülmények bizonyítására szolgálhat», akkor az ilyen tanúknak kihallgatását is hivatalból — esetleg mind a két fél tiltakozása ellenére — elrendelheti.

A törvénynek ilyen magyarázata a tárgyalási elvnek úgyszólván teljes elejtését és a nyomozási elvnek túlsúlyát jelentené. A törvény szövege azonban megengedi Meszlény magyarázatát, hogy a Pp. megadja a bírónak azt a hatalmat és szabad mozgást, melyre a helyes pervezetés végett szüksége van, de távol áll attól, hogy akár a felek rendelkező jogát, akár a tárgyalási elvet veszélyeztetni vagy csonkítani akarná. Legalább az egyik peres fél szívesen belc fog nyugodni a tanúkihallgatásnak hivatalból való elrendelésébe, ha valami előnyt remél belőle. Ha egyik félnek sem áll érdekében és erről a bíró egyik felet sem tudja meggyőzni, akkor a helyes pervezetés sem teszi azt szükségessé.

[1] Az osztrák perrend 183. §. szerint a bíróság hivatalból elrendelheti tanúk kihallgatását, de csakis azon esetben, ha a peres felek az ellen nem tiltakoznak («Diese Verfügungen können jedoch in Ansehung von Urkunden und Zeugen nicht getroffen werden, *wenn sich beide Parteien dagegen* erklären.») Code de procedure 295. §. Le tribunal pourra, dans les cas ou il le croira nécessaire, ordonner que l'un des juges se transportera sur les lieux; mais il ne pourra l'ordonner dans les matiéres où il n'échoit qu'un simple rapport p'experts, *s'il n'en est requis par l'une ou par l'autre des parties.*

Sok ezer eset közül alig fordulhat elő egy-egy eset, hogy a bíró jobban tudja megítélni, mint *mindkét* peres fél, van-e szükség valamely tanú kihallgatására.

A tanúkihallgatásnak hivatalból való elrendelése kérdésében Meszlény felveti azt a kérdést, kötelezheti-e a bíró hivatalból a bizonyító fél *ellenfelét*, hogy *megnevezze* azt a tanút, aki a bizonyító fél számára van hivatva bizonyítékot szolgáltatni? Meszlény a kérdésre a 288. §. alapján igenlő választ ad. Ez a §. kifejezetten feljogosítja a bírót, hogy *bármelyik* felet felhívhassa a tanú megnevezésére és mérlegelje, ha a fél a meghagyásnak «elegendő ok nélkül» meg nem felel. Az ellenfél azonban csak a tanú megnevezésére kötelezhető, nem köteles a tanú nevét vagy lakását *nyomozni*.

III. Igen érdekesen fejti ki Meszlény, hogy az officiozitás elvének nagyobb térfoglalása a Pp.-ban a bizonyítási teher jogi jelentőségét háttérbe szorítja. Nézetem szerint azonban Meszlény messzire megy, midőn azt állítja, hogy az officiozitás körében a bíró *csak akkor állapithatja meg, hogy valamely tényállitás nincs bizonyitva.* ha mindazokat az eszközöket kimerítette, amelyeknek alkalmazásától az ügy adatai szerint eredmény várható volt. Ez azt jelentené, hogy a bíró *köteles* a bizonyítást hivatalból elrendelni és foganatosítani a per szempontjából relevans minden egyes tényállításra, akár kérte azt a bizonyító fél, akár nem. A Pp. pedig csak *megengedi* a bírónak, hogy a bizonyítást hivatalból a felek kérelme nélkül is elrendelje, vagy kiegészítse anélkül, hogy ezt kötelességévé tenné. A Pp. 225. §-a megszabja, hogy a bíróság meddig *köteles* elmenni a tényállás kiderítésének kérdésében. A bíró túllépheti ezt a határt és elmehet addig a határig, ahol már a bizonyítás nyomozássá válnék, de ez mégis csak kivétel, még pedig nézetem szerint igen ritka kivétel kell hogy legyen.

Cikkem kereteit meghaladná, ha ennek a kérdésnek további részleteibe belemélyednék és azt kutatnám, hogy a Pp. alapján a bírói gyakorlat hol állítsa fel a határvonalat, amelyen túl a bírónak a hivatalból való bizonyításelrendelés terén nem szabad mennie.

Nézetem szerint ez a kérdés eddig még kellően tisztázva nincsen.

Magyary szerint a nyomozás elve azt jelenti, hogy «a bíróság a jogvédelmi tényeket hivatalból saját kezdeményezésére, vagyis a felek akarata nélkül, esetleg *annak ellenére* jelöli ki».[2]

Ezek előrebocsátása után Magyary megállapítja, hogy «a tárgyalás elvén alapuló bizonyítási rendszert, mint szabályt, erősen áthatja a nyomozás elvén alapuló bizonyítás»[3] és a *nyomozás* elvén alapuló bizonyítás keretében sorolja fel a bíróságnak ama jogát, hogy a bíróság hivatalból rendelhet el tanúbizonyítást, tehát Meszlénnyel ellentétes eredményhez jut, ki — amint fentebb idéztem — hangsúlyozza, hogy a tanúkihallgatásnak hivatalból való elrendelése *nem válhatik nyomozássá.*

A nyomozási és tárgyalási elv határvonalait Magyary és Meszlény különbözőképen vonják meg, amire a Pp. szavai a lehetőséget megadják. A bírói gyakorlatnak és a jogi irodalomnak feladata lesz ezt a határkérdést elintézni.

IV. Különös gonddal dolgozta fel Meszlény az ítélet anyagi jogerejének kérdését. Ezen fejtegetéseiben is szerző ép oly súlyt fektet a kérdés elméletének tüzetes ismertetésére, mint az e téren felmerülő gyakorlati kérdések megoldására, nevezetesen kiterjed-e az ítélet anyagi jogereje a beszámítási kifogás formájában érvényesített követelésre? A közbenszóló ítélet jogerőre képes-e? Az ítélet indokai jogerőre emelkednek-e? stb. Szerző által tárgyalt kontroverziák sorozatából kiemelem azt a kérdést, kihat-e az ítélet jogereje azokra a személyekre, akik a perfüggőség beállta után a felek jogutódává váltak singularis successio révén. Kovács Marcel[4] szerint az ítélet anyagi jogereje kihat ily esetben a singularis jogutódra, ha a per folyamatban létéről tudomással bírt, sőt szerinte elég a singularis jogutód gondatlansága is. Meszlény helyesen fejti ki, hogy egyes speciális eseteket kivéve (Végreh. törv. 137. §. 1908 : LVII. tc. 5. §. stb.) *a singularis jogutódra nem hat ki az ítélet anyagi jogereje,* akár tudomással bírt a per folyamatban létéről, akár nem.

[2] Magyary: Magyar Polgári Perjog 307. lap.
[3] Magyary: Magyar Polgári Perjog 536. lap.
[4] A Polgári Perjog magyarázata II. k. 516. XXIV.

V. Meszlény — amint a kézikönyv előszavában bejelenti — külön is közzé szándékozik tenni a kifogásokról, a bírói pervezetésről, a bizonyítás terhéről, az ítélet anyagi jogerejéről tárgyazó fejtegetéseit, mint önálló monografikus dolgozatokat. Nagy nyereség volna perjogi irodalmunkra nézve, ka Meszlény a Pp. kérdéseinek monografiaszerű feldolgozását folytatná.

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az igazságügyi bizottságnak** a visszaható erő kérdésében hozott határozata mint a legtöbb kompromisszum a tudományra kompromittáló, amely ismeretlen erőknek a kulturvívmányok elleni hadjáratában máris súlyos vereséget szenvedett. Valóságos Kolombustojásszerű megoldása a határozat annak a problémának, hogy a kecske se lakjék jól és a káposzta se maradjon meg. Mert a szállítási visszaéléseket a fennálló törvény szerint (Btk. 99. §.) is a legtöbb esetben tíz évig terjedő szabadságvesztés-büntetéssel büntette a bíróság, de az elvi álláspontot már az a kasztrált visszahatás is feladja, amelyet a bizottsági határozat elfogadott. A törvényhozás kimondhatja, hogy a holnapután tegnapelőtt — mert lényegében ezt jelenti a materiális visszaható erő —, de aztán ne csodálkozzunk, ha a tudomány a saját hatalmával viszont azt proklamálja, hogy a XX-ik század a XVII-ik. Annyi bizonyos, hogy gyorsabban még Wells fantasztikus időgépével sem lehet hátrafelé jutni, mint a mily gyorsan a bizottsági határozat az emberiség kulturtörténetében hátralapozott.

Megelégedéssel állapitjuk meg, hogy ezt a miniszterelnök úr is elismerte beszédében, amelynek alaphangja az államférfiúi aggodalom volt szemben a parlamentnek valóságos és müszenvedélyszülte tömeghangulatával. De ha a kormány is csak invita Minerva járult hozzá a határozathoz, akkor joggal kérdhetjük: érdemes-e a néhány évi büntetéstöbbletért, amely az uj törvény szerint kiszabható, azt az elvet feladni, amely az emberi szabadságjogok egyik biztositéka? A megnyilatkozott képviselőházi hangulat csekély reményt kelt bennünk a bizottsági határozat elvetésére, de talán a főrendiháznak higgadtabb, megfontoltabb, a jogfejlődés egyetemes nézőpontjait inkább szemmel tartó ítélete, amelynek hozatalában legfelsőbb bíróságaink vezetői is részt-vesznek, fel fogja menteni a magyar törvényhozást attól, hogy a kulturnemzetek körében reá, mint exemplum odiosum-ra hivatkozhassanak.

— **Dr. Wlassics Gyula** a közigazgatási bíróság elnöke tegnap töltötte be államszolgálatának negyvenedik évfordulóját. A közigazgatási bíróság és a jogász-világ előkészületeket tett, hogy ezt a napot, amely fényes államférfiúi és jogászi pálya korszakos évfordulója, méltóan ünnepelje meg. Azonban Wlassics kívánságára szándékuktól elállottak.

Mi Wlassics Gyulában, lapunknak is illusztris munkatársában, elsősorban nem a hivatalnokot tiszteljük ugyan, hanem a tudománynak érdemekben gazdag művelőjét, a világos és ötletes gondolkodót, a progressziv jogi irány nemes jellemü bajnokát, mégis örömmel ragadjuk meg ezt az alkalmat is, hogy őszinte vonzalmunkat kifejezzük.

— **Kovács Marcel** április hó 29-én befejezte a Pp.-t ismertető előadás ciklusát az ügyvédi körben. Közel négy hónapon keresztül hetenkint kétszer nagyszámú hallgatóság gyült össze a budapesti ügyvédi kamara dísztermében, hogy meghallgassák a Pp. kitünő kommentátorának nagyérdekü előadásait. Egészen szokatlan jelenség, hogy törvényt ismertető előadás négy hónapon keresztül le tudja kötni a bírói és ügyvédi kar ily nagy mérvü érdeklődését. E szokatlan jelenségből azonban a jövőre nézve értékes tanulságot vonhatunk le. A bírói és ügyvédi továbbképzésre és ennek keretében az új törvények rendszeres ismertetésére égetően szükség van. Kitünő előadók a jövőben is

mindig hálás hallgatóságot fognak maguk köré gyüjteni. A világháború, sajnos, megakasztotta a bírói egyesületnek és ügyvédi körnek a továbbképzés terén szépen megindult közös akcióját. A háború befejezése után fokozott erővel kell, hogy folytassák munkájukat.

— **Dr. Angyal Pálnak** A magyar büntetőjog tankönyve című művéből a második kötet második része is megjelent és ezzel az egész — 1432 oldalra terjedő — munka is befejezést nyert volna, ha a szerző nem igérne egy pótkötetet, amelyben a büntetőjogi törvényhozásnak «dicséretes és eléggé nem méltányolható buzgalommal az égető szükségleteket kielégítő» újabb termése kerül feldolgozásra. Valóban bármily szorgalmas a szerző s bármily fejlett is nyomdaiparunk, megérthető, hogy a törvényhozásnak újabb ütemével alig bír lépést tartani. Nem e röpke sorok hivatása, hogy Angyal nagyszabású könyvének tudományos értékét méltassa, de azt az észrevételt mégsem fojthatjuk el, hogy épen terjedelménél fogva, amely a pótkötettel együtt a 2000 oldalt bizonyára meg fogja közelíteni, alig felelhet meg szerzője «főtörekvésének», «hogy a kezdőket a büntetőjogba bevezesse». A dogmatika részletkérdéseinek elaprózása, a bírói gyakorlat feldolgozására irányuló igyekezet megfosztja a kezdőt a lehetőségtől, hogy a büntetőjog alaptételeinek jelentőségét megértse, hogy Fausttal szólva áttekintse «wie alles sich zum Ganzen webt, eins in dem andern wirkt und lebt». Tankönyv, kézikönyv és kommentár egyesítése megoldhatatlan feladat elé állítja az írót, s ha mégis megoldja, ennek csak a tanuló látja kárát. Mert ha minden jogi disciplinában 2000 oldalas tankönyvet adunk a tanuló kezébe, akkor pl. a vegyes szigorlaton — a pénzügyi jogot külön nem is számítva — csekély 10,000 oldallal kell megküzdenie. Hogy az emlékezőtehetségnek ily arányú fejlesztése a fogalmak világos megértésének és az ítélőtehetség fejlődésének hátrányára szolgál, azt talán nem kell bizonyítanunk. Ép ily kevéssé győzött meg bennünket Angyalnak az *ordo legalis* mellett felhozott az az egyébként nem új érve, hogy megkönnyíti «a törvénykönyvben való eligazodási képességet». Mi a tanítástól és a tankönyvtől többet várunk annál, hogy pusztán idegenvezető legyen a törvény birodalmában, aki topografiai szolgálatot teljesít. Mindezzel természetesen mitsem óhajtunk levonni Angyal könyvének érdemeiből, amelynek méltatását külön alkalomra tartjuk fenn. *V. R.*

— **A háború befolyása a szerződések teljesítésére.** A budapesti kir. törvényszék április hó 22. napján 16. P. 30747/1915. szám alatt kelt ítéletében foglalt — tudomásunk szerint először — állást abban a kérdésben, mily befolyást gyakorol a háború a szállítási szerződések teljesítésére. A felperes a szóban levő esetben az alperestől a háború kitörése előtt zsákokat vásárolt. Az alperes a háború kitörése után a zsákok szállítását megtagadta és csak magasabb áron volt hajlandó szállítani. A felperes kártérítési keresetét a törvényszék a következő indokolással utasította el:

«A kir. törvényszék szakértők meghallgatása nélkül is megállapíthatónak találta azt, hogy az ügylet megkötése után beállott előreláthatatlan és elháríthatatlan esemény, a háború folytán, az alperes, akiről a kereskedelmi forgalomban általában szokásos eljárásra való tekintettel az vélelmezendő, hogy nem készletben lévő használt zsákokat adott el felperesnek, hanem olyan zsákokat, amelyeket neki magának is másoktól kellett beszereznie, az árúnak eme beszerzését csak olyan magas áron eszközölhette, amely mellett a szerződés teljesítése reá nézve csakis aránytalan és az ügyletkötéskor emberileg előre nem látható áldozatok árán volt lehetséges. A kereskedelmi eladás fent említett természetére való tekintettel felperest terhelte a bizonyítás arra nézve, hogy alperesnél a zsákok készletben voltak és így azokat beszereznie nem volt szükséges. Azonban azt, hogy alperesnek 1914. évi julius hó 23-tól, augusztus hó végéig oly zsák- készletei lettek volna, amelyekből a szerződést teljesíthette volna, felperes nem is állította és csak azt a közönbös körülményt kivánta bizonyítani, hogy 1914 szeptember hó 18-án alperes a Wiener Börsen-courierban zsákokat eladásra kínált. A teljesítés vétlen lehetetlenülése, amelynek figyelembevételével a jelen per eldöntendő, mint jogi fogalom nem szükségkép azonos a fizikai lehetetlenüléssel. A jog a gazdasági élet szabályozója és ezért a teljesítés olyan fokú megnehezülése, amely a gazdasági áldozat nagysága révén az adósra a gazdasági élet felfogása szerint fel nem róhatónak, tehát gazdaságilag lehetetlenültnek mutatkozik, jogilag közönbösnek nem tekinthető. Ez alapon áll a bírói gyakorlat már az erőhatalom fogalmánál is, amennyiben nem csak azt az eseményt tekinti erőhatalomnak, amelynek következményeit egyáltalában nem lehet emberi erővel és gondossággal elhárítani, hanem az oly eseményt is, melynek következményei elhárítására nem elégséges a gondosság, erőfeszítés és költekezés ama legnagyobb mértéke sem, mely az eset körülményeihez a közfelfogás szerint helyes arányban van. Ha tehát az áldozat aránytalansága már az erőhatalom fogalmának megállapítására is elégséges, annál inkább elégnek tekintendő az a vétlen lehetetlenülésnél. A peres kérdés eldöntésénél az áldozat aránytalansága kérdésének vizsgálatánál viszont a kir. törvényszék nem tekinthette a peres felek közötti ügyletet elszigetelten, hanem arra való tekintettel, hogy az ily üzletággal foglalkozó alperes üzletében természetszerűleg nagy számmal szerepelnek a hasonló kötések, melyeknek jogi sorsa elvileg csak egységes lehet, — a kir. törvényszék a vitás ügyletet abban a helyzetben vizsgálta, amelyet az a gazdasági élet összefüggő láncolatában elfoglal. Ez alapon pedig meg kellett állapítani azt, hogy az e nemű kötések teljesítése alperesre csak olyan aránytalan áldozat árán lehetséges, amely mellett való teljesítés alperesre rá nem róható, illetve amely előreláthatatlan és elháríthatatlan esemény által okoztatván, az ügyletkötés alkalmával elvállalt rendes kereskedelmi kockázat körébe nem vonható.

Ennélfogva a kir. törvényszék a teljesítést gazdaságilag lehetetlenültnek tekintette.

E lehetetlenülés alperes hibáján kívül következett be és így neki fel nem róható. Ennek jogi következménye pedig az, hogy felperes alperestől kártérítést, illetve a háború alatt előállott árkülönbözetet nem követelhet.

A jelen esetben *az a kérdés, hogy alperes tartozik-e gazdagodást, vagy surrogatumot kiadni, avagy a háború előtt felmerült áremelkedést megtéríteni, fel nem merült és így annak eldöntésével foglalkozni nem kellett.*»

Mint figyelemreméltó körülményt megemlítjük, hogy felperes keresetét február hó 9-én adta be, az ítéletet pedig a törvényszék április hó 12-én hirdette ki, a pernek elsőfokú letárgyalása tehát mindössze két és fél hónapig tartott.

— **Redukált fizetésű alkalmazottnak a felmondási időre az eredeti fizetés jár.** Ismeretes, hogy a háború kitörése után nagyon sok cég megtartotta ugyan alkalmazottait, de fizetésüket redukálta. Az alkalmazottak belenyugodtak a kényszerhelyzet hatása alatt a redukcióba, ami a legtöbb esetben még jóindulatot, szociális belátást is jelentett a főnök részéről. De az alkalmazottak helyzetének kiaknázása sem ismeretlen jelenség. Megesett, hogy a főnök előbb redukálta az alkalmazott fizetését és azután elbocsátotta. A «Magántiszviselők Lapja» megemlékezik egy bírósági döntésről, — számot nem közöl a lap — amely az alkalmazottnak az eredeti fizetést ítélte meg a felmondási időre, mondván, hogy a redukció csak ideiglenes megállapodás, amely felmondás esetére nem kötelezi az alkalmazottat; neki tehát az egész régi fizetése jár.

Az ilyen eljárás, amely a fizetés leszállítása után a felmondáshoz nyul, legtöbbször tudatos kihasználása a háború teremtette kényszerhelyzetnek és így a bíróság döntése helyeselhető még olyankor is, ha a redukció ideiglenességét az alkalmazottnak nem is sikerülne bizonyítani. *B.*

— **A «Jogvédő Egyesület Vagyontalanok Részére»** április hó 25-én tartotta meg tizennyolcadik rendes évi közgyűlését *dr. Pap József* elnöklete alatt. Az egyesületnek ezidőszerint öt irodája van, az elintézett ügyek száma a lefolyt évben a tízezret jóval meghaladta. Az évi jelentés reámutat arra, hogy az egyesület a háború első napjától fogva mily szolgálatokat tett a hadbavonultak itthonmaradt családjainak. Eme szegény, kivált kezdetben, minden támasz nélkül maradt családok százai köszönhetik az egyesület működésének, hogy télvíz idején megmaradhattak otthonukban és nem kerültek az utcára. A budapesti központi kir. járásbíróságnál lakbér-ügyekben nagyon méltányos gyakorlat fejlődött ki, amiben viszont része van az egyesület eredményes közreműködésének. Az igazságügyminisztériumban tartott ankéten, amely a hatodik moratórium-rendeletbe foglalandó lakbérleti intézkedéseket tárgyalta, az egyesület főügyésze, aki ez ügyben már előzőleg két ízben felterjesztést intézett a

minisztériumhoz a háború folyamán szerzett tapasztalatairól, résztvett s közreműködött abban, hogy a hatodik moratóriumrendeletnek a hadbavonultak lakbérleti ügyeire vonatkozó rendelkezései az egyesület által propagált irányban nyerjenek kielégítő megoldást. A jelentés ezután reámutat arra, hogy a főváros területén működő hatóságok és társadalmi egyesületek egyaránt bizalommal fordultak hozzá. Különösen áll ez a Városi Népsegítő Irodáról, melynek helyisége a háború tartamára az egyesület központi irodájának helyiségével közös. Ez a körülmény a két rokoncélú szerv között bizonyos fokú összefüggést és együttműködést fejlesztett ki, ami főleg abban nyilvánult, hogy a népsegítő iroda a nála előforduló peres természetű ügyeket elintézés végett az egyesülethez küldi át. Még teljesebbé tette ezt az együttműködést az a körülmény, hogy az egyesület főügyésze naponként működik a népsegítő irodában is, melynek érdekében a bíróságoknál és közhatóságoknál is eljár. Ezenfelül a Jogvédő Egyesület közvetlenül is kivette részét a «Városi Népsegítő Iroda» működéséből, ahol a hadbavonultak hátramaradottjai ezrével jelentkeztek jogi tanácsért és jogvédelemért. A népsegítő irodában az egyesület állandó inspekciót rendezett be s az egyesület által ott elintézett ügyek száma a háború kezdete óta meghaladja a háromezret.

— **Aggkor, mint rendkívüli nyomatékú enyhítő körülmény.** *Kúria:* A vádlottat — a terhére megállapított gondatlan hamis eskű miatt — a Btk. 92. §-ának alkalmazásával 100 K pénzbüntetésre ítéli. *Indokok:* Alapos a védő panaszának a Bp. 385. §. 3. pontjára fektetett része, mert a vádlott nyolcvanöt éves aggkorában fenforgó enyhítő körülmény annyira nyomatékos, hogy annálfogva a cselekményre a törvényben meghatározott fogházbüntetés alkalmazása túlszigorú lenne. (1915. B. 140.)

— **Közcélra adományozott pénz elsikkasztása** miatt hat hónapi börtönbüntetést szabott ki a Kúria egy esetben, midőn az ötkorona összegű adományt a községi kisbíró vette kézhez és ebből az összegből három koronát jogtalanul a saját céljaira fordított, a gyűjtőívnek illető tételét pedig olykép hamisította meg, hogy az «5» számjegyet «2»-re igazította. (B. III. 1500/1915.) Reméljük, hogy az arra hivatott hatóságok ugyanily szigort fognak tanusítani a közjótékonyságnak azon martalócaival szemben is, akik hasonlíthatatlanul nagyobb arányban és vakmerőbben zsákmányolják ki a társadalom áldozatkészségét.

KÜLFÖLD.

— **Az osztrák ügyvédek** szabad lakhelyváltoztatáshoz való jogát — mint már említettük — kormányrendelettel korlátozták a háború okozta rendkívüli állapotok hatása alatt. Galiciának hadszíntért képező területein székelő ügyvédi kamarák most emlékiratot intéztek az igazságügyminiszterhez, melyben a korlátozó rendelet hatályon kívül helyezését kérik. A felterjesztésben különösen az ügyvédi autonomiának megbontását sérelmezik, tekintve, hogy a jelen jogállapot szerint már nem az ügyvédi kamara, hanem közigazgatási hatóság kezében van a jog afölött határozni, hogy az ügyvédség sorába ki vehető fel. Felhozzák végül a panaszos kamarák, hogy nincs mitől tartani, ha Bécsbe még 70—80 új ügyvéd telepszik le, hisz az osztrák fővárosnak mindössze 1500 ügyvédje van, holott Budapesten félannyi lakósság mellett 2000 ügyvéd lakik. Bármennyire is méltányoljuk a kamarák panaszának jogosságát, a budapesti viszonyokra való hivatkozás kevéssé meggyőző indok; a kereslet 2000-nél jóval kevesebb ügyvéd munkájával is fedezhető volna. *A.*

— **Vétlen baleset fogalma alá vonható-e a katonai szolgálat teljesítésére való behívás?** Ennek a kérdésnek a kereskedelmi törvény szempontjából való megoldása foglalkoztatta már több ízben a német bíróságokat. A «Recht und Wirtschaft» című lap utolsó (4) számában a vonatkozó joggyakorlat összeállítását közli, melyből az egyes német bíróságoknak a kérdéshez való teljesen különböző állásfoglalása tűnik ki. A jogvita rendszerint akörül forgott, vajjon a kereskedelmi alkalmazott, akit hadiszolgálatra behívtak, olybá tekintendő-e, mint a ki állását vétlen baleset következtében veszíti el és így a 6 heti felmondási időre járó fizetésre igényt tarthat-e? Kétségtelenül hazafias, de kevéssé szociális érzéssel dönti el a kérdést a drezdai főtörvényszék, amely szerint a vétlen baleset fenforgásának megállapításánál mindig az általános felfogásból kell kiindulni, amely pedig a haza védelmére való igénybevételt semmi esetre sem tekinti szerencsétlenségnek, hanem inkább a férfi legmagasztosabb és legfontosabb kötelessége teljesítésének. A honvédelem erkölcsi értéke mellett az ezzel járó gazdasági károk számba sem jöhetnek. Közelebb áll az élethez a drezdai kereskedelmi bíróság határozata, amely igényt ad a felmondási időre járó fizetéshez. A háború és a vele járó következmények — mondja ezen bíróság határozata — az egyént rendes életmódjából teljességgel kizökkentik; a katonai szolgálatra való bevonulás az alkalmazottat mindenesetre hosszabb időre vonja el kenyérkereső foglalkozásától, mint az valamely betegség esetére történnék. A rendes fegyvergyakorlatra való bevonulással nem tekinthető azonosnak a háborús katonai szolgálat. Bár ha a háború maga szerencsétlenségnek még nem is tekinthető, gazdasági szempontból az alkalmazottra, az mégis a baleset előidézte kedvezőtlen anyagi körülményekhez hasonló hatással járhat. A K. T. (63. §.) kivételes rendelkezéseinek ily esetre való alkalmazását tehát a méltányosság követeli. Közvetítő álláspontot foglal el a kölni törvényszék. Ez utóbbi szerint a kérdést általánosságban megoldani nem lehet, hanem csupán az adott eset konkrét körülményeinek figyelembevételével. A gazdasági szempont mindenesetre az irányadó, azonban míg a fizetés elmaradása a nem családos embernél különös jelentőséggel — katonai szolgálat esetére — nem jár, addig teljesen más lesz a helyzet oly egyénnél, akinek az otthon maradottakról kell gondoskodnia. A behívást tehát ily alkalmazottaknál joggal lehet a vétlen baleset fogalma alá vonni, amely pedig a 6 heti fizetéshez ad igényt. *A.*

Német és tót nyelvet beszélő fiatal ügyvéd irodavezetői vagy közjegyzőhelyettesi állást keres. Cime a kiadóhivatalban.
15372

A Franklin-Társulat kiadásában május hó folyamán megjelenik:

A végrehajtási eljárás új zsebkönyve.

Írta: **Dr. BORSODI MIKLÓS**

királyi járásbíró, a budapesti központi királyi járásbíróság végrehajtási osztályának bírája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva, az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a bírói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (bírói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 19. szám. Budapest, 1915 május 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Fodor Ármin* kir. kúriai bíró: Az új háborús eljárási rendeletek. — *Dr. Borsos Endre* budapesti kir. törvényszéki bíró: Megjegyzések a pertől való elállásra. — *Dr. Virágh Gyula* budapesti ügyvéd: A külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon. — *Dr. Ambrózy Gyula* miniszteri fogalmazó: Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának? — *Dr. Frigyes Béla* budapesti ügyvéd: A háború előtt kötött, a hitelezőre terhes szerződésekről. — *Dr. Kartschoche Alajos* budapesti kir. büntető törvényszéki jegyző: A hivatali büntettek a hadi szállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat szerint. — *Dr. Tóth István* beregilosvai ügyvéd: «Magánokiratok» a Pp.-ban. — A polgári törvénykönyv törvényjavaslata. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár.

Az új háborús eljárási rendeletek.

A folyó évi április havának első napján új anyagi moratóriumi rendelet — most már a hatodik — lépett életbe. Részben ez a körülmény, részben a változott viszonyok és az eddigi háborús eljárási rendeletek gyakorlati alkalmazásában tapasztalt hiányok ezeknek az eljárási rendeleteknek módosítását is szükségessé tették. Két ily háborús eljárási rendeletünk van. Az első a minisztériumnak a háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges intézkedések megállapításáról szóló rendelete, amely a katonai szolgálatot teljesítő és azokkal egy tekintet alá eső személyeknek védelmét a bírói eljárások terén szolgálja. A második ily rendelet a moratórium következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályokat tartalmazza, amely szabályok megállapítására az anyagi moratóriumi rendelet 38. §-a az igazságügyminisztert felhatalmazta. A következőkben e két rendeletnek az előbbi hasonló tárgyú rendeletektől eltérő fontosabb rendelkezéseit akarom ismertetni.

I. A minisztériumnak a háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásokban szükséges rendkívüli intézkedések megállapításáról szóló 1380/1915. M. E. számú rendelete elsősorban fentartván az előbbi rendeletnek a katonai személyek védelmét célzó, az eljárás felfüggesztésére vonatkozó szabályait, e szabályok alól kiveszi nemcsak azt az esetet, amikor a hadbavonult az eljárás folytatását kéri, hanem a lakbérfelmondási ügyeket is (1. §. első bekezdése és 2. §. első bekezdése). A végrehajtási eljárás felfüggesztésének szabálya alól is kiveszi a rendelet a bérelt lakás, más helyiség vagy terület átadására vagy visszabocsátására irányuló végrehajtásokat (9. §. utolsó bekezdése). Ezekről az ügyekről alább részletesen kívánok szólni.

Az eddigi rendelet minden felfüggesztett eljárásra vonatkozólag megengedte, hogy a bíróság az eljárás felfüggesztését megszüntethesse, ha a rendeletben meghatározott okok ezt szükségessé teszik. Ez a rendelkezés azonban hiányosnak mutatkozott. Minthogy a felfüggesztésnek az ellenfél által kért megszüntetése tárgyában határozathozatal előtt a feleket írásban vagy szóval meg kell hallgatni, kérdésessé vált, mikép történjék a hadbavonultaknak ez a meghallgatása. Az új rendelet 5. §-a kimondja, hogy abban az esetben, ha a kézbesítést a katonai személy vagy meghatalmazottja részére a bíróság székhelyén nem lehet teljesíteni, részére hirdetményi kézbesítés mellőzésével ügygondnokot kell kinevezni, aki azután a katonai személyt magában a perben is képviseli. A felfüggesztés megszüntetésére vonatkozólag egyebekben is kiegészíti az új rendelet az előbbi rendeletnek rendelkezéseit, úgy hogy ez az új szabályozás most már előreláthatólag a gyakorlat igényeit ki fogja elégíteni.

Sok panaszra adott okot az eddigi gyakorlat a katonai személyek elleni lakbérfelmondási és lakkiürítési ügyekben. Egyrészről a gyakorlatban vitássá vált, vajjon a lakbérfelmondás és a lakás átadására vagy átvételére vonatkozó felhívás iránti eljárás olyan eljárás-e, amelyet a katonai személlyel szemben fel kell függeszteni. Másrészről a bérbeadó még abban az esetben is, ha az ily bírói felmondás vagy felhívás érvényesnek ismertetett el, nem érvényesíthette ez alapon jogait, mert a felmondás és felhívás végrehajtása nem volt keresztülvihető. A katonai személyek részéről is merültek fel sérelmek, mert a felmondást vagy felhívást egyes esetekben részükre oly személyek kezéhez kézbesítették, akiknek nem volt joguk, hogy azután nevükben kifogással éljenek és őket a perben képviseljék. Miután a hatodik anyagi moratóriumi rendelet most már a méltányosság és a célszerűség követelményeinek figyelembevételével megoldotta azt a kérdést, hogy a katonai személy által bérelt lakás bérletét mely esetben lehet felmondani (17. §.), ennélfogva most az eljárást az ily ügyekben szintén ki kellett építeni (8. §.). Az új rendelkezések elsősorban a kézbesítés kérdését szabályozzák és kimondják, hogy a felmondást a katonai személynek magának, ha pedig ő a lakásban nem található, csakis a bérlemény helyén talált fel- vagy lemenő ágbeli rokonának, testvérének, házastársának, a bérlet tárgyát tevő ingatlana kezelőjének, üzletében talált kereskedelmi megbizottjának vagy üzletvezetőjének lehet kézbesíteni. Ha ilyen személy a bérlemény helyén vagy az üzletben nincs, a bíróság ügygondnokot nevez ki. Ügygondnokul ügyvédet vagy oly személyt kell kinevezni, aki az illető katonai személlyel a Pp. 95. §-ának 1—3. pontjaiban meghatározott rokonsági vagy alkalmazási viszonyban van. Az a személy, akinek kezéhez a fentiek szerint a kézbesítés szabályszerűen megtörtént, a felmondást szenvedő fél nevében kifogást is terjeszthet elő és a perben őt képviselheti anélkül, hogy a fél részéről meghatalmazásra lenne szüksége. Minthogy az eddigi gyakorlat ellen az a panasz merült fel, hogy a bérbeadó a katonai személy helyett feleségének, mint egyetemleges bérlőtársának mondja fel a lakást és ilykép a katonai személy védelmére szóló rendelkezéseket kijátsza, az új rendelet kimondja azt is, hogy a katonai személyt védő korlátozások az említett személy házastársával, mint egyetemleges bérlőtárssal szemben is hatályosak.

Az előbbi rendelet a katonai személy részéről peres vagy nem peres eljárásban adott, valamint bankoknál elhelyezett letétre vagy betétre vonatkozó meghatalmazás tekintetében olykép rendelkezett, hogy az ilyen meghatalmazásra megszabott alakszerűségeket egyszerűsítette abból a célból, hogy a katonai személy könnyebben állíthasson ki ily meghatalmazást. Némely részről felmerült az az óhaj, hogy ezek a rendelkezések ügyletkötés céljából kiállított meghatalmazásra is kiterjesztessenek. Az ily kiterjesztés azonban aggályosnak mutatkozott és a rendelet annyira nem is ment el. Azonban egy kiterjesztés szükségesnek mutatkozott. A rendelet ezeket a rendelkezéseket kiterjeszti az olyan meghatalmazásra, amely valamely banküglyletekkel foglalkozó cégnél bérelt pénztárrekeszre (safe) vonatkozik.

II. A második új háborús eljárási rendeletnek, az igazságügyminiszter által kiadott 7400/1915 I. M. E. számú *negyedik moratóriumi eljárási rendeletnek* legfontosabb rendelkezése az, amely a teljesítési határidőnek bírói meghosszabbítását, az ú. n. bírói halasztást szabályozza. E lapnak folyó évi április hó 16-án megjelent 16-

számában ismertettem a Pp. 397. §-a által polgári peres eljárásunkban meghonosított ezt az intézményt és kifejezést adtam annak a nézetemnek, hogy a moratórium rendszerében és talán leginkább a törvényes halasztás megszüntetésével szükségessé fog válni ennek az intézménynek további kiépítése. A negyedik moratóriumi eljárási rendelet 12. §-a most kísérletet tesz ebben az irányban. Ez a kísérlet egyelőre szűk korlátok között mozog. Ha ez a kísérlet be fog válni, előrelátható, hogy a moratórium teljes megszüntetésével és különösen a katonai személyek javára szóló rendkívüli intézkedések megszüntetésével a bírói halasztás szabályait ki kell majd terjeszteni.

Háromféle halasztással fogunk most szembenállani. Az első a Pp. 397. §-ának 1. bekezdésében foglalt szabályozás, amely szerint a bíróság általában, minden korlátozás nélkül, az ítéletben megállapított kötelezettség teljesítésére rendkívüli körülmények között az alperes kérelmére a rendes tizenötnapos határidőnél hosszabb határidőt szabhat. A második szabályozás az, amelyet az anyagi moratóriumi rendelet 22. §-a tartalmaz oly személyek javára, akik ellenséges betörés vagy az ennek nyomában járó események következtében az ezek által érintett vidéken levő vagyonukban kárt szenvedtek; ez a szabályozás a gyógyfürdőkre és hasonló vállalatokra is kiterjed és a hatodik anyagi moratóriumi rendeletben öröklési jogcímen alapuló pénztartozásokra, valamint társasági vagy más közös vagyonból a társaság tagjának vagy részesének járó illetmény pénzbeli kiszolgáltatására vonatkozólag is kiépítést nyert. Most harmadik szabályozásként hozzájárul a negyedik moratóriumi eljárási rendeletben foglalt, a moratórium részleges megszüntetésével kapcsolatos bírói halasztás. Első tekintetre úgy látszik, hogy ez a háromféle szabályozás bonyolítja a kérdést. Az új moratóriumi eljárási rendelet azonban nem érinthette több oknál fogva a Pp. 397. §-ában és az anyagi moratóriumi rendeletben foglalt szabályozást. A kérdés azonosságánál fogva remélni lehet, hogy az eljárási rendeletnek ezek a rendelkezései analógia alapján a Pp. 397. §-ában szabályozott halasztás esetében is megfelelő alkalmazást fognak nyerni, az anyagi moratóriumi rendelet 22. §-a alapján adható halasztásra pedig maga az eljárási rendelet is kiterjeszti egyes rendelkezéseit. (12. §. 9. bekezdés.) Sőt remélni lehet, hogy ezek a rendelkezések, amelyek csak a moratórium következtében szükséges bírói halasztást szabályozzák, oly gyakorlatot fognak teremteni, amely később a háború és a moratórium megszüntetése után is irányadó lehet a Pp. 397. §-ának gyakorlati alkalmazásánál.

Ha a legújabb moratóriumi eljárási rendeletben szabályozott bírói halasztást közelebbről vesszük szemügyre, főkép a következő rendelkezések adják meg annak jellegét. Minthogy ez a halasztás a bírói moratórium részleges megszüntetésével kapcsolatos, a rendelet azt nem minden követelésre adja meg, hanem csak egyes oly követelésekre, amelyeknek egy részét az anyagi moratóriumi rendelet kiveszi a moratórium alól. Miután attól lehet tartani, hogy a háború által előidézett gazdasági viszonyok közepette egyes adósokra a részletfizetés a megszabott mértékben rendkívül súlyos, a bírói halasztás csak ezekre a követelésekre terjed ki. A rendelet ennélfogva taxative sorolja fel azokat a pénztartozásokat, amelyekre nézve a bíró a teljesítési határidőt meghosszabbíthatja (hatodik moratórium rendelet 4. §. I., 9., 12., 13., 16., 17. és 18. pont). Ez a taxativ felsorolás nem tartalmazza az összes pénztartozásokat, amelyek részben a moratórium alól ki vannak véve. Így, hogy a legfontosabbat említsem, a váltón, kereskedelmi utalványon, közraktári jegyen és csekken alapuló tartozások törlesztésére indított perben (hatodik moratóriumi rendelet 4. §. II. pont) a bíró nem adhat a teljesítésre halasztást. Meghatározza a rendelet a meghosszabbítás időtartamának maximumát is, még pedig olykép, hogy a meghosszabbításnak oly időre lehet helye, amely idő alatt az adós teljesítő képességének helyreállása várható, de a meghosszabbítás három hónapnál tovább nem terjedhet. Különösen ez a rendelkezés az, amelyet a gyakorlat analógia útján a Pp. 397. §-a alapján megadható halasztásoknál is alkalmazhat. A rendelet szerint halasztást csakis az elsőbíróság az előtte folyamatban lévő perben hozott ítéletében adhat és a meghosszabbított teljesítési határidő az elsőbírósági ítélet közlését követő napon kezdődik. Ennélfogva a rendelet szerint — eltérőleg a Pp. 397. §-ától — a fellebbviteli bíróság előtt ily kérelem már nem terjeszthető elő és az adós elesik ettől a kedvezménytől, ha az elsőbíróság által megengedett halasztás ideje a fellebbviteli eljárás során véget ér. Ennek a megszorításnak az a célja, hogy az adós ne igyekezzék magának a megadott halasztáson kívül még egy újabb halasztást kieszközölni azáltal, hogy az ítélet ellen csakis e célból fellebbvitellel él. Ha az adós a fellebbvitellel úgyis hosszabb határidőt nyer a teljesítésre, felesleges, hogy a fellebbviteli bíróság ezt a határidőt még külön meghosszabbítsa. Igaz ugyan, hogy az az adós, aki ellen a rendelet életbelépte előtt meghozta az elsőbíróság az ítéletet, ezzel elesik attól, hogy halasztást kérhessen, de ő emiatt nem panaszkodhatik, mert hiszen eredeti teljesítési határideje a bírósági eljárás időtartamával úgyis meghosszabbodott. A rendelet továbbá megakarja akadályozni, hogy az adós az ily meghosszabbítási kérelmekkel az eljárás befejezését késleltesse. Ebből az okból kimondja, hogy az adósnak a kérelem előterjesztésekor nyomban valószínűvé kell tennie azokat a tényállításokat, amelyekre kérelmét alapítja és hogy a tárgyalás elhalasztásának e kérelem okából nincs helye. Nagyon fontos az a rendelkezés, hogy a bíróság a meghosszabbítást szabad belátása szerint megállapított biztosítéktól teheti függővé. Minthogy ugyanis a teljesítési határidő lejárta előtt az ítélet nem hajtható végre, a halasztás esetleg a hitelező követelésének behajthatóságát is veszélyeztetheti. Igaz ugyan, hogy a halasztás csak akkor adható meg, ha a felperesnek aránytalan sérelmet nem okoz, a követelés behajthatatlanságának beigazolt veszélye tehát esetleg okul szolgálhat a halasztás megtagadására. A bíróság azonban célszerűbbnek találhatja, hogy ezt az aggályt megszüntesse a biztosíték adásának megszabásával. Ez a rendelkezés tehát nemcsak a hitelező érdekében van, aki ilykép könnyebben belenyugodhatik a halasztásba, hanem az adós érdekében is, aki esetleg enélkül nem kapna halasztást. A halasztás akár az egész követelésre, akár egy részére mondható ki, ami lehetővé teszi a részletekben való teljesítés megengedését. A halasztás természetesen nemcsak járásbírósági, hanem törvényszéki perekben is kérhető, még pedig a kir. törvényszéknél az 1915. évi január hó 1. előtt megindított rendes perekben is. A rendelet erre az utóbbi esetre nézve kimondja, hogy a halasztási kérelmet a pernek ítélet alá terjesztése előtt kell előterjeszteni. Hogy ezt a kérelmet ezekben az írásbeli perekben mily eljárás szerint kell elintézni, arra nézve a rendelet nem tartalmaz rendelkezést. Természetesen elő lehet azt adni valamely periratban és az ellenfél szintén periratában nyilatkozhatik arra. Nézetem szerint azonban ez a kérelem esetleg az ellenfél meghallgatása nélkül is teljesíthető lesz, ha az adós a halasztást indokoló ténykörülményeket kétséget kizáró módon igazolta és a bíróság a halasztás időtartama tekintetében sem tartja szükségesnek a felek meghallgatását. Ha azonban a felek meghallgatása szükségesnek mutatkozik és a periratok nem tartalmazzák a felek nyilatkozatait, a bíróság póttárgyalás utján hallgathatja meg a feleket. A rendelet nem tartotta szükségesnek, hogy ebben az irányban utmutatásokat adjon a bíróságoknak és abból indul ki, hogy a bíróságok maguk is megtalálják a helyes utat, holott a rendeletnek, ha a szabályozás részleteibe belemenni akart volna, nagyon sok és bonyolódott szabályokat kellene felállítania. Minthogy a halasztás az adósnak adott kedvezmény, a kérelemmel okozott költséget minden esetben neki kell viselnie. Az ítéletnek a halasztás kérdésében rendelkező része ellen fellebbvitelnek nincs helye. A fent ismertetett korlátok között ennek a kérdésnek eldöntését megnyugvással lehet végérvényesen az elsőbíróságra bízni. Azok az okok, amelyeket fent felhoztam annak igazolására, hogy a fellebbviteli bíróságnak nincs joga a halasztás engedélyezésére, amellett is szólanak, hogy az elsőbírósági ítélet ellen ebben a kérdésben fellebbvitelnek ne legyen helye.

A németbirodalmi és az osztrák moratóriumi rendeletek a teljesítési határidő meghosszabbításának két más módját is ismerik. Az egyik mód az, hogy az adós pénztartozásának elismerése mellett per hiányában is kérheti, hogy a bíróság tárgyalásra idézze meg a hitelezőt avégett, hogy a teljesítésre halasztás adassék. A másik mód az, hogy a végrehajtási bíróság is adhat az adósnak halasztást olykép, hogy a végrehajtást legfellebb két hónappal elhalasztja. A mi eljárási rendeletünk a halasztás e két módját mellőzi. Ami az elismeréssel kapcsolatos perenkívüli halasztást illeti, az adósra nézve alig bír valami hátránnyal, ha ő bevárja a hitelező fellépését és akkor kér halasz-

tást. A bíróságokat felesleges munkával terhelné és a bírói eljárást bonyolítaná, ha az adósnak megengednők, hogy ő olyankor is, amikor a hitelező nem lép fel, megindíthassa az eljárást. Ami pedig a végrehajtási eljárás elhalasztását illeti, a mi eljárási rendeletünk abból indul ki, hogy az viszonyaink között alig bír jelentőséggel. Biztosíték adásától az adós sok esetben a végrehajtás elhalasztásánál nem volna felmenthető, az árverés pedig a moratóriumi eljárási rendelet szerint különben is csak nagyon kivételesen foganatosítható.

A bírói halasztás kérdésén kívül a negyedik moratóriumi eljárási rendelet több olyan új rendelkezést tartalmaz, amelyek egyrészt a gyakorlatban felmerült kétségeket kívánják eloszlatni, másrészt a tapasztalt hiányokat kívánják pótolni.

A felmerült kétségek eloszlatását célzó rendelkezések között a legfontosabb az, amely a hatodik anyagi moratóriumi rendelet 4. §. I. 13. pontjának harmadik bekezdésében foglalt szabályt magyarázza. E bekezdés szerint ugyanis az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött szerződés alapján szállított ingó dolgok vételára címén és az e nap előtt kötött szerződések alapján végzett ipari munkateljesítmények ellenértéke címén fennálló tartozásoknál, ha a tartozásból már legalább öt részlet vált fizetendővé, az adós fizetési kötelezettsége a további részletekre nézve a moratórium újabb rendelkezéseig nem áll be. Ez a szabály a gyakorlatban arra a félreértésre adott okot, hogy az adós fizetési kötelezettsége az 1914. évi április hó 1. napja előtt esedékessé vált hatodik részletre most már nem áll fen. Ezt a félreértést az eljárási rendelet 2. §-ának utolsó bekezdése és 16. §-ának utolsó bekezdése eloszlatja.

Ilyen magyarázó szabály továbbá az, amelyet a negyedik eljárási moratóriumi rendelet 15. §-a a törlesztéses záloglevélkölcsönnek és a vele ott egysorba helyezett más követelésnek közjegyzői okirat alapján való behajtására felállít. Az anyagi moratóriumi rendelet 4. §-anak I. 3. pontja az ott meghatározott esetben kötelességévé teszi a hitelezőnek, hogy az adóst a fizetésre felhívja és ennek megtörténtére nézve a postai igazolványt elegendő bizonyítéknak fogadja el. Minthogy azonban kétséges volt, hogy a postai igazolvány a közjegyzői törvény 111. §-a értelmében a végrehajtás elrendelése céljából is a felhívás megtörténtét közokirat erejével bizonyítja, a rendelet ezt kifejezetten megállapítja.

Minthogy az anyagi moratóriumi rendelet egyes követelésekre nézve a részletekben való teljesítést teszi lehetővé és az egyes részletekre más-más esedékességi időt állapít meg, az általános szabályok szerint minden részletre külön kell végrehajtást kérni és külön kell azt foganatosítani. Ez nemcsak munkatöbbletre, de sok költségre is ad okot. Az eljárás egyszerűsítése ennélfogva szükségessé vált. Minthogy mindaddig, míg a követelés egészében nem lesz esedékessé, a végrehajtás kérésének ismétlése nem kerülhető el, a végrehajtás kérésénél alig lehet valami kivételes intézkedést tenni. Lényegesen egyszerűsíteni lehet azonban a végrehajtás foganatosításának ismétlését akkor, ha a hitelező valamely előbb esedékessé vált részlet behajtására végrehajtást már foganatosított és az új részlet behajtása végett csakis a már lefoglalt ingók felülfoglalását kívánja. Ilyen esetben a rendelet az eljárást egyszerűsíti és olcsóbbá teszi azáltal, hogy a kiküldött mellőzésével a felülfoglalást az alapvégrehajtási jegyzőkönyvre való feljegyzéssel rendeli foganatosítani. Nehogy a hitelező felesleges költség okozásával más módon (kiküldött útján) kérje a későbbi részletek behajtására a végrehajtás foganatosítását, a rendelet értelmében az ily költség a végrehajtást szenvedő fél ellen csak akkor állapítható meg, ha a végrehajtató fél kimutatja, hogy a folytatólagos végrehajtás feltételének valamelyike forog fenn.

Az ingatlanokra vonatkozó árverés foganatosítását az uj eljárási rendelet ép úgy, mint az eddigi szabályok, csak kivételesen engedi meg. E részben az új rendelet két irányban egészíti ki az eddigi szabályokat. Az eddigi szabályok szerint kétséges volt, hogy a végrehajtási árverésre vonatkozó rendelkezések alkalmazást nyernek-e az önkéntes árverésre is, vagy nem. A rendelet ezt a kérdést olykép oldja meg, hogy a végrehajtási-árverésre vonatkozó szabályok a végrehajtási árverés joghatályával megtartott önkéntes árverésre (1881 : LX. tc. 205. §.) is alkalmazást nyernek, egyéb önkéntes árverésre tehát nem. Kimondja továbbá a rendelet, hogy az 1914. évi augusztus hó 5. napja előtt megtartott árverésre beadott utóajánlat következtében új árverést nemcsak az utóajánlattevő, hanem valamelyik telekkönyvi érdekelt kérelmére is lehet foganatosítani. A tapasztalat azt mutatta, hogy az utóajánlattevő nem használta ezt a jogot, amelyet az előbbi rendelet kizárólag neki megadott, és ez által az ingatlan tulajdonosát és különösen a hitelezőket megkárosította; ennél fogva ezt a jogot ezekre az érdekeltekre is ki kellett terjeszteni. Ámbár több részről az árverés foganatosításának további kiterjesztését is kívánták, a rendeletezt a mai gazdasági viszonyok között még nem tartotta helyén valónak.

A külföldi bíróság végrehajtás iránti megkeresésére a negyedik moratóriumi eljárási rendelet fentartja az előbbi moratóriumi eljárási rendeletnek szabályait. Igaz ugyan, hogy ezek a szabályok, amelyek a Ppé. 40. §-ában foglalt szabályoknak megfelelnek, ma a Pp. és Ppé. életbelépte után talán nem szükségesek. Minthogy azonban a moratóriumi eljárási rendelet ezeket a szabályokat abból a célból állította fel, hogy az anyagi moratóriumi szabályoknak külföldi ítélettel szemben való érvényesítését is biztosítsa, a negyedik moratóriumi eljárási rendelet is szükségesnek tartotta e rendelkezések felvételét, nehogy azok elhagyása félreértésre adjon okot.

Egyes rendeletek (8286/1914. és 9051/1914. M. E. számú rendelet) tilalmakat állítottak fel abból a célból, hogy az ellenséges államok polgárai tőlünk pénzt vagy értékpapirokat ne vonhassanak el. Szigorú jogi felfogás szerint az ilyen tilalom alá eső követelések iránti pereket elutasító ítélettel kellene befejezni, mert a hitelező nem követelhet oly teljesítést, amely e rendeletek szerint tilos. Ez a megoldás azonban célszerűtlen volna. A hitelező kénytelen volna a tilalmak megszüntetése után a pert újból megindítani, új peres és bizonyítási eljárás merülne fel, amelynek költségei esetleg a magyar adóst terhelnék. Mindkét félnek és a bíróságnak is érdeke tehát, hogy a perek ily módon feleslegesen ne szaporíttassanak. Elegendő a tilalom céljából, ha az eljárás egyelőre nem folytatható. Ebből az okból az új eljárási rendelet értelmében az eljárás az ilyen ügyekben hivatalból is felfüggesztendő, még pedig nemcsak a peres, hanem a végrehajtási eljárás is. A tilalom megszüntetése után az ilykép felfüggesztett eljárás majd annak idején kérelemre folytatható lesz. *Dr. Fodor Ármin.*

Megjegyzések a pertől való elállásra.

A keresettől való elállásról szóló és a Jogt. Közl. f. évi márc. 5-iki számában megjelent cikkemmel dr. Gutfreund Sámuel ügyvéd úr e lap 13. számában részletesen foglalkozván, több tekintetben helyteleníti az általam kifejtetteket. Legyen szabad nekem is az ő észrevételeire néhány megjegyzést tenni.

Az első észrevétele az, hogy a keresettől való elállás a Pp. szerint nem egyedüli módja a pertől való elállásnak, sőt tulajdonképen nem is módja, mert fenmarad a felperesnek az a joga, hogy kereseti jogát 30 napon belül érvényesíthesse, ellenben az igazi módja a pertől való elállásnak a keresettel érvényesített jogról való lemondás.

Ezt a nézetet nem tartom elfogadhatónak. A keresettől való elállás és a kereseti jogról való lemondás ugyanis két egymástól lényegesen különböző jogi cselekmény. A keresettől való elállással a felperes pusztán azt az akaratát kívánja kifejezésre juttatni, hogy nem akarja a peres eljárást folytatni, tehát eláll a keresettel már megindított pertől, anélkül azonban, hogy lemondana egyszer és mindenkorra arról, hogy keresetbe vett jogát más alkalommal érvényesíthesse. A keresettől való elállás tehát rendszerint a megindított pertől és nem egyáltalán a további pereskedéstől való elállást jelenti, következőleg pusztán és kizárólag perbeli cselekmény, melynek magánjogi következményei nincsenek. Ellenben a keresetbe vett jogról való lemondás, mint általában a joglemondások, még ha véletlenül a perben történik is, nem perjogi, processualis cselekmény, hanem olyan tény, amely magánjogi következményekkel, nevezetesen a keresetbe vett jog megszünésével jár. Ennek a magánjogi következménynek okszerű követelménye, hogy a Pp. 390. §-a szerint a lemondás értelmében ítéletet kell hozni. Az eltérés tehát a keresettől való elállás és a keresetbe vett jogról való lemondás között az, hogy míg az előbbi mint pusztán perjogi cselekmény csupán perjogi következményeket von maga után, addig az utóbbi, mint az anyagi jog szabályai alá eső jogi tény, magánjogi következményekkel

jár, amely magánjogi következmények, tehát nem a perjog szabályai követelik meg, hogy a lemondás értelmében hozassék ítélet. Ebből folyik, hogy a jogról való lemondást perjogi szempontból nem lehet a pertől való elállásnak minősíteni s ekként perjogilag a pertől való elállásnak más módja, mint a keresettől való elállás, nincs.

Kifogásolja cikkíró úr azt az álláspontot is, hogy ha a felperes akár a perfelvételi, akár az érdemleges tárgyaláson jelenti be a keresettől való elállását és ha az alperes e tárgyaláson nem jelent meg, a pert szünetelőnek kell kimondani. Nézete szerint mindegyik esetben a per megszüntetendő volna.

Elsősorban az érdemleges tárgyaláson történő elállással kívánok foglalkozni. A Pp. 187. §-a szerint vitán felül áll, hogy az alperes perbe bocsátkozása után a felperes csak az alperes beleegyezésével állhat el a keresettől. Ha az alperes a tárgyaláson nem jelent meg, nyilvánvaló, hogy nem fog tudni nyilatkozni, vajjon beleegyezik-e az elállásba. A bíróság tehát nincs is abban a helyzetben, hogy megítélhesse, vajjon a bejelentett elállás figyelembe vehető és hatályos-e; mert hiszen az elállás az alperes beleegyezése nélkül — miként a törvény indokolása is világosan kimondja — olyan, mintha nem is lenne. Mivel pedig az elállás azt is jelenti, hogy a felperes nem akar tovább tárgyalni és mivel az alperes sincs jelen, nincs olyan peres fél, akivel a bíróság tárgyalhat, következőleg szükségképen beáll az az eset, amikor nincs más törvényes lehetőség, mint a per szünetelése. Olyan vélelemre, hogy az alperes a meg nem jelenés miatt olyannak tekintendő, mint aki az elállást tudomásul veszi és abba beleegyezik, — szerény nézetem szerint — törvényes alap nincs, mert eltekintve attól, hogy nem tudhatott az elkövetkező elállásról, mivel az vele nem közöltetett, holott a Pp. 186. §-ának ama rendelkezéséből, hogy a tárgyalási határnapon kívül az elállásnak írásban történt bejelentése az alperessel közlendő, az következik, hogy csak előzetes közlés után vélelmezhető az alperesről, hogy nincs semmi kifogása az elállással szemben; az említett vélelem felállítása oda vezetne, hogy a felperes az elállás szóbeli bejelentésével megfoszthatná az alperest a Pp. 186. §-ában biztosított attól a jogától, amihez pedig igen fontos érdekek fűzhetik, hogy a keresetbe vett jog fen nem állásának kimondása iránt keresetet indíthasson. Nem fogadható el ugyanis az az álláspont, hogy ez nem jár jogsérelemmel az alperesre, mert módjában áll ily keresetet a Pp. 130. §-a alapján is indítani. A Pp. 130. §-a ugyanis nem feltétlenül adja meg a jogot ily megállapítási kereset indítására, hanem csak akkor, ha e megállapítás a felperes jogállapotának biztosítására szükségesnek mutatkozik az alperessel szemben, holott a 186. §. ily feltételt nem ír elő, ami nyilván azt mutatja, hogy az alperest tényleg érheti jogsérelem, ha elzárjuk attól, hogy a 186. §-ban említett jogával élhessen.

Lényegileg hasonló ehhez az az eset is, amidőn a perfelvételi tárgyaláson jelenti be az alperes távollétében előzetes közlés nélkül a felperes, hogy eláll a keresettől. Az eltérés mindössze annyi, hogy ezen elállás hatályossága nem függ az alperes beleegyezésétől, tehát a bírónak módjában áll megítélni, hogy figyelembe vehető elállásról van szó. Az igaz, hogy a perfelvételi tárgyalásról való elmaradás esetén az alperesről az vélelmezendő, hogy a kereseti kérelem teljesítése ellen kifogása nincs, ámde e vélelem abban találja alapját, hogy a kereset vele közöltetett, míg a szóval bejelentett elállásról ez nem mondható, holott a fentebb kifejtettek szerint az elállás is közlendő volna a törvény szerint az alperessel. Ebből pedig arra kell következtetni, hogy az elállás tudomásul vétele és a 186. §-ban írt jogokról való lemondás, az elállás közlése nélkül nem vélelmezhető a meg nem jelent alperesről. Támogatja e következtetés helyességét az is, hogy míg a kereseti kérelem teljesítésének nem ellenzésére alapított vélelmet az alperes egyszerű ellentmondással megdöntheti, addig az elállás tudomásulvételére vonatkozó vélelmet csak igazolási kérelemmel dönthetné meg, ami oda vezetne, hogy a súlyosabb jogkövetkezményt, a mulasztási ítéletet, egyszerűbb, a kevésbbé súlyos következményt pedig nehezebb perorvoslattal háríthatná el, ami pedig nyilván nem lehetett a törvényhozó akarata, hiszen az alperes mindegyik esetben ugyanazt a perbeli cselekményt, a perfelvételi határnapon való megjelenést mulasztotta el. Figyelembe véve tehát azt is, hogy a perfelvételi határnapon keresetétől elálló felperes sem terjeszt elő keresetet, csupán egy bejelentést tesz, amelynek hatályossága azonban nem függ az alperes beleegyezésétől, de amelyhez az alperesnek bizonyos jogai fűződnek, távolléte miatt azonban nem nyilatkozhatik, hogy e jogaival élni akar-e; figyelemmel továbbá arra is, hogy a felperesre nézve a kifogásolt cikkemben már kifejtettek szerint jogsérelemmel semmiképen sem járhat az eljárás szüneteltetése, ellenben az alperesre sérelmes lehet, ha az eljárást az ő jogaira és arra való tekintet nélkül, hogy módot adnának neki arra, hogy nyilatkozhasson, megszüntetik: ma sem tudok más igazságos, mindkét fél érdekeit szem előtt tartó és a törvény szellemével megegyező megoldást találni az említett esetben, mint az eljárás szünetelését.

Kifogásolt cikkemben kifejtettem, hogy ha az elállásnak írásban történt bejelentése és az alperessel való közlése esetén az alperes a perfelvételi határnapon nem jelenik meg, az elállás tudomásulvétele mellett a per megszüntnek tekintendő, de az alperesnek meg van az a joga, hogy a határnap elmulasztása miatt igazolással élhessen a Pp. 451. §-a alapján. Az kétségtelen, hogy az alperes részéről mulasztás történt s így az igazolás alaki előfeltétele fenforog. Az igazolás kérdése tehát egyedül azon fordul meg, hogy érte-e az alperest jogsérelem az eljárás megszüntetésével, mert az bizonyos, hogy ha jogsérelem nincs, igazolásról, mint amely bizonyos jogsérelem elhárítását célzó jogorvoslat, nem lehet szó. Jogsérelem pedig kétségtelenül érheti az alperest, mert a Pp. 186. §-a szerint költségei megtérítését az elállás esetén csak az elmulasztott perfelvételi határnapon kérhette volna, tehát az eljárás megszüntetése következtében igazolás kizárása esetén eleshetnék e költségektől és mert a keresetbe vett jog fen nem állásának kimondása iránt is csak az elmulasztott tárgyaláson támaszthatott volna keresetet s ekként igazolás hiányában ezt a jogát is elveszítené. Hogy e jog ránézve fontos lehet, annak bizonyítására utalok újból arra, hogy a Pp. 130. és 186. §-ai szerint támasztható megállapítási keresetek előfeltételei nem azonosak. Azt magam sem állítom, hogy a gyakorlatban gyakori lesz az ilyen igazolási kérelem, de ez a törvény értelmezésére nem gyakorolhat befolyást. Ha az alperes érdekében állónak véli, bizonyára élni fog jogaival és viselni fogja az igazolás költségét is.

Helyteleníti végül cikkíró úr azt az álláspontomat is, hogy ha a felperes az érdemleges tárgyaláson áll el keresetétől, ebbe az elállásba azonban az alperes bele nem egyezik, ebben az esetben a bíróságnak a tárgyalás és az esetleges bizonyítás eredményének figyelembevételével az ügy érdemében kell ítéletet hozni s ekként megtörténhetik, hogy az elállás dácára is marasztalni kell az alperest.

Cikkíró úr ezzel szemben a Pp. 394. §-ának arra az intézkedésére hivatkozik, hogy a marasztalás a kérelmen túl nem terjedhet s ebből azt következteti, hogy elállás esetén marasztalási kérelem nem lévén, ki van zárva annak jogi lehetősége, hogy marasztaló ítélet hozathassék. Feledi azonban, hogy az alperes által ellenzett elállás — hogy az indokolás szavaival éljek — olyan, mintha nem is lenne, tehát jogilag nem létezőnek tekintendő, amiből a contrario következik, hogy a kereseti kérelmet fennállónak kell tekinteni, tehát épen a Pp. 394. §-a alapján kell afelett határozni. Nem abban áll a különbség a perletétel és az elállás között, hogy a végzés szó helyett ítélet szót kell írni a határozat fölé, egyébként azonban a régi és az új törvény szerint hozandó határozat lényege ugyanaz, hanem abban, hogy a Pp. — miként a törvény indokolásából kitűnik — szakítani akar a pervesztesség fikciójával, amely az 1868 : LIV. tc. 70. §-a szerint a perletételhez fűződött, tehát nem e fikció, hanem az ügy állása alapján érdemleg kell határozni. E különbség pedig abban leli indokát, hogy míg az 1868 : LIV. tc. a felperest tekintette a per urának az egész eljárás folyama alatt, tehát bármikor az alperes hozzájárulása nélkül megszüntethette a pert perletétel útján, addig a Pp. abból az alapelvből indul ki, hogy az érdemleges ellenkérelem előterjesztése után nem kizárólag a felperes ura a pernek, hanem az alperes is, ennek beleegyezése nélkül tehát a pert a felperes meg nem szüntetheti s így ha a felperes nem is akarna tovább pereskedni, az alperes kívánhatja, hogy a per, mely az ő pere is, érdemleges elbírálásban részesüljön. Ennek az alapelvnek logikai folyománya az, hogy a keresettől az alperes beleegyezése nélkül történt elállás a tárgyalás elmulasztásának tekintendő, mert csak ily megoldás mellett ke-

rülhet az ügy érdemleges elbírálás alá ; de következik ebből az is, hogy ez a mulasztás nem az összes perbeli cselekményeknek, hanem csak annak a tárgyalásnak elmulasztását jelentheti, amelyen az elállás történt, még helyesebben : a mulasztás csak az elállás bejelentésével áll be s következményei is csak ettől kezdve mondhatók ki. Arra ugyanis semmi törvényes alap nincs s ilyenre a cikkíró úr sem tud hivatkozni, hogy az összes perbeli cselekmények, amelyek pedig el nem mulasztattak, elmulasztottaknak volnának tekinthetők, sőt még a felvett bizonyítás eredménye is figyelmen kívül hagyandó volna.

A Pp. 186. és 187. §-ai egészen más alapelvből indulnak ki, mint az 1868 : LIV. tc. 69. és 70. §-ai, ezért ezek értelmezésénél nem szabad a régi törvény elveire gondolni s ha az új törvényt a régitől függetlenül vizsgáljuk, nem fogunk abba a hibába esni, hogy abba a régi törvény rendelkezéseit iparkodunk belemagyarázni. *Dr. Borsos Endre.*

Külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon.*

Magyarokból külföldiekké lett egyének házassági ügyei.

Valamennyi államnak az állampolgárságról szóló törvényei megállapítják, hogy a nő házasságkötése következtében azon állam polgára lesz, amely állam kötelékébe férje tartozik.

A magyar 1879. évi L. tc. 34. §-a azt mondja, hogy elveszti a magyar állampolgárságot azon nő, ki nem magyar állampolgárhoz megy férjhez.

Elveszti magyar állampolgárságát ugyanezen törvény 25. és 32. §-a értelmében azon magyar nő is, akinek férje magyar állampolgárságát elbocsátás *és* kiköltözködés vagy távollét következtében elvesztette.

Osztja a külföldi állampolgárságot férjével azon nő is, akinek férje mint atyjának törvénytelen gyermeke külföldi atyjának hazája törvényei értelmében törvényesíttetik és ezáltal külföldi honossága törvénytelen atyjának állampolgárságát szerezte meg. Természetesen, ha ezen törvényesítés által a külföldi atya állampolgársága meg nem szereztetik, az esetre a magyar állampolgárság sem vész el. (1879. évi L. tc. 33. §.)

Végül elvesztik a magyar állampolgárságukat azon nők, akiknek férjére nézve az idézett törvény 30. §-a értelmében a magyar belügyminiszter vagy horvát bán az állampolgárság elvesztését határozatilag kimondotta azért, mert engedélyük nélkül más állam szolgálatába állottak és felszólításuk dacára ezen állam szolgálatából meghatározott idő alatt ki nem léptek.

Mindezen feleségek magyar állampolgárságának elvesztéséhez szükséges az, hogy az illető nők férjükkel együttéljenek, a férjüket külföldre követték légyen.

Az esetre, ha a nő, ki férjének elbocsátása és kiköltözködése, távolléte vagy külföldivel kötött házassága folytán elveszítette magyar állampolgárságát, férjétől bíróilag elválasztatik és a magyar korona országai területén valamely község kötelékébe felvétetik vagy ezen felvétel neki kilátásba helyeztetik, folyamodása folytán visszaveendő a magyar állampolgárok közé (1879. évi L. tc. 41. §.).

Az magában véve, hogy valamely magyar állampolgár valamely külföldi állam polgárságát elnyeri, még nem vonja maga után a magyar állampolgárság elvesztését, mert úgy a férfi, mint a nő mindaddig magyarnak tekintendő, míg magyar állampolgárságát az 1879. évi L. tc. értelmében, tehát elbocsátás és kivándorlás, hatósági határozat, távollét, törvényesítés vagy házasság által el nem veszítette. (1879. évi L. tc. 36. §.) Ez azon törvényszakasz, mely megengedi, hogy egy magyar állampolgár más államnak is polgára legyen.

Azon magyar nő, aki magyar férfivel kötött házasságot, azután házassága bíróilag felbontatik vagy ágy és asztaltól elválasztatik, bármely külföldi állampolgárság elnyerésére fel van jogosítva.

Az esetre, ha magyar állampolgár férfi külföldivé lesz és felesége őt külföldre követi, itt Magyarországon házasságbontó pert egymás ellen csakis azon feltételek mellett indíthatnak, amely feltételek mellett a házasságbontóper indítására az eredetileg is külföldiek jogosultak. (Pp. 641. §.)

Ezen felekre nézve tehát semmi jogelőnyt nem nyújt az, hogy előzőleg magyar állampolgárok voltak és házasságukat magyar hatóság előtt kötötték.

Ha azonban a házasfelek közül az egyik lesz külföldi állampolgárrá, a másik ellenben magyar állampolgárságát megtartja vagy ha a férfi lesz külföldi állampolgárrá és a nő őt külföldre nem követi, vagy ha az illető egyén külföldi állampolgárságot szerez ugyan, de külföldre nem megy lakni és felesége tőle különváltan él, ezen esetben ezen feleknek házassági ügyét a magyar bíróság elbírálhatja, mert ezen felek egyike magyar állampolgár maradt s így házassági ügyeinek elbírálására a Pp. 639. §-a értelmében, feltéve, hogy a magyar félnek a Pp. hatályosságának területén van községi illetősége, magyar bíróság illetékes és pedig azon magyar bíróság, amelynek területén a házasfelek utolsó közös lakhelye volt.

Ha a magyar nő külföldihez megy feleségül és a házasságot Magyarország területén köti, akkor a magyar *H. T. 117. §-a értelmében férje ellen a magyar bíróság előtt indíthat érvénytelenségi pert, ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte.* Ezen §-t kiegészíti a Pp. 640. §-a, amely így szól :

«*Az e törvény hatályosságának területén községi illetőséggel bíró magyar nő, ha oly férfival kötött e törvény hatályosságának területén házasságot, aki nem magyar állampolgár vagy akinek e területen községi illetősége nincs és férjét a házasság megkötése után e törvény hatályosságának területén kívül nem követte, a házasság semmisségének kimondása vagy megtámadása végett annál a belföldi bíróságnál indíthat pert, amelynek területén a nő a házasság megkötése előtt utoljára lakott. Ha a nőnek e törvény hatályosságának területén ilyen lakhelye nem volt, úgy kell őt tekinteni, mintha utoljára Budapest IV. kerületében lakott volna.*

Az e §-ban megállapított illetékesség kizárólagos.»

Ezen két törvényhely rendelkezései értelmében érvénytelenségi per megindítására van joga azon nőnek, aki oly férfihez ment feleségül, aki már a házasság megkötése idejében külföldi volt. Házasságbontópert ellene csak akkor indíthat, ha a Hágai Egyezmény rendelkezései fenforognak.

Ha az itt most szóbanforgó nő osztrák vagy olasz honoshoz ment férjhez, de őt a házasság megkötése után külföldre nem követte, az olasz vagy osztrák honosok ellen házasságuk *érvénytelenítése* iránt pert itt Magyarországon a Pp. 640. §-a alapján azon bíróság előtt, melynek területén a nő a házasság megkötése előtt utoljára lakott, megindíthatja. *Házasságbontópert* azonban ellenük nem indíthat, mert az olasz és osztrák jog a házasság felbontását nem ismeri és így az olaszokra nézve a Hágai Egyezmény, az osztrákokra nézve pedig a magyar Házassági Törvény 116. §-a tiltja el a házasságbontóper lefolytatását. Ez esetekben a szóbanforgó magyar nőnek előbb ágy- és asztaltól való elválasztatását kell kieszközölnie, hogy azután az 1879. évi L. tc. 41. §-a értelmében magyar honosságát visszaszerezvén, mint ilyen, házasságának felbontását kieszközölhesse. Ez az olasz állampolgárral szemben a hágai egyezmény 4. §-ának tiltó akadályába fog ütközni, az osztrák férjjel szemben azonban akadálytalanul kieszközölhető, mert ezen házasság felbontása tekintetében csakis a magyar házassági törvény intézkedései irányadók és nem veendő figyelembe azon körülmény, ami az olasz házasságnál el nem mellőzhető, hogy t. i. a férj joga szerint a házasság felbontása nincs megengedve.

Ha a magyar nő magyar állampolgár férfihez ment feleségül vagy magyar állampolgár férfi külföldi nőt vett el feleségül és ezáltal az utóbbi a magyar állampolgárságot megszerezte és utóbb a felek valamelyike külföldi állampolgárságot szerezve új házasságot kötött, akkor az első házasságot kötött felek közül az, aki magyar állampolgár maradt és a szorosan vett Magyarország területén tartotta meg községi illetőségét, *külföldivé lett házastársa második házasságát* itt Magyarországon megsemmisíttetheti, feltéve, hogy házastársa vagy annak vele második házasságot kötött házasfele itt Magyarországon lakik.

A magyar H. T. 116. §-a azt mondja, hogy külföldiek házassági pereiben a magyar bíróság csak az esetben járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, amelynek a házasfelek polgárai. Tegyük fel, hogy egy magyar férfi osztrák állampolgársá-

* Az előbbi közl. lásd a 14. és 16. számokban.

got szerez és Ausztriában eltitkolva előbbi házasságát, új házasságra lépett és azután Magyarországra jött lakni. Ezen osztrák, jelenleg bigámiában élő házasfelek ellen házasságuk érvénytelenítése iránt a kir. ügyész vagy a korábbi házastárs megindíthatja a házasság semmisségének kimondását tárgyazó pert annak dacára, hogy a H. T. 116. §-a értelmében osztrák felek házassági ügyeibe magyar bíróságnak beleavatkoznia nincs joga.

Vagy, ami a leggyakrabban előforduló eset, a magyar házasfelek egyike, akár a férfi, akár a nő, kivándorol Amerikába és ott nem említve előbbi házasságát, megszerzi az amerikai állampolgárságot és új házasságot köt és azután visszakerül Magyarországba. Ezen amerikai állampolgárnak második házasságát magyar bíróságnak megtámadnia nem volna joga, mert az érvénytelenséget kimondó ítéletet Amerika nem respektálná. Mindannak dacára megsemmisíthető ezen későbbi házasság, ha az előbbi (magyar) házasságot kötött felek egyike Magyarországon megtartotta állampolgárságát és községi illetőségét.

A magyar polgári perrendtartásnak ezen esetről intézkedő 641. §-a következőkép szól:

«*Ha a külföldi házasfelek valamelyikének korábbi házassága meg nem szűnt, vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs és a korábbi házastárs magyar állampolgár és e törvény hatályosságának területén van községi illetősége, a későbbi házasság semmisségének kimondását tárgyazó per a későbbi házasfelek bármelyikének e törvény hatályosságának területén lévő lakhelye szerint illetékes bíróságnál az 1894 : XXXI. tc. 116. §-ának esetén kívül is megindítható.*»

*

Ha magyar állampolgár férfi elveszti a magyar állampolgárságot és *más állam polgára lesz, de felesége őt külföldre nem követte,* ellene házasság felbontása végett a nő a magyar bíróság előtt is pert indíthat. *A H. T. 117. §-ának 2-ik bekezdése* itt azt a kikötést teszi, hogy *a nő a házasság felbontása végett magyar bíróság előtt csak akkor indíthat pert, ha a férj a magyar állampolgárságot akkor veszítette el, illetve más állam polgára akkor lett, midőn a bontó okul szolgált tényt már elkövette.* A Pp. 639. §-ának 2. bekezdése azonban feljogosítja a nőt a házasságbontóper megindítására akkor is, ha a férj a magyar állampolgárság elvesztése, illetve más állam polgárságának elnyerése után követett el valamely bontó okot. A törvény ugyan ezt határozottan így nem fejezi ki és csak a bírói illetékességet állapítja meg, t. i. az utolsó közös lakhely bíróságának illetékességét, azonban a miniszteri indokolás kiegészíti a törvényt és megállapítja, hogy ezzel a rendelkezéssel a házassági törvény 117. §-a fönt idézett 2-ik bekezdését akarja kiegészíteni és fel akarja jogosítani a férjét külföldre nem követő nőt arra, hogy ne csak akkor indíthasson házasságbontópert férje ellen, ha az a házasságbontó oknak elkövetése után lesz külföldivé, hanem akkor is, ha a bontóok elkövetését megelőzőleg lesz azzá. Ez igen fontos hűtlen elhagyás esetében. Ugyanis a H. T. 117. §-a szerint csak akkor lehetne ez okból bontópert indítani, ha a férfi előbb külföldre megy, nejét elhagyja s azutan megszerzi a külföldi állampolgárságot. A Pp 639. §-a szerint azonban a per akkor is megindítható, ha a férfi külföldivé lesz s csak azután mint idegen alattvaló hagyja el hűtlenül nejét. Tegyük fel, hogy a férfi olasszá lesz. Kérdés, nem állja-e útját a házasság felbontásának az olasz jog. Nem, mert a nő, ki férjét külföldre nem követte, magyar maradt s ilyenkor a hágai egyezmény 8. cikke az irányadó, amely szerint az esetre, ha a házastársak állampolgársága nem ugyanaz, utolsó közös törvényhozásukat kell hazai törvényük gyanánt tekinteni s alkalmazni. Ez pedig a magyar.

A Pp. 639. §-ának 2. bekezdése így szól:

«*A magyar bíróságnak a házasfelek utolsó közös lakhelye szerinti illetékességét nem érinti az, hogy az egyik házasfél a bontóokul szolgáló tény elkövetése után, vagy az előtt vesztette el magyar állampolgárságát.*»

Az idevonatkozó miniszteri indokolás így szól:

«A §. második bekezdésének a felvételével a javaslat — tekintettel a házassági jogról szóló 1894 : XXXI. tc. 114. §-ára — kiegészíti a házasságjogi törvény 117. §-ának második bekezdését, amely csak arra az esetre rendelkezik, ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgált tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte. Minthogy a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879 : L. tc. 26. és 32. §-a szerint a magyar állam kötelékéből való elbocsátás és az állampolgárságnak távollét következtében elvesztése a nőre csak akkor terjed ki, ha férjét külföldre követte, ez a nő, aki férjét nem követte külföldre, tehát magyar állampolgárságát megtartotta, akkor is magyar bíróság illetékessége alá kell hogy tartozzék, ha a férj a bontó okul szolgált tény elkövetése előtt vesztette el a magyar állampolgárságot.»

*

A külföldi állampolgárokkal kapcsolatos házassági perek elbírálására hivatott bíróságok illetékességének szabályozása úgy, amint az a polgári perrendtartásban meg van állapítva, annyira nem tűr a törvény parancsoló intézkedéseitől eltérést, hogy *az illetékességet a per bármely szakában köteles a bíróság hivatalból figyelembe venni.* És bár a 639. §-ban a házassági perekre nézve általánosságban megállapított illetékességet ugyanezen §. kizárólagosnak jelenti ki, mindannak dacára a Pp. 677. §-ának 4. bekezdése értelmében a fellebbezési bíróság az illetékesség hiányát csak a 640. és 641. §-ok eseteiben veszik hivatalból figyelembe. Tehát csakis a külföldiek házassági ügyeiben, míg a magyar állampolgárok házassági ügyeiben a bírói illetékességtől való eltérés hiányát csakis az azt panaszló fél kérelmére köteles figyelembevenni. Ugyanígy a felülvizsgálati eljárásban. Tehát a kir. Kúria is köteles hivatalból elutasítani azt a felperest, aki a 640. és 641. §. eseteiben nem illetékes bíróság előtt indította meg keresetét.

(Bef. köv.) *Dr. Virágh Gyula.*

Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának?

A legfontosabb kérdés, mely ebből a szempontból felmerül, az, vajjon lehet-e büntetni a hadifoglyot hadifogságba jutása előtt elkövetett és a nemzetközi jog szabályait is sértő bűncselekmények (pl. fosztogatás) miatt?

A kérdés kettős szempontból igényel megvilágítást: a nemzetközi jog és az állam belső joga, a tételes büntetőjog szempontjából.

Buza László, aki ezzel a kérdéssel a «Bűnügyi Szemle» március hó 15-iki számában foglalkozott, nemzetközi jogi szempontból avval érvel, hogy a harci jog minden megsértése nemzetközi jogi deliktum, ennek alanya pedig csak az állam lehet, nem az egyes katonák s ebből az okból nem tartja megengedhetőnek a hadifoglyok megbüntetését az elfogatásuk előtt elkövetett s a nemzetközi jog szabályait sértő bűncselekmények miatt.

Evvel az érveléssel nem értek egyet. Igaz, hogy a nemzetközi jog alanyai csak államok lehetnek,* nemzetközi jogi kötelezettségek csak államokat terhelhetnek, nemzetközi jogi alanyi jogok csak államokat illethetnek meg, nemzetközi jogi deliktumokat csak államok követhetnek el. Nemzetközi jogi szempontból azonban itt nem az a kérdés, hogy a hadifoglyoknak a nemzetközi jog szabályait is sértő cselekményei mint nemzetközi jogi deliktumok mily megítélés alá esnek, mert az állam nemzetközi jogi felelőssége nem zárja ki a cselekmény elkövetőjének büntetőjogi felelősségét (az ellenkező felfogás oda vezetne, hogy pl. ha a sarajevoi merényletnél a szerb államot nemzetközi deliktum terheli, nem lehetett volna megbüntetnünk a merényletnek kezeink közé került elkövetőit). Az eldöntendő kérdés az, hogy az egyik hadviselő fél területi felségjoga (illetve valamely megszállott területen e felségjog birtoklása) alapján jogosítva van-e a vele ellenséges viszonyban levő állammal szemben arra, hogy annak fegyveres erejéhez tartozó, de az ő tényleges hatalmába került hadifoglyot a fogságbajutás előtt elkövetett, a nemzetközi jog szabályait is sértő, de az ő belső büntetőjogába is ütköző cselekménye miatt megbüntesse, saját büntető hatalma alá vonhassa, avval szemben büntető igényét érvényesíthesse. Ha a kérdést így tesszük fel, szintén államok egymásközti jogviszonyáról van szó, de a jogviszony tárgya nem az, hogy az egyik államnak a másik állammal szemben elkövetett valamely nemzetközi jogi deliktumáért milyen a felelősség, hanem az, hogy az egyik állam büntető hatalma mily határig érvényesül egy másik állam sze-

* Figyelmen kívül hagyva a pápa nemzetközi jogállásának kérdését.

mélyi felségjogával szemben. Helyesen mutat rá *Buza* arra, hogy *Arndt* álláspontja nem adja meg a kérdésre a választ: az állam területén levő ellenséges csapatok nem esnek a területenkívüliség fogalma alá, s így annak kijelentése, hogy rájuk a területenkívüliekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, csupán hasonlat, magyarázat, de nem felel arra, hogy milyen jogelv alapján lehetne ezt tenni, hogy miért volnának valamely államra kötelezők az ellenséges csapatok tagjai tekintetében a nemzetközi jog által csupán a területenkívüliekre vonatkozólag előírt jogszabályok.

A kérdés eldöntésénél nem lehet másból kitndulnunk, mint a hadifogság fogalmából, nem lehet máshonnan megoldási módokat merítenünk, mint a hadifoglyokra vonatkozó nemzetközi jogi szabályokból, amelyek megállapítják a hadviselő felek egymásközti jogviszonyait a hadifoglyok tekintetében.

Ezeket a szabályokat a II. hágai nemzetközi békeértekezleten megállapított IV. egyezményhez mellékelt szabályzat a «Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól» tartalmazza, amely — előrebocsátván, hogy a hadviselő felek fegyveres erejéhez tartozó harcoló és nem harcoló állományú egyénekkel az ellenfélnek, ha elfogja őket, mint hadifoglyokkal kell bánnia (3. cikk) — részletesen szabályozza az államok jogait a hatalmuk alá került hadifoglyok tekintetében. E szabályzat a hadifogságot mint biztonsági intézkedést fogta fel, ami kitűnik különösen abból, hogy a hadifoglyokat lehetőleg internálni kell s elzárni őket csak mellőzhetetlen okokból lehet és hogy a béke megkötése után — vagyis ha az ellenfél fegyveres erejéhez való tartozás veszélyes volta megszűnik — a lehető legrövidebb idő alatt vissza kell bocsátani őket hazájukba (20. cikk). De tartalmaz e szabályzat oly intézkedéseket is, melyekből következtetni lehet arra, hogy a hadifoglyok mennyiben vannak alávetve az őket hadifogságban tartó állam büntető hatalmának; a szabályzat körülírva a hadifoglyoknak a hadifogság tartama alatti jogi helyzetét, a 8. cikkben kimondja, hogy a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam hadseregében hatályos törvényeknek, szabályzatoknak és rendeleteknek vannak alávetve, már pedig ezek alatt a katonai büntetőjogot is érteni kell: kimondja továbbá azt is, hogy fegyelmet sértő cselekményeik miatt velük szemben a szükséges *megtorló* rendszabályok alkalmazhatók (de szökés miatt fegyelmi büntetésnek sincs helye, ha a szökés sikerült; bár ha a szökevény utóbb ismét hadifogságba kerül). A hadifoglyot tehát a hadifogság tartama alatt elkövetett bűncselekményekért meg lehet büntetni. A 12. cikk viszont azt tartalmazza, hogy a becsületszóra szabadon bocsátott hadifogoly, ha fegyvert ragad azon állam (vagy szövetségese) ellen, amelynek irányában becsületszavát adta, e szabadonbocsátás *után* elkövetett cselekménye miatt bíróság elé állítható, ha újból az illető állam hatalmába kerül.

Azonban a szabályzatban csak egy intézkedés van arra nézve, hogy az ellenség elfogott katonáját elfogatása *előtt* elkövetett bizonyos cselekménye miatt az állam, melynek hatalmába került, megbüntethesse; ugyanis a 30. cikkből kitűnik, hogy a *tettenért kémet* (bár nem előzetes ítélethozatal nélkül) meg lehet büntetni; de külön kiemeli a szabályzat 31. cikke, hogy azt a kémet, aki hadseregéhez visszatért, de akit az ellenség *később* mégis elfogott, előző kémkedő cselekményei miatt már nem lehet felelősségre vonni, őt «hadifogolynak kell tekinteni», amint a szabályzat mondja. Vagyis: a «hadifogoly» fogalom megjelölését itt a szabályzat egyenesen oly értelemben használja, mint amely kizárja még az előzően elkövetett kémkedés miatt is a felelősségrevonást.

A szabályzat rendelkezéseiből tehát az tűnik ki, hogy a hadifogság biztonsági intézkedés, amely kizárja a hadifogoly által elfogatása előtt elkövetett cselekmény miatt ellene valamely büntetés alkalmazását, továbbá hogy az ellenség fegyveres erejének minden tagjával elfogatása esetében hadifogolyként kell bánni, kivéve egyedül a tettenért kémet (a kémeket nem szabad összetéveszteni a felderítő szolgálatot teljesítőkkel és a közlemények továbbítóival, szabályzat 29. cikk 2. bek.).

A nemzetközi jog szempontjából nézetem szerint ez a kérdés helyes megoldása.

Mi irányadó a büntető hatalomnak a hadifoglyokkal szemben való érvényesülése tekintetében az állam belső joga szempontjából?

Miután a magyar törvényhozás a szárazföldi háború törvényeire és szokásaira vonatkozó szabályzatot törvénybe iktatta (1913: XLIII. tc.), csak azzal kell foglalkoznunk, hogy amennyiben a nemzetközi jognak tételes jogunk részévé vált szabályai nem mentesítik a hadifoglyokat, illetve az ellenség elfogott katonáit a büntetőjogi felelősségrevonás alól, azokra mily anyagi és eljárási jogi szabályok érvényesülnek.

A hadifoglyok az 1912: XXXII. és XXXIII. tc. (a közös haderő és a honvédség katonai bűnvádi perrendtartása) 11. §-ának 10. pontja és 12. §-ának első bekezdése alapján azon bűncselekmények miatt, melyeket a hadifogság alatt követnek el, katonai bíráskodás alá tartoznak, vagyis velük szemben a katonai büntetőjog szabályai nyernek alkalmazást s a katonai büntetőbíróságok járnak el az illető katonai bűnvádi perrendtartás értelmében. Az ellenség fegyveres erejéhez tartozó oly egyénekre nézve, akiket kémkedésen tetten értek, ilyen, őket, mint az ellenség fegyveres erejének tagjait, e személyi minőségük alapján katonai büntető bíráskodás alá helyező szabályunk nincs; ezek azonban, ha a kémkedést a magyar állam területén (például a kárpáti front magyarországi részén) követtek volna el, az elkövetett *cselekmény* minőségére való tekintettel esnek a minisztériumnak az 1912: XXXIII. tc. 4. §-a alapján kibocsátott rendeletei értelmében a katonai (honvéd, esetleg hadseregi) büntető bíráskodás alá, miután az említett rendeletek értelmében a magyar állam területén bárhol elkövetett kémkedés katonai büntető bíráskodás alá tartozik, bárki is követte el azt. A kémkedésen tetten ért ellenséges katonák tekintetében Bosznia és Hercegovinában, továbbá Ausztriában vagy valamely más szövetséges államban az ottani tételes jog irányadó, míg az ellenséges ország megszállott területén rájuk is a két katonai bűnvádi perrendtartás 454. §-a vonatkozik, mely szerint a legfőbb parancsnok oly egyéneket, akik egyébként nem állanak katonai büntető bíráskodás alatt és ellenséges országban a mozgósított csapatok (parancsnokságok) vagy szövetségeseik hatalmi körén belül kerülnek kézre, a katonai, illetve honvéd büntető bíráskodás alá helyezhet többek közt a bárhol elkövetett kémkedés miatt is. *Dr. Ambrózy Gyula.*

A háború előtt kötött, a hitelezőre terhes szerződésekről.

A legtöbb nehéz jogkérdés, melyet a gazdasági élet egyensúlyának a háború folytán bekövetkezett megbillenése és a moratórium felvetett, az elmult hónapok alatt többé-kevésbbé megnyugtató módon megoldást nyert. Ha a dolog természetének megfelelőleg hiányzik is pontos szabályozás, bírói ítéletekből, írók állásfoglalásából lassankint leszűrődtek oly irányelvek, melyek legtöbb kérdés megoldására útbaigazítást adnak.

Talán még legkevésbbé sikerült megnyugtató eredményre jutni annak az alapvető kérdésnek megoldásában, hogy mi történjék azokkal a háború előtt kötött szerződésekkel, amelyeknek tárgyát képező nem pénzbeli szolgáltatásnak értéke, vagy értékesítésének lehetősége a háború folytán lényegesen csökkent, melyeket ilyként a nem pénzbeli szolgáltatással tartozó fél (az alábbiakban röviden adós) nehézség nélkül teljesíteni tud, s teljesíteni akar is, ámde a másik fél (alább röviden hitelező) a szolgáltatást az eredeti szerződés feltételei szerint átvenni, s azért a kikötött ellenszolgáltatást adni nem akarja, ahol tehát a szerződés változatlan fentartása és kikényszerítése a hitelezőre róna igen súlyos s méltánytalan terhet.

A visszterhes szerződések minden fajánál találkozunk ily példákkal. Ez a helyzet például a vételnél, ha az árú értéke vagy értékesítésének lehetősége csökkent nagy mértékben (pl. fényűzési cikkeknél, különösen olyanoknál, melyek u. n. idényárúk), helyiségek bérleténél, hol a bérlő a helyiséget személyes körülményei (bevonulás), vagy az üzem fennakadása, vagy egyéb okok (pl. hangversenyterem-bérlet) miatt nem használhatja, — haszonbérletnél, hol munkások, igavonó állatok hiányában a művelés általában vagy a kellő intenzitással való művelés lehetetlenné vált, — szolgálati, megbízási szerződéseknél, hol a munkaadó, illetve megbízó nem veheti hasznát a teljesítendő szolgáltatásoknak (utazó külföldön nem utazhat, színész, hangversenyénekes teljesítménye elvesztette a hitelezőre nézve érdekét) stb.

Ott, hol az adós részéről ütközik a régi szerződések teljesí-

tése leküzdhetetlen nehézségekbe, ott a bíróságok a lehetetlenné válás szabályainak rugalmasabb kissé kiterjesztő alkalmazásával, illetve azzal, hogy a rendkivüli megnehezedést a lehetetlenné váláshoz hasonló módon vették figyelembe, módot találtak arra, hogy az adóst a teljesítés alól felmentsék, a teljesítés helyett csupán a méltányosságnak megfelelő részleges kártalanítás fizetésében marasztalják. (Tőzsdebírósági ítéletek, központi kir. járásbíróság P. XIX. 126907. sz. ítélete). Ezeket a méltányossági érzés által diktált döntéseket általában helyeslés, sőt jogdogmatikai igazolás is követte.

Oly ítélet azonban, mely kimondta volna, hogy a szem előtt tartott esetekben a hitelező nem köteles a szerződést változatlanul betartani, — tudtommal még nem hozatott, — s azok véleménye is elágazik, kik a kérdéssel, kiváltkép csak a szállítási szerződések szempontjából elméletileg foglalkoztak.

Dr. Szladits (Pester Lloyd okt. 17-iki sz.) felbontani kívánná a szerződést, ha a megrendelt árú még nem lett előállítva, esetenkint hosszabb fizetési haladékokkal is segíteni kíván a hitelezőn, ennél messzebbmenő védelmet azonban nem hoz javaslatba. Meggyőződésem szerint ez indítványok üdvösek, de tekintve az érdekösszeütközések nagy körét, nem elegendők.

Dr. Mandel Zoltán (Jogt. Közl. 38. sz.) javaslata abban csucsosodik ki, hogy a bíróság megkötöttség nélkül, belátása szerint a szerződés feltételeit a méltányosság szerint módosíthassa, ezt azonban ahoz a feltételhez köti, hogy a változott helyzet folytán az egyik fél aránytalan károsodásával szemben a másiknak aránytalan nyeresége álljon. Meggyőződésem szerint ez utóbbi korlátozás az ajánlott szabály érvényesülési körét annyira megszorítja, hogy az az esetek legnagyobb részében alkalmazhatatlan volna. A fentebb felsorolt példáknak talán egyikénél sem áll az egyik szerződő fél aránytalan károsodásával a másik aránytalan nyeresége szemben, amennyiben mindegyik nem pénzbeli szolgáltatással tartozó fél csak a szerződésszerű ellenszolgáltatást kéri és kapná, míg a teljesítés az ő részéről rendszerint époly megterheléssel jár, mint járt volna akkor, ha a viszonyok változatlanok maradtak volna. A szerződés változatlan fentartása által sem jutna tehát az adós aránytalan nyereséghez.

Dr. Gold Simon (Jogt. Közl. 39. sz.) majd az elállási jog megadásában, majd a kárnak a felek közötti megosztásában látja a kivánatos s szerintem is legmegfelelőbb megoldást.

Ha a háború előtt kötött szerződésnek változatlan fentartása a hitelezőre elviselhetetlen terhet róna, akkor ő ép úgy reászorúl és ép úgy igényt tarthat méltányos könnyítésekre, — ép úgy kiszabadítandó a szerződésnek merev bilincseiből, mint az adós, ki csak aránytalanul és alig leküzdhető (unerschwinglich) áldozatok árán volna képes teljesíteni.

Ha a vevő kénytelen átvenni karácsonyfa fenyőket, melyek értéke a szerződéskötés óta felényire csökkent, ez részéről ép oly áldozat, mint hogyha a malom csak kétszeres áron előállítható lisztet volna köteles szállítani. A szerződő fél hitelezői vagy adósi poziciója, az a körülmény, hogy mint vevő pénzzel, vagy mint eladó pénzen beszerezhető árúval tartozik, a kérdés lényege szempontjából közönbös.

És mégis a hitelező ezen érdekeinek megvédése a tételes jog alakúlására való tekintettel sokkal nagyobb nehézségekbe ütközik, mint megfelelő esetekben az adósnak felszabadítása. A tételes jog szerint felszabadul az adós, ha a szolgáltatás hibáján kívül lehetetlenné válik.

Ennek a szabálynak továbbfejlesztése vagy némileg kiterjesztő értelmezése módot ad a kívánatos megoldásra, nevezetesen arra, hogy az előre nem láthatólag nagyon súlyossá vált szerződés alól felszabadítsuk az adóst. A hitelező késedelmének exkulpálását azonban a tételes jog (P. tkv. jav. is) kizárja. Az Indokolás (III. kötet, 432. oldal) szerint: «a hitelezői késedelem kérdésében a német polgári törvénykönyvvel egyezően, de eltérőleg az . . . idézett régibb törvényektől, a Tervezet szerint egyedül objektív kritériumok irányadók és a Tervezet annak meghatározásánál, forog-e fen a hitelező részéről késedelem, nincs tekintettel arra, hogy terheli-e a hitelezőt ezen objektív kritériumok fenforgását illetőleg vétkesség vagy nem». A rebus sic stantibus klauzulájának elvét, mely egyaránt segítene adóson és hitelezőn, az egyező megállapítások szerint az újabb jogok által elejtettnek kell tekinteni. Mint látjuk, a legújabban a szaksajtóban felmerült javaslatokban is elvi, alapvető ellentétek észlelhetők. Igy tehát nemcsak tételes szabályok és precedensek hiányzanak, hanem még jogászi communis opinio sem alakult ki.

Ily körülmények között szerintem törvényben vagy kormányrendeletben kellene megállapítani azokat az elveket, melyek ily esetekben a hitelezőt aránytalan károsodástól megóvnák és nem osztom azok felfogását, kik azt hiszik, hogy az érdekösszeütközések jelen esetei amúgy is megnyugtató rendezést fognak nyerni a bíróságok döntései által s ezért általános szabályozás felesleges.

Elsősorban is szükséges, hogy a feleknek adassanak direktivák, melyek alapján ők maguk ügyleteiket anélkül, hogy perre kényszerülnének, a méltányosság követelményeinek megfelelőleg egyetértéssel lebonyolíthassák. Ha általános szabályozás továbbra is hiányzani fog, a nem pénzbeli szolgáltatást kapó hitelező azt a kívánságát, hogy a szerződés térhei könnyíttessenek, hogy a kikötött ellenszolgáltatásból az adós engedjen, alig lesz képes perenkívül keresztülvinni, mert, mint láttuk, nem hivatkozhatik ezen követelésének kétségbe nem vonható tételes jogi alapjára.

Ha pedig az igazságos döntést utóbb meg is hozza a bíró ítélete, ez már rendszerint csak félig orvosolja a bajt, mert időközben a felek az ellentétek kiélesedése, értékek kárbaveszése stb. folytán helyre nem hozható hátrányokat szenvedhettek.

De azt hiszem, afelől sem lehetünk egész nyugodtak, hogy a hitelező a bíróságnál általában meg fogja találni érdekeinek méltányos védelmét. Nem attól kell tartani, hogy a bíróság ne ismerné fel a belsőleg igazságos megoldás irányát, hanem csak arra nézve támadhatnak kétségeink, hogy abban a — gyakran ismétlődő — konfliktusban, melyet a bíróban a belsőleg igazságos döntés keresése és a pozitív joghoz való kötöttség érzése idéz elő, az előbbi motivum fog-e felülkerekedni. Kétségtelen ugyanis, hogy ha a bíró a szerződés betartása alól fel akarja menteni a hitelezőt, nem járhat járt ösvényeken, nem támaszkodhatik jogszabályra vagy precedensre s a konkrét szabályok áttörése végett legfeljebb csak a turpis causa, a jóhiszeműség, a Treu und Glauben általános elveire hivatkozhatik, melyek a strict jog rendszerében valósággal az általános biztonsági szelep szerepét töltik be azokban az esetekben, hol a konkrét tételes szabályok alkalmazása teljesen elfogadhatatlan eredményre vezetne.

A szerződő félnek a szerződés teljesítése alól való felmentésére szolgáló indok gyanánt hivatkozás történt a tévedés miatti megtámadás, a jó erkölcsökbe ütközés, az uzsora stb. elveire és szabályaira. Azt hiszem, hogy ezek az elvek nem a döntés indokát jelzik, hanem csak utólagos igazolásai annak, csak a jogászi konstrukció szempontjából bírhatnak némi jelentőséggel. Akkor, midőn az adóst vagy hitelezőt a rendkívül terhes szerződés teljesítése alól felmenteni akarjuk, — azt hiszem, — az a jogi meggyőződésünk mélyén működő vagy talán szunnyadó gondolat érvényesül, hogy a szerződések kötelező erejének vannak határai s ott, hol a szerződés betartása igen igazságtalan eredményre vezetne, a húrt túlfeszíteni nem lehet és nem szabad.

A kötelmi szerződés rendszerint a vagyonjogi forgalomnak, az értékek cseréjének eszköze. A forgalmi szerződés normális tényállása az, hogy két fél egymással materiális egyensúlyban álló értékeket, illetve oly értékeket, melyeket mindkét fél «érett ésszel, józanul» egymásnak megfelelőeknek ítél, kicserél. Kritikai szempontból tekintve, nem látszik indokoltnak, hogy egymagában az egyszer kimondott szó legyen jogok és kötelezettségeknek, javakban való részesedésnek, gazdasági existenciák felvirágozásának és összeomlásának alapja. Ha eltekintünk a pozitív jog szabályaitól s mélyebb alapjaiban vizsgáljuk a forgalmi jog elveit, úgy a szerződés kötelező hatályának indokát abban kell látnunk, hogy a forgalmi szerződés rendszerint az egymást egyensúlyozó értékek cseréjét valósítja meg. Mihelyt szolgáltatás és ellenszolgáltatás között lényeges aránytalanság mutatkoznék, vagy egyáltalában hiányoznék a reális értékek cseréjének tényállása, elveszíti a kötelező erő gondolata a maga kényszerítő hatását és belső jogosságát.

Ennek a gondolatnak nyilvánulását látom a tételes jog számos részletintézményében (igy játék, fogadás, uzsora, felén túli sérelem, rebus sic stantibus klauzulája).

A háború az életviszonyok normális rendjének felbomlását s az értékek skálájában ugrásszerű eltolódásokat okozott. Az a szerződés tehát, mely megkötésekor egymást egyensúlyban tartó

értékek cserejét volt hivatva foganatosítani, az értékviszonyok megváltozása folytán már nem szolgálja ezt a célt, mert szolgáltatás és ellenszolgáltatás között feltünő aránytalanság állott be, minek folytán meg is szűnik a szerződés kötelező erejének legbelső, igazán kényszerítő indoka. Meggyőződésem szerint ez a talán sokszor öntudatlanúl végbemenő meggondolási folyamat visz arra, hogy ezeknek a szerződéseknek kikényszerítését igazságtalannak és méltánytalannak érezzük. Ez az igazságtalanság azonban egyaránt fennáll, akár az adós, akár a hitelező nem kapna szolgáltatásával egyensúlyban álló ellenszolgáltatást.

Azonban az ily szerződéstől egyszerűen eltekinteni, mintha az meg sem köttetett volna, nem lehet. A szerződés felbontása is kárt okozna a másik, a szerződés fentartása tekintetében érdekelt, szintén vétlen félnek. Ily esetben, midőn mindkét fél vétlen, midőn a tényállás egyéb mozzanatai sem adnak irányítást arra, hogy egyik vagy másik érdekelt a másikkal szemben előnyben részesíttessék, a megosztás gondolata a legközelebb fekvő s ez valósítja meg leginkább az átlagigazságot, mi rendszerint maximumát jelenti annak, amit a tényállások nagy tömegét egy sablonra szabályozó jogszabály nyújtani képes.

Ez alapelv alapján volna szerintem a kérdés a nem pénzbeli szolgáltatás lényeges értékcsökkenése esetén szabályozandó, olyként, hogy a konkrét eset különös méltánylást érdemlő alakulása esetén attól eltérés engedtessék.

Ha a nem pénzbeli szolgáltatással tartozó fél a hitelezőt a rá terhes szerződés alól fel akarja szabadítani, illetve az elállást inkább választja, mintsem hogy a pénzbeli ellenszolgáltatás leszállításába belenyugodjék, az elállás joga neki megadandó, viszont a nem pénzbeli szolgáltatást követelő félnek módot kell adni, hogy ne legyen kénytelen tartós bizonytalanságban lenni afelől, hogy a másik fog-e az elállás jogával élni.

Ezeket szem előtt tartva, alábbi hevenyészve formulázott szabályozást ajánlanám:

1. Akinek 1914 július 27-ike előtt kötött szerződés alapján nem pénzbeli szolgáltatást kell kapni, az 1914 július 27-ike előtt meghatározott pénzbeli ellenszolgáltatás mérséklését igényelheti, ha a nem pénzbeli szolgáltatás értéke a teljesítés előtt oly ok miatt, mely nyilvánvalólag a háború kitörésével áll kapcsolatban, igen lényeges értékcsökkenést szenvedett.

Nem igényelheti e mérséklést az, ki a nem pénzbeli szolgáltatásnak változatlan ellenszolgáltatásért való elfogadása által közvetlen vagyoni kárt nem szenvedne, áll ez különösen azokra, kik a nem pénzbeli szolgáltatás megszerzésére saját szükségletük kielégítése végett szerződtek.

A pénzbeli ellenszolgáltatás azon összeg felével mérsékeltessék, amennyivel a nem pénzbeli szolgáltatás a kikötött pénzbeli ellenszolgáltatásnál az első bekezdésben megjelölt okra visszavezethetőleg kevesebbet ér.

Ha az értékcsökkenést megállapítani nem lehet, ehelyett az az első bekezdésben megjelölt okra visszavezethető kár vétessék figyelembe, amelyet a nem pénzbeli szolgáltatást elfogadó fél a szerződés változatlan fentartása esetén szenvedne.

2. Az 1. alatt kifejezett elv ne alkalmaztassék, illetve megfelelő módosítással alkalmaztassék akkor, *a)* ha annak alkalmazása egyik vagy másik félnek anyagi romlását eredményezné, — *b)* ha még annak megfelelő mérséklése esetén is a nem pénzbeli szolgáltatással tartozó fél aránytalan nyereséghez jutna, vagy *c)* ha annak alkalmazása egyébként az eset különös körülményeire való tekintettel a méltányosság követelményeit nyilvánvalólag sértené.

3. A nem pénzbeli szolgáltatást elfogadó fél e kedvezménynyel csak akkor élhet, ha ahhoz való igényét a másik fél teljesítése előtt ezzel szemben fentartotta. E szabály nem vonatkozik azokra az esetekre, hol e rendelkezés kihirdetése előtt teljesített a nem pénzbeli szolgáltatással tartozó fél. Ez esetekben az 1. és 2. pont szabályai annyiban alkalmazhatók, amennyiben alkalmazásuk a méltányosság követelményeit nem sérti.

4. A nem pénzbeli szolgáltatással tartozó fél elállhat a szerződéstől, ha a másik a hozzáintézett fölhívásra nyolc nap alatt ki nem jelenti, hogy az e rendelkezésben foglalt kedvezmény igénybevételéről lemond.

A lemondás vissza nem vonható és meg nem támadható.

5. A nem pénzbeli szolgáltatással tartozó fél nem élhet a 4. pont alatt engedett elállás jogával, ha a pénzbeli szolgáltatással tartozó fél által nyilatkozásra felhivatván, nyolc nap alatt ki nem jelenti, hogy a szerződéstől eláll.

6. Az ezen szabályzat alapján eldöntendő kérdések bírói eldöntése céljából megállapítási keresetnek a Pp. 130. §-a feltételeinek hiányában is helye van. E keresetek soronkívül tárgyalandók. A viszonos teljesítés az első- illetve másodbíróság döntése szerint véghezviendő akkor is, ha az ítélet még nem jogerős, mégis azzal, hogy ha a fizetendő ellenszolgáltatás vitás, a bíróság által megállapított összegen felüli vitás rész a nem pénzbeli szolgáltatással tartozó fél kérelmére biztosítandó.

7. Perekben, melyek tárgyát jelen rendeletben szabályozott kérdések képezik, a perköltségviselés tekintetében a bíróság a Pp. szabályaihoz kötve nincs.

8. Oly esetekben, melyekben a nem pénzbeli szolgáltatást elfogadó fél az 1. pontban jelzett okra visszavezethetőleg csupán az értékesítés lehetőségétől van időlegesen megfosztva, a pénzzel tartozó fél a szerződésileg megállapított fizetési határidők megfelelő meghosszabbítását kívánhatja.

Az 1—7. pontok szabályai az esetben is megfelelően alkalmazandók.

Az egyes szabályok intenciója magukból a rendelkezésekből kitünik.

Fentiek szerint azt tartom, hogy szükséges volna az érdekösszeütközések jelen eseteit általános jogszabállyal sürgősen szabályozni. Minthogy a törvényi szabályozás a közeli jövőben bizonyára technikai nehézségek miatt kivihetetlen, csak a kormányrendeleti forma állana rendelkezésre.

Dr. Frigyes Béla.

A hivatali bűntettek a hadi szállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat szerint.

A hadi szállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat 7—10. §-ai az indokolás szerint «ú. n. hivatali bűncselekmények felől rendelkeznek» és ezek a rendelkezések részben kiegészítik, részben pedig módosítják a Btk. Második részének XLII. fejezetében foglalt rendelkezéseket, de áthatnak más fejezetekben foglalt rendelkezésekre is. A jelen cikk célja a Btk. XLII. fejezetének rendszerében vizsgálni, hogy a javaslat 7—10. §-ai mikép illeszkednek a Btk. említett fejezetében foglalt §-ok közé és miképen módosítják azokat?

A Btk. 461. §-a meghatározza a közhivatalnok fogalmát és annak körébe az állam *közigazgatási és igazságszolgáltatási*, a törvényhatóság és község *hatósági* teendőjének teljesítésére hivataluknál, szolgálatuknál vagy különös megbizatásuknál fogva kötelezetteket veszi fel és kivételkép kiterjeszti azt azokra, akik az állam, a törvényhatóság vagy a község által közvetlenül kezelt közalapítványoknál, kórházaknál, tébolydáknál mint *felügyelők, orvosok, hivatalnokok vagy szolgák* vannak alkalmazva; közhivatalnok még a kir. közjegyző is. A közhivatalnoknak ezen meghatározása a Btk. XLII. fejezetében meghatározott bűncselekményekre feltétlenül irányadó. Felmerül a kérdés, vajjon — az indokolás szerint — a javaslatnak a fenti fejezet rendelkezéseit kiegészítő és módosító §-aira is kiterjed-e a közhivatalnoknak a Btk. 461. §-ában foglalt meghatározása? A törvényhozó akarata szerint nem, mert a 7. §. részletes indokolása szerint «a közhivatalnok elnevezés alá — korlátozó rendelkezés hiányában — oly közfunkcionárius is tartozhatik, aki a Btk. 461. §-ában foglalt körülírás alá nem vonható. Az a közhivatalnok p. o., aki község vagyonkezelési — vagyis nem hatósági — tennivalójának teljesítésére van hivatva, nem tekinthető közhivatalnoknak a Btk. 461. §-a értelmében; a 7. §. rendelkezése azonban az ily közhivatalnokra is kiterjed». Tekintet nélkül tehát arra az irodalomban vitás kérdésre, hogy a közhivatalnoknak a Btk. 461. §-ában foglalt fogalma a büntelő rendelkezések milyen körére terjed ki, az indokolás alapján megállapítható, hogy a javaslat 7—10. §-aiban meghatározott bűntettek és vétségeknél nem a Btk. 461. §-a szerinti közhivatalnok, hanem a tágabb értelemben vett közhivatalnok jön tekintetbe. Ennek körét megvonni — «korlátozó rendelkezés hiányában» — az egyes esetekben az ítélőbíró iudiciumának dolga és előtte csak egy negativ korlát van: a Btk. 461. §-a. Szembetűnik, hogy míg a Btk. 461. §-a az abban meghatá-

rozott teendők teljesítésére *hivataluknál, szolgálatuknál vagy különös megbizatásuknál* fogva kötelezetteket tekinti közhivatalnokoknak, addig a javaslat 7. §-a csakis azok felől intézkedik, akik az abban meghatározott teendők körül *hivataluknál vagy különös megbizatásuknál* fogva működnek közre. A két §. ellentétbe állítása olyan okoskodást szülhet, hogy nem kívánja a javaslat büntetni azokat, kik csak *szolgálatuknál* fogva működnek közre. Ezen szempontból természetesen fontos a «szolgálat» fogalmának meghatározása a «hivatal» és a «különös megbizatás» fogalmával szemben. Nem büntetendő-e például a javaslat 7. §-a szerint az a bírósági tisztviselő, akit az igazságügyminiszter a törvényből merített felhatalmazás alapján közigazgatási hatósághoz oszt be szolgálatra és ezen minőségében, mint olyan, aki nem hivatalánál, hanem ideiglenes szolgálatánál fogva működik közre a javaslat 7. §-ában meghatározott teendők körül? Szerény véleményem szerint azonban ez a szőrszálhasogató fogalommeghatározás azért volna meddő, mert a javaslatnak — szelleméből kitünőleg — nem lehet ilyen intenciója ; és amint nem akarja a közhivatalnoknak a Btk. 461. §-ában szűken meghatározott fogalmát a javaslatban szabályozott bűncselekményekre kiterjeszteni, úgy nem akarhatja, hogy a Btk. 461. §-ával történt szembeállítással még annál is szűkebb körű következtetések vonassanak le.

A javaslat 7. §-a új bűncselekményt statuál, amely legjobban a Btk. 471. §-a után volna elhelyezhető. E §. ugyanis a közhivatalnok egyszerű kötelességszegését bünteti és a javaslat 7. §-a is a közhivatalnok egyszerű kötelességszegését kriminalizálja. Ámde a közhivatalnok egyszerű kötelességszegése csak fegyelmi vétség és a Btk. 471. §-a az egyszerű kötelességszegést csak egy szubjektiv alkotóelemmel, a kötelességszegőnek azon szándékával, «hogy valakinek jogtalanul hasznot vagy kárt vagy más sérelmet okozzon», vonhatta az általános büntetőjog körébe. A javaslat ugyanezt objektiv alkotó elemmel teszi. Ez pedig az államnak az a fontos érdeke, hogy a fegyveres erejének történő szolgáltatások a szerződéseknek vagy a törvényeknek megfelelőek legyenek ; és ezen tényálladék objektiv voltát olyannyira érvényesítendőnek tartja a javaslat, hogy az indokolás szerint : «nem szükséges, hogy a közhivatalnok a kötelességellenes magatartásából háramolható hátrányt előrelássa, annál kevésbbé, hogy ez az eredmény legyen cselekményének indító oka (dolus specialis)». Csak ezzel tartja elérhetőnek azt, hogy ennek az érdeknek már a veszélyeztetése is törvényi alapon zárassék ki. Amint ezekből kitűnik, a Btk. 471. §-ának és a javaslat 7. §-ának elkövetési cselekedete ugyanaz : a kötelességszegés egyszerű formája ; a különbség közöttük abban van, ahogy ezt, az egyszerű megjelenési formájában csak hivatali vétséget képező cselekményt mindegyik a maga útján subjektiv, illetve objektiv tényálladéki kellékekkel teszi az általános büntetőjog körébe elhelyezhetővé. Természetesen ezen nagy elvi ellentéttől eltekintve, találunk más fontos, praktikus eltéréseket is. Ilyen, hogy a javaslat azért, mert a speciális szándéktól eltekint, az általános szándékosságot a tényálladéki elemek közé kifejezetten felveszi. Pontosabban megállapítja a kötelességszegés megjelenési formáját, amennyiben kimondja, hogy az nyilvánulhat a kötelesség nem teljesítésében, de abban is, hogy az nem megfelelően teljesíttetik. Tágabb körre terjeszti ki a hivatalos funkciót, amelyen belül a kötelességszegés büntethető. Az elkövetési cselekedet nemcsak a hivatali eljárásban vagy intézkedésben (Btk. 471. §.) történt kötelességszegés, hanem már a hivatalnál vagy különös megbizatásnál fogva való közreműködésben történt kötelességszegés is az. Ezzel világosan belevonódnak e körbe a közhivatalnoknak közhivatalnoki minőségéből folyó általánosabb természetű kötelességei és különösen azon kötelességei is, amelyek nem aktiv ténykedéssel, hanem passziv magatartással szeghetők meg. A közreműködés fogalmát egyébként az indokolás a következőkép adja : «A közreműködés nem csupán a döntést, az elintézést, az intézkedést jelenti, hanem az előkészítést, a segédkezést, a véleményezést és a jóváhagyást is.»

Anélkül, hogy arra rátérnék, hogy a javaslat a benne objektiv tényálladékként jelentkező állami érdeket a közhivatalnoknak mely funkciójában látja jelenlevőnek, egy momentumra szeretnék rámutatni, amelynek következtében az eseteknek persze elenyésző csekély számánál a bűncselekménynek teljesen objektiv alapokra való fektetése dacára is fog érvényesülhetni a szubjektivitás. Nem ugyan valamely szándék, hanem a tudat formájában. A javaslat szerint t. i. nemcsak azon állami érdek nyer védelmet, amely az állam saját hadseregének céljára történő szerződésszerű szolgáltatások teljesítésénél és annak hatósági ellenőrzésénél van jelen, hanem védelmet nyer az is, amely a szövetséges, sőt az is, amely akár saját, akár a szövetségesével — szövetségi szerződés nélkül — együttműködő fegyveres erőnek céljára történő szerződésszerű szolgáltatások teljesítésénél, illetőleg annak hatósági ellenőrzésénél jelentkezik.

Amennyire vitán felül áll az, hogy úgy a saját, mint a szövetséges haderőnek történő szolgáltatások esetében a béke vagy háború állapota a bűncselekmény alapformáját nem érinti és a háború állapota csak minősítő körülménykép jöhet számba, olyannyira kérdéses az, milyen jelentőséggel bírnak a fenti álllapotok azon esetekben, mikor a szövetségi szerződés nélkül velünk vagy valamely szövetségesünkkel együttműködő fegyveres erőnek céljára történő szolgáltatásokról van szó? Ilyen együttműködés t. i. békében nem képzelhető, mert szerződéses szövetség hiányában nem lehet előre tudni, hogy adott esetben mely államok fegyveres ereje fog a mienkével vagy szövetségeseinkével együttműködni és hogy fognak-e együtt működni? Marad tehát a háború állapota. De melyik az az időpont, amelytől kezdve a jelen bűncselekmény szempontjából az ilyen együttműködés lehetséges, illetve fenforgónak veendő? Erre vonatkozólag az indokolás a következőket mondja: «Ily fegyveres erőnek szövetségi szerződés nélkül való közreműködése bekövetkezhetik háború fenyegető veszélye esetében a minisztérium által az 1912 : LXIII. tc. értelmében a háború idejének kezdete gyanánt megjelölt időpont előtt, sőt az osztrák-magyar monarchia részvétele nélkül a szövetségesünk által folytatott háborúban is.» Az indokolás szerint tehát nem szükséges, hogy a háború állapota nálunk beálljon, elég a háború fenyegető veszélyének ideje, sőt, ha szövetségesünk fegyveres erejével működik együtt valamely más fegyveres erő, még az sem szükséges, hogy nálunk akár háborúnak, akár háború fenyegető veszélyének állapota legyen. De, minthogy ilyen esetekben az együttműködés többnyire nem köztudomású, sőt épen a hivatkozott törvényben meg van minden intézkedés lehetősége az irányban, hogy az köztudomásúvá ne váljék és a legtöbb esetben ezen intézkedések alkalmaztatnak is, tekintetbe kell jönnie annak, hogy a terhelt tudta-e, hogy a velünk vagy szövetségesünkkel együttműködő fegyveres erő céljára teljesítendő szolgáltatás iránti szerződés körül járt el, mert ellenkező esetben a Btk. 82. §-a szerint nem büntethető. Itt érvényesül tehát csak valami szubjektiv elem a terhelt tudatának, helyesebben tudomásának formájában. Ezen amúgy is ritka esetektől eltekintve, magából a bűncselekmény tényálladékából és nem az elkövető teljesen személyes tulajdonságaiból folyólag szubjektiv elem a gyakorlatban soha sem fog érvényesülni, miért is megállapítható, hogy az új bűncselekmény az eddigi hivatali bűncselekményekkel szemben majdnem kizárólag objektiv alapokra van fektetve, ami az állam legfontosabb érdekét szolgáló cél elérésének szempontjából a legmesszebbmenően helyeselhető.

A javaslat 9. §-a a Btk. 465. §-a után helyezhető el és nem egyéb, mint az ott szabályozott passziv megvesztegetés minősített esete. A minősítést tartalmazó tényálladéki elem felvételén kívül a két §. között kizárólag stiláris különbségek vannak ; a minősítő elem pedig ugyanaz az objektiv állami érdek, amelynek mikor való jelenléte a javaslat 7. §-ára való utalással van meghatározva. Megállanak azonban természetesen ezen §-nál is a 8. és a 10. §-hoz utóbb fűzendő azon megjegyzéseim, melyeket az azoknál nyerhető világosságuknál fogva inkább ott kívánok elmondani.

Hasonló a viszony a javaslat 8. §-a és a Btk. 467. §-a között, de ez a §. már világosabban mintegy Janus-arcot visel, amennyiben az egyik oldalon a javaslatba való beállítása és szövege folytán a javaslat 7. §-ában, a másik oldalon pedig lényege folytán a Btk. 467. §-ában meghatározott bűncselekmény minősített esetének képét mutatja. A fej egyik arca a javaslat 7. §-ában büntetni javasolt kötelességszegés, plus passziv megvesztegetés, a másik arca a Btk. 467. §-ában foglalt passziv megvesztegetés, plus a 7. §-ban meghatározott esetekben jelenlevő objektiv állami érdek, mint minősítő tényálladéki elem. Az elmélet felé utóbbi arcát mutatja a bűncselekmény. Az elmélet hajlandóbb a Btk.-ban

már szabályozott passiv megvesztegetésből levezetni a passiv megvesztegetés ezen alakját. Azonban gyakorlati szempontokból, de különösen az alkalmazás eseteiben helyesebb a másik arcot nézni, mert — amint láttuk — a Btk. XLII. fejezetében szabályozott deliktumok és a javaslat 7. §-ában foglalt hivatali bűncselekmény között nagy elvi eltérés, de fontos gyakorlati különbségek is vannak, amelyek következtében a Btk. XLII. fejezetében meghatározott fogalmak, valamint az annak szelleméből vont következtetések, különösen megszorító értelemben a javaslat szerint büntetendő hivatali bűncselekményekre ki nem terjeszthetők, ha azok — aminthogy ez a helyzet — a 7. §-ra való hivatkozással nyernek meghatározást.

A javaslat 10. §-ában meghatározott aktiv megvesztegetés ugyanígy áll a Btk. 470. §-ában foglalt aktiv megvesztegetés és a javaslat 7. §-a között (mint annak eredménytelen felbujtási esete), de azzal a különbséggel, hogy itt a Btk. 470. §-ából való elméleti levezetés gyakorlati szempontokból még alkalmatlanabb. A Btk. 470. §-ában foglalt aktiv megvesztegetés t. i. a felbujtás alakjából képzett — úgy, hogy a felbujtás itt eredménytelenség esetén is büntetendőnek látszott — sui generis delictum. A Btk. rendelkezéseiben nincsen következetesség aközött, hogy míg egyrészt itt a felbujtásnak még sikertelen alakját is büntetendőnek látja — tehát a felbujtást itt általános alakjánál szigorúbb szemmel nézi, — addig másrészt az eredményes felbujtást a felbujtás általános alakjának büntetésénél sokkal enyhébben bünteti, amennyiben azt is a sui generis delictum alá vonja és a Btk. indokolása szerint a 470. §-nak «fix büntetési tétele által a részességről szóló fejezet alkalmazását ez esetben kizárja». Ezen indokolás volt az oka annak, hogy bírói gyakorlatunkban sehogysem érvényesülhetett az a helyes felfogás, hogy az eredményes felbujtás nem mint a Btk. 470. §-beli sui generis delictum, hanem mint felbujtás büntetendő. Ámde a jelen javaslat indokolása két helyen is kiemeli: «Külön rendelkezés nélkül sem kétséges, hogy azt, aki a közhivatalnokot szándékosan reá bírja a 7. §. alá eső bűncselekmény elkövetésére, az általános szabályok értelmében mint felbujtót kell büntetni (Btk. 69. §. 1. pont)» és még világosabban, mert a javaslat 8. §-áról szólva: «Itt sem szükséges külön rendelkezés afelől, hogy az, aki a közhivatalnokot az ajándékozással, jutalomadással vagy egyéb előny juttatásával reábírta a kötelességszegésre, mint felbujtó felelős.» A javaslat tehát nem úgy konstruálta a 10. §. első bekezdésében meghatározott aktiv megvesztegetést, mint a Btk. a 470. §-ában meghatározottat, hogy azt kiterjesztendőnek konstruálta volna a felbujtásnak úgy sikertelen, mint sikeres alakjaira, hanem az elméletnek megfelelően nagyon helyesen a sui generis, kivételes delictumot mint olyant statuálta, amely csak azon esetekre állhat, amelyeknél szükség van rá, amikor nélküle a részességre vonatkozó általános rendelkezésekkel *a sikertelen felbujtót nem lehetne elérni.* És az indokolás szerint kifejezetten nem kívánja azt kiterjeszteni azon esetekre, melyeknél a sui generis delictum fölösleges, sőt hátrányos, mert a részesség általános rendelkezéseivel *a sikeres felbujtó jobban érhető el.* A törvényhozónak e tekintetben elméletileg is a Btk. álláspontjával ellentétes álláspontra való helyezkedése teszi tehát elkerülhetetlenné, hogy a javaslatban felvett bűncselekményeknek mindig inkább a javaslat és nem a Btk. felé fordított arcát nézzük és abból olvassunk.

A javaslat 10. §-ának második bekezdésében egészen új bűncselekményt statuál, amely párhuzamba állítható nemcsak e tekintetben, de különösen a benne kizárólag érvényesülő objektivitás tekintetében is a javaslat 7. §-ával. Mondhatjuk annak kifelé vetített alakja. Amint a 7. §. a közhivatalnok bűnösségéhez nem kíván meg semmiféle szubjektiv szándékot a kötelességszegésnél, hacsak a többször említett állami érdek jelen van; épúgy ez a közhivatalnokkal érintkezőktől ugyanazon objektiv feltétel jelenlétében semminemű szubjektiv szándékot nem kíván meg ahhoz, hogy a közhivatalnoknak való adás, juttatás vagy igéret büntethető legyen. Ez a bűncselekmény is levezethető a Btk. 470. §-ában szabályozott aktiv megvesztegetésből úgy, hogy abból elvesszük a közhivatalnok kötelességszegésére irányuló célzatot, de mivel ezen bűncselekménynek a javaslat 10. §-ának első bekezdésében is van már törvényi alap-alakja, helyesebb azt onnan konstruálni és nem a már fölöslegesből. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy a közhivatalnok részére bármilyen és bármily úton való juttatás, ha az a közhivatalnokhoz funkciójának gyakorlása előtt érkezett, különösen a gyakorlatban, majdnem soha sem lesz megfosztható attól a célzattól, hogy a közhivatalnok funkcióját kötelességellenesen teljesítse, a 10. §. második bekezdésében meghatározott vétség megszorítottan csak azon esetekre látszik kihatni, mikor a juttatás a funkció gyakorlása után — inkább hálából — következett be. A két bekezdés között tehát inkább időpontbeli választfal fog a gyakorlatban állani.

Mindkét bekezdésben szabályozott bűncselekménynél még az a kérdés is felmerülhet, hogy kiterjednek-e rájuk a Btk. 466. §-ában foglalt kivételek, t. i. hogy nem vonatkozik-e a javaslat 10. §-a «a közhivatalnoknak valamely fél érdekében teljesített rendkívüli munkálatáért a hivatali szabályok által megengedett jutalmazására és azon szokásos csekély ajándékokra, melyek a szolgáknak adatnak, amennyiben ily ajándék felhívás nélkül adatik és elfogadását a szolgálati szabályok különösen meg nem tiltják».

Sem a javaslat maga, sem az indokolás erre vonatkozólag irányt nem mutat. Az enyhébb felfogás mellett szól az, hogy a közhivatalnoknak ilyen juttatások elfogadása esetére fentartott büntetlensége kódexben van szabályozva, még pedig olyanban, amelynek kiegészítésére és módosítására vállalkozik a javaslat és viszont ezt a rendelkezést sem kifejezetten a javaslatban, sem az indokolásból kiolvashatóan nem-kifejezetten nem érinti. A szigorúbb felfogás mellett szól, hogy a javaslat a Btk-vel szemben minden tekintetben szigorúbb álláspontra helyezkedve annak több elvi rendelkezését is megdönti, illetve a javaslatra való alkalmazását kizárja; és a célszerűség, hogy eléressék a javaslatnak az indokolásban körvonalazott célja: «A korrupciónak útjában kíván állani. Már belopódzásának kíván gátat vetni. És abszolut tilalom felállításába törekszik motiválni azokat, akiknek erkölcsi meggyőződése vagy jelleme a vesztegetésben nem találna kivetni valót.»

Dr. Kartschoche Alajos.

«Magánokiratok» a polgári perrendtartásban.

(Pp. 317. §.)

Eddig elegendő volt a két előttemező tanu jelenlétében az írni nem, de olvasni tudó és az okirat nyelvét értő kiállító által alkalmazott kézjegy, míg a Pp. 317. §. szerint az okirat formai kelléke az, hogy az írni nem tudó, vagy írni nem képes fél kézjegye az okiraton bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítve legyen. Amilyen egyszerűnek, helytállónak, megnyugtatónak és előnyösnek tünik fel első pillanatra a különbség, oly gyökeres változást idéz elő az eddigi törvényes joggyakorlattal szemben.

Köztudomásu, hogy Magyarország lakossága átlagosan alig 50%-ot meghaladóan írni és olvasni tudó, sőt egyes vidékeken a magyarul írni és olvasni tudók száma elenyészően csekély. Eddig az írni nem képes, vagy írástudatlan felek jogügyleteiket magánokiratba foglalhatták már községükben az őket és viszonyaikat jól ismerő községi jegyzőjüknél, a bírósági székhelyeken ügyvédjüknél, míg a Pp. 317. §. szerint ezt csak a járásbíróság vagy közjegyző előtt hitelesített alakban tehetik. Szaporodott ezzel utánjárásuk, költségük, fokozódott időveszteségük.

Különösen érezhető lesz a törvény e rendelkezésének hatása azon írni nem tudó, vagy írástudatlan egyéneknél, kik a pénzintézeteknél jelzálogi fedezet mellett adóslevelekre (kötvény, hitelbiztosítási okiratok) kérnek kölcsönt. A legkisebb kölcsönnek zálogjogilag leendő biztosítása, bekebelezése alkalmával a pénzintézet jogtanácsosa kiállítja a zálogjog bekebelezése alapjául szolgáló okiratot, a kölcsönkérő személyazonosságát igazoló két tanuval felkeresi a közjegyzőt, ki a nemzetiségi vidéken nyelvjogosítványa hiányában tolmács alkalmazása mellett a kölcsönkérő kézjegyét hitelesíti, s csak ezután kebelezi be a zálogjogot az adós által lekötött ingatlanokra. Ime, az életben mindennapi eset, megvan a horribilis költség és időt rabló, nehézkes eljárás.

Igaz ugyan, hogy a tkvi rendtartás 82. §-a perenkívüli eljárásban nem követeli meg a bekebelezés alapjául szolgáló okiraton a kézjegy hitelesítését, de azon alapigazság folytán, hogy minden jogügylet keletkezése idején a per csiráját már magában hordja, érdeke a kölcsönt nyujtó pénzintézetnek, hogy olyan magánokirat legyen birtokában, melynek a bíróság a törvény rendelkezése alapján teljes bizonyító erőt tulajdonít.

A kézjegy alkalmazásánál miért állította fel e megszorító jogszabályt a törvényhozó, magyarázatát nem lelem, nem külö-

nösen akkor, mikor a 317. §. 3. pontjának utolsó bekezdése hasonló esetben, jóllehet a kiállító magasabb értelmi színvonalon itt sem áll, az eddigi törvényes rendelkezést tartja fenn. Ime: az 1868 : LIV. tc. 168. §. rendelkezése: «Ha a kiállító sem írni, sem olvasni nem tud, vagy az okirat nyelvét nem érti, a 167. §-ban érintett szabály megtartása mellett szükséges még az is, hogy a jelenlevő tanúk a magánokirat tartalmát mind maguk ismerjék, mind a kiállítónak az általa értett nyelven megmagyarázzák s hogy ez megtörtént, az okiraton bizonyítsák».

Az 1911 : I. tc. 317. §. utolsó bekezdése pedig így intézkedik: «Ha a kiállító olvasni nem tud, vagy az okirat nyelvét nem érti, szükséges még az is, hogy a jelenlevő tanúk vagy a hitelesítő személy az okirat tartalmát a kiállítónak az általa értett nyelven megmagyarázzák és hogy ez megtörtént, az okiraton, illetőleg a hitelesítési záradékban tanusítsák».

Ha tehát a kiállító olvasni nem tud (de írni igen), vagy az okirat nyelvét nem érti, az eddigi szabályok megtartása mellett, módjában áll teljes bizonyító erővel bíró magánokiratot kiállítani anélkül, hogy aláírása hitelesítésre szorulna.

Nincs indoka annak, miért követeli a törvényhozó az írni nem tudó, vagy írni nem képes felektől, akár tudnak olvasni, akár nem, azt, hogy az okiraton kézjegyök hitelesítve legyen, míg a csak írni, azaz legalább nevöket aláírni tudó feleknél imperative nem követeli meg a hitelesítést, megelégedve a két tanu előttemezésével, avagy a 317. §. 2. pontjának első bekezdése szerint kiállított okiraton az aláírás bírói vagy közjegyzői hitelesítésével (1874 : XXXV. tc. 92. §.). Nincs indoka e megkülönböztetésnek azért sem, mert a 317. §. 3. pontjának első bekezdésében foglalt megszorító rendelkezés szemmeltartásával kiállított magánokirat nem válik a hitelesítéssel közokirattá, sem nem ruházza fel a törvény erősebb bizonyító erővel, csak ugyanazzal, mint a 317. §. 1., 2. és 3. pontjának utolsó bekezdésében meghatározott alakszerűségeknek megfelelően kiállított magánokiratokat, épen ezért valódiságának kétségbevonása esetén az okirat tartalma épen úgy bizonyításra szorúl, mint a 317. §. 1., 2. és 3. pont ut. bek. megfelelően kiállított, de tartalmilag megtagadott magánokirat.

Nincs indoka, sőt felesleges, és helyt nem álló e megkülönböztetett ügyleti forma felállítása azért sem, mert a jövő joggyakorlatot abban vélem kifejlődőnek, hogy megnyugtatóbban fogadja majd el a bíróság az olyan okiratot, teljes bizonyítékul, melynek kiállítója olvasni tud, de írni nem, mint aki írni tud, de olvasni nem, mert ily esetben a kiállító nem szorul arra, hogy az előttemező tanúk vagy hitelesítő személy az általa értett nyelven kiállított kézjeggyel ellátandó okirat tartalmát meg is magyarázzák s ha teszik is, annak tartalma helyességét ellenőrizni módjában és képességében áll, míg ha olvasni nem, csak írni tud, úgy teljesen ki van szolgáltatva egy harmadik személy magyarázatának, ki az okirat tartalmának értelmezésénél tévedhet, vagy hiányos felolvasással hibázhat.

Elkerülte a törvényhozó figyelmét azon jogeset, midőn a kiállító olvasni tud, írni tudott, de az okirat kiállítása alkalmával képtelenné vált még nevének aláírására is, pl. betegség, mindkét kar hiánya, stb. Az ily fizikai személy képtelen az okiratot aláírni, kézjegyével ellátni, bár nem mondható, hogy írástudatlan, hanem írásra képtelen. Hogyan állíthat ki tehát teljes bizonyító erejű magánokiratot.

A 317. §. tartalmát tekintve, jelen esetben csak kézjegy szerepelhet az aláírásnál, az ily személy által kiállított okirat csakis a 317. §. 3. p. első bekezdésének megfelelően, azaz hitelesített alakban bírhat e §. 1—2. pontjainak megfelelően kiállított okiratokkal egyenlő hatállyal, jóllehet a törvény ily értelmű alkalmazása méltánytalan, miért is az olvasni tudó és az okirat nyelvét értő, írásra képtelenné vált személynek kivételképen a 317. §. 3. p. utolsó bekezdésének megfelelően megengedendő lett volna a kézjegy alkalmazása, két előttemező tanú aláírásával ellátott magánokiraton, a hitelesítés mellőzésével.

Itt emelem ki, hogy az 1868 : LIV. tc. 168. §. az alakszerűségi hiányokban szenvedő adóleveleknél a kölcsönleolvasásért külön bizonyítást rendelt, e megkülönböztetést az 1911. évi I. tc. fen nem tartotta s az adóslevelek, akár csak a többi okiratok teljes bizonyító ereje az 1911 : I. tc. 317. §. alapján alakszerű kellékek hiánya esetén a 270. §. alapján egyöntetűen bírálandók el.

Helyénvalónak találom megvilágítani a 317. §-t abból a szempontból, mit kell érteni írnitudás alatt?

Mily terjedelemre szorítkozik az?

E §. megengedi az okiratoknak idegen kézzel írását s elegendőnek fogadja el, ha azt a kiállító sajátkezűleg aláírja. Elegendő tehát, ha a kiállító csak nevét tudja aláírni. A törvény e szabálya alkalmat és módot ad arra, hogyan kerülhető el a 317. §. 3. bekezdésének rendelkezése, mely eljárás, mint fentebb kimutattam, nehézkes, hosszadalmas és költséges.

Az okiratot kiállító az írás mesterségének elsajátítása nélkül megtanulja nevének aláírását, avagy előre külön papírra leírt nevének lemásolását, ennek következménye az lesz, hogy az okiratot a kiállító sajátkezűleg fogja aláírni és bírói vagy közjegyzői hitelesítés nélkül is megszerzi a 317. §. 2. pontja alapján a magánokiratnak teljes bizonyító erejét. Hány ily okiratot fog az élet produkálni, majd a joggyakorlat mutatja meg.

Hasonló esetek megelőzése, elkerülése végett a 317. §. 2. pontjában kimondandó lett volna, hogy az okirat azon fél előtt, ki csak nevét tudja aláírni, a tanúk egyike által felolvasandó, szükség esetén megmagyarázandó, csak ezen vagy hitelesített alakban lett volna felruházandó a 317. §-ban foglalt előnnyel.

Az elmondottak után megalkotható azon vélemény, hogy helyesebb lett volna az 1868. LIV. 167. §. c. pontját és az 168. §. gondosabb szövegezésben, a maguk teljességében fentartani azzal a kiegészítéssel, hogy az írni, valamint sem írni, sem olvasni nem tudó felek által kiállítandó okiratok alakszerűségeit, az írni nem képes, valamint az olvasni nem tudó és írni nem képes személyek által kiállítandó okiratokra is ki kellett volna terjeszteni, továbbá már az egyöntetűség okából, a tkvi. rdts. 82. §. b. és c. pontjaiban meghatározott feltételek mellett, a teljes bizonyitó erővel bíró magánokiratok eseteiben olyképpen kellett volna szaporítani, hogy amennyiben a törvény az alakszerűséghez előttemező tanúk aláírását követeli, az aláírás, vagy kézjegy hitelesítése a tanúk alkalmazását szükségtelenné teszi.

Ezzel eléretett volna, hogy úgy a peres, mint a perenkívüli tkvi eljárásban a teljes bizonyító erővel felruházott okiratok alakszerűségi kellékei ugyanazonosak, nem pedig eltérően szabályozottak lettek volna.

Felmerülhet az a kérdés is, hogy a 317. §-ban előírt alakszerűségeknek meg nem felelő, de a tkvi rdts. 82. §-nak tartása mellett kiállított okiratok, amennyiben a peres eljárásban felhasználtatnak, teljes bizonyító erővel bíró magánokiratoknak tekintendők-e, vagy sem?

E kérdéssel érdemes foglalkozni, ezuttal azonban ezt fejtegetés tárgyává nem teszem. *Dr. Tóth István.*

A polgári törvénykönyv törvényjavaslata.

A magyar polgári törvénykönyv nagy munkája ismét nagy lépéssel közeledett végleges befejezéséhez: a képviselőház külön bizottsága befejezte a törvénykönyvre vonatkozó tárgyalásait és terjedelmes jelentését az általános előadó, *Nagy Ferenc* a bizottság által megállapított új szöveggel együtt a képviselőház szerdai ülésében mutatta be.

Balogh Jenő igazságügyminiszter az 1913. év október havában terjesztette a képviselőház elé a polgári törvénykönyv törvényjavaslatát. A képviselőház ennek a nagyszabású és egész magánjogi jogrendszerünket átalakító törvényalkotásnak tárgyalására ötventagú külön bizottságot küldött ki, mely elnökévé id. Erdély Sándort — a kódex rendszeres munkálatának szervezőjét és megindítóját, — általános előadójává pedig Nagy Ferencet választotta meg. Az egyes részekre nézve Heinrich Antal, Illés József, Slezák Lajos, Almássy László, Schuller Rezső, Niamessny Mihály, Hantos Elemér, Nemess Zsigmond és Jakabffy Elemér képviselők működtek előadókul. A bizottság az 1914. év elején kezdette meg tanácskozásait és több mint 40 ülésre terjedő munkássággal felelt meg feladatának. A múlt nyár derekán a bizottság már elkészült az első három főrész (személyi és családi jog, dologi jog, kötelmi jog) és az öröklési jog egy részének tüzetes és beható tárgyalásával, míg az öröklési jog többi részét a télen tartott ülésszak alatt tárgyalta végig. A bizottság munkáját megkönnyítette, hogy a bizottság tárgyalásaival párhuzamosan az igazságügyminisztériumban dr. Tőry Gusztáv államtitkár elnöklete alatt — a gyakorlati jogélet kiváló szakemberei-

nek közreműködésével — külön szakbizottság vizsgálta át az ország egész jogászközönségének köréből egybegyűlt nagyterjedelmű bírálati anyagot és ennek a vizsgálatnak az eredményeit terjesztette a kormány módosító indítványok alakjában a képviselőházi bizottság elé.

A bizottság az egész törvényjavaslaton végig számos szabatosbítást és kiegészítést tartott szükségesnek, s ehhez képest a bizottsági szöveg — teljesen új számozással — mint önálló új szöveg fog a további tárgyalások alapjául szolgálni.

A javaslaton tett főbb elvi változtatások közül különösen a következők emelkednek ki:

A személyi és családi jogról szóló első részben a bizottság a gyámság alá helyezés alapjai közül az elmebetegség és az elmegyengeség kategóriáit elmebaj elnevezés alatt egyesítette s az ily okból történt gyámság alá helyezésnek hatásait az egész vonalon egységesen állapította meg. Viszont a gyámság alá helyezés alapjainak körét a fogyatékos elmetehetség kategóriájával bővitette, amelyet mint az elmebaj és a normális elmeállapot között fekvő súlyosabb jellegű rendellenes elmeállapotot feltételes gyámság alá helyezési okként fogadott el s egyéb vonatkozásokban is gondoskodott arról, hogy az érintett kategória alá eső, másként csökkent szellemi képességűnek is nevezett egyének részére a szükséges magánjogi védelem a tudományos kutatások újabb eredményeinek megfelelően biztosíttassék.

Továbbá bővítette a személyiség védelmére irányuló szabályokat a személyiség jogának pozitiv meghatározásával s a képmáshoz és a levéltitokhoz való jog védelmének, továbbá annak kiemelésével, hogy a személyiség joga a kegyelet által megszabott határok között a halál után is védelemben részesül.

A közszerzeményre vonatkozó szabályok körében a külön vagyon értékének megállapítására nézve a fenálló joggyakorlatnak a Tj. rendelkezéseinél igazságosabb elveit emelte érvényre; a halál utánra halasztás kedvezményét a méltányosságnak megfelelőbben szabályozta; a közszerzeményi követelés büntetésből való elvesztésének eseteit pedig a házastárs legsúlyosabb bűntetteire korlátozta.

A törvényes származásra vonatkozó jogszabályokat szilárdabb jogi alapra helyezte s az érvénytelen házasságból való származás törvényesítő erejét a vérfertőző és házasságtörő viszony eseteiben a házastársak rosszhiszeműségétől függően kizárta; a törvényesség megtámadására a férjen kívül a gyermeket is feljogosította olyan esetekben, amidőn ez nem sértheti a férj és az anya jogos érdekeit; harmadik személyeknek azt a jogát pedig, hogy a férj halála után a gyermek törvényességét kétségbe vonhassák, a mai joggyakorlatnak megfelelően szigorúbb feltételekhez kötötte.

A rokonok eltartására vonatkozó rendelkezéseknél különös gonddal őrködött a bizottság azon, hogy a nyomorban sínylődő hozzátartozókkal szemben gyakran tapasztalható igazságtalan bánásmódnak meg legyen a hatályos ellenszere.

A törvénytelen gyermekekre vonatkozó rendelkezések tekintetében a bizottság mindenekelőtt az elnevezést a Tj. által e részben követett s a bizottság által is helyeselt humánus irányzatnak jobban megfelelő «természetes gyermek» kevésbbé megbélyegző elnevezéssel cserélte fel. Az elismert törvénytelen gyermekekre vonatkozó rendelkezéseket pedig a bizottság mind ebben a részben, mind a Tj. többi részében is egészen törölte, tekintettel azokra az aggályokra, amelyek ez intézménnyel szemben főként a törvényes gyermekek és a házastárs jogai, valamint a házassághoz fűződő nagy társadalmi érdekek szempontjából felmerültek.

A második részben (dologi jog) a dolgokról szóló címben a bizottság kifejezetten utalt arra, hogy dolgoknak kell tekinteni a joguralomnak alávethető természeti erőket is, amennyiben a dolgokra vonatkozó szabályok rájuk illenek.

A telekkönyvről szóló címben a bizottság törölte a telekkönyvi bekebelezés és előjegyzés előfeltételeinek meghatározására vonatkozó rendelkezést, ami a legszorosabban összefügg a telekkönyvi eljárási szabályokkal és éppen azért célszerűbben azok keretében nyerhet megoldást.

Az ingó dolgok elbirtoklását tárgyazó rendelkezések körét a bizottság kiegészítette oly rendelkezéssel, amely szerint 32 év elmultával az elbirtoklás épúgy, mint az ingatlanoknál, a birtokos jóhiszeműségére és a jogalapra való tekintet nélkül is bekövetkezik.

A bizottság gyakorlati célszerűségi tekintetekből elfogadta a tulajdonosi szolgalom intézményét, módot kívánván nyujtani arra, hogy a tulajdonos saját ingatlanán telki szolgalmat egy másik ingatlana javára is megalapíthasson, aminek különösen nagyobb szabású parcellázásoknál lehet gyakorlati fontossága.

A jelzálogról szóló fejezetben szükebbre vonta a bizottság a jelzálogjog terjedelmét a mezőgazdasági jószág tartozékai tekintetében. Minthogy továbbá a jelzálog tulajdonosának nincs mindig módjában, hogy a jelzálogos hitelező kielégítésével egyidejűleg a megüresedett jelzálogi ranghellyel újabb kölcsön biztosítására rendelkezhessék, a bizottság ezt lehetővé tevő rendelkezést vett fel.

A mai jognak a lényegben megfelelő új rendelkezést vett fel a Tj.-ba a jelzálogos követelések konverziójára vonatkozólag is.

A kötelmi jogról szóló harmadik részben a bizottság mindenekelőtt a forgalom biztonsága és életfentartásuk megkönnyítése érdekében tágította és egységes alapra helyezte a kiskorúak és a gyámság alá helyezettek cselekvőképességének körét. Viszont azonban felelősségüket is enyhítette azáltal, hogy azon szabály alól, mely szerint a képviselőnek a szerződés körüli vétkességéért a képviselt felelős, a kiskorúak és gyámság alá helyezettek javára kivételt állapított meg.

A fogyatékos elmetehetségű személyek kategóriájának felvételével kapcsolatosan a bizottság gondoskodott arról, hogy az ilyen személyek az ügyletkötés terén az állapotuk rosszhiszemű kihasználásából őket érhető súlyos sérelmekkel szemben kellő védelemben részesüljenek anélkül, hogy a jóhiszemű ügyleti forgalomra ebből hátrány hárulhatna.

Ugyancsak a forgalom érdekeire tekintettel, a forgalom szempontjából kevésbbé fontos ingyenes ügyletekből eredő és a szembetűnően súlyos egyéb sérelmek eseteire szorította a bizottság az uzsorás jellegű visszaélésekkel szemben szükséges s már a Tj. által is, de tágabb terjedelemben megállapított védelem körét.

A kötelmi jog különös részének körében a bizottság a szolgálati és a megbízási szerződésnek egymástól való elhatárolása tekintetében oly változtatást tett, amely elejét veszi annak, hogy a felek a szolgálati szerződésnek kényszerítő jellegű szigorúbb szabályait megbízási viszony kikötése által megkerülhessék. Továbbá azon szociális szempontoknak megfelelően, amelyek a szolgálati szerződés szabályozásánál általában irányadók voltak, a bizottság a munkavállalók védelméről egyes vonatkozásokban a Tj.-nál továbbmenően gondoskodott.

Egyes pontokon a bizottság enyhített a kötelezettnek a Tj.-ban megállapított felelősségén. Ily módosítások a kötelmi jog általános részében s a jogügyleti kötelmeket tárgyazó címekben is történtek; főleg azonban a legális kötelmek körében tartotta a bizottság több helyütt az objektív felelősséget mérséklendőnek.

Az öröklési jogról szóló negyedik részben a törvényes öröklés rendjét a bizottság annyiban módosította, hogy a szépszülői csoportnál távolabbi oldalrokonokat kizárta a törvényes öröklésből, tekintettel arra a mindinkább erősbödő társadalompolitikai irányzatra, amely a távoli rokonok öröklése helyébe a humanitárius közcélokat szolgáló közöröklést kívánja helyezni. Ugyszintén a már fentebb érintett okból kimaradtak az elismert természetes gyermekek öröklési jogára vonatkozó rendelkezések.

Az ági öröklés körében a bizottság az ági javak értékének számítását, a mai bírói gyakorlathoz közeledve, a közszerzeményi javak értékének számításával hozta összhangba.

Az özvegyi jog szabályait kiegészítette a bizottság az özvegyen maradt férjről való gondoskodással, oly módon, hogy a feleség örökösét ugyanolyan feltételek mellett kötelezi a férj eltartására, mint ahogyan erre a feleség lett volna köteles.

A végrendeleti öröklésről szóló cím körében a bizottság egyfelől csökkentette a közjegyzői és a bírósági végrendelet alakszerűségeit, másfelől azonban nem fogadta el a puszta holográf végrendelet alakzatát általánosságban végleges hatályú végrendeletnek, hanem az ilyen végrendeletet csak ugyanolyan feltételek és korlátozások között ismerte el hatályosnak, mint a mai jog (közjegyzőnél letéteményezett végrendelet, házastárs és leszármazók javára szóló végrendelet, kiváltságos végrendelet).

A jelentésnek és az új szövegnek beterjesztése és közzététele azért is nagyjelentőségű, mert alkalmat nyújt arra, hogy a törvényjavaslaton tett módosítások tekintetében a kritika idejekorán megnyilvánulhasson.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A polgári törvénykönyv** javaslatának tárgyalására kiküldött bizottság jelentését terjesztette elő dr. *Nagy* Ferenc, a bizottságnak főelőadója. Az erre vonatkozó hivatalos értesítést lapunk más helyén közöljük. Reméljük, hogy ez az előterjesztés csak szimbólikus jelentőségű. Jelképesen bizonyítja az állami élet szabályszerű menetét, jogalkotó szervezeteink zavartalan munkáját, a jogfejlődés örök melódiáját, amelyben a világháborúnak ágyúdörgéssel és fegyverpattogással színezett motivuma csupán aláfesti, de nem szakítja meg az évezredes ritmust. De bízunk abban, hogy a jelentés beterjesztése nem jelenti azt, mintha a jelenlegi országgyűlés háborús törvényként kívánná tető alá hozni a polgári törvénykönyvet. Nevénél és tartalmánál fogva egyaránt *csak a béke műve lehet a magánjogi kódex.* Annak a békés korszaknak a korszakos alkotása, amelynek megszületését a harc hevében is reménykedő epedéssel várjuk. Annak az új korszaknak a terméke, amely a Goethe-féle csavarvonalnak egy magasabb szintjén a gazdasági és társadalmi rend tökéletesebb szervezetével ajándékozza meg a világot. Az a kódex pedig, amelyet a mai háborús parlamentnek a kivételes törvényekhez, visszaható erőhöz, vagyonelkobzáshoz szokott lázasan lüktető szelleme szülne, anakronizmus lenne az emberöltőkre szóló új rendben, nem eszköze, hanem akadálya az új rend megvalósulásának. A francia forradalomnak törvényhozását elsöpörte a napoleoni kodifikáció és igazán nem volna kívánatos, hogy a kódexet, amelynek javaslatához évtizedek fáradságos munkája tapad, hasonló sors érje. De talán az előkészítés utolsó szakai, a bizottságnak háborús ülései sem feleltek meg mindig a gondos, a legapróbb részleteket a vezető gondolatokkal egységbe fűző munka igényeinek. Ha a polgári törvénykönyv valóban értékes dokumentuma óhajt lenni a magyar jogtudomány és a jogalkotó tényezők képességeinek, akkor megalkotásával várnunk kell, amíg a béke a parlamentnek is biztosítja a nyugodt, megfontolt tanácskozás lehetőségét. A magánjogi kódexet nem szabad a moratóriumi rendeletek alkotásának ütemében tető alá hozni és ha már egy félszázadig várhattunk a törvénykönyvre, a — remélhetőleg — rövid várakozást igazán elviselhetjük.

— **A hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvényjavaslat magánjogi rendelkezéseinek visszaható ereje.** I. A hadiszállításokat finanszírozó érdekeltségek kifogásolják a törvényjavaslatnak 21. §-át. E §. szerint a javaslat 15—19. §-aiban foglalt rendelkezéseket (vételár elvesztése silányabb áru szállítása esetén stb.) akkor is alkalmazni kell, ha a felelősségre alapul szolgáló cselekményt a törvény életbelépte előtt követték el, feltéve, hogy a cselekmény az eddigi jogszabályok szerint is bűncselekmény volt. A panasz az, hogy ez a szabályozás jóhiszemű harmadik személyek szerzett jogait sérti. Ez a panasz nem alapos. A hadiszállításokból származó követelések engedményezése esetében a kincstár az engedményes ellen az alapul fekvő jogügyletből kifolyólag mindazzal védekezhetik, amit az engedményező ellen érvényesíthetne. Más alapon azonban az engedményesnek jóhiszeműen szerzett jogai csorbát nem szenvedhetnek. A javaslat 21. §-a visszaható erőt ad a *szállító ellen*, de nem mondja, hogy ez a visszaható erő kiterjed jóhiszemű harmadik személyre is. Célszerű volna, ha a felmerült kétséget az igazságügyminiszternek autoritatiy nyilatkozata eloszlatná.

II. A javaslat 15. §-a szerint, az 1—5. §-okba ütköző valamely cselekmény tényálladékának fenforgása esetén az a szállító, aki a kikötöttnél silányabb minőségű árút szállít, a vételárat elveszti, ha pedig a vételárat már felvette, azt visszatéríteni köteles. A javaslatnak ezt az intézkedését indokolatlanúl szigorúnak tartom. Szigorú, mert az árú «silányabb» minősége nem oly szabatos meghatározás, amelyhez ily horderejű következményeket fűzni lehetne. Kérdés, hogy pl. tíz % értékdifferencia esetében az árú már «silányabb»-nak mondható-e? Ha igen, helyes-e ily esetben, még ha ez a «silányabb» árú a szállító cégvezetőjének vagy üzletvezetőjének gondatlanságából szállíttatott is (18. §.), az egész vételártól megfosztani a szállítót, összes szerződéseit stornirozni és ebből folyólag a kártérítések özönét reázúdítani? A 15. §. szövegezése mellett az árú csekély részének silányabb minősége is beláthatatlan következményekkel járhat a szállítóra nézve. Hibája a 15. §-nak, hogy az árú «silányabb» minőségének megállapítása esetén a bíróság kérelemre köteles a kincstárt az egész vételár fizetésének kötelezettsége alól felmenteni.

A bíróság tehát vagy alkalmazni fogja a 15. §-t oly esetekben is, midőn meggyőződése szerint a büntetés nem áll arányban a kincstárt ért kárral, a szállító vétkességével, gondatlanságával, vagy kénytelen lesz inkább a «silányabb» árút kifogástalannak minősíteni csak azért, hogy ne legyen kénytelen jobb meggyőződése ellenére a 15. §-t alkalmazni. Ugyanezen dilemma elé állítja különben a § a kincstár hivatalnokait is, akik kénytelenek lesznek elnézők lenni és kisebb minőségi differenciától eltekinteni, mert különben a törvény szerint kénytelenek lesznek a 15. §. alkalmazását kérni.

A 15. §. szerint a bíróság a szállítót kötelezheti a nem vagyoni kár megfizetésére is, melynek pénzbeli összegét a bíróság szabad belátása szerint állapítja meg. Ilyen messzemenő felhatalmazás mellett felesleges és a kifejtettek szerint ép a kincstárra nézve gyakran hátrányos az a rendelkezés, hogy a szállító az egész vételárat is elveszti. Ha a javaslat szerzői súlyt fektetnek erre az intézkedésre, akkor célszerűbb ennek a következménynek kimondását a vételár egészben vagy részben való elvesztését az eset körülményeit mérlegelő bíróság belátására bízni. *T. M.*

— **A kir. Kúria I. (közpolgári ügyekre alakított) jogegységi tanácsa** az 1915. évi május hó 29. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: I. Siroknak és sirboltoknak az 1908: XLI. tc. 2. §-ának 1. pontjában említett s ugyanazon tc. 3. §-ának első bekezdése alapján lefoglalhatónak kimondott felszerelésére lehet-e végrehajtást akkor is foganatosítani, ha azt a felszerelést a köztemetőben lévő sírnál vagy sírboltnál már elhelyezték? II. A siroknak vagy sirboltoknak köztemetőben elhelyezett felszerelésére foganatosított végrehajtás során a bírósági kiküldöttnek eljárása, végzése és intézkedése ellen előterjesztésnek s az előterjesztés felett hozott bírósági végzés ellen felfolyamodásnak van-e helye a köztemetőnek tulajdonosa, felügyelője részéről? (Vonatkozással a budapesti kir. tábla 86/1913. P., 289/1913. P., 6608/1913. P., 3334/1914. P., 6126/1914. P. és 12,279/1914. P. számú ellentétes határozataira.)

— **Fegyelmi vétség-e, ha a bíró a törvény szavai ellenére dönt?** A kir. Kúria kisebb fegyelmi tanácsának kellett e kérdésre válaszolnia egy fegyelmi ügyben, melynek előzményei a következők. K. M. igénykeresetét a budapesti V. ker. kir. járásbíróság elutasította, mert az igénylő az első tárgyaláson nem jelent meg. Az igénylő igazolással élt. A kir. járásbíróság az igazolási kérelemnek helyt adott, bár a V. T. 97. §-a szerint igényperekben *az igénylő igazolással nem élhet.* A járásbíróság álláspontját azzal indokolta, hogy a V. T. indokolásából kitűnőleg a 97. §. célja, hogy a végrehajtás alaptalan igazolással halasztást ne szenvedjen. Ennélfogva a járásbíróság a kérdéses szakaszt úgy értelmezte, hogy csak halasztó hatályú igazolási kérelem van kizárva, ellenben halasztó hatállyal nem bíró igazolásnak az igényperben is helye van. A járásbíróság álláspontját a törvényszék fellebbezési tanácsa is elfogadta. (Lásd Magánjogi Döntvénytár VII. kötet 90. eset.)* Érdemben úgy a járásbíróság, valamint a fellebbezési bíróság a lefoglalt ingókat a zár alól feloldotta. Ezen előzmények után a pervesztes végrehajtató fegyelmi panaszt adott be úgy a járásbíró, valamint a fellebbezési tanács tagjai ellen azon a címen, hogy az eljárt bíróságok törvény ellenére adtak helyt az igazolásnak és ennek az lett a következménye, hogy panaszos a per érdemében is pervesztes lett és így kárt szenvedett.

A közvádló kir. főügyész a fegyelmi eljárás megindításának mellőzését indítványozta és úgy a kir. tábla, valamint a kir. Kúria mellőzték a fegyelmi eljárás megindítását. A kir. Kúria határozatának indokolása szószerint a következőképen szól: «A panaszló a bírói ítéletekből kétségtelenül meggyőződhetett arról, hogy kö-

* Időközben a V. T. 97. §. első bekezdésének helyébe a Ppé. 46. §-a lépett.

vetelésének kielégítése fejében olyan ingóságokat foglaltak le végrehajtásilag, amelyek nem az ő adósának, hanem harmadik személynek a tulajdonai voltak ; hogy ekként követelése kielégítéséhez az alakilag szabályos eljárás mellett az anyagi igazsággal szemben csak mások jogainak világos sérelmével juthatott volna ; s minthogy ennek dacára az eljáró bírák ellen kártérítési keresheto'ség címén fegyelmi panasszal él : ebben az eljárásban a kir. Kúria a jóhiszeműségnek oly hiányát látja, amely bírói védelemre igényt nem tarthat.»

A kir. Kúria tehát nem bírálta felül a törvény értelmezésének helyességét, de nem ad egyenes választ panaszos kérdésére sem, hanem nyitva hagyja azt a jogirodalomban annyira vitatott kérdést, joga van-e a bírónak kivételes esetekben a törvény szavai ellenére dönteni. A Kúria álláspontjának bölcsességéhez azonban szó sem férhet : az a fél, aki a törvényes formák szigorú betartása mellett, de csak mások jogainak világos sérelmével juthat követelésének kielégítéséhez, nem léphet fel kártérítési igénnyel ama bírák ellen, akik nem hajlandók ehhez segédkezet nyujtani.

— **A kormány 1913. évi működéséről** és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv megjelent. Az azokban foglalt anyag feldolgozására és méltatására visszatérünk.

— **A jogszolgáltatási személyzet létszáma** az ország közállapotairól szóló kormányjelentés szerint az 1913. évben összesen 22,514 volt, 109-el kisebb, mint az előző évben. 2938 (előző évben 2932) a bírói és ügyészi személyzethez, 1417 (1416) a segéd (fogalmazási), 5273 (5228) a kezelőszemélyzethez tartozott. Közjegyző volt 309, közjegyzőhelyettes és jelölt 304. Az ügyvédek száma 8649-re szökött fel (1912-ben 7686), az ügyvédjelöltek és ügyvédhelyettesek száma 3625 volt.

— **Az előadó kijelölése a törvényszéki eljárásban.** A tanács kitűzvén az érdemi tárgyalás határnapját, a felek beadják előkészítő irataikat, az érdemleges tárgyaláson pedig (220. §.) előadják kérelmeiket. A régi terminus technikussal élve: «érdemben tárgyalnak.» Ennek a tárgyalásnak részesei a tanács tagjai, köztük a referens bíró, illetve a *majdan* referens bíró. A törvényszéki ügyviteli szabályok 42. §-a szerint : «a tanácshoz került ügyeket, a mennyiben szükséges, előadás vagy a meghozott határozat írásbafoglalása végett a tanács elnöke osztja ki a tanács bírái között», — ugyancsak a Tüsz. 150. §-a szerint pedig : «tanácsülésben hozott határozatot, ha az ügynek előadója volt, rendszerint az előadó foglalja írásba. Ha az ügynek nem volt előadója, az elnök a határozat meghozatala után kijelöli a tanácsnak azt a tagját, akinek a határozatot irásba kell foglalnia.» Teljesen a tanácselnöktől függ tehát, hogy a per melyik szakában jelöli ki az előadót. Ez a majdan előadó bíró is tehát csak úgy ismeri (vagy nem ismeri) mindeddig az ügyet, mint a másik szavazó, a felek előadásából, a szóbeli tárgyalás alapján. Ámde, ha a szóbeliség is az a vörös fonál, mely a Bp.-on végighúzódik, mellette halad még az írásbeliség vonala is, ha nem is oly rikító színben, mint az előbbi. Ez utóbbi vonalat pedig csak a tanács elnöke követheti. Ha t. i. a Pp. §-aihoz tartjuk magunkat, illetve nem tesszük *azt a többet*, amit a Pp. nem tilt, szelleme pedig megkövetel.

Ha a tárgyalás vezetése szempontjából a tanácselnöknek ismernie kell az ügynek minden írásbeli és szóbeli fázisát, az ítélet pontos, meggyőző és kerekded szerkesztése ugyanezt a követelményt rója az előadó bíróra is. Ennek lehetősége azonban csökken akkor, ha a referens bíró az ügy írásbeli részeit is nem ismeri épen úgy, mint az elnök. És pedig nem csak akkor, mikor a már meghozott ítéletet írásba kell foglalnia, hanem azt megelőzőleg is, a perfelvételi tárgyalás után s az első érdemleges tárgyalás előtt, sőt lehetőleg már a kereset beadásának idejétől kezdve. Szóval, mint a régi perrend uralma alatt. Jól tudjuk, hogy a tárgyalás hevében a fél gyakran keresztül siklik vagy ugrik egy-egy oly momentumon, amit az előkészítő iratban felemlíteni szükségesnek tartott s ami a per érdeme szempontjából talán szükséges is. Ilyenkor van szükség a felderítő kérdésekre. Továbbá : az érdemi tárgyalás előtt iratok szereztetnek be. Ezeket az előadónak kijelölt, vagy kijelölendő bíró szintén nem tanulmányozhatta. Avagy : a bizonyításfelvételt megkeresett bíróság foganatosította s az erről szóló iratokat megint csak az elnök ismeri, a fél pedig nem, vagy nem kellő módon ismerteti a bizonyítás eredményét.

Ha a Pp. megengedi azt, hogy a felekhez és tanukhoz a kihallgatás foganatosításakor s a felekhez a bizonyítás felvétele utáni észrevételezés során is, a bíróság minden egyes tagja kérdéseket intézhessen, kell, hogy ennek lehetősége is meglegyen. Ez pedig csak akkor van meg s a Pp. e rendelkezéseinek csak akkor lesz igazi virtuális ereje, ha a referens ép úgy ismeri az ügyet s a bizonyítás eredményét, mint az elnök. A tényállásnak s az ügynek teljes ismeretében fontosaknak tarthat, úgy véleménye megalkotása, mint az ítélet megszerkesztése, indokolása szempontjából oly felderítő kérdéseket, melyeket az elnök esetleg fontosaknak nem tartott, de a melyek talán ügydöntők, vagy súlyosan esnek az indokolás mérő-serpenyőjébe. Holott az ügy teljes ismerete nélkül az esetleg fontos momentumok most már mindvégig homályban fognak maradni.

Nem lehet a szavazó bírákra sem bízni, hogy (mikor még azt sem tudják, előadók lesznek-e) minden egyes esetben maguk járjanak utána az ügy teljes ismerete megszerzésének, mert az ő részükről az ügyek ily számontartása úgyszólván lehetetlen, hanem, mert, sem a Pp., sem a Tüsz. ezt ki nem zárja, okvetlenül szükséges, hogy a referens kijelölése már a kereset beérkeztekor megtörténjék (gondoljunk arra az esetre, mikor már a perfelvételi határnapon megtörténik az érdemi tárgyalás) s hogy az előadónak az ügy minden egyes határnapot megelőzőleg, kimerítő tanulmányozás céljából kiadassék. Semmi irányban sem okoz ez még nehézséget sem. *Dr. Baruch Ernő.*

— **Utóajánlati árverés költségeinek viselése.** A Jogt. Közl. f. évi 12. számában Mecsér József úr a bíróságoknál követett ellentétes gyakorlatot ismerteti s arra a következtetésre jut, hogy ha az ingatlant nem az utóajánlattevő, hanem egy harmadik vette meg, ennek az ingatlan vételára és költségek fejében csak annyit kell lefizetnie, hogy az utóajánlott összeg érintetlen maradjon. Ezt abból következteti, mert a 27. §. indokolásában az van, hogy utóajánlat következtében megtartott árverés esetleges nagyobb költségei ne terheljék a tömeget. A kérdés nagyon gyakran vetődik fel s azért kivánatos lenne, hogy többen is adjanak véleményt s indokolják is. A Vn. 27. §-át csak úgy tudom helyesen magyarázni, ahogy szól. Az utóajánlaton megvett ingatlan vevője a megajánlott összegen kívül viseli az utóajánlati árverés költségeit is. Szükség volt erre a rendelkezésre, mert a V. T. 187. §-a nagyon sok félreértésre s helytelen gyakorlatra adott alkalmat. Megesett, — még pedig nem is legritkábban — hogy valaki utóajánlatot adott be néhány koronára, meg is vette az ingatlant s az eredmény az volt, hogy a költségek levonása után a tömeg vesztett. Ennek most már útját állja a Vn. 27. §-a. De azért az a következtetés, hogy csak az utólag megajánlott összeget tartsuk meg sértetlenül s akkor már kevesebb költség jut az új vevőre nem helyes s nem is lehetett a törvényhozó szándéka. A felhozott példában, ha valaki 1000 koronán elkelt ingatlanra ad be utóajánlatot s az rajta marad 1100 koronáért s a költségek 120 koronát tettek ki, akkor fizetnie kell összesen 1220 koronát. Ha nem marad rajta az ingatlan, hanem megveszi egy harmadik 1110 koronáért, akkor ez az új (harmadik) vevő már nem fizetne a költségekre 120 koronát, hanem csak 110 koronát. Vagyis 10 koronával drágábban vette meg az ingatlant s mégis csak 1220 koronát fizet érte. Ha ezt tovább folytatjuk, akkor abban az esetben, ha az ingatlant a harmadik 1220 koronáért vette meg, akkor a költségekre nem fizet csak 10 koronát s ha 1230 koronáért, akkor ezekre semmit sem fizet. Ez ellenkezik a hivatkozott törvény 3. pontjával. De hiszen az új vevő nem is panaszkodhat sérelemről, hiszen az árverési hirdetményben meg volt említve, hogy az uj árverés költségeit ő viseli. Igérete megtételénél ezt számításba kellett vennie. Azzal sem védekezhet, hogy nem tudta, melyek lesznek az általa viselendő költségek, mert hiszen az árverési jegyzőkönyv beérkezte után, de legkésőbb az utóajánlati kérvény elintézésekor azokat már meg kellett állapítani. Ellentétes határozatok bizonyára jövőben is lesznek, mert egyik bíróság úgy magyarázza a törvényt, hogy az utóajánlat következtében megtartott árverésen úgy a végrehajtatónak, mint a csatlakozónak is joga van megjelenni s így joga van közbenjárási költséget is felszámítani, a másik gyakorlat — mit helyesebbnek tartok s mit a kolozsvári tábla követ, — hogy az utóajánlat következtében megtartott árverés költségei közül a felek megjelenése által okozott költség nem terheli az utóajánlatot tevőt, illetve most már az új vevőt. *Dr. Hamar Gyula.*

— **A végrehajtási kérelem szabatossága.** A p . . . i kir. törvényszék, mint fellebbviteli bíróság Pkf. 930/1915. számu végzésével kimondotta, hogy az a végrehajtási kérelem, amelyben a *kielégítés* el nem rendelése esetére *biztosítási* végrehajtási kérelem is van előterjesztve, nem felel meg a Vht. 8. §-ának, mert sem nem szabatos, sem nem határozott; ezen okból az ily végrehajtási kérvényt jogerősen elutasította. Felfogásom szerint ez az álláspont ellentétben áll az idézett §-sal és az eddigi gyakorlattal. A végrehajtási kérelem szabatosságához ugyanis (v. ö. Imling: a végrehajtási törvény magyarázata V. kiadás 44. l.) különösképen a végrehajtás tárgyának, a kielégítést nyujtó vagyonnak és a *kielégítés módjának* pontos meghatározása szükséges. A legtöbb bíróság kielégítési végrehajtásnak el nem rendelhetése esetén akkor, amidőn egyébként a Vht. 224., illetve a Ppé. 51. §-a értelmében biztosítási végrehajtásnak helye van, ez utóbbit szokta volt elrendelni, kiindulván abból, hogy a tágabb kérelemben a szűkebb biztosításra irányuló kérelem is benne van; de egy sem tekintette a végrehajtási kérvényt elutasítandónak csupán azért, mert a vagylagosságban nem látta eléggé szabatosnak a *mód* tekintetében a kérelmet. A szabatosság és határozottság csak azért szükséges, hogy az eljárás és határozat a kérelem határait túl ne lépje; már pedig ha a kérelem alternativ, akkor e határokon belül marad a bíróság, bármelyiket teljesíti is. A végzés jogerős lévén, talán csak elvi része volna reparálható az 59.200/1912. I. M. sz. rend. 63. §-ának megfelelően az illetékes törvényszéki elnöknél megteendő előterjesztéssel.

Dr. Salamon Ferenc.

— **Az adó- és illetékügyi szemle** áprilisi füzete a következő tartalommal jelent meg: *Fellner Frigyes:* Az egyenes adók reformja Magyarországon; *Kiss Géza* és *Mayer Ernő:* A hadi jövedelmi adó-összeíró bizottságok működéséről; *Nádas László:* Németország hadi intézkedései a szeszjövedék körül; *Ujlaki József:* Az új illetéktörvény átmeneti intézkedéseiről; *Klug Emil:* Bosznia és Hercegovina államgazdasági és pénzügyi helyzete.

KÜLFÖLD.

— **A kollektiv szerződés német judikaturájából.** Egy hajózási vállalat tarifaszerződést kötött a kikötőmunkások szervezetével, amelynek értelmében a szerződés a megszabott időn belül nem volt felmondással megszüntethető. A szerződéses idő alatt a szervezet a munkásokat sztrájkba léptette; a munkások a maguk részéről a tarifaszerződés megváltoztatását semmilyen irányban nem kívánták. A sztrájk oka egyszerűen az volt, hogy a már sztrájkban álló munkástársaikat kívánták segíteni és velük a szolidaritást kimutatni (szolidaritássztrájk, szimpátiasztrájk a nemzetgazdasági terminologia szerint). A vállalat kártérítési perrel fordult a munkásszervezet ellen. A Reichsgericht támaszkodva a konkrét tarifaszerződés hiányára, amely a szimpátiasztrájkok kizárása felől nem tartalmazott rendelkezést, kimondotta, hogy csak az a sztrájk sérti a tarifaszerződést, amely a szerződéses határozmányok megváltoztatására törekszik. Nem alapítható a szervezet felelőssége az ítélet szerint a tilos cselekmény alapjára sem, mert az általános bírói gyakorlat szerint a sztrájk egymagában az ipari mozgalmak megengedett fegyvere és csak az egyes eset speciális körülményei között lehet a sztrájkot jogellenesnek vagy erkölcstelennek minősíteni, amire azonban az adott esetben nincs semmi támpont. (JW. 1915-iki évf. 8. sz.) *B.*

— **A porosz jogi vizsgák** bizottságának elnöke a háború következtében enyhített feltételek között megtartott vizsgálatokról jelentést terjesztett az igazságügyminiszter elé. A sikeres vizsgák arányszáma természetesen emelkedett. A katonai egyenruha úgy a jelöltek tudását, mint a vizsgáztatók jóindulatát fokozta. Jelentékeny akaraterő, élénk felfogás, az ítélőképesség határozottsága és biztossága jellemezte — a jelentés szerint — a kandidátusokat. Ennek oka pedig az lenne, hogy a vizsgázók nem hosszas, megerőltető megoldás, az emlékezőtehetség túlterhelésével járó memorizálás után jelentkeztek a bizottság előtt. A jelentésben foglalt tapasztalatok a jövőre irányadóul szolgálhatnának; élénk felfogás, határozott ítélőképesség mind oly tulajdonságok, melyekre a jogásznak béke idején is, sőt épen akkor nagy szüksége van. A vizsgarend világháború nélkül is átalakítható. *A.*

— **A tanúbizonyítás nehézségeit** küiönös módon oldotta meg egy felperes, aki férji minőségben házasságának a házastársi kötelesség teljesítésének makacs megtagadása miatt leendő felbontása iránt tett pert folyamatba. Az utóbbi éjnek idejére szavahihető embereket bújtatott el lakásában abból a célból, hogy a közte és neje között — már oly gyakori — jelenetnek tanúi legyenek és bizonyító eszközül szolgáljanak. Alperes azonban észrevette a csapdát és a férj hibájából kérte felbontani a házasságot, mert ennek az a magatartása, hogy éjszakára idegen embereket bújtatott neje hálószobájába, a házassági kötelék súlyos sérelmét foglalja magában. A német birodalmi törvényszék azonban a nőt keresetével elutasította, noha elismerte, hogy a férjnek a fentvázolt magatartása illetlen és a nőre sértő volt. Az eset különleges természete azonban rendkívüli eszközök igénybevételét tették indokolttá. A nő a debitum coniugale teljesítését hosszú időn keresztül megtagadta, ezt azonban a bíróság előtt mindvégig határozottan tagadta, úgy hogy a férj bizonyíték hiánya miatt már másodfokon is pervesztes lett. A férj ily módon olybá volt veendő, mint aki bizonyos mértékben kényszerhelyzetben volt, mert bizonyítékszerzésen múlott a per sorsa. A nő ily módon az őt sértő magatartás bekövetkezését — mondja a Reichsgericht — önmagának tulajdonítsa. (R. G. IV. 274/14.)

— **A munkaerőben beállott hiány** enyhítését célozza a német birodalmi tanács rendelete, mely szerint a háború tartama alatt a fogházbüntetésre ítélt egyének is alkalmazhatók beleegyezésük nélkül a letartóztató intézet területén kívül teljesítendő munkára. A rendelet a btk. (16. §.) tilalmát függeszti fel. Tekintve, hogy a rövidebb szabadságvesztés-büntetésre ítéltek királyi kegyelmet nyertek, ez alkalommal csupán súlyosabb bűncselekmények elkövetőiről lehet szó, akikkel szemben a fenti rendelkezés alkalmazása aggályosnak nem látszik. *A.*

— **Vidéki praxisban** jártas, tótul tudó ügyvédjelöltet keresek. Dr. Eisler Mihály József, ügyvéd Galgóczon. 15875

A Franklin-Társulat kiadásában május hó folyamán megjelenik:

A végrehajtási eljárás új zsebkönyve.

Írta: Dr. BORSODI MIKLÓS

királyi járásbíró, a budapesti központi királyi járásbíróság végrehajtási osztályának bírája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva, az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a bírói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (bírói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Tizenegyedik évfolyam. 20. szám. Budapest, 1915 május 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Menyhárth Gáspár* kolozsvári egyetemi tanár: Észrevételek a polgári törvénykönyv törvényjavaslatára. — *Dr. Polgár Ármin* szegedi kir. táblai biró: A moratórium megszüntetésének szabályozásáról. — *Dr. Demjén János* dévai kir. törvényszéki albíró: Az izgatási büncselekmények és a bírói gyakorlat. — *Dr. Gulfreund Sámuel* debreceni ügyvéd: A Pp. 222. §-ához. — *Dr. Virágh Gyula* budapesti ügyvéd: Külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Moratóriumi eljárási rendelet.

Észrevételek a polgári törvénykönyv törvényjavaslatára.*

4. Szemelvények az öröklési jogból.

a) *Méltatlanság és kitagadás.*

Úgy gondolom, hogy egy kis hiba csúszott be ezeknek az intézményeknek a berendezésébe.

Abban látok hibát egyfelől, hogy a méltatlanságba sodró okok közül hiányzik a vagyon elleni bűncselekmények elkövetése, másfelől, hogy az örökhagyó olyan hozzátartozói ellen elkövetett sértő cselekmények, amelyek az elkövetőre előnyszerzéssel járhatnak, nem ejtenek méltatlanságba. Pl. egyik törvényes öröklésre hivatott éveken át szedeget el az örökhagyó vagyonából anélkül, hogy az örökhagyó erre rájönne. Mikor azután az örökhagyó örökre behúnyja szemét, ő is megjelenik egyenlő osztozásra. Hiába tudják örököstársai, hogy bűnös úton elszedte a vagyon jó részét, kénytelenek lesznek vele a hagyatékban osztozni, mert a törvény a lopást, csalást nem ismeri az öröklésből kiejtő okul. Hasonlóan, aki a végrendelkezésre képtelen örökhagyó házastársát vagy olyan hozzátartozóját, aki az öröklésre első sorban van hivatva, elteszi láb alól, vagy bár csak megkísérli a vele egy sorban hivottal szemben, az célját éri, mert hozzálát az örökséghez, minthogy nincs ok, amely kirekesztené az öröklésből.

A köteles részből való kitagadás okai között fel van véve úgy az örökhagyó ivadékának és házastársának élete ellen törés mint az 1788. §. 2. pontjának «bűntett» általános kitétele alatt a vagyon elleni bűncselekmény is.

Azt tartom azonban, hogy e részben helyesebb az optv. rendelkezése, amely az öröklésből általában kirekesztő méltatlansági okul ismeri el az örökhagyó olyan hozzátartozója ellen elkövetett súlyos sértéseket, akiknek megsértése ő ellene irányuló sértéseknek minősíthetők. Mert ez által kikerülhetők azok az anomáliák, amelyekre rámutattam.

Ezzel az elrendezéssel összhangzásba is hozzuk a méltatlanságot a hálátlansággal (1214. §.), amely két intézmény rokon egymással, mert mindkettőnek ereiben ugyanaz a vér folydogál, t. i. az erkölcs, amely a vagyoni előnyök elvesztésével kívánja büntetni az erkölcstelen cselekedetet olyankor, amikor a vagyoni előnyjuttatás semmi máson mint erkölcsi alapon nyugszik. S ha helyesen hálátlanságba sodró erkölcstelen cselekményt látunk abban, hogy a megajándékozott ajándékozójának közeli hozzátartozóját személyében vagy vagyonában súlyosan megsérti: menynyivel inkább érett meg arra, hogy ne jusson ahoz a vagyoni előnyhöz, amelynek megszerzéséért követi el az erkölcstelen cselekedetet az, aki azt elköveti vagy megkisérli.

* Az előbbi közl. l. az 5. és 13. számban.

A kitagadás a köteles rész különös természetére való tekintettel más célt szolgál. A köteles rész törvényből való korlátja a szeretet nélküli egyéni akaratnak vagyona elszállításában, amelyen az akarva, nem akarva megtörik. A kitagadás e korlátnak félretolása, helyesebben amikor nem a szeretetlenség vezeti a rendelkezést, mert nincs a szeretetre érdemes, a törvény a tárgytalan, céltalan korlátot engedi elejteni. Kitagadásnak igaz oka csak az lehet, ami a szülő szeretetét ivadéka irányában vagy fordítva kiolthatja. Ami csakis ebben a használatban fordulhat elő. Ilyen a szülő bántalmazása, az eltartási kötelezettség súlyos megsértése, az erkölcstelen, botrányos életmód folytatása.

Ami ezeken túl van, amit bárki s nemcsak szülő vagy gyermek követhet el, az nem a köteles résznek mint különös és kényszerű juttatásnak elvesztését igazolhatja, hanem annak, hogy örökléshez egyáltalán ne jusson valaki.

S ezért helyes berendezés a köteles résznek általában örökségül való beállítása, hogy aki méltatlan az öröklésre, az kötelesrészre se tarthasson számot. De nem tarthatjuk helyesnek azt, hogy aki nem méltatlan az öröklésre, azt oly ok alapján, amely nem mondható szorosan kitagadási oknak, ami, hogy úgy szóljunk, több mint kitagadási ok általános természeténél fogva, a kevesebből ki lehessen zárni, holott törvényes öröklés esetén sértetlen örökrészhez juthat. Röviden szólva: a méltatlanságba sodró okokat bővíteném, kitagadási okokul pedig csakis az 1788. §. 3., 4., 5. pontjait tartanám fenn az ivadék kitagadhatási okaiul, a szülő kitagadására okul pedig az 1788. §. 3. és 5. pontjaiban jelölteket.

b) *Az ivadék öröklése.*

Ehhez is volna két megjegyzésem. Az egyik a kifejezést érinti. Mind ott, ahol a Jav. az «ivadék» kitétellel él (1530—32., 1784., 1787. stb. §-ai), értendő az örökbe fogadott is. De vajjon át fogja-e az «ivadék» kifejezés ezt is? Alig merném állítani.

A rövidségnek nem szabad a világosság rovására lennie. Bármennyire hangozzék is egyszerűen, szépen, hogy «örökösök... az örökhagyó ivadékai» ez nem fedi a törvényhozói gondolatot. Az örökbefogadott nem ivadék, hanem csak az ivadék jogállásába jut.

S minthogy a családjogi részben nincs rendelkezés, amely az örökbefogadottat az ivadék kitétel alá foglalná, mert a 134. §. csak annyit mond, hogy az «örökbefogadott, az örökbefogadó törvényes gyermekének jogállását nyeri», az ivadék pedig nem egy értelmű a gyermekkel: könnyen keletkezhetik olyan értelmezés, amely az örökbefogadottat ivadéknak helyesen nem ismerve el, a törvényes örökösök rendjébe sem fogja felvenni. Különösen az 1960. §. esetében állhat ez be.

A családjogi részben kell tehát oly tételt felvenni, amely szerint az örökbefogadott az ivadék kifejezés alatt értessék.

A másik megjegyzésem az, hogy valamely rendszer, pl. a parentalis elfogadása általában nem követeli meg azt, hogy a rendszer egyik-másik hátrányával együtt vétessék fel a törvénykönyvbe.

Ilyen hibája a parentalis rendszernek többek között az, hogy azonos íztávolságban álló rokonok a reprezentáció elvénél fogva különböző nagyságú osztályrészeket kapnak, pl. ha az egyik gyermektől származó egy unoka konkurrál a másik gyermektől származó négy unokával, akkor az első egy unoka kapja a ha-

gyaték felét, a másik négy unoka pedig kap fejenkint egy nyolcadot.

A modern jogok a reprezentáció hamis elvének már csak foszlányait tartották meg. Egy ilyen foszlány az, hogy a gyermeknél távolabbi leszármazók törzsönként örökölnek abban a részben, amely kieső közvetlen elődjüknek jutott volna.

Nem nehéz belátni, hogy ebben nincs igazság, ha több gyermek esik ki. Ha az örökhagyó egyik gyermekének vagy unokájának többet juttat mint a másiknak, ennek oka van s rendszerint igazságos oka. De hogy a törvény egyenlőtlen részeket adjon az egyforma távolságban állóknak, mert egyiknek szülői nem egykéztek vagy véletlenül több gyermekük született, míg a másik kevesebb számú utódot hagyott hátra: ennek a hamis elvhez való következetes ragaszkodáson kívül más okát adni alig lehet.

Az igazságosság gondolatán kívül tehát még társadalompolitikai szempontok is inkább azt javasolják, hogy az örökhagyótól egyenlő távolban álló ivadékok egymás között egyenlő részekben örököljenek.

Ehhez képest az 1531. §. utolsó bekezdését így szövegezném: «Ha valamelyik ivadék az öröklésből kiesik, helyébe a kiesőnek származékai lépnek. Az örökhagyóhoz egyenlő távolságban álló ivadékai mindenkor egyenlő részekben örökölnek.»

Az elődök csoportjaiban maradhat a képviseleti elv abban az alkalmazásban, amelyben a Jav. beállította.

Az örökhagyó végintézkedésére nem hagyható, hogy unokáit illetően végezze el az igazságos osztályt olyankor, amikor gyermekei még életében kiesnek az örökségből. Mert az esetek igen nagy számában a törvényt nem ismerő örökhagyó nem is tudja, hogy unokái nem egyenlően fognak részesedni, igen sok esetben pedig képtelen a végrendelkezésre. A törvénynek kell elsősorban igazságosnak lennie.

c) *A dologi hatályú hagyomány.*

A törvénykönyv csak azokat az intézményeket vonja szabályozás alá, amelyek nélkül az élet nem lehet el. Hibázik, ha szükség nélkül bonyolítja az intézményeket és ha nem szükséges szabályokkal telíti magát.

Ilyen nem szükséget pótló intézmény felfogásom szerint a dologi hatályú hagyomány felvétele, amely ok nélkül bonyolítja a hagyomány intézményét és az öröklés befolyását.

S mert úgy tartom, hogy emiatt még sok bántás érheti — s úgy lehet joggal — a törvénykönyvet, helyénvalónak tartom szóvá tenni annál inkább, mert sem az I. T. sem a Főelőadvány szükségesnek azt nem tartotta s csak most a Javaslatban kísérletezünk vele.

Eddig se ismerte az élet. S bár sok ezer hagyatékot bonyolítottak le széles e hazában is olyat, amelyekben egyedileg meghatározott dolgok voltak hagyományozva: mégsem lehetett panaszt hallani oly irányban, hogy a dologi hatályú hagyomány intézményének hiánya miatt esett volna a hagyományosokon sérelem.

Nem volt meg a régi jogban. Bizonyság reá Frank: «Mivel törvényünk azt meg nem határozta, lássuk, ha vajjon a végintézet szavait vizsgálva, azok erejéből illő szabályt nem nyerhetünk» (Az osztó igazság törvénye I. r. 241. §.), bár ő maga oda konkludál, hogy ha az örökhagyó az «adom, hagyom, azé legyen» kifejezésekkel él, akkor nem látni okot, miért a hagyományos a neki hagyott jószágot magáénak nem nézhetné. Ez azonban csak az ő egyéni nézete. S azt lehet rá felelni, hogy volt annak oka, amiért a hagyományos közvetlenül nem szerezhetett az örökhagyóról jogot egyedül a végintézet erejénél fogva.

Nincs meg a mai jogban. Az 1894 : XVI. tc. szerint ugyan a hagyatékhoz tartozó ingatlan hagyományozása esetében az ingatlan tulajdonjogának az örökhagyó nevéről közvetlenül a hagyományos nevére leendő bekeblezése rendelendő el; ámde ebből csak az olvasható ki, hogy a törvény ezzel az ingatlan hagyomány biztosításáról kívánt gondoskodni, míg az, hogy az örökhagyó halálát követő pillanatban már a hagyományos tulajdonossá válnék, egyáltalán nem következik s maga a biztosítás gondolata egyenesen utal arra, hogy az örökös a tulajdonos a tulajdonjog bekeblezéséig, szükség sem lévén egyébként biztosításra. Abból pedig, hogy hagyományi bizonyítvány csak akkor adható ki (106. §.), ha a hagyatéki bíróságnál levő iratokból megállapítható-lag *a hagyományhoz való jog* nem vitás, illetőleg ha az örökösök beleegyeznek, felfogásom szerint nyilvánvaló, hogy a hagyományos a neki hagyományozott jogot csak külön szerzésmód útján szerzi meg és nem ipse jure az örökhagyó halálával, addig pedig tulajdonos az örökös.

Felvétele mellett egyedül azt az indokot hozzák fel, hogy az egyedi hagyománynak a hagyományosra való átszállása az örökhagyó akaratának megfelelőleg érhető el, különben úgy az örökös rendelkezhetik a dologgal, mivel az örökös hitelezői azt lefoglalhatják s a hagyományos legfeljebb szurrogátumhoz jut, de nem szabja meg a neki szánt dolgot in natura. (Főelőadvány: VIII. 428. l.; Bizotts. Tárgy. IV. 56—57. l.)

Ugy gondolom, hogy az örökössel szemben való védelem okából állítani be a dologi hatályú hagyományt — túlzás, hogy ne mondjam: ugrás.

Hát élők között a dolog elkövetkezése esetében miért érjük be kevesebbel? Miért nem szállítjuk át a megvett, elcserélt stb. dolog tulajdonjogát azonnal és ipso jure a szerződés megkötésével? Talán kevesebb védelmet igényel a vevő, mint a hagyományos?

Az a védelem, amit a törvény és más jogszabályok a hitelezőnek megadnak olyankor, amikor a kötelem tárgya dologszolgáltatás és a hagyatéki hitelezőket s közöttük a hagyományost is megillető védelem és biztosítás egyedi dolog hagyományozása esetében is elégséges és kimerítő, főként ha azt is tekintetbe vesszük, hogy a kisebb értékű ingó hagyomány kiadása a hagyomány megnyiltával azonnal követelhető. (A nagyobb értékű ingó és az ingatlan meg ingatlant terhelő jog hagyományozása, amint látni fogjuk, más szempont alá esik.)

Az örökös hitelezői javára történő foglalásokkal szemben pedig megvédhető a hagyományos mint hagyatéki hitelező elsőbbséggel, igénykeresettel, amint az 1914. §. az örökös hitelezői részéről szerzett jelzálogjog esetében a hagyatéki hitelezők javára meg is adja az elsőbbséget.

Annak biztosítására, hogy a hagyományos hozzájusson a neki szánt egyedi dologhoz, annál fölöslegesebb a dologi hatályú és valójában csak névleg dologi hatályú hagyomány intézményéhez nyulni, mert elérheti ezt az örökhagyó azzal is, hogy az egyedi dologra örökösévé nevezi azt, akinek juttatni akarja és felmenti a közös hagyatéki terhek viselése alól örököstársaival való viszonyában. Hogy ezt megtehesse, annak útját mi sem állja.

Ami azonban legfőként szól a dologi hatályú hagyomány ellen, az az elvi ellentét, mely az ipso jure való és az egyetemes öröklés gondolata, meg a dologi hatályú hagyomány között fenforog.

Az adicionális rendszerrel még összefér s részben így érthető meg, hogy a római jogban történeti fejlődés alapján, mint a hagyományozás kezdetleges alakja, megvolt abból az időből, amikor az universalis successio eszméje még teljesen kidomborodva nem volt, s amikor másról, mint ex jure quiritium sajátnak mondhatott javakról intézkedés nem történt. (Farkas: A római jog történelme II. 120. §.)

De ha az örökhagyó halálát követő pillanatban már nemcsak hogy megnyilik az öröklési jog az öröklésre hivatottra, hanem meg is szerzi ez azt, ha vissza nem utasítja, akkor, minthogy az öröklési (alanyi) jognak tárgya a hagyaték (összessége az örökhagyóhoz kapcsolva volt jogviszonyoknak, amelyeket a halál meg nem szüntetett) s az örökössé válással ő lesz alanya minde jogviszonyoknak: ezzel nem egyeztethető össze az, hogy némelyike a jogviszonyoknak ne az örököshöz kapcsolódjék; mert ha másra is közvetlenül száll át egyik-másik jogviszony, az örökös nem lehet egyetemes jogutód s az örökös meg van bénítva feladata megoldásában abban, hogy úgy bonyolítsa le az örökhagyó viszonyait, ahogyan ezt az örökhagyó megtette volna.

Erre való tekintettel a dologi hatályú hagyomány beállítása mellett kénytelen a törvény nemcsak a dologi hatályú hagyomány tárgyának birtokát megadni az örökösnek, hanem a rendelkezési jogot is, ami pedig elvi ellentét azzal, hogy a hagyományos dologi jogosított, mert a jogosított az, aki rendelkezhetik a dologgal. Akarva nem akarva tehát a törvény önellentmondásba keveredik, ha felveszi a dologi hatályú hagyományt és az ipso jure való s egyetemes öröklés elvén kívánja rendszerét felépíteni.

Nyugvópontra a kérdésben csak akkor juthatni, ha megtaláljuk és felállítjuk az elvi elhatárolást hagyományos és örökös, hagyomány és örökség között.

A Javaslat közel jár hozzá, de még nem találta meg. A magyarázati szabályok, amelyeket felállít (1611—1614. §§.) arra, hogy adott esetben eldönthető legyen, hogy a részesített személy örökös-e avagy hagyományos: mutatják az elvi alap hiányát. De másfelől az, hogy amikor a hagyatékot kimerítő egyes tárgyak jutnak valakinek; ha a részesítés értéke a hagyaték negyedrésze; ha a részesítés közvetlen hatályú és a részesített osztozik a hagyatéki terhekben: megjelölik az utat is, amelyen haladva az elvi alap megtalálható.

Az elvi tétel felfogásom szerint az volna: akire az örökhagyó közvetlenül kíván jogaiból átjuttatni, az örökös, akit közvetve részesít, az hagyományos; aki belép az örökhagyó jogviszonyába közvetlenül, az örökös, akinek az örökös tartozik a hagyatékból (a hagyaték terhére) juttatni, az a hagyományos; amit közvetlenül kap az örökös a hagyatékból, az örökség, amit az örökös kiadni tartozik a hagyatékból (a hagyaték terhére), az hagyomány, szóval ha az örökhagyó rendelkezése kötelmet létesít az örökös és harmadik személy között, akkor hagyományoz.

Ilykép tárgyi és biztos alapra volna fektethető úgy az örökösi minőség megítélésének, mint a hagyományosi minőség megállapításának kérdése s nem volna ítélkezési probléma ez csaknem minden esetben.

Megállapítható lenne könnyű szerrel a hagyománynak ma is vitatott fogalma és egyszerűen könnyen volna megoldható az örökhagyó akaratának megvalósítása akkor, ha bizonyos hagyatéki tárgyakat akar valakinek juttatni. Örökössé nevezi egyes tárgyra institutio ex re certa. Persze ezzel szabályként az is járna, hogy az örökös felelne a hagyatéki tartozásokért. Az örökhagyó azonban ez alól mentesíthetné az ex re certa instituáltat. Ezt ma is megteheti. Mert ha rendelhet előhagyományt (kerülővel), a hagyatéki terheket a többi örökösökre vagy csak egyre is háríthatja (egyenes út). Aminthogy felosztható a hagyatékot az örökösök között az örökhagyó maga is. Mindez különben a Javaslat szerint is lehetséges. És épen ennélfogva is fölöslegesnek és célszerűtlennek mutatkozik a csak névleges dologi hatályú hagyomány intézményével terhelése az öröklés jogának.

Felfogásom szerint a hagyománynak minél egyszerűbb szerkezete csak előnyére válnék a törvénykönyvnek. S ez a dologi hatályú hagyománynak elejtésével s a megjelölt elvi alap kiépítésével elérhető volna és mégis megoldható lenne a feladat is, amit a dologi hatályú hagyománnyal szolgálni óhajt, de csak vél szolgálni a Javaslat.

Miért mondom, hogy csak vél szolgálni? Azért, mert még azzal, hogy a törvény kimondja a tételt, hogy dologi hagyomány rendelése esetében a hagyomány megnyiltával a hagyományos a hagyományozott dolog tulajdonát vagy a hagyományul rendelt jogot az örökhagyótól közvetlenül megszerzi (1878. §.), még nincs megelőzve sem az, hogy a hitelezők le ne foglalhassák és pedig akár az örökhagyó, akár az örökös hitelezői, sem az, hogy harmadik személy az örököstől meg ne vehesse. Főként ha ingóról van szó. Mert ameddig a hagyományos a dolog kiadását nem követelheti (hat hónap az örökhagyó halálától): birtokos az örökös.

Az örököstől szerző harmadik jóhiszemű a 460. §. szerint tulajdont szerez, még ha az örökös nem volt is tulajdonos. E részben tehát a hagyomány dologi hatálya nem védi meg a hagyományost. (Annak pedig megvan a mélyen fekvő oka, hogy az örökösnek a birtoklást meg kell adni.) Hogy az örökös szükség nélkül és tehát jogellenesen ne idegenítse el a hagyomány tárgyát, a dologi hatálya a hagyománynak csak annyiban áll útjában, mint ha kötelmi hatályú. A cselekmény egyformán jogellenes és kártérítésre kötelező. Esetleg egyformán büntetendő. Egyik nem inkább büntetendő adott esetben, mint a másik. Ma is utóléri a büntető igazságszolgáltatás keze azt, aki a már egynek elkötelezett dolgot másnak el- és átadja.

Ha a dolgot hagyatéki hitelező az örökösnél lefoglalja, mielőtt az örökös a hagyományosnak szabad rendelkezésére kiszolgáltatta, a Javaslat szerint is (1882. §.) kötelmi hatályúvá változik át a dologi hatályú hagyomány. A hagyományos tehát ebben az irányban sincs jobban megvédve, mintha a hagyomány egyenesen kötelmi hatályú lett volna.

Ugyanez áll abban az esetben is, ha az örökösnek a hagyaték lebonyolíthatása érdekében van a dologra szüksége.

Hát hol és miben biztosítja a dologi hatályú hagyomány jobban a hagyományost, mintha kötelmi viszonyt szül a hagyományozás az örökös és a hagyományos között? Semmiben s ezért csak névleges az ő biztosító hatalma és névleges a dologi hatálya.

Csak ha az örökös hitelezői az örökös ellen vezetett végrehajtás rendén foglalják le a hagyomány tárgyát, amíg az az örökösnél van: akkor látszanék a dologi hatálya a hagyománynak biztosító eszközül a hagyományos javára, mert megszerzett dologi joga alapján feloldathatja a foglalás alól.

Ez is azonban csak akkor áll, ha a kötelmi jogot szerzett hagyományost a kiigényelés nem illeti. Ámde e részben mai jogunk szempontjából sem lehet kétséges, hogy az egyedi dologhagyományozót az örökös hitelezője által a hagyomány tárgyára vezetett végrehajtás esetében az igénykereset megilleti. Mert anélkül, hogy az igénykereset természetének bő vizsgálatába kellene bocsátkoznunk, azt mondhatjuk, hogy a végrehajtási igénykereset annak bírói megállapítását célozza, hogy végrehajtás alá vehetők voltak-e a lefoglalt ingók, hatályos-e az igénylővel szemben a foglalás vagy sem s ehez képest feloldandók-e azok a bírói zár alól vagy sem.

Jogalapja pedig az igénykeresetnek a végrehajtást szenvedettel szemben fennálló s a dolog kiadására menő jog. Ha a végrehajtást szenvedett a dolgot az igénylőnek kiadni köteles s e kötelezettség korábbi, mint a foglalás, az igénykereset megáll s annak hely adandó. Az mellékes, hogy a kiadási kötelezettség mikor jár le, a fő, hogy fennálljon. Hogy dologi jogviszonyon vagy kötelmen alapul-e e jog, az is lényegtelen. A közvetlen viszonyban (örökös-hagyományos) a kötelem épen annyit ér, mint a dologi jogviszony.

Már pedig kétségtelen, hogy az örökös az egyedi hagyomány tárgyát a végrendelet alapján a hagyományosnak kiadni tartozik. A hagyományosnak kikövetelési joga van. Az örököst az egyedi hagyomány tárgyára vonatkozólag valójában időleges (tulajdoni) jog illeti — ius temporale — amennyiben a hagyatéki másnemű tartozások kielégítése tekintetéből reá szükség nincs, amely időleges (tulajdon)-jog kiadási kötelezettségének lejártakor véget ér. Ezzel pedig szükségképen velejár az elidegenítési és terhelési tilalom minden más vonatkozásban, ami a hagyatéki viszonyok lebonyolításán kívül esik. S ezért sem az örökös a maga érdekében az ilyen hagyományt el nem idegenítheti és meg nem terhelheti, sem az ő jogán hitelezői le nem foglalhatják. Ennélfogva illeti a hagyományost végrehajtási igénykereset. A törvénykönyvben ez külön kifejezésre is juthat.

Látható azonban, hogy a dologi hatályú hagyomány e részben sem nyujt több és más biztosítékot, mint a kötelmi jellegű hagyomány.

Ismeretes tételeket megismételni nem kívánok. De gondolkodóba ejthet mindenkit az, hogy a német törvénykönyv sem fogadta el a legatum per vindicationem-féle alakzatot, bárha a közönséges jogban meg volt s náluk kétségen kívül élő intézmény volt.

A dologi hatályú hagyomány gondolata a modern jogrendszerben merőben elméleti ízű minden gyakorlati jelentőség nélkül.

Dr. Menyhárth Gáspár.

A moratórium megszüntetésének szabályozásáról.*

A moratórium a gyakorlatban számos méltánytalanságra vezetett, mert úgy a hogy nálunk és Ausztriában szabályoztatott, nem volt individualizálható. A bíró nem alkalmazhatta az elbírálás alá kerülő eset speciális körülményeire az adós személyi viszonyait; nem az alperes teherbírása, fizetőképessége és a hitelező méltánylást érdemlő személyes viszonyainak is figyelembe vételével mondhatta ki azt, hogy valamely követelésre milyen időre hosszabbítja meg a teljesítési határidőt és hogy az mily részletekben törlesztendő, hanem azt kellett kutatnia, hogy a követelés mily jogcimen keletkezett, mikor járt le és az ilykép megállapított tényállásra alkalmazta azután a rendeletnek megfelelő

*Részlet szerzőnek a Szegedi Jogászegyletben «A teljesítési határidő és a moratórium» cimmel tartott felolvasásából.

szakaszát, szóval a bírói cognitiónak nem volt alkalma érvényesülni, már pedig, úgy hiszem, abban mindnyájan egyetértünk, hogy az igazságszolgáltatásban akkor, amikor a biró kezét túlságosan megkötöttük, ez mindig a méltányosság érvényesülését nehezitette meg.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy az a rendszer, amelyen moratóriumi rendelkezéseink felépültek, rossz volt. Gazdasági viszonyaink kialakulása, a háború kiütésekor, nagy kérdőjel volt, úgy tudom, hogy mérvadó helyen az ország pénzügyi helyzetét nem tartották annyira erősnek, hogy a háború okozta gazdasági helyzetre tekintettel a törvényes moratóriumot mellőzni tanácsosnak látszott volna. E mellett a velünk szoros közjogi és gazdasági kapcsolatban levő, hazánknál kétségtelenül gazdagabb Ausztria is a törvényes moratórium eszközéhez nyult: és igy az a megoldás, amely a törvényes halasztás rendszerére vezetett, volt a fenforgó viszonyok között ha nem is az «ideális» de a legmegfelelőbb.

Hatodik moratóriumi rendeletünk 39. §-a szerint «a moratórium 1915. évi július 31. napján megszűnik».

Felmerült az a kérdés, hogy vajjon van-e szükség bizonyos átmeneti intézkedésekre ez alkalomból avagy elegendő lesz-e a bírónak a Pp. 397. §-ában adott az a jog, hogy «rendkívüli körülmények között» az alperes kérelmére hosszabb teljesítési határidőt» és «felperes hozzájárulásával a kötelezettségnek részletekben teljesítésére külön-külön határidőket szabhat», és ezzel kapcsolatban az a kérdés, hogy megmaradjunk-e átmenetileg, bár szükebb mértékben, a törvényes halasztás rendszere mellett, avagy áttérjünk-e a bírói halasztás rendszerére?

Ami az átmeneti intézkedéseket illeti, azt hiszem aligha lesz valaki is, aki nem osztaná a moratóriumi rendeletek kiváló codificatorának, Dr. Szladits Károlynak a Magyar Jogászegyletben a moratóriumi kérdések felett folyó évi január havában tartott vitát bevezető beszédében foglalt azt a szellemes hasonlatát, hogy a moratórium olyan, mint egy narcoticum, «a melyet a szervezettől elvonni nem lehet».

A minisztériumnak a moratórium megszüntetése, illetve az átmeneti intézkedések kérdésében elfoglalt elvi álláspontja hatodik moratóriumi rendeletünk 39. §-ában jut kifejezésre. Ebben a minisztérium jelzi, hogy az 1915. évi július 31. napja után lejáró tartozások, tekintet nélkül keletkezésük idejére, lejáratukkor teljes összegükben követelhetők lesznek ugyan, de csak annyiban amennyiben a moratórium megszüntetése tárgyában kiadandó rendelet a tartozások bizonyos nemeire vagy bizonyos adósokra nézve kivételt nem teend.

Az idézett 39. §. azonfelül jelzi, hogy a moratórium megszünésével kapcsolatos rendelkezéseket kellő időben kiadandó külön rendelet fogja megállapítani és hogy ez a rendelet fogja különösen meghatározni azt is hogy az 1915. évi július 31. napjáig már lejárt azok a tartozások, amelyek a hatodik moratóriumi rendelet szerint moratórium alá esnek, tehát eddig fizetendők nem voltak, az 1915. évi július 31. napja után milyen részletekben törlesztendők.

Vagyis a minisztérium azon az elvi álláspontón van, hogy még a moratórium megszüntetése napján sem lesznek az összes lejárt tartozások azonnal és egy összegben kifizetendők.

Ezt az elvi álláspontot csak helyeselni lehet, mert hazánkban, mint főleg agricultur államban mintegy jogszokássá vált már az adósok nagy tömegénél fogva «ujkor» vagyis a termés értékesítése után fizetni, illetve sürgős természetű kötelezettségeket a jövőbeli termésnek eladásából vagy erre felvett előlegből fedezni, már pedig a m. kir. minisztériumnak 1198/1915. M. E. sz. a jövőbeli termés adásvételének tilalmáról és érvénytelenségéről szóló rendelete a pénzszerzésnek ezen módját és igy sok adósra a fizetést lehetetlenné tette, vagy legalább is nagyon megnehezítette.

A hatodik moratóriumi rendelet most ismertetett 39. §-ának szövegéből különösen ennek azon szavaiból, amennyiben a rendelet «a tartozások bizonyos nemeire, vagy bizonyos adósokra nézve kivételt nem tesz», ugyan arra lehetne következtetni, hogy a statuálandó kivételek ismét casuisticusak lesznek, amit azonban a magam részéről nem helyeselnék, mert nézetem szerint a kivételek csak akkor lesznek méltányosak és megnyugtatók, ha a bíró az eset körülményeit, az adós és a hitelező viszonyait figyelembe veheti, egy szóval ha individualizálhat. Mégis, bizonyos előjelekből következtetve azt vélem, hogy a kibocsátandó rendelet tágabb teret fog engedni a bírói halasztásadás jogának.

A nemrég kibocsátott negyedik moratóriumi eljárási rendelet 12. §-a szerint ugyanis a hatodik moratóriumi rendelet 4. §. I. 9., 12., 13., 16., 17. és 18. pontjaiban meghatározott pénztartozások tekintetében az elsőbíróság itéletében az alperes kérelmére a törvényben meghatározott teljesítési határidőt meghosszabbíthatja akkor is, amikor nem a háborús események által érintett adósról van szó, ha a meghosszabbítás az alperes vagyoni helyzetét tekintve indokolt és a felperesnek aránytalan sérelmet nem okoz. A meghosszabbításnak oly időre lehet helye, amely idő alatt az adós teljesítő képességének helyreállása várható, de három hónapnál tovább nem tarthat.

A most érintett rendelkezést a magam részéről átmeneti intézkedésnek tartom, úgy fogom fel a dolgot, hogy a törvényhozót a kivételes törvény felhatalmazása alapján helyettesítő minisztérium úgy a jogkereső közönséget, mint a bíróságot előkészíteni akarja arra a szociális munkára, amely reá a moratórium megszüntetése utáni időre vár, és amely abból fog állani, hogy védje a «gyengét» ott és oly mértékben, ahol és amily mértékben ez az «erősebb» szembeszökő sérelme nélkül lehetséges. És én itt a «gyengébb» alatt nem mindig és feltétlenül az adóst, az alperest, értem, mert mai komplikált gazdasági életünkben, ahol a jogalanyok legnagyobb része adós és hitelező egy személyben, nem mindig a hitelező az «erősebb» és sokszor nem az adós a «gyöngébb».

A Pp. 397. §-ában foglalt intézkedéseket mai kivételes viszonyaink mellett elegendőknek nem tartom, mert a bíróság csak a felperes hozzájárulásával szabhat a kötelezettségnek részletekben leendő teljesítésére külön határidőket, vagyis részletfizetést csak akkor engedélyezhet az adósnak, ha ehhez a hitelező hozzájárul és igy épen abban a tekintetben, amelyre magam részéről súlyt helyeznék, nem ad szabad kezet a bírónak!

De nem elégséges mai kivételes körülményeink között a Pp. 397. §-ának intézkedése azért sem, mert az az É. T. 61. §. értelmében az 1915. évi január elseje előtt folyamatba tett ügyekben nem alkalmazható, már pedig helytelen volna a moratórium megszüntetésekor ép a régibb keletű, per alatt álló tartozások tekintetében nem adni meg a bírónak a Pp. 397. §-ában szabályozott azt a jogot, hogy kivételesen hosszabb teljesítési határidőt engedélyezhessen. Emellett kiterjesztendőnek vélem a már végrehajtható ítélettel megállapított követelésekre is a bírói halasztás jogát olykép, hogy a végrehajtási bíróság szintén felfüggeszthesse az eljárást.

Ebből folyólag a magam részéről szakítva a mai casuisticus, törvényes moratórium rendszerrel, áttérnék a tiszta bírói halasztás rendszerére.

Habár a Pp. életbeléptetése óta oly rövid idő telt még csak el, hogy nincsenek arra nézve adataink, illetve tapasztalatunk, hogy az ezen törvényben, a 397. §-szal szabályozott bírói halasztás a gyakorlatban mikép válik be, — mégsem vagyunk ezen kérdésben teljesen tájékozatlanok.

Németországban ugyanis tulajdonképen az ítélőbíró, a háború kiütése előtt, nem szabhatott teljesítési határidőt [1] — míg ellenben most a Bundesrath által, törvényhozási felhatalmazás alapján 1914. évi aug. 7-én kibocsátott rendelet szerint a bíróság bizonyos előfeltételek mellett a teljesítési határidőt három hónapig terjedhető határidőben állapíthatja meg.[2]

Ez az intézkedés oly kitűnően bevált Németországban a gyakorlatban, hogy a szaksajtóban már is hangok emelkednek a tekintetben, hogy békeidőre is át kellene venni ezt a rendelkezést.

A Berlinben megjelenő Juristische Wochenschrift folyó évi 2. számában Morchutt gothai törvényszéki bíró «Ist die gerichtliche Bewilligung von Zahlungsfristen für die Friedenszeit zu empfehlen?» cím alatt és a Lipcsében megjelenő «Leipziger Zeitschrift für das deutsche Reich» című jogilap folyó évi 4-ik számában dr. Stein Frigyes lipcsei egyetemi tanár «Die prozessrechtlichen Kriegsgesetze und das künftige Friedensrecht» cím alatt értekeznek e tárgyról és reámutatnak azokra a kitűnő ered-

[1] A meghagyásos eljárástól és a lakkiürítés eseteitől eltekintve.
[2] Bekanntmachung betreffend die Bewilligung von Zahlungsfristen.

ményekre, amelyeket a bírói halasztás joga révén perekben minden tekintetben elértek. Míg ezelőtt a bíró sok esetben eredménytelenül igyekezett a feleket egyezségre bírni, ami sok esetben a fizetési határidők kérdése miatt hiusult meg, most egyszerű utalás a bíró halasztás-adási jogára az esetek túlnyomó többségében azt eredményezi, hogy nem is kerül sor bírói döntésre, hanem a felek megegyezése enélkül is bekövetkezik.

Ha a bírói halasztás intézménye Németországban oly szépen bevált, nincs semmi okunk hinni, hogy az a mi viszonyaink közé is ne fogna ép oly hamar és sikeresen beleilleszkedni.

Álláspontom a fentiekből önként következik:

A moratórium megszüntetése kapcsán két évi átmeneti időre — ennek meghatározása egyébként részletkérdés, — a bíróságnak, úgy az alsóbíróságoknak, mint a felsőbíróságoknak megadnám a jogot az adós, tehát nemcsak az alperesnek, hanem viszonkereset esetén a felperesnek kérelmére is a teljesítési határidőt legfeljebb hat hónapra, jelzálogilag biztosított követelésekre egy évre meghosszabbítani és a kötelezettségnek részletekben leendő teljesíthetését is kimondani, ha ez a jogosítottnak aránytalan sérelmével nem járna és a kötelezett vagyoni helyzetét figyelembe véve méltányosnak mutatkozik.

Ez a kérelem az ítélet meghozatala után, az eljárás bármely szakában, tehát a végrehajtási eljárásban is, de csak egy ízben legyen előterjeszthető, továbbá az adósnak végrehajtható közokirat tekintetében a végrehajtás elrendelése előtt is engedélyezhessen a bíróság, kérelemre, a fenti feltételek fenforgása esetére 6, illetve 12 havi halasztást.

A bíróság mindenesetre jogosítva legyen a halasztást az eset körülményeihez szabott szabad belátásától függő biztosítékadástól tenni függővé. Megadnám e kérdésben az egyfokú jogorvoslatot korlátlanul mindkét félnek és kiterjeszteném a halasztásadás jogát mindennemű, tehát már peresített, avagy végrehajtás alatt álló követelésekre is, akár moratórium alá tartoztak azok eddig, avagy a moratórium alól egészben vagy részben ki voltak véve.

Indítványom első pillanatra talán túlságos tág keretűnek fog feltűnni, de azt hiszem, azokat a kivételes viszonyok indokolják és hatásukat a bíróságnak döntése lesz hivatva esetről esetre a méltányossággal összeegyeztetni.

Nem osztom azoknak az aggályait, akik ezt az — elismerem, — nehéz kérdést nem mernék a bíróra reábízni. Meg vagyok győződve, hogy azok, akik itthon a bírói székben teljesítik a mostani válságos időkben kötelességüket, a kivételes viszonyok között fokozott mértékben érzik felelősségük súlyát és e tekintetben is meg fognak felelni a hozzájuk fűzött várakozásoknak. A magyar bírói kar, amelyre a törvényhozás két évtized előtt reá merte bízni a szabad mérlegelés nehéz kérdését és amely ebbe oly könnyen és jól beletanult, — a magyar bírói kar, amelyre a törvényhozás csak nemrég is az új polgári perrendtartás életbeléptetésével ismét oly nagy feladatot mert rábízni, — az ügyvédi kar hathatós támogatása mellett — bizonyára meg fog tudni küzdeni a bírói halasztás kérdésével is és meg fogja találni a helyes középutat, amelyen haladva, a feleknek ellentétes érdekei között az igazságos kiegyenlítés megtörténhetik.

Dr. Polgár Ármin.

Az izgatási bűncselekmények és a bírói gyakorlat.

A háborús viszonyoknak a bűncselekményekre kihatását figyelemmel kísérve, tapasztalhatjuk, hogy míg az ember élete ellen irányuló bűncselekmények számbelileg lényegesen csökkentek, addig vannak egyes bűncselekmények, amelyek békés időben kis számban szerepelnek, a jelen viszonyok között azonban tetemes szaporulatot mutatnak. Ilyen a Btk. 172. §. 2. bekezdésébe ütköző izgatási bűncselekmény is. Tapasztalati tény azonban az is, hogy a jelen viszonyok között előforduló izgatási bűncselekmények legnagyobb része, mondhatni 99 %-a teljesen egyező, sablonszerű keletkezésében, tettesében s lényegileg a használt — s inkriminált — kifejezésekben is. Legnagyobb részük a korcsmák ivóasztalánál születik, ittas és alacsony műveltségű a tettese s a használt kifejezések a háborús események folytán keletkezett s ilyenkor az emberek között közbeszéd tárgyát tevő képzetek folyományai. Jellemző, sajátos vonásuk pedig az, hogy a legtöbb esetben — anélkül, hogy a tettes a használt kifejezések valódi értelmét és súlyát fölfogni képes volna, úgyszólván a meggondoltság s a büntetőjogi felelősség tudatának hiányában — ittas, de nem a büntetőjogi beszámítást kizáró részeg állapotban, sőt némelykor durva tréfából s ritkán bizonyos fölizgult kedélyállapotban követik el ezen bűncselekményt.

A mostani háborús időkben szaporulatként mutatkozó izgatási bűncselekmények más és sokkal kisebb jelentőségűek, mint azok a cselekmények, amelyeket a Btk. 172. §. 2. bekezdése büntetni kíván. A Btk. 172. §-a megalkotásánál a törvényhozó előtt lebegett ama kötelesség, hogy bármint is lelkesüljünk az eszme, a gondolat, az érzelem közlésének szabadsága mellett, meg kell védeni a megállapított jogrendet a romboló eszmék izgató terjesztése ellen, a szabadságot a féktelenség ellen és kriminalisztikai szempontból s különös nagymérvű veszélyességüknél fogva, teljes joggal tiltatnak és büntettetnek az állam törvényei által. A háborús viszonyok az állam jogrendjének e tekintetben is fokozottabb védelmét követelik s ép erre való tekintettel a Btk. 172. §-ában meghatározott izgatás vétségét az 1912: LXIII. tc. 19. §-a bűntetté minősíti és súlyosabb büntetési tételt állít föl; s ugyanezen törvény fölhatalmazása alapján az 1914. évben kiadott 5488. M. E. rendelet a gyorsított bűnvádi eljárás szabályai alá vonja s végső fórumkép a kir. ítélőtáblát jelöli meg.

Fölöslegesnek tartom, hogy most egy esetet is reprodukáljak azokból az izgatási bűncselekményekből, amelyek mostanában kerültek a bíróságok elé, annál is inkább, mert ezeket a kir. ügyészségek felterjesztései folytán az egész országra kiterjedőleg az igazságügyi kormány a legprecizebben ismerheti. Elegendőnek tartom a fentebb már ismertetett s tapasztalatból merített megállapításaimat leszögezni.

A Btk. 172. §. 2. bekezdésébe ütköző osztály, nemzetiség vagy hitfelekezet elleni izgatás bűncselekményének egyik lényeges tényálladéki eleme, hogy az izgatás a Btk. 171. §-ában meghatározott módon követtessék el, vagyis egyik tényálladéki eleme a «gyülekezet». De a Btk. nem ad definiciót a gyülekezet fogalmára, sem pedig ennek közelebbi megjelölésére. Igy a bíróságokra háramlott annak megállapítása, hogy vajjon az egyes esetekben a «gyülekezet» mint tényálladéki elem fenforog-e vagy sem. A jogegységet pedig megóvta a Kúria, mint legvégső fórum s ennek álláspontja fejlődött joggyakorlattá. Ezen joggyakorlat kifejlődésére példaként bemutatom a következő határozatokat:

«Midőn a pandurok korcsmai verekedésért több egyént az enyingi szolgabíróhoz kísértek, *az utcán összesereglett nagy néptömeg* között a vádlott azt kiáltotta: «el kell venni a panduroktól a puskát és üssük agyon őket!» Tekintve azonban, hogy egy ilyen, csupán kíváncsiságból létrejött utcai csoportosulás a Btk. 171. §-a szerinti gyülekezet fogalmával nem azonos, a vádlott felmentendő volt (1884. május 6. 2422. sz.). — Vádlott a magyar nemzet és az ország kormánya és hatóságai ellen intézett sértő kifejezéseket korcsmában, ivás közben, kevés számú személy jelenlétében használta; jelen esetben a «gyülekezet» fogalmának megfelelő számú személyek együttléte nem forog fen (1956/1885). Vádlott a község utcáján mintegy kétszáz főnyi csoport előtt a zsidókról akkép nyilatkozott, hogy azok tolvajok, a keresztények megrontói, stb. A nyitrai törvényszék a vádlottat felmenti, mert a népcsoport, melynek egyes tagjai vádlott szavait hallották, nem tekinthető a törvény értelmében vett gyülekezetnek, ilyennek csak akkor volna tekinthető, ha vádlott (mint felszólító) a vádbeli cselekmény elkövetésekor a jelenvoltakat, mint nyilatkozatának hallgatóit tekinthette volna. Budapesti tábla: A kérdéses néptömeg megalkotja a Btk. 171. §-ában megkívánt gyülekezet fogalmát s teljesen közömbös az, hogy a gyülekezetben levőket felszólította-e a vádlott kifejezései meghallgatására vagy sem. *Kúria: Az eljárt kir. törvényszék ítéletét hagyta helyben* az abban felhozott okoknál fogva. (1890 dec. 16. 5939.) A vádlott nyilatkozatát a korcsmában, tehát nyilvános helyen, nagy számmal jelenlevő közönség előtt oly hangosan tette, hogy azt mindenki hallhatta, minthogy pedig az izgatás természetéből és hatályosságának feltételeiből következtetve, a Btk. 171. §-ában említett gyülekezet alatt nemcsak egybehívott gyülés, hanem bármi okból összegyült néptömeg, tehát nagyobb számú korcsmai közönség is értendő, a vádlott cselekményében a 171. §-ba ütköző izgatás alkotó elemei feltalálhatók. (Kúria 6016/1898.)

Most pedig lássuk a jelen háborús viszonyok között a kir. ítélőtáblák, mint végső fórumok határozatát:

A pozsonyi kir. tábla: . . . Az elsőbíróság ítéletét abban a részében, amely a vádlottat az izgatás bűntettének vádja alól felmentette, . . . megsemmisíti és a vádlottat bűnösnek mondja ki a Btk. 172. §-ának második bekezdésébe ütköző és az 1912 : LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő nemzetiség ellen való izgatás bűntettében . . . *Indokok:* A kir. törvényszék az izgatás bűntettének tényálladékát azért nem látta kimerítve, mert hiányzott a nyilvánosság és mert négy személy jelenléte a gyülekezet fogalmának meg nem felel. Tekintve azonban, hogy a törvény a gyülekezet fogalmát nem köti a jelenlevő egyének számához és így minden esetben külön mérlegelendő, hogy a jelenlevők tekinthetők-e gyülekezetnek; tekintve továbbá, hogy a közfelfogás a bármily közös érdekű ügy tárgyalására, magánérdekű ügy megbeszélésére vagy bármily eszmecserére összehívott, sőt határozott cél nélkül összeverődött egyéneket, számukra való tekintet nélkül, gyülekezetnek tekinti; tekintve, hogy a törvények intenciója a társadalmi és állami jogrend megóvása, ama felfogás mellett pedig, amely a gyülekezet fogalmát bizonyos nagyobb számú egyén jelenlétéhez köti, a törvény intenciója a legkönnyebben meg volna hiúsítható azzal, hogy a tettes különböző időközökben vagy helyeken, de mindig csupán két-három egyén előtt izgatna és így nemzetiségek által lakott községekben, sőt egész vidékeken büntetlenül végezhetné romboló munkáját és az állam fentartásának érdeke tisztán a haza ellen izgatóknak volna kiszolgáltatva; tekintve, hogy a jelenlegi háborús időkben az állam biztonságának érdeke fokozott mértékben követeli meg az annak megóvását célzó törvényes rendelkezéseknek a gyakorlati élet igényeihez mért szigorú alkalmazását; végül tekintve, hogy a jelen esetben a vádlott a vád tárgyává tett nyilatkozatot gyári helyiségben, tehát mind a munkások, mind pedig a gyár vezetői és idegenek által is látogatott helyiségben és nyilvánosan használta négy munkástársa előtt: a kir. tábla mind a gyülekezetet, mind pedig a nyilvánosságot megállapítandónak találta . . . (1914. évi október hó 23. 1897.)

A pozsonyi kir. tábla: . . Igaz ugyan, hogy a törvény nem határozza meg azt, hogy hány egyénnek a jelenléte kívántatik meg a gyülekezethez, de közönséges értelemben véve *gyülekezet alatt egynél több személynek összejövetelét*, rendezetlen együttlétét is *értik*, akik nem állanak egymással összeköttetésben, akiket csak a véletlen vagy közömbös cél hozott össze, sőt az egyesületi ügyekre vonatkozó jogszabályaink szerint közgyülést, tehát gyülekezetet alkothat két ember is. Minthogy tehát a Btk. VI. fejezetében foglalt rendelkezések célja az, hogy megvédjék a jogrendet és megóvják az állam- és társadalomellenes eszméknek terjesztésétől és a szenvedélyeknek az állam és intézményei ellen való szításából származó károktól: nyilvánvaló, hogy itt a gyülekezetnek tágabb magyarázat adandó, különösen a jelen háborús viszonyok között, amidőn az amúgy is izgatott kedélyekben szunnyadó államellenes szikrák nagyon könnyen lángra lobbanthatók és az államra és a polgárokra nézve kiszámíthatatlan veszéllyel járhatnak. Ebből az elvből kiindúlva, a kir. tábla az egynél több egyénnek ilyetén együttlétét gyülekezetnek tekintette annál is inkább, mert az ellenkező felfogás mellett, különböző helyeken, különböző két-három egyén előtt elkövetett ezek a bűncselekmények, habár a jogrendet és az állam érdekeit a legnagyobb mértékben veszélyeztetik, megakadályozhatók nem volnának és büntetlenül lennének elkövethetők és ily módon egész vidékek megtorlás nélkül volnának fellázíthatók (1914 október 23. 1891.)

A kolozsvári kir. tábla: . . . A kir. tábla a kir. törvényszék ítéletét egyebekben indokai alapján hagyta helyben, mellőzve azonban abból azt, hogy az összeverődött egyéneket számukra való tekintet nélkül gyülekezetnek kell tekinteni s hogy közönséges értelemben véve, gyülekezet alatt egynél több személynek összejövetelét, rendetlen együttlétét is értik; mert igaz ugyan, hogy a büntetőtörvénykönyv nem határozza meg azt, hogy hány ember együttléte képez gyülekezetet, de a büntetőtörvénykönyv több elnevezését (egy, kettő, több, csoport stb.) is figyelembe véve, a bírói joggyakorlat oda fejlődött, hogy a gyülekezet megállapításához *öt embernél többnek* együttléte szükséges. (1915 febr. 18. B. 513.)

A kolozsvári kir tábla: . . . A bizonyítás adatai szerint a vádlott a kir. törvényszék ítéletében írt időben és helyen az ott írt kifejezéseket négy egyén együttes jelenlétében használta négy egyén együttes jelenléte pedig a gyülekezet s a nyilvánosan történt elkövetés fogalmát meg nem állapítja. A gyülekezet és nyilvánosság, mint tényálladéki elem hiányában pedig az izgatás meg nem állapítható. (1915 ápr. 16. B. 1126.)

Mindezen esetekből konstatálhatjuk, hogy az egyes ítélőtáblák területén a gyülekezet fogalmára nézve ellentétes álláspont jut kifejezésre, amely természetesen a jogegységet veszélyezteti s jogbizonytalanságot teremt.

Szerény nézetem szerint a kolozsvári tábla helyesen és rendkívül találóan indokolja álláspontját, de elvitathatlan a pozsonyi tábla érvelésének a jogrend megvédése szempontjából való logikussága. Büntetőtörvénykönyvünknek az izgatási bűncselekményekre vonatkozó rendelkezése hiányosságot mutat. Nagy hiánya, hogy a gyülekezet fogalmára nézve semminemű direktivát nem ad s annak megállapítását teljesen a bíróságra, illetve a joggyakorlatra bízza. De legnagyobb hiányossága, hogy nem vesz föl büntető rendelkezést arra az esetre, ha a tettes izgatásra alkalmas kifejezéseket használ több egyén jelenlétében, de nem gyülekezeten. Nem szenved kétséget, hogy ma, amikor nemcsak a hatóságokat, hatósági közegeket, hanem az egyént is hatályosabb védelemben kívánja részesíteni a törvény, s ennek szüksége felismertetett, az állam jogrendje érdekében az egyes nemzetiségeket, osztályokat stb. hatályosabb védelemben részesíteni föltétlenül szükséges. De ezt parancsolja jogérzetünk is. Büntetlenül futni engedjük a tettest csupán azért, mert egy egyénnel kevesebb számúból állott a gyülekezet, mint amennyit a joggyakorlat az illető tábla területén megkíván? Avagy míg az egyént sértések ellen megvédi a törvény, addig büntetlenül izgathasson bárki, csak azért, mert egy-egy egyén előtt használja mindig az izgatásra alkalmas és jogrendet sértő kifejezéseket? Meg kell látnunk ennek káros következményeit! Az a tettes, akit a bíróság azért mentett föl, mert cselekményéből a «gyülekezet» mint tényálladéki elem hiányzik, vajjon a javulás útjára fog-e térni, vajjon tartózkodni fog-e újabb izgatási cselekményektől s vajjon az állam jogrendje s a társadalom meg van-e védve az ilyen egyének ellenében? Vajjon az ilyen ügyben a bíróság előtt szereplő tanúk, látva a tettes büntetlenül hagyását, érezve a bíróság megkötött kezét, kellő példát fognak-e látni maguk előtt arra, hogy az állam a jogrend megvédése érdekében nemcsak tilt, de büntet minden olyat, amely alkalmas a veszélyes eszmék terjesztésére, amely alkalmas a féktelenségre. Kétségtelenül nem. Sőt a tettes salvus conductust fog érezni hasonló cselekmények továbbfolytatására.

Az izgatási bűncselekményeknek másik lényeges alkateleme, hogy a használt kifejezések izgatásra alkalmasak legyenek. A háborús viszonyok között szaporulatot mutató izgatási bűncselekményeket már fentebb jellemeztem. S épen ezeknél a bűncselekményeknél tapasztalható az, hogy nagyon sok esetben a használt és inkriminált kifejezések a bíróság előtti főtárgyaláson felvett bizonyítás eredményében olyanokká válnak, amelyek tulajdonkép, a szó valódi értelmében izgatásra nem is alkalmasak, magyarul mondva: «sántítanak». Több jogerős ítéletet tudnék felmutatni erre nézve, ahol objektive vett izgatás nincs, mindazonáltal a bíróság megállapította a bűnösséget és az elkövetett cselekmény büntetőjogi súlyával arányban álló büntetést szabott ki. Ezen esetekben tudatában volt a bíróság, hogy tulajdonképen a Btk. 172. §-a szerinti izgatás alól fel lehetne menteni vádlottat, de érezte azt, hogy bár a kifejezések szigorúan vett izgatásra nem voltak alkalmasak, mindazonáltal akár meggondolatlanságból, akár tudatosan oly kifejezéseket használt a vádlott, amelyek nemzetiséget stb. sértenek vagy általában jogrendet sértők, az állam jogrendje érdekében megtorlatlanul hagyni nem lehet csupán azért, mert a törvény bizonyos hiányt mutat s megállapította a Btk. 172. §. 2. bek. szerinti izgatás bűntettét, azonban lefokozta vétséggé a Btk. 92. §-ának alkalmazásával s a tettest 1—2 heti fogházbüntetéssel sujtotta. Hogy pedig a bíróság mennyire az anyagi igazság szerint cselekedett, fényesen igazolja az, hogy a vádlott — tudva cselekményének bűnös voltát — a bűnösség megállapításában és a büntetés kiszabásában megnyugodott.

És most csupán még egy határozatot lássunk.

A kolozsvári kir. ítélőtábla (1915 ápr. 16. B. 1126/1915): Indokok: . . . a kir. törvényszék azonban vádlott cselekményét

tévesen minősítette a Btk. 172. §-ának második bekezdésébe ütköző s az 1912 : LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő izgatás bűntettének, mert a bizonyítás adatai szerint a vádlott a kir. törvényszék ítéletében írt időben és helyen az ott írt kifejezéseket négy egyén együttes jelenlétében használta, négy egyén együttes jelenléte pedig a gyülekezet s a nyilvánosan történt elkövetés fogalmát meg nem állapítja. A gyülekezet és nyilvánosság, mint tényálladéki elem hiányában pedig az izgatás meg nem állapítható. Ellenben a vádlott terhére megállapított cselekmény a Kbtk. 41. §-ának második bekezdésében meghatározott közcsend elleni kihágást foglalja magában. Kétségtelen ugyanis, hogy a vádlottnak azon vidék magyar- és németajkú lakósai ellen használt azon kifejezése alatt: «majd jönnek az oroszok s akkor adunk mi nektek», csak azt lehet és azt kell érteni, hogy az ellenség ittléte alatt a honpolgárok egyik része a másik részt ellenséges indulattal megtámadja s ily módon a megtámadottak ellen ellenség módjára gyilkosságot, rablást, súlyos testi sértést, gyujtogatást vagy más közveszélyű bűncselekményt követ el. Ennélfogva tekintettel arra, hogy ez a fenyegetés a legnagyobb komolyság jellegét viselte magán s főként a jelenlegi háborús viszonyok közt teljesen alkalmas arra, hogy a megfenyegetett és azon a vidéken jelentékeny kisebbségben lakó magyar- és németajkú lakósok körében a kilátásba helyezett veszély bekövetkezése iránt alapos félelmet és nagyfokú nyugtalanságot keltsen s tekintettel másfelől arra, hogy ez a fenyegetés az elkövetés módja és körülményeiből kitetszőleg nem zsarolási célból történt . . . A kir. ítélőtábla a vádlottat a Kbtk. 41. §. második bekezdésében írt közcsend elleni kihágásban mondotta ki bűnösnek . . .

Mindezeket összevetve, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a gyülekezet fogalmának megállapításánál észlelhető eltérő álláspontokat, melyek a jogegységet veszélyeztetik és jogbizonytalanságot teremtenek, nem csupán a törvény ama hiánya eredményezi, hogy törvény által a gyülekezetnek meghatározott fogalma adva nincs, de eredményezi az is, hogy az élet újabb veszélyeket dobva felszínre és ezeket felismerve, a joggyakorlat utat kíván törni arra is, hogy ne maradjon a tettes büntetlenül akkor sem, ha cselekményének büntetőjogi minősítésénél hiányzik abból a gyülekezet, mint tényálladéki elem, evégből felhasználja vagy a gyülekezet fogalmának nagyon is messzemenő tág keretre kiterjesztését, vagy pedig igyekszik §-t találni, amelynek alapján magyarázat és kiterjesztés útján rásujthat az igazságszolgáltatás pallosával.

Hogy az egyik vagy másik mód hasznos, alkalmas és célszerű-e s büntetőjogi szempontokból mennyire állja ki a bírálatot, ezuttal nem foglalkozom.

De egy dolog elvitázhatatlan. Föltétlenül kívánatos és szükséges:

1. a jogegység megóvása;
2. a törvény hiányainak megfelelő pótlása.

Dr. Demjén János.

A Pp. 222. §-ához.

A képviselőház igazságügyi bizottságának jóvoltából a Pp. 222. §-a oly rendelkezéssel bővült, mely a felek, illetve képviselőik igazmondási kötelességét iktatja törvénybe, kimondván, hogy «azt a felet vagy képviselőt, aki jobb tudomása ellenére az ügyre tartozó oly tényt állít, amely nyilvánvalólag valótlan, az ügyre tartozó tényt nyilvánvalóan alaptalanul tagad, vagy nyilvánvalóan alaptalanul hivatkozik valamely bizonyítékra, a bíróság 600 koronáig terjedhető pénzbirsággal bünteti».

Mint minden ötletszerű dolog, ez is a hevenyészettség bélyegét viseli magán. Innen van az, hogy a törvény nem intézkedik aziránt, hogy a birságot a per folyama alatt végzéssel, avagy a tárgyalás befejezése után hozandó ítéletben kell-e kiróni s innen van, hogy nem mondja meg azt sem, vajjon a birság kiszabása ellen van-e jogorvoslatnak helye és ha igen, melyik az a jogorvoslati eszköz, mely igénybevehető?

A törvény ezen hézagait pótolandó, a budapesti kir. törvényszék tanácsvezetői 1915 március 8-án tartott értekezletükön a «Perjogi Döntvénytár» VI. számának közlése szerint követendő elvként mondották ki, hogy: 1. a pénzbirság kiszabása felől az ügy bármely szakában határozni kell, mihelyt a büntetés alkalmazásának alapjául szolgáló tények az addigi perbeli fejlemények eredményéből kétséget kizáró módon megállapíthatók; 2. ugyanegy ügyben ugyanazon bíróság a birságot az alapul szolgáló tények ismételt felmerülése esetén ismételten alkalmazhatja; 3. a birság kiszabása tárgyában végzéssel kell határozni még akkor is, ha a bíróság a végzést a per érdemét eldöntő ítélettel egyidejűleg hozta meg; 4. ha a birságot kiszabó határozat ellen irányuló felfolyamodás felülbírálásához az összes perbeli iratokra szükség van, nem kell az ügy érdemében az eljárást felfüggeszteni, hanem ily esetekben a felfolyamodás felterjesztése az érdemi eljárás befejezésének idejére halasztható.

Amily tiszteletreméltónak tartom azon törekvést, mely a törvény hézagait már most igyekszik kitölteni, annyira elhibázottnak és a Pp. intézkedéseivel ellentétben állónak kell tartanom azt a módot, melyet a tanácsvezetők értekezlete a hézag pótlására alkalmasnak talált.

Indokolás hiányában természetesen nem tudhatom, hogy az értekezlet a Pp. mely rendelkezéseit tartotta szem előtt, midőn elvi határozatát meghozta. Azt azonban tudom, hogy a Pp. tételes rendelkezéseivel ezen «modus vivendi»-t megindokolni nem lehet, mert úgy a bizonyítékok mérlegeléséről és az ítélet indokolásáról, mint a felfolyamodás eseteiről szóló szakaszai ellentétben állanak az értekezlet elvi megállapodásaival.

Egyetlenegy argumentumot lehetne az értekezlet álláspontja mellett felhozni: az analogiát. Birságot róhat ki a Pp. 111. §-a szerint a bíróság arra, ki a meghatalmazásra jogosító viszony tekintetében valótlan tényt állít, a 213. §. értelmében, ha a tárgyalásban résztvevő ügyvéd rendzavarást követ el, és pénzbüntetést szabhat ki ugyancsak rendzavarás miatt, ha azt a tárgyalásban részt nem vevő személyek, a felek, képviselőik (tárgyaló ügyvédet kivéve), tanúk vagy szakértők követik el. Ugyancsak pénzbüntetés kiszabásának van helye a 296. §. értelmében, ha a tanú a kitűzött határnapon meg nem jelenik, a 303. §. értelmében, ha a tanuságtételt ok nélkül, vagy az előadott ok jogerős elvetése után megtagadja, a 345. §. értelmében, ha harmadik személy a szemle foganatosítását megakadályozza és a 357. §. értelmében, ha a véleményadásra kötelezett szakértő idézésre meg nem jelenik, az eskütételt vagy a véleményadást ok nélkül, vagy az előadott ok jogerős elvetése után megtagadja, úgyszintén, ha a véleményt megidézés után kellő időben elő nem terjeszti. Mindezen esetekben a törvény a pénzbirságot, illetve büntetést kiszabó végzés ellen egyfokú felfolyamodást enged meg és így analógia útján arra az eredményre lehetne jutni, hogy ha a birság, illetve büntetés kiszabásának a törvény által ismert más eseteiben akkor mindjárt meg kell történnie, amikor az erre alapul szolgáló tények felmerülnek, ugyanígy kell a birságot kiszabni a 222. §. eseteiben is és ha a birság kiszabása ellen más esetekben egyfokú felfolyamodásnak van helye, meg kell adni a felfolyamodáshoz való jogot a 222. §. eseteiben is, melyben végeredményben szintén csak birság kiszabásáról van szó.

Csakhogy egészen más a helyzet meghatalmazás színlelése, rendzavarás, a tanúságtétel megtagadása, a szemle megakadályozása, vagy a szakértői vélemény megtagadásainak eseteiben és egészen más, midőn valamely tényállítás valóságáról, valótlanságáról, vagy a megajánlott bizonyítás eredményének megállapításáról van szó. Az előbbi esetekben a pernek egy önálló eseményéről, olyan részéről van szó, mely az előkészítő eljárás keretébe tartozik és melynek bármiként való elintézése az érdemi ítéletre *közvetlen* befolyást nem gyakorol. Ellenben a tényállítások, tagadások valódiságának és valótlanságának kérdése, valamint az a kérdés, hogy a fél által megajánlott bizonyítás milyen eredményre vezetett (a bizonyítékra való hivatkozás rosszhiszeműségének megállapításánál ennek mérlegelése nem mellőzhető), már *a per érdemében hozott ítélet mérlegelési körébe tartozik* és így, ha a bíróság a per folyama alatt hozott végzéssel állapítja meg valamely tényállítás vagy tagadás valótlanságát, a bizonyítékra való hivatkozás rosszhiszeműségét, bizonyos mértékig *prejudikál a hozandó ítéletnek,* amit a magam részéről semmiesetre sem tartok megengedhetőnek.

Ugy gondolom, hogy a Pp. idevágó rendelkezései szintén az anticipált véleménynyilvánítás ellen szólanak. A 270. §. azt mondja, hogy «a bíróság a tényállítás valóságát, vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás *egész* tartalmának szorgos méltatásával ítéli meg. Azok az okok, melyek a bíróság meggyőződését elő-

idézték, . . . az *ítéletben* tüzetesen előadandók». Tehát a tényállítás valótlansága a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatásával ítélendő meg, amiből következik, hogy míg a tárgyalás teljesen befejezve, a bizonyítási eljárás egészen lejáratva nincs, a tényállítások valótlanságát sem lehet megállapítani, még kevésbbé lehet tehát azt mondani, hogy a fél vagy képviselője rosszhiszeműen állított valótlant, vagy rosszhiszeműen tagadott meg egy való tényállítást, illetve rosszhiszeműen hivatkozott bizonyítékra. Azonkívül pedig, midőn a bíróság mérlegelési jogának gyakorlását a törvény kifejezetten az ítélet keretébe utalja, teljességgel kizártnak mutatkozik, hogy ezen jogot már előzetesen egy közbenszóló végzés meghozatalánál gyakorolja, esetleg ki is meritse.

A dolgok természetes menete és a bizonyítási eljárás rendszeres kifejlődése is kizárja az ilyen incidentális megállapítást, mert könnyen megtörténhetik, hogy *az eljárás későbbi folyamán olyan adatok és bizonyítékok merülnek fel, melyek a per másik stádiumában nyilván rosszhiszeműnek tartott tényállítást, illetve tagadást esetleg még valószínűvé is teszik.* S mert ezen eshetőség egyáltalában nincs kizárva, a bizonyítási eljárás befejezése előtt közbevetve állapítani meg a tényállítás valótlanságát, tulajdonképen «filius ante patrem» lenne, amit a logikus és célszerű pervezetés gondolata mellett kizártnak kell tartanunk.

De kizárja ezt a Pp. 401. §-ának azon rendelkezése is, mely szerint a tényállítások, az ezekre vonatkozó nyilatkozatok, valamint a netaláni bizonyításfelvétel eredménye az *ítélet indokolásában* adandók elő; mert ebből is csak arra lehet következtetni, amit különben a 270. §. kifejezetten is megmond, hogy a tényállítások valódiságát vagy valótlanságát, a megállapított bizonyítás eredményét és ennek folyományaképp valamely bizonyítási eszköz igénybevételének rosszhiszeműségét csak az ítéletben, nem pedig valamely közbenszóló végzésben lehet megállapítani.

És kizárja a rosszhiszeműség kérdésének közbevetett elbírálását az a körülmény is, hogy az ezt megállapító végzés ellen *felfolyamodásnak nincs is helye.* Az értekezlet egészen természetesnek találta, hogy a birság kiszabását tartalmazó végzés ellen felfolyamodással lehet élni. Magam is azt tartom, hogy a jogorvoslatot meg kell engedni; mert ha a törvény minden egyes esetben, ahol pénzbirság vagy pénzbüntetés kiszabásáról van szó, egyfokú felfolyamodást enged, nem lehetne megindokolni, hogy a 222. §. alapján kirótt birság ellen ne lehessen jogorvoslattal élni. Csak az a kérdés, hogy mi legyen ezen jogorvoslat?

A Pp. 549. §-a azt mondja, hogy az eljárás folyamában hozott végzések ellen «*csak a törvényben meghatározott esetekben* van felfolyamodásnak helye». Már most: mindazon esetekben, melyekben a fentiek szerint a törvény birság vagy büntetés kiszabását megengedi, kifejezetten megmondja, hogy az e tárgyban hozott végzes ellen egyfokú felfolyamodással lehet orvoslást keresni. *A 222. §. azonban nem tartalmaz ilyen rendelkezést.** Mivel pedig kétségtelen, hogy az ezen szakasz alapján esetleg hozott végzés is csak az eljárás folyamában hozott végzésnek tekinthető, az 549. §. imperativ rendelkezése folytán az ilyen végzés ellen beadott felfolyamodást, mint a törvény által kizártat, hivatalból vissza kellene utasítani. Másrészről azonban mégis ellentétben állana a Pp. egész rendszerével, ha a jogorvoslatot a 222. §. alapján kiszabott birság esetében kizártnak tartanók. Mert ha megengedi a Pp. a felfolyamodást ott, ahol csak egyszerű pénzkérdésről, csupán vagyoni jelentőséggel bíró birságról vagy büntetésről van szó, mennyivel inkább megengedettnek kell lennie, ha rosszhiszeműség megállapításáról, tehát olyan tényekről van szó, melyek az ethikai élet mezejét is érintik. A jogorvoslatot tehát a magam részéről is megengedendőnek vélem, de minthogy külön jogorvoslatnak nincs helye, — nézetem szerint — a birság kiszabása ellen csak az *érdemleges ítélet ellen beadott fellebbezésben* lehet orvoslást keresni. Amiből ismét csak az következik, hogy a birságot a 222. §. alapján csak a pert befejező ítéletben lehet kiróni, mert ha már előbb is ki lehetne szabni, megtörténhetik, hogy mikor a fellebbezés beadására kerül a sor, a birságot kiszabó végzés már régen jogerőssé vált.

Igaz ugyan, hogy ekként megtörténhetik az is, hogy a 222. §. alapján kirótt birság kérdésében nem egy-, hanem kétfokú jogorvoslatnak van helye, de — nézetem szerint — sokkal kisebb hátránnyal jár a jogrendre nézve, ha, eltérően az általános rendszertől, ebben a kérdésben kétfokú jogorvoslatot engedünk meg, mintha a jogorvoslatot egyáltalában kizárjuk. Ezért — ellentétben a tanácsvezetői értekezlet véleményével — nézetem az, hogy a tényállítás vagy tagadás, a bizonyítékokra való hivatkozás rosszhiszeműségét a per folyama alatt nem lehet megállapítani, hanem csak az érdemleges ítélet keretében és hogy a birság kiszabása ellen csak az ítélet ellen beadott fellebbezésben lehet védekezni.

Dr. Gutfreund Sámuel.

* Az 556. §. második bekezdéséből elég világosan vonható le az a következtetés, hogy *minden* pénzbeli marasztalást tartalmazó végzés ellen halasztó hatályu felfolyamodásnak van helye. *Szerk.*

Külföldiekből magyarrá lett egyének házasságbontó perei Magyarországon.*

Horvátországi községi illetőségüek házassági ügyei.

A *H. T. 147. §-a* azt rendeli, hogy a *Horvát-Szlavonországokban községi illetőséggel bíró, mint ezen országok külön joga alatt álló magyar állampolgároknak házassága felbontása tekintetében azon jogelvek irányadók, amelyek a külföldi állampolgárok házasságára vonatkozólag fenforognak.*

Ha egy Horvátszlavonországban községi illetőséggel bíró katholikus magyar állampolgár a házasságát felbontatni óhajtja, ezt magyar bíróság előtt nem kérheti még abban az esetben sem, ha Magyarország területén van az alperes lakhelye, vagy Magyarország területén volt is az utolsó közös lakhelyük.

A horvát-szlavonországi községi illetőségű magyar állampolgárokra a Pp. 641. §-ának rendelkezései, melyek kizárólagosan azon külföldiekről szólnak, kiknek házassági perében a magyar bíróság eljárhat, ha ítélete hatályos a külföldi állampolgár hazájában: nem irányadók. A horvátszlavon községi illetőségű magyar állampolgárokról a 639. §. rendelkezik, amely szerint «ha mind a két fél, vagy egyikük magyar állampolgár *és a perrendtartás hatályosságának területén van községi illetősége,* a bíróság illetékességét a házasfelek utolsó közös lakhelye alapítja meg».

A 641. §-ban tárgyalt külföldiek természetesen nem magyar állampolgárok, annál kevésbbé van Magyarországon községi illetőségük. A Horvát-szlavonországban községi illetőséggel bíró egyének azonban magyar állampolgárok, de a szorosabb értelemben vett Magyarország területén, tehát a Pp. hatályosságának területén nincs községi illetőségük, ennek folytán a Pp. rendelkezései értelmében magyar bíróság előtt házasságuk felbontása iránt nem folyamodhatnak. És pedig nem folyamodhatnak a horvátországi katholikusok azért, mert őket az osztrák polgári törvénykönyv kötelezi, amely katholikusok házasságának felbontását megtiltja. Ha tehát egy horvát-szlavonországi községi illetőségű magyar állampolgár házasságát fel akarja bontatni, akkor előbb magyar községi illetőséget kell szereznie. Ez esetben megszűnik reá nézve az osztrák polgári törvénykönyv hatályossága és teljesen a magyar törvények uralma alá kerül. Mint ilyen, házasságának felbontását ugyanolyan joggal követelheti, mint bármely más magyar állampolgár. Illetékes házasságának felbontására azon magyar bíróság lesz a Pp. 639. §-a értelmében, amelynek területén a felek utoljára együttlaktak. Ha pedig ez a lakhely nem a szorosabb értelemben vett Magyarországon volt, az esetben a házasfeleket úgy kell tekinteni, mintha Budapest IV. kerületében laknának.

A magyar községi illetőséget az 1886: XXII. tc. 11. §-a értelmében a községi kötelékbe való felvétellel lehet megszerezni, ha az illető egyén a községben letelepült és két évig állandóan ott lakott, ugyanott községi adót fizetett, vagy a közterheket folytonosan viselte, ha ellene bűntett, vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt nem emeltetett vád, vagy nem hozatott ítélet, ha a község terhelése nélkül magát fentartani képes és ha legutolsó állandó tartózkodási helyéről kielégítő erkölcsi bizonyítványt felmutat s a községi kötelékbe való felvételéért folyamodik.

Megszerzi folyamodás nélkül a törvény 10. §-a értelmében a magyar községi illetőséget az az egyén is, aki négy esztendőn keresztül a fenti kívánságoknak eleget tesz és előbbi községi illetőségét fen nem tartja.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 14., 16. és 19. számokban.

Végül a községi illetőségről szóló idézett törvény 12. §-a értelmében joga van a községnek település nélkül is bárkit kérelmére felvenni a községi kötelékbe, ha az illetőt arra érdemesnek találja.

Az ilyképen *magyar községi illetőséget nyert,* előbb horvát-szlavon községi illetőséghez tartozott egyén a H. T. 147. §-a szerint a 115. §. értelmében a magyar községi illetőség elnyerése előtt létrejött oly tények alapján, melyek a házastársak előbbi joga szerint (osztrák polgári törvénykönyv) ágytól és asztaltól való elválasztó okot képeznek, a magyar községi illetőséget nyert házastársnak házasságát a magyar bíróság felbonthatja, ha azon tények a magyar H. T. szerint is bontó okul szolgálnak.

Ha az ágytól és asztaltól való elválasztást a horvát-szlavonországi bíróság a magyar községi illetőség elnyerése előtt kimondotta, a magyar bíróság felbonthatja a házasságot, ha az elválasztás oly tény miatt történt, amelynek alapján a házasság a magyar házassági törvény szerint felbontható.

Az esetre, ha az ágy- és asztaltól való elválasztást kimondó ítélet Horvát-Szlavonországban meghozatott, a Pp. 684. §-a értelmében ezen ágy- és asztaltól való elválasztást kimondó ítélet alapján való házasságbontóper csakis az ágy- és asztaltól elválasztó ítélet jogerőre emelkedésétől számított kétévi idő letelte után indítható meg. Ez esetben a Pp. 684. §-a értelmében a bontó keresetet előzetes békéltető kísérlet nem előzi meg és a H. T. 99. §-ában szabályozott különélés elrendelésének nincs helye. A bíróság a horvát-szlavon bíróság jogerős ítéletében megállapított elválasztó okul szolgált tény valóságának vizsgálatába nem bocsátkozhatik, csak azt kutatja, hogy az elválasztási okul szolgált tény a magyar törvény szerint bontó okul szolgál-e. A Pp. 684. §-ának utolsó bekezdése határozottan kiemeli, hogy a H. T. 115. §-ának ilyetén alkalmazása akkor is irányadó, ha az előzőleg horvát-szlavonországi községi illetőséggel bírt magyar állampolgárok házassági bontóperében nyer alkalmazást.

A Pp. 685. §-a értelmében a magyar községi illetőség elnyerése előtt létrejött tények alapján a házasságbontópert magyar bíróság előtt a rendes elévülési határidő alatt, tehát a H. T. 83. §-a értelmében azon naptól számított hat hónap alatt kell megindítani, amelyben a vétkes cselekmény, vagy a büntető ítélet a házastárs tudomására jutott. Ha a házastárs a kereset megindításában erőhatalom, vagy cselekvőképtelenség által gátolva van, amig ezen akadály tart, a határidő folyása reá nézve szünetel. A vétkes cselekmény elkövetése, illetőleg a büntető ítélet jogerőre emelkedése után 10 év mulva felbontó keresetnek helye nincs.

A Pp. 685. §-a értelmében ezen határidő letelte után is megindítható a kereset, ha a magyar községi illetőség elnyerése óta hat hónap még nem telt le s a horvát-szlavon bíróság előtt az ágy- és asztaltól való elválasztás iránti per már megindíttatott. Ez esetben az előzetes békéltetés nem szükséges, ha az Horvát-Szlavonországban már meg volt kísérelve. A horvát-szlavon bíróság előtt lefolytatott bizonyítási eljárás a magyar bíróság által a felek meghallgatása után felhasználható.

Ha a magyar községi illetőséggel bíró nő horvát-szlavon községi illetőségű férfival köt házasságot s férjét a házasság megkötése után a Pp. és H. T. hatályosságának területéről való eltavozása után nem követte, a Pp. 640. §-a értelmében házassága semmisségének kimondása vagy megtámadása végett annál a magyar bíróságnál indíthat pert, melynek területén a nő a házasság megkötése előtt utoljára lakott. Ha a nőnek ezen utolsó lakása külföldön vagy Horvát-Szlavonországban volt, akkor a budapesti törvényszék előtt indíthatja meg a pört.

Ha magyar községi illetőségű nő horvát-szlavon községi illetőségű férfihez megy feleségül s ez utóbbit ennek illetőségi helyére, illetve Horvát-Szlavonországba nem követte, megtartja saját községi illetőségét, ha a házasságot a bíróság megsemmisíti. (1896 : XXII. tc. 7. §. utolsó bekezdés.)

Magyar községi illetőséggel bíró magyar állampolgár, ha házastársa horvát-szlavon községi illetőséget szerez s új házasságra lép, a Pp. 641. §-ának 3. bekezdése értelmében ezen új házasság érvényességét magyar bíróság előtt megtámadhatja, ha az új házasságra lépett házaspár valamelyike ezen magyar bíróság területén lakik.

Ha a férj magyar községi illetőségű magyar állampolgár volt és a bontó okul szolgáló tény elkövetése előtt vagy után horvát-szlavon községi illetőséget szerzett, de neje őt új jogterületére nem követte, ellene a nő a házasság felbontása végett azon magyar bíróság előtt indíthat pert, amelynek területén utolsó közös lakásuk volt, illetve ha ez nem a magyar bíróságok területén volt, akkor a budapesti törvényszék előtt. (H. T. 117. §. Pp. 639. §. 2. bek.)

Ez az eset áll elő, ha pl. a magyar férj házasságtörést követ el s ezt követőleg horváttá lesz, vagy horváttá lesz s azután házasságtörő viszonyra lép.

Az a magyar községi illetőséggel bíró nő, ki horvát-szlavon férfihez megy feleségül s vele a horvát-szlavon jog területén együtt is él, megszerzi az 1886 : XXII. tc. 7. §-a értelmében férje községi illetőségét, melyet csak akkor veszít el, ha a házasság megszünik, vagy az ágy- és asztaltól való elválasztás kimondatik. Az ilyen nő magyar községi illetőséget nem szerezhet, míg ágytól és asztaltól el nem választatott. A belügyminisztérium 40,555/1889. sz. rendelete szerint a nőnek férjétől külön még letelepülési engedély sem adható. A kir. Kúria 3813/1909. sz. elvi jelentőségű határozatában e kérdésről a következőkép döntött :

«Az 1894 : XXXI. tc. 147. §-a Magyarországban és Horvát-Szlavonországban községi illetőséggel bíró magyar állampolgárok házasságára nézve a magyar bíróságok hatáskörének ismérvéül és alapjaul a két ország területén élvezett községi illetőséget fogadta el. A házassági jog alapelveibe ütközik, hogy az egy és ugyanazon államközösségben ugyanazon állampolgárságot élvező házasfelekre nézve a két különböző jogterület bíróságai különböző jogszabályok alapján egymástól lényegesen eltérő ítéletet hozzanak, mely szerint az egyik fentartja, a másik felbontja ugyanazt a házasságot, vagy pedig, hogy a magyar bíróságok csak a házasfelek egyikére nézve bírálják meg azt kötelezőleg. A magyar, valamint a horvát-szlavon törvények szerint *a férjétől bíróilag el nem választott nőnek jogilag nem lehet más községi illetősége, mint férjéé és közigazgatási rendelkezések e sarkalatos intézkedést meg nem változtathatják.* Ha tehát a horvát-szlavon községi illetőségű férj neje magát egy magyarországi község kötelékébe véteti fel abból a célból, hogy a magyar bíróság segélyével házasságát felbontassa és a reá nézve kötelező horvát-szlavon törvények alkalmazását kijátssza: ez a cselekménye, mint a jogrendbe ütköző, jogalkotó erővel nem bírhat.»

Ha a horvát-szlavon községi illetőségű egyén magyar bíróság területén lakik, ezen bírósághoz folyamodhatik a H. T. 118. §-a értelmében a nőtartás, gyermektartás és gyermekelhelyezés kérdésében szükséges intézkedések megtétele végett.

Meg nem állapítható honosságú külföldiek házassági ügyei.

A magyar házassági törvény 119. §-a így szól : «Azon külföldinek házasságára, kinek állampolgársága meg nem állapítható, mindazon esetekben, melyekben a jelen törvény szerint a külföldi hazájának törvényei volnának irányadók, lakhelyének törvényeit kell alkalmazni.»

Kétségtelen úgy a törvény szövegezéséből, mint az indokolásából, hogy itt csakis oly egyénekről lehet szó, akikről kétségtelen, hogy nem magyarok, csak az kétséges, hogy mely állam kötelékébe tartoznak.

Azon egyénekről, kik Magyarország területén születtek, bármily idegen hangzású legyen is nevük, az a vélelem, hogy magyar állampolgárok mindaddig, míg be nem igazoltatik, hogy külföldiek. Azon magyar állampolgárok, kik Magyarországon, de nem a Horvát-szlavon társországok területén születtek, valamely magyar község kötelékébe kell hogy tartozzanak. Hogy mit értünk belföld alatt, azt megmondja a Pp. 789. §-a, mely szerint «Belföld alatt ebben a törvényben a magyar szent korona összes országait, belföldi alatt pedig a magyar állampolgárt kell érteni». Külföldi tehát mindaz, aki nem származott le magyar állampolgártól vagy nem szerezte meg az 1879 : L. tc. szerinti módozatok mellett a magyar állampolgárságot.

Ha tehát valamely oly egyén folyamodik házassági ügyének elintézése végett magyar bírósághoz, kinek születési adatai szerint az a vélelem, hogy nem magyar, tehát külföldi, de nem állapítható meg, hogy mily állam polgára, akkor a feleség tartása, gyermekek elhelyezése s egyéb ily természetű kérdésekben a magyar bíróság intézkedhetik, de a házasság felbontásába vagy

érvénytelenítésébe nem mehet bele. A hágai egyezményt aláírt államok polgárainak házasságmegszüntető pöreiben a magyar bíró a külföldi jogot alkalmazza s ítélete hatályos azon államban is, melynek polgára hozzá folyamodik; a nem egyezményes állam polgárának házasságmegszüntető perében a magyar jogot alkalmazza, de csak akkor megy bele a kérdés elintézésébe, ha ítélete hatályos azon államban, melynek polgáráról van szó. A H. T. 119. §-a azt mondja, hogy azon külföldinek házasságára, kinek állampolgársága meg nem állapítható, a külföldi törvény alkalmazása helyett lakhelye törvényei alkalmazandók. Minthogy pedig a H. T.-nak a külföldiek házasságáról szóló VII. fejezete külföldi törvény alkalmazását csak a házasságkötés körül kívánja, a házasság megszüntetéséről szóló 116. §-ában pedig ellenkezőleg a magyar bíró ítéletének hatályosságáról beszél s az ítéletnek külföldön való hatálytalansága esetén a bírót a perben való eljárástól el is tiltja, kétségtelen, hogy oly külföldi, kinek állampolgársága meg nem állapítható, magyar bíró elé status perben nem fordulhat mindaddig, míg nem honosíttatik s magyar községi kötelékbe fel nem vétetik. Azon esetekben, mikor magyar szülőtől származott egyén községi illetőségének megállapítása szükséges, alkalmaztatik az 1886: XXII. tc. 16. §-a, amely szerint azon esetekben, melyekben az illetőség a négy évi egyhelyben lakás, adófizetés, vagy két évi egyhelyben lakás, adófizetés és fölvétel útján meg nem állapítható, az illető egyén a következő sorrendben figyelembe veendő alapokon utaltatik azon község kötelékébe, 1. amelyben adót fizet, 2. melyben született, 3. melyben az utolsó öt év alatt leghosszabb ideig tartózkodott, 4. a lelenc, melyben találtatott, 5. amelyből a hadsereghez előállíttatott, vagy önként belépett.

Ha tehát valaki magyarországi születésű bizonyítvány alapján magyarnak vélelmeztetik, csak az vitás, hogy magyar vagy horvát-szlavon községi illetőségű-e, akkor az ő községi illetősége — fentiek alapján — okvetlenül meg lesz állapítható s így a H. T. 119. §-a alá annál kevésbé eshetik, mert az külföldiekről szól s mert a horvát-szlavonokról intézkedő 147. §. a 119. §-t nem említi.

Ha valakiről kétséges, hogy magyar-e, pl. utazó tengeri hajón vagy külföldön, de állítólag magyar szülőktől született, vagy Magyarországon született, de állítólag külföldi szülőktől, annak, hogy házassága megszüntetése tekintetében a magyar bíróság jogsegélyét vehesse igénybe, előbb magyar honosságot s községi illetőséget kell szereznie, vagy egy oly állam honosságát kell kimutatnia, amely államban hatályosnak ismerik el a magyar bíróság ítéletét.

Ha valaki mint magyar állampolgár, külföldi honosságot is szerez, mindaddig magyar állampolgárnak tekintendő, míg magyar állampolgárságát az 1879: L. tc. rendelkezései értelmében el nem vesztette (1879: L. tc. 36. §.). Az tehát, hogy valaki valamely külföldi államnak polgára, de bebizonyíthatólag magyar állampolgár is és ezen magyar állampolgárságát fentartja, illetve azt törvényes utakon el nem vesztette, nem akadálya annak, hogy magyar bíróság előtt házassági ügyében a magyar jog összes segélyét igénybe ne vegye. Ha azonban egy külföldi külföldi állampolgárságát elvesztette, de a magyar állampolgárságot még nem szerezte meg, tehát hontalan, akkor a H. T. 119. §-a értelmében csakis házasságkötésre vonatkozólag alkalmazandó reá a magyar jog, amennyiben a magyar házassági törvény területén lakik. Házasságának megszüntetése iránt azonban magyar bíróság elé nem folyamodhatik.

Ha a már megindult házassági perben szereplő felek mindketten, vagy egyikük elveszti a magyar vagy azon külföldi állam polgárságát, amelynek birtoka szükséges ahoz, hogy magyar bíróság előtt lefolytattassék a házassági per, akkor a házassági pert meg kell szüntetni, mert az ítélet csak akkor hatályos, ha olyan egyén ügyében mondatik ki, amely egyén az ítélethozatalkor a magyar bíróság jogsegélyét, a magyar törvények alkalmazását igénybeveheti. Ugyanígy, ha olyan egyén házasságbontóperébe bocsátkozott bele a bíróság, amely egyén állampolgárságánál fogva ezt meg nem kívánhatta, és amely egyénre nézve a magyar bíróság ítélete nem joghatályos, tovább folytatható az eljárás és ítélet hozható, ha a per folyamata alatt megszerzi azon állampolgárságot, amely állampolgárság őt feljogosítja a magyar bíróság ítéletének kieszközlésére.

A perrendtartás 52. §-a, amely a kir. Kúriának *bíróküldési* jogáról intézkedik, házasságbontó, megsemmisítő, érvénytelenítő perekben nem alkalmazható, mert a perrendtartásnak az ezen perekben eljáró bíróság illetékességére vonatkozó szakaszai előfeltételül megkövetelik egyrészt a magyar állampolgárságnak és a magyar községi illetőségnek, másrészt azon külföldi állampolgárságnak kétségtelen fenforgását, amely külföldi államban a magyar bíróság ítélete joghatályos. Mindaddig, míg a házassági perben eljáró bíróság illetékességének megállapítására szolgáló ezen ténykörülmények hiányzanak vagy ki nem nyomozhatók, a magyar bíróság hatásköre sem áll fenn. Hatáskör hiányában pedig illetékességről nem lehet szó. Midőn tehát egy adott esetben általánosságban megállapítható, hogy ez ügyben semmiféle magyar bíróság nem járhat el, mert az illető házasfeleknek sem megfelelő külföldi állampolgársága, sem magyar állampolgársága és magyar községi illetősége nincs és nem volt, olyankor a kir. Kúria az adott eset elbírálására bíróságot ki sem küldhet. Olyankor pedig, amidőn a magyar bíróság általános hatásköre megvan, a perrendtartásnak az illetékességre vonatkozó §-ai annyira részletesen és kimerítően rendelkeznek, hogy a kir. Kúria bíróküldésére nem lehet szükség.

A Pp. 52. §-a így szól:

«Ha a per e törvény hatályosságának területén megindítható, a bíróság illetékességének megállapítására szolgáló ténykörülmények azonban hiányoznak, vagy ki nem nyomozhatók, ez ügyben illetékes bíróságot a kir. Kúria jelöli ki.»

Látjuk, hogy a bíróküldés előfeltétele az, hogy a per a Pp. hatályosságának területén megindító legyen. Ha a magyar bíróság hatásköre fennforog. akkor a házassági ügy elbirálására illetékes bíróság kiküldésére szükség nincs, mert a perrendtartás az illetékességet minden attól való eltérés kijáró minden határozza meg.

Dr. Virágh Gyula.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A visszaható erő** kérdésében lezajlott képviselőházi vitában a szenvedély Bayardjainak felszólalásaiból *jogi* szaklapnak nincs mit reprodukálnia. Hogy a törvényhozói bölcsességet sikerült tulharsogni, hogy a háboru hiénáit sikerült a kulturvisszafejlődés érdemtelen vértanuivá avatni, mindehhez nem lehet szavunk. De megelégedéssel kell megállapítanunk, hogy akadt államférfiu, ha nem is kriminalista, aki megtalálta a megfelelő szavakat a parlament e szomoru hatalmi tényének jellemzésére. *Andrássy* Gyula grófnak mélyen szántó szavaira célzunk, amelyek megérdemlik, hogy a jogászok emlékezetükbe vessék mint intő szózatot, ha netán akadna egyszer oly hatalom, amely a szenvedély hullámaiból felmerült jogi monstrumra mint precedensre óhajtana hivatkozni. A beszéd idevágó része itt következik:

A közvélemény és a képviselőház egyaránt teljesen jogosan fel van háborodva azon bűnösök ellen, akik ezt a galád, csúnya bűntényt elkövették. Minthogy a törvény nem adna rá módot, hogy kellőleg megbüntessék azokat az urakat, akiket egyénileg ismerünk, megvetünk, tehát beavatkozik a törvényhozás, szeme előtt vannak ezek az egyes emberek és ezeket akarja megbüntetni. Ez az, amit én károsnak, ez az, amit én veszélyesnek tartok, ez az, amihez hozzájárulni nem tudok. Mert ha itt az a jogászi felfogás érlelődött volna meg, hogy el kell térni attól az elvtől, amely benne van törvénykönyvünkben, hogy a büntetőtörvényeknek visszaható erejük nincs, ha ebből a megváltozott jogi felfogásból eredt volna az a javaslat, hogy változtassuk meg általában, tekintet nélkül egyes konkrét esetekre, ezt a tételét büntetőtörvénykönyvünknek, hogy változtassuk meg vagy az összes büntetőparagrafusokra vonatkozólag, vagy egyes speciális esetekre vonatkozólag, akkor ezt szakszempontból kellett volna megbírálni és lehetne mellette, lehetne ellene érveket felhozni. De hogy a bíróság munkáját a törvényhozás végezze, ez az, amitől én félek, ez az, ami egy neme a forradalmi intézkedéseknek; tisztán ez az, amit én veszélyesnek tartok, mert nincs az a képviselőház, amely ment lenne ilyenkor is politikai tekintetektől. Nem is lehet mentes tőlük. Hiszen egy politikai intézmény politikai szenvedélyek, politikai érdekek befolyása alatt áll és tagadom, hogy lehessen képviselőház, amely ettől teljesen mentes

volna, hogy lehessen képviselőház, amely ilyen esetben konkréte csak a bűntényt nézi, semmi mást, mint azt, hogy mi követtetett el, mit mond a törvény és mit követel az igazság. Elkerülhetetlen, hogy mikor felháborodik a közönség, a képviselő ne gondoljon saját érdekére is, ne gondoljon a mandátumára is, ne gondoljon arra, hogy a közhangulattal szembehelyezkedni káros reá magára nézve is. Ez elkerülhetetlen, ez egy általános pszihológiai törvény ; még ha öntudatlanul teszi is, akkor is teszi, de hogy ez teljesen hidegen hagyja, hogy ne nézze azt, hogy mit kíván tőle a közhangulat, a momentán szenvedély, hanem csak azt nézze, hogy mit parancsol az igazság, azt nem lehet tőle, nem lehet a törvényhozástól elvárni. Különösen, ha a parlamentben vád emeltetett a közéleti tisztaság tekintetében, ha vád emeltetett a többség ellen, mint pl. itt történt, hogy bizonyos mulasztások terhelik, hogy nem lépett fel elég erélyesen ebben és abban az esetben, akkor önmagát csaknem lehetetlen helyzetbe hozná, ha ilyen alkalommal az ilyen felháborodással szembehelyezkednék, mert igazolnia kell, hogy ő nem akarja elpalástolni az igazi bűntényeket, ha ezzel szembehelyezkedik és akkor az a veszély, hogy ennek a politikai érdeknek hatása alatt is elfogult. Nem a szigortól féltem én ezeket az urakat. Büntessék meg őket és remélem, ha ki is kerülnek a tömlöcből, a társadalom megvetése örökre meg fogja őket bélyegezni, örökké lehetetlenné fogja tenni azt, hogy az ilyen ember a társadalomban üzletileg szerepelhessen. De akkor, mikor büntetésről van szó, mikor igazságszolgáltatásról van szó, csak a leghidegebb, márványszerű objektivitás, minden más politikai opportunitási tekintetektől menten vezethet bennünket. Ezt látom a bíróságban, de nem látom a parlamentben; nemcsak ebben, de semminemű parlamentben. Minden egyes esetre alkalmazott törvényhozást én veszélyesnek, károsnak tartok. A precedens azért veszélyes, mert a második esetben már kevesebb erő, kevesebb igazi ok szükséges ahhoz, hogy a már egyszer taposott uton tovább haladjunk. Akkor is kell erő, kell bizonyos elhatározás; de minél gyakrabban történik az ilyen eset, fokról-fokra annál kevesebb elhatározás kell hozzá, annál természetesebbnek tartja mindenki. Ezért tartom én veszélyesnek és főleg ilyen kérdésekben a precedenseket. Ez tulajdonképen nem is hatalmi kérdés, hanem a jogi lelkiismeret kérdése. Ha ezekben a strikt szabályokban eltérő eljárást követünk bizonyos tetszetős esetekben, akkor sokkal könnyebb lesz a már egyszer megsértett lelkiismerettel máskor, talán kevésbbé tetsző esetekben is szembehelyezkedni.

— **A Magyar Tudományos Akadémia** a Sztrókay-jutalmat *Tarnai* Jánosnak: Sajtójogi Dolgozatok és *Erdélyi* Aladárnak : Régi magyar családi hitbizományok története és joga című munkái közt osztotta meg. Tarnai könyvéről a bizottsági jelentés a következőket mondja : «Rendkívüli mélységgel, tárgyismerettel, az egyes kérdéseket nemcsak dogmatikai, hanem jogtörténeti és alkotmányjogi oldalról is megvilágosító elmeéllel megírt dolgozatok gyüjteménye e mű, mely elsőrangú a maga nemében. A Felelősségi rendszer és Összehasonlító törvényhozás című tanulmányaiban ellenmondást nem tűrő érvekkel bizonyítja a fokozatos felelősségi rendszer egyedül való helyességét s azt hisszük, nem csalódunk, amikor azt állitjuk, hogy az új sajtótörvény alkotói Tarnai ókfejtése előtt hajoltak meg, midőn a szabad sajtónak e védőbástyáját fentartották és helyesen továbbépítve megerősítették. A Censura Magyarországon, valamint A sajtótörvény keletkezése Magyarországon című tanulmányaiban oly forrásokat és adalékokat ás ki szerző az ismeretlenség bányáiból, amelyeknek segélyével immár teljes képét nyujtja azoknak a nagyszerű mozgalmaknak, melyek az alkotmányos Magyarországban végre is a sajtó szabadságához vezettek. E tanulmányok közül főleg a második határozottan kincse a hazai jogi irodalomnak, melyről találóan jegyzi meg egyik bírálója (Vaikó Pál, Bűnügyi Szemle I. évf. 289. l.), hogy azt minden magyar embernek ismernie kell. Két utolsó tanulmánya : Egy angol sajtóper és a Pornographiáról címűek méltóan fejezik be a kötetet, mely úgy egészében, mint egyes részleteiben egyike legkitünőbb irodalmi műveinknek és ékes bizonysága annak, hogy a tudományban való elmélyedés egy par excellence gyakorlati egyén részéről kincseket termelhet.»

Erdélyi Aladár művéről pedig tartalmának ismertetése után ekkép nyilatkozik : «A munka a kérdés mai és régebbi irodalmának s tudományos előzményeinek kritikájával, a régi magyar adománvrendszer, ősiség, örökjog beható ismeretével, jogszabályok, jogkönyvek, törvényhozási munkálatok, bírósági ítéletek, jogi vélemények felhasználásával s az eredeti okmányanyag megértő értékesítésével fejti ki álláspontját. Tudományos eredményeinek eldöntése nélkül megállapítható, hogy a munka a feladat által megkövetelt minden irányú tudományos eszközök felhasználásával készült, felfogásában s kereteiben új, önálló értékkel bíró s az Akadémia elismerésére érdemes tudományos munka.»

Őszinte örömmel üdvözöljük az Akadémia döntését ; amely *Tarnai* Jánost a már rég élvezett általános elismerés babérján felül a hivatalos dícséret pálmájával is feldíszíti. Mi, akik Tarnaiban az európai látókörű, nagyműveltségű és ritka éles elméjű juristát tiszteljük, az akadémiai jutalomban azt a törekvést látjuk, hogy az Akadémia a közvéleménnyel harmóniába jusson. *Erdélyi* művét a szaksajtó eddig tudtunkkal nem méltatta; reméljük azonban, hogy az Akadémia határozata és a szakbirálat eredménye kongruens lesz.

— **A hadiesemények folytán** az igazságszolgáltatás szerveire nézve egyes rendkívüli intézkedéseket állapított meg a minisztérium (1118/1915. M. E. sz. rend.). Eszerint az igazságügyminiszter ideiglenesen más székhelyet jelölhet ki annak a bíróságnak, amely ellenséges betörés miatt vagy a háborúból folyó mások folytán rendes székhelyén nem működhetik. A hadiszíntérhez közel fekvő járásbíróság telekkönyvi hatósága ideiglenesen más járásbíróságra ruházható. Ha valamely bíróságnak működése a hadi események következtében megszünt vagy pedig ügyforgalma a háború következtében jelentékenyen csökkent, ítélőbíráit beleegyezésükkel az igazságügyminiszter meghatározott időre más hasonló fokú bírósághoz helyezheti át. A bírósági hivatalnokokat az igazságügyminiszter a belügyminiszternek megkeresésére a közigazgatási hatóságokhoz szolgálattételre ideiglenesen hivatalból kirendelheti.

— **A hadi szállításokra vonatkozó szerződésekből származó követelések biztosítása** tárgyában a minisztérium a következő rendeletet bocsátotta ki : «Az osztrák-magyar monarchiának vagy szövetségesének fegyveres ereje vagy az ezzel közösen működő fegyveres erő céljára teljesítendő szolgáltatás iránt a hatósággal vagy a hatóság közegével kötött szerződésből a kincstárt megillető lejárt követelések biztosítása végett — ideértve a kártérítési követeléseket is — a biztosítási végrehajtást a kincstár képviseletére hivatott hatóság megkeresésére vagy pervitelre jogosult képviselőjének kérelmére az 1881 : LX. tc. 227. §-án alapuló biztosítási végrehajtásra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával a követelés fennállásának és lejáratának igazolása, a per megindítása és veszély kimutatása nélkül is el kell rendelni a megkeresésben vagy a kérelemben megjelölt összeg erejéig». Ezt a rendelkezést abban az esetben is alkalmazni kell, ha a szerződést a rendelet életbelépése előtt kötötték (1397/1915. M. E.).

— **A hazáért hősi halált halt egyének** megkülönböztetett megjelölése tárgyában az igazságügyminiszter oly értelmű rendeletet bocsátott ki, hogy az igazságügyi hatóságok azokban az iratokban, amelyekben a harctéren elesett vagy az ott szerzett sebesülés vagy betegség következtében meghalt egyének névszerint szerepelnek, az illető egyén családneve előtt jelzőként ezt a kifejezést kell használni: «A hazáért hősi halált halt».

— **A hatodik moratóriumi rendelet** teljes szövegében megjelent folyó évi 14. számunk mellékleteként. E rendelet 7. §-a 2. bekezdésében foglalt rendelkezéseknek a Beregvármegye területén székelő betéti üzlettel foglalkozó intézetek és más ily beregvármegyei cégek tekintetében való felfüggesztése tárgyában a pénzügyminiszter 36290/1915. sz. alatt pótrendeletet bocsátott ki.

— **A jövőbeli termés adásvételének tilalmáról,** érvénytelenségéről és büntető szankció alá vonásáról a minisztérium 1198/915. M. E. sz. alatt a magyar állam egész területére hatályos rendeletet adott ki.

— **A budapesti ügyvédi kamara** a visszaható erő kérdésében tüzetes előterjesztést nyujtott be a képviselőházhoz, kifejtve azokat a jogi okokat, amelyek a visszaható erőnek törvénybe iktatása ellen szólnak. Sorsáról e rovatban első közleményünk számol be.

— **A tőzsdebíróság ellen emelt érdekeltségi kifogás elutasítása.** Érdekeltségi kifogást emelt egy alperes az egész tőzsdebíróság ellen azon az alapon, hogy mint a tőzsde-

tanács tagjai hozzájárultak ahhoz az egyhangúlag hozott tanácshatározathoz, melynek alapján a per el volt bírálandó. A tőzsdebíróság az érdekeltségi kifogást elvetette, alperes felfolyamodását pedig a budapesti kir. ítélőtábla P. II. 6249/915. szám alatt elutasította következő indokolással:

A kereskedelemügyi miniszternek 1906 márc. 20-án 22,079/IV. sz. rendeletével jóváhagyott alapszabályok 1. §-a értelmében a budapesti árú- és értéktőzsde a kereskedelemügyi miniszter felügyelete alatt álló, testületi és önkormányzati jogokkal bíró intézmény, melynek célja: megkönnyíteni és szabályozni a kereskedelmi forgalmat mindennemű árúkban, értékpapirokban, váltókban, ércpénznemekben és nemes fémekben.

A 33. §. szerint a tőzsdetanács a tőzsde összes ügyeinek vitelére rendelt közeg, melynek hatáskörébe tartozik a tőzsdei forgalmat szabályozó rendeletek kibocsátása és az árú- és értékügyleti leszámolás rendjének megállapítása.

Kétségtelen tehát, hogy a tőzsdetanács, midőn 1914 julius 31-én hozott határozatában a gabonahatáridő-ügyleteknek 1914 augusztus 1-én leendő kényszerlebonyolítását elrendelte, törvényes hatáskörében mozgott.

Az 1881 : LIX. tc. 94. §-a a budapesti árú- és értéktőzsde külön bíróságának hatáskörét fentartván, tudatosan oly bíróságot létesített, melynek tagjai a tőzsdei autonomia keretén belül a tőzsdetanácsnak a tőzsdei forgalmat szabályozó határozatai meghozatalában részt vesznek. Azt a körülményt tehát, hogy a külön bíróság tagjai oly tőzsdetanácsi határozatok meghozatalában részt vettek, melyeknek a peres felekre való hatálya a perben elbírálandó lesz, a törvényhozó sem kívánta érdekeltségi oknak tekinteni, mert minden ügylet a tőzsdei forgalomra megállapított szabályok, árú- vagy értéküzleti szokások és a laszámolás rendjének — szóval a tőzsdetanács határozatainak alapul vételével lévén elbírálandó, a tőzsdebíróságnak a tőzsdetanácsból választott tagjaira nézve az érdekeltségi kifogás *minden egyes esetben fel volna hozható, ami a törvényalkotta külön-bíróságnak működését lehetetlenné tenné.*

Azon az alapon tehát, hogy a bírák a tőzsdetanács határozatának hozatalában részt vettek, érdekeltségi kifogást emelni nem lehet.

Ez nem zárja ki az 1868 : LIV. tc. 56. §-ára alapított azt az érdekeltségi kifogást, hogy a bírák oly módon vannak érdekelve, hogy a per kimeneteléből közvetve vagy közvetlenül kárt vagy hasznot várhatnak. Azonban a bíróság tagjai 1915. évi április hó 9-én kelt és ide felterjesztett nyilatkozatukban kijelentették, hogy íly módon érdekelve nincsenek.

A bíráknak ezt a kijelentését mindaddig el kell fogadni, míg annak ellenkezője nem bizonyíttatik.

Alperes azt is vitatta, hogy a bírák mint elfogultak a Pp. 61. §-a értelmében kizárandók.

Minthogy azonban a jelen perbeli kereset 1914. évi augusztus hó 24-én, tehát a Pp. életbelépése előtt indíttatott, ennélfogva arra a Pp. szabályait nem lehet alkalmazni.

Ezek alapján a felfolyamodásnak nem lehetett helyt adni.

— **A Büntetőjog Tára** szerkesztését mint társszerkesztő, *Degré* Miklós dr., a központi járásbíróság vezetője vette át. Őszintén örvendünk, hogy a gyakorlatnak ily kipróbált mestere jutott az őt megillető tudományos pozicióra.

— **A moratórium következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályok** megállapítása tárgyában kiadott 7400/1915. I. M. E. sz. rendeletet (rövidítve: negyedik moratóriumi eljárási rendelet) lapunk folyó évi 18. számának mellékletekép közöltük. Jelen számunkhoz mellékeljük a m. kir. minisztériumnak 1380/1915. M. E. sz. rendeletét a háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges rendkívüli intézkedések megállapításáról.

KÜLFÖLD.

— **Török törvény a hadiszállítási visszaélésekről.** A török katonai büntetőtörvényt a folyó évi március 15-én kelt törvénnyel a következőkép egészítették ki: Mozgósítás esetében: a requiráló bizottságok tagjai, a hadiszállításnál közreműködő, valamint a fegyveres szolgálatok megállapítására hivatott szervek, ha személyes érdekből szándékosan oly cselekményt követnek el, amelyből hátrány háramolhatik az államnak vagy a lakosságnak érdekeire, az eset súlyosságának foka szerint időleges fegyházbüntetéssel, vagy életfogytig tartó fegyházzal, vagy pedig halállal büntetendők. Gondatlanság esetében a büntetés egy évtől három évig terjedhető fogház.

— **Levél útján elkövetett becsületsértés** vétségének elbírálásánál a német birodalmi törvényszéknek újabban az az álláspontja, hogy a levélnek a címzett részére való elküldésével a cselekmény befejezést nyert. Bevégzett becsületsértést követ el a vizsgálati fogoly is, aki becsületsértő kitételt tartalmazó zárt levelet ad át a fogházőrnek továbbítás végett. A fogházőr a levelet nem a címzetthez, hanem a főtárgyalási elnökhöz juttatta és csupán ez szerzett a tartalomról tudomást. A büntethetőség szempontjából nem vette figyelembe a bíróság azt a körülményt, hogy a terhelt a levelet, még mikor az a fogházőrnél volt, visszakérte ettől, illetőleg a kézbesítés mellőzését kívánta. (RG. 663/13.) *A.*

— **A háborús állapotokkal kapcsolatos vállalkozói nyereség** fokozatos megadóztatása tárgyában két indítványt tettek a hesseni kamarában. Az egyik indítvány az általános áremelkedés folytán az árútárban beállott értékemelkedés, a közszükséglet tárgyaival folytatott üzérkedés, valamint a hadi szállítások útján elért nyereségnek magasabb kulcs szerint való megadóztatása iránt kívánna törvényhozói intézkedést. A másik javaslat minden, a háború tartama alatt történt vagyongyarapodást fokozott adó alá vonna. A kormány a javaslatot elfogadhatónak nem tartotta részben, mert a feltünően nagy nyereséggel járó üzletek csupán a háború legelején voltak köthetők, másrészt meg a szabályozás alapjául szolgáló fogalomnak határozatlan természete miatt. *A.*

— **A hadbavonult bírák és bírósági tisztviselők előléptetése** tárgyában nyilatkozott a porosz igazságügyminiszter a képviselőház ülésében. A háború folytán csökkent munkateher lehetővé tette az igazságügyi kormánynak, hogy több az utóbbi időben megürült állást, közöttük több vezető állást is, egyelőre betöltetlenül hagyjon és ezáltal lehetővé tette, hogy a háború megszünte után ezek elnyerése iránt oly bírák is eljárhassanak, akiket ebben katonai szolgálatuk akadályozna jelenleg. Bírósági jegyzőknek albírákká kinevezésénél elsősorban is a katonai szolgálatot teljesítő nős emberek, majd pedig az ugyancsak katonai szolgálatot teljesítő nőtlenek vétettek figyelembe. Természetesen egymagában még azt a körülményt, hogy valaki katonai szolgálatot nem teljesít, a kinevezéseknél mellőzés okául nem tekintették. Azoknak a bíráknak számára, kik már régebben áthelyezés iránt folyamodtak, ugyancsak betöltetlenül tart az igazságügyminiszter megfelelő helyen megürült állásokat, hogy azok kérelmét katonai szolgálatuk megszűnte után teljesíthesse. Csak természetesnek tartjuk a hadbavonultak érdekeinek a hivatali előmenetel tekintetében való istápolását, minek szüksége egyébként a magyar igazságügyi kormány figyelmét sem kerülte el. A méltányosság elemi követelménye, ami ily intézkedésekkel kielégítést nyer. *A.*

— **Hindenburg-védjegy.** A porosz császári hivatal megtagadta oly védjegyeknek belajstromozását, amelyek a jelen közállapotokkal, avagy a háborús eseményekkel állanak vonatkozásban. A védjegynek legjelentősebb előfeltétele, hogy az árút, amelyen feltüntetik, másoktól megkülönböztesse. A jelen napok eseményeivel kapcsolatban szereplők neveinek felhasználásával alakított védjegyek azonban erre nem alkalmasak. Csak egy tekintetet is vessünk az üzletek kirakatjaiba, megfogjuk látni, hogy a legkülönbözőbb árúcikkek hordják magukon a világhírűvé vált hadvezérnek, Hindenburgnak képét avagy nevét, amivel gyakran a hazafias érzésnek, a nagyszerű férfiú iránt tanúsított nemzeti hálának kívánnak kifejezést adni. Maga a vevő sem tekinti az ily jelzéseket véd- avagy árújegynek, mert egyazon nevet vagy képet szinte naponta és a legkülönbözőbb fajta árúkon látja. Védjegy belajstromozása iránti kérelmek elbírálásánál mindig az adott viszonyokra kell figyelemmel lenni. Ha tehát a jelen történeti idők nagy eseményei e tekintetben is eltérő szempontoknak érvényesülését tették szükségessé, úgy ezekhez a joggyakorlatnak is kétségtelenül alkalmazkodnia kell. *A.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 21. szám. Budapest, 1915 május 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: A budapesti elsőfokú polgári bíróságok elvi megállapodásai. — *Dr. Borsitzky Imre* budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: Az ügyvéd kezéhez fizetendő perköltségről. (A Ppé. 48. §-ához.) — *K. Nagy Sándor* kir. táblai bíró: A becsületsértés. — *Dr. Szentiványi Ede* monori kir. járásbíró: Az ideiglenes nőtartás kérdése a Pp.-ban. — *Dr. Eördögh Árpád* a fiatalkorúak ügyésze a pestvidéki kir. ügyészségnél: Beszámítható-e a fogházi őrizetben töltött idő a fogházbüntetésbe? — *Dr. Putnoki Béla* ügyvéd, a miskolczi állami felső kereskedelmi iskola jogtanára: A biztosítási jog köréből. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A budapesti elsőfoku polgári bíróságok elvi megállapodásai.

A Pp. a vitás kérdések egész sorozatát vetette fel. Bármily nagy gondossággal készült e kódex évek hosszú során át, mégis sok kétség és hézag maradt, amelyeknek kiküszöböléséről a bírói gyakorlatnak kell gondoskodnia.

A Pp. életbelépése után az a veszély fenyegetett, hogy a vitás kérdésekben sokféle és szerteágazó gyakorlat fog kifejlődni. Elképzelhetetlen zavar és hátrány származott volna abból, ha a budapesti kir. törvényszéknek harmincnyolc tanácsa és a budapesti központi kir. járásbíróságnak közel száz bírája azokban a kisebb jelentőségü, de mindennap előforduló kérdésekben, amelyek a Pp.-ban nem nyertek vitát és félreértést kizáró világos megoldást, különböző álláspontokra helyezkedtek volna.

A budapesti bíróságok vezetői idejében felismerték ezt a fenyegető veszélyt és olykép iparkodtak azt elhárítani, hogy elvi megállapodások rendszeresítését kezdeményezték, amelyekkel irányt szabtak a vitás kérdések elintézésének. A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetői és bírái, továbbá a budapesti központi kir. járásbíróság bírái a Pp. életbelépése óta ismételten tanácskozásra gyültek össze, a bíróságok vezetői pedig közzétették a teljes-üléseken létrejött elvi megállapodásokat.

Örömmel fogadjuk a budapesti bíróságoknak ezt az ujítását, mert az elvi megállapodások közzététele egyrészt tájékoztatja a jogkereső közönséget, másrészt alkalmat nyujt a bírálatra. Az eddig közzétett megállapodások túlnyomó részben oly kérdésekre vonatkoznak, amelyeknél inkább az a fontos, hogy a kérdést az összes bírák és tanácsok egyöntetűen intézzék el és csupán másodrendű jelentősége van annak, hogy egyik vagy másik irányban történik-e a dontés. Csak példakép említjük, hogy nem nagyfontosságu kérdés, egy vagy több példányban kell-e beadni az új határnap kitűzése iránti kérvényt, be kell-e írni az ügyvéd meghatalmazásába, hogy ez milyen per vitelére szól, kell-e meghatalmazási másolatot csatolni minden kereseti példányhoz stb. De fontos, hogy a bíróságok felfogása ezekben a mindennapos apró kérdésekben szilárd, egységes és köztudomásu legyen. Sérelmes a jogkereső közönségre, ha egyik-másik bíró visszaadja a keresetet eféle okokból, míg a többiek elfogadják.

A budapesti kir. törvényszék és központi kir. járásbíróság elvi megállapodásait eddig úgy hozta, hogy a kérdések — kevés kivételtől eltekintve — előzetesen nem tétettek közzé és nem nyertek nyilvános megvitatást.

Amig az elvi megállapodások kisebb jelentőségű kérdésekre vonatkoztak, nem is volt szükséges az elvi megállapodások alaposabb és tóbb oldalról való előkészítése, mert ezekben az esetekben az *egyöntetü* elintézés a fő.

Oly esetekben azonban, midőn nem ennyire alárendelt eljárási kérdésekről van szó, szükségesnek tartjuk, hogy a bíróságok vezetői alkalmat adjanak a szakköröknek arra, hogy a kérdéssel előzetesen foglalkozzanak, mielőtt a bíróság elvi megállapodása létrejön.

A kir. Kúria jogegységi és teljes-ülési határozatait az alsóbíróságok vagy a kir. Kúria ellentétes elvi alapon nyugvó határozatainak egész sora előzi meg. Ezek az ellentétes határozatok rendszerint eléggé előkészítik a jogegységi és teljes-ülési határozatokat, különösen mert azokkal a szakkritika is behatóan szokott foglalkozni.

A Pp. vitás kérdései ma még ily előkészítés nélkül szűkölködnek. Kisebb baj származik abból, ha egy ideig ellentétes gyakorlat fejlődik ki, mintha kellő előkészítés nélkül elvi megállapodást hoz a törvényszék vagy a központi járásbíróság fontosabb kérdésekben.

Az elvi megállapodást nehezebb megdönteni, mint egyes bírák vagy tanácsok gyakorlatát. A felsőbb bíróságoknál is nehezebben érhető el elvi megállapodásból folyó határozatok megváltoztatása. A budapesti bíróságok elvi megállapodásai az ország összes bíróságainak gyakorlatára is nagy befolyást gyakorolnak.

Kivánatos volna ezért a fontosabb vitás kérdéseknek a szaksajtóban való előzetes ismertetése, hogy bíráknak és ügyvédeknek alkalmuk legyen a kérdéshez hozzászólni és a vitás kérdéseket minden oldalról megvilágítani.

Reá kell mutatnunk itt arra is, hogy a budapesti törvényszék és a központi járásbíróság elvi megállapodásai között máris vannak ellentétek.

Az egyik ellentét jelentéktelen kérdésre vonatkozik. A törvényszék elvi megállapodása szerint uj határnap kitűzése iránti kérvényt mindig annyi példányban kell benyujtani, hogy mindegyik alperesnek egy-egy példány jusson. Ezzel szemben a központi járásbíróság elvi megállapodása az, hogy rendszerint elég a kérvénynek egy példányban való benyujtása, több példány csak akkor szükséges, ha a kérvény tartalmát az ellenféllel közölni kell.

Fontosabb kérdésre vonatkozik a másik ellentét. A törvényszék szerint a kellően megidézett, de meg nem jelent tanu elmaradásával okozott költségek megfizetésére a pervesztes felet a tanuval *egyetemleg* kell marasztalni, kivéve ha a tanú terhére megállapított költségek kiegyenlítése az ügy adataiból megállapítható. A központi járásbíróság a kir. törvényszéket megelőzően foglalkozott ezzel a kérdéssel és arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tanú terhére megállapított költség a perköltség megállapításánál *többé nem jöhet számításba.* Erre a kérdésre vonatkozólag, különben nyomban a központi járásbíróság elvi megállapodásának közzétételekor, reámutattak arra,* hogy az *elvi megállapodás nem helyes.*

A központi járásbíróságnak ez az elvi megállapodása tehát intő példa, hogy elvi megállapodásokat a kérdések nyilvános megvitatása kell, hogy megelőzze, mert különben az a sors érheti azokat, hogy nem lesznek hosszú életűek.

Dr. Teller Miksa

* Perjogi Dtár 89. eset ad 5. jegyzet.

Az ügyvéd kezéhez fizetendő perköltségről.

(A Ppé. 18. §-ához.)

A törvény nagy kipróbáló mestere, a mindennapi élet, a Pp. és Ppé. alkalmazása körül napról-napra különféle kérdések megoldását teszi szükségessé.

Ilyen kérdés a Ppé. 18. §-a utolsó bekezdésének gyakorlati alkalmazása, de még inkább ennek a rendelkezésnek jogi minősítése.

Tudjuk, hogy a törvény most felhívott §-a következőkép rendelkezik: «a fél a perköltséget vagy más eljárási költséget, melyben az ellenfél részére marasztalták, ha az ellenfelet a marasztaláskor ügyvéd képviseli, ennek az ügyvédnek kezéhez köteles fizetni. Harmadik személynek igényeivel szemben ily költségre ennek az ügyvédnek elsőbbségi joga van.»

Már magában abban a kérdésben is, vajjon a bíróság az ítéletébe, illetve az ilyen eljárási költségről rendelkező más határozatába kifejezetten bele kell-e foglalni, hogy a per- és más eljárási költség «*az ügyvéd kezéhez fizetendő*», úgy a fővárosban, valamint tudtommal a vidéken is ellenkező a gyakorlat. Egyik bíróság vagy tanács azt belefoglalja a határozatba, másik pedig hallgat róla.

Az a célszerűségi szempont, hogy a marasztalt fél ennek az az új és épen ebből az okból a köztudatba még át nem ment rendelkezésről tudomást szerezzen és magát ahhoz tartsa, már egymagában alapul szolgál szerintem arra, hogy a bírói határozat kifejezetten tartalmazzon megfelelő rendelkezést, vagyis mondja ki, hogy a marasztalt félnek a per-, illetve más eljárási költséget a nyertes fél ügyvédje kezéhez kell fizetnie. Még szembeötlőbben igazolja azonban ennek a felfogásomnak a helyességét a törvényben lefektetett jogszabálynak alább véleményezett jogi minősítése.

Kétségtelen ugyanis, hogy a hivatkozott törvényhely elsősorban és eminenter anyagi jogi szabályozása annak, hogy az ügyvéd a perből kifolyólag megérdemelt díjához, ami rendszerint fedi a perköltséget, minden esetben hozzájusson. Kitűnik a törvényhozó szeme előtt lebegett ez a cél a törvény rendelkezését megállapító igazságügyi bizottságnak indokolásából, amely szerint «az utóbbi időben mind gyakrabban merültek fel olyan panaszok, hogy a pernyertes fél, akinek részére a perköltség is meg van ítélve, egyéb követelésével együtt a perköltséget is felveszi ellenfelétől vagy vele a perköltségről is kiegyezik és ügyvédjét nem fizeti, sőt olyan esetek is megtörténnek, hogy a pernyertes a per eredményét harmadik személyre engedményezi és így az ügyvédet jogos követelésétől elüti. Ezeken a bajokon akként lehet segíteni, hogy a megítélt perköltséget nem a félnek, hanem az ügyvédnek a kezéhez kell fizetni és hogy erre az ügyvédnek harmadik személyek igényével szemben elsőbbség biztosíttassék.»

Ebből az indokolásból szerintem az is kimagyarázható, sőt ha a vitás kérdések tömkelegéből a törvény céljához alkalmazkodó kivezető utat meg akarjuk találni, ki is magyarázandó az, hogy a bírói határozattal per- és más eljárási költségnek az a része, melynek alapját az ügyvédnek peres és a perrel összefüggő perenkívüli munkadíja és kiadása (Pp. 425. §-ának második bekezdése) képezi, *kizárólag az ügyvédet illeti.* Más szóval ennek a költségkövetelésnek *tulajdonosa* az ügyvéd, következőleg magának a követelésnek *tulajdonjoga* szintén az ügyvédet illeti.

Habár tehát magának a törvénynek szövegezése — azt hiszem — vitán felül az indokolásból kitünő célnak meg nem felel egyrészt azért, mert a törvényhely első mondatának szószerinti magyarázata arra enged következtetést, mintha a nyertes fél részére megítélt perköltség a nyertes felet illetné, csakhogy ezt a költséget az ügyvéd kezéhez rendeli fizetni, vagyis valami különös teljesítési módot konstruál, ami szinte érthetetlen és jogilag alig állhat meg; de a törvény célzatát másfelől még inkább szem elől téveszti e törvényhely második mondatának az a rendelkezése, hogy harmadik személlyel szemben az ügyvédnek elsőbbségi jogot biztosít, mert saját tulajdona felett senki sem gyakorolhat elsőbbségi jogot, mégis mindezek ellenére meg merem koczkáztatni azt a véleményemet, hogy a törvény a megítélt per- és más eljárási költségkövetelésnek az ügyvédi tevékenység és kiadás ellenértékét kitevő része felett *mintegy törvényi engedmény* (quasi cessio legis) alakjában *tulajdonjogot* kívánt *az ügyvéd javára* megalapítani. Valamint előttem az is világos, hogy a törvény szövegezése a célt teljesen szem elől tévesztő szerencsétlen alakban történt és épen ezeknél az okoknál fogva nem tudnék sem abban megnyugodni, hogy az ellenfél részére marasztalt fél által teljesítendő ez a szolgáltatás olybá volna veendő, mintha ahhoz az ügyvédnek egyedül és kizárólag csak az az igénye volna, hogy a költség az ő kezéhez fizettessék, sem azt az enyémmel ellenkező felfogást nem oszthatnám megnyugvással, mintha az ügyvéd javára biztosított elsőbbségi jog az ő összes jogos igényeit kielégíteni alkalmas volna.

A Pp. 425. §-ának második bekezdésében foglalt az a rendelkezés, hogy a megtérítendő költséghez számítandók az ügyvéd kiadása és díjai, a fent kifejtett jogi álláspontom megerősítésére szolgál, amennyiben a törvény rendelkezése szerint a perköltség mennyiségének megállapításánál az ügyvéd tevékenysége és kiadása mindenesetre azért veendő figyelembe, hogy az ügyvéd ebbeli igényére nézve fedezetet találjon.

A törvény szavainak ugyan megfelelő, de a törvény célzatát teljesen nélkülöző ellenkező felfogás mellett ugyanis az itt nem említett helyen felvetett számos vitás kérdésnek a megoldása nem lehetetlen ugyan, de könnyen kontroverziákra vezet, míg a quasi legis cessio magyarázata szerint a megoldás következetes és célt szolgáló.

Egyik kérdés ugyanis az volt, hogy mi annak a következménye (szankciója), ha a marasztalt fél nem az ellenfél ügyvédje kezéhez, hanem magának az ellenfélnek fizeti a költséget? Szerintem a törvény anyagi jogi rendelkezéséből kifolyólag — akár ki volt a bírói határozatban téve az, hogy a költség az ügyvéd kezéhez fizetendő, akár nem volt kitéve — mind a két felfogás mellett az ekként teljesítő és azt elfogadó fél a törvényellenes eljárásért felelős. Csakhogy amíg a quasi legis cessio esetén az ügyvéd, akinek kezéhez kellett volna fizetni, a fizető fél ellen egyszerűen végrehajtással fordulhat, sőt a teljesítést átvevő saját felével szemben is neki kártérítéshez van jogos igénye, addig az ellenkező álláspont csupán mind a teljesítő, mind az átvevő fél ellenében igen sokszor problematikus kártérítést ismerhet el.

A részemről felállított felfogás szerint a követelés tulajdonjoga alapján, továbbá az ügyvéd a saját személyében a kezéhez fizetendő költség erejéig végrehajtást kérhet és pedig akkor is, ha a képviselet már megszűnt. Az ellenkező álláspont helyessége esetén pedig végrehajtást, csakis a marasztalt fél ellenfele, mint a követelés tulajdonosa volna jogosítva kérni, amely álláspont mellett kézenfekvő az, hogy a nyertes fél az ügyvédjét azon a módon kijátszhatja, mint amely kijátszási módokat a törvény indokolása felsorol.

A két felfogás különbözőségéből önként következik az is, hogy a megítélt költség felett kit illet a rendelkezési jog; következésképen az ügyvéd jogának kijátszására alkalmas engedményezés, illetve a követelésnek bármilyen törvényes átruházása az ellenkező álláspont mellett a nyertes felet, míg szerintem az ügyvédet illeti meg. Ide vonatkozólag ellene lehetne vetni azt, hogy az elsőbbségi jog az ügyvéd igényét kellően védi; ámde a követelés átruházása többszörösen és jóhiszeműen is történhetik tehát az átruházás joghatályos is lehet, amikor az ügyvédnek törvényes elsőbbségi joga már kellően biztosítva nincs. Legalább én el tudok ilyen jóhiszemű átruházást is képzelni.

Felhozták azt a kérdést is, hogy a marasztalt fél az ellenféllel szemben élhet-e beszámítással? A beszámítás tudvalevőleg a kötelmet megszüntető egyik teljesítési mód. Ebből kifolyólag a quasi legis cessio elfogadása önként kínálja a felvetett kérdésre a megoldást abban, hogy a követelés tulajdonjoga nem a felet, hanem a kiérdemlés arányában az ügyvédet illetvén, a marasztalt fél a beszámítással nem teljesíthet az ellenfél, hanem csakis az ügyvéd részére, s így az ügyvéddel szemben, ha a beszámítás anyagi jogi feltételei fenforognak, a saját követelését a perköltségbe beszámíthatja. Míg az ellenkező álláspont vagy teljesen kizárja a beszámítást, ami egyébként következetes volna, vagy bizonyos korlátokhoz köti, ami az életben csaknem megoldhatatlan problémákra vezet. Itt sem védi meg eléggé az ügyvéd érdekét a részére törvényileg biztosított elsőbbségi jog, amennyiben a jóhiszemű szerzőt ebben az esetben is a törvény védi.

További kérdés az, hogy harmadik személyek az ügyvéd megbízójával, a marasztalt fél ellenfelével szemben szerezhetnek-e

az ügyvéd kezéhez fizetendő költségre zálog- vagy végrehajtási jogot? Aszerint, amint a költségkövetelés tulajdonjoga az ügyvédet vagy a felét illeti, természetesen nemlegesen vagy igenlőleg más és más kell hogy legyen a felelet, amit azonban itt most már nem is ismétlek.

Arra nézve pedig, hogy ha a marasztalt fél különös akaratkijelentés nélkül résztörlesztést teljesít, akkor az milyen sorrendben esik az ügyvéd javára, a megoldást mind a két felfogás esetén a Ptk. jav. 1014. §-a tartalmazza olyképen, hogy ez a törlesztés elsősorban a perköltségre számítandó.

Megtörténhetik az is, hogy valaki (egy harmadik személy) az ügyvéd kezéhez fizetendőleg megítélt perköltséget végrehajtás alá vonja. Hogy ez a végrehajtási zálogjog hatályos-e vagy sem, az ismét a költségkövetelés tulajdonjoga szerint igazodik. Ha az ügyvédet illeti meg, akkor esetleg per nélkül egyszerű előterjesztés útján is mentesíthető lesz a követelés a végrehajtási zálogjogtól. Az azonban bizonyos, hogy az ügyvéd per útján kiigényelheti akár a tulajdonjoga, akár az elsőbbségi joga alapján ezt a követelést.

Mindezek a most felsorolt és még felvethető viták indokolttá teszik azt, hogy az ismertetett anyagi jogi rendelkezésnek a bírói határozatokban a bíróság kifejezést is adjon úgy, hogy abban az esetben, ha a per folyama alatt egymás után több ügyvéd képviselte a nyertes felet, mindegyik ügyvéd által kiérdemelt díjnak megfelelő perköltség külön figyelembe vétessék és a marasztalás is ekkép történjék.

Nem szolgálhat szerintem okul ennek a rendelkezésnek a mellőzésére a ritkán előforduló az a kivételes eset, hogy az ügyvéd a per tartama alatt meghalt, mert a tulajdonát képező követelés az örököseire átszáll, tehát nincs akadálya annak, hogy a fizetés kifejezetten az ügyvéd örökösei kezéhez rendeltessék el. A marasztalt fél pedig ebben az esetben, amennyiban akár az örökösöket nem ismeri, akár azok az elfogadás tekintetében nem egyeznek meg, az örökösök költségére az illetékes hagyatéki bírósághoz leteheti a perköltséget.

Meg kell jegyeznem még azt, hogy a fél által esetleg előlegezett költség (szakértői, tanudíj stb.) természetesen nem lesz az ügyvéd, hanem a fél kezéhez fizetendő költség, aminek kifejezése a határozatban igazán egyszerű technikai munka.

Egyik álláspont mellett sem lehet az ügyvéd és az őt megbízó fél között fenforgó költségkérdést elbírálni, amely viszony egyfelől az ügyvédnek anyagi és fegyelmi felelőssége miatt nem is fontos, másfelől a marasztalt félre nézve is közömbös, mert bármilyen viszonyban van is az ügyvéd és a fele egymással, azért a marasztalt fél a költséget az ügyvéd kezéhez tartozik fizetni.

Végül azt hiszem, annak sincs döntő jelentősége, hogy a törvény betűje szerint a marasztalt fél a költséget, ha az ellenfelet ügyvéd képviseli, *ennek* az ügyvédnek a kezéhez köteles fizetni, minthogy a törvény arra az esetre, ha a felet egymás utáni sorrendben több ügyvéd képviselte, nem provideálván, magából az indokolásból a fent említett megoldás kézenfekvő.

Dr. Borsitzky Imre.

A becsületsértés.

Minden törvénynek életrevalóságát a gyakorlat s hiányait csak a gyakorlat tünteti fel.

Meg kell jegyezni, hogy erre az 1914 : XLI. tcikkben foglalt becsületvédő törvényre (Bv.) valóban nagy szükség volt s igen bölcs intézkedése ennek, hogy nemcsak a tulajdonképen a becsületet sértő tettekért és szavakért, hanem mindazokért bünteti a tettest, amik a panaszosra lealacsonyítók vagy megszégyenítők, vagyis amik által a panaszos sértve érzi és érezheti magát.

Ha e törvény előtt szószerint alkalmazták volna a Btk. 261. §-át: bizony kevés lehetett volna a marasztaló ítéletek száma. Hanem kiterjesztették azt nemcsak az olyan szavakra és tettlegességekre, melyek magát a becsületet sértették: hanem minden olyan szóra és tettre, melynek használata a panaszos meggyalázására irányult.

Most már ennek az új törvénynek határozottsága megmenti a bírót a habozástól.

Másik kiváló erénye ez új törvénynek, hogy a becsületsértést szigorúbban bünteti, vagy hogy a nép nyelvén mondjam: «nagyobb lakatot tesz a gyalázó és éles nyelvekre». Mert hiszen nem nevetséges s a törvény kigúnyolása volt-e az, midőn az első bírák 2—4 koronával büntették a becsületsértést — sokszor súlyosabb esetekben is — és a fellebbviteli bíróságnak nem volt módjában ezen a szégyenletes állapoton változtatni, mert a büntetés kiszabása tekintetében — nem lévén alkalmazva a Btk. 92. §-a — nem volt fellebbezésnek helye.

Sajnos, hogy ezután is ilyenformán marad az állapot, ha a büntetés a Bv. 4. §-ának 1. bekezdése alapján van kiszabva.

De ott van a Bv. 4. §-ának második bekezdése is, mely nagyobb önállóságot juttat a felsőbb bíróságnak az eset mérlegelése körül.

Azonban épen ez a törvényhely az, ami a gyakorlatban némi zavarra ad alkalmat, sőt máris többízben adott.

Jó lesz azért már most megállapodásra jutni e tekintetben.

Ugyanis két dologra kell felhívni a figyelmet.

Egyik a Bv. 2. §. és a 4. §-ának első és második bekezdése.

Másik a Bp. 540. §-a.

A Bv. 2. §-a meghatározza, hogy mit kell becsületsértésnek tekinteni, — tehát minősít, — de a büntetés kiszabását a Bv. 4. §-ára bízza.

Azonban a 4. §-nak két bekezdése van: az első bekezdés csupán a büntetést szabja ki, a második bekezdés pedig előbb minősít, azután kiszabja a büntetést és pedig fogházat és pénzbüntetést állapít meg.

Már most a Bp. 540. §. második bekezdése azt mondja ki, hogy csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség esetében a megidézett vádlott távollétében is lehet ítéletet hozni, míg a szabadságvesztéssel büntetendő vétség esetében vádlottnak a tárgyaláson okvetlenül jelen kell lennie.

A Bp. 540. §. életbeléptetésekor, egészen a legújabb időkig, a becsületsértés vétsége egyedül csak pénzbüntetéssel volt büntethető; tehát a szabályszerűen megidézett vádlott elmaradása nem akadályozta a tárgyalás megtartását és az ítélet vagy végzés meghozatalát.

De most a Bv. 4. §-a a becsületsértésre nemcsak pénzbüntetést, hanem fogházat (tehát szabadságvesztés-büntetést) mint főbüntetést és ezen felül pénzbüntetést mint mellékbüntetést is állapít meg.

Igy bizonyos esetekben a tárgyalás a vádlott jelenléte nélkül nem tartható meg. Vagyis nem tartható meg a tárgyalás olyan esetekben a vádlott távollétében, amelyekben a 4. §. második bekezdése alkalmazásának van helye. Ha tehát vádlott nincs jelen: nem lehet alkalmazni a Bv. 4. §-ának második bekezdését.

És ha a büntetés a Bv. 4. §-ának első bekezdése alapján van kiszabva: a felsőbb bíróság nem alkalmazhatja a 4. §. második bekezdését, hacsak szabályszerű fellebbezés nincs bejelentve. Hasonlóképen nem jelenthet be semmisségi panaszt a vádlott se a másodfokú ítélet ellen.

Igy az elsőbírónak kell azt szigorúan szem előtt tartani, hogy a Bv. 4. §-ának első vagy második bekezdése szerint lesz-e helye a büntetés kiszabásának? És gondoskodnia kell arról, hogy ítélete biztos alapokon nyugodjék és ne zárja el a fellebbviteli bíróságot az eset szabad mérlegelésétől.

Az igaz, hogy a minősítés a bíróság dolga, de az is igaz, hogy ha a panaszos fél csak egyszerű becsületsértést lát fenforogni és sem a feljelentésében, sem a tárgyaláson nem kívánja a Bv. 4. §. második bekezdésének alkalmazását: úgy az első bíró súlyosabban nem minősítheti a cselekményt s így csak a Bv. 4. §. első bekezdése alapján szabhatja ki a büntetést. Ez esetben a megidézett vádlott jelenlétére nincs szükség.

Ha pedig a Bv. 4. §. második bekezdése szerint szabja ki a büntetést, de a vádlott nincs jelen a tárgyaláson: akkor a fellebbviteli bíróságnak meg kell semmisíteni ezt az ítéletet a Bp. 540 §-ra hivatkozás mellett a Bp. 384. §. 6. pontja és az utolsó bekezdése alapján.

Ezek szerint már a panaszt beadó ügyvédnek érdekében áll, hogy a panasz-feljelentésben jelezze, hogy vádját csupán a Bv. 2. §-a szerint minősülő becsületsértés, vagy pedig a 4. §. második bekezdése szerint minősülő becsületsértés miatt emeli. Hogy így a bíró már előre a szabályszerű idézést bocsássa ki a vádlott részére. Különben a tárgyaláskor a vádlott ellen annak távollétében súlyosabb vádat (4. §. második bekezdés) nem

emelhet és nincs joga ehhez a fellebbezési bíróság előtt sem. Ha pedig emiatt el kell napolni a tárgyalást: ezek a költségek minden körülmények között a panaszos terhére esnek.

Ha a panaszos csak a tárgyalás alkalmával emeli a súlyosabb vádat: úgy a bírónak — a megidézett vádlott meg nem jelenvén — el kell napolni a tárgyalást és vádlottat elővezetés terhe alatt kell megidézni s igazolatlan elmaradása esetén elővezettetni.

Megjegyzem még, hogy a Bv. 4. §. második bekezdése és a Btk. 92. §-ának alkalmazása esetében mindkét félnek joga van fellebbezéssel élni.

A panaszos tehát már a feljelentéskor, de a tárgyaláson okvetlenül fejezze ki kívánságát a minősítés és a büntetésnek a Bv. 4. §-ának első vagy második bekezdése alapján leendő kiszabására és ha a bűncselekményt a Bv. 2. §-a szerint minősíti a bíró az ő súlyosabb indítványa ellenére: úgy joga lesz neki a minősítés (4. §. második bekezdés) tekintetében fellebbezéssel élni és ekkor a fellebbviteli bíróságnak módjában lesz esetleg súlyosabban minősíteni az esetet.

A bírónak pedig kötelessége tisztázni ezt a kérdést a tárgyalás alkalmával. *K. Nagy Sándor.*

Az ideiglenes nőtartás kérdése a Pp.-ban.

A Pp. 1. §. 2. *h)* pontjának rendelkezése szerint az ideiglenes nőtartási követelések iránt indított perek a járásbíróság hatáskörébe tartoznak, amennyiben nincsenek a házassági per bíróságához utasítva (674. §.). A járásbíróság előtt tehát ily perek a Pp. szerint csak a házassági per megindítása előtt tehetők folyamatba, ha azonban a házassági kereset már be van adva, vagy az előzetes békéltetés megkéretett, a járásbíróság elé az ideiglenes nőtartás kérdése már nem vihető. A Pp.-nek ezek a rendelkezései kételyre okot nem adnak.

A 674. §-nak rendelkezései folytán felmerülhet azonban az a kérdés, hogy a főügy, tehát a házassági per bíróságának ott meghatározott jogköre nem konkurrál-e a járásbíróság hatáskörével az esetben, ha a házassági per indítása előtt folyamatba tett ideiglenes nőtartási per a házassági per megindításakor vagy az előzetes békéltetés kérésekor még befejezve nincs, s hogy ily esetekben az ideiglenes nőtartás kérdésében a járásbíróság vagy a házassági per bírósága, a törvényszék jogosított-e a határozathozatalra?

A Pp. a 674. §-ban akként rendelkezik, hogy a házassági kereset megindítása vagy az előzetes békéltetés kérése után a perbíróság, tehát a házassági per bírósága határoz ideiglenesen az 1894:XXXI. tc. 102. §-ában említett kapcsolatos intézkedések, tehát az ideiglenes nőtartás felől is. A törvénynek ez a rendelkezése azonban nem ruházza fel a házassági per bíróságát kizárólagos hatáskörrel. Dacára a jelzett parancsoló rendelkezésnek, a törvényhozó intenciója nem vonatkozhatott az összes esetekre, hanem csakis arra, ha a házassági per megindítása vagy az előzetes békéltetés kérése előtt a kérdés bírói eljárás tárgyává téve még nincs.

Ahhoz, hogy a járásbíróság előtt folyamatba tett peres kérdésben az ezen eljárás után megindított házassági pernek bírósága határozhasson, a törvényhozó kifejezett rendelkezése kellene aziránt, hogy vagy a két eljárás egyesíttessék, vagy pedig a járásbíróság saját hatáskörét egy utólag bekövetkezett körülmény folytán leszállíthassa, s a döntés jogát a házassági per bíróságának jogkörébe utalja. Ily rendelkezése a Pp.-nek nincs.

A két eljárás egyesítését az egyesítés fogalma zárja ki. Egyesíteni csak az ugyanazon bíróság előtt folyamatban lévő pereket lehet (233. §.), s minthogy itt különböző bíróságokról van szó, az egyesítés helyt nem foghat.

A járásbíróság hatásköre leszállításának, tekintettel az ügy különleges természetére, meg volna a célszerűségi indoka. Ily indok az a jogpolitikai szempont, mely a perindítás egyik perjogi hatályánál, a perfüggőségnél is irányadó, hogy ugyanabban a kérdésben az ellentétes határozatok hozatala lehetőleg kiküszöböltessék.

A Pp. határozott rendelkezése szerint (674. §. utolsó bekezdés) a házassági per bíróságának intézkedési köre a nőtartás stb. kérdésére az esetben is kiterjed, ha e kérdés felől a kereset megindítása vagy az előzetes békéltetés kérdése előtt bíróság már határozott. Nincs kizárva tehát, hogy oly ügyben, amelyben a járásbíróság felperest nőtartási igényével elutasította, a házassági per bírósága röviddel utóbb — tekintettel arra, hogy előtte a kérelmek megállapítására szolgáló ténykörülmények puszta valószínűsítése a határozathozatalra már elegendő alap, minek indoka bizonyára a hozott határozatnak módosíthatásához való jog, — az ellenfél meghallgatása nélkül is ellenkező határozatot hoz. Minthogy ez a bíróságok határozataiba vetett bizalmat megrendíteni alkalmas, célszerűbb volna az oly rendelkezés, mely ezt a jogbizonytalanságot kizárná. Ez azáltal volna elérhető, ha ez a kérdés a házassági per megindítása vagy az előzetes békéltetés kérése után minden esetben, tehát akkor is, ha a nőtartási igény előzőleg a járásbíróság előtt már érvényesítve lett, a házassági per bíróságának jogkörébe utaltatnék.

A kérdés ilyen szabályozásának azonban akadályai vannak. Perjogi szabály, hogy a bíróság hatáskörét — döntési jogát és kötelességét — a kereset beadása idejében létező állapot határozza meg; s minthogy a járásbírósági per folyamatbatételekor a járásbíróság hatásköre fennállott, a per tehát, házassági per hiányában, helyesen lett ott folyamatba téve, hatáskörének egy utólag létesült körülmény általi megvonása perjogilag meg nem állhat. Akadály még a költségek kérdése is. A perköltségek viselésének kérdése a peres kérdés érdemi elbírálása nélkül el nem dönthető, s így az esetben is, ha a járásbírósági per érdeme a házassági per bíróságához utaltatnék át, a költségek viselésének kérdése folytán a bizonyítási eljárás a járásbíróság előtt ép úgy lefolytatandó volna, mintha ez a per érdemében is ítélkeznék, s így a felek s esetleg a kihallgatandó tanúk egyrészt a kétszeri bizonyítás által ismételt zaklatásnak volnának kitéve, másrészt felesleges költségekkel megterhelve, mi pedig a perrendi politika szabályaival szintén ellenkezik.

Minthogy ezek folytán a Pp. kifejezetten nem fosztotta meg a járásbíróságot attól, hogy az előtte helyesen megindított ideiglenes nőtartási perben házassági per utólagos indítása dacára is határozhasson s a 674. §. ekként nem is értelmezhető, megállapítható, hogy a nőtartási per teljes lefolytatását a házassági per utólagos folyamatbatétele vagy az utólagos békéltetéskérés nem befolyásolja. S minthogy perjogi szabály, hogy a korábban megindított per folyama alatt ugyanazon jog iránt újabb per nem indítható (147. §.), bár a házassági perben maga az ideiglenes nőtartási kérdés, minthogy perrendszerű bizonyításra s az ellenfél feltétlen meghallgatására szükség nincs, peres eljárásnak nem tekinthető, mégis tekintettel arra, hogy a házassági per bírósága ez esetben ugyanazon jog iránt határozna, s így a felek a bíróságok egyidejű ellentétes határozatai közt valóságos tojástáncot járnának, azt a következtetést kell leszűrnünk, hogy addig, míg a járásbíróság előtti per jogerősen befejezve nincs, az ideiglenes nőtartás kérdésében a házassági per bírósága nem határozhat.

Dr. Szentiványi Ede.

Beszámítható-e a fogházi őrizetben töltött idő a fogházbüntetésbe?

Ezt a kérdést a Kúria az 1914. évi november hó 14-én kelt 7230. B. sz. ítéletével eldöntötte. És pedig úgy, hogy a beszámítás mellőzendő. Álljon itt a kúriai ítélet figyelemreméltó indokolása: «Az Fb. 21. §-ában szabályozott őrizetbentartás, mint a nevelési és mentési munkálat előkészítése végett szükséges és a Bp.-ban szabályozott előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság előfeltételei nélkül is elrendelhető — óvó, védő és gondozó intézkedés, úgy természete, mint célja és előfeltételei tekintetében lényegesen különbözik az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságtól, amely nem egyéb, mint a bűnvádi eljárás sikerét biztosító egyszerű szabadságelvonás és amelynek a fiatalkorúak bűnügyeiben való alkalmazását az Fb. 21. §-ának végbekezdése elvileg kizárja. Ebből okszerűen következik, hogy az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságnak a kiszabott büntetésbe való beszámítására vonatkozó szabályok az őrizetbentartásra annál kevésbbé alkalmazhatók, mert erre nézve az Fb. távoli alapot sem nyújt és mert azok az okok, melyek a felnőttek bűnügyeiben az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogságnak kizárólag a bűnösséget értékelő büntetésbe való beszámítását indokolttá teszik, fiatalkorúak őrizetbentartásánál fen nem forognak.»

Azt hinnők, hogy most már: Roma locuta — causa finita. De nem! Talán az Fb. nem elég élesen domborítja ki a célját? Talán még erősebben kellene sugárzani minden szavából annak, hogy fiatalkorúval szemben minden intézkedésnél a fiatalkorú megmentésének érdekét és csakis ezt kell szem előtt tartani? Elég az hozzá, hogy a tapasztalat szerint ez a felfogás igen nehezen tud megküzdeni a gyakorlat embereinek a bűnvádi perrendtartás szabályaihoz ragaszkodó conservativizmusával, mely minden lépten-nyomon igyekszik a Fb.-t a Bp. Procrustes-ágyába beleszorítani.

A jelen sorok homlokára írott kérdésről a «Jogtudományi Közlöny» f. é. 16. számában megjelent cikk a beszámítás mellett tör lándzsát. Tüzetes fejtegetései azonban csakis a rendes bíróság előtt való eljárás eseteire (Fb. 60. §. 4. p. és 61. §.) szorítkoznak. A fiatalkorúak bírósága előtt tehát a kérdést nyitva hagyja. Pedig épen itt van a kutya eltemetve. Abból ugyanis, hogy a cikkíró úr nagy apparátussal felépített egész érvelése csakis a rendes bíróság elé tartozó vagy az elé kerülő esetekre vonatkozik: nyilvánvaló, hogy a fiatalkorúak bírósága előtt való eljárásban beszámításnak helye az ő felfogása szerint sem lehet. Cikkének egész eszmemenetéből az domborodik ki, hogy a fiatalkorúak a beszámításhoz ama *kedvezmények* egyikeként jutnak, melyeket a Bp. a törvényszéki hatáskörbe tartozó ügyeknek garanciaképen nyújt. Tehát azon a címen, hogy fegyházzal büntetendő cselekményt követett el, vagy azon a címen, hogy ügyében felnőtt terhelt is szerepel és az elkülönítés nem lehetséges, jut a fiatalkorú terhelt abba a kivételes és kellemes helyzetbe, hogy fogházi őrizetben töltött idejét fogházbüntetésébe be kell számítani.

Legyen szabad itt megkockáztatnom azt a kérdést, hogy igazságos, helyes és lehetséges-e ez? Igaz ugyan, hogy vidéken sok helyütt kiirthatatlanul tartja magát az a — szerintem téves — gyakorlat, melyből cikkíró úr is kiindúl s amely szerint a járásbírósági vagy közigazgatási hatósági hatáskörbe tartozó, de összefüggés okából törvényszék elé kerülő vétségek és kihágások terheltjeinek is megadják a Bp. XV. fejezetében körvonalozott eljárás összes *kedvezményeit.* Budapesten ez sohasem volt gyakorlatban. Itt az ilyen terheltekkel szemben tizenöt év óta a főtárgyaláson való felelősségrevonás formájában járnak el. Ebből az igénytelen, nézetem szerint egyedül helyes felfogásból folyóan természetesen fiatalkorú ellen is, ha cselekménye egyébként a fiatalkorúak bírósága elé — tehát a járásbírósági eljárás szabályai alá (Fb. 8. §. 2. bek.) — tartoznék: megáll a felelősségre vonás.

Maradnának tehát csupán a Fb. 56. §. 3. p. szerint a rendes bíróság elé tartozó ügyek, mint olyanok, melyekben a fiatalkorúakkal szemben a Bp. szabályai irányadók. Csakhogy nem mindenben és nem feltétlenül, hanem: «*a jelen törvényből folyó eltérésekkel*».

Erre figyelmeztet mindjárt a Fb. 57. §-ának első bekezdése. És nyomban hangsúlyozza a második bekezdés azt is, hogy «*a jelen törvény általános eljárási szabályai* (második fejezet) *különösen irányadók.* Az «általános eljárási szabályok» pedig ezzel kezdődnek:

«A fiatalkorúak bűnügyeiben a bűnvádi perrendtartás (Bp.) szabályai csak annyiban alkalmazhatók, amennyiben a jelen törvény rendelkezéseiből más nem következik.» (Fb. 8. §. 1. bek.)

A Fb. tehát egy speciális perrendtartás, melyet ki lehet egészíteni a Bp.-ből, de csak a saját szabályainak és szellemének (legis ratio) sérelme nélkül!

A cikkíró úr a Bp. §-ainak egész tömegét sorolja fel, melyek szerint az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság elrendelése, fentartása, megszüntetése, meghosszabbítása és beszámítása iránt intézkedni kell. Igen ám, csakhogy a Fb. 21. §-ból az az *eltérés* folyik, hogy fiatalkorúval szemben előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság helyt nem foghatván, a tekintetben intézkedni sem kell és nem is lehet.

Önkéntelenül érzi a Bp.-ből merített érvek gyengeségét a cikkíró úr is, mert segítségért az anyagi joghoz folyamodik. A Btk. 94. §-a alapján «*per analogiam*» véli a fogházi őrizet idejét beszámítás tárgyává tehetni.

Mintha ma történt volna, most is úgy emlékszem, néhai való jó Fayer professzorunk a legelső előadáson, amit tőle hallottam, mondotta, hogy a büntetőjog terén analógiával operálni nem szabad. E tétel igazságát keresve sem lehetne jobb példával illusztrálni, mint amiről itt szó van.

Érdekes, hogy a fentebb idézett kúriai ítélet tárgyául szolgáló ügyben a p-i kir. törvényszék fiatalkorúak tanácsa szórólszóra így indokol: «mivel az őrizetbentartás által a fiatalkorú személyes szabadságától épúgy, mint a felnőtt tettes az előzetes letartóztatás, illetve vizsgálati fogság által megfosztatik, nyilvánvaló, hogy a fiatalkorúnál az őrizetbentartás, — dacára, hogy ezt az életbeléptető rendelet védő- és óvóintézkedésnek nevezi, — az előzetes letartóztatást, illetve vizsgálati fogságot pótolja, ezért a kir. törvényszék *per analogiam* a Btk. 94. §-a alapján a fogházbüntetésbe a fogházi őrizetben töltött időt annyival is inkább beszámította, mert a tárgyaláson tapasztalta, hogy a majd öt hónapi őrizetben töltött idő már a vádlott javulását előmozdította».

Azt hiszem, a fentebb szószerint idézett kúriai ítélet elég határozottan mutat rá arra, hogy a fogházi őrizetnek az előzetes letartóztatáshoz, illetőleg a vizsgálati fogsághoz épen semmi köze. Azokkal nem kongruens, nem analog és nem is surrogat intézmény.

Rációja *nem a személyes szabadság elvonása,* hanem a zülléstől való megóvás. A miniszteri indokolás ama kifejezése, hogy «*subsidiarius kényszereszköz*», csak azt jelenti, hogy kisegítő eszköz, melyhez a bíró kényszerűségből nyúl, ha más módot nem talál, hogy a fiatalkorút a romlástól addig is megóvja, mig azzal szemben végleges intézkedését megteheti.

Ez intézmény természete tehát és a büntetésbe való beszámítás, mint a tűz és a víz össze nem férhetnek.

Sed nunc venio ad fortissimum: a Btk. 94. §-a szerint való beszámításra semmi szükség és annak mellőzése a fiatalkorú hátrányával soha sem járhat. Hiszen ha a bíróság arról győződik meg, amit a fentebb idézett elsőfokú ítélet említ, hogy t. i. a fiatalkorú már az őrizetben töltött idő alatt javulásnak indult:* módjában áll ennek teljes figyelembevétele mellett megállapítani azt, hogy a fiatalkorúnak még mennyi időt kell a fogházban töltenie avégből, hogy egészen megjavúljon.

Szóval az ilyesféle bírói észlelet a fiatalkorú javára érvényesíthető kimondott «beszámítás» nélkül is. Itt nem büntetést szabunk, nem bűnösséget értékelünk, hanem a megmentés és megjavítás érdekében intézkedünk. Ennél pedig a beszámításhoz nem kell paragrafus, el lehet azt végezni pro foro interno is.

Dr. Eördögh Árpád

A biztosítási jog köréből.

I. A kereskedelmi törvény 506. §-a szerint a kárbiztosításnál a közlési kötelességet szabályozó 474. §. a dolog természetének megfelelőleg az életbiztosításnál is alkalmazandó.

Kívánatos volna, ha bíróságaink ma már egyöntetű gyakorlatra jutnának abban a kérdésben, hogy más társaságnál tett életbiztosítási ajánlat elhallgatása megállapítja-e a közlési kötelezettség megsértését.

Ahhoz nem fér kétség — még ha a summum jus álláspontjára helyezkedünk is, — az életbiztosításnál is csak akkor állhat be a közlési kötelesség flagrans megsértése, ha a biztosítotthoz intézett kérdésekre valótlan felelet adatott.

De valótlan felelet-e még egymagában a más életbiztosítótársaságnál tett ajánlat elhallgatása?

A kereskedelmi törvény 474. §-a értelmében a biztosított csakis az előtte tudva lévő oly fontos körülményeket köteles az ajánlat megtételekor a biztosítóval közölni, amelyek a biztosítás el- vagy el nem vállalására befolyással lehetnek, amiből következik, hogy a közlési kötelesség megsértésének súlypontja nem a szubjektiv, a biztosítás elvállalására általában fontos körülmény elhallgatásában, vagy valótlan bemondásában rejlik, hanem igenis abban, ha az elhallgatott körülmény objektive tekinthető fontosnak.

Az újabb bírói gyakorlat is ezt a felfogást teszi magáévá s ma úgy áll a helyzet, hogy a biztosítóra nézve igazán másodrendű az a kérdés, hogy egy más társaság az ajánlatot vissza-

* Szerény igényü tapasztalataim szerint ez igen-igen ritkán előforduló eset lehet.

utasította-e, a fő rá nézve csak az lehet, hogy miért, mi okból történt ez a visszautasítás?

De épen ez a kérdés ütközőpontja. Beáll-e a közlési kötelesség megsértése akkor is, ha erre a «miért», «mi okból» pótkérdésre a biztosított kitérőleg, valótlanul, vagy egyáltalán nem nyilatkozik, holott lett volna alapos közölni valója. Elhallgatja például, hogy súlyosabb betegség miatt a múltban rendszeres gyógykezelésben részesült, ami a biztosítás elvállalására az állandó gyakorlat szerint mindenesetre relevans.

Nézetem az, hogyha a biztosító a biztosítotthoz intézett kérdésekben fürkészi is azt, hogy mi okból utasította el ajánlatát egy más biztosító s a biztosító e kérdésekre kitérőleg, valótlanul vagy egyáltalán nem felel, nem lehet megállapítani a biztosított közlési kötelezettségének megsértését, még ha a biztosítás elvállalására relevans körülményeket is hallgat el. A biztosító egy ajánlatot a legkülönbözőbb okokból utasíthat vissza. Visszautasíthatja például egy makk-egészségű egyén ajánlatát, mert anyagi garanciát nem lát a díjfizetésekre, viszont elutasíthatja egy Krőzus ajánlatát, mert az illetőnek napjai meg vannak számlálva s ha hozzávesszük, hogy egy ajánlat elutasítását a biztosító társaságok tapintatból sem szokták indokolni, jogi képtelenség a biztosítottat azzal a kötelezettséggel megróni, hogy az ajánlata visszautasításának igazhű oka után ő érdeklődjék, még akkor is, ha sejti, hogy az elutasítás azért történt, mert az ajánlatot elutasító biztosító tudomást szerzett előzetes súlyos betegségéről.

Érdeklődjék ily esetben a biztosító az előző ajánlat elutasításának igazi okai iránt, vagy tegye fel világosan és kifejezetten a kérdést az előző betegségek iránt, de a «miért, mi okból utasította el egy más biztosító ajánlatát?» rovatban adott nemleges, vagy valótlan feleletből szerintem nem lehet megállapítani a közlési kötelesség olyfokú megsértését, hogy arra a törvény 474. §-át nyugodt lélekkel applikálhassuk.

II. Kívánatos volna a biztosítási jog körében annak a kérdésnek is egyöntetű tisztázása, hogy tűzkárbiztosításnál a közlési kötelesség megsértése-e az, ha a biztosított a biztosítási szerződés alapjául szolgáló ajánlatban nem vallotta be, hogy a biztosítási tárgyak végrehajtási zálogjoggal vannak terhelve.

Itt sem fér kétség ahhoz, hogy ha a biztosítási ajánlat tartalma szerint ez irányban a biztosítotthoz kérdés nem intéztetik, a közlési kötelesség megsértése nem forog fen, még ha az általános biztosítási feltételek ellenére nem is hozza a biztosított a biztosító tudomására, hogy a biztosítás tartama alatt a biztosított tárgyakra végrehajtások vezettettek. Az újabb gyakorlat már csak azért sem látja itt a közlési kötelesség megsértését fenforogni, mert a kereskedelmi törvény 484. §-a értelmében arra az álláspontra jutott, hogy a biztosítottnak a végrehajtás útján való lefoglalás következtében a biztosított tárgyakhoz kötött érdeke megszüntnek nem tekinthető.

E gyakorlat szerintem ma még nem elégíti ki a jogérzetet s nem lehet ily mereven felállítani e szabályt sem a biztosított, sem a biztosító szempontjából. Végrehajtási lefoglalásoknál ugyanis a biztosítottnak a biztosított tárgyakhoz kötött érdekét az ő akaratán kívül nem egy végrehajtási aktus illuzóriussá teheti. A törvényes zálogjogok gyakorlása, az ingók elszállítása a végrehajtató által stb. mindmegannyi jogi Scilla és Charibdisei annak az érdeknek, ami a biztosítottat a tárgyhoz fűzi s érdeklik ezek közelebbről a biztosítót is, főleg ma, amikor a gyakorlat léptennyomon megcáfolja a kereskedelmi törvény 484. §-ának azon intézkedését, hogy ha a biztosított tárgy tulajdona, illetőleg a tárgyhoz való érdek a szerződés tartama alatt vétel útján vagy egyébként másra ruháztatik át, a biztosítási szerződés minden jogokkal és kötelességekkel együtt a biztosító beleegyezése nélkül is az új tulajdonosra megy át.

Amíg e törvényszakasz ellenére a bírói gyakorlatban találunk oly határozatokat, hogy valamely biztosított ingatlan új tulajdonosára nem háramlik az a kötelesség, hogy az elődje által kötött biztosítást a maga részéről elfogadja, vagy az elődje terhére esedékessé vált díjat megfizesse, addig szerintem nem lehet irrelevans a közlésnél a végrehajtási zálogjogok elhallgatása, természetesen csak az esetben, ha erre nézve a biztosítotthoz a kérdés fel lett téve.

Dr. Putnoki Béla.

NÉMETH PÉTER.

Németh Péter nyugalmazott kúriai bíró, a Büntetőjog Tárának főszerkesztője hunyt el a közelmult napokban. Alig néhány héttel a lap társszerkesztőjének: Degré Lajosnak hősi halála után az ujabb gyász alapítójától fosztotta meg a Büntetőjog Tárát. Neve harmincötéves fáradhatatlan munkásságban forrt egybe a lappal, amely évtizedeken át számottevő irányítója volt a bíróságok büntetőjogi gyakorlatának. Németh Péter annak a nemes gárdának jeles tagja volt, amely gondosan őrködött, hogy a magyar Btk. irott betűből élő joggá váljon. Nagyon sok bírónak a Büntetőjog Tára volt az egyedüli irodalmi tápláléka s így a lap, amely a bírói gyakorlat ismertetésére és birálatára helyezte a fősulyt, sokban hozzájárult a bírói gyakorlat fejlesztéséhez is. A gyakorlatnak az a repertoriuma, amelyet Németh Péter két izben — Magyar Anyagi Büntető Jog címmel — közrebocsátott, lapidaris rövidséggel igyekezett a gyakorlat tökéletesedését miniatür tükörképben bemutatni. Nincs a kriminális szaknak elméleti vagy gyakorlati művelője, aki hálával ne gondolna arra a segítségre, amelyet neki Németh Péter hangyaszorgalma nyujtott. Jogi irodalmunk egyéb ágaiban is szorgoskodott, fiatalabb éveiben a váltó eljárásról (1876), a gyámság és gondnokságról (1877) szóló művei jelentek meg, később jogtörténeti tanulmányokat folytatott (Magyarország Szt. László idejében, 1895), de igazi szerelme, amelyhez haláláig hű maradt, a büntetőjogi dogmatika volt. Kegyelettel fogjuk őrizni mi is emlékét, amelyet munkásságával önmagának emelt.

— **Jogegységi értekezletek a közigazgatási bíróságnál.** A Ppé. részletesen szabályozza azokat az eljárási módokat, amelyek alkalmasak arra, hogy a jogegység a polgári és büntetőbíróságok ítélkezéseiben megóvassék. Ha szükséges volt ez a szabályozás a Kúriánál, még nagyobb szükség van erre a közigazgatási bíróságnál s különösen annak pénzügyi osztályánál, mert nagyrészt elavult, de eredeti állapotukban is hiányos, homályos, rendszertelen adó- és illetéki törvényeink számtalan vitás elvi kérdést hagynak megoldatlanúl. Nemcsak az egyes adózóknak, de az államnak is elsőrendű érdeke fűződik ahhoz, hogy ezekben a vitás kérdésekben a jogegység megóvassék. Erre azonban a döntvényalkotás mai módszere, amely szintén csak teljes-ülési döntvényt ismer, époly kevéssé alkalmas és kielégítő, mint a polgári és büntetőbíróságoknál volt. Minthogy a döntvényalkotás módjának szabályozását a közigazgatási bíráskodásban maga a törvény rendeleti útra terelte: Wlassics Gyula, a közigazgatási bíróság elnöke, a kormánynak előterjesztést tett, amelyben a kúriai szabályzat alapelvein álló új ügyrend megállapítását javasolja. Mivel azonban ez a kérdés természeténél fogva hosszabb tárgyalást igényel, már most alakított a vitás kérdések megvitatása s egyöntetű eljárás létesítése céljából saját elnöklete alatt egy tanácsot, illetve egy szűkebbkörű bizottságot. Ennek a bizottságnak helyettes elnöke Benedek Sándor másodelnök, tagjai pedig: Sárfy Guidó és Abele Rezső tanácselnökök, Horváth Ödön, Baróti Ede, Kocián Samu, Gullya László, Bieber Gyula és Exner Kornél ítélőbírák. Ez a bizottság első ülésén, e hó 8-án már három vitás kérdést tárgyalt s ezekben a következő megállapodásokra jutott:

1. A szeszgyár eladása alkalmával a gyárhoz tartozó szeszkontingensért fizetett összeg az ingatlanért fizetett vételárhoz számít s így szintén 4·3 (10%-os) illeték alá esik.

2. A részvénytőke felemelése alkalmával, a régi részvény helyett kiadott nagyobb névértékű új részvény után a fokozatos illeték nem az új részvény teljes névértéke, hanem csak az után az összeg után jár, amely összeggel az új részvény névértéke a régivel szemben emelkedett.

3. Ha a katonai házassági biztosítékot (kauciót) egy harmadik személy nyújtja: az ajándékozási és bekebelezési illeték a felajánlott évi járadék háromszoros összegétől jár.

— **Az Erdélyi Múzeum-Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztálya** május hó 8-án folytatta a *Menyhárt*

Gáspár egyetemi tanár által «Az elévülés és jog nem használás» címen tartott előadás felett megindult vitát. A vitában részt vettek: Bedő Sándor, a marosvásárhelyi ügyvédi kamara elnöke, Kiss Mór, Kolozsvári Bálint egyetemi tanárok és Menyhárt Gáspár előadó.

— **A Ppé. 13. §-ához.** Muzsay János úrnak, e lap egyik legutóbbi számában megjelent kis cikkével és a lap szerkesztőségének hozzáfűzött megjegyzésével kár volna a felvetett kérdést — fontossága folytán — lezárni. Arról van szó, helyet adhatunk-e a Pp. 317. §-ának 3. pontjára tekintettel ezután is az olyan okiratra alapított telekkönyvi bejegyzési kérelemnek, melyet az írástudatlan fél két előttemező férfi-tanu jelenlétében látott el kézjegyével? A Ppé. 13. §-ának 2. bekezdése, illetve az ehhez fűzött miniszteri indokok szerint igen, amennyiben a telekkönyvi rendtartásnak 81—83. §-ai a bekebelezés alapjául szolgáló okiratokat illetően érintetlenül maradnak, s így a Pp. 317. §. 3. pontja sem nyerhet perenkívüli telekkönyvi ügyek elintézése körül alkalmazást. Ámde itt nincs teljesen rendben a dolog, mert a telekkönyvi rendt. 81—83. §-ai az okiratoknak «különös» kellékeit szabják meg, ezek mellett meg kell hogy legyenek az általános kellékek is, melyekről a telekkönyvi rendtartás 67. §-a rendelkezik és pedig *az erdélyi telekkönyvi rendtartás 67. §-a világosan kimondja, hogy bekebelezés, valamint előjegyzés alapjául csak olyan okirat szolgálhat, mely a törvénykezési rendtartás értelmében bizonyító erővel* — még pedig nyilvánvalóan teljes bizonyító erővel — *bír.* Minthogy a Ppé. 9. §-a értelmében mind ott, hol hatályon kívül nem helyezett törvény, vagy rendelet a régi perrendtartás szabályaira utal, az új perrendtartás vonatkozó szabályát kell érteni, — ennélfogva a telekkönyvi rendtartás 67. §-ában hivatkozott törvénykezési rendtartás alatt a Pp-t kell hogy értsük, — már pedig e szerint nem bír teljes bizonyító erővel a fentebb említett formában kiállított okirat. Előáll így az a helyzet, hogy bekebelezés alapjául elfogadunk olyan magánokiratot, melyet már a telekkönyvi rendtartás maga is elfogadhatlannak mond ki. Vajjon nem csupán a miniszteri indokolásban van elsietés? — mert a Ppé. 13. §-ának második bekezdéséből ugyan ki nem olvasható teljes határozottsággal az, hogy a Pp. 317. §-ával szemben ilyen retrográd álláspontra kívánt volna a törvényhozás helyezkedni, — aminek különben semmi értelme sem lett volna. A telekkönyvi rendt. 81—83. §-aiban foglaltak a régi perrendtartás követelményeinél szigorúbb követelményeket szabnak elő, amikor megkívánják, hogy pl. tartalmazza az okirat a személyek és az ingatlan megjelölését olyan határozottsággal, hogy ugyanazonosságuk tekintetében kétség fel ne merüljön; hogy tartalmazza a bekebelezési engedélyt; az okirat két «férfi» tanu előttemezésével akkor is ellátandó, ha az okiratot egész terjedelmében maga az átruházó fél írta és aláírta stb. Vajjon nem ezek és az ehhez hasonló többi «külön» szabályok követelményei maradnak az életbeléptetési törvény szerint érintetlenül? Mert a telekkönyvi rendtartás 82. §-ának az a rendelkezése, hogy az írástudatlan fél kézjegye két férfitanú aláírásával igazolandó, — mint a régi perrendtartás 167. §-ának *c)* pontjával teljesen megegyező követelmény nem «különös», hanem okirati «általános» kellék és így e pontnak a telekkönyvi rendtartás 82. §-ában tulajdonképen nem is lett volna helye. Vajjon akarhatta-e a törvényhozás a telekkönyvi rendtartás 82. §-ának *c)* pontját is fentartani, amikor a Pp. 317. §-ának indokolása szerint e törvényszakasz harmadik pontjával a visszaéléseknek kíván gátat vetni és amikor a legnehezebben jóvátehető visszaélések épen telekkönyvi bejegyzések céljára szolgáló okiratok körül fordulhatnak elő? Akarhatott-e szigorúbb formát az olyan okiratok tekintetében, melyeknek valódisága perben könnyen vitássá tehető és megdönthető, mint az olyanoknál, melyek a vagyon átruházását lehetővé teszik anélkül, hogy az okirat valódisága előzetesen kérdés tárgyává volna tehető? Vajjon akarhatta-e, hogy ugyanaz a bíróság, ugyanazt a teljes bizonyító erejűnek vett okiratot, melynek alapján a vagyonátruházásnak helyet adott, — egy később indított perben ne fogadja el az abban foglalt nyilatkozatok megtételét illetően teljes bizonyító erejű magánokiratnak? Azt hiszem a bírói gyakorlat a Muzsay képviselte irányban fogja kezelni a kérdést.

Szenczer József.

— **A büntetőjog átalakulása** címmel dr. *Irk* Albert kolozsvári egyetemi magántanártól 169 oldalra terjedő tanulmány jelent meg, mintegy folytatásul a szerzőnek Kriminologia c. könyvéhez. (V. ö. Jogt. K. 1912. évf. 259.) Pontról-pontra igyekszik benne kimutatni a kriminologiai kutatások eredményeinek hatását a büntetőjog általános tanainak fejlődésére. A könyv első része a dogmatika, a második része a kriminálpolitika címet viseli ugyan, de valójában az egész munka annak a kriminálpolitikának a szolgálatában áll, amelynek mottója megegyezik Irk végső konklúziójával: jellemképzés az átalakíthatókra, ártalmatlannátétel az át nem alakíthatókra nézve. Attól tartunk azonban, hogy Irk rendkívüli olvasottsága és széles perspektivája ellenére is túlegyszerűnek látja a problémákat. Lucchini volt az, aki az olasz kriminologusokat i semplicisti-nek gúnyolta (Ferri könyvében sok százszor fordul elő a «semplice» — egyszerű — kifejezés), de azóta az ellenáramlat — a Kritische Beiträge XVI. kötetére és a francioa irodalomra célozok elsősorban — számos oly megfontolásra méltó érvet produkált, amely azt látszik bizonyítani, hogy a megismeréstől a megvalósításig hosszabb út vezet, mintsem hinnők. Ezen a hosszú úton azonban Irk könyve, amelyre alkalmilag még visszatérünk, ügyes kalauz annak, aki a vidéknek csupán kriminologiai szépségeiben óhajt gyönyörködni. Az igen jól megírt könyv — ezt magyar jogi munkánál mindig érdemes kiemelni — a kolozsvári Lyceum nyomdában jelent meg. Árát nem tudjuk.

— **Fizetési meghagyás és moratórium.** A negyedik moratóriumi eljárási rendelet 10. §-a szerint — ugyanígy a harmadik eljárási rendelet 10. és a második eljárási rendelet 9. §-a szerint is — a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet vissza kell utasítani, ha tartalmából nem tűnik ki, hogy a meghagyással érvényesíteni kívánt *egész* pénztartozás moratórium alá nem esik. Vitás a gyakorlatban, mit kell érteni «egész pénztartozás» alatt? Vajjon a rendelet a moratórium alól részben kivett pénztartozásokat egyáltalában nem engedi meghagyás útján érvényesíteni — pl. a vételárkövetelést még 60% erejéig sem —, vagy csak azt a kérvényt kell visszautasítani, amely többet követel, mint amennyi a moratórium alól ki van véve? Ez utóbbi felfogás szerint a rendelet 10. §-a nem volna más, mint a Pp. 591. §-a második és harmadik bekezdésének a moratóriumra való alkalmazása. E szakasz értelmében ugyanis a meghagyásos eljárásban bármely csekély pluszpetíciónak az a következménye, hogy a hitelezőt nemcsak a többlettel, hanem egész kérelmével elutasítják. A két vélemény közül kétségtelenül az első a helyes; ezen a nézeten van a budapesti központi járásbíróság állandó gyakorlata is és 33. P. 1915. 1598/3. sz. végzésében a budapesti kir. törvényszék is hasonlóan döntött. Oly követelést, mely csak része egy másiknak, nem lehet egésznek nevezni akkor sem, ha a követelést a bíróság előtt csak épen ebben a részben érvényesítik. De az «egész» szó felesleges is lett volna, ha a rendeletnek ellenkező lenne az álláspontja; már pedig a rendelet superflua non loquitur. Célszerűség szempontjából is kiállja ez a nézet a bírálatot. Noha fizetési meghagyás kibocsátását minden oly ügyben lehet kérni, mely per esetében járásbírósági hatáskörbe tartoznék: az eseteknek talán 99%-ában a meghagyásos ügyek tárgyának értéke az 50 koronát, a községi bíróság értékhatárát nem haladja meg. Az ilyen ügyekben pedig a követelésnek érvényesíthető része oly csekély, hogy miattuk nem érdemes kivételt tenni a moratórium alól. A hitelezőnek különben is módjában áll a községi bírósághoz fordulni.

Dr. Fuchs József.

— **Számla nem pótolja a könyvkivonatot.** (A Pp. 32. §.-hoz.) Alperes pergátló kifogást emelt azon az alapon, hogy felperes keresetéhez nem könyvkivonatot, hanem csak számlát csatolt. A törvényszék a pergátló kifogást elutasította; a budapesti kir. tábla P. II. 4737/915. sz. ítéletével a törvényszék ítéletét helybenhagyta következő indokolással: «A Pp. 32. §-a bejegyzett kereskedőnek más kereskedővel szemben létrejött követelésére nézve az utolsó ügylet bejegyzésének keltétől számított két éven belül megállapítja azon hely bíróságának illetékességét, hol az ügylet megkötésekor a könyvek vezettettek, azon feltétel alatt, hogy felperes az arra vonatkozó könyvkivonatot bemutatja. A jogvita az volt, hogy a felperes által bemutatott *a)* alatti számla könyvkivonatnak tekinthető-e? E kérdés megoldásánál abból kellett kiindulni, hogy a könyvkivonati illetékességre vonatkozó rendelkezések szoros összefüggésben állanak egyrészt a könyvek vezetésével, másrészt azok bizonyító erejével, melyre nézve a Pp. 322. §-a a K. T.-nek bizonyítási szabályait fentar-

totta. Ebből az összefüggésből következik, hogy csak olyan követelés élvezi a könyvek vezetése helyének kivételes illetékességét, mely a felperes kereskedelmi könyveibe tényleg be van vezetve és amelynek megtörtént bevezetéséről szóló könyvkivonat becsatoltatik, aminek épen az a célja, hogy a könyvekbe való bevezetés bizonyítassék. A K. T. 25. §-a értelmében a kereskedőnek szabadságában áll ugyan a könyvelés bármely módját választani, de olyan könyveket tartozik vezetni, melyek ügyleteit és vagyoni állását teljesen feltüntetik. Ilyen könyvnek azonban nem lehet tekinteni a másoló könyvet, melybe a kereskedő kiállított számláit akár levonat, akár leírás útján lemásolja ; mert az ilyen számla másolatok sem az ellenféllel szemben fennálló ügyletek egész állását teljesen fel nem tüntetik, sem pedig azzal a bizonyító erővel nem bírnak, amellyel a törvény a kereskedő ügyleteit és vagyoni állását teljesen feltüntető, szabályszerűen vezetett kereskedelmi könyveket felruházta. Ebből pedig következik, hogy *sem az egyszerű számla*, mely a fent említett kellékekkel bíró kereskedelmi könyvekből iratott ki, *sem pedig a számlamásolókönyvből készített kivonat a Pp. 32. §-ában előírt könyvkivonatot nem pótolja* és az ott megjelent kivételes illetékesség megállapítására nem alkalmas. Minthogy azonban *a fellebbezési bíróság által elrendelt bizonyításfelvétel alkalmával* felperes felmutatta folyószámlakönyvét és azzal igazolta, hogy könyveit Budapesten vezeti, továbbá az ebből készült könyvkivonatot becsatolta : ezzel felperes a Pp. 32. §-ában előírt feltételeknek megfelelt és így alperesnek a könyvkivonat hiányára alapított kifogása tárgytalanná vált.»

— **Lapszemle.** A *Káplány* Géza nyug. táblabíró szerkesztésében megjelenő «*Telekkönyv*» című folyóirat 5. száma a következő tartalommal jelent meg : Rojcsek Sándor kir. járásbíró : Szükséges-e a kézjegy hitelesítése a perenkívüli telekkönyvi eljárásban ? — Pakot Lajos betétszerkesztő : Az osztatlan közös legelőkről szóló törvény egynémely intézkedéséről. — Egyről-másról. — Pénzügyminiszteri rendelet az 1914 : XLIII. tc. végrehajtása tárgyában kiadott rendelet kiegészítéséről. A budapesti kir. ítélőtábla 12. számú polgári jogi elvi határozata. — Különfélék. — E füzethez van mellékelve a melléklap 18. íve.

KÜLFÖLD.

— **Álnév alatt megjelent művek szerzőjogi védelme.** A német szerzőjogi törvény 11. §-a szerint, az álnév alatt megjelent művek a megjelenés évétől számított 30 éven át, a magyar törvény 13. §-a szerint 50 esztendőn át élveznek szerzőjogi védelmet. Mindkét törvény megadja az anonym műveknek a teljes szerzőjogi védelmet, ha a védelmi időn belül a szerző neve beiktatás végett bejelentetett. A Reichsgericht döntése szerint az anonym művek akkor is a teljes szerzőjogi védelmet — a szerző életére és halálán túli 50 évre — nyerik el, ha az anonym megjelent művek utóbb a szerző neve alatt újból megjelennek. Az indokolás szerint a törvény az anonym művek védelmi idejének megszabásával nem akarta a szerző védelmét csökkenteni, nincs tehát ok arra, hogy utóbb, ha a szerző saját neve alatt újra megjelenteti művét, akkor ne kapja meg azt a védelmet, ami az eredetileg és a szerző neve alatt megjelent műveknek kijár. A Reichsgericht ilyenképen egyenlősíti a szerző nevének utólagos feltüntetését az eredetileg is nem álneves művekkel. (L. Deutsche Juristenzeitung 1915. évf. 519. l.) Kenedi Géza kommentárjában az ellenkező álláspontot van. Szerinte a beiktatást nem pótolja sem a szerző igazi nevének közzététele, sem az, ha igazi nevét a második vagy további kiadáson kiteszi. (A magyar szerzői jog 113. l.) Kenedi álláspontja a törvény szóhangzatával inkább egyezik ; ha a törvény a teljes védelem elnyerésére meghatározott formát — a beiktatást — írja elő, úgy ennek híján a teljes védelem megadása ellen lehet érvelni. Nézetünk szerint azonban helyesebb a Reichsgericht döntése, amely a törvényhozói gondolat megvalósítására törekszik. A szerzőkre nézve pedig a Reichsgericht felfogása mindenesetre liberálisabb, kedvezőbb. Sokszor a kezdő szerző maga is kísérletként tekinti könyvét és félénkségből nyúl az anonymitáshoz. Méltánytalan volna a teljes védelemtől elzárni a szerzőt, akinek később emelkedő hírneve első kísérletét visszamenőleg is értékessé teszi. *B.*

— **Büntessük-e a kozáktól erőszakosan teherbe ejtett nőt, aki elhajtja magzatát?** Említettük már, hogy a budapesti tudományegyetem büntetőjogi szemináriumának tagjai foglalkoznak ezzel a kérdéssel és több külföldi szakember véleményét kérték ki. A felkérő levelek egyikét tévedésből *G. A. von Hamel,* az amsterdami egyetem volt kitünő tanárának kézbesítették, aki lapunk szerkesztőjéhez intézett levelében egyebek között a következőket írja : A németalföldi büntetőkodexnek épúgy meg van a magzatelhajtási §-a, mint egyéb országok kodexének és ez a §. nálunk ép annyira nem vezet célra, mint más országban. Az 1911 május 20-iki novella új tényálladékot iktatott a kodexbe (251. §. *b).* E szerint bűncselekményt követ el az, aki teherben levő nőt kezelés vagy gondozás alá vesz, azt a hitet vagy reményt keltve, hogy annak folytán a nő a tehertől megszabadul. Máris megmutatta az élet, hogy e §. alapján az iparszerű magzatelhajtók üzelmeit könnyebben lehet megtorolni. Ez azonban nem áll szoros összefüggésben a felvetett kérdéssel, amelynek formulázása viszont túlszoros, mert ami a kozáktól erőszakkal teherbe ejtett nőre áll, az bármely férfi részéről erőszakkal elkövetett cselekmény következményeire is irányadó. A németalföldi kodex sem tartalmaz külön rendelkezést arra a nőre, aki erőszakkal ejtetvén teherbe, magzatát elhajtja. A megoldást nem is a kodex különös részében, hanem annak általános rendelkezései között kell keresni. A végszükségről szóló rendelkezésre gondolok. Az osztrák és a német büntetőkódex Notstand-§-a nem igen ad latitüdöt. A Code Pénal-nak ez a kifejezése : contraint par une force, à laquelle il n'a pu résister, úgyszintén a németalföldi kódexnek a körülírása («door overmacht gedrangen») azonban a végszükség fogalmának szélesebb körben való megállapítására nyujt lehetőséget. A bíró a lelki életben felmerült összeütközéseket és küzködéseket nagyobb szabadsággal mérlegelheti. Részemről kézikönyvemben azt az álláspontot foglaltam el, hogy végszükség címén felmentő ítéletet kell hoznia a bírónak, valahányszor úgy találja, hogy a bűncselekmény el nem követése részéről hősiesség volna, melyet a jog senkitől nem követelhet. Ime a formula, amellyel a felvetett kérdésre válaszolok. Mindenesetre bizonyos határidőköz kötném a büntetlenséget. A fejlődő magzat értéke követeli meg e szempontból a relativitás figyelembevételét.

— **Az 1500 márkás szerződés érvényességének kérdését** újabb vita tárgyává teszi Zitelmann, az ismert bonni magánjogász. A Reichsgericht döntésével szemben, amely jogérvényesnek mondta ki az oly szerződéseket, amelyek értelmében az alkalmazott lemond a végrehajtás alóli mentesség határát (1500 márka) meghaladó fizetéséről, a munkaadó pedig kötelezi magát a többletet egy harmadik személynek — legtöbbször az alkalmazott nejének — kiadni, a fentnevezett szerző a hitelezőket megkárosító ajándékozás esetére biztosított megtámadási jogot véli igénybevehetőnek. A jogviszony konstrukciójában a harmadik személy javára kötött szerződés ismérveit találja fel. Irreleváns Zitelmann szerint az a körülmény, hogy a megajándékozott (a feleség) vagyonába oly érték kerül, amely az ajándékozónak soha sem volt vagyonában, tekintve, hogy az ily módon juttatott vagyonérték csupán annak a követelési jognak lép a helyébe, amelyről az alkalmazott lemondott. A munkaadó és a megajándékozott között tehát szerződéses viszony nincsen, csupán az előbbi és az alkalmazott és az utóbbi és az alkalmazott között. Megtámadás tárgyát pedig az alkalmazott és a megajándékozott (férj és feleség) közt létrejött szerződés képezheti. Zitelmann két szempontot nem méltat kellő figyelemre. Egyrészt nem veszi tekintetbe, hogy a munkaadó teljesen eltérő feltételekkel új szerződést köt alkalmazottjával, amelynek alapján pedig ennek semmiféle követelési joga a feleségnek kiadandó értékre nincsen, azzal nem rendelkezhetik és így el sem is ajándékozhatja. Másrészt meg arra sincsen tekintettel Zitelmann, midőn a Reichsgericht határozatának helyességét cáfolja, hogy e bíróságot nem egyedül jogi indokok, hanem — már e lap hasábjain is ismertetett — méltányossági okok is befolyásolták döntésében, ez utóbbiak figyelmen kívül hagyása mellett pedig a legfelsőbb bíróság hivatása magaslatán állónak nem tekinthető. *A.*

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 22. szám. Budapest, 1915 május 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Közös minisztereink felelősségéről. — *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: A követelések kivételes biztosítása és a hadiszállítási követelések biztosítása. — *Dr. Szabó Lajos* lugosi kir. ügyész: A kir. ügyészség, mint nyomozóhatóság. — *Dr. Fürst Mátyás* budapesti ügyvéd: Fizetés elvonása a végrehajtató elől. — *Dr. Csiky Aladár* a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki jegyző: Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának? — *F. H.*: A Pp. 442. §-ához. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közös minisztereink felelősségéről.

I.

Ama számos nagy alkotmányjogi érdekű kérdések között, melyeknek világos és részletes szabályozásával a magyar törvényhozás máig adós maradt, ott szerepel a közös miniszterek feleletre vonásának kérdése is.

Az elveknek törvénybe foglalása nagyon szép és üdvös dolog, de az elvek érvényesítésének, a «hogyan, kinek,- miként»-nek gyakorlatias biztosítása nélkül, a törvénybe foglalt kijelentések értelme elmosódik és könnyen illuzoriussá, theoretikus értékűvé lesz.

Amikor a közös minisztérium intézményét a Deák Ferenc közösügyi vagy ha tetszik kiegyezési törvénye megalkotta, illetőleg jogi alapra helyezte, e minisztériumnak nagyfontosságú felelősségéről, egy meglehetős általánosságban tartott deklaráció jutott be a törvénybe, mely a magyarázatnak, sőt a félremagyarázásnak is tért enged. A támasztható kontroverziákat a gyakorlat meg nem oldotta, mert hál' Isten eleddig nem fordultak elő felelősségre vonási esetek; precedensekre nem tudunk a belföldön hivatkozni. A tudományos taglalás sem oly mérvű és minőségű, hogy biztos szövétnekül világítana a törvényhozó helyett, ennek nem «részletezett akaratára».

Igy azután a «felmerülhető gyakorlati eset» készületlenül lepi meg az államférfiakat, a politikusokat, a tudósokat egyaránt s a tájékozatlanság, illetőleg egységes felfogás hiánya károsan éreztetheti hatását.

Érdekes, hogy az 1867-es osztrák törvényhozás élénkebb érzékűnek látszik, a közös minisztérium felelőssége dolgában a magyarnál, mert a közösügyekről szóló 1867. évi december 21-én kelt Reichsgesetzben előrelátóan kötelező rendelkezést vett föl (18. §.) arra nézve, hogy külön törvény lesz alkotandó a közös miniszterek felelősségéről, mely közelebbi részletes szabályozást fog eszközölni a vádemelés, az eljárási módozatok és az ítélkezés tekintetében.

Ez a beigért törvény azonban nem jött létre, mert gyakorlati eredménnyel csak úgy lehetett volna Ausztriának ilyet alkotni, ha megfelelő, illetőleg azzal egyenlő tartalmú magyar törvény is alkottatik vala.

Tudjuk azonban jól, hogy a kiegyezési törvénynek minden kiegészítése, minden módosítása vagy törvényileg való megvilágosítása, ha még annyira szükségesnek mutatkozik is, mily áthághatatlan politikai nehézségekkel találkozik.

Nem vélünk csalódni, ha azt hisszük, hogy politikai okok voltak útjában annak is, hogy ez a felelősségi részletes törvény mindkét államban létesüljön. Nyitva maradtak tehát a «miként és hogyan» részletkérdései, mint amelyek bolygatása nem kívánatos visszahatásokkal járhatott volna a közösügyi szervezetre vonatkozó felfogások tekintetében.

A közös minisztérium felelősségét említő más, t. i. későbbi keletű törvények, így a közös függő adósság kezeléséről rendelkező 1868. évi XLVI. tc. s az ennek megfelelő osztrák törvény (1868. jul. 10-ről), azután a közös minisztériumnak nagyérdekű új hatáskört adó, Bosnyákország igazgatását tárgyazó 1880. évi VI. tc. (7. §.) miben sem pótolják, módosítják vagy magyarázzák az alaptörvénynek a felelősséget illető határozmányát.

Az 1848: III. törvénycikknek a magyar kir. minisztérium felelősségéről szóló határozmányai a közös miniszterekre nem vonatkoznak, habár kétségtelen is, hogy útmutatásul szolgálnak arra nézve, hogy a «miniszteriális felelősséget» törvényhozásunk mily értelemben kívánja valósítani és kétségtelen, hogy ez a törvény lebeghetett a magyar törvényhozó előtt akkor, midőn az 1867: XII. tcikkben általánosságban deklarálja a közös minisztérium felelősségét. Lehet tehát alappal állítani, hogy a 48-as törvény «jogmagyarázati segítség», de nem *egyenes jogforrás* a közös miniszterek felelősségét illetőleg. Ugyanezt kell azonban akceptálni az osztrákoknak a miniszteri felelősséget részletesen és elég szabatosan szabályozó törvényéről is (1867. évi július 25-én kelt Reichsgesetz über die Ministerverantwortlichkeit), mely egyenes jogforrást csak az osztrák cs. kir. minisztériumra nézve képez. Ennek a törvénynek az említett 48-iki magyar törvénnyel *egyező* rendelkezéseiben foglalt szempontok mindenesetre súllyal esnek latba a közös miniszterek felelőssége körül, tételes szabály hiányában felmerülő kontroverziák eldöntésénél.

Ezeknek előrebocsájtása után, melyekre nézve azt hiszem, nálunk a jogtudományban «communis opinio» van, először is azt kívánjuk kiemelni és jogi igazságkép hangsúlyozni, hogy a közös minisztérium mindenik minisztere *teljesen egy és azonos* felelősség alá esik; egyképen felelős és egyképen vonható vagy vonandó felelősségre. «Lex non distinguit». A közös hadügyminiszter felelőssége pl. semmikép nem különbözik kollegáinak felelősségétől. Egészen irrelevans az is, hogy mily polgári vagy katonai állást viselt egyének sorából lép méltóságába a közös miniszter, hogy miniszteri hivatala megszüntével katonai vagy polgári állásba lépett-e, vagy ilyenbe lépett vissza. Egészen tekintteten kívül kell, hogy maradjon a felelősség és felelősségrevonás kérdéseinél az is, hogy a közös miniszternek katonai rangja is van, amint ez a hadügyminiszterre hadszervezetileg is meg van tudtommal állapítva; sőt nem alterálná a felelősséget semmiben az sem, bárha az maga egy felelős parlamentáris miniszter egész szituációjával összeférhetetlennek mondható, hogyha az a közös miniszter, miniszteri állásán kívüli más köztisztséget, pl. katonai parancsnokságot is egyidejűleg ellátna. Az utóbbi cumulatio officiorum okosan van jus scriptummal is kizárva a felelős horvát-szlavon országos kormány fejére, a bánra, ki katonai hatáskörrel egyidejűleg nem bírhat (1874: XXXIII.); de inkompatibilisnak tekinti a jogászi közfelfogás a magyar, az osztrák s a közös miniszterekre is a «*tényleges katona*» minőséget.

A közös miniszterek felelőssége körüli összes kérdésekre e helyen természetesen nem kívánok kiterjeszkedni, különösen nem arra, hogy jogi felelősségen kívül az úgynevezett politikai felelősség is terheli-e e minisztereket; szorítkozom a jogi felelősség legsarkalatosabb néhány kérdésére és pedig először felelni kívá-

nok arra, hogy *miért felelős jogilag a közös miniszter, melyik az a fórum, mely a felelősségrevonás és ítélkezés jogát bírja, és mennyi idő alatt évül el ez a jog.*

Talán nem is szükséges kiemelnem, hogy *élő joggá*, érvényesülő joggá, a közös miniszterek felelősségét illetőleg, a magyar és osztrák jognak csak egybehangzó tételei válhatnak, ott ahol a felelősségre vonás fórumai együttesen, egyenlő joggal, illetve egyenlő hatalommal a magyar és osztrák állam hatóságai. Értem itt a delegáció előtt való felelősséget, mely csak a két állam vonatkozó jogtételeinek egybehangzása esetén valósulhat, mert egészen természetszerű, hogy mindkét delegáció a saját államának törvénye szerint ítéli meg, hogy fenforog-e adott esetben a felelősségre vonás oka vagy sem, van-e jogköre a delegációknak vagy sem ; egyik delegáció sem fogja a másik államnak saját állama törvényével ellenkező felelősségi jogszabályait honorálni és alkalmazni. Ezért hát csak ott lesz felelősségre vonás, melyhez a két delegáció egybehangzó, illetve együttes-ülési határozata kell, hol a két állam joga egyaránt megengedi vagy követeli azt. Ezért kell, a felvetett kérdések megvilágításánál kiterjesztenünk figyelmünket az osztrák közösügyi törvény felelősségi határozmányaira is, továbbá a magyar kir. minisztérium felelősségére vonatkozó 1848-iki törvény mellett, az 1867. évi júl. 10-iki osztrák miniszteri felelősségi (special) törvény elveire is.

(Folyt. köv.) *Dr. Kmety Károly.*

A követelések kivételes biztosítása és a hadiszállítási követelések biztosítása.

Amint ismeretes, az igazságügyminisztérium 22,300/I. M. E. számú rendeletével intézkedett a pénzkövetelések kivételes biztosítása tárgyában. Ezt a rendeletet, amely 1914 november 30. napján adatott ki, követte a minisztérium 1397/1915. sz. rendelete, amely a kincstárnak a hadiszállítási szerződésekből eredő követelései — ideértve a kártérítési követeléseket is — kivételes biztosítása iránt intézkedik.

Ez a második rendelet annyiban kedvezőbb pozíciót biztosít a kincstárnak, amennyiben eltekint a biztosítás kérésének az első rendeletben megszabott előfeltételeitől és kimondja, hogy a kincstárnak sem a követelés fennállását és lejártát igazolni, sem a veszélyt kimutatni nem kell.

A második rendelet érdemi intézkedései ezzel ki is merültek ; részletesebb rendelkezések a rendeletben nincsenek és az első rendelet megfelelő alkalmazása sincs előírva.

A két rendelet több ponton surlódik ; érdekkel bír tehát annak a kérdésnek a felvetése, hogy a két rendelet két külön szabályvilág-e, amelyeknek egyike a másikától idegen, vagy talán a rendeletek kiegészítik egymást és a vérdúsabb rendelet átömleszti a maga bővebb rendelkezéseit a néma rendeletbe.

A kincstár részére kibocsátott rendelet nem említi a pénzkövetelések kivételes biztosításáról kibocsátott rendeletet (az alábbiakban általános rendeletnek nevezzük), sem annak intézkedéseit meg nem ismétli.

A legfontosabb kérdések, amelyek a két rendelet alkalmazása körül felmerülnek, az elrendelés feltételei, a foganatosítás módja és a zálogjog rangsora. Az általános rendelet 2. §-a kimondja, hogy ha valamely hitelező kérelmére az adós ellen már kivételes biztosítást foganatosítottak, a biztosítás minden hitelező részére a követelés okirati igazolásának feltétele mellett megadandó. Ilyenkor a hitelező a foganatosítás azon módját is választhatja, hogy a felülfoglalás kiküldött rendelése nélkül vezettessék rá a végrehajtási jegyzőkönyvre.

Kérdés, vajjon van-e viszonosság a kincstári és magánosok biztosítása között, vajjon hivatkozhatik-e a magánhitelező a kincstár biztosítására és kérheti-e ez alapon a maga részére, még pedig feljegyzés útján a biztosítást. A kincstárra ez a viszonosság, minthogy a kincstárnak egyébként sem kell a veszélyt igazolnia, csupán a felülfoglalás bírói feljegyzése szempontjából fontos. A harmadik kérdés: a rangsor. Az általános rendelet 6. §-a félreteszi a megelőzés elvét és egyenlő rangsort állapít meg a különböző időben foganatosított biztosításokra. A kincstár biztosítására áll-e megfelelően ez a szabály?

A viszonosság az elrendelés szempontjából gyakorlatilag nem nagy fontosságú. Ha a kincstár biztosítása nem is ad jogot a 2. §. alapján való biztosításra, a kincstár végrehajtása mindenesetre veszélybizonyítványul felhasználható és ez alapon a biztosítás a magánhitelező javára az általános rendelet 1. §-a alapján elrendelhető. A kincstári végrehajtás igazolása ugyanazon elbírálás alá esik, mintha pl. a kérelmező hitelező árúelrejtésről szóló bizonyítványt csatolna, vagy ha igazolja, hogy az adósnak nincs állandó lakhelye. Csak a birói mérlegelés lehetőségében van eltérés, ha a viszonosság nem mondatnék ki. A kincstár részére vezetett végrehajtást a bíróság a veszély igazolásául mindig el fogja fogadni. A viszonosság megállapítása és kizárása, tehát arra a különbségre juttat, hogy a kért biztosítás nem az általános rendelet 2. §-a, hanem az 1. §. alapján rendeltetik el.

A foganatosításnak a 2. §-ban megengedett azt a módját illetően, hogy kiküldött rendelése nélkül a záradék reávezetésével történik a foganatosítás, egyképen alkalmazható volna a viszonosság mindkét irányban, de fontossága ennek a viszonosságnak csak a költségek megtakarítása szempontjából volna.

Kifejezett rendelkezés híján alig van rokonító szempont, amely a kincstári és a magánbiztosítás viszonosságát kényszerítően követelné.

Az általános rendelet 2. §-a a már foganatosított biztosítás esetére azért adja meg a biztosítás kérésére minden más hitelező részére a jogot, mert hiszen az első hitelező már amúgy is igazolta a veszélyt és így a további hitelezőknek az egyszer már beigazolt veszélyt nem kell újra bizonyítani. A kincstár biztosítása azért nem szolgálhat föltétlen alapul ezen okoskodás fonalán a további biztosítások elrendelésére, mert hiszen a kincstárnak a veszélyt sem kell igazolni és így a kincstár biztosítása még egymagában nem igazolja, hogy az adós ellen a veszély fenforog. A kincstár mentessége a veszély kimutatás kötelessége alól azonban nem akar a kincstár favorizálása, kedvezőbb pozicióba juttatása lenni ; a kincstár közhitelessége, szavahihetősége alapján mentesül úgy a veszély, mint a követelés fennállásának okirati igazolása alól. Ha a bíróság a kincstár kérelmének köteles elhinni, hogy a biztosításra szükség van, úgy a magános hitelező is hivatkozhatik, hogy az ő érdekeinek védelmére is szükséges a biztosítás. Mindenesetre visszás volna, ha adott esetben a bíróság megtagadná a magános hitelező részére a biztosítás elrendelését, miután a kincstár részére elrendelte volt. A magános joggal panaszolhatná az ő érdekeinek ezt az alacsonyabb rendűségre való taksálását.

A foganatosítás módja technikai természetű kérdés ; elvi fontossága nincs, de mint mondottuk, a takarékosság szempontja annyival inkább indokolja a viszonosság megállapítását, mert az általános rendelet 9. §-a szerint a biztosítás kérésének és foganatosításának költsége feltétlenül a hitelezőt terheli.

Legnagyobb fontossága a viszonosságnak a foglalás rang sorára volna.

Amennyiben a kincstári rendeletet olybá fognók fel, hogy a a követelések ezen nemét mintegy kiemeli és bizonyos szempontokból — megkönnyített elrendelés — külön tárgyalja, anélkül hogy az általános rendelet egyébkénti hatálya alól a biztosításokat kivonná, úgy adott volna a kincstári és a magánbiztosítás egyenlősítése. Nehéz elvárni, hogy egy ilyen felfogása a két rendelet viszonyának a bíróságok általános gyakorlatává válnék. Ha pedig a két rendelet mint két idegen szabályvilág kerül össze úgy az általános rendelet szerint foganatosított biztosításo egyenlő rangsora mellett a kincstár foglalására a rendelet hal gatása folytán, a végrehajtási törvény generális megelőzési elv volna alkalmazandó.

Az egyenlő rangsor és a megelőzés elve megfér egymás mellett, ha a kincstár a sorban első vagy utolsó foglaltató, vagyis ha a kincstár vagy valamennyi hitelezőt megelőzi, vagy valamennyi hitelező után következik. Zsákutcába jut az elrendezés ha a kincstár két magánbiztosítás közé kerül. A kincstárra érvényes megelőzési elv értelmében a kincstárt tehát megelőzné rang sorban az egyik és követné a másik magános hitelező. Igaz ám de a két magános hitelező egymás között egyenlő rangsorban van. A kincstárt mindakét hitelező elé nem lehet tenni, után helyezni mindakét hitelezőnek a kincstárra sérelmes. Egyetlen kiút volna az egyenlő rangsor. Erre azonban csak akkor kerülhet a sor, ha a rendelet kiegészítésekép kimondatnék, hogy a kincstár foglalására is áll az egyenlő rangsor. Ujabb rendelet nélkül a bíróság benne maradna ebben a nem kívánatos zsál

utcában. Az újabb rendelet feladata volna megvizsgálni azt is, hogy a viszonosság kincstári és magánbiztosítás közt elvileg kimondható-e vagy hogy az általános rendelet mely intézkedései volnának átvcendők a kincstári biztosításra.

Dr. Beck Salamon.

A kir. ügyészség mint nyomozó hatóság.

A gyorsított bűnvádi eljárás szabályait életbeléptető 5488 1914. M. E. számú rendelet 9. §-a fakultative megadja a kir. ügyészségnek azt a jogot, hogy a gyorsított bűnvádi eljárás alá vonható ügyekben a nyomozást maga végezze.

Ezen jogával a kir. ügyészség a gyorsított eljárás hatályának területén mindenütt örömmel élt és azt a meggyőződést merítette, hogy a bűnügyek sikeres, gyors és alapos felderítésének s ügyészi elbírálásának oly eszköze volt ezen direkt nyomozási jog, amellyel járó munkatöbblet nem teherként, hanem inkább mint könnyebbség jelentkezett és céltudatos vezetés mellett az ily nyomozás a büntetőjogszolgáltatásnak is eredményes segítője volt.

Ezen eljárás alapján működő kir. ügyészektől természetes lehet tehát az az óhaj, amelyet a képviselőház május 11-iki ülésén az igazságügyminiszter úr is hangoztatott, hogy vajha a kir. ügyészségnek direkt nyomozó tevékenysége az 1896 : XXXIII. törvénycikkben is elismertetnék.

A bűnvádi eljárás 84. §-ában körvonalazott rendelkezési joga a kir. ügyészségnek, amely szerint a nyomozás irányítására feltétlen rendelkező joga van, úgy, hogy megkereséseinek, illetve utasításainak a nyomozó hatóságok és közegek feltétlenül eleget tenni tartoznak, még nem elegendő biztosíték arra, hogy a nyomozás célját eléri, vagyis hogy azok az adatok, amelyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékoztatására szükségesek, úgy lesznek kipuhatolva és megállapítva, amint az kívánatos.

Ma a kir. ügyészségeknél általános gyakorlat az, hogy a nyomozások teljesítése végett nagyrészben a községi előljáróságokat és rendőrhatóságokat keresik meg, mindenesetben rámutatva a különösen súllyal bíró és tisztázandó kérdésekre és direktivákat nyújtva a tekintetben is, hogy mi módon tisztázzák azokat. A feljelentés elintézésénél ugyanis az az irányadó szempont, hogy annak a bűncselekménynek, amelyet az előadott tényállás kimerít vagy kimeríteni látszik, ne csak törvényes tényalkotó elemeinek fenforgása vagy fen nem forgása tisztáztassék, hanem a minősítés alapjául szolgáló jogkérdés is, amelyhez sok esetben azonban finom jogi distinctióra van szükség a bűncselekmények minőségi elhatárolásánál, amely jelenségek gyakran már a nyomozás során mutatkoznak, ily esetben pedig már a nyomozó hatóság, illetve közeg éberségére és jogászi érzékenységére van szükség — az ügy sikere érdekében.

A kir. ügyész, aki a nyomozás elrendelésénél érzi és tudja azt, hogy mit kellene és sokszor hogyan kellene teljesíteni a nyomozás érdekében, és mire van neki szüksége a vád konstrukciójához, sokszor oly nyomozati anyagot kap, amely ép az ügydöntő jogkérdések tisztázását kerüli, nagyon sokszor tapasztalja félremagyarázott intencióját s ilyenkor nyomozás kiegészítésével igyekszik segíteni a bajon. Ez az eljárás azonban sok esetben az eredményt veszélyezteti, eltekintve attól, hogy a bűnügyek befejezésénél különösen kívánatos gyorsaságnak is rovására van.

Különösen vidéki ügyészségeknek kell ezen nehézségekkel igen sokat küzdeni.

A nyomozások nagy részét teljesítő községi előljáróságoktól, szervezetüknél és képesítésüknél fogva sem követelhető az, hogy minden igyekezetüket és ambiciójukat a bűnügyi nyomozások sikereinek szentelje, és annak érdekében jogi tanulmányokat folytasson, mert hiába, ezen munka ott mint szakmán kívül eső terhes megbizatás, mint mellékfoglalkozás jelentkezik az egyéb nagyarányú elfoglaltság mellett.

A rendőrhatóságok közül a járási közigazgatási hatóságok, másirányú elfoglaltságuk miatt szintén nem nagyon örvendeznek egy-egy bonyolultabb bűnügy kinyomozásának és rendszerint hosszabb idő mulva kapja meg a nyomozást tőlük az ügyész és egyedül a rendezett tanácsú városok rendőrhatóságai azok, amelyektől szervezetüknél fogva leginkább elvárható, hogy a büntető eljárás sikere érdekében fáradjanak és jó munkát produkáljanak. Ha ezzel szemben az ügyészség maga teljesítené a nyomozást, az közvetlenségnél és szakavatottságnál fogva természetesen jobb, gyorsabb lenne, és nem fordulnának elő a főtárgyalás során ma oly gyakran szokásos meglepetések sem, hogy az ügyész és a bíróság megváltozott tényállással szemben találja magát.

De egész másképen esne latba a kir. ügyészség tekintélyénél fogva a nyomozati vallomásnak súlya ; s a vallomások megváltoztatása és visszavonása is a fenti oknál fogva a minimálisra szállana.

Nem állhat helyt az az érvelés sem, hogy fontosabb bűnügyekben úgyis vizsgálat előzi meg a főtárgyalást, mert vizsgálatnak mint bírói eljárásnak előfeltétele az, hogy nyomatékos gyanú merüljön fel, ezt pedig szintén a nyomozás van hivatva beszerezni, — s annak elbírálása, hogy helyén való-e a vizsgálat indítványozása vagy sem, hogy a nyomozás alapján, eltekintve a kötelező vizsgálattól, vád emelhető-e vagy még vizsgálat szükséges — szintén olyan kérdés, mely behatóbb jogászi cognitiót igényel és az ügyész döntésére vár.

A célszerűség és közérdek egyenlően amellett szól tehát, hogy az ügyészségnek is legyen nyomozó jogköre és pedig ott és az esetben, ahol azt az ügyészség szükségesnek látja, ezen jogkiterjesztés mindenesetre a büntető jogszolgáltatásnak előnyére válna s a bűnper előkészítő szakát jobbá, gyorsabbá és sikeresebbé tenné, s az egész bűnpert biztosabb alapokra fektetné.

Dr. Szabó Lajos.

Fizetés elvonása a végrehajtató elől.

A német Reichsgericht azt a megegyezést, hogy a főnök az alkalmazottnak csak a foglalás alól mentes összegű fizetést ad, de annak feleségét is bizonyos javadalmazásban részesíti, rendszerint hatályosnak ismeri el és az ily megállapodás jogi védelmét csak akkor tagadja meg, ha az felismerhetően a hitelezők megkárosítására irányuló célzattal jött létre.

Ezzel szemben a *Jogt. Közl.* 1915. évi 5. számának 66. oldalán olvasható cikk szerint *Oertmann* Pál a jelzett tartalmú megegyezést a törvény megkerülésének minősíti.

Ugy vélem, hogy az utóbbi álláspont a helyes.

Mert a megegyezés elbírálásánál nem az a lényeges, hogy az ab ovo a hitelező megkárosítását célozta-e, hanem az, hogy hatásában a hitelező igényének meghiúsítását eredményezi.

Ez a szempont talán egymagában nem lehetne a megegyezés hatálytalanságának oka, de azzá válik, ha megfontoljuk, hogy az alkalmazott feleségének való juttatás ellenértéke a férj tevékenységében rejlik.

Már pedig a hitelezőnek meg kell adni a módot arra, hogy a hitel nyujtása alkalmával mérlegelése körébe vonja az adós képességeit, tevékenységének mértékét s ettől tegye függővé a hitelezést és ehhez képest állapítsa meg a hitel mértékét.

Ha már most a hitelező a hivatalnoknak például 2000 K hitelt nyujt és ezt abban a tudatban teszi, hogy az adós képességei őt 2400 K fizetéssel járó állásra minősítik, sőt hogy az adós oly állást is tölt be, amely ily fizetéssel jár s így a hitelező számít arra, hogy a végrehajtás kényszerűsége esetén követelését az adós fizetéséből öt év alatt megkaphatja, akkor nem lehet szankcionálni oly megegyezést, amely szerint a munkaadó évenként az adósnak csak foglalás alá nem vonható 2000 K fizetést ad és az adós feleségének 400 K-t ajándékoz, mert kétségtelen, hogy ez a 400 K is az adós tevékenységének ellenértéke és hogy ez az összeg a megegyezés hatályossága esetében a hitelezőtől jogtalanul vonatnék el.

Nézetem szerint tehát a kérdéses megegyezést nem a célzata, hanem a hatása szempontjából kell elbírálni s a kifejtettek szerint tilosnak kell tekinteni.

Hasonló kérdés az, hogy mennyiben és mily módon élhet a munkaadó beszámítással az alkalmazottjának adott fizetési előleg tekintetében a végrehajtatóval szemben.

Van oly felfogás, amely a fizetési előlegnek a végrehajtási foglalással egyenlő hatályt tulajdonít, mihez képest a korábban adott előleg az adós fizetésének foglalás alá vonható részét terhelve, a későbbi végrehajtatót megelőzi.

Ez az álláspont azonban gyakran az anyagi igazság sérelmé-

vel jár. Mert munkaadó és alkalmazott könnyen összejátszhatnak és megállapodhatnak abban, hogy a főnök a könyveiben az alkalmazottat fiktiv előleggel terheli meg s ezzel a később érkező hitelező kielégítését meghiúsíthatják. Megtörténhetik és gyakran tapasztalt eset, hogy a főnök könyveiben az alkalmazott terhére állítólag kiadott tetemes előleget épen a végrehajtás napján könyvelték el és miután a letiltó rendelvény a főnökhöz csak két nappal később érkezett, az előleg — bármily gyanus volt is — már a hitelezőt megelőző kielégítésben részesült. De megtörtént az is, hogy az előleg hosszú idővel a végrehajtás előtt könyveltetett el, de a főnök az előlegnek részletekben való megtérítését mindaddig nem kívánta, amíg az adós fizetését valamely hitelezője nem foglalta le; ellenben a foglalás időpontjától kezdve a maga igényével a végrehajtató elé állott.

Kétségtelen, hogy mindezek az esetek a hitelezőket károsító visszaéléseket jelentenek még akkor is, ha valamely ritkább esetben a célzat nem erre irányult.

Ezt az anomáliát a helyes joggyakorlat kiküszöbölheti.

Amidőn a végrehajtási törvény az alkalmazottak járandóságait bizonyos határig a foglalás alul mentesnek nyilvánítja, ezzel nyilvánvalóan azt célozza, hogy az alkalmazott részére létfentartása érdekében bizonyos minimumot biztosítson és ettől az alkalmazott hitelezőit távoltartsa.

A hitelező tehát ezzel az állapottal már a hitelnyujtás alkalmával számot vethet és adósa hitelképességét a törvényes korlátozás figyelembevételével állapíthatja meg. Ha pedig a követelés kényszer útján való behajtásának szüksége merül fel, a hitelező akkor is tájékozva kell hogy legyen, hogy adósa járandóságait mennyiben veheti igénybe.

De nem lehet jogos a hitelezőt ebben az irányban meglepetéseknek kitenni és megengedni azt, hogy kielégítését az utolsó órában a főnök előlegigénye meghiúsítsa.

A lefoglalhatóság korlátozásának célja a létminimum biztosítása lévén, a fizetési előleg természete sem indokolja azt, hogy az a járandóságok foglalás alá vonható részéből elégíttessék ki.

Mert az alkalmazott az előleget minden külső igénytől mentesen veszi át és azzal szabadon rendelkezik, azt kétségen kívül létszükségletei fedezésére, tehát oly célra fordítja, amely a törvény által részére biztosított minimum keretébe esik s így a járandóságoknak lefoglalható és foglalás alól mentes részekre való felosztása szempontjából az előlegnek nyilvánvalóan a foglalás alól mentes részt kell terhelnie.

Ehhez képest tehát a járandóságoknak a végrehajtás útján lefoglalható és lefoglalt részével szemben az előleg érvényesítésének helye nem lehet.

Ha helyes lenne az ezzel ellenkező álláspont, akkor törvényes rendelkezésnek tiltania kellene azt, hogy a főnök előleget adjon oly alkalmazottjának, akinek járandóságai a lefoglalhatóság mértékét nem haladják meg.

Ily rendelkezés azonban nincs, valamint olyan sincs, amely a valóban adott előlegen alapuló követelésnek a végrehajtás útján szerzett zálogjoggal egyenlő erőt tulajdonítana vagy amely az előlegnek a fizetés lefoglalható részéből való kielégítését írná elő.

Ha tehát a főnök adhat előleget oly alkalmazottjának, akinek járandóságai a lefoglalhatóság mértékét meg nem ütik és ennélfogva az előleg visszatérítése csakis az egyébként törvény szerint mentes járandóságból történhetik, ebből nyilvánvalóan következik, hogy a törvény korlátozása dacára az előleg a foglalás alól mentes járandóságot terheli és semmi sem indokolja azt, hogy oly esetben, amidőn a járandóságok a mentesség mértékét meghaladják, az előleg ne szintén a mentes összeget, hanem a végrehajtató sérelmére a foglalás alá vonható részt terhelje.

A részemről javasolt megoldás elejét venné a lefoglalt járandóságok behajtása iránt indított sok olyan pernek, amelyben a vita az előleg kiszolgáltatásának ideje, annak összege és kielégítésének módja körül forog.

Ha pedig kétség merülhetne fel aziránt, hogy a létminimum elve megtűri-e azt, hogy az előleg a foglalás alól mentes járandóságokból vonassék le, erre nézve a kifejtetteken felül még utalok a végrehajtási törvény, illetve az 1908 : XLI. tc. abbeli rendelkezéseire, amelyek a létminimum elvét egyes kiváltságos esetekben kifejezetten áttörik és bizonyos követelésekkel szemben a foglalás alól mentes minimum mértékét leszállítják, de különösen az 1908 : XLI. tc. 6. §-ára, amely az abban felsorolt személyek fizetési előlegeinek kielégítésére az egyébként foglalás alá nem vonható járandóságok 20%-át igénybevehetőnek mondja ki.

Igaz, hogy ugyanez a törvényszakasz a végrehajtató zálogjogának megszerzése előtt kiutalványozott előlegnek a járandóságok foglalás alá vonható részét terhelően is elsőbbséget biztosít s a fentjelzett 20% igénybevételét csak fakultative engedi meg és nem imperative rendeli el, de ezt egyrészről indokolja az, hogy a szakaszban felsorolt alkalmazottak mint közhivatalnokok, illetve közszolgálatban állók fizetési előlegei, ezek kiutalványozásának időpontja és összege közhitelességgel megállapítható és így ez visszaélésre, kétségre és vitára nem adhat alkalmat, másrészről bizonysága ez a rendelkezés annak, hogy a törvényhozó a járandóságokat az abszolut érinthetetlenség attributumával felruházni nem kívánta.

Mivel tehát a törvény a lehetőséget nem zárja ki, sőt a közhivatalnokok tekintetében kifejezetten megengedi, hogy az előleg a foglalás alá nem vonható járandóságból elégíttessék ki, annál kevésbbé van akadálya oly bírói gyakorlatnak, amely ezt a magánhivatalnokok előlegeire alkalmazza.

Az 1908 : XLI. törvénycikk 2. §-a szerint a végrehajtás alól kivett ingóságok a végrehajtást szenvedő beleegyezésével sem foglalhatók le, a 10. §. szerint a 6. §-ban felsorolt személyek illetményeire nézve megállapított mentességgel ellenkező megegyezés vagy a végrehajtást szenvedő lemondása hatálytalan; ellenben a 11. §-ban megjelölt, vagyis a 6. §-ban fel nem sorolt hivatalnokok járandóságai tekintetében ily rendelkezés sem az 1881: LX. tc.-ben nem volt, sem az 1908 : XLI. tc.-ben nincs.

Ezek szerint a magánhivatalnok előlegét a foglalás alól mentes járandóságokból kell kielégíteni.

Dr. Fürst Mátyás.

Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának?

I. Ez alatt a cím alatt dr. Ambrózy Gyula a Jogtudományi Közlönynek folyó évi 19. számában foglalkozott a német jogi irodalomban is kontroverziákat felvetett ezzel a kérdéssel annak a cikknek kapcsán, amely e kontroverziák ismertetése tárgyában dr. Buza László tollából a Bűnügyi Szemle folyó évi márc. 15-iki 6. számában megjelent.

A kérdés olyan gyakorlati jelentőségű és időszerű, hogy nem fog ártani, ha reámutatok azokra a tévedésekre, amelyeket e tárggyal foglalkozó német és magyar jogászok elkövettek.

Ebből a célból röviden össze kell foglalnom az eddig e kérdésről megjelent cikkek anyagát.

Arndt a Berliner Tageblattnak 1914. évi nov. 20-iki számában azt az álláspontot foglalta el, hogy a hadifoglyok semmi esetre sem vonhatók a fogságot megelőzően elkövetett cselekményekért az ellenséges állam bírói hatalma alá, még ha az ellenséges állam területén követtek volna is el bűncselekményt, mert az idegen katonai csapatok a nemzetközi jog értelmében területenkívüliséget élveznek, akár az érdekelt állam engedélyével tartózkodnak az idegen területen, akár háborúban mint ellenséges és megszálló sereg, annak engedélye nélkül.

Ezzel szemben *Heilfron* * azt az álláspontot képviseli, hogy a *katonai* törvényszékek a hadifoglyok bűncselekményeinek elbírálására akkor is illetékesek, ha fogságbajutásuk előtt követték volna is el azokat; de ebben az esetben a cselekmény úgy ítélendő meg, mintha külföldön hajtatott volna végre, tekintet nélkül arra, hogy tényleg külföldön vagy a belföldi területnek meghódított részén követtetett-e el.

Buza László e két állásponttal szemben azt vitatja, hogy a hadifoglyok fogságbajutásuk előtt elkövetett cselekményeikért tényleg nem büntethetők meg, de ezt a nézetét nem a megszálló csapatok területenkívüliségére, hanem arra alapítja, hogy a harci jog megsértését képező deliktumokért nem a sérelmet elkövető egyének, hanem maga az ellenséges állam mint nemzetközi jogalany felelős. Buza kiterjeszkedik tételes törvényeinkre is és az

* Deutsche Juristen Zeitung, 1915, 1—2. szám 39. l.

1912 : XXXII. és XXXIII. tc. 11. és 12. §-ait akként magyarázza, hogy a hadseregi, illetőleg honvéd büntetőbíráskodás a 11. §-ban említett személyekkel, tehát a hadifoglyokkal szemben is, csakis azokra a bűncselekményekre terjed ki, amelyeket ők az e bíráskodást megállapító viszony tartama alatt követtek el. Ebből Buza szintén azt a következtetést vonja le, hogy egyéb deliktumok, tehát a fogságbajutás előtt elkövetett deliktumok *egyáltalában nem büntethetők.*

Ambrózy Gyula a kérdés megoldását az 1913 : XLIII. tc. 5. §-ába iktatott IV. és ugyanezen törvénycikk 6. §-ába iktatott II. egyezményhez csatolt Szabályzatban (Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól) keresi és arra az eredményre jut, hogy a Szabályzat szerint a fogság *biztonsági intézkedés*, amely kizárja a hadifogoly által elfogatása előtt elkövetett cselekmény miatt ellene valamely büntetés alkalmazását, továbbá hogy az ellenség fegyveres erejének minden tagjával elfogatása esetében hadifogolyként kell bánni, kivéve egyedül a tetten ért kémet.

Végeredményében tehát — Heilfron kivételével — a cikkírók arra az eredményre jutnak, hogy a hadifoglyokat nem lehet az őket fogságban tartó államnak bűnvádi felelősségre vonni a fogságbaesésük előtt elkövetett bűncselekményekért.

E cikkírók nézete csak abban tér el, hogy a felelősségre nem vonhatásnak mi a jogi alapja.

Sem ezzel a végeredménnyel, sem a négy cikkíró által előadott indokolással, így Heilfron indokolásával sem, érthetek egyet.

Tisztáznunk kell a kérdést. Ha arról van szó, hogy a hadifoglyok fogságbaesésük előtt elkövetett bűncselekményeikért a fogságbaejtő állam által bűnvádi felelősségre vonhatók-e, akkor e kérdés kapcsán a kémekről egyáltalában nem lehet szó, mert más a hadifogoly és más a kém, a kémmel nem lehet úgy bánni, mint a hadifogollyal s a hadifogoly eo ipso nem kém. Az előbb említett Szabályzat 29. cikke értelmében kémnek csakis azt lehet tekinteni, aki titkon vagy hamis ürügy alatt egyik hadviselő fél hadműveleteinek területén értesüléseket szerez vagy szerezni törekszik azzal a szándékkal, hogy azokat az ellenféllel közölje. A tetten ért kémet meg lehet büntetni, csak előzetes ítélethozatal nélkül nem szabad megbüntetni.

Minthogy pedig a mi katonai büntető törvénykönyvünk 322. §-a szerint a kémkedés büntettének büntetése kötél általi halál, a tettenért kém, még ha polgári ruhába öltözött ellenséges katona lenne is, soha sem fog hozzájutni ahhoz, hogy hadifogoly lehessen. Ha sikerül megszöknie a büntetés előtt, akkor — ha hadseregéhez vissza tudott térni s később elfogják — a kémkedés miatt büntetlen marad, hadifogoly lesz, de többé nem lesz kém.

A kémek büntetésének tehát a hadifogoly által fogságbaesése előtt elkövetett bűncselekmény büntethetőségéhez nincsen semmi vonatkozása.

A kérdés tisztázásához tartozik annak megállapítása is, hogy minő cselekmények azok, amelyekre vonatkozólag a felvetett kérdés egyáltalában szóba jöhet. Azok a cselekmények ugyanis amelyeket az ellenséges katona fellebbvalóinak parancsára a hadiszabályzat által megengedett keretben elkövet, semmi esetre sem tekinthetők bűncselekményeknek.

Ha az ellenséges katona lövéssel leteríti a mi katonánkat ha szétrombolja a mi erődítményeinket, ha az orvtámadást elkövető polgári lakossággal szemben fegyverét használja, ezek a cselekmények nem esnek a büntetőjog alá, mert ezeket a cselekményeket, mint az ellenségnek ártó eszközöket, a hadijog megengedi s így ezekben az állam jogrendjét sértő jogellenesség fel nem fedezhető.

Eszerint tehát csakis a többi bűncselekményekről lehet szó.

Idetartoznak azok a cselekmények, amelyeket az ellenséges katonai személy akként követ el, hogy akár a maga kezdeményezéséből, akár fellebbvalói jóváhagyásával túllépi a hadi szabályzat kereteit (fosztogatás, orgyilkos módra való ölés, kutak megmérgezése stb.), de idetartoznak azok a cselekmények is, amelyek semmi vonatkozásban nincsenek a hadijoggal, aminő pl. a közönséges lopás.

A háború természetéből következik, hogy ezeket a bűncselekményeket az ellenséges katonai személyek úgy államunk területén, mint külföldön elkövethetik.

Eszerint tehát a jelen esetben megoldandó kérdést akként kell megfogalmazni, hogy az ellenséges katonai személyek által elkövetett s a hadijog túllépéseként jelentkező vagy közönséges bűncselekmények, *amelyeknek sorából a kémkedést eo ipso ki kell zárni,* megbüntethetők-e azon állam által, amelynek fegyveres ereje ezeket a személyeket hadifogságba ejtette, abban az esetben, ha e bűncselekményeket belföldön vagy külföldön fogságba esésük előtt követték el.

Ezzel a kérdéssel a területenkívüliség nincsen összefüggésben.

A területenkívüliség a hadifoglyokra legfeljebb azon az alapon lenne alkalmazható, ha azok a csapatok, amelyekhez ők eredetileg tartoztak, a területenkívüliség kedvezményében részesülnének. A nemzetközijogi tudomány azonban nem ismeri el azt, hogy a *valamely országot megszálló* katonai csapatok területenkívüliséget élveznének s a területenkívüliség kedvezménye a nemzetközi jogban csakis azon zárt egészekben fellépő idegen katonai csapatokra van elismerve, amelyek valamely állam engedélyével vonulnak át ennek az államnak területén.* A nemzetközijogi írók túlnyomó többségének véleménye szerint sem a neutralis állam területére menekülő katonai csapatok, sem az állam területét megszálló ellenséges csapatok nem élveznek területenkívüliséget, mert rájuk nézve a területenkívüliségnek hiányzik az alapja és oka. A területenkívüliség arra való, hogy egyes személyek zavartalanul működhessenek és egyes dolgok jogos tulajdonosuktól e zavartalan működés érdekében kényszerrel elvehetők ne legyenek.

A területenkívüliségnek indoka és alapja tehát hiányzik a valamely állam területére betörő, vagy a saját államukat védelmező katonai csapatoknál. Az utóbbiaknál még a lehetősége is hiányzik annak, hogy őket területenkívülieknek lehessen tekinteni, hiszen a területenkívüliség kivételt jelent az állam területi hatalma alól s így a saját államuk területén működő katonai csapatoknak ezen állam területi hatalma alól való kivétele jogászilag meg se konstruálható. Kétségtelen tehát, hogy azokra a katonai személyekre, akik saját államuk védelme közben ennek az államnak területén kerülnek fogságba, a területenkívüliség azért nem terjedhet ki, mert az ő csapataiknak nincs is területenkívülisége. A nemzetközi jogban pedig nem ismeretes előttem olyan álláspont, hogy a területenkívüliséget nem élvező csapatok kötelékéből elfogott katonai személy fogságba jutás által, illetőleg az elfogó állam területére jutás által válnék területenkívülivé.

De nincs területenkívüliségük azoknak a katonai csapatoknak sem, amelyek idegen államba betörnek. Mert a területenkívüliségnek az az indoka, hogy ők zavartalanul folytathassák tevékenységüket, az ellenséggel szemben igazán nem állhat meg. De feltéve, hogy ez utóbbi csapatoknak mégis van területenkívüliségük — amit kereken tagadunk — még mindig kérdés lehet, hogy az a katonai személy, akit ez állítólagos területenkívüli csapatoktól hadifogságbaejtés útján elragadnak, s akit így valamely állam *tényleges* hatalmába kerít, hogyan maradhasson területenkívüli és hogyan élvezhesse tovább azt a területenkívüliséget, amely az ő csapatait mint zárt egészeket illethette csak meg.

A területenkívüliség alapján tehát nem állíthatjuk a hadifoglyokról, hogy ők a fogságbajutásuk előtt elkövetett bűncselekmények tekintetében nincsenek alávetve azon állam területi büntető hatalmának, amely őket tényleg fogságba ejtette és hatalmában tartja. De a területenkívüliség tagadásával elesik annak a lehetősége is, hogy az úgynevezett területenkívüliségi fikciót alkalmazzuk, amely abban áll, hogy valamely személy úgy tekintetik, mintha nem lenne azon állam területén, ahol tényleg van, s mintha ott lenne, ahonnan jött. A területenkívüliségi fikció fölött különben régen napirendre tért a nemzetközi jogtudomány s épen ezért meglepő, hogy Heilfron nyilvánvalólag a területenkívüliségi fikcióból kiindulva, arra az eredményre jut, hogy a hadifoglyokat fogságbajutásuk előtt elkövetett bűncselekményükért meg lehet ugyan büntetni, de a bűncselekményt, még ha belföldön követtetett is el, úgy kell tekinteni, mintha külföl-

* Hübler, Die Magistraturen des völkerrechtlichen Verkehrs, 1900. Berlin, 90. lap. — A. M. Befing, Strafrechtliche Bedeutung der Exterritorialität 137. lap. — Asztalos Jenő, A területenkívüliség, különös tekintettel a magyar törvényhozásra. Budapest, 1904, 86. s köv. lap.

dön követték volna el. Ez nem más, mint elburkolt területenkívüliség s megdől azokkal az érvekkel, amelyeket előbb felhoztam arra nézve, hogy területenkívüliség csak ott képzelhető, ahol annak megvan az alapja és az indoka.

Ami már most Buza László nézetét illeti, ez azért nem állhat meg, mert a hadifoglyok által elkövetett közönséges bűncselekményekért, pl. azért, mert a hadifogoly szállásadó gazdáját meglopta, vagy még katonai szolgálata előtt, mondjuk egy harmadik államban gyilkosságot követett el, az az állam, amelynek kötelékébe a hadifogoly tartozik, a nemzetközi jog értelmében sem tartozik semminemű felelősséggel s így a Buza László által felállított tétel ezekre a bűncselekményekre egyáltalában nem vonatkozhatik. De nem helyes a tétel abban a vonatkozásban, amint azt Buza felállítja, azokra a bűncselekményekre sem, amelyeket az ellenséges katona akár külföldön, akár belföldön a hadijog kereteinek átlépésével követett el, mert hogyha ez a tétel helyes lenne, a hadifoglyot fogságba ejtő állam teljesen védtelenül állna azokkal a cselekményekkel szemben, amelyek az ő állami jogrendjét eminens módon sértik. Az államoknak a nemzetközi jog megsértéséért való felelőssége nem fogható fel akként, hogy bűncselekményeket elkövető egyének büntetlenül maradhassanak. Az államok mint nemzetközi jogalanyok felelőssége csakis arra az esetre vonatkozik, ha magának az államnak, amelynek jogrendjét sérti valamely cselekmény, *nincsen módjában* a cselekményt elkövető egyént felelősségre vonni.

(Bef. köv.) *Dr. Csiky Aladár.*

A Pp. 442. §-ához.

A Pp. 442. §-ának második bekezdése értelmében oly esetben, ha a kézbesítési bizonyítvány a perfelvételi határnapig be nem érkezett, a bíróság a meg nem jelenés és következményei felől a kézbesítésre vonatkozó értesítés beérkezte után határoz.

Minthogy a hozott határozatot ebben az esetben a törvény szerint mind a két félnek ki kell kézbesíteni, a bíróságok a vétív beérkezte után hozott ily mulasztási ítéletnek kihirdetését mellőzni szokták.

Kérdés, vajjon helyes-e ezen eljárás a Pp. szempontjából.

A Pp. 398. §-a ugyanis kimondja, hogy az ítéletet a tárgyalás határnapján, esetleg azonnal kitűzendő más határnapon ki kell hirdetni.

A 399. §. szerint az alperes mulasztása alapján hozott ítélet azzal a féllel, ki az ítélet hozatalát megelőző szóbeli tárgyaláson jelen nem volt, *kihirdetése után* közlendő az indokolást nem tartalmazó kiadmány kézbesítésével. A 406. §. rendelkezéséből következik, hogy a bíróság csak a kihirdetett ítéletében foglalt határozatához van kötve.

A törvény tehát az ítélet kihirdetését kötelező szabályként írja elő, mi nyilván folyománya a szóbeliség és közvetlenség elvének. A felek szóbeli előadásának, a szóbeli tárgyalásnak az ítélet szóbeli kihirdetése felel meg.[1]

Az ítélet ekként a kihirdetéssel nyer jogi létet. Ezért a kihirdetésről a felek le sem mondhatnak, s amennyiben a bíróság azt mellőzi, oly eljárási szabályt sért, melyet a felek felszólalásának elmulasztása sem orvosol a Pp. 223. §-a alapján.[2]

Ez áll a Pp. 442. §-a alapján hozott ítéletekre is, mert a törvény, ezen ítéletek kihirdetése tekintetében, az általános szabályoktól eltérő szabályokat fel nem állított, ennélfogva szabályszerűen a bíróságok akkor fognak eljárni, ha a vétív beérkezte után meghozott mulasztási ítélet kihirdetésére előbb határnapot fognak kitűzni és az ítéletet csak azután kézbesítik ki.

Ezen álláspontnak csak megerősítésére szolgál a 442. §-nak azon további rendelkezése, hogy a hozott határozat ebben az esetben mind a két félnek kikézbesítendő, mert ha a bíróság a vétív beérkezte után a hozott határozat kihirdetésére határnapot tűz, az ítélet közlése a Pp. 399. §-ának rendelkezése folytán már az ítélet kihirdetésével menne végbe, mi alól a törvény a 442. §. esetében kivételt óhajt statuálni annak kimondásával, hogy az ítélet a feleknek még ki is kézbesítendő, mely rendelkezés nyilván abban leli indokát, hogy a peres felek a bíróság előtti újabb megjelenés nélkül is tudomást szerezhessenek a meghozott ítélet tartalmáról, s különösen alperes, ki esetleg a bíróság székhelyén kívül lakik, ne legyen kénytelen evégből a bíróság előtt megjelenni.

A 442. §. alapján meghozott ítélet kihirdetésének szükségessége a 445. §. rendelkezéseiből is kitűnik.

E szakasz 7. bekezdése szerint az érdemleges tárgyalási határnap elmulasztása esetében a 442. §. azzal az eltéréssel alkalmazandó, hogy a kézbesítési bizonyítvány be nem érkezése esetén a bíróság a tárgyalást elhalaszthatja. Ha a meg nem jelent fél az elmulasztott határnapról kellően értesítve volt, a bíróság az új határnapon a mulasztás következményei felől az ő meghallgatása nélkül határoz. Az eltérés tehát abban rejlik, hogy a 445. §. esetén a bíróság, a vétív beérkeztének hiányában, az újabb határnapot a tárgyalás elhalasztása mellett nyomban kitűzheti, míg a 442. §. esetén ezt meg nem teheti, hanem a mulasztási ítélet kihirdetésére a határnapot csak a vétív beérkezte után tűzheti ki.

Más kérdés a célszerűség kérdése. De lege ferenda vitatható, vajjon célszerű-e az ítéletet oly esetben, ha az a tárgyalási határnapon nyomban meg nem hozható, külön e célra kitűzendő határnapon kihirdetni, s nem ró-e ez felesleges terhet úgy a bíróságra, mint a felekre?

Az osztrák polgári perrendtartás e kérdésben a célszerűség álláspontjára helyezkedett, kimondván a 415. §-ban, hogy amennyiben az ítélet a tárgyalás befejeztével meg nem hozható, az a tárgyalás napjától számított nyolc nap alatt hozandó meg, mely esetben azonban az ítélet külön ki nem hirdetendő, hanem kézbesítés útján közlendő. A hivatkozott törvény indokolása szerint a szóbeliség és közvetlenség elvének logikája az ítélet kihirdetését ugyan ebben az esetben is megkívánná, azonban a praktikus szempontot tekintve, az feleslegesnek mutatkozik. Az ítélet kihirdetéséhez nem fűződnek specifikus joghatások és nem nyujt többet, mint annak írásbeli közlése. A felekre pedig felesleges terhet róna, ha csupán az ítélet kihirdetése végett volnának kénytelenek a bíróság előtt megjelenni.[3]

A Pp. azonban ilyen rendelkezést nem tartalmaz, ennélfogva az ítélet kihirdetésétől a mulasztás említett esetében sem lehet eltekinteni. *F. H.*

[1] Min. ind.

[2] Das Urteil gelangt erst durch die Verkündigung zur rechtlichen Entstehung. Die Verkündigung wird deshalb durch Verzicht der Parteien oder unterlassene Rüge nicht entbehrlich. Fr. Stein Zivilprozessordnung.

[3] Motive zum Gesetz vom 1. August 1895.

Szemle.

BELFÖLD.

Zsitvay Leó nyugalmazott kúriai tanácselnök tegnap hetvennégy éves korában elhunyt. Teljes mértékben átérezzük azt a nagy veszteséget, amelyet Zsitvay halála a magyar jogászvilágnak jelent. Bírói karunknak e nagy alakja iránt érzett tiszteletünk nem engedi meg, hogy kegyeletünk adóját néhány sablonos sorral rójuk le. Lapunk legközelebbi számában dr. *Doleschall* Alfréd, aki az elhunytnak éveken át nagyrabecsült munkatársa volt, külön cikkben fogja méltatni Zsitvay Leó egyéniségét és működését.

—

— **A végrehajtási eljárás során hozott másodbirósági végzés ellen mely esetekben van helye felfolyamodásnak?** A Ppé. 40. §-a nem szabályozza eléggé világosan és szabatosan azt a kérdést, hogy a végrehajtási eljárás során hozott másodbirósági végzés ellen mely esetekben van helye felfolyamodásnak. Nevezetesen az utolsóelőtti bekezdés úgy is érthető, hogy a kielégítési, biztosítási végrehajtást vagy zárlatot elrendelő másodbirósági végzés ellen akkor is helye van további felfolyamodásnak, ha a másodbirósági végzés helybenhagyó. A kir. Kúria Pk. IV. 3603/915. sz. végzésében foglalkozott ezzel a kérdéssel. A végzés indokolása következőképen szól: A Ppé. 40. §. 4. bekezdése kimondja, hogy amennyiben a törvény másként nem rendelkezik, a másodbiróság végzése ellen további felfolyamodásnak nincs helye, továbbá, hogy a végrehajtásnak — ideértve a biztosítási végrehajtást és a zárlatot is — elrendelése tárgyában

hozott végzés ellen van helye felfolyamodásnak és végül, hogy egyebekben a felfolyamodásra a Pp. szabályait kell alkalmazni. A Pp. 551. §. 2. bekezdése értelmében a másodbíróság végzése ellen csak akkor van további felfolyamodásnak helye, ha az megváltoztató. Eme szabályok együttes figyelembevétele mellett a Ppé. 40. §. 4. bekezdése idézett szabályának azt az értelmet kell tulajdonítani, hogy azokon az eseteken kívül, amelyekben a Ppé. korlátai közt hatályban maradó végrehajtási eljárás szerint a másodbíróság végzése ellen további felfolyamodásnak helye van (pl. végr. elj. 119. §.), a másodbíróságnak a végrehajtás elrendelése tárgyában hozott végzése ellen is helye van felfolyamodásnak, de csak oly korlátok közt, amelyeket a Pp. a felfolyamodásnak általában megszab, azaz helye van akkor, amikor a másodbíróság végzése megváltoztató. Nem lehet a Ppé. 40. §-a idézett rendelkezésének oly jelentőséget tulajdonítani, hogy a végrehajtás elrendelése tárgyában hozott másodbírósági végzés elleni felfolyamodásnak a Pp. 551. §. korlátozásának mellőzésével akkor is helye van, ha a másodbíróság végzése helybenhagyó. Az ily értelmezésnek helytelensége abból is kitűnik, hogy a Ppé. 40. §. 3. bekezdése kimondja, hogy külföldi bíróság megkeresésére hozott végrehajtást elrendelő végzés kérdésében a helybenhagyó másodbírósági végzés ellen is van helye felfolyamodásnak, ennek a szabálynak pedig nem volna kellő értelme, ha a végrehajtás elrendelése tárgyában hozott helybenhagyó másodbírósági végzés ellen általában helye volna a felfolyamodásnak. Minthogy pedig a jelen felfolyamodás a kivételes biztosítási végrehajtást elrendelő elsőbírósági végzésre vonatkozó részben helybenhagyó másodbírósági végzésnek helybenhagyó része ellen irányul, ennélfogva azt vissza kellett utasítani.

— **A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából.** A budapesti ügyvédi kamara *írásbeli feddésre* ítélte vádlott ügyvédet botrányos ügyfélhajhászás miatt a következő indokolással: «Az iratoknál elfekvő körlevél és füzet nemcsak egyes kitételeikben, de egész tartalmuknál fogva alkalmasak arra, hogy ügyfelek szerzésének eszközéül szolgáljanak. Vádlott ügyvéd, mint ezen iratoknak saját beismerése szerint szerzője, a reklámcélokra irányuló terjesztés szándékát tagadta ugyan, állítván, hogy azoknak korlátolt mennyiségben való elküldésével csupán X. Y. ügyvéd hasonló tárgyú könyvének helytelen adatait kívánta a külföldi kollégák előtt megcáfolni, azonban a fegyelmi bíróság a vádlott ügyvéd igazoló nyilatkozatában foglalt adatok egybevetéséből, különösen pedig vádlott ügyvédnek az iratoknál elfekvő, A. S. lakóshoz intézett leveléből, az ahhoz tartozó kérdőívből és meghatalmazásból, a körözvénynek R. céghez való címzéséből és elküldéséből tényként állapította meg, hogy a reklámcélokra és ügyszerzésre alkalmas körözvényt és füzetet vádlott ügyvéd maga s esetleg részben, de az ő tudtával hozzátartozói terjesztették. Vádlott ügyvédnek e cselekménye az 1874 : XXXIV. tc. 69. §-ának *b)* pontjába ütköző és a 68. §. *b)* pontja szerint minősülő fegyelmi vétség tényálladékát állapítja meg, mert az ügyszerzés ezen módja botrányos; minélfogva őt a most körülírt fegyelmi vétségben vétkesnek kellett kimondani. Minthogy azonban vádlott ügyvéd igéretet tett a fegyelmi bíróság előtt, hogy a botrányos ügyfélhajhászást nem folytatja, ennélfogva a fegyelmi bíróság a büntetés kiszabásánál annak legenyhébb nemét találta alkalmazandónak s ezért őt a 70. §. 1. pontja alapján írásbeli feddésre ítélte.» (Ügyvédi Kamarai Közlöny 1915 májusi füzet.)

— **A munkásbiztosítási gyakorlat köréből.** Igénylő magánhivatalnok a Ferenc József kórház betegsegélyző-pénztár biztosított tagja volt. Ez utóbbi pénztár alapszabályainak 23. §-a értelmében a tag köteles betegségét a megbetegedés harmadik napján a pénztárnál bejelenteni, különben keresetképtelensége idejére táppénzt nem igényelhet. Igénylő ezt elmulasztotta, sőt nem jelentette be betegségét azon kedvezményes hatheti időtartam alatt sem, amelyet az 1907 : XIX. tc. 61. §-a ír elő a biztosított számára. Igénylő az Állami Munkásbiztosítási Hivatal előtt megtartott fellebbviteli tárgyaláson erre nézve azt adta elő, hogy betegségének első hatheti időtartama alatt beszámítható állapotban nem volt s ennélfogva akaratának szabad elhatározási képességében korlátolva volt. Az Állami Hivatal orvosi tanácsa megállapította, hogy igénylő psyhosis circularisban (időszakos elmezavar) szenved s e betegség kezdő stádiumában már igénylő szabad elhatározási képességében lényegesen hátráltatva volt s ennélfogva teljesen be nem számítható betegnek minősítendő. A zavartsági állapotok nem hirtelen, hanem fokozatosan fejlődnek ki és a kór csak nehezen ismerhető fel. Megállapította a bíróság, hogy igénylőnek állapota azon időben lehetett legsúlyosabb, amidőn az a határidő, amelyben az igény a rendes körülmények között érvényesíthető lett volna, lejárt s ennélfogva a pénztár fellebbezésének elutasításával az Állami Munkásbiztosító-Hivatal is megállapította igénylő keresetének jogosultságát. (Á. M. H. 1912. P. 451.) *Dr. Törzs Lajos.*

— **A Pp. gyakorlatából.** Minden nagyobb törvényalkotás gyakorlati alkalmazása felszínre vet egy csomó szándékolatlan eredményt. Lehetetlen a különböző szakaszok egybevetéséből rezultáló következményeket a leggondosabb szemmel is előrelátással áttekinteni és minden a törvényhozó intencióján kívül eső visszásságot elhárítani. Egy ilyen bosszantó præter intentionem, az elgondolásnak ilyen sajtóhibája a váltóeljárásban állott elő azáltal, hogy a külön váltóeljárásnak a kódexbe illesztésekor meghagyták a régi eljárásból a háromnapos teljesítési határidőt, míg a fellebbezési határidő a váltóeljárás területén is a törvényi egységes 15 nap. A felperes, aki háromnapi teljesítési idő alatt nem kapta meg a pénzt, kénytelen bevárni — hacsak előzetes végrehajthatás nincs az ítéletben kimondva — a 15 napos fellebbezési határidő elteltét, ami a háromnapos teljesítési határidő értékét teljesen megszünteti. A háromnapos teljesítési idő csak az utolsó fórum ítéletében érvényesül vagy azokban a ritka esetekben, amikor az alperes az ítélet után bejelenti, hogy fellebbezéssel nem él. *B.*

— **A moratóriumos váltó óvásának kérdéséhez.** E kérdés körültekintő szabályozást igényel, minek illusztrálására szolgáljon az alábbi példa. Az f-i takarékpénztár 1914 június 1-én kelt, 1914 szeptember 1-én lejárt 10,000 koronás váltóját, mely adósainak kibocsájtói, elfogadói és forgatói aláírásával van ellátva, tovább forgatással leszámitoltatta egy budapesti intézetnél s a váltót ugyanoda telepitette is. Lejáratkor az adósok, élve a moratóriumos kedvezménnyel, nem fizetnek, minek folytán a váltót a f-i takarékpénztár lejáratkor egészben kifizeti és pedig anélkül, hogy előzőleg az óvás iránt intézkedett volna, mert hisz joghatályos óvás a lejárat idején (t. i. 1914 szeptember elején) nem is volt lehetséges. A váltó ekként a fizetés záradékával ellátva visszakerül a f-i takarékpénztárhoz, mely azt az általános váltójogi szabályok szerint (V. T. 43. §.) a moratórium megszüntével sem óvatoltathatja, mert a fizetés a telep helyén már megtörtént. Mi lesz most már az óvás hiányára való tekintettel (tehát nem a visszkereseti határidő elmulasztása okából, minek veszélye nem forog fen) a f-i takarékpénztár visszkeresetével a moratórium megszünte után? A moratórium megszünte előtt a halasztás alól időközben kivett váltó részleteket persze óvás nélkül is érvényesítheti mindhárom váltókötelezett ellen, ami azonban csak növeli a helyzet fonákságát, mert ebből az következnék, hogy a türelmes váltóhitelező kedvezőtlenebb helyzetbe kerül, mint a türelmetlenebb. Igaz, hogy a hatodik moratóriumi rendelet 4. §-ának II. 4. pontja megengedi, hogy a váltó a fölmerült költségek elvesztésének megkockáztatásával a moratórium alul szabadult részletek tekintetében óvatoltassék s a 4. § II. 8. pontja tán olyképen is értelmezhető (bár ezen értelmezés helyességéhez is alapos kétség fér), hogy az egyes részlet óvatolása az egész váltóösszeg tekintetében hatályos, ámde mindez nem segit a fenti helyzeten, mert a váltó kifizetése idején még semmiféle óvás sem volt joghatályosan felvehető, később pedig a fentjelzett okból e kifizetett váltó óvása a váltójog általános szabályai szerint többé nem eszközölhető. A moratórium megszüntével kapcsolatos átmeneti jogszabályok körében, melyeknek szem előtt kell tartaniok azokat a zökkenéseket is, melyek a különböző időkben hatályban volt moratóriumos jogszabályok eltéréseiből keletkeznek, a jeleztem óváskérdés, mely a forgalmi életben eléggé gyakorlati jelentőségű, minden esetre rendezendő, nehogy valamely váltói érdekelt elveszítse visszkereseti jogát önhibáján kivül csupán azért, mert a fizetést fokozódott kereskedői előzékenységből oly időben eszközölte, a mikor joghatályos óvást felvenni nem lehetett. És e rendezés alig történhetik másként, minthogy a szóban forgó esetre az óvás véglegesen elengedtessék. *Dr. Gulyás József.*

— **A háború és a fegyencek.** Egyik orsz. fegyintézet igazgatójának az 1914. évről szóló jelentésében olvassuk:

A mozgósítás után pár napra igen nagy nyugtalanságot, mondhatnám rendkívüli izgatottságot tapasztaltam az intézetben.

Miután ezt a kitört háború feletti bizonytalan érzésekből eredő és táplálkozó deprimált lelkiállapotokra lehetett csak visszavezetnem: azon szükségszerűség előtt találtam magamat, hogy szakítva a letartóztatási intézetekben eddig mindig követett titkolódzási módszerrel, tiszta bort töltsek a fegyencek poharába. Nem töprengtem, nem tétováztam, hanem összegyűjtöttem a róm. kath. templomban az összes letartóztatottakat és egy hosszú beszédben nemcsak teljes felvilágosítást nyújtottam nekik a helyzetről, hanem figyelmeztettem őket arra is, hogy bár e nagy időkben, egyelőre helyzetüknél fogva a harctól el vannak zárva, hanem nem lesznek tétlenségre szorítva, mert gondoskodni fogok róla, hogy hadfelszerelési cikkek gyártásával foglalkozhassanak és az ezek gyártásával kifejtendő szorgalmukkal segítsék meg azt a katonaságot, mely nemzetiségre való tekintet nélkül ragadott fegyvert, hogy a legnagyobb lelkesedéssel vért és életet áldozzon királyáért és hazájáért. E nagy harcok alatt jöhetnek idők, amidőn nemcsak a harcolók és azok hátramaradt családtagjai fognak szükséget szenvedni, hanem a fegyház falain belül is előállhat az a kényszerűség, hogy az államhatalom kénytelen lesz az élelmezést a szükséghez képest redukálni: ha ily idők jönnek, akkor válik majd ki, hogy a magyar haza bízhatik-e bennük, ez lesz az ő harcuk, harc a gyomorral, melyet hazafias érzülettel és nagy türelemmel kell majd megharcolni; de én nemcsak bizom bennük, hanem biztos vagyok abban, hogy ebben a harcban sem fogok velük szégyent vallani. Egyre figyelmeztettem még őket, tegyék félre a vallási és nemzetiségi érzéseket, valamennyien egyesüljenek a magyar haza szeretetében. Az ő kötelességük nem a harc..., hanem az ima,... ima a Mindenhatóhoz azért, hogy úgy intézze e nagy harc kifolyását, hogy abból az emberiség szabadsága és boldogsága fakadjon. Lelépkedve az oltártól: «Köszönjük! Éljen az igazgató úr!» ily szavak hangzottak. Amidőn a templom közepére értem, 850 ember ajkán megzendült a magyar himnusz. «Isten áldd meg a magyart!»... Lábam meggyökeresedett,... könnyekig meghatva állottam ott és vártam a magasztos ének végét! Oly lélekemelő jelenet volt ez, amilyet még nem értem meg hosszú börtönügyi pályámon... Ezen érzés járta át rövid percek alatt egész lényemet és egy gondolatnak adtak kifejezést. Isten! miért vannak ezek itt? Miért nem képezünk belőlük egy ezredet?! Micsoda ideális katonák lennének ezek! Micsoda harcot harcolnának!... Másnap a fegyintézet letartóztatottjai, *önkéntes elhatározásukból* azon kérelemmel fordultak hozzám, engedjem meg nekik, hogy a hátramaradt özvegyek és árvák segélyezésére ők is adakozhassanak. És adakoztak 1365 K 50 fillért!... Ezt az esetet leszögezni kívántam egyrészt a letartóztatottak dicséreteül, másrészt mint a progressziv rendszernek a világon egyedül álló eredményét.

— **A budapesti árvaszék felterjesztése a háború által sújtott törvénytelen gyermekek érdekében.** A székesfővárosi árvaszék elnöke: *Dr. Melly Béla* 1914. évi jelentésében a következőképen emlékezik meg az árvaszéknek a törvénytelen gyermekek érdekében kifejtett működéséről: «A sors által meglátogatottak közt a házasságon kívül született azon gyermekeknek helyzete, akiket természetes apjuk tartott el eddig, a legszánandóbbnak mutatkozott. A mozgósítás esetében behívottak gyám nélküli családjának segélyezéséről szóló 1882: XI. tc.-et módosító 1914: XLV. tc. gondoskodott a házasságon kívül született gyermekekről is. A hivatkozott törvény 2. §-ának *a)* pontja szerint ugyanis «a segélyre igénytadó egyéb körülmények fenforgása esetén a bevonultnak házasságon kívül született gyermeke segélyre ugyanúgy bír igénnyel, mintha törvényes gyermeke volna a bevonultnak». A törvényhozás ezen humánus intézkedése alapján a hadi segélyt igénylők kérelmét közvetítettük az illetékes ker. elöljáróságokhoz és a lehetőséghez képest annak sikeres utalványozása érdekében igyekeztünk beszerezni azokat a bizonyítékokat, amelyekhez a hadi segély megállapítása kötve volt (együttélés, apaság elismerése, az eltartás igazolása stb.) Nem kerülte el azonban figyelmünket az a most már mind gyakrabban előforduló eset, amidőn a házasságon kívül született gyermeknek természetes apja a haza védelmében hősi halált halt, vagy megsebesülése, avagy a hadi fáradalmak következtében elhalt. Ezeknek a szerencsétlen gyermekeknek, akik a vérségi kapcsolat folytán szintén árváknak nevezhetők, jövője teljesen bizonytalan, mert ők, dacára annak, hogy a hadisegély szempontjából a már említett legújabbi törvényhozási intézkedés következtében bizonyos esetekben a törvényes gyermekekkel szemben egyenlőknek tekintendők, természetes apjoknak hősi halála folytán a jelenleg érvényben levő törvényes rendelkezések alapján nevelési járulékot semmiféle körülmények közt nem kaphatnak. Az árvaszék kötelességének ismerte tehát, hogy a tételes jogszabályaink eme kétségtelenül méltánytalan hiányára rámutatva, a m. kir. belügyminiszter úrhoz intézett felterjesztésében ezen gyermekek szerencsétlen sorsának orvoslását kérje. Ebben a felterjesztésünkben kértük, hogy a házasságon kívül született gyermekek nevelési járulékára nézve a törvényes gyermekével egyenlő elbírálás elve alkalmaztassék, ha együttesen meg van a következő két előfeltétel: 1. a természetes apa hősi halált halt, vagy megsebesülése, avagy a hadi fáradalmak következtében elhalt és 2. *a)* a természetes apa a mozgósítás időpontjáig természetben való eltartás, vagy készpénzbeli tartásdíjak fizetése által gondoskodott a gyermekéről, *b)* avagy apaságát, illetve tartásdíj kötelezettségét már elhunyta előtt bírói ítélet állapította meg. Nem kétlem, hogy felterjesztésünk, amelyet pártolás végett a miniszterelnök, az igazságügyi, pénzügyi és honvédelmi miniszter urakhoz is eljuttattunk, eléri célját. Ez annál is inkább kívánatos, mert már igen sok hasonló irányú kérelem vár elintézésre.»

— **A Jogállam** júniusi füzetének tartalmából kiemeljük a következőket: *Krückmann Pál:* A háborús állapot befolyása a fennálló jogviszonyokra. — *Kipp Tivadar:* Az öröklési jog a magyar polg. törvényk. tervezetében — *Dr. Sichermann Bernát:* Az új csődtörvény előadói tervezete. — *Dr. Wlassics Gyula:* Jogerő a közigazgatási intézkedések területén. — *Térfi Gyula:* A háború és a moratórium következtében szükséges rendkívüli intézkedések a bírói eljárásban. — *Kovács Marcel:* Jogesetek az új Pp. köréből. — *Gold Simon:* Biztosítási joggyakorlatunk 1914-ben.

KÜLFÖLD.

— **A «károkozás» fogalma a hadiszállítások körül elkövetett visszaéléseknél.** A Reichsgerichtnek a német Btk. hatályba lépte óta első ízben nyílott alkalma, hogy ebben a kérdésben állást foglaljon. A hadiszállítás iránt kötött szerződésnek gondatlanságból való megszegése esetén (329. §.) az állam károsodása tényálladéki körülmény. Kérdés tárgya volt, vajjon a kár fogalma alá kell-e vonni e helyütt minden, tehát a szerződő hatóságnak tisztán vagyoni kárát is. (A szolgáltatás más oldalról csak magasabb árak mellett volt megszerezhető). Avagy pedig az állami érdekek közvetlen veszélyeztetése is szükséges, tekintet nélkül az anyagi kárra.

A birodalmi törvényszék a törvényes rendelkezés keletkezési történetét véve irányadóul, nagy részletességgel fejtette ki azt az álláspontját, amelynek konkluziójaképen kimondja, hogy «*kár*» alatt a jelen esetben még nem érthető az a *vagyoni hátrány*, mely a szerződés nemteljesítése következtében az ügyletkötő hatóságra hárul, sem pedig a kiadástöbblet, amelyet az okoz, hogy a szolgáltatás megszerzése iránt mással nagyobb ellenszolgáltatás fizetése mellett kellett megállapodni. Tényálladéki körülményt a szóbanforgó bűncselekménynél olyan kár képez, amely az állam hadi erejére hárul. Adott esetben mily szerződésszegés vonhat ily kárt maga után — az ténykérdés. Alkalmas azonban erre minden olyan magatartás, amely a fegyveres erő harcképességére vagy mozgékonyságára bármifajta csökkentő avagy korlátozó hatással van, származzanak ebből akár élelmezési, vagy lőszerellátási nehézségek, kényszerüljön a hadvezetőség oly intézkedések megtételére, melyeket csupán a szerződés nemteljesítése következtében beállott körülmények tettek szükségessé. *A.*

— **A magyar polgári törvénykönyv javaslatát** ismerteti a német B. G. B. rendelkezéseivel egybevetve Dr. Peter *Klein* magántanár, a *Juristisches Literaturblatt*-ban.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 23. szám. Budapest, 1915 június 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Doleschall Alfréd* egyetemi professzor: Zsitvay Leó. — *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Közös minisztereink felelősségéről. — *Dr. Mauthner Dezső* budapesti ügyvéd: A törvénytelen gyermek jogállása a polgári törvénykönyv törvényjavaslatában. — *Dr. Csiky Aladár* a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki jegyző: Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának? — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

ZSITVAY LEÓ.

Isten kegyelméből és a saját erejéből való nagy bíró volt. Aki, ha más nemzetnek, tisztúltabb közéletnek adatik, külsőségekben és hivatalos méltatásban is tüneményes pályát futott volna meg.

Képességekkel megáldottan, a tudás fegyvereivel vértezetten ritka éleslátása, gyors és boncoló ítélőképessége, higgadt vérmérséklete, hozzáférhetetlen puritán jelleme és megalkuvást nem tűrő hajlíthatlan gerince eleve bírónak predesztinálták. Kinek hivatását alig lehet hívebben jellemezni, mint ahogy Zsitvay Leó a szombathelyi törvénykezési palotának 1889 október 3-án történt felavatása alkalmával, mint a törvényszéknek akkori elnöke, bírótársaihoz intelmül adta: «Legyünk hajlíthatatlan követői a szentesített törvényeknek, ápoljuk és fejlesszük köztünk a mély kötelességérzetet és igazságszeretetet és hogy ebben tehetősek lehessünk, gyűjtsük fel hozzá szaktudományunk kincseit. Ne feledjük soha, hogy a függetlenséget, melyet a törvényhozó nekünk megadott, nem azért adta, hogy vele kérkedjünk, hanem adta biztosítékul sikeres működésünkhöz és ezt a függetlenséget nekünk csak jellemünk kifejlett szilárdsága hozza meg . . . Hadd nyíljanak meg e termek és jöjjön szegény vagy gazdag, hatalmas vagy ügyefogyott, bűnös vagy ártatlan, jöjjön kétség és csüggedés nélkül, bizalommal a jog törhetetlen uralma iránt és lelje meg itt mindenki mindenkoron igazságos bíráját, vele a békét és megnyugvást kebelében.»

Ez volt Zsitvay Leónak programmja közéleti tevékenységének fénykorában, a budapesti büntetőtörvényszék elnökének minőségében is. Ebben az előkelő tisztségben is elsősoron, sőt úgyszólván kizárólag bírónak tudta magát, az adminisztráció terhére volt. Amit nem is leplezett és miatta sok szemrehányás és keserűség érte főképen a minorum gentium részéről. Alulról és felülről egyaránt.

Törvényszéki elnökségének díszét és főfeladatát nem a rendelkezésekben és az irodai intézkedésekben, hanem abban észlelte, hogy mint a törvényszék első bírája, főrészét kivegye az ítélkezésnek érdemleges munkájából, az alapos és megbízható judikatura irányításából. Kormányzásának idejében az elnöki ukázok úgyszólván ismeretlenek voltak. A testület irányában is nem az ügyvitelre, a rendtartásra és a statisztikára, hanem az alapos és lelkiismeretes bírói munkásságra vetette a súlyt. E részben azonban kérlelhetetlen szigorral járt el és bírótársaival szemben is csaknem ugyanazt a kíméletlenségig felfokozott mértéket alkalmazta, melyet saját bírói tevékenységének szabott. Erősen kifejlett egyénisége és erélye mellett is soha még csak kísérletet sem tett, hogy a vezetésére bízott testület ítélkezési szabadságára és függetlenségére befolyást vagy épen nyomást gyakoroljon. Nem hiába volt, hogy Horváth Boldizsárnak és Szabó Miklósnak legszűkebb bizalmas környezetéhez tartozott. Ahol a bírónak az alkalmi körülményekhez simuló, szolgálatrakész és köteles Beamterként kezelése és értékelése még nem kísértett.

Legigazibb valójában és utólérhetetlen nagyságában mint főtárgyaló elnök mutatkozott be. Már külső megjelenésében is a megtestesült nyugalom és a belső tartalommal harmóniában levő, amennyire természetes, annyira imponáló méltóság. Melyet ha csak pillanatra, akár a forrpontig felhevült tárgyalási izgalmak közepette is soha le nem vetett. Kitűnő előiskoláinak gyümölcsei — 1867-ig pesti ügyvéd, 1873-ig mosonvármegyei tiszti főügyész, 1886-ig pozsonyi kir. ügyész, majd 1890-ig a szombathelyi kir. törvényszék elnöke volt — a budapesti főtárgyalási elnöki székben érettek meg. Melyet egyéniségével, mesteri tárgyalásvezetésével, a jog minden ágazatát felölelő ismereteivel, éles és határozott judiciumával, kívülről hatályosuló bárminemű befolyások számára teljesen megközelíthetlenségével oly magasra emelt, mint sem előtte, sem utána senki más.

Mintha maga is átérezte volna azon a helyen való nélkülözhetetlenségét, melyre a kritikus szemű Szilágyi Dezső állította, mindvégig, hajlott korában is oly sűrűen és oly kitartással vezette az esküdtbírósági és a sajtóügyi főtárgyalásokat, hogy munkakedvével és munkabírásával a legfiatalabb bírákat is megszégyenítette. Előszeretettel a legbonyolúltabb és politikai vonatkozásuknál fogva kényes bűnügyeknek tárgyalását tartotta fenn magának, hogy minden gyanusításon felül álló egyéniségének súlyával és minden politikai angagementtól szabad tapintatával lehetőleg elősegítse az ügynek tárgyilagos és közmegnyugvást keltő lebonyolítását.

Szombathelyi elnöki hitvallásához képest soha sem vette figyelembe ki a vádlott vagy sértett, vajjon kicsi-e avagy nagy, erős és hatalmas avagy gyenge és ügyefogyott? Befolyásolást és informálást senki részéről nem fogadott és nem tűrt, alkalomadtán nagy földi hatalmasságoknak is ajtót mutatott. Egyesegyedül az ügyet tekintette és az igazságot kereste. Törvényen és jogon, kötelességérzetén és lelkiismeretén kívül sem kívánságot, sem parancsot nem respektált.

De azért távolról sem tartózkodott már tárgyalás közben is gondolatainak és érzelmeinek nyilvánításától. Figyelmesebb méltatója a bűncselekmény igaz motivumainak és kísérő körülményeinek nem lehet, mint a milyen a főtárgyaló és ítélkező Zsitvay Leó volt. Nem egy főbenjáró ügyben szinte leplezetlen nyíltsággal úgy pártfogásába fogadta a mások vétkéből bűnbe sodortatott vádlottat, hogy a védőnek alig akadt tennivalója. Nem egy politikai perben, ahol politikai hatalmaskodásnak, hivatali avagy egyéni incorrectségnek nyomát észlelte, már a tárgyalás során, ha olykor csak szemének villanásával avagy egy-egy kézlegyintéssel is, úgy végig suhintott közállapotokon és sértetteken, hogy ezen illetékes egyéni értékelésnek nyomai és hatása maradandóbbak voltak, mint a törvény kötelező parancsára hozott marasztaló ítéletben foglalt bármily belterjességű elégtételadásé.

Hazai megállapodott viszonyaink közepette nincs azon csodálni való, hogy abszolut megközelíthetlenségénél, megalkuvást nem tűrő hajlithatlanságánál fogva, ki hivatali állásában semmi néven nevezendő szívességi szolgálatra hajlandó nem volt, Zsitvay Leó nem tartozott a providenciális férfiak közé. Való, hogy maga sem áhítozta. Minden hivalkodás és keresetten előtérbelépés nélkül is tudta és érezte, hogy a vezetésére bízott bíróságnak díszt

és fényt ad, a magyar igazságszolgáltatásnak dicsőséget szerez azon a helyen, amelyben pótlására maga sem tudott méltó utódot. Ugy összeforrott törvényszékével, hogy tőle megválni nem kívánt. Sem akkor, amikor megérttették vele, hogy akár előléptetése árán is szívesen látnák, ha helyét másnak engedné át, sem akkor, amidőn nagy qualitásainak őszinte méltatásában külsőleg díszesebb állással kínálták meg. Pedig lett volna alkalma a hivatalnoki hierarchiának tetejére is emelkedni. Kevesen tudják, hogy a Fejérváry-kormány megalakulása közben az igazságügyminiszterségre elsősorban ő volt kiszemelve. Az ajánlatot azonban köszönettel elhárította magától. Mert nem történtett előre, sőt ismételten tiltakozott még csak a föltevés ellen is, hogy érdemes rangidősebb kartársainak mellőzése árán a kúriai tanácselnökségbe ültessék: már csak öreg korában, kiváló szolgálatainak és nagy érdemeinek késői elismerése és jutalmazásaképen jutott ugyanarra a polcra, amelyet nálánál kisebbek hasonlíthatlanul csekélyebb qualitású és quantitású bírói munkásság után életük delén értek el.

Pedig Zsitvay Leó az elméleti jogtudománynak és az irodalomnak is számottevő, előkelő tényezője volt. Ott sem beszélt hangosan és kérkedve, de annál megfontoltabban és bölcsebben. A megállapodott és fegyelmezett, higgadtsághoz és átgondoltsághoz szokott vérbeli bíró itt sem tagadta meg magát. A hirtelen munkát, a felszínességet, a jelszavakat és a tetszetős népszerűségnek való behódolást tollának forgatásában csak úgy féltve kerülte, amint a bírói székben megszokta. A jogot a jogért jogi lelkiismerettel szolgálta itt és ott egyaránt. A jognak gyakorlati és elméleti művelését egyformán az új eszmék, irányok és irányzatok tolakodó áramlatában is templomszerűen eszményi ihlettel művészetként kultiválta, a jogfejlesztésnek akár a kicsiny, akár a nagyipar körét felölelő mesterségként kezelését fölényesen lenézte. Amint a politikától irtózott, mert neki mételyítő hatást tulajdonított, ugyanezen becslésben részesítette a divatossá lett törvényszerkesztési és törvénymagyarázati ipart és módszert. A hazai viszonyoknak éles szemmel megfigyelésében szinte büszke volt arra, hogy sohasem politizált és sohasem kodifikált.

Legsajátlagosabb, kedvenc vizsgálódási tere a sajtójog volt, amelynek minden részletkérdésén uralkodott, a vitás pontokat irodalmilag lehetőleg megvilágítani és saját értelmezését a judikaturába is átvinni lelkesen buzgólkodott. Ami neki nem egyszer sikerült és ha az 1848-iki sajtótörvénynek sok vonatkozásban hiányos rendelkezései mellett is hovatovább megállapodott sajtóbírósági gyakorlat kialakult, ennek érdeme Tarnai Jánoson és Baumgarten Izidoron kívül jelentékeny részben Zsitvay Leót illeti meg.

Egy-egy gyakorlatilag előtérbe nyomult kérdés körül a szaklapokban közzétett mindig szabatos és velős alkalmi cikkein kívül nagyobb értekezést írt «A mi sajtótörvényünk»-ről és «A sajtójogi felelősség kérdése»-ről (Jog, 1898 és 1899). Tanulmányainak és gyakorlatának leszűrődése pedig «A magyar sajtójog mai érvényében» című könyve (1900), mely megjelenéséig a magyar sajtójognak első és egyetlen kimerítő és rendszeres, az új sajtótörvény megalkotásáig is annak legmegbízhatóbb és közkézen forgott magyarázata volt. A magyar sajtójogi irodalomnak nagy vesztesége, hogy Zsitvay Leónak abban az elhatározásában is, hogy ezt a becses munkáját az új sajtótörvény alapulvételével újból aktualitásra emelje, megálljt parancsolt váratlanul bekövetkezett halála.

A sajtójoggal való gyakori szoros kapcsolat vezette rá, hogy irodalmilag is ismételten és behatóbban foglalkozott a becsületsértés és rágalmazásnak, annak kerületeiben a valóság bizonyításának kérdésével (Büntető Jog Tára, 1903 és 1909, Jogtudományi Közlöny 1911, Jogállam 1904 és 1912), terjedelmesebb tanulmányát «Hatásköri kérdések a Btk. 262. §-a alapján» szokása ellenére különlenyomatban is megjelentette (1901).

Élénk érdeklődéssel kísérte az 1848-iki sajtótörvénynek készülő reformját. Ő vezette 1910-ben az ezen kérdés körül a Magyar Jogászegylet kebelében lefolytatott tanácskozmányt és vitát, amelynek rendjét «A sajtótörvény reformjának néhány kérdéséről» Pozsonyban tartott nagyszabású, szinte programmszerű előadásával maga nyitotta meg. Az akkori igazságügyi kormány magától érthetőnek tudta, hogy amikor a sajtótörvény reviziója 1911-ben a megvalósulás stádiumához közeledett, Zsitvay Leó közreműködése nem volt nélkülözhető. Aki szokott készséggel rendelkezésre is bocsátotta elméleti tudását és gazdag gyakorlati tapasztalatait. Az új sajtótörvény megszerkesztése alkalmán nem voltak többé kíváncsiak az «öreg» úr véleményére. Akkor már a fiatalkorúak kodifikációja jött divatba, melynek ez a hajtása és a gyorsított eljárás szabályai szerint való letárgyalása Zsitvayt — úgy látszik — megleptè. Mert kezdetben általános csodálkozásra a kormányjavaslatról eléggé kedvezően nyilatkozott (Jogállam 1913). Hogy azonban közben becslése mennyire módosult, mutatja, hogy mikor a törvényről német nyelven készült bírálatom megküldését megköszönte, levelében azt írja: «Munkád tartalmában megtaláltam mindazt, amit előre gyanítva kritikai ellenvetéseidnek tudtam és aminek nagyobb részét magamévá is teszem.»

Meggyőződésből való lelkes híve volt az esküdtbíráskodásnak, melynek a magyar bírósági szervezetbe leendő bevezetése mellett már a nyolcvanas évek elején nyiltan és bátran lándzsát tört. Pozsonyi kir. ügyész korában fulmináns cikksorozatban éles támadást intézett a Csemegi-féle «Bűnvádi Eljárás» ellen, mert az általános esküdtbíráskodást mellőzte. Neki pedig az volt a meggyőződése, hogy «csak ezt tarthatjuk a magyar bűnvádi eljárás végleges alakjának, ezredéves alkotmányunk méltó zárkövének» (Pozsonyvidéki Lapok 1882 július 21., 23. és 26-iki sz., Pressburger Zeitung 1883 január 23-iki sz.). Őszinte rokonszenvében ez intézmény irányában azok a kevéssé biztató tapasztalatok sem ingatták meg, melyeket az általános esküdtbíráskodás működése körül legbőségesebben épen ő tett. Amikor már a reformkövetelések mind hangosabban és erőteljesebben nyilatkoztak meg, gyöngéden és ragaszkodással oltalmába veszi az esküdtszéket, melynek erőszakos és természetellenes megcsonkításától óva int. «Az esküdtszék életképes, erős, szabad alkotmányos országban nélkülözhetetlen intézmény, — írja — és ha néha baja van, ne ócsároljuk, hanem orvosoljuk azt, de nem úgy, hogy ha fáj a feje: a fejét vágjuk le» (Jogállam 1910).

Sejtelmei valóra váltak, intelmét meg nem hallgatták. És újból az ezen a téren az összes magyar jogászok között a legnagyobb gyakorlattal, a legbőségesebb és legváltozatosabb tapasztalattal rendelkező Zsitvay Leónak meghallgatása nélkül kodifikálták meg az új esküdtbíráskodás rendjét. Amelynek értékét és igaz jelentőségét nem lehet plasztikusabban jellemezni, mint ahogy ő tette: «Jobb volna a reform bevezető indokolásából levonni már most a végső konzequenciát és . . . az esküdtszéki intézményt törvénytárunkból törölni inkább, mint azzal ekként kísérletezni . . . Nem esküdtszék, mely nem mondja ki, hogy bűnös-e vagy nem a vádlott . . . Mihelyt a Kúria jogosítva van az esküdtek határozatának anyagi részében is a felülvizsgálatra és annak eredményeképen új ítélethozatalra . . . ezzel megszűnt az esküdtszék — esküdtszék lenni» (Jogállam 1913). Egy évvel utóbb pedig azt írja nekem: «A reformált esküdtszéki intézmény mai torzalakja ellen minden erővel továbbra is tiltakoznunk kell. Ebben még a jogérzet erkölcsi alapjai is lognak és idővel majd teljesen veszendőbe fognak menni!»

Mintha csak arra gondolt volna, hogy a maga fáradhatatlan életének, az igazságszolgáltatás berkeiben szerzett hervadhatatlan érdemeinek emléke is csakhamar teljesen veszendőbe fog menni. Mert gyorsan és alaposan elfelejtették.

A székesfőváros, amelynek szorosabb kötelékébe soha sem tartozott, azzal tisztelte meg önmagát és a magyar jogászságot, hogy szomorú nagy virágos kertjében Zsitvay Leó utolsó pihenőjéül díszsírhelyet adományozott. Sem a Magyar Jogászegyletnek, melynek régi idők óta igazgatóválasztmányi tagja és büntetőjogi bizottságának kezdettől fogva buzgó elnöke volt, amelynek címén is az utolsó magyar Jogászgyűlés büntetőjogi szakosztályának elnöki székébe választották, sem a kir. Kúriának, melynek tagjai között közel húsz esztendeig sorakozott és amelynek kebelében, főpolcai egyikén fejezte be hosszú bírói pályáját, sem a budapesti büntetőtörvényszéknek, melynek nemcsak sorrendben, de fajsúly és érték szerint is eleddig első elnöke volt, amelynek vezetésében az ország legnagyobb, legtiszteltebb bírái közé emelkedvén, saját egyéniségével és erényeivel reája annyi fényt és dicsőséget vetett: nekik Zsitvay Leó koporsójához nem volt búcsúzó szavuk.

Hogy munkáin kívül emléke úgy teljesen veszendőbe ne menjen, amint a jogérzet erkölcsi alapjairól ő megjövendölte: kegyeletben szeretettel ím nefelejtset hintek sírhalmára.

Dr. Doleschall Alfréd.

Közös minisztereink felelősségéről.

II.*

A magyar és osztrák közösügyi törvényeknek azon rendelkezései, melyek a közös miniszterek felelősségére vonatkoznak, némileg eltérő szövegezésük dacára, szerintem egészen egyenlő és azonos értelmüek. Ez áll úgy a felelősség terjedelmére és teljességére nézve, valamint a delegációk vádemelési jogát és a delegációk által alakított külön bíróság ítélkezési jogkörét illetőleg.

A mi törvényünk (1867 : XII. tc. 27. §.) szerint: «Felelős a közös minisztérium minden tagja *mindazokra nézve, amik körébez tartoznak*». Az 50. §. pedig így hangzik: «Ami a közös minisztérium felelősségét s annak módját illeti, mindenik országos bizottságnak joga leend *oly esetekben, midőn az alkotmányos törvények megsértése miatt szükségesnek látja*, a közös minisztériumnak vagy e minisztérium egyes tagjainak perbefogását indítványozni» stb.

Az 1867 dec. 21-én kelt Reichsgesetz pedig rendeli: «Das Recht das gemeinsame Ministerium zur Verantwortung zu ziehen, wird von den Delegationen geübt.

«*Bei Verletzung eines für die gemeinsamen Angelegenheiten bestehenden verfassungsmässigen Gesetzes*, kann jede Delegation eine Anklage . . . stellen etc. . . .»

Az osztrák törvény szűkebben méri ki a felelősség területét, ha grammatikailag, a szavak szoros értelmében vesszük azt. Szószerint ugyanis csak az 1867 : XII. tc., illetve az osztrák közösügyi törvény rendelkezései ellen vétő közös miniszterre volna a fentebb idézett felelősségi tétel alkalmazandó. Holott a törvény igazi értelme csak az lehet, hogy a közös miniszterek a *közös* ügyekre vonatkozó egész hatáskörükben felelősök, vagyis mindenkor, ha ezen hatáskört nem törvényszerűleg, nem jogszerűen, tehát «bármely» törvényben foglalt jogot sértőleg töltik be. Az osztrák törvény nem egészen preciz szövegezése szemmelláthatólag vonatkozásban van azon alaptétellel, mely úgy a magyar, mint az osztrák közösügyi törvényben helyet talált, hogy t. i. a közös miniszterek kompetenciája, kizárólagosan csupán a (valóságos) közös ügyekre terjed ki, egyik állam külön ügyeit e miniszterek nem intézhetik, sőt ezekre befolyást sem gyakorolhatnak.

Az osztrák törvény határozmánya ugyanazt akarja hát jelenteni, amit a magyar törvény 27. §-a így fejez ki: «felelős a közös minisztérium *mindazokra nézve, amik körébez tartoznak*», vagyis felelős a közösügyek intézésének törvény (jog)-szerűségeért; de sőt ilykép felelős azon újabb, bár szerintem már nem is szorosan «közösügyi» hatáskörben is, melyet későbbi törvény Boszniát illetőleg a közös minisztériumra ruházott (1880 : VI. tc.) s amely hatáskörbe a magyar kir. minisztérium a «közös ügyekre nézve fennálló törvények szellemében» köteles befolyást gyakorolni. (U. o. 1. §.)

Magyarázatunk mellett szól az 1867-iki osztrák törvényhozásnak a «ministerialis felelősségre» nézve, az osztrák miniszterek felelősségét bővebben szabályozó Reichsgesetzben szabatosan kifejezésre jutó felfogása is. E törvény (1. §.) szerint: Die Mitglieder des (k. k.) Ministerrathes können zur Verantwortung gezogen werden, für *alle, innerhalb ihres amtlichen Wirkungskreises* denselben zur Last fallenden Handlungen und Unterlassungen, wodurch sie *vorsätzlich oder aus grober Fahrlässigkeit,* die Verfassung der im Reichsrathe vertretenen Länder, die Landesordnung eines derselben, *oder ein anderes Gesetz verletzen*». Ez a felfogás teljesen fedi az 1848 : III. tcikknek a miniszterialis felelősségről szóló határozmányaiban érvényre jutó azon felfogást, hogy a miniszter «*hivatalos minőségében*» elkövetett tetteiért és mulasztásaiért felel, ha ezekkel a fennálló törvényeket (jogrendet) megsértette.

A közös miniszterek jogi felelőssége tehát, ezek szerint, egészen olyan teljes és minden irányú, aminőt az 1848 : III. tcikk a magyar kir. miniszterekre egyenkint és egyetemleg (collective) megállapít; az osztrák császári miniszterekre nézve pedig az 1867. évi júl. 10-iki Reichsgesetz szabályoz. Mindkét említett törvény lényegileg megegyező a miniszteriális felelősség felfogását illetőleg, jelesül arra nézve, hogy miért, mennyiben és mily irányúlag vagy mily következményekkel felelős a miniszter az ő hatásköre betöltésénél. Teljesen rationabilis lesz hát a fenti törvénymagyarázat, mert a törvényhozás ki nem fejezett akaratára helyesen következtet és a közös miniszterek felelőssége tekintetében nélkülözött részletes szabályozás hiányát, a most említett osztrák és magyar törvények elvei és tételei szerint helyesen egészíti ki.

Összefoglalólag kifejezve már most az eredményt, azt mondhatjuk, hogy a közös miniszterek hivatalos (jogi) kötelességeik megsértése, törvények és törvényes jogszabályok áthágása esetén «*teljes*» felelősséggel tartoznak; értve ezalatt a büntetőjogi felelősséget és a vagyonjogi vagy kártérítési (helytelenül magánjogi) felelősséget is, mert bizonyos, hogy az 1867. tcikkben említett «alkotmányos törvények» alatt a büntetőtörvények és a szerzett vagyoni jogok szentségét biztosító törvények is kétségtelenül értendők. Semmiképen sem zavarandó össze az «alkotmányos törvény» fogalma az *alkotmány-törvényével* (Verfassungsmässiges Gesetz u. Verfassungsgesetz). A büntetőjogi felelősség alá eső eljárások vagy mulasztások a közös minisztert illetőleg is a közönséges büntetőjogban megállapított megfelelő büntetések alkalmazásával sujtandók. A jogtalan károsítások esetén viszont, a közös miniszter is a kártérítés általános jogszabályai értelmében és azok szerinti *mérvben* tartozik kárpótlással (megtérítéssel). Természetesen nehézséget és kontroverziát okozna egy-egy konkrét eset elbírálásánál az, ha az osztrák és magyar büntető, illetőleg kártérítési jog határozmányai eltérők lennének. Ilyenkor az «in dubio mitius» elvének egyszerű alkalmazása, a szigorúbb törvénynek a közös miniszterek által való könnyű kikerülésére és ignorálására vezethetne. Ez pedig a közös miniszterek államjogi helyzetének meg nem felelő anomália lenne.

A magyar és osztrák álláspont, úgylátszik eltérnek abban, hogy ha a miniszter jogsértő ténye a közönséges büntetőjogba nem ütközik, a hivatalból való elbocsájtáson vagy hivatalvesztésen és politikai jogok felfüggesztésén túlmenő megtorlásnak van-e helye? Szerintünk az 1848. évi magyar törvény nem zárja ki, hogy egy *alkotmánytörvényt sértő miniszter* is büntethető a legsúlyosabb büntetési nemmel azok közül, melyek nálunk alkalmazhatók, tehát halállal is. Az osztrák jog ezt kizárja, erősen gyengítvén ezzel a miniszteri felelősséget, mint alkotmánybiztosítékot. A közös minisztereknél már most lege deficiente a magyar jogi álláspont is érvényesíthető lenne egész jogosan; ám gyakorlatilag az ítélő fórum összetételénél fogva az alig várható, s ezért itt nem segíthetne más, mint a kérdésnek új törvénnyel való világos rendezése.

Alig szükséges említeni, hogy a miniszteri (szubjektiv) felelősség a jogsértő tényeknél csak akkor áll fenn, ha az a miniszternek beszámítható, illetve a miniszter hibás a tényben vagy mulasztásban. Az osztrák törvény szándékosságot vagy vétkes mulasztást (grobe Fahrlässigkeit) kíván. Az 1848 : III. tc. erről hallgat, de mégis mindenesetre azt kell vélelmeznünk a «*hivatali felelősségnek nálunk*» hatályos elveiből következtetve is, hogy ha a miniszter részéről jogsértés és károsítás a *köteles gondosság* alkalmazása (bonus pater familias gondossága) dacára következett be a miniszter alanyi (egyéni) felelősségrevonásának helye nincs. A *miniszteri hatóság* természetesen ily *tényekért* is felelős lehet (pl. a közigazgatási bíróság előtt panaszolható) vagy esetleg az állam vagyonjogi felelőssége (szavatossága) is érvényesíthető, de a miniszter személyes felelősségrevonása nem volna jog- és méltányosságszerű.

Feleslegesnek látszik a mondottakhoz hozzáfűzni, hogy a közös miniszterre *saját tényekép* felelősségi okot képeznek a *közvetlen fejedelmi* jogsértő tények is, valamint alantas, illetve alárendelt hatósági szerveinek ilyen cselekményei vagy mulasztásai, ha a miniszternek módja és joga (hatalma) lett volna azokat a sérelmeket kellő gondosság és kötelességteljesítés mellett megakadályozni vagy elhárítani.

A miniszteri felelősséget illető materiális jogtételek helyes megállapításánál és megvilágításánál nem csekélyebb érdekű azon kérdés, hogy mely *közhatósági forumok mily módon, mily határidőn belül jogosítvák a közös miniszterek felelősségre vonására, tehát perbefogására* (vád alá helyezés), elítélésére (vagy felmentésére) és, hogy akár a büntetőjogi, akár a vagyoni felelősségből folyó következmények biztosítása végett, a *közös miniszter személyére vagy vagyonára* irányuló sürgős *biztosítási* intézkedések

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

foganatosítása a közönséges fórumok által és közönséges jog szerint is történhetik-e, ha máskép helyrehozhatatlan mulasztás állana elő.

Eltekintve attól, hogy a királyi Felség a közös miniszterekkel szemben is minden kétségen felül gyakorolhatja a miniszteri állásból való elbocsájtás (felmentés) jogát, és hogy a királyi elbocsájtásnak indoka a közös miniszter *jogsértő ténye is lehet*, szerintem, a *közös miniszter*, mint ilyen, csakis a két delegáció által fogható perbe és csak a delegációk által alkotott *külön bírói testület* (jury) *bírói hatalma alá tartozik*. A közös minisztereknek a király által bármily indokból történő elbocsájtása nem szünteti meg, nem is módosítja a *delegációk* e jogkörét.

A közös miniszter illetékes vádhatósága és bírósága tehát akármelyik fentemlített neméről volna szó a jogi felelősségnek, tehát büntetőjogi esetben, vagy a kártérítési felelősség (keresethetőség) eseteiben is, kizárólag az 1867. évi XII. tcikkben illetve 1867. dec. 21-iki Reichsgesetzben van megállapítva. E külön forumok mellett *érdemileg való döntésre* jogosult *konkurrens* vagy *helyettesítő*, vagy kiegészítő hatósággal nincsenek felruházva más, akár *polgári akár katonai forumok*. Ez így van szerintem nemcsak addig, míg a közös miniszter aktivitásban van, de akkor is ha akárminő okból megszűnt közös miniszter lenni, akár foglal el — utóbb — bármely más polgári vagy katonai közhivatalt akár nem.

A delegációk és delegációs jury ezen érdemleg kizárólagos joghatósága szerintem addig gyakorolható, míg a miniszter (volt miniszter) halála vagy a rendes elévülés nem vet annak gátat. Királyi pertörléssel (abolitio) a közös miniszter elleni per nem hiúsítható meg (kontroverz). A szorosan vett kegyelmezés azonban az elitélt közös miniszterekre is (ált. amnesztia révén) gyakorolható.

Ezen álláspontok, vagy inkább megállapítások az 1867. évi XII. tcikkre bazirozhatók, nem mondván azoknak ellent az osztrák közösügyi törvény vonatkozó fentebb idézett felelősségi határozmánya sem. Mindenesetre érdekes, talán szükséges is azonban ezen felfogásnak további megerősítésére, tekintetet vetni azon helyzetre is, melyben a magyar és az osztrák miniszterek vannak az 1848 : III. tc. és az osztrák 1867. jul. 10-iki törvények szerint, illetékes forumaikra nézve.

(Bef. köv.) *Dr. Kmety Károly.*

A törvénytelen gyermek jogállása a Polgári Törvénykönyv törvényjavaslatában.

I.

A Tj. 213. §-a a törvénytelen gyermek jogállását *az anya* törvényes gyermekének jogállásával egyenlősíti.

Ennek praktikus következménye, hogy a törvénytelen gyermek ezentúl nemcsak anyja után, mint eddig, hanem annak rokonai után is törvényes öröklési joggal fog birni.

A törvénytelen gyermek *nemzője ellenben ezentúl sem lesz a törvénytelen gyermek atyja*, mert a Tj. 215. §-a szerint azt, aki az anyával a gyermek fogantatása idejében közösült, *csupán csak a Tj. 216—230. §-aiban foglaltak szempontjából* kell a törvénytelen gyermek atyjának tekinteni.

Ez a felfogás megfelel a mai bírói gyakorlatnak, amely azt tartja, hogy «a törvénytelen gyermek tartása iránti perben az *apaság kimondása* csak az ítéleti indokokban nyerhet megoldást, ellenben *külön kereseti kérelem tárgyává* nem tehető» (Kúria 1906 febr. 3. I. G. 443/1905. sz.), amely szabály ismét arra az alapvető felfogásra vezethető vissza, hogy a törvénytelen atya eltartási kötelezettségének alapja *nem az apaság, hanem a fogantatás idejében való közösülés ténye.*

Ebből a felfogásból logikai kényszerűséggel következnek :

1. hogy a törvénytelen gyermek eltartására *egyidejűleg* többen is kötelezhetők, ha a fogantatás idejében való közösülés többekkel szemben bizonyítható. (A Tj. 215. §-a csak azt a kifogást engedi meg, hogy az anya a kéjelgést keresetképen űzte).

2. hogy a törvénytelen apaság megállapítása iránt — minthogy ilyen nem létezik — nem is lehet pert indítani, hanem hogy a tartási perben csupán a kötelmi igény nyerhet eldöntést. A tartási per tehát nélkülözvén a statusper elemeit, az abban meghozott ítéletnek nincsen is abszolut hatálya, hanem az csupán inter partes emelkedik jogerőre.

A Tj. nem mondja ugyan ki, hogy a törvénytelen gyermek egy időben többektől tartást nem igényelhet. Mégis a 217. §. ama rendelkezéséből, hogy az eltartás tárgyában hozott marasztaló ítélet a vélelmezett nemzőt vagy nemzőket az eltartás kötelezettsége alól *mentesíti*, azt kell következtetni, hogy a törvényhozó intentiója szerint a törvénytelen gyermek egyidőben *csak egy* vélelmezett nemzőtől követelhet eltartást. (Lásd a Tj. indokolását is a 160. lapon.)

Ugyancsak a Tj. 217. §-ából folyik továbbá, hogy a tartási perben hozott marasztaló ítélet abszolut hatállyal fog bírni, mert kizárja más vagy mások eltartási kötelezettségének bírói megállapítását még az esetben is, ha utólag valaki a gyermeket szerződéssel magáénak ismerte el. (Lásd a Tj. indokolását a 161. lapon.)

A Tj. tehát nem vonja le ama alapfelfogásának konzekvenciáit, hogy a törvénytelen gyermeknek nincs apja és hogy a természetes apa eltartási kötelezettségének egyedüli alapja a gyermek fogantatásának idejében történt közösülés, mert a többszörös apaságot kizárja és az eltartási perben hozott ítéletet abszolut jogerővel ruházza fel és ebben a tekintetben is megmaradt jelenlegi joggyakorlatunk álláspontján.

Sőt a Tj. szabályozása a mai jogállapottal szemben itt két irányban *visszaesést* jelent.

Ugyanis a jelenlegi joggyakorlat felfogása szerint a törvénytelen gyermek tartása iránti kereseti jog az anyát saját személyében *és ettől függetlenül a gyermeket is* megilletvén, «az anya által saját személyében folytatott perben hozott elutasító ítélet a tartási igénynek a gyermek részéről való érvényesítését nem érintheti» (Budapesti tábla 1908 júnins 18-án 19089. sz.). Az anya által indított tartási perben meghozott elutasító ítélet tehát *a gyermekre nézve nem emelkedik jogerőre.*

Ennyiben tehát ma a tartási perben hozott ítélet még sem abszolut jogerejű.

Ezzel szemben a Tj. — legalább szövegezése szerint — csupán a gyermek személyében fennálló eltartási igényt ismer el, azt tehát az anya csupán csak mint gyermekének törvényes képviselője érvényesítheti és így fogalmilag is ki van zárva, hogy az anyának ebbeli tényeit a gyermek vagy gyámja utóbb egy újabb, saját önálló felperessége alatt indítandó perben helyreigazíthassa.

Továbbá : állandó gyakorlaton alapuló jogszabály, hogy habár a gyermek eltartásának ideje bíróilag vagy egyezségileg már megállapíttatott, *annak meghosszabbítása követelhető,* ha a gyermek továbbra is eltartásra szorul.

Abban a további kérdésben, hogy a viszonyok megváltoztával a tartás *felemelése* vagy mérséklése követelhető-e, a gyakorlat még nem foglalt minden kétséget kizáró állást. Annyi bizonyos, hogy az apa vagyoni, személyi és egyéb viszonyainak javulása *egymagában véve* nem szolgál okul a tartás felemelésére (Kúria 1906 április 10. I. G. 647/905. sz.). Azonban ebből a negativumból következik, hogy igenis követelhető a tartás felemelése, ha eredetileg az atya vagyoni helyzetére való tekintettel nem lehetett az anya társadalmi állásának megfelelő tartásdíjat megítélni, utóbb azonban az atya vagyoni viszonyai olykép javultak, hogy ő most már az anya társadalmi állásához mért tartásdíjat fizethet.

A Tervezet I. szövegének 351. §-a is úgy intézkedett, hogy «a gyermek szükségletei és a természetes atya anyagi viszonyai változásához képest a tartást mérsékelni vagy *felemelni* lehet». Azonban ez a rendelkezés a II. szövegből és a Tj. szövegéből is kimaradt. A tartási perben hozott ítélet tehát ezentúl *a tartás mérve és ideje tekintetében is* jogerőre fog emelkedni.

Végül az Optkv. érvényének területén annyiban is visszaesést jelent a Tj. szabályozása, amennyiben ez a több, mint egy évszázaddal ezelőtt készült kódex a törvénytelen gyermeket elvileg kizárja ugyan a család és a rokonság kötelékéből (165. §.), mégis annak nemzőjét az anyával együtt «*szülőknek*» ismeri el (166. §.) és szemben a Tj. szabályozásával, amely a vélelmezett nemzőt minden esetben csak pénzjáradék kiszolgáltatására kötelezi, oly esetben, midőn az anyai nevelés a gyermek jólétét veszélyezteti, az apa *kötelességévé* teszi, hogy a gyermeket anyjától

eltávolítsa és *magához vegye,* vagy más biztos és tisztességes helyen elhelyezze. (169. §.)

II.

A Tj. 215. §-a a kritikus időben való közösülés tényével szemben csupán azt a kifogást engedi meg, hogy az anya «*a kéjelgést keresetképen űzte*».

A mai gyakorlat a «*feslett életmódot*» tekinti az apaság megállapítását kizáró ténynek. A Tj. tehát ebben a kérdésben a mai gyakorlatnál liberálisabb.

Az Optkv. érvényének területén azonban a Tj. *súlyosbítja* a törvénytelen gyermek helyzetét, mert az Optkv. nem ismeri sem a többekkel való közösülés, sem a feslettség, sem a kéjelgés kifogását, habár az anya keresetképen űzte azt. (Kúria 1903 január 30. I. G. 484/1902. sz. a. és Kúria 1906. március 23. I. G. 592. sz.)

Azt a kifogást, hogy a közösülő férfi a nemzésre képtelen volt, a 215. §. kategorikus rendelkezésével szemben nem lehet megengedettnek tekinteni (præsumptio juris et de jure). Ezt tartja a mai gyakorlat is. (Kúria I. G. 157/1906. sz.)

A 215. §. második bekezdésének rendelkezése, hogy aki a gyermeket közokiratban a magáénak ismerte el, az nem hivatkozhatik arra, hogy az anyával a fogantatás idejében nem közösült vagy hogy az anya a kéjelgést keresetképen űzte, részben mai gyakorlatunkban is fellelhető, t. i. a feslettség kifogására vonatkozólag kimondta egy ízben a Kúria, hogy aki a véghezvitt közösülés tudatában kötelezettséget vállal a gyermektartás iránt, az nem hivatkozhatik az anya feslett életmódjára (Kúria 1895 június 25-én 3321/1894. sz. a.), csakhogy a mai gyakorlat nem kíván ehhez semmi különös formát.

III.

A Tj. 216. §-a szerint a törvénytelen gyermeket:

1. 16 éves koráig feltétlenül az atyja,

2. 16 éves korától teljeskorúságáig annyiban, amennyiben a gyermek — súlyosabb hibáján kívül — tizenhat éves korán túl is még eltartásra szorul, szintén az atya köteles eltartani,

3. ezen a koron túl a törvénytelen gyermek csupán csak anyjától, esetleg annak rokonaitól követelhet eltartást a Tj. 148—161. §-aiban foglalt részletes szabályok szerint.

A mai gyakorlat a munka- és keresetképesség elérésének időpontjáig ítéli meg a tartást a törvénytelen gyermek részére és e tekintetben *nem ismer korhatárt* (analog az Optkv. 166. §-ával), hanem a tartás kiszolgáltatásának időtartamát *esetről-esetre* a bíróság állapítja meg, azt esetleg továbbra, sőt a *gyermek élete tartamára* is kiterjesztheti. (Kúria 1913 december 29-én G. 164. sz. a.)

A Tj. tehát itt *retrograd irányban* halad. A 16 esztendős korhatár felállítása azzal, hogy azontúl a gyermek csak *súlyos hibája gyanánt fel nem róható* keresetképtelensége esetén követelhet eltartást, *azt a további szabályt rejti magában, hogy a törvénytelen gyermek 16 éves korától fogva keresni és magát eltartani köteles,* ami a törvényes gyermekre nézve nincsen kimondva a Tj.-ban.

Következetlenség is, hogy a Tj. a 16 éves gyermeknél «súlyos hibáról» beszél, amikor a Tj. 1466. §-a szerint valamely sérelmes cselekményt — s így mulasztást is — *csak a 18 évet betöltött* kiskorúaknak lehet feltétlenül beszámítani. Mégis a törvénytelen gyermeket már 16 éves korától fogva feltétlenül, vagyis tekintet nélkül arra, hogy a beszámíthatóságnak az 1466. §. szerinti előfeltételei fenforognak-e vagy sem, teszi felelőssé a Tj. Sőt a Tj. 216. §-ának oly értelmezése sincsen kizárva, hogy a 16 évet meghaladott törvénytelen gyermek eltartása annak oly súlyosabb hibája miatt is megtagadható, melyért az még 16 éves korán túl is keresetre képtelen.

Következetlen és indokolatlan továbbá, hogy a törvényes gyermek eltartása tekintetében a Tj. nem állít fel korhatárt, míg a törvénytelen gyermek eltartását a teljeskorúság elértéig korlátozza.

IV.

Már fentebb szóltam arról, hogy a Tj. a tartási perben hozott ítéletet a törvénytelen gyermekre hátrányos abszolut jogerővel ruházza fel és hogy ezt a szabályt részben még a mai gyakorlatnál is szigorúbban viszi keresztül.

Még hátrányosabb a törvénytelen gyermekre nézve, hogy a Tj. 217. §-a nem csupán az ítéletnek, hanem a bírói egyezségnek, a Tj. 224. §-ának megfelelő megegyezésnek, sőt a gyermeket elismerő szerződésnek is *abszolut* hatályt tulajdonít, midőn úgy rendelkezik, hogy a vélelmezett nemzőtől akkor sem lehet tartást követelni, ha erre bírói egyezséggel, vagy a 224. §-nak megfelelő egyezséggel már más szerződéssel a magáénak elismerte.

Ki kell emelnem, hogy a *Tj. 217. §-ának szövegezése szerint a bírói egyezség akkor is abszolut hatállyal dönti el a tartás kérdését, ha ahhoz a gyámhatóság jóváhagyása ki nem kéretett.*

Továbbá ott, ahol a 217. §. elismerő szerződésről beszél, nincsen utalás sem a 215. §. második bekezdésére, sem a 227. §-ra és így azt kell tartani, hogy *a 217. §-ban említett szerződés még csak ahhoz az alakszerűséghez sincs kötve, hogy közokiratba foglaltassék* és akkor is érvényes, ha ahhoz a gyermek kiskorúsága idejében csak az anya járult hozzá a gyámhatóság jóváhagyásának kikérése nélkül.

A 217. §. a gyakorlatban visszaélésekre fog alkalmat adni. Nem kell egyéb, mint az, hogy a gyermeket valaki, aki a gyermeknek nem is atyja, az anyával kötött alaktalan szerződésben magáénak elismerje. Ha már most ezen a valakin egy fillért sem lehet megvenni, úgy az «igazi atya, aki ezért a «transzakcióért» talán egy csekélységet fizetett az anyának, örök időkre megszabadul a tartási kötelezettség alól».

Ma mindezen káros manipulációk ellen biztosít a bírói felfogás, hogy a gyermeket saját személyében külön önálló eltartási igény illeti meg, melynek még csak a jövőben lejárandó részletei felett az anya a gyermek kárára nem rendelkezhetik.

V.

Novum és a törvénytelen gyermek helyzetének súlyosbítása foglaltatik abban:

1. Hogy a Tj. 218., illetve 155. §-a szerint (második bekezdés) csak szűkös eltartás jár a törvénytelen gyermeknek, ha apjával szemben olyan magaviseletet tanusít, amely a szülőt törvényes gyermekének kitagadására jogosítja.

Ez megint következetlenség a Tj. ama felfogásával szemben, hogy a törvénytelen gyermek nemzője annak nem rokona;

2. hogy a Tj. 219. §-a szerint a tartás előreszolgáltatása által az atya a tartás alól mindaddig szabadul, amíg a törvénytelen gyermek ismét eltartásra nem szorul és az utóbbi esetben is három havi időre mentesül a tartási kötelezettségtől. A jelenlegi gyakorlat nem engedi meg, hogy az apa a gyermek tartásdíjának végkielégítése fejében fizetett összeget a még lejárandó tartásdíjba beszámíthassa (Kúria 1897 június 3-án I. G. 118. szám);

3. hogy a törvénytelen gyermek eltartási igénye a törvénytelen apa hagyatékából csak korlátolt mértékben nyerhet kielégítést, nevezetesen a Tj. 222. §-a szerint a gyermek a hagyatékból csak oly járadékot követelhet, amilyennek szolgáltatására az atyát a hagyatékból származó jövedelem alapján és többi kiskorú törvényes gyermeke, házastársa és volt házastársa eltartási követeléseinek számbavételével kötelezni lehetne. A mai gyakorlat szerint a törvénytelen gyermek eltartási igénye tekintetében közönséges hitelező, akinek nem kell tekintettel lenni nemzője házastársára, volt házastársára és többi kiskorú törvényes gyermekére.

4. Az is sérelmes a törvénytelen gyermekre nézve, hogy tartásdíja *csupán a hagyatékból származó jövedelemhez igazodjék* mert lehet, hogy a hagyatéknak igen csekély a jövedelme, dacára annak, hogy a hagyaték nagy vagyonértéket képvisel.

Továbbá nincsen kimondva, hogy tekintetbe kell venni a törvénytelen gyermekkel konkurráló rokonok — kiskorú törvényes gyermekek, házastárs és volt házastárs — nyugdíjra vagy más ellátási igényhez való jogosultságát. Pedig a célzat nyilvánvalóan csak az, hogy a törvénytelen gyermek qua hitelező oly esetben ne tegye illuzoriussá a törvényes rokonok eltartási igényét, amikor ezek tényleg rászorulnak a hagyatékban való eltartásra.

5. Ujítás a tartásdíj *megváltásához való jog,* amely annál is igazságtalanabb, mert *egyoldalúlag* illeti meg a törvénytelen atya örökösét és mert abból indul ki, hogy az elhunyt törvény-

telen gyermekét akkor is a köteles részre akarta szorítani, amikor a köteles rész a tartás értékét el nem éri, amely feltevésre semmi alap sincsen. (222. §.)

A legkirívóbb ezen rendelkezés igaztalansága ott, ahol csak igen csekély hagyatéki vagyon van, ámde a rokonok nyugdíjban vagy egyéb ellátásban részesülnek és a törvénytelen apa jövedelemfeleslegét épen ezen nyugdíj vagy ellátás biztosítására költötte el.

6. *Ujítás,* hogy a Tj. 224. §-a szerint csak a jövőbeli eltartásról való *ingyenes* lemondás semmis, mert a mai felfogás szerint már *a gyermek érdekével nyilvánvalóan ellenkező megegyezésnek* sincsen hatálya, már t. i. nincsen meg az a hatálya, hogy ennek dacára tartás szolgáltatását vagy a megegyezés szerinti tartás felemelését követelni nem lehetne. Az ilyen megegyezést ma sem kell külön megtámadni. *Dr. Mauthner Dezső.*

Mennyiben vannak alávetve a hadifoglyok a felettük hatalmat gyakorló állam büntető hatalmának?[1]

II. Hogy a hadifoglyok a fogságbacsésük előtt elkövetett bűncselekményekért megbüntethetők azon állam által, amely őket fogságba ejtette — feltéve, hogy az illető állam tételes büntetőtörvényei ennek lehetőségét nem zárják ki — ez egyáltalában nem áll ellentétben a nemzetközi joggal s nevezetesen nem áll ellentétben a háború jogának kifejlődésével.

Amíg a régi időben és alantas műveltségi fokon álló népek közt történt összeütközéseknél a háború nem volt más, mint kölcsönös és korlátlan erőszak, amely kizárja a jog uralmát és amelynek csak a legritkább esetekben vetett korlátokat a háború célja s amíg a régi időkben a háború rendszerint megsemmisítő háborúvá fajult, a későbbi korszakokat az erkölcsi és jogi eszméknek mind hatalmasabbá váló befolyása jellemzi.[2] És bár egyes háborús szokásokkal, amelyek az emberiességre vezetik vissza eredetüket, már a régebb időben is találkozunk, a mi napjainkra maradt fenn annak a problémának megoldása, hogyan lehessen a hadicél elérésével kapcsolatban álló hadiszükségességet a jognak és az emberiességnek követelményeivel összhangba hozni. Igy alakult ki lassan a háborúnak jogi formák közé szorítása és mind szigorúbb körülírása annak, hogy az ellenfél legyőzésére minő eszközöket szabad, illetőleg minő eszközöket nem szabad használni. A háborút ma úgy fogjuk fel, hogy az jogviszony, amely jogokat és kötelességeket teremt a háborúba keveredett és a semleges államok között. Tiltva van a háborúban olyan eszközöket használni, amelyek a háború céljának elérésére nem okvetlenül szükségesek s amelyek az emberiességgel ellentétben állanak.

A hadifoglyokra vonatkozó régi felfogás helyébe, amely a hadifoglyokat, hogy úgy mondjam, törvényenkívülieknek tekintette, új felfogás lépett, amelyben a háború természetéről alkotott modern fogalmaink szintén érvényre jutnak. A lefegyverzett ellenséges katonák fogságbaejtése az ellenfél katonai erejének gyöngítése céljából, a nemzetközi jog által elismert eszköz. A fogságbaejtés ténye ennélfogva kizárja a hadifoglyokkal szemben további erőszakos eszközök alkalmazását. A hadviselő állam tehát az ő hadifoglyaival szemben nem alkalmazhat további erőszakos, háborús eszközöket, megakadályozhatja a hadifoglyokat abban, hogy hadseregükhöz visszatérhessenek s az ellenfél katonai erejét növelhessék; a hadifoglyokkal azonban az őket fogvatartó állam emberiesen tartozik bánni.

Ez a hadifogságra vonatkozó szabályok lényege.

Ámde a nemzetközi jogban nem fejlődtek ki olyan szabályok, amelyek tiltanák, hogy az állam a saját rendje szempontjából felállított szabályokat s így nevezetesen a büntető szabályokat a hadifoglyokkal szemben ne alkalmazhassa. Sőt ellenkezőleg, ha szemügyre vesszük azokat a szabályokat, amelyek a jelenleg érvényes hágai hadiszabályzat alapjának tekinthetők, értem az 1863-ban Lieber Francis által az Északamerikai Egyesült-Államok hadrakelt seregei számára kidolgozott hadiszabályzatot, ennek 56. és 59.[3] szakaszaiban megtaláljuk azt a rendelkezést, hogy a hadifoglyokat fogságbaejtő állam megbüntetheti a hadifoglyokat a *fogságbaesésük előtt elkövetett* azokért a bűncselekményekért, amelyeket az illető hadifogoly állama még nem büntetett meg.[4] Es ha ugyanezeket a szabályokat a bruxellesi nyilatkozatban[5] és az oxfordi szabályokban,[6] valamint a hágai hadiszabályzatokban nem is találjuk meg kifejezetten, ez még nem jelent annyit, hogy az állam el volna tiltva a hadifoglyok felett gyakorolható büntetőbíráskodástól azon bűncselekményekre nézve, amelyeket ezek a fogságbaesésük előtt követtek el. E különböző hadiszabályzatoknak összehasonlításából kitűnik, hogy egyes kérdések későbbi szabályzatokban szabályozatlanul maradtak, de ezeknek a későbbi szabályzatoknak bizonyos tekintetben hézagos voltából nem lehet azt a következtetést levonni, hogy ily büntetőbíráskodás gyakorlása tiltva lenne, sőt ellenkezőleg, e szabályzatoknak a tilalmakat pontosan körvonalazó természetéből azt a következtetést kell levonni, hogy ami ott tiltva nincs, az meg van engedve. A hadiszabályzatok s így különösen a jelenleg érvényben álló hágai hadiszabályzat ugyanis a tilalmak szempontjából az ellenségnek ártó eszközök használatát élesen körülhatárolja.

Annak oka, hogy a hágai szabályzatokban nincs rendelkezés a tekintetben, vajjon a hadifoglyok fogságbajutásuk előtt elkövetett bűncselekményekért felelősségre vonhatók-e, csak az lehet, hogy ezt a kérdést a szerződő államok nem tekintették a tulajdonképeni hadiszabályok körébe tartozónak. A hágai szabályzat tehát csak arra szorítkozott, hogy megszabja, vajjon a hadifoglyok fogságbajutásuk alatt polgári vagy katonai büntetőbíráskodásnak vannak-e alávetve azon bűncselekmények tekintetében, amelyeket *fogságuk tartama alatt* követtek el. A hágai szabályzatok tehát csakis azt a vitás kérdést döntötték el, amire nézve nemzetközi jogi írók közt kontroverzia volt,[7] de egyáltalában nem döntötték el azt a kérdést, hogy a hadifoglyokat fogságbajutásuk előtt elkövetett bűncselekményükért a fogságbaejtő állam megbüntetheti-e.

Meg kell itt jegyezni, hogy ezt a kérdést olyan irányban eldönteni és szerződéses kötelezettséget olyan irányban vállalni, hogy a hadifoglyok a fogságbajutásuk előtt elkövetett bűncselekményeikért nem büntethetők meg, logikai képtelenség, mert hogyan vállalhatna ilyen irányban kötelezettséget egy állam, amikor a másik oldalon ezért semmi ellenértéket nem kapna, sőt ellenkezőleg annak tenné ki magát, hogy az ellenfél katonái sértetlenül követhetnének el fogságbajutásuk előtt olyan bűncselekményeket, amelyek béke idején a legszigorúbb megtorlást vonnák maguk után.[8] A háború nem lehet az állam jogrendjét sértő bűncselekmények mentsvára és a nemzetközi jog és a háború természetéből levont semmiféle következtetés nem szólhat úgy, hogy egyes egyének akár a háború szabályainak megsértéseiért, akár közönséges bűncselekményekért büntetlenek maradhassanak. A háború nem enyészteti el az állam területi büntető hatalmát, a háború szabályai nem tiltják a hadifoglyoknak a területi büntető hatalom alá vonását; csak azt tiltják, hogy a hadifoglyokkal embertelenül bánjunk. De nincs semmi embertelenség abban, ha a hadifoglyokkal úgy bánunk, mint saját államunk polgáraival, vagy azokkal a külföldiekkel, akik valamely okból államunknak területi büntető hatalma alá jutottak. A hadifoglyok tehát fogságbaesésük előtt elkövetett bűncselekményekért megbüntethetők, sőt velünk háborúban nem álló államok részére kiadhatók,[9] feltéve, hogy a megbüntetés vagy a

[1] Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

[2] Ullmann, Völkerrecht, 1908. 469. oldal.

[3] 59. A prisoner of war remains answerable for his crimes committed against the captor's army or people, committed before he was captured, and for which he has not been punished by is own authorities.

All prisoners of war are liable to the infliction of retaliatory measures. Karl Strupp, Das internationale Landkrigsrecht, 1914. 176. old.

[4] Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field.

[5] Projet d'une déclaration internationale concernant les lois et les coutumes de la guerre adopté par la Conférence de Bruxelles (1874).

[6] Les lois de la guerre sur terre, Manuel publié par l'Institut de Droit international (Oxford, 1880).

[7] Meurer, Das Kriegsrecht der Haager Conferenz, 130. oldal, Martens, La paix et la guerre, 246. oldal.

[8] Beling, Deutsche Juristen-Zeitung, 1915. 3—4. szám, 130—135. oldal.

[9] Lammasch, Auslieferungspflicht und Asylrecht, 375. oldal.

kiadatás feltételei az állam törvényei szerint fenforognak. Amint látjuk, a felvetett kérdés megoldásának a kulcsa az állam tételes törvényeiben van.

III. Tételes törvényeink közül elsősorban az 1878 : V. tc. 5., 7. és 9. §-a jöhetnek számba. Ezek a szakaszok meghatározzák, hogy a külföldiek belföldön és külföldön elkövetett bűncselekményekért mennyiben és milyen feltételek alatt vonhatók felelősségre. A büntetőtörvénykönyv 5. §-a alapján nem merül fel semmi nehézség. Hasonlóképen nem merül fel nehézség a Btk. 7. §-ában megjelölt bűncselekmények szempontjából sem, mert ezek a cselekmények, tekintet nélkül az elkövetés helyének törvényére, még akkor is a magyar Btk. szerint büntetendők, ha külföldön követtettek el. Nehézséget csak a 9. §. okoz. A 9. §-sal kapcsolatban ugyanis a 12. §. a 7. §-ban nem említett bűncselekményekre előírja az enyhébb törvény alkalmazását, sőt a 11. §-ban a büntethetőség feltételéül állítja oda, hogy a bűncselekmény az elkövetés helyén is büntethető legyen, vagy ne szünt légyen meg büntethető lenni. A Btk.-nek e rendelkezései nehézséget okozhatnak akkor, ha a hadifoglyok által fogságba jutásuk előtt, de a *háború kitörése után* külföldön elkövetett bűncselekményekről van szó, amelyekre az ellenséges állam az ő katonájának esetleg büntetlenséget biztosít.

Ilyen esetekben az eset különlegessége szerint kellene megvizsgálni, hogy a cselekmény az elkövetés helye államának abstrakt büntető szabályai szerint büntethető-e, azonban nem kellene jelentőséget tulajdonítani az oly felhatalmazásnak vagy engedélynek, amely a hadijognak megsértésével az ellenséges katonának bűncselekmények elkövetésére módot nyújt.

Az anyagi büntetőjog szempontjából tehát a kérdés a fentiekkel tisztázva lenne. Most még csak egy pillantást kell vetnünk az eljárási törvényekre.

A hadseregi és honvédségi büntető perrendtartás (1912 : XXXII. és XXXIII. tc.) 11. §-ának 10. pontja szerint a hadifoglyok és túszok katonai büntető bíráskodás alatt állanak.

Ugyanezen törvénynek 12. §-a szerint a hadseregi (honvéd) büntető bíráskodás azonban ezen egyénekkel szemben csakis *azokra a bűncselekményekre* terjed ki ; amelyeket ők az e bíráskodást megállapító viszony *tartama alatt*, tehát a hadifoglyok a hadifogság tartama alatt követtek el. E szakasz rendelkezéseiből tehát önként következik — de a törvényjavaslat indokolásában kifejezetten ki is van emelve — hogy azon bűncselekmények, melyeket ezek az egyének a hadseregi büntető bíráskodást megállapító viszony *előtt* követtek el, a polgári büntetőbíróságok elé vannak utalva.[10]

A katonai büntetőbíróság kivételes bíróság, ennek jogköre, terjedelme szigorúan körülírt ; minden bűncselekmény tehát, amely nincsen katonai büntetőbíróság elé utalva, eo ipso a polgári büntetőbíróság elé tartozik.

A katonai bíróság ezen kivételes helyzetéből folyó elvet az 1912 : XXXII. tc. 14. §-a határozottan kifejezésre is juttatja, a midőn rendeli, hogy különben polgári büntető bíráskodás alá tartozó egyének bizonyos bűncselekmények miatt a honvéd, illetőleg hadseregi büntető bíráskodás alá helyezhetők. Eszerint a polgári büntető bíráskodás a szabály és a katonai büntető bíráskodás a kivétel.

Az 1912 : XXXII. és XXXIII. tcikkek 11. és 12. §-ából tehát nem lehet azt a következtetést levonni, hogy a katonai büntető bíráskodás alá nem tartozó cselekmények egyáltalában nem büntethetők meg s hogy a hadifoglyok azért ne lennének fogságbajutásuk előtt elkövetett bűncselekményekért megbüntethetők, mert e bűncselekmények nem tartoznak a katonai büntető bíráskodás alá, hanem azt a következtetést kell levonni, hogy miután *e bűncselekményekre nézve* a hadifoglyok nem tartoznak a katonai büntető bíráskodás alá, őrájuk nézve a polgári büntető bíráskodás e bűncselekmények tekintetében általános szabályként fennáll.

A polgári büntető bíráskodás és a katonai büntető bíráskodás *ugyanarra az egyénre nézve egymás mellett is* érvényesülhet, ami abból is kitűnik, hogy az 1912 : XXXII. és XXXIII. tc. 14. §-a csak bizonyos cselekmények (jogosulatlan toborzás, kémkedés stb.) miatt engedi meg a katonai büntető bíráskodásnak bizonyos személyekre kiterjesztését. Ezt a lehetőséget különben az 1912 : XXXII. és XXXIII. tcikkek 17. §-a világosan ki is fejezi.

Ily körülmények között azonban épenséggel nem tarthatatlan az a tétel, amit Buza tarthatatlannak jelez, hogy a hadifoglyok a fogságot megelőző cselekmények tekintetében a külföldi polgári személyekkel essenek egyenlő elbírálás alá.

A hadifoglyokra nézve az állam területi büntetőhatalma ép úgy érvényesülhet s kell is, hogy érvényesüljön, mint azokra a külföldi polgári egyénekre, akik bármely okból az állam területére és a mi hatalmunkba jutnak. A mi büntetőjogunk *érvényesítése* szempontjából egyáltalán nem fontos az, hogy a külföldi, aki itt követ el bűncselekményt, vagy akit itt a Btk. 9. § a alapján meg kell büntetni, külföldön katonai bíráskodás alá tartozik-e vagy sem.

Dr. Csiky Aladár.

[10] A katonai bűnvádi perrendtartás (1912 : XXXII. és XXXIII. tc.) indokolása. Képviselőházi irományok, 1910—1915. X. kötet, 322. lap, 3. bekezdés.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Beretvás Jenő* ügyvédjelölt.
Dr. *Bergl Ernő* ügyvéd.
Csiha István ügyvédjelölt.
Doctor Raoul ügyvédjelölt.
Dr. *Erdélyi András* ügyvéd.
Dr. *Gremsperger József* ügyvéd.
Dr. *Grünstein Izidor* ügyvédjelölt.
Dr. *Hóman Ottó* kir. járásbíró.
Dr. *Ihász Imre* ügyvédjelölt.
Dr. *Karsay Endre* kir. törvényszéki jegyző.
Katona Lajos kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Katz Izsó* ügyvéd.
Komáromi Ferenc kir. járásbíró.
Lányi Lajos kir. törvényszéki jegyző.
Mauchs Jenő jogszigorló.
Dr. *Miklóssy Sándor* ügyvédjelölt.
Mukits Attila jogszigorló.
Dr. *Orbán Ferenc* ügyvéd.
Pólya Endre kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Rooz Sándor* ügyvédjelölt.
Serly Ferenc kir. törvényszéki joggyakornok.
Dr. *Szabó Sándor* ügyvéd.
Dr. *Szende István* kir. aljárásbíró.
Dr. *Szöllősy Gábor* százados-hadbíró.
Dr. *Udvardy Viktor* ügyvéd.
Zsembery Tivadar kir. törvényszéki bíró.

—

— **Dr. Szöllősy Gábor** százados hadbíró, aki még nemrég a hadügyminisztériumban teljesített szolgálatot, mint csapatparancsnok az északi harctéren hősi halált halt. Mélyen fájlaljuk az irodalom e jeles munkásának elvesztését. Egyike volt azoknak, akik a magyar névnek külföldön is becsületet szereztek. A nemzetközi büntetőjogi egyesület kiadványai (Sammlung ausserdeutscher St. G. B.) közt jelent meg tollából a magyar rendőri büntetőeljárás 1909. évi szabályzatának lelkiismeretes gonddal készült német fordítása. Munkatársa volt az Öst. Z. f. Strafrecht-nek s csak legutóbb látott napvilágot a háborús intézkedésekről szóló dolgozata. Legjelentősebb munkája a katonai büntetőjogot tárgyaló rövid tankönyve (Das Militärstrafgesetz Wien, 1914.) volt, amelyet a közös hadügyminisztérium hivatalos tankönyvnek rendelt. A háború százezernyi áldozatai közül is kimagaslik Szöllősy Gábor emléke, aki a hősies katonát és a jeles szakembert tudta önmagában egyesíteni.

— **A bírák nyári szabadságideje.** A budapesti elsőfokú bíróságoknál alkalmazott ítélőbírák erre az évre lemondtak törvényben biztosított szabadságigényükről. Sorra így határoznak a vidéki bíróságok bírái is. Így előreláthatólag az egész országban nem fog az idei nyáron szünetelni az elsőfokon az igazságszolgálta-

tás munkája. A legnagyobb elismerés illeti a bírákat azért a lelkes áldozatkészségért, amellyel saját kezdeményezésükből arra vállalkoztak, hogy a rendkívüli helyzetből előállott ítélkezési tennivalók folyamatos elvégezésére és a hadbavonult bírák elhagyott munkakörének ellátására szentelik a különben pihenésnek szánt heteket. Hivatásukhoz méltó előrelátás nyilvánul meg részükről annak felismerésében, mily fontos érdek fűződik ahhoz, hogy a már folyamatban lévő, úgyszintén a még a háború idején folyamatba teendő polgári ügyek mentől rövidebb idő alatt befejezést nyerjenek és hogy ekkép a háborús állapotból való kibontakozás után a bírákra zúduló munkateher a korábban megindult ügyek terhétől lehetőleg mentes bírák kezébe jusson. A büntető ügyszakban dolgozó bírák pedig a közbiztonságnak és a közrendnek a hadviselés szempontjaiból szorosan összefüggő érdekét fogják előmozdítani annak a halasztást nem tűrő munkának teljesítésével, amely a gyorsított bűnvádi eljárásnak a közeljövőben várható kiterjesztése folytán valamennyi kir. törvényszékre vár. A legnagyobb méltánylással értesülünk a kir. ítélőtáblák bíráinak arról az elhatározásáról is, hogy az idei nyáron oly számmal alakítják meg az ítélőtanácsokat, hogy a polgári ügyekben több helyütt mutatkozó nagyméretű hátralék lényeges apadása várható, emellett biztosítva van azoknak a büntető ügyeknek késlekedés nélkül való elintézése is, amelyeknek mielőbbi befejezését a hadviselés érdeke követeli. Részünkről a szorosan vett igazságügyi feladatok ellátásának zavartalanságán is felül álló értéket látunk a bírák elhatározásában kifejezésre jutó kötelességérzet morális erejében; visszatükröződése ez annak a példaadó szerepnek, amelyet a közhivatalnoki osztályban a bírói kar visz.

— **A bírói előléptetések szünetelnek.** A Pp. életbeléptetése ismét fokozottabb teljesítőképességet rótt és ró a bírákra. Nincsen oly bírája az országnak, aki e természetes követelmények lelkiismeretes teljesítése alól kitérni akarna. Sőt, az igazságszolgáltatás zavartalan folyása érdekében, figyelemmel arra, hogy a hadbaszólított kollégákkal a létszám is erősen csökkent, katonai szolgálatot nem teljesítő jegyző pedig alig maradt, a legtöbb törvényszéknél már törvényben biztosított rendes szabadságukról is lemondottak a bírák. Helyükön maradnak. Ez így is van rendjén. Viszont a megélhetés napról-napra nehezebb, az életszükségleti cikkek ára háromszorosra emelkedett s ezt senki úgy nem érzi, mint a normális viszonyok között is legszegényesebben díjazott bírósági hivatalnokok. Nem időzöm hosszasan ott, ahol legutóbb, a drágasági pótlékra vonatkozó óhaj a legridegebben visszautasíttatott, de rámutatok arra, hogy a IX. fiz. osztályból a VIII-ba, úgy (8—10 esettől s a tanácselnöki kinevezésektől eltekintve) a VIII-ból a VII-be való előléptetések a mozgósítás elrendelése óta *teljesen* szünetelnek. Mi oka annak, hogy most is a bírósági hivatalnokok a mostohagyermekek? Keserűen hat ránk, hogy a hivatalos lapban úgyszólván 2—3 hetenként olvassuk más tárca körébe tartozó hivatalnokok folytonos és tömeges előléptetését. A bírói kar jogos elkeseredése napról-napra nagyobb s valóban csodálnám, ha ennek hangja az illetékes fórumig nem jutott volna, de még jobban, ha ez indokolt felzúdulást csillapítani nem igyekeznék. *Egy a sok közül.*

— **Ami még nem lázítás.** Az alsóbíróságok valónak fogadták el azt a tényt, hogy a vádlott hét-nyolc főből álló csoportban a most folyó háborúval kapcsolatos mozgósításra vonatkozólag a következő kifejezéseket használta: «viszik a fiúkat a vágóhídra»; «szerencsétlenek, inkább sírnának»; «ha engem behivnának, bevonulnék ugyan, de előbb lepuffantanék egy-két zsarnokot». Az alsóbíróságok a vádlottat a Btk. 173. §-a alá eső bűncselekmény vádja alól a Bp. 326. §. 1. pontja alapján felmentették. A főügyész semmisségi panasszal élt a Bp. 385. §. 1. *a)* pontja alapján. A Kúria ezt a panaszt elutasította. «Ezekben a kifejezésekben — mondja a végzés indokolása — sem egyenként, sem összefüggésükben a királynak törvényes joga még csak érintve sincs, annál kevésbbé észlelhető benne a király megsértése, avagy magának a királyság intézményének megtámadása.» (B. I. 3433/1915.)

— **A Budapesti ügyvédi kamara pénzügyi helyzete.** A Budapesti ügyvédi kamara legutóbbi rendes közgyűlésén *dr. Rásó Lajos* reámutatott arra, hogy a kamarai tagdíjhátralékok évről-évre ijesztő módon növekednek. Az 1909. évi kamarai jelentés szerint az 1909. évre járó tagsági díjakból az év végén hátralék volt 10·5%, 1910-ben az azon évi tagdíjakból hátralék volt 20·6%, 1911-ben 21·9%, 1912-ben 37·2%, 1913-ban 44·9%, 1914-ben 60%. Ezen számadatok csak arra vonatkoznak, hogy az illető évekre esedékes tagsági díjakból hány százalék volt hátralékban az év végén. Nem kevésbbé szomorú az a statisztika, mely arra vonatkozik, hogy mily nagy a mindenkori összes kamarai tagdíjhátralék. 1909-ben az összes hátralék volt 76,210 K, 1910-ben 98,814 K, 1911-ben 119,700 K, 1912-ben 169,700 K, 1913-ban 261,000 K, 1914-ben 408,727 K.

Dr. Rásó Lajos felszólalására a kamara pénztárnoka, dr. Popper Tódor válaszolt és dr. Rásó statisztikai adatainak helyességét elismerte. A hátralékok folytonos szaporodását a pénztárnok azzal indokolta, hogy a tagdíjak behajtása értől-évre nagyobb akadályokba ütközik. Ennek dacára a pénztárnok nem fél attól, hogy a kamara háztartásában deficit fog előállani. A közgyűlés jegyzőkönyve szerint a pénztárnok a következő szavakkal indokolta — nézetünk szerint túlságosan optimisztikus — reményét: «A mult időknek az volt a tapasztalata, hogy a kollégáknak egy része várt addig, amíg a törlési eljárás veszélye fen nem forgott, azonban a törlési eljárás fenyegetése alatt rendszerint befizette a tagdíjhátralékát. Egyes kivételes esetekre itt nem terjeszkedhetem ki, — végre is ez nem tartozik a közgyűlés elé — csupán reámutatok arra a statisztikára, hogy a régi időkből, amikor a törlési eljárás lefolytattatott, milyen hátralék maradt fen. 1909-ből maradt 5900 K, 1910-ből 7900 K, 1911-ből 8500 K és 1912-ből, amikor még a törlési eljárás teljes befejezést nem nyert — részben halasztások miatt, részben mert a Kúriától még nem érkezett le és nem hirdettetett ki a törlési határozat — maradt — 19,000 K, mely összeg szintén le fog olvadni körülbelül annyira, mint aminők az előbbi évi hátralékok voltak. Megjegyzendő, hogy az elengedések természetesen itt szerepet nem játszanak, mert azok nem hátralékokként kezeltetnek, azokat a közgyűlés határozata után egyszerűen leírjuk a tagdíjakból. Konstatálhatom már most e részletes adatokból azt, hogy a törlési eljárás befejezése után más hátralék nem marad, mint a más pályára mentek és időközben vagyontalanul elhaltak hátraléka. Ezekből a részletes számadatokból kitűnik az is, hogy ami tényleg elvész és véglegesen elvész, az oly minimális kvótája az egész hátraléknak, ami minden nagyobb behajtásnál el szokott veszni. Marad tehát az 1913—14. évi hátralék, amely 115,000 K-val szerepel 1913-ban és 257,000 K-val 1914-ben, vagyis együttesen 370,000 K-ban áll fen. A kimutatott aktiva azonban tényleg mégis megvan, legnagyobb részben be is fog folyni, de ha 114,000 K-val kevesebb folynék is be, akkor sem állana még elő deficit a kamara háztartásában.»

Kívánjuk, hogy a kamarai pénztárnok ne csalódjék; a rideg számok és a budapesti ügyvédi karnak a háború folytán egyre rosszabbodó helyzete optimizmusát nem indokolják.

— **Magyar író külföldön.** Az Archiv für Kriminal-Anthropologie legutolsó (május 27-én kiadott) számában dr. *Auer* György, a magyar jogéletnek fáradhatatlan buzgalmú külföldi krónikása: Grundprinzipien der Rechtsprechung in Strafsachen der kön. ung. Kurie címmel ismerteti az utolsó évek büntetőjogi gyakorlatának fontosabb mozzanatait. Bármennyire nagyrabecsüljük is Auer dr.-nak e munkáját, abban alig értünk vele egyet, hogy a Btk. eddig közrebocsátott revizionális tervezeteinek nagyobb befolyása lett volna a joggyakorlatra.

— **Az adó- és illetékügyi szemle** májusi füzete a következő tartalommal jelent meg: *Fellner Frigyes:* Az egyenes adók reformja Magyarországon; *Komin János:* Háborús veszteségek adómentessége; *Kiss Jenő:* A szeszárak és a kincstári részesedés; *Klug Emil:* A szesz eladása módjának szabályozása; *Domokos László:* A közigazgatási bíróság joggyakorlata illetékügyekben az 1914. évben. A legújabb adó- és illetékügyi joggyakorlatnak közlésén felül kisebb gyakorlati cikkek és érdekes közlemények foglaltatnak a füzetben a háború befolyásáról a közadókra, a közig. bíróság jogegységi értekezleteiről, a második hadikölcsönről, a háború nemzetközi költségeiről és a legújabb irodalomról.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Tizenedik évfolyam. 24. szám. Budapest, 1915 június 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Közös minisztereink felelősségéről. — *Dr. Borsitzky Imre* budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: A felperes mulasztásának perjogi következményei. — *Dr. Kácser Zsigmond* budapesti ügyvéd: Megjegyzések a csődön kívül köthető kényszeregyezség tervezetéhez. — *Dr. Ries István* budapesti ügyvéd: A per szünetelésének hatása a fellebbezési eljárásban. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közös minisztereink felelősségéről.

III.*

Az 1848 : III. tc. értelmében a magyar kir. miniszterek hivatalos minőségükben elkövetett bárminemű jogellenes cselekedeteik és mulasztásaik miatt csakis, kizárólagosan a képviselőház által foghatók perbe (vád alá) és csak a főrendiházból alakított külön bíróság által ítélhetők el. Ez következik (a contrario) az idézett törvény 36. §-ának azon rendelkezéséből is, mely azt mondja, hogy «*hivatalos minőségükön kívül*» elkövetett cselekményekre nézve a miniszterek is a *köztörvény* alatt állanak. Ez utóbbi szakaszra való hivatkozás egyébiránt szükségtelen is, mert bizonyos, hogy a törvényben található «*felsorolása*» a büntetőjogi felelősséget maguk után vonó egyes vétségeknek «exemplificativ», nem pedig «taxativ» jellegű. A példázó felsorolás csak megvilágosító jelleggel bír, legfeljebb «külön kiemelő» hatású, de semmikor sem hozza magával az előrebocsájtott általános rendelkezés megszorítását avagy hatályon kívül helyezését.

Mint Márffy-Mantuano egyetemi docens monografiájában olvassuk («A miniszteri felelősségről»), bíróságaink gyakorlata is egyöntetű e kérdés körül, amennyiben azok soha sem adnak helyet sem büntető, sem pedig kártérítési keresetnek, ha ilyenek *folyamatbatételét* miniszterek ellen, azok hivatalos minőségében kifejtett cselekményei miatt kísérlik meg.

Mindenesetre messze ment azonban a budapesti kir. büntetőtörvényszék, midőn a Lukács miniszter által Désy Zoltán ellen inditott büntetőperben ki akarta zárni a rendes bíróság kognicióját oly miniszteri ténykedések tekintetében, melyek nélkül a vádlott (Désy) bűnösségének megítélése nem lett volna lehetséges; ahol tehát nem miniszter, hanem magánszemély elleni ügyben csak kapcsolatos, prejudicialis kérdés volt a miniszteri tény jogszerűsége, melyben a rendes bíróságnak elkerülhetetlenül állást kellett foglalni. Persze az ily kapcsolatos kérdésben való állásfoglalás a rendes bíróság részéről a miniszter felelősségrevonását sem nem jelenti, sem pedig nem befolyásolhatja a miniszterre egyedül illetékes forumok (képviselőház és főrendiházi bíróság) elhatározását sem a vádemelés, sem az ítélkezés tekintetében.

De lege lata a kártérítés kérdésében is csak a főrendiházi bíróság ítélhet a m. kir. miniszterek felett. És ez igen észszerű is, mert hiszen a kártérítési felelősség megállapítása is oly természetű, hogy annál is minden ok fenforoghat, amely indokolttá teszi a miniszterek kivételét a rendes bírói forumok alól. Vajjon megengedi-e az 1848 : III. tc. (nem szólván erről kifejezetten), hogy a főrendiházi bíróság a kártérítési kötelezettséget kimondván, a károsszeg kikutatását és megállapítását a rendes bírói útra utasítsa, az legalább is kétséges. Inkább hajlandók vagyunk tagadó, semmint igenlő feleletre, mert kérdéses, vajjon a károsszeg *mérvének* megállapítása körül is nem forognak-e fen a miniszter «kivételét» kívánó indokok a rendes bíróságok kizárását illetőleg.

A cs. kir. osztrák miniszterek felelősségéről szóló Reichsgesetz (1867 júl. 10.) nem tér el valami nagyon lényegesen a mi negyvennyolcas törvényünktől a miniszterre illetékes fórumok megállapítása tekintetében. Nem tér el jelesül oly mértékben, hogy az osztrák törvényhozás elvi felfogásával ellentétesnek volna mondható a közös miniszterek forumai tekintetéből kifejezett álláspontunk.

Az osztrák miniszterek ellen az említett törvény szerint a vádemelésre, vagyis a miniszterek perbefogására a Reichsrath *mindkét* háza egyaránt jogosult (id. törv. 7. §-a); a vádindítványban megjelölendő a vádemelés okát képező «*kötelességszegés*» (Pflichtverletzung).

A közönséges büntetőjogba ütköző miniszteri cselekmények vagy mulasztások rendszerint a «*rendes*» büntetőbíróságok elé tartoznak ugyan, de ha ily cselekmények a miniszter nyilvános (hivatalos) funkcióival «*összefüggenek*», szintén vád tárgyává tehetők, akármelyik ház által, amikor is *ezek* tekintetében szintén egyedül és kizárólag a miniszteri külön bíróság, t. i. a Reichsrath két háza által alakított «*Staatsgerichtshof*» ítél s a rendes büntetőbíróság az ily cselekmények miatt netán előbb folyamatba tett eljárást megszüntetni köteles (id. törv. 5. és 8. §-a).

Az osztrák miniszterek elleni kártérítési perek a «rendes bíróságok» elé tartoznak, de ezek csak oly károk megtérítésére irányulhatnak, melyek a miniszternek az említett «*Staatsgerichtshof*» által «*törvényellenes*»-nek kimondott intézkedéseiből (Gesetzwidrige Amtsführung) származtak. Joga van azonban a «Staatsgerichtshof»-nak is a kártérítési kötelességet megállapítani, valamint a megtérítendő kár összegét és azon személyt is, kit a kártérítési összeg illet; ha azonban a károsszeg megállapítása bővebb és körülményesebb eljárást igényel, úgy a *kártérítési összeg* és az arra igényjogosultak megállapítása «rendes *bírói*» útra utalható (24. §.).

Az 1848. évi magyar törvénnyel egybevetve ezen határozmányokat, fontos eltérésnek főkép az mondható, hogy az osztrák minisztert büntetőjogi felelősségre a rendes bíróságok is vonhatják a Staatsgerichtshoffal mintegy konkurráló hatáskörrel. Növeli az eltérés fontosságát az, hogy a birodalmi tanács két házának vádemelési joga s a «Staatsgerichtshof» ítélő hatósága rövid határidőre van szorítva, tudniillik csak a törvénytelen miniszteri intézkedést (eljárást) követő ülésszak tartama alatt gyakorolható; holott a büntetőbíróságnál az eljárás egészen a rendes elévülésig indítható, épen így a polgári bíró előtt a kártérítési kereset is.

Ugy látszik, az osztrák törvény ezen rendelkezéseit tekintik iránytadóknak és alkalmazhatóknak azok, kiknek felfogása szerint egy *közös miniszter ellen esetleges bűnös hivatali visszaélések gyanuja miatt* a rendes polgári vagy katonai vádhatóság és *büntetőbíróság jogosult eljárni* és a *delegációk vádlási s a delegációk által alkotandó külön bíróság ítélkezési hatósága nem érvényesülhet többé, ha az elkövetett visszaélések óta (illetve a közös miniszter lemondása óta) már huzamos* (évekre szóló) *idő telt el.*

Ugyde ha megfontoljuk, hogy a közös miniszterek feleletrevonására fennálló két közösügyi törvény a delegációk vádeme-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 22. és 23. számban.

lési jogát épen nem köti oly rövid határidőhöz, aminőhöz a Reichsrath az osztrák miniszterekné kötve van s így a delegációk kizárólagos vádló és a külön bíróság kizárólagos ítélkezési joga egészen a közönséges büntető- vagy magánjogi elévülés beálltáig hatályos, a jelzett felfogást megalapozottnak nem tarthatjuk. Vagyis «a forum delicti commissi» elve szerint a közönségesen illetékes polgári vagy katonai büntető hatóság a miniszter vagy volt miniszter hivatalos tényei miatt egyáltalán nem járhat el. Meg nem engedhető, mert nem jogos, hogy a közös miniszterek feleletre vonása körül az osztrák miniszteri felelősségről szóló törvénynek a magyar törvénytől eltérő rendelkezései vétessenek egyoldalúlag alkalmazásba. Különben is, az osztrák törvény azon rendelkezése, mely a parlament hatóságának gyakorlását oly rövid záros határidőhöz köti, alkalmas a «miniszteri felelősség» és a külön miniszteri bíróság intézményét és ennek, mint alkotmánybiztosítéknak értékét illuzóriussá tenni.

Maradhatunk tehát azon egyedül védhető álláspontnál, mely tételes jogba és a két állam külön felelősségi törvényeinek «elveibe» sem ütközik, hogy a közös miniszterek e minőségükben csak a delegációk által vonhatók feleletre s egyedül illetékes bíróságuk a két delegáció által a közösügyi törvények szerint ad hoc alakítandó «*külön bírói testület* (jury)».

Áttérve már most arra az elvileg és gyakorlatilag szintén igen fontos utolsó kérdésre, hogy t. i. a vádemelést és a delegációnális bíróság eljárását megelőző és a büntető és vagyoni felelősség sikeres érvényesítéséhez *halaszthatatlanul* szükséges nyomozási és biztosítási intézkedéseket személy és vagyon ellen, jogosult-e, a *rendes* vád-, illetve bírói vagy rendőri hatóság, jelesül a gyanusítottnak jogállása szerinti *polgári* vagy *katonai* közhatóság is megtenni. Mivel e kérdés sem az 1867 : XII. tc.-ben, sem az osztrák közösügyi törvényben szabályozva nincs, világos, hogy csak a dolog természetéből s az észszerűségből, továbbá a két államban követett általános jogelvekből kiindulva kell a feleletet megadni.

E felelet szerintem csak *igenleges* lehet, vagyis úgy szól, hogy a halaszthatatlan sürgős biztonsági intézkedéseket, így a szökés veszélyének megelőzését, a bűnjeleknek és a gyanusított vagyonának zár alá vételét etc., etc. a rendes illetékesség szerinti büntető (polgári vagy katonai) hatóság a közös miniszterre vagy volt közös miniszterre is foganatba veheti. Foganatba veheti, sőt kell vennie akár saját kezdeményezéséből, saját felelősségére, akár felső rendelkezésre. A közös miniszter magas méltóságát és az ily esetek rendkívüli horderejét tekintve, kívánatos, hogy amennyiben lehetséges is, előzetes sürgős eljárások foganatba vételéhez Ő Felsége vagy a magyar és az osztrák kormány egyetértő felhatalmazása az illető hatóságok által kikéressék.

Az előzetes intézkedések ilyetén megtételc, melyek között a súlyos természetű «elfogás» és «letartóztatás» is szerepelhet, sem magyar, sem osztrák jog szempontjából nem nehezményezhető.

Világos azonban, hogy az előzetes intézkedések a feltétlen szükségességen túl sem időtartam, sem módozat tekintetéből nem mehetnek és hogy alkotmányjogi posztulátum, hogy ily esetben az együtt nem levő delegációk lehetőséghez képest haladéktalanul egybehivassanak, hogy módjuk legyen törvény szerint dönteni a vádemelés iránt, ami ha megtörténik, a vádlott feletti s az ügyre irányuló további összes hatósági rendelkezések *a delegációnális bíróságra mennek át.* Ez fogja megállapítani azt is, mennyiben voltak szükségesek a rendes hatóságok által foganatosított előzetes biztosítási intézkedések, fentartandók-e azok, vagy mennyiben kell azokat hatályon kívül helyezni etc.

Ugyancsak a delegációs bíróságnak lesz joga és feladata a netán kiszabott büntetés és kártérítés végrehajtása tekintetében a direktivákat megadni ; az ítélet kellő végrehajtásának ellenőrzése a két delegációt együttesen illetvén meg. A netáni kegyelmezés kérdését befolyásolhatja és komplikálhatja az osztrák miniszteri felelősségi törvény azon fontos tétele, mely szerint a «Staatsgerichtshof» által elítélt osztrák miniszter megkegyelmezése csakis a vádat kimondó háznak javaslatára történhetik (id. törv. 29. §-a).

Röviden és korántsem minden felvethető szempontot érintve, kimerítően tárgyaltam az elmondottakkal a nagyérdekű kérdést. Befejezésül azon kívánságomat legyen szabad nyilvánítani, hogy a rövid fejtegetésekből is kitűnőleg ez a kérdés épen nem egyszerű, hanem a sokféle tekintetbe veendő alkotmány- és büntetőjogi szempont által nehezített. Megérdemli e kérdés a közés büntetőjogászok teljes figyelmét és a netán cikkeimben is előfordulható tévedések vagy netán nem tartható felfogások kiigazítását. Megérdemli, mert nemcsak elvi érdekessége van, de — sajnálatos «*aktualitása*» is közismeretű.

Dr. Kmety Károly.

A felperes mulasztásának perjogi következményei.

A Pp. 178. §-a értelmében a perfelvételi tárgyalás kezdetén a felperes a keresetét adja elő, vagyis megteszi a kereseti igényt megalapító jogi előadást és határozott kérelmet terjeszt elő.

A gyakorlatban előfordult arra az esetre azonban a törvény nem tartalmaz kifejezett rendelkezést, ha a felperes megjelenik ugyan a perfelvételi, illetve a meghagyásos eljárásban egyidejűleg kitűzött perfelvételi és érdemi tárgyaláson, de bírói felhívásra *sem terjeszti elő a keresetét,* míg a szintén megjelent alperes nemcsak *perbe kíván bocsájtkozni,* hanem a kercsetlevélnek előadása mellett *érdemleges ellenkérelmét fel is olvassa* (Pp. 185. §.), sőt a meghagyásra beadott kifogásait szintén előadja.

A felmerült eset megoldása körül egyrészt a perfelvételi és érdemi tárgyalásnak a törvény által megteremtett cæsurája, másrészt a meghagyásos és nem-meghagyásos eljárások közt való eltérés adja kezünkbe a kulcsot, miért is a törvény indokolásának és Magyary «Magyar Polgári Perjog» c. kézikönyvének felhasználásával, ezekkel kívánok foglalkozni.

A Pp. kifejezésre juttatja a perfelvételi cæsurát azáltal, hogy a per megalapítására, vagyis létrehozására külön perfelvételi határnapot statuál (Pp. 178. §.), a per lebonyolítására és befejezésére ismét külön érdemi tárgyalási határnap kitűzését rendeli. (Pp. 191. §.)

Kérdés tehát, mikor és hogyan jön létre a per, vagyis mely időben és mikép van a per megalapítva.

Tudjuk, hogy a per létrejöttét a feleknek és a bíróságnak bizonyos cselekvénye eredményezi. A felperes részéről ugyanis szükséges a következő három peralapító cselekvény együttes jelenléte : 1. *idézési kérelem* (keresetlevél) ; 2. a bíróság *idéző végzése,* a keresetlevél közlése mellett ; 3. a keresetnek a bíróság felhívására történt *előadása.* Míg az alperes részéről szükséges cselekvény a perbebocsájtkozás, vagyis az alperes válasza a keresetre, amely válasz vagy elismerés vagy ellenkérelem alakjában (Pp. 185. §.) történik. A felperesnek a perfelvételkor a bíróság elé kell kérelmet terjeszteni aziránt, hogy a felperesnek magánjogi érdekét kitevő tényeket az alperessel szemben derítse ki és ez alapon jogi érdekét az alperes ellen érvényesítse s így a keresetnek két fogalmi eleme az, hogy a magánjogi érdeket kitevő tények megjelöltessenek és az, hogy a felperes határozott kérelmet terjesszen elő (Pp. 129. és 178. §.). Az alperes perbebocsátkozása pedig nemcsak avégett szükséges, hogy a per létrejöjjön, hanem amiatt is, hogy lebonyolítása körül a feleknek kétoldalú meghallgatása megvalósuljon. A Pp. gyakran szól a perbebocsátkozásról (50., 186., 187., 188. §-ok), de sehol sem határozta meg, hogy ezalatt milyen nyilatkozatokat ért, mégis a 188. §. rendelkezéséből kimagyarázható, hogy a perbebocsátkozás alatt értjük azt, hogy az alperes vagy *beismeri a kereset tényalapját,* vagy *azt tagadja,* vagy végül az ellen *kifogással él.*

Ezekből a perjogi elvekből kifolyólag a nem-meghagyásos eljárásban a keresetlevél, ami lényegileg nem más, mint egyszerű idézési kérelem, sem egymagában, de még a bíróság idéző végzésével együtt sem elégséges a per létrejöttéhez, hanem ahhoz az is szükséges, hogy a felperes a keresetét, vagyis a jogelőadást és határozott kérelmet — ami viszont lényegesen különbözik a keresetlevéltől (Pp. 129. §. 3. pont) — a perfelvételi határnapon előterjessze, mert ha ezek bármelyike hiányzik, a per létre sem jött.

Ezek előrebocsátása után már most felvetődik az a kérdés, hogy el lehet-e és kell-e fogadni az alperes perbebocsátkozását abban az esetben, ha a felperes a keresetét nem kívánja előadni ? és ha igen, mi ennek a jogi hatálya úgy a meghagyásos, valamint a nem-meghagyásos eljárásban ?

Ha a felperes a keresetétől a perfelvételi határnapon kifejezetten el nem áll (Pp. 186. §.), akkor szerintem az alperes perbe-

bocsátkozását el kell fogadni az alperesnek fontos jogi érdeke miatt.

Az alperesnek ez a jogi érdeke egyfelől abban foglalható össze, hogy a vele közölt idézés folytán beállottak a perindításnak hatályai (Pp. 147. §.). Nevezetesen: 1. előállott reá nézve az a *perbeli kötelem*, hogy a bíróság előtt *megjelenjék*; 2. létrehozta az idézés a *perfüggést*; 3. beállottak a *magánjogi hatályok*. Másfelől a Ppé 51. §-a alapján ellene *biztosítási végrehajtásnak* van helye. Kétségtelen tehát az, hogy az alperesnek fontos jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy a perbebocsátkozása elfogadtassék, miért is szerintem a felperes felhívandó arra, hogy keresetét a Pp. 178. §-ának megfelelően adja elő.

A felperes erre a meghagyásos eljárásban annál inkább kényszeríthető, mert a Pp. 608. §-ában foglalt rendelkezés szerint abban az esetben, ha a meghagyást meg kell tagadni, a bíróság a kérelmet nem utasítja vissza, hanem a keresetlevelet idézővégzéssel intézi el, vagyis a Pp. 615. §-ának figyelembe vételével a perfelvételre és az érdemi tárgyalásra határnapot tűz, következésképen a Pp. a keresetlevélbeli kérelmet a meghagyásos eljárásban úgy kezeli, mint *eventualis idézőkérelmet*. A kereset előadására a felperes azért is szorítható, mert abból a körülményből, hogy az alperes azt, hogy ellene a fizetési meghagyás hatályba lépjen, vagyis jogerőre emelkedjék (Pp. 614. §.), másképen nem, hanem csupán kifogás útján akaszthatja meg (Pp. 619. §.), nyílván az következik, hogy a meghagyásos eljárásban előterjesztett kifogás jogi hatása az, hogy a bíróság az ügy érdemi tárgyalására is határnapot tűz, vagyis a *kifogás az eljárást már perré alakítja át* (Magyary 798. lap). Ha pedig a kifogás a meghagyásos eljárást már átalakította perré, akkor a Pp. 606. §-a szerint okiratokkal és kereseti kérelemmel felszerelt kereset már *nem* egyszerű *keresetlevél*, hanem a jogi előadást és határozott kérelmet magában foglaló valóságos olyan *kereset*, ami a *pert már is megalapította*. Ennek a felfogásnak helyessége mellett bizonyít az is, hogy az alperes ellenkérelmének a meghagyásos eljárásban a Pp. 618. §-a szerint *elsősorban* arra kell irányulnia, hogy a fizetési meghagyás *fen nem állónak* nyilváníttassék.

Mindezekből most már egész bizonyossággal arra lehet következtetni, hogy a *mulasztás következményeit* (Pp. 436., 437.) *kell alkalmazni* a perbebocsátkozó alperes javára azzal a felperessel szemben, aki a keresetét a tárgyaláson elő nem adja. Az azonban még mindig eldöntetlen marad, hogy a mulasztás következménye a *Pp. 439. vagy 445. §-ának megfelelő alakban* nyerjen-e kifejezést, vagyis az idézést kell-e végzéssel *feloldani*, vagy pedig alperessel az érdemben tárgyalni és az ügyet *ítélettel* dönteni el.

A *nem meghagyásos* eljárásban szerintem kétségtelenül a Pp. 439. §-a alapján az alperes perbebocsátkozása folytán, az idézést *végzéssel kell feloldani.*

Vitás csupán az lehet, hogy a meghagyásos eljárásban is ebben az alakban kell-e kimondani a mulasztás következményét, avagy a Pp. 445. §-a szerint az érdemi tárgyalás megtartása után a felperest keresetével *ítélettel* kell-e elutasítani.

Azok, akik ebben az esetben is a Pp. 439. §-a szerint kívánnak eljárni, felhozzák egyik indokul azt, hogy a Pp. 439. §-a értelmében a kereset benyujtásának és a perindításnak hatályai fenmaradnak az idézés ismétlésére megszabott 15 nap alatt, már pedig a perindítás hatályai közé számít a fizetési meghagyás kibocsájtása is; s ebből azt a következtetést vonják le, hogy a meghagyás és a Ppé. 51. §-a alapján esetleg elrendelt biztosítási végrehajtást a 15. nap eltelte után hivatalból kell hatályon kívül helyezni akkor, ha a felperes nem kéri az idézés ismétlését. Ezek feledik azonban azt, hogy a kiinduló pontul felállított tétel nem helytálló, mert a Pp. 147. §-a szabja meg a perindítás hatályait, s ezek közt a meghagyás kibocsájtását — szerintem tudatosan — fel sem említi, mert, amint fentebb kiemelni szerencsém volt, a perfelvételi és érdemi tárgyalásra kizárólag alapul szolgáló kifogás az eljárást már átalakította perré s ennek következtében olyan keresetlevél, amellyel a perindítás hatályai össze vannak kötve, szó sem lehet. Hogy pedig maga a meghagyás mint tisztán bírói határozat a keresetlevéllel nem egyértelmű, azt bizonyítani nem szükséges.

Vitatható azonban az, hogy a törvény a percæsura felállításával nem tesz különbséget a perfelvételi tárgyalás elmulasztásában a meghagyásos és nem-meghagyásos eljárás közt, így az előbbi eljárás esetén is a Pp. 439. §-a szerint kellene eljárni annál inkább, mert az ilyen mulasztás nem vonja maga után az ügy érdemében való vesztességet, hanem csak a keresettől való elállást. Vitathatónak tartom ugyanis ezt az álláspontot, mivel a törvény a felperes mulasztása esetére a két eljárás között nem különböztet. De már nem oszthatom az ebből levont következtetést nemcsak azért, mert a meghagyásos eljárásban a Pp. 615. §-a értelmében a perfelvételi tárgyaláson kívül és egyidejűleg a kifogással már előkészített érdemi tárgyalásra is ki van tűzve a határnap, hanem főleg azért vagyok ellenkező véleményen, mert a *mulasztást* nem lehet a keresettől való *elállás* fogalma alá vonni, s mert a Pp. 606. §-a alapján a kereseti igény megalapításához szükséges ténykörülményre bizonyító eredeti okiratok csatolandók a keresetlevélhez, így ezt a keresetlevelet a jogi előadásnak és határozott kérelemnek tartalmazása folytán nem szabad pusztán olyan keresetlevélnek tekinteni, mint amilyent a Pp. 129. §-a megkíván, sőt hogy azt a törvény sem ilyen egyszerű keresetlevélnek, hanem olyan keresetnek tekinti, mint ahogyan azt a Pp. 178. §-a szerint a perfelvételkor a felperes előadni köteles, azt ékesszólóan bizonyítja a törvénynek az a rendelkezése, hogy egyfelől számszerűleg kiteendő a követelés és járuléka (Pp. 607. §.), másfelől a Pp. 608. §-a alapján arra a meghagyásnak minősített bírói határozat is hozandó, ha a 606. és 607. §-oknak megfelelően van felszerelve.

Ugyanebből az okból nem is merül fel annak szüksége, hogy a keresetlevél a meghagyásos eljárásban a felperes mulasztása esetén a per megalapítása céljából előadassék, mert hiszen a per a fentiek szerint már meg van alapítva. Egyébiránt azt sem tartanám kizártnak, hogy a keresetlevelet terjessze elő az alperes, aki az ellenkérelmét elsősorban a meghagyás fen nem állásának kimondására lévén köteles irányítani, igen természetesen ismertetni tartozik a megtámadott meghagyást is, ha ugyan helyette nem az elnök teszi meg. Ha pedig az alperes kötelességszerűen a meghagyást ismerteti, amely kötelessége — azt hiszem — vitán felül áll, akkor már a *kereseti igény megalapításához* szükséges összes ténykörülményeket, vagyis magát a keresetlevelet *előterjesztette,* amely okból tartom feleslegesnek a meghagyásos eljárásban a keresetlevélnek külön előadását.

Arra a következtetésre, hogy a felperes mulasztása esetén a meghagyásos eljárásban nem az idézést kell végzéssel feloldani, hanem a Pp. 445. §-ának megfelelően az alperessel az érdemben tárgyalni, s az ügyet ítélettel eldönteni, még a következő alapon is jutottam.

A törvény indokolásából (Pp. 615. és 617. §-nál) ugyanis kitűnik, hogy a meghagyásos eljárásban az eljárás nagyobb gyorsasága érdekében a perfelvételre és az érdemi tárgyalásra együttesen azért kell határnapot kitűzni, mert az érdemleges tárgyalás a kifogás által már elő van készítve; az alperes részéről pedig elismerésre vagy meg nem jelenésre számítani alig lehet. A külön perfelvételi határnap tehát a meghagyásos eljárásban annál kevésbbé volna jogosult, mivel a perfelvételi tárgyalás elsősorban és kizárólag a per megalapítását, míg az érdemleges tárgyalás a per lebonyolítását és befejezését célozza. A törvény tehát kifejezést akar adni annak, hogy az ügy lehetőleg egy tárgyaláson döntessék el, vagyis a per ne csak megalapíttassék, hanem az ügy érdemben is elintézést nyerjen. Pergátló kifogás esetében pedig elkülönített tárgyalást lehet elrendelni. A törvényhozónak ebből az indokolásból kivehető szándéka tehát az volt, hogy a Pp. 615. §-a szerint kitűzött tárgyalás *elsősorban és főleg érdemi tárgyalásnak* tekintessék, így a felperes mulasztása folytán a Pp. 445. §-a szerint kelljen eljárni.

Utalok ennek az eljárásnak helyessége mellett arra a fentebbi fejtegetésemre, hogy az eljárás a kifogás folytán *már perré alakul át* s így a külön perfelvételi eljárásnak helye és értelme nem volna.

Nem rontja le ennek a felfogásnak helyességét szerintem a Pp. 441. §-ának második bekezdésében foglalt az a rendelkezés sem, hogy a perfelvételi határnapnak tekintendő az a határnap is, amely perfelvételen felül érdemleges tárgyalásra is kitűzetett, mert ebben az esetben is szem előtt tartandó az, hogy az ekként kitűzött tárgyalás a per-akadályok előterjesztésére, tárgyalására és eldöntésére szolgál. Különben is a meghagyásos eljárásban ez a törvényhely alig nyerhet alkalmazást, mivel az érdemi tárgyalás a kifogásokban már elő van készítve és mivel az ilyen tárgyalás kitűzése rendszerint akkor indokolt, ha a pergátló kifogás tár-

gyalásának folytatása végett a perfelvételi határnapot hosszabb időre kell elhalasztani (Pp. 181. §).

A Pp. 445. §-a szerinti eljárás helyessége mellett felhozható még az is, hogy abban az esetben, ha a felperes mulasztása folytán a Pp. 439. §-ának megfelelően az idézési kérelem végzéssel csupán feloldatott volna, az egyidejűleg hatályon kívül nem helyezett fizetési meghagyás és kifogás alapján a mulasztó felperes a Ppé. 51. §-a értelmében *biztosítási végrehajtást kérhetne* mindaddig, amíg a Pp. 439. §-a szerint, az idézés ismétlésére kitűzött 15. nap el nem telt; sőt némelyek szerint kétséges az is, hogy az 1881 : LX. tc. 234. és a Ppé. 53. §-ainak figyelembevételével elrendelt és foganatosított biztosítás a Pp. 439. §-ában említett perindítási hatályig, vagy pedig tovább marad-e érvényben. Az azonban mindenesetre vitán kívül áll, hogy az idézés feloldása esetén annak ismétlésére kitűzött 15. napon belül a fizetési meghagyás fennáll, s így *előállhat az a fonák helyzet, hogy a mulasztó felperes a megjelent alperessel szemben mindenesetre olyan perjogi előnyben részesül*, a biztosítási végrehajtás kérésére és foganatosítására való jogánál fogva, ami kétségtelenül az alperesnek *nemcsak jogi, hanem főleg anyagi érdekeit is sérti.*

Az az elvi akadály, hogy a meg nem jelent felperes a keresetét szóval nem adta elő, s így a per megalapítva nem volna, véleményem szerint el van oszlatva azáltal, hogy — amint fentebb kifejtettem — a meghagyásos eljárásban a keresetet egyfelől elő sem kell adni, másfelől pedig az alperes a meghagyás ismertetésével egyidejűleg és azáltal már előadta, végül ellene szól ennek az elvi akadálynak az a többször hangoztatott perjogi tény, hogy a perfelvételi határnap célját pótló peralapítás már megtörtént azáltal, hogy a kifogás folytán az eljárás perré alakult át.

Dr. Borsitzky Imre.

Megjegyzések a csődön kívül köthető kényszeregyezség tervezetéhez.

I. A bíró, az előadói tervezet szerint, a fizetésmegszüntetést megállapítja, a vagyonfelügyelőt kirendeli, az adós vagyoni állapotát igazoló kimutatást, mérleget és a bizottságnak a vizsgálatról szóló jelentését átveszi, az adós egyezségi ajánlatát szavazás alá bocsátja és ha ezen ajánlatot a szavazásra jogosult hitelezőknek tőkekövetelésük szerint számított kétharmadrésze elfogadja, akkor az egyezség jóváhagyását csakis formai indokból tagadhatja meg.

A tervezet az egyezségi ajánlat elfogadásához nem kívánja a megjelent hitelezők többségét, elég, ha egyetlen hitelező fogadja el az egyezségi ajánlatot, feltéve, hogy *ezen egy hitelező* rendelkezik a követelések kétharmada felett.

A tervezet teljes szavazati jogot ad annak a hitelezőnek is, ki pl. visszleszámítolásba vett váltók alapján az egyezkedő adóson kívül a többi váltókötelezettnél talál fedezetet, úgy annak a hitelezőnek is, kinek követelését adóstárs vagy kezes biztosítja. Az ilyen jól biztosított hitelező könnyen lehet nagylelkű, könnyen fogad el akár 5%-os kvótát is és az ilyen hitelező többségi szavazatával szemben hiábavaló a megsarcolt kisebbségi hitelezők argumentálása, hogy a megállapított státus szerint tizannyi kvóta fizethető, hiába kavarog a bíró lelkiismerete; ha a formák betartattak, a bíró kénytelen az egyezséget jóváhagyni és kénytelen az állam ítélőhatalmára támaszkodva, a kisebbségtől követelésekben fekvő ezen vagyonát elvenni és ezzel az adós vagyonát gyarapítani.

Az adósok között, kiket gazdasági válság vagy elszerencsétlenedett spekulációk a tervezet szerinti eljárás igénybevételére kényszerítenek, lesz sok kifogástalan egyén, de lesz bizonyára igen sok gyenge erkölcsi kvalitású személy is, lesznek azonkívül olyanok, akik gazdasági viszonyaik leromlása nélkül is a tervezet szerinti eljárást a hitelezők megdézsmálása végett megpróbálják.

Az érdekeltek külön érdekeinek előmozdítására minden eljárási törvénnyel szemben bizonyos technika fejlődik ki. Az egyezséget hajszoló adósoknak új ötleteket sem kell produkálniok, elég ha az ő eddigi, nem csekélyen kifejlett technikájukat a tervezethez alkalmazzák. A tervezet — midőn az eljárás szabályozásánál nagy réseket hagy, nehogy a törvény merevsége és az eljárás túlszabályozottsága a gyakorlatban nehézségeket okozzon — igen felkínálkozik az adósok praktikáinak és a csuszamló existenciákra túlságosan csábító lesz ez a vagyonszerzési alkalom.

Az adós, ki a csődelhárító kényszeregyezségi eljárást igénybeveszi és hitelezőinek valósággal inzultusszámba jövő kvótát ajánl, mitsem kockáztat, ha *előre* biztosította magának a hitelezők kétharmadrészének hozzájárulását. Ez a kétharmadrész kikerül egyetemleges adósoknál biztosított hitelezőkből, jó barátokból és egyéb személyi érdekeltekből és ha majd az egyezségi tárgyaláson ezen előre «szervezett hitelezőknek» képviselője megjelenik, ott nem lesz alkú, ott nem tesz az adós új egyezségi ajánlatot, ott a bíró előtt csak az ellenző kisebbséget fogja a többség letiporni.

A hitelezői autonómiának széles hatáskört kell nyitni, de többségi diktatúrát nem szabad teremteni. A hitelezői kisebbség jogait meg kell védeni. (A hitelezői kisebbség gyakran a valódi hitelezők összessége lesz!) *A kisebbségnek ez a védelme az előadói tervezetben teljesen hiányzik* és a hiány pótlandó. Ha a bíró a többségi határozatban a kisebbség violens sérelmét látja, ha a bíró az előtte fekvő anyagból meggyőződött, hogy az adósnak vagyoni helyzetével az egyezségben engedélyezett kedvezmények ellentétben állanak, akkor okvetlenül kell, hogy a bírónak joga legyen az egyezség jóváhagyását megtagadni.

II. A tervezet szerint azok, akik az adós ellen a fizetések megszüntetésének napjáig szereztek dologi jogokat, az eljárást épúgy folytathatják, mintha a fizetésmegszüntetés bejelentve nem volna. (16. §.)

Gyakori, hogy fizetési zavaraiban az adós ingó zálogot nyújt hitelezőjének, gyakori az is, hogy a kereskedő vagy vállalkozó egy-egy végrehajtást megtűr annak reményében, hogy módjában lesz a végrehajtatót kifizetni és hogy egy ilyen fizetésmegakadás miatt nem kell maga ellen csődöt nyittatnia. A jövőben, ha a tervezetből törvény lesz, még kevésbbé fog a múló fizetési zavarokkal küzdő kereskedő sietni, hogy maga ellen a csődöt megnyittassa, előbb mindig próbálkozni fog a kényszeregyezséggel.

A dologi jogot szerzett hitelező akkor tűzeti ki az árverést, mikor a legalkalmasabb az egyezség lehetetlenné tételére és amikor ezzel legjobban kényszerítheti az adóst, hogy a követelést teljes összegében kifizesse. Az egyezségrontók, hogy üzelmeikkel az ily helyzetet ki ne használják, ehhez szükséges, hogy különös méltánylást érdemlő esetekben az egyezségi eljárást vezető bírónak joga legyen az árverést az egyezségi eljárás tartamára felfüggeszteni.

III. Az előadói tervezet szerint a kényszeregyezségi eljárást igénybeveheti mindenki, aki fizetéseit megszüntette, igénybeveheti tehát az, kinek vagyona is, tartozásai is csekély összegre rúgnak, az is, kinek tartozásai lényegesek, ellenben vagyona épen semmi.

A tervezet szerint ezen esetekben is az eljárásnak meg kell indulnia, a hitelezőket költséges hirdetménnyel össze kell hívni, a vagyonfelügyelőt ki kell rendelni, a hitelezőket meg kell hallgatni s mikor az egész eljárás a bírói átalány, a vagyonfelügyelő és a hitelezők költségére lefolyt, akkor meg, ha a hitelezők a mivel sem biztosított egyezségi ajánlatot nem fogadták el, hivatalból *meg kell nyitni* a csődöt, dacára annak, hogy a Cst. 87, §-a folytán a megnyitott csőd csődvagyon hiányában csakhamar újból hivatalból megszüntetendő lesz.

Bizonyára felesleges ilyen munkával és kiadásokkal a bíróságot megterhelni és célszerű lesz egy minimális vagyon kimutatásához kötni az eljárás megindítását.

Az eljárás a járásbíróságoknál fog folyni és ez a körülmény népszerűsíteni fogja; piaci árúsok, kisiparosok stb. fogják igénybevenni a bírósági apparátust, munkát és költséget fognak okozni nevetségesen csekély érdek végett, ha lefelé nem lesz értékhatár.

Dr. Kácser Zsigmond.

A per szünetelésének hatása a fellebbezési eljárásban.

Alföldy Ede táblai bíró úr a Jogt. Közl. f. évi 1. számában azt fejtegeti, hogy ha a per a fellebbezési eljárásban három évig szünetel, a szünetelés után nem a per, hanem csak a fellebbezés hatálya szűnik meg, vagyis a fellebbezéssel megtámadott elsőbírói ítélet jogerőre emelkedik. Álláspontjának megerősítésére, mint tudományos forrásra hivatkozik Magyary Gézára, aki bár az új polgári perrendtartáshoz írott magyarázatában azt az álláspontot foglalja el, hogy ha a per a fellebbezési eljárásban három évig szünetel, nemcsak a fellebbezés hatálya, hanem maga a per szű-

nik meg, mégis kijelenti, hogy ő is helyesebbnek tartaná, ha az ellenkező álláspont érvényesülhetne, de hivatkozik magára a törvény szövegére is, mert szerinte a Pp. 510. §-ának azon kitétele: «Egyebekben a 438. és 442—447. §-ok a fellebbezési tárgyalás elmulasztása esetében is megfelelően alkalmazandók» azt jelenti, hogy a 446. §. szabályát nem a maga merevségében, hanem «megfelelően» kell alkalmazni. Ennek a «megfelelően» szónak a törvény szövegébe beiktatása pedig nem jelenthet mást, minthogy csak a fellebbezés hatálya szűnik meg.

Nézetem szerint Alföldy Ede úr álláspontja sem a törvény szövege, még kevésbbé a törvény szelleme, sem pedig jogpolitikai szempontokból meg nem állhat.

A törvény szövege vagyis az 510. §. a pernek a fellebbezési eljárásban történt szünetelésének hatására nézve egyszerűen felhívja a 446. §-t anélkül, hogy bármiféle módosító vagy kiegészítő szabályt állítana fel, már pedig az, hogy a fellebbezési eljárásban a három évi szünetelés nem a per, hanem csak a fellebbezés hatályát szünteti meg, oly fontos eltérés, amelyet a «megfelelő» szó puszta beiktatása nem pótol és fel sem tehető a törvényhozóról, hogy ilyen fontos eltérést homályba burkoljon és tisztán a törvénymagyarázatra hagyjon fen. Különösen nem tehető ez fel, amikor perrendi szabályról van szó, amely közjogi jellegénél fogva a magyarázatot nagyon szűk térre szorítja s amikor a mi perrendtartási törvényünkről van szó, amely a lehetőséghez képest, mindent világosan kifejez.

Különösképen kitűnik Alföldy Ede úr álláspontjának tarthatatlansága, ha a törvény indokolását nézzük. Ez ugyanis az 510. §-ról azt mondja: «A mulasztás következményei tekintetében ez a § az 1893: XVIII. tc. 162. §-ának rendelkezéseit veszi át, amelyek a gyakorlatban célszerűeknek bizonyultak». Vagyis azt kell néznünk, hogy a gyakorlat hogyan alkalmazta az 1893: XVIII. tc. 162. §-át, mert az új perrendtartási törvény egyenesen erre a bírói gyakorlatra hivatkozva vette fel az 510. §-nak a szünetelés következményeire vonatkozó rendelkezését. A budapesti kir. tábla 1908. évi március hó 24-én 2029/1908. sz. a. hozott határozatában azt mondja: «A fellebbezési tárgyalás elmulasztásától számított három év elteltével maga a per mondandó ki megszüntnek, nem csupán a fellebbezés hatálya. Megszűnt ennek folytán a fellebbezéssel megtámadott elsőbírósági ítéletnek a hatálya is.» (Mj. Dt. II. 157.) A bírói gyakorlat tehát igenis nemcsak a fellebbezés hatályát tekintette megszüntnek. Semmi alap nincs tehát arra, hogy az indokolással szemben a «megfelelően» szónak olyan messzemenő értelmet tulajdonítsunk. A «megfelelően» szónak semmi más jelentőséget nem lehet tulajdonítani, minthogy a 446. §. a fellebbezés természetének megfelelően, vagyis olykép alkalmazandó, hogy az a fellebbezés szabályaiba ne ütközzék. Az a magyarázat azonban, hogy a fellebbezett per három évi szünetelés után megszűnik, abszolute nem ütközik a fellebbezési eljárás szabályaiba.

De nem indokolják a cikkíró úr álláspontját jogpolitikai okok sem. A per szünetelése ugyanis többnyire a felek között, a per abbanhagyására irányuló perenkívüli egyezség következménye. A további költségek kímélése végett vagy pedig azért hagyják a felek a pert szünetelni, mert a per tárgyát képező dolog vagy jog iránt egymást teljesen kielégítve, feleslegesnek tartják, hogy a perben akár annak megszüntét a bíróságnál bejelentő további lépést is tegyenek. Céljuk a pert teljesen abbanhagyni vagy legalább is oly ideig, míg az egyik vagy másik fél a perenkívüli egyezséget betartja. A törvény azért mondja ki az ilyen 3 évig szünetelő pert megszüntnek, mert ekkor már vélelmezhető, hogy a pert a felek folytatni nem óhajtják, másrészt pedig az ily hosszú ideig függő perek, amelyekben a felek amúgy sem tesznek semmi lépést, csak fölösleges zavarokat okoznak a bírósági ügykezelésben. Ez a szempont azonban fenforog nemcsak az elsőbírósági, hanem a fellebbezési eljárásban is. Nem lehet ezzel szemben ellenvetni, hogy az elsőbírói ítélet megvan és a per megszűnésének nincs hatálya az addig hozott bírói határozatokra. A permegszűnés igenis hatálytalanítja az egész pert, az abban addig hozott összes határozatokkal együtt. Hiszen ha a megszűnt pert esetleg a felperes újból megindítja, az új pert eldöntő bírót nem köti a megszűnt perben hozott egyetlenegy végzés sem.

Végül pedig a cikkíró úr álláspontja végtelen sok igazságtalanságra vezetne. Mint fentebb említettem, a per szünetelése minden esetben a két fél megegyezésén, amely esetleg csak hallgatólagos megegyezés, alapszik. Ha ez a megegyezés fen nem forogna, akkor bármelyik félnek módjában állana a másik féllel szemben, annak mulasztásának következményeit kimondatni. Ha már most három évi szünetelés után a törvény csak a fellebbezés hatályát szüntetné meg, akkor a megegyezést annak a félnek javára szegné meg, aki az elsőbíróság előtt pernyertes lett és módot nyujtana neki arra, hogy a rá kedvező elsőbírósági ítélet alapján a másik fél ellen, dacára annak, hogy az perenkívüli megállapodásuknak mindenben eleget tett, további bírói lépéseket s illetőleg végrehajtást kérjen. Igaz, hogy ennek módjában van az így visszaélő fél ellen végrehajtásmegszüntetési perrel föllépni, de hisz épen ez a per- és költségszaporítás az, amely új perrendtartási törvényünk szellemébe is beleütközik. De egyébként sem tudom, hogy miért mondjon ki a bíróság jogerősnek olyan ítéletet, amelyet egyik fél sem kíván jogerősnek tekinteni s miért avatkozzék a bíróság polgári perben a felek jogaiba oly területen, amelyben a törvény arra fel nem jogosítja.

Ennélfogva a Pp. 510. §-a alapján a fellebbezési eljárásban is a három évnél tovább szünetelő per megszűnik.

Dr. Ries István.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A visszaható erőnek** a problémája az erős felindulásban elkövetett törvény megalkotásával ismét tudományos kérdéssé devalválódott. Mert Magyarországon a tudományos kérdés csak akkor tarthat érdeklődésre számot, ha politikai. Viszont a politika terén nincs keresni valója a tudománynak. Politikailag a probléma meg van oldva. Csak elég súlyos legyen a büntetési szankció, akkor nyomban vége minden visszaélésnek, amelyet a törvény tilt. Boldog Magyarország, ahol ezentúl minden hadi szállító a Monthyon-díjra pályázhatik. Csupán az a kár, hogy a törvény nem terjed ki az élelmiszeruzsorásokra is, akik mostanában a polgári lakosság millióinak exisztenciáját veszélyeztetik.

Kérdés azonban mit szól ehhez a tudomány? Nem mi elfogult hazai szakemberek, akik közül néhánynak megbocsáthatatlanul rossz szokása, hogy kákán is csomót keres, hogy a kodifikáció legremekebb mesterművei ellen is gáncsoskodik, hogy a hivatalos tekintélyeket nem tiszteli, szóval nem gutgesinnt, hanem a *külföldi* auktorítások, annak a kriminológiai iránynak a képviselői, akikre a visszaható erő kérdésének tárgyalásakor hivatkozás történt.

Nemrég egy budapesti napilapban *Liszt* Ferenc berlini egyetemi tanárral folytatott beszélgetés jelent meg, amelyben többek közt a következők olvashatók: «Hogy mit szólok a hadseregszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló javaslatnak a visszaható erőre vonatkozó szakaszáról? Jogi lehetetlenségnek tartom és az egyéni szabadság megsértésének. Büntetőjogban még nem volt precedens erre, de nem is lehetne, mert ellenkezik a jognak alapelveivel . . . Utóvégre politikai szempontból még az orgyilkosságot is menteni lehet, mindent meg lehet csinálni, de jogi lelkiismerettel nem. Nálunk biztosan nem menne keresztül a javaslat, még a ház elé sem mernék hozni.»

Nem mintha a tudósítás irójának szavahihetőségében kételkedtünk volna, hanem mert elvégre is nem jogász irta az interview-t és jogi kérdésekben a szabatosság mégse közömbös, Liszthez fordultunk, közölvén vele a törvény idevágó rendelkezésének, valamint az említett cikk megfelelő részének pontos német fordítását.

Liszt levelének idevonatkozó része a következő: «Besten Dank für ihren Brief. Er traf mich knapp vor meiner Abfahrt nach Wien. Ich wollte Ihnen von dort schreiben, fand aber keine Zeit dazu. Das Interview ist sachlich richtig wiedergegeben; die einzelnen Ausdrücke stammen selbstverständlich nicht von mir. Ich glaube auch gesagt zu haben, dass das mein prima-facie Urteil wäre. Aber in der Hauptsache enthält der Bericht meine Ansicht, die zu ändern ich inzwischen

keine Veranlassung hatte. Wenn Sie sie verwerten können um so besser. Man hat auch in unserem Kriegsstrafrecht manches gesündigt, aber Rückwirkung ist doch ein bischen toll. Und es scheint mir richtig das auch ausdrücklich zu sagen.»

Objektivitásunknak bizonyítása végett nem elégedtünk meg Liszt Ferenc állásfoglalásával s több német kriminalistát kértünk fel véleménynyilvánításra, köztük olyanokat is, akiknek ismeretes álláspontja *a priori* a visszaható erő mellett szól. Legközelebbi számunkban közöljük *Beling* müncheni professzornak már beérkezett véleményét. Mert a normaelmélettel indokolható a visszaható erő, mint általános elv, de az erős felindulás nem teszi jogosulttá, mint kivételt.

— **A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek újabb értekezlete.** A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek f. évi május hó 7. és 31. napjain megtartott értekezletén a Pp. alkalmazása körül felmerült több vitás kérdés került részletes megvitatás alá. Az értekezlet a felvetett kérdésekben megállapodásra még nem jutott és a határozathozatalt későbbi ülésre tartotta fenn; ugyanis figyelemmel kíván lenni nemcsak az alapul szolgáló esetekben hozott bírói határozatokra, hanem a szakirodalomban a megoldandó kérdésekkel összefüggően már nyilvánult és még esetleg kifejezésre jutó véleményekre is. Az értekezleten tárgyalt főbb elvi kérdések a következők:

1. *A Ppé. 18. §. utolsó bekezdésének értelmezése.* E szerint: «A fél a perköltséget vagy más eljárási költséget, amelyben az ellenfél részére marasztalták, ha az ellenfelet a marasztaláskor ügyvéd képviseli, ennek az ügyvédnek kezéhez köteles fizetni. Harmadik személyek igényeivel szemben ily költségre ennek az ügyvédnek elsőbbségi joga van».

Megoldandó kérdések: *a)* Kit kell érteni az alatt az ügyvéd alatt, akinek kezéhez a marasztalt fél az említett fizetést teljesíteni köteles? Jelesül az volt-e szándéka a törvényhozónak, hogy a kérdéses perköltség a felet a marasztaláskor képviselő (képviseletváltozás esetén tehát az utolsó) ügyvéd kezéhez fizettessék és pedig (a törvényszöveg szószerinti értelme szerint) csak abban az esetben, ha a félnek a marasztaláskor ügyvédje volt; vagy pedig a törvényrendelkezésnek az az értelme, hogy ha a felet több ügyvéd képviseli, a marasztalt fél a perbeli vagy eljárási költségnek azt a részét köteles mindenik ügyvédnek megfizetni, amelyet a bíróság az illető ügyvéd tevékenységének ellenértékéül az ítéletben vagy más marasztaló határozatban az ellenfél részére megállapít. *b)* Ezzel függ össze az a további kérdés, hogy a bírói határozatokban szükséges és célszerű-e kifejezetten kimondani, hogy a marasztalt fél a számszerűleg megjelölt perbeli vagy egyéb költséget az ellenfél ügyvédje kezéhez és pedig képviseletváltozás esetén melyik kezéhez vagy egyénenként kinek mennyit tartozik fizetni? *c)* A fent írt törvényrendelkezés értelmében a marasztalt fél által az ügyvédnek fizetendő költségekre nézve az ügyvédnek mily jogállása van a marasztalt féllel, illetőleg saját felével szemben. A kérdéses perköltségek erejéig a követelés és annak érvényesítése iránti jog kit illet; magát a felet, kinek javára a marasztalás szól vagy pedig az ügyvédet? Utóbbi tehát csak utalványos vagy pedig oly jogosított, aki az őt megillető költség erejéig a marasztalt fél ellen saját személyében végrehajtás iránti kérelmet terjeszthet elő és a követelést engedményezheti? Ennek eldöntésétől függő kérdések továbbá, hogy a fél, kinek javára a marasztalás szól, a követelésnek az említett költségeket kitevő részével rendelkezni jogosult-e, azt átruházhatja-e s vele szemben — az ügyvéd elsőbbségi jogának sérelme nélkül — harmadik személyek jogot szerezhetnek-e? A marasztalt fél az előbb említett ellenfelével szemben élhet-e beszámítási joggal, vagy pedig őt is olyan harmadik személynek kell tekinteni, kivel szemben az ügyvédet elsőbbségi jog illeti? Ha a marasztalt fél az ellenfél javára megítélt követelésre és járulékaira résztörlesztést eszközöl, az mily sorrendben és arányban esik az ügyvéd javára is? *d)* Mi annak a szankciója, ha a marasztalt fél az ellenfél ügyvédjét illető költséget nem annak, hanem magának az ellenfélnek kezéhez fizeti? Lehet-e a marasztalt felet ez alapon másodszori fizetésre kötelezni, különösen feltéve, hogy a bírói határozatban az ügyvéd kezéhez fizetés kötelezettsége kifejezetten kimondva nem volt? *e)* Ha harmadik személy az ügyvéd részére fizetendő perköltséget is a marasztalt fél ellenében lefoglalja, az ügyvéd elsőbbségi jogának megóvása érdekében minő eljárásnak van helye? Az ügyvéd igényét hivatalból s az eljárás bármely szakában tartozik-e a bíróság (bírói kiküldött) figyelembe venni vagy csak bejelentésre és jogorvoslatra; még pedig minő jogorvoslatoknak van helye?

2. *Kijavítás végett visszaadott kereset vissza nem mutatásának következménye.* Ha a felperes a Pp. 140. §-a értelmében neki visszaadott keresetet a kitűzött határidő alatt vissza nem mutatja, minő eljárásnak van helye; jelesül a Pp. 141. §-a értelmében olybá kell-e venni az esetet, mint amikor felperes a keresetlevelet újból hiányosan adja be, vagyis a vissza nem adott keresetet is hivatalból visszautasítottnak kell-e kimondani, vagy pedig más következmény megállapításának van-e helye?

3. *Bizonyításfelvétel foganatosítása felek távollétében.* A Pp. 280. §-ának az a rendelkezése, hogy a bizonyítás felvétele a kellően értesített felek távollétében is a lehetőség szerint foganatosítandó, csupán a Pp. 278. és 279. §-aiban szabályozott arra az esetre vonatkozik-e, amikor a bizonyításfelvételt nem maga a perbíróság, hanem megkeresett más bíróság vagy kiküldött bíró foganatosítja? Vagy pedig ellenkező álláspont szerint kötelező-e, hogy a bizonyítás felvételét a perbíróság is foganatosítsa a kellően megidézett felek távollétében?

4. *Megállapítási kereset indítása moratórium alá eső pénztartozás iránt.* Moratórium alá eső pénztartozás iránt megállapítási kereset indításának van-e helye akkor, ha kitűnik a keresetből, hogy a megállapítás a felperes jogállapotának biztosítására az alperessel szemben szükségesnek mutatkozik, vagyis ha a præjudiciumnak a Pp. 130. §-ában előírt előfeltétele fenforog? Ilyen előfeltételek hiányában a kereset hivatalbóli visszautasításának a moratóriumi eljárási rendeletek 1. §-a értelmében van-e helye?

5. *Iparbírói hatáskörbe tartozó perekben a fellebbezés megengedhetősége.* Tekintve, hogy a Pp. 758. §-ának 6. pontja, a Ppé. 36. §-a, végre a 72,400/1914. I. M. számú igazságügyminiszteri rendelet 1. §-a értelmében az iparhatóságtól járásbírósághoz elé vitt peres ügyek tárgyuk értékére tekintet nélkül a járásbíróság elé vannak utalva, a Pp. 476. §-ának 2. bekezdésére figyelemmel fellebbezésnek van-e helye a járásbíróságnak oly iparhatósági perekben hozott ítéletei ellen, amelyek tárgyának értéke 50 koronát meg nem halad?

— **Váltókereset illetékessége a Pp. 32. §-a alapján meg nem állapítható.** A budapesti kir. törvényszék hivatalból visszautasította felperesnek váltófizetési meghagyás kibocsátására irányuló keresetét azzal az indokolással, hogy illetékessége a Pp. 32. §-a alapján meg nem állapítható. Felperes felfolyamodása folytán a budapesti kir. ítélőtábla az elsőbíróság végzését helybenhagyta a következő indokolással: A Pp. 30. §-a értelmében váltókeresetek és visszkeresetek a váltó fizetési helyének bírósága előtt is megindíthatók. E törvényhely szövegezéséből, valamint annak második bekezdésében foglalt abból a rendelkezésből, amely egyedül a perbejelentésre nézve állapít meg kizárólagos illetékességet, következik, hogy a váltó fizetési helye nem állapít meg kizárólagos illetékességet és hogy ekként a váltókeresetekre és visszkeresetekre a Pp. III. fejezetében (Pp. 10., 25., 30. §-ok) meghatározott általános illetékesség is igénybe vehető. A fenforgó esetben felperes keresetlevelében foglalt kijelentése szerint nem a fentebb megjelölt alapokon, hanem a Pp. 32. §-a alapján kívánja igénybe venni, az elsőbíróság, mint a felperes könyvei vezetésének helye szerint illetékes bíróság illetékességét, illetve annál a bíróságnál meghagyásos eljárás útján érvényesíti váltókeresetét. A kir. ítélőtábla azonban abban a felfogásban van, hogy az elsőbíróság illetékessége felperesnek váltófizetési meghagyás kibocsátására irányuló keresete tekintetében a Pp. 32. §-a alapján meg nem állapítható és ebből folyólag az elsőbíróság helyesen járt el, amidőn a keresetlevelet illetékesség hiányából a Pp. 608. §., 180. §. 3. pontja és a 141. §-a alapján hivatalból visszautasította. A Pp. 32. §-a ugyanis kétségtelenül könyvkivonati követelést tart szem előtt. Ámbár ezt a törvény azért, hogy az átruházott követelésről is intézkedjék, szövegében nem fejezi ki oly határozottan, mint az 1868. évi LIV. tc. 35. §-a, mégis abból, hogy a felperesnek a követelésre vonatkozó könyvkivonatot be kell mutatni, továbbá abból, hogy az illetékesség az utolsó

bejegyzés keltétől számított két éven belül áll fen, kétségtelen, hogy a Pp. 32. §-a olyan követelésről akar intézkedni, amelyre nézve a kereskedelmi könyvbe való bevezetésnek jelentősége van, illetve amely követelésre nézve a kereskedelmi könyv bizonyítékul is szolgál, következéskép az itt szabályozott illetékesség nem vonatkoztatható a váltókeresetekre, amelyeknél az érvényesített követelés jogalapját maga a váltó, mint a követelést megtestesítő és annak bizonyítékául szolgáló forgalmi papir képezi, amelyeknél tehát a követelés fennállásának bizonyítására és a váltóból eredő jogok gyakorlására a könyvkivonat még akkor sem alkalmas, ha a váltó adása és esetleges be nem váltása az illető kereskedelmi könyvben el is könyveltetett. Ebből pedig az következik, hogy a könyvkivonat nem lehet alkalmas arra, hogy a kereskedelmi könyvektől független váltókeresetekre nézve a Pp. 32. §-ának korlátai között a könyvek vitele helyének illetékességét megállapítsa. De az eltérő felfogásnak ellene szólnak a Pp. 32. §-a létrejöttének előzményei is. A vonatkozó törvényhozási munkálatokból, különösen pedig a szóbanforgó törvényhelyen felállított korlátokból ugyanis kétségtelen, hogy a Pp. 32. §-ának megalkotásánál a törvényhozás a könyvvezetés helye szerinti illetékességet az előbbi állapottól eltérően szűkebb keretek közé kívánta szorítani, már pedig, figyelemmel arra, hogy a Pp. életbeléptetése előtt érvényben volt 2851/1881. I. M. E. számú igazságügyminiszteri rendelet a könyvvezetés helye szerinti illetékességet a váltókeresetekre nézve meg nem adja, nyilván a törvényhozás céljával ellentétes eredményre vezetne az, ha a Pp. 32. §-a szerinti illetékesség a váltókövetelések érvényesítésénél is igénybe vehető lenne. De hogy a törvényhozó intenciója semmi esetre sem lehetett a könyvvezetés helye szerinti illetékességnek a váltókeresetekre való kiterjesztése, az nyilvánvaló abból, hogy amikor a Pp. 606. és köv. §-aiban a váltókeresetekre nézve egy külön s a gyorsan lebonyolítandó váltóper céljával és természetével megegyező eljárást létesít, kétségtelenül nem szándékolhatta azt, hogy már a váltófizetési meghagyás kibocsátásának, illetve a pergátló kifogásnak keretében a per elhúzását eredményező, a követelés alapjából, az elkönyvelésből és a kereseti váltónak az elkönyvelt tételekre vonatkozással származtatható hosszadalmas vitára nyisson tért és ilyen módon a statuált eljárásnak általános törvényhozási és fontos gazdasági érdekből elengedhetetlen gyorsabb lebonyolítását meghiúsította. A kifejtettekhez képest az elsőbíróság végzését helybenhagyni kellett.

— **A sértett helyi tekintélye nem ok bíróküldésre.** *Kúria:* A kérelmet elutasítja. Indokok: A terhelt — az ellene becsületsértés vétsége miatt folyamatba tett bűnvádi ügyben eljáró kir. járásbíróság helyett — más bíróság kiküldését kérte arra hivatkozva, hogy a sértettel, mint nagy befolyású országgyűlési képviselővel, a róm. kath. püspökség jogtanácsosával és az ottani nagy bankok és vállalatok vezetőjével szemben az eljárásra hivatott járásbíróság, valamint az ottani kir. törvényszék bírái nem lehetnek elfogulatlanok. Minthogy azonban az az állított tény, hogy a sértett nagy befolyású országgyűlési képviselő, a bíróságnak elfogulatlanságára egyáltalában nem lehet hihatással és a felhozott többi körülményekkel kapcsolatban sem alkalmas annak feltételezésére, hogy az illetékes bíróságoktól részrehajlatlan eljárás és határozat nem várható, a kérelmet el kellett utasítani. (B. I. 3529/1915.)

— **A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából.** A budapesti ügyvédi kamara *írásbeli feddésre* ítélt egy ügyvédet, aki panaszos házassági bontóperét elvállalta, de sem a keresetet be nem nyujtotta, sem a panaszos iratait ki nem adta és hosszú időn át panaszos leveleire sem válaszolt. Az ítélet indokolása következőképen szól: A vádlott beismerésével igazolva lett az a tényállás, hogy N.-né házassági bontóperét elvállalta, azonban sem a keresetet be nem nyujtotta, sem iratait a panaszosnak ki nem adta, s hosszú időn keresztül panaszosnak leveleire sem válaszolt. A reábízott iratok pedig elkallódtak. Vádlott azon védekezését, hogy viszonyai oly kétségbeejtők voltak, mikép ez üggyel nem törődhetett, mentőokul elfogadni nem lehetett. Bármily szegénységben élt a vádlott, az ügyfele által reábízott ügyet vagy ellátni, vagy a képviseletről lemondani tartozott volna. Vádlott ama védekezését, hogy időközben panaszos törvényesen elvált volna, semmivel sem bizonyította, de e körülmény egymagában vádlott ügyvéd mulasztását nem mentheti. Ennélfogva a vádlottat a rendelkező rész szerint a Rdts 68. §. *a)* pontjába ütköző fegyelmi vétségben vétkesnek kellett kimondani. Vádlott zilált anyagi viszonyai, gondterhes élete, az a körülmény, hogy ingóságait elárverezték és ennélfogva otthona és irodája összeomlása oly lelkiállapotát idézte elő, hogy az iratok rendetlen kezelése nem pusztán hanyagságra, hanem a viszonyai által előidézett lelki depresszióra is vezethetők vissza, a fegyelmi bíróságot a bár fegyelmileg nem büntetlen előéletű vádlottra nézve is a Rdts 70. §. 1. pontja szerinti büntetés kiszabására indították.

— **A vevő igénye a rekvirálási vételártöbbletre.** A budapesti tőzsdebíróság 2930/914. sz. ítéletében arra az álláspontra helyezkedett, hogy az eladó, aki az árú rekvirálása miatt nem szállíthat, köteles a katonai kincstártól kapott vételártöbbletet kiadni. A tőzsdebíróság álláspontját a Ptj. 914. §-ába is felvett azzal a jogszabállyal indokolja, hogy «a szolgáltatásra kötelezett fél az esetben, ha azon körülménynél fogva, amely a teljesítést lehetetlenné tette, a szolgáltatás tárgyáért kárpótlást kapott vagy követelhet, a másik félnek a kárpótlást kiadni, illetőleg a követelést a másik félre átruházni tartozik».

— **Az Országos Ügyvédszövetség** köriratot intézett az összes ügyvédi kamarákhoz. Ebben felkérte a kamarákat a tagjegyzékeik beküldésére, annak megjelölésével, hogy a tagok közül ki vonult be és ki esett el a harctéren. A beérkezendő anyag alapján a Szövetség nyilvántartja mindazokat az ügyvédeket, akik katonai szolgálatot nem teljesítenek, hogy a Szövetség központjánál érdeklődő kartársaknak a megkeresések elintézésénél rendelkezésre álljanak. Minden egyes hirdetményi bevonási parancs foganatosítása után a Szövetség a nála nyilvántartott országos ügyvédi névjegyzéket pótolni fogja. Mihelyt a Szövetség az első országos jegyzékkel készen lesz, ezt lapunkkal tudatni fogja.

— **Kötelező-e az előzetes lefoglalás védjegybitorlási ügyben?** A sértett — az 1890: II. tc. 28. §-ára hivatkozva — kérte a terhelt birtokában levő azoknak az árúknak a lefoglalását, amelyek a bevádolt utánzati jelzéssel vannak ellátva. A bíróság nem adott helyet ennek a kérelemnek azzal az indokolással, hogy a bevádolt árújelzés annyira eltér a belajstromozott védjegytől, hogy az összetéveszthetőség nem mutatkozik megállapíthatónak. A koronaügyész ezt a határozatot törvénysértőnek tartva, a Kúriánál a jogegység érdekében a határozat megsemmisítését indítványozta; álláspontja szerint annak elbírálása, hogy az utánzat mennyiben tér el az eredetitől, az ügy érdeméhez tartozván, a tárgyalás és ítélkezés feladata. A Kúria a koronaügyész panaszát elutasította; mikor a bíróság — mondja a végzés indokolása — az 1890: II. tc. 28. §-a alapján a lefoglalás, a külön őrizet alá vétel és más, a bűncselekmény ismétlésének megakadályozására szolgáló intézkedések foganatosítása tárgyában határoz, az utánzatnak az eredeti védjeggyel való összehasonlítását nem mellőzheti és ha ezen saját hatáskörében eszközölt összehasonlítás alkalmával tett észleletből vont következtetés után arra a meggyőződésre jut, hogy a lefoglaltatni kívánt árújegyek a vevőközönségnek az árú eredete iránt való megtévesztésére nem alkalmasak és ebből az okból a lefoglalást megtagadja, az ezt kimondó határozatban a jogegység tárgyát képező törvény- vagy szabálysértést felismerni nem lehet (B. I. 4173/1915.). Nemcsak helyeseljük a Kúriának állásfoglalását ebben a védjegybitorlási gyakorlatban mindennapos kérdésben, de sajnáljuk, hogy pozitiv alakban nem jut még élesebben kifejezésre a határozatban az, hogy az 1890: II. tc. 28. §-ában a sértett részére adott jog a törvény 27. §. 2. bekezdésében említett tárgyak és ezek között az utánzati árújelzések lefoglalásának kérelmezésére nem jelenti azt, hogy a bíróságnak el *kell* rendelnie a lefoglalást, valahányszor a sértett azt állítja, hogy valaki jogtalan megjelölést vagy utánzati árújelzést alkalmazott. A bíróságot a sértett részéről előterjesztett lefoglalási kérelem nem mentheti fel annak vizsgálatától, ami minden bírói intézkedésnek előfeltétele, hogy nevezetesen forog-e fen bűncselekménynek nyomatékos gyanuja vagy nem? A 28. §. egyedül annyiban tartalmaz mérlegelést kizáró jogparancsot, hogy bűncselekmény gyanuja esetében nem mellőzhető a lefoglalás, ha a sértett azt kéri; de ha a bíróság a bűncselekménynek az összetéveszthetőségben álló primär gyanuadatát sem ismeri fel, lehetetlen azt kívánni tőle, hogy a bűncselekmény *ismétlésének* megakadályozása felől intézkedjék. A koronaügyészség állásfoglalását nyilván a Kúriának ugyancsak a jogegy-

ség érdekében hozott 2121/1908. számú határozata (B. H. T. 200.) befolyásolta. Ebben az utóbbi esetben a bíróság azért tagadta meg *a bűnvádi eljárás megindítását* mert úgy találta, hogy a terhelt által használt jelzés lényegesen eltér a sértett részére belajstromozott védjegytől. Itt helyesen konstatálta a Kúria a törvénysértést. A Bp. 527. §-a taxative felsorolja azokat az okokat, amelyek esetében a járásbíróság hatásköréhez tartozó ügyben az eljárás megindítása megtagadható és nyílvánvaló, hogy a bíróságtól észlelt említett eltérések nem szolgálhattak törvényes okúl az eljárás megindításának megtagadására, nem is szólva az 1890 : II. tc. 25. §-ának arról a rendelkezéséről, amely szerint az eredeti védjegynek csekély változtatással való használata nem zárja ki a bűncselekmény megállapítását. Nem felesleges felhívni végül a figyelmet arra, hogy míg az alsóbíróságnak a bevezető sorokban említett határozata az utánzatnak az eredetitől való *eltérésére* helyezi a súlyt, addig a 4713/1915. I. B. számú határozat — igen helyesen — az *összehasonlítás* alkalmával tett észleletből vont következtetésről szól, tudva lévén, hogy nem annyira az eltérések, de inkább a *hasonlóságok* létezése a döntő a bitorlásnak megállapítása szempontjából. *L.*

KÜLFÖLD.

— **A hadviselésből származó károk megtérítése a német jogban.** A kérdés, amelyet a Jogt. Közl. folyó évi 14., és 17. számában dr. Liebmann Ernő cikke a magyar jog szempontjából tárgyalt, természetszerűen a német birodalomban is aktuális. Két tekintélyes jogász szólalt fel és igyekezett az állam kártérítési kötelezettségébe vetett reményeket lehűteni. Laband, a strassburgi egyetem hires professzora, a Deutsche Juristenzeitung f. évi május hó 1. számában foglalkozik a vonatkozó joganyag egybeállításával. Az 1873. évi hadiszolgáltatási törvény 35. §-a az esetleg nyújtandó kártérítés mérvére és a követendő eljárásra az alkotandó speciális törvényt rendeli irányadónak. Laband szerint ez a rendelkezés nem kötelezte az államot egy ilyen speciális törvény megalkotására és a feleknek nem is biztosított igényt a kártérítésre. Az állami organumok szabad belátására van bízva, hogy a szenvedett károk, az esetleges hadisarc, a birodalom teljesítőképessége arányában akar-e és milyen arányú kártérítést nyújtani. A fent hivatkozott 35. § csak «a jövőre intézvényezett nem kötelező váltó». Ugyanezen álláspontot vallja Freudenthal a Berliner Tageblatt június 5-iki vezércikkében.

Dr. Liebmann elvi álláspontja, amely a jogi alapelvekből tartja Zsögöd nyomán az állam kártérítési kötelezettségét megállapíthatónak, kárelosztási tendenciájával jobban közelíti meg az igazságosságot és a kötelezettség kimondásával a jogállamiságot. A tényleges viszonyok ereje azonban alighanem Laband-Freudenthal álláspontja felé fogja terelni még az eszményibb felfogás hiveit is. A «nach Tunlichkeit» (Istensegíts) kategóriája, amelyet az ügyvédek a bíróság iróniájától félve hoztak elő, itt a törvényhozás és a jogpolitika legalapvetőbb pillérévé nőtte ki magát. Egy új jogi Hamupipőke. *B.*

— **A becsület védelme iránti bizalmat** néha maguk a bíróságok rontják le különcködő határozataikkal. Egy németországi törvényszék döntése ad most vitára alkalmat, mely vitában azonban egyetlen kérdés — a döntésnek jogérzetet sértő volta egyhangú elbírálásra talált. Egy vidéki városban ugyanis kevéssel a háború kitörése után általánosan elterjedt az a hír, hogy I. közbecsülésben álló ügyvédet, igazságügyi tanácsost mint angol kémet rögtönbíráskodási eljárás lefolytatása után agyonlőtték. Miután megállapítást nyert a hír alaptalansága, az ügyészség közérdekből vállalta a vád képviseletét, sikerült is a rágalmazó állítás egyik terjesztőjét kinyomozni A járásbíróság pénzbüntetésre ítélte az utóbbit, a törvényszék pedig fölmentette. A meglepő határozat indokolása is megfelelően különös. Becsületsértő cselekményt — mondja a törvényszék — csupán élő ember ellen lehet elkövetni, «Träger des Rechtgutes, der Ehre, könne nur ein lebender Mensch sein». Tekintve pedig, hogy az állandó gyakorlat szerint becsületsértést vagy rágalmazást csakis szándékosan — és gondatlanúl sohasem — lehet elkövetni, a szándéknak az összes tényálladéki körülményeket magában kell foglalnia, tehát a tudatot a sértett életbenlétéről is. Jelen esetben a terhelt azonban a sértett agyonlövetéséről meg volt győződve, tehát hiányzott a szándéknak azon alkateleme, mely szerint élő ember az állítás tárgya stb. Bizonyos, hogy a Reichsgerichtnek is szava lesz még ebben az ügyben a jogegység és a jogbiztonság érdekében. *A.*

— **A szándékosság fogalma a hadiszállítások körül elkövetett visszaéléseknél.** (Osztrák semmítőszék Kr. II. 374/914.) Az elbírált esetben vádlott árúkészletét (árpa) a katonai hatóság megtekintés után vásárolta meg, vádlott azonban nem a megtekintett, hanem más silányabb (porral és homokkal vegyített) árút szállított. A semmítőszék csalás büntettét állapította meg. Nem vette figyelembe azt a védekezést, mely szerint vádlott tévedésbe ejtésre irányuló célzat nélkül járt el, tekintve, hogy a hasznavehetetlen anyag oly mennyiségben volt az árpa közé keverve, hogy vádlottnak tisztában kellett lennie azzal, hogy a szállításkor szembetűnő lesz, mikor is a hadikincstár képviselőjének módjában áll a szállítást visszautasítani, avagy árleszállítást követelni. El nem szabad feledni azonban, hogy az átvétel a hadiszükségletek fedezésére szolgáló cikkeknél a katonai kincstár részéről különös gyorsasággal és csupán egyes részek ellenőrzésképen való megvizsgálásával szokott megtörténni, amikor felteszik, hogy szállításra a megtekintett és így már megvizsgált dolgok kerülnek. Aki a megállapítottnál silányabb árút ad el a katonai hatóságnak, azt szándékos cselekményben, csalásban kell bűnösnek kimondani. A szándék fenforgása nem lehet kétséges. A szándék a silány árúnak tudatos szállításában áll. A fondorlat fogalma nem kívánja meg, hogy különös igyekezet és mesterkedés révén idéztessék elő a tévedésbe ejtés. Elegendő a valóságnak meg nem felelő állapotnak feltüntetése, ha az eltérés bárki által könnyen észre nem vehető. *A.*

— **Figyelmeztető felhívásnak** mintáját közli a Recht und Wirtschaft legutóbbi száma, azzal az indítvánnyal, hogy a felhívást bíróságok, közhivatalok, egyesületek osztogassák perlekedőknek. Komoly és ünnepélyes figyelmeztetésnek szánták azok számára, akik kevésbbé jelentős polgári vagy büntető ügyeikkel veszik igénybe a jelen nehéz időkben a bíróságokat. Most, midőn a nemzet minden erejét csak egyetlen irány felé kell fordítani — mondja a felhívás —, még mindig tengernyi azoknak a pereknek a száma, melyek haszontalanul fogyasztanak erőt, egészséget, életörömet, pénzt és egyéb jószágot. A sovány egyezség is többet ér a kövér pernél, ezért egyezkedjetek amíg nem késő, szól az intés. Az ellenfél csak a legritkább esetben valósággal oly hazug és csalárd, rosszindulatú, mint amilyennek a perlekedés hevében elképzeljük. A szomszédot sem kell nyomban becsületsértés miatt feljelenteni, ha egy szóval többet mond a kelleténél, gondoljuk meg vajjon mi vagy családunk, nem vagyunk-e egyformán hibásak a dologban. Végül kitanít a felhívás az egyezségek kapcsán kérhető illetékengedményekre. Nem támasztunk nagy reményeket az egyébként igen ügyesen megfogalmazott felhívás sikere iránt. A perlekedési szenvedélynek mélyebben vannak a gyökerei, semhogy azokat ékes szavakkal ki lehetne írtani. *A.*

— **Az udvari szállítói cím** ellenérték fejében való megszerzése iránt kötött ügylet a jó erkölcsökbe ütközik. A Reichsgericht mondta ki ezt az elvet rövid idő előtt hozott döntésében, midőn a kitüntetésre vágyó felperest a közbenjáró ellen — az intervenció sikertelen maradván — az előre lefizetett közvetítési díj visszatérítése iránt indított keresetével elutasította. A német nép erkölcsi felfogásával össze nem egyeztethető, hogy valaki a legfelsőbb helyről hivatalosan adományozható kitüntetés elnyerése iránt pénzért vegyen igéretet holmi közbenjáróktól; erkölcstelennek kell tekinteni az ily megállapodást már akkor is, ha csak a személyes befolyás vagy különös összeköttetés bocsájtatik árúba. Fokozott mértékben áll ez pedig akkor, midőn — mint az elbírált esetben is — a közbenjárásra vállalkozó a császári udvarral összeköttetésben nem állott, a kereskedő vállalatát nem ismerte és csupán a pénz megszerezhetése végett szánta magát oly tevékenységre, amely egyedül a nem hivatalos, titkos kerülő útak igénybevételével vezethetett volna eredményre. *A.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 25. szám. Budapest, 1915 június 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Grecsák Károly* kúriai tanácselnök: A parlament szuverénitása. — *Dr. Beling Ernő* müncheni egyetemi tanár: A büntetőtörvény visszaható ereje. — *Baditz Lajos* a szombathelyi kir. közjegyzői kamara elnöke: A csődelháritó és csődszüntető kényszeregyezség. — *B.:* Az alkalmazottak jogviszonya és a háború. — *Dr. Lengyel Aurél* az igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. járásbíró: A gyorsított bűnvádi eljárás új szabályai. — *Dr. Vincenti Gusztáv* budapesti kir. ítélőtáblai tanácsjegyző: Az ítélet közlése a Pp. szabályozásában. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Külön melléklet: Az 1915: XIX. tcikk szövege.

A parlament szuverénitása.

Ha az országgyűlés tartamának kivételes meghosszabbításáról szóló törvényünk megalkotásánál a képviselőházban és a főrendiházban elhangzott nagyjelentőségű kijelentéseket nem követte volna a jogi irodalomban az általam igazán nagyrabecsült barátom, *dr. Wlassics Gyulának*, a kir. közigazgatási bíróság nagyérdemű elnökének a fentidézett cím alatt közzétett cikke, akkor talán nem volna szükséges ezzel a kérdéssel a szaksajtóban most utólag foglalkozni, mert hiszen amiket erészben *gróf Apponyi Albert* a képviselőházban és *Concha Győző* a főrendiházban elmondott, azok nagyban és egészben talán elegendőknek lennének ekinthetők azoknak az alkotmánypolitikai súlyos aggodalmaknak a kifejezésére, amelyeket az országgyülés tartamának ilyen kivételes meghosszabbítása iránti intézkedés mindazoknál kiváltott, akik alkotmányunk kérdéseivel foglalkoznak. De az én nagyrabecsült barátomnak a jogi szakirodalomnak egy olyan tekintélyes organumában megjelent cikkében foglalt azokat a kijelentéseit, amelyekkel az országgyűlés tartamának ilyen kivételes meghosszabbításáról szóló törvényhozási intézkedést a magyar alkotmány szempontjából kifogás alá nem eshetőnek akarja feltüntetni, épen a mi sajátos közjogi viszonyainkban talán mégsem volna helyes minden megjegyzés nélkül hagyni a jogi szaksajtóban és ilyképen azt a látszatot kelteni, mintha ezek a kijelentések a magyar jogélet összes tényezői közjogi felfogásának hű kifejezői volnának.

Aki abból az általánosságban ugyan helyes alaptételből indul ki, hogy a közjog szerint a parlament oly szuverénitással bír, amely utolsó fokban magában egyesíti azt a deszpotikus abszolut hatalmat, melynek minden államrendben valahol léteznie kell, az előtt csakugyan nem lehet kétséges az, hogy a magyar parlament az állam szuverén törvényhozói hatalma, és hogy a parlamenti szuverénitás egy oly nagy alkotmányjogi kincsünk, amelyet megsért az, aki azt állítja, hogy az országgyűlés időtartamának ilyen meghosszabbítása a magyar alkotmány rendjébe ütközik. Csakhogy a magyar alkotmány ezt a deszpotikus abszolut hatalmat nem a magyar parlamentnek, nem is annak egyik vagy másik tényezőjének, hanem egyes és egyedül a magyar szent koronának adja meg. A magyar alkotmány csak a szent korona szuverénitását ismeri, és a magyar király is csak a szent korona jogán gyakorolhatja azokat a szuverén jogokat, amelyeket az ráruház. A magyar szent korona fogalma pedig nemcsak a magyar parlamentet, hanem az egész magyar nemzetet egyesíti magában, a magyar szent koronának a nemzet minden egyes tagja a tagja és az abban megnyilatkozó szuverén hatalomnak a nemzet minden egyes tagja a részese. Ez egyike azoknak a meg nem írott, de a nemzeti életből kialakult alapelveknek, amelyek — amint ezt gróf Apponyi beszédében oly helyesen mondotta — ha törvény körül nem is írja, azért mégis jogi életét képviselik a magyar alkotmánynak. A magyar szent korona e szuverén hatalmából ered a magyar nemzetnek az a senki által kétségbe nem vont joga is, hogy a törvényhozásban résztvegyen; és ezen az alapon gyakorolta a magyar nemzet a régi időkben a maga összességében, amelyben a politikai nemzet képviselte a nem politikai nemzetet, az egész népet is, a törvényhozói hatalmat, amikor a politikai nemzetet alkotó nemességnek személyes részvételével hozta meg a kötelező tételes jogszabályokat.

A ki ezek után a magyar parlament szuverénitásának ellene szegezi a magyar szent korona és ebből folyólag a magyar nemzet szuverénitását, az annak a kérdésnek az elbírálásánál, hogy a mai magyar parlament a magyar alkotmány rendjének megfelelően járt-e el akkor, amikor képviselőtagjainak a saját mandátumát meghosszabbította, egészen más következtetésre jut, mint az én tisztelt barátom, dr. Wlassics Gyula. Az ugyanis azt fogja vizsgálni, hogy ebben a parlamentben a magyar nemzet részt vesz-e és milyen alapon. És az, annál az elvitázhatlan ténynél fogva, hogy ebben a parlamentben a magyar nemzet nem személyesen, hanem népképviseleti alapon vesz részt, és hogy ebben a népképviseleti rendszerben az általa delegáltaknak megbízását bizonyos időhatárhoz kötötte, hogy tehát a képviselőház törvényhozói hatalma nem önálló, amelynek forrása önmagában van, hanem hogy azt igenis a nemzettől nyert megbízás alapján, tehát átruházott hatáskörben, a nemzet jogán gyakorolja, — az nem fogadhatja el az én tisztelt barátom okoskodásának a helyességét és nem azonosíthatja magát azzal a felfogásával, hogy a parlamenti szuverénitásnak korlátokat szabni nem szabad; mert az ezeket a korlátokat épen azokban az időtartami meghatározásokban látja, amelyek mellett a saját jogainak a gyakorlását a magyar nemzet a képviselőkre bízta. És amikor az én tisztelt barátom maga is kénytelen elismerni, hogy az országgyűlés időtartamának ilyen meghosszabbításáról szóló törvény kétségtelenül a képviseleti kormányrendszer alapelveibe ütközik, akkor épen ő maga az, aki kétségbe vonja, hogy a parlament az alkotmányos rendnek megfelelően jár el, amikor a képviselőtagjainak saját mandátumát meghosszabbítja; mert hiszen az csak nem lehet kétséges, hogy az alkotmányos rend ellen cselekszik az, aki a képviseleti kormányrendszer alapelvei ellen vét, amikor a mi alkotmányos rendünk egyik sarktétele épen az, hogy a törvényhozás csakis a képviseleti kormányrendszer alapján és értelmében gyakorolható. Jogilag tehát, alkotmányos rendünk meg nem írott, de a magyar szent korona tanából folyó, a magyar alkotmánnyal összeforrt élő jogszabályaink szempontjából, igen is sulyos aggodalmakat kellett táplálnunk a képviselői mandátum ilyetén meghosszabbítása felett, amely aggodalmakat csakis az a körülmény oszlathatott el, hogy a törvényhozás bölcsessége a törvény első szakaszában maga adott kifejezést annak, hogy ez a törvény csakis annak kényszere alatt jött létre, hogy a törvényhozás a háború idejére is kell, hogy gondoskodjék az országgyűlési jogkör betöltéséről, szem előtt tartván azt, hogy ennek a kivételes intézkedésnek nem szabad túlmenni a múlhatlan szükség határain.

Grecsák Károly.

A büntetőtörvény visszaható ereje.

Elismeréssel kell adóznunk a magyar törvényhozásnak abból az alkalomból, hogy egy elméleti tételtől, a «nulla pœna sine prævia lege pœnali» elvétől magát tévútra vezetni nem engedte. (Lásd a «Lehre vom Verbrechen» című munkámban kifejtetteket, 27. old., valamint hasontárgyú értekezésemet a Zeitschrift für Strafrechts-Wissenschaft c. folyóirat 17. kötetében 325. old.)

Továbbra is az igazságosság legfőbb elvei közé kell soroznunk a szabályt, mely szerint az állam nem vonhat újonnan alkotott büntetőtörvény hatálya alá oly cselekményeket, amelyek elkövetésük idején még tiltó jogszabályba nem ütköztek ; mert aki valamely cselekmény elkövetésekor jogot nem sértett, annak magatartása bűnös nem lehet és az utólagosan életbelépett törvény tilalma az ártatlant bűnössé egy csapásra csupán az igazságosság minden követelményét lábbal tipró fikcióval változtathatná át. De a magyar törvényhozásnak új alkotásában* ilyen büntető törvényről nincs is szó. Tudomásom szerint a kérdéses cselekményeket már az eddigi jogszabályok is tiltották és az új magyar törvényes rendelkezések kizárólag a büntetőjog terén maradnak, midőn részben új tényálladékokat teremtenek és ezeknek megvalósítását büntetéssel sújtják, részben pedig a régi tényálladékokból álló bűncselekmények elkövetőit súlyosabban büntetik, mint az eddig hatályban volt jogszabályok.

Az elmélet, amely ily büntetőtörvényektől a visszaható erőt megtagadja, elavult gondolatmenetekre hivatkozik. Ezek lényegükben a kiforratlan és végig nem gondolt tanok özönével elárasztó XVIII. századbeli korszaknak az úgynevezett «felvilágosodás korszakának» maradványai.

Elsősorban és félreismerhetetlenül a «contrat social» természetjogi tanának hatását észlelhetjük itten. Ez utóbbi a jog lényét individualisztikus jogügyleti megállapodás alapján alkotja meg (ha nem is megy el oly messzire, hogy az állam és a jog szerződési alapon való létrejöttét történeti ténynek tekintse), és a büntetésben csupán ellenszolgáltatást lát azért, hogy az az egyén, aki a társasági szerződést megsértette, a társasághoz való kapcsolatát továbbra is megtarthassa. Ez az elmélet következetesen jogot biztosít a bűntettesnek ahhoz, hogy cselekményének elbírálásánál kizárólag az elkövetés idején hatályban álló lex contractus legyen irányadó és későbbi egyoldalú megállapítások helyzetét ne sulyosbíthassák. (Fichte szerint: a bűntettest megillető «*jog a büntetéshez*».) Mióta azonban tisztában vagyunk azzal, hogy a jogot szerződés alapján létrejöttnek tekinteni nem lehet, a fenti okoskodások is megdőltek. A büntetőtörvénybe nem lehet oly kötelező ígéretet magyarázni, melynek értelmében az egyént valamely tényálladék avagy büntetési tételben foglaltaknál sulyosabban nem büntethetné. A büntetőtörvény psychologiai feladata a jogrend szempontjából nem abból áll, hogy az egyén számára a magatartása zsinórmértékeül szolgáljon, hanem csupán hogy a már meglévő jogi szabványokat, ezek túlhágása esetére büntetés kilátásba helyezésével, mennél hatásosabbá tegye. Megengedve, hogy a valóságban az emberek nagyrészét egyedül csak épen ez a kilátásba helyezett büntetés tartja vissza a jogellenes magatartástól, ennek ellenére is nem kevésbé kell bűnös jogsértőknek tekinteni azokat, akik számára a büntetés hiánya avagy alacsony volta indító okúl szolgál jogsértés elkövetésére. Ha már most ilyen emberre az utólag alkotott büntetőjogszabály kihat, úgy rajta igazságtalanság époly kevéssé esik, mint azokon, akik tudatában voltak cselekményük jogtalanságának, de büntethetőségét tévedésből fel nem ismerték. Aki csupán csak az elkövetni szándékolt vagy az elkövetett cselekmény büntethetőségének hiányára bízza a sorsát, az, miként a játékos, saját veszélyére cselekszik és nem panaszkodhatik az igazságosság parancsának sérelme miatt, ha az ily aleatorius ügyletekből kifolyólag végre is a rövidebbet húzta. Hiszen azok, kik a büntetőtörvénynek valóságos avagy csak feltehető pillanatnyi hiányára számítva, annak kiaknázására törekednek, törvényen és jogon magukat túltéve, legtöbb esetben a társadalom legalantasabb elemei közé tartoznak, akikkel szemben a büntetőhatalom fokozott szigora nagyon is kívánatos.

Más a jelentősége annak, hogy a modern törvényhozás büntetést csupán formaszerűen megállapított, törvényes alappal bíró jogszabály fenállása esetére enged kiszabni. (Nulla poena sine lege.) Az egyéniségnek és egyúttal a jogbiztonságnak védelme forog itt szóban a bírói hatalommal szemben. Senki sem kívánhatja, hogy a jogbiztonság fogalmának kedvéért az állam maga adjon örökös szabadságlevelet a zavarosban halászni szerető elemeknek, hogy jogellenes cselekményeket büntetlenül követhessenek el.

De nincs súlya annak a másik, bár gyakran hangoztatott érvnek sem, hogy céltalan a büntetőtörvényt visszaható erővel felruházni, mert hiszen a bűncselekményt meg nem történtté ez már úgy sem teheti.

A büntetőtörvény lényege : az állami tekintély fentartása a megtorlással (lásd «Vergeltungsidee» című, 1908. évben megjelent munkámat). Ezt a célt pedig a bűntettest váratlanul érő büntetés is megvalósítja. Ha Feuerbach a «lélektani kényszerben» látja a büntetőtörvény lényegét, úgy figyelmen kívül hagyta, hogy a lélektani kényszerre és egyúttal a bűncselekmény elhárítására irányuló remény csupán egy kísérő körülmény, amely ugyan megmagyarázza és igazolja, hogy miért hirdeti ki az állam a büntetőtörvényeit, amelynek azonban semmi köze sincsen ahhoz a kérdéshez, hogy hogyan és miért szabassék ki büntetés.

Befejezésül utalok még arra, hogy a «nulla pœna sine *praevia* lege pœnali» elvnek törvényhozási tarthatatlansága különösen is szembetűnő azoknál a (már eddig is tiltott, de büntetéssel még nem sujtott) cselekményeknél, amelyek idegen államok érdekeit sértik. Az az idegen állam, melyet az ily cselekmények talán nagyon érzékenyen és súlyosan károsítanak, aligha lesz hajlandó meghajolni azelőtt az apodiktikus kijelentés előtt, hogy «*büntetőtörvényt visszaható erővel felruházni nem szabad!*»*

Dr. Beling Ernő.

* A hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló törvény.

A csődhárító és csődszüntető kényszeregyezség.

A kényszeregyezség a csődöt megelőzőleg annak elhárítására, tartama alatt pedig a csőd megszüntetésére irányul s mivel alapja a hitelezők jogos igényének kielégítése a csődeljárásával azonos, a csődhárító kényszeregyezség szabályozásának is a csődszüntető kényszeregyezséggel egyezően a csődtörvényben van helye, amelyre mint perenkívüli ügyre a jogfejlődés megkívánta helyes törvényhozási rendezés mellett, a kir. közjegyzők hatáskörét szintén ki kell terjeszteni.

Amint a kényszeregyezség joghatálya nem terjed ki azokra a hitelezőkre, kiket a csődtörvény alapján visszakövetelés vagy külön kielégítés joga illet, épúgy a csődhárító egyezség joghatálya sem terjedhet ki ezekre, s amint a csődszüntető kényszeregyezség épúgy a csődhárító egyezség sem érintheti a hitelezőknek az adóstársak és kezesek ellen fentálló jogait, de mivel a csődtörvény a kényszeregyezségre vonatkozó ily rendelkezéseket már tartalmaz, a tervezet 1. §-ában elég ezeknek megfelelő alkalmazására utalni.

Ha az eljárást kizáró körülmény annak folyamán merül fel, — az eljárást csődhárító kényszeregyezség esetén hasonlóan be kell szüntetni, — ily szabálynak külön felvétele azonban, amennyiben a csődtörvény ily rendelkezést tartalmaz, szintén szükségtelen !

A tervezet 4. §-a bírói vagy közjegyzői hitelesítést kíván, holott csak közjegyzői hitelesítésről lehet szo, miután az okiratok felvétele és aláírások hitelesítésénél a bíróság nem konkurrense a kir. közjegyzőnek, mint a német törvény szerint, amelyből a tervezet szerzője ezt átvette, hanem szükség esetén helyettesítője !

Hogy a bejelentést közkereseti társaságnál valamennyi tagnak, s betéti társaságnál valamennyi beltagnak, részvénytársaságnál az igazgatóság minden tagjának miért kelljen aláírni, — elfogadható oka nincsen s elég annak kimondása, — hogy kereskedelmi társaságoknál a bejelentést a cégjegyzésre jogosult tagok

* Felesleges talán kiemelnünk, hogy a müncheni jeles professzor cikkével nem értünk egyet, bár elismerjük, hogy mint a normaelmélet híve logikusan jut erre az eredményre. A visszaható erő hazai híveinek azonban eszeágában sem volt a normaelméletet megvalósítani, amelyet a kérdésben felszólaló jogászok egyike sem követ, a képviselők pedig nem is ismertek. *Szerk.*

írják alá. Egyébként a csődszüntető kényszeregyezségi ajánlat aláírására vonatkozó szabályok a csődhárító egyezségi ajánlatra is állanak.

A tervezet a minimális kvóta megállapítását elejti s ezt mi is megokoltnak tartjuk, mert a hitelezők autonómiája a vagyon feletti szabad rendelkezést s ebben az egyezkedés szabadságát is biztosítja, melyet a minimális hányaddal korlátolni ez okból sem volna helyes.

A tervezet 5. §-a nem rendeli, — hogy az adós egyezségi ajánlatát a bejelentéshez hiteles alakban tartozik mellékelni, — azonban megengedi, — hogy az adós halasztást vehessen igénybe a hitelezők jegyzékének bemutatása végett. Ezen rendelkezéssel csak az eljárás gyorsasága válik kétségessé, s még a rosszhiszemű adós vagyonának hitelezői elől való elvonására is időt nyer.

Kétségtelen, hogy a hitelezők közös érdeke és a jogbiztonság az eljárás lehető gyors lebonyolítását igényli. Már ez a körülmény valamint a jogfejlődés és bíróságaink munkaterhének könnyítése kívánja, — hogy a csődönkívüli felszámolási eljárás vezetését az erre hivatott közhitelű személyre a kir. közjegyzőre bízzuk, — kiben minden alaki és anyagi biztosíték megvan, hogy ezen megbizatásában alapossággal s lehető gyorsasággal jár el.

Ezért a tervezet 7. §-ának rendelkezését akként kell módosítani, hogy ha a bíróság a fizetésmegszüntetés bejelentését szabályszerűnek találja, a csődönkívüli felszámolás vezetésére a székhelyén lévő kir. közjegyzőt küldi ki, — aki a tárgyalásokat vezeti, — s eljár mindazon esetekben, amelyekben a határozat a bíróságnak külön fentartva nincsen.

A vagyonfelügyelő tiszte csak a vagyon ellenőrzése, de az eljárás körébe tartozó minden más cselekmény, tehát a hirdetmény közzététele is a kiküldött közjegyző hatáskörébe esik.

Nem helyes a 9. §. rendelkezése, mely a vagyonfelügyelő kötelességéül írja elő, hogy a vagyonkimutatás és mérleg elkészítésénél közreműködjék, — holott a mérleget és vagyonkimutatást már a fizetésmegszüntetés bejelentéséhez kell csatolni, — tehát a vagyonfelügyelő a tárgyalás előtt a vagyonkimutatást csak a könyvekkel és egyéb okmányokkal hasonlíthatja össze, — annak helyességét felülvizsgálhatja s tanusíthatja, — de elkészítésénél közre nem működhetik.

Úgy a bírói kiküldött, mint a vagyonfelügyelő díjait a bíróság hivatott megállapítani. Ezért a tervezet 10. §-ának rendelkezését sem tartjuk helyesnek, hogy a vagyonfelügyelő díjazása szabad egyezkedés tárgya lehessen.

A 11. §. azon rendelkezése is felesleges, hogy az adósnak személyes megjelenése mellett jogában van ügyvédet is vallani, mert ez magától értetődik.

Az egyezségi ajánlatnak már a bejelentéshez kell csatolva lenni annál is inkább, mivel épen ezen ajánlaton fekszik az egész eljárás alapja s ajánlat nélkül az eljárás el sem rendelhető, különben megtörténhetik, hogy a kitűzött tárgyaláson az adós meg sem jelenik vagy ajánlatot sem tesz.

Minthogy az eljárás gyorsaságától függ annak eredménye s ne hogy az adósnak alkalom adassék hitelezőinek rosszhiszemű megkárosítására, — a hitelezők fontos érdeke kívánja, — hogy az eljárás folyamán minél kevesebb halasztás engedtessék. Az első tárgyalás elhalasztásának, mint ezt a tervezet 12. §-a megengedi, nem lehet helye akkor sem, ha az eskűre kötelezett nem jelenik meg, mert ez esetben úgy kell tekinteni, mint aki az eskü letételét megtagadja, tehát a csődöt ellene hivatalból meg kell nyitni.

Halasztásnak egyedül akkor kell helyt adni, ha a hitelezők az adós vagyoni viszonyait, megelőző cselekményeit, üzleti könyveit, a mérleget és a vagyonkimutatást vizsgálat tárgyává teszik s erre bizottságot küldenek ki.

A tervezet 12., 18., 19. és 22. §-ai a késedelem, huzavona és halasztások egész útvesztőjét tárják elénk, — azon rendelkezéseikkel, hogyha az eskűre kötelezett nincs jelen, — ha azt az adós vagy hitelezők kérik, — ha a könyvek megvizsgálására bizottságot küldenek ki — ha a bizottság kérelmezi, — vagy ha a meghatározott többséget megállapítani nem lehet, újabb és újabb halasztás vehető igénybe.

A tervezet 14. §-a az egyezségi ajánlat tárgyalásához a követelések $^{8}/_{10}$ részének megállapítását kívánja meg, holott ehhez a követelések felénél több s így azok $^{6}/_{10}$ részének megállapítása is elégséges.

A 19. §-nál az új határnap kitűzésére a 15 nap sok, arra nyolc napnál hosszabb idő nem szükséges, mivel az eljárás folyamatbatételéről a hitelezők már értesítve lévén, a távoli hitelezők meghatalmazottról gondoskodhatnak.

A tervezet 25. §-ában felsorolt esetekben az egyezség jóváhagyását nemcsak meg lehet, de meg kell a bírónak tagadni, mert ily esetekben a tervezet 2. §-a szerint az eljárást sem lehet megindítani.

A 23. §-t pedig ki kell egészíteni azzal, — hogy a kényszeregyezség csak akkor érvényes, ha az arról felvett jegyzőkönyvet az egyezséghez hozzájárult összes hitelezők vagy meghatalmazottjaik aláírják.

Homályos a tervezet 31. §-ának rendelkezése, mely szerint, ha az adós az egyezséggel elvállalt kötelezettségének eleget nem tesz, az egyezség értelmében tett leengedések hatályukat vesztik, mert ez csak az esetben történhetik, ha az adós az egyezségben elvállalt kötelezettségét egyáltalán nem teljesíti, — de ha hitelezői közül egyeseket az egyezségi hányad szerint egészben vagy részben már kielégített, — ezekkel szemben a leengedett hányadok hatályukat már el nem veszíthetik!

A csődönkívüli kényszeregyezségről készült Schreyer-féle tervezetet csak ezen módosításokkal és a csődszüntető kényszeregyezséggel együtt szabályozva tartom elfogadhatónak és alkalmasnak arra, hogy a csődtörvénynek majdan a háborús viszonyok megszüntével bekövetkező reformja esetén törvénnyé váljék.

Baditz Lajos.

Az alkalmazottak jogviszonya és a háború.

A háborús jogi viták között legújabban ismételten felvetődött az a kérdés, hogy minő befolyást gyakorol az alkalmazott hadbavonulása az ő szolgálati szerződésére. Az ipartörvény 96. szakasza megemlékezik ugyan arról, hogy az alkalmazott behivása a hadgyakorlatra felfüggeszti, a rendes szolgálatra való bevonulás pedig megszünteti a szolgálati szerződést. Néma marad ellenben az ipartörvény abban a kérdésben, hogy mi történik a háborúbavonult alkalmazottak szerződésével. A hadbavonulásba mind a két szabályozott esetből meg vannak egyes sajátosságok. Nevezetesen a rendes szolgálatra történt bevonulás azon sajátossága, hogy a katonai szolgálat hosszabb tartamra vonja el az alkalmazottat, és ezen hosszú időre nem lehet a főnököt a szerződés érvénybetartásával megkötni. Másrészt a háború nem előre látható, mint a rendes szolgálat amelyről az alkalmazott számot tudna adni, s amelynél fogva a bevonulás rizikóját az alkalmazottra lehetne háritani. Analogiával nem lehet tehát eldönteni a kérdést, sem a felfüggesztés sem a megszüntetés irányában, mert mindkét álláspontra meg volnának a rokonító szempontok.

Épen a kérdés törvényi szabályozatlansága késztette az alkalmazottak egyesületeit, hogy mozgalmat kezdeményezzenek oly törvényi vagy rendeleti intézkedések létesítésére, amelyek az alkalmazottnak kifejezetten igazat adnak és kimondják, hogy a hadbavonulás a szolgálati szerződést nem szünteti meg, csak felfüggeszti. Tisztában kell lenni azzal, hogy a jog parancsoló szava nem tudja garantálni, hogy az alkalmazott régi állásába visszajusson; amennyiben a főnök alkalmazottját régi állásába vissza nem helyezi, csupán a felmondási időre járó fizetés megtérítésére zsugorodik össze a kérdés. A szolgálati szerződés mikénti szabályozásának kérdése foglalkoztatta az ipari és kereskedelmi érdekképviseletek titkári bizottságát is, amely elé egy elaborátum került, melynek lényege az, hogy elvileg elismerendő az alkalmazottak szolgálati szerződésének érvényben maradása, viszont a főnök hivatkozhassék a maga mentesítése végett arra, hogy a háború üzletmenetét nagy mértékben károsította. (Az elaboratum Vágó József, a Budapesti Kamara segédtitkára, dr. Halasi Béla az Omke titkára és e sorok irójának közös munkája). Remélhető, hogy az elaborátumnak, a mindakét oldalra tekintő méltányossága általánosságban alapelve lesz a kérdés rendezésének.

Németországban a kérdés már különböző bíróságokat foglalkoztatott, ahol az ilyen perek az ülnöki rendszerrel szervezett Kaufmann-Gerichtek hatáskörébe tartoznak. A kérdés a német bíróságok elé nem abban a beállításban került, mint ahogy ezt nálunk tárgyalták. A német bíróságoknak ugyanis azt a kérdést kellett eldönteniök, vajjon megilleti-e az alkalmazottat a hadbavonulás utáni hat heti időre járó fizetés. A legtöbb bíróság

elutasító ítéletet hozott, így a drezdai, leipzigi, stettini és hamburgi bíróságok. A vita a német bíróságok döntésében a német kereskedelmi törvény 63. §-a körül forgott, amely kimondja, hogy az alkalmazottnak jár hat heti időre a fizetése, ha a szolgálat teljesítésében vétlen baleset (Unverschuldetes Unglück) akadályozta. Az elutasító határozatok görögtüzes álláspontja szemérmesen visszahúzódott attól, hogy a háborút «szerencsétlenség»-nek tekintse, holott az mindenkire «Ehre und Pflicht». Hibájuk ezeknek a határozatoknak az is, hogy túlságos súlyt fektettek az Unglück kifejezésre, holott a törvény hangsúlya az unverschuldetesre esik. Nyilvánvaló, hogy a két szó közül inkább gondolható el az Unglück felcserélése egy más szóval, mint az «unverschuldetes»-é. Teszem azt a törvényben vétlen baleset helyett állhatna «vétlen esemény» is, ami az elutasító döntés jogi érvelése alól teljesen elvonná a talajt. A mannheimi bíróság nem is fogadta el a kereskedelmi törvénynek ezt az idegen szempontokkal vegyített értelmezését, hanem Oertmann professzor irodalmi állásfoglalására való hivatkozással helyet adott az alkalmazott keresetének, mondván, hogy a hadbavonulás gazdasági értelemben mégis csak szerencsétlenséget jelent és az alkalmazott nem utasítható el azzal a malaszttal, hogy a hadbavonulás «tisztesség és kötelesség».

A kérdés németországi felvetése egyébként ne tévesszen meg bennünket; a fentebbiekből kitűnőleg ugyanis már ab ovo nehezebb volt az alkalmazotti álláspont érvényrejuttatása. A különbség a kérdés magyar és német formulázása között a következő szembeállítással élesíthető ki: Jár-e az alkalmazottnak fizetés, noha hadbavonulása folytán szolgálatot nem teljesíthet? Illetve a magyar formulázásban: Jár-e a háborúból visszatérő alkalmazottnak felmondás, ha a szolgálatra jelentkezését a főnök nem fogadja el? Nyilvánvaló, hogy a német szövegezés az alkalmazottakra egy rossz stratégiai elhelyezkedés; könnyebb a fizetést elérni annak, aki a maga ellenszolgáltatását felajánlja, mint annak, aki ellenszolgáltatás híján tartja jussát a fizetéshez. A német álláspont egy exkulpálási teherrel indítja útnak az alkalmazottak igényét, a magyar álláspont legalább egyenlő eséllyel bocsátja versenyre az érdekeket. A kérdés magyar formulázása tehát egymagában is könnyebbséget és előnyt jelent az alkalmazottaknak. Másrészt azonban a főnökökre is veszélytelenebb és bizonyos értelemben előnyösebb a magyar formulázás. Mert a kérdésnek ilyen feltevése minden esetre mentesíti a főnököt attól, hogy alkalmazottjának fizetni legyen kénytelen anélkül, hogy az alkalmazott szolgálatot teljesítsen. A magyar álláspont szerint a főnök a fizetésnek ellenszolgáltatás nélküli nyujtását el tudja hárítani magáról azzal, hogy a csak felfüggesztett szolgálati viszonyt az alkalmazott visszatérése után reaktiválja. Ugy a főnöki, mint az alkalmazotti érdeknek tehát megfelelőbb, ha az egész problémát nem abban az időpontban fogjuk meg, amikor a szolgálati viszony megszakad, hanem az időpontban, mikor a szolgálati viszony újra felveendő. A kérdésnek ebben az alakban való kormányhatósági rendezése várható annál inkább, minthogy a mindkét irányú érdekeltséget e kompromisszumos megoldás fogja legkinkább kielégíteni. *B.*

A gyorsított bűnvádi eljárás új szabályai.

A hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények, különösen a hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1915 : XIX. t. cikk életbelépésével egyidejűleg a folyó évi június hó 17. napján életbelépett a m. kir. minisztériumnak 2060/1915. M. E. számu rendelete a gyorsított bűnvádi eljárás módositott és kiegészített szabályainak életbeléptetéséről, továbbá az igazságügyminiszternek 9550/1915. I. M. számú rendelete a gyorsított bűnvádi eljárás módosított és kiegészített szabályainak megállapítása tárgyában.

Tudvalevő, hogy a minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912 : LXIII. t. cikk 12. §-ának 4. pontjában nyert felhatalmazás alapján a hadviselés érdekeit érintő egyes bűncselekményekre nézve, huszonhat kir. törvényszék területére kiterjedő hatállyal még az 1914. évi július hó 27. napján kiadott 5488/1914. M. E. számú rendeletben elrendelte, hogy a gyorsított bűnvádi eljárásnak az igazságügyminiszter részéről a 12,002/1914. I. M. E. szám alatt kiadott rendeletben megállapított rendes szabályai nyerjenek alkalmazást, és hogy a minisztériumnak ezt a rendeletét az 1914. évi augusztus hó 1. napján kiadott 5735 1914. M. E. rendelet még tiz, az 1914. évi augusztus 14. napján kiadott 6082 1914. M. E. számú rendelet pedig további három törvényszékre kiterjesztette.

Ezek a rendeletek a minisztérium 2060/1915. M. E. számú rendeletének, illetőleg a 9550/1915. M. E. számú igazságügyminiszteri rendeletnek életbelépésével most hatályukat vesztették, illetőleg rendelkezéseik helyébe a jövőre nézve ezeknek az uj rendeleteknek megfelelő rendelkezései léptek.

Az uj rendeleteknek anyaga túlnyomó részben változatlanul vétetett át a korábbi rendeletekből. Mennyiség és szám szerint valóban nem sok az eltérés. De ami újítás, az lényegbevágó.

I. *A minisztérium rendeletének* egyik legfontosabb újítása (1. §. 1. pont), hogy *bizonyos bűncselekményekre nézve a gyorsított bűnvádi eljárás rendes szabályai az ország egész területén életbelépnek.* Ez a rendelkezés az 1912 : LXIII. tc. 12. §-ának 4. pontjában nyert felhatalmazáson alapszik, amely a minisztérium belátására bízta annak megállapítását, hogy mely területen és a hadviselés érdekeit érintő bűncselekmények közül melyekre nyerjenek alkalmazást a gyorsított bűnvádi eljárásnak az idézett tc. 31. §-a értelmében megállapított rendes szabályai. A hadviselés érdekeit érintő bűncselekmények közül az egész országra kiterjedő hatállyal ezúttal csupán azok kerülnek a gyorsított bűnvádi eljárás alá, amelyekre vonatkozólag az 1915 : XIX. tc. 16. §-a azt rendeli, hogy azoknak eseteiben a főtárgyalást a kir. törvényszéknek öt tagból alakított tanácsa előtt kell megtartani. Eszerint tehát a jövőben a rendelet 2. §-ában felsorolt bűncselekmények esetében az ott említett harminckilenc kir. törvényszék területén lévő polgári büntetőbíróságnál, ezenfelül pedig az 1915 : XIX. tc. 16. §-ában felsorolt bűncselekmények eseteiben valamennyi kir. törvényszéknél a gyorsított bűnvádi eljárás rendes szabályai fognak alkalmazást nyerni.

Az 1915 : XIX. tc. 16. §-a a következő bűncselekményeket utalja az ország egész területén gyorsított bűnvádi eljárás alá: 1. az 1897 : XXXIV. tc. 15. §-ának I. 1., 2., 3., 4. és 17. pontjaiban említett bűncselekményeket, valamint a Btk. 171. §-ának 1. bekezdésében meghatározott felhívást, ha ez a most említett bűncselekmények valamelyikére irányult; 2. a Btk. 465., 467. és 470. §-a alá eső bűncselekményeket; 3. az 1915 : XIX. tc. alá eső bűncselekményeket. Az 1897 : XXXIV. tc. 15. §-a azokat a bűncselekményeket sorolja elő, amelyeknek eseteiben a főtárgyalást az esküdtbíróság előtt kell megtartani. Megállapítható innét, hogy a rendelet életbelépése *az esküdtbíráskodás körének korlátozását eredményezi*, nevezetesen megszűnik az esküdtbíráskodás a felségsértésnek, a király bántalmazásának, a hűtlenségnek, a lázadásnak és a megvesztegetésnek legsúlyosabb eseteiben — úgyszintén a most említett bűncselekményekkel kapcsolatos felhívásra nézve, — azoknál a kir. törvényszékeknél is, amelyeknél a minisztérium az 1912 : LXIII. tc. 12. §-ának 1. és 2. pontjaiban nyert felhatalmazás alapján (5486, 5487/1914. M. E. sz. rendeletek) az esküdtbíróságok működését korábban sem nem függesztette fel, sem nem korlátozta.

Az esküdtbíróság helyett ezekben az ügyekben valamennyi kir. törvényszéknél a kir. törvényszéknek *öt tagból alakított tanácsa* fog ítélni (3. §.). Ugyanez a garanciális tanács lesz hivatva az eljárásra az 1915 : XIX. tc. 16. §-ának 2. és 3. pontjaiban felsorolt és már az általános hatásköri szabályok szerint is a kir. törvényszék hatáskörébe tartozó bűncselekmények eseteiben is.

További újítás, hogy a gyorsított bűnvádi eljárásnak rendes szabályait kell alkalmazni a rendelet életbelépésének napja előtt elkövetett bűncselekményekre is, kivéve, ha a bűncselekmény miatt rendes eljárást indítottak *és ennek során a főtárgyalást (járásbírósági ügyben a tárgyalást) már kitűzték* (1. §. ut. bek.). A régi rendelet értelmében már maga a rendes eljárás folyamatbatételének ténye kizárta a gyorsított eljárási szabályok alkalmazását. Az új szabályozás folytán a már folyamatban lévő ügyeknek egész sorozata fog a gyorsított bűnvádi eljárás hatálya alá kerülni, közöttük olyanok is, amelyekben a rendes eljárás szabályai szerint vizsgálat rendeltetett el, sőt olyanok is, amelyekben már vádirat nyujtatott be, a vádiratot ki is kézbesítették s esetleg kifogással is éltek a vádirat ellen. Természetesen az ilykép a gyorsított bűnvádi eljárás útjára terelt ügyben a megkezdett vizsgálat nem folytatható, hanem az ügyet át kell küldeni nyo-

mozás teljesítése végett a kir. ügyészséghez, és a vádirat ellen benyujtott kifogás felől sem kell határozni, hanem az ügyet a főtárgyalás kitüzése végett a főtárgyalási tanács elnökéhez kell áttenni.

A főtárgyalásnak a kitűzése cezura egyszersmind az 1915 : XIX. tc. 15. §-ában foglalt rendelkezés végrehajtása tekintetében is ; ugyanis ha a főtárgyalást már kitűzték, az ügyet az eddig illetékes kir. törvényszéktől nem kell már áttenni a kir. táblák székhelyén működő kivételes hatáskörű törvényszékhez (4. §.). A főtárgyalást azonban ily esetben is a kir. törvényszéknek öt tagból alakított tanácsa előtt kell megtartani.

Azoknak a bűncselekményeknek a sorozata, amelyek a fentebb már említett harminckilenc kir. törvényszék területén a gyorsított bűnvádi eljárás rendes szabályainak hatálya alá tartoznak, a következő bűncselekményekkel egészül ki (2. §. III. pont) : a közegészség elleni vétség (Btk. 314. §.) ; a csalás (Bn. 50. §., Btk. 380—383. §-ok). Ezenfelül a gyorsított bűnvádi eljárás szabályai alá tartoznak a 2. §. III. pontjában felsorolt összes bűncselekmények, ha a fegyveres erő érdekének megsértésével követtettek el.

II. az *igazságügyminiszteri rendelet.* Az 1915 : XIX. tc. 16. §-ában foglalt rendelkezés végrehajtásául azt a rendelkezést tartalmazza, hogy az idézett §-ban felsorolt bűncselekmények eseteiben, amelyekben a főtárgyalást a kir. törvényszéknek öt tagból alakított tanácsa előtt kell megtartani, a kir. törvényszék ítélete ellen *semmisségi panasznak van helye, amely* perorvoslat *felől a kir. Kúria határoz* (18. §.). A minisztériumi rendelet 1. §-ának 2. pontja alá eső bűncselekmények eseteiben azonban érvényben maradt az a szabály, hogy az ítélet ellen — amennyiben a perorvoslatot a Bp. ki nem zárja — egyfokú perorvoslatnak van helye. A kir. Kúriához menő perorvoslat tehát kizárólag a garanciális tanács ítélete ellen van szervezve és pedig olykép, hogy a semmisségi panasz a Bn. 428. §-ának 1. bekezdésében említett okokon felül a büntetés súlyosítása és enyhítése végett is használható.

A rendelet széleskörű hatalmat ad a kir. Kúriának a *ténymegállapításnak hivatalból való helyesbítése* körül (20. §.). Ha nevezetesen a kir. Kúria úgy találja, hogy a kir. törvényszéknek ténymegállapítása az iratok tartalmával ellentétben áll vagy pedig helytelen ténybeli következtetéssel történt és a tényállás az iratok alapján helyesen megállapítható, a kir. Kúria a ténymegállapítást helyesbíti és a Bp. 387. §-ában foglalt rendelkezések szem előtt tartásával a törvénynek megfelelő határozatot hoz. Ha az iratok alapján a tényállás helyesen megállapítható nem volna és csupán egyes ténybeli megállapítások helyességére nézve merült fel kétség, vagy csupán egyes bizonyítékoknak felvétele, illetőleg megszerzése vált szükségessé, a kir. Kúria az ítélet megsemmisítése nélkül a bizonyítás kiegészítését rendeli el és a bizonyítás felvételére saját bíráját vagy annak a bíróságnak a bíráját küldi ki, amelynek területén a bizonyítás felvétele a legcélszerűbben megtörténhetik ; ilyenkor a bizonyítás felvételére nézve a Bp. 406. §-ában foglalt rendelkezéseket megfelelően kell alkalmazni. Ha pedig az előbbi bekezdésben említett bizonyításkiegészítés nem mutatkozik célravezetőnek, a kir. Kúria az ítéletet megsemmisíti, új eljárást rendel el és ezt akár az eljáró, akár hasonló hatáskörű más kir. törvényszékre bízza.

Nem felesleges már most reámutatni arra, hogy az az elrendezés, amely szerint a kir. Kúria a ténymegállapítást helyesbíti, anélkül hogy a felek e tárgyban indítványt tehetnének, nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy alaki semmisségi okon használt perorvoslattal a ténymegállapítás létrejöttének helyességét megtámadják. Ha a kir. Kúria az ily semmisségi panaszt alaposnak találja, nem is intézkedhetik a rendelet 20. §-ának 1—3. bekezdése szerint, hanem a Bpn. 34. §-ának 1. bekezdése szerint jár el, vagyis az ítéletet azzal az egész eljárással együtt, amely a semmisségi okot megállapító cselekmény után következett, megsemmisíti és új eljárást rendel el. Hasonlóképen kizárólag az ítélet megsemmisítésének és új eljárás elrendelésének van helye oly esetben, ha a büntetőtörvény megfelelő rendelkezésének alkalmazhatása oly körülmény megállapításától függ, amelyet az alsóbíróság mellőzött (Bpn. 35. §. 1. bekezdés).

A *vád érdekének* hatályosabb biztosítására szolgál az az intézkedés, hogy az előzetes letartóztatás tartamának meghosszabbítása tárgyában a kir. ügyészség határoz (11. §.). A régi rendelet szerint e kérdésben a vádtanács határozott. Annak megengedése, hogy a terheltet előzetes letartóztatása alatt lakásán vagy a fogházon kívül eső más helyiségben őrizzék, a rendelet szerint szintén a kir. ügyészség hatáskörébe tartozik (11. §.). Eddig ebben a kérdésben a Bp. 153. §-ában foglalt rendelkezés volt irányadó. Ki kell emelni azonban, hogy a terhelt egyik kérdésben sincs a bírói oltalomtól megfosztva, mert a kir. ügyészségnek minden intézkedése ellen előterjesztésnek van helye az elsőfokon eljáró bírósághoz (12. §.). Ujítás az is, hogy a bíróságnak oly határozata ellen, amely előterjesztés folytán a terheltnek szabadlábra helyezését rendeli el vagy az előzetes letartóztatásban levő terheltnek a fogházon kívül eső helyiségben való őrzését engedi meg, a kir. ügyészség felfolyamodással élhet, amelynek felfüggesztő hatálya van (12. §.).

Viszont a régi rendelet szerint a terheltnek a vádirat közlését követő napon kellett megtennie indítványát új bizonyítékoknak megszerzése iránt. Az új rendelet szerint ezt a vádirat közlését követő *harmadik* napon kell megtennie (14. §.).

III. Az 1915 : XIX. tc. 23. §-a szerint ez a törvény nem érinti a katonai büntetőbíráskodás alá tartozó egyénekre vonatkozó katonai büntető jogszabályokat.

Miután a minisztériumnak 2060/1915. M. E. számú rendelete kifejezetten fentartja a minisztériumnak az 1912 : XXXIII. tc. 14. §-a alapján kiadott 5491 1914., továbbá 5735/1914. M. E. szám alatt kiadott rendeleteit, amelyek a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneket bizonyos bűncselekmények miatt a honvéd büntetőbíráskodás alá helyezték, következik, hogy a polgári és a katonai büntetőbíróságok hatáskörének elhatárolása kérdésében sem állott be változás.

IV. Mind a minisztériumi, mind pedig az igazságügyminiszteri rendelet változatlanul átvette a korábbi rendeletből a gyorsított bűnvádi eljárás rögtönbíráskodási szabályait. Eddigelé a rögtönbíráskodás kihirdetése nem vált szükségessé és így nem is merült fel ok e szabályok megváltoztatására.

Dr. Lengyel Aurél.

Az ítélet közlése a Pp. szabályozásában.

Annak, hogy a bíróság határozatát az érdekelteknek tudtára adja: két módja van; az egyik az élőszó használata: a kihirdetés, másik az írásba foglalt határozatnak az érdekeltekhez juttatása: a kézbesítés.

Ha valamely bírói határozatra vonatkozóan a tudtúladásnak említett két módja közül, ugyanazzal a személlyel — féllel — szemben csak az egyik vagy a másik nyer alkalmazást, akkor nem lehet vitás, hogy azok a joghatályok, amelyeket összefoglalóan a határozat közléséhez fűződők gyanánt jelölünk meg, minő cselekménynek véghezvitelénél állanak be. Vitássá válik azonban a kérdés, ha — amint az a Pp. szabályozásában az ítéletek igen nagy csoportjánál történik — ugyanaz a határozat, ugyanannak a félnek ki is hirdettetik, meg ki is kézbesíttetik. Ilyen esetben fontos tisztában lennünk azzal, hogy mi a kihirdetésnek hatálya és mi a kézbesítésé.

Korábbi perjogunknak az írásbeliségen felépült rendes eljárása a kihirdetést, mely a szóbeliséggel jár együtt, nem ismerte; a felek a bíróság határozatáról minden esetben kézbesítés útján szereztek tudomást s a határozat velök szemben minden tekintetben a kézbesítéssel vált hatályossá. A határozatok közlésének, mint külön, specializált perjogi fogalomnak a felállítására nem is volt szükség.

A sommás eljárásban. a szóbeli tárgyalás természetének megfelelően, a kihirdetés lett az ítélet közlésének rendszerint való eszközévé s csak a távolmaradt fél részére maradt meg a kézbesítés. Kivéve mégis, mikor a határozat mind a kétféleképen, tehát kihirdetéssel is, kézbesítéssel is tudtára adatik a félnek, nevezetesen a fellebbezési bíróságnak nyilvános előadás alapján hozott ítélete (S. Ü. Sz. 118. §.) és a felülvizsgálati bíróság ítélete (1893. évi XVIII. tc. 207., 213. §§. és S. Ü. Sz. 136. §.). A törvény nem dönti el, hogy ezekben az esetekben mikor tekintendő a határozat a felekkel közlöttnek ; a bírói gyakorlat azonban, talán már a Pp. hatása alatt, kimondta, hogy a kézbesítéssel (Budapesti tábla 11,803/1913. P. sz. végzése, Magánjogi Döntvénytár VIII. 250.).

A Pp. rendszerében sokkal nagyobb területen találkozik a

kihirdetés a kézbesítéssel. A következmények fontosságára való tekintettel szükségessé vált, hogy az a kérdés, mikor tekintendő az ítélet közlöttnek, a kihirdetéssel-e vagy a kézbesítéssel, magában a törvényben nyerjen szabályozást. A szabályozás megtörtént a Pp. 399. §-ában. Ennek ellenére is többrendbeli vitás kérdés merülhet fel, melyeknek megoldására azonban most már a törvénymagyarázat rendes útja szolgáltat biztos alapot.

Kérdés, hogy az ítélet közlése mely esetekben történik kihirdetés és mely esetekben kézbesítés útján?

A járásbírósági eljárásban a Pp. 399. §-a értelmében a kihirdetés útján való közlés a szabály. Kivételt e szabály alól a törvény csak azzal a féllel tesz, aki az ítélet hozatalát megelőző szóbeli tárgyaláson jelen nem volt; az ilyen féllel az ítélet az indokolást nem tartalmazó kiadmány kézbesítésével közöltetik. Ez a kivételes rendelkezés azonban csak akkor alkalmazható, ha a fél a tárgyaláson egyáltalában nem — egy percig sem — volt jelen. Ellenben ha a tárgyaláson, annak megnyitása (224. §.) után bármily rövid ideig jelen volt, olybá vétetik, mint akivel szemben a közlés a kihirdetéssel megtörtént. A saját költségen kívánható (405. §.) *kiadmány* kézbesítéséhez joghatály nem fűződik.

Kérdés, hogyan közöltetik az ítélet azzal a féllel, aki a tárgyalási határnapon, ügyének kikiáltásánál jelen volt, utóbb azonban még a szóbeli tárgyalás megnyitása előtt eltávozik? Nyilvánvaló, hogy kézbesítéssel, mert az ügy kikiáltása csak előzménye a tárgyalásnak, a szóbeli tárgyalás nem ezzel, hanem a tárgyalás megnyitásával veszi kezdetét és így az említett esetben a fél a szóbeli tárgyaláson jelen voltnak egyáltalában nem tekinthető.

A törvény a kivétel alól is tesz kivételt, egybehangzóan az eddig követett gyakorlattal, ítélethirdetésre tűzött határnap esetén (237. §.).

Kérdéses lehet végül a járásbíróság előtti eljárásban, hogy közlés hatályával bír-e a kihirdetés, ha olyan esetben, amikor a felet a perben ügyvéd képviseli, az ítéletet a határnapon személyesen megjelent fél előtt, de ügyvédjének távollétében hirdetik ki. Kovács Marcel szerint* ilyen esetben a kihirdetésnek nincs hatálya. Ez a felfogás feltétlenül helytálló azokban a perekben, amelyekben a Pp. 94. §-ának rendeletéből a járásbíróság előtt is kötelező az ügyvédi képviselet. Más perben azonban, ahol a fél — ha vallott is ügyvédet — mindig eljárhat a tárgyaláson személyesen és ott mindennemű perbeli cselekményt végezhet, nem látok okot, sem törvényes alapot arra, hogy épen csak az ítélet kihirdetésénél ne tekintsük hatályosnak az ő közreműködését. Ellentétben áll Kovácsnak e felfogása a Pp. 109. §-ával is, melynek értelmében a félért egyszerre s illetve felváltva több meghatalmazott is járhat el a perben, aminek folyományaképen annak sem lehet akadálya, hogy ott, ahol a képviseltetés nem kötelező, a fél maga és meghatalmazottja járjon el felváltva a perben.

Ezeknek figyelembevételével a kérdést úgy tartom megoldhatónak, hogy az ítéletet a szóbanforgó esetben az ügyvédnek kézbesíteni kell ugyan, már csak a perköltség tekintetében a Pp. 18. §. utolsó bekezdésében biztosított jogának megóvása szempontjából is; e kézbesítésnek azonban az ítéletről, annak kihirdetése útján már értesült fél perorvoslati joga és teljesítési kötelessége tekintetében nincs jelentősége.

A járásbírósági eljárásban a fentiek szerint a félnek az ítéletről való (valóságos) tudomásvétele az ítéletnek (perjogi értelmű) közlésével rendszerint egyszerre, ugyanegy cselekménnyel és pedig a *kihirdetéssel* történik, kézbesítés által csak azzal a féllel közlik az ítéletet, akinek az ki nem hirdettetett.

Mind ennek az ellenkezője áll a törvényszéki eljárásban. Az ítéletet a Pp. 398. §-a értelmében itt is minden esetben ki kell hirdetni, ez azonban — a miniszteri indokolás szerint is — csak a szóbeliségnek és a közvetlenségnek követelménye, jogi hatása nincs. A kihirdetett ítéletet rendszerint kézbesítés útján kell a felekkel közölni és pedig — ebben is eltérően a járásbírósági eljárástól — az indokolást is tartalmazó teljes kiadmánynak kézbesítése által.

Habár, mint fennebb rámutattam, sommás eljárásunkban eddig is volt rá eset, egészben véve mégis szokatlan és szokatlanságánál fogva különösnek tűnik fel, hogy a kihirdetés után, bár a felek jelen voltak, az ítélet közlése végett mégis a bíróságnak újabb perbeli cselekményére van szükség. A leírásban való késedelem, a kézbesítés akadályai, esetleg — mert ez is előfordul — szabálytalan kézbesítéssel okozott huzavonák ekként előidézhetik, hogy az ítélet, melynek tartalmáról kihirdetés útján már valamennyi peres fél tudomást szerzett, csak hónapok mulva közöltetik velök vagy legalább egyesekkel, mindaddig pedig sem a teljesítési, sem a perorvoslati határidő meg nem kezdődik.

A miniszteri indokolás szerint ezekben az ügyekben «a kézbesítés útján való közlés különösen azért mutatkozik célszerűbbnek, mert az ítélet kihirdetésekor még nem lévén mindig teljesen írásba foglalva (398. §.), előfordulhatna, hogy a feleknek az indokok tüzetes megismerésére, a fellebbvitel valószínű sikerének megfontolására és a fellebbvitel előkészítésére nem maradna elegendő, az ügy fontosságához mért idejük». Arról nem ad számot az indokolás, hogy a teljesítési határidő kezdetének a kézbesítésig való kitolását mi teszi megokolttá, holott a teljesítés szempontjából nem, az indokoknak hanem csak az ítélet rendelkező részének ismerete szükséges, ennek közlésére pedig bonyolultabb ügyekben is megfelelő eszköz a kihirdetés. Ám ha az indokolás nem is beszél róla, kézenfekvő, hogy a törvény intenciója az volt, hogy a perorvoslati és a teljesítési határidő rendszerint egyszerre teljék le. Különösen indokolt ez azoknál a fellebbvitellel még megtámadható ítéleteknél, amelyeknél az előzetes végrehajthatóság kimondásának előfeltételei hiányoznak; ezeknél a fellebbviteli határidő lejárta előtt a teljesítési határidő elteltének úgysem volna az a jelentősége, hogy az ítélet végrehajthatóvá válik, kivéve azt a felette ritka esetet, ha a kötelezett fél az ítélet kihirdetése után a fellebbvitelről lemond és ezzel idézi elő az ítéletnek vele szemben a fellebbviteli határidő eltelte előtt való jogerőre emelkedését.

Annál visszásabb helyzet áll elő azoknál az ítéleteknél, amelyeket a törvényszék a Pp. 415. vagy 416. §-a alapján előzetesen végrehajthatóknak nyilvánít. Ezekre vonatkozóan a törvényszéki eljárásban is olyan rendelkezés volna célszerű, hogy az ítélet kihirdetésénél megjelent vagy arra szabályszerűen megidézett marasztalt féllel szemben a teljesítési határidő a kihirdetést követő nappal kezdődik. A Pp. szabályozása mellett megtörténhetik, hogy az előzetes végrehajthatóság kimondása dacára — aminek pedig nyilván a gyors kielégítés a célja, pusztán a kézbesítéssel történő közlés elhúzódása miatt az ítélet kihirdetése után még hosszú időn át nem kérhet a pernyertes fél végrehajtást és nem köteles a marasztalt fél fizetni. Mindez anélkül, hogy a kérdésnek ilyetén szabályozása elkerülhetetlen lenne, mert hiszen az előzetes végrehajthatóság következtében a teljesítés határidejét a fellebbvitelétől függetlenül lehetne meghatározni.

(Bef. köv.) *Dr. Vincenti Gusztáv.*

* A polgári perrendtartás magyarázata II. köt. 490 l.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Degré Miklós dr.**-t a központi járásbíróság vezetőjét a király a budapesti kir. ítélőtábla tanácselnökévé nevezte ki. Alig másfél éve azt irtuk Degré akkori kinevezéséről: «szerencsésnek tartjuk a választást, amely az uj szervezet élére oly kipróbált adminisztrativ tehetséget állít, akinek világos jogászi ítélőképessége is közismert.» Ma már az egész jogászközönségnek osztatlan elismerése bizonyítja akkori megjegyzésünk helyességét. Mostani kinevezésével, amely a tábla első büntető tanácsának élére állítja, Degré Miklós oly helyre került, a hol büntetőjogi tudásának érvényesítésére is bő tér nyilik. Lapunkat, amely szókimondásáról ismeretes, senki se vádolhatja személyi kultusszal, s midőn örömmel veszünk tudomást Degré kitüntetéséről, nem is annyira a magunk véleményét, mint a jogászi közvélemény visszhangját tartottuk szükségesnek kifejezni. Ez a kinevezés azonban az igazságügyi kormányra további feladatot ró: a központi járásbíróság vezetői állásának megfelelő betöltését. Ennek a bírói szervezetnek az élére csak olyan vezető kerülhet, aki az adminisztrációban annyi tapintattal, annyi megértéssel és oly kitűnő modorral rendelkezik, amelyet Degré Miklóstól tapasztaltunk. A gépezet forog; de

állandóan szüksége van az affabilitás társadalmi olajára, hogy mozgása egybehangzó legyen s bántó diszharmónia ne zavarja a birák és a jogkereső közönség együttműködését. Ha a miniszter érdemeket kiván jutalmazni, erre elég módja van, de bármily kiváló jogász, ügybuzgó tisztviselő legyen is valaki, nem való a központi járásbíróság élére, ha jó idegei és jó modora erre nem minősítik s ha energiáját nem a tisztviselőivel, hanem a közönséggel érezteti. Reméljük, hogy az igazságügyminisztérium ezt a személyi kérdést a sablonokon felülemelkedve fogja megoldani.

— **A hazaárulók vagyoni felelősségéről szóló törvény** szentesítést nyert és mint az 1915 : XVIII. tc. a folyó évi június hó 17. napján kihirdettetett.

— **A hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények**, különösen a hadiszállítási visszaélések megtorlásáról szóló 1915 : XIX. tc. szövegét mai számunk mellékletekép küldjük szét.

— **Az uzsora üldözése tárgyában** az igazságügyminiszter rendeletet intézett a kir. ügyészségekhez. A rendelet felhívja a kir. ügyészségeket a közgazdasági élet figyelemmel kísérésére és utal arra, hogy uzsoratörvényeink hiányosságaik dacára is kellő módot nyújtanak a legkülönbözőbb alakban jelentkező és formákba burkolt uzsoraesetek megtorlására ; a kir. ügyészségeknek szorgalmazniok kell teljes erélyel a bűnvádi eljárást, a megfelelő adatok alapján pedig kezdeményezniök kell annak elrendelését, hogy az uzsorának hivatalból való üldözése elrendeltessék.

— **A csődön kívül köthető kényszeregyezség** tárgyában négy napig tartó szakértekezlet volt az igazságügyminisztériumban. A tanácskozás alapjául a Schreyer-féle tervezet szolgált. Legközelebb részletesen fogunk foglalkozni az értekezlet eredményeivel.

— **A miniszterelnök az ügyvédjelöltekhez.** Az Ügyvédjelöltek Országos Egyesülete feliratot intézett a miniszterelnökhöz, melyben egyrészt megköszönte az ügyvédjelölteknek biztosított segélyt, másrészt pedig kérte, hogy a hadiszolgálatot teljesítő ügyvédjelöltek joggyakorlatába azon idő, melyet hadban töltenek, beszámíttassék. Tisza István gróf most leiratban értesítette az egyesületet, hogy a joggyakorlati idő beszámítását célzó intézkedések előkészítését az igazságügyminiszter úr már folyamatba is tétette. A leirat az ügyvédjelölteket nagy gondtól szabadítja meg.

— **A Pp. 442. §-ához** címmel a Jogt. Közl. 22. számában megjelent cikkre vonatkozóan osztom a cikkírónak azt a felfogását, hogy a kézbesítési ív beérkezte után hozandó mulasztási ítéletet ki kell hirdetni, mert a Pp. 398. §-a értelmében minden ítélet kihirdetendő. Téved azonban a cikkíró abban, hogy az ilyképp meghozandó mulasztási ítélet kihirdetésére határnap tüzendő ; az eljárás ugyanis az, hogy a kézbesítési ív beérkezte után, ha a mulasztás kimondásának perrendi alapja fennáll, az ítéletet a tanács tanácsülésben meghozza, az ott azonnal a felek távollétében kihirdeti és elrendeli, hogy az ítélet minden perféllel közöltessék. Ennek az eljárásnak ellenkezője a Pp. 442. és 445. §-aiból ki nem tűnik, praktikus volta pedig nyilvánvaló annál is inkább, mert új megjelenési költséget nem okoz és az eljárást gyorsítja. *I. I.*

— **Új könyvek.** Dr. *Kraškovič* Lajos vukovári ügyvédjelölt Die Psychologie der Kollektivitäten címmel német fordításban bocsátotta közre a tömeglélektanról horvát nyelven megjelent munkáját. Bámulatraméltó olvasottsággal tárgyalja az első fejezetben a kollektiv szellem fogalmát, a másodikban a kollektivitás erkölcsét és intelligenciáját, a harmadikban a kollektivitás büntetteit és büntetéseit. Ebben többek közt — Timon nyomán — a magyar házközösségek büntetőjogi felelősségére is hivatkozik a XIII. században. Eredménye, hogy a kollektiv bűnösség különböző az egyéni bűnösségtől, de felelősségre a kollektivitás csak annyiban vonható, amennyiben az összesség nem bűnös tagjaira a büntetés hatása ki nem terjed. A rendkívüli szorgalommal megírt munka megérdemli, hogy a szociológiának e problémája iránt érdeklődők figyelemre méltassák. — Dr. *Léderer* Miksa lőcsei ügyvéd formás kötetben (177 oldal) összegyűjtve kiadta jogi, politikai és alkalmi beszédeit. A kötet nagyobb részében védőbeszédeket foglal magában, amelyeknek objektiv értékét lényegesen növelte volna a bűncselekmény tényálladékának rövid megjelölése. Csak helyeselhetjük, ha az ügyvédi kar jelesebbjei törvényszéki beszédeiket ilykép megörökítik okulásul a fiatalságnak és emlékül önmaguknak. A kötet, amelynek ára 3 K, a szerzőnél kapható.

— **Magyar írók külföldön.** Dr. *Schwartz* Izidor boszniahercegovinai korm. titkár, akinek lapunk is több értékes közleményt köszönhet, a Zeitschrift f. intern. Recht legutolsó füzetében beható tanulmányban foglalkozik az 1902. évi hágai házasságjogi egyezményeknek és a magyar magánjognak viszonyával. — Dr. *Staud* Miklós igazságügymin. fogalmazó a Deutsche Strafrechtszeitung júniusi füzetében ismerteti a szállítási visszaélésekről és a hazaárulók vagyoni felelősségéről szóló törvényjavaslatokat. Szinte mentegetődzésnek hangzik, ha Staud a javaslatokról azt mondja : «sie sprechen eine harte Sprache in harter Zeit».

— **A Ppé. 32. §-ának értelmezése.** Konkrét esetben vitássá vált, hogy a pestvidéki kir. törvényszéknek mint büntetőbíróságnak az ítélete alapján a végrehajtás elrendelése a magánjogi igény és azon költségek tekintetében, amelyeket a magánvád képviselete, illetőleg a védelem okozott (Bp. 520. §.), melyik járásbíróságot illeti? Ennélfogva a kérdés általánosságban az, hogy e tekintetben ott, ahol külön városi járásbíróság, esetleg törvényszék van, a vidéki járásbíróságnak, illetve törvényszéknek mint büntetőbíróságnak ítélete alapján a végrehajtást melyik polgári bíróság rendeli el. A Ppé. 32. §-ának utolsóelőtti bekezdése azt mondja, hogy az 1881 : LX. tc. 1. §-ának 1. pontja esetében a végrehajtást az a járásbíróság rendeli el, amelynek területén az ügyben eljárt elsőfokú bíróságnak a székhelye van. Ez alapon világos, hogy az az ok, amely a konkrét végrehajtási ügy és a bíróság területe között kapcsolatot létesít, az elsőfolyamodásúlag eljárt bíróság székhelye. Ha tehát, mint a jelen esetben, az ügyben eljárt elsőfokú bíróság a pestvidéki kir. törvényszék volt, a végrehajtást a budapesti központi kir. járásbíróság rendeli el, minthogy a pestvidéki kir. törvényszék székhelye ennek a területén van. Ez a felfogás nem új; kifejezésre jutott az 1881 : LX. tcikkben is; a Ppé.-nek újítása csak az, hogy ezt a kérést értékre való tekintet nélkül járásbírósági hatáskörbe utasítja. Van a Ppé.-nek egy rendelkezése, amely alkalmas arra, hogy az azzal ellenkező felfogás sarjadjon ki, t. i. az, amely szerint például a kolozsvárvidéki járásbíróságnak, mint büntetőbíróságnak az ítélete alapján a kolozsvárvidéki és nem a kolozsvárvárosi járásbíróság rendeli el a kielégítési végrehajtást. A 89. §-ban ugyanis az foglaltatik, hogy a pestvidéki kir. járásbíróság székhelye a pestvidéki kir. törvényszék területén, ez utóbbinak a székhelye pedig a pestvidéki kir. járásbíróság területén levőnek tekintendő. Közelebbről vizsgálva azonban ezt a §-t, — véleményem szerint — egy ilyen tartalmú általános tétel felállítására alapul ez semmiképen fel nem vehető; ebben semmi más kifejezést nem nyert, mint a perbeli illetékességnek összhangzásba hozatala a hatáskörre vonatkozó szabályokkal. A rendelkezésnek ilyetén szemléléséhez vezet úgy a törvény szövege, mint a rendelkezés indító oka, az az összefüggés, melyben a kérdéses jogszabály a Pp. egész jogrendszerével áll és a törvényhozási célzat. Amidőn a törvény kimondja, hogy a Pp. 35. és 43. §-a szempontjából a pestvidéki kir. járásbíróság székhelye a pestvidéki kir. törvényszék területén levőnek, az 1912 : LIV. tc. 23. §-a szempontjából pedig a pestvidéki kir. járásbíróság területén levőnek tekintendő, akkor nyilván csak e szakaszokat helyezi e rendelkezés alá, ellenben nem érinti az 1912 : LIV. tc. 32. §-ának utolsóelőtti bekezdését, különösen nem kíván a régi jognak az álláspontjától eltérni. A 89. és a 32. §. indokolása sem mutat arra, hogy a törvényhozó ezt célozta volna, sőt az indolásnak a szavai kifejezetten azt a megszorítást tartalmazzák, hogy ezen szakasz csak a Pp. 35. és 43., továbbá a Ppé. 23. §-ára vonatkozik, hangsúlyozván az előbbi, hogy a polgári perrendtartás idézett §-ai szempontjából, illetve ezen esetekre mondja ki, az utóbbi pedig, hogy indokolt módosítás csak az, hogy a perbíróság helyett «elsőfokú bíróság» kifejezéssel kell azt a bíróságot, amelyik az előbbi §. 1—6. pontja esetében a végrehajtást elrendeli, megjelölni és hogy az 1881 : LX. tc. 1. §-ának *e), f)* és *h)* pontjai esetében a végrehajtás elrendelésének kérdését értékre való tekintet nélkül járásbírósági hatáskörbe kell utasítani. Nem oszthatom az ellenkező felfogást azért sem, mert a rendelkezésnek oka csupán abban rejlik, hogy a törvényhozó a perbeli, tehá

nem az ettől különböző eljárásokra vonatkozó illetékességet a perjogtudomány mai színvonalához idomítva szabályozza. Ennek a keretében ugyanis nem indokolható, hogy ott, ahol a hatáskör értékre való tekintettel van megállapítva, ez pusztán adminisztratív motivumok közrejátszása alapján ugyanazon természetű, lényegileg ugyanazon ügyekre nézve külön jogterület létesítésére vezessen, különösen akkor, ha egy bizonyos illetékességi ok megállapításának az ügyek természetére való figyelemmel benső jogosultsága van. Más kérdés, helyes mederben történt-e a szabályozás. Magam részéről helyesebbnek tartanám, hogy a büntetőbíróság ítélete alapján a magánjogi igény tekintetében az a polgári bíróság legyen hivatva a végrehajtás elrendelésére, amelyik önálló per esetén volna illetékes a magánjogi igény elbírálására. Elvi akadálya ennek nincs, mert hisz — mint Plósz és Magyary kifejtették — a végrehajtási eljárás «a pernek nem alkatrésze, egészen a per körén kívül eső eljárás», nemcsak sajátos természetű és rendeltetésű, hanem önálló vidéke a magánjogi igények érvényesítésének, másrészt ugyanazok az érvek, amelyek az egyes illetékességi okokat a perbeli eljárásban igazolják, harcolnak amellett, hogy azok a végrehajtási eljárásban is megállapíttassanak.

Dr. Nahalkó Tibor.

— **A moratórium liquidációjának egy részletkérdése.** (Elj. rend. 20. §-hoz.) A negyedik moratóriumi eljárási rendelet (7400/1915. I. M. E. sz.) 20. §-a értelmében a moratórium tartama alatt hitelező kérelmére csődnyitást elrendelni nem lehet. Ennek az intézkedésnek logikus folyományaként ugyanezen §. második bekezdése kimondja, hogy «a csődtörvény (1881 : XVII. tc.) 27. §-ának utolsó bekezdésében megszabott hathónapi határidőbe nem számítható be az 1914. év augusztus 1. napjától a moratórium megszűnéséig terjedő idő». A csődtörvény 28. §-ában megszabott két évi megtámadási határidő tekintetében a rendelet nem intézkedik, holott az előbbi rendelkezés rációja itt is hasonló rendelkezést indokolna. A közadósnak a 28. §. alapján megtámadható jogügyletei és jogcselekvényei mindenesetre dolozusabbak és a hitelezők szempontjából veszedelmesebbek a 27. §. alapján megtámadható jogügyleteknél és jogcselekvényeknél, lehetetlenség hogy ezek megtámadhatatlanokká legyenek azért, mert a hitelező hosszú időn át el volt tiltva attól, hogy a megtámadás céljából a csődnyitást szorgalmazza. A háború eddigi tartama szerint ezeknél a jogügyleteknél a két év legalább is tetemesen megrövidül, ami a törvény céljával ellenkezik, esetleg teljesen le is telik. Minthogy pedig a moratóriumi eljárási rendelet kiterjesztőleg nem magyarázható, minthogy a rendelet 20. §-ának fentidézett része kifejezetten és kétséget kizáró módon a csődtörvény 27. §-áról és hat hónapról beszél és minthogy ily kérdést, még ha lehetne is, nem volna helyes és célszerű az analógia bizonytalan megoldási módjának kitenni : kívánatos, hogy az igazságügyi miniszter kifejezetten (a liquidacionális rendeletben vagy külön rendeletben) mondja ki, hogy az 1914 augusztus 1-től a moratórium megszűnéséig (jobban mondva a fenti csődnyitási tilalom megszűnéséig, ami nem jelent okvetlenül egyet) terjedő idő nem számítható be a csődtörvény 28. §-ában említett két évi határidőbe sem.

Dr. Nagy Zoltán.

— **Lapszemle.** A *Káplány Géza* nyug. kir. táblai bíró által szerkesztett «*Telekkönyv*» című folyóirat június havi füzete a következő tartalommal jelent meg : Hamar Gyula táblabíró : A tkvi rdtás 82. §-a és az új perrend. Boros Ervin ólublói aljárásbíró : Moratóriumos kérdések. Franck Mihály telekkönyvvezető : Gondolatok. A Kúria jogegységi tanácsának 6. számú polgári döntvénye. Szerkesztői üzenetek. Miniszteri rendeletek.

KÜLFÖLD.

— **A magyar polgári törvénykönyv tervezetéről** közöl bíráló ismertetést a «Niemeyer's Zeitschrift für internationales Recht» legutóbb megjelent (XXV.) kötete Th. Engelmann müncheni Oberlandesgerichtsrat tollából. A szerző, aki úgy látszik alapos ismerője úgy a magyar magánjognak, mint jogtörténetünknek teljes elismeréssel adózik a tervezettel szemben. Kiemeli jövendőbeli kódexünknek a német PTK-höz való vonatkozásait is. Természetesen egyes tévedések sem maradhattak el, melyek inkább csak egy német nyelven megírt kimerítő és pontos, a magyar magánjogot tárgyazó munka hiányának következményei ; így pld. a szerző szerint jelenlegi magánjogunk értelmében a férfi a 24-ik, a nő pedig 16-ik évének betöltésével lesz nagykorú (?) (461. old. 1. jegyzet). *A.*

— **A galiciai és bukovinai ügyvédek támogatása** céljából «Ügyvédi hadsegély pénztár k. f.» (Advokatorische Kriegskreditkasse Genossenschaft m. b. H.) van alakulóban Bécsben. A mozgalom élén a bécsi nemzetközi ügyvédszövetség és a lembergi, czernowitzi, krakói, przemysli és sambori ügyvédi kamarák vezetői állnak. A hadsegélypénztárnak nem segélyek osztogatása a célja, hanem kölcsönök nyújtása. A mozgalom élén állók Ausztria, Magyarország és Németország ügyvédjeihez fordulnak azzal a kérelemmel, hogy lépjének be a szövetkezet tagjai közé száz koronás üzletrészek jegyzésével, vagy támogassák a szövetkezetet a tartalékalap javára való befizetéssel. A hadsegélypénztár egy évvel a békekötés után fel fog számolni és a felszámolás eredményeként mutatkozó összeget a felszámolók aránylag fel fogják osztani. Az alapítók számítanak arra, hogy a nyujtandó kölcsönök rövid idő alatt be fognak folyni.

Magyar királyi államvasutak. **Érvényes 1915. május 1-től**

Nyári menetrend.

A vonatok **indulása** Budapestről

A keleti pályaudvarról

vonat-szám	óra perc	vonat neme	hová
délelőtt			
912	12 05	Szv.	Zimonyi szállások
8	6 10	»	Bicske
302	6 25	Gyv	Ruttka, Berlin
1110	6 30	Szv.	Balatonfüred, Tapolcza
1502	6 45	Gyv.	Kassa, Csorba
906	6 50	»	Újvidék, Brod
1512	6 55	Szv.	Kassa, Csorba, Bártfa
2	7 00	Gyv.	Wien
1602	7 10	»	Fiume, Pécs, Osijek
312	7 30	Szv.	Gödöllő
908	7 45	»	Zimonyi szállások
608	7 50	»	Arad, Brassó, Bukarest
406	8 10	»	Sátoraljaújhely, Munkács
512	8 20	»	Debreczen, Kőrösmező, Kolozsvár, Brassó
306	8 35	»	Ruttka
516	11 40	»	Nagykáta
24	11 55	»	Bicske
délután			
914	12 20	Szv.	Újvidék, Sarajevo
10	12 30	»	Szombathely, Wien
1008	12 45	»	Fiume, Osijek
316	1 25	Szv.	Gödöllő
1304	1 40	Gyv.	Fehring, Graz, Sopron
4	2 05	»	Wien, Zürich, Basel
604	2 10	»	Arad, Bukarest
318	2 25	Szv.	Hatvan
26	2 30	»	Bicske
320	2 30	»	Pécel
518	2 40	»	Szolnok
1202	2 45	Gyv.	Szabadka, Indjija, Sarajevo
1902	2 55	»	Tapolcza
1016	3 30	Szv.	Paks
18	4 30	»	Komárom
410	5 10	»	Miskolcz
324	5 20	»	Gödöllő
522[1])	5 40	»	Nagykáta, Szolnok
308	5 55	»	Ruttka, Oderberg
514	6 15	»	Kolozsvár, Brassó
326	6 25	»	Pécel
28	6 30	»	Bicske, Triest
328	6 40	»	Hatvan
920	7 05	»	Kunszentmiklós-Tass
524[1])	7 10	»	Nagykáta, Szolnok
16	7 20	»	Győr
332	7 40	»	Gödöllő
1514	8 00	»	Kassa, Csorba
910	8 05	»	Szabadka, Brod
1908	8 40	»	Pécs, Dalj
1308	9 15	»	Győr, Graz
610	9 30	»	Arad, Brassó
482	10 15	Vv.	Kassa, Lawoczne, Homonna, Kőrösmező
1010	10 25	Szv.	Fiume, Tapolcza, Brod
12	10 30	»	Szombathely, Wien
338	11 05	Vv.	Ruttka, Poprád-Felka
614	11 25	Szv.	Debreczen
14a	11 55	Szv.	Bicske

[1]) Nagykátától Szolnokig csak szombaton és ünnep előtti köznapokon közlekedik.

A nyugoti pályaudvarról

vonat-szám	óra perc	vonat neme	hová
délelőtt			
152	5 15	Szv.	Rákospalota-Ujpest
122	5 25	»	Érsekujvar, Ipolyság
718	5 30	»	Czegléd
4102	6 00	»	Esztergom
6502	6 30	»	Lajosmizse, Kecskemét
156	6 35	»	Rákospalota-Ujpest
1402	7 05	Gyv.	Zsolna, Berlin
156a	7 35	Szv.	Rákospalota-Ujpest
104	7 55	Gyv.	Nagyszombat, Wien
708	8 25	»	Temesvár-J., Csernahéviz
712	8 30	Szv.	Versecz, Karánsebes
4104	9 05	»	Esztergom
114	9 15	»	Wien
160	9 45	»	Rákospalota-Ujpest
162	11 00	»	Rákospalota-Ujpest
6504	11 10	»	Lajosmizse, Kecskemét
délután			
164	12 05	Szv.	Rákospalota-Ujpest
714	12 15	»	Szeged
138	12 25	»	Nagymaros
4106	12 30	»	Esztergom
166	1 00	»	Rákospalota-Ujpest
4108	1 50	»	Esztergom
108	2 00	Gyv.	Wien, Zürich, Basel
120	2 15	Szv.	Galánta, Ipolyság
170	2 20	»	Rákospalota-Ujpest
4110	2 30	»	Esztergom
704	2 40	Gyv.	Temesvár-J., Csernahéviz
6710	2 45	Szv.	Czegléd, Szolnok
6506	2 50	»	Lajosmizse, Kecskemét
174	4 10	»	Rákospalota-Ujpest
110	5 15	Gyv.	Wien
142	5 20	Szv.	Nagymaros
176	5 50	»	Rákospalota-Ujpest
128	6 00	»	Nagymaros
722	6 10	»	Üllő
724	6 20	»	Monor
4114	6 40	»	Esztergom
1406	6 50	Gyv.	Pozsony, Zsolna, Berlin
130	6 55	Szv.	Párkány-Nána, Ipolyság
178	7 15	»	Rákospalota-Ujpest
728	7 35	»	Czegléd
6508	7 40	»	Lajosmizse
710	8 05	»	Temesvár-J., Csernahéviz
132	8 10	»	Vácz
1408	8 40	»	Zsolna, Oderberg
118	9 30	»	Wien, Zürich, Basel
502	9 35	Gyv.	Kolozsvár, Bukarest
720	10 56	Szv.	Czegléd, Szeged
4116	11 10	»	Esztergom

Buda-Császárfürdőről

délelőtt			
4002	5 55	Szv.	Esztergom
4004	8 54	»	Esztergom
délután			
1006	12 15	Szv.	Esztergom
1010	2 18	»	Esztergom
1012	6 20	»	Dorog
1016	11 03	»	Esztergom

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4.

Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 26. szám. Budapest, 1915 június 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Wlassics Gyula*, a m. kir. közigazgatási bíróság elnöke: A parlament szuverénitása. — *Dr. Gaár Vilmos* kúriai bíró: A csődöt elhárító kényszeregyezség. — *Dr. Szalai Emil* budapesti ügyvéd: Váltókereset illetékessége a Pp. 32. §-a alapján. — *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: A hadseregszállítási törvény és a jóhiszemű hitelezők. — *Dr. Vincenti Gusztáv* budapesti kir. ítélőtáblai tanácsjegyző: Az ítélet közlése a Pp. szabályozásában. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A parlament szuverénitása.

A «Jogtudományi Közlöny» ápr. 30-iki számában «A parlament szuverénitása» cím alatt közzétett cikkemre Grecsák Károly kúriai tanácselnök úr tisztelt barátom e lapok mult számában néhány észrevételt tett. Ezekre nemcsak egyénisége iránt táplált igaz tiszteletből, de azért is kötelességem válaszolni, mert nem hagyhatom határozott tiltakozás nélkül azt a súlyos állítását, hogy én «az országgyűlés tartamának kivételes meghosszabbításáról szóló törvényhozási intézkedést *a magyar alkotmány szempontjából kifogás alá nem eshetőnek* akarom feltüntetni».

Ez az állítás nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy nekem az lenne a nézetem, hogy *a magyar képviseleti alkotmánynak* teljesen megfelelő törvényhozási eljárás, ha a képviselői megbízás idejének lejárta után nem választanak, de egyszerűen törvényt hoznak az országgyűlés lejárt időtartamának meghosszabbításáról. Ilyen alkotmányjogi lehetetlenséget soha se mondtam és csak azon csodálkozom, miképen lehetett épen ezt kiolvasni fejtegetéseimből.

Ha az országgyűlés tartamának kivételes meghosszabbításáról szóló törvényhozói intézkedést magyar alkotmányjogi szempontból kifogás alá eshetőnek nem akartam volna feltüntetni, akkor nem írtam volna azt, hogy ha «képviselőválasztást tartani a kivételes törvények hatálya alatt lehetetlen stb., . . ., akkor azt a megoldási módot kell elfogadnunk, mely *alkotmányjogi szempontból kevésbé rossz,* mert minden esetre alkotmányjogi szempontból az országgyűlés tartamának meghosszabbításánál *nagyobb rossz volna, ha az országgyűlés tartamának megszünése után a minisztérium országgyűlés nélkül kormányozna.* Parlamentáris rendszer mellett a legnagyobb sérelem az alkotmányra az, ha parlament nélkül folyik a kormányzás. Az alkotmány legerősebb alapkövét támadja az, aki a parlament nélküli kormányzást tartja az adott esetben a célravezető módnak. Ez sértené a pozitív alkotmányjogi szabályt, ellenben ha a szuverén parlament az országgyűlés időtartamát *a háború kényszerhelyzetében a legfontosabb okok miatt meghosszabbítja,* csakis az alkotmányban biztosított szuverén jogával él».

Ugyancsak abban a cikkben nem írtam volna, ha a kérdéses törvényhozási intézkedést a magyar alkotmány szempontjából kifogás alá nem eshetőnek kívántam volna föltüntetni, hogy: «Szigorúan kell ragaszkodnunk ahhoz a tételhez, hogy az ily természetű törvényt, mely *kétségtelenül a képviseleti kormányrendszer alapelvébe ütközik,* csakis *a legsúlyosabb kényszer, a legnagyobb szükség mentheti.* Ki lenne annak szószólója, hogy a törvényhozás szuverén jogával garázdálkodjék? Montesquieu helyesen figyelmeztet, hogy a törvényhozásnak is megvannak a maga törvényei, de ezen erkölcsi törvények se tilthatják, hogy *a kényszerhelyzetben, a végső szükségben a törvényhozás úgy segítsen magán, ahogyan legkevésbbé sérti az alkotmány tételes jogszabályait.* Mindenesetre — ismétlem — csakis a kényszerhelyzet igazolhatja az ily természetű törvényt. Ennek a gondolatnak a törvényjavaslat indokolása kifejezést is adott. Helyes, ha az a törvényben még élénkebben, még határozottabban jut kifejezésre, helyes, ha maga a törvény hirdeti és óva figyelmeztet arra, hogy *az adott helyzetnek, legkomolyabb kényszer- és szükségállapotnak, tehát rendkívüli viszonyoknak következménye a rendkívüli törvény.*

De ha ily rendkívüli viszonyok előfordulnak, arról lehet, sőt kell is vitatkozni, hogy *az okok elég komolyak-e a rendkívüli törvényhozásra,* de egyet nem szabad tenni, nem szabad a parlament szuverénitását kétségbe vonni.

Tiszteletreméltó okok azok, amelyek épen az eset precedens jellegénél fogva többeket az országgyűlés tartamának meghosszabbítása elfogadásától visszatartottak, de akkor kötelességükké vált megmutatni a helyesebb kivezető utat. Ma *a nagy világháború, a nemzet létküzdelme oly fontos okok, melyek igazolttá teszik a tervezett törvényhozási intézkedést* és az sem lesz baj, sőt csak előnyünkre válik, ha *a mai világháborús kényszerhelyzet precedensül szolgál,* mert ez *nem arra lesz precedens,* hogy *a törvényhozás szuverén jogával bármikor a törvényhozás könnyelműen visszaélhessen,* de precedens arra, hogy *csak a legvégsőbb szükségben, minő a mai helyzet, élhet a törvényhozás ennek tiszteletben tartandó erkölcsi szabályai szerint ezzel a joggal.*»

Ha tehát mindezt írtam; úgy bizonyára a magyar alkotmány rendjétől való eltérést talán én is fölismertem a meghozott törvényben és épen azért már a törvényjavaslatnak *országgyűlési tárgyalása előtt,* tehát mikor Apponyi gróf indítványáról mit sem tudtunk, a «Pester Lloyd»-ban közzétett cikkemben (április 24. sz.) én is azt a javaslatot tettem, hogy az lenne a helyes, *ha maga a törvény «expressis verbis» fejezné ki azt, hogy csakis az adott helyzetnek, a legkomolyabb kényszer- és szükségállapotnak következménye a rendkívüli törvény.*

Minthogy azonban többen, még pedig igen tekintélyes oldalról, már azt is hangoztatták, hogy a meghosszabbított időtartamú képviselőházban meg sem jelennek, nem ismerik el annak mint törvényhozói tényezőnek jogosultságát, stb., azt akartam cikkemben előtérbe állítani és bizonyítani is, hogy a parlament (király és országgyűlés) *jogilag ily szükségbeli törvény hozatalára* is teljes hatáskörrel bír, sőt az adott esetben, midőn a választás sok okból nem volt megtartható, ez a megoldási mód inkább összeegyeztethető az alkotmányjoggal, mint a parlamentnélküli kormányzás.

Ezeket vallom ma, ezeket hirdettem a sajtóban és a főrendiház bizottságában is, és épen ezért annak a feltevésnek jogosultságát, mintha az országgyűlés tartamának kivételes meghosszabbításáról szóló törvényhozói intézkedést a magyar alkotmány szempontjából kifogás alá nem eshetőnek akartam volna feltüntetni, épen nem ismerhetem el.

Wlassics Gyula.

A csődöt elhárító kényszeregyezség.

Régóta nélkülözi jogéletünk azt a jogintézményt, amely a fizetési zavarokba jutott adósnak csődön kívül lehetővé tenné a hitelezőivel való kiegyezést abban az esetben is, ha az összes hitelezők nem is járultak az egyezséghez. A háború következtében támadt gazdasági viszonyok még inkább szükségessé tették ennek a jogintézménynek jogrendszerünkbe való iktatását; mert különben a moratórium megszüntével a fizetésképtelen adósok özöne csődbe került volna, ami sem az illetőkre, sem közgazdasági helyzetünkre nézve nem lenne kívánatos. Ez a szükségesség hozta létre azt az előadói tervezetet, amelyet az igazságügyminiszter úr elnöklete alatt tartott ankét nemrégiben részletesen letárgyalt. Ehhez az előadói tervezethez kívánunk néhány megjegyzést fűzni.

Elsősorban azt kell kifogásolnunk, hogy a csődöt elhárító, tehát a csődnyitás nélkül köthető kényszeregyezségnek kivételes intézkedésekről törvények alapján való szabályozásával egyidejűleg nem vétetett tervbe a jogügyletek és jogcselekmények csődön kívül való megtámadhatóságának szabályozása. Ez a két intézmény egymással szorosan összefügg; mert ha a fizetésképtelen adós csődön kívül kényszeregyezséget köthet s nem kell tartania attól, hogy a hitelezőket megkárosító jogcselekményeit és jogügyleteit vagy a fizetésképtelenség idejében a par conditio creditorum elvét sértő jogügyleteit és jogcselekményeit megtámadhatják, akkor ez az adós olyan előnyöket nyer hitelezői rovására, amely előnyök fejében a csődöt elhárító kényszeregyezséggel járó hátrányokat szívesen elviselheti. A fizetésképtelenség ideje alatt (előadói tervezet 6. §.) a csődöt elhárító kényszeregyezség kötését szorgalmazó adós el van ugyan zárva a csődtörvény 27. §-ában felsoroltakhoz hasonló jogcselekmények végbevitelétől, illetőleg jogügyletek kötésétől; az előadói tervezet 32. §-a a kényszeregyezség megtámadását is megengedi, ha az adós vagyona egy részét eltitkolta vagy tartozásokat koholt, avagy a szükséges többség elnyerése végett egyes hitelezőknek kedvezményeket juttatott; azonfelül az előadói tervezet lehetővé teszi a rokonhitelezőknek a szavazásból kizárását: mindezek azonban nem pótolják a csődön kívüli megtámadhatóságot, másrészt magukban véve sem kielégítő rendelkezések. Igy az előadói tervezet 6. §-a szerint a kényszeregyezség kötését szorgalmazó kérvény benyujtása napjától kezdve az adós csak a jelen rendelet korlátai közt és csak olyan ügyleteket köthet, amelyek az üzlet vagy a gazdaság folytatásához rendszerint szükségesek. Ellenben a rendelet-tervezet nem mondja meg sehol, hogy a 6. §. ellenére kötött ügyletek semmisek-e, vagy csak megtámadhatók; utóbbi esetben ki támadhatja meg azokat s ki vagy kik fogják élvezni az eredményes megtámadás folytán előálló értéket.

Azonfelül a 6. §. csak az ügyletkötés tekintetében köti meg az adóst, de jogcselekmények létesítésétől nem tiltja el: végül pedig a kérvény benyújtása után kifejezetten el sem tiltja az adóst a fizetések teljesítésétől s igy a fizetés jogcselekménye, mint az üzlet vagy gazdaság folytatásához rendszerint szükséges jogcselekmény továbbra is fen van hagyva az adós részére.

A 32. §. lehetővé teszi ugyan az egyezséget kötött hitelezőnek, hogy az egyezségen alapuló leengedését perrel érvénytelenithesse, ha az adós vagyona egyes részeit eltitkolta vagy tartozásokat koholt, avagy ha valamelyik hitelezőjének a többség elnyerése végett a többi hitelező beleegyezése nélkül kedvezőbb feltételeket biztosított. Ez az érvénytelenítés azonban nem pótolja a csődön kívüli megtámadás hiányát. A rokonokkal kötött valóságos és nem szinleges szerződés, az örökségről való lemondás, a kérvény beadása előtt eszközölt ingyenes jogügylet, mind megannyi jogügylet, amely a hitelezőket károsítja, amelyekről ha a hitelezők a kényszeregyezség megkötésekor nem tudnak s belemennek követeléseik jó részének elengedésébe, utóbb már a 32. §. alapján a leengedés érvénytelenítését nem követelhetik. A hitelezők szavazati jogának szabályozásánál sincsen kellő védelem nyújtva az adós hitelezőinek, mert az 5. §. szerint ugyan fel kell tüntetni a hitelezők jegyzékében a hitelezővel való esetleges rokonsági vagy sógorsági viszonyt s annak fokát, azonban a rokonságnak vagy sógorságnak bármely közeli foka sem törvényes kizáró ok, hanem csak kifogásra adhat alkalmat a többi hitelezőknek, amely kifogás felett az eljáró bíró végérvényesen határoz, anélkül, hogy a rendelettervezet arra kötelezné a bírót, hogy a rokonságot vagy sógorságot, amely a vagyonfelügyelői állásra nézve az illetőt inkompatibilissé teszi, a hitelező szavazati jogánál kizáró okul tekintse.

A vagyonfelügyelő a 9. §-ban szabályozott jogkörénél fogva inkább vagyonkezelő, aki lényegében véve az adósnak üzleti főnöke, a hitelezőkkel és a bírósággal szemben pedig számadásra kötelezett s felelősséggel tartozó törvényes képviselő. Ez a jogkör igen sokszor jogi ismereteket is feltételez s igy valóban csodálkozunk afelett, hogy a rendelet-tervezet a vagyonfelügyelők sorából az ügyvédeket egyszerűen kihagyja. Ott, ahol kisebb üzletről van szó, érthető az, hogy kereskedőt vagy iparost kíván a törvényt alkotó alkalmazni, mert az ú. n. detail-üzlet ügyesbajos dolgait a hasonló szakmájú iparos vagy kereskedő jobban elláthatja, mint az ügyvéd. Ámde nem kereskedő, illetőleg nem iparos gazdaságának ellenőrzésére miért kelljen kereskedőt vagy iparost kirendelni? Mit ért ez az iparos vagy kereskedő a mezőgazdasághoz vagy a bányászathoz, az állattermeléshez vagy a konyhakertészethez? Már pedig a rendelet-tervezet szerint nemcsak kereskedő és iparos, hanem bármely adós is élhet a kényszeregyezség kedvezményével. Egyébiránt itt csak felvetettük ezt a kifogásunkat; e kérdéssel másutt részletesen fogunk foglalkozni. A 8. §. azt a kérdést sem oldja meg, lehet-e az adós hitelezője is vagyonfelügyelő vagy sem, ha a kereskedelmi és iparkamara ilyenül javaslatba hozta és a bíróság kinevezte. A törvénytervezet ilyirányú intézkedését ugyanis a rendelet-tervezet elejtette, de tilalmat sem állított fel s igy nincs kizárva, hogy vagyonfelügyelői állásra alkalmazhatók sorából kinevezett kereskedő vagy iparos egyszersmind az adós hitelezője lehetne. Ez pedig nem volna kívánatos.

Elismeréssel fogadjuk a 10. §-ban tervbe vett azt az intézkedést, amely szerint az igazságügyminiszter általános érvényű díjszabást bocsáthat ki a vagyonfelügyelő díjazására nézve; de kívánatosnak tartjuk, hogy ez a díjszabás a rendelettel egyidejűleg jelenjen meg. Általános tapasztalat az, hogy a szakértők, zárgondnokok, vagyonkezelők díjazásánál bíróságaink túlságosan liberálisak. Ebben a tekintetben példaadó változtatásra van szükség; ezt a példát megadhatja az igazságügyi kormány azzal, hogy a mellékfoglalkozásúl jelentkező működésért illő, de nem túlságos díjazást ir elő. *Dr. Gaár Vilmos.*

Váltókereset illetékessége a Pp. 32. §-a alapján.

A Jogt. Közl. f. é. 24. száma közli a budapesti ítélőtábla egy határozatát, amely szerint váltófizetési meghagyás kibocsátására az illetékesség a Pp. 32. §-a alapján megállapítható nem volna. E határozat, ha mindenféle esetre kiterjedően általánosít, meggyőződésem szerint merőben ellenkezik a Pp. szövegével és intenciójával, de ellenkezik a Pp. egész illetékességi rendszerével is.

A váltóperek illetékességére nézve — ha a pertársak illetékességétől eltekintünk — a Pp.-ben csak egyetlenegy rendelkezés foglaltatik: a 30. §., melyben megállapíttatik, hogy a váltóper a váltó fizetési helyének bírósága előtt *is* megindítható. Ez az «is» nyilván azt kívánja jelezni, hogy a váltóper megindítható ott, ahol a per a Pp. szabályai szerint egyébként megindítható, de azonkívül még a váltó fizetési helyének bírósága előtt *is*. Egy speciálisan kivételes illetékességet *is* ad tehát a Pp. 30. §-a a váltóperekben.

A régi váltóeljárás 6. §-a — az ebben kifejlődött gyakorlat vonzóerőként hathatott az ítélőtáblára — ép fordított irányban tartalmazott rendelkezéseket. A kidomborítás kedvéért ide iktatom e 6. §. első két bekezdését: «6. §. A váltó fizetési helyére nézve illetékes bíróságnál valamennyi váltókötelezett beperelhető. Ezenfelül a váltókereset és a visszkereset az illető váltókötelezettnek személyes keresetekben illetékes bírósága előtt *is* (1868: LIV. tc. 30—34. §-ai) indítható.» E szövegből kitűnik, hogy a régi eljárásban a váltó fizetési helye a váltópereknek mintegy általános illetékességét szabja meg, emellett szinte csak pótlólag nyujtottak illetékességet az 1868: LIV. tc. azon illetékességi szabályai, melyek a most idézett 6. §-ban zárójelben foglaltatnak. A zárójelből a 35. §. hiányzott, tehát az eljárási rendelet alkotója egyenest megtagadta a könyvkivonati illetékességet a váltóperekre nézve.

Ám a Pp. teljesen önálló törvényhozói munka, mely csak saját magából magyarázandó; a hatályon kívül helyezett régi perrend irányzata és szelleme nem vihető át a Pp.-re. Magának a Pp.-nek pedig semmiféle intézkedéséből nem olvashatni ki azt a tendenciát, hogy a váltóperekben ne lehetne alkalmazni bármely a Pp.-ben adott illetékességet. A váltóper a Pp. szerint olyan per, mint akármiféle egyéb per. Ha a meghagyásos eljárás igénybe nem vétetik, — ami elvégre is a felperes tetszésére van bízva — akkor az eljárás semminő tekintetben sem más, mint az egyéb pereknél. Az ítélőtábla e részben teljesen tévesen állítja indokolásában, hogy a Pp. «váltókeresetekre nézve egy külön, gyorsan lebonyolítandó, a váltóper céljával és természetével egyező eljárást létesít». Ilyen eljárást a Pp. épen nem ismer, csak ép váltói meghagyás kibocsátása esetére szabályoz a Pp. bizonyos, valójában jelentéktelen siettető könnyítést. Ezzel szemben a Pp. 619. §-a egyenest kimondja, hogy a meghagyásos eljárásban is irányadók az általános perrendi szabályok, tehát az illetékességi szabályok is. A nem-meghagyásos váltóperekre nézve pedig, melyeket azelőtt rendes váltópereknek hívtak, semmiféle eljárási különbség nincs téve a Pp.-ben.

Világos már ezekből is, hogy nincs se jog, se ok arra, hogy váltóperekben kizárassék a Pp. akármely illetékességi szabálya. Ilyen célzatot belemagyarázni, szinte belekényszeríteni a Pp. rendszerébe nem lehet.

Az ítélőtáblának a könyvkivonati illetékesség kérdését csakis a 32. §-nál lett volna szabad megfognia és úgy kellett volna felvetnie a kérdést: van-e útmutatás a 32. §-ban arra, hogy e §. kedvezményéből a váltóperek kizárandók?

Ez a 32. §. a maga alkalmazhatóságát nem korlátozza, csak a következőkben: 1. bejegyzett kereskedő lépjen fel kereskedővel szemben, 2. mutassa be a könyvkivonatot, 3. az utolsó ügylet bejegyzésének keltétől számított két éven belül indíttassék a per.

Az 1. és 3. korlátozásról itt nem kell szólni, csakis a 2. korlátozás keretét kell elbírálni. A kérdés tehát csak az lehet: Bemutathat-e a váltóper felperese könyvkivonatot? Már tudniillik olyan könyvkivonatot, mely a kereskedők általános könyvvezetési szabályainak megfelel; azaz hogy nem is a könyvkivonatnak kell ily megfelelőnek lenni, hanem a könyvvezetésnek. A kérdés tehát így tehető fel: A váltóper felperese olyan követelést perel-e, mely a kereskedők általános szokásai szerint az üzleti könyvekbe való bevezetés tárgyát szokta képezni? Ha a bejegyzett kereskedő váltói úton oly követelést perel, melyet általános kereskedői felfogás szerint bejegyezhetett üzleti könyvekbe, akkor joga van a 32. §. illetékességét igénybe venni, ellenkezőleg nem: így lehet kifejezni a Pp. 32. §-ának útmutatását.

Redukálódik tehát a vitakérdés a következőkre: váltókövetelését a kereskedő általános kereskedelmi gyakorlat szerint be szokta-e jegyezni könyveibe? Két példával megvilágítható e kérdés. Az egyik példa: Bejegyzett nagykereskedő cég vagyok; eladok egy kiskereskedőnek egy waggon cukrot; a kiskereskedő tartozásáról váltót ad és azt elfogadóként aláírja. Mint nagykereskedőnek nemcsak szokás szerint, de kötelesség szerint is be kell vezetnem ez ügyletet könyveimbe és pedig a végén nyilván főkönyvembe fogom bevezetni, hogy tartozik nekem a kiskereskedő a waggon cukor árával; esetleg feltüntetem főkönyvemben azt is, hogy váltót adott a kiskereskedő e vételárra. A kiskereskedő is, ha könyvet vezet, ezen tartozását, bárha váltót adott róla, be fogja vezetni könyveibe.

Nem fogja senki kétségbevonni, hogy e példában oly ügylettel állunk szemben, melyet minden jóravaló kereskedő könyveibe be szokott vezetni.

A másik példa: Nagybank vagyok, leszámítolom egy kis bank váltóját, melynek ellenében a kisbank egy kisebb kereskedőnek hitelt adott, tehát a kisbanknak ú. n. tárcaváltóját számítolom le. A váltón ez a kisebb kereskedő az elfogadó, a kisbank pedig kibocsátó és forgató.

Mint nagybank az ily tárca-váltóadósokat könyveimben meg nem terhelem, legalább az elfogadót nem, mert ez velem közvetlen adósi viszonyba nem lépett. Legfeljebb ha magát a kisbankot terhelem meg könyveimben, ha vele hitelmegállapodásom van. A kereskedelem szokásai szerint tehát könyveimben azt a kereskedőt, aki a váltót a kisbanknak adta és a ki nyilván a váltó elfogadója, nem fogom megterhelni.

A Pp. 32. §-a nyomán e két példabeli eset más és más elbírálás alá esik. Az első esetben jogom és kötelességem volt a vevőt, a velem közvetlen összeköttetésben álló elfogadót megterhelni könyveimben, tehát a vele való ügyletről bemutathatok jogosan könyvkivonatot: tehát igénybe vehetem ellene a 32. §. illetékességét, ha váltó alapján perlek is.

Ellenben a második esetben az általános kereskedelmi szabályok szerint nem volt jogom könyveimben az elfogadót megterhelni, tehát nem állíthattam ki rá nézve jogosan könyvkivonatot, tehát meg se perelhetem a 32. §. illetékességével.

A váltóperek könyvkivonati illetékességére nézve tehát — a 32. §. nem distingválván — ugyanaz a szabály, mint általában a könyvkivonati illetékességre nézve: mindig csak az vizsgálandó, hogy a kereskedelem általános szabályai szerint joggal történt-e az alperes megterhelése a könyvekben. Ha igen, akkor irrelevans, van-e a perhez bizonyítékként váltó mellékelve, vagy sem.

E szabály helyessége az 1868: LIV. tc. 35. §-ának idejében is lényegben elismerésre lelt, amidőn pl. kártérítési követeléseket kizárt a gyakorlat a könvkivonati illetékességből. A Pp. szelleme szerint is ez a szabály érvényes, jóllehet a Pp. 32. §-a egyszerűen csak a bejegyzett kereskedőnek «követeléséről» szól. Nincs megkülönböztetés a 32. §-ban a követelések fajtái közt, amint nem volt az 1868: LIV. tc. 35. §-a szerint sem, mégis a Pp. minden magyarázója érzi, — amint a régi perrend 35. §-ára vonatkozó gyakorlat is érezte, — hogy *mindig az a lényeges, olyan-e a követelés, melynek a könyvekbe való bevezetése szokásos?* Ez volt az egyedüli kritérium azelőtt is, a Pp. 32. §-a nyomán sem lehet más. A kir. tábla álláspontja már csak azért sem állhat meg, mert azt a kereskedőt, aki követeléséről váltót kapott, egyenest megfosztja a 32. §. illetékességi kedvezményétől. Pedig a 32. §. megalkotásának története arra vall, hogy a 32. §-t, mint a kereskedőnek adott nagy kedvezményt kezelte a törvényhozás, melyet szinte kierőszakolt magának a kereskedők mozgalma. Ha most azt a kereskedőt, aki — követelését megerősítendő — váltót vesz vevőjétől, megfosztjuk a 32. §. kedvezményétől, akkor ép azt a kereskedőt fosztjuk meg, aki váltó vételével ép előnyhöz kívánt jutni adósával szemben. A kereskedő a követelését megerősíteni kívánja, mikor váltót kér adósától, miért veszítse tehát el a könyvkivonati illetékességet csak azért, mert váltót kapott.

A 32. §-ról való felfogásunk megvédi az összes érdekeket, melyeket a Pp. 32. §-ának megalkotásánál a törvényhozó megvédeni kívánt: csak a közvetlen adós ellen lehet a váltót könyvkivonati illetékességgel érvényesíteni, tehát csak az ellen, akivel a felperes közvetlenül ügyletet kötött, mert hiszen csak azt terhelhette meg könyveiben, rendszerint tehát csak a váltó elfogadója lesz a 32. §. illetékessége alá vonható. A gyakorlatban tehát általában az ú. n. árúváltóadóst, az árúváltó elfogadóját lehet majd a könyvkivonati illetékesség alá vonni. Olyan váltóadós, aki felperessel közvetlenül nem kötött ügyletet, nem lesz könyvkivonati illetékességgel perelhető. Még pertársként sem, mert a Pp. 77. §-a az elfogadónak *csak általános illetékességét* terjeszti ki a többi váltókötelezettekre, a kivételes illetékességet nem.

Ily körülmények közt szigorúan korlátozódik a Pp. 32. §-ának illetékessége arra, aki a váltóbirtokossal közvetlen jogügyletet kötött volt, akit tehát a váltó birtokosa, a felperes, joggal terhelhetett meg könyveiben. A 32. §-nak ilyetén körülbástyázása megvéd minden megvédésre érdemes érdeket, ellenben az ítélőtábla álláspontja nemcsak hogy szembehelyezkedik a törvénnyel, de nem is véd semmiféle lényeges érdeket, viszont súlyos sérelmére szolgál a kereskedelemnek.

Remélni kell, hogy a tábla revideálni fogja a maga állásfoglalását, mi ha nem következnék be, a kir. Kúria hivatása volna a gyakorlatot a helyes útra terelni. ***Dr. Szalai Emil.***

A hadseregszállítási törvény és a jóhiszemű hitelezők.

Emlékezetes a közelmultból, hogy a hadseregszállítási törvényjavaslat küzdelmes parlamenti tárgyalása során az egyik képviselő felszólalásában a javaslat magánjogi rendelkezéseinek kiegészítéséül egy módosítást ajánlott, mely még ennek a javaslatnak sokfajtájú meglepetései után is meglepetésszerűen érte hiteléletünket. A felszólalásra, amely a módosítás indokolását kívánta nyujtani, szinte ideges nyugtalanság keletkezett gazdasági

köreinkben. A képviselő úr ugyanis azt hangoztatta a tervezett módosítás céljaként, hogy a kincstárt megillető jogosultságok feltétlenül hatályhoz jussanak még a szállítóknak hiteltnyujtó pénzintézetek rovására is. Érthető, ha ez a kiélezett tendencia visszhangként másnap a módosítás ellen emelt kifogás formájában a felszólalónak egyenesen «tőkeellenes hangulatot» («Kapitalfeindliche-Stimmung» Pester Lloyd május 13.) vetett a szemére.

Azt hisszük, igaztalanabbul ritkábban ítéltek meg módosítást, amiben mindenesetre a módosítás benyujtását kísérő öblös hangú, a támadó jelleget és ellenszenvet nem palástoló felszólalásnak volt a legnagyobb része. A módosításban teljesen elhalványul a felszólalás társadalompolitikai tendenciája ; talán a törvényhozás nyelvének parancsolóan hideg fensége fogadtatta el magával a javaslattevővel a módosításnak ezt az objektive nyugodtnak, de erőskezűnek hitt szövegét. A módosítás behatóbb vizsgálata azonban arról győz meg, hogy indokolatlan volt vele szemben a félelem. A cirkuszi bajnok nagy vasgolyójáról kitünt, hogy csak feketére festett fa, ami földre ejtve olyatén hangot ad, mint a falhoz vert üres fej koppanása.

A felszólalás és a módosítás egyáltalán nem haladnak parallel úton. A felszólalás a kincstár jogait óhajtotta bővíteni, a módosítás ehelyett a kincstár jogain rontott. Ezt kívánjuk az alábbiakban kifejteni. Szól pedig a módosítás szövege, amely a törvény 17. §-a utolsó bekezdéseként, vagyis a kincstár javára előálló jogosultságok felsorolása után vétetett fel, a következőképen : «Ezen §-nak és amennyiben erre vonatkozik, a 21. §-nak rendelkezéseit azonban nem lehet alkalmazni a szerződő fél oly jóhiszemű hitelezőjének és más oly jóhiszemű harmadik jogszerzőnek hátrányára, akinek nem ingyenes jogügyletből eredő joga a háború kitörése előtt keletkezett, vagy pedig tekintet nélkül a keletkezés idejére, oly követelés, amelynek tárgya az eladott vagy szállított árú előállítására fordított munkának bére, vagy a szerződésszerű anyag ára.» Magából a szövegezésből első percre nyilvánvaló, hogy a kincstár jogosultságainak gyakorlása elé bizonyos esetekben korlátot állít. Koncedáljuk, hogy a szövegben felsorolt csekélyszámú (?) kedvezményezett eset kiemelésével a módosítás tulajdonképeni intenciója az volt, hogy a törvény szigora annál inkább érvényesüljön in casibus non exceptis. Mindenesetre kerülő útja a kívánt cél elérésének, hogy a törvényhozó nem mondja ki nyiltan sajátképeni akaratát, hanem csupán az argumentum a contrario sikamlós elvének alkalmazására bízza a maga gondolatának érvényrejutását. A törvényszerkesztési technikának ez az itt választott fogyatékos módja eredményezte azt, hogy a rendelkezésből teljesen kisikkadt az a jogpolitikai célzat, amelynek szolgálni vélt. Ugyanis a módosítás azt akarta elérni, hogy a kincstár igényének gyakorlati érvényesítése ne fenekeljen meg azon, hogy a kincstár a szállítón a neki megadott jogokat megvenni nem tudja, mert a szállító a kincstárral kötött szerződésből őt megillető jogokat átruházta a neki hitelt nyujtó pénzintézetre és a kincstártól ez a pénzintézet vette át a kiutalt és folyosított összegeket. A szállítón keresztül a pénzintézetet akarta utólérni a módosítás. Minthogy azonban a kincstárnak nem ad kifejezetten igényt arra, hogy közvetlenül felléphessen a pénzértékeket felvevő pénzintézet ellen, mint ahogy a törvény 19. §-a az ily közvetlen fellépésre harmadik személy ellen feljogosítást ad a kincstárnak, nyilvánvaló, hogy a módosítás alapján közvetlenül támadó lépéssel a kincstár csak a szállító fél ellen léphet fel és senkit nem háboríthat meg a már megkapott értékek birtoklásában. Csak azon a kisebb területen hatályosul a kincstár érdekeinek védelme, amikor még a kincstár van birtokban, amikor védekezésül ellenszegezheti a kincstár a vele szemben fellépő igénnyel a hadseregszállítási törvény rendelkezéseit. De nemcsak abban gyenge a módosítás, hogy a maga programmjához szükségelt támadó lépésekre nem adott feljogosítást, hanem hátrányos ott is, ahol a kincstárnak meg van ugyan a szállító ellen a támadó joga, de ennek gyakorlati érvényesítését épen a módosítás fogja illuzoriussá tenni.

Ennek a tételnek megvilágításául állítsuk egybe, hogy a törvény 17. szakasza a kincstár javára a következő kivételes jogosultságokat állapítja meg : 1. kártérítés, beleértve a nem vagyoni kár megtérítését, 2. a leszállított árú kikötött vételárának elvesztése, 3. a már felvett vételári összegnek és kamatainak visszatérítése, 4. a szállított árú értékének be nem tudása, 5. az árú megtérítés nélküli megtartása. A módosítás szerint mindezen rendelkezéseket nem lehet alkalmazni oly jóhiszemű hitelező hátrányára, akinek nem ingyenes ügyletből eredő joga a háború előtt keletkezett. A módosítás ezzel a kincstárral szerződő szállító összes háborúelőtti árúhitelezőivel szemben megszünteti a kincstári jogosultságok gyakorolhatását. Nem foglalhat a kincstár az őt megillető kártérítés fejében, ha ezzel a háborúelőtti hitelező elől vonná el a fedezetet. Nem hivatkozhatik a kincstár arra, hogy a szállító a követelését elveszíti, ha ezt a követelést egy a háborúelőtti árúhitelező lefoglalja ; nem követelheti a kincstár a módosítás szerint a felvett összeg visszatérítését sem, ha ez ily árúhitelező hátrányára szolgál. A módosítás az irányban sincs kellőképen átgondolva, hogy mit jelent a rendelkezések alkalmazásának itt szabályozott kizárása. Felléphet-e a módosításra hivatkozással ez az árúhitelező a kincstár által indított kártérítési perben mint beavatkozó, vagy csak a végrehajtási eljárás során és ha igen, a végrehajtás melyik stádiumában kérheti, hogy a kincstárnak megadott jogok vele szemben ne alkalmaztassanak. Vagy talán csak utólag perelheti a kincstárt, mert vele szemben jogtalanul gazdagodott? Hogyan akadályozhatja meg az ily árúhitelező annak a kimondását, hogy a szállító a vételárkövetelését elveszti és a kincstár szabadul a fizetési kötelezettség alól, ami nyilvánvalóan hátrányára járna az ily árúhitelezőnek, akinek a követelésére a vételárkövetelés fedezetet nyújtana? Ha a hadseregszállító csődbe jut, igényelheti-e a tömeggondnok a kincstártól, hogy a törvény konfiskálása dacára fizesse meg a leszállított árú vételárát, mivel a tömegben olyan hitelezők is vannak, akiknek hátrányára a követelés elvesztése nem szolgálhat? Ha a kincstár fizetni köteles, az általános tömegbe folyik-e be a vételár, avagy a kedvezményezett hitelezők mint alkalmi kollektivum kapnak a kincstár által fizetett vételárból külön kielégítést? Ha a kincstár a csődbe kártérítési követelését bejelenti, milyen formában lesz elhárítható, hogy a kincstár követelésének érvényesítése ne váljék a kedvezményezett hitelezők hátrányára?

Hogyan lesz keresztülviendő a háborúelőtti és a háborúutáni árúszállításból eredő vételárkövetelések mellett, amelyek egyformán a csődkövetelések második osztályába tartoznak, a kincstár kártérítési követelésének osztályba sorozása, amely kerülhet ugyan egy rangsorba a háborúutáni vételárkövetelésel, de nem kerülhet egy rangsorba a háborúelőtti vételárkövetelésel?

A kedvezményezett hitelezők kiemelése még egy további hátránnyal jár a kincstárra. Nyilvánvaló, hogy a módosítás csupán a hadseregszállítási törvényben megszabott külön rendelkezések hátrányai elől mentesíti a háborúelőtti nem ingyenes ügyletből eredő jogosultságokat, de ezen jogosultságok ellenében is fenmarad a kincstárt az általános szabályok szerint megillető jogok csorbítatlan érvénye. Vagyis, ha a kincstárnak a háborúelőtti árúhitelezővel szemben nincs joga a követelés elvesztésére hivatkozni, még mindig fenmarad abbeli joga, hogy a quanti minorisra hivatkozhassék. Csakhogy ennek meg van az az előfeltétele, hogy a kifogásolás kellő időben megtörténjék, ami, minthogy a hadseregszállítási törvényben megadott külön jogoknak nem előfeltétele, a legtöbbször nem fog a bírói gyakorlatunk által követelt szoros határidőn belül megtörténni és így a kincstár nemcsak azoktól a bővebb jogosultságoktól esik el, amiket részére a hadseregszállítási törvény ad meg, hanem még a kereskedelmi törvény szűkmarkubban mért védelmétől is.

A fentiekkel távolról sem merítettük ki azokat a vonatkozásokat, amelyek a módosítással kapcsolatosan felmerülhetnek s amelyekkel szemben a módosítás tehetetlenül áll. Azt hisszük azonban, hogy soha kegyetlenebbül az ötletszerű törvényhozás meg nem bosszulta magát, mint ennél a módosításnál, amely kiindult abból, hogy a kincstárnak jogokat adjon és elérkezett oda, hogy a kincstárt jogoktól fosztja meg.

Dr. Beck Salamon.

Az ítélet közlése a Pp. szabályozásában.*

A 399. §. utolsó bekezdése kimondja, hogy az alperes mulasztása alapján hozott, úgyszintén a pergátló kifogások tárgyában hozott ítéletet a törvényszéki eljárásban is ugyanúgy kell közölni, mint a járásbírósági eljárásban.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a multheti számban.

Mulasztási ítélet alatt — ez a §. első bekezdéséből is nyilvánvaló — a perfelvételi határnap elmulasztása alapján hozott ítélet értendő. A mulasztásnak a 438. §-ban adott meghatározásából következik azonban, hogy ilyen ítélet meghozatalának nemcsak az alperes meg nem jelenése esetén, hanem akkor is van helye, ha a megjelent fél a szükséges perbeli cselekményt (nyilatkozatot) nem teljesíti, sőt a 440. §. utolsó bekezdése értelmében részítéletként akkor is, ha a perfelvételi határnapon az alperes a keresetre csak részben nem nyilatkozik, vagy több követelés közül, melyek egy keresetben érvényesítvék, nem valamennyire nyilatkozik. Ezekben az esetekben a mulasztási ítéletet a 399. §. utolsó bekezdése értelmében a tárgyaláson megjelent alperessel is kihirdetés útján kell közölni.

Ellenkező álláspontón van Kovács Marcel. Szerinte* a mulasztási ítélet csak a felperessel közlendő kihirdetés útján, az alperessel pedig minden esetben kézbesítéssel. Ez a felfogás alkalmasint a 440. §. első bekezdésének rendelkezésén alapszik, amely kimondja, hogy: «Ez az ítélet az alperesnek a 163. §. szerint kézbesítendő.» Ugy vélem azonban, hogy ez a rendelkezés, mely a kézbesítés módját határozza meg, az ítélet közlésének a 399. §-ban foglalt szabályát nem módosíthatja. A helyes törvénymagyarázat szabályaival ellenkeznék, hogy akkor, amikor a törvény a közlés fogalmát mint a kézbesítés fogalmával nem azonosat állítja fel, — amint az a 397., 399., 410. és 480. § okban történt — a 440. §-nak pusztán a kézbesítésről szóló rendelkezését mégis az ítélet közlését szabályozó törvényes rendelkezésekkel szemben állónak tekintsük és annak az utóbbiakat módosító hatályt tulajdonítsunk.

Emellett kétségtelen, hogy a mulasztási ítélet az alperesnek mindig — tehát abban az egyébként nem gyakori esetben is, amikor kihirdetés útján már közöltetett vele — kikézbesítendő és pedig a 440. §-ban meghatározott módon. Következik ez a 461. §-nak abból a rendelkezéséből is, mely szerint az ellentmondás határideje mindig az ítélet kézbesítésétől — nem közlésétől! — számítandó. Ilyenformán megtörténhetik, hogy a teljesítés határideje, mely az ítélet közlésétől számítandó, előbb telik le, mint az ellentmondásé. Gyakorlati jelentősége ennek csak akkor lesz, ha a bíróság az ítéletet előzetesen végrehajthatónak mondta ki, vagy ha a marasztalt alperes a 420. §. analógiájára s az ott meghatározott módon az ellentmondás jogáról lemond, ellenkező esetben az ítélet az ellentmondási határidő letelte előtt az Ét. 31. §-ában megszabott feltételek hiányában a teljesítésre szabott határidő eltelte dacára sem lesz végrehajtható. A helyzet nagyjából ugyanaz lesz, mint azokban az esetekben, amelyekben az ítélet a fellebbvitel vagy ellentmondás törvényes határidejénél rövidebb teljesítési határidőt szab ki (397. és 618. §§.).

A különbség csak annyi, hogy az utóbbi esetekben az Ét. 52. §-a értelmében biztosítási végrehajtásnak van helye akkor, ha a marasztalt fél az ítéletnek a teljesítési határidőben eleget nem tesz s az előzetes végrehajthatóság kimondva nincs.

A mulasztási ítéleten kívül a pergátló körülmények tárgyában hozott ítéletet is ugyanúgy kell közölni a törvényszéki eljárásban, mint a járásbíróságiban. A 399. §. ugyan csak a pergátló *kifogások* tárgyában hozott ítéletről szól, mégis kétségtelen, hogy ez a rendelkezés abban az esetben is alkalmazandó, amikor a törvényszék hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményt tapasztal s annak tárgyában hoz ítéletet. Elismerem, hogy a törvény betűjének ez az értelmezés nem felel meg, mert az erészben figyelembe vehető 183. §. a hivatalból észlelt pergátló körülmények elintézésénél nem a pergátló kifogások elintézésére megállapított valamennyi szabálynak, hanem csak a 181. §-nak és a 182. §. első bekezdésének megfelelő alkalmazását írja elő. Ámde eltekintve attól, hogy a Pp. szellemének már az említett 183. §-ból kivehetőleg is az az értelmezés felel meg, hogy a pergátló körülmények ugyanazon eljárási szabályok szerint intéztessenek el, akár kifogás következtében, akár hivatalból észlettek — nyilván kitűnik a törvénynek egyéb rendelkezéseiből is, hogy a Pp. szóhasználatában *a pergátló kifogások tárgyában hozott ítélet* kifejezés értelme a hivatalból észlelt pergátló körülmények tárgyában hozott ítéletet is magában foglalja. (Igy az 513. §. csak a pergátló kifogások tárgyában hozott ítéletek ellen beadott fellebbezésre nézve írja elő, hogy nyilvános előadás útján kell elintézni, de ezzel szemben az 515. és még inkább az 518. §-ból kétségtelenül megállapítható, hogy ez a rendelkezés a hivatalból észlelt pergátló körülményekre is kiterjed.)

Nem tartalmaz a Pp. külön rendelkezéseket a fellebbezési és a felülvizsgálati bíróságok ítéletének közléséről. Az 511., 519. és 546. §-ok rendelkeznek ezeknek az ítéleteknek kézbesítéséről, ezek a rendelkezések azonban a mulasztási ítélet kapcsán már említett okokból nem jelentik azt, hogy a kézbesítést egyúttal az ítéletek közlésének eszközéül jelölnék ki. Ennélfogva a 484. és 547. §-ok alapján azokat a szabályokat kell megfelelően alkalmazni, amelyeket a 399. §. a törvényszéki eljárásban állít fel az ítélet közlése tekintetében.

Eszerint a fellebbezési és felülvizsgálati bíróságok ítéletei szabály szerint kézbesítéssel közöltetnek.

Alkalmazhatók-e a 399. §. utolsó bekezdésében felállított kivételek a fellebbezési és a felülvizsgálati bíróságok ítéleteire is?

A mulasztási ítéletre vonatkozó kivétel bizonyosan nem alkalmazható, mert ilyen ítéletet a fellebbezési és felülvizsgálati bíróságok nem is hozhatnak. A Pp. 566. §-a alapján ugyan perújítási kereset felett a fellebbezési, sőt a felülvizsgálati bíróság is tarthat perfelvételi tárgyalást, az ilyen keresetet azonban természeténél fogva akkor is érdemben kell elbírálni s tehát akkor sem lehet mulasztás alapján hozott ítélettel elintézni, ha az alperes távolmarad vagy nem nyilatkozik.

Ellenben pergátló körülmények tárgyában a fellebbezési és a felülvizsgálati bíróság is hozhat ítéletet. Az ilyen ítélet tehát a 399. §. utolsó bekezdése értelmében a járásbírósági ítélet közlésére vonatkozó szabályok szerint közlendő, amennyiben a törvénynek a fellebbezést, illetve a felülvizsgálatot tárgyazó fejezeteiben foglalt rendelkezésekből más nem következik.

Midőn a fellebbezési, valamint a felülvizsgálati bíróság a kir. járásbíróság, illetőleg a kir. törvényszék ítéletét (Pp. 513. és 545. §-a értelmében) szóbeli tárgyalás nélkül, nyílvános előadás alapján intézi el, a pergátló körülmény tárgyában hozott ítéletet kézbesítéssel kell közölni, mert a 399. §. értelmében a közlés a járásbírósági eljárásban is csak azzal a féllel szemben történhetik kihirdetés útján, aki az ítélethozatalt megelőző szóbeli tárgyaláson jelen volt vagy a szóbeli tárgyalás berekesztése után az ítélet kihirdetésére szabályszerűen megidéztetett; ha tehát az ítélethozatalt szóbeli tárgyalás meg nem előzte, akkor a kihirdetéssel történő ítéletközlésnek mellőzhetetlen előfeltétele hiányzik. Minthogy továbbá azok a fentebb említett törvényszakaszok, amelyek a fellebbezési és felülvizsgálati bíróságok ítéleteinek kézbesítéséről rendelkeznek, e részben nem tesznek különbséget: kétségtelen, hogy a fellebbezési és a felülvizsgálati eljárásban minden esetben és így a pergátló körülmények tárgyában hozott ítéletek esetében is az ítéletnek az indokolást is tartalmazó teljes kiadmányát kell kézbesíteni. Tehát a közlés is ennek a kiadmánynak a kézbesítésével történik.

Más lesz a helyzet akkor, ha a fellebbezési vagy a felülvizsgálati bíróság a pergátló körülmények tárgyában szóbeli tárgyaláson hoz ítéletet. (Pp. 517. és 530. §-a.)

Ezekben az esetekben a közlésnek a 399. §. utolsó bekezdésének megfelelő alkalmazásával, tehát a tárgyaláson megjelent féllel szemben kihirdetés által, a meg nem jelent fél irányában mindazonáltal az előbb mondottak figyelembevételével az indokolást is tartalmazó teljes ítéletkiadmánynak kézbesítése útján kell történnie. Minthogy azonban a felülvizsgálati kérelem határideje az 526. §. szerint mindig az ítélet kézbesítésétől számítandó és minthogy a 415. §. utolsó bekezdése és az 509. §. értelmében a fellebbezési bíróság ítéletét csupán a perköltség tekintetében nem lehet előzetesen végrehajthatónak nyilvánítani, másnemű marasztalást pedig a pergátló körülmény tárgyában hozott ítélet a dolog természeténél fogva nem tartalmazhat: nyílvánvaló, hogy a fellebbezési bíróságnak kihirdetés útján közölt ítélete a teljesítési határidő elteltével csak akkor válik végrehajthatóvá, ha ellene az 521—522. §-ok értelmében felülvizsgálatnak nincs helye — amikor is a 410. §. szerint a kihirdetéssel jogerős lesz — vagy ha a marasztalt fél a fellebbvitelről a kihirdetés után szabályszerűen lemond.

Végül megjegyzem, hogy az Ét. 35. §-ának az a rendelkezése, mely szerint: «ha a végrehajtást a fellebbezési bíróság

* Id. h.

végrehajtható határozata alapján akkor kérik, amidőn az ügy iratai az elsőbírósághoz még vissza nem érkeztek, a végrehajtási kérvény első példányához csatolni kell a határozat oly kiadmányát vagy hiteles másolatát, amelyre a fellebbezési tanács jegyzője a kihirdetés vagy kézbesítés napját ... feljegyezte» — szintén arra utal, hogy van olyan eset, amikor a fellebbezési bíróság ítéletének végrehajthatósága a kihirdetés napjához igazodik, vagyis amikor ennek az ítéletnek a közlése kihirdetés útján történik. Ez tehát az általam adott értelmezésnek helyességét támogatja.* *Dr. Vincenti Gusztáv.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Rickl Gyula** igazságügyminiszteri államtitkár a napokban töltötte be államszolgálatának negyvenedik évét. Az ünneplés, amelyben az igazságügyminiszterium tisztviselői részesítették, mégis elsősorban nem a hivatalnoknak, hanem az embernek szólt. Szinte párját ritkító szeretetreméltóságával, gavalléros egyéniségével, nyilt, egyenes jellemével Rickl Gyula oly mértékben nyerte meg mindenkinek rokonszenvét, hogy e közszeretet még a tiszteletet is elhomályosítja, amelyet évtizedekre terjedő munkásságával kiérdemelt. Pedig érdemei a börtönügy terén sem vonhatók kétségbe. Másfél évtizede áll a börtönügyi osztály élén s ez idő alatt minden fejlődés, amely az intézetek tökéletesítésében, a tisztviselők szakképzettségében és a patronázs kiépítésében észlelhető, az ő nevéhez fűződik. Egyszersmind valóságos nagykövete a magyar börtönügynek külföldön, a diplomaták gráciájával, de azok csalafintasága nélkül hirdeti börtönügyi intézményeink igazát. Valósággal született elnöke volt a nemzetközi börtönügyi kongresszusoknak és a Commission Pénitentiaire Internationale csak mintegy ratifikálta a természetes rátermettséget, midőn Rickl Gyulát tiszteletbeli elnökévé választotta. Ugyanily tapintattal tölti be a N. B. E. magyar csoportjának elnöki székét és a patronázs egyesületek szövetségének elnökségét. Mint igazi charmeur végzi a büntetőjog és börtönügy terén a szervezés munkáját a magyar társadalom széthuzó elemei közt. Ezért az érdemdús működésért, hivatali életének e fontos állomásán méltán illeti meg az elismerés koszorúja, amelybe lapunk is szeretettel fűz egy virágszálat.

— **A kir. Kúrián az első tárgyalás a Pp. szabályai szerint** a folyó évi június hó 22. napján volt. Ez alkalommal a tárgyalást *Günther* Antal, a kir. Kúria elnöke a következő beszéddel nyitotta meg:

Ebben az ülésben kerül tárgyalás alá az új Polgári perrendtartás szabályai szerint elintézendő első felülvizsgálati ügy s lehetetlen, hogy ez alkalommal az elnöki székből örömömnek ne adjak kifejezést afölött, hogy ez az új perrendtartás a mai nappal a m. kir. Kúria judikaturájában is életre kel. Ehhez az örömhöz csatlakozik az a megérdemelt elismerés, melynek ez alkalommal az ország legmagasabb bírói testülete nevében ennek a perrendtartásnak valódi megalkotója, Plósz Sándor, a volt igazságügyminiszter iránt kifejezést adok.

Nem kételkedem, hogy a magyar bírói kar a magyar ügyvédség közreműködése mellett meg fogja tudni valósítani ez új perrendtartás segítségével azt az eszményt, melyet a bíróságnak az igazságszolgáltatás által meg kell valósítania. A követelmény ebben a tekintetben az, hogy a bíróság a törvények és a jogszokás alkalmazása által a nemzet jogérzetének nevelője, ápolója és hű letéteményese legyen.

Ezt a feladatot a bíróság olyan perrendtartás mellett, mely a nyilvánosságot, a közvetlenséget és a szóbeliséget intézményesen nem biztosítja, képtelen volt teljesíteni.

Van az Istennek egy nagy ajándéka, amellyel az emberiséget gazdagította: beleoltván mindenkinek a lelkébe az igazság keresésének ösztönét. Ez az ajándék a történelmi ősidőkben úgy érvényesült nálunk is, hogy maga a nép a saját kiválasztottjai által, akik köré gyülekezett, az Istennek szabad ege alatt bíráskodott. Onnan felülről, az égből, a szabad természet légkörében várta az isteni segítséget, hogy az világosítsa meg az ő és bíráinak lelkét, mikor az ítéletnek meg kellett születnie.

A történelmi jogalakulásnak egyik legnagyobb eltévelyedése volt az, ami azután a későbbi időkben bekövetkezett. Abból a nagy gondolatból, hogy az égben lakozik és onnan árad szét az egész világra az igazság, az a felfogás született meg, hogy mert az igazságszolgáltatás az isteni hatalom teljének egyik megnyilatkozása, a bírói széktől távol kell tartani, sőt el kell zárni az avatatlan, a magisztraturára nem hivatott népet és még inkább a perfeleket, főleg pedig azok meghatalmazottait. A bíróság talárt öltött, hogy az igazságszolgáltatás papjának tekintessék, a nép által meg nem értett latin nyelvet hozta be a bíráskodásba, hogy a misztérium a bírói tevékenységben még jobban kifejezésre jusson, a feleknek és ügyvédeknek csak írásban volt szabad a bírósággal érintkezniök. Odi profanum vulgus, melynek épen ezért nem volt szabad a bíráskodásban még közvetve sem résztvennie.

Igy azután két titokzatos hatalom képződött a középkorban. Az egyik volt az alchimistáké, kik a régi Egyiptom legendás titkait a maguk hasznára értékesítve, hihetetlen tekintélyre emelkedtek, mikor rejtett helyek homályában a bölcsek követ keresték. A másik hatalom a bíráké volt, kik elutasítva maguktól a nyilvánosságot és közvetlenséget, elzárt termekben az igazságot akarták életre kelteni. De sem az alchimistáknak a bölcsek követ, sem a bíráknak az igazságot nem sikerült megtalálniok, sőt a bíráskodás terén ennek a rendszernek elmaradhatatlan következményeként létrejött az az állapot, hogy aki hatalmas volt, annál biztosabban diadalmaskodhatott a gyenge fölött; ha pedig két hatalmas és két gyenge állott a perben szemben egymással, annak jutott a pernyertesség pálmája, aki nagyobb fortéllyal vagy épen rosszhiszeműséggel tudta feltalálni magát ennek a bíráskodásnak útvesztőiben.

Büszkén mondhatjuk azonban, hogy a magyar bírói gyakorlatban ennek a hozzánk is átszivárgott Európaszerte uralkodóvá vált rendszernek árnyoldalai olyan ijesztő mérvben mint másutt, nem éreztették hatásukat. A titka ennek az volt, hogy ősrégi időktől kezdve egész a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869: IV. tc. életbeléptéig különböző módokon ugyan, de a kölcsönhatás mindig intézményesen biztosítva volt a bíróság és a nemzeti társadalom között. Mikor pedig a választás rendszere az alsó fokokon megszűnt, már érvényben volt az 1868-iki perrendtartás által újra szervezett szóbeliség az ügyek nagy tömegére nézve a járásbíróságoknál, mely csak azért nem verhetett mélyebb gyökerei s azért fajult majdnem teljes írásbeliséggé, mert a bíráskodás egész területén nem érvényesülhetett.

Végre ez is bekövetkezett. És ezzel a magyar bíróság az igazságszolgáltatás egész területén átveszi ismét és tovább fogja fejleszteni a régi tradiciókat az új perjognak erejével. Ezek a tradiciók pedig azt követelik az egész magyar bíróságtól és legfőként a m. kir. Kúriától, hogy az igazságszolgáltatás a mi társadalmunknak nemzeti individualitását és ezáltal annak egységét a jogérzetnek ereje és ami ebből következik a joguralomnak összeforrasztó hatalma által törekedjék egész teljességében megteremteni. Ez másként nem érhető el, mintha a magyar bíró az ő vezetése mellett előtte küzdő perfeket meghallgatva, midőn azok tusája véget ér, felemelkedik a jognak fénnyel elárasztott birodalmában azokba a magas szférákba, ahol az igazság lakozik s annak világosságát lehozva nemcsak a perfeleknek hoz ítéletet, hanem azzal a jognak erkölcsét viszi be az egész társadalomnak lelkébe. És én abban a meggyőződésben vagyok, hogy amint a bíró ekként meg fogja érteni ennek a társadalomnak lelki szükségeit, azonképen ez a társadalom meg fogja érteni bíróságát.

— **A jogvédő egyesületet** elnökének *Vavrik* Antalnak elhunytával súlyos veszteség érte. Vavrik, aki mint táblai tanácselnök is a legjelesebb bírák közé tartozott, nyugalomba vonulása után az egyesületnek szentelte munkásságát. Szociális érzékével, amely hosszú bírói pályáján acélosodott meg, sok jót tett a vagyontalanok igazának védelmében, amiért emléke kiérdemelte a társadalmi igazságosságért küzdők kegyeletét.

* Más magyarázat szerint a fellebbezési bíróság ítélete mindig kézbesítéssel közöltetik. Igy Kovács M.: idézett munka II. kötet. 489. lap.

— **A központi járásbíróság** volt vezetője a budapesti ügyvédi kamarához távozása alkalmából búcsúiratot intézett, amelyben többek közt a következőket mondja: Itteni működésem ideje alatt a jogszolgáltatás szempontjából jelentőséggel bíró két nagy esemény játszódott le. Nevezetesen: a központi kir. járásbíróság működésének megkezdése s a polgári perrendtartás életbeléptetése. Minden törekvésemmel azon voltam, hogy az azokból kifolyólag reám váró feladatokat akkép oldjam meg, hogy a bíróság működése fennakadást ne szenvedjen, a változások megrázkódtatást elő ne idézzenek s így a jogkereső közönség érdeke sérelmet ne szenvedjen. Mennyiben sikerült ezt elérni: ezt nem én vagyok hivatva eldönteni. Ennek eldöntésére hivatva vannak felettes hatóságaim, de főleg hivatva van a jogkereső közönség. Köteles vagyok azonban leszögezni azt, hogy a reám váró feladatok megoldását mindenekfölött megkönnyítette az ügyvédi kar magatartása. És pedig megkönnyítette elsősorban azzal, hogy az intézmény hiányaira szíves volt figyelmemet esetről-esetre felhívni s így módot nyujtott arra, hogy e hiányokat lehetőleg teljesen kiküszöböljem. A kezdet nehézségei mellett a legbecsületesebb igyekezet mellett is előfordult egyes mulasztásokkal szemben pedig voltak kegyesek az ügyvédi kar t. tagjai a legteljesebb kulantériát tanusítani. A mulasztásokat tudomásomra hozták ugyan, de a bejelentések folytán tett intézkedésemmel szemben a teljes megértés álláspontjára helyezkedtek. Amikor pedig egyes kérdések közös megvitatása vált szükségessé: szintén a legteljesebb előzékenységet volt szerencsém tapasztalni. És mindehhez hozzá kell tennem, hogy a személyes érintkezésnél mindenkor a legteljesebb előzékenységet és jóakaratot tapasztaltam.

— **A debreczeni kir. törvényszék** polgári tanácsának teljes ülésében a következő megállapodások jöttek létre:

1. A Pp. 476. §-ához: A per folyama alatt felmerült kamatok és költségek a fellebbviteli hatáskör megállapításánál a főkövetéshez hozzá nem számíthatók. Amennyiben a követelés a perköltségekre szállíttatott le, a fellebbviteli hatáskör megállapításánál a megítélt perköltség összege az irányadó.

2. A Pp. 36. §-ához: A Pp. 36. §-ában foglalt kivételes bírói illetékességet nem csupán az ügyvéd, hanem az ügyvédi követelés engedményese is igénybe veheti.

3. A Pp. 189. §-ához: *a)* A perfelvételi határnapon alperes viszonkeresetét érdemleges ellenkérelmével kapcsolatban a Pp. 178. §-ának megfelelő módon előterjesztheti. *b)* Felperes a viszonkeresetre legkésőbb az érdemleges tárgyalásra kitűzött határnapon a Pp. 185. §-ának megfelelő módon nyilatkozni köteles és akkor a viszonkeresetet is érdemben tárgyalandó.

— **Eljárás felfüggesztése szabadságolt katona ügyében.** A háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges rendkívüli intézkedések megállapításáról szóló rendelet 1. §-a a bíróságok kötelességévé teszi, hogy — a rendeletben megállapított kivételektől eltekintve — az eljárást felfüggesszék, ha valamelyik fél háború idejében katonai szolgálatot teljesít, vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik. A rendelet 3. §-a pedig taxative és kimerítően sorolja fel, hogy a rendelet értelmében: kik teljesítenek katonai szolgálatot és kik esnek a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá. Mégis, szabadságolt katona esetén bíróságaink a legellentétesebb határozatot hozzák. Van olyan határozat, amely e kérelemnek helyt ad, de legnagyobb részük e kérelmet elutasítja. Valójában pedig úgy az egyik, mint a másik határozat sérelmes és téves. Az kétségtelen, hogy a szabadságolt katona a második csoportba, a katonai szolgálatot teljesítőkkel egy tekintet alá, nem esik. A kérdés csak az: katonai szolgálatot teljesít-e a szabadságolt katona vagy sem; a szabadságolás által és a szabadságolás tartamára megszakad-e a katonai viszony avagy sem. Mert ha megszakad, a felfüggesztés iránti kérelem elutasítandó, ellenesetben annak helyt kell adni. Az általános mozgósítás elrendelésével az egész fegyveres erő, tehát a nem tényleges állománybeliek is bevonúltak tényleges szolgálat teljesítésére. Amennyiben a háború tartama alatt bármely okból pl. sebesülés, betegség, mezei munka elvégzése stb. szabadságoltattak: e szabadságolás is ugyanazon elbírálás alá esik, mint béke idején a sorhadi szolgálatkötelezettség teljesítésének tartama alatt. Vagyis: ha e szabadságolás ideiglenes, akkor továbbra is tényleges katonai szolgálatot teljesít, a szabadságolás által és annak tartamára a katonai viszony nem szakad meg; ellenben a tartósan szabadságolt nem tényleges katona. Ezért az ideiglenesen szabadságolt katonával szemben az eljárás felfüggesztendő, míg a tartósan szabadságolt katona esetén nem. És ez elvégre méltányos is. Igazán nem kívánható, hogy azok, akik sebesülten vagy betegen térnek vissza stb. s mint ilyenek rövid időre szabadságoltatnak, holmi iratok keresésével, tanulmányozásával és utasítások adásával töltsék el rövid szabadságidejüket; hogy ezeknek szabadságidejét a perrel járó izgalmakkal zavarjuk. Egészen másként áll a dolog a népfölkelés tagjaira nézve. Az 1886: XX. tc. 6. §-a ugyanis kimondja, hogy a népfölkeléshez szolgálattételre beidézett egyének a behívás napjától fogva, elbocsáttatásuk napjáig a katonai büntető és fegyelmi szabályok alatt állanak; de szabadságolás által és a szabadságolás tartamára a katonai viszony megszakad. Népfölkelőknél akár ideiglenes, akár tartós a szabadság, az eljárás felfüggesztésének nincs helye. Ha azonban a népfölkelők a hadsereg vagy honvédség kiegészítésére lettek kirendelve, akkor rájuk is a fentebb kifejtettek vonatkoznak; vagyis: ideiglenes szabadságolás esetén az eljárás felfüggesztendő, míg tartós szabadságolás esetén nem. Kitünik ez a népfölkelésre vonatkozó utasítás 18. §. 197. pontjából, amely szerint: Azon népfölkelők szabadságolására nézve, kik a hadsereg (haditengerészet) és a honvédség kiegészítésére vannak rendelve, a hadseregnél (haditengerészetnél), illetőleg a honvédségnél fenálló határozványok érvényesek. Téves tehát úgy az a határozat, mely szabadságolt katona esetén felfüggeszti az eljárást, amint téves, amely ily esetben elutasítja a kérelmet. Mert elsősorban az vizsgálandó, hogy a katonai szolgálatot teljesítő egyén népfölkelő-e, avagy sem. Ha nem népfölkelő, megállapítandó: ideiglenesen avagy tartósan szabadságolt-e? Ha ideiglenesen, akkor felfüggesztendő az eljárás. Szabadságolt népfölkelő esetén rendszerint nem függesztendő fel, kivéve az esetben, ha a fegyveres erő kiegészítésére lett kirendelve és csak ideiglenesen szabadságolva. *Dr. Stein Artúr.*

— **A gyorsított bűnvádi eljárás szabályai** szerint elintézett ügyben a másodfokú ítélet mindjárt meghozatala alkalmával akkor is jogerőre emelkedik, ha nem a Kúriának, hanem a kir. táblának hatáskörébe tartozik a perorvoslat elbírálása. A kir. táblának másodfokban hozott ítélete ellen tehát a perorvoslat ki van zárva, miért is az ily panaszt vissza kell utasítani. (Kúria 1915 B I. 4771.)

— **A tőzsdebirósági hatáskör kikötésének kizárólagossága.** Peres felek a budapesti árú- és értéktőzsde választott bíróságának hatáskörét kötötték ki. Felperes a kikötés daczára a budapesti kir. törvényszék előtt indította keresetét és alperes pergátló kifogásával szemben a Pp. 45. §-ára hivatkozik, mely szerint alávetés esetén az egyébként fennálló illetékességet csak akkor nem lehet igénybe venni, ha a felek úgy állapodtak meg, hogy a perben *csak* az okiratban meghatározott bíróság legyen illetékes. A budapesti kir. tábla a pergátló kifogásnak helyt adott, felperes felülvizsgálati kérelmét pedig a kir. Kúria 1915 P. II. 4638. sz. ítéletével elutasította a következő indokolással: «A kir. ítélőtábla meg nem támadott, tehát a Pp. 534. §-a szerint a felülvizsgálati eljárás alapjául szolgáló ténymegállapítás szerint, az iratoknál *E)* alatt fekvő okirat valódi. A szóbanforgó okirat tartalma szerint pedig a felek a budapesti árú- és értéktőzsde külön bíróságának hatáskörét kötötték ki, miután pedig a felperes felülvizsgálati kérelmében hivatkozott 45. §. az illetékességről (területi illetékességről) rendelkezik, ennélfogva akkor, midőn a felek a hatáskör kérdésében rendelkeztek nem alkalmazható. A Ppé. 24. §-a szerint hatályában fentartott 1881: LIX. tc. 94. §-ának *b)* pontja szerint kereskedők között, kereskedelmi ügyletekből felmerült peres kérdésekben a budapesti árú- és értéktőzsde külön bíróságának hatásköre kiköthető, miután pedig a jelen esetben, a per adatai szerint, az említett feltétel fenforog, ennélfogva a felek az árú- és értéktőzsde külön bíróságának hatáskörét érvényesen köthették ki. A törvény pedig oly intézkedést, hogy ily esetekben a 45. §. rendelkezései alkalmazandók, nem tartalmazván, következik, hogy az árú- és értéktőzsde külön bíróságának hatásköre a kikötés folytán kizárólagos, minélfogva a fellebbezési bíróság a pergátló kifogásnak az elsőrendű alperessel szemben helyesen adott helyet.»

— **Mikor kell kérnie a vádlottnak az ítélet kézbesítését?** A Bp. 388. §-a szerint a vádlottnak vagy védőjének a

fellebbezés bejelentésekor előterjesztett kérelmére megengedendő, hogy a fellebbezés indokolását csak az ítélet kézbesítésétől számított nyolc nap alatt nyujtsák be. Ezt a szabályt a semmisségi panaszra megfelelően kell alkalmazni. A Kúria kimondotta, hogy oly esetben, midőn a vádlott perorvoslatának bejelentése *után* vall védőt, az ítéletnek védője részére való kézbesítését már nem kérheti.

— **A Le Droit d'Auteur**, az irodalmi és művészeti művek védelmére alakult berni egyezmény hivatalos lapja, június 15-iki számában francia fordításban közli a magyar szerzői jog teljes joganyagát: az 1884 : XVI. tc.-et és az összes igazságügyi, kereskedelmi és kultuszminiszteri rendeleteket, köztük a szerzői jogi ügyekben követendő bírói eljárásról szólót is. A magyar szerzői jogi anyagnak ily teljes összeállítása ezidőszerint magyarul még nincs meg. A joganyagot terjedelmesebb tanulmány követi, melyet a lap magyarországi levelezőjének, dr. *Szalai* Emilnek közreműködésével *Röthlisberger* berni egyetemi tanár, a szerzői jog hírneves művelője írt. A tanulmány a magyar szerzői jog történetét és alaki rendszerét ismerteti és oly adatokat is felölel, melyek nálunk sem közkeletűek és a magyar szerzői jogi kézikönyvekben sem találhatók meg.

KÜLFÖLD.

— **Az olasz ügyvédek és a háború.** Abban a kabinetben, amelynek lelkiismeretét a világtörténelem legaljasabb hitszegése terheli, az ügyvédek tekintélyes számmal szerepelnek. Csupán a római ügyvédi kamara 1911. évi jegyzékében Salandra miniszterelnök, Riccio postaminiszter, Cavasola kereskedelemügyi miniszter, Barzilai tárcanélküli miniszter és Luzzati volt miniszterelnök nevei fordulnak elő. Az ügyvédi pályának még nálunk is hallatlan túlzsufoltsága (a 700,000 lakósú Nápolyban 3500 ügyvéd van) a fiatalabb ügyvédeket érvényesülés végett a politikai pályára szorítja, a tekintélyesebb ügyvédek közül pedig számosan a szenátus tagjai. Ha 1911-ben a jubiláris olasz jogászgyűlésen Finochiario-Aprile igazságügyminiszter (volt ügyvéd) a német ügyvédegyesület küldötteit mint a «nazione amicale ed alleata» képviselőit köszöntötte is, ma mégis az ügyvédek és az ügyvédi kamarák izgattak leghevesebben a háborúra.

— **Ellenséges állam lakósának tanuként való kihallgatása** iránt tett indítvány, amennyiben az a bűnügyre lényeges, a döntést befolyásoló körülményekre vonatkozik egyedül abból az okból meg nem tagadható, hogy a kihallgatás a jelen körülmények között nem lehetséges. (Reichsgericht 1915. IV. 1165/14.) *A.*

— **A bíró feladatát** a törvény szavainak értelmezését illetően igen szépen jellemzi a német birodalmi törvényszék egy újabb határozatában. Miként az ügyletkötő felek akaratkijelentéseit, — mondja a döntés — úgy a törvényhozó szavai t is magyarázat alá kell vennie kétség esetén a bírónak. A feladat ilyenkor a törvényes intézkedés valódi értelmét kikutatni, a hiányos kifejezést kiegészíteni, avagy oly meghatározást, melyet a törvényhozó kevés szerencsével választott meg, lehetőleg helyesbíteni. Természetesen eközben nem adhat a bíró a törvénynek oly értelmet, amely a törvényhozó által használt szavakkal össze nem egyeztethető. Ügyelni kell, hogy az értelmezés a törvényszöveg szavaiban mindig megtalálja alapját, nehogy a törvényhozónak oly gondolatokat és fölfogást tulajdonítsanak, amelyek az általa használt szavakkal ellentétesek. Legföljebb annak szabad kitünnie, hogy a használt szavak nem fedik teljesen a törvényhozó gondolatait. Az a magyarázat, amely a törvény szavával ellentétben állana, figyelmen kívül hagyná azt a legfőbb szabályt, hogy törvényi erővel csupán a törvényhozónak kinyilatkoztatott akarata bírhat. Ahol a szószerinti értelmezés oktalan, avagy a törvényhozó intenciójával össze nem egyeztethető eredményre vezet, ott hiba van a törvény szövegében, ezen kell a bírói magyarázattal segíteni. (R. G. III. 34/14.) *A.*

— **Az angol igazságszolgáltatás** elszomorító esetéről számol be a «Das Recht» utolsó száma. Egy Metz nevű német-alföldi kereskedőnek éveken át bőrdíszmű-üzlete volt Londonban. Midőn a háború kitörésével az angol törvény eltiltotta a Németországgal való kereskedést, Metz egy hollandiai ügynökének közvetítésével szerezte be az árúkat Németországból. Ebből a szállítmányból Metz 28,000 M. értékű árút adott el egy londoni cégnek, amellyel hosszú időn át üzleti összeköttetésben állt. Miután az angol cég az árút átvette, de még ki nem fizette, feljelentette Metzet a tilalom megszegése miatt. Darling bíró hat havi fogházra ítélte Metzet, mert, bár eddig közbecsülésnek örvendett, az ellenséggel kereskedett és a király ellenségeit támogatta. «Örülök — mondotta az indokolásban, — hogy ebben az esetben a kiegyenlítő igazságosság érvényesül. A német gyárost, akinek árúiról itt szó van, a hollandiai ügynök, akinek szállította, valószinűleg sohasem fogja kifizetni s bizonyára nem egyenlítik ki követelését Angliában sem, még pedig előnyére azoknak, akiknek ezekre a német kézitáskákra szükségük van.» Ha az eset valóban így történt, szomorú tanuságot tesz arról, hogy a világháborúban született nemzetközi gyűlölet még a bírói kart sem kímélte meg.

Magyar királyi államvasutak. Érvényes 1915. május 1-től

Nyári menetrend.

A vonatok **érkezése** Budapestre

A keleti pályaudvarra				A nyugoti pályaudvarra			
vonatszám	óra perc	vonat neme	honnan	vonatszám	óra perc	vonat neme	honnan
délelőtt				**délelőtt**			
417	4 45	Vv.	Bártfa, Kassa	151	5 05	Szv.	Dunakeszi-Alag
339	5 00	»	Rutka	6701	5 40	»	Szolnok, Czegléd
645	5 20	Tvsz.	Szolnok	4103	5 45	»	Esztergom
309	5 30	Szv.	Hatvan	723	5 50	»	Üllő, Ocsa
1905	5 30	»	Osijek	133	5 55	»	Nagymaros
609	5 45	»	Brassó, Arad	725	6 00	»	Monor
909	5 45	»	Zimonyi szállások	153	6 15	»	Rákospalota-Újpest
17	6 05	»	Komárom	6507	6 20	»	Lajosmizse
423	6 10	Vv.	Bátyu	1407	6 40	»	Oderberg, Zsolna
11	6 25	Szv.	Wien	113	7 10	»	Basel, Zürich, Wien
1007	6 45	»	Fiume, Zagreb	727	7 15	»	Czegléd
315	7 05	Szv.	Gödöllő	155	7 20	»	Rákospalota-Újpest
513	7 20	»	Brassó, Kolozsvár	4105	7 25	»	Esztergom
317	7 30	»	Gödöllő	709	7 30	»	Csernahéviz, Temesvár J.
319	7 40	»	Hatvan	501	7 35	Gyv	Bukarest, Kolozsvár
21	7 45	»	Paks, Bicske	125	7 45	Szv.	Párkány-Nána
1309	8 00	»	Graz, Fehring	6501	7 50	»	Kecskemét, Lajosmizse
1513	8 15	»	Csorba, Bártfa, Kassa	155a	8 15	»	Rakospalota-Újpest
911	8 20	»	Brod, Szabadka	4107	8 25	»	Esztergom
519	8 35	»	Szolnok	129	8 45	»	Vácz
1005	9 00	Gyv.	Tapolcza, Balatonfüred	1401	9 40	Gyv.	Berlin, Zsolna, Pozsony
13	9 15	Szv.	Győr	4109	9 55	Szv.	Esztergom
913	9 25	»	Szabadka	161	10 30	»	Rákospalota-Újpest
307	9 35	»	Oderberg, Ruttka	715	10 45	»	Szeged
409	10 20	»	Miskolcz	119	11 25	»	Galánta
				163	12 00	»	Rákospalota-Újpest
délután				**délután**			
7	1 20	Szv.	Bicske	165	12 50	Szv.	Rákospalota-Újpest
601	1 25	Gyv.	Bukarest, Arad	703	1 25	Gyv.	Csernahéviz, Temesvár J.
1201	1 30	»	Sarajevo, Indjija, Szabadka	167	1 45	Szv.	Rákospalota-Újpest
1	1 40	»	Basel, Zürich, Wien	103	2 00	Gyv.	Basel, Zürich, Wien
325	2 10	Szv.	Hatvan	4111	2 08	Szv.	Esztergom
1501	2 20	Gyv.	Poprád-Felka, Kassa	6503	3 40	»	Kecskemét, Lajosmizse
521	3 40	Szv.	Péczel	173	3 50	»	Rákospalota-Újpest
327	4 35	»	Nagykáta	713	4 05	»	Szolnok, Czegléd
329	5 25	»	Gödöllő	139	4 10	»	Nagymaros
511	6 00	»	Bukarest, Debreczen	175	5 15	»	Rákospalota-Újpest
15	6 20	»	Bruck-Királyhida	4113	5 40	»	Esztergom
1705	7 00	»	Debreczen	115	6 10	»	Wien
907	7 20	»	Zimonyi szállások	707	6 30	Gyv.	Csernahéviz, Temesvár J.
607	7 25	»	Bukarest, Arad	177	6 35	Szv.	Rákospalota-Újpest
1109	7 40	»	Tapolcza, Balatonfüred	105	6 40	Gyv.	Wien
305	7 45	»	Ruttka	711	7 50	Szv.	Versecz, Temesvár J.
25	7 50	»	Bicske	179	8 00	»	Rákospalota-Újpest
1009	8 20	»	Fiume, Brod	131	8 55	»	Nagymaros
405	8 20	»	Munkács, Sátoraljaújhely Körösmező,	109	9 05	Gyv.	Wien
9	8 45	»	Wien, Szombathely	6505	9 30	Szv.	Kecskemét, Lajosmizse
1511	8 50	»	Kassa	1405	9 45	Gyv.	Berlin, Zsolna
1001	9 05	Gyv.	Fiume, Pécs	4115	10 00	Szv.	Esztergom
331	9 10	Szv.	Péczel	6513	10 30	»	Ocsa
27	9 30	»	Bicske	717	11 10	»	Versecz, Temesvár J.
303	9 35	Gyv.	Berlin, Ruttka	117	11 25	»	Ersekujvár
905	10 00	»	Brod, Újvidék				
1303	10 10	»	Graz, Triest				
525	10 35	Szv.	Szolnok				
3	11 45	Gyv.	Wien, Sopron				

Budapest-Józsefvárosra délelőtt

176/b	6 17	Szv.	Kunszentmiklós-Tass

Buda-Császárfürdőbe délelőtt

4001	5 30	Szv.	Dorog
4005	7 33	»	Esztergom
4007	8 40	»	Esztergom
4009	10 04	»	Esztergom

délután

4011	2 10	Szv.	Esztergom
4013	5 46	»	Esztergom
4015	10 07	»	Esztergom

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 27. szám. Budapest, 1915 július 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Buza László* sárospataki jogakadémiai tanár: Az államjogi kivételes állapot. — *Dr. Gündisch Guidó* országgyűlési képviselő, erzsébetvárosi ügyvéd: Váltóaláírás utólagos jóváhagyása. — *Dr. Borsos Endre* budapesti kir. törvényszéki bíró: A járulékok a fellebbviteli eljárásban. — *Dr. Egyed István* budapesti kir. törvényszéki albíró: A törvényhatóság szabályalkotási joga és a közigazgatási reform. — *Dr. K.:* Jogirodalom. Bányajog. Irta dr. dancsházi Szeőke Imre okleveles bányamérnök, kir. főbányabiztos. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Az államjogi kivételes állapot.

Nemcsak a nemzetközi jogban, az államjogban is van hadiállapot. A hadviselő felek a háború tartamára rendesen különös közjogi szabályokat léptetnek életbe. A jogintézmények a béke idejének normális viszonyait rendezik s így nem alkalmasak arra, hogy a háború által teremtett rendkívüli viszonyokat szabályozzák.

A nemzetközi jogi és az államjogi hadiállapotot élesen el kell választani egymástól. Lehet a nemzetközi jog szempontjából hadiállapot anélkül, hogy államjogi szempontból is hadiállapot volna és megfordítva. A hadiállapot például elrendelhető a háború fenyegető veszélyének okából foganatosított katonai intézkedések idején is, amikor még nincs nemzetközi jogi hadiállapot. Épen így nincs kizárva az sem, hogy a nemzetközi jogi hadiállapot beálljon anélkül, hogy az államjogi hadiállapot elrendeltetnék. Ez előfordulhat például egy gyarmatháború esetén, mely az anyaország területét közvetlenül nem érinti.

A nemzetközi jogi hadiállapot a hadüzenettel áll be. Ennek, mint nemzetközi jogi aktusnak természetesen csak nemzetközi jogi hatásai vannak t. i. kifelé, idegen államokkal szemben. Az államjogi hadiállapotot csak államjogi aktus: vagy törvény, vagy rendelet hozhatja létre. Ugyanez a helyzet a hadiállapot megszünésére nézve is. A békekötés, mely a nemzetközi jogi hadiállapotot megszünteti, nem vonja szükségképen maga után az államjogi hadiállapot megszünését.

A hadiállapot (Kriegszustand) elnevezés nem is egészen helyes annak az államjogi fogalomnak megjelölésére, melyről itt szó van, mert hadiállapot a legtöbb állam tételes közjoga értelmében nemcsak háború vagy az azt megelőző katonai intézkedések idején rendelhető el, hanem belső zavargások esetén is, amikor pedig nyilvánvalóan helytelen hadiállapotról beszélni. Épen ezért nem szerencsés *az ostromállapot* (Belagerungszustand, état de siège) elnevezés sem, melyet a német és francia államjogban rendszerint használnak. Leghelyesebb és legszabatosabb *a kivételes állapot* (Ausnahmezustand) elnevezés.[1]

Kivételes állapot nemcsak az államjog, hanem az állami jog egyéb terén, t. i. a büntetőjog, a magánjog és a polgári törvénykezési jog terén is lehetséges. Ezek közül a büntetőjogi kivételes állapot érinti legközvetlenebbül az államjogot, mert a büntetőjognak és az államjognak nagyon sok érintkezési pontja van. A büntetőjogi kivételes intézkedések közül egyesek, pl. azok, melyek az állampolgároknak a rendes bíróságok elől való elvonására vonatkoznak, szorosan hozzátartoznak az államjogi kivételes állapothoz.

A bírói szervezet, a bírói hatalom organizációja államjogi kérdés is s így módosítása az államjog terén is kivételes állapotot létesít. Természetesen vannak olyan büntetőjogi kivételes intézkedések is, melyek az államjogot nem érintik, pl. új deliktumok statuálása, egyes bűncselekmények büntetésének felemelése stb. A magánjogi és a polgári perjogi kivételes állapot már csak annyiban érinti az államjogot, amennyiben elrendelésük nem annak az orgánumnak hatáskörébe tartozik, amely az illető magánjogi vagy perjogi szabályok megváltoztatására normális időben jogosult. Ha pl. elrendelésük nem a törvényhozás, hanem a minisztérium hatáskörébe van utalva s a kormány megváltoztathatja a magánjogi, illetőleg a perjogi törvény rendelkezéseit, akkor az államjog terén is kivételes állapot áll elő. A magánjogi és a polgári perjogi kivételes állapotnak tehát legfeljebb az elrendelése, de sohasem a tartalma az, melynek államjogi jelentősége van.

Mi a következőkben csak az államjogi kivételes állapottal foglalkozunk.

A legtöbb állam tételes közjoga részletesen szabályozza a kivételes állapotot. Meghatározza, hogy ki van jogosítva a kivételes állapotot elrendelni, elrendelhetésének mik az előfeltételei s mi a tartalma. Azokban az államokban, melyeknek közjoga nem intézkedik a kivételes állapotra vonatkozóan, nincs kizárva a kivételes állapot elrendelése. Minden államban fordulhatnak elő olyan körülmények, melyek a kivételes állapotot feltétlenül szükségessé teszik. A kivételes állapot elrendelése ilyenkor szükségrendelet formájában történik, amely épen olyan elbírálás alá esik, mint az egyéb tartalmú szükségrendeletek kiadása. Ha az illető állam közjoga a szükségrendeletek kiadását nem engedi meg, a kivételes állapot elrendelése alkotmánysértés, melyért a minisztériumot jogi felelősség terheli a parlamenttel szemben. A parlament azonban, ha a kivételes állapot elrendelését indokoltnak tartja, természetesen el fog tekinteni a minisztérium vád alá helyezésétől.

Az államjogi kivételes állapotra nézve tehát három eset lehetséges. 1. A tételes közjog részletesen szabályozza a kivételes állapotot s bizonyos feltételek mellett kifejezetten megengedi az elrendelését.[2] 2. A kivételes állapot nincs szabályozva, de az államjog bizonyos feltételek mellett megengedi a szükségrendeletek kiadását s ez a kormánynak lehetőséget nyujt arra, hogy szükségrendeletekkel törvénysértés nélkül kivételes állapotot létesítsen. 3. Az államjog szükségrendeletek kiadását sem engedi meg. Ilyenkor a kivételes állapot csak a végszükség joga alapján rendelhető el s elrendelése mindig jogsértés, bármennyire indokolt volt is az állam érdekében.

A szükségrendeleteket élesen el kell választanunk az államjogi végszükség eseteitől, az ú. n. szükségjogtól. A szükségrendeletek néha a szükségjog alapján adatnak ki; de kibocsátásuk-

[1] *Endres:* Kriegszustand, Belagerungszustand, Standrecht. Archiv für öff. Recht XXV. kötet, 1909.

[2] Igy *nálunk* az 1912: LXIII. és az ezt kiegészítő 1914: L. tc., *Ausztriában* az 1869 máj. 5-iki törvény, a *Németbirodalomban* a birodalmi alkotmány 68. §-a, illetőleg az 1851 jún. 4-iki porosz törvény, melyet a birodalmi alkotmány idézett szakasza Bajorország kivételével a birodalom egész területére kiterjedő erővel hatályban tart a megfelelő birodalmi törvény megalkotásáig. Bajorországra nézve az 1912 nov. 5-iki törvény, Elszász-Lothringen birodalmi tartományra nézve pedig az 1892 máj. 30-iki törvény, *Franciaországban* az 1849 aug. 9-iki és az 1878 ápr. 3-iki törvény, melyek közül az előbbi a kivételes állapot tartalmát, az utóbbi előfeltételeit állapítja meg, *Oroszországban* az állami alaptörvény 25. §-a, illetőleg az 1881. aug. 8-iki (14-iki) rendelet.

nak az államjogi végszükség nem nélkülözhetetlen előfeltétele. *A szükségrendeletek* a jogalkotó rendeleteknek képezik egyik kategóriáját a törvényt helyettesítő és a törvényt kiegészítő rendeletek mellett. A szükségrendeletek kiadásával a végrehajtó hatalom mindig a törvényhozó hatalom hatáskörében jár el: vagy olyan ügyben intézkedik, amely kifejezetten a törvényhozó hatalom hatáskörébe van utalva, vagy törvényt módosít, függeszt fel, illetőleg helyez hatályon kívül. A szükségrendelet kiadása mindig a törvényhozó hatalomnak a végrehajtó hatalom szervei által való ideiglenes átvételét jelenti.

A törvényhozó hatalomnak ennél az ideiglenes átvételénél három eset lehetséges:

1. A tételes közjog nem engedi meg a szükségrendeletek kiadását. Ilyenkor a végrehajtó hatalom alkotmánysértést követ el, ha szükségrendeletek kiadásával a törvényhozó hatáskörében intézkedik.

2. A tételes közjog — mint pl. az 1867 dec. 21-iki osztrák alaptörvény 14. §-a — megengedi bizonyos feltételek közt és bizonyos terjedelemben a szükségrendeletek kiadását. Ilyenkor a végrehajtó hatalom — feltéve, hogy az alkotmányjog által megvont határok közt mozog — a szükségrendeletek kiadásával olyan jogot gyakorol, amely őt az alkotmány értelmében megilleti. Az a hatáskör, melyben eljár, a saját hatásköre: a törvényhozó hatalom által ideiglenesen ráruházott hatáskör. A végrehajtó hatalom itt nem lépi túl a maga hatáskörét és nem követ el alkotmánysértést, mint az előbbi esetben.

3. A törvényhozás nemcsak általánosságban határozza meg a szükségrendeletek feltételeit, hanem előre megállapítja azt is, hogy az illető feltételek fennforgása esetén a végrehajtó hatalom minő intézkedéseket tehet, tehát mintegy előre meghatározza a kiadandó rendeletek tartalmát. A minisztérium szerepe ebben az esetben a legkisebb jelentőségű. Nemcsak nem lépi túl a maga hatáskörét, de tulajdonképen arról sem lehet szó, hogy a törvényhozó hatalom által ráruházott hatáskörben jár el, mert a végrehajtó hatalom mindössze azt állapítja meg, hogy fenforognak-e azok a feltételek, melyekre a törvényhozó hatalom már kifejezett akarata vonatkozik s ennek megfelelően ezt az akaratot hatályba lépteti. A végrehajtó hatalom szerepe itt csaknem ugyanaz, mint amikor a törvényhozás rábízza egy törvény hatálybalépési időpontjának a meghatározását. Az ilyen rendeleteket tulajdonképen nem is lehet szükségrendeleteknek nevezni.

A kivételes állapot elrendelése, ha a végrehajtó hatalom hatáskörébe van utalva, mindig rendelet kiadásával történik. Ez a rendelet, ha a törvény előre megállapítja a kivételes állapot tartalmát s a végrehajtó hatalom hatáskörébe csak az előre meghatározott tartalmú kivételes állapot elrendelése tartozik, az előbbiek szerint nem nevezhető a szó igazi értelmében vett szükségrendeletnek.

Csak akkor, ha a tételes közjog a kivételes állapotot nem szabályozza, ellenben a szükségrendeletek kiadását megengedi, vagy ha a kivételes állapotot szabályozó törvény a kormánynak felhatalmazást ad arra, hogy a kivételes állapot előre meghatározott tartalmán kívül minden egyéb szükségesnek látszó intézkedést megtegyen, — még ha törvénymódosítással vagy törvényfelfüggesztéssel járna is — lesz a rendelet az alkotmányjog értelmében megengedett szükségrendelet, melynek kiadására a kormánynak joga van.

Végül ha a tételes közjog sem a kivételes állapotot nem szabályozza, sem a szükségrendeletet nem ismeri, a végrehajtó hatalomnak kivételes állapotot életbeléptető rendeletei szintén szükségrendeletek lesznek, amelyek azonban nem az alkotmányjog, hanem a szükségjog alapján, nem törvényre, hanem az állami végszükségre való hivatkozással adattak ki.

Szükségjog alatt az államjogban épen úgy, mint a magánjogban és a büntetőjogban azt az esetet értjük, amikor egy önmagában jogsértő cselekmény nem jogtalan azért, mert végszükségből követtetett el. S így a kivételes állapot elrendelése vagy a szükségrendeletek kiadása csak akkor történik a szükségjog alapján, ha azt a kormány a törvényhozás felhatalmazása nélkül a törvény megsértésével lépteti életbe.

Az az álláspont tehát egészen téves, mintha a kivételes állapot minden esetben feltétlenül a szükségjogon alapulna.

A kivételes állapotnak törvényhozási szabályozása nem zárja ki a szükségjog alkalmazását. Lehetnek olyan körülmények, amelyek közt a kormány kénytelen a törvényben megvont határokat túllépve tenni kivételes rendelkezéseket, tehát törvénnyel ellenkező rendeleteket bocsátani ki anélkül, hogy erre a kivételes állapotról szóló törvény felhatalmazná. A törvényhozó nem láthatja előre a felmerülhető összes eseteket s épen ezért a kivételes állapotról szóló törvényt sohasem szabad úgy értelmezni, hogy az abban adott felhatalmazást a kormány semmi körülmények között nem lépheti túl. De ha túllépi, eljárása épen olyan elbírálás alá esik, mint azé a kormányé, amely a kivételes állapotot törvényes felhatalmazás nélkül lépteti életbe. Rendeletei és intézkedései törvényellenesek, melyeket csak a végszükség joga tesz a jogrend értelmében is megengedetté.

A kivételes állapot elrendelése rendesen a végrehajtó hatalom hatáskörébe tartozik; de lehet az is, hogy a törvény a parlament számára tartja fenn ezt a jogot. Az 1878 április 3-iki francia törvény értelmében pl. a kivételes állapotot csak a parlament rendelheti el. Ha a parlament nincs együtt, a minisztertanács javaslatára az elnök is elrendelheti, de ilyenkor a parlament az elrendelés után két nap mulva, még akkor is, ha különben csak a köztársaság elnöke volna jogosítva egybehívni, önmagától összeül és határoz a kivételes állapot fenntartása vagy megszüntetése felett. Ha a két kamara nem tud megegyezni, a kivételes állapot megszüntetendő. Ha a parlament épen fel van oszlatva, az elnök nem rendelheti el még ideiglenesen, a választások befejezéséig sem a kivételes állapotot, csak háború esetén s ilyenkor is csak a minisztertanács javaslatára, csak az ellenség által fenyegetett területen s amellett a feltétel mellett, hogy a kamarák a lehető legrövidebb idő alatt összeülnek. A francia közjog tehát szigorúan ragaszkodik ahhoz az elvhez, hogy a kivételes állapot elrendelése a parlament hatáskörébe tartozik, csak az elkerülhetetlen szükség esetén engedi át ideiglenesen ezt a jogot a köztársaság elnökének és akkor is csak ilyen feltételek mellett amelyek az ügynek a parlament által való végleges eldöntését biztosítják.[3]

Ugyanez a helyzet a portugál köztársaság 1911 márc. 11-iki alkotmánya értelmében is. Az alkotmánytörvény 26. §-a (16. p.) szerint a kivételes állapot elrendelése a kongresszus hatáskörébe tartozik s csak ha ez nincs együtt, rendelheti el a köztársaság elnöke a miniszterekkel egyetértve s legfeljebb 30 napra a kivételes állapotot. A kongresszus ilyenkor 30 napon belül összeül s a kormány köteles jelentést terjeszteni elébe a tett kivételes intézkedésekről.[4]

A parlament szuverénitásának elvén nyugosznak az angol államjog idevonatkozó intézkedései is. Angliában a kivételes állapot egyes törvényeknek, elsősorban a személyes szabadságot biztosító Habeas Corpus aktáinak felfüggesztésében áll. Az angol jog nem ismeri a szükségrendeleteket.[5] Minden szükségrendelet s így a Habeas Corpus aktáinak a végrehajtóhatalom által való felfüggesztése is jogsértés. A szükséghelyzetben végrehajtott cselekmények, ha a fennálló joggal ellenkeznek, megtorlást vonnak maguk után, akár magánszemély, akár a kormány, akár a kormánynak egy közege követte is el s az illető csak akkor szabadul a felelősségtől, ha ezt a parlament egy Indemnity-bill megalkotásával elrendeli. Az ú. n. Martial-Law szerint háborúban a katonai hatalom a polgári hatalmat kiegészítheti, esetleg egészen is helyettesítheti. A rendes polgári bíróságok helyett a katonai parancsnok által összeállított bíróságok ítélkeznek. A katonai parancsnok új deliktumokat állapíthat meg, rendeleteket bocsáthat ki, házkutatásokat foganatosíthat stb.; de mindezeket a saját felelősségére teszi, abban a tudatban, hogy eljárása törvénytelen s a békés viszonyok helyreállásával a rendes bíróságok elbírálása alá esik s csak akkor marad büntetlenül, ha egy Indemnity-bill utólagosan jóváhagyja.»[6]

(Folyt. köv.) *Dr. Buza László.*

[3] *Duguit:* Droit constitutionnel. Paris, 1907. 510. és k. l., 926. és k. l. — *Esmein:* Éléments du droit constitutionnel français et comparé. 5. kiadás. Paris, 1909. 668. és k. l.

[4] Revue du droit public et de la science politique. XXVIII. köt. 1911. 774. és k. l.

[5] *Hatschek:* Englisches Staatsrecht. Tübingen 1905—6. I. kötet. 614. és k. l.

[6] *Hatschek* i. m. II. kötet 273. és k. l. — *Endres* i. m. 565. l. — *Balogh:* A háború esetére szóló kivételes intézkedések. Jogállam, XIII. kötet, 1913. 9. és k. l.

Váltóaláírás utólagos jóváhagyása.

A *Hiteljogi Döntvénytár* IX. kötete 53. sorszám alatt közölte a Kúriának 1914 december 21-én 641. szám alatt hozott ítéletét, amely szerint: «váltókötelezettség csak oly aláírásból származik, amely sajátkezűleg vagy e célra meghatalmazott útján vezettetett a váltóra; az a körülmény tehát, hogy az alperes a kereseti váltó rendezését igérte, mint nem váltói nyilatkozat, váltói kötelezettséget alperes irányában nem hozott létre». A Döntvénytár szerkesztője az ítéletben foglalt kijelentést ilykép szövegezte meg: «az a körülmény tehát, hogy az alperes *a kereseti váltó megtekintése előtt* annak rendezését igérte, mint nem váltói nyilatkozat váltói kötelezettséget nem hozott létre». Pedig a Kúria sokkal messzebb ment, mint azt ez az enyhített fogalmazás feltüntetni engedi. A Kúria kimondta azt is, hogy *a rendezési igéret magában véve egyáltalán nem alapíthat meg váltójogi kötelezettséget*, s az a megjegyzés, hogy a szóbanforgó esetben ez az igéret megelőzte a váltó megtekintését, az ítélet indokolása szerint csak azért tétetett, mert ennélfogva: «az említett körülmény arra sem volt alkalmas, hogy a kifogásolt aláírás valódiságát támogató adat gyanánt mérlegeltessék». Tehát a Kúria szerint a rendezési igéret lehet esetleg magánjogi hatályú (ami ugyan bírói gyakorlatunk szerint nagyon kétséges), de semmiesetre sem nyom a váltóperben valamit, itt csak mint a váltóaláírás valódiságát esetleg valószínűsítő adat jöhet tekintetbe. Evvel pedig teljes határozottsággal meg van formulázva azon különben nem új bírói gyakorlat, hogy a váltóaláírásnak bíróságon kívüli elismerése, vagyis más szóval, az aláírás utólagos jóváhagyása váltókötelezettséget egyáltalán nem teremt, az tehát bármikor visszavonható.

Ezen elvnek kétségen kívüli megállapítása nagy gyakorlati jelentőséggel bír. Előfordult, hogy az alperes a beperelt váltót megelőző prolongációs váltókat mind aláírta, ezt be is ismerte, de épen a perelt váltót nem jegyezte személyesen, miután hamarjában nem találta otthon őt a tulajdonképeni kölcsönvevő, akinek ő szivességből zsirált, s így a váltó oly hamis aláírással volt ellátva, amelyet a «hamisító» csak azon biztos hiszemben illesztett oda, hogy eljárása jóváhagyatik, ezen jóváhagyás perenkívül be is következett, az alperes hallgatag és szóval mindig úgy viselkedett, mintha minden rendben volna... és mikor perlésre került a sor, inkább perelhuzási szándékból avval állott elő, hogy a váltót sem sajátkezűleg, sem megbízásból nem írta vagy iratta alá és legnagyobb meglepetésére megnyerte a pert! Előfordult, hogy az alperes az ügyvédi felszólításra írásbelileg rendezést igért, de a bíróság az írásszakértők azon véleménye alapján, hogy az aláírás hamis, elutasította a keresetet, mert a tartozás elismerése nem hozna létre váltó-obligót. Miután a váltón előttemező tanúk nincsenek és az aláírás valódiságának bizonyítása többnyire úgyis nagyon szűk körre van szorítva, érzékenyen érinti a váltóban megtestesített kötelezettség kétségtelenségébe vetett hitet az a most már ridegen publikált további megszorítás, hogy a kifejezett rendezési igéret sem nyújthat teljes megnyugvást. A Kúria nyílván arra az álláspontra helyezkedik, hogy az aláírás utólagos jóváhagyása csak bíróságon kivüli beismerés a váltójog szempontjából, ha tehát pl. az alperes a váltó leszámítoltatása után kijelentette a hitelező pénzintézet irodájában, hogy a váltó valódi s erre akárhány tanú van, az nem elég, mert a többi bizonyítékon van a fősúly, az írásszakértőkön és az eskün. Tényleg a bíróságok által megítélt eskü szövegébe indítvány dacára nem szokták a bíróságok azt belevenni, hogy «utólag sem hagytam jóvá az aláírást» (P. o. *Kúria* 96/1899., 396/1902. sz.).

Kérdés tárgyává lehet tenni evvel szemben kettőt: először, vajjon ez a szabályozás megfelel-e a forgalom és az igazság igényeinek s másodszor azt, hogy, ha ez kétséges, vajjon a jogi helyzet okvetlen ily alaki álláspontra kényszerít-e?

Az első kérdésre nézve a személyes tapasztalatokon kívül felvilágosítást nyújt a váltóhamisítás büntetőbírósági gyakorlata, mert, ha a váltópert elvesztették a váltóaláírás valótlansága miatt és az iratok átkerülnek a büntetőbírósághoz, ott mégis gyakran felmentő ítéletet hoznak, nem azért, mintha a bűnöst nem lehetett volna kinyomozni, hanem mert eljárása jóhiszeműnek tűnik fel. Edvi Illés Károlynak «A magyar büntetőtörvénykönyv magyarázata» című műve szerint a következő esetekben nem állapította meg a büntetőbíróság a váltóhamisítást, noha a váltóbíróság nyílván hamisnak találta a váltót: Midőn valaki anyósa nevét jóhiszeműleg írta egy váltóra, amelynek értékén apósa földbirtokot vásárolt; midőn az üzletvezető főnöke nevét különös megbízás nélkül írta egy váltóra oly ügyletben, amelyet főnöke elfogadott; midőn a vádlott testvéreinek és egy vele már váltókötelezettségben álló egyénnek nevét írta a váltóra; midőn a vádlott sógora nevét írta a váltóra s egyidejűleg erről őt felesége útján értesítette; midőn a vádlott annak nevét írta a váltóra, akiért előzetesen kezességet vállalt, remélvén, hogy az aláírásba beleegyezni fog; midőn a vádlott neje nevét a sértett jelenlétében írta alá. Mindezekben az esetekben a váltóhitelező elvesztette a váltópert a jelenleg uralkodó bírói gyakorlat folytán, hogy a hallgatólagos és utólagos jóváhagyás a más kezétől származó váltóaláírást nem teszi valódivá, de a büntetőperben még sem lett a bűnösség megállapítva, úgy, hogy a váltóbirtokos legtöbbször elvesztette pénzét és azért még elégtételt sem kapott. A finánccváltóknál még segíthet magán a forgalom azzal, hogy váltókölcsön adása alkalmával nem elégszik meg sohasem váltó adásával, hanem biztosítéki okiratot is kíván, noha a prolongációk alkalmával itt is történhetnek visszaélések és itt is ki van téve a hitelező annak, hogy a váltófizetési meghagyási eljárástól elesik, annak költségeit meg kell fizetnie s át kell térnie a biztosítéki okirat beperlésére. De az igazi váltóknál, az üzleti váltóknál a váltóbirtokos a legtöbb esetben a legnagyobb óvatosság mellett sem lehet a váltó leszámítolása alkalmával vagy később abban a helyzetben, hogy tanúbizonyítás álljon rendelkezésére arra nézve, hogy az összes zsíráló felek aláírásai az aláírás pillanatában saját kézzel vagy előzetes meghatalmazás alapján lettek eszközölve. Így tehát csak a kereskedői bizalom adhat bátorságot a leszámítolásra, a váltóhitelező azonban további óvatosságot nem fejthet ki, mert, ha a váltót aláíró felek szóval vagy írásban ki is jelentik, hogy az aláírás valódi, ez a nyilatkozat, ha magában álló és az írásszakértő vélemény azt nem támogatja, csak mint utólagos jóváhagyás vétethetik számításba és így a mai bírói gyakorlat szerint nem lesz perdöntő.

Szerény nézetem szerint tehát a forgalom biztonsága érdekében kívánatos volna, ha oly bírói gyakorlat teremtetnék, mely az utólagos rendezési igéretnek, a hallgatólagos vagy kifejezett utólagos jóváhagyásnak megadná a váltókötelezettséget létrehozó erőt.

Ha a rendezési igéretet vagy utólagos jóváhagyást akár abstrakt kötelmi szerződésnek, akár tartozáselismerésnek, akár ha csak bíróságon kívüli beismerésnek is tekintjük, megnyugtató eredményre jutni nem tudunk. Nincs arra a fikcióra se szükség, hogy itten meghatalmazás utólagos adásáról volna szó, melynek visszaható ereje volna. Hanem egyszerűen alkalmazni kell a polgári perrendtartást, mert úgyis nem anyagi jogi kérdésről van szó, hanem eljárásiról. Eddig alkalmazni kellett volna az 1868: LIV. tc.-nek 167. §-ában, most pedig alkalmazni kell az 1911: I. tc. 317. §-ában lefektetett azon jogelvet, hogy teljesen mindegy, vajjon a magánokiratot kiállító az idegen kézzel írt okiratot aláírta *vagy az aláírást sajátkezű aláírásának elismerte.*

A polgári perrendtartásnak a magánokirat bizonyító erejéről szóló ezen §-át a váltónál csak úgy lehet megfelelőleg értelmezni, ha elismerjük azt, hogy a sajátkezű aláírás és azon aláírás között különbség nincs, melyet a kötelezett bármikor bebizonyíthatólag mint olyant elismert. De különben is, ha csak a Váltótörvényt vesszük irányadónak, úgy annak 81. §-át kell alkalmazni és akkor a mai használat szerint nem mondhat a bíróság ki «*hamis*»-nak oly váltóaláírást, amelyről a per előtt maga az alperes is akár csak egyszer nem mondta ugyanezt, sőt azt talán kifejezetten, mint valót el is ismerte.

Konkluzióm tehát az, hogy a rendezési igéret, mint a váltónak legalább is utólagos jóváhagyása, igenis váltónyilatkozat és váltói kötelezettséget hoz létre. *Dr. Gündisch Guido.*

A járulékok a fellebbviteli eljárásban.

Eddigi perjogunk szerint általános és kivételt nem tűrő szabály volt, hogy a per tárgya értékének megállapításánál a járulékok számításba nem vehetők. Ezt a szabályt a Pp. 8. §-a is fenntartja, de csak a hatáskör tekintetében, ellenben a 476., 513., 521. és 545. §-ok a fellebbviteli eljárásban már kivételt állapítanak meg e szabály alól, amennyiben a 476. §. szerint «*a járulé-*

kok, ha magukban véve 50 K értéket meghaladnak, figyelembe veendők» s ez a rendelkezés «*megfelelően alkalmazandó*» az 513. §. szerint a fellebbezésnek szóbeli tárgyaláson vagy nyilvános előadáson való elintézésének kérdésénél, valamint az 521. §. szerint annak elbírálásánál is, hogy a másodbirósági ítélet ellen van-e helye felülvizsgálatnak?

Hogy mi a járulék, azt az anyagi jog szabályai határozzák meg, ámde a perjogban ezek a szabályok nem érvényesülnek teljesen, mert a Pp. 8. §-ának második bekezdése szerint csak:

1. a követelt haszon, ideértve a kamatot és gyümölcsöt is,
2. a kár,
3. a költség tekinthető olyan járuléknak, amely a per tárgya értékének megállapításában nem számít, amiből a contrario következik, hogy egyéb követelések, habár az anyagi jog szerint járuléknak volnának is tekintendők, perjogi szempontból nem esnek a járulék fogalma alá. Az említett törvényhely ugyanis taxative sorolja fel azokat a járulékokat, amelyeket perjogilag is járuléknak s mint ilyeneket, az érték megállapításánál figyelmen kívül hagyandóknak akar tartani.

De nem érvényesülnek mindig az anyagi jog szabályai a perjogban még az 1—2. alatt említett járulékok tekintetében sem, mert ezek járuléki minősége is kizárólag attól függ, vajjon a főkövetelés mellett azzal együttesen vagy önállóan érvényesíttetnek-e a perben. A haszon, kamat és gyümölcs, valamint a kár, sőt még a költség is, jóllehet járulékok, perjogilag a per főtárgyává, tehát főkövetelléssé válhatnak, ha önállóan vétetnek keresetbe, pl. ha a felperes tőke nélkül csupán a már lejárt kamatokat vagy kizárólag valamely peren kívül foganatosított előleges bizonyítással felmerült költségeket perli stb. Rendszerint a felperes tetszésétől, akaratától függ tehát az, hogy valamely járulékos természetű követelés perjogilag járuléknak vagy főkövetelésnek tekintessék-e?

Ebből folyik, hogy még a Pp. 8. §-ában felsorolt járulékok ebbeli minősége is csak *esetleges* a perben, t. i. csak akkor tekinthetők járulékoknak, ha a főkövetelés mellett azzal együtt érvényesíttetnek. Különösen áll ez a haszon, kamat és gyümölcsre, a kárra, sőt még a költségre is bizonyos tekintetben, mert mindezek önállóan, a főkövetéstől függetlenül is érvényesíthetők, mivel létrejöhetnek a kereset beadása előtt is perindítás nélkül, úgy hogy csak a szoros értelemben vett perköltség, amely csak a perindítással keletkezik és a per folyama alatt merül fel, mondható *szükségképeni járuléknak*, vagyis olyannak, amely önállóan kereset tárgyát nem képezheti, amelynek megítélése iránt önálló kereset nem indítható.

Midőn tehát a Pp. 476., 513., 521. és 545. §-ai ama kivételes rendelkezéseinek magyarázatáról van szó, hogy a fellebbviteli eljárásban az érték megállapításánál a járulékok is figyelembe vehetők, tekintettel kell lenni arra,

1. hogy-e járulékok alatt csak a 8. §. második bekezdésében taxative felsorolt járulékok értendők,
2. de ezek is csak akkor, ha nem önállóan, hanem főkövetelésükkel együtt követeltetnek.

Felmerülhet azonban az a kérdés, aminthogy a gyakorlatban már fel is merült,* hogy a perköltség a 8. §-ban felsorolt járulékok közé számítandó-e?

E kérdésre maga a törvény adja meg a feleletet, amidőn a 8. §-ban a költségről is említést tesz anélkül, hogy különbséget tenne perköltség és egyéb járulékként követelhető költség között. Mivel pedig a perköltség kétségtelenül járulék és pedig a fentebb kifejtettek szerint szükségképeni járulék, nézetem szerint nem lehet törvényes alapja annak a felfogásnak, hogy a perköltség nem járulék. Ha pedig járulék — mi is lehetne más — a fellebbviteli eljárásban figyelembe veendő, mert a 476. §. sem tartalmaz olyan intézkedést, amely szerint a számításba vehető járulékok közül a perköltség ki volna véve.

E felfogás helyességét támogatja a 476. §. ama rendelkezése is, hogy a követelés leszállítása esetén a leszállítás után fennmaradó értéke az irányadó. Ha ugyanis a felperes a költségre szállítja le követelését, ez esetben főkövetelés nincs s a leszállítás következtében maga a perköltség vált a per egyedüli tárgyává tehát főkövetelléssé, mert hiszen — miként fentebb már kifejtettem — perjogi szempontból nem kizárólag a magánjog elvei az irányadók a tekintetben, hogy valamely követelés járuléknak tekintendő-e, hanem az, hogy önállóan vagy a főkövetéssel együtt követeltetik-e. Ha tehát a fellebbezési eljárásban a leszállítás után fenmaradó érték az irányadó és ha a leszállítás a perköltségre történt, világos, hogy egyedül és kizárólag a perköltség összege vált azzá a fennmaradó értékké, amit a fellebbviteli eljárásban a törvény szavai szerint is figyelembe kell venni. Ebből pedig okszerűleg következik, hogy annak a felfogásnak, amely szerint a perköltség nem képez számításba vehető járulékot, nemcsak hogy törvényes alapja nincs, hanem bele is ütközik a törvény kifejezett rendelkezéseibe.*

De felhozható még érvként a 386. §. utolsó bekezdése is, amely szerint az előleges bizonyításfelvétel költsége is a per költségéhez számítandó, tehát lényegileg perköltségnek tekintendő. Előfordul ugyanis elég gyakran, hogy a foganatosított előleges bizonyítás kétségtelenné teszi a felperes igazát úgy, hogy az ellenfél be sem várja a pert, hanem kiegyenlíti a követelést, az előleges bizonyítás költségeit szintén vonakodik megfizetni. Ez esetben, ha a szemlét kérő fél az előleges bizonyítással felmerült költségeihez akar jutni, kénytelen az iránt pert indítani. E pernek főtárgya kétségtelenül az előleges bizonyítás költsége lesz, amely pedig egyébként a perköltséghez számítandó járulék lenne. E költség összege tehát még az ellenkező állásponton lévők szerint is a fellebbvitel megengedhetőségénél mint főkövetelés kétségtelenül figyelembe volna veendő. Önként vetődik fel ezek után az a kérdés, hogy vajjon mi ráció és logika lehet abban, hogy az előleges bizonyítás költsége, ha a főkövetelés nélkül pereltetik, számításba jön, ha pedig azzal együtt érvényesíttetik, mint a perköltséghez számítandó járulék, egyáltalán nem jöhet figyelembe?

A Pp. miniszteri indokolása, amelyből a törvény célja és szelleme megismerhető, a 476. §-ra vonatkozólag azt mondja: hogy a járulékok figyelembe vételét azért rendelte el a törvény, «*mert nem indokolt, hogy a jelentékeny összegű követelés elvonassék a fellebbvitel alól csak azért, mert más követeléssel együtt annak járulékaként érvényesíttetik, holott ha ugyanazt a követelést önállóan érvényesítik, van fellebbvitelnek helye*». Az indokolás csak az esetleges járulékokra gondol ugyan, ámde az egyedüli szükségképeni járulék, a perköltség is csak abban a részében szükségképeni járulék, amely a kereset beadásától kezdve merül fel, mert a felhozott példa szerint egyéb, t. i. az előleges bizonyítással felmerült része már csak esetleges járulék, sőt keresetleszállítás esetén még a kereset beadásától kezdve felmerülő költségek is érvényesíthetők önállóan s ekként a fellebbvitel szempontjából még ezeket sem lehet szükségképeni járuléknak tekinteni. Az indokolás szerint tehát a törvény helyes értelme csak az lehet, hogy a jelentékeny összegű követelés akár főkövetelésként, akár járulékként szerepel is a perben és pedig tekintet nélkül arra, hogy haszon, kamat, gyümölcs, kár vagy peren kívül, avagy a per folyama alatt felmerült költséget képez-e, ne vonassék el a fellebbvitel alól.

Ezzel szemben az a gyakorlati nehézség, amire az ellenkező nézeten levők rámutatnak,** t. i. hogy a perköltségnek számítgatása, vajjon meghaladja-e az 50, 100, 500 vagy 1000 különböző K-t, nehézségekbe ütközik, nem lehet döntő ellenérv, mert valamely törvénymagyarázat helyességét nem az dönti el, hogy a bíróságra nézve melyik álláspont a könnyebb és kényelmesebb és mert ha a fellebbviteli bíróság a perköltség mennyisége miatt beadott fellebbezés folytán akár könnyen, akár nehezen, de el tudja bírálni, hogy az alsóbíróság sok vagy kevés perköltséget ítélt-e meg, bizonyára el fogja tudni bírálni adott esetben azt is, hogy a felmerült perköltség összege az 50, 100, 500 vagy 1000 K-án alul vagy felül van-e s ekként van-e helye egyáltalán fellebbvitelnek?

A másik érv a perköltségnek, mint járuléknak a fellebbviteli eljárásban való figyelembevétele ellen az, hogy a 8. §. szerint «a

* A budapesti kir. törvényszék egyik fellebbviteli tanácsa kimondta, hogy a perköltség nem olyan járulék, amely a 472. §. szerint figyelembe volna vehető.

* Ellenkezőleg határozott a budapesti kir. tszék P. 2088/1915. sz. alatt. E határozat végeredményben annyit jelentene, hogy a perköltségre leszállított keresetnek nincs is tárgya.

** Lásd: dr. Hevesi Illés: «Járulék az új perrend fellebbezési eljárásában» Jogtud. Közlöny f. évi 11. sz.

keresetlevél beadásának napján fennállott érték» lévén az irányadó, mivel ekkor még perköltség nincs, ez a § kizárja a perköltség figyelembevehetőségét.

Ez az érvelés azonban kettős tévedésen alapszik. Az első az, hogy a keresetlevél beadása napján már létezik perköltség, mert, eltekintve az előleges bizonyításnak a perköltséghez számítandó költségeitől, magának a keresetlevélnek szerkesztése, felbélyegzése és benyujtása és a szerkesztést szükségképen megelező bíróságon kívüli ténykedés, pl. értekezés a féllel, tényállás felvétele, esetleg bizonyos okiratok beszerzése már költséget okozott, amely költség pedig a 424. §. szerint szintén a perköltség alkatrészét képezi, amiből szükségképen következik, hogy a kereset beadása napján már van bizonyos összegű perköltség, amelynek figyelembevétele elől azzal az indokolással, hogy nincs még költség, jogszerűen nem lehet elzárkózni.

A másik tévedés pedig abban áll, hogy a fellebbvitel megengedhetőségének elbírálásánál nem a keresetlevél beadásának napján fenállott érték az irányadó. A 8. §. ugyanis ezt az értéket csak a hatáskör kérdésénél rendeli alapul vétetni, de még itt sem kivétel nélkül, mert hiszen a 3. bekezdés szerint a követelés felemelése, ami pedig későbbi időpontban történik, még a hatáskörre is befolyással van. A 8. §. tehát a kereset beadásának napja szerinti értékszámítás mellett bizonyítékot nem szolgáltat annál kevésbé, mert a 476. §. kifejezetten akként rendelkezik, hogy a követelés leszállítása esetén a leszállítás után fennmaradó, tehát szintén egy későbbi időpontbeli érték az irányadó. Ez a rendelkezés nyilván arra mutat, hogy a törvényhozó számolt azzal az eshetőséggel, hogy a per folyama alatt a kereset beadásakori érték változni fog s épen ezért a fellebbvitel kérdésében ezt a későbbi értéket akarta irányadónak tekinteni.

(Bef. köv.) *Dr. Borsos Endre.*

A törvényhatóság szabályalkotási joga és a közigazgatási reform.

Az a körülmény, hogy a háború a közigazgatási reform tárgyában előterjesztett törvényjavaslatok tárgyalását bizonyos mértékben kitólta, fokozott mértékben kötelességünkké teszi a javaslatok egyes részleteinek tudományos szempontból való átvizsgálását és a szükségesnek mutatkozó kérdések napirendre hozását.

E cikkben a törvényhatósági jog egyik legfontosabb kérdésével, a szabályalkotás jogával kívánunk a reformjavaslat kapcsán röviden foglalkozni.

A vármegyei közigazgatásról szóló törvényjavaslat 45. §-a szerint a vármegye szabályrendeletet alkothat a vármegyei igazgatás körébe eső minden közügyben, amely törvénnyel vagy miniszteri rendelettel szabályozva vagy ilyen szabályozásnak fentartva nincs, vagy kifejezetten a szabályrendeleti rendezés körébe van utalva. E mondat súlya az, hogy a szabályrendelet *csakis a megyei igazgatás körébe eső ügyekre* vonatkozhatik. E szövegezést nem tartjuk szerencsésnek. A «megyei igazgatás» ellentéte az országos igazgatásnak; már pedig a szabályrendelet vonatkozhatik országos ügy (pl. az egyleti ügy) egyes részleteire is. Az «igazgatás» pedig ellentéte a kormányzásnak; már pedig a szabályalkotás kormányzati jellegű ügyekre is vonatkozhatik (pl. intézmények létesítésére). A megye szabályrendeleti rendezése körébe való «kifejezett» utalás sem szükséges, mert a megye szabályalkotási jogköre inkább szokásjogon alapszik. Végre a mondat első és második része nem helyesen van összefűzve, mert nem az a lényeg, hogy az illető ügy törvénnyel vagy rendelettel még egyáltalán ne legyen szabályozva (ilyen ügy alig lenne), hanem hogy ne tartalmazhasson a törvénnyel vagy törvényes rendelettel ellenkező intézkedést. Helyesebb lenne e szövegezés: A törvényhatóság a hatósági jogköre alá tartozó területre, személyekre és ügyekre nézve a törvények és a törvényes miniszteri rendeletek korlátai között szabályrendeletet alkothat.

Teljesen felesleges felvenni a törvénybe azt a tradicionális intézkedést, hogy a megye a községek önkormányzati jogkörét nem sértheti, mert semmiféle törvényt és törvényes intézményt nem sérthet (pl. a gyülekezeti jogot sem).

Új korlátja a statutárius jogkörnek az államérdek. Nézetünk szerint az államérdek szem előtt tartása csakis erkölcsi kötelességgé tehető, mert ha jogi kötelességgé tesszük, fogalmának labilis volta miatt a teljes gyámkodás jogcíme lehet és a bírói védelmet megnehezítheti. Közelítsük meg az államérdek eklatáns eseteit törvényi meghatározásokkal s akkor az önkormányzatot az államérdek veszélyeztetése nélkül megóvhatjuk!

A miniszteri felügyeletet szabályozó 47. §. szerint a szabályrendelet nem «bemutatási záradék», hanem «tudomásulvétel» alá esik. E kifejezés ugyan nem rossz, de nincs semmi okunk eltérni a régebbitől.

A tudomásulvétel arra jogosítja a minisztert, hogy a szabályrendeletet törvényesség és a vármegye vagyoni érdeke szempontjából átvizsgálja. Kérdés már most, hogy az államérdek sérelmét a miniszter kutathatja-e. Nézetünk szerint nem, de nincs kizárva oly értelmezés, hogy a szabályrendelet az állam érdekét törvénynél fogva lévén köteles figyelembe venni, az államérdeket sértő intézkedés egyúttal törvénytelen is.

Nem helyeselhető, hogy a miniszter a tudomásulvételt a vármegye vagyoni érdeke szempontjából is megtagadhassa, mert ez a jogcím igen tág, jóformán korlátlan felügyeleti és gyámkodási jogot ad a miniszter kezébe. A megye vagyoni viszonyai, bevételei és kiadásai, költségvetése, annyi törvényes korlátozásnak van úgyis alávetve és oly szerény keretű, hogy a vagyoni érdekek vizsgálatát nem helyes a miniszterre bízni olyankor is, amikor az intézkedés vagyoni oldala egyébként a költségvetés és a törvények korlátai közt marad.

Fenn kellene tartani azt az eddigi gyakorlatot is, hogy a miniszter a megerősítési záradékot, illetve tudomásulvételt csak megtagadhatja, mert már ez a körülmény is biztosítja, hogy a szabályrendelet ne legyen formailag teljes és végrehajtható. A javaslat által tervezett «feloldás vagy megsemmisítés» jogtechnikai szempontból is helytelen.

Helyes, hogy a tudomásulvétel hallgatag is bekövetkezhetik, de erre rövidebb határidő is elég lenne.

Nézetünk szerint túlzott az az intézkedés, hogy a miniszter a tudomásulvételt a fellebbezésben előadott okokból is megtagadhatja, mert a fellebbezésre jogosultak tág körére való tekintettel ez az intézkedés minden korláton túlmenő hatalmat biztosít. Szerény nézetünk szerint (hasonlóképen Balogh Arthur) a fellebbezés csak mód arra, hogy a miniszter figyelmét a hivatottak és érdekeltek a hivatalból is figyelembevehető körülményekre felhívják, a kérdést több oldalról megvilágosítsák. Helytelen a fellebbezés elnevezés fentartása is, mert ez nem oly jogorvoslati eszköz, amely az érdemi intézkedés jogát vinné magasabb hatóságra, hanem csak a tudomásulvétel megtagadására jogosít. Helyesebb lenne, ha a hivatottak és érdekeltek az alispánnál 15 napon belül felszólalhatnának és a felterjesztés e felszólalásokkal együtt történne.

Ki kellene mondani, hogy a tudomásulvételt megtagadó határozat indokolandó, hogy a bírói ellenőrzés lehető legyen.

Helyesek a javaslatnak a szabályrendeletek közzétételét és hatálybalépését rendező intézkedései, de törvényszerkesztési szempontból helytelen, hogy azok a kötelezően megalkotandó szabályrendeletekről szóló 46. §-ban találtak elhelyezést, mert inkább a kötelezően megalkotandó szabályrendeletekre vonatkozó szigorúbb felügyeleti szabályok kivételes jellegét kellene kidomborítani és az általános jellegű szabályokat előzetesen adni.

Köteles a vármegye szabályrendeletet alkotni: 1. a külön rendeltetéssel nem bíró vármegyei alapok jövedelmének hováfordításáról, továbbá 2. minden ügyről, amelyre nézve azt törvény rendeli. Az ily szabályrendelet csak a tárgya szerint illetékes miniszter jóváhagyása után fog ezután is joghatályossá válni és ez a «jóváhagyás» is bekövetkezhetik hallgatólag. Nincs azonban meghatározva, hogy a jóváhagyás mi okból tagadható meg, ami a szabályalkotási jog értékét egész elveheti. Az, hogy a szabályrendelet «nem felel meg rendeltetésének», nagyon tág és teljesen diszkrecionárius jellegű, felfogástól függő szempont. Itt talán a törvénytelenség, államérdek-sérelem és érthetetlenség szolgálhatna a felügyeleti intézkedés alapjául. Egyébként az e részben eddig fennálló szigorúbb szabályok fenntartását helyeseljük.

Az átmeneti intézkedésnek tervezett 48. §. egész kihagyandó lenne. A kötelező jogról vallott általános elvekkel teljesen ellentétben van, hogy egy szabályrendeletet, amely annak idején törvényesen jött létre s később alkotott törvényekkel sincs ellentétben, a miniszter később felülvizsgálhasson, megsemmisíthessen és újjal pótolhasson. Hisz akkor előállhatna pl. az a helyzet, hogy a miniszter megsemmisíthet oly szabályrendeletet is, amelyre nézve

a közigazgatási bíróság az 1907 : LXI. tc. alapján már megállapította, hogy attól a bemutatási záradék meg nem tagadható. Az elavult törvényhatósági szabályrendeletek hatályon kívül helyezése elérhető a kérdés országos jellegű rendezésével és nem szükséges ilyen kerülő úthoz fordulni. Végre — amennyiben átmeneti intézkedésre szükség van — az a törvény végén helyezendő el.

Dr. Egyed István.

Jogirodalom.

Bányajog. Irta dr. dancsházi Szeőke Imre, okleveles bányamérnök, kir. főbányabiztos.

A nagy háború izgalmai közepette se pihen az irodalmi tevékenység. Szép bizonyítéka ennek — más újabb becses munkáktól eltekintve — a jelen munka is, mely rendszeres keretben tárgyalja a bányászatra vonatkozó jogi-, közigazgatási-, rendészeti- és legizlativ-politikai szabályok egész összességét.

Szerző már eddig is élénk tevékenységet fejtett ki a bányajog irodalmában. Feltűnést keltett «A kutatásról» szóló jeles monográfiája. Dr. Balkay Bélával együtt adta ki a magyar bányajog teljes joganyagát, mely munkának legjobb dicsérője és gyakorlati használhatóságának bizonyítéka az, hogy már második kiadást is ért. A bányászati szaklapban is számos és igen aktuális kérdésekről írt kisebb értekezéseket. Szerzőt bátran tekinthetjük a bányajogi irodalom egyik agilis tényezőjének. Igaz, hogy irodalmi rátermettségén kívül még különösen az kvalifikálja őt és teszi hivatottá a bányajog terén érdemes munkásnak, hogy nemcsak jogász és tanult bányász, hanem hivatalánál fogva közigazgatási téren is eljut oly ismeretekhez, melyek más számára nehezen hozzáférhetők. Ki kell emelni, hogy a jogász és bányász minőségnek egyesülése ő benne igen szerencsés találkozás, mert egyik a másikat támogatja. De azt is el kell ismerni, hogy eme kettős minőségében is tapintatosan eltalálja a helyes középutat, azaz a jogi író nem merül el a bányaművelés technikai részleteibe, melyek igen érdekesek ugyan, de sokszor túlterheltté teszik a munkát. Viszont mint bányász szükséges, hogy felismerje a bányászat körében mindazon elemeket, melyek jogi szabályozásra, jogi elrendelésre szorulnak. A két szélsőség közt a helyes középutat eltalálni csak úgy lehet, ha mindkettőnek mesterei vagyunk. Ez van megadva szerzőnek, ez is egyik érdeme. Csak ily okos mérsékléssel írt bányajog lesz alkalmas a bányajogi ismereteket a gyakorlati jogászközönség (bíró, ügyvéd) számára kedveltekké tenni. Pedig el kell ismerni, hogy a bányászat, mint egyik őstermelési ág, mely a föld mélyében szunnyadó kincseket, javakat van hivatva feltárni és az emberi szükségletek kielégítésére előkészíteni — igen nagy jelentőséggel bír gazdasági életünkben és jelentősége még emelkedni fog. Már ezért is szükséges érdeklődésünket ébren tartani a bányászat iránt, mit a jelen munka teljesít is.

Áttérve a munka tartalmára, nem lehet feladatunk azt *egészében* ismertetni, hanem csak egyes kimagasodó részleteire hívni fel a figyelmet. Igen érdekes és tanulságos a második fejezet, mely a szénbányászat bonyolult és zavaros állapotával foglalkozik. Ez igazi Achilles sarka a bányajogrendnek. Kimutatja a hibákat, melyek e téren alulról, felülről megestek, a lehetőségig tiszta képét ismerjük meg e fontos kérdésnek. Állítólag a szénkérdés a kerékkötője, hogy eddigelé annyi szorgos munkával végbement kodifikacionális kísérletek sikertelenek maradtak, nem csekély kárára az ügynek.

Egyik legszebb része szerző munkájának a negyedik fejezet, a kutatásról, mely az egész bányaművelet kiindulási pontja. Elevenen, sőt bizonyos elánnal megírt részlet, mely szerző monografiájának tömör átvétele. Meglátszik rajta, hogy szerző e kérdéssel nagy szeretettel és behatóan foglalkozik.

Jogi szempontból legkiemelkedőbb értékű a munka hatodik fejezete (192—242. lap) a bánya-tulajdonjogról. Helyteleníti, hogy a bányaművelési jogot eddig túlnyomóan az általános magánjogi elvek alapján próbálták konstruálni, mi miatt a bányaművelési jog, mint öncélú jogintézmény — háttérbe szorult, mi az okszerű elrendezésnek nem vált előnyére. Ezt volna hivatva az új bányatörvény korrigálni. Itt lehet megjegyezni, hogy a munka a bányajog tervezetének munkálataira gyakran hivatkozik, kritikailag is, kivált az utolsó tervezetre és indokolására. Ebben a fontos fejezetben van szó a bányatelekkönyvekről, a bányatulajdon korlátozásairól, a bányatelkek összesítése és szétdarabolásáról, a vízjogi viszonyokról és a bányahaszonbérletről, mind oly kérdések, melyeknél a bányaművelés szorosabb érintkezésbe jut a magántulajdonnal.

A tizedik fejezet a bányászati közigazgatással foglalkozik, kapcsolatban a bányarendészettel és a bányaüzemmel járó balesetek meggátlását célzó intézkedésekkel. Itt szerző, mint igazi szakember, gyakorlati tudásával sok tanulságost tár elénk, melyet más forrásokból nem igen tanulhatunk meg.

Még a tizenkettedik fejezet az, melyet kiemelni igen érdemesnek tartunk. Ebben nyílvánul meg szépen a szerző humánus érzése és szociális gondoskodása a bányamunkások sorsa iránt. Feltárja azt a mostoha bánásmódot, melyet az 1907 : XIX. tcikk az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításával elkövet azáltal, hogy a bevezető szakaszokban kifejezetten kiterjeszti ezen nagyszabású törvény áldásait a bányamunkásokra is, de a tizenharmadik fejezetben kikapcsolja őket, azon ürügy alatt, hogy a társpénztárak (társládák) ezen missziót úgy is teljesítik, holott — mint szerző meggyőzően kimutatja — ez nem áll. A bányamunkások kirekesztése a baleset és betegség esetére való biztosításból csak arra jó, hogy a nagy bányavállalatok menekülnek a százalék befizetésének kényszere és kötelezettsége alól.

Ha eleddig dícsérően nyilatkoztunk a munka tartalmáról, helyes beosztásáról ez nem zárja ki, hogy némi fogyatkozást ne észleljünk, mely úgy szólva minden olvasó előtt feltűnik. Első hiánya a munkának az, hogy a bányajogi irodalom teljesen kimaradt. E fölött méltán csodálkozunk, de sajnáljuk is, annál inkább, mert a bányajog. irodalmi művelése igen kielégítő, úgy a multban, mint a jelenben is. Hisz épen szerző is az, akinek jó neve van e téren. A mai generációra majdnem sérelem-számba megy ez a mellőzés. Szükségesnek tartjuk, hogy a magyar irodalom feltárása mellett legalább a német kiválóbb munkákra is történjék utalás, kivált a monográfiákra, melyek a tudományos mélyítés eszközei. Ezt a hiányt az új kiadás okvetlenül pótolja majd.

Kívánatosnak tartanók azt is, hogy a bányajogi műszavak legalább zárjelben németül is fel legyenek tüntetve ily átfogó munkában. Egyrészt azért, hogy az, aki német munkát olvas, eligazodjék és ne legyen kénytelen szótárhoz nyúlni, mely amúgy is könnyen cserben hagyja, hisz a magyar szótárak sem ölelik fel a bányajogban előforduló terminus technikusokat. De másrészt azért is jó ez, mert mint ismeretes, a bányaművelést németek űzték századokon át túlnyomóan, németnyelvűek legrégibb bányajogi forrásaink és a kialakult magyar jogi műszavak se mindig sikerültek ; ezek felváltása csak az eredeti fogalom ismerete alapján történhetik szerencsésen. Végül elkelt volna, ha szerző a bányarészvény (cuxa) és a közönséges részvény közti különbséget és eltérést markánsabban, jellegzetesebben kimutatja. Teszi, rámutat a pótfizetésre (Zubusse), de nem elég nyomatékkal.

Szerző munkája határozottan gazdagodást jelent bányajogi irodalmunkra és a bányajogi ismeretek óhajtandó elterjedésének is eszközlője lészen.

Dr. K.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A hadbavonult ügyvédjelöltek** joggyakorlati idejének számítása tárgyában a budapesti ügyvédi kamara az Ügyvédjelöltek Országos Egyesületének kérelmére felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez. A felterjesztés reámutat arra a hátrányra, amely a hadbavonult ügyvédjelölteket annak folytán éri, hogy joggyakorlati idejük katonai szolgálatuk miatt félbeszakad és a hadbavonulás tartamának az ügyvédjelöltek joggyakorlati idejébe való beszámítását kéri. A kamara az 1913 : LIII. tc. 5. §-ának oly értelmű módosítását ajánlja, hogy a háborús katonai szolgálat ideje *teljesen* számíttassék be a joggyakorlati időbe. Azt az eszmét, hogy a hadbavonult ügyvédjelöltek a joggyakorlati idő tekintetében kedvezményben részesüljenek, mi is helyeseljük. A kamara indítványát azonban nem tartjuk szerencsés megoldásnak. Bizonyos minimális joggyakorlatra az ügyvédjelölteknek feltétlenül szükségük van. Maga a felterjesztés is reámutat arra,

hogy «a joggyakorlati idő fogyatékos kitöltése oly hiányokat eredményez az ügyvéd előképzettségében, melyek nehezen pótolhatók». A joggyakorlat idejének túlságos megrövidítése nem is jelentene feltétlenül kedvezményt: mert a túlságosan rövid gyakorlat után lelkiismeretes jelölt nem is mer az egységes vizsgára jelentkezni vagy a kellő gyakorlat hiányát mint ügyvéd évekig megsínylené. Célszerűbbnek látszik az a megoldás, hogy a hadbavonult jelölteknek az ügyvédhelyettesi gyakorlat engedtessék el. Az ügyvédjelölti gyakorlatból azonban legfeljebb hat hónap beszámítása volna megokolt, azonfelül, ami katonai szolgálat címén a ma érvényes jogszabályok szerint is beszámítandó. Ebben az alakban a kedvezmény nemcsak az ügyvédjelölteknek, hanem esetleg a hadbavonult joghallgatóknak is meg volna adható.

— **Az országos bírói és ügyészi egyesület** folyó évi rendes közgyűlését a mult hó 29-ikén tartotta meg budapesti székházában. Az elmult esztendő őszére kitűzött közgyűlés a háború kitörése következtében elmaradván, voltaképen két éven át felgyűlt anyaggal kellett volna a közgyűlésnek foglalkoznia. Mindazonáltal napirendre csakis sürgős és lényegesebb változtatásokat nem igénylő kérdéseket tűztek, mert — mint az egyesület elnöke, Grecsák Károly kúriai tanácselnök megnyitó beszédében kiemelte — mikor alig van valaki, akinek valamely közeli hozzátartozója állandó veszélyben a hazáért ne küzdene — hiányzik az a nyugalom és megfontoltság, amely nagyobb tervek kezdeményezéséhez vagy épen véghezviteléhez nélkülözhetetlen. Az egyesület továbbra is feladatául vallja a bírói pályán lévők erkölcsi, szellemi és anyagi helyzetének emelésére és javítására irányuló munkálkodást. Eközben a szokásos indítványokban sem volt hiány. Sorozatos előléptetés, mellőzés, ilyen fizetési osztály, olyan fizetési osztály. Minden alkalommal ugyanazok az indítványok már évek óta, ez mutatja, mennyi eredménnyel terjesztik azokat elő a jóhiszemű tagtársak. Jönnek, elmondják, hazamennek — marad minden a régiben. A kinevezési politikában, a bírói nyugdíjazások körül való felelőtlenség, amire Grecsák elnök is rámutatott, súlyosabb és kényesebb problémák, sem hogy közmegelégedésre való megoldásuk remélhető lenne. A közgyűlés új tisztséget is szervezett: az ügyvezető elnöki állást, melyet nyomban dr. Vályi Sándorral, a budapesti kir. törvényszék másodelnökével töltött be.

— **A kir. Kúria jogegységi tanácsának 7. számú döntvénye.** I. Síroknak és sírboltoknak az 1908 : XLI. tc. 2. §-ának 1. pontjában emlitett és ugyanazon tc. 3. §-ának első bekezdése alapján lefoglalhatónak kimondott felszerelésére lehet-e a végrehajtást akkor is foganatosítani, ha azt a felszerelést a köztemetőben levő sírnál vagy sírboltnál már elhelyezték? II. A síroknak vagy sírboltoknak köztemetőben elhelyezett felszerelésére foganatosított végrehajtás során a bírósági kiküldöttnek eljárása, végzése (határozata) és intézkedése ellen előterjesztésnek és az előterjesztés felett hozott bírósági végzés ellen felfolyamodásnak van-e helye a köztemetőnek tulajdonosa, fenntartója (1876 : XIV. tc. 116. §-a), felügyelője részéről? (Vonatkozással a budapesti kir. tábla 86/1913., 289/1913., 6608/1913., 3334/1914., 6126/1914. és 12279/1914. P. számú ellentétes határozataira.) *Határozat:* I. Síroknak és sírboltoknak az 1908 : XLI. tc. 2. §-ának 1. pontjában említett és ugyanazon tc. 3. §-ának első bekezdése alapján lefoglalhatónak kimondott felszerelésére a végrehajtást akkor is lehet foganatosítani, ha azt a felszerelést a köztemetőben levő sírnál vagy sírboltnál már elhelyezték. II. A síroknak vagy sírboltoknak köztemetőben elhelyezett felszerelésére foganatosított végrehajtás során a bírósági kiküldöttnek eljárása, végzése (határozata) és intézkedése ellen előterjesztésnek s az előterjesztés felett hozott bírósági végzés ellen felfolyamodásnak a köztemetőnek a tulajdonosa, fenntartója (1876 : XIV. tc. 116. §-a), felügyelője részéről is helye van.

— **Az alkalmazottak jogviszonya és a háború.** A Jogt. Közl. 25. számában fenti cim alatt B. utal azokra a jogi vitákra, amelyek a körül vetődtek fel, hogy minő befolyást gyakorol az alkalmazott hadbavonulása az ő szolgálati szerződésére és oly törvényi vagy rendeleti intézkedés létesítését sürgeti, amely az alkalmazottnak kifejezetten igazat adjon a tekintetben, hogy a hadbavonulás a szolgálati szerződést nem szünteti meg.

Szerintem ennek az eredménynek elérése szempontjából nincs is szükség külön törvényi vagy rendeleti szabályozásra. Az igaz, hogy az Ipartörvény 96. §-ának egyik esete sem fedi a háborúbavonulás esetét, de azért ez az eset még sem tekinthető szabályozatlannak.

Nem akarok az egyes különböző, nagyon is sokféleként képzelhető szerződésileg szabályozott szolgálati viszonyokra kitérni, csupán azt az esetet tárgyalom, amikor a szolgálati viszony megszüntetéséhez a törvény értelmében felmondás szükséges.

Az ipartörvény 92. §-a szerint ugyanis, ha másképen nem egyezkedtek, a munkaadó és az alkalmazott közti viszony csak felmondással bontható fel. Ez az általános szabály, amely alól azokat a kivételeket, amikor az alkalmazott felmondás nélkül elbocsájtható, a 94. §. szabályozza. Kérdés már most: a háborúbavonulás esete beleszorítható-e azok közé az esetek közé, amelyek a szolgálati szerződésnek felmondás nélkül való megszüntetéséhez vezetnek?

Két pont jöhet itt tekintetbe: az «a» és az «e» pont. Az «e» pont szerint felmondás nélkül azonnal elbocsájtható az alkalmazott, ha a szerződésileg elvállalt munka teljesítésére képtelen. Kétségtelen, hogy a háborúbavonulás ténye ez alá a pont alá nem vonható, mert hiszen az ilyen nagy következményekkel járó taxativ felsorolások mindig szorosan magyarázandók és így, tekintve azt, hogy a háborúbavonult a szerződésileg vállalt munka elvégzésére nem képtelen, mindössze akadályozva van annak mostani elvégzésében. E pont alapján nem szüntethető meg a szerződés. Maradna tehát az «a» pont, amely arra az esetre biztosítja a felmondásnélküli elbocsájtás jogát, ha az alkalmazott a munkaadó akarata ellenére legalább egy egész munkanapon át szünetel. Ez az eset fennáll, de itt meg hiányzik a szünetelés *igazolatlan*ságának a törvényben megkívánt kelléke.

Nem lévén eszerint a felmondásnélküli elbocsájtásra törvényes ok, nagyon természetes, hogy a háborúbavonult mindaddig szolgálati szerződésben áll a munkaadóval, amíg ez a szerződés felmondás útján meg nem szűnik.

Az kétségtelen, hogy arra az időre, amig főnökénél nem dolgozik, nincs igénye fizetésre, aminthogy nincs igénye a háborúbavonuláskor semmire sem. A törvénynek szigorú alkalmazása az egyik félre maga után vonja ugyanis annak szigorú alkalmazását a másik félre nézve is, amiből következik, hogy a hadbavonulás tényét magát még nem lehet a kereskedelmi törvény 56. §-ának «vétlen balesete» alá vonni, amely §. hatheti fizetésre biztosít igényt.

A helyzet tehát az, hogy a hadbavonult alkalmazottnak hadbanléte idején szolgálati szerződése szünetel, ez alatt az idő alatt fizetéshez nincs igénye. Ha a háborúból egészségesen visszatér, jelentkezhetik főnökénél, aki, amennyiben szolgálatait nem kivánná továbbra is igénybe venni, tartozik a felmondási időre járó fizetést kiadni. Ugyanez az eset akkor is, ha az alkalmazott úgy tér vissza a háborúból, hogy szolgálatainak teljesítésében ideiglenesen gátoltatik, amikor is a kereskedelmi törvény 56. §-a alapján hatheti időtartamra megilleti a fizetés és az ellátás.

Nincs tehát törvényi vagy rendeleti intézkedésre különösebb ok, mert a kérdés fennálló tételes törvényeink alapján minden kétséget kizáró módon eldönthető. *Dr. Goitein Sándor.*

Még ha helyes is dr. Goitein megjegyzése érdemileg, a külön szabályozás szükségtelenségében nincs igaza. Ott, ahol a nézetek vitások és előreláthatóan nagy számban fognak bírói döntésre váró esetek felmerülni, a jogbizonytalanság megszüntetésének nagy érdeke diktálja a külön rendezést, még ha a rendelet szabálya egyébként már fennálló tételes szabályokból magyarázati úton is lehozható. A főnök kivételes mentessége pedig magyarázati úton sehogyan sem érhető el; idevágóan kifejezett rendelkezés is szükséges. A KT. 56. §-a, illetve a német HGB. 63. §-ához írt észrevételre megjegyezzük multkori cikkeink kiegészítéseül, hogy azóta a berlini Kaufmanngericht is megítélte a hatheti időre járó fizetést, amely ítéletet fellebbezés folytán a berlini Landgericht helybenhagyta, úgyhogy most már valószínűleg ez a liberálisabb álláspont lesz az «állandó gyakorlat». *B.*

— **A gazdasági lehetetlenülés.** A Jogt. Közl. folyó évi 18. számában hírt adtunk a budapesti kir. törvényszék 16. P. 30,747/915. számú ítéletéről, amely a háború alatt első ízben állapította meg a gazdasági lehetetlenülés fogalmát, és amely kimondotta azt, hogy a gazdasági értelemben vett lehetetlenülés jogilag is lehetetlenülésnek számít. Hasonló határozatot hozott a

törvényszékkel majdnem egyidőben a központi járásbíróság is. Most a szegedi kir. tábla mint felülvizsgálati bíróság P. III. 1956/915. számú ítéletében szintén elfogadta a gazdasági lehetetlenülés fogalmát. Ekként a gazdasági lehetetlenülés a hármas perorvoslati rendszer tűzpróbáján keresztülment és harmadfokú forum határozatába is bekerült. A szegedi tábla említett ítélete lényegileg a budapesti törvényszékkel egyezően állapítja meg a gazdasági lehetetlenülés fogalmát a következőkben: «A meg nem támadott ítéleti tényállás szerint a fahéj és a bors piaci ára a vételügylet megkötése után bekövetkezett háború folytán legalább is száz percenttel emelkedett, amely aránytalan emelkedés pedig nemcsak a felperes kötésében szereplő ármennyiségre nézve veendő figyelembe, hanem arra való tekintettel, hogy az alperes üzletében természetszerűen nagy számmal vannak hasonló kötések, melyek jogi sorsa elvileg csak egységes lehet, figyelembe kell venni a gyarmatárúnagykereskedéssel foglalkozó alperesnek egész üzletmenetét; minthogy továbbá az egész alperesi üzletkör mérlegelése mellett azt kell megállapítani, hogy a háború előtt keletkezett ilyen kötések teljesítése a viszonyoknak háború, tehát vis major folytán beállott és előre nem látható rendkívüli megváltozása következtében az alperesre olyan elviselhetetlen terhet róna, amely az ügyletkötés alkalmával elvállalt rendes kereskedelmi kockázat körébe nem vonható s amely miatt a szerződés helyeslése az alperestől méltányosan nem követelhető: ez okoknál fogva a fennforgó esetben az alperesnek a szállítási kötelezettség alól történt fölmentése anyagi jogszabályba nem ütközik.»

— **Közveszélyesség, mint súlyosító körülmény.** A Kúria a rablás bűntette és súlyos testi sértés vétsége miatt elítéltre kiszabott két évi fegyházbüntetést öt esztendőre emelte fel a következő megokolással: A kir. törvényszék a fennforgó enyhítő és súlyosító körülményeknek a téves mérlegelésével jutott oda, hogy a vádlottra a fegyházbüntetés legrövidebb tartamát szabta ki. Mert nem vette figyelembe, hogy a vádlott kevéssel a vádbeli cselekmény elkövetése előtt közveszélyes munkakerülés miatt 30 napi elzárást szenvedett, hogy a vádbeli cselekményeket rovott előéletű, közveszélyes egyének társaságában követte el, hogy ez alkalommal társaival tolvajnyelvet használt, mely körülményekből alaposan lehet következtetni, hogy ő maga is közveszélyes hajlamú ember, végre hogy a sértettet, ki mit sem sejtve haladt az úton, puszta duhajkodásból szúrta meg. (1915 B IV. 1526.)

— **Tizenhárom éves fiú alkalmazása liftkezelésre — gondatlanság.** *Kúria:* A védőnek a Bp. 385. §-ának 1. *a)* pontjára fektetett semmisségi panasza alaptalan, mert a lift vezetése olyan foglalkozás, mely a személybiztonság szempontjából fokozott pontosságot, figyelmet és körültekintést igényel. Tizennégy éven aluli gyermeknek ilyen szolgálatra való alkalmazása tehát már magában véve is gondatlanság és pedig úgy az illető gyermek, mint a vezetésére bízott azon egyének testi épségére vonatkozóan, kik a liftet igénybe veszik. A jelen esetben ez a gondatlanság annál inkább fenforgott, mert a lift nemcsak személyeknek, hanem egyúttal árúknak a szállítására is szolgált, mely körülmény az ennek folytán beálló nagyobb helyszűke miatt még súlyosbította a helyzetet. Alaptalan a védőnek a Bp. 385. §-ának 3. pontjára fektetett panasza is, mert az a körülmény, hogy a 13 éves gyermeknek ilyen alkalmaztatása nagyobbforgalmú üzletben történt, ahol naponta sokan vannak kitéve az ilyen megbízhatatlan liftvezetés veszélyének, nyomatékos súlyosító körülmény. (1915 B I. 3186.)

— **A m. kir. közp. statisztikai hivatal** kiadta nyilvános könyvtárának könyvjegyzékéből az első füzetet, amely a hivatalos statisztikai forrásmunkákat sorolja fel. Bennünket érdeklő fejezete a «bűnügy és jogszolgáltatás» címet viseli. Tartalmánál fogva helyesebb lett volna a «jogszolgáltatás és börtönügy» cím, mert a bűnügyi statisztika is nyílván a jogszolgáltatáshoz tartozik, a börtönügyi statisztika pedig kívül esik az igazságszolgáltatáson. Kifogásoljuk továbbá a 138 oldalra terjedő munka árát (4 K), amely közkézre szánt *hivatalos* kiadványnál nemcsak abszolute túlmagas, de relative sem áll arányban a füzet értékével. Hogy azonban a jegyzék megjelent (az utolsó címjegyzék 1898-ból való volt), azért kétségkívül elismerés és hála illeti a statisztikai hivatal tudós igazgatóját.

KÜLFÖLD.

— **A nők kriminalitása** az utóbbi években Németországban különösen behatóvizsgálat tárgya. Tíz esztendővel ezelőtt 30 millió nővel szemben csupán 29 millió férfi volt Németországban. Már több év óta észlelhető, hogy bűncselekmény miatt elítéltek *egyötöd részét nők teszik.* Ez az arány tehát már némileg állandósult. A 12—18 éves, fiatalkorú bűnözők között csaknem szintén annyi a nő, mint a felnőtteknél (18·8%), sőt az utóbbi években némi emelkedés mutatkozott. A büntetés javító hatása a nőknél mutatkozik fokozott mértékben, mert míg az elítélt férfiak közül 49·5 % a visszaeső (tágabb értelemben), addig csupán 27·6% a nőknél. Amely arányszám emelkedőben van az előbbieknél és folyvást csökken az utóbbiaknál. Az elkövetett bűncselekmények mineműségét illetően férfi és nő között nagyobb különbségek nem mutatkoznak. Legtöbb mindkét nembelieknél a vagyon elleni, majd a személy elleni bűncselekmény. Kevesebb a nőknél az állam és közrend elleni és végre elenyészően csekély a hivatali deliktumok száma. A vagyon elleni bűncselekményt elkövetett nők száma meghaladja az összes másfajta bűncselekményt elkövetett nők számát. Különösen gyakran előforduló cselekmények: az egyszerű lopás, becsületsértés, fajtalanság és magzatelhajtás. A legtöbb női elítélt 30—40 év között volt; a «veszélyes kor!» (Részleteket lásd: Annalen des Deutschen Reiches 48. évf. 1. sz.) *A.*

— **A háborús klauzula** értelmezése szállítási szerződéseknél a német jogászvilágban is élénk vita tárgya. Aktuális ezért a «*Leipziger Zeitschrift*» egy utóbbi (10.) számában Starke, berlini ügyvéd tollából megjelent tanulmány, mely a kérdéssel kapcsolatos alapfogalmakkal, a használt jelszavak valódi értelmével igyekszik az olvasót megismertetni. Szerző szerint a háborús klauzula jelentőségét, gazdasági horderejét általánosságban nem, hanem csupán a konkrét szerződésre tekintettel lehet megállapítani. Figyelembe kell mégis venni, hogy a háborús klauzula kivételt állapít meg az általános (törvényes) szabályozás alól és mint ilyen megszorítóan értelmezendő. Alkalmazhatóságához — a szerző véleménye szerint — nem feltétlen szükséges, hogy azt a felek kikötötték légyen; a háborús klauzulára való hivatkozás kereskedelmi szokásra is alapítható. Szerződésbeli kikötés esetére azonban szükséges, hogy a felek a háborút kifejezetten a teljesítésre kihatással biró körülmények közé felvegyék, mert ha a szerződésben csupán általánosságban van szó «kivételes, előre nem látható» eredményekről, úgy a háború ezek közé csak az esetre sorozható, ha az utóbbi a szerződés teljesítésére közvetlen és döntő befolyással bir. A háborús klauzula jelentőségét és tartalmát (szerződéstszüntető, szerződéstkorlátozó) is elsősorban a felek szándékának értelmezéséből kell megállapítani. Van szerződés, amelynek szövegéből kivehetőleg a feleket vagy azok valamelyikét elállási jog és van oly szerződés, amelynek alapján csak a határidők figyelmen kivül hagyására irányuló szabadság illeti meg. Azzal az elterjedt felfogással szemben (lásd Oswald Jur. Wochenschrift 1915. évf. 202. és köv. old., Bundschuh Juristen-Zeitung 1915. évf. 272. old.), mely szerint a háborús klauzulára a fél csak az esetben hivatkozhatik, ha a háború és az ezzel kapcsolatban előállott rendkívüli körülmények üzletmenetére tényleg lényeges befolyással voltak és a minek meg nem történtét bizonyítani az ellenfélnek a perben szabadságában áll, szerző azon a nézeten van, hogy a kérdést a laikus ember felfogása szerint, jogi konstructiókra való tekintet nélkül kell megoldani. Ha a felek a háborús klauzulában minden különös megszorítás nélkül szerződéstszüntető jogot statuáltak, úgy azt kell feltételezni, hogy már egymagában a háború beállták kívánnak oly hatást tulajdonítani, amely őket korlátlan rendelkezési jogukba visszahelyezi. Szerző szerint ez a kereskedő-világnak is felfogása, amellyel szemben a háború hatásának a jóhiszeműség és tisztesség elvei alapján és abból a szempontból való vizsgálata, hogy vajjon a felek viszonyaira tényleg lényeges befolyással volt-e, gyakran leküzdhetetlen akadályok elé állítaná a bírót. A szerző nézetét több főtörvényszéki határozat is támogatja; a végső szót kimondó birodalmi törvényszék álláspontját e kérdésben még nem ismerjük. *A.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 28. szám. Budapest, 1915 július 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Buza László* sárospataki jogakadémiai tanár: Az állami jogi kivételes állapot. — *Dr. Borsos Endre* budapesti kir. törvényszéki bíró: A járulékok a fellebbviteli eljárásban. — *Dr. Müller Ferenc* szekszárdi ügyvéd: Bonyodalmak az ügyvédi költségek kérdése körül. — *Dr. Szántó Valér* budapesti ügyvéd: A retorzionális elv angol állampolgár peres követelésével szemben. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az állami jogi kivételes állapot.*

Angliában kivételes állapot elrendelésére csak a törvényhozás jogosult, a kormány és a kormány közegei, úgy a polgári, mint a katonai hatóságok, csak a parlament jóváhagyásának feltétele mellett gyakorolhatnak kivételes hatalmat.

A német birodalomban a császárt, illetőleg Bajorország területére nézve a bajor királyt illeti meg a kivételes állapot elrendelésének joga.[7] Az orosz birodalmi alkotmány 15. §-a szintén az államfőnek adja meg ezt a jogot.[8]

Ausztriában az 1869 május 5-iki törvény értelmében a kivételes állapot elrendelése az összminisztérium rendeletével történik, mely a császár hozzájárulásával adatik ki s a birodalmi törvénytárban közzéteendő.[9] Ugyancsak az összminisztérium rendelheti el a legfőbb törvényszék meghallgatásával az esküdtbíróságok működésének felfüggesztését is, az 1873 május 23-iki törvényben megállapított feltételek mellett.[10]

Az 1869 május 5-iki törvény értelmében a kivételes állapot elrendelését azonnal be kell jelenteni az okok kifejtésével határozathozatal céljából a birodalmi gyűlésnek.[11]

Nálunk Magyarországon a kivételes állapot elrendelése szintén a minisztérium hatáskörébe tartozik. Az 1912 : LXIII. tc. 1. §-a szerint: «Háború idején, sőt ha szükséges, már a háború fenyegető veszélyének okából elrendelt katonai előkészületek idején, a minisztérium valamennyi tagjának felelőssége mellett az ebben a törvényben meghatározott kivételes hatalmat a szükség mértékéhez képest igénybe veheti.» A minisztérium a kivételes hatalom igénybevételét, valamint azt, hogy a kivételes hatalomból folyó intézkedések mely területre terjednek ki, köteles az országgyülésnek a legközelebbi ülésen bejelenteni. A törvény nem mondja ki kifejezetten, de a magyar alkotmány szelleméből szükségképen következik, hogy a parlament ellenőrzési joga a kivételes állapot elrendelésével szemben is teljes mértékben fennáll. A parlament nemcsak jóváhagyhatja a kivételes intézkedéseket, de meg is tagadhatja a jóváhagyást, mely esetben azok a kormány által azonnal hatályon kívül helyezendők.[12]

A kivételes állapot elrendelésének előfeltételei. A közjog rendszerint nemcsak háború esetén, hanem belső zavargások alkalmával is megengedi a kivételes állapot elrendelését, sőt *Bajorországban* az 1912 nov. 5-iki törvényt megelőző jogállapot szerint a kivételes állapot, illetőleg a rögtönítélő bíráskodás, mely annak kizárólagos tartalmát alkotta, csakis belső zavarok idején volt elrendelhető.[13]

Franciaországban a háború fenyegető veszélye és a fegyveres felkelés szerepelnek a kivételes állapot előfeltételei gyanánt. Az elrendelés alkalmával az idevonatkozó törvénynek, illetőleg rendeletnek előre meg kell állapítania a kivételes állapot tartamát is, melynek elteltével az önmagától megszünik, hacsak hatályát új törvény meg nem hosszabbítja.

Az 1851-iki porosz törvény két esetben engedi meg a kivételes állapot elrendelését: 1. háború esetén az ellenség által fenyegetett vagy már részben megszállott tartományokban; 2. felkelés esetén a közbiztonság sürgető veszélyeztetésekor. Ugyanezt a két esetet állapítja meg feltétel gyanánt a *portugál alkotmány* 26. §-a is, míg az 1912-iki *bajor törvény* csak a háború kitörése után vagy közvetlenül fenyegető háború veszélye esetén engedi meg a kivételes állapot elrendelését.

Az osztrák törvény szerint a kivételes állapot 1. a hadműveletek közvetlen kitörése, 2. belső zavargások, 3. felségsértő vagy egyéb, az alkotmányt veszélyeztető vagy a személyes szabadságot fenyegető mozgalmak esetén rendelhető el.

Oroszországban az alkotmánytörvény 83. §-a értelmében külön törvény fogja szabályozni a hadi, illetőleg a kivételes állapot tartalmát. Ugyanez a törvény lesz hivatva megállapítani az elrendelés előfeltételeit is, amelyek jelenleg sem az alkotmányban, sem külön törvényben pontosan meghatározva nincsenek.[14]

* Az előbbi közl. l. a 27. számban.

[7] *Endres* i. m. 548., 559. l. — *Laband:* Das Staatsrecht des Deutschen Reiches. III. kiadás, 1895. II. kötet, 517. és k. l. — *Sulner:* Das Gesetz über den Kriegszustand vom 5. Nov. 1912. München 1914. 7. és k. l.

[8] *Palma:* Die russische Verfassung. Berlin, 1910. 104. l.

[9] *Ulbrich:* Österreichisches Staatsrecht. Tübingen, 1909. 209. l.

[10] *Terner:* Die Volksvertretung. Wien, 1912. 414—415. l.

[11] *Ulbrich* szerint a birodalmi gyűlést nem a jóváhagyás, hanem csak a kritika joga illeti meg, esetleg a miniszteri felelősség érvényesítése. I. m. 210. l.

[12] *Balogh* i. m. 18—19. l. Ugyanez tünik ki a törvényjavaslat indokolásából is. 1910—15. országgyülés nyomtatványai. Irományok XII. kötet, 11. l. Az 1868 nov. 15-ikén a képviselőházban benyújtott törvényjavaslat a katonai bíróságok hatáskörét illetőleg a következőleg intézkedett a kivételes állapotról: «Belső zavarok esetében vagy ha külháború veszélye fenyeget: a jelen szakaszban felsorolt bűntettek (kémkedés, jogosulatlan toborzás, katonának a szolgálati kötelességek megszegésére való csábítása stb.) miatt polgári személyek is a katonai bíróság hatósága alatt állanak. A hadbírósági hatáskör ezen esetleges kiterjesztésének szüksége felett a minisztérium a közös hadügyminiszterrel egyetértőleg határoz s az időpontot, amelyben ezen intézkedés hatályba lép, köztudomásra hozza. (1865—68-iki képv. irományok, VII. kötet, 25. l.) A javaslat tehát, mely törvényerőre nem emelkedett, szintén a minisztériumra bízza a kivételes állapot elrendelését.

[13] *Sulner* i. m. 3. l.

[14] Oroszországban azon az általános felhatalmazáson kívül, melyet a törvényhozás a közigazgatásnak ad a közbiztonság érdekében foganatosítható messzemenő intézkedésekre, a már említett 1881 aug. 8 (14)-iki rendelet (Rendelet az állami rend és a közbéke védelmére szolgáló rendszabályokról) tartalmaz részletesebb intézkedéseket a kivételes állapotra vonatkozóan. E rendelet, melynek kiadására a II. Sándor cár ellen 1881 március 1-én végrehajtott merénylet szolgáltatta az okot, szabályozza egyrészről a *fokozott*, másrészről a *kivételes védelem* állapotát, de nem állapítja meg egyikre nézve sem az elrendelés előfeltételeit. Az orosz kormány a forradalmi mozgalmak elfojtása céljából nagyon gyakran igénybe vette a kivételes állapot elrendelésének jogát. *Palme* közlése szerint 1906 márciusban 26 kormányzóság volt a fokozott, 15 a rendkívüli védelem állapotában és 39 az előbbiektől különböző hadiállapotban, úgy, hogy a szorosabb értelemben vett Oroszország (Finnország nélkül) 87 kormányzósága közül csak 27-ben nem volt sem kivételes, sem hadiállapot. 1906 augusztus havában még ez a szám is leapadt 5-re. *Palme* i. m. 105. l.

Angliában a Martial-Law csak háború esetén alkalmazható, míg a Habeas Corpus acta felfüggesztése a fentebb tárgyalt módon béke idején is megtörténhetik.[15]

Nálunk Magyarországon az 1912 : LXIII. tc. értelmében a minisztérium a kivételes hatalmat csak háború esetén vagy a háború fenyegető veszélyének okából elrendelt katonai előkészületek idején veheti igénybe. Ez utóbbi esetben, ha a háború a kivételes hatalom alapján tett első intézkedéstől számított négy hónapon belül nem tört ki, a kivételes hatalom alapján tett intézkedéseket hatályon kívül kell helyezni. Látjuk tehát, hogy a magyar törvény a kivételes állapot előfeltételeit szigorúbban állapítja meg, mint a külföldi törvények általában teszik ; mert belzavarok esetén nem engedi meg a kivételes hatalom igénybevételét. Másrészről annyiban nagyobbnak látszik a kormány részére adott felhatalmazás, mint egyebütt, mert nemcsak a háború, hanem a háborút megelőző katonai készületek idejére is szól.[16] Hasonló rendelkezést csak az 1869-iki osztrák s az 1912-iki bajor törvény tartalmaz.

Az azonban csak látszat, mintha a kivételes hatalom ezen rendelkezés folytán nálunk tágabb körű volna, mint másutt, mert ha a törvény kifejezetten csak a háború esetére szorítja is a kivételes hatalmat, ez semmi esetre sem azt jelenti, hogy a kivételes állapot csak a formális hadüzenettel egyidejűleg rendelhető el. A háború kitörését megelőző katonai intézkedések épen úgy indokolttá és szükségessé teszik a kivételes állapotot, mint maguk a szó szorosabb értelmében vett hadműveletek.

A kormány nem használhatja fel ezt a rendelkezést arra, hogy a törvény intencióival ellentétben vegye igénybe a kivételes hatalmat, mert a törvény egy tényt állapít meg előfeltétel gyanánt, t. i. a háborút megelőző katonai előkészületek megtételét. Igaz ugyan, hogy ez a tény nem a kormány akaratától függetlenül jön létre ; de az a kormány, amely csak azért rendelne el katonai előkészületeket, hogy a kivételes hatalmat igénybe vehesse, bizonyára nem riadna vissza ennek a hatalomnak nyílt törvénysértéssel való alkalmazásától sem. Az a megszorítás, amelyet a képviselőház az előadó javaslatára tett, hogy t. i. ha a háború az első intézkedéstől számított négy hónapon belül nem tör ki, a kivételes hatalom alapján tett intézkedéseket hatályon kívül kell helyezni, hacsak fenntartásukhoz az országgyűlés hozzá nem járul, teljes garanciát nyujt arra nézve, hogy a kormány ezzel a felhatalmazással nem élhet a nemzeti akarattal ellentétesen.

A törvény rendszerint megállapítja a kivételes állapot *kihirdetésének módját* is. Igy az *1851-iki porosz törvény* szerint a kivételes állapot dob- vagy trombitaszóval hirdetendő ki, ezenkívül a községi előljáróságok értesítése, nyilvános helyeken kifüggesztett hirdetmények és a lapok útján is haladéktalanul közzéteendő. *Az 1912-iki bajor törvény* a nyilvános falragaszokat, a lapokban való közzétételt és a nyilvános kikiáltást állapítja meg a kihirdetés módja gyanánt, mely utóbbinak lehetőleg dob- vagy trombitaszóval kell megtörténnie. *Az 1869-iki osztrák törvény* szerint a minisztériumnak a kivételes állapot elrendelésére vonatkozó rendeletét a birodalmi törvénytárban kell közzétenni. Nálunk az 1912 : LXIII. tc. 2. §-a értelmében a kivételes hatalomra vonatkozó miniszteri rendeletek az állam hivatalos lapjában teendők közzé s ezenkívül minden községben, amelyre a tett intézkedés hatálya kiterjed, az ott szokásos módon is kihirdetendők. Ugyanígy kell eljárni az intézkedések kiterjesztése, korlátozása vagy hatályuk megszüntetése esetén is. A magyar közjog, mint ismeretes, a rendeletek kihirdetésének módját összefüggően és kimerítően nem szabályozza, mindössze a kihágást statuáló miniszteri rendeletekre nézve mondja ki az 1879 : XL. tc. 9. §-a, hogy azok a hivatalos lapban hirdetendők ki. A gyakorlat az, hogy a jogalkotó rendeletek a hivatalos lapban promulgáltatnak. Az 1912 : LXIII. tc. ezt a gyakorlatot a kivételes hatalomra vonatkozó rendeletekre nézve törvényes kihirdetési móddá teszi. Ezeknek a rendeleteknek a kihirdetési módja nemcsak abban tér el a többi rendeletekétől, hogy a hivatalos lapban való közzétételüket törvény írja elő, hanem abban is, hogy mindazokban a községekben is kihirdetendők az ott szokásos módon, amelyekre hatályuk kiterjed. A községekben való kihirdetés is a promulgatio és nem a publicatio jogi természetével bír, elmaradása esetén a rendelet az illető község területén nem lép hatályba. A törvény tehát egy generális és egy speciális promulgációt állapít meg, ha a generális promulgáció marad el, a rendelet egyáltalán nem bír kötelező erővel, míg a speciális promulgációnak egyes községekben való elmaradása nem alterálja a rendelet hatályba lépését azokban a községekben, ahol a speciális promulgáció megtörtént.

(Folyt. köv.) *Dr. Buza László.*

[15] *Hatschek* i. m. I. kötet, 614. és k. l. és II. kötet, 273. l.

[16] *Balogh* : i. m. 17. l.

A járulékok a fellebbviteli eljárásban.*

Önként merül fel ezek után az a nagy gyakorlati jelentőséggel biró kérdés, mely időpontbeli érték tehát az irányadó a fellebbviteli eljárásban?

Ha a kereset beadása napján fennállott érték közömbös, mindössze három időpont jöhet szóba, t. i.:

1. az az időpont, mikor a fellebbviteli bíróság határoz, hogy van-e helye fellebbvitelnek ;

2. a fellebbezés beadásának napja ;

3. a megtámadott ítélet hozatalának napja.

Az első helyen említett időpont nagyon bizonytalan és főleg a bíróság elfoglaltságától, munkaterhétől függ. Nagy hátralékok esetén ez az időpont messzire kitolódik, ami szükségképen bizonyos járulékoknak, pl. a kamatoknak szaporodását idézi elő, ami viszont azzal a jogkövetkezménnyel járna, hogy megtörténhetnék, miszerint csupán azért kellene a fellebbvitelt megengedni, mert a bíróság késedelmesen határozott ebben a kérdésben, úgy hogy időközben a járulékok a törvényes értékhatár fölé emelkedtek. Ugy hiszem, már maga ez az eshetőség kétségtelenné teszi, hogy az említett időpont nem lehet az irányadó.

A fellebbezés beadásának napja, habár kisebb mérvben is, de ugyanilyen következményekkel járhatna. Kétségtelen ugyanis, hogy a fél tetszésétől függ, hogy a fellebbezési határidőn belül mikor adja be fellebbezését. Ha már most a járulékok értéke a törvényes értékhatár körül van, lehetséges, hogy pár napi különbség is befolyással lehet arra nézve, hogy van-e fellebbvitelnek helye? Ha tehát még figyelembe vesszük azt is, hogy a törvényszéki eljárásban a fellebbviteli határidő rendszerint nem az ítélet kihirdetésétől, hanem kézbesítésétől számítandó, a kézbesítés ideje pedig nemcsak a bírósági irodák elfoglaltságától, hanem még a kézbesítő közegektől is függ — és ha gondolunk arra is, hogy a fél a fellebbezést késedelmesen is beadhatja — természetesen igazolás mellett — nem nehéz belátni, hogy a fellebbezés beadásának napja is nagyon bizonytalanná teszi, hogy adott esetben van-e helye fellebbezésnek, mert sok minden körülménytől, eshetőségtől és a fellebbező fél akaratától is függ, már pedig a törvényhozóról nem tételezhető fel, hogy a kezelőszemélyzetre vagy a kézbesítőközegekre, avagy épen a felekre akarta volna bízni, hogy bizonyos esetekben ők tegyék lehetővé a fellebbezés kizárását vagy elfogadhatóságát.** Emellett szól az is, hogy a felek mindegyike élhet fellebbezéssel s ha már most ezek különböző időpontban adatnak be, az időpont különbözőségénél fogva különböző értékek fognak előállani.

Nem marad tehát hátra más lehetőség, mint hogy a fellebbvitellel megtámadott ítélet hozatalának napján fennállott érték szerint kell elbírálni, hogy vajjon van-e helye fellebbvitelnek? Ez az időpont kizárólag az ügy állásától és a bíróságtól függ, emellett határozott és egységes, míg a fellebbvitel beadásának napja különböző is lehet, ha a felek nem egy időben adják be fellebbezésüket. A sérelem is, amely a feleket érte vagy aminek fenforgását állítják, nem a fellebbezés beadásának napján, hanem az ítélethozatallal állott be s így ez okból sem lehet más időpontot alapul venni, mint az ítélethozatal napját. Ha ezen a napon olyan kis értékről van szó, amellyel a törvény nem akarta terhelni a felsőbíróságokat, nem indokolt, hogy pusztán az idő folyása alkalmas legyen a felsőbíróságok munkaterhét növelni.

Ama kérdés mellett azonban, hogy a járulékoknak mely időpontbeli értéke az irányadó a fellebbvitelre nézve, nagy gyakorlati jelentőséggel bír az a kérdés is, hogy az értékmegállapításnál van-e összeadásnak, összegezésnek helye?

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a multheti számban.

** Nem látszik tehát elfogadhatónak dr. Kovács Marcel ama nézete, hogy a fellebbezés beadásának napján fennállott érték az irányadó.

A 476. §. szerint a járulékoknak «*magukban véve*» kell meghaladniok az 50 K-át. Ez a szövegezés már grammatikai értelmezésénél fogva is kizárja annak lehetőségét, hogy a tőke és járulékok együttes összege határozná meg, hogy van-e fellebbvitelnek helye. Például ha 40 K tőke és 20 K járulék követeltetik, nincs helye fellebbezésnek, jóllehet a tőke és járulék együttes összege meghaladja az 50 K-t. Ha a törvényhozó azt akarta volna, hogy a tőke és járulékok együttes összege vétessék figyelembe, nem használta volna a «magukban véve» kifejezést, amely ezzel épen ellenkező értelmű.

Ha tehát a tőke összege az 50 K-t nem haladja meg, csupán a járulékok értékére kell a fellebbviteli eljárásban tekintettel lenni. Mi történjék azonban, ha a felperes több különböző járulékot követel? Van-e ezek között összeadásnak helye, vagy pedig valamelyik járuléknak önállóan a többire való tekintet nélkül kell-e meghaladnia az 50, 100, 1000, illetve 500 K-t?

A már fentebb említett «*magukban véve*» kifejezés, amit a törvény használ, mivel többes számban használtatik s nem azt mondja, hogy valamelyik járuléknak magában véve kell meghaladnia az 50 K-t, arra mutat, hogy a törvényhozó kizárólag arra a nagyobb vagyoni érdekre gondolt, amit a járulékok együttesen jelentenek s ekként azt akarta, hogy a járulékok együttes értéke vétessék tekintetbe. A 476. §. miniszteri indokolása azonban ellenkezőre enged következtetni. Az indokolás szerint a törvényhozó azért tért el az eddigi jogtól és azért engedi meg a fellebbviteli eljárásban a járulékok értékének figyelembevételét, mert nem tartja méltányosnak, hogy valamely «*jelentékeny összegű követelés elvonassék a fellebbvitel alól csak azért, mert más követeléssel együtt annak járulékaként érvényesíttetik, holott, ha ugyanezt a követelést önállóan érvényesítik, van fellebbezésnek helye*». Eszerint a törvényhozó akarata nem az volt, hogy általában a járulékok összegében jelentkező vagyoni érdek vétessék figyelembe, hanem az, hogy ez a vagyoni érdek csak akkor legyen tekintetbe vehető, ha a járulék önálló peresítés esetén, amikor tehát perjogilag főkövetelésként szerepel, oly összeget képvisel, amely mellett a fellebbvitel meg volna engedve. Például ha 40 K főkövetelés mellett járulékként 56 K kár és 30 K perköltség követeltetik, nem pedig ha ugyanilyen főkövetelés mellett csak 30 K kár és 30 K perköltség, mert hiszen a perköltség — szükségképeni járulék lévén — önállóan nem lett volna peresíthető, s ekként a 30 K kár és 30 K perköltség összeadására nem gondolt. Viszont ha a Pp. 7. §-ának azt a rendelkezését olvassuk, hogy ha ugyanabba a keresetbe több követelés foglaltatik össze, az értéket össze kell számítani és ha arra az esetre gondolunk, ha a felperes több esetleges járulékot követel egy keresetben, pl. hasznot és kárt, amelyeket — ha a főkövetelés nélkül érvényesít, mivel ezek egymással nem állanak a főkövetelés és járulék viszonyában — a 7. §. szerint össze kellene számítani, arra kell következtetni, hogy a járulékok mégis csak összeszámítandók, mert hiszen a felperesnek módjában állott volna e járulékokra vonatkozó követelését külön perben érvényesíteni, amely esetben a 7. §. alkalmazásával ezek együttes összegére tekintettel lett volna fellebbvitelnek helye. Ellenben ha arra az eshetőségre gondolunk, amikor a felperes minden egyes esetleges járulékot külön-külön peresit, mivel ily esetben, még ha e perek egyesíttetnek is, a 476. §. utolsó mondata szerint az egyesített perek tárgyainak értéke nem adható össze, hanem annak a pernek az értéke lesz az irányadó, amelyik legnagyobb, ugyancsak törvényen alapuló érvet találhatunk azon álláspont mellett, hogy a járulékok összeadásának helye nem lehet.

A kérdés eldöntése nem tisztán teoretikus, hanem sokkal inkább gyakorlati jelentőségű, mert alkalmas a fellebbezések számát tetemesen nagyobbítani vagy csökkenteni. A törvényből és indokolásából úgy az összeszámítás mellett, mint az ellen is, alapos érvek hozhatók fel, ezért a kérdésben határozott álláspontot elfoglalni nem épen könnyű. Az egymással szemben felhozható érveket mérlegelve úgy vélem, hogy a járulékok összeszámítása felel meg inkább a törvényhozó akaratának. Erre mutat a törvény által használt többes szám, mely szerint a járulékoknak «*magukban véve*» és nem valamelyik járuléknak «*magában véve*» kell meghaladnia az 50 K-t, de erre enged következtetni az indokolás is, amelynek lényege az, hogy ne vonassék el a fellebbezés alól az a magánjog szerint járulékos követelés, amely önállóan érvényesíthető lett volna, már pedig fennáll az a jogi lehetőség, hogy több járulék a főkövetelés nélkül egy keresetben érvényesíttessék, amikor a 7. §. szerint ezek együttes értéke az irányadó. Az összeszámítás kizárása esetén tehát az indokolással is ellentétbe jutnánk, mert elvonnánk esetleg a fellebbezés alól olyan vagyoni érdeket, amit az illető félnek módjában állott volna akként is peresíteni, hogy ügye fellebbezés alá kerülhetett volna.

Az összeszámítás elve szükségképen maga után vonja, hogy a Pp. szerint annak elbírálása, hogy bizonyos ügyben van-e fellebbvitelnek helye, nem oly egyszerű, mint az eddigi perjog szerint volt, mert nemcsak a főkövetelésnek, hanem még a járulékoknak értékét is vizsgálni kell, ami pedig, ha többféle járulékról van szó és ha azok értéke közel jár a törvényes értékhatárhoz, pontos számítgatásokat is igényel, pl. a kamatok és a perköltség kiszámítását.

Különösen a perköltség értékének meghatározása az, ami nehézségeket okozhat. Vitás lehet ugyanis, hogy mi alapon kell a perköltség értékét a fellebbvitel szempontjából meghatározni, vajjon az az összeg irányadó-e:

1. amit a felperes felszámított, vagy
2. amit az elsőbíróság megállapított, vagy pedig
3. amire a fellebbezési bíróság hozzávetőlegesen becsüli?

A felszámítás mellett szól az, hogy úgy a főkövetelésnél, mint a többi járuléknál is az értékre nézve az az irányadó, amit a felperes követel. Ellene mond azonban az a körülmény, hogy a Pp. 424. §-a ellentétben az 1868. évi LIV. tc. 251. és 252. §-aival nem teszi kötelezővé a költségek felszámítását, csak jogot ad erre a feleknek. Megtörténhetik tehát, hogy a felperes nem is jelöli meg, hogy mily összegű perköltségben kéri az alperest marasztalni, amely esetben a nem létező felszámítás nem is lehe irányadó.

Az ítéletben megállapított perköltség összegének irányadóultvétele ellen szintén több kifogás hozható fel. Az első az, hogy hátha épen a perköltség mennyisége miatt adatott be a fellebbezés. Ebben az esetben épen azt kell a fellebbezési bíróságnak eldönteni, hogy az e címen megítélt összeg sok-e vagy kevés-e, több-e vagy kevesebb-e a fellebbezési értékhatárnál s ezzel implicite azt is, hogy az a vagyoni érdek, amely a feleket e tekintetben a perhez fűzi, akkora-e, amely mellett van, vagy nincs fellebbezésnek helye? Ha már most az elsőbíró tegyük fel 50 K-án alóli perköltségben marasztalta az alperest és a felperes épen azért fellebbez, mert szerinte ez kevés, a fellebbezési bíróság nézetem szerint nem utasíthatja vissza a fellebbezést arra való hivatkozással, hogy az elsőbíró 50 K-án alóli összeget állapított meg, mert hiszen épen emiatt van a fellebbezés beadva s a fellebbezés megengedhetősége épen attól függ, hogy a perköltségben jelentkező vagyoni érdek oly összeget képvisel-e, amely fellebbezés alá esik? A másik kifogás pedig az, hogy ha a felperes részére bármely okból nem ítéltetik meg perköltség, a bíróság szintén ellentétben az eddigi perjoggal, nem állapítja meg azoknak a költségeknek az összegét, amelybe felperesnek a per vitele került, fellebbezés esetén tehát a fellebbezési bíróság az elsőbírói ítéletben nem találhat alapot a perköltség értékére nézve.

Mindezekből arra kell következtetni, hogy a fellebbezési bíróságnak kell abban az esetben, ha a perköltség értékétől függhet csak, hogy van-e helye fellebbezésnek, elbírálnia már a fellebbezési beadvány elintézésekor, hogy az elsőbírói ítélet hozataláig felmerült perköltség akár egymagában, akár a perben szereplő egyéb járulékokkal együtt meghaladja-e az 50, 100, 500 vagy 1000 K-át? mert enélkül nem áll módjában dönteni abban a kérdésben, hogy a fellebbezés, vagy felülvizsgálat visszautasítandó-e vagy hogy nyilvános előadáson, vagy szóbeli tárgyaláson lesz-e elintézendő? Ez alól a szabály alól azonban kivételt kell tenni az esetben, ha a megtámadott ítélettel az alperes marasztaltatott a perköltségben s ez a rendelkezés vagy egyáltalán nincs megtámadva, vagy pedig csak azért támadja meg a marasztalt alperes, mert sokalja a költség összegét. Az első esetben ugyanis az ítélet ide vonatkozó része jogerőssé vált, az utóbbi esetben pedig viszásságra vezetne az, hogy a fellebbezési bíróság azért utasítsa vissza a fellebbezést vagy felülvizsgálatot, mert az ő értékelése, felfogása szerint kevesebb költség járna a megítéltnél, e kevesebb költség összegére való tekintettel pedig a járulékok a törvényes értékhatáron alul maradnának. Ez ugyanis

annyit jelentene, hogy a felsőbíróság épen azért, mert alaposnak tartja az alperes panaszát, nem orvosolná azt, hanem azt mondaná: azért nem segíthetek rajtad, mert igazad van.

Természetes azonban, hogy az alperes részéről felmerült költségek összege nem jöhet figyelembe, mert ez bár következménye a pernek, de nem járuléka a felperesi követelésnek. Figyelembe jöhet azonban az alperesi költség akkor is, ha az alperes viszontkeresetet támasztott, mert ez esetben az ő költsége a viszontkereseti követelés járulékává vált s így erre nézve is a fentebb kifejtett szabályok alkalmazandók.

A kifejtettek szerint tehát a fellebbviteli eljárásban figyelembe veendő járulékokra nézve a következő szabályok állíthatók fel:

1. a perköltség is, mint járulék számításba veendő és pedig a keresetnek a perköltségre történt leszállítása esetén azért is, mert a leszállítás következtében főkövetelésse vált;

2. a járulékok értéke a megtámadott ítélet hozatalának napján fennállott érték szerint számítandó;

3. a főkövetelés és a járulékok értéke között összeadásnak helye nem lehet;

4. ellenben a perben esetleg érvényesített többféle járulékok értéke összegezendő;

5. a perköltség értékét rendszerint a fellebbviteli bíróság határozza meg saját belátása szerint tekintet nélkül a felperesi felszámításra és az alsóbíróság által történt megállapításra.

Dr. Borsos Endre.

Bonyodalmak az ügyvédi költségek kérdése körül.

(A Ppé. 18. §-a utolsó bekezdésének értelmezéséhez.)

A Ppé. 18. §-ának utolsó bekezdése *nem* jelenti azt, hogy a megítélt költségek az ügyvédet illetik; ez bizonyos. A használt kifejezések megválasztása: «az ügyvéd *kezéhez* köteles fizetni», «az ügyvédnek *elsőbbségi* joga van» szembeszökően mutatja azt, hogy a törvényhozó ki *akart* térni az elől, hogy az ügyvédet tekintse a követelésre jogosított félnek.

Mi tehát a jogi helyzet? Az, hogy a félnek az őt illető költségkövetelés iránt való *rendelkezési joga* az ügyvédnek e követeléshez fűződő érdekére tekintettel korlátozva van. A jogi analógiák bőségesen kínálkoznak. Igy korlátozva van a letiltott követelés hitelezőjének, a csődbejutott hitelezőnek, a váltóval fedezett köztörvényi követelés hitelezőjének — amennyiben a váltó nincs birtokában — rendelkezési joga.

A kérdéses eset a törvényes zálogjognak esete (polgári törvénykönyv törvényjavaslata 591., 635., 636. §., Csődtörvény 57. §. 6. pont), még pedig erősen privilegizálva, amennyiben az a kedvezmény, hogy az adós a költséget az ügyvéd kezéhez köteles fizetni, a követelésre bírói letiltás által szerzett zálogjog azon előrehaladott stádiumának felel meg, amikor a hitelező a követelés behajtására nyer feljogosítást. (Végrehajtási törvény 124. §.). Egyébként a polgári törvénykönyv javaslata 645. §-ának harmadik bekezdése szerint is a követelésen fennálló törvényes zálogjog esetében a záloghitelező önállóan behajthatja a zálogga terhelt követelést.

A törvény a marasztalt félhez intézett azon paranccsal, hogy a költségeket az ellenfél ügyvédje kezéhez fizesse, kétségtelenül *önálló* jogot akart adni az ügyvédnek az őt saját személyében megillető költségekhez fűződő érdek szempontjából. Az ellenkező felfogás a törvényhozó célzatának meghiúsulását jelenti.

Ebből a következő eredmények vonhatók le:

Az ügyvéd annak megjelölése mellett, hogy a kérelmet mint a félnek a marasztaláskor volt ügyvédje terjeszti elő, saját személyében kérheti a végrehajtást.

A költségek fizetésében marasztalt fél elleni követelést az ellenfél ügyvédje nem engedményezheti, mert ez nem az ő követelése. Ellenben engedményezheti a saját fele elleni költségkövetelést, mellyel együtt átszállanak az engedményesre az ezen követeléshez fűződő azon jogok, melyek a költségekben marasztalt fél elleni követelésre a 18. §. szerint vonatkoznak. (polg. törv. jav. 624. §.)

Vajjon a fél, kinek javára a marasztalás szól, a követelésnek a költségeket kitevő részével rendelkezni jogosult-e? Mint hitelező a 18. §. korlátai között kétségkívül s így arra az ügyvéd elsőbbségi jogának sérelme nélkül harmadik személyek jogokat szerezhetnek.

A fél költségkövetelésének aktiv és passziv beszámíthatósága megtörik a fél rendelkezési jogosultságának korlátozottságán.

Ugyanezen okokból kétségtelenül másodszori fizetésre kötelezhető a marasztalt fél, ha a költségeket nem az ügyvédnek, hanem az ellenfélnek fizeti.

Azon kérdésnek, hogy ügyvédváltozás esetén az összes költségek az utolsó ügyvédnek fizettessenek-e, vagy minden ügyvédnek annyi, amennyi reá esik, elvi háttere az a kérdés, hogy vajjon a törvényhozó csak a félnek a marasztaláskor volt ügyvédjét akarta-e jogokban részesíteni, vagy pedig a félnek a per korábbi stádiumában volt ügyvédjét is. A megoldás nem könnyű. A szöveg nyelvtani értelme az előbbi felfogás mellett szól. Mindkét rendelkezés, melyben az ügyvéd joga kifejezést nyer, «*ennek* az ügyvédnek kezéhez köteles fizetni», «ennek az ügyvédnek elsőbbségi joga van», a jognak a marasztaláskor volt ügyvéd személyéhez való fűződését emeli ki.

Ebből tehát az következnék, hogy a törvény a korábbi ügyvédre nincs tekintettel s hogy akkor, ha a fél perbeli ügyvédjének képviseleti joga a per során megszűnik s a marasztaláskor a félnek nincs ügyvédje, a törvény egyáltalán nem kerül alkalmazásra.

Azonban e felfogásnak ellentmond a törvény keletkezésének története és a törvényhozói célzat megvalósulásának szempontja. Az eredeti javaslatban hasonló rendelkezés nem foglaltatott. Az igazságügyi bizottság azon visszaélésekre hivatkozással, melyekkel a felek az ügyvédi költségköveteléseket kijátszák, a következő rendelkezés felvételét javasolta: «Az ellenfél részére a perben megítélt perköltség a fél ügyvédjének kezéhez fizetendő. Harmadik személyek igényeivel szemben ily költségre ennek az ügyvédnek elsőbbségi joga van.» A javaslat általános fogalmazása és indokolása nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy a perbeli ügyvédet — tekintet nélkül arra, hogy a felet a marasztaláskor képviseli-e vagy nem, meg akarja védeni. A képviselőházi tárgyaláson Plósz Sándor előadó e szakaszra többek közt a következő megjegyzést tette: «Az sem tűnik ki világosan, hogy melyik ügyvéd kezéhez fizetendő a perköltség, ha esetleg több ügyvéd lett volna. Ennélfogva világosabban szövegezve az utolsó bekezdés első mondatát, azt a következőkép vélném megállapítandónak.» Ezek előrebocsátásával az első mondatnak jelenlegi szövegezését indítványozta, a második mondat érintetlenül hagyásával. Az indítvány minden megjegyzés nélkül elfogadtatott. Hozzátehetem még, hogy az előadó bevezetőleg felemlítette, hogy a törvény precizebben volna szövegezendő és pedig az igazságügyi bizottság *intenciójának megfelelően.*

Ezen előzményekből világos, hogy a törvényhozás nem akarta védelem nélkül hagyni a fél korábbi ügyvédjét, hanem a jelenlegi szövegezéssel csak azt akarta kifejezni, hogy, ha több ügyvéd van, a költségek — és pedig az összesek, nem pedig csak az utolsó ügyvédéi — ennek kezéhez fizetendők. De hiszen a törvényhozói célzat figyelembevétele mellett természetes, hogy amikor a törvény az ügyvédet saját fele ellenében akarja védeni, ezt a védelmi eszközt nem szolgáltathatja ki a félnek, kinek módjában áll a képviseletnek a per során, sőt közvetlenül az ítélethozatal előtt való megvonása által ezt a védelmet meghiusítani. Ebből következik, hogy a marasztaláskor ügyvéd által nem képviselt fél részére megítélt költségeknek azt a részét, amely a korábbi ügyvéd költségeinek felel meg, ennek kezéhez kell megfizetni.

Ha a felet a marasztalás idejében volt ügyvéden kívül előzőleg más ügyvédek is képviselték: úgy *az összes költségek az utolsó ügyvéd kezéhez fizetendők.* E tekintetben ugyanis nincs ok eltérnünk a törvény grammatikai értelmétől, melyet, mint láttuk, a törvény keletkezési története támogat s mely a törvény célzatával sem ellenkezik. *Az utolsó ügyvéd törvényes megbizottja a korábbiaknak,* épúgy, mint a keresk. törvény 388. és 412. §-ai szerint a későbbi szállítmányozó és fuvarozó a korábbiaké, aki a maga követelésére vonatkozó zálogjoggal együtt a korábbiakét is gyakorolja és miután csak ő gyakorolhatja, tehát gyakorolni köteles is és ebbeli mulasztásáért felelős. A törvényhozó nyílván nem akarta a marasztalt adóst megterhelni azzal, hogy a maga szempontjából egységes követelést elaprózva több személynél fizesse ki, sőt talán a bíróságot sem annak kiszámításával, hogy

a költségek miként oszlanak meg az egyes ügyvédek közt, amint-hogy az egész 18. §-on az a gondolat vonul végig, hogy az a kérdés, mi jár az ügyvédnek, nem tartozik a perre. Ámbár a célszerűségnek, a későbbi viták megelőzésének, szempontja mindenkép amellett szól, hogy a bíróság a költségeknek ezt az időpontok szerinti cæsuráját az ítéletben mindenesetre keresztülvigye.

Kimondandó-e az ítéletben az, hogy a költségek az ügyvéd kezéhez fizetendők? A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek értekezlete által feltett kérdések helyesen megkülönböztetik a szükségszerűség és a célszerűség szempontjait. A *célszerűség* mindig amellett szól, hogy ez az ítéletben világosan kifejeztessék, különösen azon, a törvény által világosan el nem döntött, esetekben, ha a felet több ügyvéd képviselte s ha a félnek a marasztaláskor már ügyvédje nincs. De ami a *szükségszerűséget*, vagyis azt a kérdést illeti, hogy ennek ki nem mondása esetén a marasztalt félnek az ügyvéd megkerülésével az ellenfél kezéhez való fizetése *hatályos-e*, arra kell utalnunk, hogy az ügyvéd kezéhez való fizetés a *törvény* parancsa a marasztalt félhez, melynek hatályossága nem függ attól, hogy ezt a bíró kimondja-e és melynek ténybeli feltétele csak ennyi: költségekben marasztaló ítélet, melyből kitűnik, hogy a felet ügyvéd képviseli. Különben is az általános jogérzetben gyökerezik, hogy a költségeket az ügyvédnél kell fizetni.

A célszerűség és szükségszerűség kérdése egybeesik azon — bár igen ritkán előfordulható, de elképzelhető — esetben, ha sem az ítéletből nem tűnik ki, hogy a pernyertes felet ügyvéd képviseli, sem egyéb módon nem nyert erről tudomást — hibáján kívül — a marasztalt fél. Ily esetben a — bár ügyvéd által képviselt — fél kezéhez való fizetés hatályossága nem vonható kétségbe, mert a zálogban levő követelés adósa hatályosan fizethet hitelezője kezéhez, ha az elzálogosításról hibáján kívül nem bir tudomással.

Még néhány szót arról, miképen érvényesül az ügyvéd joga a költségekre ezeknek végrehajtási letiltása esetén. A marasztalt fél a költségeket letiltás dacára lefizetheti hatályosan az ügyvéd kezéhez, mert a letiltással szerzett zálog a fél jogát csak a maga törvényszerű korlátozottságában érheti. Azonban gyakorlati szempontból — bár a szoros logikai következetesség ellenére — hatályosnak kell elismernünk a letiltott költségkövetelésnek bírói letétbe helyezését, valamint a behajtásra kirendelt ügygondnok perlési jogosultságát a letiltott költség bírói letétbe helyezése iránt. Az ügyvéd igénye, mint a követelés jogi természeténél fogva ahhoz tapadó törvényes elsőbbségi jog, hivatalból veendő figyelembe és az ügyvéd a végrehajtási törvény 126. §-a értelmében tartandó vételárfelosztásra megidézendő.

Dr. Müller Ferenc.

A retorzionális elv angol állampolgár peres követelésével szemben.

Bírói védelemben részesül-e az angol állampolgárnak magyar honossal szemben fennálló követelése a háború alatt, e kérdés fejtegetésem tárgya.

A háború kitörése után Angolország a vele ellenséges viszonyban levő államokhoz tartozó állampolgároktól megvonta a vagyonuk feletti rendelkezési jogot és az angol «common law» alapján megszüntnek tekintette az általuk kötött ügyleteket. A hágai egyezményt becikkelyező 1913: XLIII. tc. II. rész 23. cikk *h)* pontjának rendelkezését, mely szerint tilos a hadviselő feleknek kijelenteni, hogy «az ellenfél állampolgárainak jogai megszüntek vagy per útján nem érvényesíthetők», Angolország nem fogadta el és a gyakorlatban sem alkalmazta. (L. ezekre nézve a budapesti központi kir. járásbíróság 1915. P. XII. 101,273. számú ítéletét.)

Indokolttá és jogossá teszik-e ezen körülmények, ha a magyar bíróságok a retorzió álláspontjára helyezkednek? Szabad-e a magyar bíróság előtt perrel fellépő angol honosokat a retorzió elvének alkalmazása folytán keresetükkel elutasítani? A fent hivatkozott ítéletben a bíróság kimondotta, hogy az angol és magyar honos között létrejött szerződés a háború folytán megszünt és a felperest el is utasította keresetével.

A háború által teremtett állapot ideiglenes és átmeneti jellegű. Bárminő legyen is a háborúnak a felek jogviszonyaira való momentán hatása, bizonyos, hogy e jogviszonyokat a háború végleg nem rendezi. Csak a háború befejezése és a normális nemzetközi érintkezés helyreállása után fog végleg szabályoztatni az a kérdés, hogy a háború tartama alatt nem érvényesíthető igények érvényesíthetők lesznek-e az ellenséges államok honosaival szemben, ha igen, miképen és mily mértékben.

A háború által előidézett ideiglenes helyzettel szemben áll a bírói ítéletnek a felek közti jogviszonyt végleg rendező volta. A res iudicata elvénél fogva a jogerős bírói ítélettel eldöntött igényt ujabb per tárgyává tenni nem lehet. De képezhet-e res iudicatát oly ítélet, mely egy angol és magyar honos közt létrejött szerződést csakis a háború folytán megszüntnek mond ki, holott a bíróság a háborúnak a felek jogviszonyaira gyakorolt végleges hatását ma ép oly kevéssé ismerheti, mint bárki más? Mindazon körülmények, melyek a retorzió elvének alkalmazása mellett szólnak, mint az ellenséges államhoz tartozó egyének internálása, vagyonuk elkobzása vagy zár alá vétele, a dolog természetéből folyóan csak a háború idejére szólnak és épen azért nem szolgálhatnak alapul oly bírói ítéletnek, melynek hivatása a felek közti jogviszonyt végleg rendezni. Bármiképen szabályoztassanak e kérdések a háború után, semmi esetre sem helyes azokat már most végleg, res iudicata erejével oly értelemben eldönteni, mely a háború után várható szabályozással minden valószinűség szerint ellenkezik.

Annak kimondása, hogy az angol honosok által magyar honosokkal a háború előtt kötött ügyletek a háború folytán megszüntek, magában foglalja annak kimondását is, hogy az angol honosok a háború alatt egyáltalában nem köthetnek jogérvényes ügyleteket. Magánjogunk értelmében minden cselekvőképes egyén jogérvényes ügyleteket köthet. Az ügyletkötési és cselekvésiképesség azonos fogalmak. Perjogilag cselekvőképes mindenki, ki a magánjog szerint cselekvőképes és aki érvényes ügyleteket nem köthet, saját személyében perben nem állhat, önálló perbeli cselekményeket nem végezhet. Miképen lehessen már most érdemben eldönteni egy oly személy által indított pert, kinek jogalanyisága — habár ideiglenesen is — el nem ismertetik, ki jogvédelemben nem részesül, ki magánjogi és ami ezzel egy — perjogi cselekvő képességgel nem bír? Vagy abban áll az angol honos perbeli szabadsága, hogy joga van a bíróság előtt pert indítani és azután keresetével elutasíttatni? A kérdés megoldása a következő:

A perjogi képesség hiánya a Pp. 180. §-ának 6. pontja szerint hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény és így a retorzió elvének alkalmazása a Pp. 141. §-a folytán a kereset visszautasítását, illetőleg az eljárás megszüntetését vonja maga után, de lehetetlen érdemben ítélni és res iudicatát teremteni oly egyén ügyében, kinek ügyleteit a bíróság egyáltalában nem ismeri el jogérvényesnek és kit bírói oltalomban nem részesít.

Így áll a dolog, ha a bíróság a retorzió elvét alkalmazni kívánja. De alkalmazható-e ez elv általában?

A cselekvési képesség, a jogérvényes ügyletek kötésére irányuló jog a személyiséggel legszorosabban összefügg, azzal teljesen összeforrt. A személyiségnek jogi megnyilvánulása. Az angol állam e tekintetben következetes volt. Az ellenséges államok honosait internálta, vagyonukat elkobozta, vagy zár alá helyezte. Ez intézkedések szükségszerű folyománya egyrészt az, hogy az illető vagyoni rendelkezésüktől megfosztott idegen honosok jogérvényes ügyleteket nem köthetnek, másrészt, hogy ezen idegen honosok fentartásáról, megélhetéséről az állam gondoskodott és állandóan gondoskodik. Minálunk nem igy van. Az angol honosok személyiségüket minden irányban szabadon érvényesíthetik. Megélhetésükről saját maguk tartoznak gondoskodni, vagyonuk felett is szabadon rendelkezhetnek. Ezek folytán a bíróságnak is védelemben kell részesítenie az angol honosok személyiségét, biztosítania kell részükre gazdasági tevékenységük eredményét, üzleti, szolgálati vagy bármely más jogviszonyból származó követeléseiket és érvényesnek kell elismerni az általuk kötött ügyleteket is. Az ellenkező felfogás oda vezetne, hogy bármely háziur a háború folytán megszüntnek tekinthetné az angol honossal kötött bérleti szerződést, az illetőt bármikor kitehetné az utcára, a szolgálatadó megtagadhatná a kiszolgált munkabér kifizetését, szóval egész lehetetlen helyzet állana elő.

Egyáltalában azt hiszem, hogy a nemzetközi viszonosságot egész helytelenül fognák fel a bíróságok, ha a szóbanlevő kérdésben a retorzió elvét alkalmaznák. A viszonosság a bírósági

joggyakorlat szempontjából annyiban bir fontossággal, amennyiben arról van szó, hogy valamely külföldi állam bírósága a fennálló nemzetközi szerződések ellenére megtagadja a jogsegélyt a magyar honosoktól. Ha azonban a nemzetközi szerződések a háboru folytán hatályukat vesztik és a magyar állampolgárok nem a bíróság, hanem az ellenséges állam törvényhozása vagy kormánya által nem is jogszolgáltatási, hanem politikai és közigazgatási jellegű rendészeti okból fosztatnak meg személyiségük jogaitól, úgy fel van jogosítva a magyar állam törvényhozó testülete vagy kormánya hasonló intézkedések tételére, az angol honosoknak hasonló bánásmódban való részesítésére, mint amily bánásmódban Angolországban a magyar honosok részesülnek, a bíróságok azonban addig, míg a létező jogállapot törvényesen, az eddigitől eltérő módon nem szabályoztatik, már csak a kérdés túlnyomóan politikai és közigazgatási természeténél fogva sem helyezhetik az ellenséges államok honosait jogonkívüli viszonyba. A magyar jog elismeri a külföldi honosok jogalanyiságát, sem a jog-, sem a cselekvési képességet nem köti a magyar honossághoz. E jogszabály irányadó — szerény nézetem szerint — a kérdés megoldásánál a bíróságokra nézve, míg az ellenséges államok honosainak jogviszonyai megfelelő törvényi rendelkezés által másképen nem szabályoztatnak. *Dr. Szántó Valér.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A katonai védők** kérdése az 1912 : XXXII. és XXXIII. tc. megalkotásakor súlyos gravamenként szerepelt. Hogyan, mondotta a kamara, a törvény különbséget akar tenni ügyvéd és ügyvéd közt! Nagyobb különbséget, mint aminő Isten bölcs rendelése szerint az ügyvédek közt a klientéla és a kereset nagysága szerint amúgy is van. Ez valóban tűrhetetlen. A barreau jeleseinek a katonai védők lajstromába való felvétele felett a katonaminiszterek döntsenek, nem tényleges vagy volt tisztek előnyben részesüljenek. Ez valóban flagráns sérelme a jogegyenlőségnek, amelyért az ügyvédi kar mindig harcolt, sőt mi több, veszélyezteti az ügyvédek politikai szabadságát.

Ma szinte rút hálátlanságnak látszik, ha amiatt panaszkodunk, hogy a honvédelmi és a hadügyminiszter túlságosan respektálja a kamarának akkori aggodalmait. Erre vall ugyanis, hogy a katonai és honvéd-védőknek nemrég hivatalosan közzétett lajstromában oly ügyvédek neve is szerepel, akik mondhatni hivatásszerűen harcban állanak az ügyvédi rendtartás fegyelmi rendelkezéseivel. Mintha csak kigúnyolná a miniszter a kamarának jogegyenlőségi velleitását, mondván: ti nem ismertek különbséget ügyvéd és ügyvéd közt. Jól van, 'én sem ismerek.

Csakhogy ma már annak a törvénynek a szava, amelynek helyességéről javaslatkorában vitatkozni lehetett, parancs. A törvény intenciója az volt, hogy katonai védőként az ügyvédek válogatott csapata szerepeljen és a válogatásnak csak egy jogos alapja lehet: a jellem és a tisztesség. Ma a világtörténelem véres fordulata következtében kétszeresen fontos, hogy azokban a nagyjelentőségű ügyekben, amelyek felett katonai bíróság dönt, csak makulátlan erkölcsi talárral rendelkező védő állhasson ki a fórumra. E fölött őrködni elsősorban a kamarának lett volna hivatása. Ha a kamara roszszul értelmezett következetességből nem tette, másodsorban az igazságügyminiszternek. Igaz ugyan, hogy az igazságügyminiszter a kamaránál jelentkezők hozzá felterjesztett lajstromának megküldésével csak a póstás szerepét tölti be, de az amolyan falusi póstásét, aki a levél tartalmát szükség esetében meg is magyarázza a címzettnek. Mert a honvédelmi és a közös hadügyminisztertől igazán nem kívánhatjuk, hogy ismerje az ügyvédi kamarák összes tagjainak erkölcsi casier-jét.

— **A kir. közigazgatási bíróság hadiadóügyi tanácsa.** A jövedelmi adónak a hadsegélyez és céljairavaló részleges életbeléptetéséről szóló 1914 : XLVI. tc. adórendszerünkben eddig hiányzó adónemet léptetett életbe, egyelőre csak ideiglenesen de nem lehetetlen, hogy a közel jövőben ez a jövedelmi adó teljes egészében is életbe fog lépni. Fontos dolog tehát, hogy a bírói gyakorlat egyöntetüen fejlődjék. A jogegység megóvásának érdekében ezekkel az ügyekkel a közigazgatási bíróságnak csak egy erre a célra alakított tanácsa fog foglalkozni. A tanács tagjai a következők : Elnök : Benedek Sándor másodelnök, helyettes elnök : Dr. Sárfy Guidó tanácselnök, bírák : Kocián Samu Dr. Gullya László, Dr. Exner Kornél, Várady József, Dr. Baum, garten Nándor és Dr. Le Fevre Rezső, Jegyző : Dr. Vargha Imre elnöki titkár. A tanács a szünet után szeptember elején kezdi meg tárgyalásait.

— **A pestvidéki kir. törvényszék** polgári tanácsainak 1915. évi junius hó 14. napján tartott teljes ülésében hozott 1. számú elvi jelentőségű megállapodása : Az 50 K összeget vagy értéket meg nem haladó fizetési meghagyásos ügyekben, ügyvédi képviselet esetében, a kérelmekért és ellenmondásért : a bélyegköltségen és póstadíjon felül a követelés összegével arányban álló munkadíj is, az ellenfél terhére megállapítandó.

— **A budapesti kir. ítélőtábla elnöke** értesülésünk szerint benyujtotta nyugdíjazására irányuló kérvényét.

— **Mit nem tud a Kúria?** A kir. Kúria mindkét alsóbb fokú bíróság ítéletét a BP. novella 35. §-ának első bekezdése értelmében megsemmisíti és a kir. törvényszéket új eljárásra utasítja. *Indokok :* Az alsófokú bíróságok ítéleteiben nem foglaltatik semmi olyan ténymegállapítás, mely a sajtótörvény 24. §-ának 9. *b*) pontja alapján vád tárgyává tett vétségre vonatkozóan lehetségessé tenné annak felülvizsgálatát, vajjon az «Ollá»-ról szóló hirdetés tényleg megfelel-e a sajtótörvény 24. §-ának 9. *b)* pontjában megjelölt hirdetésnek, különösen abban a tekintetben, vajjon a hirdetett szer tényleg a gyermeknemzés meggátlására szolgál-e? Ezért az ítéletek megsemmisítésével új eljárást kellett elrendelni, melynek folyamán a hirdetett szernek vagy legalább használati utasításának beszerzése mellett a felek és esetleg szakértők is meghallgatandók lesznek a hirdetett szer minősége és rendeltetése iránt.

— **Meghatalmazás, megbízás és képviselet** címen 171 oldalra terjedő tanulmány jelent meg *Egri Bónis* Pál dr. budapesti ügyvédtől. A munkára, amely az élő magyar képviseleti jog rövid foglalata s különösen a meghatalmazásra vonatkozó anyagi és perjogi tanokat igyekszik kidomborítani, alkalmilag még visszatérünk. A könyv a szerző kiadásában jelent meg, árát nem tudjuk.

— **Az iparhatósági eljárásban hozott határozat jogereje.** A Szabadkai Kerületi Munkásbiztosító Pénztár az egyik szabadkai pénzintézetre mint munkaadóra, betegsegélyezési járulékot vetett ki az intézetnek biztosításra kötelezett alkalmazottai után. A pénzintézet felszólalása folytán a szabadkai rendőrkapitány mint elsőfokú iparhatóság kimondta, hogy a pénzintézet alkalmazottai nem esnek az 1907 : XIX. tc. I. §-ában meghatározott biztosítási kötelezettség alá, mert a pénzintézet alapszabályai szerint az alkalmazottak betegség esetén egy évig kapják teljes fizetésüket, tehát tovább, mint az 1907 : XIX. tc. 10. §-a megköveteli. (NB. Ez a §. csak a közalkalmazásban levőkre és szolgálatadóikra vonatkozik, nem pedig a magánvállalatokra és magánalkalmazottakra is.) A Pénztár ekkor nem vitte az ügyet a rendes bíróság elé (valószinűleg elkésett vele), hanem ujból kivetette a járulékokat. A pénzintézet természetesen ujból felszólalt az iparhatóságnál, amely megállapítván, hogy az ujabb kivetés azonos a korábban elbírált kivetéssel, res judicata okából elutasította a Pénztárt. E határozat hatályon kívül helyezése végett a Pénztár most már törvényes időben a rendes bírósághoz (a szabadkai kir. járásbírósághoz) fordult; amely azonban szintén megállapította a res judicatát és elutasította a Pénztár keresetét. (1911. Sp. III. 376/22.) Ezt az ítéletet a szabadkai kir. törvényszék fellebbezési tanácsa a járásbíróság jogi álláspontjának elfogadásával helybenhagyta. (1914. D. 310.) A Pénztár felülvizsgálati kérelme folytán a szegedi kir. ítélőtábla a fellebbezési bíróság ítéletét megváltoztatta és kimondta, hogy a kereset res judicata okából nem utasítható el. A megokolás így hangzik :

«Az 1907 : XIX. tc. 156. §-ában megjelölt iparhatóságnak a kir. bíróságok nem lévén felettes hatóságai, az iparhatóság által már elbírált vitás kérdéseknek a most felhívott törvényhely értelmében a rendes bíróság elé vitele nem a jogorvoslatnak egyik

neme, hanem a vitás kérdésnek az iparhatósági határozattal meg nem elégedett fél kérelme folytán a rendes kir. bíróságok előtti önálló elbírálása ; amely bírósági eljárás önálló jellegén mit sem változtat az, hogy annak igénybevételét az 1907 : XIX. tc. 156. §-a kifejezetten is megengedi, s hogy a rendes bíróság előtti eljárásnak törvényszerű előföltétele az iparhatósági határozat. Ilyen jogi álláspont mellett pedig az iparhatóság által a többször felhívott törvényhely alapján eldöntött vitás kérdés a kir. bíróságokra nézve csak annyiban minősíthető ítélt dolognak, amennyiben ugyanazon vitás kérdésben az iparhatóságon kivül a kir. bíróságok is már jogerősen határoztak. Ezekhez képest, s minthogy a peres felek közt vitás abban a kérdésben, hogy a keresethez *A)* alatt csatolt fizetési jegyzékben feltüntetett heti járulékoknak a felperes által most követelt 409 K 78 f-nyi része az alperesi intézet ellen jogosan vettetett-e ki, vagy sem, a kir. bíróságok eddig nem döntöttek, de nem történt bírósági döntés az X) alatti jegyzékben szereplő heti járulékok törvényszerű kivetésének és esedékességének kérdésében sem : a kir. törvényszék — tekintet nélkül a két jegyzék szerint készített heti járulékok azonosságára vagy különbözőségére — jogszabály megsértésével adott helyt az itélt dolog kifogásának, miért is a fellebbezési bíróság ítéletének megváltoztatása mellett ki kellett mondani, hogy a felperes keresete azért, mert az eldönteni kívánt kérdés ítélt dolog, nem utasítható el.

— **Illetékesség a gyorsított bűnvádi eljárásban.** A kir. ítélőtáblák székhelyén működő kir. törvényszékek ötös tanácsban, elsőfokon és semmisségi panasz alapján, a kir. Kúria másod- és végsőfokon határoznak : felségsértés, király bántalmazása, hűtlenség és lázadás bűntettei, valamint a hadiszállítások körül elkövetett s az 1915 : XIX. tc.-ben körülírt bűncselekmények eseteiben ; egyes kir. törvényszékek, számra 39 törvényszék, hármas tanácsban és ezután fellebbezés alapján a kir. ítélőtáblák másod- és végsőfokban határoznak : a 2060/915. M. E. számú rendelet 2. §. I—III. pontjaiban megjelölt különböző bűncselekmények esetében ; valamennyi kir. törvényszék ötös tanácsban és ezután semmisségi panasz alapján másod- és végsőfokban a kir. Kúria határoz : a Btk. 465., 467. és 470. §-aiban meghatározott megvesztegetés és hivatali vétség fenforgása esetében. Általános perrendi szabály az, hogy a bírói hatáskörnek be nem tartása hivatalból figyelembe veendő alaki semmisségi okot képez és a gyorsított bűnvádi eljárás szabályai szerint, az ügyek egyesítése olyan üggyel, amely nem tartozik gyorsított eljárás alá, kizárva van, tehát különböző bűncselekmények fenforgása esetében az eljárás elkülönítendő. Előfordulhat tehát a gyakorlatban oly eset, hogy egy oly törvényszéknél, amely nincsen felsorolva az előbb említett 39 kir. törvényszék között, egy közhivatalnok, mint vádlott, vádolva lesz a hadviseléssel kapcsolatos megvesztegetéssel, csalással és közokirathamisítással, ily esetben a megvesztegetés elbírálására a kir. törvényszék ötös tanácsa elsőfokban és a kir. Kúria semmisségi panasz alapján másod- és végsőfokban bír hatáskörrel, míglen a csalás- és közokirathamisításban az illető kir. törvényszék hármas tanácsban, ezután fellebbezés alapján a kir. ítélőtábla s semmisségi panasz alapján a kir. Kúria fog dönteni. Ha pedig ugyanilyen eset az említett 39 kir. törvényszék valamelyikénél fog előfordulni, ekkor a megvesztegetés tekintetében a kir. törvényszék ötös tanácsban és semmisségi panasz alapján a kir. Kúria, a gyorsított eljárás alá tartozó csalás esetében ugyanaz a kir. törvényszék hármas tanácsban és fellebbezés alapján végsőfokon a kir. ítélőtábla, a gyorsított eljárás alá nem tartozó közokirathamisításban pedig a rendes eljárás szabályai szerint a kir. törvényszék, majd fellebbezés alapján a kir. ítélőtábla és semmisségi panasz alapján a kir. Kúria fog határozni. Egy és ugyanazon ügyben tehát a vádlott hátrányára több ítélet lesz hozva s ezután fel fog merülni az összbüntetés hozatalának a szüksége, de hogy ebbeli határozatát a kir. törvényszék mily formációban fogja meghozni, e tekintetben rendelkezés nem történt. *Egy kir. ítélőtáblai bíró.*

— **A Pp. 442. §-ához.** A Jogtudományi Közlöny f. évi 22. számában F. H. jegy alatt megjelent cikk a bíróságok gyakorlatában érvényesülő felfogással szemben azt az álláspontot juttatja kifejezésre, hogy a Pp. 442. §-a 2. bekezdésének esetében — ha a perfelvételi határnapon a kézbesítési bizonyítvány be nem érkezése miatt nem lehet határozni — a vétív beérkezése után meghozott mulasztási ítéletet nem elég a feleknek kézbesíteni, hanem ezenfelül külön e célra kitűzött határnapon ki is kell hirdetni. Ha a törvény vonatkozó rendelkezéseinek az az értelme, amit a cikk tulajdonít nekik, akkor abban igazat kell neki adnunk, hogy követésüktől pusztán célszerűségi szempontok a bíróságot fel nem menthetik. De vajjon így van-e valóban? Oly rendelkezést, amely az ítélet kihirdetését kifejezetten előírná, a Pp. nem tartalmaz ; e szabály a különböző szakaszokban csak implicite foglaltatik. Itt elsősorban a 398. §. jön figyelembe, amely a kihirdetés idejét és más körülményeit szabályozza. E §-ból én a fent körvonalozott álláspontnak az ellenkezőjét vélem kiolvashatni. Ennek első mondata ugyanis úgy rendelkezik, hogy az ítélet kihirdetésének vagy magán a tárgyalási határnapon, vagy azonnal kitűzendő más határnapon kell történnie. Ettől különböző ítéletkihirdetési határnapot a Pp. nem ismer. De hogyan lehessen határozat-hirdetésre határnapot tűzni, amíg a határozathozatal feltétele — a vétív beérkezte — sem következett be? És ha a beérkezés valószínű időpontjának számbavételével a határnap mégis kitüzetik : mi történjék, ha a számítás be nem válik, a vétív a kitűzött határnapig be nem érkezik? További nehézséget okoz a 398. §. második mondata : «A kihirdetés nyolc napnál hosszabb időre nem halasztható el.» Ha tehát a vétív a perfelvételi határnap után nyolc nap alatt be nem érkezik, akkor, ha csak a most idézett tiltó rendelkezés ellenére nem akarunk a határozathirdetésre határnapot tűzni : nem marad más hátra, mint a kihirdetést egészen elhagyni, amint azt bíróságaink teszik. (Mellékesen jegyzem meg, hogy az az eljárás, amelyet a Jogt. Közl. 25. számában *I. I.* ajánl, hogy t. i. az ítélet-határnap tűzése nélkül tanácsülésben, a felek távollétében hirdettessék ki, a 398. §. idézett rendelkezéseivel az *F. H.* által ajánlottnál is erősebb ellentétben áll.) Továbbmenve, szinte érthetetlen, hogy a cikkíró úr abban a rendelkezésben is a maga álláspontjának erősbítését látja, mely szerint a vétív beérkezte után hozott határozat és pedig a járásbírósági eljárásban is, mind a két félnek kézbesítendő. Ez a rendelkezés csak akkor indokolt, ha ítélethirdetés nincs ; máskép céltalan és zavartokozó. A cikkíró úr azt a célt tulajdonítja neki, hogy a felek az ítélethirdetésnél való megjelenés esetleg terhes kötelességétől felmentessenek. Ez a cél azonban olyan szabályozással volna megfelelően elérhető, hogy a 442. §. 2. bekezdése esetén az ítélet a hirdetési határnapon meg nem jelent féllel, ha meg is volt idézve, kézbesítés útján közlendő. Fel sem lehet tenni, hogy ez az egyszerű megoldás a törvényhozó figyelmét elkerülte volna. További érvei a cikkíró úrnak, hogy a 399. §. értelmében a mulasztási ítélet a távolmaradt féllel *kihirdetése után* közlendő az indokolást nem tartalmazó kiadmány kézbesítésével, továbbá, hogy a 406. §. szerint csak a kihirdetett ítéletben foglalt határozata köti a bíróságot. Az kétségtelen, hogy e két szakasznak szövegezése nem szerencsés, ebből azonban az említett messzemenő következtetéseket levonni nem szabad és a fentírtakkal szemben okszerűen nem is lehet. A 399. §. az ítélet közlésének szabályait általánosságban tartalmazza ; az a szabálya, mely a *kihirdetett* ítélet kézbesítéséről szól, a 442. §. 2. bekezdésének speciális esetére nem alkalmazható, mert amint láttuk, ebben az esetben a kihirdetés a 398. §-ra tekintettel, igen sokszor tiltó rendelkezésbe ütköznék. Igaz, hogy a Pp. a 442. §. 2. bekezdése értelmében hozott ítélet közlésére külön szabályt nem állít fel, ez azonban kétségre alig adhat okot. A 399. §-ból tudjuk, hogy az ítélet közlésének két módja van : a kihirdetés és a kézbesítés. Ha tehát azt láttuk, hogy a szóbanforgó esetben kihirdetésnek nincs helye, ellenben kötelező a kézbesítés : világos, hogy az utóbbi által megy végbe az ítélet közlése is.

Ugyanígy eliminálható az a nehézség is, amelyet a 406. §. okoz. Itt is a törvény intencióját kell szem előtt tartanunk. A törvényhozó általános szabályozást kívánt adni, kiindulva abból, hogy az ítéletek általában kihirdettetnek ; a kivételt — a 442. §. második bekezdését — nem vette figyelembe. Ebből még nem következik, hogy az utóbbi szerint közölt, ki nem hirdetett ítélet a bíróságot nem köti. A közönséges esetben, amely a 406. §-nál a törvényhozónak szeme előtt volt, az ítélet közlése a kihirdetéssel vagy egyszerre (egy aktussal is, nemcsak egy időben), vagy — kézbesítéssel való közlés esetén — később történik ; ez utóbbi esetre nézve kívánta a 406. §. nyilvánvalóvá tenni, hogy a bíróságnak a meghozott határozathoz való kötöttsége nem csupán a közléssel, hanem már a kihirdetéssel áll be. Hogy a szabályszerűen közölt ítéletben foglalt határozat az azt hozó bíróságot köti : az

kifejezett törvényi rendelkezés nélkül is kétségtelen, ahogy az volt a Pp. életbelépése előtt is, holott korábbi perjogi törvényeink sem mondták ki.

Végül a maga álláspontjának támogatására hozza fel a cikkíró úr a 445. §. 7. bekezdését is, mely szerint az érdemleges tárgyalási határnap elmulasztása esetében a 442. §. azzal az eltéréssel alkalmazandó, hogy a kézbesítési bizonyítvány be nem érkezése esetén a bíróság a tárgyalást elhalaszthatja. Ez azonban akkor is eltérés, ha a 442. §. 2. bekezdését úgy értelmezzük, ahogyan azt a bíróságok alkalmazzák, mert a perfelvételi tárgyalásnál ez utóbbi értelmezés szerint sincs helye elhalasztásnak, ha a vétív a perfelvétel határnapjára be nem érkezik. Ennek az intézkedésnek eltérésként kvalifikálása tehát sem az egyik, sem a másik álláspont mellett érvül nem szolgálhat.

Dr. Vincenti Gusztáv.

— **A «Telekkönyv»** című folyóirat szerkesztősége Rákospalotáról közli, hogy annak, aki 1915. év második felére hét korona előfizetési összeget beküld, kívánatra ingyen küldi meg e folyóirat 1913., 1914. évfolyamait és az 1915. év első felében már megjelent számokat, amíg a készlet tart; — továbbá 22 korona helyett 7 *koronáért* kaphatja meg vászonkötésben «*A végrehajtási törvények*» című 1170 oldalra terjedő s hét rendbeli mutatóval ellátott, Káplány Géza ny. kir. ítélő táblai biró és dr. Török István ügyvéd betétszerkesztő bíró által szerkesztett könyvet (2161 jogesettel); — végre, hogy azok, akik az idei év második felére előfizetnek, a «*Telekkönyvi Iskola*» melléklap eddig megjelent 1—19 íveit fele áron vagyis 3 korona 80 fillérért kaphatják meg.

KÜLFÖLD.

— **Az okozati összefüggés kérdéséhez.** A felperes a kávéház tulajdonosa ellen kártérítési pert indított azon az alapon, hogy az ott megrendelt és felszolgált fagylaltban üvegszilánkok voltak, amelyek közül ő egyet lenyelt, ez munkaképtelenséggel járó gyomorbajt vont maga után. A bíróságok megállapították, hogy a felszolgált fagylaltban üvegszilánkok voltak ugyan, de felperes ezekből egyet sem nyelt le, mert amint az üvegszilánk a szájüregbe került, nyomban észrevette s kiköpte, a gyomorbaj ettől függetlenül lépett fel; ennek dacára a bíróságok az okozati összefüggést, mert felperesnél, ki ideges és hysteriás volt, az a tudat fejlődött ki, hogy ő ily szilánkot lenyelt, ami hozzájárult jelenlegi (általános ideggyengeség és ideges gyomorbaj) bajának előidézéséhez, megállapították.

A Reichsgericht az alperes által beadott felülvizsgálati kérelmet elutasítva, az okozati összefüggést szintén megállapította és pedig a következő indokokból: A fagylaltot felperesnek azonnali elfogyasztás céljából szolgálták fel s ő ennek elfogyasztását azonnal meg is kezdette s került a szájába az üvegszilánk, ami őt nyomban idegessé s izgatottá tette. Annak a lehetősége, hogy felperes, ki különben is ideges volt, üveget nyelt, benne azt a hitet ébreszthette fel, hogy az ezzel egyidejüleg fellépett gyomorbaj az üvegszilánk lenyelésétől eredt. Ezen hit azután az általános ideggyengeség és gyomorbaj előidézéséhez szintén hozzájárult s így az okozati összefüggés fenforog és pedig annál is inkább, mert az a körülmény, hogy valakinek oly ételt szolgálnak fel, amelyben üvegszilánk van s ily szilánk a szájüregbe kerül, idegshock előidézésére alkalmas. (Reichsgericht 1914. okt. 27-én kelt II. 304/14. sz. ítélete.) *G.*

— **Manu, Hammurabi és a biblia.** Jól esik az a feltevés, hogy a világfelfordulás kellő közepén is megmaradt némi érdeklődés a tudománynak oly ágai iránt, amelyeknek semmi köze nincs a mai kataklizmához. Már-már kétségbe kellene esnünk, ha azt látjuk, hogy a kultúrvilág vezető szellemei, mint Häckel, Ostwald, Ramsay, Anatol France, Sombart, Maeterlinck és annyi más elveszti lábai alól a biztos talajt, kikapcsolódik a fejlődés láncolatából és a pillanat politikai látószögébe állítván be magát, emberszeretet helyett, gyűlöletet beszél. Ezzel szemben az eppur si muove élő bizonyítékai a nagy időknek látszólag kis emberei, akik a mult témáiról a jövőnek tudnak dolgozni. Becsüljük tudományos egyéniségüket, amely a «noli turbare» magaslatára bír emelkedni és irigyeljük — jó idegzetüket. Két oly jogtörténeti munka jelent meg az elmult napokban, amely ebbe a kategóriába tartozik. Az egyik *Manu törvényei*, amelyet szanszkritból *Büchler* Pál dr. főgimnáziumi tanár fordított magyarra és az erdélyi Múzeum-Egyesület jog- és államtudományi szakosztálya adott ki (Benkő Gyula könyvkeresk., Budapest, 1915, 262 o. Ára 4 K). Két értékes bevezetése is van a fordításnak. Az egyiket, amely az ismeretes hindu kódex eredetéről, koráról, jellemző vonásairól, mai érvényéről és irodalmáról szól, dr. *Bochkor* Mihály egyetemi tanár írta, a másikat, amely Manut beállítja az indiai kultúra keretébe és ismerteti a kódex tartalmát, maga a fordító. Ezeknek a gondosan megírt bevezetéseknek csak egy pontja ellen volna észrevételünk, mely t. i. a Manu kódex mai érvényére vonatkozik. Jogász érvényesség alatt formai érvényt ért, már pedig, mint Sir Courtenay Ilbert, az angol-indiai jog legkiválóbb ismerője mondja (The governement of India, 1908, 403) «native law was eaten into at every point by English case law and by regulations of the Indian legislatures». — A másik munka, amely egyetemi pályamunkának készült, dr. *Weiss* Jakabnak *Kodex Hammurabi és bibliai törvényhozás* című jogi tanulmánya (Budapest, Galántai, 1915, 44 o. Ára 2 K), amely a két kodifikáció függetlensége mellett érvel és a bibliai törvényeket fölébe helyezi a «Babyloniai Code Napoleon»-nak. Kultúrtörténetileg igaza lehet, a jogásznak a nézete aligha nem eltérő lesz.

ÉRTÉKES, UJ KÖNYVEK.

A Kisfaludy-Társaság könyvei.
Franklin-Társulat kiadása. ::

Scheffel József Viktor. *Ekkehard.* Történet a X. századból. Forditotta Antal Géza. Füzve 8, kötve 10 kor.

Vargha Gyula *költeményei.* Füzve 4, kötve 6 kor.

Voinovich Géza. *Madách Imre és Az Ember Tragédiája.* Füzve 8, kötve 10 kor.

Bárd Miklós *költeményei.* (1887—1913). Füzve 5, kötve 7 kor.

Knight William. *Az Aesthetika története.* Forditotta Husztiné Révhegyi Rózsi. (A magyar aesthetika történetével kiegészitette Jánosi Béla). Füzve 8, kötve 10 kor.

Megrendelhető: Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) r.-t. könyvkereskedésben, Bpest, VI., Andrássy-ut 21. sz., valamint minden hazai könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 29. szám. Budapest, 1915 július 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Bajzáth János* a kalocsai kir. törvényszék elnöke: Kis törvényszékek. — I. *Dr. Gündisch Guidó* országgyűlési képviselő, erzsébetvárosi ügyvéd. — II. *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: A jóhiszemű harmadik hadiszállítási visszaélésnél. — *Antal József* kézdivásárhelyi kir. járásbíró: Elállás a pertől és a keresettől. — *Dr. Varga Károly* dárdai kir. járásbíró: Glosszák a becsület védelméről szóló 1914: XLI. tc.-hez. — Szemle.

Mellékle: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Kis törvényszékek.

Egy alkalommal már felszólaltam a kis törvényszékek ellen, ahol mindössze 6—7 bíró van és igyekeztem kimutatni azt, hogy mennyire megnehezítik a jó igazságszolgáltatást.

Napról-napra szaporodnak az okok, amelyek mindig erősebben győznek meg arról, hogy a kis törvényszékek megszüntetésével oda kell törekedni, hogy legalább 15 bíróból álló törvényszékek legyenek.

Tudjuk, hogy egyes vidéki városoknak a fejlődése, továbbá a törvényszéki székhelynek könnyebb elérése voltak az indító okai annak, hogy aránylag oly sok kisebb törvényszék lett felállítva, azonban ezek az okok ma már nem annyira forognak fen, különösen nem az utóbbi, mivel a mostani közlekedési viszonyok mellett egy kissé távolabb fekvő törvényszéki hely is könnyen megközelíthető.

Nagyban hozzájárul ennek a kérdésnek kedvező eldöntéséhez az is, hogy újabban mindazok a bírósági dolgok, amelyek a jogkereső közönséget túlnyomó részben érdeklik és érintik, nevezetesen a telekkönyvi, hagyatéki és végrehajtási ügyek, sőt a pereknek is a legnagyobb része mind nem a törvényszékek, hanem a járásbíróságok hatáskörébe tartoznak, azután hogy törvényszékeknél amúgy is, polgári perekben kivétel nélkül, ügyvéd által képviselve kell a félnek megjelennie.

Ujabb törvényeink és eljárási szabályaink nem kis törvényszékekre lettek szabva, hanem legalább is közepes nagyságúakra és épen ezért sehogy nem illenek a kis törvényszékekre.

Amíg büntető végtárgyalásokat kivéve, egyéb szóbeli tárgyalások nem voltak a törvényszékeknél, amíg nem lépett életbe a bűnvádi perrendtartás, a Pp., a fiatalkorúak külön bírósága és főleg, míg a törvényszékek egyáltalán nem szerepeltek mint fellebbviteli fórumok, addig kevés bíróval is működhetett egy törvényszék, de ezidőszerint annyi sokféle szóbeli tárgyalás van, úgy meg van határozva, hogy a tanácsok hány bíróból, miképen alakítandók és hogy egyik-másik tanácsban a bírák közül kik vehetnek részt és kik nem, hogy alig lehet kis törvényszékeknél a tanácsokat megalakítani.

Igy például albíró nem lehet válóperben előadó bíró; a vizsgálóbíró és vádtanácsi előadó nem vehet részt büntető főtárgyaláson, fellebbezési tanácsban albíró nem működhetik, a fiatalkorúak bírája lehetőleg mentesítendő minden más egyéb teendőktől stb., mindezek olyan körülmények, amelyek felette nehézkessé teszik a kis törvényszékeknek a működését, állandó zavarokat idéznek elő és ha csak egy bíró is betegség vagy más okból akadályozva van szolgálatot teljesíteni — ami pedig gyakori eset —, akkor úgyszólván megáll a gépezet vagy legalább is döcögve halad, mindenik bíró ki van forgatva rendes dolgából.

Bármennyire sok üggyel-bajjal is jár kis törvényszéknél a technikai része a rend fentartásának, még ezen valahogyan lehet segíteni, ha folytonos kapkodással is, és azért nem is anynyira ez a technikai rész, hanem a perek és ügyek magasabb jogászi, nem sablonszerű és szakszerű ellátásának a hiánya az, ami a kis törvényszékek ellen szól.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy a kis törvényszékeknél nincsenek kiváló bírák, akik teljesen értik a maguk dolgát, hanem csak azt, hogy kis törvényszékeknél szaktanácsok és szakbírák nem fejlődhetnek, mivel ugyanaz a bíró ma a fiatalkorúak bírája, holnap rendes büntetőtanácsban a legmegrögzöttebb gonosztevő felett ítélkezik, holnapután örökösödési perben vesz részt vagy ugyanaz a bíró ma büntető előadó, holnap pedig bonyodalmas kereskedelmi perben szavazó s így tovább.

Mivel pedig szerénytelenség nélkül egy bíró sem állíthatja magáról, hogy ő az igazságszolgáltatás minden ágában, elméletileg és gyakorlatilag egyenlően képzett és jártas, mivel kivihetetlen, hogy valaki — csak két főszakot különböztetve is meg — a polgárit és büntetőt, a judikaturának minden részét behatólag és kellő figyelemmel kísérhesse: szükségképen annak kell bekövetkezni, hogy az a bíró, aki magát büntetőszakra képezte és leginkább ezt gyakorolta, a polgári tanácsokban csak épen hogy ott van, de alig-alig szól hozzá a dologhoz és szó nélkül elfogadja az előadó véleményét.

De még az szerencse, ha csak egy oly bíró van a polgári tanácsban, aki polgári ügyekben se nem elég képzett, se nem elég gyakorlott; a baj ott mutatkozik egész nagyságában, amikor vagy az egész tanács, vagy annak többsége büntetőbírákból kell, hogy alakuljon, ilyenkor különösen meglátszik, hogy nem szaktanács járt el.

Arra az igazán szakszerű beosztásra, hogy bizonyos bírák vagy tanácsok csak büntetőügyekkel, mások csak közpolgári perekkel és ismét mások csak kereskedelmi és váltóperekkel stb. foglalkozzanak, még gondolni sem lehet, *kis törvényszéknél valóságos vegyeskereskedő a bíró.*

Azt hiszem, egyáltalán nem szükséges hangoztatnom, hogy mennyivel előnyösebb a helyzet a nagyobb törvényszéknél, ahol szakbírák és szaktanácsok fejlődhetnek, majdnem olyan a kettő között a különbség, mint a községi orvos és a fővárosi specialista között, amiről természetesen az illetők egyáltalán nem tehetnek.

A szakbíró, a szaktanács a pert nemcsak alaposan látja el, hanem sokkal gyorsabban is, mert állandóan egyfajta dolgokkal foglalkozván, biztosabb és könnyebb az áttekintése, gyorsabb és szabatosabb az eljárása és megnyugtatóbb az ítélete.

Még felügyeleti szempontból sem hasonlítható össze a nagy és a kis törvényszéknek a működése, mivel az a bíró és az a tanács, amelyik mindig egyféle pereket és ügyeket intéz el, kétségtelenül jóval többet produkálhat, mint az a bíró és tanács, amelyiknek a tagjai kénytelenek sokszor ugyanazon napon az egyik órában büntetőügyekkel, a másik órában polgáriakkal foglalkozni, nem is említve a polgáriaknak különféle szakait, amelyek mind egy-egy életre való elméleti tanulást és gyakorlati képzést igényelnek.

Nem szabad tehát a felügyeleti hatóságoknak zsinórmértékül azt tekinteni és a kívánalmakat ahhoz szabni, hogy egy nagy törvényszéknek a szakbírája, illetve szaktanácsa évenként mennyi pert és ügyet fejez be, mivel ez igazságosan a fentebb kifejtetteknél fogva nem követelhető.

A mással nem zaklatott és meg nem zavart szakbíró és szaktanács félannyi idő alatt végezhet annyit, mint egy vegyeskereskedést űző bíró vagy tanács.

Végre még csak pénzügyi szempontból kívánom felemlíteni, hogy nagyobb törvényszékek felállításával feltétlenül kevesebb bíróra, segéd- és kezelőszemélyzetre lenne szükség, mint most van az összes törvényszékeknél és hogy a dologi kiadások is jóval alábbszállanának. *Bajzáth János.*

A jóhiszemű harmadik hadiszállítási visszaélésnél.

I.

Dr. Beck Salamon kartárs ur a Jogtudományi Közlöny ez évi június hó 25-iki számában erős kritika tárgyává teszi a hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények, különösen a hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1915 : XIX. tc. 17. §-ának utolsó bekezdését. Ha helyesen értelmezem cikkét, akkor fejtegetéseinek lényege az, hogy a törvény ezen rendelkezése nem éri el tulajdonképeni célzatát, hogy másodszor intézkedései károsítják a kincstárt s hogy harmadszor sok kérdést hagynak homályban.

Ami az első kifogást illeti, úgy dr. Beck Salamon kartárs ur talán nem egészen helyesen fogta fel az annyi port felvert módosítás jogpolitikai célját. Cikkíró ezen célt, a módosítást, a képviselőház plénumában benyujtó képviselő felszólalásának utolsó részében keresi. E felszólalás végső akkordja tényleg az volt, hogy a kriminalitásokat elkövető szállítók hitelezői nem érdemelnek kíméletet, mert ha a bank a katonai átvételnek dócé-ja ellenébe hitelezett, ebből még nem következik az, hogyha a szállitó csalt, a kincstár legyen mégis köteles az érvénytelenné vált szállitó-jegy cimén egy rossz szállításért a banknak fizetni. Mondom, ez volt az indokolás végső akkordja, de nem teljes tartalma, mert úgy az előadó, mint az indítványozó képviselő szavaiból kitűnik az, hogy az ellenzék, amely ezt az uj bekezdést javaslatba hozta, tulajdonképpen enyhíteni akart a hadiszállítási törvényjavaslat magánjogi rendelkezésein. Ezért van a szövegezésnek az a dr. Beck Salamon által kipellengérezett formája, hogy a kincstár jogosultságainak gyakorlása elé bizonyos esetekben korlátokat állít. Nem úgy áll a dolog, hogy a szövegben felsorolt kedvezményezett esetek kiemelésével a törvény sajátképpeni akaratát az argumentum a contrario elvére bízta volna.

A 17. §. a bűnös szállító kártérítési kötelezettsége, a vételár elvesztése és vételár visszatérítési kötelezettsége elé azokat a korlátokat állítván, hogy a szerződő fél háboru előtti jóhiszemű hitelezőjének és jóhiszemű munkabér és áruhitelezőjének hátrányára nem alkalmazható, ezeket a szabályokat azért fogalmazta ugy, mintha kivételek volnának, mert tényleg azok *kivételek* egy általános magánjogi és kereskedelmi jogi szabály alól. Amint az indítványozó képviselő és az igazságügyminiszter vonatkozó felszólalásaiból kitűnik, a törvényhozás azon az állásponton volt, hogy a kereskedelmi törvény 350. §-a és magánjogunknak egy alaptétele, hogy senki másra több jogot át nem ruházhat, mint a mennyi joga neki van s hogy csalás esetén sem az árú utólagos kifogásolására, sem a rendelkezésre bocsátásra szükség nincs és a záloghitelező vagy engedményező jogai magának az árú vételárának követelhetésével természetesen elvesztik fedezetüket. Szerény nézetem szerint ez az általános jogszabály tényleg fennforog és igy a törvényjavaslat eredeti szövegének elfogadása azt a következményt vonta volna maga után, hogy nemcsak a háború alatti összes kölcsön-, árú- és munkabér-hitelezők, hanem a bűnös szállító háboru *előtti* hitelezői is károsodhattak volna az által, hogy adósuk silány szállítások folytán elveszíti vételárköveteléseit vagy vételárt visszatéríteni köteles sőt esetleg óriási eszmei károkat köteles megfizetni, aminek folytán talán egész, még a háború előtt szerzett vagyonától is megfosztatik. Tehát nagyon humánusan változtatott a nevezett módosítvány a törvényjavaslat eredeti tartalmán, és ez volt a változtatás törvényhozási célja is. Az indítványozónak további okoskodásai csak azért voltak szükségesek, mert egyes bankok messzebb menő kérésekkel léptek fel, melyeket sem az indítványozó, sem pedig a képviselőház többsége méltányosaknak el nem ismerhetett.

Ezen megállapítás után talán rövidebben válaszolhatok cikkíró kartárs úr másik két ellenvetésére.

Mert igaz az, hogy tényleg rontott a kincstár jogain némely esetekben a módosítás. «Nem foglalhat a kincstár az őt megillető kártérítés fejében, ha ezzel a háborúelőtti hitelező elől vonná el a fedezetet. Nem hivatkozhatik a kincstár arra, hogy a szállító követelését elveszti, ha ezt a követelést egy háborúelőtti árúhitelező lefoglalja ; nem követelheti a kincstár a módosítás szerint a felvett összeg visszatérítését sem, ha ez ily árúhitelező hátrányára szolgál.» Ez mind úgy lesz talán, amint ezt dr. Beck kartárs úr megjövendöli, azonban ez mind azért lesz úgy, mivel a törvényhozás a 17. §-ban lefektetett novum jellegű óriási magánjogi következményekkel szemben a kincstár hátrányára tudatosan védeni akarta a jóhiszemű harmadikat. Igazságos és méltányos az, hogy a kincstár az őt megillető újszerű kártérítés fejében ne vonhassa el a háborúelőtti hitelező elől azt a vagyont, amelyet a visszaélésen ért hadseregszállító a háború előtt szerzett és amelyre a kölcsönadó jóhiszeműen hitelezett, anélkül, hogy tudhatta volna, hogy egy világháború fog jönni, abban kliense csalni fog és eszmei kár címén elveszi a kincstár egész vagyonát. Igazságos és méltányos az, hogy a kincstár a felvett összeg visszatérítését csak oly mértékben követelhesse, hogy a hadseregszállító a jóhiszemű árú hitelezőit még kifizethesse. Még afelett is lehetne vitatkozni, hogy ha egy silány hadseregszállításból eredő követelést a háborúelőtti hitelező lefoglal, a kincstár ne hivatkozhassék a követelés elvesztésére, (noha az új fedezetnek elvonása nem annyira hátrányára szolgál a jóhiszemű háborúelőtti hitelezőnek, mint inkább csak egy úgysem várt előnytől fosztja meg). Azt hiszem, hogy a jóhiszemű harmadiknak ezekben az esetekben adott segítséget dr. Beck cikkíró úr sem fogja meg nem engedetteknek tekinthetni.

És ha az egy mondatból álló módosítás a gyakorlatban nehezen fog beleilleszkedni a végrehajtási és a csődeljárásba, mert a törvényben eljárási útmutatás nincsen, akkor cikkíró úr ezen utolsó szemrehányásával kétségtelenül a törvény egy hiányára mutatott reá, ami elismerést érdemel. A törvényhozó pedig ezt a szemrehányást a jelen esetben annál könnyebben fogja elviselhetni, mert hasonló hiányok sokkal részletesebb, sokkal átgondoltabb törvényalkotásoknál is gyakoriak. Hiszen új polgári perrendtartásunk is már számos kétes kérdést vetett felszínre.

Értem, hogy a képviselőház jogászi alkotásai miért hívják ki oly sokszor jogászköreink éles bírálatát. De a jelen esetben a gáncs nem volt helyén való. *Dr. Gündisch Guidó.*

II.

Igen sajnálom, hogy dr. Gündisch képviselő úr nézeteit ellenkritikai részében nem fogadhatom el.

Helyesen foglalja össze az ellenbírálat az én megjegyzéseim lényegét abban a három pontban, hogy nézetem szerint 1. a törvény hibáztatott rendelkezései nem érik el tulajdonképeni céljukat, 2. hogy intézkedései károsítják a kincstárt, 3. hogy sok kérdést hagynak homályban. (Ez a harmadik pont nagyon enyhített fogalmazásban adja vissza vonatkozó megjegyzéseim tartalmát.)

Ad 1. Gündisch képviselő úr azt veti cikkem ellen, hogy a bankellenes tendencia az indítványt tevő felszólalásának végső akkordja volt csupán, de azt megfelelően a felszólalás is enyhíteni akart a javaslat magánjogi rendelkezésein. Az én hibám abban állana tehát, hogy csupán ezt a végső akkordot vettem figyelembe, de nem a felszólalás teljes tartalmát. Abban teljes igaza van dr. Gündisch képviselő úrnak, hogy az indítvány benyujtását megelőző felszólalásban tényleg szó van a bankellenes tendencián kívül a harmadik jóhiszeműek oltalmáról is. A hangsúly le nem mérhető ugyan, de a felszólalás ugy hatott, hogy annak éle a hitelező pénzintézetek könnyelműsége ellen — amit erős szavakkal ostorozott — irányul, a felszólalás egyéb része mintha nem öncél lett volna, hanem a szimpátia megnyerésére szánt díszítés. Dr. Gündisch képviselő úr hozzá sem nyul ezen kérdés lényegéhez ; én ugyanis azért állítottam célttévesztettnek e rendelkezést, mert noha a felszólalásnak dr. Gündisch képviselő úr által is elismert — bár szerinte nem egyetlen — jogpolitikai célja ezt megkívánta volna, nem adott a kincstárnak jogot, hogy támadólag lépjen fel a pénzértékeket már felvett pénzintézet ellen és

így a bank terhére a rendelkezés csak a még le nem bonyolított ügyekben érvényesül, amikor a fizetést a kincstár még nem teljesítette. A még ki nem utalt fizetés folyósítását a kincstár a rendelkezés alapján jogosítva van ugyan megtagadni, de a már kiutalt vételárat csak a szállítótól követelheti a kincstár, de a pénzt felvevő banktól nem. A bankokat így az esetek lebonyolított részében — ami a többség — nem éri utól a rendelkezés és ez alapon vitattam, hogy a rendelkezés nem valósította meg a saját célját. Dr. Gündisch idevonatkozólag semmi észrevételt nem tett; az nem cáfolat az én bíráló megjegyzésemre, hogy a jóhiszemű szerzők oltalmát sikerült a rendelkezésnek elérni. Fentartom még a forma «kipellengérezésére» tett megjegyzéseimet is. Támadásra felszerelni semmi esetre se lehet úgy, hogy a támadó fegyverének élét letompítják. Szinte érthetetlen törekvés a kincstár jogának bővítését — a bankokkal szemben, a kincstár jogainak megszorításával — a védett harmadik jóhiszeműekkel szemben ugyanegy rendelkezésbe beleszorítani. A fizika ugyan ismer ellentétes irányú mozgást ugyanazon a vonalon, de a jogszabályok nem jutottak erre a technikai tökélyre, hogy egyszerre hátra is menjenek, meg előre. (Olcsó tréfa, hogy olyik törvény ezt is meg tudja tenni.)

A két ellentétes tendencia összeházasítása egy rendelkezésbe mindenesetre szerkesztési műhiba. Részletesebb kifejtés nélkül legyen szabad megjegyeznem, hogy a cikkíró úr által alaptételül hivatkozott «nemo plus juris» korántsem oly általános érvényű igazság, amire egy okoskodás bizalommal felépíthető lenne. Egész jogintézmények — értékpapir, váltó, telekkönyv, minden forgalmi jogszabály — át- meg- átlyukgatták e szabályt, úgy hogy az inkább jogtörténeti emlék, mint egészében élő jogtétel. Igaz, a felelősség e frázis bevonásáért nem egészen dr. Gündisch képviselő úrra nehezedik, mert ezzel a tétellel már az a bizonyos felszólalás érvelt, és Gündisch képviselő úr csak onnan vette át minden utánagondolás nélkül azt a parœmiát, amely fellebbezhetetlen érvként csak a római jogi szemináriumok körében használtatos.

Ad 2. Azt mondhatnám, hogy egy véleményen vagyok az igen tisztelt cikkíró úrral, mert vonatkozó megjegyzései bevezetésében ő maga is elismeri, hogy a rendelkezés bizony «tényleg rontott a kincstár jogain». Cikkem e részben csak annak a ténynek a megállapítását tartotta fontosnak, de sehol sem mondtam, hogy a rendelkezés kedvezései meg nem engedetteknek tekintendők. De ha már dr. Gündisch képviselő úr felvetette a kedvezések jogosságának kérdését, rámutatok arra, hogy például a hitelezőket semmi sem védi adósuk kártyajátékon való tönkremenése ellen, ami csak úgy utólag következhetik be, mint adósuk szállítási visszaélése. A hitelező máskor mindig viseli az adós vagyoni leromlásának rizikóját, abban tehát semmi rendkívüli nem lett volna, ha ezúttal is viselte volna a hitelező azt a kockázatot, ami állandóan fenyegeti. Dr. Gündisch cikke, hogy a rendelkezés méltányosságát annál inkább illusztrálja, talán ésszrevétlenül olyként állítja be a tételt, mintha a harmadik jóhiszeműek részére a szállítónak a háború előtt szerzett vagyonát akarná biztosítani amire a harmadik jóhiszemű hitelezett. Bővebb kifejtés nélkül csak arra utalok, hogy a törvényben semmi alap erre a különböztetésre. A kincsár vételár tartozását amely épen a visszaélés eredménye csakúgy leköti a harmadik javára a rendelkezés mint a háború előtt már volt vagyont.

Ad 3. Dr. Gündisch képviselő úr újból megkönnyíti dolgom, mikor kijelenti, hogy «a módosítás nehezen fog beleilleszkedni a végrehajtási és csődeljárásba és a cikkíró úr (ez én vagyok) ezen utolsó szemrehányásával kétségtelenül a törvény egy hiányára mutatott rá». Köszönettel veszem a képviselő úr ezért kiutalt elismerését, bár a kérdés jogalkalmazási jelentőségére — úgy látom — erősen eltérnek véleményeink. Dr. Gündisch képviselő úr a cikkben emelt kifogásaimat úgy fogja fel, hogy azok a törvény kétes értelmére mutatnak rá; az én meggyőződésem szerint súlyosabbak a hibák. Kifogásaim a rendelkezés alkalmazhatatlanságát, perplex voltát igazolják. A rendelkezés alkalmazhatatlanságát nem az «eljárási útmutatás hiánya» idézi elő, amire dr. Gündisch képviselő úr cikkében utal. Mert vajjon milyen eljárási utasítással volna megoldható a kincstár kártérítési követelésének csődbeli sorozása, hogy az ne váljék a harmadik jóhiszemű hátrányára, milyen eljárási utasítással vihető keresztül a kincstár ellen a jóhiszemű hitelezők részére életben tartott követelés csődbeli értékesítése? Dr. Gündisch képvisető úr maga sem tudott cikkében az általam felvetett hiányok orvoslására utat megjelölni, pedig föltteszem, hogy ha ilyen megoldást tudott volna javasolni, úgy azt nem rejtegetné a véka alatt. Meg fogja engedni dr. Gündisch képviselő, úr ha multkori cikkemet bírálata után sem tarthatom nem helyén való gáncsoskodásnak és cikke után is az a véleményem, hogy ezt a rendelkezést könnyebb volt megcsinálni, mint védelmezni. *Dr. Beck Salamon.*

Elállás a pertől és a keresettől.

A Jogtud. Közl. 10., 13. és 19. számaiban a Pp. 186. és 187. §-ának miként való alkalmazásáról tanulságos eszmecserét folytattak dr. Borsos Endre törvényszéki bíró és dr. Gutfreund Sámuel ügyvéd urak. Anélkül, hogy további vitát akarnék kihívni, legyen szabad e kérdés tisztázásához néhány megjegyzéssel hozzájárulni, mert a gyakorlati jogász előtt e kérdés gyakran előfordul és elég fontos is.

El kell ismerni, hogy a Pp. 186. és 187. §-ai homályban hagyják a felmerülhető vitás kérdések némelyikének mikénti megoldását. De ha a kérdést elemeire bontjuk s a megoldást nem keressük messze és legfőként, ha szakítunk a régi törvény 70. §-ában megrögzített és az új Pp.-ból kiküszöbölt pervesztességi fikció helyett újabb fikciók felállításával, akkor a vitás kérdések megoldásához könnyen hozzá juthatunk.

Amint a Pp. 186. és 187. §-aiból megállapítható, a keresettől és a pertől való elállás kétféle módon nyilatkozik meg, ú. m. tárgyaláson kívül és tárgyaláson. Az elállás változatai a gyakorlatban a következők lehetnek: I. Az alperes részére történt kereset *kézbesítése előtt*, akár addig, míg részére a kiadmányozás nem történt meg, akár addig, míg valamely ok miatt részére a kézbesítés nem történhetett meg. II. A kereset *kézbesítése után: a)* a perfelvételi tárgyalási határnap előtt, *b)* a perfelvételi tárgyalási határnapon, de alperes *perbebocsátkozása előtt.* III. Az alperes *perbebocsátkozása után* akár a perfelvételi tárgyaláson, akár az érdemleges tárgyalás rendjén.

A II. és III. alattinak további változata, hogy az elállási nyilatkozat alperes jelenlétében vagy távollétében történik-e? Szóval vagy írásban terjesztik-e azt elő? Miután nem vitás az, hogy ha az elállás alperes jelenlétében történik és ha ő abba beleegyezik, akkor mi történjék tovább a perrel, a kérdés ezen részével nem is kívánok foglalkozni.

Mielőtt a többi előfordulható eseteket rendre venném, szögezzük le mindenekelőtt azt, hogy a törvényhozó a kérdés ily módon való szabályozásával elsősorban szakítani akart a régi eljárás 70. §-ában írt pervesztesség fikciójával, meg akarta óvni alperest attól, hogy felperes őt «*folyton új és új keresettel boszszanthassa*», viszont felperesnek is fenn kívánta tartani a jogot, hogyha tévedett, ezt egy jobb keresetnek 30 nap alatt való megindításával reparálhassa. Szögezzük le továbbá azt is, hogy bármennyire is a szóbeliségre van alapítva a polgári peres eljárásunk, a Pp. 135—138. §-ai szerint szóbeli tárgyaláson kívül írásban vagy jegyzőkönyvbemondással is adható elő kérelem és egyéb perbeli nyilatkozat, amint erre a Pp.-nak vitára alkalmat adó 186. és 187. §-ai kifejezett rendelkezést is tartalmaznak. A Pp. 254. §-a rendelkezik a tekintetben is, hogy ha az ilynemű kérelmek, nyilatkozatok elintézéséhez nem szükséges szóbeli tárgyalás, az ellenfél arra írásban vagy jegyzőkönyvileg is meghallgatható s azután történik döntés az előterjesztett kérelem vagy nyilatkozat felett. Tegyünk különbséget végül a tekintetben is, hogy az elállási nyilatkozat érvényéhez nem minden esetben kell az alperes beleegyezése és szögezzük le azt is, hogy felperes mindaddig, míg alperes az érdemleges ellenkérelem előterjesztésével perbe nem bocsátkozott, a pertől való elállását alperes beleegyezésére való tekintet nélkül gyakorolhatja, mert a 187. §. kifejezett rendelkezése szerint az elálláshoz csak az alperes *perbebocsátkozása után* szükséges a beleegyezés.

Most már visszatérve a kérdéshez, a 186. §. második bekezdése általánosan megmondja, hogy a határnapon kívül előterjesztett elállási kérés a bíróságnál benyujtandó (esetleg jegyzőkönyvbe is mondható) irattal történik, melyet alperessel közölni kell. A határnapon pedig felperes szóval terjeszti elő elállási kérelmét.

Ezek előrebocsátása után vegyük egyenkint az előforduló eseteket.

Az I. alatti esetben véleményem szerint nincs semmi akadálya annak, hogy a felperes elállási kérelmére alperes értesítése nélkül, esetleg a kitűzött határnap beállításával, az elállás végzéssel megállapíttassék, mert a törvény szavai szerint a per ezen szakában az elállási kérelemhez az alperes beleegyezése nem szükséges. Itt ő még a keresetről nem is értesült, zaklatásról még szó nem lehet s költségei sem merülhettek fel. Ez a megoldás méltányos is, mert felperesnek minden további eljárás és költség nélkül mód van nyujtva arra, hogy rosszul indított keresetét még idejében visszavehesse s a bíróságot is megóvja további felesleges munka végzésétől. Igaz ugyan, hogy a kereset beadásához a Pp. 147. §-a szerint magánjogi hatályok is fűződnek, de mert ezek egyedül felperes érdekeit szolgálják, azokat is egyoldalúan jogosult megszüntetni.

A II. alatti esetnél már felperesre nézve súlyosabb a helyzet, mert a kereset már alperes részére kézbesíttetvén, a Pp. 147. §-a szerint a perindítás perjogi hatálya is (perfüggőség) már beállott és alperesnek a védekezés előkészítésével esetleg már költségei is merülhettek fel (ügyvédvallás, okiratbeszerzés stb.). Ezen esetben tehát már felperes nem egyedüli *kényura* a pernek. A különbség reá nézve ezen esetek között csak az, hogy az alperes perbebocsátkozása előtt az ő ellenzése dacára is elállhat a pertől, a perbebocsátkozás után azonban ezt már csak az ő beleegyezésével teheti. De az előbbi esetben is viselnie kell a perindítással felidézett következményeket, jelesen meg kell térítenie alperesnek netán felmerült költségeit s tűrnie kell, ha netán alperes ellene a perfelvételi határnapon a keresetbe vett jog fen nem állása iránt megállapítási keresetet indít, mert a 186. §. utolsó bekezdése világos rendelkezést tartalmaz arra nézve, hogy az elállás megállapítása és a költségben való marasztalás esetén is alperes ezen jogával élhet.

A II. alatti esetek közül:

Ad *a)* Ha felperes a perfelvételi határnapot be nem várva, azt megelőzően akar a keresettől elállani, ezt külön kéréssel teheti meg. Ez esetben, ha még a határnapig az alperes értesítésére elegendő idő van, a Pp. 186. §-a szerint az elállásról ő értesítendő. Véleményem szerint az elállásról való értesítés azon felhívással volna közlendő vele, hogy amennyiben a határnapig (vagy bizonyos kitűzött záros határidőig) a Pp. 186. §-ában írt jogai megóvása tekintetében akár írásban, akár a bíróság előtt jegyzőkönyvileg nem nyilatkozik, a bíróság az elállásba beleegyezettnek tekinti és az elállást végzéssel megfogja állapítani. Ez a megoldás megszüntet minden bizonytalanságot, egyformán megfelel a törvény rendelkezéseinek és a peres felek érdekeinek is. Most már, ha alperes a végzés vétele után sem nem nyilatkozik, sem meg nem jelenik, vagy a határnapon megjelenve, megállapítási keresetet nem terjeszt elő, csak költségét kéri: az elállás végzéssel megállapítandó és felperes a felmerült költségben elmarasztalandó. Amennyiben azonban csak a tárgyalás költségét kéri, azt nem lehetne felperes terhére írni akkor, ha az elállásról a határnap előtt kellően értesítve lett, mert ez a költség az értesülés után merülvén fel, megjelenésére szükség nem volt, ha egyéb előterjeszteni valója nincs. Ha azonban épen nem vagy nem kellően volt értesítve, akkor véleményem szerint a tárgyalás költsége is felperest terheli, mert a hiábavaló idézés következményeit viselnie kell.

ad *b*) Ha felperes csak a perfelvételi tárgyaláson, de alperes perbebocsátkozása előtt jelenti be az elállást és a jelenlévő alperes sem megállapítási keresetet indítani nem akar, sem pedig költséget nem kér, az elállás végzéssel megállapítandó, mert ez esetben a fent kifejtettek szerint az elálláshoz nincs szükség az ő beleegyezésére. Amennyiben alperes a perfelvételi határnapon megállapítási keresetet támasztana, természetes, hogy ez az elállástól függetlenül tovább tárgyalandó és döntendő el (Pp. 186. §. ut. bek.). Miután az érdemleges tárgyalás rendén többé ilyen kereset nem támasztható, az ott történt elállásnál ez nem komplikálja a helyzetet.

III. A fent kifejtettek szerint a perbebocsátkozás utáni esetekben az alperes beleegyezése szükséges az elállás érvényéhez, mert erről a Pp. 187. §. első bek. kifejezetten rendelkezik és a törvény indokolása ehhez azt fűzi, hogy «a meg nem engedett elállás egyszerűen figyelembe nem jön, olyan, mintha nem is lenne és a bíróság az ügy állása szerint az elállás figyelembe vétele nélkül hoz határozatot». Felperesnek tehát ez előtt meg kell hajolnia, a pert vagy tovább kell tárgyalnia és bevárni, hogy a perben miféle ítéletet hoz a bíróság, vagy kifejezett jogelismeréssel kell a pernek végét szakítania. Maradna még részére az az álláspont is, hogy a tett elállási nyilatkozat után többé nem jelenik meg, vagy nem nyilatkozik, de ebben az esetben aztán a Pp. 187. §. második bek. értelmében mulasztásának következményeit viselnie kell. Abban a tekintetben, hogy mulasztása esetén is az addigi perbeli nyilatkozatok és perbeli cselekmények figyelembe veendők, teljesen osztom a dr. Borsos bírótársam álláspontját, mert ez megfelel a Pp. 445. §. rendelkezéseinek. A dr. Gutfreund ezzel ellenkező azon álláspontjának, hogy a felperes mulasztásával minden perbeli cselekmény el van mulasztva, tehát a korábbi perbeli cselekmények és bizonyítékok sem jöhetnek figyelembe, semmiféle törvényes alapja nincs, sőt az egyenesen ellenkezik a felhívott 445. §. rendelkezéseivel. A nem létező elállási nyilatkozathoz a Pp. 394. §-ból vont jogi hatást pedig fűzni azért nem lehet, mert ami nincs, annak perbeli hatásáról sem lehet tovább komolyan beszélni. Ha tehát ezen esetekben az elállást ellenző alperes jelen van és az eljárást folytatni akarja, tekintet nélkül a felperes további magatartására, érdembeli döntésnek van helye.

IV. Hátra volna még az a legvitásabb eset, hátha alperes nincs jelen azon a tárgyaláson, melyen az elállási nyilatkozat történt? Erről tényleg hallgat a 186. és a 187. §. s talán épen azért olyan zajos körülötte a jogi vita. Én nem akadok fen ezen a hiányon és szinte természetesnek találom, ha a törvény minden casuisticára nem tartalmaz egyenes rendelkezést. Természetes ez azért, mert ha a törvény minden ilyen esetlegre külön rendelkezést tartalmazna, akkor még ha részletkérdésbe fulna is beleakkor sem tudná a felmerülhető variációkat, kombinációkat külön tételes rendelkezésekkel mind kimeríteni. A törvény a meg nem jelenésről és annak következményeiről más helyeken rendelkezik. Itt feltételezi, hogy a felperes csak az alperes jelenlétében tesz olyan lényeges perbeli nyilatkozatot, a minő a pertől való elállás.

Arról ismét más helyen rendelkezik, hogy mi történjék akkor, ha a perben olyan nyilatkozat történik, melyről alperes eddig tudomással nem bírt? Miután kétségtelen, hogy a határnap nem azért tűzetett ki, hogy azon felperes elállási nyilatkozatot tegyen s kétségtelen az is, hogy (a netán felmerült költségek és megállapítási kereset indíthatása miatt) alperes érdekeit is a fenti okok miatt lényegesen érintő s vele addig nem közölt új perbeli előadásról van szó: szinte természetszerűleg adódik a Pp. 186. §. második bek., 443., 445. §-ai alapján ilyen esetre az a megoldás, hogy az előadott kérelem tekintetében addig dönteni nem lehet, míg az alperessel közölve nincsen. Mindkét tiszteletreméltó cikkíró abból a téves felfogásból indul ki, hogy nem lévén törvényes rendelkezés arra, hogy a tárgyaláson előadott elállási kérelem az ellenféllel közlendő, a megoldást az alperes meg nem jelenéséhez fűzött különböző fikcióval keresik és egyik a szünetelésben, másik az eljárás azonnal való megszüntetésében találja meg a helyes megoldást.

Véleményem szerint az elállási nyilatkozat felvetésével a per sorsát érintő olyan lényeges új előadással állunk szemben, hogy azt alperes nélkül semmiféle fikcióval elintézni nem lehet. De annak elintézését szüneteléssel sem lehet elodázni, hogy azzal a szünetelőből való esetleges újrafelvételkor felmelegítve ismét foglalkozzunk, mert eltekintve attól, hogy a Pp. egyoldalú szüneteltetést nem ismer, a per sorsát a tett elállási nyilatkozat után többé bizonytalanságban hagyni nem is szabad. Gondoljunk csak a perfüggőségre és a kereset magánjogi hatályaira s mindjárt be kell látnunk, hogy egyik félnek sem lehet az az érdeke, a bíróságnak legkevésbbé, hogy a kérdés szüneteléssel évekig megoldatlanul maradjon.

Az egyedül helyes, végleges és a törvény szellemének is megfelelő megoldás tehát a Pp. 186. és 254. §-ai alapján az alperes értesítése marad és pedig az általam már előbb említett felhívás hozzáadásával.

Ezen értesítés kézbesítése és a kitűzött határidő lejárta után aztán az alperes nyilatkozatához vagy hallgatásához képest történhetik meg csak az elállás kérdésében is a megnyugtató végleges határozat vagy a per érdemében való döntés.

Ellenkező álláspont mellett, miután alperes nem bír tudomással az elállási kérelem előterjesztéséről, a kiküszöbölt régi 70. §-beli fikció helyett az ő meg nem jelenéséhez fűzött olyan

újabb fikcióhoz kell nyúlni a megoldásért, mely esetleg az alperes szándékát nem is fedi.

Igaz, hogy az általam javasolt megoldásban is az ő hallgatásához jogkövetkezmény kapcsolódik, de ez a Pp.-ban nem novum s mivel vele a jogkövetkezmény is közölve van, egyedül az ő elhatározásától függ, hogy azt a következményt akarja-e vagy nem?

V. A gyakorlatban igen gyakran találkozunk még a felperesek olyan perbelii nyilatkozatával is, hogy egyik vagy másik alperessel szemben «jogfentartással» elál1 a keresettől. Azt hiszem azonban, hogy ez a jogfentartás a kérdés megoldásánál komplikációkat azért nem válthat ki, mert amint a törvény indokolása mondja: a lemondás és elismerés a felek rendelkezési jogából folyván, az nem köthető feltételhez, így tehát felperes sem kötheti az elállási kérelmét semmiféle jogfentartáshoz. Az ily alakban előterjesztett kérelmet tehát véleményem szerint egészen úgy kell kezelni, mintha ahhoz a jogfentartás feltétele hozzá sem volna kapcsolva. *Antal József.*

Glosszák a becsület védelméről szóló 1914 : XLI. tc.-hez.

Távolról sincs szándékom érinteni a címben írt s egészében, mint részeiben kiváló legislationalis alkotás értékét s közelebbről ennek erkölcsi és jogi jelentőségét, hisz a becsületértéket illető egyéni felfogásom nemcsak hogy fedi a törvény javaslatának indokolásában megnyilvánuló álláspontot, de sőt rigorózitás tekintetében meghaladja azt. A becsületben ugyanis részemről az ember teljes erkölcsi és szellemi integritását, igazi értéksummáját szemlélem; az ennek csorbítására irányuló támadásban (rágalmazás, becsületsértés) pedig olyfokú sérelmet, mely — a vagyon elleni bűncselekményből eredő s többé-kevésbbé restitutionabilis joghátrányról nem is szólva — legtöbb esetben föléri, sőt igen gyakran felül is mulja az ember testi épsége elleni bűncselekmények okozta sérelem mértékét is. Utóbbiak nevezetesen rendszerint csak külső és múló nyomot hagynak s hatásukban tisztán a testre, a fizikumra szorítkoznak anélkül, hogy a sértett személynek akár benső, fizikai életét, akár pedig annak a külvilág előtti egyéni értékét legcsekélyebb mértékben is hátrányosan befolyásolnák, de sőt utóbbit a szükségkép kisérő szánalomérzet révén bizonyos fokban még növelik is. A becsület megtámadása ellenben olykor a sértett személy egész jövendő: egyéni, családi és társadalmi életére kiható hátránnyal is járhat, sőt néha egyenesen magára az exisztenciára tör, annak alapjait rendíti meg, forgathatja fel s teheti végképen tönkre, amikor aztán az erkölcsi halál nyomán esetleg előidézheti távolabbi okozati kapcsolatban a sértett, sőt akár több személy fizikai halálát is (öngyilkosság, családirtás), amidőn tehát csak az elkövetés módjában s eszközeiben finomabb, modernebb és választékosabb, mert raffináltabb a közönséges gyilkosságnál, de a szubjektiv bűnösség szempontjából mivel sem enyhébb, következményeiben pedig még súlyosabb is lehet (erkölcsi orvgyilkosságok.) ... És a becsületnek ép eme súlyosabb, következményeiben mélyebb, gyakorta végzetes hatású megtámadásait kívülről: a kiváncsi, hírszomjas és szenzációéhes társadalom részéről szánalom, részvét helyett többnyire «sanda gyanú» és alattomos káröröm kíséri. A becsület sérelmeit tehát a bírói ítélet voltakép csak megtorlásban és ebben is egyedül a közvetlen támadóval szemben részesíti; de sem a benső, lelki harmónia (becsületérzés), se pedig a jövendő életre kiható hátrányok (hírnévrontás), se végül a jóakaratú társadalom kísérő gyanakvása és pletykája szempontjából elégtételt egyáltalán nem nyújt s természetesen nem is nyújthat. Ezek a momentumok pedig nagyon is megokoltakul tüntetik fel a törvényben megállapított minősített eseteket és a büntetési tételeknek úgy ezekre nézve, mint általában felvett emelését, mivel csak súlyos, példásan szigorú büntetések vehetik elejét a becsület elleni közvetlen támadások további elharapódzásának, valamint rettenthetik el hírkapzsi társadalmunkat. Hosszan ecsetelhetném s idevágó példákkal is illusztrálhatnám azt a tarthatatlanul visszás helyzetet, amely eme törvényalkotást idő-, ok- és célszerűvé s valósággal égető és elodázhatlanul parancsoló szükséggé érlelte; de hosszadalmasság elkerülése végett átlépek voltaképeni tárgyamra: a törvénynek ama helyeire, melyek alábbi észrevételeimet kiváltották.

I. A törvény 9. §-ának első bekezdése 6. pontjában ezzel végzi: «hivatásuk gyakorlására vonatkozólag állítottak vagy híreszteltek oly tényt, amely valóság esetében bűnvádi vagy fegyelmi eljárás megindításának oka lehet». Hogy eme szövegezés szószaporítása dacára csonka és még a rágalmazás törvényes definicióját se meríti ki, a becsületsértés fogalmát pedig teljesen mellőzi, az első olvasásra nyilvánvaló; holott a szakasz bevezető sorai nem hagynak fen kétséget aziránt, hogy nem csupán rágalmazásról, hanem becsületsértésről is van szó. A szöveg tehát csak úgy válnék teljessé, ha a §. első bekezdésének végéhez hozzáfűznők a rágalmazás definiciójából még hiányzó: «vagy pedig az illetőt közmegvetésnek tenné ki» és a becsületsértés teljes fogalmi meghatározását képező: «avagy használtak becstelenítő, lealacsonyító vagy megszégyenítő kifejezést, illetőleg követtek el ily cselekményt» szövegkiegészítést. De még leghelyesebb lett volna végkép mellőzni a rágalmazás (és becsületsértés) definicióinak felesleges recitálását s — ehelyett — kevés szóval többet: szükségeset és elegendőt mondva, beérni a fogalomnevek ismételt felemlítésével, sőt rájuk való mutatással ekép: «Rágalmazás vagy becsületsértés csupán felhatalmazás alapján üldözhető akkor is, ha «azt» ... «hivatásuk gyakorlására vonatkozólag» (elhagyva a bekezdés többi részét: «állítottak — oka lehet») követték el». Semmi kétségem és aggodalmam ugyan az irányban, hogy e szakasz hiányosan bőbeszédű szövege nem fog a gyakorlati jogászközönség körében félreértésre okot adni; de a szabatosság kiváltkép törvényszövegnél korántse másodrangu s ép ezért képtelenség volt átsiklanom eme szövegdöccenőn.

II. A törvény 16. §-a, a Btk. 263. §-a végbekezdésének helyébe lépvén, igy rendelkezik: «az állított vagy hiresztelt tény, úgyszintén a valamely tényre közvetetlenül utaló kifejezés valóságának bebizonyítása kizárja azok miatt rágalmazás vagy becsületsértés megállapítását.» Eme szövegezés a Btk. 263. §. végbekezdésénél világosság szempontjából mivel se mondható szerencsésebbnek, mert «kizárja» és «megállapítását» szóhasználatával még az iránt is bizonytalanságot kelthet, ha vajjon a büntetendő tényálladékot magát, vagy a beszámíthatóságot, avagy csak a büntethetőséget akarta-e «kizárni», hogy tehát vádlott felmentését minő perrendi alapra kívánta fektetni. Az az egy bizonyos, hogy a 16. §. vagyis a valóság bebizonyítása esetében a vádlott felmentendő. Ugyde a Bp. 328. §. végső bekezdése imperative előirja, hogy a felmentő ítéletben határozottan megjelölendő a 326. §-nak az az esete, mely a felmentésnek alapjául szolgált. Kérdés most már, hogy a 16. §. esetén a Bp. 326. §-ának mely pontja és melyik esete alapján lesz a vádlott felmentendő? A 16. §. jelen szövege mellett korántse tűnik fel képtelenségnek, sőt egyenesen plausibilis a Bp. 326. §. 1. pontjának 1. esetére mint felmentési alapra hivatkozás; mert ha a valóság bebizonyítása «kizárja» a bűncselekmény («rágalmazás vagy becsületsértés») «megállapítását», úgy voltakép hiányzik az objektiv bűnösség vagyis a büntetendő tényálladék, tehát nincs bűncselekmény, azaz: «a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény» (Bp. 326. §. 1. pont 1. esete.). Mégoly múló kétségünk se lehet azonban az iránt, hogy a valóság bebizonyítása a rágalmazás vagy becsületsértés vétségeinek tényálladéki elemeiből nem von el egyet is, hogy tehát a büncselekmény tényálladéka nem veszít teljességéből egy atomnyit sem s ehhez képest a valóság bebizonyítása nem a bűncselekmény (rágalmazás vagy becsületsértés) megállapítását, hanem csak a subjektiv bűnösséget (beszámítást avagy büntethetőséget) «zárhatja ki.» Ám a beszámítást kizáró vagy korlátozó okokat a Btk. VII. fejezetének 76—88. §-ai sorolják fel és pedig félreismerhetetlen taxatióval akkép, hogy emez okok köre tovább nem terjeszthető és minden itt fel nem sorolt, hanem a Btk. vagy más büntető jogszabály (törvény, rendelet vagy statutum) egyéb helyein elszórtan előforduló s felmentő ítélet alapjául szolgálható rendelkezés (minők a Btk. 136., 137., 151.. 159., 160., 224—25., 300., 313., 427. §-ai s az 1914 : XL. tc. 10. és 12. §-ai) csak mint «büntethetőséget megszüntető ok» jelölhető meg s jöhet figyelembe. A törvény 16. §-a tehát ugyancsak büntethetőséget megszüntető okot statuálhatott s így az erre alapított felmentő ítélet a Bp. 326. §. 3. pontjára s közelebbről ennek (nem 2. hanem) 3. esetére kell hogy hivatkozzék. Mivel pedig a Bp.-nak eddig kifogás alá nem vett terminologiája következetesen a büntethetőséget «megszüntető» (és nem «kizáró») «ok»-ot használ, ennek megfelelően a «kizárja

azok miatt rágalmazás vagy becsületsértés megállapítását» helyett szabatosságra nézve sokkal megfelelőbb lett volna a 16. §. szövegét ezzel zárni: «megszünteti azok miatt vádlottnak rágalmazás vagy becsületsértés címén való büntethetőségét.» A valóság bebizonyításának ilyetén vagyis büntethetőséget megszüntető ok gyanánt való felfogására utal egyébként a Btk. 263. §. végbekezdése is, mely (eltekintve attól, hogy «valóság» helyett tévesen «valódiság» szót használt) a büntethetőség megszüntét a különben egyértelmü «a vádlott büntetlenségét eredményezi» körülírással fejezte ki. De nyiltan e felfogást támogatja maga a törvény javaslatának általános indokolása is III. részének I. 5. pontjában, ahol félremagyarázhatatlanul kijelenti, hogy «a valóság bebizonyításának hiánya nem tényálladéki elem, hanem a büntethetőség előfeltétele» s ugyane pontban «büntethetőség» hiányáról beszél. A 16. §. egyébiránt a valóság bizonyíthatásának a «tényre közvetetlenül utaló kifejezés»-re is kiterjesztésével szemben mintegy ellensúlyozásul viszont két nagyon is megokolt, helyes megszorítást is tartalmáz a Btk. 263. §-ával ellentétben, t. i. egyiket az «azok miatt»-, másikat a «rágalmazás vagy becsületsértés megállapítását» kifejezések használatával.

Előbbi jelenti azt, hogy csak a valóban bebizonyított tényállítás, híresztelés vagy tényre közvetetlenül utaló kifejezés miatt szünik meg a vádlott büntethetősége, de egyéb, velük kapcsolatos és be nem bizonyított vagy bizonyítástól elzárt, avagy erre alkalmatlan tényállításért (híresztelésért) illetve tényre közvetlenül utaló valamint egyéb — ténnyel össze nem függő — becsületsértő kifejezésért mint rágalmazásért vagy becsületsértésért a vádlott továbbra is felelős marad. Ezt a megszorítást az «azok miatt» szavak kellőképen tartalmazzák. A másik korlátozás a korábbi szabályozással szemben az, hogy a valóság bebizonyítása csak a rágalmazás vagy becsületsértés vádjával szemben szünteti meg a büntethetőséget, de — mikép ezt a törvény javaslatának részletes indokolása a 13—16. §-okra vonatkozó 3-ik bekezdésében kifejezi — «egyéb büntető jogszabály alkalmazását nem érinti». Ha t. i. a rágalmazás vagy becsületsértés tényálladéka mellett ezzel eszmei vagy anyagi halmazatban álló egyéb büntetendő tényálladék is fenforog (például: magánlaksértés-, testi sértés vétségei, közcsend elleni kihágás, stb.) erre nézve a büntethetőség semmiféle alteratiot nem szenved. Ez utóbbi megszorítást azonban a «kizárja» és «megállapítását» szavak — közelebbi magyarázat nélkül — még csak sejtetni sem alkalmasak és ha azt a törvényhozó magából a szövegből felismerhetővé kívánta tenni, magába a 16. §. szövegébe kellett volna felvennie az indokolásban használt «de egyéb büntető jogszabály alkalmazását nem érinti» kifejezést. Ezzel aztán minden balmagyarázatot kizáróan szabatossá és teljessé vált volna a 16. §-nak fentiek szerint korrigált és kiegészített szövege, így: «Az állított vagy híresztelt tény, ugyszintén a valamely tényre közvetetlenül utaló kifejezés valóságának bebizonyítása megszünteti vádlottnak azok miatt rágalmazás vagy becsületsértés vétsége címén való büntethetőségét; de egyéb büntető jogszabály alkalmazását nem érinti.»

Dr Varga Károly.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A jogi szakoktatás reformja** tárgyában titkos értekezletet tartottak a közoktatásügyi minisztériumban. Sem a szaktestületekkel, sem a szaksajtóval nem tartották szükségesnek közölni, hogy kik tanácskoztak és miről tanácskoztak. Végül a napilapokban megjelent egy híradás, amelyből arról értesülünk, hogy az értekezlet nem járt eredménnyel. Vajjon ezt miért közölték? Alig hihető, hogy megnyugtatására azoknak, akik jogi oktatásunk súlyos betegségeit ismerik és fájlalják. Mert — elárulhatjuk a közoktatásügyi minisztériumnak — a meghivottakon kívül is van az egyetemen és egyebütt még néhány jogász, aki a reform iránt érdeklődik. De újabban divatba jött, hogy az anketteken csak azokat hallgatják meg, akikről tudvalévő, hogy az egybehívó szájaizének kedves dolgokat mondanak el. Úgy látszik, az értekezletek inkább arra valók, hogy a meghivottak lássák, mily jó véleménnyel van felőlük a miniszter, nem pedig arra, hogy a miniszter ismerje meg a különböző véleményeket.

De rebus sic stantibus igazán nehezen érthető, hogyan végződhetett az értekezlet eredménytelenül. A meghivott lojális szaktudósok ellentmondtak volna a miniszter javaslatainak? Lehetetlen. A miniszternek ne volnának ötletei a jogi oktatás reformjára? Lehetetlen. Inkább azt hisszük, hogy a miniszter és bizalmasai *in camera sinceritatis* reájöttek a kérdés velejére. Reájöttek arra, hogy nem a rendszer, a vizsgálatok beosztása stb. az, amin a jogi oktatás megfordul, hanem elsősorban a tanárok megfelelő kiválasztása. Tudósokra van szükség, akik lelkesednek és lelkesíteni tudnak. Tehetséges előadókra, akik nem szorítkoznak tankönyvük felolvasására vagy betanulására, hanem a pillanat termékenyítő hevében született ötletekkel le bírják bilincselni hallgatóságuk figyelmét. Tanárokra van szükség, akik törődnek hallgatóikkal, akik képességeikkel, nem pedig üres címekkel imponálnak tanítványaiknak. Khinai *csin* rendszer: tekintetes és nagyságos, méltóságos és kegyelmes titulatura nem való az egyetemre. Tanárokra, akik nem az egyetemi adminisztráció kicsinyes intrikáira, személyes torzsalkodásokra pazarolják erejüket, hanem egész gondolkodásukat, minden törekvésüket tudományos hivatásukra tudják koncentrálni. Tanárokra van szükség, akiknek végső ambiciója a katedra s onnan nem kacsintanak a képviselőház vagy a főrendiház felé, tanárokra, akik nem engedik magukat a miniszteri bársonyszékbe presszionálni. Tudósokra, akiknek meggyőződése nem vág eleve össze azokkal a tudományos igazságokkal, amelyeken a társadalom konzervativ rendje felépül, a kik nem alkalmazzák tudományos kutatásaik eredményét a politikának pillanatnyi követeléseihez, akik önállóan gondolkodó férfiakat s nem szervilis nyájat kivánnak a társadalomnak nevelni. Tanárokra, akik nem azért akarnak tanárok lenni, hogy az állás emolumentumait élvezhessék, hogy tudományos tekintélyüket közgazdasági tevékenységre válthassák fel, hanem pedagógusokra, akiknek a tanítás lelki szükséglet. Jellemes férfiakra van szükség, akik a tanári álláshoz nem politikai lépcsőfokon, nem a pártkörök bársonyszőnyegén vagy legmagasabb összeköttetések varázsvesszejével jutnak el, hanem becsületes munkával és a tehetség kiválásával. A tanításhoz csak tudás és tehetség kell, a neveléshez jellem is, mert az a tanár, akinek saját életpályája megcáfolja a tudomány gyakorlati értékéről hirdetett igét, nélkülözi a példaadás nevelő erejét. Akad ma is nem egy professzor az egyetemeinken, aki ezeknek a követelményeknek megfelel, de sajnos nem ezek, hanem a többség adja meg az egyetemnek reformra szoruló jellegét. Nos érthető, hogy az értekezlet, amely a reformnak e punctum saliens-ét felismerte, eredménytelenül oszlott szét és a hivatalos tudósítás megelégedéssel konstatálhatta, hogy minden marad a régiben.

— **Megsemmisíthető-e a választott (Lloyd)-bíróság ítélete a Pp. 242. §-ának megsértése miatt?** A kir. Kúria 1915. P. II. 5801. sz. alatt hozott határozatával megsemmisítette a temesvári Lloyd-társulat külön-bíróságának az ítéletét a következő indokolással: A felperes a bíróság ítéletét felfolyamodásában az 1881: LIX. tc. 96. §-ának *f)* és *g)* pontja alapján támadta volt meg. A Pp. 24. §-a szerint, a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön-bíróságaira és így a temesvári Lloyd-társulat választott bíróságaira nézve is, az 1881: LIX. tc. 94—99. §-ai a törvényhozás további rendelkezéséig ideiglenesen hatályukban fentartattak; a dolog természetéből következik azonban, hogy az említett bíróságok előtti eljárásban, amennyiben a hivatkozott §-ok másként nem rendelkeznek, a Pp. szabályait kell megfelelően alkalmazni. A temesvári Lloyd-társulat bíróságának jegyzőkönyve szerint az 1915. évi március hó 27. napján megtartott tárgyaláson a bírói tisztségben akadályozott K. O. helyett R. A. vett részt, akivel «az előző tárgyalás eredménye megismertetett». A Pp. 392. §-a szerint az ítélet meghozatalában csak olyan bíró vehet

részt, aki az alapul szolgáló szóbeli tárgyaláson jelen volt, amennyiben pedig a határozathozatal előtt a bíróság más tagokból alakul, ez esetben a tárgyalást a 242. §. rendelkezései szerint meg kell ismételni. Miután jelen esetben a jegyzőkönyv szerint a második tárgyaláson és az ítélethozatalban résztvett bírák egyike az első tárgyaláson nem vett részt, ennélfogva a tárgyalást meg kellett volna ismételni; ezt a megismétlési kötelességet az, hogy a tárgyalás eredményét az újonnan belépett bíróval megismertették, nem pótolja. A kifejtettek szerint tehát az ítélethozatalban olyan bíró vett részt, aki az alapul szolgáló szóbeli *tárgyalás egész rendjén* nem volt jelen, következőleg a bíróság nem volt szabályszerűen megalakítva. Azt, hogy a bíróság szabályszerűen volt-e alakítva, mindenekelőtt és a Pp. 504. és a Pp. megfelelően alkalmazandó 540. §-a alapján hivatalból kell figyelembevenni, ennélfogva a kir. tábla végzését már ebből az indokból kellett helybenhagyni.

Nézetem szerint téves az a megállapítás, hogy a bíróság nem volt szabályszerűen alakítva annálfogva, mert az ítélethozatalban oly bíró is résztvett, aki az alapul szolgáló szóbeli tárgyalás egész rendjén nem volt jelen. A Pp. 242. §-a azon szabályának megsértése, hogy a tárgyalást meg kell ismételni, ha a bíróság más tagokból alakul, nem állapíthatja meg *a bíróság szabálytalan megalakulásának tényálladékát,* hanem csak lényeges eljárás szabály megsértésének minősíthető. Az 1881 : LIX. tc. taxative sorolja fel azokat az eseteket, amelyekben a tőzsdebíróság ítélete megtámadható, ezek között azonban a tárgyalás ismétlésének elmaradása bíróváltozás esetén sem expressis verbis, sem közvetve nem szerepel. *T. M.*

— **A központi járásbíróság** vezetője *Rabács* János a járásbíróság eddigi helyettes vezetője, helyettes vezető pedig *Malatinszky* Kálmán eddigi csoportfőnök lett.

— **Hadiszolgáltatás készpénzbeli értékének megállapítása nem tartozik a polgári bíróság hatáskörébe.** Hadiszolgáltatás készpénzbeli értékének megállapítása iránti perben a fellebbezési bíróság az eljárást alperes pergátló kifogása folytán megszüntette. Felperes panaszát a Kúria 1915. P. II 5250. sz. ítéletével elutasította a következő indokolással: «Felperes a fellebbezési bíróságnak az elsőbíróság ítéletéből átvett, meg nem támadott és így már ez oknál fogva is a Pp. 534. §-a értelmében a felülvizsgálati bíróságnak ítélkezése alapjául szolgáló tényállása szerint, a pozsonyi kir. törvényszékhez beadott keresete rendén a 14,812 K 20 f összeget hadiszolgáltatás-térítmény címén az alapon követeli, hogy a vármegyei alispán felperesnek búzalisztkészletét 44 K és rozslisztkészletét 37 K 50 f métermázsánkénti ár megállapítása mellett lefoglalta és felperes a lefoglalt lisztmennyiséget szállította is; a cs. és kir. hadügyi kincstár azonban a szállított lisztnek az említett árak alapulvételével kiszámított árából a kereseti összeg kifizetését megtagadta s ebből kifolyólag alperest ennek megfizetésére kérte kötelezni.

Alperes a Pp. 180. §-a alapján pergátló kifogást emelt az alapon, hogy a per tárgya feletti bíráskodás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, s a fellebbezési bíróság az eljárást meg is szüntette.

Felperesnek az ítélet ellen előterjesztett panaszai alaptalanok: mert az 1912 : LXVIII. tc. 22., 24., 31., 32. és 33. §-a a hadiszolgáltatás készpénzbeli értékének megállapítását és az ez iránti igény érvényesítését az ott megjelölt közigazgatási bizottság hatáskörébe utalta és ezzel az ily természetű ügyben a határozathozatalt a polgári bíróság hatásköréből elvonta, az 1869 : IV. tc. 1. §-a értelmében pedig ettől eltérésnek helye nincsen.

Nem sértett tehát jogszabályt a fellebbezési bíróság azzal, hogy a bírósági hatáskör leszállítása mellett az eljárást megszüntette.

— **A végrehajtási eljárás zsebkönyve.** A végrehajtási jog szabályozása az utóbbi időben egyre bonyolultabbá lett. Ezidőszerint négy főtörvényből kell összekeresni a végrehajtási jogra vonatkozó intézkedéseket, nem is szólva a főtörvények imponáló uszályát tevő melléktörvényekről, rendeletekről stb. Hálára kötelezte ennek folytán *dr. Borsodi Miklós budapesti kir. járásbíró,* a végrehajtási jog kitűnő írója a jogkereső közönséget azzal, hogy zsebkönyvében összegyűjtötte és rendszeresen feldolgozta a végrehajtási eljárás egész joganyagát úgy, hogy a végrehajtási eljárásra vonatkozó minden jogforrás művében megtalálható. Szerző a négy főtörvényt egységes egészbe foglalta úgy, hogy a Végrehajtási eljárásról szóló alaptörvénybe beleszőtte megfelelő helyen a végrehajtási novella (1908 : LXI.), az egyes igazságügyi, szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló törvény (1912 : VII.) és a Ppé.-nek a végrehajtási eljárásra vonatkozó rendelkezéseit, ami rendkívül megkönnyíti a négy törvényben való eligazodást. Az eddigi zsebkönyvektől eltérőleg szerző a nehezebb §-ok magyarázatát is adja, közli a joggyakorlatból az elvi jelentőségű határozatokat és pedig az uralkodó gyakorlat kidomborításával. Ahol ellentétek vannak, szerző saját álláspontját fejti ki. A zsebkönyv függelékében megtaláljuk a nemzetközi jogsegélyre vonatkozó jogforrásokat, a bírósági végrehajtókra és bírói letétekre vonatkozó törvényeket és rendeleteket, a végrehajtási eljárásra vonatkozó ügyviteli szabályokat. A könyv a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg. *T.*

— **Polgári Perrendtartás.** Írta *Antalfi Mihály,* a jog és államtudományok doktora, kir. törvényszéki bíró. Két kötet, Pécs. 1915. Antalfi Mihály új név a jogirodalom terén. Annál meglepőbb, hogy a Pp. nagyméretű alapos kommentárjával lép először a nyilvánosság elé. Munkájának előszavában hangsúlyozza, hogy gyakorlati nézőpontok vezették. Az 1294 lapra terjedő két kötetben mind a Pp., mind pedig a Ppé. gondos feldolgozásra találtak akként, hogy szerző minden szakasznál közli az indokolásnak vonatkozó részét és jegyzet formájában a szakasznak kommentárszerű részletes feldolgozását. E jegyzetekben szerző reámutat a Pp. §-ainak egymással való összefüggéseire és behatóan magyarázza az egyes szakaszokat. Részletesen kiterjeszkedik a nemzetközi jogsegélyre. Teljes szövegében hozza a nemzetközi egyezményeket a jogsegélyről, a házassági eljárásról, a gyámságról. Tárgyalja a magánjogi viták elintézésével foglalkozó kivételes bíróságokat és közigazgatási hatóságokat. Közli a magyar főudvarnagyi bíráskodásról szóló törvény és a községi bíráskodást szabályozó miniszteri rendelet teljes szövegét. Különös gondot fordított a szerző arra is, hogy a mű nyelvezete lehetőleg magyaros legyen. Terjedelmes betűsoros tartalommutató teszi könnyen kezelhetővé a két vaskos kötetből álló perjogi művet. *T.*

— **Marasztalási összeg kifizetése a bíróság közbenjöttével.** A VR. t. 41. §-a feljogosítja a pervesztes felet arra, hogy a marasztalási összeget a perbíróság közbenjöttével kifizetheti, azonban ennek az elfogadását két feltételtől teszi függővé, nevezetesen: *a)* vagy megjelennek a perbeli felek személyesen és ez esetben a fizetés tényéről jkv vétetik fel, avagy *b)* csak a pervesztes fél jelenik meg, ez esetben köteles a bíróság a pernyertes felet haladéktalanul maga elé idézni és amennyiben az idézés dacára sem jelennék meg, avagy a pénzfelvételre jogosult meghatalmazottat maga helyett nem küld, van csak jogában a pénzt elfogadni és bírói letétként kezeltetni. A fizetésnek eme neme a ritkaságok közé tartozik, mert a hivatkozott 41. §. még hozzáfűzi azt is, hogy ily esetben a pénzlefizetés körül felmerülendő költségeket a pervesztes fél tartozik viselni és így meggondolja magát a fél, hogy a költségeket ily módon szaporítsa, mert a fizetés másként is történhetik. A bíróságot a törvény arra kötelezi, hogy a pénzfizetést — amennyiben a felek egyszerre meg nem jelennének — csakis akkor fogadhatja el és helyezheti bírói letétbe, ha a pernyertes fél idézés dacára sem jelenik meg, de idézés nélkül, hogy arról az ellenfél tudomást ne szerezzen, elfogadni csak bizonyos feltételek teljesítése mellett szabad, mert szerény nézetem szerint az alább kifejtettek alapján a bíróságnak állana már akkor kötelességében, hogy a pervesztes féltől azt az összeget is beszedje, mi a pénzfelvétel körül felmerülhet. Egyik járásbíróság a törvény eme világos rendelkezése ellenére az ellenfél előzetes megidéztetése nélkül elfogadott egy megítélt követelést, természetesen a kamatokat a pénzfizetés napjáig számítva, sőt mi több a kért kielégítési végrehajtást sem rendelte el — habár a pernyertes félnek a pénzfizetésről tudomása nem volt — indokolva egyszerűen azzal, hogy az összeg a bíróság közbenjöttével kifizettetett, tehát végrehajtásnak helye sem lehet. Furcsa helyzet állana elő, ha az összes bíróságok ennek a járásbíróságnak eljárását követnék, mert ezzel a felek anyagi érdekei sérelmet szenvednének, különösen abban, mert nem kapnák meg teljesen a megítélt követelést, továbbá, mert a bíróságok újabb pernek az alapját vetnék meg. A fizetés akkor tekintendő megtörténtnek, midőn az a pernyertes fél kezeihez befolyik, az ideig neki a megítélt késedelmi kamat is jár. Már most hogy tudja akár a pervesztes fél, akár maga a bíróság megállapítani azt,

hogy ily esetben a pernyertes fél mikor veheti fel a megítélt összeget, hogy mondhatja ki a kért végrehajtás elutasításakor, hogy az összeg teljesen ki lőn fizetve, mikor ez de facto meg nem történt. Tudvalevő dolog, hogy azideig, míg a bíróság a kiutalás tárgyában intézkedik, míg erről az adóhivatal értesítve lesz és míg a pernyertes fél a pénzt felveheti, legalább 8—10, de esetleg több napot is vehet igénybe és egy nagyobb követelésnél ez a kamat már számottevő összeget képvisel, mit elveszíteni kénytelen csakis azért, mert a bíróság a végr. törv. 41. §-át ily szabadon értelmezi. De továbbá idézés nélkül — ha ehhez joga van a bíróságoknak — kötelességében állana a pervesztes felet arról is felvilágosítani, hogy úgy a nyugtabélyeget, mint pedig a pénzfelvétel körül felmerülendő összeget is helyezze letétbe — mit a bíróság nyomban megállapítani köteles lenne — avagy ennek megtagadása esetén az eme körülményről felvett jkv hiteles másolatát a pernyertes féllel közölni, mert hogy jön ahhoz az a fél, kinek végrehajtható ítélete van, hogy akár nyugtabélyeget rójjon le, akár pedig az adóhivatalnál órákhosszat időzzön azért, mert a pervesztes fél a fizetésnek eme módját választotta. Az ügyvéd a kifejtett munkájáért díjazást követelhet, már most melyik fél lesz hajlandó azért, mert a pervesztes fél a fizetés eme módját választotta, akár a nyugtabélyeget, akár a pénzfelvétel körül felmerült költségeket megfizetni, holott ha a bíróságok szem előtt tartanák a 41. §. világos rendelkezését, úgy ily esetek fel nem merülnének. A legtöbb esetben az ily kamatveszteség, nyugtabélyeg és munkadíj veszendőbe megy, mert 40 koronán aluli összeget képvisel és így csakis az 1893 : XIX. tc. alapján lenne érvényesíthető, hogy pedig a behajtásnak eme módjához folyamodnék valaki, az kizárt dolog, plane ha más járásbíróság területén lakik a pervesztes fél és inkább elveszíti, semhogy önönmagának újabbi költségeket okozzon, ez pedig az anyagi igazságnak semmi esetre sem felel meg és minek az elvesztéséhez ép a bíróság nyújtott segédkezet. Nézetem szerint az a fél, ki idézés dacára a pénzfelvételre kitűzött határnapra a bíróságnál meg nem jelenik, ama kamatkülönbözetről, mi a fizetéstől a felvétel napjáig megjárna, önként lemond, tehát ily esetben helyesen cselekszik a bíróság, ha csakis azideig számítja ki a kamatokat, míg a fizetés meg nem történik, de a nyugtabélyeg és a pénzfelvételkörüli költség ez esetben is megállapítandó, mert a 41. §. a megjelenés esetén a költség megállapítását elrendeli és ezek is beszedendők és hivatalból megállapítandók, mert csak így lehet elérni azt, amit a törvényhozó ily esetben elérni akart. *Dr. Büchler Dávid.*

— **Adalék a gyülekezet fogalmához (Btk. 172. §).** *Kúria:* A semmisségi panaszt elutasítja. *Indokok:* A kir. tábla ítélete ellen a vádlott azért jelentett be semmisségi panaszt, mert nem volt jelen annyi ember a cselekmény elkövetésekor, amennyi a gyülekezet fogalmát kimerítené. A panasz alaptalan, mert a kir. tábla ténykép azt fogadta el, hogy a vádlott a vád tárgyává tett szavakat nem csupán az előtt az öt ember előtt használta, akik azt tényleg hallották, hanem jelen voltak ott mások is, akik a szavakat meghallhatták. Már pedig több embernek együttes jelenléte a gyülekezet fogalmát kimeriti és nem szükséges, hogy az izgató nyilatkozatot minden jelenlévő tényleg meg is hallja, elég, ha meg volt a lehetősége annak, hogy meghallja (1915. B I. 3010 2.).

KÜLFÖLD.

— **Magyar író külföldön.** E rovatunkban oly gyakran szereplő dr. *Auer* György, aki kétségkívül rendkívüli érdemeket szerzett a magyar jogélet külföldi ismertetésével, az Archiv für Strafrecht utolsó számában mutatja be a Btk. reviziójának négyes javaslatát. Nemcsak ismerteti, hanem ítéletet is mond felettük, midőn azokat a Btk. reformjának kezdőpontjaiként jellemzi, amelyek azonban még nem alapjai a reviziónak. Véleményét abban összegezi, hogy a szakszerű bírálattól függ, mennyiben lehet az egyes tervezetekben foglalt javaslatokat majdan értékesíteni.

— **Az ügyvéd fegyelmi felelősségét** irodai személyzetének mulasztásaiért az osztrák legfelsőbb törvényszék fegyelmi tanácsa — immár állandó gyakorlat szerint — a mulasztást elkövető személy kilététől, alkalmaztatása minőségétől és előképzettségétől teszi függővé. Az ügyvéd ugyanis kétségtelenül köteles irodája felett minden irányban felügyeletet gyakorolni és a magánjog szabályai szerint felelős személyzete minden cselekedetéért és mulasztásáért. Elvként azonban azt már nem lehet kimondani, hogy a felügyelet elmulasztása okvetlenül fegyelmi vétség is, noha adott esetben esetleg olyként is alakulhat a helyzet, hogy az irodájában végzett teendők ellenőrzésének elmulasztásáért fegyelmi úton is felelősségre kell vonni az ügyvédet. Az elbírált esetben azonban nem látta fenforogni ennek szükségét a fegyelmi tanács a következő okokból. A mulasztást elkövető irodai alkalmazott gyakorlati idejének legvégén volt már, sőt bíróságnál is folytatott már gyakorlatot, vagyis a jogszabályokban, valamint az eljárásokban is járatos jogászember-számba ment, a kire főnöke nyugodtan bízhatott önállóan elintézendő munkákat. E mellett az ügyvéd többször is érdeklődött az illető ügy (telekkönyvi bekebelezés) mibenléte iránt és az irodai segédkönyvben is utána nézve, ott azt mint elintézettet kivezetve találta. Ily körülmények mellett nem lehet mulasztást látni abban, hogy a panaszlott ügyvéd személyesen is nem győződött meg az elintézés megtörténtéről az iratokba való betekintés útján. Hiszen az elintézés módja (bekebelezés iránti beadvány) teljesen egyszerű, az ügyvédi irodákban minden nap előforduló teendők közé tartozó volt, melyet a jogtudó személyzet el nem hibázhatott. Úgy hogy minden főnök megkívánhatja, hogy ilyen munkákat jogvégzett alkalmazottja kifogástalanul és a kellő időben intézzen el. Abban sem lehet fegyelmi vétséget észlelni, hogy az ügyvéd alkalmazottja értesítésének és az irodai könyv valótlan adatainak feltétlenül hitelt adott, tekintve, hogy megbízhatónak ismert alkalmazottja felvilágosításában kételkedni semmi oka sem volt. *A.*

Másfél millió alaptőkével bíró vidéki nagyobb városban lévő pénzintézet ügyészt keres. Az állás mintegy 20,000 K évi jövedelemmel van összekötve. Összeköttetéssel és súllyal bíró ügyvédek írjanak «Ügyész» jelige alatt e lap kiadóhivatalába.

15412

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai-ban megjelent:

A végrehajtási eljárás zsebkönyve

Az 1881 LX. tc., 1908:XLI. tc., 1912 : VII. tc., 1912 : LIV. tc. és a kapcsolatos rendeletek.

Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta

dr. BORSODI MIKLÓS

királyi járásbíró, a budapesti központi királyi járásbíróság végrehajtási osztályának bírája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva, az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a bírói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (bírói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Ára kötve 6 kor.

Kapható minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 30. szám. Budapest, 1915 július 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kégl János* monori ügyvéd: A moratórium likvidálása. — *Dr. Weissberger Imre* budapesti ügyvéd: Az osztrák Ausgleichsordnung 41. §-a. — *Dr. Balkányi Kálmán* az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés titkára: Választott bíróság az idei termés értékesítésénél. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny«-ből.

A moratórium likvidálása.

Hazánk közgazdasága minden elismerést megérdemel azért, hogy a háboru okozta megpróbáltatásokat kiállotta. Az általános mozgósítás elrendelése után gazdasági életünk legautentikusabb ismerői is teljes bizonytalanságban voltak a jövendő iránt. Az első moratóriumi rendelet, amely alig distingvált a kötelezettségek gazdasági alapja és jogi természete között, úgyszólván megállította gazdasági rendszerünk vérkeringését, illetve ratifikálta, ahol magától is megállott. E bénulásszerű állapot azonban szerencsére időleges és részleges volt. Az élő szervezet eleven ereje mindenen keresztül törte magát. Az emberek belátták, hogy a moratórium sem fog örökké tartani s a halomra tornyosuló kötelezettségek akkor agyonnyomják őket, tehát kezdették — kinek hogy módjában volt — a kötelezettségeket teljesíteni a törvényes kényszer felfüggesztése dacára is.

A spontán teljesítések tapasztalata vezette a kormányt a moratóriumi rendeletek megújításánál annak mind keskenyebb és szűkebb mederbe való szorítására, mignem elérkeztünk a moratórium megszünésének időpontjához. Önmagától értetődő, hogy a moratóriumot egy csapással megszüntetni s az elhalasztott teljesítéseket egyszerre esedékessé tenni nem lehet, hanem bizonyos átmenetre van kétségtelenül szükség. Ez a moratórium likvidálása.

Az sem lehet vitás, hogy ez elsősorban közgazdasági problema s a gazdasági lehetőségek fognak a quid kérdésre feleletet adni, a jogi szempontok a quo modora lesznek hivatva válaszolni.

A moratórium-intézkedések homlokterében a váltótartozások állanak. A moratóriumos váltókból pedig tudvalevőleg 10%, illetve a f. évi január végéig lejárt váltóknál 20% esedékes. Igen egyszerű volna a ránk következő augusztus 1-ével a további 80%-ot is esedékessé tenni, ha nem kellene olyan bonyodalmaktól tartani, amelyeket az új rendeletnek közérdekből kötelessége megelőzni. Mivel hazánkban a fizetések a mezőgazdasági termények értékesítésével kezdődnek, ezt kell kiindulási alapul vennünk. Augusztus 1-ig tudvalevőleg a termést még nem lehet betakarítani, annál kevésbbé értékesíteni. Sőt mivel igen sok munkáskéz most más kötelesség teljesítésével van elfoglalva, a termés learatása és behordása még lassúbb tempóban halad előre, mint normális időben. Ugyanez áll a cséplésre. A legjobb esetben is tehát csak október hó 1-ét lehetne a moratóriumos váltók további tőkeesedékességének határidejéül megjelölni.

Tekintettel tehát arra, hogy hazánk váltóanyagának legnagyobb része mégis csak agrárváltó, még ha merkantil giró is van rajta, október 1-ére nem lehet nyugodt lélekkel 30%-nál magasabb törlesztési kvótát kötelezőleg megszabni, úgy hogy ezzel elérje azt a szinvonalat, amely a f. évi március haváig lejárt árutartozásokból eddig fizetendő. A további 50% lefizetésére a következő likvidációs rendeletben kellene a további tapasztalatokhoz mérten intézkedni.

Teljesen indokolt volna azonban a moratóriumos váltók seregében olyan caesurát teremteni, amely különbséget tesz a moratórium elrendelése előtt, valamint az ezután lejáró váltók között. Az előbbiek nem a háboru kitörése és a moratórium elrendelése folytán váltak kifizetetlen váltókká, hanem ezeket a moratórium már kifizetetlenekül találta s miután a kormányrendelet a moratórium kibocsátása előtt keletkezett váltók terminus technikusával operált, a moratórium kedvezményei ezekre is kiterjedtek a nélkül, hogy az a dolog természeténél fogva épen olyan indokolt lett volna, mint azon váltóknál, amelyek a háboru előtt keletkeztek ugyan, de már a háboru alatt jártak le.

A mult évi július hó végéig lejárt s jelenleg is kifizetetlen váltókat az adósok lejáratkor nem a moratóriumra való tekintettel, hanem azért nem rendezték, mert vagy nem tudtak vagy nem akartak fizetni. A hitelező tehát, aki akár jóindulatból, akár üzleti érdekből az adósnak több-kevesebb halasztást adott, egyszere odajutott, hogy olyan követelése, amely már teljes összegben esedékes volt, egyszerre egyáltalán nem, majd később csak 10 %, illetve 20 % erejéig volt érvényesíthető. Az augusztus 1-e után esedékes moratóriumos váltók sora más. Ezek nem váltak a lejáratkor esedékessé, mert azt a kormányrendelet kitolta. Ellenben az augusztus 1-e előtt lejárt váltók már esedékesek voltak, azokat már perelni és végrehajtani lehetett, sőt voltak közöttük peresített, megítélt és végrehajtási útra terelt követelések, amidőn a kormányrendelet mindent felfüggesztett. Ezekre nézve tehát semmi ok nincs, hogy azok mielőbb ismét a teljes 100% erejéig ne legyenek érvényesíthetők.

Különleges helyzetet kell természetesen a hadi-szolgálatot teljesítők részére biztosítani. Ezek javára a moratórium megszüntetése után is, mindaddig, míg otthonukba haza nem térnek, fen kell tartani azt a kivételes állapotot, amelyet az eddigi moratóriumi rendeletek számukra biztosítanak.

A váltókötelezettségek rendezésével kapcsolatos a váltóóvások kérdésének elintézése is. Ismeretes, hogy a váltó-moratórium egyik mellékhatása a váltói disciplina meglazulásában nyilvánult. Normális időkben a váltóhitelező a törvényben megengedett háromnapos határidőn belül rendszerint óvást vétetett fel. Ennélfogva a váltóadósok annak tudatában gondoskodtak esedékességeik rendezéséről, hogy legföljebb 48 óra áll rendelkezésükre s azontúl annak elmulasztása már a váltó óvatoltatását vonja maga után, ami részint költséggel jár, részint hitelükre káros befolyással lehet.

A moratóriumi rendeletek a nem moratóriumos váltók óvatoltatásának határidejét a moratórium végéig tolta ki. Ez a pontatlan adósokat szinte rávezette lejáratuik késedelmes rendezésére. Tudván, hogy a hitelező nem kénytelen három napon belül jogai fentartása céljából óvást vétetni fel az adósok felfogásában szinte injuriaszámba ment, ha a konkrét esetekben valamely hitelező a lejárt váltót mégis megóvatoltatta. Az így előálló késedelem tovább gyűrűzött ott, ahol a váltóhitelező az adóstól kapott váltót továbbadta s azt szintén ki kellett új váltóval cserélni. A moratórium megszüntével a váltó óvási határidejét sem lenne helyes egyszerre a régi háromnapos mederbe visszaterelni. Részint azért, mert igen sok váltókötelezett háború folytán lakhelyétől távol van, s a közlekedés szerfelett nehéz és bizonytalan, részint azért, mert mindaddig, míg a háború tart,

általában meg van úgy a posta, mint a vasuti forgalom nehezítve, tehát aki a rendes időben intézkedik is lejárata rendezése végett, nem számíthat teljes biztonsággal arra, hogy előre nem látott akadályok nem fogják-e hátráltatni annak elintézését. Célszerűnek mutatkozik tehát a moratórium megszüntekor a július hó végéig lejáró nem moratóriumos váltók óvási határidejét augusztus hó 15-ig meghosszabbítani s, az augusztus hó 1-től kezdve lejáró nem moratóriumos váltóknál pedig a lejárat napjától számított 15 napban állapítani meg az óvás felvételének határidejét.

A moratóriumos váltók óvatoltatása egészen külön szempontok alapján határozandó meg. Itt ugyanis arról volna szó, hogy olyan váltókat, amelyeknek legnagyobb része már részfizetés végett bemutattatott, újból közjegyző által mutattasson be a hitelező jogai fentartása céljából fizetés végett. Megtörténhetik, hogy ez a bemutatás bizonyos záros határidőn belül egyáltalán lehetetlen. Nevezetesen, ha a váltót a hitelező a már eddig lejárt 10%-os vagy 20%-os részlet erejéig peresítette s bármi oknál fogva rendes váltópert kellett lefolytatni s emiatt a váltó a bíróságnál van becsomózva, ahonnét bizonyos rövid, például 15 napos határidő alatt nem lehet kicsomóztatni s az óvást felvétetni. Figyelemmel arra is, hogy moratóriumos váltók közt százalékos arányban bizonyára sokkal több van, amelyet hadbavonult váltókötelezett írt alá, mint a nem moratóriumos váltók közt, indokoltnak látszik az óvás teljes mellőzése. Ehelyett a váltóbirtokos aszerint, amint a váltó még eddig esedékessé nem tett 80%-a fizetendővé válik, térti vevényes levélben felhívná az adóst a fizetésre s ezáltal egyszersmind tudomására is hozza, hogy a váltó hol van, hol kell fizetni, s ha ez a felhivás eredménytelen maradna, erről az utolsó forgatót ajánlott levélben értesítené.

Külön kell intézkedni kötelezvényen alapuló tartozásokról. Ezeknek egy nagy részéről, az úgynevezett annuitásos kölcsönökről a moratóriumi rendeletek már intézkedtek. Nevezetesen úgy, hogy a törlesztőrészletek nem esnek moratórium alá. Hasonlóképen történt intézkedés arról, ha a kötelezettség alapja ingó vételárhátralék. Nem történt azonban intézkedés az ingatlan vételárhátralék, továbbá az úgynevezett kamatozó készpénzkölcsönök visszafizetését illetőleg.

Az utóbbiakra nézve a megoldás egyszerűbbnek látszik. Az 1914 augusztus hó 1-től 1915 július hó 31-ig terjedő évet ugyanis legcélszerűbb a tőkevisszafizetés szempontjából nemlétezőnek tekinteni. Ami azt jelenti, hogy a tőketartozás egy évvel később fog visszafizettetni, nem mint eredetileg tervezve volt, s a moratórium esztendején az adós csak a kikötött kamatokat s esetleg késedelmi kamatokat, avagy a törvényben megengedett kamatkamatokat fizeti. A hitelező szempontjából nem igen gondolható gazdasági ok, amely e megoldással szemben elfogadható volna. Az adós érdekeinek pedig mindenesetre megfelel. E kölcsönök legnagyobb része agrárkölcsön. A háború beálltával együtt járó megrázkódtatásokat a gazdasági élet, főleg a mezőgazdaság, az ellenségjárta vidékek kivételével, legnagyobb részben kiheverte s az adós megkezdheti tőketartozása újból való törlesztését ott, ahol egy évvel ezelőtt félbeszakadt. A lefolyó évben elengedett tőketörlesztést akár egyszerre, akár részletekben utána pótoltatni több nehézséggel és bonyodalommal járna, mint a visszafizetésnek egy évvel való kitolása.

Az ingatlan vételárhátralékok kérdése nehezebb. Nem lehet egyszerüen mathematikával megoldani a dolgot. Nem lehet egyforma igazsággal szabályozni a kérdést ott, ahol a vevő az ingatlan vételárnak csak 10%-ával maradt adós, vagy ahol csak 10%-ot fizetett meg és a többi 90%-kal még tartozik. Ha az ingatlan vételárhátralék megfizetése évi részletekben van kötelezve, akkor a megoldás a kamatozó kötvénykölcsönök mintájára megfelelőnek látszik. Van azonban nem kevés eset, ahol a mult év tavaszán megvett ingatlannak vételárhátralékát a vevő az őszre egy összegben igérte. A szerződésből természetesen nem lehet kiolvasni, hogy a vevő vajjon a megvett s esetleg meglévő földje termésére számított-e, vagy valamely kölcsön felvételében nyilvánuló financ-operációra, amelyet természetesen a háború kitörése egy időre agyonütött. Ezt legföljebb abból lehetne következtetni, hogy az egy összegben igért vételárhátralék milyen arányban áll a megvett ingatlan vételárával, valamint a vevő egyéb anyagi körülményeivel. Ez azonban már a bírói moratórium intézményesítéséhez tartozik. Az kétségtelen, hogy azt az adóst, aki abban a feltevésben vállalt fizetési kötelezettséget, hogy azt valamely hitelintézettől felveendő kölcsönből fogja teljesíteni, a háború tartama alatt csak vagyoni romlásának megkockáztatásával lehet kötelezettsége teljesítésére kötelezni, mert a háború alatt nem valószínű, hogy hitelintézetek ilyen kölcsönök folyósítására vállalkoznak. Ha azonban a kormány az ingatlan vételárhátralékok megfizetését nem a bíróságokra kívánja bízni, hanem a moratóriumot megszüntető rendeletben szabályozni, akkor a százalékos visszafizetés alapjául ne az esetleges vételárhátralékot, hanem magát a vételárat vegye. Felesleges hosszasabban rámutatni, hogy aki az ingatlan vételárnak 10%-vagy 20%-ával adós, az könnyebben megtudja azt egészben fizetni, mint az, aki 80- vagy 90%-kal adós, adósságának felét letörleszteni.

Kívánatosnak mutatkozik tehát a bírói moratórium megfelelő széles mederbe való intézményesítése. Erre nézve röviden csak annyit, hogy a rendelet hatalmazza fel a bíróságot, hogy az egymással ellentétes érdekű felek, a hitelező és az adós vagyoni viszonyainak összeségét figyelembevéve, úgy állapítsa meg a teljesítési határidőt, amint a kiderített körülmények alapján ez pénzügyileg is lehetségesnek mutatkozik, anélkül, hogy az adóst vagyoni romlásba vinné, feltéve, hogy az adós kötelezettségei nem olyan természetűek, hogy az adós normális körülmények közt sem tudna adósságai áradatából szárazon menekülni, amikor úgy sincs számára más, mint hitelezőivel egyezkedni.

Nem érintették az eddigi moratóriumi rendeletek a folyószámlatartozások visszafizetését. A hitelintézeteknél nyitott passziv folyószámlák általában jelzálogul vagy kézizálogul átadott értékpapirokkal vannak biztosítva. Ha e számlatartozások a moratórium megszüntével mind teljes egészükben esedékessé válnak, az igen sok esetben a kényszer-lebonyolításokra fog vezetni. Minthogy a tőzsde be van zárva s tőzsdei ár nincs, a kereskedelmi törvényben szabályozott zálog- és megtartási jog gyakorlásának két módja lehetséges, vagy az 1914. évi július hó 26-iki tőzsdei árfolyam szerint számított értékben megtartani, vagy nyilvános árverésen eladatni. Az utóbbi ellen ugyanazon okok szólnak, amelyek a tőzsde bezárását javasolták. Az előbbi eset indokolt ott, ahol a számlatartozás és annak időközi kamatai már-már elérik a múlt évi július hó 26-iki tőzsdei árfolyamot. Mert ha a hitelező ennek alapján sem gyakorolhatna megtartási jogot, akkor kényszerítve volna az adósnak ezentúl is egyelőre meg nem határozott keretek közt tovább hitelezni. Tehát az adós a hitelező rovására spekulálhatna a papirok emelkedésére. Ellenben a reciprozitásnak semmiféle módja nem állana a hitelező rendelkezésére. Viszont azonban közgazdaságilag káros volna a számlatartozásokat abban az esetben is lejártnak tekinteni, ahol a kézizálogul adott értékpapiroknak a mult évi július hó 26-iki árfolyammal megállapított értékét el nem érte, mert ebben az esetben viszont az adós volna kiszolgáltatva annak, hogy a hitelező a kézizálogul adott értékpapirokat esetleg értékükön alul megtartja. Ha azonban ez valamilyen formában megengedtetnék, a hitelezőt akkor is kötelezni kellene a számlatartozás és a kézizálogul letett papirok 1914. évi julius hó 26-iki értéke közötti különbözetnek készpénzben az adós részére való kiszolgáltatására. Kétségtelen, hogy főleg hitelezői körökből igen sok hang fog amellett felszólalni, hogy a tartozások a moratórium megszüntével teljes összegükben esedékessé váljanak. Hivatkozni fognak arra, hogy az általában szerfelett magas árak mellett, olyan mennyiségű pénz kering a közönség között, amelyre a legjobb konjunkturák mellett sem lehetett volna gondolni. Nem szabad azonban elfelejteni azt, hogy a pénzforgalomnak koránt sincs meg az a könnyedsége, ami normális időkben. Csak arra a készpénzre lehet támaszkodni, ami az adósoknál a kötelezettségben állóknál van. Ami a másik birtokában van, az a normális viszonyok közt oly mindennapi kölcsönügylet formájában, sokkal gyérebb esetben jut az adósok rendelkezése alá, hogy más tartozásaikat ebből fizessék meg, semmint normális időkben. Eltekintve attól, hogy a két hadikölcsönjegyzés mintegy két és fél milliárdot emésztett fel az ország lakosainak birtokában levő pénzkészletéből, a tőke még mindig bizalmatlan. Az intelligensebb közönség ugyan már kevésbbé tezaurál, mint a háború kitörésekor. A köznép azonban még ma is eléggé tartózkodó és még mindig nagyon sok az elrejtett pénz, amit előkényszeríteni nem lehet, hanem miként a szél és nap meséjében

a vándor köpönyegét nem a szél vihara, hanem a nap izzó sugarai vették le, hasonlóképen csak a közönség bizalmának újjáteremtésével lehet a forgalomba beleömleszteni. Erre való tekintettel a takarékbetétek visszafizetését is a többi más jogcímen alapuló kötelezettségekkel arányosan kell szabályozni. Nevezetesen úgy, hogy a takarékbetétek esedékessége időben és hányadban ne megelőzze, hanem kövesse más tartozások visszafizetését. Az adósok közt ugyanis nincs ma már sok, aki azért nem tudna a moratórium előtti időből származó kötelezettségeinek eleget tenni, mert moratóriumos betéte van. Annál is inkább, mert köztudomásu, hogy a jobb intézetek ilyen esetekben általában nem ragaszkodtak a moratórium kereteihez. Figyelembevéve tehát, hogy a takarékbetétekre a moratórium intézkedései azért terjesztettek ki, hogy lehetővé váljék a hitelintézeti adósoknak fizetési halasztásokat adni, a betétekre vonatkozó moratóriumot csak olyan mértékben és úgy lehet megszüntetni, hogy előzőleg lehetővé váljék a hitelintézetek követeléseinek beszedése, tehát nemcsak a jogi lehetőséget, mert azzal nem lehet a betétest kifizetni, hanem azt is figyelembe kell venni, hogy azok valósággal befolyjanak. *Dr. Kégl János.*

Az osztrák Ausgleichsordnung 41. §-a.

Korai dolog volna az 1915. év január hó 1-én életbelépett osztrák csődelhárító kényszeregyezség gyakorlati beválásáról véleményt mondani. Az tény, hogy az érdekelt körök odaát a megelégedés hangján nyilatkoznak az új intézmény üdvös hatásáról, mely számokban kifejezve a következő homlokképet adja : a wieni Creditorenvereinnél bejelentett fizetésképtelenségi ügyek fele csődönkívül, kényszeregyezség útján nyert elintézést és pedig úgy, hogy a kényszeregyezségi ügyek $^9/_{10}$-ed részében egyezség jött létre. Távol áll tőlem, hogy ezen egyetlen szempontra korlátolt statisztikát, mely a számokból vont következtetéshez szükséges általánosság, teljesség és minden oldalu variáció kellékeit is nélkülözi, túlbecsüljem, de aki ismeri a Creditorenvereinnek a legkülönbözőbb szakmákra kiterjedő szervezetét és a benne tömörült hitelezői képviseletek nagy körét és számát, az a felhozott egyetlen statisztikai adatban is elegendő gazdasági tanulságot lát, nevezetesen azt, hogy száz fizetésképtelenség közül körülbelül ötven esetben a magánegyezkedés egyes hitelezők renitenciája miatt megfenekiett, tehát a csődnyitásra megérett ; a kényszeregyezség segélyével azonban ezek közül a csőd 45 esetben mégis elhárittatott. Ha e számból a teljes realitás érdekében még leírok ötöt ama kivételes esetekre, amidőn az adós a magánegyezség megkerülésével nyomban a bíróság útján kísérli meg az egyezkedést és ugyanennyit leírok azon a címen, hogy az adós a meghiusult magánegyezkedés fonalát a csőd elkerülése érdekében újból sikerrel felvette, tehát ez utóbbiakat azon kategóriába sorozom, amelyben az egyezség kényszeregyezségi törvény nélkül is létrejött volna, még mindig tekintélyes számot képviselnek azon inzolvenciális ügyek, amelyeknek a csődtől való megmentését egyenesen a kényszeregyezség intézményének köszönhetjük.

Nem csoda tehát, ha osztrák szomszédainknál ezen eredmények a megelégedés érzését váltották ki. A megelégedésnek zavartalan hangulatába azonban egy feltünést keltő konkrét ügy kapcsán a panasz és zúgolódás éles hangjai vegyültek bele, még pedig az avatatlanok előtt a jogosultság minden külső látszatával.

A lapok közleményei szerint a wieni Ausgleichsgericht előtt egy milliós kényszeregyezségi ügy került tárgyalás alá, amelyen az erkölcsi felháborodástól remegő kisebbség azt a vádat vágta az egyezségi ajánlat mellett szavazó szervezett hitelezői többség szemébe, hogy ez bíróságon kívül előzőleg már 45%-os egyezségi kiegyenlítést kapott s most ezen kielégített többség követeléseit strohmannokra engedményezve, 25%-os kvótával akarja a kisebbséget majorizálni. Az Ausgleichsverwalter a tárgyaláson előterjesztett jelentése szerint a 25%-os ajánlat az adós gazdasági helyzetének megfelelt és így az egyezségi bíróság előtt egyébként semmiféle törvényes ok nem forgott fenn az egyezség jóváhagyásának az Ausgleichsordnung értelmében való megtagadására, eltekintve a minoritás részéről panaszolt csalárdságtól. A kisebbség erre az állítólagos csalárdságra alapította a maga kifogásait, protestált az egyezség jóváhagyása ellen, mire az adós ajánlatát 5%-kal megjavította, de a tárgyalás befejezésére még sem került sor, mert a bíróság, úgy látszik a megjelent hitelezők indítványára, a tárgyalást elnapolta.

Ennyit tudunk a lapok közleményeiből, melyeket bátran valóknak fogadhatunk el, minthogy a bíróság előtt lefolyt események tökéletesen megfelelnek az Ausgleichsordnung 41. §-ában az egymással élesen szembeforduló gazdasági ellentétek erélyes leküzdésére szánt processzusnak.

Mit mond a 41. §. (egyezően az új osztrák csődtörvény 143. §-ával)? Azt, hogy azon hitelezőket, akik a fizetések megszüntetése után cesszió útján szereztek az adós ellen valamely követelést, a kényszeregyezségi eljárásban szavazati jog nem illeti, ha a szavazat gyakorlása ellen bármely szavazásra jogosított hitelező tiltakozik. Ámde ezen tiltakozás elveszti hatályát, ha az engedményes bebizonyítja, hogy ő a tiltakozó hitelezőnek követelése fejében nyolc napi záros határidő kitűzése mellett írásban ugyanazon hányadot és feltételeket ajánlotta fel, amelyek fejében ő maga a követelést megszerezte, ezen ajánlatot azonban, mely az adós *akkori* gazdasági helyzetének megfelelt, a tiltakozó fél el nem fogadta.

Ebben a homályos, az egyezségi rendelet intencióját és célját alapjában véve mélységesen elrejtő rendelkezésben találjuk meg a hirlapilag közölt eset kulcsát és magyarázatát. Az osztrák Ausgleichsordnung ugyanis radikális eszközt keresett az egyezségrontó és csődöket provokáló hitelezők megfékezésére. A célt úgy éri el, hogy pozitív anyagi hátrányokkal sujtja azon hitelezőt, aki a fizetési zavarokba jutott adósnak gazdasági helyzetéhez mért egyezségi ajánlatát — ha sem csalárdság, sem más az egyezségi ajánlat visszautasítására alkalmas anyagi vagy alaki ok fen nem forog — túlzott követelések támasztásával visszautasítja és így az adóst az újabb költségekkel, fokozott értékdevalvációval és a fizetésképtelen állapot további pendenciájával járó kényszeregyezségi eljárásba belekergeti.

Az Ausgleichsordnung tehát az adós gazdasági helyzetében ekként előidézett rosszabbodás összes következményeit a renitens hitelezőkre hárítja, kényszerítvén őket arra, hogy a diminuált hányadot fogadják el követelésük kiegyenlítésül. Hogy azonban a jóhiszemű hitelezőket, akik az adós magánúton tett ajánlatát még a kényszeregyezségi eljárás előtt készek voltak elfogadni, a károsodástól megóvja, az Ausgleichsordnung a következő megoldást választotta. Kiindulva abból, hogy a hitelezők fizetésképtelenné vált adósuknak státuszát és a fizetésmegszüntetés okait ismerik, vagy arról az ajánlat megtétele után kellő tájékozást szereztek és így abba a helyzetbe jutottak, hogy a tett ajánlat realitását megfelelően mérlegelhetik, másfelől pedig ama törvényes szempontnak hódolva, hogy a hitelező a tisztességes adós gazdasági helyzetének megfelelő ajánlatát visszautasítani jogosítva nincsen : lehetővé teszi, hogy az adós az ajánlat elfogadására a vonakodó hitelezőket bizonyos presszió gyakorlásával és a kényszeregyezségi eljárás megindításának fenyegetésével is szoríthassa. Amikor tehát az adós látja, hogy ajánlatát a hitelezőknek akkora személyi és tőketöbbsége, amennyi az Ausgleichsordnung szerint a majoritáshoz szükséges, elfogadta, ezt a többséget kezese útján kielégíti vagy biztosítja. A kezes, illetőleg a rendeletben megkívánt személyi többség elérésére dezignált személyek a többség követeléseit magukhoz váltják és mint cesszionáriusok az egyezségtől vonakodó hitelezőket nyolc napi záros határidő kitűzése mellett ugyanazon kvóta elfogadására felhívják. A határidő sikertelen leteltével az adós a kényszeregyezségi eljárást megindítja, melyen felvonulnak a kielégített hitelezők engedményesei, akik az Ausgleichsordnungban előírt ajánlattétel bebizonyítása után szavazati jogot nyernek és olyan kvóta mellett szavaznak, amely az adós időközben diminuált vagyoni helyzetének megfelel. Ha más megtagadási indok fen nem forog, a bíróság jóváhagyja az egyezséget, melynek világos eredménye az, hogy a méltányos hitelező magasabb kvótához jut, mint azok, akik indokolatlan vonakodásukkal a magánegyezség létrejöttét meghiusították.

Az Ausgleichsordnung tehát gyakorlati célok érdekében, amelyekről még alább lesz szó, itt áttöri a par conditio creditorum elvét és megengedi a hitelezőknek egyenlőtlen kielégítését.

Ezen egyenlőtlenség annál nagyobb, minél nagyobb áldozatokat kívánt hozni az adós a csőd elkerülése és vagyoni helyzetének minél gyorsabban való szanálása érdekében. A magánegyezségnél ugyanis, ahol az eljárás kényszerítő eleme hatását még nem

érezteti, az adós gyakran olyan kvótát is kinál fel, amely esetleg nagyobb, mint amennyit vagyoni státusa tényleg elbír. Erre az adóst egyrészt a rokoni segélyforrások igénybevétele, másrészt a családi követeléseknek a passzivákból való eliminálása képesíti. A közeli rokonok ugyanis az egyezség sikere érdekében gyakran hátraállanak követelésükkel s lehetővé teszik az olyan status alapján való egyezkedést, amelyben az ő követeléseik a passzivák között egyáltalában nem szerepelnek.

Igen természetes, hogy akkor, amidőn az adóst az újabb költségekkel, huzavonával és a vagyonfelügyelettel járó kényszeregyezségi eljárásba belekényszerítik, az ajánlat megtételének alapul szolgáló státusban az említett rokoni követelések érvényesíttettnek és természetes az is, hogy a vagyonhoz nem tartozó segélyforrások sem használtatnak fel a status javítására és így kézenfekvő dolog, hogy a majorizált hitelezők alaposan megjárják s kénytelenek jóval csekélyebb quótával beérni.

Tagadhatatlan, hogy e komplikáltnak tetsző procedura első tekintetre ellenszenvesnek tünik fel. A par conditio creditorum elvének sérelme, a szervezett többség strohmannjainak felvonulása és ezek részéről a szavazati jognak kizárólag az egyenlőtlen részesítés céljából való gyakorlása, mind olyan jelenségek, amelyek, ha erős belső indokoltság híján vannak, nehezen egyeztethetők össze a jogrend etikai alapelveivel. A magyar rendelettervezet el is veti a 41. §-t, sőt egyenesen pönalizálja a fizetések megszüntetése után végbement követelésvásárt.

A Schreyer-féle tervezet 38. §-a ugyanis akként szól, hogy vétséget követ el az, aki valamely hitelező követelését megszerzi abból a célból, hogy mint jogutód szavazatával olyan egyezségi ajánlatot támogasson, mely kedvezőtlenebb, mint az az ellenérték, aminek ellenében a követelést megszerezte, és bünteti azt a hitelezőt is, aki követelését átruházza, ha tudja, vagy a fenforgó körülményekből tudnia kellett, hogy a követelés megszerzése a fenti célból történik.

Ha a két rendelkezést összehasonlítjuk, annak a ritka látványnak vagyunk tanui, hogy az, amit az egyik állam jogrendszere kifejezetten megenged, azt egy másik jogrendszer egyenesen büntetendő cselekménynek kíván nyilvánitani. Amikor két, ennyire diametrális ellentétben álló jogfelfogást sőt etikai felfogást látunk, bizonyára érdemes a kérdéssel behatóbban foglalkozni annyival is inkább, mert az osztrákok a kényszeregyezségi rendelet egyik legértékesebb vívmányának tartják a 41. §-t és az idézett Frankl-féle esetben sem látnak egyebet, mint a mondott rendeleti intézkedéssel megfékezett egyezségtörő kisebbségnek érzékeny feljajdulását,mely épen azt mutatja, hogy az osztrák Ausgleichsordnung fején találta a szöget.

A 41. §. indokolását az új osztrák csődtörvény 143. §-hoz írt tüzetes Motivenberichtben találjuk, melynek lényege az, hogy a kérdéses rendszabály nemcsak magát a magánegyezséget, de ennek körében a hitelezők egyenlő részesítését is elő fogja mozdítani. Nem lehet ugyanis elvitatni azon kereskedői felfogás jogosultságát, hogy a magánegyezség a fizetésképtelenségi ügyek lebonyolításának legcélszerűbb formája, mert jobban megóvja a kereskedő üzleti híréhez fűződő érdekeket, mint a fokozott nyilvánossággal járó kényszeregyezség ; a privát eljárás olcsóbb is és kevésbbé zavarja az üzletmenet continuitását, de ami a fődolog, a magánegyezségben a hitelezők jóval nagyobb kvótákhoz jutnak. A 41. §-ban foglalt rendelkezés praeventiv hatású, mely el fogja riasztani a túlköveteléseket támasztó hitelezőket az oktalan és anyagi hátrányokkal járó renitentiától.

A Schreyer-féle tervezet ezzel szemben az etikai momentumot helyezi előtérbe. Szerinte nem szabad a strohmannrendszert kodifikálni, már pedig az osztrák rendelet az álhitelezők és strohmannok egész rajának felvonulását fogja eredményezni, akik a tárgyaláson nem azért jelennek meg, hogy az adóssal ott komoly gazdasági harcot vívjanak meg, hanem hogy előre elkészített terv szerint szavazati jogukat kizárólag majorizálás és a vonakodó hitelezők megbüntetése végett gyakorolják. Dr. Schreyer az egyezségrontók megfenyítésére elegendőnek tartja azt a hátrányt, hogy az adós a kényszeregyezségben egy tetemesen rosszabbodott státus alapján fog ajánlatot tenni s amennyiben ezen ajánlat nem fogadtatnék el, úgy az adós ellen nyitandó csőd fogja a hitelezőket a megérdemelt keserű leckében részesíteni.

A hangoztatott aggályok alaposság el nem fogadható. A 41. §. igen helyes és értékes gondolatot foglal magában, melyet elvetnünk nem szabad. A kényszeregyezségi rendeletet mi csakugyan úgy kontempláljuk, hogy ne szabály, hanem kivétel legyen, egy oly végső eszköz, amely az adósnak csakugyan ultima ráció gyanánt szolgáljon a csőd elkerülésére. Épen ezért a kényszeregyezségi rendeletet úgy kell megalkotni, hogy az hatásos eszközül kínálkozzék arra, hogy a hitelezői egyenlőség elve már a magánegyezség keretében megvalósuljon és az a komplikált bírói apparátus, amely a kényszeregyezséggel együtt jár, minél ritkábban mobilizáltassék. Máskülönben bíróságainkat el fogja árasztani a sok kényszeregyezség, ami a bírói tehermentesítésnek épen nem szolgál javára, nem szólva arról, hogy a kettős egyezkedési eljárás aránytalan költségeket emészt fel. Az sem kicsinylendő szempont, hogy a 41. §. praeventiv hatása folytán az egyezkedésl eljárás lényegesen gyorsíttatik és megrövidíttetik. Mert ha az egyezségtörő hitelezők tudják, hogy ellenállásuk hiábavaló, s hogy a gazdasági helyzet által indokolt leengedés — ha ezt a megfelelő többség kivánja — jogi kényszer útján is elérhető, gyorsan fognak határozni, minek következtében az üzletfolytonosság megakasztásával járó károk is kisebb mértékre fognak redukálódni.

Ha mind e célokat szem előtt tartjuk, nem szabad a hozzá vezető drasztikusabb eszközök alkalmazásától sem visszariadni. A 41. §. e tekintetben erős és hatásos eszköz, aminthogy nivelláló hatása és praeventiv ereje Ausztriában már is mutatkozik, habár az intézmény újszerűségénél fogva eddigelé még nem is a kívánatos mértékben.

A tapasztalat azt mutatja, hogy azokat a hitelezőket, akik a magánegyezkedést rendszerint akadályozzák, materiális hátrányok alkalmazása nélkül az egyezség számára alig lehet megnyerni. Aki az egyezségtörő hitelező természetrajzát ismeri, tudja, hogy ez mindig arra számít, miszerint az adós és a hitelezők méltányos többsége a magánegyezség létesítése érdekében újabb és újabb áldozatot fognak hozni ; és többnyire igazuk is van a spekulánsoknak, akiknek ellentállását az a tudat is fogja erősíteni, hogy a legrosszabb esetben ők ugyanazt a hányadot fogják megkapni a kényszeregyezségi eljárásban, amelyet a többi hitelezők kapnak.

Ezért szükséges e hitelezői kategóriának oly magánjogi hátrányokkal való érzékeny megbüntetése, melyek egyszersmindenkorra gátat vetnek a mások kárára való spekulációnak. Az egyezségtörő mindent elvisel, csak azt a gondolatot nem, hogy ő kisebb kvótában részesedik.

A strohmannrendszertől pedig ne féljünk. Az idevonatkozó ellenvetésnek Ausztriában, ahol a tőketöbbségen felül a személyes többség is szükséges, van jogosultsága, de nem nálunk, ahol a Schreyer-féle tervezet kizárólag a tőketöbbség elvén alapul és úgy tudjuk, hogy a kormány is ezt a rendszert fogadja el. Nálunk tehát a cesszionárius egyetlen személy is lehet, még pedig az a kezes, akit az adós a hányad kifizetésére vagy biztosítására magának megnyert.

Felmerülhet azonban az a kérdés, vajjon a 41. §. tartalmazza-e azokat a garanciákat, amelyek e szakasz alkalmazásában igazságtalanságok és elfajulások elhárítására feltétlenül szükségesek. Az eljárásnak ugyanis egyrészt nem szabad odáig fajulnia, hogy a kisebbség a többség akarata ellenében úgyszólván jogfosztottá váljék, másrészt pedig, ki kell zárni azt a lehetőséget, hogy a többség egy merőben önkényes kvótát oktrojálhasson a kisebbségre. Az ily visszaélések elhárítására szolgál az Ausgleichsordnungnak azon intézkedése, hogy a magánajánlat elfogadása a hitelezőket csak akkor kötelezi, ha az adós *akkori* gazdasági helyzetének megfelel, viszont a kényszeregyezségben felajánlott kiegyenlítés sem lehet kisebb, mint amelyaz adós *utóbb*, vagyis a kényszeregyezségi tárgyalás alkalmával fenforgott gazdasági helyzetéből rezultálódik.

Az Ausgleichsordnung a gazdasági helyzet kellő megítélésére a vagyonfelügyelő személyében alkalmas közeget állított fel és ugyanígy a Schreyer-féle tervezet is. A vagyonfelügyelők, ha kellő megválasztásukról és kvalifikációjukról gondoskodás történik, biztos útmutatást fognak adni a bírónak.

Előállhat azonban az a veszély is, hogy a hitelező, akinek a praezumtiv engedményes záros határidő kitűzése mellett a megváltási összeget felajánlja, az ajánlatra nem hederít, vagy szokás szerint nem válaszol és igazságtalanság volna, ha e hallga-

tásból máris az a konzekvencia szűrődnék le, hogy ez a hitelező kénytelen lesz a kisebb hányadban rejlő magánjogi büntetést elszenvedni.

Ezt az ellenvetést épen osztrák jogászok hozták fel és nem minden alap nélkül. Ezen azonban könnyen lehet segíteni oly rendelkezéssel, hogy az ajánlat joghatályához a törvényes jogkövetkezményekre való kifejezett írásbeli figyelmeztetés szükséges. Attól nem kell tartani, hogy a hitelező az ajánlattételkor eshetőleg még nincs abban a helyzetben hogy az ajánlat megfelelőségét objective megítélhesse. Mert hiszen az érdekeltekről fel kell tételezni, hogy az insolventia bejelentése után alaposan érdeklődnek az adós vagyoni helyzete felől, másfelől pedig a kvótának fix felajánlása implicite amúgy is azt jelenti, hogy a kínált feltételek a hitelezők többsége részéről máris elfogadásra találtak, mert különben sem az adós, sem kezese nem tennének fix ajánlatot. Magától értetődik, hogy amennyiben a hitelezőnek tudomása van arról, hogy az adós kedvezőbb feltételek nyujtására képes, bátran visszautasíthatja az ajánlatot, miután a cesszionárius szavazati jogot csakis akkor nyer, ha az ajánlat az adós vagyoni helyzetének megfelel.

Az a vagyonfelügyelő, aki az adós könyveit és mérlegét vizsgálja, aki ezt a vizsgálatot a szükséghez képest évekre visszamenőleg ejti meg és aki a bíróság által kirendelt felelős bizalmi személy, épúgy tárgyilagos véleményt fog adni az adósnak a kényszeregyezség előtti és utáni gazdasági helyzetéről, mint a hogy peres ügyekben a bíró rendszerint teljes megnyugvással fogadja és appreciálja a kinevezett szakértő véleményét a legbonyolultabb gazdasági kérdésekben.

Ép ezért nem féltem a hitelezők autonomiáját sem attól, ha a 41. §-t megfelelő módosításokkal és kautélákkal hazai jogunkba is átültetjük. Az egyezségi polgári bírót a Schreyer-féle tervezet büntetőbíróvá is teszi, amidőn feljogosítja arra, hogy csalárdság vagy vagyoneltitkolás esetén a többségi akarat ellenére megtagadja az egyezség jóváhagyását. Nem látom át, miért ne lehetne gazdasági téren az egyezségi bírót hasonló jogokkal felruházni akkor, amidőn a gazdasági döntés tekintetében mi a megfelelő kvalifikációval felruházott szakértő vagyonfelügyelőt bocsátjuk a bíró rendelkezésére.

Ha azt akarjuk, hogy a csődelhárító kényszeregyezség a hozzáfűzött várakozásoknak megfeleljen, ha a hitelélet eme terén igazi purifikációt óhajtunk, akkor nem szabad az új intézményt a normális jogtételek Prokrustes-ágyába szorítani. A 41. §. merész új jogi konstrukció, de hathatós eszköz a cél elérésére. Hozzuk be tehát mi is. *Dr. Weiszberger Imre.*

Választott bíróság az idei termés értékesítésénél.

Egy és más jel szerint a kormány foglalkozik azzal a gondolattal, hogy az idei termés különleges értékesítésénél okvetlenül felmerülő jogi vitákat a fenálló perrendi szabályoktól eltérő illetékesség alá utalja. Ez a gondolat közelfekvő.

A termést zár alá vették, a vásárlásra feljogosított személyek számát szűk körre szorították, máról-holnapra megalkottak egy nagy gabonabevásárló szervezetet, amely kivételes pozicióval felruházva egy bonyolult mechanizmus segítségével millió és millió métermázsa gabonát vesz birtokába az ország egész területén és feldolgozva osztja szét. Mindez annyira eltérően történik a megszokott régi rendtől, hogy különös és meglepő volna, ha azért rá lehetne illeszteni minden változtatás nélkül a korábban szokásos processualis keretet a termés lebonyolításának új képére.

Nyilván számoltak ezzel a Haditermény r.-t. előreláto intézői is, amikor abba a megállapodásba, amit bizományosaikkal kötöttek, belévettek egy pontot. Kikötvén ugyanis a megállapodásból fakadható összes perekre nézve a budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának kizárólagos illetékességét, a Haditermény r.-t. fentartotta magának, hogy ezen illetékességi megállapodást egyoldalú intézkedéssel megváltoztassa. Ez az egyoldalú intézkedés nevezetesen akkor válnék aktuálissá, ha a minisztérium a Haditermény r.-t. pereire vagy ezeknek valamely részére nézve *különleges szabályokat tartalmazó rendeleteket* bocsájtana ki. Valóban fog-e ily rendelet kibocsáttatni : nem tudjuk. Arra az esetre azonban, ha a minisztérium erre szánná el magát: bátorkodnánk néhány egyéni szempontot kiemelni.

Szakszerű és *gyors* bírói elintézés, a tömegesen felmerülő rokontermészetű ügyek *koncentrálása*, az összefüggő jogi viták szétforgácsolásának megakadályozása : röviden összefoglalva ezek a momentumok várnak feltétlenül érvényesülésre az új szabályozásnál.

Mely konkrét bírói fórum kínálkozik mindeme szempontok megóvására? Minekünk őszintén szólva a legkedvesebb a budapesti áru- és értéktőzsde választott bírósága volna, melynek a Haditermény r.-t. és bizományosai egyezségileg maguk is alávetették magukat. A tőzsdebíróságot kvalifikálja évtizedeken át kialakult nagy gyakorlata és elismert tekintélye, az a körülmény, hogy teljesen fel van szerelve speciálisan gabonavételi ügyek elbírálására hivatott bírákkal és rendelkezik az egész hivatali apparátussal, amely e nagy feladatkör ellátására szükséges. Hogy a tőzsdebíróság talán a kelleténél jobban el van halmozva peres ügyekkel : talán szintén nem volna baj. Mert az idei gabonatermés lebonyolításához fűződő nagy érdekekre való tekintettel nem volna nehéz a tőzsdebíróságnak úgy rendezkedni be, hogy ezeket a pereket a többitől különválassza és speciális szenátusokban a legnagyobb gyorsasággal intézze el.

Ugyde az elbirálásra váró ügyek jól tudjuk, nem szorítkoznak a Haditermény r.-t és bizományosainak peres ügyeire. Hanem ezek a bizományosok is száz meg százezer ügyletet kötnek más kereskedőkkel, valamint termelőkkel. Ez utóbbiakkal aligha sikerül minden esetben megállapodni a tőzsdebíróság hatáskörére nézve. Úgy hogy a minisztériumnak kellene mint speciális hatáskörű bíróságot delegálni a tőzsdei választott bíróságot. Ismervén a gazdáknak és különösen érdekképviseleteiknek felfogását és ismervén kellően meg nem okolt idegenkedésüket a szerintük túlszigorú eljárási elveket valló tőzsdével szemben, nehezen volna a kormány abban a helyzetben, hogy ennek a bíróságnak hatáskörét egyformán *kötelezően* állapítsa meg minden termelő és kereskedő, a kereskedő és a Haditermény r.-t, ez utóbbi és ennek vevője közt felmerülő valamennyi perügyre nézve.

Ha már most a tőzsdebíróság helyett egy meghatározott törvényszéket s — tegyük hozzá mindjárt : más nem is jöhetne szóba e ponton, mint a Haditermény r.-t. székhelyén illetékes budapesti kir. törvényszék — ha ezt bíznák meg az idei gabonatermés értékesítéséből eredő perek elbírálásával : elesnék az a — nézetünk szerint amúgy is alaptalan — vád, hogy a különböző foglalkozási ágakat egyaránt érdeklő peres ügyekben a gabonakereskedelem bírósága, a tőzsde egyoldalulag ítélkezik. A budapesti törvényszék különleges hatáskörének kijelölésével az elfogulatlanság fontos kritériuma mellett a koncentrálás szintén igen jelentős elve is meg volna mentve. Nem történnék meg az, aminek a mai jogállapot mellett a bizományos ki van téve, hogy a Haditermény r.-t. egy szigorú szerződési blanketta alapján a tőzsdebíróságnál nyolc nap alatt ítéletet szerez ellene az árunak olyan minőségi hiányai folytán, amelyeket ő a tulajdonképen felelős eladótól csak hónapok, esetleg évek multán kérhet számon a rendes bíróságnál. Ez tagadhatatlanul igen értékes előnyt nyujtana a jelen állapothoz képest, de vajjon kielégítő-e?

Nem lehet-e tartani tőle, hogy a gabonaértékesítéssel kapcsolatos perek beláthatatlan mennyiségével elnyomorítjuk a kiszemelt bíróságot, melynek java erejét hónapokra, esetleg évekre ezek az ügyek fogják elfoglalni a százféle egyéb fontos olykor relative nagyobb érdekű ügyek rovására?* Másfelől pedig nem kell-e tartani attól is, hogy az objektiv igazság keresésében érezni fogja a kiszemelt bíróság ezeknél a szakkérdéseknél annyira kívánatos speciális ismeretek hiányát.

Hol van hát a megoldás? Ha a minisztérium nem térhet ki e kérdés rendeleti szabályozása elől — amire, mint látjuk az eddigi szerződésekből, történik előkészület — nézetünk szerint nem kellene megállani *egy már meglevő* külön bíróság kijelölésénél. Hanem konstruálni kellene egy külön bíróságot, amely az adott kivételes helyzetnek legjobban megfelel. Így tettek a németek is. A Kriegsgetreide G. M. b. H. mellett létesített 24 tagu választott bíróság felerészben a brandenburgi mezőgazdasági

* Különösen kell félni a munkatorlódástól a konkrét viszonyok közt, mikor köztudomásu, hogy a budapesti törvényszék annyira túl van terhelve, hogy a nálunk jogosan népszerűtlen «berendelt» bírói intézményhez voltak kénytelenek legújabban fordulni a hátralék apasztása miatt.

kamara, másik felerészben a berlini kereskedelmi kamara delegáltjaiból alakult. Minden ügynél három választott bíró működött. A mezőgazdasági és a kereskedelmi érdekeltség felváltva van egy vagy két bíróval képviselve. Később gyakorlati szempontból úgy módosították az ügyrendet, hogy nem az egyes ügyek, hanem a tárgyalási napok szerint váltakozott a választott bíróság beosztása. Ha hétfőn a mezőgazdák voltak többségben, kedden a kereskedőkre kerül a sor. Igy folyik ez békességben tovább.

Megfelelő korrekciókkal ezt a rendszert tartanánk a leghelyesebbnek. Mezőgazdasági kamaráink nekünk nincsenek, az Omge ellenben a gazdatársadalomban elfoglalt szerepénél fogva pótolhatja e tekintetben a hivatalos érdekképviselet funkcióját. Ezt az egyesületet hívhatná fel a kormány az ítélkezésre hivatott gazdák megjelölésére. Ha tizenkettőt veszünk fel a gazdálkodóbírák jegyzékébe: ugyanannyit kellene összeállítani a kereskedők részéről is. Ha e tekintetben úgy, mint Berlinben történt, Budapesten is kezébe venné az intézést a kereskedelmi kamara (a kezdeményezést ez irányban már megtette legutóbbi teljesülésén): a legrövidebb idő alatt megoldhatná feladatát az Omke, a vidéki kamarák és legelső sorban a budapesti tőzsde tevékeny közreműködésével. Mert hiszen akárki látja el formailag a jelölést: alig lehet kétes, hogy személy szerint azok a legmegbízhatóbb, legjáratosabb gabonakereskedők lennének elsősorban a kereskedő-bírák, akiket kartársaik bizalma korábban beültetett a tőzsde ítélőszékébe.

Legfeljebb abban térnénk el a berlini mintától, hogy az elnöklést nem bíznánk felváltva a véletlen szeszélye szerint vagy egyik, vagy másik érdekeltség képviselőjére. Hanem elnöknek kikölcsönöznénk a budapesti kir. törvényszék (esetleg kir. tábla) nehány oly bíráját, aki kereskedelmi ügyek elbírálásával rendszeresen foglalkozik.

Ez a megoldás biztosítaná a kiszámíthatatlan tömegben felmerülhető perek gyors és teljesen szakszerű elintézését, megakadályozná, hogy az ügyek szétdarabolódjanak és ugyanabból a tényállásból a peres felek foglalkozása szerint eltérő jogi következmények támadjanak. Egyesítené a tőzsdebíróság és a budapesti törvényszék kijelölésének minden előnyét, az egyiknél és másiknál némely helyen felhozható hátrányok nélkül.

Végül még jó volna azért is ez a megoldás, mert megvalósíthatnánk általa a háború előtt felvetett és a háború idején megsürgetett *állandó választott* bíróságot is. Ennek próbája lehetne ez az intézmény, melyet — ha beválik — könnyű volna megfelelően kibővíteni, és tökéletesíteni más üzemágak igényei szerint.

Mondják, hogy a háborúnak ezer átka közt az az egy haszna megvolt, hogy az ország kórházi ügye megoldatott. Hátha ugyanígy el lehetne mondani, hogy az igazságszolgáltatás terén annyi romlás, pusztítás között legalább egy hajlékot a háború segített fedél alá hozni: az állandó választott bíróság épületét.

Dr. Balkányi Kálmán.

Lapunk munkatársait felkérjük, hogy az 1915. évi *július hó 25-ikétől szeptember hó 1-ig* terjedő időben a lapnak szánt közleményeket dr. *Teller* Miksa budapesti ügyvéd úr címére (V., Szalay-utca 3.) szíveskedjenek beküldeni.

A szerkesztőség.

A MI HALOTTAINK.

Beregi Manó ügyvédjelölt.
Boros Rezső ügyvéd.
Cagány Szilárd járásbíró.
Csillag József ügyvéd.
Énekes Endre ügyvéd.
Györe János ügyvéd.
Hein Narciss vármegyei aljegyző.
Kemény Miksa ügyvéd.
Kovács Endre ügyvédjelölt.
Kubinyi János közjegyző
Müller János járásbírósági jegyző.
Ney Andor ügyvéd.
Pápay Andor közigazgatási gyakornok.
Pártos Olivér ügyvédjelölt.
Róz Imre ügyvéd.
Szarka Imre pénzügyi titkár.
Szőri József ügyvéd.

— **A bírói halasztás szabályozása a moratóriumi feloldó rendeletekben.** A negyedik moratóriumi eljárási rendelet 12. §-ának a bírói halasztásokra vonatkozó intézkedései helyeseknek bizonyultak. A rendelet életbelépése óta három hónap telt el és ezen idő alatt egyetlen panasz sem merült fel sem a jogi szaklapokban, sem — tudomásom szerint — a napilapokban. A rendelet nézetem szerint eléggé méltányosan szabályozza a kérdést, összeegyezteti az adósok és hitelezők érdekeit. A bírói halasztásra vonatkozó intézkedések tehát a kibocsátandó moratóriumi feloldó rendeletekben fentarthatók azzal a kiegészítéssel, hogy a bíróságok három hónapig terjedhető halasztást adhatnak mindazon tartozások kifizetésére, melyek a hatodik moratóriumi rendelet értelmében még halasztás alá estek.

Külön elbírálás alá esnek az ellenséges betörés által érintett adósok, exportcégek idegenforgalomra alapított vállalatok és különösen a hadbavonult adósok tartozásai. Nézetem szerint helyes volna, ha a bíróságok felhatalmazást nyernének, hogy ezen és a hatodik moratóriumi rendelet 22. §-ában felsorolt többi adósoknak egy évig terjedhető halasztást adhassanak, úgy azonban, hogy a halasztás rendszerint nem az ítélet közlésétől számíttatnék, hanem azon időponttól, melyet a kormány rendeletben állapítana meg ezen esetek minden egyes csoportjára nézve különkülön. A hatodik moratóriumi rendelet 22. §-a megállapítja, mely feltételek fenforgása esetén adhat a bíróság rendkívüli halasztást, ez a szabályozás kiterjeszthető általában a hadbavonult adósokra.

A váltótartozásokra nézve is helyesnek tartom a mai szabályozás fentartását. Nevezetesen szükségesnek tartom, hogy a bíróságok a hatodik moratóriumi rendelet 22. §-ában felsorolt adósoknak, továbbá a hadbavonultaknak váltótartozásaik megfizetésére ép úgy adhassanak halasztást, mint bármely más tartozásaik megfizetésére. Ezen eseteken kívül nem tartom méltányosnak, hogy a váltóadósok további bírói halasztást kaphassanak, tekintettel arra, hogy a legmesszebbmenő moratóriumi kedvezményben részesültek. *T. M.*

— **Az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetből** ellátásban részesülő felek életbenlétének és más ezzel összefüggő körülmények igazolása tárgyában a belügyminiszter 48,272/1915. B. M. szám alatt rendeletet adott ki, amely szerint az életbenlét, valamint az özvegyi minőség és az árvák ellátatlan állapotának igazolása a községi előljáróság kötelessége.

— **Váltókereset illetékessége a Pp. 32. §-a alapján.** A Jogt. Közlöny f. é. 26. számában a fenti cimmel Szalai Emil birálat alá veszi a budapesti ítélőtáblának azt a határozatát, amellyel a Pp. 32. §-ában szabályozott könyvviteli illetékességet a váltókeresetre meg nem állapította. Legyen szabad a cikkre néhány észrevételt tennem. Én a tábla végzését helyesnek tartom. A cikkíró úr megengedi, hogy a régi váltóeljárás 6. §-a a váltóperekre egyenesen megtagadta a könyvkivonati illetékességet, ámde — igymond — a Pp. önálló törvényhozói munka, mely csak saját magából magyarázandó, miután pedig a Pp. nem tartalmaz olyan intézkedést, hogy a váltóperben, amely csak olyan per mint minden más, ne lehetne bármely a Pp-ben adott illetékességet alkalmazni, ennek folytán az egyedül elfogadható cinosura e kérdés elbirálásánál maga a Pp. 32. §-a és semmi más. Én helyeslem, hogy a tábla végzése szükségesnek tartotta a váltó- és a könyvkivonati per közötti különbséget kidomborítani és a könyvvezetés helye szerinti illetékesség megszorítását célzó jogpolitikai momentumot is megvilágítani, de hogy a vita területét megszűkitsem, elfogadom a cikkíró úrnak azt a felfogását, hogy a felvetett kérdés kizárólag azon az alapon nyerhet helyes megoldást: «van-e utmutatás a 32. §-ban arra, hogy e §. kedvezményéből a váltóperek kizárandók?» igen, vagy nem? Állítom, hogy a 32. §. nem utmutatást, de határozott igenlő választ tartalmaz e kérdésre. Azt mondja a cikkíró úr, hogy a 32. §. a maga alkalmazhatóságát nem korlátozza, csak a következőkben: 1. bejegy-

zett kereskedő lépjen fel kereskedővel szemben, 2. mutassa be a könyvkivonatot, 3. az utolsó ügylet bejegyzésének keltétől számított két éven belül indittassék a per. Eddig rendben van minden, ámde a továbbiakban a cikkíró úr elárulja, hogy rosszul olvas törvényt és — ami még öregebb hiba — hogy nem jól könyvel. A cikkíró úr nem fogja tőlem rossz néven venni, ha ezt az állításomat az ő saját gyakorlati példájával fogom bebizonyítani. A példabeli bejegyzett nagykereskedő cég, amely a kiskereskedőnek egy vaggon cukrot adott el, a cukor árával meg kell, hogy terhelje a kiskereskedőt és nem «esetleg» fel fogja tüntetni a könyvében azt is, hogy a vevőtől váltót kapott, hanem kötelessége a váltó értékét a «követel» rovatban ideiglenesen a vevő javára írni. Ha a váltó értékét megfizeti, akkor mint ellenértéket visszakapja a váltóját, ha ellenben az esedékesség napján be nem váltja, akkor az eladó annak értékével «be nem váltott váltó» címmel a «tartozik» rovatban őt újból megterheli. Ez a helyes könyvelés. És miféle jogi események olvashatók ki e bejegyzésekből? Kiolvasható, hogy 1. a két fél között egy vételi ügylet köttetett, hogy 2. a vevő a vételárat váltóval fedezte és hogy 3. a fedezeti váltót be nem váltotta, sőt hogy azt, a nagykereskedő nem a saját tárcájában tartotta, hanem egy banknál leszámítoltatta, 4. az esedékességkor az elfogadó helyett maga kifizette. A jogi scholastika nézőpontjából tekintve tehát a kérdést, nem kevesebb, mint négy ügylettel állunk szembe, ámde a cikk hangja után ítélve, annak írója távolról sem scholastikus, hanem gyakorlati jogász és igy bátran állapíthatom meg, hogy egyetért velem abban, hogy a Pp. 32. §-a szempontjából komolyan csupán egy, nevezetesen a cukor adás-vételi ügylet bejegyzéséről lehet szó. Hogy e felett ne sokat vitatkozzunk, csak arra utalok, hogy bizonyára dr. Szalai úr is azt a két évet, amelyen belül a követelés a könyvvezetés helyén perelhető, nem a váltó be nem váltása folytán a «tartozik» rovatban eszközölt második, hanem a vételi ügyletből származó követelésnek, vagyis az első bejegyzéstől fogja számítani.

Mi jogon vindikálja tehát dr. Szalai úr annak az accessorius, hogy ne mondjam imaginär ügyletnek a könyvviteli illetékességet, amely a két fél között a váltó be nem váltása folytán keletkezett? Hiszen a 32. §. a könyvviteli illetékességet magának az ügyletnek adja meg, nem pedig az ügylet reflexjelenségének! és azért az eddigi gyakorlat, amitől az ez utáni sem fog eltérni, az olyan könyvkivonattól, amely az ügyletnek megjelölése nélkül csak azt a bejegyzést tartalmazta: «be nem váltott váltó . . . K . . . f.» a 35. §. szerinti illetékességet következetesen megtagadta. Az ilyen «ügylet»-ből származtatott követelést tehát dr. Szalai úr köztörvényi úton sem fogja tudni perelni és ilyen keresetlevelének sem a 32. §-beli, sem más illetékességet nem fog tudni megszerezni. De nem lesz nagyobb szerencséje akkor sem, ha a példabeli nagykereskedő helyébe egy pénzkölcsönök nyujtásával foglalkozó bankárt és a kiskereskedő helyébe egy kölcsönvevő kereskedőt subponálunk. Az utóbbi a bankártól 1000 K kölcsönt kap és annak fedezetére egy felesége girójával ellátott váltót ad a bankárnak. A könyvelés ugyanaz lesz, mint az előző esetben, csak azzal az illetékesség kérdésére teljesen közömbös eltéréssel, hogy az ügylet nem adásvételnek, hanem kölcsönnek lesz a «tartozik» rovatban feltüntetve. Az első esetben az adásvételi, a másodikban a kölcsönügyletből eredő követelését perelheti a 32. §. szerinti illetékességgel, bemutatván az ügylet létrejöttét bizonyító könyvkivonatot, és ugy az egyik, mint a másik esetben perelheti a váltót, de csak az arra előírt illetékességgel, mert a könyvkivonat mindig csak az alapügyletet és nem annak jelenségét bizonyítja, amely a váltóban van incorporálva. A könyvkivonat nem azt bizonyítja, hogy felperesnek váltókövetelése van, hiszen a váltó, amint azt a tábla végzése helyesen kifejtette, maga magának a jogalapja és bizonyítéka, hanem azt, hogy adásvételi vagy kölcsönkövetelése van, az ilyen követeléseket pedig ne tessék váltói úton perelni, mert azok a váltóval semmi organikus kapcsolatban nincsenek.

Ami már most a cikkirónak azt a panaszát illeti, hogy a kir. tábla azt a kereskedőt, aki követeléséről váltót kapott, egyenest megfosztja a 32. §. illetékességi kedvezménytől, úgy az teljesen alaptalan. Ha a 32. §. kedvezménye megilleti, akkor tessék csak nyugodtan a könyvkivonat alapján köztörvényi úton perelni, senki őt azért, mert követelése váltóval van fedezve, e jogától elütni nem fogja. De ha e kedvezmény őt meg nem illeti, és úgy látszik ez a fájó pontja a megtámadott végzés elütött felperesének, akkor a váltója nem arra való és nem a célból adatott, hogy mesterséges illetékességet teremtsen. A vita hevében csaknem megfeledkeztünk arról, hogy a bíróságok nem egy keresetlevelet, de egy váltófizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet utasítottak vissza. Ajánlom a cikkíró urnak, nyomozza ki, hogy az illető felperes nem-e azért próbálkozott meg a váltóval, mert a közönséges fizetési meghagyásos eljárásban a Pp. 594. §-a értelmében «a fizetési meghagyás az adósna killetőleg az adósoknak hatályosan csak a meghagyást kibocsátó járásbiróság területén vagy székhelyén kézbesithető,» ellenben a váltófizetési meghagyásos eljárást szabályozó IX. cím ezt a megszorítást nem tartalmazza.

Ha a cikkíró úr tényleg ezt a tényállást fogja kinyomozni, akkor bizonyára be fogja látni, hogy semmi szükség arra, hogy a Kúria a gyakorlatot «helyes» útra terelje, sem pedig arra, hogy a tábla a maga álláspontját revideálja. *D. o.*

— **Semmisségi panasz visszautasítása járásbíróság előtti eljárásban.** A kir. törvényszék mint fellebbviteli bíróság a rágalmazás vétségével terhelt A. B. bűnügyében felmentő ítéletet hozott. A magánvádló a vele kézbesítés útján közölt ítélet ellen semmisségi panaszt jelentett be a kir. járásbíróságnál, amelyet, mint a törvényben kizártat, a kir. járásbíróság a Bp. 557. §-a alapján visszautasított. A visszautasító végzés ellen a magánvádló felfolyamodást jelentett be; ezt a felfolyamodást a kir. törvényszék elutasította. A Kúria a jogegység érdekében hozott határozatával kimondotta, hogy a kir. törvényszék azzal hogy a kir. járásbíróságnak a magánvádló részéről a másodfokú ítélet ellen használt semmisségi panaszt visszautasító végzését a magánvádló felfolyamodása folytán érdemileg felülvizsgálta, ahelyett, hogy az iratokat a végzés felülvizsgálása céljából a kir. táblához terjesztette volna fel, a törvényt megsértette. Abban az esetben ugyanis, amidőn a semmisségi panaszt a Bpn.-nak a Bp. 432. §-a helyébe lépett és a Bp. 557. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezésnél fogva a kir. járásbíróság előtti eljárásban is alkalmazandó 32. §-a értelmében az a járásbíróság utasítja vissza, amelynél azt bejelentették vagy beadták, a visszautasító végzés ellen használt felfolyamodás felülvizsgálatára a Kúria, illetőleg a járásbíróság hatáskörébe utalt bűncselekmények miatt folytatott eljárásban az 1907 : XVIII. tc. 2. §-a szerint a kir. tábla hivatott (1915. B. I. 4716.).

— **Ne lökd a tollat a tintába!** *(Levél a szerkesztőhöz.)* Tetőpontját érte el a világháború vérzivatara. Rettegés és gyötrelem, bizonytalanság és szenvedés a végsőig felajzották a milliók idegzetét. Ki mondhatja el magáról ma, hogy bármely téren világosan látja a fejlődés irányát és nem csupán homályos sejtés gyanánt él benne a jövő képe? Hódolat illeti a budapesti büntetőjárásbíróság vezetőjét 1915. I. A. 5. ügyszám alatt kiadott «Mindnyájunk lelkéből» kezdetű enciklikájáért, amely látnoki ihlettel árul el egyet-mást abból, mit vár a vajudó korszak tőlünk, bíráktól, kik a jövő rendjében a mainál előreláthatólag fokozottabb mértékben leszünk irányzói a közlelkiismeretnek és a jelenleginél bizonyára szélesebb impériummal felruházottan fogjuk szabályozni a társadalmat alkotó elemek érvényesülését és összeműködését. Bevezetéskép a lelkekből kifirthatatlan hazafias érzelmekre appellál a gondolatokban és stilusban egyaránt sas-szárnyalású körirat, amely érzelmeknek érvényesülniök kell — úgymond — a nemzeti erők felhasználása körül is. Annak hangsúlyozása után, hogy a rendszeretet dísze az embernek, a legközelebbi jövő konkrét feladatait a következőkben szögezi le a körirat: a bírák lassan mártsák tollukat a tintába; tintatartóikat rendszeresen fedjék be; a tintát pedig, minthogy az «sajnosan sűrüsödik», állandóan higítsák. Meglepően éles elmével és a hivatott látnok öntudatos biztosságával mutat reá ezután a körirat arra, mily kihatásai lehetnek az említett szabályokhoz való alkalmazkodásnak; nem kevesebb lesz elérhető, mint az, hogy tíz évig használhat egy tollnyelet a bíró, ezenfelül tiszta marad a tollnyélnek fogásul szolgáló helye, sőt tiszta marad a bíró keze is! Megtudjuk a körlevélből, hogy már is kirendelték a bíróság személyzetének egyik tagját a használatban álló tollnyelek «rendbeszedésére», mi több, nyomban foganatba is vétetett a rendbeszedés. De egyéb okos tanácsokat is olvasunk a köriratban. Igy egy helyen arra hívja fel a bíránkat, hogy mindig csak kis mozdulatokat tegyenek. Valóban fájlalandó, hogy hiányzik tüzetesebb kifejtése

annak, mikor és hol kell feltétlenül kis mozdulatokra szorítkoznunk és hogy mily esetekben vehető mégis «foganatba» egy-egy erőteljesebb mozdulat. Álljon itt még egy szemelvény a köriratnak abból a részéből, amely szorosan jogi kérdésekkel foglalkozik. «Megtakarítással jár, ha elintézéseinkben szigorú szabatossággal járunk el. Mert: a helyreigazítások eszközlése papir fogyasztását eredményezi. Sajnos láttam oly elintézést, hogy meg van állapítva, hogy vádlott meghalt, mégis a sértett vádképviseletre vonatkozó felhívást kapott. Megszüntető határozat hozatott, noha a két sértett közül egyik a vádképviselet iránti nyilatkozásra fel sem volt hiva. Ilyenek ide-odafutkosást szülnek.» A jogi kérdéseknek ily szempontból való felfogása a körlevél szerkesztőjének gondolatvilágát ékesen jellemzi. *Egy bíró.*

— **Magyar író külföldön.** Dr. *Hacker* Ervin pozsonyi kir. ítélőtáblai tanácsjegyző a Blätter für Gefängniskunde utolsó számában (51—71. old.) ismerteti az Illés-féle Btk. tervezetnek büntetési és büntetéskimérési rendszerét valamint a biztonsági intézkedéseket.

KÜLFÖLD.

— **A háború a kereskedelmi alkalmazottak** szolgálati viszonyait illetően számos vitás kérdést hozott felszínre, melyek túlnyomó részben a kereskedősegéd (hivatalnok) felmondási ideje, a felmondási idő után járó fizetés iránt való igénye és ehhez hasonló tárgyakra vonatkoznak. A bécsi Gewerbegerichtnek — mint amely bírósághoz kerülnek az Ausztriában lefolytatott perek tekintélyes részben — alkama nyílott több elvi jelentőségű kérdésben állást foglalni.

Több vállalat felhasználta azt az alkalmat, hogy az ellenséges hadsereg egyes területrészeket ideiglenesen megszállott és az ott lévő polgári lakosságot menekülésre kényszerítette, hogy a munkájukat ilyként abbanhagyó alkalmazottaikkal szemben a rögtöni elbocsájtás jogát vegye igénybe. A bíróság a rögtöni elbocsájtásra alapot fenforogni nem látott, mert a szolgálat teljesítésében, önhibán kivüli akadályoztatásnak nem csupán az alkalmazott betegsége tekintendő, hanem oly feltétlenül sürgős teendők végzése is, amelyek az alkalmazott és családjának biztonságba helyezésére, vagyona megmentésére irányulnak. Tévesnek minősítette a bíróság azt a felfogást, mintha a kereskedelmi alkalmazottnak, akár csak a katonának, minden körülmények közt meg kellene maradnia szolgálati helyén. Sőt a munkaadó érdekében is inkább akkor cselekszik, ha nem a megszállás idejében a végletekig csökkent üzleti forgalom lebonyolítására ügyel, hanem oly helyzetben tartózkodik, hogy a megszállás után újból megindúló üzem vezetését nyomban ismét átvehesse.

A gyári üzemnek a háború következtében való ideiglenes szünetelése nem szolgálhat okul a hosszabb időre kötött szerződések felbontására. Az előre meghatározott időre kötött szolgálati szerződés az idő eltelte előtt csak az esetben bontható fel, ha oly körülmények következnek be, melyek folytán a szerződés tárgyát és okát veszti. Az ellenséges csapatok által történt ideiglenes megszállás azonban ily körülménynek nem tekinthető. (Entsch. VII. 1578/14).

A hadüzeneteket nyomon követő gazdasági bizonytalanság sok vállalkozónak szolgált alkalmul arra, hogy alkalmazottait fizetésük leszállításába való beleegyezésre bírja. Ily megállapodások a mint gyakran erkölcsi szempontból sem kifogásolhatók, úgy jogilag sem támadhatók meg, a Gewerbegericht tehát inkább csak azon volt, hogy az effajta megállapodásokból levonható esetleges előnyöket az alkalmazottaktól elvitatni ne engedje. Annak kimondása mellett, hogy az alkalmazottnak fizetése egy részéről való lemondása, vagyis alacsonyabb javadalmazás mellett új szerződés kötése a jó erkölcsökbe ütköző ügyletnek — a szolgálatadó részéről — általában és különös kényszerítő körülmények hiányában nem tekinthető, a Gewerbegericht még elvként azt is kimondta, hogy az alkalmazott ily szerződés kötésével még nem szerez magának jogot ahhoz, hogy ezen állásában a háború egész tartamára megmaradhasson. A szolgálatadó tehát az alacsonyabb fizetés kikötése által az őt különben megillető felmondásjogáról lemondottnak nem tekinthető. (Entsch. II. 1348/14.) Némi változtatással fentartja a bíróság a fentemlített álláspontját egy későbbi, kissé laikus ízű határozatában is. Tény, mondja a határozat, hogy egyik fél sem hajlandó a szolgálati szerződés kötésekor egymásnak bár mit is ajándékozni. Az alkalmazott csak azért mond le a fizetés egy részéről, mert másképen nem maradhatna meg állásában. A felek tehát a felmondás jogáról egyidőre hallgatagon lemondtak. De mily hosszú legyen ez az idő? Szükségképen a háború végéig terjedőnek nem tekinthető, hanem addig fog tartani, a míg az alkalmazott megkeresheti azt az összeget, amelyet keresett volna a rendes fizetés megtartása mellett, de abban az esetben, ha az új megállapodás helyett neki nyomban felmondtak volna. A felmondás jogának korlátozásánál tehát ez a szempont az irányadó. (Entsch. VII. 125/15.)

A háboru folytán beállott nagy változások indokolttá teszik adott esetekben, hogy a vállalkozó visszalépjen oly ügyletek teljesítéséből, melyeket még a háború kezdetén vagyonilag megbízható, de időközben anyagilag megroppant ügyfelekkel kötött. A Gewerbegericht kimondta, hogy tekintettel épen a háborúnak a hitelviszonyokra gyakorolt mérhetetlen hatására (moratórium stb.), a főnök sem kényszeríthető arra, hogy azok után az ügyletek után, amelyeket felbontani kényszerült, alkalmazottjának a jutalékot megfizetni mégis tartozzék. Ugyszintén nem köteles a kilátásba helyezett jutalékot megfizetni a főnök akkor sem, ha, tekintettel a jelen állapotokra, új ügyleteket kötni egyáltalában nem akar.

Fiatal ügyvéd irodavezetői állást keres, azonnal beléphet. Cím a kiadóhivatalban. 15413

Másfél millió alaptőkével bíró vidéki nagyobb városban lévő pénzintézet ügyészt keres. Az állás mintegy 20,000 K évi jövedelemmel van összekötve. Összeköttetéssel és súllyal bíró ügyvédek írjanak «Ügyész» jelige alatt e lap kiadóhivatalába. 15412

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai-ban megjelent:

A végrehajtási eljárás zsebkönyve

Az 1881 : LX. tc., 1908 : XLI. tc., 1912 : VII. tc., 1912 : LIV. tc. és a kapcsolatos rendeletek.

Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta

dr. BORSODI MIKLÓS

királyi járásbíró, a budapesti központi királyi járásbíróság végrehajtási osztályának bírája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva, az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a bírói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (bírói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Ára kötve 6 kor.

Kapható minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 31. szám. Budapest, 1915 július 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. Juhász Andor. — *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd: Az osztrák Ausgleichsordnung 41. §-ához. — *Dr. Suloky István* budapesti kir. törvényszéki bíró: Bonyodalmak az ügyvédi költségek körül. — *Dr. Rosnyay Dávid* kir. kúriai tanácsjegyző: A «ne bis in idem» elve a semmisségi eljárásban. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. — Moratórium-rendelet.

Juhász Andor.

A világtörténelmi fordulóponton, amelyen állunk, régi igazságok elvesztették tartalmukat, új igazságok még nem csírázhattak ki a véráztatott földből. Mi marad meg, mi nem az igazság művészetének dogmaként tisztelt hagyományaiból, ép oly bizonytalan, mint az, miből építjük fel újonnan a kultúrértékek lerombolt templomait. Csak egy dolog bizonyos, és ez az, hogy az igazság művészete mellé egyenrangú tényezőként egy másik művészet lépett, nem annyira konkurrensül, mint avégből, hogy idősebbik testvérét eddig meg sem álmodott tökéletesség felé segítse kifejleszteni. És ez: — a szervezés művészete. Ha győzünk — és győzni fogunk, — azért győzünk, mert ebben a művészetben túlszárnyaltuk ellenségeinket; és ha felismertük ennek a művészetnek az emberi haladásra korszakalkotó jelentőségét, nem fogjuk elmulasztani, hogy azt új berendezésünknek épen úgy alaposzlopává tegyük, mint ahogy annak alaposzlopa volt és marad az igazság.

Valójában és tulajdonkép a jog maga is az emberek szervezkedésének az államból kisarjadzó alakulata, és tehát minden jogalkotó és jogmegvalósító tevékenység épen annyira szervező tevékenység, mint a hadvezetés. És ezért ama szellemi képességek és kiválóságok túlnyomó része, amely a történelem nagy hadvezéreit jellemzi, egyúttal a jogrend megvalósítóinak kimagasló egyéniségeit is díszíti. S mikor majd elül a fegyverek zaja és a harcok gyümölcseit megérleli a béke újból feltűnő napja: az új jogrend első szervezőinek alapvető munkájától nemzedékek boldogulása fog függni.

Mintha tudatos vezető kézzel alkotná a sors a nagy feladatokhoz való nagy embereket, úgy jutott jogéletünk egyik legdíszesebb, de egyúttal legfelelősségteljesebb poziciójára Juhász Andor abban a pillanatban, amikor annak reá mulhatatlan szüksége támadt. Az utolsó évek tömegben és súlyban egyaránt jelentős jogalkotásai normális időkben is erős vezető és szervező kézre utalták volna igazságszolgáltatásunkat. Most ezek a feladatok eltörpülnek ama változások előtt, amelyek, ha nem is pillanatnyilag, de a háború után kezdődő emberöltőben a bíráskodásra és az egész jogi gépezetre várnak. A tudásnak és az akaratnak, az összefoglaló képességnek és az előrelátásnak minden megfeszítése méltó foglalkoztatásra lel azokban a kívánalmakban, amelyekkel a gépezet irányítóinak és köztük elsősorban a budapesti ítélőtábla elnökének meg kell birkóznia. Mióta a táblák decentralizálva vannak, állandóan a budapesti tábla volt az, amely a joggyakorlatnak irányt szabott, amelynek vezetése-módja, személyi politikája és egész szelleme mintaképül szolgált. Mellékes most, vajjon ez a minta mindig elérte-e a mintaszerűséget; de fontos és előrelátható, hogy most azt el fogja érni. Az új vezető harmonikus egyéniségében szinte vegyileg tisztán és épen abban az összetételben szerepelnek azok az alkotó elemek, amelyeket az előbb, mint a vezető és szervező tehetség ideálját körvonalaztunk. A szervezés művészetének az a titka: mindig csak a megvalósíthatót akarni, de az akaratot mindig megvalósítani. Nagy emberismeret és nagy önmérsékelés, tiszta látás és vaskövetkezetesség, széleskörű tudás és a tudatlanságtól való mentesség jellemzik azt a férfiút, aki fordulópontot jelző időkben irányító szerepre vállalkozik. És épen ezek a nagystílű sajátságok domborodnak ki Juhász Andor multjából és működéséből, akit a bíráskodás magasztosságáról való fenkölt hitvallása sohasem akadályozott a gyakorlati célok helyes felismerésében és akit épen ez a nagy ideálizmus óvott meg mindig attól, hogy a szürke mindennapiság aprólékosságait túlbecsülje. Amiért oly régóta változó eredménnyel küzdünk, az igazságszolgáltatás különböző tényezőinek összhangzatos együttműködése, ez az ő programmjának is a kiindulópontja.

Mint egy régi miniatür képből, úgy tükröződik vissza ez a hitvallása saját szavaiból, amelyeket a folyó év elején az új perrendtartás alapján tartott első tárgyalást megnyitó beszédében mondott: «Szociális, gazdasági és technikai életünk mai fejlettsége és a modern jogrendszerek sokfelé ágazása mellett, az igazság érvényesülésének nélkülözhetetlen őre és előmozdítója, a jogát féltő, igazságért küzdő embernek kellően meg nem becsülhető barátja és támasza a hivatása magaslatán álló ügyvéd. A bírói és ügyvédi karnak egymást becsülve és támogatva, az apró félreértések mérgét össze nem gyüjtve, élethivatásuk súlyát és bajait átérezve és méltányolva, a közös nagy cél érdekében kell egyesülnie ezekben a történelmi időkben. A magyar jogszolgáltatás ügye csak az esetben arathat végleges győzelmet, ha annak lobogóját bíró és ügyvéd becsületes erős kezekkel együttesen emelik magasra. Vegyük ezek után az uj törvénykönyvet, amely évtizedek óhajának a megvalósulása s törvénykezésünk fejlődésének a záloga, mély megilletődéssel és a nemzeti kultura nagy céljai iránt tartozó lelkesedéssel a kezünkbe s nyissuk meg az igazságszolgáltatás új korszakát azzal a jelszóval, a mely a végeken küzdő véreinket is lelkesíti: «Előre, bátran előre!»

Semmi egyebet nem várunk és nem kívánunk az új táblai elnöktől, mint amit amúgy is okvetlenül bevált: hogy sikerüljön neki minél teljesebben, minél tökéletesebben a maga képére formálni a vezetése alatt álló bírói testületet és ezzel jórészt a maga képére formálni a magyar igazságszolgáltatást.

Az osztrák Ausgleichsordnung 41. §-ához.

A Dr. Weiszberger Imre úr által a Jogt. Közl. 30. számában ismertetett intézménynek átültetése ellen a legfontosabb argumentum az, hogy nem szabad a hitelezőt büntetéssel sujtani amiatt, hogy élve jogával, az adósnak egyezségi ajánlatát visszautasította.

Tényleg a klasszikus magánjognak az az egyik alapelve, hogy kiki szabadon gyakorolhatja a maga egyéni jogait, hiszen qui jure suo utitur, neminem laedit. Ebbe az alapelvbe pedig egyenesen beleütközik az a felfogás, hogy bárkit büntetni lehetne amiatt, hogy jogát úgy gyakorolta, amint neki tetszett és nem olykép, amint azt mások tőle kívánták.

A modern, vagy nevezzük így: a szociális jog azonban rést ütött ezen a felfogáson és azt olykép módosította, hogy az egyén, mint tagja a társadalomnak és a nagy közületnek, nincsen jogosítva a maga jogait oly módon gyakorolni, hogy azzal ártson másoknak, akiket a joggyakorlat miként tje érint. Minden jog

egyúttal bizonyos kötelességgel is jár: avval, hogy azt kíméllettel gyakoroljam és anélkül, hogy a gyakorlás módjával kelleténél jobban sujtsam akár magát az adóst, akár pedig másokat, akiknek érdekkörét a jognak gyakorlása érinti. Ezért mondja polgári törvénykönyvünk javaslatának 391. §-a, hogy a tulajdonos tetszése szerint bánhatik dolgával a törvénynek *és mások jogainak korlátai között* és a 856. §., hogy a kötelezettséget úgy kell teljesíteni, amint azt, tekintettel az eset körülményeire és az élet felfogására, a méltányosság megkívánja.

Ez a fogalom tehát megáll a jognak ama területein is, amelyeket tiszta magánjognak mondhatunk.

Vizsgáljuk, vajjon megáll-e a csőddel kapcsolatos jogterületen is.

A csőd egy ultima ratio, melynek elkerülése mindenkinek az érdeke: az adósé, akinek összetöri vagyonjogi exisztenciáját; a hitelezőké, akiket megfoszt jogos követelésüknek nagy részétől; és a bíróságoké, amelyeket — ha elkerülhető volt — a csőd felesleges sok munkával terhel. A csőd nem is tisztán magánjogi, hanem inkább közjogi intézmény és ennélfogva nem lehet tisztán magánjogi szempontból mérlegelni azt a tevékenységet, amely elvezet annak előidézésére avagy elkerülésére.

Ebből a szempontból indulva ki, joggal állíthatjuk fel azt a tételt, hogy a hitelező nincsen jogosítva hitelezői kötelmi jogával olykép élni, hogy fizetésképtelen adósának vagyoni állapotához mért egyezségi ajánlatát elutasítsa, ezzel a csődöt előidézze és megkárosítsa adósát, a többi hitelezőket, valamint munkával terhelje a bíróságokat.

Nem igaz ugyanis az, hogy a hitelezőnek joga forog szóban, ha adósa avval fordul hozzá, hogy képtelen eleget tenni fizetési kötelezettségeinek és hogy tényleges vagyoni állapotának az felel meg, ha ő hitelezőinek ötven százalékos hányadot ajánl fel bizonyos határidőkben fizetendően és a megjelölt módokon biztosítva.

A kereskedők világában, amelyben a fizetésképtelenség intézményes módon meghonosult, belátták a hitelezők, hogy tömörülniök kell abból a célból, hogy az adós nyujtotta adatokat ellenőrizzék és felülbírálják és az adóssal az alkudozásokat folytatva oly egyezségeket létesítsenek, amelyek megfelelnek úgy az adósok, mint a hitelezők érdekeinek. Ennek a szükségnek köszönik létüket a *hitelezői védegyletek*, amelyekben egyesülnek azok a hitelezők, akik belátták a most említett célok jogosságát, valamint azt, hogy nem helyes és meg nem engedett dolog külön előnyöket hajszolni a fizetésképtelen adósoktól és az sincsen megengedve, hogy haragtól, bosszútól vagy egyéb egyéni okoktól vezérelve csőd kényszeríttessék ki ott, ahol anélkül a hitelezők részére nagyobb eredményt lehet elérni.

A hitelezői védegyletek és azok az ügyvédek és ügynökök, akik fizetésképtelenek egyeztetésével foglalkoznak, az üzleti világ kalózainak tekintik és mondják azokat a kereskedőket, akik a védegyletekbe be nem lépnek, hogy őket majorizálni ne lehessen és akik el nem fogadják a felajánlott és az átvizsgálás révén megfelelőnek talált hányadot, hanem vagy teljes követelésüket akarják megkapni, vagy legalább jóval többet, mint a többi hitelezők. Minden szakmában van egy-két ilyen kereskedő, akiknek ez az «elv»-ük és akiknek ebbeli viaskodásuk évenként számos adós családnak existentiáját teszi tönkre és számtalan hitelezőt sujt számottevő károsodással. Ezek megfontolása után már nem fogunk mosolyogni, ha a védegyletek vezető embereinek dühtől tajtékozó nyilatkozatait halljuk ezekről az egyezségrontókról, akiket az eddigi jogélet meghagyott abban a tévhitben, hogy itt tényleg csak de rebus suis agitur és ők, az elenyésző törpe kisebbség, szabadon és korlátlanul gyakorolhatnak hitelezői jogokat és szaporíthatják tetszésük és belátásuk szerint a csődöket.

A csődeljárásban meghonosított kényszeregyezség nem volt elegendő annak ezen rakoncátlan hitelezőkkel való megértetésére, hogy a par conditio creditorum nem az alaki csőddel áll csak be, hanem már az anyagi csőddel: a fizetésképtelenség, illetve a fizetések megszüntetése állapotával. A csődön kívüli kényszeregyezség intézménye akarja ezt a fogalmat beoltani a hitelezőknek eme antiszociális csoportjába, amelynek türhetetlen viselkedése teszi tulajdonképen szükségessé az egész intézménynek meghonosítását.

Amidőn megteremtünk egy új jogintézményt, erős gyökerekkel kell ellátnunk és nem szabad üres schémák kedvéért mankókkal az életbe dobnunk. Jól mondják az osztrák törvény és Weiszberger dr.: a magánegyesség a cél, az legyen a szabály, a kényszeregyességi eljárás a kivétel. Aki a magánegyességet meggátolja avval, hogy többet követel, mint a többi hitelező és mint amennyit az adós adhat, az *nem a maga magánjogával él*, hanem a sokaságot érdeklő és érintő *jogával visszaél* és jogos, igazságos és méltányos, hogy őt megbüntessük. Hogy sujtsuk őt azokkal a jogkövetkezményekkel és hátrányokkal, melyeket jogellenes viselkedése előidézett. A büntetése az, hogy immár ő nem számíthat a hitelezők per conditio-jára, hanem az ő hányadából kell levonni azt az érték-kevesbedést, amelyet makacs vonakodása felidézett. Helyes az idevágó osztrák intézkedés megokolása: «Az a hitelező, aki az ajánlatnak elutasításával a bírói eljárást és a közadós vagyoni helyzetének lényeges rosszabbodását okozta, önmagának tudja be és nincs joga panaszkodnia, ha a többi hitelezővel nem egyenlő elbánásban részesül és a többiek többet kapnak, mint ő és megkapják azt a kvótát, amely a közadós akkori viszonyainak megfelelt».

Megcsontosodott rossz szokástól csak súlyos eszközökkel lehet az embereket eltéríteni. Vajjon mi indítsa az eddigi egyességrontó hitelezőket arra, hogy a jövőben a többiekhez alkalmazkodva, ne hajhásszanak külön érdekeket? Maga a csődön kívüli kényszeregyesség csak fél eszköz annak elérésére, mert az ilyen hitélező mindig remélni — és elérni is — fogja, hogy a kényszeregyességi eljárás elkerülhetését neki megfizetik, úgy mint eddig: az adós is, a hitelezők is. Csak ha elfogadva az osztrák 41. §. eszméjét, rákényszerítjük a hitelezőt, hogy adósának ajánlatával gondosan foglalkozzék; azt csak abban az esetben utasítsa el, ha adósa vagyoni állapotának meg nem felel és rákényszerítjük azt a felfogást, hogy nagyobb hányad kierőszakolásának kisérlete veszélyes játék reá nézve, amelynek — esetleg tetemes — költségeit neki kell majd megfizetnin: akkor lehet reményünk arra, hogy a megvalósítandó új jogintézmény oly áldásos eredményeket fog megérlelni, aminőket tőle elvárunk.

Igazságügyi kormányunk pedig bizonyára még a tizenkettedik órában is ujból meg fogja fontolni, hogy igazán jogba és ethikába ütközik-e az egyességrontó hitelezőknek eme megbüntetése. Én érzem, hogy jogos is, ethikus is. A huszadik században végre érezze már minden jogosult, hogy a joggal élésnek nem szabad elfajulnia visszaéléssé, hogy a kellő gondosság alkalmazásával kell jogainkat gyakorolnunk és eme gondosság mellőzése esetében felelnünk kell eljárásunk következményeiért azokkal szemben, akiket merészségünk vagy gondatlanságunk sujtott avagy megkárosított. *Dr. Gold Simon.*

Bonyodalmak az ügyvédi költségek körül.*

(Ppé. 18. §.)

I.

A Ppé. 18. §-a első mondatának szövege: «A fél a perköltséget vagy más eljárási költséget, amelyben az ellenfél részére marasztalták, ha az ellenfelet a marasztaláskor ügyvéd képviseli, ennek az ügyvédnek kezéhez köteles fizetni.»

A szövegezés mintha arra mutatna, hogy a marasztalás tárgyát képező költségekre előszabott ezen különös teljesítési mód csupán az esetre vonatkoznék, ha az ellenfelet, akinek javára a költségfizetésre kötelezés történt, a *marasztaláskor* képviseli ügyvéd s hogy a másik fél által fizetendő *összes* költségek a marasztalás időpontjában képviseleti joggal bíró ügyvéd kezéhez törlesztendők.

Ezen értelmezést helytelennek tartom.

A törvény célja annak meggátlása, hogy az ügyvédet járandóságaira vonatkozóan ügyfele legalább annyiban ne játszhassa ki, hogy az ügyvéd eredményes munkájának ellenértékeként az ellenfél terhére megállapított költségeket előle elvonja.

Nem szabad a törvénymagyarázatnál abból kiindulni, hogy

* A kéziratot még *Dr. Müller Ferenc* hasonló című dolgozatának (Jogt. Közl. 1915. évf. 28. sz.) megjelenése előtt kaptuk. *Szerk.*

a törvényben foglalt rendelkezés nyilvánvaló céljának megvalósulását a törvény komolyan nem akarta.

Már pedig komolynak volna-e nevezhető az a jogszabály, mely *az ügyfél iránti bizalmatlanságból kiindulva*, az ügyvéd jogos igényét úgy akarja védeni, hogy *ugyanez ügyfél* egyetlen szavától függjön ama védelemnek teljes összeomlása? Elég lenne, hogy a fél az utolsó tárgyaláson a képviseletet ügyvédjétől megvonja; a költségek a félnek, avagy az újonnan vallott ügyvédnek kezéhez volnának fizetendők, mindkét esetben egyformán megszünnék a régi ügyvéd biztosítéka, mert jogrendszerünk nem teszi kötelezővé, de sőt meg sem engedi, hogy a későbbi ügyvéd előbb eljárt kollégájának díjai és kiadásai erejéig a befolyt pénzre megtartási jogot gyakoroljon, s mert a Ppé. 18. §. utolsó bekezdésének második, alább tüzetesebben tárgyalandó mondata is csak azon ügyvédnek ad elsőbbségi jogot, akinek kezéhez a költség az első mondat értelmében fizetendő.

Azt hiszem tehát, a bírói gyakorlat akkor járna helyes úton, ha a Ppé. 18. §. utolsó bekezdésének idézett első mondatát úgy értelmezné, hogy a «marasztaláskor» megjelölés *egyszerű kiemelése* az ügyvédi képviselet igénybevételével lefolyó eljárások azon rendszerinti esetének, amidőn a felet a marasztalás időpontjáig ugyanaz az ügyvéd képviseli, és egyáltalán nem célozza a korábban eljárt, de a marasztaláskor már képviseleti joggal nem bíró ügyvédnek a védelemből kizárását, szóval: hogy a «marasztaláskor» kitétel «a contrario» magyarázat alapjául nem szolgálhat.

A Pp. 121. §-a, midőn a szegény fél részére kirendelt ügyvédet följogosítja, hogy a perköltségben marasztalt ellenféltől közvetlenül behajtsa megállapított kiadásait és díjait, szintén nem korlátozza ezt a «marasztaláskor» fenforgó képviselet esetére. Nem lenne semmi értelme, hogy más ügyvéd javára a Ppé. 18. §-ában biztosított kedvezményt az ötletszerűen, kellő átgondolás nélkül létesült törvényszöveg szavainak szűkkeblű nyelvtani magyarázatával a törvény nyilvánvaló akarata ellenére megszorítsuk.

Véleményem eszerint az, hogy az ügyvédi képviselet megszünése esetében akár személyesen látta el a fél folytatólag az ügyet, akár más ügyvédet vallott, a költségben marasztalt fél a marasztaláskor képviseleti joggal már nem bíró ügyvéd kezéhez tartozik megfizetni a perbeli vagy eljárási költségnek azon részét, melyet a bíróság az illető ügyvéd javára esőnek kijelöl.

A megvédésre szoruló ügyvédi érdekkel szemben igazán nem érdemelhet különösebb figyelmet, hogy ügyvédváltozás esetén a perköltségben marasztalt fél esetleg több ügyvéd kezéhez felaprózottan, külön-külön kénytelen teljesíteni, főleg, ha meggondoljuk, hogy a gyakorlatban aránylag meglehetősen ritkán fordul elő, hogy ugyanazon ügyben valamelyik felet folytatólag más és más ügyvéd képviseljen.

II.

A második mondat így hangzik: «Harmadik személyek igényével szemben ily költségre ennek az ügyvédnek elsőbbségi joga van.»

Első tekintetre világos, hogy a törvény nem szakít azon állásponttal, hogy az egyik fél terhére megítélt költség, mint a főkövetelés járuléka iránti követelési jog magát az ellenfelet, nem pedig ügyvédjét illeti, sőt azáltal, hogy e költségre az ügyvédnek «elsőbbségi jogot» enged, egyenesen megerősíti azt. A törvénnyel nem egyeztethető tehát össze oly felfogás, mely a szóbanlévő költségkövetelést egyszerűen az ügyvédének kívánja minősíteni.

Mi a közelebbi értelme az ügyvéd «elsőbbségi jogá»-nak?

«Elsőbbség» nem az ügyvédet megillető jog jellegét, hanem csak a kielégítési sorrendet jelzi.

Mihelyt a költségfizetésre kötelezett fél a marasztalás tárgyát képező költséget az ellenfél ügyvédje kezéhez törlesztette, kötelmét teljesítette, az ellenfél ügyvédje pedig a hozzá ilyképen befolyt költségekre nézve megtartási jogot gyakorolhat nyilván oly értelemben, hogy azokból, amennyiben saját ügyvédi tevékenységének és kiadásainak ellenértékeként állapíttattak meg, minden bírói közbenjárás nélkül kielégítheti magát tekintet nélkül harmadik személyeknek a pernyertes fél jogán ezen költségekre előbb szerzett igényére.

Ezen tételnek a képviselt féllel szemben való kielégítésre vonatkozó része az 1874: XXXIV. tc. (ügyvédi rendtartás) 48. §-a körül kifejlődött azon bírói gyakorlaton alapul, hogy az ügyvéd a megbízója részére behajtott összegből az ugyanazon ügyben ügyfelével szemben megállapított vagy megállapítottnak tekintendő ügyvédi munkadíját és kiadását, ha az más módon fedezve nincs, levonni jogosult.

Nehezebb azon kérdés helyes eldöntése, vajjon mi a jogi helyzete az ügyvédnek az ellenfél által az ő kezéhez fizetendő, de jogilag az ügyfelét illető költségkövetelésre mindaddig, amíg e költségek hozzá (az ügyvédhez) be nem folytak.

Úgy vélem, a törvény azon intézkedése, mely az ügyfélnek az ellenféllel szemben fenálló, bírói határozaton alapuló költségkövetelésére az ügyvéd javára «elsőbbségi jogot» enged, másként alig értelmezhető, mint hogy a szóban lévő költségkövetelésre nézve az ügyvédnek fele irányában fennálló díj- és kiadáskövetelése erejéig előnyös *zálogjogot* enged. Az ügyvéd jogának diagnózisa volna tehát: *ügyfele költségkövetelésén harmadik személyek igényével szemben legelsősorban kielégítést biztosító törvényes zálogjog.*

Ebből kiindulva gondolom a Pp. 18. §. utolsó bekezdése által felidézett számos vitás kérdést főbb vonásokban az alábbiak szerint megoldhatónak:

1. Kétségtelen, hogy az ügyvéd kezéhez fizetendő költségkövetelésre nézve a fél az ügyvédnek hozzájárulása nélkül jogügylet útján az *ügyvéd hátrányára* nem rendelkezhetik; ellenben joghatályos minden e költségkövetelésre vonatkozó olyan jogügylete, mely az ügyvéd törvényes zálogjogát nem érinti (pl. engedményezés).

Ugyanaz alapelv szelleméből következik, hogy a fél a szóbanforgó perköltség erejéig az ügyvédtől függetlenül végrehajtást is kérhet, azonban a végrehajtás során befolyt pénz részére csak akkor utalványozható, ha a foglalásról szabályszerűen értesítendő ügyvéd elsőbbségi bejelentést nem tesz.

2. Minthogy a költségkövetelési jog az ellenféllel szemben nem az ügyvédet, hanem felét illeti, nincs semmi akadálya annak, hogy az ügyfél hitelezői e költségkövetelésre is zálogjogot szerezzenek vagy végrehajtást vezessenek. Természetesen az ily végrehajtás útján befolyt költségre a foglalásról (letiltásról) értesítendő ügyvéd szintén tehet elsőbbségi bejelentést, melynek folytán a kielégítési sorrend megállapítása a sorrendi tárgyaláson történik.

Az ügyvéd bejelentett költségkövetelése különösen azon alapon lesz kifogásolható, hogy az ügyvédnek ügyfelével szemben fennálló költségigénye már más úton (előleg, kezéhez befolyt pénzek megtartása stb. által) kielégítést nyert. Kifogásolás esetén a perreutasításra a végrehajtási törvény általános szabályai alkalmazandók.

Véleményem szerint harmadik személyek által az ügyfél tartozása fejében a szóbanlévő költségkövetelésre vezetett végrehajtás esetében sem előterjesztésre, sem igénykeresetre nem lehet az ügyvédnek csupán azért jogot adni, mert az ő kezéhez fizetendő költségek foglaltattak le, hiszen az ő igénye csak egy kedvezményes zálogjog, mely a kielégítési sorrend megállapításánál végrehajtás dacára úgyis érvényesül.

Nincs szükség arra, hogy az ügyvéd elsőbbségi igénye, törvényes zálogjoga a harmadik személyek részéről folytatott végrehajtás esetében hivatalból figyelembe vétessék. Teljesen elég, ha az ügyvéd a letiltásról az 1881: LX. tc. 72. §-ának analógiájára értesíttetik, amely esetben jogai megvédéséről, ha költségkövetelése időközben más úton kielégítést nem nyert, elsőbbségbejelentés útján gondoskodhatik.

3. Midőn a törvény a költségeket az ügyvéd kezéhez fizetendőknek jelzi, nyilván fel akarta jogosítani magát a törvényes zálogjoggal bíró ügyvédet is ama költségkövetelés behajtására. Részemről tehát megengedném, hogy az ügyvéd a kezéhez teljesítendő költségtartozás erejéig a marasztalt fél ellen saját személyében terjesszen elő végrehajtási kérelmet tekintet nélkül arra, hogy képviseleti joga még fennáll-e.

Azon kérdésnek vizsgálata, vajjon a végrehajtást kérő ügyvédnek saját felével szemben fennálló díj- és kiadáskövetelése esetleg más úton kielégíttetett-e, az ügyvéd által kért végrehajtás keretébe a végrehajtást szenvedő által semmiképen sem vonható; ez az ügyvéd és ügyfele közti belső viszony, melytől teljesen függetlenül rendeli a Pp. 18. §-a, hogy a perköltségben marasztalt fél ama költségeket a nyertes fél ügyvédje kezéhez fizesse. Ha az ügyvéd a kezéhez kifizetett, vagy hozzá az általa foganatosított

végrehajtás során befolyt költséget annak dacára nem szolgáltatja ki ügyfelének, hogy költségigénye már megszűnt, az ügyfélnek az ügyvédi rendtartásban s esetleg a büntetőtörvényben biztosított jogai nyujtanak védelmet.

4. Az ügyvéddel szemben a javára fizetendő költség letiltható-e?

Ilyen formában semmiesetre sem, hiszen e költségkövetelés az ügyfelét illeti.

Hanem igenis lefoglalható az ügyvédet saját ügyfelével szemben megillető díj- és kiadás-követelés, ami azután megragadja az ezen követelés biztosítására szolgáló azon törvényes zálogjogot is, amelynek tárgya az ügyfélnek a marasztalt ellenféllel szemben járó költségkövetelése. A letiltásról ez esetben természetesen a költségben marasztalt ellenfél is rendelvényileg értesítendő s ettől kezdve az ügyvéd kezéhez nem fizethet, hanem költségtartozását bírói letétbe kell helyeznie. Az így letett összeg felosztása azután a végrehajtási eljárás szabályai szerint megy végbe.

5. Azon törvényi rendelkezés, hogy a fél az ellenfél ügyvédjét illető költséget ez utóbbi kezéhez köteles fizetni, a marasztalt félnek eltiltása attól, hogy közvetlenül az ellenfélnek teljesítsen. Ennek következménye szerintem, hogy ha e költség mégsem az ügyvédnek fizettetik, a marasztalt fél ezen fizetésre nem hivatkozhatik az ügyvéddel szemben, hanem ez utóbbi kezéhez másodszor tartozik teljesíteni, hacsak pl. végrehajtás-megszüntetési per keretében nem igazolja, hogy az ügyvéd a költségkövetelésére nézve más úton már kielégíttetvén, végrehajtási joga elenyészett.

Nem tartanám helyesnek azon álláspontot, hogy az ügyvédnek csak kártérítési igénye van a közvetlenül az ellenfél kezéhez teljesítő féllel szemben. Ez túlságosan megnehezítené az ügyvéd igényének érvényesítését. Sokkal méltányosabb, ha a törvénynek a fizetés módjára vonatkozó rendelkezéséhez nem alkalmazkodó marasztalt felet terheljük azzal, hogy végrehajtás-megszüntetési per, vagy az ellenfél ellen indítandó alaptalan gazdagodási per útján hárítsa el a kétszeri fizetésben rejlő károsodását.

6. A marasztalt fél az ellenféllel szemben a kérdéses költségre vonatkozóan élhet-e beszámítással? Magam részéről a kérdést egész általánosságban nemlegesen oldanám meg. A költségfizetésre kötelezett fél okozta elvileg az eljárás lefolytatását, tehát azt is, hogy az ügyvédi munka ellenértékeként jelentkező költségek fölmerültek, ilyképen nem méltánytalan, hogy ezen költségeket föltétlenül fizetni tartozzék.

A beszámítás kizárása a törvény szövegében támpontot talál. A beszámítás a kötelezett fél követelésének egyik érvényesítési módja is: az adós saját követelésére nézve kielégíti magát a hitelezőjének vele szemben fönnálló követeléséből. Mondhatjuk tehát, hogy a beszámítás gyakorlásánál az adós jogilag hasonló helyzetet foglal el, mint a fél költségkövetelését kielégítési alapul fölhasználni kívánó más hitelező.

Minthogy pedig a törvény ily «harmadik személyek» igényeivel szemben a szóbanlévő költségre az ügyvédnek elsőbbséget biztosít, ezen elsőbbséggel bíró törvényes zálogjoga ugyanoly értelemben védi őt a marasztalt fél beszámításától is.

Legfeljebb arról lehetne szó, hogy a Pp. 121. §-ának analógiájára az ellenfél ellen ugyanazon perben megállapított költségek beszámítását mégis megengedjük, bár ennek nem sok gyakorlati jelentősége van, mert hasonló esetekben a bíróság már ítéletében csak részköltségben marasztal, vagy a költségeket a felek közt kölcsönösen megszünteti.

III.

A bírói ítéletet és más határozatot olyképen kell szövegezni, hogy a kötelezett fél teljesen tisztában legyen azzal, vajjon mit, mikor és hogyan kell teljesítenie. Szükségesnek vélem tehát, hogy az ítélet rendelkező részében vagy egyéb határozatban kimondassék, hogy a költségben marasztalt fél a perbeli vagy egyéb költséget az ellenfél ügyvédjének, illetve, ha folytatólag több ügyvéd képviseli, a költség számszerűen meghatározott részét a névleg megjelölt ügyvédeknek kezéhez fizesse. Minthogy azonban az ügyvéd kezéhez teljesítés kötelezettségét a törvény előírja, ez, nemkülönben az ügyvédnek legelső sorban kielégítést biztosító törvényes zálogjoga összes következményeivel akkor is fennáll, ha a bírói határozat az ügyvéd kezéhez fizetés kötelezettségét kimondani elmulasztotta, feltéve természetesen, hogy az ítéletből vagy végzésből kitűnik, hogy a marasztalás tárgyát képező költség folytatólagos ügyvédi képviseletek esetén mely részében melyik ügyvéd munkájának ellenértékeként szerepel; ily felosztás hiányában az egész költség az utolsó ügyvédhez fizetendő.

Tekintve, hogy a Pp. 18. §-ának utolsó bekezdése nem érinti azon viszonyt, amely a szóban lévő költségeket illetően az ügyvéd és megbízója közt fönnáll, nem tartozik a per keretébe annak vizsgálata és eldöntése, vajjon az ügyvéd költségeire nézve az ügyfele részéről esetleg már kielégítést nyert-e; előző kielégítés esetében az ügyvéd a kezéhez befolyt költségek kiadására a megbízási viszony alapján az ügyvédi rendtartás 48. §-a értelmében köteles. *Dr. Suloky István.*

A «ne bis in idem» elve a semmisségi eljárásban.

A Bp. 326. §. 1. pontja szerint felmentő ítéletet kell hozni, ha a vád tárgyává tett cselekmény tárgyában korábban már jogerős ítéletet hoztak. A 326. §. 1. pontjában írott ez a rendelkezés a «ne bis in idem» elvét tartalmazza. Ennek a rendelkezésnek megfelel a Bp. 264. §. 1. pontjának rendelkezése, melyet az igazságügyi bizottság épen azért vett fel, hogy a törvény eme két helye egymással összhangban álljon.[1]

A semmisségi okok között azonban hiába keresünk az említett rendelkezéseknek megfelelőt, felmerül tehát az a kérdés, hogy ennek az elvnek a megsértése, mely elvet, mint láttuk a Bp. kifejezetten elismer, semmisségi panasz útján nem orvosolható?

A kérdés megoldhatása végett előbb a ne bis in idem elvét tüzetesebb vizsgálat tárgyává kell tennünk. Az állam rendező és rendfentartó jogosultságának[2] (imperium) szükségképeni folyománya, hogy az állam az általa statuált rend fentartására kényszerű hatalommal (büntető hatalommal) is bírjon. Az állam büntetőjoga lényegéből folyik, ez egy absztrakt jog, mely azonban bizonyos feltételek mellett konkréttá válhatik. Ez az absztrakt büntetőjog bizonyos szempontokból nézve hasonlít a Plósz-Degenkolb-féle absztrakt kereseti joghoz, mindenesetre azonban azzal a lényeges különbséggel, hogy míg az absztrakt kereseti jog, egy az állam által önmaga ellen adott jogosultság, addig az absztrakt büntetőjog, valódi állami hatalmú jog,[3] mely az államot az egyessel szemben illeti meg. Ez az állami absztrakt büntetőjog konkréttá az által válik, ha valamely az állam büntető hatalmának alávetett egyes magatartása által, oly tényálladékot valósít meg, melyhez az állam a büntetés jogi következményét fűzi.[4] Az egyesnek ilyen magatartása megállapítja az állam konkrét büntetőjogát, vagyis az állam az egyest magatartása következményeként megbüntetheti. Ez a büntetés azonban nem állhat a cselekmény után, annak hatásaként ipso jure be, mert egyrészt az állam ezt a jogát csak szervei útján érvényesítheti, másrészt pedig ezek az ezzel megbízott szerveknek meg kell állapítaniok, hogy a konkrét büntetőjog összes feltételei tényleg fenforognak-e. Mindez azonban szükségképen feltételez először is a megállapításra jogosított és hivatott szervet, másrészt valamely módot, mely szerint ez a megállapítás történjen. Az a szerv, mely ezt a megállapítást végzi és ennélfogva az állami büntetőjogot közvetlenül gyakorolja, a büntetőbíróság, az eljárás a büntetőeljárás.

Az állam büntetőjoga konkréttá tehát az egyesnek valamely büntetendő cselekmény tényálladékát megvalósító magatartása

[1] Jelentés 40. l.

[2] Farkas. Római jog.

[3] Goldschmidt: Materielles Justizrecht. 31. l.

[4] Binding és iskolája szerint ebből az állam számára egy büntetőigény származik. Ezzel a büntetőigény (Strafanspruch)-féle felfogással ehelyütt bővebben nem lehet foglalkozni. Ehelyett utalok Goldschmidt: Materielles Justizrecht című művére. A büntetőigény híveinek többsége szerint is a ne bis in idem anyagi jogszabály. A német irodalom és gyakorlat összefoglalását l. Daume: Gehören zu den Rechtsnormen über das Verfahren in Sinne des §. 380. Stpr. *a)* der Grundsatz ne bis in idem stb. című cikkében. (Liszt: Zeitschrift. XXXVI. köt. 301. s köv. l.)

folytán válik, de e jog szükségképen csak a büntetőperben gyakorolható. Ennek a tételnek a helyességén mit sem változtat az, hogy a büntetőper akusatorius-e avagy inquisitorius? A kifejtettekből kényszerítő erővel következik, hogy az állami büntetőjog konkrét formájában is elsősorban konstitutiv jog,[5] mely mindenekelőtt a büntetőperviszony létrehozására irányul, mivel azonban a büntetőper lényegéhez az, hogy akusatoriusan avagy inquisitoriusan van-e szabályozva, nem tartozik, következőleg a büntetőperben az, hogy a bíróság hivatalból jár-e el, vagy vádra, elméleti szempontból másodrendű kérdés. Míg a polgári perben előtérben az egyes jogvédelmi igénye áll, addig a büntetőperben a bíróság bűnüldözési hatalma foglalja el ugyanezt a helyet. A konkrét büntetőjog, mint konstitutiv jog elsősorban a büntetőper megalapítására irányul, a büntetőper pedig nem egyéb, mint az a jogviszony, melyben a bíróság bűnüldözési joga realizálódik. A büntetőeljárás, vagyis azoknak a jogszabályoknak a kialakulása, melyek szerint ez a bírósági bűnüldözési jog érvényesül és mely érvényesülésnek végső eredménye az állami büntetőjognak konstitutiv jogból hatalmi joggá alakulása,[6] nem is a büntetőjog lényegéből folyik, hanem egyrészt annak a küzdelemnek, melyet az individuálizmus az állami abszolutizmus ellen, az állami szervek hatalmi túlkapásainak korlátozása végett folytat, másrészt pedig az állam ama törekvésének az eredménye, hogy minden konkrét büntetőjog megfelelően érvényesüljön.

A konkrét büntetőjog tehát úgy amint az egyesnek valamely büntetendő cselekmény tényálladékát megalapító magatartásából keletkezik egy konstitutiv jog, mely csak egy bizonyos, a jogrend által előírt eljárás rendjén gyakorolható. A gyakorlásnak első eredménye a büntetőper megalapítása, végső eredménye pedig, hogy a konstitutiv jog átalakul valóságos uralmi joggá.

A büntetőper a bírói ítélet vagy a mindenkori büntetőeljárásban meghatározott más módon nyer befejezést. A per befejeztével beáll a jogerő hatása, a jogerő hatásának eredménye[7] tudvalevőleg a ne bis in idem is. Dogmatikailag vizsgálva ez nem egyéb, mint az, hogy a konkrét büntetőjog, mint konstitutiv jog, tehát a bírói bűnüldözési jog, a bírói büntetőjognak, mint konstitutiv jognak első megjelenési formája,[8] el van használva. Láttuk ugyanis, hogy a konkrét büntetőjog elsősorban konstitutiv jog, mely, mint bírói bűnüldözési jog a per megalapítására irányul, minden konstitutiv jog egyező tulajdonsága azonban, hogy egyszeri használat által elhasználtatik, ha már most a konkrét büntetőjog, mint a per megalapítására irányuló jog elhasználtatott, akkor nem marad többé oly jog fen, melynek gyakorlása által egy újabb per megalapítható volna, tehát beáll a ne bis in idem.

A büntetőper megalapítására irányuló konstitutiv jog azonban, mint láttuk, az anyagi büntetőjog első nyilvánulási formája, következőleg maga is anyagi jog,[9] még pedig miután tartalma az állam bírói hatalmának gyakorlása, a konkrét büntetőjognak, mint konstitutiv jognak uralmi joggá alakítása végett, ennélfogva anyagi igazságügyi jog. Ha pedig a per alapítására irányuló jog anyagi jog, akkor ennek a jognak a fenállása anyagi jogi feltétele a per létrejöttének, következőleg a ne bis in idem szintén anyagi jogi szabály.

Büntetőperrendtartásunk honorálja ugyan az említett jogszabályt, azonban oly intézkedéseket, melyekből ennek a jogszabálynak jogi természetére nézve további következtetéseket lehetne levonni nem tesz.

A Bp. 264. §. 1. pontja szerint a vádtanács elutasítja a vádiratot és az eljárást végzéssel megszünteti, ha a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, vagy ha bűncselekmény ugyan, de tárgyában már korábban jogerős ítéletet hoztak. Itt tehát a törvény a ne bis in idem elvét közvetlenül a közfelfogás szerinti anyagi joggal egy pontba foglalva említi. Ugyanígy a 326. §. első bekezdése, eszerint felmentő ítéletet kell hozni, ha a vád tárgyává tett bűncselekmény nem büntetendő cselekmény, vagy ha bűncselekmény ugyan, de tárgyában már korábban jogerős ítéletet hoztak. A harmadik pontban pedig ezzel szemben állítja: ha a bűnvádi eljárás megindítását vagy a beszámíthatóságot kizáró, vagy a büntethetőséget megszüntető ok forog fen. Itt tehát a törvény a ne bis in idemet kifejezetten kiveszi a többi perelőfeltétel közül, hogy azonban ebből a szempontból mennyire rendszertelen a törvény, mi sem bizonyítja jobban, hogy a 386. §. 4. pontjában megint külön sorolja fel: ha a vád törvényes emelhetéséhez szükséges felhatalmazás, kívánat vagy magánindítvány hiányzik, illetve a magánindítványra jogosult magánindítványát kellő időben visszavonta. Az, hogy utóbbiak fenforgása mind megannyi perelőfeltétel, ma már uralkodó nézet. De még nyilvánvalóbb, hogy abból a szempontból, hogy mi tekintendő perelőfeltételnek és mi nem, nem indulhatunk a Bp. terminológiája után, ha az említett két §-al összevetjük, a Bp. 352. §-ának második bekezdését: a bíróság az esküdtek meghallgatása nélkül végzéssel szünteti meg az eljárást, ha a főtárgyalás alatt kiderül, hogy a vád törvényes emeléséhez szükséges felhatalmazás, kívánat vagy indítvány hiányzik, vagy hogy a magánindítványra jogosult visszavonható indítványát kellő időben visszavonta, hogy a vád tárgyává tett bűncselekményre vonatkozólag korábban már jogerős ítéletet hoztak, hogy a bűnvádi eljárás királyi kegyelem vagy elévülés következtében nem folytatható, vagy végre, hogy a vádlott a vád tárgyává tett bűncselekmény elkövetésekor élete tizenkettedik évét még nem töltötte be. Itt tehát a törvény a ne bis in idemet is a többi perelőfeltétel között sorolja fel.

A törvény tehát ennek a jogszabály lényegének a megállapításához megnyugtató alapot egyáltalán nem nyujt, aminek magyarázatát abban kell keresni, hogy a Bp. megalkotása idejében még magának a büntetőpernek a lényege sem volt tisztázva. Abból, hogy a törvény a ne bis in idem-et a bűnvádi eljárás megindítását kizáró okok mellett külön és több helyen (264., 326. §§.) megemlíti, még arra, hogy ennek fenforgása nem a bűnvádi eljárás megindítását kizáró ok, még épen a perrendtartás elméletének a Bp. alkotása idejében volt fejletlensége miatt sem lehet következtetést vonni. Hogy a Bp. alkotói mennyire nem indultak mindég elvi szempontok szerint misem bizonyítja jobban, mint épen az, hogy a ne bis in idem tilalmát a Bp 264. §-ába az igazságügyi bizottság kellett hogy felvétesse, hogy azt a §-t a 326. és 352. §-okkal összhangzásba hozza. Helyesen jegyzi meg Edvi Illés,[10] hogy ez a szempont a 101. §. ugyanily kitoldását is szükségessé tette volna. Közelesik tehát az a feltevés is, ha már a törvény szavaihoz akarunk ragaszkodni, hogy a 385. §-ból csak tévedésből maradt az az ok ki. Tulajdonképen azonban sem itt, sem az előző §-okban (264., 326. §.) külön kiemelésre, mint alább látni fogjuk, nincsen is szükség, Különösen a polgári perjog terén végzett kutatások azonban arra vezettek, hogy lassanként a büntetőperjog lényege is tisztáztatott, mivel pedig — mint láttuk — magának a törvénynek a terminológiája nem mindig felel meg a tudományos követelményeknek, ennélfogva nem marad más hátra, mint az egyes fogalmak jogi jelentőségét az elméleti tételekből levezetni. A fentiekben azt a ne bis in idem jogi jelentőségére nézve megkíséreltem. E szerint a ne bis in idem egy olyan anyagi jogszabály, melynek jelentése az, hogy az állami konkrét büntetőjog, mint a büntető perviszony megalapítására irányuló konstitutiv jog el van használva. A perindítás útjában áll tehát az, hogy az államnak (bírónak) nincsen már olyan joga, melynek segélyével a bünüldözés céljából a perviszonyt megállapíthatná, mivel pedig a konkrét büntetőjog csak a per utján gyakorolva válhatik uralmi joggá, ennélfogva a ne bis in idem ennek áll végeredményben útjában. Ebből pedig az következik, hogy az a büntető ítélet, mely a per főtárgyában, vagyis a konkrét állami büntetőjog fen vagy fen nem forgása kérdésében, a ne bis in idem tilalom megsértésével határoz, *anyagilag semmis.*

Alig lehet most már elképzelni, hogy míg a semmisségi okok közé, minden más per és ítélet előfeltétel, tehát úgy az anyagiak, mint az alakiak fel vannak véve, addig ez az egy, jelentőségére nézve szinte mondhatni legfontosabb, hiányzana és hogy amiatt, mert valakit annak ellenére, hogy az államnak a per alapítására

[5] Ugyanígy Goldschmidt id. m. Binding és hívei szerint a büntetőigény az államot megillető konstitutiv jog.

[6] Goldschmidt szerint (id. m. 39. l.) a bűnüldözési és büntetésvégrehajtási jog a büntetőjognak, mint konstitutiv és uralmi jognak a két tipikus megjelenési alakja.

[7] Az uralkodó iskola szerint az anyagi jogerő hatása (l. Bennecke-Beling. Lehrbuch des deutschen Reichs-Strafprozessrechts. Breslau, 1900).

[8] Goldschmidt id. m. 50. l.

[9] Ugyanígy: Damm id. m. 342. l.

[10] A Bp. magyarázata VI. k. 235. l.

irányuló joga is már hiányzott, elítéltek, ez csak egy rendkívüli jogorvoslat, az újrafelvétel által lenne elhárítható.

A ne bis in idem lényegének helyes felismerése után valóban mi sem állja annak útját, hogy megtaláljuk azt a semmisségi okot, melyre ennek a jogszabálynak a megsértése miatt bejelentett semmisségi panasz alapítható.

A Bp. 385. §. 1. *c*) pontja szerint anyagi semmisségi ok, hogy a beszámíthatóságot, a bűnvádi eljárás megindíthatását, vagy a büntethetőséget kizáró ok forog fenn.

A Bp. épen hivatkozott rendelkezését rendszerint akként szokás értelmezni, hogy ez a Btk-ban írott, a bűnvádi eljárás megindítását, és a büntethetőséget kizáró okokra vonatkozik, még pedig főleg a Btk. IX. fejezetében írottakra. Ennek a nézetnek a támogatására mindenekelőtt arra szokás hivatkozni, hogy az anyagi büntetőjogi szabályokat a Btk tartalmazza. Ennek a felfogásnak a helytelensége ma már — legalább nézetem szerint — alig szorul bizonyításra. Alig hiszem, hogy annak eldöntésénél, hogy valamely jogszabály anyagi-e, vagy alaki, ma még az, hogy milyen törvény vagy más jogforrás tartalmazza a kérdéses jogszabályt, döntő bizonyíték lehetne és tényleg sem az irodalom sem a gyakorlat nem szorítja a Bp. 385. §. 1. *c*) pontjában írott semmisségi okot kizárólag valamely a Btk.-ban foglalt jogszabály megsértésére, így a Bp. 31. §-ában írott jogszabaly megsértése is a szóban forgó pont alá esik.[11]

Ha már most, mint pedig láttuk, a ne bis in idem tilalom tulajdonképen azt jelenti, hogy valamely anyagi perelőfeltétel hiányzik, akkor nyilvánvaló, hogy ennek a jogszabálynak a megsértése a Bp. 385. §. 1. *c*) pontja alá eső semmisségi okot állapít meg.

Dr. Rosnyay Dávid.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Juhász Andor,** a budapesti kir. ítélőtábla elnöke valósággal tüneményes gyorsasággal emelkedett a bírói pálya rangfokozatain. Állami szolgálatba mint kassai törvényszéki joggyakornok 1886-ban lépett, huszonkét éves korában. 1895-ben nevezték ki törvényszéki bírónak. Négy évvel később táblai bíró lett. 1906-ban kisegítő bírókép a Kúriára hívták be. Öt év mulva a budapesti kir. törvényszék elnökévé nevezték ki. Az utolsó évtizedben nem volt a polgári, a hiteljog és a törvénykezés körébe vágó oly törvényhozási és jelentékenyebb kormányzati kérdés, amelyben az igazságügyminisztérium ki nem kérte volna Juhász Andor véleményét. Számottevő az az irodalmi munkásság is, amelyre Juhász Andor visszatekint. A váltótelepítés kérdésében az utolsó országos jogászgyűlésnek adott véleménye irányt szabott nemcsak a jogászgyülés határozatának, de a bírói gyakorlatnak is. Az Országos Bírói és Ügyészi egyesületnek egyik vezéralakja. Mint a Magyar Jogászegylet igazgató-választmányának tagja élénk részt vesz ennek az egyesületnek életében.

— **Félix Antal** kinevezése a budapesti kir. törvényszék elnökévé a jogászközönség osztatlan helyeslésével és örömével találkozott. Személyében az ország legnagyobb törvényszékének élére kitűnő bíró és kipróbált adminisztrátor lép, aki a pestvidéki törvényszéken működésének aránylag rövid tartama alatt mintaszerű ügyvitelt és rendet teremtett és az ítélkezés színvonalát nagy mértékben emelte. Mindig meleg szeretettel gondozta a bírói személyzeti érdekeket és kifogástalan kartársias előzékenységgel és kölcsönös megértést kereső és elősegítő bizalommal viseltetett az ügyvédség iránt. Félix Antal eddigi bírói és elnöki működése a legszebb reményekre jogosít.

— **Ne lökd a tollat a tintába.** *(Még egy levél a szerkesztőhöz.)* Dr. Kürthy István úr, a budapesti kir. büntetőjárásbíróság vezetője, a szerkesztőséghez intézett levélben azt kérte, közvetítsük olvasóinkhoz azt az óhaját, hogy a lapunk múlt számában méltatott köriratáról ítéletüket ne «egyes célzatosan kikapott mondatokból» alkossák meg. Ezennel közvetítjük ezt a kérést és egyszersmind közöljük egyik részét a köriratnak, amelyről egyik napilap azt jegyezte meg: szokatlan olvasmány, aminőt alig kaptak még bíróság tagjai. (Az egész köriratot helyszűke miatt nem közölhetjük.)

Mindnyájan, lelkünkből kiírthatatlan hazafias érzelmeinkből folyólag a felsőbb hatóságok minden irányítása nélköl is teljes tudatában vagyunk annak, hogy a nemzeti erőket minden vonalon a legnagyobb mérvben igénybevevő háború a magángazdálkodásban épúgy, mint az állami gazdálkodásban a takarékosságot egyik elsőrendű hazafias erénnyé minősíti. Ezt az erényt — ha csekély mértékben is, de mégis számbavehető módon — gyakorolhatjuk, ha az irodai szerek fogyasztásánál bizonyos rendet tartunk. (A rendszeretet különben is dísze az embernek.) Ha a tollat nem lököm a tintába, úgy, hogy a tollnyélnek fogásul szolgáló helye is tintás legyen — úgy egy tollnyelet tíz évig is lehet használni — amellett kezem tisztán marad. S még gyorsabban dolgozom, ha kis mozdulatot teszek. Csak oda kell figyelnem a munkám menetére és tisztaságára. A — sajnos — sűrűsödő tintának befedése és vízzel feleresztése, szintén jár némi csekély megtakarítással. Mindez csekélységnek látszik, azonban a tollnyeleket megbizottam által már foganatba vett rendbeszedése legközelebb ezeknek megrendelését fogja mellőzhetővé tenni. De a legközelebbi megrendelésnél a papirban is megszorítást fogunk gyakorolni; s azért az összes kezelőszemélyzetet utasítom, hogy ezentúl kiadmányaikat csak szürke papiron szerkesszék és az úgynevezett fehérbordás papirt kizárólag csak a felsőbíróságokhoz vagy felettes hatóságokhoz intézendő jelentésekre használják . . . Megszüntető határozat hozatott, noha a két sértett közül egyik a vádképviselet iránti nyilatkozásra fel sem volt hívva. Találtam oly elintézést, melynél az óra egyáltalán nem volt jelezve, csak a tárgyalási nap. Majd láttam, hogy végzéssel felhivatott egy elítélt a pénzbüntetés lefizetésére és a pénzbüntetési kimutatás nem volt közölve a pénztárral. Ilyenek ide-oda futkosást: munkaerő-pazarlást szülnek és további tévedéseket.

— **A csődön kívül köthető kényszeregyezségi eljárásról** szóló minisztériumi rendelet igazságügyminiszteri előadói tervezete elkészült és egyes szakférfiaknak és érdekképviseleteknek véleményezés végett megküldetett. Ugy értesülünk, hogy a rendelet még a f. évi szeptember hó első felében életbe lép. A rendelettervezettel legközelebb részletesen foglalkozunk.

— **Háború és munkásbiztosítási jog.** A háború a biztosítási jognak számos problémáját vetette fel, de a tudomány és a gyakorlat azok közül még keveset vitt át az életbe. E problémák közé tartozik a hadifoglyok, az internáltak és egyáltalában az ellenséges államok itt lévő polgárainak biztosítási kötelezettsége. A kérdés nálunk csak az 1907 : XIX. tc. gyakorlati alkalmazása szempontjából vált aktuálissá. E törvény 5. §-a szerint a belföldi üzemekben alkalmazott külföldi honosok betegség esetére való biztosítás tekintetében a magyar állampolgárokkal egyenlő elbírálás alá esnek. A balesetbiztosítás kötelezettsége alá azonban csak akkor esnek, ha saját államuk a területén alkalmazott magyar honosokkal szemben hasonló eljárást követ vagy amennyiben államukban a balesetbiztosítás rendezve nincs, a kereskedelemügyi miniszter a törvényben foglalt biztosítási kötelezettséget a viszonosságra való tekintet nélkül kiterjesztette. Törvénybe foglalt viszonosságunk csak Olaszországgal van, amellyel való egyezményünket az 1911 : XII. tc. cikkelyezte be. Hatálya ma is fenáll, mert a hét évi szerződési időtartam eddig le nem járt. Így tehát az Országos Munkásbalesetbiztosító és Betegsegélyző Pénztár ma is kötelezettséggel tartozik azon olasz állampolgároknak, akik akár a háború kitörése előtt, akár azalatt biztosítási kötelezettség alá eső üzemben szenvedtek sérülést és azért kártalanítási járadékra tarthatnak igényt. Az olasz részről való viszonosság betartása iránt az Országos Pénztár felterjesztéssel élt a kormányhoz; a kérdés csak valamely semleges állam intervenciójával volna felderíthető. Orosz állampolgár béke idejében sem részesülhetett nálunk az 1907 : XIX. tc. alapján balesetkártalanítási járadékban, mert Oroszországgal egyezményünk nincsen, kormányrendelet az orosz honosokra a biztosítást ki nem terjesztette és a választott bírósági gyakorlatunk pedig a viszonosságot meg nem állapíthatta, annál kevésbé, mert az orosz biztosítási törvény értelmében csakis orosz állampolgár esik Oroszországban biztosítási kötelezettség alá. A szerb és montenegrói honosokra viszonosság fenállása nélkül terjesztette ki a kormány annak idején a balesetbiztosítási kötelezettséget. Helytelennek tartjuk azon elhangzott kívánalmat, amely ez utóbbi, a törvény felhatalmazása alapján kiadott rendeletek visszavonására hívja fel a kormány figyelmét. A hadifoglyok sem betegség- sem balesetbiztosítási kötelezettség alá, habár a törvényben biztosítás alá vont üzemekben vagy munkálatoknál dolgoznak is, nem vonhatók. Az Országos Pénztár ezt az 1907 : XIX. tc. 1. §. 14. pontjára való hivatkozással mondotta ki és indokolta ezt azzal, «hogy a hadifoglyok katonai fegyelem és rendelkezés alatt álló egyének, akik alkalmaztatási vagy munka-

[11] Edvi Illés—Balogh—Vargha Bp. magyarázata. III. 45. l. és az ott hivatkozott gyakorlat.

viszonyban nem állanak, hanem csak katonai parancsot teljesítenek. A fizetés vagy bér, amelyet munkájukért kapnak, az alkalmaztatási viszonyt önmagában meg nem állapíthatja». A hágai egyezmény, habár részletesen szabályozza a hadifoglyok foglalkoztatását, a kérdést valószínűleg az üzemi biztosítási jognak nemzetközi kifejletlenségére és szervezetlenségére való tekintettel nem érinti. Helyénvalónak tartjuk ezért azt, hogy az Állami Munkásbiztosítási Hivatal már a háború kezdetén elvi határozatban mondotta ki, hogy a hadiállapot következtében internált egyén, ha biztosítási kötelezettség alá eső üzemben dolgozik, ugyanúgy bírálandó el, mint a háború előtt hazánkban dolgozott állampolgár. A mezőgazdasági munkánál alkalmazott hadifoglyok a honvédelmi miniszter rendelete értelmében az Országos Gazdasági Pénztárnál nem biztosítandók, hanem munkaadójuk csak orvosi bizonyítvány kiállításáról tartozik gondoskodni, hogy a hadifogoly hazatérése után saját hadügyi kormányánál érvényesíthesse kártérítési igényeit. *Dr. Törzs Lajos.*

— **Megsemmisíthető-e a választott bíróság ítélete a Pp. 242. §-ának megsértése miatt?** A temesvári kir. tábla a kir. Kúriának a Jogt. Közl. 29. számában 326. lapon közölt álláspontjával szemben P. 757/1915. számú végzésében kimondotta, hogy «az a kérdés, hogy az első tárgyaláson előadottak a folytatólagos tárgyaláson miként ismételtettek vagy ismertettek, az 1881 : LIX. tc. 96. §-ának *f)* pontjába ütköző alaki sérelem keretébe nem vonható.» Minthogy a választott bíróságok a bíróság tagjaiban beállott változások esetén legtöbbször nem ismételtetik meg az előbbi tárgyalások anyagát, igen üdvös volna, ha a kir. Kúria ebben a kérdésben jogegységi határozatot hozna. Az kétségtelen, hogy a Pp. 392. §-ához a választott bíróságoknak is alkalmazkodniok kell. Ha tehát a tanácsban olyan bíró vett részt az ítélethozatalnál, aki az alapul szolgáló szóbeli tárgyaláson nem volt jelen s a bíróság nem adott engedélyt vagy alkalmat a feleknek arra, hogy az újonan belépett bíróval megismertessék a per anyagát és álláspontjukat, az ítélethozatalban olyan bíró vett részt, aki — a per anyagát nem ismervén — nem bírt képességgel arra, hogy a felek vitáját eldöntse. Az ekként alakult Bíróságot pedig szabályszerűen megalakultnak tekinteni nem lehet. A kir. Kúriának az álláspontja nem egyedülálló a magyar judikaturában, amennyiben a szegedi tábla 1901. évi G. 64. sz. felülvizsgálati határozatában kimondotta, hogy «midőn a fellebbezési bíróság ítéletét olyan bírói tagokból álló tanács hozta, amelynek minden tagja az előző tárgyaláson részt nem vett s ennek dacára a fellebbezési bíróság a S. E. 107. és 72. §-ainak rendelkezését mellőzte : a bíróság szabályszerűen alakítva nem volt.» *Dr. Juhász Géza.*

KÜLFÖLD.

— **Ausztriában a hadiszállítások körül elkövetett visszaélések** megtorlására külön büntetőintézkedések alkotására jelenleg nem volt szükség, tekintve, hogy az osztrák Btk.-ban a hazaárulásról szóló rendelkezések oly módon vannak fogalmazva, hogy midőn nem csupán egyszerű szerződésszegésről van szó, a tettesek érdemük szerint sújthatók. Új rendelkezésekre csupán a magánjogi következményekre vonatkozóan volt szükség. A szabályozás császári rendelet útján történt (1915 június 12. Reichs-Gesetzblatt 158.), sok tekintetben az 1915 : XIX. tc.-ben lefektetett elvek alkalmazásával. A hiányos teljesítéssel járó joghátrány itt is nem csupán szállítási, hanem bármely, ellenszolgáltatás mellett teljesített, a kincstárral, a monarchia másik államával, a szövetséges avagy Ausztriával együttműködő állammal hadicélokra kötött szerződés nem megfelelő teljesítése esetére beáll. Valamely részteljesítés körüli mulasztás ugyan jogot ad az államnak az egész szerződéstől és az ezen féllel kötött összes szerződésektől való visszalépésre, de vagylagosan a megfelelő teljesítés követeléséhez is fenmarad a joga. Visszalépés esetén a hatósággal szerződő fél utólagos teljesítésre póthatáridőt nem kérhet. A felsorolt kivételes jogok azonban a kincstárt csakis arra az esetre illetik meg, ha a másik felet vétkesség terheli, aminek bizonyítása pedig a kincstárra tartozik. Amennyiben a kincstár erre nem hajlandó, úgy csupán a kártérítés iránti jog illeti meg, míg ha a fél bebizonyítja, hogy rajta kívül eső körülmény tette lehetetlenné a szerződésszerinti teljesítést (pl. vis maior), az esetben csak visszalépési jogával élhet a kincstár. A kártérítés iránt való igénynek tehát a vétkesség mindig az előfeltétele az új rendelet szerint. Fokozottan súlyosabb következmények állnak be, ha megállapítható, hogy a szerződés nem megfelelő teljesítése a kincstár megkárosítására irányuló szándékkal történt. A szerződő fél elveszti ez esetben a kikötött ellenszolgáltatás iránt való igényét, illetve a törvényes kamatokkal együtt visszatéríteni köteles azt, amennyiben már megkapta volna ; anélkül, hogy a már átadott dolgokat visszakövetelhetné. Selejtes árúk esetére — mondja a rendelet hivatalos kiadásához fűzött indokolás — a károsító szándék vélelmezendő az ellenkező bebizonyításáig. A felelősség alól való kihágás megakadályozására szolgál a rendeletnek az az intézkedése, amely szerint a szerződés megkötésénél avagy teljesítésénél közreműködő személyek teljes felelősséggel tartoznak a kincstárnak az esetre is, ha nem ők a szerződő felek saját személyükben (ügynökök, alkalmi közvetítők stb.). Sőt felelősség terheli azokat is, akik a szerződő féltől a szerződés megkötésével kapcsolatban ellenszolgáltatás nélkül bármit is kaptak. (Tiszteletdíj az ügylet megszerzéséért.) Ez utóbbiak azonban csak a nyert előnyök esetéig felelősek. A kincstárnak az említett ügyletekből eredő, de a *jelen rendelet életbelépte után* támadt követelései megelőzik minden magánfélnek a kincstártól járó ellenszolgáltatásra alapított, a szerződő féllel szemben fennálló követeléseit. E rendelkezés a hadiszállítók hitelét tehát Ausztriában is lényegesen csökkenteni fogja. Visszaható ereje az ismertetett rendeletnek is van, amennyiben a legutóbb hivatkozott intézkedés kivételével az összes szabályok kiterjednek mindazokra a szerződésekre, melyek hadiszállítás tárgyában az *1914. év július hó 11. napja után létesülhet.* *A.*

— **A kapitóliumtól a tarpeji szikláig** cím alatt emlékezik meg Rieszer berlini egyetemi tanár az olasz háború kitörését megelőző diplomáciai tárgyalásokról volt szövetségesünknek kilenc hónapon át tanusított magatartásának összefüggő képét nyujtja. Tulajdonképen majdnem kizárólag már jól ismert adatokat és a napisajtóban agyontárgyalt nyilatkozatokat és ellennyilatkozatokat ismertet a szerző. Az eseményeknek és cselekedeteknek láncolatos egybeállításával való bemutatása mégis különös hatással van ránk. Egy uralkodó, aki a mult évi augusztus hó 2-ikán királyunk értesítésére, hogy a monarchiában általános mozgósítás van elrendelve, azzal felel, hogy «nem szükséges biztosítanom, hogy Olaszország szövetségeseivel szemben meg fogja őrizni a szívélyes és barátságos magatartást, a hármasszövetségnek megfelelően és őszinte érzelmeihez, valamint fontos érdekeihez híven», annak a szövetségnek áldozatkész igyekezetét a béke érdekében semmibe véve, népét orvtámadásra vezérli — bármennyiszer is halljuk ezt a történeti tényt, mindig mély megdöbbenést kell, hogy keltsen bennünk. A cikk egyébként a legszégyenletesebb hitszegést bizonyító tények felsorolása dacára is dícséretes nyugodt hangnemét megőrzi mindvégig. Rieszer szerint az az olasz nép, amely mostan minden békeajánlatot azzal utasított el, hogy «bennünket zsarolásra akartak csábítani, de mi semmit el nem fogadunk», akik másrészt azt vetik szemünkre, hogy területi kompenzációkra hajlandók nem vagyunk — voltaképen öntudatlan állapotban van, a pártvezérek és az utca népe keltette hipnózis hatása alatt. Az ébredés e hipnózisból kétségtelenül keserű lesz, de főleg a vezérek fogják keservesen tapasztalni, mily rövid az út a kapitóliumtól a tarpeji szikláig. *A.*

— **Társasági szerződés felbontása ellenséges államok polgáraival szemben.** Egy hamburgi közkereseti társaság egyik (német) tagja pert indított a háború kitörése után a társaság másik két angol tagja ellen, amelyben kérte a két angol tag kizárását és a saját maga feljogosítását, hogy a társasági üzletet felszámolás nélkül ő maga tovább vezethesse, vagy ha ez a kereseti kérelem nem fogadtatnék el, kérte a társaság feloszlatását. A hamburgi Landgericht ítéletileg kimondotta a társaság feloszlását, egyéb kérelmével a felperest elutasította. Fellebbezés után az Oberlandesgericht az ítéletet helybenhagyta. A másodbírói ítélet kiemeli, hogy adott viszonyok között az üzletvitel sikerét megnehezíti, hogy a társaságnak két angol tagja van és a cég német tagja nem kötelezhető a társaság fentartására. Ezért ki kellett mondani a társaság feloszlását. A társaság üzletének felszámolás nélküli átadását a német tag részére a bíróság túlszigorúnak tartotta a másik két társtaggal szemben, mert a külső eseményekben, melyek a vitát előidézték, ők személyileg ártatlanok. A bíróság objektív álláspontja annál inkább dícséretes, mert a német kereskedelmi törvény szerint — ellen-

tétben a magyarral — az egyedül maradt társtag is feljogosítható az üzlet folytatására. A magyar kereskedelmi törvény 103. §-a szerint a feloszlás mellőzésével az illető tag kizárása iránti kérelmet csak a «többi» tagok egyetértően terjeszthetik elő, amit a gyakorlat úgy értelmezett, hogy a kérelem csak akkor áll meg, ha a társaságban legalább két tag megmarad (Kúria 630.900. lásd Pap Dávid Hiteltörvények, Grill-féle törvénytár). A német törvény, amely a már létező gazdasági egységek felbontásának lehető megakadályozását tartja szem előtt, 142. §-ában az egyedül maradó társtagnak is megadja a jogot, hogy az üzletnek felszámolás nélküli, aktivával-passzivával való átvételét kérje. A német bíróságnak tehát még törvényes alapja is lett volna oly ítélet számára, melyet az ellenséges állam polgáraira tartott túlszigorúnak és ezért enyhítendőnek. *B.*

— **Az ügynök joga az üzleti könyvek betekintésére.** Az ügynök jutalékkövetelése egyetlen ország judikaturájában sem találkozik nagy szimpathiával. A bírói ítéletekből a hang minden objektivitása ellenére sürün kiütközik a foglalkozás elleni ellenszenv. Az ügynök követelése a bíró szemében, aki csak a konkrét esetet látja, sokszor tűnik fel olyká, hogy csekély munkáért igen nagy ellenszolgáltatást igényel. Az ügynöki mesterséggel tényleg vele jár, hogy az ügynök sok hiábavaló fáradságát egy üzletkötéssel sikeresen befejezett ügye fizeti meg. Különösen áll ez olyan ügynökökre, akik nem állandó képviselői, megbizottjai megbizójuknak, hanem csak egy alkalmi ügylet közvetítésére kapnak megbízást. Az ilyen alkalmilag megbízott ügynök jutaléka pusztán a sikeres ügyletben kifejtett munkássághoz viszonyítva, bizony eltagadhatatlanul aránytalannak fog mutatkozni különösen, ha a bíró nem tudja, hogy ezzel az egy jutalékkal sok sikertelen közvetítés munkája fizetendő meg. A bíróságnak ebből az alapszemléletéből vezetődnek le azok a jogszabállyá jegecedett ismétlődő kijelentések, hogy az ügynök nem követelhet betekintést a megbizó könyveibe. A magyar judikatura nyelvén szólva ügynök és kereskedő között az üzleti könyvek nem képeznek közös okiratot. A német gyakorlat a kereskedelmi törvényük 91. §-ára hivatkozva, amely az ügynöknek könyvkivonat követelésére ad jogot — tagadta meg a betekintési jogot. A német bíróságot a 91. § ilyen értelmezésére a Denkschrift vezette rá, amely a betekintési jog helyett adta meg a könyvkivonat kérhetését. Az ügynökre kedvezőtlen gyakorlat állandósult, noha itt a föntebb vázolt hangulati alap sem szól az ügynöki jutalék ellen. A könyvekbe való betekintés ugyanis csak az állandóan megbízott ügynökre aktuális, aki az ügyletek tömegét létesíti megbizója részére és akinek jutaléka ennek folytán alacsonyan lévén megszabva, távolról sem mutatja azt az aránytalanságot, mint az alkalmilag megbizott ügynöknél. Az állandó ügynökök szerződésében a legtöbbször ki van kötve, hogy az ügynököt a megbizó közvetlenül kötött ügyletek után is megilleti a jutalék; rá nézve tehát a betekintés-joga annál szükségesebb, mert enélkül azt sem tudja megjelölni, hogy mennyi az őt illető jutalék. A Reichsgericht hozott határozatával szakított a régi gyakorlattal, kimondotta, hogy a Denkschrift kijelentése nem törvény és a BGB. 810. §-ának analog alkalmazásával megadta az ügynöknek a betekintés jogát. (Az ítéletet a Juristische Wochenschrift július 15-iki száma közli.) Megemlítjük, hogy dr. Baumgarten Nándor által az ügynökökről készült törvényjavaslat 91. §-a kifejezetten megadja a betekintés jogát. Helyes volna, ha a gyakorlat recipiálná ezt a szabályt, még mielőtt törvénnyé válnék. *B.*

Másfél millió alaptőkével bíró vidéki nagyobb városban lévő pénzintézet ügyészt keres. Az állás mintegy 20,000 K évi jövedelemmel van összekötve. Összeköttetéssel és súllyal bíró ügyvédek írjanak «Ügyész» jelige alatt e lap kiadóhivatalába. 15412

Irodavezetőnek ajánlkozik hét éves fővárosi ügyvédi praxissal fővárosi ügyvéd. Megkeresést a kiadóba kérek «Irodavezető» névre. 15418

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai-ban megjelent:

A végrehajtási eljárás zsebkönyve

Az 1881 : LX. tc., 1908 : XLI. tc., 1912 : VII. tc., 1912. LIV. tc. és a kapcsolatos rendeletek.

Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta

dr. BORSODI MIKLÓS

királyi járásbiró, a budapesti központi királyi járásbiróság végrehajtási osztályának birája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva, az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a birói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (birói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Ára kötve 6 K. **Kapható minden könyvkereskedésben.** **Ára kötve 6 K.**

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Hetvenedik évfolyam. 32. szám. Budapest, 1915 augusztus 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Fodor Ármin* kúriai bíró: A moratórium fokozatos megszüntetésével kapcsolatos új eljárási szabályok. — *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyminiszteri osztálytanácsos: Külföldiek követelései és tartozásai. — *Dr. Dávid István* debreczeni kir. törvényszéki bíró: Quaestio juris civilis? — *Dr. Borsodi Miklós* budapesti kir. járásbíró: Kielégítési végrehajtás biztosítási végrehajtás útján lefoglalt ingóságokra. — *Dr. Buza László* sárospataki jogakadémiai tanár: Az államjogi kivételes állapot. — *Dr. Varga Károly* dárdai kir. járásbíró: Glosszák a becsület védelméről szóló 1914: XLI. tc.-hez. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. — Moratóriumi eljárási rendeletek.

A moratórium fokozatos megszüntetésével kapcsolatos új eljárási szabályok.

A moratórium-feloldó rendelet, amely 1915. évi augusztus hó 1-én lépett életbe, szükségessé tette az eddigi moratóriumi rendeletekkel kapcsolatos eljárási szabályoknak újabb megállapítását. A negyedik moratóriumi eljárási rendelet helyébe ennélfogva 1915. évi augusztus hó 1. napján a m. kir. igazságügyminiszternek 12,000 1915. I. M. E. számú rendelete lépett, amely a moratórium fokozatos megszüntetése következtében a polgári peres és nem peres eljárásban újabb szabályokat állapít meg. Ez a rendelet nem érinti a m. kir. minisztériumnak a háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges rendkívüli intézkedések megállapításáról szóló 1380/1915. M. E. sz. rendeletét, amely a katonai szolgálatot teljesítő, valamint azokkal egy szempont alá eső személyekre nézve külön eljárási szabályokat állapít meg. Ez az utóbbi rendelet nem a moratóriummal kapcsolatos és a moratórium megszünte után sem léphet hatályon kívül mindaddig, amíg a katonai szolgálatot teljesítő egyéneket a törvénykezés terén megfelelő külön védelemben kell részesíteni. Lehetséges, hogy ennek az utóbbi rendkívüli egyik-másik intézkedése a beszerzett tapasztalatok vagy a változott viszonyok következtében módosítást vagy kiegészítést fog igényelni. Egyes módosítások és kiegészítések már is tervbe vannak véve. Ezek azonban függetlenek a moratóriumtól.

A moratórium fokozatos megszüntetése következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályokat megállapító új igazságügyminiszteri rendelet beosztásában követi az előbbi moratóriumi eljárási rendeleteket. Ez a rendelet is négy részre oszlik: 1. peres és meghagyásos eljárási rendelkezések, 2. végrehajtási eljárási rendelkezések, 3. csődeljárási rendelkezések, 4. vegyes és záró rendelkezések.

1. Az első rész, amely a peres és meghagyásos eljárási rendelkezéseket tartalmazza, mindjárt az 1. §-ban világosan kimondja, hogy az eddigi moratóriumi eljárási rendeletekben a kereset indítására és a fizetési meghagyás kibocsátására felállított tilalmakat megszünteti és hogy most már az összes perekben a peres eljárást mind az első bíróság előtt, mind a felebbviteli bíróság előtt a fennálló eljárási szabályok szerint kell folytatni. Mindazonáltal ezektől az általános eljárási szabályoktól egyes eltérések szükségessé váltak azáltal, hogy a moratórium-feloldó rendelet az előbb halasztás alá esett pénztartozásokra nézve részlettörlesztési kötelezettségeket állapított meg.

Közelebbről tekintve a dolgot, az az elvi ellentét, amely az előbbi moratóriumi eljárási rendeletnek keresetindítási tilalma és az új eljárási rendeletnek e tilalmat megszüntető álláspontja közt mutatkozik, a moratórium-feloldó rendeletnek rendelkezéseiből szükségkép folyik annyira, hogy külön kijelentés nélkül is ugyanez a tényleges állapot következett be. Az előbbi moratóriumi eljárási rendelet is megengedte, hogy abban az esetben, ha a pénztartozás egy része vagy kamatja nem esik moratórium alá és az adós e rész vagy a kamat tekintetében nem tett eleget fizetési kötelezettségének, a hitelező keresetét azzal együttesen az egész pénztartozásra megindíthatja, amely esetben természetesen a teljesítési határidőt a halasztás alá eső részletre nézve megfelelően kell megállapítani. Ennek a szabálynak, amelyet az új rendelet 3. §-a ezentúl részletben törlesztendő pénztartozásokra is fenntart, önmagától is az volna a következménye, hogy most, amikor a moratórium-feloldó rendelet alapján általában a pénztartozások nem esnek többé egészükben halasztás alá, hanem csak a részlettörlesztés kedvezménye áll fenn, egyes pénztartozásokra, általában minden pénztartozás tekintetében a kereset most már megindítható.

Természetes, hogy abban az esetben, ha az adós részletfizetési kötelezettségének eleget tesz, a később fizetendő részletre a fizetési kötelezettség beáltta előtt keresetet indítani nem lehet. Az ilyen keresetet azonban, ha azt a hitelező mégis beadná, mint bármely más időelőtti keresetet a bíróság nem fogja hivatalból visszautasítani, hanem tárgyalásra kitűzi. Az adós dolga ezután, hogy a kereset ellen az időelőttiség kifogását megtegye.

Ami a váltókereseteket illeti, az új eljárási rendelet lényegükben fenntartja a negyedik eljárási rendelet rendelkezéseit. A keresetindítás tilalmának megszüntetése azonban itt is azt fogja maga után vonni, hogy az oly váltókeresetet, amellyel a hitelező a moratórium-feloldó rendelet értelmében csak később teljesítendő részletre meghagyás kibocsátását kérné, a bíróság nem fogja hivatalból visszautasítani, hanem a polgári perrendtartás 608. §-a értelmében meghagyás kibocsátásának mellőzésével tárgyalást fog kitűzni.

A keresetindítás tilalmának megszüntetése maga után vonja azt is, hogy a polgári perrendtartás 588—605. §-ai értelmében fizetési meghagyás útján érvényesíthetők lesznek a pénztartozásoknak azon részletei, amelyekre nézve a teljesítés kötelezettsége már beállott. A később fizetendő részletekre nézve nem lehet a fizetési meghagyás iránti kérelmet kiterjeszteni és az ily kérelmet a polgári perrendtartás 591. §-ának megfelelően vissza kell utasítani.

A bírói halasztás intézményét az új rendelet szintén lényegileg ugyanolyan módon szabályozza, mint a negyedik moratóriumi eljárási rendelet. E lapnak f. é. 19. számában részletesen kifejtettem a negyedik eljárási rendeletnek erre vonatkozó szabályait. Nem kívánom ott tett megjegyzéseimet ismételni. E helyen csak azt akarom kiemelni, hogy az új rendelet a moratóriummal kapcsolatos bírói halasztásnak eddig is az eljárási szabályokban foglalt első nemén kívül a bírói halasztásnak oly eseteit, amelyek előbb az anyagi moratóriumi rendeletben voltak szabályozva (hatodik moratóriumi rendelet 22. §-a), most az eljárási szabályokba vette át. A háborús események által érintett adósokra vonatkozó egyes kivételes rendelkezésekről van itt szó. A bírói halasztásnak ez a második neme főkép abban különbözik az előbbitől, hogy míg az előbbinél a meghosszabbítás három hónapnál tovább nem terjedhet, a másodiknál ez a három hónapi korlátozás nem áll fen és a pénztartozás minősége sem jön tekintetbe, a bírói halasztás tehát 1914. évi augusztus hó 1. napja után keletkezett pénztartozásokra is megadható. A halasztás e második neménél a leglényegesebb eltérés az előbbi

szabályozástól abban van, hogy míg a hatodik moratóriumi rendelet 22. §-a értelmében ennek a halasztásnak csak akkor volt helye, ha az adós ellenséges betörés vagy ennek nyomában járó események következtében az ezek által érintett vidéken lévő vagyonában kárt szenvedett, az új eljárási rendelet szerint ily halasztásnak akkor is van helye, ha az adós annak következtében szenvedett kárt, hogy ő katonai szolgálatot teljesített, vagy a katonai szolgálatot teljesítő személyekkel egy tekintet alá esett. A bírói halasztás intézménye tehát ezzel a szükségnek megfelelően ki lett terjesztve.

2. Az új eljárási rendeletnek második része a végrehajtási eljárásra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza. A moratóriuu fokozatos megszüntetésének következménye, hogy az előbbi moratóriumi eljárási rendeletnek 13. §-a, amely a végrehajtási tilalmat tartalmazta, most már az új rendeletből kimarad. Ami magára a végrehajtásra vonatkozó rèndelkezéseket illeti, egyébként lényeges eltérés az előbbi eljárási rendelettől nincs. Némi csekély kiegészítését az előbbi rendeletnek tartalmazza a 14. §., amikor törlesztéses zálogkölcsön részleteire közjegyzői okirat alapján kért végrehajtás elrendelése szempontjából szükséges felszólításnál megszabja, hogy a végrehajtás elrendelésének csak akkor van helye, ha az adós részére elküldött levél feladásától legalább húsz nap már eltelt.

Fontosabbak a végrehajtási eljárásra vonatkozó rendelkezések közül azok, amelyek az árverésre vonatkoznak. Az ingókra vonatkozó árverés tekintetében az új rendelet is fenntartja azt az eddigi korlátozást, hogy végrehajtási árverést ingóra csak akkor lehet foganatosítani ha az árverést a végrehajtási eljárás 104. vagy 203. §-ának esetében vagy az összes körülmények szorgos méltatásával más esetben a bíróság kérelemre elrendelte, amihez az is szükséges, hogy az árveréstől kellő eredmény legyen várható. Meg kell itt jegyezni, hogy a minisztériumnak a zálogtárgyak értékesítésének korlátozásáról 2842/1915. M. E. szám alatt kiadott rendelete az értékpapirok árverésére vonatkozólag külön korlátozásokat is tartalmaz.

Az ingatlanokra vonatkozó végrehajtási árverés tilalmát azonban az új rendelet már nem tartja fen oly mereven. Utóajánlat esetében megengedi az árverést minden körülmények között, tehát a negyedik eljárási rendelet 17. §-ának 1. pontjában foglalt korlátozások nélkül. Megengedi most már a rendelet a visszárverést is, ha az árverési vevő fizetési kötelezettségének az újonnan megállapítandó határidőkben nem tett eleget. Azonkívül törlesztéses záloglevélkölcsönügylet alapján megengedi az árverést, ha az adós az árverési kérelem teljesítésekor kettőnél több tőketörlesztő részlettel hátralékban van és az árverési kérelmet megelőző egy év alatt legalább két ily részletet nem fizetett ; azonban a bíróság ilyen esetben is előterjesztésre mellőzheti az árverést, ha ez az adós vagyoni viszonyaira való tekintettel méltánytalan volna, vagy ha az árveréstől kielégítő eredmény nem várható. További korlátozása az ily árverésnek az, hogy az adós kérheti az árverés mellőzését, ha lejárt tartozásának hátraléka két tőketörlesztő részletre apad, vagy ha az árverési kérelmet megelőző év folyamán legalább két ily részletet fizetett. A legfontosabb korlátozás azonban az, hogy az ily árverésnél a törlesztéses záloglevélkölcsön megadásának alapjául szolgált intézeti becslésben megállapított becsértéknél, ha pedig a kikiáltási ár nagyobb, a kikiáltási árnál alacsonyabb áron nem lehet az ingatlant az árverésen eladni. Ha mindehhez még hozzávesszük azt, hogy a rendelet, a bérbeadó háztulajdonosok nehéz helyzetére is tekintettel van és ezért a visszárverésen kívül más árverés csakis mezőgazdasági ingatlanra rendelhető el, házadó alá eső ingatlanra pedig nem, akkor el kell ismernünk, hogy az új rendelet is teljesen szem előtt tartja azt a tekintetet, hogy az ingatlanoknak árverése a jelenlegi körülmények között csak nagyon kivételesen és a legnagyobb korlátozások mellett történhetik meg.

3. A rendelet harmadik része, amely a csődeljárási rendelkezéseket tartalmazza, lényegileg egyezik az előbbi eljárási rendeletnek hasonló rendelkezéseivel. A háború hosszabb időtartama indokolja, hogy míg az előbbi rendelet csakis a csődmegtámadási kereseteknél megállapított hat hónapi határidőre volt tekintettel, most már a csődmegtámadási jog tekintetében megállapított két évi határidőkre is figyelemmel kellett lenni. Ennyiben tér el az új rendelet 25. §-ának 2. bekezdése az előbbi rendelettől. Azt a szabályt, hogy a hitelező kérelmére csődnyitást elrendelni nem lehet, az új rendelet is fentartja. Érdekelt körökből felmerült ugyan az óhaj, hogy a csődnyitás tilalma most már ne tartassék fen ily merevséggel. A rendelet azonban abból indult ki, hogy ez iránt a rendelkezés akkor lesz helyén, amikor a csődönkívüli kényszeregyezség intézménye életbelép. Az erre vonatkozó rendelet előkészítése folyamatban van és előreláthatólag rövid idő alatt meg fog jelenhetni. Ez módot fog adni azoknak az adósoknak, akiket a háború hozott nehéz helyzetbe, hogy a csődöt elkerüljék. Célszerű és méltányos tehát, hogy ezt a szabályozást előbb bevárjuk, mielőtt a csődnyítási tilalmon rést ütnénk.

4. Az eljárási rendelet utolsó negyedik része vegyes és záró-rendelkezések címén lényegileg ugyanolyan rendelkezéseket tartalmaz, mint az előbbi eljárási rendelet. Új rendelkezés az, amelyet a rendelet 31. §-a tartalmaz a felsővizközi járás területén lakó adósokra nézve. Minthogy ezen a területen a lakósság az ellenséges betörés által feldúlt községeket állítja helyre és nem volna méltányos, ha ebben a munkájában megzavarnák, a rendelet kimondja, hogy ily adós ellen fizetési meghagyást kibocsátani és őt akár félként, akár tanúként határnapra idézni csak akkor lehet, ha a felek valamelyike valószínűvé teszi, hogy a késedelemből helyrehozhatatlan kára származik továbbá, hogy az ily adós ellen a végrehajtás rendszerint a biztosításon túl nem terjedhet.

A moratóriumfeloldó-rendelet 38. §-a kimondja, hogy ellenséges állam kötelékébe tartozó hitelező követelését bizonyos esetekben akkor sem érvényesítheti, ha ez a teljesítés nem is ütköznék a pénz- és értékpapirelvonás tilalma tárgyában kibocsátott rendeletbe. Így pl. olasz állampolgárokkal szemben ily tilalom eddig nincs megállapítva. Minthogy az előbbi eljárási rendelet csakis az ily tilalmakba ütköző követelések érvényesítése iránti perekre állított fel szabályokat, az új rendelet 30. §-ának utolsó bekezdése kiterjeszti ezeket a szabályokat ellenséges állam kötelékébe tartozó hitelezőknek a moratóriumfeloldó-rendelet értelmében nem érvényesíthető követeléseire is. *Dr. Fodor Ármin.*

Külföldiek követelései és tartozásai.

Ha a háború kitörése óta kiadott moratóriumi rendeleteket és az 1915 július 27-én 2807. M. E. sz. a. megjelent moratóriumfeloldó rendeletnek (Budapesti Közlöny, 1915 júl. 29.) a külföldiek követeléseire és tartozásaira vonatkozó rendelkezéseit átvizsgáljuk, lehetetlen, hogy fel ne tűnjék az a fokozatos fejlődés, amelyet az erre a kérdésre vonatkozó szabályok mutatnak.

Amíg az első moratóriumi rendeletben egyáltalában nem találunk olyan szabályt, amely a külföldiek követelései és tartozásai tekintetében irányadó útmutatást nyújtana, addig a moratóriumfeloldórendelet a külföldiek követeléseire és tartozására vonatkozó szabályoknak részletes és megnyugtató kidolgozását tartalmazza, amelyet még kiegészítenek az 1915. évi július 31-én 12,000. I. M. E. szám alatt a moratórium fokozatos megszüntetése következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályok megállapítása tárgyában kiadott rendelet (Budapesti Közlöny, 1915. aug. 1.) intézkedései.

Érdemes lesz egy pillantást vetni ezeknek a szabályoknak kifejlődésére.

A külföldiekre vonatkozó szabályokkal elsőízben a második moratóriumi rendeletben (11. §.) találkozunk. Kimondja a rendelet, hogy ha magyar állampolgár más államban valamely magánjogi követelését csak kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesítheti, mint ahogyan ezt a rendelet megállapítja, az ily állam kötelékébe tartozó hitelezőnek követelései a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek. Amint látjuk itt még csak a külföldi hitelezőről van szó, de egyáltalában nincsen szó a külföldi adósról és arról a kérdésről, hogy a külföldi adós nálunk egyáltalában részesülhet-e a moratórium kedvezményében. A szabályozás hiánya bizonyos ingadozást okozott a bírói gyakorlatban, amelyre a Jogtudományi Közlöny több ízben rámutatott. A második moratóriumi rendeletben a külföldi hitelezőre vonatkozó szabály nagy általánosságban tartott retorziót akar megvalósítani. A Jogtudományi Közlönynek mult évi számaiban megjelent cikksorozatban már reámutattam arra, hogy ennek az általánosságban tartott retorziós szabálynak minő kihatásai lehetnek az 1913 : XLIII. tc.-be iktatott hágai békeegyezmények s Nagybritannia sajátos magatartása folytán. A harmadik moratóriumi rendelet (27. §.) megoldta azt a

kérdést, hogy a külföldi adósokkal szemben miként kell eljárni s a megoldás módja az volt, hogy amennyiben a m. kir. minisztérium másként nem rendelkezik, külföldi államok polgárainak vagy lakosainak követeléseire és tartozásaira — a 27. §. következő bekezdéseiben foglalt megszorításokkal — szintén a harmadik moratóriumi rendelet szabályait kell alkalmazni.

A megoldás módja tehát még mindig nagyon általános, a külföldi hitelezők és adósok — ha csak más rendelkezés nem történik — nagyjában egyforma elbánásban részesülnek a magyar állampolgárokkal és a magyar szent korona országainak lakosaival s csak retorziónak van helye abban az esetben, ha a magyar állampolgár vagy a magyar szent korona országainak lakosa más államban valamely magánjogi követelést csak kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesíthet, mint ahogyan azt a harmadik moratóriumi rendelet megállapítja s hasonlóképen retorziónak van helye akkor is, ha a magyar állampolgárnak vagy a magyar szent korona országai lakosainak valamely magánjogi tartozására más államban az ott engedett moratórium vagy egyáltalában nem terjed ki vagy az általánosnál szűkebb körben érvényesül.

Nem esnek azonban ezen retorziószerű megszorítások alá külföldi államok polgárainak vagy lakosainak oly követelései és tartozásai, amelyek a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletükből vagy gazdaságukból származnak.

Kimondja a 27. §. még azt is, hogy ennek a szakasznak rendelkezéseit a jogi személyekre megfelelően kell alkalmazni.

Amint ebből láthatjuk, a harmadik moratóriumi rendelet 27. §-ában kifejezésre jut az az elv, hogy a retorzió gondolatától eltekintve, a külföldiekkel úgy bánunk, mint a magyar állampolgárokkal. Kifejezésre jut továbbá, bár csak hallgatólagosan az az elv is, hogy külföldi és külföldi közt nincsen különbség ellenséges és nem ellenséges minőség szerint. Kifejezésre jut végül az az elv is, hogy a retorziót nemcsak az állampolgárság szerint, hanem a külföldi hitelezőnek vagy adósnak lakóhelye szerint is gyakoroljuk. Már ebben benne rejlik egy olyan gondolat is, amit csak a későbbi moratóriumi rendelet és a moratóriumi feloldó rendelet juttat világosabb kifejezésre, hogy t. i. nem elég a külföldi hitelezőnek és adósnak a honosságát nézni, hanem arra is figyelmet kell fordítani, hogy a külföldi honosságú hitelező milyen állam területén lakik s ez az állam velünk szemben minő álláspontra helyezkedik.

Hogy e megszorítások alól a külföldi államok polgárainak és lakosainak olyan követelései és tartozásai ki vannak véve, amelyek a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletükből vagy gazdaságukból származnak, ez egyszerű méltányossági szabály, amely azt akarja elérni hogy a belföldön megtelepült külföldi vállalatok és egyének szoríthatók legyenek kötelezettségeik teljesítésére s ennek fejében ne essenek a retorzió alapgondolatából eredő s honosságuk vagy lakóhelyük szerint irányadó elbánásnak megfelelő elbánás alá.

A harmadik moratóriumi rendelet életbelépte (1914 okt. 1.) utáni időben Nagybritanniának és Franciaországnak a mi érdekeinket sértő viselkedése folytán annak szüksége állt elő, hogy Nagybritanniával és Franciaországgal szemben pénz- és értékpapirelvonási tilalom állapíttassék meg (1914 nov. 9-én 8286. M. E. sz. a. kiadott rendelet, Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 717. l.), sőt szüksége merült fel annak is, hogy ez a tilalom Oroszországra is kiterjesztessék (1914 dec. 14-én 9051. M. E. sz. a. kiadott rendelet, Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 814. l.).

Az 1914. november 30-án kiadott negyedik moratóriumi rendelet azonban még nem foglalkozott s részben nem is foglalkozhatott azokkal a nehézségekkel, amelyek a pénz- és értékpapirelvonási tilalom következtében előállottak. Ez a rendelet 36. §-ában egyszerűen megismétli azokat a szabályokat, amelyek a harmadik moratóriumi rendelet 27. §-ában foglaltattak. Ugyanezt látjuk az 1915. január 14-én kiadott ötödik moratóriumi rendelet 36. §-ában is. Nem találunk e részben rendelkezést az első három moratóriumi eljárási rendeletben sem s így a bíróságok belátására marad bízva annak a kérdésnek az eldöntése, hogy miként járjanak el azoknak a külföldi hitelezőknek követeléseivel szemben, akik oly állam kötelékébe tartoznak vagy olyan állam területén tartózkodnak, amellyel szemben pénz- és értékpapirelvonási tilalom van megállapítva.

Az 1915. március 24-én megjelent hatodik moratóriumi rendelet 36. §-a tartalmilag szintén megegyezik ugyan a harmadik moratóriumi rendelet 27. §-ával illetőleg a negyedik moratóriumi rendelet 36. §-val, ettől azonban szövegezés tekintetében eltér. Ez a szövegezési eltérés azonban lényeges, mert ez az új szövegezés élesebben kifejezésre akarja juttatni azt a gondolatot, amelyet már fenntebb érintettünk, hogy nemcsak a honosságot, hanem a lakóhelyet is figyelembe kell venni a külföldi hitelező követelésének és a külföldi adós tartozásának elbírálásánál. Konkrét esetet véve úgy áll a dolog, hogy ha pl. brit állampolgárságú hitelező vagy adós valamely olyan állam területén tartózkodik, amelyben a magyar szent korona országainak lakosa magánjogi követelését csak kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesítheti, mint azt a hatodik moratóriumi rendelet megállapítja, illetőleg amelyben az ott engedett moratórium a magyar szent korona országai lakosának valamely magánjogi tartozására egyáltalában nem terjed ki vagy az általánosnál szűkebb körben érvényesül, a brit állampolgárral szemben nemcsak azokat a korlátozásokat illetőleg megszorításokat kell a magyar bíróságnak érvényesíteni, amelyek Nagybritanniában, hanem azokat is, amelyek a brit hitelező vagy adós lakhelyének államában fennállanak. A retorziót tehát cumulative figyelembe vett szabályok alapján gyakoroljuk.

Ezeknek az elvileg helyes szabályoknak gyakorlati kivitele elé azonban tekintettel a háború következtében előállott helyzetre s az ellenséges államokkal való érintkezés nehézségeire akadályok gördültek.

Ezeknek az akadályoknak egy részét elhárította az 1915. évi április 29-én megjelent negyedik moratóriumi eljárási rendelet 27. §-a, amely kimondta, hogyha valamely követelés teljesítésében való marasztalás a pénz- és értékpapir elvonási tilalomba ütközik, az a bíróság, amelynél az ügy folyamatban van, az eljárást — ideértve a végrehajtási eljárást is — az eljárás bármely szakában, hivatalból is felfüggeszteni köteles, tekintet nélkül arra, hogy az ügy az 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt vagy e nap után indult meg.

A többi akadály egy részét a moratóriumi feloldó rendelet 38. §-a igyekszik elhárítani azzal, hogy megkülönbözteti a külföldi hitelezőket és adósokat ellenséges és nem ellenséges minőségük szerint. A régi szabályok, amelyeket legutóbb a hatodik moratóriumi rendelet 36. §-a tartalmazott, ezentúl csak a nem ellenséges külföldi államok polgárainak követeléseire és tartozásaira maradnak érvényben. Közömbös, hogy a nem ellenséges külföldi hitelező vagy adós minő állam területén lakik, mert reá csak azokat a korlátozásokat, illetőleg megszorításokat kell alkalmazni, amelyek az ő honosságának államában magyar állampolgárságú hitelezővel, illetőleg adóssal szemben fennállanak.

Az ellenséges állam kötelékébe tartozó hitelező azonban — a moratóriumi feloldó rendeletben foglalt korlátozásokkal — követelését itt nálunk csak annyiban érvényesítheti, amennyiben *bebizonyítja*, hogy hazájában, *ha pedig más ellenséges állam területén lakik, lakóhelyének államában is* az ott fennálló jogszabályok szerint *magyar állampolgár* megfelelő esetben követelését nem kisebb mértékben és nem messzebbmenő korlátozásokkal érvényesítheti, mint ahogyan azt a moratóriumi feloldó rendelet megállapítja.

Ellenséges állam kötelékébe tartozó adós viszont a moratóriumi feloldó rendeletben az adósok részére biztosított kedvezményeket csak annyiban veheti igénybe, amennyiben bebizonyítja, hogy hazájában, *ha pedig más ellenséges* állam területén lakik, lakóhelyének államában is, az ott fennálló jogszabályok szerint *magyar állampolgárnak* tartozásai *megfelelő esetben* a belföldi adósok tartozásaival egyenlő elbánásban részesülnek.

Megmarad, de más formában jelenik meg a szabály a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletből vagy gazdaságból eredő követelésekre és tartozásokra. Más formában annyiban, hogy akár ellenséges, akár nem ellenséges külföldiekről van szó, ez a szabály egyaránt áll.

Végül a moratóriumi feloldó rendelet 38. §-ának utolsó bekezdése kifejezetten kiemeli, hogy a fent előadott szabályok csak annyiban állnak, amennyiben a m. kir. minisztériumnak 7808/914. M E. számú rendeletén alapuló rendelet vagy pedig a 8286/914. M E. vagy a 9051/914. M E. szám alatt kibocsátott vagy más érvényes rendelet másképen nem rendelkezik.

A moratóriumfeloldó-rendelet 38. §-ával összefüggésben áll az 1915. évi július 31-én 12,000. I. M. E. sz. a. megjelent rendelet 30. §-a, amelynek első bekezdése a negyedik moratóriumi eljárási rendelet 27. §-át ismétli meg, de ez alul kivételt tesz arra az esetre, ha az adós az eljárás folytatását maga kéri.

A most idézett 30. §-ban további újítás, hogy az eljárásnak az adós kérelmére való folytatása esetén, marasztaló határozat hozatala esetében a rendelet a teljesítési határidő megállapítása tekintetében tartalmaz rendelkezést. A teljesítési határidőt úgy kell megállapítani, hogy az azzal a nappal kezdődjék, amelyen a pénz- és értékpapirelvonási tilalom a megítélt követelés tekintetében hatályát veszti.

Újítás végül e szakaszban az a szabály is, hogy ezeket a rendelkezéseket nemcsak akkor kell alkalmazni, ha pénz- és értékpapirelvonási tilalom alá eső államok honosairól vagy lakosairól van szó, hanem akkor is, ha az ellenséges állam kötelékébe tartozó hitelezőnek a moratóriumfeloldó-rendelet 38. §-a értelmében nem érvényesíthető követelésére vonatkoznak.

Megnyugvással kell tudomásul vennünk ezeket az új szabályokat, mert ezek lehetővé teszik az ügyeknek célszerűbb és méltánytalanságot kerülni óhajtó elintézését.

Dr. Berinkey Dénes.

Quæstio iuris civilis?

A jogelmélet és jogszolgáltatás külső képe az, hogy a magánjog és a büntetőjog egymástól teljesen elhatárolt terület. A gyakori benső vonatkozás dacára is e külső kép szemlélője előtt az a következtetés mutatkozik indokoltnak, hogy a két jogrendszer minden belső kapcsolat nélkül, saját útain halad s ezek az útak sohasem találkoznak.

Ennek a már úgyszólván tudattá vált jelenségnek egyik oka kétségen kívül a jogtudomány és jogszabályok óriási anyaga s az ezzel együtt járó specializálódás, de vannak mélyebb okai is.

Ezek abban keresendők, hogy a magánjogok érvényesítése terén szabály a felek autonomiája, míg a büntetőjog terén ez az autonomia kivételes, és tulajdonképen ebből áll elő a két jogrendszer szempontjából a célok, az eszközök s a rendeltetés különböző voltának látszata.

Alig van azonban a jogtudomány terén csalékonyabb látszat, mint ez.

A büntetőjog elhelyezkedés szempontjából a jogrendszernek a magánjog felett álló, végső betetőzése. A cél nem okoz közöttük különbséget, sőt ez a különbség jóformán kimerül a jogsértésre következő szankció különböző voltában, amely szerint ugyanis a magánjogsértésre fennálló szankció rendszerint a jognak megfelelő magatartásra való kényszerítésben, a büntetőjogi megítélés alá eső jogsértésre fennálló szankció pedig ennek büntetéssel való sujtásában áll. Ettől eltekintve azonban a magánjog és a büntetőjog egymással több ponton érintkezik, helyenként egymásba átfolyik, sőt egyik legújabb törvényünk szerint bizonyos területen a két jogrendszer teljesen eggyé vált.

A minden salakot kiforrasztó világháború vetett felszínre oly körülményeket, melyek az 1915 : XIX. tc. megalkotásához s az itt felvetett kérdésben kitűnő példához vezettek.

Az 1915: XIX. tc. 1. §-a bűncselekménnyé nyilvánítja azt a tettet, midőn valaki az osztrák-magyar monarchiának vagy szövetségesének fegyveres ereje, vagy az ezzel közösen működő fegyveres erő céljára teljesítendő szolgáltatás iránt a hatósággal vagy a hatóság közegével kötött szerződéssel vállalt kötelezettségét szándékosan nem teljesíti, vagy nem megfelelően teljesíti, míg a 4. §. a gondatlanságból eredő nem-teljesítést, vagy nem megfelelő teljesítést alakítja deliktummá arra az esetre, ha a hadviselés érdekére hátrány háramolhatik.

A törvény világosan beszél. Bűncselekmény a szerződésnek szándékosságból vagy gondatlanságból eredő nem-teljesítése vagy nem kellő teljesítése. Oly tényálladékot alakít át bűncselekménnyé, mely eddig a magánjog szabályai szerint teljesítésre kényszerítést, szerződéstől való elállást, kártérítést stb., de mindig csak magánjogi kötelezettséget vont maga után.

Majdnem önként vetődik fel a kérdés, melyet az alábbiakban tárgyalni óhajtok. Mit kell érteni a törvény alkalmazása szempontjából a szándékos vagy gondatlanságból eredő nem-teljesítés vagy nem kellő teljesítés alatt?

Vagyonjogi kötelem teljesítéséről levén szó, önként kínálkozik az a megoldás, hogy a felhívott törvényszakaszt ú. n. blankett-törvénynek tekintsük s ennek a magánjogba vágó egész körét a megfelelő magánjogi szabályokkal töltsük ki. Viszont azonban elég a szándékosság s gondatlanság büntetőjogi s magánjogi fogalmára egy tekintetet vetni, már látni fogjuk, hogy ezek magánjogi tartalmának átültetése a törvény által aligha szándékolt eredményre vezetne.

Vessük egybe ezeket a fogalmakat.

Mindkét jogrendszer ismeri a szándékos és a gondatlan cselekmények fogalmát.

A magánjogban azonban úgy a szerződéses, mint szerződésen kívüli kötelmeknél dominál az akarati elem. Szándékos jogcselekmény az, melynek véghezvitelénél a jogi eredmény létrejöttét akarjuk, gondatlan pedig az, melynek véghezvitelénél nem akarunk ugyan egy bizonyos eredményt létesíteni, de gyakorlati tapasztalataink folytán azok beálltát előre láthattuk.

Viszont a büntetőjogban — legalább az uralkodó elmélet, de főként a gyakorlat szerint — a szándékosság kérdésében az akarati elem háttérbe szorul, és szándékos cselekménynek azt tekintjük, melynek véghezvitelénél a tettes a jogsértő eredmény beálltát tudja, gondatlannak pedig azt, melynél ezen eredmény beálltát nem tudta, de előre kellett volna látnia.*

A civilis jogszolgáltatásban az akarati theoria nélkül aligha lehetne boldogulni. A feleknek a magánjog terén elismert autonomiája, de a jogbiztonság szempontjai is azt követelik, hogy a feleknek a nyilatkozatokban vagy hallgatag magatartásban nyilvánuló akarata legyen irányadó, a beálló jogi eredmény tudatának hiánya pedig — melynek korrektivuma gyanánt egyébként rendelkezésre állnak a tévedésre vonatkozó jogszabályok — mellékes legyen.

Ekként a magánjog terén, ámbár nem igen gyakorlati az a kérdés, hogy vajjon a teljesítés az adós szándékosságából, vagy gondatlanságából maradt-e el, mert hiszen ez a kérdés az ítéleti döntés érdeme szempontjából, hacsak nem a szolgáltatás vétkes lehetetlenüléséről van szó, rendszerint mellékes, a nem-teljesítés vagy nem kellő teljesítés szándékos vagy gondatlan volta az akarat kérdésén fog megfordulni. Ha akarta az adós, hogy a teljesítés elmaradjon, eljárása szándékos, ha nem akarta de elmulasztotta azokat a cselekményeket, melyek a teljesítéshez gyakorlati tapasztalatok szerint szükségesek, eljárása gondatlan.

A magánjogi fogalmaknak s tényálladéknak a büntetőjogba való ilyen átültetése nézetem szerint lehetetlen, mert eltekintve attól, hogy a jogellenesség tudatának egyszerű ismérvei helyébe az akaratnak sokszor nagyon nehezen ellenőrizhető kérdése lépne, jóformán a vádlott elhatározása alá kerülne, hogy szándékos cselekményét gondatlannak tüntesse fel.

A helyes megoldás az, hogy a magánjogi szándékosság és gondatlanság fogalmát változatlanul átültetni nem szabad, hanem meg kell maradni ezek büntetőjogi fogalmánál. Be kell azonban vallani, hogy a törvény alkalmazásánál igy is számos nehéz kérdésre találunk.

A nehézség ott kezdődik, hogy egy negativ magatartás, mondhatjuk: mulasztás van szándékos büntetőjogi tényálladékká alakítva, ahol a tudat körének elhatárolása, különösen a magánjog egyéb szabályaival kapcsolatos kérdéseknél, igen bonyolult dolog.

A megoldás kiindulási pontja kétségtelenül a bűntetőjogban általában követett az az elv, hogy a cselekmény jogsértő voltának tudatát s ezzel kapcsolatban a szándékot fel kell tételezni. Ha tehát egy adott esetben a forgalmi élet közönséges tapasztalatai szerint bizonyos cselekmény véghez nem viteléhez vagy abbanhagyásához egyáltalán fűződhetik oly következmény, amely a szerződés nem-teljesítésének fogalmával azonos, a nem-teljesítő és nyomban vádlottá alakult adós cselekménye szándékos, tekintet nélkül arra, hogy akarta-e az előállt eredményt.

* Némely írónk, pl. Raffay (A m. magánjog kézikönyve I. 158.) a magánjogban is a tudatban találja a szándékosságot, de az uralkodó tan az, melyet a szövegben megjelöltünk. L. Windscheid (Lehrbuch des Pandektenrechts I. 101. §. «. . . das positive Wollen des eingetretenen Erfolges im Bewusstsein der Rechtswidrigkeit desselben.» Stammler: Theorie der Rechtswissenschaft §. 244. «Es ist also Rechtshandlung das von einem rechtlichen Wollen bezweckte Verhalten . . .» Danz: Auslegung de Rechtsgeschäfte. §. 2., 5.

Legyen szabad egy példával megvilágosítani. N. eladott a katonai kincstárnak 10 waggon zabot ab Budapest X. közraktár, bizonyos meghatározott napon leendő átadásra, az átvételkor fizetendő vételárért.

Az eladónak tudnia kell, hogy az anyagi magánjog s a forgalmi élet szokásai szerint az átvételre kitűzött helyen és időben az árút az átadásra készen kell tartani s valóságban át is kell adni s ekként a tudatnak szükségkép át kell ölelni azt, hogy minden az erre vezető cselekmény elmulasztása által a szerződés nemteljesítése bekövetkezett.

Ebben az esetben tehát a cselekmény elkövetésének szándékosságát meg kell állapítani.

Ennek ellentéte, midőn a teljesítés nem következik ugyan be, de a be nem következés az eladó magatartásával kapcsolatba nem hozható. A nem-bűnösség kétségtelenül túlnyomóan magánjogi okokkal fog összefüggeni, nevezetesen az ügylet semmissége, megtámadhatósága, a vis major folytán vagy a hitelező vétkességéből folyó lehetetlenülés, a hitelező késedelme fognak ebben a kérdésben szerepet játszani.

E két véglet között foglal helyet a gondatlanság kérdése, melynek elhatárolása adott esetekben szintén nehéz feladat elé fogja a bírót állítani. Kétségtelen ugyanis, hogy minden oly esetben, midőn az eladó elmulasztotta elhárítani azokat az akadályokat, melyekről előrelátható volt, hogy a teljesítés meghiúsultát fogják előidézni, meg kell a gondatlanságot állapítani, de másfelől nem szabad elfelejteni, hogy a körülmények gyakran csoportosulnak, sőt könnyen is csoportosíthatók akként, hogy a teljesítés kivitelére irányuló cselekményeknek mutatkoznak, holott erre teljesen alkalmatlanok.

A tényálladék e kiemelkedő pontjai körül természetesen a bűnper keretében az egész magánjogi kérdést meg kell oldani, mert hiszen talán nincs a kötelmi jognak oly szabálya, mely alkalmazásba nem kerülhet, természetesen egész más, szokatlan alkalmazási körben. Mi legyen pl. a döntés, ha a szerződés az eladó hibájából hatálytalan, midőn a magánjog csak az ú. n. negativ interesse megtérítésére kötelez? Hogy döntünk akkor, ha az eladó azt vitatja, hogy bizonyos jogi indokokból nem tartja magát kötelezettnek, de felhozott indokai alaptalanoknak találtattak? A magánjogi szabályok nem tudása helytelen értelmezése mentesíteni fogja-e az eladót, vagy pedig a Btk. 81. §-a itt is alkalmazandó annál az oknál fogva, hogy a magánjog vonatkozó szabályai az 1915. XIX. tc. 1. §-ának szerves alkatelemévé váltak?

Az e sorokban inkább csak felvetett kérdések és feltárt ütköző pontok nagyjában is mutatják e kérdések felmerülendő nehézségeit, melyeket majd az életnek a jogszabályokkal való játéka fog nagyobb mérvben elébünk tárni. Kétségtelen azonban, hogy a törvénnyel kapcsolatban felmerülő kérdések jogászi szempontból felette érdekes és szép feladat megoldására szólítják a jogalkalmazás mestereit. *Dr. Dávid István.*

Kielégítési végrehajtás biztosítási végrehajtás útján lefoglalt ingóságokra.

(A végrehajtási törvény 134. §-ához.)

Alig van törvényhely, amelynek alkalmazásánál oly sok félreértés fordulna elő, mint a végrehajtási törvény 134. §-ának alkalmazásánál. Ennek oka részben abban rejlik, hogy a törvény alkotásánál csak azt az esetet tartották szem előtt, amidőn már a kielégítési végrehajtási kérvény elintézésénél kitűnik, hogy a kielégítési végrehajtást csupán oly ingóságokra akarják foganatosítani, amelyek már biztosítási végrehajtás útján lefoglaltattak, ellenben semmiféle intézkedést nem tartalmaz a törvény arra a gyakori esetre nézve, ha a végrehajtató a kérvényben ily korlátozó kijelentést nem tesz s a bíróság az általános szabályok szerint kiküldöttet rendel és csak a foganatosítás alkalmával tűnik ki, hogy csupán már biztosítási zálogolással lefoglalt ingók szolgálhatnak a kielégítés alapjául.

A törvény ugyanis ekkép szól:

«Ha biztosítási végrehajtás útján lefoglalt ingóságokra *szándékoltatik* vezettetni a kielégítési végrehajtás, azt a 2. §. szerint illetékes bíróság rendeli el.

Ezen bíróság, ha egyszersmind a végrehajtás foganatosítására is illetékes, a 89. §. szerinti felhívást kibocsátani s a kielégítési végrehajtás foganatosítására kiküldöttet rendelni, ellenesetben pedig evégből a 18. §. szerint illetékes bíróságot megkeresni köteles.

Egyébként a kielégítési végrehajtásra nézve fentebb megállapított szabályok alkalmazandók akkor is, ha a kielégítési végrehajtás előbb már biztosításilag lefoglalt ingóságokra vezettetik.»

Nyílvánvaló, hogy a törvény rendelkezése csak azokban az esetekben alkalmazható, amelyekben a végrehajtató a kérvényben kijelenti, hogy csak a biztosításilag már lefoglalt ingókra kéri a kielégítési végrehajtást, mert csak ebben az esetben tudhatja a kielégítési végrehajtást elrendelő bíróság, hogy csak ily ingókra «szándékoltatik vezettetni» a kielégítési végrehajtás és csak ebben az esetben bocsáthatja ki az igénybejelentési felhívást, ami egyébként a kiküldött feladata. Ez tehát az egyszerűbb eset, amelyről a törvény kifejezetten rendelkezik, mindamellett még e tekintetben is találkozunk téves felfogásokkal.

A törvénynek az a kitétele ugyanis, hogy a bíróság «a kielégítési végrehajtás *foganatosítására*» kiküldöttet rendel, megtévesztésre alkalmas, mert a 19. §. szerint is a végrehajtás foganatosítására rendel kiküldöttet a bíróság, amikor pedig a kiküldött eljárása a foglalással kezdődik. Ebből kiindulva Lombardini Sándor e lap 1882. évi 49. számában és Fekete István «A Jog» 1889. évi 17. számában azt vitatták, hogy a bírói kiküldött eljárása ilyenkor is, amidőn a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság az igénybejelentési felhívást már kibocsátotta, a foglalással kezdődik, mert ha a kiküldött feladata csak a foglalási eljárás befejezése utáni teendők, az árverés kitűzése és foganatosítása körüli eljárások lennének, akkor a törvény szerint nem a végrehajtás foganatosítására, hanem az árverés foganatosítására kellene a kiküldöttet kirendelni.

Kétségtelen, hogy a törvény kitétele nem szabatos s hogy a kiküldött valójában a végrehajtás folytatására rendeltetik ki, ámde a most említett cikkírók következtetései még a betűszerinti magyarázattal sem indokolhatók, mert hiszen az árverés is a végrehajtás foganatosításához tartozik. A logikai magyarázat pedig teljesen tarthatatlanná teszi ezt a felfogást, amely szerint ily esetben a már biztosításilag lefoglalt ingókat új foglalási eljárással felülfoglalni kellene a végrehajtási törvény 70. §-a értelmében, mert hisz ez esetben a foglalási eljárás befejezése után a kiküldöttnek megint igénybejelentési felhívást kellene kibocsátani, a két felhívás pedig nagy zavarokat idézne elő. A törvénynek abból az intézkedéséből tehát, hogy az igénybejelentési felhívást a bíróság bocsátja ki, kétséget kizáró biztossággal megállapítható, hogy a végrehajtás foganatosítása ez esetben a foglalási eljárás befejezése utáni stádiumban kezdődik, és pedig úgy, hogy az első foganatosítási cselekményt, a felhívás kibocsátását maga a bíróság végzi és a kiküldött részére az árverés körüli teendők maradnak.

Következik ez abból is, hogy a 230. §. harmadik bekezdése szerint «a biztosítási végrehajtási zálogolás és becslés joghatálya a kielégítési végrehajtási zálogolás és becslés joghatályával azonos», miért is új foglalásnak semmi értelme nem lenne, hacsak — ami nem képzelhető — a költségszaporítást nem tekintjük a törvény céljának.

Végül a végrehajtási törvény 70. §-a csak arra az esetre alkalmazható, ha ugyanazokat az ingókat más követelés kielégítésére újból lefoglalják, holott itt a követelés azonos azzal, amelynek biztosítására az ingók már egyízben lefoglaltattak.

Az irodalomban is kifejezésre jutott téves felfogás cáfolatra talált dr. Huszágh István (Jogt. Közl. 1882. évfolyam 50. szám), dr. P. J. (Jogt. Közl. 1882. évi 51. szám), Teleszky István (Jogt. Közl. 1883. évi 1. szám), Zeke Kálmán (A Jog 1889. évi 22. szám), Serly Antal (A Jog 1889. évi 24. szám és Fényes Ákos (A Jog 1889. évi 25. szám) cikkeiben és Imling Konrád Kommentárjában. Az tehát végleg eldöntöttnek tekinthető, hogy az esetben, ha az igénybejelentési felhívást a bíróság bocsátja ki, új foglalásnak nincsen helye és a kiküldött csupán az árverés körüli teendőkre rendeltetik ki.

Nincsen azonban még egyöntetű felfogás és a gyakorlatban is nagy a zavar a tekintetben, hogy mi a kiküldött teendője oly esetben, ha a végrehajtató kérvényében korlátozó kijelentést nem tesz és így a bíróság a végrehajtást elrendelő végzésében nem

mondja ki, hogy a kielégítési végrehajtást csupán a biztosításilag már lefoglalt ingókra rendeli el, sem pedig az igényfelhívást ki nem bocsátja. A végrehajtatót abban, hogy ily kijelentést a kérvényben nem tesz, az a jogosult cél vezetheti, hogy új ingókat is akar foglaltatni. A kiküldött tehát ebben az esetben az eljárást a foglalással kezdi és ha új, még le nem foglalt ingókat talál, azokat természetesen összeírja. Ugyanezt kell tennie akkor is, ha a foglaláskor nem tűnik ki, hogy a lefoglalandó ingók már biztosításilag lefoglaltattak, vagy az azonosságuk meg nem állapítható. Mi történjék azonban akkor, ha a kiküldött a foglalás színhelyén megállapítja, hogy az ingók egy része biztosításilag már lefoglaltatott, vagy ha csakis oly ingókat lalál, amelyek biztosításilag már lefoglaltattak. A gyakorlat a mostani időkig az volt, hogy a kiküldött «felülfoglalta» a biztosításilag már lefoglalt ingókat, vagy pedig azokat «kielégítésileg is lefoglaltaknak nyilvánította».

Mindkét mód helytelen és visszás következményekre vezet. A helyes megoldáshoz csak úgy juthatunk, ha szem előtt tartjuk a 230. §. előbb idézett szabályát, amely szerint a biztosítási foglalás hatálya a kielégítési foglalás hatályával azonos. Ebből kényszerűség erejével következik, hogy a biztosításilag már lefoglalt ingót nem kell újból lefoglalni, tehát felülfoglalni sem. A felülfoglalás, mint már említve volt, új követelést tételez fel. A másik mód, hogy a kiküldött «lefoglaltnak nyilvánít» ingókat, szintén helytelen, mert a kiküldött puszta kijelentéssel nem foglalhat és kétszeri foglalásnak különben sincs semmi célja. A helyes eljárás tehát az, hogy a kiküldött az új ingókat összeírja, a már biztosításilag lefoglalt ingókat azonban sem felül nem foglalja, sem kielégítésileg lefoglaltaknak nem nyilvánítja, hanem azokra csupán az igénybejelentési felhívást bocsátja ki.

Az említett hibás eljárás, a biztosításilag már lefoglalt ingók új lefoglalása arra az eredményre vezet, hogy a «felülfoglalás» vagy a «lefoglaltnak nyilvánítás», mint új foglalási cselekmény előterjesztéssel megtámadható akkor is, ha a biztosítási foglalás s az így szerzett bírói zálogjog már jogerőssé vált, s így ha az utóbbi foglalásnál valami alaki hiba történt, az megsemmisíthető lenne, miáltal a már megszerzett bírói zálogjogát a foglaltató elveszítené.

Az e téren uralkodó zavarokat iparkodott a budapesti központi kir. járásbíróság végrehajtási osztálya megszüntetni, amidőn a helyes felfogásnak megfelelő következő megállapodásra jutott: «Ha biztosítási végrehajtás útján lefoglalt ingóságokra óhajtanak kielégítési végrehajtást vezetni, azt az 1881 : LX. tc. 134. §-a értelmében az igényfelhívás kibocsátása által kell foganatosítani s a további végrehajtási lépéseket a kielégítési végrehajtást elrendelő végzés jogerőre emelkedése, illetve az igényfelhívási határidő lejárta után lehet megtenni.

Ilyen esetben az igényfelhívást a hivatkozott §. értelmében a bíróság bocsátja ki, ha a kibocsátásnak helye van (l. 89.).

Abban az esetben azonban, amidőn a kielégítési végrehajtási kérvényből nem tűnik ki, hogy a biztosításilag lefoglalt ingóságokra kívánják a kielégítési végrehajtást vezetni s ennélfogva a bíróság igényfelhívást nem bocsájt ki, hanem kiküldöttet rendel, az utóbbi a helyszinen megjelenik s jegyzőkönyvet vesz fel.

Ebben a jegyzőkönyvben a biztosítási végrehajtás útján már lefoglalt ingóságoknak a lefoglalását vagy felülfoglalását, avagy annak a kijelentését, hogy a kiküldött az ingókat kielégítésileg lefoglaltaknak nyilvánítja, mellőzni kell s csupán azt szabad felemlíteni, hogy a biztosításilag lefoglalt ingóságokra az igényfelhívást a kiküldött kibocsátotta; mert az 1881 : LX. tc. 230. §-a szerint a biztosítási végrehajtási zálogolás és becslés hatálya azonos a kielégítési végrehajtási zálogolás és becslés joghatályával.

Abban az esetben, amidőn a végrehajtató a jelentkezéskor kijelenti, hogy a «kielégítési végrehajtást csupán a biztosításilag lefoglalt ingókra kívánja vezetni: a kiküldöttnek nem áll jogában a helyszinére kimenni, hanem kötelessége ily tartalmú jelentés mellett az iratokat az igényfelhívás kibocsátása végett a bíróságnak visszamutatni.»

Reméljük, hogy a közölt elvi megállapodás alkalmas lesz az e téren uralkodó káosz megszüntetésére és a helyes gyakorlat megteremtésére.

Dr. Borsodi Miklós.

Az államjogi kivételes állapot.*

Lássuk ezek után *a kivételes állapot tartalmát,* illetőleg *elrendelésének a jogi következményeit.*

A kivételes állapot lényegét a legtöbb államban az képezi, hogy a közhatalom gyakorlása bizonyos terjedelemben a katonai hatóságok kezébe megy át.

Franciaországban az 1878 április 3-iki törvény értelmében a kivételes állapot tartalmára nézve az 1849 augusztus 9-iki törvény rendelkezései vannak hatályban. Eszerint, mihelyt a kivételes állapot elrendeltetett, az a hatalom, mellyel a polgári hatóságok vannak a közrend fentartása céljából felruházva, teljesen a katonai hatóságokra megy át, a polgári hatóságok csak a katonai hatóságok által át nem vett hatáskörben folytathatják működésüket (7. §.). A 8. szakasz a katonai törvényszékek hatáskörébe utalja a köztársaság biztonsága, az alkotmány, a közcsend és a közbéke elleni deliktumokat a tettesek, illetőleg a részesek személyi állapotára való tekintet nélkül. A 9. szakasz szerint a katonai hatóságnak joga van 1. úgy éjjel, mint nappal házkutatást tartani a polgárok lakásaiban, 2. eltávolítani a fegyenceket és azokat az egyéneket, kiknek lakóhelye nem a kivételes állapot alá helyezett területen van, 3. elrendelni a fegyverek és muníciók lefoglalását, felkeresni és lefoglalni azokat, 4. megtiltani minden publikációt és gyülekezést, mely alkalmas arra, hogy zavargásokat idézzen elő. A 11. §. megállapítja, hogy a polgárok a kivételes állapot dacára is gyakorolhatják mindazokat az alkotmány által biztosított jogokat, melyeket a törvény nem függesztett fel.[17]

Az 1851-iki porosz törvény alapján elrendelt kivételes állapot szintén *katonai diktaturának* nevezhető.[18] A kivételes állapot elrendelésének hatásai ugyanis a következők:

1. A végrehajtó hatalom a katonai parancsnokok kezébe megy át, a polgári közigazgatási és községi hatóságok kötelesek a katonai parancsnokok rendeleteinek feltétlenül engedelmeskedni. 2. A katonai személyek a kivételes állapot tartama alatt a haditörvények és az azokban megállapított büntetőjogi rendelkezések hatálya alatt állanak. 3. Egyes deliktumok (felségsértés, hűtlenség, gyujtogatás, stb.) a kivételes állapotba helyezett területen halállal büntettetnek, más cselekmények viszont (az ellenség számára, mozdulataira, állítólagos győzelmeire vonatkozó hamis hírek terjesztése, a katonai parancsnok által kiadott tilalmak áthágása, az erre, továbbá a lázadásra, tettleges ellenszegülésre, foglyok kiszabadítására vonatkozó felhívás és izgatás, katonáknak engedetlenségre való csábítása), amelyek rendes körülmények közt vagy egyáltalában nem, vagy enyhébben büntettetnek, két évig terjedhető fogházzal. 4. Elrendelhető a porosz alkotmánytörvény 7. §-ának (a kivételes bíróságok eltiltása), illetőleg ha a kivételes állapot elrendelése más tagállam területére vonatkozik, az illető alkotmánytörvény megfelelő szakaszának egyidejű felfüggesztésével haditörvényszékek szervezése, melyek a felségsértés, hűtlenség, gyilkosság, izgatás, rablás, fosztogatás, vaspályák, távirdák megrongálása és más közveszélyes deliktumok miatt polgári személyek felett is ítélkeznek. 5. Felfüggeszthetők az alkotmánynak a személyes szabadságra, a lakás sérthetetlenségére, a gyülekezési és egyesülési szabadságra, a sajtószabadságra és a fegyveres erő közbelépésére vonatkozó rendelkezései.

A porosz törvény szerint tehát a kivételes állapotnak vannak egyrészről szükségképeni, másrészről fakultativ következményei. A végrehajtó hatalomnak a katonai hatóságok által való átvétele, a katonai személyeknek a haditörvények alá való helyezése s egyes deliktumoknak halállal, illetőleg két évi fogházzal való büntetése szükségképeni jogi hatások, melyek a kivételes állapot elrendelésével önmaguktól hatályba lépnek. Ellenben a haditörvényszékek szervezése és az alkotmány által biztosított szabadságjogok felfüggesztése már fakultativ következmények, melyeket a végrehajtó hatalom elrendelhet, ha szükségesnek talál, de amelyek nem járnak szükségképen együtt a kivételes állapottal. A törvény kimondja, hogy e két utóbbi intézkedést vagy kifejezetten fel kell venni a kivételes állapotot kihirdető rendeletbe,

* Az előbbi közl. l. a 27. és 28. számban.

[17] *Duguit* i. m. 512—513. l.

[18] *Laband* i. m. 518. l.

vagy egy hasonló formában kiadott külön rendeletben kell közzétenni, míg a szükségképeni jogi hatások ilyen külön kiemelése felesleges.[19]

Az 1912-iki bajor törvény értelmében a kivételes állapotnak csak büntetőjogi következményei vannak, melyek teljesen megegyeznek a porosz törvény idevonatkozó rendelkezéseivel, vagyis egyes deliktumok (felségsértés, hűtlenség, gyujtogatás, stb.) halállal, mások, melyek rendes körülmények között vagy egyáltalán nem vagy enyhébben büntettetnek, két évig terjedhető fogházzal sujtatnak, ha a kivételes állapotba helyezett területen követtettek el. Ezek szükségképeni jogi hatások, melyek mellett a rögtönítélő bíráskodás is hatályba léptethető; a statárium azonban nem jár szükségképen együtt a kivételes állapottal.

Angliában a Habeas Corpus acta felfüggesztésének az a hatása, hogy azok a személyek, akik a hűtlenség bűncselekményét vagy más, az állam ellen irányuló és a törvényben egyenként felsorolt deliktumot követtek el, nem vehetik igénybe a Habeas Corpus actának a személyes szabadság védelmére vonatkozó rendelkezéseit, t. i. nem kívánhatják, hogy biztosíték mellett szabadlábra helyeztessenek, illetőleg, hogy az ítélet gyors meghozatala céljából rövid időn belül állíttassanak bíróság elé.[20] A Martial-Law értelmében viszont a kivételes állapot tartalma abban áll, hogy a katonai hatóságok az ellenség által fenyegetett területeken átvehetik, esetleg kiegészíthetik a polgári hatóságok által gyakorolt hatalmat. A katonai parancsnok által összeállított bíróságok lépnek a polgári bíróságok helyébe, a katonai hatóság új deliktumokat állapíthat meg, rendészeti szabályokat adhat ki, házkutatásokat foganatosíthat.[21]

Ausztriában a kivételes állapot a polgárok szabadságszférájának bizonyos korlátozásában áll. Az 1869-iki törvény megállapítja, hogy minő szabadságjogok függeszthetők fel. Kifejezett ellenkező rendelkezés hiányában a szabadságjogoknak a törvényben megállapított korlátozása lép a kivételes állapot elrendelésével önmagától hatályba. A törvény a következő szabadságjogok felfüggesztéséről szól. Felfüggeszthető: 1. az állami alaptörvény 8. §-a, mely a személyes szabadságot biztosítja. Ennek az a hatása, hogy *a)* az az idő, melyen belül a bírói ítélet nélkül letartóztatott egyén az illetékes hatóságnak átadandó, 48 óráról 8 napra emelkedik, *b)* bizonyos a törvényben meghatározott egyének nem helyezhetők biztosíték mellett szabadlábra, s végül *c)* a közigazgatási hatóság elrendelheti egyes egyének kiutasítását vagy internálását, ha azt a közrend érdekében szükségesnek látja. 2. A 9. §., mely a lakás sérthetetlenségét biztosítja s melynek felfüggesztésével a törvényben meghatározott deliktumok miatt házkutatás bírói végzés nélkül is bármikor foganatosítható. 3. A 15. §., mely a levéltitok sérthetetlenségéről szól. 4. A gyülekezési és egyesülési jogot biztosító 12. szakasz, melynek felfüggesztése azt eredményezi, hogy új egyesületek csak hatósági engedéllyel alakíthatók, a régiek működése beszüntethető, hogy népgyülések vagy egyáltalán nem, vagy csak külön hatósági engedély mellett tarthatók. 5. Felfüggeszthető végül a sajtószabadságról intézkedő 13. §., mely azt jelenti, hogy *a)* egyes nyomtatványok megjelenése vagy terjesztése hatóságilag betiltható, *b)* a postai szállítás közigazgatási úton megvonható, *c)* a nyomdák működése beszüntethető, *d)* elrendelhető, hogy az időszaki sajtótermékek a megjelenés után csak 3 órával, egyéb nyomtatványok pedig csak 8 nappal terjeszthetők. Ezenkívül eltiltható a fegyverek gyártása, eladása és viselése, szigorítható az útlevél- és bejelentési kényszer, rendeletek adhatók ki a nyilvános helyeken való viselkedésre, a demonstrativ cselekmények eltiltására és jelvények viselésére vonatkozóan.[22]

Az 1869-iki törvényen kívül egyéb törvények is tartalmaznak a kivételes állapotra vonatkozó rendelkezéseket. Igy a büntetőperjogi törvény szabályozza a büntetőjogi kivételes állapotot, melynek lényegét az eljárás gyors lefolytatása s az ítéletnek a jogorvoslatok kizárásával való végrehajtása képezi. A honvédségi B. P. 14. §-a értelmében háború esetén az állam hadereje ellen elkövetett deliktumok miatt polgári egyének is katonai bíráskodás alá kerülnek. Meg van engedve az esküdtszékek működésének legfeljebb egy évre való beszüntetése is, ha a pártatlan igazságszolgáltatás érdeke megkívánja.[23]

Az orosz közjog, mint fentebb láttuk, ismeri 1. *a fokozott védelem*, 2. *a rendkivüli védelem állapotát* s végül 3. *a hadiállapotot.*

A fokozott védelem állapotának tartalma a következő: A főkormányzók, illetőleg azokban a kormányzóságokban, melyeknek főkormányzójuk nincs, a kormányzók jogosítva vannak 1. rendeleteket adni ki a közrendnek és az állam biztonságának fentartása érdekében s ezen rendeletek áthágását három hónapig terjedhető fogházbüntetéssel és 500 rubelig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető deliktumnak minősíteni, 2. minden nyilvános és magánjellegű gyülekezést betiltani, 3. bármely kereskedelmi vagy ipari vállalatot bezárni, 4. bárkit kiutasítani lakóhelye járásának területéről, 5. egyes bűncselekményeket kivenni a rendes bíróságok hatásköréből és hadibíróságok elé utalni.

A rendkivüli védelem állapotára vonatkozó rendelkezések a főkormányzóknak, illetőleg a kormányzóknak azokon a jogokon kívül, amelyek a fokozott védelem esetén illetik meg őket, további felhatalmazást adnak arra, hogy 1. a bűncselekmények egész kategóriáit a hadibíróság elé utalhassák, 2. elrendelhessék az ingó és ingatlan vagyonnak, valamint az ezekből eredő jövedelmeknek a tulajdonos költségére kényszerkezelés alá való vételét, 3. azokat az egyéneket, akik az általuk kiadott rendeleteket áthágják, közigazgatási úton 3 hónapig terjedhető szabadságvesztésbüntetéssel vagy 3000 rubelig terjedhető pénzbüntetéssel büntethessék, 4. a közigazgatási tisztviselőket állásuktól felfüggeszthessék, 5. az önkormányzati testületek gyüléseit betilthassák, 6. a hírlapok megjelenését a rendkívüli védelem állapotának idejére felfüggeszthessék, 7. a tanintézeteket egy hónapi időre bezárhassák.

A hadiállapot lényege végül abban áll, hogy azok a közhatósági cselekmények, amelyek az állami rend és a közbéke fentartására vannak irányozva, a katonai parancsnokok kezébe mennek át; a katonai parancsnokok minden szükségesnek látszó intézkedést megtehetnek, eljárásukban a törvény rendelkezései sem korlátozzák őket, mindössze arra vannak kötelezve, hogy működésükről a cárnak jelentést tegyenek.[24]

(Folyt. köv.) *Dr. Buza László.*

Glosszák a becsület védelméről szóló 1914: XLI. tc.-hez.*

III. Amit a törvény 16. §-ára vonatkozólag kifejtettem, szinte teljesen ugyanaz áll a Btk. 266. §-át helyettesítő 17. §-áról, mely ugyanis amellett, hogy közelebbről s megfelelőbben precizirozza az idevágó esetek körét, ugyanabba a hibába esik, amelybe a 16. §., amidőn t. i. bevezető sorában szintén a «rágalmazás vagy becsületsértés megállapításának kizárásáról» beszél, holott ugyancsak bűntethetőséget megszüntető okot statuál. Sokkal helyesebben vezette volna hát be rendelkezését ekkép: «Rágalmazás vagy becsületsértés esetén (miatt) a büntethetőséget megszüntető»..., vagy röviden: «Megszünteti a büntethetőséget»... «az a körülmény, stb.» A felmentő ítélet ugyanis a 17. §. felhivása mellett se hivatkozhatik egyéb alapra, mint a Bp. 326. §. 3. pontjának 3-ik esetére. A «rágalmazás vagy becsületsértés megállapítását» ennélfogva a 17. §. esetei vagyis a bűncselekménynek valamely ügy folyamán történt felmerülése s e §. 1. és 2. bekezdéseiben közelebbről meghatározott feltételek «ki nem zárják», mert maga a büntetendő tényálladék elemeinek teljességében fenforog; hanem csakis, a büntethetőséget zárhatják ki, enyésztethetik el, illetőleg a Bp.-ban elfogadott nomenklaturát követve: «szüntethetik meg». Ha ugyanis maguknak a bűncselekményeknek, következésképen tényálladékuknak megállapítását zárnák ki a 17. §. esetei, akkor a felmentés okát a tényálladék, azaz a bűncselekmény hiánya kellene, hogy képezze és a Bp. 326. §. 1. pontjának 1. esete lenne az ítéletben perrendszerűleg megjelölendő felmentési alap, vagyis azt kellene kimondani, hogy

[19] *Laband* i. m. II. kötet 520. és köv. l. — *Endres* i. m. 549. l. — *Anschütz:* Der Kriegszustand. Deutsche Strafrechts-Zeitung 1914. év 453. l.

[20] *Hatschek* i. m. II. kötet, 614. és köv. l.

[21] *Hatschek* i. m. II. kötet, 273. l.

[22] *Ulbrich* i. m. 209—210. l.

[23] *Ulbrich* i. m. 364. l.

[24] *Palme* i. m. 105—106. l.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 29. számban.

«a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény». Már pedig a törvényhozó a 17. §-ban használt szavaknak ily értelmet föltehetőleg nem kívánt tulajdonítani, hanem tisztán büntethetőséget megszüntető ok létesítését célozta. Ha pedig, mint erre a törvény javaslatának e §-ra vonatkozó részletes indokolása 4. pontjában nyiltan utal is, a «megállapítását» és «kizárja» szavak használatával eme büntethetőséget megszüntető okot (mikép a 16. §-nál is) tisztán a rágalmazás és becsületsértés vétségeire akarta a törvényhozó szorítani s velük egyszersmind azt is kifejezni, amit pedig fenti szavak külön magyarázat hiján sporadice sem árulnak el, hogy t. i. «egyéb büncselekménynek (p. o. a Btk. 327., 328. §-ai) vagy fegyelmi vétségnek tényálladékát avagy rendbüntetésnek alkalmazását e §. nem zárja ki», ezt sokkal érthetőbbé tette volna a 17. §-nak részemről föntebb korrigálni javalt szövege után 3-ik bekezdésképp hozzáfüzendő «Jelen szakasz rendelkezése egyéb büntető jogszabály alkalmazását nem érinti» kitétel, amelyet már a 16. §. kiegészítéseül alkalmazandónak véltem s amely különben utóbbi §. részletes indokolása 3. pontjának 3. bekezdésében szószerint elő is fordul.

IV. A törvény 18. §-ához már nem csupán a szövegezés, hanem rendelkezésének érdeme és a teljesség szempontjából is szó fér.

1. Jelen szövegezés mellett ugyanis az iránt is kétség támadhat, hogy a 18. §. fenforgása esetében büntető (marasztaló, helyesebben : bűnösséget kimondó) avagy felmentő ítélet hozandó-e? És vajjon, ami gyakorlati jogászra nézve a statisztikai adatszolgáltatás korrektsége szempontjából se tekinthető közömbösnek, az ügylap (C. minta) 4. b. pontjában mikép jelölendő meg a 18. §-on alapuló («bűnösséget megállapító», de a «büntetés alól felmentő») ítélet : «egészben felmentő» vagy «egészben elítélő» ítélet gyanánt-e és az eljárás jogerős befejezésének minősége (10. pont) «elítéléssel» avagy «felmentő ítélettel» jelzendő-e? Kétségtelen ugyan, hogy az ily ítélet «egészben felmentő»-nek és az eljárás jogerős befejezése «felmentő ítélettel» jelölendő meg és hogy ily ítélet nincs befolyással a vádlott (büntetlen vagy büntetett) előéletére se büntető-, se köz- vagy magánjogi vonatkozásban, mert hisz az «elítélő» és «elítélés» fogalmak eo ipso involválják a büntetés alkalmazását, amit a «büntetett» előélet kifejezés ugyancsak szószerinti értelmezés mellett szintúgy szükségkép feltételez. Mindazáltal visszatetsző és merő logikai absurdum, hogy a Bp. 324. §. exclusive et disjunctive alternativ meghatározása ellenére «felmentő» legyen, ha csak statisztikai minősítés szerint is, oly ítélet, mely a vádlott bűnösségét állapitja meg. A Bp. 324. §. 4. bekezdése szerint ugyanis az ítéletben a bíróság vagy «felmenti» a vádlottat a vád alól, vagy «bűnösnek mondja ki». Mivel pedig a 18. §. külön is kiemeli, hogy «a bűnösség megállapítása mellett» menthető fel vádlott a büntetés alól, nyilvánvaló, hogy az ítélet voltaképen nem «felmentő» hanem «bűnösnek mondja ki» a vádlottat és csak a büntetés kiszabását mellőzi vele szemben. Ezt azonban a törvény sokkal helyesebben, mert félreértés kizárásával fejezhette volna ki a «felmentheti a vádlottat a büntetés alól» kitétel helyett ekkép : «mellőzheti a büntetés kiszabását.»

2. De a 18. §. nem csupán szövegezése, hanem rendelkezésének érdeme, jogszerűsége szempontjából is kifogás alá esik. A belőle kitetsző gyakorlati célt ugyanis csak félig valósítja meg akkor, amidőn a provocativ, jogellenes vagy botrányos magatartás által kiváltott becsületsértést csak magától a büntetéstől mentesiti, miglen a bűnösség megállapításával a bűnügyi költségeknek a pénzbüntetést (legalább is az eddig szerte alkalmazott alacsony tételekét) rendszerint meghaladó tetemes összegét mint anyagi joghátrányt viszont szükségkép ráháritja a büntetésre egyébként méltatlannak talalt vagyis valójában ártatlan vádlottra. A Bp. 480. §. 1. bek. nevezetesen a vádlottra rója a bünügyi költségek megtérítését, ha a bíróság őt «bűnösnek mondta ki». Már pedig nem találok se méltányossági, se jogszerű alapot arra, hogy az a vádlott, akit tisztán a büntetendő tényálladéknak vele szemben való megállapíthatása révén bűnösnek mondat ki a 18. §., de akit viszont mint quasi jogos védelemben («erkölcsi vagy jogi érzésében» való méltó «felháborodásban» vagyis mindenesetre általában a jog vagy erkölcs védelmében) cselekvőt büntetésre méltatlanak talál, miért mentesüljön csupán 20—40—60. kor. és a Bn. 1. §-a alapján különben többnyire fel is függeszthető büntetéstől, viszont azonban a Bp. 480. §-a folytán nem csak a kincstárral szemben, de az egész bűnvádi eljárásra «viselkedésével» eredetileg «okot adó» főmagánvádló javára is 40—50, sőt akár 80—100 kor. bünügyi költség megtérítésében marasztaltassék ; nem is említvén vádlottnak a védelmével és személyes eljárásával felmerülő költségeit. Vagy bűnös a vádlott és ez esetben állania kell cselekményének összes consequentiáit : büntetést és költséget egyaránt ; avagy pedig nem bűnös, de akkor se büntetés, sem egyéb joghátrány (bünügyi költség-viselés) nem érheti. A jogfogalmakban hermaphrodit alakot (félbűnös, fél-ártatlan) mégoly fejlett és komplikálódott jogélet se produkálhat.

A törvény 18. §-a különben sem egyéb a Btk. 79. §-ában beszámítást kizáró okul megállapított jogos védelem analogonjánál, amely amiatt vált szükségessé, mivel a becsületsértés (és rágalmazás) vétségénél jogos védelemről az elkövetési cselekedet momentán természeténél fogva szó alig lehet, mert hisz a becsületsértés (rágalmazás) tényálladéka az elröppenő szavakban vagy testmozdulatokban (p. o. ütés, taszítás, köpés stb.) s ezek gyorsaságával vagyis azonnal teljessé válik és így az elkövetést előkészítő mozzanat s következőleg a bennük foglalt támadás megelőzése, elhárítása alig képzelhető. A jogos védelem lehetősége úgyszólván egyedül a tettleges bántalmazás útján elkövethető becsületsértéssel szemben kerülhetne szóba, amidőn például főmagánvádló a vádlottra vagy másra kezét, botját vagy egyéb eszközét ütésre emeli s a vádlott ez ütést megelőzve, elhárítva, megüti vagy eltaszítja a főmagánvádlót. Ez az eset azonban *a)* egyrészt tényálladék tekintetében már a testi sértés vétségének határán áll és ennek mintegy (bár egyébként a Btk. 65. §. 2. bek. értelmében büntetlen) kísérletéül jelentkezik ; *b)* másrészt viszont a valakire való kéz-, bot- (szék, üveg stb.) emelés már egymagában is sui generis delictum és pedig vagy a Kbtk. 41. §-ában meghatározott közcsend elleni kihágás tényeleméül szolgáló és a Kbtk. 12. §-a értelmében jogos védelemre föltétlenül tért nyitó veszélyes fenyegetést, vagy — amennyiben akár a felek egyéniségére s az eset összes körülményeire és a fenyegetés eszközének veszélyességi fokára tekintettel eme kihágás főcriteriumát alkotó megfélemlítésről szó nem lehet — legalább is megszégyenítő cselekményt képez s így tulajdonkép benne bevégzett becsületsértés vétsége létesül ; következéskép az utóbbival szemben elhárítás céljával alkalmazott viszontsértés se fogható fel jogos védelemben elkövetett, hanem sokkal inkább nyomban viszonzott kölcsönös becsületsértés gyanánt. A törvény 18. §-ának részletes indokolása egyébiránt kifejezetten utal is erre, amidőn a Btk. 79. §. 2. bek.-nek analogiájára kimondja, hogy a «jogellenes, kihívó vagy botránytkeltő viselkedésnek nem kell okvetlenül a sértő személye ellen irányulnia», sőt érdekeltsége se szükséges, elég nem is jog-, hanem akár «erkölcsi érzés»-ének megbántása is. Sokkal inkább jogszerű lett volna tehát végleg szakítani a Btk. 275. §-ából tévesen ez esetre is átvitt «bűnösség megállapítás»-sal és a 19. §. esetét minden megszorítás nélkül tenni meg büntethetőséget megszüntető okul s annak alapján a Bp. 326. §. 3. pontjának 3. esete értelmében büntető, illetve «bűnösséget kimondó» (és legalább is a bűnügyi költségekben marasztaló) helyett «egészben felmentő» ítélet hozatalára jogosítani fel az igazságszolgáltatást s ehhez képest a 18. §-nak «a bíróság . . . a büntetés alól» kifejezése helyébe csupán annyit iktatni a szövegbe : «a vádlott büntethetősége megszűnik», vagy «a büntethetőség megszűnik», avagy «vádlott nem büntethető (felmentendő)». Mert ha a Btk. 79. §-a esetében vagy más beszámítást kizáró avagy büntethetőséget megszüntető ok fenforgása mellett egyéb büncselekményeknél felmentő ítélet hozható, miért ne lenne szintúgy teljesen felmenthető csak épen a közfelfogás szerint legenyhébb vétségnek tartott becsületsértés alól a quasi jogos-, mindenesetre pedig jog- vagy erkölcsvédelemben eljáró vádlott?! Erre a részletes indokolás azzal felel, hogy «a jogrenden ejtett sérelmet ilyenkor is helyre kell állítani» s ezért «a bíróság megállapítja a vádlott bűnösségét». Ám ha súlyosabb büncselekményeknél beszámítást kizáró vagy büntethetőséget megszüntető ok alapján történő felmentés közben nem jut eszünkbe jelentékenyen nagyobb «jogrendsérelemre» és ennek «helyreállítási szükségére» vagyis a «bűnösség megállapítására» és csak emellett a büntetés mellőzésére gondolni, hanem tétovázás nélkül és teljesen (minden joghátrány, azaz költségek alól is) felmentjük a vádlottat, mi áll útjában ennek a 18. §. esetén? Ne túlozzunk hát s ne kiáltsuk ki legfőbb bűnné a becsületsértés (és rágalmazás) vétségét. Vagy ha már a megsértett jogrend helyreállítása emez eminenter főmagánvád tárgyait képező büncselekményeknél is any-

nyira praevaleál, úgy akár töröljük el végkép a Bp. 326. §-ának 3. pontját s tegyük helyébe, hogy ennek eseteiben nem felmentő ítélet hozandó, hanem a «jogrend helyreállítása érdekéből» kimondandó a bűnösség és csak a büntetés kiszabása mellőzhető. De ezzel együtt reformáljuk meg a Bp. 324. §-át is akkép, hogy a bűnösséget kimondó és felmentő ítéletfajokhoz egy ezeket áthidaló s keresztezésükből eredő harmadik válfaj is járul, amely «bűnösnek is kimond» és egyúttal «felment» (de csak «a büntetés alól»).

3. Végül a törvény 18. §-a a becsületsértésre való singularizálás körül egyrészt szövegében is hiányos, másrészt pedig érdemében, jogszerűség szempontjából ugyancsak elhibázott. Hiányos t. i. annyiban, hogy csupán a becsületsértés vétségéről rendelkezik, holott a rágalmazás vétsége az előbbivel való homogen természeténél fogva épúgy elkövethető a jog vagy erkölcs védelmében s a «jogellenes, kihívó vagy botránytkeltő viselkedés» spontan reaktiójakép, mint a becsületsértés, mely utóbbitól csupán a kifejezés formája (tény állítása vagy híresztelése) révén különül el, sőt ez irányban se teljesen, mert hisz a becsületsértés elkövetési cselekedete is öltheti «tényre közvetetlenül utaló kifejezés» alakját, mikor aztán a két vétség demarcationalis vonala szinte teljesen elmosódik, de a becsületsértés egyébként maga a törvény (2. §.) szerint is csak mint subsidiarius vétség annyiban létesül, «amennyiben az 1. §. (rágalmazás) esete nem forog fenn.» Ezt a hiányosságot és velejáró hibát különben hajlandó volnék egyszerű sajtóhibának tekinteni, amire a szakasz részletes indokolásának 2. bekezdése kétségtelen alapot is nyujt, midőn ugyanis kifejezetten «rágalmazó vagy becsületsértő nyilatkozat»-ot említ s nem csupán becsületsértőt.

V. Ami ezekután még a törvény 19. §-át illeti, ez a Btk. 275. §-ának a becsületsértésre szorítkozó rendelkezését igen helyesen terjesztette ki a rágalmazás vétségére is. Szövegezése azonban — épúgy mint a 18. §-é és részben közös elődjüké: a Btk. 275. §-áé — a «felmentheti (a büntetés alól)» szóhasználatban föltétlenül téves, mivel a «bűnösség megállapitása mellett» csakis a büntetés kiszabásának (alkalmazásának) mellőzéséről lehet szó, de felmentésről vagyis a szó valódi s perrendileg szabatos értelmében «felmentő ítélet»-ről nem. A szakasz helyes szövege tehát így hangzanék: «Nyomban viszonzott kölcsönös rágalmazás vagy becsületsértés esetében a bíróság a bűnösség megállapítása mellett» «mellőzheti mindkét avagy egyik vádlottal szemben a büntetés kiszabását». Érdemében azonban ezt az egész 19. §-t fölöslegesnek kell nyilvánítanom a 18. §. mellett, minthogy a kölcsönös jogsértések kiegyenlítésének vagyis az önbiráskodásnak elvét törvényes rendelkezéssel jogszabállyá, rendszerré avatni, nem tarthatom a jogszerűséggel és államraisonnal megférőnek. Mert ha rágalmazás vagy becsületsértés mint bűncselekmények tisztán a kölcsönösség véletlene folytán kiegyenlítenék egymást annyiban, hogy mindkét cselekmény elkövetője mentesülhet a büntetés alól, akkor a bűncselekmény súlyának nagyobb foka egymagában nem lehetne elegendő ok arra, hogy pl. a testi sértések vagy akár egyéb bűncselekmények is — nyomban való viszonzás melletti kölcsönösség esetén — miért ne kerülhetnének a (bárha kifejezetten csak a rágalmazásra és becsületsértésre vonatkozólag vagyis részlegesen ugyan, de) szükségkép mindenesetre elvileg is jogossá nyilvánított önbiráskodással egyenlő megítélés alá, tehát miért ne lehetne elkövetőik mindegyike avagy egyike — ha épen a «jogrend helyreállítása» érdekéből hasonlókép «bűnösségük megállapítása mellett» is — «a büntetés alól felmenthető»?! Hisz a megsértett jogrend helyreállítása vagyis az («erkölcsi rosszalás» és) állami tiltakozás utóbbiaknál se követel többet, mint a rágalmazásnál és becsületsértésnél s viszont a megtámadott és — jogos védelem esetén kívül bár — azonnal megtorlással élő fél testi sértésnél vagy egyéb bűncselekménynél se tekinthető subiective bűnösebbnek, mint a rágalmazást vagy becsületsértést nyomban viszonzó vádlott, mert aminő fegyverrel, amily mértékben támadják, ugyanoly vagy legalább is hasonló fegyverrel és mértékben viszonozza, torolja meg azt.

Úgy de mire vezetne ez? A forbátjog, a szemet-szemért, fogat-fogért középkori jogelvnek feltámasztására és újból való inaugurálására. Alig tudok azonban elképzelni magyar bírót, akinek jogérzetével — a 19. §. tételes, de szerencsére elasticus és kellő latitude-öt biztosító rendelkezése dacára — összeférne oly ítélet, amely mindkét fél bűnösségének kötelező megállapítása mellett úgy a támadó mint a megtámadott felet mentesítené a büntetés alól, avagy mindkét felet büntetéssel illetné. Az élet ugyanis (hogy csak a rágalmazásnál és becsületsértésnél maradjak) jobbára sőt szinte kivétel nélkül olykép veti fel a kölcsönösség eseteit, hogy egyik a kezdő azaz támadó, a másik pedig a megtámadott és (nem ugyan védekező, de) — az állam által nyujtandó elégtételre a helyzetnél fogva természetszerűleg várakozni képtelen s ép ezért — önbiráskodásra kényszerülő fél. És vajjon egyenlő elbánás illeti-e a támadó és megtámadott felet, kölcsönös elítélés vagy felmentés helyreállítja-e a jogrend megzavart egyensúlyát? Hiszen ha a megtámadott felet is elítéljük csak azért, mivel az adott helyzet kényszere alatt nem volt képes bevárni, míg neki az állam büntető hatalma elégtételt szolgáltatott volna s azt maga szerezte meg, akkor végkép elesnek a 18. és 19. §-ok alkotási motivumai s velük együtt létalapjuk dől meg. Mert az csak nem tűr vitát, hogy eme szakaszok a törvényhozó célzatához képest korántsem a becsület elleni támadások, hanem ezek spontán és kényszerű viszonzásainak illetve megtorlásainak büntetlenségét kivánták biztosítani vagy legalább is lehetővé tenni, minélfogva a bennük testesülő alapeszmével egyenesen ellenkezik a 19. §. ama rendelkezése, mely szerint mindkét vádlott mentesíthető a büntetés alól. Kölcsönös felmentés tehát, aminthogy mindkét fél elítélése sem egyeztethető össze az anyagi igazság követelményeivel, mert a támadó fél felmentése tisztán arra a jogszerűség szempontjából tarthatatlanul labilis alapra helyezkednék, hogy támadását a másik fél a sértés viszonzásával már megtorolta. Hogy pedig csak az egyik fél elítélése és egyszersmind a másiknak felmentése esetén a támadott részesüljön büntetésben, elképzelhetőnek is alig tartom. Az ugyanis — amire bizonyára legtöbben gondolnak, — hogy gyakran eshetőleg a támadó fél sértése csekélyebb súlyú, enyhébb (pl. szóbeli) és a megtámadott ezt túlzottan, súlyosabb sértéssel (pl. tettleg) viszonozza, illetve torolja meg, — a kérdés lényegén mit se változtat, — mert az ily eseteket individualis körülményeik szerint módjában áll a bíróságnak a Btk. 79. §. 3. bek. nek analógiájára vagy úgy fogni fel, mint a viszonzás illetve megtorlás «határainak félelemből, ijedtségből vagy megzavarodásból származott» azaz: vétlen «túlhágását» s ennek dacára csupán a megtámadott felet menteni fel (a 18. §. alapján), avagy pedig ugyancsak az egyéni és concret eseti körülményekre figyelemmel a viszontsértést mint a megtorlás mértékének jogosulatlan (vétkes) túlhágását tekinteni és (a 18. §. mellőzésével) a kölcsönösség figyelmen kívül hagyása mellett mindkét cselekményt különállásában mérlegelni s ehhez képest mindkét felet cselekményének alanyi és tárgyi bűnössége fokához mért büntetéssel illetni. A 18. §. tehát a 19. §-t voltakép teljesen fölöslegessé teszi, minthogy «a sértettnek jogellenes, kihivó vagy botránytkeltő viselkedése» mint tágabb fogalmi kör a sértett részéről vádlott ellen rágalmazás vagy becsületsértés alakjában intézett támadást (mint jogellenes, kihivó és esetleg botrányt is keltő viselkedést) szükségkép átfoglalja. Csakhogy természetesen a 18. §. megfelelőbben lenne szövegezendő, ily módon: «Ha a rágalmazás vagy becsületsértés elkövetésére akár védekezés, akár nyomban való viszonzás, illetve megtorlásképen a sértettnek vádlottal vagy harmadik személlyel szemben elkövetett rágalmazása vagy becsületsértése avagy általában egyéb bűncselekménye s illetőleg jogellenes, kihivó vagy botrányt keltő viselkedése adott okot, vádlott büntethetősége (vagy: a büntethetőség) megszűnik (avagy: vádlott nem büntethető, «felmentendő»).A 18. §-t azonban ilyképen föltétlenül ki kellett volna terjeszteni (a részletes indokolásnak is megfelelően) a rágalmazásra és fenti szövegezés útján a nyomban viszonzott kölcsönös rágalmazás és becsületsértés eseteire is. De emellett viszont kihagyandó lett volna belőle okvetlenül a «bűnösség megállapítása», mint amely a szakaszban statuált büntethetőséget megszüntető októl épen legelemibb criteriumát: «egészben felmentő» ítélet hozatalának lehetőségét konfiskálja.

VI. Ezek volnának azok a megjegyzések, amelyeket a javaslatnak indokolásában kifejezetten interimális és az anyagi büntetőtörvény általános reformjának megvalósításáig terjedő rövidebb-hosszabb hatályra szánt eme singuláris törvény rendelkezéseihez hozzáfüzendőkül véltem.

Legyen amaz érvénytartam még oly ephemer, nem találhattam észrevételeimet elhallgathatóknak már csak az okból se,

mivel — mint ép e törvénynél is szembeötlő — az új szabályozás többé-kevésbbé rendszerint átveszi a korábbi jogforrás intézkedéseit felismert előnyeikkel és esetleg rejtve maradó hibáikkal együtt.

Ép a mult jogalkotásaival szemben tapasztalható eme természetszerű kegyelet és még a szövegezés lehető fentartásában is megnyilvánuló conservativismus teszi meggyőződésemmé, hogy ha fejtegetéseim során a törvénynek csak egyetlen és még oly másodrendű, de általánosan elismert hibájára sikerült is — annak puszta föltárásával — a közfigyelmet reáterelnem : már is célomat értem ; mert míg egyrészt, hacsak egy jottányival is használtam a törvény doktrinär magyarázatának és gyakorlati alkalmazásának, másrészt talán egy szemernyit könnyítettem az anyagi büntetőtörvény általános reformművének kritikai feladatán.

Dr. Varga Károly.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Csathó Ferenc.** A budapesti kir. ítélőtábla nyugalomba vonult elnökének érdemeit magas királyi kitűntetés is elismerte. Csathó Ferenccel a régi jogásznemzedéknek köztiszteletben álló markáns alakja távozik az aktív működés teréről ; annak a nemzedéknek, mely a múlt tisztes tradicióin felnőve, a modern tudomány fejleményeit mindig éber figyelemmel kísérte és vitte át a jogéletbe. Négy évtizedet meghaladó bírói pályája szorosan össze van nőve a magyar igazságszolgáltatás történetével. A bíróságok szervezése óta mint törvényszéki és táblai bíró, utóbb mint a debreczeni kir. ítélőtábla tanácselnöke, a marosvásárhelyi és szegedi táblák elnöke, majd mint kúriai tanácselnök és 1904 dec. 31. óta mint a budapesti kir. ítélőtábla elnöke működött. Vezető állásaiban az igazságügyre kedvezőtlen viszonyok között, lankadatlan créllyel törekedett a bíróságok és ezzel az igazságszolgáltatás színvonalának emelésére. Éles szemmel és szeretettel kutatta a fiatalabb tehetségeket, hogy velük a bíróságokat az alsó- és felsőfokon megerősítse ; és kinevezési javaslataiban talán egy táblai elnök sem törte át annyiszor az anciennitás elvét és juttatta annyiszor érvényre a selectiót, mint ő. Nagy jóakarata és igazságérzete azonban nem engedte a kifogás alá nem eső régibb bírák állandó mellőzését sem és igyekezett azoknak jogos érdekeit is megóvni. Az ügyforgalom óriási megnövekedésével szemben mindent elkövetett, hogy nemcsak a bírák munkásságának fokozása, hanem megfelelő személyszaporítás javaslatbahozása által is segítsen a hátralékok feltorlódásával támadt bajokon. Kezdeményezésére történt az utóbbi években a budapesti elsőfolyamodású bíróságok és a kir. ítélőtábla bírói létszámának nagyobbmérvű emelése. Hogy a bajokat eddig gyökeresen nem lehetett orvosolni, az részben a háborús viszonyokon, részben az eddigi szaporítás elégtelenségén múlt.

Mint bírót a jogélet minden ágában jogi tudás, széleskörű tapasztalat és szigorú igazságszeretet jellemezte. Azok, kiknek alkalmuk volt vele együtt működni, nem győznek tudásának sokoldalúságáról és ítéletének biztosságáról beszélni. A Kúria kereskedelmi és váltótanácsának élén folytatta az anyagi igazság keresésére és a megkövesült formalizmus letörésére törekvő irányt, melyet előde Oberschall Adolf inaugurált. Egyéniségének komoly, higgadt előkelősége és ezen keresztül csillámló szívjósága tiszteletet parancsolt. Magas korában is nagy munkabirása és kötelességtudása példaadásként szolgált.

— **A miniszter joga a törvényhatósági szabályrendelet megsemmisítésére.** A közigazgatási bíróságot az 1896 : XXVI. tc. azon célból állította fel, hogy a törvényben tételenként felsorolt esetekben a szükséges közigazgatási jogvédelmet megadja az egyeseknek. Nem lehet mondani, hogy a felsorolt esetek ép a legfontosabbak vagy a leggyakoriabbak lettek volna és így a közigazgatási bíróság bizony inkább csak kivételesen állhatott őrt a sérelmet szenvedett jogok mellett. Új irányt adott a közigazgatási bíróság jellegének az 1907 : LX. tc., amely elsőrendű közjogi kérdéseket vont a bíróság hatáskörébe és így azt közjogi bírósággá fejlesztette ki. Minden a törvényhatóságra sérelmes kormányintézkedés ez időtől fogva bírói panasz tárgyává tehető. A bíróság ez új hatáskörében közjogunk legfontosabb kérdéseit vált hivatottá eldönteni s döntéseivel mindenkor a legnagyobb elismerést vívta ki. Évtizedeken át meggyökeresedett miniszteri gyakorlat dől meg sokszor egy-egy bírói határozattal, amely a törvény helyes értelmét kifejti. Legújabban a kereskedelemügyi miniszter megsemmisítette egyik törvényhatóságunknak a községi utak kezelése tárgyában régebben alkotott s annak idején bemutatási záradékkal is ellátott szabályrendeletét, minthogy felfogása szerint a megyének nincs joga ez ügyet rendeletileg szabályozni. A bíróság a megye panaszára kimondta, hogy a miniszternek nincs joga valamilyen szabályrendeletet utólag megsemmisíteni. Ha a szabályrendelet törvénybe vagy törvényes kormányrendeletbe ütközik, a miniszternek jogában áll a bemutatási záradékot megtagadni, de ha a bemutatási záradékot már megadta, többé még azon a cimen sem semmisítheti meg a rendeletet, hogy az időközben alkotott törvénybe vagy miniszteri rendeletbe ütközik. Ilyen esetekben ugyanis az eljáró hatóság feladata az érvényes jogot felismerni és alkalmazni. A bíróság határozata igen érdekesen utal az 1886 : XXI. tc. megalkotásának körülményeire és kimutatja a bizottsági tárgyalások anyagából, hogy a törvényhozás a megsemmisítési jogot kifejezetten mellőzni kívánta. Talán nem kell bővebben ecsetelni ezen június hó 1. napján 1579/1915. K. szám alatt hozott ítélet fontosságát. Ha egy új kormány az előző kormány által már jóváhagyott szabályrendeleteket látszólagos indokokból megsemmisíthetné, megszűnne a jogállandóságnak az a biztonsága, amely rendezett állami jogélet alapfeltételét képezi. A közigazgatási reformjavaslatba szintén belekerült az a tendencia, hogy a kormány a törvényhatósági szabályrendeletet revizió alá vehesse és esetleg megsemmisíthesse. E lapok július 2-iki számában már utaltunk arra, hogy ily rendezés mennyire ellenkeznék a kötelező jogról vallott általános elvekkel ; egyúttal utaltunk arra is, hogy elavult rendeletek kiküszöbölésének más, kevésbbé sértő módja van. A határozat hosszasan foglalkozik azzal a kérdéssel is, hogy vajjon igaz-e a miniszternek a megsemmisítés okául felhozott az az álláspontja, hogy a községi utak kezelésének szabályozása nem tartozna a megye hatáskörébe. E tekintetben is arra az eredményre jut, hogy a megye e kérdést rendeletileg rendezheti, minthogy a törvényhatóság külön törvényes felhatalmazás nélkül is szabályozhat minden oly ügyet, amely nincs az állami igazgatás körébe vonva ; annál inkább szabályozhatja a községi utak kezelését, amely kifejezetten önkormányzati közegekre van bízva. Mindezek folytán a bíróság a miniszter rendelkezését megsemmisítette.

Dr. Egyed István.

— **A budapesti kir. törvényszék tanácsvezetői** a f. évi július 21-én megtartott értekezletükön a következő elvi jelentőségű kérdés eldöntésére nézve állapodtak meg : Annak megítélésénél, hogy a Pp. 476. §-a értelmében annak 2. bekezdésében írt korlátozással a járásbíróságnak pénz fizetése, munka teljesítése, vagy ingó dolog iránt indított perekben hozott ítéletei ellen fellebbezésnek van-e helye és hogy a Pp. 513. §. 2. bekezdése értelmében a járásbíróság ítélete elleni fellebbezést szóbeli tárgyalás kitűzése nélkül nyilvános előadás alapján kell-e elintézni, az értekezlet álláspontja szerint a pertárgy értékét akkép kell kiszámitani, hogy a Pp. 8. §-a vonatkozó intézkedésének megfelelő alkalmazásával a bíróság a járulékokat *csak a keresetlevél beadása napján fennállott értékben* veheti számításba. Ebből következik, hogy : *a)* a kereseti követelés után érvényesített folyó kamatot és ehhez hasonló természetű járulékokat is csak a kereset beadásáig lejárt értékben lehet figyelembe venni, *b)* a per folyama alatt felmerülő perköltség, mint nem anyagjogi eredetű, de a pervitel következtében keletkező járulék a pertárgy értékének meghatározásánál figyelmen kívül esik. Ez a magyarázat áll helyt abban az esetben is, ha a fél a fellebbvitel alapjául szolgáló határozat meghozatala előtt igényét a perköltségre szállította le.

— **A magyar vasúti jog döntvénytára.** Irta : *Dr. Sándorfi Kamill.* Elismerés illeti Sándorfi Kamillt, a vasúti jognak bírói működésében is szakavatott művelőjét jelen munka közre-

bocsátásáért. E könyvben a magyar vasúti jog szétszórt joganyagát egybefoglalva és bírói gyakorlat teljes feldolgozásával kapja kézhez a vasúti joggal foglalkozó közönség. Többet nyujt, mint amennyit címe igér, mert nemcsak döntvénytár, hanem foglalata a hatályos fontosabb jogszabályoknak is. A judikaturán kívül a vasúti üzletszabályzat, az általános díjszabási határozmányok, a köteléki díjszabás, a berni egyezmény teljes szövegét, a kereskedelmi törvénynek a fuvarozási ügyletről szóló részét is tartalmazza és ezenkívül felölel néhány fontosabb miniszteri rendeletet is. Becses a magyar V. Ü. Sz.-hoz szerkesztett tárgymutató, amely bő és körültekintő feldolgozásával igen megkönnyíti az üzletszabályzatban való tájékozódást.

A mű legértékesebb része természetesen a szoros értelemben vett döntvénytár, a vasúti joggyakorlat beható feldolgozása. A döntvények feldolgozása és kiválasztása tekintetében Sándorfi elkerülte azokat a hibákat, amelyek a legtöbb döntvénytár értékét problematikussá, sőt használatukat sokszor veszedelmessé teszik. A döntvénytárak legtöbbször helyszűke miatt nem közlik a határozatot egész terjedelmében, hanem abból csak az ú. n. «elvi kijelentést» szakítják ki, ami azután az alapul fekvő tényállás ismerete nélkül sokszor megtévesztően hat és a bírói döntést oly irányba tereli, amely épen a szem előtt tartott határozattól állott a legtávolabb. Egy további hibája a legtöbb döntvénytárnak, hogy válogatás nélkül közli az ugyanazon kérdésre vonatkozó, egymásnak sokszor ellentmondó határozatokat, anélkül hogy az uralkodó gyakorlatról tiszta képet adna, miáltal megnyugtató tájékozás helyett csak fokozott zavart támaszt.

Sándorfi műve ezzel szemben az egyes határozatokat javarészben teljes szövegben vagy legalább is oly bő kivonatban közli, hogy semmi kétséget sem hagy fen az alapul fekvő eset természete iránt. Ezenfelül szorgosan ügyel arra, hogy csak valóban általános érdekű, elvi jelentőségű határozatot közöljön. Nem a közölt határozatok tömegességére törekszik, hanem arra, hogy minden egyes kérdésben világosan kidomborodjék a joggyakorlat mai állása ; ahol pedig uralkodó gyakorlat még nem alakult ki, az ellentétes határozatok kiemelt szembeállításával erre is utal. Igen célszerű a lényeghordozó szavak és mondatok vastagabb szedése, miáltal az esettípus, amelyre a döntés vonatkozik és a kimondott jogelv első pillantásra szembeötlik.

A könyv szerkesztését általában rendkívüli alaposság és gond jellemzi, úgy hogy ez a maga nemében elsőrangú munka. Bizonyosak vagyunk benne, hogy a megérdemelt elismerésben és sikerben része lesz. A mű a Wodianer F. és Fiai cég kiadásában jelent meg és ára 6 K. *Dr. R. I.*

— **Adalék a jogsérelem háramolhatásának fogalmához (Btk. 391. §.).** A vádlott, aki az általa tenyésztett selyemgubókat a beváltóhivatalnál beváltotta és arról egy utalványt kapott, mellyel javára a kir. adóhivatalnál 52 K utalványoztatott, ebben az utalványban a «készpénzben fizetendő» rovatban az «52 K» után még egy «6»-os számot írt és azt kifizetés végett az adótisztnek bemutatta : de mert a «6»-os szám más tentával volt írva és azonfelül a fizetendő összeg betűkkel is ki van írva, az adótiszt csak a betűvel kiírt, vagyis a valóságnak megfelelő összeget fizette ki a vádlottnak. A kir. ügyész közokirathamisítás bűntette miatt vádat emelt. A kir. tábla felmentette a vádlottat, mert a tévesztésnek még a lehetősége is ki volt zárva és ennélfogva a hamisításból jogsérelem nem is származhatott. A Kúria az ítéletet megsemmisítette és a vádlottat hat hónapi börtönre elítélte. A Kúria szerint is valószínű ugyan, hogy az adótiszt, aki az utalványozott pénzeket kifizeti, gyakorlottságánál és állásával járó éberségénél fogva az efféle kevésbé tökéletes hamisítványokkal meg nem téveszthető, de nem fogadható el a kir. tábla álláspontja a kérdéses hamisított közokiratnak a magánéletben való felhasználása esetében. A kisebbfokú műveltségű, kevésbbé tapasztalt és viszont hiszékenyebb magánember megtévesztésére az ily alakban hamisitott közokirat is alkalmas lehet és megtévesztés esetében különböző magánjogi ügyleteknek, jelesen kölcsönügyletnél mint biztosíték, zálogbaadásnál mint zálogtárgy, alapul szolgálhat, amely esetekben a hamisított közokiratnak felhasználása jogsérelemmel jár és jogsérelem egyéb okokból is származhatik. (7518/1914.)

— **Gyors igazságszolgáltatás.** A rózsahegyi törvényszék, 1915. május 29-ikén beadatván a 622/915. sz. rendes per ellenvégirata, már június 12-ikén meghozta érdemleges ítéletét. A terjedelmes indokolással ellátott kiadmány junius 17-ikén már kézbesíttetett Budapesten. A június 30-ikán beadott fellebbezést, mely július 3-ikán a pozsonyi ítélőtáblán volt, az ítélőtábla július 12-iki ülésében érdemleges ítélettel elintézte. A táblai ítélet kiadmánya a rózsahegyi törvényszék útján julius 28-ikán kézbesíttetett Budapesten. Az elintézést a felek egyike se sürgette egyik bíróságnál sem. A per nem volt soronkívüli, se nem volt természeténél fogva sürgős. (Ügyvédi körökből.)

— **Hajfestőszer elárusítójának felelőssége.** *Kúria :* A vádlottat a gondatlanságból okozott testi sértés vádja alól felmenti. *Indokok :* A vádlott a kir tábla ítélete ellen semmisségi panaszt jelentett be, előadva, hogy őt gondatlanság nem terheli, mert az általa készített hajfestőszerben ártalmas anyag nincs, azt nem láthatta előre, hogy a szernek egyes egyénekre ideosyncrasiás mellékhatása lehet, amit némelyeknél az étel is elő szokott idézni és mert nincs meg a szer használata és az excéma között az összefüggés. Ez a panasz alapos. A kir. tábla ugyanis abból a tényből, hogy a hajfestőszer forgalombahozatalakor kiadott használati utasításban a vádlott elmulasztotta a figyelmeztetést, hogy annak a bőrrel való érintkezése egyes érzékeny bőrű embereknél kiütéseket okozhat, helytelenül vonta le azt a következtetést, hogy ez a vádlott ezáltal büntetőjogi beszámítás alá eső gondatlanságot követett el, mert semmi adat sem merült fel a tekintetben, hogy a szer forgalombahozatalakor s egyáltalán a vádbeli esetet megelőzőleg a vádlott gondolhatta, hogy az egyes egyéneknél a testi épségre hátrányos következményekkel járhat s hogy a vádlottnak ilyentől tartania nem kellett, kitűnik a további ténymegállapításból mely szerint a vádlott által forgalomba hozott hajfestőszer semmiféle nehézmérgű fémet nem tartalmaz s annak, hogy ez a sértettnél mégis kiütést idézett elő, a törvényszéki orvosszakértő véleménye szerint nem a szer, hanem a sértett egyéni sajátossága volt az oka, de különben is, minthogy a használati utasításban benne volt eredetileg az, hogy a festés alkalmával a haj alá fésű tartandó, hogy a festék a bőrt ne érje, a vádlott a közönséges gondosság szabályainak is eleget tett. Ezek szerint a vádlott cselekménye nem bűncselekmény. (1546/1915.)

KÜLFÖLD.

— **Német bíráskodás — francia bíráskodás.** Multheti számunk közölte a hamburgi Oberlandesgericht egy ítéletét, amely dícséretreméltó tárgyilagossággal védte az ellenséges államhoz tartozó peres felek érdekeit. Épen az ott megbeszélt esettel állítja szembe a Berliner Tageblatt a francia bíróság egy döntését, mellyel kimondotta, hogy az ellenséges külföldi állampolgár által francia ügyvéd részére adott megbízás a francia kormány ismeretes rendelete értelmében megszűnt, a felek tehát olyba tekintendők, mint akik képviselve nincsenek. Az egyik oldalon a német bíróság méltányosságból enyhíti a törvény szigorát — a másik oldalon a francia bíróság rabulista érveléssel jogfosztást művel. *B.*

— **A jelenkor és a jövő nemzetközi jogáról** elmélkedik Franz von Liszt nemzetközi jogi tankönyve új (10-ik) kiadásának előszavában. Hogy mit emésztett fel és kímélt meg a nemzetközi jogból a most dúló világpusztító tűzvész, azt még nem vagyunk képesek megállapítani. Kétségtelen azonban még az is, hogy az alapkövek megállanak és hogy a békekötés után az építkezést újból meg kell kezdeni. Mostani ellenfeleink egy részével is vissza fogjuk állítani a régi viszonyt, másokkal meg új elvek szerint rendezzük helyzetünket. Egy tekintélyes állam sem maradhat le a világkereskedelemben való részvételről, ez utóbbi pedig egy általános «világjog» nélkül nem lehetséges. Az a nagyhatalom, amely a többiektől kinai fallal zárná el magát, gazdasági és politikai öngyilkosságot követne el. Az újjászervezésnél azonban a háború tanulságai szolgáljanak útmutatásul. Ezek közül v. Liszt csak a főbbekre mutatva rá, felhívja a figyelmet a hágai békekonferenciák határozataira, melyekből láthatjuk, hogy értéktelenek az oly megállapodások, amelyeknek jogi kötelező erejét egyik vagy másik állam ellenmondása semmivé teszi. Az 1907. évi megegyezésnek szolidaritás-klauzulája nem bír hatállyal mindaddig, amíg az érdekközösség tudata az összes résztvevő államoknál meg nincsen és a többségben is hiányzik az erő avagy a jóakarat az egyesnek ellenkezésre irányuló akaratát megtörni. Valamint hogy a tengerjogi egyezmény sem egyéb értéktelen papirdarabnál, amíg egy állam, amely magának

vindikálva a tenger világuralmát, önkényes belátása szerint állít fel, változtat meg és helyez hatályon kívül jogszabályokat. . . . Nagy háborúk után mindig elkövetkezett a nemzetközi jog egy virágkora; ezért elvárhatjuk, hogy az emberiség leghatalmasabb háborúja után is egy új fényes fellendülés következzék be a nemzetközi jogban. Egyelőre a tenger szabad volta tartozik a közel jövőben törekvéseink legmagasabb céljai közé. Elsősorban azért dúl most a harc ; a győzelem, mely egyszersmind az angol világuralom végét jelenti, meghozza majd Németországnak a vezérszerepet a nemzetközi jog jövő alakítása tekintetében. *A.*

— **A becsületsértő cselekmények elbírálásánál** a német bírói gyakorlatban nem ritkán mutatkozó furcsaságokról e helyütt már többször szólottunk. A birodalmi törvényszéknek a jogegység érdekében hozott határozataival gyakran kell beavatkoznia, hogy az ilyen exotikus felfogások szüleményei csak elszigetelt kísérletek maradjanak. Legutóbb is ismételnie kellett a Reichsgerichtnek azt az elvet, amely szerint a sértő kijelentés alakja és tartalma között mindig szoros megkülönböztetést kell tenni. Ha a vádlott az állított tények igazságáról meg volt győződve és abban a hitben is volt, hogy a tények közlésével jogos érdekek védelmére szolgál (német Btk. 193. §.), nem lenne indokolható, hogy a tényeket másokkal «apodiktikus» formában ne közölhesse és hogy miért kellett volna oly formát választania, amely a tények valódisága iránt kétséget ébresszen (hypothetikus). Az apodiktikus állítás kifejezésre juttatja azt, hogy egy tény feltétlen megfelel á valóságnak, egy bizonytalan állítás pedig azt, hogy a körülmény lehet való, meg nem is. A különbség tehát a két kijelentés tartalmában rejlik és az alak csak annyiból különböző szükségképen, amennyire ezt a tartalom különbözősége kell hogy maga után vonja. Ugyancsak a formát összetéveszti a tartalommal az a bíróság, amely a kijelentés megtételekor használt hangnem különös élességéről beszél, mert a hangnem élessége nem kifogásolható akkor, ha az a tények közérthető előadás modorának megfelelő és a jogos érdekek védelméhez szükséges korlátok közt marad meg. (1247/14. IV.) *A.*

— **Uj határigazítási eljárás Ausztriában.** A harctéri események, különösen az erődítési munkálatok és az ágyútűznek a hatása, amely a talajviszonyokat megváltoztatja, tette szükségessé azt a rendeletet, amely az osztrák hivatalos lapnak július 25-iki számában jelent meg. Ez a rendelet az Optk. előkészületben lévő novellájának ama részét lépteti életbe, amely az egyszerű és gyors határigazítási eljárásra vonatkozik. Eldöntetlen volt eddig a kérdés, vajjon a bíró a perenkívüli határigazítási eljárásban akkor is megállapíthatja-e a határt, ha az vitás volt vagy ha a határigazítás nem mindkét szomszédot elégítette ki. A novella a perenkivüli határigazításnak akkor is helyt ad, ha a feleknek csupán egyike kéri is, ha a határ teljesen elmosódott, ha a határ vita tárgya s az utolsó békés birtoklás idején fenállott határ meg nem állapítható és a rend helyreállítása csupán a méltányos bírói döntéssel lehetséges. Csekély — 100 K-t meg nem haladó — értékü ingatlanra vonatkozó határvitákban a bíró a perenkívüli eljárás során véglegesen dönt, ha a vitatott ingatlanrész nagyobb értékü, a felek peres úthoz fordulhatnak. A határigazítási, birtokháborítási és tulajdoni keresetek viszonyát ez új jogszabály olykép rendezi, hogy a határvillongásból származó birtokpereket a perenkívüli eljárás abszorbeálja. Ha a perenkívüli határigazítás az összes szomszédoknak érdekében áll, a költségeket határaik arányában viselik, ha azonban az eljárásra birtokháborítás adott okot, a bíró a költségek viselésére azt a felet kötelezheti, akinek háborító cselekvése az eljárásra okul szolgált.

— **Doctor juris,** ki a német nyelvet szóban és írásban tökéletesen bírja és önállóan tárgyal, 1915 szept. hó 15-ikétől dr. Lipp Ferenc szentgotthárdi ügyvédnél alkalmazást nyerhet. Ajánlatok a fizetési igények s az eddigi működés megjelölésével közvetlenül hozzá intézendők. 15484

A sátoraljaújhelyi kir. közjegyző helyettest keres ; a tót és német nyelv ismerete kívánatos. Cím a kiadóhivatalban. 15485

Irodavezetőnek ajánlkozik hét éves fővárosi ügyvédi praxissal fővárosi ügyvéd. Megkeresést a kiadóba kérek «Irodavezető» névre. 15418

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai-ban megjelent:

A végrehajtási eljárás zsebkönyve

Az 1881 : LX. tc., 1908 : XLI. tc., 1912 : VII. tc., 1912. LIV. tc. és a kapcsolatos rendeletek.

Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta

dr. BORSODI MIKLÓS

királyi járásbiró, a budapesti központi királyi járásbiróság végrehajtási osztályának birája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva, az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a birói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (birói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Ára kötve 6 K. Kapható minden könyvkereskedésben. Ára kötve 6 K.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 33. szám. Budapest, 1915 augusztus 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Gallia Béla* budapesti kir. táblai bíró: A moratórium-feloldó rendelet. — *Dr. Istvánffy István* Nagyvárad város árvaszékének elnöke: A kivételes gyámhatósági intézkedések. — *Dr. Buza László* sárospataki jogakad. tanár: Az államjogi kivételes állapot. — *Dr. Auer György* budapesti kir. táblai tanácsjegyző: A budapesti államrendőrség működése 1914-ben. — *B.:* Háborús jogfejlődésés államszociálizmus. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A moratórium-feloldó rendelet.

A moratórium egy évi fenállása után a kormány elérkezettnek látta az időt annak feloldására. Ezt a feloldást szabályozza az 1915. augusztus 1-én életbelépett 2807/1915. M. E. sz. rendelet.

Nehéz előre megmondani, vajjon a fokozatos lefaragás vagy a likvidáció egyszerre való szabályozása felel-e meg jobban az ország gazdasági helyzetének és objektive elérkezett-e annak az ideje, hogy már most megvonjuk azt a határvonalat, melyet a hatodik moratórium-rendelet 39. §-a halasztás alá eső és nem eső tartozások között 1915 július 31-ében állapított meg. Mindezt a jövő fogja megmutatni. Technikai szempontból mindenesetre a tényleges viszonyokhoz jobban simultak a rövidebb időre kibocsátott és a moratórium fokozatos lefaragását keresztülvivő moratóriumi rendeletek, mint az összes tartozások lefizetési módját egyszersmindenkorra szabályozó likvidáló rendelet, mely épen véglegességénél fogva kevesebb simulékonyságra alkalmas.

A rendelet — ellentétben a hatodik moratóriumi rendelet 39. §-ával, — nem a moratórium megszüntetéséről, hanem feloldásáról szól. A megszüntetés e §. értelmében is csak az 1915. évi július 31. után lejáró tartozásokra vonatkozott. A tartozásoknak azoknak a csoportjaira, melyek eddig halasztás alá estek, nem is szünteti meg egyszerre a moratóriumot, hanem határidőket állapít meg törlesztésükre. Ezek tehát a most megállapított törlesztési határidők lejártáig továbbra is halasztás alá esnek és rájuk nézve a moratórium csak ezeknek a fizetési határidőknek elérkeztével szűnik meg, de ekkor aztán további törvényes halasztás reménye nélkül.

A feloldó rendelet által szabályozott tartozások ekként két nagy csoportba tartoznak, aszerint, amint 1915 július 31. előtt vagy után jártak le. Az előbbiek közül csak azoknál volt új rendelkezésekre szükség, amelyek a hatodik moratóriumi rendelet értelmében még halasztás alá estek; míg az utóbbiak egész tömege szabályozást igényelt.

I. *Az 1915. évi július 31. után lejáró* pénztartozásokra a rendelet 1. §-a — egybehangzóan a hatodik moratóriumi rendelet 39. §-ával — kimondja, hogy azok teljesítése, tekintet nélkül keletkezésük idejére, lejáratukkor teljes összegükben követelhető.

Ámde ez a szabály sem áll kivételek nélkül.

A) E kivételek első csoportja *a katonai* vagy az azzal egy tekintet alá eső szolgálat teljesítésével áll összefüggésben. Nevezetesen:

1. Az 1915. július 31. után esedékessé váló törlesztéses jelzálogkölcsön kamatainak és tőketörlesztő részleteinek fizetését mindaddig megtagadhatja az olyan adós, aki az említett törlesztéses kölcsönért a jelzálogadóson kívül felelős, amíg a jelzálogadós katonai szolgálatot teljesít vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik és emiatt ellene a követelést bírói úton érvényesíteni nem lehet. (3. §.)

2. A bérbeadott ingatlan tulajdonosa megtagadhatja e részleteknek és így az 1915 július 31. után lejárt részleteknek is teljesítését, amennyiben bebizonyítja, hogy a tartozást — rendelkezésére álló egyéb vagyon hiányában — azért nem egyenlítheti ki, mert a hátralékos tartozásnak megfelelő összeget az ő bérlői az őket a jelen rendelet értelmében megillető halasztás következtében nem fizették meg. (4. §.)

3. Az 1915 július 31. után lejárt biztosítási díjak egészen halasztás alá esnek, ha lejáratukkor a biztosított katonai szolgálatot teljesít; e díjakat a halasztás alapjául szolgáló körülmény megszűnése után három hónaponként négy egyenlő részletben kell teljesíteni. (6. §.)

4. Ugyancsak egészen halasztás alá esik a katonai szolgálatot teljesítő bérlőnek 1915 július 31. után lejárt bértartozása (8. §.)

5. A főbérlő az 1915 július 31. után esedékes bértartozás teljesítését megtagadhatja annyiban, amennyiben bizonyítja, hogy a bérösszegnek hátralékos részét — rendelkezésére álló egyéb vagyon hiányában — azért nem egyenlíthette ki, mert a hátralékos bérnek megfelelő összeget az ő bérlői az őket a jelen rendelet értelmében megillető halasztás következtében nem fizették meg. (26. §.)

6. A betevő megtagadhatja tartozásainak teljesítését, ha arra azért nem képes, mert betétéről a 31. §. okából (ellenséges betörés) nem rendelkezhetik.

B) Helyi érdekű vasút építési és üzletberendezési költségeinek fedezése céljából 1914 augusztus 1. előtt vállalt, az illető vasút címleteivel, mint záloggal biztosított és 1915 július 31. után lejárt tartozások és az ilyen tartozás okából vállalt váltókötelezettségek, a szerződő felek egymásközötti viszonyában. Az ily tartozás fizetése a háború befejezésétől számított hat hó eltelte előtt egyáltalában nem követelhető; és ha felmondástól függ, csak a háború befejezését követő hat hónapra lehet felmondani. (19. §.)

C) Továbbra is fenáll a hatodik moratóriumi rendelet 17. §. I. 1. pontjában a bérlő javára megállapított részletfizetési kedvezmény (25. §. I. 1.), Ha a bérlő a folyó bérösszegnek egy-egy hónapra eső részét az illető hónap ötödik napjáig megfizeti, a bérbeadó az 1915 július 31. után folyó bérösszeg hátralévő részére vonatkozó követelését nem érvényesítheti. (25. §. I. 2.)

D) Kiterjed a halasztás az 1914 augusztus 1. előtt elhelyezett és 1915 július 31. után esedékessé váló betétekre, amennyiben azok kifizetését a 14. §. meg nem engedi.

E) Kivételes elbánásban részesült az *1915 július 31. után 1915 december 31-ig* lejáró pénztartozások egy csoportja.

A 18. §. szerint ugyanis az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött szerződésekből *ingatlanok, vállalatok vagy üzletek vételára címén keletkezett, 1915. évi július hó 31. napja után december hó 31. napjáig bezárólag lejáró pénztartozások*, illetőleg ily tartozásoknak az említett idő alatt lejárt részletei *két egyenlő részletben törleszthetők*. Az első részletet az 1915. év augusztus és szeptember havában lejáró tartozások után a lejáratot követő két hónap elteltével, az 1915. év október, november és december havában lejáró tartozások után a lejárat napján, a második részletet pedig mindegyik esetben az első részletre megszabott fizetési napot követő négy hónap mulva kell megfizetni.

A hatodik moratóriumi rendelet 12—16. §-aiban foglalt, és a kétoldalú szerződések teljesítésére vonatkozó rendelkezéseket

e tartozások tekintetében megfelelően alkalmazni kell. Az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött másnemű, szerződésből eredő és 1915 évi július hó 31. napja után december hó 31. napjáig bezárólag lejáró pénztartozások tekintetében, amelyeknek biztosítására értékpapirok vannak zálogul lekötve, az első bekezdés szabálya a zálogtárgyból való kielégítésre megfelelően szintén kiterjed.

II. *Az 1915. évi július 31-ike előtt lejárt* és eddig halasztás alá esett tartozásokra nézve a moratórium-feloldó rendelet nem állapítja meg az azonnali fizetést, hanem mindegyiknél többkevesebb időt ad a törlesztésre. E tartozásokat két csoportba kell sorozni:

a) amelyek a jövőben is egészen halasztás alá esnek, és

b) amelyek már most, de a rendeletben meghatározott részletekben és időpontokban törlesztendők.

a) Egészen halasztás alá esnek azok a tartozások, melyeket a 3., 4., 6., 8., 26., 31., 19. és 14. §-okra hivatkozással már fentebb felsoroltunk (*A)* 1., 2., 3., 4., 5., 6, *B) D)* pontok), amennyiben 1915 július 31-ike előtt jártak le, mindaddig, míg az ott felsorolt okok fenforognak. Halasztás alá esnek továbbá egyelőre az ellenség által érintett törvényhatóságok (13. §.) területén lakók által vállalt váltókötelezettségek.

b) A többi tartozás törlesztésére nézve a rendelet a tartozások természetének tekintetbevételével különböző törlesztési határidőket és részleteket állapított meg. Az egyes külön kiemelt tartozásokra vonatkozó szabályokat a 2—16. §-ok tartalmazzák. Ezek tehát a kivételes rendelkezések, míg az általános szabály az «egyéb tőketartozásokra» nézve a 17. §-ban foglaltatik.

A 2—16. §-okban és a 19. §-ban nem említett minden olyan tartozás, amely a hatodik moratóriumi rendelet értelmében 1915. évi július hó 31. napján halasztás alá esett, az 1914. évi aug. hó 1. napja előtt lejárt kamattal együtt *három részletben* törlesztendő, olyképen, hogy a tartozásnak *huszonöt-huszonöt százaléka az 1915. év október* és az *1916. év március havában fizetendő*, a maradék pedig *az 1916. év október havában* minden esetben a hónapnak azon a napján, amely számánál fogva a tartozás lejárata napjának felel meg, és ha ez a nap az illető hónapban hiányzik vagy határozott lejárati nap megállapítva nem volt, a hónap utolsó napján.

A rendelet szövegéből az tűnik ki, hogy az említett lejárt kamat is a tőkének megfelelő részletekben törlesztendő. Ezen általános szabály szerint tehát e tartozásokat 1916. évi október hóban teljesen ki kell fizetni, és pedig az eddig teljesen moratórium alá eső tartozások utolsó törlesztési részlete 50 % lesz. Ilyen tartozás még most is meglehetős nagy számmal van, minők: az ajándékozásból, díjkitűzésből, megbízás nélküli ügyvitelből, tartozás elismerésből, továbbá az alaptalan gazdagodásból eredő tartozások, amennyiben nem utóbb megváltoztatott bírói határozat alapján teljesített fizetések megtérítésére irányulnak, mert ez utóbbiakat már a hatodik moratóriumi rendelet 4. §-ának I. 17. pontja kivette a halasztás alól; a foglaló visszaadásából, kötbérből — amennyiben nem esik a hatodik moratóriumi rendelet 26. §-a alá, — a nem az idézett rendelet 4. §-ának I. 16. és 17. pontján alapuló kártérítésből, a köztörvényi kölcsönök nagy részéből származó tartozások. Kérdéses, hogy a részvénytársasági és szövetkezeti viszonyból eredő tartozások ebbe a körbe tartoznak-e?

A különleges módon törlesztendő tartozásoknak kilenc csoportját sorolja fel a rendelet. Ezek a következők:

1. Törlesztéses és kötvénykibocsátás alapjául szolgáló kölcsönök.

Törlesztéses záloglevélkölcsönöknek, valamint gyámi pénzek elhelyezésére alkalmas vagy óvadékképessé nyilvánított egyéb kötvények kibocsátására alapul szolgáló követeléseknek kamatai és tőketörlesztő részletei a hatodik moratóriumi rendelet 4. §-ának I. 3. pontja értelmében 1915. évi július hó 31. napján még annyiban estek a jelzálogadóssal szemben — ideértve az ingatlan tulajdonosát, mint személyes adóst is — halasztás alá, amennyiben 1914 augusztus hó 1. napja előtt váltak esedékesekké; az ezután lejárt részletek ki voltak véve a moratórium alól. A moratórium feloldása folytán e hátralékokat szintén meg kellene fizetni. Nehogy azonban a folyó kamatokkal és tőketörlesztő részletekkel való összetorlódás által fizetési nehézségek álljanak be, a rendelet 2. §-a akként intézkedik, hogy az említett hátralékok *négy* egyenlő részletben törlesztendők és pedig az *1915. év november, az 1916. év május és november és az 1917. év május havában* a lejárat napjának megfelelő napon és ha ez a nap az illető hónapban hiányzik, a hónap utolsó napján.

Az említett tartozásoknak 1914. évi augusztus hó 1. napja után 1915. évi július 31-ig esedékessé váló ily kamatai és tőketörlesztő részletei eddig az oly adóssal szemben, ki a tartozásért a jelzálogadóson kívül felelős, halasztás alá estek. Most már ez az adós is köteles lesz fizetni, de ugyancsak az 1915 november, 1916 május és november és 1917 május hónapokban esedékes négy egyenlő részletben. Ezen adós részére azonban a 3. §. azt a kedvezményt biztosítja, hogy a tartozás teljesítését mindaddig megtagadhatja, míg a jelzálogadós katonai vagy azzal egy tekintet alá eső szolgálatot teljesít és emiatt ellene a követelést bírói úton érvényesíteni nem lehet.

Az ingatlanon jelzálogjoggal biztosított másnemű törlesztéses kölcsönnek 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt esedékessé vált kamatai a hatodik moratóriumi rendelet 5. §-a értelmében feltétlenül, az 1915. évi július hó 31. napjáig bezárólag esedékessé vált tőketörlesztő részletei pedig a rendelet 4. §-ának I. 10. pontja értelmében 1915. évi július hó 31. napján még annyiban estek halasztás alá a jelzálogadóssal szemben, amennyiben az ingatlan bérbe vagy haszonbérbe adva nem volt, vagy ha bérbe vagy haszonbérbe van adva, amennyiben a bér vagy haszonbér a moratórium alól kivett és a felhívott pontban felsorolt tartozások levonása után a most említett többi tőketörlesztő tartozást nem fedezi.

A moratóriumfeloldó rendelet ezekre a tartozásokra is a négy részletre osztott és 1917. évi május hóban végződő törlesztést állapította meg.

A bérbeadott ingatlan tulajdonosát méltánytalanul sujtaná a jelzáloggal biztosított törlesztéses kölcsön kamatainak fizetési kötelezettsége, ha ő viszont bérlőitől nem követelhet fizetést. Ezért a rendelet 4. §-a két irányban nyujt könnyítést:

a) A tulajdonos megtagadhatja a fizetést, ha tartozását, — rendelkezésére álló egyéb vagyon hiányában — azért nem egyenlítheti ki, mert a hátralékos tartozásnak megfelelő összeget az ő bérlői az őket a jelen rendelet értelmében megillető halasztás következtében nem fizették meg. Ezt a tulajdonos bizonyítani köteles. A bizonyítás különösen az egyéb vagyon hiánya tekintetében jár majd nehézségekkel.

b) Bérbeadott házon jelzálogjoggal biztosított törlesztéses kölcsönnek folyó kamatait és tőketörlesztő részleteit az adós, tehát nemcsak a tulajdonos, hanem a nem jelzálogos más adós is (pl. kezes) mindaddig, amíg a 25. §. hatálya fenáll — vagyis amíg a bérlő is havonként tartozik a bért fizetni, — egyenlő havi részletekre felosztva fizetheti, kamatostól, de kötbér nélkül.

E hátralékok tekintetében elveszti az adós a részletfizetési kedvezményt, ha a hitelező oly felhívásának vételétől számított tizenöt nap alatt — amely felhívás az adóst a nemteljesítésnek erre a következményére kifejezetten figyelmezteti — fizetési kötelezettségének bármely részben nem tesz eleget; ebben az esetben annak a bizonyítására, hogy a hitelező az adóst a fizetésre felhívta, elegendő, ha a hitelező póstai igazolvánnyal bizonyítja, hogy az adós részére ajánlott levelet adott fel; az adóst terheli annak a bizonyítása, hogy a levél nem fizetési felhívást tartalmazott vagy hogy a fizetésre megszabott határidő még nem telt el.

Nehogy ezen részletek fizetésének elmulasztása súlyos következményekkel járjon, a 32. §. kimondja, hogy ha az adós az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt folyósított törlesztéses kölcsönnek vagy gyámi pénzek elhelyezésére alkalmas vagy óvadékképessé nyilvánított kötvények kibocsátására alapul szolgáló követelésnek hátralékos kamatát vagy tőketörlesztő részletét meg nem fizette, tekintet nélkül arra, hogy a kamat vagy tőkerészlet a jelen rendelet életbelépte előtt vagy azután vált-e esedékessé, a hitelező a nemteljesítés esetére megállapitott jogkövetkezményeket a minisztérium további rendelkezéséig nem érvényesítheti, kivéve az esedékes részleteknek és járulékainak érvényesítését, ideértve a részlet nemfizetése esetére ezután kikötött kötbért is.

Ez azonban nem érinti a részletfizetési kedvezmény elvesztésére nézve megállapított szabályokat.

2. Biztosítások.

A negyedik, ötödik és hatodik moratóriumi rendeletek azokból a biztosítási szerződésekből eredő tartozásokra, melyek a hatodik moratóriumi rendelet 4. § I. 7. *a), b), d)* pontjai alá nem esnek, és ekként nem voltak teljesen kivéve a moratórium alól, kéthavonként ismétlődő 25%-os törlesztéseket állapítottak meg. Ezek a tartozások, nevezetesen: élet- és balesetbiztosítási összeg és biztosítási díj, a járadékbiztosítási díj, a tűz-, jég- és állatbiztosítás fogalma alá nem eső kárbiztosítási összeg és díj, és az ezekre vonatkozó viszontbiztosítási összeg és díj esedékességüktől függően 25—75% erejéig már ki voltak véve a moratórium alól, míg 75—25%-nyi részük még halasztás alá esett. E hátralékokat az 5. §. értelmében most már nem részletekben, hanem *egy összegben* kell megfizetni, lejáratuk szerint különböző időpontokban, és pedig az 1915. év március havának végéig lejárt tartozások hátralékát 1915. évi szeptember hó 30. napján; az 1915. év április havában lejárt tartozások hátralékát 1915. évi október hó 31. napján; az 1915. év május havában lejárt tartozások hátralékát 1915. évi november hó 30. napján; az 1915. év június és július havában lejárt tartozások hátralékát 1915. évi december hó 31. napján (5. §.), kivéve azt az esetet (6. §.), ha a biztosított katonai szolgálatot teljesít.

A rendelet 7. §-a fentartja a hatodik moratóriumi rendelet 27. §-ának azt az intézkedését, hogy annak a biztosítási díjnak a megfizetését, amely a moratóriumi rendeletek szerint egészen vagy részben moratórium alá esett vagy a jelen rendelet szerint halasztás alá esik (6. §.), a biztosított (a szerződő fél) a halasztás idejének eltelte után nem tagadhatja meg arra való hivatkozással, hogy a biztosítás a díj nemfizetése következtében megszűnt; kivéve, ha a biztosított (a szerződő fél) a biztosítási díj lejáratának napját vagy a biztosítótól engedett, avagy a törvényes halasztás (1875 : XXXVII. tc. 505. §. 3. pontja) leteltét követő tizenöt napon belül a biztosítóval írásban közölte, hogy a biztosítást megszüntetni kívánja.

Felmerült az a kérdés, vajjon lehet-e a halasztott díjhátralékok meg nem fizetésének szerződésmegszüntető hatályt tulajdonítani. A rendelet ezt nemlegesen döntötte el, kimondván, hogy abból az okból, hogy a biztosított (a szerződő fél) a jelen rendelet értelmében törlesztendő biztosítási díjat az 5. és 6. §-ban meghatározott határidőben nem fizette meg, a biztosító a szerződést meg nem szüntetheti. Az ilyen díjra az 1875 : XXXVII. tc. 487., 506. és 514. §-aiban meghatározott megrövidített elévülés nem terjed ki, hanem a díj járulékaival együtt a rendes magánjogi elévülés alá esik.

Ezt a megoldást kétségtelenül helyeselni kell, mert az oly díjhátralék miatt, melyért a biztosító a kockázatot már viselte, és amidőn a folyó díj, és ekként a jövőben viselendő kockázat ellenértéke rendesen fizettetik, méltánytalan volna a biztosítót a szerződés megszüntetésére feljogosítani.

3. Bértartozások.

Lakás vagy egyéb helyiség bérletére nézve kötött szerződésből eredő bértartozásokra a rendelet 8. §-a fentartja a hatodik moratóriumi rendelet 4. § I. 8. pontjának szabályait a kötelezett katonai szolgálata esetére. (8. §.)

A hatodik moratóriumi rendeletnek a bérleti viszonyra vonatkozó rendelkezéseit (17—20. §.) a feloldó rendelet 25—28. §-ai fentartották; azzal a már ismertetett szabatosabb rendelkezéssel, hogy ha a bérlő a folyó bérösszegnek egy-egy hónapra eső részét az illető hónap ötödik napjáig megfizeti, a bérbeadó a folyó bérösszeg hátralevő részére vonatkozó követelését nem érvényesítheti. A bérbeadó a bérnek a lejáratkor ki nem egyenlített része után késedelmi kamatot követelhet.

4. Megbízások és hasonló munkaszerződések.

A megbízásból és hasonló más személyes munkateljesítmények iránt kötött szerződésekből eredő tartozások egy része a hatodik moratóriumi rendelet 4. §-ának I. 12. pontja értelmében 1915. évi július hó 31. napján még halasztás alá esett. Ugyanis ezekre már a harmadik moratóriumi rendelet állapította meg az első 25%-os részlettörlesztést; minden további rendelet kéthavonként újabb 25%-os törlesztést rendelt el, úgy, hogy a lejáratuknak megfelelően az ilyen tartozásokra eddig 25—100%-ot kellett törleszteni. A feloldó rendelet 9. §-a szerint a hátralékok kéthavonkint huszonöt százalékos részletekben törlesztendők. A fizetési határidőt attól a naptól kell számítani, amelyen a hatodik moratóriumi rendelet értelmében a tartozásra legutóbb kellett részletfizetést teljesíteni. A részleteket az 1914. évi augusztus hó 1. napján hátralékban maradt és az ezen naptól 1915. évi július 31. napjáig bezárólag lejárt valamennyi tartozás teljes összege után kell számítani.

E tartozások kifizetésének legvégső határideje tehát 1916. évi február 28.

(Bef. köv.) *Dr. Gallia Béla.*

A kivételes gyámhatósági intézkedések.

A belügyi kormány a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912 : LXIII. tc. 16. §-ában, valamint az idézett törvénycikket és az 1912 : LXVIII. tc.-et kiegészítő 1914 : L. tc. 14. §-ában kapott felhatalmazás alapján a m. kir. minisztériumnak 1174/915. M. E. szám alatt kibocsátott rendelete értelmében «a háború következtében a gyámhatósági eljárásban szükséges kivételes intézkedések megállapítása» tárgyában 1915. évi május hó 26-ikán 60410/915. B. M. szám alatt valamennyi árvaszékhez rendeletet intézett. A rendelet II. pontjában «az ideiglenes gondnok kirendelése» iránt intézkedik. Ezen rendelkezést egész terjedelmében ide iktatjuk: «Ha a kiskorúnak vagy gyámhatóság alatt álló más személynek törvényes képviselője háború idején katonai szolgálatot teljesít vagy a katonai szolgálatot teljesítő személyekkel egy tekintet alá esik és emiatt a kiskorú vagy a gyámhatóság alatt álló más személy személyi és vagyoni ügyeinek intézésében tartósan gátolva van, a gyámhatóság a kiskorú vagy gyámhatóság alatt álló más személy részére hivatalból is ideiglenes gondnokot rendel. Ideiglenes gondnokot rendel a gyámhatóság a vagyonkezelés és a számadás intézésére akkor is, ha a vagyonkezelő gondnok van az előbbi bekezdés értelmében tartósan gátolva. Mihelyt a törvényes képviselőnek vagy a vagyonkezelő gondnoknak gátoltsága megszűnik, a gyámhatóság az ideiglenes gondnok kirendelését hivatalból is haladéktalanul megszünteti. A II. alatti intézkedéseket az a gyámhatóság is köteles megtenni, amelynek területén a kiskorú vagy a gyámhatóság alatt álló más személy tartózkodik.» A rendelet szerint a gyámhatóság hivatalból ideiglenes gondnokot rendel azon esetben, ha a háború idejében a törvényes képviselő vagy a vagyonkezelő gondnok katonai szolgálatot teljesít vagy a katonai szolgálatot teljesítő személyekkel egy tekintet alá esik és emiatt a gyámhatóság felügyelete alatt állók személyi és vagyoni, illetve vagyonkezelési és számadási ügyeinek intézésében tartósan gátolva van. A rendelet végrehajtásánál több kérdés merül fel, amelyeknek megvilágítása szükséges, mivel a jogbizonytalanság folytán a gyámhatóságok téves és ellentétes intézkedéseket tehetnek.

Az első kérdés az, hogy vajjon megfelel-e a gyámtörvény rendelkezéseinek és helyes-e, hogy a gyámhatóságok a kormányrendeletben említett esetekben ideiglenes gondnokot rendeljenek ki? A második az, hogy az ideiglenes gondnoknak minő jogköre van? A harmadik, hogy a gyámhatóságok miképen szerezhetnek tudomást arról, hogy a törvényes képviselő vagy a vagyonkezelő gondnok tartósan gátolva van? És végül a negyedik kérdés, hogy vajjon a tartózkodás szerinti gyámhatóság köteles-e olyan esetekben is az ideiglenes gondnokot kirendelni, amidőn az illetékes gyámhatóság ismeretes?

Az első kérdésre véleményünk a következő. A gyám- és egyéb hatályban levő törvények értelmében kiskorúak csak vagyonuk kezelése érdekében, továbbá képviseltetésük végett és érdekösszeütközés esetén helyezhetők gondnokság alá. (A gyámtörvény 23., 24., 25., 29., 30., 61. és 63. §-ai; az 1894 : XVI. tc. 128. és a házassági jogról szóló törvény 112. §-a.) A katonai szolgálat miatti tartós akadály mint gondnoksági eset felemlítve nincsen, így törvény alapján ilyen címen kiskorúak gondnokság alá nem helyezhetők és részükre gondnok nem rendelhető. A gyámtörvény 28. §-ának *d)* pontja alapján — amely törvényes rendelkezés szerint gondnokság alá helyezendők azok, akik legalább egy év óta távol vannak, ha tartózkodási helyük ismeretlen, vagy

hazajövetelükben és vagyonuk kezelésében gátolva vannak — a kiskorúak gondnokság alá nem helyezhetők, mert ez a gondnokság alá helyezés kifejezetten csak a távollevő nagykorúak vagyonának fentartása és kezelése érdekében rendelhető el. A gyámtörvény 27. §-a szerint a kiskorúak vagy atyai hatalom alatt állanak, vagy pedig gyámság alá helyeztetnek. Ez az általános szabály. Ezenkívül kiskorúak gondnokság alá csak kivételesen a már említett esetben helyezhetők. Ezek szerint a hatályban levő törvények értelmében kiskorúak azért, mert törvényes képviselőjük a háború idején katonai szolgálatot teljesít és tartósan gátolva van, gondnokság alá nem helyezhetők és részükre ideiglenes gondnok nem rendelhető. A kérdéses esetben a gyámtörvény 69. §-a alkalmazandó. Ezen §. feljogosítja a gyámhatóságot, hogy fontosabb esetekben ideiglenes gyámot vagy gondnokot rendeljen ki. A fontosabb esetek közé tartozik az is, amidőn a törvényes képviselő háború idején tisztének gyakorlatában katonai szolgálata miatt tartósan gátolva van. Úgy a törvényes rendelkezéseknek, mint a gyámtörvény szellemének az felel meg, ha a gyámhatóság a kiskorúak részére, amennyiben az atya vagy a gyám van tartósan gátolva, ideiglenes gyámot, ha a gondnok van tartósan gátolva, a kiskorú, illetve a nagykorú gondnokoltak részére ideiglenes gondnokot és végül, ha a vagyonkezelő gondnok van tartósan akadályozva, ideiglenes vagyonkezelő gondnokot rendel ki. A kérdés — véleményünk szerint — csakis a fentiek alapján oldható meg annyival is inkább, mivel — miként alább látni fogjuk — a gyámhatósági felügyelet alatt állók törvényes képviselőinek, illetve gondnokainak különböző jogkörük van és így, amennyiben tartósan gátolva vannak, az ugyanazon jogkörrel biró ideiglenes gondnok őket nem helyettesítheti.

További kérdés az, hogy a kormányrendeletben foglalt ideiglenes gondnoknak mi a jogköre? A gyámhatóság felügyelete alatt állók érdeke az, hogy teljes jogvédelemben részesüljenek, vagyis, hogy a törvényes képviselőjük helyett ideiglenesen kirendelt egyénnek ugyanaz a jogköre legyen, mint aminő jogköre a helyettesített törvényes képviselőnek van. Ezen tétel nem valósítható ugyan meg teljesen, mivel az atyai hatalom nem ruházható át a helyettesre, mindazonáltal az ideiglenes törvényes képviselő kirendelésénél oda kell törekedni, hogy a gyámhatósági felügyelet alatt állók a legnagyobb jogvédelemben részesüljenek.

A gyám a kiskorút képviseli, a kiskorú tartásában, nevelésében, képzésében, vagyonkezelésében, szóval a kiskorú személyi és vagyoni ügyeiben intézkedik. A gondnok jogköre a gyámtörvény 28. §-ának *a)* (elmebetegek stb.), *b)* (gyengeelméjűek stb.) és *c)* (tékozlók) pontjaiban foglalt gondnoksági esetekben olyan, mint a gyámé, mégis azzal a különbséggel, hogy a gyám jogköre tágabb, mivel a gyámnak a kiskorú nevelési és kiképzési ügyeiben is van intézkedési joga. A gyámtörvény 28. §-ának *d)* (távollevő) és *e)* (börtönbüntetésre ítéltek) pontjaiban foglalt gondnoksági esetekben már korlátolt jogköre van, amennyiben a jogkör csak a nagykorú gondnokoltak vagyonának fentartására és kezelésére terjed ki. A gondnok képviselete is csak a vagyonkezeléssel kapcsolatos ügyekre szorítkozik (gyámtörvény 87. §-ának 2. pontja), ellenben a gondnokolt személyi ügyeiben jogköre nincsen. A gondnokság ezen két utóbbi esete a gondnokolt cselekvőképességét nem korlátozza (gyámtörvény 33. §-ának utolsó pontja). A gyámtörvény 29. -ában felsorolt gondnoksági esetekben (kiskorúak gondnokság alá helyezése vagyonuk kezelésére nézve), a gondnok jogköre ugyancsak a vagyon fentartására és kezelésére terjed ki, míg a kiskorú képviseletében és személyi ügyeiben törvényes képviselője jár el.

A gyámtörvény 30. §-ában foglalt gondnoksági esetekben (érdekösszeütközés és képviselet), a gondnok jogköre csak az érdekösszeütközés folytán felmerült esetre, illetve a képviseletre terjed ki, míg a kiskorú egyéb ügyeit törvényes képviselője intézi. Ezekből látható, hogy a gyámnak és a gondnokoknak különböző jogkörük van, továbbá hogy a tartós akadály folytán különböző esetek merülnek fel. Miután pedig a helyettesnek több joga nem lehet, mint a helyettesítettnek van, ennélfogva a gyám, a gondnok és a vagyonkezelő gondnok helyettesítésére kirendelt ideiglenes gyámnak, ideiglenes gondnoknak és ideiglenes vagyonkezelő gondnoknak ugyanazon jogköre van, mint az általa helyettesített gyámnak, gondnoknak és vagyonkezelő gondnoknak. Miután pedig a kormányrendelet ideiglenes gondnok kirendelését rendeli el, önként felmerül az a kérdés, hogy a kirendelt ideiglenes gondnoknak minő jogköre van? Teljes gyámi, illetve gondnoki jogkör illeti vagy csak korlátolt képviseleti, eseti gondnoki, vagyonkezelő gondnoki jogkörben jár el? Ha a kiskorú részére a gyám helyett rendelünk ki ideiglenes gondnokot, ezen esetben a gondnokot — a gyámtörvény szerint — kevesebb jog fogja megilletni, mint a gyámot. Viszont, ha távollevő vagy börtönbüntetésre ítélt gondnoka vagy a vagyonkezelő gondnok, vagy a képviseletre jogosított, vagy az eseti gondnok helyett rendelünk ki ideiglenes gondnokot, ennek — a gyámtörvény szerint — tágabb jogköre lesz, mint a helyettesített gondnoknak. A gyámhatóság felügyelete alatt állók érdeke pedig az, hogy a helyettesnek olyan jogköre legyen, mint aminő joga van a helyettesítettnek. Miután pedig a jogkörök különbözők és különböző esetek merülnek fel, ennélfogva az a helyes, ha nem bizonytalan jogkörű ideiglenes gondnokot rendelünk ki, hanem a helyettesítettnek megfelelő jogkörrel bíró helyettest, vagyis ha gyám van tartósan gátolva, ideiglenes gyámot, ha gondnok van tartósan gátolva, ideiglenes gondnokot, ha pedig vagyonkezelő gondnok vagy eseti gondnok, vagy a képviseletre jogosított gondnok van tartósan gátolva, megfelelő gondnokot rendelünk ki.

Ez felel meg a gyámtörvénynek és a gyámhatóság alatt állók érdekeinek.

A kormányrendelet szerint a gyámhatóság ideiglenes gondnokot hivatalból rendel ki és mihelyst az ok megszűnik, az ideiglenes gondnok kirendelését hivatalból is haladéktalanul megszünteti. A kérdés tehát az, mikép szerez a gyámhatóság hivatalból tudomást arról, hogy a törvényes képviselő, illetve a gondnok a rendeletben említett módon tartósan gátolva vannak vagy hogy az akadályok megszűntek? Ha a gyámhatóságok az esetekről hivatalból tudomást nem szerezhetnek, a hivatalbóli intézkedésnek gyakorlati eredménye nem lesz. A gyámtörvény 42. §-ának utolsó pontja és az 1885 : VI. tc. 10. §-a erre módot nyujtanak. Ezek szerint, ha gyám- vagy gondnokrendelés esete áll elő, kötelesek a gyámság vagy gondnokság alá helyezendőnek rokonai vagy más vele közeli viszonyban álló egyének és az illetékes községi előljáróság az esetet a gyámhatóságnak bejelenteni. Ezen bejelentési kötelezettség tehát kormányrendelettel volna szabályozandó arra az esetre, amidőn a törvényes képviselők, illetve a gondnokok katonai szolgálat miatt tartósan gátolva vannak. Sőt a bejelentésre kötelezettek köre kiterjeszthető volna például: a közgyámra és minden olyan hivatalos közegre, akik a tartós akadályról vagy annak megszűnéséről hivatalosan tudomást szereznek.

A kormányrendelet szerint az ideiglenes gondnoki kirendeléseket az a gyámhatóság is köteles megtenni, amelynek területén a kiskorú vagy a gyámhatóság alatt álló más személy tartózkodik. Ez a rendelkezés véleményünk szerint csak annyiban helyes, amennyiben az illetékes gyámhatóság nem ismeretes. Az ideiglenes gyám-, illetve gondnokok kirendelése sürgős és halaszthatatlan intézkedésnek tekintendő. Nem várható be, amíg az illetékes gyámhatóság megállapíttatik, hanem az intézkedéseket a tartózkodási hely szerinti gyámhatóság köteles megtenni mindaddig, amíg az illetékes gyámhatóság meg nem állapíttatott (gyámtörvény 201. §.). Más a jogi helyzet akkor, amidőn az eset felmerültekor az illetékes gyámhatóság már ismeretes. Nézetünk szerint ilyen esetben a tartózkodási hely szerinti illetéktelen gyámhatóság nem avatkozhatik be az illetékes gyámhatóság jogkörébe, azért sem, mert a tartózkodási hely szerinti gyámhatóság az ügyiratok, a viszonyok és körülmények kellő ismerete nélkül helytelen, téves, hiányos intézkedéseket tehet. A gyors intézkedés megtehetése végett a tartózkodási hely szerinti gyámhatóságnak kötelességévé teendő, hogy amidőn az eset tudomására jut, arról az ismert illetékes gyámhatóságot azonnal értesítse.

Véleményünk szerint — a fennebbiek folytán — a kibocsátott kormányrendelet a jogbizonytalanság megszüntetése, az esetleges téves és ellentétes gyámhatósági intézkedések megelőzése végett helyesbítendő és kiegészítendő volna.

Dr. Istvánffy István.

Az államjogi kivételes állapot.*

Nálunk az 1912 : LXII. és az ezt kiegészítő 1914 : L. tc. értelmében nincs egy meghatározott tartalmú hadiállapot, hanem a minisztérium jogosítva van háború és a háború fenyegető veszélyének okából elrendelt katonai előkészületek esetén bizonyos, az idézett törvényekben körülhatárolt kivételes hatalmat igénybe venni a szükség mértékéhez képest. A minisztérium e kivételes hatalom alapján a törvényhozás hatáskörében kiadott rendeletei [25] tartalmukat tekintve három csoportba oszthatók.

Az első csoportba tartozók *a közigazgatás szervezetének módosítására* vonatkoznak. Nálunk a közhatalom gyakorlása nem megy át a katonai parancsnokok kezébe, mint a legtöbb államban ami, abban leli magyarázatát, hogy hadseregünk Ausztriával közös s így ezzel a magyar államhatalom gyakorlása nem magyar, hanem közös szervek kezébe jutna, ami a magyar állam önállóságát és függetlenségét sértené. A törvény kormánybiztosi állást szervez, melyet a minisztérium tölt be s melyre a fenti okból csak magyar honos polgári egyének alkalmazhatók. A kormánybiztosok a minisztériumok alá vannak rendelve, működésük megkezdése előtt a miniszterelnök kezébe esküt tesznek s az illető katonai parancsnok szándékaival összhangban kötelesek eljárni. A kormánybiztosok vagy állandó székhellyel neveztetnek ki egy vagy több törvényhatóság területére kiterjedő hatáskörrel vagy a magyar szent korona országai területén vezénylő valamelyik katonai parancsnok egész működési területét felöleli.

A kormánybiztos kinevezésével új szerv állíttatik be a közhatalom szervezetébe. A kormánybiztos hatásköre nincs a törvényben részletesen szabályozva, a törvény csak általánosságban határozza meg «hivatásukat», hogy t. i. szükség esetén a közrend és közbiztonság fentartásáról gondoskodjanak s hogy azokat a rendes közigazgatási intézkedéseket is megtegyék, amelyek a hadviselés sikere érdekében szükségesek. Az 1912 : LXIII. tc. mindössze két ügyet utal kifejezetten a hatáskörükbe. A 9. §. szerint sürgős szükség esetén a kormánybiztos is jogosult az egyesülési jog korlátozására vonatkozó intézkedéseket megtenni, a 10. §. pedig ugyanezt a jogot s ugyanilyen feltételek mellett a gyülekezési jog korlátozására vonatkozólag adja meg. Mindkét ügyben az intézkedés a minisztérium hatáskörébe tartozik, a kormánybiztost csak szubszidiáriusan sürgős szükség esetén illeti meg az intézkedés joga.

Ugyanilyen természetű az 1914 : L. tc. 10. §-ának az a rendelkezése is, mely szerint sürgős esetekben a belügyminiszter utólagos jóváhagyásával a kormánybiztos is elrendelheti, hogy olyan egyének, akiknek az ország bizonyos vidékén való tartózkodása a hadviselés szempontjából az állam érdekeire vagy a közrendre és a közbiztonságra aggályos, e vidékről — tekintet nélkül községi illetőségükre — kitiltassanak s az ország más vidékein rendőrhatósági felügyelet vagy a szükséghez képest őrizet alá helyeztessenek. A különbség csak az, hogy ez utóbbi esetben a kormánybiztos intézkedése a belügyminiszter jóváhagyására szorul, míg a két előbbi esetben csak az érdekelt fél fellebbezése esetén kerül a miniszter felülbírálata alá.

A törvény eme rendelkezései fontos megállapítást tartalmaznak a kormánybiztos hatáskörére nézve főleg negativ irányban. Ezekből kitűnik, hogy a kormánybiztos nem járhat el a minisztérium vagy az egyes miniszterek hatáskörébe utalt ügyekben csak a törvény kifejezett felhatalmazása alapján s így «a közrend és közbiztonság fentartásáról» is csak az ez által megállapított határok közt gondoskodhatik. A minisztériumnak s az egyes minisztereknek sincs a törvény alapján joguk arra, hogy hatalmukat bizonyos ügyekben a kormánybiztosokra ruházzák át.

A kormánybiztosoknak nincsenek külön alárendelt közegeik, intézkedések végrehajtásánál a már meglevő közigazgatási szerveket vehetik igénybe. Nincs tehát külön közigazgatási apparátus, mely a rendes közigazgatási szervezet helyébe lépne, a rendes közigazgatási szervezet megmarad s új szerv gyanánt csak a kormánybiztos állíttatik be.

A törvény 4. §-a szerint a kormánybiztosok kivételes hatáskörükben a megyei, városi és községi alkalmazottakkal és közegekkel, valamint a csendőrség, az államrendőrség, a határrendőrség és a pénzügyőrség alkalmazottaival és közegeivel, valamint az állami erdészet személyzetével közvetlenül rendelkezhetnek és hozzájuk közvetlenül intézhetnek rendeleteket. Ezek az alkalmazottak és közegek a kormánybiztos rendelkezéseit haladék nélkül és feltétlenül kötelesek végrehajtani és emiatt felettes hatóságaik részéről nem vonhatók felelősségre.

A törvény tehát a kormánybiztos működésének sikere érdekében feltétlen engedelmességre kötelezi a közigazgatási szerveket. Ugyane célból azt a jogot is megadja a kormánybiztosnak, hogy a késlekedő vagy nem engedelmeskedő alkalmazottakat és közegeket hivataluktól vagy állásuktól fegyelmi eljárás nélkül felfüggeszthesse és másokkal helyettesíthesse. Sőt a kormánybiztosoknak joguk van azt az alkalmazottat is rendelkezési állapotba helyezni és mással helyettesíteni, akit a rábízandó feladat teljesítésére nem tartanak megfelelőnek.

Ezzel a széleskörű hatalommal szemben az alkalmazottak jogait van hivatva biztosítani a törvénynek az a rendelkezése, hogy a felfüggesztés, a rendelkezési állapotba való helyezés és helyettesítés tartama legfeljebb a kivételes hatalom megszűnéséig terjedhet s hogy a felfüggesztett alkalmazott vagy közeg ellen a törvényszerű fegyelmi eljárást hivatalból kell folyamatba venni, bár a fegyelmi bíróság ítélete a felfüggesztés hatályát nem érinti.

Az 1912 : LXIII. tc. most ismertetett szabályai a közhivatalnoki jogra vonatkoznak : a felsorolt alkalmazottak és közegek jogi helyzetét szabályozzák a kormánybiztossal, mint a végrehajtó hatalom egy új, esetleges orgánumával szemben. Ugyancsak a közhivatalnoki jogviszony módosítását tartalmazza a törvénynek az a rendelkezése is, hogy a csendőrség, államrendőrség, határrendőrség, pénzügyőrség alkalmazottai és közegei, továbbá az állami erdészet személyzete az illetékes miniszter engedélyével oly területen és oly szolgálatra is igénybevehetők, amely rendes működési körükön kívül esik.

A kormánybiztos rendeletei ellen 15 nap alatt birtokon kívül fellebbezésnek van helye az illetékes miniszterhez, aki a kérdésben végérvényesen határoz.

A kormánybiztosság intézménye eddig sem volt ismeretlen a magyar közjogban ; kir. biztosok, illetőleg kormánybiztosok kiküldésével gyakran találkozunk. Vannak törvényeink is (pl. az 1879 : XX., 1880 : XV.), melyek kir. biztosok kiküldésére vonatkoznak. Maga az intézmény azonban általános szabályozást soha sem nyert. Nem nyer ilyet az 1912 : LXIII. tc. által sem, mert ez a kormánybiztosoknak csak egy kategóriájára, t. i. csak a háború esetén kinevezhető kormánybiztosokra vonatkozik.

A közhatalom szervezetének módosítására vonatkoznak s így szintén az első csoportba tartoznak azok a rendelkezések is, amelyek által a minisztérium *az önkormányzati testületek (törvényhatóságok és községek) jogkörét korlátozhatja.* A minisztérium felhatalmazhatja a belügyminisztert, hogy a csendőrségnek a városok területén való igénybevételét elrendelhesse. A minisztérium elrendelheti, hogy az önkormányzati testületek szabályrendeleteinek rendőri természetű rendelkezései ideiglenesen hatályon kívül helyeztessenek és helyettük a belügyminiszter, illetőleg a kormánybiztos rendeletei lépjenek hatályba. A belügyminiszter a törvényhatósági bizottságnak, illetőleg a községi képviselőtestületnek minden olyan határozatát, mely a hadviselés érdekének sérelmével jár vagy a közrend és a közbiztonság érdekeit veszélyezteti, hivatalból megsemmisítheti s amennyiben a fenti szempontból intézkedésre szükség van, ezt saját hatáskörében megteheti.

E két utóbbi rendelkezés nemcsak korlátozza az önkormányzati testületek jogkörét, hanem hatáskörüknek bizonyos terjedelemben a minisztériumra való átruházását is jelenti.

A közigazgatási szervezet módosítására vonatkozó rendelkezések a kormányhatalomnak a hadviselés érdekei szempontjából szükséges kiterjesztését tartalmazzák főleg az önkormányzati testületekkel és azok alkalmazottaival szemben. A hatalomnak ezt a kiterjesztését még fokozza az a körülmény, hogy a kivételes hatalomról szóló törvény alapján tett rendelkezések és intézkedések ellen nemcsak felírni nem lehet a kormányhoz, hanem panasznak sincs helye a közigazgatási bírósághoz.

* Az előbbi közl. l. a 27. és 28. számban.

[25] Lásd e rendeletekre nézve *Polner Ödön* kitűnő cikkét : *A háború okából tett kivételes intézkedések.* Jogállam, 1914. 489. és következő lapokat.

A második csoportba *az egyéni szabadságot korlátozó rendelkezések* tartoznak.

A minisztérium korlátozhatja mindenekelőtt *a személyes szabadságot,* amely a helyváltoztatás, a mozoghatás szabadságát jelenti.

Eltekintve attól, hogy az útlevelek kiállítását a belügyminiszter, illetőleg a horvát bán hatáskörébe utalhatja, kiterjesztheti az 1903 : V. tc.-nek a külföldiek bejelentésére és esetleges kiutasítására vonatkozó rendelkezéseit — ez utóbbiakat megfelelő módosítással — azokra a magyar állampolgárokra is, akik olyan helyen szállnak meg, amely nem állandó lakhelyük. Ezenkívül felhatalmazást adhat arra is, hogy a hadifelszerelést felvett, illetőleg hadiállapotba helyezett erődített helyekről a lakosságnak az a része, melynek jelenléte a hadviselés szempontjából hátrányos, eltávolítható legyen. További felhatalmazást ad a kormánynak e tárgyban az 1914 : L. tc. E törvény 10. §-a alapján a belügyminiszter a kormány felhatalmazására elrendelheti, hogy olyan egyének, akiknek az ország bizonyos vidékén tartózkodása a hadviselés szempontjából az állam érdekeire vagy a közrendre és a közbiztonságra aggályos, e vidékről — községi illetőségükre való tekintet nélkül — kitiltassanak s az ország más vidékein rendőrhatósági felügyelet vagy a szükséghez képest őrizet alá helyeztessenek, továbbá hogy egyes községekből a lakosság vagy annak egy része eltávolítható legyen, ha jelenléte a hadviselés szempontjából hátrányos.

A minisztérium korlátozhatja, esetleg egészen is eltilthatja oly tárgyak tartását, használatát és forgalombahozatalát, amelyek a hadviselés érdekeinek vagy a közrendnek és a közbiztonságnak veszélyeztetésére használhatók s az ily tárgyak beszolgáltatását elrendelheti. Ez az intézkedés az 1914 : L. tc. 3. §-ának a közszükségleti cikkek átengedésére vonatkozó rendelkezéseivel együtt *a magántulajdon szabadságának* korlátozására ad a kormánynak felhatalmazást.[26]

A minisztériumnak joga van elrendelni a postai, távirdai és távbeszélőforgalomnak és érintkezésnek ellenőrzés alá vételét, mely *a levél- és távirati titok sérthetetlenségére* vonatkozó szabadságot korlátozza, míg a fogyasztási cikkek maximális árainak megállapítása *a kereskedelem szabadságára* nézve jelent korlátozást.

A minisztérium korlátozhatja *az egyesülési jogot:* 1. eltilthatja új egyesületek vagy fiókegyesületek alakítását, 2. a már meglévő egyesületeket ellenőrizheti, működésüket korlátozhatja vagy felfüggesztheti, 3. elrendelheti, hogy a kereskedelmi és egyéb társaságok, melyek közigazgatási hatósági ellenőrzés alatt nem állanak, rendőrhatósági ellenőrzés alá vonassanak, ha gyanu merül fel, hogy működésük törvénybe, rendeletbe vagy az alapszabályokba ütközik, vagy államellenes irányzatot vesz. A 2. pont alatti intézkedést sürgős esetben a kormánybiztos is megteheti.

A gyülekezési jog korlátozását jelenti a törvénynek az a rendelkezése, hogy a minisztérium (sőt sürgős esetekben a kormánybiztos is) oly törvényhatóságokban, ahol az állam biztonsága érdekében szükséges, a politikai jellegű népgyűlések, felvonulások, körmenetek stb. tartását megtilthatja és a közigazgatási hatóságok gyűléseinek kivételével egyéb gyűlések tartását hatósági engedélytől teheti függővé, tekintet nélkül arra, hogy bejelentésük rendes körülmények közt kötelező-e vagy sem.

Erős korlátozásoknak vetheti alá a minisztérium *a sajtószabadságot* is, t. i. elrendelheti, hogy a sajtótermékek sajtórendészeti köteles példányait a szétküldés előtt kell a legközelebbi kir. ügyészségnek, illetőleg rendőrhatóságnak kézbesíteni s hogy a szétküldés, amennyiben korábban meg nem engedtetik, az időszaki sajtótermékeknél csak a köteles példány kézbesítésétől számított három óra, egyéb sajtótermékeknél egy hét mulva veheti kezdetét. Ha a kir. ügyészség, illetőleg a rendőri hatóság arról győződik meg, hogy valamely sajtótermékkel oly bűncselekmény követtetnék el, mely a hadviselés érdekeit érinti, a sajtótermék szétküldését megtilthatja. A minisztériumnak joga van egyes belföldi időszaki lapok megjelenését és terjesztését, ha közleményeik a hadviselés érdekeit veszélyeztetik, eltiltani. A külföldről érkező sajtótermékek ellenőrzés alá vehetők s amennyiben tartalmuk a hadviselés érdekeire veszélyes, lefoglalhatók.

Külföldi időszaki lapok behozatala és terjesztése egészen el is tiltható.

Az egyéni szabadság, közelebbről *a személyes szabadság* korlátozását jelenti az 1914 : L. tc.-nek az a rendelkezése is, hogy «ha közegészségügyi, közélelmezési vagy közbiztonsági szempontból szükséges vagy egyéb közérdekű munka teljesítését másként biztosítani nem lehet, a minisztérium felhatalmazásával a közigazgatási hatóság minden munkaképes egyént, aki tizennyolcadik életévét meghaladta és ötvenedik életévét még nem töltötte be, járásának vagy a lakóhelyéül szolgáló városnak és a szomszédos járásoknak vagy városoknak területén belül, személyes szolgálat teljesítésére kötelezhet» (5. §.).

Ezek a szolgáltatások, jogi természetüket tekintve, lényegesen különböznek az 1912 : LXVIII. tc.-en alapuló hadiszolgáltatásoktól.

Azok törvénnyel szabályozott állami polgári kötelességek s mint ilyenek, egyező jogi természetűek a katonai szolgálat jogi kötelezettségével. Az 1914 : L. tc. alapján igénybe vehető személyes szolgáltatások szintén állampolgári kötelességek ugyan, de jogalapjukat nem törvény, hanem a törvény kivételes felhatalmazása alapján kiadott miniszteri rendelet képezi. Itt tehát a végrehajtó hatalom nyúl be az egyesek szabadságszférájába, nem a törvény, mint a hadiszolgáltatások esetén.

Látjuk ezekből az intézkedésekből, hogy a kivételes állapot, mint minden államban, úgy nálunk is az egyéni szabadság erős korlátozását teszi lehetővé.

A szabadságjogok a status libertatisból fakadnak, mely status az államhatalom önkorlátozása folytán áll elő. A modern állam orgánumai nem rendelkeznek az egyesekkel korlátlanúl s nem avatkozhatnak be tetszés szerint az egyesek életviszonyaiba, az államhatalomnak az államjog által meghatározott korlátjai vannak, melyeket az állam ugyan tetszése szerint módosíthat, de amelyek, míg a rájuk vonatkozó jogi szabályokat a törvényben megállapított módon nem változtatták meg, feltétlenül kötelezik az állami orgánumokat és biztosítékot nyujtanak az egyeseknek a végrehajtó hatalom netaláni önkényes beavatkozásával szemben.

A szabadságjogok a végrehajtó hatalom elé szabnak korlátokat; lényegüket nem az képezi, hogy az egyesek tehetnek valamit, hanem, hogy a kormányzó és közigazgatási orgánumok nincsenek jogosítva valamit tenni. Az a határ, amely az állami beavatkozásnak a tételes jog által megállapított körét a status libertatistól elválasztja, változik. Az állam azokat a kérdéseket utalja a szabadság-status körébe, melyeknél az egyesek akaratának szabad érvényesülése nem sérti a közérdeket s mindent a maga rendelkezési körébe von, amit a köz szempontjából nem tart indifferensnek. A felfogás arra nézve különböző lehet, hogy a köz szempontjából mi közönyös és mi nem az; ez idézi elő a szabadságjogok különböző terjedelmét a különböző korokban és a különböző államokban.

Ez a körülmény magyarázza meg a szabadságjogoknak a háborúban való korlátozását is. Az, ami normális körülmények közt az államra nézve indifferens, háború idején esetleg nem az. A hadviselés érdekei, a személy- és vagyonbiztonság szempontja szükségessé teszik a személyes szabadság, a kémkedés megakadályozása, a levél- és távirattitok sérthetetlenségének korlátozását. Az izgatás megakadályozása, a lakosság nyugalmának biztosítása teszi szükségessé azokat a rendkívüli intézkedéseket, melyeket a kormány az egyesülési és gyülekezési jogra vonatkozólag tehet. A sajtóközlemények is nagy mértékben veszélyeztethetik a hadviselés érdekeit: katonai titkok közzétételével, a lakosság nyugtalanításával, esetleg engedetlenség és államellenes mozgalmak szításával, az állam érdekében ezért feltétlenül szükséges a sajtószabadságnak a háború idejére való korlátozása is.[27]

(Folyt. köv.)

Dr. Buza László.

[26] A lovak és járművek szolgáltatása, melyről az 1912 : LXIX. törvénycikk rendelkezik, szintén korlátozása a magántulajdonnak. Ez a korlátozás azonban, mivel törvény rendeli el s nem a kormány beavatkozását jelenti a magántulajdon körébe, más természetű.

[27] Lásd a háború esetére szóló kivételes intézkedésekre vonatkozó törvényjavaslat indokolását. Képviselőházi irományok 1910—1915. XXII. kötet 9. és köv. l.

A budapesti államrendőrség működése 1914-ben.

A budapesti államrendőrség főkapitánya a vezetése alatt álló intézmény elmúlt esztendei működésére visszapillantván,* egyszersmind a háború és a kriminalitás egymáshoz való viszonyának és így közvetve a háború erkölcsrontó avagy javító hatásának nagy problémáját is megoldhatni véli. Annak megállapítása mellett, hogy számszerint kevesebb volt a bűncselekmény 1914-ben, mint az azt megelőző évben, a háborús viszonyoknak a bűncselekmények elkövetésétől visszatartó hatást tulajdonít. Az okot is nyomban megtaláljuk a főkapitány jelentésében ; ideális okoknak fenforgását látja, midőn megállapítja, hogy «a nagy megpróbáltatások ideje bizonyos felemelő vonásokat is diktál ránk, amelyek a köznapiasságból is kiváltják a jobb, tisztultabb érzéseket» (148. old.). Mi azonban úgy véljük, hogy a kérdés az ideális okok teljes figyelembevétele mellett is — nem ily egyszerű. Mert bár megállapítható, hogy az elmúlt évben körülbelül 3000 bűncselekménnyel (43,590) követtek el kevesebbet, mint az 1913. évben (47,000), de ezzel szemben egyidejűleg figyelembe kell vennünk, hogy a férfilakosság mily tetemes része teljesít a fővárostól távol katonai szolgálatot, a bűncselekményeknek mily nagy száma követtetik el kizárólag katonai személyek között, úgy hogy azzal a rendőrségnek foglalkozni nincsen alkalma és végre hogy az idegenforgalom, a ki- és bevándorlás elé súlyos akadályok gördíttetvén, mennyire meg volt nehezítve a közveszélyes elemeknek a fővárosba való eljutása és ottan leendő megtelepedése is. Egyedül a bűncselekmények számából kiinduló következtetéstől tehát megnyugtató eredmény nem várható. Egyébként pedig a rablás (60%) és az emberi élet ellen irányuló cselekmények (25%) jelentős apadása mellett a többi bűncselekmények az 1914. évben is kevéssel maradtak alul az előző évi átlagoknál, amit már egymagában az a tény is valószínűsít, hogy a főkapitányság bűnügyi osztályához az elmult évben 115,000-nél több beadvány érkezett be elintézés végett. Az elkövetett cselekményeket illetően ez évben is a vagyon ellen elkövetett bűncselekményeké a vezérszerep. 38,084 az ily deliktumok száma, melyeknek a 40,769 ez okból feljelentettek közt kell keresni aktiv szereplőit. A bűncselekmények számbeli apadásával szemben, az előbbiek által maguk után vont következmények, a sértett anyagi kára általában növekszik, úgy hogy az összes 1914-ben elkövetett deliktumok által okozott kár majd 2.000,000 koronával nagyobb az elmult esztendőbeli károkhoz képest (13.925,745 K). Nem felejtjük el és nem hiába utal a jelentés arra a közismert körülményre, hogy a sértett a feljelentés megtételekor még rendszerint az elszenvedett jogsérelem közvetlen hatása alatt állván, gyakran akaratlanul is túlozza kárát, mindez azonban — mint állandó jelenség — az elmult évek vonatkozó számadataival való összehasonlítás alapját el nem vonhatja. Legtöbb kárt a csalások áldozatai szenvedtek (4 millió korona körül), míg a lopások tárgyát inkább több, de kisebb értékek képezték és az utóbbiaknak 57%-a meg is térült a nyomozás során. Általában azonban 6.394,000 K térült meg (47%), amely tényleges érték a feljelentésekben szereplő gyakran csak fiktiv értékekkel szemben mindenesetre már méltánylandó eredmény. Szorosan összefügg ez utóbbi a rendőrség eredményes nyomozásainak szaporulatával. 43,590 folyamatba tett nyomozás közül 30,469 járt eredménnyel (154. old.), tehát mintegy 70%, mely arány meghaladja az előző esztendőt és kétségtelenül arra enged következtetni, hogy a bűncselekmények számának apadásával az egyes esetek felderítésére több gond volt fordítható. Ismét világos példa arra, hogy a személyzetnek munkabírásán felül való megterhelése haszonnal nem jár. De erre még később rátérünk.

A nagyvárosok közállapotait a területükön elkövetett bűncselekmények élesen jellemzik ; még pedig nem a súlyos deliktumok, hanem inkább a kisebb jelentőségű, de annál gyakrabban előforduló, könnyebb természetű cselekmények. A közbiztonság bizonyos általános kifejlődése mellett is előfordulnak gyilkosságok, rablások, nagy összegre menő csalások, ezeknek azonban kevés a helyi sajátosságuk, internationális természetűek, az emberi gonoszság általános megnyilvánulásai. Míg a büntetőjogi szempontból kevésbbé jelentékeny, de a lakosság vagyoni helyzetét és erkölcsi felfogását annál jobban megvilágító sokfajta kisebb büntetendö cselekmények minden egyes esztendő nagyobb mozgalmát nyomon kisérik. Az elmult év már a háború éve volt, amelynek kitörését gazdasági pangás, a létfenntartás megnehezedése előzte meg. A nem teljesen szilárd alapon álló ipar és kereskedelmi vállalatok kénytelenek voltak üzemüket korlátozni, alkalmazottaik számát kisebbíteni ; a létfenntartás mind nehezebbé válik. A kevésbé ellentállóképes elemek kezdik magukat megadni a nyomornak. Azelőtt a gazdagabb kerületekben koldust alig lehetett látni, az elmult év derekán a koldulók mind jobban elszaporodnak (jelentés 72.), amely jelenség az ellenség által megszállott területekről (Galicia) elmenekült lakosságnak a fővárosba érkeztével tetőpontra jutott. Egész családok koldulásból tartják fenn magukat, a koldulás miatt elitélt fiatalkorúak száma háromszorosát teszi az ezen okból 1913. évben elítélteknek (lásd 272. old. táblázatból.) A súlyos viszonyok közepette számosan vannak, kiknek akaratereje végleg megtörik ; tisztességes keresetre nem nyilik alkalom a háború kitörésekor beálló gazdasági zavarok következtében ; a bűnözés útját választani nem akarják — inkább végeznek életükkel, több esetben a hozzájuk tartozók életével is. Az öngyilkosságok száma tetemesen, 35 %-al növekedett az 1913. évhez képest (196 eset, 819 öngyilkossági kísérlet), melyeknek túlnyomó része a május és október közötti időre esik. Megemlítésre méltó jelenség, hogy a befejezett öngyilkosságok között a nők 33 %-al vannak képviselve, míg az öngyilkossági kisérletek közt 59 %-al (196. old.) Úgy látszik a női nem gyorsabban határozza el magát a végső lépésre, tapasztalatlansága folytán azonban gyakran alkalmatlan, halált nem okozó eszközökhöz folyamodik.

A háborús viszonyokkal kapcsolatban a rendőrséget foglalkoztató elemek másik fajtája az élelmesebb természetűek közé tartozik. Kalmár lelkületű individuumok hamarosan tudatára ébrednek a kínálatnak egyes szükségleti cikkekben beállott csökkenésének, hogy verseny által nem korlátozva, tetszésük szerint zsákmányolhassanak. Azt az alacsony és örökké becstelen szerepet, melyet a hadiszállításokkal visszaélők nagy méretek között betöltenek, ugyanezt a szerepet töltik be kicsiny körükben az élelmiszeruzsorások. Az egyes kerületi kapitányságok jelentéseiben sorra szerepelnek a panaszok, hogy ezeknek garázdálkodásait csak legszorgosabb és felette szigorú ellenőrzéssel sikerült a rendőrségnek korlátoznia, amit azonban kezdetben még a megfelelő tételes intézkedések hiánya is felette megnehezített. Egyébként nem csupán ebben a foglalkozási ágban voltak olyanok, akik a hadüzenet következményeinek némi túlzásával egy «bellum omnium contra omnes» eljövetelében bizva a szokásos «most háború van» jelszóval minden erőszakosságra hajlandók voltak. Kevés embernek nem volt legalább egy-két ügye fékeveszett bérkocsisokkal a háború első napjaiban, midőn a villamosközlekedésben beállott akadályok bérkocsik használatát fokozott mértékben tették szükségessé. Csupán a számozott bérkocsik vezetői ellen 2201 feljelentés érkezett be az elmúlt esztendőben, melyek megfelelő szigorú elbánásra csak az év vége felé kezdtek találni és amely számadat megcáfolni látszik a jelentésnek a közlekedésügyi rendészet fejezetét átlengő derűs és megelégedett hangnemét. Hasonlóképen állott a dolog a cselédügy terén ; jóllehet számos háztartás megszüntetése következtében a cselédkereslet lényegesen csökkent, de ezzel szemben a hadbavonult ipari és kereskedelmi alkalmazottakat igen sok helyütt pótolták női személyzettel, úgy hogy cselédsorban már inkább csupán a tehetetlenebb és rendszeres munkára képtelen elemek maradtak, akikkel azután a munkaadóknak, de meg a rendőrségnek is ugyan meggyűlt a baja. Így például az V. kerületben negyedfél, a VI. kerületben pedig ötödfélezer volt a panaszok száma. Gyakran fordul elő — így az V. kerületben 3420 közül 1500 esetben — hogy a rendőrség a szabályellenes magaviseletet tanusító megfelelő büntetése helyett inkább szóbelileg igyekszik a felek közt békét teremteni. Az ily eljárásnak haszna nagyon kérdéses ; a büntetésben rejlő megfélemlítő hatás mellőzése által gyakran az egész eljárás céltalanná válik. A cselédkihágások előidézője legtöbbször puszta rakoncátlankodás, a kötelességérzet teljes hiánya ; itt csak példás büntetés segíthet. Voltak azonban a háborús állapotoknak oly káros következményei is, melyekért azok előidézőit a teljes fele-

* Lásd : Jelentés a budapesti állami rendőrség 1914. évi működéséről című munkát. Budapest. 1915. Radó nyomdai műintézet. 376 oldal.

lössséggel terhelni nem lenne igazságos. Nevezetesen feltűnő sok volt a közlekedési, gyári és építkezési balesetek száma az elmúlt esztendőben. A vállalatok régi kipróbált alkalmazottjai katonai szolgálatra vonulván be, helyükbe új vagy jobb esetben már alkalmazásban álló, de idáig alárendelt minőségű munkát végző egyéneket kellett állítani. Így a közlekedési balesetek száma 100 %-kal növekedett az év második felében. (231. old.) Különösen szembetűnő volt ez a jelenség a közúti vasútaknál. A B. K. V. T. személyzetének 20 %-a, a B. V. V. T. személyzetének majd fele vonult be katonának, úgy hogy a csökkent forgalmat is csupán a személyzet aránytalanul nagyobb igénybevételével lehetett fentartani. A napi többletteljesítmény személyenként is két órát tett ki. Fáradt és elcsigázott kalauz és vezető a biztonsági rendszabályok szorgos betartására gyakran képtelen volt, aminek a közönség testi épsége látta a kárát. Hasonló okokra vezethető vissza a gyári (8208) és az építkezési (796) balesetek feltűnő nagy száma is. A jelentés itt is a kedvező oldaláról nézi az eredményeket. A gyári balesetek nagy száma «mintha arról akarna beszélő tanúságot tenni, hogy az ipari üzemek a háború tartama alatt is teljes működésben voltak». (200. old.) Azonban elfelejti, hogy a balesetek nagy száma beszélő tanúságot tesz az ellenőrzés, az iparfelügyelet hiányos voltáról is, melynek pedig a személyzet gyakori változásaira is tekintettel ugyancsak «teljes működésben» kellett volna lennie. A balesetek közül halálos 168 volt; súlyos következményekkel azonban a 12,133 közül már 5178 baleset járt.

A háborús állapotok hatásáról szólva, végül a jelentésnek még egy fejezetére, az erkölcsrendészet terén tett intézkedésekről beszámolóra térek ki. Ez a fejezet a rendőri jelentéseknek már évek óta mostoha gyermeke; mintha szégyelnék, hogy ilyesmiről is kell beszélni. Az elmult évben sem szenteltek a kérdésnek a 376 oldalra terjedő 2 érdemi oldalnál többet, a további 10 oldalt többé-kevésbbé felesleges táblázatok töltik ki. «Az 1914. évben e téren nem fordult elő különösebb esemény», jegyzi meg röviden a jelentés. Pedig ha csak a nemi megbetegedések (1213) nagy számát vagy a kihágás miatt előállított nők számát (5765) feltüntető táblázatokat vesszük szemügyre, már is kétségtelen, hogy ezen a téren is még sok a tennivaló. Azzal, hogy «a kéjnőknek és általában a prostitucionális helyeknek lehetőleg a periferiákra való visszaszorítását az erkölcsrendészeti osztály az elmult esztendőben sem tévesztette szem elől» (254. old.) a kérdés még megoldva nincsen. Mint megnyugtató jelenséget állapíthatjuk meg, hogy a bejegyzésre jelentkező nők száma kevesbedett (2404; 116-al kevesebb mint 1913-ban). A magyarázatot helyesen keresi a jelentés a háborús viszonyokban; a nők számára megnyíló új kenyérkereseti alkalmak közülök sokat tartottak vissza a társadalmi öngyilkosságtól.

Mindezek az említett, közvetve vagy közvetlenül is a háborúval összefüggő mozzanatok a rendőrségre a rendes teendőkön kívül is súlyos, rendkivüli feladatokat róttak, melyek megoldásához azért is nagy erőfeszítésre volt szükség, mert a személyzet jelentékeny része (kb. 20%) teljesít részben katonai, részben pedig katonai hatóság megbízásából speciális nyomozó szolgálatot. A fogalmazói karban a munkateher gyakran aránytalanul van eloszolva. Igy ha az egyes kerületekben végzett munkát nézzük ötezer és néhány száz ügydarab jut egy előadóra évente (VI. ker. 5913, VII. ker. 5386 VIII. ker. 5400 stb.), ezzel szemben az újpesti hivatalban 10,000 ügydarab esik az egyes referensekre. Míg ezzel szemben a központba beosztott fogalmazószemélyzetnek évi kiosztása az 5000 darabot alig haladja meg, ami már szintén 27 darabos napi kiosztásnak felel meg. Mindez azonban gyöngyélet a rendőrségi őrszemélyzet elfoglaltságához, melynek vázolására a jelentés különös súlyt fektetett és ennek köszönhetjük, hogy rendőreinknek a gályarabokéval vetekedő életmódjáról képet alkothatunk magunknak. A rendőri foglalkozás béke idején sem tartozik a kényelmesek közé; a háború alatt pedig 201 rendőr (10%) hadbavonulása és emellett különleges elfoglaltságok következtében már szinte emberfeletti munkaerőt látszik követelni. A jelentés adatai szolgáljanak bizonyítékul (14 és köv. old.). Négy nap közül 2 nap van őrszemszolgálaton a rendőr, amikor is 12 órai szolgálatot kellene teljesítenie. De ez ritkán fordul elő, mert az őrszemszolgálat után előállításokat kell foganatosítania, jelentéseket kell írnia, úgy hogy «nem ritkák azok az esetek, hogy a rendőr 24 órai szolgálat alatt nem jut, néha még 4 órai pihenőhöz sem». Családjával gyakran napokig nem érintkezhetik a rendőr, silány hideg ételből kell élnie és mindezt oly fizetésért, amellyel maga és családja legszerényebb igényeit sem képes kielégíteni. Nem csodálkozhatni ezek után, ha a rendőri kar kiegészítése «nagy nehézségekbe ütközik.» (14. old.) A jelentkezők a minimális intelligenciának sincsenek birtokában, úgy hogy alkalmazásuktól legtöbbször el kell tekinteni. A túlerőltetés jelei a rendőri személyzet kebelében előfordult gyakori megbetegedések számában is mutatkozik.

A 13,541 megbetegedés az 1913. évvel szemben 1902-vel való emelkedést mutat. Mindez csak azt igazolja, hogy a munkabírás végső határáig feszített elfoglaltság nem vezethet jóra. Az ily politikának elsősorban is egy általános elkedvetlenedés az eredménye. Gyakran tapasztalhatjuk, hogy tisztviselők (az alacsonyabbrendűek) szemmelláthatóan valóságos útálattal végzik kötelességüket és haragjukat ilyenkor a velük érintkezni kénytelen közönségen töltik ki. Igy gyakran a rendőrök is ahelyett, hogy jóindulatú útbaigazítással szolgálnának, tapintattal rendre és fegyelemre szoktatnák a népet, a hivatalos közeg tekintélyébe burkolózva, a kötekedés és rakoncátlankodás csírájából türelmetlen fellépésükkel a hatóság elleni erőszak súlyos bűncselekményét termelik. Igazságtalanság lenne ugyan azt állítani, hogy azokban az esetekben, midőn a rendőr és a közönség közt összetűzésre kerül a sor, a rendőrt a közönséggel egyformán terhelné hiba, mindazonáltal a jelentésben részletezett azokban az esetekben, mikor a rendőr fegyverhasználata folytán sebesülés következett be (17 eset, 138. és köv. old.), nem áll minden kétségen felül, vajjon a rendőr nyugodtabb fellépése a testi sértés okozását elkerülhetővé nem tehette volna-e. Nézzük például a VIII. kerületben előfordult esetet (142. old.): «Június hó 1-én éjjel 1 órakor Rusz Sándor festősegéd több társával a Conti- és Bérkocsis-utca sarkán megtámadta zsebkésével Rumpler József rendőrt, azonban még mielőtt késével a rendőrt megszúrta volna, ez kardjával Rusz *kezefejét teljesen levágta.*» A szúrás lehetősége kétségtelenül el lett hárítva — örökre, vajjon azonban a rend fentartásának ez-e a megfelelő módja? Nagyon is kérdéses! Szükségesnek tartanók egyébként mindazon esetekben, midőn a rendőri beavatkozás testi sértés előidézésével jár, a tényállásnak teljesen érdektelen személyek bevonásával való szorgos tisztázását. Lehetséges, hogy ez már most is megtörténik, a jelentés azonban ennek megnyugtatásul való közlésével adós maradt.

Végre még néhány szót magáról a jelentésről. Készséggel ismerjük el, hogy igazán pontos, beható, nagy szakértelemmel megszerkesztett munka. Annál különösebben hatnak azonban a jelentésben előforduló csodabogarak és zagyvaságok, melyek egyike sem a hozzáértésnek, hanem a revizió gondosságának hiányát bizonyítja. Hogy csak a legszembetűnőbbekre utaljak: előállítás volt *a) sikkasztás* folytán 1107, *b) büntett vétség* vagy *kihágás* miatt 6560. . . . stb., (89 old.) A kinyomozott személyek között volt: férfi 1887, nő 436=2323, ebből 18 éven felül 2215, 18-on alúl 38=2253, milyen a többi 70? (161 old.) A Közúti vaspálya szállított 1914-ben 128.285,154 utast, 1913-ban 130.364,566 utast; a különbség a jelentés szerint 23.079,412? (234 old.) A kihágási biráskodáshoz szolgáltatva adatokat a IX. ker. kapitányság megjegyzi, hogy 4876 feljelentés érkezett; 510 férfit és 406 nőt jelentettek fel (103 old.)? Mindez azonban ismétlem csupán a gondos revizio hiányára mutat és a jelentés szerzői által teljesített kitűnő munkát megillető elismerésből levonni vajmi keveset enged.

Dr. Auer György.

Háborús jogfejlődés és államszocializmus.

(A német szövetségtanács rendelete a kötelező szénszindikátusról.)

A hadviselés legnagyobb veszedelme a késedelem, legfőbb elve az időbeli megelőzés. Az összeműködés előre megállapított terv szerint történik. Százkilométeres távolságokban láthatatlan kezek nyúlnak ki, a ködös messzeségben ott kell lenni a másik kéznek, amely a kézszorítást elfogadja és visszaadja. A mozdulatok egymásra építettek és egymásra utaltak, a siker elérhetése összefonja a sorsokat. Néma megértés egyesíti a közös munkát. Megnövekszik a hibák jelentősége; az összefüggés árnyékában nincs lokális jelentőségű elvétés. A mulasztás következményei

gyűrűsen sokasodhatnak — érthető, ha minden erő megfeszítődik, nehogy valahol a folytonosság megszakadjon, valami hiba csússzon be.

Áll ez nem csupán a tisztán katonai természetű operációkra, hanem az egész gazdasági életre, úgy abban a részben, amely közvetlenül a hadsereg érdekeit érinti, mint abban a részében, amely már nincs szoros kapcsolatban a katonai mozdulatokkal. A háború — amint ezt már sokszor megírták, — nemcsak célját tekintve gazdasági háború, hanem a háború eszközeiben is jelentős szerep jut a gazdasági rendszabályoknak. A gazdasági háborúnak is van offenzivája — és defenzivája. A gazdasági defenziva legerősebb fegyvere a belföldi termelés és szükségletellátás mennél tökéletesebb szervezése.

Ebben a szervezési munkában az államokat nem állíthatta meg az állami beavatkozás számára békeidőben megvont határvonal. Törvények és rendeletek a normális időkben a gazdasági élet autonómiájának átengedett területekből széles mesgyéket szakítottak ki és az állam jogköre igen mélyen belenyúl a magángazdaságok életébe. A salus rei publicæ nem fér össze az egyéni jogok és szabadsággaranciák feltétlen tiszteletbentartásával, a politikai jogok már a békeidőben hozott törvénnyel korlátoltattak a háború esetére. Az események folyása tanította meg a hadviselő államokat, hogy gazdasági téren mi a tennivaló és a mindenkori szükségletnek megfelelően jelentek meg a gazdasági életet rendszabályozó kormányintézkedések.

A háborús gazdasági rendeletek közül az állami beavatkozás legmesszemenőbb példája a német szövetségtanács rendelete a kényszerszindikátusok alakításáról.

A rendelet intézkedéseit az alábbiakban ismertetjük.

Az egyes országok kormányhatósága (Landeszentralbehörde) feljogosítást nyer a rendeletben, hogy a kő- és barnaszénbányatulajdonosokat, az ország egész területén, esetleg csak bizonyos körzetekben vagy a bányatermékek bizonyos nemeire, az érdekelt tulajdonosok hozzájárulása nélkül, társaságban egyesítse. Ezen társaság feladata lesz a bányatermékek előállításáról és forgalmáról való gondoskodás. Több ország kormánya egyetértően az országok egész területére vagy azok egy részére rendelhetik el a társaság létesítését. A társaság működését a kibocsátott rendelet keretein belül megalkotandó társasági alapszabályok irányítják. Az alapszabályokat nem a társaság készíti el, hanem a társaság létesítését elrendelő kormányhatóság. A rendelet szerint mindenesetre felveendő az alapszabályokba a társaság cége és székhelye, a társasági üzletvitel kezdete, a társasági közgyűlés elhatározásának fentartott ügyek, valamint a közgyűlés összehívásának feltételei és módja, a társasági tagok szavazati joga és képviselete, a vezetőség összeállítása, megválasztása, működésük tartama, a vezetőség jogköre, határozathozatala, az üzemi tőke nagysága, előteremtése, a társasági tagok hozzájárulása, az eladási feltételek és árak szabályozása, a tagok és az üzemek ellenőrzése, rendbírságok megállapítása és az az ellen megengedett jogorvoslati út, a társasági hirdetmények közzétételének alakja, az évi zárszámadások elkészítése és felülvizsgálása, a társaság felszámolása. A társasági üzletvitel megkezdése után az egyes tagok kötelesek termékeiket forgalombahozás céljaira a társaságnak átengedni. A már korábban megkötött szerződésekből eredő kötelezettségek a társasági üzletvitel megkezdése után csak azon esetben teljesíthetők, ha a vevő a megvett szenet saját üzemében használja el és a vevő a társasággal szemben írásos kötelezettséget vállal, hogy a szenet a társaság hozzájárulása nélkül nem fogja tovább eladni. Egyéb szállítási szerződések hatályukat vesztik, sőt a kormányhatóságnak joga van a hat hónapon belül kötött bármilyen szerződést akár egészben megszüntetni, akár mennyiségileg korlátolni.

A termékek árkeretét (Richtpreise) a közgyűlés szabja meg. Ez a határozat kormányhatósági megerősítésre szorul és a megállapított árak mérsékelhetők is. Esetleges árfelemelés csak az összes szavazatok 70%-ával mondható ki. Az állami bányák az állami szükséglet ellátását saját üzemükben intézhetik el, de egyébként alá esnek a rendelet intézkedéseinek. A társaság ügyködése a kormányhatóság felügyelete alatt áll. A kormány képviselője útján résztvesz a társasági szervek ülésein. A kormány képviselőjét csak tanácskozási jog illeti, de a hozott határozatok ellen a törvény, az alapszabályok és a közérdek sérelme miatt óvást emelhet, amely óvás a határozat végrehajtását a kormányhatóság döntéséig felfüggeszti. Ha az óvás a közérdek sérelme nevében történt, a kormány döntés előtt egy tanács véleményét köteles kikérni, amely tanács a bányatársaság, a szénkereskedelem, az ipar, mezőgazdaság, a városok és a vasútigazgatóság kiküldötteiből alakul. Aki termékeit a rendelet ellenére a társaságnak nem engedi át, százezer márkáig terjedhető pénzbüntetésre, ismétlés esetén hat hónapig terjedhető fogházbüntetésre ítélhető. A kényszertársaság megalakítása elmarad, ha a kormányhatóság felhívására az érdekelt bányaműveknek a termelés összege szerint számított 97%-a megszabott időn belül önkéntesen társaságot alakít és a kormányhatóság a szerződés folytán a közérdeket oltalmazottnak tekinti. Ilyen szabad szerződés létesítése esetén a már megalakított kényszertársaságot is megszüntetheti a kormányhatóság.

A rendelet kihirdetése napján lép életbe. Megszűnését külön szövetségtanácsi rendelet fogja kimondani.

A rendelet intenciója: a közszükséglet ellátásának biztosítása, az erre vezető eszközök: a termelés és a forgalom központosított intézése — az állam útján — tipikusan az államszocializmus gondolati légkörébe esnek. Az állam hatalmi szférájának ez a megnövekedése, amit a rendelet magával hoz, már nem az állam politikai hatalmát növeli; a rendeletben az állam nem saját magát, mint öncélt helyezi szembe az autonom társadalmi elemekkel. Az állam az összesség képviseletében lép fel, annak részére igényel jogokat — a gyakorlat fogja megmutatni, hogy az összesség érdekeinek ez a legújabb állami oltalma mennyire tud valósággá válni. *B.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Szűts Miklós** kúriai bírónak nyugalomba vonulása jóval többet jelent, mint egy kúriai bírói állás megüresedését. Sok jeles bírája van a Kúriának, de talán egy sem akad köztük, aki az emberi bölcsességet a jogi tudás mélységével oly tökéletes harmóniában egyesítette volna, aki nemcsak magister juris, hanem a gondolatban és annak kifejezésében olyannyira *magister elegantiarum* lenne, mint Szűts Miklós. Voltaképen a magyar embernek jellegzetes okosságát testesíti meg, amely tudományos alapokon emelkedve irodalmi szinvonalra szellemült. Itéleteiben a jogász, irodalmi munkásságában, amely lapunk olvasóinak oly sok gyönyörűséget okozott, a művész lépett előtérbe, aki elfogultság nélkül a common sense-t mindig sikerrel használta a haladó tudomány javaslatainak megítélésében és értékelésében. Nem mondhatjuk róla, hogy processzualista, hogy civilista vagy a büntető perjog művelője. Egyaránt otthonos a jog minden ágában és épen ez az egyetemessége avatta mesterévé tudományunknak. Ha a Kúria el is vesztette Szűts Miklóst, reméljük, hogy e veszteség nyeresége lesz az irodalomnak, amely az ő fiatalos erejét ezután sem nélkülözheti.

— **Juhász Andor** kir. táblai elnök székfoglaló beszédjéből különösen az alábbi, a jogászvilágot a maga egészében érdeklő részleteket emeljük ki. «A magyar igazságszolgáltatás nehéz időket élt át és nehéz idők előtt áll. Ha végig tekintünk a világeseményeken, amelyek most Európát megrázkodtatják, úgy valóban nehéz kirajzolnunk azt a keretet, amelyben bíróságaink és az igazságszolgáltatás a jövőben elhelyezkedni fog. A világháború lángja élénken rávilágít a bíró magasztos hivatására. A bíró a világpusztulás, a kulturértékek pusztulása közben szívósan ragaszkodik törvénykönyvéhez és állhatatosan hirdeti, hogy mi a jog, mi az igazság, mi a méltányosság. És ez helyesen van így. A bíróságnak a vész napjaiban is gondosan kell őrködnie a kulturának reábízott tőkéje, a jogeszme állandósága felett. A mai helyzet kivételes kötelességeket is ró a bíróságra. A háborús-jog mozgalmas, folyton változó szabályainak elsajátítása és céltudatos alkalmazása elsőrangú nehéz feladat. A polgárság millióinak csodálatra méltó áldozatkészsége és összetartása — én úgy vélem —

egy szép, jobb jövő perspektiváját nyitja meg előttünk. A magyar nemzet, amely ismét véres tanuságot tesz történelmi hivatásának átérzéséről, bizonyára ugyanilyen, testvéries egyetértésben fog majd felvonulni az új küzdő-térre is, a kultura, a rekonstrukció és a haladás áldásos fegyvereivel a kezében. Úgy hiszem és reménylem, hogy az olyan tiszteletet parancsoló módon megnyilvánuló nemzeti energia a békében is meg fogja tartani koncentrikus irányát és nem fog szétfoszlani a belső egyenetlenségek és kicsinyes viszályok apró erőforrásaivá. A nagy tanulságok át fogják alakítani kulturális és gazdasági életünket, mert ezek a tanulságok, melyek amellett, hogy új glóriával vonják be a magyar nemzet ősi erényeit: a kitartást, a hazaszeretetet és a vitézséget, élesen rávilágítanak a haladás és a fejlődés további feltételeire, a szoros összetartásra, a lelkes munka- és a rendszeretetre. Az együvétartozás érzése és a munkaszeretet mindenesetre legalisabb mederbe fogja terelni törvénykezésünket. A sűrű és kicsinyes perlekedés a rendszertelenség és munkátlanság kisérő tünete. Az egész vonalon életbelépő szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság is hozzá fognak járulni a bírósági munka purifikációjához. Az új polgári perrendtartás már is szépen érezteti hatását ezen a téren. Úgy tapasztaljuk, hogy a jogtalan zsákmányra törekvő rosszhiszeműség, amely a papiros türelmével bátran visszaélt, nem állja ki a jelenlévő bíró igazságos, szigorú tekintetét. A magyar bíró a multban sem volt, a jövőben még kevésbé lehet a törvény betűinek rideg alkalmazója. A törvényhozások mindig tágabb és tágabb tért engednek a bírói belátásnak és a bíró egészséges társadalmi érzékének. A jövőben mindenesetre még jobban kidomborodik majd a bíróság szocialis kötelessége. Kettős erővel kell majd törekednünk a nagy vérveszteséget szenvedett társadalom számára megmenteni a tévútra került fiatalkorú honpolgárt, a méltányosság erejével talpraállítani a sorsüldözte kisembert és egyáltalában mélyen beletekintve az életviszonyok közé, rendkivül gondossággal és körültekintéssel kell majd eldöntenünk a suum cuique t.»

— **A magyar igazságszolgáltatásnak** az újabb időben átélt válságos átalakulási korszakára utalt Sebess Dénes dr. budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök üdvözlő beszédében, amellyel az új elnököt az ítélőtábla bírái élén fogadta. Az állami élet gyors fejlődése — mondotta Sebess — a gazdasági érdekellentétek egész tömegét utalta bírói kiegyenlítés elé. A bíró ma iparos és vállalkozó, gazda és kereskedő, bankár és művész és ki tudja elősorolni mindazon életműködéseket és élethivatásokat, amelyek körébe a bíró kell, hogy bevigye az «*ars aequi et boni*» szellemét. Törvények lépnek hatályba és ezeknek sikere nagyrészben az igazságszolgáltatás kezelésétől függ. És törvények avulnak el. Manapság a törvények gyorsan vénülnek meg. Azelőtt évtizedek előkészítése, hosszas megvitatás után teremtették meg azokat. A rohanó kor nem kedvez ennek, hanem nemcsak nálunk, de Európa-szerte inkább novellákkal igyekeznek utólagosan a hiányokat pótolni. Ép ezért az ítélőbíró helyzete igen nehézzé vált. A cognitionalis hatáskör, a bizonyítás szabad mérlegelése bizonyos teljesebb jogkört biztosít a bírónak, de a kazuisztikus alaki és anyagi jog egész szövevénye veszi körül. Emiatt az anyagi igazság érvényesítése, mely a bíró benső meggyőződéséből fakad, az adott eseteknek megnyugtató eldöntése, amott a jogegységnek etikai és társadalompolitikai jelentősége az, ami korlátokat emel és amely válaszfalak között aggódó lelkiismerettel keresi a bíró a középutat, hacsak nem akarja a formulák közé szorítani az élet annyi különféle jelenségeit. Az új polgári perrendtartás sok gondolkozásra és aggodalomra ad okot, nehogy e hatalmas alkotás hajszálfinom alakszerű jogtételei formulák és sémák durva kötelékeivé alakuljanak a gyakorlatban. Midőn ezelőtt 130 esztendővel *Martini* az osztrák polgári törvénykönyv tervezetét megalkotta és az osztrák rendek elé terjesztette, akkor azt hozták fel kifogásul, nem szabad a bírónak túlságos szabadságot engedni a törvény magyarázatánál és kiegészítésénél, mert ez a jog kizárólag a törvényhozót illeti meg. Ma a nézetek természetesen változtak. De ha az annyira kívánatos fejlődés útját elzárni nem akarjuk, — és ide sarkallott Sebess beszéde — kívánni kell a bíró legteljesebb anyagi és lelki függetlenségének megalapozását, amit nemcsak az ítélkezések szabadsága kíván meg, hanem ezidőszerint ez egyik leghatalmasabb alkotmánybiztosítékunk.

— **A Ppé. 97. §-ához.** A Ppé. 97. §-át azon törekvés keltette életre, hogy a nagyobb jogitudást igénylő társasbírósági tárgyalásokból a jelöltek kizárassanak. Eredetileg ugyan a Tervezet 92. §-a csak a valóban szélesebb ember- és jogi ismeretet feltételező büntetőtárgyalásokról kívánta az ügyvédjelölteket kirekeszteni, de a Ppé. 97. §-a még messzebb ment. A hivatkozott §. csak a *társasbíróság* előtt való *tárgyalásról* beszél, de nem érinti az egyéb társashatóságok előtt való tárgyalás jogát, annálkevésbé zárja ki az előkészítő eljárásban való részvételt (pl. Bp. 55. §. 2. vagy a Pp. 655—661. §.), amiben én ellentétet látok. Sőt a rendkívüli viszonyok szülte kényszerhelyzetből termett 9550/1915. I. M. E. sz. rendelet 36. §-a még főbenjáró ügyekben a rögtönítélő társasbíróság elé is bocsátja a jelöltet. A törvényhozás, látván a 97. §-nak átmeneti intézkedések nélkül azonnali életbeléptetésének rendkívül sérelmes voltát, az 1914 : XXXV. tc. 2. §-ában részleges integrum restitutiót létesített biztosítván a társasbíróság előtt való tárgyalás jogát azon jelölteknek, akik 1912 május 1-e előtt bejegyzést nyertek, feltéve, hogy jogi doktorok. Ezen szakasz a tárgyalási jogosultság szempontjából az ügyvédjelöltek eleddig egységes osztályát három kategoriára osztotta, melyeknek elsejében a pleno iura (1912 május 1-e előtt bejegyzett és doktor) ügyvédjelöltek foglalnak helyet, míg a másodikba az ezen időpont előtt bejegyzett, de nem doktor ügyvédjelöltek tartoznak, akik mégis, mivel egy vagy két szigorlat-letétellel teljes jogosítványhoz juthatnak, minore iure jelölteknek nevezhetők. Ellenben a 97. §. teljes kérlelhetlenséggel sujtja a post festa bejegyzett, bár doktor ügyvédjelölteket, a minimo iure candidatusokat, különösen az 1912 május 1. után bejegyzett jelölteket, akik közül 1912 okt. 31. után gyakorlatra lépett jelöltek az 1912 : VII. tc. 1. §-a értelmében már kötelező doktorátussal bírnak. Különösen ezek részesülnek valóban nagyon mostoha bánásmódban, mert sem a régi rendszer alacsonyabb qualifikációt megkövetelő előnyét nem élvezik, sem nem esnek az új rendszer hatálya alá, tehát tényleg két szék közé jutottak. A 97. §. jogfosztása ezen jelöltekre ma is áll s a rendkívüli viszonyokra tekintettel még kedvezőtlenebb hatású. Nem enyhítette, nem módosította, mert nem is akarta megtenni, az 1914 : XXXV. tc. 2. §-a a 97. §. szigorúságát. Továbbra is az 1915 január 1-e előtt szerzett és gyakorlott joguktól megfosztva tartja és elzárja az útat attól, hogy az egységes bírói és ügyvédi *gyakorlati* vizsgához szükséges prakszist elsajátítsák. Ez a sérelem csak azon jelölteké, akik 1914 január 1-je előtt, de 1912 május 1-je után léptek joggyakorlatra, mert a később bejegyzett jelölteknek a 67,400/1913. I. M. E. sz. rendelettel 1914 január 1-én életbeléptetett 1913 : LIII. tc. 4. §-a a nyolchavi törvényszéki prakszis idejével többé-kevésbé elegendő alapot nyújt ahhoz, hogy a leteendő vizsgát mégis gyakorlatinak nevezhessék. Az új ügyvédképzés 1914 január 1-ével kezdődik. Ezt megelőzőleg bejegyzett jelöltek, bár a qualifikiácóban eltérés is van, régi rendszerűek, akiknek a régi jelölteket megillető összes jogosítvány törvényileg biztosítandó! Ebből az alkalomból nem kívánom érinteni azt, hogy mennyiben helyes az egységes gyakorlati vizsga előtt a jelölteket a gyakorlat teréről elzárni. Nem óhajtom pertraktálnia kézen fekvő, önmagában beszélő azon tényt, hogy a célt sokkal jobban el lehetne érni, hogyha a jelölteket egy évi bírósági és egy évi ügyvédi kötelező gyakorlat eltelte után csupán *a gyakorlati idő harmadik esztendejében engednék a társasbíróságok elé,* tekintenék pleno iure kandidátusoknak, mert ekkor már eléggé «rechtskundig»-oknak látszanak. (V. ö. német ügyvédi rtts 25. §.) De nem mulaszthatom el hangsúlyozni, hogy általános megnyugvást keltene — bár csak másfél évjáratot is érint —, ha a törvényhozás ezen *nyilvánvaló jogsérelmet* a hadiszolgálat beszámítása alkalmával hozandó törvénnyel kapcsolatban teljesen *kiküszöbölné* s lehetővé tenné, hogy *az 1912 május 1-e után, de 1914 január 1-je előtt joggyakorlatra lépett jelöltek a társasbíróságok előtt ismét tárgyalhassanak*, hogy igazi és teljes joggyakorlatot szerezzenek. Addig is, míg a kérdés törvényhozás elé kerülhet, enyhítené, sőt megszüntetné az 1912 : LXIII. tc. 16. §-án nyugvó oly *miniszteri intézkedés illetve rendelet*, amely a *Ppé. 97. §-át a háború tartamára,* ha nem is az összes, de az említett jelöltekre *felfüggesztené.* Ez maguknak az ügyvédeknek

érdekeit is szolgálná, akik irodájuk székhelyén teljesítenek hadiszolgálatot. A jogbiztonságot sem veszélyeztetné jobban, mint 1915 január 1-e előtt. *Dr. Salamon Ferenc.*

— **Váltókereset illetékessége a Pp. 32. §-a alapján.** A Jogt. Közlöny 30. számában D. o. szokatlanul erélyes hangon cáfolja meg azt az álláspontot, melyet e kérdésben a budapesti ítélőtáblával szemben elfoglalni merészkedtem. Mielőtt a magam szerény objektiv érveivel újból megtámogatnám álláspontomat, igénybe veszem dr. Kovács Marcel ítélőtáblai bíró úrnak, a perrendtartás köztekintélyű magyarázójának védelmét. Kommentárjának 68. oldalán IV. pont alatt a következőket írja: «Az eddigi váltóeljárás csak a fizetési hely és a váltóadós személyes illetékességét ismerte. *A ptrs. ezen ügyekre nézve kizárólagos illetékességet fel nem állít*, tehát a 30. §-ban szabályozott illetékességen és az alperes általános illetékességén felül *a vagylagos illetékességek bármelyike* igénybe vehető, ha annak kellékei fennforognak. Ha azonban a kereset több váltókötelezett ellen indíttatik, a fizetési hely illetékessége az összes váltókötelezettekre kiterjed ugyan; de ... pld. az intézvényező vagy forgató illetékessége más váltókötelezettre, és az elfogadó ... nem általános illetékessége más váltókötelezettre ki nem terjeszthető.» Ebből megállapíthatónak vélem, hogy a kitűnő kommentátor is az én álláspontomon van, mert hisz szerinte «a vagylagos illetékességek *bármelyike* igénybe vehető, ha annak kellékei fennforognak.» E «bármelyik» közül a 32. §. illetékességét sem vette ki, a minek nem is lett volna alapja a Pp. szövege és szelleme szerint. A magam legszerényebb véleményével és a kitűnő kommentátor nézetével szemben D. o. egy oly *könyvelés-technikai* érvet szegez, melyet, hogy álláspontját egyáltalán védhesse, feltétlenül kötelezőnek és egyedül helyesnek állít be, jóllehet e könyvelési módot se törvény, se rendelet, se feltétlen gyakorlat nem szabja meg. Ugymond D. o.: az a példabéli nagykereskedő nem «esetleg» fogja föltüntetni könyveiben, hogy a vevőjétől váltót kapott, hanem kötelessége a váltó értékét a «követel» rovatban ideiglenesen (sic!) a vevő javára írni «... és ha a vevő az esedékesség napján a váltót be nem váltja, a vevőt «be nem váltott váltó» címén a «tartozik» rovatban újra megterheli. Felperes egész érvelése e könyvelési móddal áll vagy bukik.

Nos, sehol olyan szabály nincs, hogy a kereskedőnek így kell könyvelnie és hogy más könyvelés nem helyes. Minden kereskedő úgy könyvel, ahogyan jónak látja, csak tüntessék fel könyvei híven az ügyleteit. Tegyük föl, hogy annak a sokat emlegetett cukoreladásnak könyvelését valamely kereskedő így látja el: «Tartozik:» Cukorárúért adós váltója a főpénztárban!!) 10,000 K. Ezt a könyvelést senki sem kifogásolja: se könyvelési szakértő, se bíró. Mert világosan feltünteti az ügylet körül történteket. Már az ilyen könyvelés mellett szétoszlik D. o. egész okoskodása, mert mikor a 10,000 K perlésére sor kerül, a bíró kaphat kezéhez olyan könyvkivonatot, melyből világosan kiderül, hogy alperes tartozik 10,000 K-val árúk vételára fejében, sőt kiderül az is, hogy a keresetí váltó épen ezen árútartozásról adatott. Mely aggálya lehet tehát a bírónak vagy D. o.-nak a meghagyás kibocsátása ellen. Hisz csak egyetlenegy ügylet szerepel a könyvben, mert a «váltó a főpénztárban» nem ügylet. És ez az egyetlenegy ügylet nyilván olyan, melyet megillet a 32. §. illetékessége, amely nem is ügyletekre, hanem «követelésekre» vonatkozik. Hogy pedig a cukorért 10,000 K «követelése» van az eladónak, az csak nem vonható kétségbe.

Ám nem lett más a «követelés» ha a váltó dolga úgy könyveltetik, ahogy D. o. egyedül helyesnek vallja, tehát: a váltó adásakor javára írás, be nem váltásakor megterhelés. Ekkor is csak cukorárúért követelhet a nagykereskedő ha váltóval perel is közvetlen vevője ellen — mert csakis erről van szó — amit bizonyít ékesen az is, hogy e perben a cukoradásvételi ügyletből eredő összes kifogásait érvényesítheti az alperes. Akárhány belső kezelési tételként alakul ki a váltó adása és be nem váltása, akárhány ügylet szerepel is látszólag a könyvekben a váltó adásából és be nem váltásából kifolyólag, — amint D. o. mondja, ideiglenesen (amivel ő maga jelzi, hogy átmenetileg) a «követelés» és a 32. §. erről beszél — egy és ugyanaz marad a közvetlen vevővel szemben: cukoradásvételből eredő. Minden józan kereskedő, aki cukrot adott el, úgy fogja vallani, hogy a vevője neki cukorért tartozik, ha adott is a vevő váltót. Nem vitázom arról, mert mellékes itt, hogy a 32. §. illetékességének bírósága a beköny velt «ügyletek» közt melyiket fogja az «utolsó» ügyletnek tekinteni a 2 évi határidő kiszámításánál. A váltó be nem váltását, mely bekönyveltetik, bizonyára nem fogja «ügylet» gyanánt felfogni, hanem átmeneti könyvelési tételnek fogja ezt tekinteni, mint esetleg a váltó adását is.

Mindezekhez még azt fűzhetem, hogy: a Pp. nem beszél arról, hogy a könyvkivonat melyik tétele mutasson a «követelés» létrejöttére. Nem kell, hogy ép az utolsó mutasson arra; lehet az akármelyik; akár egy közbeneső tétel is. Még oly tétel is, mely a könyvkivonatban már kiegyenlítettnek látszik. Érdemi kérdés lesz, hogy az a tétel tényleg ki van-e egyenlítve.

Mindezekkel úgy vélem, Kovács Marcel ítélőtáblai bíró úr segítségével sikerült megerőtlenítenem D. o. érveit és helytállani cikkemben vallott felfogásomért. Most még csak egyet: miért zárassék ki a 32. §. illetékessége csak azért és kizárólag azért, mert a követelésről a közvetlen adós váltót adott? Erre se D. o., se az ítélőtábla nem felelt. Aki vevőjétől váltót vett, csak gyorsabb eljárásra *is* akart módot szerezni, de nem akart lemondani egy illetékességről. És miért más illetékesség alá utalni a gyorsabb eljárást, mint a lassút? Miért kényszeríteni a váltóbirtokos eladót kibúvó keresésére. Mert van egészen egyszerű kibúvója: kettő is! Telepítheti a váltót magához, mit immár megenged a gyakorlat, de ami kellemetlen a váltóadósnak, mert nem mutatják be nála a váltóját. Másik kibúvó gyanánt az eladó váltóbirtokos perli vevőjét — mellőzve a váltót — csak könyvkivonat alapján: ehhez is joga van. Az előbbi kibúvó révén kap az eladó váltóbirtokos meghagyást és elérte a saját telepének illetékességét a Pp. 30. §-a alapján. Az utóbbi kibúvó ellenben az adósnak kárára van, mert a költség gyarapodott a tárgyalás költségeivel, ha a tartozás fenáll és az adós csak nem tud fizetni. (Pedig ezt a Pp. alkotója olyannyira kerülni akarta, hogy — az előző tervezetben — minden esetben fizetési meghagyás kibocsátását akarta követelni és a tárgyalás költségeit nem akarta megítélni, ha alperes nem védekezett.) Ha pedig alperesnek érdemi védekezése van a 32. §. alapján könyvkivonattal indult váltókereset ellen — melyben felperes a Pp. szelleme szerint követelésének jogalapját — adásvétel, kölcsön stb. — is megjelöli — akkor legfeljebb az történik, hogy a per megrövidül, mert alperes azt a kifogásokban előkészíti. Alperesre bizonyára nem hátrányos, ha a peres eljárás egyszerűbb és gyorsabban befejeződik. Ha pedig hátrányos, vállalta e hátrányt, mikor váltót adott. Felperesre pláne nem hátrányos a gyorsabb eljárás. Kérdem tehát D. o.-tól és az ítélőtáblától: mely érdeket sért a 32. §-on alapuló illetékesség a váltópereknél és mely érdeket kívánnak megvédeni azzal, hogy a Pp. rendelkezése nélkül zárják ki a váltópereket ez illetékesség alól akkor, mikor a közvetlen ügyletkötők állanak a perben egymással szemben? *Dr. Szalai Emil.*

— **Értekezések a katonai büntetőjog köréből** címmel *Győrffy* László százados-hadbíró II. átdolgozott és bővitett kiadásban közrebocsátotta a katonai és jogi szakfolyóiratokban, többek közt lapunkban is megjelent értekezéseit, amelyek túlnyomó része a katonai Bp.-ra vonatkozik, sőt ennek mondhatni teljes áttekintését nyujtja. Csupán a bevezető rész és a függelék foglalkozik a katonai anyagi büntetőjog fontosabb problémáival és a gyakrabban előforduló bűncselekményekkel. Katonai büntetőjogunk irodalmának amúgy sem túlgazdag volta, de különösen a katonai igazságszolgáltatásnak manapság oly húsba és vérbe vágó gyakorlati fontossága *Győrffy* munkájának, amely különös figyelmet fordít az ügyvédek és a nem jogászfélék helyzetére, fokozott jelentőséget biztosít. A 135 oldalra terjedő könyv, amelynek ára 2 K, megrendelhető Pozsonyban, a szerzőnél.

— **Helyreigazítás.** *Dr. Fodor Ármin* kúriai bírónak «A moratórium fokozatos megszüntetésével kapcsolatos új eljárási szabályok» című, lapunk multheti számában megjelent cikkében a 346. lapon ebben a mondatban: «Ha mindehhez még hozzávesszük azt, hogy ... *visszárverésen* kívül más árverés csakis mezőgazdasági ingatlanra rendelhető el», a «*visszárverés*» szó helyett «*utóajánlati árverés*» teendő. Ugyanazon a lapon felülről a második sorban a «*csak*» szó helyébe «*főkép*» szót kell tenni.

KÜLFÖLD.

— **A háborús klauzula értelmezéséhez a Reichsgericht** is hozzászólt már egy legutóbb meghozott elvi jelentőségű határozatában. A felek lisztszállítás iránt kötöttek szerző-

dést oly módon, hogy a szállító (malom) a szállítási kötelezettség megszűnését kötötte ki stryke, gépek megsérülése, mozgósítás, háború, blokád, ki- és beviteli tilalom és erőhatalom esetére. A vevőnek a szállítási kötelezettség fenállásának kimondása iránt indított keresetét a másodbíróság és birodalmi törvényszék is elutasította. (1915. L. H. 83 15.) Az indokok lényege abból állott, hogy kétségtelennek találta a bíróság, hogy a szállító malom a szerződést csakis az alatt a feltétel alatt akarta megkötni, «ha háború üt ki, nem akarok lekötve lenni». Hogy a kötelezettség alól mentesítő háborúnak milyen természetűnek, terjedelműnek és tartamúnak kell lennie, ez mindenesetre magyarázat kérdése és épen oly természetes, hogy oly háború esetére, amely a búzaszállításra befolyással nincsen, a kikötésre nem lehet hivatkozni. A jelen háború azonban oly hatalmas, rendkívüli esemény, amely a lekötött szállításra kétségtelenül nagy befolyással volt. Mondanunk sem kell, hogy a döntés nagy jelentőségénél fogva rendkívüli hatással volt a jogászközönségre és minden irányban kihívta a bírálatot. Igen talpraesetten érvel a Reichsgericht felfogásával szemben dr. Dicken düsszeldorfi ügyvéd is a Juristische Wochenschrift egy utóbbi számában közölt cikkében. (740. old.) Helyesen mutat rá e szerző, hogy nem csupán arra kell figyelemmel lenni, hogy a szállító fél mit értett a háborús klauzula alatt, hanem arra is, hogy ellenfele ezt hogy magyarázta, már pedig nem tehető fel az, hogy ez utóbbi belement volna oly szerződésbe, amelynek értelmében háború esetére a szállító kénye-kedvére ki lett volna szolgáltatva és kénytelen lenne ennek bármily mértéktelen követeléseit is teljesíteni, ha csak üzletét bezárni nem akarná. Minden háború befolyással van a szállítási szerződésekre bizonyos mértékben; már mostan háború esetére meg kellene szűnnie valamennyi szerződésnek önmagától, ha ilyen kikötés felvétetett. Ez azonban gazdasági szempontból kiszámíthatatlanul káros következményekkel járna. A háború kitörésének pillanatában minden kereskedelmi és iparvállalatnak be kellene szüntetni üzemét. Helyesen javasolja Dicken ezért, hogy az ilyen kikötéseket aszerint bírálják el, amint adott esetben a «Treu und Glaube» azt magával hozza. Vizsgálat tárgyává kell tenni tehát, hogy a háború kitörése folytán mennyiben állott be változás a szállító teljesítési képességében. Ezt a felfogást különben már több német bíróság is magáévá tette. *A.*

— **A hazaárulók vagyoni felelősségéről** szóló rendelkezéseket Ausztriában — az általános törvényhozási felhatalmazás alapján — császári rendeletbe foglalták. A még június havában kiadott rendelet (R. G. B. 156.) kimondja, hogy kártérítést kell fizetni az állam részére annak vagyonából, aki 1. mint katonai személy az ellenséghez szökik, 2. aki háború idején az osztrák-magyar monarchia avagy szövetségese ellen jogtalanul emel fegyvert, 3. aki az ellenséges haderőt kémkedéssel vagy egyéb módon segíti. Az államnak módjában van a követelés előrelátható nagysága erejéig a hazaáruló vagyonára zárlatot elrendelni, ha alapos gyanúokok forognak fenn. Az állam követelését szabályozza az áruló cselekmény által okozott közvetett vagy közvetlen kár. A zárlat elrendelése előtt is joga van azonban már az állam igényét érvényesítő hatóságnak ezen igény ideiglenes biztosítását az illetékes polgári bíróság útján kérni. A zárlat elrendelését a kir. ügyészség indítványozza, kérdésében a polgári törvényszék hármas tanácsban határoz. Katonai ügyész tehát az indítványozásra nem jogosult. A hazaáruló vagy törvényes képviselője megidézendő a tárgyalásra, amennyiben ez nem lehetséges, védőt kell kirendelni. A zárlatot elrendelő határozatot kézbesíteni kell a hazaáruló valamennyi családtagjának, de jogorvoslattal az ellen csak a házastárs, a szülők és a gyermekek élhetnek. A zárlat végrehajtása annak a polgári törvényszéknek feladata, amely a zár alá vett vagyon felől gyámi bíróság minőségében intézkednék. A zár alá vett vagyon jövedelme csak akkor fordítható azoknak a személyeknek eltartására, akikről a hazaárulónak gondoskodnia kötelessége lenne, ha ezek vagyontalanok, belföldön laknak és a bűncselekményben részük nincsen. Ha az eljárás jogerős és a vagyoni felelősséget megállapító határozattal befejezést nyert, a bíróság kielégítést nyujt az államnak a zár alá vett vagyonból. A kárkövetelés tehát mindig számszerint állapítandó meg, a felesleg a bűnügyi költségek leszámítása után a jogosultaknak kiadandó. *A.*

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai-ban megjelent:

A végrehajtási eljárás zsebkönyve

Az 1881 : LX. tc., 1908 : XLI. tc., 1912 : VII. tc., 1912. LIV. tc. és a kapcsolatos rendeletek.

Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta

dr. BORSODI MIKLÓS

királyi járásbiró, a budapesti központi királyi járásbiróság végrehajtási osztályának birája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a birói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (birói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Ára kötve 6 K. Kapható minden könyvkereskedésben. Ára kötve 6 K.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 34. szám. Budapest, 1915 augusztus 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Gallia Béla* budapesti kir. táblai bíró: A moratórium-feloldó rendelet. — *Meszlényi Antal* beregszászi kir. törvényszéki bíró: A szegénységi jog szabályozása. — *Dr. Gündisch Guidó* országgyűlési képviselő, erzsébetvárosi ügyvéd: Moratóriumos esetek. — *Dr. Diamant József:* A jogi nyelv problémája. — Szemle. *Melléklet:* Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A moratórium-feloldó rendelet.*

5. Ingó dolgok vételára és ipari munkateljesitmények ellenértéke.

Ezekre nézve eddig legfeljebb 50, illetőleg 60%-ot kellett törleszteni. A harmadik moratóriumi rendelet ugyanis legkorábban 1914 október 15-én kezdődő havi 10%-os részletek fizetését rendelte el; e rendelkezést folytatólag fentartották a negyedik és ötödik moratóriumi rendeletek is. Eszerint az 1915. évi március végéig, vagyis az ötödik rendelet hatályban létéig az 1914 október végéig lejárt tartozásokra 60%-ot, az 1914 november végéig lejártakra 50%-ot kellett fizetni. A hatodik moratóriumi rendelet fenállása alatt — tehát négy hónapig — ezekre a tartozásokra további részletek fizetését beszüntette. A később lejáró tartozásokra fentartotta a 10%-os havi részleteket, de kimondta, hogy összesen 50%-nál többet nem kell fizetni. A most tárgyalt és halasztás alá esett tartozásokból tehát most a lejárat szerint 90—40% van hátralékban.

A feloldó rendelet (11. §.) a törlesztés módjára nézve különbséget tesz

a) az 1915. évi március végéig lejárt és *b)* az 1915 április, május, június és július hónapokban lejárt tartozások között.

Mindkét tartozáscsoport egyezik abban, hogy *1915 augusztus hóban egyikre sem kell részlesztést teljesiteni.*

Az eltérés pedig abban áll, hogy az 1915. évi március hó végéig lejárt tartozásokat — melyekre már 60, illetőleg 50% fizetendő volt, — *kéthavonkint tizszázalékos részletekben* kell törleszteni, míg az 1915. év április, május, június és július hónapjaiban lejárt tartozások hátralékát *havonkint tizszázalékos részletekben;* ha azonban ily módon — a hatodik moratóriumi rendelet értelmében fizetendő részletek hozzászámításával — már öt részlet vált esedékessé, a további részletek már *csak kéthónaponkint fizetendők.*

Eszerint az 1914 október végéig lejárt és így 1915 március végéig 60% erejéig törlesztendő tartozásokra fizetni kell: 1915 szeptember, november, 1916 január és március hóban 10—10%-ot; az 1914 november hónaptól 1915 március hó végéig lejárt tartozásokra, melyekre már 50% fizettetett, 1915 szeptember, november, 1916 január, március és május hónapokban 10—10%-ot.

Az 1915. évi áprilisban lejárt tartozásokra 1915. évi július hóig bezárólag 40%-ot kellett törleszteni. Minthogy augusztusban nem kell fizetni: a legközelebbi törlesztési részlet 1915 szeptemberre esik; a további 50% 1915. évi november, 1916. évi január, március, május és július hónapokban törlesztendő.

Az 1915. évi májusban lejárt és így 1915. évi július hóig 30%-ban törlesztett tartozások hátralékos 70%-át 1915 szeptember, október (50%), december, 1916. évi február, április, június, augusztus hónapokban;

az 1915. évi júniusban lejárt és ekként 1915. évi július hóig 20%-ban törlesztettek 80% hátralékát 1915 szeptember, október, november (50%), 1916 január, március, május, július, szeptember hónapokban;

végül az 1915. évi júliusban lejárt és 10% erejéig törlesztett tartozásokat 1915 szeptember, október, november, december (50%), 1916 február, április, június, augusztus és október hónapokban kell törleszteni.

Ugyanezeket a szabályokat kell alkalmazni a megbízott tőzsdetag és a tőzsdén kívül álló kereskedő-megbízó közötti viszonyban a leszámolás eredményeként előálló pénztartozásokra is. (Hatodik mor. rend. 10. §. 2. bek.)

6. Elálláson és szerződésszegésen alapuló tartozások.

Az 1914. augusztus 1. napja előtt kötött, de a moratórium alatt teljesítendő szerződés alapján az elállás jogának gyakorlásából, avagy a szerződés nemteljesítéséből vagy nem kellő teljesítéséből eredő pénztartozások tudvalevőleg nem estek moratórium alá. Ha azonban *a szerződés 1914. évi augusztus hó előtt volt* teljesítendő, a hatodik moratóriumi rendelet 4. §-ának I. 16. pontja értelmében 25%-ot kellett fizetni 1915. év június havának azon a napján, amely számánál fogva megfelel a tartozás lejárata napjának, és ha a tartozás csak 1915. év június vagy július havában járt le, a lejárat napján. A hátralék tehát 75%. A feloldó rendelet 11. §-a szerint ezt a hátralékot kéthónaponként, három egyenlő részletben kell törleszteni és pedig az 1915. év szeptember és november, valamint az 1916 január havának azon a napján, amely az első részlet fizetésére a hatodik moratóriumi rendeletben megszabott napnak megfelel.

Ha az adós valamely részletet a hitelező felhívásának vételétől számított tizenöt nap alatt meg nem fizet, az egész hátralék egyszerre válik esedékessé.

7. Családjogi és öröklési jogi címen, valamint társaságon és közösségen alapuló tartozások.

Családjogi és öröklési jogi címen alapuló, valamint a társasági viszonyból vagy a vagyonközösség megszüntetéséből eredő pénztartozásokból a hatodik moratóriumi rendelet 4. §-ának I. 18. pontja értelmében 25% volt törlesztendő 1915 június, illetőleg július hónapban. A még fennálló 75% hátralékot három egyenlő részletben kell törleszteni az 1915. év október, valamint az 1916. év március és október havának azon a napján, amely az első részlet fizetésére a hatodik moratóriumi rendeletben megszabott napnak megfelel. (12. §)

A hosszabb törlesztési időket a vagyon értékesítésének nehézségei indokolják.

8. Váltón és más forgatható értékpapirokon alapuló tartozások.

E tartozásokból az 1915. évi június és július hónapokban lejárók a hatodik moratóriumi rendelet 4. §. II. 1. pontja értelmében még teljesen moratórium alá estek; a korábban lejártakra a következő részletek voltak fizetendők:

1914. évi október 1. előtt lejárt és a látraszóló váltókra 1915. évi január és 1915. évi május havában 10—10%;

az 1914 október és november hónapokban lejártakra 1915. évi február és június hónapokban 10—10%;

az 1914 december és 1915 január havában lejártakra 1915. évi március és július hónapokban 10—10%;

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

az 1915. évi február és március hóban lejártakra 1915. évi május hóban 10%

az 1915. évi április és május havában lejártakra pedig 1915 július havában 10%.

A feloldó rendelet 13. §-a nem folytatja ezt a részletfizetési rendszert, hanem kimondja, hogy az egészen vagy részben halasztás alá eső váltón és egyéb papiron alapuló tartozások hátralékát *két egyenlő részletben kell törleszteni*, és pedig a látra szóló vagy az 1914. évi november hó 1. napja előtt lejárt papirok után *az 1915. évi október és az 1916. év október havában;* a halasztás alá eső *többi papir után* az *1915. év november és az 1916. év november havában*, minden esetben az illető hónapnak azon a napján, amely számánál fogva a lejárat napjának megfelel és ha ez a nap az illető hónapban hiányzik, a hónap utolsó napján. E törlesztési szabályok nem terjednek ki azokra a váltókötelezettségekre, melyek helyi érdekű vasút építési és üzletberendezési költségeinek fedezése céljából és a h. é. vasút címleteivel biztosított tartozások okából vállaltattak, de csak inter partes. Ezekre a 19. §. irányadó.

Az első bekezdés rendelkezései nem terjednek ki azokra a kötelezettekre, akiknek állandó üzleti telepe, üzeme vagy gazdasága, ilyennek hiányában pedig lakóhelye (székhelye) kizárólag Bereg, Máramaros, Sáros, Szatmár, Szerém, Ugocsa, Ung vagy Zemplén vármegye vagy Szatmár-Németi törvényhatósági joggal felruházott város vagy Zemun város területén van. Azt, hogy az ilyen kötelezettek az első bekezdésben említett tartozásokat mikor és milyen részletekben kötelesek megfizetni, a pénzügyminiszter külön rendelettel állapítja meg, ez a rendelet a fizetési kötelezettség mértékét az egyes vármegyéken belül vidékenkint különbözőképen is megszabhatja.

Azzal szemben, aki az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kiállított váltón oly tartozás okából vállalt váltói kötelezettséget, amely a likvidáló rendelet értelmében törlesztendő, a váltóbirtokos, akinek javára az említett köztörvényi tartozás fennáll, a váltón alapuló követelést nagyobb mértékben is érvényesítheti, amennyiben az említett köztörvényi tartozásból a feloldó rendelet szerint már nagyobb részlet vált esedékessé. Ezek a szabályok a kereskedelmi utalványra, a közraktári jegyre és a csekkre megfelelően szintén kiterjednek.

Természetes, hogy a váltóadós nem védekezhetik a 13. §. alapján fizetendő részletet követelő váltóhitelezővel szemben, hogy a köztörvényi tartozás alapján kisebb törlesztést volna köteles teljesíteni, mint a váltó alapján.

A váltókra és más forgatható értékpapirokra vonatkozó és a hatodik moratóriumi rendelet 2. §-ában és 4. §-ának II. pontjában foglalt szabályokat a moratóriumfeloldó rendelet 21—24. §-ai is fentartották. Mégis néhány, részint az időközben szerzett tapasztalatok, részint a feloldás természete által kívánt módosítás tétetett.

1. Az első moratóriumi rendelet 1. §-a szerint moratórium alá eső váltót, csekket, kereskedelmi utalványt bemutatni és azokra nézve óvást felvenni nem lehetett. Az ennek ellenére történt bemutatás és óvásfelvétel hatálytalan. A feloldó rendelet 22. §-a kimondja, hogy meg kell téríteni annak az óvásnak költségeit, amelyet a papirbirtokos az 1914. évi aug. hó 3. napjáig bezárólag az első moratóriumi rendelet ellenére vett fel.

2. A hatodik moratóriumi rendelet 2. §-a a *halasztás alá nem eső váltó* és egyéb papirok tekintetében, amelyek 1915. évi augusztus 1. napja előtt jártak le, az óvás felvételére rendelt határidőt 1915. évi augusztus hó 3-áig meghosszabbította. A feloldó rendelet ezt a meghosszabbítást kiterjesztette az 1915. évi december hó 1. napja előtt lejárt papirokra oly módon, hogy a határidőt 1915. évi december hó 3-ikáig hosszabbította meg. (23. §.)

3. Az idézett 2. §. szabályozta az 1876 : XXVII. tc. 40. §-ában meghatározott letétel jogát is, amely az elfogadót két köznap elteltével illeti meg. A feloldó rendelet 24. §-a ezt a két köznapot a 13. §. szerint két részletben törlesztendő papirok tekintetében attól a naptól számítja, amelyen a tartozás részlete a moratóriumi rendeletek vagy a feloldó rendelet szerint fizetendő, a halasztás alá nem eső (23. §.) papirok tekintetében pedig a lejárat napjától.

Bármelyik előző követelheti, hogy a papir birtokosa a papirt fizetés végett mutassa be, és pedig a 13. §-ban említett papirok tekintetében azon nap eltelte után, amelyen a tartozás részlete a moratóriumi rendeletek vagy a jelen rendelet szerint fizetendő, a 23. §-ban említett papirok tekintetében pedig a lejárat után; ha a papir birtokosa a hozzá intézett felhívás vétele után ennek haladéktalanul nem tesz eleget, az ebből eredő kárért felelős.

4. A visszkereset alatt álló váltókötelezettek elleni igények elévülésére a váltótörvényben megállapított elévülési idő túlrövidnek mutatkozott. A feloldó rendelet 35. §-a a még nem szentesített új váltótörvény rendelkezéseinek megfelelően kimondja, hogy a váltón, kereskedelmi utalványon és közraktári jegyen alapuló követelés elévülésének ideje, tekintet nélkül a kiállítás idejére, *egy évben* állapíttatik meg azokban az esetekben, amelyekben az 1876 : XXVII. tc. szerint számítandó elévülési idő egy évnél rövidebb volna. Ezt a rendelkezést a jelen rendelet életbelépte előtt már befejezett elévülésre nem lehet alkalmazni.

Minthogy azonban a 13. §. szerint ezen tartozások törlesztése két gazdasági évre van felosztva, az elévülés e tartozásoknak bármely részlete tekintetében csakis a tartozás hátralékára vonatkozó elévüléssel együtt fejeződik be.

9. Betétek.

A folyószámlabetétekre vonatkozó rendelkezési jog korlátozásait a moratóriumi feloldó rendelet 14. §-a teljesen megszüntette.

A betéti könyvre elhelyezett összegekre nézve azonban fentartotta az eddigi korlátozásokat, mindazonáltal azokat a rendelkezési jogokat, melyek eddig csak a folyószámla tulajdonosát illették, kiterjesztette a betétkönyv tulajdonosára.

A betéti könyvre elhelyezett betét kifizetését a betevő összegre való tekintet nélkül követelheti, amennyiben hiteltérdemlően kimutatja, hogy valamely halasztás alá esett tartozását, amelyre a moratóriumi rendeletek vagy a feloldó rendelet értelmében fizetést kell teljesítenie, a betétével való rendelkezés hiányában — saját vagy vele szemben eltartásra jogosult hozzátartozói megélhetésének vagy gazdasági vállalata vagy üzeme folytathatásának veszélyeztetése nélkül — teljesíteni nem képes és az evégből szükséges összeget a hitelező javára utalja át. A betevőnek ki kell mutatnia azt is, hogy a betéttel való rendelkezés joga őt már 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt megillette, vagy hogy e jogot azóta öröklés útján szerezte meg.

A betevő e jogával csak úgy élhet, ha a szükségelt összeget — amennyiben hosszabb felmondási idő kikötve nincs — legalább nyolc nappal előbb írásban bejelenti.

A betéti könyvre elhelyezett betéteknek 1914. évi augusztus hó 1. napjától járó kamatait a betevő más megállapodás hiányában bármikor követelheti. (20. §.)

Kamatok.

A hatodik moratóriumi rendelet 5. §-ával egyezően a feloldó rendelet 20. §-a kimondja, hogy a 2—18. §. értelmében fizetendő tőkerészlet fizetésének napjáig lejárt kamat megfizetését is lehet követelni.

Az *1914. évi augusztus hó 1. napja előtt lejárt* — a 2. §. alá nem eső — kamatot, melynek tőkéje nem esik a feloldó rendeletben meghatározott törlesztés alá, a 17. §. értelmében, vagyis 1915. október, 1916 március és október hónapokban kell törleszteni. Ha az adós valamelyik esedékes részletet a hitelező felhívásának vételétől számított tizenöt nap alatt meg nem fizeti, az egész kamathátralék egyszerre válik esedékessé.

Egyéb rendelkezések.

A háborús események által érintett adósoknak adandó bírói halasztásra vonatkozó és a hatodik moratóriumi rendelet 22. §-ában foglalt rendelkezéseket a feloldó rendelet mellőzi, hanem e tekintetben külön rendeletre utal. (30. §.) Az eljárási jog körébe tartozó ezek a rendelkezések a 12000/1915 I.M.E. sz. eljárási rendelet 11. §-ában foglaltatnak.

A katonai, vagy azzal egy tekintet alá eső szolgálatot teljesítő adósnak halasztás alá nem eső minden pénztartozásaira a rendelet 33. §-a azt a kedvezményt állapítja meg, hogy a rész

letek nem teljesítése okából a minisztérium további rendelkezéséig a nem teljesítés esetére megállapított jogkövetkezményeket a hitelező nem érvényesítheti, kivéve az esedékes részleteknek és járulékaiknak érvényesítését. Kötbért azonban, — ellentétben a 32. §. általános szabályával, — az ily tartozás nem teljesítése esetében nem lehet követelni.

A katonai szolgálatot teljesítő személy halála esetében az ott meghatározott kedvezmény az örökhagyó tartozásai tekintetében a halálesettől számított hat havi időre az *örököst* is megilleti.

E szabályok alól kivételt képez, ha a katonai szolgálatot teljesítő személy gazdasági vállalata vagy üzeme a kedvezmény alapjául szolgáló körülmény ellenére tovább folyt; mert, akkor e kedvezmények, a gazdasággal vagy üzemmel kapcsolatos pénztartozások tekintetében nem állanak.

Az ellenséges és nem ellenséges külföldi államok polgárainak követeléseire és tartozásaira a 38. §. a következő szabályokat állapította meg:

Ha magyar állampolgár más nem ellenséges államban valamely magánjogi követelést csak kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesíthet, mint ahogyan azt a jelen rendelet megállapítja, akkor az ily állam kötelékébe tartozó hitelezőnek követelései a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.

Ha magyar állampolgárnak valamely magánjogi tartozására más nem ellenséges államban az ottani állampolgárok részére engedett kedvezmények vagy egyáltalában nem terjednek ki, vagy az általánosnál szűkebb körben érvényesülnek, akkor az ily állam kötelékébe tartozó adósnak tartozásai a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.

Ellenséges állam kötelékébe tartozó hitelező — a jelen rendeletben foglalt korlátozásokkal — követelését csak annyiban érvényesítheti, amennyiben bebizonyítja, hogy hazájában, ha pedig más ellenséges állam területén lakik, lakóhelyének államában is, az ott fenálló jogszabályok szerint magyar állampolgár megfelelő esetben követelését nem kisebb mértékben és nem messzebb menő korlátozásokkal érvényesítheti, mint ahogyan azt a jelen rendelet megállapítja.

Ellenséges állam kötelékébe tartozó adós a jelen rendeletben az adósok részére biztosított kedvezményeket csak annyiban veheti igénybe, amennyiben bebizonyítja, hogy hazájában, ha pedig más ellenséges állam területén lakik, lakóhelyének államában is, az ott fenálló jogszabályok szerint magyar állampolgároknak tartozásai megfelelő esetben a belföldi adósok tartozásaival egyenlő elbánásban részesülnek.

Akár ellenséges, akár nem ellenséges külföldi államok polgárainak oly követeléseire és tartozásaira, amelyek a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletükből vagy gazdaságukból származnak, a jelen rendelet szabályai a fenti megszorítások nélkül irányadók.

E szabályokat a jogi személyekre megfelelően kell alkalmazni.

E szabályok csak annyiban állanak, amennyiben a m. kir. minisztériumnak 7808/1904. M. E. sz. rendeletén alapuló rendelet vagy pedig a 8286/1904. M. E., vagy a 9051/1915. M. E. sz. alatt kibocsátott vagy más érvényes rendelet másképen nem rendelkezik.

A hatodik moratóriumi rendelet 37. §-a minden oly bírói intézkedést, amely az adóst a moratóriumtól vagy az ezzel kapcsolatos jogoktól akarata ellenére megfosztaná, hazai tiltó törvénybe (hazai közrendbe) ütközőnek és hazai törvény céljával ellenkezőnek nyilvánította.

Eddig kétség merült fel, hogy ez vonatkozik-e a hazai bíróságok intézkedéseire is? A feloldó rendelet 39. §-a ezt a szabályt kizárólag a *külföldi* bírói intézkedésekre szorította.

A rendelet 42. §-a szerint a feloldó rendeletben megállapított határidőket a minisztérium az 1914: L. tc. 14. §-ában kapott felhatalmazás erejénél fogva arra az esetre is irányadóknak jelentette ki, ha a háború befejezésének napján (1912: LXIII. tc. §.) túlterjednek.

Amint a fent ismertetett rendelkezésekből kitűnik, a likvidáló rendelet nagy gonddal és körültekintéssel igyekezett a feloldást tűrhetővé tenni és a részletfizetéseket minél hosszabb határidőkre kitolni. Minden adósra egyaránt méltányos megoldást az anyagi jog szabályai természetesen nem képesek nyújtani és előre nem is lehet számolni azzal, hogy az általános gazdasági helyzet lehetővé fogja-e tenni a feloldás folytán esedékessé vált kötelezettségek zavartalan teljesítését.

Az eljárási rendelet lehetővé teszi a tartozások bizonyos csoportjaira nézve a bírói halasztás megadását. Noha e halasztás mind a tartozások köre, mind a határidő tekintetében szűk korlátok között mozog: ez a halasztás mégis némiképp biztosító szelepe lesz azoknak az inkonvenienciáknak, melyeket az anyagi rendelkezések esetleges és mindenesetre csak utólag észlelhető szigora fog okozni. *Dr. Gallia Béla.*

A szegénységi jog szabályozása.

A Pp. a szegénységi jog szabályozásánál abból a humánus nézőpontból indul ki, hogy az állam kötelessége polgárait a perléssel járó kiadások kötelezettsége alól mentesíteni, ha a perlés a polgár jogainak védelme érdekében szükséges; de viszont, midőn a szegénységi jogon való perlés megadását a bíróság elhatározási körébe utalja és direktivául azt állítja fel, hogy szegénységi jogban nem részesíthető az a fél, akinek perlekedése már előre eredménytelennek mutatkozik és az az «engedményes» sem, akire az engedményezés a szegénységi jogon való perelhetés végett történt: megfelelően gondoskodott a szegénységi joggal való visszaélés következményeinek elhárításáról, arról, hogy szegénységi jogon csak az perelhessen, akinek javára a szegénységi jogon való perlés összes feltételei fenforognak.

Ezeknek a vezérelveknek szolgálatában áll a Pp. 112. §-ának *első* és *második* bekezdése, melyek disztingválnak a szegénységi jogban részesedő jogalanyok között; az 1914: XLIII. tc. pedig meghatározza és pedig a Pp. 112. §-ának első és második bekezdésének figyelembevételével a szegénységi jog *tartalmát.*

A Pp. 112. §-ának *első* bekezdése szerint: «szegénységi jogban rendszerint az a fél részesíthető, kinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakhelyén szokásos *napszám*».

E törvényhely világos szövegezésével kétséget nem hagy fen aziránt, hogy *ki* részesitendő szegénységi jogban? — *az,* aki a szó szoros értelmében szegény, aki nihil habens, akinek jövedelme nem több a *napszámnál.*

A Pp. humánus felfogásában azonban kiterjeszti novumként a szegénységi jogot bizonyos körülmények fenforgása esetén — *másokra is.*

Erről a Pp. 112. §-ának *második* bekezdése rendelkezik, midőn feljogosítja a bíróságot, hogy az összes körülmények figyelembevételével szegénységi jogban részesítse azt a felet is, aki a perköltséget nem tudja fedezni *anélkül,* hogy a saját és azoknak a hozzátartozóinak szükséges *tartása* sérelmet szenvedne, akiknek tartására törvénynél fogva vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles.

Egybevetve a Pp. 112. §-ának *első* bekezdését annak *második* bekezdésével, megállapíthatjuk, hogy a Pp. 112. §-ának *első* bekezdése alapján szegénységi jogban csak az a fél részesül, akinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakhelyén szokásos napszám; a Pp. 112. §-ának *második* bekezdése szerint pedig az, akinek a napszámnál *több jövedelme* van ugyan, de még sincs *annyi* jövedelme, amiből a perköltséget fedezni tudná anélkül, hogy a saját és hozzátartozóinak tartása sérelmet szenvedne.

A szegénységi jog perrendi szabályozásánál a cenzusnak felvétele természetesen különbséget eredményez a szegénységi jognak a Pp. 112. §-ának *első* bekezdése és annak *második* bekezdése alapján történt adományozása között; az *előbbi* alapján *több* jogot, az *utóbbi* alapján *kevesebb* jogot élvez a kedvezményezett.

Ezt a több, illetve kevesebb jogot, vagyis a szegénységi jog tartalmát, terjedelmét az 1914: XLIII. tc. 75. §-a és a Pp. 113. §-a állapítja meg.

Az 1914: XLIII. tc. 75. §-a szerint: míg az a fél, akinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakóhelyén szokásos napszám és a bíróság neki *ezen az alapon,* a Pp. 112. §-ának *első* bekezdése alapján adja meg a szegénységi jogot, *illetékmentességben* részesül, addig a Pp. 112. §-ának *második* bekezdése szerint szegénységi jogot nyert fél illetékmentességben *nem részesül.*

Míg tehát a Pp. 112. §-ának *első* bekezdése alapján szegénységi jogot nyert fél a szegénységi jog megadása iránt a bírósághoz intézett kérelem előterjesztésétől kezdődően iratok, bírói

határozatok után sem az első fokban, sem a fellebbvitel és a végrehajtási eljárás során illetéket nem köteles leróni, addig a Pp. 112. §-ának *második* bekezdése alapján szegénységi jogot nyert fél *tartozik* az illetéket leróni.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy az 1914 : XLIII. tcikk 75. §-ának második bekezdése a Pp. 112. §-ának *második* bekezdése szerint szegénységi jogot nyert fél javára *is egy* esetben az illeték tekintetében bizonyos kivételt, kedvezményt statuál.

Ezt a kivételes kedvezményt azonban csak az a fél élvezi, aki ügyének díjtalan vitelére a bíróságtól *ügyvéd kirendelését kérte* (de nem az, aki képviseletével maga bízott meg ügyvédet) és a kivételes kedvezmény abban áll, hogy az *ilyen* fél az illeték lerovásának kötelezettsége alól *egyelőre*, de csak *egyelőre* (a per végleges befejezéseig) fel van mentve, mert az ily kérelemre kirendelt ügyvéd *illetékfeljegyzési jogot* nyert, tehát az általa képviselt félnek *egyelőre* nem kell az illetéket leróni.

Észszerűen folyik természetesen ebből a contrario az, hogy azon perekben, melyekben az ügyvédi képviselet *nem kötelező* és a fél kérelmére ügyvéd *nem* rendeltetett ki, bárha az ily fél a Pp. 112. §-ának *második* bekezdése alapján szegénységi jogot nyert, az illetékfeljegyzési jog kedvezményében nem részesül, vagyis köteles az illetéket, mihelyt lerovásának ideje elérkezik, leróni.

Különböztet azonban a törvény s egyéb jogok tekintetében is a Pp. 112. §-ának *első* és *második* bekezdése alapján adott szegénységi jog között.

Nevezetesen a Pp. 113. §-a, bár általánosságban kimondja, hogy a szegénységi jogot nyert fél : 1. egyelőre fel van mentve a szegénységi jog megadása iránti kérelem előterjesztésétől kezdődőleg az ügyben felmerült illetékek és bélyegek fizetése alól ; 2. a perköltség fedezéséül nem köteles biztosítékot adni ; 3. jogot nyer arra, hogy ügyének egyelőre díjtalan vitelére ügyvédet rendeljenek ki számára ; 4. egyelőre fel van mentve a bírósági kiküldöttek díjainak és kiadásainak, a tanuk és szakértők illetményeinek, valamint a szükséges hirdetmények és az ügygondnok költségének fizetése alól és ezeket az államkincstár előlegezi ; nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk azt a kérdést, hogy vajjon a fél a 112. §. *első* vagy *második* bekezdése alapján kapta-e meg a szegénységi jogot ; mert ha az *első* bekezdés alapján kapta, abban az esetben a Pp. 113. §-ának 1—4. pontjában felsorolt jogok egyenértékét nem tartozik soha megtéríteni, azon *egy* esetet kivéve, midőn ránézve a szegénységi jog feltételei később megszűnnek (vagyonhoz jut) és feltéve, hogy a költségekben nem az *ellenfele* marasztaltatott.

Ellenben az a fél, aki a Pp. 112. §-ának *második* bekezdése alapján nyert szegénységi jogot *és* a Pp. 116. §-a értelmében ügyének díjtalan vitelére *ügyvéd rendeltetett ki*, a Pp. 113. §-ának 1—4. pontjaiban felsorolt összes kedvezményeket élvezi ugyan, de csak *ideiglenesen* s a per befejezésével azok egyenértékét visszatéríteni tartozik, azon egy eset kivételével, midőn a bíróság ellenfelét a költségekben elmarasztalja; az a fél azonban, aki a Pp. 112. §-ának *második* bekezdése alapján kapja a szegénységi jogot, *de* ügyének díjtalan vitelére ügyvéd kirendelve *nem lett*, a Pp. 113. §-ának 1—4. pontjában felsorolt jogok közül csupán a 2. pont (biztosíték adása alól mentesség) és a 4. pontban (tanudíj, bírói szemleköltség stb. alól mentesség) jelzett jogokat élvezi, mert bár a Pp. 113. §-a nem különböztet az itt felsorolt jogok tekintetében a Pp. 112. §-ának *első* és *második* bekezdése között, ha azonban az 1914 : XLIII. tc. 75. §-ának második bekezdését figyeljük, mely szerint a Pp. 112. §-ának második bekezdése alapján megadott szegénységi joggal *illetékmentesség nem jár*, kétség nem lehet az iránt, hogy a Pp. 113. §-ának 1. pontjában adott kedvezményt (illeték és bélyeglerovása alóli mentesség) és 3. pontjában adott kedvezményt (az ügy díjtalan vitelére ügyvéd kirendelése) nem élvezi *az* a fél, akinek részére, ügyének díjtalan vitelére ügyvéd *nem rendeltetett ki*.

A Pp. 113. §-ának 1—4. pontjaiban felsorolt jogok tekintetében kedvezményes az a fél is, akinek részére a bíróság *még nem* engedélyezte a szegénységi jogot, vagyis a fél már beadta ugyan kérelmét a szegénységi jog engedélyezése iránt, de az még elintézve nincs. Az alatt az intervallum alatt, mely a kérvény beadása és annak elintézése között eltellik, a törvényhozás helyénvalónak, méltányosnak találta, hogy a félnek, ki perbeli cselekvősége előtt nincs mindig abban a helyzetben, hogy a szegénységi jogot megszerezze, az említett kedvezmények megadassanak.

Ha azután a bíróság nem engedélyezi a szegénységi jogot, a fél köteles az addig le nem rótt bélyeget, illetéket leletezés terhe alatt leróni, illetve a Pp. 113. §-ának többi pontjaiban felsorolt jogok egyenértékét megfizetni.

A szegénységi jog megadása a bíróságok (elsőfokú és felsőbíróság) jogkörébe tartozik (Pp. 115. §.) s ugyancsak a bíróság vonja is meg a szegénységi jogot (Pp. 118. §.).

A szegénységi jog körüli eljárást a 72,5000/914. sz. belügy-, pénzügy- és igazságügyminiszteri, továbbá a 72,600/914. számú igazságügyminiszteri rendelet szabályozza, míg a törvényszéki ügyviteli szabályok 107. §-a a szegényjogon perlekedőkről a törvényszék elnöki osztályában külön csoport alakítását rendeli el.

Minthogy azonban a Tüsz. részletes útmutatást a szegénységi jogon perlekedők ügyének kezelésére nem ad, aminthogy helyesen azt a törvényszéki elnökök gyakorlati érzékére bízza, véleményünk szerint megfelelő az az eljárás volna, ha a törvényszéki elnökség és illetve az irodaátalány kezelője ne csak akkor nyerjen értesítést arról, hogy valaki szegényjogban részesült mikor annak ügyében az irodaátalány terhére *kiutalás történik*, szóval, necsak a kiutaló végzésből, hanem a bíróság azt a végzést, melyben a szegénységi jogot *megadja*, *közölje* a törvényszék elnökségével, amely esetben az elnökség, illetve az irodaátalány kezelője, midőn hozzá később egy kiutaló végzés érkezik, ellenőrizheti, hogy oly fél ügyében történt-e a kiutalás, aki szegénységi jogot élvez. A további sikeres ellenőrzés szempontjából szükséges továbbá, hogy a bíróság, ha a per folyamán megvonja a szegénységi jogban részesített féltől a szegénységi jogot, az e tárgyban hozott végzését szintén közölje a törvényszék elnökségével, mert a legnagyobb gondosság mellett is, különösen bíróváltozás esetén megtörténhet, hogy az intézkedő bíró figyelmét elkerüli az a körülmény, hogy a féltől időközben a szegénységi jog elvonatott s az irodaátalány terhére mégis kiutalást eszközöl és azzal azt bona fide megkárosítja. Ha azonban a szegénységi jogot megvonó végzés az elnökség, illetve az irodaátalány kezelőjének megküldetik, az irodaátalány kezelője saját jól felfogott érdekében meg fogja tagadni az utalványozott összeg kifizetését oly esetben, midőn a szegényjogot nyert féltől utóbb ez a jog megvonatott.

Meszlényi Antal.

Moratóriumos esetek.

1. A «Jogtudományi Közlöny» 1914. évi szeptember 18-iki számában azt a kérdést vetettem fel, hogy köteles-e a pénzintézet oly betétet kifizetni, mely aug. 1-je előtt szabályszerűen mondatott fel pl. 1914. aug. 10-ikére vagy szept. 15-ikére? Arra az eredményre jutottam akkor, hogy az ily módon a moratórium előtt felmondott betét kifizetése egyelőre nem esedékes. Most már a «moratórium-feloldó» rendelet megjelenvén, kétes lehet a válasz.

Azt hiszem, úgy áll a dolog, hogy a moratórium a «feloldás» dacára tényleg és lényegileg még meg nem szűnt, le nem járt. Hiába írja a rendelet elő azt, hogy rövidség kedvéért «moratórium-feloldó»-nak nevezzük, maga a rendelet tartalma legfölebb a rendelet címének felel meg, mely csak «a moratórium fokozatos megszüntetését» igéri. Ez a fokozatos megszüntetés a 2. §. szerint 1917. év május végéig terjedhet, mint magában a rendeletben adott legmesszebbmenő halasztás napjáig. Azonban a legújabb moratóriumos eljárási szabályok egész szerkezetének előfeltétele az, hogy azok a minisztérium által kiválasztandó későbbi valamelyik időpontban hatályon kívül lesznek helyezve s szerény nézetem az, hogy csupán ezen majdani rendeletben lesz a moratórium végleges megszűnése kimondva, sőt az lényegileg ily újabb deklaráció nélkül is csak akkor tekinthető megszüntnek. Ami pedig nagy gyakorlati fontossággal bír, mert az elmult 1914/15. év alatt sok halasztás lett adva azon időmegjelöléssel, hogy a halasztás «a moratórium lejártáig» terjed.

Felmondott pénzintézeti betétek tekintetében pedig nem is kell ily általános álláspontra helyezkedni. Mert a 2807/915. M. E. rendelet 14. §-ának harmadik bekezdése határozottan azt mondja, hogy külön feltételek hiányában, «a halasztás egész ideje alatt

az 1914. évi aug. 1. napján fennállott betétből legfeljebb tiz százaléknak kifizetését lehet követelni». És ugyanazon szakasz utolsó bekezdése úgy szól, hogy: «A betétekről való rendelkezésnek a jelen rendeletben foglalt korlátozásait a minisztériumnak külön rendelete fogja a szükséghez képest feloldani». Tehát ezek szerint nyilvánvaló, hogy a háború előtt felmondott oly betétet, melynél a felmondási idő az 1914 aug. 1-étől 1915 július 31-ikéig terjedő idő alatt járt csak le (a moratórium-feloldó rendelet 1. §-ának szavaival élve) oly pénztartozásnak kell tekinteni, melyre a jelenlegi rendeletekben megállapított módozatok szerint egyáltalán még nem kell törleszteni.

Ugyanez áll természetesen nemcsak a takarékbetétekre, hanem a folyószámlabetétekre nézve is. De a moratóriumfeloldórendelet 14. §-a első bekezdésének értelme szerint folyószámlabetét tulajdonosa abban a kellemes helyzetben van, hogy meg nem indokolt felmondását most már megismételheti s így az itt szokásos rövid felmondási időkre való tekintettel mégis hamar pénzéhez juthat.

2. *Dr. Fodor Ármin* kúriai bíró úr azt írja a «Jogtudományi Közlöny» idei aug. 6-iki számában, hogy a m. kir. igazságügyminiszternek 12,000 915. számú rendelete szerint visszárverésen kívül más árverés csakis mezőgazdasági ingatlanra rendelhető el. Miután elég gyakorlati fontossággal bír azon kérdés, hogy házadó alá eső ingatlan árverési vevője ellen kérhető-e árverés, szóvá kell tennem a kúriai bíró úrnak ezen megjegyzését, mert az a legutóbbi eljárási rendelet 17-ik §-a második bekezdésének egyenesen ellentmond. Az így szól: «Házadó alá eső ingatlanra... csak a 2. pont (ha utóajánlatot adtak be) és c pont esetében is csak az 1914. évi aug. 5. napja előtt megtartott árverésre beadott utóajánlat következtében lehet árverést rendelni vagy foganatosítani». Ennek alapján tehát visszárverést se lehet házadó alá eső ingatlanra a továbbiakig megtartani; egyedüli kivétel az utóajánlati árverés.

3. A moratórium-feloldó rendelet 32. §-a fenntartja az eddigi rendeletek azon határozmányát, hogy «abból az okból, hogy az adós a jelen rendelet értelmében törlesztendő tartozásnak valamelyes esedékes részletét meg nem fizette, a hitelező a nemteljesítés esetére megállapított jogkövetkezményeket a minisztérium további rendelkezéséig nem érvényesítheti.» Ugyanez áll «abban az esetben is, ha az adós az 1914. évi aug. 1-e előtt folyósított törlesztéses kölcsönnek vagy gyámi pénzek elhelyezésére alkalmas vagy óvadékképessé nyilvánított kötvénynek kibocsátására alapul szolgáló követelésnek hátralékos kamatát vagy tőketörlesztő részletét meg nem fizette, tekintet nélkül arra, hogy a kamat vagy tőkerészlet a jelen rendelet életbelépte előtt vagy után vált-e esedékessé.» De mit tehet a hitelező akkor, ha egy közönséges adóslevél alapján adott kölcsönről van pl. szó, melynek 1915 augusztus 1-től esedékes kamatait vagy tőketörlesztő részleteit az adós nem fizette meg, s az adóslevélben az a kikötmény foglaltatik, hogy bármely részlet nem pontos fizetése esetén az egész tartozás esedékessé válik? Ez az eset nem vág össze az idézett 32. §-al s teljesen kívül esik a moratóriumon. Ennélfogva *az 1915. augusztus 1-e óta esedékes kamatok nemfizetése esetén a hitelező joggal megfoszthatja legtöbb adósát a moratórium fokozatos megszüntetésétől, és perelheti egyszerre az egész követelését.* *Dr. Gündisch Guidó.*

A jogi nyelv problémája.

«Utópiában — meséli Morus Tamás — csak kevésszámú törvény van és nagyon gáncsolják más népeknél, hogy törvényeik és azok magyarázatai számtalan öreg könyvet töltenek be és emellett mégsem kielégítők. A legméltánytalanabbnak tartják, hogy az emberekre kötelező legyen a törvények oly tömege, melyet el sem olvashatnak, amely azonkívül homályosabb, semhogy bárki is megérthesse.» Az utópiaiak kedvükre csodálkozhatnak még a mai nap is. A törvény tudásával kevesen dicsekedhetnek, viszont a törvény nemtudásával senki sem mentheti magát. Amit valahogyan természetesnek is találunk! A normaelmélet képviselőinek mennyi fejfájást okoz annak a kérdésnek megoldása, hogy kiskorúakhoz vagy elmebetegekhez hogyan szólhat a jogi parancs? Hogyan lehet a helyzetet racionálisan megkonstruálni elméletünkben: mi módon róhatunk kötelességet olyanra, aki nem képes engedelmeskedni? Pedig ha képtelen gondolatnak tűnik fel olyanoknak parancsolni, akik nem képesek engedelmeskedni, még képtelenebb úgy parancsolni, hogy ne lehessen engedelmeskedni, már pedig ezt a képtelenséget a jogalkotás minden terén tapasztalhatjuk! Akaratlanul is érezzük, hogy jó volna ezen az állapoton segíteni, sőt igen gyakran energikusan is felhangzik a kívánság: tessék a törvényeket olyan nyelven megfogalmazni, hogy a laikus is megértse! Küszöböljék ki a jogi tolvajnyelvet! — mondják az őszinte gorombák. Aki ezt meg tudná cselekedni, valóságos Fabius Coruncaniusa lenne a modern világnak. A kérdés csak az: vajjon a jogi nyelvet lehetséges-e eltüntetni?

Midőn jogi nyelvről beszélek, ezt egy az általánostól eltérő jelentésben használom. Mert jogi nyelvről lehet szó, mint a tudományos gondolkodásban létesülő specializációk egyik külső, nyelvbeli kifejezéséről, mely a gondolkodás e különváltságait juttatja kifejezésre.

Minden szaktudós valósággal elsáncolja magát a maga területén, gondolkodása tárgyainak természetéhez és tárgya kitűzött céljához simul, minek következtében az elszigetelt tudásrészlet fogalomvilágának megfelelő speciális fogalmak jelzésére új szavakat alkot, nem speciális fogalmainak pedig tárgya céljainak megfelelő tartalmat rögzít, mely eltérő is lehet attól a jelentéstől, melyet ugyanaz a szó a szaktudományon kívül jelent. Minthogy ezzel külön nyelv képződik a nyelvben, külön fogalom a fogalomvilágban, ily módon képződhetik és képződik jogi műnyelv is. Mi azonban nem ebben az értelemben használjuk a jogi nyelv kifejezést, mert az ez értelemben vett jogi nyelv nem belső lényegénél fogva rendelkezik külön pozicióval, hanem elkülönítése mesterséges, miként a föld felosztása szélességi és délkörökkel s a cél is ugyanaz, t. i. egy kisebb részlet tökéletesebb megismerhetése. Ha tehát nincs meg a belső különváltság, akkor — a világ egységes lévén — feltétlenül egységesnek kell lenni fogalmaim rendszerének és a látszólagos különváltság, mely abban mutatkozik külsőleg, hogy egyazon szójellel különböző körű és tartalmú fogalmak vannak asszociálva, erős integrálással — mely a megelőző specializációnak megfelelő volna — megszűnnék. És akkor a jogi nyelv is eltűnne, mint amely csak onnan származott, hogy a jogászvilág a jogi fogalmak összefüggését az általános fogalmakkal, illetve a jognak kapcsolatát és egybeszövődését az egységes tudás többi részeivel nem ismerte. Ha tehát ezen értelemben venném a jogi nyelvet, akkor már ezzel megfeleltem volna arra a kérdésre, hogy lehetséges-e az eltüntetése. Minthogy azonban épen erre a kérdésre akarok közelebbi vizsgálódások alapján megfelelni, a jogi nyelvet abban az értelemben kell vennem, amellyel bírna, ha a jogi gondolkodás egy az általánostól eltérő sajátos gondolkodás és a jogi nyelv ennek természetes külső megjelenése lenne. Vagyis midőn jogi nyelvről beszélek, nem a mesterséges különválasztás külső segédeszközét értem, amely aminő könnyen megalkották, ép oly könnyen el is volna tüntethető, még kevésbbé értem a törvények nyelvében előforduló magyartalanságok és homályosságok gúnyos elnevezését, hanem ellenkezőleg, mintegy belső jogosultsággal bíró el nem tüntethető málumot tekintem, melynek belső jogosultságot épen az ad, hogy a jogi gondolkodás annyira külön helyet foglal el. Ha tehát azt kérdezem, van-e jogi nyelv, ezzel azt kérdezem, van-e jogi gondolkodás, mely az általánostól annyira eltérő, hogy egy sajátságos jeltömeg és azok rendszere szükséges külső kifejezésére. Ime a külön jogi nyelv jogosultságának kérdésében a jogi fogalomvilág és gondolkodás vizsgálatának szükségét találjuk szemben, mert csak ennek különleges, sajátos és eltérő jellege igazolhatná a jogi nyelvet. A jelen sorok nem terjedhetnek ki a jogi gondolkodás egész terrénumára, hanem egyedül a jogi fogalomnak helyzetét teszik vizsgálat tárgyává.

Annak konstatálásánál kezdhetjük, hogy a tételes jog a reá legfontosabb fogalmakat részint akarattal, részint akaratlanul definiálván, jogi fogalmakat és ezeknek megfelelő jogi jeleket alkot, melyeknek jelentése az ugyanazon jellel asszociált — mondhatjuk — közfelfogásban élő fogalmakkal nem esik egybe. Dolog, hozomány, kereskedő, büntett stb. jogi jelentésükben nem azonosak az életben nekik tulajdonított jelentéssel. Az egyazon szóval jelölés a belső kapcsolatnak intuitiv felismerését, a célzatos különválasztás, — ami a jogi fogalom megalkotásával történik — a különbségeknek tudatos felismerését jelenti. Ezt a saját-

ságos bifurkációt két módon lehetne elfogadhatóvá tenni: az első mód az volna, ha igazolni tudnám, hogy itt két olyan fogalomról van szó, melyeknek köre teljesen egybeesik, tehát voltaképen egy fogalomról két különböző szempontból. A másik mód, ha igazolni tudnám, hogy itt nem két fogalom, hanem egy közkép és annak fogalma szerepel, tehát a jogalkotás definiciói alkotnak fogalmakat bizonyos közképekből, amelyeknek közkép jellegük a legtöbb emberre nézve megmarad (minthogy a jogi fogalmat a jogász szerzi meg csak) és ez magyarázza azt, hogy a közfelfogásban látszólag más jelentésben szerepelnek jogi jelek. Azonban sem az első, sem a második eset nem áll. Az első nem, mert két különböző terjedelmű fogalomkörről van szó, melyeknek viszonyától — egyelőre — eltekintünk. A jogi fogalom és az ugyanazon jellel asszociált egyéb fogalom különböző körrel és különböző tartalommal rendelkeznek, amit igazol az is, hogy nem sorozhatjuk ugyanazon egyedeket mindkettő alá. Sokszor hozományról beszélünk az életben, amidőn jogi értelemben nincs szó hozományról, viszont sok esetben valamely büntetendő cselekménynek minősítünk valamit, amely a közfelfogásban nem büntetendő. Ugyanez áll fordítva is. Villanyáram jogtalan elsajátítását lopásnak fogja a laikus minősíteni, a vérbeli jogász nem tudja ezt a lopás büntetőjogi fogalma alá szorítani.

Már kissé nehezebben mutatható ki, hogy a második eshetőség, mely a jogi fogalmak kettősségét tudná magyarázni, sem áll meg. Már azért sem lehet szó közképről és annak fogalmáról, mert ez esetben lényegileg azonosság volna, csak a tudatosság foka különböznék, ami azonban nem magyarázná a különböző kört és tartalmat, amelynek különbözőségét az előbbiekben láttuk. De még kevésbbé állíthatom, hogy csak a jogász rendelkezik praktikus szempontból oly rendkívül fontos fogalmakkal, más nem. Hiszen mindenki tudatossá teheti magának — és legtöbbször teszik is — azt az alapot, melyen a kereskedőt, hozományt stb. felismerik, azt a kapcsolatot, melyet különböző egyedek között látnak! Azonban épen arra vagyunk kiváncsiak, hogy az egyedek és jegyek kapcsolata miért különbözik ez esetben, illetve ha különbözik, miért tartjuk mégis egyazon jellel a két különbséget asszociálva, tehát — némileg — egységben. De nem magyarázza a jogi fogalom különleges helyzetét az sem, ha ezt a különleges helyzetet a jogi fogalmak nagyfokú abstrakciója következményeként akarjuk felfogni. Eltekintve attól, hogy fogalmaink nagy része abstrakt és csak kisebb része konkrét — tehát olyan, melynek külső vagy belső szemléleti tárgy felel meg, — ami tehát nem kizárólagosan a jogi fogalmak sajátja, és így nem is magyarázhatja tehát kizárólagos sajátságukat, még ezzel mindig nem feleltünk meg arra a kérdésre, hogy mi a jogi fogalmak viszonya az egyazon szavakkal asszociált egyéb fogalmakhoz?

A jogi fogalom sajátságát egyedül a törvényszövegben előforduló definiciók adják meg, amelyeknek a jogalkotásban és jogalkalmazásban rendkívül fontos szerepük van. A definició célja a jogon kívül kimerül abban, hogy a fogalom alá tartozó egyedek könnyű és gyors felismerését szolgálja. Ez a célja a jogban is megvan. De amíg a jogon kívül egy rossz — vagy idejét multa — definició semmi nehézségeket nem okoz és könnyű szerrel félrelökhető, tehát nem akadályozza a fogalom tartalmának és körének tágulását, illetőleg a bennük foglalt jegyek és egyedek törvényszerű kapcsolatának esetlegesebb újabb és helyesebb felismerését, — a jogi definició ennek igenis gátjául szolgál. Ez a megjegyzés vonatkozik a jogi fogalmak sajátságos helyzetének megmagyarázására általában. Ha ezt a különbséget velejében megragadjuk azzal, hogy felismerjük, hogy a jogi fogalom egységét nem a törvény adja meg, mint általában olyan fogalmaknál, melyeknek szemléleti tárgy felel meg, hanem a cél, amelyet szolgál az, hogy különböző egyesek egységben legyenek egyesítve, akkor a jogi fogalomnak és az egyazon jellel asszociált fogalmak viszonyát és összefüggését is kielégítően meg tudjuk magyarázni.

A jogalkotás a jogi definiciókkal jogi fogalmakat alkot és ezzel megmerevíti az életet. A definició azonban csakis azon egyedek közös jegyéből, illetve jegyeiből épülhet fel, melyeket már a fogalom alá tartozóknak ítéltünk előzőleg, így a kereskedő fogalmának definicióját az összes, bizonyos ideig a fogalom alá tartozó egyedekből állapíthatom csak meg. Minthogy nagyszámú minősítésekből állapítom meg a jogi fogalmak definicióját, rendszerint az újabb esetek a régiekkel megegyezők lesznek, tehát a definició rájuk is illik. Azonban a cél, mely egy bizonyos jogi fogalom egységét megalkotja, megköveteli, hogy egy új egyed is körébe tartozzék; minthogy azonban a fogalom definiciójában előforduló jegyek ez új egyedben nem fordulnak elő, a jogi definició megakadályozza azt, hogy olyan egyedek, amelyeknek a jogi fogalom alá kellene tartozniok, oda tartozzanak. A lopás jogi fogalma, illetve a cél, mely e fogalom körébe tartozó egyedek egységét alkotja, megköveteli, hogy a villamosáram jogtalan elsajátítása is beletartozzék, — a lopás fogalmának definiciójába azonban a megalkotásaik felmerült összes esetek figyelembevétele alapján, a fő variáló jegyként az ingó dolog minőségét kiemelve, ezt megakadályozza. Történhetik ez fordítva is, értve ezen, hogy a jogi fogalom definiciója tágabb, mint azt a fogalomegységet alkotó cél megkívánja. A cél, mely a jogi fogalom jegyeinek kapcsolatát alkotja, közvetlen alakját a fogalomhoz fűződő következményekben találja. Azért ítélünk valamely egyest bizonyos jogi fogalom alá tartozónak, hogy e következmények hozzá fűződjenek, de e következmények hozzáfűzése is egy messzebb fekvő célt szolgál. E célok is megvannak merevítve a definició következtében. Vagyis az eltérést, amely a jogi fogalom és az egyazon jellel asszociált egyéb fogalmak közt tapasztalunk, annak következményeként látjuk, hogy a definició megmerevíti az élő fogalmat — bizonyos és igen különböző mértékben — és ezzel jogi fogalmat alkot, másrészt megmerevíti azt a célt, illetve célokat, amelyek az élő fogalom egységét alkotják egy bizonyos időpontban, de amelyek tetszőleges változásnak vannak kitéve, nem úgy, mint szemléleti tárgy fogalmában rejlő törvény esetén. A jogi definició voltaképen logikummá akarja tenni a jogi fogalmat, mely velejében teleologikum. A jogi definició egy törvényszerű kapcsolatot keres és alkot oly esetekben, midőn az egyedek kapcsolata célok, illetve azok változásainak függvénye. Következik ebből, hogy a jogi definició mindig mesterséges, mert pusztán az összes már ismert és a cél alapján a fogalomba tartozóknak ítélt egyesek bizonyos jegye, illetve jegyei alapján állapítja meg az összefüggést, de e variáló jegy sohasem adhatja meg a mély bepillantást a fogalom lényegébe, minthogy nem érthetem meg belőlük és még kevésbé láthatom előre az összes lehető eseteket, illetve amelyeket levezetek belőle, nem subsummálhatom a fogalom alá, mert esetleg a fogalom egységét alkotó cél nem engedi. Egyetlen eset lehetséges, midőn a jogi fogalom egységét alkotó cél és a már körébe tartozó egyedek összefüggését jelző és könnyen felismerhetővé tevő mesterséges törvényszerűség harmóniájáról beszélhetünk és ez eset az volna, ha az élet feldobta volna mindazon eseteket, melyek előfordulhatnak egy bizonyos fogalom egész tartalmában, ha nem is szám szerint, de faj szerint, amikor a célon alapuló egység szemmeltartását teljesen pótolná a könnyebben kezelhető mesterséges kapcsolat, melyet a definició ad. És vannak is jogi fogalmak, melyeknél ezt szinte elértük és ez magyarázza, — ami tiszta teleologikus szempontból érthetetlen, — hogy a jogi fogalommal lehet operálni oly módon, hogy belőle más eseteket, sőt jogelveket is leszűrünk. Célszerű egységesítésen épült fel, de ha kifejlődött, elvonatkoztatható azon esetektől és körülményektől, melyek kifejlesztették és mint forma — mint üres hüvely, — melyből a lélek kiröppent, elevenné válik és életet folytat. Ezt a ritka esetet is zavarja azonban az a körülmény, hogy az élő fogalom változik tovább egyedeivel és céljaival, miként az élet, a megmerevített jogi fogalmat pedig rugalmasságának megfelelő sikerrel idomítjuk utána. A jogász — értem az igazi jogászt — az élő fogalommal operál. A fogalom egységét alkotó célnak, illetve a változó céloknak megfelelően ismeri fel és subsummálja az egyest, azután megpróbálja a jogi definició Procrustes-ágyába szorítani és ezzel a jogi fogalomba erőt és vért önteni. Ahol ez sikerül, ott egészséges és megfelelő jogfejlődést találunk.

Ez esetben beszélünk jogérzetről, mely azonban nem valami csudás tehetség, hanem az életviszonyok alapos és elfogulatlan ismeretéből szükségszerűen előáll, és épen ennélfogva csak bizonyos szűkebb-tágabb terrénumra szorítkozik. E területén azonban rögtöni felismerést ad, mert a célszerű döntést azonnal látjuk, nem kell kínlódni a jogi definiciók szőrszálhasogatásával. Ilyenkor mondhatjuk: Ich bin nicht Jurist genug, um die Sache complicirt zu finden! Hiszen ez adja magyarázatát annak, hogy a maga életviszonyaiban mindenki tudja követni a törvényt, anélkül, hogy ismerné, sőt jobban, mintha ismerné, mert ha ismeri,

akkor meg is tudja kerülni. E közvetlenségből származik az a nagy biztosság, mellyel a «jogérzet» bennünket eltölt, szinte lenézzük ilyenkor a jogászt, akinek hosszas gondolkodás szükséges az eredményhez, és épen ezért kevésbbé biztos, hogy helyes az eredménye. Aki az élő fogalommal operál, az előtt napnál világosabb, az egyszeregynél egyszerűbb a döntés, illetve a subsumálás a fogalom alá, akinek az életről való ismerete jogi definiciókra támaszkodik, az csupa nehézséget lát és biztosságát is elveszti, amit a jogtanulás folyamatában tapasztalunk. A definició csekély értékének felismerése — gondolom — az oka, hogy igazán geniális jurista nem nagy súlyt helyez rá. Grosschmid például a jognak egy sajátságos dinamikáját adja, az életviszonyok és jogtételek elhelyezkedését egymásra hatásukban. Nem a sakktáblát, a figurákat és lépési szabályaikat adja, hanem sakkozik azon a nagy táblán, melynek élet a neve és azzal a sok figurával, melyet az élet feldob. És e dinamikus fogalmi subsumptiók arra oktatnak, hogy meglássuk a hajtóerőket, melyek a minősítésben működnek, meg a célokat, melyek érdekében az egész játék folyik, ami mind kiesik a definició szűk látóköréből.

Hogyan lehetne mégis ezt a sajátszerű dualizmust eltüntetni? Ne adjunk egyáltalán jogi definiciót és szüntessük meg ezzel a jogi fogalmat, minthogy minden folyton változik? Nem, csakhogy viszont ne essünk a másik végletbe, azt mondván: minden folyton állandó. Igaz, hogy minden órában definicióalkotást várni, nem tanácsos. Bizonyos kicsi változásokat a jogalkotás a stabilitás érdekében változatlanoknak vehet. De nem szabad e megmerevítésnek túlságosnak lenni, mert a jog rendez és amit rendez, az életviszonyok és a cél, melynek érdekében rendez, változók lévén, változnia kell magának a rendezésnek is. A nagy fokú változásokat a törvényhozó végezze, ez a rendezés megkövetel bizonyos állandóságot, merevséget az anyagban, mert folytonos változásra építeni nem lehet, de a törvényhozó tartsa szem előtt, hogy a változás azért folytonos és a jogi definició rugalmasságával adjon alkalmat a törvényalkalmazóknak, hogy a lassú és folytonos változásban ők szerepeljenek törvényhozóként, mint akik az élet lassan változó viszonyait és céljait, mely csak nagy változásaikban jelenik meg a törvényhozó perspektivájában, mintegy mikroszkopon keresztül látják. Érdekes erre vonatkozólag polgári törvénykönyv-javaslatunk álláspontja. Számtalan olyan szakasz van benne, mint a jogi konzekvenciáiban oly fontos tartozékról szóló.

A javaslat 344. §-a a tartozék definicióját adja, tehát a tartozék jogi fogalmát megállapítja, a 345. paragrafus taxative felsorolja az egyes eseteket, melyeknek belső összefüggését adta az előbbi definició. Ezeken tehát már bírálni lehet a definició helyességét, értve ezen, hogy a közös jegyeket mind tartalmazza-e, illetve, amelyeket tartalmaz, mind közösek-e. A 346. paragrafus a közfelfogásra bízza, hogy mi a tartozék! A javaslat tehát tudja és nem tudja, hogy mi a tartozék. A jelenre nézve tudja, a jövőre nézve nem tudja, sőt a látszatát sem akarja kelteni annak, mintha tudná. Ez példája annak, hogy a törvényalkotásban hogyan lehet a jogi fogalom rugalmasságának maximumát elérni.

Következik az elmondottakból, hogy a jogi fogalom és az egyazon jellel asszociált egyéb fogalom viszonya az, ami az eleven száraz valóságé a sápadt gondolathoz. Jaj annak, aki a kettőt el akarja szakítani, mert bár láthatatlan, de sűrű erezettel vannak egybekapcsolva és ha mégis elszakítjuk őket merev jogi definiciók által, annak az lesz a következménye, hogy a jogi fogalom elfonnyad, elszárad, az élő fogalom pedig még nedvdúsabbá válik. A kapcsolat fentartása azt jelenti, hogy a jogot az élettel kapcsolatban kell tartani, a jogi nyelvre pedig azt jelenti, hogy harmoniában kell tartani a nyelvvel. Ehhez általános műveltségű jogászközönség szükséges, amelyet a szakképzés nem nevel, a hozzápótlás pedig ritkán történik meg. Ez az egységben tartás csak oly magaslatról lehetséges, amelyről az egységes világ és a róla való egységes tudás, egységes képet ad. A jogász pedig legtöbbször igen közelről, szinte az orrával néz, a jog előtte kiemelkedik, e szövetrészlet a társadalom ruháján gigászi arányokat ölt, és ami a legfontosabb, egyedül a jogot látja, körös-körül szakadék és azontúl sötétség. Vannak azonban olyanok, akik feljebb törnek, arra a magaslatra, melyet járhatatlan őserdők borítanak és zárnak el. És bizony mondom: le a kalappal azon kevesek előtt, akik szellemük nyomásával tisztítják és simítják az útat!

Dr. Diamant József.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A budapesti törvényszék elnökének beiktatása.** Dr. *Félix Antal*, a budapesti kir. törvényszék elnöke székfoglaló beszédében kiemelte kiváló elődének, valamint a másodelnöknek a törvényszékek egyesítése körüli érdemeit. A bírói és ügyvédi karnak egymáshoz való viszonyairól szólva hangsúlyozta, hogy az alapos és gyors igazságszolgáltatás eszményének elérésénél legfőbb segítőtársa a bírónak az ügyvéd, különösen a szóbeliség korszakában. Súlyt fektet arra, hogy a jó viszony, mely a két egyenrangú és ugyanazon célért lelkesedő kart ma összefűzi, a jövőben is fennmaradjon.

— **Az új polgári perrendtartás első féléve.** A polgári perrendtartásnak a perek időtartamára való hatásának megállapítása végett az igazságügyminiszter felhívta a kir. ítélőtáblák elnökeit annak a bejelentésére, hogy — nem számítva a váltókereseteket — hány vagyonjogi kereset érkezett a törvényszékekhez és hány pert fejeztek be a törvényszékek, mint elsőfokú bíróságok a folyó év első felében. A beérkezett jelentésekből kitűnik, hogy 1915. évi január hó 1-étől június hó 30-ikáig folyamatba tettek az ország összes törvényszékeinél 5676 vagyonjogi pert és közülök befejeztek 2851 pert, vagyis az új polgári perrendtartás hatályban léte óta a törvényszéki hatáskörbe tartozó pereknek 50%-a félév alatt eljutott elsőfokú befejezéséhez, tehát a pereket a törvényszékek átlag félév alatt befejezték. Ha figyelembe vesszük, hogy a régi perrendtartás idejében az ilyen perek átlagos időtartama az egy évet jóval meghaladta és hogy félév alatt a legtöbb per még az utolsó perirat iktatásáig sem jutott el, megállapíthatjuk, hogy az új polgári perrendtartás a peres eljárás gyorsasága szempontjából is kitűnően bevált.

— **Élő jog-e a Vht. 8. §-a?** A Vht. 8. §-a kimondotta, hogy a végrehajtási kérelemben megjelölendő azon bíróság vagy azon bíróságok, amelyeknek területén a végrehajtás foganatosítandó. Minthogy a Vht. 19. §-a szerint a végrehajtás másod-, illetve további példányai rendszerint a kiküldöttnek adatnak ki, illetve a foganatosító bírósághoz küldetnek át, a törvény ezen elrendezése mellett adminisztrativ szükségszerűség volt, hogy a végrehajtási kérelemben a foganatosító bíróság megjelöltessék, mert az elrendelő bíróság e megjelölés alapján tette meg a maga intézkedéseit a kérvény és végzéspéldányok kezelési utasítására. Imling a Vht.-hez írt kommentárjában ugyancsak adminisztrativ technikai okokra vezeti vissza a 8. §-nak a foganatosító bíróság megjelölésére vonatkozó előírását. Az 1912: VII. tc. 26. §-a azonban megváltoztatta a Vht. 19. §-át és szabálynak állította fel, hogy a nem hiyatalból foganatosítandó végrehajtás esetén az összes végrehajtási példányok a végrehajtatónak adandók ki, aki a foganatosítás végett maga jelentkezik az illetékes bíróságnál. Ezen módosító szakasz nem beszél a Vht. 8. §-áról és így első pillanatra nyitva hagyja azon kérdést, hogy vajjon kötelező-e a végrehajtási kérvényben továbbra is megjelölni a foganatosító bíróságot, miután megszűnt a rendelkezésnek az a rendszerbeli oka, hogy az elrendelő bíróságnak a Vht. 19. §-a szerint megteendő, de most már hatályon kívül helyezett rendelkezésénél a bíróság tájékoztatást nyerjen. A bírói végzések hivatalos irat mintája szerint a végzés szövegében a bíróság nem is jelöli meg a foganatosító bíróságot, hanem az összes végzéspéldányokat kiadja a végrehajtató kezéhez. A végzés hivatalos szövege szerint tehát már nincs is szüksége a bíróságnak a tájékoztatásra. A gyakorlat tényleg akként értelmezi az 1912: VII. tc. 26. §-ának újítását, hogy a végrehajtató a kezéhez kézbesített végzéspéldányokkal bármely járásbíróságnál jelentkezhetik, úgy hogy a 8. §-nak az a rendelkezése, hogy a kérvényben a foganatosító bíróság megjelölendő, bár a 26. §. kifejezetten ki nem mondja, mégis hatályon kívül helyeztetett. Dr. Borsodi Miklósnak most megjelent kézikönyve a Vht. 8. §-át minden megjegyzés nélkül mint élőjogot leközli, ami nézetünk szerint inkább arra vezethető vissza, hogy a Vht.-t nyujtó kézikönyv nem mellőzhet el egy kifejezetten hatályon kívül nem helyezett törvényi rendelkezést, mert egy tudományos nézet jogcímén sem szabad a törvényszöveget csonkítani. Amennyiben azonban adott esetben a döntés azon fordulna, hogy élőjog-e a 8. §. vitatott rendelkezése nemleges álláspontra kell helyezkedni. Igy az elrendelő bíróság nem utasíthatja vissza a végrehajtási kérvényt azon okból, mert a végrehajtási kérvényben a foganatosító bíróság megjelölve

nincs, sem a foganatosító bíróság nem tagadhatja meg a közbenjárást a saját maga megjelölésének hiányára hivatkozva. Az 1912 : évi VII. t.-c. előkészítő munkálatai során az indokolás az újítás mellett azt az adminisztrativ szempontot hozta fel, hogy nagyon sok végrehajtás marad foganatosítatlanul és így a végrehajtás iktatásával, a kiküldött kirendelésével, a végrehajtási iratok visszamutatásával sok felesleges munka megy veszendőbe, amit az újítás megtakarít. A gyakorlat azonban helyes ösztönből kiindulva, az újítást akként értelmezte, hogy a végrehajtató bármely bíróságnál jelentkezhetik a foganatosítás eszközlése iránt, ahol követelésére fedezetet vél találni. A Vht. 8. §-ának fenntartása pedig kerésztezi ennek a gyakorlati célnak megvalósulását, mert megkötné a végrehajtatót abban az irányban, hogy csak a kérvényben előre megjelölt bíróságnál jelentkezhetik foganatosítás iránt, illetve megszűnik a végrehajtatóra az a kényszerűség, hogy ha esetleg a kérvényben meg nem jelölt bíróság területén tudna fedezetet találni, úgy ezért időveszteséggel járó külön beadvánnyal kelljen fordulni a bírósághoz. Az adminisztrativ szempontokon felül tehát, amelyek logikai kényszerűséggel vonják maguk után a 8. §. hatályon kivül helyezését, gyakorlati célszerűségi szempontok ugyanazon álláspontot javalják. *B.*

— **A büntetőlap kiállítása a kir. törvényszék, mint a fiatalkorúak bírósága előtt** befejezett ügyekben. Az igazságügyminiszter felvetett kérdés alkalmából kijelentette, hogy mivel az 1913 : VII. tc. életbeléptetése és végrehajtása tárgyában kiadott rendeletek nem tartalmaznak olyan intézkedést, amely az országos bűnügyi nyilvántartás tárgyában kibocsátott 24,000/1908. I. M. számú (Igazs. Közl. XVII. évf. 10. sz. melléklete) rendelet 1. §-ában a büntetőlapok kiállítására vonatkozó szabályt módosítaná : ennélfogva a kir. törvényszék, mint a fiatalkorúak bírósága előtt befejezett ügyekben a büntetőlapok kiállítása a kir. ügyészség hatáskörébe tartozik. (Igazs. Közl. 1915. évf. jún. sz.)

— **A m. kir. minisztériumnak 3021/1915. M. E. sz. rendelete** *a háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges rendkívüli intézkedések megállapításáról 1380/1915. M. E. sz. a. kiadott minisztériumi rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában.*

A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912 : LXIII. tc. 16. §-ában és az idézett törvénycikket, valamint az 1912 : LXVIII. tcikket kiegészítő 1914 : L. tc. 14. §-ában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli :

1. §. A háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges rendkívüli intézkedések megállapításáról 1915. évi április hó 29. napján 1380/1915. M. E. sz. a. kiadott minisztériumi rendelet 1. §-ának első bekezdése a következő mondattal egészíttetik ki :

A bíróság nem függeszti fel az eljárást, ha olyan körülmények vannak, amelyek esetében a felfüggesztést az 5. §. alapján nyomban meg kellene szüntetni.

2. §. Az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 2. §-ának első bekezdése a következő mondattal egészíttetik ki :

A bíróság nem függeszti fel az eljárást, ha olyan körülmények vannak, amelyek esetében a felfüggesztést az 5. §. alapján nyomban meg kellene szüntetni.

Az idézett rendelet 2. §-a a következő új bekezdéssel egészíttetik ki :

Ha az ügyvéd valamelyik ügyben az eljárás folytatását kérte, az ő képviseletével ugyanannál a bíróságnál folyamatban levő többi ügyben is folytatni kell az eljárást, kivéve, ha az eljárást az 1. §. alapján függesztették fel.

3. §. Az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 5. §-a második bekezdésének e szavai helyébe : «hivatalból köteles megszüntetni», a következő szavak lépnek : «kérelemre megszüntetni köteles», mihezképest ennek a bekezdésnek szövege így szól : Ha kétségtelen, hogy a felfüggesztésnek az előfeltételei (1., 2. §.) nem voltak meg vagy már nincsenek meg, úgyszintén a 2. §. esetében akkor is, ha a fél az ügyvédjének adott megbízást visszavonta, a bíróság a felfüggesztést kérelemre megszüntetni köteles.

4. §. Az 1380/1915. M. E. sz. idézett rendelet 7. §-ának a következő szavai után : «a minisztériumnak a» a következő szavakat kell tenni : «a katonai szolgálatot teljesítő személyekre és az ily szolgálatot teljesítőkkel egy tekintet alá eső személyekre vonatkozó» ; mihezképest ennek a §-nak új szövege így szól :

A bíróság a felfüggesztést az után a nap után, amelyet a minisztériumnak a katonai szolgálatot teljesítő személyekre és az ily szolgálatot teljesítőkkel egy tekintet alá eső személyekre vonatkozó kivételes intézkedéseket hatályon kívül helyező rendelete meghatároz, a 6. §. 6. és 7. pontjában említett személyeket illetőleg pedig az akadály megszüntét követő harminc nap elteltével kérelmére megszünteti, hacsak az 1. vagy a 2. §-ban említett egyén kérelmére vagy a 5. §. értelmében a felfüggesztést már előbb meg nem szüntette.

5. §. Az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 9. §-ának negyedik bekezdésében előforduló következő szavak : «ezt a §-t» helyébe e szavakat kell tenni : «ennek a §-nak előbbi bekezdéseit», mihezképest a 9. §. negyedik bekezdésének új szövege következőképen szól :

Feleség, fel- vagy lemenő ágbeli rokon és törvénytelen gyermek javára megállapított tartás, továbbá a szolgálati szerződésből — ideértve a mezőgazdasági és ipari munkaviszonyt is — eredő követelés kielégítésére, úgyszintén bérelt lakás, más helyiség vagy terület átadására vagy visszabocsátására irányuló végrehajtására ennek a §-nak előbbi bekezdéseit nem lehet alkalmazni.

Az idézett rendelet 9. §-a a következő új, ötödik bekezdéssel egészíttetik ki :

Ha a végrehajtást szenvedő katonai szolgálatot teljesít vagy az ily szolgálatot teljesítő személyekkel egy tekintet alá esik, végrehajtás alól ki van véve és ennélfogva még a végrehajtást szenvedő beleegyezésével sem foglalható le mezei gazdasággal foglalkozók részére az általuk mívelt vagy míveltetett szántóföld míveléséhez szükséges vetőmag, takarmány, szalma, alom és trágya, a most felsorolt ingóságok hiányában pedig a lefoglalható készpénzből a beszerzésükre szükséges összeg. Az 1908 : XLI. tcikknek azokat a rendelkezéseit, amelyek az 1908 : XLI. tc. 2. §-a 18. pontjának esetére vonatkoznak, a jelen bekezdés esetére megfelelően alkalmazni kell.

6. §. Az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 10. §-ának 4. pontjából kimaradnak ezek a szavak : «moratórium alá nem eső» és helyükbe «a» szót kell tenni, mihezképest ennek a pontnak új szövege így szól :

4. a követelés kifizetése céljából közpénztárból vagy letétből felvehető követelésnek az utalványozását.

7. §. Az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 13. §-ából kimaradnak ezek a szavak : «a hatodik moratóriumi rendelet vagy», e szavaknak : «ezzel kapcsolatos későbbi rendelkezése» a helyébe pedig ezt a szót kell tenni : «moratóriumfeloldó rendelete», mihezképest a 13. §. új szövege így szól :

Az 1881 : LX. tc. 72. §-ában meghatározott törvényes zálogjog a bérbeadót nemcsak félévi, hanem olyan időre járó bérösszeg erejéig illeti meg, amely idő alatt bérkövetelését katonai szolgálatot teljesítő (3. §. első bekezdésének 1—3. pontjai) bérlőjével vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá eső (3. §. utolsó bekezdése) bérlőjével szemben a m. kir. minisztériumnak moratóriumfeloldó rendelete értelmében nem érvényesítheti.

8. §. Ez a rendelet kihirdetésével lép életbe.

Kelt Budapesten, 1915. évi augusztus hó 14. napján.

Gróf Tisza István s. k.,
m. kir. miniszterelnök.

— **Választott bíróság a rekvirált árúk körüli vitákban.** A Jogtudományi Közlöny közölte a Kúria egy határozatát, amely kimondotta, hogy a rekviráláskörüli jogviták elintézésére a közigazgatási bíróságok vannak hivatva. Kétségtelen, hogy ez a helyzet nem a legideálisabb ; a közigazgatás bírói funkciója elvileg sem helyezhető. Németországban a szövetségtanács rendeletet adott ki, amely az ilyen viták elintézését kiveszi a közigazgatás kezéből és egy ad hoc szervezett «Reichsschiedsgericht» hatáskörébe utalja a rekvirációs jogvitákat. *B.*

A sátoraljaújhelyi kir. közjegyző helyettest keres ; a tót és német nyelv ismerete kívánatos. Cím a kiadóhivatalban. 15435

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Hetvenedik évfolyam. 35. szám. Budapest, 1915 augusztus 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Alföldy Ede* budapesti kir. táblai bíró: A régi polgári törvénykezés végnapjai. — *Dr. Schwartz Izidor* kormányzósági titkár a sarajevói országos kormánynál: A magánjogi szabályok időbeli hatálya. — *Dr. Kovács Lajos* balassagyarmati kir. alügyész: Az Fb. 50. §-ához. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A régi polgári törvénykezés végnapjai.

Minél jobban beleéljük magunkat az új polgári perrendtartás világába, annál kellemetlenebb és nyugtalanítóbb érzést okoz az a tudat, hogy a régi törvény elavult szabályainak a nyügét még évek hosszú során át kell viselnünk. Az életbeléptetési törvénynek átmeneti intézkedései ideiglenesen, az életbeléptetés első nehézségeinek a leküzdéséig, kielégítők lehettek, mert akkor az volt a főcél, hogy a bíróságok bonyolult átmeneti intézkedésektől megkíméltessenek, de azontúl a régi törvény uralma mindinkább tűrhetetlenné válik. Még egy év sem telt el az új perrendtartás életbelépése óta és az illetékes köröket már foglalkoztatja az a kérdés, hogy az átmeneti állapotot miképen kellene szűkebb térre szorítani és időtartamát megrövidíteni. Kívánatos, hogy ebben az irányban minél előbb gyökeres intézkedések történjenek.

Ily gyökeres rendszabályok tervének a megbeszélésénél elsősorban azokat az okokat kell szemügyre venni, amelyek miatt az életbeléptetési törvény a folyamatban levő rendes perekre nézve a régi perrendtartás szabályainak a föntartását mellőzhetetlennek találta. A miniszteri indokolás szerint abban a tekintetben, hogy a régi perek eldöntése az új törvény szabályai értelmében történhessék, első akadály az, hogy a felek a periratokban tett nyilatkozatokkal már kötve vannak, nevezetesen az egyik fél a másiknak a beismeréséből vagy a nyilatkozat elmulasztásából már jogot szerzett, amely jogtól az eljárás átalakításával őt megfosztani nem volna méltányos. Ezt az aggodalmat túlzottnak kell tekinteni, mert ha szerzett jogok megsértésétől tartunk, a jogsértést könnyen kikerülhetjük annak a kimondásával, hogy a régi törvény szerint már beállott következmények hatályban maradnak. Minthogy azonban az új törvény épen annak az áldatlan állapotnak vet véget, hogy valaki másnak az ügyetlenségéből vagy vétlen mulasztásából szerezhessen jogokat, szó sem lehetne szerzett jogok megsértéséről például annak a kimondásával, hogy a nyilatkozat elmulasztásának a jelentőségét a bíróság szabadon mérlegeli.

Az új törvénynek a régi perekben való alkalmazására nézve további akadályként említi a miniszteri indokolás, hogy egyikmásik per a rendes eljárás szerint már közel van a befejezéshez és a szóbeli eljárásra való áttérés a per elintézését nagyon késleltetné. Ha figyelembe vesszük, hogy az új perrendtartás életbelépése óta még egy év sem telt el és az új eljárás szerint már harmadbíróságilag is elintézett perek vannak, akkor el kell ejtenünk azt az aggodalmunkat, amely szerint az új eljárásra való áttérés a régi perek befejezését késleltethetné. Tudjuk, hogy a régi eljárás szerint egy év alatt az elleniratnál tovább nem igen szokás eljutni. Az igaz, hogy a szóbeli tárgyalás a nyílvános előadáshoz képest jelentékeny munkatöbblettel jár, de az sem kétséges, hogy néhány órai szóbeli tárgyalás az ügy tisztázása szempontjából rendszerint többet eredményez, mint hónapokon át folytatott iratváltás.

Eszerint a szóbeli tárgyalással járó munkatöbblet tulajdonképen munkamegtakarítást jelent. Tagadhatatlan, hogy a szóbeli tárgyalás nem tekinthető munkamegtakarításnak azokban a perekben, amelyekben az írásbeli eljárás tisztázni való kérdést már nem hagyott hátra, de ebből sem következik a régi szabályok változatlan föntartásának a szüksége, hanem csak az, hogy a már teljesen letárgyalt rendes perek elintézésénél az új szabályok alkalmazását mellőzni kell.

A miniszteri indokolás még felhozza, hogy a folyamatban levő per egyes szakaszaira és az egyes perbeli eseményekre tekintettel megállapított részletes átmeneti szabályok nélkül az átalakítás semmi esetre sem volna keresztülvihető és a bíróságra épen a kezdet legnehezebb idejében zúdulna rá az írásbeli eljárás szerint összebonyolított perekben felmerülő átmeneti kérdések nagy halmaza. Ez az akadály időközben tárgytalan lett annak folytán, hogy az életbeléptetés nehézségei nagyrészt leküzdötteknek tekinthetők, sőt most már az okoz nehézséget, hogy a kelleténél többet kell alkalmaznunk olyan jogszabályokat, amelyektől mindinkább elidegenedünk.

Az átalakítás akadályául szolgált a miniszteri indokolás szerint az a körülmény is, hogy mivel a hatáskörre a régi szabályokat kell alkalmazni, a legapróbb perek, mint például a 10—20 koronás váltóperek vagy szövetkezeti perek, amelyeket a Pp. 2500 korona értékig a járásbíróság hatáskörébe utal, törvényszéki hatáskörben maradnának és fellebbvitel útján nemcsak a a törvényszék előtt, hanem a kir. tábla és a kir. Kúria előtt is szóbeli tárgyalással volnának elintézendők. Annyi bizonyos, hogy a bírói hatalomnak nagy tékozlása volna az, ha a csekély jelentőségű pereket a felsőbb bíróságok szóbeli tárgyalás útján intéznék el és hogy viszont annak sem lehet helye, hogy a régi perrendtartásban biztosított fellebbezési jogok megnyirbáltassanak, de a két szélsőség közt nem lehetetlen középpontot találni abból a célból, hogy a régi perekben az új törvény a régiben biztosított garanciák épségbentartásával alkalmazható legyen anélkül, hogy a csekélyebb értékű perek elintézésénél a jelentőségükkel arányban nem álló bírói apparátust kellene mozgósítani. Azokat a régi rendes pereket, amelyek az új eljárás szabályai szerint a járásbíróság elé tartoznának, a fellebbezési eljárásban a Pp.-nak a nyílvános előadásra vonatkozó szabályai szerint ezeknek némi módosításával kellően el lehetne intézni.

A miniszteri indokolásban fölsorolt akadályokhoz Plósz Sándor előadói beszédében még hozzátette, hogy ha a régi ügyekre az új törvényt alkalmaznók, az a további komplikáció állana elő, hogy az ügyek egy részét illetékesség szempontjából át kellene tenni más bírósághoz. Ez a lehetőségig valóban kerülendő komplikáció azonban csak akkor következnék be, ha az új törvényt a régi ügyekre mereven, a szükséges módosítások nélkül kellene alkalmazni, ámde az a nehézség, amely az új törvény szabályainak megfelelő átidomításával és az átmeneti intézkedéseknek minden részletkérdésre kiterjedő kidolgozásával jár, nem tekinthető leküzdhetetlennek.

Megkíséreljük azoknak a szabályoknak az összeállítását, amelyek szerint az új törvényt a régi perekben a legcélszerűbben alkalmazni lehetne.

Tervezet a folyamatban levő rendes pereknek a Pp. szabályai szerint való elintézési módjáról.

1. §. Az 1912: LIV. t.-c. 61. §-a akként módosul, hogy a törvényszékek előtt a Pp. életbelépését megelőzően folyamatba

tett közpolgári, váltó és kereskedelmi perekben — a házassági perek és az 1896 : XXV. tc.-ben szabályozott perek kivételével — ezentúl a Pp. szabályait kell a következő szakaszokban meghatározott eltérésekkel alkalmazni.

2. §. A bírói hatáskör és illetékesség kérdésében az eddigi szabályok irányadók.

3. §. A pertársaság tekintetében a Pp. 79. §-a helyett az 1868 : LIV. tc. 67. és 112. §-ait kell alkalmazni.

4. §. A korábbi jogszabályok értelmében szabályszerűen már megtörtént perfölvétel pótolja a Pp. IV. fejezetében előírt perfölvételi eljárást. Az alperes, ha még elleniratot nem adott, érdemleges ellenkérelmét az érdemleges tárgyaláson terjeszti elő.

A Pp. V. VI. és VII. fejezeteiben szabályozott érdemleges tárgyalást a törvényszék csak abban az esetben rendeli el, ha a korábbi jogszabályokban előírt periratváltás, bizonyításfölvétel és észrevételezési eljárás még nem fejeződött be. Ezektől a körülményektől eltekintve, a szóbeli tárgyalást akkor is el kell rendelni, ha az ügy további tisztázás nélkül alaposan el nem bírálható. A periratváltásokra és az észrevételezésekre vonatkozó eljárások befejezésének, valamint a perfölvétel megtörténtének a megállapításánál a jelen szabályzat életbelépésekor már kitűzve volt határnapok eredményét is számításba kell venni.

5. §. A korábbi jogszabályok szerint ítélethozatalra már megérett perekben az É. T. 61. §-át változatlanul kell alkalmazni.

6. §. Az eddigi szabályok szerint elintézett azokban a perekben, amelyek föloldás, megsemmisítés vagy visszautasítás folytán újabb vagy további eljárás, vagy új ítélethozatal végett a felsőbb bíróságtól a törvényszékhez visszakerültek, a korábbi eljárási szabályokat csak abban az esetben kell alkalmazni, ha a jelen szabályzat életbelépésekor az eljárás már befejezést nyert akként, hogy póteljárásra már nincs szükség és csak az ítélethozatal maradt hátra. Ennek a körülménynek a megállapításánál a jelen szabályzat életbelépésekor már kitűzött határnapok eredményét figyelembe kell venni.

7. §. A jelen szabályzat életbelépésekor már meghozott bírói határozatok, továbbá a már megtörtént perbeli cselekmények és mulasztások megtartják a korábbi jogszabályokban megállapított hatályukat, mindazonáltal az ellenfél tényállításaira vonatkozóan elmulasztott tagadás jelentőségét a bíróság a Pp. 270. §-a értelmében ítéli meg.

A korábbi jogszabályok szerint kell megítélni azokat a perbeli cselekményeket és mulasztásokat is, amelyek a jelen szabályzat életbelépésekor már kitűzött határnapokon történtek.

8. §. Ha a bírói illetőségre vonatkozó kifogásnak a korábbi jogszabályokban megállapított határideje valamennyi alperesre nézve már letelt, de a bíróság az illetőségi kifogás tárgyában még nem határozott, a kifogásra vonatkozó további eljárás és határozathozatal tekintetében az eddigi szabályok irányadók. Abban az esetben, ha az illetőségi kifogás előterjeszthetésére az eddigi jogszabályok szerint megállapított határidő a jelen szabályzat életbelépése után jár le, a kifogást az eddigi szabályok szerint kell ugyan előterjeszteni, de a további eljárás tekintetében a Pp. szabályai irányadók.

Ha valamely perben részint korábban, részben pedig a jelen szabályzat életbelépése után előterjesztett kifogások várnak elbírálásra, az újabb kifogások tárgyalására azokat az alpereseket is meg kell idézni, akik korábban terjesztettek elő kifogásokat.

A korábbi jogszabályok szerint szabályszerüen előterjesztett kifogásokat és az azokra vonatkozó tárgyalás eredményét a határozathozatalnál hivatalból kell figyelembe venni.

Ha a pergátló (illetőségi) kifogás tárgyában az új szabályok szerint kell határozni és a perfölvétel már megtörtént anélkül, hogy a kifogás is letárgyaltatott volna, a szükséges tárgyalást a törvényszék hivatalból tűzi ki.

9. §. Az érdemleges tárgyaláson a kérelmek előterjesztése után a felek ismertetik az eddigi eljárás eredményét. Az elnök a felek előadásának helyességére és teljességére fölügyelni köteles.

Az érdemleges tárgyaláson a korábbi jogszabályok szerint már foganatosított eljárás adatait, nevezetesen a periratok, a jegyzőkönyvek és egyéb iratok tartalmát hivatalból kell figyelembe venni.

10. §. A jelen szabályzat életbelépésekor már folyamatban levő határidőkre és a hozzájuk fűzött jogkövetkezményekre nézve az eddigi szabályok irányadók.

11. §. Azokra a határozatokra vonatkozóan, amelyek meghozatalánál az eddigi jogszabályok voltak irányadók, a fellebbvitel is a régi eljárás szerint történik.

12. §. Amiatt, hogy az ügy elintézésénél nem a régi, hanem az új, vagy nem az új, hanem a régi szabályokat kellett volna a jelen szabályzat értelmében alkalmazni, nincs helye jogorvoslatnak abban az esetben, ha az elintézés azoknak az eljárási szabályoknak, amelyek szerint az eljárás lefolytattatott, egyébként megfelel.

A fellebbezési eljárásban azokat az eljárási szabályokat kell alkalmazni, amelyek szerint az ügy elsőfokú elintézésben részesült.

13. §. Azokban a perekben, amelyekben a jelen szabályzat szerint a Pp. szabályai irányadók, a fellebbezési eljárásban a Pp. 513. §-át kell alkalmazni abban az esetben, ha ezeknek a pereknek a tárgya a Pp. 1. §-ában körülírt perek tárgyának valamelyikével azonos.

14. §. A Pp. 1. §-ában körülírt perekkel azonos tárgyú perek közül csak a Pp. 525. §-ának második bekezdése szerint a kir. Kúria fölülvizsgálati körébe utalt perekben van a kir. ítélőtábla ítélete ellen fölülvizsgálatnak helye.

15. §. Azt, hogy van-e helye semmisségi keresetnek vagy perújításnak, akkor is az 1881 : LIX. tc. 50. és 69—73. §-ai, valamint az 1868 : LIV. tc. 321. §-a szerint kell megítélni, ha az eljárás a Pp. szabályai szerint folytatódik.

(Ref. köv.) *Alföldy Ede.*

A magánjogi szabályok időbeli hatálya.[1]

Olyan egységes alapelv, melyből az összes magánjogi szabályok időbeli hatályát megnyugtatóan meghatározni lehetne, egyáltalában fel sem tehető. Ezt állítja dr. Kiss Mór, egyetemi tanár.[2] Ezen állítás ép oly téves, mint amilyen nem új,[3] mert ilyen egységes alapelv igenis fellelhető. Ezen egységes alapelv a következő :

«Azok, kikre nézve a törvény kötelező, kell hogy követelhessék, hogy jogaik szerzésénél és kötelezettségeik elvállalásánál, szóval mindazon cselekvéseiknél, melyeknek magánjogi következményei lehetnek, a törvényben teljesen bízhassanak és ne kelljen azon esetőségtől tartaniok, hogy cselekvéseik vagy mulasztásaik esetleg más törvény szerint fognak megbíráltatni.»[4]

Ha ezen egységes alapelvet behatóbban elemezzük, akkor azt találjuk, hogy ezen egységes alapelv két jogszabályt foglal magában :

1. senkinek sem szabad hátrányt szenvednie, ha cselekedeteit úgy rendezte be, amint ezt a cselekvés idejében fenálló törvény megkívánja. Ez a törvénybe vetett bizalom elve, melyet már a római jog elismer, v. ö. 29. l. 7. §. Cod. de testam. VI., 23. : «quid enim antiquitas peccavit, quæ præsentis legis inscia pristinam secuta est observantiam?» Nov. 22., cap. 1. : «priores sequentes leges. Illis enim credentes, et ita contrahentes nullus culpabit, quare non futurum sciverunt : et hoc quod videbatur quidem et tractabatur omnibus modis crediderunt : quod vero nondum factum erat, non formidaverunt».

2. a törvényhozónak, ha új jogot alkot, szerzett jogokat (jura quæsita) nem szabad sértenie. A szerzett jogok fogalmát igen szabatosan határozza meg Kolosváry, Magyar Magánjog, 2. kiadás (Budapest, 1907.), I. k. 61—62. lap.[5]

Ha már most a magánjogi szabályok időbeli hatályának kérdését minden egyes esetben helyesen megfejteni akarjuk, akkor a fentemlített két jogszabály segítségével a helyes döntést fel-

[1] A különböző theóriák történetéről v. ö. Pfaff-Hofmann, Exkurse über öst. allg. bürg. Recht, 2. kiad. Bécs, 1878. I. k. 296—350. l.

[2] Fodor, Magyar Magánjog, I. k. 155—156. l.

[3] Pfaff-Hofmann, Exkurse i. h. 296. l., jegyzet 1., 345. l. és 204. jegyzet.

[4] Pfaff-Hofmann, Kommentar zum öst. a. b. G. B. I. k. Bécs, 1877., 157—158. l. és Exkurse i. h. 128—130. l., 140—144. l. Törvények, melyek szenvedélyesen háborgó időkben születtek (p. o. 1915 : XIX. tc. 25. §.) csak az alapelv helyességét bizonyítják (exceptio firmat regulam in caribus non exceptis), mert «ibi libido intrat, ubi ratio exit». V. ö. Zlinszky-Reiner, Magyar Magánjog, 8. kiad. 26. l.

[5] V. ö. Pfaff-Hofmann, Kommentar i. h. 158. l. és Exkurse i. h. 130—138. l.

lelni semmi nehézséget nem okozhat. Magánjogi íróinknál azonban a legtévesebb megfejtésekre akadunk, mert a fentemlített két jogszabályt vagy helyesen nem alkalmazzák vagy szem előtt nem tartják. Bizonyítékul szolgáljon néhány példa:

Kiss,[6] Zlinszky-Reiner,[7] Kolosváry[8] és Raffay[9] azt tanítják, hogy a jog- és cselekvési képesség kérdésénél általában az az elv uralkodik, hogy az új törvény megjelenése egyszersmind annak kizárólagosságát is maga után vonja. Ezen állítás merőben téves. A cselekvési képesség azon törvény szerint bírálandó el, melynek uralma idejében a jogügylet létrejött. Ha valaki 21 éves korában szerződést kötött s a szerződéskötés idejében fenálló törvény szerint cselekvőképes volt, akkor ezen szerződés érvényességét nem érinti azon tény, hogy egy a szerződéskötés után megjelent új törvény a szerződési képesség korhatárát a 24. életévre tolta ki. Ezt Kiss is concedálja, mint kivételt az általa felállított téves szabály alól, míg a mi szabályunk szempontjából (a törvénybe vetett bizalom elve) a szóbanforgó esetben semminemű kivétel fen nem forog. Máskép áll a jogképesség kérdése. Ezen juris publici kérdés az elbírálás időpontjában fenálló törvény szerint döntendő el (v. ö. Kúria 1915 május 4-én 4449/1914. p. sz.). Ebből következik, hogy Kiss azon állítása, hogy a delatio időpontja a *végrendelkezési jogosultságra* vonatkozólag is irányadó,[10] csak annyiban helyes, amennyiben «végrendelkezési jogosultság» alatt a végrendelkezési képességnek előfeltétele gyanánt tekintendő végrendelkezési jogképességre vonatkozik.[11] A végrendelkezési cselekvőképesség (testamenti factio activa) azonban nem a delatio időpontja szerint, hanem a végrendelet keletkezésének ideje szerint bírálandó el.[12] A végrendelet tehát nem válik érvényessé, ha az érvényességét gátló akadály utóbb megszűnik. Az örökhagyó ugyanis épen akkor nem bírt szabad akarattal, midőn annak a végrendelet alakjában nyilvánulnia kellett volna; utóbb pedig, midőn akarata szabad lett, azt ki nem nyilvánította. Viszont fenmarad a végrendelet érvénye, melyet az örökhagyó végrendelkezésre képes állapotban tett, habár végrendelkezési képességét utóbb elveszti. Mert midőn végakaratát kijelenté, ezt jogérvényesen tehette; azon körülmény pedig, hogy később már nem tehette, korábbi nyilatkozatát nem érinti, mert ama későbbi időpontban mást nem akart, sőt nem is akarhatott.[13] Máskép áll a dolog a végrendelkezési jogképesség tekintetében. Példa: a katonai büntetőtörvénykönyv 208. §. *b)* pontja. Ezen törvény azonban nálunk törvény erejével nem bírván, szabályai nem kötelezik bíróságainkat a katonák magánjogi viszonyainak elbírálásánál.[14]

Kiss (i. h. 159. l.) tévesen azt állítja, hogy a házasság érvényessége nem támadható meg oly ok alapján, melyet csak a régi törvény ismert, az új ellenben nem. Ezen szabályt az 1894: XXXI. tc. 138. §-ának második bekezdése tartalmazza ugyan, de hogy ezen intézkedés kivétel a helyes elmélet szempontjából következő szabály alól, hogy a házasság érvényessége a megkötés időpontjában létezett törvény értelmében bírálandó el, ezt Kiss ép oly kevéssé veszi észre, mint Zlinszky-Reiner (i. h. 24. és 782. l.), Kolosváry (i. h. 64. l.) és Raffay (i. h. 67. l.). A helyes intézkedést tartalmazzák az 1868 május hó 25-ikén kelt osztrák törvény R. G. B. 47. sz. (IV. c. 1. §.), a német polgári törvénykönyv (Einführungsgezetz Art. 198), míg a svájci polgári törvénykönyv intézkedése (Einführungsbestimmungen Art. 8, harmadik bekezdés) ellentéthen áll a törvénybe vetett bizalom elvével, v. ö. Pfaff-Hoffmann, Exkurse, i. h. 140—141. l.: «Die Gesetze wollen und sollen Normen für unser Verhalten sein. Wir müssen uns ihnen fügen, aber wir müssen ebendeshalb auch auf sie uns verlassen können. Kurz wir müssen, aber wir dürfen auch mit voller Sicherheit uns nach den Gesetzen richten. Dieser Gedanke sinkt dadurch gewiss nicht im Werte, dan erfallen denkenden Laien sogleich einleuchten wird. Aus ihm erklärt sich z. B. die Gültigkeit einer Ehe nach dem zur Zeit der Heirat geltenden Eherecht». [15]

A jogügyletek alaki kellékei azon törvény szerint bírálandók el, melynek uralma alatt a jogügylet létrejött. A «tempus regit actum» jogi szabály a törvénybe vetett bizalom elvének közvetlen folyománya. Nem helyeselhető tehát, ha az 1876: XVI. tc. 37. §-ában a szabály alól kivételt statuál. Ezen intézkedés a helyes teória szempontjából ép oly elhibázott,[16] mint a porosz allgemeines Landrecht ellenkező intézkedése (Einleitung 17. §.) volt: «Frühere Handlungen, welche, wegen eines Mangels der Förmlichkeit, nach dem alten Gesetzen ungültigen sein würden, sind gültig, insofern nur die nach den neueren Gesetzen erforderlichen Förmlichkeiten, zur Zeit des darüber entstandenen Streits, dabei angetroffen werden.[17] Helyesen intézkedik a német (Einführungsgesetz Art. 214) és a svájci polgári törvénykönyv (Einführungsbestimmungen Art. 16).

Kolosváry[18] azt tanítja, hogy az örökösödési jogokra nézve az a törvény irányadó mindig, mely az öröklés megnyílásakor van érvényben. Kivételt statuál azonban az öröklési szerződések alapján támasztott öröklési jogok tekintetében. Ezek szerinte nem az öröklés megnyílásakori, hanem a szerződés keltekor fenálló törvények szerint ítélendők meg, mert az öröklési szerződés a jogot visszavonhatatlanul létrehozza, megszerzetté teszi a szerződés megkötése folytán. Ezen állítás ily általánosságban ép oly helytelen, mint Raffay[19] ellenkező állítása, hogy minden az örökösödési szerződésre vonatkozó kérdés az öröklés megnyilásának időpontja szerint hatályban levő jogszabályok alá esik.[20]

Az örökösödési szerződés negotium sui generis, melyet részint a szerződési jog, részint a végrendeleti jog szabályai uralnak.[21]

Ebből következik, hogy az örökösödési szerződésre vonatkozó összes kérdéseket egységesen eldönteni nem lehet, hanem ezen kérdéseket következő kategóriák szerint kell csoportosítanunk:

1. szerződőképesség,
2. alaki kellékek,
3. a szerződés hatásai,
4. a szerződés megszűnése.

Az 1. és 2. kategóriára nézve szabály, hogy a keletkezés idejének hatályban levő törvény szerint bírálandók el.[22] A 3. és 4 kategóriába tartozó kérdések elbírálása azonban szorosan összefügg azon álláspontlal, melyre az örökösödési szerződés jogi lényegére vonatkozólag helyezkedünk.[23] Az örökösödési szerződés jogi lényegére vonatkozó vélemények tárgyalása azonban ezen értekezés kereteit nagyon is túlhaladná, miért is e helyen az említett vélemények kritikájába nem bocsátkozhatom.

Azt hiszem, hogy a felhozott példák elegendően bizonyítják, mily fontos dolog, hogy valamely magánjogi kodifikáció a magán-

[6] Fodor, Magyar Magánjog, I. k, 157. l.
[7] 8. kiad. 21. l.
[8] 2. kiad. I. k. 62. l.
[9] 2. kiad. I. k. 65. l.
[10] Fodor, Magyar Magánjog, I. k. 160. l.
[11] Wittmann Ernő, Nemzetközi és időközi magánjog, Budapest, 1902., 221. s köv. l. Pfaff-Hofmann, Kommentar, I. k. 160. l., 165. l. B. I. és Exkurse 148—153., 230—234., 249—252. l.
[12] Helyesen Zlinszky-Reiner 8. kiad, 26. l. és Raffay 2. kiad. I. k. 71. l.
[13] Fodor, Magyar Magánjog, V. k. 185. l. (308., 3. pont.)
[14] Fodor, Magyar Magánjog, V. k. 51. l. Az osztrák polgári bíróságok azonban kötelesek az idézett törvényszakaszt a közös hadsereg kötelékéhez tartozó szökevényekre alkalmazni. Ez kétséget nem szenved, amiből következik, hogy a 45. §. *d)* pontját is alkalmazniok kell a fentemlített szökevényekre nézve. Helytelen dr. Szilágyi Arthur Károly ellenkező érvelése (Jogtudományi Közlöny 1915., 120. l., 2. pont), annál is inkább, mert ő maga is koncedálja, hogy nincs oly rendelkezés (amint nincs is), mely a 45. §. *d)* pontját hatályon kívül helyezte volna. Már pedig osztrák elv: «Gesetze behalten solange ihre Kraft, bis sie von dem Gesetzgeber abgeändert oder ausdrücklich aufgehoben werden.» (osztr. polg. tvkv. 9. §.)
[15] V. ö. továbbá Exkurse i. h. 197—198. l.
[16] Pfaff-Hofmann, Exkurse i. h. 235. l. 38. jegyzet.
[17] Pfaff-Hofmann, Exkurse i. h. 144—148., 234—236. l.
[18] I. h. 64. l.
[19] I. h. 71. l.
[20] Helyes az ügyletkötőképesség és az alaki kellékek tekintetében tett kivétel (a keletkezés idejében hatályban levő törvény szerint bírálandók el).
[21] Pfaff-Hofmann, Exkurse i. h. 243. l., Fodor Magyar magánjog V, k. 441—442. l.; a 442. l. 3. jegyzetében idézett irodalomhoz járul még Schiffner Der Erbvertrag nach dem B. G. B. für das Deutsche Reich, Jena, 1899.
[22] Helyesen Raffay, l. a 19. jegyzetet.
[23] Fodor Magyar magánjog V. k. 442. l. 3. jegyzet.

jogi szabályok időbeli hatálya kérdésének szabályozásánál a helyes elvi alapból induljon ki. A fentemlített irányadó elvek tekintetbevételével tehát azt javasolom, hogy a magyar polgári törvénykönyvet életbeléptető törvénybe következő átmenti intézkedések vétessenek fel:

1. Valamely személy jogi képessége a Ptk. életbelépésének időpontjától kezdve, amennyiben külön törvény kivételt meg nem állapít, kizárólagosan a Ptk. szerint, cselekvőképessége azonban a jogügylet keletkezésének idejében fennállott törvény szerint bírálandó el.

2. Az 1877 : XX. tc. 4—6. §-ai szerint teljeskorúsított személyek a Ptk. életbeléptetése után is teljeskorúaknak tekintendők.[24]

3. Az, akinek kiskorúsága meg van hosszabbítva, vagy az, aki elmebetegség vagy tékozlás miatt gondnokság alá van helyezve, az 1877 : XX., illetve az 1885 : VI. tc. alapján a Ptk. életbeléptetése után úgy tekintendő, mintha a kiskorúság meghosszabbítása vagy a gondnokság alá helyezés a Ptk. szerint rendeltetett volna el.[25]

4. Valamely személy lakóhelyére vonatkozó kérdések a Ptk. életbeléptetése után a Ptk. szerint bírálandók el, ha a kérdéses peres vagy perenkívüli eljárás a Ptk. életbeléptetése után lett folyamatba téve.

5. Az 1911 : I. tc. 733. és 734. §-ai hatályon kívül helyeztetnek s helyükbe a Ptk. megfelelő rendelkezései lépnek.[26] Ezen rendelkezések és a holtnaknyilvánítás összes jogi hatályai, amint az utóbbiak a Ptk.-ban szabályozva vannak, a Ptk. életbelépése előtt folyamatba tett ügyekre is alkalmazandók, amennyiben külön törvény kivételt meg nem állapít (1894 : XXXI. tc. 54. §. lit. *f)*, 56. §. lit, *c)*, 61. és 74. §.)

6. Valamely jogi személy vagy alapítvány keletkezésének, illetve fennállásának előfeltételei a keletkezés idejében fennállott törvény szerint bírálandók el.

Ugyanazon törvény szerint ítélendő meg, hogy mely személyek voltak a Ptk. életbelépése előtt a jogi személy vagy alapítvány képviseletére jogosultak, hogy ezen személyek cselekvéseiknél hatáskörükben jártak el vagy sem s hogy mennyiben terheli a jogi személyt vagy alapítványt felelősség a képviselőinek hatáskörükben vagy azon kívül tett intézkedéseiért.

Minden egyéb a személyiség tartalmára,[27] átalakulására, korlátozására és megszűnésére vonatkozó kérdés a Ptk. életbelépése után ezen utóbbi törvény szerint döntendő el, amennyiben külön törvény kivételt nem állapít meg.

7. A házastársak személyi jogviszonyai, különösen a kölcsönös tartási kötelezettség, a Ptk. életbelépése után ezen utóbbi törvény szerint bírálandók el.[28]

8. A szerződésen vagy törvényen alapuló házassági vagyonjogra nézve a Ptk. hatálybalépése után is a szerződés, illetve házasság megkötésének idejében fennállott törvények mérvadók.[29]

9. Következő jogviszonyok: rokonság, törvényes származás, törvényesítés, örökbefogadás, rokonok eltartása, jogviszony a szülők és a kiskorú törvényes gyermekek között, természetes gyermekek jogai, gyámság és gondnokság a Ptk. életbelépése után ezen utóbbi törvény szerint bírálandók el, ha a vonatkozó kérdések a Ptk. életbelépése előtt fennállott törvények alapján jogerősen nem intéztettek el.[30]

Valamely gyermek akkor is törvényes származású, ha akár a születés, akár a nemzés idejében fenállott törvény szerint törvényes származásúnak tekintendő.[31]

Az 1877 : XX. és az 1885 : VI. tcikknek a Ptk. határozmányaival össze nem egyeztethető határozmányai a Ptk. életbelépésével hatályon kívül helyeztetnek.

Az ezen utóbbi hatályon kívül helyezett törvények alapján egyes esetekben már a Ptk. életbelépése előtt szerzett jogok érintetlenül maradnak.

Úgyszintén az előbbi bekezdésben említett törvények alapján már kirendelt gyámok és gondnokok működésükben meghagyatnak, ha ezen meghagyás a Ptk. szabályaival nem áll ellentétben.[32]

A külön törvények alapján kirendelt gondnokok jogi állása s hatásköre ezen külön törvények szerint ítélendő meg.

10. A dologbeli jog szerzésére és megszűnésére nézve irányadó azon törvény, melynek uralma alatt a szerzést vagy megszűnést megalapító tény bekövetkezett.

A dolgok jogi minősége és a dologi jogok tartalma (beleértve az ezen jogokból eredő kereshetőségi jogosultságot is) a Ptk. életbelépése után ezen utóbbi törvény szerint ítélendő meg, ha ezen vagy más külön törvény kivételt nem állapít meg.

Oly szolgalmaknál, melyek szerződés által bizonyos meghatározott időtartamra lettek létesítve, a szerződés kötésének idejében fenállott pótló jogszabályok a szerződés tartalmának kiegészítő része gyanánt tekintendők.

Szintúgy valamely szerződés vagy végintézkedés keletkezésének idejében fenállott jogi szabályok szerint ítélendő meg, hogy mi értendő ingó dolog stb. alatt.

11. A kötelmi jogot illetőleg[33] a jogviszonyok keletkezése időpontjában érvényes volt törvény rendelkezései mérvadók a felek cselekvőképességére, a kötelem tartalmára, megengedettségére vagy tiltottságára, megtámadhatóságára és visszavonhatóságára, a veszélyviselés kérdéseire, a megszegés és késedelmes teljesítés következményeire nézve, ha a Ptk. vagy külön törvények másként nem intézkednek.

A Ptk. életbelépése után történt engedmény ezen utóbbi törvény szerint bírálandó el.

Ugyanezen szabály alkalmazandó a kötelem azon megszűnési tényeire nézve, melyek nem a kötelem tartalmához tartoznak (teljesítés, felmondás stb.), hanem önálló jogügyleteknek tekintendők (újítás, elengedés, egyezség, nem szabad megállapodáson alapuló felszámolás stb.).

12. Az örökösödési jogot illetőleg[34] a Ptk. szabályai alkalmazandók, ha az örökhagyó halála a Ptk. uralma alatt következett be. A végrendelkezési cselekvési képesség azon törvény szerint bírálandó el, melynek uralma alatt a végrendelet keletkezett. Ugyanezen törvény alkalmazandó akkor is, ha a végrendelkező akaratának értelmezése vitás.

Az öröklési szerződés és a törvényes öröklésről lemondó szerződésre nézve a felek szerződőképessége kizárólagosan a szerződéskötés idejében fenállott törvény szerint ítélendő meg. Ugyanezen törvény mérvadó, ha a szerződő felek akaratának értelmezése vitás.

Az előző bekezdésben említett szerződések hatásai és megszűnési módozatai a Ptk. szerint ítélendők meg, ha az örökhagyó halála a Ptk. uralma alatt állott be s a Ptk. másként nem rendelkezik.[35]

Az öröklési szerződés alapján öröklésre jogosult személy öröklési képessége a Ptk. szerint bírálandó el, ha az öröklés megnyilta a Ptk. uralma alatt következett be.[36]

13. Valamely jogügylet alaki kellékei kizárólagosan a jogügylet keletkezésének idejében fenállott törvény szerint bírálandók el.[37]

[24] A teljeskorúság nem jus quesitum ugyan, de ezen intézkedés szükségessége mellett gyakorlati tekintetek szólnak, v. ö. Pfaff-Hofmann Kommentar i. h. 160. l., német Ptk. E. G. 153. c., svájci Ptk. E. G. 5. c. második bekezdés, olasz Ptk. átm. int. 9. c.

[25] Német Ptk. E. G. 155—156. c.

[26] Az 1911 : I. tc. 732. §-át is hatályon kívül kellene helyezni s a Btk.-ba átvenni, mert azon kérdés, hogy ki kérheti a holtnaknyílvánítást, nem perjogi, hanem az anyagi magánjog körébe vágó kérdés.

[27] Svájci Ptk. E. G. 7. c.

[28] Német Ptk. E. G. 199. c.

[29] Pfaff-Hofmann Kommentar i. h. 161—162. l., Exkurse i. h. 202—204. l.

[30] Pfaff-Hofmann Kommentar i. h. 162. c., Exkurse i. h. 214—217. l.

[31] Ratio legis: favor legitimatis, Pfaff-Hofmann Exkurse i. h. 214—215. l.

[32] Pfaff-Hofmann Kommentar i. h. I. 162—163. l., Exkurse i. h. I. 220—221. l.

[33] Pfaff-Hofmann, Kommentar i. h. 163—164. l., Exkurse i. h. 167—194. l.

[34] Magánjogi íróink (Fodor, Magyar Magánjog, I. k. 159. l., Raffay, I. 71. l., Kolosváry I. k. 64. l., Zlinszky-Reiner, I. k. 25. l.) azt állítják, hogy az örökség megnyilta (delatio) idejében érvényes jogszabály alkalmazandó. Ezen nézet tarthatatlan, v. ö. Pfaff-Hofmann, Exkurse i. h. 225—230. l., Wittmann i. h. 230. l.

[35] Mert az örökösödési szerződés részint a szerződési, részint a végrendelkezési jog körébe vág, v. ö. Pfaff-Hofmann, Kommentar, i. h. 165. l., Exkurse i. h. 243—244., Wittmann, i. h. 229. l.

[36] Pfaff-Hofmann, Exkurse, i. h. 224. l.

[37] Pfaff-Hofmann, Exkurse, i. h. 144—148.

Az 1876 : XVI. tc. a Ptk. életbeléptetése után hatályát veszti.

Azon külön törvények, melyek valamely jogügylet alaki kellékeit szabályozzák, a Ptk. életbeléptetése után is érvényben maradnak, ha kifejezetten hatályon kívül nem helyeztettek.[38]

14. A Ptk.-nek az elévülést szabályozó határozmányai a Ptk. életbelépte előtt keletkezett, még nem elévült igényekre is alkalmazandók. Az elévülés megkezdése, nyugvása és félbeszakítása azonban a Ptk. életbelépte előtti időre nézve ezen utóbbi idő törvényei szerint bírálandók el.[39]

Ha az elévülési határidő a Ptk. szerint rövidebb, mint az előbbi törvények szerinti határidő volt és ha kevesebb idő van még hátra, mint a Ptk. elévülési ideje, akkor az előbbi törvények szerint hátralévő részt kell számítani. Ha több idő van még hátra, akkor az elévülési határidő a Ptk. életbeléptétől számítandó.[40]

Ha a Ptk. hosszabb elévülési határidőket állapít meg, mint az előbbi törvények, az ezen utóbbi törvények szerint még be nem végződött elévülés a Ptk. szerinti elévülési időbe beszámítandó.[41]

Ha a Ptk. életbelépte előtt érvényben volt törvények az elévülést adott esetben nem ismerik, a Ptk. ellenben igen, akkor az elévülési határidő a Ptk. életbeléptével indul meg. Ellenkező esetben a Ptk. életbelépte előtt keletkezett igények nem évülnek el.

A Ptk. mellett érvényben maradt külön törvényekben megállapított elévülési határidőkre vonatkozólag ezen törvények mérvadók.

Az előző bekezdések az elbirtoklásra vonatkozólag is alkalmazandók.[42]

Dr. Schwartz Izidor.

Az Fb. 50. §-ához.

Az Fb. 50. §-a a törvényszerkesztés művészetének nem a legtökéletesebb elegánciájával fejezi ki azt a jogtételt, hogy «ha a próbárabocsátott a próbaidő alatt csupán pénzbüntetéssel büntetendő, vagy más csekélyebb súlyú vétséget vagy kihágást követ el», a bíró az idevonatkozóan szükséges feltételek fenforgása mellett vele szemben az 1—8. pontok alatt leírt intézkedéseket teheti meg. E törvényes rendelkezést olvasván, önkéntelenül is a Bn. 26. §-ának második bekezdésének az a tétele ötlik elénkbe, hogy a fiatalkorú ellen, ki a cselekmény elkövetésekor életének 15. évét még be nem töltötte, fogházbüntetés csak a legsúlyosabb esetekben állapitható meg ; egyben az a mai napig is eldöntetlen, magas szinvonalú irodalmi vita, mely ahhoz fűződött, hogy mit értett a törvényhozó és mit érthet a gyakorlat «legsúlyosabb esetek» alatt? Amint nem nyert eldöntést még ez a kérdés, úgy nagy a valószinűség, hogy igen sokáig, esetleg véglegesen eldöntetlen marad a: «csekélyebb sulyú vétség» fogalmi köre is. A fiatalkorúakra vonatkozó törvény és jogszabályalkotás eszmekörében tetszetősnek látszik az a magyarázat, hogy miután a fiatalkorúak bűnügyeiben a tett csak szimptomatikus értékű, ítélkezési alap pedig az egyéniség, igen súlyos eset az, hol a tárgyilag nem is oly súlyos bűncselekményben megnyilatkozó egyéniség a nevelésnek, a fegyelmezettségnek, az erkölcsi alapfogalmaknak teljes vagy igen nagyfokú hiányát, vagy nagyobbfokú erkölcsi züllöttséget mutat ; ahol tehát a bűnözés ezekre az okokra, vagy különös bűnözési hajlamokra, nem pedig a viszonyok kedvezőtlen alakulására egyes, bűnt termő alkalmakra vezethető vissza. Viszont csekélyebb sulyú lenne az az eset, mely tétel az 50. §. eldöntésénél is irányadóul szolgálhatna, hol a bíró az összes körülmények szorgos méltatásával arra a megállapításra jut, hogy a bűnözés a tettes különben teljesen romlatlan egyéniségétől idegen ; annak gyökere a fiatalkorú egyéniségében nincsen, hanem a viszonyok kedvezőtlen alakulása sodorta, esetleg kényszerítette a fiatalkorút a törvényekkel való összeütközésre. Ily magyarázat azonban a törvényben használt kitételekre («legsúlyosabb eset...», «csekélyebb súlyú vétség ...») tekintettel törvényes alappal nem bír ; így értékelési alap nem az egyéniség, hanem a Bn. és Fb. alapelveitől idegen *más törvény* — a Btk. — értékelési skálája. Ez az alap pedig, mint a Bn. 26. §-a második bekezdésének példája mutatja, nem olyan, mely minden kételyt és eltérő magyarázatot kizárna. Amint nem kétes, hogy melyek a csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétségek, úgy elvi alap hiányában nem ártott volna exemplifikatív felsorolással utalni arra is, hogy a törvényhozó mely bűncselekményeket kívánt még ezeken kívül idevonni.

Az 50. §. szövegezése különben még a tekintetben sem teljesen vitán felül álló, hogy a «csupán pénzbüntetéssel büntetendő» és «csekélyebb súlyú ...» jelzők egyedül a vétségekre vonatkoztatandók-e, míg a kihágások összessége ily megkülönböztetés nélkül lesz-e e helyütt értendő?

A használt kötőszó elválasztó jellege arra mutat, hogy a kihágások tekintetében hiányzik minden megszorítás. De ebben az esetben kérdeznünk kell, hogy «kihágások» alatt a Kbtk.-ben meghatározott és a Fb. 3. §-ában felölelt kihágásokat értsük-e, vagy minden mást, akár törvény, akár miniszteri rendelet, akár szabályrendelet határozta meg azt? És ebben az esetben — eltekintve a Fb. 3. §-ától — a hatáskörök megkerülésével, pusztán a Fb. 50. §-a alapján, a fiatalkorúak bírósága járjon-e el oly kihágások tárgyában is, melyek különben a kir. bíróságok hatáskörébe nem tartoznak? És továbbmenve a különben hatáskörrel és illetékességgel bíró hatóságok kötelesek-e a próbárabocsátott fiatalkorúak ügyeit — a próbárabocsátás tényének tudomásukra jutása esetén — a fiatalkorúak bírájának átengedni? Mi történjék akkor, ha nem járnak el így, a próbára bocsátottat elítélik és rajta szabadságvesztésbüntetést hajtanak végre?

E kérdésekre, melyek bizonyára igen másodlagos jellegűek, sem a törvényindokolás, sem a végrehajtási rendeletek nem tartalmaznak útmutatást ; így minden alárendelt jellegük mellett is a gyakorlatban sok zavar, sok kétely és ellentétes eljárás forrásaivá válhatnak. Mert a gyakorlatban nem az alapelvek, nem a sarkalatos intézkedések, hanem az ily részletkérdések azok, melyeken a törvényt alkalmazó megakad, s helytelen megoldásuk sokszor a törvény alapelveinek helyes érvényesülését hiúsíthatja meg.

Ha a törvény e §-ának első pár sorában ennyi a homályosnak látszó pont, még több zavarnak lesz szülőanyja az utolsó bekezdés az első bekezdéshez való viszonylatában.

Csak mellékesen említem, hogy nem helyeselhető itt az a szóhasználat, mely a 18. évet már betöltött próbárabocsátottat is «fiatalkorú»-nak mondja. A Bn. 16. §-a szerint, mely pedig változás alá nem került, fiatalkorú az az egyén, aki életének 12-dik évét már meghaladta, de 18. életévét még nem töltötte be. Míg az 50. §. szóhasználatából arra kell következtetnünk, hogy a próbárabocsátáskori viszonylatban a fiatalkorúság nem végződik a betöltött 18-ik életévvel.

A fiatalkor büntetőjogi fogalmának épen a próbárabocsátással való viszonylatban tett ily jelentékeny kiterjesztése nagy fokban gyakorlatiatlan, az életben be nem váló intézkedés marad. A mi társadalmi és gazdasági viszonyainkat, a 18. életévüket már betöltött egyének fejlettségét, családi és gazdasági viszonylatait mérlegelve inkább az óhajtandó, hogy a próbaidő — némi kivétellel — a 18-ik életéven túl ne terjedjen, mert lehetetlen leküzdeni azokat a nehézségeket, melyek a próbárabocsátásnak már e korban való igazi hatályosításával felmerülnek. Ily korban már az ország számos vidékén nagyon sok a többgyermekű családanya, igen sok a házas vagy családfőként szereplő férfi ; ezekre nézve még a lehetősége is kizárt annak, hogy velük szemben — csak például — az 50. §. 8. pontja alapján járjon el a bíró.

De — és épen ez a főkérdés — hogy olyan egyénre is, aki már nem fiatalkorú, de aki élete 18. évének betöltése után is próbárabocsátás alatt áll, vonatkoztatandó-e az 50. §. első bekezdése a maga teljességében? Vajjon lehetséges-e, amikor a magyar

[38] A képviselőház által kiküldött bizottságnak (Jelentés, 28. l.) azon álláspontja, hogy a házastársak közötti ügyletek külön törvényben szabályozandók, mert az erre vonatkozó szabályozás szoros kapcsolatban van a közokiratok felvételére vonatkozó eljárási szabályokkal, nem indokolt, mert nem célszerű, hogy anyagi s eljárási szabályok egy törvénybe foglaltassanak. Ez okból az 1886 : VII. tc. 22. és 23. §-ai a Ptk. javaslatába volnának áthelyezendők.

[39] Német Ptk. E. G. 169. sz.

[40] Pfaff-Hofmann, Exkurse, i. h. 273—276. l.

[41] Helyesen Fodor, Magyar Magánjog, I. k. 158. l. Kolosváry, I. k. 63. l. Zlinszky-Reiner, 22. l. A Raffay által (I. k. 66. l.) tanított arányos beszámítás ellen, v. ö. Pfaff-Hofmann, Exkurse, i. h. 273—274. l., 3. és 276. *β)*.

[42] Német Ptk. E. G. 185. sz.

büntetőtörvénykönyv még a maga egészében hatályban van, hogy a szó terminus technikus értelmében «felnőtt», teljesen beszámítható, életének 18. évét régen betöltött egyénnel szemben elessék minden büntetőjogi megtorlás, mert véletlenül próbárabocsátás alatt áll, ha egy szerfelett laza körülírással megjelölt vétséget vagy a kihágások kiterjedt birodalmából bármily súlyút is elkövetett? Mily benső indokoltsággal bír egy próbárabocsátott, tehát már előző viseletével, előéletével bírói intézkedést előidézett, a Bn. 16. §-a szerint nem is fiatalkorú egyénnek ily túlságba menő kedvezményezése, bár csak törvényben is, oly büntetlen, hasonlókorú más egyénnel szemben, akit meg kell büntetni egyedül azért, mert nem követett el bűnt, mert nincs oly szerencsés helyzetben, hogy próbárabocsátás alatt álljon? Itt valóban nem látjuk felcsillanni a kiegyenlítő és osztó igazságnak eszméjét, mely pedig — az indokolás szerint — a fiatalkorúakra vonatkozó jogszabályokban is helyet foglal! És mily képet alkot erről az igazságról, a bírói bölcseségről a nép, a nagy tömeg, mely nem ismeri ugyan a Bn. és Fb. alapelveit, de igenis látja azt, hogy két ember közül azt, aki már lopott, ugyanazon bűncselekményért, melyért a büntetlen előéletűt megbüntetik, büntetéssel nem sujtják, hanem megtorlás nélkül bocsátják útjára? És itt ne feledjük, hogy a törvény és különösen a büntetőtörvény nem az elvont eszmék és a joggal hivatásszerűleg foglalkozók, hanem a nép számára készül és kevés értékű, ha nem is értéktelen minden oly törvényhozás, mely nem talál útat a nép eszmevilágába, melynek számára megalkották, hanem abban ellenszenvet és idegenkedést vált ki.

Ha az 50. §. intézkedései egyedül 18. életévüket betöltött, így az eddigi gyakorlat alapjául szolgált Bn. 16. §-a szerint fiatalkorú egyénekre lennének alkalmazandók, amit a helyes bírói gyakorlattól joggal elvárhatunk, a felhozott aggályok nem lennének emelhetők. Mert igen sok esetben nehezen lenne indokolható, hogy a Bn. 23. §-ának jogkövetkezményei az Fb. 50. §. által felvett esetekben is korlátozás nélkül alkalmaztassanak. Figyelemmel azonban az 50. §. utolsó bekezdésének szövegezésére, arra, hogy az első bekezdés kifejezetten nem fiatalkoruról, hanem próbárabocsátottról beszél, figyelemmel az 51. §. rendelkezéseire is, meg kell állapítani, hogy nem bír törvényes alappal oly magyarázat, hogy az 50. §. csak 18. életévét be nem töltött egyénekre vonatkozik.

Az Fb. 51. §-a az 50. §-ra vonatkozással rendeli, hogy ha a fiatalkorúak bírája a próbárabocsátás fentartásával az 50. §. értelmében intézkedik, intézkedését csak a próbára bocsátottal és pártfogójával, valamint a fiatalkorúak ügyészével közli. Kérdés, hogy a törvényi rendelkezés világában minő alakulást nyer a főmagánvádlói jogkör? A. 8. §. kimondja, hogy fiatalkorúak bűnügyeiben a bűnvádi perrendtartás szabályai alkalmazandók, de csak annyiban, amennyiben a törvény rendelkezéseiből más nem következik. Az Fb. pedig — eltekintve most a 33. §. második bekezdésében foglalt korlátozástól — nem tartalmaz oly intézkedést, mely a főmagánvádló jogkörét *különösen* megszorítaná, sőt annak részére egyes helyeken (15. §. első bekezdése, 24. §. második bekezdése, 33. §. első bekezdése) jelentékeny jogokat is biztosít, mert indítványára a nyomozás elrendelendő, a tárgyalásra megidézendő, fellebbezési joga van . . . stb.

Ha már most a próbára bocsátott oly csekélyebb súlyú vétséget vagy kihágást követ el, mely a Bp. 41. §-a szerint főmagánvád tárgya, a fiatalkorúak ügyésze pedig különösebb érdek hiányában a vád képviseletét nem vette át, ha így az eljárás egyedül főmagánvádra indult meg és jutott el az Fb. 50. §-a szerinti befejezéshez, vajjon a hozott véghatározat nem kézbesítendő-e a főmagánvádlónak, akiről a feltett esetben állíthatjuk, hogy a bűnvádi per ura, mert — eltekintve a 23. §. harmadik bekezdésében írt különös rendelkezéstől — mégis rajta áll, hogy az minő befejezést nyerjen. Az 51. §. a főmagánvádlót nem említi azok közt, akikkel az intézkedés közlendő, így ennek módjában sem áll, hogy az indítványára folyamatba tett eljárás minő módon történt befejezéséről tudomást szerezzen. Igaz, hogy az 51. §. csak az «intézkedés . . .» közlését zárja ki, nem egyben a bűnvádi ügyben kelt véghatározatét; de miután nevelő intézkedés a 31. §. szerint csak véghatározatban tehető, ennélfogva az 51. §. szempontjából az «intézkedést» a «véghatározattal» egynek kell vennünk. Nem képzelhető el ugyanis az az eset, hogy egy ügyben kétféle véghatározatot hozzon a bíró, egyet, mely az 50. §. szerinti intézkedések valamelyikét tartalmazza, az 51. §-ban megjelöltek részére és egyet, ily intézkedés hiányában, más érdekelteknek.

A 33. §. értelmében sem élhetne ugyan a főmagánvádló az 50. §. szerinti intézkedés ellen perorvoslattal, ha ilyent az ügyész nem jelentett be; de a főmagánvádlónak — mondjuk vagyon elleni bűncselekmény esetén (Btk. 418. és 421. §-a, Bn. 51. §-a) — egyéb érdekei is vannak, mint az, hogy a vádlott ellenében megtorló vagy más intézkedés tétessék, ezek irányában pedig fellebbezési jogköre megszorítva nincsen. Az Fb. 44. §-a szerint a magánjogi igény felől véghatározatában rendelkezik a bíróság. De hogyan kapja meg és mily véghatározatot kap meg a magánvádló az 50. §. alapján történt intézkedés esetén? Ellenvethető itt, hogy a 44. §. harmadik bekezdése szerint az eljárásban érvényesített magánjogi igényt a bíróság bármikor polgári útra utasíthatja, így a főmagánvádló más úton megvédheti vagyoni érdekeit. Hogyan kereskedjék azonban polgári úton az érdekelt, miként érvényesítsen jogtalan, büntetendő cselekményből származtatott kártérítési igényt, ha nincs kezében oly határozat, mely az alapul szolgált tényeket jogérvényesen megállapítja?

És végül alakszerű tárgyalás nélkül teendő-e meg az 50. §. szerinti intézkedés vagy tehető-e a 24. §. értelmében megtartott tárgyaláson is; ha tárgyaláson intézkedett a bíró az 50. §. alapján, figyelemmel az 51. §-ra, mily véghatározatot szabad és kell kirendelnie?

Oly kérdések ezek, melyek mikénti helyes megoldása elé mindenki, akinek az Fb. gyakorlati alkalmazása körül szerep jutott, érdeklődéssel tekinthet.

Dr. Kovács Lajos.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A részvénytársaságok és szövetkezetek** *közgyűlésének idejéről és a mérleg keszitéséről szóló 130 1915. M. E. sz. rendelet kiegészítése tárgyában* a minisztérium 3008 1915. M. E. szám alatt a következő rendeletet adta ki:

A m. kir. minisztérium az 1914 : L. tc. 12. §-ában kapott felhatalmazás alapján az 1915. évi január hó 14. napján 130/1915. M. E. sz. a. kibocsátott rendeletének kiegészítéséül a következőket rendeli:

1. §. Ha valamely részvénytársaság vagy szövetkezet az 1914. évi augusztus hó 1. napján vagy azután záródó üzleti évre vonatkozólag a számadások megvizsgálása, a mérleg megállapítása és a nyereség felosztása végett tartandó közgyűlését az alapszabályokban vagy a 130/1915. M. E. sz. rendeletben megszabott határidőn belül a hadiállapot következtében előállott elháríthatatlan akadály miatt nem tarthatja vagy nem tarthatta meg, vagy ha a közgyűlésnek az említett határidőn túl halasztását a hadiállapottal összefüggő egyéb különös méltánylást érdemlő körülmények indokolják, a kereskedelemügyi miniszter az igazgatóság kérelmére a közgyűlés megtartására megszabott határidőt az illető részvénytársaság vagy szövetkezet tekintetében — a szükséghez képest esetleg ismételten is — megfelelő határozott időtartamra meghosszabbíthatja.

Az engedélyezett halasztásról a kereskedelemügyi miniszter az illetékes cégbíróságot egyidejűleg értesíti.

2. §. Ez a rendelet kihirdetésének napján lép életbe és hatálya a magyar szent korona országainak egész területére kiterjed.

Budapest, 1915. évi augusztus hó 13. napján.

Gróf Tisza István s. k.,
m. kir. miniszterelnök.

Sommás visszahelyezés a polgárosított határőrvidéken. Az 1873 : XXVII. tc. a volt katonai határőrvidéknek a katonai igazgatásból polgári igazgatásba leendő átvételét rendelte el. E nagy horderejű reform az említett területnek magánjogi specialitásait nem szüntette meg. A magánjog kodifikálásának hiányában a polgárosított határőrvidék ma is külön jogterület. Az ezen területen érvényben volt osztrák általános polgári törvénykönyv a későbbi törvényalkotások okozta változásokkal még ma is hatályos. E különlegesség főként a dologi és az öröklési jogterén nyilatkozik meg. Ezúttal a dologi jognak egyik kérdésével: a birtok bírói védelmével kívánok foglalkozni a ha-

tárőrvidéki jog szempontjából. Az Optk. 339. §-a szerint a birtokot senkinek sem szabad önhatalmúlag háborítani és a háborítottnak joga van a beavatkozás megtiltását és a bebizonyítható kár megtérítését követelni. A birtok bírói védelmének eme jogforrása mellett állnak még az 1802 : XXII. és 1807 : XIII. tc.-kek, amelyek a sommás visszahelyezés szabályait tartalmazzák. Ami a sommás visszahelyezési per folyamatba tételének anyagi jogi előfeltételeit illeti, ezek lényegileg egységesek. Más a helyzet azonban a kereseti jog elévülése tekintetében. Itt nyilatkozik meg legerőteljesebben a polgárosított határőrvidék különleges jogterületi minősége. A régi határőrvidéki jognak ma is meglevő emléke az a szabály, hogy a sommás visszahelyezési per csak harminc napi határidőn belül indítható meg, ezen idő elteltével a kereseti jog elévült. Ezt a jogszabályt mindössze az enyhíti, hogy az említett harminc nap nem a háborítás megtörténte, hanem tudomásul vétele napjától számítandó. Hogy ezen jogállapot a határőrvidéken még ma is a régi, az abban leli magyarázatát, hogy a katonai határőrvidék polgárosítását elrendelő 1873 : XXVII. tc. fentartotta az 1872. június 9-iki kir. leirat hatályát. Ez utóbbinak 10. §-a értelmében pedig «az igazságügyre nézve általában fenálló törvények hatályban maradnak». Minthogy pedig a 34601/1881. sz. igazságügyminiszteri rendelet, mely a régi polgári törvénykezési rendtartást a határőrvidéken életbeléptette, fentartotta a sommás visszahelyezési per megindíthatásának addig érvényben volt szabályát, mely szerint a kereseti jog harminc nap alatt elévül : ezen jogszabály mint az új polgári perrendtartás és ezt életbeléptető törvény által hatályon kívül nem helyezett, ma is érvényben van. Nem tudom, miért hagyták meg ezen elavult és a ius aequum követelményeinek meg nem felelő állapotot. Tagadhatatlan, hogy a sommás visszahelyezésnek rövid határidőhöz kötése általában észszerű, mert hiszen ezen jogintézménynek tulajdonképpeni célja a birtoknak mint tényleges állapotnak sürgös megoltalmazása. A harminc napi határidő azonban túlságosan rövid és egyenesen a háborítónak kedvez, mert igen rövid idő alatt menekülhet meg jogtalan eljárásának következményeitől. Ezzel szemben sovány vigasz, hogy a petitórius birtokkereset később is segítséget nyujt, mert hiszen ekkor már az úgynevezett «beati possidentes» ellen kell felléphnünk, akik vigan ülnek a birtokban talán addig is, míg a jogszerű birtokos végrehajtási úton birtokba nem vezettetik. Nyilvánvaló tehát, hogy semmi értelme és indoka nincs annak, hogy a határőrvidéken csak harminc napon belül lehessen sommás visszahelyezési pert megindítani. A magyar magánjog eme fontos intézménye mélyen belevág a nemzet gazdasági életébe. A birtok az élet, a birtok hathatósabb védelme a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság létérdeke. Miért kell tehát ezt a létérdeket mindenféle veszélyes fenyegetések ellen a határőrvidéken kevésbbé biztositani mint egyebütt? A rövid elévülés sulyos sérelme a volt határőrvidék területén élő birtokosoknak. Addig is, mig nélkülöznünk kell az egységes jogalkotás áldásait, talán nem lenne hiábavaló munka a sommás visszahelyezést a határőrvidéken is az egyebütt érvényben levő jogszabályok szellemében rendezni, mert ezáltal nem csak a birtokos jogos érdekei nyernének hathatósabb védelmet, hanem a magánjog egyesítése is előbbre haladna egy lépéssel. *Dr. Reich Zoltán.*

— **A végrehajtási törvény 192. §. a) pontja és a moratórium.** A végrehajtási törvény 192. §-ának *a*) pontja szerint a jelzálogos hitelezők tőkekövetelésével egyenlő sorrendben a kamatok csak annyiban elégíthetők ki, amennyiben az árverés napjától visszaszámított három évnél nem régibb időtől vannak hátra. Az ingatlan árverések immár több, mint egy éven át való szünetelése folytán az a veszély fenyegeti a hitelezőket, hogy mire a követelésük fedezetét képező ingatlanok árverés alá kerülnek, a három évnél régibb idő óta hátralékos kamatok előnyös rangsorától elesnek. (Erre a körülményre reámutattunk *Jogt. Közl.* 1914. 403. lap.) A 12,000/915. I. M. E. rendelet 22. §-a egy analog esetben megvédi a rangsor elvesztésétől a követelések egy kategóriáját, amennyiben elrendeli, hogy az ingatlant közvetlenül terhelő adók és más köztartozások elsőbbségére nézve a három éves időtartam 1914 augusztus hó 5-ikétől 1915 szeptember hó 30-ikáig terjedő idővel meghosszabbíttatik, ha az árverést 1915 október hó 1. napján, vagy e nap után három év alatt tartották meg. Méltányos volna, ha ez az intézkedés a hitelezők *kamatköveteléseinek rangsorára* is kiterjesztetnék.

— **Az elhalt király ellen elkövetett sértés nem királysértés címén büntetendő.** *Pécsi tábla:* Az elsőbíróság ítéletének azt a részét, amely a vádlottat a néhai Mária Terézia király ellen elkövetett sértés miatt az 1913 : XXXIV. tc. 2. §-ának 1. bekezdésébe ütköző vétségben mondotta ki bűnösnek, a Bp. 385. §. 1. *b)* pontja alapján megsemmisíti és a vádlottat a Btk. 141. §-ának 2. bekezdése alá eső vétségben mondja ki bűnösnek. *Indokok:* Az 1913 : XXXIV. tc. 2. §-a alá eső vétség csak a tényleg uralkodó király ellen követhető el. Egyedül ő lehet ennek a vétségnek a passziv alanya. Az ő tekintélyének hathatósabb védelmére alkották ezt a törvényt. Az elhalt király büntetőjogi szempontból az uralkodó ház tagjának tekintendő, ehhez képest az ellene elkövetett sértés a Btk. 141. §-ának 2. bekezdése alá esik (B. 965/1915. BJT. LXVII. 333.).

— **Háborús gazdasági törvények és rendeletek.** A Magyar Vámpolitikai Központ ismert gyűjteményének most jelent meg a II. kötete, mely az *1915 február 21. — és augusztus 10. között* kiadott, a kereskedelmi és ipari életre, a mezőgazdaságra és az ország közszükségleteinek ellátására fontos törvényeket és rendeleteket tartalmazza, még ha sem a hivatalos lapban, sem az egyes minisztériumok közlönyeiben nem is jelentek meg, hanem csak az egyes hatóságokkal vagy a közvetetlenül érdekeltekkel közöltettek, de azért a közre érdekkel bírnak. A *dr. Székely Artur* szakszerű szerkesztésében megjelent kötet nagyon jól kezelhető, gazdag tárgymutatójából kiemeljük a következő fejezeteket : Állami egyedárúsági és fogyasztási adóügyek, behozatali, ki- és átviteli tilalmak, egyenes adóügyek, fémek és ötvözetek lefoglalása, gyapjúkészletek forgalombahozatala, hadifoglyok munkára alkalmazása, hadiszolgáltatásokra és hadseregszállításokra vonatkozó rendelkezések, a közélelmezés biztosítása, maximális árak, mezőgazdasági ügyek, moratórium (természetesen a moratóriumfeloldó rendelettel), perrendi rendeletek (a moratóriumfeloldó rendelettel kapcsolatos perrendi rendelet is), szabadalmi és védjegyügyek, szociálpolitika, tőzsdei ügyek, vámügyi intézkedések stb. A hatóságokra és közgazdasági körökre nézve nélkülözhetetlennek mondható, majdnem 500 oldalas kötet Ráth Mór könyvkereskedésében jelent meg és 5 K-ért kapható. A gyűjtemény I. kötetének, mely az 1915 február 20-ig kiadott idevágó anyagot tartalmazza, szintén 5 K az ára.

— **Az Országos Ügyvédszövetség Központja** valamennyi kamarával érintkezésbe lépett az ügyvédi lajstrom beszerzése végett. Egyúttal felvilágosítást kért tőlük, hogy tagjai közül kik teljesítenek katonai szolgálatot, illetőleg mely irodák működése van tulajdonosuk bevonulása miatt felfüggesztve. A kamarák jelentése alapján az Országos Ügyvédszövetség Központja nyilvántartást vezet, melynek adatait szivesen bocsátja az érdeklődők rendelkezésére. A tudakozódások vagy levelező lapon vagy telefonon (136—34) intézendők a központi irodába.

— **Fogházbüntetésre ítélt fiatalkorú büntetése kezdőnapjának megállapítása.** Olyan esetben, amidőn a fogházbüntetésre ítélt fiatalkorú büntetésének kezdőnapja az ítéletből vagy a kísérőiratokból meg nem állapítható, felvilágosításért a fiatalkorúaknak ahhoz a bírájához kell fordulni, aki a fiatalkorúnak beutalása végett az 56,000/1913. I. M. számú rendelet 77. §-a értelmében szükséges előterjesztést tette. A Fb. 55. §-a értelmében ugyanis a fogházbüntetés végrehajtása iránt a fiatalkorúak bírája intézkedik. A fiatalkorúak bírájának ügykörébe tartozik tehát annak elbírálása, hogy a fogházbüntetés foganatbavétele előtt a fiatalkorú érdekében védő vagy óvóintézkedést lehet-e és kell-e alkalmazni, avagy, az ottani fogház viszonyaira és az eset összes körülményeire tekintettel, megkezdje-e a fiatalkorú azonnal, már a beutalás előtt is, a fogházbüntetést. A fiatalkorúak bírájának ügykörébe tartozik a határozathozatal a fogházbüntetés esetleges elhalasztása tárgyában is és ő teszi meg az evégből esetleg szükséges előterjesztést. Az 56,000/1913. I. M. számú rendelet 87. §-a értelmében az ügyre vonatkozó iratok az esetben is a fiatalkorúak bírájához küldetnek vissza, ha a határozatot a rendes bíróság hozta. Ugyane rendelet 77. §-a szerint az egy hónapot meghaladó fogházbüntetésre ítélt fiatalkorúnak fiatalkorúak fogházába beutalása végett szükséges előterjesztést minden esetben, tehát akkor is a fiatalkorúak bírája teszi meg, ha az ítéletet a rendes bíróság hozta. A fogházbüntetés kezdőnapjának megállapítása tárgyában esetleg szükséges felvilágosítás megadására ehhez képest minden esetben a fiatalkorúak bí-

rája és nem a kir. ügyészség vezetője jogosult (18,370/1915. I. M. számú rendelet.)

— **A Jogállam** szeptember—októberi kettős füzete a következő tartalommal jelenik meg: A *kir. Kúria egy tagja:* Csathó, Juhász, Félix. — *Sebess Dénes:* Egységes közszellem hiánya a törvényalkotásoknál. — *Dr. Edmund Benedict:* Mi lesz az ügyvédi kar feladata a háború után Magyarországon és Ausztriában? — *Dr. Kiss Géza:* A magánjogi oktatás reformja. — *Dr. Almási Antal:* A polgári törvénykönyv bizottsági javaslata. — *Dr. Paul Krückmann:* Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv javaslatához. — *Dr. Szladits Károly:* A moratóriumfeloldó rendelet. — *Dr. Térfi Gyula:* A moratórium fokozatos megszüntetése következtében megállapított új eljárási szabályok. — *Dr. Sichermann Bernát:* Az új csődtörvény előadói tervezete. — *Dr. Almási Antal:* Az egyoldalú ügylet. — *Dr. Egyed István:* A polgári per nyilvánossága. — *Dr. Kovács Marcel:* Jegyzetek a Pp. köréből. — Az 1914. év magánjogi gyakorlata. — *Tarnai János:* A becsületsértő cselekményekről. — *Edvi Illés Károly:* A magyar büntetőjog tankönyve. (Irta: Angyal Pál.) — *Dr. Kovács Marcel:* A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve (Irta: Meszlény Artur.) — *Alföldy Ede:* Polgári perrendtartás. (Irta: Antalfi Mihály.) — A *Jogállam* előfizetési ára egy évre 24 K. E kettős füzet ára 6 K. Megrendelhető a *Jogállam kiadóhivatalában* (Budapest, IV., Havas-u. 7.)

KÜLFÖLD.

— **Magyar és osztrák jog kolliziója.** A Pester Lloyd aug. 24-iki számában egy igen érdekes osztrák bírói döntést ismertet. Egy magyar kereskedő jutalékkövetelést támasztott Wienben lakó alperese ellen. A jutalékkövetelést olyan ügyletre alapította, amelyet ő — felperes — közvetített az alperes részére a saját főnökénél. Alperes azt vitatta, hogy a kereset elutasítandó, mert az osztrák törvények a jó erkölcsökbe ütközőnek deklarálják a főnök részére közvetített ügyletekért kikötött proviziót. Felperes azzal érvelt, hogy az Optk. 37. §-a szerint külföldieknek külföldön kötött ügyletei az ügyletkötés helyének törvényei alá esnek. Fellebbezési fokon a wieni Handelsgericht jóváhagyta az elutasító első bírói ítéletet és kifejtette az Optk. 37. §-ára történt hivatkozással szemben, hogy az osztrák Executionsordnung 81. §-a — egyezően az osztrák-magyar végrehajtási jogsegélyszerződés 11. cikkével — nem ad jogsegélyt az olyan ítéletek végrehajtására, amelyekben megítélt követelés az osztrák törvények szerint a jó erkölcsökbe ütköző. Úgyanezen elv alapján tehát az ítélkezés alapjául sem fogadható el olyan külföldi jogtétel, amely osztrák törvény szerint közrendi vagy erkölcsi okokból nem ismerhető el. Az indokolás kifejtése az osztrák jog szempontjából feltétlenül helyes, de az államok között kötelező lojalitás követelményeinek nem felel meg az olyan eljárás, amely az osztrák közmorál magasabb régióiból az alacsonyabbrendűség bélyegével illeti a magyar jogrendszert teljesen indokolatlanul, mert hiszen a vita meritumát illetően a két szabályvilág — az osztrák és magyar törvények erkölcsi felfogása között semmi eltérés. Amit az osztrák jog erkölcstelennek mond, az magyar jog szerint is erkölcstelen. A nemzetek közti ildomosság tekintetei tehát megkívánták volna, hogy az elutasítás indokai között szerepeljen az a megállapítás is, hogy az igény magyar jog szerint is a jó erkölcsökbe ütközik. Ez annál inkább elvárható lett volna, mert hiszen nem lett volna túlnehéz a magyar jog álláspontja felől meggyőződést szerezni. *B.*

— **Svéd börtönök.** Most jelent meg a svédországi letartóztatási intézeteknek 1913. évről szóló statisztikája, (Fängvärden är 1913.) amely utánzásra méltó módon a fontosabb adatokat a bevezetésben francia nyelven ismerteti. Megtudjuk a jelentésből, hogy Svédországnak öt fegyháza (maison centrale) van kb. 1500 magánzárkával, harminckilenc kerületi fogháza, amelyek azonban túlnyomóan a mult század ötvenes éveiből származnak. Van ezenfelül két dologház férfiak számára 536 fényi, és két dologház nők részére 280 fényi befogadási képességgel. Az 1913. évben letartóztatottak összes száma 25,049 volt, ebből bűntett vagy vétség miatt 4317. Az 1904—1913-ig terjedő évtized alatt a súlyosabb bűncselekmények miatt elítéltek számában a *csökkenés* 37·8 %-a volt. A fegyházra ítéltek s-uma az év végén 1487-re rugott, úgy hogy az éjjeli elkülönítés az összes fegyenceken végrehajtható. A szabadságvesztést kiálló egyének túlnyomó részén (15468) a fogházbüntetést pénzbüntetés helyett hajtották végre. A visszaesők számaránya 25·7 %, csavargás és koldulás miatt 1913-ban 1469 férfit és 537 nőt tartóztattak le. Ittasságban vagy iszákosság hatása alatt a férfiak közül 69·7 %, a nők közül 28·1 % követte el e bűncselekményt. Svédországban a börtönügyi statisztika 1887 óta ad számot az alkohol hatásáról s e hosszú idő adatai bizonyítják, hogy a férfi bűntettesek 70 %-ánál az alkoholizmus volt a kriminalitás közvetlen oka. A halálozási arányszám a börtönökben átlag 0·51 %-ra a betegeké 2·52 %-ra rugott. Patronázs egyesület a stockholmi központi egyesülettől eltekintve minden kerületben van s 1913-ban 2791 szabaduló részesült támogatásban. A börtönügy összes költségei 1913-ban 2.549,764 svéd koronát tettek, ebből munkajövedelem révén 611,703 korona térült meg.

— **A zsarolás bűncselekményének** tényálladékát kimeríti a Reichsgericht felfogása szerint az alaptalan polgári per folyamatbatételével való fenyegetés is, midőn ez egy tartozás megfizetésére irányuló kényszerítés okából történt. Az elbírált esetben az esetleges per alaptalanságáról a tettesnek tudomása volt, a pereskedés hátrányainak kilátásba helyezésével igyekezett jogban járatlan emberekre hatni. A perrel és végrehajtóval való fenyegetés az akaratelhatározás szabadságát befolyásolni alkalmas (1915. V. 881/1914.). A Reichsgericht ezen határozatának általános jelentőséget nem tulajdoníthatunk, fel kell tételeznünk annyi bizalmat a bíróság iránt mindenkiben, hogy az alaptalan követelés megítélhetését kizártnak tartja. A perindítás kilátásba helyezése egyedül, megfélemlítő hatással csak ritka esetben, különösen alacsony míveltségi fokon lévő egyénekkel szemben lehet. *A.*

— **Fiókvezető azonnali elbocsátása raktárhiány miatt?** Sűrűn visszatérő esetben ítélkezett a berlini Kaufmanngericht, a kereskedelmi alkalmazottak ügyeinek — a nálunk tervezett ipari bíróság mintaképéül szolgáló — bírósága. A panaszos, egy korlátolt felelősségű társaság fióküzletének vezetője felmondási időre járó fizetését érvényesítette. Az alperes társaság azzal védekezett, hogy joga volt az alkalmazott azonnali elbocsátására, mert a megejtett revizió alkalmával a leltár 123 márka hiányt eredményezett. Kérte tehát a kereset elutasítását és a 123 márkát viszonkeresetbe vette. A 123 márka hiányra panaszos azt adta elő, hogy az árúraktárban beállott száradás okozta (margarin etc.) súlyveszteség magyarázza meg a hiányt. A társaság sem állította, hogy a hiányt a panaszos bűncselekménye idézte volna elő — de a hiányért, akárhogyan állott is az elő — a panaszos felel. A bíróság megítélte a felmondási időre járó bért, mert a hideg nem ok az azonnali elbocsátásra és a társaság viszonkeresetét elutasította. Az eset rövid közléséből (Berliner Tageblatt) nem tűnik ki a bíróság állásfoglalása azzal a kérdéssel szemben, vajjon nem találja-e a bíróság a jó erkölcsökbe ütközőnek az olyan megállapodást, mely kisfizetésű alkalmazottat terhes felelőséggel — aminek formái változhatnak, a vétlen árúhiány mellett felemlítjük a kezességvállalást, — rójja meg. A szolgálati szerződés fejezetében sem a BGB., sem a magyar javaslat nem ad az ilyen nemű terhelő kikötések érvénytelenségére szabályt, speciális rendelkezés híjján pedig a bíróság nehezen szánja rá magát akár a BGB. 138. §-a, akár a javaslat 749. §-a alapján a kikötés érvénytelenségének kimondására. Hasonló esetek gyakorisága indokolttá tenné, hogy a jogérzet követelményeinek a kodifikáció speciális rendelkezés felvételével tenne eleget *B.*

Törvényszéki székhelyen 10 éve önálló irodával bíró, ezidőszerint Budapesten tartózkodó 35 éves ügyvéd, kitűnően képzett és gyakorlott, nyelvismeretekkel, telekkönyvi, házassági, örökjogi és gyámügyekben kiválóan jártas, napi 2—3 órán át megfelelő díjazás ellenében elvállalná előkelő fővárosi irodában a főnök vagy irodavezető helyettesítését, fontosabb sürgős periratok, fellebbezések, szerződések elkészítését. Társulna is vagy biztos jövedelmű nagyobb irodát átvenne. Ajánlatokat «Törvényszéki» jeligére a kiadóhivatalba kér. 15443

Ügyvédhelyettest, ki tótul tud és bevonulás folytán iroda vezetését vállalná, fizetési igény megjelölésével azonnali belépésre keres dr. Váradi Jakab ügyvéd Ipolyságon. 15444

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 36. szám. Budapest, 1915 szeptember 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Alföldy Ede* budapesti kir. táblai bíró: A régi polgári törvénykezés végnapjai. — *Dr. Buza László* sárospataki jogakadémiai tanár: Az államjogi kivételes állapot. — *Balás P. Elemér* nagykikindai kir. ügyész: A hatóság előtti rágalmazás a Btk. 2. §. világításában. — *Dr. Egyed István* budapesti kir. törvényszéki bíró: A közigazgatási bíróság újabb gyakorlata. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A régi polgári törvénykezés végnapjai.*

Az É. T. 61. §-ához fűzött miniszteri indokolás is kiemeli, hogy az átmeneti állapot hosszú tartama nem kívánatos. Az sem szorul indokolásra, hogy az új szabályoknak a régi perekben való alkalmazása az anyagi igazságra nézve csak nyereség lehet. A régi és az új eljárás közt a különbség csupán abból áll, hogy az új eljárás a réginek a hibáit nélkülözi és a hiányait pótolja. A régi pereknek az új eljárás kerékvágásába való áttereléséné tehát az új szabályok alkalmazását csak akkor kell mellőzni, ha nyílvánvaló, hogy az új eljárásra való áttérés sem munkamegtakarítással, sem eredménytöbblettel nem jár.

A szóbeli tárgyalás intenzivitása és az írásbeli eljárás lazasága folytán nem lehet kétséges, hogy az új szabályok alkalmazásának a mellőzése egyedül abban az esetben kecsegtethet haszonnal, ha a perdöntő tényállás megállapítása céljából további eljárásra éppenséggel semmi szükség nincs. Minden más esetben az új eljárásra való áttérés nemcsak annak a biztosítéka, hogy az ügy alaposabb és gyorsabb elbírálásban részesül, hanem azzal a nagy előnnyel is jár, hogy lényegesen csökkenti a régi eljárás szerint elintézendő perek számát és rohamosan sietteti annak a várva-várt időnek az elérkezését, amikor a bíróságoknak nem kell többé egészen egyforma perekben teljesen különböző szabályok szerint eljárniok.

Az új eljárásra való áttérésnél a szóbeli tárgyalás még abban az esetben sem jelent fölösleges ismétlést, ha a per a régi eljárás szerint már előrehaladott stádiumba jutott, mert ilyen esetben a szóbeli tárgyalás a már összehordott anyag kellő kidomborítására és a korábbi eljárás hézagainak a kitöltésére szorítkozik.

A Pp.-nak azok a szabályai, amelyeket a jelen szabályzat külön nem érint, a régi perek elintézésénél fönakadá nélkül hasznosíthatók.

Az 1. §-hoz. A házassági perek főképpen a pertári kezelés útvesztőjének a kikerülése következtében elég gyorsan bonyolódnak le és ennélfogva rövid idő mulva czeknek a pereknek csak elenyészően csekély száma marad folyamatban. Ebből az okból a házassági perek tekintetében nincs szükség a régi szabályok hatályon kívül helyezésére. Úgyanez áll azokra a perekre is, amelyek a járásbíróságok előtt a jegyzőkönyvi tárgyalás szabályai szerint folynak.

Előre látható, hogy a perenkívüli ügyek elintézését sem fogják a régi törvénykezési szabályok sokáig késleltetni és ennélfogva ezekre nézve is érintetlen maradhat az É. T. 61. §-a.

Az 1896 : XXV. tc.-ben szabályozott perek elintézési módja nem tér el lényegesen az új eljárás szabályaitól. Nincs tehát különös ok a régi szabályokon való változtatásra.

A 2. és 3. §-hoz. Nem szorul indokolásra, hogy azokon a szabályokon, amelyek a bírói hatáskör és illetékesség, valamint a pertársaság tekintetében a Pp. életbelépésekor érvényben voltak, változtatni nem célszerű.

A 4. §-hoz. Az új törvény üdvös intézkedéseinek az alkalmazása mellett a korábbi jogszabályok szerint már foganatosított eljárás eredményének sem szabad kárba vesznie.

A régi és az új perfölvétel különbözik ugyan, de ez a különbség nem olyan lényeges, hogy a régi perfölvételt az új eljárás szerint ismételni kellene. A 4. §. szövegezése nem hagy fönn kétséget aziránt, hogy ha a perfölvétel nem valamennyi alperes irányában történt meg, a még meg nem idézett alpereseket az új törvény szerinti perfölvételre kell megidézni és a perfölvétel szabályszerű befejezése után az eljárást valamennyi alperesre nézve az új szabályok értelmében kell folytatni.

A régi eljárás szerint ítélethozatalra megérett perekben nincs szükség szóbeli tárgyalásra és általában az új szabályok alkalmazására, de ha a per adatai az érdemleges elbírálás szempontjából kiegészítésre szorulnak, az új törvényben szabályozott érdemleges tárgyalás fölér a régi eljárásnak összes előnyeivel és ennélfogva vétek volna az új szabályok alkalmazásával késni. Bármily csekély az a pótlás, amelyre még szükség van, a szóbeli tárgyalás nem lesz fölösleges, mert az írásbeli eljárásban a legjelentéktelenebb póttárgyalás is elposványosodhatik és mert a szóbeli tárgyalás intenzív munkája nemcsak időbeli, hanem cselekvésbeli megtakarítást is jelent. Ha azt a sok apró-cseprő bibelődést, amellyel az írásbeliség jár, összeszámítjuk, nagyon ritkán fog az írásbeli eljárás kisebb fáradságnak bizonyulni, mint a megfelelő szóbeli tárgyalás.

Az 5. §-hoz. Amidőn valamely perben már csak az érdemleges döntés van hátra és ebből a célból további tárgyalásra nincs szükség, céltalan volna a régi eljárási szabályoktól eltérni.

A 6. §-hoz. A 4. §-hoz fűzött indokolás a 6. §. magyarázatául is szolgál.

A 7. §-hoz. Ez a szabály a szerzett jogok épségbentartásáról gondoskodik. E szabálynál fogva — a többi között — nem lesz helye további bizonyításnak és nevezetesen eskü alatti kihallgatásnak olyan körülményre, amelyre nézve az 1868 : LIV. tc. 234. §-a szerint a bizonyító fél ellenfelét pervesztesnek kell tekinteni.

Az 1868 : LIV. tc. 159. §-ának a merev alkalmazása még a szerzett jogok tiszteletbentartása szempontjából sem mutatkozik indokoltnak, mert például mások ügyetlenségéből vagy vétlen mulasztásából lehet ugyan előnyre szert tenni, de ily előnyök jogoknak nem minősíthetők.

A 8. §-hoz. A pergátló kifogásra vonatkozó új szabályok lényegileg egészen magukban foglalják a bírói illetőség tárgyában emelhető kifogásokra vonatkozó régi szabályokat és ennélfogva a régi eljárásnak az újba való beolvasztása nehézségbe nem ütközik. A beolvasztást mellőzni kell azokra az esetekre vonatkozóan, amelyekben a régi eljárás pótolni és javítani valót már nem hagyott hátra.

A 9. §-hoz. Minthogy a korábbi jogszabályok hatálya alatt történt perbeli cselekmények és mulasztások megtartják hatályukat, kétség eloszlatása végett ki kell mondani, hogy ez a hatály nem függ attól, vajjon az érdemleges tárgyaláson ismertették-e azokat a felek vagy sem.

A 10. §-hoz. Abból a szempontból, hogy a régi eljárásról az újra való átmenet az ügyek lebonyolítását ne késleltesse és hogy

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

a már foganatosított régi eljárás hatálya csorbát ne szenvedhessen, ki kell mondani, hogy az új szabály a réginek a hatálya alatt megkezdődött határidők tekintetében változást nem idéz elő.

A 11. §-hoz. A fellebbviteli eljárás nem alkalmas tér a régi szabályoktól az újakhoz való átmenetre. Az elsőbíróság ítéletének a feloldása esetében a további eljárásnál már az új szabályok érvényesülnek és ennélfogva nem kell attól tartani, hogy a régi perek befejezése a végtelenségig elhúzódhassék.

A 12. §-hoz. Ha az ügy elintézése akár a régi, akár az új eljárási szabályoknak megfelelően történt, egymagában az a körülmény, hogy a jelen szabályzat kellően nem érvényesült, a felekre nem lehet sérelmes, mert a régi eljárás szerint folyamatba tett ügynek a régi eljárás szerint való befejezése nem jelent jogsérelmet, az új eljárási szabályok alkalmazása pedig az ügy elintézésére nézve mindenképpen előnyös.

A fellebbezési eljárásban nem lehet más szabályokat alkalmazni, mint amelyek az elsőfokú elintézésnél irányadók voltak.

A 13. §-hoz. Azok a régi rendes perek, amelyek a Pp. szabályai szerint intéződnek el, a szóbeli tárgyalás következtében jóval előnyösebb ellátásban részesülnek, mint ha elbíralásuk a régi rendes eljárás szabályai szerint történnék. Azokban a régi perekben, amelyek az új szabályok szerint a járásbíróságok elé tartoznának, az előnyös elbánást fokozza az a körülmény hogy ezekben a perekben társasbíróság ítélkezik, holott az új törvény bizonyítja, hogy ezekre a perekre nézve a járásbírósági bíráskodás is kielégítő volna. Annak a kikerülése céljából, hogy ezek a perek a jelentőségüknél aránytalanul nagyobb és költségesebb gondozásban részesüljenek, kiegyenlítésre van szükség abban az irányban, hogy a fölösleges eljárás megtakarítható legyen. A törvényszék előtt elsőfokban megtartott szóbeli tárgyalás nem kisebb értékű, mint a járásbíróság előtt elsőfokban és a törvényszék előtt másodfokban megtartott szóbeli tárgyalás együttvéve és a törvényszék előtt elsőfokban megtartott szobeli tárgyalás mindég fölér az írásbeli eljárásnak mind a három fokbeli eredményével. Ha tehát a kérdéses perek elsőfokon szóbeli tárgyalással és másodfokon nyilvános előadás útján intéződnek el, akkor ez az elintézés az alaposság szempontjából semmiesetre sem marad mögötte a régi eljárásnak.

A 14. §-hoz. A régi és az új fellebbezési eljárást össze lehet egyeztetni akként, hogy az új szabályok érvényesüljenek anélkül, hogy a régi szerint biztosított jogok megrövidülnének. A szóbeli tárgyalás nagy előnye mellett, amellyel a régi perek az új eljárás folytán gazdagodtak, nincs szükség arra, hogy a régi perek kiterjedtebb fellebbezési eljárásban részesüljenek, mint az új perek.

A 15. §-hoz. Az új eljárás kiterjesztése folytán, az E. T. 63. §-ában foglalt szabályt, megfelelően ki kell egészíteni.

Alföldy Ede.

Az államjogi kivételes állapot.*

A szabadságjogok korlátozásánál mindenkor tekintettel kell lenni arra, hogy a korlátozás, illetőleg a kormány részére biztosított kivételes hatalom ne terjedjen csak addig, amíg az az állam, közelebbről a hadviselés érdekében szükséges. A mi törvényünk nem eshetik e szempontból semmi kifogás alá. Sértetlenül fentartja azokat a szabadságjogokat, melyek a hadviselés érdekeit nem érintik, pl. a vallásszabadság és a tanszabadság jogát, s a többi szabadságjogokat is csak korlátozza, de nem szünteti meg teljesen, a kormánynak nem ad korlátlan felhatalmazást a beavatkozásra, mint azok a külföldi törvények, melyek szerint a kivételes állapot szükségképen maga után vonja az alkotmánytörvény egyes szabadságot biztosító szakaszainak felfüggesztését. A kivételes hatalom nálunk nem jelenti pl. *a személyes szabadság* teljes elkobzását, mert a kormány csak a törvényben megállapított feltételek mellett és csak bizonyos egyénekkel szemben korlátozhatja ezt a jogot.

Épen így áll a dolog a *sajtószabadságra* vonatkozólag is. A sajtószabadság korlátjai is a törvényben vannak megállapítva s ezek a törvényes rendelkezések sértetlenül fentartják a gondolatok közlésének szabadságát, a sajtótermékek kinyomtatásához nincs előzetes hatósági engedélyre szükség, csak a terjesztés szabadsága van korlátok közé szorítva. A kir. ügyészség, illetőleg a rendőrhatóság a sajtótermékek szétküldését csak akkor tilthatja meg, ha az illető sajtótermékkel oly bűncselekmény követtetnék el, mely a hadviselés érdekeit érinti. A törvény tehát sértetlenül fentartja azt az elvet, hogy a sajtótermékek terjesztése csak sajtódeliktum esetén tiltható meg s minthogy a deliktum felett bíróság ítélkezik, a sajtótermékek terjesztésének szabadsága is a független bíróság kezébe van letéve.

A törvénynek ez a rendelkezése nagyon közel áll az ú. n. utólagos cenzurához, de még sem azonos azzal, mert a sajtótermék szétküldése csak bűncselekmény esetén tiltható meg s e tilalom jogosult vagy nem jogosult volta felett végeredményében a bíróság határoz. Az utólagos cenzura szintén a terjesztés eltiltásában áll úgy, de itt az eltiltás — és épen ez a cenzura leglényegesebb vonása — nincs ahhoz, mint feltételhez kötve, hogy a kérdéses sajtótermékben egy előre meghatározott és büntetéssel fenyített deliktum legyen.[28]

A sajtószabadság igazi korlátozását a belföldi lapokkal szemben a törvénynek csak az a rendelkezése képezi, hogy a minisztérium megjelenésüket és terjesztésüket betilthatja, ha közleményeik a hadviselés érdekeit veszélyeztetik. Ez a legerősebb korlátozás, mert a hirlapok betiltása a sajtószabadság fogalmával teljes ellentétben áll, de a hadviselés nagy érdekei ezt a korlátozást is feltétlenül szükségessé teszik.

A sajtószabadság korlátozására vonatkozó két rendelkezés lényegesen eltér egymástól. Míg a sajtótermékek szétküldésének megtiltása csak sajtóvétség esetén rendelhető el s az eltiltás felett végső sorban független bíróság ítélkezik, addig a hirlapok megjelenését és terjesztését a minisztérium akkor is eltilthatja, ha közleményeik a hadviselés érdekeit veszélyeztetik ugyan, de sajtódeliktumot nem tartalmaznak. Ennek a súlyos korlátozásnak az élét azonban elveszi az a körülmény, hogy a kivételes hatalom megszűnésével a hirlapok megjelenésére vonatkozó tilalmat is hatályon kívül kell helyezni.[29]

Különös figyelmet érdemelnek a törvénynek *a gyülekezési és egyesülési jog* korlátozására vonatkozó rendelkezések is. Mint ismeretes, nálunk sem a gyülekezési, sem az egyesülési jog nincs törvény által szabályozva, idevonatkozólag csak miniszteri rendeletek intézkednek, melyeket az illetékes belügyminiszter bármikor hatályon kívül helyezhet. Itt tehát azzal az érdekes jelenséggel állunk szemben, hogy a törvény olyan szabadságjogokat korlátoz, melyeket csak rendelet biztosít a polgárok számára s mivel az 1912 : LXIII. tc. nem szünteti meg teljesen sem a gyülekezési, sem az egyesülési jogot, nem engedi meg pl. a már meglevő egyesületek feloszlatását, a gyülekezési jogot csak azokban a törvényhatóságokban engedi korlátozni, ahol az állam érdeke azt megkívánja, a törvény e kérdésben nem kivételes hatalommal ruházza fel a kormányt, hanem épen ellenkezően korlátok közé szorítja azt a hatalmat is, amely a minisztériumot normális időkben megilleti.

Érdekes ponton nyúl bele a szabadságstátus körébe az 1914 : L. tcikknek az a rendelkezése, mely szerint «a minisztérium elrendelheti, hogy a malom vállalatok csak egyes meghatározott minőségű lisztfajtát állítanak elő, valamint azt is, hogy a búza- és rozsliszt csak más termények őrleményével kapcsolatban legyen forgalomba hozható». Ez az intézkedés közvetlenül az ipar és kereskedelem szabadságát korlátozza ; de közvetve erősen korlátozza a polgárok étkezési szabadságát is, mely normális viszonyok közt csak a közegészségügy fontos érdekei szempontjából szokott szintén csak közvetett korlátozásoknak alávetve lenni.

A harmadik csoportba azok a rendelkezések tartoznak, melyek alapján a minisztérium a büntetőjog, a magánjog és a polgári igazságszolgáltatás terén módosíthatja a fenálló törvényes, illetőleg szokásjogi szabályokat s így a büntetőjogi, a magán-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 27., 28. és 32. számban.

[28] Lásd *Edvi Illés Károly:* Kivételes sajtó- és büntetőjog háború idején. Jogállam 1914. 8. füzet és *Angyal Pál:* Háború és sajtószabadság. Bűnügyi Szemle III. évf. 2. szám.

[29] A sajtószabadságot érinti az 1912 : LXIII. tc. 13. §-ának az a rendelkezése is, amely megállapítja a sajtótermék előállítójának és szétküldőjének felelősségét arra az esetre, ha az illető a sajtórendészeti hatóság tilalmát ismerte vagy a sajtótermék büntetendő tartalmáról egyébként tudott. (10. pont.)

jogi, illetőleg a törvénykezési jogi kivételes állapotot hozhatja létre. A *büntetőjogi kivételes állapotot* a törvény részletesen szabályozza. Ez a kivételes állapot 1. a rendes hatásköri, 2. az eljárási, 3. az anyagi büntetőjogi szabályok módosításában áll.

1. A minisztérium *a)* a kir. törvényszékek hatáskörébe utalhatja a főtárgyalást az esküdtbíróságok hatáskörébe tartozó mindazokra a bűncselekményekre nézve, amelyek a hadviselés érdekeit érintik, *b)* oly helyeken, ahol az igazságszolgáltatás érdekében szükségesnek tartja, az esküdtbíróságok működését egészen is felfüggesztheti és az esküdtbíróságokhoz tartozó ügyekben a főtárgyalás megtartását a kir. törvényszékek hatáskörébe utalhatja, *c)* a hadviselés érdekeit érintő vagy a közrendet és közbiztonságot veszélyeztető egyes bűncselekmények tekintetében az eljárást és ítélkezést a fennálló törvények szerint arra hivatott bíróságokról kivételesen az előbbi két pont esetein kívül is más polgári büntetőbíróságokra ruházhatja át.

2. A minisztérium felhatalmaztatik, hogy bizonyos a törvényben egyenként felsorolt bűncselekményekre nézve, amennyiben azok nem esnek a katonai büntetőbíráskodás alá, a polgári büntetőbíróságoknál a *gyorsított bűnvádi eljárást* léptesse életbe. A gyorsított bűnvádi eljárás szabályait az igazságügyminiszter rendeleti úton állapítja meg. E rendelet kiadása azonban nem tartozik a minisztériumot háború esetén megillető kivételes hatalom körébe, hanem teljesen a törvényhozás felhatalmazásán alapuló közönséges rendeletekkel esik egyenlő elbírálás alá.

3. Az 1912 : LXIII. tc. egyenként felsorolja azokat a módosításokat és kiegészítéseket, melyek a háború idején elkövetett bűncselekmények tekintetében az anyagi büntetőtörvényekben (1878 : V. és 1879 : XL. tc.) történnek. Ezek a háború idején ipso jure lépnek hatályba, a minisztérium kivételes hatalma mindössze annak az időtartamnak megállapítására szorítkozik, melyet a háború idejének kell tekinteni.

A *magánjogi* és a törvénykezési jogi *kivételes állapot* nincs a törvényben részletesen szabályozva. Az előbbire nézve az 1912: LXIII. tc. 17. §-a a következő intézkedést tartalmazza: «a minisztérium a magánjogi követelések érvényesítése tekintetében, ideértve a váltókövetelések érvényesítését is, rendkívüli intézkedéseket tehet s evégből a fenálló törvényektől eltérő rendelkezéseket is állapít meg». Az 1194 : L. tc. 14. §-a kiegészíti ezt azzal, hogy «az 1912 : LXIII. tc. 17. §-ában foglalt felhatalmazás kiterjed a magánjogi jogviszonyoknak a háború következtében szükségessé vált rendezésére is.

A két felhatalmazás terjedelmét tekintve lényegesen különbözik egymástól. Az előbbi csak a magánjogi követelések érvényesítése tekintetében ad a kormánynak rendkívüli intézkedésekre felhatalmazást; csak a keresetjogra vonatkozik, mely a polgároknak egy az állammal szemben fenálló szubjektív közjoga s érintetlenül hagyja a tulajdonképeni magánjogi jogviszonyokat. Az 1914 : L. tc. pedig épen a magánjogi jogviszonyok rendezésére hatalmazza fel a kormányt. Míg tehát az előbbi törvény alapján a minisztérium szubjektív magánjogokat nem módosíthat és nem szüntethet meg, csak érvényesítésüket függesztheti fel, az utóbbi törvényben foglalt felhatalmazás alapján ehhez is joga van, amint ezt tényleg gyakorolta is 1915 márc. 2-ikán kiadott rendeletével, mely az 1915 febr. 15-ikétől febr. 23-ig tengerire kötött adásvételi szerződéseket, ha a vevő az árút a rendelet hatálybalépésének napjáig nem vette birtokába, hatálytalannak nyilvánította.

A kereskedelmi jog terén ad a kormánynak kivételes felhatalmazást az 1914 : L. tc. 12. §-a, mely szerint «a minisztérium a kereskedőkre és kereskedelmi társaságokra vonatkozólag általános jellegű kötelességeik teljesítése tekintetében, különösen a leltár készítése, a mérleg s a nyereség- és veszteségszámla felállítása és megállapítása, a társaságok közgyűlésének összehívása és megtartása, a nyereség felosztása és osztalék fizetése tekintetében a fenálló jogszabályoktól és társasági alapszabályoktól eltérő rendelkezéseket állapíthat meg».

Az 1912 : LXIII. tc. 16. §-a értelmében «a minisztérium a polgári peres és nem peres eljárás és általában a polgári igazságszolgáltatás tekintetében rendkívüli intézkedéseket tehet és evégből a fenálló törvényektől eltérő rendelkezéseket is állapíthat meg». E szakasz *a törvénykezési jogi kivételes állapot* létesítésére ad a kormánynak korlátlan felhatalmazást.

A kivételes intézkedések fentebb tárgyalt három csoportjának egyikébe sem sorozható s így quasi egy negyedik kategóriát képez a törvénynek az a rendelkezése, hogy «a minisztérium a hadi szükségletek fedezésére szükséges összegeket addig, amíg azok a törvényhozás útján meg nem állapíttatnak, az elkerülhetetlen szükség mérvéig előlegezhesse és azok megszerzése iránt hitelművelet útján intézkedhessék». E szakasz szintén arra ad a kormánynak felhatalmazást, hogy ideiglenesen s törvényhozás hatáskörébe tartozó ügyben intézkedjék.

A magyar közjogban tehát a kivételes állapot lényege abban áll, hogy a minisztérium a törvényekben (1912 : LXIII. és 1914 : L. tc.) közelebbről meghatározott rendeleteket adhat ki, amelyek által a fenálló törvények rendelkezéseit módosíthatja, illetőleg ideiglenesen felfüggesztheti.

Ezek a rendeletek a *törvényhozás által adott felhatalmazáson alapuló rendeletek* s mint ilyenekre kivétel nélkül érvényesek rájuk a magyar közjog mindama szabályai, melyek a törvényhozás felhatalmazása alapján kiadott rendeletekre vonatkoznak. Nem törvény-, hanem rendeleterejűek, melyeknek törvényessége felett az 1869 : IV. tc. 19. §-a alapján egyes jogesetekben a bíró ítél. E rendeletek kiadásával a kormány a törvényhozás hatáskörében jár el, ezek tehát *szükségrendeletek;* de nem mindenik egyenlő jogi természetű szükségrendelet. Egy részüknek tartalmát a törvény előre megállapítja, úgy hogy ezeknél a kormány szerepe tulajdonképen csak a törvényhozás előre kijelentett akaratának rendelet formájában való hatálybaléptetésére vonatkozik, ezek tehát nem a szó igazi értelmében vett szükségrendeletek. Ebbe a csoportba tartoznak a gyülekezési- és egyesülési jogra, a személyes- és a sajtó-szabadságra, az önkormányzati testületek hatáskörének megszorítására stb. vonatkozó rendeletek. Ezek jogi természetüket tekintve azokkal a rendeletekkel esnek egyenlő elbírálás alá, amelyek a honvédségnek, illetőleg a népfelkelésnek az ország határain kívül való alkalmazására vonatkoznak.

A második csoportba azok a rendeletek tartoznak, melyeknek tartalmát a törvény nem határozta meg s melyekre nézve a kormánynak általános felhatalmazása van a törvénnyel ellenkező intézkedéseket tenni, minők a magánjogi- és a polgári törvénykezési jogi kivételes állapotra vonatkozó kormányrendeletek. Ezek a szó igazi értelmében vett szükségrendeletek, bár kiadásuk a törvény felhatalmazása és nem az állami végszükség joga alapján történt.

A minisztérium kivételes hatalmát az 1912 : LXIII. tc. 1. §-a szerint valamennyi tagjának felelőssége mellett veheti igénybe. A minisztérium mindenik tagját tehát egyaránt jogi felelősség terheli a parlamenttel szemben azért, 1. hogy nem lépték-e túl az 1912 : LXIII. és 1914 : L. tc.-ben adott felhatalmazást, 2. mivel a kivételes hatalom csak a szükség mértékéhez képest vehető igénybe, nem lépték-e túl ezt a határt, tehát nem tettek-e olyan intézkedéseket, melyekre az idézett törvények megadják ugyan a felhatalmazást; de amelyekre a konkrét esetben szükség nem volt, 3. nem követtek-e el mulasztásokat «a közcsend és bátorság fentartásában», vagyis igénybe vették-e a kivételes hatalmat az erre szükséges mértékben.

A jogi és a politikai felelősség egymáshoz való viszonyából következik, hogy a képviselőház a minisztereket ugyanezekért a tényekért a vád alá helyezés elejtésével csak politikai felelősségre is vonhatja.

Dr. Buza László.

A hatóság előtti rágalmazás a Btk. 2. §-ának világításában.

Az anyagi büntetőtörvény minden reformjának megvalósulása alkalmával felvetődik a kérdés, hogy az új törvény egyes szakaszai milyen viszonyban állnak a régi törvény hatályon kívül helyezett megfelelő rendelkezéseivel abból a szempontból, hogy a két törvény közül melyiknek a szabályai irányadók abban az esetben, ha a büntetendő cselekményt a régi törvény uralma alatt követték el, de a bíróság elé az csak az új jogszabály életbelépése után került. A Btk. 2. §-a látszólag igen egyszerű megoldást nyújt ugyan, amikor azt rendeli, hogy ilyenkor az enyhébb intézkedést kell alkalmazni, az egyes adott esetekben azonban elég bonyolult az a művelet, amelynek segítségével meg lehet határozni azt, hogy a két konkurráló jogszabály közül melyiket kell enyhébbnek tekinteni.

Ha ebből a látószögből vizsgáljuk az 1914 : XLI. tc. 20. §-ában meghatározott hatóság előtti rágalmazás vétségét, első pillanatra semmi nehézséget nem látunk annak a megítélésénél, hogy ez az új törvényes rendelkezés enyhébb-e, mint a Btk. 260. §-ában foglalt jogszabály. A lehető legegyszerűbb feleletnek találjuk a hivatkozást a régi és az új törvény büntetési tételei közt fenforgó elég lényeges különbségre, s habozás nélkül formáljuk meg ítéletünket akként, hogy a régi törvény az enyhébb, mert a Btk. 260. §-ában megjelölt büntetési tétel csupán szabadságvesztésbüntetés (egy évig terjedhető fogház), míg a becsület védelméről szóló törvény 20. §-ában a hatóság előtti rágalmazás büntetéseül ugyanilyen tartamú fogházon kívül még pénzbüntetés is van rendelve, amely 1000 K-ig terjedhet.

Egy lépést sem kell továbbmenni és teljesen figyelmen kívül lehet hagyni a két törvény összehasonlítását abból a szempontból, hogy az általuk meghatározott tényálladékok közt van-e eltérés, nevezetesen tehető-e köztük olyan megkülönböztetés, amely szerint az egyik tényálladék enyhébb a másiknál, vagyis, hogy egészen egyszerűen fejezzük ki magunkat, hogy az egyik tényálladék nem kíván-e meg többet a vádlott elítéléséhez, mint a másik? A Kúriának eddig nyilvánosságra jutott e tárgyú egyetlen határozata is kizárólag a két büntetési tétel összemérésére szorítkozik, amikor, tekintet nélkül a két bűncselekmény tényálladéki elemeinek az elemzésére, pusztán azon az alapon, hogy «az időközben életbelépett, a becsület védelméről szóló 1914 : XLI. tc. 20. §-a szerint a hatóság előtti rágalmazás egy évig terjedhető fogházzal és 1000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel, a korábbi törvény, vagyis a Btk. 260. §-a szerint pedig csak egy évig terjedhető fogházzal büntettetik», s hogy ekként «a korábbi törvény enyhébb», kimondja, hogy «a Btk. 2. §-a értelmében az ügy eldöntésénél ennek enyhébb intézkedését kell alkalmazni». (Közölve Büntetőjog Tára LXVII. kötet 79. lap.)

Szó sem férhet hozzá, hogy a Kúriának ez az állásfoglalása általánosságban helytálló, mert az esetek jórészében tényleg így áll a dolog, s nincs szükség a két törvénynek a büntetési tételek összehasonlításán túlmenő boncolására abból a célból, hogy el legyen dönthető az a kérdés, vajjon a kettő közül melyik az enyhébb.

Van azonban egy olyan képlete a hatóság előtti rágalmazás megjelenési formájának, amelynél ennek a kérdésnek a megoldása már nem ilyen egyszerű, s a kétféle szabályozás beható bírálatára lehet szüksége a bírónak, aki hivatva van a Btk. 260. §-ának uralma alatt elkövetett hatóság előtti rágalmazás felett a becsület védelméről szóló törvény hatályossága idején ítélkezni. Minthogy ez a képlet a gyakorlatban elég sűrűn előfordul, nem tartom érdektelennek a kérdés bővebb megvilágítását, ha figyelembe is veszem, hogy a kérdés jelentősége időbelileg meglehetősen korlátozott, amennyiben csupán az átmenet nem túlságosan hosszú időtartama alatt lehet szükség a két törvényhely ilyetén egybevetésére.

Az a tényező, amely a hatóság előtti rágalmazás rendes alakját komplikálni alkalmas lehet, nem egyéb, mint a sértett közhivatalnoki minősége, különösen akkor, ha ez a közhivatalnok valamely törvény által alkotott hatóságnak a tagja. A gyakorlatban lépten-nyomon előfordul, hogy ilyen közhivatalnokot jelentenek fel fölöttes hatóságánál, rendszerint fegyelmi vétség fogalma alá vonható cselekménye vagy mulasztása miatt. Kérdés, hogy az ilyen feljelentést tárgyazó hatóság előtti rágalmazás minősítésére, helyesebben büntetésére van-e befolyása a sértett e jellegének?

A bírói gyakorlat a hatóság előtti rágalmazás megítélésében a Btk. életbelépése után nagyban és egészben azon az úton haladt, amelyet a képviselőház igazságügyi bizottsága nyitott meg a kódex javaslatának a tárgyalása alkalmával, amikor a gondatlan hamis vádnak a kormányjavaslatban adott szabályozását elejtette és ezt a cselekményt a rágalmazás és becsületsértés fejezetébe illesztette, s így látszólag a rágalmazással azonosította. Így összefüggésbe hozta a Kúria gyakorlata a Btk. 260. §-át a rágalmazás fejezetében található egyéb szabályokkal : a 262., 263. és 264., valamint a 270. §-sszal is. Ennek a következménye lett egyrészt az, hogy a Kúria a Btk. 224. §-ának 3. pontja alapján egyideig kizártnak tartotta a hatóság előtti rágalmazás miatt folyó eljárásban annak a bizonyítását, hogy a gondatlanul vád tárgyává tett cselekmény mégis csak való, bár a lapeljárásban nem is sikerült azt bizonyítani, másrészt, hogy a 270. §. esetén a hatóság előtti rágalmazást is felhatalmazásra, hivatalból üldözendőnek mondotta ki, végül, hogy a nyilvánosság fenforgása esetén az ilyen rágalmazást a 261. §. szerint is minősítette.

A valódiság bizonyítása tekintetében elfoglalt álláspontját (l. Döntvénytár XXIX. 99. és XXXI. 21., közölve Fayer Kézikönyvének 3. kiadásában, a 2. kötet 117—118. lapjain is) a Kúria hamar feladta ugyan (l. legújabban Büntetőjogi Döntvénytár VII. 47. és 182. esetet), azonban a felhatalmazás kérdésében következetesen megmaradt a megkezdett úton. Ebben a tekintetben döntvényileg mondta ki a legfelső bíróság, hogy «a Btk. 270. §-ának 2. pontjában és a Kúriának 22. számú teljes-ülési határozatában kifejezett az a szabály, mely szerint a bűnvádi eljárás közhivatalnok elleni hivatalos kötelességére vonatkozóan állított olyan tény miatt, mely valódisága esetén bűnvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után, hivatalból, de csak felhatalmazás folytán indítandó : akkor is alkalmazandó, ha közhivatalnok ellen elkövetett és a Btk. 260. §-ában meghatározott rágalmazás esete forog fen», s az indokolásban arra hivatkozik, hogy az eredetileg gondatlan hamis vádként kontemplált tényálladéknak a rágalmazásról szóló fejezetben történt elhelyezése és annak megváltozott elnevezése nyilvánvalóvá teszi, hogy a törvényhozó a 260. §-ban körülírt büntetendő cselekményt, amennyiben annak jogi természete megengedi, «a rágalmazásra nézve felállított szabályoknak kívánta alávetni» (85. számú büntetőjogi döntvény).

Hogy a gondatlan hamis vádnak a rágalmazás fejezetében való elhelyezése annak belső természetét ennyire megváltoztatta-e, s hogy nem lett volna-e sokkal egyszerűbb a tényálladéknak gondatlan hamis vádként való szabályozása mellett a közhivatalnokok sérelmére elkövetett ilynemű cselekményeket hivatalból üldözendőkké tenni, ennek a kérdésnek a jelentősége ma már, az 1914 : XLI. tc. meghozatala után s az új kódex különös részére vonatkozó előmunkálatok megkezdése előtt nem aktuális, annál kevésbé, mert az új törvény, amint alább látni fogjuk, bizonyos mértékig elkerülte azt a hibát, amelyet a Btk. 260. §-ának a rágalmazási fejezet Prokrusztesz-ágyába való szorításával annak idején elkövettek. Felvetett szempontunkból azonban megvan a jelentősége a rágalmazásként való kezelésből eredő inkonvenienciáknak, mert ezeknek egyike épen a 260. és 262. §-ok összefüggésbe hozása. Ha ez az összefüggés megállapítható, vagyis, ha a 260. §. alá eső hatóság előtti rágalmazás a 262. §. szerint is minősíthető, ebben az esetben a Btk. 260. §. és az 1914 : XLI. tc. 20. §. közt a Btk. 2. §-a szempontjából fennálló viszony alaposan megváltozik. Nevezetesen ez a körülmény azt vonja maga után, hogy nem a Btk. 260. §-ában meghatározott büntetési tétel lesz az irányadó, hanem a 262. §-ban megszabott maximális büntetés. Minthogy az egy évi fogházon kívül négyezer korona pénzbüntetés, kétségtelen, hogy az új törvény 20. §-a szerint legmagasabb büntetésként kiszabható egy évi fogház és 1000 K pénzbüntetés ennél enyhébb, s így csupán a büntetési tételeket figyelembevéve azt kellene mondani, hogy a Btk. 260. és 262., valamint az 1914 : XLI. tc. 20. §-ának időbeli összeütközése esetén az új törvényt kell alkalmazni.

Hogy ez tényleg így van-e, vagyis hogy 1. lehet-e a 260. §. mellett a cselekményt a 262. §. szerint is minősíteni, s 2. hogy abban az esetben, ha ez lehetséges, tényleg az új törvény-e az enyhébb, ennek a két kérdésnek a megvilágítása lesz a következő fejtegetések feladata.

Ami elsősorban a minősítés kérdését illeti, ennek a megoldása lényegileg azon fordul meg, hogy a hatósághoz intézett beadvány megállapítja-e azt a nyilvánosságot, amely a 262. §-hoz szükséges. Ha igen, úgy a 260. §-nak a Btk. rendszerében való elhelyezése mellett mi sem áll útjában annak, hogy a hatóság előtti rágalmazás abban az esetben, ha az oly közhivatalnok rovására van elkövetve, aki hatóságnak tagja, a 262. §. szerint is minősíttessék. A Kúria a Btk. életbeléptetését követő időben nem volt ugyan hajlandó nyilvánosan elkövetettnek tekinteni a hatósághoz intézett beadványban foglalt rágalmazást vagy becsületsértést (így Büntetőjog Tára XIX. kötet 242., 247.), utóbb azonban ezt a nézetét megváltoztatta és az elkövetésnek ezt a módját nyilvánosnak tekintette (BJT. XXV. 51., XXVI. 19.), míg a legújabb időben ismét visszatért eredeti álláspontjához s a nyilvánosság kritériumát újra megtagadta az ilyen beadványtól (BJT. XLVIII. 252. és köv. 11., LI. 72., Büntetőjogi Döntvénytár I. 202. eset és II. 198. eset, utóbbiak az 1907. és 1908. évekből). Ennek

a felfogásnak felel meg általában büntetőjogi íróink tanítása is (Illés: Kommentárja 3. kiad. 2. kötet 420—421. l., Fayer: Kézikönyv 3. kiad. 2. kötet 128—129. l., l. az ott közölt irodalmi utalásokat is).

Ily körülmények közt az 1. kérdés tagadólagos megoldása mellett elesnék a szüksége a 2. kérdés eldöntésének. Minthogy azonban az alsóbíróságok gyakorlatában még a legutóbbi időben is találkozni lehetett a hatósághoz intézett beadvány nyilvános jellegének az elismerésével, s így a 260. és 262. §. együttes alkalmazásával, ami kétségkívül arra mutat, hogy ez a felfogás még most sem tekinthető teljesen meghaladottnak, mégis foglalkoznunk kell a második kérdéssel is, főleg abból a célból, hogy kimutassuk azt, hogy az új törvény 20. §-a még ez álláspont helyessége esetén sem tekinthető enyhébb intézkedésnek a Btk. megfelelő rendelkezéseinél, s hogy összeütközés esetén sohasem alkalmazható az új törvény idézett szakasza.

Feltételezve tehát azt a legfelsőbb bíróságunk gyakorlata által egyébként kizártnak tartott — esetet, hogy a Btk. 260. és 262. §. együtt alkalmazható, meg kell vizsgálnunk, hogy vajjon ebben az esetben az új törvénynek a régivel szemben mutatkozó enyhesége nem-e csak látszólagos? Ha csupán a Btk. 262. és az 1914: XLI. tc. 20. §-ának büntetési tételeit vesszük szemügyre, azt kell elfogadnunk, hogy az új törvény a kedvezőbb a vádlottra, mert ennek alapján kevesebb pénzbüntetés szabható ki, mint a kódex 262. §-a értelmében.

Ez a felfogás azonban nézetem szerint hibás. Annak az elbírálásánál ugyanis, hogy a két törvény nyújtotta szabályozások közül melyik az enyhébb, nem csupán a büntetési tételeket kell figyelembe venni, hanem azt is, hogy a két tényálladék közül a vádlottra nézve melyik tekinthető enyhébbnek. Más szóval, az a lényeges kérdés elsősorban, hogy nem kívánja-e az egyik törvény a büntetendőséghez olyan körülmény fenforgását, amely a másik szerint fölösleges? Ha ilyen különbség tényleg észlelhető, akkor azt a törvényt kell enyhébbnek mondani, amely a büntetendőséget több feltételtől teszi függővé, mint a másik.

Ezen a nyomon elindulva eljutunk annak a felismeréséhez, hogy az 1914: XLI. tc. 20. §-a alkalmazásához szűkebbkörű tényálladék bizonyítása elégséges, mint a Btk. 260. §-ához. Nevezetesen nem kívánja meg az új törvény azt, ami a Btk. 260. §-ánál elengedhetetlen, hogy t. i. a kellő ténybeli alap nélkül gondatlanul vád tárgyává tett cselekmény *valótlannak bizonyuljon*, hanem elegendő csupán annyi, hogy ez a cselekmény ne bizonyuljon valónak.

Míg a Btk. 260. §-a szerint tehát olyan tényeket kellett a bírónak megállapítani, amelyekből okszerű következtetés vonható arra, hogy a gondatlanul feljelentett tényt egyáltalán el sem követték, vagy nem az követte el, akit feljelentettek miatta, addig a becsület védelméről szóló törvény 20. §-a alkalmazásához csak annyit kell bizonyítani, hogy a feljelentést kellő ténybeli alap nélkül, gondatlanul tették, s hogy sem az e feljelentés alapján megindult eljárás folyamán, sem a hatóság előtti rágalmazás miatt folyó eljárásban nem lehetett megállapítani azt, hogy a gondatlanul feljelentett tény való.

E felfogás helyességének a belátására elegendő a két törvényszöveg puszta egymás mellé helyezése (Btk. 260. §.: «rágalmazást követ el . . . aki mást . . . büntethető cselekmény elkövetésével vádol, *ha vádja valótlannak bizonyult* . . .» és «vétséget követ el az, . . . aki valakit büntethető cselekmény elkövetésével kellő ténybeli alap nélkül vádol, *ha* őt gondatlanság terheli és *vádja nem bizonyul valónak*»). De a dolog természetének is ez a magyarázat felel meg egyedül, mert hiszen a hatóság előtti rágalmazás lényegileg gondatlanul emelt hamis vád, már pedig annak a megállapítása, hogy a vád tárgyává tett cselekmény objektive valótlan, csupán a szándékosan emelt hamis vád fenforgásához szükséges, ahol a *tudatosan* való hamis vádaskodás kerül büntetés alá, míg a gondatlan hamis vádaskodást azért kell büntetni, mert olyasmit állít a hatóság előtt, amit nem tud bizonyítani, s aminek a valóságát maga sem hihette volna, ha kellő körültekintéssel jár el és nem elégszik meg a valóság némi látszatát nyújtó ténykörülményekkel.

Ha ezt a magyarázatot elfogadjuk, a fentebb kifejtettekből önként következik, hogy az új törvény 20. §-a a vádlottat illetően szigorúbb intézkedést tartalmaz, mert kevesebb tény bizonyításától teszi függővé annak a megbüntetését.

Van azonban az új törvénynek egy rendelkezése, amelyről vitatni lehet, hogy alkalmazható-e a 20. §-sal egyidejűleg, s ebben az esetben ismét egy olyan büntetési tétellel állanánk szemben, amely már magábanvéve, a tényállásbeli differenciáktól eltekintve is súlyosabbá avatná az új jogszabályt a réginél. Az 1914: XLI. tc. 3. §-ára gondolok, amelynek 2. pontja szerint nyolc naptól egy évig terjedhető fogházzal és száz koronától hatezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni a rágalmazást akkor, ha az hatóság vagy közhivatalnok hivatásának gyakorlására vonatkozik.

Első tekintetre úgy látszik, hogy a közhivatalnok ellen ilyképen elkövetett hatóság előtti rágalmazás már e rendelkezés szerint is terhesebb intézkedés a vádlottra nézve, mint a Btk.-nek akár 260., akár 262. §-a, mert súlyosabb büntetési tételt tartalmaz egyrészt a speciális minimumok megjelölésénél, másrészt a kiszabható maximum magasabb voltánál fogva. Kérdés, hogy ennek a felfogásnak az új törvény egyéb rendelkezései nem mondanak-e ellent? Már maga az a körülmény, hogy a 20. §. a rágalmazás és becsületsértés szabályozásától elkülönítetten, egy új fejezetben van elhelyezve, arra vall, hogy a törvényhozó a «rágalmazást a hatóság előtt» sui generis delictumnak kívánta tekinteni, amire az is világosan utal, hogy ez a cselekmény a 21. §. szerint *mindig* magánindítványra üldözendő, holott a közönséges rágalmazás egyes eseteiben a bűnvádi eljárás folytatásához felhatalmazásra, illetőleg indítványra van szükség (8—12. §.) s hogy a II. fejezet csupán kivételképen tartalmaz utalást az előző fejezet rendelkezéseire, amikor a magánindítvány tekintetében a 6. §. 2. és 3. bekezdését a hatóság előtti rágalmazás esetén is alkalmazni rendeli. Ilyen körülmények közt, tekintettel a közönséges és a hatóság előtti rágalmazás szervi különbségeire is, nincs semmi alap arra, hogy a 20. §-ban foglalt büntetési tételnél sulyosabb alkalmaztassék akkor, ha a hatóság előtti rágalmazás közhivatalnok ellen, hivatalának gyakorlására vonatkozóan követtetett el, vagyis nincs helye ilyen esetben a 3. §. 2. pontja alkalmazásának. Mellesleg megjegyezve, jogpolitikának is káros volna az, amely efféle magasabb büntetési tétellel bénítaná a közhivatalnok működésének a közvetlenül érdekeltek által való ellenőrzését. De elvileg sem lehet sulyosabbnak tekinteni a hatóság előtt való rágalmazást csak azért, mert az közhivatalnokot sért, amennyiben ilyenkor a gondatlan rágalmazás rendszerint csak fegyelmi vétségre vonatkozik, amely a szorosan vett büntetendő cselekményeknél nyilván enyhébb s mert az egyes adott esetekben a közhivatalnoki minőség sulyosító körülményül mérlegelhető.

Bár ezek szerint az 1914: XLI. tc. 20. §-a a 3. §-sal nem kombinálható, vizsgálódásaink szerint mégis világosan áll a tény, hogy a 20. §-nak a Btk. 260. §-ával való összeütközése esetén mindenkor a Btk. tartalmaz enyhébb intézkedést, még akkor is, ha a Btk. 260. §-a a 262. §-sal — helytelenül — kapcsolatba volna is hozható.

Dr. Balás P. Elemér.

A közigazgatási bíróság újabb gyakorlata.

Utalással a Jogtudományi Közlöny 1910. évi 24. és 37., 1911. évi 36. és 40., 1912. évi 29. és 35., 1913. évi 9., 12. és 28., végre 1914. évi 10. számában közzétett ismertetésekre folytatólag ismertetni kívánjuk legalább főbb vonásokban a közigazgatási bíróság közigazgatási osztályának újabb gyakorlatát.

A politikai természetű határozatok közül elsősorban említendő a 11,638/1913. K. számú. Ez a törvényhatóság által kötelezőleg alkotandó szabályrendeletekre nézve a miniszter hatáskörét állapítja meg és kimondja, hogy a miniszternek ú. n. szükségrendeleti joga csak a szabályrendelet első megalkotására vonatkozik és így nem terjed ki a szabályrendeletnek később szándékba vett és a törvény által elő nem írt módosítására. Ha a miniszternek a tervbe vett módosítás ellen aggálya van, a jóváhagyást megtagadhatja, de nem kötelezheti a törvényhatóságot arra, hogy a módosított szabályrendeletbe bizonyos rendelkezéseket felvegyen vagy abból kihagyjon és ily alakban léptesse azt életbe.

Viszont a törvényhatóság határozataira nézve elvi jelentőségű a 6845/1913. sz. bírósági határozat. A törvényhatóság ez ügyben sérelmesnek találta magára nézve a miniszter azon döntését, amely a főszolgabíró és alispán, mint alsófokú iparhatóságok határozatát fellebbezés folytán megváltoztatta és az ipar-

engedélyt másnak adta ki, mint az alsó hatóságok. A közigazgatási bíróság abból indult ki, hogy a felsőbb hatóság az alsóbb hatóságok jogorvoslattal megtámadott határozatát érdemben is felülbírálhatja és ha nincs e tekintetben hatásköre a megsemmisítésre korlátozva, érdemben is dönthet. Ennek folytán a bíróság nézete szerint azt is kimondhatja, hogy a kérdéses kéményseprő iparengedély ne az alsóhatóságok által meghatározott személynek, hanem másnak adassék ki és ilyen határozattal nem sérthetni a törvényhatósági szervek törvényes hatáskörét. Az ilyen eseteket a decentralizáció lenne hivatva orvosolni.

Ugyancsak az 1907 : LX. tc. alapján kelt még az a napi lapokban is napvilágot látott határozat, amely szerint tudományegyetemi tanár a közigazgatási bizottság tagjává nem választható. E határozat helyes indokolása szerint a közigazgatási bizottságról szóló 1876 : VI. tc. az állami hivatalnokok bizottsági taggá való megválasztásának eltiltásával nemcsak azt a célt akarta szolgálni, hogy a választott elemektől a kormány befolyása távoltartassék, hanem azt is, hogy a hivatásos elemmel szemben a szabad társadalmi elem arányszáma ne legyen korlátozható ; az tehát, hogy az egyetemi tanár a kormánnyal szemben függetlennek minősíthető, e szempontból közömbös. (11,763/1913. K. sz.)

A múlt év folyamán a közigazgatási bíróság közigazgatási osztálya csak egy döntvényt hozott, a XXII. számút. E döntvényre az adott okot, hogy az 1912 : XLV. tc. 38. és 27. §-a szerint a lakbérnyugdíj az igény beállták követő naptári évnegyed első napjától folyósítandó, holott a lakbér sok helyen nem naptári évnegyed, hanem lakbérnegyed szerint volt esedékes. E döntvény kimondja, hogy ez utóbbi esetben a lakbérnyugdíj a lakpénz megszűnését követő hó első napjától folyósítandó, tehát ki lesz zárva az, hogy valaki ugyanazon időre úgy lakbért, mint lakbérnyugdíjat kapjon, vagy egyiket se kapja. Érdekes a döntvényi indokolás azon kijelentése, hogy az ellentétes jogszabályok közt a törvény alkalmazására hivatott bíróság feladata biztosítani a jog *helyes* érvényesülését.

Köztisztviselők illetményügyeiben azonkívül a bíróság számos határozatot hozott.

A 11,195/1913. K. sz. határozat azt az elvet mondja ki, hogy ha egy törvény az alkalmazott illetményeit az alkalmazás tartama alatt az emelkedés kezdőpontjának meghatározása nélkül emeli (1908 : XXVIII. tc.), a magasabb fizetésre való jog a törvény életbelépésével nyílik meg. Az a körülmény, hogy az alkalmazott a magasabb fizetés kiszolgáltatását csak jóval később kérte, őt a múltra nézve igényétől nem foszthatja meg ; a magasabb fizetés ugyanis hivatalból lett volna utalványozandó és így a hatóság mulasztása az alkalmazottnak nem okozhat joghátrányt.

A személyi pótlékra vonatkozik a 3722/1913. K. sz. határozat, a családi pótlékra a 8758/1913. K. számú.

A tanítói nyugdíj kiszámításánál a 3414/1913. K. sz. határozat szerint, ha a tanító az 1907 : XVII. tc. alapján történt javadalommegállapítás idején tényleges alkalmazásban volt, ez a javadalommegállapítás és értékelés az irányadó s az értéknek vagy jövedelemnek időközben történt emelkedése figyelembe nem vehető.

Az új nyugdíjtörvény életbelépésével járó átmeneti nehézségeket van hivatva eloszlatni a 10,239/1913. K. és 5098/1913. K. sz. határozat. Ezek szerint az új nyugdíjtörvény alkalmazandó, ha a szabadságolás várakozási illetékkel 1912 január 1-je előtt történt, a nyugdíjbahelyezés azonban csak azután következett be ; viszont a régi nyugdíjtörvény nyer alkalmazást azon alkalmazottra, akit véglegesen csak 1912 január 1-je után nyugdíjaztak, de az ideiglenes nyugdíjazás korábban történt.

A 6764/1913. K. sz. határozat kimondta, hogy a megelőző díjnoki szolgálat csak a tisztviselők szolgálati idejébe számítható be, de nem a szolgákéba.

Az özvegyi nyugdíjra nézve a határozatok kimondják, hogy azon törvényes szabály alkalmazásánál, amely szerint az özvegyi nyugdíj nem lehet kevesebb a férj nyugdíja felénél, a férj lakbérnyugdíja nem vehető számításba (7800/1913. K.) ; az özvegyi nyugdíj kiszámításánál csak a férj életében már esedékessé vált javadalmazás vehető alapul és nem a kinevezéssel megnyílott, de az eskütételnek elmaradása folytán esedékessé még nem vált javadalom (7336/1913. K.) ; elvált nőt, ha második házassága is megszűnik, időközben elhalt első férje után nem lehet özvegyi nyugdíjban részesíteni (8477/1913. K.) ; újbóli férjhezmenetel esetén egy évig akkor is lehet az özvegyi nyugdíj megváltását igényelni, ha a nő a férjhezmenetelkor a nyugdíjat második özvegysége esetére kívánta fentartani (5214/1913. K.).

Közérdekű még a községi ügyekben hozott következő határozatok rövid megemlítése :

Az a választott községi képviselőtestületi tag, akinek helyébe tisztviselői működése tartamára póttagot hívnak be, a működés megszüntével a választott tagságból folyó jogait visszanyeri (8689/1913. K.). A községi tisztújító szék elnökének a bírói állásra jogában áll a szavazás megkezdése előtt a már kijelölt három egyén mellé továbbiakat jelölni (7164/1913. K.). A községi alkalmazottra nézve összeférhetetlenség, ha felesége korcsmai üzletet folytat vagy vezet (8693/1913. K.). A bírói oklevél a virilis jog gyakorlása szempontjából az adó kétszeres számításának kedvezményéhez Budapesten is igényt ad (10,401/1913. K.).

Dr. Egyed István.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A régi és új perek.** Alföldy Ede táblai bíró úr a folyamatban lévő rendes pereknek a Pp. szerinti elintézési módjáról szerkesztett és a Jogtudományi Közlönyben közzétett tervezete indokolásában joggal említi meg, hogy a Pp. életbeléptetése óta már harmadbíróságilag befejezett pereink vannak, míg a régi eljárás szerint egy éven belül alig volt szokás az elleniratnál tovább jutni. Ehhez hozzá lehet fűzni azt, hogy az új pereknek gyors elintézése nagyon igazságtalan anomáliát teremtett a régiekkel szemben, mert némely törvényszéknél vannak jóval 1915 jan. 1-je előtt becsomózott rendes perek, melyekhez a törvényszék a háború folytáni bíróhiány miatt hozzá sem nyúlt, míg az új tanácsok meg vannak alakítva, be vannak osztva és a kis számú új pereket ennélfogva könnyedén tudják elintézni. Azt hiszem, hogy az új perrendtartás szerinti eddigi gyors elintézésekből a háború utáni időre nem vonhatunk még le következtetéseket, mert meggondolandó, hogy most még csekély a forgalom, ami különösen kisebb törvényszékeknél arra vezet, hogy az egyes tanácsoknak egy-egy tárgyalási napon kevés a dolguk, aminek más részről sajnos megint az a következménye, hogy a sok tárgyalási nap az összes be nem vonult bírák idejét igénybeveszi és az írásbeli munkára nincs munkaerő. A legnagyobb mértékben méltánytalan, hogy a három-négy évvel ezelőtt folyamatba tett perek bírói intézkedés nélkül hevernek valamely ládafiókban, míg az újabb eljárások már részben be is fejeztettek. A törvényszéki tanács napi és más munkamegosztása ez irányban megfelelő javításra szorul. *(Vidéki ügyvéd.)*

— **A budapesti kir. törvényszéknek 1915. évi augusztus hó 10-én és 13-án tartott teljes ülésein létrejött elvi megállapodások.** 1. *A moratóriumfeloldó-rendelet némely intézkedésének értelmezése.* Az 1915. évi július hó 31. napján még halasztás alá esett tartozás, illetőleg tartozáshátralék alatt — a moratóriumfeloldó-rendelet értelmében — azt a tartozást, illetőleg tartozáshátralékot kell érteni, mely a VI. moratóriumi rendelet alapján 1915. évi július hó 31. napjáig (bezárólag) tényleg még nem vált fizetendővé. Ebből következik, hogy : 1. ingó dolgok vételára és ipari munkateljesítmények ellenértéke címén fennálló tartozások hátralékából az első 10%-os részletet (moratóriumfeloldó-rendelet 10. §. 2. bekezdésének második mondata) a moratóriumfeloldó-rendelet hatálybalépése után abban az esetben is csak szeptember havában (nem augusztusban) kell fizetni, ha a VI. moratóriumi rendelet 4. §. 1.—13. pontja alapján 1915. évi július hó 31-ig még 5-nél kevesebb részlet vált törlesztendővé ; 2. a VI. moratóriumi rendelet 5. §-ának harmadik bekezdése értelmében kéthavonkint utólag fizetendő kamatok — ha 1915. évi július hó 31-ig tényleg törlesztendőkké még nem váltak — a moratóriumfeloldó-rendelet hatályának kezdete (1915. évi augusztus hó 1.) után már nem folytatólag kéthavonkint, hanem a moratóriumfeloldó-rendeletnek a kamatokra vonatkozó rendelkezéseihez képest fizetendők ; 3. a moratóriumfeloldó-rendelet 17. §-ának első bekezdésében körülírt (a 2—16. és 19. §-ok alá nem eső) tőketartozásoknak kamatait a moratóriumfeloldó-rendelet életbelépése (1915. évi augusztus hó 1.) után a következő szabályok szerint kell törleszteni : *a)* a fizetési kötelezettséget az 1914. évi augusztus hó 1. utáni időre eső azokra a kamatokra nézve, me

lyek a VI. moratóriumi rendelet 5. §-ának 1—3. bekezdése értelmében 1915. évi július hó 31-ig már törlesztendők voltak, valamint az 1914. évi augusztus hó 1. előtt lejárt oly kamatokra nézve, melyeknek fizetésére a hitelező az adóst a VI. moratóriumi rendelet 5. §-ának 4. bekezdése alapján 1915. évi július hó 31-ig már felhívta, a moratóriumfeloldó-rendelet nem érinti; *b)* az 1914. évi augusztus hó 1. előtt lejárt kamatokat, hacsak a hitelező azoknak fizetésére az adóst a VI. moratóriumi rendelet 5. §-ának negyedik bekezdése alapján már 1915. évi július hó 31-ig fel nem hívta, a tőkével együtt három részletben a moratóriumfeloldó rendelet 17. §-ában megjelölt időpontokban kell fizetni; *c)* az *a)* és *b)* pont alá nem eső további kamatokat a moratóriumfeloldó-rendelet 20. §-ának első bekezdése értelmében kell törleszteni.

II. A 12,000 1915. I. M. E. számú *(a moratóriumfeloldással kapcsolatos eljárási) rendelet 1. §-ának értelmezése.* A címben felhívott szakasz alapján a kereset visszautasításának akkor sincs helye, ha az azzal érvényesíteni kívánt pénztartozás a moratóriumfeloldó-rendelet szerint még részben sem vált a kereset beadásáig törlesztendővé. Ha alperes ilyen alapon helytálló kifogást emel, a bíróság a keresetet időelőttiség okából elutasítja. Kifogás hiányában pedig a bíróság a marasztaló ítéletben a teljesítés határidejét a moratóriumfeloldó-rendeletben előírt rendelkezések értelmében állapítja meg. E szabály megfelelő alkalmazást nyer a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmekre is.

— **A Bp. 323. §-ához.** Azok közül, a háborúszülte nehézségek közül, melyek a járásbíróság hatáskörébe tartozó bűnügyeket érintik, egyre vagyok bátor jogásztársaim figyelmét felhívni. Az apa 16 évnél fiatalabb gyermekeinek védője, törvényes képviselője, hadbavonult. Talán a fronton van, vagy hadifogságban vagy ki tudja melyik kórházban; talán már elesett vagy eltűnt. Mikor kerül vissza? Három hónap vagy hat hónap alatt? három év multán csak? ki tudja azt?! Tizenhat évnél fiatalabb gyermekén magánvádra üldözendő bűncselekményt követtek el. Ez annál könnyebben történhetik meg, mert a védelmező és kenyérkereső távol van. A 12—16 éves fiúk, leányok a gazdálkodást viszik; ügyes-bajos dolgokba keverednek. A családi féltékenykedés is, a sógor, az após, anyós, nagynéne stb. közt — távol lévén a fékező tekintély — lobbot vet. Nos, hát az ily könnyen támadott bűnügy hogyan kerüljön illetékes fóruma elé az elévülésnek aránylag rövid időtartamán belül? A Bp. 525. §-ának 2. bekezdése szerint törvényes képviselője tehet *vádindítványt*. Ezt a törvényes képviselőt az elévülési határidőn belül nem lehet megtalálni. A Bp. 523. §-ának 3. bekezdése szerint sértett *meghatalmazottja* lehet férfi hozzátartozója. Természetesen írásbeli meghatalmazással. Ilyent pedig a kiskorú nem állíthat ki. Nézetem szerint a Bp. 523. §-ának 4. bekezdését kell alkalmazni, mely szerint «a *szülő* gyermekének képviseletében külön meghatalmazás nélkül vádat emelhet». E tétel ellentétben van a már idézett Bp. 525. §-ának 2. bekezdésével, melyben a törvény szerint csak a sértett törvényes képviselője által tett *feljelentés* tekintendő vádindítványnak. Ez a rendelkezés a «szülő» (egyes számban) fogalmát megszűkíti s csupán az apára és az özvegy anyára — mint természetes és törvényes gyámra — vonatkoztatja. Még ha tekintetbe vesszük azt az elvet, hogy ahol a törvényi rendelkezések közt ellentét látszik fenforogni, az gyanusított, terhelt, vádlott javára magyarázandó: úgy tűnik fel, mintha a kiskorúak bántalmazásának szabad út volna nyitva addig, amíg apáik harcolnak vagy valamely szibériai kormányzóságban szenvednek. Lehet-e eme nehézségen olyképen segíteni, hogy a bíróság az édesanyát tekintse sértettnek? hogy a kiskorú férfi hozzátartozóját a kiskorú által adott meghatalmazással igazoltnak tekintse? Lehet-e ezt a nehézséget elvi jelentőségű határozattal vagy miniszteri rendelettel eloszlatni? Ezek nyílt kérdések. Véleményem az, hogy mivel a perrendtartásnak célja az anyagi igazság érvényesülését szolgálni: nem szabad megengedni, hogy nyilt jogsértés megtorlatlanul maradjon s a törvényt ez érdek szerint kell magyarázni. *Dr. Grandpierre Károly.*

— **Érvényben van-e a Kbtk. 45. §-ának d) pontja?** A Kbtk. 45. §-ának *d)* pontja a következő rendelkezést tartalmazza azon bűntettesekre vonatkozólag, akiket a katonai bíróság kötél általi halálra ítélt: «Der Verbrecher kann von dem Zeitpunkte der Kunstmachung des rechtskräftigen Urteiles weder unter Lebenden ein für ihn verbindliches Geschäft schliessen, noch einen letzten Willen errichten. Seine vorigen Handlungen oder Anordnungen aber verlieren wegen der Strafe ihre Gültigkeit nicht.»

Ezen ponthoz dr. Szilágyi Artur Károly a Jogt. Közl. 1915. évfolyamának 10. számában (120. lap) következő megjegyzéseket fűzi: «A Pellischek-Wilsdorf-féle legújabb kommentár a *c)* és *d)* pont szövegét egyáltalán mellőzi. Ebből arra lehetne következtetni, hogy mindkét pontot fen nem állónak tekinti.»

Hogy a nevezett kommentár a *c)* és *d)* pont szövegét egyáltalán mellőzi, ez ép oly keveset bizonyít a *c)* és *d)* pont fenállása mellett vagy ellene, mint azon tény, hogy a Kbtk.-nak a Manz-féle törvénygyüjteményben megjelent legújabb kiadása (Bécs, 1914) a *c)* és *d)* pont szövegét nem mellőzi, mert a Manz-féle osztrák törvénygyüjtemény ép oly magánmunka, mint a nevezett kommentár.

Dr. Szilágyi ezután így folytatja: «Valóban nem ismerek oly rendelkezést, amely a *d)* pontot hatályon kívül helyezte volna és mégis tudtommal a pontot egyáltalán nem alkalmazzák.»

Dr. Szilágyinak igaza van, hogy nincs oly rendelkezés, mely a *d)* pontot hatályon kívül helyezte volna. De csak részben van igaza, ha azt állítja, hogy a *d)* pontot egyáltalán nem alkalmazzák. Igaz, hogy a katonai bíróságok a *d)* pontot nem alkalmazzák vagy jobban mondva nem alkalmazhatják, mert a katonai bíróságok hatásköre a katonai személyek magánjogi ügyeire sem Ausztriában, sem Magyarországon többé ki nem terjed. Igaz, hogy a magyar polgári bíróságok a *d)* pontot nem alkalmazzák s nem alkalmazhatják, mert a Kbtk. Magyarországon legis vicem non habet.* De az osztrák polgári bíróságoknak a *d)* pontot igenis alkalmazniok kell a közös hadsereg kötelékéhez tartozó katonai személyekre nézve, mert a Kbtk. Ausztriában szentesített törvény. Már pedig a *d)* pont a jog- és cselekvőképességnek ugyanazon megszorítását tartalmazza, mint az osztrák polgári törvénykönyv 61. és 574. §-a és a Kbtk. 206. §-ának *a), b)* és *c)* pontjai. Az osztrák jogi írók között pedig communis opinio, hogy az osztrák polgári bíróságoknak az osztrák Ptk. 61. és 574. §-át és a Kbtk. 208. §-ának *a), b)* és *c)* pontjait alkalmazniok kell a katonai bíróságok által elítélt a közös hadsereg kötelékéhez tartozó katonai személyekre nézve.** A mondottakból kényszerítő szükséggel következik, hogy az osztrák polgári bíróságoknak a 45. §. *d)* pontját (Kbtk.) is alkalmazniok kell a közös hadsereg kötelékéhez tartozó a katonai bíróságok által jogerősen elítélt katonai személyekre nézve, mert: 1. a Kbtk. 48. §-a *d)* pontjának ugyanaz a rációja, mint az osztrák Ptk. 61. és 574. §-ának és a Kbtk. 208. §-a *a), b)* és *c)* pontjainak; 2. mert a Kbtk. 45. §-ának *d)* pontja (valamint az osztrák Ptk. 61. és 574. §-a és a Kbtk. 208. §-ának *a), b)* és *c)* pontjai is) csak az osztrák Landwehr és csendőrség kötelékébe tartozó a katonai bíróságok által jogerősen elítélt személyekre vonatkozólag lett hatályon kívül helyezve,*** amiből a contrario következik aztán, hogy az osztrák törvényhozás a katonai Btk. 45. §-ának *d)* pontját a közös hadsereg kötelékébe tartozó személyekre vonatkozólag fenállónak tekinti, amely véleményhez hírneves osztrák írók is a sajnálkozás kifejezésével csatlakoznak (Pfaff-Hofmann, Exkurse über österreichisches allgemeines bürgerliches Recht II. k., Bécs, 1878, 67. l. nyolcadik bekezdés).

Dr. Schwartz Izidor.

— **Magyar író külföldön.** Megemlékeztünk június 25-iki számunkban arról az értékes tanulmányról, amelyben a berni «Le droit de l'auteur» dr. *Szalai* Emil közreműködésével a magyar szerzői jogot ismertette. Most e lapnak augusztus 15-én megjelent száma viszont szószerint idézi lapunknak a megemlékezését.

— **Fiatalkorú ellen megállapított fogházbüntetés számítása.** Kir. Kúria: A fiatalkorú vádlott ellen megállapított fogházbüntetés megkezdésének napjául 1915. évi március hó 29. napját állapította meg. Indokok: A kir. tábla ítélete ellen a védő a Bp. 385. §. 2. pontja alapján azért jelentett be semmis-

* Fodor, Magyar magánjog V. kötet 51. l. 4. sz.

** Stubenrauch, Kommentar zum Öst. B. G. B. 8. kiadás, Bécs, 1902, I. k. 128. l., I. k. 780. l. és 1. jegyzet, II. k. 22. l. és 3. jegyzet; szintúgy katonai szökevényekre I. k. 780. l. 1. jegyzet, II. k. 23. l. és I. k. 745. l. 1. jegyzet. Pfaff-Hofmann, Kommentar zum Öst. B. G. B. II. k., Bécs, 1877, 23 l. és 126—127. l.

*** Gesetz vom 2. April 1885 N. 93 R. G. B. 1. §.

ségi panaszt, mert a vádlott büntetését a Bp. 506. §. 2. bekezdése alapján a kir. törvényszék ítéletének kihirdetésekor megkezdette, azt 1915. évi május hó 29. napján ki is állotta és a kir. tábla ezt a kiállott büntetést nem számította be, hanem azt utólag őrizetbentartásnak nyilvánította. Ez a panasz alapos. Ugyanis a kir. törvényszék ítélete megállapította, hogy a fogházbüntetést megkezdésének napjától kell számítani és a büntetés megkezdésére jelentkezett vádlottat az 1915. évi március hó 29. napján a büntetés végrehajtása végett a Bp. 506. §. 2. bekezdése értelmében az értesítő jegyzék mellett a kir. ügyészségnek átadta. Miután a Bp. 506. §-a szerint a vádlott, aki perorvoslattal nem élt, az ellene megállapított szabadságvesztésbüntetést az ítéletnek jogerőre emelkedése előtt is megkezdheti és az ilyen elítéltre nézve az értesítés a kir. ügyészségnek az ítélet kihirdetésekor kiadandó, nyilvánvaló, hogy ettől az időponttól kezdve vádlott a reá kiszabott büntetést tölti, mely tehát — mint azt különben a kir. Kúria 1902. évi május hó 7-én 4245 1902. számú elvi határozatában (Büntetőjogi határozatok tára II. köt. 100. lap, 133. sz. határozat) ki is mondotta — a büntetésbe való beszámítás tárgyát többé nem képezheti. A másodbíróság tehát a büntetés kiszabásánál a törvényben megállapított büntetési tételeket sértette meg azáltal, hogy a vádlott által az 1915. évi március 29. napjától, mint a büntetés tényleges megkezdésétől számított időt csak őrizetbentartásnak minősítette és a büntetést meg nem kezdettnek jelentette ki. (1915. B. 5974 17.)

KÜLFÖLD.

— **A csődtömeggondnokok előéletének** és személyes megbízhatóságának vizsgálatára jogosítja fel az új ausztriai csődtörvény (80. §.) a bíróságokat. Tekintve, hogy tömeggondnoknak csak erkölcsileg kifogástalan, megbízható és szakértelemmel is rendelkező egyén rendelhető ki, a bíróságoknak meg kellett adni a jogot a tudakozódásra, mely irányban történt megkereséseiknek minden hatóság és kari egyesület eleget tenni köteles. A közelmultban a Bécsben székelő törvényszékek több ügyvéd előéletére vonatkozóan kértek felvilágosítást az alsóausztriai ügyvédi kamarától az esetleges fegyelmi büntetések közlését is kívánva. A nevezett kamara hivatalos jelentésének utolsó számában közli, hogy a megkeresésnek a kívánt formában való teljesítését megtagadta. A kamara felfogása szerint nem a bíróság, hanem a kari testület, az ügyvédi kamara van hivatva bírálatot mondani, vajjon valamelyik tagja megbízhatónak tekinthető-e vagy sem. Ezért azokat a körülményeket, melyek a megbízhatóság, avagy ellenkezőjének megállapíthatásához szükségesek, nem köteles a kamara a bírósággal közölni, hanem csupán az ezen körülémnyek alapulvételével megállapított ítéletét. A kamara egyben véleményadás céljából állandó bizottságot szervezett, amely az igazgatóság elé terjeszti indítványát, a végleges határozatot pedig ez utóbbi közli a bíróságokkal. Az új csődrendtartásnak említett rendelkezése egyébként is élénk visszatetszést keltett az ügyvédi körökben ; a megütközésre alapos ok azonban nem található. A hivatalos kérdezősködés, ha az a megfelelő tapintattal történik, senkit sem sérthet önérzetében. Akinek a választól nincsen mit tartania, az az egész információs eljárással nem fog sokat törődni ; sőt alkalma lesz kifogástalan előéletének, megbízhatóságának és szakértelmének mértékadó helyről való megerősítésében is részesülnie. Azokkal szemben pedig, kiknek az ügyvédi kamara kedvezőtlen bírálatától kell tartaniok, az új rendszer fokozott mértékben is szükséges. *A.*

— **A beteg beleegyezése nélkül való műtéti beavatkozás** megengedhetőségének kérdésében a német irodalom napról napra gyarapszik az utóbbi háborús hónapokban. A fejtegetések kiindulási pontjául legtöbbször a birodalmi törvényszéknek egy még az 1894. évből való döntvénye szolgál, amely a beavatkozást tiltva, azt ugyan nem egészséghábo rításnak, hanem «Misshandlung»-nak tekinti. Ennek a felfogásnak tarthatatlanságát igyekszik bizonyítani Bacharach müncheni ügyvéd a «Leipziger Zeitschrift» egyik utóbbi számában közzétett tanulmányában. Az utóbbi szerző felfogása szerint a német Btk. (223. §.) a Misshandlung kifejezést csupán a testi épségre, az egészségre általmas beavatkozásokra kívánja korlátozni. Továbbá — és nézetünk szerint helyesen — a szerző azzal érvel, hogy ha a műtéti beavatkozás egészséghábo rításnak (testi sértés) volna tekinthető a beleegyezés hiánya esetére, úgy annak büntethetőségét a sértett beleegyezése sem szüntethetné meg, aminthogy ez a testi sértésnél általában tényleg el van ismerve a birodalmi törvényszék gyakorlatában is. A német Vorentwurf a kérdésnek törvényes szabályozását nem tartalmazza. Az indokolás szerint a megengedhetőség kérdését esetről-esetre, a körülmények különös vizsgálata mellett kell eldönteni. Behatóan foglalkozik ezzel a kérdéssel Löffler bécsi büntetőjogász is, aki az orvosi beavatkozás büntetlenségét a műtét *céljában* találja. A büntetőjog parancsai bizonyos javak védelmét szolgálják — mondja Löffler —, a műtéti beavatkozás azonban ugyancsak a javak egyikének, az egészségnek védelmét kívánja biztosítani. Már pedig az a cselekmény, amelynek a büntetőjog szabványaival azonos a célja, ezzel talán a szószerinti értelem tekintetében igen, de valódi értelmét véve alapul, soha sem ellenkezhetik. *A.*

Törvényszéki székhelyen 10 éve önálló irodával bíró, ezidőszerint Budapesten tartózkodó 35 éves ügyvéd, kitűnően képzett és gyakorlott, nyelvismeretekkel, telekkönyvi, házassági, örökjogi és gyámügyekben kiválóan jártas, napi 2—3 órán át megfelelő díjazás ellenében elvállalná előkelő fővárosi irodában a főnök vagy irodavezető helyettesítését, fontosabb sürgős periratok, fellebbezések, szerződések elkészítését. Társulna is vagy biztos jövedelmű nagyobb irodát átvenne. Ajánlatokat «Törvényszéki» jeligére a kiadóhivatalba kér. 15443

Ügyvédhelyettest, ki tótul tud és bevonulás folytán iroda vezetését vállalná, fizetési igény megjelölésével azonnali belépésre keres dr. Váradi Jakab ügyvéd Ipolyságon. 15444

Dr. Müller Ferenc szekszárdi ügyvéd irodavezetőt keres. Ajánlatok fizetési feltételek megjelölésével hozzá intézendők. 15450

Fővárosi ügyvéd, hét évi gyakorlattal, ügyvédi iroda vezetését elvállalja. Megkereséseket a kiadóba : «Irodavezető» jeligére kérek. 15454

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásaiban megjelent :

A végrehajtási eljárás zsebkönyve

Az 1881 LX. tc., 1908 : XLI. tc., 1912 : VII. tc., 1912 : LIV. tc. és a kapcsolatos rendeletek.

Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta

dr. BORSODI MIKLÓS

királyi járásbíró, a budapesti központi királyi járásbíróság végrehajtási osztályának bírája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva, az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a bírói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (bírói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Ára kötve 6 kor.

Kapható minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Ötvenedik évfolyam. 37. szám. Budapest, 1915 szeptember 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. A bírák drágasági pótléka. — *Dr. Antal József* kézdivásárhelyi kir. járásbíró: A perköltségek kérdése a Pp. 82—93. §§. esetében. — *Zsoldos Benő* szegedi kir. táblai tanácsjegyző-járásbíró: A hivatalos gyorsírói feljegyzések jelentősége a polgári perrendtartásban. — *Dr. Putnoki Béla* ügyvéd, a miskolczi állami felső kereskedelmi iskola jogtanára: A cég- és névoltalom különös tekintettel a háborúra. — *Dr. Vámbéry Rusztem* egyet. magántanár: Magyar ember az amszterdami Tuchthuisban. — Szemle.

Mellékle!: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bírák drágasági pótléka.

A háborús állapotnak a társadalmi és gazdasági élet rendjére gyakorolt mélyreható befolyása az újszerű és kényes problémák egész sorát vetette felszínre. A való élet eleven lüktetése talán sohasem volt mind a polgári, mind a büntető bíróságok tárgyalótermeiben olyan erősen érezhető, mint napjainkban. Sohasem állott a bíró annyi nehéz, kényes, nagy elmélyedést igénylő feladat megoldása előtt, de sohasem is volt szavának oly messzeható ereje, döntésének oly irányt szabó súlya, mint ma.

A polgári bíró, amikor a háborús gazdasági rendnek csak külső keretét megadó moratóriumi jogot az egyes esetre alkalmazza, amikor a háborús állapottal kapcsolatos szállítási, bérleti, szolgálati viszonyból eredő, biztosítási stb. perekben ítél, nem egyszerűen két személynek a multban támadt és a perben végét is érő jogvitáját zárja le, hanem döntésével mélyen belenyúl az egyes gazdasági osztályok existenciális érdekeibe, egész társadalmi rétegek helyzetének alakulásába. Ítélete nemcsak a pert fejezi be, de az abból kisugárzó eleven erő az élet- és jogviszonyoknak a háború által felkavart és sokszor zűrzavaros forgatagában nyomatékos rendező elvként is érvényesül.

És a hadviselés érdekeit érintő bűncselekmények felől ítélő büntető bírónak éreznie, tudnia kell, hogy minden egyes deliktum a kihatások mily beláthatatlan sorával kapcsolódik a nemzet élet-halál küzdelmének sorsához és ehhez mérten kell ítéletének súlyával megtorolnia, elriasztania és megelőznie. Egyúttal azonban a vádlott felé forduló közfelháborodás áradatában is kell, hogy áthassa az a tudat, hogy ő egyszersmind az egyéni szabadságnak is őre, a polgári szabadságjogoknak testetadó garanciája és hogy csak a szenvedélyek fölé emelkedő higgadt elme tisztánlátása képes az igazi bűnöst megtalálni és őt, de csakis őt megérdemelten sujtani.

Ime, milyen óriásiak a feladatok, amelyek elé a soraiban megritkult magyar bírói kart a háborúnak polgári életünkre való visszahatása a jogszolgáltatás mindennapos kérdésein, megszokott rendjén felül állítja! Ha arra gondolunk, hogy minden egyes ily perben mily szellemi elmélyedés, mennyi lelki tusa, az agynak és idegeknek mily megfeszített munkája visz az igazság megismeréséhez, ha elképzeljük a felelősség roppant súlyát, amely minden ily döntésnél fokozott erővel nehezedik a bíró lelkiismeretére, éreznünk kell, hogy szinte emberfölötti az a feladat, amelyet a magyar bírói kar a háborúval vállalt és amelylyel nem lankadó buzgalommal meg is birkózik.

Valóban elszorul a szívünk, ha arra gondolunk, hogy ez a hatalmas bíró, akinek szavától mindig oly sok, de ma százszor annyi függ, akinek ítéletétől ma még inkább várjuk a megnyugtatást és kiegyenlítést, a védelmet és megtorlást, mikor leszáll bírói székéről és kilép az életbe, nem más mint a nélkülözéssel küzdő kishivatalnok.

Akinek agyát a vatesi düh szent kizárólagosságával csak az igazságkeresés gondolatának volna szabad eltöltenie, annak ép oly gonddal és talán kevesebb sikerrel kell azzal is foglalkoznia, hogy miképen ossza be havi budgetjét úgy, hogy hetenként legalább egyszer kerüljön hús az asztalára, hogy legyen családjának a legszerényebb élelme, ruházata, megélhetése.

És a magyar bíró, amily lelkes odaadással végzi nagy feladatait, ép oly megadással viseli anyagi gondjait. Szolgálja az igazságot és küzd a létért, mert úgy érzi, hogy ezzel veszi ki részét a háborúból, de titokban mégis remélve, hogy a kenyerét adó állam majd csak észreveszi a ragyogó bírói palást mögött meghúzódó szürke nyomorúságot.

Ép ezért rosszul esik, hogy most amikor — úgy látszik — az állam megértette a feléje forduló sok néma szemrehányást és elérkezettnek látta az időt, hogy tisztviselőin valamennyire segítsen, a nehéz idők elviselését némiképen megkönnyítse, nem adózhatunk ezért osztatlan elismeréssel, hanem a bírálat, a gáncs szavait kell hallatnunk.

Nem az ellen van kifogásunk, hogy az állam egyszersmindenkorra szóló drágasági pótlékkal kíván az anyagi bajokon segíteni, holott a bajok már régóta megvannak és előreláthatólag még csak fokozódni fognak és így ilymódon nem orvosolhatók; nem is az ellen emelünk szót, hogy e pótlék tervbe vett összege oly csekély, hogy a kívánt célt nem hogy elérni, de még csak megközelíteni sem alkalmas — mert mindezt megtudjuk érteni, ha az állam rendkívüli megterhelésére, a roppant anyagi erőmegfeszítésre gondolunk, amelyet a most mindenek felett álló hadi siker tesz szükségessé.

Azt sem hibáztatjuk, ha az állam a tervbe vett drágasági pótlék engedélyezésénél azt az elvet állítja fel, hogy abban nem részesülhet az, aki szerencsés magánviszonyainál fogva nem érzi az idők megnehezült járását, mert hiszen ily módon annál több juthat a segélyre nagyon is rátalt túlnyomó többségnek.

Ami ellen azonban szavunk van, ami ellen nem tiltakozhatunk eléggé erősen és nyomatékosan, az a drágasági pótlék engedélyezésének a *módja*.

Mint az Országos Bírói és Ügyészi Egyesületnek az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztésében olvassuk, az amúgy is csekély összegű segélyt a bírónak *kérnie* kell, utalnia kell arra, hogy nyomasztó anyagi helyzeténél fogva arra *rászorult!*

Mily kiáltó az ellentét azok között a feladatok között, amelyek megoldását az állam épen ma a bíróra bízza és amelyek a tudáson felül az igazi férfi egész önérzetét, lelki függetlenségét kívánják meg és aközött a sivárán bürokratikus rendelkezés között, amely azt kívánja, hogy ugyanez a bíró alázattal lépjen felsősége elé, mutassa tépett köntösét, fájó sebeit és így esdekeljen segítségért.

Valóban meg kell döbbennünk a rövidlátáson, amely azt a pár száz korona pótlékot elegendő értéknek véli ahhoz, hogy érette a magyar bíró teljes függetlensége, csorbítatlan önérzete akár egy hajszálnyit is csökkenjen. Ha valaha, úgy most életérdeke az államnak, hogy a birói kar erős, önérzetes, független legyen és épen ezt az erőt, önérzetet, függetlenséget ássa alá ez a rendelet.

Hisz a kormány nagyon jól tudja, hogy a bírák alig 2%-a rendelkezik magánvagyonnal, 98%-a pedig kizárólag fizetéséből

él, mert mindennemű mellékfoglalkozástól, keresettől a törvény szigorúan eltiltja. És vajjon annak a bírónak, akinek a mai viszonyok közepette 40—50 éves korában családostól 5—6000 K-ból kell tengődnie, még külön kell indokolnia, hogy a segítségre rászorult? Nem az volna természetes, hogy a szabály a pótlék automatikus utalványozása legyen és nem tehető fel bizton, hogy a rendeletben foglalt felhívásra lemondana róla az, aki nincs rászorulva?

Még sérelmesebbé teszi a rendeletet a pótlék kérésének szabályozása. Nem elég még az sem, ha a bíró — önérzetével megalkudva — bejelenti felsőségének, hogy a pótlékra igényt tart, részletes kérdőpontokra kell felelnie, hogy abból ítélhesse meg és annak alapján osztályozhassa az illetékes hely segítésre szorultságának minőségi fokát. Bár meg vagyunk arról győződve, hogy az osztályozásra hivatott vezetők a magasabb kari érdek közös, összekötő szempontja által sugallt tapintattal végeznék ezt a reájuk bizonyára legkellemetlenebb, kínos feladatot és nem akadna egy sem, aki a rendelet inkvizitórius alkalmazásával még inkább sértené bírótársai megbántott önérzetét, mégis az egész rendeletet, különösen pedig annak most tárgyalt végrehajtását oly súlyosan hibásnak, a bírói függetlenség és hatalom szempontjából oly veszedelmesnek ítéljük, hogy az egyetemes jogászközvélemény nevében teljes nyomatékkal csatlakozunk az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület felterjesztéséhez, mely e rendelet sürgős korrekcióját kívánja.

Hinnünk kell, hogy illetékes helyen fel fogják ismerni, hogy itt többről van szó, mint csupán egy kar önmagában is respektálandó önérzetéről, hogy itt a bírói függetlenséghez, a bíróban megnyilatkozó felsőbbrendű lelki erőhöz tapadó elsőrangú állami érdek forog szóban.

Hinnünk kell, hogy az utolsó pillanatban megjön a korrekció és meg fogják akadályozni azt, hogy a magyar bíró, aki Concha megkapó jellemzése szerint amúgyis állami életünk szerzetese — *kolduló* szerzetessé váljék.

A perköltségek kérdése a Pp. 82—93. §§. eseteiben.

(Harmadik személyek részvétele a perben.)

Amily részletesen és kimerítően szabályozza a Pp. 82—93. §§-ban harmadik személyek részvételét a perben, épen olyan szűkszavú maradt, mikor a rájuk vonatkozó perköltségek kérdéséről rendelkezett.

Miután a régi bírói gyakorlat avultsága és ellentétei miatt e részben alig értékesíthető és a különböző kommentárok is ezzel a kérdéssel csak mellékesen s maguk is különböző felfogással foglalkoztak, úgy, hiszem nem felesleges, ha ezzel az elég gyakran előforduló gyakorlati kerdéssel kissé részletesebben foglalkozunk. Harmadik személyek perbeli részvételéről a Pp. 82—93. §-ai rendelkeznek, rájuk vonatkozólag a perköltségekről pedig az általános intézkedések felhívásával a Pp. 433. §-a intézkedik.

Ez a rendelkezés azonban, amint ezt a Pp.-re vonatkozó jogászegyleti előadások sorozatában dr. Meszlény bírótársam is kiemelte, *nem elég áttekinthető.*

S tényleg ha vizsgáljuk ennek a szakasznak utalásokkal bőven átszőtt rendelkezéseit s az ehhez fűzött sovány indokolást, s figyeljük a bírói gyakorlatnak és különböző szerzőknek ellentétes megállapításait, lehetetlen, hogy magunk is arra a megállapításra ne jussunk.

Az elméleti jogász vitatkozhatik a bírálat rendén a törvény egyes kevésbbé sikerült alkotásai felett, elmélyedhet a kérdés különböző vonatkozásaiban, de a gyakorlati jogásznak a törvény a maga fogyatékosságaival együtt van adva, őt a gyakorlati élet sürgeti, hogy a megoldást a törvény hiányos rendelkezései mellett is sürgősen keresse és adja meg, így tehát nekünk gyakorlati jogászoknak kell megkeresnünk azokat a szálakat, melyek ebből a labirintusból kivezetnek.

Szándékosan használtam a labirintus kifejezést, mert ha vizsgáljuk, hogy a törvény szerint harmadik személyek hányféle minőségben *(főbeavatkozók* 82. §., *mellékbeavatkozók* 84. §., *perbehivottak* 89., *quasi főbeavatkozók* 92. §., *elődök* 93. §.) léphetnek be a perbe és ha figyelembe vesszük, hogy közülök a mellékbeavatkozók és perbehivottak akár felperes, akár alperes mellett is beavatkozhatnak, s az illetők perbeli helyzete másként és másként alakul aszerint, amint a beavatkozás után alperes továbbra is benne marad-e a perben, vagy abból elbocsáttatik: a casuisticának oly útvesztőjével állunk szemben, melyből a kivezető szál helyes felismerése és megtalálása nélkül csak nagy nehézségekkel lehetne kiigazodni.

Épen ennek a cikknek keretében nem is az összes előfordulható esetek taglalásával kívánok a perköltségek kérdésével foglalkozni, hanem inkább azokat az irányadó szempontokat, vezető szálakat akarom keresni, melyek a kérdés könnyű és helyes megoldásához vezethetnek.

Erre nézve egyik vezetőszálat a harmadik személyek perbeli helyzetének helyes felismerése adja meg.

A perbeli helyzet felismerését könnyűvé teszi a törvény, mert arra nézve elég tüzetes fogalmi meghatározásokat tartalmaz. «*Aki valamely dolgot vagy jogot, mely iránt más személyek között per van folyamatban, egészen vagy részben maga részére követel*», az főbeavatkozó (82. §.). Teljesen azonos az alperes által a 92. §. szerint perbehívott harmadik személy meghatározása is. A törvény indokolása szerint is ez az eset inkább fő-, mint mellékbeavatkozás. Ezért neveztem én ezt a személyt a más perbehívottól való megkülönböztetés jeléül *quasi főbeavatkozónak,* mert attól az időtől kezdődőleg, mikor alperes a perből elbocsáttatott, a perköltség tekintetében ő is hasonló elbánás alá esik, mint a főbeavatkozó és peres félnek tekintendő ő is a felperessel szemben.

Ugyanilyen megítélés alá kerül a 93. §-ban említett elől is, ha alperes a perből elbocsáttatik, mert azután felperesnek egyedül ő ellenében kell a perbevitt jogát érvényesítenie.

Ezekben az esetekben a perbeli harmadik személy a felperessel, a főbeavatkozó ezenkívül még az alperessel is, peres félként kerülvén szemben, ennek természetes következménye az, hogy a perköltségek tekintetében úgy javára, mint terhére a Pp. a peres felekre vonatkozó általános intézkedései nyernek alkalmazást, vagyis ha a perköltségek kölcsönösen meg nem szüntettetnek, a Pp. 433. §. második bekezdése értelmében pervesztés esetén a beavatkozó vagy perbehívott harmadik személy is elmarasztalandó az ellenfél költségeiben, nyerés esetén pedig az ellenfél köteles az ő költségeit is megtéríteni.

Minden más esetben a harmadik személy perbeli szereplése csupán járulékos accessorius természetű, de azzá lesz a 92., 93. §-okban említett harmadik személyeké is, ha alpereseik a perbelépés után továbbra is a perben maradnak.

A perköltségek kérdése tulajdonképen csak az ilyen járulékos szereplésű harmadik személyeknél okoz nagyobb nehézséget, mert amint láttuk, olyan esetben, hol a harmadik személy maga is peres fél vagy ilyennek tekintendő, a perköltségek kérdése is világosan kezelhető, s e tekintetben már a régi bírói gyakorlat is teljesen egyöntetű és megbízható volt.

De a járulékosan szereplő harmadik személyeknél is véleményem szerint a nehézség inkább csak látszólagos, miután ezek a harmadik személyek az indokolás szerint csak segítő, ellenőrző társként és mindig valamelyik peres félnek a javára vagy mellé avatkoznak be a perbe, a perköltség kezelése szempontjából a tekintetben kell elsősorban különbséget tenni, hogy a támogatott féllel vagy annak ellenfelével szemben igénylik-e ők a költségeket?

A Pp. 91. §-a szerint irányadó elv az, hogy a perbehívó és perbehívott közötti jogviszony a perben el nem dönthető.

A Pp. 433. §-a pedig kimondja, hogy amennyiben a perköltségben elmarasztalt fél az ellenfél érdekében történt mellékbeavatkozás költségébe is a beavatkozó javára el nem marasztaltatik, a mellékbeavatkozás költsége a beavatkozót terheli.

Ebből okszerű következtetéssel azt hiszem, levonható az a további szabály is, hogy a folyó perben a perbehívó és perbehívott; a beavatkozó és támogatott fél; az alperes és megnevezett elől között költségmegállapításnak és egymás ellenében való elmarasztalásnak semmiféle vonatkozásban helye nem lehet.

Ez a szabály a 433. §. rendelkezésén kívül azért indokolt, mert a nevezett személyek közötti jogviszonynak a peres felektől rendesen különböző magánjogi alapja van és azt, hogy a perbehívás vagy beavatkozás következtében egymással szemben megtérítésre igényük lehetne, azt mindig a köztük lévő magánjogi viszony alapján kell megítélni. Ennek a jogviszonynak a ren-

dezése pedig a peres felek között folyó pernek tárgya nem lehet (Pp. 91. §.).

Ezen megállapítás után most már tisztán áll a kérdés, hogy a perbeli harmadik személy a perköltségek szempontjából is, *csak az ellenféllel való viszonyában* jelentkezhetik a perben.

Ebben a viszonylatban pedig a megoldást a Pp. 433. §-a rendelkezésein kívül az illető harmadik személy perbeli helyzete adja meg.

Amint érintettem, az ő perbeli szereplése a támogatott peres fél mellett mindig csak járulékos, accessorius természetű s hatályosan csak olyan perbeli cselekményeket végezhet, melyek a támogatott fél érdekével összhangban állanak.

Annak az általános régi magánjogi elvnek: «Accessorium sequitur principale» analógiája alapján kimondható reá nézve is irányadóul, hogy a perköltségek tekintetében annak a peres félnek a sorsát osztja, kinek javára vagy érdekében a perbe beavatkozott; vagyis ha a perköltségek kölcsönösen meg nem szüntettetnek, pernyerés esetén a Pp. 427., 428., 430., 431. §-ai keretei között az ő költségeiben épen úgy marasztalandó *az ellenfél,* mint pervesztés esetén ő is felelős *az ellenfélnek* okozott perköltségekért (433. §.).

Az már aztán bírói mérlegelés tárgya, hogy a teljes költségei megtérítésére lehet-e igénye és hogy vajjon a vesztett per költségeit egészben vagy részben, a peres féllel egyetemlegesen vagy a részvétel arányában köteles-e hordozni. Az mindig az illető perbeli tényállás szerint lesz eldöntendő, erre direktivát a 443. §-ban felhívott általános rendelkezések nyujtanak.

Előfordulhat még az az eset is, hogy a perbehívott jogelődként megnevezett személy az idézés folytán megjelenvén, a tárgyaláson nem kíván a perbe belépni, de a megjelenéssel felmerült költségeit igényli.

Az ebből eredhető vitán a bíróság úgy segíthet, hogy amikor az illetőt a perbehívásról, a tárgyalási határnapról értesíti, akkor ezt az idéző végzésben azzal adja az illető perbehívott tudomására, hogy amennyiben a tárgyaláson meg nem jelenik, az esetben azt fogja róla a bíróság vélelmezni, hogy a perbe belépni nem akar. Ha a perbe beavatkozni nem akaró harmadik személy ennek dacára mégis megjelenik és költségeket kér, ezt a kérelmét egyszerűen figyelmen kívül kell hagyni, mert a megjelenésre az ellenfél okot nem adott és ilyen körülmények között a perbehívó érdekében való megjelenésre semmi szükség nem volt.

Ezeknek a fent kiemelt szempontoknak figyelembevétele mellett az sem okoz a költségek tekintetében nehézséget, hogy mi történjék olyan esetben, amikor ugyanazon perben mindkét peresfél mellett perbehívott szerepel vagy maguk a perbehívottak is újabb személy perbehívásával gyarapítják a résztvevők számát?

Ilyen esetekben is a perbehívottak vagy beavatkozók a perben csak *az ellenféllel szemben* való viszonylatukban jöhetnek figyelembe. Ebben pedig mindig annak a peres félnek osztják a sorsát, akinek az érdekében perbehivattak vagy beavatkoztak.

Antal József.

A hivatalos gyorsírói feljegyzések jelentősége a polgári perrendtartásban.

— A Pp. 248. §-ához. —

A magyar jogélet minden elfogulatlan szemlélőjének és aktiv munkásának tétovázás nélkül el kell ismernie, hogy törvényhozásunk s az összes kormányzati ágak között talán legintenzívebben az igazságügyi kormány, egy idő óta — még a mostani véres esztendő nyomasztó súlya által sem engedve magát működésében megbéníttatni — egyre fokozódó körültekintéssel igyekszik jogintézményeinket a haladásnak arra a széles ösvényére terelni, melyet a modern közéletnek s a polgári társadalom jogbiztonságának természetszerűen folytonos fejlődésben levő követelményei nyitnak meg az arra hivatottak előtt. Ennek a fejlődésnek, ennek a kívánatos haladásnak egyik korszakot nyitó alkotása az 1911 : I. tc., az új polgári perrendtartás is, mely a magyar jogszolgáltatás egész csomó elavult s a modern haladás kereteibe már bele sem illeszthető intézkedésének ásta meg az örök nyugvóhelyét.

Békességes időkben létesült még ez a törvény, de amikor életbelépett, a legszörnyűségesebb emberi vérontások maig is tartó időszakának kellős közepén a kultúra lángpallosával üzent hadat a maradiságnak s bármi legyen is az észrevétele mindezekre a rohamos újítások ellenzőinek: lehetetlen kétségbevonni, hogy erre a számottevő törvényalkotásra már valóban szükség volt oly mértékben, hogy jelentősége tulajdonképen majd a teljes erővel való foganatbajutásakor, a háború lezajlását követő békésebb fejlődés időszakában fog csak szembeszökővé válni.

Jelentéktelennek látszó, a külföldi különböző perrendtartásokban azonban már jó idő óta nagyra értékelt újítás van törvénybe iktatva ennek a jó féléve hatályban levő Pp.-nak a 248. §-ában, mely a tárgyalás gyorsírói feljegyzését szabályozza s amely — viszonyainkat ismerve: biztosra veszem — nálunk a gyakorlatban egyelőre aligha fog dicsekedhetni valami különösebb népszerűséggel. Eddigi polgári perrendtartásunkban merőben ismeretlen intézmény a hivatalos gyorsíró alkalmazása, amely intézménynek statuálásával polgári peres eljárásunk megfelelően társul a bűnvádi perrendtartásnak 331. §-ában már tizenöt év óta érvényben levő azzal az intézkedésével, mely szerint fontos ügyekben a bíróság elrendelheti az egész főtárgyalásnak vagy egy részének gyorsírással való feljegyzését. Ennek elrendelése tehát nem kötelező sem itt, sem amott; annak milyen ügyekben és milyen terjedelemben való alkalmazását mind a két törvény teljesen a bíróság belátására bízza. S ha már törvényalkotóink tizenöt-húsz évvel ezelőtt teljes tudatában voltak ama körülmény sokszor perdöntő fontosságának, hogy a bűnügyi tárgyalások jelentékenyebb anyaga a lehetőségig leghívebb feljegyzésekkel örökíttessék meg, annál inkább be kell látnunk manapság, az előrehaladottabb és kiterjedettebb jogélet korszakában a gyorsírói feljegyzések jelentőségét a polgári perjog alkalmazása terén is, főként egy-egy bonyolultabb per bizonyításfelvételi stádiumában. A külföldi alaki jogszabályok is nagyrészt épen a bizonyításfelvételi eljárásban, perdöntő tanuvallomásoknak egész terjedelmükben való megrögzítésével látják kiváló szükségét a stenografia alkalmazásának, így p. o. — hogy messzebb ne menjünk — az osztrák perrendtartás is erre a térre szorítja azt a 280. §-ában.

Az angol polgári perjogban már régóta sürgetik azt, hogy ez a reform, mely ott eddigelé csakis a házassági bontóperekben ítélkező Divorce Court-okban, újabban pedig még a tengerészeti és csődbíróságoknál, úgyszintén a bűnügyek londoni központi fórumánál: a Central Criminal Court-ban és a City of London Court-nál talált alkalmazást, a jogszolgáltatás minden ágában meghonosították. A már elhalt *Russell,* Angolország volt lordfőbírája (Lord Chief-Justice) pár év előtt azt a kijelentést tette egy gyorsírói kongresszuson, hogy «a legnagyobb sajnálkozással gondol arra», hogy nem alkalmaznak minden bíróságnál hivatalos gyorsírókat, akiknek működése pedig az ő véleménye szerint nagyobb lendületet adna a különböző peres ügyek gyorsabb lebonyolításának. «Egy bíró lehet — úgymond — nagyon kitűnő bíró és mégis nagyon rossz stiliszta és nagyon rossz íróember (very bad penman).»

Vaughan Williams lordbíró 1912-ben a Court of Appeal-nek egyik fellebbviteli tárgyalásán akként nyilatkozott, hogy ő a maga részéről rendkívül szívesen látná a Divorce Court mintájára valamennyi bíróságnál egy-egy hivatalos gyorsíró (official Shorthand-writer) alkalmazását úgy, hogy az ilyen hiteles stenografikus feljegyzéseknek közönséges írásba áttett egy-egy példányát az esetenként megszabandó méltányos díj lefizetése ellenében joga legyen mindegyik peres félnek megszereznie. Amint látható tehát, a kiváló lordbíró már tovább megy mint e téren elődei és az angol jogi sajtó egyes szószólói, amikor a közvetlen ellenőrző szerepet azzal is biztosítani akarják a perbenálló feleknek, hogy ezek az egész tárgyalásnak vagy bizonyos részének lefolyását megörökítő hiteles gyorsírói feljegyzéseknek is a birtokába juthassanak. Ez mindenesetre olyan észrevétel volt, mely kiváltképen érdemes a megfontolásra s szinte csodálatosnak lehet mondani, hogy az angol jogi sajtó sürgetései dacára a jogszolgáltatás irányító fórumai nem igyekeztek azt azóta sem valóra váltani. Ilyesmiről — ilyen alakjában — természetesen nem tud a mi 1911 : I. tcikkünknek szóbanforgó 248. §-a sem, de bizonyos tekintetben idevonatkozó intézkedésnek is tekintendő a 252. §-ban a felek részére biztosított az a jogosítvány, mely szerint a felek a tárgyalási jegyzőkönyvet, valamint mellékleteit (amik közé veendő természetesen a hivatalos gyorsírói feljegyzések közön-

séges írásba áttett szövegét tartalmazó hiteles okirat is) és az ügyükre vonatkozó egyéb iratokat megtekinthetik és a bírói ügyviteli szabályokban megállapított módon másolatot is vehetnek róluk.

Egy angol jogi író: F. Brinsley Harper, elsősorban természetesen a speciális angol peres eljárásra vonatkoztatva, a hivatalos gyorsírók alkalmazásának ezekben látja a főbb előnyeit: 1. a gyorsíró valamennyi peres fél számára veszi fel az ő jegyzeteit «ideértve a bírót is.» E pontnál meg kell jegyeznünk, hogy az angol polgári peres eljárási szabályok a tárgyalási jegyzőkönyvvezetésnek nálunk gyakorolt rendszerét és szerkesztési módját nem ismerik; ott a bírósági jegyzők (clerks) által felvett jegyzőkönyveknél nagyobb jelentőségüek a tárgyaló *judge* vagy *justice* által az eljárás folyamán papírra vetett külön feljegyzések, melyek az ítélet hozatalának alapjául szolgálnak. Ez magyarázza aztán meg a gyorsírók alkalmazásának a F. B. Harper által felhozott azt a második előnyét, hogy ennek révén a perek tárgyalása lényegesen gyorsítható. A bíró nem lévén kénytelen a saját jegyzeteinek készítésével annyi időt eltölteni, a tárgyalást is gyorsabban vezetheti; 2. a gyorsírói feljegyzéseknek közönséges írásba való áttétele fontos kiegészítő része az illető ügyben felvett tárgyalási jegyzőkönyvnek s bizonyító erő dolgában később is ezzel esik egy tekintet alá; 3. a bizonyításfelvétel lefolyásának lehetőleg szószerinti hűséggel való megörökítése minden ügyben elvitázhatatlan fontosságú.

A mi új polgári perrendtartásunk rendszerében a hivatalos gyorsírói feljegyzések behozatalának, — a miként azt a parlament igazságügyi bizottsága ide vonatkozó jelentésében kifejezetten is hangoztatja, — legfőképen két szempontból van különösebb jelentősége; az egyik: a tárgyaláson felmerült adatoknak, a tényállásra vonatkozó előterjesztéseknek és bizonyítékoknak pontos és hű megörökítése tekintetében a peres felek megnyugtatása; a másik: főként bonyolultabb perekben az ügydöntő tényállás vitásabb részeinek megfelelő tisztába hozatala céljából a bíróságnak esetleges tájékoztatása. A hiteles stenografikus jegyzeteknek ez a tájékoztató rendeltetése egy esetben szinte példátlanul álló jelentőségre emelkedhetik. A Pp.-nak a régi polgári perrendtartásunkban egyáltalán nem ismert egyik okos reformja szerint ugyanis (408. §.) most már a bíróság ítéletében foglalt tényállás téves megállapítását előidéző u. n. emlékezeti hibák, esetleg félreértések kiigazítását bármelyik fél kérheti. A kérelmezett hiányok, ellentmondások vagy homályosságok ilyen esetben a per során készült gyorsírói feljegyzések igénybevételével a legsikeresebben kiigazíthatók.

E feljegyzések ilyetén jelentősége még szembeszökőbben domborodik ki a Pp. 402. §-ában. Ennek megállapítása szerint ugyanis az ítéletben kifejtett tényállásnak a felek szóbeli előadásaira vonatkozó teljes bizonyító erejét csak a tárgyalási jegyzőkönyv vagy mellékletei ronthatják le, amiből következik, hogy a jegyzőkönyv adataival nem ellenkező s annak mellékletét tevő gyorsírói feljegyzés az ítéleti tényállásnak ezt a bizonyító erejét határozottan megdöntheti.

Nem tehetjük magunkévá Dr. Kovács Marcelnek, a Pp. egyik leghivatottabb kommentátorának a 248. §-ra vonatkozóan kifejezésre juttatott azt az álláspontját, amely szerint a hivatalos gyorsíró alkalmazása a *kiküldött* vagy a *megkeresett bíró* előtti eljárásban nem engedhető meg. E merev álláspontjának indokolásául nem is hoz fel egyebet, minthogy a törvény 248. §-a kifejezetten «*szóbeli tárgyalást*» említ: következésképen ő szerinte a hiteles gyorsírói feljegyzés kizárólag csak a kérdéses perben *eljáró* bíróság előtt lefolytatott szóbeli *tárgyalás* keretében vehető igénybe. A törvényhozónak azonban e kérdésben a most jelzett szűkkörű korlátozás egyáltalán nem állhatott a szándékában, kétségtelen lévén, hogy a kiküldött, vagy megkeresett bíró által a Pp. 289., 341., 351. és 375. §-ai alapján teljesíthető bírói cselekmények (tanúk kihallgatása, bírói szemle foganatosítása szakértők meghallgatása, felek kihallgatása és megesketése) — a polgári perekben folyamatba tett eljárás legfontosabb momentumai s azoknak a perben *eljáró* bíróság előtt közvetlenül való foganatosítása a szóbeli tárgyalásnak döntő fontosságú alkotó része. Mennyivel inkább helye van tehát a hiteles gyorsírói feljegyzések igénybevételének épen a kiküldött vagy megkeresett bíró előtti *közvetett* eljárásban, kinek a dolog természete szerint nem is állhat módjában a per összes anyagát, irányító egyéb adatait, a felek érdekeit gyökeresen ismernie, úgy a mint azt az *eljáró* bíró teheti, ennek következményeként aztán a megkeresett bíró által, megbízatása keretében felvett jegyzőkönyvek, — bármily kifogástalan lelkiismeretességgel hallgatta is ki a tanúkat, szakértőket vagy a peres feleket, — nem is lehetnek annyira tökéletes *hűséggel* felvéve, hogy azokból olykor a kihallgatott egyén vallomásában érintett s a megkereső bíróság által talán nagyon is lényegesnek tartott egyik-másik adat ki ne maradjon, a mikor aztán már nehezebben pótolható. A stenografikus pontosság ezt természetesen kizárja, aminek meg aztán az ítéletben megállapított tényállás alaposssága és megbízhatósága tekintetében van kiváló fontossága.

Indokoltabb ennélfogva a Pp. egy másik érdemes magyarázójának, Antalfi Mihálynak ide vonatkozó az a nézete, mely a gyorsírói feljegyzésnek a kiküldött vagy megkeresett bíró előtti bizonyításfelvétel esetében is feltétlenül helyet biztosít. Helyet kell engedni ennek a praktikus modern intézménynek az egész vonalon. Nem minden polgári perben természetesen, a mikor annak költségei a pertárgy értékének alacsony volta mellett aránytalanul magasak lennének, hanem főként olyan esetekben, melyeknél igazán fontos vagyoni érdekek feletti döntés forog kérdésben, vagy a hol a peranyag komplikált volta azt különösen kívánatossá teszi. *Zsoldos Benő.*

A cég- és névoltalom, különös tekintettel a háborúra.

A kereskedelmi törvény 11. §-ában körülírt cégvalódiság elve alól e törvény többrendbeli kivételt tesz, így többek közt a törvény 12. §-ában, kimondván, hogy «ki valamely létező kereskedelmi üzletet szerződés vagy örökösödés útján szerez meg, azt a volt tulajdonos vagy jogutódainak beleegyezésével az eddigi cég alatt az utódlást kifejező toldással vagy anélkül folytathatja».

Az általános jogi elvek szerint e beleegyezést — amelynek magában véve nem kell kifejezettnek lennie — a cégjegyzékbíróság előtt igazolni kell, még pedig ha több az örökös, valamennyi beleegyezését megkívánja a gyakorlat, viszont ha az örökös, vagy ha többen vannak, valamennyi folytatja az üzletet, az örökhagyó beleegyezése nem szükséges, mert az állandó bírói gyakorlat szerint ily esetben az örökös vagy örökösök az örökhagyó kizárólagos személyesítői.

E beleegyezést az üzletnek szerződés útján történt átruházása esetén igazolni kell, még pedig kifejezettség hiányában legalább is logikai következtetéssel, de semmi esetre sem jogvélelem felállításával, mert például az összes aktiváknak és passziváknak átvállalása a beleegyezés hiányát nem pótolja s arra jogvélelmet nem állapít meg.

Ha valaki mégis az üzlet volt tulajdonosának vagy jogutódainak beleegyezése nélkül használja a céget, a kereskedelmi törvény 24. §-ában említett cégbitorlás esetével állunk szemben, mint minden oly esetben, ha a kereskedő cége a K. T. rendelkezéseinek meg nem felel. A sértett felet ily esetben a cégjog szerint cégoltalom illeti meg s csak a kiskereskedők képeznek kivételt, mert nekik nincs cégük, csak nevük van, tehát cégbitorlást sem követhetnek el s ők ezért legfeljebb az ipartörvény 58. §-a alapján vonhatók jogi felelősségre. Legfelsőbb bíróságunk gyakorlatában csak újabban kezd meghonosodni a K. T. szellemével merőben ellentétben álló az a gyakorlat, hogy a bejegyzett cég részére a K. T. 17. és 24. §-ában biztosított oltalom feltétlen s így kiterjed a be nem jegyzett kereskedők által használt cégekre is. Bejegyzett kereskedő által elkövetett cégbitorlás esetén azonban — mint tudjuk — a cégoltalom bifurkatív: perenkívüli s peres eljárásban nyujt a sértettnek jogvédelmet.

A háborús állapotok sok érdekes jogkérdést vetettek felszínre. E kérdések közt főleg oly bíróságoknál, hol tekintélyes kontingense van a kereskedelmi ügyeknek, nem utolsó helyet foglal el ma a cég-, illetve a névoltalom kérdése, — elszomorító aktualitások, szenzációk kapcsán.

A nagy nemzeti erőkifejtés nemcsak hősöket termelt, de sajnos itt-ott a salakot is felkavarta s törvényhozásunk is úgy érezte, hogy mielőtt a nagy nemzeti Pantheont felállítaná, előbb — már az ügy sikere érdekében is — vasöklöl kell lesujtania azokra a tisztességtelen kufárokra, akik minden etikai

érzés nélkül a háborút is közönséges rideg üzletnek tekintik. Törvényhozásunk a helyzet komolyságához megkívánt drákói jogszabályokat hozott a hadseregszállítási visszaélések megtorlására s az országgyűlésen oly markáns indítványok is hangzottak el, hogy a hadseregszállítási bűncselekményért elítélt egyén még belügyminiszteri engedéllyel se legyen jogosult a nagy nemzeti erőpróba napjaiban rút anyagi haszonlesésből beszennyezett nevét megváltoztatni, amiből ha jus cogens lesz, az egymagában felér egy főbüntetéssel.

Felmerül itt azonban az a kérdés, hogy kereskedelmi avagy ipartörvényünk akár a cég-, akár a névoltalom keretén belül ad-e jogi oltalmat annak a volt üzlettulajdonosnak avagy jogutódainak, akiknek cégét az utódlást kifejező toldással vagy anélkül folytatja — egy közelfekvő példával élve, mondjuk — oly kereskedő vagy iparos, aki hadseregszállítás körül elkövetett bűncselekményért jogerősen el lett ítélve? Kötelesek-e azt tűrni, esetleg egy egész életen keresztül a volt tulajdonos avagy jogutódai, hogy akkor, amidőn ők abban a jóhiszemű feltevésben adtak jogengedélyt cégük, nevük használatára, hogy a céget vagy nevet folytató egyén erkölcsi integritásához soha szó nem fog férni, — s az illető etikai szempontból később mégis súlyosan vétett — hogy az üzletadó szeplőtlen cége vagy neve belátható időkig össze legyen forrva az átvevő beszennyezett cégével, nevével? Békében is kínos probléma volt ez, hát még most a háborúban, amikor egyes bűncselekmények a rendesnél nagyobb mérvben diffamálják elkövetőjüket.

Volt üzlettulajdonosok s jogutódok, kik a K. T. 12. §-a értelmében beleegyeztek, hogy az átvevő a céget vagy nevet az utódlást kifejező toldással vagy anélkül folytathatja, az érzékenység kisebb-nagyobb fokához képest ily esetekben ma cégoltalmat vesznek igénybe, főleg azok, akik különösen azért féltékenyek cégük vagy nevük tisztaságára, mert nem hagytak fel azzal a tervvel, hogy idők multán saját nevük alatt új üzletet nyissanak. Ezek, ha voltak annyira providensek, hogy e cégnévutódlás használatára annakidején időbeli korlátozást szabtak, legfeljebb kivárják az időt. De mi történjék azokkal, akik nem voltak ennyire előrelátók? Ezeknél épen úgy nem vezet eredményre a cégnévbitorlással szemben biztosított akár kereskedelmi, akár köztörvényi peres eljárás, mint azoknál, akik hasonló okból a korlátozott idő letelte előtt veszik igénybe a cégnévoltalom eme módjait. A cégnévbitorlással szemben megálló peres vagy perenkívüli eljárás ily esetekben jogi vakvágány, ami de lege lata úgy a kereskedelmi, mint az ipartörvény egyik nagy hiánya.

Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy kereskedelmi törvénykönyvünkben még teljesen hiányzik a cégbitorlás egységes jogi definiciója s e hiányt csak a későbbi ipartörvény 58. §-a igyekszik pótolni, midőn kimondja: «egy iparos vagy kereskedő sem használhat cégén, nyomtatványain vagy hirdetéseiben oly jelzőket, jelvényeket vagy adatokat, melyek a tényleges üzleti viszonynak vagy a valóságnak meg nem felelnek.» Ez alapon az állandó bírói gyakorlat — miután a K. T. jóformán csak a jogi szankciót adja meg a cégbitorlásra — cégbitorlást csak akkor lát fenforogni, ha valaki valamely már bejegyzett céget jogos tulajdonosának beleegyezése nélkül használ, még pedig akként, hogy az általa használt cég a korábban már létező céggel teljesen egyező vagy az utóbbitól csak csekély, a különbséget elrejtő s félrevezetésre alkalmas mérvben tér el, szóval ha valaki másnak cégét jogosulatlanul használja cégjegyzésnél, címtáblán, számlán, levélpapiron stb.

Látjuk ezekből, hogy úgy a kereskedelmi mint az ipartörvény a cég-, illetve névoltalmat csak a tárgyi javakra terjeszti ki, materiális javakat védenek, de egyáltalán nem nyujtanak jogsegélyt a cég vagy név eszmei tisztaságának megóvásához.

Nézetem szerint tehát az üzlet volt tulajdonosa avagy jogutódai a céget — nevet — folytató egyénnel minden esetben felléphetnek cégbitorlás vagy névbitorlás címén, ha ez utóbbi a kereskedelmi törvény 12., 15. és 17. §-ai vagy az ipartörvény 58. §-a ellen vét, — ha a beleegyezés hiányzik vagy ha — időszerű példával élve — egy bűnös hadseregszállító az átruházott üzlet üzleti körébe nem vágó ügyletek kötésével foglalkozik, ami a folyó háborúban igen sűrűn fordult elő még a szolidabb közvetítés köreiben is —, ily esetekben esetleg sikerre vezethet a cégnévbitorlási eljárás, de a cég- és névoltalom köre itt be is zárul s a volt üzlettulajdonos és jogutódok tehetetlenül kell, hogy nézzék: nevük közösségét, nevük összeforrását oly kompromittált nevekkel, kiktől az etikai érzületre és tisztességre súlyt adó közvélemény ma haraggal s megvetéssel fordul el. Tűrni kötelesek a bántó közösséget, mert hiszen a céget folytató, a nevet tovább viselő erkölcsi defektusa egymagában még nem cégbitorlás, nem névbitorlás s egymagában e körülmény a cégnévoltalom provokálására nem alkalmas.

Kereskedelmi és ipartörvényünk reviziójánál a törvények e fogyatékosságát megfelelő legális intézkedésekkel pótolni lesz szükség, mert nemcsak szubjektív bosszúságnak, de erkölcsi és anyagi károkat okozó jogsérelmeknek válhatik okozójává az a kötött állapot, ahol vétkes egyének cége vagy neve görcsösen belekapaszkodhat — sokszor egy életen át — feddhetlen cégekbe avagy nevekbe. Erkölcsileg lejárt, hitelvesztett, sőt bíróilag megbélyegzett egyéneknek ilyenkor még mindig valóságos palládium a volt üzlettulajdonos vagy jogutódainak makulátlan cége vagy neve s a tisztességes üzleti forgalomnak ez épen nincs előnyére.

Dr. Putnoki Béla.

Magyar ember az amszterdami Tuchthuisban.

Hippel göttingai professzornak alapvető kutatásai szerint ma már nem szenvedhet kétséget, hogy a mai fegyháznak, sőt a fiatalkorúak fogházának őse az amszterdami Tuchthuis volt, amelyet e város tanácsa a XVI. század végén rendezett be, hogy abban bűntetteseket és csavargókat beható munkakényszerrel rendes életmódhoz szoktasson. Ebben az intézetben kell látnunk nemcsak a nevelőcélú szabadságvesztésbüntetésnek a magvát, hanem annak a modern gondolatnak a megvalósítását is, amelyet az angol Borstal-rendszer vagy a német wittlichi fogház testesít meg. Hiszen ezek az intézetek, épúgy mint a büntetőnovellában meghonosított fiatalkorúak fogháza, nem jelentenek egyebet, mint a nevelő gondolatnak nyomatékosabb hangsúlyozását. Ez a gondolat pedig, ha nem építünk pönologiai légvárakat, kimerül abban, hogy az elítéltet hozzászoktatjuk az életrendhez, amely társadalmi létünk feltételeinek megfelel.

Ez a gondolat kezdettől fogva vezérmotivuma volt a modern büntetésvégrehajtásnak s ha nem rég Ellger joggal emelte ki (Z. XXXVI. 554.), hogy a fiatalkorúak fogháza egybeesik a fokozatos börtönrendszer lényegével, úgy ezzel amaz országokra vonatkozólag, amelyekben a progresszív rendszer érvényben áll, bebizonyította a fegyháznak és a fiatalkorúak fogházának alapgondolatbeli azonosságát is. Ezek szerint az ú. n. javító cél szolgálatában álló fegyház és a fiatalkorúak fogháza között a különbség csupán a siker reményében nyilvánul. Hogy e remény a fiatalkorúnak hajlítható jellemét tekintve alaposabb, az nyilvánvaló. De az államnak a sikerre irányuló akarata mindkét esetben ugyanaz. Igy tehát a fiatalkorúak fogházának helyes megítélésére nincs minden jelentőség nélkül, hogy az amszterdami Tuchthuis, mint első fegyház — eredetében egyszersmind fiatalkorúak részére szolgáló intézet volt.

Tudvalevő, hogy sokat vitatkoztak azon, vajjon melyik börtön valósította meg először a mai szabadságvesztésbüntetésnek nevelő alapgondolatát. Különösen latin kultúrájú országokban törekedtek annak bebizonyítására, hogy a római S. Michele fogház, amelyet XI. Kelemen pápa alapított, szolgált kiindulópontul a börtönügy fejlődésének és mindenesetre jellemző, hogy például Ives egyébként figyelemreméltó munkájában (A history of penal methods 1914) a németalföldi mintát említésre sem tartja érdemesnek. Mindamellett kétségtelen, hogy az amszterdami intézet tiszteletreméltó helyét a modern fegyház családfáján nemcsak utólag nyerte el, hanem jelentőségét már a XVII. század kezdetén teljesen felismerték. Hogy az új intézetnek hírneve, amely a virágzó városnak sokat látogatott látványossága volt, mily messze terjedt, ennek bizonyításához óhajtanék egy adatot szolgáltatni.

Szepsi Csombor Márton (szül. 1585-ben) előbb gönczi, majd telkibányai tanító ama kevés magyar ember egyike volt, aki a XVII. század kezdetén nyugateurópai utazás vakmerő vállalatába fogott. Tudományszomjúsága és vándorló hajlama nem hagyta nyugodni, úgy hogy 1618-tól 1620-ig terjedő időben gyalogszerrel bejárta Németország, Dánia, Németalföld, Anglia, Franciaország és Lengyelország nevezetesebb városait meg vidékeit. Visszatérvén,

1620-ban Kassán «Europica varietas» címmel magyar nyelven írt könyvében közrebocsátotta tapasztalatait és élményeit*. Csak öt oldalt szentelt munkájában amszterdami tartózkodásának, de jelentésének túlnyomó része a Tuchthuisra vonatkozik, amelyet — mint a város nevezetességét — alaposan megtekintett. Szószerint közlöm a munkának idevágó részét, amelyet börtönügyi szakembereink eddig nem méltattak figyelemre, bárha — mint az egyedüli nem hollandi forrásból származó egykorú leírás — kétségkívül fontos dokumentuma a börtönügy egyetemes fejlődésének.

«A tuchthuisról (az deákok nevezik domus disciplinaris) így ércs. Mivelhogy minden helyeken, de főképpen ő közöttök találtatnak afféle elvetemedett fiak, kik attyoknak annyoknak szavokkal semmit sem gondolván, mindenféle gonosz cselekedetekre ugyan rohannak, tékozlók, szitkozódók, verekedők, paráznák s az többi; erre való képes az okos és böcsületes tanács csináltatott egy közönséges házat, kibe azoknak az gonosz erkölcsöket idővel megzabolázhatná, mindenféle mesterember benne, valamit az ember elgondolhat; ide azért nem csak az ottvalók, de egyebek is sok országokból gonosz fiokat elküldik és az mire láttyák az benne levő gondviselők, hogy alkolmas, tehát arra választyák, kit deákságra, kovácsságra, kit szabóságra, ácsságra, ötvösségre és egyéb mesterségekre de mind az mesterségen s mind penig annak előtte mig reáfogják, bezzeg ugy kezekhez tanittyák, hogy ha fene oroszlány volt is szelid báránnyá változik; először próbállyák engedelmességét sokféle dolgokon: napestig egy helyből más helybe követ hord, vizet kutakbul kádakban merít, azt meg visszatölti az kútban, kivel tapasztatnak, kivel énekeltetnek, némellyiknek lábán, némellyiknek nyakán az vas, fürészeltetnek velek, ugrattyák néha, néha hasmánt az verőfényre fektetik.

Az ki nem cselekszi avagy restnek láttatik lenni, vagyon egy ház szinte ollyan mint Heidelbergben az fejedelem lóistálójában és Prágában az király udvarában, kiben egy ember képére vagyon egy nagy rézbálvány, kin egynehány ezer lyukacska, csak egy ablaka az háznak az is penig igen magossan az mint ember felérheti, az rest embert ebbe a házba zárják egy kezéhez illő edénnyel, az vizet megbocsáttyák az rézemberbe, oly sebességgel jő ki belőle, hogy soha semmi szegeletében az háznak meg nem maradhatni szárazon, az viz penig nőttön nő benne sohuva az ember nem hághat, lássa azért avagy hánnya az feje felett levő ablakrul az vizet, avagy bizony elvész benne. Némellyik annyira kihordgya, hogy mind a két kezéről tellyességgel lemegyen az bőr, némellyik penig vakmerőségre vetvén magát, ha főember fia és elejitől fogva kémélésben nevekedett fel, tehát nagysokáig fuldok az vizben, uszkál, sír, kiált, könyörög, efféléket gyakorta holt elevenen hozzák ki. Egyszóval purgatóriumban lakik az ember, mikor ez házban vagyon, elég dolgok, de bizony szűk cipójok.

Szertelen nagy haszna jár az városnak belőle, mert az mesteremberekнek jól lehet esztendőnként fizet, de az számtalan sok hű szolgák inkább csak szintén kenyérért, s vízért, mindenféle csinálandó materiákat úgy mint posztót, meszet, földet, fát, bőrt, földet, vasat, fagyat etc. behordnak az város számára déllyest hetfő napon és ugyanakkor, reggel mindent megcsinálva hordanak ki. Ez szegény benne levők közzül ki esztendeig, ki két esztendeig, ki meddig benne. Egy időben minnyájan nagy titkon felindultak volt, hogy kiki az ő mesterét, tanítóját megölné, de egy nem tudom, ha kegyességétül avagy inkább jövendőbe reá szállandó nagyobb nyomorgatástúl indíttatván, az egyik házra Virgiliusnak im ez versét írta volt veres krétával: Quoandam etiam victis redit in præcordia virtus Victoresque cadunt Danai, azaz: még végre azoknak is, kik meggyőzettek megjü az ő bátorságok és az győzelmes görögök elhalnak. Ezt látván az benne lakozó gondviselők (minthogy kicsinebb dologra is animadversio vagyon) kezdik az vereség által examinálni, ki írta s mivégre, azonközben az egész dolog s álnok végezés kitetszik és annak utánna két annyira nevekedett az őreájok való sanyarú gondviselés. Ide szokták béhozni az alamizsna nem érdemlő koldusokat is. Én bizony csak szintén látásától is ez háznak iszonyodtam, mert az nagy kapú felett vagyon egy ember statuája egy szekérbe ülve, mellette s előtte sok fűrész, kapa, olló, tű, sarló és etc. Az ember felett arannyal ez írva: Virtutis est domare ea quæ cuncti pavent. Az szekeret tigrisek, oroszlányok, farkasok és medvék vonszák.»

Amint Csombor útinaplójának egyéb adataiból is kitűnik, a magyar tanító gondos megfigyelő és megbízható referens volt. Mi sem emlékeztet munkájában a középkor és a korai újkor útleírásainak nagyzoló túlzásaira, nem engedte magát tévútra vezetni és olvasóinak sem regél csodadolgokat. Szóval könyve nem tartozik ahhoz a fajtához, amelyet az angol idioma a travellerst ale kifejezéssel jelöl. Nincs tehát okunk azoknak a tényeknek a helyességében sem kételkedni, amelyeket a fegyház leírásában felsorol. Két adata különösen figyelemreméltó. Először a különböző mesterségeknek, a már Bornitiustól (1612) említett opificia mechanica-nak lábrakapása, amelyek az intézetre annyira jellemző szines faráspolyozást háttérbe szorították; másodszor a vizipince, helyesebben viziházikó fegyelmi büntetésének a megerősítése. Igaz ugyan, hogy már Hippel is kiemelte Wagenaar és Howard tévedését, akik e drasztikus nevelőeszköz szavahihetőségében kételkedtek. Hogy a derék iskolamester visszaborzadt az intézetnek a vasfegyelmétől, azon nincs okunk csodálkozni, minthogy az efajta eszközök a XVII. század patriarchális szinezetű magyar igazságszolgáltatásában aligha voltak ismeretesek. Bizonyos azonban, hogy Csombor kellő érdeklődést tanusított a Tuchthuis iránt. Ennek a kornak egy másik magyar utazója Hallerkői Haller Gábor zarándi főispán is megemlékezik arról útinaplójában (1630—1644), hogy Amszterdamban «láttam egy tehenet, amelyet alul-felül fejtenek, voltam annakfelette a hun az vétkes embereket tartják, melyet Tuchthuisnak hínak», anélkül, hogy azt kimerítőbben leírná. Ez az adat is bizonyítja azonban, hogy az amszterdami fegyház már keletkezésének idejében elsőrangú látványosság volt, olyanok számára is, akiktől a benne megvalósított börtönügyi gondolat vajmi távol állott.

Dr. Vámbéry Rusztem.

* E munkát újabban kiadta dr. *Szamota* István fiatalon elhunyt történettudósunk: «Régi Magyar Utazók Európában» Vámbéry Ármin előszavával 1892. című egyébként is érdekes művében.

SZÉLL KÁLMÁN.

E szerény sorokkal *Széll Kálmán* emlékének hódolunk mi is.

A sokoldalú államférfiúnak az a tevékenysége lebeg itt a mi szemeink előtt, amelyért a modern magyar gyermekvédelem úttörő előharcosának tekintik.

Miniszterelnök korában el akarta hinteni az állami gyermekvédelem magvát; tudva azonban, hogy e kérdésnek milyen messzemenő pénzügyi következménye van, nem mert és nem akart nyomban nagyszabású tervének összes részleteivel előhozakodni.

Ez az oka annak, hogy az összes későbbi alkotások alapját, hogy Széll szavaival éljek, szinte becsempészte egy másik törvénybe.

A nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről szóló 1898: évi XXI. t-c. 3. szakaszának *d*) pontja tartalmazza e szerény szavakat: «Az országos betegápolási alap fedezi a talált, valamint a hatóságilag elhagyottaknak nyilvánított gyermekek után hétéves korukig felmerülő gondozási, ápolási és nevelési költségeket.»

E törvényhely foglalja magában az állami obligót. Ezt az obligót váltotta be az állam, midőn az 1901: évi VIII. és XXI. t.-c.-ekkel az Állami Menhelyeket felállította.

Ekként most már elismerést nyert nemcsak az állam kötelessége, hanem az elhagyott gyermek messzemenő *joga* is ahhoz, hogy róla megfelelő gondoskodás történjék.

Ezen keretek között indult meg az Országos Gyermekvédő Liga lobogója alatt a társadalmi gyermekvédelem emberbaráti tevékenysége is.

Az állami feladatokra *Széll Kálmán* azt mondta, hogy: «a gyermekvédelemben a közigazgatásnak költészetét ismertem fel.»

A Ligáról 1907. évi november hó 28-án tartott közgyűlé-

sünkön ekként emlékezett meg: «Az Országos Gyermekvédő Liga intézménye nemcsak úttörő, nemcsak láncszem, amely összeköti a társadalom bomladozó sorait, hanem egy nagy eszme, amely nélkül az állam működése ezen a téren lehetetlen volna.»

A mag, melyet *Széll Kálmán* elhintett, termékeny talajra talált. Sikereink, amelyeket úgy az állami, mint a társadalmi gyermekvédelem terén másfél évtized alatt elértünk, világszerte ismeretesek.

Hálás szívvel, mélységes kegyelettel emlékezünk meg *Széll Kálmánról,* a kinek merész kezdeményezése annyi áldást fakasztott.

Gyermekvédelmi törekvéseinket ugyszólván élte utolsó napjáig a legéberebb figyelemmel kisérte: közelebbről a Fehérkereszt ügyeivel foglalkozott.

Bízunk benne, hogy Széll Kálmán alkotása nem tiszavirág éltű lesz. És ha a kezdeményezőt a sors ki is szólította az élők sorából, kongeniális munkatársai, elsősorban *Bosnyák* Zoltán és *Ruffy* Pál hivatottak, hogy az emléket, amelyet Széll önmagának állított momentum ære perennius-szá kovácsolják. *Dr. Szilágyi A. Károly.*

—

— **A Haditermény-részvénytársaság polgári pereiben kivételes eljárási szabályok megállapítása tárgyában** a minisztérium 3265/1915. M. E. sz. alatt a következő rendeletet adta ki:

A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. 16. §-ában és az idézett tc.-ket, valamint az 1912: LXVIII. tc.-ket kiegészítő 1914: L. tc. 11. §-ában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §. A Haditermény-részvénytársaság az olyan ügyletéből felmerült pereket, amelyeket mezőgazdasági terménynek vagy belőle előállított gyártmánynak megszerzése, tárolása, feldolgozása, forgalombahozatala vagy továbbítása körében kötött — ideértve a közvetlen kötelezettek tartozásának biztosítására harmadik személyekkel kötött ügyleteket is — a per tárgyának értékére tekintet nélkül a budapesti kir. törvényszék előtt is megindíthatja.

A részvénytársaság ellen az előbbi bekezdésben meghatározott ügyletből felmerült pert, a per tárgyának értékére tekintet nélkül, a budapesti kir. törvényszéknél kell megindítani, kivéve, ha a részvénytársaság magát más bíróságnak a fennálló jogszabályok értelmében alávetette, amely esetben a pert csak ennél a bíróságnál lehet ellene megindítani.

A budapesti törvényszék e perekben a 2—5. §-ok szerint jár el.

A jelen rendelet nem nyer alkalmazást az olyan perre, amelyben akár a felperes, akár az alperes termelő.

2. §. Az 1. §. értelmében a budapesti kir. törvényszék elé tartozó perekben a polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tc.-nek a törvényszéki eljárásra vonatkozó rendelkezéseit megfelelően a következő eltérésekkel kell alkalmazni:

1. az idéző végzésben a per felvételére és egyúttal érdemleges tárgyalására kell a határnapot kitűzni (Pp. 142. §.) és az érdemleges tárgyalást nyomban meg kell tartani a perfelvételi tárgyalás után (Pp. 181. §.);

2. a tárgyalást a kir. törvényszék székhelyén a bíróság hivatali helyiségén kivül is meg lehet tartani (Pp. 143. §.);

3. az érdemleges tárgyalás megkezdése előtt a felperes előkészítő iratot nem adhat, az alperes csak egy előkészítő iratot adhat a tárgyalási időköz első felében (Pp. 194—196. §§.);

4. a tárgyalást a Pp. 204. §-ának 2—4. pontjaiban meghatározott módon elő kell készíteni, amennyiben ily előkészítés az eset körülményei szerint lehetséges;

5. szerződési kikötés esetében, vagy ha mind a két fél beleegyezik, az árú minőségére, minőségi súlyára és értékére vonatkozó szakértői vélemény adása végett a budapesti árú- és értéktőzsde szakértői bizottságát kell megkeresni, a fél e bizottság véleményét előre is megszerezheti, e bizottság a felek jelenléte nélkül is eljárhat. A szakértői bizottság szakértői véleménye mind a felekre, mind a bíróságra kötelező (Pp. 350., 367. §§.);

6. a teljesítési határidő meghosszabbításának nincs helye (Pp. 397. §.);

7. az ítélet fellebbvitelre tekintet nélkül végrehajtható és az ítéletben ilyennek nyilvánítandó (Pp. 415. §.);

8. az eljárásban ellentmondásnak nincs helye; oly esetben, amidőn a polgári perrendtartás szerint ellentmondásnak volna helye (Pp. 460. §.), a mulasztás következményeit igazolással lehet orvosolni.

3. §. A kir. törvényszéknek a jelen rendelet szerinti eljárásra tartozó perekben hozott ítélete ellen más fellebbvitel kizárásával csak felülvizsgálati kérelemnek van helye.

A kir. törvényszéknek hatáskörét vagy illetékességét megállapító ítélete vagy ítéletének a hatáskört vagy az illetékességet megállapító része ellen fellebbvitelnek nincs helye.

A felülvizsgálati kérelem és a felfolyamodás felett a kir. Kúria határoz.

4. §. A jogerős végítélet vagy egyezség ellen a Pp. 563—574. §-ainak megfelelő alkalmazásával perújításnak van helye. Perújítás alapján az alapperbeli ítélet vagy egyezség végrehajtását nem lehet felfüggeszteni.

5. §. A jelen rendelet alá tartozó ügyeket minden fokon soron kívül kell elintézni.

6. §. Ez a rendelet kihirdetésének napján lép életbe.

Hatálya Horvát-Szlavonországokra nem terjed ki.

Kelt Budapesten, 1915. évi szeptember hó 3. napján.

— **A gyermek elhelyezésének és a tartásnak** kérdésére vonatkozó gyámhatósági hatáskör szabályozásáról a Ppé. 21. §-ában foglalt rendelkezések végrehajtása tárgyában az igazságügyminiszter a belügyminiszterrel egyetértve 3000 1915. I. M. E. sz. rendeletet adott ki. Eszerint, ha a kir. törvényszék arról értesül, hogy a házassági perben álló házasfeleknek kiskorú gyermeke van, köteles a per megindításáról vagy az előzetes békéltetés kéréséről a kiskorú illetékes gyámhatóságát haladéktalanul értesíteni, továbbá a kiskorú elhelyezésének és tartásának kérdésében a Pp. 674. §-a alapján hozott határozatot és a házassági pert befejező határozatot jogerőre emelkedése után az illetékes gyámhatóságnak megküldeni. A gyámhatóság pedig köteles a per megindításáról vagy az előzetes békéltetés kéréséről hozzája érkezett bírósági értesítés után a nála folyamatban lévő gyermektartási és elhelyezési ügyre vonatkozó összes iratokat az értesítő törvényszékhez haladéktalanul áttenni.

— **A moratóriumot feloldó rendeletek.** A Magyarországi pénzintézetek országos szövetsége ily cím alatt füzetben egybegyüjtve adta közre a moratóriumot feloldó anyagi és alaki, valamint a moratóriummal kapcsolatosan az utóbbi időben megjelent egyéb kormányrendeleteket. Az egyes rendeleteket dr. Berényi Pál szövetségi igazgató látta el világos és hasznos magyarázatokkal.

— **Lapszemle.** A *Káplány Géza* nyug. ítélőtáblai bíró szerkesztésében megjelenő «Telekkönyv» című folyóirat szeptemberi füzete a következő tartalommal jelent meg: Ságri János: Kézjegy és hitelesítés. — Hamar Gyula kir. táblai bíró: Mit nem lehet bekebelezni. — Egyről másról. — Szerkesztői üzenetek. — E füzethez van mellékelve a Telekkönyv melléklapjának 21. íve.

KÜLFÖLD.

— **Két halott.** Milliók hősi halála felett érzett gyász sem fojthatja el a veszteség érzését, amelyet a tudomány két öreg bajnokának a közelmultban történt elhúnyta ébreszt. Egymással harcban álló nemzeteknek voltak büszkeségei, de a gyűlölet hevében is bizonyára őszinte részvétet ébreszt annak a két nagyságnak elvesztе, akiknek mindegyike a saját munkásságának terén messze túlszárnyalta a nemzeti tudomány határait.

Bérenger René szenátor (szül. 1830.) az egyik, akit agg korában Papa vertu-nak gúnyolt a francia frivolitás, pedig az erkölcsi elfajulások ellen irányuló küzdelme — a pornográfia, a leánykereskedés elleni harc — nála a legnemesebb emberszeretet megnyilatkozása volt; azzal az — elismerem — naiv hittel párosulva, hogy az erkölcs és ízlés fattyúhajtásai a törvény fegyverével kiirthatók. De tudományos munkásságának nem ez volt a súlypontja. Mint az idősebb Bérenger de la Drome-nak, a XIX. század első felében működő nagyhírű pœnologusnak fia, mint volt főügyész, elsősorban a büntetés végrehajtásának kérdései kötötték le figyelmét. Miután 1873-ban rövid ideig közmunkaminiszter volt, 1875-ben a szenátus tagjává választották. Itt előadója volt az 1875-iki alap-

vető börtönügyi törvénynek, amely a magánzárkarendszert meghonosította, majd 1885-ben szerzője volt a feltételes szabadságrabocsátásról, rehabilitációról és a patronázsról szóló törvénynek. Világhírűvé tette azonban működését a feltételes elítélésről szóló 1891. évi törvény, amely mint loi Bérenger ismeretes és valóságos diadalútban hódította meg a kultúrvilágot. Nyolcvanegy éves korához képest szinte páratlan fiatalos radikálizmussal alkotta meg (Dreyfus-szal együtt) azt a javaslatot, amely 1912-ben a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvénnyé vált. Nem annyira az irodalom, mint a tett embere volt, de számtalan cikke és felszólalása, amelyeket a Société générale des prisons (ennek is alapítója és elnöke volt) folyóirata megörökített, tanúskodik róla, hogy gondolatban és stilusban egyaránt művésze költözött el a gall szellemnek.

Másik nagy halottja a jogászvilágnak : *Brunner* Henrik (szül. 1840.) a berlini egyetemnek és a jogtörténelemnek büszkesége. «Sein Werk über die deutsche Rechtsgeschichte hat überhaupt in der Weltliteratur nicht seinesgleichen» írja róla Gierke a D. J. Z. utolsó számában. Noha a germán jogot, szabatosabban annak frank korszakát művelte, mégis joggal mondhatta Brunnerről egyik méltatója, hogy összekötő erőt képviselt az egyetemes jogtörténetben. Behatóan kutatta az angol, normann, francia és németalföldi jogfejlődést és e kutatásai képesítették annak bizonyítására, hogy a Frank-jog volt a közös forrás, amelyből az európai kultúrnemzetek jogfejlődésük alapjait merítették. Osztrák születésű lévén eleinte (1866—1872.) a lembergi és a prágai egyetemen tanított, majd az újonnan alapított strassburgi, 1873-ban a berlini egyetemre került, ahol 42 éven át lelkesedéssel kötötte le hallgatói figyelmét. Erre az időszakra esik irodalmi munkásságának javarésze is. Korszakalkotó munkájában (Die Entstehung des Schwurgerichts, 1872.) kútfőszerűen bizonyította be a frank perjogi intézmények és az angol esküdtszék összefüggését, amelyet a normannok közvetítettek. Sorra jelentek meg monografiái (Das Gerichtszeugnis, 1873 ; Zur Rechtsgeschichte der römischen und germanischen Urkunde, 1880 ; Mithio und Sperantes, 1885. stb.), de jellegzetes tudományos egyéniségét legélesebben főműve : a Deutsche Rechtsgeschichte (1887—1892.) tükrözi vissza. Csodás kutató szellem hatja át, amely a legapróbb részletekig hatol, hogy azokat annál imponálóbb szinthézisben egyesítse, kritikai szellem, amely megóvta a merész feltevésektől és feltárta előtte a fejlődésnek legrejtettebb kapcsolatait Mint történész kereste az összefüggéseket a jogintézmények és a társadalmi, gazdasági s egyéb művelődési tényezők közt, mint jogász éles szemmel látta meg az intézmények jogászi tartalmát. Mesteri előadó tehetsége, amely szóban és írásban egyaránt megnyílvánult, hatalmas művét oly alakba öntötte, hogy azon egyhamar alig fog az idők rozsdája és elvitázhatatlan helyet biztosít számára a jog irodalmának klasszikusai közt. *V. R.*

— **Az ügyvéd lelkiismeretlensége és a bíró tudatlansága** ellen keres orvolást az osztrák ügyvédség. A «Gerichtshalle» utóbbi száma konkrét indítványokkal is előáll már. Kiegészíteni javasolná az ügyvédi rendelkezést oly módon, hogy a végső fokon határozó bíróság vizsgálja meg az ügyet abból a szempontból is, vajjon nem volt-e már eleve céltalannak és reménytelennek tekinthető a felperes keresete. Igenlő esetben tegye át a bíróság az ügyiratokat az illetékes ügyvédi kamarához, amely ha megállapítja, hogy a perindítás előtt a felperesi ügyvéd felét fel nem világosította, az ügyvédet első esetben pénzbüntetésre, majd felfüggesztésre és végre elmozdításra ítéli. Az elítéléshez szükséges, hogy a fegyelmi bíróság háromnegyed szótöbbséggel kimondja, hogy az illető ügyvéd a törvények átlagos ismerete és alapos értesülésszerzés segélyével a pereskedés eredménytelenségét tisztán előre láthatta volna. Ami a bírákat illeti, mindenekelőtt megállapítja kiindulópontul a fenti lap, hogy «főleg az alacsonyabb kultúrfokon álló államokban a bíráknak egyharmadrésze tudatlan parazita, kik szaktudással rendelkező pályatársaikat az előmenetelben gátolják.» Ilyen felfogás mellett nem lehet csodálni, hogy a jogkeresők megvédelmezését sürgeti a Gerichtshalle. A végső fokon határozó bíróság az alsóbíróságok tagjainak munkáját vizsgálja meg jogtudás és képzettség szempontjából s ha szembetűnő tudatlanságnak jönne a nyomára, úgy tegye át az ügyet egy e célból alakítandó tizenkéttagú fegyelmi bírósághoz. Ha pedig ez a bíróság is megállapítja az átlagos szakértelemnek hiányát, úgy ítélje a bírót áthelyezésre, mellyel kapcsolatos az előléptetésből három évre való kizárás, ismétlődő esetben pedig nyugdíjazásra ítéli. Mint a közönséges büntetésekkel nem lehet kiirtani a bűntetteseket, úgy a fegyelmi út sem fog a lelkiismeretlenség és tudatlanság kiküszöbölésére vezetni. Az igazságügyi tisztviselő képzettségének hiányát már előbb lehet felfedezni, mielőtt az bíró lett és satnya határozataival megnyomoríthatja a feleket. Az ügyvéd alcátlan keresethajhászása a kari önérzet fokozása, a minősítési feltételek megnehezítése, az ügyvédi foglalkozásnak bizonyos mértékben — amint ez a nyugati államokban tapasztalható — nobile officiummá való fejlesztése. A fenálló intézkedéseknek egy újabb paragrafussal való kibővítése, egy alpont vagy új bekezdés a fegyelmi törvényben — keveset segíthet. *A.*

Törvényszéki székhelyen 10 éve önálló irodával bíró, ezidőszerint Budapesten tartózkodó 35 éves ügyvéd, kitűnően képzett és gyakorlott, nyelvismeretekkel, telekkönyvi, házassági, örökjogi és gyámügyekben kiválóan jártas, napi 2—3 órán át megfelelő díjazás ellenében elvállalná előkelő fővárosi irodában a főnök vagy irodavezető helyettesítését, fontosabb sürgős periratok, fellebbezések, szerződések elkészítését. Társulna is vagy biztos jövedelmű nagyobb irodát átvenne. Ajánlatokat «Törvényszéki» jeligére a kiadóhivatalba kér. 15443

Fővárosi ügyvéd, hét évi gyakorlattal, ügyvédi iroda vezetését elvállalja. Megkereséseket a kiadóba : «Irodavezető» jeligére kérek. 15454

Ügyvédjelölt egy évi jelölti és kilenc havi bírósági gyakorlattal fővárosi vagy vidéki irodában állást keres. Dr. Horkay, Miskolcz, Kún József-utca 53. sz. 15455

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásaiban megjelent :

A végrehajtási eljárás zsebkönyve

Az 1881 LX. tc., 1908 : XLI. tc., 1912 : VII. tc., 1912 : LIV. tc. és a kapcsolatos rendeletek.

Szerkesztette, utalásokkal, magyarázó jegyzetekkel és a gyakorlatra vonatkozó közlésekkel ellátta

dr. BORSODI MIKLÓS

királyi járásbíró, a budapesti központi királyi járásbíróság végrehajtási osztályának bírája.

E mű felöleli a végrehajtási eljárás egész joganyagát, az összes törvényeket egységes egészbe foglalva, az egyes törvényhelyekre vonatkozó rendeleteket, a bírói gyakorlatot, továbbá a melléktörvényeket és rendeleteket (bírói végrehajtókról, letétekről), végül a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre vonatkozó fontosabb törvényeket és rendeleteket. Ezenfelül számos, sokszor terjedelmes jegyzetet is tartalmaz.

Ára kötve 6 kor.

Kapható minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 38. szám. Budapest, 1915 szeptember 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Bajzáth János* a kalocsai kir. törvényszék elnöke: A bíróságok vezetői. — *Dr. Almási Antal* törvényszéki bíró, egyet. magántanár: Az ügyleti akarat hiányai a Ptk. bizottsági szövegében. — *Dr. Bodá Farkas* csikszeredai kir. törvényszéki tanácselnök: Birtokszerzési költségekről szóló rendelkezések hiányai. — *Dr. Hubay László* szegedi kir. ügyész: A sajtótermék terjesztőjének köztörvényi felelősségrevonásáról.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár.

A bíróságok vezetői.

Egyik legnehezebb feladata a felügyeleti hatóságoknak és legfőképen az igazságügyi kormánynak annak megválasztása, hogy kiket helyezzenek a bíróságok élére, hogy kik legyenek a vezetők, mert ennek a kérdésnek sikeres megoldása úgyszólván biztosítja a bíróságnak közmegelégedésre való működését.

Régebben majdnem egyedül az az elv dominált, hogy ki minél jobban tudja pattogtatni az ostort, minél nagyobb hangon tud beszélni és ezek mellett reprezentálni, annál jobb törvényszéki elnöknek vagy járásbíróság vezetőjének; ma azonban már tudjuk, hogy más tulajdonságok is szükségesek ahhoz, hogy valaki jó vezető lehessen.

Nem lehet elzárkózni attól, hogy a vezetőkben oly férfiak állíttassanak a bíróságok élére, akik képviselni képesek a bíróságoknak tekintélyét külsőségekben is, akik kellő komolysággal állják meg helyüket a társadalomban is és egész viselkedésük olyan, amely úgy a bíróság belterületén, mint a külvilágban tiszteletet parancsol.

Ezek azonban általános tulajdonságok és kell, hogy minden bíróban szintén meglegyenek, mert mi sem hat kisebbítőleg, főleg vidéken, mintha a közönség, ferde viselkedése miatt, nem veszi komoly számba a bírót, ha gyengéit kitapasztalva, azt közbeszéd tárgyává teszi.

A vezetőknek külső viselkedésükben még fokozottabb mértékben törekedni kell az aprólékos emberi gyarlóságok elkerülésére.

A bíróságok beléletében, a szoros értelemben vett vezetésben, hogy milyen tulajdonságokkal legyen felruházva a vezető, ezeket mind felsorolni alig lehet, de főbb vonásokban kimutatható, hogy a bíróságok vezetői minő emberi és bírói tulajdonságokkal rendelkezzenek és főleg hogy milyenektől legyenek lehetőleg mentesek.

Elsősorban is bírjon a vezető azzal az alaptermészettel, hogy ne csak maga dolgozni, hanem másokkal is dolgoztatni tudjon.

Elengedhetetlen az a tulajdonság is, hogy bárkinek és bármikor merje megmondani kifogásait és rendelkezéseinek érvényt tudjon szerezni, vagyis hogy ott, ahol erre valóban szükség van, erélyességet tanusítson.

A nagyon jó vezető rossz vezető, de még rosszabb az, aki épten-nyomon akadékoskodik, fitogtatja hatalmát, basáskodik és *elkedvetleníti a személyzetet.*

Minden emberben más lélek van, ahány ember, annyiféle, mindenikkel tehát más és más módon, más hangon kell beszélni és cselekedni.

A jó vezető előtt csak egy cél lebeghet, az t. i., hogy a vezetésére bízott bíróság megfeleljen a kívánalmaknak, a jó igazságszolgáltatásnak, amidőn pedig ezt a célt elérni törekszik, a szükséghez képest válogatja meg az eszközöket, az eljárást és a módozatokat.

Nem az a jó vezető, akit személyzetének a többsége gyűlöl, hanem az, akihez még tapintatos szigora mellett is, szeretettel ragaszkodnak.

Legyen türelem, nagy türelem a vezetőben a százféle emberi fogyatékosságok iránt, ha ezek a lényegbe nem vágnak és a bíróság tekintélyét, jó hírnevét nem veszélyeztetik, sem az igazságszolgáltatás érdekeit nem sértik.

Nem kell fennakadni holmi kicsiségeken, nehogy a szépen eloszlatható kicsi dolgok igazán komoly súrlódások forrásává váljanak.

Kísérje éber figyelemmel a vezető, hogy főleg a bírák között a jó egyetértés meg ne zavartassék, mert a bírák közötti egyenetlenségek mindenkor az igazságszolgáltatás kárára szolgálnak.

Az olyan bíróságnál, ahol a bírák nincsenek jól egymással, nincs meg egymásnak a jóakaratú támogatása, az odaadó lelkes tanácskozás, a másik véleményének tiszteletbentartása, a helyesebb meggyőződésre való rábírás és a helyesebb véleménynek az elfogadása, hanem ridegen történik minden: egyik a másikat jóformán meg sem hallgatja.

Tudja és érezze a bíróságnak a személyzete, hogy vezetője mindenkinek az érdeme szerint, az érdekeit szívén viseli, hogy szószólója és segítője, de tudja és érezze azt is, hogy szükség esetében a megtorlás sem szokott elmaradni.

Ne legyen a vezető befolyásolható senkitől, még saját családjától sem, bírálja a bíráknak és a többi személyzetnek az ügyeit a legtárgyilagosabban, rokonszenv és ellenszenv nélkül, főleg minősítsen így, igazságosan.

Nagyon gyenge jellem az a vezető, aki azért, mert esetleg társadalmi úton neheztel valamelyik bírájára, ezt a neheztelését átviszi az illetőnek minősítésére is, hiszen a bírónak képzettsége, ítélőképessége vagy szorgalma nem függhet össze ezzel.

Sajnos akadhat máskülönben kiváló vezető, aki e tekintetben épen nem erős karakter, aki magánneheztelését nem képes leküzdeni, hanem érezteti azt a hivatalos téren is, és szent meggyőződéssel egészen másképen ítél meg valakit neheztelő hangulatában, mint azelőtt, noha az a valaki, akire neheztel — mint bíró vagy mint tisztviselő — semmiben sem változott.

Ilyen helyzetekben kell tántoríthatatlannak és igazságosnak lenni a vezetőnek, mert rendes körülmények között könnyű dolog a kifogástalan tárgyilagos eljárás.

Találja örömét a vezető abban, ha személyzetének valamelyike előremehet és nem megfordítva; ne okozzon az kellemetlen érzést neki, ha más bírótársa is eljut oda, ahol ő van, vagy még tovább.

Mindezen nagyjában felsorolt emberi tulajdonságok mellett, kiváló bírói tulajdonságok is szükségesek a jó vezetőben.

Váljon ki képzettségével, tehetségével és szorgalmával a többiek közül, nehogy lekicsinyeljék.

Az igazságszolgáltatás munkatársai, a bírák és ügyvédek azonnal tisztában vannak azzal, hogy mint bíró, mennyit ér a vezető, és ehhez szabják véleményüket felőle, ami ha nem kedvező, rontja a tekintélyt és kihat az egész bíróságra.

Azt kívánni a mai viszonyok között természetesen nem lehet, hogy a törvényszéki elnök az igazságszolgáltatás minden ágában olyan képzettséggel és gyakorlattal bírjon, mint egy szakbíró, de azt igen is meg kell tőle kívánni, hogy a jogtudományok alapelveit, a törvényeket és rendeleteket, legalább általánosságban ismerje, hogy terra incognita az igazságszolgáltatás

terén semmi sem legyen előtte, hogy bármelyik tanácsban mint tanácselnök megállja a helyét és hogy figyelemmel kísérni, valamint irányítani képes legyen a törvényszéknek joggyakorlatát.

Nagyobb vonásokkal dolgozzék a törvényszéki elnök, az alapgondolatot ő adja meg, a részletek kidolgozását pedig hagyja bírótársainak.

A jogkereső közönséggel szemben legyen előzékeny és jóakaratú; hallgassa meg mindenkinek a panaszát türelmesen és igyekezzék szakszerű tanácsával segíteni embertársain.

Végre — és ezt nem sablonszerűleg mondom, hanem valóban átérezve jótékony hatását — soha sem szűnjék meg keresni a jó viszonyt az igazságszolgáltatás másik tényezőjével, az ügyvédséggel, mert nem működhet az a gép megfelelőleg, amelynek alkatrészei nincsenek összhangban egymással.

Bajzáth János.

Az ügyleti akarat hiányai a Ptk. bizottsági szövegében.

1. Az ügyleti jog általános tételeit a Bsz.-ben (bizottsági szövegben) kettős gubóból kell lefejteni. Ezek elseje a kötelmiség, másodika pedig — ha szabad e kifejezéssel élni — a szerződésesség. Az ügyleti joganyag ugyanis a Bsz.-ben a kötelmi szerződés formájára van szabva és így az általános rész elhagyásának ökonómiai nyeresége ahhoz a kétes értékű eredményhez vezetett, hogy minden egyes nem kötelmi ügyletfajnál meg kell birkóznunk avval a kérdéssel is, vajjon ügyletalak és alkat ugyanoly szabályokat ural-e, mint a kötelmi szerződés, esetleg mennyiben tér el attól és a törvény mily rejtett célzásaiból olvasható ki a hellyel-közzel elkerülhetetlen eltérés.

Bár az, hogy örökbefogadási vagy öröklési szerződésnek, hogy házasságkötésnek, végrendeletnek, örökség elfogadásának és visszautasításának ajánlata nem kötelez, korántsem oly magától értetődő és a köztudatba annyira mélyen bevésődött tétel, hogy kiemelése oly törvénykönyvből is elmaradhatna, amely a kötelemfakasztó tényekre vonatkozó szabály felvételét is szükségesnek találta (712. §.), a felvetett kérdés mégsem az ügyleti hatások beálltának, hanem főleg azok elmaradásának vizsgálatánál és itt ismét az ügyleti akarat hiányainál lesz gyakorlativá és fontossá.

Sőt egyes kétségek itt is önként eloszlanak. A ház. törvény 148. §-ának harmadik bekezdésébe foglalt kodifikatorikus záradék, amelyet a Ptk.-et életbeléptető törvénynek is valamiként figyelembe kell majd vennie, a Ptk. 774. §-át kizárja. A 776—780. §-ok sem lesznek alkalmazhatók, de vajjon hogy vagyunk a 775. §-sal? Csakugyan hihető, hogy a közigazgatási tanfolyamon begyakorlás céljából az anyakönyvvezető előtt eljátszott házasságkötés házasságot létesít, hogy az ily ténykedés a Ht. 43. §-a alapján megerősíthető? És ha ez hihetetlen, vajjon mivel indokoljuk a 775. §-on is túlmenőleg megállapítandó semmisséget?

Vannak azután más ügyletek is, amelyeknél egyes tényálláshibák külön megtámadhatósági tényalapokként vannak elismerve, teszem: a végrendelkezés, az öröklési szerződés, az örökség elfogadása és az örökség visszautasításának megtámadási okai 1716., 1717., 1771., 1852. §-ok. Hogy értsük e felsorolásokat? *Kiemelések-e* azok, avagy *kivételek,* kiegészítik-e az általános (kötelmi) megtámadási okokat, avagy lerontják-e őket?

Hozzájárul mindezekhez az is, hogy a Bsz. egynémely megtámadási tényalapja (783. §. II.) és némely megtámadási szabálya (788. I.) kifejezetten utal a családjogi ügyletre, holott a többi hallgatással siklik el fölöttük. Hogy értsük az utalást és hogyan a hallgatást, miként vagyunk a nem kötelmi ügyletek ki nem emelt és fel nem hívott megtámadási és miként azok összes semmisségi eseteivel?

Ezekre a kérdésekre a törvénynek annál is inkább kellene felelnie, mert az ügylet tartalma: az általa megmozgatott jogviszony és jog ép oly fontos hatással van annak érvényére, mint az alkata. Ha tehát szükséges volt — és ehhez, úgy tartom, nem férhet kétség — a kötelmi szerződés és a kötelmi egyoldalú ügylet viszonyának tisztázása (713. §., 783. §. I.), akkor nem hallgathat a törvény sem a nem kötelmi ügyletek jogfakasztó erejéről, sem pedig azok létesülésének, alakjának és alkotásának a kötelmi ügyletek vonatkozó tételeihez való viszonyáról sem.

2. Azonban gondoljuk meg, hogy a Bsz. a törvényalkotásnak igen hosszú útját futotta be, hogy tehát épen ezért nem nagyon valószínű, hogy a jövő gyakorlatát és elméletét az itt jelzett kérdésektől és kétségektől meg fogja kímélni. Kérdés: a Bsz. elvi alapjai mellett kimerítően és megfelelő módon vannak-e szabályozva az ügyleti akarat hiányai?

Azt hiszem, hogy erre a kérdésre sem felelhetünk feltétlenül igennel és pedig annak dacára sem, hogy a nemleges felelet a Bsz. csekélyméretű megváltoztatásával el volna kerülhető.

3. Ezek elseje, hogy a törvény az akarat hiányait a sedes materiae határain belül, vagyis a harmadik rész hatodik fejezetében taglalja. Nem indokolható ugyanis, hogy a kizsákmányoló ügylet (751. §.), amelynek semmissége nem annak tárgyán, hanem az ügyletkötő felek akaraterejének és hatékonyságának feltűnő aránytalanságán sarkall, az akarat hiányai közül a III. Tervezet 782. §-ának tudatos elhagyása folytán kimaradt. A különbizottság azzal érvel,* hogy az intézkedést a 751. §. feleslegessé teszi. Ez állhat a tartalomra, de vajjon a kizsákmányoló ügylet megváltozott szabálya a kizsákmányolás jellegét is megváltoztatta-e? A kizsákmányolás a Bsz. 751. §-ában az ügyleti akarat illetéktelen befolyásolása csakúgy, mint a III. Tervezet 782. §-ában volt. E jellege azonban arra utal, hogy a megtévesztés és a jogellenes fenyegetés közelében szabályoztassék, nem pedig a lehetetlen, a tilos és az erkölcstelen ügyletek mellett.

4. Az ügyleti akarat hiányainak tényállásai sem teljesek. Kezdjük mindjárt a kizsákmányoló ügyleten. Tényálláshiba a fogyatékos elmetehetség, a tapasztalatlanság, a könnyelműség, a bizalmi állás, a függő és a megszorult állás kiaknázása. Kérdem: miért nem az egyéb elmebetegség és az iszákosság kizsákmányolása is? Erőszakossággal ezek ugyan talán a felsorolt csoportok egyikébe-másikába beleszoríthatók, bár mihelyt egyszer elfogadtuk, hogy a fogyatékos elmetehetség más, mint az akaratelhatározást kizáró elmebaj, hogy ez ismét különbözik az akaratelhatározást egyébként korlátozótól, mihelyt a könnyelműség egész eltérő jogi jelentőséggel bír, mint a tékozlás, pedig a 2., 6., 751. §§. egybevetése ez árnyalatokat elkerülhetetlenné teszi, akkor vajmi bajos lesz ezeket ismét egy kalap alá fogni és keresztül-kasul egymásba beleértelmezni. De ha ez lehetséges volna is, mely okból *szükséges* akkor, amidőn a kizsákmányolás lehetősége és így a kizsákmányoló ügylet tényállási köre kiterjed elsősorban *mindazokra az esetekre, amelyekben gyámság alá helyezés oka fenforog,* azután — de épen csak másodsorban — azokra is, amelyeket a 752. §. II. bekezdése még külön is felsorol?

5. Hasonló kifogást kell támasztanunk az ügyleti nyilatkozat elferdítésének tényálláskörére is.

A 777. §. túlságosan empirikus. A negativ interesse megtérítésének kérdése távirati esetekkel kapcsolatban merült fel első ízben, de vajjon erre és szóbeli üzenetre szorítkozik-e *ma,* amikor gramofon-lemezekre leadott üzenet nincs kizárva és a tengeren túlról jövő levélnek tengervíz behatolása, maró vagy bepiszkító folyadékkal való leöntése, részleges eltépése, eltörlődése, harmadik személyek, pl. ellenség hadicenzorai általi megváltoztatása pedig igen könnyen lehetséges?

Sőt, hiszen az ügyleti nyilatkozat közlési eszközével beállt változás is lehet az elferdítés oka: az üzenetvivő a szóbeli üzenetet hibásan veti papírra és mint írásbelit adja át, vagy a küldönc felbontja a levelet és annak tartalmát szóval elferdítve közli, vagyis az írásbeli üzenet elferdítve közölhető mint szóbeli és viszont. Ez esetekre a 777. §. még saját alkalmazási körén belül sem tartalmaz útmutatást. Pedig úgy ez, mint az ügyleti nyilatkozat elferdítésének többi esetei is arra az egyszerű és elvi formulára vezethetők vissza, hogy *az akaratnyilvánítás annak megtétele (elküldése) után a nyilatkozótól nem függő okból értelmét megmásító változást szenvedett. A változás joghatásai a 777. §. útmutatásai szerint ahhoz képest változzanak, amint a nyilatkozat az ügyleti ellenfelet szóbeli vagy írásbeli üzenet alakjában érte el.*

5. A tényálláshibák *hatása* lényegileg abban merül ki, hogy az ügylet célzott következményei nem állanak be. A többi következmény reflex, amiből folyik az is, hogy csak annyi műkifejezésre szorulnak a törvényben, ahányféle módon nyílvánul az ügyleti hatások megtagadása.

* Biz. jelentés 140. l. Ad 782. §.

Ebből a szempontból indokolt a semmisség (784. §.), a viszonylagos semmisség (751. §.) és a megtámadhatóság (786. §.) megkülönböztetése, érthetetlen és következetlen a hatálytalanságé (pl. 726. §. I., II.) és egyenesen megtévesztő a szerződés létre nem jövetelének (772. §.) a BGB. 155. §-ából helytelenül kiolvasott *általános érvénytelensége.* (V. ö. 772. §. I 2 «*érvénytelenre* emlékedik».)

Oly jogrendszerben, amely a querela nullitatist csak a legritkább kivételként ismeri el, semmiféle szükség sincs a köztörvényi ügylet non existenciájának külön műfogalmára. Mondja ki a 772. §. nyiltan, hogy az eltérő értelmezés esetében semmisséget, az ennek folytán kölcsönös félreértéssel megkötöttnek vélt ügylet esetében pedig az ügyleti hatások ideiglenes be nem álltát, — ha úgy tetszik — ideiglenes semmisséget létesít.

6. A 782. §. a III. T. 780. §-ánál szabatosabb módon az akarat hiányainak *valamennyi megtámadási tényalapját* látja el a szerződés megkötéséből eredő kár megtérítésének hatásával.

Nem akarom már most állítani, hogy a törvény rációja az akarathiányok semmisségi tényalapjainak valamennyiénél talál, de vajjon nem talál-e azok egyikénél sem?

Bsz. 747. és 748. §-ai a lehetetlen szolgáltatásra irányuló és a törvényes tilalomba ütköző ügyletek semmisségével kapcsolatban a semmisség okát egyoldalúan ismerő, vagy gondatlanságból fel nem ismerő felet a negativ interesse megtérítésére is kötelezik. Mellékesen megjegyzem, hogy kár volt e sujtó következményt az erkölcstelen ügyletnél kihagyni, hiszen a törvény alapgondolata mindenütt talál, ahol az ügyleti hibát az egyik fél tudta vagy tudhatta és kettősen talál, ha az érvénytelenségi ok erkölcstelenség, amelyre vonatkozó érzék és amelynek ebbeli jellegét tudatossá tevő ismeretek társadalmi osztályonként annyira különbözők.

De talál még sokkal inkább ott, ahol már eleve is nem két egyenrangú fogalmi akarat áll egymással szemben, hanem a kizsákmányoló tudatosan teperi le a kizsákmányoltat. A 751. §. a kiaknázó oldalán az ügylet semmisségét okozó értelmi vagy gazdasági előny szándékos felhasználását tételezi fel, nála tehát az ügylet érvénytelenségi okának egyoldalú ismerete sokkal élesebb és bántóbb, mint a lehetetlen és a tilos ügyletnél, honnan hát a joghatásbeli különbség?

Nem tudom és nem is látom sem célszerűnek, sem igazságosnak. Ép oly kevéssé, mint azt, hogy az értelmezésbeli eltérés folytán semmis ügylet (772. §.) meghiúsulta még azt a felet sem kötelezte az ügylet megkötéséből eredő kár megtérítésére, aki az eltérő értelmezést felismerte vagy súlyos gondatlanságból nem ismerte fel, sőt aki szándékosan az élet felfogásától (771. §.) eltérő értelmezéssel létesítette az ügylet látszatát.

Azt javaslom ezek alapján, hogy a 751. §. a 781. §. után helyeztessék el, a 782. §-nak szabályai pedig a 751. és 772. §. tényállásainak eseteiben megfelelően álljanak annak dacára is, hogy az ügylet az akarat hiányai miatt nem megtámadható, hanem semmis.

7. A Bsz. 751. §-a a képviselőházi különbizottság kezdeményezésére nyerte el mai alakját. Ez indokolja, hogy a Bsz. kezelésére vonatkozó önmegtartóztatás szükséges volta dacára is annak tartalmához is hozzá kell szólnom.

A fogyatékos elmetehetséget kizsákmányoló ügylet akkor is viszonylagosan semmis, ha abból a kiaknázottra a káron kívül «egyéb», tehát nem vagyoni hátrány hárul, más kizsákmányoló ügylet pedig csak arra az esetre, ha a kizsákmányoló vagy valamely harmadik belőle a kizsákmányolt tetemes kárával ingyenes előnyhöz vagy aránytalan nyereséghez jut.

A szövegezés technikája csak annyiban aggályos, hogy az első bekezdés a joghatást a *kiaknázott*, a második pedig a *kiaknázó* nézőpontjából szokja meg, ami megtévesztő és talán nem is túlságosan indokolt.

Tartalmilag azonban a bizottság* által felhozott forgalmi érdekek csaknem indokolják azt is, hogy a tapasztalatlanság és annak analogonjai *nem forgalmi ügyletekben is* hátrányosabb helyzetbe kerüljenek, mint a fogyatékos elmebetegségéi?

Ezért a 2. bekezdést így szövegezném: «semmis az a szerződés is, amelyet valaki másnak tapasztalatlanságát, könnyelműségét, függő vagy megszorult helyzetét vagy a nála elfoglalt bizalmi állást kihasználva kötött, ha abból az ő javára vagy harmadik személy javára» a másik félre ennek tetemes kárával ingyenes jogvesztés, aránytalan veszteség vagy egyéb hátrány hárul.

Dr. Almási Antal.

* Biz. jelentés 136. l. Ad Bsz. 751. §.

Birtokrendezési költségekről szóló rendelkezések hiányai.

A birtokrendezési eljárásnak úgy a felekre, mint az államkincstárra nézve igen lényeges része a költségek viselésének, kivetésének és behajtásának kérdése. S ha az ezekre vonatkozó rendelkezéseket nézzük, azokban a felekre nézve méltánytalanságot, a követendő eljárásra nézve pedig az államkincstár megterhelését is előidézhető hézagokat találunk.

1. Méltánytalanság az 500/908. I. M. rendelet 145. §-ának a 144. §-ával kapcsolatos az a rendelkezése, hogy arányosítás esetében a költségeket minden érdekelt fél a közösből neki jutott birtok vagy illetmény területe arányában viseli.

Mert az egész természetes, hogy terület alatt — ha ellenkező nincs kifejezve — a kataszteri holdak és négyszögölek értendők s tudomásom szerint általános is a bíróságok álláspontja abban, hogy a költségviselési kötelezettség alapjául ezt a területet veszik.

Gondoljuk el azonban az igazán gyakran előforduló azt az esetet, hogy az egyik egyéni kiszakításra jogosított gyenge minőségű helyre lesz elhelyezve s ott 4—5-ször annyi területet kap, mint a másik hasonló jogú, aki jó becsosztályú helyre jut s így dacára, hogy az osztályozás és becslés szerint egyforma értéket kapnak, az egyik 4—5-ször annyi költséget fizet, mint amennyit a másik.

Ez pedig nem olyan lényegtelen dolog épen a gyakorisága miatt, hogy afelett más intézkedés hozatalával ne kellene törődni. Mert tudjuk, hogy az arányosítás költsége sokszor igen nagy összegre emelkedik s ha most abból a gyenge helyre jutó birtokos 4—5-szörösen fizet, könnyen megesik az, hogy a kapott illetménye nem ér többet, sőt kevesebbet ér, mint amennyi költséget fizetnie kell. Volt is eset a gyakorlatomban arra, hogy egyik községben a lelkészi illetmény a szakértői bizottság elhelyezése alapján egy gyenge minőségű, lápos, pusztás helyre jutott, ami szemmelláthatólag nem ért annyit, mint amennyit a területére esett költség kitett.

Nézetem szerint tehát olyan esetben, amikor egyéni kiszakítások történnek, teljesen helytelen az arányosítási költséget az illetmények kataszteri területe szerint osztani fel. Erre egyedüli alap a becsterület lehet. Az 500/908. I. M. rendelet 145. §-ának intézkedése tehát kiegészítendő volna azzal, hogy «ott, ahol az eljárás folyama alatt osztályozás és becslés történt, a becsterület értendő».

Ezen az alapon a felosztás épen olyan könnyű, mint a kataszteri terület szerint. Mert ahol becslés és osztályozás történt, ott az egész arányosítás alá jött terület s az egyeseknek jutott illetőség is nemcsak kataszteri, hanem becsterületen is ki van számítva. Tehát a földmérő épen annyi munkával tudja elkészíteni a költségeknek felosztását becsterület szerint, mint kataszteri terület szerint.

Az osztályozás és becslés mellőzése pedig csak az 500/908. I. M. rendelet 54. §-a esetében fordul elő, amikor egyéni kihasítást senki sem kap s a felmérés is mellőzve lesz. Itt természetesen nem vezet méltánytalanságrs az, ha mindenki a költséget a neki jutott illetmény arányában viseli, mert ez csak közös hányad s nem kiszakított illetmény.

Csodálom, hogy az 500/908. I. M. rendelet meghozatalakor erre az illetékes körök figyelme nem terjedt ki.

2. Még bámulatosabb s méltánytalanabb az 1908 : VII. tc. XIII. cikkelyének az 500/908 I. M. rendelet 147. §-ában is idézett az a rendelkezése, hogy «ha a tagosítással kapcsolatban erdők, legelők vagy nádasok úrbéri elkülönítése vagy arányosítás is vitetik keresztül, a költségek viselésére nézve a tagosítási szabályok alkalmazandók».

Ilyen esetben tehát a 147. §. első bekezdése szerint a költséget az egyesek a tagosítás alá jött birtokuk földadójának arányában viselik.

Most már gondoljunk épen az 1908 : VII. tc. I. cikkelyének

intézkedésére, amely szerint ha az 1871 : LV. tc. 3. §-ában felsorolt aránykulcsok egyike sem alkalmazható, az arányosítandó területből csak azok részesülnek, akik abban a községben, amelynek határához a terület tartozik, belsőséggel bírnak. Vagyis a belbirtokosok.

Ez a leggyakoribb, mondhatjuk, általános kulcs s azért foglalkozom csak ezzel, mert az 1871 : LV. tc. 3. §-ában említett régi gyakorlat vagy adó- és teherviselésnek kulcsul alkalmazása igen ritka esetben fordul elő. De ha előfordul, ott is épen úgy megvan a méltánytalanság, mint itt.

E kulcs alkalmazásánál a külbirtokosok az arányosítás rendén illetményt egyáltalán nem kapnak. Tagosítás alá jött mezei birtokuk azonban van s így annak adója után arányosítási költség is lesz reájuk kiróva. A közvagyonból semmit sem kapnak s mégis a nagyra menő arányositási költséget viselik!

Vagy még egy másik esetet hozok fel:

A volt földesurak a tisztázott urbéres birtokuk után az 1908 : VII. tc. X. cikkének 2. pontja értelmében megkapják az illetményüket. De az a birtok most nem az ő nevükön áll, az után az adót nem ők fizetik, hanem az úrbéresek jogutódai, illetőleg akié az a ma már felszabadult birtok, s mert a földesurak adót nem fizetnek, arányosítási költséget se fognak fizetni az úrbéres birtok után, sőt ha jelenleg abban a községben semmi birtokuk nincsen — ami igen gyakori eset — s így tagosítás alá semmi birtokuk nem jött: egy fillér arányosítási költséget se fizetnek. Ellenben fizetik az ő részüket azok, akiknek jelenleg a nevén van a volt úrbéres birtok, pedig ők az az után jutó közvagyonból csak kis részt kapnak kielégítésül a földesúrtól.

Ott van a lelkésznek, tanítónak, iskolának jutó törvényes illetmény. Ezekre sem fog semmi költség kirovatni.

Ez tehát olyan hiba, amit törvényhozás útján lehet kiküszöbölni, mert ez törvényben, az 1908 : VII. tc. XIII. cikkelyében van benne.

Nézetem szerint elsősorban az 1908 : VII. tc. XIII. cikkének s az azon alapuló 500.908. I. M. rendelet 147. §-ának utolsó bekezdése helyett az az intézkedés lenne teendő, hogy ha tagosítással kapcsolatosan úrbéri elkülönítés vagy arányosítás is vitetik keresztül, a törvényszék állapítsa meg külön a tagosításnak és külön az úrbéri elkülönítésnek vagy arányosításnak költségét s azokat a vonatkozó szabályok szerint külön osztassa fel.

Hisz bármennyire kapcsolatosan van is a tagosítással a más eljárás keresztül vive, alig okoz a bíróságnak nehézséget megtalálni az arányt, amely szerint a költség elkülöníthető. De ha a bíróságnak ez irányban kételyei lehetnének, az illető felmérési felügyelőség erre biztos szakvéleményt tud adni.

Elég baj az, hogy a törvény intézkedésével szemben, amíg az megváltoztatva nincsen, a bíróságnak nincs módjában ezeket a méltánytalanságokat kiküszöbölni.

De nézetem szerint a tagosítás végleges költsége viselésénél is el kellene ejteni az adóalapot, mert amint a következő pontban kimutattam, az sok nehézséget okoz.

Általában az egész birtokrendezési eljárásban — tehát a tagosításnál is — egyedüli igazságos kivetési alap a becsterület.

Akkor, amikor az egész tagosításnak s más birtokrendezési eljárásnak igazságossága az osztályozáson és becslésen nyugszik s arra igazán eléggé nem hangsúlyozható gondot kell fektetni, azt, hogy a költségek felosztása miért nem történhetik ezen az alapon, kitalálni nem tudom. Hisz ezzel nemcsak egyesítve lenne a különböző eljárások költségkivetése, hanem a fentebb felhozott méltánytalanságok is el lennének kerülve. Az osztályozás és becslés eredményében ki van fejezve a rendezés alá jött birtoknak minősége, területe, értéke, viszonyítva van minden egyesnek birtoka a többiekéhez. Mi oka lehet annak, hogy a költségfelosztáskor alapul ne ezt vegyük? Hisz aki az eljárásban jártas, az tudja azt, — amint az előbbi pontnál is jeleztem — hogy az ily alapon való felosztás a földmérőnek munkatöbbletet nem okoz.

Az, hogy az előirányzat szerint a kivetés adóalapon történt, a mérlegelkészítésnél bajt nem okoz, mert itt csupán a két összeg (előirányzott és végleg megállapított) a lényeges.

Az sem okozhat aggályt, hogyha birtokváltozás miatt később a végleges költség megosztásra kerül, azt becsterület szerint a behajtásra hivatott közegek megosztani nem tudják. Mert a megosztást lehet a kapott illetmény összadójának az egyes részek adójához való viszonyítása alapján teljesíteni s ezzel aránytalanul kevesebb méltánytalanság történik, mint az előbb említettek. S akkor is, ha a kirovás a régi birtok adója alapján történik, a megosztás pedig az új birtokra lesz keresztülvive, a költség megosztására a régi s az új adó között arányt kell keresni. Tehát az általam javasolt álláspont ezt az eljárást sem nehezíti.

Igy el lenne érve az is, hogy a földmérő a kiosztási munkálatok alapján azzal egyidejűleg elkészítheti az egyesek becsterületének kimutatását, amely a megállapítandó végleges költség felosztásának alapját fogja képezni s végre lenne hajtva az az elv is, hogy a költség az eljárás befejezésekori állapot szerint legyen kiróva, amivel a következő pontban felhozandó nehézség is el lenne oszlatva.

3. Nézzük ugyanis, hogy a tagosítási szabályok szerint a végleges költség kivetése hogyan történik.

Az 500.908. I. M. rendelet 158. §-ának második bekezdése értelmében az a birtokrendezési eljárás «befejeztekor létező állapot» szerint az akkori birtokos terhére irandó elő.

A 147. §. szerint részleges tagosítás esetében a költséget mindenki a tagosítás alá «jött» birtoka földadójának arányában viseli.

Ezekből — nézetem szerint — az következne, hogy a végleges költség az új birtok földadója arányában rovandó ki. Mert a «tagosítás befejeztekor létező állapot» csakis az új birtokállapot s tagosítás alá «jött» kifejezés is a már tagosított birtokot jelzi. De az igazság is ezt követelné, mert ez a legtisztább állapot; így kerülhető ki, hogy másnak jutott birtok után egyesek költséget ne fizessenek. Mert bár a 800/908. I. M. rendelet 21. §-a előírja, hogy az eljárás folyamán történő birtokváltozásokat a községi közegek vezetni s a kivetési lajstromokban azokat kiigazítani kötelesek, tudjuk, hogy ez a vezetés és kiigazítás nagyon hiányos. Ezeket a változásokat a községi előljáróság csupán a telekkönyvi hatóságtól kapott végzések alapján vezeti, mert arra például nincsen intézkedés, hogy az 500.908. I. M. rendelet 88. §-ának *e)* pontja alapján keresztülvitt birtokváltozások a községi előljáróságoknak tudomására hozandók, pedig ilyen birtokváltozás sok van. De köztapasztalat mutatja is, hogy az adókataszteri birtokívek s azok alapján vezetett birtokváltozások és adókivetések egy birtokrendezési eljárás során történt birtoktisztázással szemben nagyon hiányosak.

(Folyt. köv.) *Dr. Bodó Farkas.*

A sajtótermék terjesztőjének köztörvényi felelősségre vonásáról.

A sajtótermék bűncselekményt megállapító tartalmáért való felelősség körébe sajtótörvényünk a terjesztőt nem vonta be, nyilván azért, mert ennek a sajtótermék létrehozásában semmi szerepe nincs, a sajtótermék technikai értelemben vett terjesztése pedig a gondolat közreadásában alárendeltebb közreműködés.

Tartalmaz ugyan büntetőrendelkezést a S. T. a terjesztővel szemben az esetre, ha ez büntetőítélettel sujtott, a terjesztésből kitiltott, vagy signaturával el nem látott nyomtatványt terjeszt (S. T. 24. §. 3. p.), de ezzel a törvény csak a 10. §-ában szabályozott sajtórendészeti tilalom áthágását sujtja. Ez a vétség megállapítható lesz tehát, ha a terjesztő a terjesztést tiltó körülményről tudomással bírt anélkül, hogy a nyomtatvány tartalmát ismerte volna.

Egészen más természetű és tartalmú azonban az a cselekmény, melyet a terjesztő olyan sajtótermék osztogatásával követ el, melynek büntetendő tényálladékot magában foglaló tartalmát ismeri. Az utolsó évek bő tapasztalatot nyujtottak arra, hogy idegen nemzetek aspirációinak a talaját miként egyengették hazai nemzetiségeink körében azokkal a röpiratokkal, melyek szinleg kultúreszmékért küzdő, valóságban pedig államfelforgató céllal létesített propaganda szolgálatában állanak. Azt hiszem, felesleges bővebben fejtegetni, hogy az ilyen sajtótermékek terjesztése milyen veszélyt rejt magában. Mégis a mai büntetőjogi és sajtójogi szabályozás mellett nemcsak alkalom nyílik bűncselekményeknek ez úton való elkövetésére, de az állandó bírói gyakorlat szerint maga a terjesztés a cselekményből kirívó bűnös szándék ellenére sem részesül büntető megtorlásban.

A Btk.-ek életbeléptetését tárgyazó 1880 : XXXVII. tc. 7. §-ának 2. bekezdése hozza összhangba a sajtótörvénynek és a

büntetőtörvényeknek egymással ellentétben álló intézkedéseit, elrendelvén, hogy a nyomtatvány útján elkövetett bűntettek és vétségek eseteiben az 1848 : XVIII. tc. 13. és 33. §-ai alapján felelősségre vonandó személyekre nézve, a bűntettekről és vétségekről szóló büntetőtörvénykönyvnek a felelősséget tárgyazó mindazon intézkedései, amelyek az 1848 : XVIII. tc. 13. és 33. §-aiból folyó felelősséggel ellentétben állanak, nem alkalmazandók.

Minthogy a bírói gyakorlat a terjesztő köztörvényi felelősségre vonásának akadályát ebben a rendelkezésben látja, rá kell mutatnom arra, hogy ez a törvényhely a szószerint idézett szövegezésével épen nem zárja ki azt, hogy a terjesztő, amennyiben cselekményének köztörvényi feltételei fenforognak, büntetéssel sujtassék. Ha ugyanis a törvényhozó a bírói gyakorlatban követett álláspontot szándékozott volna érvényre juttatni, úgy a fenti törvényhelyet ekként szövegezi : «nyomtatvány útján elkövetett bűntettek és vétségek eseteiben a bűntettekről és vétségekről szóló büntetőtörvénykönyvnek a felelősséget tárgyazó mindazon intézkedései, amelyek az 1848 : XVIII. tc. 13. és 33. §-aiból folyó felelősséggel ellentétben állanak, — nem alkalmazandók». Ez a szöveg az utóbb említett álláspont kifejezésére teljesen szabatos és kimerítő s híven kifejezte volna, hogy a törvény a sajtójogi felelősség körén kívül álló egyéneket a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményért büntetni nem kívánja.

Ámde a szóban forgó törvényszövegben az foglaltatik, hogy : «az 1848 : XVIII. tc. 13. és 33. §-ai alapján felelősségre vonandó személyekre nézve... nem alkalmazandók», aminek egyedül helyes értelme csak az lehet, hogy a büntetőtörvényeknek a sajtójogi felelősséggel ellentétben álló felelősségi rendelkezései csupán a sajtójogilag felelős személyekre nem nyernek alkalmazást, vagyis az, hogy a szerkesztő, kiadó, nyomdatulajdonos akkor is felel, ha nem büntetőjogi értelemben vett tettes vagy részes.

Bár ezek szerint az idézett törvényhely egyáltalán nem érinti a terjesztő köztörvényi felelősségét, az állandó bírói gyakorlat mégis erre való hivatkozással mentette fel mindannyiszor a vád alól azt a terjesztőt, aki könyveket, füzeteket, hirlapi példányokat, azok izgató tartalmának ismerete mellett, terjesztett. (C. 11431. B. 1899.)

Ettől eltérő, s a fentiekben vázolt álláspontra helyezkedett egyik törvényszékünk, amikor büntetőítélettel már sujtott külföldi sajtótermék terjesztőjét, mint tettest, nyomtatvány útján elkövetett izgatás vétsége miatt elítélte annak megállapítása után, hogy a röpirat tartalma a hazánkban lakó nemzetiségek közti gyűlölet felkeltésére alkalmas és vádlott a nyomtatvány tartalmát ismerve, ezt tudatosan a gyűlölet felkeltésére irányuló célzattal terjesztette. (Ujvidéki kir. törvényszék 4173. B. 1912.) A felsőbíróság azonban — e tényállás dacára — csupán a terjesztéssel elkövetett sajtórendészeti vétséget állapította meg az 1880 : XXXVII. t.-c. 7. §-ára hivatkozva, melynek azt az értelmezést adta, hogy a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményért, a sajtójogilag felelős személyeken kívül más, így a terjesztő sem vonható felelősségre. (Szegedi kir. ítélőtábla 3602. B. 1912. sz. — Kir. Kúria 1267. B. 1913. sz.)

A gyorsított eljárás szabályai szerint folyt hasontárgyú bűnügyben ugyanezen indokolással ismételten is kimondta bíróságunk, hogy a bűncselekményt magában foglaló sajtótermék tartalmáért a terjesztő nem büntethető. De a jogérzetet mélyen sértő bűnös cselekményt megbélyegezetlenül még sem hagyhatván, a felmentés indokaihoz a következőket fűzte : hazafiatlan s a legnagyobb megrovást érdemlő vádlottnak az a tette, hogy konkolyt igyekezett vetni a magyar állam nemzetiségei közt, gyűlöletet szítani a magyar nemzet ellen, mely neki biztosítja polgári szabadságát és megélhetését . . . ». (Szegedi kir. ítélőtábla 3997. B. 1914. sz.)

A büntetőtörvények és a sajtótörvény által szabályozott felelősség tekintetében felmerült kétségeket az állandóan követett bírói gyakorlat tehát ekként oszlatta el, minthogy azonban a kiemelt szemelvények a Btk. 171. §-ában meghatározott módon elkövetett bűncselekményekre vonatkoznak, nagyon is vitatható, hogy a Btk. 134. §-ának alkalmazásánál is irányadó-e a bíróságok ítéleteiben általánosított az a jogelv, hogy a sajtótermék tartalmáért csupán a sajtójogi felelősséggel tartozó személyek ellen lehet eljárni, mert ez utóbbi törvényszakasznak szövege egyéb sajtódelictumot tárgyazó szakaszokétól eltérően büntetendőnek mondja azt, aki nyomtatvány terjesztése által felségsértés elkövetésére egyenesen felhív, «amennyiben a nyomtatvány tartalmát tudta». Itt a törvényhozó az eltérő szövegezéssel olyan tényálladékot létesített, mely — bár nem is világosan és határozottan — a terjesztő köztörvényi felelősségére utal. Igaz ugyan, hogy a büntetőtörvénykönyvben ott, ahol a terjesztő különálló felelősségének szabályozását látta szükségesnek, mint a 248. §-ban, kifejezetten a terjesztőt is büntetni rendeli, — de minthogy nem tételezhető fel, hogy épen a Btk. 134. §-a alá eső, súlyosabb beszámítású bűncselekménynél akarta volna áttörni a sajtójogi felelősségi rendszernek azt az alapvető elvét, mely szerint a sajtójogi felelősség a sajtótermék tartalmának ismeretétől független, az utóbb idézett törvényszakasz tényálladéka a felelősségi rendszeren kívül álló mindazon egyénekre is kiterjed, akik a nyomtatványt árusítják, osztogatják vagy szétküldik.

Az ismertetett kétségek s a gyakorlatban felmerült vitás kérdések eléggé indokolják annak a szükségét, hogy a büntetőtörvények revíziója során a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeknél félreértést kizáró módon határoljuk el a sajtójogi felelősséget a köztörvényi felelősségtől. Tegyük megfontolás tárgyává, hogy a sajtótermékek terjesztője mely esetekben tartozzék büntetőjogi felelősséggel, továbbá, hogy a külföldi sajtótermékek terjesztése nem igényel-e eltérő büntetőjogi szabályozást.

*

Büntetőtörvényeinkben a sajtódeliktumok elkövetési módja nincs egységesen meghatározva ; egyes bűncselekményeknél «sajtó útján való közzétételről» vagy «nyilvánosságrahozatalról», másoknál pedig : «nyomtatvány stb. terjesztéséről vagy közszemlére kiállításáról» van szó. Pedig a meghatározásban mutatkozó ezen eltérések a törvény alkalmazásánál zavarólag hatottak, mert az elkövetés módja szoros kapcsolatban van az elkövető személyével.

Másrészt pedig a törvényes rendelkezések értelmezésénél nehézségeket támasztott az, hogy a szövegben a közzététel, illetve terjesztés hol elkövetési módként, hol pedig elkövetési cselekedetként fordul elő, holott ez a ténykedés elkövetési cselekedet csak ott lehet, ahol sajtórendészeti tilalomba ütközik, mint pl. a St. 24. §. 3. pontjában, ellenben ahol a jogilag védett érdek más, ott a közzététel és terjesztés csak elkövetési mód.

A S. T. ugyanis a sajtó útján elkövetettnek azt a bűncselekményt mondja, melynek tényálladékát a sajtótermék tartalma foglalja magában, amiből nyílván az következik, hogy az elkövetési cselekedet magának a sajtóterméknek tartalmába van beleolvadva ; a sajtótermék tartalma az, amely bűncselekmény elkövetésére felhív, — gyűlöletre izgat, — intézmények ellen lázít, közszemérmet sért stb., s ezen bűncselekmények sajtó útján való közzététel, illetve terjesztés mint módozatok által vannak elkövetve.

Kívánatos lenne ezért, hogy az elkövetési mód szabatos meghatározását a sajtótörvénnyel összhangba hozzuk, s a meghatározást a büntetőtörvényekben következetesen alkalmazzuk.

A gondolat sajtó útján való közreadásának a sajtótörvény első szakaszában is megjelölt két fázisa van. Az első a sajtótermék létrehozatala, vagy amint a sajtótörvény kifejezi : a gondolatnak sajtó útján való közlése, amelyben a szerző, szerkesztő, kiadó és nyomdatulajdonos vesznek részt ; a második pedig a terjesztés, mely az árusításban, szétosztásban, közszemlére tételben, nyílvános elhelyezésben és szétküldésben merül ki. Ezt a különbséget kellene szem előtt tartani az elkövetési mód megjelölésénél s a törvényben következetesen sajtó útján való közlésről (vagy közzétételről), illetve sajtótermék terjesztéséről szólnunk, aszerint, amint az elkövetett cselekményért a sajtójogilag felelős személyek feleletre vonását, vagy a terjesztő köztörvényi felelősségének megállapítását célozzuk.

Az emellett külön felveendő általános rendelkezéssel pedig szabatosan meghatározhatnók az általános büntetőtörvények különös részének a sajtótörvényhez való viszonyát akként, hogy a sajtó útján való közlés által elkövetett bűncselekményeknél a sajtójogi fokozatos felelősség szabályai, a sajtótermék terjesztése útján elkövetetteknél pedig a büntetőtörvénynek a felelősségről szóló rendelkezései az irányadók.

A terjesztés a gondolat sajtó útján való közlésének eleve, feltételezett folyománya lévén, általában véve a terjesztő cselekménye járulékos természetű. Nem létesít újabb bűncselekményt de ez csak az alaki felelősség kérdésénél lehet irányadó szempont, amint hogy a sajtójogi felelősség rendszerébe a törvény a

terjesztőt nem is vonta be; más tartalmat nyer azonban a terjesztés, ha ennek eszközlője ismeri a sajtótermék tartalmát, mert ez esetben azzal a tudatos közreműködéssel, hogy a bűncselekményt magában foglaló sajtóterméknek szélesebb körökbe útat nyit, szándékosan fokozza azt a káros hatást, melyet a sajtótermék az erkölcsi és jogrendet sértő tartalmával gyakorol. Ennek a felismerése vezetett a büntetőtörvénynek az erkölcsi jogrendet védő 248. §-ában a terjesztő köztörvényi felelősségének megállapításához s ez indokolja, hogy az állam jogrendjét különösen veszélyeztető bűncselekményt magában foglaló sajtótermék dolosus terjesztője se maradjon büntetlenül.

A politikai bűncselekmények s különösen a felségsértés, hűtlenség és lázadás elkövetésére való felhivások és a büntetőtörvényünk 173. §-ában meghatározott lázítás ismerhetők fel olyanokul, melyek a bennük rejlő nagyobb veszélynél fogva a sajtójogi felelősség rendszerén kívül álló terjesztő közreműködésének is jelentősebb súlyt adnak. Viszont a bűncselekmények ezen körén kívül is kiterjeszteni a terjesztő köztörvényi felelősségét, a hazai sajtótermékek szempontjából gyakorlati jelentőséggel alig bír, annál a sajtórendészeti szabályozásnál fogva, mely a sajtójogi ellenőrzés gyakorlása révén módot nyújt arra, hogy a bűncselekményt tartalmazó sajtótermékek idejekorán már a terjesztőnél (büntetőtörvénytervezetek) lefoglaltassanak s így a nagyobb körben való terjesztés megakasztassék. Legfeljebb akkor merülhetne fel a szüksége annak, hogy egyéb bűncselekményt tartalmazó hazai sajtótermék terjesztője bűnvádi feleletre vonassék, ha a sajtótörvény kijátszásával a sajtótermékből a felelős személyek egyikének kiléte sem állapítható meg s ennek folytán a terjesztés megkezdésével egyidejűleg sajtórendészeti ellenőrzés végett be sem mutatott termékért a sajtótörvény alapján senki sem vonható felelősségre és a terjesztő ennek tudatában mégis terjeszt olyan sajtóterméket, melynek büntető tényálladékot magában foglaló tartalmát ismeri. (Névtelen röpiratok.) Ilyen esetben ugyanis a S. T. 24. §. 3. pontjában meghatározott vétség alkatelemeit a dolussal meghaladó tényálladék létesül, anélkül, hogy a mai jog szerint a nyomtatvány tartalmáért bárki felelősségre vonható lenne.

A külföldi sajtótermék terjesztése útján elkövetett bűncselekmények ellenben szerény nézetem szerint kiterjedtebb szabályozást igényelnek.

Igaz ugyan, hogy a terjesztésnek általában elismert szabadsága mellett a külföldi sajtótermékekkel szemben sajtótörvényünk az állam természetes önvédelmi jogával bőven indokolt azt a preventív intézkedést engedi meg, hogy terjesztésüket a minisztérium közérdekből eltilthatja (St. 10. §-a), de míg a hazai sajtótermékek megjelenésükkel egyidejűleg kötelező sajtórendészeti ellenőrzésben részesülnek, ami biztosítékot nyujt arra, hogy a bűncselekményt tartalmazó termékek a közvádló figyelmét el nem kerülik s ép ezért szélesebb körökben való terjesztésük idejekorán megelőzhető, addig a külföldön nyomatott sajtótermékeknek minden ellenőrzésnélküli szabad terjesztése tág teret nyit a közrendet és a társadalmi rend alapjait veszélyeztető bűncselekményeknek elkövetésére s a fentebb említett és a rendszeres ellenőrzés hiányában idejekorán alig alkalmazható preventív intézkedés sem fog gátat vetni annak, hogy nemcsak hazafiatlan, de az állam integritása ellen s a nemzetiségek közti jó viszony megbontására irányuló röpiratok ezentúl is tömegesen terjesztessenek.

A közművelődésnek, az emberi haladásnak elvitathatlan követelménye, hogy a külföldi szellemi termékekkel szemben ne nyerjen alkalmazást olyan előzetes rendszabály, amely beözönlésüket lényegesebben akadályozná, indokolt tehát sajtótörvényünknek az álláspontja, hogy a preventív intézkedést e részben a minimumra korlátozza. Viszont azonban hatályosabb preventív intézkedések mellőzésekor mindig számolni kell azzal a ténnyel, hogy a visszaélésekre is csábítóbb alkalom nyílik, amiket kiküszöbölni csak represszív intézkedésekkel lehet. Ha tehát közérdek a terjesztés szabadsága, ugyancsak elsőrendű államérdek az is, hogy a külföldről származó s politikai bűncselekmény tényálladékát felölelő sajtótermékek dolózus terjesztéséhez minden esetben büntető szankciót fűzzünk.

A hazai sajtótermékekkel szemben az ilyen terjesztésnek a bűncselekmények szélesebb körére kiterjedő szabályozásához elfogadható alapot nyujt az a körülmény, hogy tényleg alig jutunk abba a helyzetbe, hogy a sajtójogilag felelős személyekkel, vagyis a közlésben résztvevőkkel szemben a büntetőtörvényt alkalmazhassuk és ekként vegyük elejét a külföldről fenyegető bűncselekmények elkövetésének, mert bár a büntetőtörvényünkben foglalt jogszabályok (s a revizionális előadói tervezetek is) a törvény súlya alá vonják úgy a magyar honos, mint a külföldi által külföldön elkövetett bűncselekményeket s ezért elvi akadálya nincs ugyan annak, hogy a külföldi sajtótermék tartalmáért a sajtójog szabályai szerint felelős személyek ellen eljárjunk, de a nemzetközi szerződéseknél fogva a politikai természetű bűncselekmények miatt a kiadatás nem eszközölhető.

De továbbmenve, a gondolat sajtó útján való közreadásának két fázisa itt jogterület szerint teljesen különválik s büntetőtörvényünk hatályossága területén csupán a terjesztés folyik, amelynek eszközlőjére épen e kivételes helyzetnél fogva természetszerű felelősség hárul. Míg ugyanis a hazai sajtótermék terjesztője a közlésben közreműködők felelősségére támaszkodhat, addig a külföldinek terjesztője abban a tudatban fejti ki tevékenységét, hogy a sajtóterméknek a magyar büntetőtörvényekbe ütköző tartalommal való létrehozatala a külföldön felelősségérzet nélkül történik, mert — amint láttuk — a külföldön tartózkodók garanciája merőben illuzórius.

De lényeges különbség mutatkozik a politikai bűncselekmények jogrendet sértő hatályában is, ha azok külföldi sajtó útján való közlését, a dolog természeténél fogva elkülönülő belföldi terjesztésükkel mérjük össze. A felségsértésre, hűtlenségre és lázításra való felhívásnak, az alkotmány intézményei ellen való lázításnak, a nemzetiségek egymás elleni gyűlöletre izgatásának, általában a magyar állam és társadalom rendje ellen intézett támadásnak a külföldi közlés helyén élő egyedeknél kiváltott hatása korántsem rejt magában törvény által védett érdekekre oly fokú veszélyt, amilyennel az ilyen felhívás, lázítás vagy izgatás akkor fenyeget, ha az a magyar állam polgárai közé veti az egyenetlenség és békétlenség magvát. A dolózus terjesztő ekként a bűncselekményt mintegy átülteti a hazai földbe s felidézi vele azt a fokozottabb veszélyt, mely ellen büntető igazságszolgáltatásunk a törvény hiányánál fogva védelmet nyujtani nem tud.

Szokatlan ugyan a terjesztésnek jogi szempontból való bifurkációja, de sajtójogunk mai rendszerének megbolygatása nélkül csak így védhetnők meg hatályosan államiságunk legfontosabb érdekeit, hacsak a terjesztő büntetőjogi felelősségét a sajtótermék eredetére való tekintet nélkül az összes politikai bűncselekményekre ki nem terjesztenők, ami azonban a fentebb már kifejtettek szerint a jogrend védelme szempontjából aligha szükséges.

Más államokban a kérdés más megoldást nyert. Igy a német birodalmi törvény szerint a terjesztő elsősorban a büntetőtörvény általános felelősségi szabálya alá esik, ha azonban tettessége vagy részessége ki nem mutatható, felel a gondatlan terjesztésért, a belga és francia törvényhozás pedig a terjesztő felelősségét a sajtójogi fokozatos felelősség rendszerébe állította be, amivel épen a külföldi sajtótermék útján elkövetett bűncselekmény büntethetőségét biztosította, miután egyéb esetben alig kerül sor a terjesztőre, mint a fokozatban utolsó személyre.

E külföldi szabályokkal szemben az anyagi igazság követelményeinek inkább megfelel a sajtótörvényünk szellemével is összhangban álló elv, hogy a terjesztő általában akkor tehető felelőssé, ha a sajtótermék bűncselekmény tényálladékát magában foglaló tartalmát ismerve, ezt bűncselekmény elkövetésére irányuló szándékkal terjeszti.

Hogy azonban ennek az elvnek gyakorlati alkalmazása az eddig büntetlenül űzött visszaélések megszüntetésében célravezető legyen, az a megoldás kínálkozik, hogy a külföldi sajtótermékek terjesztőjének ez a köztörvényi felelőssége a sajtó útján elkövethető bűncselekményeknek a politikai és állami fontosabb közérdeket sérő egész körére kiterjedőleg nyerjen alkalmazást.

Dr. Hubay László.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A büntetőjogi demobilizációt** sürgeti az ügyvédi kamara választmánya az igazságügyminiszterhez intézett feliratában. Csak önmagához marad hű a kamara, midőn a szabadságjogok védőjévé szegődik, de úgy véljük, a háború

kényszere e szabadságjogokat nemcsak a gyorsított bűnvádi eljárásról szóló rendelettel korlátozta. Mert, hogy egyebet ne említsünk, a sajtószabadságból, a gyülekezési jogból, a levéltitokból stb. is csak az alkotmányos forma maradt fen, ez is bizonyára csupán azért, hogy a háború után ismét megtelhessen alkotmányos tartalommal. Pedig ezek a jogok a becsületes polgárok összességét illették, míg azok közt, akikre posztócsalás, malomgyujtogatás, élelmiszerhamisítás stb. gyanuja miatt a gyorsított bűnvádi eljárás nyer alkalmazást, bizonyára akadnak némelyek, akik nem egész alaptalanul keveredtek e gyanuba. Mindamellett értjük, hogy a kamara, amelynek egyes tagjait közhasznú tevékenységükben leginkább ez a rendelet feszélyezi, a tilalomfák erdejében épen ezt a fát vette észre.

Készséggel elismerjük, hogy a gyorsított bűnvádi eljárás nem eszményképe a büntetőperjognak, sőt ha az eljárási jogot az egyéni szabadság és az ártatlanul gyanúba fogottak biztosítékának tekintjük, valóságos lucus a non lucendo. Kevéssé gyakorlatias azonban az a szemrehányás, amelyet a kamarai felterjesztés a rendeletek illegitim származása miatt tesz, midőn azt kifogásolja, hogy a miniszter az 1912: LXIII. tc. 31. §-ában nyert felhatalmazástól eltérve, nem alkalmazkodott a katonai Bp. elveihez. A katonai Bp. ugyanis, amely az egyéni szabadságot in ultima analysi mindig az «illetékes parancsnok» lelkiismeretére bízza, ugyancsak nem palladiuma a szabadságjogoknak s ha a gyorsított bűnvádi eljárási rendelet pl. azokat az «elveket» tartotta volna szem előtt, amelyeket az 1912: XXXII. tc. 27. fejezetében a hadrakelt seregnél alkalmazott eljárásra vonatkozó szabályokban vett alapul, a kamarának még jóval több oka lett volna a panaszos felterjesztésre.

Különösen az illetékesség méltán féltett szabályainak félretételét, a kir. ügyészségnek az illetékességre gyakorolt feltétlen hatalmát kifogásolja a kamarai felterjesztés. Ámde épen ezen a ponton a háború tényeinek a hatalma még erősebbnek bizonyult, mint az a hatalom, amelyet a rendelet a kir. ügyésznek ad. Mert ugyan mit érnek ott az illetékességi szabályok, ahol egész vidékek lakosságát egyszerűen áttelepítik egy másik kir. tábla területére.

Megengedjük, hogy ama bűncselekmények közt, amelyek nem abszolute, hanem mint a hadviselés érdekeit érintők tartoznak a gyorsított bűnvádi eljárás alá, bizonyára akadnak esetek, amelyekben az eljárás könyörtelen szigorának alkalmazása méltánytalan. De *ma*, midőn az állam és a társadalom minden idegszála egy közös célt szolgál, midőn minden gondolatunk és minden érzésünk a győzelmes békére irányul, ezt ép oly kevéssé rekriminálhatjuk, mint ahogy nem panaszkodhatunk amiatt, hogy az árulók közt, akiket a katonaság gyorsított bűnvádi eljárás nélkül akasztatott fel, bizonyára volt olyan is, akinek árulását nem lehetett volna perrendszerűen bizonyítani.

C'est la guerre! És e szónál jut eszünkbe, hogy a háború még tart, bárha «győztes hadaink saját birodalmának területén űzik az ellent» és ha a kamara felterjesztésében a gondolatot, amelyet a béke vágya szült, méltányoljuk is, úgy véljük, hogy a rendelkezések törvényszerűsége felől táplált aggodalmak előadása még mindig túlkorai. Még az elvesztett hadjárat sztratégiáját is csak békekötés után szabad bírálni, annál inkább a győzelmes háborúét. De nem tartjuk korainak az időpontot arra, hogy maga az igazságügyi kormány vizsgálja meg, vajjon nem lehetne-e a gyorsított bűnvádi eljárás alá vont bűncselekmények reviziójával azok számát az eddigi tapasztalatok alapján csökkenteni. Párhuzamosan a moratórium megszüntetésével így lehetne megteremteni az átmenetet a büntető igazságszolgáltatás terén is.

—

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Bányai Gyula* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Jakobi József* joggyakornok.
Dr. *Juraskó Jenő* kir. törvényszéki joggyakornok.
Dr. *Kuzma Albert* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Lajszky Ede* kir. törvényszéki jegyző.
Mathis Andor jogszigorló.
Nagy Károly kir. aljárásbíró.
Dr. *Nagy Ferenc* ügyvéd.

—

— **Igényperben a másodbíróság helybenhagyó ítélete ellen felülvizsgálatnak nincs helye.** A *kir. Kúria*: A felülvizsgálati kérelmet visszautasítja. *Indokok*. A jelen esetben a fellebbezési bíróság az elsőbíróság ítéletét azzal a részbeni változtatással hagyta helyben, hogy az alperes részére megítélt perköltség összegét 385 K 80 f-re felemelte. A Ppé. 56. §-a kimondja, hogy az 1881: LX. tc.-nek azokat a rendelkezéseit, amelyek a végrehajtási eljárás rendjén ítélettel eldöntendő kérdésekben a fellebbezés hatályáról és a másodbíróság ítélete elleni fellebbezés kizárásáról rendelkeznek, a felülvizsgálati kérelemre is megfelelően alkalmazni kell. Az 1881: LX. tc. 97. §-a értelmében pedig igényperekben az elsőbíróság ítéletét helybenhagyó másodbírói ítélet ellen további fellebbvitelnek helye nincs, már pedig az előadottak szerint a per főtárgyában a másodbíróság az elsőbíróság ítéletét helybenhagyta és ítéletének a perköltség mennyiségére vonatkozó megváltoztató része a Pp. 521. §-a értelmében önállóan perorvoslattal sikeresen meg nem támadható, ezek alapján a minden irányban kizárt felülvizsgálati kérelmet a Pp. 529. §-a alapján vissza kellett utasítani. (1915. P. II. 6015. sz.)

— **Záros határidőhöz kötött beadványok lekésése a postai forgalom beszüntetése miatt.** A háboru esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvény alapján kibocsátott rendeletek egyikében sincs intézkedés arra nézve, hogy a fellebbvitel benyujtásának határnapjául a postáraadás napja tekintessék. Ennek az általános és a pénzügyi közigazgatás terén tételes szabálynak legalább a háboru tartamára az igazságszolgáltatás keretében való alkalmazása igen szükséges volna. Az ország egyes, különösen a harcterekhez közelebb eső vidékein ugyanis megtörténik az, hogy a pósta minden előzetes hiradás nélkül olykor 8—14 napig is visszatartja a küldeményeket és pedig tekintet nélkül arra, hogy azok kihez cimezvék? Ennek következtében igen gyakran megtörténik, hogy fellebbviteli beadványok a fellebbviteli határidő leteltével érkeznek rendeltetési helyükre. Ennek következménye aztán az, hogy a kir. törvényszék a fellebbviteli beadványt visszautasítja, ami költséges igazolási eljárást von maga után. A költség, továbbá a haszontalan munkának és bosszúságnak elejét lehetne venni azzal, hogy ha a miniszter a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényben nyert felhatalmazás alapján kimondaná azt, hogy a háború tartamára a fellebbvitel s egyáltalán minden záros határidőben benyujtandó beadvány benyujtásának időpontjául a postáraadás napja volna tekintendő. Azt elvégre nem lehet kivánni sem az ügyvédtől, sem a féltől, hogy minden záros határidőhöz kötött beadványt külön futárral küldjön he az illető bíróság székhelyére. De sokszor még ez sem segítene, mert soha sem lehet előre tudni azt, mikortól fogva tartják vissza a leveleket? Ezt előzetesen közhirré nem teszik és a legtöbbször csak akkor értesül róla az ember, amikor a bíróság záros határidőhöz kötött beadványát elkésés okából már visszautasította. Ami a közigazgatás terén békés időben sem okoz nehézséget, az az igazságszolgáltatás terén legalább a háború tartamára kivételként volna alkalmazható.

KÜLFÖLD.

— **A francia vezérkar szerzői joga.** A francia hadügyminiszter szerzői jog bitorlása miatt pert indított a Tribunal de la Seine előtt egy könyvkereskedő ellen, aki egy nagy francia hadgyakorlat területének 1: 200,000 léptékü vezérkari térképét a vezérkar engedélye nélkül csekély változtatásokkal kiadta. A könyvkereskedő — mint a Le Droit d'Auteur közli — legelébb is azzal védekezett, hogy a vezérkar nem tett eleget a francia szerzői jog szerint kötelező bejelentésnek és letétbehelyezésnek, mert csak az

1 : 80,000 léptékü térképet jelentette be és helyezte letétbe, ellenben az 1 : 200,000 léptékűt nem. A bíróság ezzel szemben megállapította, hogy elegendő, ha valamely térkép egy bizonyos léptékben jelentetik be és helyeztetik letétbe ; ugyanazon térképnek kisebb vagy nagyobb léptékben való elkészítése, ha jelentékenyebb szellemi munkát igényel is, mégis csak technikai munka és a kisebb léptékű térkép, bárha más külső képet ad is, mint a nagyobb léptékű, nem lényegben való változata a nagyobb léptékűnek. Érdekesebb védekezése a könyvkereskedőnek az volt, hogy a vezérkar térképezési munkálatai olyká tekintendők, mint amelyek a köz számára készülnek és arra szolgálnak, hogy azokat a térképezők és térképkiadók szabad tetszésük szerint felhasználják ; e nélkül más térképkiadások egyenest lehetetlenek volnának, minthogy minden térképrajzoló nem eszközölheti újból a sok millióba és évtizedek munkájába kerülő felvételeket és felméréseket. A vezérkar térképei mintegy hivatalos okmányoknak tekintendők, amelyek, mint egyéb hivatalos okmányok is, mindenki rendelkezésére állanak. A Tribunal de la Seine nem fogadta el e védekezést sem, hanem megállapította, hogy a francia vezérkarnak az általa kiadott térképekhez szerzői joga van. E térképeket ugyan közhatóság készíttette és adta ki az állam költségén és közhasználatra, azonban az államnak is van magántulajdona, tehát van szerzői joga is, és abból, hogy az állam, illetve a vezérkar rendszeresen eltűrte, hogy térképezési munkálatainak anyagát bárki felhasználhassa, nem mondott le térképeinek szerzői jogáról és nem engedte meg, hogy térképeit — ha más léptékben is — egyszerűen lemásolják vagy csekély változtatással kiadják. Megállapította egyúttal a Tribunal de la Seine, hogy a vezérkari térképek szerzői joga nem az egyes térképlapokat ténylegesen készítő vezérkari és egyéb tiszteket illeti, hanem magát a vezérkart, mert a vezérkari térképek együttes munkáját alkotják mindazoknak, kik a terepfelvételeken és a térképek készítésében közreműködtek. *Sz. E.*

— **A szóbeliség teljes megvalósításának nagy akadályát** látja Kohler, a berlini jogtanár abban, hogy nincsen még megfelelő eszközünk vagy eljárásunk a tárgyalásokon történtek pontos és hiánytalan megrögzítésére. Gyakran van szükség rá még ma is, hogy a felek az általuk előterjesztetteknek pontos másolatát előkészítő vagy kiegészítő iratban a bíróság elé terjesszék, amely így ismét az iratok tartalmának figyelembevételére lesz utalva. Régi, már több ízben hangoztatott eszméje Kohlernek, hogy a fonográfot kellene igénybevenni a tárgyaláson történtek megrögzítésére, amely ilymódon a jegyzőkönyvet helyettesítené. A bíróság ez esetben az egész tárgyalást a leghívebb másolatban ismételtethetné meg, ami főleg az ügyek felsőbírói elintézésénél volna üdvös. Kétségtelen igaza van Kohlernek, hogy a tanúk vallomásainak mérlegelésénél fontos lehet az a mód, amint a tanú a vallomást teszi, a kérdésekre megfelel, a szavakat hangsúlyozza. Mindezt megrögzítené a hanglemez, úgy hogy a tárgyalási jegyzőkönyv csupán utalna a megfelelő számú lemezre, amelyek a periratok részeit képeznék. A technika fejlődésének nem egy jelentős mozzanatát jelölte meg már nekünk Kohler jó előre. Egy tökéletesített beszélőgép alkalmazása végre is nem tartozik a lehetetlenségek közé. A fonográfot, mint a segédszemélyzet új tagját, szívesen is látnók ; a jegyzőkönyvezés örömeiről sem lenne talán oly nehéz lemondani. *A.*

— **A váltótelepítés érvényességét,** ha az a váltókötelezett aláírása után és ennek beleegyezése nélkül történt, az ausztriai bíróságok különbözőképen bírálták el már évtizedek óta, míg a kérdés végre legutóbb a legfelsőbb bíróság teljes ülési határozatával (Präs. 119 15.) végleges megoldást nyert. Az elvi döntés meghozatalánál a legfőbb bíróság abból indult ki, hogy különbség teendő, vajjon az adott esetben a kötelezett bianko, vagy pedig lényeges kellékeivel már ellátott váltót írt alá. Első esetben az utólagos telepítést úgy kell elbírálni, mint a már aláírt váltónak utólagos kitöltését általában ; a telepítési hely ez esetben a fizetési hellyel azonos jelentőségű, amelynek hiánya esetére a váltó az intézvényezettnek váltójog szerinti — lakhelyén lenne fizetendő. A bianco váltónak telepítése tehát a jóhiszemű váltóbirtokossal szemben mindig érvényes, az ellen pedig, aki az utólagos kitöltésben résztvett, a váltókötelezett csak akkor emelhet kifogást, ha bizonyítást nyer, hogy az utólagos kitöltés jogosulatlanul és a létrejött megegyezés ellenére történt. (Egyező kúriai gyakorlat.) Bianko aláírtnak tekint az osztrák judikatúra minden olyan váltót, amelynél aláíráskor még lényeges kellékek hiányoztak, jóllehet az intézvényezett pontos lakcíme ki is volt már téve, tekintve, hogy az utóbbinak megjelölése még nem szól az ellen, hogy a váltó telepítése szándékoltatik, annál is kevésbé, mert a telep megjelölése úgy is mindig az intézvényezett lakhelyének megjelölése után következik, feltehető tehát, hogy az a váltókiállító, aki a lényeges kellékek pótlását utódjaira bízza, a telepítésre is feljogosítja őket. Ezek után már csak azt tekintette vitásnak a legfőbb bíróság, hogy ha hamisítás következtében a régibb váltókötelezettségek érvényüket vesztik, mennyiben maradnak mégis érvényben a későbbi váltónyilatkozatok. Ennek eldöntésénél ismét abból indult ki a bíróság, hogy a váltónyilatkozatnak csak oly tartalom tulajdonítható, amellyel az a kiállításkor bírt. A váltó tartalmának minden utólagos megváltoztatása a váltó meghamisításával egy jelentőségű, legyen az a telepítésre irányuló utólagos intézkedés, avagy a lejáratnak, a váltóösszegnek utólagos megváltoztatása. Nem található megnyugtató indokolás ennek alapulvételével aziránt, hogy a váltó aláírója olyasmire is kötelezve legyen, ami aláírás után az eredeti tartalom meghamisítása útján lett a váltóba felvéve. Nem kívánja ezt sem a forgalom biztonsága, sem pedig a telepített váltó jóhiszemű megszerzőjének védelme. A váltókötelezettnek tehát meg kell adni az utólagos telepítéssel szemben az «in rem» bárkivel szemben is érvényes kifogásolás jogát, amennyiben a telepítés beleegyezése nélkül történt. Különösen fontos lesz e kifogások között az, amelyik arra irányul, hogy a telephelyen felvett óvás a visszkereseti jogot megalapítani nem alkalmas, mert épen ezáltal szenvedhet a leggyakrabban sérelmet a váltó jóhiszemű megszerzője is. Viszont azonban a meghamisított váltó érvényesítése körül felmerülő veszélyek alól a jóhiszemű szerzőt sem lehet mentesíteni, ellenkező esetben az utóbbit ugyan hozzá juttatnánk olyasmihez, amire neki vélt joga van, de viszont mást olyanra köteleznénk, aminek teljesítésére kétségtelenül nem lenne köteles. Az utólagos telepítésnek ezen kifogása valamennyi váltókötelezettet megilleti, tehát nem csupán az elfogadót, amint azt az irodalomban sokan vitatják. Kifogásemelés esetére a bizonyítás a váltóadóst terheli, de ez csupán arra irányúl, hogy a váltó aláírásakor a lényeges kellékekkel már ellátott váltó telepítésre vonatkozó intézkedést nem tartalmazott. Annak bizonyítására, hogy a kötelezett az utólagos telepítésbe beleegyezett, már a váltóhitelezőt terheli. (Lásd vonatkozó irodalmat. Grünhut : Wechselrecht I. 318., 419., 442. Lehmann : Lehrbuch des deutschen Wechselrechts 413. Canstein hasonló című munkája 156. és 183., Staub : Comm. z. allg. deutsch. Wechselordnung 76. cím 18. §. Stb.) *A.*

— **Udvariassági aktusnak** minősítette a magánjogi bíráskodást idegen állam polgárainak pereiben az amerikai szövetségi törvényszék. Egy angol társaság egy ausztriai hajózási vállalatot perelt a mondott bíróság előtt a háború kitörése előtt szállított fűtőanyag vételára miatt. A szövetségi törvényszék a keresetet elutasította. Nem volna ugyan a semlegesség megsértésének tekinthető — így szól az indokolás, — ha a bíróság a jogvitát a fennálló tengerjogi elvek szerint el is döntené, az udvariasság azonban megkívánja, hogy ne hagyassék figyelmen kívül az a körülmény, hogy jelenleg háborúban állanak egymással a peres felek államai. Ha valaki oly államban igyekszik külföldön keletkezett és ott is teljesítendő kötelezettség iránt fennálló jogát bírói úton érvényesíteni, amelyben úgy ő, mint a kötelezett is idegen, úgy nincsen kényszer, mely a jogszolgáltatást kötelezővé tenné a bíróság számára. A bíróság belátására van bízva, hogy a jogvita eldöntésére vállalkozzék és ha azt megteszi, úgy csupán előzékenységet tanúsít, míg ha megtagadja, az a cselekvésre való képtelenségnek nem tekinthető. A külföldi ellenség nem halt meg, csupán cselekvőképessége van felfüggesztve. A háború végével a kölcsönös jogok és kötelességek tehát fel fognak éledni. A háború tehát csupán a bírói érvényesítést gátolja ; az ellenségeskedés ideje alatt ily államok polgárai egymást perbe nem vonhatják. *A.*

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Béc-u. 9. (Tel. 63—96)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 39. szám. Budapest, 1915 szeptember 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. A Pp. és a háború. — *Dr. Borsodi Miklós* budapesti kir. járásbíró: Vitás elsőbbségi kérdés a közalkalmazásban lévők lakpénzének lefoglalásáról. — *Dr. Bodó Farkas* csikszeredai kir. törvényszéki tanácselnök: Birtokszerzési költségekről szóló rendelkezések hiányai. — *Dr. Szokola Leó* székesfővárosi árvaszéki fogalmazó: Kiskorú francia állampolgár örökbefogadása. — Szemle. *Melléklet:* Hiteljogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Pp. és a háború.

«Bármily súlyos kihatással van is a háború a bíráskodás gyakorlására és az igazságügyi igazgatásra, ma még egyáltalában nem lehet kizártnak tekinteni azt, hogy a polgári perrendtartás 1915 január hó 1-én életbe fog lépni és az igazságügyminiszter az életbelépés céljából szükséges intézkedéseket a kellő időpontban az említett életbeléptetési idő szem előtt tartásával meg is teszi.»

Mult évi augusztus hó 21. napján jelentette ezt a Jogt. Közl.[1] illetékes helyről nyert közlés alapján és szept. 11-ikén megjelent számában, tehát ép egy év előtt, szemlerovatának vezető helyén nemcsak helyeselte az igazságügyminiszter álláspontját, hanem reámutatott arra, hogy a munkamennyiség csökkenése folytán a Pp. életbeléptetése könnyebb lesz, a háború alatt itthon maradt bírák és ügyvédek az egyes részletkérdésekkel behatóbban foglalkozhatnak, mint rendes időben vagy különösen a háború után bekövetkező torlódásban.

A Pp. első féléve fényesen igazolta az igazságügyminiszter ama elhatározásának helyességét, hogy nem hallgatva az aggodalmaskodókra és kétkedőkre, nem tolta ki bizonytalan időre a Pp. életbeléptetését.

Ma ez szinte természetesnek látszik.

De ha visszagondolunk azokra a nehéz időkre, melyek ép közvetlenül a Pp. életbeléptetése előtt hazánkra nehezedtek, el kell ismernünk, hogy nagy elhatározás volt.

Ma már nincs nézeteltérés abban a kérdésben, helyes volt-e a Pp. életbeléptetése.

Az Ügyvédek Lapja, mely ismételten és nyomatékosan sürgette az életbeléptetés elhalasztását,[2] a budapesti kir. ítélőtábla első tárgyalása alkalmából azt írta: «Az a körülmény, hogy ezek az ügyek már április elején megérkeztek a kir. ítélőtáblára, azokban tehát az elsőbírói ítélet március második felében, vagyis harmadfél hónap alatt meghozatott, szinte megbékít bennünket azzal, hogy a Pp. egy rettenetes világháború borzalmai közepette lépett életbe. A szóbeliség érezteti áldásos hatását.»

Valóban a szóbeliség érezteti áldásos hatását.

A budapesti kir. törvényszék tanácsai igen sűrűn hozzák meg ítéleteiket az első érdemleges tárgyalás alapján. A szóbeli tárgyalás keresztttüzében az alaptalan védekezések összeomlanak. A nemrég közzétett hivatalos adatok szerint[3] az első félévben az ország összes törvényszékeinél megindított 5676 vagyonjogi per közül 2851 per, tehát több mint ötven százalék nyert befejezést. Feltűnő az első félévben megindított perek számának csekély volta. A hivatalos közlemény hangsúlyozza, hogy a számban a váltóperek nem foglaltatnak benn, de még így is feltűnő a perek számának óriási apadása. 1913-ban a törvényszékek előtt 37112 közpolgári és 13,750 kereskedelmi per indult meg, összesen tehát — a váltópereket nem számítva — 50,862 vagyonjogi per, vagyis félév alatt mintegy 25,000 per. Látszólag tehát 1915 első felében a perek száma ötödére apadt le. Kétségtelen, hogy a háború folytán erős apadás állott be. A törvényszéki perek feltűnő apadásának főoka azonban nem a háború, hanem a törvényszéki perek értékhatárának 2500 K-ra való felemelése. A törvényszéki perek nagymérvű apadása az értékhatár felemelése folytán a háború nélkül is mindenesetre bekövetkezett volna.

A járásbíróságok ügyforgalma kétségtelenül szintén erősen apadt a háború folytán. Országos statisztika nem áll ez irányban rendelkezésünkre. A budapesti központi kir. járásbíróság ügyforgalmáról azonban tudjuk, hogy f. év első felében ezen bíróságnál 36,883 per indult meg,[1] míg az 1911 év első tiz hónapjában a fővárosi járásbíróságokhoz 114,278, 1912 év első tiz hónapjában pedig 134,150 sommás per érkezett.[2] Az apadás tehát a járásbírósági forgalom terén is nagy, de sokkal kisebb mérvű, mint a törvényszéki pereknél, különösen, ha meggondoljuk, hogy a Pp. életbeléptetésével összefüggő okokból december hó második felében 24,782 kereset érkezett a központi kir. járásbírósághoz. Nyilvánvaló tehát, hogy a központi kir. járásbíróság forgalmának erős apadása sem a háború kizárólagos következménye. A könyvkivonati illetékességnek szűkebb térre való szoritása mindenesetre lényegesen hozzájárult a budapesti járásbírósági forgalom apadásához, amit legvilágosabban bizonyít az a körülmény, hogy a háború első hónapjaiban, a moratóriumnak nagyobb jogterületekre való kiterjedése dacára több per indult meg, mint a folyó év első felében. Véletlenül tehát ép azon bíróságok statisztikai adatai kerültek csak eddig nyilvánosságra, melyeknél az ügyforgalom kettös okból apadt: a háború és a Pp. életbeléptetése folytán.

A perek apadása a háború alatt nemcsak a Pp. életbeléptetését könnyítette meg, hanem lehetővé teszi a hátralékok egy részének feldolgozását. A háború befejezése után azonban a felfüggesztett régi perek ezrei fognak feltámadni. Az Ét. 61. §-a abban a feltevésben rendelte el a rendes perekben a régi szabályok alkalmazását, hogy ezek a perek rövidesen, legfeljebb egy-két év alatt befejezést fognak nyerni.

Ezt a feltevést a háború megdöntötte. A régi perek tekintélyes része immár több, mint egy éve fel van függesztve. A háború befejezése után a régi rendes perek nagy részét a felek felfogják venni és így a régi irásbeli eljárást évek hosszú során át kellene még alkalmazni. A háború egyik folyománya tehát az Ét. 61. §-a revideálásának szükségessége.

Nem foglalkozunk bővebben ezzel a kérdéssel, mert nemrég ezen a helyen részletesen tárgyalta már azt a Jogtudományi Közlöny és a szaksajtóban a Ét. 61. §-ának megváltoztatására vonatkozó indítványunk visszhangra talált.

Ha az év végén az összes statisztikai adatok rendelkezésünkre fognak állni, több más irányban is meg fogjuk állapíthatni szükségessé vált-e a háború folytán a Pp. módosítása.

Egyet azonban már ma is megállapíthatunk. A Pp. életbeléptetése a háború alatt és a háború dacára nagy áldás igazságszolgáltatásunkra nézve.

[1] 1914. év 356. l.
[2] 1914. évi 33. sz. és 46. sz. vezércikkeiben.
[3] Jogt. Közl. 375. lap. Szemlerovat.

[1] Ügyvédek Lapja: 1915. 30. szám 6. lap «A budapesti központi kir. járásbíróság ügyforgalmi kimutatása».
[2] Bíróságaink helyzete a Pp. életbeléptetése küszöbén. Dr. Balog Arnold 8. lap. Az összehasonlításnál le kell még vonni az I-III. ker. járásbíróság ügyforgalmát.

Vitás elsőbbségi kérdés a közalkalmazásban lévők lakpénzének lefoglalásánál.

Oly esetben, amikor valamely közalkalmazott (Vn. 6. §. 1. bek.) lakháznak a saját részére való építése vagy megvétele végett kölcsönt vesz fel, s e kölcsön biztosítására lakpénzét lekötvén, a hitelező a lakpénzt lefoglalja, a folyósított kölcsönből épült lakóházba azonban a közalkalmazott bármely okból be nem költözik, hanem máshol bérel lakást, és a bérbeadó bérkövetelés fejében a lakáspénzt szintén lefoglalja, a sorrendi tárgyaláson a bérbeadónak későbbi foglalása elsőbbséggel bír-e a lakházépítésre kölcsönt nyújtó korábbi foglalásával szemben? A kir. Kúria egy adott esetben e kérdésre igennel felelt és oly álláspontot foglalt el, amely — szerény nézetem szerint — a törvény világos rendelkezésével ellentétben áll és a törvény rációjával sincsen összhangban.

A kérdés jobb megvilágítása céljából ismertetem mindhárom bíróság álláspontját és indokait és ezzel kapcsolatban fogom nézetemet kifejteni. Az eset tehát röviden az, hogy a lakáspenz fejében visszatartott összegek felosztására megtartott sorrendi tárgyaláson konkurrál a lakházépítésre kölcsöntadó korábbi és a bérbeadó későbbi letiltása. Az első bíró (V. ker. járásbíróság 1910. V., VII. 668/6. sz. végzés) a bérbeadó követelésének elsőbbsége mellett döntött, mert «a Vn. 6. §. 2. bek. a bérbeadót óhajtja minden módon biztosítani jogos bérkövetelése tekintetében» és mert nem vitás, hogy a végrehajtást szenvedő a lakpénzének a lakházépítésre kölcsönadó által történt lefoglalása után sőt a sorrendi tárgyalás idején is nem a kölcsönből épített házban, hanem a bérbeadónál lakik «és így nyilvánvaló, hogy a végrehajtató javára eszközölt *foglalás nem* rendeltetésének, helyesebben *a törvényben megengedett* egyedüli módnak illetve *célnak megfelelően lett felhasználva (!)*» A lakházépítésre kölcsönadó követelését tehát csak másodsorban sorozta az első bíróság.

A másodfokú bíróság (budapesti kir. ítélőtábla 2287/1911. P. sz. végzés) az első bíróság végzését megváltoztatta és a kölcsönadó tisztviselőegylet követelését sorozta első helyen, mert: «a Vn. 6. §. 1. bekezdés nem tesz megkülönböztetést arra nézve, hogy alakpénznek lakbérkövetelés vagy lakház építése illetve vétele végett adott kölcsön behajtása céljából való lefoglalhatásáról van szó és ezt mindkét esetben megengedi anélkül, hogy a két, ily különböző címen fellépő hitelezőnek valamelyike érdekeinek megvédését a másikkal szemben külön is kiemelné.» «Ily körülmények között közömbös, hogy a végrehajtást szenvedő nem az általa megvett ingatlanon lévő házban lakik és az is, hogy a felvett pénzből építkezést nem eszközölt, mert a Vn. 6. §. 2. bek. e körülmények tényleges bekövetkezését a lakpénz lefoglalhatás feltételéül fel nem említi. A felfolyamodó valamint a háztulajdonos is a végrehajtást szenvedő lakpénzére egyaránt érvényes zálogjogot szereztek, a kielégítési sorrend tekintetében tehát az elsőbbséget egyedül a foglalások időpontja dönti el.»

A kir. Kúria (3099/1911. P.) a másodbíróság végzésének megváltoztatásával az elsőbíróság végzését hagyta helyben. Az érdekes indokolás így szól: «A Vn. 6. §. 2. bek. szerint a §. 1. bekezdésében felsorolt személyek lakpénze csak lakbérkövetelés fejében foglalható le, amely rendelkezés egybevetve a 72. §-ban a bérbeadónak feltétlenül biztosított törvényes zálogjoggal csakis úgy értelmezhető, hogy a valósággal élvezett lakás egyenértékének biztosítását illetve lefoglalhatását akarja biztosítani. A lakáspénz tehát annak a bérbeadónak javára foglalható le elsősorban, akinek lakáspénzkövetelése a végrehajtást szenvedő részéről a valóságos bérbenbírás következtében vált csedékessé, mert különben a bérbeadó, aki mind a Vn. 6. §. idézett szabályában, mind a 72. §-ban neki engedett törvényes zálogjogban követelésére nézve feltétlen biztosítékot lát, ennek ellenére állandóan ki lenne téve annak a lehetőségnek, hogy a bérlő lakáspénzének a Vn. 6. §-ában megengedett módon előre lekötésével mind a két törvényes biztosítékot kijátssza, ami nyilvánvalóan nem lehetett célja a törvénynek, amely a 10. §-ban kifejezetten is rendeli, hogy a Vn. 6. §-ában a végrehajtás korlátozására vonatkozólag megállapított intézkedéstől eltérő egyezség, vagy a végrehajtást szenvedő lemondása hatálytalan. Ép ezért a végrehajtatóval szemben a végrehajtást szenvedő részéről megkötött bírói egyezségben a lakáspénz lefoglalhatását illetően vállalt kötelezettség a Vn. 6. §. helyes értelme és célja szerint csakis attól az időponttól válhatik kötelezővé, amelyben a végrehajtást szenvedő a megvásárolt házban valósággal lakni fog, mindaddig pedig a Vn. 6. §. és a 72. §. értelmében a mindenkori bérbeadónak törvényes igényei állanak fen a végrehajtást szenvedő bérlővel szemben.»

Fontolóra véve e bírói döntéseket, mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy az első és harmadbíróság a Vn. 6. §. 2. bekezdését önkényesen úgy magyarázzák, mintha a rendelkezés célja az lenne, hogy a bérbeadónak a V. T. 72. §-ában biztosított törvényes zálogjoga mellett még egy biztosítékot nyújtson, azt t. i., hogy lakpénze *feltétlenül* a bérbeadó követelésének biztosítására, illetőleg kielégítésére szolgáljon. Ez tévedés. A 2. bekezdés két rendelkezést tartalmaz, amelyeket csak összefüggésükben lehet helyesen megítélni, nem pedig úgy, mint az első és harmadbíróság a konkrét esetben teszi, hogy t. i. az egyik rendelkezést kiszakítva veszi irányadóul.

A Vn. 6. §. 2. bek. így szól: «Az első bekezdésben felsorolt személyek lakpénze csakis lakbérkövetelés fejében foglalható le, a szolgálat után járó más járandóságaik pedig egyáltalában le nem foglalhatók. Ha az első bekezdésben említett valamely személy lakháznak a saját részére való építése vagy megvétele végett lakpénzének lekötésével közokiratban fizetési kötelezettséget vállalt, *az ebből eredő követelés behajtása végett a kötelezettnek lakpénze szintén lefoglalható.*»

Nyilvánvaló, hogy ez a törvényhely nem az amúgy is felette erős biztosítékkal, a törvényes speciális zálogjoggal felruházott bérkövetelést akarta még jobban biztosítani, hanem egy sokkal fontosabb közérdek védelmére szolgál az egész 6. §. s benne a most tárgyalt rendelkezés is, t. i. a köztisztviselők (s egyéb közalkalmazottak) minimális standard of lifejének biztosítására, és pedig a lakpénzt illetőleg azáltal, hogy annak kizárólag a lakás céljaira való fordítását akarja biztosítani, akár úgy, hogy a közalkalmazott lakást bérel, akár úgy, hogy a lakpénze lekötésével magának családházat épít. A törvényhozó előtt tehát nem a bérbeadó, hanem a tisztviselő érdeke lebegett és ebből a szempontból teljesen egyenlősíti a bérbeadó bérkövetelését és a családház építésére adott kölcsönből eredő követelést, amikor kimondja, hogy ez utóbbi fejében a lakpénz *szintén* lefoglalható. Ily világos lévén a törvény rendelkezése, érthetetlen, mire alapítja az első bíróság azt az állítását, hogy a törvény a bérbeadót akarta a 2. bekezdésben «minden módon» biztosítani, holott a törvény egyformán megengedi a lakpénz lefoglalását az említett két hitelezőnek és egyik érdekét sem helyezi a másik fölé.

Ily célzat, t. i. a bérbeadónak újabb privilégium exigendi nyújtása, a törvény materialeiből sem vehető ki, sőt abból is a tisztviselőről való gondoskodás célzata világlik ki. A miniszteri indokolás erre vonatkozó adatot nem tartalmaz, mert a benyújtott törvényjavaslatban még nem volt felvéve a lakházépítésre vonatkozó rendelkezés, azt csak az igazságügyi bizottság vette fel, ennek jelentése pedig idevonatkozólag azt mondja: «Ezzel a rendelkezéssel a bizottság meg akarja könnyíteni az ú. n. tisztviselői családházak építését. A közokirati alakot a bizottság azért tartja szükségesnek, mert az ügylet bonyolultabb, az akaratnyílvánítás megtörténtét a közokirat jobban bizonyítja és a törvény kijátszása ilykép kevésbé lehetséges». Szó sincs tehát az első- és harmadbíróságok által imputált célzatról, a lakpénznek a bérbeadó részére való «feltétlen» biztosításáról.

A másik téves eszme, amely az első- és harmadbíróság álláspontjában megnyílvánul, hogy — amint az elsőbíróság kifejezi — a foglalás csak akkor «lesz felhasználva» a törvényben megengedett célnak, illetve — mint a harmadbíróság kifejezi — a lakpénz lefoglalását illetően vállalt kötelezettség csak attól az időponttól kezdve válik kötelezővé, amikor a végrehajtást szenvedő a megvásárolt házban valósággal lakni fog, vagyis más szóval a lakpénznek a lakház építésére adott kölcsön alapján történt lefoglalásának érvénye vagy hatálya attól a felfüggesztő feltételtől függene, hogy a családház tényleg felépül és a tisztviselő abba tényleg be is költözik. Csak mellékesen mutatok rá arra az ellenmondásra, amely az első- és harmadbíróság álláspontjában megnyílvánul akkor, amidőn a családházépítésre kölcsönt folyósított tisztviselőegylet követelését mégis — bár második helyen — sorozták, holott a tisztviselő a lakházba be nem költözött és így a letiltás még az első- és harmadbíróság álláspontja szerint nem volt érvényes vagy legalább is hatályos. Így a valóságban dön-

tésük az általuk felállított tételt nem is fedi, hanem abban csak a bérbeadó feltétlen elsőbbségének elve nyilvánul.

Főként azonban azzal a kérdéssel akarok foglalkozni, a törvényből levezethető-e az a szabály, hogy a családházra kölcsöntadó foglalása csak akkor hatályos, ha a családház tényleg felépül és a közalkalmazott abba tényleg beköltözik. A törvény ily felfogásra alapot nem nyújt. Az kétségtelen, hogy a törvény azt a célt akarta előmozdítani, hogy családházak épüljenek és ebből folyólag csak oly kölcsön biztosítására engedi meg a lakpénz lefoglalását, amely tényleg családház építésére fordíttatik. Az tehát, hogy a kölcsön tényleg erre a célra fordíttatik-e, joggal vizsgálható és a foglalás csak ez esetben engedhető meg. Helyesen mondotta ki a Kúria (3164/1910. VIII. p. t.), hogy «a köztisztviselő lakbérilletményének nem lakbér, hanem más követelés behajtására szolgáló lefoglalása s az erre vonatkozó egyezség közérdeknél fogva érvénytelen. Az ily letiltott lakbérilletmény behajtása iránt megperelt szolgálatadó hatóság sikerrel védekezhetik azzal, hogy a végrehajtató követelése a lefoglalt lakbérilletményből ki nem elégíthető». Ennél tovább menni azonban s még azt is megkívánni a foglalás érvényéhez, hogy a tisztviselő a családházba beköltözzék, nem lehet, mert ez az álláspont érvényesen szerzett jogok konfiskálásához vezet, s egyszerűen a tisztviselő tetszésére bízza, hogy a foglalást hatálytalanítsa azzal, hogy a felépült családházba be nem költözik vagy onnan kiköltözik. Különben azt a kérdést, hogy a foglalás érvényes-e vagy sem, a kölcsön rendeltetésére lett-e fordítva vagy sem, alig lehetséges a sorrendi tárgyaláson eldönteni, hanem a végrehajtást külön perrel kell megszüntetni. Annál kevésbé lehet a sorrendi tárgyaláson oly kifogást figyelembe venni, hogy a foglalás azért érvénytelen, mert a felépült ház rossz. Amíg a végrehajtási zálogjog ítélettel megszüntetve nincsen, addig azt a sorrendnél figyelembe kell venni.

A másodbíróság egyébként helyes álláspontját csak egy pontban nem osztom, hogy t. i. közömbös az is, hogy a felvett pénzből a tisztviselő építkezést nem eszközölt. Ez az egy dolog nem közömbös, mert különben a törvény szerfelett könnyen kijátszható volna, ha elég lenne a közokiratban a családházépítési célnak puszta megemlítése, anélkül, hogy a kölcsönnek tényleg erre a célra fordítása megkívántatnék. A kölcsönadónak tehát gondoskodni kell arról, hogy a kölcsön a megfelelő célra fordíttassék.

Még csak a harmadbíróság egy másik tévedésére akarok rámutatni. Azt mondja az idézett végzés indokolása, hogy a bérbeadónak a 72. §-ban biztosított törvényes zálogjoga kijátszható lenne, ha a bérlő lakáspénzét előre leköthetné. Hogyan? Hisz a törvényes zálogjog csak az invectákra és illatákra terjed ki, ebbe a fogalmi körbe csak nem vonható a lakáspénz? A bérlemény területén lévő ingóságokra biztosított törvényes zálogjoga a bérbeadónak csakugyan «feltétlen» jog, de ezt a jogot a lakáspénz lekötése más részére egyáltalán nem érinti.

A kir. Kúria tárgyalt álláspontja nem is tudott gyökeret verni. Erre mutat a Kúria egy későbbi döntése (241 1913.), amelyben az foglaltatik, hogy a tisztviselői lakbérre elrendelt végrehajtás megszüntetését nem lehet kérni azon az alapon, hogy a házat időközben bírói árverésen eladták. Az előbbi álláspontból pedig az ellenkező következett volna, mert aszerint a foglalás hatályosságának feltétele a tényleges lakás. Ugyancsak a Kúria bírált álláspontjával ellenkezően döntött a budapesti központi járásbíróság Pk. XII. 400,406/5. 1915. sz. végzésében, amelyben az elsőbbséget a lakházépítésre kölcsönadó korábbi foglalásának adta, habár a végrehajtást szenvedő a lakházba be nem költözött. (Kir. törvényszék 21. P. 1559/1915. sz. alatt helybenhagyta.) Remélhető tehát, hogy a gyakorlat a kifejtett helyes állásponton fog maradni.

Dr. Borsodi Miklós.

Birtokrendezési költségekről szóló rendelkezések hiányai.*

A 800/908. I. M. rendelet 32. §-ának első bekezdése szerint a kir. törvényszék az eljárás jogerős befejezésétől számított egy hó alatt köteles az általános költségjegyzéket a számvevőséghez felterjeszteni s a harmadik bekezdés szerint a költségjegyzék alapján aztán megállapítja a költségek végleges összegét s a birtokosok által fizetendő költségjárulékot is.

Ebből a rendelkezésből már feltétlenül az következik, hogy a végleges költség kirovásának a régi birtok adója alapján kell történni. Mert tudjuk, hogy tagosítás után a kataszter átalakítása s annak alapján az új birtok szerinti adókivetés a tagosítás után csak évek mulva történik meg s így a végleges kirovást nem lehetne a 800/908. I. M. rendelet 42. §-ából következtethető rövid idő alatt megcsinálni.

A végleges költség gyors kirovása pedig az államkincstárnak is érdeke, mert tagosítási ügyben a birtokrendezési állami alapból nagyobb előlegezések történhetnek.

E téren is tehát bizonytalansággal s esetleg helytelen kivetéssel állunk szemben, amit rendelet útján tisztázni kellene.

Gyakorlatomban ezen nehézségen úgy segítettem, hogy a 800/908. I. M. rendelet 3. és 4. §-ának betartásával a régi birtoknak a tagosítás befejezésekori állapota szerint új adókimutatást (nem kivetési lajstromot) készíttettem s annak alapján aztán a földmérővel a véglegesen megállapított eljárási költséget felosztattam. A felosztási kimutatást a tagosítás alá jött község előljáróságának kiadtam s a feleket végzéssel értesítettem, hogy azt betekinthetik s a felosztás ellen irányuló fellebbvitelüket (500/908. I. M. rendelet 156. §-a) a végzés kézbesítésétől számított 15 nap alatt beadhatják. Mikor így a felosztás jogerőssé vált, akkor a kir. adóhivatalt a 800/908. rendelet 32. §-ának negyedik bekezdésében foglalt eljárás keresztülvitelére megkerestem.

Nem egészen megnyugtató eredmény, mert itt is a régi birtok adója szerepel, de mégis megnyugtatóbb, mint az, ha az előirányzott költség kivetésekor elkészített lajstromban kitüntetett s az évekig tartó eljárás alatt a változásokkal pontosan ki nem egészített adó alapján osztjuk fel a végleges költséget.

Az általam ajánlott becsterület szerinti felosztással a felosztást az eljárás befejezése után azonnal és igazságosan lehetne keresztülvinni.

4. Hiányos és homályos a rendelet rendelkezése a túlfizetéseknek és megtakarított maradványoknak visszautalása kérdésében is.

A 800/908. I. M. rendelet 32. §-ának ötödik bekezdése a túlfizetések visszautalására nézve azt rendeli, hogy ha az elkészített mérleg szerint egyesek járulékaikon felül fizettek volna be az alapba, azt a törvényszék a mérleg elkészítésétől számított egy éven belül kifejezett kívánságára visszautalványozza.

Kérdés most az, hogy ha az állami alapba nem folyt be annyi, hogy az összes kiadásokat fedezze s a túlfizetések visszautalására is legyen, a túlfizetések visszafizetése elrendelendő-e? Mert abból, hogy egyesek túlfizetésben vannak, vagyis az előirányzat szerint befizetett összegük többet tesz annál, ami a végleges költségből reájuk esik, nem következik az, hogy az állami alapban ez ügyre nézve felesleg legyen, mert viszont egyeseknek lehet nagy hátraléka. Különösen kérdés ez a tisztán arányosítási eljárásnál, ahol az eljárás folyamán a 800/908. I. M. rendelet 27. §-a értelmében csak annyit lehet utalványozni, amennyi az állami alapba befolyt.

A rendeletnek előbb említett rendelkezéséből feltétlenül az következik, hogy a túlfizetéseket az egyeseknek vissza lehet utalni, tekintet nélkül arra, hogy azokra fedezet folyt-e be.

Mert a rendelkezés feltételt nem szab, sőt «egy éven belül előterjeszthető» kívánságot említ. Tudjuk pedig azt, hogy egy év alatt a végleges költségek be nem folynak, Egyáltalában nem vehető ki, hogy az itt használt «egy éven belül» kifejezés miért van? Egy éven túl talán nem lehet visszautalást kérni, vagy mi lesz egy év után, ha a visszautalást nem kérik?

Ha már most egy éven belül előterjesztett kívánságra az egyesek túlfizetéseit visszautaljuk, dacára, hogy arra fedezet nem folyt be, — sőt még előfordulhat az, hogy a költségeknek az 500/908. I. M. rendelet 153. §-ának negyedik bekezdése és a 800/908. I. M. r. 32. §-ának negyedik bekezdése összevetésével megállapítható befizetési ideje sem telt le — akkor a birtokrendezési állami alapot még arányosítás esetében is az eljárás keresztülviteléhez már nem is szükséges előlegezésre kötelezzük.

Alig hiszem, hogy a rendelkezésnek ez lett volna a célja.

5. Továbbá kérdés tárgya lehet, hogy a 800/908. I. M. rendelet 32. §-ának utolsóelőtti bekezdésében említett «birtokrendezési költségjárulékoknak megtakarított maradványai» alatt mi

* Bef. közl. Az előbbi közl. l. a 38. számban.

értendő? Hisz ha a törvényszék a számvevőség által érvényesített általános költségjegyzék alapján a végleges költséget az előírt szabályok szerint megállapítja s azt felosztja, ott megtakarított maradványról szó se lehet. Mert a törvényszék nagyobb összeget nem vethet ki, mint amennyit a végleges kiadás mutat. Igy a mérleg elkészítésénél csak egyeseknek lehet túlfizetése, — amit a megelőző pont szerint vissza kell utalni — de az egész költségnek megtakarított maradványa nincsen.

Alig hiszem, hogy ezzel a rendelet azt célozná, hogy ha az egyesek a túlfizetések visszautalását egy éven belül nem kívánták, az megtakarított maradvány. Mert e §-nak utolsóelőtti bekezdése azt mondja, hogy «ha a költségek végleges megállapítása alkalmával az tűnik ki, hogy a befizetett költségjárulékoknak megtakarított maradványai vannak» s így a költségek végleges összegének megállapításakor még nem tudható, hogy a túlfizetések visszautalását kívánják-e?

Nézetem szerint megtakarított maradvány csak az lehet, ha például: az érdekeltek kijelentik, hogy a végleges költségként megállapított összegnek egyénenkénti felosztását s mérleg készítését nem kívánják s az előirányzat szerint nagyobb összegben kivetett költségből fenmaradó maradványt bizonyos célra kívánják fordítani.

Ez esetben azonban az utolsó bekezdés rendelkezésére szükség nincsen, mert ez nem egyéb, mint a túlfizetéseknek visszautalása, amiről az ötödik bekezdés intézkedik, de igaz, hogy a túlfizetések visszautalására az utolsó bekezdés intézkedése volna helyesebb, mint az ötödik bekezdésé.

Az itt 4. és 5. pontok alatt felsorolt aggályok eloszlatása végett a 800/908. I. M. rendelet 32. §-át a harmadik bekezdéstől át kellene alakítani.

A második bekezdés után, amely a költségek végleges összegének s a birtokosok által fizetendő költségjárulékoknak megállapításáról szól, harmadik bekezdésként a következőket kellene tenni:

«Ha az érvényesített általános költségjegyzék alapján tett számításból az tűnik ki, hogy az összes végleges költségnek az a része, amely a birtokosok terhére esik, kevesebb mint az előirányzat szerint a birtokosokra kivetett összeg s így az előirányzat szerint kivetett összegnek befizetése esetén megtakarított költségmaradvány mutatkozik, a törvényszék a végleges költség megállapítása előtt a birtokosokat tárgyaláson hallgassa meg az iránt, hogy a végleges költségből a birtokosokra eső összegnek egyénenkinti felosztását s a mérleg elkészítése után jelentkező túlfizetések visszautalását kívánják-e, vagy annak mellőzését kérik s ez utóbbi esetben az előirányzott költségből befolyt és ezután befolyó felesleget hová kívánják fordítani?

Abban az esetben, ha a birtokosok a végleges költség felosztását az esetleg jelentkező túlfizetések visszautalását kívánják, vagy ha a költségmaradvány hovafordítására nézve köztük egyezség létre nem jön, vagy ha az előbbi számításból az tűnik ki, hogy a birtokosok terhére eső végleges költség több, mint amennyit az előirányzat szerint a birtokosokra kivetett összeg tesz, a kir. törvényszék megállapítja a költségek végleges összegét, valamint a birtokosok által fizetendő végleges birtokrendezési költségjárulékokat is az 1908. évi 500 I. M. számú utasítás VII. fejezetében szabályozott módon.»

Ezután új bekezdésként jönne a jelenlegi negyedik bekezdés, vagyis a mérleg elkészítése iránti intézkedés. További bekezdésként pedig a következők: «Ha az elkészített mérleg szerint egyesek végleges birtokrendezési költségjárulékaikon felül fizettek volna be az alapba (túlfizetések), azt a kir. törvényszék a befizetett fedezethez képest — a kir. adóhivatalnak úgy a fedezet, mint a túlfizetés összegére irányuló megkérdezése után — a birtokrendezési állami alapból, a fennálló szabályok megtartásával (1908. évi 500/908. I. M. számú utasítás 158. §-a), a birtokosoknak visszautalványozza.»

Ezutáni bekezdésként a következők: «Abban az esetben pedig, ha a megtartott tárgyaláson a birtokosok a végleges költség felosztását, mérleg készítését és a túlfizetések visszautalását nem kívánták s a költségmaradvány hovafordítására nézve is egyezségre jutottak, a kir. törvényszék a végleges költség összegének megállapítása s a felek közt létrejött egyezség jóváhagyása kérdésében végzést hoz, amelynek jogerőre emelkedése után a végleges költségnek a birtokosokat terhelő részéből az 1908. évi 500. I. M. számú utasítás VII. fejezetében szabályozott módon csak azokra a birtokosokra eső költséget rovatja ki, akikre az előirányzat szerint költség egyáltalában nem volt kivetve (például részleges tagosítás esetében a tagosítás alá jött régi birtokának adója nem volt kimutatva, vagy arányosítás esetében a földesurak urbéres birtokuk után kapott illetményére nézve, vagy a lelkész, iskola, tanító törvényes illetményére), s egyben a befizetve levő költségmaradványt a birtokrendezési állami alapból az egyezségben meghatározott célra utalványozza. Az előirányzat, valamint az eddig költséggel meg nem terhelt birtokosokra történt végleges költségkivetés szerint később befolyó maradványt pedig a jelzett célra, a kir. adóhivatalnak a befizetésekről történt értesítése alapján, később utalványozza.»

Mindezekből látjuk, hogy a fentemlített rendeletekben csupán a költségek kérdésénél mennyi méltánytalanság, hiány, homály, sőt ellentmondás is van, aminek egyrésze még törvénybe is bele lett véve. Miniszteri rendeletnél ilyenek ritkán szoktak előfordulni s így a fentiekből az látszik, hogy ezek a gyakorlathiányban készültek.

Ha még figyelembe vesszük azt, hogy ezek nemcsak az erdélyi részekre vonatkozó s fentebb idézett törvényben és rendeletekben, de az ország többi részeire vonatkozó 1908: XXXIX. tc.-nek s 30. és 60.909. I. M. sz. rendeleteknek megfelelő részeiben is épen így benne vannak, s hogy ezekről a kérdésekről az újabban kiadott 22,000. és 22,100.915. I. M. számú rendeletek sem szólnak, akkor azt hiszem, hogy úgy a birtokosoknak, mint az államkincstárnak elsőrendű érdekében áll, hogy ezek a rendelkezések méltányosabb alapra fektetve és világosan kifejezve legyenek.

Dr. Bodó Farkas.

Kiskorú francia állampolgár örökbefogadása.

Még a nemzetközi békesség és udvarias barátság boldog idejében történt, hogy a nagy kultúr Franciaország egy ideszakadt leányának — nem az igazi nevét mondom meg — Claire Toyon nevelőnőnek a lovagias magyar nemzet egyik alattvalójától házasságon kívül két gyermeke született. Az úrnak 1914. esztendejében a többi szerencsétlen között a mi kiskorúink szüleinek nemzetei is a háború lángjába borúltak, a kölcsönös bókokat súlyos gesztusokkal visszavonták, de a kis francia nevelőnő, úgy látszik, nem osztotta hazája nézetét, mert nálunk maradt, sőt az ellenséges magyar állam egyik polgárával örökbefogadtatta magát. Claire Toyonból Fehér Klára lett. És Fehér Klára nem késett még ugyanabban az évben egy magyar embernek örökbeadni gyermekeit. Az örökbefogadási szerződést a székesfőváros árvaszéke gyámhatóságilag jóváhagyta s a m. kir. igazságügyminiszter kormányhatóságilag megerősítette.

Természetes, hogy ennek a rendkívüli szerződésnek a jóváhagyása nem történhetett egy kényelmes blanketta segítségével. Az árvaszék figyelemreméltó és elvi jelentőségű indokolása, amellyel a jóváhagyást kíséri, nagyjában imigyen szól:

Az árvaszék kétségtelennek találja, hogy Claire Toyon és örökbefogadója közt csak azért jött létre az örökbefogadási szerződés, mert a felek azt hitték, hogy az örökbefogadott az örökbefogadás által magyar állampolgárságot szerez.

A feleknek ez a jogi felfogása azonban téves. Ugyanis az 1879: L. tc. 2. §-a kimerítően felsorolja a magyar állampolgárság megszerzésének módjait s ugyanannak a törvénynek 8. §-a meghatározza a magyar állampolgárság honosítás által való megszerzésének föltételeit, de sem a felsorolás, sem a meghatározás nem említi az örökbefogadást. Nagykorú személy örökbefogadása a magyar állampolgárság megszerzésének nem egyik módja, hanem csakis olyan előfeltétel, amelynek fenforgása esetén a magyar állampolgárság honosítás által való megszerzéséhez szükséges kellékek egy részétől el lehet tekinteni. A m. kir. belügyminiszternek azonban az 1879: L. tc. 11. §-ából kitűnőleg joga van még az összes kellékek fenforgása esetén is a honosítási okirat kiállítását megtagadni. Minthogy pedig a szerződő felek ügyvédje az árvaszék felhívása folytán bejelentette, hogy Fehér Klárára vonatkozólag a belügyminiszter honosítási okiratot még nem állított ki, kétségtelen, hogy Fehér Klára francia állampolgárságát megtartotta.

De ha Fehér Klára a magyar állampolgárságot meg is szerezte volna, ezzel az ő házasságon kívül született gyermekei még

nem volnának magyar állampolgároknak tekinthetők. Ugyanis az 1879 : L. tc. 7. §-ából kitűnőleg a honosított állampolgársága csak törvényes gyermekére terjed ki. Az 1886 : XXII. tc. 6. §-a szerint a házasságon kívül született gyermek anyjának a születéskor, t. i. a gyermek születésekor bírt községi illetőségét követi. Ebből kétségtelenül következik, hogy egymagában az anya állampolgárságának megváltoztatása házasságon kívül született gyermeke állampolgárságának megváltoztatását még nem vonja maga után.

Nyilvánvaló tehát, hogy Fehér Klára örökbefogadó anya és az örökbeadandó kiskorúak nem magyar, hanem francia állampolgárok. Ennélfogva, béke idején, az árvaszék az örökbefogadási szerződés jóváhagyására nem lenne illetékes, mert a nemzetközi magánjog szerint az örökbefogadási szerződés jóváhagyására mindig annak az államnak a hatósága van hivatva, amelynek a kiskorú örökbefogadandó a polgára, nem pedig a tartózkodási hely államának a hatósága. Hozzájárul ehhez, hogy a kiskorúak gyámságának szabályozása végett Hágában kötött nemzetközi egyezménynek, — melyhez úgy Magyarország (1911 : XXIII. tc.) mint pedig Franciaország hozzájárult — VII. cikke szerint a tartózkodási hely államának hatósága csak a sürgős intézkedéseket teheti meg, ilyennek pedíg az örökbefogadási szerződés érdemében való döntés nem tekinthető. Az állandó magyar gyámhatósági gyakorlat szerint az árvaszék az 1877 : XX. tc. 201. §-a alapján külföldi gyermek örökbefogadásának jóváhagyására nincs hivatva.

A nemzetközi magánjog szerint örökbefogadási szerződés csakis akkor tekinthető érvényesnek, ha a szerződés úgy az anyagi, mint az alaki jog, különösen pedig az örökbefogadandó törvényes képviselete tekintetében megfelel az örökbefogadandó honi joga által előírt kellékeknek. Minthogy pedig a francia magánjog (Code Napoleon 343—360. §§.) szerint csak a bizonyos kort meghaladó kiskorú s csak bizonyos előfeltételek fenforgása esetén fogadható örökbe, a szóbanlevő örökbefogadandó kiskorúak pedig e kort még nem haladták meg s az előfeltételek nem forognak fen s minthogy a francia magánjog szerint még a nagykorú anya sem term. és törvényes gyámja a házasságon kívül született gyermekének, hanem a gyermeket a francia hatóság által kirendelendő gyámnak kellene képviselnie, kétségtelen, hogy a szóbanlévő örökbefogadási szerződést mint a francia magánjog szabályainak meg nem felelőt, a magyar gyámhatóság még akkor sem hagyhatná jóvá, ha arra egyébként illetékes volna, hanem az ügyet diplomáciai úton az illetékes francia hatóságnak át kellene engednie.

Az árvaszéknek azonban az a nézete, hogy az itt említett jogszabályok, amelyeknek alkalmazhatósága béke idején vitán felül áll, a Franciaországgal előállott hadiállapot következtében alkalmazást nem nyerhetnek ; az árvaszéknek ebben az esetben illetékességét az 1877 : XX. tc. 201. §-ának kiterjesztő magyarázatával meg kell állapítania és a francia magánjog által előírt kellékektől el kell tekintenie.

A szóban lévő nemzetközi jogszabályok ugyanis feltételezik normális viszonyok fenforgását, amikor a nemzetközi érintkezés semmi nehézségekbe sem ütközik, amikor az illetéktelen belföldi hatóság minden nehézség nélkül átteheti az iratokat az illetékes külföldi hatósághoz, amikor a belföldön lakó külföldi állampolgár jogos kérelmének a külföldi állam hatósága által való teljesítése akadályokba nem ütközik. Mindez azonban a jelen esetben teljességgel ki van zárva.

Az örökbeadó Fehér Klára Magyarországon tartózkodik, meg van benne a szándék, hogy magyar állampolgárságot szerezzen és az árvaszéknek nincs kétsége aziránt, hogy a honosítási okiratnak részére való kiállítása rövidesen meg fog történni.

Megvan továbbá az örökbeadó anyában az a szándék, hogy gyermekei is magyar állampolgárokká legyenek. A Franciaországgal való hadiállapot következtében azonban ki van zárva, hogy az anyának és gyermekeinek az örökbefogadás jóváhagyására vonatkozó kérelmét a francia hatóság tárgyilagos és igazságos elbírálás tárgyává tegye, sőt még az is lényeges nehézségekbe ütközik, hogy az árvaszék a kérelmet a francia hatósággal közölje. Minthogy pedig az örökbeadó anya rövidesen magyar állampolgár lesz és visszás volna, hogy gyermekei még akkor is egy velünk hadat viselő ország polgárai legyenek, az árvaszéknek hazafias kötelessége segítőkezet nyujtani ahhoz, hogy a kiskorúak a magyar állampolgárságot megszerezhessék, ami csakis az örökbefogadás jóváhagyása útján történhetik. Ebben a tekintetben az árvaszéknek semminemű jogi aggodalma sincsen, mert a nemzetközi jog által előírt illetékességi jogszabályok a háború alatt a velünk hadat viselő országokkal való viszonylatokban nem alkalmazhatók, s így csakis a magyar tételes jog illetékességi szabályai vehetők figyelembe. Az árvaszéknek ezek folytán illetékességét a gyámsági törvény 201. §-a alapján meg kellett állapítania, s az örökbefogadási szerződést jóváhagynia és pedig a hazafias szempontokon kívül a kiskorúak nyilvánvaló érdekében is meg kellett ezt tennie, mert az örökbefogadó apa tetemes vagyonnal bíró földbirtokos, aki hosszabb idő óta tartja a kiskorúakat, neveltetésükre már eddig is sokat áldozott és kétségtelen, hogy belőlük hasznos polgárokat fog a hazának nevelni és így a házasságon kívül született kiskorúak erkölcsi és anyagi érdeke is nyilvánvalóan megkívánja az örökbefogadás jóváhagyását. Azt, hogy a francia hatóságok és a francia jog az örökbefogadás ilyen jóváhagyását minő elbírálásban fogják részesíteni, az árvaszéknek vizsgálnia azért nem kellett, mert a kiskorúak az örökbefogadás jóváhagyása és megerősítése után magyar állampolgárok lesznek, az örökbefogadó atyai hatalma alá kerülnek, a francia hatóságokkal és a francia joggal való minden viszonyuk megszakad.

Eddig van az árvaszék írása, a diszkrécionárius hatalommal intézkedő közigazgatási hatóság írása, amelynek végére azonban pontot, pecsétet tett a törvényszerűség ellenőrzőjének : az igazságügyminiszternek a megerősítése. Szorosan véve egy elszigetelt kis közigazgatási intézkedés áll előttünk, de jól esik hinnünk azt, hogy ennek az egy esetnek a most kitárt levegős ablakából a magyar háborús jogéletre megnyugtató, plein-air perspektiva nyílik.

Eszembe jut az a néhány jogeset, amelyet a Jogtudományi Közlöny külföldi szemlerovata a német és francia háborús igazságszolgáltatás jellemzésére közölt. A belőlük leszűrhető karakterisztikonok nyomán megkísérlem a magyar gyámhatóság jogesetét német és francia viszonyokra transzponálni. Talán nem csalódom, ha azt hiszem, hogy a német gyámhatóság a szigorú formalisztikus jogi álláspontra helyezkedett volna s a világért se lett volna tettestárs abban, hogy két kis francia állampolgárt ilyen módon alattvalóul megszerezzen a maga hazája számára. A német gyámhatóság ezzel az álláspontjával egy kicsit politizált volna. Elutasító határozatában a nagy Németország tisztakezű nemzetközi politikájának korrekt hangja rezdülne meg, amikor komoly és gáláns attitude-del még a gyanúját is elhárítaná annak, hogy a német hatóság a rendkívüli viszonyokkal visszaél és a nemzetközi magánjog szabályait szögre akasztja. Viszont ugyancsak valószínűnek látszik, hogy a francia gyámhatóság önhatalmúlag megnövesztett háborús hatáskörben erősebben és kifejezetten politizálna. Talán azon kezdené, hogy a dúló háború rémséges realitású lángját görögtűzként használva, annak a teátrális fényénél a Franciaországban maradt kis német nevelőnőt kémnek, a jószívű citoyent pedig, aki nem átalt német oroszlánkölyköket örökbefogadni, hazaárulónak jelentené ki és a kérelmet a hazafias jogászság tapsa mellett elutasítaná.

A magyar gyámhatóság is említi a hazafias nézőpontot, de, azt hiszem, az inkább csak asszonáns mellékzöngéje az indokolás vezetőszólamának : a kiskorúak érdekének. A magyar gyámhatóság döntésébe is belejátszik a háború, miként a franciáéba s nem akarja figyelmen kívül hagyni a rendkívüli viszonyokat, mint a német tenné. Az árvaszék sem dobja sutba a nemzetközi magánjogot, hanem próbálgatja, foglalkozik vele, de nyitott szemmel életrevalóan megállapítja, hogy annak az alkalmazására most mód nincs és ahelyett, hogy túlzott külpolitikai korrektséggel ölbe tenné a kezét, csöndben örül annak, hogy kényszerű surrogatumként a saját hazája liberálisabb jogát alkalmazhatja, s ezzel a kiskorúak igazi érdekeit szolgálhatja.

A magyar hatóságnak az az eljárása, hogy az eset körülményeit tárgyilagosan mérlegelte, hogy a jogi helyzet teremtette visszásságokat a kiskorúak objektiv érdekében kiegyenlíteni törekedett s az a negativ ténye, hogy nem politizált, ebben a megvilágításban szinte politikai tett. A nívónak és politikai érettségnek egyként tanújele, hogy az elfogultságra és politizálásra késztető háborús viszonyok mellett is emelkedett nézőpontból kiindulva elfogulatlanul és bátran teljesíti a hivatását.

Dr. Szokola Leó.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az ötvenévesek.** Életénél többet senki sem áldozhat hazájáért. Igy tartják Németországban, ahol eddig nyolc professzor, kétezernél több bíró, ügyvéd és jelölt halt hősi halált. Az egyéni lélek tükrében tekintve az áldozat *nagyságát*, ez bizonyára igaz, de társadalmilag mérlegelve az áldozat *értékét*: nem mindig. Nemcsak annál a hadi érdeknél fogva, amiért hadvezéreket vagy minisztereket nem küldenek a lövészárokba, hanem mert a haszon, amelyet a hazának halálukkal hajthatnak, aránytalanul csekélyebb, mint a minőt az elpusztított intellektuális érték jelent. Ebből a szögből tekintve csak helyeselhetjük a budapesti ügyvédi kamara választmányának akcióját, amelynek célja, hogy a 42—50 éves népfölkelő ügyvédek a katonai közigazgatás és igazságszolgáltatás körében tiszti rangban nyerjenek alkalmazást. Ez nemcsak méltányos, hanem igazságos is, minthogy az egyéb egyetemi minősültségű népfölkelőkre (bírák, orvosok, mérnökök) vonatkozólag a megfelelő intézkedés tudtunk szerint már megtörtént. Hozzávetőleges számítás szerint öt-hatszázra tehető Magyarországon az ügyvédeknek a száma, akik ebbe a kategóriába esnek. Ennyi problematikus testi értékű ujoncnak az elvesztését a hadsereg kombattans része valahogy még elviselheti, viszont a katonai közigazgatásnak és igazságszolgáltatásnak az ilykép értékesíthető intellektuális erő számottevő nyereséget jelent. Hogy a katonaság a szellemi munkást becsülni és használni tudja, abban csak az kételkedhetik, aki nem látja azt az impozáns elmemunkát, amelyet a mindent átfogó, mindenre figyelő és gondosan előrelátó katonai igazgatás feltételez. Ép ezért meg vagyunk győződve, hogy a kamara óhajtása az igazságügyi és a honvédelmi minisztériumokban nem fog süket fülekre találni.

— **A nagyváradi kir. ítélő tábla** I. polgári tanácsa törvényszéki polgári perben mint fellebbezési bíróság az új perrendtartás életbelépése óta szeptember hó 16-án járt el először a Pp. szabályai szerint és hozott érdemi ítéletet. Ezt a tárgyalást dr. *Lábán* Lajos, a kir. itélőtábla elnöke a következő bevezető beszéddel nyitotta meg:

A nagyváradi kir. ítélőtábla I. polgári tanácsa, a polgári perrendtartás életbelépése óta először ma jut abba a helyzetbe, hogy törvényszéki perben mint fellebbezési bíróság az új modern perrend szabályai szerint járhasson el. Ebben az eljárásban mutatkozik leginkább és mindenek előtt az új törvény reformáló hatása; a törvényszéki perekben való eljárást és az ehhez tartozó jogorvoslati rendszert ugyanis az új perrendtartás gyökeresen és teljesen átalakította s itt úgyszólván egészen új világot teremtett akkor, amidőn gyökerestől ledöntötte az írásos köntösbe öltött justitia papirosvárát és annak helyébe a közvetlenség és szóbeliség erős szirtjére a valódi jog és igazság templomát emelte. A mai nappal egy új, egy szebb korszak hajnalsugara hatolt be ebbe a terembe, mely át fogja világítani a jogkeresés és a jogszolgáltatás minden terepét és reményt nyújt arra, hogy ezentúl a jogot és igazságot gyorsabban és biztosabban meg fogjuk találni, mint eddig. Ez a nap tehát fontos és nevezetes nemcsak ránk, bírákra, hanem a velünk együtt a joguralom érvényesítésére egyenrangúan hivatott ügyvédi karra és az egész jogkereső közönségre nézve is. Nem akarom itt a legfontosabb részében mai nappal gyakorlatilag életbelépő ennek az új eljárásnak óriás előnyeit s az ezzel életre hozott sokféle új intézmény üdvös voltát bővebben ismertetni, sőt e korszakot alkotó reformmű általános méltatása és jellemzése sem áll most szándékomban, mert erre itt és most sem hely, sem idő nincsen. De mégis egy jellemző sajátságára ennek az új rendtartásnak röviden rá kell mutatnom, mely a gyakorlat szempontjából felette üdvös és a bíró feladatát bizonyára lényegesen meg fogja könnyíteni, és ez az, hogy az új rend szigorúan tiltja, sőt amennyire emberi erő teheti, lehetetlenné fogja tenni a perbeli hazudozást, a jogtalan zsákmányra törekvő rosszhiszemű tárgyalást, mely eddig nem ritkán a legegyszerűbb ügyet is bonyolulttá, nehezen megoldhatóvá tette; megszüntette pedig ezt a visszaélést azzal, hogy a per vezetését teljesen a bíró kezébe fektette s hogy a valótlan tények előadását vagy valódi okiratok valódiságának rosszhiszemű tagadását szigorú büntetésekkel sujtja és ezzel a tárgyalási rendszert tisztességessé, becsületessé teszi. Tisztelt Uraim! Egy jó törvénykezési rendtartásra, mely a valódi anyagi igazság érvényesítésére, a joguralom megalapozására igazán alkalmas, kultúrállamban mindenkor szükség volt és van; de még inkább elkerülhetetlen az nálunk most, amikor egy hosszú diadalmas háború után dicsőséges béke felé nézünk, amikor a sokáig feldult üzleti forgalom, gazdasági és társadalmi élet lassan ismét a rendes kerékvágásba kezd jutni, amikor a moratóriumot feloldó rendelet már hatályban van és ezzel az általános rekonstrukció ideje is már bekövetkezett. Megelégedéssel tölt el minket és igazán örülünk annak, hogy egy erre teljesen alkalmas törvénykezési rendtartás nálunk már életbelépett, mely a most reánk szakadt nagy feladatok elvégzésére minden irányban képessé tesz. Most csak az a feladat vár ránk, hogy ezt az új törvényt jól és helyesen, a törvényhozó céljának és intenciójának megfelelően minden esetben alkalmazzuk. Szentül igérem, hogy mi bírák erre minden tehetségünkkel és teljes erőnkkel törekedni fogunk és meg vagyunk győződve, hogy ebben a törekvésünkben az ügyvédi kar, különösen a táblánk területén működő kar, mely — mint tudom — mindenkor nemes hivatása és feladatának magaslatán állott, minket lelkesen támogatni fog és igyekezete csak az leend, hogy minden szükségtelen bonyolítás és hiába való mesterkélt okoskodás elkerülésével a valódi igazság könnyen és gyorsan érvényre jusson. Térjünk tehát munkára mi is ezzel a jeligével: «Bátran előre!»

— **A budapesti kir. ítélőtábla új tanácsbeosztása.** Az igazságügyminiszter tizenöt vidéki ítélőtáblai bírót, akik e célra önként jelentkeztek, félévre áthelyezett a budapesti kir. ítélőtáblához a nagy mérvben felszaporodott hátralékok feldolgozása céljából. A kir. ítélőtábla elnöke ezen alkalomból új tanácsbeosztást létesített, mely október 4-én fog életbe lépni. A büntető tanácsok beosztása változatlan marad, a polgári tanácsok azonban nagy változáson mennek át. A négy polgári tanács mindegyike három-három alcsoportra oszlik, úgy hogy a négy polgári tanács a négy tanácselnökön kívül hatvanegy bíróból fog állani. Az első és második tanács hatáskörébe fognak tartozni a hiteljogi ügyek, a harmadik és negyedik tanács a közpolgári ügyeket fogja elintézni. Nagyon helyesnek tartjuk, hogy a táblai elnök a hiteljogi ügyek elintézésére két főtanácsot (tehát tényleg *hat* tanácsot) jelölt ki. A hiteljogi ügyek terén ugyanis különösen sérelmessé vált az utolsó években a kir. tábla nagy késedelmessége. Nem tartozott a ritkaságok közé, hogy kereskedelmi perek több mint egy évvel felérkezésük után kerültek elintézésre, sőt a váltóperek is csak hónapok hosszu sora után értek meg az ítéletre. Ennek a hátraléknak a feldolgozása csakugyan a legsürgősebb feladat. Reméljük, hogy a félév elegendőnek fog bizonyulni a hátralék feldolgozására. Az egyensúly helyreállítása rendkívül nagy fontosságú, mert különben a háború után bekövetkezendő nagy munka a különben is túlterhelt táblát teljesen elborította volna.

— **A budapesti központi kir. járásbíróság bírái** és önálló működési körrel felruházott jegyzői az 1915 szeptember 10-én megtartott értekezletükön megállapodtak, hogy abban az esetben, ha a végrehajtást ingóra és ingatlanra kérik, a vonatkozó kérvények elintézése körül a következő eljárást fogják követni: I. Ha a végrehajtást ingóra és ingatlanra kérik és a végrehajtást az ingóra nem hivatalból kell foganatosítani, a bírák és ö. m. k. f. jegyzők a végrehajtást elrendelő végzés és a kérvény példányát kivéve azokat, amelyeket az 1881 évi LX. t.-c. 139. §-a értelmében a végrehajtást szenvedőnek közvetlenül kézbesíteni, illetve a telekkönyvi hatóságnak elküldeni kell, az 1912 évi VII. tc. 26. §-ának rendelkezésére való figyelemmel a végrehajtatónak fogják visszaadni. II. A végrehajtást szenvedő az I. alatt első helyen idézett törvényszakasz értelmében az őt illető végzést és kérvénypéldányt közvetlenül kapja meg a végrehajtást rendelő bíróságtól, nem szükséges tehát, hogy a kiküldött az ingóra elrendelt végrehajtás foganatosításának megkezdése előtt a végzést és kérvénypéldányt annak újra kézbesítse. Ebből következik, hogy a végrehajtató e célból többletpéldány beadására nem kötelezhető s a bírák és ö. m. k. f. jegyzők ilyennek pótlását kívánni nem fogják.

— **Az ítélet jogereje a csatlakozás lehetősége esetében.** Részben marasztaló, részben elutasító ítélet ellen a fellebbezési határidőn belül csupán a felperes él fellebbezéssel az elutasító rész miatt. Az alperes a marasztaló rész ellen fellebbezéssel nem él. Vajjon jogerőre emelkedik-e a marasztaló rész arra való tekintettel, hogy a felperes fellebbezése folytán megtartandó tárgyaláson az alperesnek jogában áll a marasztaló rész ellen csatlakozási kérelemmel, fellebbezéssel élni? Jogerőre emelkedik-e a nem fellebbezett rész, aminek legfontosabb gyakorlati következménye, lehet-e a marasztaló rész alapján, az életbeléptetési törvénynek a végrehajtási törvény 1. §-a helyébe lépett 31. §. 1. pontja szerint kielégítési végrehajtást kérni?

A budapesti kir. törvényszék hasonló esetben megtagadta a kielégítési végrehajtás elrendelését azon az alapon, hogy a felperes fellebbezése folytán a marasztaló rész fellebbezéssel lesz megtámadható, sőt a nagyobb hatás kedvéért pro superabundantia kijelentette azt is, hogy viszont biztosítási végrehajtást sem rendel el, mert hiányzik az az előfeltétel, hogy az ítélet fellebbezéssel támadtatott meg.

Van-e ebből a megvesztegető zsákutcából kiút? Az életbeléptetési törvény 31. §-ának 1. pontja jogerős ítéletet kíván a kielégítési végrehajtás alapjául. Az a kérdés tehát, mikor áll be az ítélet jogereje és vajjon nem függeszti-e fel a jogerőreemelkedést a csatlakozás lehetősége.

Alperes a fellebbezés beadásának elmulasztásával vállalta lépéseinek jogi következményeit. A csatlakozás megengedése egyáltalán nem kívánt a fellebbező fél ellenfele javára in integrum restitutiót biztosítani. Oly alapvető fontosságú kérdés, mint a jogerőreemelkedés, nem tehető ki véletlenek esetlegének. Az ítélet, amennyiben határidőn belül nem támadtatik meg fellebbezéssel, jogerőssé válik, amit nem befolyásol az a körülmény, hogy az ítélet utóbb jogorvoslati cselekmények — igazolás, perújítás — útján érvényében megtámadható.

Az igazolás «csak a már beállott jogerő érvényesülését függesztheti fel», írja Kovács Marcel Kommentárja második kötetében. Az ítélet tehát a fellebbezési határidő leteltével fellebbezés híján jogerőssé lesz. (Lásd a Pp. 410. §-át, mely a fellebbezésen kívül csupán az ellentmondást említi a jogerő szempontjából, de a csatlakozást nem.) Ha a csatlakozás lehetőségének a jogerőre külön befolyást akarnánk biztosítani, úgy erre kifejezett rendelkezés kellene, amint például a házassági per sajátos természetének megfelelően a házassági perben kelt ítéletre van kimondva a Pp. 672. §. utolsó mondatában, hogy az ítélet csak az igazolási határidő elteltével emelkedik jogerőre.

A felperesi érdek, amely a nem fellebbezett marasztaló rész kielégítési végrehajthatóságát követeli, ilyképen a törvény szerint nyeri oltalmát, úgy hogy az alperesi érdek védelme válik aktuálissá, hogy amennyiben a törvény módot nyujt az utólagos csatlakozásra, mi módon állítható meg a végrehajtás menete. Méltányossági szempontok szólanak amellett, hogy — noha az ítélet végrehajthatóságát maga a fél idézte elő — neki valahogyan módja legyen a végrehajtást feltartóztatni. A végrehajtási törvény 28. §-a, illetve most már az életbeléptetési törvény 38. §-ában nyujtott védelem szűkmarkúan mér; ez a szakasz csak akkor nyujt védelmet, ha a végrehajtás ellenvetésének alapjául szolgált ítéletet jogerős bírói határozat megváltoztatta. A védelem már korábbi időpontban, a megváltoztató határozat jogereje, sőt meghozatala előtt is időszerű volna. Ha a bíróság már a csatlakozás puszta lehetőségét — fenti kifejtésünk szerint a törvénynyel össze nem egyeztethetően oly magasra értékeli, hogy a kielégítési végrehajtás elrendelését megtagadja, úgy talán a csatlakozás ténye után helyesebb volna egy kisebbfokú védelem, amely azt a helyzetet adja meg a csatlakozónak, mintha már kellő időben élt volna fellebbezéssel, vagyis ellene csak biztosítási végrehajtás lett volna elrendelhető. Kifejezett rendelkezés a Pp.-ben erre nincs, de nem menne túlmesszire a Pp. 502. §-ának analog alkalmazásával a fellebbezési bíróságnak jogot adni a végrehajtási eljárás felfüggesztésére. Ez a megoldás mindkét fél érdekére tekintettel van és egyik fél érdekét sem ejti el teljesen a másik javára.

Mindenesetre praktikusabb és észszerűbb megoldás, mintha a felperesnek a saját érdekében beadott fellebbezését ruháznák fel azzal a hatással, hogy ez önmaga helyzetén többet ront, mint ellenfele támadása az ítélet ellen. *B.*

— **Tőzsdebírósági hatáskör kikötésének érvényessége és a jogutódot is kötelező ereje.** A kir. *Kúria:* A felülvizsgálati kérelemnek helyt nem ad és felperest kötelezi, hogy az alperesnek a másodbírósági ítéletben kitett idő és jogkövetkezmények terhe alatt a válaszirattal felmerült 54 K felülvizsgálati eljárási költséget megfizessen. A teljesítésre és az ítélet végrehajthatóságára nézve a moratóriumot feloldó és az ezzel kapcsolatosan kibocsátott eljárási rendeleteket megfelelően kell alkalmazni. *Indokok:* A fellebbezési bíróság ítélete ellen felperes élt felülvizsgálati kérelemmel. Panaszolta, hogy a fellebbezési bíróság annak ellenére, hogy alperes ezt a kifogást nem is érvényesítette, mégis azért szüntette meg a pert, mert a felek a budapesti árú- és értéktőzsde különbíróságának hatáskörét kötötték ki; jogszabályt sértett a fellebbezési bíróság szerinte akkor, mikor az említett kikötést érvényesnek elismerte, mert ez egyrészt nem határozott, másrészt pedig a közte és alperes közötti jogviszonyban nem is áll fen. Ezek a panaszok alaptalanok. Az 1915. évi április hó 15. napján felvett tárgyalási jegyzőkönyv szerint alperes többek között kifejezetten azért emelt pergátló kifogást, mert a felek a budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságát kötötték ki. Ami felperesnek a kikötés érvényességére vonatkozó panaszát illeti, a fellebbezési bíróságnak meg nem támadott, és ennélfogva a Pp. 534. §-a rendelkezése folytán már ez okból is a felülvizsgálati eljárás alapjául szolgáló ténymegállapítása szerint az iratoknak 5. alatt fekvő és egyrészt a Hungária általános biztosító r.-t., másrészt az alperes közt létrejött kötlevél valódi. Ennek 36. pontja szerint: a jelen megállapodásból származható minden per elbírálására nézve felek kölcsönösen alávetik magukat a budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának, amennyiben pedig az hatáskörrel nem bírna, a per tárgyának értéke szerint hatáskörrel bíró budapesti kir. bíróság illetékességének. A Ppé. 24. §-a által hatályában fentartott 1881: LIX. t.-c. 94. §-ának *b)* pontja szerint, kereskedők között kereskedelmi ügyletből felmerült kérdésben a budapesti árú- és értéktőzsde különbírósága írásban, kifejezetten, kiköthető. A jelen esetben a per adatai szerint az említett feltételek fenforognak; az a körülmény ugyanis, hogy az idézett kikötés olyan rendelkezést tartalmaz, hogy arra az esetre, ha a budapesti árú- és értéktőzsde választott bírósága a kikötés ellenére sem bírna hatáskörrel, a felek a budapesti bíróság illetékességét kötötték ki, a kikötés határozott voltát nem szünteti meg, nincsen ugyanis a felek szabad választására bizva, hogy a tőzsdebíróság vagy a rendes bíróság előtt indítják-e meg a pert, miután tehát az idézett törvényhely összes feltételei fenforognak, a kikötés érvényes; a tőzsdebíróság kikötésének következménye pedig az, hogy az említett bíróság hatásköre a kikötés folytán kizárólagos. Alaptalan felperesnek ama panasza is, hogy a szóbanforgó kikötés a közte és alperes közötti jogviszonyra nem vonatkozik. Felperes ugyanis kétségkívül alperes ellen az 5. alatti kötlevél alapján a Hungária általános biztosító r.-t. jogán lép fel keresettel, ennélfogva több joga mint annak, akinek jogán perel, nem lehet, már pedig a Hungária általános biztosító r.-t. az említett kikötés folytán a rendes bíróság előtt nem indíthatván keresetet, a kifejtettek szerint a budapesti árú- és értéktőzsde különbíróságának hatásköre felperessel szemben is kizárólagos. Felperest minden irányban alaptalan felülvizsgálati kérelmével tehát el kellett utasítani és a felülvizsgálati eljárással felmerült költségekben marasztalni. (1915. P. II. 6810.)

— **Mikor kell a kir. táblának a felfolyamodást ötös tanácsban elintézni?** A kir. *Kúria* a kir. tábla végzését feloldotta és azt további szabályszerű eljárásra utasította a következő indokokból: «Jelen ügyben a kir. tábla mint fellebbezési bíróság a kir. törvényszéknek polgári perben hozott végzését háromtagú tanácsban bírálta felül. A Pp. 550. §-a szerint a felfolyamodás felett, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, a közvetlen felsőbíróság határoz. A Pp. 4. §-a szerint a kir. törvényszék felett felsőbíróság a kir. tábla, az 55. §. pedig akként rendelkezik, hogy a kir. tábla fellebbezési tanácsa az elnökön kívül négy bíróból, felülvizsgálati tanácsa pedig az elnökön kívül két bíróból alakul. A jelen esetben a kir. ítélőtábla a kir. törvényszéknek a törvényszéki eljárásban hozott végzését bírálta felül, tehát nyilván mint fellebbezési bíróság járt el, következőleg csak abban az esetben lett volna szabályszerűen alakítva, ha határozatát az elnökön kívül négy bíróból álló tanácsban hozta volna meg. Az

540. §. szerint a felülvizsgálati bíróság azt, hogy a fellebbezési bíróság szabályszerűen volt-e alakítva, mindenkor hivatalból veszi figyelembe, következőleg a fellebbezési bíróság végzését az 540. §. 1. pontjában írott okból fel kellett oldani és azt további szabályszerű eljárásra utasítani. (P. II. 7680/915.)

KÜLFÖLD.

— **A becsületszó elzálogosítása és a szerződések érvényessége.** A Reichsgericht éveken keresztül következetesen alkalmazta azt az elvet, hogy szerződéses kikötések becsületszóval történt megerősítése a mai erkölcsi érzésnek ellentmond és ez alapon az ily szerződéseket semmiseknek tekintette. A magánjog fegyelmező értéke jórészben függ attól, hogy a bíróságok milyen szigorúsággal állapítják meg azt, hogy valamely szerződés a jó erkölcsökbe ütközik-e, vagy sem, és így az e kérdésben kifejlődött bírói gyakorlat szigorúsága a közerkölcs diadalát jelenti a különféle álútakon érvényesülésre törekvő túlkapásoknak, hatalmaskodásnak, kizsákmányolásnak. Ezen meggondoláson keresztül tehát kívánatos, hogy a bíróság nagy eréllyel kezelje a kezébe adott hatalmat, hogy így a forgalmi életet az etikai szempontok figyelembevételével felállított sorompón belül tartsa. Ennek ellenére is túllőttek a célon, amikor a szerződés semmisségét mondották ki, ha a szerződéses kötelezettségek becsületszóval erősíttettek meg. A bírói gyakorlat így nagyon sok olyan szerződést sujtott az erkölcsi elítéléssel, amelyek ellen tartalmi kifogás talán egyáltalán nem volt emelhető és sok olyan igényt fosztott meg a bírói jogsegélytől, amelyeket semmiféle erkölcsi folt nem terhelt. És — ami az ilyen ítélkezések legszomorúbb eredménye — a bíróságnak a köztisztesség magasabb fokú érvényesítését célzó intenciója a szerződések kötelező ereje alól való rosszhiszemű kibúvásnak nyitott tág kaput. A bírói gyakorlat ilyképen, amely elindult ez erkölcsiség védelme jegyében, a rosszhiszeműség mentsvára, ingyen kapott jutalma lett. A semmisséget kimondó bírói gyakorlat ellen emelhető ellenvetések késztethették a Reichsgerichtet, hogy álláspontját újra revizió alá vegye, ami egy legújabb döntésében meg is történt. Mint a római jog klasszikusai idején, úgy a Reichsgericht is nem adta fel világosan és nyiltan régebben vallott álláspontját, sőt ennek fentartásával és ennek keretén belül juttatta igazához új álláspontját, mely lényegileg a régi gyakorlat feladása. A jogfejlesztés azon hires methodusa nyilvánul itt meg, hogy új borral töltik a régi tömlőt. Nevezetesen fentartja a Reichsgericht emez újabb ítélete azt az elvet, hogy a becsületszó elzálogosítása semmis, — azonban a Bgb. 139. §-a alapján — megegyezik a Ptkj. (Bizottsági szöveg) 791. §-ával, a jogügylet érvényességét mondotta ki. A hivatkozott szakasz szerint ugyanis a szerződés részleges semmissége esetén az egész jogügylet érvényes marad, ha feltehető, hogy a felek a semmis rész híján is megkötötték volna a szerződést. Ez a megoldás a jogászi dogmatika szempontjából talán kifogásolható; a becsületszó — megerősítés semmisségének sok értelme nincs, mert hiszen a fentartása is jogilag jelentőség nélkül való, de kétségtelen, hogy ezzel a döntéssel a korábbi álláspont vadhajtását igyekezett lenyesni a Reichsgericht.

B.

— **A külföldi büntetőjog köréből.** Kedvező, de valótlan háborús hírek terjesztésének megbüntetéséről a kivételes jogszabályok sem gondoskodtak. Jóllehet az ily híresztelések folytán szükségessé váló cáfolatok lehangoló hatása ugyancsak kedvezőtlenül befolyásolja az egyébként is izgatott néphangulatot. Németországban a büntetőjogi intézkedések hiánya különösen érezhetővé vált az elmult tavaszkor, midőn a porosz fővárosban ismeretlen egyének a Wolff-féle távirati iroda egy koholt sürgönyének másolatait ragasztgatták ki az utcákon, mely 160.000 fogoly és óriási mennyiségű ágyú és egyéb zsákmány megszerzéséről szólott. A nehány órán belül megjelenő hivatalos cáfolat nem maradhatott hatás nélkül, amelyben főleg az álhír terjesztője iránt érzett felháborodás volt az uralkodó érzés. A «*Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft*» legutóbbi (VIII.) számában szemlét tart a legkülönbözőbb büntetőjogi rendelkezések fölött és miután a fenti esetben egyiket sem tartja alkalmazhatónak, végeredményben közbotrányokozásért (grober Unfug) kívánná az ily híresztelőt büntetni (német Btk. 360. §. 11. pont). Jóllehet a legsúlyosabb büntetés sem haladhatja meg ily minősítés mellett a 100 márkát, a cselekmény büntetlenül hagyásához képest — speciális intézkedés hiányában — még ez az elbánás is megfelelőbb.

A háború tartamára birodalmi-tanácsrendelettel hatályon kívül helyezték a német Btk.-nak azt a rendelkezését (16. §. harmadik bekezdés), amely szerint a fogházbüntetésre ítéltek a letartóztató intézeten kívül való munkára csak beleegyezésük mellett alkalmazhatók. A kodexnek ez a rendelkezése már régóta szálka volt a fogházigazgatók szemében, amely lehetővé tette, hogy a foglyok minden elfogadható ok nélkül, csupán dacból megakadályozhassák a megfelelő munkára kényszeríthetésüket. Amennyiben a fenti rendelkezés hatályának felfüggesztése alatt lényegesebb sérelmek nem jutnak az igazságügyi kormány tudomására, a korlátozás minden valószínűség szerint az új büntetőtörvénykönyvből már elmarad.

Olaszországban az elmult évben életbe léptetett új bűnvádi perrendtartással már is sok keserű tapasztalatot szereztek. A parlamenti bizottság, melynek feladata lesz az ifjú törvényalkotást megreformálni, már tanácskozásra ült össze. De még ezt megelőzőleg helyeztek hatályon kívül — törvényhozásilag — egyes teljesen hasznavehetetlennek mutatkozó intézményeket. Igy az egyesbírósági eljárással nem tudtak megbarátkozni semmiképen. A «prætori» intézményt egy rövid idő előtt életbe lépett törvény már el is törölte. Hogy egy alig életbe lépett törvénynek már is egész fejezeteit kelljen hatályon kívül helyezni, szinte példátlan eset a modern jog történetében.

A háború tartama alatt lépett életbe Angliában a «*Criminal Justice Administration Act, 1914*», amely törvényt, terjedelmes alcíme szerint, a szabadságvesztés-büntetések számának csökkentése, a fiatalkorú bűntettesekkel való új bánásmód rendszeresítése és a büntető igazságszolgáltatásnak egyéb módon leendő megjavítása érdekében alkották. Az új törvény a legrövidebb szabadságvesztésbüntetés tartamát öt napban állapítja meg, de különböző kivételek felállításával ismét csak leszáll az egynapi tartamra. Az egynapos büntetés azonban a törvényszék vagy a rendőrség épületében való elkülönített fogvatartás alakjában hajtandó végre és gondoskodni kell, hogy az elítélt még azon nap otthonába juthasson. Részletesen szabályozzák a pénzbüntetések végrehajtását. A bíróság halasztás és részlettörlesztés engedélyezésére jogosult, Ha 16—21 év között lévő egyént ítélnek pénzbüntetésre, a bíróság a fizetés megtörténtéig meghatározott személy felügyelete alá helyezheti az elítéltet és a nemfizetés esetére kiszabott szabadságvesztés-büntetés végrehajtását csak a felügyelőnek meghallgatása után lehet kiszabni. Testi fenyítésben az új törvény szerint csakis valamely törvény kifejezett rendelkezése alapján lehet részesíteni az elítéltet. Tekintve azonban, hogy különösen fiatalkorúakkal szemben számos törvény engedi meg a testi fenyítéket, ennek a büntetési nemnek jelentékeny korlátozását az új törvénnyel sem fogják elérni. (Az új törvény részletes ismertetését lásd Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft. Bd. 36. 791. és köv. old.)

Az amerikai Egyesült-Államokban a fegyházbüntetésre ítéltekkel való bánásmódban ismét érdekes újításokat léptettek életbe. Vasár- és ünnepnapokon megengedik a fegyházak lakóinak, hogy az intézet udvarán testerősítő játékokkal szórakozzanak. Fegyelmi ügyekben, a fegyencek által maguk közül választott egyénekből alakított társasbíróság ítélkezik, melyben a fegyházigazgatóságot csupán egy kiküldött tag képviseli. Talán nem csupán a faji különbség, avagy puszta véletlenség hatása, hogy ezek az exotikus intézkedések Európában oly ritkán és akkor is oly kevés sikerrel alkalmaztattak. A csábító reformok a gyakorlati élet bírálatát csak ritkán állják ki.

A.

Irodavezetőt, lehetőleg idősebbet keres budapesti ügyvéd. Szives ajánlatok Budapest főposta, postafiók 115 alá címzendők.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 40. szám. Budapest, 1915 október 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: A tudomány elfogulatlansága. — *Dr. Marton Géza* jogakadémiai tanár: A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben. — Uj illetéktörvény Ausztriában. — *Dr. Meszlényi Antal* beregszászi törvényszéki bíró: A közvetlenség elve a Pp.-ban. — A védelem jogai a gyorsított bűnvádi eljárásban. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny«-ből.

A tudomány elfogulatlansága.

Dr. Hans Wehberg, az ismert nevű nemzetközi jogász, a «Zeitschrift für Völkerrecht» társszerkesztője, a Kohler szerkesztésében megjelenő folyóirat gárdájából kivált, kilépését egy nyilatkozatban okolta meg, amelyet — mint a tudományos élet egy háborús dokumentumát — érdemesnek tartunk az alábbi fordításban a hazai jogászság tudomására hozni:

«A háború kitörése az elé a nehéz kérdés elé állította a nemzetközi jog német tudományát, hogy milyen állást foglaljon el az eseményekkel szemben. Személyileg semmi kétségem nem volt, hogy a tudománynak nem szabad magát elragadtatnia a pillanat szenvedélyétől, hanem lehetőleg azon kell fáradnia, hogy tudományos kérdéseket tárgyilagosan és igazságosan ítéljen meg. Egy nemzetközi jogi folyóirat bizonyára megtehette volna, hogy hallgasson az aktuális kérdésekről, de ha *jogi* kérdések vitásak, nem némíthatja el tudatosan az ellenkező véleményt. Ezért leghelyesebb lett volna, ha aktuális problémák fejtegetését nyugodtabb időkre halasztották volna. Kohler a folyóiratból valósággal a többi nemzetek ellen szóló vádiratot akar formálni. Ezt én annál aggályosabbnak véltem, mert valamennyien érdekeltek voltunk a világdráma izgalmaiban. Bizonyosnak tartottam, hogy mi a tudomány művelésére hivatott folyóiratban nem ülhetünk a többi nemzetek felett ítélőszéket, hanem a végleges ítéletet nyugalmasabb időkre kell fentartani. Különösen akkor, amikor a pillanat szenvedélye és a népek gyűlölsége erős hullámokat vert, a folyóiratnak híven ki kellett volna tartani magas feladatai mellett. A folyóiratnak, mint a tárgyilagosság és igazságosság messze látható képviselőjének kellett volna a német tudományosságnak a világban új dicsőséget szereznie.

Kohler nem elégedett meg azzal, hogy a folyóiratot védő és felvilágosító írássá változtassa át. Az a szándéka, hogy a «Szemle» rovatban oly álláspontokat juttasson kifejezésre, amelyek a nemzetközi jog jövőjére nem voltak egészen veszélytelenek. Előbb hozzám intézett levelekben, majd később napi cikkekben és végül a Zeitschrift für Völkerrecht ezidei első számában oly nézeteket vallott, amelyek végeredményükben minden nemzetközi jog megtagadásához vezetnek. Azt fejtegette, hogy szerződéses alapon többé nemzetközi jog meg nem állhat, mert ellenfeleink hazugok és csalók; a hágai békekonferenciák szappanbuborékok. A franciákat a folyóiratban handabandázó kókler nemzetnek (bramarbäsierende Gauklernation), az angolokat hazug szatócstársaságnak (verlogene Krämergesellschaft) kereszteli el s ugyanilyen hangon beszél az olaszokról, akikről még 1914 végén azt állította, hogy senki nála jobban nem szereti őket. Mindenkinek egyéni ügye, hogy ilyen nézeteket akar-e vallani. De egy tudományos folyóiratba, különösen olyanba, amely a nemzetközi jog művelését tűzte ki feladatául, az ilyen nézetek nem illeszthetők be.

Ha mindaz helyes volna, amit Kohler mond, annak az volna a következése, hogy nemzetközi jog többé nem lehetséges és nemzetközi jogi folyóiratnak többé semmi értelme nincs. De ha van egy nemzetközi jogi folyóirat, úgy ennek a vitás kérdésekben a többi népekkel való megértést kell előkészítenie. A folyóirat nem tarthat igényt, még a semleges államok nyílvános semmibevevésével és megértésével sem arra, hogy a nemzetközi jog német tudományán kívül egyáltalán nincs igaz tudomány. Még vaskosabban beszél Kohler, amikor a többi nemzetektől egyszerűen elvitatja a képességet a rendszeres jogi gondolkodásra.

Feltétlen kötelességem volt, mint szerkesztőtársnak, hogy Kohlernek a tudományos folyóirat lényegéről való felfogásával szembeszálljak. Sohasem szabad a német tudományosságot és tárgyilagosságot megtagadni és ügyelnünk kell arra, nehogy a semleges külföldön olyan nézetek verjenek gyökeret, hogy a német tudomány a sovinizmus lejtőjére tévedett. Nem a mi izgalmunkra kell gondolni, hanem a tudomány örök egy és változatlan feladataira.

Aki a tudományos kutatás lényegébe és a nemzetközi jog sajátosságába behatolt, érteni és méltányolni fogja álláspontomat. Az emberiség mai súlyos válságos óráiban a tudós lelkiismeretbeli kötelessége, hogy legalább a tudomány területén legyen igazságos és pártatlan más népekkel szemben is és az emberiség szebb jövőjébe vetett hitet fentartani igyekezzék.»

Wehberg levele sokkal több, mint műhelytitok szellőztetése. Erélyes és férfias hitvallás a tudomány szentségének magasztos felfogása mellett, amely pillanatnyi kizökkenésektől menten, meg nem tévesztve a még oly tiszteletreméltó, de tőle idegen szempontoktól, tiszta fejjel és hűvös szívvel halad egyetlen célja: a megismerés, az igazság felé. A háború a politikának folytatása, csak más eszközökkel — mondta a háborúnak egy bölcselője. És ha a tudománynak vitatlan kötelessége, hacsak nem akar pártoskodássá sülyedni, hogy távol tartson minden politikát, úgy a háborúval, mint a politika megnyujtásával szemben a tudománynak ugyanazt a szerzetesi tartózkodást kell követni, mint a békés politika idejében. Lángoljon a tudósban a hazaszeretet, de érezze, hogy a tudomány papjává történt felszenteltetése reá más terheket ró. A tudomány oltárához semmi földi salaknak hozzátapadni nem szabad. Onnan távol kell tartani minden idegen gondolatot és idegen gondolat a jószándékú sovinizmus is.

A tudomány szempontjának ez a kategorikus előtérbe helyezése nem követeli a hazafias érzés megtagadását és nem vonja kétségbe még a tudatosan pártoskodó nézetek kifejtésének jogosságát sem. A hazafiasság nem lehet a nemzeti hiúságnak való udvarlás és nem hunyhat szemet az esetleges hibák felett sem. A tömjénező hazafiság tetszelgő önámítás és a történelem tesz tanúságot arról, hogy a hazának igazán értékes szolgálatokat azok a fiai tettek, akiknek szava korholás volt, akik kábító tömjén helyett munkára serkentő ostort tartottak a kezükben.

Ma még nem érkezett el a higgadt megfontolás ideje; a tudomány ma nem végezhet bíráskodó tisztet. De a háború múló s a tudomány örök. Nagy és nehéz feladata a tudósoknak, hogy úgy mentsék át a tudományt a háború vérzivatarán s könnyözönén keresztül, hogy csorbítatlan tekintéllyel tudjon majd igazságot tenni. Fátyolozottan látnak szemeink. Vágyak és remények, küzdelmek és akarások gátolják tiszta látásunkat. Elfogultságunk érthető s a tudóstól sem lehet elvitatni azt a jogot, hogy együtt

éljen, együtt érezzen nemzetével. Nem az elfogultságot hibáztatjuk, amit értünk, ami becses és kedves nekünk, hanem az elfogultság besurranását, illegitim érvényesülését a tudomány országába, ahonnan örökre száműzve kell, hogy legyen. Mindenkinek egyéni joga az elfogultság, de a tudomány oltárához csak oldott sarukkal szabad közeledni, nehogy az elfogultság pora szennyezze be az oltárt.

A német bíráskodás a háború alatt külföldi vonatkozású perekben a maga tárgyilagosságával ismételten tanujelét adta magas erkölcsi színvonalának. Az erő és öntudat nem szorul kicsinyes szitkozódásokra. Ha egyáltalán szükséges a tollharc a hadviselő államok között, legyen a publicisztika, a napisajtó, a röpiratirodalom a háború heroldja. A tudomány sem kisebbíti önmagát, ha a szóharcnak ezt a feladatát elhárítja magától. Amint a technikai tudományok feladata nem az a háborúban, hogy az ellenséges államok tudományát becsmérelje, úgy nem lehet feladata ez a nemzetközi jognak sem.

Ma világok állanak egymással szemben. Ha elül a harc zaja és béke lesz úrrá a lelkek felett, az újra meginduló kultúrmunka folytonosságát az a szellem fogja biztosítani, amely Wehberg nyilatkozatából árad felénk és amely a legnagyobb széttagoltság közepette erőteljesen juttatja eszünkbe az emberiség szolidaritásának veszendőbe induló gondolatát.

Dr. Beck Salamon.

A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben.

Büntetőtörvényeink hosszú sorozatát ismerik a vagyon elleni deliktumoknak s csaknem minden egyes deliktumon belül légióját a «minősített esetek»-nek. A céhbeli kriminálista észre sem veszi e nagy tarkabarkaságot. Megszokta, s amint a molnár nem hallja a malom zakatolását, úgy az ő szeme sem akad meg rajta. De talán még a hivatásos büntetőjogászt is meg fogja lepni az a seregszámla, melyet az alábbi hevenyében készült és teljességre igényt egyáltalán nem tartó statisztika nyújt az idetartozó deliktumokról és számos — mondhatnám: számtalan aleseteikről.

Tételes büntetőtörvényeink a következő vagyon elleni deliktumokat ismerik:

1. Lopás 17 alesettel. (Aleset alatt értek minden külön törvényes tényállást, habár a törvény esetleg több ilyet egybefoglalva említ is. Tehát a 336. §. tíz pontja tíz alesetként szerepel; ellenben az egyes pontokon belül nem számolom külön a «betörést» a «bemászástól», a «hamis kulcsot» a «lopott kulcstól». Ez túlzás volna. Ellenben természetesen külön alesetnek veszem az értékhatár-adta különbségeket: kétszáz koronán alúl vagy felül stb.) 2. Rablás 4 alesettel, 3. Zsarolás 3 alesettel, 4. Sikkasztás (a 462—4. §§. is) 8 alesettel, 5. Zártörés, 6. Hűtlen kezelés 2 alesettel, 7. Jogtalan elsajátítás 4 alesettel, 8. Orgazdaság 4 alesettel, 9. Bűnpártolás 2 alesettel,* 10. Csalás 11 alesettel, 11. Uzsora 6 alesettel, 12. Okirathamisítás 20 alesettel, 13. Bélyeghamisítás 2 alesettel, 14. Pénzhamisítás 5 alesettel, 15. Hamis pénz csalárd használata 4 alesettel, 16. Hamis pénz kiadása, 17. Csalárd és vétkes bukás (csődt. 265—6. §§. is) 5 alesettel, 18. Vagyonrongálás 4 alesettel, 19. Gyújtogatás 9 alesettel, 20. Árvízokozás 7 alesettel, 21. Tulajdon elleni kihágás (a tisztán policiális tételeket mellőzve úgy e, mint az alábbi kihágásoknál) 17 alesettel, 22. Erdei lopás 11 alesettel, 23. Erdei kártétel 9 alesettel, 24. Mezei lopás 15 alesettel, 25. Orvvadászat 3 alesettel, 26. Orvhalászat 2 alesettel, 27. Jogtalan vámszedés 5 alesettel, 28. Szabadalombitorlás 2 alesettel, 29. Védjegybitorlás, más termelő cégével visszaélés 2 alesettel, 30. Hamis mérték használata 2 alesettel.

Vagyis íme, e futó összeállítás 30 deliktumot tud felmutatni 187 alesettel! És ebből a számból magára a Btk.-re esik 20 bűncselekmény 119 alesettel!

Miért e nagy halmozása a büntető tételeknek? Miért e nagy elparcellázása a repressziónak? A hathatós védelem-e a célja s indoka ez aprólékoskodásnak? Alig hihető. Ki fogja azt gondolni, hogy a vagyon hathatós védelme 30 bűncselekményfogalmat és 187 alkategóriát igényel?

* A bűnpártolás ugyan nem pusztán vagyon elleni deliktum, de mindenesetre *az is.* Annál inkább, mert a törvény is idesorozza. Ugyanez áll a gyújtogatásra, árvízokozásra. De áll a pénzhamisításra is.

A római magándeliktumok rendszere a deliktumok fenti sokaságát vagy legalább nagy részüket mindössze néhány bűncselekménybe foglalta össze (furtum, damnum, iniuria, metus, dolus, fraus creditorum). A római furtum pl. a fenti sorozatból a következő 13 deliktum tényállását ölelte fel: lopás, rablás, sikkasztás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság, bűnpártolás, némely hűtlen kezelési, csalási, okirathamisítási esetek, tulajdonelleni, mezei, erdei kihágások, hamis mérték használat.

Az elparcellázást azonban már a rómaiak megkezdették, részint új, prætori magándeliktumok teremtésével, részint még inkább számos delictum publicum, crimen extraordinarium bevezetésével. Míg azonban a rómaiakat e felaprózó törekvésükben jelentékenyen gátolta büntetési rendszerük szegénysége és merevsége, addig új tápot, új lendületet kapott e rubrikázó irányzat a modern büntetőjogban, hol a tetszés szerint adagolható szabadságvesztés- és pénzbüntetés e törekvés gyakorlati kivitelét is lehetővé tette. Így jutottunk el a magyar Btk. 30 deliktumához és 187 alesetéhez.

E nagy felaprózás oka mindenesetre abban van, hogy a büntető jogász a különböző tényálladékú cselekményekben különböző fokú veszélyt látván fenforogni, a megfelelő mértékű represszió pontos kimérhetése kedvéért minden tényállásból külön deliktumot, illetve külön alesetet csinált, ezáltal akarva adni utasítást a bírónak a büntetés megfelelő kiszabására.

Távol áll tőlem, hogy a tényállásbeli különbségben mutatkozó osztályozási alap jogosultságát tagadjam. Kétségtelen, hogy a támadás veszélyessége *részben* függ a cselekmény minéműségétől is: az emberölés mindig veszélyesebb, mint a könnyű testi sértés, a rablás veszélyesebb, mint a hitelezési csalás. Ép oly kétségtelen azonban, hogy a támadás veszélyessége nem csupán ettől, hanem más oldalról a tettes egyéniségétől is függ. Egy ugyanaz a cselekmény egészen más elbírálást igényel különböző tettesek által elkövetve. Egy didergő ember kabátlopása egészen más dolog, mint a kávéházi kabáttolvajé.

Tudvalevő, hogy a modern kriminológiai iskoláké az érdem, hogy a kriminálitásnak ezt a személyi oldalát kidomborították. Ha e helyes gondolat napfényrehozatala körül itt-ott túlzások mutatkoztak is, — minő pl. az a felfogas is, mely a bűntettesben mindig beteg, abnormis embert látott — ez csak az új eszme felismerőinek legitim túlzása, egy oly túlzás, mely szükséges ahhoz, hogy az igazság megállapítható legyen: az inga természetes kilendülése az ellenkező oldalra, mely az egyensúlyállapot megállapíthatásának szükséges feltétele.

Én magam nem vallom azt az elvet, hogy a bűntettben mindenkor valamely abnormis ember beteges cselekményét kellene látnunk. Ellenkezőleg, azt hiszem, hogy a bűntettesek legnagyobb része épen olyan normális ember, mint én magam és társaim, az ú. n. «becsületes emberek»; a bűncselekmény nem oly rendkívüli, eo ipso beteges jelenség, mint pl. a vitustánc, amelyet egészséges embernél sohasem tapasztalunk, hanem ellenkezőleg, az emberi természethez közelálló valami, melyet alkalomadtán bármely ép, egészséges ember is elkövethet. A bűntettest mindannyian magunkban hordjuk, csak az alkalomnak kell jönnie, mely azt kiváltja belőlünk. Született bűntettesek vagyunk — ebben az értelemben — valamennyien.* A Btk. parancsa, pl. ne lopj, nekünk becsületes embereknek is szól, épen, hogy a bűntettest fékentartsa bennünk.

Azonban az ujjunk sem egyforma. Némelyőnk, tudva e figyelmeztetést, annyira tudja fegyelmezni magát, hogy semmi körülmények közt sem lopna. A másik, ha jó alkalom adódik, megtántorodik. A harmadik már egyenesen keresi az alkalmat, a negyedik energikus elszántsággal akkor is csinál magának ilyet, ha a véletlen nem szolgáltat neki, az ötödik valósággal élethivatásává teszi a lopást, a hatodikat beteges szenvedélye hajszolja és így tovább. Nyilvánvaló, hogy a jó törvénynek ez esetek között különbséget kell tenni. De az is nyilvánvaló, hogy e különbség nem a *cselekményben* van, mert hisz az mindig ugyanaz, hanem a *cselekvőben, a tettesben.*

Az a tudat, hogy a bűntetteseket osztályozni kell, ma már annyira közkincs, hogy ezen tovább inzisztálni felesleges.

* A született bűntettesről vallott felfogásomat, tekintettel a Lombroso-féle tanra, «A bűncselekmény kriminológiai fogalma» c. kis munkámban fejtettem ki. (1907.)

Vagyis: a represszió súlyát s ezzel a bűncselekmény minéműségét két tényező szabja meg: egyrészt kétségtelenül magának a cselekménynek minéműsége (az emberölést kétségen kívül súlyosabban kell büntetni, mint a lopást), másrészt azonban a tettes minéműsége. Azaz kétféle osztályozásra van szükség: a *cselekmény* és a *tettes* osztályozására.

Sőt precízebben és mélyebbről tekintve a dolgot: *magának a cselekménynek osztályozása is a tettes osztályozását szolgálja.* A cselekmény büntetőjogilag csak annyiban érdekel bennünket, amennyiben kézzelfogható indiciuma a tettes belső, a közvetlen vizsgálat elől elvont lelkületének és így a társadalomra nézve mutatkozó veszélyességének. Egész büntető berendezkedésünk célja ugyanis a nézetem szerint egyedül helyes elméleti felfogás szerint az, hogy a tettes és vele hasonlóan hangolt más embereket a büntetés súlyával tartson vissza a társadalmi rendet fenyegető bizonyos magatartástól. Ha az emberek lelkét le lehetne fotografálni, akkor a cselekmény, mint ilyen, minden büntetőjogi értékét elvesztené: a büntetésre elegendő volna a bűncselekményre való puszta hajlandóság biztos megállapítása is. Mivel ez nem lehetséges, a direkt, biztos megállapítás hiányát pótolja a cselekményből vont következtetés. Aki lop, ezzel elárulta, hogy hasonló deliktumokra hajlandó; viszont azonban ezzel még nem árulta el, hogy pl. gyujtogatásra, emberölésre stb. is hajlandó és megfordítva. A cselekmény mibenléte adja tehát a büntettesek leggorombább — mondjuk: *elsőfokú* — osztályozását.

Ez az osztályozás azonban magában véve még nem elegendő. Azok között is, akik lopnak, számos változat, számos foka a veszélyességnek konstatálható, mint ép az imént érintettük.

Kétségtelen, hogy a cselekmény külső formája sok esetben e különböző árnyalatokon nyúgvó további — mondjuk: *másodfokú* — osztályozásra is támpontot nyujt. A betörő tolvaj pl. ezzel a cselekményével csakugyan a legtöbb esetben fenforgó nagyobb elszántságáról, az álkulccsal dolgozó nagyobb hivatásszerűségről stb. tesz tanuságot. Azonban a tettes veszélyességére irányadó tulajdonságoknak sokkal kisebb része és sokkal kevesebb szabatossággal jut kifejezésre a cselekmény külső megjelenésében, mintsemhogy arra e másodfokú osztályozást alapítani lehetne. A betörés nem mindig a tettes nagyobb veszélyességét árulja el, álkulcsot nem mindig hivatásszerű tolvaj használ. És végre ott, ahol a cselekménynek semmi különszerűsége nem észlelhető (pl. egyszerű elvétel), ott még ennek a fogyatékos és bizonytalan pontosságú megkülönböztetésnek lehetősége is elesik. Pedig ki fogja mondani, hogy az ilyen egyszerű lopási esetek tettesei valamennyien egyformák? A különbségeket pedig egyszerűen enyhítő vagy súlyosbító körülmények címe alatt elkönyvelni, mint a mai jog teszi, semmiképen nem elegendő. A büntettesek szakszerű, kriminológiai alapon álló osztályozására van szükség.

A klasszikus büntetőjogi tudomány alapján felépült kódexek, így a mi Btkünk is, azonban ezt a másodfokú osztályozást, a büntettesek osztályozását — a legszembetűnőbb néhány momentum: fiatal kor, elmebetegség, visszaesésre vonatkozó általános jellegű megkülönböztetéstől eltekintve — intézményesen nem ismerik. Megállanak az elsőfokú osztályozásnál: minden embert, aki pl. lop, ha az épen most felsorolt néhány kivétel alá nem esik, egyforma rendelkezés alá vonnak. Illetve, mivel az élet, a hathatós védelem mégis valami formában elengedhetetlenül megkívánja a másodfokú osztályozást is: a *tettesnél* elmulasztott megkülönböztetést is a cselekménynél viszik végbe. Igy beszél Btkünk pl. betöréses, bemászásos stb. *lopásról* ahelyett, hogy betörő, bemászó, szóval veszélyesebb *tolvajról* beszélne; külön deliktumot csinál a sikkasztásból, jogtalan elsajátításból, zsarolásból, rablásból ahelyett, hogy alkalmi tolvajról vagy erőszakos tolvajról beszélne. Elmulasztván az osztályozást a tettesnél, túlosztályozás hibájába esik a cselekmény tényálladékának megkülönböztetésében, mikor a tettes osztályozását is indirekte a cselekmény osztályozásán keresztül akarja megvalósítani. Innen jön aztán jórészt a mi Btkünkben a fenti tekintélyes sorozata a vagyon elleni deliktumoknak s minden egyes deliktumon belül kisebb-nagyobb raja a «minősített» tényálladékoknak, mivel benne a cselekmény osztályozásában a tettes osztályozása is hallgatag el van rejtve.

Jórészt — mondtam — mert találhatók Btkünkben egész felesleges osztályozások is, olyanok, melyeknek még a most kiemelt indirekt célja s ezzel a maga relativ jogosultsága sincs meg; amelyekben a disztinkció művészete — l'art pour l'art — minden mellékes hasznossági cél nélkül, önmagáért gyakoroltatik. Ime néhány kirívóbb eset:

Az európai Btkvek általában önálló deliktumként kezelik a sikkasztást, holott tudvalevő, hogy a római jogban ez teljesen beleesett a furtum fogalmába, és ha az ember jobban szemügyre veszi a dolgot, be kell látnia, hogy e deliktum tényálladéka ma is teljesen azonos a lopásával: idegen dolog jogellenes kontrektációja elsajátítási szándékkal. Tényálladék szempontjából az egyetlen különbség a kettő között, hogy a lopásnál a tolvaj «másnak birtokából vagy bírlalatából» veszi el a dolgot, emitt már «birtokában vagy bírlalatában levő» dolgot tulajdonít el. Ez mindenesetre különbséget tesz a birtokszerzés magánjogi formája tekintetében, de a büntetőjogászra teljesen mellékes, mert hisz az, hogy a tolvaj birtokszerzése a magánjogi birtokszerzés melyik kategóriájába esik, magábanvéve a büntetőjogászra közömbös, hacsak e birtokszerzésmód épen a tettes nagyobb vagy kisebb bűnössége mellett nem tesz tanúságot. Kétségtelennek is tartom, hogy a sikkasztás kiválasztása valami ilyesféle szempont alapján történt a középkori német jogban. De kérdés, hogy a cselekményben mutatkozó ez a különbség valóban bír-e ezzel a büntetőjogilag figyelembe jöhető jelleggel. A sikkasztó cselekményében enyhítő körülményként szerepelhet, hogy a nála levő dolog elsajátítására csábító alkalma volt. Viszont azonban súlyosító az, hogy épen a belé helyezett bizalommal élt vissza. E két körülmény egymást körülbelül paralizálja, s a cselekmény súlyossága előttünk in abstracto körülbelül a lopásával azonosnak tűnik fel. S valóban mai jogunkban a büntetés teljesen azonos is. A novella előtt és más Btkek szerint volt és lehet továbbra is némi különbség, de kétségtelen, hogy e különbség csak a törvénytételezés mondvacsinált eredménye, és semmiesetre sem lehet oly nagy, hogy azt a bíró egy azonos büntető tétel adta spáciumon belül ki ne egyenlíthetné. Vajjon mi célt szolgál ezek után a sikkasztás külön deliktumának fentartása?

Még kiáltóbb a Btk. 386. és 414. §-ának esete. A hitelező megkárosítása aszerint fog egyik vagy másik § alá esni, amint a csőd megnyílt vagy nem; a 386. §. tényállása egyébként teljesen azonos a 414. §-éval s maga a törvény is épen ez utóbbi §-ra utalással állapítja meg. Kérdem, miben mutatkozik annak a magánjogi ténynek, hogy a csőd megnyílt-e vagy sem, kihatása a bűnösség fokára olyatén mértékben, hogy miatta külön kategóriát kelljen csinálni a két esetre némileg el is térő büntetéssel? Nyilván nem más e megkülönböztetés, mint a furor distinguendi egy erőteljes hajtása. Ugyancsak ezt kell mondanom a 359. §. esetéről is (elvonás a végrehajtás elől), mely az utóbbi kettővel teljesen azonos.

Hasonló felesleges disztinkció az ingó és ingatlan vagyon megrongálása közti különböztetés. Igaz ugyan, hogy a mi Btkünkben ezek szétválasztása annyiban jogosultnak látszik, amennyiben a büntetés jelentékenyen eltér a kettőnél. A hiba azonban az, hogy eltér. Az élet követelménye, hogy az ingatlanrongálás mai gyenge repressziója legalább is az ingórongálás mai mértékére felemeltessék, s ezzel a két kategóriának különválasztása jogosultságát veszti.

E rendszer ellen kifogást kell emelnem. E tényállásaprózás ugyanis nem csupán szépséghiba és logikai következetlenség, hanem súlyos gyakorlati következményei is vannak. Mindenekelőtt az ilyen indirekt osztályozás sohasem vihető keresztül teljes eredménnyel, mert a tényállás mibenléte természetesen semmi garanciát nem ad a tettes minőségének biztos felismerésére. Ugyanazon tényállás mögött két különböző esetben egészen másfajta bűntettes tipus állhat, ekként a célszerű és igazságos büntetéskimérés nem közelíthető meg teljes biztossággal. Más oldalról e módszer a bírót formalisztikus szempontok figyelembevételére kényszeríti, ami — eltekintve attól, hogy a gyakorlatban kiáltó furcsaságokra vezet, — szintén kárára van a büntetéskiszabás helyességének, mert az ítélet egészen másként fog kiütni aszerint, amint a bíró az esetet az egyik vagy másik kategóriába szorítja be.

Kiegészíti és fokozza e rendszer visszásságát még egy más körülmény, melyre külön kell rámutatnom. S ez az, hogy Btk-ünk a bűncselekményeket nemcsak elparcellázza, hanem az egyes deliktumok és aleseteik tényálladékát igen gyakran idegen jogterületről (magánjog, közjog, közigazgatási jog stb.) vett szak-

fogalmak segítségével szigorúan körülbástyázza. Idézem példának a lopást, melyet Btk-ünk 7 magánjogi fogalom segélyével határol körül: idegen, ingó, dolog, birtok vagy bírlalat, beleegyezés, eltulajdonítás. Folyik e jelenség Btk-ünk azon törekvéséből, hogy az egyes deliktumok tényelemeit s ezzel határvonalait a lehető legprecizebben szabja meg, ami megfelel egy tetőtől talpig dogmatikus irányú törvénymű szellemének. Ezzel azonban nagy számmal kerülnek a büntetőjog területére idegen fogalmak, melyek az új terrénumon, — nem ennek számára készülvén, — nem állják meg helyüket. Minden fogalom célfogalom, így csak annak a célnak szolgálatában áll meg, amelynek számára készült. Más célhoz viszonyítva felmondja a szolgálatot. Különösen áll ez a magánjogi fogalmakra, melyek gyengébb szankció alá eső életviszonyrendezés számára teremtetvén, néha túlontúl finomak, filigrának, máskor nagyon tágak, rugalmasak, általánosítók, ezért a büntetőjog területén rájuk váró erősebb megpróbáltatás terhe alatt összeroppannak. Ezeket a büntetőjogba átvinni annyi, mintha valaki parasztszekér vagy bérkocsi kerekét fogná be — ágyúkeréknek!

E magánjogi fogalmak természetesen alkalomadtán mindmegannyi Scylla és Charybdis lehetnek, melyeken a dogmatikus büntető-igazságszolgáltatás hajója összetörik. Hogy példámnál maradjak, sorra veszem a lopás idézett fogalmi elemeit:

«Idegen»-e a pactum reservati dominii mellett eladott dolog? Idegen-e a megvett, de át nem adott dolog? A telken szabadon levő vadállat? A közös dolog?

«Ingó»-e a függő termés, a beépített ablaktábla, az utcaburkolat?

«Dolog»-e az elektromos áram? — Egy kérdés, mely vigjátékba illő módon falhoz állította a klasszikus büntetőjogi iskola kriminálistáit és büntetőjogászait. — Dolog-e a váltó, takarékkönyv, általában az okirat s a követelés?

«Másnak birtokából vagy bírlatából» lop-e az, aki a vasúti kocsiban, villamoson stb. felejtett tárgyat elviszi, a cseléd, aki a lakásból, konyhából, istállóból lop, a kereskedősegéd, ki az üzletben levő árúkat elviszi, a haszonbérlő, ki a telken levő fákat kivágja, a rab, ki a rabruhával szökik?

«Másnak beleegyezése nélkül» cselekszik-e, aki a dolgot a cselekvőképtelen, őrült vagy elmegyenge, vagy megtévesztett, megfélemlített sértett jóváhagyásával veszi el?

Maga az «elvétel» contrectatio, apprehensio vagy ablatio-e? «Elvesz»-e az, aki a dolgot állattal feleteti, a gázt elvezeti, a tévesen átadott dolgot elfogadja?

«Eltulajdonítási szándékkal» cselekszik-e az, aki az elvett dolgot csak használja, másnak ajándékozza, zálogba teszi, a lopott takarékkönyvből a betétet kiveszi, a dolgot megsemmisíti?

Mindmegannyi vitakérdés, mely az olvasó előtt bizonyára összes visszásságaival ismeretes.

Befolyásolják a bírót ez idegen fogalmak nemcsak abban a kérdésben, hogy bűncselekmény egyáltalában van-e jelen vagy nincs, hanem abban is, hogy milyen bűncselekményt lásson fenforogni. Már pedig külső szempontok, idegen jogterületről vett fogalmak nyomán dönteni el azt, hogy a bíró minémű és mily mértékű represszíót alkalmazzon az előtte lévő egyéni esetre, a legnagyobb mértékben abszurd és káros. Illusztrálásul néhány példát!

Valakinek számolva adok át pénzt s ő elkölti: sikkasztás. Ha zárt borítékban adtam át: lopás. Indok: mert az előbbi esetben a pénz a tettes «birlalatában» volt, az utóbbiban nem. (*Heil*: A lopás. 55—56.) A különbség egy papirboríték!

Valaki a lakásában levő gázórán olyan változtatást idézett elő, melynél fogva az óra kevesebb fogyasztást mutatott a valónál: csalás. Ha az óra megkerülésével vezette el a gázt: lopás. Indok: mert az előbbi esetben a gáz birtokába «a tulajdonos beleegyezésével» (!) jutott, az utóbbiban nem (*Heil* 77. lap.)

A tettes takarékkönyvet lop s a betétet felveszi. Egy nézet a könyvet legitimációs papirnak tekinti: csalás; másik bemutatóra szóló papirnak: lopás; egy harmadik nézet szerint sem az, sem ez, hanem különböző levezetésekkel: sikkasztás. (*Liszt*: Lehrbuch 127. §. 12. j.)

Földön heverő pénztárca elsajátítása «ha a találónak ésszerűen elfogadható alapja volt arra, hogy a dolgot elveszettnek (birtokonkívülinek) tekintse»: jogtalan elsajátítás; ha nem volt: lopás. (*Heil* 62. lap.)

Felesleges a példákat halmoznom. Minden büntetőjogi könyvben százával találni hasonló döntéseket. A laikus álmélkodva nézi e megkülönböztetéseket és nem lát bennük mást, méltán, mint jogászi hajszálhasogatást; a jogász pedig fogvatartva a dogmatikus elemzés iskolájának lelki kényszerétől, nem veszi észre az ilyen ítélkezésben rejlő abszurdumot. Pedig nyilvánvaló, hogy az egész nem más, mint a legmeddőbb fogalmakon-nyargalás s a felsorolt példákban büntetőjogilag semmi különbség nincs az egyik vagy másik eset között.

(Folyt kőv.)

Dr. Marton Géza.

Új illetéktörvény Ausztriában.

A birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya a háború alatt a gazdasági életbe mélyen belevágó törvények egész sorát léptette életbe. A háború alatt lépett életbe a kényszeregyezségről és a csődeljárásról szóló törvény, az optk novellája; hozzájuk legújabban három fontos pénzügyi törvény csatlakozott, az örökösödési illetékről, a biztosítási szerződések illetékéről és a törvényhozási illetékekről szóló törvény, amelyek a Reichsgesetzblatt-ban e hó 25-én láttak napvilágot.

Mindezek nem a szó parlamenti értelmében vett törvények; nem parlamenti tárgyalás útján keletkeztek, hanem császári rendelet emelte őket érvényre. Távol van tőlünk, hogy e miatt most alkotmányjogi aggodalmakat hangoztassunk; de fel kell említenünk, hogy annak idején, amikor Ausztriában az új részvényjogot tartalmazó Actien-Regulativ-et ugyancsak császári rendelettel léptették életbe, egy igen tekintélyes németországi jogi szaklap fejezte ki e felett való aggodalmait; a dolgot tulajdonképpen nem is alkotmányjogi szempontból kifogásolta volt, hanem inkább célszerűségi szempontból, annak a véleményének adva kifejezést, hogy olyan fontos joganyagot, amilyent az Actienregulativ tartalmaz, ha az alkotmány megengedi is, nem *célszerű* parlamenti tárgyalás mellőzésével, rendeleti úton életbeléptetni.

A szóban forgó három pénzügyi törvény egyébiránt volt már az osztrák parlament előtt; részben a bizottsági tárgyalások retortáin is keresztül mentek, a plenumban való letárgyalásuk azonban nem vált lehetővé.

Maga a három törvény még nincs kezünkben; ismertetésüknél tehát arra a rövid kivonatra vagyunk utalva, amely néhány nap előtt a bécsi lapokban megjelent.

Kettőt közülük amely a jogászvilágot közelebbről egyébként sem érdekli különösebben, nevezetesen az örökösödési illetékről és a biztosítási szerződések illetékéről szóló rendeleteket csak igen röviden érintünk. Az örökösödési illetékekről szóló új törvény kétségtelen haladást mutat a régivel szemben, mert az illetéket progressziv alapokra fekteti. A progresszió mérsékelt ugyan — 1·25%-tól 3·5%-ig elől és ivadék, 5—13% más közeli rokonok és 10—20%-ig távolabbi rokonok és nem rokonok közti viszonylatban — de mégis progresszió, amely míg egyfelől megfelel a modern pénzügyi tudomány igényeinek, igazságosabban osztván el a közterheket, addig másfelől jelentékenyen növeli az állam jövedelmét.

A biztosítási szerződésekre vonatkozó rendelet az eddigi szabályokat lényegileg két irányban módosítja, először emeli az illetéktételeket, másodszor pedig az eddigi fokozatos illeték helyére a százalékos illetékek rendszerét lépteti.

A jogászvilágra, nevezetesen a bírói és az ügyvédi karra nézve legnagyobb horderejű a törvénykezési illetékekről szóló új törvény. Rendszerében az új törvény nem tér el a régitől; az is, mint emez, az úgynevezett egyenkénti illetékek rendszerén alapszik és nem teszi magáévá a német Gerichtskostengesetz rendszerét, az úgynevezett átalányrendszert. Ausztriában is tehát, miként nálunk, megmaradt a beadványok, jegyzőkönyvek, mellékletek, felzetek külön-külön illetéke, a melyekhez azután még a határozatok illetéke járul.

A rendszeren belül azonban mélyreható változtatásokat tesz az új törvény. Mindenekelőtt elfogadja a magyar törvénynek azt az intézkedését, amely a beadványokra és jegyzőkönyvekre a régi állandó illeték helyett fokozatos, az érték szerint emelkedő illetéket valósított meg. Hogy az új osztrák illetéktételek és az új osztrák értékfokozatok mennyiben egyeznek a magyarral vagy mennyiben térnek el tőlük, azt a lapok kivonatos közlése alapján megállapítani nem tudjuk.

A jegyzőkönyvi illetékre nézve az osztrák törvény egy novummal tesz kísérletet, amely bajosan fog beválni. Bizonyos jegyzőkönyvekre nézve t. i. azt a rendelkezést tartalmazza, hogy e jegyzőkönyvek nem az ívek számához képest illetékezendők, hanem a tárgyalástvezető bíró vagy hatósági tag által a tárgyalásra és a jegyzőkönyv felvételére fordított idő tartamához képest. Ez a rendelkezés beleillik az átalányrendszerbe, amely mellett az illeték összegét szükségképpen egy külön erre a célra alkalmazott tisztviselő állapítja meg. Az egyenkénti rendszer azonban ezt a bíróságnál alkalmazott pénzügyi tisztviselőt nem ismeri, hanem a bíróra és a bírósági személyzetre rójja nem is az illeték kivetését, hanem a már megtörtént illetéklerovás helyességének ellenőrzését.

S ha a bírónak az ívek száma helyett az órát kell néznie, azután pedig az időtartamhoz képest megállapított skálát, akkor ezzel olyan munkatöbblet zúdul a nyakába, amely kétségkívül nem szolgál előnyére érdemleges bírói munkálkodásának.

Ugyancsak novum az új osztrák rendeletben az is, hogy nemcsak az elsőbírói határozatokat teszi illetékkötelessé, hanem valamennyi instancia ítéletét. Ennek az újításnak a horderejét csak akkor lehetne mérlegelni, ha tudnók, hogy a fellebbviteli beadványok és jegyzőkönyvek s elsősorban magának a fellebbezésnek az illetéke hogyan alakul az új törvény szerint. Ebben a tekintetben azonban az eddig megjelent ismertetések szintén nem nyujtanak tájékoztatást.

További újításai az osztrák törvénynek — és ezek az újítások tetemesen nagyobb terhet rónak az igazságszolgáltatást igénybe vevő felekre, mint a magyar törvény analog intézkedései — hogy a választott bírósági eljárásban ugyanazon illetékek lerovását rendeli, mint a rendes bírói eljárásban, továbbá, hogy bizonyos perenkívüli eljárásokban, mint a csőd- és egyezségi eljárásban, az örökösödési és a gyámhatósági eljárásban az egyenkinti illetékek rendszerét kombinálja az átalányrendszerrel, a beadványok, jegyzőkönyvek, felzetek és mellékletek illetéke mellett még az illető vagyontömeg értéke szerint megszabott illetékátalányt is szedvén.

Van azután egy olyan újítása az osztrák törvénynek, amelynek gondolata nálunk, a mi törvényünk tárgyalása során is felmerült, amelyet azonban a magyar kormány és a magyar parlament nem tett magáévá ; ez az illetékkötelezettségnek bizonyos esetekben a büntető eljárásra való kiterjesztése. A lapkivonatokból nem lehet világosan kivenni, hogy micsoda bűncselekmények miatt való eljárásra vonatkozik az új osztrák rendelkezés, nevezetesen nem tudjuk megállapítani, azok az ügyek lesznek-e illetékkötelesek, amelyekben főmagánvádnak van helye, avagy általában az indítványi bűncselekmények. Valószinűbbnek tartjuk az előbbit, mert hiszen az indítványi bűncselekmények között nem egy olyan van, ahol a törvény a büntető eljárást nem a bűncselekmény jelentéktelen volta, hanem magasabbrendű erkölcsi érdekek védelme miatt teszi a sértett indítványától függővé. A lapok közlése szerint elsősorban a becsületsértési pereknek szólna az új rendelkezés és az volna a célja, hogy az illetékkötelezettség a feleket az apró-cseprő becsületsértési perek megindításától visszatartsa. Illetékkötelesek lesznek, csakúgy, mint a polgári peres eljárásban a beadványok, jegyzőkönyvek, mellékletek és bírói határozatok.

Mi a magunk részéről aggályosnak tartanánk hasonló rendelkezést, dacára annak, hogy Németországban már évtizedek óta fenáll. Végre is az, hogy a becsületében megbántott ember a bíróhoz szalad és nem maga vesz elégtételt, egy magasabb fejlődési fok és tartani lehet attól, hogy ha a bűnvádi üldözésre való jog bármi módon korlátoztatik, ez csak bizonyos visszaesésre fog vezetni, arra hogy a becsületében megsértett fél büntető feljelentés helyett olcsóbb, gyorsabb, az indulatoknak jobban megfelelő, azokat hatékonyabban lecsillapító eszközökhöz fog folyamodni.

Rendkívül érdekes volna ismerni az új rendeletnek, hogy úgy mondjuk, alaki rendelkezéseit, nevezetesen azokat, amelyek az illetéklerovás módjára és időpontjára, az illetékrövidítés esetén való bírságra stb. vonatkoznak. Ezekre nézve azonban most még minden adatot nélkülözünk.

N.

A közvetlenség elve a Pp.-ban.

A hadiállapot következtében az igazságszolgáltatás minden vonalán : a járásbíróságoknál ép úgy mint a törvényszékeknél az ügyforgalom rohamosan csökkent ; a régi, folyamatban volt perekben az eljárás a felek valamelyikének vagy a jogi képviselő hadbavonulása miatt felfüggesztetett úgy, hogy mire a béke áldásos sugarai az égbolton megjelennek s az irattár fascikulusaiba temetett perek ismét felszínre kerülnek, a bíróságok munkaterhe oly mérvben fog megnagyobbodni, hogy annak legyőzése a bírák legodaadóbb ügybuzgalma mellett is évek munkáját fogja igénybe venni.

A folyamatba teendő *régi* perek mellett igen természetesen jelentékeny kontingenst fognak adni az *új*, a Pp. szabályai szerint tárgyalandó perek, melyekben ezidőszerint nagy a stagnatio és amelyek számbeli emelkedésükkel azért fogják a bíróságok idejét nagy mértékben lefoglalni, mert polgári perrendünk a *szóbeliség* és *közvetlenség* elvén nyugodván, a szükséges bizonyítást a per bíróságának saját székhelyén, saját fóruma előtt kell felvennie s csak a legritkább esetekben, a Pp.-ban felsorolt kivételes esetekben veheti igénybe megkeresett vagy kiküldött bíró tevékenységét.

Az ekként előálló nagy munkatöbblettől való aggodalom bizonyos kishitűséget váltott ki egyesekből, kik munkatorlódástól tartva, a keletkező munkatöbblet rémét azzal igyekeznek elhessegetni maguktól, hogy a Pp. módot nyujt arra, hogy a bíróság a bizonyítás felvételét ráhárítsa megkeresett vagy kiküldött bíróra : csak élni kell a törvényadta kedvezménnyel és a bíróság megszabadul munkaterhének nagyrészétől.

Ezt a felfogást, mely téves és a Pp.-ban lefektetett elvekkel homlokegyenest ellenkezik, nem perhorreskálhatjuk eléggé.

Perrendünk vezérelve a szóbeliség és közvetlenség s a Pp. 274. §-a kötelezőleg írja elő, hogy: «a bizonyítást *a perbíróság a szóbeli tárgyalás folyamán* vegye fel» és csak a törvényben meghatározott esetekben bízhatja azt kiküldött vagy megkeresett bíróra. Amíg tehát egyfelől jogszabály, hogy a bizonyítást a per bírósága vegye fel, addig másfelől csak *kivétel*, hogy a bizonyítást megkeresett vagy kiküldött bíró végezhesse.

Nem közömbös, sőt éppen az ítélkezésre hivatott bíróság érdekében áll, hogy a per minden phasisa előtte játszódjék le ; csak a szóbeliség, a közvetlenség világosságában találja meg a bíróság a keresett igazságot. Hallania kell a tanú vallomását, látnia kell a tanút, hogy meggyőződése kialakulhasson a tanú szavahihetőségéről... látnia kell az okiratot, hogy abból leszűrhesse véleményét az abban megtestesített bizonyíték értékéről.

A *régi* eljárás elég tanulságot nyujtott arra nézve : mily hátrányai vannak a megkeresett bíró által végzett bizonyításfelvételnek. Bármily kimerítő lett légyen is a bizonyítást rendelő végzés, a megkeresett bíró, kinek a bizonyítás felvétele amúgyis nyűg volt, nem ismervén a per anyagát, bele nem élhette magát az ügybe s nem tehetett egyebet : feladta a tanúhoz intézendő kérdéseket és bár sokszor a kérdésekre adott feleletek alapján a per bírósága újabb kérdések feltételével tisztázta volna a vitás ténykörülményt, ha maga foganatosítja a bizonyítást, a megkeresett bíró a perről való tájékozatlanságánál fogva a még szükséges kérdéseket nem intézte a tanúhoz, úgy, hogy ismételt megkeresésre volt szükség, ami az ügy elhúzódására, sokszor elposványosodására vezetett.

Ellenben a Pp. szabályai szerint csak azokban a kivételes esetekben mellőzheti a per bírósága a szóbeliség, közvetlenség útját, midőn tárgyi akadályok gördülnek útjába, amely esetekre a törvény dispositiv rendelkezései nyernek alkalmazást, melyek alapján a per bírósága a bizonyítás terhét egészben vagy részben átutalja a megkeresett bíróhoz.

A Pp. taxative sorolja fel azokat az eseteket, midőn a bizonyítást nem a per bírósága foganatosítja, hanem kiküldött vagy megkeresett bíró.

Ezek az esetek a következők :

1. ha a bizonyítást külföldön kell foganatosítani (Pp. 283. §-a) ;

2. ha a valóság kiderítése végett a tanúnak a helyszínén való kihallgatása mutatkozik célszerűnek ;

3. ha a tanú a perbíróság előtt való megjelenésben akadályozva van (aggkor, betegség, testi fogyatkozás) ;

4. ha a tanúnak a per bírósága előtt való kihallgatása aránytalanul nagy költséget okozna ;

5. ha a tanúnak a per bírósága előtt való kihallgatása tetemes nehézségbe ütközik (Pp. 289., 299. §.) ;

6. ha az okiratnak a per bírósága elé vitele nem lehetséges, vagy az okirat fontossága és az elvesztés vagy megsérülés veszélye miatt aggályosnak mutatkozik, avagy különben nagy nehézséggel járna (Pp. 331. §-a) ;

7. ha a szemletárgy nem vihető a per bírósága elé vagy ha a szemle közvetlen teljesítése nagy nehézséggel jár (Pp. 341. §-a) ;

8. ha a szakértő meghallgatása a helyszínén történendő szemlével van összekapcsolva vagy ha a szakértő közvetlen meghallgatása nagy nehézséggel jár (Pp. 351. §-a) ;

9. ha a peres feleknek a per bírósága előtt való eskü alatti kihallgatása vagy megesketése elháríthatatlan akadályokba ütközik vagy a per tárgyával arányban nem álló költséget okozna (Pp. 375. és 378. §-a) ;

10. ha a királyi ház tagjainak kihallgatása szükséges (Pp. 390. §-a).

Közelebbről mérlegelve a törvényben felsorolt ezen eseteket, megállapíthatjuk, hogy a Pp.-ban statuált kivételek fenforgása *nélkül* a perbíróság aktiv részvétele a bizonyításban elmellőzhetetlen, mert a felsorolt törvényhelyek a kivételek megállapításánál meglehetősen scrupulosusan intézkednek, amennyiben csak azon esetekre mentesítik a bíróságot a bizonyítás saját hatáskörében való felvételétől, ha a bizonyításnak a bíróság színe előtt való foganatosítását a törvényben megjelölt okok gátolják.

Midőn tehát például valamely tanú kihallgatása volna eszközlendő a per bírósága előtt, a bíróságnak előbb meggyőződést kell szereznie arról, hogy a tanú a megjelenésben valóban akadályozva van-e? A fél vagy a jogi képviselő puszta bemondására nem mellőzheti a tanú kihallgatását, illetve nem bízhatja megkeresett bíróra.

Éppen oly kevéssé mellőzhető a tanúnak a per bírósága előtti kihallgatása azon okból, mert a tanú beidézése költséggel jár ; mert a törvény kifejezetten csak azon esetben engedi meg a tanúnak megkeresett bíró által való kihallgatását, ha megidézése *aránytalanul nagy* költséggel jár. Hogy mennyire súlyt helyez a perrendtartás a *közvetlenségre*, kitűnik 331. §-ának 3-ik bekezdéséből, mely szerint bár ha a tanúnak a per bírósága elé idézése aránytalanul nagy költséget okozna, mégis a per bírósága köteles a tanú kihallgatását foganatosítani, ha az ebből eredő költségtöbbletet valamelyik fél előlegezi.

Annak elhatározását, hogy mikor mellőzze a per bírósága a tanú beidézését, ha annak megidézése aránytalanul nagy költséggel járna, a Pp. a bíróság lelkiismeretére bízza éppen úgy, mint a bizonyításnak megkeresett bíró által való foganatosításának egyéb eseteit is. E tekintetben irányadóul a per tárgyának értéke, a tanú lakhelyének a bíróság székhelyétől való aránytalanul nagy távolsága, vasúti közlekedés hiánya stb. szolgál ; mindenesetre a bíróságnak szem előtt kell tartania a Pp.-nak a *szóbeliségre* és *közvetlenségre* alapított vezérelvét, mely kötelezően írja elő, hogy a bizonyítás a *per bírósága előtt* foganatosítandó és mely kötelező jogszabály lelkiismeretes megtartásával csakis a törvényben megengedett úgynevezett *szükség*esetekben veszi a per bírósága igénybe a megkeresett bíró támogatását, egyébként pedig a Pp.-nek megfelelően maga folytatja le a perrend intenciójának megfelelően a per egyik legfontosabb részét, a — bizonyítást.

Dr. Meszlényi Antal.

A védelem jogai a gyorsított bűnvádi eljárásban.

Az igazságügyminiszter f. évi szeptember hó 22. napján 48,455. I. M. szám alatt a következő köriratot intézte a kir. főügyészekhez :

Két ügyvédi kamara hozzám intézett felterjesztésben panasz tárgyává tette, hogy a gyorsított bűnvádi eljárás alá tartozó bűnügyekben egyes kir. ügyészségek a részükről teljesített nyomozás során a terhelt érdekeit háttérbe szorítják és a védelem megfelelő kifejtését megnehezítik, sőt lehetetlenné teszik.

Bár az ily bűnügyekben Méltóságod részéről hozzám intézett jelentések, amelyekkel gyakran az összes bűnügyi iratok is felterjesztettek, ezt az általánosságban tartott panaszt nem erősítik meg és így elismeréssel állapíthatom meg, hogy a kir. ügyészségek a szóban lévő bűnügyekben a köteles pártatlansággal képviselik az igazságszolgáltatás körül az állam közérdekeit, mégis szükségesnek tartom, hogy Méltóságodnak és Méltóságod útján a kir. ügyészségeknek figyelmét felhívjam a következőkre :

1. A bűnügyekben eljáró hatóságoknak és hatósági közegeknek a Bp. 9. §-ában megállapított, a Bp. 100. §-ában pedig a kir. ügyészségekre nézve különösen kiemelt az a kötelessége, amely szerint törekedniök kell a mentő és enyhítő körülmények kiderítésére is és a terhelt érdekében is gondot kell forditaniok azoknak a bizonyítékoknak megszerzésére, amelyeknek megsemmisítésétől tartani lehet, a gyorsított bűnvádi eljárás alá eső ügyekben változatlanul fenáll. A kir. ügyészségnek ez a tárgyilagossága, amely különben hatósági jellegéből és az 1871 : XXXIII. tc. 1. §-ában megjelölt hivatásából is folyik, a gyorsított bűnvádi eljárás alá eső ügyekben különös jelentőséggel bir azért, mert ezekben az ügyekben sem vizsgálat nincs, sem pedig kifogással nem lehet élni a vádirat ellen és a kir. ügyészségtől beszerzett bizonyítási anyag, ha a kir. ügyészség vád emelését tartja indokoltnak, a főképen a terhelt érdekének megvédésére szolgáló közbenső eljárás kizárásával, egyenesen és közvetlenül az ítélőbíróság döntése alá kerül.

2. A Bp.-nak mindazok a rendelkezései, amelyeknek célja a terhelt és a védelem érdekeinek megóvása, a gyorsított bűnvádi eljárás módosított és kiegészített szabályainak megállapításáról szóló rendeletben kifejezetten felállított korlátozásoktól eltekintve, szintén változatlanul hatályosak.

Érintetlenül fenáll különösen az a joga a terheltnek, hogy a terhére rótt bűncselekményről tájékozást szerezzen (Bp. 133. §. 2. bekezdés) és ha oly tényekre és bizonyítékokra hivatkozik, amelyek ártatlanságának a megállapítására vagy bűnösségének enyhébb színben való feltüntetésére alkalmasak, azok, hacsak a halogatás célzata nem nyilvánvaló, sürgősen megállapíttassanak, illetőleg beszereztessenek (Bp. 133. §. 5. bekezdés).

Nincs korlátozva a terheltnek az a joga sem, hogy védelme érdekében egyes nyomozó cselekmények teljesítését a járásbíróságnál is kérhesse, amely kérelem alapján a járásbíróság a cselekményeket elrendelheti és foganatosíthatja (Bp. 100. §. 2. bekezdés).

Hasonlóképen érintetlenül áll fen a terheltnek az a joga is, hogy az eljárás bármely szakában védő közreműködésével élhet és ha e jogával nem élt, helyette törvényes képviselője, házastársa, illetőleg fel- vagy lemenő ágbeli rokona önállóan választhatnak védőt (Bp. 53. §. 1. és 2. bekezdés).

A terheltet a gyorsított bűnvádi eljárás alá eső ügyben is figyelmeztetni kell különösen első kihallgatásakor, továbbá, ha ellene előzetes letartóztatás lett elrendelve, hogy védőt választhat, illetőleg felvilágosítandó a védő kirendelésének módozatairól és az ingyenes védelem eseteiről (Bp. 54. §. 1. bekezdés).

Végül a védő a terhelt érdekében a gyorsított bűnvádi eljárás alá eső ügyben is eljárhat az eljárás bármely szakában ; a védelem érdekében akár beadványban, akár szóval előterjesztést tehet, amely utóbbiról jegyzőkönyvet kell felvenni (Bp. 62. §-ának 1. pontja).

3. A gyorsított bűnvádi eljárás módosított és kiegészített szabályainak megállapításáról szóló rendelet azon rendelkezései közül amelyek korlátozzák a védelemnek a Bp.-ban megállapított jogait, különösen a 8. §. 2. bekezdésében foglalt rendelkezések gyakorlati jelentőségűek.

A Bp. 62. §-a szerint elvileg korlátlan a védőnek letartóztatott védettjével való érintkezése. Ez az érintkezés ugyanis rendszerint hatósági személy közbenjötte vagy ellenőrzése nélkül történik és csak ha az eljárás célja kívánja, kell elrendelni, hogy a védő levelei csak a hatóság engedelmével kézbesíthetők a terheltnek és hogy a terhelt csak hatósági személy jelenlétében érintkezhetik a védővel. Ezzel szemben az említett 8. §. 2. bek. szerint a gyorsított bűnvádi eljárás alá eső ügyben a védő kizárólag hatósági személy ellenőrzése mellett érintkezhetik a terhelttel.

Ez az ellenőrzés a terheltnek és a védőnek mind levélben, mind pedig élőszóval történő érintkezésére kiterjed.

Megnyugvással bízom a kir. ügyészség vezetőire annak eldöntését, hogy ki teljesítse az érintkezés ellenőrzését. Az ellen-

őrzést teljesítő hatósági tagokat és közegeket Méltóságod szíves lesz azonban irányítással ellátni arra nézve, hogy az ellenőrzés módja és keretei tekintetében a Bp. törvényjavaslatához fűzött miniszteri indokolásban megadott irányelveket tartsák szem előtt. Eszerint nem felelne meg a törvény célzatainak az oly magyarázat, hogy a felügyelet a védekezésnek megszorítása és az eljárásra vonatkozó minden kérdés megbeszélésének kizárása végett szükséges. Csak azt kell megakadályozni, hogy a nyomozásnak titokban tartandó adatait el ne árulják és sem a terhelt, sem általa mások az eljárás meghiúsítására értesítést, illetőleg utasítást ne kapjanak.

A Bp. 63. §-a szerint a terheltnek és védőjének joga van az ügy iratait és csatolmányaikat megtekinteni és csak akkor kell megtagadni az iratoknak vagy egy részüknek a terhelt vagy a védő részéről leendő megtekintését, ha ezt az eljárás célja kívánja, de ebben az esetben is meg kell engedni a terhelt kihallgatásáról, a szakértők nyilatkozatáról és az oly bírói cselekményekről felvett jegyzőkönyvek megtekintését, amelyeknél a terhelt jelenléte vagy a védő közbenjárása meg van engedve. Ezzel szemben az említett 8. §. 2. bek. szerint a gyorsított bűnvádi eljárás alá eső ügyekben a védő az iratokat csak akkor tekintheti meg, ha ez az eljárás célját nem veszélyezteti.

Nyilvánvaló, hogy a gyorsított bűnvádi eljárás alá eső ügyekben addig, amig az iratok megtekintése az eljárás célját veszélyezteti, a Bp. 63. §-ának 2. bek. utolsó mondatában említett és az imént elősorolt iratok megtekintését is meg kell tagadni.

Épen ezért szíves lesz Méltóságod a kir. ügyészségeket utasítással ellátni arra nézve, hogy mindenkor különös gonddal és egyéniesítve mérlegeljék azt, hogy fenforog-e a szüksége a védelem ily irányú korlátozásának?

*

Ismeretes Méltóságod és a kir. ügyészségek előtt, hogy a közrend és a közbiztonság fentartásának, valamint a hadviselés sikerének szempontjából mily fontos érdekek fűződnek ahhoz, hogy a szóbanlévő ügyekben a bűnvádi eljárás eréllyel és késedelem nélkül szorgalmaztassék.

A kir. ügyészségek e feladatuk teljesítése körül tartsák szem előtt, hogy amennyiben a védelem a valódi tényállás kiderítését és a tárgyi igázság érvényreemelését kívánja előmozdítani, szintén a bűnvádi igazságszolgáltatás közérdekű céljainak elérését segíti elő.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A zárgondnok ismételt bevezetése ingatlanra vezetett végrehajtás esetében.** Az ingatlanok haszonélvezetére vezetendő végrehajtás szabályozása tárgyában a végr. törv. 208. §-a többek között akként intézkedik, hogy: «ugyanazon haszonélvezetre egyidejűleg vagy egymásután foganatosítandó végrehajtások eseteiben egy és ugyanazon zárgondnok nevezendő ki.» Ez az intézkedés természetes folyománya annak a követelménynek, hogy valamely végrehajtás alá vont haszonélvezet kezelésének — mint minden vagyonkezelésnek — egységesen kell történnie, ami különböző zárgondnokok kinevezésével lehetetlenné válna. E szabály alkalmazása mellett a végrehajtást foganatosító bíróságoknál az a gyakorlat fejlődött ki, hogy bármennyiszer kellett ugyanazon zárgondnokot valamely többször egymásután végrehajtás alá vont ingatlan haszonélvezetére kinevezni, — mindannyiszor bírói kiküldöttet rendeltek ki a zárgondnok bevezetésére, akit így ugyanazon haszonélvezetre egymás után akár tízszer, vagy húszszor is bevezettek. Ez az eljárás — az esetek túlnyomó részében — mondhatnám valamennyi esetben — teljesen felesleges munkaidő- és költségveszteséggel jár, melynek elkerülése a bíróságok egyöntetű eljárása által igen könnyen elérhető. A zárgondnoknak első alkalommal való bevezetésekor a kiküldött az ingatlanokat s azok tartozékait leltár szerint összeírja, azok jövedelmezőségét megbecsli, ha már bérbe vannak adva, a bérlőket és a bérösszeget tünteti fel, és a zárlati jegyzőkönyv másolatának átadásával, miután a zárgondnokot még ideiglenes utasításokkal is ellátja, a bevezetést befejezi. Nem szükséges bővebben fejtegetni annak felesleges voltát, hogy a második, — s a következő esetekben a kiküldött ugyanazt a cselekményt végezze el és az előbbi zárlati jegyzőkönyvet szóról-szóra lemásolja és emiatt eljárási-, fuvar- s egyéb költségeivel, valamint a végrehajtató közbenjárási díjaival és költségeivel a végrehajtást szenvedettet haszontalan s céltalan költségekkel még jobban megterhelje. A zárgondnok ily ismételt bevezetése egyáltalán nem mozdítja elő a végrehajtató érdekeit, őt követelésének behajtásához közelebb nem hozza, sőt amennyiben a végrehajtást szenvedettnek, illetve a végrehajtási tömegnek tetemes és cél nélküli megterhelésével jár — úgy reá, mint a többi hitelezőre nézve egyenesen káros. Minek tehát feleslegesen, sőt kárt okozó módon mozgásba hozni a bevezetés alkalmával működő szerveket, mire való a végrehajtást szenvedettnek ok nélküli zaklatása, a költségek, valamint a bíróságok munkájának tetemes, de eredménnyel nem járó és az ügy hasznára nem váló szaporítása? Mindezeket tökéletesen pótolja az általam helyesnek tartott eljárás, ha a végrehajtási zálogjog bekebelezését illetve a végrehajtási jog feljegyzését elrendelő végzés intézkedik, úgy, hogy a bíróság a már bevezetett zárgondnokot arra utasítja, hogy a már kezelése alatt álló ingatlanokat, illetve azok haszonélvezetét az újabb végrehajtató javára is hasznosítsa. Ki kell emelnem, hogy a végrehajtás alá vont ingatlan haszonélvezetének zárgondnoki kezelésbe adására vagyis a bírói kiküldött e körüli cselekményére nem alkalmazható a végr. törv. 47., 50. és 70. §-ainak egybevetéséből következő az a jogszabály, mely szerint ingóságok felülfoglalása esetén is a kiküldöttnek a helyszínén kell a felülfoglalás cselekményét elvégezni, mert az ingatlanra vezetett végrehajtás esetében a végrehajtás foganatosítása a végrehajtási zálogjognak a tkvi betétbe való bevezetésével, illetve a bevezetés elrendelésével már be van fejezve és a haszonélvezetnek zár alá vétele és a zárgondnok bevezetése csupán egy technikai megoldása annak, hogy az ingatlan jövedelme a végrehajtatók javára biztosíttassék és befolyjon. A rangsort is a telekkönyvbe való bevezetés, illetve az iktató hivatalba érkezés állapítja meg, nem pedig, mint az ingóknál, — a zálogolás. Csupán azokban az esetekben volna indokolt újabbi bevezetésre kiküldöttet rendelni, ha az első összeírásból valamely foglalás alá vont ingatlan vagy tartozék kimaradt volna. Ez azonban a legritkább esetben szokott előfordulni és az újabbi végrehajtató kérvényéből, valamint az első zárlati jegyzőkönyvből könnyen megállapítható. A fentvázolt eljárás ellen törvénybeli rendelkezés fel nem hozható, sőt a 208. §. ama szövegezése, mely szerint a zárgondnok ismételt «*kinevezéséről*», nem pedig bevezetéséről szól, arra enged következtetni, hogy a törvényhozó is feleslegesnek tartja az ismételt bevezetést. A törvény indokolása egyébként ez irányban nem nyujt felvilágosítást a törvényalkotó szándékáról. A fentvázolt eljárás gyakorlatba vételével a bíróságok nemcsak a zárlati esetek nagy részének egyszerűbb és símább elintézését fogják elérni, hanem egyszersmind azt az újabban mindinkább érvényesülő szociális törekvést is elő fogják mozdítani, mely arra irányul, hogy az adósok is lehetőleg kiméltessenek és felesleges megterhelés alól mentesüljenek. A mai általában követett gyakorlat mellett ugyanis gyakran megesik, hogy az ismételt bevezetésekkel a felmerült tetemes költség a tőkét is meghaladja. *Dr. Deák Ernő.*

— **Rendezett tanácsú város választott tisztviselői megbizatásának meghosszabbítása.** Egyik rendezett tanácsú város ugyanis akként határozott, hogy a háború beálltát követő féléven belül sem a városi képviselőtestület, sem az időközi vagy általános tisztújítás céljából választást eszközöltetni nem kíván, s úgy a választás alá eső képviselők, mint a választott tisztviselők megbizatását meghosszabbítja a béke helyreálltáig. Időközi megüresedett tiszti állásokat pedig csak ideiglenes helyettesítéssel tölt be. Panasz folytán a közigazgatási bíróság a város határozatának egészben való megsemmisítését mondotta ki s így a választások megtartása mellett foglalt állást. Indokolása szerint ugyanis — bár az 1915 : VI. tc.-ben a törvényhozás is elfogadta a háború teremtette körülményeket oknak arra, hogy a törvényhatósági bizottsági tagok, valamint az 1886 : XXII. tc. 165. §-ában említett rendezett tanácsú városok képviselőtestületi tagjainak választását elhalassza s a jelenlegi bizottsági tagok megbizatását meghosszabbította s a bíróság, ha a törvényhozá a háború alatt hozott törvényben nem rendelkezett volna a rendezett tanácsú városok egy részéről: úgy elfogadható oknak tartaná a háborút arra, hogy minden rendezett tanácsú város képviselőtestületi tagjainak választása elhalasztassék és illetőleg a bizottsági tagok mandátuma meghosszabbíttassék, a hozott

törvény magyarázatában azonban mégsem érzi magát a bíróság jogosítottnak arra, hogy a törvényben nem említett többi rendezett tanácsú városokra is kiterjessze a választás elhalasztásának kötelezettségét. Nem lehet pedig kiterjeszteni azért, mert mikor a törvényhozás a rendezett tanácsú városokra vonatkozó választások elhalasztásának kérdésében is megnyilatkozott, az elhalasztást csak az 1886 : XXII. tc. 165. §-ában említett rendezett tanácsú városokra mondotta ki, miből arra a törvényhozói akaratra kell következtetni, hogy a többi rendezett tanácsú városban nem tartja szükségesnek az elhalasztást. A törvényhozói akaratnak tehát, épen a háború mai hosszabb tartama után való ily világos nyilvánulása folytán, a bíróság a bírói törvénymagyarázati jogkör szabályaival összeegyeztethetetlennek tartotta a kiterjesztő magyarázatot a törvényhozás által kizárt rendezett tanácsú városokra alkalmazni. A tisztviselők választásának elhalasztására és megbizatásuk meghosszabbítására pedig maga a törvényhozás sem alkotott szabályt, mert a vármegyei tisztviselők mandátuma meghosszabbításának 1914 : XLIX. tc. szerinti főindoka lényegében egészen más kérdéssel függ össze.

— **Teljesítés a perbíróság közbenjöttével.** Dr. Büchler Dávid úr a «Jogtudományi Közlöny» folyó évi 29-ik számában arra a conclusióra jut, hogy a bíróságnak az 1881 : LX. t.-cikk 41. §-a esetében nincsen joga az ellenfél megidézése nélkül a marasztalási összeget bírói letétül elfogadni. A cikkíró úr ezen eredményt célszerűségi okok alapján vezeti le. Ez a helyes álláspont fölfogásom szerint a dogmatika szempontjából is. Az igazságügyi bizottság indokolása szerint a szakasz célja az : «hogy ezáltal a marasztalt fél a végrehajtási jog hosszú időtartama alatt kellően fedezve legyen arra nézve, hogy a kielégített követelés rajta végrehajtás útján ismételten behajtatni nem fog ; és hogy esetleges viszvégrehajtási igényeinek érvényesítésére biztos támpontot nyerjen.» A marasztalási összeg kifizetése a bíróság közbenjöttével e szerint a teljesítésnek az általános fogalma alá esik s a fizetésnek egy különös alakját képezi. Alapelv itt is, hogy «a fizetési tényben az adósnak az obligátió törlesztésére irányuló akarata világos kifejezést talált legyen» és ennek folyományaként a fizetés «a törlesztést illetőleg a jogi kötelék felbontását kijelentő akaratnyilvánításokból» kerül ki, (Farkas : Római jog történelme) de abból kiindulva, hogy benne az 1912 : évi LIV. t.-cikk 43. §-ához képest a visszvégrehajtás egyik előfeltétele határozódik meg, lefolyását a törvénykezési formák közé szorította. A jogrendszerben való ezen elhelyezése, természete és célja képezi indokát annak, hogy miért írja elő törvényünk kötelezően, hogy a marasztalt fél egyoldalú jelentkezése esetében a nyertes fél megidézendő. Ellenkező esetben ugyanis a törvény fenti alapfelfogása ellenére sérelmet szenvedne a magánjogi dogmatica azon sarktétele, hogy a teljesítésnek a hatálya csak úgy áll be, ha a teljesítés a jogosult kezéhez történik, «invito vel ignorante creditora qui soluit, se non liberat obligatione» s ennek folyományaként a letétel a teljesítés surrogatumaként csak akkor jut érvényre, ha az adós a hitelező személyében fekvő okból a hitelező kezéhez nem teljesíthet. Nézetem szerint az az áramlat, mely szerint a bíróság jogosított a marasztalási összeget az ellenfél megidézése nélkül fizetésként letétül elfogadni, tehát e szempontból sem vihető át az életbe. *Dr. Nahalkó Tibor.*

— **Pályázat rendőri szakcikkre.** A «Rendőrségi Lapok» szerkesztősége pályázatot írt ki, amelynek tárgya : Valamely érdekes nyomozásnak vagy egyéb rendőri ténykedésnek vagy kérdésnek szakszerű ismertetése. Az ismertetés tárgy szempontjából csak hazai vonatkozású lehet, a magyar stílus szempontjából érdemleges kifogás alá esnie nem szabad s alkalmasnak kell lennie arra, hogy a rendőri pályán működő tisztviselőknek okulást nyujtson. A szükséghez képest a feldolgozás keretébe anyagi vagy alaki jogszabályok is bevonhatók. A szerkesztőség a pályamunkát megfelelő birálatoknak veti alá s I. a legjobbat 200 K-val, II. a sorrendben másodikat 100 K-val, III. a harmadikat 50 K-val díjazza. A részletekről a szerkesztőség (Szerb-u. 3.) tájékoztat.

— **Lapszemle.** *Dr. Klug Emil* budapesti ügyvéd által szerkesztett «Adó- és Illetékügyi Szemle» című folyóiratnak szeptemberi füzete a következő változatos tartalommal jelent meg : *Fellner Frigyes :* Az egyenes adók reformja Magyarországon ; *Kiss Jenő :* A szesztermelés korlátozása ; *dr. Vargha Imre :* A részvénykibocsátási illeték ; *Dr. jur. Strutz G. :* Hadinyereségadó ; *dr. Klug Emil :* Ügyvédi képviselet a jöv. büntető eljárásban. A legújabb adó- és illetékügyi joggyakorlatnak közlésén felül kisebb gyakorlati cikkek és érdekes közlemények foglaltatnak a füzetben, a háborús adókedvezményekről és adóelengedésekről, a harmadik német hadikölcsönről, a városoknak a hadiadóban való részesedéséről és a legújabb szakirodalomról. A Szemle megrendelhető annak kiadóhivatalában (Budapest, V., Falk Miksa-utca 7. szám.)

KÜLFÖLD.

— **A kivételes állapotokkal** kapcsolatban tett intézkedések között már is tekintélyes számban találhatók olyanok, amelyek gyakorlati értéküket — előreláthatólag — béke idején is meg fogják tartani. A keleti német hadsereg főparancsnoka például megvalósította azt az orvosi körökben már régóta szükségesnek tartott intézkedést, mely szerint büntetendő cselekménynek minősíti (büntetés : 1 évig terjedhető fogház), ha valamely nő, a ki tudja, hogy nemi betegségben szenved, a közösüléstől nem tartózkodik. A fertőzés megtörténtének bizonyítása nem szükséges. A német Vorentwurf még ellenvetéseket hozott fel ily rendelkezés törvénybe foglalásával szemben, a gyakorlati tapasztalatok azonban minden valószínűség szerint megdöntik azokat.

A névtelen feljelentések száma Németországban is rendkívüli mértékben felszaporodott a háború alatt. Kétségtelenül ez a legkényelmesebb mód, ha valaki ellenségének kellemetlenkedni akar. A hatóságok hiábavaló igénybevételét elkerülendő, Belgium főkormányzója egy röviddel ezelőtt közzétett rendeletében megtiltotta a közhivataloknak, hogy ily följelentések alapján bármily intézkedéseket is tegyenek.

Nem kerülte el az illetékes körök figyelmét az a körülmény sem, hogy a jótékonysági intézmények, gyűjtések és adományozások körül máris bizonyos célszerűtlenségek, sőt visszaélések is mutatkoztak. A birodalmi tanács ezért rendeletben mondta ki (RGBl. 449.), hogy minden a háborúval kapcsolatos jótékonysági intézmény állami vizsgálat és engedélyezés alá esik. A rendelet részletes szabályokat is tartalmaz. Mindezek az említett intézkedések tehát a háborús világnak köszönhetik létüket, ami azonban még nem jelenti, hogy rendes körülmények között létjogosultság nélkül lennének. *A.*

— **Ellenséges állam választott bíróságának** szerződésileg történt kikötésével foglalkozott a hamburgi főtörvényszék egy rövid idő előtt hozott határozatában. (I. J. S. 1915. B. f. I. 74/15.) Felperes, a gyáros egy ügynökét perelte biztosíték nyújtás miatt, aki angol vállalatnak adott el árút még a háború kitörése előtt, amely árúnak vételárát azonban a felperes már behajtani nem tudta. Alperes arra hivatkozott, hogy egy londoni kereskedelmi egyesülésnek választott bíróságát kötötték ki a felek a szerződésben, a felperesnek tehát ez előtt kell jogát keresnie. A bíróság a védekezést nem vette figyelembe. A választottbírósági kikötés érvényességének mindenekelőtt az a feltétele, hogy rendezett viszonyok álljanak fenn Németország és Anglia között, amelyek a bíróság szabályszerű megalakulását, a jogorvoslat perrendszerű gyakorlását lehetővé teszik. A háború által teremtett rendkívüli helyzet köztudomású ; ha lehetséges is lenne semleges államok közbenjárásával Angliába a választott bíróság megalakítása céljából megkeresést intézni, nagyon is kérdéses, hogy a választott bírák hajlandók lennének-e a jelen politikai helyzet mellett a szóbanforgó magánjogi vita eldöntésében közreműködni. Tekintve tehát, hogy nem forognak fön azok az előfeltételek, melyek mellett a választott bíróság illetékességét kikötötték, *felperes ehhez kötve nincsen.* *A.*

Irodavezetőt, jelöltet, helyettest, esetleg ügyvédet keres Budapest-belvárosi iroda. — Szives ajánlatok fizetési igény megjelölésével, Budapest főposta postafiók 115. küldendők.

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Béc-u. 9. (Tel. 63—94)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 41. szám. Budapest, 1915 október 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. Az élelmiszeruzsora. — *Dr. Hevesi Illés* kir. törvényszéki bíró: Veszélyviselés a biztosítási szerződés megkötése előtt. — *Dr. Barsi Aladár* budapesti joggyakornak: Perköltségre leszállitott perben van-e helye fellebbezésnek járásbíróság ítélete ellen. — *T. M.*: A magyar és az osztrák törvénykezési illetékek. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny«-ből.

Az élelmiszeruzsora.

Plósz Sándor, igazságügyminisztersége idejében, több kiváló szakember közreműködésével, akik közül csak Balogh Jenőt emeljük ki, maga szövegezte az uzsoráról szóló törvényjavaslatot, amelyet utódai sajátságos módon elfelejtettek az országgyűlés elé terjeszteni, noha egyébként kodifikációs hagyatékát nagy buzgalommal használták fel saját dicsőségükre. Ha ez a javaslat törvényerőre emelkedett volna, Budapest főkapitánya ma nem panaszkodhatnék, hogy nincs törvény, amely az élelmiszeruzsora ellen fegyvert nyujtana a hatóságoknak. Nem volt hiány az utóbbi évek alatt új büntetőtörvényekben. Megvédtük a királyságot, a hatóságot, a becsületet, a választói jogot stb., megtoroltuk (az idők szava!) a hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekményeket. Csak épen olyan törvény nem akadt, amely a front mögött élő milliók érdekét az agrárius és kommerciális franc-tireurök szervezett orgyilkossága ellen megvédte és a belső ellenségnek az antant blokádjánál nagyobb sikerrel folytatott kiéheztetési politikáját megtorolta volna. Mindent és mindenkit megvédtünk. csak önmagunkat nem.

Többször sürgettük az uzsorajavaslat benyujtását, amely lapunk ama programmjának is része, hogy a jogot a szegények, az elnyomottak, a kizsákmányoltak védelmében szocializáljuk. Ma pedig az úr és a polgár, a hivatalnok és a munkás, a fogyasztók milliói, az állam polgárainak összessége a szegények és a kizsákmányoltak sorába tartozik. De most, midőn a nyugodt, higgadt, körültekintő megfontolás a törvényalkotáshoz hiányzik, mégsem az uzsorajavaslat beterjesztéseért emelünk szót. Annál erélyesebben követeljük azonban oly *lex specialis* sürgős megteremtését, amely a büntetőjog leghathatósabb fegyvereivel könyörtelenül sujt le az élelmiszeruzsorások és árdrágítóknak zsákmányéhes hadára. Az a gépezet, amely béke idején oly gyorsan tudott kodifikálni, talán a háborúban sem mondja fel a szolgálatot. Mindig azon a nézeten voltunk, hogy a törvény mint erkölcsjavító eszköz nem sokat ér, a «morality by Act of Parliament» az erkölcsnek csak szurrogatuma. Ma azonban nem ahhoz a lehetetlen feladathoz kérjük a törvény segítségét, hogy gazdasági életünk hazaárulóiban nemesebb érzelmeket fakasszon, hanem csupán azt az elérhető célt tartjuk szem előtt, hogy a törvény kényszere konkrét cselekvésüket megfékezze. Nem tűrhetjük meg, hogy a gazdasági élet, a kínálat és kereslet autonom törvényeinek miszticizmusa továbbra is búvóhelyül szolgálhasson annak a söpredéknek, amely a nemzetek élet-halálharcában csupán üzleti konjunkturát lát. És a jogfejlődés mechanizmusa, amely mint szabályozó, rendszerint a gazdasági élet nyomában kullog, nem zárkózhatik el a rezonancia elől, amelyet benne az egész társadalom feljajdulásának ébresztenie kell. *Jastrow* nemrég a fogyasztók szervezését ajánlotta az élelmiszeruzsora ellenszeréül. Ipari téren a termelők kartelljei ellen célravezethet a fogyasztók szervezete, de ha a mindennapi kenyérről van szó, mindannyian fogyasztók vagyunk és védekező szervezetünk csak egy lehet: az állam. Elvárhatjuk tehát az állam első funkcionáriusaitól: a kormánytól, hogy legyen benne annyi bátorság a belső ellenség elleni küzdelemben, bármennyi ezüstgolyóból áll is ennek a muníciója, mint amennyit a gránicon harcoló véreink a muszkával, szerbbel és olasszal szemben tanusítanak.

Nem új a probléma és a lex Julia de annona óta, amely a római principatus harci éveiben keletkezett, a jogtörténelem bővelkedik a megoldásokban. A dardanarii-t, a közvetítő kereskedőket, akik az élelmi és használati cikkeket megvették, hogy megdrágítsák (ademptare et vexare solent), ép úgy sujtotta a törvény szigora, mint a termelőt, aki saját termékét szükség idejében piaci áron forgalomba hozni vonakodott. És pedig aligha csupán színleges büntetéssel. Legalább is erre vall, hogy Severus császár rendelete ezt a nép felsége ellen irányuló gonosztettet a felségsértéssel helyezte egy sorba, Konstantin pedig a prefectus annonae-t, a gabonafelügyelőt pallosjoggal ruházta fel. Ép így üldözte az egyház is a tömegek kizsákmányolását célzó kartelleket és ringeket s tudvalévő, hogy az egész középkoron át vagyonuknak elkobzásával bűnhődtek azok, «die allerley Wahr- und Kaufmannsgüter in ihre Händ und Gewalt zu bringen unterstehen, Fürkauff damit zu treiben». (1512. évi Reichsabschied 16. §.) Luther a rablóknál gonoszabbaknak bélyegezte az árdrágítókat és Miksa császár 1537. évi Landesordnungjától kezdve a német-római birodalom minden kodexe gondoskodik róla, hogy «durch bös Practicken» az ármaximálások kijátszhatók ne legyenek.

Sötét középkor — vetik majd ellen a manchesterizmus ama lovagjai, akiknek közgazdasági hitelvei még a szívüknél is mélyebben: a zsebükben gyökereznek. De vajjon oly nagyot változott-e azóta az emberi természet? «Der Kauff-Geitz gibt so teuer, als er will und sucht seinen Nutzen allein, unangesehen, dass Land und Leute verderben» — írta Stryck harmadfélszázad előtt (De dardanariis 1663.) és ma is ugyane kapzsi profitéhség űzi, hajtja társadalmunk vámpirjait, akik ép oly mohón szívják fel a nemzet vérét, mint a csatatér szikkadt földje. De nemcsak az ember maradt ugyanaz, hanem a gazdasági helyzet is. Miként a középkorban az egyes kis államok zárt gazdasági egységet alkottak, amelynek áralakulásaira nem hatott mérséklőleg a külföldi verseny, akként ma is a központi hatalmak gazdaságilag önmagukra vannak utalva. Béke idején talán beérhettük azzal, hogy a törvény egyesek szorult helyzetének kizsákmányolását minősítse uzsorának, ma azonban a nép egyeteme él szorult helyzetben s ezzel az uzsora, amely egyesek vagyonát fenyegeti, az állam élete elleni bűntetté súlyosodott.

Megértette az idők intő szavát a német birodalom szövetségi tanácsa, amely már 1915. évi július 23-án kelt rendeletével erélyesen állást foglalt a túlzott áremelés ellen, bárha ott az 1893. évi törvény (Btk. 302. *e*) §.) az ipar- és szokásszerű árúuzsorát amúgy is büntetéssel sujtja. Ez a rendelet mindenekelőtt lehetővé teszi az életszükségleti cikkek kisajátítását, tekintet nélkül arra, hogy az árúnak ki a tulajdonosa vagy birtokosa. Megtiltja oly árak követelését, amelyek az összes, de különösen a piaci viszonyok figyelembevételével túlzott nyereséget biztosítanak (5. §. 1. p.). Nem a hatósági maximális ár szabja meg a felső határt, hanem az az ár, amelyet a tisztességes kereskedő az adott viszonyok közt méltányosnak tart. Maximális ár követelése is uzsora lehet. Gondoskodik a rendelet az árfokozás megelőzéséről is, midőn bünteti az árúknak a forgalomból való visszatartását és az áremelkedést célzó más tisztességtelen mesterkedést (unlautere

Machenschaften), így különösen a termelés korlátozását és a készletek megsemmisítését. Figyelemreméltó, hogy a büntethetőségnek nem feltétele a túlzott nyereségre irányuló szándék. Akkor is büntethető az árfokozást célzó machináció, ha a tettes másnak a malmára hajtja a vizet, sőt büntethető, ha nem áremelésre, hanem a magas árak fentartására irányul. Végül büntetés terhével tiltja a rendelet (5. §. 4. p.) az ily cselekményekre irányuló összebeszélést és megegyezést is és ezzel eljut a kérdés megoldásának legmélyebb gyökeréhez: a kartelltilalomhoz.

Bármily körültekintő is a Bundesrat rendelete, a német jogi közvélemény ezzel még nem látja megoldottnak a problémát. Rövid idővel a rendelet kibocsátása után a Freie Vaterländische Vereinigung-nak Kahl berlini egyetemi tanár elnöklésével tartott weimari nagygyűlése határozatot hozott, amelyben követeli, hogy azok, akik az erkölcsi kötelességet haszonhajtó foglalkozássá sülyesztették, ne élvezhessék gonoszságuk gyümölcsét és a törvény sujtó karja érje mindazokat, akik az állam és nemzet ellen vétkeztek. Legutóbb a Deutsche Juristen Zeitung (okt. 1. szám 978. old.), a német jogászság központi orgánuma, hangsúlyozza, hogy az adott esetben nem lesz mindig könnyen megállapítható, vajjon az árakra vonatkozó megegyezés tudatosan célozta-e a túlzott nyereséget s ép ezért komoly megfontolást érdemel, nem kellene-e az élelmiszeriparban az ármegállapításra irányuló megegyezést egészen megtiltani? Hivatkozik arra, hogy a tilalom nem is jelentene újat, minthogy az ipartörvény 1897 óta a kényszeregyesüléseknek amúgy is megtiltotta, hogy tagjaikat határozott árak megtartására kötelezhessék. Ily tilalom csak megszüntetné a ringek árkényszerét és helyreállítaná az áralakulás szabadságát. Attól pedig ma igazán nem kell tartani, hogy a szabadon alakult ár olyan lenne, amely a termelő és kereskedő létét veszélyeztetné.

Ha Németországban ily hangnemben nyilatkozik a közvélemény, akkor mit mondjunk mi, akiknél az élelmiszeruzsora szemérmetlensége és cinizmusa a németek legmerészebb képzeletét is meghaladja. Nem a kriminalista hivatása, hogy gazdasági és közigazgatási orvosszereket ajánljon, de kötelessége megjelölni a fegyvert, amelyet a büntetőjog a gazdasági küzdelemben szolgáltathat. Nemcsak a termelő és nemcsak a közvetítő kereskedő az oka a mai rettentő helyzetnek, hanem mindenki, aki az áralakulás folyamatában közreműködik. A bennünket fojtogató hydrának ezer feje van, amely mind egy testből táplálkozik és ez a kartell. Szívén kell találni a szörnyeteget, amely szívünk vérét issza. Ezért elsősorban *büntetéssel kell tiltani minden nyilt vagy hallgatag összebeszélést, amely élelmi- vagy közhasználati cikkek árának emelésére vagy a kínálat és kereslet viszonyával nem indokolható ár fentartására vonatkozik.* Büntetni kell természetesen az árúkészlet elrejtését vagy megsemmisítését és a termelés szándékos csökkentését is, ha az árfokozás vagy árfentartás céljából történik, mert csak e megelőző rendelkezés biztosíthatja a represszió érvényesülését. De büntetéssel kell védekezni a termelőnek és kereskedőnek az élelmiszerek drágítására irányuló oly egyéni tevékenysége ellen is, amely összebeszélés nélkül, azonban tisztességtelen haszon célzatával történik és természetszerűleg büntetni kell a maximális árak kijátszásának minden módozatát. Büntetni kell nemcsak szabadságvesztésbüntetéssel, hanem olyan pénzbüntetéssel, amelynek maximuma messze meghaladja a büntető kódexünk szerint kiszabható nyolcezer koronát. És komoly megfontolást érdemel, vajjon nem indokolt-e, hogy a hazaárulók vagyoni felelősségéről szóló 1915 : XVIII. törvénycikk rendelkezéseinek példájára az állam az élelmiszeruzsorával már eddig is elért illegitim haszonra rátehesse kezét.

Logikai sorrendben most javaslataim indokolása következnék. De úgy vélem, ez felesleges munka volna, mert ezt az indokolást megtaláljuk mindannyiunk elkeseredésében, amely a gyors cselekvés szükségét ércónnal véste öntudatunkba. Midőn milliók marka ökölbe szorul, akkor nem kell indokolni oly törvényt, amely megakadályozni van hivatva, hogy az elfojtott harag tettre váljon, hogy az ököl sujtson le az elkeseredés okozóira.

Győzelemre irányuló elszánt akarattal azonban ép úgy le fogjuk bírni a belső ellenséget, mint a külsőt. Quod ferrum non sanat, ignis sanat. Tűzzel-vassal kell elpusztítani azt a fojtogató kart, amely életünkre tör.

Veszélyviselés a biztosítási szerződés megkötése előtti időben.

I.

A dolog természetéből folyónak és szinte magától értetődőnek látszik az, hogy a biztosító a biztosítási szerződés megkötését megelőző időre vonatkozólag a veszélyt nem viseli, az ily időben bekövetkezett kárt megtéríteni, illetve az ily időben történt esemény alapján a biztosítási összeget kifizetni nem tartozik. Mégis ha magának a törvénynek intézkedéseit vesszük szemügyre, akkor azt fogjuk tapasztalni, hogy az a tétel, hogy a biztosító a szerződés megkötése előtti időben a kockázatot nem viseli, csak általános szabály, mely alól a törvény kivételt állapít meg.

Ezt a kivétel-statuálást, a mi jogunkban a K. T. 465. §-ának 2. pontja tartalmazza a kárbiztosításnál; a KT. 506. §-a azonban a 465. §. határozatait «a dolog természetének megfelelően az életbiztosításokra is alkalmazandónak» rendeli és így a kivételt az életbiztosítás körében is föltaláljuk. A 465. §. a következőképen rendelkezik:

«A biztosítási ügylet érvénytelen....

2. ha az esemény, melyre a biztosítás irányul, az ügylet megkötésekor már bekövetkezett, s a biztosított vagy a szerződő fél arról tudomással bírt, vagy ha a biztosító tudta, hogy az esemény többé be nem következhetik.»

E törvényhely tehát világosan akként rendelkezik, hogy ha az esemény, melyre a biztosítás irányul, az ügylet megkötése előtt már bekövetkezett, ez a körülmény a biztosítási szerződést csak abban az esetben teszi érvénytelenné, ha a biztosított, vagy a szerződő fél a szerződés megkötésekor tudomással bírt arról, hogy az esemény már bekövetkezett: vagyis ha a biztosított, illetve a harmadik személy érdekében kötött biztosítási szerződésnél (466. §.) a szerződő fél rosszhiszemű. Ebből a rendelkezésből tehát folyik, illetve ebben a rendelkezésben implicite benn rejlik az a tétel: ha az esemény, melyre a biztosítás irányul, az ügylet megkötése előtt már bekövetkezett, de a biztosított, illetve a szerződő fél ezt nem tudta, akkor az ügylet érvényes, aminek természetszerű következménye az, hogy az érvényes biztosítási szerződés alapján a biztosító társaság a biztosítási összeget kifizetni tartozik: bárha az esemény a szerződés megkötése előtt is következett be.

Az esetek, melyekre a kárbiztosítás körében a fent levont tétel alkalmazandó, sőt, amelyekben a tétel alkalmazását maguk a felek is célba és számításba veszik, nem is mondhatók ritkáknak. Így a fuvarozási biztosításnál előfordul a múlt időre való biztosítás akkor, amidőn a már úton lévő árút az egész fuvarozás tartamára biztosítják. Ez esetben a felek szándéka is egyenesen arra irányul, hogy ha az esemény — a szerződő fél tudtán kívül — a szerződés megkötése idején már bekövetkezett, illetve az árú már akkor megsemmisült vagy értékében csökkent volna, ennek kiderültekor a biztosító a kárt még is megtérítse. Hasonlóan, előfordul* Németországban, hogy az úgynevezett szavatossági biztosításnál, amely a biztosítottat a törvénynél vagy szerződésnél fogva harmadik személyekkel szemben terhelő szavatosságból érő károk ellen irányul, a hivatalnok vagy az ügyvéd biztosíttattja magát olyan mulasztásokból eredő károk ellen, amelyeket a multban elkövethetett. Ha azután a szerződés megkötése után valamely eljárásából kifolyólag ellene igényt támasztanak, akkor bejelenti az esetet a biztosító társaságnak.

Épen ezért a kérdés nem tekinthető tisztára az elméleti jogász vadászterületébe tartozónak, hanem gyakorlati jelentőségű. Ez indító oka és magyarázata annak, hogy a legújabb biztosításjogi törvényalkotás, nevezetesen az 1908. évi május 30-iki német birodalmi biztosítási törvény is (Reichsgesetz über den Versicherungsvertrag), mely a biztosítási jogot 194 §-ban szabályozza, 2. §-ában, tehát az összes biztosítási ágakra érvényes általános részében, a mi 465. §-unkhoz hasonló rendelkezést fentartani szükségesnek találta.

Ez a 2. §. így hangzik:

«Die Versicherung kann in der Weise genommen werden, dass sie in einem vor der Schliessung des Vertrags liegendem Zeitpunkte beginnt.

* Lásd Dr. I. A. Zehnter Reichsgesetz für den Versicherungsvertrag, München, 6. oldal.

Weiss in diesem Falle der Versicherer bei der Schliessung des Vertrags, dass die Möglichkeit des Eintritts des Versicherungsfalls schon ausgeschlossen ist, so steht ihm ein Anspruch auf die Prämie nicht zu. Weiss der *Versicherungsnehmer* bei der Schliessung des Vertrags, dass der Versicherungsfall schon eingetreten ist, so ist der Versicherer von der Verpflichtung zur Leistung frei; dem Versicherer gebührt, sofern er nicht bei der Schliessung von dem Eintritte des Versicherungsfalls Kenntnis hatte, die Prämie bis zum Schlusse der Versicherungsperiode, in welcher er diese Kenntnis erlangt.

Wird der Vertrag durch einem Bevollmächtigten oder einen Vertreter ohne Vertretungsmacht geschlossen, so kommt in den Fällen des Absatzes 2 nicht nur die Kenntnis des Vertreters, sondern auch die des Vertretenen in Betracht.»

Ez a törvényhely tehát explicite kimondja azt az elvet, a mit mi föntebb a KT. 465. §-ának 2. pontjában implicite benrejlőnek mondottunk, nevezetesen azt, «hogy a biztosítás oly veszély ellen is irányulhat, a mely veszély a multban fekszik, a melyről azonban a felek a szerződés megkötése idejében még nem tudják, hogy bekövetkezett-e, illetve elmult-e? (Zehnter uott). A német törvény kétséget kizáró módon rendezi azt a kérdést is, hogy a tudomás kérdése kinek személyében vizsgálandó.

A «Versicherungsnehmer» alatt a német törvény terminológiája szerint mindig kizárólag a szerződő fél értendő, míg a harmadik személy, kinek érdekében a biztosítási szerződés köttetik, a kárbiztosításnál «Versicherter» névvel jelöltetik meg. (Német törvény 1. és 45. §.)*

Ehhez képest a német jog szerint csak a szerződő félnek és a képviseletében akár jogosultan, akár jogosultság nélkül eljáró egyénnek (utóbbi a Vertreter ohne Vertretungsmacht) tudomása irányadó. Ellenben közömbös a biztosítottnak a tudomása, ha az a szerződő féltől különböző harmadik személy, vagyis ha a biztosítás harmadik személy ***érdekében*** (nem képviseletében) köttetik.

A magyar törvény, a KT. 465. §-a, nem rendelkezik hasonló világossággal. «S a biztosított *vagy* a szerződő fél arról tudomással birt.» Ezt lehet szó szerint magyarázni, hogy t. i. ha a szerződés harmadik személy érdekében köttetik, akkor érvénytelenné teszi azt akár a szerződő félnek, akár a ***biztosított harmadik*** személynek az esemény bekövetkeztére vonatkozó tudomása. Megállhat azonban az a másik magyarázat is, hogy a «vagy» szót a törvény csak olyan értelemben használja, mintha az állana: «a biztosított, *illetve* a szerződő fél». A «vagy» szót lehet főleg egy patriarchálisabb korban szövegezett törvénynél egész bátran az «illetve» szóval egyértelműnek venni. Ily értelem mellett azt jelentené a felhozott törvényhely, hogy általában a biztosított tudomása relevans, mert hiszen általában maga a biztosított a szerződő fél; ellenben ha a biztosítás harmadik személy érdekében köttetett, akkor csakis a szerződő fél tudomása a jelentős és a biztosított harmadik személynek tudomása közömbös. Megállhatna ez az értelmezés azért, mert a 465. §. 2. pontja nyilván a jó- és rosszhiszem szempontjából nézi a kérdést és ebből a szempontból csak a szerződő fél tudata lehet döntő.

Hagyjuk azonban ezt egyelőre nyilt kérdésnek.

II.

A 465. §-t az 506. §. az életbiztosításra is kiterjesztvén, aktuálissá és nagyobb fontosságúvá válik az egész kérdés a háborús viszonyok folytán. Előfordulhat, hogy a hadbavonult egyén neje vagy valamely más hozzátartozója jóhiszeműleg oly időben köt a KT. 499. §-a értelmében a hadbavonult egyén halála esetére — a háborús kockázat viselésére is kifejezetten kiterjedő — életbiztosítási szerződést, a mikor a hadbavonult már rég pihen az ellenséges földön ásott tömegsírban. Vagy a hadbavonult az ellenség hadifogságában hunyt el és haláláról csak hónapok után érkezik értesítés. Előfordul már önálló biztosításoknál nem ritkán az is, hogy a hadi külön biztosítási díjat a bevonult egyén valamely hozzátartozója jóhiszeműleg oly időben fizeti le, a mikor a bevonult egyén már meghalt és a biztosító a díjat elfogadván, ezzel a hadi veszélyre kiterjedő biztosítási szerződés megkötöttnek, illetve a biztosításnak eme veszélyekre való kiterjesztésére vonatkozó megállapodás létrejöttnek tekintendő. Ilyenkor nagyfontosságú az a kérdés, hogy kinek tudomása döntő? Vajjon a szerződő féló-e, avagy a hadbavonúlté-e, akit a mi törvényeink terminologiája (498. §.) biztosítottnak nevez, avagy a kedvezményezetté-e?

Ha a «vagy» szót az «illetve» szóval egyértelműnek vesszük, akkor nagyjában kiküszöböltük az egész kérdést, mert akkor a már kifejtettek szerint mindig csak a szerződő fél jó- vagy rosszhiszemét kellene vizsgálni.

A másik magyarázat szerint, ha t. i. a szerződő félé mellett a biztosított tudomását is figyelembe vesszük, arra az eredményre jutunk, hogy érvénytelen a fenti példák eseteiben a biztosítási szerződés akkor, ha a hadbavonult a szerződés megkötése idején tudta azt, hogy az esemény már bekövetkezett, nevezetesen tudta, hogy . . . ő már meghalt. Valószínű, hogy ilyen furcsa szabályt nem kívánt fölállítani a KT. a 465. §-nak az életbiztosítási ügyletekre való kiterjesztésével. Nézetünk szerint a törvény nem azt az eredményt vette célba, hogy azt mondjuk: maga a biztosított előtt nem titok az, hogy ő él-e vagy hal, ezért az ő halála után létrejött ügylet a 465. §. 2. pontja alapján mindig érvénytelen, mert hisz a biztosított «tudta», hogy az esemény bekövetkezett. Nem kívánhatta a törvény ezt azért, mert ebben az esetben a 465. §. 2. pontjának az életbiztosítási ügyletekre való kiterjesztése teljesen üres és fölösleges szabály volna, nevezetesen üres szabály volna annak kimondása, hogy az ügylet érvénye, a biztosított fél tudomásának hiányától függ, holott a biztosított a vele történt dolgokról mindig tudomással birónak tekintetnék és ennélfogva a 465. §. 2. pontja egyetlenegy az esemény bekövetkezte után kötött életbiztosítási ügyletet sem tenne érvényessé. De akkor semmi célja és tartalma nincs a szakasz kiterjesztésének az életbiztosításra! Még inkább áll ez akkor, amidőn nem is a halál kérdése forog szóban, hanem a biztosítás az egészségre és testi épségre vonatkozik.

Ha tehát a dolog természetének megfelelően akarjuk az életbiztosítási ügyletekre alkalmazni a 465. §. 2. pontját, akkor azt kell mondanunk, hogy a nem a biztosított által kötött szerződés esetében csak a szerződő fél tudomása irányadó, ellenben a biztosított tudomása teljesen közömbös. Vagyis azt kell mondanunk, hogy a 465. §. 2. pontjában «a biztosított vagy a szerződő fél» szavak életbiztosítási ügyletre vonatkozólag úgy látszik csak azt jelenthetik: «a biztosított, illetve (ha nem ő köti a szerződést) a szerződő fél arról tudomással birt».

Ha azonban a «vagy» szót «illetve» értelemben kell vennünk ebben az esetben, akkor valószínű, hogy nem jelent mást a kárbiztosításnál sem és így ott is az az eredmény plausibilisebb, hogy ha a biztosítási szerződést harmadik személy érdekében és nem ennek képviseletében kötik, úgy csakis a szerződő félnek tudomása irányadó az adott kérdésben.

Megerősíthet ez állásfoglalásban az is, hogy a modern külföldi törvényhozás tételes rendelkezéseivel egybehangzik és kétség esetében mindig helyesebb ahhoz a törvénymagyarázathoz állani, mely a modern jogfejlődés irányzatának megfelel.

De még ha a «vagy» szót betűszerint is vesszük és ehhez képest a kárbiztosításnál akár a szerződő félnek, akár a biztosítottnak tudomását relevánsnak tekintjük, akkor is a 465. §. 2 pontjának szabályát az 506. §. értelmében nem szabad mereven alkalmaznunk az életbiztosításra, hanem csak «a dolog természetének megfelelőleg» és az életbiztosításra vonatkozó speciális rendelkezések szem előtt tartásával. Ez esetben pedig nem lehet elzárkózni attól, hogy a KT. terminológiájában *a kárbiztosításnál a «biztosított»* az a személy, akinek tulajdonképeni vagyoni érdekét a biztosítási ügylet kielégíti, illetve aki a biztosítási ügyletből követelésre jogosítva van. Ellenben *az életbiztosításnál a biztosított*, ha nem egyúttal szerződő fél, vagy kedvezményezett is, tulajdonképen *csak a biztosításnak tárgya*, aki olyan szerepet játszik, mint pl. a kárbiztosításnál a biztosított ház vagy ingó. Az életbiztosításnál nem az ilyen pusztán biztosított (nem szerződő, nem is kedvezményezett) egyénnek, hanem a kedvezményezettnek van ugyanaz az érdekbeli helyzete, mint a kárbiztosításnál a biztosítottnak. A megfelelő alkalmazás tehát leg-

* Az életbiztosításnál a német törvény arra a harmadik személyre, a kinek élete vagy egészsége, testi épsége a biztosítás tárgya, még a «Versicherter» szót sem alkalmazza, hanem a «derjenige auf dessen Person die Versicherung genommen werden soll», vagy «der andere» körülírást használja. Így pl. a 161. és 162. §-ban.

alább is azt jelentené, hogy az életbiztosításnál a 465. §. 2. pontja körében a szerződő fél mellett nem a biztosítottnak, hanem a kedvezményezettnek tudomása veendő figyelembe.

Külön kérdés az, hogy mi történjék azokban a már említett esetekben, amidőn egy már önálló életbiztosítási szerződés tartama alatt a biztosított hadbavonulván, később valamely hozzátartozója lefizeti a háborús kockázat viselésének külön díját (és utólag derül ki, hogy a díjfizetés időpontjában az esemény már bekövetkezett). Ilyenkor nem köttetik külön szerződés, hanem a már meglevő szerződés terjesztetik ki a háborús veszély viselésére. Ha a külön díjat lefizető hozzátartozó az eredeti biztosítási szerződésben mint szerződő fél szerepelt, akkor a kérdésnek nincsenek külön nehézségei. Ha azonban az eredeti szerződésben a hadbavonult volt a szerződő fél, akkor nehézséget okoz az, hogy a külön díjat nem maga az eredeti szerződő fél fizette ki, hanem más személy. Lehetséges volna ugyan egyes esetekben, különösen amidőn a külön díjat a kedvezményezett fizeti, azt mondani, hogy a háborús kockázat viselésére vonatkozó külön szerződés magával a fizető féllel jött létre és a szerint csak az ő tudata iranyadó. Helyesebbnek látszik mégis tekintettel épen arra, hogy a külön díj lefizetése által csak pótszerződés jött létre, amely az előbbi — a hadbavonulttal kötött — szerződésnek csak függeléke, az a nézet, hogy a fizető ily esetben, — bár meghatalmazás nélkül — de mint a hadbavonult szerződő fél képviselője jár el. Azonban a képviseletnél mai jogunkban is csak az az általános szabály, amit a német polgári törvénykönyv 166. §-ával egybehangzóan a magyar polgári törvénykönyv javaslatának 795. §-a tartalmaz, nevezetesen, hogy «ott, ahol a törvény valamely körülmény tudásához vagy vétkes nem tudásához jogkövetkezményt kapcsol, a *képviselő* tudását vagy vétkes nem tudását mindig tekintetbe kell venni, ellenben *a képviseltét csak meghatalmazáson alapuló képviseletnél» és itt is csak annyiban,* «amennyiben a meghatalmazó a szerződés megkötésébe utasításadás által befolyt» és a vonatkozó tudás vagy nem tudás «az utasításadás körében fordult elő.» A KT. nem tartalmaz oly ettől eltérő speciális intézkedést, mint a német törvény cikkünk első részében fölhívott 2. §-a annak utolsó bekezdésében és ezért az a kérdés, hogy kinek, nevezetesen a képviselőnek vagy a képviseltnek tudomása releváns-e, az általános magánjog alapján lévén elbirálandó, általában az a körülmény, hogy a hadbavonult a szerződés megkötése idején már halott, illetve hogy az esemény már bekövetkezett, ha a fizető fél erről nem tudott, a biztosítási szerződést érvénytelenné még nem tenné.

Az általános magánjogon felül legfeljebb a KT. 474. §-a volna idevonható. Ez a § a közlési kötelesség körében azt rendeli, hogy: ha a biztosítás egy harmadik *megbízásából,* vagy ennek érdekében köttetik, a biztosítóval azon körülmények, melyekről az a harmadik tud, *csak akkor közlendők,* ha a harmadiknak *módjában állott e körülményeket a helyette vagy érdekében szerződő féllel tudatni.*

Ez a §. ugyan csak a közlési kötelességre vonatkozik, de ha analogice alkalmazzuk a vitás kérdésre, arra az eredményre jutunk, hogy mivel a hadbavonult az esemény bekövetkeztét (nemcsak a saját halálát, amelynél nagyon világos a kérdés, hanem pl. a messze csatatéren ellenséges földön történt megsebesülését) sem tudja rendszerint közölni a helyette fizető hozzátartozóval, ennélfogva a hadbavonult biztosított tudomása a kérdés eldöntésénél ez okokból a 474. §. analóg alkalmazása mellett sem jönne rendszerint figyelembe.

Komplikálja azonban a kérdést, ha a fenti esetekben a külön díjat lefizető egyént a hadbavonult biztosított képviselőjének tekintjük az, hogy ha a biztosított már elhalálozott, lehet-e ennek dacára az ő nevében díjat lefizetni, illetve a háborús külön kockázat viselésére szerződést kötni, a szerződést erre a kockázatra is kiterjeszteni. Azt lehetne ugyanis mondani, hogy halottal nem lehet ügyletet kötni. Erre nézve utalunk arra, hogy pl. a meghatalmazási viszonynál, tehát a jogosított képviselet körében a meghatalmazó halála nem szünteti meg szükségszerűleg a meghatalmazást, hanem a szerződés vagy az eset körülményei szerint ítélendő meg, hogy a meghatalmazás megszünt-e.* Sőt az 1874: XXXIV. tc. 43. §-ának 2. bekezdése pl. az ügyvédnek egyenesen kötelességévé teszi meghatalmazó halála után is az örökösök további rendelkezéséig a szükséges intézkedések megtételét. Ekként lehetséges, hogy a meghatalmazott a meghatalmazó halála után köt ennek nevében ügyletet. Ha pedig ez lehetséges a jogosult képviseltnél, úgy lehetséges akkor is, amikor valaki meghatalmazás nélkül képvisel, mint a fentebbi példákban.

Ezek a meggondolások mindenesetre mutatják azt, hogy a mult időre vonatkozó veszélyviselés a biztosítási jog körében — bármily furcsának is látsszék az első pillanatra — gyakorlati jelentőséggel bir és a fölmerülő nehéz kérdések dacára, melyek egy cikk keretében végleg meg sem oldhatók, kellő óvatos kezelés mellett ez a jogi kategória minden jogászi okoskodás egyedül jogosult végcéljának elérését, nevezetesen a vitás jogesetek igazságos eldöntését megkönnyítheti.

Praktikus szempontból tekintve pedig a multra vonatkozó veszélyviselés épen nem áll ellentétben a biztosítási intézmény céljával és lényegével, mert hiszen ez az intézmény a nagy számok törvényén alapul és e törvény szerint a multra vonatkozó veszély viselése is arányosan megoszlik a díjfizetők között, úgy hogy a biztosító társaságnak a valószínűségre alapított számításai a talajt e kategória által sem vesztik el. *Dr. Hevesi Illés.*

* L. Zlinszky-Reiner: Magyar Magánjog, VIII. kiadás 724. o. Kolosváry II. kötet 248. o.

Perköltségre leszállított perben van-e helye fellebbezésnek járásbiróság ítélete ellen?

I.

Ezt a kérdést vetette fel dr. Fabinyi Tihamér kir. kúriai tanácsjegyző úr a Jogtudományi Közlönyben f. évi április hó 15-én megjelent cikkében.

Alkalmul szolgált a budapesti kir. törvényszék részére, amely ezt a kérdést tagadó értelemben döntötte el, amennyiben visszautasította az alperesnek a perköltség mennyisége (78 K 90 f.) tárgyában beadott fellebbezését, mint a Pp. 476. §-a szerint kizárt perorvoslatot.

Ezt a határozatot, mely annál nagyobb figyelemre tarthat számot, mert a benne foglalt döntést elvi jelentőségű határozattal,[1] a budapesti kir. törvényszék tanácsvezetői is magukévá tették, a cikk írója bírálat tárgyává teszi és egyúttal rá kíván mutatni a kérdés megoldására. Fejtegetései azonban engem nem győznek meg.

A törvényszéknek — úgymond — nem lett volna szabad a fellebbezést visszautasítani, «mert a Pp. 8. §. 2. bekezdéséből minden kétséget kizárólag következik, hogy a Pp. ismerte műértelemben vett járuléknak csak a «főkövetelés mellett járulékként követelt haszon, kár és költség» értendő. Már pedig ilyen értelemben vett járulékról itt szó sincsen, mert a per a leszállítás után már egyedül csak a perköltségre nézve folyik, más főkövetelés — amely mellett a perköltség járulék lehetne — a perben nincsen, éppen mert most már maga a perköltség iránti követelés a perbeli (egyedüli) főkövetelés, amely a per tárgyát képezvén, ha az ekként tekintett pertárgy értéke, mint a jelen esetben is, 50 K-át meghalad, a járásbíróság ítélete ellen a 476. §. szerint fellebbezésnek van helye».[2]

Ez a kifejlés vagy azon a felfogáson alapul, hogy a perköltség is a Pp. 8. §. 2. bekezdése alá eső járulék, vagy azt kell hinnem, hogy a cikk írója nem tesz különbséget a per tárgya és a fellebbezés tárgya között.

Aki azt állítja, hogy a perköltség lehet a per tárgya, az nem zárkózhatik el az elől sem, hogy adott esetben a perköltséget járuléknak tekintse. Ezt könnyű kimutatni.

A mi esetünk abban az árnyalatban is előfordulhat, hogy a Pp. 758. §. 1—6. pontja alá nem eső perben a felperes a járásbíróság előtt nem «perköltségre», hanem 30 K-ra (és perköltségre, amit azonban ilyenkor már nem szokott mindig nyilatkozatába belefoglalni) szállítja le keresetét. Ebben az esetben, ha a perköltséget nem tekintjük járuléknak, az alperes az 50 K-át meghaladó perköltséget, pl. a mennyiség kérdésében, nem támadhatja meg fellebbezéssel, mert a per tárgyának értéke — a leszállítás után fenmaradó érték lévén irányadó — 50 K-át meg nem

[1] Szövegét lásd a Jogt Közlöny f. évi 32. számában.

[2] Ugyanígy Kovács Marcel a Perjogi Döntvénytár 222. sz. határozatához írt megjegyzésében.

halad, De ez képtelen eredmény, ha ú. n. perköltségre leszállítás esetében van helye fellebbezésnek. Nincs tehát más megoldás, mint vagy azt mondani, hogy a perköltség járulék, vagy azt, hogy a perköltség itt is a per tárgyává lett. Azt hiszem, hogy az utóbbit a cikk irója maga sem tudná állítani.

Egyébiránt az, hogy e perköltség tekinthető-e a per tárgyának, és az a kérdés, hogy a perköltség járulék-e, lényegileg ugyanaz a kérdés. A járulék t. i. szintén a per tárgya. Ez már abból az egyszerű megfontolásból is következik, hogy ha a törvény a járulékot nem tekintette volna a per tárgyának, akkor az 1. §. azon szabálya mellett, hogy a vagyonjogi per a járásbíróság hatáskörébe tartozik, ha «tárgyának értéke 2500 K-t meg nem halad» és a 7. §. azon további rendelkezése mellett, hogy egy keresetlevélbe összefoglalt több követelést össze kell számítani, felesleges lett volna kimondani, hogy a járulék az érték megállapításában nem számít. A törvény azonban épen kivételt állapít meg az alól a szabály alól, hogy keresethalmazat esetében a pertárgyakat össze kell számítani.

De voltaképen azért mondjuk a járulékot a per tárgyának, mert azok a szabályok, amelyek a per tárgyára állanak, állanak a járulékra is. És míg egyfelől a pertárgyakra és a járulékokra vonatkozó szabályok ugyanazok, addig másfelől ezek a közös szabályok a perköltségre egyáltalában nem alkalmazhatók. Ezért azt állítom, hogy a perköltség (pontosabban: a perköltség-megtérítés kötelezettsége) sohasem tekinthető a per tárgyának — és mint a mondottakból most már következik — járuléknak sem.

A rendelkezési elv körébe eső jogszabályok közül mindjárt a legfontosabb, a kereseti jogra vonatkozó, a perköltségre nem nyer alkalmazást (Pp. 424. §. 3. bek.). Ugyanígy nem alkalmazható a perköltségre a ne eat iudex ultra petita partium szabálya (Pp. 394. §.).

A tárgyalási elv körébe tartozó jogszabályok alkalmazása elvileg szintén ki van zárva.[3] Ha a felek a releváns tényeket fel nem hozzák, vagy a szükséges bizonyítékokat meg nem jelölik, a bíróság hivatalból köteles a tényállást felderíteni.

Nem alkalmazhatók a beismerésre (Pp. 263. §.), az elismerésre és lemondásra (Pp. 390. §.) vonatkozó szabályok sem.

A perköltség kérdésében nincs helye megállapításnak (Pp. 130. §.), hanem csak marasztalásnak (Pp. 425. §.).

Nem alkalmazhatók a perköltségre a perfüggőség, valamint a jogerő következményei (anyagi jogerő) tekintetében irányadó szabályok (Pp. 147. §. 1. pont, 411. §.).

Végül mint a perköltség különös szabályaira utalok még a Pp. 415. §. ut. bekezdésére és mint igen tanulságosra a Pp. 477. §. 1. bekezdésére.

Mindezeknélfogva kétségtelen, hogy a perköltség sem a pertárgy, sem a járulék fogalma alá nem vonható. További kérdés volna, hogy mi a pertárgy fogalma? Ez a per tárgyára vonatkozó szabályokból volna megállapítható, de bennünket itt nem érdekel. Körülbelül kifejezi az igazságot, ha azt mondjuk, hogy pertárgyak (Prozessgegenstand, Streitgegenstand) a magánjogi jogosítványok, melyeket a fél jogvédelmi kérelmében a bíróság előtt állít.

De ha a folyó per költségét nem is tekintjük járuléknak, vagyis a per tárgyának, úgy látszik, még mindig lehetséges a szóbanforgó esetnek olyan minősítése, melynélfogva a fellebbezést megengedettnek kellene nyílvánítanunk. Mert ha nem is lehet azt mondani, hogy a perköltség a «per tárgya», habár a fél kizáróan a perköltség kérdésében él is fellebbezéssel — az nem kétséges, hogy ilyen esetben a perköltség a *fellebbezés tárgya*, melynek értéke 50 K-t meghalad. És ez épen az a minősítése a felmerült esetnek, mely véleményem szerint alapul szolgál az idevágó német iudicaturának. De épen ezért ok nélkül hivatkozik a cikk írója erre a gyakorlatra álláspontjának igazolása végett, mert a per tárgya és a fellebbezés tárgya nem azonos fogalmak.

Maga a német gyakorlat kétségkívül helyes, mert a német perrendtartásban gyökerezik. A fellebbvitel megengedettsége szempontjából ugyanis a német perrend szerint nem a per tárgyának értéke irányadó, mint a hatáskör kérdésében, hanem a fellebbvitel tárgyának értéke. Ez kétségtelenül kitűnik a D. Z. P. O. 2—9. §§-nak és 546., 547., 568. §§-nak egybevetéséből. A 3. §. pl. azt mondja: «Der Wert des *Streitgegenstandes* wird von dem Gerichte nach freiem Ermessen festgesetzt» stb. Ellenben az 546. §. már így szól: «In Rechtsstreitigkeiten über vermögensrechtliche Ansprüche ist die Zulässigkeit der Revision durch einen den Betrag von viertausend Mark übersteigenden Wert des *Beschwerdegegenstandes* bedingt» stb. Ennek megfelelően szól a felfolyamodás körében az 568. §. Beschwerdesumme-ról és amennyire sikerült betekintést nyernem az idevágó német gyakorlatba, a cikkben idézett döntések ezen a szabályozáson alapulnak. «Bezüglich des Streitwerts der höheren Instanzen ist das Interesse der Partei, die das Rechtsmittel eingelegt hat, an der Verfolgung des letzteren massgebend» (Juristische Wochenschrift OO, 47.) — tartja a német gyakorlat. De kérdem, hogyan igazolhatja ez a gyakorlat a magyar iudicaturát, mikor a Pp. e tekintetben nem tette magáévá a német perrendtartás álláspontját. A Pp. szerint a hatáskör és a fellebvitel neme[4] s megengedhetősége szempontjából egyaránt a per tárgyának értéke irányadó, amint ez a vonatkozó szakaszok egybevetéséből kétségtelenül kitűnik. A törvény mindenütt csak a per tárgyáról szól.

Megengedem, hogy az 5—8. §§-nak csak megfelelő alkalmazásáról lehet szó a 476. §. körében, — azt ugyan, hogy a törvény a 476. §-ban kifejezetten nem rendeli, ép oly kevéssé, mint a német perrend 546. §-a, hogy «megfelelően» alkalmazandók, nem tartom döntőnek, mert hogy a jogszabályt alkalmazni kell, ha tényállása fenforog, azt kivételes, az alkalmazhatóság felismerésének megkönnyítését kívánó esetektől eltekintve, a törvénynek nem kell kimondani, — de ezzel nem vihetjük a Pp.-t a német perrendtartás álláspontjára. Mert az, hogy adott esetben valamely jogszabály megfelelően alkalmazandó, nem azt jelenti, hogy az adott tényállás joghatásának meghatározása végett alakítsd át az adott tényállást, hanem azt, hogy alakítsd át egy másik jogszabálynak a joghatását.

Végül utalok még az 5. §. 3. bekezdésére, mely szerint: «Nem pénzkövetelés iránt indított perekben a járásbíróság a fellebbvitel szempontjából jelentőséggel bíró értéket (476., 513., 521., 525., 545., 550. §§.) a tárgyalás során hivatalból is lehetőleg tisztába hozni köteles».

Ez a szabály egészen lehetetlen volna, ha a fellebbvitel szempontjából jelentőséggel biró érték nem a per tárgya, hanem a fellebbezés tárgya szerint igazodnék.

II.

Mindezek után már most az a kérdés, hogy a szóbanforgó esetnek azt az elintézését, melyet a törvényszék határozata elébünk tár, helyesnek és kielégítőnek tarthatjuk-e? Kétségkívül nem. Először azért nem, mert a 476., illetve 8. §. helytelen felfogását mutatja, mikor azt mondja, hogy ennek a járulékról szóló szabálya «csak a kereset beadásakor már fennállott járulékokra vonatkozik»,[5] másodszor pedig azért, mert eredménye az adott esetben a perorvolat kizárása.

[3] E tekintetben csak két körülményre utalok: 1. a szegénységi jogra; 2. a perköltségre, mint a bíróság egyik legfontosabb pervezető, illetve fegyelmi eszközére.

[4] A hatáskörre és a fellebbvitel nemére vonatkozó szabályok különben lényegileg ugyanazt a kérdést is szabályozzák, t. i. azt, hogy adott esetben minő eljárási szabályok szerint adassék meg a jogvédelem. Az uralkodó felfogás ugyan nem így fogja fel a hatáskör kérdését. Azt mondják, hogy a hatáskör az állam bírói hatalmának az a része, «amely bizonyos szempontok szerint a bíróságoknak általában kiosztatott». Ez igaz lehet. Csakhogy erről a hatásköri szabályok nem rendelkeznek; mert az nem tévesztheti meg senkit, hogy a törvény úgy eszközli a szabályozást, hogy azt mondja: ebben meg ebben az ügyben eljár a törvényszék, a törvényszék pedig így meg így jár el. Az állam bírói hatalmának felosztásáról azok a szabályok rendelkeznek, amelyek az igazságszolgáltatás szerveit, mint közjogi alanyokat létesítik. De természetesen ezek nem »általában» osztják fel az állam bírói hatalmát.

[5] Ugyanezen az alapon áll a budapesti kir. törvényszék tanácsvezetőinek már említett elvi határozata. Egyik döntés sem veszi észre, hogy a törvény az 5—8. §-okban két különböző kérdést szabályoz. Először azt, hogy a hatáskör megállapításában a per tárgyát egészben, vagy csak bizonyos részében (6. §.), illetve több pertárgy esetén valamennyit, vagy csak némelyeket kell-e figyelembe venni Másodszor azt a kérdést, hogy az ily módon figyelembe veendő pertárgy *értékét* hogyan kell megállapítani. Csak erre az utóbbi kérdésre vonatkozik a 8. §. 1. bekezdése, éppen úgy, mint az 5. §-nak az a szabálya, hogy «a bíróság a per tárgyának értékét hatáskörének megállapítása céljából belátása szerint állapítja meg.»

A helyes, a kielégítő, de a törvényre még sem rákényszerített megoldást, véleményem szerint, más úton kell keresni.

A hibát nem annyira a törvényszék, mint inkább az elsőbíróság követte el.

Minden törvényes alap hijján van, sőt a törvénnyel egyenesen ellenkezik, hogy csupán a perköltség viselésének és mennyiségének kérdésében a bíróság ítélettel határoz.

Ebben a tekintetben ugyanis a Pp.-nek világos és határozott álláspontja van. «Azoknak az eseteknek a kivételével, amelyekben a törvény szerint ítélettel kell határozni, a bíróság végzéssel határoz» (418. §.). Az a kérdés már most, hogy a mi esetünkben kivételt tesz-e a törvény?

A 424. §. 1. bekezdése, amelyre gondolni lehetne, azt mondja, hogy a perköltség tárgyában akkor határoz a bíróság ítélettel, ha a perköltség kérdésétől függetlenül itéletet hoz, mert olyan kérdésben dönt, amelyre nézve a törvény a 418. §-hoz képest kivételt tesz, mint pl. a per érdemében (Pp. 387. §. 1. bek.), a pergátló kifogások tárgyában, vagy a perújítás kérdésében, feltéve még, hogy az ítélet az eljárást előtte befejezi.

Minthogy ez a szabály kivételes szabály (arg. 418. §.) és így szorosan értelmezendő, a mi adott tényállásunk szerint pedig a perköltségen kívül nincsen más kérdés, amelyben a bíróság ítéletet hozhatna, a contrario következik, hogy az általános szabály irányadó, vagyis a bíróságnak *végzéssel kell határoznia.*

Ezt a konkluziót megerősíti egy más irányú megfontolás is.

Az a kérdés, hogy a bíróság ítélettel határoz-e vagy végzéssel, szorosan összefügg a fellebbvitel módjával. Ez az összefüggés azonban a legis ratio-t tekintve, nem abban áll, hogy pl. fellebbezésnek van helye, mert a bíróság ítélettel határoz, — hiszen ebben nincsen semmi szükségszerűség — hanem épen fordítva, abban, hogy a bíróságnak azért kell ítélettel határoznia, mert a törvény fellebbezést kíván engedni. Minthogy pedig törvényünk épen a perjog amaz alapvető és Bülow által felismert tendenciájánál fogva: «dem Prozessrecht einen überwiegend dispositiven Charakter zu geben»[6] csak kivételesen, a per legfontosabb kérdéseiben hozott döntéseket illetően kontemplálja a fellebbezést, mint a fellebbviteli perorvoslásnak körülményesebb, tágabb és költségesebb módját s beéri a szabályként egyfokú, csak fakultatíve szóbeli tárgyalás formájú és a Pp. 479. §-át (524. §.) nem ismerő felfolyamodással — a bíróságnak is csak a legfontosabb kérdésekben kell ítélettel határoznia; csak a perbevont magánjogi jogviszony (Hellwig: A jogvédelem anyagi előfeltételei) felett, azaz perbeli jogvédelem adása esetén él kivételesen a perbeli jogviszonyra vonatkozó néhány fontos, a jogvédelem perjogi előfeltételeit illető kérdésben (pergátló körülmények). A perbeli jogviszonyra vonatkozó más kérdésekben hozott döntésekre a törvény nem kontemplál fellebbezést, és ilyen kérdés a perköltség is. Érdekesen jut kifejezésre ez a legis ratio a Pp. 513. §-ának második bekezdésében, hol a perköltség viselésének és mennyiségének kérdését együtt találjuk a perbeli jogviszony általános és a mulasztásos perbeli jogviszony különös pergátló körülményeivel, valamint több, hivatalból figyelembeveendő körülménnyel és amely azt rendeli, hogy csupán ezekben a kérdésekben, a fellebbezést szóbeli tárgyalás kitűzése nélkül, nyílvános előadás alapján kell elintézni.

Az osztrák perrendtartás 55. §-a az ítélet ellen, ha csupán a perköltség kérdésében támadják meg, csak felfolyamodást (Rekurs) enged, a német perrendtartás 99. §-ának harmadik bekezdése pedig így szól: «Ist eine Entscheidung in der Hauptsache nicht ergangen, so findet gegen die Entscheidung über den Kostenpunkt sofortige Beschwerde statt.» stb. Mindenütt ugyanaz a legis ratio; a perköltség kérdésében a perorvoslat egyszerűbb formája, a felfolyamodás is célhoz vezet. Miért kellene tehát a bíróságnak ítélettel határoznia?

III.

Azonban tisztán kell látnunk a kérdést. Ha ez előbbiek szerint igaz is, hogy csupán a perköltség kérdésében a bíróságnak mindig végzéssel kell határoznia, ebből nem következik, hogy perköltségre leszállítás esetében is mindig végzéssel kell döntenie a perköltség tárgyában. Ez attól függ még, hogy perköltségre leszállítás esetében mindig csak kizáróan a perköltség kérdésében kell-e a bíróságnak határoznia, vagy esetleg más tárgyban is? Hogy erre felelhessünk, ismernünk kell a perköltségre leszállítás szabályait, tudnunk kell, hogy voltaképen miféle tényállással van dolgunk.

A perköltségre leszállítás nem egyéb, mint *egészen lemondás a jogról* (Klageverzicht; Pp. 390. §.).

Ha a felperes úgy nyilatkozik, hogy keresetét leszállítja perköltségre és a bíróságnak kétsége volna e nyilatkozat értelme tekintetében, a Pp. 225. §-a szerint meg kellene kérdeznie a felperest, hogy voltaképen mit akar mondani? Igy meg lehetne állapítani, hogy az a felperes, aki keresetében pl. azt állítja: «az alperes tartozik nekem 100 K kölcsönnel», vagy: «az alperes köteles a dolgot nekem visszaadni, mert a dolog az enyém és nála van» stb. — az a felperes maga mondja, hogy az alperes *nem tartozik* neki, mert pl. a követelést időközben kifizette (Polg. törvénykönyv javaslata 1009. §.), vagy mert az alperes beszámítással élt (u. o. 1044. §.); vagy mert az alperessel elengedési szerződést kötött (u. o. 1084. §.), illetve mert az alperes a dolgot időközben visszaadta stb. Ez a nyilatkozat azonban nem egyéb, mint beismerés, még pedig az egész kereseti jogállításra vonatkozó negativ beismerés) — ez pedig kimeríti a Pp. 390. §-ában szabályozott lemondás tényálladékát.

Csak nem szabad azt hinni, hogy ez a lemondás a magánjogi lemondás. Nem magánjogi jogügyletről van szó, hanem perbeli cselekményről, melynek közelebbi kifejtésébe azonban e helyütt nem bocsátkozhatom.[7]

De ha a perköltségre leszállítás annyi, mint egészben lemondás a jogról (Pp. 390. §.) — és nem hiszem, hogy e tekintetben valakinek kétsége támadhatna — akkor meg van határozva az a jogi helyzet, amelyből a per tovább bonyolódhatik. Csak két eset lehetséges: vagy kér az alperes elutasító ítéletet, vagy nem kér.

Ha az alperes elutasító ítéletet kér, a bíróság felperest keresetével elutasítja és mint a mi esetünkben, az alperest ugyanebben az ítéletben elmarasztalja a perköltségben (Pp. 424. §. 1. bek.). Ebben az esetben, ha a per tárgyának értéke 50 koronát meghalad, a perköltség kérdésében fellebbezésnek van helye, és pedig még akkor is, ha a perköltség összege 50 koronán alul marad.

És hogy állunk akkor, ha az alperes nem kér elutasító ítéletet,[8] amint ez az esetek többségében történik? A bíróság nem hozhat (elutasító) ítéletet, vagyis a perbevont magánjogi jogviszony felett nem határozhat. Kizárólag a perköltség kérdésében kell tehát döntenie, és pedig — mint már tudjuk — végzéssel, amely ellen, mint az eljárást befejező végzés ellen, a Pp. 548. §-a alapján *felfolyamodásnak* van helye.

Végül a felmerült esettel kapcsolatos még az a kérdés, hogy mi történjék akkor, ha a bíróság annak ellenére, hogy a törvény szerint végzéssel kell határoznia, ítélettel határoz, vagy viszont?

Ez a kérdés áll elő akkor is, ha pl. a járásbíróság a pergátló körülményt fenforgónak találván, a kereset előadása után a pert nem ítélettel, hanem végzéssel szünteti meg,[9] vagy ha az ellentmondás következtében kitűzött határnapot az alperes elmulasztja és a bíróság, ahelyett, hogy az ellentmondást végzéssel visszautasítaná és a korábbi ítéletet fentartaná — újabb mulasztási ítéletet hoz.

A felelet, nézetem szerint, nem lehet kétséges. Mert az képtelenség volna, hogy az alsóbíróság tévedése miatt a felsőbíróság kénytelen legyen pl. egy egyszerű közbenszóló kérdést is a fellebbezés szabályai szerint elintézni, vagy a fél elessék ügye igaz-

Amily kevéssé állapíthatja meg a bíróság belátása szerint azt, hogy a hatáskör szempontjából a per tárgya egészben vagy részben, az összes pertárgyak, vagy csak egy részük vétessék figyelembe, ép oly kevéssé irányadó ebben a kérdésben a keresetlevél beadásának időpontja. A 476. §. alkalmazásában, a per során, a végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás bezárásáig érvényesített járulékokat (Pp. 188. §. 2. pont.) is figyelembe kell venni.

[6] *Bülow:* Dispositives Civilprozessrecht und die verbindliche Kraft der Rechtsordnung. (Arch. für die civ. Praxis, 64. köt. 28. l.)

[7] A leszállítás tehát annyi, mint lemondás; itt épen úgy, mint a Pp. 188. §-ának 2. pontjában, csakhogy ez utóbbi esetben még más is: a kereset megváltoztatása. Csak ennyiben osztom Fabinyinak azt a nézetét, hogy a perköltségre leszállítás «egyszerűen nem leszállítás».

[8] Az illeték szempontjából tehát az 1914: XLIII. tc. 20. §. ut. bekezdése perköltségre leszállítás esetén is irányadó. Részben való leszállítás esetében ezenfelül a 35. §. is.

[9] 1893: XVIII. tc. 28. §.

ságos elbírálásának nagyobb garanciáitól, avagy épenséggel egészen elüttessék perorvoslati jogától, amely következmény a mi esetünkben is előállana.

A felsőbíróság vissza fog menni azokra a szabályokra, amelyek megmondják, hogy a bíróságnak hogyan *kellett volna* határoznia és ehhez képest fog állást foglalni a perorvoslás neme és megengedhetősége kérdésében. Igaz, abból, hogy a törvény valamit rendel (ítéletet), még nem következik, hogy azt is rendeli, *amiért* (fellebbezés) valamit rendel, másfelől azonban, szorosan betű szerint véve a 476. §. 1. bekezdését: «Fellebbezésnek a törvényszék, mint elsőbíróság és a járásbíróság *ítéletei* ellen van helye» — képtelen eredményekhez jutunk.

A megoldást nézetem szerint az adja, hogy a 476. §. 1. bekezdésének szabályát per analogiam ki kell egészítenünk a 481. §. 3. bekezdésének szabályával, mely azt mondja: «Helytelen elnevezés esetében a fellebbvitelt tartalma szerint kell megítélni.»

Alapul szolgál erre az, hogy amily kevés rációja van annak, hogy *a félnek* perbeli cselekményére vonatkozó jogi tévedése okozhasson eltolódást a fellebbvitel neme és megengedhetősége tekintetében — ép oly kevés rációja van annak, hogy ezt *a bíróságnak* perbeli cselekményére vonatkozó jogi tévedése idézhesse elő.

Dr. Barsi Aladár.

A magyar és osztrák törvénykezési illetékek.

A Jogt. Közl. mult számában jelentette, hogy Ausztriában a törvénykezési illetékeket erősen felemelték. Érdekes ebből az alkalomból a magyar és osztrák törvénykezési illetékek összehasonlítása. Alább táblázatot közlök, melyből kitűnnek az osztrák reform előtti és utáni illetékek, továbbá a mi törvénykezési illetékeink az 1914: XLIII. tc. reformja előtt és után. Minthogy a díjtételek nem egyformák, egyenlő összegeket vettem ugyan az összehasonlítás alapjául, de minden tételnél csak a legmagasabb illetéktételt tüntettem ki. Az összehasonlítás lehetősége céljából abból indulok ki, hogy a kereset egy ívből áll, egy melléklete van és a per minden fokon egy tárgyalással, előkészítő irat nélkül befejeződik.* A táblázat egyöntetűsége kedvéért a fellebbezési jegyzőkönyvek bélyegeit is figyelmen kívül hagytam.

Illetékek nagysága Ausztriában a reform előtt.

Pertárgy értéke	kereset	tárgyalás	ítélet	fellebbezés és II. fokú ítélet	felülvizsgálat és III. fokú ítélet	összesen
100—400	2·50	1·—	5·—	6·—	6·—	20·50
400—1000	2·60	1·—	10·—	11·—	11·—	35·60
1000—2000	2·60	1·—	12·50	21·—	21·—	58·10
2000—5000	2·60	1·—	31·25	21·—	21·—	76·85
5000—10000	2·60	1·—	62·50	21·—	21·—	108·10

Illetékek nagysága Ausztriában a reform után.

100—400	3·50	1·—	5·—	10·—	25·—	44·50
400—1000	3·50	1·—	10·—	21·—	31·—	66·50
1000—2000	5·50	2·—	20·—	42·—	62·—	131·50
2000—5000	5·50	2·—	50·—	42·—	92·—	191·50
5000—10000	7·50	2·50	100·—	127·50	152·50	390·—
10000 K-n felül	9·50	3·—	1%	33 K és 1%	63 K és 1%	108 K és 3%

Illetékek nagysága Magyarországon a reform előtt.

100—400	2·90	1·—	4·—	5·30	6·10	19·30
400—1000	2·90	1·—	10·—	10·30	13·30	37·50
1600—2000	2·90	1·—	20·—	21·30	25·30	70·50
2000—5000	2·90	1·—	50·—	41·30	49·30	144·50
5000—10000	2·90	1·—	110·—	41·30	49·30	204·50

Illetékek nagysága Magyarországon a reform után.

100—400	3·70	1·50	5·—	6·40	7·40	24·—
400—1000	4·20	2·—	12·—	13·40	15·70	47·30
1000—2000	5·20	3·—	24·—	25·40	30·20	87·80
2000—5000	6·20	4·—	60·—	51·40	61·40	183·—
5000—10000	7·20	5·—	120·—	56·40	67·40	256·—
	maximum		maximum	maximum	maximum	maximum
10000 K-n felül	28.20	26·—	1.6%	161·40	193·40	409 és 1·6%

A főeltérés abból áll, hogy míg a magyar rendszer szerint az ítéleti illeték csak egyszer fizetendő és ötezer koronán túl 1·2—1·6%, addig Ausztriában kétezer koronán túl *minden fokú ítélet után külön-külön ítéleti illeték jár,* melynek nagysága tízezer koronán túl minden fokon 1%. Míg tehát nálunk a három fokon letárgyalt per után az ítéleti illeték legmagasabb tétele 1·6%, addig Ausztriában 3%.

További lényeges eltérés, hogy az osztrák törvény szerint a jegyzőkönyvi bélyeg minden tárgyalási félóra után külön lerovandó.

T. M.

* Az osztrák táblázatot dr. Meisl J. bécsi ügyvédnek, a Neue Freie Presse-ben megjelent cikkéből vettem át.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az új egyetemek és a nemzeti kultúra** jelentőségéről szólt Polner Ödön, a pozsonyi tudományegyetem rektora a tanév megnyitó ünnepén. Lapunk terjedelme nem engedi meg, hogy a mélyen szántó tudósnak beszédét egész terjedelmében közöljük, de talán az alábbi izelítőből is kitűnik, hogy az új rektor mennyire átérzi és átérti az egyetemeknek kulturális jelentőségét.

«Magyarország különleges viszonyaira tekintettel, annak az állításnak is meg volna a létjogosultsága, hogy épen Magyarországon, a magyar nemzet kultúrális szükségletei olyanok, amelyeket talán a legelső sorba kellene állítani. . . . . A magyar kultúrának ebben az országban való megerősödésétől, elterjedésétől, minden más kultúra felett való felsőbbségétől függ nemzeti jellegünk fentartása, a magyar nemzetnek a magyar államban való hegemóniája, a magyar államnak mint olyannak fenmaradása. . . . A nemzet kulturális közösség. Nem a leszármazáson, nem a faji jellegen, nem a fizikai rokonságon, hanem az egyforma műveltségen, egyforma kultúrán és ennek tudatán alapuló kapcsolat az egyesek között. . . . . Mindeme kulturális jelenségek közössége az egyszerűbb vérségi kapcsolatokban fenálló közösségekből, részben a faji kötelékekből fakad, de a geografiailag egységes és összetartozó földterületen, hasonló természeti viszonyok között való élés, az egységes állami szervezet és a mindezek következtében előálló sűrűbb kölcsönös érintkezés szintén hatalmas tényezői a nemzeti kulturális közösség kifejlődésének oly népelemek között is, amelyek eredetileg nem tartoznak ugyanazokhoz a primitív vérségi és faji kapcsolatokhoz. Azoknak a művelődési termékeknek a közössége, melyek a közös nyelven kívül alapjai az egy nemzetté összeforrásnak, annál fontosabb, mennél kevésbbé van meg valamely államban a nyelvi egység. A soknyelvűség sokféle művelődési közösséget is jelent és e sokféle művelődési közösség megkülönböztetett nemzetekké vagy nemzetrészekké való fejlődésre, esetleg más hasonló nyelvű nemzet részekkel egy állami szervezetben való egyesülésre irányuló törekvést szülhet; tehát oly jelenség, amelynek az államra bomlasztó hatása van vagy lehet. Az állam ugyanis valamely népnek meghatározott földterülethez fűződő hatalmi szervezettsége. Ezt a hatalmi szervezettséget különféle erők hozhatják létre és tarthatják fen. Létrehozhatja és fentarthatja egyesek vagy családok (dinasztiák) hatalmi érdeke; létrehozhatja és fentarthatja bizonyos földrajzilag összefüggő területen élő népességnek más államok között való sajátságos elhelyeződése vagy különböző államok hatalmi versengése; létrehozhatja és fentarthatja a gazdasági érdekközösség is; de, ha a történelmet vizsgáljuk, a tények alapján meg kell állapítanunk, hogy a most említett okokból keletkezett és fentartott államok csak kivételes jelenségek s hogy a legállandóbb és legelterjedtebb államalakító és államfentartó erő a kulturális közösség és annak tudata: a nemzeti együttérzés. E kulturális közösségen és nemzeti együttérzésen alapuló állam népéhez is tartozhatnak más kulturális közösségeknek, más nemzeteknek individuumai, de ez nem zárja ki, hogy az államalkotó és államfentartó főtényező az illető államnak vezető népeleme, nemzete legyen s az illető államnak jellegét, céljait, törekvéseit ő adja és határozza meg, amelyekhez a többi népelemek, nemzetiségek alkalmazkodni kénytelenek s amennyiben nincsenek állambomlasztó, elszakadó törekvéseik, önként alkalmazkodnak is. Az utóbb vázolt helyzetben van hazánk. Itt is, mint mindenütt, ahol az állam népe nemcsak egynyelvű népelemből áll, de ahol az állam mégis egy nemzetnek jellegét viseli magán, ahol ez az egy nemzet foglalja el az iránytadó, vezető helyzetet és ezt a helyzetet meg is akarja tartani, különösen fontos, hogy ezzel a nemzettel nyelvi közösségben nem levő népelemek vele legalább más kulturális közösséggel fűzessenek össze. Eme kultúrális közösség megteremtésének előfeltétele azonban, hogy az állam vezető nemzete műveltségben legerősebb legyen, hogy művelődése az eltérő nyelvű népelemekre is kiterjesztessék. A vezető nemzet műveltségének megerősítésére, kiterjesztésére a legfontosabb eszköz pedig a nemzet kulturájának érdekeit szolgáló felső, különösen pedig az egyetemi oktatás.»

— **Mikor szüntethető meg a per felfüggesztése hadbavonult ügyében?** A budapesti kir. törvényszék, mint

felfolyamodási bíróság, a központi kir. járásbíróság végzésének megváltoztatásával a peres eljárás felfüggesztését megszüntette a következő indokolással: «A peres felek között nem volt vitás, hogy alperes üzlete nyitva van és a felesége vezetése mellett az üzlet folyik. Alperes nem is állította, hogy jövedelme üzletéből nem lenne, vagy hogy a felperes árúit félretéve, neki más alkalmas módon biztosítékot nyujtott volna. Az árúraktár kiárúsítása esetén felperes esetleg fedezetét elveszthetné; s ezért a kir. törvényszék az eset körülményeinek és a per adatainak szorgos mérlegelésével arról győződött meg, hogy a felperes jelentékeny sérelmével járna és a méltányossággal ellenkeznék a felfüggesztés fentartása, s ezért a rendelkező rész értelmében határozott.» 30. P. 5496/1915. 15. szám.

— **Mikor kell a kir. táblának a felfolyamodást ötös tanácsban elintézni?** A kir. Cúria P. II. 7680/1915. számú feloldó végzésében, — amelyet lapunk 39. számában a szemlerovatban közöltünk — arra az álláspontra helyezkedett, hogy az esetre, ha a kir. ítélőtábla, a kir. törvényszéknek a törvényszéki eljárásban hozott végzését bírálja felül, tehát, mint felebbezési bíróság jár el, csak abban az esetben van szabályszerűen alakítva, ha határozatát az elnökön kívül négy bíróból álló tanácsban hozza meg. Ámde az 1912 : VII. tc. 13. §-a világosan úgy intézkedik, hogy a kir. ítélőtáblák akár törvényszéki, akár járásbírósági ügyben használt felfolyamodások felett háromtagú tanácsban határozzanak. A Ppé. 3. §-a az 1912 : VII. t.-cikknek csak III. és IV. fejezetét helyezte hatályon kívül, az idézett törvény 13. §-a tehát most is hatályban van. Nézetem szerint tehát a kir. táblának a felfolyamodást soha sem kell ötös tanácsban elintézni. *(Bírói körökből.)*

— **Osztrák igazgatósági és felügyelő bizottsági tagok jutalékainak adója.** A m. kir. közigazgatási bíróság jogegységi tanácsa legutóbbi ülésében érdekes kérdésben jutott megállapodásra. A bíróság eddig azt a gyakorlatot követte, hogy a magyarországi részvényes vállalatoknak és szövetkezeteknek Ausztriában lakó igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjait az őket ebben a minőségükben megillető járandóságaik, elsősorban tehát jutalékaik után Magyarországon megadóztatni nem lehet

Ennek a gyakorlatnak helyessége ellen azonban alapos aggályok voltak, amelyeket azután nagyon is megerősített az a körülmény, hogy az új osztrák adónovella Ausztriában behozta a «tantieme adót», amelyet az osztrák vállalatok magyar igazgatósági tagjaitól is behajtanak.

A felmerült alapos kételyek eloszlatása végett tehát a kérdés a jogegységi tanács tárgyalása alá került, s a tanács abban állapodott meg, hogy az osztrák igazgatósági és felügyelőbizottsági tagok is kötelesek a magyarországi vállalatoktól húzott jutalékaik után adót fizetni.

A megállapodás megokolása kifejti, hogy az 1908 : XIV. tc. 18. §-a, amelyre a régi gyakorlatot alapították, csakis a szolgálati illetményekre vonatkozik, s ezekre nézve mondotta ki a törvény, hogy az attól járó adót annak az államnak van joga beszedni, amely államban az azok felvételére jogosult lakik.

Szolgálati illetmény azonban csak szolgálati viszonyból származhatik, az igazgatóság és felügyelőbizottság azonban a részvénytársasággal szolgálati viszonyban nem áll, s így jutaléka sem lehet szolgálati illetmény.

Ennek az álláspontnak helyessége mellett szól az a körülmény is, hogy az egyezményt Ausztria is így magyarázza és megadóztatja a magyar honosoknak Ausztriából származó jutalékait, amit bizonyára nem tehetne, ha az egyezmény fent idézett szakasza a jutalékokra is alkalmazható lenne.

A régi gyakorlat fentartásának következménye tehát az lett volna, hogy míg a magyarokat Ausztria megadóztatja onnan származó jutalékaik után, addig nálunk az osztrákok tetemes jutalékaik után teljesen adómentesek maradnának.

— **A rekvirálások.** A hadiszolgáltatások igénybevétele és kifizetése, írta : Dr. Kovács Béla. Budapest, 1915. Az Athenæum kiadása. Ára 4 korona. A könyv a hadiszolgáltatásokról szóló 1912 : LXVIII. és ezt kiegészítő 1914 : L. tc.-et magyarázza, és e két törvénycikk teljes szövegén kívül tartalmazza a hadiszolgáltatásokra vonatkozó rendeletek teljes szövegét is.

KÜLFÖLD.

— **A biztosítási szerződések feltételeinek értelmezése** körül a felsőbíróságok joggyakorlatában már évek óta érdekes fejlődés észlelhető. Mindinkább érvényre jut az a törekvés, hogy a társaság, mint a gazdaságilag erősebb fél, elrejtett kikötések, vagyis inkább kibúvók felhasználásával a biztosítottat meg ne károsíthassa. A biztosítási szerződés érvénye a lehetőség szerint fentartandó, ez a vezérelv a jogviták eldöntésénél. Az értelmezésnél általános szempontok, ne pedig kicsinyeskedő üzleti felfogás legyen a döntő. A biztosítónak, mint közgazdasági tényezőnek is vannak kötelességei. A fejlődésnek talán egyik végpontját jelzi az osztrák legfőbb bíróságnak az a határozata (I. 570/14.), amely kimondja, hogy a biztosítási feltételek értelmezésénél elsősorban is *az emberiség követelményei* veendők figyelembe, amelyek pedig megkövetelik, hogy az állatot se hagyjuk kínok között szenvedni, ha az nem okvetlen szükséges. Az volt ugyanis a tényállás, hogy a biztosított lovát elhullás esetére biztosította azzal a feltétellel, hogy betegség esetére a kiirtás előtt a biztosító állatorvosával kell a lovat megvizsgáltatni. A biztosított lován ennek állatorvosa csonttörést állapított meg, a biztosító erről értesíttetvén, a megvizsgálás iránt nyomban nem intézkedett. A ló órákon keresztül keservesen szenvedett, míg végre a biztosított az orvos tanácsára megvizsgálás előtt agyonlövette. A biztosító a feltétel be nem tartása miatt megtagadta a biztosítási összeg kifizetését. A legfelsőbb bíróság úgy találván, hogy a betegség következtében az állat újbóli hasznavehetősége kizártnak lévén tekinthető, a biztosított azzal, hogy az állatot fájdalmaitól megszabadította, a szerződés alapján fenálló igényét el nem vesztette. A biztosítási szerződés feltételeiben foglalt formaságok be nem tartása — mondta ki a bíróság — nem járhat hátránnyal a biztosítottra, ha ebből a biztosítótársaságra semmiféle kár nem származott. A feltételekben foglalt alakiságok csak arra szolgálhatnak, hogy a biztosítási vállalatok érdekeit megvédelmezzék, de semmiesetre sem használhatók ezek fel arra, hogy bármely jelentéktelen és kárt nem okozó megsértésük esetére jogalap merüljön fel a különben jogosan követelhető biztosítási összeg kifizetésének megtagadására. Egy jelentéktelen és nagyon is különleges eset váltotta tehát ki a legfelsőbb bíróság elvi kijelentését teljes határozottságában ; az elfoglalt álláspont azonban nem új előttünk, ez csak betetőzése egy következetesen érvényre juttatott méltányos irányzatnak. *A.*

Rendkívüli jogszabályok léptek életbe a háború tartamára *Olaszországban* is az osztrák-magyar monarchia alattvalóival szemben. A nemrég életbeléptetett kormányrendelet szerint érvénytelen minden tulajdonátruházás, amely ingatlan dologra, vagy jogra vonatkozik, ha a hadüzenet napja után történt olasz és osztrák-magyar állampolgár között. Érvénytelen minden oly ügylet, amelynek az a célja, hogy árúk, követelések vagy vállalatok átruházása útján az eddig jogosult osztrák-magyar alattvaló helyett más állam polgára váljék jogosulttá. A háború tartama alatt nincsen joga az ellenséges államban élő természetes, avagy ottan székelő jogi személynek semmiféle olasz bíróság előtt pert indítani, jogcselekményeket véghez vinni, avagy perenkívüli eljárást folyamatba tenni. A rendelet hatályba lépte előtt már megindult eljárás felfüggesztendő azzal, hogy az újrafelvételt a háború befejeztével meg fogják engedni. A belügyminiszter azonban feljogosíttatott, hogy kivételesen érvényt adhasson az ellenséges állam polgárainak jogcselekményeit illetően. Az elmaradhatatlan «kivétel a regula alól», félreismerhetetlen célzatosságánál fogva az olasz kormány nemzetközi jogi felfogásának méltó tetőzése. *A.*

Irodavezetőt, jelöltet, helyettest, esetleg ügyvédet keres Budapest-belvárosi iroda. — Szíves ajánlatok fizetési igény megjelölésével, Budapest főposta, postafiók 115. küldendők.

Fővárosi ügyvéd budapesti irodába irodavezetőnek ajánlkozik. Társulna, avagy helyettesítéseket vállal. Ajánlatokat «Agilis» jeligére kér a kiadóhivatalba. 15470

Főszerkesztő : **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos : **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő : **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 42. szám. Budapest, 1915 október 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Tarnai János* kúriai tanácselnök: A magyar büntetőjog tankönyve. — *Dr. Kovács Marcel* kir. táblai bíró: Tanácsalakítás felfolyamodási ügyekben. — *Dr. Marton Géza* jogakadémiai tanár: A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben. — *Dr. Egyed István* budapesti kir. törvényszéki bíró: A közigazgatási bíróság gyakorlata az 1915. év első felében. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Külföldi moratórium. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A magyar büntetőjog tankönyve.*

Anyagi büntetőjogunknak ez a tekintélyes, közel 1500 oldalra terjedő kézikönyve a most megjelent második kötettel egyelőre be van fejezve. Az 1909-ben megindult vállalkozás bevégzéséhez hat esztendőre volt szüksége a nagytudományú, ritka munkaerejű szerzőnek. Pótkötet számára van fentartva a büntető kódex egyes részeit megváltoztató újabb törvények (a választói jog védelme, a királysértés, a hatóság elleni erőszak) valamint a fontosabb melléktörvények (a fiataloknak bírósága, a munkakerülők, háborús intézkedések) feldolgozása. Hogy a sajtójogot külön kívánja ellátni a szerző, az csak természetes, mert az általános szabályoktól lényegesen eltérő joganyag méltán igényelhet külön fejezetet, sőt külön munkában való tárgyalást is.

A közönséges büntetőtörvény egyes fejezeteinek novelláris átalakításairól ez persze nem áll ilyen mértékben; azoknak *in thesi* bele kellene illeszkedniök a kódex megfelelő részeinek tárgyalásába. Amde e ponton számolni kell az adott viszonyokkal. Az olyan terjedelmes munkálat, amilyen ez a könyv, mely hosszú időn át készült és füzetekben jelent meg, a mai törvényhozás gyors üteme mellett alig kerülheti el azt a sorsot, hogy a későbbi részek elkészültekor az előző darabokat már meghaladta a törvényhozás. Ha Schütze német tankönyvének 1874-ben megjelent második kiadását már 1877-ben függelékkel kellett kiegészíteni az időközben életbe lépett német büntetőjogi novella miatt: nem csodálkozhatunk, hogy a kisebb méretű magyar irodalomban a szerző szintén pótlásokkal iparkodik a fejlődés színvonalán tartani munkáját.

Azért említem ezeket a külsőségeket, mert a most tárgyalt munka második kötetének megjelenésekor ez a körülmény a Jogtudományi Közlöny hasábjain megjegyzés tárgya volt.

Ugyanabban a cikkelyben a munka rendszeréről is van egy általános észrevétel. Az ebbeli kifogás az volt, hogy a kommentárnak a «rendszeres» feldolgozással való egyesítése meddő kísérlet.

Igy általánosságban gyakran találkozunk ezzel a bölcseleti megjegyzéssel, melyet — nem tagadom — elméletileg szépen le is lehet vezetni. Én azonban azt hiszem, hogy az ilyen általános igazságokat könnyen megcáfolhatja a tapasztalat. Csak addig állanak meg, amíg valamely *tény* meg nem dönti őket. Minden attól függ, miképen sikerül az adott esetben a megoldás. A méltányos kritikai eljárás az, hogy az irodalmi művet *a maga álláspontjáról* kell megítélni; azt kell vizsgálni, hogy mennyiben valósítja meg a maga elé tűzött célt, nem pedig azt, hogy az anyagnak másként való kezelése mellett *esetleg* milyen eredmény lett volna elérhető. Egy kiváló angol kritikus így fejezi ki ezt az eszmét: könnyebb az írót bírálni, mint méltatni.

Angyal munkája az ú. n. legális rendszert követi. Ennek a módszernek kitűnő előzményei vannak a jogirodalomban. A francia tankönyvek igen nagy része ezt a tanítási módot követi. Ilyen többek között a Boitard-féle «Leçons de droit criminel» című kézikönyv, melynek tizenhárom kiadásáról van tudomásom, s melynek előttem fekvő kilencedik kiadását nem kisebb tudós, mint Faustin Hélie «helyezte összhangba» az újabb törvényekkel. A komoly jogirodalomban mind a két rendszerre van tér; ez műveli a legális módszert, de kell, hogy legyenek emberei a büntetőjognak történeti és bölcsészeti mívelésére is. «A tiszta tudomány» — így ír Hélie az említett munka bevezetésében — «magasabb helyet foglal el, de mívelése csak csekély számú tanulót vonz. E leckék ... a tanulók ama nagy számának szólnak, akikből a magistratura és az ügyvédség kerül ki.»

Angyal munkájának sajátossága abban áll, hogy az alapjában kommentárszerű feldolgozás fonalán tájékoztatni kívánja a tanulót az intézmények rátiójáról és történelmi fejlődéséről is. Miután már az általános részt tartalmazó első kötetben (címlapjáról hiányzik a kötetszám) megismertette olvasóival a tudomány legáltalánosabb tanait (a büntetőjog fogalmát, történetét, a büntetőjogi elméleteket) és a kódex általános részét, a második kötetben egyenkint tárgyalja a bűncselekményeket. Módszere az, hogy a fejezetek élén «Áttekintés» címe alatt rövid sommázatban megjelöli a tárgyalandó témát; azután főbb vonalaiban leírja az illető delictum természetét és a jogi javat, melyet védelemben részesít; előadja a delictum-genus történeti fejlődését, mindenütt kellő tekintettel a magyar előzményekre; tárgyalja a delictumnak ama specieseit, melyeket a törvény megkülönböztet; végül kommentár alakjában magyarázza a törvényt (az elkövetési módokat) és közli a bírósági gyakorlatot (a Kúria elvi kijelentéseit.)

Nem tudom, sikerült-e a munka rendszerének e dióhéjba szorított jellemzésével fogalmat adni szerzőnk metódusáról. Kellő képet csak az fog szerezhetni róla, aki magát a könyvet forgatja. De talán elégséges támpontot nyujt vázlatunk annak megítéléséhez, hogy ily módszer mellett *lehetséges-e* elérni azt a célt, amelyet a szerző maga elé tűzött: képessé tenni a tanulót arra, hogy a büntetőtörvénykönyvekben eligazodjék és a büntető jogtudományba bevezettessék?

Nézetem szerint erre a kérdésre igennel kell felelni. Sem a «tudományos», sem a «gyakorlati» rendszer nem számíthat arra, hogy kész embereket bocsát ki a főiskolából. A módszerek mindegyike eleget tesz feladatának, ha — egy bizonyos mennyiségű nyers anyag közlése mellett — hajlandóságot ébreszt a tanulóban a tárgynak bővebb művelésére és útmutatást ad neki tanulmányai mélyítésére. Angyal úr könyve mindenkép alkalmas e cél megvalósítására és méltó helyet foglal el irodalmunkban a többi rendszerek mellett, amelyeknek érdemét szintén nagyra becsüljük.

A jelen ismertetés szertelen nagyságra nőne, ha részletes vizsgálatába bocsátkoznám annak, hogy *miképen* valósítja meg a munka a rendszert, melyet magáévá tett. Az oktatási módszer próbája a gyakorlati használhatóság, ehhez pedig a tanár úr közismeretű sikerei után alig fér kétség. A könyvnek futólagos átlapozása is meggyőzhet mindenkit, hogy a tanuló elsajátíthat belőle mindent, ami a kódex megértéséhez szükséges és hogy tanításai annyira általánosak is, hogy a büntető törvényhozás újabb irányú alkotásaiban is eligazodhatik.

A büntetőtörvénykönyv különös részéből, amellyel e kötet

* Irta *dr. Angyal* Pál. Különös rész (a munka II. kötete), Budapest, Athenaeum, 1915.

foglalkozik, főképen a hatóságok büntetőjogi védelméről (1914 : XL. tc.) és a becsület védelméről (1914 : XLI. tc.) szóló törvények jöhetnek itt szóba.

A kódexnek a hatóság elleni erőszakról szóló intézkedései tudvalevőleg reformra szorultak volt és az új törvény részben meg is valósította az óhajtott javításokat. Aki azonban az új törvény indokolását olvassa, azt hiheti, hogy sokkal nagyobb terjedelmű reformmal van dolga, mint amennyit a törvény szövegében talál. Elvi szempontból a kódex e részének alkalmazásánál főképen a «hatóság» fogalmának meghatározása szült vitakérdéseket. A fogalom a közjog körébe tartozik, ennek segítségével kell tehát úgy a hatóság elleni erőszak, mint más bűncselekmény (pl. a 262. §.) esetében megállapítani *(Concha,* Politika, II. k. 85. l.). Nem volt soha kétséges, hogy a kódex 164. §-a is ebből a szempontból kezelendő, mert az — bár a különös részben van elhelyezve — tényleg általános, a közjoggal összevágó kijelentést tesz. Ezzel az új törvény is egyetért, mert az 1. §. első bekezdésében majdnem szószerint átveszi a kódex meghatározását ; a második bekezdésben csupán egyes eseteket specializálván, amelyekre nézve — mellesleg szólva — eddig is alig volt kétség (az ügyvédi kamarára nézve l. BDtár VI. k.297. l.)

Mindazonáltal azt hozza fel az új törvény indokolása, hogy a hatóság ellen elkövethető erőszak körülírásában (165. §.) az ott olvasható felsorolás (a hatóság küldöttsége, választmánya, bizottsága, hivatalnoka) tökéletlen volt, mert nem provideált azon esetről, midőn az erőszak a hatóságnak «nem a saját tagjaiból alakított bizottság, valamint az ily bizottságnak tagja és közege» ellen követtetik el. Nem vitatkozom e kifogás alaposságáról, bár nézetem szerint e kérdést — a hatóság általános fogalmát tartván szem előtt — szintén igenlőleg kellett megoldani. De az indokolás szerint szükséges kiegészítést hiába keressük az új törvényben, amiből többféle nehézség állhat elő. Ha ugyanis a kódex nem védte az extraneus bizottságokat, és az új törvény szintén nem védi : akkor minden a régiben maradt és az ilyen bizottság ma is oltalom nélkül áll. Ha pedig a törvény alkalmazója az indokolásra támaszkodva, az idevágó 2. §-t úgy értelmezné, hogy a védelem az extraneus bizottságra is kiterjed : akkor az új törvény hatálybalépte előtt elkövetett ily cselekményt a Btk. 2. §-a értelmében büntetlennek kell nyilvánítania, mert hiszen a régi törvény kétségtelenül enyhébb lett volna.

Tényleg az egyik feltevés sem áll : az extraneus tagokból álló bizottság eddig is oltalom alatt állott, ma is oltalom alatt áll. A régi törvény nem tett különbséget a bizottság extraneus és intraneus minősége között, lege non distinguente pedig a bírónak sincs joga különbséget tenni ; az új törvény pedig mellőzvén minden taxatiót vagy exemplificatiót, a kérdést csak az általános közjogi szempont szerint kell eldönteni. Nem kívánom ezt a szorosan vett idetartozó elmefuttatást folytatni. Csak azt akartam vele kimutatni, hogy a törvényalkalmazás az új jog uralma alatt sem nélkülözheti azt az általános meghatározást, melyet Angyal úr második kötetének 50. lapján találunk.

Ami a becsület védelméről szóló törvényt illeti, úgy Angyal úr az idevágó anyag tárgyalásánál és a becsület fogalmának meghatározásánál (264. l.) már azon «érték»-elméletet követi, amely az 1914 : XLI. tc. megalkotásánál a magyar törvényhozó szeme előtt lebegett. Erről az álláspontról a becsület fogalmát így határozza meg : «A becsület lényegileg nem más, mint ennek a (társadalmi) értéknek kifejezése, mint az emberről tulajdonságai s egész viselkedése alapján kialakult ítélet.» Kétségtelen, hogy ily szellemben kell értelmezni az új törvényt. De azért értesül a könyvből az olvasó az e tárgyról létező egyéb bölcseleti nézetekről is. A tankönyv céljának megfelelő terjedelemben adatik elő a fogalom jogtörténeti fejlődése is.

Angyal úr munkája úgy rendszere, mint kidolgozása tekintetében kiváló terméke jogirodalmunknak.

Tarnai János.

Tanácsalakítás felfolyamodási ügyekben.

A Kúria 1915. P. II. 7680. számú feloldó végzése szerint (Perjogi Döntvénytár 371. sz.) abban az esetben, ha a kir. tábla a törvényszék mint elsőbíróság végzését bírálja felül, mint fellebbezési bíróság jár el, és így a Pp. 55. §-a szerint ö tagú tanácsban kell határoznia.

Az 1911 : I. tcikknek a felfolyamodásról szóló fejezete (555—558. és 560. §-ok) a *felfolyamodás* elintézésére hivatott bíróságot nem fellebbezési vagy felülvizsgálati bíróságnak, hanem következetesen «felfolyamodási bíróságnak» nevezi. Ellenben a «fellebbezési bíróság» elnevezését ott használja, ahol az elsőbírói ítélet elleni *fellebbezést* tárgyalja. Ha tehát a Pp. 55. §-a szerint a kir. tábla *fellebbezési tanácsa* az elnökön kívül négy bíróból alakul, e tanács alatt a Pp. szóhasználatából kifolyólag azt a tanácsot kell érteni, mely a törvényszék mint elsőbíróság ítéletét — fellebbezés folytán — bírálja felül.

A képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése a Pp. idézett rendelkezését így indokolja : «A fellebbezési tanácsok nagy ügyekben rendszerint véglegesen határoznak a ténykérdés felől, amelynek helyes eldöntése, különösen a bizonyítékok szabad mérlegelésével, inkább megkívánja a bírák nagyobb számát és az élettapasztalatoknak ezzel járó nagyobb mennyiségét.»

Ez az indokolás csakis a fellebbezésekre vonatkozhatik, de nem a felfolyamodásokra, amelyeknek elintézése még nem teszi szükségessé a bizonyítékok mérlegelését és a ténykérdés elbírálását.

Hogy felfolyamodási ügyekben a kir. tábla — akár másodfokon, akár harmadfokon — hány tagú tanácsban határozzon, erről a Pp. egyáltalán nem intézkedik. Ezt egyszerűen kifelejtették.

A Pp. törvényerőre emelkedése után, de életbelépése és a Ppé. (1912 : 54. tc.) meghozatala előtt keletkezett «az egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról» szóló 1912 :VII. tcikk, melynek 13. §-a a harmadik bekezdésben így szól : «A kir. táblák akár törvényszéki, akár járásbírósági ügyekben használt felfolyamodások felett és felülvizsgálati ügyekben háromtagú tanácsban határoznak.» Ennek a rendelkezésnek a felfolyamodásokra vonatkozó része — nem bevallottan, de tényleg — pótolja a Pp. hiányosságát.

Az a kérdés, hogy az 1912 : VII. tcikk 13. §-a jelenleg is hatályban van-e ?

A Pp. életbeléptetéséről szóló 1912: 54. tc. 3. §-a szerint «a Pp. életbelépésével hatályukat vesztik mindazok a jogszabályok, amelyeka polgári perrendtartásban vagy a jelen törvényben szabályozott kérdésekre vonatkoznak ; különösen hatályát veszti az 1912 : VII. tcikk III. és IV. fejezete.

Az 1912 : VII. tcikknek fentidézett 13. §-a nem a III. vagy IV. fejezetben, hanem az I. fejezetben van elhelyezve. A Ppé. tehát ezt a §-t nem helyezi *kifejezetten* hatályon kívül.

Vizsgálandó tehát, vajjon a kérdéses §. az általános abrogáló clausula alá esik-e ?

Ami a szervezeti novella és a Pp. közti viszonyt illeti, itt három eset lehetséges. Vagy oly kérdést szabályoz az 1912 : VII. tcikk 13. §-ának a felfolyamodásról szóló intézkedése, amelyet a Pp. *nem* szabályozott — vagy *megegyezik* a Pp. valamely intézkedésével — vagy pedig azzal *ellentétben* áll.

Mint már említettem, én az első esetet látom fenforogni. A Pp. *nem* intézkedett a kir. itélőtábla felfolyamodási tanácsának alakításáról. Az 1912 : VII. tcikk 13. §-a tehát csak akkor eshetik a Ppé. 3. §-ának generalis clausulája alá, ha ugyanezt a kérdést a *Ppé.* külön szabályozza, amire még rátérek.

Az 1912 : VII. tcikk 13. §-ához fűzött igazságügyi bizottsági jelentés szerint «a kir. táblák felülvizsgálati ügyhátraléka az utóbbi időben ijesztő mértékben szaporodik; ezen a bajon *sürgősen* kell segíteni; a bizottság tehát a felülvizsgálati tanácsok tagjai számának azt a leszállítását, amelyet a Pp. 55. §-a rendel, már most javasolja *és a kisebb jelentőségű felfolyamodások elintézését is* háromtagú tanácsra bízza.» A képviselőházi tárgyalás alkalmával ugyan az a nézet hangzott el, hogy kár a még életbe sem lépett perrendtartáson változtatni. Azonban úgy Székely Ferenc igazságügyminiszter, mint Várady Zsigmond előadó felszólalásaikban megnyugtatták ezeket az aggályokat és határozottan kijelentették, hogy nincs szó a Pp. *megváltoztatásáról,* hanem csak arról, hogy a Pp. vonatkozó rendelkezései a felsőbíróságok tehermentesítésének *sürgőssége* érdekében előbb lépjenek életbe, mint a Pp. a maga egészében. Lásd «Igazságügyi Javaslatok Tára» XII. évfolyam 86., 152., 203. lapjait.

Ez a magyarázat tehát azt jelentené, hogy a kir. táblák hármas *felfolyamodási* tanácsaira vonatkozó intézkedés is *megegyezik* a Pp. rendelkezéseivel. Ehhez ugyan — már kifejtett állás-

pontom szerint -- szó fér; annyi azonban bizonyos, hogy az 1912 : VII. tc. 13. §-ának a felfolyamodási tanácsalakításra vonatkozó intézkedése a Pp. semmiféle §-ával nincs *ellentétben*, azt nem *módosítja*.

Immár tehát csak az a kérdés, hogy a *Ppé.* (1912 : 54. tcikk) nem-e tartalmaz oly szabályt, mely szerint a szóbanforgó tanácsot öt bíróból kell alakítani. Nem! sőt ellenkezőleg: a Ppé. 80. §-a szerint «amennyiben törvény másként nem rendelkezik, a kir. tábla polgári ügyekben az elnökön kívül két bíróból alakult tanácsban határoz.»

Ez — mint a képviselőház igazságügyi bizottsága is jelzi — *generális szabályozás*. Ha tehát ezzel az 1912 : VII. tcikk 13. §-ának megfelelő rendelkezése hatályon kívül helyezettnek tekintendő, ebből csak az következik, hogy öttagú tanácsban csak akkor jár el a kir. tábla, ha polgári perben (Pp. 55. §-a) vagy a polgári perrendtartásban nem szabályozott polgári ügyben (pl. birtokrendezési ügyben, Ppé. 80. §. második mondata) *mint fellebbezési bíróság* jár el. Ellenben minden más kérdésben — tehát mint *másodfokú felfolyamodási bíróság* is — háromtagú tanácsban dönt a kir. tábla.

De amidőn a kir. tábla felülvizsgálati ügyekben harmadfokon *érdemlegesen ítél*, vagy mint felfolyamodási bíróság *harmadfokon* határoz és ilyenkor elég a három bíró, — mi szükség volna öt bíróra akkor, amikor a törvényszéknek, mint elsőbíróságnak a tanúdíjakat megállapító, vagy más hasonló csekély jelentőségű végzése kerül felülbírálás alá?

Az 55. §-nak vitás rendelkezése tehát a törvény szövegére, a rendelkezés kivételes jellegére és a későbbi törvényhelyekre való tekintettel csakis a törvényszék mint elsőfokú bíróság ítélete elleni *fellebbezésre* vonatkoztatható.

Last but not least legyen szabad még Magyaryra hivatkoznom: «A kir. táblák a másodfokú bíráskodást gyakorolják a törvényszékek, mint elsőfokú bíróságok fölött, s ekkor, midőn t. i. az ítélet elleni *fellebbezést* bírálják el, az elnökkel együtt öttagú tanácsban ítélnek. Midőn felfolyamodást bírálnak el, mindig *háromtagú* tanácsban határoznak.» *Dr. Kovács Marcel.*

A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben.*

A büntetőjog területén vendégszereplő magánjogi fogalmak magyarázatára vonatkozólag — épen az idézettekhez hasonló abszurd eredményektől ösztönözve — némely kriminálistáink (így különösen *Fayer:* Tankönyv I. 91. s k.) hirdetik, hogy a kriminálista nem veheti át változatlanul a magánjogi fogalmakat úgy, amint azok a magánjogban érvényesek, hanem más, szabadabb értelmet kell nekik adnia aszerint, amint ezt a helyes büntetés szempontja indokolja. Ezt az elvet követi sok kúriai ítélet is. Magánjogászi részről viszont energikus felszólamlások történtek e házi használatra készült büntetőjogi magánjog ellen (különösen *Grosschmid:* Fejezetek I. 481. s k., *Kiss A.*, Jogt. Közl. 1900.). E tiltakozásnak kétségtelenül igaza van annyiban, amennyiben helytelen dolog egy speciális tudományszak fogalmainak más jelentést tulajdonítani, mint ahogy azt az illető tudományszak megállapította. Tulajdon, birtok stb. magánjogi fogalmak; ezeket más értelemben venni, mint ahogy a magánjog veszi, nem lehet. Nincs büntetőjogi tulajdon és birtok, csak magánjogi van és ez azonos akár magánjogi, akár büntetőjogi viszonylatokban.

A felelősség azonban a magánjogi fogalmak elferdítéséért nézetem szerint mégsem büntetőbíróságainkat, hanem a rossz törvényt terheli, mely azáltal, hogy a bűncselekmények fogalmát a fent jelölt módon magánjogi elemekből alkotja meg, kényszerhelyzetbe hozza a bírót ott, ahol ezek a magánjogi elemek a jó büntető-ítélkezésnek útjában állanak: összeütközésbe hozza benne a magánjogászt a büntetőjogásszal. Csak természetes, hogy a büntetőbíróban ez a belső tusa a magánjog hátrányára dől el. A jó bíró, kiben a Grosschmid-féle «sugallat» élő eleven erő, a jó ítélet érdekében, erőszakot téve az útjában álló magánjogi fogalmakon, keresztültöri magát a rossz törvényen a sugallatjelölte irányban, legfellebb abban szerencsésebb vagy kevésbé szerencsés, hogy e keresztültörést az indokolás mesterfogásaival jól vagy rosszabbul tudja leplezni. Ahol a nehézség nagy, ott a bíró vergődése is természetesen kínos, mint ahogy ezt Grosschmid az idézett helyen oly élénken illusztrálja a Kúria ítélkezésében a telekkönyvi csalásnál. Lehetetlen pl. feltenni, hogy a mi Kúriánk évek hosszú során át abban a magánjogi meggyőződésben élt volna, hogy jogunk szerint ingatlan vagy ingó tulajdona megszereztetik *nuda emtione*. Ami ez és más hasonló képtelenségek kimondására vitte a Grosschmid által éles gúnnyal kipellengérezett ítéleteket, nyílván a vergődés a törvényszavak sziklafalai közt s az a helyes törekvés, — amit egyébként Grosschmid is honorál, — hogy a rossz törvényszövegbe, melynek betűszerinti értelme az illető cselekmény büntethetőségét nem engedné meg, a sugallat-diktálta büntethetőséget valahogy mégis belemagyarázza. Ez semmiesetre sem felemelő látvány, de még rosszabb, ha a bíró a törvényszöveg nyüge alatt a sugallat szavát veszni hagyja.

A bírónak a kezét megkötő törvényszöveg ellen az anyagi igazság érdekében folytatott küzdelmére érdekes analógiákkal szolgál a római jog. A 12 táblás törvény ismert egy keresetet, *de arboribus succisis*. Történt most már, hogy valakinek nem fáit, de szőllőtőkéit vágta ki haragosa. Ismeretes az a görcsös ragaszkodás, mellyel a rómaiak őrizték a 12 t. törvény betűit. A törvény csak *de arboribus succisis* beszél; a *vitis* pedig nem *arbor*. Mit csináljon most ez az ember? Tűrje némán kárát a törvény hiányos szövegezése miatt? Korántsem. — Menj, perelj, — mondta neki a jogtudós pontifex, mint erről Gaius (4., 11.) értesít, de vigyázz, nehogy valahogy *de vitibus succisis* beszélj, mert akkor elutasítanak, mivel a törvény ilyen keresetet nem ismer; hanem beszélj *de arboribus succisis*. A bíró okos ember, ő majd meg fog érteni . . . És a bíró meg is értette.

Kinek nem jut itt eszébe az elektromos áram lopása? A törvény a lopásnál dolgot kíván. Az áram nem dolog vagy legalább is kétes, hogy az-e. A XIX. század bírájának azonban nem volt meg (vagy legalább nem mindig volt meg) az a bátorsága, azt mondani a sértettnek: perelj, ne *de electricitate subrepta*, hanem *de re subrepta*. A mai bíró is okos ember, de rabszolga a törvény betűjével szemben.

Ott van aztán a vagyoni károkozásról szóló római törvény, a lex Aquiliæ. E törvény, mely az első átfogó kisérlet a vagyoni károkozás repressziójának szabályozására, érzékileg gondolkozó szerzői felfogásának megfelelőleg testi behatáshoz *(urere, rumpere, frangere)* kötötte a *damnum* fenforgását. Valakinek most már kibocsátották kalitkájából madarát, lebocsátották a vizen hajóját, kiütötték kezéből pénzét, mely a tengerbe esett, halálra ijesztették rabszolgáját. Nincs *damnum corpore* vagy *corpori datum*, nincs kereset a lex Aquilia szerint. A prætor mégis azt mondta a sértettnek: a lex Aquilia szerint nem perelhetnél, mivel ellenfeled nem «rongált»; de adok formulát egy fiktiv tényállás alapján: *quasi ruperit*. És a ma jogtudósa, mert a törvény ma, kétezer év multán, ép oly hiányosan van fogalmazva, mint Aquilius törvénye, azt mondja a sértettnek: sajnálom, nem segíthetek, mert a törvény csak rongálásról és megsemmisítésről beszél, a tettes pedig a te esetedben nem rongált és nem semmisített meg.*

Melyik a jobb, melyik a magasabb erkölcsi alapon álló felfogás, azt nem kell mondani sem, hogy a ma bírája mégsem ezt a felfogást követi, annak nem az az oka, mintha belőle hiányoznék az anyagi igazság megértésére való képesség, hanem útjában áll a bírói alaptörvény szava: «a bíró a törvények szerint ítél». A tényállásnak olyan elferdítése, amilyenre a római prætor és bíró merészkedett, nyiltan beleütköznék e parancsba. Ezt tehát a bíró nem teheti meg. De azért az anyagi igazság ereje működik benne is és ha annak oly úton-módon tehet eleget, hogy az a nyilt tilalom mellett észrevétlenül elsikamolhat, akkor szabad folyást enged neki. Ilyen kevésbé szembeszökő segítséget talál a bíró akkor, mikor egy útbanálló magánjogi fogalom félremagyarázásával segíthet az igazság kívánalmának érvényesülésén; amikor is, megőrizve a törvény alkalmazásának látszatát, voltaképen a törvény ellenére ítél. Ugyanazt teszi, amit a római prætor és bíró tettek, csakhogy azok még messzebb mertek menni.

* Az előbbi közl. l. a 40. számban.

* V. ö. *Liszt:* Lehrbuch 132. §. III. 2. és a német uralkodó nézet. Jellemző, hogy Liszt a madár kibocsátását, az óra tengerbedobását kereken kiutasítja a «Sachbeschaedigung» fogalmából, mivel «a dolog állaga sértetlen», ellenben inkább hajlandónak látszik az esetet a furtum usus körébe vonni, hová pedig nyílván nem tartozik.

Büntetőjogászaink és bíróságaink e jóakaratú, de kivételében csűrés-csavaráson alapuló — mint Grosschmid mondja: fondorlatos — törvénymagyarázási módja felett nem szabad hát mereven pálcát törni. Viszont azonban az is világos, hogy a magánjogi fogalmak rendszeres kiforgatásán nyugvó emez interpretálási mód sem nem elegáns, sem nem praktikus és relativ mentségét csak az anyagi igazságért szükséghelyzetben folytatott nemes intenciójú küzdelemben találhatja meg. Azonban ezt állandósítani, rendszerré tenni nem kívánatos.

Felfogásom szerint a magánjogi fogalmak büntetőjogi értelmezésére vonatkozó vitakérdés sem a büntetőjogászok (Fayer stb.), sem a magánjogászok (Grosschmid, Kiss A.) követelte irányban nem oldható meg megnyugvással. A megoldás egyszerűen abban lehet: kiküszöbölni az ütköző pontot s ezzel venni elejét az egész kérdésnek. A büntetőjog egyáltalában ne operáljon magánjogi fogalmakkal a bűncselekmények meghatározásánál. A hiba igazi gyökere nem ott van, hogy a büntetőjogász a magánjogi fogalmakat *elferdíti*, hanem ott, hogy a törvény ilyeneket *egyáltalában használ*. Holott arra semmi szükség nincs. Nincs még azoknál a deliktumoknál sem, amelyeknek büntetése egyenesen a magánjogok védelmét célozza. Ahhoz ugyanis, hogy a büntetőjog a vagyoni jogokat sikeresen megvédje, egyáltalában nem tartozik hozzá, hogy épen a *vagyonjogi kategóriák szerint* védje.

Ez állítás helyességét nem nehéz belátni. A büntetőjog ugyanis csak nagyon esekély részben foglalkozik a vagyoni viszonyok rendezésével, csupán annyiban t. i., amennyiben — ultima ratióként — a vagyon védelmére a legszélső, legsúlyosabb argumentumokat adja meg. A vagyoni viszonyok rendezése a maga teljességében a magánjog feladata. Természetes, hogy a magánjog e rendezésnél belemegy és bele is kell mennie a vagyonnak egyes részleteibe, figyelemmel kell lennie a vagyon egyes alkatrészeinél található eltérésekre, speciális kívánalmakra, fel kell kutatnia és megkülönböztetnie minden aprólékosságot, aminek konstatálása és külön méltatása az élet szükségletei szempontjából haszonnal jár. Mindezek az aprólékosságok azonban a büntetőjog szempontjából, mely csak a legvégső szankciót van hivatva szolgáltatni, elhalványulnak, jelentéktelenné válnak.

A kettő (magánjog és büntetőjog) viszonyának illusztrálására legyen szabad egy hasonlatot hoznom fel.

Az emberi test védelmére hideg, sérülések s egyéb káros behatások ellen ruházattal élünk. Az elsőfokú, rendes védelmet adják a testi ruhák, melyek épen, mert mindennapi állandó használatra vannak szánva, hajlékony anyagból, sok apró, részletesen kidolgozott darabból készülnek, hogy lehetőleg követhessék a test formáit, alkalmazkodhassanak az egyes testrészekhez. A rendkívülibb, rendszerint súlyosabb természetű veszélyeztetések ellen külön ruhadarabjaink vannak (köpeny, bunda stb.), melyek azonban már, részint mert a ritkább használat nem követeli meg, részint mert a fokozott védelmi igénynek megfelelő erősebb anyag nehezebb kezelhetősége útban áll, nem követik apróra a test egyes részeit, hanem az egész testet vagy legalább több testrészt együttesen, egybefoglalva védenek. Az alsó ruháknak külön részei vannak a karok, lábak stb. takarására, a farkasbunda egyszerre öleli át az egész testet. Különbséget ezen utóbbiak közt tehát rendszerint nem a védendő testrész egyedisége, hanem legfellebb annak a veszélynek különbözősége tesz, amely ellen a védelem irányul. Más a farkasbunda, más az esőköpeny, más a szobafestő munkásköpenye, más az orvos Röntgen-köpenye a cél szerint, melyet szolgálnak, de szabásuk, formájuk körülbelül azonos, mindannyian ugyanolyan módon az egész törzset védik. Természetesen ilyen általános védőköpenyen kívül nincs kizárva, ha speciális veszély indokolja, külön speciális ruhadarab használata: a farkasbunda mellett szerepelhet lábzsák vagy fülvédő, a Röntgen-köpeny mellett speciális szemüveg, kesztyű stb.

A testi ruhák elsőfokú, mindennapi védelmi szerepét játssza a vagyon védelmében a magánjog. Épen ezért ez hajlékonyabb, jobban símul a vagyon egyes alkatrészeihez. A magánjog részletesen megkülönbözteti a dologi jogokat a kötelmi jogoktól, a két csoporton belül az egyes dologi és kötelmi jogokat egymástól. A magánjog más feltételek közt mozgó védelmet ad a tulajdonosnak, mint a haszonélvezőnek vagy zálogbirtokosnak, mást a közönséges szerződéses hitelezőnek, mint a váltójogosítottnak stb.

A rendkívüli védelmet, mondjuk pl. a felsőköpeny szerepét van hivatva teljesíteni a büntetőjog. Nem természetes-e, hogy a büntetőjog a maga súlyos eszközeivel (börtön, pénzbüntetés) nem képes követni a magánjog finom disztinkcióit — és nincs is értelme, mért követnie! — s mint a köpenyeg egyaránt védi a kart, törzset, lábszárakat, épúgy védheti a büntetőjog is egyformán és együttesen a dologi és kötelmi vagyonalkatrészeket. Nem az a fő, hogy a köpenyegnek ujja legyen, mely a karokra passzoljon, hanem hogy a hideg ellen általában megvédjen: különbséget csak a hideg foka tesz. őszi köpeny elég-e vagy téli kabát kell vagy épen farkasbunda (pénzbüntetés, fogház, börtön, fegyház!). Természetesen a köpeny mellett itt is lehet speciális védőeszközt használni (lábzsákot, szőrkesztyűt): mért ne lehetne pl. a védjegybitorlásra vagy a csalárd bukásra külön védelmi intézkedéseket fentartani?

Szóval — s ezt akarom e példázatból levezetni — teljesen feleslegesnek, céltalannak, sőt károsnak tartom jelenlegi Btk.-ünknek azt a rendszerét, mely a vagyon védelmére szolgáló repressziót a magánjog kategóriái szerint méri ki, mert ez a rendszer a büntetőbírót hozzá nem méltó, céltalan aprólékoskodásra kényszeríti. Mért legyen a lopás fogalma csak a dologi jogok körére szorítva: mért ne lehessen lopni követelést? Pl. a volt cégvezető a megbízás visszavonása után, de a cégjegyzékben való törlés előtt behajtja volt főnöke künnlevőségeit a jóhiszemű üzletfelektől. És miért lehessen mégis lopni követelést, ha az egy darab papírba (értékpapír) «inkorporálva» van? Miért legyen a lopás fogalma ingó dologra korlátozva és miért kelljen az ingatlan vagyon elfoglalását a vagyonrongálás (!) fejezetébe utasítani? Hisz hogy ingatlant lehet «lopni», ezt nem kisebb fő, mint Massurius Sabinus már kigondolta. Miért tegyen különbséget — jól megjegyzendő: a cselekmény minősítésére, nem a büntetés súlyára nézve — az, hogy a tettes a dolgot másnak birtokából vagy bírlalatából vette-e el, vagy birtokában vagy birlalatában levő dolgot sajátított el (ez utóbbinál ismét, hogy a dolog rá volt-e bízva, 355. §., vagy véletlenül jutott hozzá, 367. §.) vagy épen hogy birtokon kívül levő (elveszett) dolgot vett magához? Miért legyen más-más deliktum az, ha a tettes a dolgot egyszerűen vagy erőszakkal veszi el, vagy ha a sértettet az átadásra erőszakkal vagy csalárdsággal bírja rá? Hisz erőszakosság és csalárdság bizonyára nem a *cselekmény*, hanem *a tettes* sajátságai és az erőszakosság ugyanaz a jelenség, akár az elvételben (rablás), akár az átadás kikényszerítésében, illetve az elvétel tűrésére való kényszerítésben (zsarolás) nyilvánul, és másfelől a csalárdság, raffinéria igen sokszor kell az elvételhez is (lopás), az nem szükségképen egy önálló jellegű deliktum, a rablás vagy csalás sajátossága. Mi indokolja azt, hogy aki egy dolgot a tulajdonos sérelmére vesz el, az tolvajnak minősüljön, ellenben aki a haszonélvező, zálogbirtokos sérelmére veszi el a dolgot (368. §.), az csak mint jogtalan elsajátító, egészen más rendelkezés alá essék, és bármekkora legyen is a haszonélvező, zálogbirtokos sérelme, maximálisan 6 havi fogházzal és 2000 kor. pénzbüntetéssel szabaduljon? stb., stb.

Ha az ember kissé felszabadítja magát százados dogmák, átörökölt fogalmak nyomása alól, lehetetlen, hogy be ne lássa, hogy e magánjogi fogalmak szereplése a deliktumfogalmakban semmiképen nem mozdítja elő a büntető igazságszolgáltatás jóságát, sőt ellenkezőleg lábatlankodó jelenlétük csak zavarja annak síma lefolyását. A lopás fogalmi elemei közül pl. sem az «ingó», sem a «dolog», sem a «birtok vagy bírlalat» stb. nem fontos a büntetőbíróra; fontos csak az, hogy az előtte álló tettes más vagyonának rovására magának akart jogtalan vagyoni előnyt szerezni, tehát cselekményében a lopás néven ismert antiszociális jelenség ismerhető fel, s a társadalom az embertől az érintett irányban van veszélyeztetve. És viszont ha a bíró azt ismeri fel, hogy a tettes más vagyonát bosszúból rongálta, akkor megint nem az a fontos előtte, hogy a tettes elé haragosának épen véletlenül ingó vagy ingatlan dolga került-e, hanem az, hogy a társadalmat ennek az embernek rosszindulatú, maliciózus, erőszakos magatartása fenyegeti s az a többé-kevésbé valószínű következtetés, hogy ez az ember hasonló túlkapásokra máskor is hajlandó lesz. (Ellenben lopásától nem kell tartani). Az, hogy a cselekmény a civilista mikroskópján nézve milyen formai sajátosságokat mutat, a büntetőbíróra teljesen mellékes. Hogy e körülményeket a jelenlegi dogmatikus büntetőjog mégis belevonta a deliktum fogalmába, ezt csak azért tette, mert általa a tényálladék osztályozá-

sán keresztül a bűnöst akarta osztályozni. Ez utóbbit kifogásoltam fentebb épen. Osztályozásra nagyon is szükség van, de ezt az osztályozást nem ilyen elrejtett, tökéletlen, hanem direkt formában kell megtennie a holnap büntetőjogának, mert a ma büntetőjogának indirekt osztályozása sem nem jó, sem nem logikus.

Nem tudnám hirtelen bizonyítani, de erősen hiszem, hogy büntetőjogunkba a deliktumok körülhatárolásának ma divatos módszere a római jogból származott át. A római jogban abban az időben, mikor a főbb deliktumok (furtum, damnum, iniuria stb.) kialakultak, a magándeliktumok rendszere dívott. A sértettnek a lopásból époly keresete támadt, mint a szerződésszegésből. A furti actio nem tűrt semmiféle tekintetet a tettes egyéni bűnösségére: súlyosabb vagy enyhébb esetekben egyaránt a törvényszerű többszörösre ment. (A furtum manifestum és conceptum súlyosabb büntetése távolról sem a tettes nagyobb egyéni bűnösségével függ össze, hanem processzuális, történeti okokkal. Ebbe itt nem mehetek bele. Utalok a furtumról szóló munkámra: A furtum mint deliktum privatum, 10. s k. lapok). Itt valóban minden tettes, hacsak a deliktumképesség általános feltételei fenforogtak nála, egyforma beszámítás alá esett, épúgy, mint ahogy pl. a szerződéses viszonyokban a dolus, culpa lata, levis absztrakt mértékével mérték minden kötelmi adós felelősségét (kivéve egyes individuális jellegű, huzamosabb tartamú viszonyokat, pl. societas etc.).

A magánjog általában generálizál. Meghúzza a szélső kereteket s az azon belül eső egyéni eseteket egy kalap alá fogja. Pl. kimondja, hogy az emberek ügyletképességüket egy bizonyos korban érik el. Azzal aztán nem törődik, hogy némely ember előbb, másik később éri el a normális fejlettséget a törvényes terminusnál. Ez az általánosítás a magánjogban nem nagy baj, mert a szankció, mellyel a magánjog dolgozik, nem súlyos, nagy igazságtalanság tehát még az eltérő esetekben sem történhet.

Amíg a vagyon elleni deliktumok a magánjog alkatrészét képezték, mint a régi róm. jogban is, az természetesen ezeket is magánjogias módon kezelte. *Itt* valóban nem kellett és nem lehetett mást tenni, mint meghatározni a deliktum ténybeli előfeltételeit, mert hisz ezeknek fenforgása esetén egyugyanazon deliktumból egyforma (magánjogi) szankció állt be mindenkor, bárki és bárminő hajlandóságú ember lett légyen is a tettes.

E magánjogias fogalomhatározásoknak azonban semmi helyük többé a mai btk.-ekben. A magánjog meghatározhatja pl. a birtokbavételt, mint magánjogi jelenséget úgy, hogy egyszerűen elsorolja azokat a tényelemeket, melyeket e jelenség fenforgásához megkiván. Ez a fogalom irányadó lesz a föld hátán mindenkire, aki birtokot akar szerezni, azaz a birtok speciális joghatásait a maga számára fel akarja idézni, s ezek a hatások egyformán fognak beállani mindenkire. Épen ezért, mivel itt a tényállás az egyedül irányadó szempont, a magánjog belemegy és bele is kell mennie a tényállás minuciózus taglalásába (animus, corpus, apprehensio, traditio stb. részletei).

Másként a büntetőjogban! A lopás pl. nem más, mint egy esete a birtokbavételnek. Mégis a lopás meghatározása koránt sem merülhet ki a tényálladék puszta felsorolásában, mert a lopást nem ez a tényálladék teszi deliktummá, hanem az a veszély, mely e cselekményből a társadalmat fenyegeti s amely azonos tényállás mellett is nagyon különböző lehet. A büntetőjogász feladatában ezen az utóbbin van a súly, magát a cselekményt elég ha nagy vonásokban körvonalazza. Épúgy, mint ahogy egy speciális vasúti térképen elegendő a folyókat, hegyeket, országhatárokat épen csak nagyjában jelezni, ellenben nagy súlyt kell helyezni a térképésznek vasúti csomópontok, kettős vágányok, szénállomások stb. feltüntetésére.

Az elmondottak alapján Btk.-ünk reviziójánál három irányban tartok szükségesnek gyökeres reformot:

I. kívánatosnak tartom a mai nagyszámú deliktumkategóriák redukálását;

II. az egyes deliktumoknál a mai fogalommeghatározásokban nagy számmal hemzsegő magánjogi elemek kiküszöbölését;

III. az egyes deliktumokon belül a büntettes minősége, nem pedig a cselekmény mellékkörülményei szerint való osztályozás keresztülvitelét.

(Folyt. köv.)

Dr. Marton Géza.

A közigazgatási bíróság gyakorlata az 1915. év első felében.

A közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztéséről szóló 1907 : évi LX. tc. alapján kelt a 2477 1914. K. sz. ítélet, amely elvi kijelentéseinél fogva részletesebb ismertetésre érdemes.

Ez ítélet szerint az 1907 : évi LX. tc. alapján emelt panasz hatáskör hiányából sohasem utasítható vissza, ha a panaszló törvényhatósági bizottsági közgyűlés az alapon támadja meg a miniszter határozatát, hogy az a törvényhatóság törvényes hatáskörét sérti. Ilyenkor ugyanis az ügy érdemére tartozik annak vizsgálata, hogy az állított sérelem igaz-e.

A kérdéses közgyűlési határozat iparvágány engedélyt ad bizonyos kötelezettségek előírása mellett, — a miniszter pedig a határozatot az egyik kötelezettség elejtésével hagyta jóvá.

A bíróság szerint a miniszter jóváhagyási joga mindenesetre fennforog, mert közterületről történt rendelkezés, azonban a miniszter e jogot nem gyakorolhatja úgy, hogy az engedély tartalmát módosítja és kevesebb feltételt szab; hanem vagy jóváhagyja teljes egészében a határozatot, vagy a jóváhagyást egyáltalán megtagadja. A törvényhatóságnak ugyanis nem kötelessége az engedélyt megadni és így ő szabja meg az engedély feltételeit.

Ezért a miniszter határozata meg volt semmisítendő.

Ugyancsak az 1907 : évi LX. tc. alapján kelt a 7414/1914. K. sz. végzés, amely szerint nincs helye garanciális panasznak a miniszter oly kijelentése ellen, mely nem hatósági döntést tartalmaz, hanem amelyet mint a betegápolási alap kezelője tesz. Ép azáltal válik az ügy vitássá a törvényhatóság és a miniszter közt, hogy a miniszter a kincstár terhére felszámított ápolási költség érvényesítését megtagadta; ez a megtagadás azonban nem «functionális» intézkedés, amely az ügyet eldönti, hanem az alapkezelőnek, mint ellenfélnek nyilatkozata, amely a betegápolásról szóló törvény (1898 : évi XXI. tc.) szabályai szerint vitatható és ezen az úton vihető a bíróság elé.

Az a megállapítás, amely szerint csak hatósági döntések és nem egyszerű kijelentések és nyilatkozatok lehetnek panasz tárgyai, tudtunkkal ezúttal először van a közigazgatási bíróság gyakorlatában ily élesen kidomborítva — de pl. az osztrák legfőbb közigazgatási bíróság állandó gyakorlata.

A 2755 1914. K. sz. határozat azt az 1896 : évi XXVI. tc. 19. §-ában is kifejezésre jutott elvet alkalmazza, amely szerint a bíróság *hatásköre* a törvényben részletesen felsorolt esetekről más esetekre a joghasonlatosság elve alapján ki nem terjeszthető. Így tehát magántársulat által fenntartott iskolánál alkalmazott tanító készpénzilletményügye akkor sem tartozik a bíróság hatáskörébe, ha az iskola községi jellegűnek van elismerve.

Közalkalmazottak illetményügyére vonatkozik a 72/1914. K. sz. ítélet is, amely szerint a napidíjas állapotban töltött idő a miniszteri rendeletek szószerinti szövegével ellentétben a *személyi pótlék* kiszámításánál számba veendő akkor, ha a szolgálat állandó jellegű volt és hivatali eskü letételét követte; csakis az időlegesen alkalmazott napidíjasok nem állandó jellegű és hivatali eskü nélkül letelt szolgálati ideje hagyható e szempontból figyelmen kívül.

A 1617/1914. K. sz. ítélet szerint csakis a kinevezés esetén járó fizetésre alkalmazható az 1893 : évi IV. tc. 13. §-ának az a szabálya, hogy ha a hó első felében történik a kinevezés, a fizetést a hó közepétől kell folyóvá tenni; egyéb esetekben fokozatos előlépés félhavi részletek folyósításának nincs helye és az illetmény (személyi vagy *képesítési pótlék)* csak az igény beálltát követő hó első napjától jár.

Családi pótlékra fizetéstelen tisztviselőnek akkor sincs igénye, ha később napidíjban részesül, mondja a 6062/1914. K. sz. a. ítélet, de elég méltánytalanul, mert viszont a napidíjasok családi pótlékot élveznek (1912 : évi XXXV. tc.) Hivatalszolgai állásból díjnokká felfogadott egyén a szolgai minőségben élvezett családi pótlékra való igényét nem veszti el annak dacára, hogy díjnoki minőségben még nem töltötte ki a törvény által megkivánt egy esztendőt (5859/1914. K. sz.). Családi pótlékra nem tarthat igényt a nőalkalmazott, ha férjétől ugyan külön él, de ennek oka nem az életközösség felbomlása, hanem a közszolgálati viszonyból folyó szükségesség (2705/1914. K. sz.); ilyenkor ugyanis a férj a közös gyermekekkel szemben apai kötelezettségét teljesíti.

Helyettesítés útján betöltött állással egybekötött *lakpénzre* nem tarthat igényt a körorvosi teendőkkel megbízott községi orvos, minthogy az eredeti hivatali állásából kifolyólag már élvez lakáspénzt (2261/1914. K. sz.); e határozat, tekintve, hogy a helyettesítés két évig tartott, elég méltánytalan. A 3290/1914. K. sz. határozat azt mondja ki, hogy a fegyelmi úton felfüggesztett községi alkalmazottnak lakáspénzre akkor is igénye van, ha vizsgálati fogságban van, mert csakis az elítélt veszti el illetményeire való jogát. (BTK. 59. §.)

A *nyugdíj* kiszámításánál nem tekinthető megszakításnak az állami tisztviselői és díjnoki szolgálat közt szolgálatban nem töltött, de 30 napot meg nem haladó idő és így a díjnoki szolgálat beszámítandó. (4474/1914. K. sz.)

Gyámpénzre tíz évnél rövidebb, de öt évnél hosszabb szolgálat után elhalt tanító árvájának csak akkor van igénye, ha úgy maga, mint életben maradt szülője teljesen vagyontalan és keresetképtelen. (1037/1914. K. sz.)

A *sebesülési pótlék* is beszüntetendő akkor, ha az a nyugdíj kiegészítését képezi és a nyugdíj újabb alkalmazás folytán a fennálló szabályok szerint beszüntetendő. (4787/1914. K. sz.)

Községi ügyekben kelt az 1302/1914. K. sz. végzés, amely kimondja, hogy csakis a községi szabályrendeletnek a vármegyei törvényhatósági bizottság által történt megsemmisítése panaszolható a bíróság előtt, de nem maga a szabályrendelet és így ha a törvényhatóság azt jóváhagyja, további panasznak nincs helye. Kimondta viszont a bíróság (3539/1914. K. sz. a.), hogy mint törvénybe ütközőt helyesen semmisítette meg a törvényhatóság a községi szervezési szabályrendelet azon intézkedését, amely a községi segéd- és kezelőszemélyzet tagjait az előljáróság tagjai közé felveszi.

A községi előljárók *összeférhetetlenségét* szabályozza a 3930/1914. K. sz. itélet, amely szerint sem községi bíró, sem helyettes bíró nem lehet az, aki hentesipart űz, vagy akinek felesége ugyanily ipart folytat.

Törvényhatósági joggal felruházott városokra nem terjed ki a községi törvénynek az a rendelkezése, hogy *a község hatósága* alól a katonai célokra használt épületek ki vannak véve. (2889/1914. K. sz.)

Községi képviselővé megválasztható oly községi lakós is, aki nem állandóan lakik a községben, hanem az év nagy részét más községbeli lakásán tölti. (6038/1914. K. sz.)

Nem vehet részt a polgári község és egyházközség közt felmerült ellentétes érdekű ügy képviselőtestületi tárgyalásán az illető egyházközség plébánosa. (4064/1914. K. sz.)

Dr. Egyed István.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A hadbavonult ügyvédjelöltek** érdekében a budapesti ügyvédi kamara felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez, melyben az 1913 : LIII. tc. 5. §-ának oly értelmű módosítását ajánlotta, hogy a háborús katonai szolgálat ideje *teljesen* számíttassék be a joggyakorlati időbe. A kamara indítványával szemben kifejtettük (27. számunk szemléjében), hogy az ügyvédjelölti gyakorlatból legfeljebb hat hónap beszámítása volna megokolt azon felül, ami katonai szolgálat címén a ma érvényes jogszabályok szerint is beszámítandó, összesen tehát legfeljebb egy év. Ugyanerre az álláspontra helyezkedett a magyar királyi minisztérium 3599/915. M. E. sz. legutóbb kibocsátott rendeletében. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára bocsátáshoz szükséges háromévi joggyakorlat idejébe e rendelet szerint egész terjedelmében be kell számítani azt az időt, amelyet a vizsgán jelentkező a joggyakorlat megkezdéséhez megkívánt elméleti képesítés megszerzése után a háború ideje alatt katonai szolgálatban vagy ezzel egy tekintet alá eső állapotban töltött, feltéve, hogy a jelentkezőnek legalább kétévi joggyakorlata van. Ha a jelölt kimutatja, hogy a *joggyakorlat megkezdéséhez szükséges elméleti képesítés megszerzésében* hibáján kívül késedelmet szenvedett, mert ebben tanulmányainak befejezése után a háború ideje alatt teljesített katonai szolgálat (vagy ezzel egy tekintet alá eső állapot) akadályozta, a katonai szolgálatnak a jogi és államtudományi tanulmányok szabályszerü befejezése után eső részét is be kell számítani, de ez esetben is legalább kétévi szabályszerü joggyakorlatnak eltöltését kell igazolnia. A katonai szolgálat idejét az egész vizsga ismétlésére és a pótvizsgára bocsátásához megkívánt joggyakorlatba is be kell számítani. A rendelet részletesen megállapítja, mit kell katonai szolgálattal egy tekintet alá eső állapotnak tekinteni és mit kell a rendelet alkalmazásában háború ideje alatt érteni.

A rendelet helyesen egyezteti össze a jelöltek magánérdekét azzal a közérdekkel, hogy bizonyos minimális joggyakorlat nélkül senki sem bocsátható a bírói és ügyvédi vizsgára.

A vizsga könnyítésén kívül azonban méltányos volna, hogy a katonai szolgálat ideje a hadbavonult ügyvédjelölteknek ne csak a joggyakorlat, hanem az *ügyvédhelyettesi gyakorlat* idejébe is beszámíttassék. Sok ügyvédjelölt van, akinek az új rendelet nem nyujt vagy alig nyujt kedvezményt. Méltánytalan volna, ha ezek az ügyvédjelöltek a katonai szolgálat idejét teljesen elvesztenék.

— **A «Külügy-Hadügy» igazságügyi melléklete.** Mintegy másfél év előtt egy ritka tehetségű magyar katonatiszt, dr. *Szilágyi* Lajos százados, cs. és kir. kamarás új lapot indított, hogy a hadügy kérdéseit a magyar közönség érdeklődéséhez és rokonszenvéhez közelebb hozza. Ez a lap most a címben jelzett új mellékletével külön orgánumot akar teremteni a katonai igazságügy kérdéseinek, másrészt hozzáférhetővé kívánja tenni a katonai bíróságoknak eddig magyar lapban nem publikált határozatait. A mellékletet dr. *Bogsch* Árpád kir. törvényszéki bíró szerkeszti, akinek neve és eddigi tudományos multja biztosítja a programm komoly megvalósítását. Szívből üdvözöljük az új kollégát, akinek munkássága régi hiányt pótol a magyar jogirodalomban. A melléklet első száma a legszebb reményekre jogosít az új vállalkozásra nézve. Első cikkében dr. *Doleschall* Alfréd a katonai Bp. egyik legalaposabb ismerője szakavatott tollával érdekesen és meggyőzően bizonyítja, hogy szó fér ahhoz a feltevéshez, mintha ezidőszerint Magyarországon és Ausztriában egységes katonai büntetőjog hatályosulna. Kifejti, hogy a katonai büntető bíráskodás területein, valamint a katonai bíráskodásnak alávetett egyénekre is bizonyos vonatkozásokban már ma sincs meg az egységes anyagi jog. Ebből levont következtetései szerint jogilag nem ütközik leküzdhetetlen akadályokba, hogy a katonai büntetőjog a dualisztikus államszervezetnek megfelelően az általános büntetőjoghoz lehetőleg alkalmazkodjék. Dr. *Németh* Ödön, «Katonai igazságszolgáltatás és psychiatria» címen értekezik. Előrebocsátva azokat a közigazgatási rendszabályokat, amelyeknek célja megelőzni azt, hogy elmebeteg egyének katonai állományba vétessenek, annak a kiválóan aktuális kérdésnek taglalását adja, hogy a rendellenes elmeállapot háborúban levő katonákat minő büntetendő cselekmények elkövetésére determinál. Végül az új lap első számában a «Határozatok tára» a m. kir. legfelsőbb honvéd törvényszék, a cs. és kir. legfelsőbb katonai törvényszék és a cs. és kir. osztrák legfelsőbb törvényszék néhány elvi határozatát közli. Magyar szempontból igen örvendetes az a megfigyelés, amelyet a határozatok egybevetése közben tettünk, hogy t. i. szemben az osztrák Landwehr-törvényszék kissé terjengős és szinte szétfolyó, bár egyébként alapos határozatával a m. kir. legfelsőbb honvédtörvényszék igazi jogászi fegyelmezettséggel koncentrálja mondanivalóit magukra az elvi kérdésekre. — A lap előfizetési ára: félévre 8, egész évre 15 K.

— **Angyal Pál büntetőeljárásjogi tankönyve.** E napokban hagyta el a sajtót Angyal Pál büntetőperjogi kézikönyvének első kötete, amely 415 oldal terjedelemben a perjog általános részét foglalja magában. A különös részt tárgyazó II. kötet megjelenését szerző az 1916. év szeptember havára igéri. A könyv az Athenæum kiadásában jelent meg. Ára 12 korona. A munkára, amely új tanújele a szerző páratlan szorgalmának, annak befejezése után fogunk érdemlegesen visszatérni. Már most is megállapítjuk azonban, hogy Angyal ebben a munkájában eltért az anyagi jogi tankönyvében követett legalis tárgyalási rendtől. Ez annál inkább figyelemreméltó, minthogy a Bp. tudvalevőleg rendszeresebb kódex, mint a Btk. Reméljük, hogy a szerző anyagi jogi tankönyvének újabb kiadásában követni fogja a helyes didaktikai példát, amelyet önmaga nyújtott. Sajátságos véletlen egyébként, hogy Angyal íme maga tettel cáfolja meg azt a védelmet, amelyben anyagi jogi tankönyvének illusztris bírálója az ordo legalis-t mai számunk első cikkében részesíti.

— **A szerzői jog a katonai büntetőtörvényben** kapcsolatban a szerzői jogról szóló 1884 : XVI. tc. büntetőjogi rendelkezéseivel. Szerzői jogunknak a jogi irodalomban eddig nem ismertetett, egészen speciális intézményével foglalkozik dr. *Szalai* Emil ily című terjedelmes munkája, mely most jelent meg. Mint a munka bevezetése kifejti, a katonai személyek nálunk egészen külön szerzői jog uralma alatt állanak: nem büntethetők a szerzők jogainak megsértése miatt szerzői jogi törvényünk alapján, viszont vannak az 1885. évből eredő katonai büntetőtörvénynek külön rendelkezései azokra az esetekre, mikor katonai személy sérti a jogot — ahogy a katonai büntetőtörvény mondja — az «irodalmi és művészeti tulajdon elleni vétséget» követi el. Az a sok millió polgári személy, ki most katonai szolgálatot teljesít, ezidőszerint ennek a külön katonai szerzői jognak van alávetve, a polgári és katonai szerzői jog pedig sok tekintetben eltér egymástól. Igy számos cselekmény, mely szerzői jog bitorlásaként büntetendő a polgári szerzői jog szerint, nem tiltott cselekmény a katonai büntetőtörvény szerint. Katonai személy tehát büntetlenül utánanyomhat fényképeket, valamint büntetlenül idézhet írók műveiből anélkül, hogy a forrást megnevezné. Dr. Szalai Emil műve «az irodalmi és művészeti tulajdon elleni vétség» rendszeres monografiáját adja. De fel van dolgozva benne épp ily rendszeresen a magyar szerzői jognak egész büntető joga is. Ebben is úttörőnek lehet e művét mondani, mert a magyar szerzői jognak eddig megjelent kézikönyvei szerzői jogunk büntető részét csak vázlatosan ismertették. A mű Benkő Gyula udvari könyvkereskedésében jelent meg. Ára 3 K 50 f.

— **A felülvizsgálati eljárás.** Irta *dr. Bacsó Jenő* debreczeni egyetemi tanár. A Magyar Jogászegylet könyvkiadóvállalatának kiadása. VII. évfolyam III. kötet. Bacsó munkájáról, amely nemcsak tudományos, hanem gyakorlati szempontból is rendkívül fontos, minthogy a Pp. egyik rendkívül gyakorlati, de egyúttal legnehezebb fejezetét is veszi elemzés alá, később bővebben fogunk szólani. Most csak a Jogászegylet könyvkiadóvállalatáról kívánunk megemlékezni. Ez a vállalat a mostani kötettel hetedik évfolyamát zárta le. A magyar jogászközönség lelkes pártfogása és a Magyar Tudományos Akadémia támogatása mellett immár értékesebbnél értékesebb monografiák egész sorával gazdagította irodalmunkat. A nehéz idők járását azonban a könyvkiadóvállalat is megérezte. Hogy a vállalat fejlődése meg ne akadjon, tovább is szolgálhassa irodalmunkat, kívánatos volna, hogy jogászközönségünk ugyanazzal a meleg érdeklődéssel karolja fel, mint a háború előtt. Előfizetéseket elfogad a Magyar Jogászegylet titkári hivatala (V., Szemere-utca 10.), felvilágosításokat a könyvkiadóvállalat elnöke, *dr. Magyary Géza* egyetemi tanár (IV., Váci-utca 52.) nyujt.

— **A törvényhatóság háztartása és a közigazgatási reform** címen *dr. Egyed István* kisebb tanulmányt írt a Katolikus Szemle f. évi októberi számában.

— **Az osztrák államminisztérium és a magyar közjog** címmel *dr. Csekey* István, kecskeméti jogakadémiai professzor tanulmányt tett közzé az 1741 : XI. tc. keletkezésének történetéről és közjogi jelentéséről. Szerző különösen Theodor Mayer bécsi egyetemi magántanárnak és a többi nagyosztrák közjogásznak centralista tanításait utasítja vissza új levéltári anyag és gondos forrástanulmányok alapján. A dolgozat különlenyomat a Századokból és 80 fillérért kapható Politzer Zsigmond bizományában.

— **A zárgondnok ismételt bevezetése ingatlanokra vezetett végrehajtás esetében.** Dr. Deák Ernő a Jogt. Közl. 40. számában joggal panaszkodik amiatt, hogy a zárgondnok ismételt bevezetése felesleges munkaidő- és költségveszteséggel jár. Téved azonban, midőn azt állítja, hogy ezt a költségszaporítást a bíróságok a mai végrehajtási törvény alapján megszüntethetik. Téves ugyanis amaz álláspontja, hogy az ingatlanokra vezetett végrehajtás esetén a végrehajtás foganatosítása a végrehajtási zálogjognak a telekkönyvi betétben való bevezetésével, illetve a bevezetés elrendelésével már be van fejezve és a haszonélvezetnek zár alá vétele és zárgondnok bevezetése csupán egy technikai megoldása annak, hogy az ingatlan jövedelme a végrehajtatók javára biztosíttassék és befolyjon. Dr. Deák ezen álláspontjával szemben a bírói gyakorlat a V. T. 208. §-át mindig úgy magyarázta, és helyesen csakis úgy magyarázhatta, hogy a zárlat foganatosítása a zár alá vett haszonélvezetnek és tartozékainak a kinevezett zárgondnok kezelése alá adásával eszközöltetik (pl. a marosvásárhelyi kir. tábla 1910 július 6. G. 109/3.). Kétségtelenül egyszerűbb és olcsóbb volna, ha a zárlat első foganatosítása után a későbbi hitelezők egyszerű kérvénnyel bejelenthetnék a zárlathoz való csatlakozásukat. Reámutattam erre a végrehajtási novella jogászegyleti tárgyalása alkalmával.* Addig azonban, míg a törvény a zárlatnak ilyetén foganatosítását nem engedi meg, nem célszerű az eddigi gyakorlatot megbolygatni, mert a zárlat szabálytalan foganatosításából a hitelezőknek helyrehozhatatlan kára származhatik. Az új végrehajtási törvény dolga lesz a V. T. 208. §-ának hibáját kiküszöbölni. *T. M.*

— **A hazaárulók vagyonának zárlat alá vétele** tárgyában az 1915 : XVIII. tc.-ben kapott felhatalmazás alapján a minisztérium 3512/1915. M. E. szám alatt rendeletet adott ki, amely megállapítja, hogy a zárlat elrendelése iránt az igazságügyminisztertől kijelölt kir. ügyészség van hivatva indítvány tételére és az indítvány felől az igazságügyminiszter által kijelölendő vizsgálóbíró határoz. Tüzetesen szabályozza a rendelet a zárlat foganatosítását. Kimondja a rendelet, hogy amennyiben a terhelt másnak (feleség, elől és ivadék) eltartására a törvénynél fogva köteles, a szükséges tartás mértékét és kiszolgáltatásának módozatait, ha jogerős bírói vagy hatósági határozattal még megállapítva nem lennének, vagy e megállapítás a változott körülményeknek meg nem felelne, a bíróság a körülmények figyelembevételével a méltányosság szerint végzéssel állapítja meg.

— **Az ügygondnok költségeinek előjegyzése** a végrehajtási eljárásban. Ebben a sűrűn felmerülő kérdésben határozott a budapesti törvényszék, mint fellebbezési bíróság. A határozat indokolását az alábbiakban közöljük: A végrehajtási eljárási törvény arról, hogy a végrehajtást szenvedő részére a törvény 25. §-a értelmében kötelezőleg kirendelt ügygondnok költségeit előlegezni kell-e és pedig a végrehajtatónak, — nem rendelkezik. A peres eljárás már tisztázta a kérdést, s a Pp. 434. §-ában szabályként állapította meg azon általános elvet, hogy az ügygondnok nevezéséből eredő költséget előlegezni kell és pedig annak a félnek, akinek perbeli cselekménye a gondnok nevezésére okot szolgáltatott, tehát a felperesnek, akinek keresete mint perbeli cselekmény arra okul szolgált. A perenkívüli végrehajtási eljárásnál nem lehet ezen általános elvtől eltérni már azért sem, mert az ügygondnok kirendelésének az indoka itt is ugyanaz, mint a peres eljárásnál, s itt is csak azon általános szabályból kell kiindulni, hogy akinek valamely cselekménye gondnok nevezésére okot szolgáltat, annak az ügygondnok költségeit s díjait előlegezni kell, tehát ha a végrehajtató foglalási szóval végrehajtási cselekménye gondnok nevezését teszi szükségessé — a végrehajtatónak. Helyes tehát az elsőbíróságnak az az intézkedése, hogy a végrehajtást szenvedő lakhelyétől különböző helyen teljesített foglalás alkalmából kirendelt ügygondnok díjai s költségeinek előlegezésére a végrehajtatót kötelezte, miért is a kir. törvényszék a végrehajtató felfolyamodásának helyt nem adott.

— **A régi szünetelő perek a törvényszéki eljárásban.** A törvényszékeknél folyamatban levő régi szünetelő perekben a Ppé. 61. §-a értelmében a régi perrendi szabályok az irányadók, tehát ezek a perek a S. E. 52. és 215. §-ai szerint az utolsó perbeli cselekménytől számítandó 3 évi határidő alatt szűnnek meg, addig azonban, mint szünetelők, folyamatban lévőkként szerepelnek. Ezek a régi szünetelő perek az ügykönyvbe csak akkor kerülnek, ha azokban a Pp. életbeléptetése óta bírói intézkedésre szükség volt, tehát ha a szünetelés kezdőpontja az ügykönyvbe történt bejegyzés után veszi kezdetét, akkor a szünetelés, mint pert befejező eredmény, a Tüsz. 48. §-ának második bekezdése értelmében az ügykönyv befejező rovatában ki lesz tüntetve, vagyis az ügykönyvbe került szünetelő régi per, mint befejezett per szerepel. De az ily szünetelő régi per igen kevés, azok legnagyobb része nem került az ügykönyvbe, azok a régi iktatószám alatt az irattári nyalábokban hevernek, még nyílvántartva sincsenek, és amidőn az utolsó perbeli cselekményt követő 3 év eltelt, azok automatice minden külön bírói intézkedés nélkül megszűnnek, befejeződnek, de addig mint befejezetlenek szerepelnek a kimutatásokban. Igaz, hogy a bírói tevékenység nem a kimutatás rovatai szerint ítélendő meg, de pontos statisztikai

* A végrehajtási törvény reformja. Magyar Jogászegyleti értekezések XXXVI. kötet, 5. füzet, 22. lap.

képet kell nyernie annak, aki igazgatási szempontból bírálja meg a kimutatást, aki a Pp. hatását nem csak a bírói tevékenység belső tartalma, hanem külső megnyilvánulása szerint is vizsgálja. Az ily szempontokat figyelembe vevő kimutatásból pedig ki kell dobni minden felesleges terhet, ki kell tehát abból küszöbölni a régi szünetelő pereket, amelyekben a 3 év csak 1916. és 1917. években járván le, az ily perek 1917. év végéig kimutatásilag kísérteni fognak. Midőn az igazságügyminisztérium 42500/1914. I. M. számú rendeletét kibocsátotta, ez a fenti helyzet kikerülte a figyelmét és ilykép a törvényszéki ügyforgalmi és tevékenységi kimutatás (II. sz. minta, D. 1. és D. 19.) adatai nem fogják tiszta képét nyujtani a törvényszéki ügymenetnek. Mindez igen egyszerű módon orvosolható; bocsásson ki a folyó év vége előtt az igazságügyminiszter úr az «Igazságügyi Közlöny» folyó évi 7. számában megkezdett módon a Tüsz. 48. §-ára vonatkozóan oly értelmezést, hogy az ügykezelés szempontjából a törvényszéknél befejezettnek kell tekinteni a Tüsz. 48. §-ának második bekezdésében írt esetekben a polgári pert akkor is, ha a régi per még nem került is az ügykönyvbe. Ebben az esetben a kimutatás adatai teljesen fogják fedni a valóságot; s a régi és új szünetelő perek egyforma statisztikai elbírálásban fognak részesülni.

Imrefi Imre.

— **Mulasztásos eljárás a váltóperben.** A Pp. nem tartalmaz kifejezett rendelkezést arra az esetre, ha a meghagyásos eljárásban felperes nem jelenik meg az egyidejűleg kitűzött perfelvételi és érdemleges tárgyaláson, míg a megjelent alperes a keresetlevélnek előadása mellett érdemleges ellenkérelmét felolvassa és a meghagyásra beadott kifogásait is előadja. A Jogtudományi Közlöny e kérdéssel 24. számában foglalkozott (dr. Borsiczky Imre: «A felperes mulasztásának perjogi következményei). Ugyanezzel a kérdéssel foglalkozik most dr. Kovács Marcel kir. ítélőtáblai bíró a Kereskedelmi Jog legújabb számában. Míg Borsiczky álláspontja szerint alperes kérelmére érdemi tárgyalás megtartása után felperest keresetével ítélettel el kell utasítani, addig Kovács Marcel álláspontja a következő: «Felperes mulasztása esetében (439. §.) az idézés feloldandó.» Alperes a 439. §. ut. bekezdése alapján megállapítási keresetet indíthat. Felperes tizenöt nap alatt kérheti az idézés ismétlését. A fizetési meghagyás és biztosítási végrehajtás akkor veszti hatályát, *a)* ha felperes e határidő alatt nem kéri az idézés ismétlését, *b)* vagy ha felperes kéri ugyan e határidőn belül az idézés ismétlését, de azután keresetével jogerősen elutasíttatik, illetve az alperes által indított megállapítási keresetnek jogerősen hely adatik.

Alperes mulasztása esetében (440. §.) a kifogás tartalma figyelembe nem jöhet; és a bíró vagy marasztaló, azaz a meghagyást fentartó ítéletet hoz, vagy pedig a 442., 443. §-ok értelmében végzéssel tagadja meg a mulasztás következményeinek a kimondását. A 442. §. esetében új határnapot tűz; a 443. §. esetében pedig az eljárás rendszerint szünetelővé válik. Ha pedig a bíróság az eljárást (443. §. 1. pontja) jogerősen megszünteti, akkor a meghagyás és a biztosítási végrehajtás is hatályát veszti.»

— **Holtnaknyilvánítási eljárásban hivatalbóli felterjesztésnek nincs helye.** Az 1881: LIX. tc. 89. §-a szerint holtnaknyílvánítási eljárásban az elsőbíróság köteles volt az iratokat a táblához, a tábla pedig a Kúriához hivatalból felterjeszteni, ha az elhalálozás bebizonyítottnak mondatott ki. A Pp. ezt a hivatalból való felterjesztést elejtette. A kassai királyi ítélőtábla mégis hivatalból felterjesztett egy holttányílvánító ítéletet. A Kúria 1915. Pk. II. 2434. sz. végzésével az iratokat érdemi határozat nélkül visszaküldötte.

KÜLFÖLD.

A tudomány elfogulatlanságáról nyilatkozott Hans Wehberg, az ismert nevű nemzetközi jogász; nyilatkozatát e lap hasábjain (XL. szám 417. old.) teljes egészében olvashattuk. Különös képét nyerjük azonban ennek az elfogulatlanságnak, ha utána Wehberg saját munkáiban kutatunk. Röviddel ezelőtt hagyta el a sajtót az említett szerzőnek «*Das Seekriegsrecht*» című terjedelmes kézikönyve, amelyről keserű gúnnyal jegyzi meg Gellmann a «Zeitschrift für das privat und öffentliche Recht der Gegenwart» utolsó kötetében (771. old.) közzétett bírálatában, hogy a könyv maga is sérelmes a háború nemzetközi jogára, mert a «Seekriegsrecht» cím semleges zászlaja alatt, csaknem kizárólag a hadi dugárúnak tekintett angol teóriákat kivánja érvényre juttatni. Nemzeti elfogultság vádja kétségtelenül nem érheti Wehberget, midőn az angol politikusok szorgalmas tanítványaként a tengeri hadviselés legfőbb céljává a tengeri kereskedelem károsítását és az ellenséges állam nemzetgazdaságának tönkretételét teszi. Helyesen jegyzi meg a bíráló, hogy legnagyobb csodálkozásra adhat alkalmat az a munka, amely Németország létért való küzdelme idejében a tengeri háborúnak egyéb célját fel nem képes ismerni, mint az ellenség kereskedelmének háborítását. A tengeri hadviselés részleteire vonatkozóan jobb ügyhöz méltó hévvel helyesli Wehberg Churchill-nek az elmúlt esztendőben tett azon kijelentését, hogy a kereskedelmi hajók felfegyverzése a nemzetközi jogba nem ütköző cselekedet, mert ezek a hajók csak védelmükre fognak fegyverhez nyulni. A hajó elkobzása, mint a hadi dugárú szállításának büntető következménye, a hajó ellenséges voltának megítélésénél irányadó angol-amerikai «Domicil-Princip», német hajónak amerikai társaságra való átruházásának érvénytelensége és még számos speciálisan angol, tehát épen nem elfogulatlan elv — mind lelkes terjesztőre találnak a szerzőben. Ez lenne tehát a tudomány elfogulatlansága? Az ellenség érdemeit méltányolni, kétségtelenül lovagias kötelesség; a hadviselésben követett, szükségképen részrehajló elveit kellő óvatosság nélkül nagy hangon hirdetni már nem rokonszenves és nem illő dolog. Sérti ez a nemzeti önérzetet, különösen a háború tartama alatt. Ez nem lehet az az út, amelyen «a tudományt átmentik a háború vérzivatarán, hogy csorbítatlan tekintéllyel tudjon majd igazságot tenni». *A.*

— **A társas irodákban működő ügyvédek** egyetemleges felelősségét állapította meg a német birodalmi törvényszék azokkal a károkkal szemben, amelyek a társak egyikének gondatlanságából eredő téves jogi tanácsa avagy egyéb mulasztása következtében a félre hárultak. Nincsen befolyással az egyetemleges kártérítési kötelezettség megállapítására az a körülmény, hogy csupán az egyik ügyvédtárs foglalkozott egy bizonyos ügygyel, ha a fél mindkét társat bízta meg érdekeinek képviseletével és mindketten el is vállalták a jogi képviseletet. A német polgári törvénykönyvnek azt a a rendelkezését (425. §. 2. bek.), mely szerint az egyetemleges adóstárs nem felel a társának jogsértő magatartásából előálló következményekért, a Reichsgericht úgy értelmezte, hogy ez a szabály annyiban érvényes, amennyiben a fenforgó jogviszony természetéből más nem következik. Nem alkalmazható tehát ez a jogszabály, ha egyik egyetemleges adóstárs társának jogsértő cselekményeiért a felelősséget kifejezetten avagy csak hallgatólag is magára vállalta. A társas ügyvédeknél ezt a helyzetet kell fenállónak tekinteni, ha a méltányosság és a jóhiszem követelményeivel ellentétbe jutni nem akarunk. Noha a társas viszonyra lépő ügyvédek a munkabeosztásuk szerint egyiküknek vagy másikuknak jutó ügyekben teljesen önállóan járnak el és csupán a különösen jelentős vagy nehéz kérdésekben szokták egymás véleményét kikérni, mégis társulásuk célja a közös működés közös jövedelemszerzés céljából. Mindkét társ részesül tehát a felek által fizetett tiszteletdíjakban, noha arra csak az egyik társ is szolgált rá működésével. A társasirodának ezek az előnyei már tekintettel az ügyvédi hivatás tisztességére sem járhatnak a megfelelő kötelezettségek nélkül. Amint mindegyik társ részéről a másik társ működésének gyümölcseiben, úgy kell hogy részesedjék a féllel szemben fenálló felelősségben is. A felelősségnek elhárítása a kari becsületérzéssel sem lenne összeegyeztethető; hiszen az irodai teendőknek a társak közt való felosztása kizárólag azoknak benső ügye és a félnek legtöbbször tudomása sincsen róla, hogy melyik társ dolgozik az ügyében, vagy melyiknek kellett volna abban dolgoznia. Ennek következtében könnyen megtörténhetnék, hogy a fél kártérítési pörét azért vesztené el, mert ügyének elintézőjét nem helyesen jelölte meg. Mindezek a körülmények a társasirodáknak adott megbízások megfelelő elintézéséért való felelősségnek a társak mindegyikére való kiterjesztését indokolttá teszik. (R. G. Entsch. 85. Nr. 64., 306. old.) *A.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 43. szám. Budapest, 1915 október 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Magyar címer és lobogó a közös ügyekben. — *Dr. Borsos Endre* budapesti kir. törvényszéki bíró: A szóbeliség és közvetlenség a házassági perekben. — *Dr. Auer György* budapesti kir. táblai tanácsjegyző: A hadisegély körül elkövetett visszaélésekről. — *Dr. Rosnyai Dávid* kir. kúriai tanácsjegyző: Tanácsalakítás felfolyamodási ügyekben — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Magyar címer és lobogó a közös ügyekben.

I. Cikk.

Az 1848 : XXI. tc. rendelte, hogy az ország címere és a nemzeti lobogó visszahelyeztessék ősi jogába. E törvénybeli parancsolatnak a címer és lobogó használatot illetőleg az egész állami életre, minden állami ügyre kiterjeszkedő jellege van. Vonatkozik az Ausztriával közös magyar állami ügyekre is. Külön törvényalkotás nem szükséges tehát ahhoz, hogy a magyar állam címere és színei a közös ügyek körül is megfelelően alkalmaztassanak. Ellenkezőleg, ezen alkalmazás a törvény parancsolatának teljesítése, ha tetszik, törvényvégrehajtás.

Nagyon sok ideig vártunk ezen végrehajtásra. Az alkotmány helyreállítása óta egy fél század telt el, amely alatt a magyar államiságból folyó törvényes követelmény ignoráltatott; a jogi és tényleges helyzet kiáltó ellentétben valának, ami annyiszor okozott fájdalmat és keserűséget a nemzetnek, annyiszor volt folyton ismétlődő kellemetlen incidensek mérges kútforrása.

Körülbelül másfél évtizede már annak is, hogy a trón magasságában is tarthatatlannak találták ezen gravaminális állapotot és annak orvoslását nyiltan kilátásba helyezték. Az 1902. év június hónapjában tette meg Széll Kálmán, az akkori miniszterelnök, következő nevezetes nyilatkozatát: «Kijelentem, — úgymond — hogy a most használatos címer és lobogó nem felel meg a közjogi helyzetnek, a magyar állam jogi állásának a dualizmusban és kijelentem, hogy én annak megváltoztatásán leszek, amit *senki* sem *akadályoz meg*, sőt egyenes *utasításom van arra, hogy e kérdést* tárgyaljam, megfontolás alá vegyem, beszéljünk róla és keressük a megoldást, hogy az eddigi címer helyett *egy*, a közjogi helyzetnek megfelelő *másik* címer jöjjön. Egy olyan címernek kell ennek helyébe jönni, amely egyfelől kifejezi a kapcsolatot és a pragmatikus közösséget a közös intézményeknél, másfelől kifejezésre hozza a magyar államiságot, a dualizmust és a paritást . . ., úgy hogy arra homály ne jöhessen. Ezt a feladatot — végezte szavait Széll Kálmán — harmincöt esztendőn keresztül megoldani nem sikerült.»

E beszéd óta megint nagy idő pergett le. Az óta újra bizottságoltak, tárgyaltak, tanulmányoztak; szakférfiakat, heraldikusokat és jogtörténészeket foglalkoztattak e tisztán a mai közjog szerint eldöntendő kérdésben; osztrák részről vonakodtak, huzakodtak, halogattak. Kormányok jöttek, kormányok mentek, egyik a másiktól terhelő örökségkép vette át a címer- és lobogóügyet. Felvetették, elővették, bolygatták, pihentették. A húzás-halasztás mögött ott settenkedett mindig az osztrák centralisták szemfüles raja. Jöttek válságos idők, jött a szörnyű világháború . . . Ennek dörgése és villámlása közepette jelentek meg a királyi leiratok és a királyi hadiparancs, melyek megváltoztatják végre a súlyosan sérelmes címer- és lobogóhasználatot.

A változtatást, az új rendezést a közjog tiszta és pártatlan mérlegén kívánjuk itt röviden mérlegelni, hogy jól értékelhessük. Sine ira et studio gyakoroljuk a kritikát és tartózkodás nélkül elfogadjuk belőle *megoldásnak* azt, ami a sérelem gyökeres orvoslása és jóindulatú kísérletnek, a baj enyhítésének azt, aminek teljes közjogszerűsége nem eklatáns vagy alappal kétségbevonható.

Rendkívül nagy politikai és államjogi fontosságú mindenekelőtt, a közös minisztériumok és az alájuk tartozó közös polgári hatóságoknál, jelesül a külügyi szolgálatnál is, a címerhasználat új szabályozása. Az a rendezés, ami itt történt, ha azt jól megértjük és méltatjuk, nem minősíthető Magyarországra nézve sem új államcímeralkotásnak, tehát egy valóságos közös címer kreálásának sem; a mi királyilag parancsoltatik, az nem jelenti a külön magyar és osztrák államcímernek «*egyesítését*», «*eggyétételét*» sem, hanem jelenti azt, aminek félszázad előtt már valósulni kellett volna, *a magyar és osztrák állam* államok címereinek *együtt, egyszerre, egyenlő joggal, egyenértékűleg való alkalmazását a közös ügyek körében.*

A két államcímer összekötés nélküli alkalmazását részünkről inkább választottuk volna, de a királyi család címerének közbül az elfogadott módon való elhelyezését közjogellenesnek még sem tekintjük. Ezáltal az a két államcímer nem lesz *egy egész* címerré és nem válik a kettő, egy közössé semmi vonatkozásban sem.

Megmarad a két államcímer a maga önállóságában is, és nem *válik alkatrésszé* egy új *államcímerben.*

A rendezés célzata semmi több, mint az, hogy a két önálló állam államcímerei jogszerű használatba vétessenek a két állam azon ügyeinél, melyek közösek és közösen intéztetnek. Célja és nagyértékű hatása az eddig fennállott sérelmes címerhasználat megszüntetése és az azáltal támasztott közjogi homály eloszlatása.

A közös ügyek körüli címerhasználat új módja, nem jelent címeralkotást a «monarchia» számára. Erre súlyt helyezünk. Hisz *a monarchia szó csak rövidített kifejezése a pragmatica sanctio lényeges tartalmának* az ugyanazon személy által való együttes birtoklásnak.

Az Osztrák-magyar monarchia személyesítése bármily vonatkozásban helytelen; címerrel való ellátása egyenesen államjogi tévedés, illetőleg képtelenség lenne. A rendezésben ilyet fel sem tételezhetünk.

Deák Ferenc kijelenté (Adalékok), hogy a monarchia elnevezés csak az ugyanazon személy általi birtoklást és semmit többet nem jelent. A monarchiának területéről beszélni nem szabad (Széll Kálmán, 1903); az Osztrák-magyar monarchia határát emlegetni közjogilag téves (Tisza Kálmán). A két állam főhatalma mindent magában foglal, a monarchiának nem juthat saját hatalom. A monarchiának nincsenek polgárai. A monarchia nem nemzetközi jogalany, hanem ilyen a két állam, melyek önként vagy szükségkép együtt járnak el; a monarchia államjogi alanyisággal soha nem bír; sem politikai, sem magánjogi személy nem lévén, saját címerrel sem ajándékozható meg. Magyar törvénybe becsúszott egyszer az «Osztrák-magyar monarchia címere» kifejezés (1878 : XXV. tc.), de ez utóbb (1883 : XIII. tc.) korrigáltatott.

A királyi család címerének elrendelt módon való hozzáillesztése (középen alacsonyabb vonallal), a két állam címeréhez akkor, midőn ezek a közös ügyekben együtt használtatnak, épúgy nem

közjogellenes, mint nem ilyen az sem, ha — ami nem is precedens nélkül való — a külön magyar ügyeknél is hozzáfűzetik vagy beillesztetik a magyar államcímerbe a királyi család címere.

Jól mutattak reá napilapjaink is, hogy igen nagy jelentőségű az újonnan elrendelt címerhasználat azon kihatása, mely kihúzza a gyékényt a *nagy osztrák* izgatás elméleti és gyakorlati iskolája alól, derékon tör minden félremagyarázást a tekintetben, mintha az *osztrák* császárság, az osztrák birodalom magában foglalná a *magyar királyságot;* híven jelzi a jogi és tényleges valóságot, hogy hazánk mint állam, mint külön magyar birodalom, semmivel sem kisebbrendű az osztrák császárságnál, mely ime most már címerileg is csak az örökös tartományokból áll.

Tökéletesen igaz, hogy ez a rendezés jelképileg is saját területére szorítja Ausztriát és az osztrák császárságot ; az osztrák császári cím és hatalom hatályát és terjedelmét a maga valóságához képest redukálja ; a Lajtán túlra utasítja ; mert Szent István birodalmában nincs keresni valója ; itt minden a magyar szent koronáé.

Közjogi íróink és publicistáink ismerik, államférfiaink pedig a folytonos gáncsvetésekből tapasztalták, mily csökönyös harcot kezdtek ujra és folyton odaát külön államiságunk ellen s az összbirodalom, a Grossösterreich mellett, az eddig használatos *cimer* és lobogó címén, meg a császári cím révén is. Most nemcsak az ő tanaik szenvedtek vereséget, megsemmisülést, hanem korrigáló magyarázatot nyert illetékes helyről még maga az 1867 dec. 21-iki osztrák közösügyi törvény is, mely *osztrák monarchiának* keresztelte el az Ő Felsége uralkodása alatt álló összes országokat s ezzel mintegy *inartikulálta* ott a magyar korona országait is magába záró egységes *osztrák birodalmat.*

Szinte azt mondhatnánk, hogy kicikkelyezte ezt a *hamisítást* az osztrák közjogból is a címerhasználat új rendezése és nem is engedi többé becsempészni. Ily törekvések jövőre a szánalmasság súlya alatt összeomlanak.

(Folyt. kövv.) *Dr. Kmety Károly.*

A szóbeliség és közvetlenség a házassági perekben.

A Pp. a szóbeliségre és közvetlenségre van alapítva. Az írásnak csak az a szerepe van, hogy azzal a szóbeli tárgyalás előkészíttessék és hogy a szóbeli tárgyalás eredménye megrögzíttessék. Irányadó azonban nem az, ami az előkészítő iratokban foglaltatik, hanem ami szóval előadatott és nem csupán az, ami a tárgyalási jegyzőkönyvekben pro memoria feljegyeztetett, hanem mindaz, ami a tárgyaláson történt. A bíróság tehát ítéletét nem az iratokra, hanem a tárgyaláson történtekre, tekintet nélkül arra, hogy azok feljegyeztettek-e vagy sem, köteles alapítani.

A szóbeliségnek természetszerű következménye a közvetlenség, amelynek lényege az, hogy a bíró impresszióit, meggyőződését nem az iratokból, hanem a felek, tanúk és szakértők előadásából, magatartásából és viselkedéséből meríti s ez alapon alakul ki benne bizonyos meggyőződés a tekintetben, hogy valamelyik tanú vallomásának mennyi hitel tulajdonítható és hogy melyik fél előadása megbízhatóbb. Hogy ily módon a bíró könnyebben és biztosabban megtalálhatja az igazságot, mintha iratokból kell ítélkeznie, az kétségtelen s így nyilvánvaló, hogy a szóbeliség és közvetlenség az igazságszolgáltatás terén jobb és biztosabb eszköz az igazság keresésére, mint az írásbeliség, amely sokszor igen távol áll az anyagi igazságtól, mert hiszen a per sora az írásbeliség mellett többnyire a perbeli képviselők jogképzettségétől és ügyességétől, tehát nem szükségképen attól függ, hogy a félnek igaza van-e vagy sem.

A Pp. a szóbeliséget és közvetlenséget a házassági perekben is érvényesíteni kívánja, mert hiszen a 655—661. §-okban szabályozott előkészitő eljárás a 662. és 663. §-ok szerint e perekben is csak a szóbeli tárgyalás előkészítésére szolgál, amelyen az előkészítő eljárás eredménye előadandó ; a közvetlenséget pedig azzal akarja a törvény biztosítani, hogy a bizonyításfelvétel rendszerint szóbeli tárgyaláson történjék és hogy a bíróság a 671. §. szerint meghallgathatja a tárgyaláson azokat a személyeket, akik a 657. §. szerint az előkészítő eljárás során már egyszer meg lettek hallgatva.

Az említett §-okból kétségtelen, hogy a házassági perekben való eljárás is a szóbeliségre és közvetlenségre van alapítva és mégis épen ezekben a perekben fenyeget legnagyobb mértékben az a veszély, hogy a törvénynek nem a törvény szellemében való alkalmazása egyenesen megbénítja, vagy épen lehetetlenné teszi a szóbeliség és közvetlenség érvényesülését. Ez a veszély azokban a házassági perekben fenyeget, amelyekben az 1894 : XXXI. tc. 99. §-a szerint ítélethozatal előtt az ágytól és asztaltól való különélés rendelendő el. Mivel pedig a házassági perek túlnyomó része ilyen per, a veszély jóformán általánosnak mondható.

A veszély fenforgását az a körülmény teszi lehetővé, hogy a 663. és 665. §-ok szerint az ágytól és asztaltól való különélést szóbeli tárgyalás alapján kell elrendelni s így mivel a Pp. életbelépte előtti házassági eljárásban is az volt a gyakorlat, hogy a különélés elrendelése a tárgyalás és bizonyítás befejezte után történt, már pusztán a megszokás, a konzervativizmus továbbra is fentarthatja ezt a gyakorlatot, aminthogy tudtommal eddig fen is tartotta, annál is inkább, mert erre alapot nyújt a 662. §. ama rendelkezése is, hogy az előkészítő eljárás befejezte után kitűzendő szóbeli tárgyalásra hivatalból megidézendők mindazok, akiknek kihallgatása az előkészítő eljárás eredményéhez képest szükségesnek mutatkozik. Ez az idézés ugyanis maga után vonja az illetők kihallgatását s ekként azt eredményezi, hogy a bizonyítás már a különélés elrendelése előtt teljesen felvétetik.

Ennek az eljárásnak a szóbeliségre és közvetlenségre való hátrányos következménye pedig annak folytán jelentkezik, hogy a perben az ítélet csak az 1894 : XXXI. tc. 99. §-a szerint hat hótól egy évig terjedhető különélési határidő letelte után hozható meg. Azok az előnyök ugyanis, amelyek a szóbeliséghez és közvetlenséghez fűződnek, csak akkor érvényesülhetnek igazán a bírói ítéletben, ha a szóbeli tárgyalás (beleértve a bizonyításfelvételt is) és az ítélethozatal között nagyobb időbeli különbség nincs. Hosszabb idő elteltével a tárgyaláson történtek emléke elhomályosodik s azok a benyomások, melyeket a felek és a tanúk magatartása a bíróra tett s amelyekben nyílvánul a közvetlenség legnagyobb előnye, elmosódnak, minek következményeként a bíró, cserben hagyván memoriája s elvesztvén impresszióit, kénytelen-kelletlen az iratokhoz fordul, azokból fogja meríteni meggyőződését, ami pedig szükségképen visszaveti az ítélkezést az írásbeliségre annak minden hátrányaival együtt, de előnyei nélkül, mert a tárgyalási jegyzőkönyvek, mivel azok vezetésére a feleknek befolyásuk nincs, nem tartalmazzák mindazt, ami a tárgyalásokon előadatott s így azok csak hézagos feljegyzéseket fognak képezni.

Az említett eljárás mellett tehát előállhat az a helyzet, hogy az ítélet nem a szóbeliségen és közvetlenségen, hanem hiányos feljegyzéseken fog alapulni s ilykép egyesíteni fogja magában a szóbeliségnek és írásbeliségnek összes hátrányait. Fokozódik ennek lehetősége, ha a különélésre megszabott idő letelte után tartott tárgyaláson más bírák vesznek részt, mint az előző tárgyalásokon, ami pedig épen nincs kizárva, mert ennyi idő elteltével talán nem is lehet a tanácsot ugyanazon bírákból összeállítani. Nem orvosság ez ellen, hogy bíróváltozás esetén a korábbi tárgyalások eredménye előadandó, mert még ha ez nem fajul is puszta formalitássá, nem fog másból állani, mint a tárgyalás és bizonyítás anyagának többnyire a valóságot nem igen fedő kiszínezett ismertetéséből, aminek helyességét még a tárgyalásokon folyton résztvett bíró is emlékezetből csak nehezen, az a bíró pedig, aki a korábbi eljárásban nem vett részt, egyáltalán nem fogja tudni ellenőrizni, amely tehát épen nem támaszthatja a bíróban azt a hatást, amit reá az ügy akkor gyakorolt volna, ha az egész eljárás ő előtte folyt volna le és a különélés elrendelése helyett azonnal ítéletet hozhatott volna.

Hogy a szóbeliség és közvetlenség hatásának csökkenése vagy épen megszűnése minő jelentőséggel bírhat a per eldöntésére, utalok egyszerűen arra a tényre, hogy a házassági perek túlnyomó részének sorsa nem annyira jogkérdésen, hanem inkább ténykérdésen fordul meg, tehát többnyire tanúvallomásoktól és azok helyes mérlegelésétől függ. Emellett igen sok esetben a tanúk csak egyes és sokszor magában véve nem nagy jelentőségűnek látszó körülményekről tesznek vallomást úgy, hogy a bíró gyakran ezekből a jelentéktelennek látszó, de egymással összevetve összességükben mégis döntő súllyal bíró bizonyítékok és az azokból vont okszerű következtetés alapján kénytelen a tényállást mozaikszerűen összeállítani. Ily esetben minden attól függ, hogy az egyes tanúk vallomása mennyire

megbízható, ennek eldöntése pedig legbiztosabban csak a közvetlenség alapján történhetik. A kitanított tanú vallomása írásban épen úgy hat, mint a legmegbízhatóbb tanúé s az ingadozó, habozó tanú vallomása írásba foglalva más hatást kelt az olvasóban, mint abban, aki a vallomást hallotta is. Nyilvánvaló tehát, hogy nem közönbös valamely per miként való eldöntésére, hogy az ítélet a bizonyítás felvétele után azonnal, a közvetlenség hatása alatt, avagy hónapok multával az iratok alapján hozatik-e meg, mert nagyon is fenforog annak lehetősége, hogy más tényállást lát a bíróság megállapíthatónak az egyik és mást a másik esetben.

De fokozódik a közvetlenség fontossága a házassági pereknek ama csoportjában, amelyek az 1894 : XXXI. tc. 80. §-a alá eső bontó okra vannak alapítva, azért is, mert ezekben nemcsak az a lényeges, hogy valamely bontó okul szolgálható tény bizonyítva van-e, hanem emellett a bírónak a házasfelek egyéniségének és életviszonyainak gondos figyelembevételével arról is meggyőződést kell szereznie, hogy a bizonyított tény által a házassági viszony annyira fel van-e dúlva, hogy a felbontást kérőre nézve a további életközösség elviselhetetlenné vált-e, mert ettől függ, hogy a bizonyított bontó ok alapján a házasság felbontható-e, avagy bár bizonyítva van a bontó ok, a kereset mégis elutasítandó-e? Ennek a bírói meggyőződésnek kialakulásában kétségtelenül nagy szerepe van az egyéni felfogásnak, vélekedésnek, de az kétségtelen, hogy a kialakult bírói meggyőződés helyessége elsősorban attól függ, hogy kisebb vagy nagyobb emberismerettel rendelkezik-e a bíró? Mivel pedig az emberek nem egyformák, épen az emberismeret követelménye, hogy a bíró iparkodjék megismerni a házasfelek egyéniségét. E megismerésnek is legbiztosabb módja lévén a közvetlenség, amely szintén a bizonyítási eljárás során történik, világos, hogy ha hónapok mulva ez után hozatik meg az ítélet, az individualizáció is csak hiányos és megbízhatatlan lesz.

Mindezek az eshetőségek azt bizonyítják, hogy a szóbeliség és közvetlenség minél teljesebb és zavartalanabb érvényesülése céljából a legis ratio azt követeli, hogy az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése lehetőleg a bizonyítás felvétele előtt történjék meg. A kérdéses tehát csak az lehet, hogy vajjon ennek kivitele nem ütközik-e akár a Pp., akár az anyagi jog valamely rendelkezésébe?

A Pp. 662., 663. és 665. §-ai nézetem szerint ennek nem képezik jogi akadályát. E §-okból, különösen pedig a 665. §. miniszteri indokolásából ugyanis kitűnik, hogy a törvényhozó akarata csak az volt, hogy a különélés elrendelése ne az előkészítő eljárás befejezése után a szóbeli tárgyalás előtt történjék, hanem csak szóbeli tárgyalás alapján, de nem akarta megkötni a bíró kezét abban, hogy a tárgyalás melyik szakában rendelje el azt. Az indokolás kifejezetten kimondja, hogy a különélés a tárgyalás folyamán bármikor elrendelhető és a tárgyalás folytatása a fél további fellépéséig függőben hagyható.

De a különélésnek a tárgyalás minél korábbi szakában való elrendelését nem akadályozza az anyagi jog sem. Az 1894 : XXXI. tc. 99. §-a szerint ugyanis a különélés elrendelésének az ugyane törvény 76., 78., 79. és 80. §-ai esetén van helye, ami annyit jelent, hogy e §-ok valamelyike alá eső bontó oknak kell fenforognia, mert ha evidens, hogy a kereset teljesen alaptalan, az a különélés elrendelése nélkül is elutasítható. A bontó ok fenforgása azonban a különélés elrendelhetőségének szempontjából nem jelenti, hogy a bontó oknak már teljesen bizonyítottnak is kell lenni, hanem elég alap a különélés elrendelésére már az is, ha csupán valószínűsítve van valamely bontó ok, mert hiszen a különélés elrendelése még nem képez præiudiciumot a hozandó ítéletre s nem gátolja a bírót abban, hogy a különélésre megszabott határidő letelte után mégis elutasító ítéletet hozzon. Az anyagi törvény követelménye tehát csak az, hogy teljesen alaptalan kereset esetén ne rendelje el a bíró az ágytól és asztaltól való különélést, de nem tiltja, hogy a bíró már akkor is különélést rendelhessen el, ha arra a meggyőződésre jutott, hogy vannak bizonyos jelenségek, amelyek valamely bontó ok fenforgására engednek következtetni.

A kifejtettekben már adva is van a felelet arra nézve, hogy a Pp. szellemének megfelelően a szóbeli tárgyalás mely szakában kell a különélést elrendelni, t. i. akkor, mihelyt a bíróság úgy látja, hogy a kereset nem teljesen alaptalan, hanem valamivel már valószínűsítve van. A szóbeliség és közvetlenség érdekében kívánatos, hogy ez az időpont minél előbb következzék be. E kívánalom megvalósítása pedig már nem annyira jogi, mint inkább gyakorlati kérdés.

Gyakorlatilag épen nem kivihetetlen, hogy már az előkészítő eljárásban annyira felderíttessék a tényállás, hogy annak a szóbeli tárgyaláson a 663. §. szerinti előadása után anélkül, hogy további tárgyalásra szükség volna, a bíróság tisztában legyen azzal, hogy teljesen alaptalan vagy elévült keresettel van-e dolga, vagy sem. A 657. §. ugyanis megengedi, hogy az előkészítő eljárás vezetésével megbízott bíró a tényállás felderítése végett ne csak a házasfeleket hallgassa meg személyesen, hanem esetleg a szülőket, sőt más személyeket is. Az előkészítő eljárás feladatává kellene tehát tenni, hogy már itt szereztessenek be adatok arra nézve, hogy lehet-e helye különélés elrendelésének vagy sem. Ha sikerül elegendő adatot szerezni, az első tárgyalásra nem lesz szükséges a tanúkat megidézni, hanem ez az idézés maradhat az elrendelendő különélésre megszabott határidő letelte után tartandó tárgyalásra. Ily módon lesz legbiztosabban elérhető, hogy a közvetlenség előnyei az ítélethozatalnál minél jobban és teljesebben érvényesüljenek.

Ez az eljárás annál inkább gyakorolható, mert a Pp. 665. §-ának második bekezdése szerint a különélés elrendelése ellen felfolyamodásnak csak akkor van helye, ha a különélés a törvény értelmében egyáltalán nem rendelhető el, vagy ha időtartamát a törvényesnél hosszabb időben állapították meg. Azon az alapon tehát, hogy van-e bizonyítva, vagy valószínűsítve valamely bontó ok fenforgása, a különélést elrendelő határozat meg sem támadható s így az elsőbíróság határozata a tekintetben, hogy van ok a különélés elrendelésére, végérvényes és megtámadhatatlan.

De az 1894 : XXXI. tc. céljának és szellemének is megfelel az az eljárás, hogy a különélés elrendelése a per minél korábbi szakában megtörténjék. A különélés elrendelésének célja ugyanis nem a házassági perek megnehezítése, hanem az, hogy a feleknek idő és alkalom nyujtassék arra nézve, hogy a per folyama alatt is megfontolják, vajjon valóban lehetetlen-e a további együttélés és nem előnyösebb-e reájuk vagy gyermekeikre nézve a kibékülés? A cél tehát a kibékülés lehetőségének előmozdítása.

Ugy hiszem, nem szorul bizonyításra, hogy emberileg több lehetősége van a kibékülésnek a per elején, mint a bizonyítás teljes lefolytatása után. Eltekintve ugyanis attól, hogy maga a pereskedés már alkalmas a felek közötti ellentétek kiélesítésére, ezeket az ellentéteket a bizonyítási eljárás, minél sikeresebb az, csak fokozhatja. Ha már bizonyítást nyer valamelyik fél vétkes cselekménye, a másik fél kevésbé lesz hajlandó békülésre, mint amennyire hajlandó lett volna akkor, midőn még esetleg csak gyanúja volt. Vagy ha látva a bizonyítás eredményét, bizonyos a felperes abban, hogy a házasság fel fog bontatni, kevésbé lesz hajlandó a pertől elállani, mint akkor, amidőn még bizonytalanságban van a per kimenetele felől.

Végül praktikus szempontok is szólanak amellett, hogy a különélés elrendelése a per minél korábbi szakában történjék. Ha ugyanis a különélés eléri célját, vagyis kibékülésre vezet, a per ezzel megszűnvén, a bíróság megszabadul attól a felesleges munkától, amivel a bizonyítás felvétele járt volna s így az általam javasolt eljárás alkalmas a bíróság munkaterhének csökkentésére is. Sok munkaidő takarítható meg különösen akkor, ha a házassági bontókeresettel vagyonjogi kereset is kapcsoltatik össze s a vagyonjogi igények tisztázását is a különélésre megszabott határidő letelte után esetleg tartandó tárgyalásokra hagyja, mert az esetleges kibékülés az ezekre vonatkozó eljárást is feleslegessé teszi.

Bármely szempontból tekintsük is a dolgot — én úgy látom, — minden amellett szól, hogy a Pp. uralma alatt szakítani kell a régi joggyakorlattal és olyan gyakorlatot kell megkezdeni és folytatni, amely a házassági perekben is a lehető legnagyobb mértékben érvényre juttatja az ítélkezésnél a szóbeliséget és közvetlenséget.

Dr. Borsos Endre.

A hadisegély körül elkövetett visszaélésekről.

Megszokottá, szinte természetessé vált már előttünk, hogy a háborúnak minden egyes napja megoldandó új nehézségeket, új küzdelmeket hozzon számunkra. Alig észlelhetjük azonban, hogy valaki komolyan feljajdúlna azon terhek alatt, amelyeknek viselésére a rendkívüli idők kötelezik és magától értetődően nyomulnak a «hadviselés érdekei» minden egyéb köz- vagy magánérdek elébe. Ezzel a jelenséggel párhuzamban érezteti azonban hatását egy másik is, amely pedig abban nyilvánul, hogy azoknak a szabályoknak kötelező erejét, amelyekhez a rendes körülmények között a legtermészetesebb módon alkalmazkodunk, most gyakran különösen súlyos, szinte méltánytalan kötelességnek érezzük. Az emberi természet teherbírási képességének véges voltát láthatjuk megnyílvánulni, amely megkívánja, hogy ha egyik oldalon őt újabb nehézségek leküzdésére késztetjük, úgy az egyensúly fentartása érdekében egyéb fenálló kötelékein kell enyhítenünk. A magánjogi kötelezettségek terén a háború kitörése óta folyvást és arányosan történik gondoskodás ily teherkönnyítésekről a moratoriális intézkedések alakjában, amelyek részben feltétlenül, részben a bírói belátástól függően vették le az adós vállairól időlegesen a vállalt magánjogi kötelezettségek terhét : a büntetőjog terén azonban a béke idejére is érvényes jogszabályok változatlanul állnak hatályban, sőt a hadviselés érdekeinek védelmében még súlyosbítások is léptek életbe. Tételes büntetőjogunk jelen szabályozása mellett a rendkívüli viszonyok megkívánta enyhítések keresztülvitelére alkalmasnak nem mutatkozik.* A tényálladékok merevsége, a legalitás elve, a bírói mérlegelés szabadságának korlátolt köre, mind oly körülmények, amelyek csak az általában előre látható enyhítő és súlyosbító, de nem a rendkívüli helyzetek okozta teljesen sajátos körülmények figyelembe vételét engedik meg. A rendes viszonyokra szabott törvénynek rendkívüli állapotok közepette való alkalmazásakor azonban néha nem kerülhetjük el, hogy a diszharmonia érezhetővé ne váljék, amely fennáll a konkrét életviszonyok között és azon alkalmazandó jogszabályok között, amelyek hatályát a rendes állapotok idejére tervezték. Könnyen felmerül ilyenkor a kétely, mintha igazságtalan lenne a rendes büntetőjog szabályainak az ily speciális kísérő körülményekkel behálózott esetekre való alkalmazása, holott be kell látnunk, hogy valamely bűncselekmény tényálladéki elemeinek fenforgása esetére a bűnösség kimondásától eltérni nem lehet.

A háborús állapotok hatása különösen az anyagi jóllét elpusztításában, a létfentartás megnehezítésében érvényesül, ami részben ismét vagyonelleni bűncselekmény elkövetésére indít. Csak természetes, hogy az ily teljesen rendkívüli körülmények között elkövetett deliktumokat a közfelfogás a rendesnél sokkal enyhébben ítéli meg, sőt azok büntethetőségének minél kisebb fokra való mérséklésére törekszik és nincs mit csodálkoznunk, ha egy német hadbíró** jelentésében azt olvassuk, hogy Poroszországnak orosz betörések által elpusztított részeiben a nyomorba jutott lakósság által elkövetett vagyonelleni bűncselekmények gyakran «contra legem», enyhe elbírálásban részesülnek.

A közfelfogásban beállott változást egyébként élénken jellemzi : az állam részéről a katonai szolgálatot teljesítő egyének hozzátartozói ideiglenes létfentartásának biztosítására kiutalt «hadisegély» jogosulatlanul igénybevevőivel szemben megnyilvánuló rokonszenv. Oly rokonszenv, melyet a legtöbb eset különleges körülményei általános emberi szempontokból teljesen indokolttá lesznek, de mindez, ha a tételes büntetőjog szempontjából való megítélésre kerül a sor — mit sem változtathat.

Régi igazság, hogy ha valakinek bűnösségéről teljesen nem vagyunk meggyőződve, ha nem vagyunk tisztában egészen az elkövetett cselekmény jelentőségével, arra fogunk törekedni, hogy a bűntettes könnyű büntetés árán jusson ki az ügyből. Igy kívánják ezt a hadisegéllyel visszaélőkkel szemben is. Általános irányzattá vált immár, hogy az ily bűncselekményeket a lehető legenyhébb jogszabály alá kell vonni és aszerint büntetni. Az irgalmat követelőknek kapóra jött ily körülmények között a 100,000/914. P. M. számú rendelet, amely a hadisegéllyel való visszaélés *bizonyos eseteit* kihágásnak minősíti és most már csak egy logikai lépés kellett hozzá, hogy a segéllyel elkövetett visszaélések minden fajtájára ezen új jogszabály rendelkezéseinek alkalmazását követeljék. Ezt a lépést gyakorlati jogászaink közül többen meg is tették ; hogy helyes vagy hamis útra léptek-e, arról a vonatkozó jogszabályok vizsgálata útján győződhetünk meg.

Az id. pénzügyminiszteri rend. 29. §-a értelmében kihágást követ el és 15 napig terjedhető elzárással és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, «aki a segély összegére befolyással bíró körülményekre nézve tudva valótlan adatokat mond be, vagy adatokat elhallgat, úgyszintén, aki a megállapított segély összegének leszállítását vagy a segélynek beszüntetését maga után vonó körülményeket a hatóságnak be nem jelent». A szabályozott cselekmény a kihágási tényálladékoknak tehát azon ritkább fajtájához tartozik, amelyek elkövetéséhez szándék (dolus) szükséges (tudva valótlan stb.), az azonban nem vezethet arra a következtetésre, hogy a hadisegéllyel elkövetett és egyéb bűncselekmény tényálladékát is kimerítő visszaélések ugyancsak kihágásnak minősíttessenek. Aki ezen a véleményen lenne, az félreismerné a tényleges állapotot. A 100,000/914. számú rendelettel a pénzügyminiszter nem kívánt, mint ahogy az módjában sem lehetne, oly rendelkezést felállítani, amely a büntetőtörvénykönyv (1878 : V. tc.) különös részében foglalt egyes intézkedéseket absorbeálja, hanem épen ellenkezőleg büntetést akart lehetővé tenni egy új tényálladék alkotásával oly esetre, mikor az általános szabályok szerint a közrendet sértő magatartást tanúsító egyént felelősségre vonni nem lehetne. Világosan kitűnik ez a rendelet idézett szakaszának szövegezéséből. Az első deliktum, a tudva valótlan adatok bemondása, vagy való adatok elhallgatása csak a segély iránti jogosultság megállapítása céljából történő és az utalványozástól teljesen független összeíráskor követhető el, az általános elvek szerint az ily magatartást, mint előkészületi cselekményt, büntetni nem lehetne. Ugyancsak nem kapcsolatos időben a segély utalványozásával a második cselekmény sem, amely a már jogosultnak osztályozott személyeket kötelezi a jogosultságukat csökkentő vagy megszüntető körülmények haladéktalan bejelentésére. (Hogy kik és mily mértékben jogosultak segély felvételére, azt a rendelet 5. §-a mondja meg.) A bejelentés elmulasztásának ténye az csupán, ami kihágást képezhet. Pl. A. hadbavonult folyó hó 5-én felülvizsgálaton végleg elbocsájtatott, segélyre jogosultnak talált neje ezt a hatóságnak be nem jelenti, amire folyó hó 18-án rájönnek. A kihágás el van követve, jóllehet a segély újbóli utalványozására csak a következő hó 1-én kerülne sor. Tekintve pedig, hogy valaminek elmulasztása csakis határozott parancsoló rendelkezés létezése esetére képezhet büntetendő cselekményt, az általános jogszabályok szerint ennek a cselekménynek (mulasztásnak) is büntetlenül kellene maradnia.

Nem lehet tehát jogszabálysértésről szólani, ha mindazokban az esetekben, midőn a hadisegély jogosulatlan igénybevétele a Btk. valamely bűncselekményének ismérveit tünteti fel, az utóbbira előszabott rendelkezéseket és nem az idézett rendeletben foglaltakat alkalmazzuk.

Leggyakrabban előforduló eset, hogy az utalványozó közeg tévedésbe ejtése által jutnak egyesek hadisegélyhez. A hadbavonulttal — hosszabb idő óta — közös háztartásban élő nő az összeíró közeg előtt mint törvényes feleség szerepel, ebben a minőségben jelentkezik az utalványozást teljesítő kerületi elöljáróságnál és a segélyátvételt, mint a hadbavonult neje, tehát őt meg nem illető, aláírással elismerve jogtalan anyagi haszonhoz jut (BN. 50. §.). Az aláírás tényével azonban 2 csoportra oszlanak az elkövetett cselekmények.

Mert amennyiben a hadbavonultnak törvényes felesége egyáltalában nincsen és a segélyt felvevő nem létező személy aláírásával ismeri el az átvételt, úgy a súlypont a fondorlatos tévedésbe ejtésen van és csalás ismérvei forognak fen. Ha azonban a hadbavonultnak törvényes neje is van, akkor a segélyt felvevő hamisítja az utóbbinak aláírását és ténykedése a magánokirathamisítás bűncselekményére (Btk. 401. és köv. §§.) előírt rendelkezések alapján lesz elbírálandó. Természetesen szükséges lesz ehhez még, hogy a segélyt felvevő a törvényes feleség létezéséről tudomással is bírjon, amely körülmény azonban egyes különleges esetektől eltekintve (a feleség külföldön él stb.) rend-

* Lásd D. K. Meyernek a Deutsche Juristen Zeitung 1914. évi 21/22. számában közölt hasontárgyú cikkét.

** Lásd Zeitschrift für Strafrecht : 36. kötet, 742. és köv. old.

szerint nem igényel részletes bizonyítást. Előfordultak még egyéb bűncselekmények is, pl. midőn a közös háztartásban élő nő a természetes gyermek részére kiutalt segélyt felvette, de a gyermeket a hadbavonult rokonai gondozván, azt nem annak eltartására, hanem saját céljaira fordította a nő (Btk. 355. §.) vagy pedig hogy a változott viszonyok folytán kisebb összegben megállapított, de tévesen még az eredeti mennyiségben kiutalt segélyt a segélyezett a pénztárhoz vissza nem juttatta (Btk. 367. §.). Mindezek már ritkábban előforduló esetek, amelyekre azonban ugyancsak az általános büntetőjogi rendelkezéseket kell alkalmazni.

Ezek után kérdés most már, hogy hol van az a határ, amelyen innen a segélyt kérőt még csupán a 100,000/914. P. M. rendelet 29. §-a szerinti kihágásban és amelyen túl már a közönséges bűncselekmények valamelyikében kell bűnösnek kimondani. Kétségtelenül szükséges ily elhatárolás, mert ellenkezően, minden egyes felmerült esetben a különleges körülmények vizsgálatába fogunk merülni, ami pedig egy elvi álláspont kialakulását épen úgy fogja gátolni, mint ahogy az ily csakis a konkrét esetre érvényes, hogy úgy mondjam, helyi érdekű határozatok már is a jogbizonytalanság felé kezdik vinni a helyzetet. Alig lehet visszatetszőbb és a jogérzetet súlyosabban sértő jelenséget elképzelni, mint amikor embereknek szabadsága, becsülete, egész jövője attól függ, hogy a bíróság x-edik, vagy y-adik tanácsa elé tűzték-e ki a főtárgyalást. Helyesen jegyzi meg az osztrák Btk. tervezetének indokolása (18. old.), hogy valahányszor fontos és messze kiható büntetőjogi kérdések eldöntéséről van szó: «lässt die Tragweite der Fragen es nicht geraten erscheinen, ihre Lösung sozusagen dem freien Wettbewerbe der Wissenschaftlichen Theorien zu überlassen», amihez még hozzátehetjük, hogy annál kevésbbé lesz kívánatos, ha a döntés nem is a tudományos teória, hanem a kísérő körülmények (nyomor, betegség, avagy ellenkezőleg, egyéb megélhetési eszköz fenforgása) túlságos méltatásának hatása alatt fog létrejönni.

A hadisegély kérdésében a határt a kihágás és az egyéb bűncselekmények között aszerint jelölném meg, amint hogy történt-e már a kiutalt segélypénz felvételére közvetlenül (tehát nem a segély igénybevételére általában) irányuló ténykedés vagy sem (pl. hamis név alatt jelentkezés pénzfelvételre stb.). Következik ebből tehát, hogy a kihágásnak minősített bűncselekmény nem vagyonelleni deliktum és tárgya is egyedül a hatóság által vezetett nyílvántartási, segélykiutalási és egyéb könyvek helyes vezetésének veszélyeztetése. Kétségtelen, hogy a távoli cél itt is a jogtalan vagyoni haszon szerzése lesz, mert senki sem mond be hamis adatokat csak azért, hogy hiba kerüljön a hatóság könyvébe, de ennél a cselekménynél még figyelmen kívül kell hogy maradjon az a távolabbi cél, mert amennyiben a cselekmény annak közvetlen megközelítésére, sőt elérésére is alkalmas, már is az általános elvek szerint kell ítélkezni. A fentebbieket igazolják egyrészt a jogalkotás általános elvei, melyek értelmében rendeletileg nem lehet kihágássá lefokozni oly cselekményeket, amelyek a törvény értelmében bűntett vagy vétségnek tekintendők, másrészt meg maga a 29. §. szövegezése is emellett az értelmezés mellett szól, tekintve, hogy az sem a jogosulatlan segély felvételére irányuló szándékot, sem pedig a segély felvételét a tényálladéki elemek között fel nem említette, ami pedig egyenesen arra mutat, hogy itt egy idáig nem büntethető magatartás pönalizálása volt a cél és hogy az új rendelkezés egyedül erre az egyébként nem büntethető tényálladékra kívánt kiterjeszkedni.

Ennyit a hadisegély körül elkövetett visszaéléseknek az anyagi büntetőjog szempontjából való minősítéséről.

Egészen más kérdés azonban, hogy milyen elbánásban részesítsük, konkrétebben szólva, hogyan büntessük ezeket a visszaéléseket az egyes adott esetekben. Itt és csakis itt lesz alkalma a bíróságnak az összes kísérő körülmények beható, lelkiismeretes méltatására és itt adhat kifejezést a rendkívüli körülmények folytán és önhibájukon kívül bűnbe jutottak iránt táplált humánus érzelmeinek. Mert kétségtelen, hogy az elbírálás alá kerülő esetek túlnyomó része nem fog a súlyos bűncselekmények fajtájához tartozni. Nem lesz itt szükség elrettentő példák statuálására, amelyekről még a késő unokáknak is tudjanak regélni; a közfelfogás, mely legtöbbször a helyes jogérzéknek megnyilatkozása és amely ezeknek az eseteknek a lehető legenyhébb elbírálását sürgeti, helyesen utal arra, hogy mily messze áll az a hadbavonulttal közös háztartásban élő nő, aki hirtelen eltartó nélkül maradván, és akit részben tudatlansága, részben nyomora a segély jogosulatlanul való igénybevételére késztetett, a büntettesek rendes fajtájától, akikkel szemben a törvénykövetelte szigor teljes alkalmazása indokolt.

Azonban mindezeket a szempontokat nem csupán az ítélőbíróságnak, hanem az eljárás megindításától kezdve mindegyik hatóságnak figyelembe kell vennie és így különösen a rendőrségnek is, amely pedig, egyébként csak a legnagyobb elismerést érdemlő ügybuzgóságával, ennél az ügyeknél nem ritkán ágyúkból lövöldözött verebekre (előzetes letartóztatás, a Bp. 141. §. értelmezése, a büntetés előrelátható nagysága, keresethajtó foglalkozás hiánya nőknél stb.). A túlságos erély, mely ezeknek az ügyeknek elintézésénél kifejezésre jutott, talán a «háborús ügy» mint jelszó nem egészen helyes értelmezésének is tudható be A hadisegély körül elkövetett visszaélések kétségtelenül összefüggésben vannak a háborús viszonyokkal, annyiban, hogy háború nélkül hadisegély sincsen, nem tartoznak azonban a speciálisan háborús, t. i. a hadviselés érdekei ellen irányuló bűncselekmények közé, amelyekkel szemben a fokozott szigor és minden kíméletességi szempont félretétele is helyén van.

De ne többet erről — csak körvonalazni kívántam a helyzetet.

Foglaljuk össze az elmondottak lényegét. A hadisegély tárgyában kiadott pénzügyminiszteri rendelet 29. §-ában foglalt rendelkezés a büntetőtörvénykönyv rendelkezéseinek elébe nem vághat, minélfogva csakis oly esetekben alkalmazható, amikor egyéb bűncselekmény ismérvei fen nem forognak, t. i. ha csak arról lehet szó, hogy a terhelt a valóságnak meg nem felelő adatokat jelentett be (valóságnak megfelelőket elhallgatott) és ha lényeges változásokat a hatósággal nem tudatott. Amint már az ily módon kiutalt és a tettest meg nem illető segélyösszeg felvétele is megkíséreltetett, a cselekmény többé kihágást nem képezhet. A visszaélésekkel — mint láttuk — a bűncselekményeknek számos fajtáját követték el; legtöbb esetben azonban az egész tevékenység az utalványozó hatóság tévedésbe ejtésében, avagy tévedésben tartásában csúcsosodik ki, úgy hogy a bűncselekmények túlnyomó számát a csalás fogalma alá kell vonni. A különös méltánylást érdemlő, rendkívüli körülmények a minősítésnél nem, hanem csupán a büntetés kiszabásánál, a bűncselekmény súlyának megítélésénél vehetők figyelembe. Itt azonban teljes mértékben érvényesítendők. A büntetés előrelátható mértéke, mely az előkészítő eljárásban mérvadó szempont, enyhítse rideg szigorát azoknak a hatóságoknak, amelyek — egyébként csak dícsérhető — ügybuzgalmukban a hadisegéllyel visszaélőkben a bűnözők veszedelmes fajtáját vélték feltalálni.

Dr. Auer György.

Tanácsalakítás felfolyamodási ügyekben.

A kir. Kúria 1915. P. II. 7680. sz. végzése szerint a tábla a törvényszéknek a törvényszéki eljárásban hozott végzése felett ötös tanácsban határoz.

Ezt a határozatot többfelől bírálat tárgyává tették.* Az ellenálláspont szerint a kir. ítélőtábla végzések felett mindig három tagból álló tanácsban bíráskodik. Az ellenkező nézeten levők álláspontjukat részben az 1912 : VII. tc. 13. §-ára, részben pedig az 1912 : LIV. tc. 80. §-ára alapítják.

A Pp.-ben szabályozott eljárás alá eső ügyekre nézve a felfolyamodást a Pp. XVII. címe szabályozza. Az 550. §. szerint a felfolyamodás felett, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, a közvetlen felsőbíróság határoz. Azokban az ügyekben, amelyekben a törvényszék ítéletét az 525. §. szerint a kir. Kúria vizsgálja felül, a törvényszék végzése ellen használt felfolyamodás felett is a kir. Kúria határoz, kivéve ha a törvény kifejezetten egyfokú felfolyamodást enged.

Az 550. §. tehát csak akként rendelkezik, hogy a felfolyamodás felett, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, a közvetlen felsőbíróság határoz, arra nézve azonban, hogy a felsőbíróság milyen összeállítású tanácsban határoz, sem ez a §., sem a XVII. cím valamely más §-a intézkedést nem tartalmaz.

* L. Kovács Marcelnek a Jogt. Közl. 42. számában megjelent cikkét.

Kétségtelen, hogy a XVII. cím későbbi §-ai akkor, amidőn a felfolyamodás elintézéséről rendelkeznek, ezt a kitételt ismételten (összesen háromszor) használják: «felfolyamodási bíróság».

Igy az 557. §. szerint, «ha *a felfolyamodási bíróság* írásbeli meghallgatást rendel el . . .», az 558. §. szerint «*a felfolyamodási bíróság* hivatalból vizsgálja . . .», az 560. §. szerint pedig «*a felfolyamodási bíróság* a felfolyamodás elintézése után . . .».

A Pp. nemcsak az általa szabályozott ügyekben követendő eljárási szabályokat állapítja meg, hanem egyúttal a polgári perben eljáró bíróságokat is szervezi, IV. fejezete tartalmazza a bíróságok belső szervezetét. Az 55. §. szerint a kir. törvényszék, a kir. ítélőtábla és a kir. Kúria tanácsban határoznak. A §. harmadik bekezdése szerint pedig «a kir. ítélőtábla fellebbezési tanácsa az elnökön kívül négy bíróból, felülvizsgálati tanácsa pedig az elnökön kívül két bíróból áll.» Olyan szervezeti rendelkezést, amely arról intézkedik, hogy a kir. ítélőtábla felfolyamodási tanácsa hogyan alakul, a Pp. nem tartalmaz, általában azt a kifejezést sem ismeri, hogy «felfolyamodási tanács».

Megfelelő szervezeti intézkedés hiányában tehát felfolyamodási bíróságról olyan értelemben, mint fellebbezési vagy felülvizsgálati bíróságról a Pp. alapján nem lehet beszélni és sem a javaslat indokolása, sem pedig az egyéb előmunkálatok olyan adatot, melyből csak távolról is arra lehetne következtetni, hogy a Pp. külön felfolyamodási bíróságot szervezett volna, nem tartalmaznak.

Igaz ugyan, hogy a törvény az említett három helyen azt a kitételt «felfolyamodási bíróság» használja, ablól a kapcsolatból azonban, amelyben ez a kitétel előfordul, az állapítható meg, hogy ezt a szót a törvény csak egyszerűség kedvéért, gyűjtő fogalomként használja az alsóbíróságtól való megkülönböztetés céljából, ugyanis mindhárom esetben tisztán eljárási, nem pedig szervezeti természetű rendelkezésekkel kapcsolatban fordul az említett kitétel elő, már pedig az eljárási és szervezeti természetű szabályok között úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból élesen különböztetni kell.

Az 550. §., mely a felfolyamodások felett határozó bíróságokról rendelkezik, ezt a kitételt nem tartalmazza, már pedig kétségtelen, hogy egy ú. n. felfolyamodási bíróság szervezéséről csak akkor lehetne beszélni, ha az 550. §. első mondata akként hangzanék, hogy a felfolyamodás felett, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, a közvetlen felsőbíróság, *mint felfolyamodási bíróság* határoz.

Arra, hogy az 557. stb. §-okban a «felfolyamodási bíróság» kitételnek szervezeti jelentősége volna, az előmunkálatok sem nyujtanak semmi támpontot, sőt az indokolás nem is használja ezt a kitételt következetesen, hanem a «fellebbviteli bíróság» kitétellel felváltva.*

A Pp. tehát a kir. ítélőtábla tanácsát kétféle módon szervezi, ú. m. fellebbezési és mint felülvizsgálati tanácsot, a Pp. 550. §-ának második bekezdéséből pedig nyílvánvaló, hogy a felfolyamodások felett rendszerint az a bíróság ítélkezik, amely hivatott az ítélet elleni jogorvoslat elintézésére is, következőleg tehát a törvényszéki eljárásban a felfolyamodások felett csak a kir. ítélőtábla fellebbezési tanácsa bíráskodhatik.**

További kérdés most már, hogy későbbi törvények a felfolyamodások elintézésére nézve másnemű rendelkezést nem tartalmaznak-e?

Az ellenálláspontón levők egy részének indokolása szerint az 1912 : VII. tc. 13. §-a, a másik része szerint pedig — miután az nincs hatályban — az 1912 : LIV. tc. 80. §-a egészíti ki a szóbanforgó kérdésre nézve a Pp.-t.

Az 1912 : VII. tc. 13. §-a szerint «A kir. Kúria minden polgári ügyben öttagú tanácsban határoz.» . . . «A kir. ítélőtáblák akár törvényszéki, akár járásbírósági ügyekben használt felfolyamodások felett és felülvizsgálati ügyekben, három tagból álló tanácsban határoznak.»

Ez a §. az említett tc. I. fejezetében van elhelyezve és az 1912 : LIV. tc. 3. §-a a szóbanforgó törvénynek III. és IV. fejezetét helyezi kifejezetten hatályon kívül, az I. fejezetet egészében nem is lehetett hatályon kívül helyezni, mert az igen vegyes, a Pp.-vel semminemű összefüggésben nem levő anyagot tartalmaz.

A 3. §. első mondata szerint azonban a «polgári perrendtartás életbeléptetésével hatályukat vesztik mindazok a jogszabályok, amelyek a polgári perrendtartásban vagy a jelen törvényben szabályozott kérdésekre vonatkoznak». Már pedig, mint a fentiekben kifejtettem, a Pp. a Pp.-ben szabályozott eljárás alá eső ügyekben eljáró bíróságok belső szervezetét szabályozza, miután pedig a jelenleg megbeszélés tárgyává tett kérdés is erre a belső szervezetre vonatkozik, ennélfogva az arra vonatkozó korábbi jogszabályok, tehát az 1912 : VII. tc. 13. §-ának idézett rendelkezése is hatályon kívül van helyezve; annál is inkább, mivel az említett 13. §. a felfolyamodások felett határozó tanács szervezésén kívül a kir. Kúria tanácsát és a kir. tábla felülvizsgálati tanácsát is szervezi, utóbbit egyenesen ugyanabban a mondatban, mint a felfolyamodások felett határozó tanácsot, már pedig kétségtelen, hogy ezeket a kérdéseket a Pp. is kifejezetten szabályozza. De az 1912 : VII. tc.-nek úgy a miniszteri indokolása, mint az igazságügyi bizottságok jelentése, valamint a képviselőház plenáris tárgyalásán az előadó ismételten hangsúlyozták, hogy ez a törvény sem nem változtatja meg a Pp.-t, sem azt ki nem egészíti, hanem tisztán csak a régi ügyekre vonatkozik. És az idézett 13. §-hoz, melynek a kir. táblákra vonatkozó 3. bek. az ig. bizottság vette fel, fűzött ig. bizottsági jelentés is azt mondja: «a bizottság a felülvizsgálati tanácsok tagjainak azt a leszállítását, amelyet a Pp. 55. §-a rendel, már most javasolja, és a kisebb jelentőségű felfolyamodások elintézését is háromtagú tanácsra bízza». Tehát az ig. biz. is csak a felülvizsgálati tanácsok tagjai számának leszállításánál hivatkozik a Pp.-re, a felfolyamodásokat elintéző tanácsok tagjai számának meghatározásánál elmarad a Pp-re való hivatkozás. Ez a rendelkezés tehát nincsen a jelentés szerint a Pp.-ből átvéve, de viszont nem is kívánja a Pp.-t módosítani, avagy kiegészíteni, ez egy olyan intézkedés, amely egyszerűen csak a régi ügyekre vonatkozik.

Hátramarad még az a kérdés, hogy a Ppé.-nek az ig. bizottság által felvett 80. §-a nem módosítja-e a Pp.-t a szóbanforgó kérdésre nézve.

A Ppé. 80. §-a szerint, amennyiben törvény másként nem rendelkezik, a kir. tábla polgári ügyekben az elnökön kívül két bíróból alakult tanácsban határoz. Ha a kir. tábla a polgári perrendtartásban nem szabályozott polgári ügyekben, mint fellebbezési bíróság határoz, tanácsának alakulására a Pp. 55. §-át kell alkalmazni. A kir. törvényszék és a kir. Kúria tanácsának alakulására a perrendtartásban nem szabályozott polgári ügyekben is a Pp. 55. §-a alkalmazandó.

Már a fentiekben kifejtettem, hogy a Pp. azt, hogy felfolyamodások felett, az általa szabályozott ügyekben a kir. tábla hány tagból álló tanácsban határoz, szabályozza, szabályozza pedig épen azáltal, hogy erre nézve külön intézkedést nem tesz. A Pp. 550. §-a ugyanis intézkedik arra nézve, hogy a felfolyamodások felett az a bíróság határoz, amely a végítéletet hivatott felülbírálni, kitűnik ez az 550. §. második bekezdéséből, amely szerint azonban azon ügyekben, amelyekben a törvényszék ítéletét az 525. §. szerint a kir. Kúria vizsgálja felül, a törvényszék végzése ellen használt felfolyamodás felett is a kir. Kúria határoz. Már pedig a törvényszéki eljárásban a végítélet felett a kir. tábla fellebbezési tanácsa bíráskodik, tehát az bíráskodik a felfolyamodások felett is. De hogy a hivatkozott 80. §. nem vonatkozik a Pp.-ben szabályozott eljárások rendjén beadott felfolyamodásokra, bizonyítja ennek a §-nak egész tartalma is, a §. egész tartalmából ugyanis az tűnik ki, hogy az a perenkívüli eljárásokra vonatkozik. Ezt bizonyítja

* L. pl. az 560. §. indokolását.

** Nem osztom tehát Kovács Marcel nézetét abban sem hogy a Pp. arról, hogy a kir. ítélőtábla felfolyamodások felett hány tagú tanácsban határoz, feledékenység folytán nem intézkedik. Igaz ugyan, hogy erre nézve a Pp. kifejezett intézkedést nem tartalmaz, de erre nem is volt szükség, mert ez a kérdés, mint a szövegben kifejtettem, a törvény által el van döntve, csakhogy épen a törvény erre nézve kifejezett rendelkezést nem tartalmaz. Abból, hogy ebben a kérdésben cum expressis verbis nem intézkedik a törvény, csak arra lehet következtetni, hogy az általános szabályok alkalmazandók, nem pedig a törvény hiányára. Alig tehető fel, hogy ha Plósz, a Pp. világhírű alkotója, külön felfolyamodási bíróságot akart volna szervezni, egy ilyen fontos szervezeti rendelkezés hiánya kikerülte volna a figyelmét.

a §. genézise is, az igazságügyi bizottság ezt a §-t ugyanis generális rendelkezésként a Ppé. javaslatában az egyes a perenkívüli eljárások szabályozásánál felsorolt szervezeti rendelkezések helyett vette fel, és arra nézve, hogy ez a Pp.-t kiegészíteni kivánná, az előmunkálatok sem tartalmaznak semminemű adatot.

Végül az ellenálláspont ellen szól a célszerűség is. Az 1881. évi LIX. tc. 59. §-ával szemben a Pp. 551. §-a a felfolyamodást több fontos kérdésre nézve (1881 : LIX. tc. 54. §. 2. és 3. p.) azáltal, hogy azt két egybehangzó végzés ellen teljesen kizárja, lényegesen megszorítja, már pedig épen ezek a kérdések a felek jogvédelmi igényének érvényesülésére nézve igen fontosak, annak érvényesülését esetleg teljesen lehetetlenné teszik, nem áll tehát az, hogy a felfolyamodás rendjén, úgy amint azt a Pp. szabályozza, mindig csak alárendelt jelentőségű kérdések nyernek megoldást.

A magam részéről tehát azt hiszem, hogy a kir. Kúria a fennálló jognak mindenben megfelelően mondotta ki azt, hogy a törvényszéki eljárásban hozott elsőbírói végzéseket a kir. tábla fellebbezési tanácsa bírálja felül. *Dr. Rosnyay Dávid.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Elvi jelentőségű határozatok a budapesti kir. törvényszék végrehajtási jogi gyakorlatából.** 1. 21. P. 5531/1915. sz. végzésében kimondja, hogy «a V. T. 32. §-a jogot ad ugyan a kiküldöttnek arra, hogy amennyiben a végrehajtási cselekmény foganatosítása szükségessé teszi, a végrehajtást szenvedő lakását és tartályait is felnyittathatja és kutatásokat eszközölhet. E kutatási jog azonban nem foglalja magában az ügyvéd könyveiben való kutatás lehetőségét abból a célból, hogy ilykép állapíttassék meg, hogy van-e az ügyvédnek lefoglalható követelése vagy sem.»

E döntés — nézetem szerint — helytelen, mert oly privilégiumot ad az ügyvédnek, amely őt törvény szerint meg nem illeti. Ha a törvény megengedi, hogy a kiküldött a lefoglalható vagyontárgyak felfedezése végett kutasson, akkor azt is meg kell engedni, hogy kutathassa, van-e az ügyvédnek lefoglalható követelése, amely jóformán egyedül foglalható vagyona az ügyvédnek. Evégből az ügyvédi titoktartás körébe nem vonható, mert puszta számszerű adatokat tartalmazó könyvei vagy azoknak puszta számszerű adatai megtekinthetők.

2. 21. P. 4929/1915. sz. végzésében kimondotta, hogy a budapesti árú- és értéktőzsde választott bíróságának pénzösszeg fizetésében marasztaló ítélete alapján a veszély valószínűségének kimutatása esetén biztosítási végrehajtásnak van helye. *Indokok:* Az 1912 : LIV. tc. 50. §-ának értelme szerint biztosítási végrehajtásnak a veszély valószínűségének kimutatása esetében a polgári bíróság ítélete alapján van helye. Ebből következik, hogy a nem polgári bíróság ítélete alapján a biztosítási végrehajtás helyet nem foghat, de következik ismét az is, hogy a polgári bíróság keretébe tartozó egyéb bíróság ítélete alapján a veszély valószínűségének kimutatása mellett a biztosítási végrehajtás elrendelendő. A törvény nem szól kifejezetten arról, hogy a polgári bíróság alatt a tőzsdebíróság is értendő-e, kétségtelen azonban az, hogy mindazon bíróságok, melyek csupán magánjogi ügyekben határoznak, másnak mint polgári bíróságnak nem tekinthetők s így a tőzsdebíróság is, mely bár az 1881 : LIX. tc. 94. §-ában szabályozott korlátozott hatáskörrel, de magánjogi ügyekben a törvény által átruházott jogkörnél fogva a rendes bíróság hatóságát gyakorolja, a polgári bíróság keretébe tartozik s ebből kifolyólag a tőzsdebíróságnak meghatározott pénzösszeg fizetésében marasztaló ítéletéből a veszély valószínűségének kimutatása esetén a végrehajthatóságot nem lehet megtagadni. Ugyanaz a helyzet abban az esetben is, ha készpénzkövetelésben marasztaló ítélet ellen halasztó hatályú fellebbvitellel élnek, amikor szintén van biztosítási végrehajtásnak helye. Erre az esetre az 1881 : LIX. tc. 96. §-a már kifejezetten kimondja azt, hogy a tőzsdebíróság ítélete alapján, ha az ellen felfolyamodással élnek, a biztosítási végrehajtás elrendelhető s így nincs döntő ok arra, hogy akkor, amikor az utóbbi esetben a törvény a biztosítási végrehajtást megengedi, az előbbi esetben megtiltani akarta volna s így ez mellőzendő lenne. De ott van még a Pp. 783. §-a, mely kimondja, hogy a választottbírósági ítéletnek hatálya ugyanaz, mint a jogerős ítéleté és nincs ok arra, hogy egy ily ítéletnek kevesebb hatály tulajdoníttassék, mint a rendes bíróságok ítéleteinek.

Ez a határozat sem helyeselhető, mert nem felel meg a törvénynek. Ugy a végrehajtási törvény, mint a módosító Ppé. törvény (1912 : LIV. tc.) is a «polgári bíróság» kifejezést, mint terminus technikust, csupán a rendes királyi bíróságok megjelölésére használják. Kitűnik ez a V. T. 1., illetve a Ppé. 31. §-ából és a Ppé. 35. §-ából és így nem mondhatjuk, hogy a tőzsdebíróság is «polgári bíróság», mikor a végrehajtási eljárás szempontjából az erre vonatkozó törvények szerint nem az. Ami pedig a törvényszéknek azt az érvét illeti, hogy az 1881 : LIX. tc. 96. §-a a tőzsdebírósági ítélet alapján, ha az ellen felfolyamodással élnek, a biztosítási végrehajtást megadja, ez nem érv arra nézve, hogy más esetben is helye van annak, sőt — argumentum a contrario — ebből az következik, hogy más esetben nincsen helye. A Pp. 783. §-ára való hivatkozásnak pedig nincsen súlya, mert az ítélet hatálya alatt a törvény csak a perjogi és magánjogi hatásokat érti, nem pedig egy külön törvényben szabályozott következményeket.

3. Helyes döntés a következő (21. P. 3519/1915.) : A kir. törvényszék az elsőbíróság végzésének felfolyamodással egyedül megtámadott azt a részét, mely szerint A. Simon és Társa cég a sorrendi tárgyaláson való megjelenésért felszámított költség sorozása iránti kérelmével elutasíttatott, megváltoztatja és A. Simon és Társa cég végrehajtató részére a már sorozott követelésének rangsorozatában sorrendi tárgyalási díj címén további 28 K-t soroz. *Indokok:* A végrehajtási törvény 27. §-ának az az intézkedése, hogy a végrehajtási költségeket a marasztalt fél viseli, természetszerűleg csak a szükségszerűleg felmerült költségekre terjedhet ki s annak megállapításánál, hogy a végrehajtási eljárás folyamán felmerült költségek a végrehajtást szenvedő terhére róhatók-e, a szükségszerűség szempontja a döntő. Ennélfogva a sorrendi tárgyalással járó költség is, amely szintén a végrehajtási költség egy részét képezi, csak abban az esetben terheli a végrehajtást szenvedőt, ha a végrehajtatónak a sorrendi tárgyaláson való megjelenésére szükség volt. A jelen esetben a végrehajtást szenvedő lefoglalt fizetésének folytatólagos letétbe helyezett az a része kerül felosztás alá, amelyből a felfolyamodó végrehajtató követelésének sorozását igényelhette s így a sorrendi tárgyaláson közvetlen érdekeltként jelentkezvén, az azon való képviselettel felmerült költsége is oly költséget képez, amely a végrehajtást szenvedő által viselendő. Ez alapon az elsőbíróság végzésének vonatkozó részét megváltoztatni s a felfolyamodók részére az 1915 febr. 24-ikén és 1915 márc. 20-ikán megtartott két sorrendi tárgyalás díját a végrehajtást szenvedő terhére megállapítani és végrehajtatót szerzett zálogjogának rangsorozatában sorozni kellett. *Dr. Borsodi Miklós.*

— **A felfüggesztési kérelmet elutasító másodbírósági határozat** ellen felfolyamodásnak nincs helye. A kir. Kúria a felfolyamodást a következő megokolással utasította vissza: «A Pp. 551. §-a szerint a másodbíróság megváltoztató végzése ellen is csak abban az esetben van felfolyamodásnak helye, ha az a törvény szerint felfolyamodással egyáltalában megtámadható, a Pp. 236. §-a szerint a felfüggesztés iránti kérelmet elutasító határozat ellen felfolyamodásnak nincs helye, következőleg a fellebbezési bíróságnak ugyan megváltoztató, de a felfüggesztési kérelmet elutasító része ellen nincsen felfolyamodásnak helye, miután pedig a felfolyamodás a jelen esetben a fellebbezési bíróságnak a felfüggesztési kérelem teljesítését megtagadó végzése ellen irányul, ennélfogva azt vissza kellett utasítani. (P. II. 8293.)

— **A Büntetőjogi Határozatok Tára** című hivatalos gyűjtemény V. kötetének 1. füzete megjelent (Franklin-Társulat, 64. lap, ára 1 K 32 f). A füzet harminchat határozatot tartalmaz részben az anyagi, részben az eljárási jog köréből. Ezzel a gyűjteménybe eddig felvett határozatok száma ötszáztizenkilencre emelkedett. Feltűnő, hogy az 1915. év jelzéssel kiadott füzetben oly határozatok is előfordulnak, amelyek időközben alkotott törvény folytán antikválódtak. Az ily határozatoknak tudományos értékét nem lehet ugyan elvitatni, a gyűjteménynek gyakorlati használhatóságát azonban nem emelik. A gyűjteménybe felvett azt a határozatot, amely a Büntetőjogi Döntvénytárban még nem jelent meg, a Büntetőjogi Döntvénytár legközelebbi számában közölni fogjuk. A Büntetőjogi Döntvénytárban már közzé-

tett határozatok közül döntvénytári mellékletünkben csupán az elvi kijelentést tartalmazó részek fognak megjelenni.

— **Az ügyvédi rendtartás 47. §-át** a budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága következőképen értelmezi 1140/915. sz. ítéletében: «a fegyelmi bíróság abból a felfogásból indult ki, hogy az Ü. R. 47. §-ába ütköző fegyelmi vétség oly veszélyeztetési bűncselekmény, aminek tényálladéka fenforog, ha annak alaki feltételei megállapíthatók, tekintet nélkül arra, követett-e el az ügyvéd az ugyanazon ügyben *korábban* képviselt ügyfele bizalmával való visszaélést akkor, amikor utóbb az ellenfél képviseletét elvállalja, avagy sem. Az ellenkező felfogás mellett ez a súlyos ügyvédi kötelességszegés csak a legritkább esetekben volna sikerrel üldözhető, mert a vádat terhelné annak a bizonyítása, hogy a korábbi ügyfél titoktartás kötelezettsége mellett miféle tényállításokat és bizonyítékokat szolgáltatott át ügyvédjének. Végül annak sincs semmiféle törvényes alapja, hogy az Ürdts. 47. §-ában említett képviseleten az ügyfélnek csupán hatóság előtt való védelmét kelljen érteni, hanem ez a képviselet az igénynek magánfelekkel szemben hatóságok közbenjötte nélkül való érvényesítése esetén is kétségtelenül fenforog, ami kitűnik abból is, hogy az idézett törvényhely a másik ügyfélre vonatkozólag a tanácsadást a képviselettel egy vonalon említi.

A törvény ily szövegezése értelmezési eszköz abban a tekintetben is, hogy a korábbi ügyfél tekintetében képviseleten mit kell érteni. Ebből a jogi felfogásból kiindulva, a fegyelmi vétség fenforgása szempontjából közömbös az, vajjon vádlott panaszossal részletes tényvázlatot vett-e fel, avagy csupán az érvényesített igény jogalapjának és a tárgyi adatoknak feljegyzésére szorítkozott-e. Az Ürdts. 47. §-ában tilalmazott fegyelmi vétség súlyának elbírálásánál azonban már nem lehet figyelmen kívül hagyni a korábbi ügyfél bizalmával való visszaélés csekélyebb, avagy nagyobb fokát.

— **A szerzői jog a katonai büntetőtörvényben kapcsolatban a szerzői jogról szóló 1884 : XVI. tc. büntetőjogi rendelkezéseivel.** Irta: *dr. Szalai Emil* ügyvéd. A szerző nagy buzgalommal és hivatottsággal foglalkozik a szerzői joggal. Csak nemrég jelent meg a szerző fordításában a Droit D'Auteur-ben, a berni szerzői jogi unió hivatalos lapjában (f. évi 6. és 7. sz.) a Magyarországban hatályos szerzői jogra vonatkozó jogszabályok teljes szövege, aminek pontos ismertetésével jó szolgálatot tett az uniónak és hazánknak is, mely még nem lépett be az unióba. Itt hívja fel a figyelmet a szerző először az 1855 január hó 15-ikén életbeléptetett katonai büntetőtörvénynek «az irodalmi és művészeti tulajdon elleni vétségekről» szóló 740. §-ára és a cs. és kir. közös hadügyminiszter 1885 február hó 5-ikén kelt 193. sz. rendeletére, mely megállapítja, hogy az 1884 : XVI. tcikkel nem történt változtatás a katonai büntetőbíróságok hatáskörén a szerzői jognak azon megsértései tekintetében, amelyek a katonai büntetőtörvény 740. §-ának rendelkezései alá esnek. A szerző most megjelent műve a szerzői jogra vonatkozó katonai büntetőjog szabályainak kommentára, amely az idevágó anyagot két részben — egy anyagi jogi és egy eljárási részben — dolgozza fel. A mai nagy időkben, amikor polgártársaink nagy tömegei állanak katonai kötelékben, különös érdekessége van a munkának, de maradandó értékét későbbi időre is biztosítja a munka jogászi becse. A szerző műve különben a katonai jogon túl többet is nyujt, mert a magyar szerzői jogi törvény büntetőjogi rendelkezéseinek is különös gondos elemzését adja és itt a magyar büntetőtörvénykönyv általános részének is azokat a kérdéseit tárgyalja, amelyek a szerzői jog büntetendő megsértéseinél felmerülhetnek. Ezzel a szerzői joggal foglalkozó gyakorlati jogászoknak hasznos útbaigazítást ad oly kérdésekben, amelyek szerzői jogi irodalmunkban még nem lettek feldolgozva. *Dr. Födi Károly.*

— **Lapszemle.** A Káplány Géza nyug. táblabíró szerkesztésében megjelenő «*Telekkönyv*» című folyóirat október havi füzete a következő tartalommal jelent meg: Ligeti Arnold miskolczi telekkönyvvezető: Az utóajánlati árverés költségei. — Franck Mihály bajai telekkönyvvezető: «Téved az ember, míg törekszik.» — A Kúria 7. sz. polgári jogegységi döntvénye. — E füzethez van mellékelve a melléklap 22. íve.

KÜLFÖLD.

— **A német bíróságok tehermentesítésének** eszméjét szükségrendelet kibocsátása útján valósította meg a birodalmi tanács. (RGBl. 562. old.) A rendelet életbeléptetéséhez való jogosultság bebizonyításához kissé srófos okoskodásra volt szüksége a birodalmi tanácsnak. Németország hadbaszállásával egyidejűleg felhatalmazta a törvényhozás a birodalmi tanácsot, hogy minden oly intézkedést, amely a háború következtében fenyegető gazdasági károsodások elhárítására szükséges, rendelettel léptethessen életbe. Az igazságügyi hivatalnokok tetemes része katonai szolgálatot teljesít — mondja a rendelet indokolása — félő, hogy az igazságszolgáltatás rendje kárát látja a személyzeti létszám ily jelentékeny apadása következtében. Fenakadás az igazságszolgáltatás menetében, pedig kétségtelenül gazdasági károsodást vonna maga után, aminek megakadályozására pedig a birodalmi tanács által hozandó rendelet van hivatva. Kár volna azonban ennek a nem eredetiség nélkül való okoskodásnak az esetleges logikai hibáin töprengeni, mert a tehermentesítési rendelet valóban sikerült, gyakorlati szempontból kiinduló alkotásnak mondható. Behatóbb vizsgálódás nélkül is megállapíthatjuk azonban, hogy kiinduló pontul az 1914. évi osztrák «Gerichtentlastungs-Novelle» szolgált, amely életbelépésekor hazájában oly általános ellenszenvvel találkozott, de amelynek előnyét most már kezdik felismerni. A birodalmi tanács rendelete három fő szempontot fogadott el irányadóul. A fizetési meghagyásnak tágabb körben való érvényesülést biztosítani, a felek közt a békés megegyezés lehetőségét fokozatosan elősegíteni és végre a csekélyebb értékű pertárgyakra vonatkozóan a jogorvoslatok számát csökkenteni. A rendelet megengedi, hogy fizetési meghagyást — a járásbíróságra érvényes elvek megfelelő alkalmazásával — a törvényszék is kibocsáthasson. Tárgyalás kitűzése helyett a törvényszék ily kérelem nélkül is kibocsáthat fizetési meghagyást, ha a kereseti kérelem meghagyás útján is érvényesíthető igényt tartalmaz. A fizetési meghagyás a kereset beérkezésétől számítandó 24 órán belül kibocsátandó. Az ellentmondás azonban a járásbírósági eljárással szemben csakis írásban adható be, amikor is ügyvédi képviselet kötelező. Ellentmondás be nem érkezése esetére végrehajtási parancsot bocsát ki a törvényszék. (Vollstreckungsbefehl). Ha a törvényszék azt veszi észre, hogy a kereset fizetési végrehajtás kibocsátására nem alkalmas, annak visszaadása helyett tárgyalást tűz ki.

A szóbeli tárgyalás megkezdése előtt, ha a felek megjelentek, a bíróság kísérelje meg a békés kiegyezést lehetővé tenni; ha peres feleknek újabb megbeszélésre volna szükségük, a tárgyalás elnapolandó.

A jogorvoslat igénybevehetése az 50 márkánál kisebb értékű pertárgyakra vonatkozóan lényeges korlátozásnak vetették alá. Helyesen jegyzi meg Levin, az ismert német perjogász (Jurist. Ztg. f. év. 19/20. szám), hogy ez az intézkedés fokozott lelkiismeretességet és tudást kíván meg a bíróságoktól és hogy az újítás sikere voltaképen az alsóbíróságok munkájának minőségétől fog függni. *A.*

— **A háború szociális következményeinek tanulmányozását** tűzte céljául a Kopenhágában legutóbb megalakult tudományos egyesület. A világháború a termelő erők és segédeszközök pusztulását vonja maga után — így szól az új társulat belépési felhívása — a felhalmozott javak és a kultura szempontjából tehát katasztrofális jelentőségű esemény. Ebből a pusztulásból Európának, de az egész világnak is a gazdasági tényezők újonnan leendő megalapozására kell törekednie. A szociális újjászervezésnek ezt a munkáját kívánja az egyesület már most, a háború gazdasági, pénzügyi és szociálpolitikai tanulságainak megrögzítésével előkészíteni. *A.*

Ügyvéd vagy telekkönyvben jártas ügyvédjelölt azonnal beléphet dr. Mayer Ignác ügyvéd irodájába Marczali (Somogy). Feltételek megállapodás szerint. 15472

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 44. szám. Budapest, 1915 október 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Magyar címer és lobogó a közös ügyekben. — *Dr. Gál Jenő* budapesti ügyvéd: Semmisségi panasz a gyorsított eljárásban. — *Antal József* kézdivásárhelyi kir. járásbíró: Vitás kérdések a mulasztás és pergátló kifogás körül a perújításban. — *Dr. Hugai Péter* perlaszi kir. albíró: Felfolyamodás telekkönyvi ügyekben. — *Dr. Csillag Benő* budapesti kir. központi járásbírósági jegyző: Ausztriával kötött jogsegély-szerződésünk. — Szemle.

Mellékl et: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Magyar címer és lobogó a közös ügyekben.*

II. cikk.

Az október 11-iki királyi rendelettel, a közös polgári hatóságoknál megállapított címerhasználatot «közjogszerűnek» és így elfogadható megoldásnak minősítettük. Hangsúlyozzuk azonban újra, hogy nézetünk szerint ebben a címerhasználati rendben vagy módban Magyarország részére sem «egy új címer», sem valóságosan közös címer létesítés nem foglaltatik, és helyt nem álló feltevés az is, mintha itt a «monarchia részére történt volna címeralkotás». A közös külügyminiszterhez intézett királyi leirat némely nem eléggé szabatos kitételeivel szemben áll maga a helyes címerelhelyezés.» Elég érdekes jelenség, hogy a miniszterileg ellen nem jegyzett, alább bővebben méltatandó Hadparancs és Hajóhadparancs, elkerüli a «közös» címer elnevezést és teljes közjogi óvatossággal írja körül a címerhasználat új rendjét, mondván, hogy a hadizászló egyik oldalán «*Ausztriának és Magyarországnak egymás mellé helyezett címereit* viseli. Ezen helyes megjelölés tehát jól fejezi ki azt, hogy egyik-egyik állam címere nincs itt «alkatrésszé redukálva» egy harmadik címerben, sem ilyenné egyesítve, hogy ezt a címerhasználatot még csak *együttes* vagy *kettős* címernek sem szabadna nevezni, annál kevésbbé «egynek és közösnek». Itt «címerek» vannak és maradnak, két *állam* címere van a magyar és az osztrák. Az osztrák császárság címere e használati rendben sem lesz a *mienk* vagy a mienk is, az nekünk itt is a *másik állam* címere marad és csakis az.

Az a tény, hogy a közös miniszterekhez intézvék a kéziratok nem bélyegezhető a címerügy elközösítésének, a közös külügyre és hadügyre vonatkozólag sem; hiszen a közösügyek szorosan taxativ törvénybeli meghatározása mellett fel sem tehető, hogy rendelettel azok számát szaporítani szándékoztak volna. A rendelet adresszálása érthető abból, hogy a közös miniszterek alá tartozó szerveknél kell az új címerhasználatot foganatba venni. A közös miniszterhez intézés vagy ennek ellenjegyzése, nem alap arra a képtelen legújabb osztrák magyarázatra, sem mely szerint a királyi Felség ez alkalommal és ezen rendelettel, az Ausztria és Magyarország közötti *cimerügyi* vitát, mint *döntő biró* intézte el. Nekünk Ausztriával címerügyi vitánk nem volt, «de jure» nem is lehet. A mi államcímerünk igénye minden vitán kívül, magyar törvényekben is meg van állapítva, de enélkül is következik önálló államiságunkból; ehhez hát Ausztriának peres ügyfélkép «köze nincsen».

Az indivisibiliter et inseparabiliter jelige csak a két állam kölcsönös területi integritását fejezi ki és semmiesetre sem jelent olyasmit, hogy a két terület közjogilag egy egész és mint ilyen fel nem osztható. A két államterület együttbirtoklása a trón-öröklési rend által van adva, az ugyanazon személy uralkodásában. De ez sem területi egység.

Miután mindez épen így van, alig aktuális a címerrendezéssel kapcsolatosan vitatni a kérdést, hogy «rendeleti jogkörben» eszközölhető volt-e az, vagy csak törvénnyel lehetett volna keresztülvinni. Mert ismételjük, a törvény konzekvenciája van ezzel a rendelettel levonva.

Nagyobb nyomaték, de nem jogérvényre emelés okából, ennek a rendelkezésnek törvénybe cikkelyezését kívánhatja ugyan valaki, ez ellen gátat a királyi Felség címeralkotási jogára utalással nem lehetne vetni. Hiszen a címerügyi felségjogot sem szabad, nálunk nem létező érinthetetlen «rezervált felségjogkép» értelmezni; sem pedig úgy, mintha évszázados szokással is elfogadott államcímerünket, melyre törvényeink annyiszor utalnak, tetszésszerűleg lehetne rendeletekkel a közjogi helyzetbe nem illő módon újjáalakítani, avagy épen eltörölni. De hát ilyenről ezen esetben szó nem is lehet, mert hisz a rendelet szerint a közös ügyekben is ugyanaz a régi magyar címer jelenik meg, ami a külön magyar ügyekben; itt természetesen az osztrák címer társasága nélkül.

A bosnyák-hercegovinai címernek a magyar szent korona országai egyesített címerébe (állami középcímer) ez alkalommal történt beiktatását teljes *megelégedéssel* szemlélhetjük. Helyénvaló ez egyszerűen azért, mert az annexió pillanatától fogva Bosnyákország «de jure», «kizárólag» a magyar szent korona országa, úgy annyira, hogy ennek az országnak idebekebelezése puszta királyi rendelkezéssel, új törvényalkotás nélkül is elrendelhető, sőt jogilag szólva mondhatjuk, már eddig elrendelendő lett volna.

O Felsége rendelete a bosnyák címer tekintetében tehát szintén csak *executiv* természetű; mivel csupán a fenálló közjogi jogállapot helyes kifejezése. A bosnyák címer különben sem volt idegen a magyar állam címerében; része volt annak. Ott szerepelt folyton megszakítás nélkül mint a többi hűbéres vagy mellékországok, alávetett részek (partes subjectæ) címere a magyar birodalom (archiregnum) nagy címerében, ott szerepelt ünnepies közjogi aktusoknál. Nem ujdonság, nem új alkatrész tehát és megfelelőleg az annexiónak, áthelyezése nagy címerünkből az egyesített középcímerbe tökéletesen correct.

De már most épen ezekből kifolyólag alapos ellenvetés tehető az osztrák császárság egyidejűleg újonnan szerkesztett *középcímerének* a bosnyák címerrel való kibővítése ellen; minek folytán mindkét állam címerében szerepel a bosnyák címer. Legalább «ideiglenesen», mert kifejezetten így mondja a királyi rendelet.

Nem «közös» ország Bosnyákország és Hercegovina, melyre paritásos igénye volna a másik államnak is.

Felmerülhet a kérdés, nem lett volna-e tanácsosabb Bosznia címerét egyelőre inkább mindkét állam címeréből kihagyni, avagy inkább csupán a közös ügyekben való címerhasználatnál adni annak helyet a két állam címerén kívül. Szerintünk egyik sem lett volna szerencsésebb és elfogadhatóbb, sőt talán félremagyarázhatóbb is lett volna. Akár a teljes kihagyás, akár csak a közös ügyeknél szerepeltetése az annektált országok címerének, ezeknek a két államon kívül állására utalt volna; az annyira perhorreszkált, de bizonyos körökben annál inkább istápolt «*trialismus*» gondolatát ébresztette volna.

Mielőtt a közös hadseregnél és a közös haditengerészetnél október 11-én kiadott «hadparanccsal» megparancsolt címer- és

* Az előbbi közl. l. a 43. számban.

zászlóhasználatra, illetőleg *hadi*zászló (lobogó) alkotásra áttérnénk, nem kerülheti el figyelmünket, hogy a közös polgári hatóságoknál (és diplomáciánál) a nemzeti szín, illetőleg a lobogóhasználat nem lőn most egyidejűleg rendeletileg szabályozva és így e tekintetben a *statusquo* most még fenmaradna. Ez a statusquo nem elégíti ki a magyar nemzeti lobogó paritásos igényét, mert bizonyos alkalomszerű és úgy látszik nem is szabályozott használattól eltekintve, a valóságosan közös szervek egészen mellőzik azt.

Remélhetőleg a megfelelő szabályozás nem késik soká, már csak annálfogva sem, mert még az eddiginél is nagyobb anomalia lenne, ha a most már helyes *címer*használat helytelen lobogóhasználattal lenne párhuzamban.

A két címer paritásos használatának, magától értetődőleg a két állam színeinek, illetve zászlóinak egyenlő értékű, egyenlő helyzetű alkalmazása felelne meg. Egy *zászló* a két állam színeinek bármely kombinálásával nem lenne szerencsés, de nem lenne kielégítő egy zászlórúdon két lobogó sem, mert ilyen módozat is nehézzé tenné a *paritás találó kifejezését.* «Olyan mixtum compositum», a minő a vámkereskedelmi szerződési törvény alapján a tengeri kereskedelmi hajók használatára megállapítva, illetőleg újabban fentartva lőn s amely hivatalosan közös lobogónak neveztetett el, a közös minisztériumok és azok alá rendelt közös hatóságok és intézetekre nem kívánatos, mert ez ott nem lenne kifejezése, hanem inkább elhomályosítása nemzeti önállóságunknak.

A hadi zászló.

«Nunc venio ad fortissimum». A fentebb tárgyalt királyi leirattal és az állampecsétre vonatkozó második kézirattal egy napon jelent meg, O Felségének mint a haderő legfőbb parancsnokának Hadiparancsa és Hajóhadparancsa.

«Akarom, hogy hadseregem zászlaja és haditengerészetem lobogója közjogilag *megfelelő jelképe* legyen annak a kapcsolatnak, mely a Pragmatika Sanctio alapján az osztrák és magyar monarchia két állama között fenáll. Jóváhagytam tehát, hogy a hadsereg zászlaja és vezérzászlaja *egyik oldalán Ausztriának és Magyarországnak egymás mellé helyezett címereit* viselje. Ezeket egymással Házam címere köti össze és az «Indivisibiliter ac inseparabiliter» jelige övezi. A másik oldal *közepére* Névjelvényem, sarkaiban pedig váltakozva a császári korona és a magyar szent korona állíttassék.

E zászlók színe *fehér, szélein váltakozva feketesárga* és *vörösfehérzöld* háromszögű lángívek veszik körül.

A mostani ezredzászlók ezredeiknél maradnak és az *újakkal csak* a felmerülő *szükséghez* képest pótoltatnak, az új *vezérzászlókat elkészítésük* után azonnal használni kell.

A *színek tekintetében* változatlan tengerészeti lobogón az *Ausztriai Ház címere* és paizsa mellett az *ősi magyar vörösfehér címer* alkalmaztassék. E lobogó egy később meghatározandó időpontban ugyanazon órában lesz felvonandó.»

Két kérdésre fogunk felelni következő cikkünkben. Elsőül arra, hogy *közjogi alapon áll-e a közös hadsereg és a haditengerészet* címerének és lobogójának különbözőleg történt megállapítása, azután arra, hogy a «megparancsolt» két hadi címeres-zaszló megfelel-e teljesen az illető katonai szervezetek államjogi természetének és helyzetének?

(Folyt. köv.) *Dr. Kmety Károly.*

Semmisségi panasz a gyorsított eljárásban.

A kir. Kúria legfőbb feladata a jogegység megóvása. Megnyugtató köztudatot nagy bírói tekintélyével csak akkor teremt, ha a törvény alkalmazásában megszabja, miképen kell vitás törvényhelyeket a törvény igazi szellemének megfelelően magyarázni, a büntetés kiszabásában pedig megmutatja az igazságos mértéket az ország minden bírájának. A Bp. megalkotása óta, különösen a jogegységi tanács működése sok bizonytalanságnak vágta útját, mindaddig, míg napjainkban a törvényt pótló rendeletek alkalmat nem adtak arra, hogy a bűnvádi eljárás sarkalatos tételei elhomályosúljanak. E tekintetben a legnagyobb bizonytalanságot teremtette a gyorsított bűnvádi eljárás kiegészítéséről szóló 1915. évi 9550. számú igazságügyminiszteri rendelet. Hogy mit jelent a vizsgálat mellőzése, a vádirat elleni kifogások kizárása, a kir. ügyésznek bírói hatáskörrel való felruházása (előzetes letartóztatás elrendelése, tanúkihallgatás önálló foganatosítása), a nyílvánosság kérdésének elnöki jogkörbe való utalása, a főtárgyalásnak feljegyzések alapján való előkészítése, ez úgyszólván mindennapos megbeszélés tárgya jogászközönség körében, nem lehet tagadni, hogy az 1912 : LXIII. tc.-kel való ellenkezését e rendeletnek sikerrel mutatták ki. A gyorsított bűnvádi eljárás a gyakorlatban mint eljárás *hosszadalmas* lett, mint perelőkészítő faktor csak a bíró ítéletmondó funkciója lett gyors és ezzel — fájdalom — épen nem megfontolt. Szinte megdöbbentő, hogy a legtöbb ítélet súlyos büntetési tételeit nem a bűneset individuális jellegére alapítja, nem is az alkalmazott törvény jogi alkotó elemeinek kellő méltatására, szóval épen nem a jogi tudás szülte és elfogadott igazságaira, hanem oly hangzatos, majdnem hangulatos kitételekre, mint a nemzet önvédelmi harcára való hivatkozás, a háború által felidézett hazafias kötelesség. Még a kir. Kúria termeibe is beférkőzött e tetszetős formula s az ember szinte fél jogászi kritikával illetni az igazság kiszolgáltatásának ily módját, mert egyéniségét, nemzeti érzéseit kell féltenie.

És mégis a bírálat fegyveréhez kell nyúlni, mert az ország különböző részein keletkezett óriási ellentétek, ítéletek és ítéletek között, valamint ugyanazon jogkérdés tekintetében katonai és polgári bíróságoknak ellenkező felfogásai azt mutatják, hogy az igazságszolgáltatás gépezetét nem az anyagi törvényben rejlő jog, hanem az eljárási szabályok időszakra alkotott, maradandó becsértékkel nem bíró kijelentései irányítják.

E szabályok közül a legfontosabb a gyorsított eljárásról szóló rendelet 20. §-a.

Az úgynevezett ötös tanács elé utalt súlyosabb beszámítás alá eső bűncselekmények végső fokon való elbírálása a kir. Kúria előtt e § szerint történik. Fontos tehát, hogy e rendelkezés értelmében mi legyen a kir. Kúria előtt megtartott tárgyalásnak anyaga. Mivel kétségtelen, hogy a tárgyaláson a koronaügyészt és a védőt felszólalási jog illeti meg, elhatározó befolyással bír e kérdés eldöntésére, mire terjedhet ki a felek felszólalási joga. E részben az idézett § utolsóelőtti bekezdése azt lehet mondani, eltiltja a feleket attól, hogy az ügy érdekében felszólaljanak. E felfogás azonban merőben helytelen és épen ezért, mert a kir. Kúria gyakorlata azon helytelen irány felé hajlik, hogy az ügy érdemében való felszólalás korlátait a törvény alkalmazás elvont jogtételeinek méltatására szorítja: kell megadni a 20. § helyes magyarázatát. Amidőn e rendelkezés a ténymegállapítás korrigálását a Kúria hatáskörébe utalta, ez nem jelenthet mást, mint hogy a Kúria az ítélőtáblának a fellebbviteli főtárgyalások keretébe utalt jogkörét abszorbeáltatni kívánta e speciális semmisségi panasz statuálása révén. A helyes intenció csak az lehetett, hogy már a gyorsaság érdekében a kir. ítélőtáblák megkerülésével jut az ügy közvetlenül a Kúriához, a kir. törvényszéknek ténymegállapítása ne kösse a felette súlyos következményekkel járó kúriai ítélkezést. Már most a rendelet azon két feltétele, hogy a kir. törvényszék ténymegállapításának az iratok tartalmával kell ellentétben állnia, vagy helytelen ténybeli következtetések útján kellett megszületnie, megszabja azt a területet, ahol a felek az ítéletet perorvoslatukkal megtámadhatják. Mit sem jelent az, hogy a felek e tárgyban indítványt nem tehetnek, mert hisz a kir. Kúria tanácskozása során elsősorban azzal az anyaggal kell, hogy foglalkozzék, ami a tárgyaláson előtte felmerült. Ha már most akár a koronaügyész, akár a védő reá kíván mutatni arra, hogy a kir. törvényszék minősítése azért téves, mert ténymegállapítása ellenkezik a bűnper irataival, vagy azért helytelen, mert ténybeli következtetései nem fedik ténybeli megállapításait, kétségtelen, hogy e köradatok taglalása a bizonyítás anyagának méltatásával jár. Ámde a kir. Kúriának a gyorsított eljárás szerint tárgyalt ügyekben működő tanácsai azon gyakorlat felé hajlanak, hogy a bizonyítékok mérlegelésével a törvényszék ténymegállapításaival nem engedik a feleket foglalkozni. Mi következik ebből? Az, hogy a szóbeliség és közvetlenség eltűnik és csak egy álszóbeliség és álközvetlenség érvényesül a kir. Kúria előtt, mert hiszen hacsak arról szabad beszélni, mi különbség van a Btk. 467. §-a és 470. §-a között, arról pedig nem, hogy a kir. törvényszék azon ténymegállapítása, amely szerint A. azon célból adott B-nek pénzt, hogy kötelességét megszegje, ezért meg ezért helytelen és ha nem mutathat rá ily kérdésében a védő arra, hogy a bizonyításfelvétel ezen és ezen eredménye megcáfolja a törvényszék által tényként megállapította-

kat, akkor a felek közreműködése illuzórius s akár visszatérhetünk a régi írásbeliséghez s a felek felszólalása nélküli referálás rendszeréhez.

Pedig e rendelet 20. §-ának utolsó bekezdése nem ok nélkül utal az 1904:XIII. tc. 35. §-ának első bekezdésére. E törvényhely szerint az iratokra való utalás nélkül van módja annak, hogy a kir. Kúria megsemmisíthesse a ténymegállapító bíróság ítéletét, mihelyt oly körülmény megállapítását találja mellőzöttnek, mely az anyagi törvény megfelelő rendelkezésének alkalmazását akadályozza. Amidőn tehát maga a rendelet idézi és kifejezésre juttatja minden kétely elkerülése végett, hogy őrködni kíván az anyagi törvény tökéletes alkalmazása felett, ezzel azt az akaratát fejezi ki, hogy oly körülmények felderítése és felismerése, amelyek nem találhatók fel a semmisségi panasszal megtámadott bíróság ítéletében, a kir. Kúria előtti tárgyalásnak anyagát képezik. S mivel oly törvényhely, mely a feleket eltiltaná attól, hogy rámutassanak azokra a körülményekre, amelyek mint mellőzöttek, mint fel nem ismertek a helyes ténymegállapításhoz vezetnek, kétségtelen, hogy a felek jogköréhez tartozik az egész peranyagnak a nyomozás és főtárgyalás írásbeli adatainak méltatása és egybevetése, valamint az ezekre alapított jogkövetkeztetések előadása. Ez kitűnik abból is, hogy az 1911:XIII. tc. 35. §-nak első bekezdéséhez még azt a korlátozást sem fűzi, hogy a felek e tárgyban ne tehetnének indítványt, mert e korlátozás csak a második bekezdésben meghatározott panaszkörre szól. Ha már most a rendelet 20. §-a fentartja az idézett törvényhely első bekezdését, a második és harmadik bekezdést meg sem említi, ezzel kifejezésre juttatja azon elhatározását, hogy csak azt és csak annyit rendel követendőnek, mint amennyit a 35. §. első bekezdése tartalmaz. Ebből pedig önként következik, hogy a felek ebben a keretben felszólalhatnak, ami pedig másként, mint a tényállás taglalása útján meg nem történhetik.

Oly eljárási szabály követése, mely még attól is elzárja a feleket, hogy egy a Bp. garanciális elemeinek mellőzésével konstruált tényállást az anyagi törvény helyes alkalmazása végett megbirálhassanak, egyértelmű a vád és védelem jogainak indokolatlan megnyirbálásával, ami aligha lehetett a gyorsított eljárás célja. *Dr. Gál Jenő.*

Vitás kérdések a mulasztás és pergátló kifogás körül a perújításban.

Bírói gyakorlatomban egyetlen perben a Pp.-nak annyi érdekes és vitára alkalmat adó kérdése merült fel, hogy igen nagy zavarban vagyok, vajjon milyen címet válasszak, hogy fedje mindazokat a kérdéseket, melyeket a cikk keretében fejtegetés tárgyává kívánok tenni? Bárha nem is gondolkozom úgy, mint az újabb operette írók, hogy *fő egy jó cím és a többi mellékes:* mégis súlyt helyezek a címmel is arra, hogy az érdeklődést felkeltsem azok iránt a vitapontok iránt, melyeket a gyakorlati jogász szempontjából megbeszélésre elég fontosnak és érdekesnek tartok.

Kezdjük mindjárt a jogesettel.

Felperes pert indít az alperes ellen pénzkövetelésért s a pert jogerősen megnyeri. *Alperes* perújítási keresetet ad be s a perfelvételi tárgyaláson nem jelenik meg. *Felperes* ellene mulasztási ítélet felvételét kéri. A döntésem: idézésfeloldás és alperesnek a költségekben való elmarasztalása. Alperes erre új idézés kibocsátását kéri.

A tárgyalás kitűzetik, s *a tárgyalási határnapig* — mivel alperes nem fizette ki a megállapított költségeket — felperes a jogerős végzés alapján a költségek erejéig kielégítési végrehajtást kér.

Az elrendeltetett s a végrehajtási kérésért újabb költség állapíttatott meg. Alperes a végrehajtást rendelő végzést azon az alapon, hogy ő a megjelenésben nem volt vétkes és hogy a tarifális költség túlmagas, felfolyamodta.

A kitűzött határnap ebben az állapotban találta az ügyet. Felperes a határnapon a Pp. 189. §. 7. pontja alapján pergátló kifogást emelt, mert alperes az előző eljárás és a végrehajtási kérés költségét nem fizette ki.

Alperes a *tárgyaláson* az előző eljárás megállapított költségét nyomban kifizette, de a végrehajtási kérés költségét nem. Felperes fentartotta pergátló kifogását.

A döntésem a Pp. 182. §. §-ik bekezdése alapján az volt, hogy felperes mindaddig nem köteles perbebocsátkozni, míg a végrehajtási kérés s esetleg ennek foganatosítási költségeit is alperes meg nem fizeti, vagy bírói letétbe nem helyezi, mert a végrehajtási kérés költsége is, az előző eljárás költségei fogalma alá tartozik, miután annak behajtásával merült fel.

Az *ítélet kihirdetése után* alperes a végrehajtási költségeket is nyomban kifizette s azután a per érdemi tárgyalására került a sor.

Az adott esetben vitás lehet az, hogy vajjon:

I. Az első tárgyalás elmulasztása miatt *alperes* ellen mulasztási ítéletnek vagy idézésfeloldásnak van-e helye?

II. Ha idézésfeloldásnak van helye, további pergátló ok-e, ha alperes az elrendelt és felfolyamodással megtámadott végrehajtást elrendelő végzés és esetleg annak foganatosításával felmerülő költségeket is meg nem fizeti, vagy bírói letétbe nem helyezi?

Az én álláspontom az eset fenti ismertetéséből kitűnik.

Az ellenkező álláspontot hol a felperes, hol az alperes ismertetett kérelme jelzi.

Kérdés tehát, hogy a kritika bonckése alatt melyik álláspont bizonyul helyesnek?

ad. I. Amíg a Pp. 439., 440. §-ai különbséget nem tettek a között, hogy mi a következménye annak, ha a perfelvételi határnapot felperes vagy alperes mulasztja el, az eddigi eljárás szerint a perújítás kérdésében sem volt kétséges, hogy amennyiben keresetvisszavétel nem kéretett, bármelyik peres fél mulasztja el a perfelvételi határnapot, ellenük mulasztási ítéletnek volt helye.

Ha felperes él perújítással, az új Pp. alapján is vitán felül áll, hogy amennyiben annak feltételeik fenforognak, a felperes mulasztásának idézésfeloldás, az alperes mulasztásának pedig mulasztási ítélet a következménye.

Vitássá csak fent ismertetett abban az esetben válik a kérdés, ha *alperes él perújítással.*

Bármennyire is szokatlan első tekintetben az, hogy *alperes* ellen idézésfeloldásnak lehet helye, véleményem szerint az adott esetben az egyedüli helyes megoldás csak az idézésfeloldás lehet.

Az én felperesem is azt vitatta, hogy miután a felek az alapperbeli elnevezésüket az újított perben is megtartják, — miután *alperes* volt a mulasztó fél, — ellene a Pp. 440. §-a alapján csak mulasztási ítélet hozható.

Ez igaz annyiban, hogy a 440. §. tényleg alperesre vonatkozik s felperesről a 439. §. rendelkezik; úgyde miután a Pp. a perújítás című részében külön rendelkezést nem tartalmaz a tekintetben, hogy mi történjék a perújító alperes mulasztása esetén? a kérdést a Pp. 568. §-ának azon szabályából kell eldönteni, hogy: «amennyiben ebből a címből más nem következik, a perújításra azok a szabályok alkalmazandók, amelyek a per megindítására és a további eljárásra irányadók», vagyis miután a perújítás iránti peres eljárás a jelen esetben *alperes* keresetére indult meg, a 439., 440., 180., 182. §-ok alkalmazása szempontjából ő tekintendő felperesnek.

Az ellenkező álláspont képtelen helyzeteket teremtene.

Ugyanis az alapper már jogerősen befejeztetvén s esetleg az alapperbeli felperes keresetére már kielégítést is nyervén, felperesnek nincs keresete, melynek értelmében alperes a 440. §. értelmében elmarasztalható lenne; ellenben van egy perújítási kereset, mely ellene irányul, ebben pedig önmagát csak nem marasztaltathatja el, miután az ő jogi érdeke éppen arra irányul, hogy ettől a keresettől szabaduljon meg.

De a törvény betűszerinti magyarázatából sem lehet mást, mint idézésfeloldást kihozni.

Ha a törvény idézésfeloldásról rendelkezést tartalmaz és a feloldás iránti kérelem előterjesztését *az előző fél ellenfelének jogkörébe utalja,* az ellenfélként jelentkező felperesnek máshoz, mint az idézésfeloldási kérelemhez joga nincsen.

Azokra az érvekre, melyek a törvény egyéb rendelkezéseiből bőven meríthetők, nem is kívánok hivatkozni, mert azt hiszem, hogy az ellenkező álláspont tarthatatlansága már ennyiből is kitűnik.

ad II. Ami a Pp. 180. §. 7. pontjára alapított pergátló okot illeti, véleményem szerint az *mindaddig fenáll, míg alperes*

meg nem téríti a Pp. 439. §-a alapján megállapított költségnek behajtásával felmerült végrehajtási, esetleg ennek foganatosítási és netán árverési költségeit is.

Igaz ugyan, hogy a Pp. 180. §. 7. pontja és 182. §. 2-ik bekezdése *kifejezetten* csak a 186. és 439. §. alapján megállapított költség megtérítéséről szól és ez igazat látszik adni az ellenkező álláspontnak, úgyde a törvény szelleméből vont indokolással csak az általam vitatott álláspontra lehet jutni.

Az említett pergátló ok felállításával ugyanis az volt a törvényhozó célja, hogy mindaddig a per létre ne jöhessen, a kereset érdemi tárgyaláshoz ne juthasson, míg meg nem térülnek azok a költségek, melyeket az idéző fél ellenfelének okozott.

Ha már most a törvényt úgy magyaráznók, hogy *csak ezen eljárás költségeit* és nem egyszersmind *annak behajtási költségeit is* köteles az ellenfélnek megtéríteni, akkor a jelen esetben felperes rosszabb helyzetbe kerül a fizetni nem akaró alperessel szemben, mintha az pontosan fizetett volna, mert az előző eljárás költségeit garantálja a törvény akkor, mikor a perbebocsátkozás megtagadásával jogát kezébe adja, ellenben a késedelmes fizető pusztán az előző eljárási költség lefizetésével hozzájut a perének érdemi tárgyalásához, a felperes pedig, ki a nem fizetés miatt végrehajtást, esetleg árverést volt kénytelen kérni és esetleg foganatosítani, minden garancia nélkül futhat majd azután a pénz után, mit az alperes újabb renitenciája miatt *kénytelen volt a perre ráfizetni.*

Ezt pedig a törvényhozó nyílván nem akarhatta, mikor a Pp. 180., 182. §-át szerkesztette.

Az aztán más kérdés, hogyha az illető költségek nincsenek még jogerősen megállapítva, vagy éppen felfolyamodással meg vannak támadva, a kifogás kérdésében a döntés mikor és hogyan történjék meg?

Miután a tárgyalás újból való kitűzésével a pergátló ok mindaddig fenáll, míg az illető végzésekkel megállapított költségek hatályon kívül nem helyeztetnek: véleményem szerint leghelyesebb a pergátló kifogás kérdésében való ítélethozatalt mindaddig elhalasztani, míg a végrehajtás rendén felmerült költségek jogerősen megállapítva nem lesznek, mert a közbevetett felfolyamodás miatt nincs még meg e kielégítéshez való joga és alperesre nézve is ezen költségek fizetése nem esedékes.

Ezáltal az alperes (jelen esetben felperes) érdeke is teljesen megvan védve, s az ellenfele is szabadul abból a csapdából, melybe magát késedelme folytán sodorta.

Amennyiben a perújítási kereset érdemi tárgyalására sürgős szükség van, azt elérheti a perújító a megállapított költségeknek jogfentartás mellett való kifizetésével, vagy annak nyomban való bírói letétbe helyezésével is s így az ő érdeke sem csorbul.

A döntés előtt a végzés jogerős elintézésének bevárása azért is célszerű, mert az esetleg túlmagas díjmegállapítás és netán más becsuszott apró bírói hibák okozta kellemetlenségek is a felsőbíróság határozatával döntés előtt kijavíthatók.

A felvetett esetben én ettől az elvtől egyedül és kizárólag azért tértem el, mert az én alperesem felfolyamodásának alaptalanságát eleve láttam, minek ő is ékes bizonyságát adta akkor, amikor az ítélet kihirdetése után a végrehajtási költségeket is *nyomban* kifizette. *Antal József.*

Felfolyamodás telekkönyvi ügyekben.

A modern jogfejlődés nem rég tető alá jutott mesterművének, a Pp.-nek életbeléptetése folytán állandóan napirenden levő jogi kritikák közepette a telekkönyvről, a gazdasági és jogi életnek egyik legfontosabb intézményéről, nem igen esik szó. Pedig a telekkönyvi intézmény terén is vannak olyan kérdések, amelyeknek helyes megoldása a telekkönyvi hatóságokkal érintkező felek anyagi érdekeit mozdítják elő. Ilyen kérdés például az, hogy a telekkönyvi ügyekre vonatkozó felfolyamodások, tekintettel a Pp., a Ppé. és a Iüsz. idevonatkozó szabályaira, a telekkönyvi hatóságnál milyen elbánásban részesüljenek. Ugyanis nem irreleváns a jogkereső közönségre nézve az, hogy a telekkönyvi hatóság a hozzá érkezett felfolyamodás folytán határoz-e annak el, vagy el nem fogadása tárgyában, továbbá, hogy a felfolyamodás következtében maga (t. i. a tkvi hatóság) elbírálja-e a megtámadott határozatot, amennyiben ahhoz kötve nincsen. Ezeknek a kérdéseknek a megvilágításául bátorkodom szerény nézetemet a következőkben kifejteni.

A Pp. 419. §-ának a gyakorlatban igen célszerűnek mutatkozó második bekezdése szerint az egyoldalú kérelemre hozott elutasító, valamint a per vezetését tárgyazó végzéséhez a bíróság nincsen kötve. Bírságot, pénzbüntetést, vagy elzárást rendelő végzését a bíróság fontos okból hivatalból is visszavonhatja.

A törvénynek ez a rendelkezése, mely a miniszteri indokolás szerint azért lett megalkotva, mert nem lehet a felet attól elzárni, hogy kérvényét utóbb kiigazítsa, avagy a bíróságot egyes körülmények felől jobban tájékoztassa, figyelemmel arra is, hogy az elutasító végzésből úgy sem szerzett jogot senki, továbbá a Pp. 555. §-ában kifejezett az a rendelkezés, hogy az a bíróság, amely a megtámadott végzést hozta, amennyiben ahhoz kötve nincsen, a felfolyamodásnak maga is eleget tehet, különben pedig a felfolyamodást az elintézéséhez szükséges iratokkal felszerelve és ha szükséges, felvilágosító jelentés kapcsában a felfolyamodási bírósághoz haladéktalanul felterjeszti: a Ppé. 40. §-a értelmében a végrehajtási eljárás során is alkalmazást nyer.

Az embernek természetében gyökerező tulajdonsága az a törekvés, hogy mindazokat az újításokat, amelyek a gyakorlatban hasznosaknak, célszerűeknek bizonyultak, más oly területekre is szeretné átültetni és ott meghonosítani, amelyek eddig a bevált újítások gyakorlati hatása nélkül szűkölködtek. Ilyen a telekkönyvi ügyek jogterülete is.

A Ppé. 13. §-ának második bekezdése értelmében a perenkívüli telekkönyvi ügyekre fenálló külön szabályok — eltekintve a fellebbviteli fórumoknak a hivatkozott §. első bekezdésében foglalt megállapításától — érintetlenül maradtak. Vagyis — az egyéb rendelkezéseken kívül — változatlanul fenállanak a felfolyamodásra vonatkozó rendelkezések, amelyek a Tkvi rdts. 142—147. §-aiban vannak felvéve. A Tkvi rdts 144. §-ának első és második bekezdése értelmében a nyílván elkésett folyamodványok mindjárt a telekkönyvi hatóság által visszautasítandók, ellenben azok, amelyeknek az elkésése nem nyilvánvaló, valamint a kellő időben előterjesztettek, az eldöntésükre szükséges irományok és telekkönyvi kivonatok hozzácsatolása mellett haladék nélkül a másodbíróság elé s ez által, ha ennek határozatai ellen intézvék, a harmadbíróság elé terjesztendők. Amíg tehát a polgári bíróság a Pp. 555. §-ában neki megadott jogánál fogva a felfolyamodás következtében saját hatáskörében megváltoztathatja, esetleg hatályon kívül helyezheti vagy visszavonhatja saját végzését és ezzel az eljárás gyorsítása mellett elősegíti a felsőbíróság tehermentesítését, addig a telekkönyvi hatóság a Tkvi rdts 144. §-a értelmében nem teheti meg azt, mert a felfolyamodással megtámadott határozatot csak a fellebbviteli bíróságok változtathatják meg, vagy helyezhetik hatályon kívül. Amíg a polgári bírónak — amennyiben maga a felfolyamodásnak eleget nem tehet — úgyszólván semmi teendője sincs a beadott jogorvoslattal, mert annak a felterjesztésével a Jüsz. 81. §-a értelmében rendszerint kezelőt bíz meg, addig a telekkönyvi bírónak a Tkvi rdts 144. §-a szerint kötelessége megállapítani azt, hogy a felfolyamodás kellő időben érkezett-e be, vagy nem s az utóbbi esetben visszautasító határozatot hoz s az iratok felterjesztése iránt csak akkor intézkedik, ha ez ellen a visszautasító végzés ellen érkezik be felfolyamodás, minek folytán az eljárás gyorsítására irányuló alapelv a telekkönyvi ügyekben e tekintetben nem érvényesülhet.

Felmerülhet az a kérdés, hogy a Pp. 555. §-ának azt a díszpozitiv rendelkezését, hogy a felfolyamodásnak az a bíróság is eleget tehet, amely a megtámadott végzést hozta, továbbá ugyanannak a §-nak a felfolyamodás felterjesztésére vonatkozó szabályát, tekintettel a Jüsz. 78—82. §-aira, lehet-e a telekkönyvi ügyekben alkalmazni s ha igen, miként?

Eltekintve attól, hogy mi sem indokolja azt, hogy a telekkönyvi ügyeknél a fellebbvitelí beadvány elfogadására és felterjesztésére nézve más szabályok legyenek irányadók, mint például a végrehajtási ügyeknél, a telekkönyvi ügyeknek fellebbvitellel megtámadása esetén a Jüsz. 127. §-a imperatíve előírja azt, hogy a 78—82. §-ok rendelkezéseit kell «megfelelően» alkalmazni a felterjesztésre nézve azzal a módosítással, hogy az iratokat a szükséges hiteles telekkönyvi másolatokkal együtt az utolsó iktatószám alatt kell felterjeszteni és a felterjesztésre a XXXIX, sz. minta szerint készült, felterjesztő lapot kell hasz-

nálni. Most már tehát az a kérdés, mit értünk «megfelelő» alkalmazás alatt?

A Ppé. 103. §-a alapján megjelent (és ezért törvényerejével bíró) Jüsz. 79. §-a szerint, amely tehát a 127. § értelmében a telekkönyvi ügyekben «megfelelően» alkalmazandó s mint ilyen részben derogál a Tkvi rdts 144. §-ában foglalt annak a preceptiv rendelkezésnek, hogy az oly folyamodványok, amelyeknek elkésése nem nyílvánvaló, valamint a kellő időben előterjesztett folyamodványok haladék nélkül felterjesztendők a fellebbviteli bírósághoz, — a felfolyamodást a járásbíróság abban az esetben terjeszti fel a fellebbviteli bírósághoz, ha annak maga eleget nem tehet. A Jüsz. 127. §-a által hivatkozott 79. §-ból azt lehet következtetni, hogy a Tkvi rdts 144. §-ának fentebb említett rendelkezései most már nem nyernek alkalmazást, mert különben ha a Jüsz. nem akarta volna érinteni a Tkvi rdts.-nak a felfolyamodás elfogadására és felterjesztésére vonatkozó szabályait, akkor a 127. §-ban nem hivatkozott volna a 79. §-ra s ott zárjelben a Pp. 555. §-ára. Ennek folytán, bár a Tkvi rdts 144. §-ának első és második bekezdése kifejezetten nincsen hatályon kívül helyezve, nincsen expressis verbis abrogálva, azok még nem tekintendők fenállóknak, mert a Jüsz. 127. és 79. §-a másképen rendelkezik (derogáció). A Jüsz. 79. §-a nem hagy fen kétséget az iránt, hogy a telekkönyvi hatóságnak is megvan az a joga, amelyet a polgári bíróság gyakorol akkor, amikor saját végzését, — amennyiben ahhoz a törvény értelmében kötve nincsen — felfolyamodás folytán megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi.

Ezek szerint most már a telekkönyvi hatóság a Tkvi rdts 144. §-ában foglalt rendelkezése az eddig uralkodó joggyakorlat ellenére megteheti azt, hogy a felfolyamodással megtámadott végzését megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi.

A telekkönyvi ügyekre vonatkozó szabályok ilyen értelmezésével, szerény véleményem szerint, nem járunk el contra rationem legis, nem ártunk a jogkereső közönség érdekeinek, sőt hathatósan előmozdítjuk azoknak az elveknek az érvényesülését, amelyek a jogszolgáltatás minden ágazatában és szervezetében az egyszerűségre, a gyorsaságra és a felsőbíróságok tehermentesítésére irányulnak. *Dr. Hugai Péter.*

Ausztriával kötött jogsegélyszerződésünk.

1914 január 1-évl lépett életbe az 1914 : XLII. tcikk, mely az osztrák birodalmi tanácsban képviselt királyságokkal és országokkal a kölcsönös végrehajtási jogsegély szabályozása tárgyában kötött szerződést foglalja magában és annak ellenére, hogy annak életbeléptetésétől számítottan 9 hó már eltelt, mégis a gyakorlatba annak rendelkezései nem mentek át oly tisztán, hogy annak alkalmazása körül zökkenések, félreértések és viták elő ne fordulnának.

Az említett viták elseje az, hogy az osztrák bíróságok akkor is megkívánják annak előadását a végrehajtási kérvényben, hogy a per bírósága a Szerződés 3-ik cikkének hányadik pontja alapján volt illetékes, ha erre szükség az alábbiak szerint nincsen.

Ugyanis — amint ismeretes, a Szerződés 21. cikkében oly értelműleg intézkedett, hogy 1915 január 1-e előtt keletkezett végrehajtható okiratok alapján a végrehajtást a másik államban 1915 július hó 1-ig el kellett rendelni, ha a végrehajtás a jelen szerződés hatályának kezdetekor érvényes jogszabályok szerint volt elrendelhető; ami más szóval annyit jelent, hogy a hitelező a szerződés életbeléptétől számított 6 hónapig törvényes hátrány nélkül várhat, mert a végrehajtást foganatosító bíróság a végrehajtást a szerződés életbelépte előtti szabályok szerint fogja elrendelni. Ámde a szerződés megkötésekor nem gondoltak arra, hogy mily változásokat fog a jogrendben az életbelépett moratórium előidézni, amely egy ideig elzárta a hitelezőt attól, hogy adósa ellen a követelését érvényesítse.

Egy kiegészítő törvényes rendelkezéssel bölcsen segített ezen a nehézségen a két ország kormánya és megalkotta a szerződés 21. cikkéhez fűzött kiegészítő rendelkezéseket, mely az 1914 : LI. tcikkbe van foglalva. Ebben gondoskodás történt arról, hogy oly követelesékre és oly követelések részösszegeire, amelyek a per bíróságának államában moratórium alá estek, amelyekre nézve 1915 április 30-ig végrehajtható okirat keletkezett, a végrehajtást a másik államban 1915 október hó 1. napjáig akkor is el kell rendelni, ha a végrehajtás a végrehajtási jogsegély iránt kötött szerződés hatályosságának kezdetekor érvényes jogszabályok szerint volt elrendelhető.

Mikor ez a rendelkezés kelt, arról volt szó, hogy a moratórium 1914 november végéig tart, de előrelátva a két állam kormánya azt, hogy a viszonyok nem engedik meg annak azonnali megszüntetését, a szerződés 21. cikkéhez megállapított kiegészítő rendelkezésekbe azt is felvették, hogy az esetben, ha a moratórium 1914 november végét meghaladó időtartamra terjedve, az előbbi bekezdésben foglalt rendelkezést azzal az eltéréssel kell majd alkalmazni, hogy a hitelezőt a határidőnek ugyanolyan tartamú meghosszabbítása illesse, mint amennyit ő a moratórium következtében veszít.

E törvényben (1914 : LI. tcikk) készült javaslat indokolása e részben a következőket tartalmazza :

«E kiegészítő rendelkezéseknek aláírásuk idejében abból a tényleges helyzetből kellett kiindúlniok, hogy a moratórium a két államban legalább is négy hónapig (1914. évi aug. hó 1. napjától 1914. évi nov. hó 30-áig) fog tartani s ennek megfelelőleg kimondják, hogy oly követelésekre és oly követelések részösszegeire, amelyek a per bíróságának államában a háborús események következtében moratórium alá estek és amelyekre nézve az 1914 : XLII. tcikkbe iktatott szerződés életbelépésétől számított négy hónapon belül, tehát 1915. évi április 30. napjáig végrehajtható okirat keletkezett, a végrehajtást a másik államban 1915. évi október hó 1. napjáig akkor is el kell rendelni, ha a végrehajtás az 1914 : XLII. tcikkbe iktatott szerződés hatályosságának kezdetekor érvényes szabályok szerint volt elrendelhető. Arra a — most már előrelátható — esetre, ha a moratórium az 1914. évi november hó végén túl terjedne, a kiegészítő rendelkezések utolsóelőtti bekezdésükben megállapítják, hogy a hitelezőt az előbbi bekezdésben említett határidőknek ugyanolyan tartalmú meghosszabbítása fogja illetni, mint amennyi időt ő a moratórium következtében veszít.»

Hogy egy gyakorlati példát említsünk : tegyük fel, hogy a hitelező a végrehajtási jogsegélyszerződés életbelépte előtt 1914 július havában oly követelés alapján, mely kölcsönből származott, végrehajtható okiratot kapott. Az időközben életbelépett moratórium folytán végrehajtás útján követeléséhez nem juthatott s csak a moratóriumfeloldó-rendelet ad neki módot, hogy most október havában végrehajtást kérhessen adósa ellen a követelés 25%-a erejéig. A fentebb elmondottakból egyenesen következik az, hogy attól az időponttól, melytől számítottan a végrehajtást a végrehajtató kérheti, jelen esetben október hó végétől számított négy hó leteltéig, vagyis 1916 február 28-ig a végrehajtást akkor is el kell rendelni, ha a végrehajtás az 1914: XLII. tcikkbe iktatott szerződés hatályosságának kezdetekor érvényes szabályok szerint volt elrendelhető, vagyis ilyenkor a végrehajtatónak a végrehajtás alapjául szolgáló okirat kiadmányát csatolnia kell, valamint a végrehajtási kérelemben annak előadása is elmaradhat, hogy a per bírósága a szerződés 3-ik cikkének hányadik pontja alapján volt illetékes.

A további 75%-os részletre nézve szintén kiterjed a fentiek szerint ez az átmeneti rendelkezés és ennek megkönnyítése végett a végrehajtatónak kérvényében a lehetőség szerint elő kellene adnia azt, hogy az első 25%-os részletre nézve a végrehajtás mily szám alatt foganatosíttatott, nehogy a végrehajtást foganatosító bíróság a végrehajtási iratokat visszaküldje a perbíróságnak az illetékességi ok közlése iránt.

Annak ellenére, hogy a végrehajtatónak a fent leírt átmeneti idő áll rendelkezésére, mégis az osztrák bíróságok kivétel nélkül visszaküldik azokat a végrehajtási iratokat, melyekben a per bírósága illetékességének előadása hiányzik, ami nem is csodálható, hiszen a végrehajtást foganatosító bíróság pusztán a végrehajtási kérvényből és végrehajtást elrendelő végzésből nem tudja megállapítani azt, vajjon a végrehajtás elrendelésénél az 1914 : XLII. tcikk életbelépésekor érvényes jogszabályok vagy az 1914 : XLII. tcikkbe foglalt rendelkezések irányadók-e. Ezért abban az esetben, ha a végrehajtás a másik államban az 1914: XLII. tcikk életbelépésekor érvényes jogszabályok szerint foganatosítandó, ezt a körülményt meg kellene említeni a végrehajtási kérelemben, egyszersmind néhány szóval annak okát is.

E helyett azt látjuk, hogy abban az esetben, midőn az 1914: XLII. tcikk egyenesen meg is kívánja annak előadását a végre-

hajtási kérelemben, hogy a per bírósága a szerződés 3-ik cikkének hányadik pontja alapján volt illetékes, még ez esetben is alig egy-két szabályszerű végrehajtási kérelem érkezett a budapesti központi kir. járásbírósághoz, mely a fentidézett törvény követelményeinek megfelelt volna, jeléül annak, hogy a szerződés elvei még nem mentek át a köztudatba. Hogy a felekre nézve mily hátrányos ez, kiviláglik onnét, hogy az ily végrehajtási kérvényeket hiánypótlás végett mind vissza kell adni a végrehajtató félnek, ami egyrészt a félre nézve indokolatlan időveszteséggel jár, másrészt felesleges költséget is okoz, mert a végrehajtási kérvénypéldányokat pótkérvénnyel újólag be kell mutatni.

Értesülésem szerint ezen hiányokat némely bíróságnál (így a budapesti kir. törvényszéknél) kifejlődött gyakorlat a végrehajtást elrendelő végzésben pótolja, de kár ilyen munkával a bíróság amúgy is igénybe vett idejét terhelni annál is inkább, mert ezt a végrehajtási jogsegélyszerződés kifejezetten a végrehajtatónak teszi kötelességévé.

Helyén való volna, hogy az esetben, ha az 1914 : XLII. tc. hatályosságának kezdetekor érvényes szabályok alkalmazandók a végrehajtás elrendelésénél és foganatosításánál, ezt a per bírósága a végrehajtást elrendelő végzésben az okok rövid kifejtése mellett kiemelné és ezt azután a másik állam bírósága respektálná.

Kérdés végül az, hogy ha a per az 1914 : XLII. tcikk életbelépte előtt indult meg s fellebbvitel folytán a végrehajtásra jogosult fél csak az 1914 : XLII. tcikk életbelépése után kap végrehajtható okiratot (ítéletet), a végrehajtás elrendelése és foganatosításánál az 1914 : XLII. tcikk életbelépésekor érvényes szabályok veendők-e figyelembe, vagy pedig az 1914 : XLII. tcikk alkalmazandó-e. Előbbi esetben, amint tudjuk, a végrehajtató a 74,800/914. I. M. sz. rendelet 2. §-ának megfelelően nem köteles előadni, hogy a per bírósága a Szerződés 3-ik cikkének hányadik pontja alapján volt illetékes, utóbbi esetben igen.

Abból a körülményből, hogy határidőmeghosszabbítást az 1914 : XLII. tcikk szabályaitól való eltérésre ebben az esetben sem az 1914 : XLII. tcikk, sem annak 21-ik cikkét módosító 1914 : LI. tcikk nem enged, ebből következik, hogy az 1914 : XLII. tc.-ben foglalt rendelkezések alkalmazandók, feltéve persze, hogy 1915 július hó 1-e után rendeltetett el a kielégítési végrehajtás és moratórium alá nem eső követelésről van szó. Vagyis a végrehajtás elrendelésekor vizsgálnia kell a perbíróságnak, hogy a végrehajtató a 74,800/1914. I. M. sz. rendeletben foglalt rendelkezéseknek eleget tett-e. Ily esetben pedig igen könnyen előfordulhat az az eset, hogy a per bírósága oly illetékességi ok alapján járt el a régi perrendtartás értelmében, melyet a Szerződés (1914 : XLII.) el nem ismer; ha pedig ez ki fog tűnni a végrehajtási kérelemből, akkor a másik állam bírósága a végrehajtást elrendelni nem fogja.

Ha lehetséges, úgy oly értelmű kiegészítő rendelkezésre volna szükség, hogy a fentvázolt esetben a végrehajtás elrendelésekor és foganatosításakor az 1914 : XLII. tcikk életbeléptekor érvényes jogszabályok alkalmazandók, vagyis hogy a végrehajtatónak a végrehajtási kérelemben a végrehajtható ítélet jogerőre emelkedésétől számítottan 5 hónapig nem kellene előadnia azt, hogy a per bírósága a Szerződés 3-ik cikkének hányadik pontja alapján volt illetékes. Természetes azonban, hogy ebben az esetben a végrehajtást elrendelő *végzésben* elő kellene adni, hogy az 1914 : XLII. tcikk nem és milyen okból kifolyólag nem alkalmazandó, melyet azután a másik állam bíróságának figyelembe kellene vennie.

A fentemlített elvek szem előtt tartása talán módot nyujt arra, hogy cikkem bevezetésében említett félreértések, viták elkerülhetők legyenek, de legjobb út e cél elérésére kétségkívül a jogsegélyszerződésnek a felek részéről való alaposabb tanulmányozása lesz.

Dr. Csillag Benő.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A túlterhelt tőzsdebíróság.** A háború a rendes bíróságok forgalmát megapasztotta, úgy, hogy a bíróságok a hátralékok nagy részét már nagyjában feldolgozták. Ezzel ellentétben a budapesti árú- és értéktőzsde bírósága a háború kitörése óta a hátralékok folyton emelkedő hullámaival küzködik. A tőzsdebíróság minden barátja, akik közé mi is tartozunk, sajnálattal látja a hátralékok ijesztő és állandó szaporodását és az ezekkel szükségképen járó kinövéseket. A tőzsdebíróság *többször hivatalból elhalasztja* a tárgyalást, mig az ügy legelső tárgyalására kerül a sor. Nem tartozik a ritkaságok közé, hogy egy év is eltelik, míg a per először kerül tárgyalásra. A tőzsdebíróság még hivatalos halasztás esetén is öt-hat hónapos határnapokat tűz ki, úgy, hogy most március és április hónapokra halasztja már el az ügyek egy részét. Ezek az állapotok tarthatatlanok és sürgős orvoslást igényelnek. A tőzsdebíróság hatáskörét a felek nemcsak azért kötik ki, mert laikus szakértő bírák döntése elé kívánták bocsátani az ügyet, hanem igen gyakran azért is, mert az ügylet természete az esetleg felmerülő viták gyors elintézését teszi szükségessé. Ma pedig a tőzsdebíróság hátralékai annyira felszaporodtak, hogy hónapok (néha egy egész év) mulva jut abba a helyzetbe, hogy az esetleges pergátló kifogás kérdésében határozzon.

Készséggel elismerjük, hogy a hátralékok felszaporodásáért csak részben terheli a felelősség a tőzsdebíróságot. A háború új és nehéz jogi kérdések egész sorát vetette fel, melyeknek megoldása állandóan nagy feladatot ró a bíróságra. Megállapítjuk azt is, hogy Budapesten a kereskedelmi forgalom állandó emelkedése dacára, a tőzsdebíróságon kivül nincs más számbavehető választott bíróság, vagy ha van, úgy *szervezeténél* fogva csak a legszűkebb téren fejthet ki tevékenységet.

A tőzsdebíróság bajai csak úgy orvosolhatók, ha hatáskörét a (tágabb értelemben vett) tőzsdei forgalom körére szorítjuk, és ha gondoskodunk arról, hogy Budapesten a tőzsdebíróságon kívül is legyenek állandóan szervezett választott bíróságok. Az orvoslásnak egyik eszközét abban látjuk, hogy a tőzsdebíróság az eljárás egyszerűsítésével (pl. perfelvételi tárgyalásnak egy bíróra vagy titkárra való bízása) tehermentesíttessék.

Értesülésünk szerint a tőzsdetanács új eljárási szabályok életbeléptetését tervezi. Ezeket az új szabályokat ugyan elsősorban a régi szabályoknak a Pp.-al való összhangba hozatala teszi szükségessé, kívánatos volna azonban, ha a tőzsdetanács megragadná az alkalmat az eljárás további egyszerűsítésére és a bíróság tehermentesítésére.

Mi nem foglalkozunk az orvoslásnak mikénti módjával. Csak fel akartuk hivni úgy a tőzsdetanácsnak, mint a felügyeleti hatóságnak figyelmét arra, hogy ezeknek a kóros állapotoknak fönmaradniok *nem szabad* és hogy azokon változtatni kell és lehet is sürgősen.

— **A hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények** miatt indított bűnügyekben a Kúria újabban a következő kijelentéseket tette.

1. Az 1915 : XIX. tc. 10. §. 1. bekezdése alá eső vesztegetés esetében : Nem enyhítő körülmény, hogy anyagi kár nem állott elő, mert a kár nem a vádlott ténykedése folytán, hanem épen az ő ellenére maradt el. Súlyosító körülmény, hogy a cselekmény a háború idején követtetett el. Súlyosító körülményül vétetett, hogy a vádlott (kantinos) hosszú idő óta katonai személyektől él és ennek ellenére a katonai igazgatást akarta megkárosítani. Súlyosító körülmény, hogy a vádlott abban az országban vetemedett ily bűncselekményre, amely neki mint menekültnek védelmet, sőt megélhetést biztosított. (1915. B. III. 6945/14.)

2. Az 1915 : XIX. tc. 24. §-a az e törvény 1—10. §-aiban foglalt rendelkezések alkalmazását nem attól teszi függővé, hogy a törvény életbelépése előtt elkövetett bűncselekmény ugyanazon a címen lett legyen büntetendő, amelyet az új törvény megállapit, hanem attól, hogy a cselekmény egyáltalában büntetendő volt a régi jog szerint. Ha a cselekmény akár lopás, akár mint sikkasztás, akár mint csalás bűncselekmény volt, a visszaható erő érvényesül.

Az 1915 : XIX. tc. 1. §-a alá eső bűncselekmény vádja esetében az a körülmény, hogy a katonai igazgatás közege annak idején a vádlott részéről teljesített szolgáltatást kifogástalannak találta, nem zárja ki annak bizonyítását, hogy a teljesítés nem megfelelően történt.

A Btk. 457. §-ában említett «szállítás» kifejezés alatt nem csupán vétel útján szerzett ingók átadását, hanem a feldolgozás végett átvett árúból készített cikknek a megrendelőhöz való juttatását is kell érteni. Aki vállalkozói szerződés alapján van szol-

gáltatásra kötelezve, e §. értelmében szintén «szállítani» tartozik. (1915. B. III. 7966/16.)

3. A Btk. 465. §-a alá eső bűncselekmény tényálladéka szempontjából közömbös, vajjon a közhivatalnok a jutalmat hivatali cselekménye előtt vagy után követi-e el?

Ily bűncselekmény esetében súlyosító körülmény, hogy a vádlott a közhatalom kezelésének tisztasága ellen háború idején vétett, amikor a közhivatalnokot fokozottabb erkölcsi kötelességek terhelik. (1915. B. IV. 7106/5.)

— **Van-e helye biztosítási végrehajtásnak tőzsdebírósági ítélet alapján?** A budapesti kir. törvényszék a központi kir. járásbíróság végzésének megváltoztatásával kimondotta, hogy a tőzsdebíróság ítélete alapján a veszély valószínűségének kimutatása esetén biztosítási végrehajtásnak van helye. Borsodi Miklós a törvényszék álláspontját nem tartja helyesnek (43. sz. szemlerovat), mert a Ppé. 50. §-a szerint csak *polgári* bíróság ítélete alapján van helye veszély valószínűsítése esetén biztosítási végrehajtásnak. Már pedig — Borsodi szerint — úgy a végrehajtási törvény, mint a Ppé. a «polgári bíróság» kifejezést csupán a rendes bíróságok megjelölésére használják. Én Borsodival szemben a törvényszék álláspontját tartom helyesnek.

A végrehajtási törvény 223. §-a nem különböztetett *polgári* bíróság s *külön* bíróság között, hanem ezen §. szerint: «feltétlenül marasztaló elsőbírósági ítélet alapján» veszély valószínűségének kimutatása esetén helye volt biztosítási végrehajtásnak. A végrehajtási törvény 221. §-a szerint tehát *minden* elsőbírósági ítélet alapján el kellett rendelni a biztosítási végrehajtást. A Ppé. 50. §-a hatályon kívül helyezte a Vt. 223. §-át és második bekezdésében csakugyan már a bíróság szó elé odaszúrta jelzőképen a *polgári* szót. Kérdés, mit ért a Ppé. 50. §-a polgári bíróság alatt? Különös kérdés, hogy a Ppé. 50. §-a megfosztja-e a tőzsdebíróság ítéletét attól a hatálytól, hogy veszély igazolása esetén annak alapján is biztosítási végrehajtást lehessen kérni? Azt hiszem, nem lehet kétséges, hogy ha a Ppé. 50. §-a ily fontos változtatást akart volna eszközölni, annak az indokolásban kifejezést kellett volna nyerni. A Ppé. törvényjavaslatában a 48. §. felel meg a Ppé. törvény 50. §-ának. Ámde a törvényjavaslat 48. §-ához az indokolás mindössze a következőket mondja: «A biztosítási végrehajtás eseteinek az 1881 : LX. tc. 223. és 224. §-ában foglalt meghatározását a polgári perrendtartás jogorvoslati rendszerének és meghagyásos eljárásának következtében szintén módosítani kell. Ezt a módosítást teszi meg a javaslat 48. és 49. §-a.» Az indokolás e szavaiból kétségtelen, hogy a «polgári» jelző úgy csúszott be a Ppé. 50. §-ába, hogy azzal a törvény semmi novumot mondani nem akart. A törvény előmunkálatai tehát Borsodi ellen szólanak, de épúgy ellene szól a legis ratio. Nem volna helyes ugyanis, hogy a tőzsdebíróság ítélete alapján veszély esetén ne legyen biztosítási végrehajtásnak helye, holott ugyanezen itélet alapján felfolyamodás esetén van helye biztosításnak. A helyzet tehát Borsodi álláspontja szerint a következő volna. Ha az alperes semmiféle jogorvoslattal nem él, akkor a felfolyamodási határidő lejárta után kielégítésnek van helye, ha az egyetlen lehetséges jogorvoslattal, vagyis felfolyamodással él, akkor biztosítási végrehajtásnak van helye, csak épen veszély esetén tagadná meg a törvény Borsodi álláspontja szerint a biztosítási végrehajtást, ami azt jelentené, hogy a felfolyamodási határidő alatt megtagadja a törvény a biztosítást, mert hisz annak lejárata után feltétlenül van helye vagy biztosításnak vagy kielégítésnek. Azt hiszem, hogy a törvény ilyent nem akarhatott és nem is akart. A legnagyobb méltánytalanság volna, ha a biztosítást épen abban az esetben tagadná meg a törvény, mikor arra a hitelezőnek a legégetőbb szüksége van arra, t. i. *veszély esetén.* *T. M.*

— **A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok úgynevezett háborús mérlegének** sokat vitatott kérdésében foglalt a múlt héten a kir. Kúria állást. Ebben a fölötte nagyjelentőségű határozatában, az alperes felülvizsgálati kérelmének elutasításával, kimondotta, hogy a háború által okozott gazdasági helyzet az alapszabályok rendelkezéseitől való eltérést ellenkező törvényes intézkedés hiányában nem indokolja.

A határozat szerint:

a fellebbezési bíróság ítéletét alperes támadta meg felülvizsgálati kérelemmel, kérte annak megváltoztatásával felpereseket keresetükkel elutasítani és a költségekben marasztalni.

Felülvizsgálati kérelmében panaszolja, hogy a fellebbezési bíróság anyagi jogszabályt sértett akkor, midőn a fellebbezési bíróság ítéletében közelebbről megjelölt közgyűlési határozatot megsemmisítette.

Ez a panasz alaptalan. Az elsőbíróság által megállapított és a fellebbezési bíróság által a Pp. 507. §-a alapján elfogadott, e helyütt meg nem támadott, és ennélfogva már ez okból is a felülvizsgálati eljárás alapjául szolgáló tényállás szerint a *B)* alatti alapszabály tartalma valódi. Ennek az alapszabálynak 51. §-a szerint a társaság az elfogadott mérleg alapján kimutatott tiszta nyereség 5%-át, ha a közgyűlés az igazgatóság ajánlata alapján nagyobb összeget nem állapítana meg, a tartalékalap gyarapítására fordítani köteles; a megmaradó felesleg a részvényesek között, mint osztalék felosztandó.

Alperes ama panasza, hogy az alapszabályok idézett rendelkezését a fellebbezési bíróság helytelenül értelmezte, alaptalan. Az alapszabályok ama rendelkezése ugyanis, hogy a nyereség részben, még pedig annak legalább 5%-a a tartalékalap gyarapítására fordítandó, a fenmaradó — tehát a tartalékalap gyarapítására nem fordított összeg, — pedig a részvényesek között felosztandó, kötelező, parancsoló rendelkezés. Már pedig, amennyiben a társasági alapszabályok ekként intézkednek, a közgyűlésnek, habár a K. T. 179. §-a szerint a nyereség felosztása a közgyűlés hatáskörébe tartozik, valamely tag ellenzése esetén — többségi határozattal nem áll jogában a jövedelem felett ettől eltérően intézkedni. (Ezt a jogelvet mondotta ki a kir. Kúria már a 43/1877. V. 888/1896. V., 962/904. V., 537/906. V. sz. határozataiban, és a polgári jogi határozatok tárába felvett 1312/906. V. sz. elvi határozatában is.)

Nincs ezzel ellentétben az, hogy érvényesnek ismertessék el olyan kisebb összegnek új számlára való átvitele, mely akként, hogy az osztalék részvényenként kerek összeget tegyen ki, fel nem osztható és magában véve oly csekély, hogy annak felosztása nem is áll a részvényesek érdekében. A jelen esetben azonban emez utóbbi esetről sem lehet szó. A ténymegállapítás szerint valódi közgyűlési jegyzőkönyv szerint ugyanis 53,291 K 49 f rendeltetett új számlára átvitetni, már pedig ez az összeg egy 1.200,000 K alaptőkével rendelkező részvénytársaságnál ilyen kisebb összegnek, melynek felosztása a részvényesek érdekében nem áll, nem tekinthető.

Alperes felülvizsgálati kérelmében előadta, hogy egyrészt ennél a pénzintézetnél már az előző években szokásos volt nagyobb összegnek új számlára való átvitele, másrészt ezt az átvitelt a háború okozta gazdasági bizonytalanság indokolta, végül pedig, hogy a nyereségnek ily módon való felosztása ez évben általános kereskedelmi szokás volt.

Alperesnek ez érvelései sem helytállók.

A részvényesek a társaság ügyeinek intézésében ugyancsak a maguk összességében, mint közgyűlés vehetnek részt, és a többség határozatának a kisebbség alá van vetve, azonban ennek a többségi akaratnak korlátja a törvény vonatkozó rendelkezései és a társaság alapszabályai. Az alapszabályok mindaddig, amíg kifejezetten megváltoztatva nincsenek, az egyes részvényeseknek jogviszonyát a társasággal szemben kötelező alakban határozzák meg, az alapszabályok rendelkezései alkotják, a törvény intézkedésein felül, annak a kötelmi jogviszonynak a tartalmát, mely az egyes részvényes és a társaság, mint önálló jogi személy között a részvényesi minőségből kifolyólag fenáll. Következőleg ennek a kétoldalú kötelmi jogviszonynak a tartalma csak a kereskedelmi törvényben előírt módon változtatható meg, és ettől a közgyűlés többsége nem térhet el. Ezt fejezi ki a K. T. 174. §-a, mikor akként rendelkezik, hogy minden egyes részvényest kereseti jog illeti a közgyűlési határozat ellen, ha az a törvénnyel, vagy az alapszabályokkal ellenkezik. Ilyen körülmények között arra, hogy a múltban minden részvényes hozzájárulásával a közgyűlés az alapszabályok rendelkezésétől a nyereség esetenként történt felosztásánál eltért, az alperes sikerrel nem hivatkozhatik; mert abból, hogy az egyes részvényesek a multban esetről esetre lemondottak az őket az alapszabályok szerint megillető olyan magánjogukról, amely felett való szabad rendelkezés köztekintetből megszorítva nincsen, nem lehet azt a következtetést levonni, hogy az által az a magánjoguk a jövőre nézve is elenyészett. Épen így nem hivatkozhatik sikerrel az alapszabályok parancsoló és minden ellenkező magyarázatot ki-

záró rendelkezésével szemben az alperes arra sem, hogy a folyó évben a nyereségnek a megtámadott közgyűlési határozat értelmében való felosztása általános kereskedelmi szokás volt. Abból ugyanis, hogy más társaságoknál az egyes részvényesek az őket megillető jogukról lemondottak, nem lehet arra következtetni, hogy a részvényesek minden társaságnál kötelesek volnának az alapszabályok által a nyereség felosztása kérdésében adott jogukról lemondani.

Végül a háború által okozott bizonytalan gazdasági helyzetre sem hivatkozhatik alperes sikerrel. A kifejtettek szerint az alapszabályok a törvény rendelkezései mellett az egyes részvényesek és a társaság között fenálló szerződéses viszony tartalmát képezik, már pedig ellenkező kifejezett törvényes rendelkezés hiányában a szerződés szerinti teljesítés kötelezettsége a háború rendkívüli jellegénél fogva sem bír általános és feltétlen jogmegszüntető kihatással, és e kötelezettségek teljesítésére korlátozó vagy megszüntető hatályt csak annyiban gyakorol, amennyiben az adott esetben, a mindenkori felek személyi vagy vagyoni tekintetben a háború következtében olyan helyzetbe kerültek, amely a jog szerint a jogok és kötelezettségek korlátolására vagy megszüntetésére egyébként is alkalmas a háború által okozott bizonytalan gazdasági helyzet pedig ilyen körülménynek, egészen eltekintve attól, hogy a közgyűlés többségében módjában állott volna, az intézet nézete szerinti érdekeinek megóvásáról az alapszabályok 51. §-a rendelkezéseinek megsértése nélkül is intézkedni — nem tekinthető. Olyan törvényes rendelkezés pedig, amely a háborúra tekintettel az alapszabályoktól való ily irányú eltérés megengedve nincsen, és a részvénytársaságok és szövetkezetek közgyűlésének idejéről és a mérlegkészítésről szóló 130/1915. és az azt kiegészítő 2,212/1915. M. E. sz. rendelet sem tartalmaz ilyen intézkedést.

A kifejtettek szerint tehát nem sértett jogszabályt a fellebbezési bíróság, midőn a megtámadott közgyűlési határozatot megsemmisítette, és az alperes cég igazgatóságát újabb közgyűlés összehívására utasította, következőleg a minden irányban alaptalan felülvizsgálati kérelmet el kellett utasítani és alperest a felülvizsgálati kérelemmel okozott költségekben marasztalni kellett. (1915. P. II. 7193.)

— **Diplomáciai okmányok.** Az osztrák-magyar vörös-könyv, a német fehérkönyv, az angol kékkönyv, a francia sárgakönyv, az orosz narancssárgakönyv, a belga szürkekönyv, a szerb kékkönyv okiratai. Bevezette és összefüggésük szerint feldolgozta dr. Német Alfréd. Budapest, Franklin-Társulat, 1915. 629 oldal. Az érdemes munka szakszerű csoportosításban vonultatja szemünk elé az európai diplomácia munkálatait. A mű részletes ismertetésére visszatérünk.

KÜLFÖLD.

— **Tömeggondnoki munkadíjskála** elkészítésére és rendelettel való életbeléptetésére jogosította fel az ugyancsak szükségrendelet segélyével hatályba lépett osztrák csődrendtartás az igazságügyminisztert. Mennél jobban közeleg az idő a tömeggondnoki díjazás ezen új módjának életbelépéséhez, annál több hibát fedez fel benne az osztrák ügyvédség. Kétségtelen, idestova már a történeté lesznek Ausztriában azok az idők, midőn egy «*jó*» tömeggondnokság jövedelme bátran vetekedett sok hitbizományéval is. A skála szerinti díjazás a csődtömeggondnoki megbízatás nymbuszát aligha fogja növelni. A főkifogás az új rendszer ellen, hogy lesznek tömeggondnokok, akik teendőjüket igen kitűnően és lesznek, akik nem épen a legjobban fogják végezni; a jutalom pedig mindannyiuk számára egyforma lesz, ami voltaképen igazságtalanság. Könnyű pedig a válasz erre az ellenvetésre. A perbeli teendők díjazása is túlnyomó részben skála szerint történik, holott a végzett munka itt is különböző az ügyvéd egyéni tudása, buzgalma és képzettsége szerint. De még ezenkívül ki kell indulnunk abból a nem indokolatlan feltevésből, hogy mindegyik tömeggondnok kötelességének tartja munkáját mindenben jól végezni; ezek számára állapítja meg a skála a díjazási tételeket. Az az elenyésző csekély részamely kötelességének nem tud vagy nem akar mindenben meg, felelni, nem alacsonyabb díjazást, hanem úgy a hitelezők, mint a közadós érdekében a tömeggondnokságtól leendő elmozdítást érdemel. Több jogosultsága van az életbeléptetni szándékolt rendelet amaz intézkedése ellen támasztott kifogásoknak, amely kimondja, hogy a skála szerinti tételekben már bennfoglaltatik a tömeggondnoknak az általa vitt perek és végrehajtások körül kifejtett tevékenysége fejében kijáró díjazása, amennyiben a költségek az ellenfélen be nem hajthatók. A vagyontömeg, mely a hitelezők kezelésébe megy át, oly költségektől fog indokolatlanul megszabadulni, amelyek, ha a közadós csődbe nem jutott volna, ezt a vagyont feltétlenül terhelnék. A tömeggondnok fáradozásainak megtérítése körül a szűkmarkúság épen oly káros, mint a bőkezűség. A rendelkezésnek könnyen lehet az az eredménye, hogy pereket a tömeggondnokok főleg csak az esetben fognak indítani, midőn legalább költségeik behajtására számíthatnak bizonnyal. Hogy az ily szempontoknak érvényre jutása ismét csak nem fog az ideális állapotok felé vezetni, annak bővebb részletezése talán nem is szükséges. *A.*

— **Lucchini** a Rivista Penale szerkesztője e folyóiratban az olaszok szokásos szerénységével tárgyalja Finger és Oetker kilépését a N. B. E.-ből. Megállapítja, hogy ellentétben az olasz géniusszal, amely «az összes népek műveltségének mestere volt és marad», a német professzorok és tudósok a militarizmus előharcosai, akik eszméiket imperialisztikus gőggel tukmálják rá a többi nemzetekre. D'Annunzio e jeles honfitársának most Liszt felelt «Heiteres aus Italien» feliratú rövid közleményben.

Most jelent meg!

DIPLOMÁCIAI OKMÁNYOK

Bevezette és összefüggésük szerint feldolgozta

Dr. NÉMET ALFRÉD

miniszterelnökségi miniszteri titkár.

Az osztrák-magyar vöröskönyv, a német fehérkönyv, az angol kékkönyv, a francia sárgakönyv, az orosz narancssárgakönyv, a belga szürkekönyv és a szerb kékkönyv :: hivatalos okiratai. ::

E munkának nagy érdekessége abban van, hogy a háború küszöbén lefolyt diplomáciai akciók okmányait összefüggésük szerint csoportosítja és magyarázza, ami által mindenki világos képet nyer a világháború okairól és előzményeiről. E mű teljes anyagát adja az összes hatalmak diplomáciai aktagyüjteményeinek, melyek egész terjedelmükben még magyarul meg nem jelentek. Különös aktualitást nyer az elkövetkezendő béketárgyalások idején, mert a tárgyalások egyik kiindulópontjául ez okmányok fognak szerepelni. Terjedelme 640 oldal. A Franklin-Társulat kiadása.

Ára 8 korona.

Minden könyvkereskedésben kapható.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 45. szám. Budapest, 1915 november 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Magyar címer és lobogó a közös ügyekben. — *Dr. Gergely Bertalan* budapesti ügyvéd: Az eladó jogállása a vasúti vagy póstai forgalom beszüntetése esetén. — *Dr. Zilahi László* igazságügyminiszteri fogalmazó: A hadifogolyszöktetés. — Novelláris rendelet a gyorsított bűnvádi eljárás szabályaihoz — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár.

Magyar címer és lobogó a közös ügyekben.*

A hadiflotta lobogója mind a címerábrázolatok, mind a színek tekintetében eltérő a szárazföldi közös haderőétől. Közjogi okokban ezen eltérő megállapítás alapját nem találjuk meg. Pedig az egész új címerrendezés eminenter arra céloz, hogy közjogi helyzetek korrekte szimbolizáltassanak.

«Akarom, — mondja a királyi felség hadiparancsa — hogy hadseregem és haditengerészetem lobogója *közjogilag megfelelő jelképe legyen* a két állam között a pragmatica sanctio alapján fenálló kapcsolatnak.»

Miért ezt a kapcsolatot másképen szimbolizálni a haditengerészet, mint a szárazföldi közös hadsereg előtt. Hiszen az a dualizmus a *közös haderő mindkét hadseregéhez* teljesen *azonos vonatkozású.*

De ezentúl is a hadiflotta és a közös hadsereg egész alkotmányjogi helyzete, közjogi természete, törvényileg megállapított rendeltetése egyenlő (1912. XXX. tc. 3. §.).

Abból az alárendelt jelentőségű tényből, hogy nem keressük célzatosan, vagy célzat nélkül, — a *haditengerészetnél* állhatatosan mellőzik a «közös» jelzőt, *semmi továbbmenő különbség* a kettő között nem származik, szemben azon «*világos valósággal*», hogy a haditengerészet ép úgy a két állam védereje, mint a szárazföldi közös hadsereg, ép oly értelemben császári és királyi, ép úgy osztrák és magyar mint emez, és hogy a hadiflotta közjogilag az államfővel, a királyi családdal, a «Domus Austriaca»-val sem szorosabb, sem lazább, sem másnemű kapcsolatban nem áll, mint a szárazföldi közös hadsereg.

A királyi felség alkotmányos fejedelmi jogai nem mások a hadiflottánál; a királyi főhadurság legfontosabb jogosítványai: a legfőbb vezérleti, vezényleti és belszervezeti jogok, egyaránt kiterjednek a flottára és szárazföldi közös haderőre.

Az 1867. évi XII. tcikk az *összes* és *egész hadsereg* (11. §.) alatt a flottát is érti. A magyar országgyűlés, de tudtunkkal az osztrák Reichsrath is ugyanolyan hadkiegészítési, létszámmegállapítási, ujoncmegajánlási és alkotmányos ellenőrzési hatalmat gyakorol a közös haderő mindkét seregére.

De mindezek dacára, és habár a kétféle címer és lobogó használatából épen közjogilag könnyen származhatnak elhomályosítások, téves felfogások, sőt célzatos ferdítések is, közjogi sérelem a különbözőségből magából nem eredne okvetlenül. Nem tudniillik akkor, hogyha mindkét hadilobogó konstrukciója szerencsésen és találóan kifejezné a közjogi helyzetet és az illető *hadseregnek* államjogi mivoltát.

Majd később e tekintetben külön méltatjuk a hadiflotta különleges *címerét és színeit*, de először rátérünk a fontosabbra, a *közös hadsereg* számára megparancsolt címer- és lobogóhasználatra.

A közös hadsereg címeres hadizászlaján, paritásos alkalmazásban szemléljük a *magyar királyság* és az osztrák császárság állami címereit (középcímer) és a fehér alapszínű lobogó váltakozva viseli mind a két *állam színeit* is.

Ezt a hadizászlót lesznek kötelesek — idő folyamán — használni az egész (összes) közös hadsereg *zászlót használó* csapatai és *vezérlő* parancsnokságai (vezérzászló). Tehát *egy és ugyanazon* konstrukciójú zászló ezen hadsereg mindkét, t. i. magyar és osztrák kiegészítő részére.

Az most már a kérdés, és e körül forog a felelet vajjon helyes vagy kifogásolható-e ezen a magának — «*paritás*»-nak kétségkívül eleget tevő szabályozás. Vajjon nem ütközik-e némely lényegesnek mondható közjogi kívánalomba, illetőleg a közös hadsereg államjogi mivoltába és így magába a magyar közjogi helyes felfogásba a jelvényrendezés ezen része.

Az 1867 : XII. tcikk tudvalevőleg «közös haderőt», «közös hadsereget» (ez elnevezést) nem ismert. Szól ezen alaptörvény «az *összes hadseregről*», «*egész hadseregről*» és többszörösen emlékezik «*magyar hadseregről*», mely az összes hadsereg *kiegészítő* része. (11., 12., 13. §§.) Deák Ferenc és az ő számos, illetékes magyarázói, ezen hatvanhetes «*magyar hadsereg*» alatt nem értettek, nem is érthettek mást, mint az egy egészet képező hadsereg azon *csapatait*, melyek csak Magyarország *népességéből* nyerték kiegészítésüket, azon törvényes szabályhoz képest, mely akkor eltérés (kivétel) nélkül irányadó volt, hogy a *magyar ujoncok magyar csapattestekbe osztandók*. Ez a kötelező szabály volt alapja és főbiztosítéka a hatvanhetes «magyar hadsereg» *effektiv* létének, «*intézményes*» valóságának. Ezen «magyar hadsereg» a régebbi «*exercitus hungaricus*» folytatása. Nagyon tanulságos Kerkápoly Károlynak az első védtörvény (1868 : XL.) előadójának képviselőházi beszéde, melyben a miniszterek és a többség helyeslése mellett így jellemezte az 1867. évi «*magyar hadsereget*». «Nincs akadálya annak, hogy az egész hadsereg *magyar része a magyar szellemet, magyar öntudatot, magyar jelleget megtarthassa, nincs akadálya annak sem, hogy e hadsereg a csata veszélyei között a haza jelvényeinek szemlélése közben merítsen lelkesedést,* mert az egész hadsereg, melyről itt szó van, nem egységes hadsereg, melybe a *magyar elem beleolvad*, hanem olyan ... *melynek a «magyar hadsereg» egyik része, amely tehát abban* (az egészben) *benne van.*»

Nem puszta elnevezés, nem csak biztató szó valami «leendő» iránt, hanem, mint már hangsúlyoztuk, intézményes valóság a *magyar rész* mint «egyik», az osztrák rész mint «másik» kiegészítő rész. A kettő *adminisztrativ és taktikai* egésszé lesz a megfelelő (egészbe foglaló) *központi szervek által*, de mindkét rész megtartja *külön közjogi jellegét;* az egyik a magyar államé, a másik rész az osztrák császárságé; az egyik magyar királyi, a másik osztrák császári, mindkettőnek — az egésznek — védelmi (katonai) rendeltetése közös, ha tetszik azonos. Nem jutunk ellentétbe a 1867 : XII. tcikkel, az egész hadseregnek ott kimondott és megkövetelt «egységével», ha a magyar részben a magyar államiság kívánalmait lényegben úgy mint külsőségekben is foganatba vesszük.

Nem akarunk kitérni arra a sok port vert és sok izgalmas parlamenti és publicisztikai vitát keltett kívánságra, hogy a magyar csapatokban nemcsak a legénység, de a tisztikar is magyar állampolgárokból vétessék, de konstatálható, hogy ezen törvényes álláspontot már 1868-ban honorálva látjuk azon legfelső rendeletben is, mely kimondja, hogy a magyar csapatokhoz

* Az előbbi közl. l. a 43., 44. számban.

«*lehetőleg*» magyar tisztek osztandók be és azon újabban is megnyilvánuló törekvésben, hogy a tisztképző iskolák magyar honos növendékeket lehetőleg a magyar ujoncjutalék arányában vegyenek föl.

Az 1867-es «magyar hadsereg» intézményes létét tanusítja a magyar törvényhozásnak 1867-től 1874-ig követett azon gyakorlata, hogy a magyar ujoncilletmény megajánlása akkor csak a *magyar rész számára történt;* az illető törvények kifejezései ezek voltak: «a *magyar ezredek*hez», a «*magyar sorhadi csapatok*hoz», «a *magyar hadcsapatok számerejének biztosítása* végett ajánltatik meg az ujonczilletmény». Ez a 67 után is teljesen szabatos és természetszerű, sőt egyedül okszerű eljárás, 1875-től kezdve *ok nélkül megváltozik;* ez év óta 1888-ig az egész hadsereg számára, 1889-től általán a *közös hadsereg számára* szól a magyar országgyűlési ujoncmegajánlás. Hogy a változtatás az 1867. tcikktől való lényeges elfordulást, eltévelyedést jelent, azt elvitatni alig lehet.

(Bef. köv.) *Dr. Kmety Károly.*

Az eladó jogállása a vasúti vagy póstai forgalom beszüntetése esetén.

A háborús idők folytán gyakori eset, hogy a vasút és pósta rövidebb vagy hosszabb időre beszünteti a teherárú, illetve csomagszállítási forgalmat. Ilyenkor felmerül a kérdés, vajjon az eladó, akinek épen ezen forgalomszünetelés idején kellene az árút szállítani, köteles-e a forgalmi akadályok megszűnésével teljesíteni, s ha igen, mily módon?

Ha a szállítási forgalom szünetelése ideje alatt az árú ára nem emelkedett, igen egyszerű a megoldás: az eladó tartozik a szerződést a forgalom újrafelvétele idején változatlanul teljesíteni. De ha a forgalom szünetelése alatt a szállítandó árú ára felszállt, ami igen gyakori eset, miután a háború folytán a nyersanyag és munkaerő hiánya okvetlenül az árnak folytonos emelkedésére vezet, akkor több megoldás lehetséges. Az egyik az, hogy az eladó nem tagadja meg ugyan az árú szállítását, de ezt azon feltételhez köti, hogy a vevő fizesse a magasabb napi árat, és ha a vevő ebbe bele nem egyezik, elállhat az ügylettől.

Ezen megoldás indokolására a következők szolgálnak. A mai viszonyok mellett, mikor a helyzet majdnem óráról-órára változik, különösen áll azon jogszabály, hogy minden szerződésben hallgatólagosan benfoglaltatik a «rebus hic stantibus» kikötése. Ezen jogszabályt pedig az adás-vételi ügyletre applikálva, kimondhatjuk, hogy ha az eladó a szerződésben kikötött időben nem tudja az árút szállítani, mert a vasúti vagy póstai forgalom szünetel és időközben az árú ára emelkedett, a viszonyok és körülmények ezen változása folytán nem lehet az eladó kötelezve, hogy ugyanolyan vételár mellett szállítson, mint amely vételár mellett a kellő időben való leszállíthatást feltételezve, a szerződést lekötötte. A vasúti vagy póstai forgalom szünetelése vis majort képez, melynek súlyát nem viselheti egyedül az eladó. Ellenkezik a joggal és igazsággal, hogy azért, mert a szállítási forgalom megszűnt és időközben az árak emelkedtek, az eladó, bárha a nyersanyagot és munkaerőt ő is drágábban kénytelen fizetni, mégis a szerződésbeli olcsóbb árban legyen köteles szállítani, ezáltal tetemes veszteséget szenvedjen és csak jelentékeny károsodással tudjon a szerződésnek megfelelni, míg evvel szemben a vevő épen a vis major folytán indokolatlanul és sine causa gazdagodjék, s jusson haszonhoz azáltal, hogy a drágább árút alacsonyabb vételáron kapja meg.

Ha tehát az eladó a fentebbi vis major folytán, vagyis hibáján kívül nem szállíthatott a szerződésben írt teljesítési időben, holott a vételárat is ezen határidőbeli teljesítéshez kalkulálta magának, akkor, amennyiben közben a viszonyok megváltoztak és az árak emelkedtek, a vis major következményeit és súlyát szerződő felek egyenlően tartozván viselni, az eladó joggal követelheti a vevőtől, hogy ha az árúra reflektál, fizesse a napi magasabb árat.

Hogy ez igazságos és jogos álláspont, mutatja azon meggondolás is, hogy az eladó a szállítási forgalom szünetelése, mint vis major folytán a tönk szélére juthatna, ha időközben az árak a szállítási forgalom újbóli megnyitásáig tetemesen emelkedtek és ő ennek dacára is az olcsóbb árat számíthatná csak fel. Ezenkívül ha a szállítási forgalom újbóli megkezdődésénél az eladónak változatlanul kellene teljesítenie, akkor a vevő bármikor kérhetné a teljesítést és így megvárhatná, míg az árak a legmagasabbra emelkednek, miáltal magának indokolatlanul és jogtalanul a legnagyobb nyereséget, az eladónak pedig a legnagyobb veszteséget okozhatná.

Emellett azonban azon esetekben, midőn a teljesítés helye az eladó lakhelye, illetve telepe, önként kínálkozik még a keresk. törv. 351. és 352. §-ain alapuló megoldás is. Ilyenkor ugyanis a szállítás a keresk. törv. 344. §-a alapján a vevő veszélyére megy, ennélfogva azon akadály, mely a póstai vagy vasúti forgalom beszüntetésével felmerül, a vevő terhére számítandó be. Az eladó tehát felhívhatja a vevőt, hogy a telepén rendelkezésére tartott árút vegye át záros határidő alatt. Ha ez meg nem történik, akkor a vevőt az árú átvételében késedelem terheli, és ennélfogva az eladó a keresk. törv. 351. §-a alapján, a vevő veszélyére és költségein az árút valamely közraktárba, vagy egy magánszemélynél elhelyezheti. Ha pedig az eladó nem akar magának a raktárba helyezéssel újabb kiadásokat okozni, ugyancsak a keresk. törv. 351. §-a alapján a tőzsdei árral bíró árút szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével, nyílvános árverés útján eladhatja. A beraktározás esetében az eladónak megtérítendő a raktárdíj, melyet a keresk. törv. 284. §-a alapján kereskedő kereskedővel szemben akkor is követelhet, ha saját raktárában is tartja az árút a vevő rendelkezésére. Az eladás esetében pedig az eladó minden az eladásból folyó költségeit, kiadásait és az esetleg elért olcsóbb s az eredeti eladási ár közötti differenciát is követelheti.

Természetesen a letételről, beraktározásról, avagy az eladásról a vevő különbeni kártérítési kötelezettség mellett azonnal értesítendő.

Ha már most az eladó az árút a vevő átvételi késedelme folytán rendelkezésre tartja és beraktározza, a keresk. törvény 352. §-ának rendelkezéseit is alkalmazhatja, minthogy most már a vevőt nemcsak átvételi, hanem a vételárnak megfizetési késedelme is terheli. Ugyanis az eladó a rendelkezésre tartással, avagy beraktározással már a maga részéről teljesített, miután pedig a háborús és moratóriumos időket is szem előtt tartva, a vételár az árú leszállítása után nyomban fizetendő és a jogügylet természete is a kölcsönös, úgynevezett kézen-közön (Zug um Zug) való teljesítést hozza magával, ennélfogva a vevő a rendelkezésre tartásnak, avagy beraktározásnak tudomására jutása után azonnal tartozik a vételárat megfizetni. Ennélfogva az eladónak azon aktus után, hogy a vevőt a rendelkezésre tartásról, avagy beraktározásról értesítette, meg kell várnia azon idő elmúlását, mely alatt a vevő a fenti értesítést kézhez vehette és a vételárat kifizethette, ha pedig ezen szükséges idő elmúlott anélkül, hogy a vevő a vételárat kifizette és az árút átvette volna, akkor az eladó a keresk. törv. 352. §-ában írt háromféle jog gyakorlása közül bármelyiket választhatja. És pedig követelheti először, hogy a vevő a szerződést teljesítse és evvel kapcsolatosan térítse meg a késedelméből eredt kárt vagy másodszor a tőzsdei árral bíró árút szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyílvános árverés útján a vevő rovására eladhatja és egyúttal a kár megtérítését igényelheti, avagy harmadszor minden kárkövetelés támasztása nélkül a szerződéstől egyszerűen elállhat, mintha az meg sem köttetett volna.

Az eladóra nézve azon esetben, midőn az árú ára folyton emelkedőben van, legcélszerűbbnek mutatkozik azon megoldás, hogy az árút a vevőnek rendelkezésére tartja, erről a vevőt értesíti és ha ez sem a vételárat meg nem fizeti, sem az árút át nem veszi, akkor egyszerűen eláll az ügylettől, mintha az meg sem köttetett volna.

Ugyanis ilyenkor az eladónak az időközben drágábbá lett árút nem kell olcsóbban adnia, sem raktáron nem kell tartania azt, és ezáltal felesleges raktárdíj felmerülését előidéznie, sem kamatveszteséget nem kell szenvednie, amely utóbbi kiadások és veszteségek az esetleg később beálló behajthatatlanság következtében — ami pedig a háború okozta forgandó gazdasági helyzet miatt nem is ritka eset — igen súlyos következményeket zúdíthat az eladóra. Csak ilyen puszta elállással menekül tehát az eladó ezen eshetőségek, valamint az alól, hogy többet teljesítsen, mint amennyire magát kötelezte és amennyit a szerződés tartalma előírt.

Dr. Gergely Bertalan.

A hadifogolyszöktetés.

A m. kir. belügyminiszter f. é. szept. hó 28-án 111,956/915. B. M. V. a. sz. alatt körrendeletet intézett valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjéhez (l. Belügyi Közlöny XX. évf. 47. sz. 1081. lap), amely szerint az a közbiztonsági közeg, aki a szökevény hadifoglyot elfogta, köteles puhatolózni abban az irányban, hogy a hadifogoly szökését nem segítették-e egyesek elő, — és ha biztos adatokat szerez arra nézve, hogy valaki a hadifoglyot, ebbeli minőségét ismerve, szökésében támogatta, az illetőt nyomban le kell tartóztatnia és a legközelebbi kir. ügyészségnek át kell adnia, mert a hadifoglyok szökésének szándékos elősegítése a büntetőtörvénykönyv 447. §-ába, esetleg a katonai büntetőtörvénykönyv 327. §-aba, vagy pedig a hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények, különösen a hadiszállítások körül elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1915 : XIX. tc. 11. §-ába ütköző bűncselekmény.

Előrelátható volt, hogy a hadifogolyszöktetés bűncselekménye, épen azért, mert speciálisan háborús bűncselekmény, a büntetőtörvényeket alkalmazó hatóságok részéről sok esetben túlbuzgó, — és ezért talán nem egészen jogszerű — és mert idevonatkozó joggyakorlat még nem fejlődhetett ki, kontroverz intézkedéseket fog kiváltani. Valószínűleg ennek a megelőzése céljából adta ki a m. kir. belügyminiszter idézett körrendeletet. Ennek a rendeletnek megjelenese dacára sem időszerűtlen, ha a hadifogolyszöktetés bűncselekményét a maga egész joganyagával együtt röviden vizsgálat alá vesszük, főleg azért, mert a rendeletben felhivott törvenyhelyek alkalmazhatóságanak a kérdése — a jövő joggyakorlata szempontjából — bizonyos tisztázasra szorul.

A közönséges foglyok megszöktetése az állam rendelkezésének csak olyan megsertése, amelynek büntetésére az állam hatalmi rendelkezéseinek megóvasa céljából van szükség. Ellenben a hadifoglyok megszöktetésénél már szerepet játszik a politikai szempont is, tudniillik annak az elsőrangú politikai érdeknek a megvédelmezése, hogy a hadifoglyok ne jussanak vissza az ellenséges államba és ne vehessenek ujból részt az ellenünk irányuló hadműveletekben. Ennélfogva a hadifogolyszöktetes eminenter *politikai bűncselekmény*, és a reá vonatkozó büntető rendelkezést elsősorban a büntetotörvénynek az államellenes bűncselekményekre vonatkozó részében kell keresnünk.

Általános szabályként arra a magyar honosra, aki hadifogoly szökését elomozdítja, a Btk. 144. §-ának 4. pontja alkalmazandó, mert aki hadifoglyot megszöktet, az az ellenséget fegyveres erejének szaporítása által segíti.

Nem alkalmazható azonban a Btkv.-nek ez a szakasza a hadifogolyszöktetesnek valamennyi esetére. A büntetőtörvénykönyv javaslatanak ehhez a szakaszhoz fűzött indokolása szerint ugyanis «a dolus minősége, az akarat iránya, itt a legnagyobb fontossággal bir» — és mindazok, akik az ebben a szakaszban meghatározott valamelyik cselekményt elkövetik, a hűtlenség bűntette miatt csak abban az esetben vonhatók felelősségre, ha a cselekményt «azon szándékkal követik el, hogy *az ellenségnek használjanak és saját hazájuknak ártsanak*». Ebből kétségtelen, — ha magából a szakasz szövegéből nem is tűnik ki világosan, — hogy a 144. §-nak és így a szakasz 4. pontja alkalmazhatóságanak feltétele a kiemelt *dolus specialis*.

A hadifogolyszöktetést pedig elkövetheti valaki enélkül a dolus specialis nélkül is, például, hogy a hadifogoly otthon nyomorgó többtagú családja segítésére hazajusson, vagy, hogy semleges állam területére jutva, ott internáltassék és így jobb bánásmódban részesüljön stb. A hadifogolyszöktetés minden esetében tehát a dolus specialis fen- vagy fen nem forgása a döntő, — mert amennyiben valaki a hadifogolyszöktetés bűncselekményét nem abból a célból követi el, hogy ezáltal az ellenségnek használjon, saját hazájának pedig ártson, a 144. §. 4. pontjába ütköző bűntett miatt nem vonható felelősségre.

Továbbá a dolus specialis fenforgása esetében is a hadifogolyszöktetés, mint a Btk. 144. §. 4. pontjába ütköző *bevégzett bűntett* csak abban az esetben állhat meg, ha a megszöktetett hadifogoly az ellenséges államba tényleg visszatért és ott újból katonai szolgálatot teljesít, — mert csak ebben az esetben következett be az ellenség fegyveres erejének szaporítása. Ennek a bizonyítása pedig csak ritka esetben fog sikerülni. Ellenben mindannyiszor megállapítható lesz a 144. §. 4. pontjába ütköző bűntettnek a *kísérlete*, valahányszor magyar honos a hadifogolyszöktetést az említett dolus specialissal elkövette, — mert mindannyiszor fenforog annak a *lehetősége*, hogy a megszökött hadifogoly az ellenséges hadsereghez visszatér. Oly eset, amelynél a visszatérés lehetősége feltétlenül ki volna zárva, nem képzelhető.

A hűtlenség bűntettét azonban csupán magyar állampolgár követheti el, — és a Btk. 145. §-ában foglalt rendelkezés folytán a 144. §. 4. pontja *külföldiekre* az abban meghatározott tényálladék fenforgása esetében sem alkalmazható. Viszont amilyen abszurdum volna az, hogy ha egy külföldi állampolgár háboru idején magyar hídat felrobbantana, az csupán gyujtogatás bűntette, vagy tűzvészokozás vétsége, vagy idegen ingó rongálásának vétsége miatt büntettessék, épen olyan képtelenség volna, ha a 144. §. első bekezdése és a 145. §. utját állaná annak, hogy az a külföldi, aki hadifoglyot a 144. §. 4. pontjaban feltételezett dolus specialisszal megszoktet, a Btk. 447. §-aban meghatározott, aránylag enyhe büntetéssel sujtott büntettnél sulyosabb bűntett miatt ne vonathassék felelősségre.

A Btk. 145. §-ában foglalt elhibazott rendelkezés folytán azonban büntetőtörvényünk erre — a dolognak abszurd volta ellenére — sem ad módot.

A büntetőtörvénynek ezt a nagy hiányát van hivatva pótolni az 1912 : XXXIII. tc. 14. §-a és az 1912 : LXVIII. tc. 9. §-a alapjan kibocsatott 5491/914. M. E. sz. kormanyrendelet 1. §-ának 3. pontja es 2. §-a (Igazságügyi Közlöny, XXIII. évf., 7. sz., 539. l.), amely által a polgari büntetobiráskodas ala tartozó egyének az ott meghatarozott bűncselekmenyek miatt az országnak a rendeletben megjelölt teruletein a *honvéd büntetőbiráskodás alá helyeztetnek*, — es az ugyanazon az alapon kibocsatott 5735/914. M. E. sz. kormányrendelet 12. pontja (Igazságügyi Közlöny XXIII. evf., 8. sz., 471. l.), amely szerint az előbbi rendelkezes az *ország egész területére kiterjed.*

Ez a rendelkezes az ország teruleten tartózkodó összes polgári egyéneket *személy szerint*, nem pedig bűncselekmenyek szerint helyezi katonai buntetobiraskodas ala. Ennek az ertelme az, hogy az a polgari egyen, aki az 5491/914. M. E. sz. kormanyrendelet idezett pontjaban felsorolt cselekmenyek valamelyiket elkoveti, azert — tekintet nelkül arra, hogy a polgari buntetobiraskodas fennallása esetében ilyen bűncselekmeny miatt felelősségre vonható lenne-e vagy sem, — nem csupan a katonai biróság előtt, de a *katonai büntetőtörvénykönyv szerint* is felel.

Ilyen módon megvan a lehetősége annak, hogy az a külföldi állampolgar, — legyen az akár ellenseges állambeli, akar mas külföldi polgari egyen, — aki a hadifogolyszoktetes bűncselekményét a Btk. 144. §. 4. pontjaban feltetelezett *dolus specialisszal* követi el, ne a polgari buntetobíróság előtt a Btk. 447. §-a alapjan, hanem a katonai büntetobiróság elott *a katonai büntetőtörvénykönyv 327. §-aba ütköző bűncselekmeny miatt* vonassek felelősségre.

A katonai buntetőtörvénykönyv 327. §-ában kifejezetten feltételezett az a *dolus specialis*, hogy a szakaszban említett egyetértes, cselekmeny vagy mulasztas által az osztrak-magyar haderőre hatrany vagy az ellensegre előny haramoljek, teljesen egybeesik a Btk. 144. §-aban összes eseteiben, tehat a 4. pont eseteiben is feltételezett dolus specialisszal, azzal az egy kulonbséggel, hogy joval szélesebb körű, mint az utóbbi.

A m. kir. Kúria által elfoglalt és jelenleg is vallott felfogás szerint a katonai Btk. 327. §-ába ütköző bűncselekmény megállapíthatásához a szakasz valamennyi esetében szükséges, hogy az említett dolus specialis fenforqgjon. Ez a dolus specialis a hadifogolyszöktetés sok esetében nem fog a katonai Btk. 327. §-aba ütköző bűntett megállapíthatásához szükséges bizonyossaggal jelentkezni. Pusztán abból a tényből ugyanis, hogy valaki egy vagy több hadifoglyot az útirány megmutatása, térképadás által vagy egyéb módon az ország területéről szökni segít, a katonai Btk. 327. §-ában meghatározott dolus specialisra következtetni sem a mi hadseregünkre, sem az ellenségre vonatkozólag nem lehet, — hanem ennek megállapíthatásához a belső és külső körülményeknek olyan kongruenciája szükséges, amelynek a nyomai például az előkészületi cselekményekben, a levelezésben, a szöktetéssel egyidejűleg tervezett vagy elkövetett kémkedés bűntettében stb. lesznek feltalálhatók. Ezek, a dolus specialis fenforgására utaló körülmények mindenesetre könnyebben lesznek meg-

állapíthatók egy idegen, különösen ellenséges állam polgárával szemben, míg ugyanannak a megállapítása magyar állampolgárral szemben több nehézségbe fog ütközni.

A katonai büntetőtörvénykönyv 327. §-a azonban nem csupán a külföldi, hanem az idézett kormányrendelet értelmében magyar állampolgárokra is alkalmazandó abban az esetben, ha a hadifogolyszöktetés bűncselekménye a Btk. 144. §-ában feltételezett dolus specialisszal követtetett el.

Ennek a legfőbb jelentősége az, hogy míg a hadifogolyszöktetés a Btk. 144. §. 4. pontjába ütköző *bevégzett* bűntettként a bizonyítás problematikus volta miatt csupán a legritkább esetben állhat meg, addig a katonai Btk. 327. §-ában meghatározott bűntettnek, mint *veszély-bűncselekménynek* megállapításához nem szükséges annak a bebizonyítása, hogy a szökevény fogoly az ellenséges hadsereghez tényleg visszatért és abban újból katonai szolgálatot teljesít — hanem a katonai Btk. 327. §-ában meghatározott bűncselekmény bevégzett bűntett már önmagában véve azáltal, hogy a tettes a hadifogoly szökését a feltételezett dolus specialisszal előmozdította. Végül, amennyiben a katonai Btk. 327. §-ának elején az «ellenség» szót úgy értelmezzük, hogy annak fogalmába a hadifogoly is felvehető, a dolus specialis fenforgása esetében a katonai Btk. 327. §-ának bevégzett bűntettét állapítja meg a hadifogollyal a szöktetés iránt való puszta megegyezés («egyetértés») is, ami a Btk. 144. §-ának 4. pontjában meghatározott bűntettnek legfeljebb előkészületi cselekménye. Úgy, hogy a katonai Btk. 327. §-a nem csupán a büntetés legsúlyosabb voltánál, de jóval tágabb körénél fogva is szigorúbb védelmet nyújt a hadifogoly megszöktetése által sértett államérdeknek, mint a Btk. 144. §-ának 4. pontja.

A Btk. 144. §. 4. pontjában és a katonai Btk. 327. §-ában foglalt rendelkezéseknek ebből a rövid egybevetéséből nyilvánvaló, hogy hiányos a m. kir. belügyminiszternek idézett körrendelete, mert a Btk. 144. §-ának 4. pontját nem hívja fel, — és téves irányt mutat a meginduló joggyakorlatnak azzal, hogy a hadifogolyszöktetés alapdeliktuma gyanánt a Btk. 447. §-ába ütköző bűncselekményt jelöli meg, holott a hadifogolyszöktetés politikai bűncselekmény jellegénél fogva, de meg azért is, mert elsősorban magyar büntetőtörvényeknek magyar állampolgárokra leendő alkalmazása forog szóban, a Btk. 144. §. 4. pontjába ütköző bűntettet kellett volna a hadifogolyszöktetés *általános*, alapdeliktumaként megjelölnie, amely mellett a katonai Btk 327. §-ában, a Btk. 447. §-ában, és az 1915 : XIX. tc. 11. §-ában meghatározott bűncselekmények csupán *subsidialiter* merülhetnek fel.

Viszont épen a Btk. 144. §-ának 4. pontja és a katonai Btk. 327. §-ának egybevetése alapján megállapíthatjuk azt is, hogy a Btk. 144. §. 4. pontjának a m. kir. belügyminiszter idézett körrendeletében való meg nem említését némileg paralizálja a katonai Btk. 327. §-ának a felhívása, — épen azért, mert az ország területén tartózkodó polgári egyéneknek katonai büntetőbíráskodás alá helyezéséről szóló, idézett kormányrendeletek folytán, és tágabb körénél fogva a katonai Btk. 327. §-a a Btk. 144. §. 4. pontjának esetét magában foglalja.

Amennyiben a megfelelő dolus speciális hiánya miatt a hadifogolyszöktetés bűncselekményére sem a Btk. 144. §-ának 4. pontja, sem a katonai Btk. 327. §-a nem alkalmazható, subsidialiter a Btk. 447. §-a alkalmazandó.

Vitatható ugyan, hogy a hadifogoly a Btk. 447. §-a értelmében vett «*fogoly*«-e, — tekintettel arra, hogy «fogoly» — a Btk. indokolása szerint — «az, aki törvényesen le van tartóztatva», — holott az 1913 : XLIII. törvénycikkbe iktatott, és a második hágai nemzetközi békeértekezleten létrejött IV. egyezményhez mellékelt «Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól» I. része II. fejezetének 5. cikke értelmében a hadifoglyokat «elzárni csakis mellőzhetetlen biztonsági szempontokból lehet, és csakis addig, amíg fenállanak azok a körülmények, amelyek ezt a rendszabályt szükségessé teszik», — úgy, hogy a hadifoglyok jogilag csupán *biztonsági őrizetben* vannak.

Ezzel szemben figyelembe kell vennünk, hogy állandó bírói joggyakorlatunk a *toloncokat* is, akik szintén csak biztonsági őrizetben vannak, a Btk. 447. §-ának alkalmazhatósága szempontjából az ezen szakasz értelmében vett foglyoknak tekinti, — másrészt, hogy az 1913 : XLIII. törvénycikkbe iktatott, a második hágai békeértekezleten létrejött IV. egyezményhez mellékelt «Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól» I. része II. fejezetének 4. cikke szerint a hadifoglyok az ellenséges kormánynak a hatalma alatt állanak, — vagyis *az államnak a foglyai.*

Ezen az alapon a Btk. 447. §-ában foglalt rendelkezés a hadifoglyokra is alkalmazható.

Az 1915 : XIX. tc. 11. §-a alapján a Btk. 447. §-ába ütköző hadifogolyszöktetésnek *minősített* esete konstruálható. Ez az eset akkor forog fen, ha az idézett törvénycikk 11. §-ában feltételezett alapdeliktum — a jelen esetben a Btk. 447. §-ába ütköző fogolyszöktetés bűntette (vagy szándékos vétsége) — folytán a fegyveres erő érdekének közvetlen veszélyeztetése állott elő, — vagy a hadviselés érdekének lényeges sérelme következett be, — és a tettes az eredményt előre láthatta.

Ilyen *közvetlen* veszélyeztetésről, vagy *lényeges* sérelemről azonban hadifogolyszöktetés esetében csak kivételesen lehet szó, — aminthogy a törvényjavaslat indokolása sem vette fel az ott felhozott példák közé ezt az esetet, speciálisan háborús visszaélés voltának ellenére, — jeléül annak, hogy a szakasz kereteibe beleilleszteni nem igen tudta.

Ha a hadifogoly szöktetése az ország határain belül fekvő egyik helyről másik helyre, — vagy ha szövetséges állam területére történt : a fenti értelemben vett közvetlen veszélyeztetésről, vagy lényeges sérelemről beszélni sem lehet. *Semleges államba* való szöktetés esetében pedig döntőnek lehet tekinteni azt a körülményt : *internáltatja-e* az illető semleges állam a területére lépő szökevény hadifoglyokat, vagy sem. Az 1913 : XLIII. törvénycikkbe iktatott, és a második hágai nemzetközi békeértekezleten létrejött V. egyezmény II. fejezetének 13. cikke, és az első hágai nemzetközi békeértekezleten létrejött II. egyezményhez mellékelt «Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól» IV. részének 57. és 59. cikkei értelmében ugyanis a semleges állam a területére lépő hadifoglyokat *internálhatja* — ezek a hadifoglyok tehát az ellenséges államba jog szerint már nem térhetnek vissza. Azok az államok, amelyek a második hágai nemzetközi békeértekezleten létrejött V. egyezményhez hozzájárultak, az 5351/913. M. E. sz. alatt kibocsátott kormányrendelet I. fejezetének V. cikkében fel vannak sorolva. Ugyanennek a kormányrendeletnek II. fejezetében a XIV. cím 81. pontja alatt vannak felsorolva azok az államok, amelyekkel szemben az első hágai nemzetközi békeértekezleten a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában kötött II. egyezmény és az ahhoz mellékelt «Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól» jelenleg még érvényben van. (Rendeletek Tára 1913. 1625. és 1636. l.)

Az 1915 : XIX. tc. 11. §-a alapján tehát elgondolhatónak csak az az eset marad, hogy a hadifogoly szöktetése ellenséges államba, vagy olyan semleges államba történt, amely a legutóbb idézett egyezményhez nem járult hozzá, vagy hozzájárult ugyan, de a területére lépő szökevény hadifoglyokat nem internáltatja, — valamint, hogy a hadifogoly megszöktetésén *felül* a megszökés folytán valamely egyéb, az 1915 : XIX. tc, 11. §-ában körülírt eredmény állott elő.

De viszont ezekben az esetekben is csupán akkor állapítható meg az 1915 : XIX. tc. 11. §-ában meghatározott bűncselekmény *ha a tettes az eredményt* (t. i. a «közvetlen veszélyeztetést», vagy a «lényeges sérelmet») *előre láthatta.* Ennek folytán pedig az idevágó felmerülhető esetek száma nyílvánvalóan a minimálisra száll le, mert annak a körülménynek a megállapítása, hogy a tettes az eredményt előre láthatta, az esetek nagy részében épúgy nagy nehézségekbe fog ütközni, mint a hadviselés érdeke ellen elkövetett bűncselekmények miatt a közelmúltban lefolytatott bűnügyekben.

Az idevágó esetek számának további csökkenését idéz elő az a körülmény, hogy a hadifogolyszöktetés bűncselekményének épen az 1915 : XIX. tc. 11. §-a alapján egyedül elképzelhető esetei a Btk. 144. §. 4. pontjába, vagy a katonai Btk 327. §-ába ütköző bűntettek *határvonalán* állanak. Mert ha az 1915 : XIX. tc. 11. §-ának megfelelően megállapítható az a körülmény, hogy a tettes az ott meghatározott eredményt előre láthatta, akkor nagy valószínűséggel megállapítható lesz — épen a hadifogolyszöktetésnél — az a *dolus specialis* is, ami a Btk 144. §. 4. pontjának, vagy a katonai Btk. 327. §-ának alkalmazhatóságához szükséges. Itt lép előtérbe a polgári egyéneknek katonai büntetőbíráskodás alá helyezéséről szóló, többszö

idézett kormányrendeletek hézagpótló intézkedése folytán a Btk. 144. §. 4. pontja fölött a katonai Btk. 327. §-a; mert ha a megfelelő dolus specialisszal elkövetett hadifogolyszöktetés bűncselekménye folytán a puszta szökésen felül egyéb, az 1915 : XIX. tc. 11. §-ában meghatározott *eredmény* is létesült, ezt a bűncselekményt a katonai Btk.-nek tágabb körű és a legsúlyosabb büntetést maga után vonó 327. §-a magába öleli, — holott a Btk. 144. §-ának 4. pontjában meghatározott tényálladék csupán akkor van kimerítve, ha a megszöktetett hadifogoly az ellenséges haderőhöz tényleg visszatért és ott újból fegyveres szolgálatot teljesít, aminek a bizonyítása majdnem lehetetlen. Ez által a beállítás által nyer kíváló jelentőséget az is, hogy a Btk. 447. §-ába ütköző és az 1915 : XIX. tc. 11. §-a szerint minősülő bűntettnek a *kísérlete* a megfelelő dolus specialis fenforgása esetén a katonai Btk. 327. §-ába ütköző *bevégzett* bűntett.

Nem tartozik ugyan a hadifogolyszöktetés bűncselekményének körébe, mégis meg kell emlékeznünk itt *az internáltak megszöktetéséről* is.

Az internáltak az ellenséges államnak olyan polgárai, akik nem a fegyveres hadviselő sereg által kerültek az állam fenhatósága alá, hanem más módon, — például úgy, hogy a hadüzenet megtörténte után a belföldről eltávozni nem tudtak, és valamely meghatározott hely jelöltetett ki részükre tartózkodási helyül, oly kötelezettséggel, hogy onnan ne távozhassanak. A m. kir. belügyminiszternek 1914. évi augusztus hó 27-én 3009/1914. res. sz. alatt kibocsátott körrendelete (Rendeletek Tára 1914. 1564. l.), és a m. kir. belügyminiszternek a m. kir. igazságügyminiszterrel egyetértőleg 1915. évi április hó 9.-én 10,962/1914. B. M. sz. alatt kibocsátott rendelete (Igazságügyi Közlöny XXIV. évf. 5. sz. 267. l.) értelmében, — és arra való tekintettel, hogy az internáltak is hatósági őrizet vagy rendőri felügyelet alatt állanak : az internáltak is a Btk. 447. §-ának értelmében vett foglyoknak tekintendők. Ennélfogva az internáltak megszöktetése általában a Btk. 447. §-ába ütköző *fogolyszöktetés, de* — mert az internáltak nem hadifoglyok, — *nem hadifogolyszöktetés.* Amennyiben pedig a megfelelő, fentebb már részletesen ismertetett, tényálladéki elemek fenforognak, — különösen amennyiben az internáltak olyan viszonyban állanak az ellenséges haderőhöz, hogy saját államukba való visszatérésük az ellenség fegyveres erejének szaporodását vonná maga után, — a dolus specialis megállapíthatása esetében az internáltak megszöktetése is vagy a Btk. 144. §. 4. pontjába, vagy a katonai büntetőtörvénykönyv 327. §-ába ütköző bűntett, — a dolus specialis fenn nem forgása, de az 1915 : XIX. tc. 11. §-ában meghatározott eredmény bekövetkezése esetében pedig, ha az eredményt a tettes előre láthatta, a Btk. 447. §-ába ütköző bűntettnek minősített esete.

Mindebből látnivaló, hogy a hadifogolyszöktetés és az internáltak megszöktetése esetében felmerülhető bűncselekmények határvonalai, bármennyire egybefolyóknak és elmosódottaknak tűnjenek is fel, élesen megvonhatók, — de a büntetőtörvényeknek törvényszerű alkalmazása erős jogi érzéket, az egyéni szabadság lehető megoltalmazásának érdeke pedig nagy tapintatot kíván. Különösen áll ez azért is, mert a bűncselekmény minősítésével egyidejűleg mindannyiszor azt a kérdést is el kell dönteni, hogy az ügy elbírálása polgári vagy katonai büntetőbíráskodás alá tartozik-e.

Az e tekintetben jogforrásul szolgáló 1912 : XXXII. tc. 14. §-ának, — továbbá az 1912 : XXXIII. tc. 14. §-ának, — valamint az utóbbi törvényszakasz és az 1912 : LXVIII. tc. 9. §-a alapján kibocsátott 5491/1914. M. E. számú kormányrendelet 1. §-ának 3. pontja és 2. §-a, (Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 7. sz. 339. l.) és az 5735/1914. M. E. számú kormányrendeletnek 12. pontja (Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 8. sz. 471. l.) értelme szerint a hadifogolyszöktetés és az internáltak szöktetése bűncselekményének elbírálása akkor tartozik katonai (honvéd-) bíróság elé, ha az a katonai Btk. 327. §-ában meghatározott bűntett tényálladékát meríti ki. Minthogy pedig a kifejtettek szerint a katonai Btk. 327. §-ának esetei a Btk. 144. §. 4. pontjának a hadifogolyszöktetés és az internáltak szöktetése által elkövetett bűntettét magukba foglalják, a bűncselekmény akkor is katonai (honvéd-) büntetőbíráskodás alá tartozik, ha a Btk. 144. §. 4. pontjának tényálladéki elemei megállapíthatók.

Egyéb esetben, — vagyis ha a hadifogolyszöktetés és az internáltak szöktetésének bűncselekménye csupán a Btk. 447. §-ába ütköző bűntett, vagy pedig ennek az 1915 : XIX. tc. 11. §-a szerint minősített esete, — az ügy elbírálása a polgári büntetőbíróság hatáskörébe tartozik, — még pedig : a Btk. 447. §-ába ütköző bűntett miatt folyamatba tett eljárásra a *rendes*, a Bp. szerinti szabályok, az 1915 : XIX. tc. 11. §-a szerint minősülő eset fenforgása alkalmával pedig az 1915 : XIX. tc. 15. §-a és a 2060/1915. M. E. számú kormányrendelet 2. §-nak I. cikke (Igazságügyi Közlöny XXIV. évf. 6. sz. 1. l.) értelmében a *gyorsított bűnvádi eljárás* szabályai irányadók.

Ezzel szemben a m. kir. belügyminiszternek idézett körrendelete szerint a letartóztatott hadifogolyszöktetők minden esetben a legközelebbi *kir. ügyészségnek*, — polgári hatóságnak — adandók át. Ennek az intézkedésnek az indoka azonban *pusztán célszerűségi* lehet, — tudniillik az, hogy a hadifogolyszöktetőket letartóztató közbiztonsági közegeknél rendszerint nem lehet olyan jogi képzettséget feltételezni, amelynek alapján képesek volnának helyesen eldönteni, vajjon az adott esetben az ügy elbírálása a katonai (honvéd-), vagy pedig a polgári büntetőbíróságok hatáskörébe tartozik-e. Amennyiben az idézett körrendelet említett intézkedéseinek indoka *csupán ez*, — annyiban kétségtelenül helyes : mert célszerűbb a bűncselekmény első minősítését és a hatáskör megállapítását minden esetben a megfelelő jogi képzettséggel rendelkező kir. ügyészségre bízni, — amely adott esetben a tettesnek a katonai (honvéd-) ügyészséghez való átkísértetése iránt természetesen haladéktalanul intézkedik. De helytelen a körrendeletben foglalt ez az intézkedés, ha annak indoka nem pusztán célszerűségi, hanem abból a *jogi háttérből* fakadó, amely a belügyminiszter idézett körrendelete mögött rejlik, és amely abban áll, hogy a hadifogolyszöktetést *elsősorban és általában* a Btk. 447. §-ába ütköző, közönséges bűncselekménynek tekinti, amely mellett a katonai Btk. 327. §-át (és az 1915 : XIX. tc. 11. §-át is) csupán subsidialiter hívja fel, — holott a hadifogolyszöktetés elsősorban a Btk. 144. §-ának 4. pontjába ütköző *politikai bűncselekmény*, amely az esetek nagy részében a többször említett kormányrendeletek által teremtett mai jogállapotnál fogva a katonai Btk. 327. §-ába ütköző bűncselekménnyé válik, — és *általában*, mint ilyen, kell, hogy maga után vonja a büntető igazságszolgáltatást.

Dr. Zilahi László.

Novelláris rendelet a gyorsított bűnvádi eljárás szabályaihoz.

Az igazságügyminiszter a f. évi november hó 4. napján 18,700/1915. I. M. E. sz. alatt a gyorsított bűnvádi eljárás szabályainak módosítása és kiegészítése tárgyában a következő rendeletet adta ki :

A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912 : LXIII. tc. 31. §-ában nyert felhatalmazás alapján, a gyorsított bűnvádi eljárás módosított és kiegészített szabályainak megállapítása tárgyában folyó évi június hó 17. napján 9550/1915. I. M. E. sz. alatt kiadott rendeletet (Igazságügyi Közlöny XXIV. évf. 314. l.) a következőkép módosítom, illetőleg egészítem ki :

A 11. §. 4. bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép :

«Az előzetes letartóztatás megszüntetése tárgyában az elsőbíróság ítéletének kihirdetéséig a kir. ügyészség határoz.»

A 11. §. 5. bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép :

«Biztosíték mellett szabadlábra helyezésnek vagy szabadlábon hagyásnak az eljárás egyik szakában sincs helye.»

3. A 12. §. 1. bekezdésének első mondata helyébe a következő rendelkezés lép :

«A nyomozó hatóságnak intézkedése ellen, amennyiben a Bp. a perorvoslatot megengedi, három nap alatt előterjesztésnek van helye az első fokon eljáró bírósághoz.»

4. A 13. §. új 1. bekezdéskép a következő rendelkezéssel egészíttetik ki :

«Ha a kir. ügyészség a nyomozást befejezettnek vagy tovább nem folytathatónak tartja, erről a terheltet és a védőt értesíti. Ezek nyolc nap alatt a nyomozásnak kiegészítését kérhetik.»

5. A 14. §. 2. bekezdésében foglalt rendelkezés hatályát veszti.

6. A 18. §. utolsó bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép :

«A fogva lévő vádlott felmentése esetében, ha emiatt a kir. ügyészség perorvoslatot jelentett be, az elsőfokú bíróság külön

végzéssel határoz a letartóztatás fentartása vagy megszüntetése tárgyában. A kir. ügyészség részéről e végzés ellen bejelentett felfolyamodásnak a szabadlábra helyezésre felfüggesztő hatálya van.»

A jelen §. 2. bekezdése alá eső ügyekben a kir. törvényszéknek az ítélet kihirdetése után hozott azt a végzését, amely a fogvalévő vádlottnak további fogvatartása vagy szabadlábra helyezése, vagy pedig a szabadlábon lévő vádlottnak előzetes letartóztatásba helyezése felől rendelkezik, ha ez ellen felfolyamodással éltek, a kir. Kúria vizsgálja felül.

Ez a rendelet 1915. évi november hó 6. napján lép életbe.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Abonyi Andor* ügyvéd.
Dr. *Adler Ignác* ügyvéd.
Dr. *Ács Ernő* ügyvéd.
Dr. *Balázs Zsigmond* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Ericz Ernő* ügyvéd.
Ifj. dr. *Gráf Vilmos* miniszteri fogalmazó.
Dr. *Groszmann Géza* ügyvéd.
Dr. *Kuzma Albert* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Marincer László* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Oblatt Samu* kir. járásbíró.
Dr. *Oláh Kálmán* ügyvéd.
Dr. *Serényi Jenő* ügyvéd.
Dr. *Szabó István* ügyvéd.
Dr. *Szpevák József* városi tanácsos.
Dr. *Török Dezső* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Vajda János* kir. törvényszéki jegyző.

— **Hadiszállítások körül elkövetett visszaélések** miatt folyamatba tett bűnügyekben a Kúria újabban a következő kijelentéseket tette:

I. Minthogy az 1915 : XIX. tc. 6. §-a szerint az alszállító fogalmához az is megkivántatik, hogy az alszállító tudomással bírjon arról, hogy a részéről elvállalt szállítás a kincstári főszállító szállítási kötelezettségének teljesítésére szolgál, meg kell vizsgálni, vajjon a vádlottnak volt-e tudomása erről? E részben a konkrét esetben a kir. Kúria helyesnek találta a kir. törvényszéknek azt a megállapítását, hogy a vádlottnak ez a tudomása már azért sem lehetett kétséges, mert a kötlevél szerint ő «katonai szállításra alkalmas» szénát adott el, aminek nyilván nem az volt a jelentősége, hogy ezzel csak a széna minősége megjelöltessék, hanem, hogy a széna katonai szállításra fog szolgálni: ehhez járul az a körülmény is, amelyet a Kúria a főtárgyalás jegyzőkönyvéhez csatolt távirat tartalmából állapitott meg, hogy a vádlott oly időben, amikor még teljesítési kötelezettségben állott, figyelmeztetve lett, hogy katonai szállításról van szó és hogyha vadlott nem teljesíti a szállítást, a katonai hatóságnál feljelentik (1915 B. I. 7931/10.).

II. Alszállító ellen a szállításnak szándékos elmulasztása miatt az 1915 : XIX. tc. 6. §-a alapján emelt vád esetében a bűnösség megállapitása szempontjából közömbös, hogy a főszállítónak a szállítás teljesítése az alszállító mulasztása ellenére is sikerült (1915 B. I. 7931/10.).

III. Alszállító vagy alvállalkozó az 1915 : XIX. tc. 6. §-a értelmében nemcsak az, aki közvetlenül szerződik olyan személylyel, aki viszont közvetlenül szerződik a hatósággal vagy a hatóság közegével; alszállító, illetőleg alvállalkozó az is, aki egy közbeeső alszállítóval vagy alvállalkozóval kötött szerződéssel vállalja el a hatósággal vagy a hatóság közegével közvetlenül szerződő személy részéről vállalt kötelezettségnek részben vagy egészben való teljesítését (1915 B. I. 7368/11.).

IV. Téves az az álláspont, hogy az 1915 : XIX. tc. 6. §-a szerint az alszállító csak abban az esetben követ el bűncselekményt, ha a főszállító sem teljesített. Az 1915 : XIX. tc.-nek mind címéből, mind pedig rendelkezéseiből világosan kitűnik, hogy a fegyveres erő és a hadviselés érdekeit általában kívánta védeni a törvényhozó a szállítások körül elkövetett visszaélések ellen, ezeket az érdekeket pedig az alszállító részéről vállalt szolgáltatásnak nem teljesítése abban az esetben is veszélyezteti, ha a főszállító eleget is tesz kötelezettségének. Az idézett tc. 6. §-ában említett ama szolgáltatás, amelynek teljesítése vagy megfelelő teljesítése elmaradt, amennyiben alszállítóról van szó, azt a szolgáltatást jelenti, amelynek teljesítését az alszállító elvállalta (1915 B. I. 7368/11.).

— **Szállítási kötelezettség és a háború.** A budapesti törvényszék 14. tanácsa egy olajszállítási perben 14. P. 31,120/915. sz. ítélettel a polgári törvénykönyv tervezetének 855. §-ára való utalással, mely szerint az adósnak úgy kell kötelezettségét teljesítenie, amint azt, tekintettel az eset körülményeire és az élet felfogására, a méltányosság megkívánja — akként határozott, hogy az eladó a vevő által kötött fedezeti vételnél mutatkozó árkülönbözetből azt a részt tartozik vevőnek megtéríteni, amely a szerződésszerű árúnál normális viszonyok közt az utolsó tíz év alatt mutatkozott áremelkedés maximuma. Az ezt meghaladó árkülönbözetet a bíróság megitélhetőnek nem tartja, mert ez vis major eredménye és számításon kívül eső terhet jelentene az eladóra, mely teher viselése méltányosan eladótól nem követelhető. A normális viszonyok között beállható legnagyobb áremelkedés megállapításához a törvényszék a 10 évi tapasztalatot találta megfelelőnek, mert tíz évi időszak elegendő hosszú ahhoz, hogy a termelés és kereslet esélyeinek összes változatai megnyilvánulhassanak, viszont nem annyira hosszú, hogy az egyes ember tapasztalata emlékezetét meghaladná. A kármegosztást nem alkalmazta a törvényszék, mert a konkrét esetben eladó az ügylettől való elállás által nem részesült váratlan haszonban; nem fogadta el a mentesítés kritériumául a bíróság a fenforgó 100%-ot meghaladó áremelkedést sem, mert a törvényszék szerint nem igazságos a fix számhoz kötött választóvonal a mentesség megállapitásához, minthogy a véletlen játéka az, vajjon valamely árúnál az áremelkedés a 100%-on néhány százalékkal felülemelkedik vagy ezen alúl marad; de továbbá egyes árúknál normális viszonyok mellett is előállhat 100%-os áremelkedés, míg másoknál ennel joval kisebb emelkedéssel sem kell számítania az eladónak. Feleknek szerződéskötéskor esélyekkel kell számolniok; ezen esélyek felső határa méltányosság szerint az utolsó tíz éven belül normális viszonyok közt is mutatkozott áremelkedés maximuma.

— **Jogi oktatásunk reformját** fejtegeti *Magyary Géza* egyetemi tanár a «Jogállam» most megjelent füzetében. Helyesli, hogy a miniszter e nagyfontosságú kérdést a háború alatt is előkészíti. A helyes reform célja, hogy a hallgatókat az előadások szorgalmasabb látogatására ösztönözze. Szükség van arra is, hogy a tanulmányi rend és a vizsgarendszer megfelelő revizió alá kerüljön. Itt különösen az a kérdés aktuális, vajjon a történelmi jellegű jogi tárgyak továbbra is a tanulmányok elején maradjanak-e. Magyary amellett foglal állást, hogy a római jog ezentúl is a tanulmányi idő elején foglaljon helyet. Különös gondot kell fordítani a nemzetközi jog tanítására és bővítésre van szükség a segédtárgyaknál is; tekintettel kell lenni a magángazdaságnak a joggal összefüggő főbb intézményeire is. Az oktatás gyakorlatibb irányát speciálkollégiumokkal kapcsolatban kell megvalósítani. A vizsgareformot a mostani rendszeren kellene felépiteni, tehát anélkül, hogy a doktoratus kötelező képesítő erejét érintenők. A közigazgatási szolgálatra pedig a mai államtudományi államvizsga helyett minimális kötelező képesítő fok gyanánt új *közigazgatási államvizsga* volna szervezendő, ahol gondoskodni kellene arról, hogy a közigazgatási szolgálatban a kellő jogismeretek meglegyenek. A jogtudományi államvizsgát és az államtudományi tudorságot el kellene törölni s ez utóbbinak tárgyai közül a legfontosabbat, a közgazdaságtant, be kellene olvasztani az új egységes doktorátusba. Ez pedig a jogi pályákra megmaradna kötelező képesítésnek, a közigazgatási szolgálatra fakultative képesítene az említett közigazgatási államvizsga helyett. Sőt módot lehetne találni arra, hogy magasabb közigazgatási szolgálatra rendszerint csak azt nevezzék ki, a ki a doktorátust letette. Ezek a képesítő vizsgák a három alapvizsgára támaszkodnának. A tanulmányi és vizsgarend ily irányú reformja jó hatással lesz a hallgatóság szorgalmára is, mert a mi ifjúságunk kitűnő kulturanyag, amelynek csak jó környezet és megfelelő nevelési rendszer kell, hogy azoknak az állami, politikai és társadalmi feladatoknak megfeleljen, amelyek a világháborúból győzedelmesen kikerülő országra várnak.

— **Az elsőbirósági ítéletnek pusztán indokainál fogva helybenhagyása feloldási ok.** A kir. Kúria feloldotta a budapesti kir. tábla ítéletét, mert az elsőbíróság ítéletét indokainál fogva helybenhagyta anélkül, hogy kifejezetten hivatkozott volna az elsőbíróság által elfogadott tényállásra. A végzés indokolásának lényeges része következőképen szól:

A Pp. 519. §-a szerint az 507. §. rendelkezései a fellebbezés nyilvános előadása esetén is megfelelően alkalmazandók, eszerint a szakasz szerint pedig a fellebbezési bíróság ítéletében a tényállás előadásánál az elsőbíróság ítéletére is hivatkozhatik. Ez a rendelkezés helyesen felfogva azonban csak azt jelenti, hogy a fellebbezési bíróság abban az esetben, ha az elsőbíróság ténymegállapítását mindenben elfogadja, erre annak kijelentésével, hogy olyan körülmény, mely ennek a tényállásnak kiegészítését igényelné, fen nem forog, ítéletében, a tényállás újbóli előadása helyett, hivatkozhatik, ez a hivatkozás azonban kifejezetten kell hogy történjen. Az 515. §. fent idézett rendelkezése ugyanis nem zárja azt ki, hogy a fellebbezési bíróság az elsőbíróság által megállapított tényállástól eltérő tényállást állapítson meg. A jelen esetben a fellebbezési bíróság ítélete csak egészen általánosságban azt a kijelentést tartalmazza, hogy *az elsőbíróság ítéletét indokainál fogva helybenhagyja, már pedig ez a kijelentés az elsőbíróság által elfogadott tényállásra való kifejezett hivatkozást nem pótolja.* Az 507. §. szerint is a fellebbezési bíróság ítéletében csak a tényállás előadásánál hivatkozhatik az elsőbíróság ténymegállapítására, tehát ez esetben is elő kell hogy adja a tényállást, csakhogy ez hivatkozás útján is történhetik. De az indokokra való hivatkozás nem jelenti egyúttal a tényállásra való hivatkozást is. A tényállás megállapítása ugyan az ítélet indokolásában történik, mindemellett ez az indokoktól lényegesen különbözik. Indokok alatt ugyanis egyrészt azokat az érveket kell érteni, melyek a bíróságot arra indították, hogy a megállapított tényállást elfogadja, másrészt azokat a jogi okokat, melyeknél fogva a megállapított tényállásból a rendelkező részben foglalt jogi döntésre következtetett. Miután pedig ezek szerint az, hogy a fellebbezési bíróság az ügyben minő tényállást fogadott el valónak és vajjon a felek az 515. §-ban említett irataikban oly új tényeket, melyek az elsőbíróság által megállapított tényállás kiegészítését igényelnék, nem adtak-e elő, nem állapítható meg; és mivel ezekből kifolyólag az ügy szabályszerű tényállás hiánya miatt érdemi eldöntésre nem alkalmas, az ítéletet a Pp. 543. §-a alapján feloldani és a fellebbezési bíróságot további szabályszerű eljárásra utasítani kellett.» (P. II. 7441/1915.)

— **Van-e helye biztosítási végrehajtásnak tőzsdebirósági ítélet alapján?** T. M. e lap 44. számában e kérdésben kifejtett álláspontommal szemben a budapesti kir. törvényszék álláspontjának védelmére kel. Érvei: 1. a V. T. 223. §-a szerint «elsőbirósági ítélet» alapján a veszély valószínűségének kimutatása esetén volt helye biztosítási végrehajtásnak, a V. T. tehát nem tett különbséget e tekintetben a rendes és a választott (illetőleg tőzsde) bíróságok között és így a V. T. 223. §-a szerint minden elsőbirósági ítélet alapján el kellett a biztosítási végrehajtást rendelni; 2. a Pp. 50. §-ába a «polgári» jelző úgy csúszott be; a törvény nem akart novumot mondani, mert ez az indokolásból kitűnnék, holott abban ide vonatkozóan csak az foglaltatik, hogy a V. T. 223. és 224. §-át a Pp. jogorvoslati rendszere következtében módosítani kellett.

Elsősorban az utóbbi érvet véve szemügyre, egyetértek T. M.-al abban, hogy a törvény novumot nem akart e tekintetben. Csakhogy ebből éppen nem következik T. M. igaza, mert tévedése abban van, hogy szerinte a V. T. 223. §-a szerint kétségtelenül helye volt biztosítási végrehajtásnak tőzsdebirósági ítélet alapján a veszély kimutatása esetén. Pedig a V. T. 228. §-át az 1. és 2. §-okkal egybevetve kiderül, hogy a V. T. 223. §-a is csak a rendes (polgári) bíróságok ítéletére vonatkozott. A V. T. 228. §-a ugyanis így szól: «A biztosítás elrendelése iránti kérvény rendszerint *a per bíróságához* adandó be; a 225. §. esetében[1] azonban a biztosítási végrehajtás azon járásbíróságnál is kérhető, melynek területén a lefoglalandó ingóságok vannak.»

Minthogy pedig a V. T. 2. §-a a bírói illetőséget az 1. §. egyes pontjaira vonatkozólag állapítja meg, az 1. §. azonban csak a kielégítési végrehajtás esceteit sorolja fel és ebből folyólag *a 2. §. is csak a kielégítési végrehajtás elrendelésére illetékes* bíróságot nevezi meg, ehhez képest az a bíróság, amely az 1. §. *e)—h)* pontjaiban felsorolt határozatok[2] alapján a biztosítási végrehajtás elrendelésére illetékes lenne, a törvényben megjelölve sincsen (mert hisz biztosítási végrehajtást a perbíróság, t. i. a tőzsdebíróság el nem rendelhet) és így az *e)—h)* pontokban felsorolt határozatok alapján biztosítási végrehajtásnak helye nincsen a V. T. alapján, kivéve, ha külön törvény ellenkezően intézkedik. (Igy felfolyamodás esetére az 1881 : LIX. tc.)

Erre konkludál Imling is «A végrehajtási törvény magyarázata» c. munkájában (IV. kiadás, 508. lap és 36. lap). Szerinte a törvény itt bíróságok alatt csak a szoros értelemben vett állami bíróságokat érti.

A Ppé. által tett distinctio «polgári bíróság» tehát sem nem novum, sem nem lapsus, hanem csak minden kétség kizárására szabatosabb megállapítása annak, ami eddig is így volt. Hogy ez méltánytalan-e vagy nem, azzal nem foglalkozom, mert az csak de lege ferenda veendő figyelembe.

Dr. Borsodi Miklós.

— **Tőzsdeperekben hivatalból kell vizsgálni, kereskedő-e legalább az egyik fél.** A kir. Kúria a temesvári kir. ítélőtábla végzését feloldotta a következő indokolással: Az 1881 : LIX. tc. 94. §. *d)* pontja szerint a budapesti árú- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön bíróságainak kikötése érvényes, ha ez egyfelől kereskedők, másfelől nemkereskedők között létrejött olyan ügyletből felmerült peres kérdésekre köttetett ki, melyek, habár csak az egyik félre nézve is, kereskedelmi ügyletet képeznek és a felek magukat ezen kivételes bíróságnak írásban kifejezetten alávetették. A jelen esetben a per tárgyát képező jogügylet N. N. és alperes között jött létre, mely előbbi azután az abból származó jogait felperesre engedményezte. Nem vitás a perben, hogy alperes nem kereskedő, nincsen azonban a perben olyan adat sem, amelyből arra, hogy az említett N. N. kereskedő volna, következtetni lehetne. Miután pedig az említett különbíróságok hatásköréről szóló törvényes rendelkezésekből az állapítható meg, hogy ezeknek hatásköre közérdekből lényegesen megszoríttatott és a feleknek nincsen ahhoz joguk, hogy ezeknek a bíróságoknak a hatáskörét a törvényes korlátokon túl menően tágítsák, következőleg tehát a bíróság azt, hogy valamely ügy az említett bíróság hatáskörébe tartozhatik-e vagy sem, az eljárás rendjén bármikor, hivatalból is, vizsgálat tárgyává teszi. A kifejtettekből következőleg a jelen esetben *azt, hogy legalább az ügyletet kötő felek egyike kereskedő-e vagy sem, hivatalból vizsgálat tárgyává kellett tenni;* miután pedig erre nézve a perben adat nincsen, ennélfogva a kir. ítélőtábla végzésének feloldásával azt további szabályszerű eljárásra kellett utasítani. (1915. P. II. 7343.)

— **Magyar író külföldön.** Das Amsterdamer Tuchthuis in ungarischer Beleuchtung címmel a Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft legutóbbi számában (XXXVII. 1.) német nyelven jelent meg dr. *Vámbéry* Rusztemnek lapunk 37. számában közölt cikke.

— **Főtárgyalási jegyzőkönyv felülvizsgálata és kiigazítása.** *A kir. Kúria:* A fellebbviteli főtárgyalás elnökének 920 4. számú végzését a Bp. 379. §. 4. bek. értelmében megsemmisíti és a fellebbviteli főtárgyalás elnökét a Tüsz. 39. §-ára tekintettel a Tüsz. 138. §-ban körülírt eljárásra s annak befejezése után az összes iratoknak újból leendő felterjesztésére utasítja. *Indokok:* A Bp. 331. és 332. §-a szerint a főtárgyalásról jegyzőkönyv veendő fel és ez a jegyzőkönyv a főtárgyaláson történteket bizonyítja. A fellebbviteli főtárgyalásra azonos szabályok az irányadók (Bp. 418. §. utolsó bek.). A törvény a feleknek biztosítja azt a jogát, hogy a jegyzőkönyv tartalmát kifogásolhassák, annak kiegészítését kérhessék. Abból azonban, hogy a jegyzőkönyv kiegészítése iránt a kérelem a főtárgyalási elnöknél terjesztendő elő, nem vonható le a következtetés, hogy a kérelem teljesítése vagy elutasítása felett való határozathozatal a főtárgyalás elnökének hatáskörébe tartoznék. A Bp. ugyan idevonatkozóan nem rendelkezik, azonban a jegyzőkönyv esetleges hiányának pótlása tekintetében a Tüsz. 138. §-ának rendelkezése alkalmazandó. A fellebbviteli főtárgyalás elnöke tehát hatáskörét lépte túl akkor, ami-

[1] T. i. bérleti viszony esetében.

[2] Tőzsde-, büntető-, fegyelmibirósági határozatok és közjegyzői okirat.

dőn a fellebbviteli főtárgyalási jegyzőkönyv kiegészítése iránt előterjesztett kérelmet a Tüsz. 138. §-a rendelkezésének mellőzésével elutasította. Ennélfogva a neheztelt határozatot megsemmisíteni s a rendelkező rész értelmében határozni kellett. (1915. aug. 31. B. IV. 6808/915.)

— **A magyar általános polgári törvénykönyv** tervezetének a képviselőház külön bizottsága által megállapított szövege megjelent.

— **A Jogállam** november-decemberi kettős füzete a következő tartalommal jelent meg: *Dr. Magyary Géza:* Jogi oktatásunk reformja. — *Dr. Krückmann Pál:* Észvevételek a magyar polgári törvénykönyv javaslatához. — *Dr. Sichermann Bernát:* Az új csődtörvény előadói tervezete. — *Dr. Wittmann Mór:* A végrehajtási eljárás reformja. — *Dr. Zsoldos Benő:* Az öröklésre való méltatlanság a Btk. 278—280. §-ainak eseteiben. — *Dr. Födi Károly:* A Pp. 1. §, 2. *e)* pontjának értelmezése a bírói gyakorlatban. — *Dr. Kovács Marcel:* Jogesetek a Pp. köréből. — *Dr. Toldy Zoltán:* A katonai hatóságok requirálásának hatása a biztosítás némely ágaira. — *Dr. Egyed István:* Törvényhatósági szabályrendeletek megerősítése.

— **A «Kereskedelmi Jog»** novemberi 21—22.-iki száma a következő tartalommal jelenik meg. Dr. Bozóky Géza: Az ármaximálás és a kereskedelmi jog. Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd: Mulasztásos eljárás a váltóperben. Dr. Matolcsy Kálmán: A biztosítás és a háborús kockázat. Dr. Bánóczi Dénes budapesti ügyvéd: Üzlethelyiségek bérleti viszonyai. Itt említjük meg, hogy a folyóirat szerkesztői közül dr. Kuncz Ödön és dr. Szente Lajos katonai szolgálatra vonulván be, a szerkesztés teendőit jelenleg dr. Auer György látja el.

— **Adó- és illetékügyi szemle.** *Dr. Klug Emil* budapesti ügyvéd által szerkesztett e folyóiratnak októberi füzete a következő tartalommal jelent meg: *Fellner Frigyes:* Az egyenesadók reformja Magyarországon; *Dr. Fraenkel Sándor:* A hadi jövedelemadó kivetése; *Arszenovics Gyula:* Szeszadóügyi problémák; *Vargha Imre:* A részvénykibocsátási illeték; *Mahler Sándor:* A pénzügyi jog és a magyar tudományegyetemek.

KÜLFÖLD.

— **Egy elkésett intelem a visszaható erő ellen** érkezett most lapunk szerkesztőségébe v. Hippel göttingai jogtanártól, feleletként arra a körkérdésre, melynek kapcsán a hadseregszállítási visszaélésekről szóló törvény javaslatának képviselőházi tárgyalása idején a nevesebb külföldi büntetőjogászokat ebben a kérdésben véleménynyilvánításra kértük. «Határozott ellenzője vagyok a szigorúbb büntetőtörvény visszaható erejének — írja v. Hippel — általában és az Önök által megjelölt esetben is. Igen jellemző, hogy ennek a visszaható erőnek kodifikálását nem jogászok, hanem politikusok kívánják megvalósítani, persze anélkül, hogy az elv következetes keresztülviteléhez a bátorságuk meglenne. Ismét csak egy tanújelét ismerhetjük fel annak, amit egyébként gyakran tapasztalhatunk, hogy mily hiányos fogalmaik vannak a visszaható erő valódi jelentőségéről a laikusoknak. Ha mi jogászok a saját belátásunk szerint járhatnánk el, úgy az ilyen rendelkezések nélkül bátran ellehetnénk és hatalmunk csak növekednék emellett. A visszaható erő tilalma az állampolgárok jogilag biztosított létezésének alapelvei közé tartozik. Csupán csak a cselekmény elkövetésének idején hatályos törvény szerint igazodhatik az állam polgára. Csak ennek értelmében legyen szabad tehát őt megbüntetni. Csak ez esetben számíthat az utóbbi biztos védelemre az állam és a bírói hatalom mindenhatóságával szemben. Politikusoknak, akik felismerték az összefüggést ezen körülmények között, minden tehetségükkel oda kellett volna hatniok, hogy az állampolgári szabadság ezen alapkövét sértetlenül megőrizzék ahelyett, hogy azt darabokra zúzzák.»

— **A becsületszóval megerősített szerződések** érvényességének kérdésében ismét egy újabb elvi határozatot hozott a Reichsgericht (VII. 121/915.). Ha a lefolytatott pereknek természetéből valamely nép jogérzékére, ügyletkötési szokásaira és a jogi fogalmakról táplált felfogására következtethetünk, úgy meg kellene állapítanunk, hogy a becsületszónak zálogbaadása ugyancsak mindennapos dolog Németországban. A Reichsgerichtnek utolsó és e helyett is ismertetett határozata az ily szerződések érvényessége mellett foglalt állást, amennyiben a szerződés egyébként a jó erkölcsökbe nem ütközik és a becsületszóval való megerősítés csak mint mellékes mozzanat jön figyelembe.

A jelen határozat a kérdéssel más nézőpontból foglalkozik. Meg kell jegyezni, hogy az elbírált eset is teljesen különleges volt. Felperes egy orvosi egyesület, amellyel szemben annak egy orvos tagja, az alperes arra kötelezte magát becsületszavának lekötése mellett, hogy 2000 márka bírságot fizet, ha az egyesület előzetes megkérdezése nélkül rendelőjét más városba helyezi át, avagy ha valamely vállalatnál állandó orvosi állást fogad el. A bírságért perlő egyesületet a Reichsgericht keresetével elutasította. Valamely kötelezettségnek becsületszóra való elvállalása — mondja a legfőbb német bíróság — arra vezetne, hogy az adós a kötelezettség nem teljesítése esetén szószegőnek lenne tekintendő, ha őt a teljesítés elmaradása körül lényegesebb hiba nem is terhelné és a tisztességtelenség vádjával lenne illethető, noha magatartásából a tisztesség hiányára következtetni nem is lehetne. Ez azonban ellenkezik korunk erkölcsi felfogásával. Csupán különösen fontos érdekek védelmére lehet a becsület zálogbaadásával egybekötött lelki kényszert indokoltnak tartani és csak egy valóban becstelen cselekedet meggátlására engedhető meg a becsületnek zálogul való lekötése. Noha a jelen esetben felperesnek az egyesület erkölcsi és társadalmi színvonalának emelése is a célja, mégis vagyonjogi érdekek istápolására is igyekszik. A felek sem állanak teljesen egyenlő jogokkal egymással szemben. Alperes az egyesülettel szemben könnyen kerülhet bizonyos erkölcsi kényszer alá, amikor is tanusítandó magatartását szabadon már nem választhatja. Mindezek alapján a jó erkölcsökbe ütközőnek találta a Reichsgericht a becsületszó lekötésével kötött ily szerződést, kiemelve még, hogy alperes annak megkötésekor nem csupán egyetlen kartársával, hanem azoknak szervezett csoportjával állott szemben. *A.*

DIPLOMÁCIAI OKMÁNYOK

Bevezette és összefüggésük szerint feldolgozta

Dr. NÉMET ALFRÉD

miniszterelnökségi miniszteri titkár.

Az osztrák-magyar vöröskönyv, a német fehérkönyv, az angol kékkönyv, a francia sárgakönyv, az orosz narancssárgakönyv, a belga szürkekönyv és a szerb kékkönyv :: hivatalos okiratai. ::

E munkának nagy érdekessége abban van, hogy a háború küszöbén lefolyt diplomáciai akciók okmányait összefüggésük szerint csoportosítja és magyarázza, ami által mindenki világos képet nyer a világháború okairól és előzményeiről. E mű teljes anyagát adja az összes hatalmak diplomáciai aktagyüjteményeinek, melyek egész terjedelmükben még magyarul meg nem jelentek. Különös aktualitást nyer az elkövetkezendő béketárgyalások idején, mert a tárgyalások egyik kiindulópontjául ez okmányok fognak szerepelni. Terjedelme 640 oldal. A Franklin-Társulat kiadása.

Ára 8 korona.

Minden könyvkereskedésben kapható.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 46. szám. Budapest, 1915 november 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Plopu György* kir. kúriai bíró: Szemelvények a kir. Kúria I. polgári szaktanácsának joggyakorlatából. — *Dr. Kmety Károly* egyetemi tanár: Magyar címer és lobogó a közös ügyekben. — *Dr. Zsitvay Tibor* budapesti ügyvéd: A Pp. 28. §-a értelmében illetékességi okul szolgáló telep-e a vasúti állomás? — *Dr. Buday Dezső* egyetemi m.-tanár, kecskeméti ny. r. jogtanár: Tervezet-vázlat a jogi oktatás reformjához. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Külföldi moratórium. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szemelvények a kir. Kúria I. polgári szaktanácsának joggyakorlatából.

Az egyedek közt felmerült vitás kérdések eldöntése s ezáltal a békés együttélés előmozdítása végett az államhatalom által felállított közhatóságok intézkedései közül a jogkereső közönséget leginkább a bíróságok joggyakorlata érdekli, mely akként alakul ki, hogy a bíróságok az eléjük többször és ismételten döntésre kerülő egyes vitás kérdésekben, ezen kérdések azonosságánál és hasonlóságánál fogva, idővel bizonyos elvi álláspontot foglalnak el, aminek aztán az a következménye, hogy ha ugyanazon vagy hasonló vitás kérdés ismét felmerül, a bíróság a már megállapodott joggyakorlatban megnyilatkozott elvi álláspontot tartja szem előtt s ahhoz alkalmazkodva dönti el a felek közt fenforgó jogvitát.

A hazai bíróságok elvi határozatai közül különös fontosságúak a kir. Kúria elvi kijelentései. Ezeknek a kijelentéseknek a fontosságát főleg az a körülmény adja meg, hogy a kir. Kúria, mint legfelsőbb bíróság, végérvényesen dönt a hozzá felkerült vitás kérdésekben s ezáltal megjelöli azt az elvi irányzatot, amelyet elfoglalt és követni fog a jövőben is hasonló esetekben. A dolog természetéből következik, hogy az alsóbíróságok és a jogászközönség éber figyelemmel kísérik a kir. Kúria elvi határozatait, amelyek időnként a szakirodalom útján hozzáférhetőkké tétetvén: úgy az alsóbíróságok, mint a nagy jogászközönség tájékozást nyernek arról, hogy az újabban felmerülendő egyes esetekben a hasonló vitás kérdések megbírálásánál mely irányelvek tartandók szem előtt.

Ezen az alapon épült fel a kir. Kúria nagy tekintélye, mely azt eredményezte, hogy a joggyakorlatában kijegecedett alapelvek a hazai igazságszolgáltatásban mindenkor irányító hatást gyakoroltak; legújabban pedig még inkább növelte ezt a tekintélyt az a körülmény, hogy a törvényhozó hatalom a kir. Kúria elvi határozatait hivatalosan összegyűjteni és közzétenni rendelte, ami magában foglalja azoknak az elvi határozatoknak úgy irányító, mint kötelező hatályát. (L. 1912 : LIV. tc. 70. és köv. §§.; és 59,200/1012. I. M. sz. rend.)

Az alábbiakban egyes szemelvényeket fogok röviden ismertetni a kir. Kúria I. polgári szaktanácsa ügykörében felmerült vitás elvi kérdésekre vonatkozó joggyakorlat azon anyagából, mely még mindig vitákra ad alkalmat, holott a kir. Kúria joggyakorlatában e tekintetben immár teljes az egyöntetűség vagy, amiként mondani szokás: állandó a joggyakorlat.

I. Az alapítvány jogi létesülése.

A legújabb időkig az a felfogás uralta a judicaturát, hogy az ú. n. kegyes célú alapítványoknak (piæ causæ: a nevelésre, betegápolásra, ösztöndíjakra, lelencházak, kórházak felállítására, szegények, aggok segélyezésére és sok más emberbaráti és jótékonysági intézményekre szánt adományok) nem az alapítónak kifejezett akarata, hanem a kormányhatóság hozzájárulása, beleegyezése, előzetes engedélye ad jogi létet.

Ennek a jogi felfogásnak aztán az lett az okszerű következménye, hogy az alapító által az alapítvány kezelésére rendelt közeg (rendszerint: városi tanács, egyházi testület vagy más közhatóság, pl.: Budapest törvényhatósága, az esztergomi r. kath. főkáptalan, a kalocsai érseki egyházmegye, a debreczeni ref. kollégium stb.) nem juthatott az alapítványi vagyonhoz s ekként az alapítvány rendeltetését nem valósíthatta meg mindaddig, míg a kormányhatóság ehhez beleegyezését meg nem adta.

A kormányhatóság képviseletében eljáró közalapítványi kir. ügyigazgatóság az Ő Felségét megillető s a kormányhatóság útján gyakorolt legfőbb felügyeleti jog érvényesítése végett azt követelte, hogy az alapítvány kezelésére kirendelt közhatóság vagy testület mindenekelőtt állítson ki alapító levelet s ezt terjessze fel kormányhatósági jóváhagyás alá és mindaddig, amíg ez bekövetkezik, az ingóból, rendszerint készpénzből álló alapítványi vagyon bírói letétben kezeltessék, az ingatlanra pedig csak az alapítványi tulajdonjog előjegyzése rendeltessék el, maga az alapítványi vagyon a kezelésre hivatott közeg rendelkezése alá csak a kormányhatóság engedélyének kinyerése után adassék át.

Ha figyelembe vétetik: hogy az alapító rendszerint halálesetre szóló intézkedésben, végrendeletben tesz alapítványt, mely tehát csak az alapító halála után nyer érvényesülést; továbbá, hogy az alapító abban a boldogító lelki meggyőződésben hunyta be örökre szemeit, hogy szülővárosának az ott felállítandó árvaházra hagyott félmillió korona valósággal erre a célra fog fordíttatni s ezáltal nevét örökre kegyelet fogja övezni; végül, hogy az alapító még életében szerzett megnyugtató bizonyosságot arról, hogy szülővárosa hálás érzülettel hajlandó is érvényesíteni az emberbaráti célt: akkor az igazság és kegyelet érzését súlyosan sértené meg annak a gondolata is, hogy a nagylelkű alapító jótéteménye, az alapítványi intézmény megvalósulása külső alakiságokon hiúsulhat meg, ami bekövetkezik, ha az alapító célzatát buzgón megvalósítani törekvő városi testület olyan feltételek teljesítésére kötelezteténk, melyek semmi szervi kapcsolatban sincsenek az alapító rendelkezésével.

Ha ugyanis — amiként rendszerint történni szokott — a hagyatéki tárgyaláson a kormányhatóság képviselőjének az alapítólevél előzetes bemutatására és kormányhatósági jóváhagyás kieszközlésére vonatkozó előterjesztésével szemben a kezelésre hivatott közhatóság kijelenti, hogy nem ismeri el a kormányhatóság beavatkozási jogát az alapítvány létesítése körül s az ellen tiltakozik, mert a kormányhatóságnak csak a már létesült alapítvány fölött felügyeletet gyakorolni van joga, de nincs joga az alapítvány létesülését és megvalósítását alapítólevél előzetes bemutatásától s ennek kormányhatósági jóváhagyásától tenni függővé: előáll a kontroverzia s a hagyatéki bíróságnak döntenie kell ama vitás jogkérdés fölött, hogy a kormányhatóság előterjesztése törvényes jogalapon nyugszik-e? A vitás jogkérdés helyes eldöntése gondos körültekintést igényel különösen abban az esetben, midőn az alapítványi vagyon kezelésére végrendeletileg kijelölt közhatóság nyiltan és határozottan kijelenti még azt is, hogy inkább lemond az alapítványi vagyon kezeléséről s az alapító szándékának megvalósításáról, semhogy magát előzetes feltételeknek alávesse.

A valóságban tehát a helyzet úgy alakul ki, hogy: abban az

esetben, ha az alapítvány kezelésére hivatott hatóság hajlandónak nyilatkozik a hagyatékot képező alapítványi vagyonnak kezéhez leendő bírói átadását attól a feltételtől függőleg elfogadni, hogy előbb alapítólevelet állít ki s arra a kormányhatóság jóváhagyását is kieszközli: a hagyatéki bíróság ezt végzésileg szankcionálni fogja, mert senkisem panaszkodhatik sérelemről; de vajjon megteheti-e ezt a hagyatéki bíróság akkor is, amidőn a kezelésre hivatott hatóság tiltakozik a kormányhatóság beavatkozása ellen, sőt kijelenti, hogy előzetesen nem hajlandó alapítólevelet kiállítani? Ha a hagyatéki bíróság ilyen esetben és kijelentés után is arra utasítaná a kezelésre hivatott hatóságot, hogy előzetesen alapítólevelet állítson ki s arra a kormányhatóság jóváhagyását kérje és eszközölje ki, mert ennek bekövetkeztéig a hagyaték átadását függőben tartja: a bíróság meghiúsítaná egy közérdekű intézmény megvalósítását, holott ezt sem az alapító, sem a kezelő hatóság, de sőt maga a kormányhatóság sem óhajtja.

Az eszmemenet tovább is folytatható, mert erre is nyujt esetet a gyakorlati élet, amiről tanúságot tesz a kir. Kúria iratt ára: Mi történjék az alapítványul szánt tekintélyes értékű hagyatéki vagyonnal abban az esetben, ha az alapítvány kezelésére hivatott testület nem hajlandó előzetesen alapítólevelet kiállítani s ezáltal eleve kizárja annak a lehetőségét is, hogy a kormányhatóság a jóváhagyás tényével hozzájáruljon az alapító szándékának megvalósításához? Vajjon ilyen esetben jogosultnak tekinthető-e a kormányhatóság, hogy maga gondoskodjék az alapítólevél kiállításáról és maga állítsa fel az alapítványt, avagy ilyen esetben az alapító végrendeleti rendelkezése hatályát veszti és az alapítványul szánt vagyonra beáll a törvényes örökösödés?

Azt hiszem, hogy a gyámkodás ezen módja durván sértené a nemes gondolkozású alapító iránt érzett kegyeletet, ki abban a lelki meggyőződésben bízta vagyonát a kezelésre kijelölt testületre, hogy ez azt az ő általa megjelölt célra fogja fordítani. Ha ilyen esetben a kormányhatóság maga avatkoznék bele az alapítvány létesítésébe és megvalósításába, akkor nyilt kérdés maradna, hogy ki fogja fölötte a főfelügyeletet gyakorolni arra nézve, hogy az alapítvány tényleg az alapító rendelkezésének megfelelően valósult meg s az alapítványi vagyon valósággal arra a célra fordíttatik, amelyre azt az alapító szánta és rendelte?

A kir. Kúria az 1910. évi április hó 28-án 5856/1909. sz. alatt hozott 34. sz. elvi határozatában feladta az addig állandóan követett joggyakorlatban megnyilatkozott elvi álláspontot, mert a gyakorlati életben felmerült jogesetek azt tarthatatlannak igazolták; ugyanis: alapítványi jogunk fejlődését oknyomozó történeti alapon vizsgálva kiderült, hogy az alapítvány létesülése és a kormányhatóságot illető főfelügyeleti jog egymástól különálló joggyakorlatok; mert: az alapítvány az alapító intézkedéséhez képest abban az időpontban létesül és nyer önálló jogot, létet, tehát személyiségi jogot, amidőn az alapító rendelése szerint az alapítványra szánt célvagyon szabaddá, tehát alapítvánnyá lesz; ellenben a kormányhatóság által gyakorlandó főfelügyeleti jog csak az alapítvány létesülésével éled fel és abban áll, hogy figyelemmel kísérje és ellenőrizze, hogy az alapítvány a célnak megfelelően állíttatott fel; ha az alapító végrendeletében milliónyi vagyonát azzal a rendeltetéssel hagyta a saját hitfelekezete egyházi hatóságára, hogy halála után a megjelölt helyen a tüdőbetegek gyógyítására szolgáló szanatóriumot állítson és tartson fel: az alapítvány az örökhagyó halálával jogi létet nyer s a vagyon a megjelölt célra leendő fordítás végett az egyházi hatóság kezelése alá mint alapítvány bíróilag átadandó, az átadás tehát nem tehető függővé attól, hogy a kormányhatóság helyesnek tartja-e az alapító rendelkezését és ahhoz hozzájárul-e vagy nem?

A kormányhatóságnak az alapítvány létesülésébe való beavatkozásának igazolására nem hozható fel érvül az sem, hogy az államhatalomnak jogában és kötelességében áll az alapítvány létesülése előtt meggyőződést szerezni arról, hogy az alapítványi vagyon megengedett célra lett-e rendelve? nem-e olyan cél megvalósítása terveztetik, mely az állam alapelveivel ellenkezik vagy a jó erkölcsökbe, tiltó törvénybe, szokásjogba ütközik?

Nincs jogszerű alapja ennek az érvelésnek azért, mert a hazai bíróságokban elég garancia van arra nézve, hogy a netalán államellenes, erkölcstelen és tiltott célokra rendelt alapítvány létesítését és megvalósítását csírájában fogja elfojtani azáltal, hogy attól a bírósági szankciót megvonja s a vagyonnak ilyen célra leendő fordítását meg nem engedi; ilyen célra a hagyaték átadását megtagadja, ezáltal pedig minden képzelt veszély el van hárítva, mert a bírósági átadás megtörténtéig az alapítvány a tényleges megvalósuláshoz el nem juthat. Egyébiránt megnyugtató, hogy hazánkban még kísérletet sem tett arra senki sem, hogy vagyonát államellenes, erkölcstelen vagy tiltott célra alapítványul hagyja.

A kir. Kúria újabb joggyakorlata elvül követi, hogy: az alapítvány létesülésében a kormányhatóságnak ingerenciája nincs, következőleg az alapítványra szánt hagyatéki vagyonnak bírói átadása nem tehető függővé alapítólevél előzetes bemutatásától s ennek kormányhatósági jóváhagyásától. Ez az elvi álláspont csak kivételesen, olyan esetben tűri meg a kormányhatóságnak hozzászólási jogát, midőn ezt a dolog természete követeli; pl.: ha az alapító azzal a rendeltetéssel hagyja vagyonát alapítványul, hogy abból egy gimnázium, katonai nevelőintézet, vagy az állami engedélytől függő más intézmény állíttassék fel; ilyen esetben a hagyatéki bíróság a kormányhatóságot hivatalból fogja megkeresni nyilatkozattétel végett; úgyde ilyen esetekben tulajdonképen nem az alapítvány létesülésének kormányhatósági engedélyezése forog kérdésben, mert nem arról van szó, hogy az alapítólevél előzetesen kiállíttassék és kormányhatóságilag jóváhagyassék, hanem elsősorban arról, hogy a kormányhatóság egy állami intézet felállítását engedélyezze, mely nem az állam költségén, hanem a bőkezű alapító magánvagyonából lesz megvalósítandó.

L. a kir. Kúria I. polgári tanácsa 5856/1909. sz. határozatát, mely a tanács elvi határozatai gyűjteményében 34. sorszám alatt fordul elő; továbbá ezt követőleg a 4588/1910., 5164/1910., 5538/1910., 5828/1910., 925/1911., 4058/1911., 5085/1911., 5201/1911., 5740/1911., 1857/1912., 3594/1912., 6170/1912. stb., stb. határozatokat.

Ezek közül itt közlöm az 1857/1912. sz. ítélet vonatkozó indokolását; teszem ezt azért, mert egyrészt benne hivatkozás van az 5856/1909. sz. elvinek kijelentett határozatra, másrészt a kúriai joggyakorlat állandósága van kimondva.

«Indokok: N. J. örökhagyó által alkotott végrendeletben tett s a rendelkező részben említett kétrendbeli alapítvány létesülése és bírói átadása nem tehető függővé attól, hogy a kezeléssel megbízott pécsi káptalan, mint testület, külön alapítólevelet mutasson be s annak kormányhatósági jóváhagyását kieszközölje; mert: az alapítványokról szóló törvényeink, jelesen az 1715 : LXXIV., 1723 : LXX., 1791 : XXIII. és 1791 : XXVI. törvénycikkek félreérthetetlen tartalma szerint az ilyen természetű alapítványok, — amiként ez a kir. Kúria 5856/1909. számú elvi jelentőségű határozatában is kimondatott és mint állandó bírói gyakorlat követtetik, — kormányhatósági jóváhagyás nélkül létesülhetnek s e törvényekben ezekre az alapítványokra nézve csupán a főfelügyeleti jog van fentartva, ebben a főfelügyeleti hatalomkörben pedig az a jog, hogy a kormányt közreműködés is illeti meg a jóváhagyás megadása által az alapítvány létesítésében, amely jóváhagyás nélkül ily alapítványok nem is létesülhetnek, nemcsak benn nem foglaltatik, de a magyar alapítványi jognak hosszú történeti fejlődés folyamán kialakult rendszere, mely az 1791 : XXIII. tc.-ben és az 1791 : XXVI. tc.-nek különösen 10. §-ában nyert betetőzést, a kormánynak ezt a közreműködési jogát az ily alapítványok létesítésében egyenesen kizárja. Ennek a rendszernek ugyanis az idézett törvényekben körülírt a «piæ causæ» fogalmi körébe eső alapítványok tekintetében garanciális természetű elve az, hogy a főfelügyelet csak a már létrejött s az illetékes testületek kezelésébe jutott ily alapítványok fölött gyakorolható s a főfelügyeletből folyó összes jogok a már létrejött alapítvány, illetőleg annak kezelése ellen érvényesítendők. Mindezeknél fogva kétségtelen lévén az, hogy az alsóbíróságok ítéletének a kétrendbeli alapítványra tett az a rendelkezése, hogy ezek az alapítványok csak alapítólevél előzetes bemutatása s ennek kormányhatósági jóváhagyása ellenében adhatók át, alapítványi közjogunkba ütközik: mindkét alsóbíróság ítéletét megváltoztatni kellett.»

Dr. Plopu György.

Magyar címer és lobogó a közös ügyekben.*

A 67-es magyar és osztrák hadsereg «közös» jelzője 1875-ben (LIII. tc.) jelenik meg először a magyar törvénytárban. Közjogilag nagyon kétes értékű «*vívmány*», mert hisz vívmánynak tekintették, mivelhogy alkalmas volt a «magyar hadsereg» intézményes léte iránti tudat megingatására, az osztrák-magyar haderő kettős közjogi jellegének, *dualisztikus* természetének elhomályosítására és arra, hogy az összetett hadsereget «egybeolvadt» hadseregnek tekintsék és annak konzekvenciáit, esetleg a gyakorlatban is levonják. Deák Ferenc és a 67-et alkotók felfogását híven jelzi, hogy ők csak a monarchia «*közös védelmére*» szolgáló hadseregről (1868: XL.) de nem közös hadseregről beszéltek. A közjogi óvatosság tanácsolja már most, hogy a «*közös*» jelzőt, ha már inarticuláltatott, ma sem szabad másképen értelmezni, mint így, vagyis az egész hadsereg mindkét részének érintett közös rendeltetésére és csakis erre vonatkoztatva. Igy szerepel a «*közös*» szó a 67-es törvényben is, ahol szó esik a «*közös* védelemről», a «*közös* biztosságnak *együttes* erővel leendő megvédelmezéséről». Onnan kell hát kiindulnunk, hogy egy tévesen megválasztott kifejezéssel nem akarhatták elenyésztetni a 67-es törvényben kontemplált és intézményesen valósított kiegészítő «magyar hadsereget»; nem törölték el az alaprendelkezéseket, de sőt hangsúlyozva utaltak azon törvény 11., 12. és 13. §-aira az újabbi védtörvények is. Igazat kell adnunk Polnernek abban, hogy a «közös hadsereg» kifejezés nem jelenthet mást az újabb törvényekben, mint az «összes hadsereg» az 1867: XII. tcikkben.

A mondottaknak egyszerű következménye, hogy a lényeget híven és találóan kifejező címerjelzés és lobogóhasználat a 67-es «*magyar hadseregnél*», a «*magyar csapatoknál*», *a magyar állam egyesített*, (közép) *címerének és a magyar állam színeivel ellátott lobogónak alkalmazása volna.* Az osztrák császárságí címernek és színeknek azon együttes alkalmazása, mely az október 11-iki hadparancscsal elrendeltetett, nem lett volna szükséges. E csapatoknál, vagyis a magyar hadtestek kötelékébe tartozó csapatok, hatóságok és intézeteknél, Kerkápoly kifejezésével élve, a «*haza* jelvényei» elégségesek lettek volna. Sem a pragmatica sanctión alapuló dualizmus, sem az 1867. évi közjogi alaptörvényben követelt egységes vezérlet, vezénylet és belszervezet, sem az egész osztrák-magyar hadsereg közös védelmi rendeltetése mit sem szenvedne, az osztrák császárságí jelvények együttes használatának elmaradásával ideát, s a magyar címer és lobogó együtthasználatának elhagyásával odaát. A közös védelmi rendeltetésre hivatkozással az osztrák állami jelvények és színek együttalkalmazását nem indokolhatni alappal, mert hiszen ily érvelésnek oda kellene vezetnie, hogy a magyar honvédségnél és népfölkelésnél is együtt használtassanak az osztrák császárság szimbólumai, lévén ezeknek a külön szervezett magyar haderőknek is törvényes hivatása és rendeltetése a közös biztosságnak együttes erővel való megvédése; vagyis *Ausztria* védelme is; amit oly dicsőségesen és hűségesen teljesítenek is a jelen élet-halálra menő önvédelmi háborúban.

Azon közös hadseregbeli főszervek- és intézeteknél, melyek az egész közös hadsereg mindkét részére kiterjedő hatóságot, hivatást, feladatot töltenek be, természetesen egészen találó lesz, a magyar és osztrák címer egymásmelletti alkalmazása és az osztrák és magyar lobogók együtthasználata. Ez áll azon seregtestek vezér- (parancsnoksági) zászlóira is, melyek akár békeidőben (hadgyakorlatoknál), akár hadjáratban, magyar és osztrák csapatokból állíttatnak össze.

A mi már most végezetül a haditengerészetnél hajóhadparancscsal megállapított és a szárazföldi közös hadseregétől eltérő *hadilobogó* címerét és színeit illeti, először is visszautalunk arra, amit a két hadsereg közjogi természetének azonosságára nézve fentebb kifejeztünk. Ámde bizonyos az is, hogy félszázad óta nem sikerült, de teljes komolysággal egyetlen alkotmányos tényező által nem is követeltetett, az osztrák-magyar haditengerészet olyan kiegészítése a két állam ujoncaiból és olyan belső tagozata, melynek folytán a *magyar és osztrák rész* e haderőben is *effektive* létesült volna, oly módon és oly jelentőséggel, mint a szárazföldi közös hadseregben megvan. Pedig minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy a 67-es törvényhozók intenciójának az felelt volna meg, hogy a haditengerészetben is *analog elkülönítés* vitessék keresztül a magyar és osztrák rész tekintetében. Ez az egész közös flotta egységes vezérletének és vezényletének teljes érintetlenségével valósítható is lett volna. A tényleges helyzet szerint nem találunk két kiegészítő részből álló haditengerészetet, ami azonban oly közjogi hiányosság, a melyet incidentálisan nem orvosolhatunk, melyen egy későbbi fejlődés segíthet. Az épen meglevő helyzettel számolni kellett e haderő címerének és lobogójának megállapításánál. Legszerencsésebb lett volna tehát egyelőre a két *állam* címereinek és lobogóinak együttes használata az egész hajóhad minden lobogót viselő hajóján. A hajóhadparancsban megállapított haditengerészeti lobogó úgy a színek, mint a címerek tekintetében bírálatnak enged helyet. Részünkről mindenekelőtt felmerül a kétség, vajjon a magyar címert és nemzeti színeket ősi jussába visszahelyező törvény megengedi e, hogy a mostani élő és elfogadott magyar *államcímert* oly címeralakzat szorítsa ki, amely ma már inkább történeti és heraldikai emlék, t. i., ahogy a hajóhadparancs nevezi — «*az ősi magyar vörös-fehér címer*».

A szinek tekintetében változatlanul hagyott «*haditengerészeti lobogó*» nem engedett helyet a *magyar nemzeti színeknek*, a mai magyar állam *mai színeinek*. Ez a hiány nem lesz eliminálva azzal, hogy az osztrák császárság színeit sem viseli az a hadilobogó. Ami pedig az *ausztriai ház cimerének* az ősi magyar címerrel együttes megjelenését különlegesen illeti, félő, hogy félreértésre vezet a Ház cimerének jelentősége felől, és így kívánatosabb lett volna, ha az *ausztriai ház címere* az osztrák-magyar flotta lobogóján is oly jelentőséggel és oly elhelyezéssel foglal vala helyet, mint a *közös* polgári és katonai *hatóságok* címerhasználatában.

Összeredményt négy rövid cikkben nagyon is összeszorított, legtöbbször inkább odavetett de részletesen ki nem fejtett kritikai méltatásból nem vonunk le. Értékeltük a mi közjogilag értékes a címerügyi rendelkezésekben. Szívesen konstatáljuk, hogy ezek amellett, hogy ép a jelen helyzetben, a jelen helyzet hangulatában, ennek várakozásai és reménységei közepette fontos politikai jelentőségük van, *nem nélkülözik a nagy közjogi értéket* sem. Azokkal szemben, ami bennük a véglegesen elfogadható helyes megoldás ismérveit nélkülözi, a magyar közjogi tudomány önzetlen hivatása, a *kifogásokat*, a *rezerválandókat*, a tiszta jog képét és tudatát kifejezni és fentartani; nem engedni, hogy a megmaradt hiányosságokból jövőre bármily kedvezőtlen következtetés vonassék le, ami útját szeghetné a kívánható módosításoknak is.

Ha szerény megjegyzéseinkkel is alkalmat nyujtottunk közjogászainknak e hivatásuk lelkiismeretes gyakorlására, úgy esetlegesen helyt nem álló nézeteinkkel is csak üdvöset műveltünk.

Dr. Kmety Károly.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 43., 44. és 45. számban.

A Pp. 28. §-a értelmében illetékességi okul szolgáló telep-e a vasúti állomás?

A vasúti fuvarozási szerződésekből eredő perekben régi perrendtartásunk életében alperes személyes bíróságán kívül a szerződés megkötése, illetve teljesítése helyének, vagyis a *feladási*, illetve *rendeltetési* állomásnak bírósága egyaránt illetékes volt. Az új Pp. elvi álláspontja az illetékességi okok csökkentését kívánta és ehhez képest a szerződéskötési hely illetékességét megszüntette, mert mint a miniszteri indokolás mondja: «a szerződés létrejöttének helye a szerződés lényegére nézve közömbös.» A fuvarozási szerződésnél, mint harmadik személy: a címzett javára kötött szerződésnél különösen azért közömbös, mert a Vasúti Üzletszabályzat 73. §. (9.) bekezdése és 99. §. (1.) bekezdése szerint, mihelyt a címzett a fuvarlevelet kiváltotta, a feladó rendelkezési és felperességi joga amúgyis megszűnik. A feladó tehát, akinek érdekében állhat, hogy a lakhelyével gyakran azonos, vagy hozzá közeli feladóállomás bíróságánál perelhessen, a fuvarozási szerződés alapján az esetek legnagyobb részében nem bír felperességi joggal. Előfordul azonban, hogy a feladó címzettként önmagát jelöli meg, vagy a címzett jogait magára ruháztatja, vagy végül, hogy a fuvarlevelet a címzett nem váltja ki. Ezekben az esetekben a felperesek az *új Pp. 28. §-ának segítségével* kívánják a feladó állomás bíróságának illetékességét megalapozni, minthogy a feladó-állomás, mint a szerződéskötés helye, most már e címen illetékességi okul nem szerepelhet.

Egyedüli kérdés, hogy ez a hivatkozás stricto jure alapos-e? Méltányosságra nem lehet hivatkozni — eltekintve attól, hogy tételes alap nélkül ez az ok a törvényen rést ütne, — azért sem, mert azokban az esetekben, midőn a feladó akár a saját jogán, akár a címzettől átruházott jogon felperesként fellép, a szerződés *teljesítési helye nem változott*, aminthogy egyoldalúlag nem is változtatható, tehát *a feladó állomás* a «*szerződés lényegére*» továbbra is «*közömbös*» *maradt*. Sőt a fuvarozási okmányok, a vonatkozó bizonyítékok, a dolog természete szerint rendszerint a teljesítő helyen: a rendeltetési állomáson gyűlnek össze, míg a feladó-állomás a tényállás felderítéséhez gyakran semmiféle adattal sem járulhat. Nincs tehát a jog szempontjából elismerésre méltó gazdasági vagy jogszolgáltatási érdek, mely a ius strictummal szemben a méltányosságot avagy célszerűséget harcba szólíthatná.

A Pp. 28. §-a szerint: «*az ellen*, akinek gyári, kereskedelmi, ipari vagy más olyan *telepe van, ahol ügyletek kötésével közvetlenül foglalkozik, a telep ügykörét illető perek anak a helynek a bírósága előtt is megindíthatók, ahol a telep van*».

Ilyen telep-e a vasúti állomás?

A Pp. indokolása a következőket mondja: «A telep helyének illetékessége... az 1868: LIV. tc. 33. §-a értelmében *általános* illetékességi ok volt; a Pp. azt a telep üzletkörét illető perekre az általános illetékességgel konkurráló különös okká teszi, mert *csak* az e perek alapjául szolgáló jogviszonyok *összepontosulnak* a telep helyén.«

Az új Pp. tehát e tekintetben is szűkítő tendenciát követ és a telephely külön illetékességét a jogviszonyok kisebb, erősen körülhatárolt körére szorítja. A régi perrendtartás alapján kifejlett joggyakorlat, bár az akkori jogszabályok a telephely tágabb illetékességét ismerték, egyöntetűen azon az állásponton van, hogy a vasúti állomás az illetékesség szempontjából nem telep. Ez a joggyakorlat természetesen kevésszámú döntésre szorítkozik, mert hiszen a szerződéskötési hely rendszerint egybevágó illetékessége a kérdés felmerültét majdnem minden esetben kiküszöbölte. «Belföldi vasút-részvénytársulatok telepének azon hely tekintendő, ahol az azok képviseletére a 84. §. értelmében hivatott központi igazgatóság székel», mondja a semmítőszék 1873. évi 9673. számú határozata (D. T. r. f. X. 69.), amiből következik, hogy a vasút egyéb szerveinek működési helye nem tekinthető telepnek. A budapesti tábla 1886. évi 23,036. sz. határozata pedig azt állapítja meg, hogy «ha a külföldi vasút igazgatóságának *székhelye* az országban is van, a külföldön történt vasúti sérülésből származott kárkövetelés a hazai bíróság előtt érvényesíthető (P. I. XIII. 24.)», vagyis ha *csak állomása* van belföldön, akkor itt nem perelhető, mert nincs belföldi telepe, nincs illetékességi ok. E joggyakorlat tehát a vasútat oly szerves egységnek tekinti, melyben minden rendelkezési jogot a központi igazgatóság gyakorol, míg az egyes szervek egymásba fonódó és alárendelt jelentőségű ügyköre az önállóságot minden tekintetben nélkülözi. Hogy a fióktelep fogalmához önálló intézkedési kör és jogosultság szükséges, a budapesti kir. ítélőtábla 1892 szept. 19-én kelt 3655. sz. határozatával világosan kimondotta. E szerint a kereskedelmi jogban megállapított fogalomnak megfelelően «fióktelep alatt az a hely értendő, ahol a kereskedő a *főteleptől függetlenül és önállóan* oly kereskedelmi ügyletet köt, melyek az üzletnek tulajdonképeni tárgyát képezik, vagyis az üzlet céljának megfelelnek. Ha tehát a kereskedőnek a kereskedelmi telepétől különböző helyen gyára van, de itt pusztán csak a gyár felszerelésével, nyersanyagok beszerzésével stb. foglalkozik, a gyár helye a fióktelep fogalma alá nem esik.»

A fióktelep kereskedelmi jogi fogalma nem változott, a telepnek, mint illetékességi oknak fogalmát pedig a Pp. szűkebb körbe szorította, mégis a debreczeni tábla 1915. P. II. 1441/6. sz. ítéletében, most tágabban értelmezi a Pp. 28. §-át, mint a régi joggyakorlat az alapjául szolgáló valóban tág mérlegelést engedő régi jogszabályt. Ez az ítélet a máramarosszigeti bíróságnak illetékességét azzal az indokolással állapítja meg, miszerint «a máramarosszigeti (feladó) vasúti állomás a Máv.-nak, mint kereskedelmi vállalatnak kétségtelenül telepét képezi, mert fuvarozási ügyletkörének egyrészét *azon a helyen bonyolítja le*, továbbá a kereset oly ügyletből származtatik, amely alperesnek máramarosszigeti *telepén köttetett meg,* tehát ennek a telepnek ügykörét érinti. «Első tekintetre feltűnik, hogy a debreczeni tábla ezzel az elvi kérdéssel meglehetősen röviden végez, holott az új Pp. bevezetése alkalmával minden elvi döntés beható mérlegelést igényel. Ezt az elvi álláspontot most a debreczeni tábla területén levő bíróságok követik, míg az összes többi táblák területén, ahol a kérdés egyáltalán felmerült, minden bíróság behatóan indokolt ellenkező álláspontot foglal el. Minthogy a vasúti perek túlnyomó része járásbírósági keresettel indul, e vitás kérdésben a debreczenin kívül táblai határozat még csak egy van: a budapesti tábla 1945. P. II. 9525. számú ítélete. (Megjelent a Hiteljogi Dt. 1915. X. füzetében.)

Ez az ítélet kimerítő indokolásában többek között a következőket mondja: «a vasúti állomásokat rendszerint nem lehet a Pp. 28. §-a értelmében telepeknek tekinteni»..., «*A... vasút, központi igazgatással bíró egységes ipari vállalat, mely elválaszthatatlan egész gyanánt jelentkezik,* noha a vállalatának keresztülvitelében nem nélkülözheti üzemének területi szétosztását és a vasúti vonal különböző pontjain állomások létesítését, amelyeken azonban *a közönséggel maga a vasúti igazgatás köti meg a fuvarozási ügyleteket* és előkészíti, megkezdi és befejezi az elvállalt fuvarozásokat»... *az állomás az általa kötött fuvarozási szerződéssel az összvállalat üzleti körébe tartozó, nem pedig a saját üzleti körébe eső szolgáltatást igér.* Ekként az árú kiszolgáltatása nem a szerződéskötő feladó-állomás, hanem a rendeltetési állomás kötelessége lévén: a fuvarozási szerződés foganatosításának ez a *területi megoszlása* mutatja, hogy az egész ügylet és ekként az ebből eredő kártérítési kereset nem tekinthető a kizárólag a feladó szolnoki állomás ügykörét illetőnek».

Mint e szemelvényekből világosan kitűnik, a két táblai határozat részleteiben és végső következtetéseiben homlokegyenest ellentmond egymásnak. A budapesti tábla indokolása mintegy megcáfolja a debreczeni határozat rövid indokolását. A feladó-állomás nem «bonyolítja le a vállalat ügyletkörének egy részét» — mint a debreczeni tábla mondja, mert ezt a fuvarozási vállalat célja, természete kizárja, amennyiben — mint a budapesti tábla részletesen kifejti, — a kiszolgáltatás vagyis a teljesítés már nem a feladó, hanem a rendeltetési állomás kötelessége. Míg ez bekövetkezhetik, az árú a vonalat, a forgalmi eszközöket, számos állomást vesz igénybe, amelyek feletti rendelkezés a feladó-állomás ügykörébe sehogysem tartozik. A teljesítés elmulasztása, vagy nem kellő teljesítés miatt pedig sem a feladási (ügyletkötő), sem a rendeltetési (teljesítő) állomás nem felelős, hanem — mint a V. Ü. Sz. 99. §-a mondja — «a vasút», tehát az egységes szervezetet képviselő igazgatóság vonható csak felelősségre, ahová a felszólamlásokat is intézni kell. A fuvarozási szerződés következményei ekként minden vonalon kiesnek a feladó-állomás ügyköréből. Se nem teljesít, se nem kártérít, csak ügyletet köt, azonban azt is más nevében, más számlájára, más terhére. És az általa megkötött ügyletből származó «*jogviszonyok*», — melyekbe ő maga be sem lép, — épen nem «*összpontosulnak* a feladó-állomáson, ami pedig a miniszteri indokolás szerint a telep fogalmának nélkülözhetetlen eleme. Sőt az ügyletkötés tekintetében sincs szabadsága, nincs *ügyköre*, mert a V. Ü. Sz. 3. §-ában kimondott *fuvarozási kényszernél* fogva minden oly fuvarozási szerződést meg kell kötnie, amely az üzletszabályzat s a díjszabások rendelkezéseinek megfelel. E díjszabások ismét a «vasút» és nem az állomás díjszabásai. A feladó-állomás ügyletkötési tevékenysége valóban oly alárendelt jelentőségű, hogy ezt a feladatot nem egy helyen automaták is elvégzik, midőn menetjegyet, podgyászvevényt stb.-bit kiszolgáltatnak. Azt az önállóságot tehát, ami a fióktelep kereskedelmi fogalmának lényeges alkotórésze, ami az ügyletkötés egyébként «közömbös» helyét *egyúttal* vagyonjogi szempontból bizonyos külön személyiséggel ruházza fel, külön élettel bíró ügyletkötő *féllé* teszi, a vasúti állomás teljesen nélkülözi. Az állomás csak az egységes vállalat nevében jár el s az általa pusztán technikailag megkötött ügyletből minden jog és kötelezettség a vállalatra hárul.

Ezzel szemben, ha a debreczeni tábla álláspontja helyes volna, akkor a feladó-állomás maga lenne a szerződő fél, amelyet, mint bármely más fióktelepet, e címen saját személyében lehetne alperesként perbe vonni minden általa kötött szerződés alapján. Ha akadna ítélet, mely a debreczeni tábla elvi álláspontjából e végső konkluziót következetesen levonná és az alperesi kifogást elvetve, a feladó-állomást, mint fióktelepet alperesként marasztalná, ennek az ítéletnek nem volna végrehajtási

szankciója. A központi telekkönyvről szóló, 1881 : LXI. tc. 26. §-a u. i. így rendelkezik : «Vasútak- és csatornáknak a jelen törvény 3. §-a értelmében egy egészet képező ingatlanai és azok összes tartozékai csak együtt és összességükben vétethetnek végrehajtás alá. Az üzlet folytatásához szükséges tárgyak, mint p. o. a mozdonyok, kocsik, hajók, gépek és minden, az üzlet és forgalom fentartásához megkívántató, vagy e célra beszerzett eszközök és anyagok, valamint a vállalatok pénztáraiba begyűlt készpénzbevétel a vállalat tartozékait képezik és külön bírói foglalás és végrehajtás alá nem vonathatnak». Az állomásnak tehát sem ingatlan, sem ingó vagyona nincs, sőt ott a végrehajtás-foganatosítást ez a törvényhely épen ebből az okból egyenesen kizárja. Vajjon az az állomás, melynek pénzkészlete, minden fillér bevétele és egész felszerelése, berendezése annyira nélkülözi az önállóságot, hogy ingó természetét is elveszítve, csak a vasút központosított és oszthatatlan jószágtestének elidegeníthetetlen, lefoglalhatatlan ingatlantartozéka, az az állomás kereskedelmi szempontból önállónak, kereskedelmi telepnek tekinthető-e? A törvényhozó akarata és a vasútintézmény valódi természete szerint az *oszthatatlan egység* nem lehet kétséges.

Az állomás önállóságának kérdése tehát nemcsak azon múlik, hogy kereskedelmi meghatalmazásának terjedelmét a vállalat igazgatósága mily korlátok közé szorítja, hanem *eldűl a törvény parancsoló szavával*, mely az állomás valódi jelentőségét a nagy egységes gépezet egyik alkotórészének, egy keréknek, egy láncszemnek szerepére szállítja le. Egy egységes gépezet, egy egységes telekkönyvi jószágtestet s így egy egységes vasúti vállalatot sem lehet az *állag sérelme nélkül* részeiben külön-külön végrehajtás alá vonni, mert épen a szerves egység képviseli a gazdasági különös értéket, amit ha elemeire bontunk, az egyes részek is elvesztik gazdasági jelentőségüket.

A vasútvállalat minden ingatlana az id. tc. 3. §-a szerint ingó tartozékaival együtt a budapesti központi telekkönyvbe bekebelezett *egyetlen* telekkönyvi jószágtestet alkot. Úgy a vonalak, mint az összes állomások egyenkint csak ennek szerves «alkotórészei», együttesen pedig «jogi tekintetben egy egészet képeznek». E törvényalkotta fikció végső konkluziója tehát az, hogy az összes vonalak és vidéki állomások területe is jogilag *budapesti* ingatlannak tekintendő. Vagyis nincs a vasútvállalat állomásai között jogilag olyan helykülönbség, mely a fióktelep fogalmához szintén hozzátartozik.

A törvényhozás, midőn az 1868 : I. és 1881 : LXI. tc.-ben a központi telekkönyv intézményét a most vázolt összes konzekvenciáival létesítette, kész volt a dologi jog ősi elvein is rést ütni és e rést fikcióval áthidalni csak azért, hogy a vasút nemzetgazdasági nagy jelentőségét, mely annak *oszthatatlan, egységes szervezetétől* elválaszthatatlan, minden zavaró, megosztó, tehát a vasút célját veszélyeztető elméleti elvvel szemben is érvényre juttassa. A vasút, mint élő organizmus, saját természetrajzának megfelelő törvényeket követelt, hogy életfeltételeit mi se veszélyeztesse. Midőn e követelésnek a törvényhozás eleget tett, nem privilégiumot osztott, hanem a közérdeknek és a szükségszerűségnek engedelmeskedett és elvi állásfoglalásával az életnek megfelelően állapította meg a vasút jogi természetét. Az 1881 : LXI. tc. 26. §-ához tartozó miniszteri indokolásból érdekesen tűnik ki, hogy e tekintetben akkoriban jogviták nem voltak. Az 1868 : I. tc.-ből a vasútvállalat oszthatatlan egységes organizmus-jellege kétségtelenül kidomborodván, csak «a lehető félremagyarázások kikerülése végett» találta szükségesnek a kormányjavaslat a vasúti ingóknak (így az állomási javaknak) külön lefoglalhatóságát kifejezetten is kizárni, holott idevágó tételes szabály nélkül is «ugyanez értelemben határozott egy konkrét esetben 1879. évi július hó 2.-án a m. kir. semmítőszék is». (1878. évi országgy. képv. irom. XV. k. 661. sz. 18. §.) S íme most : a törvényhozás kifejezett akaratával, az állandó joggyakorlattal, a kereskedelmi jog elveivel szemben, perjogi alapon mégis bekövetkezik a «félremagyarázás», mely a szerződéskötő emberből fiókteleppé szakítja ki a kezet, mely a szerződést aláírta, a fuvarlevelet lebélyegezte, vagy a podgyászvevényt kiállította. Nyilvánvaló, hogy a debreczeni határozat teljesen szem elől tévesztette a vasút jogi természetét.

Hazai vasútaink túlnyomó részben államvasútak lévén, a kérdés mérlegeléséhez figyelemreméltó súllyal járulnak az ezek telepeinek cégjegyzésére vonatkozó jogszabályok is. A K. T. 4. §-a alapján kibocsájtott 26,922/1875. sz. min. rendelet a máv. igazgatóságát kötelezi a bejegyzés foganatosítására (2. §.); ezzel egyrészt rábízza a bejegyzés alakját, módját, másrészt a vállalat alantas szerveit (üzletvezetőséget, forgalmi főnökséget, állomást, stbit) hallgatagon kizárja a bejegyzésből, vagyis nem tekinti ezeket telepeknek. A magyar királyi államvasútak a törvény alapján kibocsátott rendelet következtében kizárólag a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél jegyeztette be magát, tehát saját felfogása és a miniszteri rendelet álláspontja szerint csak egyetlen főtelepe van. Ezt a felfogást azonban az összes törvényszékek is osztják. A hivatkozott rendelet 8. §-a ugyanis akként intézkedik, hogy ha valamely állami vállalat bejegyzését elmulasztották, az illetékes törvényszék az illető eljáró hatóságot figyelmezteti, esetleg az igazságügyminiszternek feljelenti. Ha tehát kétség merült volna fel a tekintetben, hogy az állomások fióktelepként bejegyzendők-e, akkor a törvényszékek jelentést tettek és az igazságügyi és kereskedelmi miniszterek döntését kikérték volna. A kérdést azonban egy törvényszék, egy cégelőadó sem vetette fel. Hasonlóképen magánvasútaink állomásait sem jegyezték be a cégjegyzékbe fióktelepek gyanánt. Igaz, hogy a bejegyzés a telep jogi fogalmához nem tartozik, de minthogy a K. T. 18. §-a a fióktelepek bejegyzését kötelezően előírja, az állomások bejegyzésének kivétel nélkül való mellőzése a cégrendészet terén intézkedő joggal bíró cégbíróságok hallgatólagos joggyakorlatát tünteti fel.

Mindezzel szemben a debreczeni tábla álláspontjából az következnék, hogy a vasúti állomásokat be kellene jegyeztetni, mindenütt külön-külön könyvvezetést kellene rendszeresíteni, viszont a vasút kereskedőkkel szemben igénybe vehetné az állomás könyvkivonati illetékességét. Tehát a bármily távol lakó címzettet perelhetné a vasút a feladó állomás, a feladót a rendeltetési állomás bíróságánál. Az érem másik oldala mutatja, hogy a debreczeni határozat nemcsak jogi szempontból kifogásolható, de a méltányosságot sem szolgálja.

Eddigi joggyakorlatunkkal, mint azt dr. Kovács Marcel megjegyzi (Pp. Magyarázata 63. old.), összevág a német birodalmi joggyakorlat is, amely a Pp. 28. §-ával majdnem egyező jogszabályon alapszik.

Amily egyöntetű elbírálásban részesült eddig az a kérdés, hogy fióktelep-e a vasúti állomás, a nemleges döntés, mint magától értetődő dolog, rövid indokolással is beérhette. Igazi jelentőséget csak az új Pp. kapcsán nyert — mint mondottam — az ügyletkötési hely illetékességének megszüntetésével. E fokozott jelentőség a kérdés beható mérlegelését kívánja. Viszont egy kérdés jelentőségének emelkedése természetszerűleg ellenvéleményeket hív életre. A debreczeni és budapesti táblák ismertetett határozataiban álláspontjuknak oly éles ellentmondásával találkozunk, mely felesleges munkát és költséget okozó bizonytalanságot szül és ezzel a jogszolgáltatás fontos érdekeit veszélyezteti. Nyílvánvaló, hogy az 1912 : LIV. tc. 70. §-ának 2. pontja értelmében a jelen esetben beállott a Kúria *jogegységi döntésének* szüksége.

Dr. Zsitvay Tibor.

Tervezet-vázlat a jogi oktatás reformjához.

A sok hiba közül, amelyben a jogi oktatás szenved, csakis a legkiáltóbbakat említsük: az ifjúság nincsen az előadásokkal elfoglalva, mert a leckelátogatás nem kötelező, — a vizsgarend nem alkalmazkodik a tárgyak előadásának sorrendjéhez, sem az új harmadik alapvizsgában, sem pedig a tetszés szerint választható szigorlati sorrendben.

Az első év különösen kevés óraszámban az ú. n. történeti tárgyakkal foglalkozik, amelyek sehogy sem tudják lekötni a hallgatók érdeklődését. A legtöbb pozitiv, tételes studiumra pedig olyan kevés az óraszám, hogy a professzor alig-alig jut túl a bevezetésen a félév végével. Az anyagnak felét is alig lehet előadni, vagy pedig az ú. n. kompendiumszerű előadásokat kell tartani, amik a hallgatónak épen csak kóstolót adnak s annak mélyebb érdeklődését nem tudják lekötni.

A legfontosabb kérdés azonban, ha ezeket a hibákat ki akarjuk küszöbölni és mélyebben akarunk szántani, intenzívebben foglalkoztatni az ifjúságot, — tulajdonképen egy elibénk táruló új szociális kérdés.

Fájdalom, nem nyujthatjuk az ifjúságnak azt az intenzív,

gyakorlatokkal egyesített, sokoldalú elfoglaltságot, mint aminőt az orvosi fakultás és a technika nyujt. Ezeknek 25—30 óra elmélete mellé még egész délutános gyakorlatok is járnak. Egyelőre elég átmenetnek, ha a lehetőséghez képest bővítjük az előadandó anyag kereteit és óraszámát s hozzá kötelező szemináriumokat és gyakorlatokat veszünk. A szeminárium elméleti, a gyakorlat pedig praktikus tömegfoglalkozás, azt hisszük, hogy mindkettő keresztülvihető a hallgatók teljes, nagyobb létszáma mellett is. Tehát nemcsak az ambiciózusabbak vagy a haladottabbak számára kívánjuk ezeket a szemináriumokat és praktikumokat, hanem kötelezően mindegyik számára. És pedig akkor, amikor az illető tárgyat hallgatják, nem később. Igy talán a szemináriumoknak németországi, vagy francia magas nívón elképzelt színvonala sülyedni fog, de a kötelező szemináriumot is jobbnak tartjuk az eddigi semminél.

Azok számára, akik egyes részletkérdésekkel tudományosan akarnak foglalkozni, maradna a professzor és a hallgató közös ambiciójának tárgya, de már nem kötelező formában: a speciálkollégium.

Azt hisszük, hogy átmenetképen húsz heti óra kötelező előadás és négy heti óra kötelező gyakorlat, vagy szeminárium nem volna sem sok, sem kevés a jogi oktatásban. Azonkívül választhatna mindenki a speciálkollégiumok közül, ezek azonban nem volnának kötelezők.

Az ifjúság szempontjai után a professzorok nézőpontja is erősen tekintetbe kell, hogy jöjjön. Teljes egyetemen nem szabad öt óra előadásnál többel terhelni a professzort, de igen is, meg kell terhelni azzal a bizonyos szemináriummal vagy praktikummal a saját vezetésében, mert ez a működésének rendkívül fontos kiegészítője. S a másik félévben, amikor nem tart szemináriumot, kötelező legyen előadnia valamely speciálkollégiumot, hogy önálló búvárkodásának is adja tanújelét. Igy félévente összesen hét óra terhelné a teljes létszámú egyetem tanárait.

Nálunk a budapesti egyetemen kívül, amely számos kettős katedráival egyike a világ legnagyobb jogi fakultásainak, még a kolozsvári egyetem teljesen kiépített jogi fakultású, míg a pozsonyi és a debreczeni egyetemen a teljességből még 3—4 katedra hiányzik.

A katedrák beosztásánál is egyenlőnek kell tehát lenni a megterhelésnek, amely ma egyáltalán nem az. A római jogász nyolc heti órájával szemben a legtöbb csak öt heti órás. Még fontosabb az a pedagógiai elv, hogy ugyanaz a tanár csak ugyanazokkal az ifjakkal foglalkozzék. A mai «tanszabadságos» rendszer előnyei mindössze abból állanak, hogy bárki tetszése szerinti sorrendben vehet föl előadásokat. A jövőnek ezt a rendszert meg kell szüntetni és az előadásokat súlyos és fontos pedagógiai elvek szerint előre megállapított sorrendben kötelezővé tenni.

Egy évfolyam tárgyait ugyanaz a tanár adja elő, s a rokontárgyakat együvé kell csoportosítani.

Mivel a tárgyak beosztása, s ezzel kapcsolatban a katedrák beosztása, valamint az előadandó anyag előírása a jogi oktatásnak leglényegesebb kérdése, ezek között egyszerű kapcsolatot kell létesíteni.

Rengeteg szót lehetne vesztegetni a római jog elismert és senki által kétségbe nem vont értékéről, de a tanítást az első éven nem szabad azzal kezdeni. Nem is utalok arra a közismert tényre, hogy mennyire elriasztja a tanulástól, mennyire meglohasztja érdeklődését az ifjúnak az, hogy az első éven az úgynevezett történeti tárgyakat, régmúltidőknek holt jogrendszereit kell tanulnia, amikor még az alapfogalmakkal sincsen tisztában.

Csak két dolgot kell itt haugsúlyoznunk: először azt, hogy a mai modern, tételesen kiépített jogrendszerek mellett a római jog dogmatikus értéke csaknem teljesen megszűnt s annak csak történeti becse van, amely jobban megérthető és méltányolható az utolsó éven, másodszor pedig azt, hogy tévesek a többi fakultásról vett példák, az anatómia is unalmas, de anélkül nem lehet senki sem orvos, az analizis és ábrázoló geometria is unalmas, de azok nélkül nem lehet senki sem mérnök. Nincsen tehát a római jog olyan viszonyban a többivel, mint ezek az említett bevezető tudományok a gyakorlati orvosi vagy technikai tudományokkal. Mindamellett a római jog teljes értékeléseképen fel kell azt venni az utolsó éven, a történeti és bölcseleti tárgyakkal egy vonalban.

Két fontos változást kell a jogi oktatás reformjának magával hozni a tárgyak beosztásában: a magánjogot, és pedig a tételes magyar magánjogot, valamint a közgazdaságtant az eddiginél sokkal több heti órában, sokkal intenzívebben tanítani.

Az első éven majdnem mohón annyi szépet és jót kellene nyujtani, amennyit csak lehet, hogy az érdeklődést felkeltsük. De azért nincsen helye az enciklopédikus bevezetéseknek, mint külön tárgyaknak. Adni kell a magánjog két legérdekesebb részletét, a családi és az örökösödési jogot. Adni kell a statisztikát, és pedig nem úgy, amint eddig, négy órában, hanem két féléven át heti öt órában, először a népességi, aztán a gazdasági statisztikát. Mindkettőt nemzetközi alapon és nem úgy, mint eddig: «különös tekintettel Ausztriára...» Adni kell a közgazdaságtant, kétszer olyan széles terjedelemben, mint eddig, és pedig a tantervnek megfordításával, először a könnyebben érthető és érdekesebb alkalmazott részt, az ú. n. szociálpolitikát (itt is a legnagyobb terjedelemben, majdnem az egész első félévben az agrárpolitikát, ha ugyan nem lehet azt még külön katedra számára biztosítani) s csak a második félévben az elméleti részt. Ez azért is jó, mert a gazdasági statisztikára az alkalmazott rész szolgálhat jobb előkészítésül. És végül adni kell a magyar közjogot két féléven át, heti öt órában. Az első féléven a belső alkotmányjogot, a második féléven terjedelmesen Ausztriával, Boszniával, Horvátországgal, Fiuméval való viszonyunkat.

Tervezetem szerint tehát a professzorok és a hallgatók egyenlő megterhelése mellett úgy alakúl a reformált jogi oktatás tanrendje, hogy minden évben heti húsz óra kötelező elmélet és heti négy óra szeminárium, illetőleg praktikum lenne. Minden tárgy heti öt órában teljes két féléven át adatnék elő, kivéve a nemzetközi jogot és a politikát, a pénzügyjogot és a pénzügytant, amelyek egyféléves tárgyak lennének.

A professzorok kötelezve lennének a rendes heti öt órán kívül még két óra szemináriumot vagy praktikumot is adni. A teljesen kiépített egyetem tehát 16 katedrából állana. A teljes tanterv pedig a következő lenne:

Az első féléven: Magyar közjog (alkotmánytan és alkotmányjogok); statisztika (Magyarország népességi statisztikája, különös tekintettel egész Európa népesedésére és a tengerentúli kivándorlásra); magyar magánjog (személyi és családi jog) két óra szemináriummal. Közgazdaságtan (pedagógiai szempontból sokkal előnyösebb első félévben a közgazdaságtannak úgynevezett alkalmazott részét adni különös tekintettel az agrárpolitikára) két óra praktikummal.

A második féléven: Közjog (Ausztriával való viszonyunk (két óra szeminárium); statisztika (gazdasági statisztika) két óra praktikummal; magánjog (örökösödési jog); közgazdaságtan (elmélet és történet).

A harmadik féléven: Magánjog (dologi, telekkönyvi, bánya- és urbéri jog); perrendtartás; kereskedelmi jog (kereskedelmi társaságok és a biztosítási jog) két óra praktikummal; közigazgatási jog két óra szemináriummal.

A negyedik féléven: Magánjog (kötelmi jog) két óra praktikummal; perrendtartás (két óra praktikummal), kereskedelmi jog (kereskedelmi ügyletek, váltójog és tengeri jog); közigazgatási jog.

Az ötödik féléven: Büntetőjog (kriminológia, börtönügy, patronázs, két óra szemináriummal; büntető eljárás; politika pénzügytan (két óra szemináriummal).

A hatodik féléven: büntető jog (a magyar Btk. általános és különös része); büntető eljárás (két óra praktikummal); nemzetközi jog (két óra szemináriummal); pénzügyi jog és államszámviteltan.

A hetedik féléven: Római jog (institutiók); egyházjog; magyar jogtörténet (két óra diplomatikai szeminárium); jogbölcselet (két óra szeminárium).

A nyolcadik féléven: Római jog (pandekták), (két óra praktikummal); egyházjog (két óra szemináriummal); Európa jogtörténete; jogbölcselet.

Dr. Buday Dezső.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Dr. Tőry Gusztáv** államtitkárnak valóságos belső titkos tanácsosi kitüntetése csupán alakszerű kifejezése annak az elismerésnek, amellyel a magyar jogászság egyeteme az igazságügyi kodifikáció *spiritus-rector*-ának több évtizedes munkásságáért már régóta adózik. Távol a fórum zajától, abban az előkelő magasságban, amelyhez a politika váltakozó hullámai fel nem érnek, Tőry oly páratlan szorgalmas és lelkiismeretes munkásságot fejtett ki, amely a közhivatalnoki ideálnak nemcsak nálunk, hanem Németországban is mintaképül szolgálhatna. Első sorban az ő érdeme, hogy a törvényszerkesztés technikája hazánkban lassanként művészetté tökéletesedik s ha ebben a fejlődésben az utolsó évek során néha visszaesés mutatkozott is, ezt csak annak tulajdoníthatjuk, hogy a javaslatok törvénnyé váltak, mielőtt Tőry mesteri keze érdességüket lecsiszolhatta volna. Tőry körültekintő gondossága érvényesült abban a kényes anyagban, amelyen nemcsak formailag, de tartalmilag is szuverén módon uralkodott: a nemzetközi szerződésekben. Nincs az utolsó évtizedeknek oly jogsegélyegyezménye sem, amely Tőry közreműködését nélkülözte volna és számára a közreműködés mindig a munka oroszlánrészét jelentette. Közismert a hágai magánjogi értekezleteken betöltött szerepe, ahol egyéni súlyával emelte a magyar államiság képviseletének tekintélyét, aminthogy a magyar jog preponderanciája a katonai bűnvádi perrendtartás megalkotásában ugyancsak Tőry Gusztáv kitartásának és következetes munkájának eredménye.

Tudvalévő, a legfelső kitüntetésekre irányuló miniszteri javaslatokat indokolni kell. Annak, aki Tőry Gusztáv kitüntetését indokolta, igazán nem volt nehéz munkája.

— **Új címerhasználat a közös ügyekben.** A közös ügyekben leendő használatra, mint ismeretes, két címer: a közép- és a kiscímer nyert megállapítást. Az előbbi Magyarország és Ausztria közép-, az utóbbi a két állam kiscímere az uralkodóház címerével összekapcsolva. *Kmety Károly* e lapok hasábjain, *Wlassics Gyula* és *Illés József* a Pester Lloydban részletesen kimutatták az új címerhasználat jelentőségét a magyar közjog nézőpontjából. Mind a két címer heraldikailag is világos kifejezésre juttatja a monarchia közjogi szervezetét, azt, hogy itt két külön államról van szó, amelyet az államfő fizikai személyének közössége kapcsol össze a pragmatica sanctio szavai szerint «indivisibiliter ac inseparabiliter». Az új címerhasználat teljesen kivonja a talajt a nagy-osztrák közjogi iskola tagjainak a magyar államiságot tagadó tendenciózus elméletei alól. Amint Wlassics *Teznerr*el polemizálva nagyon szépen kimutatja, szánalmas vergődés minden olyan törekvés, amely ezeket a theóriákat az új címerhasználattal szemben is fen akarja tartani.

Kmety Károly mélyenjáró fejtegetései feleslegessé teszik, hogy a kérdést a maga egész kiterjedésében tárgyaljuk. Egyetlen egy pontra kívánjuk felhívni a figyelmet.

Nézetünk szerint a közös ügyekben leendő használatra megállapított kiscímer közjogi nézőpontból kifogásolható. A magyar kiscímer, mint ismeretes, az anyaország címere, míg a középcímer, amely a társországok és Fiume (továbbá Erdély s az új rendezés óta Bosznia) címerét is felöleli, mint a magyar szent korona országainak egyesített címere szerepel s törvényeinkben (pl. a magyar kir. honvédség szervezéséről szóló 1868 : XLI. tc.-ben) a magyar állam címerének neveztetik. Az 1868 : XXX. tc. szerint: «A magyar korona országai közös ügyeinek jelvénye: Magyarország s Horvát-Szlavon- és Dalmátországok egyesített címerei.» (62. §.) Ebből következik, hogy a magyar birodalmi ügyekben, tehát azokban, amelyekre nézve a társországoknak autonomiájuk nincs, nem a kiscímert, hanem a középcímert kell alkalmazni. Ezt az elvet tartja szem előtt az 1898 május 15-iki rendelet is, amelyet a belügyminiszter a címeres nemzeti lobogónak nyilvános ünnepélyek alkalmával kitűzése tárgyában adott ki.

Azok az ügyek, amelyek Magyarország és Ausztria között közösek, az 1867 : XXX. tc. szerint közösek a magyar szent korona összes országai között is s így a most megállapított címerhasználat szükségképen csak olyan ügyekre vonatkozik, amelyek a magyar korona országainak közös ügyei, amelyekben tehát a magyar közjog szerint nem a kiscímert, hanem a középcímert kell használni.

Kmety és *Illés* nagyon világosan kimutatják, hogy a királyi kéziratok nem új, egységes «közös» címert állapítanak meg, hanem csak a két állam címereinek együttes használatát szabályozzák a közös ügyekre vonatkozólag. Épen ezért nincs is szükség egy külön közép- és egy külön kiscímerre. Ez utóbbi használatára nincs tér a magyar közjog értelmében, mert azoknak az ügyeknek a természete, amelyekre az új címerhasználat vonatkozik, csak Magyarország középcímerének használatát engedi meg.

Dr. Buza László.

— **A m. kir. legfelsőbb honvédtörvényszék** néhány rendkívüli érdekes — és a katonai jurisdictiónak a polgári egyénekre is kiható mai jelentősége mellett egyben igen aktuális — határozatát hozza a «*Külügy-Hadügy*» igazságügyi mellékletének e hó 7-én megjelent második száma. A határozatok közül az első (6. sorsz.) azt tárgyalja, hogy a honvédbíróságok az eljárás mely szakában dönthetnek az illetékességi kérdés érdemében. Két határozat (7. és 13. sz.) a legfelsőbb honvédtörvényszéknek a K. Btk. sokat emlegetett 327. §-ára vonatkozó gyakorlatát szemlélteti. Az idevágó kijelentések közül kiemeljük azt, mely szerint a 327. §-ban meghatározott bűntett létesüléséhez sem a haderőellenes hátrány vagy előny tényleges bekövetkezése, sem ezek nagysága nem szükséges. Ugyancsak a 327. §-al foglalkozik a melléklet egyik cikke is, amely eleven és eredeti érveléssel vitatja a 327. §. kiterjesztő magyarázatának indokoltságát. A többi határozat közül erősebben leköti még a figyelmet a nagy gonddal szerkesztett 8. és végül a 10. határozat, amely utóbbi a K. Btk. 339. és 340. §-át (a felségsértésről, illetve az uralkodóház tagjainak megsértéséről) értelmezve, jól illusztrálja, hogy a grammatikai magyarázatnak a K. Btk. nézőpontjából csekély a jelentősége, ami egyébként az említett cikknek is kiindulása. Kiemelkedik még a lap tartalmából *dr. Darvai János* százados-hadbírónak a védelemről írt cikke, amely tanulságosan ismerteti a K. Bp.-nak a civiljogászok, különösen a katonai védők számára nagyjelentőségű, idevágó rendelkezéseit és erős kritikai érzékkel mutat reá ezeknek a rendelkezéseknek egyes fogyatékosságaira.

— **A kir. Kúria büntetőjogegységi tanácsa** 1915. évi december hó 3-ik napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «A ramsli néven ismert kártyajáték a Kbtk. 91. §-ában meghatározott szerencsejáték fogalma alá esik-e?» (Vonatkozással egyrészről a temesvári kir. törvényszéknek, másrészről a budapesti kir. büntető törvényszéknek és a szegedi kir. törvényszéknek ellentétes gyakorlatára.)

— **Minősítés — hatáskör.** A kir. ügyészség az 1912: XXX. tc. 67. §. 1. bekezdésébe ütköző vétség kísérlete címén emelt vádat amiatt, hogy a vádlott a sorozásnál magát a hadkötelezettség alól fondorlattal kivonni megkísérelte akkép, hogy a vádlott-társát megbízta azzal, hogy a sorozó orvosnál járjon közbe az ő alkalmatlannak nyilvánítása érdekében. A kir. törvényszék a gyorsított bűnvádi eljárás rendes szabályai szerint a folyó évi július hó 15. napján felmentő ítéletet hozott, amely ítélet ellen a kir. ügyészség fellebbezéssel élt. A kir. tábla az ügy felülvizsgálatára hatáskörének hiányát megállapította és az ügyet felülvizsgálat végett a kir. Kúriához terjesztette fel arra hivatkozva, hogy a vád tárgyául szolgáló cselekmény nem a véderő elleni vétség, hanem a Btk. 470. §-a alá eső megvesztegetés vétségének tényálladékát állapítja meg, e vétség esetében pedig az ügy felülvizsgálása az 1915 : XIX. tc. 16. §-a, valamint a Gybp. 18. §. 2. bekezdése értelmében a kir. Kúria hatáskörébe tartozik. A Kúria a kir. tábla végzését a Bp. 384. §. 4. pontja alapján megsemmisítette és a kir. táblát szabályszerű eljárásra és határozathozatalra utasította. A kúriai végzés indokolása utal arra, hogy az 1915 : XIX. tc. 16. §-a, valamint a Gybp. 18. §. 2. bekezdése értelmében a kir. törvényszék ítéletének felülvizsgálása csak abban az esetekben tartozik a kir. Kúria hatáskörébe, amelyekben a kir. törvényszéknek öt tagból alakított tanácsa ítélt. A szóban levő esetben pedig a kir. törvényszék ítélőtanácsa — a vádnak megfelelőleg — csupán három tagból állott. Ennélfogva a kir. táblának a vád alapjául szolgáló tett minősítését érintő álláspontjából nem az következik, hogy az ügy felülvizsgálása már most a kir. Kúria hatáskörébe tartozik, hanem az ügyet, a kir. tábla,

mint az ügy jelen állásában felülvizsgálásra hivatott bíróság utasítsa a kir. törvényszék ítéletének és eljárásának megsemmisítése mellett a kir. tábla álláspontjának megfelelően alakított elsőfokú bíróság elé 1915. B. I. 7433/14.).

— **Felfolyamodás a váltó alapján kibocsátott fizetési meghagyás ellen.** I. A gyakorlatban vitás, hogy a váltó alapján kibocsátott fizetési meghagyásnak a költségekre vonatkozó része ellen felperes élhet-e felfolyamodással. A Pp. rendelkezései (548. §., 609. §. 3. bek., 614. §.) a nemleges választ támogatják és az ellenkező álláspont csakis arra az érvre támaszkodhatik, hogy felperesnek okvetlenül kell adni valami perorvoslatot a fizetési meghagyásnak a költségekre vonatkozó része tekintetében, ami nem lehet más, mint felfolyamodás. Ez az érv első hallásra igen tetszetős, de közelebbi vizsgálat után elveszti meggyőző erejét. A Pp. rendelkezéseiből kitűnik, hogy felperesnek a perköltségre vonatkozó rész tekintetében ép oly kevéssé van szüksége perorvoslatra a fizetési meghagyás ellen, mint annak egyéb részei tekintetében és mint alperesnek általában. A fizetési meghagyásos eljárás a rendes peres eljárás feleslegessé tételére szolgál. Annak igénybevétele azonban fakultativ és pedig úgy a felperes, mint az alperes részéről; felperes mellőzheti azt és a rendes peres eljárást veheti igénybe és alperes is megteheti ugyanezt azzal, hogy a fizetési meghagyást megtámadja. Az, hogy alperesnek nincs szüksége perorvoslatra a fizetési meghagyás ellen, nyílvánvaló; ép ily nyílvánvaló, hogy felperesnek sincs szüksége perorvoslatra a fizetési meghagyásnak a követelésre és járulékaira vonatkozó része ellen a perköltség kivételével. A bíróság ugyanis csak akkor bocsáthatja ki a fizetési meghagyást, ha a felperes által előterjesztett kereseti kérelem tartalmával teljesen egyetért; ha a kereseti követelésnek vagy járulékainak csak egy bármilyen kis részére nézve nem találja a bíróság a fizetési meghagyást kibocsáthatónak, az egész követelésre vonatkozólag meg kell azt tagadnia. A perköltségre vonatkozólag azonban a bíróság hivatalból intézkedni tartozik, tehát akkor is, ha felperes nem is terjeszt elő kérelmet a perköltség iránt vagy annak összegére nézve. De ha felperes kéri is egy bizonyos összegű perköltségben marasztalni alperest és a bíróság a perköltséget kisebb összegben tartja megállapítandónak, ez nem lehet ok a fizetési meghagyás kibocsátásának megtagadására; ez a Pp. 608. §. 4. bekezdésének és a 609. §. 1. bekezdésének egybevetéséből («követelésnek vagy járulékainak» és «járulékait valamint a.... perköltséget») kitűnik. Megtörténhetik tehát, hogy felperesre sérelmes a fizetési meghagyásban megállapított perköltség összege és így kell, hogy felperesnek ez ellen valami segítsége legyen. Ámde nincs szüksége felperesnek arra, hogy ez a segítség perorvoslat alakjában nyujtassék neki. Felperes ugyanis a fizetési meghagyás kibocsátásával még nem veszti el a jogát ahhoz, hogy a fizetési meghagyásos eljárás helyett a rendes peres eljárást vegye igénybe. A Pp. nyolcadik címében szabályozott fizetési meghagyásos eljárásban ez kifejezetten is ki van mondva: «Mielőtt a fizetési meghagyást az adósnak és ha a fizetési meghagyás több adóstárs ellen bocsáttatott ki, valamennyi adóstársnak kézbesítették, a felperes is kérheti, hogy a bíróság a perfelvételre és a tárgyalásra határnapot tűzzön ki.» Kétségtelen, hogy ez a szabály a Pp. kilencedik címében szabályozott meghagyásos eljárásban is alkalmazandó. A felperesnek tehát, ha a perköltséggel nincs megelégedve, az említett időpont előtt jogában áll tárgyalás kitűzését kérni, amely esetben a bíróság ítélettel fog határozni és felperes annak a perköltségre vonatkozó része ellen fellebbezéssel élhet. Igaz, hogy ha a fizetési meghagyást alperesnek előbb kézbesítették, felperes az említett joggal nem élhet; de ennek két módon is elejét veheti. Először úgy, hogy postai kézbesítést kér és alperesnek csak akkor kézbesítteti a fizetési meghagyást, ha annak a perköltségre vonatkozó részében megnyugszik. Másodszor úgy — és ez a praktikusabb — hogy a fizetési meghagyást csak arra az esetre kéri kibocsátani, ha a bíróság a kért perköltség összegét megfelelőnek találja. Az az álláspont, hogy a fizetési meghagyás ellen perorvoslatnak legyen helye, ellenkezik a fizetési meghagyásos eljárás alapelvével. Ez az alapelv az, hogy a fizetési meghagyás csak a felek közös akaratával teszi feleslegessé a rendes peres eljárást; úgy a felperes, mint az alperes — természetesen bizonyos rövid határidőn belül — kívánhatják, hogy a bíróság a fizetési meghagyás félretételével a rendes peres eljárást folytassa le. A Pp. ezt az elvet következetesen viszi keresztül. Igaz, hogy azt a határidőt, amelyen belül felperes a fizetési meghagyás félretételét kívánhatja, felperesre nézve célszerűtlenül állapítja meg; de ezen felperes könnyen segíthet és így szüksége sincs olyan perorvoslatra, amely ellenkeznék a fizetési meghagyásos eljárás alapelvével.

Dr. Bárdos Benő.

II. Kovács Marcel «A Pp. és a váltóeljárás» című jogászegyleti előadásában (7. l.) és kommentárjában arra az álláspontra helyezkedik minden indokolás nélkül, hogy felperes a meghagyás ellen a költség kérdésében felfolyamodással élhet. Dr. Bárdos Benő fenti soraival szemben következőképen indokolom Kovács Marcellel egyező álláspontomat. Míg a régi váltóeljárási rendelet 37. §-a világosan *végzésnek* minősítette a fizetési meghagyást és kifejezetten úgy rendelkezett, hogy csak alperes támadhatja meg felfolyamodással, addig a Pp. ezeket a kérdéseket nyitva hagyja. Nézetem szerint apró detailkérdésnek kieséséről, tehát a Pp.-nak egy hézagáról van csak szó, nem pedig a meghagyási eljárás alapelvéből folyó megfontolt újításról. Ez okból helyesnek tartom Kovács Marcell álláspontját, mert egyszerűbb és célszerűbb megoldáshoz vezet. Felperes felfolyamodási joga a régi váltóeljárási rendelet 37. §-ának tanúsága szerint nem ellenkezik a meghagyásos eljárás alapelvével. *T. M.*

KÜLFÖLD.

— **Az állami iskolai tanuló** immunitása felől oktatja ki a legfőbb német közigazgatási bíróság a rendőri hatóságot, törvénysértőnek bélyegezve az utóbbi közegének amaz eljárását, mely szerint egy fiatalkorú bűntettest egyenesen az iskola padjaiból vitt bírái elé. Az eset fontosságát és messzekiható jelentőségét talán el sem tudnánk képzelni, ha a nevezett bíróság elvi kijelentésektől duzzadó döntését el nem olvasnók, amely — a kétségtelenül túlbuzgó — rendőri közeg eljárásában az állami felségjog sérelmét észlelte. Az iskola — mondja többek közt a bíróság — épen olyan, az államigazgatás általános végcélját szolgáló, az államhatalom célját szolgáló intézmény, mint a rendőrség. Már pedig a rendőri hatóságok rendszerint nincsenek feljogosítva arra, hogy más, nékik alá nem rendelt, de velük egyenrangú állami hatóságoknak egyoldalú rendőri intézkedések útján előszabják azokat az elveket, amelyek szerint ezek a hatóságok az állam felségjogából reájuk átruházott jogosítványokat gyakorolják. Ez az elv mérvadó akkor is, ha a rendőrség gondjaira bízott érdekek védelme összeütközésbe kerülne egy más állami hatóság működése útján elérendő céllal. Köteles ezért a rendőrség mindazon esetekben, midőn saját céljai érdekében az iskola szakszerű működésébe kell beavatkoznia — ha erre különös jogszabályok fel nem jogosítják, — az iskolai hatósággal előzetesen megegyezést létesíteni, illetőleg az iskolafőnök felettes hatóságához fordulni támogatásért. Nincs joga enélkül a rendőrségnek tanítás idején az iskolaépületbe behatolni és onnét valamely tanulót letartóztatás céljából magával vinni. Ha ezt a rendőrség mégis megtenné, jogában áll az iskola igazgatójának ezzel, a hatósági jogaiba történt illetéktelen beavatkozással szemben, minden rendelkezésére álló eszközzel szembeszállni. A tanítás idején engedély nélkül az iskolába behatoló rendőrrel szemben tehát helyén volt az igazgató ellenszegülése, jóllehet tudta, hogy a rendőr hivatali kötelességének teljesítésében jár el. (I. A. 39/14.) A legfőbb közigazgatási bíróság döntése elvben alig kifogásolható, gyakorlati alkalmazásában azonban könnyen vezethet kevéssé kívánatos eredményekre. Hova vezetne, ha az egyes állami hatóságok, ahelyett, hogy egymást támogatnák céljaik elérésében, mereven elzárkóznának egymástól és minduntalan arra ügyelnének, hogy mihez nincsen joga a másiknak. Az iskolaigazgató, aki egy bűnügyben sürgős megbizatást teljesítő rendőrt azzal utasít ki az iskolából, hogy jöjjön el majd letartóztatni a tanulót az iskolába akkor, ha ott nem lesz tanítás, a rábízott állami felségjogokat kétségtelenül a legteljesebb védelemben részesíti ugyan, a kérdés megoldására azonban tapintatosabb és praktikusabb megoldást is találhatott volna. *A.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 47. szám. Budapest, 1915 november 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Plopu György* kir. kúriai bíró: Szemelvények a kir. Kúria I. polgári szaktanácsának joggyakorlatából. — *Dr. Angyal Pál* budapesti egyetemi tanár: A háború hatása a büntetőjogra. — *Alföldy Ede* budapesti kir. táblabíró: A régi perek és az új polgári perrendtartás. — *Dr. Marton Géza* jogakadémiai tanár: A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvényben. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Rendelet a csődön kívüli kényszeregyezségi eljárásról.

Szemelvények a kir. Kúria I. polgári szaktanácsának joggyakorlatából.*

II. Közszerzeményi jog.

A közszerzemény jogintézménye a magyar magánjog egyik legsajátszerűbb alakzata. Alapja szorosan összefügg az alkotmány szervezetével, amely a közszerzeményt nem a kiváltságos: nemes, honoratior, jászkun osztályrend javára, hanem az ezen osztályrenden kívül álló, úgynevezett közrendű: jobbágy, földműves, iparos, kereskedő házastársak jogává intézményesíti.

Az adományrendszer korszakában, amidőn az ipar és kereskedelem s ezzel karöltve a forgalom zsenge korát éli; midőn az ingó vagyon csak mint a legszükségesebb létfentartás eszköze képvisel értéket és a midőn a vagyont csak az ingatlanság, a fekvő, nemesi birtok reprezentálja: a kiváltságos osztályhoz tartozó házastársak nem közszerzők, hisz a korona adománya fényesen biztosítja részükre a létfentartást dolog és munka nélkül is s így rájuk nézve a közös szerzésre való törekvés ép oly szükségtelen, mint felesleges; ebben a korszakban a vagyon közös szerzését feltételező terhes munka, dolog és anyagi gond nem az ő vállaikra nehezedik, a dolog és munka egyedül a közrendű osztályt, a jobbágyokat terheli és csak ezen sorsú házastársak tekintetnek közszerzőknek, kik a házi és mezei munkát egyaránt végzik.

A rendi kiváltságokból és előnyökből kizárt, a közügyekben való részvételből kirekesztett közrendűek: a földműves, iparos és kereskedő sorsú házastársak egymással vetekedve kényszerülnek létfentartásukat munkájukkal biztosítani s egyúttal a földesúr nagykiterjedésű gazdaságát is művelni, viszont a földesúr nekik is juttat terjedelmes javaiból a megélhetésükre szükséges földterületet s a két osztály közt a kiegyenlítés közjogi jellege abban nyílvánul, hogy míg a közrendű osztály az anyagi teherrészt hordja vállain, addig a nemes és kiváltságos osztály csak kardjával, életével és vérével adózik a haza oltárán.

A m. kir. Kúria jogérzéke ezt a közjogi megkülönböztetést szem előtt tartva, élesen körvonalazta, ápolta és fejlesztette a közszerzemény jogintézményét s ennek köszönhető, hogy ma már minden irányban teljesen megállapodott joggyakorlatunk van a m. kir. Kúria elvi határozataiban.

A kútforrásainkban, főleg a «Hármaskönyvben» s a m. kir. Kúria joggyakorlatában lefektetett elvek alapján tág keretek közt a magyar közszerzeményi jog irányadó alapelveinek általános jellemzése lehető röviden a következőkben foglalható össze:

A közszerzeményi jog szempontjából kiváltságos helyzetet foglalnak el: a nemesek, honoratiorok és a jászkunok, kiknél a házastársak közt szabály szerint nincs közszerzemény és akiknél a főszerző egyedül a férj lévén, neje nem emelhet igényt a házasság tartama alatt szerzett vagyonra.

A közszerzemény szempontjából a nemesekkel ugyanazon tekintet alá esnek a jászkunok, kiknél a házastársak közt rendszerint szintén nincs szerzeményi közösség, mert mind a két rendű osztálynál a kiváltság, a privilégium mint személyi jelleg az irányadó.

A nemesekkel lényegileg egy tekintet alá esnek a honoratiorok is, kik magasabb tudományos képzettségük által emelkedtek ki a közrendűek osztályából s akik ennek folytán viselt állásukkal vagy a foglalkozásukkal összekötött javadalmazásukból és keresményükből élnek s akiknél ez a javadalmazás képezvén a szerzés alapját: a nő itt sem emelhet jogos igényt a házasság tartama alatt előállott szerzeményre.

A honoratiori jelleg megállapításánál mindig a magasabb tudományos képzettség veendő irányadóul, mely nem kiváltsági minőség, nem privilégium, mint a nemesség, hanem oklevéllel támogatott képesítési fokozat. Ez a lényeges kritérium főleg akkor lép előtérbe, midőn a honoratior férj nem a diplomájával összekötött állása vagy foglalkozása jövedelméből, hanem egyéb foglalkozás útján szerzi vagyonát, mely kivételes esetben neje már közszerzővé válik.

A vázoltak szerint a nemesek, honoratiorok és jászkunok osztályában a nő csak kivételesen tekinthető közszerzőnek és pedig:

a) ha a házastársak ez iránt házassági szerződésben külön megállapodtak;

b) ha a vételi szerződésbe a nő neve vevőként szintén bejegyeztetett és

c) ha a szerzés alapját a nő vagyona képezte.

Az utóbbi eset különösnek tűnhetik fel, amennyiben, ha a nemes férj vagyonos, csak ő szerez, neje pedig nem közszerző; ellenben, ha a nemes férj vagyontalan, de neje vagyonos, a szerzemény fele már a férjet illeti; a különösség abban áll, hogy ez az elvi álláspont a házastársak egyenjogúságával látszik ellenkezőnek, holott nincs az elvben sem különösség, sem ellentét, mert az elv a legszorosabb összefüggésben van a közszerzeménynek fentebb vázolt közjogi szervezetével, mely élesen jelzi a határvonalat, a személyi minőség attributumát, a nemes és közrendű osztály közt: a nemeseknél nincs közszerzemény, a közrendűeknél pedig van, következőleg nem különösség, nem elvi ellentét az, hogy a nemes férjet illeti a szerzemény fele, hanem ellenkezőleg, a méltányosság jut diadalra azáltal, hogy a különben nem közszerző nő is részesül a szerzemény felében.

A nemes származású férj, legyen az bármilyen rangú és rendű (zászlós úr, főrangú, főnemes, köznemes, armalis, bocskoros nemes stb.), úgyszintén a honoratior és jászkun férj, a fentebbi kivételektől eltekintve, mindig egyedüli és főszerző még akkor is, ha úrbéri természetű birtokot szerez és ha a szerzés paraszt-gazdálkodással és neje különös tevékenységével állott elő; ezenfelül különös figyelmet érdemlő körülmény még az, hogy míg a nemes és jászkun férjet ebbeli személyi minősége ruházza fel a főszerzői joggal, addig a honoratiori attributum minden felmerült esetben külön vizsgálandó és csak akkor állapítandó meg a férj főszerzői minősége, ha magasabb tudományos képzettség igazoltatik és ha a szerzés ezzel a magasabb képesítéssel járó állással, hivatallal vagy foglalkozással kapcsolatos javadalmazásból vagy jövedelemből állott elő. Ez alapon

* Az előbbi közl. l. a 46. számban.

honoratiorok: az okleveles orvos, ügyvéd, bíró, gazdatiszt, gyógyszerész, pap, tanár stb., ellenben nem honoratior a kisebb képzettségű, bár diplomás elemi iskolai tanító, kántor, bába, postatiszt stb.

A földmíveléssel, iparral és kereskedelemmel foglalkozó közrendű, nem nemes osztály, mely a régi jobbágyságból alakult ki, méltán mondhatja a sajátjának a közszerzemény jogintézményét, mert az ezen osztályokhoz tartozó házastársak a szerzésben közös s egymást kölcsönösen támogató tevékenységet fejtenek ki.

A közrendű házastársak lényegileg a házasságkötéssel jutnak abba a helyzetbe, hogy az ettől az időponttól szerzett vagyont maguk közt közösnek tekintsék, s ahhoz egyenlő felefelerészben tartsanak jogos igényt, mert a földmíves, iparos és kereskedő neje tevékenyen is közreműködik a vagyonszerzésben s abban nemcsak férjének, hanem neki is része van; a földmíves neje ellátja elsősorban az összes háziteendőket, főz, mos, varr, rendben tartja házát és családját s ezen felül férje oldalán még a külső gazdaságban is dolgozik és ebből is kiveszi a maga részét gyakran olyan mértékben, mint a férje; hasonlóan az iparos és kereskedő neje is, aki háziteendői ellátásán felül az üzletben s ennek körében fejt ki eredményes, szerzési tevékenységet.

A közszerzemény jogintézményét különféle tények és körülmények lényegesen befolyásolják.

Ezek közül elsősorban említendő magánjogunk tagoltsága.

Az elmúlt század ötvenes évei elején, 1853. évben Magyarhon egész területére az osztrák jog lépett életbe, mely a közszerzemény intézményét, mint ilyent nem ismeri.

Az ősiségi nyílt parancs 12. §-a elvül állítja fel, hogy a házastársak közszerzői joga a házasság kötése idejében fenállott anyagi jogszabályok szerint bírálandó meg; ebből következik, hogy az osztr. polg. törvénykönyv életbelépte előtt házasságra lépett házastársak a magyar jog értelmében közszerzők, ellenben az osztr. polg. törvénykönyv életbelépte után kötött házasságokra az osztrák jog lévén alkalmazandó, a házastársak nem közszerzők, hanem a férj tekintendő főszerzőnek; bonyolítja a különben nagyon eltagolt kérdést a szász statutárius jog is, mely a házastársak közt a vagyonközösség intézményét juttatta érvényre, mely a magyar közszerzeményi intézménnyel nem azonosítható.

Az osztr. polg. törvénykönyv életbeléptetésével előállott sok bonyodalmat és nehézséget a m. kir. Kúria részben azzal hidalta át, hogy a magyar jognak 1861. évben az országbírói értekezlet által alkotott ideiglenes törvénykezési szabályokkal történt visszaállítása után a közszerzeményi jogot ismét felélesztette és 1861. évtől kezdve szerzett vagyonra azokat a házastársakat is közszerzőknek ismerte el, kik 1853. év után az osztrák polgári törvénykönyv hatálya alatt léptek házasságra; az osztr. polg. törvénykönyv hatálya azonban az ideiglenes törvénykezési szabályok meghozatala után sem szűnt meg hazánk egész területén: jelenleg tehát a rendi osztályokon kívül a területi jog is szerepet visz a szerzeményi közösség alakzatában, amennyiben a közszerzemény intézménye csak a szorosan vett Magyarország területén van hatályban, ellenben a kapcsolt részekben: a volt Erdély, a partium, a volt határőrvidék, Horvát-Szlavonország, Fiume és kerülete területén, ahol még jelenleg is az osztr. polg. törvénykönyv van hatályban, a közszerzemény intézménye nincs érvényben.

Az 1853-tól 1861-ig lefolyt időszak alatt kötött házasságokra a m. kir. Kúriának elvi álláspontjával előidézett és fentebb érintett módosítással a házastársak szerzeményi közössége a házasság kötésekor fenállott anyagi jog szerint bírálandó meg; minthogy azonban a magyar jog területi hatályát az osztrák jog területi hatálya bénítja: a közszerzemenyi jog érvényesülése szempontjából lényeges lehet még az a további körülmény is, hogy melyik jog veendő szabályozóúl abban az esetben, midőn a házasságra lépő felek különböző jog hatálya területén laktak és bírtak községi illetőséggel az egybekelés előtt? A kérdés néhány jogesettel világosabb lesz:

Ha egy budapesti kereskedő Kolozsvárról nősül, itt kel egybe arájával, kit az egybekelés után Budapestre hoz és itt vele mint feleséggel együtt folytatja üzletét; vagy egy kolozsvári iparos kolozsvári leányt vesz el feleségül, ott telepedik le, de utóbb évek múltával a magyar jog hatálya területére, mondjuk Szegedre költözik családostól s itt szerez községi illetőséget; vagy a jász-kún területen lakó s ott illetőséggel bíró polgár a magyar vagy az osztrák jog hatálya területén lakó és illetőséggel bíró leányt vesz el nőül, s utóbb a jász-kún területen kívül telepedik le, stb., — kérdéses lehet, hogy a házastársak közösen szerzett vagyona a közszerzeményi jogosultság szempontjából melyik jog szerint érvényesíthető, illetve bírálandó meg?

Ilyen és hasonló esetekben konkurrál a házasság kötése idejében fenállott jog a területi joggal s a házasulandók lakása, illetve illetősége helyén hatályos anyagi joggal.

Mellőzve a kérdés közelebbi jogi fejtegetését, kiemelem, hogy ilyen esetekben a m. kir. Kúria a férjnek a házasságkötés idejében volt rendi állását és lakása szerint hatályban lévő anyagi jogot veszi irányadóúl, mert a nő az egybekelés által férje nevét és rangját viseli és férjét követni tartozik; ebből folyóan a fentebb felvetett jogesetekben: a nemes vagy jászkún férj felesége nem lesz közszerző, úgyszintén nem lesznek közszerzők az utóbb magyar jogterületre költözött s itt illetőséget szerzett házastársak sem, mert egybekelésük idején a férj személyi minőségénél a nő nem közszerző, s illetve a férj lakása olyan területen volt, hol a házastársak nem közszerzők, ellenben a budapesti férj felesége közszerző lesz, mert a férj lakása területén a magyar jog van hatályban.

Miként már fentebb is érintve volt, a közrendű házastársaknál a szerzeményi közösség alapja a törvényes házasság, a feleség tehát a házassági kötéleknél fogva nyer igényt a házasság fenállásának időtartama alatt szerzett vagyon felére. Szépen jelzi a nő ebbeli jogosultságát maga az elnevezés: a «feleség» jogi műszó!

A közszerzeményhez való igény azonban nemcsak a törvényes házassági kötelék fenállását, hanem a házastársak együttélését is feltételezi, mert a közös szerzés csak akkor közszerzemény, ha közös együttélés mellett állott be, abban a pillanatban, midőn a házastársak egymástól szétválnak, megszűnik köztük a szerzeményi közösség; amit az egyik vagy a másik házastárs a különválás után szerez, már nem lesz közös, hanem az illető házastársnak külön szerzeménye még akkor is, ha köztük a házassági kötelék még fenáll. Az ideiglenes távollét, p. o. a férjnek katonai szolgálatra bevonulása, — vagy ami egyes vidékeken gyakran előfordul, a férjnek vagyonszerzés céljából Amerikába távozása a közszerzeményi jogot nem befolyásolja, de befolyásolja az együttélésnek minden egyéb szándékos, hűtlen, bűnös megszakítása.

A házassági együttélés időtartama alatt szerzett vagyon akkor is közszerzemény, ha abban a házastárs különös, a másik házastárssal egyenlő szerzési tevékenységet nem is fejtett ki, mert a feleség családi állásánál fogva gyakran nem lehet abban a helyzetben, hogy folyton a férje mellett dolgozzék és munkálkodjék; neki első sorban a családja körében van a helye, mely foglalatossága szintén a közszerzemény javára esik: a sok gyermekkel megáldott feleség, mint családanya, a házi teendők ellátásával s a gyermekek gondozásával, s emellett a gazdaságot ellátó férj és munkásai élelmezésével járó egyéb teendőkkel annyira van elfoglalva, hogy a külső gazdaságban nem fejthet ki különösebb tevékenységet, de azért a szerzett vagyon mégis közszerzemény lesz, mert a nő hivatásával járó teendők a szerzést előmozdítják.

Az együttélés alapgondolatán épült szerzeményi közösség feltétlenül jogot ad mindegyik házastársnak arra, hogy a házassági kötelék megszüntével a közösen szerzett vagyon a házastársak közt felosztassék; a házastársak ebbeli jogát semmiféle érdemetlenségi eset sem szünteti meg, viszont azonban mindaddig, míg a házassági kötelék fenáll, a közszerzeményi igény nem érvényesíthető, sem a közszerzemény biztosítása nem követelhető, még abban az esetben sem, ha a házastársak az együttélést megszüntették s egymástól végleg külön élnek, amiként ezt a m. kir. Kúria a 41. számú teljes ülési polgári döntvényében kimondta.

A házastársak nincsenek eltiltva attól, hogy a közszerzeményi jogosultság fölött szerződésileg a törvénytől eltérőleg megállapodjanak, sőt a házastársak egyike közszerzeményi jogáról a másik házastárs javára egészen is lemondhat, de ez a megállapodás a leszármazók kötelesrésze sérelmére nem lehet, vagyis a leszármazó lemondás esetén is követelheti kötelesrészét, ha a le-

mondáskor a lemondó házastársnak közösen szerzett vagyonra igényjogosultsága volt.

A házassági kötelèknek akár az egyik házastárs halálával, akár bírói ítélettel bekövetkezett megszüntével beáll a közösen szerzett vagyon megosztásához való követelési jog, mely a házastársak s illetve az elhalt házastárs leszármazói, esetleg végrendeleti örökösei által érvényesíthető; ilyen örökösök nem létében a közszerzeményi jutalék a túlélő házastársra jut, ki az elhalt felmenőit és többi oldalrokonait kizárja a közszerzeményi jutalékban való örökösödésből.

A megosztás esetének beálltával szükségessé válik a közösen szerzett vagyonnak, vagyis a közszerzeménynek megállapítása, ami sokszor nem könnyű dolog, mert az évtizedeken át folytatott közös szerzésben folytonos ingadozás és változás szokott beállani és mert az egyik, vagy mind a két házastársnak lehet külön vagyona, külön adóssága, mely egészben vagy részben beolvadt a házassági kötelék megszüntekor a házastársak birtokában volt összvagyonba; ebből az okból a m. kir. Kúria a közszerzemény megállapításánál nem elméleti, hanem gyakorlati alapon jár el; nem azt kutatja, hogy milyen vagyontárgyakat és és értékeket szereztek a házastársak az együttélés időtartama alatt, hanem kiindul a házassági kötelék megszüntekor a házastársak birtokában volt összvagyon állagából, amelyből első sorban kihasítandók a házastársaknak természetben meglevő külön vagyonrészei, amelyeket az egyik vagy a másik házastárs akár a házasság kötése előtt, akár a házasság tartama alatt öröklés útján, vagy egyébként külön szerzett, ha pedig ez a vagyon a házasság tartama alatt elidegenittetett, annak elidegenítési értéke szakítandó ki az összvagyonból; az ezután fenmaradó vagyonállagból leütendők a közös tartozások, de csak ezek, mert az egyik vagy a másik házastárs külön adóssága csak az illető házastárs vagyonát, illetve járulékát terheli, a még ezután fenmaradó szerzeményi vagyon képezi a közszerzeményt, mely a házastársakat egyenlő fele-felerészben illeti.

Ha az egyik vagy mindkét házastárs külön vagyona a házasság tartama alatt eladatott és az eladási ár más vagyon vételére fordíttatott, az ekként vett vagyon nem tekintendő az elidegenített külön vagyon helyébe lépőnek, hanem közszerzeménynek, de a külön vagyon eladási ára pótlandó.

Figyelmet érdemlő körülmény a közszerzemény állaga megállapításánál az is, hogy az egyik vagy mindkét házastárs különvagyonának a jövedelme, szaporulata szintén közszerzemény, mert az így előállott jövedelem vagy szaporulat szintén a házastársak együttes működésének az eredménye. Ez az elvi álláspont némi hasonlatosságot mutat a kiváltságos osztályrendűeknél fentebb említett ahhoz az elvhez, hogy ha a szerzés alapját a nő külön vagyona képezte, a nemes származású férj közszerzőnek tekintendő; ez a hasonlóság azonban csak látszólagos, mert a nemes férj egyedüli főszerző, s ő a gyümölcsöző jövedelem felét tevékenysége jutalmául kapja, ellenben a közrendűeknél a szabály a szerzeményi közösség s ezért lesz a külön vagyon jövedelme közszerzemény.

A közszerzeményi jognak ezen rövid vázolatából is szembetűnően kiviláglik, hogy a magyar közszerzeményi jog az alkotmány szervezetéhez símuló sajátszerű magyar jogintézmény, de kiviláglik az is, hogy a szerzeményi közösség oly sokoldalú mellékkérdéssel kapcsolatos, hogy a közszerzeményi jutalék igazságos és méltányos megállapítása sok esetben nagy gondot és körültekintést igényel, főleg hogy elvül szolgál az, hogy a közszerzeményi jutalék, ha csak lehet, mindig természetben adandó ki és csak a netán szükséges kiegyenlítések fedezendők pénzösszegben.

Dr. Plopu György.

A háború hatása a büntetőjogra.*

Büntetőjogunk *anyagi* jogszabályain számtalan helyen vált érezhetővé a háború hatása.

Az első szembeötlő jelenség e téren annak a határvonalnak eltolódása, mely a magánjogi jogtalanságot a büntetőjogitól normális időkben elválasztja. Ha valamikor, úgy most bizonyult be annak a *Merkel*-től eredő (*Merkel-Liepmann:* Die Lehre von Verbrechen und Strafe; Stuttgart, 1912. 4. s köv. l.) nézetnek helyessége, mely a jogtalanság egységének alapelvéből indul ki s arra a következtetésre jut, hogy a civilis és kriminális jogtalanság közötti különbség nem kvalitativ, hanem kvantitativ. A jogtalanság nem hordja magán őt az egyik vagy másik kategóriába áthúzó vonást, hanem a korbeli társadalmi felfogás nyomása alatt nyeri azt a jelleget, melynélfogva majd csak a magánjog eszközeinek használatát igényli, majd egyúttal büntetőjogi reakciót idéz fel.

Megállapítható, hogy a háborús viszonyok több eddigelé csupán magánjogi vétséget, illetőleg más jogvidék területére eső jogtalanságot egyúttal büntetőjogi kezelésbe utaltak át. A Hvm. 1—6. §-ai, melyek a szállítási visszaéléseket büntetéssel sujtják, lényegileg magánjogi vétséget torolnak meg. A törvény magánjogi szerződés megszegését kriminalizálja, rendelkezéseivel a gazdasági életben elkövetett hűtlenséget bünteti, tehát oly jogtalanság ellen fordul büntetéssel, amelynek orvoslására béke idején elegendőnek mutatkozott a magánjogi következmények levonása. A háborúban azonban fordult a helyzet, mert nyílvánvaló, hogy az állam vagyoni érdekén keresztül a honvédelem érdekét is sérti a szerződésszegő s így egyáltalában nem nehezményezhető e cselekményeknek büntető szankció alá vonása.

Hasonló eltolódással találkozunk egyebek között az 1914 : L. tc. 1. §-ának 3. bekezdésében meghatározott tilalom megszegését kihágássá minősítő 9. §. rendelkezésében, mely az életszükségleti és más elsőrendű közszükségleti cikkeknek a hatóságilag megállapított legmagasabb árnál drágábban történt árusítását bünteti; továbbá az 1915. évi április hó 8-án kibocsátott 1198/1915. M. E. sz. rendeletnek 1—3. §-aiban, melyek nemcsak tiltják és semmisnek jelentik ki az 1915. évben betakarítandó mezőgazdasági termények adás-vételére vonatkozó szerződést, hanem kihágás címén büntetik is azt, ki e rendelkezéseket megszegi, ily tiltott ügyletet közvetít vagy megkötésében közreműködik; felemlítem itt még az 1915. évi május hó 20-án kelt 1761/1915. M. E. sz. rend. 5. §-át, melynek értelmében: az a termelő, aki az előlegezéssel lekötött terméyek betakarításáról, beszedéséről és megőrzéséről a rendes gazdálkodásnak megfelelően nem gondoskodik, vagy az említett terményeket a rendelet ellenére elidegeníti, azokon másnak jogot enged, vagy azokkal a rendelet ellenére egyébként rendelkezik, kihágást követ el.

Nem szaporítom a példákat, melyek mind azt igazolják, hogy a büntetőjog területe a háború alatt számos oly tényálladéknak büntetendővé tételével bővült, melynek egy része egyáltalában nem is minősült jogtalanságnak, másrésze pedig csak magánjogi vagy közigazgatásjogi következményeket vont maga után. Élénk bizonysága e tünet annak az igazságnak, hogy a jog nem a megmerevedésre irányuló tendenciával szabályozza az életviszonyokat, hanem akkor tölti be feladatát, ha megőrzi rugalmasságát s mint fejlődésre és változásra képes jelenség nyomon kíséri a fejlődő és változó életet. A háborúban élő nemzet viszonyai rendkívül elütők a béke áldásait élvező nép viszonyaitól; az egyébként tiltott cselekmény megengedetté, sőt parancsolttá lesz s a máskor megengedett vagy közönbös magatartás tilalomfába, sőt büntető szankcióba ütközik.

A büntetendőség területének megnagyobbodása körül különösen az 1912 : LXIII. tc.-nek jutott elsőrendű szerep, amennyiben a törvény II. fejezete a büntetendő cselekmény egész sorozatával szaporítja a meglevőket. Ezenkívül erősen *kitolja a felelősségrevonhatás határait,* midőn 30. §-ában elrendeli, hogy «a jelen fejezetbe ütköző vétségek *kísérlete* büntetendő».

A háborús büntetőjog sajátosságai közül nem hagyhatom említés nélkül azt a törekvést, mely a præter intentionem minősítő eredménynek objektive kiható jellege mellett tör lándzsát. Mindenesetre magyarázatot kíván, hogy akkor, amikor korunk vezető kriminalistái, így, hogy mást ne is említsek: egy *Liszt* (Lehrbuch, 167. l.), *Birkmayer* (Studien zu einem Hauptgrundsatz der modernen Richtung im Strafrecht, Leipzig, 1909. 144. l.), *Wach* (Vergl. Darst. VI. köt. 10. l.), *Dohna* (Zeitschrift für die ges. Str. 32. köt. 237. l.), továbbá az újabb törvényhozási munkálatok, mint a norvég Btk., a német Vorentwurf és Gegenentwurf, az osztrák Regierungsentwurf s a svájci javaslatok egyértelműleg elejtik a præter intentionem minősítő eredmény objektive kiható jellegét, hogy akkor, amikor alig egy évvel ezelőtt ellentmondást nem tűrő érvekkel mutatta ki boldogult

* Részlet a Magyar Jogászegylet f. évi november hó 13. napján tartott előadásból.

Degré Lajos, hogy a præterintentionális cselekmények mint ilyenek «korunk etikájával a legmerevebben ellenkeznek» (v. ö. A præter intentionem minősítő körülmények kérdéséhez ; Pécs, 1914. 17. l.), mondom, hogy akkor kiállja-e a kritikát a Hvm. 2. §-ának 4. pontja, mely az 1. §-ban meghatározott és vétségként büntetendő szállítási visszaélést a bűntett rangjára emeli és a 3. §. 3. pontja alapján életfogytig tartó fegyházzal rendeli büntetni, «ha annak — t. i. az 1. §-ban meghatározott cselekménynek — folytán a hadviselés érdekében lényeges sérelme következett be». A minősítéshez nyilván elég az okozati összefüggés tárgyi kelléke. Szóval nemcsak a dolus, hanem még a culpa teljes hiánya esetében is helyt foghat e minősítés és eshetőleg az életfogytig tartó fegyház kiszabása. Hogy mily súlyos kihatása van e rendelkezésnek, azt legvilágosabban tán úgy mutathatom be, ha arra utalok, hogy míg a Btk. legtípikusabb præterintentionalis cselekményénél, a 306. §-ban meghatározott halált okozó súlyos testi sértésnél a büntetés maximuma 10 évi fegyház, addig itt a Hvm. 2. §. 4. pontja szerint minősülőnél a Btk. 92. §-ának felhívásával megállapítható minimális tétel a 10 évi fegyház. És dacára e súlyosságnak, dacára az ismert elvi kifogásoknak, részemről csak helyeselni tudom úgy a konstrukciót, mint a szigort, mert a hadviselés érdekének bekövetkezett lényeges sérelme, tehát pl. valamely fontos hadi mozdulatnak kivihetetlenné válása, számos harcosunknak hadifogságba jutása, amennyiben bárcsak kauzaliter függ össze valamely szállítási visszaéléssel, van oly súlyos eset, mint egy vízáradás okozásával előidézett præterintentionális halálos eredmény, mely a Btk. 435. §-a értelmében szintén életfogytig tartó fegyházzal büntetendő. De ettől eltekintve, helyesen emeli ki a Min. Indokolás, hogy : «a súlyosabb felelősségnek a tettesre való hárítása még sem alapszik tisztán az objektiv felelősség elvén, mert a tettes előzőleg — cselekvésének vagy mulasztásának elkövetésekor — ismervén a szolgáltatás célját és mibenállását, számot vethet azzal, hogy a kötelezettség teljesítésének elmaradása vagy a kötelezettségnek nem megfelelő teljesítése a fegyveres erő érdekére hátrányt háríthat.»

Ha valahol, úgy a *büntetések* szigorítása körül érezhető tán legerősebben, hogy háborúban élünk. Valamiként előtérbe nyomult az elrettentés elve s ha nem is a végrehajtás módozatainál, de a büntetésnemek megállapításánál tagadhatatlannl a Feuerbach-féle — már-már feledésbe ment — teoria kezd ismét erőre kapni. És ezen nincs mit csodálni, mert a háború idején a társadalom mintegy visszacsúszik egy-két évszázaddal korábbi időszakba s így csak természetes, hogy az életviszonyok mindennemű változását, tehát visszafejlődését is nyomon kísérő jog oly elemeket vesz fel, melyek az adott társadalmi állapotnak megfelelnek.

Évtizedek óta nagy buzgalommal készítjük elő a halálbüntetés törlését s amikor azt hittük, hogy már meghúzzuk felette a halálharangot, mindnyájunk megelégedésére a Hvm. azt több cselekményre megállapítja. Újabb törvényeink aránylag elég enyhe büntetésekkel operálnak s íme már az 1912 : LXIII. tc., de még inkább az 1915 : XIX. tc. sűrűen alkalmazza az életfogytig tartó fegyházat, a hosszú időre szóló s nem ritkán minimumaiban is korlátolt szabadságvesztésbüntetést, a magas összegű pénzbüntetést.

Szinte érthetetlen, hogy akkor, amikor e szigort a társadalomban is úgyszólván mindenki helyénvalónak találja, amikor a törvénynek vonatkozó rendelkezéseiből mintegy közvetett figyelmeztetés megy ki a bíróságokhoz oly irányban, hogy ne törekedjenek mindenáron a minimumok felé, mondom szinte érthetetlen, hogy ily körülmények között némely bíróságunknál még mindig az a felette enyhe ítélkezés dívik, mely még a béke idején sem állotta ki a bírálatot. Ne áltassuk magunkat a béke büntetőjogának úgyis annyiszor gáncsolt humanizáló törekvéseinek ki nem próbált igazságaival, valljuk be, hogy most nincs idő és alkalom az emberies elbánással való kísérletezésre, ismerjük el, hogy a háborús büntetőjog megtorolni akar és elrettenteni ; de akkor vonjuk le a konzekvenciákat, sujtsunk le a kezünkbe adott kard élével s ne tartson vissza az a gondolat, hogy talán mélyebbre vágunk a kelleténél.

Dr. Angyal Pál.

A régi perek és az új polgári perrendtartás.

A sírokból hazajáró kísértetekhez hasonlítanak a még folyamatban levő rendes perek a régi eljárási szabályok ijesztő köntöséhez. A hátrányok egész sorozata fűződik ahhoz, hogy az új törvény kénytelen uralmát a régi szabályokkal megosztani. Azok a várva-várt reformok, amelyeket az új törvény meghonosított, a jogászság körében sok energiát halmoztak föl, amely energia halmaz produktiv ereje csökken annak következtében, hogy a föl-föléledő régi szabályok zavarólag hatnak. Másrészről a felemás rendszer akadályul szolgál arra nézve, hogy az új törvény az ügyvédi és a bírói karnak mielőbb vérévé válhasson. A megszokott eljárásokat, akármilyen helytelenek is ezek, főképpen kényelemszeretetből, amelyet minden újítás megzavar, vissza szokták sírni az emberek és ennélfogva kívánatos, hogy a régi szabályokat a feledés pora elfödje, mert különben nem igen apad azoknak a száma, akik az új törvényt a réginek a gyászolása miatt csak immel-ámmal szolgálják.

Amíg az új törvény mellett a régi szabályok is érvényben maradnak, addig nem szűnhet meg az az anomália sem, hogy az elintézés gyorsasága és alaposság szempontjából szembeszökő különbségek legyenek napirenden. Az sem utolsó hátrány, hogy a kétféle eljárás és kezelés olyan akadályokkal és bonyodalmakkal jár, amelyek munkaszaporulatot és költségtöbbletet vonnak maguk után. Még csak azt a már több oldalról nyílvánosan panaszolt körülményt kell megemlíteni, hogy a Pp. életbelépése óta a régi rendes perek az igazságszolgáltatás mostoha gyermekei lettek. Minthogy a rendes perekben ritkán van csekély értékről szó és minthogy ily pereknek még egész sokadalma vár elintézésre, ennélfogva nyílvánvaló, hogy nemzetünk vagyonának jelentékeny része forog kockán. Igazgatási úton nem sokat lehet a bajon segíteni, mert a rendes perek elintézésének a gyorsítása nem egyedül a hivatal, hanem főképen a felektől és ügyvédeiktől függ, már pedig természetszerű, hogy a modern új eljárás megízlelése óta az ügyvédeknek is megcsappant a kedvük abban a tekintetben, hogy a régi perekkel az elavult eljárási szabályok szerint bajlódjanak.

Nincs más megoldás, mint a régi perek elintézésénél a Pp. szabályainak a megfelelő alkalmazása. Az erre vonatkozó tervezet ellen, amely néhány héttel ezelőtt ehelyütt közöltetett, az az aggodalom merült fel, hogy a terv a bírói személyzet szaporítása nélkül meg nem valósítható. Valóban, ha ez az aggodalom alapos volna, le kellene mondani arról a reményről, hogy a régi perek az új törvény előnyeiben részesedhessenek, mert eltekintve a pénzügyi akadályoktól, már most is több a bíró, mint ahányat az arravalók közül a hivatás érzete a szegénységi fogadalommal egybekötött pályára vonzani képes. Ámde a személyzetszaporítás réme talán nem is fenyeget olyan közvetlenül, mint ahogy azt a látszat feltünteti.

Annak az összehasonlításánál, hogy a pernek a régi vagy az új eljárás szerint való elintézése ad-e több dolgot a bírónak, némely csalóka körülmény könnyen tévedést okozhat. Amíg az új eljárás szerint a per egész tartama alatt, úgyszólván szakadatlanul foglalkoztatja a bírót, addig a régi rendes perek a pertári kezelés időszakában kevés gondot okoznak a bíróságnak. A bíró munkaterhének a számbavételénél tehát a pertárban levő perek eltűnnek a láthatárról, ellenben az új eljárás szerint a perek majdnem kivétel nélkül a bíró kezén állandóan munkában vannak. A régi és az új per pályafutásának a különbözőségénél fogva megeshetik, hogy az új eljárás szerint elintézett per már a másodbíróságnál van és a bíró munkahátralékaként szerepel, a korábban folyamatba tett rendes per pedig még a pertárban pihen és semmiféle hivatalos lelkiismeretet nem terhel. Tegyük föl, hogy a két per közül az egyik négy éven át vesztegel a pertárban. Emiatt nem támadna annyi nyugtalanság, mint abban az esetben, ha a másik pernek — mondjuk — két évig kellene elintézésre várnia amiatt, mert a fellebbezési bíróság munkája az új eljárási szabályoknak a régi perekre történt kiterjesztése folytán megszaporodott. Az utóbb említett per még akkor is jobban járt, mint a másik, ha két évig kell várnia a másodbírói elintézésre és ha a másik per másodbírói elintézése annak idején haladéktalanul fog történni, mert eltekintve az elbírálás alaposságában nyílvánuló különbségtől, a pertartam végeredménye, amely nyílván elsősorban irányadó, akkor is kedvezőbb az új eljárás szerint

eldöntött perekben, ha az új eljárás a bíró munkáját szaporítja. Annak a megállapításánál, hogy az új eljárás a bírói létszám emelését mily mértékben teszi szükségessé, nem szabad számításon kívül hagyni, hogy a munkatöbbletnek csak az a része eshetik az új eljárás terhére, amely a pertartam megrövidülésében kiegyenlítést nem talál.

Az tagadhatatlan, hogy az új eljárási szabályoknak a régi rendes perekre való kiterjesztésével jelentékenyen megszaporodnék a bíróságok és különösen a felsőbb bíróságok munkája, de téved, aki a munkamennyiségnek ebből a megnövekedéséből a bírói létszám emelésének a feltétlen szükségességére következtet. Ha a kérdéses munkatöbblet természetét vizsgáljuk, meggyőződünk, hogy az új eljárás tulajdonképen annyiban okoz több dolgot, hogy azt a munkát, amelyet a bíró a régi eljárás szerint felaprózva, megszakításokkal, hosszabb időn át végzett, az új eljárás szerint egyfolytában kell elintéznie és ennélfogva a munkatöbbletet eredménytöbbletet is jelent. Eszerint ha pl. azt kívánjuk, hogy a bíró azzal a munkával, amelyet eddig négy év alatt végzett, most egy év alatt készüljön el, akkor az a bíró segítség nélkül nem felelhet meg feladatának, de ha egy év helyett két évi időt adunk a bírónak, akkor segítség nélkül is meg fog birkózni a munkával és az ügy elintézése mégis nem szenved elódázást a régi eljáráshoz képest, hanem a bírói döntés jóval hamarabb következik be.

Azt a munkamennyiséget, amelyet a még elintézetlen rendes perek ellátása igényel, a régi eljárás szerint legalább tíz évre kell előirányozni. Az új eljárás ezt az átmeneti időt a munkatöbblet számbavétele mellett is jelentékenyen megrövidítené.

Az új eljárásra való áttérésnek a bírói létszám emeléséhez nincsen köze. Ha a személyzet szaporítását egyáltalában ki lehet kerülni, az csak az új eljárási szabályoknak minden vonalon való mielőbbi alkalmazásával lehetséges. *Alföldy Ede.*

A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben.*

I. A bevezető részben már kifejtettem elvi álláspontomat a bűncselekmények osztályozására nézve. Eszerint kettős osztályozásra van szükség: egy *elsőfokúra*, a cselekmény mineműsége alapján és egy *másodfokúra*, a tettes tulajdonságai alapján. Bár az ú. n. elsőfokú osztályozás is lényegében nem más, mint a tettes osztályozása, ezt mégis meg kell különböztetnünk a másodfokútól, mert a kettő között lényeges különbség van. Az elsőfokú osztályozás jelzi a tettestől várható veszély minőségét, a másodfokú annak fokát. A veszély minősége adva van a cselekményben, bárki legyen is a tettes: a lopás ugyanaz a jelenség, akár alkalmi tolvaj, akár hivatásos gonosztevő követi el és viszont a tolvaj, akár alkalmi, akár hivatásos legyen, különböző bűntettestípus, teszem, mint a gyilkos, az erőszakos nemi közösülő. E típuson belül azonban a veszély foka a tettes személyes tulajdonságaitól függ. Az első osztályozást, hogy a megjelölés szembetűnőbb legyen, némi pontatlansággal, mely az elmondottak után megengedhető, nevezzük továbbra is a cselekmény osztályozásának és csak az utóbbit a tettes osztályozásának. E pont alatt csak az elsőről lesz szó.

A vagyonelleni deliktumok, ha a tettes intenciója s ezzel kapcsolatos veszély mineműsége szempontjából vizsgáljuk őket, valamennyien két alaptípusra vezethetők vissza: *a)* a tettes más vagyona rovására jogellenesen magának akar hasznot szerezni; *b)* a tettes gazdagodási szándék nélkül, haragból, bosszúból, maliciából más vagyonát károsítani akarja.

Nagyjában a két ősrómai deliktum: a furtum és a damnum.

Távol áll tőlem, hogy pusztán e felismerés alapján hirdessem az ősrómai állapotra való visszatérést. Kétségtelen, hogy különösen az első csoport esetei között szereplő deliktumok oly lényeges további különbségeket mutatnak úgy a cselekmény külső megjelenésére, mint a bennük rejlő antiszociális vonás jellegére nézve, hogy ezt a különbséget a büntetőjogi rendezésnek is honorálni kell. Viszont vallom azonban, hogy a ma szokásos kategóriák közül egyedül azoknak van meg létjogosultságuk, melyek már a *cselekmény természeténél* fogva a büntettesi támadásnak egy-egy oly speciális irányát képviselik, mely a védelem speciális alakítását is szükségessé teszi.

E szempontból kiindulva nézetem szerint a következő deliktumok szerepelhetnek önálló bűncselekményként a Btkben:

1. *Lopás.* A lopás felfogásom szerint magában kell hogy foglaljon minden olyan manipulációt, melynél a tettes célja az, hogy más vagyonából bizonyos vagyontárgyakat magának kaparintson meg, álljon bár a cselekmény akár önhatalmú magához-vételben, akár kikényszerített vagy kiszédelgett átadásban, akár az őrizet alatt levő vagyon feletti hűtlen rendelkezésben. Ez a fogalom tehát majdnem oly tág, mint a köznyelvhasználat lopásfogalma, t. i. felöleli a mai lopáson kívül a rablást, sikkasztást, csalást, általában más vagyonának minden jogtalan elsajátítását, kivéve az alább felsorolandó külön kezelt eseteket. Bele fognak esni ebbe nagyrészt mindazok az esetek, melyeket a római furtum magába foglalt, de — s ezt hangsúlyoznom kell, — a római furtummal egyáltalán nem azonos. Annál több is, kevesebb is. A különbség az, hogy a római furtum a *contrectatio* dogmatikus fogalmán épült fel, a mi fogalmunk pedig kriminálpolitikai megfontoláson. Ime a különbség némely konzekvenciája.

Contrectatio annyi, mint birtokbavétel. Lopást tehát Rómában csak birtokbavétellel lehetett elkövetni, ennélfogva ab ovo ki voltak zárva a lopás köréből azok a vagyontárgyak, melyek nem birtokolhatók, így nevezetesen a követelések. A római furtum továbbá csak ingó dolgokra szorítkozott. Sabinus nézete, mely az ingatlan-lopást lehetőnek tartotta, nem tudott érvényre vergődni. (D. 41., 3., 38. A res sacræ, res hereditariæ-re vonatkozó, ma már elavult korlátozásokról nem is szólok.) A római jog továbbá a lopásnál fogalmi kellékként szereplő jogellenességet az *invito domino* formulában állapította meg. Ennélfogva azokban (a mai nap csalási) az esetekben, melyekben a tettes a sértettet ravasz fondorlattal a dolog átadására bírta, csak akkor láttak fenforogni furtumot, ha az átadás az átadó esszenciális tévedése folytán a tévedés szabályai szerint magánjogilag is semmisnek volt tekintendő (pl. error in persona, error in obiecto), mert ekkor a traditio-nak átadási oldala az átadó lényeges tévedése miatt semmis lévén, voltaképen egyoldalú — invito domino — contrectatio-t lehetett megállapítani; ellenben ha az átadó tévedésbe volt ugyan ejtve, de tévedés nem volt a fenti ügyletdöntő tévedés, akkor az átadás megállt, tehát az átvevőről többé nem lehetett mondani, hogy invito domino konkrektált. Ennélfogva ha hozzám jön Kis Péter, egy vagyontalan, eladósodott ember és azt mondja: Én vagyok Kis Pál (egy előttem ismert, vagyonos ember, pl. a tettes bátyja s a testvéri hasonlatosság a tévedést lehetővé teszi), adjál nekem kölcsön száz forintot s én adok: ez római felfogás szerint furtum. Ha ellenben Kis Péter személyére nézve nem hazudott, csak azt hitette el velem, hogy ő a gazdag s bátyja a szegény, ez már nem furtum. Ugyancsak, ha én Kis Pálnak tartozván, felajánlom a fizetést Kis Péternek, kit Pálnak néztem, ha ő tudva a tévedésről, elfogadja a pénzt: tolvaj. Ha azt hittem, hogy Kis Péternek tartozom, holott valóban Pálnak tartozom és Péter szintén rosszhiszeműen elfogadja a fizetést: nem tolvaj. Az első esetben ugyanis a tradició személycsere miatt semmis, az utóbbiban érvényes. Legfellebb *de dolo* lehet actio-m Kis Péter ellen. (Lásd *Ferrini:* Archivio giuridico 47. köt., 444. sk. l.)

Mindezek a dogmatikus finomkodások a mi lopásfogalmunkból teljesen ki vannak küszöbölve. Bennünket nem az érdekel, hogy a tettes cselekményében van-e magánjogi birtokbavétel, a tradició érvényes-e vagy sem stb., hanem az, hogy előttünk áll egy ember, ki a társadalom rendjét veszélyezteti meg nem engedett vagyonszerzési manipulációkkal. Ebből a szempontból valóban nevetségesnek tűnik fel az a borotvaéles disztinkció, mely Kis Pétert aszerint minősíti vagy nem minősíti tolvajnak, hogy mit hazudott a sértettnek, hogy azt tévedésbe ejtse: saját becses személyére tévesztette-e meg vagy csak vagyoni viszonyaira nézve.

A római furtumfogalom tágabb ellenben a mienknél több irányban. A különbség oka ismét a római jog dogmatikus felfogásában rejlik. Ime néhány eset:

A haszonbérbeadó megtiltja colonusának a függő gyümölcsök beszedését. Mi okért? — mellékes. Akár puszta szeszélyből, rosszakaratból. Ha a colonus mégis beszedi a gyümölcsöt: tolvaj (ha mindjárt a bért már lefizette is), mert a gyümölcsök tulaj-

* Az előbbi közl. l. a 40. és 42. számban.

donát ő, mint haszonbérlő, magánjogilag az úr beleegyezésén nyugvó hallgatólagos quasi traditio-val szerezte volna meg, e beleegyezés azonban megszűnt a tilalommal, tehát *invito domino* kontrektált. (D. 47., 2., 62., 8.) A mi szempontunkból képtelen álláspont. Az adós hitelezője elől elajándékozza értékes dolgait. Rendben van. A megajándékozott tulajdont szerzett, hisz a tulajdonostól kapta a dolgokat. Legfellebb a hitelező perelheti vissza actio Pauliana-val a dolgot. Ha azonban a hitelezőnek hipotékája is volt a dolgokon: ez már baj. Ekkor tolvaj az elajándékozó tulajdonos is (furtum suæe rei), a megajándékozott is, mint aki lopott dolgot tudva megszerez (D. 47., 2., 19., 6., 67. pr. C. 6., 2., 12., 2.), mert most már a cselekmény a hitelezőnek nem pusztán kötelmi, de *dologi* jogát sérti! (Zárjelben megjegyezve íme a római jogi magánjogias-dogmatikus felfogásban van alapja Btkünk azon rendelkezésének, hogy aki végrehajtási zálogjoggal [= ingó-jelzálog] terhelt dolgát vonja el a hitelező elől (359. §.), az *sikkasztó*, aki még le nem foglalt dolgait vonja el (386. §.), az *csaló!*) Mi a hitelező megkárosítását, akármilyen formában történjék is az, egységes deliktumként a lopástól elválasztva kívánjuk kezelni s előttünk egyáltalában nem játszik szerepet az a magánjogi kérdés, hogy a hitelező követelési joga dologilag is biztosítva volt-e vagy nem. A római jog, kiindulva abból, hogy a lopás nem más, mint elltulajdonítási szándékkal végzett dolózus birtokbavétel, tolvajnak tekinti azt is, aki tolvajtól vesz vagy általában lopott dolgot megszerez (C. 6., 2., 12.), szóval az orgazdát, bűnpártolót is. Mi az orgazdaságban, bűnpártolásban a lopástól eltérő jellegű, ezért önállóan kezelendő deliktumot látunk.

A mi lopásfogalmunk tehát — pontosabban megjelölve — felöleli a mai Btk.-ben önállóan szereplő következő eseteket:

a) A Btk. 333. §-a szerinti lopást.

b) A rablást. A cselekmény a rablásnál az utolsó vonalig azonos a mai lopással. A rabló = *fur improbior* római felfogás szerint is. Ami különbség van, t. i. az erőszak, az nem a *cselekményben*, hanem a *tettes* tulajdonságában van.

c) A sikkasztást (ideértve a hivatali sikkasztást is). Fentebb már rámutattunk, hogy ennek, mint önálló deliktumnak létjogosultsága nincs. Ha némely esetekben mutatkozik enyhébb vagy súlyosabb elbírálást igénylő momentum, az itt sem a cselekményben, hanem a tettesben rejlik (alkalmi tolvaj, bizalmi helyzettel visszaélő, hűtlen ember).

d) A hűtlen kezelés némely eseteit. A hűtlen kezelés vagy lopás (sikkasztás), vagy károkozás. Az első ide, a másik a károkozás alá tartozik.

e) A zsarolást. Abban a tág, laza, sikerületlen meghatározásban, melyet Btk.-ünk a zsarolásról ad, számos oly eset van, melyet csak a dogmatikus hajszálhasogatás különböztet meg a lopástól (rablástól). Az, hogy ha a tettes a sértettől erőszakkal vagy fenyegetéssel ingó dolgot *elvesz*, akkor rablást követ el, ellenben ha ugyanazzal az erőszakkal vagy fenyegetéssel még arra is kényszeríti a megtámadottat, hogy *dolgát önmaga adja át,* akkor zsaroló (mint ezt a német büntetőjog tartja, v. ö. *Liszt* 141. §. II. 2.), tiszta formalisztika, melynek alapja — mellesleg megjegyezve — szintén a római jogban található meg: *Ulpianus* D. 4., 2., 14., 12.: Qui vim intulit, cum possessionem a me sit consecutus, fur non est, quamvis qui rapuit, fur improbior esse videatur ut et Juliano placet. Ismeretes a régi civiljog álláspontja: *coacta voluntas tamen voluntas est:* a kényszerített beleegyező is beleegyezik, tehát a tettes nem invito domino kontrektál! Kétezer év multán kissé avult álláspont!

Vannak azonban kétségkívül a mai zsarolásnak is oly esetei, melyek lényegesen eltérnek a közönséges lopás típusától. Ezek azok, melyekben a tettes hírlapi kipellengérezéssel, titkok elárulásával, bizalmas levelek közzétételével stb. akar pressziót gyakorolni, szóval revolverez. Ez a zsarolás tipikus esete, mely büntetőjogi szempontból külön figyelmet érdemel s a zsaroló speciális eljárásmódja ez, mely őt a közönséges tolvajtól megkülönbözteti. Ámde ez is csak a módszerben való különbség, épúgy mint az erőszakosság a rablásnál. A cselekmény — idegen vagyon jogtalan elkaparítása — ugyanaz, csak az operáció miként je más, azaz a tettes más. Ezt a különbséget tehát szintén a tettes osztályozásánál lehet figyelembe venni.

f) A csalást. E deliktumnál szintén csak a kivitel módja az, mely specializál, ha egyszer elvetjük azt a merő dogmatikai megkülönböztetést, mely az elvételben mást lát, mint a kikényszerített vagy kiszédelgett átadásban. A fondorlatosság épúgy nem a tett, hanem a tettes sajátsága, mint az erőszakosság. Kétségkívül a *csaló* általában más embertípus, mint a tolvaj, de a *csalás* azonos jellegű cselekmény a lopással. Az előbbi különbséget igenis figyelembe lehet venni, de ott, ahol csakugyan fenforog, a bűnösnél, nem pedig az objektiv cselekménynél. A csalás bekebelezésével be lesz vonva a kötelmi jogokban való nyerészkedő megkárosítás is a lopás körébe, mely esetek ma leginkább itt húzódnak meg.

g) A jogtalan elsajátítás eseteit. Úgymint egyenként:

A talált dolog elsajátítását már a római felfogás is furtumnak volt képes tekinteni. Mennyivel inkább kell ezt tennünk ma, kétezer év multán, amikor a tulajdon tiszteletében rejlő szociabilitást mégis csak valamikép fokozottabb mértékben lehet megkívánni. Az, hogy a talált dolog elsajátítója *alkalmi* tolvaj, más lapra tartozik. A cselekmény maga teljesen azonos a lopáséval.

A véletlenül birtokbakerült idegen dolog elsajátítása (367.), valamint a 368. §-beli furtum possessionis idetartozandóságára felesleges szót vesztegetni.

A talált kincs eltitkolására vonatkozó 366. §., ha a polg. tkv. javaslata (442—445. §§.) törvénnyé lesz, mai formájában hatályát veszti, mert a javaslat a kincset a találónak juttatja s a bejelentés elmulasztását csak magánjogi szankcióval bünteti. Csak arra nézve szükséges intézkedés, ha idegen telken való találáskor a találó a földtulajdonost illető felerészt sajátítja el. E cselekmény a római jogi felfogás szerint is furtum, mert a földtulajdonos a találással rögtön tulajdont szerzett a felerészre, így a találó felerészben idegen dolgot kontrektált. Semmi akadályt nem látok a mi szempontunkból sem, hogy ezt lopásnak tekintsük (a tettesnél az alkalmi tolvaj enyhébb büntetésével).

h) A furtum usus-t. E deliktumnak a Kbtk.-be való számúzése egyáltalán nem indokolt. Ha egy cseréppipa ellopása lehet alkalomadtán büntett, mért ne lehetne egy ezereket érő ékszer, automobil, finom műszer, drága ruha stb. jogtalan használata több, mint kihágás? Nem szabad oly rossz véleménnyel lenni a bíróról, hogy az a bagatell eseteket ne tudná kiküszöbölni ítélkezése köréből. Elvégre a kodex betűje ma is megengedné a lopási vádat egy szál gyufa, egy letépett falevél s más effélék ellopása miatt is, mégsem kell ilyen bagatell bűnvádi perekkel küzdenünk. Lényegileg pedig a furtum usus azonos a furtum rei-vel. A furtum usus-nak elkövetési cselekménye lehet mindaz, ami a furtum rei-é, tehát elvétel, birtokban levő dolog használata, kiszédelgés, kizsarolás, valamint a sértett jog is lehet nemcsak dologi, hanem kötelmi jog is.

(Folyt. köv.)

Dr. Marton Géza.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A csődön kivüli kényszeregyezség** intézményét valósítja meg nálunk a november hó 16-ikán megjelent rendelet. Amit a háború kitörése előtt a csődeljárás súlyos hátrányai miatt évek hosszú során át hiába sürgettek az érdekelt körök, azt elkerülhetetlenül szükségessé tették a háború gazdasági következményei. A Magyar Jogászegyletben az év elején lefolyt vita folyamán nem volt nézeteltérés abban a kérdésben, hogy ezt a reformot még a háború folyama alatt feltétlenül életbe kell léptetni ép úgy, amint az már Ausztriában megtörtént. A háború után a fizetésképtelenségek nagy száma, a csődök egész lavináját vonta volna maga után. A reform célja, hogy a hitelezők törpe kisebbségének akadékoskodása ne kergethesse csődbe az adóst. A kényszeregyezségi eljárással való rosszhiszemű kísérletezést igen veszélyessé teszi a rendelet amaz intézkedése, hogy az egyezség meghiúsulása esetén a törvényszék *hivatalból* nyítja meg a csődöt a *kereskedő* ellen. A rendelet szövegét lapunk mai számában külön mellékletkép teszük közzé. Magára a rendeletre visszatérünk.

— **A Magyar Jogászegylet tudományos pályázatai.** A Magyar Jogászegylet a következő pályakérdéseket tűzte ki:

I. «Kifejtendő a felek és a bíróság cselekvési köre egymáshoz való viszonyában a polgári perben, különös tekintettel a fél adatszolgáltató tevékenységére (tárgyalási elv).» Jutalma az Emmer Kornél-alapítványból ezer korona.

II. «A háború hatása a magánjogra.» Jutalma ezer korona.

III. «A koronaügyész jogállása szervezeti törvényeink és a bűnvádi perrendtartás alapján.» Jutalma ezer korona (Fayer-díj).

IV. «A háború és a nemzetközi szerződések.» Jutalma ezer korona.

A pályázat feltételei a következők :

1. Körülbelül tíz nyomtatott ív terjedelmű magyar nyelvű értekezés kívántatik, amely a kitűzött kérdést behatóan tárgyalja.

2. A pályázatban nem egyleti tagok is részt vehetnek.

3. A pályadíj csakis tudományos értékű munkának adatik ki; pályamunka a pályadíj odaítélése nélkül is dícséretben részesíthető.

4. A pályázat felől a Magyar Jogászegylet igazgatóválasztmánya által kiküldött bírálóbizottság határoz és az bontja fel a pályadíjnyertes munka jeligés levelét. Megdícsért munka jeligés levelét csak a szerző kívánságára bontják fel.

5. A pályamunkákat 1916 szeptember 30-ig az egyesület titkári hivatalának címére (V., Szemere-utca 10. sz.) postán, ajánlva kell küldeni.

6. A pályamunka idegen kézzel vagy géppel, tisztán és olvashatóan írva és lapszámozva legyen.

7. A szerző nevét, foglalkozását és lakhelyét tartalmazó lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a pályamunka címlapján olvasható. A lepecsételt levélben foglalt esetleges kikötés, feltétel tekintetbe nem vétetik. Álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a pályadíjat nem adják ki. Nem tarthat igényt a pályadíjra oly munka sem, amelyet többen közösen nyujtottak be.

8. A pályadíjnyertes munkát a Magyar Jogászegylet akár Értekezései között, akár Könyvkiadó-Vállalatában külön tiszteletdíj fizetése nélkül közzéteheti.

9. Jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratát a szerző egy éven belül átveheti.

Az Emmer-pályázat pályabíróságának elnöke: Dr. Tőry Gusztáv, v. b. t. t., igazságügyminiszteri államtitkár.

A magánjogi pályázat pályabíróságának elnöke: Juhász Andor, a budapesti kir. ítélőtábla elnöke.

A Fayer-pályázat pályabíróságának elnöke : Dr. Doleschall Alfréd egyetemi tanár.

A nemzetközi jogi pályázat pályabíróságának elnöke: Dr. Magyary Géza egyetemi tanár.

Budapest, 1915 november hó 13. napján.

Dr. Nagy Ferenc
v. b. t. t., egyetemi tanár,
a Magyar Jogászegylet elnöke.

— **Felségsértés elkövetésére létrejött szövetség** bűntettében mondotta ki a Kúria bűnösnek S. Vazul tanítóképezdei tanárt; a büntetést négy évi és hat hónapi fegyházban állapította meg. Az ítélet indokolásából kiemeljük a következőket : A Szerbiában működő Narodna Odbrana feladata az volt, hogy a magyar államnak szerb nemzetiségűek által lakott részét alkalmas időben a magyar államtól elszakítsa és Szerbiához csatolja. A Narodna Odbrana programmszerűen hirdette, hogy Szerbiának első és legnagyobb ellensége az osztrák-magyar monarchia, amely ellen irtó háborúra kell készülni és hogy ennek a háborúnak sikerétől hétmillió leigázott testvérnek felszabadítása függ. A Narodna Odbrana az osztrák-magyar monarchia területén is alakított hasonló programmot követő nemzetiségi jellegű tornaegyesületeket. A vádlott összeköttetésben állott a Narodna Odbrana alapítóival és vezetőivel. A vádlott a tanítóképzőintézet igazgatójától vett tilalom ellenére növendékeit tanulmányi kirándulás ürügye alatt Belgrádba vitte, ahol őket a Narodna Odbrana helyiségében ünnepiesen fogadta ; innét a vádlott tanítványaival Szerbiába körútra ment, miközben Valjevóban és Arangyelovácon, továbbá Obrenovácon és Nisben tanítványait nyílvánosan arra buzdította, hogy kedvező alkalom bekövetkezésekor a magyarországi szerblakta területet lázadás útján Szerbiához csatolni törekedjenek. Ifjúsági lapot is alapított a vádlott, amelynek államellenes tartalma miatt őt több ízben el is ítélték. A vádlott tanítványaival oly dolgozatokat íratott, amelyek egyenesen a magyar állam területi épsége ellen irányulnak, gyalázzák a magyar intézményeket és Péter királyt dicsőítik. A vádlott az említett kirándulás idejében is értekezett Pribicsevics Milánnal és a Narodna Odbrana más vezető férfiaival. A Kúria tévesnek találta az alsófokú bíróságnak azt a jogi döntését, amely szerint a vádlott a Btk. 172. §-a alá eső igazgatás vétségében mondatott ki bűnösnek és megállapította, hogy abban az esetben az izgató nyilatkozat csupán egyike azon tényeknek, amelyek a felségsértés elkövetésére irányuló szövetség létrejöttét bizonyítják és az ennek a célnak elérésére irányuló törekvést feltárják. (1915. B. I. 7322/44.)

— **Igényperben a másodbíróság helybenhagyó ítélete ellen felülvizsgálatnak helye van.** A Jogt. Közl. 38. számában közölte a kir. Kúriának 1915. P. II. 6015. sz. határozatát, melyben a Ppé. 56. §-a alapján és az 1881 : LX. tc. 97. §-a értelmében a kir. Kúria azt mondotta ki, hogy igényperekben az elsőbíróság ítéletét helybenhagyó másodbírói ítélet ellen fellebbvitelnek helye nincsen. A határozatban felhívott Pp. törvényszakaszokból megállapítható, hogy a döntés már a Pp.-nek alávetett jogesetre vonatkozik. Ugy látszik, hogy a kir. Kúria ezen határozatának meghozatalánál tévedésbe esett és figyelmen kívül hagyta a Ppé. 46. §-át. Ezen utóbbi § azt mondja ugyanis, hogy az 1881 : LX. tc. 97. §-ának első bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek stb. Eszerint tehát a Ppé. 46. §-a az 1881. évi LX. tc. 97. §-ának első bekezdését hatályon kívül helyezte. Miután pedig az 1891 : LX. tc. azon intézkedése, hogy igényperekben az elsőbíróság ítéletét helybenhagyó másodbírói ítélet ellen fellebbvitelnek helye nincsen; a 97. §-nak épen ezen hatályon kívül helyezett első bekezdésében foglaltatott és ezen a jogorvoslatot kizáró intézkedést a Ppé. 46. §-a nem tartotta fen; világos, hogy ma a kérdéses fellebbvitelt kizáró jogszabály már nem létezik s így igényperben az elsőbíróság ítéletét helybenhagyó másodbírói ítélet ellen is van felülvizsgálatnak helye. A Ppé. 56. §-a, melyet a kir. Kúria felhívott, szintén nem nyujt alapot a felülvizsgálat kizárására, miután ezen § az 1881 : LX. tcikknek nyílván csak azon rendelkezéseire vonatkozhatik, mely rendelkezéseket a Ppé. hatályban hagyott. Igy vonatkozik pl. az 1881 : LX. tc. 168. vagy 249. §-ára, de semmiesetre sem vonatkozhatik a 97. §-nak már hatályban nem levő első bekezdésére. Úgy látszik tehát, hogy a kir. Kúria már hatályban nem levő törvényszakasz alapján hozott ítéletet.* *Dr. Kemény Viktor.*

— **Hatáskör és fellebbvitel az igényperekben a Pp.-re való tekintettel.** A Pp. 476. §-ának második bekezdése annak a megállapítása után, hogy a járásbíróságnak pénzfizetése, munkateljesítése vagy ingó dolog iránt indított perekben hozott ítéletei ellen nincs helye fellebbezésnek, ha a per tárgyának értéke ötven koronát meg nem halad, azt rendeli: «Ez a korlátozás a 758. §. 1—6. pontjában felsorolt perekben hozott ítéletekre nem terjed ki.» A 758. §. 6. pontja szerint pedig nem tartoznak a községi bíróság hatáskörébe azok a perek, amelyeket külön törvény a községi bíróság hatásköréből kivesz, vagy pedig külön törvény a járásbíróság hatáskörébe utasít. Ezen intézkedés alkalmazásával nagy horderejű kérdés vetődik fel. Vita tárgyát képezheti ugyanis az a kérdés, hogy a községi bírósági határozat végrehajtásából fejlődő igényperekben a járásbíróság ítélete véglegesnek tekintendő-e, avagy megengedi a Pp. a feleknek, hogy annak felülbírálását — fellebbezés útján — kérhessék ? Tudjuk, hogy az 1877 : XXII. törvénycikk uralma alatt a községi bírósági határozat végrehajtása folytán fejlődő tulajdonigény kérdése az ezen törvény által megszabott eljárás útján azon bíró által döntetett el, aki a végrehajtást foganatosította, vagy a végrehajtás foganatosítására kiküldöttet rendelt és a községi bíróság által hozott határozat után az ügy a járásbíróság elé, mint utolsó fórum elé volt vihető. Másként a többi igényperekben! Volt egy szempont tehát régi jogunkban, amely nem fogta egy kalap alá perjogi szempontból az igénypereket és ez az, vajjon a tulajdonigény a községi bírósági vagy más határozat végrehajtása folytán fejlődött-e vagy sem s míg az első esetben a pert a járásbíróság előtt csak akkor lehetett megindítani, ha azt a községi bíróság előzőleg a maga egészében elbírálta, tehát a községi bíróság előtti eljárás befejezése a peralapítás eshetőleges előfeltételéhez hasonló képet mutatott, a második esetben a perjogi elbírálás tekintetében ilyen jogi jelen-

* A cikkíróval szemben a kir. Kúria határozatát tartjuk helyesnek. A V. T. 97. §. 1. bek. helyébe lépett Ppé. 46. §-ából csak lapsus folytán maradt ki a 97. §. 1. bekezdésében foglalt korlátozása a fellebbvitelnek. Lásd erre vonatkozólag *Borsodi* «A végrehajtási eljárás zsebkönyve» c. művének a Ppé. 46. §-hoz írott magyarázatát és *Rosnyay* Dávid cikkét az Ü. L. ezidei 7. számában.
Szerk.

séggel nem találkozunk. A Pp. első tekintetre a kérdést homályban hagyja, ami azonban nem a hiányos, hézagos törvényalkotásnak, hanem pusztán annak tulajdonítható, hogy a törvényhozás itt túlságosan szükszavú volt. A rendelkezés, amelyet a törvényhozó ennek a kérdésnek szentel, nem beszél ugyan arról, hogy a Pp. 758. §-a második bekezdésének hatodik pontja ezen igénypereket is felöleli. A Pp. 762. §-a azt rendeli azonban, hogy a községi bírósági ügyekben a végrehajtás a közadók módjára történik. A végrehajtás tehát itt is nem a bírósági végrehajtás, hanem az adók beszedésére alkalmazott végrehajtásnak az alapelveit követi, amelyek a bírósági végrehajtással a fokozatok, ezek sorrendje és alkalmazásuk jogi előfeltételei szempontjából nem azonosak. Eszerint az 1881 : LX. tc. 100. §-ában megjelölt más, nem e törvény szerint foganatosított végrehajtás folyamán felmerült tulajdonigényről van szó ! S minthogy a régi jogban fenálló fenti különbséget a Pp. nem tartja fen, de más kivételt ebben az irányban meg sem állapít, az «ubi lex non distinguit» elvéből kifolyólag széttépi egyúttal a régi jog bilincseit és életrehívja az igényperek ezen világában is az 1881 : LX. tc. 100. §-át, t. i. hogy ez igényperek közvetlenül a kir. járásbíróságok hatáskörébe tartoznak. Ennélfogva — s ebben rejlik a változás — alaptételem az, hogy a Pp-ben a jogfejlődés tendenciája ezen igénypereknek a járásbírósági hatáskörbe való utalása értékre való tekintet nélkül és így perjogi jelleg szempontjából a Pp. 758. §. második bekezdésének 6. pontja alá esnek, a perjogi elbírálás tekintetében a zsinórmérték azonos. Emellett szól a törvény célja és indokolásának a szelleme. Az igazságügyi bizottság indokolása ugyanis megjegyzi, hogy azon perek, amelyeket külön törvény a járásbíróság hatáskörébe utal, különös viszonyon alapulnak. Innen ered az 1881 : LX. tc. 100. §-ának a szóbanforgó tulajdonigényekre való kiterjesztése. Ugyanis az igény elbírálása nem egyszerű tulajdonjogi kérdés, hanem annak egy különleges alakja, amelynél az elvi döntésnek a pertárgy értékén túlmenő jelentősége van, miért is azt különös jogászi finomsággal kell kezelni. Helyesen jegyzi meg Schwarz az ő «Magánjogi fejtegetéseiben»: «Komplikált jurisprudentia az, amellyel az igényper bírájának kell amúgy «sommásan» végeznie. Valójában nálunk az ingó vagyonjog legérdekesebb és legnehezebb kérdései az igényper keretében játszódnak le. A tulajdon és kötelemszerzés legkényesebb problémái az igényperbe rejtőznek. A tradició és engedmény materiális jogát a praxis itt fejti ki; de az olyan általános tanoknak, mint a szimuláció, az in fraudem legis, jó és rosszhiszemű szerzés stb., itt van buja termő talajuk; a családi vagyonjog bogos kérdései itt nyernek elintézést: hozomány, női szerzemény, felelősség a házasság terheiért stb. egész mikrokosmusa az igényper az ingó vagyonjognak.» A fellebbvitel szempontjából a Pp. a 758. §-ában megállapított sajátos viszonyon alapuló perek között különbséget meg nem állapít, felfogásom : a községi bírósági határozat végrehajtásából kifejlődött igényperekben a járásbíróság ítélete véglegesnek úgy mint más igényperekben nem tekinthető és megengedi a Pp. a feleknek annak a felülbírálását — fellebbezéssel — kérni. *Dr. Nahalkó Tibor.*

— **Lapszemle.** *Káplány Géza* nyug. táblabíró szerkesztésében megjelenő «*Telekkönyv*» című folyóirat november havi füzete a következő tartalommal jelent meg: *Hamar Gyula*: Az egyidejű tkvi beadványok és a polg. tkv. két tervezetének 534., illetve 376. §-airól. — *Franck Mihály*: A kincstári követelések biztosításáról és törlesztéséről. — *Sági János:* Egy felsőbb határozat. — *S. I.*: Bekebelezés az I. részletére. — *Pakot Lajos:* A VI. és XVI. mintájú jegyzékekről a betétszerkesztésnél.

KÜLFÖLD.

— **A nélkülözhetetlen életszükségleti cikkek** ármegállapításának korlátozására vonatkozó ausztriai rendelkezésekről érdekes tanulmányt közöl a «Recht und Wirtschaft» című folyóirat utóbbi (X.) száma Bachrach bécsi kormánytanácsos tollából. Az élelmiszeruzsora enyhítéséről az osztrák kormány már a háború első napjaiban gondoskodott. Az 1914. évi aug. hó elején életbelépett császári rendelet azonban, mely a hadiállapot okozta rendkívüli viszonyok tartama alatt a lakosságnak nélkülözhetetlen szükségleti cikkekkel való ellátásáról kívánt gondoskodni, nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket és ezért egy a folyó évi augusztus hó 7-én életbe lépett, hatályosabb közigazgatási, magán- és büntetőjogi rendelkezéseket tartalmazó császári rendelettel helyettesítették. Az utóbbi rendelet értelmében a politikai hatóság elrendelheti bármely, a lakosság, avagy a hadsereg szempontjából nélkülözhetetlen szükségleti cikk összeírását, amikor is úgy a magánosok, mint a testületek kötelesek a rendelkezésükre álló mennyiséget pontosan bejelenteni. A hatóságnak jogában áll a bejelentés helyességéről meggyőződést szerezni, az ellenszegülőket pénz- és elzárásbüntetéssel sújtani. Az ily módon megállapított készletekkel a hatóság a közélelmezés érdekében rendelkezhetik. Az igénybevett cikkekért járó kárpótlás tekintetében elsősorban igyekezni kell a tulajdonossal békés megállapodást létesíteni. Ha ez nem sikerülne, a járásbíróság állapítja meg az árat a perenkívüli eljárás szabályainak alkalmazásával, határozata ellen egyfokú perorvoslatnak van helye. Meghallgatandók azoknak az érdekelteknek képviselői, kiknek számára a készletet igénybe veszik, szakértők igénybevétele kötelező. A tulajdonos meghallgatását csak «a lehetőség szerint» kívánja meg a rendelet. A bíró a maximális árnál magasabbat meg nem állapíthat, egyébként a *megfelelő* árat kell megállapítania.

A piaci áralakulás szabályozására elsősorban is az ipartörvény (51. §.) szolgál, amely megengedi a kicsinyben eladásra kerülő napi, életszükségleti cikkekre vonatkozóan maximális árak állapíttassanak meg. Az érdekelt körök meghallgatását kötelezően előszabó eljárás hosszadalmasságát azonban a háborús rendelet kiküszöböli. Minden egyes község kötelessége a piac megnyitása előtt az élelmiszerek legmagasabb árát kötelezően meghatározni és nyilvánosságra hozni. Kiegészítéséül és egyúttal hatályosságának biztosításául is szolgál a rendeletnek az az intézkedés, amely büntetés terhe alatt tiltja, hogy bárkit is a piacnak élelmiszerrel való ellátásától visszatartsanak, tőle az árúkat, még mielőtt azok piacra kerülnének — útközben — megvegye. Hasonlóképen büntetik, aki a piac megnyitása előtt elad vagy vásárol. Felbujtó és bűnsegéd büntetéséről is gondoskodik a rendelet.

A piacon kívüli árfelhajtás büntetését külön rendelkezés mondja ki: kihágást követ el, aki a hadiállapot okozta rendkívüli viszonyok kihasználásával nélkülözhetetlen szükségleti cikkekért nyílván túlmagas árakat követel. Visszaesés vétséget képez. A törvényhozónak a bíróságok is segítségére siettek; a legfelsőbb semmitőszék «nélkülözhetetlennek» tekint minden olyan szükségleti cikket, amely, tekintettel a jelenkor viszonyaira és szokásaira, az egyén míveltségére, az életszükségletek kielégítésére szolgálónak mondhatók. A nélkülözhetetlenség fogalmát tehát a konkrét esetre figyelemmel állapítja meg a bíróság. (Felszerelési tárgy katonák részére stb.) *A.*

— **Katonai célokra nem használható szabadalmak** a birodalmi külügyi hivatal rendelete szerint a semleges külföldön a háború tartama alatt is értékesíthetők. Másrészt külföldi szabadalmak német birtokosainak is a szabadalom értékesítésénél ügyelnie kell, hogy a szabadalom az ellenségnek javára ne váljon. A rendelet tehát felhívja a szabadalombirtokosokat, hogy előzőleg a birodalmi belügyi hivatal engedélyét kérjék ki, mert elvileg alig állapítható meg, hogy mely tárgyak azok, amelyek még közvetve és kivételesen sem szolgálhatnak a háború céljára.

— **A hadi-jövedelmi adó** kivetését nem tartották helyénvalónak Németországban. Ezzel szemben egy semleges állam, Svédország máris hozott oly törvényt, amely a «háborús konjunkturák» okozta jövedelem megadóztatását célozza. Az 1915—1916. évekre megállapítható jövedelmet adóztatják abban a részében, amennyivel az az 1913—1914. évi jövedelem összegét meghaladja. Csekély 1000 koronáig terjedhető többlet adómentes. A fokozatosan emelkedő adó alá kerül minden jövedelemtöbblet, tehát nem csupán az, amely a hadiszállításokból veszi eredetét. Az eredeti eszmének keresztülvitele tehát, egyedül a háború okozta áremelkedés, a termelés és fogyasztás arányának megváltozása, vagyis teljesen véletlen körülmények folytán beálló vagyongyarapodásnak megadóztatása keresztülvihetőnek ezúttal sem mutatkozott. *A.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 48. szám. Budapest, 1915 november 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Medgyes Simon* budapesti ügyvéd: A csődön kívüli kényszeregyezség. — *Ujfalussy Béla* kassai kir. táblai bíró: A házasság intézménye a büntetőjogban. — *Dr. Varró István* műegyetemi tanársegéd: A közgazdaságtan oktatásának reformja a jogi studiumban. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny«-ből.

A csődönkívüli kényszeregyezség.

Kohler, a bolognai városi irattárban végzett kutatásairól beszámolván, figyelmessé tesz azokra az eszközökre, melyekkel az olasz városok egymás polgáraival szemben a hitelezők jogainak hatályt szerezni igyekeztek. Ha valamely firenzei adós nem fizetett, az ő tartozásának biztosításául bármely más firenzei polgárt bármely olasz városban le lehetett tartóztatni. A firenzei adós fizetésképtelensége ezzel megszűnt az ő magánügye lenni, az ő hitelszegése károsan visszahatott a köztársaság — hogy ne mondjam, közadósság — minden egyes tagjára és veszélybe sodorta minden polgártársát. Közös érdekké vált tehát, hogy a város minden polgára külső állambeli hitelezőjével szemben is pontosan teljesítse fizetési kötelezettségeit, hogy az egyesek visszaélései meg ne ingassák az egész közület tagjainak biztonságát és kereskedelmi forgalmát.

Ha nem is ezzel az ököljogszerű közvetlenséggel, de nem kevésbbé mélyen hatnak vissza az egyes fizetésmegszüntetési esetek az egész ország közgazdasági és hiteléletére napjainkban is. Különösen a külfölddel szemben domborodik ki szinte kézzelfoghatóan, hogy az egész ország fizeti meg azt, amivel az egyes adós maradt. Minél több a fizetésképtelenség, minél nagyobbak a veszteségek, annál kisebb a bizalom az illető ország gazdasági vállalatainak hitelképessége iránt, annál kisebb mértékben és annál súlyosabb feltételek mellett nyujtanak hitelt, ami végső eredményben nemcsak a magángazdaságban, hanem még az államhitel igénybevételénél is nyilvánvalóvá válik. És szintúgy a belföldi hitelező is kénytelen átlagos veszteségei arányában felemelni a hitelkockázat százalékát, melyet eladási árához számítván, a nemfizető vevőknél szenvedett kárát áthárítja vagy legalább áthárítani igyekszik a fizető vevőkre és végső sorban a fogyasztó közönségre.

A hitelveszteségek csökkentése tehát nem csupán egyeseknek vagy egyes szakmáknak, sőt nemcsak az egész kereskedelemnek érdeke, hanem minden osztályt átfogó, legáltalánosabb közérdek.

Ehhez pedig egyenrangú fontossággal egy másik közérdek kapcsolódik: a vagyoni egyensúly elvesztése folytán a végromlás szélére jutott önálló gazdasági munkaerők megmentése. Ahogy az előbbi nem pusztán a hitelezők érdeke, úgy emez nem merőben az adósok érdeke: két látszólag ellentétes érdek egyaránt közérdeknek bizonyul és egységes megoldást keres.

Ezt a megoldást elsősorban maga a gazdasági élet szabadon működő tényezőinek akaratából van hivatva megteremteni. Nem alap nélkül keresik Anglia közgazdasági nagyságának gyökereit a középosztály történelmi puritánizmusában, Németország gyönyörű fellendülésének forrását az erkölcsi komolyságban, mely a nemzet túlnyomó többségének életfelfogását áthatja. A gazdasági élet nyelvére átültetve, ezek az egyéni háztartásban a vagyoni helyzettel számotvető takarékosságot, az üzleti tevékenységben céltudatos és kitartó erőkifejtést, a hitelezésben gondos mértéktartást jelentenek.

Csak másodsorban jön a jogi eszközökkel támogatott gazdasági politika, hogy a gyengén alapozott, rosszul épített; vagy külső behatástól megrongált épületeket az összeroppanástól megóvja. Ily feladatot teljesít a *csődönkívüli kényszeregyezségi eljárásról* szóló 4070-1915. M. E. rendelet, melyet a m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LIII. tc. 16. §-a és az 1914: I. tc. 14. §-ában nyert felhatalmazás alapján ez év november 15-én kibocsátott és mely ez év december 1-én életbe lép.

Nem háborús rendelet, habár háborúban született és habár a háború előidézte gazdasági viszonyok között a háború alatt és után előreláthatólag fokozott mértékben válik szükségessé igénybevétele. De már csaknem egy emberöltő óta van útban és a horatiusi idő közel háromszorosan telt el, míg a megalkotáshoz elérkezett. Most pedig az állandóság jegyében készült, azzal a rendeltetéssel, hogy a háború után a törvényhozás mint kész művet átvegye. Erre vall a gondos előkészítés is, mely valamennyi érdekelt szaktestület véleményének bekérésében, ismételt szaktanácskozásokban és a tervezet többszöri átdolgozásában nyilvánult.

Az 1892. évi első tervezet lényegében a belga törvény alapelveire támaszkodott, melyeket lehetőleg összhangba igyekezett hozni csődtörvényünknek kényszeregyezségi fejezetével. A rendeleten erősen meglátszik a legújabb osztrák Ausgleichsordnung hatása és fontos elvi kérdésekben emancipálódik a fenálló csődtörvény rendelkezéseitől.

Az egyezség a csődöt kívánja elhárítani az adós és a hitelezők érdekében egyaránt. El kell várni, hogy az adós egyezségileg legalább is annyit ajánljon fel, amennyi a csődből az eljárási költségek figyelembevétele nélkül kikerülne. A hitelezőknek jutó vagyoni előnnyel, mely a költség által csökkentett csődjutalék helyett a nagyobb egyezségi hányadot biztosítja nekik, szemben áll az adósra nézve az a mérhetetlen erkölcsi előny, hogy a csődnyitás megszégyenítő hatásaitól menekül, az a gazdasági előny, hogy vállalatának folytonosságát megszakítás nélkül fentarthatja és az a legnagyobb előny, hogy nem hurcolja adósságainak láncait Schuldknecht módjára egész életén át, hanem mint szabad ember folytathatja pályáját. A rendelet az egyezségi eljárás kapuját minden adós előtt kitárja, kinél a csődnyitás anyagi feltétele beállott, csak azokat zárván ki, kiknél az eljárás előrelátható sikertelenségére az egy éven belül előzőleg hiába megkisérlett csődönkívüli vagy csődbeli egyezkedés következtetést enged. Elejt több olyan korlátozást, melyet a csődtörvény még fentart és a korábbi tervezetek is átvettek, úgy hogy már az eljárás folyamatbatételére vonatkozó szabályokból is nyilvánvaló, hogy a rendelet szándéka az egyezséget nem megnehezíteni, hanem megkönnyíteni és minél több korlát és akadály eltávolításával annak legtágabb körben való alkalmazását előmozdítani.

Nyilván ez a cél lebegett a rendelet szerkesztői előtt akkor is, midőn az egyezségi eljárás megindítását visszaható erővel ruházták fel és a kényszeregyezség létrejöttétől feltételezetten érvényteleneknek nyilvánították mindazon külön kielégítési jogokat, melyek az ajánlat benyujtását megelőző két hónap alatt és a benyujtás és az eljárás bírói megindítása közötti időben végrehajtás útján szereztettek. A probléma az volt, miképen

lehet az egyezséget oly esetekben is lehetővé tenni, midőn egyes hitelezők az adós vagyonára végrehajtásokat vezettek és ezeknek teljes összegben való kielégítése a meglevő vagyont oly mértékben apasztaná, hogy a többi hitelezőnek egyezségi hányadképen semmit vagy csak elfogadhatlanul keveset tudna felajánlani a szorongatott adós. Csődönkívüli megtámadási jog alkotása és az egyezségi eljárással kapcsolatba hozatala nem vezetne célhoz, mert azt csak per útján lehet érvényesíteni, ez pedig nem fér össze a gyorsaság főkellékével, mely nélkül az egész eljárás célját téveszti. A rendelet nem oldja meg, hanem szétvágja a gordiusi csomót és — nach noch nicht bewaehrtem Muster — egyszerűen megfosztja érvényüktől az említett időzónába eső végrehajtásokat, még pedig minden anyagi jogalap nélkül, tisztán azon az okon, mert az adós egyezségi ajánlatot nyujtott be és a bíróság azt alakilag rendben találván, az eljárást megindító hirdetményt kibocsátotta.

Ezzel a rendelet egy végletig ment el, hova nem követhetjük aggodalom nélkül. Csak egy kő mozdult ki a helyéből, de ez a helyváltozás széles rétegek eltolódásával járhat. Amily jogos a tilalom, mely a bírói eljárás megindítására alkalmas egyezségi ajánlat benyujtásától kezdve az adós vagyonát úgy az adóssal magával, mint harmadik személyekkel szemben megvédi, annyira idegen mai jogfelfogásunktól az a kivételes rendszabály, mely a cæsurán innen eső, tehát tilalom előtt, szabad vagyonra szerzett jogot érvényétől megfosztja. Kisajátítás kártalanítás nélkül. Hatálytalanítás megtámadási ok nélkül. Míg a csődtörvény Németországban is, nálunk is a közadós megtámadható jogcselekvényeit és jogügyleteit kívánta hatálytalanná tenni és ezt az intézményt a joggyakorlat fikció segítségével a végrehajtás útján, tehát a közadós közreműködése nélkül bírói kényszerrel szerzett jogokra is kiterjesztette, addig a rendelet a végrehajtás, valamint (némileg homályos szövegezéssel) a telekkönyvi rendt. 88. §-a *b)* és *c)* pontjai és 92. §-a alapján zálogjog előjegyzése útján szerzett jogokat söpri el az egyezség útjából, ellenben érintetlenül hagyja mindazon külön kielégítési jogokat, melyeket egyes hitelezők az eljárás megindítása előtt az adós akaratából szereztek. Sőt, minthogy a rendelet nem mondja ki általánosságban, hogy az eljárás megindítása után az adós vagyonára semmiféle külön kielégítési jogot szerezni nem lehet, hanem 18. §-ában részletesen felsorolja a tilalmazott eljárásokat, de ezek között nem említi azt az esetet, midőn valamely hitelező az adós korábban kiállított engedélye alapján zálogjog bekebelezését kéri, azt kell következtetni, hogy ennek még az eljárás folyama alatt is helye van. Az ellenkező szándékra csak közvetve lehet némi gyönge következtetést vonni a 18. §. 5. bekezdéséből, mely szerint az egyezségi eljárás nem érinti az egyezségi eljárás megindítása előtt szerzett külön kielégítési jogokat (a 19. §. eseteinek kivételével), de ebből biztosan megállapítani nem lehet, hogy a 18. §. 1. és 2. bekezdésében foglalt taxatív felsoroláson kívül az is tiltva volna, hogy a hitelező az adós által az egyezségi ajánlat benyujtása előtt kiállított engedély alapján követelését az eljárás alatt zálogjog bekebelezése által telekkönyvileg biztosítsa. Míg itt rés maradt az eljárás folyama alatt megkívánt vagyonvédelmen, addig túlságosan messze ment a rendelet az eljárás előtti biztosító intézkedések elleni támadásában.

Az a megkülönböztetés, vajjon a hitelezőnek volt-e korábbi anyagi jogcíme a biztosításhoz, avagy csupán a törvényes eljárás eszközeivel «változtatta át fedezetlen hitelét fedezett hitellé» (osztrák rend. ind.), értékes lehet a megtámadási jog szempontjából, de nem lehet irányadó akkor, midőn a végrehajtások és előjegyzések megtámadhatóságukra való tekintet nélkül mondatnak ki érvényteleneknek. Ha még a kereskedővel szemben azt lehetne állítani, hogy a végrehajtás tűrésében már a fizetésmegszüntetés jelentkezik, amit ily általánosságban állítani nem lehet, úgy teljesen hiányzik ez az indok a nemkereskedővel szemben és egyáltalán a telekkönyvi előjegyzéseknél.

Míg a megtámadási jog megragadja a csődnyitás előtt megtámadható módon történt kielégítéseket is, addig az egyezségi eljárás joghatálya ezekre nem terjedhet ki, ezek tehát érvényükben fenmaradnak, ami nyílván szintén nem lehet megnyugtató, ha egyenlően igazságos megoldást kutatunk.

Nagyon tartok tőle, hogy ezen rendelkezésnek hatása abban is fog jelentkezni, hogy az adósok nem fognak sietni egyezségi ajánlatuk benyujtásával, hanem szépen bevárják, míg az első végrehajtástól számított két hónap végéhez közeledik vagy míg valamely hitelező csődöt kér ellenük. Az adósnak præmium, a végrehajtó hitelezőnek büntetés, mert nemcsak végrehajtási zálogjogától esik el, hanem költségei is kárba vesznek. Megfontolást érdemel az eljárásnak egy esetleges későbbi módosítása alkalmával, hogy az esetben, ha a végrehajtási jogok érvényfosztása fentartatnék, a végrehajtatók költségei megtérüljenek, mert a foglalással némiképen megóvták a zálogtárgyakat attól, hogy azokat az adós elidegenítse. De ettől az apró részlettől eltekintve, fen kell tartanom aggodalmamat az egész incidentális rendelkezéssel szemben, melynek elejtése arra kényszerítené az adósokat, hogy kellő időben, még mielőtt az egyezséget zavaró végrehajtás foganatosíttatik ellenük, nyujtsák be egyezségi ajánlatukat.

Ezen aggályok mitsem vonnak le abból az elismerésből, mely a rendelet szerkesztőit azért a szellemes és eredeti jogászi szerkezetért illeti meg, melynek segélyével a kifejtett eszmét kiépítették. Míg az osztrák rendelet érvénytelennek mondja ki az említett előző végrehajtási jogokat (telekkönyvi rendtartásunk 63. §-ával kapcsolatban 60 napra visszahatólag), de újra feléleszti azokat, ha az egyezségi eljárás megszüntettetik, vagyis csőd nélkül meghiúsul, addig a mi rendeletünk csak feltételes érvénytelenséget állapít meg, mely feltétlenné akkor válik, ha az eljárást befejezetté nyilvánítják, vagyis ha bíróilag jóváhagyott egyezséghez vezetett. Amott bontó, emitt halasztó feltétel köti a rendelkezés végleges hatályát az egyezségi eljárás eredményéhez.

A magyar rendelet ide egy intézkedést kapcsol be, mely hivatva van egyrészt elejét venni annak, hogy az érvénytelenné vált telekkönyvi bejegyzés törléséből származó előny a hitelezők összessége helyett az esetleg érvényben maradó következő telekkönyvi jogosultnak jusson, másrészt pedig az egyezség biztosítása és végrehajtása érdekében rést tör a telekkönyvi jogszabályok merevségén. Ezért tehát lehetővé teszi azt, hogy a törlendő zálogjogi hejegyzés ranghelye egy évig fentartassék egy, a réginél nem terhesebb bejegyzés számára, melynek segélyével akár a hitelezőknek, akár a kezesnek, akár egy, az egyezségi hányadot kifizető intézetnek dologi biztosítékot lehet nyujtani. Minthogy pedig ezt sem az adósra, sem a szervezetlen hitelezőkre bízni nem lehet, az egyezségben gondviselőt lehet kirendelni, aki helyettük az ezzel járó teendőket elvégzi. A Treuhænder intézménye, mely a külföldi jogéletben egyre terjed és nálunk különböző formák alatt a gyakorlatban nem ismeretlen, így befogadást nyer elismert jogintézményeink sorában.

Nyilt kérdés marad, vajjon nem lett volna-e üdvös ugyanezen rendelkezést az ingó vagyonra szerzett végrehajtási jogokra is kiterjeszteni, ahol szintén fenforog a veszély, hogy érvénytelenítésük által egy azokat követő szerződéses zálogjoggal fedezett hitelező részesül jogos alap nélkül vagyoni előnyben?

Nem ok nélkül időztem hosszasabban a rendelet legmerészebb újításánál, mert az eljárás többi részlete többé-kevésbé ismeretes azokból a vitákból, melyek a korábbi tervezetek körül széles mederben folytak. E viták és tanácskozmányok eredménye gyanánt szűrődött le a jelen rendelet, melynek gondos kivitele sokhelyütt tanúskodik a számos oldalról érkezett észrevételek figyelembevételéről.

Különös gondban részesül a hitelező állásának erősítése az adóssal szemben, ki kérvényével együtt hitelezőinek jegyzékét ideiglenes mérlegét és egyezségi ajánlatát is előterjeszteni tartozik, melyet sem ő, sem kezesei vissza nem vonhatnak. A hitelező nem megy tájékozatlanul az egyezségi tárgyalásra, mert az eljárás megindítására irányuló kérvény és mellékletei egy-egy példányát minden hitelezőnek kézbesíteni kell. Követelésének bejelentése nincs különös formákhoz kötve, sőt részt vehet a szavazásban akkor is, ha a kellő bejelentést elmulasztotta, de mulasztásának vétlen voltát nyomban valószínűvé teszi és ugyanezen feltétel mellett jogorvoslattal is élhet a jóváhagyás kérdésében hozott határozat ellen. Szavazhat akkor is, ha az érdekeltek valamelyike szavazatát kifogásolta és szavazhat azon összeg erejével, melyet bejelentett. Kimaradt a külön tárgyalás a szavazatjog megállapítása fölött, mert erre vonatkozó észrevételeit minden érdekelt az egyezségi tárgyalásnál felhozhatja, az egyezség jóváhagyásának kérdésénél pedig a bíróság első és másodfokon elbírálja a leadott szavazatok érvényét és összegbeli számító erejét is. A rendelet helyesen korlátozza az előnyös kielégítésre jogosított követelések számát a Cst. 60. §-ában lefektetett szo-

ciális szempontok figyelembevételével és csakis a takarékbetevők érdekében szaporítja e kiváltságos követelések sorát. Imperative a 100 koronáig terjedő takarékbetétek, fakultative vagyis a nem érdekelt hitelezők egyszerű tőketöbbségének hozzájárulásától feltételezetten a nagyobb betétek javára is. Maga az egyezség elfogadásához szükséges kétharmad tőketöbbség változatlan maradt és a szervezetekben mellőzött személyi többséget a rendelet sem kívánja meg. Átvette továbbá a rendelet a minimális quóta mellőzését is (kiterjesztve ezt a csődbeli kényszeregyezségre is), tehát ebben az irányban sem kívánta korlátozni a hitelezői többség elhatározási szabadságát, mégis fentartván azt a jogot az igazságügyminiszter számára, hogy a kereskedelmi miniszterrel egyetértőleg a legkisebb hányadot és a leghosszabb megengedhető fizetési határidőt megállapíthassa. Itt is tudatosan eltért a rendelet osztrák elődjétől, mely 25%-os minimális hányadot és 2 évnél nem hosszabb fizetési határidőt kíván meg, e korlátozások hatályba léptetését azonban újabb miniszteri rendelkezésnek tartotta fen, míg a mi rendeletünk nem csupán a korlátozás életbeléptetését, hanem annak a nyert tapasztalatokhoz mért szabályozását is bízta a későbbi esetleges intézkedésre.

Ennek a látszólagos hitelezői szabadságnak azonban magas árát szabja a rendelet, midőn az előző tervezetektől eltérően a bírónak végső döntési jogot ad az egyezségi anyag tartalmának kérdésében is.

Amily szerencsés kézzel rendezte a rendelet egyébként a bíró állását az egyezségi eljárásban, amily helyesléssel fogadom azt a bölcs megoldást, hogy a törvényszék egyes bírája vezeti az egész eljárást elejétől végig a vagyonfelügyelő és ellenőrző biztos vagy hitelezői bizottság közreműködésével és hogy ugyancsak ő, ki az egyezségi eljárásnak minden szakát végig éli és így annak minden részletével megismerkedhetett, dönt első fokon az egyezség jóváhagyása kérdésében is: annyira nem tehetem magamévá azt az álláspontot, melyet a rendelet az egyezség jóváhagyására vonatkozó bírói hatáskör szabályozásánál elfoglalt.

A rendelet abszolut és relativ megtagadási okokat különböztet meg. Az egyezség jóváhagyását meg *kell* tagadni, ha az eljárás megindítását vagy folytatását gátló okot avagy nem pótolható lényeges eljárási szabály megsértését fedezi fel utólag a bíró, továbbá, ha az *egyezségben* egyes hitelezőknek külön előnyöket igértek vagy biztosítottak, melyeket a rendelet nem enged meg. Meg *lehet* tagadni, ha egyes hitelezőknek *az egyezségen kívül* igértek vagy biztosítottak ily külön előnyöket, vagy ha az adós akár az egyezség létrehozása, akár az egyezségre okot adó vagyoni állapotának előidézése körül egyébként csalárdul járt el; ha az adós a fizetésmegszüntetés után egyes hitelezőknek oly kielégítést vagy biztosítást adott, mely akkor vagyoni helyzetének meg nem felelt, ha az adós vagyoni állapota felől kellő tájékozódást szerezni nem lehet és végül — igazán the last but not the least — ha az adósnak az egyezségben juttatott előnyök mértéke és az adós vagyoni helyzete között a hitelezők hátrányára feltűnő aránytalanság mutatkozik.

A megtagadási okoknak az a ketté csoportosítása magában véve is aggályos. Az első csoporttal szemben a bíró helyzete tiszta: a jogszabályt alkalmazza, mely ily esetekben tiltja az elfogadott egyezség jóváhagyását. A második csoporttal szemben zavaros: a rendelet nem tartalmaz szabályt, melyet a bíró alkalmazhatna, midőn a reá bízott döntés jogát gyakorolja. Ily szabály hiányában a jog kötelességgé válik, vagyis a bíró «lehet»-et is «kell»-nek fogja értelmezni, mert abból fog kiindulni, hogy a rendelet a második csoportba felvett esetekre nézve nem engedte volna meg a jóváhagyás megtagadását, ha ezt nem tekintette volna ily esetekben kívánatosnak. Bizonyos, hogy a rendelet épen azért nem tulajdonított abszolut hatályt ezen tilalmaknak — mert lényegük szerint tilalmak — hogy a bíró különös méltánylást érdemlő esetekben kivételt is tehessen. De a kivételt nagyon nehéz úgy megindokolni, hogy kedvezménynek ne lássék. Nem ismerhetem el oly megtagadási okok jogosságát, melyek ugyanazon tények alapján egyes egyezségekben alkalmazást nyernek és másokban nem. Ezért kellett kiterjesztenem már az osztrák rendtartás bírálatában felhozott ezen elvi aggályomat a mi rendeletünkre is.

Ha már most az egyes relativ megtagadási okokat egyenkint szemügyre vesszük, már az elsőnél feltűnő jelenségre bukkanunk, t. i. arra, hogy a rendelet enyhébb elbírálásban részesíti az adósnak vagy az érdekében eljáróknak azt a cselekvését, ha az egyezségen kívül, tehát titkosan és az összhitelezők ellen irányuló megtévesztő és károsító szándékkal részesítenek vagyoni előnyökben egyes hitelezőket, mintha ezt nyíltan magában az egyezségben tesszük. Az erkölcsi közfelfogás sérelme általában és az egyezségi eljárás eredményének mesterséges meghamisítása itt sokkal súlyosabb, semhogy ily esetben a bíró részére az elnézés jogát fentartani lehetne. És ugyanez az indok követeli meg, hogy abszolut megtagadási ok legyen az is, ha az adós egyébként járt el csalárdul akár az egyezség létrehozása, akár az egyezségi eljárást megelőző vagyon kezelése körül. Ebbe a kategóriába tartozik egyes hitelezőknek a fizetésmegszüntetés állapotában történt önkéntes kedvezményezése is, melyet tehát külön felemlíteni felesleges volt. Az első és az ennek tágabb fogalmi körében úgyis bennefoglalt második relativ megtagadási okot tehát az abszolut megtagadási okok csoportjába kellett volna behelyezni, mert az erkölcsi követelményeket sem alkú, sem kegyelem révén nem lehet elengedni.

Ami alkú és megalkuvás tárgya, az az egyezség anyagi tartalma és mert az, ezért nem lehet egyszersmind bírói mérlegelés tárgya. A közerkölcsi követelmények következményeit a kategórikus imperativus erejével vonja le a bíró, az anyagi érdekek megítélésére nézve szuverén a hitelezőség. Igaz, hogy a kényszeregyezség a kisajátításnak egyik neme, mely részben önkéntes — a hitelezői többség részéről — részben kényszerkisajátítás az ellenkező kisebbséggel szemben. Közel fekszik tehát az érvelés, hogy miként a kisajátítási eljárásban, úgy itt is a bíró állapítsa meg vagy legalább felülvizsgálja a kártalanító ellenérték megfelelő voltát. Sőt a kényszer még nagyobbfokú, mert míg a kisajátítást szenvedő fél tulajdonkép csak értéket cserél, mert a kisajátított vagyontárgy teljes készpénzbeli értékét kapja meg, addig a hitelező csakugyan szenvedő fél, mert követelésének csak egy részét kapja meg az egyezségi hányadban. De ez csak látszólag van így, mert valójában a hitelező is követelésének teljes értékét kapja meg, azt az értéket, melyet az egyezség idejében képviselt és nincs az a hitelező, aki megtévesztés nélkül ennél kevesebbet elfogadna. És ebben rejlik a többségi elven alapuló jogi kényszernek legfőbb biztosítéka. A helyzet nem ugyanaz, mint a kisajátításnál, ahol két ellenkező érdekű fél között kell igazságot mondania a bírónak. Itt a hitelezői többség áll szemben a hitelezői kisebbséggel és mindkettőnek ugyanaz az érdeke t. i., hogy az elérhető legmagasabb egyezségi hányadot a lehető legjobb kezesség mellett a lehető legrövidebb idő alatt kapja. Itt tehát csak nézeteltérés lehetséges az egyezségi feltételek értékelése körül, de nem érdekösszeütközés. Hiányozván pedig az érdekellentét, ebben a kérdésben nincs is szükség érdektelen harmadikra, aki a két ellentétes érdek között döntsön. (Mert az egyezség jóváhagyásának megtagadása döntést jelent, nem pedig összeegyeztetést; az összeegyeztető munkát már elvégezték az adós és a hitelezői többség, midőn az egyezség feltételeiben megegyeztek, aminek megtörténtével az adósnak előnyösebb egyezségi feltételekre irányuló érdeke már nem játszik szerepet.) Sőt a helyzet oly sajátságosan hegyeződik ki, hogy a bíró nézete épen azért, mert érdektelen, kevesebb benső súllyal bír, mint akár a hitelezői többségé, akár a kisebbségé. A többség azért fogadja el az egyezségi ajánlatot, mert attól tart, hogy különben egész követelését elveszti; a kisebbség azért utasítja vissza, mert azt reményli, hogy előnyösebb feltételeket tud kicsikarni. Félelem és remény nélkül áll fölöttünk a jogi szakértő és dönt egy kérdésben, melyben minden egyes hitelező saját ügyének legjobb gazdasági szakértője. Ha az elfogadott egyezség elvetése mellett dönt, előidézi a válságot, melytől a többség félt, anélkül, hogy valóra válthatná a kisebbség reményét. Döntésének eredménye a csőd, melyből sem az adósnak, sem a többségnek, sem a kisebbségnek haszna nem lehet. mert ugyan minő egyezségi hányad lehet az, melyre a bíró nyugodtan kimondhatja, hogy az még a csődben várható százalékon is alul marad?

Még lappang ezen rendelkezés mögött az a gyanú, hogy a hitelezői többség az adóssal és a kisebbség rovására összejátszhatna. Ezzel szemben azonban annyi biztosítékot nyujt a rendelet, nem csupán az eljárás nyílvánosságával, ellenőrző intézményeivel, a kedvezményezés és csalárdság tilalmával, az ezzel kapcsolatos jóváhagyás-megtagadási okokkal, hanem a hozzáfűződő

hatálytalanítással és büntetőjogi következményekkel is, hogy egy ilyen távoli lehetőség kedvéért abban a kérdésben, melynek eldöntésére egyedül a hitelezők lehetnek hivatva, a hitelezői többség akaratát erejében meggyöngíteni és ezzel akaratlanul az egyezségrontók üzelmeit bátorítani nem lett volna szükséges.

Csak egyes kimagasló kérdésekre mutathattunk e futólagos észrevételek keretében, melyeknek célja nem lehet a rendelet tanulmányozását feleslegessé tenni, sem pedig annak minden részletét behatóan bírálni. Ha meggyőződésem nem is fedi mindenben a rendeletben elfogadott alapgondolatokat és megoldásokat, elismeréssel kell megállapítanom, hogy az a legnagyobb gonddal és körültekintéssel megalapozott és felépített jogalkotásaink egyike. Akár azokat a részeket tekintsük, melyek a tervezetek nagyérdemű szerzőjének eredeti szövegeiből vétettek át, akár azokat, melyekkel a minisztérium szerkesztőbizottságának mélyenszántó munkája bővítette az intézmény tartalmát, mindenhonnan az a nemes szándék sugárzik ki, mely a nemzeti vagyont károsodástól, a nemzeti társadalmat munkaképes egyének elvesztésétől megóvni kívánja. A háború milliós és milliárdos mértékeivel mérve, ezek a vagyon- és erőveszteségek elenyésző csekélyeknek látszhatnak, de a béke esztendeiben egymásra rakodva a nemzeti erőtőke jelentékeny csökkenését és fogyatkozását jelentik, melyek épen a háború befejezte után várható gazdasági viszonyok közepette válságos magasságra szökhetnek fel. Ha az új intézmény nem is képes elhárítani a nagy gazdasági válságokat, akárhonnan vegyék is azok eredetüket, de felette üdvös eszköz lesz azok káros hatásainak enyhítésére. És ha ezzel elsősorban elérjük azt, hogy akiknek gazdasági léte összeomlott, mialatt a harctéren küzdöttek a hazáért, visszatérve ismét kezükbe vehetik a polgári munka szerszámait és mint szabad emberek dolgozhatnak egy új, biztató jövő alkotásán, úgy nem veszett kárba, sőt sokszorosan fog gyümölcsözni a hosszú és fáradságos munka, mely az új jogintézmény végleges alakba öntését megelőzte.

Dr. Medgyes Simon.

A házasság intézménye a büntetőjogban.

A magyar büntetőtörvényben elszórva a XIV., XV., XVI. és a XXXII. fejezetek egyes szakaszaiban foglaltatnak a házasság intézményének védelmére szolgáló egyes rendelkezések, nevezetesen a XV. fejezetnek 251—253. §-ai a kettős házasságról rendelkeznek, amely szakaszok közül a 251. §-ban körülírt rendelkezés szerint nemcsak a házassági kötelékben álló s az ismételten házasságra lépő, hanem az a nem házas is büntetendő, ki tudva oly egyénnel köt házasságot, aki még érvényes házassági kötelékben van; továbbá a törvény a Btk. 252—253. §-aiban büntetni rendeli a házasfeleket összeadó azt a lelkészt, aki az ily házasságnak megkötése körül akár tudva szándékosan, akár gondatlanul jár el.

A büntetőtörvénynek ezen most említett fejezetében foglalt cselekmények által, az elkövetett sérelem akkor, amidőn mindkét házasfél tudja azt, hogy kettős házasság jön létre, a házasságot védő állammal szemben közjogi sérelmet képez, de az állammal szemben fenforgó közjogi sérelemmel egyidejűleg, a házasságot jóhiszeműleg megkötő másik nem házas fél hátrányára a személyes sérelem is elkövettetik akkor, ha ő megtévesztve lesz az előbbi házassági kötelék fenállása tekintetében és a kettős házasság ily módon jön létre. Minthogy az utóbbi esetben a kettős házasságot kötő egyik fél terhére, a jóhiszemű másik féllel szemben, a fondorlatos megtévesztés és a vagyoni károkozás, sőt gyakran jogtalan vagyoni haszon szerzésére irányuló szándék is fenforog, ezért ilyenkor következményeiben gyakran a kettős házassággal a csalás és a fenforgó közjogi sérelem, a másik jóhiszemű félnek személyes sérelmével is konkurrál.

A Btk. XIV. fejezetébe felvett szemérem elleni bűntettek és vétségek közé befoglalt 246. §-ban a házasságtörés magánindítványi vétségnek lett felvéve arra az esetre, ha emiatt a házasság felbontása vagy az elválás kimondatott.

Továbbá a XVI. fejezetnek a családi állásra vonatkozó bűntettei és vétségei közé beiktatott 255—257. §-ok rendelkezései a házasság megkötésénél előfordult bontó akadályok elhallgatását és a házasulandó félnek megtévesztését, — amennyiben ily módon egy érvénytelen vagy felbontható házasság jött létre — magánindítványi bűntettnek minősítik, mely rendelkezések kiterjednek a házasság megkötésénél az egyik fél által elkövethető csalárdság megtorlására, ekképen az érvénytelen házasságnak ravasz megkötését büntetik s egyúttal az ily házasfeleket összeadó lelkész közreműködését aszerint, amint eljárásában a szándékosság, vagy csupán a gondatlanság forog fen, bűntettnek vagy vétségnek minősítik.

Ebben a XVI. fejezetben tehát a büntetőtörvény megalkotója már annyira ment, hogy a házasulandó félnek passziv magatartását, vagyis hallgatását is bűntettként állapította meg.

A XXXII. fejezetbe az okirathamisításra vonatkozó szakaszai közé felvett 397. §. szintén a házasság védelmét szolgálja azáltal, hogy a házasság kötése és felbontása körül eljárt egyházi funkcionáriusokat ebben a tekintetben közhivatalnoknak és az általuk vezetett okiratokat közokiratoknak veszi.

Ez a 397. §. jelenleg már jelentőségét elvesztette az állami anyakönyvvezetés és a házassági jogról intézkedő törvény hatályba lépte által, de ehelyütt feltűnik a büntetőtörvénynek egyik sajátságos jelenségeként az, hogy e törvény csupán a 397. §-ában a papok terhére, de sehol a javukra nem biztosított hatósági jelleget, minekfolytán a büntető judikatura kénytelen volt ebben a kérdésben azt az erőltetett indokot akceptálni, hogy az egyházi hivatal nem szolgálja az állami jogrendnek a fentartását, ezért a közhatóságnak jogait nem élvezheti.

A házassági jogról szóló 1894 : XXXI. tc. 122. és 123. §-ai a büntető törvénynek vonatkozó szakaszait összhangzásba hozták az állami anyakönyvvezetés szabályaival akképen, hogy a házasságnál közreműködő polgári tisztviselőt rendelik büntetni és a lelkésznek büntetőjogi felelőssége arra az esetre lett meghatározva, ha a lelkész az egyházi összeadást, a polgári tisztviselő előtt kötött házasság előtt végezte.

A fentiek szerint a házasság intézménye a büntető törvénykönyvnek néhány szakaszaiba felvéve lévén, az ezután később életbe lépett büntető perrendnek, a létező anyagi jogszabályokkal számolni kellett s így nyilván ennek tulajdonítandó az, hogy a Bp. 7. §., 265. §. és a 490. §-ba a házassági kérdéssel vonatkozásban alaki szabályok felvétettek. Nevezetesen a Bp. 7. §-ban ki lett mondva, hogy ha a bűnperben valamely házasságnak érvénye vagy érvénytelensége mint előleges kérdés felmerül, a bűnügy befejezése előtt rendszerint előbb a polgári bíróság ítélete bevárandó s ily esetben a Bp. 265. §-a szerint a bűnvádi eljárás továbbfolytatása felfüggesztendő. Minthogy pedig az eképen külön eljárásra utasított fél nem kényszeríthető az eljárás megindítására és a bűnügy befejezése ily bizonytalanságtól nem tehető függővé, hogy tehát a büntető bíró a bűnügyet befejezhesse, kénytelen a határozatában büntetőjogi szempontból a házasság érvényét illetve érvénytelenségének kérdését is elbírálni, de mivel a házassági jog értelmében csak a polgári bíró előtt bontható fel a házasság, ezért a Bp. 490. §-ába feles óvatosságból lett felvéve az a szabály, hogy a házasság érvénytelenségét a büntető bíróság ki nem mondhatja.

A büntetőjogból vett ezen előbb felsorolt jogszabályoknak feltüntetése s az ahhoz fűzött megjegyzéseim előrebocsátása után, mindezekből kifolyóan, rátérek a feladatomul kitűzött arra a kérdésre, hogy van-e szükség arra, miszerint a házasság intézménye a büntetőtörvényben szerepeljen s hogy a büntetőtörvény szabályai által is körülvétessék?

A házasság az erkölcsön és valláson alapuló intézmény, melynek létfeltételei a kölcsönös szeretet, tisztelet és az odaadás. Az ősidőkben egyes népeknél a házasság mint poligamia, a legtöbbjénél mint monogámia volt feltalálható, de már a római nép mindenütt, ahová hódításai folytán eljutott, a szigorú magánjogi szabályaival, a házassági intézményre befolyást gyakorolt, midőn pedig a római katholikus vallás hatalmát kiterjeszteni kezdte, ezzel egyúttal a házassági intézményt valláserkölcsi alapon a hatalmába vette annyira, hogy a házasság a római katholikus, majd pedig a görög egyház tanai szerint szentség lett és ekképen a házasság megkötése, a házassági perben való bíráskodás kizáróan az egyház kezébe jutott és a kánoni jog a házasság szentségét felbonthatatlannak nyilvánította.

Ez a helyzet évszázadokon át tartott, míglen a vallásfelekezetek szerint érvényben volt különböző házassági jogok, a vegyes házasságok folytán felmerült kettős bíráskodás, a házasság intézményének szilárdságát annyira megrendítették, hogy állami érdek miatt a házasság intézményének jogi jellegénél fogva a

legújabb időben a házassági jog államosítása bekövetkezett. Az állam nem érintette a vallásnak azt a tanát, hogy a házasságot némely egyház szentségnek tartja, de amaz alapon, hogy az egyházjog szerint, a házasság egyszersmind szerződés alakjában létrejött jogviszony, mely mint ilyen magánjogi szabályozás alá vonható, a büntetőtörvény 1894 : XXXI. tc.-ben a házasságot jogerkölcsi vonatkozásaiban, állami szempontból szabályozta.

Ezt a házassági törvény megelőzően a büntetőtörvénybe a kettős házasságra, a házasságtörésre és a házassági bontó akadályok elhallgatására vonatkozó büntetőjogi rendelkezések nyílván az ősrégi magyar törvények nyomán, továbbá a külföldi törvények és részben a kánonjog alapján lettek felvéve, de amint az eredmény mutatja, a büntetőtörvény vonatkozó szakaszainál alig fejlődött ki a judikatura, mert az állam nem bírván a házassági jog tekintetében az egyházra ingerenciával és mert az említett deliktumok legtöbbjének előfeltételét a házasság érvénye, illetve annak felbontása képezte, ez okokból a kettős házasság és a családi állásra vonatkozó bűntett, valamint a házasságtörés vétsége valamely bűnügy tárgyaként ritkán fordulhatott elő s a legutóbbi helyen említett vétség annál ritkábban, mert a kánonjog a házasságot felbonthatlannak tekinti, ezért házasságtörés esetében is csupán az ágy és asztaltól való elválasztást engedte meg.

A házasság államosítása következtében beállott helyzetet szem előtt tartva, s a büntetőtörvénybe a házassági intézmény védelmére felvett fejezeteket abból a szempontból vizsgálva, hogy azok a gyakorlatban mikor nyerhetnek alkalmazást, a következő eredményre lehet jutni:

A Btk. 254. §-ában körülírt kettős házasság bűntette feltételezi azt, hogy előző érvényes házasság fenforogjon és hogy a terhelt ennek köteléke alá tartozzék, mert az egynejűség alapelvéből következik, hogy a korábbi érvényes házasság megszűnése előtt új érvényes házasságot kötni nem lehet — tehát a kettős házasság bűntettének előfeltételét az érvényes házassági kötelék képezi, de a Btk. 251. §. tartalma szerint kettős házasság esetén, a korábbi házasságnak időközbeni megszűnése után is, a második házasság hivatalból üldözendő s büntetendő cselekmény tényálladékát képezi.

Azokban a disztinkciókban, hogy amennyiben az előbbi házasság nem volt semmis, az új házasságkötés a H. T. 45. §-a értelmében semmis, ha pedig az előbbi házasság semmis volt, ez esetben az új házasság azon az alapon érvényes, mert a H. T. 46. §. 2. bek. szerint a semmisnek nyílvánított házasságot úgy kell tekinteni, mintha meg sem köttetett volna, — a kettős házasság miatt folyamatba tett bűnügyben oly komplikált magánjogi kérdések merülhetnek fel, hogy már egyedül emez okból sem helyénvaló az ily tárgyú ügyeket a büntetőbíróság elé vinni, mivel általános jogelvet képez az, hogy ha valamely bűnügyben túlnyomóan magánjogi vonatkozások előfordulnak, az ily ügyben a bűnvádi eljárás rendszerint megszüntetéssel járjon, illetve a terheltnek a vád alóli felmentésével végződjék.

A szóbanforgó esetben talán igazságtalannak is tünik fel amaz eset, hogy ha a kettős házasság közül közbejött körülmény folytán, az utóbb kötött házasság érvényben maradt, ennek dacára ez a házasságkötés bűntettessék, mert amennyiben a korábbi — habár érvényes házasság — időközben megszűnik, ezen körülmény következtében a másik házasságkötéssel felmerült közés magánjogi sérelem eliminältatik. A büntethetőség megszüntét illetően ily esetben hasonszerűség okából is erőszakos nemi közösülésre, a szemérem elleni erőszakra s a megfertőzés büntetlenségére a Btk. 240. §-ában kimondott az a jogelv, hogy amennyiben a felek között, az utóbb kötött házasság érvénye folytán a jogsértés megszűnt, a sérelem büntetlensége biztosíttassék, — a kettős házasságra is alkalmazható volna.

A Btk. 251. §-a és a H. T. 74. §-a között fenforgó ellentét is ellene mond a Btk. 251. §-a fentartásának, nevezetesen a holttá nyílvánítottra az a vélelem forog fen, hogy ő nem élt tovább annál az időpontnál, mely az ítéletben elhunyta napjául meg lett állapítva, de holttá nyílvánítás esetében a házasság csakis a hátramaradt házastárs házasságkötése által szűnik meg, ekként dacára annak, hogy az első házasság a H. T. 74. §-a szerint még nem szűnt meg, az illető fél mégis a holttá nyílvánítás alapján köthet új házasságot, ha tehát az valamiképen megtudva azt, hogy eltűnt házastársa valamerre él s mégis megköti az új házasságot, őt a holttányilvánítási ügyben hozott bírói határozat és a házassági törvény a kettős házasság következményei alól nyílván megvédeni fogja.

A házasságtörést a törvény a megsértett házastárs indítványára csak akkor bünteti, ha okul szolgált a házasság felbontására, amely előfeltétel nélkül még a bűnvádi eljárás sem indítható, minélfogva a házasságtörés nem képez önmagában bűncselekményt, ezért az akkor sem büntethető, ha emiatt indíttatott meg a válóper, de nem ebből az okból lett a házasság felbontva.

A polgári bírónak a házasságtörésre alapított felbontó ítéletére feltétlenül szüksége van a büntető bírónak a házasságtörés büntethetőségének kimondása végett, de a házasságtörést a polgári ítélet még nem állapítja meg és a büntetőbírót az ítélet csak annyiban köti, hogy enélkül a bűnvádi eljárás folyamatba nem tehető. A büntetőbírónak önállóan kell vizsgálnia a polgári bíró ítéletével szemben megállapítania azt, hogy a terhelt a házasságtörésben bűnös-e, avagy nem bűnös.

Ezek a felsorolt s az ügyben felmerülhető család- és házasságjogi kérdések egymagában is elegendő indokul szolgálnak arra, hogy a házasságtörés mint büntető deliktum a büntetőtörvénykönyvből kihagyassék.

Ugyancsak kihagyandónak vélném a büntetőtörvény XVI. fejezetéből a házasság bontóakadályainak elhallgatása s a másik félnek ily akadályok miatti megtévesztése által elkövethető bűntettre vonatkozó szakaszokat, mert ezen bűntett is kapcsolatos a házasság érvényességének kérdésével, mivel pedig a H. T. megkülönböztet feltétlen és viszonylagos bontó okokat, továbbá van semmis, megtámadási s tiltó akadály és mindezeknek a házasság fentartása, illetve a felbontása tekintetében különböző jogkövetkezményei lehetnek, ekként a kérdések a büntető per keretében szükségszerűen mérlegelés és döntés tárgyát képezhetik, ezért véleményem szerint ily kizáróan magánjogi kérdések szintén nem tartozhatnak a bűnügy keretébe.

A házassági jogba felvett büntető határozatok azzal vannak indokolva, hogy a házasság intézményének szilárd alapokra való fektetése az államnak elsőrendű érdeke s elengedhetlen követelménye, minélfogva szükséges a törvény tiltó rendelkezéseinek áthágóit büntetéssel sujtani.

Ezen indokok alapján a H. T. büntető rendelkezéseit helyeselni lehet, de épen ez az ok is amellett szól, hogy a házassági intézmény védelmére vonatkozó büntető rendelkezések nem a büntetőtörvénykönyvbe, hanem a házassági törvénybe valók.

A házassági jogba felvett büntető rendelkezésekkel kapcsolatban végül érveléseim támogatása céljából még rá akarok mutatni ama ellentmondásra, mely a büntetőtörvénybe s a házassági törvénybe felvett büntető rendelkezések között fenforog, nevezetesen a Btk. 255. §-a csakis a bontó akadályok elhallgatóját rendeli büntetni és a deliktumot magánindítványi bűntettnek minősíti, ellenben a H. T. 121. §-a magánindítványról nem tesz említést, de a Btk. 255. §-ában említett házassági akadályok magyarázataképen általánosságban a házassági törvény által meghatározott érvénytelenségi okok gyanánt azokat jelöli meg, amelyek miatt a házasság megtámadható vagy semmisnek nyílvánítható, azonban a bontó s tiltó akadályok között különbséget kell tenni, mert a bontó akadály a házasság létrejöttét kizárja és a fenállását is megengedhetlenné teszi, ellenben a tiltó akadály a házasságkötést megengedhetetlenné teszi, de nem zárja ki az ily akadály ellenére megkötött házasság további fenállását.

Különösen a H. T. 124. §-a mond ellent a büntetőtörvénynek, mert a H. T. 124. §-a az e törvényben megjelölt összes akadályok és érvénytelenségi okok ellenére létrejött házasságkötést vétségnek minősíti, holott a Btk. 255. §-a szerint, a bontó akadály elhallgatása magánindítványi bűntettet képez; a H. T. 126. §-a szerint pedig ily cselekmény a járásbíróság hatáskörébe, a büntetőtörvényre vonatkozó általános hatásköri szabályok szerint azonban a kir. törvényszék hatáskörébe tartozik.

Cikkem befejezéseül még azt a megjegyzést teszem, hogy a komplikált témához a felszólalásra az a körülmény indított, hogy a figyelmet felhívjam arra, hogy a büntetőtörvénynek kilátásba helyezett revideálásánál a házassági törvény jogszabályai gondos figyelemben részesíttessenek és a büntetőtörvénybe deliktumokként fel ne vétessenek a házassági s a családi jogba vágó oly esetek, amelyek a büntető jogtudomány alapján el nem bírálhatók.

Ujfalussy Béla.

A közgazdaságtan oktatásának reformja a jogi studiumban.

Buday Dezső jogakadémiai tanár úr «Tervezetvázlat a jogi oktatás reformjához» címen igen figyelemreméltó cikket ír e közlöny 46. számában. Egy pontjához, a közgazdaságtani részhez, legyen szabad röviden hozzzászólnom.

A cikkíró az első esztendőre kívánja tenni a közgazdaságtant. Nemcsak előbbre tenné mostani helyénél, hanem magának a tantárgynak eddig dívott belső sorrendjét is megfordítaná. Ugy véli, hogy «pedagógiai szempontból sokkal előnyösebb első félévben a közgazdaságtannak úgynevezett alkalmazott részét adni (különös tekintettel az agrárpolitikára) két óra praktikummal». A második félévben következnék a «közgazdaságtan (elmélet és történet)».

E tervnek két érv mond ellent. A jogi studium főleg jogászoknak van szánva. Őket legelőször a jogtudományba kell bevezetni. Hogy itt a jogtudományi módszertan értelmében mi vezet legjobban célhoz, annak megítélésére nem érzem magamat illetékesnek. De bizonyosnak tartom, hogy a középiskola gyökeres reformja nélkül nem lehet szemet hunyni azelőtt, hogy a mai gimnáziumi oktatás majdnem tisztára történelmi alapokon áll. Az egyetemi oktatás szóban forgó ága egyéb, igen fontos pedagógiai érvektől eltekintve, szükségkép ehhez alkalmazkodik, amikor elsősorban adja a római jogot és a jogtörténetet.

A közgazdaságtan természetéből folyik, hogy bevezető studiumképen tanítani nem lehet. Még oly főiskolákon is, ahol nem jogászokra fektetnek fősúlyt, igyekeznek az egész közgazdasági tanépületnek egyrészt jogi, másrészt egyéb általános megalapozást adni. Ha az ember *alkalmazni* akar, akkor kell valaminek a kezében lennie, hogy alkalmazhasson. A közgazdaságtan alkalmazott része tanulhatásának feltétele az ú. n. elméleti vagy helyesebben általános közgazdaságtan. Hogy valaki az eredmény legszerényebb kilátásával tanulhasson alkalmazott közgazdaságtant, először meg kell alapozni tudását, a mi adott esetünkben általános jogi, majd általános közgazdasági ismeretekkel. A statisztikai oktatásnak pedig párhuzamosan kell haladnia a közgazdasági tanulmányokkal. Először jönnek az általános statisztikai ismeretek, aztán a speciálisak.

Buday professzor úr reformterveiben az érdeklődéskeltés semmiesetre sem lényegtelen szempontjából indul ki. Nem hinném, hogy tévedek, ha azt mondom, hogy érdekesség szempontjából bajos az ismereteket időrendi sorba csoportosítani. Az egyéni vonzódástól eltekintve, amelyből általános szabályt szerkeszteni nem lehet, minden tudomány egyformán lehet érdekes vagy érdektelen, aszerint, hogy egyfelől a tanuló minő kedvvel megy neki életpályastudiuma egészének, másfelől, hogy kik ülnek a katedrákon. Sajnos, egyetemi hallgatóink túlnyomó része csak azért megy a jogi pályára, mert, amint mondani szokás: valamit csak kell tanulni, legkevesebbet a jogon kell, no meg jogászból végül is minden lehet. Erre a többségre nézve, sajnos, igazán mindegy, hogy mit tanítanak elsősorban. E kérdésfelelet-emberek kényszerűségből jól-rosszul betanulják a nehány száz kötelező oldalukat. Ezekért kár fejet törni sorrendi reformokkal. Ami a másik szempontot illeti, a jó tanár egyformán érdeklődővé tudja tenni hallgatóját (a komoly elemet) minden iránt. Ezt bővebben megokolnom nem kell. Emlékezzenek, akik kedvvel tanultak az egyetemen, nem-e szivesebben hallgatták a nem kötelező tárgyat jól előadó és amellett nem is vizsgáztató magántanárt, mint a rosszul előadó, csak tankönyvét ismétlő, vizsgáztató, nyilvános, rendeset.

Szeretnék a cikkíró ama kitételével is foglalkozni, hogy «adni kell a közgazdaságtant kétszer oly széles terjedelemben mint eddig és pedig a tantervnek megfordításával, először a könnyebben érthető és érdekesebb alkalmazott részt, az ú. n. szociálpolitikát (itt is a legnagyobb terjedelemben, majdnem az egész első félévben az agrárpolitikát, ha ugyan nem lehet azt még külön katedra számára biztosítani) s csak a második félévben az elméleti részt». Nem fejtvén ki a cikkíró, miként képzeli a «terjedelem megkétszerezését», nem tudom elképzelni. Hisz ma, amikor két féléven át tanítanak közgazdaságtant, alig tudják elvégezni az előadók anyagukat, oly óriási a tömege. Ha a tanítás intenzitásának megkétszerezését érti a cikkíró, szivesen elfogadom álláspontját. Szűkebbre vonni a keretet, de annál mélyebbre szántani. Ami a közgazdaságtan belső sorrendjét illeti, csak visszamutatok arra, amit a sorrendről feljebb mondottam.

Nem osztom azt a felfogást, hogy a szociálpolitika «könnyebb» volna, mint a közgazdaságtan ú. n. elméleti része. Ami a szociálpolitikában könnyebb, annak tanításában kevés a köszönet. Még a leggyakorlottabb, legképzettebb szociálpolitikusok ítéletét is gyakran megtéveszti adottak és kívánatosak összetévesztése, a pártállás stb. Végzetes volna erre az ingoványos talajra szabadítani kezdőket. Az orvosnövendék először anatomiát tanul és csak jóval később klinikai diagnosztikát. És ez helyesen van így, noha talán az első pillanatra az utóbbi az érdekesebb. Közgazdaságtanból először azt kell tudni, hogy a néhány sarkalatos alaptételről miket állapított meg a tudomány. Ha ez jól meg van alapozva, akkor nagy körvonalakban meg lehet rajzolni a gazdaságpolitika legfőbb területeinek leglényegesebb vonásait, legutolsó sorban a szociálpolitikáéit.

A jogi oktatás hibái közt nem a legutolsó, hogy hiányzik a gyakorlati gazdasági élet iránt való érzék és annak ismerete. Különösen gyakran halljuk ezt bírákról és közigazgatási férfiakról. Ezen némelyütt úgy segítenek, hogy szigorúbban követelik meg a közgazdaságtant magán a főiskolán, de főleg úgy, hogy az iskolai studiumon túl kötelezik a jogászt, hogy a gyakorlati közgazdasági életet tanulmányozza (bankpraxis, üzemi gyakorlat etc.). Általános vagy helyes irányzat az, hogy a közgazdaságtan minél korábban taníttassék vagy pedig először annak alkalmazott, majd azután általános része — nem lehet. Ezeket elmondván, nem akarom túllépni kitűzött keretemet. Csak röviden azzal végzem, hogy a jogi oktatás reformjának kulcsát alsóbb iskolaügyünk reformjában látom. Amíg ez meg nem lesz és ameddig időt nem engedünk ez utóbbinak a teljes kiérésre, lényeges változást elérni nem fogunk. *Dr. Varró István.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az élelmiszeruzsora büntetőjogi üldözése** tárgyában szólaltunk fel lapunk folyó évi 41. számában. Kifejtettük, hogy elérkezett az ideje annak, hogy a gazdasági igazgatási intézkedéseken felül megfelelő büntetőjogi rendelkezésekkel is törekedjék a kormány véget vetni az e téren felburjánzott visszaéléseknek. Örömmel állapítjuk meg, hogy a minisztérium november hó 23-ik napján 4207/1915. M. E. sz. alatt kelt rendeletében a gazdasági intézkedések egész sorát állapította meg avégből, hogy a lakosságnak életszükségleti cikkekkel méltányos áron való ellátását biztosítsa; ezt a rendeletet büntető rendelkezések egészítik ki, amelyek mind az ár-túlhágásra, mind pedig — a nem maximált árúknál — az árú-uzsorára kiterjednek, bűncselekménynek nyilvánítják a nyerészkedési célzatú készletgyűjtést és a készlet-eltitkolást, valamint a készleteknek a házi és gazdasági vagy üzemi szükségletet aránytalanul meghaladó mennyiségben a forgalomból való visszatartását; bűncselekmény a forgalombahozatal végett előállított életszükségleti cikkeknek kellő indok nélkül való megsemmisítése vagy azoknak rendeltetésüktől lényegesen eltérő célra való felhasználása, végül bűncselekmény az oly összebeszélés vagy egyesülés, amelynek célja a most említett cselekmények valamelyike. Mint értesülünk, ezzel nem merült ki a kormány által tervezett büntető rendelkezések sorozata és a legközelebb összeülő országgyűlés elé oly törvényjavaslat fog terjesztetni, amely a visszaélések súlyosabb válfajait vétségeknek és bűntetteknek nyilvánítja és szabadságvesztésbüntetés mellett a Btk.-ben megállapított határt sokszorosan felülmúló pénzbüntetéssel sujtja.

— **A Ptk. törvényjavaslatának magyarsága.** Dr. *Kuthi* Sándor debreczeni ügyvédtől a következő levél érkezett a szerkesztőségbe:

«Minden jogász előtt érthető kellemes érzéssel vettem kezembe a Ptk. törvényjavaslat bizottsági szövegének testes kötetét s magam elé téve a II. tervezetet is, kényelmesen hátradőlve élvezni akartam a leendő magánjogi kódexet, melyre kerek 400 évig kellett várnunk.

Ám az első pár szakasz után meglehetősen hüledezve tettem le a füzetet kezemből. Már a II. tervezetnél is feltűnt a szövegezés igen-igen rossz magyarsága, a bizottsági szöveg azonban eb-

ben a tekintetben túltesz a Tervezeten is. Szinte csodálkozva kérdjük, hogy lehetett a mi szép nyelvünket helyes értelméből így kifordítani s csöndes megadással gondolunk az 1907. évi svájci törvénykönyvre, az 1911. évi svájci kötelmi jogra, melyeknek világos, egyszerű nyelvezete minden törvénykönyvnek mintául szolgálhat.

A polgári törvénykönyv törzse lesz jogéletünknek, bibliája a jogot tanuló ifjúságnak. Helyes nyelvérzékünket az a magyartalan, idegen nyelv, amely a bizottsági szövegben van, tönkre fogja tenni. A jogi fogalmak úgy fognak köztudatba átmenni, amint a kódexben irva vagyon és szomorúan látjuk előre a régi magyar jogászi nyelv — nem a latinos — teljes pusztulását.

Pedig nem közönyös, hogy Geörch vagy Frank magyarságán tanulunk-e jogot vagy idegen nyelvből szedett kificamított szórendeken.

Az Optk. reviziója előmunkálatainál komolyan gondoltak arra, hogy a megváltoztatandó szakaszokat azon a régies nyelven fogják megszövegezni, amelyen az 1800-as évek elején irtak s így illesztik be a kódexbe, mint mikor egy régi templom renoválásánál a kőcsipkéket, iveket, ajtókat a régi stilusban építik be ....

Mire való például a B. Sz. 2. §-ában a sokszori «maga» szó? Mit jelent ez a mondat magyarul: Aki kiskorú, vagy gyámság alá van helyezve, ezt csak annyiban teheti (sic!) amennyiben a törvény megengedi. Hogy *nem* szabad magyarul írni, jó példa az 1042. §. 2. bekezdése, az 1058. §. 2. p., stb. Viszont egyes jogintézményeket feltűnően jó magyarsággal tárgyal a bizottsági szöveg. Hogy pedig ne csak kritizáljak, de jobbat is mutassak, mennyivel világosabb a 2. §. így: Minden ember jogot szerezhet, teher vagy kötelezettség alól mentesülhet, saját akaratából. Aki nagykorú és nincs gyámság alatt, jogáról rendelkezhetik, terhet, kötelezettséget vállalhat. Kiskorú vagy gyámolt, minderre csak akkor jogosult, ha a törvények engedik. Még keservesebb magyarságú a szövegezés ott, hol valamely előző §-ra történik hivatkozás. Az előzőkre való hivatkozás pongyolaságát csak magyar törvények ösmerik. Csak magyar törvényben olvashatunk olyat is, hogy amennyiben ez az X törvény másképp nem intézkedik, Y törvény szabályait kell alkalmazni. Nesze neked rébusz jogász!

Tessék végignézni az egész svájci Ptk-t, találni-e benne ilyen «hivatkozást». Nálunk: «Az 1015. §. szabályai megfelelően alkalmazandók (1044. §.).» Az 1164. §. az 1153., 1156., 1158. §. 2. és 1163. §-ra hivatkozik, melyek «megfelelően alkalmazandók». A képviselőházi tárgyalásnál felejtsenek el majd csak egy ilyen «utalást» s mindjárt hozzákezdhetünk a novellákhoz.

Jobb magyarságot s több precizitást kérünk a törvényszerkesztésnél. A Pp-t, ha jól emlékszem, egy kiváló magyar nyelvészünknek adta oda Plósz, hogy simítsa és magyarosítsa nyelvezetét. Kétszeres kötelesség ez, ha ily nagy törvényalkotásról van szó. Kodifikatoraink pedig végre szokjanak le a talán kényelmes, de nagyon pongyola utalások és visszautalásokról, mert azok még mindig félreértésekre s tévedésekre vezettek.»

Nem éreztük magunkat hivatottaknak, hogy a levélben foglalt vádra akár pro, akár kontra észrevételt tegyünk. Ezért a magyar nyelv legnagyobb élő tekintélyéhez fordultunk felvilágosításért, aki, tudomásunk szerint, a Ptk. javaslatának újabb miniszteri tervezetét felülvizsgálta.

Válasza a következő:

«Kuthi dr. úr «kényelmesen hátradűlve» «hüledezett» a PTK. rossz magyarságán, de a lesujtó bírálatot is nagyon kényelmesen állapította meg, néhány általános mondással s mindössze egy-két bizonyító adattal! Tegyük föl, hogy csakugyan van a 2. §-ban (melyet a képviselőház bizottsága fogalmazott) egy-két fölösleges *maga*, s tegyük föl, hogy a másik mondatban, az egyetlenben, melyet idéz, szintén esett valami hiba: azt hiszi dr. Kuthi úr, hogy ezzel olvasói előtt eléggé bebizonyította az ő nagy állításait? Ő maga megvallja, hogy «egyes jogintézményeket feltűnően jó magyarsággal tárgyal a bizottsági szöveg.» Az egésznek nem is lehet azonos a stílusa, mert hisz az egyes részeket más-más szerző fogalmazta. Aki tudja, milyen volt törvényeink nyelve még két-három évtizeddel ezelőtt, az mindenesetre javulást, nem pedig hanyatlást fog látni az új törvénykönyvben. Reichard Zsigmond, ki az 1901. évi Magyar Nyelvőrben és a Jogt. Közl.-ben nem néhány odavetett nagy mondással, hanem tüzetesen és alaposan megokolta bírálatát, már *az első tervezetről* megállapította, hogy «nyelve korábbi törvényeinkkel összehasonlítva nagy haladást jelent» és elismerte a «tudatos törekvést és folytonos figyelmet arra, hogy a stílus világos és magyaros legyen». S az a tervezet, melynek már első formájáról ennyi elismeréssel lehetett szólni, nem válhatott rosszabbá a fokozatos átdolgozás folytán. Ugyanaz a magyar nyelvész, akivel Plósz a Pp-t s még előbb Szilágyi Dezső az egyházpolitikai törvényjavaslatokat átnézette, lelkiismeretesen átvizsgálta a PT.könyvet is, s *amennyire lehetséges volt,* érvényesítette nézeteit: eszerint megtörtént tehát az is, amit K. úr oly kívánatosnak tart. Ha az ő debreczeni nyelvérzéke még sincs megelégedve, annak talán van némi alapja, de ez még alig jogosítja föl olyan általánosságban odavetett elítélő nyilatkozatra.

Simonyi Zsigmond,
A Magyar Nyelvőr szerkesztője.»

— **A Magyar Jogászegylet** folyó hó 20-án tartott ülésében *dr. Meszlény Artur*, az igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró bemutatta a csődönkívüli kényszeregyezségről szóló, legutóbb kibocsátott minisztériumi rendeletet. Annak kiemelése után, hogy ez az intézmény, ha terjedelemben nem is, de gazdasági jelentőségben elsőrendűen fontos pontja annak a nagyszabású kereskedelmi és hiteljogi programmnak, amelyet *Balogh Jenő* igazságügyminiszter maga elé tűzött, ezúttal egynehány fontosabb magánjogi konstrukcióval foglalkozott, amelyek a rendeletnek mintegy dogmatikai hátteréül szolgálnak. Kifejtette, hogy az eljárás megindítását megelőző időben szerzett végrehajtási zálogjogok és előjegyzések hatálytalansága (rendelet 19. §.) csak akkor éri el célját, ha az így felszabaduló ranghely — eddigi telekkönyvi jogunk elveivel ellentétben — nem a később bejegyzett hitelező javára jut, hanem az egyezségi hitelezők előnyére az adósnak vagy helyette másnak marad fentartva. Ebből folyik a rendeletnek az az újítása, hogy az egyezségben ilyen ranghely-fentartást lehet kikötni (rendelet 49. §.) és gondoskodni kellett arról is, hogy az e ranghelyen alapított zálogjogot a hitelezők javára kirendelt gondviselő érvényesítse. Maga az említett 19. §. feltételes semmisséget konstruál, amely csak akkor válik véglegessé, ha az egyezség létrejön és a bíróság ezen az alapon az eljárást befejezetté nyilvánítja (55. §.). Ebben az esetben a semmis zálogjogot a telekkönyvben hivatalból törölni is kell. Ellentétben ezzel az abszolut semmisséggel, csak relativ hatálytalanságot állapít meg a rendelet arra az esetre, ha az adós a rendes üzletkezelés keretén túlmenő vagy ingyenes jogcselekményeket végez a vagyonfelügyelő hozzájárulása nélkül vagy kifogása ellenére (rendelet 17. §.) Ez a relativ hatálytalanság nem megtámadhatóság, hanem szintén semmisség: a hitelezők tehát nem kénytelenek annak érvényesítése végett pert indítani. Foglalkozott ezután előadó a rendelet 17. §-ának 3-ik bekezdésében a jóhiszemű harmadik személy oltalmára vonatkozólag felállított szabállyal, végül pedig azzal a kérdéssel, vajjon az egyezség jogerőre emelkedésével a hitelező elveszti-e a követelés elengedett részére vonatkozó jogát a kezessel szemben, aki neki egyezség híján akár egyetemlegesen, akár mint közönséges kezes felelős lett volna; és a rendelet szabályainak egybevetéséből arra az eredményre jut, hogy a kezes a különbözet erejéig felelős maradt.

Ezután *dr. Nyulászi János* tartotta meg «Jelzálogjogunk reformja és pénzintézeteink mobilitása» című előadását. A Ptk. bizottsági szövegének ismertetése kapcsán előadó rámutatott arra, hogy jelzálogjogunk reformjának vezéreszméje a pénzintézetek mobilitásának emelése kell hogy legyen. Ebből a nézőpontból különösen a jelzáloglevél (Briefhypothek) intézményének meghonosítását tartja szükségesnek.

— **A budapesti ügyvédi kör** választmánya a kör ez évi működéséről szóló jelentésében nagy elismeréssel és hálával emlékezik meg *dr. Kovács Marcel* kir. táblabírónak a Pp.-t ismertető három hónapig tartó előadás-ciklusáról. Minthogy Kovács Marcel előadásai a téli és tavaszi idény nagy részét lefoglalták, a kör ezenkívül csak két aktuális kérdésnek szentelt

még egy-egy estélyt: *dr. Springer Ferenc* az illetéktörvényről, *dr. Fraenkel Sándor* pedig a hadiadóról tartott előadást. A jelentés kegyelettel emlékezik meg a harctéren elesett két tagjának *Bartha Artur* és *Énekes Endre* ügyvédeknek hősi haláláról.

— **A haláleseti vagyonátruházások illetéke** címmel *dr. Móricz* József kassai kir. járásbíró igen hasznos gyakorlati munkát állított össze, amelyben az illetékszabályok kapcsán közli a közigazgatási bíróságnak idevágó döntéseit is. A gyakorlat emberei bizonyára szivesen fogadják a 81 oldalra terjedő kis könyvet, amelyet a szerző részletes tárgymutatóval még használhatóbbá tett volna. Megrendelhető a szerzőnél, ára 2 K.

KÜLFÖLD.

— **Binding** számára a nyugalombavonulás csupán dignitas sine otio. Alig néhány hónapja jelent meg a «Normen» második kötetének újabb kiadása s most újra két vaskos kötet címlapján olvashatjuk nevét. «*Strafrechtliche und strafprozessuale Abhandlungen*» címmel 922 oldalon Duncker és Humblot kiadásában közrebocsátotta összegyüjtött tanúlmányait, amelyek mindegyike egy-egy hatalmas gránitkocka a büntetőjogi dogmatika épületében. Ez a két kötet azonban jóval többet jelent, mint már közzétett cikkek újabb kiadását. Így mindenekelőtt a perjogi értekezéseket felölelő második kötetben két eddig meg nem jelent tanúlmánnyal lepte meg a tudományt: az egyik (167—212. old.) a bűnvádi eljárás materialis és formalis alapelveinek viszonyával és ezeknek a peralakulásra gyakorolt befolyásával foglalkozik, a másik (265—360. old.) az eredeti és az ítéletben megállapított büntetési igény viszonyát tárgyalja. El is tekintve azonban e két nagyérdekű tanúlmánytól, nincs a két kötetben jóformán egy értekezés sem, amelyet a szerző ki nem egészített vagy ne módosított volna, ha nézetei annak megjelenése óta megváltoztak. «Változatlanúl csupán az jelent meg — mondja Binding — ami felfogásomnak még ma is teljesen megfelel.» Az a tudós, akinek nézetei még hetvennégy éves korában is fejlődésképesek, bizonyára nem csupán azért sorozható a büntetőjog klasszikusai közé, mert a büntetőjog klasszikus irányát képviseli. Agg-kora miatt hagyta oda Binding a lipcsei egyetem katedráját s most kiderül róla, hogy menynyivel fiatalabb, mint azok a professzorok, akik épen akkor szüntetik meg irodalmi (?) működésüket, amikor a rendes tanszéket elnyerték.

— **D'Annunzio szerzőjogi pere.** Az olaszok lybiai hadjárata alatt Gabriele D'Annunzio a Corriere della Serában lelkesítő költemény-sorozatot adott ki «Dalok a tengeren túl történtekről» cím alatt. E költemények összegyüjtve könyvalakban is megjelentek Trevés testvéreknél, a híres római könyvkiadó cégnél. Majdnem egyidőben a könyv megjelenésével, egy milanói nyomdász-cég kiadott egy «Kommentárt» D'Annunzio «Dalok a tengeren túl történtekről» című művéhez. A kommentárt egy olasz író írta. A kommentárhoz mellékelve volt D'Annunzio költeményeinek prózába való átírása (traduzione in prosa). A kommentár előszava szerint a költemények ezen prózára való átírása azt a célt szolgálja, hogy könnyebben érthetővé tegye D'Annunzio költészetét és a költemények megtanulásához «mnemotechnikai támogatásul» szolgáljon. D'Annunzio és a Trevés-testvérek cég a milanói törvényszéknél perbe fogták a kommentár kiadóját a szerzői jog bitorolása miatt az alapon, hogy a költemények prózába való átírása olykép ítélendő meg, mint az eredeti szövegnek utánnyomása, mely alkalmas a szerző és kiadó érdekeinek anyagi és erkölcsi károsítására. Mint a Le Droit d'Auteur egyik legutóbbi száma közli, a milanói törvényszék a kommentár íróit és kiadóit kártérítésben elmarasztalta és büntetéssel is sujtotta. Ezt az ítéletet a római semmítőszék is helybenhagyta. A semmítőszék ítéletében érdekes elvi kijelentéseket tett, melyek már azért is figyelmet érdemelnek, mert a szerzőjogi perekben ítélkező bíróságoknak eddig alig volt alkalmuk foglalkozni a szerzői jog bitorlásának azzal a fajtájával, mint amilyen verseknek prózába való átírása. A római semmítőszék mindenekelőtt megállapította, hogy a kommentárhoz adott prózai átírás szinte hiánytalan visszaadása D'Annunzio költeményeinek: lényegben csak a szavak sorrendje változott meg és a sorok ritmusa, valamint a rímek maradtak el. Az így kialakult prózai mű a semmítőszék megállapítása szerint D'Annunzio megkapóan szép költeményeivel azonosnak tekinthető, csakhogy benne D'Annunzio műve megfosztatott a maga jellegzetes és értékes alaki gazdagságától. A prózai átírás is csak arra szolgál, hogy a közönség szélesebb köreit D'Annunzio verseivel megismertesse, de oly alakban, ahogy azt D'Annunzio nem akarta és nem akarhatta és amely alkalmas arra, hogy D'Annunziót diszkreditálja azok előtt, akik a «Dalok a tengeren túl történtekről» eredeti verses alakját nem ismerik, akik tehát D'Annunzio költeményeit csak ebben a prózai átiratban ismerik meg. A prózai átírás nem teremtett D'Annunzio verseiből új prózai művet, hanem csak megrontotta az eredetí művet és ezzel D'Annunzionak jelentékeny erkölcsi kárt okozott és neki, valamint a kiadó cégnek anyagi károkat és pedig annál inkább, mert a prózai átírás kommentárral együtt is jelentékenyen olcsóbb az eredeti kiadásnál. Az okozott anyagi károsodás a római semmítőszék szerint annál nagyobb, mert a kommentár szerzője ki akarta használni az akkori idők hazafias lelkesedését, melyben D'Annunzionak a lybiai olasz hadjáratról szóló költeményei nagy kelendőségre számíthattak.

Közli: *Sz. E.*

Bevonuló budapesti kartárs ügyeinek ellátását fixum ellenében vállalom. Ajánlatok «Kitünő német» alatt a kiadóhivatalba. 15477

Hadmentes ügyvédjelölt oly ügyvéd irodájába óhajt belépni, ki vele szívesen foglalkozva tanítaná oly célból, hogy jó praxisra tegyen szert. Szíves megkeresést «Dr. A. Ö.» jeligére a kiadóhivatalba kérek. 15478

Járásbírósági jegyző, ki másfélévi bírósági, félévi ügyvédjelölti gyakorlattal bír, ügyvédi irodában alkalmazást keres. Ajánlatok fizetésmegjelöléssel kéretnek. Cím a kiadóban. 15479

A Hatályos Magyar Törvények Gyüjteménye
eddigi kilenc kötetéhez megjelent:

KETTŐS MUTATÓ

a hatályos magyar törvények gyűjteményéhez

1000—1914.

Készitette TÉRFI GYULA dr.

A FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA BUDAPEST

Ára a Hatályos Magyar Törvények Gyüjteménye megrendelőinek 10 korona. (Külön nem kapható.)

Megrendelhető minden könyvkereskedésben
és
Kelemen D. és Társa
könyvterjesztési vállalatánál
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Tizenedik évfolyam. 49. szám. Budapest, 1915 december 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Olchváry Zoltán* kir. kúriai bíró: Gyakorlati tapasztalatok az igazságügyi törvényekről és rendeletekről. — *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi m. tanár: Törvényjavaslat az árdrágító visszaélésekről. — *Kocsán János* nagyváradi törvényszéki bíró: Novumok a fellebbezés nyílvános előadása esetében. — *Poltári dr. Kovács Lajos* kir. büntető járásbíró: Az 1915: XLI. tc. 35. §-a és a hatályonkivül helyezettség kérdése. — *Dr. Hugai Péter* perlaszi kir. albíró: A hadbavonultak és a hitelezők érdekeinek védelme az árverések szempontjából. — *Dr. Szabó Kornél* budapesti kir. központi járásbírósági jegyző: Az életbiztosítási összeg a hagyatékban — *Dr. Marton Géza* jogakadémiai tanár: A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Perjogi Döntvénytár.

Gyakorlati tapasztalatok az igazságügyi törvényekről és rendeletekről.

Több évtizedre terjedő tapasztalat az, hogy igazságügyi törvényeink a gyakorlatban — többé-kevésbbé — nem válnak be. Még a jobb törvényekben is előfordultak oly rendelkezések, amelyek alkalmazása károsnak bizonyult.

Igy például végrehajtási törvényünknek egy negyedszázadnál tovább tartó hatálya alatt a hitelezőnek módjában állott a csaknem teljesen vagyontalan adóst, folytonosan árveréssel fenyegetve, lelki kényszer alatt tartani; másrészt a jelzálogi adósnak módjában állott a hitelező kielégítését éveken át meggátolni. Kereskedelmi törvényünk, a szabad verseny elvére helyezkedve, többek között negyven év óta megengedi a pénzintézetek egészségtelen elszaporodását, aminek szomorú eredménye immár köztudomású dolog. Csődtörvényünk alapján, közel 35 év óta sem a közadósnak, sem a hitelezőknek érdekeit kellő védelemben részesíteni nem lehet. Büntetőtörvényünk a becsület védelméről alig gondoskodott; csak kihágásnak minősítette a nemzeti jelvények megsértését s nem nyujtott hathatós védelmet a nemzetiségi izgatás s egyes vagyoni bűncselekmények, főként a csalás és vétkes bukás elterjedése ellen.

Telekkönyvi törvényeink óriási számánál csak azok rendszertelensége nagyobb, de talán, ha ugyan lehetséges, még ezeket is felülmúlják úgy szám, mint rendszertelenség tekintetében, a bíróságok szervezetére vonatkozó törvények, amelyeknek áttekinthetőség céljából való csoportosított összeállítása iránt végre is a törvényhozásnak kellett intézkedni. (Ppé. 104. §.)

Büntető perrendtartásunk jelentékeny hibái ugyancsak rászorultak a novelláris módosításokra, amelyeknek számos törvényünknél felmerülő gyakori szüksége szintén amellett szolgáltat bizonyítékot, hogy a törvények számos intézkedései már eredetileg sem feleltek meg a gyakorlati követelményeknek.

Annak, hogy az igazságügyi törvények a gyakorlatban nem válnak be, két fő oka lehet.

Egyik az, hogy a bíróságok helytelenül alkalmazzák a törvényeket s azok intencióit félreértve helytelen gyakorlatot követnek. Azonban nálunk ez az eset általában véve, de különösen a polgári szakban fen nem forgott, mert ha előfordult is, hogy a bíróságok időlegesen helytelen joggyakorlatot folytattak, ennek oka rendszerint a törvények hiányára vagy azok célszerűtlen, homályos vagy épen helytelen voltára vezethető vissza; általában véve azonban a kir. Kúria által irányított joggyakorlat mindenkor az anyagi igazság érvényesülésének előmozdítására és lehetővé tételére irányult.

A másik ok az, hogy a törvények nincsenek összhangban az életviszonyokkal, mert a törvények előkészítése és meghozatala az életviszonyok alapos ismerete nélkül történik.

A közelebbi vizsgálatnál nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a körülményt, hogy nálunk a törvényhozó testületekben csak a politikai vonatkozású igazságügyi törvények meghozatala kelt nagyobb érdeklődést, a szorosan vett igazságügyi törvényjavaslatok pedig rendszerint változatlanul vagy lényeges változás nélkül válnak törvénnyé. A parlament többsége mindenkor megbízott a törvényjavaslatok helyességéhen és célszerű voltában; a főrendiháztól pedig, összetételénél fogva sem várható e téren más eredmény.

Lényegileg úgy áll tehát a dolog, hogy törvényeink jósága attól függ, vajjon sikerült-e az igazságügyi kormánynak jó tervezetet (törvényjavaslatot) készíttetni. Ez azonban többnyire nem, vagy nem eléggé sikerül, mert a javaslatok bürokratikusan készíttetnek anélkül, hogy az életviszonyok teljes ismeretén alapuló gyakorlati tapasztalatok kellő figyelemre méltatnának, vagy legalább anélkül, hogy alapos tájékozás szereztetnék arról, hogy életviszonyaink fejlődése nem maradt-e el egyben-másban, a modern külföldi jogfejlődéshez viszonyitva, amelynek nyomán a javaslatok gyakran irányulnak teljesen új tételes jogszabályok alkotására.

Eddigelé nem is nyujtatott kellő alkalom és mód arra, hogy a gyakorlati jogászok s elsősorban a gyakorlati bírák véleménye és illetve bírálata megfelelő súllyal nyílvánulhasson és érvényesülhessen.

Nem fér ugyan kétség ahhoz, hogy a törvénytervezetek összeállítása megfelelő elméleti előkészítéssel történik s a javaslatok szerkesztője, illetve szerkesztő-bizottsága a modern jogfejlődés és a kor színvonalán álló munkák előállítására törekszik (bár olykor idegen intézmények egyszerű átültetésével is megelégedett), de nincs gondoskodva arról, hogy az elkészült tervezetek gyakorlati szempontból is beható és szigorú bírálat alá vétessenek; ehelyett a tervezetek egyszerűen — adminisztrativ úton — megküldetnek az ügyvédi kamaráknak, a kir. táblák és kir. törvényszékek elnökeinek, hogy esetleges észrevételeiket, rendszerint rövidre szabott záros határidő alatt tegyék meg. Ezzel aztán a formának elég van téve; ily módon azonban egyéb eredmény alig éretett el, mint az, hogy a kamarák, főként az ügyvédi érdekek és esetleges sérelmek szempontjából vizsgálják meg a tervezetet, az elnökök pedig, mint bizalmi állást viselőkhöz illik, rendszerint helyeslik, sőt üdvös reformként dícsérik a főfelügyeleti hatóság részéről tervezett alkotást; buzgalmuk jeléül pedig csekély jelentőségű s leginkább stiláris módosításokra szorítkoznak. A gyakorlati jogászok túlnyomó része s elsősorban a bírák eszerint többnyire csak akkor ismerik meg a tervezeteket, amikor azok sorsa, törvényjavaslatként való benyujtás által már biztosítva is van. A bírák tehát, már t. i. azok, akik képzettségüknél és egyéni kiválóságuknál fogva képesek lennének alapos bírálatra, legjobb esetben, ha ugyanis az elnök a tervezet közlése mellett véleményüket bekívánja, csak annyiban foglalkozhatnak a bírálattal, amennyiben munkával való halmozottságuk azt lehetővé teszi; legalább eddig még tudtommal nem volt szó sem arról, hogy a bírák ilyen kritikai tanulmány és munkálat címén szabadságot vagy épen tiszteletdíjat is kapjanak.

De a bírálatnak szabadon való megnyílvánulását mindezeken felül gátolja a gyakorlati jogászok (úgy a bírák, mint az ügyvé-

dek) között széles körben elterjedt az a tudat is, hogy a bürokratikusan megszerkesztett törvényjavaslatok bírálata azok sorsát nem befolyásolja, magyarán: a bírálat céltalan munka, hiába való erőlködés. Ezt a köztudatot, legalább a bírákban sok évtizedes tapasztalat és hagyomány s ezenfelül az az elbánás keltette fel, amelyben a bírói kart a bürokrácia (igazságügyi igazgatás) szokta részesíteni. Lehet, hogy ezzel szemben a törvénykészítő bizottság számos tagja már fölényesen napirendre tért afelett, hogy a gyakorlati bíráktól becsesebb bírálati anyag nem várható. Igy azután marad minden a régiben; a miniszterek változnak, némi személycserék is következnek olykor a bizottságban, de a rendszer és irány évtizedek óta lényegileg változatlan, sőt annyiban a helyzet határozottan rosszabbodott, hogy újabban olyan tömegben gyártatnak a törvények és szabályrendeletek, hogy azok tanulmányozása és gyakorlati megvalósítása a bírói kar teherviselési képességét állandóan próbára teszi. Felemlítem ehelyütt, hogy összeállítás és szövegezés tekintetében az új Pp.-nál sem igen észlelhető haladás, sőt a gyakorlatban való alkalmazás könnyűségét illetően ez a törveny mögötte maradt a sommás eljárásról szóló kíváló törvényünknek. De nem csekély mérvben nehezíti a Pp. alkalmazását a sebtében összetákolt és szükség nélkül is különféle irányokban kiterjeszkedő és aránylag rendkívüli terjedelmes életbeléptetési törvény, amelyből a Pp. minden hét szakaszára még egy újabb törvényszakasz jut.

Ezek után helyénvaló lesz a szabályrendeletekre is kiterjeszkedni, mivel azok fontossága nálunk a törvényekével konkurrál.

A törvényhozás bizalma alapján bőven történt mindenkor gondoskodás arról, hogy az igazságügyi kormány szabályrendeleteket alkothason, erre különösen a törvények életbeléptetése szolgáltatott alkalmakat és ürügyeket; az igazságügyi kormány sűrűn élt és él is mindenha a felhatalmazás adta joggal, alkotván temérdek eljárási és egyéb szabályzatokat, az ügyvitel és ügykezelés pedig állandó tárgyai a rendeleti úton való szabályozásnak. Természetesen a rendeletek ép úgy bürokratikusan gyártatnak, mint a törvényjavaslatok s úgy belső tartalom, mint szövegezés tekintetében hasonló hibákban szenvednek, vagyis egyfelől sűrűn hadilábon állanak a gyakorlati követelményekkel s így a célszerűséggel is, amely körülmény szükségkép maga után vonja a gyakori módosításokat, másfelől nehezen áttekinthetők, sokszor az aprólékosságig részletesek és szövegezésüket bonyolulttá, alkalmazásukat pedig nehézkessé teszi a különböző szakaszokra, pontokra és bekezdésekre való sok hivatkozás.

Mindezek megvilágítására elegendőnek tartom utalni a telekkönyvi összes rendeletek terjedelmére és tömegére, az azokban való járatosság megszerzésének s gyakorlati alkalmazásuknak a nehézségére. Ebben az ügyszakban történt nem is nagyon rég, hogy egy fontosabb szabályrendeletet többszöri kiegészítés, magyarázat és pótlás után, végül hatályon kívül kellett helyezni a gyakorlati alkalmazás közben felmerült folytonos nehézségek miatt.

A bírósági ügyvitel és ügykezelés terén a bürokrácia feszélyezve semmiképen nem lévén, könyörtelenül megvalósítja kedvenc eszméit, ami által már gyakorta tetemesen megnehezítette a bíróságok teendőinek ellátását.

A jó, vagyis egyszerű, könnyen áttekinthető és könnyen begyakorolható ügykezelés ugyanis megkönnyíti, ellenben annak nehézkes, bonyolult vagy célszerűtlen volta hátráltatja úgy a bírósági hivatalnokok, mint a bírák munkáját is, sőt a bíróra oly terhet és felelősséget hárít, amely ítélkezésére is zavaróan hat. Nem szorul bizonyításra, hogy egy már megszokott, jól betanult s a gyakorlatban is eléggé bevált kezelési rendszer megváltoztatása igen nagy horderővel bír, mert az ügymenetben nagy zavarokat idézhet elő. Rendszerváltoztatás esetén tehát az új ügykezelésnek, a dolog természete szerint akkép kellene megvalósíttatnia, hogy az a régi rendszernek gyakorlati tapasztalatok által igazolt előnyeit is magában foglalja. A célszerűségnek ezt a kívánalmát a bürokrácia annak idején figyelemre nem méltatva, a külföldi minta nyomán egyszerűen behozta a lajstromrendszert előnyeivel és hibáival együtt, vagyis a J. Ü. Sz. kibocsátása folytán nemcsak az iktatási kezelés hátrányai küszöböltettek ki, hanem annak kipróbált előnyeitől is elestünk. Be is következett csakhamar az eredmény, amiről az ügyvéd urak tapasztalatai is élénken tanuskodhatnának, mert a lajstromos járásbírósági ügykezelés segélyével a néhány éves ügyek már csaknem feltalálhatatlanokká lettek; mégis csak másfél évtized elteltével jutottunk annyira, hogy a most kibocsátott új J. Ü. Sz. és T. Ü. Sz. egyes rendelkezéseiben a régi iktatási rendszer előnyeinek a felhasználása iránti célzat ismerhető fel.

Cikkem kerete nem engedi, hogy ezúttal az ügykezelés kérdésével bővebben foglalkozzam, minélfogva röviden itt is csak arra kívánok rámutatni, hogy a bürokrácia elméleti alapból kiindulva, előszeretettel — hogy ne mondjam elhamarkodva — kísérletezik olyan újításokkal, amelyek megvalósításának terhe a bíróságokra hárul s ez a körülmény ismét csak annak tulajdonítható, hogy a gyakorlati tapasztalatok eredményei és követelményei a szabályrendeletek alkotásánál sem érvényesülnek kellően. De emellett szól még az is, hogy oly esetben, amidőn valamely szabályzat kibocsátásához a teljes gyakorlati tájékozottság mulhatatlanul megkívántatnék, a szabályrendelet megalkotása évek során át halasztást szenved. Igy a kir. törvényszékek ügyvitelének időszaki megvizsgálását szabályozó rendeleti utasítás a kir. táblák decentralizációja óta máig sem látott napvilágot, noha a kir. járásbíróságok ügyvitelének a megvizsgálására vonatkozó 810 1892. I. M. E. számú analog rendelet is már rég elavult és használhatatlan.

A törvényben biztosított főfelügyeleti jog és a felügyelet körébe tartozó minden intézkedés közvetlen megtételének a joga (lásd az 1891 : XVII. t.-cikk 1. §-át), valamint egyéb törvényes felhatalmazások alapján a túlságosan nagyhatalmú bürokrácia rendeleti úton nemcsak a szorosan vett bírói ügyvitelt és ügykezelést szabályozza, hanem — szolgálati pragmatika hiányában — széles körben tehet és tesz is oly intézkedéseket, amelyek magára a bíráskodásra is kihatással lehetnek, mert az ítélőbírák felett való rendelkezés színezetében tűnnek fel. Észlelhető, hogy a bürokrácia a törvényhozás útjának igénybevételét ok nélkül mellőzve, a rendeleti szabályozás jogához ragaszkodik, mely magatartásának az eredménye alkalmasnak mutatkozik az 1869. évi IV. tc. hatályba lépte óta különben is sokszor megnyirbált bírói függetlenségnek mindinkább illuzóriussá tételére.

Az ítélőbírák feletti rendelkezés jellegével, vagy legalább látszatával bír többek között az, hogy a mindenkori igazságügyminiszter rendeleti intézkedésétől függ, hogy a bíró az ügykezelés ellenőrzésével s ezzel kapcsolatban — főként a statisztikai adatok gyűjtése céljából — tulajdonkép az ügykezelésre tartozó teendőkben való részvétellel mily mértékben legyen megterhelve. Ugyanilyen bármikor módosítható, megváltoztatható vagy hatályon kívül helyezhető elhatározástól függ a tanácskozás menetének s a szavazás sorrendjének megállapítása is. Legutóbb a Pp. életbeléptetése s illetve a lajstromrendszer kiterjesztése alkalmából kibocsátott T. Ü. Sz. (140. §.) és F. Ü. Sz. (39. §.) egyszerűen elejtve a régi gyakorlatot és tradiciót, merőben megváltoztatja a szavazás sorrendjét. Most már, további rendelkezésig, a rangban legifjabb bíró kezdi a szavazást, amely egyelőre még titkos, de külföldi mintára akár a nyílvános szavazás is bármikor behozható.

Mellőzve ehelyütt az arra való kitérést, hogy az érintett intézkedés a bírák gyakorlati tapasztalatai szerint célszerűtlen és indokolatlan, csak annak felemlítésére szorítkozom, hogy a tanácskozás módozatai s különösen a szavazás rendje, az ítélkezéssel való szoros kapcsolatnál fogva, oly fontos kérdések, amelyeknek szabályozása adminisztrativ úton való kísérletezések tárgya nem lehetne még akkor sem, ha az ily kísérletezés az ítélőbírákkal való könnyed rendelkezés színezetét nem kelthetné fel.

A létező állapotoknak főbb vonásokban való jellemzése céljából fennebb csoportosított adatok azokon a közvetlen tapasztalatokon alapulnak, amelyeket a törvényeknek és rendeleteknek a bíráskodás és igazgatás terén történt gyakorlati alkalmazása körül volt alkalmam szerezni; de széleskörű érintkezés és érdeklődés alapján úgy vagyok meggyőződve, hogy ezek a tapasztalatok bírótársaim, valamint a gyakorló ügyvéd urak túlnyomó nagy többségének tapasztalataival lényegben egyezők. A gyakorlati eredmények alapján indokolt az a feltevés, hogy az eddig követett módszeren való lényegesebb változtatások nélkül jó igazságügyi törvények és rendeletek a jövőben sem lesznek alkothatók; évtizedek tanulságai alapján találhatók azonban módozatok és eszközök, amelyek segélyével a törvényelőkészítés és alkotás egyoldalúsága megszüntethető vagy csökkenthető volna.

Talán — ide s tova félszázad után — elkövetkezik már az

az idő, amikor komolyan szó lesz az érintett módozatok és eszközök igénybevételéről és megválogatásáról s evégből konkrét javaslatok előterjesztése és megvitatása is helyénvaló lesz. Akkor majd erre a tárgyra részemről is visszatérek.

Olchváry Zoltán.

Törvényjavaslat az árdrágító visszaélésekről.

Hogy a szükség nemcsak törvényt bont, de törvényt alkot is, arról ma már a háborús legiszlaturának elég nagyszámú terméke tanuskodik. De nincs e törvények közt egy sem, amely annyira a szükség szülötte lenne, mint az *árdrágító visszaélésekről* november 30-án benyújtott törvényjavaslat: a szükségé nem a szónak elvont értelmében, hanem azé az anyagi szükségé, amelybe bennünket a kapitalizmusnak és a háborús Hinterlandban az élők testéből táplálkozó hiénáknak a diadalmas hadainkkal versenyző ütemben előretörő hódító hadjárata döntött. Nincs két hónapja annak, hogy e törvényjavaslat benyujtását mint elsők sürgettük * és szinte büszkék lehetnénk az eredménnyel járt kezdeményezésre, ha szavunk nem csupán visszhangja lett volna a fogyasztók millióiba eltemetett keserűségnek. Ma nincs idő a rekriminációkra és mit sem érnénk azzal a szemrehányással, hogy az osztrák kormány már a háború kezdetén, a német szövetségi tanács már egy fél év előtt igyekezett megfékezni az élelmiszeruzsora üzelmeit. Szivesebben nyujtottuk volna ugyan az elismerés pálmáját az igazságügyi kormánynak e javaslatért, ha annak benyujtásával nem várta volna meg a szak- és napisajtó sürgetését, de így is örömmel állapítjuk meg, hogy a javaslat legalább nagyrészben előteremti a büntetőjogi műszereket, amelyek gazdasági életünk e súlyos betegségének orvoslásához szükségesek.

Három új deliktum tényálladékát találjuk a javaslatban. Az első az életszükségleti vagy más elsőrendű közszükségleti cikknek, háború idején, nyerészkedés céljából, a házi, gazdasági vagy üzemi szükségletet aránytalanul meghaladó mennyiségben való beszerzése. Csupán az nem követi el az *árúhalmozás* vétségét, aki a cikk forgalombahozatalával, hivatásszerűleg vagy hivatásából folyólag foglalkozik vagy a forgalombahozatal céljából való beszerzésére hatósági engedélyt nyert. (1. §. 1. bek.) Értjük a rendelkezés intencióját és helyeseljük is. De talán nem lett volna helytelen a mentesítő klauzulát azokra a kereskedőkre szorítani, akik már a háború kitörésekor ily közszükségleti cikkek forgalombahozatalával foglalkoztak. Alig hihető ugyanis, hogy a törvény védelmébe kívánná venni azokat a házügynököket, régiségkereskedőket, szabókat, ügyvédeket stb., akik a háborús konjunktura hatása alatt élelmiszerkereskedői tehetséget fedeztek fel magukban és valamely dán, svájci vagy hollandiai kereskedelmi központban a «mindent megveszek» jelszóval megtelepedve verik fel a hazai árakat.

Egyik ütőerét köti alá az árdrágító mesterkedésnek az 1. §. második bekezdése, amely a *termelés és a forgalom korlátozását* poenalizálja. Büntetéssel sujtja azt, aki az előbbi bekezdésben említett cikket, az ott említett mennyiségen felül a hatóság rendelkezése ellenére a forgalomból visszatart vagy az ily cikk termelésére szolgáló üzemét a hatóság rendelkezése ellenére megszünteti vagy korlátozza. Kétségek elkerülése végett nem ártana azonban megjelölni, hogy mely hatóság az, amelynek rendelkezése mint a cselekmény jogtalanságát kizáró ok szerepel,

Következik a 2. §-ban az *árúmegsemmisítésnek*, mint az árfokozás eszközének büntetése. E vétséget az követi el, aki háború idején forgalombahozatal végett előállított (termelt) életszükségleti vagy más elsőrendű közszükségleti cikket kellő indok nélkül megsemmisít, értékében lényegesen csökkent, használhatatlanná tesz, rendeltetésétől lényegesen eltérő célra használ fel, alakít vagy változtat át. Két megjegyzésünk van e szakaszhoz. Az egyik, hogy világosan ki kellene fejezni a rendelkezés szubszidiaritását a Btk. 418., 419., 422—424. §-aival szemben, nehogy a törvényt a Btk.-vel szemben lex specialisnak találják minősíteni, a másik, hogy a «kellő indok» helyett a «törvényes indok» több biztosítékot nyujtana a visszaélések ellen. Helyesen bűntettnek minősíti a javaslat (2. §. 3. bek.) a cselekményt, ha a tettes az életszükségleti (miért nem: közszükségleti?) cikkből nagyobb mennyiséget semmisített meg.

Legfontosabb azonban a javaslat 3. §-ában meghatározott tényálladék, mely szerint az előbb (1. és 2. §.) megjelölt cselekményekre irányuló *összebeszélésben* vagy egyesülésben való részvétel az árdrágító visszaélésekkel egyenlő büntetés alá esik. De épen ebben a rendelkezésben mutatkozik a javaslatnak egyetlen gyengéje: büntetéssel sujtja az eszközcselekményeket, de hallgatással mellőzi a célcselekmény, a mesterséges árfokozásban való részvétel büntetését. Midőn a szállítási visszaélések megtorlásáról volt szó, a kormányjavaslat kevésbé törekedett a büntetendő cselekmény konkretizálására, amiről az 1915 : XIX. tc. 11. §-a még mai alakjában is elég ékesszólóan tanuskodik. Ha a büntetőtörvények alkalmazásában nincs is helye az analógiának, a törvényszerkesztésben a hasonszerűség következményeit annál inkább le kell vonni. Hogy pedig a törvényhozó a közszükségleti cikkek árának felhajtását méltán büntetendő cselekménynek tekinti, arról nemcsak ez a törvényjavaslat, hanem a november 23-án 4207/1915. M. E. sz. a. kelt kormányrendelet is bizonyságot tesz* Ha a most benyujtott törvényjavaslat a minisztérium rendeletében kihágásnak nyilvánított cselekmények közül, mint láttuk, egyeseket vétségekké, sőt bűntetté léptetett elő, igazán nem lehetett elég oka arra, hogy magát az élelmiszeruzsorát, valamint az ártúlhágással és a nem maximált árúkkal űzött uzsorára vonatkozó összebeszélést a kihágások sorában meghagyva, elvonja a jelen törvényjavaslatban megállapított hathatós represszió alól. Méltányoljuk ugyan a kormánynak Görögországéhoz hasonlítható nehéz helyzetét, amelyben a hatalmi csoportok közt neutralitásra törekszik, de a parlamenttől elvárhatjuk, hogy ne a termelői és kereskedelmi érdekképviseletek exponense legyen. Ha pedig valóban a fogyasztók demokráciájának képviselete, akkor fel sem tehető, hogy beérje oly rendelkezéssel, amely a nemzet életerejét pusztító uzsorát a hernyóirtás elmulasztásával egyenlően minősíti. Részünkről azonban ezenfelül a kartell büntetőjogi üldözésének körét még kibővítendőnek tartjuk. Büntetni kell minden élelmi vagy más közszükségleti cikk árának aránytalan emelésére vagy a mai uzsoraár fentartására irányuló összebeszélésben vagy egyesülésben, akár kifejezetten, akár *per facta concludentia* nyilvánuló megegyezésben való részvételt. Csak így remélhető, hogy a kis kufároktól és iparosoktól kezdve a nagybankokig és földbirtokosokig mindenkinek elmegy a kedve a kockázattól, amellyel a haszonéhség mohó kielégítése jár. Nem félünk tőle, hogy e rendelkezés altruista emberbarátokat keverne a társadalom elvetemült ellenségei közé. Némi változtatással az Arnold pápai legatustól Bézier ostroma alkalmával az albigensiek ellen kiadott jelszónak kell ily kivételes idők tömegdeliktumaival szemben is érvényesülni: «fogjátok meg őket mind, a büntetőbíró majd megismeri az ártatlanokat.»

Hathatósnak neveztük fentebb a törvényjavaslat represszióját. Önként kínálkozik ugyan az összehasonlítás az 1915 : XIX. tcikkel, amely tudvalevőleg az öt évig terjedhető börtöntől a halálbüntetésig végig játssza a generálprevenció egész skáláját, holott ez a javaslat az 1. §-ban két évig, a 2. §-ban három évig terjedhető fogházat szab s csupán a 2. §. 3. bekezdésében meghatározott bűntettet sujtja három évig terjedhető börtönnel. Minthogy pedig a háborús büntetőjogban a lélektani kényszer elmélete, nem egész ok nélkül éli másodvirágzását, a büntetési maximumok megállapításában nem ártott volna az élelmiszer árak maximálásának példáját követni. De a szabadságvesztésbüntetések alkalmazásában mutatkozó félénkséget kiegyenlíti a mellékbüntetésként száz koronától húszezer koronáig kiszabható pénzbüntetés és még inkább az 5. §-nak eddig csak a jövedéki büntetőjogunkban és a bankszabadalom megsértéséről szóló 1899. évi XXXVII. tcikkben ismerthez analóg rendelkezése. Figyelemmel kell ugyanis lenni a pénzbüntetés kimérésében a bűncselekménnyel elért vagy elérni szándékolt nyereségre és ha az elért nyereség összege megállapítható, a pénzbüntetés maximuma az illegitim haszon kétszeresével emelhető fel. Ebben a rendelkezésben rejlik a javaslat igazi represszív ereje, minthogy a bűncselekmény lélektani motivuma ellen irányul. Fején találta a szöget a miniszterelnök, midőn néhány nap előtt tartott beszédében azt kívánta, hogy «bíráinknak legyen bátorságuk azokat a magas pénzbüntetéseket kiszabni».

* V. ö. 1915. okt. 8-án megjelent számunk első cikkét.

* Ismertettük lapunk 48. számában, 486. old.

Nem kételkedünk benne, hogy a magyar bírói kar tudni fogja kötelességét, amelyet a törvény reája mint jogaink legfelső őrére szab. Mert e jogok közt első helyen az élethez való jog áll. A készülő törvény nem egyetlen orvossága közgazdaságunk ezer sebből vérző testének, de a törvény komoly és becsületes végrehajtása végső biztosítéka a gazdasági erők érvényesülésének és bízunk benne, hogy a kormány jó szándéka megerősödve válik tetté a parlament kohójában.

Dr. Vámbéry Rusztem.

Novumok a fellebbezés nyílvános előadása esetében.

A Pp. biztosítja peresfeleknek azt a jogát, hogy a fellebbezési eljárásban a *szóbeli tárgyalás* befejezéséig novumokat éppen úgy felhozhatnak, mint az elsőbíróság előtt megtartott szóbeli tárgyaláson. A Pp. 498. §-ának ez a rendelkezése megfelel a S. E. 152. §-ában foglalt ugyanily rendelkezésnek, de kifejezetten a szóbeli tárgyalás alá kerülő ügyekre vonatkozik. Vitás azonban, hogy alkalmazást nyerhet-e és ha igen, milyen terjedelemben, azokra az ügyekre, amelyeket akár a felek akarata (Pp. 512. §-a) folytán, akár a törvénynél fogva (Pp. 513. §-a) nyílvános előadás útján kell elintézni.

Dr. *Kovács* Marcel «A polgári perrendtartás magyarázata» cz. kitűnő kommentárjának a Pp. 517. §-ához fűzött megjegyzéseiben rámutat arra, hogy az 517. §. harmadik bekezdése megszüntette a S. E. 177. §-ában foglalt azt a korlátozást, hogy «a törvény által nyílvános előadásra utalt ügyekben a szóbeli tárgyalás csak az eljárási szabály alkalmazása tekintetében és csak a fellebbezésben vagy az írásbeli észrevételekben felhozott tények bizonyítására szorítkozhatott», mert «a Pp. az 513. §. esetében ép úgy megengedi a novumok felhozását, mint akkor, *ha* az 512. §. alapján kért nyílvános előadás *változik át szóbeli tárgyalássá.*»

Vagyis — mint helyesen állapítja meg — ha már szóbeli tárgyalásra került az ügy, nincs semmi akadálya annak, hogy a felek novumokat szabadon felhozzanak.

Ám a magyarázat tovább is megy.

Abból, hogy a szóbeli tárgyaláson novumok minden irányban felhozhatók, azt a következtetést vonja le, hogy «a Pp. 515. §-ának az a korlátozása, mely szerint novumok csak az 513. §. eseteiben és csak hivatalból figyelembe veendő körülmény vagy eljárási szabálysértés megállapítása kérdésében hozhatók fel, — *gyakorlati jelentőséggel nem bír.*»

Ennek megfelelően a Pp. 515. §-át akként interpretálja, hogy «ha a fellebbező a szóbeli tárgyalás mellőzését *kéri* s fellebbezésében *mégis* az ügy érdemére vonatkozó új tényeket és bizonyítékokat hoz fel, ha ezek az ügy eldöntésére befolyással lehetnek, a fellebbezési bíróság nem fogja őket figyelmen kívül hagyni, hanem szóbeli tárgyalást fog kitűzni stb. — mert a fellebbezési bíróságnak az *517. §. alapján* nemcsak joga, hanem kötelessége az ügyet szóbeli tárgyalásra *utalni,* ha ezt szükségesnek találja; s lényeges eljárási szabályt sért, ha akkor, a midőn az ügy felderítése szóbeli tárgyalást igényel, az ítéletet mégis nyílvános előadás útján hozza meg».

Nézetünk szerint ez az álláspont téves; ellentétben áll a törvény világos rendelkezésével.

Hogy a kérdést helyesen oldhassuk meg, a helyes kiinduló pontot kell megtalálnunk.

Úgy gondoljuk, azon fordul meg a dolog, hogy a Pp. 512. §-a alapján kért nyílvános előadásnak mikor *kell* szóbeli tárgyalássá átváltoznia? Még szabatosabban: mikor *lehet* és *kell* az 512. §. esetében a bíróságnak az ügyet szóbeli tárgyalásra utalnia?

Dr. Kovács szerint mindig, ha a fellebbező fellebbezésében releváns új tényeket és bizonyítékokat hoz fel, noha ő maga kérte fellebbezésének nyílvános előadás útján való elintézését. Ez az álláspont ugyanis az elintézés *miként*jére vonatkozó kérelmet ily esetben vagylagosnak tekinti. Ha a fellebbezési bíróság a felhozott novumot ügydöntőnek találja, akkor tűzzön ki szóbeli tárgyalást; ha nem, intézze el a fellebbezést nyílvános előadás alapján.

Ily vagylagos kérelmet azonban a Pp. nem ismer, a mint hogy nem ismert a S. E. sem. Pedig feltehető, hogy amennyiben ilyen kérelmet is meg akart volna engedni, a törvény ennek nyiltan kifejezést adott volna. E feltevésre alapos okunk van, ha látjuk, hogy a törvény más jelentéktelenebb kérdésekben is biztos alapot nyújt a megoldáshoz.

Gyakorlati indoka sem volna ily kérelem megengedésének s valóban nem volna egyébre jó, mint hogy akadályokat gördítsen az ügy gyors elintézése elé és további zavarokat okozzon.

Mert mi történnék?

A nyílvános előadásra vonatkozó kérelem folytán a tanács elnöke ahelyett, hogy az ügyet azonnal kitűzné szóbeli tárgyalásra, előadót jelölne ki. Tegyük fel most már a mi szempontunkból figyelemre méltó esetet: a bíróság valóban ügydöntőnek találja a felhozott novumokat és szóbeli tárgyalásra utalja az ügyet. Természetesen a szóbeli tárgyalás most már jóval később lesz, mint lett volna akkor, ha a fellebbező az érvényesíteni szándékolt novumokra tekintettel szóbeli tárgyalást kért volna, vagy ami még egyszerűbb okszerűtlen kérelmével az elintézés miként jébe nem avatkozott volna.

Mire való volna a Pp. más tekintetekben elég szigorú intézkedései mellett ilyen játékot megengedni, mely az ügy elintézésében késedelmet s azonkívül felesleges munkát okoz — mert az előadó munkája részben-egészben kárba veszett — s mindezeken felül még arra is vezethet, hogy végül még a fellebbező rekriminál a szóbeli tárgyalással felmerült költségek miatt, talán jogosan is, mikor ő expressis verbis nyílvános előadást kért.

Ezek azonban mind csak a communis ratió érvei. Ám lássuk a törvényt!

A törvény az 513. §-ban megszabott korlátozással liberálisan választást enged az elintézési módok között. Rendelkezéseiben világosan utal a szóbeli tárgyalás előnyeire, illetőleg arra, hogy a nyílvános előadás szabályai *a fellebbezés elintézésének korlátokat szabnak.* A törvény szerint a fellebbezőnek még csak választania sem kell az elintézési módok között. Ebben az irányban a törvény nyilatkozatot sem kíván tőle. Be kell látni, hogyha mindezek ismerete mellett mégis választ s bármely okból kifejezetten a nyílvános előadást választja, valóban túlzott gondoskodás egy más, habár talán előnyösebb elintézési módot rákényszeríteni. A törvény nem is célozza ezt.

A fentebbiekben érintett észszerűségi indokokon felül, meggyőző bizonyság erre a törvény rendelkezése, mely 515. §-ában világosan megmondja, hogy «az elsőbíróság előtt nem érvényesített tények és bizonyítékok a fellebbezési eljárásban *csak az 513. §. eseteiben és csak annyiban* hozhatók fel, *amennyiben* hivatalból figyelembe veendő körülménynek vagy annak a megállapítása forog kérdésben, hogy az elsőbíróság az eljárásra vonatkozó valamely szabályt helytelenül alkalmazott».

Tehát *csak* az 513. §. eseteiben. Amiből világos, hogy az 512. §. esetében *nem.*

Fel nem tehető, hogy a törvény az idézett rendelkezéssel egy gyakorlati jelentőség nélkül való szabályt kívánt volna felállítani; már pedig ha a dr. Kovács Marcel magyarázata megállana, a kérdéses rendelkezésnek nem csak gyakorlati jelentősége nem volna, de egyenesen érthetetlen probléma lenne, hogy ily rendelkezés miért került a törvény szövegébe, holott az 515. §-hoz fűzött miniszteri indokolás szerint a Pp. 515. §-a éppen abban kívánt eltérni a S. E. 175. §-ától, hogy «a fellebbezési eljárásban felhozandó novumok körét tüzetesebben meghatározza».

Dr. Kovács Marcel a Pp. 517. §-ával érvel s ugyanazon a nyomon *Jancsó-Meszlény* is «A magyar polg. prts. rendszeres kézikönyvé»-nek II. köt. 481. lapján; *Antalfi* Mihály pedig (Polg. prts. II. köt. 873. l.) lényegében ugyanazt a gondolatot akként fejezi ki, hogy «novumok (az 512. §. esetében) egyáltalán fel nem hozhatók és ha a fellebbező fél mégis felhozott novumokat és ezeket a bíróság lényegeseknek tartja, a nyilvános előadás iránti kérelem nem teljesíthető, hanem a 485. §. szerint kell eljárni» vagyis szóbeli tárgyalást kell kitűzni. Hogy miért? — ennek az indokaival adós marad s joggal kérdhetjük, hogy miért nem teljesíthető a fellebbezésnek a nyílvános előadásra vonatkozó kérelme, adott ehhez a törvény szerint joga van s így azt teljesíteni kell? És miért kell figyelembe venni oly előadást, amit felhozni nem jogosított?

Nem véljük ezt az álláspontot a Pp. 517. §-ával megmagyarázhatónak.

Ezt a §-t az 515. §. korlátozásával kell megérteni, vagyis úgy, hogy az 513. §. esetében az ügyet szóbeli tárgyalásra *csak annak a kiderítése céljából* lehet utalni, hogy az 504., 505. §-okban felsorolt alaki sérelmek fenforognak-e? (ugyanígy Kovács is a 681. lapon) — az 512. §. esetében pedig csak akkor, ha a fellebbezési bíróság a fellebbezés elintézhetése végett oly tények felderítése céljából látja szükségesnek a felek meghallgatását vagy valamely bizonyítás felvételét, *mely tények már az elsőbíróság előtt felhozattak,* de ott nem tisztáztattak, esetleg azokról az elsőbíróság nem is tárgyalt, holott (a fellebbezési bíróság szerint) ügydöntő jelentőségűek s az ott (az elsőbíróság előtt) felajánlott bizonyítást az elsőbíróság szükségtelennek látván, mellőzte.

Visszatérve most már kiinduló pontunkhoz: nem *kell* tehát a nyilvános előadásnak feltétlenül szóbeli tárgyalássá átváltoznia, ha a fellebbező fellebbezésében ügydöntő tényeket és bizonyítékokat hoz fel, csak akkor, ha e tények és bizonyítékok már az elsőbíróság előtt is felhozattak; ha pedig újak, ezek miatt nem is lehet szóbeli tárgyalásra utasítani az ügyet az 515. §. második mondatában foglalt rendelkezésnél fogva.

Álláspontunkat támogatja dr. *Fodor* Ármin véleménye, mely szerint «novumok, ha a fellebbezés a felek kívánsága alapján kerül nyilvános előadás útján elintézésre, nem hozhatók fel, amiben felekre nincs sérelem, mert hisz ők választották ezt az elintézési formát». (Jogászegyl. előadás 1914. febr. 25.) Ugyanezt az elvet vallja — részben — *Magyary* (Magyar Perjog, 707. l.) «Új tényeket és új bizonyító eszközöket mindaddig, míg az elbírálás ezen forma szerint történik, felhozni nem lehet». Téved azonban nézetünk szerint Magyary is, midőn tovább azt állítja (708. l.), hogy «a bíróság *belátása szerint* ezt az eljárást (a nyilvános előadást) szóbeli tárgyalássá alakíthatja át».

Sem nem kötelessége (Kovács) sem nem joga (Magyary) az 512. §. esetében ügydöntő novumok érvényesítése esetén a nyilvános előadásnak szóbeli tárgyalássá való átalakítása. Útját állja ennek az 515. §. korlátozó rendelkezése. Végtére is, ha valamit felhozni nem lehet, annál kevésbé lehet figyelembe venni.

Ha azonban az 512. §. esetében már az elsőbíróság előtt is érvényesített tények felderítése végett, — az 513. §. esetében pedig az 504. 505. §-okban megjelölt alaki sérelmek fenforgásának megállapítása végett a fellebbezési bíróság szóbeli tárgyalást tűz ki, szerintünk sincs semmiféle akadálya annak, hogy új tények és bizonyítékok is felhozassanak s a fellebbezési bíróságnak ily esetben ezeket valóban joga, sőt kötelessége is figyelembe venni, mert az 515. §. korlátozása csak arra az esetre szól, «ha a fellebbezést a bíróság szóbeli tárgyalás nélkül intézi el.»

Ez véleményünk szerint a törvény valódi értelme.

Kocsán János.

Az 1915: XLI. t.-c. 35. §-a és a hatályonkívül helyezettség kérdése.

A kir. büntetőtörvényszék, mint fellebbviteli bíróság a becsületsértéssel terhelt K. Gy. bűnügyében 1915 B. IX. 7819. szám alatt ügyből kimondotta akkor, amikor a vád egy 1914 február 3-ikán írt zárt levél tartalmára alapíttatott s amikor az elsőbírói ítélet 1915 febr. 19-ikén hozatott, hogy « . . . . . a kir. járásbíróság a vádlottnak a becsületsértés vétségében helyesen történt bűnössé kimondásával a bűncselekmény megjelölése tekintetében tévesen hivatkozott a Btk. 261. §-ára, mert ezt az 1914 október 12-ikén életbelépett 1915: XLI. t.-c. (Bvt.) 35. §-a kifejezetten hatályon kívül helyezte, úgy hogy az továbbra már csak a Btk. 2. §-a rendelkezéséből folyóan csupán az enyhébb intézkedések (p. o. büntetés kiszabása) tekintetében nyerhet feltételei fenforgása esetében alkalmazást, ellenben a bűncselekmény megjelölése (bűnössé kimondás) az ítélethozatal idején hatályban levő Bvt. 2. §-ára hivatkozással történik helyesen.»

Fentartva mindazt, amit e kérdésben ezen lap hasábjain annak 2. és 3. számában röviden elmondottam, a vitás kérdés fontosságára való tekintettel legyen szabad kissé részletesebben foglalkoznom azzal.

Általános jogi elv, hogy valamely ténykedés vagy mulasztás csak azon esetben vonható büntetőhatalommal felruházott államhatóság bűnvádi eljárása alá, amennyiben azt törvény vagy annak alapján jogosult valamely közhatóság büntetendőnek nyilvánítja és pedig annak elkövetése előtt.

1914 okt. 12-ikéig a becsületsértés tényálladéki eleme a Btk. 261. §-a szerint a más ellen használt meggyalázó kifejezés vagy elkövetett meggyalázó cselekmény véghezvitelében állott. 1914 okt. 12. után a Bvt. 2. §-a a becsületsértést a más ellen használt becstelenítő, lealacsonyító vagy megszégyenítő kifejezés vagy elkövetett ily cselekmény eszközlésében meríti ki.

Világos tehát, hogy az új törvény a becsületsértés vétsége megállapíthatására sokkalta nagyobb teret enged a bíróságnak, mint a régi; mondhatnám, hogy az új törvény a «meggyalázás»-t, tehát a régi, a Btk. 261. §-ában megjelölt rendszerinti becsületsértést a Bvt. 4. §-ának második bekezdésében kreált «feltűnően durva sértés»-sel minősített esetté emelte, mert a meggyalázás a becstelenítést, lealacsonyítást és megszégyenítést meghaladó mértékű injuria, míg a Bvt. 2. §-a szerinti közönséges becsületsértések az ezen vonalon alul mozgó eseteket merítik ki, legszélsőbb határban ott, ahol a személyiség, mint a társadalomban erkölcsileg is intakt fogalom megvédésének célzata áll.

A két törvény szerint a becsületsértés megállapíthatására szolgáló terület kiterjedési határa ez okból össze nem mérhető s ebből a területből úgyszólván elenyésző csekély az a rész, amely közösnek tekinthető.

És ehelyütt a gyakorlati alkalmazásban már belekapcsolódik a Btk. 1. §-ában kifejezésre jutott jogelv keretébe a 2. §. szerinti vezérlő motivum, «az egymástól különböző törvény enyhébb intézkedésé»-nek a kérdése, mert ha az új törvény hatálybalépte után a régi törvény hatálya alatt kimondott vagy írt szót, kifejezést vagy elkövetett tettet állapít meg a bíróság becsületsértésnek, ezen megállapításnál csak a régi törvényben megkövetelt tényálladéki elemek fenforgását teheti mérlegelés tárgyává, mint a fentiek szerint a terheltre kedvezőbb, vagyis enyhébb intézkedést, hiszen minden eset, amely a régi törvény szerint becsületsértés, az új törvény szerint feltétlenül az, ha mindjárt nem vonható is az a fenti példának felhozott minősített eset fogalma alá, ellenben nem minden eset, amely az új törvény szerint becsületsértés, becsületsértés a régi törvény szerint is.

Továbbmenve: a becsületsértés ítéleti megállapítása egyet jelent a bűnvádi eljárás alá vont egyén bűnössé kimondásával; a bűnössé való kimondás pedig a büntetőperben eldöntendő egyedüli lényeges szempont elbírálását is magában foglalja s ez az elbírálás a fentiek szerint más és más lehet, amint nézőpontul a Btk. 261. §-a vagy az 1914: XLI. tc. 2. §-a szolgál irányadóul; még világosabban: az új törvény hatálya alatt elkövetett és elbírált esetben bűnösnek kimondott egyén a régi törvény hatálya alatti ítélkezés esetén esetleg felmentendő lett volna.

Minthogy pedig a becsületsértés meg- vagy meg nem állapítása tekintetében az eredmény más lehet amint a régi vagy az új törvény kívánalmait vesszük figyelembe akkor, amikor e megállapításnál a Btk. 261. §-át vagy az új törvény 2. §-át kell az előadottak szerint az enyhébb törvény alkalmazása szempontjából figyelembe vennünk: a bűncselekmény megjelölésénél sem hivatkozhatunk a fellebbviteli bíróság által elbírált esetben az új törvény 2. §-ára csupán azért, mert 1914 okt. 12. után történt az ítélethozatal és a Bvt. 35. §-a a Btk. 261. §-át hatályon kívül helyezte.

Ha már most a lényeg tekintetében a Btk. 261. §-a kell hogy irányadó legyen, a lényegtelen «megjelölés, elnevezés» tekintetében hogy miért lehessen csupán az új törvény §-át felhívni, mikor abból csak a terminus technicust, tehát formálisan egy nevet veszünk ki, mely a régivel ugyanazonos, jogászilag semmiképen sem indokolható. Csupán abban az egy esetben lenne ez helyénvaló, ha a Btk. 261. §-a és az új törvény 2. §-a a lényegben, ha más szavakkal is, de ugyanazonos maradt volna, tehát ha a bűnvádi eljárás alá vont egyénre nézve mindegy lenne, hogy bűnössége megállapítása kérdésénél a régi avagy az új törvény tényálladéki elemeit vesszük-e figyelembe, vagyis a bűnösség megállapíthatására szolgáló terület rádiusa mindkét törvény mellett ugyanazonos maradt volna, más szóval a bűnvádi eljárás alá vontak tömegéből ugyanazonos kontingens jutna a bűnösségi megállapítás alá.

Világos mindezekből, hogy a kiemelt esetben a bűnösség kimondásának, más szóval a bűncselekmény megjelölésének a Btk. 261. §-a alapján kell történnie, az 1914 október 12. utáni ítélethozatal e részben kihatással nem lehet, ha pedig ennek ellenére a bűncselekmény megjelölésénél mégis a Bvt. 2. §-ára

hivatkozunk, annak jogászi szempontból nincs nagyobb jelentősége, mint ha azt mondanánk ki, hogy azon két «a» névelő közül, mely úgy a Btk. 261., mint az 1914 : XLI. tc. 2. §-ában egyként előfordul, a Bvt. 2. §-ában levő és nem a Btk. 261. §-ában létező «a» névelőre való hivatkozás a helyes.

A fentiekből kifolyóan a fellebbviteli bíróság felfogásánál a kiindulópont tehát helyes, azonban abból olyan következtetésre jut, amely az elmondottak szerint helyt nem foghat, miután az enyhébb intézkedés kérdésének vizsgálata — amint már említettem — nem a büntetés kiszabása kérdésénél kezdődik, hanem a bűnösség meg- vagy meg nem állapítása, vagyis az előbbi esetben már a bűncselekmény megjelölésénél és ha ezen kérdés eldöntésénél a Bvt. 2. §-ának szerepe egyáltalában nincs, akkor a bűncselekmény elnevezése sem történhetik ezen §. alapján.

A fellebbviteli bíróság álláspontja egyet jelent a filius ante patrem elvének érvényreemelésével, mert hiszen akkor, amikor K. Gy. levelét megírta, a Bvt. még fogantatása stádiumában állott, a cikkem elején kiindulópontnak vett általános jogi elv alapján pedig visszaható erőről e részben beszélni sem lehet kifejezett törvényes rendelkezés hiányában.

Emellett a hatályon kívül helyezést oly értelemben magyarázni, — ami szintén a fellebbviteli bíróság álláspontjából következik s amely álláspont helytelensége a hatályon kívül helyezett többi §-sal való vonatkozásban (melynek részletezésére kitérni nem kívánok) szintén kitűnik — hogy a hatályon kívül helyezett §-ok 1914 okt. 12-ikén az említett korlátozástól eltekintve jogilag is megszűntek volna létezni, a törvénymagyarázat szempontjából a gyakorlati életben egyenesen lehetetlen, mert ezzel egy merev elválasztóvonalat emel a két törvény közé és pedig 1914 október 12-iki dátummal s ezen vonalon innen egyedül a Btk. 261. §-át, túl pedig kizáróan a Bvt. 2. §-át alkalmazhatja s amint ez helytelen, épen úgy meg nem állhat, hogy az enyhébb intézkedésre való utalásnál a bűnössé kimondás kérdését — dacára, hogy a büntetés kiszabását csak per exemplum hozza fel — egyenesen kizárja, egyszerűen túltevén magát azon, hogy itt két különböző törvény két különböző tényálladékokat előíró rendelkezéseiről van szó, tehát az enyhébb intézkedés kérdésének vizsgálatából álló törvényes kötelezettsége már itt kezdődik s megtéveszti azon külső lényegtelen körülmény, hogy a két törvény által kreált bűncselekmény hasonló elnevezéssel bír s az egyiket, a régit az új törvény hatályon kívül helyezte.

A járásbíróság álláspontja a kifejtettek szerint jogi következtetésekből folyó, törvénymagyarázaton alapuló bírói meggyőződés s mindentől távolabb áll, mint a tájékozatlanság, sőt — horribile dictu — a szentesített törvény ignorálása alaptalan és könnyelmű vádjától.

Első felszólalásom után egy kiváló jogásztekintély a merev elválasztáson alapuló ellentétes álláspontot durva jogi tévedésnek minősítette ; de ha tényleg így van, nincs elég alap arra nézve, hogy ezen elvi jelentőségű fontos kérdésben a jogegységi tanács is hallassa szavát?

Azt hiszem, igen s erre ezúttal is újból felhívom a nagytekintetű kir. koronaügyészség figyelmét.

Poltári dr. Kovács Lajos.

A hadbavonultak és a hitelezők érdekeinek védelme az árverések szempontjából.

A háború szülte igazságügyi vonatkozású törvények és rendeletek egy része arra van hivatva, hogy a haza védelmére hadrakelt hőseink érdekeit a hitelezők érdekeivel szemben megvédje, illetőleg, hogy a két ellentétes érdeket a hitelezők és az adósok két tábora között létesítendő kompromisszumok által az igazságosság, de még inkább a méltányosság elvei szerint összeegyeztesse. Hogy ez az intencio a végrehajtási ügyekben, különös tekintettel az árverésekre, mennyiben érvényesül, az alábbiakban bátorkodom kifejteni.

A háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges rendkívüli intézkedések megállapítása tárgyában 1380/1915. M. E. sz. alatt kibocsátott rendelet 9. §-a szerint a katonai szolgálatot teljesítő, vagy ilyennel egy tekintet alá eső egyén ellen a 9., illetve a 6. §-ban meghatározott időponttól kezdve csakis oly végrehajtási cselekményeket lehet foganatosítani, amelyek a követelés biztosítására szolgálnak; de szoros zárt és átszállítást foganatosítani, vagy a végrehajtást szenvedőtől a lefoglalt dolog birtokát bármi más módon elvonni nem lehet. E rendelkezés alól a 9. §. 4. bekezdése értelmében csak a feleség-, fel- vagy lemenő ágbeli rokon és a törvénytelen gyermek javára megállapított tartás, továbbá a szolgálati szerződésből — ideértve a mezőgazdasági és ipari munkaviszonyt is — eredő követelések kielégítésére, úgyszintén bérelt lakás, más helyiség, vagy terület átadására vagy visszabocsátására irányuló végrehajtás van kivéve, amely ügyekben tehát a végrehajtási eljárás — a törvényes korlátokon belül — akadálytalanul folytatható. Ezek szerint a végrehajtási ügyeket két kategóriába sorozhatjuk és pedig az elsőbe tartoznak azok, amelyeknek folytatását a katonai vagy ezzel egy tekintet alá eső szolgálat nem akadályozza, a másodikba pedig azok a végrehajtási ügyek, amelyekben az említett szolgálat figyelembe jön és pedig az alább felsorolt kivételektől eltekintve annyiban, hogy ezekben a biztosításon túlmenő végrehajtási lépéseket hivatalból is köteles a bíróság felfüggeszteni. A végrehajtási ügyek utóbbi osztályában folyamatba tett végrehajtási cselekmények közül úgy az ingó, mint az ingatlanra vonatkozó árverési kérelmek szolgálnak jelen vizsgálódásom tárgyául.

Az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 10. §-a szerint az előbbi § rendelkezései nem gátolják : 1. az annak első bekezdésében említett időpont előtt jogerőre emelkedett árverés alapján befolyt vételárnak a felosztását; 2. ingatlan haszonélvezetére jogerősen vezetett végrehajtás során befolyt jövedelem felosztását ; 3. az árverésnek az 1881 : LX. tc. 104. vagy a 233. §-ának eseteiben szükséges foganatosítását; 4. moratórium alá nem eső követelés kifizetése céljából közpénztárból vagy letétből felvehető követelésnek az utalványozását.

A moratórium fokozatos megszüntetése következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályok megállapítása tárgyában kibocsátott 12,000/1915. I. M. E. sz. rendeletnek 16. és 18. §-a határozza meg azt, hogy mikor lehet árverést elrendelni és foganatosítani s mikor nem. Ezek szerint a következő esetekben rendelhető el az árverés : a) *ingókra* és pedig attól feltételezetten, hogy az árveréstől kellő eredmény várható: 1. ha az 1881 : LX. tc. 104. vagy 233. §-ának esete forog fen ; 2. egyéb esetekben, ha a bíróság az összes körülmények szorgos méltatásával elrendelhetőnek tartja; b) *ingatlanokra :* 1. ha az árverést törlesztéses záloglevélkölcsönügylet alapján jogosított végrehajtató kéri és az adós az árverési kérelem előterjesztésekor kettőnél több tőketörlesztőrészlettel van hátralékban és az árverési kérelmet megelőző egy év alatt két ily részletet nem fizetett; 2. ha utóajánlatot adtak be (1908 : XLI. tc. 27. §); 3. ha az árverési vevő, tekintet nélkül az árverés időpontjára, a bármelyik telekkönyvi érdekelt kérelmére újonnan megállapítandó fizetési határidőknek a kitűzött időben eleget nem tett (1881 : LX. tc. 185. §.); 4. a végrehajtási árverés hatályával bíró önkéntes árverés esetében (1881 : LX. tc. 205. §). Házadó alá eső olyan ingatlanra, amely gazdasági mívelés céljára szolgáló ingatlannal nem egy birtoktest, csak az 1914. évi augusztus hó 5. napja előtt megtartott árverésre beadott utóajánlat következtében lehet árverést elrendelni vagy foganatosítani.

Ezek után, tekintettel arra, hogy az eddig említett rendeletek aktualitásukat előreláthatólag még huzamosabb ideig meg fogják tartani, azt a kérdést teszem fel, hogy a 12,000/1915. I. M. E. sz. rendeletnek az árverésekre vonatkozó rendelkezései milyen viszonyban vannak a 3021/1915. M. E. sz. rendelettel kiegészített és módosított 1380/1915. M. E. sz. rendeletnek 9—10. §-aiban foglaltakkal s hogy a 12,000/1915. I. M. E. sz. rendeletnek említett rendelkezései alkalmazhatók-e a hadbavonult, illetve ezekkel egy tekintet alá eső egyének ellen folyamatba tett végrehajtási ügyekben?

A 12,000/1915. I. M. E. sz. rendelet életbelépése után egy olyan kérvény került a kezembe, amelyben az egyik jelzálogos hitelező a hadiszolgálatot teljesítő végrehajtást szenvedő ellen folyamatba tett ügyben a hivatkozott rendelet 17. §-ának 2. pontja alapján utóajánlati árverés elrendelését kérte azzal az indokolással, hogy az alapárverés 1914. évi augusztus 1. napja előtt tartatván meg, mi sem állja útját annak, hogy a már egy ízben el is rendelt, azonban a háború kitörése miatt hivatalból felfüggesztett utóajánlati árverés megtartását elrendelje a telekkönyvi hatóság. Ez a kérvény elutasító határozattal lett elintézve azzal az indokolással, hogy *a végrehajtást szenvedő hadiszolgálatot telje-*

sít és így vele szemben nem a kérvényezőtől felhivott, hanem az 1380/1915. M. E. sz. rendelet az irányadó, már pedig ennek 10. §-a szerint az ingatlanra árverés elrendelése nincsen megengedve. E végzésben kifejezésre jutott felfogást a másodbíróság is honorálta, amennyiben a felfolyamodással megtámadott elsőbírói végzést helybenhagyta azzal, hogy a jelen esetben az elsőbíróság helyesen hivatkozott az 1380/1915. M. E. sz. rendeletre. Szóval mindkét bíróság álláspontja az volt, hogy a hadbavonult végrehajtást szenvedő ügyében az ingatlanra semmiféle árverés sem rendelhető el s nem is foganatosítható, mert az ő ügyében csak az 1380/1915. M. E. sz. rendelet alkalmazásáról lehet szó, nem pedig a 12,000/1915. I. M. E. sz. rendeletről, mely csupán az esetben jöhet figyelembe, ha a végrehajtást szenvedő nem teljesít katonai szolgálatot. Azóta már több ízben is volt alkalmam hadbavonultak végrehajtási ügyében benyujtott különböző árverési kérvényekkel foglalkozni, miért is az említett rendeletek vonatkozó szabályait s azok intencióit behatóbb vizsgálat alá véve, a következőkre jutottam:

Az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 9. §-ának 1. bekezdésében foglalt abból a rendelkezésből, hogy az ott említett időponttól kezdve: «*szoros zárt és átszállitást foganatosítani, vagy a végrehajtást szenvedőtől a lefoglalt dolog birtokát bármi más módon elvonni nem lehet*», tekintettel arra, hogy a rendelet a «*lefoglalt dolog*» *minősége szempontjából nem disztingvál,* már pedig ubi lex non distinquit, nec nobis est distinguere, vagyis a «lefoglalt dolog» alatt úgy ingót, mint ingatlant kell érteni; továbbá a hivatkozott rendelet 10. §-ának fentebb közölt 1—2. pontjában foglaltakból — *amikor t. i. már a dolog tulajdonjoga, illetve a dolog birtoka jogerősen el van vonva a végrehajtást szenvedőtől* — minden kétséget kizáróan kitűnik, hogy a rendelet a hadbavonultak érdekeinek az árverések jogerőre emelkedése és az ingatlan haszonélvezetére jogerősen vezetett végrehajtás után már nem kíván oly hathatós védelmet nyujtani, mint azoknak jogerőre emelkedése előtt. E jogerős végrehajtási cselekmények után a hadbavonultak érdekeivel szemben a hitelezők érdekei nyomulnak előtérbe, ami már nagyon is indokolt a végrehajtási ügynek abban a stádiumában, amelyet a végrehajtást szenvedő nem is igyekezett elhárítani, bár még annak idején abban akadályozva egyáltalán nem volt. Az árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtást szenvedőnek már nem sok érdeke fűződik az ügyhöz, rendszerint nem is törődik vele, mert ritkán fordul elő olyan eset, hogy a vételárból valamit is kapjon. A vételár felosztásánál is már többnyire csak a hitelezők szoktak vitatkozni és kifogásokkal élni, de nem a végrehajtást szenvedő, akinek csaknem teljesen mindegy, hogy x vagy y hitelezője lesz-e kielégítve a felosztás alá került tömegből. Nagyon is méltányos azért, hogy az említett időpontok után a hitelezők érdekeinek a védelmét, követeléseiknek mielőbbi kielégítését tartsa szem előtt a bíróság különösen azért is, mert az árverési tilalom életbeléptetése óta a hitelezők a kamatokban nagy veszteségeket szenvedhetnek. Hogy az 1380/1915. M. E. sz. rendelet említett rendelkezései is inkább a hitelezők érdekeire vannak tekintettel az esetben, ha a lefoglalt dolog birtokát, illetve magát a dolgot a hadbavonulttól már jogerősen elvette a bíróság, abból is kitűnik, hogy a végrehajtási ügyben a további eljárás nem függeszthető fel, hanem az tovább folyik s abban a hadbavonult végrehajtást szenvedőt a «szükség esetére» kirendelt ügygondnok képviseli. A rendelet még a hadbavonult végrehajtást szenvedőnek a vételár, illetve a jövedelem felosztása alkalmával felszámított követelésekre vonatkozó kifogásolási jogosultságát, illetve ennek gyakorolhatását sem tartja oly oknak — és ezzel is a hitelezők érdekeit szolgálja —, amely a felfüggesztést indokolná, habár köztudomású, hogy a sorrendi tárgyalásokon csakis a végrehajtást szenvedő, avagy az ő információja alapján fellépő jogi képviselő állhat elő alapos kifogásokkal, nem pedig a rendszerint informálatlan ügygondnok. Az is többször előfordul a végrehajtás során, hogy a sorrendi tárgyalás megtartásakor az ingatlan vételára nincsen befizetve, aminek folytán bármelyik érdekelt visszárverést kér, esetleg ebből kifolyólag utóajánlatot adnak be. Az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 9. §-ának abból a kitételéből, hogy a végrehajtást szenvedőtől a lefoglalt dolog birtokát elvonni nem lehet, a contrario következik, hogy ha már a hadbavonult végrehajtást szenvedőtől az illető §-ban említett időpont előtt jogerősen elvették az ingatlant s elérkeztünk ahhoz a határhoz, amelyen túl már felfüggesztésnek helye nincs: mi sem állja útját annak, hogy a hadbavonult végrehajtást szenvedő ellen folyamatban levő végrehajtási ügyben — természetesen, ha a szükséges előfeltételek fenforognak — akár visszárverést, akár utóajánlati árverést rendeljen el a bíróság, vagyis az a körülmény, hogy a végrehajtást szenvedő hadbavonult, az 1380/1915. M. E. sz. rendelet 10. §-ának 1—4. pontjaiban felsorolt eseteken kívül *nem akadályozza az 1881: LX. tc. 185. és az 1908: XLI. tc. 27. §-a alapján kért újabbi árverések elrendelését és foganatosítását sem.* A 12,000/1915. I. M. E. sz. rendeletnek ezekre az árverésekre vonatkozó rendelkezései tehát a végrehajtást szenvedő hadbavonulása esetén is megállanak és alkalmazhatók is. Az ily egyén ellen *csakis a 12,000 1915. I. M. E. sz. rendelet 16. §-ában említett* — nem az 1881: LX. tc. 104. vagy 233. §-ában foglalt okokból kért — *ingóárverés és a 17. §. 1. pontja szerinti alapárverés elrendelése és foganatosítása van kizárva.*

Ez a feleletem a fentebb feltett kérdésre.

A 12,000/1915. I. M. E. sz. rendelet 17. §-ának 3. pontja alapján az árverési vevővel szemben új fizetési határidők megállapítása iránt előterjesztett kérelemmel felmerült költség viselésének a kérdése sem egészen kétségen kívül álló. E tekintetben is kétféle felfogás lehetséges és pedig az egyik szerint az esetben, ha már 1914 augusztus hó 1. napjáig esedékes volt a vételár, vagy annak egy része, de a vevő nem fizetett, akkor a nyilvánvaló késedelem folytán az új határidő megállapítása iránt előterjesztett kérvény költsége is a késedelmes árverési vevővel szemben állapítandó meg, míg a másik felfogás szerint az említett költséggel semmi esetre sem terhelhető az árverési vevő, mert habár 1914 augusztus 1. napjáig hátralékban is volt, árverést nem kértek ellene eddig az időpontig, ezután pedig törvényes halasztást kapott, tehát késedelme megszűnt, minélfogva *az új határidők megállapításával felmerült költség az 1881: LX. tc. 27. §-a alapján a végrehajtást szenvedő terhére állapitandó meg.*

Szerény nézetem szerint is az utóbbi felfogás a helyes.

Dr. Hugai Péter.

Az életbiztosítási összeg a hagyatékban.

A tényállás ez: örökhagyó után kiskorúak maradtak; a halálesetfelvételben hagyatékként csupán örökhagyó halála esetére kötelezett biztosítási összeg van felvéve.

E tényállás nyomán felvetődött kérdés: hagyatékot képez-e a biztosítási összeg, avagy nem? — Mert, ha hagyatékot képez, úgy az eljárást az 1894: XVI. tc. 2. §-ának 1. pontja értelmében hivatalból kell megindítani, — ellenkező esetben pedig az eljárás vagyon hiányában mellőzendő.

A kérdés felett gondolkodók többjénél az a nézet alakult ki, hogy az esetben, ha a biztosítási kötvényben kedvezményezett van, vagyis ha az névre szól, úgy a biztosítási összeg hagyatékot semmi esetre se képez. Míg ha a biztosítási kötvényben kedvezményezett megjelölve nincsen, vagyis ha az bemutatóra szól, ez esetben a biztosítási összeg hagyatékot képez, miért is — a fenti tényállás esetén — az eljárás hivatalból megindítandó.

A most körvonalazott álláspont sokak előtt helyt nem álló és — szerintük — a kérdés elbírálásánál a helyes kiindulási pont az örökösödési eljárásról szóló törvény végrehajtása tárgyában kibocsátott 43194/1895. I. M. sz. rendelet 49. §-a, amely is akként rendelkezik, hogy: «az örökhagyó birtokában talált, halála esetére szóló biztosítási kötvény értékét csak akkor kell a leltárba felvenni, ha a kötvény bemutatóra szól, Ha azonban a kötvényben határozott harmadik személy, vagy általánosságban az örökhagyó örökösei vannak kedvezményezettül megjelölve: a kötvény tartalmát és értékét a leltárban fel kell ugyan említeni, de a leltári érték összegéhez nem kell hozzáadni.»

E kiindulási pont alapján leszűrt nézet az, hogy a bemutatóra szóló biztosítási kötvény — tehát — csupán akkor képez hagyatékot, ha az örökhagyó birtokában találtatott.

Ennek a nézetnek sok híve van, sőt több bíróságnak eljárása is ezerint igazodik. Akik e felfogás helyességét vitatják, sokszor hivatkoznak a gyakorlatra és ekkor első helyen emlegetik a kir. Kúriának a 682/99. sz. határozatát, amely szerint: az előmutatóra szóló életbiztosítási kötvényben biztosított összeg az örökhagyó hagyatékának csak úgy tekinthető, ha bizonyíttatik, hogy a kötvény az elhalálozás alkalmával az ő birtokában volt.

A fenti tényállás esetén tehát az eljárás hivatalból már csak akkor lesz megindítandó és lejáratandó, ha és amennyiben a biztosítási kötvény bemutatóra szól és emellett — örökhagyó birtokában találták.

Nyilvánvaló, hogy ez a nézet abból szűrődött le, miszerint a bemutatóra szóló biztosítási kötvény — a fenti rendelet szerint — minden körülmények között leltározandó.

Mondhatni mindennapos eset, hogy a halálesetfelvétel egyedüli vagyonként biztosítási összeget tüntet fel. Ha kiskorú örökös nincsen, a dolog igen egyszerű, mert hivatalból való beavatkozásnak helye nem lévén — ad acta kerül. Sok, vitás és olykor hosszadalmas eljárás támad azonban akkor, ha kiskorú örökös marad hátra, vagy ami szintén előfordul: nagykorú örökös eljárást kér.

Nem kis fontosságú tehát a kérdés helyes megvilágítása, mert esetleg sok és felesleges munkától menti meg a bíróságot és még több költségtől, — sőt illetéktől — az érdekelteket.

Szerény nézetünk szerint a kérdés igen egyszerű, csak a helyes kiindulási pontot találják fel.

Legelső kérdés a kiindulásnál az, hogy: mi a hagyaték általánosságban, vagyis — mi képezi örökhagyó hagyatékát?

Nagy általánosságban hagyaték mindaz, ami örökhagyóé volt. (Az ideigl. törv. szab. 9. §-a értelmében örökhagyónak *minden* vagyona átszáll az ő örököseire.)

Ez természetesen ilyen nagy általánosságban meg nem állhat. mert a jus personalissimum, továbbá a status jogok és kötelezettségek nem képezik a hagyatéknak részét. Közelebbről tekintve a dolgot: hagyaték minden olyan jog vagy kötelezettség, amelynek átszálló képessége van.

De bárhogy szűkítsük avagy tágítsuk a hagyaték fogalmát, annyi bizonyos, hogy hagyaték csak és kizárólag az lehet, ami örökhagyóé volt, vagyis ami *őt* illette. Legyen ez akár dolog, akár jog.

Ha már most ezek előrebocsátása után a biztosítási szerződésből eredő követelési jogot tekintjük, első tekintetre nyilvánvaló, hogy az nem illette örökhagyót. Maga a biztosítási összeg szintén nem illetheti örökhagyót, hiszen az, épen az ő halála után lévén esedékes, nem is kerülhet az ő vagyonába. Örökhagyó mindössze létesítője a szerződésnek, annak megkötése által, — ő tesz eleget a szerződésszülte kötelezettségeknek a visszatérődíjak pontos fizetése által, azonban a biztosítási összeg őt már nem illeti, aminthogy nem is illetheti, mert annak kifizetése épen az ő halálához van kötve.

A biztosítási összeg tehát nem volt örökhagyóé, ennek egyszerű következményeként azt — hátra sem hagyhatja örököseire.

Vagyis tehát: *örökhagyó halála esetére kötelezett életbiztosítási összeg semmi körülmények között sem lehet hagyaték.*

A biztosítási összeg, ha a kötbér névre szól, a megnevezettet illeti; ha bemutatóra szól, a bemutatót illeti. Ha már most a bizt. kötvényben kedvezményezettül általánosságban az örökös, vagy örökösök vannak megnevezve: a biztosítási összeg az örököst vagy örökösöket illeti, de a szerződés alapján proprio jure és nem mint örökhagyó jogutódait. (Ugyanez az elv van letéve az 1881 : LX. tc. 66. §-ában is, ezzel azonban — bár itt is sok eltérő nézet alakult ki — most nem foglalkozunk.)

A biztosítási összeg tehát, bárha a kötvény bemutatóra szól is, nem hagyaték.

Az a körülmény, hogy a bemutatóra szóló kötvény hol, kinek birtokában találtatott, — nagyon természetesen — annak hagyatéki jogi jellegére semmiféle befolyással nem bírhat.

E pontnál van a fent ismertetett téves nézetek Achillessarka, amely, mint már tudjuk, az örök. elj. végrehajtása tárgyában kibocsátott fenti számú min. rendelet 49. §-ára van alapítva.

A tévedés oka az, hogy a fent ismertetett álláspontot vallók nem distingválnak afölött, hogy mi állapítja meg valamely dolog vagy jog hagyatéki jellegét!

Hogy valamely dolog vagy jog hagyaték alkateleme lehessen, annak egyedüli feltétele csak az, vajjon a dolog vagy jog örökhagyóé volt-e vagy nem és nem pedig az a teljesen mellékes körülmény, hogy azokat örökhagyó halála időpontjában, hol találták meg! És ez természetes is; mert az örökhagyó tulajdonát képező óra akkor is hagyaték lesz, ha az énnálam van, viszont semmiesetre se lesz az az óra hagyaték, amely az én tulajdonom, bár a halál pillanatában örökhagyó zsebében találták.

Épen így van az a bemutatóra szóló bizt. kötvényben lefektetett követelési jognál is. Itt a bemutató lesz a követelési jog tulajdonosa még akkor is, ha mindjárt örökhagyó feje, párnája alatt találták is meg a kötvényt a halál pillanatában.

A másik nagy tévedés abban van, hogy a fenti nézetet vallók a hagyaték állagát azonosítják a hagyatéki leltárban felvett vagyontárgyakkal. Vagyis tehát: hagyatéknak tartanak minden olyan vagyontárgyat, amely a hagyatéki leltárban fel van véve. Végeredményben tehát azt a conclusiót vonják le, hogy valamely vagyonalkatrész azért hagyaték, mert fel van véve a hagyatéki leltárba s miután a fent ismertetett rendelet 49. §-a szerint a bemutatóra szóló bizt. kötvénynek a leltárba való felvétele, ha azt örökhagyó birtokában találták, kötelező, szerintük annak hagyatéki misége okvetlen megállapítandó.

Ez azonban alapos tévedés és az ellenkezője első pillanatra is kiviláglik a fenti példából: hogy az én tulajdonomat képező óra nem lesz hagyaték, bár, valamilyen körülmény alapján fel is vétetett a leltárba.

Ez annyira világos, hogy feleslegessé tesz minden magyarázatot.

Az örökhagyó birtokában talált vagyontárgyaknak a leltárba való kötelező felvétele a hagyaték állagának megállapíthatása s így esetleges biztosítási intézkedések megtehetése céljából szükséges. Ezért rendeli az 1894 : XVI. tc. 40. §-a, hogy az örökhagyó elhalálozásakor az ő birtokában talált *minden* vagyontárgy felvétessék a leltárba. De korántsem azért, hogy valamelyes vagyontárgy e felvétel által hagyatékhoz tartozónak jelentessék ki. A törvényhozó gondolt is arra, hogy a leltárba sok olyan dolog kerül s illetve kerülhet, ami egyáltalában nem tartozik a hagyatékhoz. Ezért intézkedik az id. törv. 47. §-ának 2. bekezdése úgy, hogy: «az, aki a leltárt aláírja, ezzel magában véve nem ismeri el, hogy a leltárba felvett vagyontárgyak a hagyatékhoz tartoznak, vagy hogy a hagyatékhoz más vagyontárgy nem tartozik . . .»

Ami már most a bemutatóra szóló bizt. kötvénynek a leltárba való kötelező felvételét illeti: az nyilvánvalóan és félre nem magyarázhatóan csakis biztosítási célt szolgál. Feltételezhető ugyanis, sőt fel is teendő, miszerint örökhagyó a «bemutatót» saját örökösei közül lévőnek akarta tudni. A leltárba való kötelező felvétel tehát quasi biztosítja, — hogy ne mondjuk: prejudikálja — miszerint a «bemutató» azok közül kerüljön ki, akik a leltárban felvett többi vagyontárgyakat is megszerzik, mint legitimált örökösök.

A kifejtett — és szerintünk egyedüli helyes — álláspontra helyezkedett a kir. Kúria is egy vitássá tett esetben. Igy az 1902. évi június hó 22-én kelt 6369. sz. határozatában kimondotta, hogy: «Az örökhagyó halála esetére kötelezett életbiztosítási összeg a kedvezményezett javára lévén fizetendő, az nem a biztosított örökhagyó, hanem a kedvezményezett tulajdonát képezi és az a körülmény, hogy az életbiztosítási összeg az örökhagyó leltárába felvétetett, ezen követelést egymagában hagyatéki vagyonná nem minősíti; az elsőbíróság tehát helyesen határozott, amidőn az örökhagyó életbiztosítási kötvényén alapult biztosítási összeget hagyatéki vagyonként meg nem állapította és annak törvényes örökösödés jogcímén átadását mellőzte.

Dr. Szabó Kornél.

A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben.*

2. *A hitelező csalárd kijátszása.* Ha az ember dogmatikai készségét kissé megerőlteti, nem lenne nehéz ezt a cselekményt a lopás fogalmi körébe szorítani. Fentebb már érintettem, hogy a római jog szerint az a tulajdonos, ki jelzáloggal terhelt, de birtokában maradt ingó dolgát a hitelező megkárosítására továbbadja, lopást követ el (fur suæ rei). Ha arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a zálogjog csupán azért, mert dologi jog, nem érdemel nagyobb védelmet a kötelmi jognál, azaz a zálogjoggal megerősített kötelem az egyszerű kötelemnél: a hitelező kijátszására irányzott csalárd elidegenítés mindjárt beleesik a

* Az előbbi közl. l. a 40., 42. és 47. számban.

lopás fogalmába. (S hogy a rómaiak nem vonták bele, annak csak az a dogmatikai oka van, hogy ők a lopást mindig valamely dologi jog sérelmének fogták fel.)

A mi álláspontunk azonban az, hogy egy bűncselekmény hováhelyezését nem dogmatikai ész-tornászat, hanem a cselekmény kriminologiai jellege szerint kell eldönteni. Ebből a szempontból pedig a hitelező kijátszása tagadhatatlanul más, mint a lopás. Nemcsak a tettes más, hanem a cselekmény is. A lopás más vagyonának egyenes megtámadása, vagyoni értékek direkt elvonása; emez a tisztességes vagy legalább nem kifejezetten dolózus célzatú, habár talán könnyelműen, hazárdul vezetett üzleti tevékenység közben beállott vagyoni katasztrófa elől való menekülés: mentése — a hitelezők rovására — annak, ami menthető. Ez az igazi fogalma a csalárd bukásnak. Ennélfogva, ha adott esetben bizonyítható lenne, hogy valaki pl. csak azért nyitott üzletet, hogy igy árú- és pénzhitelre tegyen szert, melynek kimerítése után a felszedett értékeket eldugja vagy velük megszökjék, az ilyen embert nem csalárd bukás, hanem egyenesen lopás miatt kellene büntetni. Persze, a bizonyítás nehézsége az ilyen disztinkciót legtöbbször meghiúsítja s akkor nem marad más, mint a külső látszat szerinti elbírálás.

Mai büntetőtörvényünk e deliktumfogalmat valósággal művészileg összekúszálja: egyrészt feldarabolja, másrészt össze nem tartozó elemeket von egybe a cselekmény külső megjelenése szerint.

Feldarabolja, amennyiben külön rendelkezik a csőddel járó és a csődönkívüli csalárd bukásról (414., 387. §§.), külön az egyszerű végrehajtás előle elvonástól s ez utóbbinál is külön a foglalás előtti (386. §.) és a foglalás utáni (359. 7.) eltüntetésről. Egyugyanazon tényállást tehát a cselekmény külső mellékkörülményei szerint három deliktum (csalárd bukás, csalás, sikkasztás) fogalma alá préseli be. Erről az eljárásról fentebb már elmondtuk véleményünket.

Összezavar egymáshoz nem tartozó elemeket, mikor a csalárd bukás §-ában egy kalap alá foglal oly cselekményeket, melyekkel a csődbejutott a csődvagyont vagy annak egy részét a maga számára akarja a hitelezők elől elvonni és olyanokat, melyekkel a hitelezőket ugyan károsítja, de az érintett haszonleső szándék nélkül. Az előbbi a lopással rokon, az utóbbi a károkozás fogalma alá esik. A kettő pedig lényegesen más dolog. Lehetetlen egy vonalba állítani a közismert vagyonbukót, aki, mint az életben mondani szokás, akkor szerzi vagyonát, mikor csődbekerül, azzal a vagyonbukottal, aki a csőd szélén egyik-másik hitelezőjét, akivel teszem jobb barátságban van, kielégíti s ezzel a többi hitelezőt károsítja. Az a külső körülmény, melynek alapján törvényünk e cselekményeket egybefoglalja, hogy t. i. mindezek a *csőd alkalmával* követtetnek el, egyáltalában nem lehet elég ok az egybefoglalásra. Hisz az örvény szélén álló közadós a kettőn kívül még más deliktumokat is követhet el a bukással kapcsolatban, pl. okirathamisítást (a törvény csakugyan említi is, de csak a kereskedelmi könyvek meghamisítását; hátha a közadós váltókat, nyugtákat stb. hamisít?), sikkasztást (bizományi árúk!), hamis esküt, hamis tanuzásra rábírást; gyujtogatást stb. Miért nem vonja be ezeket is a törvény a csalárd bukás fogalmába.

Az ú. n. vétkes bukás pedig tisztán károkozási eseteket foglal magában (szándékos vagy gondatlan). Ez a csoport teljesen a károkozás fejezetébe való.

Szerintünk tehát hitelezők kijátszása címén a mai csalárd bukás eseteiből egyedül azt a deliktumot kell felvenni a Btk.-be, mely abban áll, hogy az adós a hitelezői elől a kielégítési alapot csődben vagy csődön kívül a *maga hasznára* elrejti, eltitkolja, vele megszökik vagy hozzá közelállóknak eladja, elajándékozza vagy ilyenek részére koholt követeléseket elismer stb. Ezzel egyenértékű annak a közadóstól különböző személynek cselekedete, aki a csődbe koholt követelést jelent be (csődt. 265. §.) akár a maga hasznára, akár a közadós érdekében. (Az utóbbi esetben, ha összejátszás van közte és az adós közt, a bejelentő voltaképen az adós bűnsegéde.) Valamint idetartozik a csődt. 266. §-ában szabályozott eset is (csődhitelező megvesztegetése), valamint tágabban akár az adósnak magának, akár másnak minden olyan manipulációja, melynek célja az, hogy az adós a vagyoni krizisből a hitelezők kijátszásával illegitim hasznot szerezve menekűljön ki (pl. egyezkedés hamis vagyoni állapot feltüntetésével, vagy csődön kívül is, a hitelező bármely csalárd félrevezetése, tehát esetleg az ú. n. hitelezési csalás is).

Ellenben a Btk. 414. §-ában említett többi esetek, így: követelések elengedése, valótlan követelés kifizetése, elismerése, némely hitelezők kedvezményes kifizetése, valamint a vétkes bukás összes esetei a károkozás körében találhatnak helyet, ahol nyomatékosabb körülírás kedvéért, ha úgy tetszik, egy külön §-ban különösebben kiemelhetők. (A 414. §. 4. pontjában említett keresk. könyvhamisítás stb., mint eszközcselekmény, állhat úgy az egyik, mint a másik deliktum szolgálatában.)

Az ilyetén rendezés ellen nem lehet azt felvetni, hogy az egy, a köztudatba átment egységes deliktumot pusztán fogalmi okoskodás alapján darabol részekre s különösen, hogy az utóbbiakat pusztán elméleti alapon kebelezi be a károkozás fejezetébe. Némi utángondolással ugyanis lehetetlen be nem látni, hogy míg az önhasznú hamis vagyonbukás lényegesen eltér a lopástól és a nyereségre dolgozó vagyonbukott a tolvajtól különböző, önálló bűntettes-tipus, addig a bukás alkalmával hitelezőit vagy azok egy részét nyerészkedő szándék nélkül megkárosító adós semmiben sem különbözik más károkozótól. Ez utóbbi lesz az életben egyébként is a ritkább eset s ahol előfordul is, ott a bűntettesi magatartás ugyanaz, mint más károkozásnál. Szándékos malicia ritkábban lesz az indíték, inkább könnyelműség, léhaság, pajtáskodás, mások semmibevevése. Mindezek más károkozásnál is szerepelhetnek motivumként. Hogy a károkozás emitt nem más korporális vagyontárgyainak fizikailag érzékelhető megrongálásában vagy elpusztításában áll, az ma már talán nem tehet különbséget.

3. *Uzsora.* Az előbbi deliktum pendantja. Amaz az adós visszaélése a hitelező kárára (a hitelező kizsákmányolása, ha szabad ezt a szót használni), emez a hitelező túlkapása, az adós kizsákmányolása. Annál az alárendelt gazdasági helyzetnél fogva, melyben az adós áll a hitelezővel szemben, meglehetős veszélyes deliktum. Tettese rendszerint olyan ember, akinek van veszteni valója a társadalomban a büntetőtörvénnyel való összeütközésnél, épen ezért óvatos, raffinált. A cselekmény megjelenési módja az előző kettőhöz viszonyítva ez: a lopás nyilt szembetámadás a jogrenddel; a hitelező kijátszása: előbb a jogrend keretei közt mozgás, utóbb szintén nyilt szembeszállás vele; az uzsora: a jogrend látszatának mindvégig való fentartása mellett az erős túlkapása a gyengébb kiszipolyozására. Meg kell vallani, az uzsora különös deliktum. Lényege szerint nem más, mint egy jó üzlet, melynek kötése a magánjogban általában megvan engedve, csupán a hitelügylet köréből — mondhatnók, mintegy contra tenorem iuris propter utilitatem — van kizárva. Ha én «másnak szorultságát, könnyelműségét, tapasztalatlanságát felhasználva», attól egy ezreket érő dolgot néhány koronáért megveszek: ez semmi más, mint jó üzlet. (A máramarosi orosz invázió előli menekülésnél 4—500 K-át érő teheneket adtak el megszorult emberek 50—60 K-ért!) Mért ne lenne legitim üzlet 15—20 vagy több %-os kölcsönre dolgozni? gondolja az uzsorás. Némi igaza van, azt meg kell adni. De e megfontolásokba itt nem mehetünk bele, mert tárgyunktól messze vezetnének. Vegyük a törvényt úgy, ahogy tételesen adva van. Bennünket csak az érdekel, hogy az uzsora, mint deliktum, már természeténél fogva mutat annyi eltérést más deliktumoktól, hogy önállóan kezelendő. Különösen indokolttá teszi ezt az, hogy az uzsorás (a pénzember) ellen a homeopatikusan ható pénzbüntetés, persze a mainál fokozottabb mértékben és célszerűbben kezelve, kiválóan alkalmasnak kínálkozik s a többi büntetések csak kisegítőleg (súlyosabb esetekben) lennének nézetem szerint alkalmazandók.

Természetesen, ha a törvényhozó egyszer rászánná magát az uzsora fogalmának szélesebb körben való kiterjesztésére, e fogalom alá kellene foglalni a hitelezőnek minden visszaélését az adóssal szemben, aminthogy ide tartozik lényege szerint a mai Btk. 385. §-ának esete is, nem pedig a csalás fejezetébe.

4. *Orgazdaság.* Az orgazdaságot a római jog, mint már érintettük, bevonta a lopás körébe: az orgazdát vagy mint tolvajt, vagy mint segédet büntette.*

* *Mommsen* (Röm. Strafrecht 747.) és vele egyértelműleg tudomásom szerint az összes írók felfogása az, hogy a római jog az orgazdát mindig csak segédnek tekintette, mint aki t. i. *opem fert furtum facienti.* Ez igaz is sok esetben, de nem mindig. Akkor t. i.,

E bekebelezésnek a mi szempontunkból nincs jogosultsága. Az orgazdaság egészen más cselekmény, mint a lopás, az orgazda más bűntettestípus, mint a tolvaj. A tolvaj frontba támadó ellenség, az orgazda csak a zavarosban halászik. Maga talán sohasem vetemednék direkt elvételére más vagyonának, de szivesen megragadja a tolvaj-nyujtotta alkalmat az olcsó haszonra. Az orgazda is, mint az uzsorás, üzletember — a veszedelmes fajtából. Büntetésül itt is kiválóan alkalmas a súlyos pénzbüntetés, hogy az «üzlet» nagy rizikója elriasztólag hasson.

Törvényünk az orgazdasággal egy fejezetbe csapja a bűnpártolást. Ennek helytelenségéről már sokat irtak. Olyan ez, mintha valaki egy fogatba ló mellé zsiráfot fogna, pusztán azért, mert mindkettő négylábú. Az összepárosítás nemcsak abban mutatkozik, hogy a törvénykönyv a két deliktumot egy fejezetbe helyezi, hanem abban is, hogy az orgazdaság fogalmába bűnpártolási elemeket kever. A törvény szerint az orgazda cselekménye háromféle lehet: «megszerez, elrejt vagy annak elidegenítésére közreműködik». Szerintem — és a közönséges nyelvhasználat szerint is — orgazda csak az, aki a lopott jószágot megszerzi. T. i. maga akar rajta nyerészkedni. (Megszerzés alatt nem helytelenül érti a gyakorlat a zálogbavételt, B. Dtár I. 179., mert hisz az ilyen zálogos nyilván arra számít, hogy a tolvaj sohasem fogja kiváltani a dolgot. Rejtett vétel.) Ellenben aki a dolgot a tolvaj részére elrejti, elidegenítésénél közreműködik, az nyilván bűnpártoló. Viszont az orgazda nem az: ő nem a tettes javát akarja, hanem a maga hasznát nézi. Az elrejtésnek, az eladásban közreműködésnek az orgazdasághoz való csapása ismét csak külsőleges szempontok alapján történt: t. i., hogy az orgazda is, az elrejtő, eladni segítő bűnpártoló is *dologgal* manipulál. Ellenben az, aki a bűntettből származó *egyéb előny* megmentésében működik közre, az már a törvény szerint (375. §.) sem orgazda, hanem bűnpártoló.

A bűnpártolás nem vagyonelleni, hanem az igazságszolgáltatás elleni deliktum. Igaz, hogy a bűnpártoló néha vagyoni haszonért cselekszik, de hát ezt teszi gyakran a hamis tanú, a bérgyilkos is, e deliktumokat mégsem sorozzuk a vagyonelleniek közé. Nem tartjuk célszerűnek a római jog álláspontját sem, mely a bűnpártolást segítéskép fogta fel. Ebből külön deliktumot kell csinálni.

(Folyt. köv.) *Dr. Marton Géza.*

mikor az orgazda — a mi Btk.-ünk nyelvén szólva — a lopott dolgot «elrejti vagy annak elidegenítésére közreműködik», csakugyan segéd, segédje a tolvajnak, ki az egész manipuláció ura. Akkor azonban, mikor az orgazda a lopott dolgot «megszerzi», akár hogy megtartsa, akár hogy a maga nyereségére továbbadja: ekkor már nem a tolvaj segédje, nem annak nevében, hanem saját kezére dolgozik: azaz önálló tolvaj. (A contrectatiót nem volt nehéz a birtokbavételi cselekményben feltalálni.) Hogy ez így van, teljes világossággal kiderül a C. 6., 2., 12-ből, mely a tolvajtól szerző ellen vindicatio-t és condictio-t is ad, holott ezek csak maga a tettes ellen mennek, a segéd ellen soha. (D. 13., 1., 6.)

Szemle.

BELFÖLD.

— **Igazságügyi javaslatok a képviselőház előtt.** Az igazságügyminiszter november 30-án három törvényjavaslatot nyujtott be a képviselőházhoz. Az egyik a csődönkívüli kényszeregyezségről és a csődtörvény egyes rendelkezéseinek módosításáról intézkedik. A javaslat 1. §-a felhatalmazza a minisztériumot, hogy a csődönkívüli kényszeregyezséget ideiglenesen a törvényhozás további rendelkezéséig rendelettel szabályozza és a csődeljárás során köthető kényszeregyezségre nézve a csődtörvényben foglalt rendelkezésektől eltérő rendelkezéseket állapitsa meg. Ennek a javaslatnak benyujtását elsősorban az a körülmény tette szükségessé, hogy a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárás szabályozásáról szóló, rövidddel ezelőtt kibocsátott rendelet a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényekben nyert, tehát időhöz kötött felhatalmazáson alapul, a háború befejezésével tehát hatályát vesztené. A javaslat 2. §-a a csődtörvény 266. §-ának és a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárásról szóló 4070/915. M. E. sz. rendelet 65. §-ának 1. pontja (a hitelezőknek aktiv és passziv megvesztegetése), a 3. §. pedig a csődtörvény 265. §-ának és a kényszeregyezségi rendelet 65. §-ának 2. pontja (koholt követelések érvényesítése) helyébe lép. A javaslat 2. és 3. §-ait a már kibocsátott rendelettel szemben az azokban körülírt cselekményeknek vétségekké minősítése és a büntetési tételek felemelése tette szükségessé. A javaslat 4. §-a a kényszeregyezséget kötő hitelezőket védi az adósnak a Btkv. 414. §-ában felsorolt cselekményei ellen. A 4. §. szerint az adós, aki fizetőképtelenségének beállása, vagy (ha kereskedő) fizetésének megszüntetése után hitelezőinek megkárosítása céljából a Btkv. 414. §-ában említett cselekmények valamelyikét elköveti, ha a kényszeregyezséget a bíróság jogerősen jóváhagyta az okozott kár összegéhez képest a Btkv. 383. §-ában foglalt rendelkezések szerint büntetendő.

A hitelezők érdekeinek nyomatékos védelmét célozza az 5. §-ban foglalt intézkedés, mely a Btkv. 361., 363. és 364. §-aiban foglalt rendelkezések szerint bünteti a *csődválasztmány tagját*, úgyszintén a vagyonfelügyelőt, az ellenőrző biztost és az ellenőrző-bizottság tagját, aki megbízatása körében a Btkv. 361. §-ában említett cselekményt (hűtlen kezelés) követi el.

Az igazságügyminiszter második törvényjavaslata a kir. bíróságok és ügyészségek tagjainak az igazságügyminisztériumban való alkalmazhatásáról szóló 1899: XLVIII. tc. hatályának további (1920 végéig) meghosszabbítására vonatkozik.

A harmadik javaslat tárgya a hadműveletek folytán elpusztult vagy megrongált községekben fekvő ingatlanokkal kapcsolatos jogviszonyokra vonatkozó kivételes intézkedések. E javaslat célja a községek belsőségeinek rendezése, amennyiben azt közegészségi, közlekedési és tűzbiztonsági érdekek megkövetelik. Legfontosabb szakaszát, amely a községéllyel felépített otthonok védelméről intézkedik, alább ismertetjük.

Végül meg kell emlékeznünk a háború esetére szóló kivételes intézkedésekre vonatkozó törvényjavaslatnak igazságügyi érdekű részéről.

E javaslat 2. §-a felhatalmazza a minisztériumot, hogy a törvény vagy a hatóság által megszabott határidőknek és határnapoknak a háborús események miatt történt elmulasztásából eredő joghátrányok elhárítása végett rendelettel kivételes szabályokat állapithasson meg. Az 5. §. felhatalmazza a minisztériumot, hogy a háborús rendeleteknek, vagy a háborús rendeletek alapján tett hatósági rendelkezéseknek megszegését kihágássá nyilváníthatja és az ily kihágás büntetését hat hónapig terjedhető elzárásban és kétezer koronáig terjedhető pénzbüntetésben állapithatja meg; oly esetben pedig, amikor megállapítható annak a nyereségnek mennyisége, amelyet a tettes cselekményével illetéktelenül elért, a pénzbüntetés a megállapított nyereség kétszeresével felemelt összegében állapítható meg.

— **A családi otthon védelmének intézményét** («homestead exemption») hosszú idő óta sürgetik nálunk. Tíz évvel ezelőtt megjelent dr. Dévai Ignácnak a családi otthonról szóló előadói tervezete, amelyet két évvel később az igazságügyminiszter a képviselőház elé terjesztett. A javaslat ellen több kereskedelmi és iparkamara állást foglalt, viszont a homestead intézmény barátait úgy látszik nem elégítette ki eléggé a javaslat, amely ilyenformán csakhamar lekerült a napirendről. Amit a homestead theoretikus barátai nem tudtak elérni, az most részben a háború egyik csapásának enyhítésénél logikus folyományként, természetes megoldásként jelentkezik, megvalósítja a háború. Az egyik igazságügyminiszteri javaslatnak szakaszában megtaláljuk a családi otthon védelmének a homestead exemption-nek az ellenség által sújtott vidékek lakói javára való törvénybe iktatását. «A hadmíveletek folytán elpusztult vagy megrongált községekben azokra a belsőségekre nézve, amelyeken állami vagy társadalmi segéllyel emeltek épületeket, továbbá azokra a többi telekkönyvi részletekre nézve is, amelyek ilyen belsőségekkel a jelen törvény életbelépte idejében egy telekkönyvi jószágtestet alkotnak, a minisztérium rendelettel legfeljebb *tíz évre terjedő elidegenítési és terhelési tilalmat állapithat meg és ugyanerre az időre végrehajtás alá vonásukat is korlátozhatja.*» Ezeknek az otthonoknak a legmesszebbmenő határig való védelmét mindnyájan szükségesnek és természetesnek tartjuk. A háború által sújtott szerencsétlen honpolgáraink újra felépített otthonának védelme az ország becsületbeli kötelessége.

— **A Magyar Jogászegylet** az 1915. évi december hó 12. napján (vasárnap) délelőtt 11 órakor a Budapesti Ügyvédi Kamara tanácstermében (Budapest, V., Szemere-utca 10. sz.)

tartja meg XXXVI. évi rendes közgyűlését, amelynek napirendje a következő: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az igazgató-választmány jelentése az 1914. évi tevékenységről. 3. A számvizsgálók jelentése a lefolyt év számadásairól és az egyesület vagyonáról. 4. Számvizsgálók választása a legközelebbi rendes közgyűlés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett. 5. Az 1916. évi költségvetés megállapítása. 6. Az igazgató-választmány választása. 7. Az alapszabályok módosítása. 8. Esetleges indítványok.

— **A Magyar Jogászegylet magánjogi bizottsága** a Ptk. törvényjavaslatát a bizottsági szöveg alapján sorozatos ülésekben fogja tárgyalni. Az első ülést az 1915. évi december hó 4. napján (szombat) délután hat órakor tartjuk a Budapesti Ügyvédi Kamara tanácstermében (V., Szemere-utca 10. szám.) Ennek az ülésnek a tárgya: Öröklési jog. I. Törvényes öröklés. A vélt házasságból eredő öröklési kapcsolat. A házastársi öröklési kapcsolat megszűnése. A törvényes örökösök körének meghatározása. Parentális vagy legal graduális öröklés a távolabbi felmenő parentélákban. Az ági öröklés személyi terjedelme. Az ági öröklés jogi szerkezete. Az ági vagyon értékszámítása. Az özvegyi jog jogi szerkezete. Az özvegyi jog megszorítására való jogosultság. A szülői haszonélvezet jogi szerkezete. Előadó: Dr. *Szladits* Károly. A felszólalni kívánó tagtársak szíveskedjenek szándékukat lehetőleg az ülés előtt dr. Szladits Károly min. tanácsosnál, a bizottság titkáránál (V., Igazságügyminisztérium) bejelenteni.

— **Az ügyvédi meghatalmazás kellékei.** Egyik felsőbíróságunk a közelmúltban arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Ppé. 60. és 61. §-ai alapján a régi eljárás szerint folyó perben a Pp. 100. §-ában írott kellékeknek megfelelő, tehát a fél aláírásával ellátott, de nem két tanú által is előttemezett ügyvédi meghatalmazás nem érvényes. Nézetem szerint ez az álláspont téves. A polgári perrendtartás életbelépése előtt kiállított okiratok bizonyító erejét a bíróság a polgári perrendtartás szabályai szerint ítéli meg. (Ppé. 67. §.) Annál inkább áll tehát ez abban az esetben, ha az okirat a Pp. életbelépése után kelt, az pedig, hogy valamely okiratot minő eljárási szabályok szerint folyó perben használnak fel, valamely jogügylet bizonyítására a Ppé. 67. §-ának rendelkezése mellett, teljesen közönbös. *T.*

— **Felfolyamodás a váltó alapján kibocsátott fizetési meghagyás ellen.** A Jogt. Közl. 46. számában T. M. azért tartja helyesnek az enyémmel ellenkező álláspontot, mert egyszerűbb és célszerűbb megoldáshoz vezet és mert a régi váltóeljárás 37. §-a mutatja, hogy ez az álláspont nincs ellentétben a fizetési meghagyásos eljárás alapelvével. Nézetem szerint az az álláspont, mely szerint felperes a fizetési meghagyás ellen felfolyamodással élhet, nem egyszerűbb és nem praktikusabb mint az ellenkező és nemcsak a fizetési meghagyásos eljárás alapelvével áll ellentétben, hanem ezen eljárásnak a Pp.-ban foglalt szabályozásával is. Azt nem tartom döntő érvnek magam sem, hogy a felfolyamodás a fizetési meghagyásos eljárás alapelvével ellentétes; hiszen gyakran előfordul, hogy az alapelv nincs következetesen keresztülvíve valamely intézmény részletes szabályozásában, mint azt a régi váltóeljárás is mutatja. De azt állítottam, hogy a Pp. következetesen viszi keresztül azt az alapelvet, amelyet múltkori közleményemben érintettem. A fizetési meghagyásos eljárásnak a Pp.-ban foglalt szabályozása zárja ki azt a felfogást, hogy a fizetési meghagyás ellen helye van felfolyamodásnak és nem az, hogy a felfolyamodás megengedése ellenkezik a fizetési meghagyásos eljárás alapelvével. A Pp. 614. §-a szerint a 611. §-ban megszabott három napi záros határidő lejártával kifogással meg nem támadott meghagyásnak olyan hatálya van, mint a jogerős ítéletnek és ellene az általános szabályok szerint perújításnak van helye. Miután a felfolyamodás határideje 8 nap, T. M. álláspontja szerint felperes a fizetési meghagyás ellen a 611. §-ban megjelölt 3 nap eltelte után is élhet felfolyamodással. Tegyük fel, hogy a másodbíróság a felfolyamodásnak helyt adott és a perköltséget felemelte. Kétségtelen, hogy a fizetési meghagyásnak a felemelt költségre vonatkozó része ellen a másodbírósági határozat kézbesítésétől számított 3 nap alatt alperesnek joga van kifogással élni. Ámde a 616. § első bekezdése szerint ezzel a kifogással az egész fizetési meghagyás van megtámadva és a bíróság az egész kereseti követelés tárgyalására tűz határnapot. A T. M. álláspontja tehát illuzóriussá teszi a Pp. 614. §-át és így nyílván és homlokegyenest ellenkezik azzal. Ha igaz volna, hogy a sérelmes perköltségmegállapítás korrigálására célszerűbb a felfolyamodás, mint a tárgyalás kitűzése, akkor felfolyamodást kellett volna engedni alperesnek is arra az esetre, ha kizárólag a perköltség összegét tartja sérelmesnek és nem arra kényszeríteni alperest, hogy kifogást adjon be és a szóbeli tárgyalás kitűzését provokálja. Akár felperes kéri a perköltséget 20 koronával felemelni, akár alperes kéri azt 20 koronával leszállítani, a két eset egyforma azon kérdés szempontjából, hogy a sérelem orvoslására milyen út célszerűbb és épen ezért a kérdés megoldása is csak egyforma lehet. Ha a felfolyamodás célszerűbb, akkor ez célszerűbb nemcsak akkor, ha felperes kéri a költséget 20 koronával felemelni, hanem akkor is, ha alperes kéri azt 20 koronával leszállítani. Abból, hogy a Pp. nem a felfolyamodást tartja célszerűnek arra az esetre, amidőn alperes kéri a perköltséget leszállítani, arra kell következtetni, hogy nem ezt az útat tartja célszerűnek arra az esetre sem, amikor felperes kéri a perköltséget felemelni. Igaz, hogy a régi váltóeljárás ezt a kérdést másként oldotta meg és a két egyforma eset közül az egyikben engedett felfolyamodást, a másikban nem. Azonban ez a következetlenség a régi váltóeljárásban csakugyan benne volt; de azt tartom, hogy nem szabad belemagyarázni ezt a következetlenséget az új törvénybe, amelyben az nincs benne. A Pp. 614. §-ával való szembeállítás mutatja, hogy az az álláspont, mely szerint a fizetési meghagyás ellen felperes felfolyamodással élhet, ellenkezik a törvénynyel és komplikációkra vezethet. Sokkal egyszerűbb és következetesebb álláspont az, hogy sem felperes, sem alperes nem támadhatják meg a fizetési meghagyás egyes részeit perorvoslattal, hanem a fizetési meghagyás vagy egészben megáll, vagy egészben félretétetik. A Pp. rendelkezéseinek ez az álláspont felel meg. *Dr. Bárdos Benő.*

A Bűnügyi Szemle legutóbbi (nov. 16.) száma a következő tartalommal jelent meg: *Vargha* Ferenc: Az alszállító felelőssége (1915: XIX. tc. 6. §); *Domby* Zoltán: A vádtanács elnökétől a Bp. 256. §-a alapján elrendelt előzetes letartóztatás a Bp. 267. §-a alapján hozandó határozatig hatályos; *dr. Deszkásy* Lajos: A Btk. 260. §-ánál enyhébb törvény-e az 1914: XLI. tc. 20. §-a? — Irodalom. — Törvényhozás. — Kisebb közlemények.

— **Adóügyi döntvények és határozatok.** Összeállították: *dr. Kneppó Sándor* pénzügyminiszteri pénzügyi titkár és *dr. Berényi Pál* ügyvéd. A könyv magában foglalja a volt m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróságnak és a m. kir. közigazgatósági bíróság pénzügyi osztályának adóügyi döntvényeit, elvi jelentőségű és egyéb fontosabb határozatait az érvényben tartott adótörvények szövegével együtt, kiegészítve betűsoros tárgymutatóval. Konkrét adóesetekben a bírósági joggyakorlatról nyújt tájékozást. Ára 3 K. *Rényi Károly* könyvkiadóvállalatának kiadása. (Budapest, V., Vigadó u. 1. sz.)

KÜLFÖLD.

— **A mező- és erdőgazdasági célokra szolgáló ingatlanoknak** elidegenítését császári rendelet korlátozza Ausztriában (R. G. Bl. 234.) a «háború által előidézett rendkívüli állapotok tartamára». Élők közti átruházási jogügyletek érvényességéhez a rendelet által felállított bizottság beleegyezése szükséges. (Ingatlan forgalmi-bizottság), amely utóbbinak az illetékes járásbíróság vezetője az elnöke és tagjai a helyi közigazgatás egyes ágazatainak vezetői. A bizottság az engedély megadása tekintetében teljesen szabad mérlegelés alapján dönt, az általános közgazdasági szempontok figyelembe vétele mellett. Az elidegenítés feltétele, hogy ne ellenkezzék az életképes paraszt-osztály fentartásához fűződő érdekekkel. Nem engedhető meg a telkeknek nyereség mellett leendő újbóli eladás céljából való megszerzése, valamint ha az ingatlan megvételének célja parasztbirtokok hozzávásárlásával való kibővítése egyes már amúgy is jelentékeny területű birtokoknak. Végre meg kell tagadnia a bizottságnak beleegyezését az oly jogügyletek megkötésétől is, melyeknél félő, hogy vadászterületek kibővítése stb. következtében az ingatlant eredeti rendeltetésétől el fogják vonni. Az engedély megadás esetére jogorvoslatnak nincsen helye, megtagadása esetére azonban a felsőbb közigazgatósági hatósághoz lehet egyfokú perorvoslattal fordúlni. Kivételesen meg kell engedni az átruházást akkor is, ha az utolsó tulajdonos személyes és vagyoni helyzetére figyelemmel az ingatlan teljes elértéktelenedésétől kell tartani. A végrehajtás útján való eladásra is állanak a fenti szabá-

lyok, nehogy könnyen kijátszhatók legyenek azok. A végrehajtási bíróságnak az árverés befejezése előtt az ingatlan forgalmi bizottsághoz kell fordúlnia engedélyért. Az új rendelet a folyó év augusztus hó 3. napján lépett életbe, de visszaható erővel bírván, hatálya kiterjed mindazokra az átruházási ügyletekre, amelyeknek telekkönyvi bejegyzését július hó 15-e után kérték. *A.*

— **Cégoltalom a bitorló cég valódisága esetén.** Egy berlini borkereskedő társasági szerződésre lépett egy Edmund Kempinski nevű utazóval. A társasági szerződés szerint az Edmund Kempinski et Comp. cégszöveggel megindúlt vállalat hasznából 3 % illette meg Kempinskit, ezenfelül az általa eszközölt ügyletek után további 20 % jutalékot kapott, míg a többi haszon egyedül a másik társat illette, ki az esetleges veszteséget köteles volt egyedül viselni. A szerződés értelmében Kempinski három év után ki fog válni a társaságból és köteles a céget változatlan cégszöveg mellett cégtársának egyedül átengedni. A közismert berlini vendéglős, aki egyúttal borkereskedést is folytat, M. Kempinski et Comp. magára nézve sértőnek találta az Edmund Kempinski et Comp. cég használatát és pert indított a cég használatának eltiltása iránt. A Landgericht elutasító ítéletét a Kammergericht megváltoztatta és a keresetnek helyt adott. Az ítélet kimondotta, hogy a felperesi cég a publikum körében szinte jelszójellegű és az összetévesztés lehetősége vagy veszélye annyival inkább fenforog, mert mindkét cég bornagykereskedelemmel foglalkozik, bár a felperesi cég a nagyközönség körében elsősorban mint étteremtulajdonos ismeretes, de a borszakmában ép úgy ismerik, mint bornagykereskedőt. Az alperesi cég megalakításának körülményei egyenesen arra utalnak, hogy az összetévesztésre számított az alperesi cég, aki csupán a Kempinski névnek a cégszövegbe való felvétele miatt társult Edmund Kempinskivel, akit a cégből el is távolított. Feltűnő az ítélet szerint az is, hogy az alperesi cég a jelenlegi tulajdonosának cége saját neve alatt már korábban is fennállott, az új cégszövegből pedig az ő neve teljesen elmaradt, holott a társaságnak ő volt a vezetőtagja. Az ítélet ellen beadott felülvizsgálatot a Reichsgericht elvetette. *B.*

— **Az erkölcstelen ügylet judikaturájából.** A berlini marhabizományosok egyesülete és egy berlini mészáros csoport által alapított társaság között még a háború előtt tárgyalások voltak folyamatban, amelyek célja az volt, hogy a bizományosok és a mészárosok közötti forgalomban szokásos tizennégy napi hitel időtartamát nyolc napra csökkentsék le. A háború kitörése után ez a megállapodás tényleg létre is jött s a szerződés kimondotta, hogy ha valamely mészárosmester az esedékesség napján a fizetést nem teljesítené, úgy ez bejelentendő a bizományosok egyesületének és az illető mészárosnak (addig) marhákat eladni nem szabad, amíg a mészáros fizetési kötelezettségének eleget nem tesz. A mészárosok szövetkezete, miután kilenc esetben nem tartotta be a szerződést, azt fel is mondotta. A bizományosok egyesülete erre a szövetkezet ellen 4500 korona szerződési birság erejéig pert indított. A keresetet úgy a Landgericht, mint a Kammergericht elutasította. A Kammergericht indokolása kimondotta, hogy tekintettel arra, hogy a késedelmes mészárosmesterek részére mindennemű eladás még készpénzfizetés esetén is el van tiltva, beleütközik a törvényileg biztosított iparszabadságba. Kifogásolta továbbá a Kammergericht ítélete, hogy a mészárosmestereknek a háború alkalmából támadt szorult helyzetét használta ki a bizományosok egyesülete a saját maga aránytalan előnyére. Reichsgericht az ítéletet helybenhagyta és kimondotta, hogy a létrejött szerződés a jó erkölcsökbe ütközik. A hitelezési idő megrövidítése magában véve megengedett, de ennek elérésére nem vehető igénybe meg nem engedett (unlauter) eszközök. Az adott esetben pedig a háború kitörése s a vele előálló szorult helyzet folytán volt elérhető csak az, amit rendes viszonyok között elérni nem tudtak. *B.*

— **Gyakorlott,** lehetőleg társas bíróság előtti eljárásra is jogosult (román nyelvben és az Optkvben jártas) jelöltet keresek. Ajánlatok: dr. Mayer Ödön, ügyvédi irodája, Gyulafehérvár címre küldendők. 15481

A jogászközönség szives figyelmébe ajánljuk a **Franklin-Társulat** kiadásában megjelent és nagy gonddal és szakértelemmel szerkesztett nélkülözhetetlen törvénygyűjteményt:

A hatályos magyar törvények gyűjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

1000—1910.

Szerkeszlette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte

MÁRKUS DEZSŐ dr.

Hat kötet, ára félbőrkötésben 150 korona.

1911-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

1911. évi törvénycikkek. Ára félbőrköt. 17 K.
1912. « « « « 21 «
1913. « « « « 17 «
1914. « « « « 17 «

Kettős mutató

a hatályos magyar törvények gyűjteményéhez

1000—1914.

Készítette **TÉRFI GYULA dr.**

Ára kötve 10 korona. (Külön nem kapható.)

A teljes gyűjtemény (10 kötet és kettős mutató) ára félbőrkötésben 232 korona.

A Hatályos Magyar Törvények Gyűjteménye (Corpus Juris Hungarici) a hatályos törvények egyedüli gyűjteménye, amelyet MÁRKUS DEZSŐ dr. és TÉRFI GYULA dr. szerkesztettek. Csakis ez a kiadás tartalmazza a Márkus Dezső dr. és Térfi Gyula dr. által szerkesztett és a jogászközönség előtt nagy becsben álló jegyzeteket, utalásokat és miniszteri indokolásokat. Kizárólag ebben a kiadásban vannak a **Corpus Juris Hungarici** előbbi köteteire szolgáló ragasztólapok is.

Részletfizetésre is megrendelhető:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Ötvenedik évfolyam. 50. szám. Budapest, 1915 december 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Plopu György* kir. kúriai bíró: Szemelvények a kir. Kúria I. polgári szaktanácsának joggyakorlatából. — *Dr. Lévy Béla* budapesti ügyvéd: Kötelező-e a közkereseti társaság felszámolása vagyonhiány esetén? — *Dr. Suloky István* budapesti kir. törvényszéki bíró: Kényszeregyezségi kérdések. — *i.*: Az életbiztosítás és a háború. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár.

Szemelvények a kir. Kúria I. polgári szaktanácsának joggyakorlatából.*

III.

A közszerzeményi jognak előrebocsátott rövid, általános jellemzése után, az alábbiakban csoportosítva, lehető rövid kivonatban fogom a kir. Kúria határozataiban kifejezést nyert főbb irányelveket közölni.

A kir. Kúria határozataiból az egyes főbb kérdésekre csak egy-egy határozat közlését tartom szükségesnek, mert a közölt elvek immár a kir. Kúria állandó joggyakorlatát képezik.

A határozatok mellett írt számok az illető határozatnak a kir. Kúria iktatókönyvi számát jelzik.

a) *Nemesek közszerzeménye:*

1. Örökhagyó nemes ember volt, minthogy pedig az ideiglenes törvénykezési szabályok 13. §-a által visszaállított magyar törvény, jelesül a Hármaskönyv I. rész 18. címe szerint nemeseknél a nő közszerzőnek nem tekintetett: az ingatlanjutalékok csupán azért, hogy a felperes és örökhagyó közti házasság tartama alatt szereztettek, közszerzeménynek nem minősíthetők; állítja ugyan a felperes, hogy a vagyonszerzés alapjául az ő vagyona szolgált, de ezt megállapítani nem lehet s ekként felperesnek közszerzői joga ezen az alapon sem volt elismerhető; az sem állja útját annak, hogy felperes közszerzeményi igényével elutasíttassék, hogy az örökhagyó a felperessel fenállott házassága tartama alatt úrbéri természetű ingatlanokat szerzett, mert azok kivétel nélkül az ideiglenes törvénykezési szabályok hatályba lépte után szereztettek, az ideiglenes törvénykezési szabályok 3. §-a által pedig a javak jogi természete közt korábban létezett különbség megszüntettetvén, az 1840 : VIII. tc. 19. §-ának ide vonatkozó rendelkezése többé hatályban levőnek nem tekinthető. 9701/1906.

2. Az ideiglenes törvénykezési szabályok 13. §-a által a korábbi magyar törvények határozatai visszaállíttatván, visszaállítottnak és hatályban létezőnek tekintendő azon korábbi jogszabályunk is, hogy nemeseknél a nő közszerzőnek nem tekintetett, hacsak ebbeli joga szerződésileg meg nem állapíttatott s a szerzési okiratba szerző társként fel nem vétetett, vagy a szerzés az ő vagyonából nem eszközöltetett és hogy nemes rendű házastársak közt a vagyon közszerzeményi minőségét az a körülmény, hogy a vagyon a házasság tartama alatt szereztetett, meg nem állapítja. Ezt a jogszabályt bíróságaink joggyakorlatukban állandóan követik, az a körülmény pedig, hogy örökhagyó, mint földmívelő, gazdálkodása személyes vezetésével foglalkozott, majd gőzmalmot tartván fen, az által, valamint a pénzkölcsönök és kiterjedt szőlőgazdasága által vagyonát gyarapította, semmi tekintetben sem szüntette meg az ő nemesi előjogait, amelyek gyakorlásához maga is ragaszkodott. 549/1906.

3. Földmíveléssel foglalkozó, vagy iparos-mesterséget űző nemes férj felesége még abban az esetben sem közszerző, ha a házasság tartama alatt szerzett vagyon előállításában tevékenyen közreműködött. 8/1911.

4. Nemes férj feleségének külön vagyonából előállott jövedelem a házastársakra nézve közszerzeményt képez. 5595/1910.

b) *Honoratiorok közszerzeménye:*

1. Örökhagyó bányafelügyelői állásánál s az államnál, a dunagőzhajózási társulatnál és magánosoknál teljesített szakértői működésénél fogva a honoratiorok közé tartozott. Ezen az alapon az örökhagyó a házasság tartama alatt szerzett vagyonban főszerzőnek tekintendő; ezzel szemben az a körülmény, hogy az örökhagyó neje házi gazdaságot vezetett, hogy abban szorgalmasan dolgozott, hogy a háztartásban takarékoskodott, egymagában nem elegendő alap a közszerzemény megállapítására, annál kevésbbé, mert az örökhagyó neje vagyontalan lévén, a gazdaság útján való esetleges szerzés alapja a nő vagyona nem lehetett. 3119/1908.

2. A gyógyszerész honoratior lévén, főszerzőnek tekintendő s ebből folyólag hagyatékára a neje közszerzeményi igényt nem érvényesíthet. 937/1912; 4067/1914.

3. A csekély javadalmazással alkalmazott gazdatiszt, kire nézve semmiféle adat sem merült fel arra nézve, hogy magasabb képzettséggel bírt volna, honoratiornak nem tekinthető s ennélfogva vagyonában házastársát közszerzői jog illeti meg. 4219/1912.

4. Az elemi iskolai tanító, felsőbb kiképeztetés hiánya miatt, nem honoratior, következőleg a házassága tartama alatt szerzett vagyonra a neje közszerzőnek tekintendő. 1157/1910.; 429/1911.

5. Örökhagyó mint gyakorló ügyvéd soha sem működött és vagyonát mint gabona- és marhakereskedő, különösen pedig mint beiktatott serfőző-mester szerezte, még pedig felperesnő tettleges hozzájárulásával és közreműködésével, minélfogva felperesnő közszerzőnek tekintendő. 7646/1882.

6. Honoratior gör. kel. román lelkész által nem a lelkészi járandóságból, hanem a nejével folytatott mezei gazdálkodásból szerzett vagyona közszerzeményt képez. 1356/1914.

c) *Jász-kun házastársak közszerzeménye:*

1. Jász-kun házastársak közt nincs közszerzemény. 802/1911; 3839/1911.

2. A jász-kun statutumok értelmében a férjet a szerzett vagyon fölött korlátlan rendelkezési jog illeti; a férj a főszerző s az asszony pusztán a házassági együttélés alapján közszerzői jogot nem érvényesíthet. 827/1905.

3. Az ideiglenes törvénykezési szabályok 13. §-a által a közszerzeményi jog tekintetében a jász-kun statutumok fen vannak tartva; ezeknek a rendelkezései szerint a jász-kun nő a házassági kötelék puszta ténye által még nem válik közszerzővé, hanem csak akkor, ha a házastársak a közszerzeményi közösséget egymás közt megállapították, vagy ha a szerzés alapját a nő külön vagyona képezte, vagy végül, ha a szerzési okiratba a nő közös szerzőül lett bevezetve. 9835/1904; 4798/1912.

4. Olyan vagyonban, melyre nézve a feleség neve a szerzési okiratban férjével közös szerzőül van bevezetve, a jász-kun nő együttkereső nőnek tekintendő. 4165/1912.

5. Ha a házastársak jász-kunok voltak s a házasságot is a jász-kun kerületben kötötték, a közszerzeményre nézve a jász-kun statutum az irányadó akkor is, ha a házasfelek a házasság

* Az előbbi közl. l. a 46. és 47. számban.

tartama alatt a jász-kun kerületből elköltöztek és az örökhagyó, ezen kerületen kívül halt is el. 4610/1912. Congruens 6. alattival.

6. Jász-kun területre költözött nem jász-kun házastársak által a jász-kun területen szerzett vagyon közszerzeménynek tekintendő, mert a nőnek a közszerzeményhez való igénye, ha ez őt már magánál a házassági életközösségnél fogva megilleti, a férjnek a házasságkötés és nem a szerzés idejében létező személyi állapota és községi illetősége helyén fenálló anyagi jog alapján bírálandó meg. 3607/1910. Congruens 5. alattival.

d) *Nem nemesrendűek közszerzeménye:*

1. Hazai törvényeink szerint közszerzemény csupán a jobbágy s illetve az úrbériség és jobbágyság megszűnése után csupán a nem nemesrendű (földmívelők, iparosok és kereskedők) polgársághoz tartozó házasfelek vagyonában képződhet. 549/1906.

2. A közszerzeményi jog, mely a házassági életközösségnél fogva érvényesíthető, rendszerint a férjnek a házasság kötése idején fenálló személyi állapota s ezzel kapcsolatosan a férjnek ugyancsak a házasságkötéskor volt állandó lakhelyén érvényben volt anyagi jog szerint bírálandó meg. 3607/1910; 4610/1912; 1172/1914. V. ö. fentebb *c)* csoportban 5. és 6. sorszám alatt közölt jogeseteket.

3. Jogszabály, hogy amennyiben a házasfelek vagyonjogaikat külön nem szabályozták, akkor azokra nézve a házasságkötéskor érvényben volt törvények az irányadók; mert abból, hogy a házasfelek vagyonjogi viszonyaikat szerződésileg külön nem állapítják meg, az következik, hogy hallgatagon az érvényben lévő szabályokat fogadják el irányadóul. 5833/1906.

4. Jogszabály ugyan, hogy a házastársak vagyonjogi viszonyai — ellenkező megállapodás hiányában — a házasság kötése idejében fenállott törvény szerint bírálandók meg, mindazonáltal ha a házasság az osztr. polg. törvénykönyv fenállása idejében köttetett, a házasfelek által a magyar törvénynek 1861. évi július hó 23-án történt visszaállítása után szerzett vagyonra, az állandó bírói joggyakorlat szerint nem az osztr. polg. törvénykönyv, hanem a magyar törvények rendelkezései alkalmazandók. 2803/1912.

5. A közszerzeményi jog érvényesítésének nemcsak a házassági kötelék fenállása, hanem a házastársak életközössége s a vagyonszerzésben közös közreműködése is előfeltételét képezi. 1991/1914.

6. A házasság tartama alatt szerzett vagyon a házastársak közszerzeményét képezi akkor is, ha a vételárt csak a férj egyenlítette ki azáltal, hogy az eladóval szemben fenállott követeléssel nyert fedezetet, amely körülménynek csak az a jogi következménye, hogy a férj a vagyonból az arra fordított vételár megtérítését igényelheti, de nem áll útjában annak, hogy a természetben meglevő szerzeményi vagyon felerésze követeltessék. 1648/1912.

7. Ha az ingatlan a házassági együttélés tartama alatt szereztetett, közszerzeménynek tekintendő és közszerzeményi megosztás alá esik akkor is, ha a vevő házasfél igazolja, hogy volt annyi készpénze, amennyi az ingatlan megvételére szükséges volt; mert ez a körülmény csak azt eredményezheti, hogy a közszerzemény megosztása alkalmával a meglevő összvagyonból elsősorban ezen készpénzbeli különvagyon kiadassék, ami az ingatlan közszerzeményi minőségének s ezen alapuló természetbeni megosztásának fentartása mellett is eszközölhető. 2665/1912.

8. A házassági együttélés tartama alatt a nem nemesrendű és nem honoratior házastársak által szerzett vagyon, amennyiben a szerzés nem öröklés, sem ingyenes jogügylet útján, sem a házasság kötése előtt fenállott jogcímen állott be, ellenkező kikötés hiányában akkor is közszerzeménynek tekintendő, ha annak szerzésénél a másik házastárs közre nem működött és a szerzett vagyon csak a szerző fél tulajdonául van felvéve. Annak a körülménynek, hogy az örökhagyónak külön vagyona volt, csak az a joghatása, hogy a szerzeményi közösség megszüntekor ez a külön vagyon elsősorban hasíttatik ki az összvagyonból és pedig oly módon, hogy a szerzemény a lehetőségig természetben osztassék meg, valamint annak a tekintetbevételével is, hogy a külön vagyon jövedelme szintén közszerzemény s így szintén megosztás alá esik. 3189/1912.

9. Magyarországi illetőségű magyar állampolgárnak házassága alatt szerzett vagyona közszerzemény akkor is, ha az Horvátországban szereztetett. 4754/1908.

10. A közszerzeményi jog csak a tényleges házassági együttélés tartama alatt szerzett vagyonra terjed ki és nem terjeszthető ki az együttélés megszakítása után szerzett vagyonra még akkor sem, ha az együttélés megszakítására a szerző házastárs adott okot. 752/1911.

11. Az a körülmény, hogy a házasság tartama alatt szerzett ingatlanok egyedül a nő nevére irattak, nem fosztja meg a férjet, illetve az örökösöket abbeli joguktól, hogy a házasság tartama alatt szerzett vagyonból az apjuk közszerzeményét követeljék, még abban az esetben sem, ha túlnyomó részben a nő eladott vagyona szolgált a szerzés alapjául. 3714/1911.

12. Ha a kincstárral kötött telepítési okiratot a házastársak közösen írták alá: a telepre vonatkozó jogokat az okirat kiállítói a telepváltság terhével együtt szerezték meg; következőleg annak fele része az elhalt házastárs hagyatékát képezi. 5198/1911.

13. A közszerzemény jogi természete házassági életközösséget tételez fel. A férj által Amerikából küldött pénz nejére nézve nem minősíthető közszerzeménynek, ha itthonvolt neje a férj távolléte alatt ágyassági viszonyt folytatott s ezáltal távollevő férjével a házassági életközösséget — a házastársi hűséget — megszakította, még akkor sem, ha a férj visszatérése után az együttélést hűtlen nejével egyideig folytatta is. 4090/1913.

14. A külön vagyon jövedelme a közszerző házastársakra nézve közszerzeményt képez, ez azonban a házasság fenállása alatt nem érvényesíthető. 2372/1912.

15. A külön vagyon jövedelméből előállott szaporulat is közszerzemény. 6301/1912.

16. A külön vagyon jövedelme a közszerzemény javára esik. Az a körülmény, hogy a nő 29 évig tartó házassága tartama alatt három évig időlegesen távol volt s a férj a peres ingatlant külön vagyonának megtakarított jövedelméből ezen idő alatt vette, a közszerzeményi igényt azért nem zárja ki, mert a vételár a már összegyüjtött és közszerzemény fogalma alá eső vagyonértékekből fizettetett ki. 1664/1907.

e) *A közszerzemény meghatározása és megosztása:*

1. Közszerzeményről nem lehet szó mindaddig, míg a házasságkötéskor megvolt, de a házasság tartama alatt elidegenített vagyonérték helyre nem pótoltatott, mivégből úgy a házasságkötéskor, mint a házasság megszűnésekor volt vagyonállag meghatározandó s az utóbbiból — kivéve azt a vagyont, amelyre nézve a házastársak már megosztoztak — az előbbi levonandó és csak az ezután mutatkozó felesleg tekintendő közszerzeménynek. 1205/1911.

2. A házassági együttélés időtartama alatt szerzett vagyon szerzeményi minősége mellett jogvélelem harcol ugyan, azonban közszerzeményről nem lehet szó mindaddig, míg a házastársak valamelyikének a házasságkötésekor megvolt, de a házasság tartama alatt eladott külön vagyonának értéke nem pótoltatott. 301/1912.

3. Az a körülmény, hogy a nő ok nélkül szüntette meg férjével a házassági életközösséget, a nőnek a férjével folytatott együttélése tartama alatt szerzett vagyonra vonatkozó közszerzeményi igényét nem érinti. A közszerzemény értéke ilyen esetben nem a férj halála, hanem az együttélés megszakítása időpontjában volt vagyoni állapot szerint határozandó meg. 2180/1911.

4. A közszerzeményi jutalék, ha a házastársak különváltan éltek, nem a házassági kötelék, hanem a házassági együttélés megszünte idejében volt vagyoni állapot figyelembevételével határozandó meg. 2376/1914.

5. A házasság tartama alatt szerzett javakból az egyik házastársat közszerzemény címen megillető vagyonérték nem szavatol a másik házastársra a házasság megkötése előtt hárult olyan külön vagyonért, amely a házasság megkötésekor már nem volt meg; a házastárs tehát a házasság alatt szerzett vagyonból a közszerzemény kiadását a másik házastársra a házasság előtt hárult, de az egybekeléskor már meg nem levő külön vagyonra való tekintet nélkül igényelheti s az ilyen külön vagyon értékeért a házasság alatt szerzett vagyonnak csak az a része szavatol, amely a külön vagyonnal bírt házastársra esik. 2434/1907.

6. A külön vagyonnak elégés folytán való elenyészése egész-

ben a külön vagyonnal bírt házasfél terhére esik s ennek az értéknek a közszerzemény megállapításánál leendő számbavétele nem követelhető. 2648/1907.

7. Közszerzeményt az a vagyontöbblet képez, mely a házastársak együttélése ideje alatt szerzett vagyonból az általuk elidegenített külön vagyon értékének levonása után fenmarad, az elajándékozott külön vagyon azonban nem esik levonás alá. 1484/1913.

8. Közszerzeménynek nem a férj által a gyermek részére vett ingatlan, hanem csak a fizetett vételár lévén tekintendő: a feleség csak a férje által fizetett vételár fele részére érvényesíthet közszerzeményi igényt. 4501/1913.

9. Az örökhagyó hagyatékában természetben megvolt és csak később eladott ingatlan értékéül az örökösödés és közszerzemény megállapítása szempontjából nem az örökhagyó halála idején volt érték, hanem az eladásból befolyt vételár tekintendő. 4033/1912.

10. A házasság tartama alatt egyik házastársnak sincs joga a másik házastárs ellenében a közszerzemény megosztását vagy biztosítását követelni. A kir. Kúria 41. számú teljes ülési polgári döntvénye.

11. A közszerzemény a volt házastársak közt nem a házasság bírói felbontása, hanem abban az időpontban volt vagyoni állapot szerint osztandó meg, amikor a volt házasfelek közt az állandó együttélés — a házassági életközösség — megszűnt. 5064/1911.

12. A közszerzemény kiszámítása akképen történik, hogy a hagyatékban levő összértékből leszámítandók: *a)* a házastársak közös adósságai, terhei; *b)* a házastársak mindegyikének külön vagyona, vagyis: a házasság előtt megvolt, a házasság tartama alatt öröklött vagy egyébként külön szerzett vagyon; *c)* a nő hozománya. Az ekként megmaradt vagyon, érték fele-fele része a házastársak közszerzeménye, illetve jutaléka. A gyógyítás és temetési költség és a hitbér nem az összes vagyonból, hanem az örökhagyó (a jelen jogesetben a férj) jutalékából ütendő le, mert ezek csak a hagyatékot, nem pedig az egész vagyont terhelik. 260/1912; 428/1913.

13. A közszerzemény megállapításánál a házassági együttélés megszüntekor volt vagyoni állapot az irányadó, amelyből első sorban a házastársak közös adósságai, mint közös terhek vonandók le, azután kiadandó a házastársak külön vagyona és csak az ezután fenmaradó vagyontöbblet képezi a házastársak közszerzeményát, amelyből mindegyik házastársat fele-felerész illeti. Az egyik házastárs adóssága és az elhalt házastárs hagyatéki tartozása, csak az illető házastársat illető jutalékot, illetve a hagyatékot terheli, tehát nem vonható le az összvagyonból. A közszerzeményi jutalék a lehetőség szerint mindig természetben adandó ki. 5565/1913.

14. Ha a házastársak ági vagyonukat eladták s annak árából vett ingatlant telekkönyvileg közösen iratták nevükre, a közszerzemény meghatározása szempontjából többé nem tehető vitássá az a körülmény, hogy a vett ingatlanba mennyi ági értéket fektetett be az egyik és mennyit a másik házastárs és különkülön mennyi abban a szerzemény? Mert a házastársak a vett ingatlanon osztozván, az osztály megvételével maguk közt a vagyoni viszonyt e részben rendezték. 6577/1914.

15. A házasfelek közt az életközösség a házassági kötelék megszünte előtti időben szűnvén meg, mindaz a vagyon, mely az életközösség megszüntének idejében mint többlet mutatkozik, szemben a házasfeleknek a házasságkötéskor volt külön vagyonával, mint közszerzemény megosztás alá veendő, illetve értéke megtérítendő a közszerzeménynek a házasság megszüntekor való megosztása esetében, tekintet nélkül arra, vajjon a házassági együttélés tartama alatt egyik fél az általa szerzett s így a házasság idejében általa szabad rendelkezési joggal leírt vagyont a házasság tartama alatt elidegenítette. 1906/1909.

16. Ha a közszerző házastársak külön vagyonai egyenlő értékűek, ennek az a következménye, hogy az a vagyon, mely a házasság megszűnésekor megvolt, a házastársak egyenlő arányú tulajdonának tekintendő. 5417/1911.

17. Az a körülmény, hogy az egyik házastárs halála után annak hagyatéka letárgyaltatott és bíróilag átadatott, nem akadályozza a leszármazókat abban, hogy az elhalt szülő közszerzeményét követeljék, de ennek meghatározásánál az elhalt szülő már átadott hagyatéka is figyelembe veendő, mert a közszerzemény létesítése, mennyisége és értéke nem egyes vagyontárgyakból, hanem a házastársak összvagyonából állapítandó meg és adandó ki. 3057/1911.

18. A házastársak egyike által a másiknak ajándékozott vagyon a megajándékozott házastárs közszerzeményi igényének kielégítésére csak abban az esetben számítható, ha az ajándékozási szerződésben eziránt kifejezett rendelkezés foglaltatik vagy ha az ajándékozónak az a célzata, hogy az ajándék tárgya a közszerzemény kielégítéseül beszámíttassék, a fenforgó körülményekből megállapítható. 4823/1900.; 6962/1906.

f) *A közszerzeményi jogról történt lemondás hatálya a kötelesrészre jogosultakkal szemben:*

1. Nincs ugyan törvény által tiltva, hogy a házastársak közszerzeményi jogaikat a törvénytől eltérően szabályozzák, tehát, hogy a törvény szerint őket megillető közszerzeményi jogról le is mondjanak s ez a szerződési szabadságuk, amennyiben még tényleg nem létező vagyonra vonatkozik, a leszármazóikat megillető kötelesrész által sem korlátoztatik, mivel kötelesrész csak a már meglevő vagyonból illetheti a leszármazókat; olyan közszerzeményi vagyonra azonban, mely már a közszerzeményi jogról való lemondás időpontjában a házassági együttélés időtartama alatt tényleg megszereztetett, a lemondás a leszármazók kötelesrészét nem sértheti. 657/1906.

2. A házasság tartama alatt már megszerzett vagyonból az egyik házastársat megillető közszerzeményi jogról való lemondás a kötelesrész sérelmére nem lehet. 2686/1913.

Dr. Plopu György.

Kötelező-e a közkereseti társaság felszámolása vagyonhiány esetén?

A kereskedelmi törvény 108. §-a értelmében: «A társaság feloszlása után, csőd esetét kivéve, felszámolásnak van helye.»

A joggyakorlat és irodalom felfogása egyetért a tekintetben, hogy ez a szabály csak akkor áll és ekként a felszámolás a közkereseti és a vele ez irányban azonos helyzetű betéti társaságnál csak akkor kötelező, ha a tagok akár a feloszlás előtt, akár a feloszlás után másként nem határoztak, míg, ha a tagok a társasági szerződésben a társaság ügyeinek más lebonyolítását állapították meg, ez a kikötött lebonyolítási mód lesz irányadó és ugyanígy, ha a tagok a feloszlás után a társasági ügyek más irányú elintézésében egyeztek meg, a felszámolás nem kérhető és a cégbíróságnak kérelem esetén sincs joga a felszámolás elrendeléséhez. (Lásd e részben Nagy Ferenc Kereskedelmi jog I. kötet, 65. §.) Ezt akként szokták kifejezni, hogy a közkereseti társaságnál a felszámolás nem kötelező, hanem fakultativ.

Felmerül azonban az a kérdés, hogy kötelező-e a felszámolás akkor, ha a tagok nem állapodtak meg a társasági ügyek más irányú elintézésében, de a felszámolásnak egyéb okokból semmi gyakorlati célja nincs, jelesül, ha a feloszlott közkereseti társaságnak nincs vagyona, vagy pedig a vagyon máris fel van osztva a tagok között.

Amennyire látom, sem a gyakorlat, sem az irodalom nem foglalkozott közelebbről ezzel a kérdéssel. A győri kir. ítélőtábla 189/902. számú határozatában (Döntvénytár IV. folyam, II. kötet, 227—228. lap) kimondja ugyan, hogy «a kereskedelmi törvény 108. §-a értelmében a társaság feloszlása után rendszerint elrendelendő felszámolásnak céljánál fogva a törvénynek ez a rendelkezése csak akkor jöhet alkalmazásba, ha a felszámolásra a társasági tagoknak egymás közt, vagy a társaság hitelezőivel való viszonynál fogva szükség lehet.» Az elbírált konkrét esetben azonban a tagok között létrejött szerződés disponált a feloszlás esetére akként, hogy a társaság vagyona az egyik tagot illeti, a másikat pedig meghatározott pénzösszeg, vagyis az illető esetben a tagok szerződése zárta ki a felszámolást és az a kérdés, hogy a társaság vagyonállapota önmagában kizárja-e a felszámolás elrendelését vagy sem, döntés tárgya nem volt. A szóbanforgó határozat tehát kérdésünkre vonatkozólag felvilágosítást nem ad, sőt, közbevetőleg megjegyezve, a hitelezőkre vonatkozó kijelentése a felszámolás célját félreismeri, aminek közelebbi kifejtése azonban ezen sorok keretén kívül esik.

Minthogy pedig a kérdés nem egy esetben gyakorlati és különösen azzá fog válni a jelenlegi gazdasági helyzet végső követ-

kezményeinek lebonyolítása alkalmával, közelebbi megfontolása célszerűnek mutatkozik.

Jelentősége pedig a kérdésnek kettős. Ha vagyonhiány esetén is kötelező a felszámolás, úgy a tagok bármelyike igényelheti, hogy a feloszlott közkereseti társaság törlése előtt a felszámolás keresztülvitessék, felszámolók rendeltessenek ki, jegyeztessenek be a cégjegyzékbe, azok állapítsák meg a vagyon teljes hiányát és csak ezen formális eljárás lebonyolítása után legyen lehetséges a cég törlése.

Másfelől, ha a felszámolás ily esetben szükséges addig, amíg a felszámolás le nem bonyolíttatott, a tagok között a társasági veszteségek fedezése tekintetében fenálló vagyoni vitás kérdések nem lennének elbírálhatók.

Nézetem szerint a válasz e kérdésre nem kétséges.

A felszámolásnak az a célja, hogy a folyó ügyletek befejeztessenek, a künnlevő követelések behajtassanak, a társasági vagyon készpénzzé tétessék, másfelől a feloszlott társaság kötelezettségei teljesíttessenek (ker. törvény 112. §.).

Ha folyó ügyletek nincsenek, ha künnlevő követelések nem léteznek, ha nincs társasági vagyon, amely készpénzzé tétessék, akkor nincs is mód arra, hogy a társaság kötelezettségei teljesíthetők legyenek. Más szóval, ily esetben a felszámolásnak tárgya, célja nincsen és így annak megkövetelése nem volna egyéb üres formalitás igényléséné, ami egyfelől a bíróságoknak céltalan eljárásokkal való megterhelését jelentené, másfelől a tagokra felesleges költségeket róna, továbbá a végkiegyenlítés eszközlését közbeékelt perenkívüli és esetleg peres eljárásokkal megakasztaná, egyaránt kárára volna úgy a köznek, mint a tagok érdekeinek.

Az a felfogás, amely azt állítaná, hogy a felszámolás ily esetben kötelező, csak a kereskedelmi törvény 108. §-ának idézett szavaira hivatkozhatna, de nem azoknak értelmére. Kétségtelen ugyanis, hogy a felszámolók, mihelyt bejegyeztettek, egyben haladéktalanul kötelesek lennének a cégbíróságnak bejelenteni, hogy a kereskedelmi törvény 112. §-a értelmében teendőjük immár nincs, a társaság felszámolása az elrendelést közvetlen követőleg azonnal befejezést nyerne anélkül, hogy a felszámolók bármit is tehettek volna azonfelül, hogy megállapították, miszerint ő reájuk semmi szükség nincs.

Nem kétséges, hogy ezen jelentés alapján a cégbíróság a felszámolást befejezettnek nyílvánítani és a társaság cégét törölni volna köteles. Mi szükség lehet arra a procedurára, ha már a felszámolók kirendelése előtt kétségtelen, hogy a társaságnak vagyona nincs és így a felszámolás céltalansága már ezen stádiumban is megállapítható.

Az, hogy a törvényhozó ily céltalan eljárásokat akart volna, egyáltalában nem tételezhető fel.

Ez okokból az a véleményem, hogy ha a peres vagy perenkívüli eljárásban megállapítást nyert az, hogy a közkereseti társaságnak vagyona nincs, a felszámolás nem kötelező, a cégbíróság azt nem rendelheti el, a tagok a végkielégítés tekintetében egymás között felmerülő vitákat máris per tárgyává tehetik, anélkül, hogy előzőleg formális felszámolásra és a negativ eredménynek a felszámolók által történő bejelentésére szükség volna.

Minthogy kereskedelmi törvényünk intézkedései a német általános kereskedelmi törvénnyel és az 1897. évi német kereskedelmi törvénnyel lényegileg egyeznek, nem érdektelen annak a megállapítása, hogy a német és az osztrák jog álláspontja a fentiekkel egyező.

Hahn ismert kommentárjában (l. jegyzet az általános német kereskedelmi törvény 133. cikkéhez) ezt az álláspontot vallja az esetre, ha a tagok egymás között természetben, bár minden formaság nélkül, már felosztották a társasági vagyont.

A német birodalmi törvényszék 219/97. sz. határozatában (Entscheidungen 40. kötet, 29. és köv. lapokon) már teljességében felveti és akként oldja meg a kérdést, hogy a felszámolás nem kötelező, ha a társaságnak nincs vagyona. Ugyanily kétségtelen világossággal foglal állást a kérdésben az új német kereskedelmi törvény irodalma és gyakorlata, így Lehmann-Ring: (l. 5. jegyzetet a német kereskedelmi törvény 145. §-ához) «Naturgemässe Voraussetzung der Liquidation ist, dass überhaupt Aktivvermögen da ist. Fehlt es an solchem, so kann sie nicht eingeleitet werden» és a Staub-féle magyarázat (I. kötet, 9. kiadás, 605—606. lap), ahol ki van mutatva az is, hogy a tagok között a veszteség viselésére vonatkozólag felmerült vitás kérdések ily esetben érdemben bírálandók el, anélkül, hogy előzetes felszámolásra szükség volna. Hasonlókép fentartotta a német birodalmi törvényszék is korábban elfoglalt álláspontját II. 584/71. számú ítéletében (Leipziger Zeitschrift 2. évfolyam, 534—535. l.). Végül ugyanezen álláspontot teszi magáévá Staub-Pisko kommentárja (I. kötet, 2. kiadás, 443. lap).

Olyan felfogást, amely a felszámolásnak ily esetben való szükségét állítaná, nem találtam. Ilyenre alap nem is volna, mert amint az ügyletek magyarázásánál abból kell kiindulnunk, hogy a felek azt akarták, aminek értelme van, úgy a törvénynek sem foghat helyt olyan értelmezése, amely annak betűihez tapadva, teljesen irracionális és a törvény valódi szándékával ellenkező eredményre jut.

Dr. Lévy Béla.

Kényszeregyezségi kérdések.

Az 1915 december 1-én életbelépett csődönkívüli kényszeregyezségi eljárás a világháború okozta kedvezőtlen gazdasági helyzet következtében rövid időn belül előreláthatólag oly nagy gyakorlati jelentőségűvé válik, hogy egyes alapvető kétes kérdésének mielőbbi tisztázása későbbi fenakadások elkerülése céljából már most fölötte kívánatosnak látszik.

Ezúttal csupán néhány igen fontos pontra szándékozom megoldást találni.

I. A m. kir. minisztériumnak 4070/1915. M. E. sz. rendelete a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárásról 5. §-ában kimondja, hogy «az adós egyezségi ajánlatát vissza nem vonhatja és a szavazatra jogosult összes hitelezők beleegyezése nélkül a hitelezők hátrányára nem módosíthatja; ugyanez áll oly személyre is, aki az adós kötelezettségeiért felelősség vállalására késznek nyilatkozott».

Az egyezségi ajánlat, illetve a felelősségvállaló nyilatkozat előterjesztésétől, tehát a rendelet 4. §-ának 1. és 3. bekezdésére tekintettel, rendszerint már az egyezségi eljárás megindítására irányuló kérvény beadásától kezdve fenálló eme kötöttség természetesen a kérelem visszautasítása vagy az egyezségi eljárás megszüntetése esetében visszahatólag feloldódik.

Ámde az adós bizonyos cselekményei (pl. 56. §. 2—4. pontok) szükségkép az eljárás megszüntetését eredményezik, mások pedig (pl. 9. §. 2. bek., 17. §. 5. bek., 37. §. 2. bek., 54. §. 1—3. pontok) az eljárás megszüntetésére vezethetnek, úgy hogy végeredményben az adós és ennek segélyével a felelősséget vállalt személy közvetve sokszor mégis elérheti, hogy az ajánlattól szabaduljon.

Különösen előfordulhat, hogy az adós az egyezségi tárgyaláson a 37. §. ellenére igazolatlanul nem jelenik meg személyesen, sőt meghatalmazottal sem képviselteti magát. Kérdés, vajjon kénytelen-e a bíró az eljárást megszüntetni, avagy a tárgyalást megtartva, a szavazás megejtése után az egyezséget jóváhagyhatja-e, ha az adós az esetleges újabb határnapon is távolmarad.

Azt hiszem, az 5. §. főszabályának elvileg az a magyarázat felel meg, hogy a bíró az adós következetes meg nem jelenései dacára is lefolytathatja az eljárást. Minthogy azonban az adós fölvilágosításai nélkül eredményes tárgyalás alig képzelhető, ezenkívül arra sem igen könnyen szánhatja rá magát az összes hitelezők, tehát a kisebbség védelmére is hivatott bíró, hogy a fölfedező eskütől eltekintsen (40. §. 2. bek.), a gyakorlatban valószínűen mégis az eljárás megszüntetését fogja eredményezni az adósnak igazolatlan távolmaradása, különösen, ha a tárgyaláson képviselő útján sem jelent meg.

Nagyon kívánatos volna, hogy ily alkalommal s általában olyankor, midőn az eljárás megszüntetése az adós felróható magatartásán múlott, az 5. §. 3. bek.-nek analog alkalmazásával az adós az egyes érdekelteknek okozott költségben marasztaltatnék s az 59. §. azon rendelkezése, mely szerint a hitelezők terhére az eljárásban való részvételből folyólag fölmerült költségek az adóst nem terhelik, csak az ezen kívüli esetekre szoríttatnék.

II. A kényszeregyezségi eljárási rendelet 26. §-a szerint a bíró a vagyonfelügyelő *mellé* az érdekelt hitelezők közül ellenőrző biztost vagy legfeljebb öt tagból álló ellenőrző bizottságot rendelhet ki, ha az üzlet terjedelme vagy más fontos ok megkívánja.

Minthogy az ellenőrző biztos, vagy az ellenőrző bizottság kirendelése a bíró belátásától függ, azt hiszem, kirendelés esetében annak a 27. §. 1. bek. 1. mondatában megszabott hatáskörét meg is szoríthatja, különösen olyankor, midőn pl. a hitelezők az adós üzletének, gazdaságának vagy kenyérkeresetének csak bizonyos részére vonatkozóan aggályoskodnak.

A 27. §. 1. bek. 2. mondatában szabályozott ellenőrzői és utasítási tevékenységgel felruházás pedig az esetek túlnyomó részében nagyon aggályosnak mutatkozik, nemcsak azért, mert egyes hitelezőknek juttat elhatározó befolyást a többiek fölött, hanem azért is, mert az adós üzletének menetét rendkívül nehézkessé teheti.

Teljesen szakképzett és megbízható vagyonfelügyelő kiválasztására kell törekedni, a nem alkalmas vagyonfelügyelőt pedig szükség esetén a 25. §. 3. bek.-e értelmében tisztétől fel kell menteni, ahelyett, hogy egyes hitelezőket a vagyonfelügyelő *fölé* helyezve, az ügymenetet összeütközések forrásává tegyük.

III. Az 54. §. 1. pontja értelmében a bíró az egyezség jóváhagyását megtagadhatja, ha egyes hitelezőknek az egyezségen kívül külön előnyt igértek vagy biztosítottak, vagy ha az adós akár az egyezség létrehozása, akár az egyezségre okot adó vagyoni állapotának előidézése körül egyébként csalárdul járt el.

Nem érintve azon jogpolitikai szempontot, vajjon csalárdság megállapítása esetén az egyezség bírói jóváhagyásának megengedése kellően indokolható-e, fölmerül az a kérdés, hogy ily jóváhagyás esetében alkalmazást nyerhet-e a 64. §. azon intézkedése, mely szerint a hitelező a jóváhagyó végzés jogerőre emelkedésének napjától számított két éven belül az adós ellen indított keresettel kérheti, hogy az egyezséget vele szemben hatálytalannak nyilvánítsák és ennek megfelelőleg az adóst, ha az egyezségben elengedett szolgáltatás lejárt, annak teljesítésére kötelezzék.

Dacára, hogy a 64. §-nak az 54. §. 1. pontjára utalása első tekintetre az igenleges döntés mellett szól, mégis úgy hiszem, az egyezség hatálytalanítása feltétlenül ki van zárva, ha a bíróság a hatálytalanítási okul fölhasználni szándékolt külön előnyigérést vagy egyéb csalárdságot ismerte s a jóváhagyást ennek ellenére megadta, mert hiszen ilyformán azt az egyezség sorsára teljesen lényegtelennek nyilvánította. A 64. §-ban szabályozott hatálytalanítás elvileg csak azon esetekben engedhető meg, midőn a szóban lévő csalárd magatartás az egyezségi eljárásban a bíró előtt ismeretlen volt, tehát föltételezni lehet, hogy annak ismeretében az egyezség jóváhagyása meg nem történt volna. Az 54. §. 1. pontjára hivatkozással a 64. §. nyilván csakis a csalárd magatartás *tényálladékát* akarta átvenni, nem pedig az annak tudatában bíróilag jóváhagyott egyezség hatálytalanítását kimondani.

IV. Rendkívül nagy horderejű a 14. §-ban kimondott officiozitás elvének mikénti értelmezése.

Joga van-e a bírónak a hivatalból eljárás és határozás kötelességére támaszkodva, a követelését bejelentő hitelezőtől a szavazati jogot abban az esetben is megvonni, ha az érdekeltek egyike sem kifogásolta?

Nincs kizárva u. i., hogy a bírónak a bejelentett követelés fenállása tekintetében (esetleg a vagyonfelügyelőtől nyert tájékoztatás alapján) nyomós aggályai vannak, vagy tudomása szerint az a hitelező által a 28. §. 2. bek. dacára meg nem jelölt külön kielégítési joggal vagy más módon kellően biztosítottnak mutatkozik.

Az adós az egyezség mellett szavazó hitelezők követelésének kifogásolását illetően sokszor bizonyos kényszerhelyzetben van: az egyezség létrejöttének érdekében hallgat.

A hitelezők legtöbbször nem ismerik az összes részleteket; a tárgyaláson megjelent hitelezőknek néha nem érdekük, hogy a bíró által a tárgyaláson velük közölt aggályt magukévá téve, kifogást emeljenek, az pedig a 41. és 46. §-ok általános szövegezése dacára legalább is vitatható, vajjon a vagyonfelügyelőt a kifogásolási jog megilleti-e.

Ily körülmények közt — úgy vélem — nem lehet kitérni az elől, hogy a bíró ne csak az eljárás lefolytatásához szükséges cselekményeket végezze hivatalból, hanem a bejelentett követeléseket is hivatalból vizsgálja meg a szavazati jog szempontjából.

Ezen álláspont helyessége mellett szól egyébként a 46. §. szövegezése is, mely szerint «a szavazásban való részvételre kell bocsátani azt a hitelezőt is, akit szavazati jog egyáltalán nem, vagy csak kisebb összeg erejéig illet, *vagy* akinek szavazati jogát az érdekeltek valamelyike kifogásolta».

A kérdés a gyakorlatban különösen olyankor merülhet fel, midőn váltóhitelező (csupán váltó alapján) jelenti be követelését, azonban az eredeti váltót sem a bejelentéshez nem csatolja, sem a tárgyaláson fel nem mutatja s a bírónak a váltóbirtokosi minőségre nézve kételyei támadnak. Minden szempont amellett látszik szólni, hogy ilyenkor a bíró a szavazati jogot esetleg hivatalból megvonhassa; természetesen kívánatos, hogy a hitelezők a hirdetményben a váltó vagy más értékpapir fel nem mutatásának ilyen lehető következményére előzetesen figyelmeztessenek.

V. A kényszeregyezségi eljárási rendelet egyik alapelve, hogy ha az adós kereskedő, az eljárást megszüntető határozat jogerőre emelkedése után ellene a csődöt *hivatalból* meg kell nyitni. Az 57. §. 3. bekezdése mégis csak az 56. §. 1. bekezdésének 2—6. pontjaiban felsorolt megszüntetési esetekre utal, bár mivel sem volna indokolható, hogy más okból való (pl. 9. §. 2. bek., 17. §. 5. bek., 37. §. 2. bek. alapján) megszüntetés eltérő elbánásban részesüljön. Úgy vélem, a rendelet szellemének egyedül az felel meg, ha kereskedő elleni kényszeregyezségi eljárás jogerős megszüntetése után az 56. §. 1. bek. *1. pontja* esetének kivételével mindig hivatalból csődöt nyit a bíróság.

VI. Kiköthető-e a kényszeregyezségben, hogy az egyezségi hányadnak kellő időben ki nem fizetése esetében a hitelezők egész követelése igényelhetővé válik?

Első tekintetre úgy látszik, mintha ennek megengedése ellentétben állana a kényszeregyezség eszméjével, mely általában fizetőképtelenséget feltételez.

Nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy az adós jövendő gazdasági tevékenysége a tartozások teljes kiegyenlítésére is alapot teremthet, másrészt pedig, hogy az adós egyezségi kötelezettségeiért rendszerint más személyek is felelősséget vállalnak.

Elvileg nem igen lehet tehát akadálya az egész követelés feléledése kikötésének. *Dr. Suloky István.*

Az életbiztosítás és a háború.

Mióta a népfölkelés idősebb osztályainak igénybevétele is szóbakerült, egyre több panasz hallatszik a biztosítótársaságok ellen amiatt, hogy a hadbavonulók vagy besorozottak különösen az ily idősebb népfölkelők tekintetében még pótdíj ellenében sem akarják a háborús kockázat viselését elvállalni. A biztosítótársaságok ugyanis abban a véleményben vannak, hogy a háború veszélyeinek mind szélesebb körökre való kiterjedése a kockázatot oly tetemesen fokozza, amely fokozásnak hatása egyenesen kiszámíthatatlanná teszi a háború által kifizetésre kerülhető összegeket. A biztosító intézeteket természetesen nem igen lehet ügyletkötésre kényszeríteni és így ha azt akarjuk, hogy népfölkelőink abban a tudatban vonulhassanak be hadi szolgálatuk teljesítésére, hogy családjukról minden eshetőségre gondoskodtak, úgy szükséges volna az állam közreműködésével egy oly intézetet fölállítani, amely kizárólag a hadi kockázat biztosításával foglalkoznék és a hozzá fordulók igényeit kielégítené. Ugyanis a jelenleg szövetkezeti alapon működő Hadibiztosító pénztár a polgári középosztály igényeinek nem felel meg, mert ott a biztosítható összeg maximuma igen csekély, ha jól tudjuk, alig 1000 K.

Nagy viták tárgya egyébként magának a háborús kockázat fogalmának és az arra vonatkozó kikötések érvényének kérdése is. Az egyik nézet szerint a háborús kockázat fogalmát a K. T. 504. §-a, illetve e §. 2. pontja határozza meg akként, hogy kimondja, hogy a biztosító társaság, ha az ellenkező a szerződésben világosan ki nem köttetett, akkor szabadúl a biztosítási összeg fizetésének kötelezettsége alól, ha a biztosított csatában vagy az ott nyert sebek következtében halt meg. E nézet szerint a K. T. 507. §-a értelmében a törvénytől eltérő kikötések érvénytelenek, illetve eltérésnek a törvénytől csak annyiban van helye, amennyiben maga a törvény ezt megengedi. Hivatkozik már most e nézet arra, hogy az 504. §. maga nem enged saját rendelkezésétől bárminemű eltérést, mint a 473., 481., 482., 486., 501., 502. és 503. §-ok, hanem csakis a saját rendelkezése ellenkezőjének kikötését, vagyis a 2. pontnál annak kikötését engedi

meg, hogy a biztosító még a csatában vagy ott nyert sebek következtében beállott halál esetén is fizetni tartozzék, ellenben nem enged meg oly kikötést, amely a biztosított helyzetét az 504. §. rendelkezésén túlmenőleg súlyosbítja. E nézet szerint tehát az ily, a biztosított helyzetét súlyosbító kikötések (amelyek például azt tartalmazzák, hogy ha a biztosított fél a háború alatt katonai szolgálat teljesítésére behivatik, a biztosítás semmis, avagy hogy a biztosítótársaság a háborúval összefüggő semminemű veszélyért, tehát pl. a háború által elterjedt ragályos betegségért, avagy a megerőltető szolgálat következményeiért sem felel) érvénytelenek.

A másik nézet szerint a K. T. 504. §-ának 2. pontja csakis a biztosítótársaság érdekében fölvett szabály, amely nem imperativ és amelytől bárminemű eltérés megvan engedve. Ez a nézet nem vet ügyet arra, illetve nem tekinti fontosnak azt, hogy a §. csak «az ellenkező» kikötéséről beszél. Hivatkozik ez a nézet különösen a K. T. Apáthy-féle tervezetének indokolására, amely kifejezetten hangoztatja, hogy bármely ellenkező kikötést megenged; hivatkozik továbbá arra is, hogy az eltérő magyarázat a háborús kockázat óriási fokozódásánál fogva a biztosító intézetek létét és így a többi, nem hadi biztosítottak érdekét veszélyeztetné.

Nézetünk szerint az Apáthy-féle tervezet indokolására való hivatkozás helytelen, mert a tervezet 540. cikke maga is kifejezetten megengedte a bármilyen kikötést («A biztosító a *szerződésben világosan kijelölt eseteken kivül* a megállapított biztosítási összeg megfizetésére nem kötelezhető . . .» stb.) és így az indokolás erre a szövegre vonatkozott, míg a tervezet letárgyalása céljából összehívott értekezlet ettől eltérőleg állapította meg a törvény (504. §.) mai szövegét, melyre tehát a régi indokolás már épen nem talál és nem vonatkozik. Azt az aggályt pedig, hogy a háborús kikötéseknek szigorúan az 504. §. alapján való elbírálása a biztosító intézetek létét veszélyezteti, megcáfolja az az adat, hogy a budapesti kir. törvényszéknél, melyhez a magyar biztosító intézeteknek majdnem összes passziv perei kerülnek, eddig alig 5—6 olyan per került tárgyalás alá, melyben az 504. §. 2. pontján túlmenő kikötések érvénye a perdöntő kérdés. Ugyanis az, aki bevonulása idején már biztosítva van, rendszerint bevonulása után is volt eddig — amíg persze a biztosító intézetek maguk nehézségeket nem támasztottak — oly jó családapa, hogy a hadi pótdíjat is lefizette. Ezzel pedig természetszerűleg az egész kérdés kiküszöböltetett, mert hiszen a pótdíj átvétele által a biztosítótársaság a háborúval összefüggő kockázatnak általa egyébként kizárni kívánt részét is elvállalta.

A kérdés megoldásánál tehát nem lehet jelszók után indulni, hanem a törvény helyes értelmét kell kideríteni és alkalmazni.

Megjegyzendő, hogy az egész vitás kérdés, nevezetesen a törvényen a biztosított hátrányára túlmenő kikötések érvényének kérdése csak a szorosan vett életbiztosításokra vonatkozik, míg a balesetbiztosításokra az az uralkodó nézet, hogy ezeknél — a balesetbiztosítás természeténél fogva — teljesen a felek szabad akarati elhatározására van bízva annak az eseménynek, illetve annak a balesetnek a meghatározása, mely a biztosítási összeg kifizetését maga után vonja és így itt a felek kiköthetik azt is, hogy a háborúval bármily összefüggésben álló balesetre — akár halált okoz az, akár pedig csak sérülést — a kockázatviselés nem vonatkozik. *i.*—

Szemle.

BELFÖLD.

— **Nők a jogi fakultáson** úgy látszik még sem annyira ellenszenvesek, mint azt a reakciósok remélik. Oly ellentétes világfelfogású szakértők, mint *Szászy-Schwarz* Gusztáv és *Kmety* Károly egyaránt helyeselték a mult héten tartott diákgyűlésen, hogy a nőket a jogi karra hallgatóknak bebocsássák s eltérés köztük csak az admisszió mértékére nézve volt. Hogy a gyűlésen néhány leendő, de ma még nemtelen «férfi», jobb érvek híjján, síppal, dobbal és hazafias dalokkal igyekezett a higgadt megfontolást és az egyöntetű állásfoglalást megzavarni, az csupán jele annak, hogy a kérdés kedvező elintézése közelebb van, mintsem remélnők. Találóan utalt rá *Szászy-Schwarz*, hogy a hajnalhasadást mindig a kakasok kellemetlen kukorékolása szokta megelőzni, ami azonban a napot még sohasem akadályozta meg a felkelésben. Azt is megszoktuk már, hogy a himnuszt a progressziv törekvések ellenszerévé degradálják. Énekelték azt már a zsidók egyenjogúsítása ellen is, miért ne használnák fel a nemek demokráciája ellen?

Számunkra a nők jogi studiumának megengedhetősége már rég nem kérdés. Ma már a nők szellemi képességeinek alacsonyabb rendűségéről szóló dajkamese csak azoknak a lelkiismeretét ringatja álomba, akik az érdekek brutális uralmát tudományosnak látszó érvekkel óhajtanák, etikai alap hiányában, legalább esztétikailag szépíteni. Ha, és amennyiben a női nem a szellemi teljesítőképességben mögötte áll a férfinak, ennek oka nyilván nem a fejlődés lehetetlenségében rejlik. Une sotte femme est la bénédiction du ciel — írta Voltaire és a «lovagias» férfinem az erősebb jogán évezredek óta megtett mindent, hogy minél inkább részesüljön az ég áldásában. Hogy azonban mégsem sikerült a nőt a szellemi fejlődésben eléggé visszaszorítani, azt legjobban a félelem bizonyítja a női konkurrenciától. Mert bizonyára nem azt a lehetőséget irigylik a női nemtől, hogy az *amoenitates juris civilis* részesévé váljék vagy a bűnvádi perrendtartást megtanulhassa, hanem attól tartanak, hogy a nő az elnyomottak élelmességével és iparkodásával tudását a kereseti pályákon értékesíti.

De a jogtudomány szűkös kenyerét igénylők ilyetén gyarapodása sem ad okot arra az aggodalomra, hogy az ügyvédség túlszaporodása ellen folytatott küzdelmet meghiúsítja. Azt látjuk ugyanis, hogy a három magyarországi egyetemen az orvosi karra bevitt rendes nőhallgatók száma 1903-ban 35, 1909-ben 55, 1911-ben 95, 1913-ban 147 volt. Ez a szaporodás azonban korántsem exorbitáns, ha figyelembe vesszük, hogy a férfi-orvostanhallgatók száma, amely az 1906—1910. évek átlagában 1719 volt, 1913-ban 3067-re szaporodott. Ha az ötezer és néhány száz tagból álló orvosi kart nem sújtotta le e női verseny, alig tehető fel, hogy az ügyvédi karra, mely 1913-ban 8622 tagot számlált, nagyobb veszélyt rejtene magában. Annál kevésbé, mert külföldi tapasztalatok szerint a nők a jogi tudományok iránt korántsem tanúsítottak oly érdeklődést, mint az orvosiak vagy bölcsészetkariak iránt.

De még ha a verseny veszélye komolyabb volna is, teljesen méltányos Huxley reflexiója: hogy minő jogon vagy minő politikából zárhatjuk el erőszakkal a legmunkakészebb és legtehetségesebb nő elől is azt az életpályát, amely a leggyengébb és legkorlátoltabb férfiaknak is nyitva áll. Valóban ideje már, hogy megszűnjön az az arcpirító dilemma, amely elé valláserkölcsi hipokrizisen nyugvó társadalmi rendünk a vagyontalan hajadont állította, midőn az írógép és a prostitució közt enged neki választást.

— **A Magyar Jogászegylet magánjogi bizottsága** 1915 dec. 4-én ülést tartott, amelyen *Szászy-Schwarz Gusztáv* elnökölt. A bizottság a polgári törvénykönyv javaslata bizottsági szövegének tárgyalását tűzte ki sorozatos ülései napirendjére s a tárgyalást az öröklési joggal kezdte. *Szászy-Schwarz* elnök megnyitó beszédében rámutatott arra, hogy a polgári törvénykönyvre vonatkozó nyilvános kritika lassan indult meg. Az első szöveg megjelenése után nagyon gyéren jelentek csak meg kritikák, a tervezet második szövegének közzététele után pedig a törvényjavaslat benyujtásáig túlságosan rövid idő állott a bírálók rendelkezésére. Minthogy a háború miatt az országgyűlés a legközelebbi időben a polgári törvénykönyvvel nem fog foglalkozni, most kellő idő áll e bírálat rendelkezésére. Az elnök megnyitó beszéde után *dr. Szladits Károly* előadó ismertette a törvényes öröklés köréből tárgyalásra kitűzött kérdéseket. A nagyérdekű előadásból, amelynek egy részét egyik legközelebbi számunkban fogjuk közölni, a következőket emeljük ki: A távolabbi rokoni csoportok öröklése kérdésében a Bsz. messzire megy, midőn a nagyszülői csoporton túl még három parentelá-

ban (szépszülői, dédszülői, ősszülői csoport) ismeri el a rokoni öröklést. Viszont nem helyesli előadó, hogy az ági öröklést a Bsz. a nagyszülői csoportnál elvágja, helyesnek tartaná, ha az ági öröklést egy parentelával feljebb tolnók, vagyis ezt a szépszülői csoportnak is megadnók. Az ági öröklés jogi szerkezete a Bsz. szerint a hagyomány, aminthogy más nem is lehet. Kérdés azonban, hogy a hagyomány megszerzésének és a hagyományos jogi helyzetének szabályai mennyiben legyenek alkalmazandók az ági öröklésre. Előadó ismertette a Bsz. újítását az ági vagyon értékszámítása kérdésében (Bsz. 1550. §.). Lényeges változáson megy át az özvegyi jog jogi szerkezete. Míg az özvegyi jog ma a vagyon *haszonélvezetének* alakjában áll be, a Bsz. az özvegyi jogra az *utóörökösödés* szabályait terjeszti ki megfelelően és pedig úgy, mintha az özvegy a közvetlen egyenes örökös volna. Előadó rámutatott ennek a szabályozásnak előnyeire és hátrányaira. Hangsúlyozta, hogy megfontolandó, helyes-e a mai szabályozást elejteni. Az özvegyi jog megszorítása kérdésében felvetette előadó azt az eszmét, nem kellene-e legalább részben az ági örökösnek is megadni a megszorítás kéréséhez való jogosultságot. *Szászy-Schwarz Gusztáv* elnök az ülés végén kiemelte, hogy a Jogászegylet bizottsági tárgyalásával párhuzamosan az igazságügyminisztériumban működő bizottság is tárgyalja a Bsz. örökjogi részét és figyelembe veszi a Jogászegylet vitájában felmerülő eszméket.

— **A Magyar Jogászegylet tudományos pályázatai.** Schächter Miksa azon jeles előadások egyikében, amelyek a jogászegylet tagjainak annyi okulást és élvezetet nyujtottak, azt magyarázta meg, hogy a bírósági orvosszakértők kellő kihasználásának titka a kérdések helyes feltételében van. Annak, aki kérdez, tudni kell, hogy mit kérdezzen. Nem kétséges talán, hogy tudományos irodalmi pályázatok hasznossága, célszerűsége is azon múlik elsősorban, hogy tudott-e kérdezni a pályakérdést feltevő? Alig hinném, hogy az, aki a jogászegyletnek a J. K. 47. sz.-ban közzétett pályakérdéseit elolvassa, arra a meggyőződésre jusson, hogy az egylet a kérdezésnek ezen művészetét helyesen gyakorolta. Egy nagy jogászi munka áll előttünk, amelylyel a jövőben meg kell birkózni: a *polgári törvénykönyv* megalkotása: minden erőt ennek a célnak a szolgálatában kell tehát összegyüjteni. És ennek az egyletnek, amely a nem hivatalos jogászi munkának legjelentősebb képviselője, pályakérdések kitűzésénél arra kell törekedni, hogy e cél szolgálatából erőt el ne vonjon, hanem minden munkát e célra csoportosítson. E präoccupatiónak annyira kell menni, hogy még azokat a pályázatokat is, amelyek — alapítói rendelkezés következtében — nem a magánjog anyagából vétetnek, kapcsolatban kell lenni a nagy kodifikáció kérdésével: határkérdéseket, a kölcsönös határ kérdéseit kell tárgyalni. Olyan pályázatoknak pedig, amelyeknek kiírásánál az egylet megkötve nincs, nem lehet más tárgya, mint a megalkotandó polgári törvénykönyv valamely kérdése. A jogászegylet pedig pályázataiban tudomást sem vesz arról, hogy mi készül körülötte. A polgári perjog terén tisztán eljárási, az anyagi joggal mi kapcsolatba se jutó kérdést — a felek és a bíróság cselekvési jogköre — vet fel, olyat, amelynek történeti, dogmatikai és kritikai kifejtésével várhattunk volna jobb időkre, amidőn nem lesz egyéb dolgunk és új, még alig élő eljárásunkban több tapasztalatunk. A büntetőjog terén perjogi, szervezeti kérdést választ, — a koronaügyész jogállása — olyan témát, amelynek a kidolgozása nem annyira sürgős, hogy magánjogi kodexünk megalkotásánál lemondjunk büntetőjogászaink segítségéről. Az ú. n. nemzetközi jogban is, ha ebben az ezt a jogot megtagadó időben erről a területről már mindenkép kellett venni pályázati kérdést, speciálisan a magánjogi kodifikáció nemzetközi vonatkozásait kellett volna szolgálni. És mit mondjunk arról, hogy az egylet még magánjogi pályázatában is megfeledkezik a kodifikációról, mert «A háború hatása a magánjogra» nem érdektelen kérdés ugyan, de a magánjogi törvénykönyv kérdéseit alig érinti. A háboruban már csak megtanulhattuk, hogy a sikernek egyik feltétele minden erőnek egyesítése a nagy cél szolgálatában. A polgári munkában sem szabad erről a tanulságról megfeledkezni, ha azt akarjuk, hogy a munka eredményes legyen. *S. L.*

— **Az Országos Ügyvédszövetség** igazgató-tanácsa legutóbbi ülésén elhatározta, hogy az igazságügyi kormány révén azzal a kéréssel fordul a hadügyi kormányhoz, hogy a 42—50 éves korosztályba tartozó népfölkelésre kötelezett ügyvédek és a fiatalabb, helyi szolgálatra utasított ügyvédek a lehetőség szerint székhelyeiken helyi szolgálatra osztassanak be. A mult évben a háborura való tekintettel bizonytalan időre elhalasztott 1914. évi közgyülést az igazgatótanács december 19-én Budapestre hívta össze.

— **Mózes László** elhunytával nemcsak az ügyvédi kar vesztette el egyik legönzetlenebb, nemes szívű tagját, hanem lapunk is régi kedves munkatársát. Mint védő nemcsak büntetőjogi tudásának erős fegyverzetét vitte harcba, hanem egész egyéniségét, amelynek közvetlen, ötletes voltával mindig meg tudta nyerni ügye számára a bíróságot. Számára az ügyvédkedés szerzetesi értelemben vett hivatás volt. Ha nem is tett szegénységi fogadalmat, ügyvédi gyakorlatában mégis a szegények gyámolítójának tekintette magát s nem egyszer megtörtént, hogy szűkös keresetéből támogatta a vádlottat, akinek ingyenes védelmét önként vállalta el. Büntetőjogi dolgozatai közül, amelyek nagyrészt lapunkban jelentek meg, a váltópénzhamisításról írt cikke irányt szabott a judikaturának.

Az önzetlen védőnek küldte utolsó üdvözletét a budapesti kir. büntetőtörvényszék is Mózes László sírjára, a bíró és ügyvéd oly sokszor emlegetett együttműködésének és összetartásának utolsó mélabús akkordjaként. A rokonszenv és tisztelet legteljesebb megnyilatkozását tudta kiváltani és évtizedeken keresztül megtartani maga számára — ez a külsőleg jelentéktelennek látszó kis ember, oly testületben, amelynek napról-napra az emberiségnek csupán hibáival, cselszövéseivel és megtévelyedéseivel kell, hogy foglalkozzék. Változtak a bíróságok elnökei és bírái az idők folyamán, de hagyományként maradt fen, mint amihez kétség sem férhet: Mózes László — az önzetlen védő. Szinte kebelbeli hivatalnok embernek tekintették őt, a l'art pour l'art fáradhatatlan munkást; hivatalnoknak, akit azonban senki sem fizet.

Dolgozott, amíg élt, de nem elismerésért, nem kívánkozott az egyesületek kiválasztottjai sorába, nem szomjazott legmagasabb helyről jövő kitüntetést. Nem kért és nem várt senkitől semmit, nem voltak reményei és így — nem is csalódhatott. Fayer László hívei közzé tartozott. Számára is a *tout comprendre* volt az enyheség elvi alapja. Sírját méltán diszíthetné az emberbaráti felírás: ad repulchrum stas, quis-quis es, amici. Kegyelettel fogjuk megőrizni emlékét.

— **Gyomai Zsigmond: Emlékalbum 1890—1915.** Mint a borostyánba tévedt kérészek, oly benyomást keltenek azok a, többnyire napilapokban megjelent cikkek, amelyeket a Jogállam ügybuzgó szerkesztője írói működésének huszonötéves emlékére összegyüjtve kiadott. Aktuális események — egy-egy kinevezés, haláleset, törvényjavaslat — alkalmából íródtak, a múló pillanat szülöttei a nagyközönség felvilágosítására. De épen ezért összegyüjtve jellemző kortörténeti adatok, néha többetmondók, mint azok, amelyeket az író sub specie æternitatis alkot. Egyszersmind arcképcsarnoka a kötet jogéletünk neves férfiainak s ha a szerző nemcsak a halottakra, hanem az élőkre is a *nil nisi bene* jelszavát alkalmazta, ez csupán következménye az alkalomnak, amelyből a jellemrajzokat írta. Csemegi, Fayer, Oberschall, Lányi, Wlassics, Nagy Ferenc, Zsitvay, Schuster Rudolf, Nitsche, Juhász Andor, Bernáth Géza szóban és jól sikerült arcképekben vonulnak el szemeink előtt. Gyomai nem törekedett ugyan a magyar jogélet *representative manjeinek* behatóbb jellemzésére, nem életrajzokat írt és mégis nem egy vonásukat örökítette meg, amelynek jogtörténelmünk majdani írója hasznát veheti. Mikor az adatokat, az eseményeket leírta, azok talán közismertek voltak, de az idő múlása sokszor önmagában is értéket termel. Forgalomból kivont közönséges levélbélyegeknek értéke a bélyeggyüjtő számára régiségükkel arányban növekszik. És a történelem sem egyéb, mint a napi események összessége bizonyos perspektivából nézve. Kétségtelen érdeme Gyomainak, hogy e gondolatnak tudatára ébredve, a tiszavirágokat díszes albumba préselte. Mert, hogy az emlék-

kötet, amely a Franklin-Társulat nyomdájából került ki, a technikai műízlésnek kiváló terméke, azt igazán nem lehet tagadni.

— **A Pp. végrehajtási rendelkezései.** A Pp. 85. §-a értelmében a Pp. végrehajtási rendelkezései alkalmazandók azokban a végrehajtási ügyekben, amelyekben a végrehajtás elrendelését 1915. január 1.-e után kérték, azonban a Ppé. életbelépése előtti szabályok szerint hozott határozatokon alapuló végrehajtási eljárási eljárásban a Ppé. bizonyos, e §-ban felsorolt rendelkezései nem nyernek alkalmazást, hanem helyettük a régi végrehajtási eljárási szabályok alkalmazandók. E §-nak feltünő s a gyakorlatban már eddig is érezhető hiánya az, hogy az 51. §-t, amely az 1881 : LX. tc. 224. §-a helyébe lépett — nem sorolja fel azok között a §-ok között, amelyek a Ppé. életbelépte előtti eljárási szabályok szerint hozott határozatokon alapuló végrehajtási eljárásban *nem* alkalmazandók. Pedig a Ppé. 51. §-a nincs összhangban a régi peres eljárási szabályokkal. Ennek folytán a helyzet az, hogy a *régi* perekben hozott határozat ellen benyújtott halasztó hatályú *igazolási* kérelem esetében biztosítási végrehajtásnak *nincs* helye, mert a Ppé. 51. §-a, amely a Pp. 459. §-át tartja szem előtt, amely §. értelmében tudvalevőleg a Pp. szerint lefolytatott új perekben az igazolásnak már a végrehajtásra rendszerint nincs halasztó hatálya, igazolás esetében nem ad jogot biztosítási végrehajtás kérésére. A régi perekben ellenben az 1881 : LIX. tc.-nek a Ppé. 61. §-a értelmében irányadó 67. §-ához képest a 15 napon belül benyujtott igazolási kérelemnek a végrehajtás elrendelésére halasztó hatálya van. Ennélfogva *ma régi perekben igazolás esetében sem kielégítési, sem biztosítási végrehajtás elrendelése nem lehetséges.* A régi rendes perekben továbbá hozhat a bíróság eskütől feltételezett ítéletét is. Az ítélet ellen benyújtott fellebbezés az 1881 : LX. tc. 224. §-a értelmében nem adott jogot biztosítási végrehajtás kérésére, mert e § megkívánta azt, hogy a fellebbezéssel megtámadott ítélet *feltétlenül* marasztaló legyen. A Ppé. 51. §-a ellenben csupán *általában* készpénzben *marasztaló* ítéletről szól. A bíróságok legfeljebb azon az alapon tagadhatják meg a *feltételesen marasztaló* ítélet ellen benyújtott fellebbezés esetében kért biztosítási végrehajtás elrendelését, hogy a teljesítésre az ítéletben megszabott határidő mégsem telt le — tekintve, hogy — ha a teljesítés feltételhez köttetett, a feltétel bekövetkezte előtt a teljesítési határidő folyása meg sem kezdődhetik. A fentebb említett másik esetben azonban ily expediens nincs, a hiány orvoslását pedig gyakorlati szempontok még elég sokáig szükségessé teszik — különösen mivel több ezerre rúg a felfüggesztett s csak a háború befejezése után folytatandó régi perek száma. A kielégítési végrehajtás elrendelésének alapjául szolgáló határozatokat felsoroló 31. §-t ellenben a Ppé. 58. §-ának kifejezett rendelkezéséhez képest a régi perekben alkalmazni nem lehet, s ezzel megoldást nyer az a gyakorlatban már szintén többször felvetődött kérdés, hogy van-e helye kielégítési végrehajtás elrendelésének régi rendes perben hozott, s az elsőbíróság ítéletét helybenhagyó oly másodbírósági ítélet alapján, amelyet a bíróság nem nyilvánított a fellebbvitelre való tekintet nélkül végrehajthatónak. A felelet természetesen igenlő, minthogy a Ppé. 58. §-a értelmében a régi rendes perekben hozott határozatok alapján kért kielégítési végrehajtás elrendelésénél nem a Ppé. 31. §-a, hanem az 1881 : LX. tc. 1. §-a nyer alkalmazást, ez utóbbi § pedig összhangban az 1881 : LIX. tc. 48. §-ával az előzetes végrehajthatóságnak az ítéletben leendő kimondását sem kívánja meg. *V.*

KÜLFÖLD.

— **Kodifikált háborús bérleti jog.** A háborús jogbizonytalanság túlsokszor juttatta eszünkbe, hogy a modern kodifikációk nem adnak külön szabályokat a háborús jogi kapcsolatokra. Újabb törvénykönyveink a béke idejét tartják szem előtt és a háború non putaremét rábízzák az «általános elvekre», a bírói gyakorlatra, az adminisztráció rendelkezéseire. A polgári törvénykönyvek egyik őse a porosz Landrecht ezzel ellentétben részletesen intézkedik a bérleti szerződés matériájában a háború szerepéről. A vonatkozó szakaszokat gyakorlati érdekességük okából hevenyészett fordításban itt adjuk.

553. §. Ha a haszonbérszerződés nem tartalmaz rendelkezést, a szerződéses év alatt kitörő háború esetére, úgy a háború esetén mindkét félnek joga van a szerződést felmondani.

555. §. Az a fél, aki ebbeli jogával élni akar, köteles hat heti záros határidőn belül szándékát bejelenteni; a hat hét attól kezdve számít, amikor az illető vidéken kiírják a hadiszolgáltatásokat, vagy egyéb közterhek viselését.

556. §. E bejelentés után a felek kötelesek a háborús károk dolgában egyezséget megkísérelni.

557. §. Ha megegyezés nem jő létre, úgy a felmondó fél a gazdasági év végén jogosult a bérleti viszonyt megszüntetni.

559. §. Mindazon esetekben, ahol a haszonbérlet folytattatik, szerződéses megállapodás híján a következő határozatok irányadók a háborús károk megtérítésére.

560. §. Az állag és a leltár minden megkárosítása és mindez az állagra kirótt szolgáltatás és teher a haszonbérbeadót éri és a bérlő az általa adott előleget visszakövetelheti.

561. §. A termés megkárosítását és terhét a bérlő viseli, aki ezért a bérbeadótól a fenálló szabályok eseteiben kérhet csak megtérítést.

562. §. Ellenséges sarcok, ha csak nem kifejezetten a személyre vettetnek ki, a bérbeadót, mint tulajdonost terheli.

563. §. Az ellenség részére történt természetes szolgáltatásokat a bérlő részére meg kell téríteni.

565. §. Ha azonban a bérlő kénytelen volt többet szállítani, mint amennyi a terméséből a gazdaság szükségleteinek betudásával tellett, úgy a bérbeadó a többlet beszerzési árát köteles megtéríteni.

566. §. Liszt és feldolgozott termények a nyersanyag ára szerint téríttetnek meg.

567. §. Széna, szalma és más nem forgalomra szánt anyagok szolgáltatásáért a bérlő nem követelhet semmi megtérítést.

570. §. Ha az állami megtérítés a gazdasági év végéig még nem következett be, az összeg erejéig a bérlő a bérfizetésre halasztást kérhet.

571. §. A mezőn, a szérűn vagy a padláson eszközölt rekvirálás miatt a bérlő csak a tűzkár vagy rossz termés miatt követelhető kártérítés szabályai szerint kérhet bérleengedést.

572. §. Három napnál tovább tartó beszállásolás esetén az ellátásra és élelmezésre fordított kiadásainak fele megtérítését kérheti a bérlő.

573. §. Igás munkáért a bérlő csak akkor követelhet bérleszállítást, ha figyelemmel a gazdaság kellő folytatására költekeznie is kellett.

574. §. Ugyanez a szabály, ha a bérlő a többi gazdák példájára maga helyett pénzért mást állít a munkába.

575. §. Ezen esetekben a bérbeadó köteles tűrni, hogy a bérlő gazdaságosan eszközölt költekezéseit vagy az általa fizetett pénzt a bérbe betudhassa.

576. §. Az igásmunka alkalmával, akár az állam, akár az ellenség által rekvirált vonóállat, valamint a használhatatlanná vált állat épp úgy megtérítendő a bérlőnek, mintha az valamely szerencsétlenség folytán pusztult volna el.

577. §. Minden kiadás, amit a bérlői állag ellenséges megkárosításának elhárítására tesz, még ha eredménytelenül is, a haszonbérbeadó által megtérítendő.

578. §. Ha ez a kiadás nem csupán a jószág állaga és a leltár biztosítására, hanem a termés, a bérlő személye és vagyona biztosítására is szolgált, mindkettőjük által fele arányban viselendő.

580. §. Ami kár a bérlő saját jószágait és értékeit éri, akár fosztogatás folytán, akár más úton, a bérlő terhe.

581. §. Ugyancsak egyedül viseli a saját és családjának személyi biztonságára, valamint vagyona megmentésére eszközölt kiadásokat.

594. §. Minden véletlen általános átvállalása a szerződésben nem terjeszthető ki a háborús károkra és a háborús károk általános szerződéses átvállalása nem terjeszthető ki azon háborús károkra, amelyek csak az állagot érik. *B.*

Bevonuló budapesti kartárs ügyeinek ellátását fixum ellenében vállalom. Ajánlatok «Kitünő német» alatt a kiadóhivatalba.
15477

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Tizenedik évfolyam. 51. szám. Budapest, 1915 december 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Dr. Nagy Ferenc* v. b. t. t., egyetemi tanár, a Magyar Jogászegylet elnöke: A háború és a nemzetközi jog. — *Dr. Térfi Gyula* miniszteri tanácsos: Gyakorlati tapasztalatok az igazságügyi törvényekről és rendeletekről. — *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi m.-tanár: Post festa. — *Dr. Fekete Károly* budapesti ügyvéd: Jogi hibák a földgázszerződésben. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a Budapesti Közlöny«-ből.

A háború és a nemzetközi jog.*

A Magyar Jogászegylet mai közgyűlésén megemlékezni kívánok nemcsak a háborúnak egyesületi működésünk külső eredményeiről, hanem annak belső tartalmáról: magáról a jogéletre gyakorolt elszomorító és káros hatásáról is. Ha csak arról volna szó, hogy a háború korlátozta vagy megbénította egyesületünk tevékenységét: ez legfeljebb azt jelentené, hogy a jognak általunk közös erővel folytatott kultuszát, a jognak tudományos továbbművelését függesztettük fel vagy korlátoztuk, de amely a béke helyreálltával könnyen pótolható. Mély sajnálattal kellett azonban tapasztalnunk, hogy maga az a tárgy, amellyel tudományosan foglalkozunk, maga a jog is, a jogeszme uralma is, súlyos veszteséget szenvedett a világháború alatt s annyira megrendült, hogy nagy kérdés: vajjon visszahelyezhető-e egyáltalában arra a magas piedestálra, melyről ez a háború ledöntötte?

Maga a háború még nem tekinthető okvetlenül a jog megtagadásának, mert ha annak kimenetelét nem is a jog és igazság, hanem az erő határozza meg: a jogos érdekeiben vagy egyenesen létében fenyegetett államnak ez az egyedüli eszköze, hogy magát a külső támadással szemben megvédje. Amikor a Szerbia részéről évtizedeken keresztül eltűrt aknamunka állami integritásunk és biztonságunk ellen már a hatóságilag szervezett gyilkosságig fajult s békés úton semmi elégtételt és megnyugtatást elérnünk nem sikerült: a neki megüzent háború semmiesetre nem állt ellentétben a jog és igazság eszméjével, sőt épen ennek megvalósítását célozta. De vajjon ugyanezt mondhatjuk-e arról a háborúról, melyet Oroszország izent meg nekünk? Milyen jognál fogva avatkozott ez a telhetetlen zsarnoki hatalom a köztünk és Szerbia közt kitört konfliktusba? S minő igazságérzet vezette őt abban, hogy a gyilkosok megbüntetését megakadályozza? Minő jogalapra hivatkozhatik Anglia a velünk szövetséges Németországgal szemben, amely oly fényes tanúságát adta szerződési kötelességérzetének s dacára a három oldalról fenyegető végveszélynek, oly impozáns módon mellénk állt? S lehet-e más szót, mint a megvetést alkalmazni arra nemcsak a jognak, de tisztességnek és becsületnek legelemibb fogalmaiba ütköző eljárásra, mellyel Olaszország a több mint harminc évi s még több évre szóló s lejárata előtt felbontatlan szövetséges viszonyt felbontotta s bennünket orgyilkos módjára hátbatámadott?

Ám ha eltekintünk attól a kérdéstől, milyen szerepet játszott a jog és igazság ennek a világháborúnak felidézésében s még kevésbé foglalkozunk azzal a meddő kérdéssel, hogy ki okozta azt? Szomorúsággal állapíthatjuk meg a jognak, a szerződési kötelességeknek, sőt még a jog fölött álló erkölcsnek és emberiességnek is a megtagadását, ha azt nézzük, hogyan és minő eszközökkel vívják ezt a minden előző háború méreteit és borzalmait messze túlhaladó óriási tusát? Nemzetközi egyezmény tiltja az olyan lövegek használatát, melyek az emberi testben könnyen szétmennek vagy ellapulnak s ezáltal nehezen gyógyítható és szükségtelen bajokat okozó sebeket ejtenek. Nemzetközi egyezmény van oly lövedékek alkalmazásának tilalmáról, melyeknek egyedüli célja fojtó vagy mérges gázok terjesztése. Közismeretes, hogy a genfi egyezmény szerint nem szabad a sebesült vagy beteg katonák részére felállított intézményeket, az azok szolgálatában álló egyéneket és az alkalmazott eszközöket megsemmisíteni vagy megtámadni, sőt egyenesen védelemben részesítendők, ami újabban különösen a tengeri háborúra nézve van szerződésileg kikötve (1907. évi 10. hágai egyezmény). A negyedik hágai egyezmény a szárazföldi háború törvényeiről egész sorozatát tartalmazza azoknak a szabályoknak, melyek a háború embertelenségeinek korlátozását vagy megszüntetését célozzák: nem szabad mérget vagy mérgezett fegyvereket használni; az ellenséges nemzethez vagy hadsereghez tartozó egyéneket orvul megölni vagy megsebesíteni; a fegyverét letevő vagy védtelen és magát kegyelemre megadó ellenfelet megölni vagy megsebesíteni; kijelenteni, hogy kegyelemnek nincs helye; az ellenség zászlajával vagy ennek hadi jelvényeivel és egyenruhájával vagy a genfi egyezmény megkülönböztető jelvényével visszaélni stb. Különösen arról is gondoskodik a most idézett egyezmény, hogy a hadifoglyok is emberséges bánásmódban részesüljenek; hogy élelem, szállás és ruházat tekintetében ugyanoly ellátást kapjanak, mint a saját csapatok; hogy elzárni őket csakis mellőzhetlen biztonsági szempontokból szabad, még kevésbé kínozni vagy megölni, amint ez régente szokásban volt.

Vajjon megtartották-e ellenfeleink ezeket a humánus és a harci sikereket egyáltalában nem korlátozó szabályokat? Nem olvastuk-e nap-nap után azokat a túlkapásokat és kegyetlenkedéseket, melyeket nemcsak szerbek és oroszok, hanem a műveltségükre oly büszke franciák, angolok és belgák követtek el? azok a nemzetek, melyek minket és szövetségeseinket barbároknak neveznek, de emellett a legvadabb afrikai és ázsiai néptörzseket viszik harcba ellenünk; akik képmutatóan azt akarják elhitetni, hogy a népek szabadságáért küzdenek az elnyomás és önkény ellen; hogy a kis nemzetek függetlenségét védik a központi nagyhatalmak ellen, de nem riadnak vissza sem fenyegetéstől, sem erőszaktól, ha ugyanazok a kis nemzetek velük szemben is meg merik védeni függetlenségüket és szabadságukat?

De ha bizonyos mentséget lehet felhozni a harcban álló katonák egymással szemben elkövetett embertelenségeiért és jogtalanságaiért, mert aki saját életét védi, a küzdelem hevében nem igen latolja, hogy meddig szabad mennie a támadásban és védelemben: lehet-e jogos mentséget találni azokért az előre megfontolt pusztításokért és atrocitásokért, melyeket az ellenség a harcban részt nem vevő polgári lakosság élete és vagyona ellen követett el ebben a háborúban, anélkül, hogy ezt a hadisiker érdekei távolról is indokolták volna?

A modern háborújognak alaptétele, hogy a háború nem az ellenséges államok polgárai, hanem maguk az államok és azok fegyveres ereje közt vívatik s a már idézett hágai nemzetközi egyezmény a szárazföldi háború szabályairól számos rendelkezést tartalmaz, melyek ennek az alapelvnek biztosítását, a békés

* Elnöki megnyitó beszéd a Magyar Jogászegylet 1915. évi december hó 12. napján tartott XXXVI. évi rendes közgyűlésén.

polgári lakosság és vagyonának kímélését célozzák. Kifejezetten megállapítják, hogy a becsületet és családi jogokat, az egyéni élet biztonságát és a magántulajdont, valamint a vallási meggyőződést és a vallás szabad gyakorlatát tiszteletben kell tartani; hogy a magántulajdon el nem kobozható; hogy tilos a fosztogatás; hogy az ellenfél állampolgárainak jogai és követelései meg nem szüntethetők, per útján való érvényesítésük lehetetlenné nem tehető; hogy nem védelmezett városokat, falvakat, lakott helyeket vagy épületeket megtámadni vagy bombázni mindenképen tilos stb. Külön is kimondják még azt is, hogy a községek vagyona, úgyszintén az istentiszteletre szánt, továbbá a jótékony, az oktatási, a művészeti és a tudományos célokra rendelt intézeteknek vagyona, még ha állami tulajdon volna is, ugyanazon elbánás alá esik, mint a magántulajdon; az ily rendeltetésű intézeteknek, a történelmi műemlékeknek, a művészeti és tudományos műveknek lefoglalása, szándékos elpusztítása és megrongálása tilos és büntetendő.

A legnagyobb fölháborodással kellett tapasztalnunk, hogy ezek a nemzetközileg elismert és az ellenséges államok által is elfogadott és jóváhagyott szabályok, melyeknek megtartása a háború által úgyis agyonsujtott polgári lakosság szenvedéseit és kárait lényegesen csökkentheti, a mi ellenségeink által oly mértékben és oly tervszerűen mellőztettek, hogy a legsötétebb középkor háborúi sem járhattak nagyobb borzalmakkal s ez legfőképen annak a fejedelemnek hordái részéről történt, aki a hágai béketanácskozmányokat kezdeményezte s ezzel elsősorban vált felelőssé, hogy annak határozatai megtartassanak. A mi külügyi kormányunk két füzetben tette közzé a hivatalos bizonyítékokat azokról az erőszakosságokról, kegyetlenkedésekről és pusztításokról, melyeket a szerbek és oroszok elkövettek s mondhatom, hogy valósággal vérlázító mindaz, amit a százával közölt esetek tanúsítanak. Hasonló hiteles publikációja van a német kormánynak úgy az orosz, mint a francia, belga és angol részről elkövetett gazságokról, amelyek oly iszonyúak, hogy a nemzetközi jogban igazolt megtorlást, retorziót sem alkalmazhatjuk megfelelő módon a mi humánus gondolkozásunk mellett.

A legnagyobb merénylet a polgári lakosság jogai, biztonsága, épsége és a humanizmus követelményei ellen azonban mégis csak az, melyet az angolok követtek el az által, hogy nemcsak egyes egyéneket, családokat, községeket tettek tönkre, hanem a központi hatalmak egész lakosságát akarták éhhalálnak kitenni s ezzel minket és szövetségesünket a csúfos megadásra kényszeríteni. Nem rajtuk múlt, hogy ez nem sikerült; semmiesetre nem tartották magukat vissza a legkíméletlenebb eljárástól, a nemzetközi jog legflagránsabb megsértésétől, hogy ezt a célt elérjék. A tengeri hadijog tudvalevőleg még annyira sincs kiépítve, mint a szárazföldi hadijog s utóbbinak az a már említett alapelve, hogy az ellenséges magántulajdont tiszteletben kell tartani, sajnos, a tengeri háborúban még nem tudott érvényesülni s ha az angolok csak arra szorítkoztak volna, hogy az ellenséges német-osztrák-magyar hajókat s az azokon lévő árúkat elpusztítsák vagy elkobozzák, avagy tényleg keresztülvitt tenger- és hajózár alkalmazásával teljesen elzárják a nyílt tengertől; ez ellen a nemzetközi jog mai állása mellett nem igen lehet kifogást tenni, bármennyire fájlaljuk, hogy az ellenséges fegyvertelen kereskedelmi hajók ugyanazon elbánásban részesülnek, mint a hadihajók. Ámde az angolok nemcsak az ellenséges, hanem a semleges államok kereskedelmét is igyekeztek megakadályozni, ha az a központi hatalmak javára szolgált s e tekintetben már vannak nemzetközileg elismert szabályok, melyeket az angolok nem respektáltak, csakhogy ádáz céljukat elérhessék. Már az 1856. évi párisi deklaráció kimondja, hogy a semleges lobogó a hadidugárú kivételével az ellenséges rakományt is védi; hogy a tengerzár (blocade) csak akkor respektálandó, ha az effektiv, vagyis az azt kimondó hatalom annak kellő erővel érvényt tud szerezni s hogy kalózhajók felszerelése és alkalmazása tilos. Még részletesebb intézkedéseket tartalmaz a semleges államok tengerészetének és szabad kereskedelmének védelméről a XIII. hágai egyezmény «a semleges hatalmak jogairól és kötelességeiről tengeri háborúban»; különösen pedig a hágai béketanácskozmány folytán 1909. február 26-án létrejött londoni deklaráció, mely egyebek közt a hadidugárúkat s azoknak, valamint az azokat szállító hajóknak lefoglalását és megsemmisítését részletesen szabályozza. De habár az utóbbi az angol felsőház ellenzése miatt nem ratifikáltatott s ezért a kötelező erőt nélkülözi: az angol kormány nemcsak az ebben lefektetett és csak a már általánosan elismert nemzetközi elveket kifejező szabályokat nem tartotta meg, hanem még a párisi deklaráció és a hágai egyezmények rendelkezésein is túltette magát, amelyeket pedig maga is elfogadott és kötelezőknek elismert. A legnagyobb önkénnyel és brutalitással lépett fel a semleges államok hajói ellen, ha azok a központi hatalmak részére akartak szállítani s nem átalkodott elsőrendű élet- és közszükségleti árúkat, mint gabonát és gyapotot feltétlen hadidugárúnak nyilvánítani, ellentétben azzal a régóta elismert szabállyal, hogy ilyenek csak akkor tekinthetők dugárúknak, ha közvetlenül a hadviselés céljaira szolgálnak. Hogy minő cinizmussal teszik túl magukat az angolok a nemzetközi jog legelemibb szabályain, azt csak nemrég volt alkalmunk ámulattal olvasni a lordok házában elhangzott nyilatkozatokban, többi közt Lord Portsmouth felszólalásában, melyben az a dúsgazdag nemes angol főúr a legnagyobb fesztelenséggel és ridegséggel kijelenti, hogy «nekik szabadulniok kell a londoni deklaráció egész lomjától, a hágai egyezményektől és hasonló jogászi finomságoktól s egyedül és kizárólag Anglia és szövetségeseinek érdekeit kell minden másnak elébe helyezni». Valóban gyönyörű példája a jog tiszteletének épen azon nemzet részéről, mely magát mindig a jog-, igazság- és civilizáció előharcosának tüntette fel s melyre mint utánzandó ideálra, épen mi magyarok mindig oly hódoló tisztelettel és bámulattal tekintettünk!

Magától értetődik, hogy Anglia ezen önkényes, erőszakos eljárása csak azért lehetséges, mert azt maguk a semleges államok is kénytelenek tűrni, nem lévén sem erejük, sem hajlandóságuk a túlhatalmas s a tengeren uralkodó óriással kikötni. Ez is a jelen háborúnak egyik gyászlapja: a semlegesek szerepe a hadviselő felekkel szemben!

Mit is jelent most már az annyira nagyra tartott és számtalan nemzetközi szabállyal és egyezménnyel biztosított semlegesség? Talán semleges volt Belgium, midőn már a háború kitörése előtt katonai egyezményre lépett Angliával és Franciaországgal s hivatkozhatott-e semlegességére Németország ellen, amelynek existenciája forgott kockán, ha az entente-hatalmak támadását meg nem előzi? S vajjon épen Anglia volt hivatva, Belgium semlegességének védelmére kelni; az az Anglia, amely annak megsértését maga is szándékba vette s más semleges államokkal, legújabban különösen Görögországgal szemben, a legnagyobb erőszakossággal lépett fel, hogy a maga oldalára kényszerítse?

S milyen az a semlegesség, melyet ebben a háborúban az északamerikai Egyesült-Államok tanúsítanak? A XIII. hágai egyezmény a semleges hatalmak jogairól és kötelességeiről tengeri háborúban kimondja ugyan, hogy «a semleges hatalom nem köteles megakadályozni, hogy a hadviselő felek részére fegyvereket, lőszert s általában olyan dolgot, amely a hadseregnek vagy hajórajnak céljaira felhasználható, területéről kivigyenek vagy területén átvigyenek». De az csak nem egyeztethető össze a semlegesség alapját képező egyenlő elbánás elvével, ha a semleges állam tűri, miszerint az egyik hadviselő félnek óriási mennyiségben szállíttassanak hadiszerek, a másik ellenben ettől teljesen el legyen zárva? Nem ugyanaz ez eredményben, mintha a semleges állam maga is hadviselő félként lépne fel? Teljesen igaza volt tehát ami külügyi kormányunknak, midőn ezen a semlegesség lényegét sértő eljárás ellen óvást emelt s nagyon szomorú világot vet az amerikaiak jellemére, hogy üzleti érdekeiket a jog és erkölcs legelemibb követelményei fölé helyezve, a puszta formális egyenlőség mögé sáncolják el magukat.

De nem akarok tovább időzni azoknak a meg-megújuló számtalan sérelmeknek feltüntetésénél, melyeket a jelen világháború a nemzetek közti jogi viszonylatokban okozott. Még kevésbé szándékozom felvetni azt a kérdést, vajjon a jog és erkölcs ily hallatlan lábbaltiprása után lehet-e reményleni, hogy a háború befejeztével ismét helyre fog állani az a bár fogyatékos nemzetközi jogrend, melyet annyi kínnal és nehézséggel létrehozni sikerült? Megvalósulhat-e valaha az az eszmény, hogy a nemzetközi viszályok is pártatlan bíróság által intéztessenek el; hogy legalább az a nemzetközi állandó választott bíróság, melyet a hágai békekonferenciák létesítettek, kötelezőleg vétessék igénybe minden konfliktus esetében, amely háborúra vezethet? Sajnos, még abban is kételkednünk kell, vajjon a háborúban felgyűjtött

ellenséges érzület és gyűlölet mellett egyhamar lehetséges lesz-e, hogy a nemzetek képviselői ismét tanácskozásokra jőjjenek össze bár olyan kérdésekben, melyek a háborúval semmi összefüggésben nem állanak, a békés társadalmi és gazdasági élet jogának egyenlősítésére, kölcsönös védelmére vonatkoznak? Számíthatunk-e csak arra is, hogy a már elfogadott nemzetközi egyezmények, mint pl. a nemzetközi egységes váltójog, a háború után ratifikáltatni fognak, hogy ezután tényleg életbelépjenek? Tudjuk-e biztosan, hogy a már előbb megkötött és ratifikált egyezmények, mint pl. a berni nemzetközi vasúti és fuvarozási egyezmény, a párisi iparjogvédelmi unió, a posta- és távirdaegyezmények, a tengeri magánjogra vonatkozó szerződések stb. a háború után ismét feléledtek, nem is említve azt a számos jogszabályt, melyek a vám- és kereskedelmi szerződésekben, a konzuli egyezményekben, a jogsegélyszerződésekben, a kiadatási szerződésekben stb. tartalmaztatnak?

Valóban mély aggodalommal kell néznünk nekünk, jogászoknak is a jövőbe s legfeljebb abban bízhatunk, hogy azon az összefüggő és remélhetőleg még tetemesen megnövekedő területen biztosíthatjuk a jognak teljes uralmát és a szorosabb jogi kapcsolatot, amelyet szövetségeseinkkel foglalunk el.

Az erre irányuló törekvés is bizonyára nehéz feladat elé fog bennünket állítani. Mindenekelőtt és elsősorban azonban természetesen az a kötelesség hárul ránk, hogy azokat a sebeket gyógyítsuk, melyeket a háború a mi belső jogéletünkben ütött; hogy azokat az elhajlásokat, melyeket a háború által teremtett kivételes állapotok szükségesekké tettek, ismét kiegyenesítsük s amit a háború izgalmaiban el kellett mulasztanunk vagy felfüggesztenünk, mielőbb ismét pótoljuk és folytassuk. A háború, sajnos, a mi belső jogéletünk intézményeit is erős rázkódtatásoknak tette ki: a társadalmi és gazdasági élet zavarai, a forgalmi és hitelviszonyok megromlása s magának a hadviselésnek érdekei sok olyan kivételes intézkedést tettek szükségessé, melyekre a hosszantartó béke alatt nem is gondoltunk s melyeknek létesítésénél nélkülöznünk kellett azt a nyugodt megfontolást és körültekintést, mely a jogi alkotások helyességét biztosítja. Örökéletű jogi alapfogalmak, az igazságszolgáltatás lényeges garanciái estek áldozatul a reánk szakadt élet-halálharc magasabb tekinteteinek s csak azért nem szabad keseregnie a jogásznak azoknak időleges mellőzésén, mert minden jog és minden intézmény fölött áll maga a haza, áll maga a nemzet, melyet megvédeni úgy külső, mint belső ellenségeink ellen nekünk is legfőbb kötelességünk! Ha megmentettük a hazát abból a fenyegető veszedelemből, melyben forgott, amint hogy már megmentettük s ha ismét a tartós és áldásos békének fogunk örvendeni, amely hős fiaink dicsőséges sikerei és a nemzet bámulatos kitartása és áldozatkészsége után már nem sokáig várathat magára: akkor nem lesz nehéz a jogélet terén is mindazokat a csorbákat kiküszöbölni, melyeket a háború jogintézményeinken ejtett s törhetlen eréllyel és lankadatlan buzgalommal mindenesetre el fogjuk érni azt, amit a költő mond: hogy új élet fakad a romokból!

Dr. Nagy Ferenc.

Gyakorlati tapasztalatok az igazságügyi törvényekről és rendeletekről.

A Jogtudományi Közlöny folyó évi 49-ik számában ily cím alatt megjelent cikk megállapítja, hogy igazságügyi törvényeink a gyakorlatban — többé-kevésbbé — nem válnak be és ennek az okát — kisebb mértékben — abban találja, hogy a bíróságok helytelenül alkalmazzák a törvényeket és félreértve intencióikat, helytelen gyakorlatot követnek, továbbá — nagyobb részben — abban, hogy a törvények előkészítése és meghozatala az életviszonyok alapos ismerete nélkül történik, mert nem nyujtanak kellő alkalmat és módot arra, hogy a gyakorlati jogászok s elsősorban a gyakorlati bírák véleménye és bírálata megfelelő súllyal nyilvánulhasson és érvényesülhessen.

Nem bocsátkozunk ezúttal annak az állításnak a taglalásába, hogy igazságügyi törvényeink a gyakorlatban általában nem válnak be. Bizonyos, hogy sok törvénynek van olyan részlete is, amely a gyakorlatban nem bizonyul célszerűnek, de alig is lehet olyan törvényt alkotni, amely minden részletében tökéletes legyen. A cikkben említett régebbi törvényeknek felhozott hiányai csakugyan közismertek és azokon e törvények novelláris módosításai sok tekintetben már segítettek is; újabb nagyobb jelentőségű törvényeink pedig még olyan rövid idő óta vannak hatályban, hogy gyakorlati érvényesülésükről végleges ítéletet mondani nem lehet, bár pl. azok a tapasztalatok, amelyeket a polgári perrendtartás gyakorlati alkalmazása körében az elsőfolyamodású bíróságok és az ügyvédek tesznek, jogosulttá teszik azt a reményt, hogy ez a törvény mind a bíráskodás alaposságát, mind különösen gyorsaságát tekintve, a gyakorlatban is kiválónak fog bizonyulni. Nem terjeszkedünk ki arra az állításra sem, hogy a bíróságok a törvénynek meg nem felelő gyakorlatot követnek, de foglalkoznunk kell azzal az állítással, mintha a törvények előkészítése hiányos volna, mert állítólag nincs mód arra, hogy a gyakorlati jogászok s elsősorban a gyakorlati bírák véleménye nyilvánulhasson és érvényesülhessen.

Ezt a kijelentését arra alapítja a cikkíró úr, hogy «a tervezetek egyszerűen adminisztrativ úton megküldetnek az ügyvédi kamaráknak, a kir. táblák és kir. törvényszékek elnökeinek» észrevételeik megtétele végett; «a kamarák főként az ügyvédi érdekek és esetleges sérelmek szempontjából vizsgálják meg a tervezetet», az elnökök pedig «buzgalmuk jeléül . . . csekély jelentőségű és leginkább stiláris módosításokra szorítkoznak»; a gyakorlati jogászok túlnyomó része s elsősorban a bírák szerint többnyire csak akkor ismerik meg a tervezeteket, amikor azokat törvényjavaslatként benyujtják és ezért a bírák, már t. i. azok, akik képzettségüknél és egyéni kiválóságuknál fogva képesek lennének alapos bírálatra, nem foglalkozhatnak kellőképen a bírálattal és hogy a gyakorlati jogászok között köztudat, hogy a bírálat céltalan munka, hiábavaló erőlködés, a törvénykészítő bizottság számos tagja már fölényesen napirendre tért afelett, hogy a gyakorlati bíráktól becsesebb bírálati anyag nem várható.

Ahány állítás, annyi ténybeli tévedés.

A cikkíró úr állításait általánosságban teszi és oly rendszernek és iránynak a megnyilvánulásaként tünteti fel, amely évtizedek óta lényegileg változatlan. Azt kell tehát ebből következtetni, hogy hite szerint minden törvénynek az előkészítése ennek a valóban helytelen rendszernek megfelelően történik, bár csak az új polgári perrendtartást és annak életbeléptetési törvényét említi fel, mint a hiányos törvényelőkészítés példáját; annak a megjegyzésével tehát, hogy a törvények előkészítése általában aszerint a rendszer szerint történik, mint a felemlített két törvényé, elő kell adni, hogy miképen történt a polgári perrendtartásnak és életbeléptetési törvényének az előkészítése.

Tudvalevő dolog, hogy a polgári perrendtartásnak első tervezete 1885-ben, előadói tervezete pedig 1893-ban lett közzétéve. Ezt a tervezetet az igazságügyminiszter a Kúria, az ítélőtáblák, a törvényszékek elnökeivel, az ügyvédi kamarákkal, a tudományegyetemekkel és a jogakadémiákkal 1893-ban és 1895-ben közölte indokolásával együtt. A beérkezett nagytömegű észrevételek rendszeres feldolgozás alá kerültek és Plósz Sándor a sommás eljárás judikatúrájának, a beérkezett véleményeknek és a szakirodalomban nyilvánult minden észrevételnek a legbehatóbb figyelembevételével átdolgozta tervezetét, azt 1901-ben az Igazságügyi Javaslatok Tárában is közzétette, a tervezet főbb kérdéseiről tisztán gyakorlati szakférfiak: ítélőbírák és ügyvédek közreműködésével napokig tartó (13 ülésre terjedő) szaktanácskozmányt tartott és ennek, valamint a közben beérkezett újabb észrevételeknek és a szaksajtóban megjelent összes közleményeknek alapos figyelembevételével a tervezetet 1901-ben még kétszer átdolgozta és 1902-ben benyujtotta. A képviselőház igazságügyi bizottsága 1902-ben és 1903-ban 50 ülésben igen behatóan foglalkozott a törvényjavaslattal. A törvényjavaslat újabb átdolgozás után 1908-ban és 1910-ben újra közzé lett téve: mindannyiszor közzé lettek téve az Igazságügyi Javaslatok Tárában a törvényjavaslatra vonatkozó képviselőházi bizottsági jelentések és a plenáris tárgyalások lefolyása is. Az először 1885-ben közzétett, 1911-ben törvénnyé vált és ez idő alatt a szaksajtóban is állandóan napirenden tartott erről a törvényjavaslatról igazán nem lehet azt állítani, hogy «a gyakorlati jogászok és a bírák csak akkor ismerték meg a tervezeteket, amikor sorsuk törvényjavaslatként való benyujtással már biztosítva volt».

A «sebtében összetákolt» életbeléptetési törvény első tervezete 1903-ban, második tervezete 1904-ben készült és ez a tervezet 1905-ben az Igazságügyi Javaslatok Tárában közzé lett téve;

az újonnan átdolgozott tervezet a bíróságok elnökeinek, az ügyvédi kamaráknak megküldetvén, a beérkezett vélemények alapján ismét átdolgozáson ment'keresztül és az Igazságügyi Javaslatok Tárának 1911. évi folyamában közzététetvén, az 1912. év július havában lett törvénnyé. Az életbeléptetési törvény tehát teljes kilenc éven át lett «sebtében összetákolva» és e tervezet megismerésére és megvitatására is mindenkinek bő alkalma nyílott.

Hogy milyen súlyt fektetnek a gyakorlati férfiak közreműködésére, annak megvilágítására azt is felemlítjük, hogy a bírói hatalom gyakorlásáról és a bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslat tervezetét a bíróságok elnökein és az ügyvédi kamarákon felül sok példányban a közvetlenül érdekelteknek: az országos bírói és ügyészi egyesületnek és az igazságügyi kezelőtisztviselők egyesületének is megküldötték és az utóbbi egyesület tett is rá észrevételt.

Azt az állítást illetőleg, hogy a tervezetek előkészítésében a gyakorlati jogászok véleményét mellőzik, rá kell mutatnunk arra, hogy sok törvényjavaslatnak és rendeletnek már az első tervezetét is gyakorlati jogászok, ügyvédek, bírák készítették, igy pl. az ügyvédi rendtartás tervezetét ügyvédek dolgozták ki, a polgári perrendtartás előadói tervezetének átdolgozásában való közreműködés céljából törvényszéki bírót rendeltek a minisztériumba, a kereskedelmi peres és nem peres eljárásról készült rendeletnek első tervezetét a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek épen ezekkel az ügyekkel foglalkozó két bírája készítette, akik a tervezet későbbi átdolgozásaiban is résztvettek; a csődönkívüli kényszeregyességről legutóbb kibocsátott rendeletnek a tervezeteit gyakorló ügyvéd és gyakorlati munkával foglalkozó törvényszéki bíró készítette, amely rendeletről csak a napokban jelentették ki a közvetlenül érdekelt szakkörök, hogy előkészítésében való részvételre nekik bő alkalom nyujtatott.

Csak nyilvánvaló tájékozatlanságból származhatik az az állitás, hogy az itélőtáblai és törvényszéki elnökök csekély jelentőségű és leginkább stiláris módosításokra szoritkoznak. Az elnököknek igen kimerítő és alapos véleményei a kodifikációnak legbecsesebb forrásai közé tartoznak: Oberschall Adolf, Csathó Ferenc, Fekete Gábor, Ternovszky Béla, Juhász Andor, Félix Antal, Degré Miklós — hogy csak néhány kiválóságot említsek — akik az újabbkori kodifikációban igen tevékeny részt vettek, bizonyára nem szolgáltak rá arra, hogy az ő nagyértékű munkálkodásukat «csekély jelentőségű és leginkább stiláris módosításokra szoritkozásnak» minősítsék. Ez a munkálkodás pedig legalább részben nem is olyan, amely az érdeklődés elől el volna rejtve; Oberschall Adolfnak a polgári perrendtartás törvényjavaslatára és a hatásköri bíróság törvényjavaslatára tett észrevételei egész terjedelmükben megjelentek a jogi szaklapokban. Közzé lettek téve a budapesti ügyvédi kamarának a polgári perrendtartás javaslatára tett észrevételei is és ezek is nyilvánvalóvá teszik, hogy az ügyvédi kamarák, ha foglalkoznak is természetesen az ügyvédi érdekek sérelmével, nem tartózkodnak a törvényjavaslat egészére kiterjedő alapos megbirálástól sem.

Nem is lehet a bírósági elnököket a bírákkal akképpen szembeállítani, hogy azok csak adminisztratív közegek, akik mint bizalmi állást viselőkhöz illik, rendszerint helyeslik, sőt üdvös reformként dicsérik a főfelügyeleti hatóság részéről tervezett alkotást. Az itélőtáblai és törvényszéki elnökök, akik csakugyan foglalkoznak széleskörű adminisztrációval, szintén itélőbírák, még pedig elsősorban itélőbírák és olyanok, akik képzettségüknél és egyéni kiválóságuknál fogva is képesek az alapos bírálatra. Egyébként nem csekély azoknak a nem elnök itélőbíráknak a száma sem, akik találtak módot arra, hogy alapos és hasznos bírálatukat eredményesen előterjesszék. Csak példaképen említjük fel Gottl Ágostnak, Balázsovich Józsefnek, Kovács Marcelnek igen értékes észrevételeit, amelyek egy része a szaksajtóban is megjelent.

Az a törekvés, hogy a törvényjavaslatok és rendeletek előkészítésében a gyakorlat embereinek a véleménye minél teljesebben megismerhető legyen, nem merül ki a törvénytervezetek és rendelettervezetek irásos megküldésében, hanem a gyakorlati férfiakkal való ismételt szóbeli tanácskozásokban és megbeszélésekben is megnyilvánul; nemcsak az anyag egészére kiterjedő szélesebb körű tanácskozmányokat szoktak tartani, hanem igen gyakoriak egyes részletkérdésekre szorítkozó szükebbkörü alapos megbeszélések is, amelyekben kizárólag gyakorló ügyvédek, egyes bírák, különösen olyan bírák, akik az illető szakkérdésekkel bírói működésükben tüzetesen foglalkoznak, szoktak részt venni. A háború tartama alatt kibocsátott fontosabb rendeletek között alig van egy-kettő, amelynek előkészítésében beható szóbeli megbeszéléssel a budapesti törvényszéknek, a pestvidéki törvényszéknek az elnöke, a felsőbíróságoknak több bírája, a központi járásbíróság vezetője, gyakorló ügyvédek és más gyakorlati szakférfiak ne vettek volna igen tevékeny részt. Hogy pedig a Magyar Jogászegylet is mily alaposan tárgyalta és tárgyalja pl. a polgári törvénykönyvnek előkészítését, azt a cikkíró úr előtt, aki mint az ügy iránt melegen érdeklődő kiváló jogász, a Jogászegylet tárgyalásain bizonyosan élénk részt vesz, fölösleges tüzetesebben ismertetnünk.

Egyébiránt, hogy a polgári törvénykönyv előkészítése mily széleskörű nyilvánossággal, az érdekelt szakkörök és elsősorban a gyakorlatban működő jogászok bírálatának mily gondos figyelembevételével történik, arról tanúságot tehet az az egész könyvtárt betöltő irodalom, amely a törvénykönyv tervezete nyomán támadt. A tervezetre vonatkozólag gyűjtött minisztériumi bírálati anyag kilenc kötetre terjed; négy vaskos kötetet tesznek ki a Jogászegylet által gyűjtött bíráló észrevételek; ügyvédi, közjegyzői és kereskedelmi kamarák az emlékiratok egész tömegében bő tapasztalati anyaggal gazdagították az előkészítés munkáját. Az előkészítő bizottság tárgyalásaiban a Kúria kiváló bíráinak egész sora vett részt. A tervezet legújabb — képviselőházi bizottsági — szövegét pedig az igazságügyminiszter külön megküldötte minden egyes bírónak, hogy ezzel is alkalmat adjon a bírói karnak a jövő törvénykönyvével való minél behatóbb foglalkozásra.

Ami a gyakorlati jogászoknak azt a köztudatát illeti, hogy a bírálat céltalan munka, hiábavaló erőlködés, ennek a köztudatnak, ha ilyen csakugyan él a gyakorlati jogászokban, a helyességét a leghatározottabban meg kell cáfolnunk. Minden vélemény, minden bírálat, származzék az bárkitől és legyen akár hivatalos jelentésben vagy magánlevélben, akár a szaksajtóban, akár a napilapokban, a leggondosabb és leglelkiismeretesebb figyelembevételben részesül. A polgári perrendtartásnak számos rendelkezése tanuskodik erről: pl. a felülvizsgálat terjedelmét meghatározó törvényszakasz a Kúria és az itélőtáblák felülvizsgálati tanácsai elnökeivel és bíráival folytatott tüzetes szóbeli megbeszélés alapján készült, egyes szakaszait gyakorló ügyvédek magánlevélben javasolták stb.

Cikkünk kerete nem engedi, hogy tüzetesen foglalkozzunk a rendeletek belső tartalma s szövegezése tekintetében felhozott kifogásokkal. Itt is csak annak a kijelentésére szorítkozunk, hogy egy rendelet sem készül gyakorlati szakférfiaknak megkérdezése és széleskörű igénybevétele nélkül, az új ügyviteli szabályok pedig, amelyeknek cikkíró úr szintén a gyakorlati élet nem ismerését veti a szemükre, kizárólag gyakorlati tapasztalatok alapján készültek, amely gyakorlati tapasztalatokat a szabályok tervezetének készítői nem irásos jelentésekből, hanem a helyszínén: a fővárosi és a vidéki bíróságok irodáiban személyes megfigyelés útján, a bírósági kezelőkkel való közvetlen megbeszéléssel és a bírósági vezetőkkel való megtárgyalással szereztek. Az ügyviteli szabályok, mielőtt a rendeleteket kibocsátották volna, hosszú időn át több járásbíróságnál és több törvényszéknél gyakorlati szempontból ki lettek próbálva; e szabályokat a próba eredményéhez és a kipróbáló kezelő személyzetnek és bírósági vezetőknek javaslatához képest átdolgozták, a budapesti és vidéki bírósági vezetőknek és több gyakorlati bírónak és segédhivatali igazgatónak személyes közreműködésével újra megvitatták, szóval épen ezek a kifogásolt ügyviteli szabályok azok, amelyeket a gyakorlati célszerűség szempontjából a legszélesebb körű és legközvetlenebb gyakorlati tapasztalatok után alkottak meg.

Cikkünkben csak azokat az adatokat kívántuk előadni, amelyek azt tanusítják, hogy a javaslatok és rendeletek előkészítése a legkomolyabban és legszélesebb körben törekszik a gyakorlati követelményeket megismerni és értékesíteni. Ha az eddig követett módszer e cél elérésére nem elegendő, úgy törekednünk kell oly módozatokat és eszközöket találni, amelyek megfelelőbbek és csak az a kérésünk a cikkíró úrhoz, hogy konkrét javaslatainak előterjesztésével ne várjon későbbi időket, hanem terjessze elő azokat mielőbb, hogy lehetővé tegye javaslatainak alapos megvitatását és mielőbbi érvényesülését.

Dr. Térfi Gyula.

Post festa.

Mire e sorok napvilágot látnak, az árdrágító visszaélésekről szóló törvényjavaslat valószínűleg már országgyűlési határozat lesz. Sajnos, kevés a remény, hogy a törvényhozás sokat módosít a javaslaton, noha az kétségtelenül nélkülözi az élelmiszeruzsora ellen irányuló leghathatósabb rendelkezést: magának az élelmiszeruzsorának és az arra vonatkozó összebeszélésnek tilalmát és büntetését.

Tudvalevő, hogy uzsoratörvényünk csak az egyéni pénzuzsorát sujtja, az árúuzsora ép oly ismeretlen előtte, mint az uzsorának társadalmi alakja. Holott kétségtelen — *Zürcher* mutatott rá legújabban[1] — hogy már béke idején is átléptünk a feltétlen szabad kereskedelem korszakából a szociális törvényhozás korszakába, amely legfőbb feladatának tekinti azok védelmét, akik a korlátlan szabad verseny idejében a kizsákmányoltak voltak. Nyilvánvaló, hogy a kartelleknek, trösztöknek és ringeknek számos gazdasági előnye van: így különösen a termelés költségeinek csökkentése, a melléktermények értékesítése, szóval mindaz, ami a szervezett nagyipari üzemmel együtt jár. De ép ily szembeszökő a veszély, hogy a verseny kizárásával működő nagytőke a szervezetlen fogyasztók rovására tetszés szerinti nyereséget biztosíthat magának. Ott, hol a kartellek és trösztök üzelmei a legszemérmetlenebbek: az Egyesült-Államokban, a törvényhozások egy része már régóta élet-halálharcot folytat ellenük.[2]

Háború után lesz megfontolás tárgya, hogy a védelmi törvényhozás meddig terjedjen, de a háború alatt véleményem szerint nem is lehet vitatkozni azon, hogy a kartellek árdrágító visszaélései represszió nélkül nem maradhatnak. Egy korábbi cikkben már rámutattam arra, hogy a középkornak a társadalmi uzsora ellen irányuló törvényhozását, amely nem egyszer ugyancsak háborús törvény volt,[3] a szabadkereskedelem versenye tette feleslegessé és lehetetlenné. De vajjon lehet-e ma még nemzetközi versenyről szó, midőn a nemzetközi forgalomnak majdnem teljes megbénulásával a társadalmi uzsora régi formái ismét feléledtek. Az, ami az individuális uzsora fogalmi eleme: más szorult helyzetének kihasználása a nyerészkedés céljára, ma a lakosság egészére adva van és alig szorul bizonyításra, hogy a fogyasztók milliói a kényszerítő szükség nyomása alatt állanak. Ezzel a társadalmi uzsorával szemben a nyílt állásfoglalás a törvényhozásnak elemi kötelessége lett volna.

Felismerte e kötelességét nemcsak az 1914. évi aug. 14-én kelt törvény és az 1914. évi aug. 1-én kelt osztrák császári rendelet, amelyekről egy korábbi cikkben már megemlékeztem, hanem a *svájci* szövetségtanácsnak 1914. évi aug. 10-én kelt rendelete is,[4] amelynek 1. §-a szószerinti fordításban következőkép hangzik: «Élelmiszerekkel és más nélkülözhetetlen szükségleti tárgyakkal űzött uzsora miatt fogházzal és 10,000 frankig terjedhető pénzbüntetéssel vagy csak pénzbüntetéssel büntetendő: *a)* aki élelmiszerekért vagy nélkülözhetetlen szükségleti tárgyakért oly árakat követel, amely a beszerzési árral szemben a szokásos üzleti nyereséget meghaladó nyereséget eredményezne; *b)* aki az ily árak elérését célzó összebeszélésben vagy egyesülésben részt vesz; *c)* aki oly célból, hogy az árfokozásból üzleti nyereséghez jusson, belföldön élelmiszereket vagy más szükségleti tárgyakat oly mértékben vásárol, amely rendes üzemi vagy háztartási szükségletét lényegesen meghaladja.» Tehát már az uzsoraár követelésével a cselekmény be van fejezve. Igaz, hogy a termelőt e rendelkezés nem érinti, de miként Zürcher említett értekezéséből kiderül (6. lap), a svájci őstermelők érdekképviseletei a szövetségtanáccsal folytatott tárgyalások során *önként* lemondtak a háborús konjunktura kihasználásáról. Pedig Svájc nem hadviselő állam és nem is szokott a történelmi hagyományokon nyugvó hazafias erkölccsel kérkedni.

De nemcsak a semleges állam szolgáltat oktató példát. Tanulságot meríthetünk az ellenséges államok törvényhozásából is. *Franciaországban* a Code Pénal 419. §-a már a háború előtt egy hónaptól egy évig terjedhető fogházzal és 500—10,000 frank pénzbüntetéssel sujtotta azokat, «akik ugyan azon élelmiszer vagy árúcikk termelői vagy eladói közt létrejött oly megállapodással vagy összebeszéléssel, amely arra irányul, hogy az árúkat visszatartsák vagy csak meghatározott áron adják el . . . az élelmiszerek vagy árúcikkek árának oly emelkedését idézik elő, amely a természetes és szabad kereskedelmi forgalomban kialakult árat meghaladja». Csak a «principaux détenteurs»-re vonatkozik a rendelkezés, de, mint *Garraud* kiemeli[5] a koalició igazi veszélye a nagytőkések részéről fenyeget, «imposant aux acheteurs des prix écrasants, qui pour les coalisés, sont la source de gains scandaleux». Még súlyosabb a büntetés (C. P. 420. §.), ha a cselekmény gabonára, lisztre, kenyérre és más elsőrendű élelmiszerre vonatkozik. De a háborúban a francia törvényhozás még egy lépéssel tovább ment. Az a törvényjavaslat, amelyet a francia kamara 1915. évi december hó 3-án fogadott el, a maximális árak megállapítására és a rekvizicióra vonatkozó rendelkezéseken felül 7. §-ában következőkép módosította a Code Pénal 420. §-át: «Ugyane büntetésekkel büntetendők mindazok, akik akár személyesen, akár mint valamely társaság igazgatói, bár csalárd eszközök nélkül, de meg nem engedett, azaz olyan spekulációból, amelyet az ellátási ipari, vagy kereskedelmi szükségleteik fedezése nem igényel, az élelmiszerek vagy más szükségleti tárgyak árának oly emelését idézik elő vagy oly emelését kisértik meg, amely a természetes és szabad kereskedelmi versenyben kialakult árat meghaladja.» Két hónaptól két évig terjedhet a fogházbüntetés, 1000—20,000 frankig a pénzbüntetés, ha a spekuláció lisztre, kenyérre stb. vonatkozik. «Határozott szándékunk, — mondotta *Malvy* a javaslat szerzője a vita során, — hogy üldözzük nem csak azt, aki uzsorás üzérkedést folytat (qui accapare), hanem már azt is, aki spekulál. Vannak oly egyének, akik tekintélyes zsír- és tojásraktárakat halmoztak fel, a kormány kéri a kamarát, adja meg a módot ezek üldözésére». És a francia kamara egyhangúlag szavazta meg a javaslatot.

Post festa írom e sorokat. Számunkra tehát a külföldi példák már csupán doktrinér jelentőségűek. Legfeljebb a jogtörténelem számára szolgálnak majdan bizonyságul, hogy a szaksajtó kötelességszerűen teljesítette anyaggyűjtő és bíráló hivatását. Fel sem tehetjük azonban, hogy akár a kormány, akár a törvényhozás ne óhajtott volna komolyan szembeszállni az élelmiszeruzsorával, még kevésbé, hogy ne ismerte volna a pönalizáció összes lehetőségeit. Ha mégis eltekintett attól, hogy az élelmiszeruzsorának a kormányrendeletben a rendőri büntetőbíróság hatáskörébe utalt kihágását az árdrágító visszaélésekről szóló törvényben vétséggé minősítse, ennek okát sem az uzsorások kiméletében, sem a kodifikáció technikai nehézségeiben nem kereshetjük. Valószínűleg a horvát igazságügyi törvényhozás autonomiája volt az ok, amely arra indította a kormányt, hogy az uzsorát továbbra is kihágásnak meghagyva, fentartsa a kormányrendeletnek az egész magyar birodalomra kiterjedő hatályát. Közjogi nehézségeket azonban igazán nem tekinthetünk e komoly időkben legyőzhetetlen akadályoknak, ha arról van szó, hogy a közjó előmozdítása érdekében sikeres harcot folytassunk azok ellen, akik mindnyájunknak, tehát a magyar államnak is ellenségei.

Dr. Vámbéry Rusztem.

[1] Sozialwucher im Kriegs- und Friedensrecht. Zürich 1915. 15. l.

[2] V. ö. *Kantorowicz:* Kartellprobleme 1911. XI. fej.

[3] V. ö. Ordnung des Führnehmens wider die Türcken zu Nurberg 1371. (*Segall:* Strafrecht d. Reichspolizeiordnungen 1914. 178.

[4] Schweizer Zeitschr. f. Strafrecht XXVII. 254., 317. s köv.

[5] Traité VI. 131.

Jogi hibák a földgázszerződésben.

A pénzügyminiszter tudomásulvétel céljából az országgyűlés elé terjesztette a Deutsche Bank, berlini pénzintézettel megkötött két szerződését, amelyekkel a földgázra és az ásványolajfélékre vonatkozó állami monopóliumot az Erdélyi Medence nagy részében a Deutsche Bank vezetése alatt megalakítandó Magyar Földgáz Részvénytársaságra ruházta át.

Ezeknek a szerződéseknek anyaga és tartalma megvitatás és különböző értékelés tárgyait képezhetik az államháztartás és a közgazdaság szempontjából. De ezeket a szerződéseket meg kell vitatni jogi szempontból is, mert méltán várható, hogy az oly szerződés, amely, az ásványolajfélékről nem is szólva, egymilliárd métermázsa jóminőségű szénnek megfelelő hetvenkét milliárd köbméter földgázról intézkedik, amelyben egy húszmillió korona alaptőkéjű részvénytársaság megalapítása és százmillió korona értékű befektetésekről való gondoskodás foglaltatik, szerkezeté-

ben és formájában tökéletes, stilusában szabatos és jogi tartalmában kifogástalan legyen.

Ámde ezekben a szerződésekben sok pongyolaság, kuszáltság, ellenmondás, hézag, hiány és jogi tévedés található. A sok közül kiszakított néhány következő példa is megmutatja, hogy ezek a szerződések a jó szerződés követelményeinek meg nem felelnek.

A szerződések nyomtatott másolatain, amelyeket a pénzügyminiszter az országgyűlés elé terjesztett, nincsen semmiféle aláírás; hiányzanak úgy maguknak a szerződő feleknek, mint a tanúknak az aláírásai, hiányzik a hitelesítési záradék, az sem tudható, hogy az eredeti példányok magyar vagy német nyelven irattak-e, hiányzik a Deutsche Bankot képviselő igazgatónak a meghatalmazása, amely pedig a szerződéseknek kiegészítő részét képezi. Amíg ezek a hiányok nem pótoltatnak, a szerződéseket az országgyűlés jogérvényesen tudomásul sem veheti.

A szerződések bevezetéseikben felesleges bőbeszédűséggel megemlítik, hogy azokat a Deutsche Bank igazgatója, Stauss Emil György úr, «a Berlinben 1915 november 15-én 319. közjegyzői naplószám alatt közjegyzőileg hitelesített felhatalmazás alapján» kötötte meg. A meghatalmazás keltének és hitelesítési számának közlése ugyan még nem pótolja magának az eredeti meghatalmazásnak a szerződésekhez való csatolását. Azonban tudnivaló, hogy Berlinben néhány száz közjegyző működik és hogy minden közjegyzőnek külön-külön naplója van, úgyhogy valamely közjegyzői naplószám felsorolása nem elegendő, ha egyszersmind a hitelesítő közjegyző neve is meg nem említtetik.

A szerződések bevezetéseikben helyesen tartalmazzák, hogy azokat a m. kir. pénzügyminiszter által képviselt m. kir. államkincstár kötötte meg; tényleg a szerződő fél maga a magyar kir. államkincstár és a pénzügyminiszter a szerződéseket csakis az Államkincstár képviseletében írhatta alá. Mégis a szerződések szövegében, mindenütt, ahol jogok vagy kötelezettségek vállalásáról esik szó, mint szerződő fél nem a m. kir. államkincstár, hanem a m. kir. pénzügyminiszter említtetik, a 4.000,000 K névértékű apportrészvényt is a pénzügyminiszter kapja, a 8000 darab élvezeti jegy is a pénzügyminiszternek engedtetik át; a szerződések szövegében maga az Államkincstár már egyáltalában meg sem neveztetik. Pedig a szerződések szövegében szerződő félként mindenütt magát az Államkincstárt kellene megnevezni és csak a szerződések bevezetéseiben és záradékaiban kellene megemlíteni, hogy azokat az Államkincstár képviseletében a pénzügyminiszter írta alá.

A földgázszerződésben a Deutsche Bank nem a maga nevében, hanem a vezetése alatt álló szindikátus nevében szerződik, a szerződésben a Magyar Földgáz Részvénytársaság alapítására a szindikátus kötelezi magát, a szindikátus vállalja a megalapítandó részvénytársaság részére a szerződésben meghatározott jogokat és kötelezettségeket, a szindikátus szavatol azért, hogy a Magyar Földgáz Részvénytársaság a jogoknak és kötelezettségeknek részére történt elvállalását jóváhagyni fogja. Mégis a szerződésben egyetlen adat sem található arra vonatkozólag, hogy ennek a szindikátusnak kik a tagjai és hogy a tagok a szindikátusban milyen arányban részesednek, tehát nem tudható, hogy a magyar állam tulajdonképen kikkel szerződött és esetleges igényeit kik ellen érvényesítheti.

Noha a földgázszerződésben a szindikátus a szerződő fél, már az ásványolajszerződésben, amely pedig a földgázszerződéssel a legszorosabban összefügg és azt formailag is, tartalmilag is kiegészíti, a Deutsche Bank kifejezetten a saját maga nevében szerződik, a saját maga nevében vállal jogokat, kötelezettségeket és szavatosságot, az ásványolajszerződésben a szindikátusról említés sem történik. A pénzügyminiszter ugyanazon egy szerződő féllel akart két szerződést kötni, tényleg azonban két különböző szerződő féllel szerződött.

A földgázszerződés 35. pontja bizonyos vitás kérdések eldöntésére *szakértőkből álló választott bíróságot* létesít, meghatározza ennek a választott bíróságnak szervezetét és eljárási módját is. Úgy a földgázszerződésnek, mint az ásványolajszerződésnek más pontjai is egyes vitás kérdések elbírálását ehhez a választott bírósághoz utalják. Mégis a földgázszerződés következő, 36. pontja «a szerződésből eredhető *minden* perre nézve» kivétel nélkül kiköti a járásbírósági hatáskört, továbbá a budapesti központi járásbíróság és a budapesti törvényszék illetékességét. (A szerződés ezeket a bíróságokat csak úgy családiasan és nem hivatalos címükkel nevezi meg.) Igaz, hogy a két szerződési pont közti ellenmondás orvosolható a lex specialis derogat generali elvével, erre az ellenmondásra azonban a szerződésben semmi szükség sem volt.

Ámde az az ellenmondás, mely magában a 35. pontban foglaltatik, semmiképen sem orvosolható. A szerződés érvényének megszűnésekor a földgáz kitermelésére és vezetésére szükséges összes berendezések tulajdonjoga az államra háramlik, ha az állam a befektetéseknek használati értékét megtéríti. A 35. pont második bekezdése szerint, «ha békés megegyezés nem létesül, a használati értéket szakértőkből álló választott bíróság állapítja meg». (A 35. pont által létesített választott bíróság.) Ugyanezen 35. pont hatodik bekezdése szerint azonban: «Az átvételi jog gyakorlásakor az állam által fizetendő kártalanítást — amennyiben erre nézve a felek között egyezség nem jött létre — bármelyik fél kívánságára a 36. pontban megjelölt bíróság állapítja meg.» (A budapesti központi kir. járásbíróság, illetőleg a budapesti kir. törvényszék.) Ugyanazon egy kérdés eldöntését tehát ugyanazon egy szerződési pont egyik bekezdésében választott bíróságra, másik bekezdésében rendes bíróságra bízza.

A pénzügyminiszter a földgázszerződés 11. pontjában arra kötelezte magát (helyesebben: az államkincstárt), hogy az erzsébetvárosi és az aradi vezetékek megépítése esetén a Magyar Földgáz Részvénytársaságnak bizonyos, egyelőre még fentartott gázmezőket is át fog adni. «Ezeknek a gázmezőknek átadásakor a M. F. R. a társaság 2.000,000 K névértékű, teljesen befizetett részvényét fogja a m. kir. pénzügyminiszternek átadni.» Azonban a részvények teljes összegükben elhelyeztettek és így nem állanak a M. F. R. rendelkezésére. Másfelől a magyar kereskedelmi törvény 161. §-a szerint: «A részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni, vagy zálogba venni nem szabad.» Honnan fogja tehát a részvénytársaság az Államkincstárnak ezt a 2.000,000 K névértékű, teljesen befizetett részvényét átadni, mikor a részvénytársaságnak ilyen részvények tulajdonában nem is lehetnek? Ilyesforma tranzakció lehetséges volna, ha ezeknek az új gázmezőknek átvételekor a részvénytársaság alaptőkéjét felemelné és a felemelt alaptőkéből 2.000,000 K névértékű részvényt, mint az újonnan átadott gázmezők értékének megfelelő apportrészvényt adna át az államkincstárnak. A szerződésnek 11. pontjából azonban nyilvánvaló, hogy a szerződő felek erre nem gondoltak.

A Magyar Földgáz Részvénytársaság alaptőkéjének biztosításáról és a részvények megszervezéséről a földgázszerződés 4. pontja intézkedik.

«A Magyar Földgáz Részvénytársaság alaptőkéje 20.000,000 K, amely 20,000 darab, egyenkint 1000 K névértékű egyenjogú részvényre oszlik.» «Az így 20.000,000 koronában megállapított részvénytőkéből az átengedett gázmezőkben lévő földgáz részbeni vételárául, valamint az ezekre a gázmezőkre fordított feltárási költségeknek részbeni megtérítéseül a m. kir. pénzügyminiszternek 4.000,000 K, mint nem készpénzből álló betétel (apport) számíttatik be, aminek fejében a m. kir. pénzügyminiszter 4000 darab, egyenkint 1000 K névértékű és teljesen befizetettnek tekintendő részvényt kap.» «A fenmaradó 16,000 darab, egyenkint 1000 K névértékű részvényt a szindikátus veszi át és ezekre az alapításkor a névérték 30%-át tartozik befizetni. A további befizetések a szükséglet mérvéhez képest a Magyar Földgáz Részvénytársaság igazgatóságának határozata alapján fognak bekövetteltetni.»

Az államkincstár által átvett 4000 darab részvénynek névértéke már az alapításkor teljesen befizettetett, míg a szindikátus által átvett többi részvényre az alapításkor a névértéknek csak 30%-a fizettetett be.

A magyar részvényjog szerint nem lehetséges a részvényekre történendő befizetéseknek olyan jogi szabályozása, mely szerint ugyanazon tipusú részvények egyik részére a befizetés más százalékban történjék, mint a részvények többi részére. (Megtörténhetik, hogy valamely részvényes a részvényei után járó befizetéseket nem kellő időben, vagy nem kellő összegben teljesíti, amikor is a részvény eredeti aláírója a névértéknek csak 50%-át köteles megfizetni, vagyis előfordulhat, hogy valamely részvényre tényleg kevesebb befizetés történik, mint a többire: ez azonban csak kivételes eset, és nem folyhatik az alapszabályoknak a befizetésekre vonatkozó rendszeres intézkedéseiből.)

Apport-részvények kibocsátása esetében, — azaz amikor va-

lamely részvényes a részvénytársaság alaptőkéjéhez olyan betétellel járul, amely nem készpénzben áll, és a betétel fejében neki teljesen befizetett névértékű részvények adatnak át, — vagy az szükséges, hogy a többi, készpénzben befizetendő részvény is már a részvénytársaság megalakulásakor teljes névértékben befizettessék, mert a részvények csak így tekinthetők egyenértékűeknek, — vagy az szükséges, hogy a részvényeknek két külön kategóriája szerveztessék, amely két részvénykategória a részvénytársaság jövedelmeiben és vagyonában mindaddig különbözőképen részesedik, a míg a készpénzben befizetendő részvények is teljes névértékükben befizettettek.

A földgázszerződés az államkincstár által átveendő teljesen befizetett részvényeket formailag sem különbözteti meg a szindikátus által átveendő részvényektől, amelyekre a névértéknek csak 30%-a fizetendő be, — de nem tesz különbséget a részvények közt a részvénytársaság jövedelmeiben és vagyonában való részesedésük szempontjából sem.

A részvénytársaság jövedelmeinek hovafordításáról és felosztásáról a földgázszerződésnek 29. pontja intézkedik. A tiszta jövedelemből, — a rendes leírások és tartalékolások után és a rendkívüli veszteségek tartalékalapjának 5%-os dotálása után — a részvényesek 6%-ot kapnak a befizetett részvénytőke után. Ennek a 6%-os osztaléknak a kiosztásánál a szerződés még tekintettel van arra, hogy az államkincstár részvényeire és a szindikátus részvényeire különböző összegü befizetések történtek, mert a 6% osztalékot a *befizetett* részvénytőke után rendeli kiosztani. Azonban már a további felesleg — az igazgatóságnak járó 10% jutalék kiadása után és az élvezeti jegyeknek járó nyereségrészesedés figyelembe vétele mellett — «*a közgyűlés rendelkezésére áll*».

Az a felesleg, amely így a «közgyűlés rendelkezésére áll», a részvénytársaság tiszta jövedelmének túlnyomó részét képezi, — hiszen a földgázszerződés 5. pontja nemcsak 6%-os, hanem évi 25%-os részvényosztalékot is számításba vesz.

Ennek a közgyűlés rendelkezésére álló feleslegnek a felosztása kizárólag a közgyűlés határozatától függ, — a földgázszerződésben erre vonatkozólag semmiféle korlátozás vagy irányelv nem foglaltatik — a közgyűlésen pedig a szavazattöbbség a Deutsche Banké, illetőleg a szindikátusé. Előrelátható, hogy a közgyűlés ezt a nagy összegű felesleget a részvények közt egyenlő arányban (per capita) fogja felosztani — tekintet nélkül arra, hogy az államkincstár részvényeire a névértéknek 100%-a, a szindikátus részvényeire pedig a névértéknek csak 30%-a fizettetett be — annál is inkább, mert a földgázszerződés 4. pontja szerint a részvénytársaság összes részvényei «egyenjogúak».

A földgázszerződés tehát nem nyujt védelmet az államkincstárnak óriási mértékű megkárosítása ellen, a szerződés szerint lehetséges, hogy — az évi 6%-os alaposztalékon felül — az államkincstár az ő teljesen befizetett részvényei után csak épen ugyanannyi osztalékot kapjon, mint a szindikátus az ő 30%-ban befizetett részvényei után.

A részvények azon csoportjának, amely teljesen befizetett részvényekből áll, a részvénytársaság feloszlásakor a részvénytársaság vagyonából nagyobb arányban kellene részesednie, mint azon részvények csoportjának, amelyekre csak kisebb százalékban történt befizetés ; épen a befizetések aránya adja a kulcsát a társasági vagyonból való részesedésnek. Azonban a földgázszerződés a részvénytársaság vagyonának felosztása szempontjából épen úgy nem veszi tekintetbe az államkincstár részvényeire és a szindikátus részvényeire történt befizetések különbözőségét, mint ahogy ezt a különbséget a jövedelem felosztásának kérdésében sem érvényesítette.

Sőt, — hihetetlen, de mégis való — *a földgázszerződés egyáltalában semmiféle rendelkezést sem tartalmaz arra vonatkozólag, hogy a Magyar Földgáz Részvénytársaság mikor, vagy miképen fog feloszlani és feloszlása esetén a társasági vagyon a részvényesek közt miképen fog felosztatni.*

A szerződés 5. *d)* pontja — az egyetlen pont, amelyben a részvénytársaság felszámolásáról szó esik — csak arról intézkedik, hogy az élvezeti jegyek a társaság vagyonából milyen kulcs szerint fognak részesedni.

A részvénytársaság feloszlásakor és a társasági vagyon felosztásakor tehát korlátlanul fog érvényesülni egyrészt a magyar kereskedelmi törvény 204. §-a, mely szerint «a feloszlott társaság vagyona . . . a részvényesek közt részvényeik aránya szerint osztatik fel», másrészt a közgyűlés többségének az akarata, amely bizonyára nem fog arra irányulni, hogy az államkincstár részvényeinek a társasági vagyonból arányosan nagyobb részt juttasson, mint a saját részvényeinek.

Végső eredményben tehát a részvénytársaság vagyonából az államkincstárnak teljes névértékben befizetett részvényeit csak épen ugyanannyi rész fogja illetni, mint a szindikátusnak csak 30%-ban befizetett részvényeit.

Lehetséges, hogy a földgázszerződésnek mindazon hibái, amelyek az államkincstár részvényeire és a szindikátus részvényeire történt befizetések különbözőségéből folynak, a gyakorlatban tárgytalanokká fognak válni azáltal, hogy a szindikátus a részvényeinek névértékéből még hátralékos 70%-ot befizetni fogja.

Azonban, ha a szerződés hibáinak jelentősége a gyakorlatban megszűnnék is, ez a körülmény mit sem változtatna azon a tényen, hogy a szerződés ezeket a hibákat megszerkesztésekor és aláírásakor eredetileg tartalmazta.

A földgázszerződésnek 5. pontja intézkedik az élvezeti jegyek kibocsátásáról és az élvezeti jegyek jogviszonyairól. «A Magyar Földgáz Részvénytársaság 20,000 darab élvezeti jegyet bocsát ki, amelyekből 8000 darabot, 1—8000 folyószámig, a m. kir. pénzügyminiszternek enged át a földgázvételár és a feltárási költségek maradványának további megtérítéseül.»

A földgázszerződés helytelenül használja az élvezeti jegy elnevezést. Elvezeti jegyeknek (actions de jouissance) az üzleti életben és a jogi irodalomban azokat az értékpapirokat hívják, amelyek a szavazati jog, továbbá a részvénytársaság jövedelmeiben és vagyonában való részesedés, szóval a részvényjog igazolására bocsáttatnak ki abban az esetben, amikor a részvények a fokozatos alaptőkeleszállítás céljából fokozatosan kisorsoltatnak vagy visszavásároltatnak. Ilyen esetek nálunk különösen a helyiérdekű-vasútrészvénytársaságoknál fordúlnak elő. Annak az értékpapirnak, amelyet a földgázszerződés élvezetijegynek nevez, az üzleti és a jogi életben *alapítói részjegy* (parts de fondateurs) a neve, — az alapítói részjegy testesíti meg azokat az előnyöket, amelyeket valamely részvénytársaság megalakulásakor az alapítóknak vagy másoknak kívánnak biztositani.

A következőkben csakis azért használjuk alapítói részjegy helyett az élvezetijegy elnevezést, hogy a földgázszerződés nomenklaturájához ragaszkodjunk.

Az üzleti életben az élvezetijegyek kibocsátása leginkább arra szolgál, hogy a részvénytársaság alapítóit és az alapítás közvetítőit jutalmazzák velük, — de arra is szolgál, hogy az első részvényeseknek a részvénytársaság jövedelmeiben, esetleg vagyonában is való valamilyen részesedését biztosítsák akkor is, ha ezek részvényeiken már túladtak.

A Magyar Földgáz Részvénytársaságban is a jövedelem tetemes része az élvezetijegyeket illeti meg, sőt a társaság felszámolásakor annak vagyonából is tekintélyes hányadot kapnak.

Ezenkívül azonban, — a földgázszerződés 5. *a)* pontja szerint, — «*minden élvezetijegy a társaság közgyülésén egy szavazatra jogosit*».

Ennek az intézkedésnek célja nyilvánvalóan az, hogy a Magyar Földgáz Részvénytársaság közgyülésein a szavazattöbbséget a Deutsche Banknak mindenkorra biztositsa.

A szerződés szerint a pénzügyminiszternek átengedett 8000 darab élvezetijegyen felül kibocsátott 12,000 darab élvezetijegy a Deutsche Bank nevére vezettetik be a társaság törzskönyvébe.

A Deutsche Bank a tizenhatmillió korona névértékű részvényt, — amelyek névértékének 30 %-a már most készpénzben befizetendő és a további 70 % befizetésére is sor kerülhet, — nem egymaga veszi át, hanem ezek átvételére szindikátust alakít. A Deutsche Bank tehát a 16,000 részvényen alapuló 16,000 szavazatnak csak egy részével fog már eredetileg is rendelkezni. Abban az előrelátható esetben pedig, ha a részvények árfolyama rohamosan fog a névérték sokszorosára emelkedni, a Deutsche Bank az általa átvett részvények egy részét is árúba fogja bocsátani és így az ezeken alapuló szavazatait is el fogja veszteni. Azonban a Deutsche Bank mindig rendelkezni fog a nevére könyvelt 12,000 élvezetijegy után járó 12,000 szavazattal.

Sőt, ha a magyar államkincstár a neki átengedett élvezetijegyeket egészben vagy részben elidegeníti, az elidegenített élvezetijegyek is a Deutsche Bank nevére iratnak át, ezeknek a

szavazati joga is a Deutsche Bankot illeti; — az élvezetijegyek megszerzői csak a jövedelmet (és majdan a vagyonrészesedést) fogják kapni a szavazati jog nélkül.

A szerződésnek nagy hiánya, hogy a magyar államkincstár részére nem biztosítja ugyanezen jogot arra az esetre, ha a Deutsche Bank idegenítené el a nevére könyvelt élvezeti jegyeket.

A szerződés szerint a pénzügyminiszter és a szindikátus kölcsönösen kötelezték magukat, hogy részvénytulajdonukat három évig zárolják, azaz forgalomba nem hozzák. Az élvezetijegyekre azonban a zárolás nem állapíttatott meg, a Deutsche Bank az élvezetijegyekkel és az azokat megillető szavazati jogokkal az első három évben is szabadon rendelkezik.

Ámde a magyar kereskedelmi törvény világos rendelkezései szerint *a részvénytársaságok közgyűlésein szavazati jog csakis a részvényeseket és csakis a birtokukban lévő részvények alapján illetheti meg; a törvény szerint jogi képtelenség, hogy az élvezetijegy valamely részvénytársaság közgyűlésén szavazatra jogosítson.*

A földgázszerződésnek az a pontja tehát, mely az élvezetijegyeket megillető szavazati jogról rendelkezik, mint az élő törvénnyel merőben ellenkező, érvénytelen.

A cégbíróságnak a Magyar Földgáz Részvénytársaságot nem szabad bejegyezni, ha alapszabályai ezt a pontot tartalmazni fogják.

Az élvezetijegyek a részvénytársaság tiszta nyereségéből részesednek, még pedig abból a nyereségtöbbletből, amely a befizetett részvénytőke után visszamenőleg (kumulativ) is számított évi 10 %-os osztalék kiosztása után fennmarad. Ha tehát az egyik évben a részvényesekre csak 5 %-os osztalék jutott, — amikor is az élvezetijegyekre semmi részesedés sem esett, — a következő évben a részvényeseknek előbb 15 %-os osztalékot kell kapniok és csak ezután kerülhet a sor az élvezetijegyek részesedésére. Ebből a nyereségtöbbletből az élvezetijegyek 25 %-ot kapnak, amíg az illető évi részvényosztalék nem több, mint a befizetett részvénytőke 25 %-a; ha a részvényesek már 25 %-os osztalékot kaptak, a további nyereségtöbbletből az élvezetijegyeket 60 %illeti.

Ezeket a rendelkezéseket a földgázszerződés 5. pontja tartalmazza, amely általában az élvezetijegyek jogviszonyait szabályozza. Ezeknek *teljesen ellenmondó* rendelkezések találhatók azonban ugyanennek a szerződésnek 29. pontjában, amely a tiszta jövedelem hováfordításáról intézkedik.

Az utóbbi szerződési pont szerint tiszta jövedelem az a felesleg, amely a szükségeseknek mutatkozó, az összes befektetéseknek legalább 5 %-át kitevő, leírások és tartalékolások után fenmarad. Megjegyzendő, hogy a szerződés a leírásoknak és a tartalékolásoknak csak a minimumát állapítja meg a befektetések 5 %-ában, *maximumot azonban seholsem állapít meg.* A leírásoknak és a tartalékolásoknak összege a társaság közgyűlésének határozatától függ, — ahol a szavazattöbbség a Deutsche Banké, — anélkül, hogy az államkincstárnak ebbe beleszólása lehetne. Így a leírások és tartalékolások magukban véve is illuzóriussá tehetik úgy a részvényekre eső osztalékot, mint még inkább az élvezetijegyek jövedelmét.

A rendes leírások és tartalékolások után fenmaradó feleslegből — a szerződés 29. pontja szerint — további 5 %-ot a rendkívüli veszteségek tartalékalapjába kell átutalni, mindaddig, míg ez a külön tartalékalap a részvénytőke 10 %-át elérte. Ezután a részvényesek 6 %-ot kapnak a befizetett részvénytőke után. A még fenmaradó feleslegből az igazgatóság 10 % jutalékot kap. A további feleslegből a részvényesek osztaléka visszamenőleg is kiegészítendő évi 10 %-ra. És csak mindezek után, a még fenmaradó feleslegből kerül a sor az élvezetijegyek részesedésére.

Nyilvánvaló, hogy a földgázszerződésnek két különböző pontja (az 5. és a 29. pont) az élvezetijegyeket megillető jövedelmek mennyiségéről és kiszámításuknak módjáról is különbözőképen intézkedik. Ez az ellenmondás a szerződésnek súlyos hibája.

Az élvezetijegyek a nyereségtöbblet 25 %-át kapják mindaddig, amíg a részvényekre eső évi osztalék nem több, mint a befizetett részvénytőke 25 %-a. Ez a jövedelem a 20,000 darab élvezeti jegy közt egyenlően osztandó meg. A további nyereségtöbbletből azonban az élvezetijegyek nem egyenlően osztozkodnak, mert ebből a további nyereségtöbbletből az államkincstárnak átengedett 8000 darab élvezetijegyet 50 %, míg a Deutsche Bank nevére könyvelt 12,000 darab élvezetijegyet csak 10 % illeti meg. (A fenmaradó 40 %-ot a részvények kapják.)

Igaz ugyan, hogy az élvezetijegyekre eső jövedelemnek ez a különböző elosztása előreláthatólag sohasem fog aktuálissá válni. Az összes leírások és tartalékolások eszközlése, a rendkívüli veszteségek tartalékalapjának dotálása, az igazgatóság 10 %-os jutalékának kifizetése után előbb a részvényeseknek kellene 25 %-os osztalékot kapniok és csak a mindezekután még mutatkozó nyereségtöbbletből részesülne az államkincstárnak átengedett 8000 darab élvezetijegy a többi élvezetijeggyel szemben előnyösebb elbánásban.

Mégis az üzleti életben merőben szokatlan, hogy ugyanazon tipusú értékpapiroknak az 1—8000-ig számozott darabjaira esetleg több jövedelem jusson, mint a 8001—20,000-ig számozott darabokra. Az élvezetijegyek is a közforgalom tárgyait képező értékpapirok, az értéktőzsdéken ezeket is jegyzik. Mivel az élvezetijegyekre eső jövedelem felosztása különböző lehet, előállhat az az eset, hogy a Magyar Földgáz Részvénytársaság élvezetijegyeiből az 1-től 8000-ig számozott daraboknak magasabb tőzsdei árfolyamuk lesz, mint a 8001-től 20,000-ig számozott daraboknak.

Az élvezetijegyekre eső jövedelemnek ez a különböző felosztása is a földgázszerződésnek lényeges hibája.

Az élvezetijegyek a társaság felszámolásakor a részvénytársaság vagyonában is részesednek. A részesedés kulcsát a szerződés 5. *d)* pontja állapítja meg, azt mondván, hogy az élvezeti jegyek a részvénytársaság vagyonának többletéből *ugyanúgy* részesednek, mint az évi nyereségtöbbletből. Ez a szerződési pont, — homályos szövegezése mellett és tekintetbe véve a szerződés 5. és 29. pontjainak már tárgyalt ellenmondását, — már csak azért sem alkalmas semmiféle számításra sem, mert a nyereségtöbblet kiszámításának tényezőit fogalmilag sem lehet a vagyontöbblet kiszámításánál alkalmazni.

A szerződéseknek az eddigiekben tárgyalt hibáiból kettős következtetés vonandó.

Egyrészt a most tárgyalt konkrét hibák és hiányok reparálandók.

Másrészt a szerződések a maguk egészében revizió alá vendők. *Dr. Fekete Károly.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A Magyar Jogászegylet** a folyó évi december hó 12. napján tartotta meg XXXVI. évi rendes közgyűlését *dr. Nagy Ferenc* egyetemi tanár elnöklete alatt. Nagyszabású elnöki megnyitó beszédét lapunk élén közöljük. Az igazgató-választmánynak a közgyűlés elé terjesztett évi jelentéséből kiemeljük, hogy az egyesület tagjainak száma ezidőszerint 1840 és pedig 975 vidéki és 865 budapesti. A Magyar Tudományos Akadémia az egyesület könyvkiadó vállalatát az 1914. évben is ezer koronával támogatta, ezért a közgyűlés az Akadémiának köszönetét nyilvánította. Hasonlóképen köszönetét fejezte ki a közgyűlés dr. Balogh Jenő igazságügyminiszternek, valamint dr. Tőry Gusztáv államtitkárnak, akik a lefolyt egyesületi évben meleg érdeklődéssel és jóakarattal viseltettek az egyesület pénzügyi helyzete iránt; az igazságügyminisztérium a Magyar Jogászegyleti Értekezések újabb folyamait mind a társasbíróságok, mind pedig a kir. ügyészségek részére megvásárolta, egyúttal ugyanezen igazságügyi könyvtárak részére az egyesület könyvkiadó vállalatában megjelenő művekre is előfizetett. Meleg hangon emlékezett meg az elnök az igazgató-választmány régi kíváló tagjának: Zsitvay Leó kúriai tanácselnöknek elhunytáról, továbbá az egyesületnek azokról a tagjairól, akik a harctéren hősi halált haltak. Dr. Szilágyi Artur Károly pénztáros előterjesztette az 1914. évi zárószámadásokat, amelyeket a számvizsgáló bizottság felülvizsgált és helyesnek talált. A jelentés szerint 14,627 K 81 f bevétellel szemben a kiadások összege 22,476 K 34 f volt; a kiadási többletet az egyesület vagyonából kellett fedezni. Az egyesület tiszta vagyona az 1914. évi december hó 31. napján 15,271 K 38 f volt. Az Emmer Kornél-alapítvány vagyona 12,102 K 58 f; a Baumgarten Izidor-féle alapítvány vagyona 10,000 K. A közgyűlés a

jelentést tudomásul vette és mind a pénztárosnak, mind pedig a számvizsgálóknak köszönetét fejezte ki. A pénztáros előterjesztette az 1916. évi költségvetési előirányzatot, amelyet a közgyűlés jóváhagyott. A közgyűlés dr. Tarnai János és dr. Berczeli Antal számvizsgálókat e minőségükben újra megválasztotta, dr. Harmos Gábor számvizsgáló helyett pedig, aki nyugalombavonulására tekintettel ezt a megbizatást többé nem vállalja, számvizsgálóul dr. Illés Józsefet választotta meg. Dr. Concha Győző indítványára a közgyűlés törölte az alapszabályoknak azt a rendelkezését, hogy az elnök és a társelnök egymás után csakis két ízben, tehát legfellebb kétharomeves időszakra választható meg s a két választási időszak leteltét közvetlenül követő választási időszakra meg nem választható. Ezután a közgyűlés dr. Concha Győző indítványára közfelkiáltással újból megválasztotta dr. Nagy Ferenc egyetemi tanárt az egyesület elnökévé, dr. Beck Hugó kúriai tanácselnököt pedig az egyesület társelnökévé. Végül a közgyűlés megválasztotta az új igazgató-választmányt. Eszerint alelnökökké dr. Kenedi Géza, dr. Pap József, dr. Szászy-Schwarz Gusztáv, dr. Tőry Gusztáv, Zachár Emil; titkárok: dr. Szladits Károly, dr. Baumgarten Nándor, dr. Meszlény Artur, dr. Lengyel Aurél; ügyész: dr. Medgyes Simon, pénztáros: dr. Szilágyi Artur Károly, könyvtáros: dr. Lányi Márton. A választmányi tagok sorába a közgyűlés a következő új tagokat választotta meg: dr. Gyomai Zsigmond, dr. Nitsche Győző, dr. Pongrácz Jenő, dr. Schreyer Jakab, dr. Sichermann Bernát, dr. Teller Miksa, dr. Bernolák Nándor, dr. Kiss Géza, dr. Mennyey László, dr. Tóth György.

— **Az Ügyvédhelyettesek és Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége** folyó hó 5-én tartotta meg évi rendes közgyűlését. A közgyűlés két határozati javaslatot fogadott el, amelyek *közül az első az ügyvédjelölteknek a társasbíróság előtti képviseleti jogkörének visszaállítására, a másik a katonai szolgálatot teljesítő ügyvédhelyetteseknek és ügyvédjelölteknek joggyakorlati idejére vonatkozik.* Az egyhangúan elfogadott határozati javaslatok értelmében a Szövetség kívánja, hogy a kormány a háború tartamára rendeleti úton függessze fel az új perrendtartás életbelépésével kapcsolatos azon intézkedést, hogy az ügyvédjelöltek a társasbíróságok előtt nem tárgyalhatnak. Kívánja másrészt, hogy az erre vonatkozólag kiadott rendelet kiegészítésével, illetve módosításával mondassék ki, hogy a katonai szolgálatban eltöltött idő, amennyiben bármily oknál fogva a jelölti joggyakorlat idejébe be nem számítható, az ügyvédhelyettesi joggyakorlatba teljes mértékben számíttassék be.

— **Büntető jogszabályaink gyüjteménye.** I. Anyagi jogszabályok címmel *dr. Bernolák* Nándor a Bűnügyi Szemle törvénytárában 847 oldalra terjedő zsebkönyvet adott ki. Munkájában az 1915 : XIX. tc.-kel bezárólag összegyüjtötte a büntetőjogi tartalmú törvényeket, de a melléktörvények közül csak azokat közli, amelyek a kir. bíróságok hatáskörébe tartozó kihágásokat állapítanak meg. A büntető kódexet kiegészítő és módosító törvényeket beleillesztette a kódex rendszerébe, a Btk. általános része után közli a Kbtk. általános határozatait, az Ét. hatályban levő szakaszait, a Bnov. I. fejezetét, a fiatalkoruakra vonatkozó anyagi jogi rendelkezéseket (Bnov. II. és a Fb. egyes rendelkezései), az 1913 : XXI. tc.-et és a St. III. fejezetét. Hogy a törvények ilyetén szétdarabolása a könyv kezelhetőségét előmozdítaná, azt alig állíthatjuk. Futólagos áttekintésre az idézett joggyakorlat teljességét nem tudjuk ellenőrizni, irodalmi utalásai azonban kétségkívül hiányosak, néha pedig (mint pl. a Werner, Schnierer és Horovitz teljesen elavult munkáira való hivatkozások) feleslegesek. Még kevésbé állt módunkban a közölt törvények szövegének hitelességét megállapítani. De lapozás közben is feltűnt, hogy a szerző hatályon kivül helyezte a Bnov. 21. §-ának 2. bekezdését (254. l.). Igaz, ezért némileg kárpótol bennünket azzal, hogy a Btk. 454. §-át egy új, az országos törvénytárban eddig még ismeretlen, második bekezdéssel gazdagította (696. l.), amely azt a meglepő igazságot is kifejezi, hogy az ott meghatározott bűntettnek a kísérlete büntetendő. De meg is magyarázza a szerző, hogy a Bnov. 21. §. 2. bek.-t miért kellett kihagyni. A 258. lapon a 4. sz. jegyzetben ugyanis olvasható, hogy a próbárabocsátás «akkor alkalmazható, ha a terhelt egy hónapot meghaladó szabadságvesztésbüntetéssel már büntetve volt». Ha ez igaz volna, akkor a Bnov. 21. §. 2. bek. valóban elvesztette létjogosultságát. Mindenesetre reméljük, hogy a Btk. szövegének egyéb része megbizhatóbbak. Balogh Jenőnek a munka előző kiadásához írt előszava és bevezetése az újabb kiadásból elmaradt. «Becses fejtegetéseinek egy részét» — miként az előszó jelzi — «helyettesítik azok az elvi természetű megjegyzések, amelyeket az egyes fejezetekhez vagy részekhez bevezetésként» a szerző írt, továbbá az igazságügyminiszternek több parlamenti beszéde, amelyet a szerző pl. a közveszélyes munkakerülőkről, a sajtóról szóló törvény magyarázatakép a gyüjteménybe felvett. El kell ismerni, hogy Bernolák igen szorgalmas munkát végzett, midőn «a több száz oldalról eredő sürgetésnek» (előszó) engedve zsebkönyvét — amely terjedelmét tekintve ma már jóval meghaladja a zsebkönyv kereteit — alaposan átdolgozta, hogy ilykép az újabb büntetőjogi szabályok «harmonikus egységét» (ehhez ugyan szó fér: pl. 1913 : XXI., 1915 : XIX. tc. 24. §.) szemlélhetővé tegye. A munka ára 7 K, megrendelhető a Bűnügyi Szemle kiadóhivatalában.

— **A Magyar Jogászegylet Emmer Kornél-pályázatára,** amelynek tárgya: «Az alapítványi jogi természete», egy mű érkezett be. A bíráló-bizottság, amelynek Szászy-Schwarz Gusztáv egy. tanár, Szászy Béla miniszteri tanácsos és Szladits Károly miniszteri tanácsos voltak a tagjai, ezt a munkát jutalomra érdemesnek találta és a pályadíjat a pályamű szerzőjének odaítélte. A mű szerzője: dr. Hokkes Zoltán, erzsébetfalvai kir. járásbírósági jegyző.

— **A Magyar Jogászegylet Fayer-pályázatára,** amelynek tárgya: «Az okozatosság a büntetőjogban» volt, egy pályamű érkezett be. A pályamű jeligéje: «Justitia est fundamentum regnorum». A pályabíróság, amelynek tagjai: Pollák Illés ügyvéd, Pekáry Ferenc miniszteri tanácsos és Angyal Pál egyetemi tanár voltak, a munkát jutalomra érdemesnek nem találta. A munka szerzője kéziratát igazolás után az egyesület titkári irodájában átveheti.

— **A Magyar Jogászegyletben** a folyó hó 11-én az «altera pars» hallatta szavát. Dr. Gál Jenő budapesti ügyvéd kívánt kifejezést adni «Büntetőjog fejlődése a háború alatt» című előadásában azon eltérő véleményének, kifogásainak és kívánalmainak, amelyek dr. Angyal Pál hasonló című előadásával szemben támadtak, illetve amelyeknél ezen előadás csak gyújtó szikraként hatott azok kiváltása szempontjából. Most az előadás után épen oly kevéssé vonjuk kétségbe, mint annak megtartása előtt, hogy dr. Gál értékes büntetőjogászaink közé tartozik és hogy előadói képességei is elismerést érdemelnek. Óhajtottuk volna, hogy előadása tárgyát szerencsésebben választotta volna meg. Kár oly sok éleselméjűséget fordítani annak bizonyítására, hogy a törvény visszaható ereje nem büntetőjogi ideál, vagy hogy a gyorsított bűnvádi eljárás nem modern irányban való továbbképzése büntetőperrendünk alapelveinek. Ezt nem is állította senki, azok sem, akikkel dr. Gál polemizálni kívánt, csupán tudományos magyarázatát akarták adni a kérlelhetetlen szükség által ránk erőszakolt *ideiglenes* rendszabályoknak. Ne tegyük még nehezebben elviselhetővé jelen helyetünket azáltal, hogy feltépdessük sebeinket, hogy bizonyítékokat keressünk annak igazolására, milyen nagy baj a világháború.

— **A Magyar Jogászegylet** f. évi december hó 18. napján dr. Nagy Ferenc elnöklete alatt teljes ülést tart, amelynek napirendje a következő: 1. *dr. Dárday Sándor*: Ötven év. (Visszapillantás a Jogtudományi Közlöny jubileuma alkalmából.) 2. *dr. Berinkey Dénes*: A tengeralattjárók és a nemzetközi jog.

— **Az örökösödési eljárás tartamának megrövidítése.*** Azokban az esetekben, amelyekben a hagyaték leltározása *hivatalból*, vagyis a bíróság rendelkezésének bevárása nélkül foganatosítandó (T. 35. §.; R. 34. §.), a hagyaték leltározását az erre köteles közeg (községi jegyző, körjegyző stb.) a haláleset felvétele iránti teendők befejezésétől számított nyolc nap alatt köteles megkezdeni (T. 38. §.; R. 36. §.); azokban az esetekben pedig, amelyekben a leltár *a hagyatéki bíróság végzése alapján* veendő fel (T. 35. §.), e nyolcnapos határidő az ezt tárgyazó végzés vételétől számít. (R. 36. §.). Úgy látjuk, hogy a gyakorlat *a hivatalból való leltározást* alig ismeri, mert a leltározó közeg a leltározásnak hivatalból történendő eseteiben is bevárja a leltározást megrendelő bírói végzést, egyfelől azért, mert lehetséges;

* T. = az 1894 : XVI. törvénycikk az örökösödési eljárásról. R.= 43,194/1895. I. M. sz. rendelet a T. végrehajtása tárgyában.

hogy a hagyatéki bíróság a leltározást nem is reá, hanem közjegyzőre vagy végrehajtóra bízza (T. 37. §.), másrészt azért, mert ha ingatlanok leltározandók, azok telekkönyvi kivonatait (szemle) a községi jegyző a telekkönyvi hatóságtól a bíróságnak térítvényül szolgáló végzése, illetve térítvénye nélkül el sem kérheti. (R. 52. §.) A leltározás megkezdésének időpontja tekintetében tehát in praxi az első eset is a második alá szubszumálódott. Hogy ez kívánatos avagy megengedhető-e, azzal nem célunk foglalkozni, de igenis célunk kimutatni, hogy oly esetben, amikor ingatlan van a hagyatékban, a leltározás körüli, illetve azt megelőző eljárás lényegesen megrövidíthető és célszerű volna, ha a gyakorlat e lépést is, illetve e lépést *mindenesetre* megtenné. 1. Vegyük fel azt az esetet, hogy pl. várpalotai örökhagyónak Várpalotán vannak ingatlanai. Ez esetben a hagyatéki bíróság (a veszprémi járásbíróság) elrendelvén a leltározást, a térítvényül is szolgáló leltározást rendelő végzést megküldi Várpalota község jegyzőjének. *A községi jegyző a térítvényül szolgáló végzést ugyanazon járásbírósághoz, mint telekkönyvi hatósághoz küldi vissza a telekkönyvi kivonatok megküldése végett, mire a telekkönyvi hatóság elküldi a szemléket Várpalota község jegyzőjének.* Ez utóbbi két mozzanat egészen feleslegesen nyujtja meg az eljárást legalább 8—10 nappal, de igen sokszor 2—3, sőt a községi jegyzők munkájának nagy torlódása esetén 3 héttel is, miként az a praxis emberei előtt ismeretes. *Feleslegesen* nyujtja meg, mert erre a községközi vándorlásra különösen ma, amióta a telekkönyvi hatóság és hagyatéki bíróság mindig coincidál (T. 6. §. 1. bek., Ppé. 11. §. 2. bek.), szükség nincs. Szerintünk ugyanis az volna az eljárás, hogy a községi jegyző köteles legyen az ingatlanokat a halálesetfelvételi ívben telekkönyvi betét, illetve telekjegyzőkönyvi szám szerint pontosan megjelölni. A halálesetfelvételi ív beérkeztével, ha a bíróság az eljárást megindítja és illetve a leltározást elrendeli, maga a hagyatéki bíróság rövid úton beszerzi a telekkönyvi osztályból a szükséges szemléket s ezeket a leltározást elrendelő végzés kapcsán küldi meg a községi jegyzőnek. 2. Még késedelmesebb az eljárás a fenálló rendelet szerint akkor, ha pl. a várpalotai örökhagyónak más községben, pl. Szentgálon is van ingatlana. Ez esetben ugyanis a R. 35. §-ának 1. bekezdése értelmében a várpalotai jegyző csakis a leltározást megelőzött hosszadalmas eljárás és a leltározás foganatosítása után keresi meg Szentgál község jegyzőjét, az pedig az előbb leírt módon szerzi meg a telekkönyvi szemlét ismét a veszprémi járásbíróságtól, mint telekkönyvi hatóságtól stb. Könnyen belátható, hogy ily esetben az indokolatlan késedelem az előbbi pontban említett késedelem kétszeresére nő. Szerintünk a hagyatéki bíróság közvetlenül és egyidőben keresse meg mindkét község jegyzőjét, mindkettőnek megküldvén a szükséges telekkönyvi kivonatokat. Az eljárás orvoslása tehát azon alapszik, hogy 1. a haláleset-felvevő községi közeg a mi gyakorlatunktól eltérőleg, a telekkönyvi betét, illetve telekjegyzőkönyvi szám szerint megjelöli az ingatlanokat ; 2. a R. 52. §-tól eltérően, a telekkönyvi kivonatokat a hagyatéki bíróság a telekkönyvi osztálytól rövid úton szerzi meg és küldi el a leltározást foganatosító közegnek ; 3. a R. 35. §-tól eltérően nem a községi jegyző keresi meg közvetlen megkereséssel az ugyanazon járásbíróság területén levő más községi jegyzőt a leltározás iránt az általa foganatosított leltározás után, hanem a hagyatéki bíróság egyszerre mindkettőt, illetve valamennyit.

Dr. Balla Ignác.

— **Az eladó jogállása a vasúti vagy postai forgalom beszüntetése esetén.** Ily cím alatt dr. Gergely Bertalan kartársamnak a f. évi 45. számban megjelent cikkére vissza kell térnem, mert fejtegetéseit téveseknek tartom, s a kérdés fontosságánál fogva talán nem felesleges, ha az ellentétes nézet is megszólal. Az említett cikk felfogása szerint ha a szerződés teljesítésekor az eladó azért nem teljesíthet. mert a vasúti vagy póstai forgalom szünetelésének fizikai akadálya ebben őt meggátolja, a forgalom újrafelvételekor esetleg mutatkozó áremelkedés az eladót illeti s a vevő vagy tartozik a szerződési árral szemben ezt a magasabb napiárat megfizetni, vagy a szerződés teljesítését nem követelheti. A cikk indokai : 1. Minden szerződésben ma hallgatagon benfoglaltatik a «rebus hic stantibus» kikötése s így az eladó nem kötelezhető, hogy a viszonyok változása folytán előálló áremelkedésből eredő hasznot a vevőnek engedje át. Noshát egyáltalán nem foglaltatik ben egyetlen szerződésben sem a fenti kikötés jobban, mint máskor. A szolgáltatás lehetetlenülésének a szabálya mindig egyforma s legfeljebb ma inkább, mint máskor és hamarabb valósulnak meg ennek előfeltételei, mely szerint az eladó csak akkor állhat el az ügylettől, ha a viszonyok időközben a szerződő felek akaratától függetlenül annyira megváltoztak, hogy a szerződés teljesítése a vevőnek aránytalan nagy hasznot hozna, míg az eladóra nézve oly aránytalan gazdasági áldozatok árán volna lehetséges, hogy azt tőle méltányosan kívánni nem lehet. Ellenben azt mondani, hogy az eset konkrét vizsgálata nélkül minden áremelkedés az eladót illetné, a legnagyobb igazságtalanságra vezetne, de különben is meghiúsítható. 2. Meghiúsítható, mert senki sem akadályozhatja meg a vevőt, hogy a szerződésszerű átvételi időpontban az árút ott, ahol az van, át ne vegye, be ne raktározza s amikor a vasuti vagy postai forgalom újra megindul, tetszése szerint el ne szállíthassa. És ebben van a helyes megoldás is ; ha ugyanis nincs szerződéslehetetlenülés, akkor a vasúti vagy postai forgalom szünetelése legfeljebb időleges akadálya a teljesítésnek ; lehet egynapos akadály, lehet kéthetes vagy hosszabb, de egyrészről nem bizonyos, hogy feltétlen akadály, mert hiszen esetleg másképen is lehet szállítani, másrészt meg a forgalom szünetelése alatt is módja lehet a vevőnek arra, hogy az árút helyben (ott, ahol van) átvegye s így megszünteti azt az oknélküli különbséget, mely az árúkban a cikkíró álláspontjánál fogva azáltal keletkezik, hogy a teljesítéshez kell-e vasút vagy posta, holott minden kérdést a szerződés lehetetlenülésének általános szabálya alapján sokkal jobban meg lehet oldani, s nem csak igazságtalanságra vezetne, de megnehezítené az ítélkezést egy ily speciális szerződési lehetetlenülési oknak konstruálása. 3. Gergely kartársam abban is téved, midőn azt mondja, hogy a vasúti és postai forgalom időközi beszüntetése alatt az árak emelkedvén, ennek a «vis majornak» súlyát az eladó egyedül nem viselheti (s a vevő igen?), mert szerinte az eladó drágább nyersanyagot és munkaerőt kénytelen igénybe venni, már pedig ezáltal tetemes veszteséget szenved, holott az eladónak nem ebben a forgalomszünetelési időszakban kell az árúról gondoskodni, hanem ebben az időben már szállítania kellene az előbb leszerződött és elkészített árút, ez tehát már megvan, csupán el nem szállítható. Az eladónak tehát nincsenek új kiadásai, nem éri kár az áremelkedésből, hanem tulajdonképen csak az árút nem tudja elszállítani, ha ez egyáltalán kötelessége, s így a vasúti forgalom szünetelése folytán vétlenül nem teljesít. A vevőnek azonban nincs árúja, nem tudja a viszonteladásra vett árút hasznosítani, sőt még raktárdíjat is fizet az eladónak, s mindezeken felül ha majd a vasúti forgalom újrafelvételekor az árú végre birtokába jut, még ő fizessen magasabb vételárat az eladónak? Miért épen a vevőnek róható fel a forgalom beszüntetése? Ha a vevő kapja a magasabb árban mutatkozó konjunkturális hasznot, elmaradt hasznára, kárára, költségeire nyer csak igazságos fedezetet, kárpótlást.* A megoldás tehát inkább akkor lesz helyes, ha az eladónak — ki úgysem a rebus sic stantibus elvén áll, mikor szerződik, hanem az árba minden lehetőt, különösen a mai időkben, belekalkulál — nem adjuk meg a jogot arra, hogy magasabb napi árat kérjen vagy elállhasson a szerződéstől, hanem kötelességévé tesszük a vevő értesítését aziránt, hogy rendelkezzék az árúval, vagy amennyiben ez a postai forgalom folytán vagy egyébként lehetetlen, az eladó kötelessége legyen a vevő részére és költségére az árút a vevő értesíthetéséig, illetve rendelkezhetéséig beraktározni. 4. Teljesen lehetetlen a vevőt már ma kötelezni arra, hogy meghatározhatatlan és ismeretlen magasabb árért vállalja az árút, vagy pedig mondjon le róla és az ő részére az eladó által beszerzett árú időközi konjunkturális nyeresége az eladó zsebébe vándoroljon, mert hiszen alig találunk majd oly vevőt, ki a bizonytalan áremelkedés kockázatát vaktában elvállalja, s így inkább el fog állani a szerződéstől, ha nincs más választása. Pedig az eddigiekben olyan esetről van szó, melynél az eladó tartozik a vevőnek az árút elküldeni, mi lesz hát helykülönbségi vétel esetén, mikor a teljesítés helye az eladó lakhelye, illetve telepe és a vevő a forgalom szünetelése miatt az átvételre nem tud jelentkezni? 5. Gergely kartársam álláspontjá-

* Lényegileg így döntött teljesen azonos tényállás mellett a közp. kir. jbság PVI. 51,015/1915. sz. ítéletében, melyet a kir. tszék is helybenhagyott.

ból az következnék, hogy utóbbi esetben még inkább áll az ő főszabálya, hiszen a vevő az eladó telepén tartoznék átvenni az árút, semmi köze sem lévén az eladónak ahhoz, van-e vasút vagy nincs, ez a vevő dolga. De itt már megtalálja cikkíró úr a kereskedelmi törvényt és bizony kiolvassa belőle, hogy ha a vevőt az árú átvételében késedelem terheli, akkor az eladónak kötelessége beraktározni az árút a vevő terhére, vagy kötelessége tőzsdei árral bíró árút szabad kézből, egyéb árút pedig hiteles személy útján eladni, s minderről kártérítés kötelezettsége mellett a vevőt értesíteni. Ám a mi esetünkben a vevőnek késedelme fel nem róható s így nem mondható, hogy késedelem *terheli*, mert átvételi késedelménél a vasúti vagy postai forgalom szünetelését sikerrel hozhatja fel az eladóval szemben, ki nyilván szintén nem fog elfelejtkezni e forgalmi szünetelésre való hivatkozásról, mikor menteni akarja magát, amiért a vevőt az elmaradt átvétel folytán eszközölt eladás, elárverezés, beraktározásról nem értesítette s e mulasztásért neki kártérítéssel tartoznék. A helyzethez illeszkedő, helyes megoldás tehát az, ha az eladó az árút a vevő költségére beraktározza, amiről vevőt kártérítési kötelezettség mellett, amint lehet, értesítenie kell. Mindaddig, míg ez be nem következik, a vevő a történtekről mit sem tud, nincs is oka, sem pedig módja fizetni s így a kereskedelmi törvény 352. §-a be nem következhetik. Amint azonban a vevőt értesítették, nyilván a vevőnek is módjában van rendelkezni az árúval s ekkor, ha ilyenek a feltételek, ki is kell fizetni a vételárat, ennek kamatait, a raktárdíjat, s esetleg egyéb költséget, de semmi esetre sem a magasabb napi árat, amely nyilván a vevőé, mert hiszen az árú az ő veszélyére és költségére történt beraktározással a tulajdonába ment át, s érte nemcsak vételárat, de kamatot s főleg raktárdíjat is fizetett, egyedül az méltányos és igazságos tehát, hogy az időközi áremelkedésben e kiadásaiért kárpótlást találjon. *Dr. Szigeti László.*

— **A «Kereskedelmi Jog»** decemberi (23—24) száma a következő tartalommal jelent meg: Dr. Nitsche Győző, a m. kir. szabad. hivatal elnöke: A nyereségátvitelről. Dr. Gaár Vilmos, kir. kúriai bíró: A csődönkívüli kényszeregyezség. Dr. Kunz Ödön egyetemi tanár: A hiteljogi reformok és a háború. Különfélék. Irodalom. Hazai joggyakorlat.

— **A Büntetőjogi Döntvénytárnak** lapunk mult számához mellékelt füzetében a 236. számú kúriai határozathoz fűzött jegyzet helyes szövege a következő: Minthogy a cselekmény még az *1915: XIX. tc. életbelépése előtt* követtetett el, az 1915: XIX. tc. 11. §-a szerinti minősítés helyességéhez szó fér.

KÜLFÖLD.

— **Hans Gross.** A jövő büntetőjogának nagy vesztesége van: dr. Hans Gross, a gráci egyetemen a büntetőjog és nemzetközi jog tanára december 9-én meghalt. A háború mellett az emberiségnek tán a bűntett elleni küzdelem az a legnagyobb veszedelme, amely évszázadok során szintén az áldozatok ezreit követelte s ennek a küzdelemnek emberivé s igazzá tételének volt Gross egyik leghívebb előharcosa. Hans Gross Grácban, 1847 december 26-án született a Sausal vidékéről származó ősi stájer katonai családból. Tanulmányait Bécsben végezvén, a bírói pályára lépett és a gráci tartományi törvényszéken töltött előkészítő szolgálata után a magyar határhoz közel fekvő kis Feldbachban lett albíró. E kies vidék nyugodt és tisztességes népe között fejlődött ki benne az a bámulatos gyakorlati emberismeret, amelyet utóbb tudományos módszerekkel a lélektani büntetőjog alapjává tett. A «Handbuch für Untersuchungsrichter» című első nagy munkájának anyaga, amellyel a modern nagy kriminálisztikát megalapította és amely a magyaron kívül ( ) minden művelt nyelven, sőt japánul is megjelent, itt, egy a gleichenbergi út mellett fekvő villácskában gyűlt egybe, élénk bizonyságául annak, hogy az embereken szerzett tapasztalat minden lélektani tudomány egyedüli forrása. Feldbachból Grácba nevezték ki alügyésszé, majd vizsgálóbíróvá és utóbb esküdtszéki elnökké. Itt látott világot 1893-ban a jelenleg 6-ik kiadást ért «Handbuch», a modern kriminalistának mindennapi katekizmusa, amely tudományos módszerbe foglalta mindazokat a technikai, lélektani és nyomozási ismereteket, amelyek a vizsgálóbíró, a kriminalista alaptipusa eljárásának tartalmát alkotják. E munkája a bűnüldözés tudományos rendszere, mely természettudományos kutatásaival és exakt módszereivel biztosítja nem csupán a tettes elérését, hanem a tett pontos megállapításával ártatlan egyének biztonságát. «Dies Buch hat einer geschrieben», mondja előszavának legelején jellemének kedves szerénységével «der in einer langen Reihe von Jahren, in denen er mit Leib und Seele Untersuchungsrichter war, zur Erkenntniss gekommen ist, dass der Untersuchungsrichter in seinem Amte mehr braucht, als ihm seim Gesetzbücher, deren Kommentare und wissenschaftliche Bearbeitungen zu sagen vermögen», valójában azonban e munkájában nem a segédeszközöket, hanem a kriminálista egész igazi munkáját kodifikálta. Midőn e munkája révén világszerte tömeges híveket szerzett és iskolát alapított, azzal a csalódással, amely e kettős monarchiában a bírói pályán majdnem minden tudományos gondolkodót utólér, 1897-ben Csernovicba ment egyetemi tanárnak, ahonnan néhány év múlva a prágai német egyetemre nevezték ki. Az egyetemeken viszont igaz, gyakorlati irányát nézték ellenszenvvel azok, akik az ifjúságnak kevés értékű teóriákon kívül sem képesek semmi vonzót és hasznosat nyújtani, míg 1897-ben megjelent és 1904-ben átdolgozott «Kriminalpsychologiá»-ja a büntetőjoggal foglalkozókon kívül a filozófusok és pszichológusok előtt is nagy tekintélyt vívott ki magának a lélektani tapasztalatoknak és törvényeknek a kriminálisztika számára való értékesítésével. E munkájában nem, miként a mai pszichológusok legtöbbje: lélektant állított össze a kriminalista használatára, hanem egybefoglalta a bűnvádi eljárásnak és szereplőinek: a bírónak, tanúnak, vádlottnak, szakértőnek, esküdtnek differentiális lélektanát. A dolgozók nagy serege buzdult nyomában világszerte, akik számára alapította a jelenleg 64. évfolyamába lépő folyóiratát, a Lipcsében F. C. W. Vogelnél kiadott «Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik» című lapot s amelyet műveinek kiegészítéséül halála napjáig buzgón szerkesztett. 1905-ben, jóllehet bármely német egyetem örömmel hívta volna tagjai sorába, Grácba, a kertek és virágok csendes városába kívánkozott és szülővárosában lett egyetemi tanár. Ezóta állandóan az egyetemi bűnügyi intézetek felállításán fáradozott s Európa legelső ily intézetét Grácban 1912-ben meg is szervezte. Az intézet célja a bűnügyi gyakorlat eredményeit és tapasztalatait tudományos módszerekkel gyűjteni, múzeális egybeállítással kezelni és laboratóriumban feldolgozni és e munkálatokat azután egyfelől a tudományos kutatás anyagának, másfelől a gyakorlat további segédeszközeinek rendelkezésére bocsátani. Intézetét a nálunk is megszokott csekély eszközökkel, szuterén helyiségekben kezdte meg és 1914 augusztus 1-én kellett volna a Mozart-gassei Meerscheinschloss barokk-mívű termeibe költöznie, mikor a háború őt is, mint annyi más tudományos törekvés apostolát is, visszaparancsolta a küszöbről. Most a kérlelhetlen végzet örökre meggátolta, hogy nagy művének méltó hajlékot szerezzen. Az előkelő nagy tudósok szerénysége mellett, tudománya gazdagságát pazaron osztogató szívessége jellemezte Grosst. Aki intézetében, az egyetemen vagy ó-német berendezésű házában hozzá bekopogtatott, azt tanításai hivévé avatta és a világ bármely tájékáról érkezett kérdésre egész tudományos értekezéssel válaszolt. Intézetének megnyitása óta a legtarkább nemzetköziség zarándokolt hozzá és rakodott meg szellemi kincseivel. Minket, fájdalmas tanítványait e széthordott kincsek megőrzésének és gyűjtésének szomorú kötelessége terhel és fűz örökké nagy emlékezetéhez.

Dr. Kármán Elemér.

— **Svájc sajtóügyi rendelkezései a semlegesség megóvására.** A svájci kormány is szükségét látta annak, hogy az irodalmi és művészeti termékekre vonatkozólag háborús rendszabályokat léptessen életbe. E rendszabályok célja kiváltképen az, hogy Svájc a semlegesség követelményeinek eleget tegyen és meggátolja, hogy a svájci népben a semlegesség valamely irányban való megszegésére hangulatot kelthessenek. A lakosság nemzetiségi elosztása miatt különös gondot kellett fordítani az ezirányú intézkedésekre, továbbá azért is, mert feltehető volt, hogy a hadviselő államok érdekeit képviselő sajtóközegek ép e semleges országból fogják irányítani részint információkat szerző, részint információkat terjesztő akciójukat. Mint a Le Droit d'Auteur legutóbbi száma részletesen közli, a svájci szövetségtanács már 1914 augusztus 3-án mindkét kamarától meghatalmazást nyert arra, hogy a helvét konföderáció biztonságának és semlegességének megóvására szükséges intézkedéseket megtegye. E meghatalmazás nyomán a szövetségtanács 1914

augusztus 6-iki és 10-iki rendeleteivel szigorú ellenőrzés alá vette a katonai információkról való közléseket. Majd 1915 július 27-én szükségesnek látta a szövetségtanács egy intézményt létesíteni, mely a sajtó politikai ellenőrzésére van hivatva. Ez ellenőrzést a szövetségtanács egy öt tagból álló bizottságra bízta, melynek két tagját a svájci sajtóegyesület ajánlása szerint nevezte ki. Már az 1853-iki svájci szövetségi büntetőtörvény 42. §-a büntetéssel (pénzbüntetés és fogház) sújtja valamely idegen nemzetnek, vagy idegen nemzet fejének vagy kormányának megsértését, de csak az esetben, ha ezek részéről panasz tétetik. Ezzel szemben a szövetségtanács 1915 július hó 27-ki rendelete megtiltja Svájcba való behozatalát nyílt, borítékban való szétküldését, nyilvános szemlérehelyezését vagy szétosztását mindennemű nyomtatványoknak, melyek alkalmasak arra, hogy Svájcnak a külállamokkal való jóviszonyát veszélyeztesse, vagy amelyek nem hozhatók összhangba Svájc semleges helyzetével, vagy amelyek akár írásban, akár képben a közvélemény előtt lealacsonyítanak vagy gyűlöletnek teszik ki valamely külföldi ország népét, államfőjét, vagy kormányát. A rendelet értelmében az ellenőrzőbizottság hivatása foganatosítani akár egyes esetekben, akár általánosságban azokat az elhatározásokat, melyek ilyetén sajtótermékek terjesztését, közszemlére helyezését, vagy eladását vagy nyilt postai szállítását, behozatalát és kivitelét meggátolják; joga van a bizottságnak külországokból Svájcba behozott sajtótermékek elkobzását is elrendelni. A magában Svájcban megjelenő időszaki sajtótermékekre, tehát hirlapok és folyóiratokra nézve a bizottság csak arra van jogosítva, hogy a szövetségtanácsnak előterjesztést tegyen azon esetekben midőn különösen súlyos támadásokat észlel a semlegesség ellen. Svájcnak e példája bizonyítja, hogy még nem hadviselő országok is mily súlyos megszorító intézkedésekre kényszerülnek a sajtó ellenében, hogy az ország magasabb politikai érdekei megvédessenek.

Közli: *Dr. Sz. E.*

— **A biztosítási szerződésből eredő és a biztosított javára fennálló jogok** körülbástyázására irányuló rendszeres törekvés észlelhető az osztrák legfőbb bíróság joggyakorlatában. Egymásután derítik fel azokat a pontokat, amelyek alkalmat adnak a biztosítónak, hogy az ügyletkötő felek egyenjogúságának leple alatt a biztosítottal, mint kevésbé előrelátó és a biztosítási ügyletek sajátosságait természetszerűleg kevésbé ismerő féllel, ez utóbbinak hátrányára szolgálható feltételeket vegyítsen bele a biztosítási szerződésbe. Gyakran tapasztalhatjuk, hogy a bíróság az ily feltételeket vagy a jó erkölcsökkel való ellenkezésük okából, vagy pedig a biztosítónak mint a gazdaságilag erősebb fél előnyös helyzetének túlságos kihasználása miatt érvénytelenek nyilvánította. Hasonlókép járt el a legfelsőbb bíróság legutóbb is, midőn joghatállyal nem bírónak minősítette a szerződésben foglalt azt a kikötést, mely szerint az esedékes biztosítási összeg kifizetése a biztosított azon elismervényétől tétetett függővé, hogy a biztosító ellen semmiféle további igénye nincsen. (G. Z. Rv. VII. 145/15.) A jó erkölcsök sérelmét látta a legfelsőbb osztrák bíróság abban, hogy «a gazdaságilag erősebb biztosító, a gazdaságilag gyengébb biztosítottat, választásra kényszeríti a tekintetben, vajjon elégedjék-e meg a biztosító által egyoldalúan megszabott biztosítási összeggel és lemondjon minden még oly indokolt többlet igényéről, avagy várjon-e a biztosítási összeg kifizetésére annak jogérvényes megállapításáig. A biztosított kényszerhelyzetének kihasználását észlelte ebben a bíróság, mert nem marad majd ennek egyéb tennivaló hátra, ha csak a vagyonában beállott kár helyrepótlásának elhalasztásával nagyobb vagyoni hátrány beállásának elébe nézni nem akar, mint a biztosító által felajánlott összeggel beérni és minden egyéb, noha teljesen jogosult igényéről lemondani. Az ily kikötés tehát már magában minden egyébre való tekintet nélkül is sérti az erkölcs és a jog szabályait s érvényes szerződésnek tárgyát nem képezheti.

A.

Gyakorlott ügyvéd, aki németül is tud fogalmazni, irodámban azonnal alkalmazást találhat. Dr. Szilágyi Artur Károly, Budapest, IV., Eskü-út 5.

232 koronáért kapható

A hatályos magyar törvények gyűjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

10 Kötet és Kettős mutató.

Tartalmazza az összes ma hatályban levő magyar törvényeket

1000-től 1914-ig

kiváló gonddal szerkesztve, jegyzetekkel és utalásokkal.

Az első hat kötet

1000—1910

Szerkesztette **MÁRKUS DEZSŐ dr.**

Ára félbőrkötésben 150 K.

1911-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

1911. évi törvénycikkek. Ára félbőrköt. 17 K.
1912. « « « « 21 «
1913. « « « « 17 «
1914. « « « « 17 «

Kettős mutató

a hatályos magyar törvények gyűjteményéhez

1000—1914.

Készítette **TÉRFI GYULA dr.**

(Külön nem kapható.) Ára kötve 10 korona.

A Hatályos Magyar Törvények Gyűjteménye (Corpus Juris Hungarici) a hatályos törvények egyedüli gyűjteménye, amelyet MÁRKUS DEZSŐ dr. és TÉRFI GYULA dr. szerkesztettek. Csakis ez a kiadás tartalmazza a Márkus Dezső dr. és Térfi Gyula dr. által szerkesztett és a jogászközönség előtt nagy becsben álló jegyzeteket, utalásokat és miniszteri indokolásokat. Kizárólag ebben a kiadásban vannak a **Corpus Juris Hungarici** előbbi köteteire szolgáló ragasztólapok is.

Minden jogásznak nélkülözhetetlen forrásmű.

Részletfizetésre is megrendelhető:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Ötvenedik évfolyam. 52. szám. Budapest, 1915 december 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

A MI ÜNNEPÜNK.

Piros vérrózsák ezrei a fehér havon, felperzselt falvak, lerombolt városok, árvák zokogása, milliók jajszava ... Nem, nem ilyennek képzeltük mi ünnepünket, a jog ünnepét. A jogét, amelynek mindenkor szószólói voltunk, azt az ünnepet, amelyet a hatalmi mérkőzés féktelen tobzódása rontott meg.

Miként *Verbőczy* a magyar jog bibliájához írott előszavában mondja: Agesilaus, midőn tőle kérdezék, hogy melyik jobb, a vitézség-e avagy az igazság? azt felelte: *ha mindnyájan igazságosak volnánk, a vitézségre semmi szükségünk sem lenne.* De vajjon következik-e ebből, hogy ma, midőn a magyarság legendás hősi erényeinek annyi ragyogó példáját jegyzi fel a történelem, nincs már szükség a jogra, az igazságra?

Ha, fájdalom, szinte állandósult is a harci rend, hisz évek ónsúlyával nehezednek lelkünkre az elmúlt háborús hónapok, mindnyájunkat éltet a remény, hogy pirkad már az ég alja és a jog uralmának visszatérő napja rózsás fénnyel bontakozik ki a világok harcának komor kaoszából. Mert a homályból születik a fény és a háború halála a jog születése.

Ily születésnapot ünnepelt a jog históriája a római hódító hadjáratok befejezésével, így vált ki a hűbéri jogrend a törzsi szervezetek harci zajából s ekkép szilárdult meg a korzikai óriás kardjának csapásai alatt az egyéniség elvét uraló társadalmi rend.

Hihető-e, hogy a lövészárkok demokráciájából, a halál egyenlőségéből nem fakad a mainál emberségesebb jog eszméje, hihető-e, hogy — Spencer szavával élve — a jog továbbra is a holtak uralma lesz az élők felett? Erős bizodalmunk, hogy a milliók halála az élők jogáért történt. Nem azért, hogy földterületek urat cseréljenek, nem azért, hogy gyarmatok kincse dagassza a tőke hatalmát, hanem az új, az igazságosabb, az éltető jogért.

Így esik össze a jog új korszakának születése a mi lapunk ünnepével, így kapcsolódik be a magyar jogirodalom szerény eseménye a világmozgató erők gigászi játékába.

* * *

Ha az ítéletidő, amelyet most átélünk, nem is alkalmas a visszatekintésre, lapunk még sem haladhat el közönynyel születésének ötvenedik évfordulója mellett.

Ötven év egy jogi lap életében, amely független a változó politikai áramlatok hullámcsapásaitól, elegendő bizonyíték arra, hogy ez a lap szorosan összeforrott a nemzet jogfejlődésével, hogy a jogfejlődésnek egyik tényezőjévé izmosodott.

Mint a magyar igazságügynek krónikása és visszhangja, lapunk egyszersmind kétségtelen befolyást gyakorolt az igazságszolgáltatás menetére. Beszámolt a jogalkotás újabb eseményeiről és kritikájával irányt szabott a fejlődésnek, ismertette a bírói gyakorlatot és egyik forrása volt a gyakorlat alakulásának, számon tartotta a jogtudomány irodalmát és túlzás nélkül mondhatjuk, maga is irodalmat teremtett a jog minden ágában.

És ha lapunk az év végén öt évtizedre, mint tisztes multra tekinthet is vissza, még sem vádolható az elöregedéssel, mert nemcsak munkatársaiban fiatalodott meg újra, de irányában is mindig híve maradt a fiatalos haladásnak.

Szerénytelenség nélkül hirdethetjük tehát, hogy a mi ünnepünk ünnepe a magyar jogtudománynak is, amelyet megülni nemcsak joga, de kötelessége mindazoknak, akik e tudománynak és lapunknak egyaránt munkásai voltak. Mert ha munkatársaink nagy és díszes gárdájára visszatekintünk, talán némi joggal állíthatjuk, hogy a Jogtudományi Közlöny az állandósított Magyar Jogászgyűlés.

Munka ünnepe a mi félszázados jubileumunk s ennek megünneplésére egyedül a munka szolgálhat méltó eszközül. Oly összefoglaló munka, amely hű képet nyujt az elmúlt ötven év jogi életéről, annak a félszázadnak jogi történelméről, amely a magyar állam alkotmányos újjászületésének évével kezdődik.

Ha a tervbe vett emlékmű nem is adja rendszeres képét a multnak, ha jogtudományunk eleven erői, amelyek azt megalkották, nem egyszer a jövőbe fordították tekintetüket, ezzel önkéntelenül szolgálták célunkat. Tanúságot tettek róla, hogy a magyar jogászság méltó a reá váró nagy feladatokra, hogy át tudja hasonítani, formába tudja önteni a sejtve remélt társadalmi rend új gondolatait.

Félszázad pergett le lapunk életéből és ha valamikor, úgy ma hirdethetjük joggal, mint biztos iránytűt büszke jelszavunkat: *nunquam retrorsum!*

A Jogtudományi Közlöny szerkesztősége.

ÖTVEN ÉV.

Ötven éves jogfejlődés, korszakjelentőségű a lassú organikus jogfejlődés mellett is. Még inkább korszak jelentőségével bír a legutóbbi ötven év hazai jogfejlődésünk történetében, a midőn idegen joguralom alól felszabadulva, nemzeti létünknek jogrendjét kellett fejlesztenünk.

A *Jogtudományi Közlöny* ötven évi folyama nemzeti joglétünk feltámadási korszaka. Egy emberélet egész férfikorának küzdelme tárul lelki szemeink elé, ha visszapillantunk e szaklap alapításának és fejlődésének idejére.

Az osztrák jogrend uralmának összeomlásával a jogfolytonosság biztosításának nehéz feladata előtt állottunk, amelyet az országbírói értekezlet elaborátuma vajmi hiányosan oldott meg, anélkül, hogy a törvényhozás és törvényalkotás szerves munkálkodása azt nyomon követhette volna. Az osztrák polgári törvénykönyv s eljárás, az osztrák büntetőtörvények, váltó- és kereskedelmi jog, bányajog és az összes peres és peren kívüli eljárási törvények kiküszöbölésével még a jogszolgáltatás fórumai is megváltoztak s a választott municipális bíróságok képezték az igazság vagyis inkább a méltányosság biztosítékát. Az anyagi és alaki törvényeknek majdnem teljes hiánya mellett a chaos homályát még a nyilvánosság napfénye sem enyhítette és felsőbb bíróságaink a konkrét esetek elbírálásánál gondosan kerülték az elvi határozatok hozatalát.

Ily viszonyok és a közeli jövőtől remélt jogalkotás előkészítésének szüksége teremté meg lapunk kiadásának égető szükségét.

A magyar felelős minisztérium megalakulásával a szó legszorosabb értelmében teremtő erőre volt szükség, mert a mint a szentírás szerint az Úr Isten a világot semmiből teremté, jogszolgáltatásunk akkori állapota is teremtő erőt igényelt. Megindult tehát a jog- és törvényalkotás alapvető munkája. Akkor még a közigazgatásnak a bíráskodástól való elválasztása is a megoldandó problémák közé tartozott és valóban nem volt könnyű feladat a municipális bíróság hydrájával megküzdve, a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény alkotásával a bírói függetlenség alapját megvetni.

Mondhatom, hogy lapunknak ama küzdelemből magna pars jutott!

A leküzdött municipális bíráskodás hydrájának áldozatul is esett *Horvát Boldizsár* a bírói szervezet végrehajtásánál, mert a kir. bíróságok szervezése egy országos restauratió alakját öltötte, amely kenyérmezői csatában Horvát Boldizsár elbukott, mert azon tiszta szándéka, hogy a törvényszékek elnökeinek előzetes kinevezése mellett azoknak közreműködésével eszközöltessék a kir. bíróságok szervezése, kivihetetlennek bizonyult.

A párturalom egy laikust, *Bittó Istvánt* ültette az igazságügyminiszteri székbe, kinek a parlamenti érdekkörök szolgálatában kifejtett készséges működése a törvényhozást egy évtized multán — a bírói hatalom gyakorlásáról szóló alaptörvény rendelkezéseinek felfüggesztésével, a törvényszékek számának redukciója címén, avagy inkább ürügye alatt — a bíróságok epuratiójának dicstelen műveletére kényszerítette.

Még Horvát Boldizsár alatt a szervezeti munkálatokkal egyidejűleg, teljes gőzerővel indult meg az alaki és anyagi jog kodifikációja. Legsürgősebb volt természetesen az eljárási törvények alkotása, mert elképzelhetetlen a peres eljárás, végrehajtás és peren kívüli eljárás akkori chaotikus állapota. Lapunk társszerkesztője *Ökrös Bálint* lett a halaszthatatlan polgári perrendtartás szerzője, akivel *Horváth Lajos*, mint az igazságügyi bizottság előadója, a törvény gyors alkotásának érdemében osztozott. Megemlítendő, mily kalamitás keletkezett abból, hogy az 1868. perrendtartás életbeléptével a budapesti tőzsdebíróságot, mely már akkor is kiterjedt judikaturát gyakorolt, be kellett szüntetni, mert megfelejtkeztek róla, míg egy külön novella útján lett arról gondoskodva. Gyakran változtak a perrendtartási keretek, a semmitőszék alig néhány évi működés után megint megszűnt stb. Még megemlítendő, hogy *Teleszky István* nagyrabecsült munkatársunk a Jogt. Közlöny útján a responsa prudentorum módjára válaszolt a felmerült törvénymagyarázati kételyek eloszlatására s ezzel lapunk a polgári törvénykezési rendtartásról s annak módosításáról szóló törvények életbeléptekor a végrehajtási nehézségek elhárításához lényegesen hozzájárult. a döntvénytár kiadására irányuló újból felvetett eszmémet és boldogult *Zlinszky Imre* és dr. *Gallu József* tanácsjegyzőket bízta meg annak szerkesztésével.

Ezen új jogrend megalakulásakor *Majláth György* országbíró lett a semmitőszék elnöke, — aki rögtön felkarolta.

Lapunk döntvénytári melléklete azóta jogszolgáltatásunknak hathatós támasza lett és a jogegység biztosítását célzó hivatalos döntvénytár vezetése azóta tudvalevően *törvényes intézménnyé* fejlődött. Nagy gonddal szerkesztett és külön kiadásokban terjesztett döntvénytári mellékletünk a jogirodalom és törvényhozás, szóval a nemzeti jogfejlődés gazdag kútforrásává lett.

Magánjogi és kivált öröklési jogunk sajátos magyar nemzeti jellegének — amely az osztrák polg. törvénykönyv érvénye alatt elhalványult — döntvénytárunk élő és éltető jogforrásává vált, az eléggé rögös pályán megindult kodifikációnak nagy előnyére.

Igazságügyi kormányzatunkat ugyanis, minthogy az egyes szakminisztériumok különvált ügykörében is megindult a jogalkotás, az összhang biztosításának célja arra késztette, hogy az összkormányzatra kiterjedő «törvényelőkészítő» ú. n. «kodifikáló» bizottság szerveztessék, mely az igazságügyminisztérium kebelében *Tóth Lőrincz* vezetése alatt megalakult, de működésének meddősége néhány évi tespedés után feloszlatására vezetett, anélkül, hogy működésének nyoma maradt volna.

Ezen időben *Hoffmann Pálnak* a polgári törvénykönyv általános részének mély szántású, de nem szerencsés koncepciójú tervezete folytán megindult a szakirodalom nagy áramlata, mely az egységes polgári törvénykönyv alkotása helyett az egyes külön részeknek a külön kötelmi jog, külön dologi jog és külön örökösödési jog alkotásainak eszméjét szülte. Ekkor *Győry Elek* az általános rész, *Apáthy István* a kötelmi jog, *Halmosi Endre* a dologi jog és *Teleszky István* az öröklési jog szerkesztésével lettek megbízva. E mellett a többi szakminisztérium is az ügykörükben, nevezetesen a kereskedelmi miniszter a külön kereskedelmi törvénykönyv és csődtörvény szerkesztését a földművelési miniszter a bányajog, vízjog és tengeri jog szerkesztését ölelvén fel, nagyban folyt a törvényelőkészítés gyártása, úgy hogy annak iparszerűsége szakirodalmunkban a nemzeti géniuszt álmából fölriasztva, a kényelmes receptió veszélyének elhárítására és a jogfejlődés nemzeti irányának biztosítására egyik munkatársunkat, *Vajkay Károlyt* a kir. ítélőtábla elnökét, egy jogtörténelmi társulat alakítására buzdította, amely törekvés azonban hajótörést szenvedett azon, hogy annak alapítási

stádiumában az elnökségre lelkesen vállalkozó *Majláth György* országbíró átkos gyilkos kéznek esett áldozatul.

E helyett a magyar jogászgyűlés alapítására irányult törekvésünk teljes sikert aratott, habár csak időlegesen, mert a szalmatűzhöz hasonlítható lángolásunk nem comparálható a német jogászgyűlés kitartó működésével. De azért a magyar jogászgyűlés ezen átmeneti korszakban kifejtett működési körének áldásos voltát el kell ismernünk és egyik legfőbb eredménye abban állott, hogy számos kiváló tehetségnek érvényesülésre nyujtott alkalmat, amely feladatot a jogászgyűlés örökébe lépett *Jogászegylet* fog ezentúl remélhetőleg betölteni.

Hiányos lenne e szemlénk lapunknak a jogfejlesztés terén kifejtett működési köre tekintetében, ha meg nem emlékeznénk a lapnak alapításakor érezhető ama rendkívüli nehézség leküzdéséről, mely a jogi műszók (terminologia) alkotását, úgyszólván teremtését tevé szükségessé. A jogirodalom és jogalkotás feladatainak megoldására rendkívül hasznos szolgálatot tett lapunk szerkesztősége a múlt század hatvanas éveiben azáltal, hogy kiválóbb munkatársaink rendes heti ülésekre gyülekezve, a magyar tudományos akadémia nyelvészeinek: *Szarvas Gábor*, *Budenz* és *Fogarassy* közreműködésével, a nélkülözhetetlen jogi műszavak alkotásával foglalkozott, melyek egy külön műszótár kiadása céljából lettek egybegyűjtve. Elképzelhető, hogy például a szállítás, fuvarozás és speditió (továbbítás) és a különleges jogszakok, mint a bányajog, vizi jog és pénzügyi jog vagy vámügyi kezelés körébe eső megannyi jogfogalmak meghatározására szükséges műszavak mily beható vitatkozás mellett lettek megállapítva, mely feladat soha, több évi működés után sem nyert befejezést, amint egyáltalában a fejlődés soha véget nem érhet. Így például az esküdtszéki verdikt, a bírói cognitió és sok más kifejezésre magyar műszó nem volt található s alkalmazható, minélfogva a műszótár kiadása sem jött létre. De azért a megállapított műszavak legnagyobb részben átmentek az életbe, a gyakorlatba, az irodalomba s törvényhozásba és felvételt nyertek Ballagi Mór szótárában, kinek az egybegyűlt anyagot rendelkezésére bocsátottam.

Különös, hogy jogfejlődésünk ezen kezdőleges új korszakában, a büntetőjog fejlesztése mily lanyha s mostoha ápolásban részesült, holott az már az 1840-es években politikusaink és jogászaink javát foglalkoztatta.

Büntető jogszolgáltatásunknak huzamos időig a «sárgakönyv» elnevezése alatt ismert rendelet szolgált zsinórmértékül mindaddig, amíg a bűnvádi eljárást jóval megelőző magyar büntető törvénykönyv létre nem jött, melynek szelleme idegenszerűen hatott nemzeti érzületünkre és amelynek szerzője *Csemegi Károly* a legfőbb bírói fórum útján megerőltetett küzdelmet folytatott, hogy nehéz konstruktiójú törvényalkotásának útat törjön, míg ellenben joggyakorlatunk eme törvény idegenszerű mesterkélt szellemével szemben, tűrhetőbb nemzeti iránynak igyekezett érvényt szerezni igaz, hogy nem nagy sikerrel, hacsak újabb törvényalkotás nem fog ama törekvéssel számolni. E tekintetben hálás emlékkel tartozunk *Kozma Sándor* typikus magyar szellemének, aki az értelmiséget a tudásnál és az igazságot a jognál többre becsülte. Neki köszönhetjük a kir. ügyészi kar vezetésében a liberális magyar szellem érvényesülését, mely még a nemzeti politika követése tekintetében sem lépett soha az üldözés terére.

Hálás feladatot képezne nyomról-nyomra feltárni azon üdvös befolyást, melyet lapunk és döntvénytárunk a büntető jogszolgáltatás és jogalkotás fejlesztésére gyakorolt, de ezen tömör krónika keretében csak röviden utalhatunk, az öndicsekvés vádja nélkül azon szakirodalmi tevékenységre, melyet önmagam a sajtójogi törvényhozás fejlesztésére, boldogult *Fayer László* az anyagi és alaki büntető jognak az ifjúkori bűnösök elleni különleges eljárás megalkotásáig terjedő humanus szellemének fejlesztésére, boldogult *Tauffer Emil* a büntetés végrehajtásának fejlesztése tekintetében és a jelenlegi igazságügyminiszter, *Balogh Jenő* személyét is magában foglaló munkatársainknak tág köre mélyreható irodalmi tevékenységével kifejtett.

Hiteltörvényeinknek kizárólag német talajból eredő átültetését nagyon megkönnyítette az akkor még gőzerővel haladó törvényhozásunknak productivitása, úgy hogy például a kereskedelmi törvénykönyv tervezetének megjelenésekor a lapunkban *Plósz Sándor* ismert alaposságával írt bírálata bevezetésének befejezéséhez sem jutott azalatt, amíg a törvényhozás már az egész javaslatot letárgyalta.

Hiteltörvényeink ezen kizárólag német eredetű szellemének kozmopolitikusabb irányú fejlesztésére döntvénytárunknak anyaghalmaza bő forrást nyitott. Felsőbb bíróságainknak kivált a biztosítási jog terén követett szigora érezteti is a reformtörekvések szükségét, utalva mintegy az eredeti törvények meghaladottságára anélkül, hogy a törvényhozásunkban azóta beállott pangás folytán hazai jogfejlődésünk a külföldi, vagy akár csak a német törvényhozást követhetné az élet fejlődéseit gyorsabban követő alkotásaiban.

Pangás állott be egyáltalában jogfejlődésünk utóbbi évtizedeiben. Horváth Boldizsár renaissance-kora után egymást követték az igazságügyminiszterek szürke alakjai, kiknek a kormányzata alatt jogszolgáltatásunk mostoha gondozásban részesült és jogalkotásunk posványba került. *Szilágyi Dezső* gladiátori erejére volt szükség, hogy jogszolgáltatásunkat és jogfejlesztésünket tespedéséből felrázza. Igaz, hogy javarészben az egyházpolitikai küzdelmek emésztették fel erejét, de a felsőbb bíróságok szervezetének átalakítása, a bírói szakképzés és a jogfejlődés újból lendületet nyert, ami részére jogtörténelmünkben maradandó emléket biztosít.

Az ezt követő korszakban jogtörténelmünkben ép oly maradandó emléket biztosított magának *Plósz Sándor*, ki kevésbé titáni energiájával, mint inkább a tudós csendes teremtő erejével megalkotá korunk legvitatottabb s legnehezebb feladatai közé tartozó azon peres eljárást, melynek elemeit jogászgyűlésünk, szakegyleteink és lapunk évtizedeken át tárgyalták.

Lapunk a közigazgatási törvényhozás előkészítésének minden terén kivette a maga részét, sőt lényeges részt vettünk a jogászvilág részéről kryptogamszerűségénél fogva jelentőségében nem kellően méltányolt államszámviteli törvénynek alkotásában is, amely törvény közjogi ellenőrzésének szigora a legközelebbi időben lényegesen megenyhült a folyó évi XII. tcikk. rendelkezései folytán.

És most, a midőn ötven éves fenállásunk után világháború árjába sodortatva moratóriumokkal tengetjük létünket és a midőn mindennapi kenyerünket is csak az állami szocializmus útján biztosíthatjuk s a hatalom erejének kifejtése képezi létérdekünknek egyedüli alapját, azon óhajom kifejezésével zárom le e sorokat, hogy e történelmi fordulóponton egy ifjú generáció lépjen a letörtek helyébe, akik közé magamat sorolom, amely generációnak már nem kellvén azért küzdeni, hogy a jogszolgáltatás szűnjék meg az előjogok gyakorlásához tartozni, — a demokratikus haladás útján a párturalomnak végeredményeiben erkölcsrontó, bénító hatásától menten, komoly regeneráló munkával fordíthassa minden tehetségét nemzetünk *összerejének* fejlesztésére.

Reménylem, hogy ezen szellemben fog az általam alapított lapnak ifjú gárdája a jövőben is tántoríthatlan őre és előmozdítója lenni az igazságért küzdő emberiségnek.

Dárday Sándor.

NEMZETI JOG.

A magyar állam megszületésének és nemzetközi egyediséggé alakulásának két hatalmas tényezőjét ismeri a történelem. Az első: e nemzet fiainak az ellenséggel szemben mindig tanúsított rettenthetlen vitézsége; a második: a magyar jog, melynek forrása a szent korona hatalmában egybeforrott nemzeti akarat.

Ebben a cikkben a második tényezőről, a magyar jogról és annak a jövőben még szükségesebb uralmáról akarok szólani.

Ezt a jogot, bár eredetileg külföldi forrásokból származott, a mi állami céljainkhoz alkalmazva, mint nemzeti intézményt a magyar géniusz teremtette meg. Épen azért, ha a háború befejezése utáni időkre gondolok, úgy érzem, hogy ennek a jognak ápolására még nagyobb gondot kell a jövőben fordítanunk. Mert amit a magyar hősiesség a háború ideje alatt dicsőségben a nemzet javára szerzett, azt csak a nemzeti jog még erőteljesebb kiépítésével és ennek a joguralomnak körülbástyázásával lesz lehetséges megtartani. Arma imperia parant, leges parta conservant, mondja a hármaskönyv előbeszédjében Werbőczy.

Volt idő, nem is olyan nagyon régen, mert egy század sem igen mult el azóta, mikor német jogászok lelkük egész borzalmával utasították el maguktól saját hazájukban is azt a gondolatot, hogy nemzeti jog egyáltalán létezhessék. A német jogfejlődésben, különösen a római, kánoni és longobard jog recepcióját megelőzőleg és azzal azután párhuzamosan vert mind mélyebben gyökeret az az elv, hogy a jogintézmények első sorban a kormányhatalom biztosítására és a Zwangsrecht uralmának megalapozására valók. A recepciót ebben a történelmi folyamatban azzal az elmélettel iparkodtak igazolni, hogy a régi római birodalom császári imperiumának örököse az az államalakulat, melyet a német nemzet római szent birodalmának neveztek el. Igy született meg a német területeken a régi germánjog eltiprásával az abszolutizmus, mely a nemzet részvétét a jogalkotásban és a kormányzatban kizárta s a bíróságot hatalmi érdekek érvényesülésének eszközévé alakította át.

A magyar államot azoktól a minden szabadságot elsorvasztó következményektől, melyek a római jog recepciójával másutt beállottak, a saját jogintézményeiben rejlő s azok által ápolt nemzeti jogérzet mentette meg. Aminek általános felismeréséhez a német jogtudomány csak a tizenkilencedik század kezdetén jutott el, hogy a jognak a nemzeti életszervezet méhéből kell megszületnie és tovább fejlődnie, azt Werbőczyvel a magyar jogérzet már a tizenhatodik század legelején az állami lét elutasíthatlan követelményének vallotta.

Épen abban az időben, mikor a német területeken már az idegen jogot ápolta mint nélkülözhetlen államfentartó tényezőt az a nagyon szapora jogirodalom, melynek legjellemzőbb szülötte Jodocusnak 1452-ben megjelent s az idegen jogelveket összefoglaló Vocabularius-a volt, — a Hármaskönyv ezzel az Európaszerte elhatalmasodott áramlattal szembe merte állítani a rendszerbe foglalt magyar nemzeti jogot. A fejedelem nem alkothat abszolut hatalommal törvényeket, hanem a népet kell megkérdeznie, hirdeti a Hármaskönyv II. részének 3-ik címe. A fejedelem privilégiumai erőtlenek, ha mások jogába, vagy az ország jogrendjébe ütköznek ; hogy pedig érvényesek-e, vagy sem, ebben a kérdésben a bíró ítél, — igy állapítják meg a tételt ugyancsak a II. részнek 11. és 12-ik címei.

Hogy ez a jogrend megszülethetett és a magyar állam egyik alkotmányjogi biztosítékává emelkedhetett, azt legnagyobb részben a magyar bírói szervezetnek és annak a bírói gyakorlatnak köszönhetjük, mely a szervezet életteljes erejével a magyar nemzeti jog letéteményesévé, ápolójává és védőjévé avatta fel a magyar bírót.

A német római szent birodalomban az idegen jogok recepciója a gyakorlatban sohasem történhetett volna meg azzal a kérlelhetlen következetességgel, mely a régi germán jogrendet a saját szülőföldén teljesen kiforgatta hatályából, ha ott 1495-ben nem születik meg a jogtudó és nem jogtudó bírákból álló Reichskammergericht. Közigazgatási hivatalnoknak érezte magát annak minden tagja s ezek között az egyetemekből kikerült jogtudó bírák csak arra voltak jók, hogy a római jognak azok az elvei is, melyek a hatalmi önkénynek nem kedveztek, ennek az önkénynek céljaihoz képest átidomítva legyenek a német területeken alkalmazhatók.

Jellemzően érdekes, hogy a német területeken a szabadság intézményeinek meghonosítása iránti törekvésekkel együtt jelentkezik az a követelés, hogy az idegen jog kiküszöbölésével a nemzeti jogot kell a változott viszonyoknak megfelelőleg átalakítva helyreállítani. Lassan ugyan, de egyre hatalmasabban nyomult előtérbe az abszolut uralmi rendszer ellen a küzdelem. A negyedik német jogászgyűlésen 1863-ban döntésre kerül az a kérdés, joga van-e a bíróságnak a törvény alkalmazásánál megvizsgálni azt is, hogy a vonatkozó alkotmányjogi szabályoknak megfelelőleg jött-e létre a törvény, ha ez iránt kétely merül fel. Izgalmas vita után igennel felel erre a kérdésre a jogászgyűlés s bár akkor ez az álláspont heves ellenzésre talált, mely ma sem szűnt meg teljesen, ezidőszerint a német jogirodalomban a legkiválóbb jogtudósok a negyedik jogászgyűlés döntését fogadják el. A birodalmi törvényekre nézve kétségtelennek tartják azt, hogy a bíró nem köteles pusztán a kihirdetés előtt fejet hajtani, hanem adott esetben joga van azt is megvizsgálni, hogy megszületésének módjánál fogva törvénynek ismerhető-e el a törvényként kihirdetett rendelkezés. Ezt a bírói jogot egyedül azokban a szövetséges államokban hozott törvényekre nézve tartják kizártnak, melyek alkotmánya, mint a porosz Charta 106. cikke, ennek a kérdésnek vizsgálatát a bíróságtól elvonja.

Ugyanaz a hatalmas nemzeti jogérzet, mely a német birodalomban ekként az 1863-iki jogászgyűlésen s különösen később a jogirodalomban megnyilatkozott, kényszerítette a német birodalmi kormányt arra, hogy a polgári törvénykönyvnek 1888-ban közzétett tervezetét, mely annyira elvontan romanista volt, hogy a német romanisták nagy részét is megdöbbentette, egy új bizottság által dolgoztassa át. Igy született meg az 1900-ban életbelépett német birodalmi törvénykönyv, melynek vannak kétségkívül gyengéi is, de amelynek nagy jelentősége abban áll, hogy a német jogalkotó géniusz ebben a törvénykönyvben, bár az jórészében a római jog alapján és annak diszciplinájával épült fel, a német jogérzet követelményeit tudta megtestesíteni. Ez a törvénykönyv a német bírót, ki azelőtt tisztán a római jog útmutatása szerint volt kénytelen gondolkozni, a saját nemzete lelki világának otthonába vitte át s arra a nagy hivatásra avatta fel, hogy a nemzeti jognak érvényesítésével, a nem mindig szerencsésen kodifikált jogszabálynak világos megértelmezésével nevelje nemzetét.

A magyar bíró azt a hivatást, hogy nemzeti jogot kell alkalmaznia, a történelmi fejlődés erejénél fogva szerezte meg. A társadalom húsából és véréből származott s feladata a legrégibb időktől kezdve majdnem a legújabb időkig túlnyomóan a szokásjog alkalmazása volt, melynek körében a méltányossági elv lépett előtérbe s az a nagy szociális gondolat, hogy a gyengének jogát az erősnek hatalmával szemben hatályos bírói védelemben kell részesíteni. Hogy ez a bíróság függetlenségét meg tudta őrizni, s hogy a letűnt századok folyamán időnként jelentkezett abszolut hatalom nálunk mindig csak rövid időre volt képes ezt a függetlenséget megtörni, azt annak köszönhetjük, hogy a magyar bíró kezdettől fogva a magyar társadalom mandatariusa volt szervezetileg is s a felső fokokon gyakorolt királyi kinevezési joggal szemben már az 1500. évi 10. tcikkben megjelenik a nyolcados bíróságoknál megüresedő esküdtülnöki állásokra a bírói testületnek kandidációnális joga. Ennek a régi bírói szervezetnek legnemesebb tradicióit vitte át a királyi bíróságok új rendszerébe a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi 4. tcikk. Mindezt azután intézményesen kiegészítette a m. kir. Kúriára átruházott az a hatalom, melynek erejével az ország legfőbb bírósága a

képviselőválasztások érvényessége fölött határozván, az ezen úton megnyilatkozó nemzeti akarat hamisítatlanságának is őrévé emelkedett.

A nemzeti akarat uralmának ily tág körre terjedő biztosítékait másutt az egész kontinensen hasztalan keressük. Épen ezért lehetetlennek tartom, hogy ezek a biztosítékok nálunk a maguk egész hatályában ne érvényesüljenek.

De hogy ez a remény valóra váljék, ahhoz a magyar állam összes erőtényezőinek céltudatos együttműködése szükséges. A nemzeti jog létezik, azt nem kell még megteremtenünk, csak tovább fejlesztve ki kell építenünk. A nemzeti jog nem azt jelenti, hogy abban ne találjanak helyet máshonnan átvett jogintézmények és jogszabályok, melyeknek a nemzetközi forgalom szempontjából is mindenütt többé-kevésbbő azonosoknak kell lenniök. A nemzeti jog ápolása azt jelenti, hogy a hazai jogfejlödést tovább vezetve a mi nemzeti és társadalmi sajátlagos szükségeinknek megfelelő joguralmat igyekezzünk itt teremteni, mert enélkül egységében hatalmas közérzület, — az államfentartó erőknek ez a legértékesbike — nem létezhetik.

Ez a feladata a törvényhozásnak, a bíróságnak és a jogirodalomnak, — hogy csak ezeket említsem, mert a többi erőtényezőről ennek a cikknek természetszerűleg szűk keretében nem szólhatok.

A törvényhozásban, ha a jelzett célt el akarjuk érni, a valódi nemzeti akaratnak kell érvényesülnie, mert a törvény forrása nálunk nem lehet más, mint a nemzetben kifejlődött jogi öntudat, mely a törvényben tételes jogszabállyá alakul. Örök érdeme Savignynak, hogy ennek az elvnek tudományos megalapozásával a német birodalomban is megdöntötte azt az ott korábban elhatalmasodott elméletet, hogy minden jog a törvényhozó meg nem kötött akaratából származik, melyhez a nemzeti jogtudatnak semmi köze. Ez azt jelentette, hogy a törvényhozás mindenható. Pedig ennél az elvnél nagyobb ellensége a nemzeti jognak nem képzelhető. Mert az a törvényhozás, mely a maga mindenhatóságának jogán az állami jogrend garanciális elveit bármely téren megtöri, állandó veszedelme a nemzetek történelmi alkotmányának is.

Ép így a bíróságnak is az a hivatása alkotmányos államokban, hogy a nemzeti jogtudatból származott tételes vagy szokásjognak a társadalmat megértő és a társadalom által megértett alkalmazója és hirdetője legyen. Sohase tévessze szem elől, hogy mikor egyes jogesetekben az élő jogot alkalmazza, nemcsak a pert kötelessége eldönteni, hanem minden ítéletének a nemzeti és társadalmi jogtudat megerősítésére kell szolgálnia. A magyar bíróság a mi jogtörténelmünk egész folyamán a magyar jogrendnek menhelye és ápolója volt s ez a bíróság ebbeli hivatásához nem lehet hűtelen.

Ami pedig végül a jogirodalmat illeti, annak munkája annál értékesebb lesz, minél inkább képes arra, hogy ennek a nemzetnek lelkével gondolkozzék. A jogirodalomnak legnemesebb feladata közreműködni, hogy a jog ne nélkülözze az igazságot. Aki pedig az igazságot védelmezi, az a szabadság uralmát erősíti, mely annál hatalmasabb, minél inkább az erkölcs alkotja annak tartalmát. A mi jogtörténelmünk a tanú arra, hogy míg más nemzeteknél az Isten mindenhatóságának kisajátításával teremtette meg a középkorban a kormányhatalom a zsarnokságot, nálunk az igazságnak, a szabadságnak és az erkölcsnek a nemzet közérzületében megnyílvánuló ereje szülte a nemzeti jogot.

Arról a nagy eseményről, hogy az országbírói értekezlet visszaállította a magyar jogot, az osztrák jogirodalom egyik jelese, Pfaff azt írta, hogy ennek az elhatározásnak indító oka «blinder politischer und nationaler Eifer» volt. Lesz azonban elég erőnk arra, hogy nyitott szemmel és tiszta látással a jövőben is a magyar jogot fejlesszük és ápoljuk.

Ebből a munkából a «Jogtudományi Közlöny» becsülettel kivette a maga részét a multban s meg vagyok győződve, folytatni fogja ugyanabban az irányban ezután is ezt a működést. Mert ha igaz az, hogy ez a nemzet nyelvében él, nem kevésbbé igaz, hogy a magyar állam létének és erőteljes fejlődésének leghatalmasabb forrása a saját jogának erejéből fakad.

Ennek a hazának védelme lelkesíti katonáinkat a harctéren. Ugyanez a hazaszeretet hasson át bennünket abban a békés munkában, mellyel a jogélet terén nemzetünket szolgáljuk.

Günther Antal.

Üdvözletek.

I.

Tisztelt Szerkesztőség!

A Jogtudományi Közlöny fenállásának félszázados évfordulója ünnepén fogadja a tisztelt Szerkesztőség a legmelegebb üdvözlet és szerencsekívánat kifejezését tőlem is, ki a lapnak egy emberöltőn át megfutott pályáján, annak üdvös munkáját a legrokonszenvesebb érdeklődéssel és elismeréssel kísértem.

A lap, mint alapítója beköszöntőjéből kitűnik, annak a helyes megértésnek köszöni létét, hogy jogéletünknek jó reményekkel biztató új hajnalhasadása küszöbén, sokoldalú és nagyméretű feladatok vártak a nemzetre.

Elmaradottságunk, mely nem önhibánk, hanem a reánk nehezedő viszontagságok forrásából eredt, sok hézagpótlást követelt.

Új eszméket kellett ültetnünk a sürgető korszellem termékeny talajába, sokat kellett teremtenünk, sokat elfelejtenünk. Mindez a nemzet szellemi munkásainak legjobb erejét hívta a porondra, hogy vállvetve jó szándékkal, erős akarattal törjenek útat a megújhodás célja felé.

Ezek közé sorakozott a Jogtudományi Közlöny is, mint ennek első szerkesztője, a lángbuzgalmú Ökrös Bálint írja a lap előszavában: «készséggel sorakozunk — úgymond — mindig azokhoz, kik a jogtudomány fejlődésében a közjólétet látják felvirulni».

S a siker nem maradt el.

Csakhamar csoportosultak a lap körül nagytudományú, lelkes férfiak, áthatva attól a meggyőződéstől, hogy a jog a nemzeti kultúra tükre, hogy a jogban lüktet a nép életereje, melynek meggyöngülése az egész szervi élet elfajulására és sorvadására vezet, hogy a szabadság a jog szülöttje, de melynek a jog legfőbb biztositéka is.

S rövid idő multán a lap gazdag tárháza lett a minden irányú jogfejlődés eszközeinek.

Amint növekedett hatása a jogrend helyes kialakulására, akként emelkedett tekintélye, melyet komoly tárgyilagossága, szigorú pártatlanságával, hű irányelvűségével szerzett.

Így vált a lap fontos szervévé a hazai jogtudomány haladásának s előmozditója igazságszolgáltatásunk egészséges fellendülésének és tette azt szinte nélkülözhetetlen szükséggé azok számára, kik a joggal elméleti és gyakorlati irányban szakszerűen foglalkoznak.

Ötven év folyamán a Jogtudományi Közlönyt növekedő elismerés kísérte céltudatos útján és valamint eddig a jogélet minden ágára kiterjedő sikerei megbecsülhetetlen szolgálatot tettek nemzeti kultúránknak, úgy ez a dicsőséges félszázados mult biztos zálogául szolgál további dicsőséges jövőjének.

Jus est ars boni et æqui!

Budapest, 1915 december hó 8-án.

Tisztelettel

Dr. Vavrik Béla.

II.

A mult kötelez...

Az a letűnt félszáz év, melyben a Jogtudományi Közlöny eddigi pályáját megfutotta, a magyar nemzet történetének egyik legjelentékenyebb korszaka marad örökre. *Születése* az alkotmányától hosszú ideig megfosztott nemzet újjáébredésével, *fiatal kora* a nemzeti regeneráció nagy munkájával, *ötven éves korhatára* pedig a magyar nemzeti lét legnagyobb megpróbáltatásával, a világtörténelem példa nélküli kataclysisével esik össze. A Jogtudományi Közlöny

ebben a korban élt és hatott. Látta, midőn sok csalódás után Deák Ferenc vezetése alatt a nemzet és királya között létrejött a kiengesztelő egyetértés, és ennek valódi szellemében megindult a modern Magyarország a fejlődés nagy útjára. Nemcsak látta, de ki is vette részét a Jogtudományi Közlöny a jogi kultúra szervező és alkotó munkájából. Központja volt a magyar jogirodalom munkásainak. A nagy nemzeti jogi szervezés irodalmi előkészítésének tényezőjévé vált. Tényezőjévé vált abban a korban, abban a században, amelynek a már közkeletű tudományos formula szerint általában is a bíráskodás történetében jelentősége a legnagyobb. A mult század volt az, mely a jogegyenlőség eszméjét megvalósította és a mai jogrend alapjait lerakta. Alapvető törvényeink és a nemzet jogi berendezésének nagy kérdései a tudomány és gyakorlati élet követelményei nálunk is munkasorba állították Magyarország legnevesebb jogászait. Alig van kiválóbb jogász, ki a nemzeti újjászervezés eme nagy korszakában ne dolgozott volna tollával is a kezdetben csaknem egyedüli jogirodalmi közlönyben a belső és külső jogi szervezés sikerén. Az ily fényes mult nagy kötelességeket ró a Jogtudományi Közlöny érdemekben gazdag életének *folytonosságára*. De különösen kötelez a jövő nagy feladatainak óriási erőfeszítést, okosságot, mély tanulmányt, erős gyakorlati érzéket igénylő és a *nemzeti ideálok átértésével* és *átérzésével párosult kitartó munkájára*. Hősies küzdelmünk a megrendítő világháborúban még tart, de eddig elért sikereink nemzeti létünk biztos jövőjének hitét és rendíthetetlen meggyőződését oltották lelkünkbe. Ez a jövő új világot, új problémákat, új irányokat, új látóhatárt nyit elénk. A harcias erények tűzpróbája után következik a békés munka tűzpróbája. A magyar faj megerősítése, a nemzeti élet feltételeinek biztosítása, a gazdasági és kultúrélet jogi kapcsolatai az eddiginél még teljesebb, még erőteljesebb munkára szólítja e haza minden fiát. Gazdasági és társadalmi viszonyaink a fejlődés magas fokára fognak jutni — a jogintézményeknek a kor haladó szellemét kell visszatükrözni, a jogintézményeknek a kifejlett gazdasági és társadalmi világnézethez kell alkalmazkodnia. A jogrendben mindennek, ami az emberi tökély tulajdonsága, mindennek, ami igaz és nemes, teljes kifejlődésre kell jutni. Az egyéni individualizmus, mely minden tehetség szabad érvényesülését jelenti, nem állhat ellentétben azzal az elvvel, hogy az egyénnek az *összesség kárára* nem szabad érvényesülnie. Másfelől azonban uralkodó elvvé kell emelnünk a jogvédelem szervezetében azt is, hogy az egyén mindig érvényesülhessen ott, ahol az érvényesülés lehetetlenné tétele már a *közérdek kárát* jelenti. Titáni nagy feladat, melyet ez a formula jelent, mely azonban már csaknem közkeletűvé vált a tudományban. Ennek a formulának, mely nem egyéb, mint az egyéni és közérdek összhangjának jogalkotó megoldása — a jogintézmények részletes munkájában van és lesz a herkulesi erőfeszítése.

Nekünk azonban a jövő minden problémájában *vezérelvünknek a nemzeti és állami létfentartásnak kell lennie*. Amint eltaláltuk eddig a nemzeti létfentartás legcélravezetőbb eszközeit, meg fogjuk találni a jövőben isnemzeti és állami fenmaradásunk és emberi haladásunk biztosítékait. A legnagyobb biztosítékot a magunk erejének gyarapításában kell keresnünk. A fegyelmezett, kitartó, céltudatos munkában. Munkában, mely a jogalkotásban a mult fejlődésével tart kapcsolatot, de a folyton haladó élet igényeivel lépést tart. Reméljük, hogy a «Jogtudományi Közlöny» a magyar nemzeti állam nagy jövőjét szolgáló jogalkotó munkának az ötven év után is a régi hagyományokhoz méltó tényezője marad.

Ebben a hitben és reményben üdvözlöm a sikerekben gazdag ötven év korhatárán a Jogtudományi Közlönyt.

Wlassics Gyula.

III.

Tisztelettel köszöntöm a Jogtudományi Közlönyt jubileuma alkalmával.

A csendes szemlélődés, az önérzetes visszatekintés, a mult emlékeiben való találkozás milyen harmonikus napja lenne ez a jubileumi nap — békés időkben! Mi mindennel számolt be ez ötven év alatt a Közlöny? Egymás nyomába lépő jogásznemzedékek — jórészben — itt keresték a sajtóbeli nyílvánosságot, itt tanítottak, bíráltak, vitáztak, harcoltak. Ez az ötven esztendő a modernné vált magyar jogi élet története. Egy nagy darab a nemzet történetéből! És — máskor oly szívesen a multba révedező — szemünk ma mégis éppen csak egy pillanatra hogy hátra tekint. Ki tud most — igazán — másra, mint a jelenre és a jövőre gondolni? Ma — úr felettünk a Háború! Ez a mindeneket megrázó, megmozdíthatatlanoknak vélt, oszlopokat döntő, elveket, meggyőződéseket, örök életűeknek ítélt kategóriákat szétfeszítő és hatásában — ma még alig sejthető — rejtélyeket magában hordó grandiózus megnyilatkozása az Erőnek.

Ez az Erő a *magyar nemzetnél Jog is!* Az élethez való jog. És amikor a jogtiszteletre beidegzett, a neminem laedere elvén felnőtt jogász a háború szörnyűségei közt elborúltan látja, mint foszlottak szét — a legjobbak legjobb törekvései nyomán létrejött nemzetközi kontraktusok, mi lett a harcon kívül állók védelmének — a gyengébbek kötelező védelmének — biztosítására örökerejűekként megállapított és az emberi jogközösség védpajzsa alá helyezett garanciákból, mi lett a szerződés vasszigorát lapidaris erővel kodifikáló nagy római juristák elfajzott unokái kezén a harminc esztendős szövetségi szerződésből: a vérengzően letiport jogrend eme romjai mellett, nekünk magyar nemzetnek meg lehet és meg is van az a felemelő öntudatunk, az a nagy érzésünk, hogy mi szerződést nem szegtünk, kötést nem törtünk, jogot nem csúfoltunk. *Mi jogot védünk!* A többi nemzet küzd igazi vagy vélt érdekeiért és tetszetős cégérül formulákat farag, — mi az önvédelem ősi jogán állunk. Tudja, érzi minden közlegény, hogy mi senki birtokát elvenni nem akartuk, hogy tűzhelyünket védjük és hogy mi a földünkre vágyakozó, ellenünk régóta lesben álló kapzsiság ellen, a trónörökös gyilkosai ellen, a szerződést törő hitszegő szövetségesünk ellen harcolunk, — tudja, érzi minden harcosunk, hogy ő *az igazságnak, a jognak katonája*.

Ez az érzés — materiális erőnket tápláló — nagy *erkölcsi erőnknek* a forrása most a háborúban, de egyben bő forrása lesz annak az erkölcsi erőnek, annak az *eleven jogérzetnek*, melyet a béke nagy regeneratív munkája kétszeresen igényel.

Óriásiak a feladatok, melyek e munka körül ránk várnak. Le kell vonnunk a háború konzekvenciáit. És e konzekvenciák levonása — aligha nem — nagyon is egyéni lesz! Az emberi gondolat és érzelmi világ egész felületét megmozgató háború olyan infernális mélységeket és olyan égi magasságokat fogott át, olyan mindeneket túlharsogó szimfóniája mindannak, ami emberi lelket valaha betöltött, úgy benne van — minden, hogy a háború után minden irányzat, minden elv, minden vágyakozás és minden programm — még az egymással diametrálisan szemben álló is — mind a háború tanúságaival fogja a maga igazát bizonyítani. És az eszmék és irányok e küzdelme *érvényesülést keres természetesen a jog terén is*. Nagy gondolatkeltő ez a háború! És nagy munkára serkentő.

Aki — csak az imént lezárt — magánjogi törvényjavaslat revíziójával foglalkozik, aki büntetőjogunkat összefoglaltan kodifikálja, annak a kezében munkaközben nem egyszer áll meg majd a toll, hogy ő is levonja a háború konzekvenciáit. Mi az, amit leszűrt igazságok nyomán más-

kép kell megcsinálnunk és mi az, amit újra kell konstruálnunk?

Nagy és nemes és minden erőnket a porondra szólító munka vár a magyar jogászközönségre. Meg kell figyelnie és meg kell értenie a békében új életre pezsdülő, új és nehéz feladatokra hivatott, az eddiginél *több lelki diszciplinát és több munkát* igénylő, de épen ezért nagyobb eredményeket is biztosító organizációt. A szervezkedés nagy problémáinál meg kell keresnie és meg is kell találnia a nagy összefüggéseket jogok és kötelességek, jogalkotás és jogalkalmazás közt az *egyes* és az *egész* jogainak védelme közt. Senki közöttünk nem lehet olyan kicsiny, hogy feleslegesnek érezze a maga munkáját és senki sem lehet oly nagy, hogy ne tartsa magát arra kötelezettnek, hogy ereje javát e munkának szentelje.

Bizonyára kiveszi részét e munkából az új félszázadba lépő Jogtudományi Közlöny is, komoly kötelességérzettel, az igazságot kereső tárgyilagossággal, a nemes célhoz méltó nemes akcentussal.

Üdvözlöm a Jogtudományi Közlönyt az új munkára hívó ötvenegyedik év hajnalán. *Vadász Lipót.*

IV.

A Magyar Jogászegylet nevében üdvözlöm a tisztelt Szerkesztőséget a Jogtudományi Közlöny fennállásának ötvenéves jubileuma alkalmából.

Az elismerés és a nagyrabecsülés gondolata tölt el minden magyar jogászt, visszatekintve arra a jelentőségteljes munkásságra, amelyet a Jogtudományi Közlöny eddigi érdemes pályafutása alatt kifejtett és amelynek jogéletünkre gyakorolt termékenyítő hatása általánosan elismert.

Hosszú időn át úgyszólván kizárólagos fóruma volt a Jogtudományi Közlöny a jog- és államtudományok művelésére és a jogélet fejlesztésére irányuló irodalmi tevékenységnek.

Ha azóta a fellendült jogélet új szervek közreműködését kívánta is meg, e lap irányító szerepét mindvégig megtartotta.

Féltékenyen őrködött szavának függetlenségén, a közérdekű bírálat szabadságán és mindenütt jelen volt és hallatta szavát, ahol a jogállam eszméjét és a haladás jelszavát érvényesíteni kellett.

Azokat a nagy célokat, amelyeket évtizedek előtt programmul írt zászlajára, jórészt megvalósulva láthatja jogrendszerünknek hatalmassá vált épületében; ami pedig még e programmból megvalósításra vár, úgyszintén azon feladatok tekintetében, amelyeket a társadalmi és a gazdasági élet fejlődése azóta vetettek fel, abban bizonyára továbbra is számíthatunk és számítunk is lankadatlan támogatására.

Hiszen céljaink nemcsak végpontjukban, hanem jórészt eszközeikben is egyek és ez, míg egyfelől örömünkre és büszkeségünkre szolgál, addig másfelől legbiztosabb záloga annak, hogy együtthaladva, együttfejlődve vigyük előre, vigyük diadalra a jogról alkotott ideáljainkat.

Dr. Nagy Ferenc.

V.

Tisztelt Szerkesztő úr!

Kedves Barátom!

Lelkem sugallatát követem és egyben ügyvéd-kartársaim érzelmeit tolmácsolom, amikor néhány babérággal járulok ahhoz a koszorúhoz, amelyet a magyar jogászság tisztelete és elismerése jeléül nyujt ma át a Jogtudományi Közlönynek, félszázados fenállása örömünnepén.

A Jogtudományi Közlöny ötven éves pályafutása egybeesik ama nagy korszakkal, amelyben nemzetünk az államélet minden ágában, de kiválólag az igazságügy terén alkotott nagy reformművekkel megvetette a magyar jogállam alapjait.

A Jogtudományi Közlöny nemzetünk eme nagy reformmunkájából derekasan kivette a maga részét.

A jog irodalmi mívelése által fejlesztette a jogtudományt, terjesztette a jog ismeretét és serkentette az azirányti tudományos érdeklődést. Az aktuális igazságügyi törvényhozási feladatok megoldására előkészítette a talajt, bírálataival tisztázta az eszméket és fejtegetéseivel megvilágította a haladás útját.

A Jogtudományi Közlöny fenállásának ideje alatt kulturális küldetést teljesített és hazafias munkát végzett.

Ügyvédségünk a Jogtudományi Közlönnyel szakadatlan szellemi érintkezésben állott, vállvetve munkálkodott vele az aktuális törvényhozási és törvénykezési problémák megoldásán és osztozkodott a jogeszme diadalrajutása érdekében kifejtett törekvéseiben.

A Jogtudományi Közlöny már a kamarai rendszer behozatala előtt, mint a budapesti és több vidéki ügyvédegylet közlönye képviselte a magyar ügyvédség érdekeit és egyengette az utat, amely az önkormányzati alapon szervezett kamarai intézmény megalkotásához vezetett.

Fogadja t. Szerkesztő úr a Jogtudományi Közlöny mai jubiláris ünnepén az ügyvédség üdvözletét, kapcsolatban mindnyájunk azon óhajával, hogy a Jogtudományi Közlöny még hosszú időkön át folytassa működését a hazai jogtudomány dicsőségére.

Tisztelettel
és igaz barátsággal
Dr. Brüll Ignác,
a budapesti ügyvédi kamara
elnöke.

A háború és a nemzetközi váltójog.

Az 1912. évi július 23-án *Hágában* aláírt nemzetközi egyezmény az *egységes váltójogról* tudvalevőleg már az országgyűlés mindkét házában elfogadtatott, épúgy, mint az annak alapján kidolgozott új magyar váltótörvény. A szentesítés és életbeléptetés azonban még függőben maradt annak folytán, hogy az egyezmény megerősítése, az úgynevezett *ratifikáció*, a szerződő államok részéről még nem történt meg s az életbelépés csak ettől számított hat hóra van megállapítva (Egyezmény 27. cikk). Ha a háború nem ütött volna ki, a ratifikáció azóta bizonyára már megtörtént volna s a világ ma már birtokában lenne az oly régen áhítozott s annyi nehézség leküzdésével létesített egyenlőségnek a váltójog terén.

Ez a lebegő állapot már önmagában véve s épen a mostani világháborúval szemben is igen sajnálatos helyzetet teremtett. Fölösleges utalni arra, mennyire meg van bénítva a váltójog tudományos mívelése, midőn a fennálló váltójog már mint a multhoz tartozó tekinthető, az új váltójogról pedig még bizonytalan, hogy mikor lesz belőle mélyebb dogmatikai feldolgozást igénylő tételes jog? De épen azért, mert az egységes nemzetközi váltójogot még nem lehet alkalmazni, azok az *összeütközések*, melyek a váltójogok különbsége folytán támadtak s épúgy mint az 1870/71. évi német-francia háború következtében, a mostani háború folytán is hatványozott mértékben keletkeztek és fognak keletkezni: a nemzetközi hitelforgalomnak érzékeny károkat okozhatnak, melyek nagy részben elkerültettek volna, ha az egységes váltójog már a háború előtt életbe léphetett volna. Az az egy körülmény csökkenti némileg ezeket a káros összeütközéseket, hogy az egységes váltójognak az *erőhatalomra (vis major)* vonatkozó rendelkezése (53. cikk) nálunk és Ausztriában már a balkáni háború alatt 1912-ben lépett hatályba (1912: LXIV. tc.), minélfogva a mostani háború után felmerülő visszkeresetek is mentesek lesznek nálunk attól az eddigelé oly sokat vitatott kérdéstől, vajjon az előírt váltócselekmények (bemutatás, óvás) elhalasztása vagy elmaradása a háború, illetve az annak folyamán kibocsátott *moratóriumok* miatt jogvesztést von-e maga után vagy nem?

De vajjon nem kell-e még attól is tartanunk, hogy a háború után egyáltalában lehetetlen lesz a nemzetközi egyezményt a ratifikáció által véglegessé emelni? Lehet-e arra számítani, hogy azok a nemzetek, melyek most oly elkeseredett, mondhatni élethalálharcban állanak, a békekötés után ismét kezet fogjanak egymással, hogy a háború előtt kölcsönös engedményekkel nagynehezen létrejött művet közös egyetértéssel betetőzzék? Ha a nemzetközi váltójog hatalmi kérdés volna, ezt csakugyan nehéz volna feltételezni. Ámde oly kérdésről lévén szó, amely a harcban álló államok közt ismét helyreálló békés forgalom egyik nélkülözhetetlen eszközére vonatkozik s amelynek egységes szabályozása mindannyinak egyaránt érdekében áll: nem akarjuk hinni, hogy az ellenséges érzület még ennek elejtésére is vezethetne. Részünkről és a velünk szövetségben álló hatalmak részéről ez feltétlenül ki van zárva. Ami pedig ellenfeleinket illeti, miután Anglia már eredetileg sem csatlakozott a nemzetközi egyezményhez, csakis Franciaország visszavonulásától lehet komolyabban tartani, amelynek váltójogi rendszerét úgyis nehéz volt a német váltójogi rendszerrel összeegyeztetni s amelynek ellenszenvét az utóbbi javára teendő engedmények iránt már a hágai konferencián sem volt könnyű leküzdeni. De ha az összes velünk szemben álló szerződő államokat, Franciaországon kívül tehát még Olaszországot, Belgiumot, Oroszországot, Szerbiát, Montenegrót és Japánt ki is kapcsoljuk: még mindig az államok nagyobb része marad, amely az Egyezmény megerősítésétől nem fog visszalépni. Maradnak még mindig a harcban álló Magyarország, Ausztria, Németország, Törökország és Bulgária mellett a semleges államok, Európában: Svájc, a Skandináv-országok, Németalföld és Luxemburg, Spanyolország és Portugália, Románia és Görögország; az összes amerikai államok, kivéve az Egyesült-Államokat, melyek a hágai egyezményhez szintén nem csatlakoztak, továbbá Khína és más önálló ázsiai országok. Ha mindezek megállanak az Egyezmény mellett s azt ratifikálják, a velünk szemben álló államok nélkül is még mindig lesz nemzetközi váltójog, amelyhez ezek azután később is csatlakozhatnak és saját érdekükben előbb-utóbb bizonyára hajlandók lesznek csatlakozni.

Egyébiránt a szövetséges központi hatalmak *maguk közt* is megerősíthetik a hágai egyezményt s ha arra gondolnak, hogy a háború után köztük szorosabb gazdasági viszony fog létesülni, ez annál kívánatosabbnak fog mutatkozni, minél nagyobb támaszául szolgálhat az egységes váltójog az ily gazdasági tömörülésnek. Igaz, hogy a német-osztrák-magyar váltójog ma is csak kevés különbséget mutat. De kétségtelen, hogy a Hágában elfogadott Egységes szabályzat vele szemben is nagy haladást jelent, melyet kár volna ismét félretenni. Így különösen a váltókellékek szigorának enyhítése; a biztosítási visszkereset mellőzése s elfogadás és biztonság hiánya esetében a rögtöni fizetési visszkereset alkalmazása; a telepített váltó azonosítása a nem telepített váltóval, amit az 1908. évi német váltónovella már foganatosított s egyéb könnyítések: a váltóforgalomra nézve oly előnyöket foglalnak magukban, melyek sokkal becsesebbek, hogysem azoknak mielőbbi életbelépéséről le akarnánk mondani.

Ez a körülmény még arra is indíthatná a magyar kormányt, hogy a nemzetközi Egyezmény alapján kidolgozott és országgyűlésileg szintén letárgyalt *új magyar váltótörvényt* esetleg önállóan szentesítse és életbeléptesse, amihez nem kell egyéb, mint annak 117. §-át oda módosítani, hogy az a nemzetközi egyezmény életbelépésétől függetlenül lépjen életbe.

Dr. Nagy Ferenc.

Az ipari alkalmazottak találmányai.

(Adalék e probléma megoldásához.)

Ez a kérdés, mely a jelen sorok tárgyát képezi, már sok vitára adott alkalmat különösen külföldön.

Nálunk ezt a kérdést csak szórványosan tárgyalták, minek okát talán abban lehetne keresni, hogy ennek a kérdésnek fontosságát még nem ismerték fel. Feltűnő nálunk különben az, hogy jogászaink, — tisztelet a kivételnek — iparjogvédelmi kérdésekkel nem igen foglalkoznak. Pedig vannak e téren oly fontos és nehéz kérdések, mint milyenek azok, melyekkel szaklapjainkban sűrűn találkozunk. Hogy jogászilag véve, mily fontos kérdésről van itt is szó, elég arra utalni, hogy Németországban a legelőkelőbb jogászi testület: a német jogászgyűlés, két izben (1906-ban és 1908-ban) foglalkozott e kérdéssel. Hogy közgazdaságilag mennyire fontos ez a kérdés kitűnik abból, hogy sok milliót képviselő találmányokról van szó. Midőn ugyanis az új német szabadalmi törvényjavaslatot a német birodalmi tanácsban tárgyalták (1914-ik évi január havában), megállapítást nyert, hogy a gazdasági és ipari haladásnak nagy része az ipari alkalmazottak találmányaira vezetendő vissza és hogy ezek a találmányok az utolsó években több mint ötszázmillió márkára menő megtakarítást tettek lehetővé az ipari vállalatokban. Dr. Wangemann «Das Recht der Angestellten» és dr. Szyja «Das Recht des Erfinders» című értekezéseikben előadják, hogy az értéke azoknak a találmányoknak, melyekre vonatkozólag vitássá válik, vajon a munkaadót vagy a munkást illetik-e, évenként kitesz mintegy 424 millió márkát!

Remélhető, hogy jogászaink az iparjogvédelmi kérdésekhez ezentúl talán nagyobb számban fognak hozzászólani, ami különösen ezidőszerint azért fontos, mivel az iparjogvédelmi jogszabályainknak revizió alá vitelének előmunkálatai megkezdődtek.

Az itt tárgyalandó kérdésre nézve, mely jogi, közgazdasági és szociálpolitikai szempontból egyaránt fontos, sokan úgy vélekednek, hogy ennek szabályozása nem tartozik a szabadalmi törvény keretébe.

Ha ezt vitathatónak is tartjuk, hangsúlyozni kell, hogy valamelyik törvényben mindenesetre szabályozni kell és miután e kérdés szabályozása végett külön törvényt alkotni nem fognak, mégis legjobb és legcélszerűbb e kérdés szabályozását a szabadalmi törvénybe felvenni annál is inkább, mivel a jelenlegi szabadalmi törvény is felvette e kérdés szabályozását. Épen Németországban, hol a szabadalmi törvény e kérdést nem szabályozza, nagyon érzik a hiányt és ezért a fent már említett 1913-ik évben közzétett új törvényjavaslatba — melyet a törvényhozás csak a háború folytán nem tárgyalhatott le — felvették e kérdésnek szabályozását. Ennek a kérdésnek törvényhozás útján való szabályozását teljesen mellőzni és az egyes esetet mindig az általános magánjog szabályai szerint elbírálni, azt csak az javasolhatja, ki a szabadalmi jogot és annak sajátos természetét egyáltalában nem ismeri.

A jelenlegi szabadalmi törvény (1895. évi XXXVII. tc. 6. §.) ezt a kérdést úgy szabályozza, hogy a találmány az alkalmazottat akkor illeti még, ha «alkalmazásából vagy állásából folyó teendője volt vagy szerződés kötelezte arra, hogy szakértelmét oly gyártási eljárások vagy ipari termékek feltalálására használja fel, mint aminőre a szabadalmat kéri».

Ez a már szerkesztésében is elhibázott és homályos szabályozás teljesen elégtelen.

E kérdés szabályozásánál nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy itt két teljesen ellentétes érdek áll egymással szemben, egy szociál-politikai problémával van dolgunk. A tőke és a munka — ez a két nagy nemzetgazdasági tényező — áll egymással harcban. Mélyreható ellentétes érdekek lehető kiegyenlítése képezi e szabályozás feladatát.

A tőkét képviselő csoport — a nagy vállalatok — felfogása szerint az alkalmazott köteles minden erejét a vállalat szolgálatába helyezni, a vállalat gyarapításán fáradozni és azt minden törekvéseiben teljes erővel támogatni, mert a nagy vállalatok teljes boldogulása már nem magánérdek, hanem közérdek minden közgazdaságilag jól berendezett államban és a vállalat céljainak előmozdítása által az alkalmazott magamagán is segít, ezért az alkalmazott találmányának is a vállalaté kell lennie, mivel különben az alkalmazott épen a vállalatnál szerzett tudása és tapasztalata segélyével tett találmányával, ha ez az alkalmazottat illetné, meg nem engedhető konkurensként felléphetne és esetleg az egész vállalat boldogulását veszélyeztethetné.

A munkát képviselő csoport pedig abban a felfogásban van, hogy az alkalmazott egész munkaerejét a vállalat szolgálatába állítja ugyan, de nem gondolatait és nem egész személyiségét; ez különben rabszolgaság lenne. A találmány szellemi produktum, ez pedig mindig azé, kié a szellem. Ez a csoport ennélfogva oda konkludál, hogy minden találmány legyen az alkalmazotté.

Mindkét felfogásban van valami igaz és ezért talán itt is a helyes út az arany középút.

Ha a kérdést helyesen akarjuk megoldani, célszerű lesz

megállapítani azt, hogy mi legyen a szabály és mi legyen a kivétel? mert azzal tisztában lesz mindenki, hogy az alkalmazott találmányára a szabadalom nem illetheti meg mindig és kivétel nélkül csak a vállalatot vagy csak az alkalmazottat; itt is lesz egy szabály és lesz kivétel. Ha pedig megtudjuk állapítani, hogy mi legyen szabályként követendő, már sokat nyertünk e kérdés megoldására vonatkozólag. Ha az alaptétel helyes lesz, akkor sikerül talán a megoldás helyességét legalább megközelíteni.

Ebben a tekintetben, t. i. a főszabály vagy alaptétel felállítására vonatkozólag szerencsés helyzetben vagyunk; mert a szabadalmi törvényünk egy fontos alapelvet tartalmaz, melyet — más vonatkozásokban is — meg kell becsülnünk és — de lege ferenda szólva — fenn kell tartanunk. Ez ugyanis az 5. §. 1. bekezdése, mely így szól: «A szabadalom a feltalálót vagy jogutódját illeti». Ezzel nálunk meg van adva a felelet a fenti kérdésünkre, vajjon mi legyen a szabály, mi legyen az alaptétel? mert ha a szabadalom a feltalálót illeti, természetes, hogy meg kell hogy illesse azt a feltalálót is, ki ipari alkalmazott; az alaptételnek, mely egészen általánosan szól, érvényesülnie kell akkor is, ha a feltaláló ipari alkalmazott, mert egyenesen lehetetlen, hogy a szabadalom a feltalálót csak azért ne illesse meg, mert alkalmazott, ez mindenkinek igazságérzetét sértené.

Itt van pedig az a pont, hol sokan az indokát vélik találni annak, hogy ily esetben a szabadalom a vállalaté legyen; ezek ugyanis az ipari alkalmaztatásból, a szolgálati szerződésből mint ilyenből vélik levonhatni azt a felfogást, hogy a találmány a vállalaté; hogy ezt kihozhassák mesterkélt konstruktiókhoz folyamodnak.

Hogy ily törekvés mennyire meddő és mily tévútra vezethet, ennek legjobb bizonyítéka Kohlernek erre vonatkozó konstrukciója, ki valóságos tévtant hirdetett (Kohler: Handbuch és Forschungen) Kohler ugyanis azt mondja, mihelyt valaki egy ipari vállalat szolgálatába mint alkalmazott belép, köteles a vállalat sorsát minden irányban előmozdítani és fejleszteni; a vállalat érdeke közgazdaságilag fontosabb mint az egyesé, ki mintegy csak helyettese a vállalatnak, úgyszólva a vállalat helyett működik, ezért a szellemi produktum, a találmány, csak a vállalaté azaz azé lehet, kit az alkalmazott helyettesített. Ezzel az ú. n. helyettesítési elmélettel (Stellvertretungs-Theorie) véli Kohler az álláspontját megindokolhatni. Kevés követőre talált, úgy, hogy áttértek felette a napirendre és ez a téves elmélet nem befolyásolta nagyon sem az irodalmat, sem a judikaturát.

A német jogászgyűlés ugyanis 1906. évben Kielben és 1908. évben Karlsruheban azt az alapelvet mondta ki, hogy az alkalmazottnak találmánya az alkalmazottat illeti és hogy a munkaadó és alkalmazott közt e kérdésre vonatkozólag a szerződési szabadság nem korlátozandó.

A Reichsgericht is már ismételten kimondta, hogy a szolgálati szerződés egymagában nem elegendő alap arra, hogy az alkalmazott találmánya a vállalatot illesse, mert bármikép is határozzák meg a szolgálati szerződés fogalmát, az áll, hogy az alkalmazott csakis a ***vállalat üzleti körébe*** tartozó szolgálatokat köteles teljesíteni.

Ily értelemben rendelkezik a m. polg. tkv. tervezete is (1299. §.), Így nyilatkozik erre nézve Meili is, a híres zürichi tanár, (Zeitschrift für Socialwissenschaft 1. köt. 5. füzet 1898.), ki még arra utal, hogy ez a felfogás a német jurisprudentiában uralkodónak mondható és hogy általában véve ezzel megegyezik a francia és az angol felfogás.

Közbevetőleg szólva talán nem érdektelen, hogy akkor, midőn Koch a híres német tanár mint állami alkalmazott az állami laboratóriumban tett nagy találmányát nyilvánosságra hozta, arra a kérdésre, hogy az kié legyen, Gossler porosz közoktatásügyi miniszter 1890. évi november 29-én a porosz képviselőházban tartott beszédében kijelentette, hogy «az a találmány senki másé nem lehet mint Koch tanáré; soha se tartották lehetségesnek, hogy ha valamely tanár valamit feltalál, az állam azt a maga részére igénybe vette volna». Ez a kijelentés mindenesetre nagyon jellemző és megerősíti azt az álláspontot, hogy úgy a szabadalmi, mint az általános magánjog tana szerint is csak az az alaptétel állítható fel, hogy az alkalmazott találmányára a szabadalom az alkalmazottat mint feltalálót illeti és hogy a szolgálati szerződésből *egymagából* nem következik soha, hogy ily szabadalomra a vállalatnak legyen igénye.

Ezzel a kérdés megoldására vonatkozólag nagy lépéssel mentünk előre, mert most már kétségtelenül tudjuk a főszabályt és most már csak azt kell vizsgálnunk, vajjon vannak-e kivételek és mely esetekben?

Ha az alkalmazott egyenesen arra nyert megbízást, hogy bizonyos irányban fejtsen ki feltalálói tevékenységet, nem lehet kétséges, hogy az ilyen találmány a megbízóé. Ilyen megbízás adható akár már a szolgálati szerződésben, akár pedig attól függetlenül külön szerződésben. Lehetséges az is, hogy a szolgálati szerződésbe azt a kikötést veszik fel, hogy minden, bármily természetű találmánya az alkalmazottnak illesse a vállalatot, ami érvényes megállapodásnak tekintendő.

Ha ily kikötés vagy megállapodás a szolgálati vagy más szerződésben előfordul, a találmány a vállalatot nem azért illeti, mintha az magából a szolgálati szerződésből mint ilyenből folynék, hanem — amint azt Meili helyesen kifejezi (id. h.) — azért, mivel az alkalmazottnak feltalálói tevékenysége a szerződés tárgyát képezi.

Ha nincs semmi szerződésszerű megállapodás a találmányra vonatkozólag, akkor minden egyes esetnél a fenforgó konkrét körülmények figyelembe vételével kell megállapítani, vajjon az alkalmaztatás, különösen a szolgálati teendők és a vállalat üzleti körére nézve olyan volt-e, hogy ebből mintegy önként folyik, hogy a találmány a vállalatot kell, hogy illesse. Ha pl. vegyi gyárnál alkalmazott kereskedelmi utazó új vegyi eljárást talál fel, nem lehet azt mondani, hogy az a tevékenység, mely a találmányra vezetett, az illetőnek szolgálati teendőihez tartozott. Másfelől, ha mezőgazdasági gépgyárban alkalmazott feltalál egy új repülőgépet, nem lehet azt mondani, hogy ez a tárgy a vállalat üzleti köréhez tartoznék.

Ezeknél fogva a feltett kérdésre körülbelül így lehetne felelni:

Az alkalmazottnak találmánya rendszerint az alkalmazotté, a szolgálati szerződésből vagy alkalmaztatás tényéből egymagából az ellenkező nem következtethető; a vállalatot a találmány akkor illeti meg, ha a tevékenység, mely találmányra vezetett, az alkalmazottnak szolgálati teendőihez tartozott és a találmány tárgya a vállalat üzleti körébe esett; e két feltételnek együttesen kell fenforognia.

Ha e kérdés szabályozása az itt jelzett irányban megtörténik, kilátás lehet, hogy ez a megoldás mindkét ellentétes érdekű tábort talán kielégítheti. Különösen a munkaadónak figyelembe kell vennie, hogy a jelzett szabályozásra vonatkozó rendelkezések diszpozitív jellegüek, vagyis a munkaadónak mindig szabadságában áll ezektől a rendelkezésektől eltérő megállapodásra lépni a munkással. A szerződési szabadságnak, mellyel a munkaadó ezeket az érdekeit biztosíthatja, teljes mértékben kell érvényesülnie, kivéve egyetlenegy pontot.

Kétségtelen ugyanis, hogy mindazon esetekben, melyekben az alkalmazott találmánya nem őt illeti meg, a munkaadó legyen köteles az alkalmazottnak bizonyos kárpótlást nyujtani. Hogy ez miből álljon, erre nézve nem lehet semmi részletes szabályt felállítani, lehet pl. hogy már a munkabér összegét előre oly magas összegben állapították meg, hogy ez magában foglalja a kárpótlást is; vagy állhat a kárpótlás haszonrészesedésből stb. Szem előtt mindig csak az tartandó, hogy bármily módon is rendezzék a kárpótlás módozatát, ne fordulhasson elő az, hogy a munkaadó ingyen, minden ellenérték nélkül jusson az alkalmazott találmányához, hanem ***az alkalmazott mindig részesüljön megfelelő kárpótlásban.*** Ennél a pontnál kell a gazdaságilag gyengébb fél, az alkalmazott, érdekében a szerződési szabadságot korlátozni annyiban, hogy oly szerződési megállapodás, melynél fogva az alkalmazott semmi kárpótlásban sem részesülne, joghatálytalan legyen.

Végül még egy lényeges körülmény veendő figyelembe e kérdésnek a fenti módon való megoldásánál, t. i. az, hogy a kérdésnek oly rendezése, mely az alkalmazottat is érvényesülni engedi, mindig mind a két fél érdekében történik.

Tapasztalati tény ugyanis, hogy ott, hol az alkalmazott mint feltaláló megfelelő védelemben nem részesül, a feltaláló alkalmazott találmányát vagy elhallgatja vagy külföldre viszi; ez kit sujt? Nem-e nagyobb mértékben a nagyipart mint az alkalmazottat? Kárát a nagyipar és az egész közgazdaságunk vallaná.

Ezért kívánatos, hogy mind a két fél tartsa szem előtt, hogy

a tőke és a munka két egymást kiegészítő és egymásra kölcsönhatást gyakorló tényező, melynek alapjában véve közös célja van. Nem kell azt vizsgálni, vajjon e két tényező közül melyik a fontosabb és előbbre valóbb, hanem mindig arra gondolni, hogy közgazdaságunk minden tényezője arra van hivatva, hogy hazai iparunkat fejlessze. *Dr. Schuster Rudolf.*

A törvénytelen gyermek öröklési joga bírói gyakorlatunkban.

Legfőbb bíróságunk ítélkezésének történetében kétségkívül a legszebb lapok közé tartozik az, amelyre a törvénytelen gyermekek öröklésére vonatkozó judikatura kifejlődése van feljegyezve. Annál nagyobb elismerést érdemel a modern jogeszmék érvényre juttatása ebben a körben, mert mélyen gyökerező előítéleteket kellett előbb megtörni.

Tudvalévő, hogy az Ideigl. Törvényk. Szabályok egy szóval sem emlékeztek meg a törvénytelen gyermek öröklési jogáról; e részben tehát a régi magyar törvények álláspontja érintetlen maradt. Alig lehet kétes, hogy 1848 előtti magánjogunk értelmében a törvénytelen gyermek ab intestato anyja után sem örökölt, még törvényes leszármazó vagy más törvényes örökös hiányában sem. Frank (Közigazság I. 252. §. *n*) 3.) e tételt nem annyira a Trip. I. 106. és 108. címeiből vonható következtetésre alapítja, mint inkább a törvényes öröklés «benső valóságára», «mert az csak élő törvényen épül, a törvénytelen gyermek javára pedig sem írott törvényt, sem bizonyos szokást előmutatni nem lehet». Hasonlókép Szlemenics (II. 136. l.) a törvényes rokonság hiányára utalva (quod civiliter inter membra familiæ non reputentive). Ez a jogállapot azonban már 1848 előtt sem volt kielégítő. Kelemen, aki a törvénytelen gyermeknek az anyai örökségből kizárását igen élesen formulázza (II. §. 197.), hozzáteszi «quod quidem nonnullis misuss evictum videtur». Georch is (II/1. §. 360.) a kétségtelen jogállapotot szigorúnak ítéli az ártatlan gyermekre nézve, Nánási (Magyar Polgár Örökösse 115. l.) mentegeti a törvénytelen gyermekekre vonatkozó törvényeinket, hogy mégsem olyan «vadak», «mintha ezen ártatlanokkal úgy kívánnának bánni, mint az ebek kölykeivel», mert hiszen «szükséges táplálatásokról» gondoskodnak; Kövy pedig (1823, 285. l.) a Trip. II. 62-ből egyenesen azt vezeti le, hogy anyjuknak szabadon elörökíthető vagyonában törvényes gyermekek hiányában a törvénytelen gyermekek is örökölnek.

A régi jogállapot helyességébe vetett hit ezen megingása mellett csak kis változás kellett a társadalom jogi felfogásában, hogy — világos törvényszó nemlétében — a törvénytelen gyermekek öröklési jogát anyjuk után szokásjogi tétellé emelje. Ezt a változást meghozta az optk. nyolcéves uralma; a törvénykönyv 754. §-ában foglalt tétel a társadalom felfogásában termékeny talajra talált. Igy történt, hogy habár az Országbírói Értekezleten egy szó sem hangzott el a törvénytelen gyermek öröklési jogáról s habár az ideigl. tvkez. szab. betűje ezt az öröklési jogot kizárni látszik, a Legfőbb Itélőszék mindjárt kezdettől fogva az országbírói értekezlet szabályain kívül álló szokásjogi alapon megadja a törvénytelen gyermeknek a törvényes öröklést anyja után.

A bírói gyakorlat kezdetben a fenálló jogszabályok értelmezése útján igyekszik a helyesnek felismert tételt levezetni.

Az egyik ilyen értelmezés úgy tünteti fel a Trip. I. 106. idevágó tételét, mint amely csak a vérfertőző és a házasságtörő viszonyban mindkét szülő rosszhiszeműsége mellett nemzett gyermekeket zárja ki a mindkét szülő után az öröklésből. Igy jelesül Drf. XII. 167. sz. megállapítja a gyermek öröklési jogát anyja után, mert «oly időben született, melyben az anya házassági kötelektől menten, szabad állapotban volt s így azon törvénytelen gyermekek sorába, kik házasságtörés folytán az örökösödésből kizárvák, nem sorozható». Ez a felfogás római jogi gondolatokra vezetne vissza, melyeknek ily irányú befolyása Werbőczire nincs kiderítve. Bizonyos, hogy ezt a nyomot joggyakorlatunk tovább nem követte és ma alig lehet kétségünk aziránt, hogy az adulterinus vagy incestuosus gyermek is törvényes öröklési kapcsolatban áll anyjával.

Különben is a most említett levezetés logikai hibában szenved: a Trip. id. helyein csak az van kimondva, hogy a putativ házasság esetében az adulterinus és incestuosus mindkét szülője után örököl; de az nem következik belőle, hogy putativitás hiányában a gyermeket bár atyja után nem, de anyja után mégis illeti öröklési jog.[1] Azt a nézetet, hogy a Trip. id. tételeit ily irányban a szokásjog egészítette ki (Basch Polg. Tvkezés XI. 73.), megcáfolja régi íróink tanusága[2] az erdélyi szász statutumból (II. 2. §. 4.), melyre evégből hivatkozás történik, az országos jogra következtetni nem lehet.

Általánossá vált ezzel szemben az a másik törvényértelmezés, amely az ideigl. tvkez. szab. hézagai közé magyarázza bele a törvénytelen gyermek öröklési jogát. A Kúria úgy találta, hogy a törvénytelen gyermek öröklése anyja után az anya elődeivel és oldalrokonaival szemben «nem ütközik az id. tv. szab. 10—12. §-aiba, amelyek leszármazók hiányában szabályozzák a felmenők és oldalágiak öröklését, anélkül, hogy a leszármazók törvényességét hangsúlyoznák és a törvénytelen gyermeket a felmenők és oldalágiakkal szemben kizárnák az anyai örökségből» (Duf. VIII. 8. sz.); ugyanily viszonyban áll az id. tv. szab. 9. és 14. §-a az anya törvénytelen gyermeke és az anya férje közti viszonyban (Drf. X. 268. sz.). Méltán nevezi Grosschmid ezt az indokolást «captiosus»-nak, tekintve, hogy az id. tv. szab. 10. §-a «leszármazók hiányában» szavakkal ugyanazokat érti, kikről az előbbi szakasz mint «törvényes» gyermekekről szól (Mjogi tanulm. II. 215. l.). Ez erőltetett levezetésnek meg volt ugyan az az előnye, hogy a törvénytelen gyermek és anyja közti kölcsönös öröklési kapcsolatot tételes megalapozással kétségtelenné tette, de azzal egyben mesterséges torlaszt emelt maga elé a Kúria, mely ennek az alapgondolatnak következetes keresztülvitelét hosszú ideig megakadályozta. Az indokolás ugyanis világosan beleütközött az id. tv. szab.-ba, ha az anyának törvényes leszármazói is maradtak. Mert az ideigl. tvkez. szab. 9. §-a «világosan rendeli, hogy végrendelet nemlétében az örökhagyónak minden vagyona a tőle leszármazó törvényes gyermekekre száll; ezen rendeletével a törvény (!) hangsúlyozva a hagyaték összességét és a leszármazó törvényességét, kizárja a törvénytelen gyermeket a törvényes gyermek javára az anyai örökségből is» (Duf. VIII. 8.). Igy hát a Kúria, egészen más úton bár, a Kövy álláspontjára jutott és — némi ingadozás után[3] — hosszú ideig az volt az uralkodó joggyakorlat, hogy a törvénytelen gyermek nem örökölt anyja után sem, ha ennek törvényes leszármazói is maradtak.[4]

Ennek a felemás megoldásnak visszásságai mihamarább mutatkoztak. Az öröklési kapcsolat viszonossága mellett az anyának is meg kellett adni a törvényes öröklés jogát a törvénytelen gyermek után. Ha azonban a Kúria következetes akart volna lenni, az anyát is ki kellett volna zárnia a törvénytelen gyermeke utáni öröklésből, ha neki törvényes gyermeke is van. Csakugyan van is ilyesféle utalás a Polg. Tvkez. XXVII. 49. l. megjelent ítélet indokolásában. In praxi természetesen fölöttébb visszás lett volna, ha az anyát azért fosztottuk volna meg az örökléstől, mert neki törvényes gyermeke van, holott az utóbbi ennek semmi hasznát, csak kárát látná. Adott esetben a Kúria csakugyan megadta az anyának az öröklési jogot törvénytelen gyermeke után, noha törvényes gyermeke is volt (Polg. Tvkez. XI. 78. l.). További bajt okozott az anya halála esetében a repræsentatio kérdése. Természetesnek vette a Kúria, hogy a törvénytelen gyermek utáni örökségben az előbb elhalt anyát többi törvénytelen leszármazói képviselik (Polg. Tvkez. XIII. 95. XXVII. 49. l.);[5] de hát miért legyenek különbek e részben a törvénytelen leszármazók a törvényeseknél; s vajjon, ha az előbb elhalt anya után törvényes és törvénytelen ivadék is maradt, akkor

[1] Ily értelmezéssel Drf. XXV. k. II. 23. sz.

[2] Wenzel 2. II. §. 406. ad *c*) «Ez egyébiránt a magyar magánjog szellemével sem ellenkezik.»

[3] Drf. XII. k. II. 167. sz. és XX. k. I. 52. sz. (a két esetben a felek ugyanazok); Duf. IV. 213. sz. (Csak táblai ítélet! A tábla állalában az egyenlő osztály mellett foglalt állást, így Duf. XIII. 170. sz. esetben is, u. o. a Kúria megváltoztató ítélete.)

[4] Drf. XXV. 23., Duf. XIII. 170. sz., Polg. Tvkez. XXVII. 49. l., XXIX. 35. l. stb.

[5] Kivéve az optk. területén, ahol a tvkv. 754. §-a kizárja az anya részén a repræsentatiót, úgy hogy a törvénytelen ikertestvérek sem örökölnek egymás után, Drf. XIV. 192. sz. Az öröklési kapcsolat azonban az optk. szerint is kiterjed az anya és a törvénytelen gyermek ivadékai közti viszonyra. Krainz II/2. §. 487. ad 3. Önként értetődően nálunk is: Mj. D. VIII. 148.

a törvénytelen sem lép az anya helyébe? Csupa olyan kérdés, amelyre feleletet csak vagy praktikus inconvenientiákkal vagy az alapelvül vallott fonák jogtétel megtörésével lehetett adni.

A Kúria ilykép azáltal, hogy a törvénytelen gyermek öröklési jogát az Id. Tv. Szab. értelmezésével kívánta indokolni, hínárba jutott, melyből csak annak felismerése útján lehetett kigázolni, hogy a törvénytelen gyermek öröklési jogának forrása nem az id. tv. szab. írott joga, hanem iratlan szokásjogi tétel, mely a társadalom jogi meggyőződésének alapvető megváltozásából alakult ki. E félreismerés útját az irodalom egyengette, melyben a túlnyomó nézet már de lege lata is az volt, hogy a törvénytelen gyermek és anyja közti öröklési kapcsolat az anya és a gyermek közt elismert rokonságon alapul és így az anyai parentélán belül szükségképen kölcsönös.[6] De lege ferenda pedig az írók egyértelműleg a törvénytelen gyermek és egész anyai rokonsága közt a törvényes öröklési kapcsolatnak korlátozás nélküli elismerését sürgették, a törvényhozási előmunkálatok mind ezen a nyomon haladtak, sőt kísérletek történtek arra, hogy elismerés esetében a törvénytelen gyermek természetes atyjával szemben is bizonyos — korlátolt mértékű — öröklési jogot kapjon.

A Kúria tehát hű kifejezője lett az ország egységesen megnyilvánult jogi meggyőződésének, midőn — némely előzetes próbálkozás után[7] — az 1906. évben hozott 79. számú polgári teljes-ülési határozatában kimondotta, hogy «a végrendelet nélkül elhalt anya hagyatékára nézve a törvénytelen gyermeknek törvényes leszármazó létezése esetében is van törvényes örökösödési joga» (Mj. D. I. 1. sz.). E teljes-ülési határozat indokolása erőteljesen visszautasítja azt a felfogást, mintha a törvénytelen gyermek öröklési jogának igazolását az id. tv. szab. szakaszai közt bujkálva kellene keresni; megállapítja, hogy ennek az öröklési jognak az elismerése a törvénykezési gyakorlatban mint önálló szokásjogi tétel alakult ki s hogy az öröklési kapcsolat viszonossága szükségszerűen megkívánja, hogy ez az öröklési jog az anya törvényes leszármazói mellett is érvényesüljön.

Önként értetődik e felfogás szerint, hogy viszont az anya törvényes gyermekei is örökölnek törvénytelen származású testvérük után (Mj. D. VI. 26. sz.).

A 79. számú t. ü. h. azonban még mindig nyitva hagyta a kérdést, vajjon szokásjogunk értelmében kiterjeszthető-e a természetes gyermek és anyja közti öröklési kapcsolat az anya felmenő és oldalági rokonaira is? A kérdés eldöntése azon fordul meg, vajjon elismerjük-e az anya rokonai és az anya törvénytelen gyermeke közt meglévő vérségi összeköttetést családjogi értelemben rokonságnak? Az opt. 165. §-a szerint «természeti gyermekek általában kizárvák a család és rokonság jogaiból»; és így csak következetes, hogy amiként az osztrák jog szerint a törvénytelen gyermek és anyai nagyszülői közt nincs kölcsönös eltartási kötelezettség,[8] úgy nincs közte és anyjának felmenői vagy oldalrokonai közt öröklési kapcsolat sem (opt. 756. §.). A régi magyar jogi felfogásnak is ez az álláspont felel meg[9] s ide utal az is, hogy a gyámt. 39. §-a szerint törvénytelen gyermek gyámságára törvény szerint csak az anya van hivatva.[10] Mindazonáltal hazai jogunk oly határozott jogtételt, mely a törvénytelen gyermeket anyja családjából is kizárná, nem tartalmaz, úgy hogy a szokásjog fejlődése akadálytalanul indulhatott meg az ellenkező irányban. Kétségtelenül döntő befolyása volt erre a polg. tvkv. I. tervezetének (1900), mely elvben kijelentette, hogy «a törvénytelen gyermek anyjának és anyja rokonainak époly rokona, mintha törvényes származású volna» (343. §., most ptk. tvjav. bizotts. szöveg 214. §.: «A nem törvényes származású (természetes) gyermek jogállása anyjával és ennek rokonaival szemben ugyanaz, mint a törvényes gyermeké.») Ez a tétel elsősorban a gyámügyi igazgatás körében talált visszhangra, amennyiben a belügyminisztérium megállapította a nagyszülő eltartási kötelezettségét leányának törvénytelen gyermekével szemben.[11] Lassankint átterjedt ez a felfogás az öröklési jog terére is.

Már a 79. számú t. ü. h. meghozatala előtt is volt rá eset, hogy a Kúria (D. III. f. XXVII. 275. sz.)[12] elismerte (a kassai tábla ítéletét indokainál fogva helybenhagyva) a törvénytelen gyermekre nézve a repræsentatio elvét oly alakban, hogy a gyermek «az életben nem levő anyja öröklési jogának képviseletére hivatva van» s ezért elhúnyt anyja helyébe lép azon örökség tekintetében, mely az anyára felmenő vagy oldalági rokonairól szállana; amihez képest viszont «a kölcsönös öröklési jog elvénél fogva az anyai oldalrokonokat is öröklési jog illeti a házasságon kívül született gyermek után, ha az anya életben nincs és leszármazói sem maradtak». Ámde ez az érvelés nem volt meggyőző: a repræsentatio elve csak posterius, melynek priusa az öröklési kapcsolat; csak az léphet az öröklés tekintetében törzselőde helyébe, aki az örökhagyóval maga is öröklési kapcsolatban áll. Midőn tehát a bíróság pusztán a repræsentatio elvét hangoztatta, nem adott helytálló magyarázatot arra nézve, milyen jogalapon, milyen okból terjed túl az öröklési kapcsolat a törvénytelen gyermek és anyja egymás közti viszonyán.

A Kúria álláspontja tehát ebben az alakban még nem volt meggyőző, sőt egy ideig bizonyos visszaesés mutatkozik a fejlődésben.

A 79. sz. t. ü. h.-t bíróságaink hosszabb ideig úgy értelmezték, hogy az a törvénytelen gyermeket kizárólag anyjával és az anya leszármazóival hozza öröklési kapcsolatba Igy Mj. D. I. 123. és 135. sz.: «a törvénytelen gyermek az anyai rokonokkal törvényes öröklési kapcsolatban nincsen, őt tehát az anyai rokonok hagyatékában az anyára vonatkozó képviseleti jog meg nem illeti». (Ugyanígy Mj. D. III. 7., V. 49., 137. sz.) Közben azonban — az 1911. évtől fogva — újból megindul az a folyamat, amely a törvénytelen gyermeket anyja felmenőivel éz oldalrokonaival törvényes öröklési kapcsolatban állónak tekinti és pedig azért, mert jogi rokonságot ismer el közöttük. Ezt a fejlődési folyamatot dr. Plopu György oly kimerítő teljességgel írta le «A törvénytelen gyermek jogi helyzete a magyar törvényes örökösödési jog rendszerében» címmel az Erdélyrészi Jogi Közlöny 1914. évi 42 - 45. számaiban, hogy a bírói gyakorlat kialakulásának e tökéletes képéhez nincs hozzátenni valónk.

A Kúria legújabb ítéletei már teljes szabatossággal adják okát a törvényes öröklési kapcsolat e kiterjesztésének. Igy Mj. D. IX. 29. «... régi szokásjogunknak az az álláspontja, mely a törvénytelen születéssel azt a joghátrányt kötötte egybe, hogy az ilyen gyermek *anyjának családja köréből is kizáratik*, noha ahhoz kétségtelen vérségi kötelék fűzi, *ma már fen nem tartható*, annál kevésbbé, mert ez a joghátrány azzal a jogképtelenséggel állott szoros összefüggésben, mely régebben a törvénytelen gyermeket sujtotta. Ha pedig régi szokásjogunknak jelzett álláspontja többé fen nem tartható, ebből az következik, hogy a törvénytelen gyermeket, kit *az anyjával való vérségi közösségnél fogva ugyanez a kötelék csatol az anyai rokonokhoz*, anyja előbb történt elhalálozása esetében, a képviseleti elv alapján tör-

[6] A kérdés irodalmi előkészítése körül különösen a Magyar Jogászegylet és a Jogtudományi Közlöny szerzett érdemeket. A jogászegylet tárgyalásaiból l. Doleschall Alfréd Magyar Jogászegyl. Ért. VII. k. 66. sz.; Márkus Dezső u. o. XV. k. 13. sz.; Sipőcz László, Márkus Dezső, Várady Zsigmond és Szakolczai Árpád u. o. XXIV. k. 201. sz. A Jogtudományi Közlöny hasábjairól pedig: Róth Ferenc 1884, 242. l., Menyhárth Gáspár 1893, 273. l., Sipos Árpád 1895, 314. l., Márkus Dezső 1898, 82. l., 1907. 1. l., Kiss Géza 1902, 309. lap.

[7] D. IV. f. III. 133. sz. pusztán a «bírói gyakorlatra» hivatkozva; D. IV. f. III. 179. sz., mely az anya viszonos öröklését a «vérségi összeköttetésre» alapítja.

[8] Krainz II/2. §. 459. III.

[9] Terv. I. Ind. I. 490. l.

[10] Sipőcz: Fodor Mjog III. 827. l.

[11] 135,500/1906. B. M. sz. l. Belügyi Közlöny 1908. 300. l. «A házasságon kívül született gyermeknek úgy anyja, mint anyjának szülői a tartási költségekhez való hozzájárulásra kötelezhetők, mert a h. k. sz. gyermek a *vérszerinti leszármazás tényénél fogva* anyjával és *anyjának felmenőivel* époly vérségi összeköttetésben, *époly rokonságban van*, mint a törvényes gyermek, mihez képest *a vérségen alapuló jogok anyjának szüleivel szemben* őt is megilletik és így tőlük tartást is követelhet. Megerősíti ezt a felfogást az 1898: XXI. t.-c. 7. §-ának analogiája is, amely a nagyszülőket unokáikért minden megkülönböztetés nélkül, tehát a h. k. sz. unokákért is kötelezi a betegápolási költség viselésére.» és hozzá: Szilágyi Artúr Károly Magyar Jogászegyl. Ért. XXXVIII. k. 292. sz. 4. l.

[12] Hasonló 3291/1901. és 6884/1904. (a Dtárban nem fordul elő, l. azonban Plopu alább id. cikkét 318., 313. l.). Ellenk. Polg. Tvk. XXIII. 33.

vényes örökösödési jog illeti anyja oldalrokonai után is ép úgy, amint viszont ezeket a törvénytelen gyermek után a törvényes örökösödési jog szintén megilleti». Ezt az elvi álláspontot azóta több határozat hasonló világossággal fejti ki (Mj. D. IX. 180. sz.), úgy hogy a gyakorlatot ebben az irányban állandósultnak lehet tekinteni.

Ezzel a Kúria betetőzte a jogeszmének azt a fejlődését, amely a törvénytelen gyermek és anyja közti öröklési kapcsolat teljes negatiójától a törvénytelen nemzéssel közvetített anyai rokonság egész körében a kölcsönös öröklési kapcsolat elismeréséig vezetett. Amiről egy időben azt hittük, hogy a jognak ilyen átalakulását csak a kódex lesz képes előidézni, azt íme, a bírói gyakorlat teremtő ereje önmagából fejlesztette ki.

Dr. Szladits Károly.

Emlékkönyvünk.

Jubileumunk alkalmával munkatársaink annyi és oly terjedelmű értékes tanulmánnyal tisztelték meg lapunkat, hogy valamennyi tanulmánynak jubileumi számunkban való közzétételét technikai okok kizárják, a tanulmányoknak a következő lapszámokban való folyamatos közlése pedig a felmerülő napikérdések megbeszélését szorítaná hosszú ideig háttérbe.

Ezért ezeket az ünnepi dolgozatokat külön kötetben tesszük közzé.

Ez a kötet sajtó alatt van.

Az emlékkönyvben a következő tanulmányok fognak megjelenni.

Alföldi Ede kir. ítélőtáblai bíró: A perbeli bizonyítékok hitelességéről.

Dr. Almási Antal egyetemi magántanár: A törvényes öröklés fejlődése.

Dr. Angyal Pál egy. tanár: Az izgatás fejezetének reformja.

Dr. Auer György kir. törvényszéki jegyző: Büntetendő cselekmény és magánjogi vétség.

Dr. Balog Elemér ügyvéd: Az adóskésedelem kérdése az adósok és a hitelezők egyetemlegessége esetében.

Dr. Baumgarten Nándor: egyetemi rk. tanár: Kereskedelmi jogi joggyakorlatunk.

Dr. Beck Salamon ügyvéd: A közhatalom növekedése a magánjogban.

Dr. Berger Miksa ügyvéd: Háború és kriminalitás.

Dr. Berinkey Dénes miniszteri osztálytanácsos: Kiadatási szerződéseink.

Dr. Blauner Mór ügyvéd: A védelem sorsa a gyorsított eljárásban.

Dr. Degré Miklós kir. ítélőtáblai tanácselnök: A büntetés felfüggesztése a bíróságok gyakorlatában.

Dobi Imre kúriai bíró: A magyar döntvényjog fejlődéséről.

Dr. Doleschall Alfréd egyetemi tanár: Katonai büntetőjog.

Dr. Engel Aurél ügyvéd: Kartelljog-judikatura.

Dr. Exner Kornél egyetemi rk. tanár: Az örökség és az ajándék illetéke, meg a közöröklés.

Dr. Finkey Ferenc egyetemi tanár: A büntetőjog haladása és a háború.

Dr. Friedmann Bernát: Magyar bűnügyi törvénykezés.

Dr. Gallia Béla kir. ítélőtáblai bíró: Fejezetek a váltójogi gyakorlat fejlődésének történetéből.

Dr. Gold Simon ügyvéd: Biztosítási jogunk fejlődése.

Dr. Gráber Károly ügyvéd: Meghatalmazottak és ügyvédek állása a polgári perben.

Dr. Günther Antal a kir. Kúria elnöke: Nemzeti jog.

Dr. Harrer Ferenc egyetemi magántanár: Közigazgatásunk múltja és jövője.

Dr. Haupt Albert kúriai bíró: A bűnvádi eljárás evolúciója.

Dr. Illés József egyetemi rk. tanár: A jogtörténet oktatásának fejlődése.

Dr. Irk Albert egyetemi magántanár: A jog értékelése.

Dr. Jacobi Andor ügyvéd: A vis major fogalma és a háború.

Dr. Kiss Mór egyetemi tanár: Az utolsó fél-évszáz jelentősége a római jogra nézve.

Dr. Kiss Géza egy. tanár: A desuetudo tanához.

Dr. Kőnig Vilmos ügyvéd: A Ptk. javaslata és a szociális haladás.

Dr. Lányi Bertalan v. igazságügym.: A kodifikáció szervezete.

Dr. Lengyel Aurél kir. járásbíró: A hitelező poziciójának büntetőjogi védelme.

Dr. Magyary Géza egyetemi tanár: A választott bírósági eljárás az új perrendben.

Dr. Mendelényi László, a kir. Kúria elnöki tanácsosa: A jogegység érdekében használható perorvoslat a gyakorlatban.

Dr. Menyhárth Gáspár egyetemi tanár: A Ptk. javaslatának nemzeti jellege.

Dr. Nagy Ferenc egy. tanár: A háború és a nemzetközi váltójog.

Dr. Pap József egyetemi rk. tanár: A jogsegély, különös tekintettel a nemzetközi vonatkozásokra.

Dr. Plósz Sándor egyetemi tanár: A bizonyítási teherről.

Dr. Reichard Zsigmond kúriai bíró: A méltányosság a biztosítási joggyakorlatban.

Dr. Reitzer Béla: Igazságügyünk renaissance-a.

Dr. Sándor Aladár kir. járásbíró: Rendelkezési és tárgyalási elv a Pp.-ban.

Dr. Schuster Rudolf, a szabadalmi tanács elnöke: Az ipari alkalmazottak találmányai.

Dr. Sebess Dénes kir. ítélőtáblai tanácselnök: A jelzálogjog fejlődésének irányai.

Dr. Sichermann Bernát ügyvéd: Az osztrák forgalmi jognak legújabb eltérései.

Dr. Szalai Emil ügyvéd: Szemere szerzői jogi törvényjavaslata.

Dr. Szászy Béla miniszteri tanácsos: Az alapítvány létrejövetelének kérdése a bírói joggyakorlatban.

Dr. Szilágyi Artúr Károly ügyvéd: A katonai büntetőjog területi hatálya.

Dr. Szentirmay Ödön kir. ítélőtáblai elnöki titkár: A csődtörvény alkalmazási módszerének pszihologiája.

Dr. Szladits Károly miniszteri tanácsos: A törvénytelen gyermek öröklési joga bírói gyakorlatunkban.

Dr. Szűts Miklós ny. kúriai bíró: A tény- és jogkérdés határai körül.

Dr. Szokola Leó árvaszéki fogalmazó: A magyar gyámhatóság fejlődése.

Dr. Teller Miksa ügyvéd: Az ügyvédi kar helyzete a múlt század közepén.

Dr. Wolf Vilmos ügyvéd: Régi írásokból.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az első szemle,** amely lapunk e rovatában időnként számot ad a jogi mikrokozmosz aktuális eseményeiről, immár több év óta fogalommá jegecesedett olvasóink tudatában. Azon voltunk, hogy tömör szavakban, a sallangos stílust kerülve pótoljuk e közleményekkel a napilapok vezető cikkeit. Lelkesedéssel, ha a tárgy megérdemelte, szatirával, ha szükség volt, de mindig becsületes meggyőződéssel védtük e sorokban lapunk programmjának igazát. Sohasem szolgáltunk pártot vagy érdeket s ezért urai maradhattunk meggyőződésünknek. Hogy volt-e sikerünk, nem mi vagyunk hivatva megítélni, de legalább törekedtünk arra, hogy megőrizzük azt, ami a szaklapot is lappá teszi: az aktualitást.

Ritka eset, hogy ne akadt volna a jogéletben kimagasló személyiség vagy napi esemény, amely megörökítést igényelt. De ma, midőn a félszázados mult vezető jogászaira tekintünk vissza, csak egyet tudunk, akinek egyénisége lapunk jubiláris számához méltó aktualitást fejez ki, annak a korszaknak az aktualitását, amelyben egy emberöltőn át a Jogtudományi Közlöny az ő nevével forrott össze. Nem kell a ma élő jogászoknak emlékezetébe idézni, hogy ki volt *Fayer László*, a jogászi idealizmusnak e legnemesebb inkarnációja. Huszonhat éven át, 1880-tól 1906-ig mint szerkesztő lelke volt e lapnak, amely oly szorosan tapadt az ő lelkéhez. Minden idejét, amely a tudományos kutatásból fennmaradt, lapunknak szentelte és szerető gondossága annak minden sorára kiterjedt. Eszközül e lapot csak tudományos

Pest, Januarius 2. 1. 1866. évi folyam.

Jogtudományi Közlöny.

Megjelenik hetenkint egyszer, minden hetfőn délután. — Előfizetési dij egész évre 8 ft., félévre 4 ft., negyedévre 2 ft. — Előfizethetni helyben a lapkiadói, s vidéken a cs. kir. postahivataloknál. — Szerkesztői iroda Pest, hatvani utcza 1. sz. a. Kiadó-hivatal Pest, egyetem-utcza 4. sz. a. — A kéziratok, bérmentve, a szerkesztőhöz, az előfizetések és reclamatiók a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Tartalom: A szerkesztő előszava. — Codificatio. (Ökröss B.). — A szerzői jog törvényhozásának jelenlegi állapota. (Lw.) — A sanctio pragmatica. (Jogtörténelmi tanulmány Ökröss B.-tól.) — Tárgyalási terem. Az óvásközlés teljesitésének határideje a forgatóra nézve Szeniczeytől. — Jogirodalom. Az államtudományok encyklopaediája. Irta Mohl Róbert, forditotta Löw Tóbiás. — Jog- és államtudományi könyvészet. — Különfélék: A magyar akademia s a berlini jogtud. társulat jutalomtételei.

A szerkesztő előszava.

Az utóbbi évtizedek alatt válságos időket élt hazánkban a jog.

Emelkedett és sülyedt. A kor szelleme ugy akará, hogy e két szélsőségnek mindenik végpontját érintse.

Láttuk, mint fejlödött léptenkint, de biztosan, mindig előre; mint küzdött körültekintve s mindig nemzeti irányban. S habár nem nyujthatott mindenkor áldozatot: legalább folyvást táplálta a szent tüzet, s annyi zápor és vihar közt kialudni nem hagyta soha.

Láttuk ismét nehéz tusák között... Mint dölt meg sebeiben, mint sorvadt össze egy ádáz kornak jégkebelén.

Meghaltnak hitte a világ..... a honfiui fájdalom nem tudott a nemzetellenes káröröm nem akart remélni.

Évek multak el, s hosszu, kinteljes éj után szebb napoknak láttuk viradni hajnalát.

Egy jobb kor szelleme jött a ravatalhoz, s fellebbentve a fátyolt, tizenkét évnek sulyos szemfödelét, azt mondá, mit üdvözitönk hajdan egy lányka sirja felett: „A gyermek nem halt meg, csak aluszik.“

Álom volt tehát, melyben a halál hideg képét láttuk. De az álom csak fél élet még, s fél élet annyi, mint fél halál..... A szerves élet a munkában nyilatkozik.

Maga a fejdelem jött tehát, s munkára ébreszté az aluvót.

És most ismét látjuk élni, munkálni ujolag. Látjuk mint pezsdül fel a drága élet, mint feszíti nemes tüz az idegeket a félbeszakitott munka után, mint veszi föl az elejtett irányt, keresve, mint tavasz idején a megáradt folyam, kövek és bozót közt az előbbi medret.

Látjuk ujra, mint fejlődik és küzd mindig előre, de nem lépteníként, mint előbb, hanem oly arányban, mit a tennivalók dimensioja elért s a kor igényei követelnek.

És ez arány felette nagy Alig van viszony az életben s mozzanat a jogintézményekben, melynek a körülmények-

A Jogtudományi Közlöny első száma első oldalának eredeti rajza.

agitációjának céljára és az ártatlanul üldözöttek védelmére használta, de eszközül bocsátotta rendelkezésére mindenkinek, akiben tudást és tehetséget sejtett. Körülötte, az ő irodalmi vezetésével tollasodtunk mindnyájan, akik ma a magyar jogi irodalomnak férfikorba érett munkásai vagyunk. Mert nem egy irói nemzedéket nevelt Fayer László e lapnak és az országnak. Tíz hosszú éve lesz maholnap annak, hogy a hideg sírhant röge alatt pihen a szelidlelkű és melegszívű mester. Hosszú idő számunkra, akik őt fájó szivvel nélkülözzük ünnepünkön, de rövid pillanat az időtlen idők során, ameddig Fayer László neve e lap történetében élni fog.

Fayer elhunytakor írta a magyar jog aranytollú művésze: Szászy-Schwarz Gusztáv e sorokat: «Hullnak az emlékezés fájáról a hála levelei. Koszorúba fonom és leteszem hantodra.» Ebbe az örökzöld koszorúba tűzzük mi is a kegyelet virágát, amelyet mai ünnepünk fakasztott.

— **Izenet.** Felálljunk-e a katedrára, melyet ötven esztendő nagy emlékei öltöztettek ma ünnepi díszbe, hogy elérjük koszorúnkal sáros homlokotokat, — vagy letegyük az ünnepi ruhát és úgy menjünk hozzátok, mint katonafiához az öreg édesanya? Igy, csakis igy... Ugy sem tudunk mit mondani, csak nézünk benneteket az anya aggódó büszkeségével és reménnyel édesített keserűségével. Hogy a homlokot, mely mögött a társadalomtudós új korszakok csiráit melengette, a mindennap gondja fésületlen kóc módjára belepte, — hogy rebbenő, zavart tekintetű a szem, amely a hazugságok kendőjén keresztül a vesékbe látott, — hogy a kardforgatástól durván reszket a kéz, amely a finom billenésű mérleget tartotta, — hogy értetlen fa lett a

politikus ujja, amely a nemzet üterén pihenve láz után kutatott, — hogy szakadozva, kihagyva ver az ügyvédi szív, amely friss vért kergetett szét a társadalom ereibe, — óh hiszen látjuk, látjuk . . . Mindent látunk, . . . — de megvagytok. Megvagytok nekünk a Multnak, aki titeket nevelt, és a Jövőnek, amelyet ti fogtok nagyra nevelni.

Büszkén, bizalommal nézünk rátok, és annak a hitnek megnyugodt melegével, amelyet ötven esztendő tanúsága gerjeszt és tart, — várjuk győzelmes visszatéréstek.

Ne féljetek jövőtökért. Tudjuk, mit áldoztatok: békés ifjúságotok egész munkáját. El kellett felednetek mindent, amit békében csináltatok. Ti nem építhettetek tovább odakinn is, mint a mérnök, nem gyógyíthattatok, mint az orvos; ti nem voltatok nélkülözhetetlenek, mint a gazda, pótolhatatlanok, mint a gyáros, ti csak katonák lehettetek és azok voltatok. Mindent látunk és mindent számon tartunk . . .

És a nemzet jövőjéért se féljetek. Mi láttuk a letepert országot halottaiból feltámadni, — a győzelmes ország hajóját ti fogjátok a boldog béke révébe vezetni . . .

A nemzet életében egy év csak egy óra és a nehéz órák utolsó percei peregnek. Ma még ideges dühvel repdes a darazsaktól megtámadott méhkas népe, — holnap már újra megindul a munka. És a ti munkátok lesz a legszebb, a ti erőtök a legnagyobb. A kócos homlokot keményre edzi a nap és a hideg erőssé, — a zavart fényű tekintetet még élesebbé acélozza a csatatér ködén keresztül furakvó figyelés, markotok erős lesz a ravaszul gubancolt bogok szétszaggatására, szívetek még puhább az együtt átélt annyi szenvedéstől, — s a méhraj új kedvvel száll ki az újra virágba boruló mezőkre.

Ti keresitek majd fel a magyar nép földbe fektetett palántáit, a sírok virágaiból ti gyűjtitek össze az elesettek akaratát, ti rágjátok fallá a hímport, ti építitek meg belőle az új nemzedék ezersejtű hajlékát, a megifjodott magyar föld új jogrendszerét.*

— **Krasznojarszk.** Zimankós, zuzmarás téli est a Jenisszei partján. Szibériai, ólmos hideg nehezült a városkára. Fabarakkban magyar katonák melegednek a vaskályha tüzénél. Faragatlan asztal körül csoportban ül néhány fogoly tiszt, egyikük — civilben ügyvéd — a petroleumlámpa gyenge fényénél hangosan olvas fel a többinek egy németnyelvű könyvből. Mert az orosz hadvezetőség csak megcenzurázható német fordításban engedte hozzájuk a *polgári perrendtartás* szövegét. Ügyvédek, bírák így készülnek Krasznojarszkban a hazajövetelre. Hogy tudásban egyenrangú munkatársai lehessenek az itthonmaradottaknak. Adja Isten, hogy mielőbb viszontlássuk őket, de szivünk, lelkünk addig is velük van, ott messze Krasznojarszkban, a Jenisszei partján . . .

— **A Magyar Jogászegylet** folyó évi december hó 18. napján teljes-ülést tartott, amelyen dr. Vámbéry Rusztem felolvasta dr. Dárday Sándornak, lapunk főszerkesztőjének a Jogtudományi Közlöny jubileuma alkalmából írt «Ötven év» című tanulmányát. Ezzel kapcsolatban dr. Nagy Ferenc elnök meleg hangon emlékezett meg lapunk fennállásának félszázados évfordulójáról és hivatkozva arra a szoros kapcsolatra és kölcsönhatásra, amely a Magyar Jogászegylet és a Jogtudományi Közlöny között az egyesület megalakulása óta változatlanul fennáll, az egyesület nevében üdvözölte a szerkesztőséget. A felolvasott tanulmány egy részét jelen számunkban közöljük, a tanulmányt teljes szövegében jubileumi emlékkötetünkben fogjuk közzétenni. Ezután dr. Berinkey Dénes megtartotta következő című előadását: «A tengeralattjárók és a nemzetközi jog». Az előadás két főrészre oszlott. Az első részben előadó megvilágította a háborúnak s különösen a tengeri háborúnak lényegét, céljait és azokat a jogintézményeket, amelyek a tengeri háború céljának megvalósítására szolgálnak. A tengeri háború célja elsősorban mindig a tenger uralmának az ellenféltől való elragadása és ha ez nem sikerül, az ellenség tengeren lebonyolódó kereskedelmének megzavarása s a mindinkább indusztrializált és így a tengertől és a tengeri háborútól függő államok belső gazdasági életében olyan kárnak okozása, amelyet az ellenfél nagyobbnak kell, hogy tartson, mint a lehető békefeltételeket. E cél szolgálatában áll a zsákmányjog nemzetközi jogi intézménye, a hajók átkutatása és a tengerzár (blokád). Az előadás második részében dr. Berinkey Dénes ismertette a tengeralattjárók és tengeralámerülők technikai kifejlődését és az 1899. évi első hágai békeértekezleten a tengeralattjárókra vonatkozólag folytatott tárgyalásokat, amelyek azzal az eredménnyel végződtek, hogy az államok képviselői nem járultak hozzá a tengeralattjárók építésére vonatkozó és az orosz kormány által javaslatba hozott tilalom kibocsátásához. Reámutatott előadó arra, hogy a tengeralattjárók az ő szerkezetük különlegességénél fogva és harcmodoruk következtében eltérnek azoktól a hajóktól, amelyekre a tengeri hadijognak jelenlegi szabályai vonatkoznak. Már ez a körülmény is, hogy a tengeralattjárók új fegyvert képviselnek, kétségessé teszi, vajjon azok a szabályok, amelyek több mint száz évvel ezelőtt más hajókra vonatkozólag jöttek létre, a tengeralattjárókra vonatkozhatnak-e és az azokat alkalmazó államokat köthetik-e. Még inkább nyilvánvalóvá teszi azonban e nemzetközi jogszabályoknak a tengeralattjárókra való alkalmazhatatlanságát Nagybritanniának az a magatartása, hogy a most folyó háborúban úgyszólván az összes nemzetközi egyezményeken túltette magát. Kimutatta előadó, hogy Nagybritannia sem az 1856. évi párizsi tengerjogi nyilatkozatot, sem a második hágai békeértekezleten (1907) a tengeri hadijogra vonatkozólag létrejött s általa ratifikált egyezményeket nem tartja magára nézve jogilag kötelezőnek, egészen eltekintve a londoni tengeri hadijogi nyilatkozattól, amely formaliter Nagybritanniát nem is kötelezi. Emellett Nagybritannia a kereskedelmi hajókat felfegyverezte, a német tengeralattjárók megtámadására buzdította, ily támadásért jutalmat ígért és adott s így lehetetlenné tette a tengeralattjárókra a nemzetközi szokások betartását. A tengeri háború nemzetközi szabályainak e félretétele azonban s a másik félnek olyan helyzetbe hozása, hogy a szabályokat ne tarthassa meg, felélesztí a Nagybritanniával szemben álló államoknak a létezésük jogából folyó azt a jogát, hogy a háborúban ne legyenek tekintettel azokra a korlátokra, amelyeket maguknak akár szokások, akár megegyezések útján megszabtak, mert a háborúra vonatkozó nemzetközi szabályok csakis ily önakaratból megvont korlátoknak tekinthetők, amelyek ledőlnek, ha az ellenfél e korlátokat félretolja vagy az azok közt lefolyó harcot lehetetlenné teszi. Nem a repressália tehát az elvi alapja annak, hogy a tengeralattjárók az ellenséges kereskedelmi hajókat előzetes figyelmeztetés nélkül megtorpedózhatják (Lusitania), hanem a nemzetközi jog által megvont korlátok ledőlte és az államok szabadságának hatálybalépése. Az Ancona-eset lényegileg más, mert itt arról van szó, hogy az átkutatási jog gyakorlása elől menekülő hajót, amely a megállásra föl volt szólítva, torpedóztak meg. Az Ancona-esetben tehát nem a nemzetközi korlátok ledőltéről, hanem épen ezeknek a korlátoknak betartásáról van szó, amely szabályok szerint a megállásra felszólított hajó saját veszélyére próbálhatja meg csak a menekülést. Az amerikai és a német kormány között történt jegyzékváltások tehát — eltekintve attól, hogy az előadó szerint a német kormánynak a repressáliák jogalapjára helyezkedése nem volt sem indokolt, sem célszerű — nem szolgálhatnak precedensül az Ancona-esetre, amint arra külügyminiszterünk legutóbbi jegyzéke, bár általánosságban, de mégis rámutatott. Előadó azzal zárta be előadását, hogy a tengeralattjáró hajókkal kapcsolatban felmerült kérdések ráirányították a figyelmet a nemzetközi jognak bizonytalanságaira és gyengeségeire s így remélni lehet, hogy e belátásnak a jövőben meg lesznek az üdvös következményei.

— **Az ügygondnokok kirendelésének szabályozása** kérdésében a budapesti ügyvédi kamara átiratot intézett a budapesti kir. törvényszék elnökéhez. A kamara a mai tarthatatlan rendszer megváltoztatását kéri. Felveti azt az eszmét, hogy a háború befejezése után úgy a tömeggondnoki, valamint az ügygondnoki kirendeléseknél a bíróságok kizárólag a harctérről visszatérő ügyvédeket vegyék figyelembe. A háború tartamára azt javasolja, hogy a törvényszék tanácsa az ügyvédi névsorból

* A harctéren küzdő jogásztársainknak szánt e költői izenetet *dr. Mandel* Zoltán munkatársunk írta, aki időközben maga is a harctérre ment. *Szerk.*

hozzá utalt csoport tagjai közül eszközölje névszerinti sorrendben az ügygondnokok kirendelését. A háború tartamára a jegyzékekből kihagyandónak tartja az átirat a hadbavonultakat, azon ügyvédeket, akiknek kirendelését kiemelkedő vagyoni helyzetük, vagy jövedelmük nem teszi méltányossá, végül azokat, akiknek kirendelése egyéb okokból nem kívánatos. Hasonló átiratot küldött a kamara a központi kir. járásbíróság vezetőjéhez is.

— **Igényperben a másodbíróság helybenhagyó ítélete ellen felülvizsgálatnak helye nincs.** Ellentétes nézetet vallok tehát e tekintetben a Jogt. Közl. folyó évi 47. számának «Szemle» rovatában dr. Kemény Viktor tollából megjelent közleménnyel. Az 1881 : LX. tc. 97. §-ának 1. bekezdését, mely ezen jogszabályt statuálja, látszólag teljesen hatályon kívül helyezi a Ppé. 46. §-a. Ez azonban csak látszat, mert ezen §. nem helyez új rendelkezést az 1881 : LX. tc. 97. §. 1. bekezd. utolsó tételének helyébe és valószínűleg csak elnézésből történt, hogy a Pp.-é 46. §-a az egész bekezdés helyébe lépteti az új rendelkezéseket, mert a Ppé-nek sem a 46., sem más §-a, sem pedig a törvény indokolása ki nem fejezi, hogy a törvényhozó az 1881 : LX. tc. 97. §. 1. bek. utolsó tételében foglalt jogszabályt más, ellenkező jogszabállyal szándékolt volna pótolni. Nem osztom azonban a kir. Kúriának (1915 aug. 31. P. II. 6015.) és a budapesti kir. ítélőtáblának (1915 szept. 21. P. IV. 8682.) ítéletében lefektetett azon felfogását sem, hogy a fenti jogelv a Ppé. 56. §-ából következnék. Ezen §. ugyanis az 1881 : LX. tc.-nek a fellebbezés hatályára és a másodbírósági ítélet elleni fellebbezés kizárására vonatkozik és a 30., 168., 216. és 249. §-aiban foglalt azon jogszabályokat, hogy két egybehangzó ítélet ellen további fellebbezésnek helye nincs, kiterjeszti a felülvizsgálati kérelemre is. Ez azonban nem foglal magában utalást a 97. §-ra, mert ezen §. általában csak jogorvoslatot említ, tehát a kiterjesztésre ezen §. szempontjából szükség nem lett volna. Ezen §-sal tehát a Ppé. 46. §-a világos vonatkozásban nem lévén, a kiterjesztő jogszabály, — a fentiektől eltekintve is, — csak az esetre vonatkozhatnék ezen §. 1. bek. utolsó tételében foglalt jogszabályra, ha ez a Ppé. 46. §-a által hatályon kívül nem helyeztetett, vagyis a Ppé. 56. §-ától a vitás jogszabály fenn-, vagy fenn nem állására támpontot nem meríthetünk. Ellenben a Ppé. 55. §-a szerint «a végrehajtási eljárás folyamán felmerülő perekre az 1881: LX. tc.-ben tett különös rendelkezések azonban hatályban maradnak, amennyiben a jelen törvény másként nem rendelkezik». Az 1881: LX. tc. 97. §. 1. bek.-ben foglalt jogorvoslati jogszabály különös rendelkezés, mert a Pp.-ben foglalt általános jogorvoslati szabályoktól eltérő. Tehát a Ppé. ezen rendelkezése már vonatkozhatik a vitás jogszabályra. Az, hogy a Ppé. másként nem rendelkezik, — a kifejtettek szerint — következik épen a Ppé. 46. §-ából, amely az 1881: LX. tc. 97. §. 1. bek. utolsó tételével ellentétes rendelkezést nem tartalmaz. Ezekből megállapítható, hogy igényperben a másodbíróság helybenhagyó ítélete ellen a Ppé. 55. §-a szerint felülvizsgálatnak helye nincs.

Dr. Kovácsy Zoltán.

— **A hadbavonult részére kirendelt gondnok jogköre, tekintettel a gyámhatóságnak a telekkönyvi hatósághoz való viszonyára.** A hadbavonult örökös jogviszonyát az 1380/1915. M. E. számú rendelet 14. §-a szabályozza. Eszerint a végrehajtási eljáráson kívül «egyéb nem peres eljárásban» a hadbavonultra nézve «azok a szabályok állanak, amelyeket az illető eljárás szerint az ismeretlen helyen távollevőkre kell alkalmazni, amennyiben az ily egyén képviseletéről nem gondoskodik». Ha tehát a hadbavonult örökös képviseletéről gondoskodott, akkor őt — meghatalmazása terjedelmében — meghatalmazottja képviseli. Ha ellenben a hadbavonult képviseletéről nem gondoskodott, akkor a felhívott 14. §. értelmében ezá azok a szabályok állanak, amelyeket az illető nem peres eljárás — jelen esetben az örökösödési eljárás — az ismeretlen helyen távollevőkre alkalmaz. Az örökösödési eljárásról szóló 1894 : XVI. tc. 54. §-a pedig kimondja, hogy a távollevő örökös, a tartózkodási helye ismeretlen, a közjegyző által hirdetmény útján idézendő, s részére a gyámhatóság által gondnok rendelendő. Ezután felmerül a kérdés, hogy ezen gondnok jogköre mire terjed ki? A kérdés megvilágítására előrebocsájtom, hogy itt nem a gondnokság alá helyezett gondnokáról, hanem csak ideiglenes gondnokról van szó. Az 1894 : XVI. tc. 54. §-a alapján kirendelt eseti gondnok jogkörét ezen törvény 55., 58., 59., 60., 61., 64., 65., 66., 67. és 70. §-ai állapítják meg, mely szerint ez a jogkör csak osztozási kérdésekre terjed ki, de az örökös illetőségének elidegenítésére nem. Tehát a hadbavonult örökös részére kirendelt eseti gondnok osztozási kérdésekben diszponálhat, de a hadbavonult illetőségét el nem idegenítheti. Ezzel szemben azon eset merülhet fel, hogy a gyámhatóság olyan osztályos egyezséget hagy jóvá, amelynek keretében az eseti gondnok a hadbavonult illetőségét eladja. Az ezen alapuló tulajdonjog bekebelezési kérelmet a telekkönyvi hatóságnak — a fenti álláspont szerint : helyesen — el kell utasítania. Sőt olyan eset is merülhet fel, hogy a hadbavonult részére — az örökösödési eljárás keretén kívül — a gyámhatóság az 1380/1915. M. E. számú rendelet 14. §-a alapján gondnokot rendel ki, aki a hadbavonult ingatlanát eladja. A gyámhatóság ezt a szerződést jóváhagyja, melynek alapján tulajdonjogbekebelezést kértek. A fent előadottakból következik, hogy a telekkönyvi hatóságnak ezt a tulajdonjogbekebelezési kérelmet is el kell utasítania, mert a kirendelt eseti gondnok szerződéskötése csak egy magánjogi jogügylet, de nem tartozik a «nem peres eljárások» közé, s így az 1380/1915 M. E. számú rendelet 14. §-a ezen esetre nem alkalmazható. Most a gyámhatóság részéről felvetődik az a kérdés, vajjon a telekkönyvi hatóság jogosult-e a gyámhatóság által jóváhagyott s a hadbavonult ingatlanára vonatkozólag az eseti gondnok által kötött jogügyletet a bekebelezhetőség szempontjából megvizsgálni? Erre a válasz csak igenlő lehet, mert a telekkönyvi rendtartás 69. §-a szerint érvénytelen jogalapú jogügylet alapján sem előjegyzés, sem bekebelezés el nem rendelhető.

Dr. Patonai László.

— **Kettős mutató** a hatályos magyar törvények gyüjteményéhez címmel dr. *Térfi* Gyula miniszteri tanácsos nagy gyakorlati értékű munkát bocsátott közre. Teljes repertóriuma és útmutatója ez a mű az 1000—1914. év végéig hozott és ma is hatályban álló törvényeknek, de egyszersmind (kisebb betűkkel) felöleli a hatályon kívül helyezett, tehát csak a Corpus Juris Hungarici című gyűjteményben található törvényeket is 1867 óta, míg a hatályon kívül helyezett korábbi törvényeket, amelyek a Hatályos Törvények gyűjteményéből hiányoznak, a mutató is figyelmen kívül hagyta. Kettős a mutató, minthogy egyrészt rendszeres, másrészt betűsoros tárgymutató. Mindkettőt kiegészíti a törvénycikkeknek időrend és folyószám szerinti mutatója. Az ily természetű munkák értéke megbízhatóságuktól függ. Erre pedig teljes biztosítékul szolgál a munka összeállítójának elismerten kiváló szakértelme és körültekintő gondossága, amely eddigi kiadványait jellemzi. Az igazságügyminisztérium kiadásában nyolc év előtt megjelent Hármas mutató ma már elavult és így Térfi munkája igazán hézagpótló kalauz törvénytárunk útvesztőjében. A 383 lapra terjedő kötet, amelynek kiállítása a Franklin-Társulat nyomdájának ismert műízlését dicséri, vászonkötésben tíz koronáért kapható.

— **Adó- és illetékügyi szemle.** Dr. Klug Emil budapesti ügyvéd által szerkesztett kiváló pénzügyjogi folyóiratnak novemberi füzete a következő változatos és magas színvonalú tartalommal jelent meg : *Fellner Frigyes :* Az egyenes adók reformja Magyarországon ; *Zsolnay Imre dr. és Encsy János dr. :* Megjegyzések a hadijövedelemadó kivetéséhez ; *Horváth Ödön dr. :* Jövedéki kihágások a vadászati és fegyveradó köréből ; *Holitscher Szigfried dr. :* Értékmegállapítás a hagyatéki eljárásban ; *Mahler Sándor dr. :* A pénzügyi jog és a magyar tudományegyetemek. A legújabb adó- és illetékügyi joggyakorlatnak közlésén felül kisebb gyakorlati cikkek és érdekes közlemények foglaltatnak a füzetben az új osztrák biztosítási illetékről, a családi illetményekről, a jövedelemadó-statisztikáról, Olaszország adóvergődéseiről és a legújabb szakirodalomról. A Szemle megrendelhető annak kiadóhivatalában (Budapest, V., Falk Miksa-utca 7. szám).

— **Telekkönyv.** A *Káplány Géza* nyug. táblai bíró szerkesztésében megjelenő folyóirat december havi füzete a következő tartalommal jelent meg : *Dobi Imre :* Könyvkövetelések zálogjogi előjegyzése. *Gaár Vilmos :* Az 1881 : LX. tc. 192. §. 3. bekezdése. *Káplány Géza :* Mutatványok a «Telekkönyvi Iskolá»-nak a telekkönyvi rendtartások II. részére vonatkozó részéből. A harmadik hadikölcsönre történt jegyzések. Szerkesztői üzenetek. E füzethez van mellékelve a melléklap 24. íve és az 1915. évi tartalomjegyzék.

— **Lapunk** mellékletét képező Döntvénytárban a folyó év folyamán 325 magánjogi, 220 hiteljogi, 240 büntetőjogi, 410 közigazgatási jogi és 427 perjogi; összesen 1622 határozat jelent meg.

Lapunk ez évi tartalommutatóját a következő számhoz mellékelve küldjük meg előfizetőinknek.

— **Jubileumi számunk** egyszersmind ennek az évfolyamnak utolsó száma. Figyelemmel a nyomdatechnika és az expedició háborús nehézségeire, amelyek miatt lapunk rendszerint vasárnap, sőt néha csak hétfőn jutott az előfizetők kezébe, elhatároztuk, hogy **a lap megjelenését péntekről vasárnapra tesszük át.** Ennélfogva a legközelebbi szám 1916 január másodikán jelenik meg.

KÜLFÖLD.

— **A háborús jogfejlődés** szerény csemetéje, amelynek újabb hajtásairól mi is gyakran emlékeztünk meg e hasábokon, az eltelt másfél esztendő alatt immár terebélyes fává fejlődött. Szövetséges és ellenséges államok egyaránt törekedtek, habár különböző módon, a hadviseléssel közvetlen összefüggésben nem is levő eszközökkel, az erkölcsi és fizikai ellenálló képességet és harckészséget növelni. A német nyelv, amely a szükséges kényszer szabályait egy szóban a «Notgesetze» kifejezésben képes egyesíteni, találó elnevezést adott a háborús jogrend ezen új termékeinek. A mesebeli anya hamuba sült pogácsáihoz hasonlít ezeknek a jogszabályoknak egy része, amelyek látszólag igénytelen adományok, de amelyek ugyancsak jól esnek az élet és halál közötti ösvényre induló vándornak, akinek számára nem kevéssé becses az a tudat, hogy a távollétében lefolytatott peres eljárások eredményeként keservesen megtakargatott pénzére hitelezője kezét rá nem teheti, hogy családja fedél nélkül nem marad, hogy visszatértekor kisebb eltévelyedéseit már a feledés fátyla fogja borítani és hogy szigorú főnöke őt üres kézzel el nem utasíthatja, ha régi állását ismét betölteni kívánná. Külföldön és nálunk is egy régi ideál felé közelednek a háborús törvények és rendeletek: a kölcsönös érdekeknek méltányosság szerint való kiegyenlítéséhez. Az állam maga járt elől a jó példával, midőn úgy Ausztriában, mint Németországban is a kisebb jelentőségű bűncselekményekre vonatkozóan lemondott büntető igényéről a katonai szolgálatot teljesítő terheltekkel szemben. Méltán várhatta el ezután az állam, hogy a magánosok is engedékenyebbek lesznek; legyen tekintettel a hitelező is adósa érdekeire, a «sacro egoismo» szövetségesi jelszava magatartását most ne irányítsa. Nyugodjék meg mindenki egy pártatlan harmadik, a bíró véleményében, aki nem az általános érvényű jogszabályok, de a méltányosság elvei alapján mondja meg, hogy mit és mikor «dare, facere oportare». Mindez igen természetesen csak az egy táborban küzdőkkel szemben állhat meg, ellenségeinkkel szemben, ha rokonszenvünket nem is, de tárgyilagosságunkat megtudtuk tartani. A német birodalom is, amelynek hadisikereit az ellenség a jogfosztás golyószóróiból indított heves támadásokkal igyekezett jelentőségükben alászállítani, csak kelletlenül szánta magát oly intézkedésre, amely idegen állampolgárok jogait nem csupán felfüggeszti, hanem meg is szünteti. Nem kereste ilyenre soha az alkalmat és legjobban jellemzi a német felfogás jogtisztelő természetét, hogy már most is, a nagy küzdelem kellő közepén, arra gondolnak, miként lesz lehetséges a jogi érintkezésnek nemzeteket és államokat körülfonó szálait a békekötés után ismét egybeölteni. Dove Henriknek, a birodalmi gyűlés alelnökének az «Internationale Vereinigung für Vergleichende Rechtswissenschaft» egy utóbbbi gyűlésén elhangzott szavai nemes és értékes eszmékre irányították a hallgatóság figyelmét. Egy percig se gondoljunk arra, hogy a régi barátságos viszonyt ellenségeinkkel a békekötés után vissza ne állítsuk. Ami elmúlt, azt igyekezzünk feledni és egy közös cél: az emberiség jövendő boldogulása érdekében az általános emberi tulajdonságokat, az irígységet és hiúságot telhetőleg féken tartani. Szépen jellemzi Dove a jövőbeni tennivalókat Pombal mondásával, midőn ez a lissaboni földrengés után I. József kétségbeesett kérdésére, hogy most mihez fogjanak, azt felelte: «temessük el a halottakat, gyógyítsuk a betegeket, takarítsuk el a romokat és építsünk új házakat». Németország és a monarchia szívesen fog majd ezeknek a célokat szolgálatába szegődni, de meg lesz-e a hajlandóság mi irányunkban is? *A.*

A törvénykezési illetékek reformját is az államszervezeti alaptörvény 14. §-ában foglalt felhatalmazás alapján kibocsájtott rendelettel valósították meg Ausztriában. A kérdésnek ily rövid úton, az országgyűlés tanácskozásának meghallgatása nélkül való elintézése a jogász körökben visszatetszésre talált. A Franz von Klein elnöklete alatt a «Wiener Juristische Gesellschaft» kebelében megtartott vitaülésen különösen az ügyvédi kar jelentékeny tagjai tették éles bírálat tárgyává az 1916. évi január hó 1-ével hatályba lépő rendeletet. Az új illetékszabályzatnak kétségkívül vannak teljesen újszerű intézkedései, amelyek néha kissé erőltetetteknek is látszanak, később azonban mélyebb, gyakorlati jelentőségük is kitűnik. Így pl. a bírósági tárgyalásokról felvett jegyzőkönyv bélyegét a pertárgy értéke és a *tárgyalás tartama* állapítja meg. Erős ellenszer lesz ebben az intézkedésben a feleknek felesleges szószaporításai, lényegtelen indítványai ellen és hathatós eszközt nyer az ügymenet gyorsasága. Amíg a felek csupán a bíró idejét pazarolták, kevés okuk volt takarékoskodni a szavakkal, most azonban, hogy minden előterjesztésnek készpénzben kell megadni az árát, a mondanivaló is lényegesen kevesebb lesz. Az új rendelet különösen a fellebbviteli eljárás során fizetendő illetékek összegét emeli fel, amely intézkedésnek jogosúltságát, tekintettel az eddig érvényes skála alacsony tételeire, kétségbe sem lehet vonni. A perorvoslatok igénybevételének gyakorisága és a felsőbíróságok túlterheltsége is nagy részben erre a körülményre volt visszavezethető. Jelentékeny újítás még az illetékeknek a magánvádra lefolytatott bűnvádi ügyekben való behozatala. Érdekes lesz a megfigyelés, vajjon apasztani fogja-e ez a körülmény a becsületsértés miatt tett feljelentések hatalmas számát. Mint említettük az új illetékdíjszabás a jövő év első napjával lép életbe, de kiterjed azonnal valamennyi még folyamatban levő ügyre tekintet nélkül a perindítás időpontjára. Ez a rendelkezés bár méltánytalanságra is vezethet, a bíróságokat meg fogja kímélni oly torlódásoktól, mint amelyek a mi bíróságainknál az elmúlt év kezdetén beállták az 1914. évi XLIII. tc. életbeléptével. Az osztrák díjszabásnak leggyöngébb oldala azonban, hogy az állami jövedelmeket előreláthatólag mindössze 7·8 millió koronával fogja növelni, ami pedig a háborús költségek fedezéséhez ugyancsak szerény mértékben való hozzájárulás lesz. *A.*

— **Magyar jogi írók külföldön**: «Die Grundprinzipien der ungarischen Rechtsprechung in Handelssachen» cím alatt terjedelmesebb tanulmány jelent meg dr. *Auer* György bpesti táblai tanácsjegyző tollából a «Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht» legutóbbi (78.) kötetében. Szerző főleg a kir. Kúria újabb hiteljogi gyakorlatát dolgozza fel, szembeállítva azt az osztrák és német felsőbíróságok irányelveivel és a külföldi irodalomnak egyes jelentősebb kérdésekben történt állásfoglalásaival. — «Die wirtschaftliche Annäherung zwischen Deutschland, Österreich und Ungarn» cím alatt *Zergényi* Jenő soproni ügyvéd a Blätter für vergleichende Rechtswissenschaft 4/5. számában történeti visszapillantást tart a szövetséges államok közös gazdasági érdekei és azoknak 1867 óta végbemenő fejlődése felett.

TARTALOM. A mi ünnepünk. — *Dárday Sándor* v. b. t. t.: Ötven év. — *Günther Antal*, a kir. Kúria elnöke: Nemzeti jog. — Üdvözletek. I. *Vavrik Béla*, a kir. Kúria másodelnöke. — II. *Wlassics Gyula*, a m. kir. közigazgatási bíróság elnöke. — III. *Vadász Lipót*, igazságügyi államtitkár. — IV. *Dr. Nagy Ferenc*, a Magyar Jogászegylet elnöke. — V. *Dr. Brüll Ignác*, a budapesti ügyvédi kamara elnöke. — *Dr. Nagy Ferenc*, v. b. t. t., egyetemi tanár: A háború és a nemzetközi váltójog. — *Dr. Schuster Rudolf*, a szabadalmi hivatal elnöke: Az ipari alkalmazottak találmányai. — *Dr. Szladits Károly*, egyetemi magántanár, igazságügyminiszteriumi miniszteri tanácsos: A törvénytelen gyermek öröklési joga a bírói gyakorlatban. — Emlékkönyvünk. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi és Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szorgalmas, jó képességű jelöltet keresek. Dr. Zachár Kálmán, gödöllői ügyvéd. 15484

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.